FRANCKESCHE STIFTUNGEN

Alte Drucke

TVLLIVS DE || Officijs: de amicitia: de senectute: nec || non Paradoxa eiusdem: opus Bene||dicti Brugnoli studio emaculatum || additis graecis quae ...

Cicero, Marcus Tullius

Venetiis, 1518

Nutzungsbedingungen
Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.
Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use
All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downladed and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150482

Visual Library

86 A 10

TVLLIVS DE

Officijs: de amicitia: de senectute: nec non Paradoxa eiusdem: opus Benedicti Brugnoli studio emaculatum additis graecis quae deerant cum Interpraetatione super officijs Petri Marsi Francisci Maturantij necnon Jodoci Badij Ascensij. In amicitia vero Omni boni eiusdemqz Ascensij: Martini Philetici et Ascensij in Senectute. Adiunctis praeterea cõmentarijs eiusdem Francisci: Omniboni: Ascensijqz in vltimum paradoxon Quod latinorum nullius ad haec vsqz tẽpora ausus est enucleare. Necnõ castigatissima Tabula: q̃ omnia necessaria vocabula: oẽs hístorias aliaqz complura notatione dïgna recto ordine signat.

Cum Gratia et Privilegio.

Hauptbibliothek des Waisenhauses

ZÜRCHER BIBLIOTHEK

PROOEMIVM

¶ Petri Marsi recognitio commentariorum in officia Ciceronis: ad. R. In Christo patrem. &. D. D. Raphaelem Rearium. S. Georgii ad uelabrum Cardinalem. S. R. E. Camerarium.

SErus & amplissimo dignum p̃conio fuit institutũ uenerande præsul. ut hi qui ad uerã humanitatis gloriã suspirarent hominũ aĩos aliquo genere officiorum demereri cõtenderent. Et ad ueritatẽ rebus oĩbus præponendam: nunc monendo: nunc docendo: itineris compendium pro uiribus aperirẽt. Quapropter ueteris philosophiæ clarissima uolumina Plato & Aristoteles ad communem utilitatem nati & eruditionẽ primas ueritati dandas censuerunt: quorum alter Homerum ueritati non duxit præponendum: alter uero non solũ amicis: uerum & sibi præferre non erubuit. Nam qui falsa docet atq; defendit: ignorantiam suam fateẽ: & ducem ad omne scelus impudentiam. Horum sacratis ĩsistens uestigiis licet allucinanti similis: mea cõmẽtariola recognoui. Cum in illis multa iuueniliter ac minus q̃ decuisset considerate dicta cognoscerem: celeritas namq; partus effecit: ut manca quodámodo & haberenẽ & eẽnt: cũ Horatianæ maturitatis oportunitatẽ expectare non sustinuerint: quod ĩprudentiæ ascribendum est: præsertim hac ætate: quæ per oẽm Italiã perspicacissimis decoratur ingeniis: ut sæpenũ illud eruditissimũ: si p̃mia studioq; nõ deessent: latina lingua: quæ geticũ nescio quid sapiebat & Vandalũ: redisse merito affirmaret. Sed auri sacra fames: uitæ uel maximũ decus oppugnat: & clarissimũ lumẽ auara tẽpora nituntẽ extinguere: Sactauerã hos cõmẽtariolos (ne ĩgrat⁹ uiderer) Cardinali Mãtuano de me optĩe merito. Hæc recognitio pater amplissime nomini tuo dedebaẽ. Cuius in oĩ genere uirtutis excellẽtia & ingeniũ: ad illos facile derẽdos: qui dotib⁹ naturæ nõ abutunẽ: effecit: ut Mecœnates aut pisones nõ desiderẽ. Ne igiẽ ocio qd benignitas tua mihi cõcessit aburerer: id tentaui qd eminẽtissimũ celsitudinis tuæ ingeniũ & supra ætatẽ in rebus oĩbus iudicium efflagitabant. Vtilitatem: si qua erit in his Petri Marsi clientis tui cõmẽtariolis: amplitudini tuæ debebunt: adolescentes quoq; institutioni: te hortante te duce: pro uirib⁹ consulendum duxit: quod ut aliquãdo consequerer multa deleui: multa addidi: q̃ ex ubertimo Platonis: & Arist. fõte deducta: Cice. maiestas exposcere uidebaẽ. Eãdẽ limã interpræratio Syllii italici propediem experieẽ. Sed nouæ in Horatiũ tusculanas qõnes: & diuina illa uolumina definibus uigiliæ tempus pariendi legitimũ expectabunt. Vale præsul amplissime: ac huius memoriæ clarq; decus: & his lucubrationibus: ut consueuisti fauere dignum ducas: quæ te in primis & uenerantur & colunt.

¶ Eiusdem epistola ad. F. Conzagam Cardinalem Mantuanum.

CAto ille censorinus: immo naturæ opus mirabile: & uirtutum uiua imago Reuerẽdissime præsul: in prĩcipio suarum originum censuit: hominum qui in aliquo numero sunt: & e natura uiuũt: nõ minus ocii q̃ negocii rationẽ extare oportere. Quod triumphale illud corpus maior africanus: armis & toga clarissimus: bonarum artium specimen: diligenter obseruauit. Tali romani nominis oraculo monitus Ciceronem nostrum in omni disciplinarum genere principem: a quo romana eloquentia quantum est & fons doctrinæ uberrime defluxit: imitari pro uirili parte constituit. Qui ciuili furore offensus: & sceleratorum: quibus tũc ad uotum omnia succedebant nefaria: rabie exagitatus: urbe foroq; in quo tot tantisque causis orãdis fœlicissime regnauerat: cessit: & ad ocium: quod non uoluntas: sed necessitas afferebat: uir integerrimus: & ad cõem natus utilitatem se contulit. Cuius ne eminentissimi ingenii acies: & mens supra hominẽ solitudine langueret officia. quib⁹ posteritatem erudiret: & Romanis ciuib⁹: de quib⁹ benemeritus erat: ut in tanto rerum turbine: & malis reipublicæ tẽporibus poterat: cõsuleret: summo studio & cura elucubrauit: quib⁹ nil melius nil honestius excogitari potuit. Ne igitur ocio: qd post uarios labores & molestias sub te tandem nactus sum: & melius mihiipsi iam polliceri audeo clementia tua & generoso animo fretus abuti uiderer: diu multumq; cogitaui quid potissimũ mihi cũ decoro agendũ eẽt qui ab ineunte ætate sacris institutis & cærimoniis initiatus essem & addictus. Tandẽ id elegi quod meæ professioni congrueret: & in se plurimũ honestatis haberet & utilitatis. Ciceronis officia: scilicet ad usum eruditionem cultum q; uitæ communis instituta interpretari. Non q; arbiter me tanti esse: ut id sufficienter præstare potuerĩ: sed ut alios excitarem qui ingenue eruditi & uaria multipliciq; doctrina subnixi tanto ponderi sufficiunt. meq; in his bonarum artium studiis exercerem. Ne ingenium natura habes meum nihil agendo situ penitus obduceretur. Indignũ quippe uisum est: ut in poetis enarrandis tantum operæ studiiq; a plærisq; ponaẽ: & maximo hui⁹ operis fructu: ac uera necessariaq; ad bene beateq; uiuendum doctrina priuentur. adolescentes quorundam incuria qui ut correctores uiderentur nõnulla deprauarunt & bonorum ingeniorum culpa: quæ deprauata emẽdare & obscuris lucem addere dedignantur. Ingrate quidem communi quippe utilitati consulendũ est si naturã ducem sequi uolumus: & omnibus eloquentiæ uiribus quam Ciceroni acceptam latini referunt qui latine sciunt & loquuntur: uti debent Romani eloquii principis tam clara monimenta: sed culpa temporum non parua caligine obducta illustrentur: a situque defendãtur. Ad quod omnes qui litterarum sacra colunt uehementer hortor: ut & gratum animum erga latini splẽdoris maximum authorem ostendamus. & aliquod monimentũ superstet quod nos uixisse testetur: & ut uiuamus. Is enim uiuit qui aliis prodest & se utitur: quoniam nihil est eo turpius qui nullum habet argumentum quo se diu uixisse ptobet præter annos: quibus non uixit sed uentri obediens uitam amisit. Non enim refert quamdiu aliquis uiuat: sed quam bene. Laboribus equidem qui generosos aĩos: & a natura bene institutos nutriunt: & uigiliis non perci. Prudentia tua: qua dignitati ecclæsiẽ: ac saluti dies noctesq; consulere studes: non parum lucubrationib⁹ meis suffragata est. nullũ qppe offiñ iuenieẽ ad priuatã disciplinã pertinẽs: qd in te uel maxĩe nõ eluceat: publicã uero qstione aĩ & sũma ĩtegritate fũctus es: & maxĩa oĩũ gratulatione fungeris: nõ sũmis laudibus tollit: & maiora tantis officis ominaẽ & optat. Hẽs hoc ĩnatũ: ut alios regere ac gubernare scias & ornare p̃meritis: qd difficile est & pauci admodum

admodum nouerunt: tibi autem a teneris unguiculis exploratum & cognitum. Iure igitur hæ lucubrationes: quæ cã fuisti dedicandæ tibi erant: cui maiora debeo: atq; nondum idoneus his præludiis tota mente & ingeniosis uiribus me comparo. Interea opusculum hoc monumẽtum ocii mei nominiq; tuo sacratum accipe: ut auspiciis tuis quibus id q̃tulumcunq; est: auspicatus sum: legaẽ: uigeat: ameẽ: & illis ꝓsit: quoꝝ causa Tullius officia scripsit: & ego quoad potui interꝑtatus sum: & deprauata recognoui: ne tanto Ci. munere fraudaret.

De summo bono & uita ad officium.

E morali philosophia: cuius authorem fuisse Socratẽ dicũt: unde fons oĩum philosophorum appellatur in hoc opere quod in manibꝰ habeẽ: disputari finem humanum ante omnia indagare debemus. Hoc enim in actiua philosophia constituto: omnia constituta sũt. Nam cæteris in rebꝰ: ut recte Cicero ait: siue prætermissum: siue ignoratum est: aliquid nõ plus incõmodi est q̃ quanti una quæq; earum rerum sit: in quibus prætermissum est quippiam. Summũ autem bonum. ideſt humana fœlicitas: & finis ultimus si ignoretur: uiuendi rationem ignorari necesse est: ex quo tantus error consequitur: ut quẽ in portum homines se recipiant: scire nõ possint. Cognitis autem bonorum & malorum finibus: inuenta ꝓfecto est uia uitæ: confirmatioq; omniũ officiorum. Igitur illud extremũ ad quod omnia referantur & ipsum ad nihil aliud referaẽ. Inueniendum est: ex quo beate uiuendi ratio inueniri & comparari possit. de quo inter ipsos philosophos: cum magna sit dissensio: ut facilius & aptius inueniatur a principiis naturalibus ordiendum est: ut quid natura desideret: & ad quid nati simus: cognoscatur. Omne animal seipsum diligit: ac postquam ortum est id agit: ut se q̃ optime possit: conseruet. Hæc conditione cõmuni omnibus animalibus competere uidentur homini uero: ut præstabilissimo omniũq; optimo animali non hæc solum communi lege competunt: sed etiam aliquid ultra longe illis præstabilius: quod ad mentem agentem contemplatricemq; pertinet: quibꝰ maxime a cæteris animalibus homo seiungi: atq; illis quasi infinito antecedere interuallo uidetur: atq; ut primordii sui tempora omittantur: in quibus magna ignorantia & caligine obductus uersatur: cum incipit tãdem ea cognitione quæ ad ipsum accõmodatur res comprehẽdere: tum paulatim eo progreditur resq; agnoscit: quibus agnitis se tandem agnoscit atq; intelligit. Et cum in eo sit appetitus ad cognitionem suã accõmodatus: incipit appetere ea quæ naturæ suæ conueniunt: & propulsare contraria. Ergo quicquid homo appetit recte: a rationeq; naturæ: id omne positum est in ipso: atq; ad ipsius est naturam accomodatũ quæ sui cõseruatrix est: idq; habet propositum quasi finem & extremum se ut custodiat in optimo sui generis statu. Ex quibus intelligi debet homini: id esse in bonis ultimum secundum naturam: sese habere & uiuere: ideſt ex hominis natura undiq; perfecta: & nihil requirente. Cum autem pateat sibi unumquẽq; natura esse earum: quæ sit hominis diuini animalis natura uiuendum est. Homo corpore & aĩo constat. Corpus partes suas integras & partiũ præstãtiã habere cupit bonã ualitudinẽ: uires: pulchritudinẽ: sensus integros: in pedibꝰ celeritatẽ: uim in manibus: celeritatẽ in uoce in lingua etiã explanatam uocum imꝑsionem. Neq; enim dubium est. ut inquit Cicero: quin frons: oculi: aures: & reliquæ partes corporis quales sint ꝓprie hominis intelligatur: sed opus est hæc omnia ualere & augere & naturales motus ususq; habere: ut nec absit qd eorum ægrum debilitatumue sit: id enim natura desiderat. Est etiam actio quædam corporis: quæ motus & status naturæ congruentes tener: ut si quis alter de industria fecerit fugere plane seipse: & hominem ex homine exuẽs naturam odisse uideatur: & moderati: æquabilesq; habitus affectiones ususq; coporis apti ad naturam uidentur. Igitur quoniam natura suis omnibus expleti partibus uult: hunc statum corporis per seipsum experit: qui est maxie e natura: quæ tuta conturbantur: si aut ægrotum corpus est: aut dolet aut caret uiribus. Animus autem: in quo doctissimi maiores & principes doctrinæ uiri: quid cæleste atq; diuinũm esse uoluerunt: huiusmodi esse cupit: ut & omnis partes suas habeat incolumes: & nulla de uirtutibus ei desit: siue natura ipsi concedãtur siue studio comparentur suo: quarum aliæ uirtutes cognoscendi dicuntur aliæ morum: quæ ut Ciceroni placet: & theologis nostris: Scoto maxime qui acumine ingenii cæteris antecellit: in uoluntate ponuntur. Aristotelis uero sententia: quo nil acutius: nil ornatius: nil deniq; exactius esse potuit: est enim in philosophia omnium iudicio singularis appetitui sensitiuo tribuendæ sunt: ut iustitia: fortitudo: temperantia fontes omnium officiorum: cæteræq; omnes huiusce generi probitates. Et cum homo diuinum animal ad res duas natus sit ad agendum: scilicet & intelligendum perspicuum est omnia in animo & in corpore perfecta esse debere: & homines ita uel cum ipsi a nobis diligamur: & omnia ipsa cara nobis esse per se. Nam cui proposita est conseruatio sui necesse est huic partes quoq; sui caras esse: carioresq; quo perfectiores sint: & magis laudabiles in suo genere. Ea enim uita expetitur: quæ sit animi corporisq; expleta uirtutibus: in eoq; summũ bonum poni necesse est: quandoquidem: id tale esse debet: ut rerum expetendarum sit extremum. Quibus expositis facilis & coniectura: ea maxime expetenda esse ex nostris: quæ plurimum habent dignitatis: ut inter optimas quasq; partes: quæ expetuntur uirtus sit expetenda maxime. ¶ Finis ergo humanus est: moꝝ philosophorum loquor congruenter naturæ uiuere: ideſt adhibita uirtute frui primis a natura datis: & in operatione ipsius animæ per uirtutem in uita perfecta fœlicitatem humanam constituit Aristo. Posito igitur fine humano uirtutes amplecti & operationibus studiosis ad illum nos dirigere debemus: ne frustra nati esse uideamur: cum omnia suum habeant finem: & ad illum omni conatu ac studio dirigantur & contendant: & cum simpliciter & re uera bonum humanæ uoluntati obiiciatur: & affectabile sit: idq; uirtutem esse dicimus: & quicquid ab ipsa proficiscitur: quod officiũ est quo nil melius: nil præstantius: nil deniq; ad naturam hominis accõmodatius inueniri potest: de ipsis uirtutibꝰ disputãdũ est: ut his ꝑceptis finis noster qsnã sit tãdẽ appareat: quo oblato & cognito: qbꝰ mediis prudentissime illum attingere possumus: exploratum sit. ¶ Id autem consequi poterimus: si uirtutes & officia

Cicero

Scotus
Aristo.

Aristo.

cognouerimus: in quibus ut dictum est:ex philosophorum sententia fœlicitas humana consistit:quæ est premiu3 finisq3 uirtutis:& principium causaq3 bonorum:unde non laudabilem sed honorabilem in rem diuinam fœlicitatē dicimus esse:cum aliquid minime referatur & nulla qualitate affecta sit. ¶ Humana igitur fœlicitate constituta tā quam signo quodam & diffinita:quid sit uirtus qua ad illam peruenitur uideamus. Duplex est uirtus intellectiua & moralis. Prima contemplatiua est:& secunda actiua. Cōtemplatiuam in præsentia omittamus:de moribus di sputaturi. Verum actiuam cum de prudentia dicendum sit degustabimus. ¶ Nam si non oratorio: sed exactiore modo:& ut ad philosophos spectat. nominibus uti debemus:& non interdum confuse sapientiam pro prudentia sumere:ut plærunq3 a Cicerone fit: sapientia ab ipsa prudentia longe distat. ¶ Illa enim est de substantiis separatis a materia penitus:cui obiicitur ueritas. qua contēplamur ea:quorum principia:ut alter sese habeant minime fieri potest:& scientiam & intellectum complectit:estq3 prima philosophia:quam theologiam appellamus. Prudentia uero cui & ueritas obiicitur quæ recto appetitui consentanea sit:habet delectum bonorum & malorum. Nam habitus est agendi circa humana bona:recta ueraq3 cum ratione:& in quibus habet consultatio locum:etenim prudentiæ est bene consulere:quid agendum sit imperare. statuereq3 morum uirtutes:atq3 omnino mediocritates affe ruū nam operatio accōmodata unicuiq3 mediocritati a prudētia proficiscitur: Iccirco illā & matrem uirtutum mo am ac reginam & ui sua totam uirtutem appellare merito licet:quæ nisi in bonum uirum minime cadit. Nec prudens sine morum uirtute esse potest. Quippe semper cum honestate coniungitur: cuius cum contrario:idest uitio malitia est habitus longe a prudentia distans. Igitur ut prudentes esse possimus:morum uirtutes inuenire:& in illis:ut tandem habitus assequamur:nos sedulo exercere oportet. Moralis uirtus quæ amore:ideſt consuetudine nomen accepit: assuetudine fit in nobis:non natura. Quippe uirtutes in potestate nostra collocantur:& prauitas a nobis sponte comparatur. ¶ Intellectiua autem incrementum a tempore habet:& doctrina:qua scientias & habitus intellectiuos habere possumus. Tria sunt quæ in anima fiunt: affectus:potentiæ. & habitus. ¶ Virtutes morum nō sunt affectus:quippe affectibus mouemur:non potentiæ:quæ insunt natura:sed habitus profecto sunt illis: namq3 cum mediocritate ad effectus suscipiendos disponimur non mouemur. Virtus enim morum electio est:aut non sine electione:quam præcedit ipsa consultatio:consistit etiam in mediocritate respectu nostri quo habitu homines meliores efficiuntur. & cum unice recte. agamus & diffinite. multis uero modis delinquamus:medium ipsum attingere difficile est:& agentes rem studiosam studiose:& per habitum quem habemus laudamur:habitumq3 habere dicimur. Ergo cum finis sit affectabilis uoluntate:ideſt summum bonum humanum:ea uero quibus itur ad finem consultabilia sint:atq3 eligibilia: sit actus qui circa talia sunt:ideſt officia proficiscantur ab electione ac sponte nostra fiant. Ad ipsam uirtutem & studiosas operationes circa consultationem & electionem uersari dictū est:& mediocritatem esse:ut recta ratio iubet. Vnde fit ut uirtus morum sit habitus electiuus in mediocritate consistens: quæ est ad nos diffinita ratione:& ut ipse prudens diffinierit:ut placet Aristoteli:quam ita assequemur si medium ipsum & rectum attingemus. ¶ Id autem erit si officiis & studiosis actionibus delectabimur: quibus tādem paratur habitus:quem cum adepti fuerimus:fœlicitatem humanam præmiū uirtutis facillime consequemur:ad quam nati sumus:& studiose properare debemus. Iam officia explicanda sunt:illis enim ad illud medium peruenitur: ut dictum est:de quibus Cicero latinarum litterarum parens & romanæ eloquentiæ uel præcipuus author & qui diffusius nomē suum quam imperium Populi Ro. terrarum principis se extēderit propagauit:& qui primus apud latinos philosophiam rudem & impolitam cum eloquentia iunxit. Nam ei quasi ciuitatem dedit: cum Romæ peregrinari uideretur:nec se nostris sermonibus afferre auderet. Ad Ciceronem filium suum Athenis philosophiæ incumbentem:præceptore Cratippo peripatetico. & illius ætatis principe philosophorum:elegantissime simul & eruditissime scripsit:ut hominem fœlicitati subiectum ad illam præpararet & duceret. ¶ Quod opus deo annuente: uarium:elegans:multiplex & cum magna sui authoris laude diffusum interprætabor:ut uia ad fœlicitatem quam expeditissima pareat:& medium tenere possimus:a quo fine uitio non discēditur. Materia huius operis est philosophia moralis:quæ de iustis:honestis:& quæ sunt his contraria disputat: hominemq3 ad felicitatem humanam perducit. Hæc spes bene beateq3 uiuendi primos illos ad philosophandum impulit:ut omnibus neglectis & post habitis rebus:se in optimo & tranquillo uitæ statu collocarent. Philosophia enim tranquillitatem uitæ mortalibus largita est:& mortis terrorem sustulit:cui ut sanemur nos excolendos dare debemus: ut Cicero monet. Subiectum est duplex:propinquum & remotum. Propinquum est homo ea ratione qua congruenter naturæ uiuit seruans media officia:aut pleraq3 maiorum præcepta & institiuta. Remotū est homo ea ratione qua humanæ fœlicitati subiicitur. Solus enim homo hanc fœlicitatem assequi potest. Nam officiis mediis siue communibus seruatis ad habitum uirtutis peruenitur:& paratur humana fœlicitas: ad quam ipsa natura nos creauit & direxit. Genus dicendi est medium quantum ad uerba:graue autem ad sententias:nā hic agitur de philosophia:qua nihil potest esse grauius. Triplex est figura elocutionis:grauis:mediocris:attenuata:& sunt adeo connexæ:ut separari non possint: nam in quolibet opere omnes insunt. Et cum dignitates & exornationes faciant hæc tria genera:cum plura insunt: quæ ad grauem figuram pertineant: fit ut illud opus a maiori parte denominetur dicaturq3 esse in prima figura: ut Aeneis Virgilii: orationes Ciceronis: & cætera id genus. Hæc quæ scripsit in philosophia non habent illam uim dicendi:quam orationes:ideo dicunt esse in mediocri. Vnde ipse ait:hortor te mi Cicero:ut non solum orationes meas:sed hos etiam de philosophia libros:qui se iam illis fere æquarunt studiose legas. Vis enim dicendi maior est in illis. ¶ Finis & aīus autoris est instituere filiū præperareq3 ad summum bonum humanum: & etiam alios qui hæc uiuendi præcepta seruauerint: Omnes igit officiosi esse debent:ut summū bonū illud assequant: ne more pecudum uiuentes:frustra in lucem æditi uideant. Sed de his hactenus iam ad interprætationem ueniamus.

¶ A ante B C & D.

Abhorret 182
Abrogo 146
Abſit pertinentia 77
Abſurdum 118
Abſurdeſcimus 189
Academicus 3
Academici ſtoici & peripatetici 8
Academia triplex 96
Academici nihil affirmabant 97
Academici nihil affirmabant q̃ eſſet probabile. 143
Accilius glabrio 126
Accii dictuz q̃ pauci boni i regno exẽplo thyeſtis 160
Acerbi 59
Acer 73
Acerbus i filiũ torq̃. 168
Actio 86 91 154
Actus 37
Actio contra naturã 139
Acuti 59
Adagium 231
Ad amicitiã corroborãdam in hoc loco declaratur 196
Ad ſummam 88
Ad eos 173
Ad ſocialitatẽ naſcimur ſeruandam 175
Addiſco 14
Addictus 147
Addico 147
Adeſſe 12 204
Adminiculum. 189. 208
Admitto 201
Adnectere 13
Adoleſcẽtes: & ſenes fortunã deã dixerũt. 76
Adoleſcentia. 77. 194
Adoleſcens 173
Adoptatio 203
Adoleſcẽ. mors naturæ repugnante 212
Aduocatus 25
Adulator 34 60
Adulterinus 162
Adulatio 189

¶ A ante E & F

Aeacus 64
Aedilium ordine 118
Aedictum contra fallacias uenditorum 156
Aedili 196
Aedepol 200
Aegritudo 47
Aemilius ꝑbus. 92. 199
Aequalitas 175
Aequaliũ ſocietas optãda 191
Aequitas 36
Aerumna 223
Aeſtimo 128
Aeſopus 74
Aetas 194
Aetates hominum. 212
Aeterna authoritas. 29
Aetas naturæ 93
Aeuitas 194
African⁹ minor per adoptionem 133

¶ A ante G I L

Agere gratias 34
Ageſilaus 71
Ager 90
Agis authore Plutarcho 128
Agides 129
Agitatio 200
Agnatus 56
Agnomen 193
Agreſtis 67
Agricultura 90
Agriculturæ la⁹. 90. 209
Agrum picenum 196
Aiax 74
Alcibiades 57
Alexãder magnus 67
Aliud eſt quando plures cuz diffinitio ſimul cõuertuntur 9
Aliorum naturã ſequẽs ſuam deſerat 73
Aliam efferationem ciuium: aliam reliquorum 141
Alius Scæuola Pontifex 172
Aliã affert cãm Scipio: qua homines ab amicitia diſſolui uidem⁹ 178
Alius 198
Alienabantur 230
Allicere 102
Altera eſt communicatio ſermonis altera rerum &c. 35
Altum profundum 90
Alter 198
Alluuio 101

¶ A ante M

Amare diuitias parui aĩ eſt 47
Amari 59
Amari potius eſt quam timeri 104
Amantiſſime 171
Ambiguitas: quam græci amphybologiaz uocant 9
Ambroſi⁹. 16. 29. 32. 36. 40. 43. 44. 45. 53. 54. 49. 65. 66
Ambitio 57
Ambitionẽ miſerrimaz eſſe 57
Ambitio ẽ fugienda. 57
Ambulantẽ de agendis meditari laudabile 85
Amens 228
Amitto 201
Amicus 34
Amitini 38
Amicabile 38
Amicitia 38
Amicitiæ ordo 39
Amicitia patriæ & parẽtum alioꝝq̃ 40
Amicitia triplex 39. 84
Amicorum paria quatuor 147
Amic⁹ pro amico nihil debet facere contra honeſtum 147
Amicitia in quo proximitati præſtat 175
Amœnus quid ſit ſecundum feſtum 193
Amphiaraus 160
Ampliatio rei familiaris nemini nocens nõ eſt uituperanda 22
Amputans 208

¶ A ante N

Anaſarchus 46 80
Anacarſis. 70. 82. 87
Ancus martius 28
Angor 95
Angina 95
Animalium exẽpla hic notatu digna 12
Animus dãtis eſt ſpectãdus 41
Animus excellẽs in duobus cognoſcit 46
Animaduerſio. 58. 67
Animaduerſio i pecũia perſona dicitur. 58
Animæ diuiſio 66
Animãs Lactãtius. 188
Animus 203
Anima 203
Animus eſt celeſtis 214
Animus eſt æternus: & ſemper in motu 214
Animus eſt iuiſibilis immortalis 214
Animus eſt immortalis 214
Animũ tenere poſſum⁹ antequã peccem⁹. 217
Aius diues ẽ: ñ arca. 235
Annus 1
Annoruz. xxiiii. Pompeius ex africa triumphũ duxit 52
Anni. xxxvi. ab eo tẽpore quo ſcripſit Ci. 107
Ampl⁹ boni quam mali afferat eloquentia i theatris 50
Anſa 183
Ante hac 5
Antiates & latini 23
Antiopa 74
Antiopæ 74
Antiſthenes 84
Antigonus 104 114
Antipr. 114. 131. 153. 150
Antiquari legem Põpeius 125
Antiquari lex dicitur cũ in priſtinum reducitur 125
Antipatri Diogenes occurrit 150
Antigone 160
Antiuerto 174
Antiquior amor 177

¶ A ante P & Q

Apertus homo 151
Apere uirg. 166
Aperte odiſſe: quaz ficte amare præſtat 185
Apes 208
Apollinaris 29
Apophthegma breuis ẽ ſententia 68
Apollodorus 88
Apophthegmata 146
Appetitus 13
Appetitus ſenſitiu⁹. 66
Appetit⁹ multiplices 66
Appetitus rationi ſubiũgendus 67
Appelles 88 135
Appeto 91
Appii Claudii ſententia quare non eſſet habenda pax cum Pirrho. 30
Appianus. 53. 54. 127. 106
Appii cæci Senis la⁹ 203
Applodo 9
A primo ad ultimuz ab euentu 98
Apud maiores noſtros iuſiurandum fuit uinculum 167
A quatuor riuis manat honeſtas 87
A quatuor fontibus nata. 164
Aqua martia pri⁹ a quinto rege deide a marco agrippa. 99
Aqua uirginea 99
Aquilius gallus fuit mutii auditor. 18

¶ A ante R

Arati prudentia. 130
Aratus. 129 132
Arbitrium. 9
Arbiter. 9
Archita. 189
Architectura. 90
Arduum 46
Areopagus 50
Argumẽti minoris ad maius 344. 76. 237
Argumẽtum. 130 90
Argumẽtatio ab euentu. 103
Argumentum ẽ optimũ contra tyrãnum 160
Arginuſſæ 55
Argeſilaus altero pede claudus contra artha xerſem. 100
Ariſtoteles. 4. 5. 6. 8. 10. 12. 13. 14. 17. 18. 24. 25. 26. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 43. 44. 45. 46. 47. 49. 54. 56 59. 66. 67. 68. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 78. 79. 81. 82. 83. 86. 91. 92. 93 96. 103. 109. 116. 117. 118. 135. 143. 144. 147. 148. 152.
Ariſtippus 6 88
Ariſtoteles diuiſit iuſtitiam in duas partes 19
Ariſtoteles deridet ſarda napalum in uoluptate corporis 22
Ariſtoteles de repu. 35
Ariſtoteles ſi qs iuſtitia uacat nõ eſt fortis. 44
Ariſtoteles quid ſit ſeruile. 58
Ariſtoteles mediũ in oĩ reſeruandum 59
Ariſtoteles eos qui exi mia uident putat eẽ ſapientes. 138
Ariſtoteles pipatheticorum princeps 144
Ariſtochius 238
Ariſta 207
Ariſtophanes 224
Ariſtotelis libri 89
Ariſtotelis dictum 111
Ariſtides 93
Ariopagitæ 50
Aries inſtrumẽtuz belli cum 28
Arma 50 209
Arma abſq; cõſilio parua 51
Arma campeſtria 68

Arpinum 20
Arrogantia 60
Arrogatio 203
Arrogantia fugiēda. 60
Ars 96 100
Artes eligendæ 90
Arteria 142
Artes inuētas: ut naturā iuuarent humanā. 100
Aruum 90

¶ S T V

As 1[illegible] 119
Ascōi⁹. edia[illegible] 8.25.119 106.148.153 159.162
Ascra 34
Asini⁹ celer mullū octo millib⁹ mercat⁹ est. 233
Assentior & assentio 17
Assentator 34 60 84
Assentior. & assentio iuenilē authoritatib⁹ 173
Assētatores reppbat 190
Assentari Terē. 190
Assyllum 128
Assidu⁹ 209. Assumo 4
Astachilus 142
Astrologia 91
Atheno. possidoni⁹ 143
Athlo 87
Athreus 64
Atriuz quid sit: & quare dicit seruus atriēsis 232
Atticus 192
Auarus Terentio & Horatio authoribus 211
Audacia. 44. Aueo. 14
Augurari 126
Augur 196 199
Aulus Gelius formulari sacramēti militaris 28
Aulus Gelius de Sulpitio gallo: cui obiectū ē: q̄p chirodotas ferrēt p̄ter morem romanū 51
Aulus Gelius 124 180 192.194.196.195
Auricalchum 163
Aurora 194
Auspicium 196 209
Authoritas 2 130
Authorare 89
Authoratus 89
Authoramentum 89
Authori. senec. apex. 210
Anus 199

¶ B ante AE & I

Baca Iuuenalis 195
Baiuli qui sint 226
Bassus 75
Beatitudo fz stoicos 14
Beate dī uiuēī is: q ēpte tus re quā habet 100
Beatus Augustinus 174
Beatus 194
Beatitudo 194
Bella ciui. qūo cœpta 27
Bellum 196
Bello punico 202
Beneficentia 31
Bñficētiæ tō duplex 116
Bñficiū ī rep. ē p̄uatū 123
Benignitas est aliquādo in pecunia 32
Beniuolētia uera ñ p̄t eē in adolescēnb⁹: in qb⁹ nō uiget prudentia 34
Beniuolus 34
Beniuolentia proficisci debet a uirtute 103
Beniuolētia sublata 175
Bias 16 54
Biantis dictum. 73. 219
Bias philosophus 183
Bias teutami filius unus ex septē sapientib⁹ 220
Bito & Aedilis sacerdotis Iunonis fili. 211

¶ B ante O & R

Boetius 47
Bona animi 3
Bona corporis 3
Bona externa 3
Bona ætas 206
Bona corporis animi: & extra corpus 211
Bona dicūt: q̄ bonū hominem efficiūt 220
Bona animi sunt bona corpis anteponēda 132
Bōa corpis & externa ñ ꝓprie bōa dicēda 220
Bonis aliq̄ de causa nocendum 28
Bonitas & modestia: & temperātia dicitur 36
Boni uiri uersant in mediis officiis 138
Bōi uiri ñ cupiūt nisi qd honestū est Aristo. 147
Boni & sapiētes beati secundum Socratē 223
Bonum pro malo reddē dum esse 19
Bonus sapiens 45
Bonus idem iustus 138
Bonus quid sit 138
Bonū nō ē: quo uti p̄ bono & malo possum⁹ 219
Bonum dicitur quod p̄desse potest 220
Bonuz est cui nec addi: nec diminui pōt 225
Brutus libellum de uirtute scripsit 95
Bru. collati collega 146
Bru. ñ mō fuit amic⁹ cæsaris sz etiā fili⁹ hīt⁹ 138
Bru. ī eligēdis rgib⁹ 146
Brutus in libro de claris oratoribus 217

¶ C ante A

Cachinus 87
Caius Sulpitius primus defectū solis & lunæ in uulgus ostendit 18
Caius Cæsar ingenio fuit excellentissimo 23
Caius Pompili⁹ a gallis obsessus 28
Cai⁹ Flāmini⁹ cū Hānibale temē pugnauit 50
Caius quid sit 153
Caius aquilius collega fuit Ciceronis in p̄tura Mar. Lepido: & Lucio Volcatio cons. 152
Caius Fabrici⁹ monuit Pyrrhū: ut caueret sibi a medico Seneca 161
Cai⁹ Cæsar. 192. 70. 106
Caius Pōtius. 126. 204
Caius Fabricius legat⁹ Roma. 205
Caius Marius 223
Caius Flaccus 157
Caius Gracch⁹. 127. 129
Caius Bassus 70
Caius Læli⁹. 71. 138. 57
Caius cæsar iunior. 70
Caius carbo 114
Caius Nigidius 111
Cai⁹ Tyberi. Plutar. 129
Caius Antonius Ciceroni collega 131
Caius cæsar ꝓplex⁹ ē Ciceronē: ne occideret a suis militibus quē eum tutatus fuerat in coniuratione Catilinæ 131
Calisthenes 5
Calumnia 26
Calidus 26 109
Calliditatem ab officio uitandam ostendit. & qb⁹ sit tp̄ibus īdulg. 26
Callicratides 55 71
Calamitas 181
Calculus 183
Callid⁹ ille cauēd⁹ ē. 191
Calabria 196
Calypso 73
Camil. Ardeæ exula. 56
Campus martius 69
Canes 12
Cancrena 142
Capua 196
Capides gen⁹ poculi 221
Capaneus 160
Carneades 6 97
Carneades ꝓtra stoi. 97
Carthago & numātia fūditus delectæ: ob eoꝝ crudelitatem 27
Careī. 195. Carmē. 198
Carceres 215
Carinæ locus in monte Cælio. a carīaꝝ fisitudine in ædificiis illis 237
Carthago euersa. 127
Caritas 178
Castigatio 58
Casus 74
Cato. 6. 12. 13. 27. 61. 73. 76. 78. 88. 126. 175. 192
Cato imitat stoicos 9
κατοῤθωμαι 11
Catonis dictum in libro de finibus 12
Cato senex dicitur causa differentiæ 29
Cato censorius celtiberos domuit 29
Catilina 45
Cato apd Ci. ī lib. de finib⁹ bono. & malorꝝ. 46
Cato senior repulsis gaudebat. tāq̄ honorib⁹ 48
Cato senior dicit ad differētiā iunioris. 132
Cato maior. 187 192
Cato minor. 192
Cato prætorius 192
Catōis sīa de aīo 214
Cato senior 58
Catullus 67 72 82 87
Cato uticensis 73
Cato sextus 77
Catonis responsa 89
κατοῤθωμα 136
Cato cēsorius cognomēto sabinus 154
Causa 13 85
Causæ quare aliqñ iustiaꝝ obliuiscimur 22
Cautus 31
Cā q̄re bellū ortū ē a Cæsare ꝓtra Pōpeiuz. 45
Caudium 167
cauea 176 206
caucasus mons diuidit asiā ab europa 60
cāæ qb⁹ hoies ñ recusāt subicii īpio alioꝝ 103
caulon 143
causa occidendi remuz uide historiam merito notatu dignam 146

¶ C ante E & H

cædo 199 cædere 231
celtiberi 30
celare & tacerī ī quo differant 150 151
cēsura 179 cēsor 198
centurio 202
certe scio di. ñ puto 179
cæsaris dictum 23
cæsaris dictatoris largitio non uera 32
cæsar 50 32 45 107
cæsar iunior 83
cæsar iuitis p̄ribus legez agrariā suscitauit 119
cæsarem in cōsulatu cō firmasse regnū de quo ædilis cogitauerat 131
cæsar Aug. nouissīe rēp. Romanā euertit 134
cæsar. dcm ad Pōp. 149
cætarii. 89. cætariæ. 89
cætæ 89 cœtus 100
cethegus ante cethegus catilinæ ꝓiuratiōe 234
cethegi authoritatez nota apud Plutarchū īnuita Luculli. 234
Chirurgus. 99
Chrysippus. 90. 20. 136 88. 89
Crysippus in lib. de honesto. 143

¶ C ante I

Cibus est merces seruiētis 31
cicero est tanquam arbiter: & interp̄s in hoc libro. 9 85 195 208
cicero in libro. y. de finibus bonorum & malorum. 17
cicero 17. 181. 187. 191. 193. 197. 204. 205. 207
cicero in tertio de finib. bonoꝝ & malo. 18 20
cicero in libro de legibus. 19.
cicero in paradoxis damnat crassum. 22
cicero carpit magnificos apparatus. 22
cicero ī libro secūdo de finibus bonorum & malorum. 24
cicero in lib. yii. epistolarum ad atticū. 22
cicero in Lælio. 32 34
cicero d natura deoꝝ 35
ciclus. 132
cicero oratoris officiuz in rethoricis. 41
cicero laudat p̄cipue hōestam morē. 42
cicero p Aulo Lici. 45
cicero rēpu. præfert 50
cicero Pōpeii d se nūcia tā laudē recitat 59

cicerointuſ.qõnib⁹ 59
cice.i ofoe,pſex.59.94
cice.p Quito ligatio 82
ciceroues 90
cicer.ofones ſẽ ẽtiis phio rũ ſunt refertæ. 95
cicero ſectaz ſecutus eſt academicorum. 97
cice.i lib.de legibus 110
cicero cũ ædilis eẽt hũit ofones ptra Verrẽ.119
cicero dclarat⁹ pſul una oſuz uoce rõ anoz 120
cice.erat ex ordie auguz ſubrogat⁹ p craſſo.121
cicero eloq̃ntiæ fons 123
cicero in omnibus fere ſua ſubiicit exẽpla 132
cicero.uita⁹ & mores.133
cicero ſcripſit de officiis cũ Octaui⁹:&.M. Ant. pugnarẽt ptra Brutum & caſſium 133
cice.pepit ociũ rõa.134
ciceroi lib.de legib⁹ 138
cicero hic profitetur ſe academicum 139
cic.doi genes diſpu.142
ciceto in epiſto. 176
cicero de Zenone i li.y. Tuſculanaz q̃nũ 218
cicero craſſo inimic⁹ 236
cimon 112
circũſtãtiæ circa liberalitatẽ habendæ 32
circe 73
ciuilis lex eſt alicuius ciuitatis 36
ciuitas 38 218
ciuitas regi non poſſe ſine ſeueritate 58
ciuiũ beniuolẽtia opus ẽ magis ad ſperia & honores 107
cizicum 75
¶ Cante LORV&Y
Claudianus 18 113 27
clarus 173
clauiculus 208
cleantes 6 88
clelia inſidens equeſtri ſtatua 42
cleõbrot⁹ pauſãiæ fil.55
cleombrot⁹.55.105.128
clementia 62
cleobolus 82
clemens 84
cleomenes 129
clytus in conuiuio mortuus ab Alexandro 60
clytemneſtra 74
clinias & Ariſtides 129
clitomach⁹ i quo acade mica phia deſiit 139
cliens 202 clodius 45
clodius noluit occidere ciceroné: poſtquaz ab exilio eſt reuerſus 119
clodius ut reſiſteret milo.gladiatores emit p pter ciceroné 119
cognomen 193
cognitio 93
cognitio: & interpræta tio in quo differant 122
colũella. 38.69.151. 90
collega 87
colere 88
collocare filiã 117
collatinus 146
colũb⁹ ſuos pullos educat cũ tãto amoz q̃ mi tas patiẽ icõmodi.177
coli 195
collatin⁹ & Hor.pub.221
cõmũitas & ſocietas 33
comparatio inter ſtatuã & hominem 33
comites 36
cõem uitã ſine cã fugiẽtes uituperandi 48
comparatio a tranquilli tate maris 54
comiciadis dies 57
cõparatio equoz: q̃ ab iſẽſoi uoluũt i giz 60
commixtio 63
comis 67
comœdia 68
compilare 127 126
cõparo i agricultura 132
comparatio mediocriũ officioz inter ſe 137
cõparatio medii officii cũ poematibus 137
commodius 93
comedus 203
compendium 112
comitas 114
commiſſa pedianus 135
commentarius 135
cõmune honeſtum 138
cõmũis ratio oẽs hoies ſocietate coniũgit.155
comitatu 201
cõmẽticiũ Terẽtius 145
comum 179
commodiſſimum 181
cominus 199
conſentaneus 8 63
conſequentia 13
contra Platonis dictum de philoſophis 24
contentioſus 34
coniugium 38
conſobrini 38
conſilium 198
conſolatio 40
contumelia 84
continentia. 62.208
confuſio 63
cõcupiſcẽtia duplex 65
conſtantia. 67.77.175 191 223
controuerſia magna 72
conon 75
conſuetudo 76
conſtare 76
conſiderãdũ eſt: q̃ ſit natura reiz: & pẽtas 124
cõcordia & iuſtitia ſunt reipub.fũdamẽta 128
condico 152
cõductio & locatio qd ſint 156
coniunctiſſime 171
concilio 179
conſtans 173 46
conſtantis officium 185
concio 190
conſolatio doloris dimi nutio 193
cõſciẽtia.196.234.214
contendo 215
contra luxuriam 78
congreſſio 82
contentus 87
conſilium capiendũ 88
conſociatio 93
cõtra phiæ uitupatores ſcripſit cice.li.d fini.95
conueho 99
conſpiratio 101
Coniuratio 101
cõſpiratio in quo differt coniuratione 101
concordia paruæ res crẽſcũt: maxiæ diſcordia dilabuntur 108
contentio 114
contra Regulum pro lege agraria 120
contagio 129
contra naturam eſt homini nocere 141
cõtra deos fieret.ſi nõ hẽ reẽ rõ reiz externaz 141
cõtra eos q dicũt regulũ potuiſſe manere Rõæ nõ fuato iuramẽto 166
cõglutino uerb.178.212
contus 181
congreſſus 189
contemnere 205
cõuiuiũ uñ dictũ 206
conſciẽtia quo torméto nullũ eſt grauius 234
copiæ 195 copia 11
copiã declarat ſocie.236
corynthus a Munio cõſule deleta 27
corcyra 75
cornelius nepos 192
cornelius 107 78
cornelius celſus 81
corynth⁹ opulẽtiſſia.127
coruinus 210
cothon ideſt portus manu factus 99
cotta & Curio Pu. Sulpitius 120
cratippus 1 134
craſſus 83
craſſus in omni cãz genere uerſatus eſt 114
craſſus diues 114
craſſus cognomento dives 118
cremes & menedm⁹ 24
crepitus digitoruz uenit prouerbium quãdo ali qd fit ſine labore 158
cryſippus de honeſto.8. 20.88.89.90
crudelis 27
crudelitas 58 148
cruditas 205
cui ſint pernicioſi aſſentatores 32
cui: qñ: & q̃tũ nota. 117
cui ſalus deſperãda.189
cui nocet aſſentatio 191
cultus 93 culmus 207
cũ rõ iuſſerit aut neceſſitas erit pugnãdum 52
cũ bono uiro bñ agi.158
cum liberis 164
cũ necabaẽ uigilãdo 165
cuniculus eſt ſubterraneum foramen 162
cũcta 181 cũctor 181
cupiditas 22 47 83
cupiditas liberalitati inſidiaẽ p ſimulationẽ 33
curtius 53 curioſus 79
curriculum 180
curruus Virgi. 195
curricula 204
curtius i cœnis triũphali b⁹ ſex milia murenaz numero appendit 233
cyneas 78
cymbri germaniæ populi 30
cynicus 80
cynici 80
cyneas p̃ceptor pyrrhi & p̃clarus philoſoph⁹ 215
Cyrenaici 7
Cyrus 49 16 37
cyri dictum apud Xenophontem 31
conſecta & abſoluta ſũt oppoſita 53
cyripedia 74
cyrus ſenior non fuit imbecillis 101
cyri moriẽtis uerba 214
¶ D añ AEIOR & V
Damnat ſolitarios 93
Damnatus 116
Damon: & pythi pythagorei phi 147
Damon: & pythias ciciputi pythagoræ 147
Danai: & Aegyptii fabula 235
Dapes 117 205
Dare uitio ẽ uitupaẽ 48
De officio pfecto nõ dãtur exempla 10
De trib⁹ bellis pũicis 30
De origine pyrrhi regis epyrotharum 30
De obiurgationibus neceſſariis 84
De officiis: q̃ ſũt ad uitæ utilita. tractati li.94
De repugnãtia utilis: & honeſti 98 135
De uerboz ſignãtõe de dolo malo iuſtinia.154
De iuſtitia diſtributiua & Cratidião p̃tore 159
De amicitia faẽ audito res attẽtos & dociles 171
De his qui ui colunt 182
De Titono fabuloſuz ẽ ſcilicet i cicadã eẽ mutatum: & auroram habuiſſe uxorem 194
De pyrrho qũo triũphabaẽ apd Romãos 208
De magnitudine animi & timoris 218
De cenſura 127
De diis immortalib⁹ 218
De caritate patriæ 218
De cupiditate honoris q̃ eẽ ſolet ambitioſis 234
De Craſſi diuitiis hæreditate multa 236
De crudelitate ſyllæ in marianos 236
Declinare 12
Declamator 42
Deci⁹ pr̃ Qu.F.Ma. 43
Decii duo 43
Decoz 62 Decoz 63
Decere 64 Decus 86
Decorum in uirtute maxime proſpiciẽ 108
Decurio 202 24
Decoro 21
Decius cõſul: & fili⁹ 21

VOCABVLORVM INDEX

De censura 127
Dedecere qd signãt. 14
Deformitas 67
Defendo iniuriam pro ab iniuria 157
Defectiones 207
Degendæ ratio 188
Deiotarus hospes Ciceronis 122
Dei[illegible]& delecto 207
Delectau[illegible] 8
De[illegible]brun[illegible] 37
Delyrare [illegible] 63
Delectatio[illegible] 65
Deliciarum gratia 70
Deliberatiuæ: & demõstratiuæ orationes haberi solebant 90
Delyratio 203
Demaratus ad xerxẽ 43
Demetrius phalareus 5
Demosthenes. 5. 114. 82
Demersæ dñr leges qñ ad nutũ uni⁹ oĩa fiũt 104
Demetrius plis 139
Democritus 200
Demens ẽ sine rõne 228
Deo sunt committẽda: ea quæ pertinent ad sacerdotũ creationẽ. 79
Deprecatum 179
Derogo 146
Despicientia est in reb⁹ quæ sunt extra animuz & corpus 46
Descriptio 63 84
Despicere est male existimare 109
Desipiens 199
Desiderium 206
Desidero de reb⁹ ꝑ prie absentibus 201
Deus nõ irascaĩ nec sapiẽs ſm stoicos 99
¶ D ante I
Διατοτος nũcupaĩ 171
Dictum Platonis 44
Dictum pulchrum 45
Dicacitas 67
Dictuz Publi Scipionis africani 133
Dictũ est Aristo. ꝙ una hyrũdo ñ facit uer. 158
Dictum Catonis 189
Dictum Biantis de bonis suis 220
Differẽia ĩter qd diebus multis egisse: & multos dies 1
Diffinitio 63
Diffinitio ꝑstat & genere: specie: & dria 9
Diffinitio quid sit 9
Diffinitio bõa qd sit. 10
Differẽtia nota hic inter boiem & beluam 12
Differentia inter decorẽ & honestum 62
Diffinitio exigua 63
Differentia inter uerecũdiam & iustitiam 65
Diffluere 70
Differentia inter prudẽtiam & iustitiam 90
Diffinitio prudentiæ secũdum Aristo. 156
Diffinitiõis hominis 27
Digestis de iustitia: & iure 118
Dignitas 70
dignitas hoĩs ornãda 85
Digestis de fũ. ĩstru. 152
Digressus 216
Digressus 150
Dilema 174
Dileumaton 171
Διηγματικος 171
Diogenes. 5. 70. 80. 88. 229. 145. 153. 240. 142. 150. 151
Diogenes ꝑtra iuue. 78
Dion 92
Dionysius tyrannus 92
Diocesis 109
Dionysi⁹ alicarnase⁹ 117
Diodorus 118 119
Diophanes mythilenẽus 129
Diogenes imitatur recẽtiores 149
Diogenes Babylonius philosophus 149
Dioge. & anripf phi 150
Diogenes cynichus a xenade corynthio mercatore emptus 230
Diripio 54
Distincte dicere 4
Disciplina 7
Distrahi 11 Disco 14
Disceptare 27
Disceptatio ẽ ĩ uerbis tãtũ ut iter litigantes 27
Discordia 56
Dissimulator 71
Discrepo 87
Dissidentia est ars 88
Dissertus Fabius 123
Diserti hoĩs offiñ 123
Disputare 194
Discessus 216
Diuisio tripliciter 9
Diuisio totius operis 12
Diuitiæ cur appetunt 22
Diuitiæ nõ tam prosunt quam nocent 46
Diuortium 59
Diuus Augustinus 71
Diuisio sapientiæ 90
Diuites etiam sunt iuuã di si sunt uiri boni 125
Diuus August⁹ uenerez appellis dicauit in templo patris 136
Diuitiæ ꝑp se: & ꝑp aliud expetuntur 141
Diuitiæ 176 195
Diuersorium 216
Diuitiarum modus 235
Dives dr: q tñ possidet: q̃tũ ẽ satis adiũctũ 235
¶ D ante O R & V
Dogma 2
Dogma stoicotum 72
Dolor 7
Dolus malus 152 98
Dolus ĩ quo ꝓtinet 153
Dol⁹ ĩ simulatõe est ſm Aqliũt & Vlpianũ 154
Domus a domino inhonorantur 85
Dominor 145
Domus 216
Donãdũ eẽ dignis q̃tuz opz: & qñ oportet 33
Donatus 194
Donum 196 204
Δραματικος 171
Draco: & solon leguz latores 224
Drusus 126
Drusus senatui iuis⁹ 127
Duces ĩ ꝑlio cæcide. 160
Duellum 29
Duæ ptes sũt libali. 125
Duo gña decertãdi 27
Duo præcepta administratori obseruãda 56
Duo ĩ uoce requisita 83
Duo amicitiæ obseruatorẽ decent 182
Dupler ferẽ alẽi iniuria 21
Dupondius 119
Duritas 211
¶ E añ A B D E G & L
Ea quæ authoritate fuit perpetua 116
Eburuñ: & qđ dicĩ 222
Ediſco 14
Effœtum 201
Egina ciuitas epidauriæ 148
Egestas ẽ pl⁹ q̃ paup. 236
Elaborare 74
Elegans dicendi modus & doctrina 2
Electio cuz ratione præ suponit habitum 11
Elegans 68 22
Eleuare 189
Elicuisset 207
Eloqui copiose 92
Eloquẽtia sine sapĩa 92
Eloq ẽ ai snĩaz iudic. 153
Eluuio 101
¶ E ante M N P & Q
Emendare Virgili⁹ 156
Eminus 200
Empharis Papini⁹ 140
Ennius de regnis 23
Ennius. 36. 42. 56. 80. 82. 153. 121. 199 185. 192
Ennii exẽplum: & Cai Cæsaris 103
Ennii authoritas 121
Ennii duo 200
Entymema 124
Epaminundas nõ ingemuit: a tergo 43
Epaminundas gaudens periit 55
Epaminundas 105 55
Ephorus 131
Epitectus 69
Epicedium solonis 71
Epigoni Tragœdia 73
Epigonus 73
Epitect⁹ ĩ dliberatõe 76
Epicharmus 78
Epitadis lex: cõtra legez lycurgi 128
Epicurus 139 165
Epirotæ 177
Epulum 117
Epulæ 117 205
Equalis: & equabilis 72
Equi 13 Equiria 68
Eqtas q̃lis eẽ debet. 101
Equidem 199
¶ E ante R S V & X
Erant prudentiæ 86
Erga quos maior exercẽda amicitia 33
Ergo maiorez erga amicũ amorẽ gerimus 183
Errare 63
Errãt q iudicãt plerosq; sine uirtute eẽ ami. 188
Eruditerunt Liui. 174
Eruditus 96
Essentiale & propriũ 62
Estiomenus 142
Est uelut hydropic⁹ ille q pactũ ponit: qd cẽset non eã seruandum 163
Euerto 54
Eu'ogium 210
Euomere 189
Euphrates plis 19
Eupolis comicus 71
Eurip. ids. 19. 160. 73. 199
Eusebius 97
Eutrapelus apd Hor. 32
Eutaxia 86
Eutropius 127
Examen apum. 92. 208
Exceptio 77
Excusatio amicitiæ 180
Excusatum 184
Exẽplũ phædræ: & Hyppoliti de neptuno 25
Exẽplum de igne 62
Exẽplũ d nece Cæs. 142
Exemplum atheniẽsiuz de Cyrsilo 148
Exemplum 192
Exercitatus 210
Exercitus 210
Exercitatio corporis 81
Existimatõez facer. 186
Exiliũ ẽ scelez pœna 230
Exordiri 5
Explodo 9 8
Expendere 73
Expecto 91
Exporto 99
Expilo 126
Expilare 127
Exprobãt prædictas opiniones 181
Expugno 197
Expilare æratiuz supponere 235
Externæ res 46
Extermino 129
Externa bona cõparãt cũ bonis corporis 132
Ex theologi a diuĩa produntur 82
Ex nestoris lĩgua melle dulcior fluebat oro. 201
¶ F ante A
Fabi⁹. 4. 5. 12. 15. 67. 75 81. 86. 96. 102. 103. 115 114. 116
Fabricius ad Pyrrhuz legatus 30
Fabio maximo 48
Fabrici⁹ ꝑtra Pyrrhũ. 111
Fabricii iustitia in medicum Pyrrhi 137
Fabi⁹ de Accio Tragœdiæ scriptor optio. 160
Fabula 199
Fabricii continentia 237
Facultas 11 94
Facies 15
Factio 45
Facilis dr ratione tẽporis & personarum 60
Facetia 67
Facetum 68
Facilitas 70
Facundus 73
Facilitas qntupler 74
Facile: & cõmodũ 77

Facta uerbis anteponẽda 134
Faceẽ marte nostro. 143
Falli 63
Familiaris 37 199
Fama 56
Fanum 37
Farthores 89
Fas 204
Fastigium Virg. 143
Fatigo authoẽ nõio. 157
Fatuus 194
¶ F ante E I L & O
Fœcialis hasta ferrata & sanguinea 18
Fœditas Luxus in tacti bꝰ & gestibus exteriori bus seruanda 81
Fœdum 106
Fœdus 198
Fœnus 61 207 236
Fœnerari 89
Fœnerari est occideẽ ho minem 132
Feriæ 152 38
Ferculum 81
Fœtum 201
Fictio 71
Fidentia 41
Fides. 17. 179. 87. 175. 193 200
Fides bona: idest cõtra ctus bonæfidei 156
Fide sacrata 164
Filium genuit ualitudinarium 77
Fimbria nũquaꝫ uoluit iudicare an pythias uir bonus esset 158
Flagitium 68 204
Flexibile 190
Flores: & rosas in tẽplis spargi solere 233
Focus 208
Fons a quo dicitur 116
Fortitudo 16 41 66
Forum 37
Forum iudiciale uel reꝛ uenalium 37
Fortis 41
Fortitudinis diffini. 44
Fortitudis dscriptio 44
Fortitudo cir. ter. ue. 46
Fortuna uaria est: & amica temeritati 46
Fortem uinci cupiditate non decet 46
Fortis animus 53
Fortuna 74 76 102
Fortũa nõ ꝓt nec ꝓdesse nec nocer sine hoie 102
Fortitudo & sapia 164
Forus 198 200
Fortũa cæca ẽ & tem. 223
¶ F ante R & V
Frater 38 205
Ftater dr̃ ꝙ sit fere al. 39
Ftãcisci petrarchæ di. 133
Frons 60 Frui. 70
Fruges 207 99
Frui ẽ uoluptatẽ cap. 130
Frumentarius 151
Frumentator 151
Fructus 187
Fructꝰ senectutis 212. 187
Fugere i aduersis ibellis ẽ ꝓ pacto ꝯbeũda pi. 55
Fugitiuus 156
Fulta 208 Fũdus 117
Funalia 205 Furor 25
Furor catilinæ a Cicero ne oppressus 131
Furtum 144
¶ G ante A E I L & N
Gaius 151 26
Gallus Sulp. fuit consul cũ Marco Marcello 18
Galba 111
Galli Cisalpini 148
Gallia cisapina 196
Gallꝰ cõœdiaꝝ scri. 200
Gaza 127
Gellius. 46. 68. 71. 73. 87 106
Gelliꝰ de lege antiquoꝝ aboleta ꝓ dbitoribꝰ 131
Gemma 208
Generale ꝓceptũ. 25. 35
Gens: & natio 37
Genꝰ ætatis eligẽdũ 75
Genus uitæ electũ ppetuo teneaẽ firmũ 77
Genus philosophiæ minime arrogans 97
Genꝰ deliberati. i se. 134
Genus deliberandi 145
Genus sermonis 172
Gesta 42 Gestire 67
Gestus exteriores ai 67
Gignere ẽ ex alio ꝓduce te ex semĩa ꝓpria dr̃ 20
Glaucus 31
Gloriæ appetẽtes æqtatẽ seruare difficile ꝓt 44
Gloria. 77. Glorios. 84
Gneꝰ: & Pu. Sci. 45. 221
Gneus Plancius 124
¶ G ante O R V & Y
Gorgias leõtinus 197
Gorgiæ dictum 197
Gradus offõiꝝ eẽ dist. 22
Gratificari. 32. Grauis. 32
Gratitudo 91
Gradatim 94
Gradꝰ i officii exhi. 94
Grauitas & comitas 114
Grauitas i ofo. adm. 192
Grauius ad dignitatẽ 122
Gratiã magnã pit di. 122
Gracchus Tyberii fr̃ 125
Græcia pauptatis alũna & uirtutis hospes 43
Gregarii milites 128
Gubernatio reip. & exercitus inter se certãt 50
Gulositas immensa 65
Gustus 69 Gyges 145
Gymnasiũ 80 218
Gymnasiũ athenis 134
Gytheus spartanus 149
¶ H añ A E I O V & Y
Habere delectũ 8
Habilitas 13
Hactenus 176
Hannibal callidus 76
Hemicyclus 136
Hecubædcm̃ apEur. 60
Hæcato 153 154
Helia: & fusia leges 228
Hemicyclus 132
Herillus 6
Herillꝰ de qbꝰ i libris ꝺ finibꝰ bonoꝝ & ma. nota hic eoꝝ opiniões 8
Herodotus de bello darii & regis ptaꝝ 42
Hercules adolescẽs 75
Hercules 75
Herculis uisio ꝺ uitæ gænere elligẽdo 76
Herodotus 83 89 111
Heraclides 90
Hercle 195
Hesiodꝰ. 75. 34. 45. 77
Hieronimus. 134. 182. 207. 215. 192
Hilaris 71 Hilum 204
Hippomedo 160
Histrio 31 74 210
Historia 188 Hodie 202
Hominẽ natum: ut ꝓsit q̃ plurimis 13
Homems 58 73
Homeri dictũ ẽt Ari. 59
Hõ a græc. qũo dica. 69
Hõ i quo a bæluis di. 69
Hoies aliis ꝓdesse de. 123
Hõ ẽ aial ꝙgregabi. 125
Hoiem i tor. dici bo. 136
Hõ hoi est genitus 140
Hoium fragilitas uariæ dignoscitur 184
Hõerꝰ poet. ptceps 200
Hõ solꝰ rõnis pticeps 91
Hominum animi 102
Hominis excellentia 72
Hoiem ꝓ hũanitate 141
Hõestũ ꝓ se expetẽ. eẽ. 8
Honestũ cõtra turpe 11
Honestum 15 62
Honor ẽ ꝓmiũ uirtu. 45
Honores 74
Hõestũ iustũ utile ꝛc. 98
Hõestũ sua pulchrit. 108
Hõesto lucro res do. 131
Hõestũ ñ ꝓt eẽ utile 158
Hõustꝰ 193 Hortor 4
Horatiꝰ. 5. 14. 21. 36. 60. 68. 70. 72. 75. 76. 85. 86. 89. 104. 113. 193. 194. 195. 198. 200. 202 212 213. 216
Horatius qd sit modꝰ 14
Horuirtꝰ ẽ uiciũ fuge. 17
Horatius cocles 54
Horat. duario deco. 64
Horatiꝰ i poetica 64. 72
Hortẽsius 120
Hostis 29
Hospes diceba. ami. 79
Hospes. Hospitiũ. Hospitor 179
Humanitas triplex 60
Humanitas 162
Hypocrita 31
¶ I ante A B D G & L
Iactura 55 118
Iason phæreus 71
Ibi reꝑhẽdit hoies 184
Id nõ esse agendũ 150
Ida 206 Idẽ plato 143
Ignauus 49 203
Ignauia 66 83
Ignis 208
Ille dr̃ beate uiuere 96
Illiberale 68
Illud carmen 199
¶ I ante M N
Imbecillitas 75
Imbecillis 201
Imbecilliorem agrũ 237
Immanis 228
Immunes 149
Imperita multitudo 98
Imperiũ ꝓseruaẽ arte 112
Impius 115
Impium defendere 116
Impossibile ẽ ꝓscrib. 79
Importunitas 182 195
Importũitas et ihũa. 195
Imprudens dicitur 123
In quo particeps ẽ hõ 12
In quo cognitio & scia 17
In quo differat electõ 24
In rem præsentem ire 25
In qbꝫ ffi uicinns añ. 40
In rebꝰ scdis amicoꝝ 61
In natura 70
In Craſ. laudata iduſtria in Druso seueritas: i lælio hylarıtas 71
In seriis sæueritas i iocis lepos seruandus 83
In fœnore qũo caute ꝓ republica agendũ 131
In mandatis opus ẽ agere fide bona 156
In quo locata ẽ pru. 156
In re ficta 176
In amicitia pr̃imũ facit suadẽtiũ authoritas 181
In qbꝰ ueræ amicitiæ raro reperiuntur 184
In quo sapiẽs dũr 195
In uirtute diuitias eẽ 237
Inconstantia 67
Incola. & acola 79
Incõmoda q̃ habẽt 141
Incuria 188 Indiciũ 9
Inducia 26 Indico 83
Indoles 113 Indies 207
Indoles specimẽ est 337
Iners 195 Infinitas 37
Influeẽ 108 Infãtia 194
Infirmus 198
Infantiã si offerreẽ 215
Ingeniosus 68
Ingredi 108 Ingẽs 191
Ingenio: & ratione facta præcellunt. 114
Ingenuus. 151
Ingenium. 199 185
Iniustitiæ diffinitio 20
Iniuriarum dixit esse 58
Iniuria 58
Innire gratiam. 34
Innocens in iudicio 115
Inops & probus: semp est & gratus. 124
Inops 197 Institutũ 2
Institutio 2
Instituta 76 Inseruio 35
Insꝰ qd ꝓprie signi. 58
Insciitia 78 191
Institor 89
Instõnes de acticnibus in lege prima 153
Insula. 154. Insulsꝰ. 194
Insanus 228 194
Inter perfectum officiũ & medium 11
Inter opes & copiam 11
Intellectus 13
Inter prudẽtiã & sapiẽ. 13
Intelligentia 69
Interfit 93
Interficere tyrannuꝫ: est tanquam feram 142
Interprætatiua 144
Interpellator 151
Intermitto 173
Integritas 175
Intractato 185
Inter tutorẽ legitimũ & fiduciarium 15

Inter bene & hõeste. 212
Interitus 213
Inter offm̃ & tabnã. 219
Inter hostes & ciuẽ. 229
Inuestigare 13 134
Inuidi & qd sitiniu. 174
Inuidiosus 175
Inuenio 202
¶ I ante O R S T & V
Iocus 67 68
Ira duplex 59
Ira 80
Iracundia 47
Iracũdia hẽt excessũ 58
Iracundia permanens a græcis dr̃ μανία 59
Iracũdia ẽ q̃ pmãet. 231
Irrationalis 69
Ismene 160
Isocrates 5 197
Isocra. orator sũm⁹ 197
Iter 37
Iucundus 193
Iudicia 37 126
Iudicia ĩ duob⁹ pstãt 115
Iudiciale genus magis ad gloriã spectat 115
Iudicis officium 116
Iudicium 9 231
Iulius cæsar orator 215
Iurisconsulti 199
Iustinian⁹. 151. 152. 101. 26 144. 151. 37. 44. 56. 89
Ius naturæ p̃cipit filios debere alere parẽtes 13
Ius ciuile 18
Ius scriptum 45 18
Iustitiæ diuisio 19
Iustinianus ĩ libro sexto codicis titu. de lega. 20
Ius prætorium 26
Iustã ĩ oĩ genẽ belli cãs esse quærendam 29
Iustitia ergo ser. exhi. 31
Iustitia. 7. 35. . 91. 188. 211
Ius dr̃ scriptũ & ñ scri. 36
Ius gentium & cõe 36
Ius 100 37 204
Iusti 39
Iustitia officiis cæ. p̃f. 92
Iustitia3 pl⁹ ualere q̃ prudentiam 109
Iustitia sine ꝓtudẽtia habet uires satis 109
Iustitia in primis ĩter ueritates est colenda. 109
Iusti hominis est non timere mortem 110
Iustus nil timeт põt. 110
Iustitia est ad tuendã societatem inuẽta 111
Iustitiam maxime in ciuitatibus ualere 111
Ius gẽtiũ & ciu. 140. 144
Iustitia est alienæ uirtutum domina. 141. 211
I⁹ & iustitia uñ ferũt 156
Ius est recta ratio 157
Iusiurãdum hosti etiam esse seruandum 166
Iusta 189
Iustum est 188
Ius pontificium 204
Jus ciuile 204
Iuuenalis. 31. 49. 54. 65 69. 72. 78. 81. 83. 91. 92 113. 116. 122. 124. 127. 144. 182. 192. 193. 194 195. 197. 103. 200. 201. 203. 204. 205. 206. 213. 214. 216
Iuuenes 78
Iuuenalis de laudibus ciceronis 52
Iuxta Iouis simulachrũ fidei. & iusiurandi statuæ erãt positæ 166
¶ L añ A E I O V & Y
Labeo 26 89
Labi 63
Labefactari 178
Lacessere 34
Lacedæmonũ 51 199
Lacedæmoniorũ & grachorũ leges pierũt 128
Lacydes Alexã. filiꝰ 140
Lacertos lati. bra. gr. 201
Lactãt. 17. 21. 117. 122. 99 170. 197. 216. 74. 80. 187
Laernus 71 36
Languor quid sit 78
Lanista 119
Laniena 89
Lanni 89 Largitio 45
Largitio ꝓsiderãda. 119
Largitor nõ sit xact. 121
Latores legum 68
Latine loqui 82
Laus Romanorũ 106
Lautior 116
Laus catonis 173
Laus Socratis 173
Laꝰ Scipiõis Africa. 173
Laꝰ. 196. Laudatio. 197
Laus agriculturæ 209
Laxitas 85
Lectus 204
Leges lycurgi æqua laude cũ uictoria pausãiæ Alexãdri extollũt 49
Legio 113 213
Leges a caio Gra. la. 129
Leges iusti: æqui 111
Leges latronum 111
Leges sũt uniuersales 112
Leges stabiles sũt sine discrimine personarũ 112
Leges. xii. tabularũ 154
Leges quærunt nõ solũ quid liceat 155
Legũ cõtraius scriptũ libertatis ꝓtra pieta. 160
Legatus 198
Lælius 73 108
Lælius prætor 111
Lenitas 70
Leonidas dux lacedæmoniorum 43
Leonidas rex lacedæ. 50
Leonidas 76 129
Lepos 65 83
Lepidus 107
Lepido: & uolcatio cõs. duæ fuerũt ꝓiurati. 107
Lero 63
Lera 63
Lætitia est presentium: libido futurorum. 46
Leuctra 43 105
Lex & iustitia ĩ quo di. 19
Lex fœlicialis 28
Lex est ius scriptũ. 36
Lex triplex 36
Lex liberalitatis. 39
Lex Iulia 115
Lex de nexis. 128
Lex 203 100 21 90
Lex de ambitu 103
Lex Iustiniani: & Antonini pii ꝓtra eos q̃ ꝓprios seruos occidũt. 104
Lex agraria: & frum̃. 125
Lex. Mar. attili Glabrionis. 126
Lex repetundarũ pecũiarũ quãdo iustituta 127
Lex Cai cæsaris dictatoris: ut debitores satisfacerẽt creditoribꝰ ex possessionibus suis 131
Lex diuina & hũana 140
Lex naturæ uult: ut oĩa exponam⁹ ꝓ utilitate communi 141
Lex est recta ratio 153
Lex cornelio lata de falsis testamentis 144
Lex Stolonis 144
Lex ex ꝓsuetudine 144
Lex in amicitia 146
Lex ante trigesimũ diẽ ꝓ nũciãdi sniam. 147
Lex licinii: et Mutia. 148
Lex cornelia de ficcariis q̃ a ficca denomin antẽ ẽt de falsis testa. tra. 157
Lex Iulia de peculatu. 157 115
Lex popularis 190
Lex neqs ĩcẽderet tẽ. 230
Liberalitas 7 31 175
Liberalitas ĩ hoĩes bo. 33
Liberalitas magis ẽ ĩ dãdo: q̃ ĩ accipiẽdo 34
Liberales 39 178
Liberalitas ẽ iust. ps 39
Libertatis ꝓpriꝰ 47
Libertas 230 48
Libido 67 180
Libri ad rempu. 92
Liberalitas Cai cæsa. ad dictaturã ipꝰ pduxit 108
Liberalitas & bñficẽ. 108
Libertinus 151
Libere dare 181
Libere 190
Liber 203
Libertas ẽ ptãs uiuẽ. 231
Libertas quid est 231
Licentia 68
Lycurgꝰ leg. de spar. 128
Licinius cra. & Scæ. 148
Licomedes 186
Licini⁹ uestalis 71
Lidius mandrach 128
Lidius 145
Linguæ tres ĩ Italia erãt latina. s. osca: & græ. 101
Lysander esphorꝰ cur lacedæmonia pul. 130
Litigiosus 86
Liuiꝰ. 25. 126. 146. 167. 70. 89
Liuius in libro primo 28
Liuius de romulo 81
Liui. dsistẽdo ĩ iudi. 147
Locuples. 32. 140. 209
Locus cõis in oone 63
Locus multipliciter 86
Locꝰ ab authoritate. 116
Logo dædalus 21
Lubricus 45
Luctus 25
Lucius flo. de bel. cor. 27
Luc. furius 115
Lucĩ⁹ bestia et. L. Piso. 52
Lucretius 57 99
Lucius Cras. 70. 114. 83
Lucĩ⁹ murena. 78 120
Lucilliꝰ 81
Lucius lucul. 118. 85. 115
Lucullus 85
Lucanica 89
Lucreci. de natu. dei. 99
Luci. sylla & cor. scri. 107
Lucius Scylla 116
Lucĩ⁹ philippus & cotta curio Seneca 120
Lucius mumus 127
Lucius florus 127
Lucius Accillius 138
Lucii Targilii dictũ 46
Lucĩ⁹ Accilius: & Lucĩ⁹ furius bibaculus. 148
Luculente 165
Lucius Cato 192
Lucĩ⁹ pau. æmi. 237. 213
Lucius mumĩ⁹ q̃ coryntho deleuit. 233
Luci. cras. orator contra apulei saturnĩ legẽ 234
Lucii pau. æmi. triũ. 237
Lucanꝰ de reg. ĩfideli. 23
Lucanus de ambitu. 57
Lucanus de fortuna. 50
Lucanꝰ 13. 30. 50. 73. 57 146 211
Ludus 67
Ludio 74
Ludiones 81
Ludus talarius 89
Ludi pueros: mulierculos. poti⁹ ait Arist. 118
Luna 207
Lustris 198. Lusus 67
luxuria mala pnicies 78
Luxuria sene. fœdis. 78
Lycurgus 47
Lycurgi leges 51
Lyra. 63
Lysander 129. 51. 71
Lysãder dux post mortẽ calicratidæ 55
Lysias. 92
¶ M ante A
Macr. 115. 174. 214. 198
Magnanimus quid dici ꝓprie debeat 14
Magnitudinẽ aĩ eẽdu. 22
Magna ẽ uis consciæ 31
Magnificentia 31
Magnanimitas 40
Magnanimi mores 45
Magnanimus 45 60
Magnãim⁹ uera loq. 45
Magnanim⁹ nõ tristatur in aduersitatibus 46
Magnanim⁹ despicit ea quæ cæteri appetũt 46
Magnificus 47
Magnitudo aĩ declarat in negociis 48
Magnanimi dotes 1 56
Magnanimus circa honores qualis 57
Magistrat⁹ ẽ cu. iusti. 79
Magna ẽ uis oĩonis 82
Magnanimitas sine iustitia feritas est 92
Magnus 191
Magister 201
Maherbal 70
Maiores 74
Maior utilitas ẽ scire: qs sit finis malo. q̃ bo. 150

Malicioſus 98
Malus 98 198
Malleoli 207
Mãdoniꝰ xerſis dux 149
Manutenere ſcdz le. 155
Mancipiuz. 203. 132. 150
Manca 91
Manducones 92
Mancipari 150
Manumiſſio 151
Mancinus Plutarc. 167
Mancipites ueteres dicebãtur q̃ alienabanť 232
Marcianus 38 19 150
Marchꝰ Atti. regu. habuit uxorem marciam 30
Mar. 35. 130. 151. 72.
Marathon. 42
Marcellus 43
Marcus marcel. 43
Mar. Var. apd cánaſi 48
Marius 68 50.
Marcus Aemi. Scau. 51
Marcus Cato 53 138
Marcus Druſus 71
Marcus Craſſus 71
Marcus Lucullus 115
M. Albutius 115
M. Brutus 115 118
M. Scau. príceps ciu. 119
M. Craſ. decimá partez bono. herc. pſecra. 119
M. Seius in tpe pen. modiũ fru. Po. to. uen. 119
M. Octauius. 125
M. Curius 126 237
M. mariꝰ Cratidianus de uenditione domꝰ 155
M. Satyrius 157
Mariũ crimiaſ. met. 159
Marthellio corynth. 233
M. craſ. neminé eẽ diuité dicebat: niſi eũ q exer. aleť poſ. ex ſuis red. 235
M. Scaurus 85
M. Anto. liber. ro. ſu. 95
M. Syllíꝰ & hor. dol. 106
M. Ant. octaui. & læ. 106
M. ant. & læpidus 107
M. Atti. uitæ fidez p̃po. 213 110
M. Verilius 111
Mars 146
M. Pompo. atti. 192
Marco liuio 205
Maſſylia 106
Maſſyliẽſes tpe Tarq. regis iũxerũt amicitiã cũ romanis: quam ſemp ſeruauerunt 106
Materia ſermonis 83
Materies 150 Mã 150
Maxima mulcta 24
Maxima iuſtitia 31
¶M ante E & I
Mediocritas 59
Mediocritas ẽ landã. 81
Medæa 164
Medicũ uocat craſ. 235
Meliꝰ eſt bonũ nomẽ q̃ diuitie multæ 29
Melitus accuſator 88
Memini 197 201
Memoria 199
Mentiri 71
Menalippa 74
Mendam nota uitire nõ ueſtire 132
Mendicitas 197
Méſura diuitiaꝝ coligiť ex cuiuſq; idigẽtia. 235
Mercatura 90
Merces 103
Mercatoris rhodii exemplum 149
Mereo 178 206
Mœſtitia mœrore 87
Metus 29 47
Metrodotus 41
Metus indurabilis 111
Metellus: & rutilius 127
Methodeus 130
Micare digitis 158
Micaŕ ẽ digitis lude. 158
Milciads. 57. Miles. 202
Minuti⁹ a Fab. liber. 56
Minos 64
Minerua 175
Mltiora a fructibꝰ dictus eſt. ſecundũ Ma. 206
M ante O
Modus 16 70
Modeſtia & iuſtitia ſunt ſolum in uiro bono: q eſt colẽdus 33
Modeſtus 45
Modeſtia 61 86
Modeſtiæ diffinitio 86
Modus reꝑhenden. 87
Moderationem 193
Modo 197
Mollis Virg. 80
Moleſtia ueritas 189
Moleſtia 206
Monimentum 38 203
Monſtrum 126
Monitio acerbitate: obiurgatio careat ꝓtu. 189
Monumentum 203
Mortalis pñia 6
Mors: & uulnera forti uiro ſunt moleſta 41
Moroſꝰ dr̃ a mo. 58. 195
Moroſus quis ſit. 58. 210
Mores Alexandri: & philippi pñs diuerſi. 6. 60
Morbꝰ qd ſit. Sabino & iuſtiniãno authori. 156
More noſtro 166
Moratus 195
Mors Platonis 197
Mors oĩ ætati cõis. 211
Mortem optat 211
Mori ſuo tpe ẽ opta. 216
Mors q. ter. aut exi. 224
Mos lacedæmõiorꝫ. 87
Motus aĩ multiplex 185
¶M ante V
Multa ſũt q̃ nec reipub. cá agenda ſunt 94
Multo maiora ſũt mala quæ eueniunt homini ex homine 102
Multi iſignia uirtutis ſiñ uirtute ſũt cõſecuti 102
Multos diſertos eloquẽ tẽ uero neminẽ 123
Multi putant ſapientes qui non ſunt 137
Multa eẽ in uiro bo. 158
Muliercula 181
Mullus 233
Mundus iuſinitus 91
Munus 118 147 196
Murena 233
Muſices callens. 87
Mutuũ uſũ: cõuerſum maior méſura ẽ reſti. 34
Mutuum 37
Mutius ſcœuola: & ſcipio naſica 51 54
¶M ante A
Naſica Scipio 51 77
Naturã rebus minimis eẽ contentam 22
Naturale duplex 62
Naturale cuiuſcũq; animantium datum 65
Natura hominẽ ad uirtutẽ trahit 66
Natura ea uetat dici: nedũ tãgi q̃ occul. uo. 80
Nä occultaunt ob. 79
Natura eſt dux nr̃a 81
Natura 195
Natura huma. apibus ſauũ fingẽibꝰ cõpať. 92
Natura ꝓpulſamus oĩa incõmoda 101
Natura hoíes ĩ unuz cõueniunt 116
Natura ducit nos: ut uelimꝰ cõez utilitatẽ. 140
Naturã ducẽ ſeq de. 140
Naturale eſſe: ut homo homini proſit 141
Nä uult ho. ſo. cõſ. 142
Naturæ pugnare eſt bellare cum dijs 195
Natura hoſpitiuz nobis hic non dedit 215
Nauare operam 49
Naualia 120
Nauus 49 203
¶N ante E
Neceſſitas 16
Neceſſitudo 40
Neceſſe ẽ eũ q ĩ rep. uer ſať honores hẽre 49
Neceſſe eſt eũ fũgi offõ q honeſte ue. uiue. 134
Neceſſitudine 186
Nefarium 106 115
Nefaria uox 179
Negocium in rep. plus eſt quã ociũ priua. 95
Negligẽtiores ſunt liberales pp ingratos 122
Neminẽ eẽ negligẽ. 33
Neminẽ fortũa ꝓmittit niſi quẽ ſecũda dce. 49
Neoptolemeus 187
Neruus 143
Neſtor conſilio ualebat nõ uiribꝰ corporis 52
Neſtor. 201. Neuius. 68
Neutra quæ neq; ꝓſunt neq; obſunt 137
Nexus iuris 232
¶N ante I
Nicocles 129
Nihil eſt inin. ho. ĩpe. 45
Nihil eſſe obſcœnũ: aut turpe dictu ſm ſtoi. 80
Nihil p̃ter philoſophi. laudan. 96
Nihil eſſe uirtu. p̃ſtã. 96
Nihil ẽ: q alliciat hoíez: q̃ uirtus: & gloria 108
Nihil laudabilius q̃ diligẽter prudẽterq; obire munera reipub. 133
Nihil p̃ter hõeſtũ per ſe eẽ expetendum 143
Nihil eſt tam ſcdm natura q̃ utilitas 144
Nihil eſt utile: q non ſit honeſtũ 152 144
Nihil magis ſecũdũ natura: q̃ utilitatẽ 144
Nthil eſſe utile: q eſt cõiũctum malitiæ 145
Nihil eſſe agendum qđ aliis noceat 155
Nihil 204
Nil agis do. ait poſſi. 41
Niſi leges timerẽ. hoíes teſti. ĩ odio ſeip. oc. 100
¶N ante O
Nobilitas q̃druplici. 74
Nomina in oſus 79
Nomen 152 193
Nonius. 9. 63. 117. 193: 197. 203. 200. 209. 231.
Nõ ſatis eſſe cũ pœniteť q iniuriã alicui fece. 27
Nõ eẽ ignorã. qdde. 47
Non ſolũ clemẽtia: ſz ẽt facili. debz eẽ in. ho. 58
Nõ ſoluz ira. ſed etiã ira cũdia eſt dãnanda 59
Nõ temere patrimonia debent effundi 117
Non temere beneficiuz eſt conferendum 121
Non ſolũ ægrotis liberales eẽ debemus: ſz etiã benemerẽtibus 121
Nõ eſt animal cõgregabile a natura 126
Non eſt ſoluendo 128
Nõ iudicatur numerus ſed pondus Salu. 128
Non eſt repugnãtia utilis: & hõeſti apud illos qui dicũt oĩa expetẽda ꝓpter utilitatẽ 138
Nõ ſolũ pñi. ſed fimbria ſẽſit nul. bo. ui. ĩue. 158
Nõ ſolũ bõitas ad duos ſed ad paucos 182
Non eſt uidẽdũ uſq; ad plaudite 212
Nõ ẽ rex niſi oĩ. ante. 111
Notãdũ. 64. 65. 67. 69 71. 73. 76. 88. 80. 82
Nota. 77. 83. 90. 93. 87
Nota hunc textum 159
Notationes 167
Nota de Oreſte & pyla de ueris ĩterſe ami. 176
Nota ibi 182
Nota ibi de aſſenta. 191
Notãda ẽ iſãia. 205. 201
Nouus homo 85
Noua quæſtio 179
¶N ante V
Nullus eſt decipien. 36
Nulla maior eſt ſocietas q̃ eſt cũ bonis uiris 38
Nr̃ia ẽ uirtꝰ abſq; cõ. 44
Nullũ ĩperiũ metu dura te poſſe ex comẽ. cæ. 107
Nulla eſt tanta uis q̃ debili nõ poſſit 115
Nullá legẽ ĩueĩri q̃ ꝓmitte. ſoto. fra. nu. poſ. 154
Nullã maiorẽ eſſe pernicié q̃ ſimulare 157
Nullũ maius eſſe turpitudine q̃ referť ad mores ſm ſtoicos 166
Nullũ eẽ diuitez niſi quĩ exercitum ſuis ſumptibus alere poſſit 236

Nullū eē diuitē pp diui. ſed uirtu. oīa ꝓſiſte. 236
Nummus eſt inuentus cauſa ꝓmutatiōis 99
Nummus qs inuenerit & cætera metalla. 99
Numa pōpil. ī reg. Ro. accitus ob eī⁹ iuſti. 112
Nummus 159
Nūc ſol⁹ eſſe īcipio. 133
Nunquaȝ utile eſt ante ponendū honeſto. 138
Nunc de promiſſis non ſeruādis diſputat 163
Nuo 210
Nuto 210
Nutus fit capite 234
Nux 104
¶O ante. B. C. D. & E
Obiurgatio 58 84
Obrepere a ſerpētib⁹ tractū unde reptilia 194
Obſeruatio 29
Obſcœnum 68
Obſeruatio circūſtā. 86
Obſeruo 88
Obſes 147
Obſoletum 168
Obſoletis antiqtatis ſublatis 168
Obſequium Ter. 189
Obtutus 87
Occatio 207
Occidere tyrannum eſt honeſtum 139
Occupare 20
Occurrere 193
Occium querēs Cic. cœpit philoſophari 95
Ocioſus 133
Ocium 206
Octauiorū familia. 84
Octauius 84 107
Oculoruȝ abſtinētia. 87
Odioſus 85
Odium 189
Oeconomica Rhetorica. & cæteræ aliæ 10
Oedippus 160 199
Oædippi filii etheoclis: & Polynicis 160
¶O ante F & L
Offendo 48
Offendere 65
Officioſus 79
Officii inuētio hētur cū diſcernit hone. a tur. 9
Officium. 11. 176. 231
Officium: quaſi efficiū dicitur 11
Officiuȝ in cōmune bonum eſt referendū 20
Officiuȝ pro tēporis cir cūſtantiam aliquando relinquitur 26
Officia quæ uni magis: q̄ alteri debētur. 35
Officia diuerſa ex artificiis 41
Officii deſcriptio 66
Officina 89
Officia 92
Officia iuſticiæ 94
Officii diffinitio a Panetio ꝓtermiſſa 135
Officiū cuius principiū eſt ītellectus differt ab officio medio 137
Officium dirigi 162
Olympia 297
¶O ante M N & P.
Ominati 116
Omitto 173
Omnes egēt pari numero amicoꝝ 107
Omne bonuȝ cū ſcipione habui. 192
Omnes inſipientes inſanos eſſe. 228
Omne q̄ turpe eſt effugere debemus 235
Omnis ludus 68
Oībus in rebus & tēporib⁹ ē ſeruādū deco. 80
Omnis uirtus. & ſa. 91
Omnis ſermo eſt cū litteris in epiſt. Cice. 133
Omnia eligenda ſūt: ne uirtuti repugnēt. 136
Omnia potius ſunt tollēda quā cuiquā fiat iniuria 140
Omnis lex: aut iubȝ: aut uetat. 140
Omnis malitia tollēda eſt in cōtractibus. 156
Omnia elementa neceſſaria ſunt 176
Oneratus 193
Operis diuiſio. 1
Opera 187 17 89
Opes 195
Opera eſt labor 231
Ophaces uuæ. 208
Opinio 80
Opifex 89
Opifices 89
Opis 194
Oportunitas 175 195
Oppetere 39
Oppetere humum ore mordere 39
Oppidum 100
Oppipare 152
Optare & expetere 46
Opto 175
Opto: pluſquaȝ appeto ſignificat 235
Opus 17 187
Opus eſt animū eſſe cōſtantem 49
¶O ante R S & V
Orator 115 42
Oraculuȝ apollinis. 128
Orate 199
Oratio architæ Tarentini. 204
Ordo quid ſit 14 101
Ordines Rōanoꝝ. 14
Ordo 16
Ordo officii ſeruād⁹. 39
Ordo in beneficiis dandis 39
Ordo publicanoꝝ 162
Origo rerum publicarum 38
Ornate dicere 4
Oſcæ 68
Oſtendit gratitudinē in beneficiū habendā 34
Oſtētator quid ſit: & uerax 35
Oſtendit quicquid: quibuſq; ſingulatiȝ debeamus 35
Oſtentator 71
Oſtentum 116
Ouidi⁹ q̄ nō minor eſt uirtus tueri: quam quærere 16
Ouidius. de ſalmace: & hermaphrodito fabulā ſcribit 42
Ouidius. 15. 45. 67. 70. 73. 80. 81. 84. 98. 142. 146. 130. 191. 196. 202. 213. 214
¶P ante A
Pactio 20
Pactum 20
Paleſtritæ 81
Paleſtra 81
Pallas 29
Pāphil⁹: & Melāp⁹. 129
Panetius. 60. 109. 135
Panetii excuſatio di. 131
Panetius omnino ſe iungebat 136
Panetii opinio 136
Papini⁹. 44. 69. 74. 81
Partes rhetorices. 4
Parum iuſtus 187
Partitio 10
Parare 16
Partes mathematicæ q̄tuor 18
Parentes magis amāt filios 40
Parſimonia 61
Parco 61
Parcus 61
Particularis conditio decori 70
Parentuȝ diſciplina 76
Partes oīonis apud rhetores 82
Parere 85
Parthenopeus 160
Paria amicorum. 174
Par eſt. 188
Paraſiti. 191
Partes quatuor uirtu. 218
Patricida: & homicida ī quo differant. 227
Parcus a parco dr. 237
Paſſum & latibula 12
Patientia 16 41
Patronus 222
Patrueles 38
Patriæ primū dēm⁹ 40
Patron⁹ ī rē pūtē ire. 25
Patrocinatoris offiū 82
Pater eſt efficiēs cauſa filii nō aūt neceſ. 101
Patroni 106
Patroni agebant cauſas clientum 122
Pater hannibalis 164
Patrocinium 222
Paulus nū qui ſeipſum laudat: ille ꝓbatus eſt ſed quē Deus 5
Paulus 253 19 26
Pauli Aemilii Adoptiu⁹ fuit Scipio minor 48
Pauſanias 51
Paulo erectior 69
Pauli cōſulis in pugna cānenſi 127
Paulus Aemi. 173. 127
Pauli Aemilii laus. 128
Paupertas euēit a fortuna potius 141
Paupertas 197
Pax. 198
¶P ante E
Pecuniam quā gloriam mallē ſi eſſem Parmenio dixit Alexan. 55
Pecus 99
Peculium 234
Peculatus 144
Pecuduȝ ritu Ouid. 178
Pecunia 208
Pecuniæ nomine 220
Peccata eſſe patia 227
Peccare: quid eſt 225
Peccaī nemini licet. 225
Pedetentim 77
Pedianus 99 135 148
Pædagogus. 186
Peius ē amittere bonuȝ nomen: q̄ diuitias 151
Peloponenſus 55
Pellex 112
Pello. 146
Pœnitere 3
Pœna eoꝝ. qui errāti nō monſtrant uiam 150
Pœna cærei 159
Pœnas dam⁹ propter negligentiam 188
Peripateticus. 3
Perduellis 29
Peregrinus 29
Perſeuerantia 41
Pertinatia 44
Perturbatōib⁹ q̄tuor 47
Periander 54
Perfectum officium. 66
Perſona 70
Perſius. 74. 87. 193. 199 203. 205. 206. 221
Pericles 86 120
Pernicies 98
Perfectum officiū ī ſolū cadit ſapientem 137
Per fas: & per nefas quo modo. 161
Perduellium 166
Perſpicere 175
Percunctor 181
Periculum 184
Peruenire ad calcē. 192
Perhumaniter. 198
Peſtiferum. 204
Petulans 68 225
Petrei: & Affranii extractus 102
Pætiōes geometræ. 143
Petulantia 203
¶P ante H
Phauorinus. 29
Pharnabatus 75
Phalereus demetrius 120
Phalerei uituperata a Democrito prodigali. 120
Phalaris tyrannus 142
Philippi præceptum. 116
Philippi dictum 116
Philoſophoruȝ alii dicebant uirtutem ꝓſe eſſe expedēdam. 143
Philoſophiæ diffinitio a Cicerone 192
Phiſicæ: & ethicæ 134
Phidiæ pallas 219
Philoſophia docet bene noſſe. 1
Plis. 39. 40. 41. 57. 68. 74. 80. 88. 89. 91. 98. 108. 11. 125
Philippus: & Alexāderī quo differāt nota apud iuſtinuȝ 60

Philippi macedõici laꝰ cum Alexãdri eiꝰ filii nituperatione 60
Philoxenus 65
Philosophi quare 91
Philosophia: ideſt ſtudium ſapientiæ 95
Philosophia qd eſt 96
Philo & Charmides q̃rtam achademiã induxerunt: quintã uetο antiochus 97
Phificæ res & mathematicæ ſunt occultæ 14
Phocion 115
Phormio deriſus eſt ab alexãdro cũ de re militari diſputare uellet 132
Phocion & Demades amici 39
¶ Pante I
Pietas 86 99
Pigritia 66 83
Pyrrho 6 8
Pyrrho negabat q̃cquaꝫ ĩueniri q̃ eſſethoneſtũ ideo fuit exploſus 8
Pyrrhõis & herili dcm̃.9
Piſo in annalibus 70
Piſones 90
Piſo & Gabinius conſules 228
Pythagoras 36 184
¶ Pante L.
Plato.5.9.10.12.13.15.17 18.20.21.22.23.24 25.29 30.36.41.42.43.44. 45.47.48.49.52.54 56.57.58.59.60.62. 65.66.69.71.72.73. 74.75.76.77.78.79. 80.81.82.87.89.90. 91.92.93.99.100.113. 104.111.112.113.114.115 117.132.135.144.145. 152.173.174.185.
Platonis dictũ in Phe. 9
Plato & Ariſto. q̃tuor eẽ ais dixerunt 13
Plato in.2.de legibus. & Ariſto.in.5. 14
Plato ĩ lib.de rep.19.24
Platõis epiſt.ad arch.20
Plato in lib. 5.de legi.28
Plautus.29.68.203.214
Platonis dictum in eos qui pariter in oẽs conferunt beneficia 35
Plato ex Dionis epi. 130
Plateæ urbs 43
Platonis dictum 44
Placabilitas & clemẽtia laudabilis 58
Platonis opinio 66
Pla.ĩ li.d rep.49.68.70
Plato.in philebo 69
Plato ĩ hominẽ ſatur.70
Plato de legibus 78
Plato de Demetrio 101
Plato lib.2.politicæ.145
Plagæ Virg. 155
Plæbs 56
Plena 144
Plenus: quid ſit 193
Ply.cõtra eos: q̃ abutũt naturæ benignitate 13
Plyniꝰ.14.32.38.41.43. 45.52.58.63.68.70. 80.83.84.111.148.142 118.119.124.127.131.172 194.198.205
Plyniꝰ de androcide.60
Plynius iunior 69
Ply.de fœlicitate me.58
Ply.de laudibus Cic. 52
Plyni.in epiſt. 155
Ply.in ꝓparatõe hær.123
Ply.de appelle. 136
Ply.opi.d Diis ĩ li.xii.231
Ply.d Carthagi. delẽ. 53
Plutarchus.17.23.31.38. 41.52.55.61.68.71.72 73.80.83.85.88.103. 106.115.120.122.127.128 129.130.174.181.192
Plutar.d bel.cu.147.119
Plutarchi dictũ cõtra eiꝰ ſeruũ cũ eſſet iratus 59
Plutar. in uita Ale. 60
Plutar.de xenophõ.100
Plutar.de Tyberio 112
Plutarch.de Catone 135
¶ Pante O
Poeta 195
Poetarũ fictio d̃cora.64
Polycretus 233 98
Pollices egietis p̃ci. 148
Pollynices 160
Polliceor 195
Pomponius 146 26
Pompeius 45 50
Pompa 81
Põpei Theatrũ in ſecundo eiꝰ ꝓſulatu 120 118
Põpõi.ĩ li i. digeſto.122
Pompei dictum 130
Pompeius ab exilio Ciceronẽ reduxit 229
Pontifex 199 210
Populus 56
Popularis 190
Porticus corinthia 37
Porticus perſei 37
Porticus Claudia. 37
Portitor 89
Portentum 126
Poſthac 5
Poſſidõius. 47,136.138 125.135.
Potius 57
Potiſſimum 57
Potiores 175
¶ Pante R & T
Practica 101
Pratum 208
Præceptum 2
Præcepta 2
Præcipuus 13
Præſidium 40 223
Prœlia aĩs mag.ui.iu.52
Præſens animus 53
Præcipui inter commicos. 68
Præpotens 72
Præſtabiliora ſũt officia quæ authoritateſt̃. 116
Prætium 103
Præiudicium 126
Præterita a panetio certo conſilio 131
Prætor iudicat de bõa fide ſine ulla lege: ut in actione dotis. 153
Præſago uerbum 174
Prætexta 178
Præceptor ſeu magr̃. 186
Prætor Varro 196
Præſtigiatores 205
Prima.phia: quaꝫ græci metaphificã. nos Theologiã appellamus 14
Prima ſocietas 37
Principium urbis 38
Prĩcipiũ ẽ pluſ.di.to.44
Principem oportet eẽ oĩ laude dignũ 45
Princeps oĩuꝫ uir. ſa. 91
Primi libri ſeriatiꝫ facta recapitulatio 95
Primꝰ pythagoras philoſophiã appellauit 96
Pãnceps. i. primus 100
Prima opinio errantiuꝫ in amicitia 181
Princeps phiorũ Pytagoras antiqtate & uir.200
Prodigium 126
Prouocare 34
Probrum 42
Procorum nomina 73
Prodicus 75
Probabilia ſecuti ſũt academici: non certa 96
Procuratores publici auaritia careant 126
Protheus 145
Propileum 120
Propriuꝫ eſt hoĩs: homini prodeſſe 101
Prouincia 105
Propinquꝰ & gẽtilis 107
Prouidẽtia ẽ d̃ futu. 109
ꝓbꝰ ẽ q̃ a uitiis ſe ꝓ. 109
Propagare quid. 38.112
Prouerbiũ. 112. 188.206
Probo uiro ĩopi poriuſq̃ diuiti ẽ bñfaciẽdũ. 124
Probus Aemilius 129
Proſcribere rẽ plau. 150
Prouer.ue.158.206.188
Prodeſſe & no. ſẽ op. 160
Promitto 195
proh deũ fi. atq; ho. 182
propium tyranni. 182
procul 198
propago 208
proſpicio 215
prudentia.13.15.16.54. 69.91.96.98.102
prudẽtẽ falli deli. eſt 63
prudentiæ origo 70
prudẽtia ſine iuſtitia ho. mortuũ oſtendit 91
prudens 98
prudẽs ſtulto oppo. 117
prudẽtis eſt demereri hominũ uolũtates ad ſua commoda 101
Ptolæmeꝰ ait aſtrologiã prodeſſe in malis ſu.17
Ptolæ.rex opulẽtiſſi. 130
¶ Pante V & Y
Publius 121 222
Publii naſicæ 51
Publius Cornelius 51
Publius Lentu. 118
Publius Scipio afri. 133
Pub.D.D.filius 205
Publii lẽtuli lex: ne quis In tẽpluꝫ uir ingredere tur ceteris deæ 230
Pueritia.194 puer.215
pugno. 197
pugnandum eſſe 29
pulchritudo 16 81
pulchre conuenit 78
pulchra ſimilitudo 140
punctus: ſiue pũctũ. 217
puſillanimus 47
puſio niliacꝰ & ga.p.139
pyrrhus uenit cõtra rõanos ſolũ amore gloriæ conſequendæ 161
Pyrrhꝰ epyrota. rex 177
Pyrrhus pagẽ iuſtus. 187
Pythagor. 36.183.71.92
Pytheꝰ auꝰ Trœgẽi mãdõius xerſis dux 149
¶ Qu ante A
Qualis 187
Qualiſcuiuſq; domꝰ eẽ debeat 85
Quãuis ꝓ quãtũuis 174
Quanquam 1
Quando utilitas cũ hõeſtate repugnat 136
Quãto ẽ difficiliꝰ ſeruat. æqtatẽ tãto ẽ p̃clarius q̃re uirtus uerſat̃ circa difficilia 45
Quãta ſit uis decori 65
Quãto declinauit ꝓ rõa noꝝ ꝓſuetudo 106
Qua cãi pellimur ad colẽdum aliquem: & obſeruan. 103
Qua tõne rẽphẽdit̃ pãe tiꝰ indiuiſiõe officio 11
Quare oĩa officia debẽt eẽ ꝓiũcta naturæ 8
Quãt Ci. potiſſimũ mi tat̃ ſtoi. ĩ hoc li. d offi. 9
Quãt finis p̃ſtãtior rebꝰ præcedentibus 10
Quãt Cice. omittit officiũ q̃ dicit̃ pfectũ. 10
Quare nulli ẽ agenda iniuriæ nota 11
Quare paneti⁹ rẽphẽ. 12
Quãt Ci. ẽ ſequ. ſtoi. 13
Quãt dẽmº ñ co.ui. 19
Quãt iuſtitia pateat: ſua p alias uirtutes 19
Quãt p̃cep. d me of. 33
Quare iuſtitia ẽ excellẽtiſſima oĩuꝫ uirtutũ 33
Quarta ſocietas 38
Quãt amici ſũt cari. 39
Quare Cicero ad phiæ ſtudiũ ſe cõt. 96
Quare reꝑhenſus eſt cũ eſſet academicus 96
Quare inops cũ indigeat ſtuderi gratus 124
Quare diuitibꝰ potius. q̃ paupibꝰ bõis largia. 124
Quãt Ci. tertiã ptẽ õmiſſã a panetio ſcribit. 142
Quãt malicioſꝰ, uult uideri prudẽtia faceſ. 156
Quare ſapiẽtia animis da. h. 214
Quare probitas a romanis declinauit 106
Quare licet cõtrariꝰ alĩ quãdo diffendere. 115
Quãt fuit honeſtũ filiũ brutũ occidere cæſ. 139
Quateuus 83 137
Quatuor cãæ cur ſenectus uideãt̃ miſa 198
¶ Qu ante E
Quæ publica 20
Quæ priuata 20

Quæ ſacra 20
Quæ nã ſit pruden. 56
Quæ uenuſtati ꝓducũt hæc hoĩ ĩ aperto dedit natura quæ uero dede cori in occulto 78
Quæ cõia hñi debẽt. 125
Quæ in optimo Rege eſſe debent 125
Quæ ſit patria hominũ ſocietas 150
Quæ ígẽia fida eẽ p. 185
Quæ uox 201
Quæ ſit uera nobilitas ſecũdũ Stoicos 233
Quæ relæ ſenũ in culpa ſũt nõ ĩ ætate 195
Quæſtio 6 185
Quæſtus 61
Quæſtus ſordidi 89
Quæſtus fugiendi 89
Quæſtor urbanus 132
Quæſtor 107 196
Quæ frequẽter eueniũt nõ poſſunt eſſe ab hõi ne aliena 102

¶ Qu ante I

Quib⁹ pcẽdũ iuictis 27
Quid agendũ ſit parta uictoria 27
Quid ſit liḃale dicẽ. 33
Quid ĩ maio. ĩmitã. 77
Quid deceat potiſſi. 79
Quid ſit dſoꝛe hoĩ. 84
Quid eſt ars 89
Quid ſit fau. líguis 126
Quid agẽdũ ſit: cũ aliq̃ ſpẽs hõeſti ꝓpõiẽ. 143
Quid dñs nauis 162
Quid é utile eẽ hõeſt. 167
Quid ſit ueſtis 182
Qui animãtibus a natura datum 187
Quid offẽdit in uno factus ẽ hoĩuz re⁹ ut. ſ. Ia. in ſua canonica 225
Quid qd ab hõeſto diſcedit: neq̃q̃ ẽ utile 157
Qui pueros malis moribus imbuunt uituperãdi ſunt 36
Qui ſortes dicendi 45
Qui magiſtratu digni 48
Qui omittũt rẽpu. diſcedunt ab officio 48
Qui ualẽt ingenio a natura etiã ſunt bona ualitudine corporis 49
Qui geſtus in homine ſeruandi 78
Qui ſit magis offm̃. 94
Qui ſũt prudẽtes: & iuſti ſecũdũ Plato. 99
Qui nõ hñt uirtutẽ in ſa uotẽ: & ſpẽ nõ hñt 113
Qui in ſuis epiſto. multitudis aĩos ad beniuolentiã allici ꝓſulere 114
Qui prodigi 117
Qui liberales 117
Qui altiorem dignitatis gradũ appetũt nõ ſunt deſerendi 121
Qui calamitoſi adiu. 122
Qui amicitia digni 187
Qui recto aĩ mũere fũgũt hi ſapiẽtes hñt 235
Quintilianus ĩ libro. y. de tempore 25
Quĩt. Lu. Man. Tuſ. 27
Quintus Aurelius 32
Quinta ſocietas 38
Quintus Catullus 51
Quinti Catulli la⁹ 51
Quintus Fab. Max. aio magis q̃ corporis uiribus eſt uſus 52
Quintus Fab. Max. rũores cõtra ipſum ſpreuit ob pñiæ ſalutem 55
Quintus Fabius Maximus 56 71 111
Quintus Metellus Macedonicus 58
Quint. Maxi. ſecre. 66
Quintus Muti⁹. 72. 74
Quintus Maxi. 121
Quintus Hortenſi. 123
Quiq̃ ſũt ꝓcepta q̃ geometræ ꝓponunt. 143
Quintus Tarſẽſis 149
Quintus Tubero 154
Quintus Hortẽſius eloquens 157
Quin. Mu. Scæuo. 171
Quint. 17. 86. 82. 83. 111. 199. 115. 158. 200
Quirinus 146
Quis fuerit Lyſander 71
Quis ſermo: cui actioni ſeruandus 82
Quis amicũ familiare habere poteſt 111
Quis poſſet amare tirannum 182
Quis 57
Quis diues opiniõe craſſi 235

¶ Qu ante O

Quod bonũ fauſtũ: fœlix: fortunatũ ſit 126
Quod animus in corpore hũano ẽ diuin⁹ 147
Quomodo bella ſuſcipienda ſunt 27
Quomodo fuit expugnatũ mediolanũ 43
Quomodo & quãdo pecunia utendũ 103
Quomodo ĩter ciues hẽri caritas poterit 107
Quomodo bellũ iudicabatur ꝓfœciales ſacerdotes apud liuiũ 166
Quomodo inſerunt̃ arbores 208
Quomodo triũphabat̃ apud romanos 206
Qũo mors optia 212
Quos in experientia alicuius rei alienos eſſe reperiunt 188
Quos delectat aſſẽt. 191
Quot ánis uixit En. 197

¶ R ante A & E

Rapere 11
Rara é graui. ĩ adol. 114
Ratiocinatiua & impulſiua cauſa 21
Ratio & oratio 35
Rationarium 37
Ratio ĩ hoĩe ꝓcipua 66
Ratio & Conſilium 66
Rationalis 69
Ratio 70 83
Rationalis duplex 91
Ratio uult uthõ moriatur ꝓ cõmũe ſalute 140
Reconcilio 179
Rectum eſt 84
Recordor 197
Redẽptores uect. no. 161
Redhibere 162
Redamari 181
Redire in gratiam. 209
Referta 209
Refferre gratias 34
Regiũ 30 Regale 30
Regul⁹ Romã. miſ. 149
Religio 115
Rẽp. q̃ſtui hñe turpe 128
Reperio 54 202
Repudium 59
Reprobo Iuue. 176
Repaſtinationes 208
Res bellicæ 50
Res urbanæ 50
Res urbanæ præcedunt bellicas 50
Res a uirtute aliena 124
Reſpublica cuz fide ſeruatur: aliter non 130
Reſpõſio Catõis ẽ. 200
Res pro ſubſtãtia: & bonis ponitur 236
Rethor 42
Reuerẽtia: q̃ nã ſit. 65
Reuocare 76
Reus 126
Rhoſcius filius. 116. 74
Ridiculum 67
Riſus 87
Romã Cicerõi ingratã propter exiliũ. cum eã liberaſſet a coniuratione Catilinæ 223
Romulus diuiſit populũ in triginta curis 18
Romulus 46
Rudes 2
Rudis 67
Rumor 56
Rumis 146
Rus 208
Ruſticus 68
Rutili⁹ ſcœ. 74. 114. 135
Rutilius Ruffus Panetii fuit auditor 135

¶ S ante A

Sabini & Sánites ſũt idẽ ſecũdũ Strabo 30
Sacræres 37
Sacra q̃dã priuata fabiorũ: & claudioꝝ 38
Sacerdotio 201
Saciatis 206
Saguntini 226
Sagunt̃ũ ciuitas hiſpa. in ſecũdo bel. pu. de. 226
Salomon 40
Salmacis fons 42
Salamine 42
Salamis 42
Saluſtius de ꝓſulatu Cice. in Catilina 52
Salſum 67
Saluſtius de ſylla 103
Saluſt. 69. 198. 106. 159
Samothraces dii ſũt idẽ & Romani 30
Samnituz legati ad Curium dẽtatũ 233
Sanctum 37
Sanctius eſt uirtute proamiti quã aliena 52
Sanitas animi eſt 80
Sanctius 99
Sanctitas 99
Sancitum 150
Sanctus Auguſtinus de ciuitate dei 120
Sapiẽtia. 16. 69. 90. 91 98. 96. 101
Sapiens bon⁹. 45. 172
Sapientia per ſe expetẽda 96
Sapientiæ deſcriptio 96
Sapientia a ſtoico dicit̃ quẽ omnium reꝝ. diuinarumq̃ cognitionem tenet 175
Sapiens uir & fortis dẽt ſibi nomẽ uẽdicare 142
Sapiens poeta 131
Sarmenta 207
Satis eſt intelligi pulchritudinem 79
Saturninus pede ſubſelii pcuſſit. 52

¶ S ante C

Scaurus 70 84
Scalmus 152
Scænici 74 80
Scænici actores 80
Scelus ẽ accuſare innocentem 115
Scæuola 152
Scientia 69 101
Scire 96
Scitus 189
Scipiones duo. 43
Scipio ĩ ſenatu ſuaſerat carthaginẽ non eſſe delendam 53
Scipio Naſica dficu eſe natu allato p caton. 53
Scipionis dicta 53
Scipio naſica. 58 72
Scipio Aemi. 122. 58. 127
Scipio. 198. 221. 71
Scipio de carthagĩe. 77
Scipio nunq̃ fuit ocioſus pp mẽtis agitationem 134
Scipionis grauitatẽ laudat 190
Scipionis amicitiæ nil æquandum ait 192
Scorta 207
Scurræ 67

¶ S ante E

Sæculum 128. 174
Secta 7
Secũdũ religionem: q̃ a natura ducta eſt: ius ẽ ſeruandum 25
Secũda ſocietas 38
Sector 126
Securus 47
Securitas 47 181
Secureſ q̃tuõ & uig. 106
Secunda opinio errantium in amicitia 181
Seditio 56
Segnities 58
Segetes 208
Seius frater meuii 153
Semp aliq̃d eſt ad cõez utilitatẽ afferendũ 37
Semiplena 144
Senſus 13
Seneca de bñficio dã. 35
Seneca fortior ẽ: q cupiditatẽ uicit q̃ hoſtẽ 46

Seneca ait eũ q̃ uĩcat ira cũdiã ſupare hoſtẽ maximum 58
Seneca q̃titas: q̃ nemini pũiri dẽat ꝓpirã. 59
Senſitiua 69
Senes 78
Senes laborẽ: & lãgorẽ uitent 78
Sentientes 185
Senectus 194
Senſus itellect⁹ ape. 231
Senes donãtur pane caſeo &cet. 234
Seneca. 5. 8. 10. 12. 14. 15 17. 18. 19. 21. 22. 24. 25. 31. 32. 34. 35. 37. 39. 41 44. 45. 46. 47. 48. 49. 52. 54. 58. 60. 61. 64. 65. 67. 69. 70. 72. 73. 74. 75. 78. 80. 81. 84. 85. 87. 89. 91. 96. 99. 101. 103. 117. 120. 121 124. 130. 135. 147 148 153. 167. 170
Septẽ ſapiẽtũ. 172
Septem grætiæ ſapiẽtes hũi licet nõ fuerũt. 138
Seruio 35
Sermo 83
Serui quare dicti ſũt 89
Seruiles artes 89
Serui⁹ Tul. ſeruana. 112
Seruilia mater bruti fuit
ſoror Catonis 139
ſeruitutes ꝑdioꝝ. iu. 155
Seruãdo iuſiurãdũ. 165
Seruius 193 195.
Seriphius 195
Seruus 203
Seruitus 230
Sextertiũ 119
Seſe extollit 190
ſeueritas qd ſit ꝓ. 58. 84
Sæuerus 211
Sex fœdera acta cũ carthaginenſibus. 30
Sexta ſocietas 38
Sexti Põpei dictũ 42
Sex. Aemi. P. Craſ. ꝑſtãtiſſimi ui. Ro. ſu. 201
Sexterti⁹: & ſexte dr̃ 237
¶ S ante I
Si antecedens eſt uerũ ſic & conſequens 141
Si aliqs beluaꝝ mores tẽuerit. eſto bælua 159
Sibi ipſi mortẽ ꝑmaturã optaꝝ uetuit Pyt. 213
Sycion 128
Sycarius 144
Sicca 144
Signa boni & mali tpis exẽplis colligunt 13
Signa exteriora hois intima docent 87
Sigillum 88
Sillius 76. 126. 166.
Syllan⁹ habuit ſeruiliã Catõis uticẽſis ſor. 118
Syllogiſm⁹ 222. 226. 229 232
Síplex nõ dr̃ ſimula. 15
Simonidis ſententia improbat autho. Ariſt. 31
Similitudo 88
Simulare & diſſimulare in quo differãt 152
Simulatio 164
Similis ſeni. 177
Sim⁹. i. dẽm⁹ ſapia. 179
Simplices 185
Singulis ita cõſulendũ: ut reip. non obſit. 125
Sine charitate nulla uitæ iucunditas. 191
Syracuſæ 151
Siſenna 58
Sitim 200
¶ S ante O & P
Sobrini 38
Societaſ natura. p. gr. 37
Socra. eodẽ ſp uult. 59
Socratis Pythagoræ: & Periclis laus 70
Socrates ſapientiſſi. 83
Socrates: & noui academici dicebãt nihil eſſe q̃ pcipi poſſet 97
Socra. dicebat honeſtũ ſolũ eẽ ſũmũ bonũ. 139
Societas quid ſit 156
Socer. 198
Socratis mors 214
Societatem doctoꝝ deſunctoꝝ optat 215
Socra. primus inuentor phĩæ moralis. 218
Socrates. 14. 35. 60. 67 71. 73. 75. 88. 112
Sodales 206
σοφοι 6
σοφοσ dicitur ſapiẽs oĩ uirtute præditus 226
Solonis laꝰ Themiſtoclis laudi adequaꝝ. 46
Solon ſapiens 71
Solertia 93
Solitudo Ciceronis 133
Solon leges cõparabat retib⁹ arenarum. 144
Solatiũ: & ꝓſolatio. 173
Solitudo nãæ ini. 189
Solicit⁹ qd ſit. Oui. & ceterõe authoribus. 193
Solonis dictum 213
Solon mortuum ſe deſleri uetuit 213
Solemnitas 232
Solos ſapiẽ. eẽ diui. 237
Solarium & ſolaria & ſoli ſternium 237
Solacium 40
Solon. 50 60 77 92
Somnus 67
Sontes 54
Sõtes a uictore pũiẽdi i ſõtes hũaniter tract. 54
Sophoclis dictum 23
Sophoclis uerſus 145
Soph. 86. 199. 206. 145
Soror 38
Spattach⁹: chryſus: & cœnoma⁹ gladiator. 229
Spectaculum 81
Spẽ parẽtũ iã conceptã falleꝝ turpiſſimũ ẽ. 134
Spes 193
Spernere 205
Spicæ 207
Spiritualis aníæ humanæ qs ſit appetitus 14
Spõſionẽ facere ẽ pecuniaꝫ deponere. 158
¶ S ante T
Stacius. 28. 210. 200
Status 29
Statuarius 98
Stare. i. errectũ eſſe 134
Stadium 202
Stabiles 184
Statio 213
Stemma maioꝝ. 113
Stilbon 16
Stipulatõ fit i uer. tñ 20
Stipo 201
Stipator 101
Stigma 101
Stymatia 101
Stoicus Zeno 3
Stoici 6
Stoici ſolũ honeſtũ pp ſe ad petẽdũ dicũt 8
Stoici pene cynici ob rigiditatẽ 80
Stoici ſuas potiones pti naciſſime obſuã. 97
Stoicoꝝ dogmata fuerunt ſæueriſſima 116
Stoicoꝝ opinio 136
Stoicus ſolũ iudicat bonũ qd ſit honeſtũ 136
Stolidus 228
Stoici bonũ aiũt: ñ melioꝛẽ nec optimũ. 225
Strabo. 42. 43. 71. 73. 136. 149. 168
Stratocles 43
Studium 199. 4. 194
Stupidi 58
Studium quid ſit 82
Studiũ eſt plus: q̃ uolũtas ſola 100
Studio 177
Stultus 218 194
Stulti ſunt qui turpitudini inſeruiunt 132
¶ S ante V & Y
Suadet 207
Subſidium 40
Subligaculum 80 81
Subligar 81
Succidia 209
Suetonius 122 32 84
Suffragia 37
Sulpitius 115 193
Summo 4
Summũ bonũ 222 7
Sũmi pueroꝝ amor. cũ ꝑtexta & toga ꝺpo. 178
Sumus alias legiẽ 179
Summum bonum 222
Suppeto 13
Superbia 60
Supercilia 87
Supræmus 197
Suſpicio 102
Sylla & Marius 39
Sylla & Craſſus 71
Sylla dicebat ſe defẽdeꝛe partes optimatũ 106
Sylla min⁹ nocuit: quã Gaius cæſar. 106
Sylla. 32. 45. 50. 106. 126
Syllius 104. 148. 151
¶ T ante A E
Taberna 89
Tabulæ nouæ 130
Tactus 69
Tales ſum⁹ q̃les ſũt illi cũ qbus uerſamur 113
Tametſi 1
Tarentũ Virg. 204. 96
Tardus 199
Tarcheſii 212
Taurus peripatetic⁹ 59
Taxat Dialecticos ꝑcipueq; ſophiſtas 18
Taxat eos q aĩas cũ corporib⁹ iterire dixe. 173
Tẽperantia. 7. 16. 169
Tẽperãtia ẽ ꝓprie i uoluptatib⁹ prudẽtia ẽ in delictu bo. & ma. 16
Tẽeritas dr̃ uio. & fu. 23
Temporis ratio 40
Tẽpantia dupliciter. 62
Tẽporis oportũitas. 86
Temeritas ẽ cõtr. ſa. 97
Temporibus 164
Terẽtius dũ i dubio eſt aĩus paulo momento huc uel illuc ipelĩ. 11
Terẽtii dictũ de cremete: & Menedemo 24
Tertia pauli. Aemi. filia nupſit filio Catõis 29
Tertius reſpectus i libertalitate habendus 33
Tertia ſocietas 38
Terẽtius i Eunuco. 54
Tergiuerſator 169
Terẽti⁹ 26. 27. 37. 53. 68 70. 78. 81. 84. 103. 134 141. 145. 171. 173. 193. 194. 195. 197. 199. 216
Terẽti⁹ nil facili⁹ di. 123
Teſtimoniũ laudũ. 191
Teſſeræ 209
Tetrum 163
¶ T ante H
Thales 142. 143. 81
Theofraſ. 14. 15. 117. 69
Themiſtoc. at. dux. 42
Themiſto. uicit xer. 50
Themiſto. 50. 71. 124. 149. 180
Themiſto. mõuit atheniẽſes de bello mo. 50
Themiſto. in anguſtiis ſalamini 50
Themiſto. cõſiliũ 149
Themiſtoclis cõſilium ad Ariſtidẽ 149
Themiſtoclis dcñ 195
Thermopylæ loc⁹ iuxta cœtã mõtẽ theſſaliæ 43
Termopylæ 43
Theorica 101
Thebæ 104
Theophraſtus hoſpitalitatẽ laudauit 122
Theopompus 129
Theſaurus 199
Thyeſtes 64
Thymocares medicus dixit ſe hr̃e filiũ: q Pyrro uocula ꝓpr̃abat. 161
Tucididis. 120. 55. 71. 80
¶ T ante I & O
Tibiæ 87 205
Tibullus 202
Tibicen 205
tyde⁹ gener adrafti. 160
Timoleon corinthi⁹. 11
Timotheus 75
Timoclidas 129
Tyrãnidẽ cæſ. dã. Ci. 122
Tyráni ſunt ab oĩ hũanitate alieni 142
Titillo 121
Titilatões fiũt blãdi. 121
Titonus 230

VOCABVLORVM INDEX

Titus Flaminius 197
Toga 178
Tomyris Regina. 100
Torñta atorõndo. 145
Torq̃tus iussit filiũ occidi qa pugnauerat contra eius mãdatũ 168
Totum hic decorũ 64
¶T ante R
Trãquill⁹. 126. 154. 75
Tractare 16
Translatio a fonte 20
Tragœdia 36
Tranquillus anim⁹ 47
Tranquillitas 47 188
Tragœdia iscripta. 64
Trãquillitas animi. 66
Trasimachus 71
Trasimach⁹ apd Pl. 111
Trachea 142
Tres gras datas a Theseo a Neptuno. 25
Trebatius 37
Tria genera bonorũ. 3
Triplex amicitia in dandis accipiẽdisq; beneficiis nõ ẽ mediocris 39
Triũph⁹ prius Põpei ex Siria secũd⁹ ex Africa annoꝝ uigĩtiq̃tuor 52
Tributuꝫ carthaginẽses quotãnis pẽdebãt 53
Tributum 126
Trietachines apud Herodotũ Artabãi fili⁹ 55
Tristitia 65
Tristis 71
Tria bonoꝝ genera 74
Triplex mens 91
Tria quæ habent in populo magna 111
Triumuiratus. 133
Triphõi⁹ ĩ cõtracti. 156
Triplex est stilus 171
Tria ibi interrogat 174
Tristitia & seueritas in amicitia fugiẽdæ 185
Tribuni 196
Triumphus maior 197
Triumphus minor 197
Trog⁹ libro Quito. 43
Trogus 60 111
¶T ante V & Y.
Tubicen 205
Tueri. 88
Tullius 204
Tunc rege cum prius diceri. regi. 49
Turpitudinẽ esse per se fugiendam 158
Turpissimũ ĩ amic. 187
Tutella 56
Tyberius Gracch⁹ 112
Tyberius gracchus etiã Caius frater 129
Tyberius unco in tiberi tractus 129
Tyrãnoꝝ uita nihil est miserius 49
¶V ante A B & E
Vaco 6
Vacilat 169
Vadimonium 199
Valeri. Max. 14. 135. 88
Valerius Leuinus cõsul a Pyrro uict⁹ fuit 30
Valeri⁹ Max. in libro. y. de testamẽtis. 157
Vale. 25. 58. 71. 87. 114. 120. 127. 129. 197. 200. 205. 206. 104. 148
Vale 111
Valitudo 172 203
Vallus 207
Vallum 207
Vani 84
Vanus 32
Varro prim⁹ cœpit philosophiã q̃ solũ erat in litteris græcis in latinũ traducere 95
Varias habet uoluptates cognitio reꝝ 135
Varius 189
Varro. 29. 37. 44. 85. 194. 196. 199. 146. 147. 151. 154. 207. 208
Vas 147
Vber 209
Vectigales 149
Vegeti⁹ de re militar 128
Vegetatiua 69
Velle est proprie cupere cũ ratione 231
Vẽustas 15. 63. 67. 70. 81
Venusta authoritas 80
Venatio 100
Vendere subhasta 106
Vena 142
Vẽditor d occultis tenet nõ d aptis idicar. 154
Vẽditor ẽt nõ q̃rẽti ẽpto ri tenet uitia idicar. 154
Vẽditor debet emptorẽ pstare Indẽnem 154
Vers⁹ ennii ĩ effœm. 42
Verecũdia. 62. 69. 188
Veritas 71
Versut⁹. 71. 75. 119. 151. 98
Verete 84
Vera gloria cõstat ex oĩbus uirtutibus 110
Vera sapientia sp cũ honestate ꝓiũgit 153
Verrius 163
Versus euripidis 160
Verba aiacis ĩ trag. 164
Verba etheoclis apd euripidem 166
Verecũdia amicitiæ ornamentum 188
Veterator 151
Veterator dr callidus a uetustate reꝝ gerendarum. 151
Vetus prouerbiũ 195
Vetus 204
Vexo 106
¶V ante I
Via 37
Victruuius 42 90
Vicus 83
Vicinia 85
Victus 93 195
Vicissim 191
Vicinus debet onera uicini sustinere 155
Vicissitudine 182
Villa 85 233 208
Vinolentia 205
Vinea 208
Violare 65
Virtus. 30. 204. 46. 59. 101
Virtutis ꝓpriũ ẽ magis ꝓferr bñficiũ q̃ acci. 31
Virtus ex uiro nomẽ est mutuata 41
Virt⁹ ẽ cõsẽtiẽs cãra. 47
Virgilius in Georgi. 67
Vires animi sunt ratio: & sensualitas 66
Vir prudens 88
Virtus studia hominuꝫ ad se allicit 101
Virtus oẽs iter se esse cõnexas certũ est 109
Viriatus 111
Virtus & la⁹ est dignitas hominis 118
Vir bon⁹ sphẽbit grãm ꝓgratia accepta 124
Virtutes cõnexæ sũt. 125
Vir bon⁹ nũq̃ uellet rapere alienã simulator uero e cõtra. 158
Virtus sine amicitia difficiliter manet. 179
Virtus est amãs sui 191
Virtus gignit amicitiã: ac eã cõseruat. 191
Virilis 194
Viritim 196
Viriũ corporis & animi differentia 203
Virg. 54. 67. 75. 76. 89 96. 113. 116. 117. 171. 179. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 203 204. 206. 207. 208. 210 212. 213. 215. 216. 221. 99 143. 152
Virgo 202
Vis 167
Vis apta est fortis fraus est imbellis 31
Vis dicitur leonis 31
Visceratio 117
Viscus 117
Vis amicitiæ in q̃ ẽ 190
Vitam degere 13
Vita solitaria tuta 48
Vita eoꝝ ẽ laudabilior q in negociis publicis uersantur 49
Vitæ status in manu nostra est 75
Vitam actiuam anteponendam esse 140
Vitium a nẽditore indicandum 156
Vita tyrannorum 181
Vita 206
Vites 207
Vitia senectutis 209
Viuentes in sollitudine patiũt ẽ multas iniurias nisi sint boni 111
Viuunt mortui 176
Viuere secundũ naturã est cũ uirtute 136
¶V ante L N & O
Vlysses 73
Vlpian⁹ de iustitia 156
Vlpia. 20. 25. 26. 28. 38. 89. 147. 151. 152. 153. 157. 162
Vna uia erat ꝓter orã supni mõtis q̃tutior erat sed lõgior: altera p furcas Caudinas breu. 104
Vnde dicunt furcæ caudinæ 167
Vno ore 188
Vnum diẽ pro breuissimo tempore 223
Vocabulum durum 21
Voconia lex apd Pedianum. 197 144 204
Voluptas. 7. 22. 47. 76. 69. 195
Voluptas non finit hominẽ ee diuitẽ 22
Voluptas qũo dinoscit homine indigna. 69
Voluptates aliæ sunt ex rebus honestis: aliæ ex turpibus 110
Voluptas aĩe uites a uirtute detorquit 111
Volsce 68
Voluptas est oĩo honesto contraria 219
¶V ante R S T V & X
Vrbanus 67 107
Vrbanitas 68. 70
Vrbanum 68
Vrbs 38 100 228
Vrbum 100
Vsurpo 173
Vt 216
Vt seruetur decoꝝ 85
Vt aiunt 93
Vt aiunt Epicurei 169
Vter 57
Vti 70
Vtile non põt ab honesto separari 98
Vtilia inanimata 99
Vtilia animata 99
Vtilia rõne utentia 99
Vtilius eẽ industria sibi cõparare beniuolẽtiã: q̃ pecuniam 116
Vtilitatũ magnitudie q dã dii sũt cõstituti 140
Vtilitas a turpi non habeat ꝓgressum 144
Vtilitas amicitiã cõseq tur nõ e contra 181
Vtrũ utilitatis officiũ sit perfectum 10
Vtrũ elegantior Poeta sit Virgi. an Home. an Xenophon 206
Vultus 15 60
Vultus hẽt iudiciũ aĩ 60
Vult⁹ tpi accõmod. 80
Vultus & obtut⁹ ocu. 87
Vxorii 232
Vxori subdit⁹ nõ ẽ li. 232
¶X ante A & E
Xantippus Dux Carthaginensium 30
Xantippes uxoris socratis dictum 49
Xenocrates 72
Xẽophõ. 69. 75. 80. 181
Xenophon Platõis 132
Xẽophõ ĩ Her. uita. 134
Xerxes 43
Z ante E
Zeno ponebat in bonis recte facta solum 9
Zeno: & chrysipp⁹ 96
Zeno prim⁹ de officio cœpit disputare 97
Zeno Eleates 100
Zeno stoicoꝝ prin. 137
Zeno dicebat uirtutẽ ee expetẽdã ꝓpter se. 143
Zẽo. 6. 11. 16. 36. 66. 136
Zephyrus 76

FINIS

QVanq̃ te Marce fili: In omni re ſeptem circūſtātiæ requiruntur. Perſona/res/cauſa/locus/tēpus/ modus/ materia: quæ maximam habēt uim: ut ſiquis eas neglexerit: decorem ſuum ſeruare nō poſſit aut aliqd laude dignum efficere. unde dicit Seneca. Refert/quid/cur/quando/quare/ubi/& cætera: ſine qbus facti ratio non conſtabit. Cum Cicero. M. Tulii Ciceronis filius phiæ opam daret. ipſe locus: gymnaſiū fere totius orbis: & oīum bonaꝝ artium: & diſciplinaꝝ emporium: eum hortabatur: ne ipſas Athenas ſcientiaꝝ inuentrices cultriceſq; dedecoraret. Inde debebat excitari ſplendore paterni nominis: q oī/bus palmā eripuit: in omni diſciplina eminentiſſimus. Præterea phīa ipſa: quæ eſt ars uitę: & perturbationum medicina: ut qui eam uitę parentem aſpernent̄: & uitupērēt: parricidę appellādi ſint. Ipſa etiam ętas id ſuadebat: quæ p̄ceptis/inſtitutis phiæ gaudere debet. Nam qs eſt ingenua: & honeſta familia educatus: qui turpitudine ipſa nō offendatur? Decet bonæ indolis adoleſcētem parere phīæ: p̄ceptis & rōni: ſed maxime oportebat Ciceronē omnis bonas artes amplecti: ne a tāta patris excellentia degenerare uideretur quod poſtea accidit. Ingenii uis inqt Seneca: præceptis alitur: & creſcit/nouaſq; p̄ſuaſiones adiicit innatis: & de/prauata corrigit: & alibi. Facile eſt teneros adhuc animos cōponere difficulter recidunt̄ uitia: quæ nobiſcū creuerūt. & Quint. natura tenaciſſimi ſumus eoꝝ: quæ rudibus aīs p̄cipimus: ut Sapor quo noua imbuas durat nec lanaꝝ colores: qbus ſimplex ille cādor mutatus eſt: eluí poſſunt: & hæc ipſa magis pertinaciter hęrent quæ deteriora ſunt nō bona facile mutant̄ apud eos: nā qn in bonum uertēs uitia? Diuidit hoc opus in p̄œmiū & tractatū. In p̄œmio ea facit: quæ a ſcriptoribus: ut uetereꝝ inſtituto ſancitū eſt: diligētes cuſtodiri ſeruariq; debent̄: captare. ſ. beniuolentiam: docilitatē & attētionē. Docilē facit auditorem: ſūmā totius rei: de qua diſputaturus eſt pſtringēs. Dicit. n. ſe de officiis ſcripturꝝ. Beniuolētiam captat a p̄ſona Cratippi: quē p̄ncipem illius memoriæ phoꝝ appellat: a p̄ſona filii: cū filium appellat: & iudicio illius p̄mittit uti opionibus phantium. A re ipſa laudās p̄cepta de officiis: dicēs ea latiſſime patere: cū nulla ſit uitæ ps q̄ offō uacare debeat. A p̄ſona ſua: laudans offīn ſuā ſine arrogātia. A p̄ſona alioꝝ: quoꝝ opiones ꝺfutat ut Ariſtonis/Pyrrhonis/Herilli: & Epicureoꝝ. Inde cū futura ſit oīs diſputatio de officiis cū rōne. & offīn æquocū ſit: & p̄poſitio æquoca: & ambigua diſtiguēda ſit: ut cōueniat iter diſſerētes qd ſit de quo diſputat̄. Diuidit prius offīn: ide definit: & cū p̄œmiū debeat ōtinere capita reꝝ: de qbus dicēdū eſt: p̄ponit ſe diſputaturꝝ de honeſto: utili: & repugnātia: q̄ uideť eē iter utile & honeſtū. Et cū hoc facit reddit autorē attētū. Id aūt fit cū pollicemur nos de rebus magnis: & utilibus dicturos: & ſi nūero exponunt̄ res: de qbus diſputādum eſt: ut Ci. facit in p̄mo uolumine diſputaturus de honeſto: dicit hoies hēre ſemina q̄dā: & uirtutis igniculos a natura datos: ex qbus ꝺflat̄ honeſtū q̄d eſt p̄m naturā. Et diuidit in q̄ttuor ptes/prudētiā/iuſtitiā/fortitudinē/& tēperātiā: quę ſunt magnę: & ueræ uirtutes: p̄pterea q̄ ex rōne oriunt̄: q̄ nihil eſt in hoie diuinius. De his ergo diſputat: q̄s appellat fontes oīum officioꝝ. Sed p̄us de officiis. i. opationibns ſtudioſis: q̄ ab ipſa prudētia oriunt̄. Inde a iuſtitia/& fortitudine. Poſtremo a tēpantia: ubi declarat qd ſit illud decoꝝ: qd̄ ubiq; ſeruandū eſt. Demū p̄poſitis duobus honeſtis: utrū ſit honeſtius. In ſecūdo uolumine diſputat de utili: diſtīguens ea q̄ ad tuēdam uitā p̄tinēt: pbās p̄ inductionē nihil humanę uitę p̄deſſe ſine opa hois: dicitq; impantibus nihil eē utilius q̄ nō timeri a ſubditis: ſed amari: cū odio habeant̄: q̄ aliis formidoloſi ſunt: & affert tyrānoꝝ exēpla: q̄ fere oēs iterficiunt̄. Inde gloriā ex tribus ꝺſtare dicit: ſi diligit multitudo: ſi fidē hēt: ſi cū admiratione q̄dā honore quēpiā dignū putat. Qui gloriā q̄rit: q̄ rōne iſta paranť: docet. Inde ponit p̄mā adoleſcētis cōmēdationē: afferēs nōnulloꝝ exēpla: q̄ in p̄ma ætate laudē ſibi gloriā cōpararunt. Inde agit de bñficētia/ & liberalitate/largitionibus/edilitiis muneribus: & qua opa uti debeamus emerēdi fauoris & beniuolētiæ gr̄a: qs potius defendēdus ſit diues: an paup. Inde tribus exigēdis: tādē duobus p̄poſitis utilibus: utrū ſit utilius. In tertio & ultimo diſputat de repugnātia: nō quæ eſt: ſed q̄ uideť eſſe inter utile & honeſtū: ꝺſtituit formulā: q̄ offīn cognoſcat̄. Et diſcurrēs p̄ q̄ttuor uirtutes oñdit nihil eſſe utile: qd̄ nō ſit honeſtū. Et ſimul agit de prudētia & iuſtitia: docēs nihil eſſe utile: qd̄ ſit malitiæ ꝺiūctum & iniuſtitiæ: ponēs exēpla de his q dolo malo alios circūueniūt: & diſputat de p̄diis uēdūdis: & mācipiis & an uitia debeat uēditor apire emptori: & qd p̄ſtari debeat: q ſit uir bonus. Nec eſſe utile alicui occupare patriam: ubi cæſarē taxat. Inde ponit nōnullas q̄ones Hecatonis ſtoici: quē Panętius erudiuit: & ꝺtrouerſias: q̄ ſunt in iure ſtoicoꝝ: & quo tpe p̄miſſa ſeruāda nō ſint. Quæ oīs diſputatio ad iuſtitiam: & prudētiam p̄tinet: quaꝝ altera ſemp eſt utilis: altera malitiā imitat̄. Inde agit de fortitudine: oñdens nihil eſſe utile: q̄d fortē uiꝝ: & magnum dedeceat: & ponit exēplum Vlyxis: Reguli: & alioꝝ q magno aīo mortē potius oppetere uoluerūt: q̄ amittere laudē fortitudinis: & animi

M. TVLLII CICERONIS OFFICIORVM, LIBER PRIMVS AD MARCVM FILIVM.

VANQVAM TE Marce fili annum iam audientem Cratippum: idq; Athenis: abundare oportet

Cpis diuiſio

inuicti. Postremo disputat de temperātia docēs nihil esse utile: qđ temperātiæ ɔtrariū sit: & sic dānat illos: qui ī uoluptate summū bonū posuerūt: cōtra quos: quia magni nōis erāt: dicit se uelle uti uelis: & equis. i. totis uirib⁹ ut psuadeat nihil esse utile qđ non sit honestū. Inde imponens operi quasi fastigiū & extremā manū: filiū alloquit. ℣ Quanq̄ te Marce fili. Sēius est q̄is te oporteat & pene necessariū sit: qm sine reprehensione aliter facere nō posses. ℣ Abūdare iam p̄ceptis phiç pp oīum de te expectationē. cū audias Cratippū eminentissimū plm: & sis apud Athenas oīum bonarꝝ artiū: & disciplinarꝝ inuentrices: & ubi exempla tot clarorꝝ uirorꝝ te appellant/hortant/puocant/tn̄ puto utile tibi esse coniūgere grēca cū latinis: & mea scripta legere: quę ad tuā eruditionē instituta sunt: puto inqt cū iam annū audieris Cratippū te grēcis lr̄is eruditū esse: & imbutum phīcis prēceptis ut alia desiderare quasi non sit op⁹: cum bibas ad uberrimū philosophiæ fontem: tn̄ hæc mea p̄cepta cōducere tibi arbitror: tum pp phīam ipsam: tum pp latini eloquii nitorem. Lege igit̄ latina: ut æque doctus sis utraq; lingua: & sic his circūstātiis imponit filio quasi necessitatem p̄cipiendi optime phīam: cū eo sit p̄fectus: ut si alit̄ fecerit intelligat se prēter opinionē patris iam conceptā & aliorꝝ expectationē facer̄: q̄ turpissimū est. Ic filium exemplo hortat̄ suo Tullius: qui latini eloquii maximus author habet̄: & qui nō solum grēcorꝝ: sed etiam latinorꝝ ad suam utilitatem monimenta euolauerat: ut eius ingenio nihil deesset oīum capaci q̄ cælo continent̄/q̄q̄/tametsi iungunt̄ cū indicatiuo: ut q̄q̄ oportet: nō aūt q̄q̄ oporteat: sed dicimus cū oporteat: & q̄is oporteat. ℣ Idq; Athenis: addit circūstantiā loci. i. audis Cratippum: & præsertim Athenis ubi oēs disciplinæ florent. ℣ Oportet: quasi necesse est & debes: si ab officio discedere non uis: & si cupis iusta reprehensione carere. In oratore sic scribit oportere p̄fectionem declarare officii: quo semp utendum est: & omnibus.

Quāq̄ tametsi

¶ Francisci Maturantii Perusini interp̄tatio librorꝝ de officiis. M. Tulii Ciceronis.

FRAN MAT.

SAtis constat post occisum Iulium Cæsarem hoc a Cicerone opus æditū fuisse: & quo tpe. M. Brutus timore compulsus Athenas nauigauit: ubi a plebe auide susceptus: & decretis ornatus. Theomnestum Academicum: & Cratippum peripateticum audiuit: multos romanorꝝ p̄cipum filios qui phīæ operam dabant Athēis fuisse: Interq; eos Ciceronis filiū quē præcipue laudabat Brutus: se illū admirari inquiens seu uigilia: seu somno ductum/q; ita generosus esset: ac ita tyrānos exosus. Cratippus ipse Mithylene⁹ fuit: author Plutarchus. Sed Ciceronis filius sub Bruti auspiciis exercitum ductauit: & circa Billidem in Epiro. C. Antoniū supauit: & plurima strenue gessit. Fuit postea uir consularis: & Asiam p̄consul cum impio tenuit: licet parēti morib⁹: & ingenio haud mediocriter dissimilis: adhuc scribit. Oēs aūt exordii p̄petates huic p̄fationi ferme adesse uident̄. Nam a plona sua beniuolentiā colligit: cū officium suū sine arrogantia extollit: magnū dicēs attulisse latinis hoībus adiumētū: & nemini adhuc grēcorꝝ contigisse: ut idem forense dicēdi: & quietū disputandi genus sequeret̄: docilem reddit: & attētum ab utilitate rei: q; lātissime pateant: quæ de officiis p̄cepta tradunt̄. Eos demū in odiū rapit/qui/aut ī uoluptate & uacuitate doloris: summū bonū ponunt: aut nullū rex delectum relinquūt. Sed ante omnia minus honestā suspitionem diluit: qđ fieri debere in exordiis ipse: & Quintilianus p̄cipiunt quotiens incidit. Occurrere. n. poterat filius: qđ mihi phīæ p̄cepta das pater. Nonne ego Athenis a græco doctore instituor: esto rīdet pater placet tn̄ ut idem quod nos efficias: & cum grēcis latina cōiugas: ut parem habeas in utraq; lingua dicendi facultatem: ordo est. ℣ Tamē idem ubi censeo faciendum: ut par sis in utriusq; oratiōis facultate. ut ego &c. ℣ Quāq̄ &c. ℣ Annū: ut p̄fecisse iam aliqđ credibile sit. ℣ Idq; Athenis nō in quauis ciuitate. Sed Athenis: quas omniū bonarꝝ artium inuentrices ipse uocat Cicero/ubi/qđ idem ait omnis doctrina & nata: & alta est. ℣ Oportet: necesse est: & rationem statim subiungit.

Cratippus

ASCē

QVanq̄ te marce fili. In huius prooemii principio & beniuolum & attentū reddit filiū suū Cice. beniuolum quidem qa filium appellat: attentum uero: quia docet necessariū esse: si negligentiæ notā uitare uelit: phīæ incūbere: cū oīa habeat quæ ad eam auxiliari possint. Præceptorē uidelicet optimū: qa Cratippum locū laudatissimum: qa gymnasiū Athenienſe. Tps oportunū: qa iā annum audierit: Fortunā satis uberē: cū tam beneficū habeat patrē: Rem prēterea quam dicat decentissimam: quia sapientiam moralem eloquētiæ adiūctam. Monet aūt ut græcis latina cōiugat. ℣ Ordo est. O Marce fili q̄q̄ oportet te audientē Cratippum philosophum illum optimū annū. i. per anni spacium. & id Athenis. i. in ciuitate Atheniēsi. ubi bona docent̄: & bene uiuitur. abundare. i. abundantem esse præceptis. i. regulis & documētis phīæ pp summā authoritatem doctoris tui uidelicet Cratippi: q; pro & institutis. i. bonis morib⁹: & cōsuetudinibus uiuēdi pp authoritatem urbis. s. athenarꝝ. quorꝝ. s. doctoris: & urbis alter uidelicet doctor Cratippus pōt augere te. i. auctiorem & copiosiorem efficere: scientiā. i. ī ipsa philosophia. & altera uidelicet urbs Athenienſis in qua gloriose multi uixerunt pōt augere te exemplis. i. per exēpla bonorꝝ uirorꝝ. tamē ut. i. quemadmodū ipse. i. ego cōiunxi semp latia sup. eloqa & dogmata cū grēcis ad meā utilitatem: neq; i. & nō feci id. i. nō cōiunxi latina cū grēcis: solum. i. solumodo in phīa. i. in studio sapientiæ: & in libris de sapientia disquirēt̄ib⁹: sed etiā in exercitatione dicēdi. i. in facultate oratoria ita supple ego censeo idem faciendum sup. eē tibi. i. a te: ut sis par. i. pariformis & indifferens: atq; æqualiter abundās in facultate utriusq; orationis græce uidelicet & latine. ℣ Ad quā qdē rē. i. ad quam utriusq; orationis facultatē: nos attulimus. i. ego Cicero attuli (sed urbane: & modeste pluraliter loquit̄) ut uidemur. i. ego uideor uel mihi & aliis hoibus nr̄is. i. latinis. magnū adiumentū. ut nō mō. i. ut nō solū rudes. i. rudit̄ & uulgarit̄ periti grēcarꝝ lr̄arꝝ: sed ēt docti arbitrent̄ se adeptos: aliquātū. i. aliqualiter multū qđ modeste dicit & i. simul: ad dicēdum dū ipsi eloqui ualēt: & ad iudicādū de aliorꝝ uidelicet locutiōe: & scientia: hoc ē ad philosophiā sine qua nemo recte iudicare pōt. Quia oportet bonū iudicē bene nosse: qđ phīa docet. ℣ Quanq̄ &. etsi ut docet Valla lib. ii. sequentis orationis dignitatē quandā p̄se ferūt. uoluntq; quotiens in p̄ncipio oratiōis ponunt̄ uerbū indicatiui modi: qñ uero secundo loco etiā subiunctiui: hoc ergo loco est magna aggressus bñ dicit: q̄q̄ oportet. ℣ Annus ab anq̄ est circū deductus uidet̄. Est. n. solis circūuolutio a quouis p̄ncto ī idipsum. unū a primis mortalibus ante inuentas lr̄as dracone caudā suā mordente significabat̄. hinc Maro in georgi. In se sua per uestigia uoluitur annus. Quod aūt actō p̄m Seruiū ad uenustiorem locutionem ptinet. p̄m nonium Marcellū ad cōtinuationē tpis. nam quotiēs inqt per accusatiuū annos uel dies loquimur: iuges. i. continuos annos uel dies uocamus. quotiens per ablatiuū interiectionem aliquib⁹ annis uel diebus. Sed ualla utrūq; irridet docēs per accusautiuū more græco: potius q̄ latino sine continuatione tpis loqui posse. Idē Nestor asserit. Tamen si peritissimorꝝ exemplа intueri uoluerimus: tam Seruiū q̄ marcellū recte locutum dixerimus. Ratio. n. ubi cōtinuū est tps: q̄diu seu quādudum qđ sit aut factū: aut futurꝝ ē nō aliter q̄ in accusatiuo locuti sunt. licet notam continuationis aliqn̄ adiecerint: sicut totos dies: & integros annos. Vnde in. vi. ænei. pp cōtinuationē tpis dicit. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis Quod si intercapedo esset: diceret noctibus atq; diebus. Possumus tn̄ tps continuatū: sicut quolibet in quo aliqđ fit in ablatiuo ponere ut uigilaui trib⁹ horis: & tres horas. nos ut uidemur. Nota quoq; regulā: puer quotiens in prima persona loquit̄: possumus modestię gratia ēt de uno nunc singulariter: nūc pluraliter: nunc mixtim loqui: in secunda de uno non nisi singulariter quantuscūq; ille sit: ad uitādū tn̄ stomachū: & indignationē

Philosophia docet bene nosse

Quanq̄ Annus

Differētia iter qđ diebus multis egisses: & multos dies

gnationē magnatū a ꝓnoīb⁹ ad epitheta dignitatū ꝯfugiem⁹. Nō ergo dices tu dixisti rex aut episcope: sed maiestas tua dixit rex: ita iussit paternitas tua: aut pstantia tua preses excellēti. Sime ita ꝓcipit &c̄. Dici modestiꝫ: & urbanitatis gratia: quia ut docet Sipontinus modestius hoc est (ut uulgo dicūt) humilius loqmur: de nobis in plurali significātes nos alioꝝ auxilio fretos: atq; adiutos: q̄ in singulari significantes nr̄a solū authoritate quippiā fecisse: aut ut fiat mādasse. Hinc publica mādata pluralit̄ fiūt. Attēde preterea nō recte dici. ℣ Videt mihi ꝙ ego magnū adiumētū attuli: uidet̄ mihi ꝙ tu magnū adiumētū attulisti &c̄. sed sic uideor uel uideris magnū &c̄. Bene ergo Cice. (ut oīa) dixit: quā qdē ad rē nos ut uidemur &c̄. Longingissimus aūt fierē si singula ad elegātiam spectantia persequi uellem. Cuiusmodi sūt: pulchre dictū est in utriusq; orationis facultate. Quia dictio recta regenti uenuste ꝓponit̄: & qa iter ꝓpositionē: & casuale uenuste aliqd ponit̄: sic quam ad rem. Quidē aūt uim exceptiuam sæpe habet: ut sit si nō ad oīa certe ad hanc rē: & pulchre ponit̄ cum ne & id quod excludere uolumus: ut ne deus qdem facta infecta facere posset.

Elegās loquēdi modus & doctrina, PET. MAR. Præceptum Dogma

præceptis institut isque philosophiæ propter summam & doctoris authoritatem & urbis: quorum alter te scientia augere potest: altera exemplis: tamen ut ipse ad meam utilitatem semper cū græcis latina coniunxi:

¶ PRÆceptis: ꝓceptum: & præceptio idē sunt: & dicit̄ ꝓceptū q̄si regula q̄dā bene uiuendi & documentū traditū ad aliquā artē percipiēdam. Hæc philosophia quæ ē de moribus: duas habet ptes. dogmata: & ꝓcepta qb⁹ ad id qd̄ ex dogmate cōstitutū est, dirigimur. i. ad ipm finē: quem nō uno mō philosophantes constituerunt. Ideo uaria erāt dogmata: quæ ut Seneca iterp̄tat̄ lib. xy. epistolaꝝ nos decreta dicimus: uel scita: uel placita: & opus ē tenere dogma: in de ad illd tanq̄ ad signū officia dirigere. q̄ cadūt sub ꝓceptis. Hæc dogmata Cice. instituta appellata: de qb⁹ agit in lib. de finib⁹: in qb⁹ uaria affert dogmata: & opiniōes de sūmo bono. In hoc ope de dogmate agit̄: & ꝓceptis. Nā cōfutatis opinionib⁹ nōnullarū disciplinaꝝ cōstituit finē in uirtute: ex dogmate stoicoꝝ: academicoꝝ: & peripateticoꝝ. Est alibi dicit hōestū eē solū: aut sūmū bonū: hęc enī ps ad dogma ptinet: qd̄ i se ꝯtinet. finē ꝓcepta uero ad finē tēdūt: itaq; Aristo teles de morib⁹ ꝓcepta traditur⁹: in ꝓmo lib. ethices de dogmate agit ꝯstituēs sūmū bonū in opatiōe aīæ per uirtutē i uita pfecta. Vtrāq; igit̄ partem Cice. tetigit q̄ necessariæ sunt illi q uult in phīa institui: & ad imaginē pfectā effingi. Nā si finē ignorabit: quo se dirigat: nō hēbit. In academicis sic scribit duo hæc maxia sunt in phīa: iudiciū ueri: & finis bonoꝝ: nec sapiēs eē pōt: qui aut cognoscēdi initiū ignorat: aut extremū expetendi: aut uñ ꝓficiscat̄: aut quo perueniēdum sit nesciat: & alibi ratio uitæ diffinitione summi boni continet̄. Instituta ēt sunt boni mores & domesticæ disciplinæ: q̄ lr̄is mandant̄: sed obseruant̄ cōi opiniōe bonoꝝ uiroꝝ p quādā cōsuetudinē. Vnde dr̄ phīa moralis: q̄ posita est in cōtē humanā cōsequmur: quę a nobis nō possidet̄: sed est in actione studiosa. Oē institutū est ꝓceptum: sed nō cōtinuo oē ꝓceptū est institutū: nam possunt aliqua ꝓcepta esse quæ nō seruant̄ cōi opiniōe: & cōsensu bonoꝝ: & possunt ēt præcipi ea quæ agenda nō sunt. Sed ipsa uera philosophia nihil ꝓcepit: qd̄ agendū nō sit. Sed qdam philosophātes: & ut uerius loquar philosophastri qui peccant in constituēdo fine bonoꝝ: ea ꝓcipiunt: quę nō sunt instituta. Institutiones uero sūt principia: & disputationes ad aliquā scientiā: ut institutiones Iustiniani: & Quintiliani: q oratorē a puero istituit: formar: & ad imaginē perfecti oratoris effingit. Vnde instituere est erudire ēt i aliis rebus: ut apud Iuuenalem. Instituitq; rudes melior locusta ꝓpinquas. i. docet eas beneficia. Instituta: ut dicebam sunt mores: & ea quæ ad uirtutē ducit reip. disciplina. Vnde apud iureconsultos est titulus de institutis antiquis. i. morib⁹: & cōsuetudine priscoꝝ. qui optime sanctęq; uiuebāt: & apud Valeriū plura exēpla sunt de institutis antiqs. Iam annū circunstātia tpis. ℣ Autoritatē: authoritas est snīa imitatiōe digna: & æstimatio: quæ reprensioni obnoxia nō est: q̄ reb⁹ gestis: & scientia cōparat̄: inde authoritatem dicimus eē in aliquo qui dignus est: ut oēs eū spectent. & imiteṙ ob uirtutum pstantiā. ℣ Alter. Cratippus. ℣ Pōt te augere: ornare celebriorē reddere: & pfectiorē: nā ab ipsa natura inchoatis bonis artibus nos ipsos pficimus. Vnde iuētæ sūt artes & disciplinæ ut ipsam naturam adiuuarēt: q̄ uirtutū semīa nobis tribuit: & sic illū ad suā pfectionē hortar̄. In. iiii. de finibus dicit. Nō. n. sapientia genuit hoiem: sed accepit a natura inchoatum. hāc ergo ītuēs dēbet institutū illd q̄si signū absoluere. ℣ Altera exēplis. i. ipsa urbs Athenaꝝ: in qua maxima exēpla erāt: fuerantq; ad bñ beateq; uiuēdū. Vñ libro. y. de finibus ait. Hoc aūt tpe: & si multa in oī parte Athenaꝝ sunt in ipsis locis indicia sūmorum uiroꝝ: tñ ego illa moueor hexedra: mō enim fuit Carneadis: quē uidere uideor. Est. n. nota imago: a sedeq; ipa tāta in genū magnitudine orbata desiderari illā uocē puto. Ergo ipsa urbs Athenaꝝ exēplis: qb⁹ uel maxime abūdabat: cum augere poterat: & hoc dicit Cicero: ut filius ad illorum qui illic claruerant: darebātq; imitationē sese cōparet: nam optimū quēq; eligere debemus quē imitemur: & statuæ erigunt̄ uita functis: ut cæteri ad imitationem excitent̄. Vñ Plinius gaudebat decretā fuisse statuam Spurinæ: & filio erectam: nō mō inqt defuncti memoriæ prouisum est: sed exemplo: acuent enim ad bonas artes iuuentutem adolescentibus: ut digni fint: modo tanta præmia constituta sunt. ℣ Ad meam utilitatem: exemplo suo monet filium: ut iungat græca cum latinis: cū id maxime cōducat: ut in ipso Ciceroē ītueri licet: & locus est ab utili. nā in genere deliberatiuo utilitatē ꝓpōere debemus: & sine græca eruditiōe: q̄ de philosophia scripta sunt: ītelligi pfecte nō pñt: ut aūt ītelligerētur nostri opera Ciceroīs effectū est & plura fecisset: si p nephādissimum Marcū Antoniū: & tpa illa īgrata licuisset: ut ipse pollicet̄ lib. ii. de diuinatiōe dicēs. Adhuc hæc erāt: ad reliqua aeri tēdebamus aīo: sic parati: ut nisi qua cā grauior obstetisset: nullū phīæ locum esse putaremus: qui nō latinis lr̄is illustratus pateret. Magnificum illud igt: romānisq; hoīb⁹ glorioſum: ut græcis de phīa lr̄is nō egeāt: quod ꝓsequar pfecto si instituta pfecero. O grauē iacturam: o neq; hoiem Antoniū: qui conciuib⁹ tātum munus iuidisti tuis. ℣ Ad meā utilitatem: qm Cicero: ut Romāi eloquii ubertatem sibi cōpararet: & doctrinā ex græcoꝝ fōtib⁹ hauriret: græca scripta euoluit iō subiungit: neq; id in phīa solū: sed etiam in exercitatiōe dicēdi. Cicero: ut eius monimēta declarāt: & ipse testat̄ in secūdo de diui. multa in morali phīa scripsit: hortati inqt sumus oīs ut maxie potuimus ad philosophiæ studium in eo libro qui est inscriptus hortēsius: & quod genus philosophandi minime arrogās maximeq; & cōstās & elegās arbitremur quatuor academicis libris ostēdimus. Cūq; fundamētū phīæ esset positū in finibus bonoꝝ & maloꝝ: perpurgatus est is locus a nobis quinq; libris: ut qd a quoq; & qd cōtra quēq; phīm diceret̄ ītelligi posset. Totidē subsecuti libri tusculanaꝝ disputationū res ad bene uiuendū maxime necessarias aperuere. Primus enim est de cōtēnenda morte. Secūdus de tolerando dolore. De ægritudine lenienda tertius. Quartus de reliqs animi perturbatiōib⁹. Quintus eū locū cōplexus est: qui totā phīam maxime illustrat. Docet. n. ad beate uiuēdū uirtutē seipsa esse cōtentā. Quib⁹ reb⁹ editis tres libri perfecti sunt de natura deoꝝ: in qbus oīs eius loci quæstio cōtinet̄: quæ ut plene esset cumulateq; pfecta: de diuinatiōe igressi sumus his libris scribere: qbus ut est in aīo de facto si adiūxerimus erit abunde satisfactum toti huic quæstiōi atq; his libris adnumerādi sunt sex de repub. quos tunc scripsimus: cum gubernacula reipub. teneremus: magnus locus

Institutum

Institutio

Autoritas:

philoſophiæq; ꝓprius:a Platõe: Ariſtotele: Theophraſto: Peripateticoꝝ familia:tractatus uberrime. Nã qd ego de cõ ſolatione dicã:quę mihi qdem ipſi ſane aliquãtũ medeť:cęteris itẽ multũ ꝓfuturã puto:ſed ẽt in dicẽdi exercitatione.i. declamationibus tã græce:q̃ latine. In bruto ſic ſcribit. Cõmẽtabar declamitans ſæpe cum. M. Piſone:aut Qu. Pompeio:aut cũ aliquo quotidie:idq; faciebam multum ẽt latine:ſed græce ſæpius. Ita inqt erã Diodoro ſtoico:& eius artibus uariis atq; multis deditus:ut ab exercitationibus oratoriis null⁹ dies uacuus eſſet:nã cũ ſcriberet in phĩa:libros oratorios interpoſuit:ipſo teſte ſic enim ait. Cũq; Ariſtoteles:itẽq; Theophraſtus excellẽtes uiri:tum ſubtilitate: tũ copia cũ phĩa dicendi ẽt ꝑcepta cõiunxerint:noſtri quoq; oratorii in eundẽ librorꝝ numerꝝ referẽdi uidẽtur. Ita tres erũt de oratore:quartus Brutus:quintus orator. Hæc oĩa eo ſpectant:ut filiũ hortet:& ad ſnĩas graues philoſophiæ:& ubertatem orationis quæ duo cumulatiſſime & potiſſimũ dicẽdi artẽ Cicero erat aſſecutus. Vt his par æq̃ doctus græce:& latine: ac in facultate illius oratiõis:q̃ oratorũ ꝓpria eſt:& illius quæ phĩorꝝ tantũdẽ poſſis: utraq; enim uiro ad pfectionẽ ſuſpiranti neceſſaria eſt ut utraq; eẽt lingua latina.ſ.& græca.

¶ PRÆceptis ad Cratippum referas. ℣ Inſtitutis:ad Athenas ſunt præcepta ſeu præceptiões ipſa diſciplina qua inſtruimur. Inſtituta uero boni mores ꝯſilio & rõne ſũpti. Apd Valeriũ maximũ titulus eſt de inſtitutis antiqs:q̃ſi de moribꝰ antiqs. Inſtitutiones ſunt ꝑceptiões qbus inſtituuntur:& docentur hoies:ut Quintiliani de oratoria inſtitutione libri. ℣ Doctoris. Cratippi. Quem peripateticorum principem ætate noſtra eſſe oẽs prędicant. ℣ Vrbs in qua oĩs ars liberalis ſemper maxime floruit. ℣ Alter doctor. ℣ Altera urbs. ℣ Tamen. hic aperte ſuſpitionem diluit. ℣ Ad meã: & hinc attẽtum reddit:eandem enim ad filium peruenturam utilitatem innuit. Si & ipſe idem facere uoluerit.

FRAN MAT. ꝑcepta Inſtitu ta PET. MAR.

¶ QVAM qdem ad rẽ:ſine arrogãtia laudat idq; Romãis opera ſua ꝓſtiterit & a re ipſa ꝓſonaq; ſua beniuolẽtiã captat. ℣ Ad q̃ rẽ:ut.ſ.latini poſſint eẽ pares in facultate utriuſq; orationis:& arte dicendi:atq; phĩa. Nã ante Ciceronẽ & Varronẽ philoſophia Romæ pegrĩabať:& dicẽdi artẽ Cicero ad ſummũ pduxit:nos attulimus inqt auxiliũ q̃ ſcripſimus in phĩa:& oĩs locos graues latinos ſecimus:& in rethoricis:nihil ꝑtermiſſum eſt: quod ad cõſumatũ oratorẽ ptineret. Ergo non mõ illi q ſũt oĩno rudes greçaꝝ litteraꝝ ſine quib⁹ philoſophia greçis lr̃is celebrata ſciri non poterat a latinis habẽtiã cognitionẽ phĩæ latinis monimẽtis illuſtratæ a nobis:ut Romani greçis lr̃is in phĩa non egeant:ſed & illi: qui greçe ſciunt tñ nõ pfecte poſſunt intelligere locos graues a phĩs greçis tractatos:& iudicare de opinionib⁹ & habere delectum:qd prudẽtis ẽ:opera noſtra inqt Cicero:nõ paꝝ adiuti ſunt:cum oĩa latinis lr̃is illuſtrata ſint:& potiſſimũ de finibus bonorꝝ & malorꝝ in quib⁹ uarias affert philoſophantium opiniones & non ꝓbabiles refellit. ℣ Rudes ignari:rude lignum dicit nõ expolitũ:inde ad animũ trãſferť:rudeſq; illi dicunť qui adhuc animum non expoliuere diſciplinis: & doctrĩa rerũq; uſus. ℣ Aliquantulum nõ dixit multũ ut uitaret arrogantiã:& ideo utiť mediocritate. ℣ Ad dicẽdũ quãtũ ad artem oratoriã/in qua nihil fere iam a romanis deſiderať. reliquit.n. nobis rethoricos ad Qu. fratrem iuuenili quodã ardore:ſcribendiq; licẽtia:& impunitate cõpoſitos quib⁹ diuinos illos oratorios oẽm & Iſocraticã & Ariſtotelicam dicẽdi rationẽ cõplexos. Vir ad cõem natus utilitatem ſubſtituit. Etenim rethorici ad herẽniũ qſub Ciceronis noĩe circũferuntur & leguntť. Ciceronis nõ ſũt:quod ſtilus ipſe ieiunus:& mãcus qdam/ac remiſſus ordo præceptiõis plane oſtẽdũt. Riuulus eſt ex illo fonte uberrimo deductus. Languida prooœmia diuinã Ciceronis eruditionẽ:& copiã nõ ſapiunt. Iccirco nõ eloquentię principi opus pene mutum aſcribať:ſed alicui qui Ciceronẽ imitari ꝓ uiribus conatus eſt. Cui certe ſucceſſit ad uotũ. ſed an ille ut ꝓ Ciceroniano ope legereť optauerit neſcio:hoc unũ ſcio Cice. nõ eẽ ſed imitatoris:qd qui acri iudicio utroq; rethoricos cõferre uoluerit facile diſpiciet:ſed de his alias. Attulit igiť Ci. auxiliũ Romanis i arte dicẽdi:cũ dederit optĩa ꝑcepta & cognitionẽ:ut iã ñ egeãt ꝑceptis greçoꝝ:q dicẽdi artifices & ſcriptores fuerũt. ℣ Et ad iudicãdũ quãtũ ad phĩam. Topica rerũq; ſciẽtiã:quã Cicero cõplexus erat:& eloquii nitore illuſtrauerat. Prius oratoris eſt dicere. Phĩ aũt iudicare:qui rõne quadã:& formulis diſputat. Opera igiť Ciceronis ſnĩa greçoꝝ in phĩa cognoſcimus:& ſnĩas ipſi⁹ aliorũq; oppoſitas iterdũ:ut qd ſit melius:& eligibilius i ipſis ꝑceptis:finibuſq; bonorꝝ & doctri: & rudes greçaꝝ lr̃aꝝ iudicare poſſint. Quod quia magnificũ & glorioſũ Ciceroni uidebatur & erat:nõ imerito filiũ ad pr̃nç gloriç imitationẽ hortat:& excitat: a ſe.n.ad hæc oĩa iter erat uel maxie patefactũ. Habẽda eſt igiť gr̃a Ciceroni cũ referri nõ poſſit:qui oĩa latinis ingenii ſui ꝓpe diuini ubertate:& in arte dicẽdi:& in phĩa ſuppeditauit: ut ad utriuſq; facultatis pfectã cognitionẽ aliorꝝ opa q̃ſi nõ egeamus:ad iudicãdũ igiť.i.ad phĩam:cuius ꝓpriũ eſt recta utiq; cũ rõe:& formulis de oĩ re iudicare. Plato in nono de.rep. ſic ait. Rõnibus iudicandũ eſt: qm̃ rõnes ſunt inſtr̃a phĩ. ℣ Quãobrẽ:igiť inquit Ci. cũ iã planũ ſit magnã eſſe utilitatẽ greçe:& latine ſcire:diſces phĩam greçis lr̃is mãdatã:& utere i opinionib⁹:& dogmate phĩorꝝ iudicio tuo:dũmõ legas ſcripta nr̃a:& greça cũ latinis cõiũgas.

FRAN MAT.

¶ IN philoſophia. Cũ triplex phĩa ſit:hic moralẽ accipe. ℣ In phĩa:ut eã greçe ſolũ diſcerẽ:aut traderẽ:qm̃ uoluiẽt latine id facere. Dicẽdi exercitatione:apud ſophiſtam & rethorẽ in declamationib⁹:aut in foro in ueris cauſis. Idem ut cũ greçis latina cõiũgas. ℣ Vtriuſq; orationis greçę & latinæ. ℣ Quã quidẽ ad rem:hic officiũ ſuũ ſine arrogantia laudat. Cum latinis hoĩb⁹ magnã attuliſſe utilitatẽ ſibi uideri dicit:q philoſophiam latinis lr̃is tradidit:quæ uſq; ad eã ætatẽ latuerat ut in tuſculanis quæſtionib⁹ ipſe ait. ℣ Noſtris latinis. Virgi. Nõ eadẽ arborib⁹ pendet uidemia noſtris. ℣ Vt nõ modo. In hoc inquit latinis hoĩbus ꝓfuit:latinis lr̃is philoſophiã tradẽs:ut greçaꝝ litteraꝝ ignari diſcere eam iã poſſent:quod antea facere non poterãt. Cum greçe tãtum traderet. Qui aũt græca cognoſcerent noſtra cum græcis cõferẽtes de ſcriptis iudicarẽt. ℣ Diſcendum:ad ignaros. ℣ Iudicãdũ:ad doctos referas. ℣ Quãobrẽ:euacuat nũc ſuſpitionẽ pœnit⁹. Et diſcito igt a Cratippo q̃diu uoles:ego minime ĩpedio:mea tñ ut legas moneo:nõ ut rẽ ſed ut uerba tñ imiteris:ut copioſius latine dicas: aut ſcribas. In quo attẽtũ reddit:cũ utilitatẽ quã cõſecuturus eſt:oñdit.

Rudes

ASCẽ.

¶ QVAMobrẽ diſces tu qdẽ a ꝑcipe huiꝰ ętatis &c̃. Cũ captiõe bẽiuolẽtię a ꝓſona filii:& Cratippi cohortať Cicero ipſum filiũ ſuũ:ut illũ quidẽ audiẽdo diligẽter diſcat:& rẽ philoſophicã quãuis ſectam exhauriat: fit tamẽ:ut orationem latiam e paternis ſcriptis plenioꝛẽ efficiat:cum ipſe ſolus ſapientię rerꝝ eloquẽtiam uerborꝝ adiunxiſſe uideatur. Captat aũt beniuolẽtiã a ꝓſona filii. qa eius iudicio committit quẽ phĩorꝝ ſectari uelit. A ꝓſona uero Cratippi: qa ipſum philoſophorꝝ eius ætatis principem affirmat. ℣ Ordo ẽ. Quãobrẽ. i. pp quã rem: qa uidelicet turpe eẽt:& doctoris:& urbis authoritatẽ dedecorare:& quia nos magnũ adiumẽtũ attulimus iis:qui in utriuſq; orationis facultate partes eſſe uolũt.

℣ O Marce

¶ C Marce fili tu qdem.i.certe diſces a principe philoſophoꝝ huius.i.noſtræ ætatis.

CET diſces q̄diu uoles:beniuolū facit ꝓfiliū: cū ait:da operā grēcis lr̄is q̄diu uoles:ſed quū impēdere nimiū ſtudiū in aliqua re ultra q̄ oporteat:cōtra oſtū ſit:corrigit Ci.ꝓmiſſionē dicēs:tādiu debes uelle grēcis lr̄is:& ꝓfiæ icūbere:quouſq; uid ebiť tibi nō paꝝ ꝓfeciſſe:ſed id eē adeptū:qđ tꝑs:& rō expoſcit:& ſic filiū hortat:ut celerrime oīa quoꝝ īdiget fontibus grēcoꝝ hauriat: & ad pr̄nā eloq̄ntiā reip.mūera & adminiſtrationē cōtendat:nec diutius illic imoreť:& deſidat: ſed in oculis pr̄iæ:& celebritate uiuat:ueſtigiiſq; pr̄nis iſiſtat:qđ minīe fecit. ¶ Nō pœnitebit.i.nō paꝝ uidebitur

PET. MAR. Pœnitere

a principe huius ætatis philoſophoꝝ & diſces quādiu uoles :tandiu autem uelle debebis: quoad te quantum ꝓficias non pœnitebit.Sed tamen noſtra legeus nō multū a peripateticis diſſidētia.qm̄ utrique

Pœnitere a pœnuria dr̄:authoꝝ Gellio:i hac ſignatiōe licā Ciceronē uſus fuerat Terē.dicēs.Me q̄tū hic opis fiat:pœnitet.i.paꝝ uť.Virg.Nec te pœniteat calamo te iuiſſe labellū qđ a ſuis ſit. ¶ Tādiu diſcēdū ē īquit Seneca:q̄diu neſcias: ſi ꝓuerbio credim?:q̄diu uiuas:& iterrogāti Philodēo quoad diſcipulus ēe uellet:rn̄dit Plato:quoad meliorē atq; periorē ēe nō pœnitebit:ſed pœnitere i his uerbis platonis i aliā ſignationē:q̄ nota ē oīb? accipiť. ¶ Quoad:quouſq;:ꝓficias:creſcas i ipſis phiæ p̄ceptis. In oratore ſic ait:q̄ q̄ liacūq; i me ſūt:me.n. ipm nō pœnitet q̄ta ſint.ſed appenti i oratiōib? nr̄is:& Liui? lib.i.cū iā uiriū haud pœniteret:& i.yiii.qppe minīe pœniteť ſe uiriū ſuaꝝ. ¶ Nr̄a:q̄ nos i phia ſcribim?. ¶ Nō multū diſſidentia a pipateticis: nō multū diſſimilia a p̄ceptis pipateticoꝝ:quib? nūc das opā ſub Cratippo:& hoc dīc ut oñdat ſe uoluiſſe i phia imitari ſtoicos: pipateticos & academicos.Nā i libris de finib? bonoꝝ & maloꝝ moꝛ academicoꝝ ꝓbabilia defēdēs:tot? ē pipatetic?:imo pipateticoꝝ diſciplinā ita laudat:ut alias reiicere uideať.ſic.n.introducit Piſonē dicētē.Rliqui ť hęc ſola diſciplina digna ſtudioſis:ingenuaꝝ artiū:digna eruditis:digna claris uiris:digna pricipib?:digna regib?. In tuſculanis diſputatōib?:& Paradoxis ē tot? ſtoic?: remouetq; ab hoīe affect?:quos ut dictat ipſa recta rō ꝓbat Ariſtoteles & academici: & dicit beatā uitā deceſſurā i tauꝝ Phalaridis:& tenēs poſitiōes ſtoicoꝝ:& admirabiles opiniōes:q̄ paradoxa appellāť. Interdū nihil affirmat: ſed diſputāt i utrāq; ptē.ut Socrates:q ita diſputabat:ut nihil affirmaret:ipſe refelleret alios:& nihil ſe ſcire diceret:niſi idipſū qđ ſciret ſe nihil ſcire:ob eāq; cām ab Apollie ſapiētiſſim? iudicat? ē:q; hęc eēt una ſapiētia:ñ arbitrari ſeſe ſcire: qđ neſciat. Et poſt Socratē Plato a quo academici:eūdē diſputandi modū tenuit:quē Cicero ꝓbauit: & tenuit cū uideať eſſe ſine arrogātia:id diſputādi gen? ſecutus ē:cū i plęriſq; locis:tū uel maxime i libris de diuinatiōe. In ꝓmo. n.introducit.Qu.fratrē diſputantem & affirmātē diuinationē eē. In ſecūdo ipſe refellit rōnes:& opiniōes fratris nullo certo iudicio allato:ita Cice.ait:cū aūt ꝓpriū ſit academiæ iudiciū ſuū nullū iterponere:ea ꝓbare q̄ ſimillima ueri uideanť: cōferre cauſas:& qd i quāq; ſniam dici poſſit expromeť:nulla adhibita ſua authoritate iudiciū audiētiū reliqueť itegrū: & libeꝝ:tenebim? hāc cōſuetudinē a Socrate traditam:eamq; inter nos ſi tibi,Qu.frater uidebiť.q̄ ſæpiſſime utemur. ¶ Quoniam utriq; affert rōnē quare hæc(q̄ nūc ſcribit)imitatus ſtoicos:& nō multū diſſidēt a dogmate pipateticorū: Ciceroni filio legēda ſint:qm̄ utriq; iqt uolumus ꝓbabilia ſeq:& nos academici:& ipſi pipatetici:qb? nūc das opā:utriq; iquit eoſdē doctores ſectamur; & Socratis:atq; Platonis opiniones amplectimur. Inter ſtoicos:pipateticos: & academicos:poti? i uocabulis q̄ i re dr̄ia erat. Vñ dicit Piſo apud Ci.lib.y.de finib? bonoꝝ & maloꝝ:ſtoici reſtāt hi quidē nō unā:aut alterā a nobis:ſed totā ad ſe nr̄am phiam trāſtulerūt:atq; ut reliq fures eaꝝ reꝝ q̄s cœpunt:ſigna ꝛmutāt:ſic illi: ut nr̄is ſentētiis pro ſuis uterent noīa tanq̄ reꝝ notas mutauerūt:ergo iqt. ¶ Quoniā utriq;.i.nos academici q ꝓbabilia ſeqmur:& pipatetici:q ēt Socratē ſectant:& Platonē Ariſtotelis pipateticoꝝ ꝓncipis doctorē uolum? eē Socratici.i. uolumus tenere opiniones ipſius Socratis:qui in ſola uirtute ſummum bonū poſuit: & oīs bonos beatos eſſe:& improbos miſeros dicebat. Has opiniones ſtoici a ſtoa porticu denominati: accipientes fecere ſuam diſciplinam & dogma: quorū princeps fuit Zeno polemonis academici auditor:ſubtiliſſimus diſputator:qui academicam diſciplinam corrigere auſus eſt. Nam omnia quæ ad beatam uitam ꝓtinerent: in una uirtute poſuit:nec qcq̄ aliud numerauit in bōis: idq; appellauit hōeſtū: qđ eēt ſimplex quoddā:& ſolū:& unum bonum:cętera uero:& ſi nec bōa:nec mala eēnt: tamen alia ſm̄ naturā dicebat:alia naturæ ↄtraria:& ipſis īteriecta q̄dā:& media nūerabat. Vñ dicit uolum? eē Socratici:& ſic itelligiť Ci.uoluiſſe opiniōes ſtoicoꝝ tenere:oꝝ erāt ꝓbabiles:& eas ipſe i nōnullis locis tueť:& ueras eē oñdit. In paradoxis ait:eoq; ſcripſi libētius :q; mihi iſta paradoxa:q̄ appellanť:maxīe uidenť eē ſocratica:lōgeq; ueriſſima:& alibi dicit. Socrates iſto mō diſputabat:bñ Hercule narras.nā iſtū doctū & ſapiētē uiꝝ fuiſſe memorię traditū ē:nā a reb? occultis & ipa natura iuolutis i qb? añ eū phi occupati fuerūt:cōſtat auocauiſſe phiā:& ad uitā cōem adduxiſſe:ut de uirtutib?: & uitiis:oīnoq; de bōis reb? & malis q̄reret:celeſtia ăt uel ꝓcul eē a naturæ cognitiōe cēſeret:uel ſi maxīe cognita eēnt: nihil tñ ad bñ uiuēdū cōferre.Ex diſputatiōib? Socratis oēs ſectę manarūt.Socrates nihil ſcriptū reliqt:ſed oīa de qbus diſputauit:ab ei? auditorib? Platōe:& Xenophōte eloq̄ntiſſimis celebrata ſūt:& mādata lr̄is.Et ſubiūgit: uolum? eſſe Platonici.i.tenere uolum? utriq; opiniones Platōis.Nā Plato Socratis diſcipul? pfectiſſimā diſciplinā reliqt Academicorū:& Peripateticoꝝ:a qb? ſtoici magis uerbis q̄ ſentētiis diſſenſerūt.Nā a Platōe una & cōſentiēs:ut idē Cic.ait i libello de phia duob? uocabulis phię forma iſtituta ē.Academicoꝝ & pipateticoꝝ:q reb? cōgruētes noīb? differebāt: qppe cū Speuſippū ſororis filiū Plato phię:q̄ſi heredē reliqſſet.Duos uero p̄ſtātiſſimos ſtudio ac doctria Xenocratē Calcedoniū:& Ariſtotelē ſtagiritē:q erāt cū Ariſtotele:Peripatetici dci ſūt qa diſputabāt deambulātes in lyceo gymnaſio. Speuſippus aūt:& Xenocrates q primi Platōis rōnē authoritatēq; ſuſcepat:& poſt eos Polemō:& crates:unaq; Crātor i academia cōgregati alio gymnaſio ab Academo quodā Heroe denoīato ut ſcribit Laertī?. Academici appellati ſunt:ſed cōis erat rō bonoꝝ:& maloꝝ iter utroſq;.Nā oīs illa antiqua phia ſenſit in una uirtute poſitā eē beatā uitā:nō tñ beatiſſimā niſi adiungerenť bōa corpis:& fortunę ad uirtutis uſum idōea. Stoici bona corpis ꝓ ſe aſſumēda eē dicebāt:ſed nō adiūgebāt ad finē bonoꝝ.Vñ cū nulla eēt iter ueteres Academicos:quos Cic.imitabať.Et pipateticos: qb? Cicero filius opam dabat/dr̄ia/dicit uolum? eē Socratici & Platonici.Et ſic rñdet tacitę obiectiōi:potuiſſet.n.dicere filius nō ſūt mihi legenda pr̄:q̄ ſcribis i phia:ut Academicus:& ꝓbabilia defendēs in diē uiuis affatibus:itaq; nūc ſtoicos tenes.nūc platonicos:nūc ariſtotelicos.Nos aūt certū dogma hēm?:& diſciplinā:& doctore utor Cratippo pipatetico:iō dicit: nō multū diſſidentia. Addeetiā q; pipateticoꝝ:& ſtoicoꝝ quos in his officiis Cicero potiſſimū ſequiť.Via p̄ceptiōis & doctrinæ fere eadē ē ſtoici dāt p̄cepta de officiis qb? hoiem ad uirtutē inſtituūt & ſelicitatē:officiūq; pfectū:qđ nō eſt poſitū in p̄ceptis:ſed ptinet ad finē bonoꝝ.In offō.n.pfecto q; oīs numeros hēt:& in ſolū ſapientē cadit.finis bonorū cōſtitit:& hūana fœlicitas.iſtud pfectū offīm appellať a ſtoicis honeſtū.officia uero:q̄ cadunt ſub p̄ceptis media appellāt:de q bus pōt reddi certa rō:ut ſū t hęc q̄ Cice.tractat:hoc idē faciūt Peripatetici:q̄uis utanť aliis noīb?. Ariſtoteles.n.pipateticoꝝ princeps:dicit ſummū bonū humanū cōſiſtere in actione uirtutis in uita pfecta:actiones aūt officia ſunt.offīm.n.

Stoicus Zeno

Peripateticus Academicus

uel aliud est: q̃ actio cũ uirtute: & cũ dicit in uita pfecta: ostendit nõ ĩ q̃cũq; actione licet studiosa: sed in illa q̃ ab habitu uirtutis ꝓficiscãt: summũ bonũ cõsistere. Vna. n. hyrũdo ingt: nõ facit uer. sic una actio cũ uirtute nõ facit hoiem fœlicẽ: hũc uirtutis habitũ & pfectã actionẽ stoici appellãt honestũ: ergo potius noĩb⁹ differũt q̃ ordine: & uia p̃ceptiõis. Volũt n. stoici mediis officiis pueniri ad illud honestũ: qd ipsi appellant: & peripatetici dicũt studiosis actiõibus pueniri ad uirtutẽ: cui stoici nomẽ imposuerũt honestũ: actiões uero studiosas appellãt officia. Dicit igit Cicero: poteris uti dogmate & p̃ceptis hor̃ phor̃ ut tibi uidebit: q in uirtute sũmũ bonũ cõstituerũt: cuicũq; secte adhæseris mihi placebit: & quodcũq; dogma sectaberis gratũ erit: qm utriq; uolumus tenere opiniões Socratis & Platõis: q de sũmo bono optime senserũt. Cauendũ est tibi ingt ab aliis q in fine cõstituẽdo errauerũt: ergo cũ iter has tres phor̃ disciplinas nulla fere dr̃ia sit de ipsis opinionib⁹ utere iudicio tuo. i. poteris seq id quod tibi uidebit modo nõ discedas ab Academicis: peripateticis: & stoicis. In tertio libro ita filium alloquit. Sic ego a te postulo ut mihi cõcedas: si potes: nihil p̃ter id qd hõestũ sit esse p se expetẽdũ: sin hoc nõ licet pp Cratippũ: ad illud certe dabis: qd hõestũ sit id eẽ p se maxie expetẽdũ: mihi utrũuis satis est: & tũ hoc tũ illud ꝓbabili⁹ uidet: nec p̃ter ea q̃cq̃ ꝓbabile. Clarũ igit est Ci. uoluisse esse uniuersalem in phia: nec alicui secte addictum: sed utrũq; dogma ꝓbasse: nec laborasse filiũ ad aliq̃ disciplinã ita traducere: ut alias reiiceret: pmittit. n. illius iudicio uti opiniõib⁹ phantũ: cũ nulla fere inter ipos dr̃ia esset.

FRAN MAT. ¶ Aprícipe. cratippo. ℣ Quãdiu uoles. Et q̃diu uelle debeat: subiũgit quoad. s. tm̃ pfecerit: q̃tũ sufficer̃ arbitrat̃. ℣ Pœnitebit: paꝛ uidebit. Liui⁹ cũ ĩa uiriũ haud pœniteret: hoc ẽ cũ ñ puꝛ uires uideret. Ter. h q̃tũ opis fiat pœnitet. ℣ Nr̃a: q̃ de morali phia latine scribim⁹. ℣ Nõ multũ a pi. dis. & hic occurrit obiectiõi. potuisset. n. filius dicere Academic⁹es pr̃ ego uero a pipatetico istituor: rñdet paꝛ pipateticis academicos dissentir̃: & se stoicũ atq; academicũ in hoc ope eẽ uel le: hoc ẽ stoicor̃: & academicor̃ decreta sectari. Peripatetici gña bonor̃ tria eẽ dicebãt: maxia ai: secũda copis: tertia ex terna. Nec multo ueteres academici secus. Socrates ethicẽ primus iuexit: cui Plato succesit: q ueterẽ academiã instituit. Fuit & media q̃ Archesilaus induxit: & noua quã Lacydes inuenit. Aristoteles Platõis discipulus fuit: a quo dũ adhuc supuiueret: recessit. Vñ dixisse illũ tradunt. Aristoteles ĩ nos recalcitrauit: nõ secus atq; in matrẽ pulli geniti. Mortuo Platone cui succesit: absente Aristotele. Zenocrates. Nã legat⁹ Atheniẽsiũ ad Philippũ ꝓfectus erat: peripatũ in lycio elegit: illicq; usq; ad unctionẽ deambulãs cũ discipulis philosophari solebat: atq; iõ pipateticus uocatus est: περὶ πατεῖν n. deãbulare est. Alii ꝓpterea sic appellatũ asserũt: q ex ægritudine cõualescẽti ac deãbulãti. Alexãdro assistẽs q̃dã dis sereret. Vbi uero plures eẽ cœperãt: sedẽs docebat. Peripateticæ igit secte príceps fuit: a quo peripatetici fluxerũt. Qui ut dictũ est: cũ academicis idẽ ferme sentiebãt. Socrates nihil bonũ dicebat eẽ nisi hõestatẽ: quẽ secuti postea sunt stoici. Quoꝛ secte Zeno citicus author fuit. Sic uero dicti sũt a porticu: q̃ pisianacta noĩe & pœcile uocata ẽ: ubi docere athenis ẽ solitus: græce autẽ porticus στοα noĩat̃. iidem pri⁹ poetę: deinde Zenonii appellati sũt.

Tria genera bonorum Aristotelis Peripatus

ASCẽ. ¶ ET discES q̃diu uoles. debebis aũt uelle discer̃ supple quoad: idest quãdiu nõ pœnitebit. i. nõ paꝛ eẽ cõtemptibile

PET. MAR. ℣ Tibi uidebit tantũ sup. quãtũ ꝓficias: discES dico qdẽ a Cratippo. ℣ Sed tamẽ legẽs nostra sup. documẽta nõ dissidẽtia. i. differẽtia multũ a peripateticis: idest a doctrina aristoliteca (qm̃ hoc per parenthesim dicit.)

¶ DE rebus ipsis: opinionibus & dogmate phiorũ non ingt te addicã alicui secte: poteris uti iudicio tuo & integrum liberũq; tibi est: qd dogma seq uelis. ℣ Vtere: uteris: & sic beniuolũ reddit filiũ. In ultia tusculana sic dicit Cicero. Tu quidem tabellis obsignatis agis mecũ: & testificaris qd dixerim aliq̃n: aut scripserim:: cum aliis isto mõ q legibus impositis disputant. ℣ Nos in diẽ uiuimus: quodcũq; nostros animos ꝓbabilitate percussit id dicimus: itaq; soli sum⁹ liberi. ℣ Orationẽ aũt latinam: nũc filiũ hortat̃: ut sua scripta legat qbus oronẽ latinã poterit uberrimã facere: locus est ab utili. ℣ Legẽdis nostris: legẽda nostra: sic apud Liuiũ: his audiendis credẽdisq;. i. audiẽdo & credẽdo. ℣ Plenioꝛẽ: copiosioꝛẽ uberiorem q; captat beniuolẽtiam a reipsa: & psona sua. ℣ Nec uero. Vult Cicero oñdere quare legẽdo sua fili⁹ efficiet oratoris: philosophiam cõcedo multis: me autẽ oratorẽ ꝓfiteor. Ci. enĩ authore Fabio: cũ se ad imitationẽ grecor̃ cõtulisset ui Demosthenis: copiam Platonis: & suauitatem Socratis effinxit. Nec uero ingt q in uno quoq; optimũ fuit ꝏsecutus est tantum: sed plurima uel potius ex seipso uirtutes exulit ĩmortalis ingenii fœlicissima ubertas. Non enĩ ut ait Pindarus aquas collegit: sed uiuo gurgite exundat dono quodam prouidẽtiæ genitus: in quo totas uires suas eloquentia expirẽtur: Platonem in primis admiratus est Cicero: & acumine sententiarum sũma multipliciq; doctrina: & grauitate uerbo rum orationibusq; sublimitate: quæ media est inter carmen & solutam orationem.

FRAN MAT. ¶ SOCRAtici: ut solã hõestatẽ bonũ eẽ dicam⁹. ℣ Platonici: ut eẽ aĩ bona asseramus. Sed nõ sola. Secta Socratis: ut dixim⁹ & opiniones secuti sunt stoici platonici: peripatetici paꝛ ab illis quãtum ad mores & uirtutes attinet: dissidẽtes primus Plato non oĩno id secutus quod Socrates uolebat. Qui solam uirtutẽ bonũ esse p̃dicabat. tripartitam bonorum diuisionẽ excogitauit: ut eẽnt bona aĩ: bona corpis: bona externa: & sic sectæ peripateticæ uiã dedit. Aristoteles. n. & q eũ secuti sũt Platonis opinionẽ amplexi. Sic contra stoicos argumẽtari solebãt hominem nõ ex animo tãtum sed ex aio simul & corpore constare: iccirco bonis corporis: & externis indigere. Imo Aristoteles bonum eẽ ingt philosophari: sed non egentib⁹: idẽ ait impossibile esse aut certe nõ facile p̃clara ab eo agi: cui desũt facultates. Et ut apertius rẽ intelligas nihil bonũ nisi uirtutẽ stoici dixerunt. Peripatetici uero sumũ bonũ eã esse. Sed non solum uoluerunt: nõ enim coporis ut b⁹. Qui diuersi fuerunt: ut docet Cice. libro de finibus: & tusculanaꝛ libro qnto. Tui ingt iudicii sit eligere quã uelis segas qd tibi ad eloquẽtiã pderit. Nã copiosior in dicẽdo euades. ℣ Legendis nostris. Gerundiũ est nõ pticipiũ. Liuius libro scdo de scdo bello puni. His audiendis credendisq; opportune maior in dies multitudo Syracusas confluxerat. ℣ Nec uero se laudare nimiũ uisus erat: q dixerat: orationẽ aũt latinam efficias legẽdis nostris pleniorem: & idcirco ne arrogans habeatur: hoc ueluti ad excusationem subiungit.

Bona aĩ Bona corporis Bona externa

ASCẽ. ¶ QVOniã nos uolumus eẽ utriq; & Socratici & Platõici: hoc ẽ imirari utroslibet & Socraticos. i. eos q Socratẽ potissimũ imitati sunt uidelicet stoicos p Zenonẽ & platonicos. i. academicos qui platonẽ authorẽ habẽt. hoc est in iis sentẽtiis ĩ quibus bene sentiunt peripatetici eos sequi uolumus: & in quibus academici academicos: qa utriq; Socratẽ authorem habẽt. Vñ Hora. in prima episto. Nullus additus iurare in uerba magistri &c. ℣ Tu Ergo legens nr̃a utere de ipis rebus tuo iudicio. i. ẽm indicio tuo. ℣ Nil. n. ĩpedio: aũt p sed tu efficies legẽdis nr̃is (qd uulgar⁹ diceret legẽdo nr̃a) hoc est p

& Socratici & Platonici uolumus esse de rebus ipsis utere tuo iudicio: nihil enĩ ĩpedio. Orationẽ aũt latinã efficies ꝓfecto legẽdis nostris pleiorẽ. Nec uero

lectionem

lectionē nostrorꝫ scriptorꝫ. ℣ Profecto.i. reuera orationē latinā plenioꝛē.i. aliquantulū planā: & hoc si cōparatiuum p positiuo posuit: uel plenioꝛē q̄ alioꝛꝫ & potissimū grēcorꝫ scripta legendo qa de se dicit in principio tusculanarum quæstionum. Meum iudicium semper fuit nr̄os aut inuenisse per se sapientius quam græcos: aut accepta ab illis fecisse meliora: q̄ quidē digna statuissent: in qbus laborarent. ℣ Vero p sed: non uel in hoc sup. dcm̄ meū. s. qd legendis nr̄is efficies orationem latinam plenioꝛē. i. magis consumatam & perfectam existimari. i. iudicari dcm̄ sup. esse.

arroganter hoc dictum existimari uelim. Ná philosophandi scientiam concedens multis: quod est oratoris proprium: apte: dstincte: ornate dicere: quoniam in eo studio ætatem cōsumpsim⁹: si id mihi assumo: uideor id meo iure quodámō uēdicaꝛ.

¶ ARroganter: arrogans is est: qui sibi aliqua tribuit pter ueritatē & laudem: quā nō meret. Arrogans inqt phius i ethicis pclara & ea quę nō isunt: & maiora q̄ insint sibi fingit: dissimulator aūt aut inesse sibi negat: aut iminuit: ambo inqt uituperandi sunt: sed arrogās magis. ℣ Velim: p uolo. i. nolo putēt me eē arrogātē: cū mihi assumā id qd punet ad bonū oratorē. ℣ Cōcedēs. i. cū igenue fatear multos eē i phia me doctiores: sed in arte dicēdi primum locū mihi uēdico. ℣ Phandi sententiā. i. ipsam phiam: & scientiā rerꝫ: nam scientia est per q̄ cognoscimus res p cās suas: & principia. estq; habit⁹ demō stratiuus. ℣ Multis: dixit nō oib⁹. ℣ Ná & Cice. egregie phatus est: & oīs fere locos graues tractauit: sed hoc dicit ut de uitet arrogātiā. fuit. n. apud latinos tā in arte dicēdi q̄ in phia eminētissimus. Nec potuit aliqs in singulis rebus: nō solū i oībus illius magnitudinē assēq. ℣ Quod est: qd̄ punet ad bonū oratorē. ℣ Apte dicere: est ex arte: & polite loq datur a natura: eloqui ab arte: ide locutio dicit: q̄ ab eloquētia differt. Apte dicit is q res ipas uerba & actionē accōmodat tpi & psonis: scitq; seruare id qd decet in quacūq; materia & quocūq; tpe: & ap dquoscūq; orādū sit. Hic locus a phis tractatur uberrime: qui dedecoꝛo pcipiūt. Apte dicere: putat Cicero eē quartā uirtutē elocutiōis. li. iii. de oratore tractās: hunc locum: dicit nō omni causæ: neq; auditoꝛi: neq; psonæ: neq; tēpori cōgruere oratiōis unū genus: apte igit dicere est: decēter: & ut circūstantię postulant dicere. ℣ Nā ut inqt Fabius. Nec iocis lachrimas ubi opus erit: miserationē siccabimus. Vñ uidendum est quid dicas: & quid quoq; loco dicendi sit: & apte dicere nō tm̄ debet ad elocutionē referri: sed etiam ad inuentionem. Nam si uerba apte dispositā magnum hnt momentū: multo magis res ipsæ inueniendæ: de quibus dicturi sumus. Illud inqt Fabius. diligētius dicendum est eū demū apte dicere: qui nō solum quid expediat: sed etiam qd deceat ispexerit. Aliud genus dicendi grauitas senatoria exposcit: aliud aura popularis. Tēpus quoq; & locus egēt ob seruatione propria: nam & tps tū triste: tū liberꝫ: tū angustum est. ℣ Distincte: ut oīa in oratōe loco collocētur suo: & distincta sint trāslationibus & figuris: q̄ orationē exornāt: si apte collocentur: sic distincte dicere ad dispositionē refertur. Ornate ad elocutionem. Quinq; sunt ptes rhetorices: inuentio: dispositio: elocutio: pnunciatio: & memoria. Tres dūtaxat Ci. proposuit: quia maxie cosistūt in arte: pnūciatio aūt: & memoria i natura: sic Plato memoriā & celeritatē ad discēdum naturę tribuit: & idē Ci. li. y. de fide dicit: uirtutū q̄dā natura igenerari: ut est docilitas & memoria: q̄ fere oīa appellant uno igenii noīe: easq; uirtutes: q hnt igēiosi uocant: & Ci. i part. orat. oēm uī oratoris reb⁹: & uerbis ōstare dicit. quē secut⁹ & Fabius lib. yiii. scribit oēm orationē ōstare reb⁹: & uerbis. In reb⁹ ituēdā eē iuētionē in uerbis elocutionē: i utraq; collocationē: q̄ memoria cōplecteret: actio cōmēdaret. Ergo apte dicit: is q scis res adiuēire sm dr̄iam cautelaꝝ: p sonaꝝ: & locoꝝ. Distincte dicit q oīa bñ collocat i oratiōe: & exornationib⁹ uariat atq; distinguit: nā dispositio docet qd quoq; loco collocādū sit. non semper eodem modo fit: sed ut materia (quæ tractatur) postulat. ℣ Ornate dicit: q uerbis puris: & latinis utit: & ab oī uitio remotis: & nisi accedat ornat⁹ perit inuētio: & dispositio. Nā delectatio pprias habet ptes in elocutiōe: q̄uis & i aliis sit. Vñ Ci. iuentiōem ac dispōnē prudentis hoīs eē putat: eloquētiā uero oratoris. Eloqn. inqt Fabius: est oīa q̄ mēte cōceperis: pmer̄: atq; ad audiētes pferre: sine quo sp uacua fūt priora: & similia gladio condito: atq; itra uaginam suam hæreti: hoc itaq; maxie docetur: hoc nullus nisi arte assēq pōt. Vñ. M. Antoni⁹: a quo mediocris orator apud Ci. i oratoris libris istituit: ait a se disertos uisos eē multos: eloquētē uero neminē. Disertos putat dicere: q̄ oporteat: ornate eā dicere: propriū eē eloquētissimi: q̄ uirtus in Cicerone cumulatissima fuit: ut nil addi posset. ℣ In eo studio: exercitatione dicendi: & labore. Studiū ē uehemēs applicatio aī ad id qd̄ qs discere: aut inuenire cupit: & studiū dr̄ ēt uolūtas. & est plusq̄ uolūtas. Illa igenii Ciceronis fœlicissima ubertas ab ieūte ætate in dicēdi exercitatiōe uersata est: nec laboribus pepercit: aut uigiliis: & oratores: qui in Asia clari nominis erāt: adiit: ut se ad illoꝝ imaginē effingeret: quo etiam nemo sępius atq; diutius declamauit: & dum uiueret in iudiciis regnare dictus est. Vñ q̄ritur in pœmio de oratore se prima ætate in pturbationē & turbulētissimas tempestates reipub. incidisse: ut a studiis quasi abduceret. Nec uero inqt nobis cupientib⁹ atq; exoptātibus fructus ocii datus est ad eas artes qbus a pueris dediti fuimus celebrandas inter nosq; recolendas. ℣ Si mihi assumo: capere significat spōte: uel nō spōte accipere. Sumere est utro quasi aliis nō pmittentibus capere: & si assūmere est multū ac pene nimiū sibi tribuere. Iō dixit si mihi assumo: q̄m nō ab oībus forte cōcedebatur: q in arte oratoria id ætatis clari erāt. ℣ Meo iure: significat id fere qd̄ mea authoritate: licentia: ac concessa mihi ab oībus libertate. ℣ Quodāmodo: utitur mediocritate: ut deuitet arrogantiam. ℣ Vēdicare: assūmere & scribere mihi: sic apud Ouidi. in fast. Vendicat ausonias Iunonis cura calendas: ideſt suas esse dicit: & sub ei⁹ tutela. Hæc oīa q̄ Cic. dicit eo spectāt: ut ad eloquētiā latinā filiū horter̄ ad sūmū culmē a pr̄e pductā: & in q̄ poterit multū pficere: cū oīa q̄ ad ipam cōsequendā pertinerēt: a se latinis suppeditata eēnt. Ideo cognitā eloquii utilitate dicit.

¶ ARROgāter: isolenter: superbe: arrogamus nobis ea assumentes q̄ nostra non sunt: tribuimus aliis quæ merētur Cicero non tantum mihi arrogo: quantum tibi tribuo. Cum omnem inquit ætatem meam in dicendo cōsumpserim nō debe o: si dicendi gloriam mihi assumo: arrogās haberi. ℣ Philosophandi. Cōfiteor. n. multos in philosophiæ doctrina me esse præstantiores. ℣ Apte: pro materiæ qualitate: ut grauia graui: mediocria mediocri: humilia humili efferantur oratione. ℣ Distincte: ad figuras referī uerborum: & sententiarum: quæ si raræ: ut ait Cicero disponentur: distinctam sicuti coloribus si crebro collocabuntur obliquam reddent orationem. ℣ Orante: hoc ad elegantiam: compositionem: atq; dignitatem ptinet. ℣ Aetatē consum. Nam a. xxiiii. uel. xxyii. anno incipiens Cicero: semper usq; ad ea tempora qb⁹ occupata a Cæsare rep. est: in foro iudiciisq; est uersatus. Et ipse ad quitū scribens. Nullus inquit dies est quo non dicā pro reo. In priore ætate sp apud sophistā declamauerat. ℣ Vēdicare: assūmere & q̄si appropriaī: ac mecū eē dicere

¶ ARROganter. i. cū attributiōe laudis mihi indebitæ. ℣ Nam si ego concedens. i. attribuens & permittens multis scientia m philosophandi: assumo. ideſt attribuo uel ut uulgares dicunt (appropriо mihi id qd̄ est proprium oratoris. ui delicet dicere. i. eloqui: apte: distincte: & ornate (qm̄ nos consumpsimus ætatem sup. nostram in eo studio. i. exercitio) ego uideor uendicare. i. ut dicunt appropriare: & ut meum asserere mihi: quodāmodo meo iure: quia iustū uideī. ut qd̄ quisq; didicerit: & in quo se exercuit id se scire fateatur. Cætera Marcus explicabit.

PET. MAR.

Partes rhetorices

Distincte dicere

Ornate dicere

Studiū

Sumo assumo

FRAN MAT.

ASCē.

PETRI MARSI Hortor

Quamobrē magnopere te hortor mi Cicero: ut nō ſolum orationes meas: ſed hos etiam de philoſophia libros: qui ſe iam illis fere æquarunt: ſtudioſe legas. Vis enim dicendi maior eſt in illis: ſed hoc quoq; colēdū ē æq̄bile & tēperatū oīonis genus. Et id qdē nemini græcoꝝ uideo adhuc oti giſſe: ut idē utroq; ī genere laboraret: ſeq̄returq; &illd forēſe dicēdi: & hoc qetū diſputādi genus.

¶ QVAMobrem magnopere te hortor: hortari ē dare oſiliū ad erigēdū aīum. Hortatur Ci. filiū quē ſciebat ad ſtudia pigrū: & ideo calcarib⁹ egebat: & exhortatiōe: ut ipe ad atticū ſcribit ī quadā epiſtola loquēs de filio & nepote q erat ēt nepos Pōponii attici ex filia q̄ nupſerat Quinto fīi: dicit illic filiū ſuū egere calcarib⁹: nepotē uero frenis: ut de Ephoro & Theopōpo diſcipulis ſuis iudicauit Iſocrates. ¶ Oratiōes meas: q̄ hñt gen⁹ dicēdi forēſe: & uim ad mouēdos affect⁹: q̄ phioꝝ eloquētia uacat. ¶ Fere æquarūt. i. totidē fere ſunt numero quot oīones: & ſic oñdit Ci. ſe non pauciora ſtilo phīco ſcripſiſſe q̄ oratorio. Vt in utroq; oīonis genere facultatē cōmēdet ſuā: & uolūtatē cū decoro: licet hæc quodāmō ad illā magnitudinē: & parē fere ornatū aſſurgāt: tñ aliq̄ dīa ē: & rīdet tacite obiectiōi: potuiſſet. n. dicere filius ad oſequēdā eloquētiā: & uim dicēdi ſatis mihi erūt oratiōis tuæ: libri āt q de phīa ſūt: nō pñt hīe illū orationis nitorē: p̄cepta aūt ad bñ uiuendū dat mihi Cratippus: iō oñdit hoc genus dicēdi qetū collēdū eē latino hoi: ut in quacūq; re: de qua ſit dicendū: apte & ſine reꝑhēſione dicere poſſit. ¶ Illis oratiōib⁹: q̄ hñt uim dicendi. ¶ Vis. n. oñdit ītēr utrūq; gen⁹ dicēdi & ſcribēdi aliquā eē dīam. Quippe nō oportet tātā uim & cōtentionē adhibere in libris de phīa: q̄ta eſt in orationib⁹: in q̄bus affectus uarii mouēdi ſūt: & q̄dā ui q̄dā extorquēda: & ſūma cōtētione utēdū: maxīe cū uentū eſt ad certamen cōfutatiōis: & cōfirmationis: ut id qd itendit pſuaderi poſſit. ¶ Vis: uehementia: ut moueat auditor ad affectum qd Ci. habuit: de quo Fabius. Nā qs docere diligentius: mouere uehemētius pōt: cui tanta unq̄ iocūditas affuit: ut ipſa illa q̄ extroquet īpetrare eū credas: & cū trāſuerſum ui ſua iuditē ferat tū ille nō rapi uideat ſed ſeq. Fabius

Sūma igīt uis eſſe debet ī oīonib⁹: in qua re Cice. Demoſthenē imitat⁹ ē: q quaſi neruis q̄buſdā adeo ſua ſcripta intēdit: ut nil elimatius uel uerboꝝ grauitate uel ſniaꝝ pōdere repiat. In bruto ſic ſcribit. A cre oratorē iēſum: & canoꝝ cōcurſus hoīum: foriq; ſtrepitus deſiderat: & in oratore ſic ait. Erit igīt eloquēs qui ī foro: cauſiſq; ciuilibus: ita dicet: ut pbet: ut delectet: ut flectat. Probare neceſſitatis ē: delectare ſuauitatis: flectere uictoriæ. Nā id unū ex oīb⁹ ad obtinendas cauſas pōt pluri mum Hoc quoq; quēadmodū & illud genus forenſe: qd oīones hñt libri philoſophoꝝ qetū hñt dicēdi genus: qd etiā pfect⁹ orator ut de oī re q̄cūq; pponat. apte dicere poſſit hīe debet. ¶ Aequabile: quaſi æquale: ut ē mare qetū: qd nō æſtuat Sic genus dicendi phioꝝ æquale eſt: nec fluctuat: uelut inter æſtus iracundiæ. phī. n. ita loquūtur: ut nunq̄ extollant orationem: nec cōcitent animorum motus: ut faciunt oratores in cauſis forenſibus. Orationes enim uim habent ad mouēdos quoſcunq; affectus: ideo dicit Ci. alibi. Omnes animorum motus: quos homini natura rerum tribuit penitus perno

Ariſto.

ſcendos. Et Ariſtoteles in rhetoricis docet: quo modo & quibus locis: quiq; ad affectus moueat. ¶ Temperatū nō ita cōcitatū & mouēs affectus: ut ē gen⁹ dicēdi forēſe: de oīone phioꝝ ita ſcribit idē Ci. in oratore. Mollis eſt oīo phioꝝ: & umbratilis: nec ſentētiis: nec uerbis ſtructa popularib⁹: nec iūcta nūeris: ſed ſoluta liberi⁹: nihil iratū hēt: nihil iuidū. nihil atrox: nihil mirabile: nihil aſtutū: caſta: uerecūda: uirgo icorrupta quadāmō: itaq; p̄mo pou⁹ q̄ oīo dī. Idē de eadē oīone ſic ait. Tñ horū oīo: neq; neruos: neq; aculeos oratorios ac forēſes hēt: loquūt cū doctis: quoꝝ ſedaī aīos malūt q̄ icitaī ſic rebus mine turbulētis docēdi cā loquunt: ut ī eoipſo q̄ delectatioue aliq̄ dicendo aucupent: plus nōnullis q̄ neceſſe ſit facere uideant. ¶ Et id qdē cōparatiōe græcorū laudat Ci. pfeſſionē ſuam ſine arrogantia: qppe non fraudat illos ꝓpriis ſtudiis: & iuentis & ſe id aſſecutū dīc q̄ nemini adhuc græcorū: q principes doctrinę hēbanī otigerat: ut. ſ. idē & phīandi & orādi munus cū laude exercuerit. ¶ Laboret ſūmum ſtudium: & laborem poneret: quēadmodū ego feci īqt Ci. Nā q̄uis aliq ī arte dicēdi ſcripſerint: ut Ariſto. tñ labores ī orandis cauſis non ſuſceperūt: ut Ci. qui in iudiciis & foro regnauit. ¶ Illud forēſe: qd magnū eſt & arduum: hñs genus iudiciale: qd difficillimū eſt. In quo tñ Cice. ita excelluit: ut nil aliud in tota uita egiſſe uideret: quot reos ſcdo euētu defendit? In cuius uerbis & actiōe magna uis inerat: tāto deniq; artificio utebaī: ut & qd a iudicibus extorqueret: īpetrare uideret: illos ēt liberauit: de quorū morte & pditione iam conſtitutū erat Qu. Ligarium. M. Marcellū. Sed ciceronis artificioſa oīone e ſnia deiectus eſt Cæſar. Forenſe igīt genus dicēdi ſūmæ difficultatis eſt: & oēm magnitudinē recipit. ¶ Quietum genus: diſputationes phīcas. in q̄bus nō eſt opus aſſurgere: aut mouere iudices: auditoreſq; ad effectū. Senſus eſt: hactenus nemo ex græcis inuentus eſt: q ſe in cauſis forenſibus exercuerit: & etiā ſcripſerit in quieto genere dicendi: quo phī utunī.

FRAN MAT.

¶ QVAMobrem. Concludit & hortatur: ut non ſolum orationes ſuas legat: ſed hos de philoſophia libros qui eloquētia & ornatu non caret: & ſi in ipſis orationibus uis maior eſt ubi in aduerſarium acriter dicitur: & omnia in contentione ferme poſita ſunt. ¶ Aequarunt quantum ad ornatum attinet: non quantum ad figuras dicendi & uehementiam. ¶ Aequabile: quod uno tenore & eadem figura contextum apparet quam in oratione uariare neceſſe eſt. Nam cum noſtra argumenta confirmamus & aduerſariorum refellimus intentiore utimur oratione: cum crimen (cuius accuſamur) minuimus: aut ad miſericordiam concitamus: leuiore: ac remiſſiore. ¶ Temperatum. mediocre. inter ſublime & humile. ¶ Et id quidem continuo declarat. ¶ Forenſe: quo in orationibus utimur: quas in foro iudiciali recitamus: quod uehemens: & concitatum plerūq; ſolet eſſe. ¶ Hoc: quietum: quo de philoſophia ſcribens uti ſoleo. Quietum dicit qm̄ raro contingit orationem intendere: cum diſputetur admonendi gratia: non uictoriam de aduerſario apud iudices comparādi. Aliud agit eſt in umbra: ut ſic dicam exerceri: aliud in uero certamine uerſari.

ASCē.

¶ QVAMobrē magnopere &c̄. qa ergo Cicero ſibi oratoris proprium munus iuſte uēdicare poteſt: hortatur filiū ad ſuorum librorum lectionem tam eorum in quibus ſublime genus dicendi tenuit: uidelicet orationum: quam p̄ſentiū: in quibus æquabile atq; temperatum habet: cum neminem græcorum in utroq; genere ſatis exercitatum uideat. Ordo eſt. Quamobrem. i. propter quam rem: quia uidelicet oratoris officium mihi iuſte attribuere poſſum. ¶ O mi Cicero. ego hortor te magnopere: ideſt magno conatu. ¶ Vt legas ſtudioſe. ideſt multum diligenter. non ſolum orationes meas ſed etiam hos libros de philoſophia: uidelicet morali: qui. ſ. libri æquarunt: ideſt æquauerunt: hoc eſt æquales ſeu æque magnos fere ſe fecerunt illis uidelicet orationibus. ¶ Enim/pro/quia: uis/ideſt uirtus uel potius copia & uehemētia dicendi. i. eloquendi ſiue oratorie loquendi eſt maior in illis ſcilicet orationibus: ſed hoc ideſt præſens genus oratiōis æquabile & temperatum ideſt æqualiter ſe habēs ītēr ſublime & tenue eſt quoq; ideſt etiam colendum. i. debet etiam coli. i. exercitari. ¶ Et quidem. i. certe nemini. i. non alicui. ¶ Ego non uideo id alicui græcorum contigiſſe. i. etiam cum difficultate datum eſſe adhuc idem uſq; ī hodiernum diem: ut idem laboraret in utroq; genere ſequeretur &. i. pariter illud genus dicendi forenſe. i. iudiciale: & acre: & hoc genus diſputandi: getum. i. tpatū & ſedatum.

¶ Niſi for.

¶ NIsi for. occurrit obiectioni: & dicit forte: nō oīno qppe orator fuit pax uehemēs: ut nō plane uideret id adeptus: qđ orator in forēsibus p̄stare debet. In hoc nūero eox q secuti sunt illud genus forēse: & hoc qetū genus dicēdi Demetrius Phalereus cognoiatus est a Phalereo portu: siue a phalerea tribu: Phanostrati filius fuit: & Theophrasti pipatetici audi/tor: a Cassandro Macedonū p̄ncipe q erga athenienses benignā exercuit mētē. A thenis p̄fectus ipositus é: cū eēt ciuis: q authore Strabōe: nō mō populārē nō destruxit potētiā: sed ēt melius: rectiusq; restituit. Vexr tm̄ iuidia ualuit: & in pau cos odiū & inimicitia: ut post Cassandri obitū in Ægyptū fugere coactus sit: & eius inimici statuas plures trecētis disie/ctas oflauere: qđq; īdignius é: q̄sdā ī loca sordida & cloacas iecere. In hoc fuit stilus Phīicus orato/rio p̄mixtus robore: dicebatq; tm̄ i rep. ualere elo quetiā: q̄tū in bello ferox. huius tpe: authore Fab. lib. i. fictas cās ad imitatiōnē fori apud græcos di/cere īstitutū é: cū eēt Demetrius apud Ptolomæū: multa in illo calamitoso ocio scriplit: nō ad usū ali/quē suū: quo erat orbatus: sed ille aī cultus: erat illi q̄li hūanitatis cib?: tādē morsu aspidis p̄it. In bru to dic̄ Demetri? Phalereus successit adolescēs eru serat. n. in solē & ī p̄luerē nō ut militari tabernaculo: sed ut Theophrasti doctissimi hoīs umbraculis: hic p̄mus iflexit oronē: & suauis sic̄ fuit: uideri maluit q̄ grauis: iō dic̄ i hoc loco ip̄m fuisse oratorē pax uehemētē: qppe nō erat uehemēs ut auditores iflāmaret & moueret ad affect?. ¶ Subtilis: acut? in p̄hia & dialectica. ¶ Orator. s. in forēsi gñe deliberati uo & demōstratiuo. ¶ Pax ue. q nō iflāmabat auditores: sed potius dulci oīone delectabat. Vñ nō p̄fecte genus dicē di forēse tractabat: in quo uehementia opus est: & sūma cōtentione: ut auditor moueat. ¶ Dulcis: suauis in oīone: ut ap peret illū eē formatū uocib? Theophrasti q suauissimus in dicēdo fuit: Theophrastus cū Platonē audiuisset: ad Arist. se ōtulit: uir sūmæ prudētiæ: ut ait Laertius: studiiq; singularis: atq; eloq̄ntissimus: ut cū pus uocaret Tyrtamus: ob diuinā stus a diuinitate loq̄ndi nomē iuenit. Et Strabo dic̄ Arist. oīs discipulos suos fecisse eloq̄ntes. Theophrastū uero eloq̄n tissimū. ¶ Nos aūt: ut Cic. uitaret arrogātiā: ait se eē secutū utrūq; genus dicēdi: forēse. s. & qetū: sed q̄tū p̄fecerit ī utroq; alioq; iudicio relinq̄t: sciebat. n. se utrūq; tractasse uberrime. ¶ Eqdē & Pla. occurrit obiectioni: potuisset. n. obiici: nōne pla eox. s. q p̄hiam tm̄ excoluerūt: & eox q dicēdi artē amplexi sūt: cū utrūq; potuissent cū decoro p̄stare. Nā Plato uari? multiplex/copiosus: & tātæ eloq̄ntiæ fuit: ut Iouē si græce loq uoluisset Platonice locuturq; p̄hi dicerēt: de quo ita Fabius. Quis dubitet & Platonē eē p̄cipuū: siue acumine disserēdi: siue loq̄ndi facultate diuina q̄dā & homerica: multū. n. supra p̄sam oronē: & quā græci pedestrē uocant: surgit: ut mihi nō hoīs īgenio: sed quodā delphico uideat dei oraculo īstructus. ¶ Grauissime: quantum ad snias & p̄dera rerox: quas callebat in oi disciplina sumus. ¶ Copiosissime: quantū ad uber tatem orationis & sublimitatem illam dicendi: q̄ Plato aliis antecelluit.

¶ NIsi for. noiat cōplures quos nō negat utrūq; oseq potuisse: si uoluisset in utroq; laborare. Sed altero relicto: in uno tm̄ claruisse: dic̄ se aūt utrūq; eē osecutū. ¶ Forte: hoc cū dicat: ocedere se Demetriū utrūq; adeptū eē signāt: fuit *is* phano/stratī filī?/phalereus/a tribu noiatus: q̄ Athenis phalerias dicebat. Erat ātē post pireū portū in littore ppiquo. Nā multi oīb? unā ciuitate effecit. Siguli āt ppli ī una mœnia coacti sua noia retinuerūt. Author Stra. Sed Demetri? auditor fuit Theophrasti atq; illi admodū familiaris. Et a Cassandro uiro cui ciuitas Athenīēsis pebat: p̄fect? urbi īposit?: ānos. x. p̄fuit: æreis statuis trecētis sexagīta honorat?: q̄rox plures eq̄stres erāt: & in curruī?: seu bigis stabāt. Sūmo studio ītra tre/cētos dies fame osumatę: post Cassādri obitū paucox odio & inimicitiis fugeī ī ęgyptū coact?ē: ubi ab Aspide mœniū morsus e uita migrauit. Authores Stra. & Laerti? Diogenes: reliqt historias/oīones/libros de rhetorica: sed ī oīonibus qđē paox uehemēs fuit: & ocitat?/pmusq;: ut Quīt. ait: ridinasse eloq̄ntiā dī. Sed i medio dicēdi gñe oīb?a Cic. p̄ferť: in disputatiōīb? de p̄hia pacut?. In utroq; uero gñe dulcis & suauis: q̄lē decebat eē Theophrasti discipulū cui Tyrtamo pus nomē erat. Sed Theophrastū Arist. ob diuinā elocutionē appellauit: hūc p̄terea dicebat freno īdigere: qđ excellēti acumīe igenii cūcta facilime assequeť. Callisthenē uero Calcarib?: qm̄ tardus igenio eēt. Arist. discipulos oēs igenio & doctrina supauit. ¶ Nos aūt: seip̄m laudare arrogātis est: iōq; ait utrūq; me genus secutū eē affirmo. Quātū uero ī utro/q; p̄fecerī aliis iudicādū reliquo. ¶ Eqdē & Platonē &c̄. Nō negat fuisse apud grecos q oseq utrūq; potuissent: ut Plato/nē & Demost. sed hūc dic̄ otēpto forēsi dicēdi gñe: geto disputādi de p̄hia delectatū. Illū otra forēse dūtaxat amplexū. Plato Aristonis filī? Athenīēsis: a Solone gen?duxit p egregio corporis hitu: cū apud Aristonē argiuū palestritē exerce reť: Plato cognoiat?ē: cū pus ex aui noie Aristodes uocat?eēt: q̄uis ob oīonis ubertatē: & mirā latitudinē: qđā sic appel/latū putēt: siue q ampla fuerit fr̄ōte: ferť Socrates oloris pullū uidisse p sōniū in gremio sibi plumescere. Qui ōtinuo ex/ertis pēnis & expālis alis in altū euolās suauissimos cātus ederet: postero die cū a p̄e sibi cōmēdatus eēt: hic ait cygnus est quē uidi: audiuit Socratē: & illo mortuo Cratillū heraclyti discipulū: & hermogenē: eius puuli in cunis dormientis apes labellis mel iseruerūt. Singularē eloqi suauitatē eius ore emanaturā significātes. Nā tāta fuit eloq̄ntia: ut uulgo dice/reť iouē si humano ſmone uti uellet: nō alia q̄ Platonis līgua locuturq;: de quo ait Quītilianus. Quis dubitet Platonē eē p̄cipuū siue acumine disserēdi: siue eloq̄ndi facultate: diuina q̄dā & homerica: multū. n. supra p̄sam oronē: & quā græci pedestrē uocant: surgit: ut mihi non hoīs igenio: sed quodā delphico uideat dei oraculo īstructus. ¶ Si genus forēse tra/ctare uoluisset: hoc est foro opam dare: & cās agere. ¶ Grauissime: ad snias. ¶ Copiosissime: ad ornatū referť.

¶ NIsi for. De. pha. pōt hīi ī hoc gñe: exns disputator subtilis & orator pax uehemēs ī gñe forēsi: deliberatiuo: & de/mōstratiuo: tm̄ dulcis fuit sup. ut possis agnoscere discipulū Theophrasti illi? suauissimi & diuini oratoris. ¶ Aūt: p sed: iudiciū alioq; fit q̄tū nos p̄fecerim? ī utroq;. s. gñe dicēdi: & forēsi & p̄hico. q. d. Ego de me iudicare non possum nec de/beo. Nō possum qđē: qa quisq; captus amore sui temere de se iudicat. Vñ est Æsopi fabula de mātica pprium errox in tergo posita: & alioq; in pectore. Nec debeo quia ut dici solet. Laus pprio sordescit in ore: & in libello pueroq;. Nec te collaudes: nec te culpaueris ipse. ¶ Eqdē. i. ego qđē uel certe ego existimo. i. iudico: &. i. fil Platonē p̄cipuq;: ut q̄dā uolūt p̄ncipē si uoluisset tractare id genus dicēdi forēse. i. quo in foro iudiciali illo tpe utebat: qđ est acre: & uehemēs potuisse dicere grauissime q̄tū ad snias & copiosissime q̄tū ad uerba: &. i. pariť existimam? sup. demosthenē oratorē iter græcos p̄stātissimū, si tenuisset ea q̄ didicerat a Platōe: & uoluisset p̄nūciare: potuisset facere illud. Ł dicere ornate splendideq;.

PET. MAR.

Nisi forte Demetri? Phalereus in hoc numero hēri pōt disputator subtilis: orator pax vehemens dulcis tm̄: vt Theophrasti discipulū possis agnoscere. Nos aūt q̄tum in vtroq; p̄fecerim? alioq; sit iudiciū. Vtrūq; certe secu ti sum?. Eqdē & Platonē existimo: si gen? id forēse dice di tractať uoluisset: grauissime & copiosissime potuisse

Demetrius Phalerius

FABIUS

FRANMAT.

Diogenes

Calisthenes

Plato vnde eis dicitur Praeceptores Platonis

ASCē. Paulus nō q se ip̄m cōmēdat ille, probatus est sed quē deus

PET. MAR. Demosthenes

¶ ET Demost. Demosthenes interp̃tar robur populi: oĩs græcię oratores supauit. In phĩa Platonẽ audiuit. Iseum uero rhetorẽ in arte dicẽdi. ℣ Tenuisset: uoluisset tenere: atq; defendere sua eloquẽtia: sed phĩam nõ curauit eloquentiæ studiosus. ℣ Ornate & splẽdide: oẽ splẽdidũ est ornatũ: sed nõ ecõtra: ornatus in oĩone a multis hẽri põt: splẽdor uero a paucis. Vñ ut exprimeret Demosthenis sũmã eloquẽtiã qui Ciceronẽ quãtus est efficit: illũ dicit nõ mõ ornate: sed ẽt splẽdide: qd̃ paucis datũ est dicere potuisse. ℣ Eodẽ mõ silr: ut dixi de Platõe & Demosthene. Arist. totũ se ad phĩam cõtulit: q̃uis libros rhetoricos ad Alexãdrũ: & ad Theodetẽ scripserit: de quo Fab. q Arist. quẽ dubito scĩa reꝝ an scriptoꝝ copia: an loquẽdi suauitate: an ĩuentionum acumine: an uarietate operꝝ clariorẽ putẽ. Isocrates cõdiscipulus Arist. audiuit. n. & ipse Platonẽ suauissimus orator fuit: & in diuerso genere dicendi nitidus: & cõptus: & palestræ q̃ pugnæ: ut ingt Fabi. magis accõmodatus: oĩs dicẽdi ueneres sectatus est: iuẽtione: facilis honesti studiosus: in cõpõne diligẽs: & curiosus usq; ad reph̃sionẽ: cuius domus cũctę græcię q̃si ludus qdã patuit: atq; officina dicẽdi: nã auditorius: q̃ iudiciis aptior gloriam ĩtra parietes alebat. Cui ĩuidẽs Arist. adolescẽtes & ipse docere cœpit: ut sapiẽtiã cũ eloquẽtia iũgere: dicẽs turpe est tacere: cũ Isocrates loquat: Isocrates ꝑmus panagyricos scripsit: &. iiii. &. xc. ætatis anno eũ librũ cõposuit q panathenaicus iscribit. c. &. vi. annos uixit Isocrates: filius fuit Theodori opificis tibiarꝝ. ℣ Suo studio: ꝓprio: & qd̃ q̃sq; magis amabat. ℣ Cõtẽpsit alterꝝ. Arist. ꝓtẽpsit laudẽ ex arte dicẽdi: & Isocrates: q̃uis phĩam didicisset: oratoriã facultatẽ cũ sũma laude: & æstimatione amplexus est: & excoluit. ℣ Sed cũ statuissem: facit auditorẽ attẽtum: dicẽs se id nũc scribere uoluisse: qd̃ esset cõueniens adolescẽtiæ filii: & suæ authoritati: qui tã puenerat ad senectutem lõgã reꝝ experientiã edoctus: quẽ decebat ĩstituere adolescẽtes officiis: quæ patẽt latius: quum nulla ætas ꝑprius officiis uacare debeat: & affert rõnem q̃re id fecerit: q̃m hæc ꝑcepta de officiis aptissima erãt ætati Cic. adolescẽtis: qui ad fœlicitatẽ humanã & suam pfectionẽ a patre debebat ĩstitui clarissimo uiro: & in oĩ disciplinarꝝ genere perito: ut ut: iusq; decoꝝ seruareť. Nã ab adolescẽtia: ut ingt Plato institui hoĩem oportet: ut officiosus adolescat & his gaudeat: qbus gaudẽdum est & doleat qbus dolendum. Formať enim disciplinis tenera ætas: ut cæra manu artificis: & multũ refert a teneris consuescere: ideo scri. Hora. Quo semel est ĩbuta recẽs seruabit odorẽ Testa diu. Vñ tenera ætas a libidinib⁹ arcẽda est: aliisq; sceleribus: q̃m cũ ætate adolescũt: & ĩgenii aciẽ pdũt: q̃ iactura nulla põt esse maior. Difficile est. n. uitia recidere: q̃ nobiscũ creuerũt. ℣ Statuissem: ꝓstituissem aĩo: & decreuissem. ℣ Et multa post hæc: post hoc tps scribere. s. post hac: significat post hoc tps: ante hoc tps. Scripturus igiť Cic. multa ad filiũ: uoluit a medijs officiis incipe: quibus tenera ætas debebat institui. ℣ Volui exordiri: ĩcipere & auspicari: ide exordia. Exordiri est ĩcipere res maiores. Vñ Syllius poema suũ ĩta auspicať. Ordior arma. ℣ Ætati tuæ. adolescentię: quæ mediis officiis: cũ ad pfectum matura nõ sit: formari debet. Ista enim media officia quæ dicuntur: omnibus cõmunia sunt: & cõmunia appellantur: & cuiq; ætati sua tribuuntur. ℣ Aptissimum: decens & conueniens: nam adolescens his officiis ad habitum uirtutis instituendus est: quum in ipso non possit esse uirtus: quia uacat prudentia: quæ magna reꝝ experientia cõparatur: sed est indoles: & quoddam uirtutis signum: & sic in pueris non potest esse uitium: quia non ãgunt cum cõsultatione & deliberatione: sed est in ipsis quędam probitas: aut improbitas. Vnde scribit Aristo. pruno æthicoꝝ iuuenem non esse idoneum auditorem phĩæ: iuuenem. s. ætate & moribus: quippe senes libidinosi & praui: iuuenes sunt: & non plus in se pensi habent: q̃ iuuenes ætate: qui feruore quodam sanguinis incitati & affectu: quo illa ætas: uel maxime ducitur: appetunt uoluptates: & non continenť rõne: quæ affectibus uincit: debemus audire præcepta ad bene uiuẽdum: & ita uiuere ut præcipitur: quod iuuenis spernit: cũ per ætatem quid philosophia uelit: & policeatur expendere nõ possit: atq; displicere. Præcepta igiť de officiis Ciceroni adolescenti aptissima erant: ut scilicet bonus fieret. Vñ fortunati dñr adolescẽtes apti ad reꝝ cognitionẽ q̃ bus seipsi pficiũt: hẽt hoc optimũ in se generosus aĩus ingt Seneca q̃ ocitať ad honesta.

Fabi?

dicere, Et demosthené: si illa q̃ a Platone didicerat / tenuisset: & pnũciare uoluisset / ornate / splendideq; facere potuisse. Eodemque modo de Aristotele: & Isocrate iudico: quorum uterque suo studio delectatus contempsit alterum. Sed cum statuissem aliquid hoc tempore ad te scribere. Et multa posthac: ab eo exordiri uolui: maxime quod & ætati tuæ esset aptissimum: &

Isocrates

Plato

Hora.

Posthac Añhac Exordiri

Aristo.

¶ ET Demosthenem: huic Demosthenis pater fuit Macheropius ab officina gladiorum: quam egregiam athenis habebat: cognominatus cum oropi causam egisset callistratus: magno tunc nominis orator. & ingenti fuisset admirationi eius gloriam. A dolescens adhuc Demosthenes adamauit: & omissis cæteris disciplinis ad id unum se exercuit: ut dicẽdi facultatem nancisceret præceptore Iseo maxime in orando efficaci usus est: fuit & Platonis auditor: magnamq; ab eo utilitatem ad dicendum suscepit. auctor Plutarchus. Decem uno tẽpore fuerunt Athenis oratores: quoꝝ longe princeps ac pene lex orandi Demosthenes fuit: ut Quintilianus tradit. ℣ Illa: philosophica præcepta de moribus & rebus naturalibus: de cœlo & similibus. ℣ Splendide elegãter luculenter. ℣ De Aristotele: qui Nicomachi filius stagirites fuit: & plurimũ eloquẽtia ualuit: priusq; iudicialẽ scripsit orationem: & de arte rhetorica libros cõposuit. Sed magis phĩæ q̃ foro opam dare uoluit. Dubitat Quintilianus scĩa reꝝ: an scriptoꝝ copia: ac eloquẽdi suauitate: ac ĩuentoꝝ acumine: ac uarietate operꝝ hũc clariorẽ putet. ℣ Isocrates: hic atheniẽsis fuit. Theodori filius: & dyto gorgiæ leõtini discipulus: eloquentię pater a Cicerone appellatur: ex cuius ludo: ut idem ait: meri oratores ut ex equo troiano meri principes exierunt: habuit enim præstãtissimos discipulos inter quos theopompus & ephorus maxime claruerunt. Quorum habenis alter: calcaribus alter indigere ab eo dicebatur: hunc nitidum ac comptum: & palestræ magis q̃ pugnæ accõmodatum: omnesq; dicendi ueneres sectatum dicit Quintilianus: nec immerito: quoniam auditoriis se non iudiciis comparauit: in ĩuentione facilis fuit: honesti studiosus: in compositione adeo diligens: ut cura eius repræhendatur. ℣ Sed cum statuissem. Hic docilem facit: breuiter quibus de rebus dicturus sit ostendens: simul & attentum reddit. Latissime patere dicens quæ de officiis præcepta sunt tradita. ℣ Hoc tempore: quo ociosus sum: & a forensibus laboribus senatoriisque muneribus liberatus. ℣ Multa posthac: quod fecisset nisi e medio sublatus fuisset. ℣ Ordiri ĩcipere a textore sumpta est translatio. Horatius de Homero. Nec gemino bellum troianum orditur ab ouo. ℣ Aptissimum ætati tuæ. Adolescens erat Marcus Cicero. Quæ ætas: cum lubrica sit: & facile labefactari soleat: maxime indiget moralis philosophiæ præceptis. Quibus in uia uirtutis detinetur a qua uoluptatibus plærique deliniri: quæ dulces uidentur: cum amaritudo uirtuti permixta sit: facile discedunt: & præcipites in uitium feruntur. Optima itaque a principio tradenda pueris sunt. Quod Quintiliano placet. Quia tenacius hærent: quæ nudis animis percipiuntur: ut sapor quo noua imbuas durat. Et Virgilius ait. Vsq; adeo in teneris consuescere multum est. Sed occurrit quod ait Aristoteles. Iuuenem Idoneũ auditorẽ ciuilis disciplinę nequaquam esse. Cum & rudis sit earum rerum quæ in uita uersantur: de quibus tractat

Seneca

FRAN MAT. Demosthenes

Aristo.

Isocrates

ciuilis

ciuilis disciplina:& affectus sequatur:ut inaniter auditurus sit:cum nō cognitio sed actio finis sit. Soluitur quæstio aliquam partem phiæ. Si non oēs:iuuenis ætati accōmodatam esse:& in hoc libro de cuiusq; ætatis decoro tractaī. Quid adolescentem. Quid uirum. Quid senem deceat:potest & aliter solui phiæ ut medicinæ duo esse officia curandi:& præseruandi. Curat medicus præsentem ægritudinem:dat & pharmacum cōtra futuram ne accidat:multi antidota sumūt ne hausta postea uenena noceant. Eodem modo philosophus:a præsentibus uendicat uitiis:& a futuris conseruaī. Sicq; aptissima est iuueni moralis philosophia:ut uel præsentia abigat uitia. Si qua sunt:uel cautos reddat:ne in illa labantur. Sed si moralis philosophiæ Idoneus auditor iuuenis non est:quando discet? certe nunq̄. Et Plato ait ab ipsa adolescentia institutos esse conuenire:ut pro quibus oportet gaudeamus & doleamus. Sed reuera illum ītelligit Aristoteles qui uitiis deditus sit:& cupiditatibus obtemperet. Nam ut idem ait:nihil refert ætate quis iuuenis sit an moribus: non enim in tēpore est defectus:sed in diuidēdo:& persequēdo singula:fm animi perturbationem. Nam talibus quidē inquit: inutilis erit ista cognitio:quēadmodum iis qui incontinentes sunt. Qui uero cupiditates suas rationi subiiciunt: iis ista scire admodum proderit. Idem bene istitutum moribus esse oportet:eum qui de honestate:& iustitia:& omni ciuili rōne auditurus sit. Satis arbitror probabiliter his quæ diximus solutam quæstionem.

¶ ET ego iudico eodem modo de Aristo.& Isocrate quoꝝ uterq; delectatus suo studio cōtempsit alterꝝ. Arist. enim licet rhetoricos libros scripserit:& eloquēdi suauitate ualuerit:p̄cipuū tñ studium ad reꝝ indignationem ꝯplicuit. Isocrates ecōtrario(q̄uis phiam didicisset)ad facultatem tñ dicendi aium appulit:potissimum uterq; ergo cōtempsit.i.partē uersabit:hoc est declarat de quo scripturus est:qa de officio:quo nulla ps uitæ siqdem recta est uacare pōt. Ordo tps sup.statuissem scribere ad te:tñ sup. ¶ Ego uolui exordiri.i.icipere maxime.i.potissimū ab eo sup.ope quod esset:& idest simul aptissimum.i.conuenientissimum tuæ ætati:quia iuuenis es:& ita officii impitior. ¶ Et.i.simul grauissimū.i.grauitatem maximā conferens meæ authoritati:qui & pater tuus sum:& dignitate multa p̄ditus. ASCō.

¶ AVthoritati meę:grauissimū dignissimū & cō ueniens grauitati meæ. Nā dicebat Cic. grauē & sūmæ authoritatis in repub. uiꝝ de officiis ad filiū scri.q rōni p̄nę parere debet:qd Cic. sufficienter p̄stare poterat usu reꝝ edoctus:authoritati dignitati:maxie cū scribat ad filiū:q est tanq̄ appetitus obtēpans rōni. Vñ pueris dant pædagogi:ut illis pareāt tanq̄ recte rōni:quā pueri nōdū hēre pñt. ¶ Nā cū.m.sint:pbatio ē ꝓpositionis. ¶ Gratia:q̄tū ad snīas & pondera/reꝝ circa quas phia uersaī. ¶ Vtilia:cognitiōi.s.& uitæ humanę ad beate uiuēdū. ¶ Disputata:subtilr iuestigata:& mādata lr̄is. ¶ Latissime pa.extēdere sese ad oīs:& ad oīa:& hoc pbat:qm̄ nulla est uitę pars: quæ offō uacare debeat:cætera q̄ in phia scribunt:nō se ad oīs ætates extēdūt:aut ꝯueniūt:ut de reb? naturalibus:& diuinis:de aīa eiusq; īmortalitate:officia āt unicuiq; ætati accōmodata sūt:& sic latius patēt:late ītelligimus ad multos:latissime ad oēs. ¶ De of.studiosis actionibus:media officia ītelligit siue coīa q̄ a stoicis neq; i bōis:neq; malis ponebant sed eē talia dicebāt:ut de illis certa rō reddi posset:q̄re facta sint:qd aūt rōne actū eēt id offm̄ appellabāt. ¶ Tradita:mādata lr̄is:ut posteris ꝓdessent. ¶ Prę cepta ad regulā p̄ceptiōis redacta.i.p̄cipiēdo tradita,p docēdo. ¶ Nulla eni ui. ps:ɔfirmatio supioris;pbatiōis. ¶ Nulla ps:nulla actio uitę hūanæ. ¶ Neq; pu.cū uersamur in negociis reip.& sic inuit gubernationē ciuilē. Nulla ingt ē ps uitæ q̄ debeat uacare offō:aut cū uersamur in negociis reipub. aut ꝓuatis:aut causis forēsibus.i.extra domū:aut in rebus domesticis.i.in cura rei familiaris tuendæ. Et sic tetigit tres ptes moralis phiæ: in qbus hoies uersari debent cū oftō. Politicam:q̄ est circa gubernationē ciuilē. Oeconomicā:q̄ ad rē familiarē tuēdā & gubernationē familiæ:ac Ethicē:q̄ uersaī circa gubernationē cuiusq; hois singulatim:nā prius debet quis æthicē noscere.i. seipsum moribus excolere:& uirtutes moꝝ adipisci:& se pficere. Inde gubernare familiā:postea rēpub. gerere. ¶ Priuatis:cū nō sumus in magistratu: sed ꝓuati:& quicqd agimus ab officio seiūgi nō debet:de oībus p̄cepta tradit Cicero. PET. MAR.

¶ GRAuissimum. Quid enim magis decet senem quam ea tradere quæ mores instruant:& hoies meliores reddant. ¶ Authoritati/æstimationi/& receptæ de mea uirtute/& integritate opinioni. ¶ Nā cū multa &c̄. Nihil latius patere in phia dicit his quæ de officiis traduntur. Quæ cū uirtutis actionem significēt:agi quicq̄ qd ipsis uacet in uita nō pōt:omnē ergo actionē honestā cōplectunt. Mira aūt est opis laus:per quā maxima ofiditur utilitas. ¶ Multa:ut quæ domū & familiam instituunt:& œconomicæ subiiciunt. Quæ ciuitatem gubernare docent:& ad politicā spectāt. Vt de morte: de ꝓturbationibus & cupiditatibus:de amicitia/de senectute/de pace/de bello/de oī deniq; honesto/de finibus & reliqs quæ ad moralē phiam ptinent. ¶ Grauia'quantum ad pondus snīarum'. ¶ Vtilia: qm̄ uitæ humanæ & moribus prosunt. ¶ Accurate:diligēter. ¶ Copiose:ornate. ¶ A phis. Morales intellige pythagoras. Samius primus phiam & se phm appellauit. Cum Sycione alloqueret Leōtem Sycionoꝝ tyrānum:siue filiasioꝝ:nullum enim hominem:sed solū deum esse sapiētem dixit. Antea ergo sophia.i.sapiētia dicta est. Quæ nunc phia dicit:& qui hanc profitebant. Sophi idest sapiētes sunt appellati author Laertius. ¶ Latissime patere:ad plurima extēdi:& oīa cōplecti. ¶ Tradita:litteris & monimētis ac libris. ¶ Præcepta:uerbis. ¶ Nulla enim uitæ pars &c̄. Confirmat qd dixit. Est aūt sufficiens argumētatio. Cōstat enim ꝓpositione/rōne/rōnis confirmatione/& cōplexione. ¶ Publicis:politicam hic. ¶ Priuatis:hic œconomicā tangit. ¶ Forēsibus expressius id exequit quod publicis dixit'. 'Nam & forensia negocia ad politicā/& domestica ad œconomicam referunt. Moralis philosophiæ partes tres sunt πολιτικὴ οἰκονομικὴ ἠθικὴ. Sed hanc quæ unū dūtaxat instituit multi non admittunt. Nullum enim habetur bonum qd non sit aliis cōmune. Nam ut ait Aristoteles amabile quidem bonum uni soli pulchrius:tamen & dignius genti ciuitatibusq; Mora-lis phiia

¶ NAM cum multa & grauia:quo ad snīam:& pondus:& utilia:quo ad cognitionē:& executionē eoꝝ sint disputata: idest discussa & disquisita a phis in phia:accurate.i.diligenter cum sūma cura:& copiose.i.abūdanter & prolixe:tamen supple ea quæ tradita:& p̄cepta sunt ab illis de officiis.i.de propriis & debitis opationibus:ob quas quisq; factus uidetur:uident patere latissime.i.plurimi uident de eis scripsisse. ¶ Enim:pro quia/nulla pars uitæ:supple decentis potest uacare.i.uacua esse & carere officio.i.debito munere suo:neq; in publicis rebus(quas quæ gerunt uulgo officiarii dicuntur)neq; in priuatis rebus(quas quisq; pro se gerit)neq; in rebus forensibus(quæ aguntur in foro)neq; in rebus domesticis(quas quisq; domi suæ perficit)neq; quicūq;(es)agas tecum.i.uitam solitariam teneas:uel tecum nullo arbitrio quid agendum sit disquiras:neq; si contrahas:idest contractum & cōmercium facias cum altero. ASCō.

PET. MAR. ¶ SI tecū agas qd: nā qsq; bñ istitut? ipa turpitudie offendit: & nactus latebras eā aspnaī: eñ ꝓpter se fugiēda sit. ergo si soli sum? & aliqd agim?: nō debem? officio uacare. Ideo dicit Cato apud Ciceronē in libris de finib? bonoꝝ & maloꝝ. Quis aīo ꝙquo uidet eū quē ipure: & flagitiose: putet uiuere: qs nō odit torpidos: uāos: leues: futiles? qd aūt dici poterat ñ turpitudinē nō ipsā p se fugiēdā statuerem?: quo min? hoies tenebras & solitudinē nacti: nullo dedecore se abstineāt: niſi eos p se turpido ipa deterreat. ¶ Si cū altero cōtrahas: si facias cū aliis cōtract?: uēdēdo: emēdo: & si utaris alioꝝ cōmercio: de his cōtractib? loco suo dicet. ¶ Vacare offō. i. nō pōt eē sine officio. Vaco iterdū significat uacuū eē: uñ dicimus uaco officio. i. sum sine officio: & sic iūgit cū ablatiuo: accipit ēt i aliā significatiōem cū iūgit cū datiuo: ut uaco lſis. i. do operā & incūbo. In eoq; excolēdo: dū excolit: nā in opatiōe studiosa. i. offiō cōsistit honestas. i. ipsa uirtus. ¶ Sita: posita: nā cū offiñ dimittim?: honestatē retinere nō possumus: sed labimur ad uitia: qb? nihil pōt eē ihōestius: & turpius. ¶ In negligēdo: dū negligit: nā in praua actiōe: q̄ ē cōtra offiñ: cōsistit ipsa turpido. i. uitiū quo nihil pōt eē turpius: & hęc necessario subsequunt̄: nā si in offō cōsistit honestas: necesse ē ut neglecto officio negligat honestas. i. uirtus: & currat in uitiū: qd uirtuti cōtrariū est. Vñ uult Aristoteles eē hoiem fœlicē dū uirtutē exercet cū aūt dormit: q̄uis hēat uirtutis habitum: nō uult eē fœlicē: dicitq; parū tūc ab aliis differre. Ideo dicit postea Ci. cū de prudētia loq̄tur oēm laudē uirtutis ꝯsistet i actiōe. Igit offiñ nūq̄ ē negligēdū. In ultimo de finib? sic scribit. Sōnū dēiq; nobis niſi reqem corporib?: & medicinā quādā laboris afferret cōtra naturā putaremus datum: aufert enī sensus: actio nēq; tollit omnē. ¶ Atq; hęc q̄stio: inq̄sitio. i. īgrere officia: & de his dare p̄cepta: in qb? ꝯsistit hōestas: ē cōe oib? phis: nā q nulla officioꝝ p̄cepta tradiderūt: nō sūt appellādi phi. In academicis dicit. Querēdi initiū rō attulit: q̄ pfecit uirtutē cū ipa rō ꝯfirmata q̄rēdo: q̄stio āt ē appetitio cognitiōis: qōnisq; finis iuentio. ¶ Nullis tradētis p̄ceptis: nulla tradēdo p̄cepta de officiis. i. de actiōib?: q̄ ad uirtutē ducūt: dixit Cicero qōnē de officiis ad oīs phos ptinere: sed qa sūt nōnullæ phoꝝ sectę: q̄ cū malū finē ꝓponāt de officio: qd semp ad bonū finē tēdit: p̄cipere nō pūt: oīa. n. media qb? ad malū finē ꝓpositū ītur: mala sūt: ideo dicit. ¶ Sed sūt nōnullæ disciplinę: ꝯsutat opiniones quorūdā phantiū de sūmo bono: ut cōstituat illd extremū: ad quod oīa referant̄: de quo i p̄ncipio dictū est: & imitat Aristotelē: q in p̄mo ethices: summū bonū ꝯstituit: cōfutatis quorūdā opiniōib?: & hęc pars ad dogma ptinet. ut dictū est. Refellit eos Cice. q sūmū bonū in aliq̄ re ponebāt: q̄ honestate uacaret: & nihil haberet cū uirtute ꝯiūctū. Aristipp? Cyrenaic?: q cyrenaicā phiam iſtituit: & Areta ei? filia: q̄ illi i schola successit: i uoluptate: q̄ maxie sensū moueret. sūmū bonū posuit: post eū Epicur?. Quā q̄ de ipso alii aliter sentiūt: & plures hēt assertores: iudicabat enī Epicurus illū eē beatū q hēret uirtutē: sed ipsā uirtute nō satis eē ad beatā uitā qa beatū efficiat uoluptas. Ponebat Epicurus sūmū bonū oīum doloꝝ ꝓpationē: q̄ stabilē uoluptatē appellabat: aliā uero q̄ sēsus hiant mouētē. In secūdo de finiꝫ? sic ait. Cū epicuro āt hoc plus negocii ē: q̄ e duplici genere uoluptatis ꝯiūctus ē: & alibi. Qui igit̄ ꝙēit ab alia uoluptate dicere naturā pficiſci. In alia sūmū bonū ponere. Calippo & Dinomachus honestati uoluptatē adiūxerūt. Diodorus carere oī molestia cū hōestate sūmū bonū putauit. Hieronym? idolētiā posuit ambo peripatetici fuerūt. Carneades Cyrenaicus academicoꝝ optim?: ut stoicis sese opponeret: in quos positiōes obnixe defendētes ingeniū ipsius exarserat: in primis naturę ultimū finē locauit: quē uirtuti adiūctū magnā authoritatē habiturū dicebat. Stoici sūmū bonū putauere ꝯsentire naturę: qd eē uolebāt ex uirtute. i. honestate uiuere: qd sic īterptant̄: uiuer cū itelligētia eaꝝ rerꝝ: q̄ natura eueniret: eligēte ea q̄ essent ſm naturā: reiiciēteq; contraria. Honestū qd ducat a cōciliatiōe naturę. Zeno citius statuit finē eē bonoꝝ: qui princeps stoicoꝝ fuit. nā correxit: ut dictū est: disciplinā ueteꝝ academicoꝝ: & peripateticoꝝ. Zeno prim? i libro de natura hoīs dixit finē eē ſm naturā uiuere: id aūt esse ſm uirtutē: ad eā quippe natura nos ducit. Similiter & Cleātes i libro de uoluptate: & possidonius: & Hęcato in libris de finib?: Pyrrho eliēsis Plistarchi filius p̄ter uirtutē nihil appetēdū relīqt: negabat enī qcq̄ aut turpe eē aut honestū: iustūue uel iniustū: eadēq; rōne in oīb? qcq̄ ueꝝ eē sed lege atq; ꝯsuetudie cūcta hoies facere: nec unū esse agē dū: potius q̄ aliud: ꝯsequēs ad hęc illi uita fuit: nihil enī declinās oīa sustinebat. Aristocous Zenōis auditor idē fere tenuit: oīa ꝙpe apud illos idifferētia erāt ut iter optīe ualere: & grauissime ęgrotare nihil iteresset: q reiecti fuerūt naturā oīno relīquētes. Nā Pyrrho nihil appetēdū relīqt. Aristo. āt quodcūq; occurreret: qd cū teneret: uirtutē e medio tollebāt Dū. n. unā uirtutē sic oīa eē uoluerūt: eā rerꝝ selectione spoliarēt: cū ꝓpriū prudētiæ sit habere delectū bonoꝝ & malorū: uirtutē ipam: cui? nomē usurpabāt sustulerūt: nā prudentia nō habebat qd ageret: aut ubi pedē poneret. Ablatis oīb? officiis officia uero tollebāt oī delectu: & discrimīe remoto: q̄. n. poterāt eē apud illos officia oīb? rebus exequatis: ut iter ipsas nulla eēt dīa: nec dicerēt unū eē agēdū: potius q̄ aliud. In secdo de finibus loquens de uariis phoꝝ opinionib?: & ꝓmis naturæ sic ait: Quę cū Aristoni & Pyrrhōi uisa sint ꝓ nihilo: ut iter optīe ualeā: & grauissime ęgrotare nihil prorsus dicerēt itereſſe: recte iā pridē ꝯtra eos defitū est disputari. Herillus calcedōius discipulus Zenōis in finia sūmū bonū posuit: cū audiuisset ab Aristo. & Theophrasto uehemēter eē laudatā: hic ꝓfecto quoddā bonū uidit: sed nec optimū nec quo uita gubernari posset: naturā & corp? oīum reliqt: aium dūtaxat amplexus: q; cū sentiret & teneret oēm consiliū capiēdi cām: inuētionēq; officii sustulit. Ergo hi tres de offō disputare nō pūt: qd apd ipos nullū ē: cū nullā faciāt dīam in reb?: quaꝝ alię sūt ſm naturā: alię cōtra: & oīa officia ꝓficiscant̄ a natura: & illi cōiūcta sint. cū hoies duce natura summū bonū appetāt: qd officiis cōparāt: officia cōiūcta naturę firma: & stabilia tradi nō pūt: nisi ab his q optimū finē ꝓposuerunt: cū ab ipsa natura quosdā igniculos & uirtutum simulachra habeamus. Sunt. n. ꝓma elemēta naturæ: qb? auctis uirtutis q̄si carmē efficī. Ergo cū ita nati: factiq; simus: ad extremū naturę ꝓperādū est. Id aūt cōseqmur si optio fine ꝓposito delectabimur officiis: qb? bonoꝝ oīum extremū paraī: ad qd natura ipa nos creauit: aliter posito fine: q uacet honestate oīa officia puertent̄. Nā q̄ i diuitiis sūmū bonū pōit: tollit amicitiā: liberalitatē: & ipsā dēiq; iustitiā: q̄ cōi utilitati cōsulit. Qui in uoluptate: tollit tēperātiā: q in īdolētia: tollit fortitudiem: quaꝝ uirtutū ab ipa natura: ut dictū est: ꝓncipia & q̄sdā scītillas habem?. Aristo. dicit sūmū bonū ꝓpriū qd taleq; eē diuini nominis: ut auferri facile nequeat: ea uero quæ pecuniis incūbit uiolēta quædam est uita: ipseq; diuitię non sūt id qd quęrimus bonū: utiles enī sunt: & ob aliud quæri solēt. Diuitię igit̄ instrumentū uirtutis esse debent: quo utīt ad honestas actiones: in quibus actiuus cōsistit finis: ergo q talem utilitatem ab honesto segregat: honestatem retinere nō potest: & deprauat officium: quod est actio ſm uirtutē.

FRAN MAT. ¶ SIt tecū agas qd: cū hōestate itellīgas: & ad monostichā referim?. ¶ Si cū altero ꝯtrahas: hoc ad iustitiā spectat cōmutatiuā: q̄ i uēdēdo: emēdo: locādo: ꝯducēdo: ꝑmutādo positā. ¶ Colēdo. Si qs facit qd eū facer decet. ¶ Negligēdo. Si fit ꝓter officiū. ¶ Atq; hęc quidē &c. oēs ingt de officio quærūt phi: hoc est quid agere debeant singuli: ſm hōestatē.

Cato. Aristo. Quæstio. Aristippus Carneades stoici Zeno deātes Pyrrho Herillus Aristo.

neque si tecū agas quid: neq; si cum altero cōtrahas: uacare officio potest. In eoq; excollendo sita uitæ est hōestas oīs: & i negligēdo turpido. Atq; hæc qdēq̄stio cōis est omnium philosophoꝝ. Quis est enim qui nullis offi cii præceptis tradēdis philosophum se audeat dicere?

¶ Quęstio

℣ Quæstio: inquisitio de qua omnes quærunt philosophi. Et qui de actione uirtutis nihil disputant se philosophos esse dicere non possunt: quasi hic moralis philosophiæ pars sit potissima: alias quæstio pro dubitabili propositione / alias p tormentis: hic pro inquisitione: seu materia accipitur. Vt cum ciuilis quæstio materia oratoris dicitur esse. ℣ Communis in qua omnes se exercent. ℣ Quis est enim. Confirmat a contrario sensu: & probat: si nullus philosophus est qui de officiis non disputat. Qui de illis disputat: certe philosophus est. Cuius si est de moribus præcepta tradere & illi officia exprimuntur: non potest non de officiis tractare.

℣ Q V Æ pro & oīs honestas uitæ est sita. i. constituta & locata in eo. s. officio: excolēdo. i. dum excollitur hoc est in eo culte: & ornate exercēdo: & omnis turpitudo uitæ est sita in eo. s. officio negligēdo. ℣ Atq; pro &: quidem. i. certe hæc quæstio. i. inquisitio de officio est communis oīum philosophoꝝ: idest oēs philosophi disquirunt de suo cuiusq; officio. ℣ Enim: pro quia: quis est qui audeat dicere se plīm nullis præceptis officii tradendis. i. non tradēdo ulla præcepta de officio: quasi dicat nullus. Aduerte grammatice ꝙ Tullius libēter pro gerundio: cum præpositione aut absolute posito quantum ad regimen passiuo utitur gerundiis nominibus etiam absolute positis: ut ubi uulgares dicerēt tu efficies legendo nostram orationem latinā pleniorem. dixit supra Cicero legēdis nostris. & ubi dicerēt qs est qui audeat se dicere plīm nulla præcepta officii tradēdo. dicit hic nullis officii præceptis tradendis. ASCē

Sed sunt nonnullæ disciplinæ: quæ propositis malorum & bonorum finibus officium omne peruertunt. Nam qui sūmum bonū sic instituit: vt nihil habeat cum uirtute cōiunctum: idq; suis cōmodis nō honestate metitur:

℣ NON nullæ disciplinæ: sectæ phioꝝ hītes pro prīa disciplinā & dogma: disciplina etiā est bonus uiuēdi modus in repub. uñ quęrīt alibi Cicero se incidisse in pturbationē ueteris disciplinæ: īde discipuli dicunt imitatores. Sic apud Iuue. in tabulā Syllæ si dicāt discipuli tres. i. q sequebant Syllā in pscribēdis ciuibus. ℣ Peruertūt: deprauant: & nō seruant officioꝝ ordinē. Cum finē male constituerint. ℣ Nā qui probat quare oē officium puertīt: & ꝺfutat ꝑmum illoꝝ opiones qui in diuitiis sūmum bonum statuūt: qm̄ diuitiæ appetunt: nō propter se: sed ob aliud: ut. s. familiam tueamur / amicos / ꝓpinquos / affines: ad sūmum bonū ꝓpter seipsum expetīt: & diuitiæ qdem sunt q̄dam bona: sed nō semp: & q diuitiis incūbit: ipsasq; amplectīt: non pōt esse liberalis: aut iustus / aut amicus. ℣ Sic: hoc pacto ꝺstituit finē bonoꝝ. ℣ Cū uirtute: nulla est cōiunctio uirtutis cum diuitiis & uoluptate: īmo eas spernit. ℣ Idq; : sūmum bonū. ℣ Metīt: mē surat / adæquat / statuitq; esse in diuitiis. ℣ Cōmodis: utilitatibus / uoluptate / exclusa oīno uirtute. PET. MAR. Disciplina

℣ SED sunt nōnullæ: nōnullas dicit sectas esse: quæ de officio: nihil p̄cipere possunt: qꝺ finibus peruertūt qꝺ eiusmodi uolunt esse: ut honestati nullus relinquat locus. Ab aduersarioꝝ persona beniuolum facit lectorem cū eos in odiū rapit. Aristippum aūt & Cyrenaicos qui ab eo fluxerunt. Nec non Epicureos & Dionysiū heracliēsem intelligit. Aristippus ꝑmus uoluptatis assertor Cyrenaicus fuit: Cyrenaici: qui aristippi īstituta seruauere. Duas pturbationes posuerūt dolorē & uoluptatē hāc leuē motū: dolorē uero aspeꝝ appellātes: uoluptatē aūt corporis intelligebāt: quā & finem dicebāt. Existimabāt iidem finē a beata uita differre: esseq; eum particularē uoluptatē. Beatam aūt uitā: siue fœlicitatē uoluptatum particulariū cōstare conuētu: quibus & præteritæ cōnumerātur & futuræ: particularē quoq; uoluptatē propter se eligēdam: fœlicitatē uero nō ꝓp seipsam: sed ꝓp particulares uoluptates expetēdam. Testimonio nobis eē finē hīdam uoluptatē: ꝙ a pueris hāc nobis natura cōciliauit: etiā absq; iudicio rōnis & cum illa fruimur: nihil amplius quærimus: quodq; nihil æque ac dolorē naturaliter fugimus. Voluptatē præterea bonū esse: etiā: si a turpibus proueniat rebus: & si. n. fœda sit actio: uoluptatē tñ p seipsam eligēdam eē: bonūq; existimādā. In qua uoluptate finē posuerit Epicurus: ipse in epīa ad Menoecē declarauit inquiēs. Cū dicamus finē uoluptatē esse: nō luxuriosoꝝ uoluptates easq; q̄ in gustu sunt positæ: ut qdā ignorātes aut a nostra sniа dissentiētes: aut male accipiētes arbitrāt: sed nō dolere corpore: animoq; trāquillum esse: & pturbatione uacare dicimus. Idem Epicurus iocūdam uitam nō posse a uirtutibus separari asserebat. Finis ergo Epicuri erat in priuatione doloris / & trāquilla / quietaq; uita. Dionysius etiā ipse finem dixit uoluptatē / sed corporis: ut Cyrenaici: ad quos a Zenone discedēs sese cōtulit: hic palā lustra īgrediebat: cæteraq; sub omniū gerebat oculis: quæ ad uoluptatē pertinēt. Sed Cicero p̄cipue Epicureos tāgit. ℣ Disciplinæ pro sectis hic accipe: est autē secta quæ rōnē aliquam iuxta id quod apparet: & in prōptu est: sequtur aut sequi uideī author Laertius. ℣ Bonoꝝ ac maloꝝ: ut Epicuri: qui bonum dicit esse uoluptatē: malum dolorē. ℣ Officiū oē peruertūt: & qūo puertūt mox oñdētur. ℣ Nā qui sūmum bonū &c̄. ꝓbat quod dixit. Est aūt sūmum bonū extremū illud: ac pfectū bonū ad qꝺcū tādē peruentum fuerit: oīs appetitus cōquiescit. i. quod semp ꝓpter se expetīt: & nunq̄ ꝓpter aliud: cuius gr̄a cætera fiūt oīa: & ad illud referunt: ipsum aūt nusq̄ referī. Media per quæ ad hoc ascēditur: bona quidē sunt: nō tñ sūma: qm̄ ꝓpter aliud expetunt: hoc sūmum bonū extremū: & ultimum dr̄: qa ultra id nō est ꝓgressio. Primum noīatur qa eius gratia oēs: oīa faciunt. De quo Cic. libro de finibus. Quærimus inḡt quid sit extremum: quid ultimum bonoꝝ: quod oīum phoꝝ sniа tale esse debet: ut ad id oīa referre oporteat / id aūt ad aliud nusq̄. ℣ Instituunt: ordinant suscipiūt. ℣ Vt nihil habeat cū uirtute ɔiūctum: cōtra Cyrenaicos: & Dionysiū dicere uideī: qui corporis uoluptatē asserebāt: quæ nihil hēt cū uirtute: & honestate copulatū: & beluaꝝ est: nō hoīum. atq; ex uirtutū numero: ut ex ꝓbato mulieꝝ cœtu meretrix eiicīt: qꝺ libro de finibus Cicero ait. Idq; suis cōmodis: hoc magis cōtra epicuros dictū: q oīa ad suū cōmodū referebāt: dū oī dolore / labore / ac pturbatione uacui esse uolebāt. ℣ Metīt: existimat / reputat. ℣ Non honestate: quæ postulat: ut ꝓ parētū: & pr̄iæ salute p̄icula adeamus: ut ꝓpinqs: atq; amicis adsimus: & tātisp dū illi opa nr̄a indigēt: a nr̄is cōmodis: & qete discedamus: nō. n. nobis tm̄ nascimur: ut Plato dicebat. Sed ortus nr̄i ptem pr̄ia uēdicat: ptem amici. FRAN MAT. Cyrenaici Voluptas Dolor

℣ SED sunt nōnullæ disciplinæ. quæ ꝓpositis maloꝝ / & bonoꝝ &c̄. In hac parte refutat opiniones eoꝝ. qui licet de officio locuti sint: nō recte tamē senserunt: ponētes. s. sūmum bonum ad quod officium ducit in re aliqua quæ honestate careret: in eis aūt refellēdis: conciliat operi suo gratiam: & ita ex aliorum personis captat beniuolētiam. ℣ Ordo est. Sed nōnullæ. i. quædam disciplinæ idest præceptiones disciplinis traditæ sunt: quæ propositis idest cōstitutis finibus bonorum & maloꝝ: hoc est quæ proponētes & constituētes fines. i. sūmam bonoꝝ & maloꝝ: quia. s. id non recte faciunt: ꝓuertunt omnē officium. ℣ Nam qui instituit sic summum bonum: ut nihil habeat coniunctum cum uirtute. idest ut possit existimari sine uirtute: ut qui ponit in uoluptate aut indolētia idest priuatione oīs doloris quæ sine uirtute eē potest & qui metitur: idest cōmēsurat: id uidelicet summum bonum suis cōmodis. i. cōmoditatibus. Hoc est qui iudicat illud sūmū bonum: quod sibi uideī utilissimum: & non metīt id honestate idest iuxta mēsuram honestatis. i. huiusmodi si ipse consentiat sibi: idest si uelit suam sentētiam in ea re sequi: ut solum cōmodum suum sectetur: & si non uincatur interdū bonitate naturæ: quæ uidelicet dedit nobis uirtutum semina: & quæ nos ad humanitatem compellit: docetq; interdum amicitiæ: nec semper utilitati propriæ concedendum esse. ASCē Secta Sūmū bonum

PET. MAR. ¶Si sibi cõsentiat.i.uelit esse sibi cõsentaneus:nec discrepare a seipso:& uitæ ꝓposito nõ colet illas uirtutes:qui in cõmunitate ꝺistãt & aliis ꝓsunt:ut est iustitia & liberalitas.qui diuitias sũmũ bonũ statuit:ut sibi sit cõsentaneus nihil dabit cuiq̃.℣ Naturæ bonitate:quæ dedit nobis uirtutũ semina:& ichoauit:uultq; nos recta ꝓgere ad ipsam uirtutẽ.i.ad finẽ humanũ ꝺsequẽdũ.℣ Neq; amicitiã:quia ꝺia amicoꝝ debẽt esse cõia:& qui statuit finẽ in diuitiis:nõ est amicus:ga uult ꝺia pro se:& putat se esse infœlicẽ:si de suo aliqd minuat.℣ Neq; iustitiã:qm̃ iustitia tueri debet societatẽ ꝺiunctiõis humanæ:cui sunt adnexæ pietas/liberalitas/benignitas/comitas.Neq; liberalitatẽ quæ uersat circa erogãdas pecunias: & nunq̃ põt esse diues:cum pauca sibi relinquat.

℣ Fortis uero:refellit illos q ponebãt sũmũ bonũ in idolẽtia:nã tolleret fortitudo:quæ ꝓ decoro seruãdo patit dolores & mortẽ.℣ Iudicãs.i.ille q iudicat dolorẽ esse sũmũ malũ:& nõ dolorẽ sũmum bonũ.℣ Aut tẽperans:refellit illos q uoluptatem statuebãt finem esse bonoꝝ:qppe tolleret tẽperãtia:quæ spernit uoluptates.Ille igit nõ põt eẽ fortis:qui putat sũmũ malũ esse dolorẽ:nec tẽperans esse põt is:qui putat uoluptatẽ esse extremum bonũ.℣ Quæ supradicta nõ posse illum esse tẽperãtem:q ita arbitrat/oñdũt.℣ In prõptu:manifesta & nota ꝺibus:ut nõ sit opus de hac re subtiliter ingrere & disputare:tm̃ inqt sunt disputata a nobis & l̃ris mandata. In academicis ait. A me ea quæ in prõptu erãt dicta sunt a Lucullo aũt recõditiora desidero.℣ Alio loco.i.qnq; libris de finibus bo.& maloꝝ. In ꝑmo. Torquatus sectator epicuri ꝓtes illius tueꝝ q ut dictũ est:in uoluptate sũmũ bonũ posuit. In.ii.refellit Epicuri rõ. In.iii.introducit Ca.sedẽtẽ in bibliõteca Luculli:quæ erat in tusculano circũdatum libris stoicorum:& secũ disputãtem de finibus bonoꝝ/& maloꝝ:ꝑm snias & opiones stoicoꝝ:quos Cato ꝓfectus stoicus imitabat & illoꝝ opiones tenebat. In.iiii.refellit Cicero rõnes Catonis:appellatq; illius argumẽtum plũbeũ pugionẽ. In quinto & ũltimo introducit Pisonem peripateticum cum Põpeio attico.L.Cicerone:qui erat Ciceronis patruelis:cum quito fratre disputãtem in Academia:quæ erat ꝓpe athenas:de sũmo bono ꝺstituto a ueteribus academicis & peripateticis.
℣ Hæ disciplinæ igitur inquit Cicero:cum planum iam sit non posse disputari de officiis ab his:q malum finem propo nunt:qd̃ pertinet ad malitiam & ad stultitiã:tales inquam non possunt de officiis disputare:qm̃ officia semp ad honestũ statum tendũt:sequit illos nõ posse dicere aliquid de officio:q statuunt finẽ bonoꝝ:aut in uoluptate:aut in indolẽtia aut in diuitiis:aut in aliqua alia re:quæ uacet honestate.℣ Disciplinæ:sectæ philosophorum.

FRAN MAT. ¶HIC si sibiipsi cõsentiat:hoc est si cõmodis suis ꝺia metiat:& sibiipsi uelit semp satisfacere:ut Epicurus:qui tm̃ aliter uixit:q̃ præceperit.℣ Naturæ bonitate:quã ueluti optimã ducem qui seqtur errare nunq̃ põt.Nõ enim quicq̃ turpe docet:cuius uis est qd̃ non opinio genuit:sed q̃dam inata uis instruit ut deos colamus:patriã:& parentes tueamur:qd̃ obfutuꝝ est/defendẽdo:aut ulciscẽdo ꝓpulsemus:ætate & dignitate antecedẽtes cultu quodã:& honore dignemur: idq; aliis faciamus:qd̃ fieri nobis uellemus.℣ Amicitiã:ꝺia amicoꝝ cã (si modo honesta sunt) facere debemus. Sed qui cõmodis suis metit singula:nunq̃ se pro amici ꝑiculo offeret:nunq̃ illius cãm defendẽdam suscipiet:dũ animi tranqllitate fr̃ui uolet:ꝺibusq; animi ꝑturbationibus uacuus esset.℣ Colere/seruare/custodire.℣ Neq; iustitiã:quæ pars uirtutis ẽ. imo excellẽtissima uirtutũ/& tota:ac itegra uirtus:ut ait Aristo.& suũ cuiq; tribuit:qd̃ nunq̃ faciet qui ꝺia suis cõmodis metiet.

Iustitia

Libera/litas ℣ Neq; liberalitatẽ quæ ꝑs est iustitiæ:& in cõferendis bñficiis uersatur:liberalis enim est:dare qbus oportet: qd̃ is nunq̃ faciet:q suis dũtaxat cõmodis studet.℣ Fortis uero &c̃.ꝑgit oñdere neq; fortẽ esse posse:neq; tẽperãtem eum:qui dolorẽ sũmum malũ:& uoluptatem sũmum bonũ iudicat:ut Hieronymus & epicurei:qui cũ dicerẽt uoluptatẽ esse sũmum bonũ:dolorẽ uolebãt esse sũmum malũ:sed q id agit ut corporis ualitudinẽ:quietẽq; tueatur:& neq; doleat unq̃:neq; ꝑturbetur:is certe nunq̃ fortis habebit:nulla enim ꝑicula suscipiet:nullos labores perpetiet:eiusq; ueluti dormiẽtis uita erit. Tẽperans idem nõ dicet.Nam q põt tẽperans esse:q a libidinibus nõ abstinet:& affectus seqtur rationi repugnãtes?cum tẽperãtia rõnis in libidinem:atq; in alios non rectos impetus animi firma sit:& modesta dominatio.℣ Quæ quenq̃ ita sint in prõptu facilia. Alio loco:libro de finibus bonoꝝ & maloꝝ:ubi eos tm̃modo recte dicit sentire:qui aut solam uirtutẽ bonum dicũt:ut stoici:aut maximum in ea bonũ collocant:sed nõ solum ut peripatetici a quibus parum ueteres academici diffentiũt.℣ Hæ disciplinæ &c̃.hoc est si cõsentire sibi uelint epicurei: & quẽadmodum disputãt ita uiuere:uoluptatisq; cã ꝺia facere:quod pecudis est:non hominis.Nec minus temeraria esset responsio epicuri dicentis:omnia se uoluptatis causa facere:q̃ Xerxis persarum regis se interrogante cur tam ingentes copias in græciam traiiceret:sic responderet ut mella ex hymetto monte rapiã.Quod libro de finibus Cicero ait. Propterea aũt si sibi cõsentaneæ uelint esse:dixit:qm̃ & si uoluptatem sũmum bonum esse dicebat epicurus:ꝙ cum ea rõnalia:& irrationalia illam appetere cernebat:& dolorem sũmum malum:quẽ omnia animalia naturaliter effugiunt. Tamen idem dicebat non cõuiuia:& cõmessationes:non piscium usum/& cæteroꝝ quæ affert ꝓciosior mensa:suauem uitam gignere:uerum rõnem sobriam causasq; perscrutantem:cur quæq; uel eligenda:uel fugiẽda sint:opinionesq; expellentem p quas animum ut plurimum occupat tumultus:& horum omnium initium maximumq; bonum prudentiam esse.Eudoxus quoq;:ut ait Aristoteles idem ꝙ epicurus asserebat:sũmum bonum uoluptatem dicens esse dolorem summũ malum:ꝙ illa cuncta animalia appeterent:ab hoc declinarent. In cunctis uero esse id quod expetitur probum:ac maxime optimum:& id optimum intelligi:in quod ferant cuncta:eiusmodi uero uoluptatem eẽ:fidem aũt habuere eius sermones:ꝓpter uitæ probitatẽ:magisq̃ per seipsos:qm̃ egregie modestus uidebat & non ut amicus uoluptatis hoc dicere crebat:sed ꝙ re uera ita esset.Si ergo sibi ꝺsentaneæ uelint esse dixit:hoc est sibi consentire.

ASCẽ. ¶FIT:ideſt contingit tunc ut ipse neq; possit colere:ideſt exercere decenter amicitiam.℣ Nec iustitiam nec liberalitatem.℣ Vero:pro sed:iudicans.i.quo iudicet dolorem esse sũmum malum:& per consequens indolentiam esse summũ bonum:certe nullo modo põt esse fortis cum uirtute:& honestate/terribilia:cum dolore agreditur:& statuens uoluptatem esse summum bonum:certe nullo modo potest esse temperans:ideſt habere uirtutem temperantiæ:quæ a turpi uoluptate abstinere iubet.℣ Quæ:ideſt cuiusmodi dicta mea:q̃q̃ sint ita:ideſt talia in promptu.i.apertissime ita ut res nõ egeat disputatione.i.ampliori discussione:tamen sunt disputata a nobis alio loco.ut in libris de finibus bonorum & malorum. Igitur cum ita.s.sit ꙙ sine honestate officium seruari non possit.℣ Hæ disciplinæ quæ in sola cõmoditate:indolentia:aut uoluptate summum bonum constituunt:si uelint esse consentaneæ sibi:ideſt conformiter de omnibus præcipere nihil.i.non aliquid non queant dicere:aliquid sup.decenter de officio.

Cõsentaneæ

¶ CONsentaneæ.i.si uelint ea dicere:quæ ꝓprio decreto nō repugnent. Is dr̄ esse sibi cōsentaneus:in quo nihil est repugnās. Qui finē bonoꝝ:uoluptatē statuit:tēpantiam laudare nō pōt:si sibi uult esse cōsentaneus:cum illa uoluptati sit inimica. Itaq; euidēdum est nō solū qd qsq; dicat:sed etiam qd illi licere cōsentaneū sit.i.cōueniēs rōne finis:cui cōsentire debet qcqd agimus:ne inepti uideamur & imprudētes. ¶ Neq; ulla:ꝓbat quare nō possunt de officio dicere. ¶ Firma:quātū ad aīum:qui debet esse in ꝓposito firmus:& in uera opione in sūmo bono pseuerare. ¶ Stabilia:quātum ad exercitationē:optimū quippe finem prudēter ꝟstituere debemus:inde ꝟstāter agere & exercere officia:oiaq; media:q; bus ad cōstitutū finem recte itur:hoc non poterat p̄stare. Epicurus inconstans in opionibus & factis. Nā q̄is bñ uiueret:laudabat tñ uoluptatē. Vñ cū esset instabilis non poterat dare p̄cepta de officiis stabilia. nec illi qui nullā in rebus faciunt dr̄iam:nec unū agēdum dicūt:potius q̄ alic̄ nec ille qui ponit sūmum bonum in sola scia:qm̄ actiones corporis nō curat:& naturā. Relinquit ergo ꝟfutatis:& rejectis falsis opiombus. Academicos/Peripateticos/& stoicos qui sūmū bonū in uirtute ponebāt:& firmi: stabilesq; erāt in eoꝝ opionibus:& sentētiis tenētes obnixe sūmum

cōsentaneæ esse uelint de officio nihil queant:dicere neq; n. ulla officii p̄cepta firma/stabilia:cōiuncta naturæ tradi possunt:nisi:aut ab his qui solā:aut ab his qui maxime honestatem propter se dicāt expetēdam. Itaq; proprie est ea præceptio stoicoꝝ:& academicorum: & peripateticorum:

Academici stoici & pipatetici

dogma:cui addicti erāt:posse dare p̄cepta de officiis firma/& stabilia. In ꝓmo de finib⁹ sic ait. Nec satis est iudicare qd faciēdum:nō faciendūue sit:sed instās etiā oportet in eo qd̄ sit iudicatū:uñ Arist. in ethicis perfectæ actionis has ponit cōditiones si agēs ex habitu agat:si eligat sic agere:& firmo ac imutabili ꝓposito agat. ¶ Cōiuncta naturæ: quæ dedit nobis principia uirtutis:ut nosipsi postea bonis artibus ꝓficeremus:uñ officia debēt sequi naturam:quæ uult nos recta ad uirtutē pgere:in qua illud extremū cōsistit. Aliter nulla eēt dr̄ia inter naturā hoīs:& cæteroꝝ aīalium:qd̄ q̄ sit absurdū:quisq; a natura bñ īstitutus iudicare pōt. Nā ea rōne qua generamus nobis simile in spē:habemus naturā cōem cū reliqs aīalibus:& etiā plātis:ea rōne qua sensus exteriores habemus:cōis est natura nobis cū cæteris belluis: quæ sensus hñt/tactū/gustū/uisum/odoratū/& auditū. Sed ea rōne:qua hoies sumus rōnē hñtes a natura datam:qua nihil est in nobis diuinius dīstamus a bestiis:ergo cū natura dederit rōnem:dedit nobis principiū ad ois uirtutes ꝟsequēdas. Vñ oia officia debent esse ꝟiuncta naturæ:ut illa duce ꝓperemus cū rōne & recta qdē rōne ad finē nostrū:ne aspernari illius munus:& benignitatē uideamur:qd̄ illi faciūt:qui ut bruta uiuunt aīalia:quo in hoie hñti rōnem.i. intellectum:nil pōt esse turpius. Actiones illoꝝ.qui malū finē cōstituunt:nō possunt naturæ cōiungi:quæ ab omni turpitudine abhorret. & per se nil nisi honestū:& hois p̄stantia dignū amat:sed corrupti mores deprauant naturā:Nec curant honestatem ut natura iubet. Vñ fit ut p̄cepta de officiis:quæ naturæ cōi parēti cōueniant:& cōiuncta sint tradere nō possint:cum ipsi ad id nitanr̄ & oibus mediis cōtendant:a quo natura uel maxime abhorret. Nil. n. est magis naturæ coniunctū. q̄ uirtus:nihilq; ab ipsa alienius:q̄ uitiū. Vñ sequit ab his solū dari præcepta de officiis posse:qui in uirtute sūmum bonū ponunt ad illum properāt officiis quæ a natura nō discrepāt. Virtus inqt Seneca ꝑm naturam est. Vitia inimica: & infesta sunt. Virtus certe orit̄ in nobis ex lectione eaꝝ rerꝝ:quæ sunt ꝑm naturā:& ad cōseruationem illius tēdunt. Cis ars naturā ipsam adiuuat. phia uero est ars uitæ & naturæ opitulat̄:quæ hoiem ichoauit. ¶ Nisi ab his qui solā.i.a stoicis:qui in bonis nihil ponebāt:ꝓter uirtutē:nā bona corporis:& fortunæ:ut dictū est:nō adiungebāt ad finem bonoꝝ:sed aliq̄ æstimatione digna censebāt:& uirtutem satis esse ad bñ beateq; uiuēdum. ¶ Solā:qm̄ stoici nihil expetēdum dicebāt. ꝓter solā uirtutem:& dicebāt honestū esse solū bonum:ut ait Herato. in ꝓmo de finibus:& Crysippus in libris de honesto. ¶ Aut ab his qui maxime.i. peripateticis/& academicis:qui dicebāt uirtutem maxime expetēdam esse:& ante alia oia. sed post uirtutem:cui dat primus locus:bona corporis:ut hō nō sit deformis:ac bona fortunæ:ut sit diues:si uult eē plane fœlix. Diuitias. n. dicūt esse instr̄a q̄dam ad actiones honestas:nō. n. pōt exercere liberalitatē ille q est pauper:& inops. Aristotelis sn̄a:is qui est oīno deformis:nō est aptus ad fœlicitatē:& ille qui est in maximis calamitatibus: q̄is habeat ois uirtutes:nō pōt esse fœlix:sed bonus:qd̄ stoici negabāt. dicentes beatā uitā descēsuram in oia tormēta:itaq; sūmum robur uirtuti dabāt:q̄ uidebanr̄ eneruare peripatetici:cum alia quædam iūgerent ad finem bonoꝝ: quē stoici in sola uirtute cōstituebant. Rigida est stoicoꝝ opinio:peripateticoꝝ aūt humanæ naturæ acc̄ōmodatior est:quæ & animum pfectum habere cupit:& etiā corpus qbus duobus hō ꝟstat:ut in principio disputatū est. ¶ Maxime.i. ante oīa: dicebant pipatetici uirtutem expetēdam:& p̄ponendam oībus aliis rebus:sed nō posse uitā beatam esse:& beatissimā in sola uirtute:ut stoicis placebat:& cum dicerēt pipatetici uirtutem expetendam maxime:reliquebar̄ quædam esse expetenda post uirtutem:ad decorādam humanam fœlicitatem. Hæc fuit opinio ueteꝝ academicoꝝ:& peripateticorum qui rebus congruentes noībus tm̄ deferebant. ¶ Itaq; concludit Cice. dicens hanc præceptionem de officiis pertinere solum ad stoicos/peripateticos & academicos:qui in constituēdo fine naturam ducem imitantur:a qua origo sūmi boni petenda est. ¶ Est propria:non pertinet ad alias nisi ad has tres disciplinas. ¶ Ea præceptio: præcipere de officiis.i. actionibus studiosis in uia humana tendentibus ad honestum finem.

¶ DE officio:qd̄ ut tueamur a nr̄is cōmodis discedamus oportet. ¶ Neq; ulla officii p̄cepta &c̄. Defensas retētasq; de officio sn̄as stoicoꝝ/academicoꝝ/pipateticorūq; esse dicit. Nā stoici nihil bonū dicebāt esse nisi honestū. Academici tria bona esse uoluerūt/animi/corporis/externa: quā diuisionē a Platone:ut diximus excogitatam pipatetici susceperunt:& defenderūt. ¶ Firma ad aīum referas:q in eodē semp ꝓposito pseueret:& abduci ab eo nunq̄ ualeat. ¶ Stabilia:idem est:& si post ad exercitationē ipsam & actionē referri. ¶ Cōiuncta naturæ:hoc est quæ naturam optimū ducem sequātur:eiq; obtēperent:& ut intelligas:qūo firma/& stabilia eius p̄cepta esse possunt:sicut epicuri:qui cū pacientiam laudet Laborem etiā subterfugiat. Cū fortitudinem ꝓbet:tranqllitatē appetat:cū erogandum egeno p̄cipiat esse: tñ ne sibiipsi desit:timeat:& ꝓpterea erogare nō audeat. ¶ Qui solā:ut stoici. ¶ Qui maxime:ut pipatetici. ¶ Propter se:ut sit sūmū bonum:qd̄ oia appetant:cuius gratia oia fiant:ut a me dictū est. ¶ Itaq; singula singulis reddit. Nam stoici solā honestatem:pipatetici non solam sed maxime per se dicebāt expetendam:a quibus academici ueteres:ut docuimus ferme nihil dissentiebant. Dicti aūt sunt academici a loco:in quo regressus athenis Plato a longa pegrinatione cōmorabat̄. erat aūt in suburbano nemorosus:a quodam heroe academo noīe sic appellatus:aere minus salubri.

¶ NEq; ulla præcepta officii firma/stabilia:& coniuncta naturæ.i. conformia ad naturam possunt tradi de officio: nisi aut ab his supple phis:qui dicant solum honestatem esse appetendam propter se:cuiusmodi sunt stoicoꝝ quidam: aut ab his qui dicant honestatem esse maxime appetendam propter se:cuiusmodi sunt peripatetici. Non opus est hic addere uirtutem ut sit aut solam uirtutem &c̄. ¶ Itaq;:idest ideo ea præceptio:idest ratio præcipiendi:de officio:uidelicet est propria stoicorum/academicorum/& peripateticorum.

PET. MAR. Cōsentaneus

Quare oia officia debēt esse ꝟiuncta naturæ

Crysippus de hōesto

FRANMAT.

Hōestū p se eē expetēdum

ASCē. stoici solū honestatē pp se apetēdā dñt.

PET. MAR. Pyrrho Aristo Herill? de qb? i lib. de fi. bo. et malorũ nota hic eoꝝ opi niones

¶ QVOniam Aristonis: rñdet tacite obiectioni: & refellit Pyrrhonem/ Aristonem/ & Herillum: poterat enim obiici: etiam Pyrrho/ Aristo: & Herillus possunt præcipere de officiis: quoniam in uirtute sũmum bonũ constituerunt: quem/ admodũ stoici/ academici/ & peripatetici. Rñdet Cicero. dicens ipsos potuisse qdem de officio disputare: si reliquissent aliquem delectũ in rebus & actionibus: ut esset igressus ad officium: sed cum apud illos oĩa promiscua sint: & nihil agẽ dum tanꝝ bonum dicãt: aut reiiciẽdum tanꝝ turpe malũq; cum nullam in actionibus humanis differẽtiam ponãt: & uir tutem ipsam selectione spolient: qua eligunt ea quæ ad finem naturæ ꝺiunctum perducũt: non possunt disputare de of/ ficiis: quæ debent esse cõiuncta naturæ: quam illi oĩno re/ linquebant: cum dicerẽt nihil esse magis fm naturam quã aliud. Vñ electionem & intelligẽtiam eaꝝ rerꝝ: quæ natu ræ ꝺgruerent: & eaꝝ quæ illi ꝺtraria essent/ relinquebant: & per ꝺsequens ipsam uirtutem: quæ electio est aut nõ si/ ne electione: ut dictũ iam est: Cum enim ea quæ naturæ ꝺueniunt/ eligimus. i. oĩa honesta/ & ea fugimus: quę naturæ ꝺtraria sunt & infesta. i. turpes actiones: & uitia uirtutẽ ha/ bere dicimur. Qui uero uirtutẽ selectione spoliant: ipsam uirtutem & prudẽtiam: sine qua nõ modo non potest esse: sed ne itelligi qdem uirtus/ e/ medio tollunt: q̃is usurpẽt nomẽ uirtutis: quæ nulla esse põt: ubi nil relinquit expetẽdum: qd naturæ magis ꝺiunctum sit q̃ aliud: sequeret enim magna uitæ ꝺfusio: ut tam turpia: q̃ honesta agere uirtus esset: hi er/ go non pñt tractare officiũ: qd semper ad honestatẽ respicit quã illi a turpitudine nõ seligebãt: dicẽtes agẽdum esse qd/ quid in mẽtem iciderit. & hoc modo dicebãt hoĩem uacare anxietatibus/ cupiditatibus/ timore: & aliis affectibus: & illã esse beatam uitã: inq̃ nihil est magis expetẽdum q̃ aliud. Vtues inqt Ari. apud eũdem ĩ libris de finibus bonoꝝ & maloꝝ: magnifice atq; ꝑclare: si qdcũq; usum eritages: nunq̃ angeris: nunq̃ cupies: nunq̃ timebis. Cum igit talia sentiret: locum officio nõ relinq̃bat: qd sequit honestatẽ: & turpitudinem fugit: qppe si studiosi esse uolumus: necesse est ut turpia ab honestis discernamus: qd Pyrrho: & Aristo minime fecerũt: In ultimo de fi. bonoꝝ & maloꝝ sic ait. Multa sunt dicta ab antiqs de ꝺtẽnendis ac despiciẽdis rebus humanis. hoc unũ Aristo tenuit: ꝓter uitia: atq; uirtutes negauit esse rẽ ullã: aut fugiẽdam aut expetẽdam. Herillus cũ solam sciẽtiam & animi pfectionem amplecteret: de officiis ꝓtinentibus ad uitam degẽdam disputare nõ poterat. qm̃ nil aliud agẽdum in uita cẽsebat: q̃ contẽplari & philosophari. & sic cãm ꝺsilii capiẽdi in ipsis actionibus relinquebat: & naturam quæ uult ut corpus curet: & animus. Aliter corpus & corporis ꝓtes frustra dedisset ipsa natura: si aĩum tm̃ curari uellet. & sic uita humana sustẽtari non posset: quapropter istoꝝ sñia merito exposita fuit. Et sic Cic. per hãc cõfutationem cõstituit sũmum bonum humanum in opatione studiosa: & intelli/ gentia eaꝝ rerꝝ: quæ sunt fm naturam: & eaꝝ quæ cõtra. Ad hũc ergo finem. i. ad ipsam uirtutem tanꝝ ad signum qd/ dam oĩa ꝺfficia dirigẽda sunt. Ideo dicit Seneca. Nõ disponet singula: nisi is cui uitæ suæ ꝓposita est sũma. Scire debet qd petat ille qui sagittam uult mittere: & dirigere ac moderari manu tælum: errãt cõsilia nostra: cum nõ hñt quo dirigã/ tur: ignorãti quem portũ petat: nullus suus uẽtus est. Et alibi dicit. Proponamus oportet finem sũmi boni ad quem nita/ mur: ad quem oẽ factũ nostrum dictũq; respiciat: ueluti nauigãtibus ad aliqd signum dirigẽdus est cursus: & uita sine ꝓposito uaga est. ¶ Explosa: reiecta: & exclusa. explodo non tm̃ significat eiicio: sed eiicio manibus & qdem cum sono pulsantibus. qualiter quẽpiam e domo: e theatro: ex aliquoue ꝺcilio iniectione manuum: atq; pulsatione eiiciamus. Vn/ de snia dicitur explosa q̃si pulsatione manuum eiecta: tanꝝ ipsi illi: qui huius snię authores ab ipso cœtu iniectis in eos manibus reiecti sunt. Anaxarchum (authore Eusebio) Pyrrho audiuit: qui nec sensu: nec rõne quicq̃ posse cõpræhendi docens: magno risu oĩum explosus est. Huius opinionis author fuit Xenophanes: quem Pythagoras: & Nessas audiue/ runt/ Nessam/ Metrodorus/ Metrodoꝝ/ Diogenes/ Diogenem/ Anaxarchus/ Anaxarchum/ Pyrrho: tamen q̃is explo/ sa: & reiecta sit: haberent ius suum. i. possent iure suo disputare. ¶ Si aliquẽ delectum: si posuissent aliquam dfiam in re bus agẽdis: ut aliqd agẽdum esset: potius q̃ aliud: hẽre enim delectũ reꝝ est iter res ipsas: circa q̃s humana uita uersat ponere aliquã dfiam: ut aliqd agẽdum sit: tanꝝ honestũ: aliquid uero fugiẽdum: tanꝝ turpe. Delectus: dr a deligo deli gis: qd idem est qd seligo/ & eligo/ & facio dfiam: unde selectio dr a Cicerone. Virtutẽ inqt in libris de finibus Pyrrho & Aristo selectione spoliabãt. Isti igit nõ ponebant aliquam dfiam in rebus appetẽdis aut fugiẽdis: sed res ipsas ꝓmi/ scuas dicebãt cum ꝓpriũ prudẽtiæ sit bonoꝝ malorũq; hẽre delectum. Æquatis aũt oĩbus rebus: ut iter has nihil inter sit: prudẽtia nõ hẽt locum: & sic pit uirtus: cuius nomẽ illi usurpabãt: in ea sũmum bonũ ponẽtes: quæ apud ipsos nulla esse poterat: cũ nulla esset rerꝝ selectio. Pyrrho & aristo ꝓma naturæ. i. bonã ualitudinem: mẽbroꝝ itegritatẽ: ac sensuũ: & similia nõ curarũt uirtutis splẽdore capti: quapꝓpter explosi sunt: qm̃ uirtus inuẽta fuit: nõ ut naturã defenderet: sed ut il lã adiuuaret ad ꝺseruationẽ eorũq; hmõi tribuit: tẽperãtia enim ualitudinẽ tueť: fortitudo & se & suos.

Seneca

Explo/ do

Haber delectũ delect?

FRAN MAT.

Pyrrho nega/ bat qcq̃ iucuri q̃ esset hõestũ iõ fuit explo/ tus

¶ QVOniam aristonis: multę fuerũt sectæ: sed Pyrrhonis/ Aristonis/ & Herilli penitus repudiatę sũt: qm̃ nullum rerꝝ delectum reliquerũt. Aristo Chius finẽ esse dixit ad aliqd inter uirtutes ac uitia idifferenter uiuere/ nullam q̃libet mo/ dicam uarietatẽ relinquendo: sed æque se in oĩbus habẽdo. esse aũt sapiẽtem p̃claro histrioni similem qui siue Thersi/ tæ siue Agamẽnonis psonam fingat: utrũq; decẽtissimo gestu imitat. Naturalem item ac rõnalem locum subst ulit. dicẽs alium qdem esse supra nos: aliũ nihil ad nos: & solam quæ mores iſtituat ptem ad nos ptinere. Nullum itaq; delectũ: nullam rerꝝ dfiam relinquebat: cũ nullam q̃libet modicã uarietatem faceret: & idifferenter uiuẽdum diceret: inter uitia & uirtutes: quasi æq̃lia atq; idem oĩa essent. Pyrrho heliẽsis negabat quicq̃ aut turpe esse aut honestũ: iustũue uel iniu/ stum. Eadem rõne & in oĩbus quicq̃ uerꝝ esse. Cæterꝝ lege atq; ꝺsuetudine cuncta hoĩes facere. Neq; enim esse quicq̃ potius q̃ illud. Cõsequens ad hæc illi uita erat: nihil qppe dedinabat nihilq; deuitabat: sed oĩa substinebat: & occurren tes etiam currus ĩmotus excipiebat. Herillus Calcedonien sis finem sciẽtiam dixit: cũcta referens ad uiuendum cũ scien tia: ne ignorantiam deiiciamur. Esse aũt sciẽtiam habitum in phãtasiarꝝ acceptione nõ explicabilem uerbis. Aliqñ nul/ lum esse finem dicebat. Sed fm casus uarios: & res: mutari ipsum: ut si idem es & alexãdri fiat statua: & Socratis. Dif/ ferre aũt finem: & cãm quam ὑστέλειαν uocabat. i. fini subiectã: hãcq; & qui sapientes non sunt: suspicari illum nemi/ nem nisi solum sapiẽtem. Quæ aũt inter uirtutem & uitium sint idifferentia esse: hæc quæ superius dixi: Laertius: Cic. lib. de finibus secũdo: quæ cum Aristoni: & Pyrrhoni oĩno uisa sint pro nihilo: ut iter optime ualere: & grauissime ægro tare nihil prorsus diceret interesse: recte iam pridẽ cõtra eos desitum est disputari. Dũ enim in una uirtute sic oĩa esse uo luerunt: ut eam rerꝝ electione spoliarent: nec ei quicq̃ aut unde oriretur darent: aut ubi niteretur: quã amplexabantur su/ stulerunt. Herillus autẽ ad sciẽtiam omnia reuocãs: unũ quoddã bonũ uidit: sed nec optimũ nec quo uita gubernari pos/ sit: itaq; hic ipse iam pridem est reiectus. ¶ Explosa: repudiata cum de risu eiecta: est autem explodere manibus quen/ dam cum sono eiicere: qualiter e domo e theatro ex aliquo concilio eiicimus. ¶ De officio: de actione uirtutis. ¶ Aliquẽ delectum: ut nõ ducerent. Sicut Aristo æque in oĩbus uiuẽdum: aut quicq̃ turpe: aut honestum/ iustum uel iniustum ne/

garent.

garent. Et quæ inter uitium: & uirtutem sunt indifferentia esse: ut Pyrrho: & Herillus.

¶ QVOniam sententia: idest iudicium: & opinio Aristonis: Pyrrhonis: & Herilli illoꝝ. s. philosophoꝝ qui summū bonum non sine uirtute esse senserunt: est iampridem. i. iamdiu a plusculis temporibus: explosa. i. explodendo i scholis dānata. (Explodere enim est concussis manibus loqui uolentem impedire: & ita eum ut indignum eūcere: sicut mutando: econtrario applaudere est etiam manibus assentiri. Componitur aūt ab extra & plaudo au in o). ℣ Qui: philosophi tm̄ licet eorum sententia explosa sit haberent suum: idest debitum: & proprium ius disputandi de officio.

ASCē. Explodo Applodo PET. MAR.

reliquissent: ut ad officii inuentionem aditus esset. Sequimur igitur hoc quidem tempore: & in hac quæstione potissimum stoicos: non ut interprætes: sed (ut solemus) e fontibus eorum iudicio arbitrioq; nostro quantum uidebitur hauriemus.

¶ AD Officii inuentionem: officium non potest inueniri & cōstitui: nisi honesta discernātur a turpib⁹: illi nullum relinquebant ingressum ad officia: cum omnis res ita exæquarent: ut inter ipsas dicerent nihil interesse: est. n. offm̄ agere honesta: turpia uero contra offm̄. Sed cum dr̄ nullam esse differentiam inter honestum & turpe non relinquitur aditus ad inuentionem officii: habito aūt rerum delectu: statim offm̄ inuenīt agere. s. q honestū est: & turpitudinē fugere. Plato in dialogo de uoto sic ait. Prudētes sunt qēliq; agēda: dicēdaq; cognoscūt: q utraq; ignorāt se nō cognoscunt: & agētes: & loquētes q̄ nō oportet. Igīt cū istoꝝ ꝓpria sit p̄ceptio de officiis. ℣ Hoc tpe: scripturus de officiis: inqt: uolo potissimū imitari stoicos: & maxie Panetiū q de officiis accuratissime scripsit: quem fere totū his libris scripsit Cice. hausit. ℣ Hoc tpe: quo. s. ad te scribimus: quē mediis officiis cū in ea ætate sis: in qua nō potes hr̄e pfectā prudētiā ad pfectū offm̄: qd̄ in sapiētē solū cadit p̄parare ac ducere cupio. Segregabo inqt media officia: siue eoīa de ipsis ad tuā institutionē cæterorūq; scribā: ut tādē ad pfectū siue rectū puenias. i. ad tuā pfectionē: & fœlicitatē: quā stoici in sola uirtute ponebāt: cui nome indidere honestū: & cū dicit hoc tpe oñdit Ci. nolle disciplinā stoicoꝝ ita tenere: ut alias reiiciat: cū se academicū pfiteret. Volo inqt in pñtia potissimū imitari stoicos: nec uolo ipsoꝝ singulā uerba interp̄tari: tāq̄ illoꝝ sectæ additus: & disciplinæ: sed id accipiā qd̄ mihi uidebit̄ ꝓbabile: ut decet academicū. Et utr̄ pulchra trāslatione: locos. n. graues & stoicoꝝ opiniones appellat fontes: ex qb⁹ uult haurire. i. accipe id qd̄ ꝓbabile uidebit̄. ℣ Potissimū: maxie qa nō relinqt disciplinā pipateticoꝝ: & academicoꝝ: sed id accipit ubiq; qd̄ ꝓuenit materiæ de qua scribit. ℣ In hac qōne: in inq̄sitione officii. ℣ Segmur stoicos segregādo. s. rectū offm̄: qd̄ oēm hēt pfectionē: & tenēdo solū honestū esse bonū qd̄ nō cōcedebāt academici & pipatetici dicētes tria eē bonoꝝ genera ai: corpis & fortunæ: hæc duo postrema stoici appellabant p̄posita: & aliq̄ æstimatione digna cēsebant: sed nō adiūgebāt ad finē bonoꝝ: quē ex solo pfecto: honesto constituebant: ut in. iii. de fin. latius scribā inqt de mediis officiis q̄ a stoicis neq; in bonis neq; in malis ponebant̄: sed esse dicebāt actiōes: de qb⁹ reddi posset certa rō ut sunt hæc officia: q̄ lr̄is a Cic. mādant̄. Nā Zeno recte facta sola i bonis ponebat: pcta in malis: officia aūt media putauit. Vñ cū Ci. intēdat rudes instituere: & hoies ea rōne qua uersant̄ i societate ciuili: & nō sunt prudētes: dat p̄cepta offiōꝝ. i. actionū de qbus possit reddi rō: q̄re ita factū sit. Iō ait: seqmur stoicos i hac qōne. Nā imitat̄ Panetiū stoicū qui Africanū erudiuit: nec secut⁹ est illā rigiditatē: & seueritatē uteteꝝ stoicoꝝ: de quo ita scribit idē in lib. de fi. Itaq; hō in primis ingenuus: & grauis dignus illa familiaritate Scipionis & Lælii. Panet⁹: cū ad. Q. Tuberonē de dolore patiēdo scriberet: qd̄ esse caput dicebat: si ꝓbari posset: nūq̄ posuit: nō esse malū dolorē: sed qd eēt: aut quale q̄tūq; iesset alicui: deide q̄ rō eēt pferēdi. i. cuius qdē qm̄ stoicus fuit: sn̄ia cōdēnata est: mihi uī eē imanitas ista uerboꝝ. Ci. igīt segr̄ stoicos accipiēdo media officia: & dices solū honestū esse pp se expetēdū: i oibus aliis est fere totus pipateticus & platonicus: in his potissimū q̄ ad gubernationē ciuitatis ptinēt. Imitat̄. n. platonē cui palmā sp tribuit. ℣ Nō ut interptes: nō q̄ uelim inqt tanq̄ illoꝝ disciplinę addictus interp̄tari ad uerbū sn̄ias eoꝝ. i. latine exprimere qeqd illi greece scripserūt: sed hauriā e fontib⁹ eoꝝ q̄ ꝓbabilia uidebūtur: ut facere i aliis opib⁹ scribēdis cōsueui. Cic. n. ut supra dictū est: noluit sibi aliquā certā pscribere disciplinā phoꝝ: sed ex oibus id qd̄ meli⁹ & probabilius uidebat̄ eligit: oratorioq; ornatu cōplexus excoluit. In prīo de fi. sic ait: q̄ si nos nō interptatū fungimur munere: sed tueamur ea q̄ dicta sunt ab his quos ꝓbam⁹: eisq; nostrū iudiciū & nostrū scribēdi ordinē adiūgim⁹: qd hūt cur græca añponāt his q̄ explēdide dcā sunt neq; sint cōuersa de græcis. ℣ Iudicio nr̄o: iudicabo inqt Ci. tanq̄ arbiter nō interps qd̄ ex opinionib⁹ stoicoꝝ tenēdū fit: & sic laudat se dicens futuꝝ se iudicē & arbitrū stoicoꝝ. Interps ad uerbū exprimit id qd̄ interpretat̄: nec aliqd addit aut minuit: hoc est offm̄ fidi interptis. Iudex aūt habet delectū & ea tenet q̄ ꝓbabilia uident̄: reiicitq; ꝓbabilia i quo delectu hūdo op⁹ est iudicio: qd̄ Ci. se iā hr̄e latēter gloriat̄: dicens se nolle fungi in hoc interptis offō: sed iudicis atq; arbitri: qd̄ mai⁹ est. Arbitriū qppe iudiciū est: sed nō oē iudiciū est arbitriū. Iudiciū enim rōne nitit̄: arbitrium ēt uoluntate: pro q̄ ponit̄ aliqñ. Iudex. n. de iure solum iudicare debet: & nō trāsgredi limites rōnis & pscripta legum: arbiter aūt pro uoluntate sua: Arbiter. n. ꝓpie est iudex electus ex cōsensu partium: ut pro sua uolūtate diiudicare & cōprimere possit cōtrouersias: ut postea dicet de Labeone: qui datus fuit arbiter Nolanis: & Neapolitanis disceptātibus de finibus agroꝝ. Cicero igitur non ut interpres: sed ut arbiter accipiet ex opinionibus stoicorum quicqd placuerit ei melius & probabilius iudicio arbitrioque suo uidebitur. Arbiter inquit Nonius dicitur iudex: qui totius rei habeat facultatem: & arbitrium dicitur sententia quæ ab arbitrio statuitur.

Plato

Quare cicero potissimū imitat̄ stoicos in hoc li. d officiis

Zeno pōebat in bōis recte facta solū

Cicero ē tāq̄ arbiter & interps i hoc libro

Arbitrium Iudiciū arbiter Nonius

¶ AD Officii inuentionem: hoc est ut differentias rerum cognoscentes: quomodo utendum officio esset per eos intelligeremus. ℣ Sequimur igitur. Conclusio est: hoc tempore scribentes de officiis. Potissimum ideo hoc ait: quia & academicos & peripateticos quoq; sequitur: aliquid a stoicis dissentientes. ℣ Quæstione: disputatione inquisitione materia. ℣ Non ut interprætes: ut quæ illi dicunt tantū transferamus & nihil ex nobis adiiciamus. ℣ Vt solemus: i libris nostris quos de philosophia græcos imitantes scribimus. ℣ E fontibus eorum: translatio est. ℣ Iudicio: ut eligamus quæ eligēda uidentur. ℣ Arbitrio: uoluntate.

FRANMAT. Pyrrhonis & herilli dictum ASCē.

¶ SI Reliqssent in scriptis suis aliquē delectū. i. aliqd̄ boni & honesti discrimen spāliter de ipso cū q̄dā elocutiōe locuti fuissent ita ut aditus. i. aggressus esset ad iuentionē officii qd̄ i eoꝝ scriptis nullus est: eo qd̄ cōfuse loquunt̄: igīt illi reiecti sunt. Et alii nō reiiciēdi mi⁹ recte disputāt de officio: nos cōsequmur qdem. i. certe hoc est licet nō sp tm̄ hoc tpe & in hac qōne potissimū stoicos nō: ut. i. tanq̄ simus supple stoicoꝝ interptes. i. eoꝝ scripta nihil mutādo/addēdo/aut subtrahendo e græco i latinū uertētes. ℣ Sed nos hauriem⁹. i. extrahem⁹ eoꝝ. s. stoicoꝝ fontib⁹ ut solem⁹ iudicio & arbitrio nr̄o. i. iuxta iudiciū & arbitriū nr̄m tm̄ sup. q̄tū uidebit̄ sup. cōmodūq; ꝓ & eo sup. mō quo uidebit̄ sup. cōmodū. Aduerte aūt grāmatice: quoties p metaphorā. i. translationē loqueris: pseuerabis i eo sic hic Cicero: qa iuēta & excogitata stoicoꝝ fontes uocat subiūgit hauriem⁹: qd̄ ad aquas spectat. nō excerpem⁹ qd̄ ad fructus spectaret. Scies item quoq; duas esse dictiones: nō. n. est compositio hic sed appositio: quia idem est quod & quo leges quoquo ut pleriq;.

PET. MAR. Diuisio triplicit fit.

PLacet igit. Priusq̃ de re disputare incipiat: ut uitetur oīs ambiguitas: offīm prius diuidit. Inde diffinit: nā positio ambigua distinguēda est: & cū sumus in æquocatione debemus diuidere uocē æquocam ī sua significata. Diuisio fit tripliciter. generis in species: ut aialiū alia sunt rationalia alia irrationalia. Totius ī partes. ut domus/aliud est tectū/aliud pauimētū/aliud paries. Vocis in significationes proprias: ut canis significat aial latrabile: sidus cæleste: canē marinū. Et cū fit diuisio noīs p significationes ꝓprias: æquiuocationis partitio nūcupat. Cū oro ambigua in significationes ꝓprias distribuit: discretio ambiguitatis appellat: quā græci amphibologiā dicūt: ut est illud: Aio te eacida romanos uincere posse. Ergo cū nomē plura significans æquocū sit: ut iter eos q ambigunt: cōueniat qd sit id de quo agit. distīguēdū est: & offīm est nomen æquocū: nisi aliqd addat. Nā est offīm mediū & pfectū: mediū ponit̄ est ī ꝓceptis: pfectū siue rectū ptinet ad finē bonoꝝ. Sed in hoc loco utitur Cicero diuisione generis ī species: offīm. n. est tanq̃ genus & duas habet species cōiūctas: offīm pfectū & offīm mediū. Disputaturus ingt sum de medio offō siue cōmuni: qd tendit ad finē & cadit sub ꝓceptis: quibus usus uitæ in oīs partes confirmat. ¶ Disputatio: subtilis ingsitio. ¶ Antequā incipiam⁹ disputare ut oīs tollat ambiguitas. ¶ Definire: patefacere qd sit offīm. Nā cū q̄rimus offīm nō possum⁹ scire quare sit nisi prius qd sit cognouerimus. Vñ in. iī. lib. de fin. bonoꝝ & maloꝝ cōfutaturus opinionē Epicuri de sūmo bono definit uoluptatē: aitq; necessariā eē diuisionē & finitionē rei: oīs aūt in q̄rēdo dicit. quæ uia q̄dā & rōne habeat oro ꝓscribere primū debet: ut qbusdā in fortunis ea res agat: ut iter quos disserit cōueniat qd sit de quo disserat: & in oratore hoc ꝓcipit dicens. Nouerit primū uis: naturā: genera uerboꝝ: & simpliciū & copulatoꝝ. Deide quot modis qdq; dicat: qua rōne ueꝝ falsūue sit: iudicet quid efficiat a quoq; qd cuiq; cōsequens sit: qdq; cōtrariū: cunq; ambigue multa dicēt̄: quo qdq; eoꝝ diuidi explanariq; oporteat. Explicāda igit̄ est uerbis mens nostra atq; inuolutæ rei notitia diffiniēdo aperiēda est. Sigdē diffinitio ē oro q̄ qd sit de quo agit̄ ondit q̄ breuissime. Explicato genere cuiusq; rei uidēdū est quæ sint eius generis siue formæ siue ptes: ut in eas tribuat oīs oro: Finitio ut inquit Fabius: est rei ꝓpositæ ꝓpria & dilucida: & breuiter compræhēsa uerbis enunciatio. Disputatio ꝓprie dialecticoꝝ est: q subtiliter cū rōne formulisq; oīa ingrunt & tractant. Cic. ait in oratore: q̄q aliud uidet oro eē: aliud disputatio: nec idē loqui eē qd dicere. attamē utrūq; in disserēdo est disputādi rō: & loquēdi dialecticoꝝ est: oratoꝝ aūt dicēdi & ornādi. Plato sic scribit in Phedro. In oiō⁹ o puer unicū principiū his q bene cōsulere uolunt esse itelligere quid illud sit de quo cōsulatur: uel oīno aberrare necesse est: pleroscq; uero latet q nesciāt rei substātiā: ergo inquit de nobis ne accidat qd in aliis dānamus qd amor ipse sit & quā uim habeat: diffinitione ex cōsensu posita cognoscam⁹. & post paulo dicit: eos qui bene diuidere res nouerunt ac diffinire dialecticos appello. Arist. in. x. hystoriæ aialium scribit cā uero q̄obrē antiquiores illi authores nō ad hunc iuenerint modū: q quid res esset: atq; substantiæ diffinitio ipsa explicare nō solebant. sed Democritus hanc tetigit primus. Socratis uero tpibus usus quidē: definiēdi increuit: sed indagatio rerū naturaliū desit. Nā oē philosophādi studiū ad utilem uirtutē ciuilēq; usum trāslatū est. ¶ Quod. s. diffinit qd sit offīm. Mirat Ci. Panetiū stoicū disputātē de officiis ptermisisse officii diffinitionē. Sed pace Ciceronis dixerī. Panet⁹ cū esset stoicus ne a dogmate discederet iure suo: & diuisionē officii & finitionē omisit: cū apd stoicos nulla eēt ambiguitas: de qb⁹ officiis disputādū esset: q̄n ut supra dictū est ex correctiōe Zenonis officia media erāt iter honestū & uitiū. Vñ cū dicerent se disputaturos de officiis mediis & actionib⁹: de qb⁹ posset reddi certa ratio. & Zeno nō uirtutis usum ut academici & peripatetici: sed ipm habitū uirtutis p se ꝓclarū eē dicebat: oibusq; affectib⁹ sapiētē uacare uoluit: qd negāt pipatetici. Nō igit̄ opus erat tanq̃ uocē ambiguā diffinīt offīm cū apud stoicos planū eēt officia de quib⁹ dant̄ ꝓcepta eē media: & neq; ī bonis neq; ī malis locari: pfectū āt offīm appellabāt honestū. Cato tenens stoicoꝝ dogma li. iii. de fin. ex stoicoꝝ sīa ita logit̄. Sed cū qd honestū int: id solū bonū eē dicam⁹: ostentaneū tñ est fungi offō: cū id offīm nec ī bonis nec ī malis ponam⁹. est. n. aliqd ī his reb⁹ ꝓbabile: & ita qdē ut ei⁹ rō reddi possit. Est āt offīm quod ita fact̄ est: ut ei⁹ facti ꝓbabilis rō reddi possit. ex quo itelligit̄ offīm mediū qddā eē: qd neq; ī bonis ponat̄: neq; incontrariis: qd rōne actū erat: id offīm appellabant stoici. Igit̄ nō oportebat diuidere: finireq; offīm qd per se clarum erat ex stoicorum disciplina & dogmate. Ergo cum dicebant se daturos præcepta de officiis. De mediis siue cōmunibus sine ambiguitate aliqua intelligebatur. & ideo rem per se claram nō erat opus diffinitione patefacere.

Ambiguitas q̃ græci amphibologiā appellāt.

PLacet igitur: quoniam omnis disputatio de officio futura etiam ante definire quid sit offīm qd̄ a Panetio ptermissū eē miror.

FRAN MAT.

RLacet igit̄. Iā finito exordio opus ipm aggredit̄: prius āt offīm diffinit. qd fieri debere dicit quotiens aliq̃ de re assumit̄ disputatio: ut itelligat̄ qd illud sit de quo disceptatio est. Diffinitio enī diffinitū exponit si ergo officiū diffiniat̄ p aliqd diffiniens qd ipm sit clarius ꝓcipiet̄. Sed ut qualis sit hæc Ciceronis qua hoc loco utit̄ diffinitio. facilius cōpræhēdat̄. Sciēdū multa a topicis diffinitionū species tradi: q̃s oēs nos cū in rhetoricos Ciceroīs scriberem⁹ subiectis exēplis explicauim⁹. Vna tantū ꝓpria est philosophoꝝ q̄ συγτατικὸ & ουσιῶδες a græcis uocat̄. & sic diffinit̄. Diffinitio est rei ꝓpositæ ꝓpria dilucida. & breuiter cōpræhēsa enunciatio. Cōstat āt gñe. specie dr̄ia ul' dr̄iis ꝓpriis qd sit res apt̄ q̃lis sit. & quēadmodū suis mēbris cōstare debeat. plius quoq; ꝓmo topicoꝝ oronē eē diffinīuit qd est eē rei significationē. & nos oronē cōpositā accipim⁹ ex gñe & dr̄ia: uel ex eo qd p modū gñis. & eo qd p modū dr̄iæ se hēat. qd si plures fuerīt partes. pria gen⁹ erit. reliquæ oēs dr̄iæ loco. Et genus diffinito cōmuni⁹ debet esse: dr̄ia uero æq̃lis si una tātū fuerit. Sin uero plures oēs cū diffinito sil' cōuertunt̄: ut si æquū finias. Equ⁹ est aial mortale irrationale hinniēs. Aial gen⁹ est. Equ⁹ spēs. mortale & irrationale dr̄iæ. hinniens ꝓpriū hæc diffinitio cū diffinito cōgruit cætera oīa excludit. rei. n. essentia p substātialia significat. Est alia diffinitio q̃ descriptio ꝓpe noīat̄ nō p substantialia: sed p accidētalia rei essentiā apperiens ut hō est aial sociabile bipes. Hæc fit multis modis. Cū aūt accidētia seu ꝓprietates colligunt̄ ut aial est qd uolūtate sua moueri pōt: Aialis enī accidētia motus sunt possibilitas uolūtas aut mēbra explicātur rei & enumeratio fit partiū ut dom⁹ est q̃ cōstat tecto pariete: & fundamētis ex hac mēbroꝝ partitione qd sit dom⁹ itelligit̄. Nā si una ex his partib⁹ q̃ integrales uocātur defuerit. domus nō erit: aut nō mēbra enumerātur: sed species diuidunt̄ ut aial est qd uel sensu tātū: uel sensu & rōne utit̄: duas enī spēs hic cōplectimur. Aialis irrationalis ut leonis: bouis p solū sensum & rōnē hoies. Et ꝑm hāc partē offīm Cicero diffinit. ¶ Quod a Panetio ptermissum miror. Hic erhodius fuit circa res ciuiles & philosophiā ac liberales artes maxīe īsignis. De officiis scripsit quē Cicero emulat̄. Sed hoc loco repræhēdere uī qd officii diffinitionē prætermiserit. fiunt aūt academicæ sectæ eius quæ uetus uocatur.

Cato stoicos imitat̄

Diffinitio qd sit

Diffinitio

Platōis dictū in phedro

Diffinitio ostat ex gñe spē & dr̄ia

Aliq̃ ē q̃n plures cū diffinito simul cōuertunt

ASCē.

RLacet igitur. Hic ostendit a quo exordiendum sit: quia de diffinitione eius de quo agendum est prætermissa tamen (si multiplex sit) eius distinctione ac diuisione. ¶ Ordo est. Igitur q̃n omnis disputatio futura est de officio placet diffinire ante. i. in principio quid sit officiū: qd ego miror esse ptermissum a Panetio stoico philosopho qui de officiis plurima scripsit. sed marsus ostēdit nō esse mirādum: ostēdit tñ cur miretur dicens.

¶ Omnis. n.

¶OMnis.n.probat Cic.quare Panetius debuerit officiū diffinire: ut si tolleretur omnis ambiguitas:& intelligeret de quo disputandum esset:& istud offīm:& quæ uis huic uerbo subiiceretur. ℣ Omnis institutio:ꝓceptio.& proposito de aliqua re agēda. In oratore sic ait.quicquid est igit de quo rōne & uia disputetur.i.ad ultimū sui generis formā spēmq; reuocandum. ℣ A rōne:nā scientia ut dicebat Plato:nō pōt esse nisi in rōnibus:qua de cā diffinitiones rerū probabat:& has ad oia de quibus disputabat adhibebat. Ideo dicit a rōne qua dialectici utūtur.nā nihil dicunt sine rōne quorū ꝓpria est disputatio.nā dialectici argumētis,& quasi rerū notis ducibus utūtur ad ꝓbandū & ad cōcludēdum:id qđ explanari uolunt.oīs igitur oro q uia quadā & rōne habet debet hīe initiū disputationis a diffinitione:ut uitetur oīs ambiguitas. Diffinitio est patefactio rerum operatarū:cū qđ quidq; sit apitur. Et oīs bona diffinitio cōstat ex genere & drīs ut hō est aial rōnale. Et nihil carens genere & drīs diffinit proprie:sed ita uerbis circūscribitur:ut cū aliis cōe non sit:& intelligatur quid sit id quod eo modo describitur. Res superiores nulla diffinitio cōplectitur. Iccirco ꝙ earum superiora genera inueniri nō possunt. Inferiores ut sunt idiuidua:ipsæ quoq; speciēs differētiis carent:quo circa se dudūtur ēt ipsæ a diffinitione. Mediæ res quæ & habent genera:& de aliis uel de speciebus genera uel indiuiduis prædicatur:species sub diffinitione cadunt: Descriptione utuntur oratores cum patefaciunt uim & proprietatem alicuius rei de qua dicunt. Latius enim uagantur:& pluribus uerbis circūscribunt id qđ uolunt itelligi. Partitio est generis in ꝓprios locos dispositio: ut bonorū alia sunt in aīo.alia in corpore. alia extra corpus: genus in diffinitione positum cū cæteris unit id quod diffinitur:differentia uero separat & propriam facit formam.

Omnis institutio.i. in aliquā sniam itroductio quæ suscipit de aliqua rōne.i.rōnabiliter uel ex deliberatione aut debito mō debet ꝓficisci.i.oriri & incipe ꝓgredi a diffinitione ut itelligat qd sit de quo disputet.i.disquirēdū sit.

¶Diuisio officii ¶Officium

¶Pertinēs ad finē Bonorum. ¶Positū in ꝓceptis,

¶OMnis:ratio cur diffinire officium debeat:aut cur prętermissum a Panetio miretur. ℣ Institutio:inceptio:initium:instituere incipere est. ℣ A ratione:a causa aliqua rationabili.omnis.n.disputatio a ratione cur aliquid sit qui sumi debet: & propterea diffinitione opus est quæ rationem nostram quā suscipimus disputādam dariorem efficit.

¶OMnis enim institutio.i in aliquā sniam itroductio quæ suscipit de aliqua rōne.i.rōnabiliter uel ex deliberatione aut debito mō debet ꝓficisci.i.oriri & incipe ꝓgredi a diffinitione ut itelligat qd sit de quo disputet.i.disquirēdū sit.

Omnis de officio duplex est qō. Hæc ē diuisio officii:quā facit ante diffinitionē. Duplex est inqsitio de officio. Vnū quippe officiū est primū & perfectū:in quo cōsistit sūmū bonū:& hoc officium ab habitu iam parto ipsius uirtutis ꝓficiscit:& non cadit nisi in sapiētē.i.uirtute prædituū & uirorū perfectū. De hoc officio nō dātur ꝓcepta:qm sapiēs ipm exercet q nō eget ꝓceptis:imo pōt ipse ꝓcepta tradere:cū hēat iā pfectionē suā. Sed disputatur solū an oia officia:q̄ a tali habitu uirtutis ꝓficiscūtur:sint perfecta:& an una actio sit maior alia & ꝓstabilior & i qua magis summū bonū cōsistat. Est fortitudo & iustitia:q̄rit in cuius istarū duarū usu magis cōsistat summū bonū:& dicet cōsistere in ipsa iustitia:qm est ad cōseruationē humanæ societatis:& patet satius. Ista igit q̄rere prudētis est. De hoc officio nō est disputaturus:sed de officiis mediis:in qbus hoies se exercent añq̄ puenīāt ad usum uirtutis. Vñ prudētis est hēre delectū bonorū & malorū:& offīm prudētis est ꝓponere finē humanū & inuenire ea q̄ sunt ad finē & cōsiderare pfectionē officiorū:& iter se cōstituere diiudicareq; in quo offīm illud extremū magis consistat. Nā quēadmodū q̄dā actiones qbusdā aliis actionibus ꝓstabiliores sunt:sic finis unus alio fine ꝓstabilior est. Et finis est ꝓstabilior eo quod est ad finē. & cum plures sunt artes necesse est plures esse fines:& ut sese hīnt illa quorū sunt fines: ita sese hīnt ipsi fines:& illud pp qđ ē aliud:ꝓstabili? eo qđ est illi? grā. Prudētis igit ut dicebā est hēre hūc delectū. qđ facit Cice.in lib.de fini.bonorū & malorū in qb? disputat:in quo nō ꝓstat finis bonorū. Istē igit offīm pfectū i quo cōsistit finis bonorū omittet a Cicerone qm nō eget ꝓceptis cū in se habeat oīs numeros:& nō sit cōmune:sed a solo sapiēte.i.uiro pfecto proficiscatur:& usu cumulatæ uirtutis:in.iii.de fini.ex stoicorū snia sic ait:bonorū alia sunt ad aliud ultimū pertinētia.alia efficiētia.alia utrūq; de pertinētibus nihil est bonum ꝓter actiones honestas:de efficiētibus nihil ꝓter amicū: sed & pertinētem & efficiētem sapiētiam uolunt esse. Nam quia sapiētia est cōueniens actio est cum illo ꝓtinēti gñe qđ diximus:qđ autem honestas actiones affert:& afficit id efficiens dici potest: Alterū positum in ꝓceptis:hoc est illud offīcium de quo pōt reddi certa ratio cum actū est. nā ex snia stoicorū:ut dixi:qđ cum rōne agitur offīm est:de hoc præcepta tradūtur:qm non ꝓficiscitur ab habitu uirtutis:ut illud perfectū:sed hoc præcipere est etiā prudētis:cuius enī offīm est finem ultimū cōstituere.i.summū bonū:qa bonū & finis conuertūtur:& sic summū bonū & finis ultimus:& quid agēdum sit imperare:eiusdē est inuenire media:quib? ad finē perueniat:ut sunt hæc media officia:qb? hō instituit ad societatē ciuilē:q̄ cōia sunt oīb?. de qbus Cice.disputaturus est:qm nō sapiētes(qđ esset absurdū)sed rudes īstituere cupit:& ad sapiētiā formare. Sed hæc officia q̄q̄ uidenī cōparata:& tradita ad institutionē uitæ cōmunis:tm ptinent ad illū finē bonorū:& humanā fœlicitatē. Nā his tādē officiis cōsequmur habitū uirtutis:in cui? usu ut uolūt pipatetici:siue hītu ut stoici: finis bonorū.i.fœlicitas cōsistit. Iō dīc q̄q̄ ptinēt ad finē bonorū:tm id min? appet:qa uidētur spectare magis ad īstitutionē uitæ cōmunis:q̄ ad sūmū illū & extremū finē bonorū. Prudētia:& iustitia officiis cōstant inqt Seneca. officia ꝓceptis disponūtur. Præterea ipm de bonis malisq; iudiciū confirmat officiorū executione ad quā præcepta perducunt.

Omnis de officio &c. Nunc offīm diffinit:per diuisionē eius generū. Genera aūt Cicero pro qualitatibus more suo accipit:dicit itaq; duas eius species esse.alteram quæ finē respicit.alteram quæ in ꝓceptis posita est. ℣ Finem bonorū:eum quærimus quis sit bonorū finis:propter quem aliquid agimus:& ad quem aliq̄ nostra operatio refertur. Multi quidē fines sunt:ut multi sunt actus:& artes & scientiæ. Nā ut ait Aristot.omnis ars omnisq; doctrina. Similiter aūt actus & electio bonū quoddā expetere uidentur. Medicinæ finis est sanitas. Nauicularię nauigium. rei militaris uictoria:œconomicæ diuitiæ. Sed multi fines sub uno aliquo supremo consistunt:sicut ars frenorum faciendorū:& cæteræ quæ ad structuram equorū pertinent sub equestri cōsistunt:ipsa uero & omnis bellica actio sub re militarī:res militaris finem habet uictoriam:& eodem modo aliæ artes sub aliis sunt. fines uero qui magis principes sunt omnibus in rebus finibus anteponuntur inferioribus. Sicuti uictoria cæteris operationum

Seneca

Deoffō pfecto nō dāt exēpla

Quare finis est ꝓstātior rebꝰ ꝓcedentibus

Quare cic.omittit offīm q; dī p fectum

Oeconomica rhetorica & aliæ scientiæ.

PET. MAR. Plato

Diffinitio bōa quæ sit

PET. MAR.

FRAN MAT.

ASCē.

FRAN MAT.

finibus: quæ eam p̄cedunt: ſcīæ item ciuili quæ quas diſciplinas in ciuitatib⁹ eſſe: & quales quęq; addiſcere: & quouſq; oportet diſponit. Subſunt res militaris œconomica: rhetorica atq; aliæ ſcīæ. Eadē lex fere qđ agere quiſq; a quoue abſtinere debeat: cōſtituit: itaq; eius finis aliar̄ fines continet. eſt aūt ſūmū humanū bonū: ipſa tñ bonū affectat: q d' eſt omniū agibiliū ſup̄mū: & hoc fœlicitas eſt. Sed Cicero non de oīum rer̄ ſup̄mis finibus loquit: ſed de particularib⁹ honeſti: & eor̄ opationib⁹ dūtaxat. Cū dicit duas de offō eſſe qōnes: alterā quæ ad finē bonor̄ ſpectat: alterā quæ poſita eſt in p̄ceptis quib⁹ cōmunis uita inſtituit ut cum q̄ritur quid ſit prudētia: quid iuſtitia: qđ fortitudo: qđ tēperātia: quid utilitas: qđ honeſtas ad bonor̄ finem qō ſpectat. Cum uero q̄ritur qua rōne hæc uel illa pars iuſtitiæ tractari debeat: quid in hac: quid in illa re fier̄i: quid ab hoc: quid ab illo ſecūdum q̄uis honeſti partē agi: aliud enim iuuenē: aliud ſenē: aliud uirum: aliud fœminam decet: aliud magr̄atū: aliud priuatū. Quæſtio in p̄ceptis poſita eſt quæ ad opationes & uitæ actiones pertinent. In nulla aūt humana re tanta certitudo eſt: quāta in opationibus f̄m uirtutem quæ ſtabiliores q̄ ꝯicientiæ uidentur eſſe: ut ait Ariſtoteles. Nam quid agendum in quaq; re ſit f̄m honeſtatem oſtenduntur.

ASCē. OMnis de officio. Ponit diuiſionem officii duplicē: quar̄ prior eſt officior̄: alter̄ pertinet ad finē bonor̄. i. ad ſpeculationem: qua inquirit quid ſūmū ſit alter̄ ad præcepta: qbus præcipit quomodo offīn exercebit: & de hoc hic principaliter agetur. Secūda diuiſio eſt. Officior̄ alter̄ perfectum & animo rectū de quo dubitari non contingit: alter̄ medium: ideſt in probabili conſiſtens. ¶ Ordo eſt. omnis quæſtio. i. inquiſitio de officiis eſt duplex: unum genus officiorum ſupple eſt: quod pertinet ad finem bonorum ideſt ad inquiſitionem de ſummo bono. Alterum ſupple eſt quod poſitum eſt in præceptis. Quibus ſupple præceptis.

PET. MAR. CVSVS Vitæ. exercitatio. & modus uiuendi. ¶ In oēs partes: nam ut ſupra patuit: nulla eſt uitæ pars: quæ debeat uacare officio: & hæc præcepta unicuiq; ætati cōueniunt: quibus inſtituit paraturq; uita hois ad perfectū offīm: quod ptinet ad finē bonor̄. Superioris generis: illi⁹ officii: qđ pertinet ad finem bonor̄. Nam quærit prudens: an omnia officia p̄fecta ſint: ut ſi quæratur uter magis meretur laudē fortitudinis: ille. ſ. q fortī aīo articularis morbi dolores: & febrīū æſtus cæteroſq; corporis cruciatus: an ille qui patit̄ dolores pro ſalute patriæ: p̄fecto hic magis q̄ ille. & hoc eſt maius offīn fortitudinis: q̄ primum: & ſic de ſimilibus. Sed iſta iudicare prudētis eſt. ¶ Et quæ ſunt generis eiuſdē. ſ. quæ ſunt ſimilia inter ſe & talia. cognoſcere āt perfectionē officior̄ prudentis eſt. Vnde dicit Ariſto. i. ethices. Singula bene per propriam uirtutem efficiuntur: quæ cū ita ſint: fit ut bonum humanum ſit operatio animæ per uirtutem: & ſi plures ſint uirtutes p optimam & p̄fectiſſimam: iudicare autem q̄ nam ſit perfectiſſima: illius eſt: qui uſum habet uirtutis. ¶ Quor̄ aūt officior̄ qbus. ſ. inſtituit uita cōis & ſocietas inter ſe: ordo eſt. ea. ſ. officia quor̄ tradunt p̄cepta q̄q̄ pertinent. ¶ Id: qđ pertineāt: qm̄ hæc officia tandē ducūt ad illū finē. ¶ Minus appet. i. nō uidēt: qm̄ uident cōparata magis ad eruditionē uitæ cōis q̄ ad finē bonor̄ cōſequendū: ſed reuera ad id ptinent: & id tādē efficiunt. ¶ Vitæ cōis: qm̄ mediū offīn cōe eſt oīb⁹ in quo q̄ſq; pōt uerſari: iō & cōe offīn dr̄: in eo āt in quo cōſiſtit finis ſolū ſapiēs uerſat. ¶ Quāq; ptinent ad finē: q̄uis in his mediis et cōſiſtat finis ille: ſi reſpicere uolum⁹ ad habitū uirtutis: q talib⁹ parat officiis: & p cōſequens finis bonor̄: ſed q̄ in ſe hoc habeāt hæc officia: nō apparet in prudētib⁹: qbus officia nō ad id tradita uident: ſed ad eruditionē cōem humanæ uitæ. Itaq; his exercēdis habitū uirtutis cōſequimur. unī in ethicis dicit phūs oēs habitus ex opationib⁹ ſimilibus fiunt. quapropter tales quaſdā opationes reddere oportet: ipſar̄ nāq; dr̄ias habit⁹ ipſi ſequitur: recte igit̄ dr̄ iuſtū fieri agentē iuſta: & tēperātem tēperata: qui uero hæc nō aget nunq̄ erit bonus. Idē dicit Plato in. iiii. de rep. his uerbis. Iuſta agere iuſtitiā gignit in aīo. Iniuſta uero iniuſtitiā: ut ſalubria ſanitatē inducunt: inſalubria morbū. Signum habituū eſt iquit Ariſt. ipſa uoluptas atq; dolor. ¶ De quibus: officiis mediis & cōibus de quibus p̄cepta traduntur.

Ariſto. FRAN MAT. CVSVS Vitæ: qđ hoīum exigit & poſtulat uita. ¶ Cōfirmari ſtabilis i bona actiōe: cōſtāſq; reddi. ¶ Oīa ne'of. & cē. ut prudētiæ offīn eſt: rōne q̄dā delectū hēre bonor̄ & malor̄. Iuſtitiæ ſuū cuiq; pro dignitate tribuere: fortitudinis res magnas appetere: humiles cōtēnere: & labores cū utilitatis rōne perpeti. Tēperātiæ libidinē atq; alios nō rectos ipet⁹ ai rōne moderari: & ſeruare i reb⁹ oīb⁹ modū: q̄r̄ nū ii fines p̄fecti ſint: & nū finis iuſtitiæ maior ſit fine prudētiæ & tēperātiæ: ſicut eſt reuera. Nā plus eſt ſuū cuiq; tribuere: q̄ bona a malis diſcernere & tēperātē in oī uitæ actione eſſe: qđ unſi tātū: aut certe paucis prodeſt cū illud plurimis. Bonū āt tāto maius eſt quāto latius patet: oēs qdē perfecti ſunt: ſed alius alio maior eſt & dignior. Quær̄ it̄ nū offīn utilitatis perfectū ſit: & dr̄ p̄fectū eſſe ſi modo utilitas quā ſeq ſtudeamus ſeiuncta ab honeſtate nō fuerit. Nū pudicitia Lucretiæ q̄ metu famæ ſexto Tarqnio ſuccubuit p̄fecta fuerit. Et p̄fecta qdem fuit: nihil enī mens peccauit & coacta uiolari paſſa eſt. Eodē tñ cū ſe occidit nullo modo ſeruauit offīn: nū. n. p̄babili cā fecit. qđ. n. ad eā infamiā ptinebat. Cū ſibi conſcia pudicitiæ ſeruatæ eſſet: quātū in ipſa fuit. Nunqđ ut cum uirtus cū uirtute cōfertur & uera dignior & utilior ſit: quæritur. ¶ Quor̄ āt of. Quæ iqt officia uitā & mores inſtruūt: & i p̄ceptis poſita ſūt: ſpectāt qdē ad finē bonor̄. Sed cū ea tradunt finis ille min⁹ eſt euidēs. exempli gr̄a doceāt qſpiā: qūo aliū i cōtrahēdo: ul' emēdo: ul' uēdēdo decipe poſſit: & ne id faciat: admoneāt: hoc offīn finē hēt hōeſtatē: q̄ iubet ne turpe aliqđ faciam⁹. Sed dū p̄cipim⁹ ultim⁹ finis quē dixi min⁹ appet: qm̄ d eo nō loqmur: nec. n. oīo ꝯſideram⁹: ſed uitā poti⁹ & rōnē recte agēdi reſpicim⁹. Cū uero dr̄ nō eē cupiā iniuriā faciēdā: nō eē quē q̄ decipiēdū: qm̄ ꝯtra hōeſtatē ſit hic finis tāgit̄ qa illd cū noiem⁹: ſtati cōſiderem⁹ ꝯtet. Sed n̄ō idē accidit cū p̄cepta aliq̄ tradim⁹ recte agēdi: quo aliqđ fieri uel nō fieri debeat: nihil. n. de fine loqmur. iōq; ille min⁹ euidēs ē. ¶ Inſtitutionē ui. c. qm̄ uitā hoīum inſtituūt: Cōem āt uitā quottidianā oīum f̄m rectitudinē: & decor̄ uſuēdi cōſuetudinē itelligit. ¶ De g. de officiis. n. ſolūmō tractat: q̄ i p̄ceptis poſita ſūt: & uitā inſtruūt qđ faciēdū & nō faciēdū ſit i oī negocio p̄ſcribētia. ¶ His libris: de officiis qui ſunt tres.

ASCē. VSVS Vitæ. i. uſualis uita poſſit cōfirmari. i. ſtabiliri & approbari i oēs ptes. i. ad quālibet ptē uitæ amplexādā aut refutādā. ¶ Exēpla gñis ſupioris. i. prioris: uidelicet ei⁹ quo iquirit qđ ſūmū bonū: ſunt hmōi. ¶ Ne pro an oīa officia ſint p̄fecta: & nīquid aliud offīn ſit maius alio: & ſupple oīa ea q̄ ſunt eiuſdē generis. i. modi & naturæ. ¶ Aūt pro ſed q̄q̄ ea officia quor̄ offōrū p̄cepta traduntur: ptinēt ad finē bonorū. i. ad ſūmū bonū (p̄cepta enim p̄ſupponunt iquiſitionē de ſūmo bono: nihil enim rite p̄cipit: qđ nō in ſummū bonū ordineāt: nec pōt tale p̄cipere qui neſcit: quid ſūmū bonū ſit: tñ id: uidelicet q̄ ad finē bonorū ptineant min⁹. i. nō apparet uel min⁹ q̄ de aliis quia uident magis ſpectare ad inſtitutionē cōis uitæ de quibus ſup. officiis ad p̄cepta ptinētibus explicādū eſt nobis. i. mihi. ſ. Ciceroni in his. i. meis libris.

¶ Alia

Ariſto. teles in ethicis Plato

Vtrum utilitatis offīn ſit perfectum.

¶ALIA diuiſio eſt officii. Facit aliã diuiſionẽ officii Cic. ſed idem dicit qđ in ſupiori: licet aliis noĩb⁹ offĩ ipm appel' let. idẽ. n. qđ pertinet ad finẽ bonoꝝ: eſt pfectũ offĩ: & qđ ponit in p̃ceptis eſt mediũ. Quoddã eſt offĩ qđ recte fiẽ appellat. & dr̃ a græcis κατορθωμα. i. rectũ offĩ: pfectũ offĩ dr̃ rectũ: & rectũ pfectũ: κατορθωμα ſignificat rectũ offĩ ſiue recti effectionẽ. ℣ Hoc. i. offĩ mediũ appellãt alio noĩe cõe: qm̃ oĩbus cõuenit: pfectũ uero ſolis ſapientibus. Offĩ dicunt ſtoici id qđ cũ rõne fit: de quo p̃mus Zeno ſtoicoꝝ p̃ceps ſcripſit: qđ dicebat eſſe actionẽ naturalib⁹ apparẽtibus p̃priam: officia ingt Diogenes dñt ea quæ rõ faciẽda ſuaſerit: ut parẽtes honorare: patriã tueri: amicos parare: illiſq; adeſſe. Offĩ ingt Donatus dr̃ q̃ſi efficiũ: ab efficiẽdo: qđ unicuiq; p̃ſonæ cõuenit: græce dr̃ κατηκον. Ita enĩ Zeno primus actionẽ ſtudioſam appellauit. ℣ Atq; ea officia media & perfecta. ℣ Ratio probabilis: qm̃ qcqd cũ rõne fit offĩ uocatur a ſtoicis: & cõtra offĩ qcqd rationi repugnat.

PET. MAR.

κατορθωμα

Zeno

Offĩ

FRAN MAT.

¶ATq; etiã &c̃. Hic apte oñdit Cice. q̃lis ſi offi/cii deſcriptio ſit: cũ aliã ei⁹ diẽ eẽ diuiſionẽ. Sed qũo exorĩt q̃ facile tñ ſoluĩt: qũo uni⁹ rei plures ſunt diffinitiones: ſiue deſcriptiones p diuiſionẽ: rñdeñ res multas eẽ: quaꝝ una eſt ſubſtãtia: & plura ſunt accidẽtia: ſi p̃m ſubſtãtiã res diffinit: illa p̃pria & uera diffõ ẽ: ut hõ ẽ aial rõnale mortale. Si hõi accidit qualitas ut ſit alb⁹: pñt & aliæ accidere mlte ut ſit bon⁹: malus: robuſt⁹: ibeciłlis: nõ eſt igr̃ uitiũ ſi alia: atq; alia diuerſaꝝ qualitatũ fiat diuiſio: qđ circa ſubſtãtiã fieri nõ põt: p̃m quã ut dixim⁹ una ẽ dũtaxat diffõ. Fit igĩt duplex officii diuiſio: quaꝝ utraq; duplicẽ ei⁹ cõplectit̃ q̃litatẽ. ℣ Perfectũ aũt &c̃. id pfectũ offĩ ingt eẽ: qđ cũ honeſto cõuertit̃. Si pfectũ ergo rectũ: & cõtra ut ſtoici diſputabãt. ℣ Quicqd honeſtũ id pfectũ: & nihil pfectũ: qđ non honeſtũ dicentes κατορθωμα opus uirtutis. i. rectũ ſignificat. eſt. n. κατορθεω egregie & cũ uirtute aliquid facio: & κατορθωσις correctio. ℣ Hoc aũt cõe offĩ καθηκον uocant. Prim⁹ oĩum ſic appellauit Zeno atticus. author Laert⁹. Erat aũt deprauatus locus hic græca dictiõe q̃ eſt καθυκον: ſubducta: q̃ hi p̃batæ fidei codice a me eſt repta. ℣ Sic diffiniũt. Sic ingt ſtoici καθηκον diffiniũt nihil rectũ uelint itelligi qđ idẽ pfectũ nõ ſit. Exẽpli gr̃a. Clã apud te q̃ſpiã pecuniã depoſuit: repetẽti reſtituis: offõ fungeris recto: qđ ſi rectũ ẽ pfectũ ẽ: iferr̃ priæ bellũ obiicis te p̃ ei⁹ ſalute piculis hoſtes repellis: patriã a pturbatiõe liberas: fungeris itẽ offõ pfectõ. Potes circũuenire quẽpiã emẽdo/cõducẽdo/lõcãdo/ & aliqd hmõi otrahẽdo: nõ facis rectũ: & pfectũ tuũ hẽtur offĩ: qđ ſi tuæ utilitatis gr̃a faceres uehemẽtiſſime peccares. ℣ Mediũ offĩ: hoc offĩ nõ penitus honeſtũ & pfectũ ur̃ eſſe: cur tũ factũ ſit: rõ p̃babilis reddi põt. Exẽpli gr̃a. Deponit aliqs apud amicũ pecunias: efficiẽ idem poſtea patriæ hoſtis: repetit pecunias: denegat amicus: cognoſcit. n. obfuturꝝ patriæ plurimũ: ſi eas reddiderit: accuſatur qđ depoſitũ nõ reſtituat: ſe excuſat & rõnali utitur cauſa: hoc ideo facio quia inutile & dãnoſum fore: patriæ. Si reddaĩ: itelligo: Timoleon Corinthius Timophanẽ fratrẽ ducẽ a Corinthiis delectũ cũ per milites mercẽnarios tyrãnidẽ occupaſſet. Cuius particeps eẽ poterat interficiẽdum curauit: huius offĩ medium fuit nam cur id feciſſe rõnabilem cãm attulit: q̃ legibus patriæ paruerit: & ſuoꝝ ciuium libertati conſulerit.

Inter p fectum offĩ & mediũ

¶ATq; pro &: eſt etiam alia diuiſio officii nã dr̃ &. i. etiã quoddã offĩ mediũ. i. in p̃babili cõſiſtens & ſup. quoddã pfectũ: de quo. ſ. dubitari nõ cõtingit. Ego aũt opinor q̃ ſup. uocem⁹. i. appellemus offĩ pfectum: offĩ ſup. rectum: qđ offĩ perfectum & rectũ græci diſtiniunt. i. deſcribũt diffinitione indicante qđ noĩs κατορθωμα. i. recta effectio ſiue rectũ offĩ: nã offĩ dr̃ quaſi efficiũ. i. effectio aut pro ſed: ipſi uocant hoc ſcilicet offĩ medium cõe. i. quaſi oĩbus conueniens. ℣ Atq; ipſi ſup. græci diffiniunt ea ſupple officia tã dicta. ſ. rectũ & mediũ ut diffiniant id offĩ eſſe pfectum qđ ſit rectũ. ℣ Aũt pro ſed ipſi dicunt id officiũ. eſſe mediũ: qđ. i. de quo cur ſit factum poteſt ratio probabilis reddi.

ASCẽ.

Offĩ q̃ ſi efficiũ dicitur

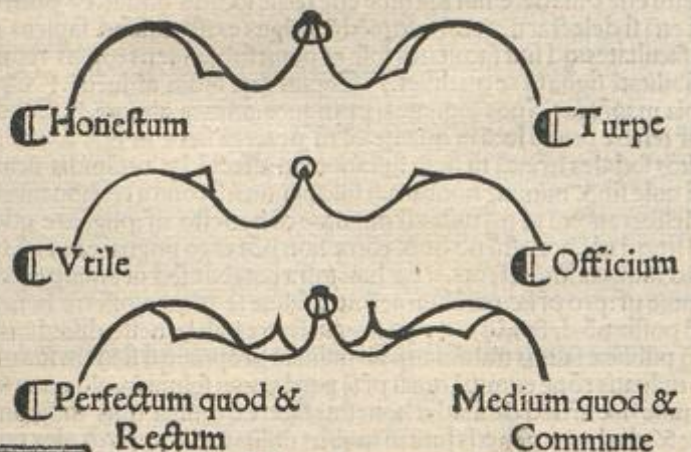

Riplex igĩt ẽ (ut Panetio uidet⁹) ꝯſilii capiẽdi deliberatio. Nã hõeſtũ ne factu ſit: an turpe dubitant: id qđ in deliberationem cadit:

PET. MAR.

Riplex eſt igĩt. Panetius quẽ Cic. imitat: triplicẽ putauit eſſe cõſilii capiẽdi deliberationẽ. nã p̃us cõſultam⁹ an ſit honeſtũ id de quo futura eſt deliberatio. Inde an ſit utile: demũ an aliq̃ repugnãtia ſit iter utile & honeſtũ. ℣ Deliberatio: pri⁹ inq/rimus inde cõſultam⁹: poſtea eligim⁹. Cõſultam⁹ de reb⁹ inde terminatis: & q̃ p̃nt aliter ſe hr̃e: & cõſultam⁹ de his reb⁹ agẽdis q̃ nr̃a ſunt ptãte. Nam cõſultatio uerſat̃ i his q̃ plærũq; fieri p̃nt: ꝺſultam⁹ nõ de finib⁹: ſed de his q̃ ad fines ipſos p̃ducũt: oĩs cõſultatio eſt ingſitio: ſed nõ oĩs ingſitio eſt cõſultatio: qppe multa ingrim⁹ de qb⁹ nõ cõſultam⁹. Electio cũ rõne eſt atq; mente: qa p̃ſupponit habitum aut bonum: aut malum: bonum enim aut malum eligere poſſumus. Eligibile illud eſt quod in conſultatione præferimus: omnis electio eſt conſultatio: ſed non omnis conſultatio electio eſt: poſſum⁹ enim aliquando conſultare & non eligere aut deliberare. ℣ Factu: dum fit: & ut fiat. ℣ Cadit in deliberationem: ideſt de quo homines ſolent conſultare & deliberare.

Electio cũ rõne p̃ſuppo nit habi tum

FRAN MAT.

¶Riplex eſt ut Panetio &c̃. Facta officii diuiſione: & eius oſtenſa parte de qua tractãdũ ab eo ſit totius operis diuiſionẽ facit quq; partitã. Cũ. n. offĩ ſit uirtutis actio: merito cũ qd agẽdũ eſt q̃rĩ aut deliberari a nobis ſolet honeſtũ ne ſit illud an turpe. Vtile an inutile. Et qa utilitas cũ honeſtate ſæpe pugnat: quotiens aliqd utile eſt: qđ idem honeſtũ nõ eſt: naſcit hinc alia: & ea p difficilis cõſultatio. honeſtũ ne ſit qđ utile uidet⁹. Quærimus item duobus p̃poſitis honeſtis utrũ honeſtius: & duobus p̃poſitis utilibus utrũ utilius q̃ duo p̃termiſſa a Panetio mirat̃ Cic. & repræhendit. Ariſt. tria tñ ad capiendũ conſiliũ p̃tinere dixit honeſtũ: utile: ꝺcũdum: & tria ad repudiãdũ: turpe: inutile: moleſtũ. Vt Panetio ur̃. Aliter. n. Ci. ſentit & diuidit. ℣ Cõſilii capiẽdi: cũ facere aliqd uoluerit. ℣ Honeſtũ qđ rep̃hendi nõ poſſit: ut occidere tyrãnũ: & pr̃iã in libertatẽ uẽdicare. ℣ Turpe: ut tyrãnidẽ occupare.

Hõeſtũ contra turpe

ASCē. TRiplex igit̄ est. Distinguit secūdū membrum quod ꝓsequi uult. uidelicet officiū mediū qđ in p̄ceptis ꝓbabilius cōsistit. ostendens ꝑm panetiū triplicē esse consilii capiēdi deliberationē ꝑm se aūt quinquplicem quaꝝ pria est: an honestum sit factū an turpe. Secda si hoc & illud honestū utrū sit honestius. Tertia an utile sit an inutile. Quarta si duo utilia utrū eoꝝ utilius. Quinta si alterꝝ honestum alterꝝ utile utru acceptabilius. ¶ Ordo est deliberatio capiendi consilii. i. de capiēdo cōsilio circa officium est ut uidetur panetio triplex. ¶ Nam sup. qui deliberant dubitant an id quod in deliberationē cadit sit honestū factu. i. ut fiat aut turpe.

PET. MAR. distrahi

¶ CONsiderando: diligenter inspiciendo quid sit honestū aut turpe. ¶ Distrahunt. in diuersas sn̄ias trahunt. nam distrahi est in uarias sn̄ias & occupationes trahi: & maxime referr̄ ad aīum. ¶ Contrarias. inuicem oppositas. ¶ Tū aūt inquirūt: hæc est secūda pars qua quærit an sit utile id qđ est agendū. ¶ Inquirūt: subtiliter iuestigāt & cōsultant. Cōmoditatē utilitatē: lucra. ¶ Iocūditatē oblectationē aī: ut erigere theatra celebrare ludos: porticus ad tp̄s extruere: nemora excolere & cætera id genus.

facultas Copia

¶ Ad facultates reꝝ: abūdātiā & reꝝ possibilitatē Facultas est ea uis & potentia qua facere & agere possumus. ¶ Copias reꝝ affluentiā. Copia iterdū significat multitudinē minorē in exercitu. Sic̄ apud Virgiliū. Quæ sit me circū copia lustro. Copiæ totū exercitum. Vnde in aciem copias eduxit. Liuius inquit & copia siue copiæ significat reꝝ abūdantiā. ¶ Opes q̄ sunt ad supfluitatē. Vñ diuitiis utimur: opibus colimur. Iō scribit in Cælio: deinde cæteræ res q̄ expetunt̄: opportunæ sunt singulæ rebus fere singulis: diuitiæ ut utare: opes ut colare: honores ut laudēris: uoluptates ut gaudeas. ¶ Ad potētiā: ut sint potentes & factiosi ac principes in ciuitate. & ut habeant magnam clientelam: & ea omnia quibus se & suos defendant: ut uult natura: illos enim tueri debent. ¶ Conducat: utile sit. ¶ In rationem utilitatis. nam hæc omnia ad utilitatem spectant: & tendunt. ¶ Cadit: uenit & cōrinet utilitatem de qua consultatur. ¶ Tertiū: hæc est tertia ps: & rō dubitādi in ipsis deliberationibus. ¶ Id qđ uſ utile uſ dixit: cū reuera nihil sit utile qđ nō honestū: & sic oē honestū: est utile: cōuertunt̄ ista maxīe stoicoꝝ sn̄ia: q̄ nil cēsebāt utile nisi qđ esset honestati cōsūctū: cum aliqđ pria facie appet utile uſ añponēdū honesto. Vñ orīt dubitatio in cōsiderādo deliberādoq;. ¶ Rape: p uim: & quodā appetitu. Nā rape est aliena p uim auferre: inde raptores: rapit ergo utilitas: reuocat honestas. Reuocare: ad se retrahere: nā reuocamus rē tanq̄ nr̄am. ¶ Distrahat: i diuersas sn̄ias & opiones trahatur. ¶ In deliberatio. post. s. inquisitionē & cōsultationē. ¶ Ancipitē: lubricā: dubiā: & uarīā. ¶ Vtilitatis. n. spē inspecta rapimur appetitu: reuocamur aūt rōne ad ipsam honestatē & sic ambigimus quid sequamur. Appetitus. n. recte rationi non parens appetit utile. ratio autem honestum: quod est maxime e natura quæ honestum amat & utile quod uacet honesto: si utilitas sine honestate dici potest auersatur & odit.

Rapeſ Qua rō ne repp̄hēditur panetiꝰ i diuisione officiorum FRANMAT.

¶ TVM autem &c̄. Secunda diuisionis Panetii pars utile aliquid sit an inutile. Subiicit aūt utilitati ēt iocūditatē Cic. ¶ Inquirūt p seipsos cōsultant cū aliis. ¶ Cōmoditatē. est. n. aliquid cōmodū: idē tñ minus utile. Cōmodū est multos hr̄e seruos: idē tñ inutile si pauciores sufficiant. ¶ Iocūditatē: nō solū cōmodi: sed delectationis ēt rō hñda est: qđ nisi cū honestate coniūcta utilitas fuerit repudiāda erit. Iocūdū est totos dies ludis: theatris & lupanaribus ipartiri. idē tñ. nullo mō utile aut honestū: rhetori nō satis ē aliqđ honestū esse ꝓsuadere: nisi idē utile esse facile iocūdū oñdat. Et ꝓpterea seorsum de his præcepta dat. Nō. n. si ꝓdest tñ: sed etiā si delectat negociū suscipiēdū: uulgus existimat: sed sapiens nihil iocūdū esse dixerit: si honestū non idē sit. ¶ Ad facultates: q̄d sint facultates ipse exponit subiungens copias rerum: opes & potentiā. Nā ad hæc genus ē facultas q̄ possibilitatē signat i re qualibet. ¶ Copias reꝝ oīum affluētiā. ¶ Opes seruitia clientelas: hospitia: sodalitates. ¶ Potētiā: impia magistratus. Suos cognatos: ꝓpinquos: affines: amicos. ¶ Conducat id nec ne &c̄. utile sit an cōtra. Exēpli gr̄a utile uſ tenere primū locū in ciuitate: cū tū ꝓpterea sæpe in nos concitetur inuidia: & peamus utile. item uſ multos clientes multos sodales hr̄e: cū tū sic in suspitionem affectādæ tyrānidis uenire possumus: ergo inutile. ¶ In rationem utilitatis: ut si utile sit: & minime nociturum suscipiamus: si contra relinquamus.

Inter opes & copia m

¶ Tertiū dubitādi &c̄. Tertia est consilii capiēdi deliberatio: cū id q̄d utile est pugnare cū honesto uſ: pugnare qdem reuera utile cū honesto nullo mō pōt: Cū utile nihil sit: qđ idē honestū nō sit: & cōtra: non pōt ergo pugnare sed uſ. Neq; hoc ad sapiētem q̄ errare nō pōt: aut decipi: sed ad multitudinē referas. Veꝝ hæc infra patebūt: sed ut tantisp. intelligas exēplū subiicere placuit: incolumitatem seruare utile uſ: pro pr̄ia: parētum ac fratrū salute se piculis offerre honestū est: qui ergo incolumitatis suæ seruādæ cā pr̄iam: cū possit: nō defendit: aut parētes: aut fratres: ab honesto discedit. idq; utilitatis cā facit: cui? maiorē a se rōnē hñdā credit: q̄ publicæ salutis trahit̄: itaq; ab utilitate propria: qđ si idem sua utilitate contēpta defensionē aggredit̄: uincit honesti rō utilitatis rōnē eum: itē qui si pr̄iā perdat non solum incolumitati suæ consulere pōt: sed p̄mia igentia: & diuitias cōsequi: utile hoc uſ: sed dissuadet honestas facere q̄ omnia q̄uis difficillima prius ppetienda iubet q̄ hmōi aliqđ tentādum hæc & alia huius generis sunt in quibus utilitas ad se nostros aīos rapit: & ab eadē honestas reuocat. ¶ Videt natura re uera nō est cū nihil utile sit quod nō honestum. ¶ Distrahit̄. utilitas. n. suadet honestas dissuadet. ¶ Ancipitē. dubiā uel duplicem sed si dubia res oīno ut Cicero p̄cipiet omittenda.

ASCē. Terenti? dū in dubio ē animus paulo mem̄to huc uel illuc impellitur

¶ IN Quo cōsiderādo. i. in cui? cōsideratione aī supple cōsiderātiū uel deliberātiū detrahunt̄. i. diuisio trahūt sæpe in cōtrarias sn̄ias. ¶ Aūt p sed disquirūt tū. i. deide aut cōsultant deinde ad cōmoditatē: q; pro & iocūditatē uitæ: hoc est an sit cōmodū & uoluptuosum. Itē ad facultates rerum atq; copias: ad opes. i. diuitias & ad potētiā quibus ipsi possent iuuare & se & suos sup. amicos & necessarios. ¶ An. s. id de quo deliberant. conducat. i. utile sit necne: ideſt an nō q̄ ois deliberatio uel q̄ deliberatio cadit. ¶ Omnis. i. tota in rōnē utilitatis hoc est an sit utile an inutile: sicut præcedens in rationem honestatis: an. s. sit honestum an inhonestum. ¶ Tertium genus dubitādi & per cōsequens deliberādi est cū. i. quando id quod uidet utile: uidet pugnare. i. contēdere de ōstantia & eligibilitate cum honesto. ¶ Enim pro quia. quū ideſt quando utilitas uidetur rapere ad se: ita scilicet q; sit utile & non honestum: & quum. i. qñ honesta est: econtra. ideſt econtrario uidetur reuocare. i. quod inique raptum est per reuocationē appropriare ad se ita q; sit honestū: sed non utile sit. i. contingit sup. tunc ut animus distrahatur. i. in diuersas sententias trahat deliberando & afferat ancipitē. i. dubiam & periculosam curam cogitandi. Hæc ex panetio q̄ ut imperfecta repræhendit author dicens.

¶ Hac

¶ HAc diuisione repræhendit Cic. Panetiũ in diuisione: quã ille fecerat in triplici deliberatione cõsilii capiendi in qua duo ut ipse ait ptermissa sunt: cũ maximũ uitiũ sit in diuisione aliqd pterire: qppe nõ solũ deliberam⁹ an aliqd honestum sit: sed duobus ppositis honestis: utrũ sit honesti⁹: & sic de utili: ne aliqd in diuisiõe ptermittat. At certe pace Ciceronis dixerim. ¶ Nõ decebat Panetiũ stoicũ dare gradus ī ipso honesto aut utili: cũ snia stoicoꝝ honestũ qd̃ est solũ bonũ nõ cre sat. Vñ dicit Cato apud eũdẽ ī libris de fini. hoc ãt ipm bonũ nõ accessione neq; crescẽdo: aut cũ cæteris cõparãdo: sed ꝑpa ui sua & sentim⁹ & appellam⁹ bonũ: & paulopost. Tuẽda est hæc snia maxie stoicis: q nihil aliud in bonoꝝ nũero nisi honestũ eẽ uoluerũt: & dicebãt id solũ eẽ bonũ qd̃ eẽt honestũ: nec ut dixi: dabãt gradus: sed dicebãt: pua ẽ ut magna culpa: & oĩa peccata sũt paria. Iõ nõ oportebat neq; decebat uiꝝ stoicæ: ꝑfessiõis dare gradus in honesto: sed iure an iniuria Cic. reꝑhẽderit Panetiũ: ipse uiderit: & ego doctioribꝫ de spẽ dimittendũ cõsiderãdũq; relinquo. ¶ Cũ ꝑterire aliqd: nã ī diuisione a gñe gñalissimo ad spẽs spãlissimas descẽdẽdũ est: & nihil reliquẽdũ. Vñ a gñalissimis ad spãlissima descẽdente iubet Plato qescere: sic. n. scribit ī eo dialogo q ciuilis de regno inscribit. Præstat aũt p media ꝓgredi ptiendo: sic. n. facilius meliusq; id eas iueniem⁹. hoc aũt ad illa q̃ ingrũtur totũ referre. Et in phedro sic ait. Meminisse rursus optet nõ prius posse aliquẽ discẽdi artẽ ad sũmũ callere: ad psuadendũ atq; docẽdũ ut rõ supior nobis oñdit: q̃ ueritatẽ eaꝝ rerꝝ: qs dicit: ut scribit cognouerit: uniuersamq; rem diffinire & diffinitione posita rursum ꝑm spẽs usq; ad ī diuidua diuidere nouerit: Si paneti⁹ nõ fuisset stoicus: uitiũ ꝓfecto ī hac diuisiõe cõmisisset: nõ descẽdẽdo usq; ad ī diuidua: qd̃ fecisset Plato & Aristot. eorũq; familiæ: nã dabãt ī his reb⁹ gradus. Plato. n. qd̃ ī phia ichoatũ erat neq; ꝓfectũ: ꝓgressionẽ quãdã ad uirtutẽ appellabat: qd̃ nõ dixissent stoici: qd̃ ãt erat absolutũ id uirtutẽ Pla. dicebat. Stoici uero dicẽtes oĩa peccata eẽ paria eos q natura doctrinaq; ad uirtutẽ lõgẽ ꝓcessissẽt: nisi eã plane adepti eẽnt fũme miꝭos eẽ dicebãt neq; iter ipsoꝝ uita & iprobissimoꝝ qcq̃ oĩo itereẽ. ut Pla. tãt⁹ ille uir prim⁹ phius si ꝓfecte sapiẽs nõ fuerit nihilo meli⁹ q̃ qs iprobissim⁹ nec beati⁹ uixerit. Sed hoc bõa uenia Ci. dicm̃ sit. q forte aliq̃ alia rõne mouebat: q me fugit: & iõ ī hoc nec audaculus eẽ uolo nec ptinax. ¶ Vtrũ honesti⁹. ī. alteꝝ de duob⁹ honesti⁹ sit: cũ duo ꝓponãtur hõesta iudicãdũ ẽ: utrũ illoꝝ sit hõesti⁹. ¶ Rõne: modũ cõsilii capiẽdi. ¶ Triplicẽ: tripliciter diuidẽdã: nã ī tres ptes diuisit cõsilii capiẽdi deliberationẽ. ¶ Primũ igit faĉ auditorẽ attẽtũ & docilẽ: ꝓponẽs cũ enumeratione expositiõe diuisiõeq; quo ordie singula tractare itẽdat: sic poetæ faciũt ī suis ꝓpositionib⁹ maxis. Docilẽ igt Fabi⁹ sine dubio: & hæc ipsa ꝑstat attẽtio: sed & illud si breuiter & dilucide sumã rei de q̃ cognoscere debet auditor iudicaturim⁹: qd̃ Home. atq; Virg. operꝝ suoꝝ ꝓncipiis faciũt: nã isti⁹ rei modus ẽ: ut propositioni similior sit q̃ expositiõi: nec quo modo qdq; sit actũ sed: de qb⁹ dicturus sit orator oñdat. ¶ De hone. qd̃ facit in hoc prio libro ī cuius calce dicit de duobus honestis utrũ honestius & pari rõne de utili agit in secũdo uolumine. ¶ De cõparatione: hoc facit in ultimo.

¶ HAc diuisiõẽ &c̃. paneti⁹ nũc reꝑhẽdit q duo ptermiserit. nõ tm̃ digni⁹ oĩno ppea reꝑhẽsiõe paneti⁹ uꝫ: aut. n. exprimit aliqd ī diuisiõe: aut necario subintelligit nõ exprimit ī diuisiõe panetii cõpatio duoꝝ honestoꝝ & duoꝝ utiliũ: cũ tm̃ de hõesto & utili tractat: nẽo ẽ q nõ itelligat eẽ utili aliqd magis utile & honesto magis honestũ. Præterire aliqd. oẽs. n. rei q̃litates siue spẽs & ꝑpetates de qb⁹ dicẽdũ ẽ diuidẽdæ sũt. Duob⁹ ppositis hõestis: ut si ꝓponat pria ne an parẽtes pot⁹ seruãdi sint cũ utrũq; liceat erit pria pot⁹ seruãda: qa id honesti⁹ ẽ. Cũ ea oĩum caritates cõplectat. ¶ Itẽ duobus ppositis utilibus. ut si deliberet dãda ne sit opa rei militari: an mercaturæ: iure ciuili an medicinæ. ¶ Ita quã. concludit nũc Ci. Primũ est. n. quẽ ordinẽ seruaturus sit declarat ī quo docilẽ facit. prio ingt libro de honesto tractabo & duobus propositis honestis utrũ honestiũ⁹. In secũdo de utili & utiliũ ad inuicẽ cõparatione. In tertio de utilis & honesti pugna.

¶ HAc diuisione &c̃. sed Marsus aliꝫ sentiet: ut uidebis. Ordo ẽ. Cũ. i. tametsi ꝑmittere aliqd in diuidẽdo. i. dũ diuisio fit. sit maximũ uitiũ: tm̃ sup. duo sunt ptermissa sup. ī hac diuisiõe. ¶ Nec p & nõ eteni nõ solet deliberari. i. deliberatio fieri solũ utrũ sup. aliqd sit honestũ aut turpe: sed ẽt ppositis duob⁹ honestis. i. postq̃ duo honesta pposita sunt: sup. solet deliberari utrũ sup. illoꝝ gallice. Le queldes deulx. sit honesti⁹. i. le plus honeste eu honorabile. q; p & itẽ. i. cõsiliꝫ duob⁹ utilib⁹ ppositis sup. deliberari solet utrũ sup. sit utilius. ita. i. hoc mõ repit gallice on troue. Est. n. ipsonale uerbũ: rõnẽ quã ille Paneti⁹ putauit eẽ triplicẽ: debere distribui in qnq; ptes. Primũ igit disserẽdũ est de honesto: sed dupliꝫ: qa disqrit primũ an sit hõestũ an inhonestũ: deide si duo sint honesta: utrũ honesti⁹. tũ. i. deide disserẽdũ ẽ pari. i. cõsiliꝫ rõne de utili. an. s. sit utile an inutile: & utrũ utilius si duo sint: & post. i. ultio loco disserẽdũ. i. disqrẽdũ est. i. oportet disquirere de cõparatione eoꝝ. s. honestũ & utilis hoc est si unũ sit tm̃ honesti & alteꝝ sit tantum utile: utrum sit acceptabilius.

Hac diuisione (cum ꝑterire aliquid maximũ uitiũ in diuidẽdo sit) duo a Panetio ꝑtermissa sunt. nec. n. solum utrũ honestũ: an turpe sit deliberari solet: sed etiã duobus ꝓpositis honestis: utrũ honestius. Itẽq; duobus ꝓpositis utilibus: ntrũ utilius. Ita q̃ ille triplicẽ putauit esse rõnẽ: ī qnq; partes distribui debere repetitur. Primum est igitur de honesto sed dupliciter. tum pari ratione de utili: post de comparatione eoꝝ disserẽdum.

¶ Hõestũ a nã iuestigat: cui⁹ semĩa hoĩb⁹ ĩgenia sunt.

¶ Honestius. ¶ Minus honestum.

¶ Vtilius. ¶ Minus utile.

RIcipio generi animãtiũ oĩ ẽ a natura tributũ: ut se: uitã: corpusq; tueat: declinetq; ea q̃ nocitura uidẽt: ꝙq; sint ad uiuẽdũ necessaria ingrat: et paret ut pastũ, ut latibula, ut alia eiusdẽ gñis

OFFI. TVL.

RIncipio. Incipit tractatus ī quo ut oñdat hõestũ eẽ ꝑm naturã: & nos hr̃e semina uirtutis: & quosdã igniculos a natura datos: eũdẽ ordinẽ sequit̃: quẽ ī libris de finib⁹ bo. & ma. licet illic de dogmate tm̃ agat̃: hic ãt de dogmate & ꝓceptis: illic dicit petẽdã eẽ originẽ sũmi boni ab ipsa natura: & ut facili⁹ et dilucidi⁹ iueniat: qd̃ naturæ hoĩs apussimũ sit: ponit pria naturæ ꝓncipia: & ea q̃ oĩb⁹ aialibus cõi lege cõpetũt. Inde ponit dr̃iam iter bẽluã q̃ tm̃ sensu mouet̃: & hoĩem q hẽt rõnẽ. i. itellectũ: q̃ tandẽ efficit̃ ī ipis studiosis recta rõ. i. prudentia: q̃ hõ differt ab hoie. Vñ cũ pulchrũ sit hoĩem differre a bestiis rõne: q̃to pulchri⁹ ẽ recta rõne. i. prudentia hoĩem hoĩ antecellere: & sic scrutãdo paulatĩ naturã humanã: iuestigat pricipia uirtutũ: ex qb⁹ cõflat illud honestũ: de quo erit disputãdũ: & oñdit ĩnata nobis eẽ semina honesti offorũq;. Seneca etiã dicit.

PET. MAR.

Dr̃iam nota. Hic iter hominẽ & bæluã.

Seneca

Aialiū exẽpla hic nota digna

Declinare

Pastū & latibula

Iustinianus.

Cato.

In quo pticeps est hō cū bælua.

Adesta

Seneca

Insita sunt nobis oīum artiū semina: magīq; ex occulto deꝰ pducit īgenia: & alibi dīc. Docīles natura nos edidit: & rōnē dedit ipfectā: sed q̄ pfici possit. In ultimo de fini. bo. & ma. sic ait. Totī qōnis eiꝰ q̄ hētur de fini. bo. & ma. cū q̄rit ī his qd sit extremū & ultimū fons repiendꝰ est: ī quo sint p̄ma iuitamēta naturæ: quo iuēto oīs ab eo q̄si capite de sūmo bono & malo disputatio ducit. ℣ Pricipio: p̄mū oīum natura hoc tribuit hoībꝰ aīantibꝰ. ℣ Oī gñi aīantiū: tā rōnaliū q̄ irrationaliū. ℣ Tributū: cōcessū liberalitate q̄dā naturæ cōis parētis. Tribuimꝰ liberaliꝰ q̄ demus. Vñ natura optīa parens hoc tribuit oībꝰ aīantibꝰ. ℣ Tueaī defendat: qm̄ oē aīal seip̄m diligit & se in optīo fui gñis statu ꝛseruare cupit. Ita tribuēte natura. Se accipit tā q̄ genꝰ: & postea distīguit ī uitā & corpꝰ uitā ne mors iferaī: q̄ oē aīal fugit tā q̄ ultimū quoddā oīum terribiliū qd expiēdia patet: nā unūqdq; aīal duce natura uitat mortē & se defendit. Euolāt e nidis auiculæ & latebras q̄rūt rapi timētes: nā & īmergūt sese emergūtq; anaticulæ. Vituli: boues &c. id genꝰ cornibꝰ utunt & calcibꝰ. Apes: uespæ: cæteraq; īsecta aculeis. Aquatilia ēt id fugiūt. Oē deniq; aīatū corpꝰ ne aliquo detrimēto afficiatur: ut frigore: & aliis q̄ corpi molestias asserūt: & singulis ēt ptibꝰ ipsiꝰ corpis: q̄ p se cā sunt q̄ oīs suas ptes integras hr̄e cupit. In ultimo de finibus ait. Iure igīt grauissimi phī initiū sūmi boni a natura petiuerūt: & illū appetitū rer̄ a natura cōmēdatar̄ ingeneratū putauerūt oībus: q̄ cōtinent ea cōmēdatione naturæ: qua seipsi diligūt. ℣ Declinet: uitet & fugiat declinare ꝓpe est motu corpis & gestu aliqd uitare. ℣ Paret: acgrat. ℣ Vt pastū: cibum dixit: non potū: q̄n satis est fluuius & aqua quæ passim fluit ad potū. ℣ Latibula: latebras in quibus lateat declinans contrariū & aliquod detrimētum. ℣ Alia eiusdem generis: qaæ sunt his similia & necessaria ad tuendam uitam: quod unūquodq; animal facit duce natura.

FRAN MAT.

Principio &c. Habita officii diligēti diuisiōe: facta itē totī rei tractādæ ptitiōe q̄dā q̄si formā hōestatis añ oculos ponit eiꝰ: Initia pfecta natura oñdens eē q̄ cū multa hoī cū aliis aīantibꝰ cōia cōcesserit hoc uno pene tus differre uoluit: q; eius mēti rōnē dedit acrē: ingētē: celerrime multa siī agitātē sagacēq; per hāc rōnē ad oīs honesti actionē deducti sumꝰ: & prudēter facere: iuste: fortiter: moderate didicimꝰ sicuti: & hoc loco & lib. ii. de fini. doctissime colligit Cice: merito igīt ut honesti originē patefaceret. Sigillati de eo sēm officia tractaturus altiꝰ repetit: & quādā q̄si faciē qd ipse ait ꝓpus efficit: ut quale id sit itelligaī de quo futura disputatio ē. ℣ Principio: a p̄ncipio cū p̄mū cœpunt eē. ℣ Oī tā rōnali q̄ rōne carēti. dicit qd sit cōe oībꝰ amātibꝰ ꝓpus: deīde qd itersit iter rōnale & irrōnale. ℣ Vt se &c. ipe declarat subdens uitā corpusq; tueaī hoc ē ab oī re noxia defendat. ℣ Declinet. euitet effugiat. ℣ Acgrat: ad p̄ntē necitatē. ℣ Paret: ēt ad futuras qd q̄dā aīalia faciūt: ut formicæ. ℣ Vt pastū: cibꝰ potiꝰ bæluar̄ est q̄ hoīum pastus. Et Virg. ait cū sese e pastu referūt de cygnis: sed hic loqtur de cōibꝰ utriq; generi. ℣ Latibula: gbus ab imbre: frigore: uento: niuibus se defendant & hæc ꝓprie ferar̄ dñr: cum latebræ sint hoīum. Liuius tū dixit ī uepres in latebris ferarum noctem unam ꝗlituit. ℣ Et alia generis eiusdē quæcunq; ad usum uitæ necessarium pertinent.

ASCē.

Principio generi. Hæc est ps executiua totius opis q̄ diuidit ī tres libros. In quor̄ prīo docet qūo officia ducaī ab honestate & ab oīs uirtutis gñe. In secūdo qūo ducaī ab utili q̄ ad res honorē & gloriā spectat acqrēdā. In tertio ponit dr̄ias iter honestū & utile & docet utrū sit eligibilius. In hac ār pte inuestigat honestū a natura oñdēs honestatis semina hoībus ingenita esse: & qd hoies bæluis p̄stent. ℣ Ordo est. Attributū est suū & ut declinet. i. euitet: ea q̄ uideaī ei nocitura: q; pro & ut sup. ingrat: & paret. i. comparet & acquirat ea sup. q̄ sint necessaria ad uiuendum: ut pastum quo nutriatur: ut latibula in quibus lateat ut occultetur: ut alia eiusdem generis.

PET. MAR.

Iustinianus.

Cato.

¶ COMmune aūt: dicit nūc cōe eē oībꝰ aīalibus creare sibi sīle in specie. ℣ Cōiūctionis: copulatōis Nā ius naturale est: qd̄ natura docuit oīa aīalia. Nā istud ius ingt Iustinianus: nō solū humani gñis proprīū est: sed oīum aīaliū q̄ in cœlo: q̄ in mari: q̄ i terra nascunt: a quo descēdūt mr̄imōia liberoq; ꝓcreatiōes: educatiōes. ℣ Et cura q̄dā eoq; neq; enim ut ingt Cato: hæc inter se cōgruere possent: ut natura & ꝓcreari uellet: & diligi ꝓcreatos nō curaret: atq; ēt in bestiis uis naturæ perspici pōt: quar̄ in fœtu & in educatione labore cū cernimus naturæ ipsius uocē audimus. ℣ Sed inter hoīem & bæluā: posuit hactenus ea q̄ oībus aīalibꝰ cōpetunt iure naturali. Nūc ponit dr̄iā q̄ est inter hoīem participē rōnis: & bæluā rōnis expter̄. Hō quippe mētem hēt agētem & contēplatricē: estq; aīal p̄stabilissimū oīum aīaliū. Sensu/uisu/gustu/auditu/odoratu/& tactu. Nā bælua si rē uidet moueī: & ad illā ꝓperat: & segtur odorē: nō per se: sed per accidens. Nā canis inuestigans leporē odore: cū primū assequī ferā dimittit odorē: & hēt rōnē nisi q; sensibus exterioribus moueī. ℣ Adest: quod nō longe abest. Illud dr̄ adesse qd̄ paulopost futur̄ est: aut qd̄ aduenīat: sed p̄sens est: id quod iam uenit. Dicimꝰ adest Scipio: cum uideī ad nos pergens. ℣ Paulū sentiens p̄teritum aut futur̄: qa non hēt pfectā memoriā & reminiscentiam ut hō: nec hēt prudētiā: qua futura ex p̄teritis ꝓuidemus: q̄ tria faciunt hoiem antecellere bæluis īfinito īteruallo. ℣ Hō aūt descripta bæluar̄ natura transit ad naturā hoīs: ut inueniat igniculos uirtutis a natura datos: & qd naturæ humanæ cōsentaneū sit: esset qdem absurdissimū. si hō diuinū aīal nō haberet naturam qua a cæteris differret. ℣ Rōnis: intellectus hō dr̄ia bestiis rōne: q̄ est in ipso quoddā diuinū. ℣ Per quā rōnē: & rectā rōnē. i. prudētiā & uirtutē qd̄ nil aliud est nisi pfecta rō. Rō pfecta ingt Seneca: ꝓpriū hoīs bonū est: cætera illi cū aīalibus cōia sunt. ℣ Cernit cōsequētia: hoc prudētiæ ꝓpriū est: futura ex p̄teritis ꝓuidere: nā prouidentia est qua futur̄ aliqd uideī. Vnde idē Cicero scribit in dialogo de legibus. Sic ingenii aciem ad bona diligenda & reiicienda contraria: quæ uirtus ex ꝓuidendo est appellata prudentia: quid eo dici: aut cogitari poterit beatius? Vñ per prudētiam. i. rectam rationem possumus consequentia cernere.

FRAN MAT.

¶ COMmune ār ut cōe est se uitā corpusq; tueri oībus animātibus: ita cōiunctionis & ꝓcreandi sīlem sibi spēm appetitus cōis est. Cū. n. naturali īnstinctu mortale se esse aīal oē cōpræhendat p̄ succession̄ uiuere cupit. hic aūt appetitus p̄cipue in hoīe est: q; serit arbores: q̄ alteri sæculo p̄sint: ut hēnius dicebat: cognoscit. n. filiis & posteris suis ꝓfuturas. hanc naturæ uim oībus aīantibus tributā ius naturale appellant iure cōsulti: idq; sic diffiniuit: ius naturale est: qd̄ natura omnia aīalia docuit. Nam ius istud nō humani generis propriū est: sed oīum aīalium: quæ in terra: q̄ in cœlo mariq; nascuntur: auium quoq; cōe est: hic descendit maris atq; fœminæ cōiugatio: quā nos matrimoniū appellamus: hinc liberor̄ p̄creatio: hinc educatio. Videmus. n. cætera quoq; aīalia: feras ēt bestias istius iuris peritia censeri. Cōiūctionis ut coeant cum eiusdē generis aīalibus: quod in brutis ferme promiscue sit. Et in hoībus factitatū est a principio cū in agris passim uagabanī bestiar̄ more qd̄ in proœmio rhetorices Cicero ait: primus ār coeundi appetitus hoīes a ferino uictu ad cul-

Commune autem animantium omnium est coniūctionis appetitus procreandi causa: & cura quædam eorū quæ procreata sunt. Sed inter hoīem & bæluā hoc maxime intereſt: q; hæc tantum quantum sensu mouetur: ad id solum quod adest: quodq; præsens est: se accommodat: paulum admodum sentiens præteritum: aut futurum. Homo autem qui rōnis est particeps. per quā

tiorem

tiorẽm uitã traduxit:qđ tñ alii multi ex poetis:tum Oui.tradit in faſtis his uerſibus de uenere loquẽs:illa rudes aĩos hoĩum ꝺtraxit in unũ. Et docuit iũgi cũ pare quẽq; ſua ꝑma feros habitus hoi detraxit ab illa:uenerũt cultus multaq; cura:ſolo ſtoicos tñ Ci. eſt ſecutus:q primã aiantis appetitionẽ fuiſſe dicũt ſeĩpm tuẽdi atq; ſuãdi:ita docẽte nã:neq; n. fas erat aĩal ĩpm ul' alienũ a ſe fieri:uel oĩno id fieri ul nõ ſibi maxĩe ꝓpĩquũ fieri:cũ igit nãm ſibi ipſi maxĩa ꝺcordia & caritate deiũxiſſe:ut & noxia ꝓpelleret:& q̃ ad ſui ꝺſtãtiã eẽnt utilia ſuſcipet/uoluptatẽ uero ꝑmã appetitionẽ aĩantibus fuiſſe falſum eſſe:& eã ſiquid eſt acceſſionẽ eſſe. ¶ Cura q̃ q̃dã &c̃. ut nutriãt:qđ aues & q̃drupedes faciũt:hoĩes uero etiam ueſtiũt inſtituũt moribus/artes edocẽt:nõ. n. ut alibi ait Ci. ꝺueniẽs eſſet:ut natura ꝑcreare uellet: ꝑcreatos uero negligeret. ¶ Sed inter hoĩem &c̃. nũc qd interſit inter hoĩem & bẽluã oñdit:bẽlua. n. tm̃ ſenſu:hõ ẽt rõne mouet:illa ad id qđ adeſt ſe accõmodat:hõ nõ ꝓntia ſolũ itellígit:ſed & ꝑterita meminit & futura ꝺiecturis mẽtis:ac rõne colligit. ¶ Sen ſu:q rõnabilis eſt:& uerbis cũ brutis cõis:ſentiũt enim bruta pinde ac nos & ſenſu mouent ut gaudii:timoris. Sed inter bona & mala ſic ut nos diſcernere nõ ꝓnt:qa rõne carẽt.qua & meminimus ꝑterita & colligimus futura & ꝓntia ítelligimus ac diſponimus. Plato atq; Ariſto. quatuor eẽ aĩas dixerũt:uitale ut in uermibus & cæteris ferme ĩfectis q̃ mouent dũtaxat/ſenſitiuã:ut in brutis aĩalibus/in q̃bus gaudii & timoris ſenſus eſt. Intellectiuã:ut in hoĩe q & cogitare & iudicare põt:nãlẽ ſiue uegetatiuã:q̃ eſt in herbis & arboríb?:nã & enaſcunt creſcũt has oẽs uitas in hoĩe eſſe multi ſcribũt:ſed qđ hõ aliquo ſenſuũ ꝓcipit:id rõne diiudicat quale ſit qđ bruta nõ faciũt:ſunt ꝑterea tria in aĩo q̃ rei agendæ ueritatiq; dominant. Sẽſus intellectus/appetitus/ſenſus nullius rei agẽdę ꝓncipiũ eſt:ſed tm̃ apꝓhendit. Intellectus eligit ſeq uel nõ ſequi. Appetitus uero ſequit ut uitat. Quod adeſt:qđ prope eſt:& ĩãiam futurꝫ eſt:uel ĩãiam ꝑteriit. ¶ Præſens eſt: qđ cernit:q đ iam euenit. ¶ Paulũ admodũ &c̃. ſentiũt quidã ꝑteritũ & futurũ multa ex brutis:ut equi/boues/leones/ut ſi/canes/ſed paꝫ admodũ. Quanq̃ mira de canibus & equis ſcribũt hiſtorici. Cani quidã tãta memoria eſt:ut nulli præter q̃ homini maior ſit. Equi uero ꝓlagiunt pugnã amiſſos lugent dños/lachrymaſq; interdum deſiderio fundũt:author Plinius. ¶ Hõ uero &c̃. nõ idem in hoĩe cõtingit:q cum ſit rõnis ꝓticeps nõ ꝓntia ſolum intelligit:ſed futura etiã multo ante ꝑuidet:paulatim aũt ad ſingulaꝫ uirtutum initia q̃ a natura manent aperienda defendit:ſimul & eaꝫ uim propetatẽq; oñdit. ¶ Rõnis:cuius ut alio loco ait Cicero prima homini cum deo conũctio eſt.

¶ COMmune aũt oĩum aiantium. i. quod in oĩbus animantibus reperiũ eſt appetitus cõiunctionis. i. coitionis ſeu coitus cã procreandi. i. progignendi ſibi ſimile. ¶ Et cura quædam. i. cuſtodia & ſollicitudo eoꝫ quæ ꝓcreata ſunt. ¶ Sed hoc intereſt maxime. i. præcipue inter hoĩem & bẽluã. i. pecus ſeu beſtiam & quodlibet animal irrationale. ¶ Q đ hæc .ſ. bẽlua ſentiens admodum. i. ualdẽ paulum. i. modicũ præteritum aut futuꝫ accõmodat. i. applicat ſe ſolum ad id qđ adeſt:& quod præſens eſt:& hoc tm̃. i. intantum quantum. i. inquantum mouetur. i. afficitur ſenſu. i. ſenſualitate. ¶ Homo aũt qui eſt particeps rationis per quam rationem cernit. i. prouidet.

ASCẽ.

¶ CONſequẽtia:ea q̃ ꝺſequunt̃. i. cognoſcit cãs rerũ:& effect? cauſaꝫ atq; res p cãs ſuas. ¶ Progreſſus:futuros exitus quo res ꝓgrediat:& quo tẽdat. ¶ Quaſi añceſ. tanq̃ ea q̃ añceſſerũt:hõ prudẽs cognoſcit futura p cãs effectrices & ſigna tanq̃ ea quę fuerũt:& hoc facit ítellectus:& obſeruatio reꝫ quę ſũt:& accidũt in uita hũana. ¶ Silitudines cõ. Nam

PET. MAR.

ꝺſequẽtia cernit:cãs reꝫ videt:earũq; ꝓgreſſus: & q̃ſi añceſſiones nõ ignorat:ſimilitudines cõparat:rebuſq; ꝓntib? adiũgit:atq; annectit futuras:facile totius vitæ curſum videt:ad eãq; degẽdã ꝑparat res neceſſarias.

prudẽs cũ uidet aliq̃ ſigna cognoſcit qđ futuꝫ ſit pp lõgã reꝫ expientiã:& obſeruationẽ/cõparẽdo cũ aliis ſignis q̃ ꝑceſſerũt:poſt q̃ accidit aliqđ magni. Iõ canit Lucanus aliquos cognouiſſe:& ꝑuidiſſe bellũ ciuile futuꝫ ex ſignis q̃ fuerãt ẽt ꝑ mariĩ:quo tãti motus in rẽp. fuerũt:& iõ ſubiũgit rebus ꝓntibus adnectis futura. i. futura ex ꝑteritis ꝑuidet:qđ ꝓ priũ eſt hoĩs hñtis rectã rõnẽ. ¶ A diũgit:cogitatione. ſ. & q̃dã directione rõnis ad ueritatẽ iudicio & ígenito acumine: plus eſt ad nectere q̃ adiũgere:adiũgimus rẽ ſepatã:adnectimus ꝺiũctã quẽadmodũ pãnũ filo adnectimus. ¶ Curſũ uitę. i. aĩo & prudẽtia cõplectit oẽm uitæ ꝺſequẽs ſtatũ. ¶ Videt oculo. ſ. mẽtis. i. habilitate nãli quã habet:& ſolertia/habilitas eſt diſpoſitio q̃ hõ operat:& aĩa ꝑm corporis inſtrm:& eſt qdẽ habilitas naturæ. nõ iduſtria nra cõparata:ſed innata nobis:hæc habilitas nõ reſpicit ullã aliam uirtutẽ ꝑter prudẽtiam & appellat oculus aĩæ naturalis:cui ipſa prudentia imprimit ut uirtus ipſius oculi:ideo prudẽtia opponit ſtultitiæ:quia ſtultus nõ hẽt illã habilitatem/ut prudens:& hęc habilitas hẽt habitus bonos & malos:bonus habitus prudẽtia eſt:malus uero malitia dr̃:quæ eſt pars uitii & aſtutia/uaſtitas/callíditas/& malitia in ordine cõuenit cum prudentia:ſed peccat in bono fine ꝺſtituẽdo. Malitioſus enim ꝓponit malũ finem:& inuenit oĩa media:quæ mala ſunt/tendendo ad illum finem. Prudens uero bonũ finẽ cõſtituit:& ꝑ media ꝺiuncta honeſtati ad illum pergit. Eſt igitur habilitas prudentia naturalis:cuius contrarium dr̃ malitia. ¶ Degẽdã: ſuſtẽtandam cum rõne:unde uitam degere eſt prudenter:& e natura uiuere.

Cãs

Hilitas

Vitã degere

FRAN MAT.

Conſequẽtia

Cauſa

¶ CONſequẽtia cernit. inter ꝺſequentia & cãs hoc ĩtereſt:ꝙ cõſequẽtia añcedẽtibus ꝺiuncta ſunt ut ſol cã eſt diei non enim ſol eſſe poterit:qn̄ dies ſit/& dies qn̄ ſol/cãæ uero nõ ſemꝑ:eas Ariſtoteles q̃tuor poſuit/efficiẽtem:quæ eſt mouẽdi ꝓncipiũ. Materialẽ ex q̃ aliqd fit:formalẽ & ſpẽm ex qua unũqdq; format. Et finalẽ cuius gr̃a qđlibet efficit. Sed efficiens duplex eſt extrinſeca & intrinſeca. Intrinſeca uirtus actiua extrinſeca uirtus cœli:materialis eſt cui aliqd iſit qđ materia ſit:ut æs ſtatuę:& ꝑm hãc conſideraꝫ ex q̃:inq̃/circa quã. Formalis eſt eius q̃quid debet eſſe rõ diffinitiua: ſicut aĩa eſt forma hoĩs:igneitas forma ignis. huiuſmodi aũt formalis cãs id eas appellauit Plato. finalis eſt:ut ſanitas ambulãdi hæc aliaꝫ oĩum cã eſt nã ipſa efficiẽtẽ mouet efficiens mãm. Qua mota forma iducit. Ex his cõpræhẽdimus cãs q̃ſdã eſſe: q̃ ſtatutũ hñt effectũ:ut cãm efficiẽtem. Et aliquis q̃ nõ:ut finalẽ:põt enĩ ambulare q̃ſpiã. Et id nõ ſanitatis gr̃a facere. Sed hic Cicero ſimplr̃ loquit cãmq; intelligit:quæ aliquẽ euentũ ꝑcedit:& ꝑpoſtero ordine utit. prius enim cãæ ſunt:deinde ꝺſequẽtia:quæ cãs añcedẽtes ſequunt̃:ut ex iugi pluuia uel ꝺtinua ſiccitate/futurã cognoſcimus annonę charitatẽ. ¶ Earũ reꝫ nõ cauſaꝫ:qũo ĩcedere:qũo ꝓgredi res debeãt:hoc aũt totũ ad prudẽtiã ſpectat. Exẽplí cã:ſi Romanos quiſpiã nimiũ ambitioſos:& diuitiaꝫ cupidos. quõdã uidiſſet:& futuꝫ ꝓpterea dixiſſet:ut bella ciuilia gererẽt:qbus ꝓuicias ꝑ us populo Ro. ſubiectas:mox Romã ipſam deuaſtarẽt. is cãs reꝫ & eaꝫ ꝓgreſſus multo anteq̃ acciderẽt:duce aĩ rõne ꝓcepiſſet. ¶ Añceſſiones:nõ ſolũ ipſas reꝫ cãs uidet:quæ plerũq; aptę & manifeſtæ ſunt:ut nimia ſiccitas cã penuriæ: nimia aeris intẽperies peſtilẽtię. Sed ſi qđ eſt qđ ipſas cãs añcedat ut cũ ex ſignis quibuſdã & ꝓnoſticis futurã ꝓcipit aeris intẽperiem:quæ peſtilẽtię cã ſit. Itẽ nimias pluuias aut ſiccitatẽ:quæ charitatis annonæ cã ſint. ¶ Silitudines comparat:ſtatim declarat qũo ſimilitudines cõparat:quia rebus ꝓntibus annectit/atq; adiũgit futuras:meminit ſiccitatẽ nimiã fuiſſe:& ſterilitatem ſecutã:uidet accidere ſimilẽ ſiccitatem:ſimilẽ etiam ſterilitatem iudicat futurã:legit ꝓpter uiolatos legatos ſæpe geſtũ bellum idem cũ accidit aut dubie bellũ paſſuros uiolatores opinat̃. ¶ Totius uitæ:non ſolum præſentia:uerum etiam futura quæ uſui ſint cõparat:curſum uitæ totius rõne cõpræhendens.

Signa boni & mali tẽporis exẽplis colligũt

ASCē. ¶CONsequētia.i.ea quæ aut necessario:aut uerisimilr:ꝺsequēter.i.futura sunt:& per q̄ uidet.i.ꝺsiderat cās rer:&ꝑ gressus.i.ꝑductiones/&ꝓcessus seu exitus a causis depēdētes ear.s.rer:& per q̄ non ignorat:imo cognoscit q̄si ante cessiones.i.ꝑncipia antecedētia ex quibus sequat:& per quā cōpat similitudines.i.de similib⁹ similiter iudicat:& ad iūgit:atq; annectit rebus pntibus sup.res futuras:& uidet.i.oculo mētis inspicit facile cursu totius uitæ & præparat res necessarias ad eam.s.uitam degendam.i.usq; ad defunctionem agendam.

PET. MAR. ¶EA dēq; na.ui rōnis:potēta itellectus. Si ca/ paret a nā ipsa inqt Cato apud eūdē in libris de fi/ nibus nos ipellit:ut eos quos genuerimus amem⁹: & hoc nascat:ut ēt cōis hoium iter hoes nālis sit cō mēdatio:ut oporteat hoiem ab hoe ob idipsum ꝙ hō sit nō alienū uideri:hō est aīal sociabile ꝑ natu/ rā:q̄ hoies ꝺiūxit. Vñ ꝺgregatio hoium ciuitas ap/ pellata est:q̄ nā ꝺstat nō necessitate:ut uult Aristo. in libris de rep.qm̄ natura ipsa uult & iubet:ut ho/ mines ita ꝺgregent nā cū cętera aīalia ꝺiūctionem iter se habeāt naturalr:multo magis hoies hēre de bēt:cū sint natura apti ad cœtus/ꝺcilia/ciuitates / & mōdus sit tāq̄ cōis ciuitas:cuius singuli hoies ꝑtes sūt/& ciues. Vñ illud natura cōseq debet:ut cōem utilitatē nr̄æ añponamus. Igit̄ illa uox ihumana: ut inqt Cic.& sceleratа dr̄:eor q negāt se recusare quo minus ipsis mortuis terrar ꝺium diflagratio ꝺsequat. ¶ Cōnis colloqi. Hæc sunt semina iustitiæ:q̄ dat cuiq; qd illi debet:estq; a natura maxie:qm̄ hō ab hoe nō est alienus. ¶ Inge/ nerat:in ipsa gnatione iserit:in primis maxie & añ oia. ¶ Præcipuū:maximū & singulare. Præcipuus signat ꝑter cætera natura uult ut filios ꝑcipue amemus.i.supra cæteros. ¶ In eos:erga eos:q ex nobis nati sūt. ¶ Celebrari:freq̄ntari & co li. ¶ Cœtus:ꝺgregationes hoium:q̄s ciuitates appellauerūt. ¶ Obedire:ut alter alteri obediat ꝙ cōi utilitate sine aliq̄ discordia. ¶ Ob eas cās.s.supradictas:ga uita degēda est:& filii ꝓcreādi:alēdiq; & cœtus frequētandi. ¶ Suppeditēt abūde sufficiāt:suppeto est uerbū neutrū:& sic suppedito eius frequētatiuū. ¶ Ad cultū:ornatū corporis:& ea q̄ ad uictū necessaria sūt. ¶ Nec sibi soli:qm̄ ipellimur a natura:ut alibi scri. Cic.ut ꝑdesse uelimus q̄plurimis:in ꝓmisq; docēdo rō/ nibusq; prudētiæ tradēdis. Atq; ut tauris natura datū est:ut ꝙ uitulis ꝺtra leones sumāt/ipetuq; ꝺtēdāt:sic hi qui ualēt opibus atq; id facere pnt:ut de Hercule:ac Libero accepimus:ad seruādū genus humanū natura icitant. Minime ār cō/ uenit:ut cū ipsi iter nos neglecti abiectiq; simus postulare:ut deo imortali simus cari:& ab eo diligamur. Inter nos inqt natura ꝺiūcti/cōsociatiq; sumus ad ciuilē cōitatē:q̄d ni ita se hēret/nec iustitiæ ullus esset nec bonitatis locus. Vñ iuehitur Pli. in mortales:q̄ naturæ benignitate abutunt. Cætera aiantia(inqt)in suo gne ꝑbe degūt:ꝺgregari uidemus:& stare ꝺtra dissimilia:leonū feritas iter se nō dimicat. Serpētiū morsus nō petit serpētes nec maris qdē beluæ:ac pisces nisi i di/ uersa gna sequūt:at Hercule hoi plurima ex hoe sunt mala. Seneca dic̄. Tuta est iter feras silitudo mor. ¶ Quæ cura: tuēdi se & suos:ut uult iustitia. ¶ Exsuscitat/erigit & excitat pene sopitos.cū ꝓncipia tm̄ a natura sint: qbus utit hō tanq̄ dormiēs & nōdū plane uim naturæ cognoscēs:atq; itelligēs:sed rō eū excitat & maiorē facit ad rē agēdā:hæc sunt semi na iustitiæ tributa hoibus a natura. Oium honestar rer semina:inqt Seneca aī gerūt:q̄ ammonitione excitant:nō alit q̄ sintilla flātu leui adiuta ignē suū explicat. ¶ In ꝓmisq; hois est. Nūc de prudentiæ seminibus:atq; igniculis agit. In ꝓmis potissimū & ꝑter cætera aiantia hoc hoī a natura tributū est in ipso ortu. ¶ Inqsitio ueri. Cic.ꝺfuse loquit de prudētia & sapīa:q̄ est hītus pstātissimus circa res ꝺtēplādas:prudētiā uero agēdas:est.n.qdā in ipsis rectitudo: hęc oia sapiēs pspi/ cit:sed prudēs nō statī cognoscit ea q̄ sapiæ obiciunt:& multi fuerūt sapiētes qm̄ rer naturaliū & supnāliū cognitionē hē/ bāt:sed nō prudētes:qm̄ in reb⁹ agēdis nec suis cōmodis nec alienis ꝺsulere sciebāt. Vñ dic̄ Cic.alibi Anaxagoram dici mus sapiētē:qm̄ rer pstātissimar cognitionē hūit:prudētē minime qm̄ nec suis cōmodis nec aliēis ꝺsuluit. ¶ Inqsitio:ꝓ/ prie aī est:& ueri inqsitio est peculiaris ipsi⁹ hois:cętera qppe aīalia hoc nō hnt:ut qd uer sit i reb⁹ humāis:& ēt nālib⁹: & diuinis scire aut īgrere possint. ¶ Inqsitio.s.p se nemie extrīsec⁹ cogēte:qm̄ nā ipellimur ad ueritatē īqrēdā. ¶ Inue/ stigatio:diligēs īdagatio:qm̄ iuestigare est diligēter q̄si p uestigia īgrere. Innatū ē hoc hoīb⁹ ut ueritatē inqrant:& si p se nō pnt illā iuenire ꝺsulāt prudētes & sapiētes quor uestigiis insistētes uer īdagāt. ¶ Propa.nō cōis cū reliqs aīalibus.

FRAN MAT. ¶EA dē nā &c̄.Nūc iustitiā inuit:q̄ pxia prudētiæ origo uidet ē cur statī rōne duce hō hoī ꝺciliatus est. ¶ Cōciliat:cō iūgit:effecit.n.ut suos primū:mox ciues diligat oium postremo mortaliū societate gaudeat. ¶ Oīonis:ut colloquat cum aliis:& ꝺmertio delectet eiusdē ꝓmōis. ¶ Vitę:ut hēat cū hoie ꝺsuetudiē:& cū eo uiuat:uñ a Pla.hō. ζῶον πολιτικόν hoc est ciuile aīal uocat. ¶ Ingenerat.iserit aīs hoium si alios amat:multo magis suos quos ad se nouit ptinere:quos ex se natos scit. Quor:caritas maxima est:& eisdē parietib⁹ ꝺtineat. ¶ Impellitq; &c̄.Natura ingt hoiem ipellit ut cœtu ali/ orū gaudeat. Nā cū sit aīal ciuile solitudinē fugit:ciuitates libēter colit. ¶ Et sibi obe.&c̄.ut sibi inuicē obsequatur:uelut q̄ minor est doctrina & dignitate is supiori obediat &c̄ cū uenereat. ¶ Ob easq; cās q̄s enumerauit. ¶ A morē.s.in pereatos & i eos.q una uiuūt. ¶ Suppeditāt.subministrēt abūdāter ꝑbeāt. ¶ Ad cul.ad uestitū & ornatū corpis. ¶ Ad ui.cibū & potū. ¶ Cæteriscq;:ut parētib⁹/fratribus/amicis. ¶ Tueriq; de.iure nāli nō solū uenerari parētes teneamur:sed ēt in se nectute alere:& leges erāt apud maiores nr̄os q̄ filios punirēt:q parētū curā omitterēt. ¶ In ꝓmisq; &c̄. Initiū iustitię in/ nuit a natura pfectū nōe ad prudētiā reddit:q̄ in ueri iuestigatione uersat:& ꝓpium hoīs dicit esse aliqd inquirere:atq; inuestigare:sed tunc tantum cum necessariis negociis curisq; uacuus fuerit:& sic aperte actiuam uitam contemplatiuę an teponit:illi iustitia/fortitudo/& tempantia subiiciunt:huic sola prudentia. Quibus ita iter se cōnexę sint uirtutes: ut una esse absq; reliquis non possit:prudentiam quidam non nisi per applicationem ad singulas uirtutes:esse uirtutem uolūt. ¶ Exsuscitat:erigit incitat. ¶ Maiores:quam sua sponte essent.

ASCē. ¶ET eadē na.ꝺci.i.amicabilr ꝺsociat hoī hoiem & hoc ui.i.uehemtia ēt ūtute rōnis:ꝺciliat dico:&.i.piter ad societatē oīonis.i.collogi:ut sil'loq̄tur & ꝺsultēt:& ad societatē uitę ut ꝺiuāt. ¶ Et ipsa na.īge.quēdā amorē in primis ꝑcipuū in eos qui ꝓcreati sunt.i.īgenitura suā. ¶ Et ipellit.i.iuestigat:& cogit cœtus.i.ꝺuēticula & congregationes hoium ad hoc supple:ut uelint celebrari.i.celebris & frequētes eē inter se:& ut uelit obedire sibi.s.mutuo & ut supple hō studeat.i.co nei:parere.i.acquirere ob eas cās.i.ꝓpter liberor educationem & cum cæteris hoibus ꝺiunctum & societatem:ea quæ suppeditēt.i.abūde efficiant ad cultū.i.ornatū/seu amictū & ad uictū:nec soli sibi:sed supple etiam coniugi/liberis/cæte risq; quos hēbas.i.hēre debet caros:& quos debeat tueri.i.ꝓtegere & defendere. ¶ Quę.i.cuiusmodi cura exsuscitat.i.

Eademq; natura.ui rōnis,hoiem ꝺciliat homini:& ad oīonis:& ad uitæ societatē.Ingeneratq; in primis ꝑci puū quēdam amorē in eos q ꝓcreati sunt : ipellitq; ut hoium cœtus:& celebrari iter se:& sibi obedire velit: ob easq; cās studeat parare ea:quæ suppeditēt ad cul/ tū:& ad uictū:nec sibi soli:sed ꝺiugi/liberis/cæteris/q; quos caros habeat:tueriq; debeat. Quæ cura exsuscitat etiam aīos:& maiores ad rē gerendam facit. In pri misq; hominis est ꝓpria ueri inqsitio:atq; iuestigatio.

Præcipuus
Suppeto
Hoiem natū eē ut ꝑsit q̄ plimis
Pli.ꝺtra eos qui abutūt naturæ benigni tate
Seneca Inter pruden tiā & sa piam
Inuesti/ gare
Ius nāę ꝑcepti/ lios de/ beŕ ale re parē/ tes.
Pruden tia

erigit & excita quaſi dormientes animos ſupple hoium & facit eos maiores.i.ampliores:& uehementiores ad rem.Pro pter coniugē enim liberos & amicos ꝓtegendos multi in bello animoſiores repti ſunt gerēdam q̄ q illis caruerant. ¶ In ꝓmiſcꝫ &c̄. Docet quæ ſint ea ad quæ animi hoium ſpāliter exigunt̄:dicēs ꝙ in primis ad inqſitionē atq; iueſtigationē ueri &c̄. Ordo eſt. In primis.i.ante oīa inqſitio & iueſtigatio ueri eſt ꝓpria hoīs:qa ſoli homini cōpetit. Spālis aiē hūa nē qs ſit apetit? PET. MAR.

Itaque cum ſumus neceſſariis negociis:curiſque vacui. tum auemus aliquid videre/audire/diſcere. Cognitio nemq; rerum:aut occultarum:aut admirabilium ad be ne:beateq; viuēdū neceſſariam ducimus. Ex quo itelligit qd̄ verꝫ:ſimplex,ſincerumq; ſit:id eſſe naturæ hominis aptiſſimū.Huic veri videndi cupiditati,adiūcta ē

¶ IT Aq;igit cū nobis a natura inſitū ſit:ut ueritatē iquiramus:cōcludēs Ci.ꝓbat qd̄dixit:nā homines cū uacui ſunt aliis negociis diſcere cupiūt:ea q̄ ignorāt niſi ſit in ipſis natura deprauata & rō uicta penitus ab ipſo appetitu:qui eſt ſine cognitiōe. In quarto de finibus ſic ait. Ineſt in eadē explicatione naturæ inſatiabilis q̄dā in cognoſcēdis rebus uoluptas.in q̄ una ꝙfectis rebus neceſſariis uacui negociis:iucunde ac delectabiliter poſſumus uiuere: ꝓncipiis iquit a natura datis amplitudines q̄dā bo

nor̄ excitabant̄:q̄dam pfecte a ꝓtēplatione rer̄ occultarū:ꝙ erat inſitus mēti cognitionis amor.ex quo etiā rōnis,explicādę:diſſerēdiq; cupiditas ꝙſequebat̄. ¶ Auemus:cupimus:lib.ii.de finibus bo.& malor̄ ait:& q̄n eadē natura cupiditatē ingenuit hoī ueri inueniēdi:ꝙ facillime appet cū uacui curis etiā quid in cœlo ſit ſcire auemus. ¶ Diſcere:diſcimus rē prius icognitam:addiſcimus cū aliquid addimus:ediſcimus cū memoriæ mandamus. ¶ Videre:ut poſtea cognoſcamus & ſciamus:q̄n niſhil pōt eſſe in itellectu quin prius ſit in ſenſu. ¶ Diſcere eſt ipſius aī:qui utī ſenſu:ut diſcere poſſit:nō enim pōt aīus id diſcere qd̄ nō ꝓcepit ſenſu. ¶ Neceſſariis ptinētibus ad res neceſſarias humanæ uitę degēdæ. ¶ Rer̄ occultar̄ naturalium:quæ ſunt imerſæ penitus in materia:de quibus tractāt/phiſici/aliq̄ res ſunt ptim ſeparatæ:ptim nō ſeparatę a materia:de qbus tractat ipſe matematicus aliq̄ ſeparatæ penitus a materia:ut eſt ipſe deus glorioſus & eſſentiæ ſiue itelligētię cœleſtes:de quibus eſt ipſa ſapīa.i.ꝓma phīa:q̄ græci metaphyſicā:nos theologiā appellamus:græco tm̄ uocabulo. ¶ Cognitionē:ſciam rer̄ humanar̄ & diuinarū cum explicatione cauſarū earundē: & quid ſit deus:quidue aīa:quæ rer̄ ꝓncipia qui fines/qs ordo/qs rector.nā ſcire eſt cognoſcere res p cās ſuas:& cognitio aſſecdit ſciam:cognitio eſt prius ꝑ ſenſum:poſtea eſt cognitio:ſed nō oīs cognitio eſt ſcia:q̄n ad plura ſeſe extendit cognitio & principium ad plura ſeſe extēdit q̄ cā:& cā ad plura/q̄ elemētum:& oīs cauſa eſt elemētū:ſed nō ecōtra. ¶ Aut admirabiliū:hoc eſt quātum ad opīones admirabiles phantium:& ea deniq; oīa/quæ magna ſunt & admirāda ac per hoc cognitione digniſſima:ut ſunt rōnes rer̄ oīum:quæ cœli ambitu,ꝓtinent̄:& quor̄ humani uigor īgeni capax habet̄:& eſt talis cognitio quæ perficit mētis aciem:eſtq; illius bonū & iccirco ad pfectionem eſt neceſſaria:& ad beate uiuēdum:ut ſcilicet nihil deſit. ¶ At bñ beateq; uiuēdū:ſtoici uolebant oīs bonos beatos eſſe:bonos aūt itelligebāt oībus uirtutibus inſtructos/& ornatos:beatos aūt illos:qui eſſent in bonis nullo adiūcto malo. Vñ beatitudinē dicebant cumulatam rerum cōplexionē ſeparatis oībus malis:dicebāt̄q; beatam uitā deſcēſuram in oīa tormēta:qd̄ negabāt pipatetici/ut dcm̄ eſt. Vñ dicit Ariſt.eū nō eſſe beatum q̄uis ſit bonus:q incidit in calamitates:& Theophraſt? negabat in ſola uirtute poſitū eſſe beate uiuere. Socrates apud Pla.lib.iii.de rep.dicit. Vir bonus ſibiipſi ad bñ beateq; uiuēdum ſufficit:& nō putabit durꝫ filio orbari/aut fratre/aut pecunia/aut rebus ſuis. ¶ Neceſſariam:q̄n moralis phīa medet aīs:inanes ſollicitudines detrahit.cupiditatibus liberat/pellit timores. Cognitio phīæ moralis neceſſaria eſt ad bñ beateq; uiuendum: qd̄aſſequi nō poſſumus niſi egritudine & morbo mētis uacui erimus & iſania.Phī appellant morbos oīs aī perturbationes/negāt̄q; ſtultū quenq̄ his morbis uacare:& niſi ſanatus ſit animus:qd̄ſine morali phīa eſſe non pōt:nullus erit finis miſeriar̄: ¶ Ducimus:exiſtimamus. ¶ Ex quo:ꝓpter hoc darꝫ eſt iquit hoīes his eniti idoctos oīa uera diligere. ¶ Verū:fideſe. ¶ Simplex:purꝫ. ¶ Sincerꝫ:oſtans & ſine uitio:& ſic odimus uana/falſa/fallētia:ut fraudē/piuria/malitiā/iniuriam.Virtus.n.ut iqt Plato lib.iiii.de rep.eſt ſanitas q̄dā & bona ualitudo ipſius aīæ.malitia uero morbus turpitudo & infirmitas. Et lib.ii.dicit:uerꝫ mēdacium ſi modo uerꝫ dici pōt:oēs hoīes pariter oderūt atq; dii. Et libro nono ait. Veritatis iſpectio quā ꝑbeat uoluptatē:impoſſibile eſt aliquē præter phīum guſtare poſſe. Adde etiā ꝙ ueritas eſt obiectum ipſius intellectus:q tūc pfectus eſt cū hēt ſciam:quę eſt rer̄ uerarum. Verꝫ quippe eſt:id qd̄ ſcīt. Itaq; bonū mētis eſt ipſa ueritas & recta cognitio. ¶ Aptiſſimū accōmodatiſſimū:& conuenientiſſimū. In.iii.tuſculanar̄ dicit. Q d̄ſi tales nos natura genuiſſet:ut eā ipſam itueri:& perſpicere:eadēq; optima duce curſum uitę pficere poſſemus:haud erat ſane q̄ q̄ſq̄ rōne ac doctrina cōquireret. Nā paruulos nobis dedit igniculos:quos celeriter malis moribus opīonibuſq; deprauatos ſic reſtinguimus:ut nuſq̄ naturæ lumē appeat:ſunt.n.īgeniis noſtris ſemina inata uirtutū:quę ſi adoleſcere liceret ipſa nos ad beatā uitā natura pduceret. Nūc aūt ſimul atq; editi in lucē & ſuſcepti ſumus:in oī ꝓtinuo prauitate & ſūma opīnionū puerſitate uerſamur:ut pene cum lacte nutricis errorē ſuxiſſe uideamur. ¶ Huic ueri uidēdi cupiditati.i.uidēdi ueritatē:& cognoſcēdi oīa & ſingula:qd̄ hoī inſitū eſt:& ſic ait nūc de ſeminibus fortitudinis. Plato

¶ AVEmus cupimus. Idem lib.de finibus. ¶ Et q̄n eadē natura cupiditatē hoī ingenuit ueri iueniendi:qd̄ facillime appet:cum uacui curis etiā qd in cœlo fiat ſcire auemus:his initiis idocti oīa uera diligimus.i.fidelia ſimplicia/ꝓſtantia/tū uana/falſa/fallētia/ordim?:ut fraudem piu iū malitiā iniuriā. ¶ Videre:aīo & ꝓtēplatione. ¶ Audire:ab alio. ¶ Diſcere ab eo:q nouerit & ueluti ꝓceptor tradere poſſit:uel potius:ut quæ ꝓtēplamur:uel ab aliis audimus / ea nos ꝓcepta & itellecta memorię cōmēdemus. ¶ Rer̄ aut occultar̄ aut admirabilium. Res oēs in q̄bus theoricor̄ uerſat inquiſitio triplices oīno ſunt. Aut enim & a materia & ab eius ꝓditionibus abſtractę ſunt. Situ/motu/loco:ut metaphiſicę:aut nec a materia nec ab eius ꝓditionibus ut phyſicæ:aut a materia tm̄:non etiā a ꝓditionibus/ut mathematicę:occultæ qdē ſūt phyſicæ res & mathematicę. Quar̄ ſciam etiā libro de oratore Cic.abditam & recōditam uocat. Res uero metaphyſicæ ſi credibiles ſunt & admirabiles:animo enim dūtaxat concipiuntur:cum & materia & a materiæ cōditionibus abſtractæ ſint:ut dictū eſt/uel occultas potius ad phyſicā & metaphyſicam referas admirabiles ad mathematicas:quæ in demōſtratione poſitę ſunt:& oculis ſubiiciunt̄:nec carent admiratione maxima:ut aſtronomia. Quāuis eadē ſcia & occulta & admirabilis metaphyſica iure dici poſſit. Nam ſi occulta admirabilis:nō tamen ſemper recte cōuertis:multa enim admirabilia ſunt:& eadē nō occulta. ¶ Ad beate uiuendū neceſſaria. Quid eiuſmodi res occultas & admirabiles ſcire ꝙferat ad beate uiuendum his uerbis ipſe docuit Cicero. Nam cum in oībus rebus temeritas in aſſentiendo errorq; turpis ſit:tum in eo loco maxime:cum iudicandum eſt quantum'auſpiciis rebuſq; diuinis & religioni tribuamus. Eſt enim periculū ne aut neglectis his impia fraude:aut his ſuſceptis ciuili ſuperſtitione obligemur. Quod ne accidat certe ueri inquiſitio facit:& ſic ut Cicero aīt neceſſaria eſt:ad beate uiuendū. ¶ Ex quo:q̄n hæc ueri inquiſitio naturalis eſt:& neceſſaria:ſequitur etiam id præcipue homini conuenire:quod uerum eſt:hoc eſt non falſum & euidens. ¶ Simplex non

Prima phīa q̄ græci meta phyſicā nos theologiā appellauit. Btitudo ſm ſtoicos. Ariſto. Teophraſt? Socra. Phyſicę res & mathematicæ ſunt occultę FRAN MAT.

ſimulatum nec ambiguũ:ſed apertum & unum ſincerum/purum/uel integrum & incorruptum. ℣ Huic ueri uidendi cupiditati. Ex prudẽtia quodãmodo fortitudinẽ natam inuit cũ illi adiũctã dicit. Quãto.n.quiſq; prudẽtior eſt & doctior tãto magis ꝓncipatũ affectat. Vñ Syllã Cæſar dicebat dictaturã depoſuiſſe:qm̃ lras ignoraſſet. Eſt aũt fortitudo rerũ magnarum appetitio:humiliũ contẽptio:& laboꝝ cũ utilitatis rõne perpeſſio.

ASCẽ. ¶ IT Acp.i.& ita quũ.i.qñ nos ſumus uacui neceſſariis negociis:& curis.i.ſolicitudinib⁹:q̃ſi cor/urẽtibus. ℣ Nos auemus.i.cupimus,tum ideſt tunc uidere/audire & dicere aliquid & nos dicimus.ideſt iudicamus & exiſtimamus. ℣ Cognitionem rerum aut occultarum:aut admirabilium eſſe neceſſariam ad uiuendum bene & beate. ℣ Ex quo.i.ex qua re:quia.ſ.ex natura inueſtigamur ad inquiſitionem ueri intelligitur.i.intelligibile.& manifeſtum eſt.id quod ſit uerũ ſimplex & ſincerum.eſſe aptiſſimum:ideſt conuenientiſſimum naturæ hominis.

PET. MAR. Plato i lib.ii.de legibus Ariſto. lib.y. ¶ APPEtitio ꝓncipatus:ut ꝓmis in ciuitate ſit:lib. ii.de finibus bonoꝝ & maloꝝ in hãc ſniam dicit. Eadẽ natura hẽt in ſe qddã:amplũ atq; magnificũ ad ĩpãdũ magis q̃ ad parẽdũ accõmodatũ:oĩa humana nõ tolerabilia ſolũ,ſed ẽt leuia ducens. Altũ qddã excelſum nihil timẽs:nemini cedẽs:ſemp̃ iuicẽtũ. ℣ Bñ iformatus:iſtitutus.i.q ꝓncipia naturæ hẽt:& ipſis utit. Niſi ꝓcipiẽti:aut docẽti parere debemus bono ꝓceptori tanq̃ rectę rõni cũ in nobis uiget appetitus ſenſitiuus. Vñ pueris inqt Ariſto. danť pædagogi:ut efferueſcẽte ſanguine:& appetitu eos ipellẽte ad uerita:in officio otineanť:ut ab iſſeſſore æquus præceps & idomitus.ꝓcepta referunť ad mores:doctrina ad ſciam. Plato in.ii.de legib⁹ ſic aſt:hic uolũt originẽ habuiſſe leges oſtitutiones:& noĩata eẽ ꝓcepta legũ legitia atq; iuſta. Et Ariſt.li.y.ſic ait. Lex iubet uniuſcuiuſq; uirtutis uiuere rõne:& uetat uitii cuiuſq; uiuere ritu. ℣ Vtilitatis.ſ.nr̃ę:qm̃ ĩperiũ ẽ ad oſeruatiõnẽ alioꝝ & cõmodũ. ℣ Et ĩpe.debet ſufficere honor:ſi aũt oĩa refert ad ſuã utilitatẽ tyrãnus eſt. ℣ Vñ oſules dicebanť apud Romanos:eo q̃ oĩum ſaluti & utilitati oſulerẽt.i.puiderẽt. ℣ Legitime:iure & ut uolũt leges quẽadmodũ ſũt naturales reges cæteriq; ꝓncipes:q hæreditariũ ꝓncipatũ hñt. Cõſules Romani legitie impabãt:qm̃ curã reip.Populus Ro.illis cõmittebat. Cęſar aũt nõ legitie: qm̃ patriam ui oppꝛſſam tenebat. Vñ Cato ſeuerus,& ꝓfectus ſtoicus poti⁹ uoluit ſibi afferre uim̃;q̃ parere illi q nõ legiti me impabat. Viri,pbatiſſimi eligẽdi ſũt:q aliis ĩpent. ℣ Iuſte:nõ tyrãnice ſed ut uolũt leges & iura gẽtiũ. Plato lib.iii.de rep.diẽ. Tpantiæ ꝓcipuã eẽ laudẽ obſeq ꝓncipibus. Ex quo ex hoc qd̃ dcm̃ eſt:emergit ipſa fortitudo. ℣ Aĩ ma.fortitudo & magnanimitas. ℣ Exiſtit:emergit appet. ℣ Rerꝝ hu.oĩum:q̃ hoibus accidere pñt in utrãq; ptẽ: otẽnit.n.magnanimus res hũanas & uolubilitatẽ fortunæ:putatq; ipſas iferiores eẽ ſua pſtãtia & excellẽtia:q d̃ cũ ita ſit:oĩa ſpernit:& q̃cũq; accidere pñt:nõ ſolũ tollerabilia:ſed ẽt leuia & nullius momẽti ducit. Magnanimi hois eſt inqt Seneca cõſtare ſibi & finẽ uitę ĩtrepidũ expectare:nil aliud magnũ in rebus humanis ẽ niſi aius magna deſpiciẽs. ℣ Nec uero illa pua uis naturæ rõniſq;.i.rõnis naturalis. Nũc agit de ſeminibus tpantię. ℣ Rõnis:itellectus qui pulchritudinẽ ordinis decori & moleſtię metit & ſentit.cætera.n.aĩalia hoc nõ hñt. ℣ Hoc aĩal:hõ qui eſt diuinũ aĩal:& cui ꝓncipatus iter oĩa aĩalia tribuit. ℣ Vnũ:ſolũ. ℣ Sẽtit:cognoſcit:ſentire eſt ſenſib⁹ cognoſcere. ℣ Quid ſit ordo:ut oĩa quodã ordie aganť:& ordo oppoſiti temeritati q̃ nullũ ſeruat ordinẽ rebus agẽdis. Vñ Ply.Nepos laudat Spurinã:q̃ eo uitę gñe quo nihil eſt diſtinctius uereť. Me aũt inqt:ut certus ſyderꝝ curſus:ita uita hoĩum diſpoſita delectat & ſenſibus inqt placida oĩa & ordinata ꝓueniũt:& nullũ aĩal eſt ꝓter hoĩem:q d̃ in rebus agẽdis ordinẽ cognoſcat:aut ſeruet:de ordine rerꝝ & tporꝝ oportunitate diceť ſuo loco diffuſius. ℣ Quid ſit q d̃ deceat:qd ſit decoꝝ:cuius ignoratiõe ut inqt in oratore:nõ mõ in uita.ſed ſæpiſſime in poematis & in oꝛone peccať. Nõ.n.oĩs fortuna:& nõ oĩs honos:nõ oĩs authoritas:nõ oĩs ętas. Nec uero locus aut tps:aut auditor oĩs eodẽ aut uerboꝝ gñe tractãdus eſt:aut ſniaꝝ:qd deceat ergo ꝓsiderãdũ eſt q d̃ in re de qua agiť poſitũ eſt:& in pſonis & eoꝝ qui dicũt:& eoꝝ q audiũt. Itaq; hũc locũ lõge lateq; patẽtẽ phi ſolẽt in officiis tractare decere eſt q̃ſi aptũ eſſe & oſentaneũ tpi & pſonæ:qd cũ in factis & ſæpiſſime tũ in dictis ualet:in uultu denigq; & geſtu: & iceſſu:otraq; dedecere. Nã bñ iſtitutus a natura temeritatẽ formidat:& nõ audet cuiq̃ aut dicto ꝓteruo/aut facto nocere:uereturq; qcq̃ aut facere aut loq q d̃ paꝝ uirile uideať. ℣ Qui ſit mo.mẽſura ĩ oĩ re atq; modeſtia. Nã modus ẽ q̃dã mẽſura ſiue mediocritas ĩ oĩ re. Vñ dic̃ Hor.ẽ modus ĩ reb⁹:ſũt certi denigq; fines. Quos ultra citraq; neqt oſiſteť rectũ.

FRAN MAT. ¶ APPEtitio ꝓncipatus:ut in q̃uis actione & re ꝓncipes uelimus eſſe:oẽs aũt hoies cæteris pſtare uellẽt & uicere q̃ ui ci optarẽt. Quod ſi bonis artib⁹ id agere ſtudẽt laudãdi ſunt. Si cõtra iprobandi. ℣ Parere:ui obedire/& ſubeſſe. Multos legimus pĥos tyrãnis ſubeſſe nõ potuiſſe.ut Zenonẽ/Cleatẽ/& Anaxarchũ abderitem quoꝝ neuter tyrãnũ pati potuit. Author Valerius Maximus. ℣ Bñ iformatus:inſtitutus/atq; inſtructus naturali lege:q̃ cõem utilitatẽ oĩbus rebus eſſe añponẽdam docet:etiã priuate utilitati & icolumitati. Innuit aũt appetitionem ꝓncipatus naturaliter in hoĩem cadere. ℣ Præcipiẽti:ut medico ut pfi. ℣ Docẽti:ut magiſtro. ℣ Impanti:ut magiſtratui. ℣ Iuſte ut nemini fiat iniuria:ne illi ipſi quidẽ cui impatur. ℣ Legitime:ſm leges. ℣ Ex quo:ex qua ꝓncipatus appetitione. ℣ Nec uero illa pua uis. Nunc modeſtiã tãgit quã & ipſam manare a natura dic̃:poſita aũt in ordine eſt & mõ. ℣ Naturæ rõniſq;.i.naturalis rationis. ℣ Quid ſit ordo:qui diffinit ſic:ordo eſt digeſtio:& cuiuſq; rei in ſuo loco collocatio:ut q maiores natu ſunt:aut nobiliores/digniores q̃ ii pceda nt:ſequanť reliqui:ſm dignitatẽ:ut in re militari ordo ſeruať:ut in conuiuiis:ut in funebri põpa:in ſenatu. Et Romæ tres fuerũt ordines/patritius/equeſtris/plæbeius. Patritius dignate añ ibat. Equeſtris/ſequebať/poſtq̃ plæbeius erat. Ergo qd ſit ordo/qd ꝓus/qd poſterius/qd cui p̃poni debeat. ℣ Quid ſit q d̃ deceat:hoc ad decorum ſpectat:q d̃ græci τὸ πρέπον uocãt/aliud.n.ſenẽ/aliud iuuenẽ/aliud adoleſcẽtẽ decet. Et Hora.ait in arte poetica. Ætatis cuiuſq; notãdi ſunt tibi mores. Mobilibuſq; decor naturis dãdus & annis. Ludus pilæ puerꝝ decet:q dedecet ſenẽ: idẽq; in multis accidit. Decoꝝ nõ ſuat q apud Catonẽ de uoluptate:apud lenonem de otinentia loquiť. ℣ In factis dictiſq;. Cõuenit enim tũ factis/tum dictis modũ adhibere quẽ qui trãſgrediť:in uitium cadit. Virtus enim in mediocritate:ut oſtendit Ariſto.conſiſtit. Et Horatius ait. Eſt modus in rebus ſũt certi denigq; fines:quos ultra citraq; nequit cõſiſtere rectum. Decet oẽs/rebus accõmodare oſonem:quæ ſi longior fuerit q̃ neceſſitas poſtulet:inepti habemur, Item cauẽdum eſt:ne aut dictum proteruum ſit atq; inſolens/aut factum noceat.

¶ APPEtitio quædam principatus.i.potentatus & dominii eſt adiuncta cupiditati uidendi ueri.i.quæ eſt de uero uidẽdo.i.cognoſcẽdo ita ut animus bñ informatus a natura. ℣ Nemini uelit parere.i.obedire niſi ꝓcipienti aut docenti: aut imperanti iuſte & legitime cauſa utilitatis. ℣ Ex quo.i.ex qua re exiſtit.i.apparet & emergit magnitudo animi contemptio.i.uilipenſio rerum humanarum.i.quæ ab homine geri uulgariter poſſunt. Alii legunt contentio.i. concertatio

rerum

Ordo qd ſit

Ordies Romanorum

Hora. quid ſit modus ASCẽ.

Dedecere qd ſignat

Hora.

Valeriꝰ Maxi.

Ariſto.

Plinius

Seneca

Magnanimus qd ꝓpe dici debeat

Ariſto. Plato

Ariſto.

Plato i lib.ii.de legibus

rerum humanarum quod meo iudicio non male quadrat. Ex eo enim q̄ animus hominis parere retractat: nascitur magnitudo ipsius & contentio. i. concertatio rerum humanarum. i. de rebus humanis. ℣ Nec uero illa uis. i. uirtus & uehementia naturæ & rationis q̄ hoc unum. i. solum animal. s. homo sentit, i. percipit quid sit ordo. i. quis ordo sit in rebus seruandus: quí sit quod deceat: & quis modus sit in factis & dictis.

Itaq; eor̄ ipsor̄ quæ aspectu sentiunt̄: nullū aliud aial pulchritudinē: venustatem & conuenientiā partiū sentit. Quá similitudinē natura: ratioq; ab oculis: ad animum transferens: multo etiá magis pulchritudinē: cōstantiā: ordinē in cōsiliis factisq; cōseruandū putat: cauetq; neqd īdecore: effœminateue faciat: tū in oīb⁹: & opionibus: & factis: neqd libidinose: aut faciat: aut cogitet. Quibus ex reb⁹ ꝯflat̄: & efficit̄: id qd̄ ꝙrimus honestū: qd̄ ét si nobilitatū nō sit: qd̄q; uere dicimus: ét si/a/nullo laudet̄: tū honestum sit laudabile eē natura.

¶ IT Aq; eor̄ ipsor̄: nūc tāgit aliud qd̄ est ppriū hoīs: iudicare. s. pulchritudine & uenustate & conuenientia eor̄: q̄ oculis iudicant̄. Igit̄ pp hoc: qa sentit qd sit ordo: & qd deceat. ℣ A spectu: uisu. ℣ Sētiūt: cognoscunt̄: & percipiunt̄ sensib⁹ exteriorib⁹ & iudicant̄. ℣ Pulchritudinē: pulchritudo: ppe non dī nisi in magno corpore. ℣ Venustatē: uenustas mulier̄ est: dignitas aūt uir̄: uenustas ē ipsa gratia: quā afferat pulchritudo. Vñ uenustus dī is cui⁹ forma multū hēt grāe: iuenustus q oi caret grā. ℣ Cōuenientiā ptium: cognoscit hō si ptes corporis bñ inter se conueniūt: & quadrāt: hñtq; ꝓportionē suam: aliter eē mōstrū. ℣ Quā similitudinē: itellect⁹ cognoscens in ipsis corporibus: hāc pulchritudinem & uenustatē ipsam trāstulit ad aīum: & putauit hāc conuenientiam & hoc decor̄ seruandū esse in dictis & factis. ut nūl diceret̄ nilq; fieret: qd̄ esset turpe & īdecor̄. Ergo eius pulchritudinis similitudie cōspecta in ipsis formis & corporibus: trāsitū est ad honestatē dictor̄ atq; factorū. ℣ Rō: itellectus humanus. ℣ Ad aīum: ad mētē: & mētis oculū. i. ad potētiā naturalē aī. ℣ Multo magis: q̄ in ipsis formis & corporibus. ℣ Pulchritudinē: & hæc pulchritudo ad magnanimū ptinet: q magis dignus est. Magnanimitas. n. in magnitudine: sicut pulchritudo in magno corpore ꝯsistit. ℣ Constātiā: ꝯstās est hō sædat⁹ grauis humana oīa, ꝓmēs: quē magnanimū & fortē uir̄ dicimus. Talis aūt eē nō pōt q meretimet/cupit/atq; gestit. ℣ Ordinē: q est seruādus in rebus agēdis & ꝯsiliis. ℣ Indecore: ꝓter decor̄ & ordinē: q̄ duo si cōfundant̄: pulchritudo ēt: q̄ ex his emergit: ꝯfundet̄. Plato in Timeo sic ait. Nobis uero asserēdū est ob hāc potissimū rōnē deū oculos genuisse: ut mētis circuitus: q̄ in cœlo pagunt̄ ituiti: in usum redigamus nr̄æ mētis: cogitationisq; nr̄æ discursus illis cognatos: sed pturbatos quodāmō ad illor̄ tpantiā & modū reuocemus & cū illos agnouerimus: & recta rōne ēm natrā p̄diti singulor̄ ordinē pceperimus: & ꝯuersiones dei: q̄ sine ullo errore agunt̄ ímitemur: atq; ad earum exēplū discursus nr̄æ cogitationis uagos & errātes cōponamus. Cognitio diei ac noctis ab oculis orta effecit: ut dinumeratione q̄dā mēsium annorūq; habitus metiremur: tps cognoscereemus: ac uniuersæ naturæ ordinē scrutaremur: qb⁹ ex rebus phiam adepti sumus: quo bñficio nihil un̄q maius mortaliū generi datū est deor̄ munere: neq; dabit̄. ℣ Effœminate: qd̄ sit parū utile: uitat igit̄ is q est plane uir: ne id faciat qd̄ potius fœminar̄ est q̄ uir̄. ℣ Libidinose: intpanter: & qd̄ nō deceat hoīs grauitatē & tpantiā. ℣ Aut cogitet: qppe nō mō nō debemus turpia agere: sed ne cogitare qdem: & modestia est adhibēda in cogitationibus & factis. ℣ Quibus ex re. i. ꝓncipiis naturalibus q̄tuor q̄si seminariis ipsarum uirtutū: ex qbus emergit honestū. qd̄ est quicqd a uirtute pficiscit̄. ℣ Honestū: qd̄ sit pfectū: ut dicebāt stoici bonū: qd̄ ois a natura q̄sitos hēat numeros: sitq; pfecte moderatū. Eius quatuor spēs tradūt: prudētiā/iustitiā/fortitudinē/& tpantiā: qbus honeste actiones pficiunt̄. Rō recta & ꝯsumata ingt Sene. fœlicitatē hoīs iplet: hæc rō uocat̄ uirtus: ea denīq; honestū est. ℣ Cōflat̄: mergit: & efficit̄: loquit̄ per trāslationē fabror̄: qui flatu & spiritu folliū atq; ignifer̄ mulcent & redigūt ad aliquā formā: sic ex his quatuor ꝓncipiis efficit̄ forma ipsius honesti. ℣ Si nobilitatū non sit lib. ii. de finibus in hāc sniam ait. Honestū igit̄ id intelligimus: qd̄ tale est: ut detracta oī utilitate sine ullis ꝑmiis fructibusue p seipm posit iure laudari. ℣ Natura: naturaliter & suapte: natura etiam si nemo ipsum laudet.

¶ IT Aq; eor̄ &c̄. Cōdudit: & ppriū hoīs eē dicit ut tpantia & mō uocat̄. Q ñ q̄lia sint q̄cūq; cernunt̄: solus itelligit: & aspectu ipso percipit. ℣ Sētiunt̄: percipiunt̄. Sēsus ad oēs gnq; ptinet: & nō minus oculor̄ & gustus tactusq; q̄ auditus dī. ℣ A spectu: oculis: oīum ingt rer̄ a nā pductar̄ ordinē pulchritudinē & ꝯgruētiā cernit: trāsfertq; ad aīum suū similitudinē: uidet terrā accepta semina multiplicata reddere idē ipse facere in referēdo gr̄a studet: formicas ituet̄ æstate laborare grana ꝯdere ut sit hyeme quo uescāt̄: ꝯtinuo ímitat̄. Et sic ad aīum similitudinē trāsfert: nec solū: q̄ in terra sūt: sed ét q̄ in cœlo iuestigat. Rectēq; ait Cic. nō īcolas in terra eē hoīes & habitatores/sed ut superar̄ rer̄ ꝯtēplatores: unde & αγδρωπος αποτου αγωπτευειν. Et Ouí. ait. Pronaq; cū spectēt aīalia cætera terrā: hos hoī sublime dedit cœlūq; uidere iussit: & erectos ad sydera tollet̄ uult⁹. ℣ Pulchritudinē: rer̄ externar̄ magnitudinē: atq; excellētiā: nihil. n. pulchrū itelligimus: qd̄ idē nō sit excellēs ac magnū: & ꝯtra Aristoteli placuit: ut q̄ magnus eēt is ét pulcher itelligeret̄: uer̄ autē pulchritudo rer̄ q̄s cernimus in terris: ꝑmā illā & auitā: ut ait Teophrastus p̄hiam cognitiōis cupiditate īcēsam excitauit. Pulchritudinē uero cœli/maris/terræ itelligim⁹ uenustatē singular̄ ptiū ornatū: & uarietatē in suo cuiusq; gñe cōuenientiā ꝯgruētiā & elemētor̄ fidē iter se & ꝯcordiā q̄is diuersar̄ sint q̄litatū. ℣ Quā similitu. effecit ingt naturalis rō: ut qd in rebus externis ꝯspicimus sicut in tpibus: q̄ sibi ínuicē ordine succedūt: & elemētis q̄ eādē sp fidē fuāt & ꝯstātiā. Iō & nos in factis & dictis custodíre studeamus: ut nihil īordinate: nihil īcōstāter aut dicamus: aut faciamus. ℣ Cōstantiā: ut in bonitate pseueremus: & in his: q̄ semel pbauimus si mō honesta sūt. ℣ Indecore: turpiter ꝯtra modestiā. ℣ Effœminate: molliter ꝯtra fortitudinē. ℣ Libidinose: īcōtinēter: libido est īordinatus appetit⁹ rōni & hōestati repugnās. ℣ Aut co. Quia ne cogitare qdē fas ē: qd̄ turpe ē. Quasi & ipsa cogitatio scelus sit absq; ope. ℣ Quib⁹ re. ꝯcludit nūc. postq̄ singulas honesti ꝑtes attigit: & has eē ingt ex qbus honestū ꝯstat. ℣ Quod quærimus: ad qd̄ oīs nr̄a actio dirigit̄. ℣ Cōflatur: ꝯficit̄. Trāslatio a fabris sumpta est. ℣ Quod & si nobilitatū nō sit &c̄. hoc est q̄ si a nullo nobilitatur & laudatur tñ per seipsum nobile & laudabile est. In quo magna uis oñditur honesti.

¶ IT A q̄. i. & ita nullū aliud aīal sentit. i. percipit & itelligit pulchritudinē uenustatē & conuenientiā ptiū eor̄ ipsor̄. i. ear̄ ipsarū rerū q̄ sentiunt̄. i. percipiunt̄ aspectu. ℣ Quā similitudinē natura: & rō trāsferēs ab oculis ad aīum putat multo magis pulchritudinē ꝯstātiam: ordinē ꝯseruādum: sup. esse in ꝯsiliis & factis: & cauet ne faciat qd. i. aliqd īdecore. ue p uī effœminate. i. molliter & nō utilī. ℣ Tū. i. deide uel īsup sup. cauet in oīb⁹ opionibus & factis ne faciat aut cogitet. qd. i. aliqd libidinose. ℣ Ex qbus rebus. s. ex fuga īdecori effœminati: & libidinosi facti: aut cogitati. ℣ Conflat̄: & efficit̄: id qd̄ quærimus. s. honestum: qd̄ quidem honestū etiam si nō sit nobilitatū per uenerationem hoīum: tñ sit honestū de se. s. & quod nos dicimus uere esse laudabile natura. i. ex natura sua etiam si a nullo laudetur.

PET. MAR.

Pulchritudo Venustas

Ouidi⁹

Teophrast⁹

Plato

Seneca

FRAN MAT.

ASCē.

PET. MAR. Facies Vultus Plato

¶FORmã qdã ipſam: facit auditorẽ attẽtũ: forma honeſtatis q̃tuor uirtutibus ꝺtineť: hæc ĩ ꝺcit: ut ab utili & hõeſto ſuadeat: hoc honeſtũ ꝓp ſe totis uiribus eẽ amplectẽdũ. ℣ Et tanq̃ facẽ cũ nõ plane honeſtã hẽat facĩe. Nã facies refert ad corpus: uultus ad aĩum atq; uolũtatẽ: unde deducť. Vñ dicimus irato & mœſto uultu: & lata aut lõga facie: q̃ ẽ cuiuſq; rei appentia. ℣ Vides: aio ꝺcipis: nã uirtus oculis cerni nõ põt: ſed aio uideri. Vt ait Plato: oculoꝝ inqt Plato eſt in nobis ſenſus acerrimus: qbus ſapiẽtiã nõ uidemus q̃ illa ardẽtes amores excitaret ſui: ſi uidereť. uerba Pla. hęc ſũt in eo dialogo: q phœdrus de amore & pulchro ſcribit. Viſus nobis acutiſſimus eſt ſenſuũ oĩum: q ꝓ corpus fiũt: quo ſapia nõ cerniť: ardẽtes. n. excitaret amores: ſi qd tale ipſius ſimulachrũ oculis apperet: eadẽ ẽ de cęteris amabilibus rõ. At uero pulchritudo ſola hãc hũit ſortẽ: ut maxia oĩum & pſpicua ſit & amabiľ. Quĩ ergo nõ eſt myſteriis nup initiatus: aut potiꝰ deprauatꝰ nõ eſt: celeriť hĩc illũc ad ipſam pulchritudinẽ excitať.

> Formam quidem ipſam Marce fili: & tanq̃ facĩe honeſti vides: quæ ſi oculis cerneretť: mirabiles amores (vt ait Plato) excitaret ſapientiæ.

Similitudinẽ hĩc q̃dam q̃ ab illa denoĩať aſpiciens: q̃propter nõ uenerať dũ aſpicit: ſed q̃drupedis ritu uoluptati dedit? aggredi: & ſerere filios nitiť: petulãterq; ꝺgrediẽs: nec timet nec erubeſcit uoluptatẽ ꝓter naturã ſectari. ℣ Sapiæ/phiæ/nã iſtoꝝ uerboꝝ amore/ſapientię/iuſtitię/fortitudinis & tpantiæ pſtãtiſſimis ingeniis hoies ſe ad phiæ ſtudiũ ꝺtulerũt.

FRAN MAT. ¶FORmã qdẽ &c̃. Attẽtũ reddit filiũ: pulchritudinẽ atq; excellẽtiã honeſti extollẽs cum dic̃ mirabiles excitatuꝝ ſapię amores: ſi oculis cerneretť: ſicuti aio uideť: ſed hõeſti ptes q̃s min? apte ſupius attigit: explicat nũc manifeſti? ſingula rũ uim ꝓpetatẽq; patefaciẽs. ℣ Formã: recte dixit: eſt. n. forma: q̃ dat eſſe rei: & illę q̃tuor uirtutes q̃s inuit honeſtũ efficiũt: ad qd officia diriguntť & ſpectãt. ℣ Oculis cernereť: ſicut corpis alic? cernit pulchritudo. Ariſtꝺ. ꝓmo politicoꝝ non pinde eẽ ait aĩ pulchritudinem ut corpis cernere: qd ſi tã facile aĩ: q̃ corporis pulchritudo cernereť: dici nõ poſſet quanto amore uirtutis aĩus accẽdereť: & recte quidẽ: nã cũ aĩus corpori ꝓſtet: q̃to dignior eo eſt: tãto magis eluceret. Cur aũt in amorem uirtutis tardior animus ſit: ea cauſa eſt: qd ubi parum eſt notitiæ: quæ per ſenſum fit: illic tardior notitia eſt itel lectus. Senſibiles autem res per exteriora intelligunť. Cũ intelligibiles tnmodo animo compræhendantur. Vt ait Plato in libris de republica.

ASCẽ. ¶O Marce fili tu quidem. i. certe uides ipſam formã & tanq̃ facĩem honeſti. ℣ Quæ facies. i. imago & ſpẽs honeſti ſi cerneret oculis: citaret. i. excitaret (ut Plato ait) mirabiles amores ſapientiæ: pro quã. ſ. honeſtũ eſt q; inuenimus.

PET. MAR.

Ed oẽ qd honeſtũ eſt. Dixit gſialit de honeſto qd ꝺflať ex his q̃tuor ꝓncipiis naturalibus nũc diuidit ipm honeſtũ in quatuor ptes/prudẽtiã/iuſtitiã/fortitudinẽ/& tpantiã: quaꝝ munus: & q̃ſi materiã: quã tractẽt: & circa quã uerſenť. deſcribit. ℣ Partiũ: quatuor uirtutũ: q̃ ſũt fontes oĩum offiꝝ ex his. n. oẽ honeſtũ oriť: & ĩcipit dicere de hõeſto: qd manat a prudẽtia. ℣ Perſpiciẽtia ueri: uera: & integra cognitione. ℣ Solertia eſt ingenium acumẽ: & naturalis prudẽtia. unde dicit Fabius. ingenitã eẽ pueris agitationẽ mẽtis & ſolertiã. ℣ Aut ĩ. h. ſ. tuẽda: hoc eſt munus iuſtitiæ: q̃ eſt ad ꝺſeruationẽ humanę ſocietatis. ℣ Tuẽda: defendẽda/ſuſtẽtãda opibus & opa. ℣ Q d'ſuũ eſt cuiq;: qm̃ iuſtitia tribuit unicuiq; qd'ſuũ eſt. ℣ Et regꝝ cõ. fide. Vẽditionũ/emptionũ/ꝓmiſſionũ/cæterorũq; cõtractuũ & fides eſt fundamentũ iuſtitiæ: qm̃ remota fide remoueť iuſtitia: hęc oĩa ſunt de iure gentiũ ut loco ſuo diceť.

> ¶Diuidit honeſtum & ſingulis virtutibus proprium munus aſſignat.

Fabius

FRAN MAT. Hõeſtũ Prudentia

Ed omne &c̃. Nũc per honeſtũ: offiñ intelligit & oẽm actionẽ: atq; operationem honeſtam: dicens omne honeſtum: hoc eſt omnis honeſta actio ex aliqua quatuor ptium quæ honeſtũ ipſum/actionum & operationum finem: cõficiunt: oriť. ſ. prudentia/iuſtitia/fortitudine/tẽperantia: honeſtũ quidem ipſum cum ſeorſum & per ſe cõſiderať non põt niſi ex oĩbus partibus ꝺſtare: honeſtum uero cũ actio ſm honeſtatem accipitur etiam ex ſingulis ptibus ſeparatim eliciť. Quaꝝ diuerſi ſunt fines: ut iamiã patebit. ℣ Aut. n. &c̃. Ecce quo modo ſingulas enumerat partes: ꝓprietatibus adiũctis: & ũi expreſſa ex ſingulis honeſtũ hoc eſt officiũ ipſum & uirtutis actionem manare dicens. ℣ In perſpicientia ueri &c̃. Prudentiam tangit: quę eſt habitus uerus cum rõne: qui in agẽdis uerſať. Quæ ſunt homini bona & mala ut diffinit Ariſto. ℣ Perſpicuitate ueri. ut bene iudicemus & recte conſolamur: prius enim & quærimus & rõne diſcurrimus quid ſit aliquid. Deinde ad capiendũ conſilium tẽporis ſpacium addimus. Nam ut aiunt celeriter agendũ eſt: moroſe ꝺſulendum & hoc ſolertia efficit: quæ bona ꝺiectatio ab Ariſt. diffinitur. ℣ Aut in hoĩum ſo. &c̃. hoc ad iuſtitiam ſpectat. Quæ duplex eſt uniuerſalis & pticularis: uniuerſalis oẽs cõplectitur uirtutes: & quicqd lege ꝺſtitutũ eſt. Iubet aũt lex quæ ſunt uiri fortis: ut non deſerere locũ in acie: nõ arma abiicere: & ea quæ ſunt tẽperantis: ut nõ cõmittere adulteriũ: non flagitium facere: & ea quæ ſunt manſueti: ut non pulſare: non iurgia exercere: eodem modo ſm alias uirtutes: ut prudentiam: non plus ſapere q̃ oportet ſapere: ne ſtultitiæ ſubeamus nomen: & hæc iuſtitia uirtus eſt perfecta: nõ per ſe ſed per alium. Et ꝓpterea ſæpe excellentiſſima uirtutum uidetur: & neqꝝ heſperus: neqꝝ lucifer ita mirabilis: ut in ꝓuerbio quoq; dici ſolet: oẽs ſimul uirtutes iuſtitiæ ineſſe: & eam perfectã maxime uirtutem: qm̃ pfectæ uirtutis eſt uſus: & qui eam habet ad aliũ quoq; uti põt. multi. n. in ſeipſis uirtute uti poſſunt. ſed in aliis nõ pñt: & Bias dicebat magiſtratus uiꝝ oñdit: qm̃ ad alium & in cõmuni geriť: pticularis iuſtitia in parte uirtutis eſt: & aut in diſtributione ꝺſiſtit honoris pecuniaꝝ uel aliorꝝ: quæ talia ſunt: ut diuidi poſſint ĩter eos: qui in duili ſocietate uerſanť: aut in cõmertiis corrigẽdis: ut emẽdo/uẽdendo/ꝺducendo/locando: & hæc cõmutatiua ſolet uocari: illa uero q̃ ꝓceſſit diſtributiua: hæc oĩa paucis uerbis cõplectitť Ci. nã cũ dicit in hoĩum ſocietate tuẽda: uniuerſalẽ inuit iuſtitiã: cũ addit tribuẽdo ſuũ cuiq;: diſtributiuã: cũ demũ ſubdit regꝝ ꝺtractaꝝ fide: cõmutatiuã ſignificat. ℣ Regꝝ cõtractarũ fide ut ſtemus ꝓmiſſis: & quæ cũ aliquo cõtraximus ea impleamus.

ASCẽ.

Ed omne quod honeſtum eſt. In hac parte diuidit author honeſtum in quatuor uirtutes: quæ uulgo cardinales appellantur: ſinguliſq; earum proprium munus aſſignat: ut ex ordine patebit qui talis eſt. ℣ Sed omne id quod eſt honeſtum oritur ex aliqua quatuor partium enim pro quia aut uerſatur in perſpicientia & ſolentia ueri: hoc eſt prudentia: aut in ſocietate hominum tuenda. ℣ Tribuendo cuiq; quod ſuum eſt & in fide rerum contractarum: hoc eſt in iuſtitia aut in magnitudine ac robore animi excelſi atq; inuicti: ideſt difficulter uincibilis hoc eſt in fortitudine aut in ordine & modo omnium quæ fiunt: & quæ dicuntur: in quo: ideſt in q̃ re ideſt modeſtia & temperantia.

℣ Aut in

¶ AVT in aī excelsi hoc est munus fortitudinis. ℣ Excelsi: elati/& oīa tanq̄ iferiora spernētis: qđ est ꝓpriū magnanimi. ℣ Acro. fortitudine: q̄ dolore aut aliq̄ alia calamitate nō frāgit. ℣ Aut in oīum q̄ fiūt: hoc est munus tp̄tiæ. ℣ Fiūt: nā in factis & dictis seruādus est modus: nā in oībus negociis debet eē ordo rer̄: oportunitas tēpor̄: & mēsura uerborū. ℣ Quæ q̄tuor. Nūc cuiusq; uirtutis q̄si materiā & subiectū ponit: oñdēs ex singulis uirtutib⁹ certā offic̄ gña oriri li. y. de fini. ait. Atq; hæc diffinitio ꝺfusioq; uirtutū a pḥis rōne q̄dā distīguit. Nā cū ita copulatæ ꝺnexęq; sint: ut oēs oīum ptícipes sint: nec alia ab alia possit separi: tū ꝓpriū suū cuiusq; munus est: ut fortitudo in laborib⁹ piculisq; cernat. ℣ Tẽpantia: in spnētis uoluptatibus: prudētia i delectu bonor̄ & malorum: iustitia in suo cuiq; tribuēdo. ℣ Quatuor/ prudētia/ iustitia/ fortitudo/ & tpantia. ℣ Colligata: ꝺnexa. gppe emergūt ab uno hōesto. ℣ Implicita: diffīcta. Stoici dicebāt uirtutes sibi inuicē ita eē ꝺnexas: ut q unā habuerit ois hēat. ℣ Certa ge. ꝓpa cuiusq; uirtutis: qm̄ dñr ptínere ad unā potius q̄ ad aliā. ℣ Velut ex ea pte: ponit offīn ipsius prudētiæ: quā sequunt̄ ꝺsiliorum maturitas & intelligētia. ℣ Indagatio: iqsitio: qm̄ prudēs uersatur circa ueri idagationē. ℣ Atq; iuē. pus ingrimus: postea iuenimus. Itaq; iquit Ambro. in ueri iuestigatiōe tenēdū ē illud decor̄: ut sūmo studio requirat qd uer̄ sit: nō falsa ꝓ ueris dicere: nō obscuris uera iuoluere: non superfluis uel implexis atq; ambiguis occupare aīum. ℣ Hoc mu. officiū: ut iquirat uerū: nā prudētię ut dcm̄ est: ueritas obiicit & etiā sapien

PET. MAR.

Tpatia ē ꝓpe i uoluptatib⁹ prudētia ē i delectubo. & malo.

tię: sed diuerso mō. ℣ Proprīū: peculiare: ut uer̄ iquirat: aliter nō erit prudētia. ℣ Vt. n. ꝓbat Cic. ab effectu: munus ipsius prudētiæ. ℣ Perspicit: recte uidet. ℣ Acutissime: q̄tū ad īgenii acumē & solertiā: aiq; iuētionē. ℣ Celerrime: q̄tū ad ꝺsiliū & bonā illico ꝺsultationē & rectā deliberationē. ℣ Videre: aio & mētis oculo: cui iprimit prudētia. ℣ Explicare: afferre in mediū & exponere atq; cognoscere uer̄ ꝓ suas cās. Vñ Ply. in q̄dā epla laudat. T. Aristonē dicēs. Nā q̄ta ꝑmo nib⁹ ei⁹ fides q̄ta authoritas q̄ pssa & decora dictatio? ℣ Quid est qđ nō stati sciat: & tū plerūq; hęsitat: dubitat diuersitate rōnū: q̄s acri magnoq; iudicio ab origie causisq; ꝑmis repetit. ℣ Discernit/ expedit. ℣ Rite: recte. ℣ Quo circa: cōclusio huius ptis: qua oñdit ueritatē esse materiā ipsius prudētiæ & sapientiæ. Veritas subiicit prudētiæ in rebus agendis & circa humana bona: sapiētiæ aūt in rebus ꝺtēplandis: prudētis. n. est agere recta ueraq; cum rōne: sapientis aūt uerita tē ꝺtemplationibus & rōnibus iuenire. ℣ Tractet: exerceat & colat: tractare est manibus uersare.

Aut in aī excelsi: atq; iuicti magnitudīe: ac robore: aut in oīum q̄ fiūt. q̄q; dñr ordine: & mō in quo iest modestia: & tp̄tia. Quæ q̄tuor q̄q̄ iter se colligata: atq; ipsi cita sint. tū ex singulis certa officior̄ genera nascunt̄: velut ex ea pte: q̄ prio descripta est, i q̄ sapiētiā: & prudētiā ponimus: iest idagatio: atq; iuētio veri: eiusq; virtutis: hoc munus est ꝓpriū. Vt. n. q̄sq; maxie pspicit: qđ in re q̄q; uerissimū sit: qq; & acutissime: & celerrime pót: & videre: & explicare rōnē: is prudētissimus: & sapiētissimus rite hēri solet. Quo circa huic q̄si materia: quā tractet: & in qua verset̄: subiecta est veritas.

¶ AVT i. a. e. &c. Fortitudinē itelligit: q̄ ē ꝺsiderata piculor̄ susceptio: & labor̄ ppessio: ei⁹ ptes sī. Magnificētia: fidētia/ pseuerātia/ patiētia: q̄s oēs hic inuit. Cū dīc aī excelsi magnificētiā itelligit: q̄ ē rer̄ magnar̄ & excelsar̄: cū aī āpla q̄dā & splēdida ppone cogitatio? atq; administratio. Cū addit atq; iuicti patiētiā signāt & pseuerātiā. Quar̄ altera ē hōestatis aut utilitatis cā rer̄ arduar̄ ac difficiliū uolūtaria ac diuturna ppessio. Alta i oīone bñ ꝺsiderata stabilis & ppetua pmānsio. Cū subdit robore fidētiā accipim⁹: p q̄ magnis & hōestis i reb⁹ m̄tū ipse aīus i se fiducię cū spe certa cōllocauit. ℣ Aut i. o. q. f. &c. Quarta hic inuit hōesti fōra: q̄ ē tp̄tia: & circa uoluptates corpis existit: ut ait Arist. s. uisū/ auditū/ gustū/ tactū. Quib⁹ q delectāt q̄tū debēt nihil peccāt: & circa hmōi tpantia atq; itpantia existit: sic illi⁹ guloſi q ꝑcat⁹ ē lōgi⁹ sibi gutt̄ q̄ ciconiæ fieri: qm̄ tactu gaudebat: qđ scri. Arist. ℣ Ordīe &. m. ordo ē ptiū dispō recta ut totū pficiāt corpus, Modus ut ne qd fiat nimis & mediocritas fuer̄ & ab extremis discedat: q̄ uitiosa sī: ordo ergo i cōpositis ē. & digestis reb⁹. modus ūo i diffīctis & simplicib⁹: ille singula digerit & collocat suis locis ꝓ rer̄ & psonar̄ ac tpor̄ q̄litate: hic unū qđq; agit ut rectū & hōestū postularat: & iter uitiū ūtutēq; discernit: pxia. n. sī ex quo efficit: ut fallat sæpe uitiū spē uirtutis: qđ ait Hora. Exēpli gr̄a. largiri qbus nō opz & plus q̄ opz: liberalitatē eē: q̄ uirt⁹ ē: si q̄spiā credit/ fallit. Nā ꝓdigalitas ē: q̄ uitiū ē: & liberalitatis excessus. Sic auaritia defect⁹. ℣ Modestia: ꝓ q̄: ut Cic. ait: alio loco: pudor hōestis clarā & stabilē cōparauthoritatē. ℣ Tpantia. Quā idē diffinit rōnis i libidinē atq; alios nō rectos īpetus aī firmā & moderatam dñationē. ℣ Quæ q̄. Nūc Cic. singulas ūtutes q̄s cōmēorauit ꝓpa hr̄e officia oñdit. Quāuis ita ꝺnexæ colligatęq; iter se sint ut eē una sine reliq̄s nō possint: qđ stoici uolebāt. Socrates nullā ūtutē absq; prudētia eē dicebat: & recte ut li. vi. ethi cor̄ colligit Arist. ois. n. uirt⁹ ꝓ hītū cū rōne diffinīt: rō āt prudētię ē. Seq̄t ergo: cū ois ūt⁹ sit hīt⁹ cū rōne: nullā absq; prudētia eē. Cū uero dicim⁹ uirtutes ab iuicē separi nāles: ut idē ait: itelligimus. Nō. n. apti ad oēs nascūt̄: & alia hēm⁹: alia nō hēm⁹: hoc i uirtutib⁹: ꝓ q̄s simplr uir bon⁹ dr nō recipit. Et cū prudētia: q̄ una ē: oēs sil̄ existūt: sine ea eē ñ pūt. Quis n. fortis eē possit aut iust⁹: aut tp̄ans: q ꝓ prudētiā qd sit fortitudo/ qd iustitia/ qd tp̄tia nō itelligat. ℣ Colligata. ꝺiūcta origie. Implicita officiis/ & actiōe. ℣ Offor̄ ge. diūsę actiōes q dīpse mox declarat: oñdēs diūsas eē opatiōes uirtutū singular̄. Quāuis nā colligatę & iplicitę oēs sint. ℣ Veluti ex ea pte: ꝓbat sua cuiq; pti hōestatis officia eē: sed prudētiæ ꝓmū. C⁹ ꝓpa actio ē idagare & iuenire uer̄. ℣ Sapiētiā & pr. p. hęc maxie dr̄nt. Nā prudētia ē hit⁹ uerus cū rōne. Qui i his agēdis uersat̄: q̄ sī hoi bōa & mala prudētes sī: q̄ publicis ꝑuatisq; reb⁹ administrādis sī apti: q̄lē Periclē fuisse tradūt. Sapiētiā: si de artib⁹ logmur: uirtutē artis itellígim⁹: illisq; tribuim⁹ q excellētissimi sī: ut phidiā statuariā sapiētē uocam⁹. Est alia sapia q̄ ꝓpas cōmoditates spnit: & hæc ē scia & itellect⁹ pciosissimar̄ rer̄: cui q studēt sapiētes nō prudētes uocant̄: ut Anaxagoras Thales: aliiq; ꝑmulti qui ꝓpa cōmoda ignorātes: totos se eor̄ iuestigatiōi dederūt: q̄ sī eximia/ admirāda/ difficilia/ diuina: ex quo itelligitis nō idē eē prudētiā & sapiētiā: author Aristo. Hoc munus ꝓpium: prudētię. n. subiectū est ueritas: actio eā idagare. ℣ In re quaq;. Quācūq; itellectus nr̄ pcipit. ℣ Acutissime: ad solertiā refert & sagacitatē: quar̄ illa bñ ꝺiūdicat. hæc bñ diiudicat celerrime & hoc ad bonā ꝺiectationē referas: q̄ licet absq; rōne cū celeritate magna fit. ℣ Rite: iure: recte. ℣ Quo circa: ꝺcludit qđ dixit de prudētiæ actione uer̄ esse.

Tullius

Ambr.

FRAN MAT. Fortitudo Patiētia

¶ QVÆ q̄t. q̄q̄ tāt col. i. ꝺpēdētia & implicita iter se tū certa. i. specialia. gña offor̄ nascunt̄ & singulis uelut ea pte q̄ est descripta ꝓmū in qua nos ponimus sapiētiā & prudētiā inest idagatio. i. inquisitio atq; iuentio ueri & hoc munus. Liquirere & iuenire uer̄ est ꝓpriū eius uirtutis. s. prudētiæ & sapiæ. ℣ Enī: ꝓ quia uti. quēadmodū quisq; pspicit. i. pfecte ispicit q̄si ꝓ mediū rei quid sit uerissimū in q̄q;. i. in q̄libet re: q;. pro & qui pōt uidere & explicare: &. i. sil. ℣ Acutissime: &. i. simul celerrime. i. uelocissime rōnē mediū ꝓbādę ueritatis solet is hēri. i. reputari rite. i. fm ritum & ꝺsuetudinē debitā prudentissimus & sapientissimus. ℣ Quo circa. i. q̄propter: ueritas est subiecta huic. i. hmōi quasi materia quā tr̄actet & in qua hoc est circa quā uersęt. Aūt ꝓ sed necessitates sunt ꝓpositæ. i. subiectę.

ASCē.

PET. MAR. ¶ Reliqs aũt tribus: iuſtitię/fortitudini/& tẽperãtiæ: oñdit Cicero, circa qd uerſent hæc tres uirtutes: & qd ſit munus ipſaꝝ & dicit uerſari circa res parãdas qbus uita ſuſtẽtaĩ: & hoc ptinet ad iuſtitiã: & ẽt tęla fortunæ otẽnẽda & op es qd eſt uiri fortis & magni. ℣ Propoſitę ſunt tanq̃ munus ipſaꝝ: ut debeãt ea pare: qbus uita ſuſtẽtaĩ & aliĩ. ℣ Parãdas: acq

Parare rẽdas cũ labore & diligẽti opa. Parare. n. eſt cũ difficultate & labore aliqd acgrere. ℣ Tuẽdas: oſeruãdas qñ nõ minor eſt uirtus pta tueri: q̃ ea ingrere pareq;: & hoc munus tpantię & pſimoniæ. ℣ Actio uitę: exercitatio & oĩs actus huma

næ uitę dẽgẽdę: qd ptinet ad iuſtitiã. ℣ Et aĩ excellẽtia: ut appeat ipſa fortitudo: cuius munus eſt: nõ ſolũ pare opes & augere: ut poſſit exercere iuſtitiã & liberalitatẽ: ſed etiã ipſas otẽnere: & oĩa humana inferiora ſuo aĩo

Cyrus ducere. Flagitioſi hoĩes inquit Cyrus apud Xenophõtẽ li. v. cupiditatibus oĩbus ſe pſtãt inferiores. ℣ In augẽdis opib?: qd ptinet ad magnificũ. ℣ Si bi & ſuis: qñ nõ ſolũ nobis nati ſumus: & otra offi

ciũ eſt illos reliquere: q curæ nobis eſſe debẽt maxi me pentes: ceteroſq; domeſticos. ℣ Multo magis q̃ in ipſis opibus cõparãdis: qñ nihil ẽ tã anguſti aĩ q̃ amare terrena: & fortuna pẽdere: & illius bona amplecti: q̃ auferri pñt: & illi q eſt uere fortis & ma

gnanimus nihil uĩ magnũ & admiratione dignũ p ter uirtutẽ: magis ergo elucet magnitudo aĩ in de, ſpicẽdis opibus q̃ cõparãdis. Vñ laudaĩ Bias pe,

Bias neus q direpta ab hoſtibus pria pena: & nõnullis bona aſportãtibus: iterrogatus q̃re idẽ ipſe nõ face

Zeno ret: rñdit: oĩa mea bona mecũ porto. Et Zeno nũcia to naufragio: quũ oĩa ſubmerſa accepiſſet dixit: iubet me fortuna expeditius pliari. Et

Stilbon Stilbon plis Demetrio dixit: oĩa mea bona mecũ ſunt. ℣ Eluceat: appeat & magis laudeĩ in opibus ſpernẽdis q̃ cõparãdis: qua tñ rõne pari debeãt. po

ſtea dicet. Ordo aũt. nñc ponit q̃ſi materiam ipſius tpantiæ. nã in oĩbus quę aguñt in uita: ut honeſtas & decoꝝ reti,

neaĩ: adhibẽda eſt q̃dã decens actio modus & ordo. hæc ps ad oẽs uirtutes ptinet: ut latiꝰ loco ſuo patebit. ℣ Ordo enĩ eſt cõpoſitio reꝝ aptis & accõmodatis locis. Tẽperãtia oſtat ordine & moderatione. ℣ Conſtãtia: uacuitas pturbatio,

nũ & pſeuerãtia in honeſtis actionibus: trãquilitas. n. nil aliud eſt q̃ placida & qeta oſtãtia: cũ uultus mutaĩ: os diſtorq;, tur & anhelat: tũc appet nõ adeſſe oſtãtiam: cũ celerius q̃ deceat qs moueĩ: lõ ait hæc tria uerſari i eo genere ad qd adhi

bẽda eſt q̃dã actio nõ ſolũ agitatio mẽtis. Nã cũ aliqd agendũ cogitauerimus: decora actio adhibẽda eſt. Et ꝓbat hoc di

cẽs. His. n. rebus. Nã cũ adhibemus modũ & ordinẽ actionibus nr̃is ſeruamus decoꝝ: qd oẽ genus officioꝝ attingit. ℣ Et hįs ſimilia: quę ſunt eiuſdẽ generis: & ad ipſam modeſtiã ptinẽt actpantiã. ℣ Verſanĩ: oſiſtũt. ℣ In eo genere: in

ea pte uitę humanę: & genere modoq; uſuẽdi q regrit etiã decẽtẽ actionẽ. ℣ Ad qd genus & modũ uiuẽdi & agẽdi cũ decoro. ℣ Actio ut. ſ. honeſte aliqd cogitemus: & opa atq; exercitatione honeſta agamus: & q ipa actio decora ſit & cõ

ueniẽs: de qua ſuo loco ꝑcepta tradent. ℣ Agitatio/cogitatio/otẽplatio/oſideratioq; cũ modeſtia & moderatione q̃dã. ℣ Quæ tractanĩ in uita. i. in oĩbus actionibus uitę humanę: & his quæ dñr & fiũt in uita cõmuni. ℣ Honeſtatẽ: q̃tum

ad oẽs uirtutes & officia. i. oſeruabimus id qd eſt ẽm uirtutẽ: nam ſi adhibeaĩ modus: ſeruabiĩ honeſtas. i. ipſa uirtus q̃ eſt q̃dam mediocritas inter plus & minus: & ſi adhibeaĩ ordo: oſeruabiĩ ipſum decoꝝ. ℣ Et decus: ipſum decoꝝ: quod ab honeſto non põt ſeparari: tunc enim decoꝝ eſt: cum præceſſit honeſtas.

Reliquis aũt tribus virtutibus neceſſitates propoſitæ ſunt: ad eas res parandas tuendaſq; quibus actio vitæ continet: vt ſocietas hominum: cõiunctioq; ſeruet. & animi excellentia: magnitudoq;. tum in augendis opi, bus vtilitatibuſq;: & ſibi: & ſuis cõparandis: tum mul, to magis in ipſis deſpicieudis eluceat. Ordo autem & cõſtantia & moderatio & quæ ſunt his ſimilia: uer, ſantur in eo genere: ad quod adhibenda eſt quædam actio: non ſolum mentis agitatio. His enim rebus quæ tractantur in vita modum quendam adhibentes: & or dinem/honeſtatem: & decus conſeruabimus.

FRAN MAT. ¶ Reliqs au. &c̃. Oñdit in quo reliquę tres uirtutes a prudẽtia differãt. Nã cũ illa in otẽplatione & agitatione aĩ dũ ue

rum iueſtigat poſita ſit: illę neceſſarias hñt opationes & totæ in actione uerſanĩ. Declarat deĩde qũo ſingulaꝝ diuerſæ ſint actiones iuſtitię/fortitudis/tpantiæ. ℣ Neceſſitates: Neceſſe. n. eſt ut ad actionẽ diriganĩ. Nec qcq̃ oĩno ꝑdeſſet for

Necesſi tas tẽ eẽ aut iuſtũ: uel p prudẽtiam fortitudinis & iuſtitię uim ĩtelliexiſſe: atq; dignitatẽ: niſi illis ad cõem utilitatẽ uteremur. Neceſſitas duplex eſt: abſoluta: ut deus eſt. & trigonus. alter. n. eſſe nõ põt altera uiolẽta: & hæc duplex. altera q̃ ſinẽ re

ſpicit ſine q̃ recte eſſe aliqd nõ põt: cũ aliqua cã efficiẽs ꝑcedit & effectus ſeqtur. ut exercitationẽ ſequit ſanitas. põt. n. ſi

ne exercitatione ſanitas eſſe: ſed nõ recta & ĩtegra. Altera eſt ſine q̃ oĩno aliqd eſſe nõ põt: ut ſine nutrimẽto animantis uita. huiuſmodi eſt neceſſitas trium uirtutũ: quæ ſine actione eſſe nõ pñt. Nequaq̃ ſimile eſt in artibus & uirtutibus: ut

ait Ariſt. li. ii. ethicoꝝ. Nam quæ ab arte ꝓcedũt laudẽ in ſe hñt q̃re ſufficit illa ita exiſtere. ſed q̃ a uirtute ꝓficiſcunt: nõ ſat eſt ſi ipſa iuſte quodãmodo ſe hñt: & modeſte aganĩ. ſed ſi agẽs ita egerit. ꝓmo ſi ſciẽs. ſecũdo ſi eligẽs. & eligẽs ꝓp ip

ſa. tertio ſi certo & ĩmobili iudicio agat. Ad cæteras uero artes hñdas nihil horꝝ regritur ꝓterq̃ ſcia. At in uirtutibus ſci re ipſum paꝝ eſt: aut nihil. uti uero atq; exercere plurimũ ĩmo totũ ualet. utpote quæ ex frequẽti actione iuſtoꝝ mode,

ſtorũq; ꝓueniant. ℣ Res enim tũc iuſta & modeſta dr̃ qñ talis eſt. qualẽ iuſtus & modeſtus ageret. Iuſtus aũt & mode,

ſtus nõ qui hæc agit. ſed q ſic agũt ut iuſti & modeſti agunt. bñ ergo dr̃ q̃ qs iuſta agẽdo iuſtus ſit & modeſtus: nõ agen

do aũt nullus ut bonus ſit curare uideĩ. ℣ Parãdas tuẽdaſq;: bñ hoc addidit. Plus eſt enim tueri & difficilius q̃ parare.

Ouidi? qd non minor ẽ uirtus tueri q̃ q̃rere Nã & Ouidius ait. Nõ minor eſt uirtus quã q̃rere parta tueri. Caſus ineſt illic: hic erit artis opus. ℣ Cõtineĩ: põt enĩ uita eſſe: ſed nõ recta niſi hæ ad eã degẽdam adhibeanĩ uirtutes. ℣ Vt ſocietas &c̃. hoc ad iuſtitiã ſpectat quæ hoĩum ſo,

cietatẽ ſeruat: quæ durare nõ poſſet. ſi equitas tolleret & leges quæ iuſtitiæ ſunt. ℣ Et aĩ excellẽtia &c̃. Fortitudinẽ tan

git. ℣ Tũ in agẽdis. iuſte. ſ. & honeſte. ℣ Tũ multomagis &c̃. Pulchrũ eſt magna appetere: ſed multo pulchrius quę alii ocupiſcũt deſpicere. Et Euãder apud Vir. ad hoſpitẽ Æneã domi accipiẽs: ſic ait. Aude hoſpes otẽnere opes: & te quo

qs dignũ finge deo. Rebus quæ ueni nõ aſper egẽis. Idẽ puo potẽtem dicit Fabritiũ. Seneca uero ait. Magni aĩ eſſe ſic. utĩ fictilibus ut argẽto. ℣ Ordo ãt: hoc totũ ad tpantiam referr̃. ℣ Cõſtãtiam: firmã & moderatã dñationẽ aĩ itelligit in

libidinẽ atq; alios nõ rectos ĩpetus: ut qnq; ſenſus ſi modũ tñ excedãt. ℣ Actio q̃dã &c̃. hoc ꝓpterea dicit: qñ opus eſt & ad aliaꝝ uirtutũ actiones mẽtis agitatiõe. cũ nulla ut dcñ eſt: ſine prudẽtia eẽ poſſit: ĩmo ſi uirtus oĩs in actione conſi,

ſtit: & ſic boni & honeſti hñr: q bona & honeſta agũt: ut nõ q ſpectãt olĩpia: ſed q certãt coronanĩ: nõ põt prudẽs uirtute ꝑditus hr̃i. niſi alicui ex tribus uirtutibus prudẽtiã applicet: ut nõ male ſenſerit: qui dixerit ꝑ applicationẽ tñ uirtutẽ eẽ

prudẽtiã: p quã qcquid agẽdũ eſt ꝓus diligẽter oſideramus: ſi agere recte & laudabiliꝰ uolumus: ſed cũ tribus uirtutibus actione opus ſit: maxima ea indiget tẽperantia: quæ in dictis factis inceſſu ordine & modo poſita eſt. ℣ Modũ: in par,

tium ſingulaꝝ perfectione. ℣ Ordinem: in ptium apta & ogrua diſpoſitione. ℣ Honeſtatẽ & decus: hoc eſt ſinẽ honeſti ĩplebimus. qd etiam ſi nõ laudeĩ per ſe laudabile eſt natura: & laudabimur. Nulla enim uirtus eſt: quæ magis in com,

muni uita

muni uita appareat. In omni enim negocio temperantes & modesti uel contra quotidie esse cognoscimur. ℣ Ideoq; adhibenda diligentia & cauendum maxime ne quid inepte faciamus.

℣ REL Iquis tribus sup. uirtutibus. s. iustitiæ fortitudini & tẽperantiæ. ℣ Ad parãdas & tuẽdas. i. defendendas eas res quibus. i. per quas actio uitæ contineꝫ ut societas & coniũctio hoĩum seruet. s. per iustitiã. ℣ Et ut magnitudo: & excellentia ai seruet. s. per fortitudinem tum. i. insuper ut sup. uirtus uidelicet modestia & tẽperantia eluceat in augendis opibus & utilitatibus cõparãdis sibi & suis. ℣ Tum. i. insuper uel prætereꝫ eluceant multomagis in his. s. opibus & utilitatibus despiciẽdis. i. contẽnendis. ℣ Autem pro sed & ordo & constantia & moderatio & eaꝝ sunt his similia uersantur in eã genere ad qd̃ q̃dam actio. i. corporis exercitatio & nõ solum. i. nedũ agitatio &. i. cogitatio exercitatio mẽtis est adhibenda. ℣ Enim pro quia: nos adhibentes rebus q̃ tractãtur in uita supplẽ nr̃a quendam modum. i. quandam modestiam conseruabimus & ordinem: & honestatem & decus. i. ipsum decorem: quod græci to præpositio uocant. A Scẽ.

Prudentia.

EX quatuor aũt locis: in quos honesti naturam uimq; diuisimus: primus ille qui in ueri cognitione consistit: maxime naturam attingit humanam. Omnes enim trahimur: & ducimur ad cognitionis: & scientiæ cupiditatem: in qua excellere pulchrum putamus: labi: autem errare: nescire: & decipit & malum: & turpe ducimus.

EX quatuor aũt locis. Posuit Cicero q̃tuor fontes offõꝝ: ex qb⁹ manat illud honestũ qd̃ q̃rimus. nunc accipit ꝓmũ fontem. i. ipam prudẽtiã: & de officiis q̃ ab ipsa oriunt̃ disputat: oñdens hanc ptẽ ĩ primis attigere naturã humanã. qm̃ ex snia Arist. oẽs hoies natura scire desiderãt. & res occultas cognoscere. signũ aũt̃ est dicit sensuũ dilectio pp se. nãq; illos diligimus & maxie oculoꝝ. nõ. n. solũ ut agamus. sed & nihil agere debẽtes uĩ uiuẽdi p̃ aliis eligimus. cã aũt est ꝙ hic manifeste sensus nos cognoscere facit: & multas dr̃ias demr̃at reꝝ li. y. de finibus ait. Tantus est inatus in nobis cognitionis amor & sciæ ut nemo dubitare possint: qn ad eas res hoĩum natura nullo emolumẽto inuitata rapiat̃. Quid uero q̃ ĩgenuis studiis artibusq; delectãtur. nõne uidem⁹ eos nec ualitudinis nec rei familiaris hr̃e rõnẽ: oĩa ppeti ipsa cognitione & sciẽtia captos & cũ maximis curis & laboribus cõpensare eã quã ex discẽdo capiãt uoluptatẽ uirtutibus a qbus manant officia intentos. ℣ Naturã. ꝓprietatẽ. ℣ Vim: potẽtiã. ℣ Primus ille: prudẽtia & sapiẽtia. ℣ Attingit hũanã naturã. i. ĩ ꝑmis ꝓuenit naturæ hoĩs: q̃ natura scire desiderat ergo nihil est tam ꝓpriũ hoĩs: q̃ scire uelle & ueꝝ uidere in oĩ re. ℣ Oẽs enim rõ q̃re attingit maxime naturã hoĩs. ℣ Trahimur: uĩ & impio ipsius naturæ: qm̃ hoc est nobis ĩnatũ uelle. ℣ Ducimur: sponte certa rõne: & uia allecti. ℣ Cupiditatẽ: uehemẽs desideriũ cognoscẽdi aliqd & sciendi. ℣ Excellere: excellẽtiorẽ eẽ ac p̃stãtiorẽ aliis. PET. MAR. Aristo. Cice. in li. y. de fi. bo. et malo.

℣ Pulchrũ: laudabile & gl̃iosum. & sic cõtra. ℣ Labi: lõgi⁹ ĩ errorẽ ꝓgredi. ℣ Errare: falsum pro uero sibi ꝓponere. qd̃ iprudẽtis est. ℣ Nescire nõ didicisse: & cãs reꝝ ignorare. Plato ĩ Theeteto sic ait. Vera certa opinari pulchrũ est: mentiri turpe. ℣ Decipi: ab aliquo uersuto & callido. ℣ Malũ q̃tũ in se: qm̃ isipiẽtia magnũ: & malũ: & nescit an possit eẽ maius: & stultitia nihil est peius. Iõ optim⁹ q̃sq; & a natura bñ ĩstitut⁹ ad reꝝ cognitionẽ tota mẽte sese erigit: cum oẽs stulti sine dubio miserrimi sint. Plutar. scri. ĩ uita Lysandri Antimachũ carmẽ qd̃ cõposuerat ĩ laudẽ Lysandri aboleuisse: dũ Lysander de carmib⁹ coronã Nicerato dedisset: tuncq; Platonẽ iuuenis ĩgeniũ admiratũ eũ mitigasse p̃fatũ ignaris ignorãtiã ad malũ eẽ: q̃d̃ est cæcitas nõ uidẽtib⁹. ℣ Ducim⁹: arbitramur existimam⁹. Si prudẽs eẽ cupis ĩqt Seneca: ĩ futuro p fectũ itẽde. & q̃ p̃nt ꝺtigere aĩo tuo ꝓpone: nihil tibi subitũ sit sed totũ añ cõspicies: si prudẽs est aĩus tu⁹: tribus tpib⁹ dispensetur. P̃tia ordina: futura ꝓuide: p̃terita recordare. Nã q nihil de p̃terito cogitat pdet uitã. Qui nihil de futuro p̃meditatur: in oĩa incautus incidit. Prudentiæ ꝓpriũ est inqt examinare consilia: & non cito facili credulitate ad falsa ꝓlabi. Plato Plutar. Seneca

EX quatuor aũt locis. Quatuor honesti fontes a naturali ratione manare ostendit: nunc quæ breuissime attigit diffuse atq; apte exeqtur. Quid in singulis uirtutibus uitãdum: qdue sequendũ sit nos admonens: nõ. n. satis est q̃ facienda sint docere: nisi ẽt q̃ uitanda sint p̃cipias: recte aũt quadã quasi degustatione pposita honestatis: eius ais nr̃is acquirẽdæ ingessit cupiditatẽ ut sic accensi iter qd̃ ad eã capessendã patefacit prõptiores arripe remus: si de prudẽtiæ uero officiis p̃cipiens: q̃ uitanda in ea sunt primũ deinde circa qd̃ uerset oñdit: sed si qs forte q̃rat cura prudentia incepit & nõ a q̃uis alia potius uirtute: sic rñdeꝫ. hanc maxime qd̃ Cice. ait humanã naturam attingere. in primis. n. hoĩs propria ueri inq̃sitio atq; inuestigatio. Iure igit̃ ab ea initiũ factũ est q̃ prima hoĩ ingenita est a natura a qua uirtus omnis fluit: q̃d̃ tam breuiter de ea tractat minime miꝝ uideri debet: nã ad profectũ honestũ & naturale magis ptinet: cum ad mediũ aliæ referantur: de quo in his libris Cicero p̃cipit: p̃ot & illa rõ esse: quod in singulis uirtutibus prudẽtia est: easq; dirigit ut nõ possit. de illis q̃ dici quin de hac quoq; dicatur ut plura seorsum uerba facere necesse non fuerit. ℣ Naturam: originẽ. ℣ Vim. ptãtem uel endiadyo sit hoc est naturalis uis. ℣ Maxime naturã &c̃. hoc est maxime hoĩum naturæ cõuenit q̃d̃ ait supra. ℣ Omnes enim &c̃. ratio est. cognitio aũt & sciẽtia differunt: illa. n. principioꝝ est hæc conclusionũ quæ a principiis manant̃ γνῶσις καὶ γνῶτον hoc est cognitio & mens idem sunt ut Ari. placet. nam ut cognitio principioꝝ est: ita demonstrabilium dũtaxat mens. i. eoꝝ quibus demonstratio fieri potest: eiusmodi autem principia sunt: mens itaq; & cognitio cõuertuntur sed scientia est de notis & de his quæ se aliter habere non possunt. est. n. scire rem per causam cognoscere. ℣ Trahimur. Naturali inſtinctu: ac etiam inuiti. ℣ Ducimur: sponte qm̃ ut seqtur excellere in cognitione & scientia reꝝ pulchrum putamus &c̃. ℣ Labi: ad cognitionem referas: errare autem scientiam nescire ad utrunq;. ℣ Decipi: ab alio. Nam labimur & erramus per nosipsos. decipimus: extrinsecus etiã ueri similitudine cum quod falsum est ueꝝ apparet. Leuius est labi q̃ errare. Nam is errat qui uera pro falsis omnino amplectitur: cum labi sit aliquantulum a recto declinare. ℣ Malum: per se. ℣ Turpe: hominum iudicio. In quo cognitio & scia differant

A Scē. EX quatuor aũt &c. In hac parte determinat de prudētia oñdens qũo ad eã allicimur & qũo duo uitia ei oppo
sita uitãda sunt: uidelicet ignorãtia praua qua icognitũ p cognito amplectimur: & friuola rez ingsitio q̃ nos a
bonis opationib⁹ remouẽtur. Ordo est aũt pro sed ille primus ex quatuor locis in quos diuisimus naturã. i. p
prietate & ui. i. potẽtiã honesti: q̃ cõsistit in cognitione ueri attingit maxime naturã humanã. ℣ Enim pro qua
nos trahimur & ducimur oẽs ad cupiditatẽ. i. desideriũ cognitiõis & sciæ i q̃. s. cognitiõe scia excellere nos pu
tam⁹ pulchrũ. ℣ Aũt: p sed nos ducim⁹. i. existimam⁹ labi & errare nescire & decipi malũ. i. dãnosũ: & turpe. i. ihonestũ.

PET. MAR. ¶ IN Hoc gene. posito munere ipsi⁹ prudẽtiæ & utilitate cognitionis & sciæ: ponit uitia quæ uitãda sunt: ut mediũ ipsum cũ decoro teneat a quo nõ pt sine uitio discedi. ℣ Naturali: qm̃ ipellimur natura ipa ad honestũ & rez cognitionẽ. ℣ Et honesto: cũ laude uirtutis: honestũ quippe est scire: turpe uero ignorare. ℣ Vnũ: hoc est primũ uitiũ: duo multi laborant. Nõ. n. debem⁹ psuadere nobis cognitionẽ rez quas penit⁹ ignoram⁹: nec debem⁹ temere. i. nullo adhibito iudicio assentiri his q̃ nobis dũr & i
Lactã. cognita sunt. Lactãtius dicit. Opinari te scire q̃ ne
scias nõ est sapiẽtis: sed temerarii poti⁹ ac stulti. Vñ monẽdi sunt p̃ceptores: ne auditorz teneras aures falsis opionibus ibuãt lucro ĩtẽti: & ipsi auditores: ne p̃ceptorz uerbis temere credãt: q ue ignorãtiam pfiteanť: q̃cqd occurrerit effundũt. Intẽdãt igr̃ ado
lescẽtes igenũ ne stulti uideant & iprudentes. Vñ scribit in academicis Ci. Nã cæteri primũ añ tenẽtur astricti: q̃ qd eẽt optimũ iudicare potuerũt: deide i firmissimo tpe ætatis: aut obsecuti aĩo cuidã: aut una alicui⁹ quẽ primũ audiuerut ofo ne capti: de reb⁹ icognitis iudicãt: & ad q̃cq̃ sunt disciplinã tã q̃ tẽpestate delati ad eã tã q̃ ad saxũ adhæresc̃ũt. Nã q di
cũt oia se credere ei quẽ iudicẽt fuisse sapiẽtẽ p barẽ: si idipm rudes & idocti iudicare potuissent. Statuere aũt q sit sapiẽs
assẽtior & assen tio uel maxie uñ esse sapiẽtis. Et in ofone pro Cluẽtio ait. Min⁹ stult⁹ est: cui nihil in mẽtẽ uenit: q̃ ille qui qd stulte alteri ue
nit in mẽtẽ: cõprobat. ℣ His. s. icognitis. ℣ Temere: incõsulte sine iudicio. ℣ Assentiamur: dicim⁹ assentior & assentio: prius dicebat tm̃ assentior sed Sisenna pm⁹ in senatu dixit assentio: quẽ alii secuti sunt. ℣ Quod uitiũ docet. Ci. q̃o de
Seneca clinãdũ sit hoc uitiũ. ℣ Oẽs aũt correctio est: oẽs inqt dñt uelle: qm̃ leuitas est & temeritas assentiri icognitis: & illa p co
gnitis hr̃e Cyrus dicit apud Xenophõtẽ ea nõ debet qs dicere q̃ min⁹ certo norit. Et Seneca dicit. De dubiis nõ di finias: sed suspẽsam tene sniam: nihil inexpertũ affirmes. ℣ Tps: qd ipsa res iudicãda postulat: nõ. n. possum⁹ ilico iudicare nisi fuerim⁹ plane sapiẽtes: sed spacio tpis adhibito: & diligẽtia q̃ rez iueniẽdarz magistra est sine qua frustra tps terit: diligẽtia igr̃ & tpe opus est ut qd in quaq; re uerz sit iudicari possit. ℣ Alterz est uitiũ: quẽadmodũ uitupar̃ stulta assen
sio: & ignorãtia: sic capiẽ nimiũ studiũ in re nõ necessaria. Vñ uituperãdi sunt illi q oẽm ætatẽ in nudis fabulis: & poetarz cõmẽtis: erũt succos quosdã & sciæ umbrã sectãtes: nõ exp̃ssam imaginẽ: qm̃ i poetis regescẽdũ est: cũ phiæ p̃ceptis & re
bus grauib⁹ satisfacerim⁹. & sic de simílib⁹: q̃ multũ obscuritatis parz uero fruct⁹ i se hñt. Vñ dicit Sene. liberalia studia
Opera Cpus dũr: qa hoie libero digna sunt i qb⁹ tãdiu imorãdũ est: q̃diu nihil aĩus agere maius põt. ℣ Operã: exercitationẽ & labo
rẽ: opa dr̃ q̃ studiis mẽte & aĩo exerceť. opus est: qd fit manib⁹: & opa est labor: studiũ: & diligẽtia i aliquo ope faciẽdo.
℣ De. h. hñtib⁹ i se hõestatẽ: & laude dignis: nã dare operã rei q̃ uacet hõestate otra offin̄ ẽ. ℣ Q d. o. i. laboris & studii.

FRAN MAT. ¶ IN Hoc gñe &c. Duplex solet esse p̃cipiẽdi mod⁹: alter cũ sequẽda: alter cũ fugiẽda oñdim⁹ utroq; utĩ Ci. Sed mo
Cicero re diligẽtius agricolæ q agrũ pus colit & purgat deide semẽ spargit: uitia pus remouet: uirtutẽ deide iducit. Duo diẽ offi
cũis prudẽtiæ uitia opposita eẽ. Naturali qd a natura pfectũ est. ℣ Honesto: qm̃ ad honestã uiuẽdi rõnẽ ducit. ℣ Ne ico
gnita p cognitis habeam⁹ &c. Dixerat supi⁹ oẽs. n. trahimur & ducimur ad cognitiõis & sciæ cupiditatẽ ad utrũq; nunc respicit. & cũ ait icognita p cognitis cognitionẽ tãgit: q̃ est p̃ncipiorz: cũ uero subdit hisq; temere assentiamur: sciam inuit:
q̃ est cõclusionũ. Nã recte cognitis p̃ncipiis ẽt cõclusionib⁹ assentim⁹ hisdẽ male cognitis nõ possum⁹ recte cõclusionibus
assentiri: multiq; sibi psuadẽt id itelligere qd ignorãt qa initia rea & cãs nõ peperũt hoc q; quotidie i sciẽtiis cognoscitur
ad q̃s q nõ cognitis p̃ncipiis & fundamẽtis: temere accedũt: id se credũt scire: qd nequaq̃ sciunt. ℣ Oẽs ãt uelle debent.

Horatius uirt⁹ est uitiũ fugere Q m̃ uirtus ut ait Hora. est uitiũ fugere: & sapia p̃ma stultitia caruisse: oẽs merito ait uitia prudẽtiæ cõtraria effugere de
bere: & in hac snia esse: ut errare nolint. ℣ Tẽpus & diligẽtiã. recte hæc iunxit: neq; n. lõgitudo tpis cõsulendo satis est
nisi ẽt diligẽtia affuerit neq; sine tpis lõgitudine diligẽtia multũ ualet. Sapiẽterq; i ethicis inqt Aristo. nõ eẽ prudẽtiã bo
nã conjectionẽ q̃ absq; rõne & cũ celeritate q̃dã fit cõjectura: sed ad osiliũ tpis spaciũ adhibẽdũ. & ut aiunt celeriter agẽ
dũ esse cõsulẽdũ morose. ℣ Alterz q̃ gdã &c. Prudẽtiæ offin̄ ptĩ als dirigit uirtutes & i gñe uitæ practico posita ẽ: ptim
i cõtẽplatiõe rez uersať: & theoricã respicit cũ id agit ut ueritatẽ ingrat. hãc ptẽ nũc tãgit. ℣ In res. o. nõ itelligibiles q̃ nõ
uidenť & sola mẽte cõcipiunť: cũ sint iuisibilia & icorporea ut Necromãtia Geomãtia. Ars Chymia q̃ multos sp refellit:
& iopes fecit. ℣ Difficiles: q̃ uidenť qdẽ sed difficultate sui uix pcipi pñt: ut si qs i augurioz rõne pdiscẽda & diuinatio
nis p exta. aut sortes nimis magnũ studiũ osumeret. ℣ Ealdẽq; nõ ne. recte hoc subiũxit. Nã q̃tum uis difficiles sint res:
mõ utiles & necessariæ sint: pdiscẽdæ sunt: oẽq; studiũ ad eas cõpræhẽdẽdas adhibẽdũ: Sed de his itelligit hic q̃ necessariæ nõ sunt & iutiles habenť ut sophismatũ & amphibologiarz: græci ματαιοτεχνίαν noiant hoc est supuacuã artis
imitationẽ q̃ nihil neq; boni neq; mali hẽat: sed uanũ laborẽ. Qualis illi⁹ fuit q grana ciceris ex spacio distãte missa i acus
Quinti. Ptolomę⁹ ait astrologiã pdi se i mať futuris. foramẽ cõtinue & sine frustratiõe iserebat: q̃ cũ spectasset Alexãder: donasse eũ dr̃ eiusdẽ leguminis modio. Q d̃ qdem
p̃miũ fuit illo ope dignissimũ: author Quintilian⁹. ℣ Quib⁹ ui. d. Qui nouit uitiũ is & uirtutẽ nouit. Nã cõtrariorz eadẽ ẽ
doctria. Prudẽtiæ duo sunt officia: alterz q̃ i cognitiõe ueritatis: alterz q̃ i cõsultatiõe uersať quotiẽs agẽdũ aliqd ẽ ut ho
neste agať & recte duo his uitia opposita sunt: alterz cũ icognita p cognitis hẽmus: alterz cũ nimis magnũ studiũ rebus im
pẽdimus nõ necessariis: recte igitur Cicero ex uitiis uirtutes innuit. ℣ In reb⁹ honestis: ptes officiorz prudẽtiæ tangit q̃
in cõsultãdo de reb⁹ honestis uersanť. ℣ Cognitione dignis: Alterz respicit offin̄ q d̃ in ueri iuestigatiõe cõsistit. ℣ Opę:
ad res honestas referas opa. n. in actiõe est: qua p prudẽtiã aliæ uirtutes dirigũtur: Curæ ad res cognitione dignas.

A Scē. ¶ DVO uitia uitãda sunt in hoc genere naturali & honesto. i. in prudẽtia & sapiẽtia honesta quã naturaliter appetim⁹
unũ sup. uitiũ uitãdũ est ne habeam⁹. i. reputem⁹ icognita pro cognitis: & assentiamur. i. assensum debem⁹ temere. i. te
merarie & incõsiderate & his scilicet incognitis. ℣ Quod uitiũ is q uolet effugere. (Oẽs aũt debent uelle sup. effugere: &

hoc per

In hoc genere naturali: & honesto: duo uitia uiranda sunt. Vnum ne incognita pro cognitis habeamus: hisque temere assentiamur. Quod uitium effugere qui uolet (omnes autem uelle debent) adhibebit ad considerandas res: & tempus & diligentiam. Alterum est uitium: quod quidam nimis magnum studium, multamque operam in res obscuras atque difficiles conferunt. easdemque non necessarias. Quibus uitiis declinatis q̃. in rebus honestis: & cognitione dignis, opere. curæque ponetur. id iure laudabitur.

hoc per honestam parenthesim dicit) adhibebit & tps & diligenti ad res considerãdas. i. nõ arbitrabitur se posse repẽ-
te & sine diligentia rem obscurã cognoscere. ℣ Alterũ uitiũ est q̃ q̃dã cõferunt. i. ipatiũt uel ipẽdũt nimis magnũ studiũ
& nimis multã operã. i. opationẽ & diligẽtiã i res obscuras & difficiles q̃ p et. & easdẽ nõ necessarias hoc ẽ q̃dã peccant
p defectũ arbitrãtes se posse cognoscere res sine diligẽtia & tpe debito q̃dã p abũdãtiã nimis tpis & laboris ipartiẽtes re
bꝰ nõ necessariis. ℣ Quibꝰ uitiis de. i. cuitatis id opæ & curę q̃d poneť i rebꝰ hõestis & dignis cognitione laudabiť iure.

ut i astrologia. C. Sulpitiũ audiuimꝰ. i Geometria Sextũ Põpeiũ ipsi cognouimꝰ. Multos i dialecticis. plures i iure ciuili. Quæ oẽs artes i ueri iuestigatiõe uersanť.

CVT In astrologia: affert exẽpla eorꝝ: q i rebꝰ honestis & cognitiõe dignis id opæ posuerũt: q̃d iure laudatũ ẽ. C. Sulpitiꝰ pmꝰ romãorꝝ defectꝰ solis & lunæ rõnẽ i uulgus efferre ausus est: q i bello macedonico Tribunꝰ militũ exercitũ romanũ magna ai molestia & sollicitudine liberauit p die q̃ cũ Perse re-

Taxat dialeti-cos pci-pueq; sophistas

ges pugnareť. Productꝰ fuit a Paulo æmilio cõsule in cõcionẽ ad pcinendã eclypsim: naturalẽq; esse oñdit: & uolumine postea edito huiꝰ effectꝰ rõnẽ explicuit. Apud græcos Thales milesius lunæ solisq; defectũ iuestigauit: post eũ Hyparcus: q etiã stellis noia iposuit. A naxagoras pmꝰ authore Plutarcho i uita Niciæ rõnẽ hꝰ defectus lũis mãdare ausus ẽ: sed pmꝰ Plato i lucẽ extulit: q̃d alii nõ fecerãt ueriti iudicia iperitiæ multitudis Plato ãt pp sanctitatẽ morꝝ id ausus ẽ & effecit. ℣ In Geometria: q̃ natura magnitudinũ uniuersam figuratũq; explicat. Mathematica scia q̃tuor hẽt ptes. Arithmeticã. Geometriã. Musicã. & Astrologiã. Arithmetica ẽ q̃ rõnes affectꝰ affinitatesq; inter se numerorꝝ docet: sub q̃ collocať musica. Nã ubi arithmeticꝰ nũeros absolute cõsiderat: atq; seiũctos ab oi materia sensibili. Musicus ut sonorꝝ sibi subiicit: effectusq; eiꝰ cõsiderat: sub quo ẽt & is qui cantu demulcet aures collocatur. Geometriæ fundamẽta Pythagoras iecit: & Arithmeticã i artẽ disciplinãq; redegit. Sub Geometria collocať pspectiua: q̃ osiderat lineas: nõ absolute: sed uisu: Nã Arithmeticꝰ Geometra puri mathematici: formas sensibiles a materia penitꝰ separãt. Geometra. n. cõsiderat lineas puncta: superficies: seu plana corpa sepata oino a materia sensibili. Astrologia uersať circa nũeros & magnitudies: nõ oino abstractas: sed ut accõmodatas ad corpa cælestia: q̃ uidẽť. Ex qbꝰ patet arithmeticã & geometria puras eẽ mathematicas: reliq̃s uero duas nõ uras: sed ptĩ mathematicas: ptĩ naturales: ut Aristoteles i physicis asserit. Clari i geometria fuerũt pythagoras. Archidemes Syracusius: Anaximãder milesiꝰ: Euclides megarẽsis: cuiꝰ scripta extant: Plato i. vii. de repu. Mathematicas disciplinas ad ueri cognitionẽ: & demõstrationẽ i pmis dixit eẽ necessarias: sunt. n. i pmo gradu certitudinis Plato has eẽ tanq̃ gradꝰ dixit: ad supiora cognoscẽda: his disciplinis igit i oibꝰ aiæ istrm pditũ: ut sic dixerim: aliisq; excecatũ exercitiis expurgať & meliꝰ erigiť. A ia duertisti igit Socrates apud esidẽ eos q a natura. Arithmetici sint ad oĩs fere disciplinas acutiores apparere: q aũt i genio ebetiores fuerint si i hac erudienť: ẽt si nihil amplꝰ utilitatis assequanť: seipsis tñ igeniosiores effici solere: q̃ enĩ difficiliorẽ adipiscẽdi cogitãdiq; laborẽ ac curã inferat: nõ facile ex oibꝰ ullã pter hãc potes iuenire: ob hæc oia pfecto hæc disciplina omittẽda nõ erit: Verꝝ optimis pditi naturis in ea q̃primũ erudiẽdi uidebanť. ℣ In dialecticis: primũ. Pla. dialecticẽ appellauit. Aristoteles uero ad formã disciplinãq; redegit. Multi in ea claruerũt. Leõtinꝰ. Gorgias. Chrysippus. unde dicebãt atheniẽses: aut nullã aut Chrysippeã dialecticẽ apud deos iueni ri. Carneades. Diogenes. Tota stoicorꝝ familia: Epicurus ipsam neglexerit. unde i uarios errores lapsus est. hæc enĩ disciplina ad ueri falsiq; cognitionẽ uehemẽter accõmodať: & uia est ad oẽm sciam. Vñ dicebãt stoici: neminẽ ignarꝝ dialecticis futurꝝ sapiẽtẽ: facit enĩ syllogismũ & demõstrationẽ: ponitq; uerꝝ añ oculos. Vñ Ari. dicit priscos illos phos Melissũ: Parmenidẽ: Anaxagorã & alios lapsos eẽ: & erasse sola dialectices ignoratiõe: & Pla. in. vii. de rep. dicit necessariã esse dialectices cognitionẽ: & p utilẽ: quã aliis disciplinis pponit: monẽs erudiẽdos i dialecticis esse pueros: ut iterrogare ac rñdere q̃ doctissime cognoscãt & sciãt. ℣ In dia. i dialectices: disciplina. q̃ disputãdo: refellẽdo: pbãdo ad ueritatẽ inueniẽdã ualet plurimũ: & sine ipa ad ueri cognitionẽ puenirĩ nõ põt. Dialectica est scia recte disserẽdi circa oronẽ: q̃ iterrogatiõe atq; rñsione cõstat. ℣ In dia. ita iclinať dialectica dialecticorꝝ: ut physica physicorꝝ: & dr dialectica ipsa scia disputãdi. ℣ Plures: q̃ in supradictis disciplinis. ℣ Iure ciuili: ius ciuile dr. q̃d q̃q; populus sibi cõstituit: & id ppriũ est ciuitatis ipsius: ciuile inq̃ dictũ q̃si ppriũ ipiꝰ ciuitatis: & ex unaquaq; ciuitate appellať: ut Romãorꝝ: atheniẽsiũ. Lacedæmoniorꝝ. Sed ius ciuile dictũ absolute itelligiť Romanorꝝ. igt Iustinia. ut poeta Vir. apud latinos: apud græcos Homerus: Romano iuri Romulus cõditor urbis auspiciũ dedit: q pplm in. xxx. ptes diuisit: q̃s curias appellauit: ppea q tũc reip. curã p sñas partiũ eaꝝ expediebat: & ita leges q̃sdã: & ipse curiatas ad pplm tulit: authore Põponio li. i. dige. Tulerũt ẽt & sequẽtes leges: q̃s Sextus papyrius: q fuit regnãte Prisco Tarquinio collegit: redegitq; i ordinẽ. Inde dictũ est ius papyrianũ: post exactos reges: cũ p deesse annos regiæ leges cessassent. Decẽ uiri creati sunt: q a græcis leges peterent: q̃s in tabulas eboreas scriptas posuerũt p rostris. i. i foro: ut oĩbꝰ legere uolẽtibꝰ expositæ essent: q̃ decẽ erãt: seq̃nti ãno duæ adiectæ sunt: & ita leges. xii. tabulaꝝ appellatæ. Inde fuit prudentiũ authoritas & disputatio in foro: q̃ & ẽt ius q̃d sine scripto uenit: cõi noie ius ciuile appẽllatũ est. Inde factæ sunt legitimæ actiões: qbꝰ iter sese hoies disceptarẽt: q̃s collegiũ põtificũ interptabať: q̃s actiones Appiꝰ Claudiꝰ ad formã redegit: & uolumẽ q̃d Gneus Flauiꝰ eiꝰ scriba Libertini filiꝰ subreptũ pplo tradidit: cui id munꝰ adeo gratũ fuit: ut Flauiꝰ tribunꝰ plæbis fieret: & senator edilis curulis: & sic appellatũ est ius ciuile Flauianũ. postea Sex. Helius actiões cõposuit: & populo dedit. unde appellatũ est ius Helianũ inde cũ plæbs a pribꝰ in mõtẽ sacrũ: qui supra anienẽ tribꝰ milibus passuũ ab urbe distat: secessisset. Tribunos ad suã protectionẽ creauit: & plæbiscita cõstituta sunt: q̃ postea ut oĩs discordia sedareť. Lata lege Hortẽsia prolegibꝰ fuerunt: Inde cũ necessitas curã reipublicæ senatoribꝰ dedisset senatusconsulta cõstituta sunt. Inde ptores iura reddere cœpunt: & ptorũ edicta nata sunt: q̃ dñr ius honorariũ eo q̃ ab honore ptoris uenerit. Tãdẽ cõstituto pncipe qcqd ipse statuisset: ius fuit. Vñ dicit Iusti. q̃d pncipi placuit: legis hẽt uigorẽ. Quodcũq; impator p epistolã ostituebat: uel cognoscens decernebat: uel pcipiebat edicto: lex erat: & hæc cõstitutiones appellabanť: sed ut dicebã ius ciuile dictũ absolute Romanorꝝ i-

Plato

Ius ciuile Romulus diuisit pplm in triginta curis

Ius scriptum

telligebať: hẽt duas spẽs ius scriptũ & nõ scriptũ. Ius scriptũ est lex plæbiscita: senatusconsulta: principũ placita: magistratuũ edicta: responsa prudẽtiũ Iuris ciuilis sciam plurimi & sũmi uiri pfessi sunt. S. papyrius qui regnãte Tarquinio ut dictũ est: regias leges i unũ. cõtulit. Appiꝰ Claudiꝰ decẽ uir. Appiꝰ Claudiꝰ eiusdẽ gñis qui Cẽtimanus appellatus est: & uiã appiã stratuit: & culadiã aquã iduxit. Sempronius Caius: Scipio nasica: cui domꝰ in sacra uia publice data est: quo facilius cõsuli ab oibꝰ posset. Q. Mutius: qui Carthaginẽ legatꝰ adiit. Tyberiꝰ Corũcanꝰ. Sextꝰ Cecilꝰ: & eiꝰ ff. Publiꝰ Helius & Attilius: q pmꝰ a pplo sapiẽs appellatus est. Marcus Cato. P. Mutiꝰ: Brutus: Rutulius Ruffus: Paulus Virginiꝰ. Q. Tubero stoicus: Pãsæ auditor Sextꝰ Põpeiꝰ. G. Põpeii filiꝰ. Celius antipr g & historias scripsit. Lucꝰ Crassus fr. P. Mutii: q Mutianꝰ dictꝰ est. Hũc Cice. dicit iurecõsultorꝝ disertissimũ. Q. Mutiꝰ Publii filiꝰ: Põtifex maximꝰ. A quo Gallus Mutii auditor: Balbus Lucilius: Sextus Papyrius. C. Viuẽtius: Seruius Sulpitius. q in causis orãdis pmum locũ post Ciceronem obtinuit. Alphenus. Varus. C. Aulus offilius. Titus Cæsius: Aufudius. Tucca labeo. P. Cælius.

Aqlius gallus fuit mutii auditor

Trebatius Cesellus. Quinto Tubero: qui Quitum Ligarium accusauit defensum a Cicerone oꝝone quæ extat: fuerũt etiam clari post Ciceronem. Atteius capito. Antistius Labeo: Massurius Sabin⁹: qui fuit tempore Tiberii. C. Cassius: Longinus natus ex filia Tuberonis. Sabinus imperãte Vespesiano. Pegasus qui tpe Domitiani pfectus urbis fuit cuius meminit Iuuenalis. Rapta pperabat abolla pegasus: Attonitæ positus modo uillicus urbi. An ne aliud tunc pfecti. Priscus Neratius q cõsul fuit. ℣ Quæ artes mathematicæ disciplinæ: dialectica & ius ciuile uersantur in ingsitione ueritatis.

FRAN MAT. Gallus sulpiti⁹ fuit cõsul cum M. marcello

℣ VT In astrologia: hæc scia & pulcherrima est & utilissima q̃is difficilis nimiũ sit: Sepe. n. ea pdicit Astronom⁹ q̃ nõ neglecta hoĩ uitã tuent: & a magnis piculis ciuitates uẽdicãt Ptolomæ⁹ quoq; igt sapiẽtẽ Astronomũ multa mala q̃ futura sũt ihibere euitareq; posse. ℣ Gallũ Sulpitiũ: hic cõsul cũ. M. Marcello fuit Tribun⁹ uero militũ sub. L. Paulo æmiliõ q missus est otra psam Macedõiæ regẽ lunæ defectiõe pturbatos & sollicitos militũ aĩos cũ postridie pliũ cũ psa initurꝝ eẽnt ĩ cõtionẽ ab ipatore pduct⁹ oĩ metu liberauit idq; naturalr cõtigere oñdit: ex quo erecti illi & icẽsi uictoriã adepti sunt: pm⁹ romani gñis rõnẽ solis & lunæ defect⁹ i uulgũ extulit ea de re uolumĩe cõposito author Plini⁹. ℣ Audiuim⁹ ab aliis: nõ. n. Ciceroĩs fuit ætate. ℣ In Geo. hæc oĩa q̃ i cœlo sũt ĩ mari: i terra metiꝝ: q̃is: illi a metiẽda terra tiñ nomen sit. Mercuri⁹ ichoauit. Pytagoras pfecit: q̃tæ sit utilitatis oñdit Quintilian⁹ cũ ait: nec sine cã sũmi uiri ẽt ipensam huic sciæ opam dederũt. Nã cũ sit geometria diuisa ĩ nũeros atq; formas. nũeroꝝ qdẽ notitia nõ oratori mõ: sed cuicũq; ĩ pmis satẽ lris erudito necessaria ẽ. Archimedes ãt hui⁹ pitissim⁹ un⁹ Syracusanꝝ obsidionẽ i lõgi⁹ traxit. Sextũ Sulpitiũ: hi ætate fuit Ciceroĩs: & de geometria uolumina cõposuit. ℣ In dia. mul. Zeno eleates dialecticæ ut ait Aristoteles iuẽtor fuit Plato oĩum pm⁹ dialecticẽ hoc est dissertiuã noĩauit: stoici absq; dialecticæ speculatiõe: sapiẽtẽ ĩ oꝝone sine lapsu nõ futurꝝ dixerũt: p eã enĩ uerꝝ atq; falsum pbabileq; & qd ambigue dicat itelligi multæ ei⁹ sunt partes: & uaria officia circa oꝝonẽ in iterrogatione & rñsione cõsistit: iidẽ stoici sciam diffinierũt ueri falliq; & neutri⁹. ℣ In iu. ci. hoc ut digestis discimus. de iure & iustitia ẽ: qd neq; totũ a naturali iure uel gẽtiũ recedit neq; p oĩa seruit: itaq; cũ aliqd adim⁹ uel detrahimº iuri cõi ius ppriũ. i. ciuile efficim⁹: ostat aut ex scripto aut ex nõ scripto. Q d ex scripto ostat ex legib⁹ plæbiscitis: senatusc̃ultis decretis: pncipũ authoritate: prudẽtiũ uenit. Oẽs aũt ppli q legib⁹ aut morib⁹ regunt pti suo ppo pti cõmuni hoĩum oĩum iure utũt: nã qd qsq; ppls ipe sibi ius ostituit: id ipi⁹ ppriũ ciuitatis est: uocaturq; ius ciuile q̃si ius ppriũ ipsius: ciuitatis: qd uero naturalis rõ iter oẽs hoĩes: ostituit: id apud oẽs gẽtes p æq; custodit: uocaturq; ius gẽtiũ q̃si quo iure utunt gẽtes hoc a naturali recedit qa illd omĩb⁹ aĩalib⁹: hoc solis hoĩb⁹ iter se cõe ẽ. Veluti erga deũ religio ut parẽtib⁹ & pfiæ pcam⁹: ut uĩ atq; iniuriã ppulsem⁹: nã iure hoc euenit: ut qd qsq; ob tutelã corpis fecerit: iure fecisse extimeẽ. & cũ iter oẽs cognationẽ quãdã natura ostituerit: cõsequẽs est hoĩem hoĩi insidiari nefas eẽ. Manumissiões iuris gẽtiũ sũt: & tria gña hoĩum: p hoc cœpunt eẽ liberi: & his otrariũ fuit & liberti: q desiderũt eẽ serui. Ex eodẽ ducta sũt bella: discretæ gẽtes: regna odita: distincta dñia. agris termi positi: & edificia collata: omertiũ: ẽptiões: uẽditões: locatiões: oductões: obligatiões istitutę exceptis qbusdã q a iurꝝ ciuili itroducte sũt q oẽs artes &c̃. & ppea necię sũt: qm̃ ĩ ueri usanꝝ iuestigatiõe.

ff. de iustitia & iure

ASce. ℣ VT. i. quẽadmodum nõ audiuim⁹ Caium Sulpitiũ (pferꝝ aũt Caius q̃is scribaꝝ Caius) in astrologia & ut audim⁹ Sextum Popeiũ in geometria. q. d. id temporate & decẽter fecimus. ℣ Et ipsi. i. nos cognouim⁹ multos ĩ dialecticis sup. uersantes & plures in iure ciuili: q̃ omnes artes uersantur. i. consistunt in inuestigatione ueri

PET. MAR. Aristoteles i. i. ethicoꝝ ℣ CVius. s. ueri iuestigandi cupiditate & studio. ℣ Abduci: auocari ab actiõib⁹ & reb⁹ agẽdis uitupat: & ẽ cõtra offĩ: qm̃ laus uirtutis cõsistit ĩ actiõne. Tũc enĩ hõ laudat: cũ studiose aliqd agit: aut cogitat: & ex sñia Aristo. i. ethices: ut dam ẽ ĩ opatiõe aĩæ p uirtutẽ ĩ uita pfecta cõsistit hũana fœlicitas. Nã cõsociatio hoĩs uicit cognitiõis studiũ: & genus offiꝝ excellit: qd hoĩum societate teneẽ: & agere: cõsiderare plus est q cogitare prudẽter. Igit studio cuius studio a rebus agendis abduci contra officiũ est. Virtutis enim laus omnis in actione consistit: a qua tamen sæpe fit intermissio. Multiq; dantur ad studia reditus: tũ agitatio mentis: quæ nunq̃ acqescit: potest nos in studiis cogitationis etiã sine opa nr̃a cõtinere.

Cicero i. iii. de fi. bo. & malo.

cognitionis nõ debem⁹ eas actiones deserere: q̃ ad tuẽdã humanã societatẽ ptinent: & eoꝝ cõseruationẽ: qbus offĩ & pietatẽ debem⁹. ℣ A re. agẽ. actionib⁹: & officiis pstãdis nõ debem⁹ relinq̃re penit⁹ actiões & tñ cognitioni reꝝ & cõtẽplationi uacare: qm̃ uita hũana & cõsociatio destrueret: & ipsa cognitio mãca eẽt & soliuaga. Vñ Sophocles author Tragædiarꝝ cũ pp studiũ rẽ familiarẽ negligere uideret: a filiis ĩ iudiciũ uocatus est. ℣ Virtutis enĩ rõ. q̃re. i. otra offĩ qm̃ laus uirtutis cõsistit ĩ actiõe: & ea maxie actiõe: qua est ad societatẽ tuẽdã. Vñ dicebat. Ari. hoĩem tũc eẽ fœlicẽ cũ aliqd agit: eũ in uirtute & i sõno nõ eẽ magis fœlicẽ q̃ sit is q uirtutẽ nõ hẽt: tñ est aliq̃ dfia uel potius maxima: ille enĩ q hẽt: habitũ uirtutis: cũ primũ expgiscaẽ põt fœliciter opari. Vitiosus ãt minime: sed sp miser. ℣ Laus uir. cõsi. in actio. qm̃ actio est pstabilior habitu: qppe finis est pstabilior eo qd est ad finẽ. & habitus cõparaꝝ pp actionẽ: quã nõ debem⁹ omittere pp cõtẽplationẽ: qm̃ ad utrũq; nati sumus. Dicere solemus igt Seneca: sũmũ bonũ esse fm naturã uiuere: natura ad utrũq; genuit & cõtẽplationẽ reꝝ & actionẽ. Stoici dicebãt ĩ solo uirtutis habitu cõsistere humanã fœlicitatẽ: dicẽtes neminẽ hr̃e talẽ habitũ: q nõ operẽ. sed tñ si nihil ageret: nihilominus eẽ fœlicẽ: tñ robur uirtuti dabãt ad bñ btẽq; uiuẽdũ. Cato apud eũdẽ i. iii. de finibus sic ait. Sic ea q̃ pficiscunt a uirtute susceptione pma: nõ pfectiõe recta sunt iudicãda. ℣ Tñ: q̃is ĩ ipsa actiõe cõsistat laus tñ sæpe põt itermitti: & hõ studiosus ad cõtẽplationẽ reuerti põt. Vñ dicit Sene. Nõ sp in actis sis: sed iterdũ aio tuo requiẽ dato: & reges ipsa plena sit sapiæ: studiis & cogitatiõib⁹ bonis: nã prudẽs nunq̃ ocio marcet: hẽt aũt aliq̃n remissũ aĩum: nunq̃ solutũ. A q̃ actione ĩ q̃ nõ sp eẽ possum⁹: & officiis pstãdis. ℣ Intermissio: aliq̃ tpis uacatio: nõ debem⁹ abduci a reb⁹ agẽdis pp assiduã cõtẽplationẽ: multa. n. agẽda sunt p salute pr̃iæ: parẽtũ: fratrũ & aliorꝝ: qb⁹ iure societatis humanæ officia dẽm⁹: uñ uitupant illi: q pr̃ia laborãte & suis a cõtẽplatiõe nõ discedũt: & sic ecõtra pp res agẽdas & uilia sordidaq; iterdũ negocia & idigna libo hoĩe a studio bonarꝝ artiũ abduci otra offĩ ẽ. Igt hũda ẽ rõ tpis: & id qd tps rõ & decoꝝ ipm postulat agẽdũ: iõ dic ab ipa actiõe. ĩ q̃ ostitit laus uirtutis: fieri aliq̃n itermissionẽ: & dari reditus ad studia: & cõtẽplationẽ: qm̃ ad utrũq; nati sum⁹. ℣ Miti re. p osequẽs pbat añs: possum⁹ itermissa studia ob res agẽdas & officia pstãda repetere: & si dant redit⁹ dant & discessus: & cũ a studio auocamur negociis & officiis ipediti: agitatio mẽtis q̃ nobis igenita ẽ põt nos ĩ studiis otẽplatiõis teneẽ. ℣ Quæ oẽs artes &c̃. & ppea necię sũt: qm̃ ĩ ueri uersanꝝ iuestigatiõe. ℣ Agitatio: mot⁹ & otẽplatio. ℣ Quæ. n. a. q̃ sp ẽ ĩ motu: & aliqd meditat. ℣ Sine. o. no. sine labore: sola. n. mẽtis agitatio pt nos ĩ cognitiõib⁹ hõestis & otẽplatione reꝝ otinere: ẽt si opa nr̃a cessat a studio.

FRAN MAT. Claudianus ℣ CVi⁹. ueri iuestigãdi. hic q̃ri põt sit ne practicæ uitæ theorica añponẽda: uel huic illa. Et si qs dignitatẽ sequaꝝ. Theorica: si utilitatẽ attẽdit practica pferẽda ẽ. ℣ Cõtra offĩ. qd ẽ uirtutis actio peccaret & qdẽ uehemẽtissime q̃ pr̃ia ab hostibus obsessa: cui pdesse opa sua posset: cõtẽplatiõi: & ueri iuestigatiõi uacaret. ℣ Virtutis. n. laus &c̃. Rõ eius qd dixit & sapiẽter ait Claudian⁹. Vile latẽs uirt⁹: qd. n. submersa tenebris. pderit occuso ueluti sub remige puppis. uel lyra q̃

reticet:

reticet:uel q nō tendīt arcus. Aristo.quoq; sinē ciuilis disciplinæ dicit esse nō cognitionē sed actionē Plinius in epla ad Atriū demetē affirmat ingt Euphrates phius hāc esse phiæ pulcherrimā ptē agere negociū publicū:cognoscere:iudicare pmere & exercere iustitiā.quæq; ipsi doceāt phi in usu hre. ¶ A qua.s.actione. ¶ Fit itermissio sæpe:nō.n.sp pria.parētes:amici & cæteri quos caros hem? nra indigent:opa:licetq; aliqn nobis eē uacuis:qd tps ad ueritatē ingrēdā cōferre debem?:c? cognitiōe nullus suauior est aio cib? ut Lactātius ait:debem? itaq; tūc Scipionē imitari q nō min? ociosum se esse dicebat q cū ēt ociosus:ad studia ueri iuestigādi. ¶ Tū agitatio mētis.ondit ēt i mediis occupationib? posse nos i ueri inuestigatione uersari sola mētis agitatione q̄ fatigari nō pōt:q̄ nunq̄ acgescit.Quod ēt uerū ē.id q uis itelligit.Quis.n. ē q nō ēt ualde occupat? aio:tn sp aliqd uoluat.idē puo momēto tpis diuersis i locis & reb? est:nec ulla est tāta celeritas ut Cicero ait q̄ cū ai celeritate contēdere possit.Vnde Aristoteles ἐντελεχίαν ipm uocauit nouo noe:qua quādā continuatam motionē & perēnē ut Ci.i qōnib? Tusculanis iterptatus ē. ¶ Sine.o.n.sine labore nro ēt si libros nō legam?. euphrates phius

¶ CVIus.s.ueri studio abduci a rebus agēdis.i.dimittere pp eiusmodi ingsitiones res quas agere debeas:est cōtra officiū. ¶ Ois enī laus uirtutis cōsistit in actione a q̄ tn actiōe hit sæpe itermissio:& multi redit?.i.multæ reuersiones dant ad studia:tū.i.isup agitatio.i.assidua discussio mētis:q̄ nunq̄ qescit pōt cōtinere nos in studiis cogitationis ēt si nra opa. ASCē.

Omnis aūt cogitatio:motusq; animi:aut in cōsiliis capiendis:de rebus honestis: & pertinentibus ad bene beateq; uiuendum:aut in studiis sciētiæ:cognitionisq; uersabit:ac de primo quidem officiorꝫ fonte diximus.

¶ OMnis āt:dat nūc pceptū Ci.docetq; circa q̄ debeat uersari mētis agitatio i reb?.s.honestis.Nā turpia meditari cōtra offm ē:& ait dem? cogitare ea q̄ ptinēt ad mores & ad bonā beatāq; uitā:& ea q̄ ad sciam rerꝫ naturaliū:& q̄ cognitu digna sunt: alr discedit ab offō:& sic de pmo fonte.i.prudētia: & sapiētia & eo loco q i ueri cognitione atq; iuestigatione cōsistit.dictū est. PET. MAR.

prudētiā:cuius mun? ē bñ cōsulere:& qd sit agēdū iperare & rōnē offiorꝫ reddere. ¶ Et ptinētib?.i.ipsis officiis & reb? q̄ uirtuti adnexa sunt:& ptinent ad beatā uitā.Nō debem? igit turpia cogitare:sed ea i qb?& bona btāq; uita consistit. ¶ Aut i stu.sc.& hoc ē mun? sapiæ q̄ sciam & itellectu cōplectit:& q̄ cōtēplamur cœlestia & eēntias a mā sepatas:sed hoia Ci.large accipit.Fonte prudētia:a q̄ tanq̄ a fonte manāt officia. Trāslatio ē a fonte & riuulis:q ex ipo fonte deriuāt. Quare nō debemus turpia cogitare

¶ OMnis agitatio &c̄. Cōcludit breuiter ondēs qd sit prudētiæ mun?. ¶ Cogitatio.hoc ad rei appēhēsionē referas:motū ad discursum ipi? ai postq̄ p sensum re aliquā appēhēdit. In cōsiliis capiēdis:q̄ sunt in assentiēdo uel dissentiēdo.estq; hoc offm prudētiæ potissimū. Quo aliarꝫ uirtutū dirigūt actiones. ¶ Studiis sciæ:& cognitiōis hoc i ueri iuestigatiōe & cōtēplatiōe consistit ut & pncipia rerꝫ pciam?& cōclusiones. ¶ De trib?&c̄. De iustitia dicere icipit:& i duas diuidit partes. Aristoteles & ipe bifariā diuisit in distributiuā.& cōmutatiuā:illa suū cuiq; p dignitate tribuit.hæc in cōmertiis & cōtrahēdo posita est. Cicero ita diffiniuit. Iustitia est habitus ai cōmuni utilitate seruata:suū cuiq; tribuēs:eidē religionē pietatē gratiā uindicationē:obseruātiā ueritatēq; subiecit. Opa iustitiæ:siue istra uocare malis sunt oēs leges. Rectēq; sollon duab? reb? cōstare ciuitatē dicebat pmio & pœna:q̄ duo leges iperant:& nisi iustitia sit nulla erit res publica. FRAN MAT. Aristoteles diuisit iustitiā in duas partes

¶ AVtem pro sed omnis cogitatio & motus animi uersabitur:aut in consiliis capiendis de rebus honestis & pertinentibus ad uiuendum bene & beate aut i studiis sciētiæ & cognitionis. ¶ Ac pro & nos equidē.i.certe dicimus:idest sermonem nostrum finimus de primo fonte officii:uidelicet d e sapientia & prudentia. ASCē.

Clustitia.

DE tribus autem reliquis latissime patet ea ratio: qua societas hominum inter ipsos: & uitæ quasi communitas continetur.

DE tribus aūt reliqs:Post q̄ de prudētia p mo fonte offiorꝫ Ci.diseruit:trāsit ad iustitiā:q̄ latissime patet:& ois uirtutes cōplectit:& uitæ hūanæ cōsulit:& fulget i ter uirtutes:ut lucifer iter stellas:& sine iustitia nō iteliigit ulla uirt?:& ab ipsa boni uiri denoiant.Nā bon?& iust? cōuertunt.Ergo cū iustitia plurib? pfit:qa ē ad oseruationē hūanæ societatis:p stabilior ē cæteris.i.fortitudine & tēperātia. Tres i qt uirtutes supsunt.q̄rū iustitia latissime patet.i.ad ois ptinet:& plurib? pdest quū sit ad cōseruationē hūani gñis & societatē comunē tuēdā:q̄ late patet. ¶ Ea rō.i.ipa iustitia q̄ est q̄dā rō moduscq; uiuēdi ad utilitatē cōem:qm̄ iustitia cui adiūgit liberalitas est uiculū societatis hūanæ:de qua iam disputabit. ¶ Qua.s.rōe mō & uia tuēdæ societatis hūanæ.i. ipsa iustitia. ¶ Societas:amaris cōiūctio & hoium cōgregatio iter ipos:uicissim mutuis officiis:ut alter alteri opitulet & adsit. ¶ Et ui.q̄si cōmunitas: qm̄ iustitia oib? cōsulit:ac si iter ipsos nulla eēt dria:nā hō hoiem tueri debet & fouet:ob id ipm q; hō est qm̄ mūd? est cōmunis pria:& qcqd agim? nō ad puatū:sed ad cōmūe bonū referedū ē. Vñ uitupandi sunt illi:q sibi oia uēdicāt nullā hūanæ societatis Quare iustitiæ nō ois patet supra cæteras uirtutes Iustitiæ difinitio Iustitiæ d iuisio

hītes rōnē & iure tyrāni ab oi hūanitate aliēi appellat. Iustitia ē uirt? ad aliū & duplex:lūa.s.& pticularis:pma sic finit a pho:Iustitia ē hit? electiu? circa ea oia i qb? uersat uir studiosus ad fuādas leges cōmūis cōmodi cā:Altera uero sic.Iustitia ē hit? electiu? circa difinitā materiā.utputa honores:otract?:&c̄.id gen? tribuēs cuiq; qd suū ē Comites iustitiæ sūt liberalitas:magnificētia:religio:pietas gratitudo:sctitas:obediētia:fides & legū mādatorūq; obseruatio:æqtas:bōitas: ueritas.iniustitia uero ltia est hit? trāsgrediēdi leges:detrimēti cōmunis:& sui cōmodi gra.iniustitia pticularis ē hit? electiuus circa determinatā materiā sumēs qd suū nō est. ¶ Cōtinet:cōseruat mutuis officiis:iustitia hæc de q̄ nunc agit in distributiuā & omutatiuā didit:& h rursus circa illa omercia q̄ spōte faciūt hoes:& illa q̄ ipis iuitis efficiūt. FRAN MAT.

DE tribus reliquis. Iustitia: Fortitudine: Tēperātia. ¶ Latissime patet oia attingit:qd fortitudo & tēperātia nō faciunt:est.n.ei? nō solū legib? cōstituta:& dicta oia:facta:conuētaq; custodire:sed eadē pietate & sctita te in deos ueneratione in parētes uti iubet:& ne mortuos qdē sperni a nobis patit. Quibus sacrificia fieri &

iusta imperat pſoluí: fortitudo pr̃iam potiſſimũ defendere admonet: temperãtia hoiem tm̃ ornat in quo eſt. ℣ Societas

ASC. hoium: quos iuſticia ſociat. Nã hoiem hoi cõciliat. ℣ Vitæ cõmunitas: efficit. n. ut oĩa pene cõia ſint: tũ cõferẽ dis in mediũ utilitatib⁹: iuuãdiſq; hoib⁹: tũ pmutãdo/cõtrahẽdo/conducendo/locando/emẽdo/uendendo. E tribus: in hac p.e icipit author ageẽ de ſcdo fonte officii: uidelicet de iuſtitia & bñficẽtia ſeu liberalitate oñdẽs mun⁹ & offm̃. ℣ Ordo ẽ. Aũt pro ſed: ea rõ qua ſocietas hoium inter ipſos & q̃ſi cõmunitas uitæ continetur patet latiſſime in tribus reliquis ſup. fontibus officii hoc eſt uirtutibus quas cardinales uocant.

PET. MAR. ℂ CVius. ſ. rõnis uiæ modi & facultatis cõſeruandæ hũanæ ſocietatis. i. ipſi⁹ iuſtitiæ ad quã referunt hæ uirtutes q̃ ſunt ad cõem ſocietatẽ tuẽdã. ℣ Duę partes: ſi rõ habet duas ptes: iuſtitiã ac liberalitatẽ. qm̃ iuſtitia diſtributiua non poteſt exerceri niſi ab eo qui liberalis fuerit: qppe ſi ẽ auarus: plus æquo ſibi aſſumit & iniuſtus. iuſtitia eſt ad alios & iõ dicit Ariſt. li. v. ethices. Iccirco nõ finimus hominem dñari: ſed rõnem: qa ſibiipſi id facit. & eſt tyrãnus. Ideo uir iuſtus: qui eſt in magiſtratu aliis non ſibiipſi laborat: atq; ob idipſum alienum bonum dicunt iuſtitiam eſſe q̃m nõ in nos ſedm̃ alios ſeruanda iuſtitia eſt: quam ut uolũt ſtoici: ſequũtur ægtas & gratitudo. ℣ In q̃ uir. ſplẽ. ẽ ma. In q̃ plurimũ renidet uirt⁹ nã pclariſſima eſt oĩum uirtutũ: & neq; heſperus neq; lucifer inqt Ariſto. i morib⁹. ita admirabilis eſt: & puerbio dicere cõſueuim⁹. iuſtitia i ſeſe uirtutes cõtinet ois: ſed logt illic phus de iuſtitia ltia: q̃ ẽ quoddã aggregatũ ex oĩb⁹ uirtutib⁹: ut dcm̃ ẽ. Et Euripides dic̃. iuſtitia os aureũ hẽt: neq; heſpus neq; lucifer adeo mirabilis eſt. iuſtitia certe uirt⁹ ẽ pfectiſſima: qa pfecit cæteros hoies: & qa ẽ uſus pfectæ uirtutis: & q eã hẽt: & ad ſe & ad alios uti põt: pclariſſima ẽ oĩum uirtutũ qa ẽ pfectiſſimũ qd: & oẽ pfectiſſimũ ẽ admirabile. Vñ ſnia Biãtis bñ ſe hr̃e ur̃ iqt Ariſt. Magr̃a t⁹ uirũ oñdet ad aliũ. n. ẽ & i ſocietate iã ipe magr̃at⁹ cõſiſtit: & difficile ẽ ea pſtare q̃ magr̃at⁹ regrit i quo iuſtitia ſuãda eſt: & offm̃ iuſti & boni uiri & bonos efficere: qd̃ difficile ẽ & pclaꝛ: qm̃ mltiplicat bonũ: & peſſim⁹ is eſt. q & ad ipm̃ & ad alios utit̃ uitio: optim⁹ ẽ nõ q ad ſeipm: ſed ad alios utit̃ uirtute. iuſtitia ẽ hit⁹ quo fit aliqs idone⁹ ad iuſtũ p electionẽ & iuſtitia collocat̃ iter plus & min⁹: iuſtũ uero iter dãnũ & lucrũ. Magr̃at⁹ ẽ cuſtos iuſti. iniuſtitia ẽ uſus uitii ad aliũ.

Euripides

Lex & iuſtitia i quo differat Cic. i li. de legi. Seneca Lex ẽ rõ ſũma iſita i nã: q̃ iubet ea q̃ faciẽda ſunt: phibet ea q̃ cõtraria: eadẽ rõ cũ ẽ i hoĩs mẽte ꝯfirmata & ꝯfecta ẽ lex: & dr̃ a legẽdo: c⁹ ea uis ẽ ut recte facere iubeat. uetet delinq̃re: q̃ nõ tũ deniq; iqt Cice. i legib⁹. icipit eẽ lex: cũ ſcripta eſt ſed tũ cũ orta ẽ: orta ẽ ãt ſiʒ cũ mẽte dĩna. q̃obrẽ lex uera atq; pnceps apta ad iubẽdũ: & ad uetãdũ rõ ẽ recta ſũmi ſouis. Iuriſcõſulti ſic finiũt. iuſtitia ẽ cõſtãs: & ppetua uolũtas ius ſuũ cuiq; tribuẽs. Iuris prudẽtia ẽ dĩnaꝝ hũanarũq; reꝝ noticia iuſti atq; iniuſti ſcia. iuſtitia ẽ uirt⁹. Ius ẽ ipſi⁹ uirtutis executiuũ. Iuris prudẽtia ẽ ſcia illi⁹ iuris iuſtitia ẽ ſũmũ bonũ.

Martianus Paulus Ius mediũ iuris prudẽtia ifimũ. iuſtitia uult tribuer̃ ſuũ ius unicuiq; ius coadiuuat: iuris prudẽtia docet q̃lr̃ illd̃ fiat. Præcepta iuris ſũt hi: hõeſte uiuer̃: alter̃ nõ ledere: ius ſuũ unicuiq; tribuere. Sene. ex opione & ſnia ſtoicoꝝ ita finit: iuſtitia eſt nãe tacita ꝟtio i adiutoriũ mltoꝝ iuẽta & alr̃. iuſtitia ẽ dĩna lex & uiculũ ſocietatis hũanæ: Si uis iqt eẽ iuſt⁹: deũ time & ama. amabis ãt ſi i hoc illũ imitãberis: ut uelis: oĩb⁹ pdeſſe: & nulli nocere. ℣ Ex q̃ bo. ui. no. nã bon⁹ & iuſt⁹ uertunt̃: & p iuſtũ bonũ itelligim⁹: & p bonũ iuſtũ. ℣ Huic iu. dixi q̃re liberalitas cõiũcta ẽ iuſtitiæ: & pt iuſtitia diſtributiua. ℣ Sed iu. pſegtur pmã ptẽ: iuſticiã. ſ. & mun⁹ ipſi⁹ deſcribit: & uiri iuſti ut añ oĩa ne cui qs noceat niſi laceſſit⁹ aliq̃ iniuria. & puocat⁹: qm̃ iure nãli oĩb⁹ cõcedit defenſio: & niſi nocẽtes & iniuriã iferẽtes oppmerent̃: cõfunderet̃ hũana ſocietas & cõuict⁹. Iõ pp malos mores iuẽtæ ſunt leges ut qſq; i offõ ꝯtineat̃: qb⁹ nil meli⁹ ad ꝯſeruationẽ hũanæ ſocietatis excogitari potuit. Acerbiſſimis cladib⁹ oĩa redũdarẽt: niſi nefaria maloꝝ rabies: & i optios quoſq; cõiuratio ſanctiſſimis legib⁹ uindicaret̃: q̃ ut dixi a malis morib⁹ originẽ habuerũt: nã ſi e natura hoies uiuerẽt: nõ eſſet opus: tot legib⁹ ſui igit̃ defenſio cõceſſa ẽ oĩb⁹ iure nãli: qd̃ uetuſti⁹ eſt iure ciuili. Iura. n. ciuilia tũc eẽ cœpunt: cũ & ciuitates cõdi: & magr̃atus creari: & leges ſcribi cœpunt. ℣ Cõib⁹: q̃dã nãli iure: ut iqt Martian⁹ lib. dig. & repit Iuſtinia. li. ii. iſtitutionũ. Cõia ſunt oĩum. q̃dã uniuerſitatis q̃dã nullius: plæraq; uero ſinguloꝝ: q̃ uariis ex cauſis cuiq; acqrunt̃: & modis quos Ci. ponit naturali iure cõia ſunt iſta. Aer: aq̃ pfluens: & mare: & p hoc littora maris. Neq; iqt Martian⁹ ad littus maris accedere phibet̃ piſcandi gr̃a. Flumina pene oĩa & portus publica ſunt. Ripaꝝ quoq; uſus ẽ publicus iqt Caius iuregẽtiũ ſicut ipſi⁹ fluminis. Vniuerſitatis nõ ſinguloꝝ: ſũt theatra: ſtadia fora: &c. id gen⁹: q̃ ſũt i citatib⁹ cõia. Et ſtoici dicebãt oĩa eẽ cuiq; iure nãli: ſũma reꝝ diſio iqt Paulus i duo gña ꝺducit̃. Nã alia ſũt dĩni iuris: alia hũani. Diuini iuris ſũt ueluti res ſacræ & religioſæ: ſctẽ quoq; res ueluti muri & portæ citatũ quodãmõ dĩni iuris ſũt. Quæ ſũt hũani iuris publicæ ſũt: aut puatæ.

FRANMAT. ℂ IN Qua uirtutis &c. tãgit diſtributiua: q̃ ſuũ cuiq; p dignitate tribuit: iureq;. Ariſt. hãc uirtutẽ habitũ honeſtũ dixit eẽ ad aliũ: tãto ãt melior ẽ quãto latius patet: nã idẽ iqt tãto pulchrius & diuini⁹ bonũ eẽ: quãto cõmuni⁹ ſit. ℣ Ex q̃ bo. uiri no. bñ dixit noiant̃: nã q in ſeipſo bon⁹ eſt: nõ recte bon⁹ dr̃: ſed is q aliis bon⁹ eſt: qm̃ ut dictũ eſt ad aliũ uirt⁹ ẽ iuſtitia. Traſimachus apud Platonẽ i libris de rep. iccirco amplectendã iuſtitiã dic̃ q; aliis magis pdeſt q̃ hũtib⁹. Recte ẽt Bias iqt magr̃at⁹ uiꝝ oñdit. Cũ ad aliũ & i cõi magr̃atus gerat̃. ℣ Noiant̃. Laudant̃ aut qm̃ q boni ſunt idẽ iuſti ſunt: & habent̃ & Ariſtides dict⁹ eſt iuſt⁹ ab Atheniẽſib⁹: & Naſita optim⁹ a ſenatu Romano ẽ appellatus. ℣ Bñficẽtia iuſtitia q̃ in diſtribuẽdo cõſiſtit ꝑm dignitatẽ faciat neceſſe eſt: ea uero q̃ i cõtrahẽdo poſita eſt ab oi fraude abſtinere debet: ſed ẽ alia iuſtitiæ ſpẽs cũ nullo rigore legis nulla necẽitate coactũ: & nãli tm̃ bonitate ẽcitati: bñfacim⁹ cuipiã egẽti hæc in erogando uerſat̃. Rectiſſimeq; bñficẽtia noiat̃: qd̃ p eã hũano gñi bñfacim⁹. ℣ Sed iu. p. mu. Primũ dic̃ iuſtitiæ offm̃ eẽ: nemini iniuriã facere. Nã iuris ꝑcepta ſunt hæc: honeſte uiuere: alter̃ nõ lædere ſuũ cuiq; tribuere: niſi laceſſit⁹ uero ait. Q m̃ iuregẽtiũ uim: atq; iniuriã ꝓpulſare licet: & qd̃ q̃ſq; ob tutelã corpis facit iure facere ur̃. Et Ariſto. ait: q ab alio læſus: idẽ facit aduerſus illũ: nõ ur̃ iniuriã facere: ſapiẽter qdẽ maiores nr̃i hoc ſtatuerũt ne hoium augereꝝ ad male faciẽdũ ꝓbitas: ſibi iniuriã faciẽtes ꝓuniti abirẽt: qd̃ ſi leges expectem⁹ q̃ puniãt offendẽtẽ mlti quotidie pibũt q iniuriã non repellent: eſt ergo uis ui repellẽda: ſed tũc demũ cũ neceſſitas maxia cõpellit & ſaluti alr̃ cõſuli nõ põt hæc ppea dixi: qa hũc locũ notat Lactãtius cũ dicit nõ mõ malũ p malo nõ reddẽdũ: ſed ẽt bonũ p malo retribuẽdũ. ℣ Deide ut cõibus: ut q̃ cõia ſunt: ſibi nõ uẽdicet: & q̃ ſua ſunt ſibi retineat: & cõſeruet auferriq; nõ ſinat: eroget ãt illis i quos liberalis eẽ uoluerit: ſed nãli iure q̃dã cõia ſunt oĩum q̃dã publica: q̃dã uniuerſitatis: q̃dã nulli⁹ plæraq; ſinguloꝝ: q̃ uariis ex cauſis cuiq; acqrũt̃: cõia nãli iure ſunt hi aer: aq̃ pfluẽs ex mare: & p hi littora maris: nemo igr̃ ad littora maris pcedere phibet̃. Dũ tm̃ a uillis & monumẽtis & ædificiis ſe abſtineat: qa nõ ſunt iuris gẽtiũ ſic & mare. Flumina ãt & port⁹ publica ſũt: itaq; ius piſcãdi oĩb⁹ ẽ i portub⁹ & fluminib⁹: eſt ãt littus maris q̃ten⁹ hybern⁹ fluct⁹ maxius excurrit ripaꝝ quoq; uſus publicus eſt: ſic ipſi⁹ fluminis: itaq; naues ad eas applicare: funes arborib⁹ ibi natis religare: onus aliqd̃ i his reponere cuilibet libe

Plato in libris de rep.

Bonum p malo reddendũ eſſe

rũ eſt:

rū est: sicut ꝑ ipm flumē nauigare. Sed ꝑpetas illoꝝ ē: quoꝝ ꝑdiis adherent: q̄ de cā arbores quoq; i hiſdē natæ eorūdē
ſunt. Littoꝝ quoq; uſus publicus est iuregētiū: ſicut ipſi⁹ maris: & ob id cuilibet cām ibi ponere libeꝝ ē: i q̄ ſe recipiat ſic̄ Quæ
retia deſiccare: & ex mari deducere: ꝑpetas āt eoꝝ pōt itelligi: nulli⁹ eē: ſed eiuſdē iuris eē: c⁹ & mare: & ēt q̄ ſubiacēt ma publica
ri ut terra uel arena: uniuerſitatis ſunt nō ſinguloꝝ: ueluti q̄ i ciuitatib⁹ ſunt: ut theatra: ſtadia: & his ſilia: q̄ ſūt cōia ciuita, Quæ
tū. Nulli⁹ ſunt res ſacræ: & religioſæ & ſcē: qđ. n. diuini iuris ē: id nulli⁹ hoīs ē: ſinguloꝝ āt hoīum mītis modis res ſunt. priuata
Quarūdā. n. reꝝ dñiū nāciſcimur iure nāli: q đ appellaī ius gētiū. Quarūdā iure ciuili: occupatiōe res nob acqrūt ut feræ Quæ
beſtiæ: & uolucres: & piſces & oīa aīalia: q̄ i cœlo: q̄ i terra naſcūt: ſiſ atq; ab aliquo capta fuerit: iuregētiū ſtati illi⁹ eē ſci, ſacra
ūt. qđ. n. añ nulli⁹ ē id occupātis eē ocedit. Ex his ꝓcipit qđ ſint cōia: qđ publica: qđ ꝑuata: qđ itē ſit qđ occupatōe nr̄m A Scē.
uiri noīantur boni: & bñficētia quā eandē licet appellariuel benignitatem: uel liberalitatem est coniuncta: huic ſcilicet
ſi laceſſit⁹. i. ꝓuocatus iniuria: licet. n. ſm iura uim ui repellere: ſed ſaluatoris nr̄i cōſiliū est orare pro perſequentib⁹ nos:
& benefacere ēt inimīcis nr̄is dum id ad nr̄am aut illoꝝ fiat ſalutem. Deinde offīn & munus iuſtitiæ est: ut qs utaī cōi,
bus ſup. rebus pro cōmunibus & nō ꝓpriis: autem pro ſed: ut utatur priuatis ſupple rebus: ut ſuis. i. propriis.

priuatis vt ſuis. Sūt āt ꝑuata nā nlla ſed aut ueteri occu
patōe: ut q quōdā i uacua uenerūt: aut uictoria: ut q bel
lo potiti ſūt: aut lege pactōe: ɔſuetudīe: ɔditōe: ſorte.

¶ PRIuatis: his q̄ ſunt ſinguloꝝ & ꝓpria cuiuſq;. PET.
Nā plæraq; iā ſinguloꝝ ſunt ex iuregētiū: qđ noīa MAR.
poſſeſſiua iuenit. ut. ſ. diceret hoc est meū: hoc uero
tuū: cū oīa eēnt pri⁹ de iure nāli cōia. Iuſgētium oī
hūano generi cōe est: qđa iure nāli receſſit: qa illud
oīb⁹ aīalib⁹: hoc ſolis hoīb⁹ iter ſe cōe est. Nam uſu
ſecutæ: & ſeruitutes: q̄ ſunt iuri nāli cōtrarie. Iure. n. nāli oēs hoies liberi naſcebanī. Phus li. y. ethices. Ius ciuile diuidit
iuſgētiū: est. n. cōſentaneū nāæ hoīs ciuilis. In. ii. đ finib⁹ ſic ait. Ci. Sed quēadmodū theatrū cū cōe ſit: fcte tñ dici ꝑt ei⁹ Ci. i. iii.
eē cū locū quē q̄ſq; occupauerit: ſic ī urbe mūdoue cōi nō aduerſaī: ius quo mitti⁹ ſuū cuiuſq; ſit. ¶ Sunt āt: ab ipſa natu đ fi. bo.
ra: nihil est factū ꝑuatū: ſed oīa cōia: & cū eēnt in mūdo uacua: primi illi occupare cœpunt: & ſic q̄ſq; ppls ſuos habuit ter & ma.
minos: ciueſq; ſinguli in ꝓpriiſq; fundis & domib⁹: ea aūt q̄ cōia ſunt: fiūt ſinguloꝝ his modis: q a Ci. ponunt. ¶ Natu, Occu,
rūt. ¶ In uacua: ꝑdia nō poſſeſſa ab aliis: uacua dīr loca: q̄ carent colonis: occupare ē aliquā rē retinere tā q̄ ꝑuatā & pro, pare
priā: q̄ quōdā fuerit publica. Vñ dī Cæſar occupaſſe rēp. ¶ Aut uictoria: qm̄: ut ingt Iuſtinia. ea q̄ ex hoſtib⁹ capimus:
iuregētiū ſtati nr̄a fiunt: ut ēt liberi hoīes i nr̄am ꝓuitutē deducanī. Nā bella ſunt de iuregētiū. Iure qppe nāli hō hoī cō,
ūctus ē: nec pugnare debet hō cū hoīe: ſed gētes hoc iuenerūt hūanæ. ¶ Potiti ſūt: q habuerūt uictoriā & alienā pr̄iam
occupātes nouas colonias deduxerunt. Romani etenī dariſſimis uictoriis tot gentes & nationes ſuo iure utētes & uiuē,
tes ad ſeruitutē redegerunt. Aut lege cū lata lege nouis colonis agri cōcedunt publici. ¶ Pactione: pactio: ut ingt Vlpia. Pactio
li. ii. dig. est: duoꝝ pluriūue in idē placitū & cōſenſus. Cōditiōe: hæc dictio ſi cōditionalis est: ut ſi ueneris ad me dabo Vlpia,
tibi librū: & ſi mihi quotantis quartā partē reditus ipſius fundi dederis: ager tuus eſto. daī igitur aliquid alicui cōe habē nus
dum cū aliqua cōditione: quā ſi non ſeruauerit: agrū amittet: pactū a pactione dī. Inde ēt pacis nomen appellatū est in, Pactū
quit iureconſultus. ¶ Sorte: cum prædia ſorte iacta diuidunt: & illius ſunt in quē ſors ceciderit: & noui coloni agros in,
terdum ſorte diuidebant: ſi in diſceptationem res ueniſſet: & controuerſiā ut nemo poſſet conqueri.

¶ SVNT aūt priuata &c. Iure naturali oīa oīb⁹ cōia ſunt: nihil est ſinguloꝝ priuatū id ſignificat: q đ ad ſinguloꝝ utili, FRAN
tatē ptinet. ¶ Vetere oc. a principio qñ hoīes q̄ cōia erant oīb⁹ ſibi uēdicare cœpunt: hoc aūt fieri cœptū eſſe ætatē ænea MAT.
ſcribūt poetæ de qua loquēs Ouidius ſic ait: cōemq; prius ceu lumina ſolis & auræ: cauꝰ humū lōgo ſignauit limite mē,
ſor. ¶ In ua. ue. ī loca a nullo poſſeſſa. Vacuū est ī quo nihil est locatū ꝑpe ꝓii nihil uacuū eē ꝓbant: oīa. n. aer occupat.
¶ Victoria. iuregētiū q̄ bello ltie īdicto acqrunt ꝓpria uictoris efficiunt. Cui⁹ uict⁹ ēt leges accipit. Sicut ager latinus &
uciētanus uictoria Romanoꝝ fact⁹ ē. ¶ Lege: q̄ aliqd nobis uēdicat p uſucapionē & ꝓſcriptionē. Quotiēs bona fide rē
emimus ab eo: q dñs nō erat credētes dñm eē: uel donatione: aliaue q̄libet cā acceꝑim⁹ & mobilis quidē res ueteri iure
uno anno: ubiq; īmobilis biēnio ī italico tñ ſolo uſucapiebaī: hoc āt cōſtitutū ē: ne rer̄ dñia mutarenī: poſtea nouo iure
cautū ē: ut res quidē mobiles p triēniū. Immobiles iter ꝓntes ꝑſonas decēnio: iter abſntes uigīti annis uſucaperenī. Præ,
ſcriptio est cū alienā rē trigīta annos quis poſſederit: ei⁹. n. ꝓpria efficiī. Itē alien⁹ fili⁹ effici alic⁹ pōt p adoptionē uel ar
rogationē. Quæ lege ſunt inuectæ: est āt iter eas dīa. Nā adoptio a ꝓtore fiebat: arrogatio a ꝑpło: adoptabanī āt cum a
parēte in cui⁹ ptāte erāt: qui tertia mācipatiōe in iure cedebāt: atq; ab eo: qui adoptabat apud eū apud quem legis actio
erat uindicabanī arrogabanī ii: qui cū ſui iuris eēnt ī alienā ſe tradebāt ptātē: eiuſq; rei ipſi fiebāt authores poſtea ſubla
ta Romani po. libertate: qui ſui iuris ſunt: ꝓncipali reſcripto hoc ꝑatoris authoritate arrogari cœpunt. ¶ Pactione ꝓ, Vlpia,
tor ait pacta ſeruabo. Cui⁹ edicti: ut Vlpia. ait: æquitas nāli⁹ ē. Quid. n. tā cōgruū ē fidei hūanæ q̄ ea q̄ placuerūt ꝓuare nus
iter eos: pactū ipm a pactiōe dī. Inde ēt pacis nomē appellatū ē. Et ē pactio duoꝝ pluriūue ī idē placitū & cōſenſus cō, Stipula
uēntiōis uerbū gñale ē: ad oīa ptinēs de quib⁹ negocii cōtrahēdi trāſigēdiq; cā cōſentiūt. Qui iter ſe agunt Pedius dixit tio ſit in
nullū eē cōtractū nullā obligationē: q̄ nō hēat ī ſe cōuentionē ſiue re: ſiue uerbis fiat. Et ſtipulationē: q̄ uerbis fit: nullā eſſe uerbis
niſi cōſenſum hēat. De pactis & cōuentionib⁹ mlta apud iurecōſultos legim⁹ digeſtoꝝ li. ii. titulo de pactis. ¶ Cōditio atntum
ne. Verbis obligatio contrahīt: ex iterrogatiōe & rñſione cū quid dari fieriue nobis ſtipulamur: ex q̄ duæ ꝓficiſcuntur:
actiones tā cōditio ſi certa ſit ſtipulatio q̄ ex ſtipulatu ſi icerta. In hac oli talib⁹ uerbis utebanī: ſpodes ſpondeo: pmittis
ꝓmitto: fideiubes fideiubeo: dabis dabo: facies faciā: oīs āt ſtipulatio aut pure: aut in diē: aut ſua cōditiōe fit: pure: uelu,
ti quinq; aureos dare ſpōdes: idq; cōfeſtim peti ꝑt. & decē aureos ſpōdes quo ad uiuā. In diē ē adiectio die: quo pecu,
nia ſoluaī: ueluti decē aureos Calēdis Martiis dare ſpōdes: & id qđ ī diē ſtipulamur: ſtati debeī. Sub cōditiōe ſtipula
tio fit: cū ī aliquē caſum differī obligatio: ut ſi aliquid fcīn fuerit uel nō fuerit ſtipulatio cōmittaī ueluti: ſi titi⁹ cōſul factus
fuerit qnq; aureos dare ſpōdes: ſiquis ita ſtipuleī: ſi ī capitoliū nō aſcēdero dare ſpōdes ꝓinde erit: ac ſi ſtipulat⁹ eſſet cū
morereī dari ſibi: quia ex cōditionali tñ ſpes ē debitū iri. eāq; ipſam ſpē ī hr̄dē trāſmittim⁹: ſi ꝑus q̄ ɔditio exeat mores
nobis ꝓtigerit loca ēt iſerunī ſtipulationi. Veluti Carthagie dare ſpōdes. Tpa itē ꝓteritū uel ꝑſis q̄ ſtati aut ī firmāt obli,
gatiōes aut oī nō differūt. Quib⁹ de reb⁹ apte lib. iſtitutionū. iii. tractaī. ¶ Sorte quotiēs aliqd ſorte diuiſum alicui adſi,
ciī: & acqrīt ut public⁹ & capt⁹ ab hoſtib⁹ ager ſorte ciuib⁹ uel militib⁹ oī diuidebaī. Itē cū cautiones hr̄ditariæ iter hr̄des
diuidunt: ut Caiusingt li. x. dige. titulo familiæ herciſcūdæ: ſi oēs hiſdē ex ꝓtib⁹ heredes ſint: nec iter eos ɔueniat apud

Iustini. in li. vi. codicis titu. de legatis

quē potius eē debeāt sortiri eos oportere. Iustinia. li. vi. codicis titulo cōia de legatis sic ait. si duob⁹ uel trib⁹ hoibus uel pluribus forte optio fuit uel alteri⁹ rei relicta fuerit: uel si uni qdē legatario optio fuit uel alteri⁹ rei relicta: est ipse āt mo/riens plures sibi reliquerit hīdes: dubitabaī iter ueteres: si iter legatarios uel hīdes legatarii fuerit certamē: & alter ser/uum uel aliā rē eligere uelit: qd sit statuēdū: sancimus itaq; in oibus hmōi casib⁹ rei iudicē formā esse & sortē inter alter/cantes adhibēdā: ut quē sors ptulerit: is qdē hēat eligēdi ptātē: cæteris aūt extimationē p̄stet contingentium eis partium: libro item decimo codicis lege secunda quibus & quarta pars: diuisionem per sortem faciendam scribitur quotiens acci/dit: ut circa illā quidā non cōueniant: ex his omnibus facile cognoscitur. Quomodo per sortem aliquid nostrum fiat.

ASC. ¶ AVTEm p̄ sed: nulla sup. bona sunt priuata. i. ppria alicuius natura. i. p naturam: qa naturaliter oia sunt cōmunia: sed sup. priuata sunt: aut occupatione ueteri. i. priusq; ali⁹ tenuerit: ut. i. quēadmodū sup. occupauerūt illi q uenerūt quon dā i supiorib⁹ sæculis: i uacua. i. i loco a nullo possessa: aut puata fā sunt uictoria: ut. i. quēadmodū illi q potiti sunt bello aut lege aut pactiōe: hoc ē cōtractib⁹ & mutuis cōsensib⁹ aut cōditiōe. i. euētu cōditiōis aut sorte. i. regr diuisiōe p̄ sortes.

PET. MAR. Arpinū ¶ EX Quo fit: pp hoc: qa ea q̄ quōdā cōia erant: fiūt priuata modis supradictis factū ē: ut agris no/mina possessiua ponerent. ⁊ Arpinatū: arpinates Ci. potissimū noīauit i laudē p̄riæ suæ: qm̄ ipse ar/pinas erat. Arpinū est iter forā: & Aquinū porre/ctū i mōte: dagr Ci. & Mario Alūnis mūicipiū fuit Romanogr. Ci. natus ē in uilla ppe arpinū: quam duo amnes ambiūt Lyris & Fimbren⁹: q illic i unū cōfluūt: nūc dicta uilla sancti Dñici. Silis eiusdē ge/neris: cui⁹ ē pria q̄ ptinet ad resp. in gñe: ita etiā est de reb⁹ singulogr. ⁊ Descriptio: difinitio: & diuisio. ⁊ Ex quo qa: pp hoc ocludit dicēs: cp cū ita sit qsq; cōtētus sit reb⁹ suis: & eo qd sibi obtigit: & alr iusti/tia suari nō pōt. ⁊ Suū: ppriū. ⁊ Obtigit: aliquogr supradictogr modogr cōtigit: & suū factū est aliqd aut emptiōe. ⁊ Teneat: possideat tāq; suū. ⁊ Plus eo. i. ea re: q̄ cōtingit. Appetet. tanq; nō cōcessum legib⁹: nā appetimus ea q̄ non cōcedunt. ⁊ Violabit ius: corrūpet uim & modū quo hoies iter se uiuere debēt: & iter hoies quoddā naturale ius itercedit. ⁊ Sed qm̄: p̄cepit Ci. unūquēq; de/bere suū possidere: sed qa nō solū nobis nati sum⁹: monet oia referēda eē ad cōem utilitatē: & oi offō alior aios deme/reri oportere: oibusq; adesse: ut ipsa iustitia magis eluceat. ⁊ Præclare egregie & sapiēter Pla. scripsit ad Architā Tarē/tinū: ut nō sibi soli natū meminerit: sed p̄riæ: sed suis: ut p exigua ps ipsi relinquaī: uerba Platōis hæc sunt. Qui lras red didere tuas: narrauerūt nobis te molestē ferre: cp a Publicis tuæ ciuitatis occupationib⁹ te liberare nō ualeas: qd igr dul cissimū uitæ gen⁹ sit agere sua: p̄sertim si qs talia elegerit faciēda: qlia tu: oīb⁹ ferme manifestū ē. Sed illud quoq; te cōsi/derare optet: nullū nr̄m sibi soli natū eē: sed ortus nr̄i ptē sibi p̄riā uēdicare ptē parētes: ptē amicos. Multa īsup p tēpogr diuersitate nobis accidere: qb⁹ nr̄a uita occupata ē: uocāte igīt te p̄ria ipa ad rēp. gubernādā: absurdū forsitā eēt nō pa/rere. p̄sertim cū sīl accidat: ut aditus prauis hoīb⁹ relinquaī: q nulla ipi⁹ qd optimū est rōne p̄ficiscunt ad publica. ⁊ Nō nobis. i. nō ad nostrā tm̄ utilitatē. ⁊ Vēdicat: sibi attribuit: & suā eē dicit: qm̄ p̄riæ ēt uitā debem⁹: p qua sapiēs nunq; du bitauit occūbere. ⁊ Amici: qbus debem⁹ offm̄. ⁊ Atq; ut placet stoicis. Mūdū cēsebāt stoici numine deogr regi: eūq; eē q̄si cōem urbē & ciuitatem hoīum & deogr: & unūquēq; nr̄m h⁹ mūdi eē ptē & ciuē: ex quo illud: natura cōseq dicebāt: ut cōem utilitatē nr̄æ aīponam⁹: nec magis uitupandū eē p̄riæ p̄ditorē: q̄ cōis utilitatis & salutis desertorē pp suā utili/tatē aut salutē Chrysippus stoicus dicebat cætera nata esse hoīum cā & deogr: eos aūt societatis & cōitatis suæ ut bestiis hoīes uti ad utilitatē suā possint sine iniuria. ⁊ Hoīum cā: ad hoīum utilitatē & usum. ⁊ Inter se: uicissim mutuis officiis. ⁊ Naturā ducē: quæ uult ut cōmuniter & coniuncte uiuamus: & qua impellimur: ut prodesse uelimus quamplurimis.

FRAN MAT. ¶ AGER arpinas. Qui antea cōis erat arpinatū & tusculan⁹ tusculanogr: aut occupatiōe: aut pactiōe: aut cōditiōe aut sorte priuat⁹ fact⁹ est: noīault loca Ci. sibi clarissima: ex altero. n. originē traxit: in alteri⁹ agro p̄dia habuit. ⁊ Silis ē &c. nō solū aliqd alicui⁹ uniuersitatis ppriū est: sed ēt singulargr p̄sonargr. ⁊ Descriptio: difinitio: determinato. ⁊ Ex quo: ob quā cām. ⁊ Suū cuiusq; fit. aliq̄ ex rōnib⁹ supra memoratis. ⁊ Obtigerit: obuenerit: ad id redit qd ait utaī: priuatis suis. postea q̄ q̄ cōia erāt ei⁹ puata sūt fā. ⁊ Ex quo: & ppterea ingt siqs q̄ sua nō fuerit occupare tētabit ius hūanæ societatis uiolabit: neq; n. sublata iustitia q̄ tribuit cuiq; qd suū ē: q̄ nō uult iniuriā fieri pxio stare hūana societas diu poterit: qd ac cidere uidem⁹ quotidie: cū qspiā tyrānidē occupat: isurgēs. n. multitudo cū eū pati non possit trucidat. Q m̄ q̄ multis sua ipogr sūt iniuste eripit. Nec eē oino pt hūana societas: ubi p libidie oia gerūt: & fraus atq; pfidia dñaī. ⁊ Sed qm̄ &c. uī qōni nūc occurrere q̄ sic ītēdi posset: dicis cōib⁹: ut cōibus puatis uero ut ppriis sp utēdū. Quāuis ingt sic dixeri ī nolo ita te accipe: ut q̄ tua sunt i usum dūtaxat tuū cōuertas. nemini p̄terea būfacias: custodiēdū. n. ē: qd ē a Pla. scriptū. Ordo āt est. Sed i hoc dēm⁹ nām ducē seq: qm̄ &c. ⁊ A Pla. hoc ī epla ad Architā Tarētinū scripsit Pla. Q d & Ci. ait li. ii. de fi.

Platōis epla ad architā

Sic aūt se natū eē hoiem nō sibi soli: sed p̄riæ: sed suis memisse uolebat Pla. ut ei p exigua ps reliq̄reī qd ut p̄cipet rōne duplici mot⁹ ē. Pria a pncipiis naturæ pēdet. Scda ab honesta: hūana nā pfecta nō ē: & sibiipa oīb⁹ ī reb⁹ sufficere non pt iōq; necesse ē: ut mutuis hoies iuuēt officiis: & qd un⁹ efficere neqt: id ali⁹ efficiat. Sic qd ad alior utilitatē uidemur pcreati: ut cōis fuer socletas: q̄ mutua caritate sublata pereat necesse ē hōestatis rō ī spē firmata ē. Cū. n. eiusdē formę & spēi hoies sint uicissitudie offogr uti eos cōuenit. Sic. n. nā cōpatū ē: ut sīle sibi sīle appetat & diligat: & Home. ait ὁσαιὴ τοῦ ὁμοίου ἀεὶ ἤθεος ἐφ τοῦ ὁμοίου. ⁊ Nō nobis solū. hi gradus iustitiæ sūt: ut deū uenerem⁹: ut p̄riā tueamur: ut pa/rētes liberos: cōiugē amem⁹: illisq; bñfaciam⁹: ut amicos & alios q̄uis necessitudie cōiūctos iuuem⁹. ⁊ Atq; ut pla. st. stoicogr dic eē sniam: cætera gñata hoīs cā: ip̄m uero hoiem hoīs cā gñatū: nā oia q̄cūq; pducūt ad usū nr̄m pducūt: hō ut hoiem iuuet gñaī & ī sacris lr̄is legīt oia subiecit pedib⁹ ei⁹ Qui. quoq; cū cæterar regr gñatiōnē descripsisset: subiūxit Sācti⁹ his aīal mētisq; capaci altæ deerat adhuc & q̄ dñari ī cætera posset. Nat⁹ hō ē. Gignere & pcreaī q̄uis p eodē po nant differūt tri: nā gignere ē ex alio pducere: ut ex semīe. Creare uero ex nihilo & hæc dei ē. ⁊ Vt pla. stoi. repete scri/ptū ē. ⁊ In hoc nām ducē de. se. Zeno atticus lib. de nā hoīs finē eē ait cōsentaneæ r̄m nām uiuere: id aūt eē r̄m uirtutē uiuere: ad eā qppe nā nos duci. Rursus r̄m uirtutē uiuere: idē eē qd r̄m peritiā eogr q̄ r̄m naturā accidūt uiuere. Chry/sippus ingt & ptes nāæ uniuersi nāæ nr̄æ ptes eē. Acciccirco effici consentaneæ r̄m nām uiuere r̄m ppriā oīumq; nām. Nihil eogr facīedo q̄ a cōi lege phibēt: q̄ ē recta rō ī oēs pmeās: eadēq; ī ioue ñ ē ī pncipe gubernatiōis oium q̄ sūt exīte.

Chry/sippus

Gignerī est ex alio pro ducere ex semi na ppe dicitur

Ex quo fit ut ager. Arpinas arpinatū dicaī: tusculanus tusculanogr. Similiq; ē puatagr possessionū descriptio Ex quo (qa suū cuiusq; fit eogr: quæ natura fuerāt cōia) qd cuiq; obtigit: id q̄sq; teneat. Eo siqs sibi plus appe/tet. uiolabit ius hūanæ societatis. Sed qm̄: ut p̄claī scrī ptū est a Platone: nō nobis solū nati sumus: ortusq; nr̄i partē p̄ria uēdicat: partē amici: atq; ut placet Stoicis quæ in terris gignunt: ad usum hoium oia creari: ho/mines āt hoium cā eē generatos: ut ipsi iter se alii aliis p̄desse possint: ī hoc naturam debemus ducem sequi:

Offm̄ ī cōe bo/nū ē re/ferēdū

¶EX quo.i.ex qua re fit:ut ager arpinas dicaꝫ arpinatū:& nō alioꝝ:& ut ager tuſculanꝰ dicaꝫ tuſculanoꝝ. ℣ Et deſcri ptio poſſeſſionū ꝑuataꝝ eſt ſiſis ex eodē.n.ſit ager Ciceronianus dicaꝫ Ciceronis. ℣ Ex quo:ex q̄ re qa id eoꝝ q̄ fuerāt natura cōia ſit ſuū.i.ꝑpriū cuiuſq; ſup.poſſeſſoris:ſit ut quiſq; teneat:id qđ cuiq; obtigit.i.ſorte euenit. Et ſiqs apparet plus eo.i.q̄ id qđ ſibi iuſte obuenerit ipſe uiolabit ius hūanæ ſocietatis. ℣ Sed qm̄ &c.hic aggrediť bñficētiā ſeu libera litatē. Ordo eſt. Sed qm̄ ut.i.quēadmodū ſcriptū eſt p̄clare a Pla.nos nō ſumus nati ſolū nobis.i.ad utilitatē nr̄am & qū pr̄ia uēdicat.i.appropriat & iure uſurpat & attribuit ſibi ptē nr̄i ortus.i.in mūdū aduētus & amici uēdicant ſup.ſibi ptē nr̄i ortus. ℣ Atq; ꝑ et qm̄ ſup.ut ſtoicis oīs ea q̄ in terris gignunť creari ad uſum hoīum:aut ꝑ ſed hoīes eſſe gña tos cā.i.ad utilitatē hoīum ut ipſi hoīes poſſent iter ſe ꝓdeſſe alii aliis:iō ſup.nos debemus ſequi in hoc.i.in hac re.

cões vtilitates in mediū afferre cōmutatione offi cioꝝ/dādo/accipiēdo tū artibus:tū opa:tū faculta tibus deuincire hoīum iter hoīes ſocietatem.

¶COMmunes uti. Cato apud eūdē li.iii.de fi.ait.Vt .n.leges oīum ſalutē ſingulorꝝ ſaluti añponūt:ſic uir bo nus & ſapiēs & legib⁹ parēs:& ciuil' officii nō ignar⁹ uti litati hoīum pluſq̄ uni⁹ alic⁹ aut ſuæ cōſulit:mutatōe legiť offōꝝ dādo accipiēdoq; ſocietas iter hoīes cōtineť. ℣ In me.i uſū cōem: Sic Vir. In mediū q̄rebāt. ℣ Tū ar.ſic fie bat ꝑmutatio apd ātiquos cū nōdū eēt excogitat⁹nūm⁹:ut artifices eoꝝ opa cōmutarēt cōpationē rōnū:ut magis iuſti tia ꝓuareť.Nūmus āt iuēt⁹ fuit ut ſubiret uicē idigētię:& oīa metireť. Vñ ſi faber nō idiget medico:fit ꝑmutatio iter eos: nō p partes ſed p nūmos. Vñ dic̄ Pla.li.ii.de rep.Nūm⁹ fact⁹ē:cā ꝑmutatiōis:opus ē igiť ne ihūani uideamur artib⁹ opa nr̄a.i.fauore:induſtria labore ac ditiis demereri hoīes & illos nobis deuincire:quo nil pōt eē laudabili⁹.Vñ uitupant illi q tā q̄ imanes beluę cōem ſocietatē aſpnanť/arbitrātes tm̄ ſibi natos:& ſic nām ignorāt:q̄ nos ſociabiles genuit:& lauda bili⁹ē atq; ꝑſtabili⁹/bñficia ꝓferre q̄ accipe qm̄ ille q accipit ē iferior:qſq; igiť ad bñ de aliis merēdū ꝑmptiſſimus eſt:de bet & oī auxilio alios iuuare:ut oībus ꝑſtātior ſit iuſtitia certe nō ſeruať:ſi aliqs ſp accipit patus ipſe nihil aliis conferre. Plato. ℣ Opa:fauore ac labore. ℣ Facultatib⁹:ditiis.Pla.in.v.de legib⁹:ſic ait.Qui aliis bōis abūdat q̄ in alios quoq; trāſfun di ꝑnť ſi cæteros ptícipes efficiť.tanq̄ uir ſūmus eſt honorādus:q aūt id facere uellet qđē ſed nō pōt ſecundo loco hūdus eſt. Inuidū uero qui ſpōte nihil boni cæteris ꝓferat uitupare debemus. ℣ Deuincire:obligare & ꝺiungere.

¶ Cōes util. Q m̄ naturaliť oīa ſūt cōia:cōes ergo utilitates hoc ē q̄s nā oībus uoluit eē cōes. ℣ In me.in cōe Cui.i me diū q̄rebāt. ℣ Mutatōe. Q ſio i mediū afferri poſſint docet mutādis dicēs officiis fieri. ℣ Dādo:ea qb⁹ ali⁹ idigeat. ℣ Ac cipiēdo ea:qb⁹ tibi op⁹ ſit. ℣ Artib⁹:& liberalib⁹ & his qb⁹ uitę uſus neč⁹ius ōtineť:ut ſi mercatoꝝ & opificū. ℣ Opa:la bore corpis. ℣ Facultatibus:oīa cōplectiť facultas artis opa bona tā aī q̄ corporis & externa. ℣ Deuincire:firmiť alligať.

¶NAT Vrā ducē:& afferre cōes utilitates in mediū mutatione.i.cōmutatione uel mutatione officiorum dando.ſ.& re cipiendo:& nos debemus deuincire.i.obligare & coniungere ſocietatem hominum inter homines tum.i.ſimul artibus: tum.i.ſimul opera:ideſt operatione & diligentia:tum ideſt ſimul facultatibus ideſt opibus noſtris.

¶Fundamenta iuſtitiæ quæ ſint.

FVndamētū aūt iuſtitiæ eſt fides.i. dictoꝝ:cō uētorūq; ꝺſtātia:& ueritas:ex quo(q̄q̄ hoc vi debiť fortaſſe cuipiam durius : tamē audea mus imitari ſtoicos:qui ſtudioſe exqrūt vñ verba ſint dicta)credamuſq; qa fiat qđ dictū eſt: appellatā fidē.

FVndamētū. In q̄ fundať & ꝺſiſtit.i.ad ꝺfuationē iuſtitię potiſſimū reqriť fides q̄ ſi nō ꝓuať nō reddiť unicuiq; qđ ſuū ē Iuſtitia ſine fide eē nō pōt. Vñ Syllius Italic⁹ appellat fidē ꝺſortē iuſtitiæ:dr̄ ēt & ſoror ei⁹:qm̄ ut ait Pla.ſi iuſtitia erga deos coliť pietas uocať:ſi i hoīes uiuos aut mortuos uel i red dēdis depoſitis pecūiis uel i ſepulchris erigēdis fi des dr̄ Lact.li.iii.dic̄ iuſtitia qđ ē niſi pietas. Pie tas āt nihil aliud ē q̄ dei parētis agnitio: fides inqt Señ.ſciſſimū hūani pectoris bonū ē nulla neč⁹itate ad fallēdū cogiť:nullo corrūpiť p̄mio Hercules apd Syllīū li.ii.his uer bis fidē alloqť. Añ Iouē gñata decus diuūq; hoīumq;.Qua ſine nō tellus pacē nō ęquora norūt. Iuſtitiæ ꝺſors tacitūq; in pectore numē. ℣ Cōuētoꝝ. Cōuētio pactoꝝ ꝺuētiōis uerbū authore Vlpiano:ē gñale ad oīa ptinēs:de qb⁹ negocii: ꝺtrahēdi tranſigēdiq; cā ꝺſentiunt q iter ſe agūt. ℣ Cōſtātia:firma ſtabilitas. ℣ Ex quo pp hoc qa fides eſt ꝺſtātia ꝺuen toꝝ atq; dictoꝝ. ℣ Audeamus:q̄ſi rē magnā & inſolutā & p̄ter opīonē multoꝝ. ℣ Imitari ſtoicos:q uerboꝝ architecti hēbant tales hoīes logodædalos appellabat Socrates. Studioſe ſe.n.exqrebāt uerboꝝ originē:& noīa rebus īponebāt iſpiciētes ad illaꝝ naturā & uim lib.iii.de fini.ait. Ars eſt.n.uitę phīa:de qua diſſerēs arripe uerba de foro nō pōt. q̄q̄ ex oībus phīs ſtoici plurima noīauerūt. Zeno quoq; eoꝝ ꝓnceps nō tā reꝝ fuit iuētor quā nouoꝝ uerboꝝ:& Chryſip pus ſtoicę ꝓfeſſionis dicebat authore Gellio ſingula uerba diligēter eē ꝺſiderāda qm̄ oē uerbū eſſet natura ambiguū:& ex eodē duo pluraue accipi poſſe. Diodorus ꝓtra nullū eē uerbū ambiguū dicebat:nec qſq̄ ambiguū dicit aut ſentit. Am bigui uerbi natura:inqt illa eſſe debuit:ut qui diceret duo uel plura diceret.Nemo aūt duo uel plura dicit:qui ſe ſentit unū dicere. ℣ Quā q̄ hoc.i.hæc interp̄tatio uideť duriuſcula & uiolēta. ℣ Cuipiā:alicui qui forte hāc meā interp̄tationē non probabit:ſed dicet eſſe nimis duram uiolentam & quæ uix conſuetudine mollīri poſſit:durꝝ uocabulum dicīť qđ non eſt in uſu & mollitum conſuetudine. ℣ Studioſe:diligenter magna cura. ℣ Vnde ſint ducta:unde habeant origi nem : & quare ita dicantur. ℣ Appellatam:eſſe a latinis:ut fides dicatur:quia fit quod dictum eſt.

FVndamētum &c̄.uiciſſitudine ofōꝝ hoīum iter ſe ſocietas deuīciť:ſed eiuſdē ſocietatis ſermo iuſtitiæ ipſius p quā humana ſocietas. ℣ Fundamētum:fides eſt ut qcqd ꝓmiſerimus id p̄ſtemur. Vñ & fides dicta eſt : qđ fiat:& im pleať p eam q đ dictū ꝺuētūq; inter aliquos eſt:a quo ſi diſceſſerimus/iuſtitia penitus deſtrueť:iure ergo hāc firma tam in fide dicit. ℣ Dictoꝝ:ut p̄ſtes q̄ dixeris & ꝓmiſeris ſiue iudex/ſiue ꝓnceps/ſiue impator fueris : ut quēadmodū dixiſti & ꝓmiſiſti:ita uel p̄miū ꝺferas bñ merenti:uel de innocēte pœnā ſumas. Et hoc ad diſtributiuā iuſtitiam ptinet. ℣ Cōuentoꝝ:hoc ad cōmutatiuam referas:ut in emptione/uēditione/locatione/ꝺductione:& oī alia ꝺuentione fidē p ſtes:p ſiſtēdū ergo eſt in his quæ dixerimus & in his q̄ cū aliquo cōtraxerimus. ℣ Vñ uerba ſunt deducta. Id aūt p ety mologiā ſtoici faciebāt:quæ ꝓprietatis rō eſt ex uerbi ſono elicita. Sic̄ in hoc uocabulo qđa fio deducīť & dico.

FVndamētū autem iuſtitiæ eſt fides. In hac ꝑte deſcribit fidē.i.fidelitatē dicēs eā eſſe fundamētū iuſtitiæ:& nomē accepiſſe:eo q̄ per eā fiat dcm̄. Ordo eſt. Aūt pro ſed : fundamētū iuſtitiæ eſt fides.i.ꝺſtantia & ueritas dictorū & factoꝝ. ℣ Et quo.i.ex qua re q̄q̄ hoc uideběť fortaſſe cuipiam.i.alicui durius.i.aliquātulū durū uel durius.i. ineptius q̄ deceat dictum tamē audeamus imitari ſtoicos qui ſtudioſe exquirunt: unde uerba.i.rerum uocabula ſint ducta.i.deriuata & credamus fidem appellatam quia fiat quod dictū eſt:uideť.n.fides dum fit dictum & ꝓmiſ ſum non accipiť ergo hic pro credulitate:ſed pro fidelitate:quæ tamen ex fide naſcitur.

ASCē.

PET. MAR.

PET. MAR.

Seneca

Logo/ dędal⁹

Lactā.

Voca/ bulum durꝝ

FRAN MAT.

ASC.

PET. MAR. SEd iniu. duo ge. sūt. Post q̄ iustitię mun⁹ descripsit: docuitq; hoīem iustū dēre oīa referre ad cōem utilitatē: duo gña iniustitiæ pōit: q̄ bono uiro declināda sūt: ne ab offō discedaī: nō. n. debem⁹ iferre alicui iniuriā: & ꝓpulsanda ē ab alio si iferī. ℣ Vñ hi q dū uidēt paupes opp̄mi alioꝝ potētia & ui: nō adsūt illis: carpēdi sūt. Et iudex oīa ad ęq̄litate redigē dēt: nō respiciēdo ad opes: & potētiā quorūdā: q̄re iqt Arist. Iustū. n. mediū ē iter dānū & lucrū q̄pp & cū homines otroūsiā hnt ad iudicē ip̄m ꝯfugiūt. Ire āt ad iudicē: ē ire ad ip̄m iustū. Iudex ē. n. iustū aīatū. i. hō hns iustitiā: quia oīa ad mediū redigūt: & q petūt iudicē petūt mediū. i. ip̄m iustū. ℣ Inferūt: aliis iniuriā & sic sūt iniusti. ℣ Alterꝝ: gen⁹ iniustitiæ ē hoīum q iniustitiā exercēt. ℣ Nā q affert: rōnē q̄re utriq; sint appellādi iniusti. ℣ Quępiā: aliquē. s. ipetit. ℣ Aut ira: q̄ ē libido puniēdi eū q uideaī lęsisse iniuria. ℣ Perturbatōe: q̄ ē otra nām cō motio aī & appetit⁹ uehemētior. ℣ Quasi socio: q̄m hoīes q̄dā nāli societate ꝯiūcti sūt: ergo q aliquē lędit sociū lędit: q d̄ē otra iustitiā & hūanitatē. ℣ Qui āt. Nūc de alto gñe iniustoꝝ hoīum: q nō obsistūt iniurię si p̄nt. ℣ Iniurię: q̄ alicui iferī: q̄ phibere dz uir bon⁹: q̄m is q opp̄mit: nō ē a se alien⁹ lege nāę. Iniuria reqrit p̄ncipiū spōte agētis: ut uult Arist. ī magnis moralib⁹: & nemo uolēs patiī iniuriā. Vñ pōt qs facē rē iniustā alicui sed nō iniuriā si nō spōte. s. id admisit. Vñ Cyrus ap̄ Xeno. dic̄. Quęcūq; prudētiā ab oīb⁹ delicta cōmittūt: ħ oīa eē arbitror iuita. ℣ Tā ē ī ui. tm̄ peccat: hoc ē ex dogmate stoicoꝝ q dicebāt oīa pcā eē paria: & puā eē ut magnā culpā. Deserat pētes: nō adsit pētib⁹ cū illis fit iniuria. ℣ Aut. p. q d̄ē maximū scelus: mlt̄ū q̄ppe debem⁹ p̄ſię: q̄ oīa cōplectit & q p̄ſię laborāti nō adsūt: ut op⁹ ē: nō st̄ hūdi hoīes: sed īmāes bestię. Cyr. ap̄ Xeno. li. i. dic̄. Nihil ē iusti⁹ q̄ ꝓpulsare iniuriā: aut pulchri⁹ q̄ aīcis succurrē. Iust⁹ his iqt Señ. ñ solū nō nocebis sed ēt nocētes ꝓhibebis. Nā nihil noceī nō ē iustitia: sed abstinētia aliēi. Pla. ī. y. d̄ legib⁹ sic ait q nō ē iniuri⁹ honorari dēt: q ūo nec alios id facere patiī duplici honore dignus est: ille. n. uni. hic uero mltis hoīb⁹ cōpaī: cū p̄ncipib⁹ cęteroꝝ iniuriā nunciet: qui utem una etiam cum magīatibus iniuriam quoad potest ulciscī: is magnus perfectusq; in ciuitate uir præconio amplissimo celebretur.

Duo genera iniustitiæ.

SEd iniustitiæ duo gña sūt. Vnū eoꝝ q iferūt. Alterꝝ eoꝝ: q ab iis qb⁹ iferī: si possint: nō ꝓpulsant iniuriā. Ná qui iniuste ipetum in quę piā facit/aut ira/aut aliqua pturbatiōe icitat⁹: is quasi manus violēter videtur afferre socio: qui autē non defendit: nec obsistit: si potest iniuriæ: tam est in vitio: q̄ si parentes: aut amicos: aut patriam deserat.

FRAN MAT. SEd iniu. duo sūt ge. Laudauit iustitiā: & quod ei⁹ p̄mū ēt mun⁹ exposuit: ut sic ad ei⁹ amorē accēderet: nūc otraria ei uitia nobis apit: singula aūt singulis opponit: & sicuī p̄mū dixit mun⁹ iustitię eē: ut ne cui qs noceat nisi lacessitus: ita iniuriā facere p̄mū eē iustitię uitiū dic̄. ℣ Qui ipe. sua spōte nō lacessiti. ℣ Qui ab iis q. &c. Nō satis ē aliū nō lędere: nisi ēt ab alio cui iferī: ꝓpulses iniuriā & cū iust⁹ p̄pe sit q̄ innocēs est nō pōt nō eē nocēs q iferēti cuipiā iniuriā: si pōt: nō resistit. ℣ Si p̄nt hoc recte addidit ueluti p̄cepti aspioris tpamētū. Nā si phibere ab alio iniuriā sint p̄pe salutis detrimēto aut pari piculo nō potes: iusta cā uī eē cur iferēti nō resistas. Hoc āt cōiter dcm̄ accipim⁹. Q d̄ si a p̄ria a parē tib⁹ & liberis ꝓpulsanda iniuria fuerit: ēt cū capitis nr̄i piculo aggredi rē debem⁹. Sed si qs fuerit q cū nō possit: nō ēt cupiat resistere: is iniustus oīno erit: aut. n. facultate resistēdi ē: aut si ea abfuerit ꝺdolēdū lęsi dāno: & q d̄ defendi facultas nō adsit ꝺgrēdū. Solet. n. p fē uolūtas reputari. ℣ Nā q iniu. utriq; ꝓbat iniustū eē eū q iferī: & eū q cū possit non phibet ne iferat. ℣ Iniuste: nō lacessitus. Nā lacessit⁹ nēmo se defendere phibet: & sic alii nocere: iure. n. nāli ui atq; iniuriā ꝓpulsare licet. Tōq; si iuste qspiā ipetū in aliū fecerit se defendēdi gr̄a: ab iustitiæ offō non discedit. ℣ Ira. Quę ut stoici dicebāt ē libido puniēdi ei⁹ q lęsisse uident iniuria: causaī āt accēso (ut iidē uolebāt) circa cor sanguie: eādē ēt cotē fortitudis dicebāt eē. Ira igit̄ moueri temere itellige quępiā cū se affectū existimat iniuria: sed re ūa nō ē: & tñ ipetū ī aliū facit. ℣ Aliq̄ ptur. Græci pturbationē πάθος dñt hāc Zeno irrōnalē ac p̄ter naturā aī motū diffiniuit. Siue appetitionē abūdātē. Eius q̄tuor sūt gña. Dolor/Metus/Cōupiscētia/Voluptas. Sigulorꝝ gñerꝝ multę sunt spēs. De qb⁹ oībus multa in Tusculanis/Cic. Arist. lib. iii. ethicoꝝ irā & ꝺcupiscētiā inuolūtaria dicere absurdū eē ait: & sic p̄bat si inuolūtaria eēt nulla terea neče est qbusdā irasci: & q̄dā ꝺcupiscere ut sanitatē: & doctrinā. Itē inuolūtaria dolorē afferūt: & q̄ ꝺcupiscimus delectāt nec refert qcq̄ sint ne inuolūtaria q̄ p cogitationē uel p irā deliquunt: cū utraq; fugiēda sint. Sed irrōnales affectus nō minus hūani uident eē: & oēs hoīum actus ab una sūt ꝺcupiscētia: ex quo patet q̄ p irā fiūt ꝑm Arist. nō eē uolūtaria sic dicebāt Stoici: sed qa difficile est pturbatiōib⁹ resistere trahūtq; eedē plerūq; hoīem: ultius ēt q̄ uelit ad iniuriā: iō iuo lūtaria eē uident: cū ergo Cic. ira icitatū aut aliq̄ pturbatione manū q̄si afferre socio dic̄ assentiri pipateticis uideī. ℣ Is q̄si manus &c̄. Quicūq; ille sit cui ira aut aliq̄ pturbatiōe icitatis nobis fit iniuria: ēt si nulla nobis necessitudine ꝺiūctus fuerit manus afferri uī socio. Q m̄ ꝑm iustitiā gñalē atq; ulem hō hoī soci⁹ ē: cū eiusdē sit spēi. Et hic est p̄m⁹ hūanę societatis gradus. Qui ergo aliquē ut supra dcm̄ est lędit qcūq; sit: in gñalē peccat iustitiā: & q̄si socio manus affert. Cū oēs homines socii iter se sint. ℣ Qui āt nō def. &c̄. ꝑm est iniustitię genus de quo nūc loqī: eoꝝ q nō ꝓpulsant iniuriā cū possint uideaī afferre: nō ꝓpulsans tam sit in uitio q̄ si parentes: aut amicos aut patriā deserat: sed nō ita est re uera. Nā cū ira sit libido ulciscēdi: & ei facile occurrere rōne nō possimus: sæpe aliqd ea ipulsi facimus: q d̄ ifectū uellemus. Vñ ait Horatius est aīum rege: q nisi paret iperat: hūc te cōpesce cathenis. A t ūo q cū possit: nō repellit iniuriā id de idustria facere uī debemus ēt si p eoꝝ salute mori nos oporteat. Sūt. n. in arctissimo societatis gradu. Rursus oriī q̄stio hic: cū inquit. Qui nō defendit nec obsistit si pōt iniuriæ &c. Nā cum distincti sint officiorum gradus ut Aristo, & ipse Cic. uoluerunt etiam

Hora. de ira.

metita

merita ꝺuenit eē diſtricta: ꝑmū ꝺiis deīde ꝓ̄ſiç poſtea ꝑ̄tib⁹: & religs: deīceps debemus: q̄ ſuat iuſtitiā ī deos pl̄s mereī q̄ q ī ꝓ̄ſiam pluſ q̄ q ī pentes: & ſil̄r ut ſeq̄t. Eoꝺē ät mō q iniuſtus ē ī deos magis ab offō diſcedit q̄ q in ꝓ̄ſiam: & iꝺē de ſingulis. Ex quo ſibiipſi nō ꝺſentire uī Ci. cū uelit maius eē offīm qꝺ ī pentes aut amicos aut ꝓ̄ſiam ꝺſerī q̄ ī reliquos: & hic ꝺicat tā ꝑccare q nō ꝓpulſant: cū poſſint iniuriā: q̄ ſi pentes amicos patriā deſerāt. Q ꝺ totū ſic diſſoluit: duplex eſt offīm iuſtitiç. Alterꝝ quo gn̄alis hoīum ſocietas ꝺtinet. Alterꝝ qꝺ his debem⁹: q aut ſanguie aut neceſſitudie: aut ꝓ̄ſiç caritate deuīcti ſt: ꝑmū offīm ç̄qle ē: quo hō hoī ob eā cām: q̄ hō ē: nāli lege ꝺiūct⁹ ē & ſoc⁹: ut ali⁹ aliū ꝓpea amare illiq⁹ ſuccurrē debeat: ex quo cōes eē utilitates neᷓe ē. Eaꝺē lege näç neminē licet affice iniuria. Vbi ät eaꝺē lex ē & nä: iꝺē quoq⁹ offīm illicſit neᷓe ē. Nec offōꝝ grad⁹ p̄nt aut debēt eē diſtincti. Sꝫ ubi iꝺē offīm ē iꝺē meritū eē ꝺſeq̄t. Ergo q̄n cōis oīum ſocietas eaꝺē lege teneī: & nulli illic offōꝝ gradus diſtincti ſūt: iꝺē meritū eſt bñfacere externo: lege nāli & penti: & ꝺtra iꝺē pcm̄ malefacere & ſic ſoluta q̄ſtio ē: totū. n. ad gn̄alē iuſtitiā nō ad pticularē referī. ℣ Tā eſt in uitio: nihil minus peccat.

Grad⁹ offōꝝ eē diſtinctos.

ASCē.

Sed iniu. Ponit duo iniuſtitiç gn̄a alterꝝ iferētiū iniuriā alterꝝ nō repellētiū iniuriā ab his quos ꝓtegere ꝺeceᷓer poſſit quos deſerere nō min⁹ uitioſum ꝺixit: q̄ deſerere pentes/amicos: & p̄ſiam: & id ꝑm ſtoicos q ꝺicūt oīa uitia eē paria. Ordo ē: ſed duo gn̄a iniuſtitiæ: unū ſup. ē eoꝝ q̄ iferūt iniuriā alterꝝ ē eoꝝ q ſi poſſint non ꝓpulſant iniuriā ab his q̄bus iferī. ℣ Nā is q fa. in. ip. ī quēpiā exñs icitat⁹ aut ira aut aliq̄ alia ꝓturbatōe uī q̄ſi afferre uiolēter ſocio manus. ℣ Aūt ꝓ ſed ſup. qui nō defendit nec obſiſtit. i. obſtat iniuriç ſi pōt eſſe. ℣ Tam. i. tm̄ in uitio: q̄. i. quantum ſup. eſſet ſi deſereret parentes aut amicos aut patriam.

PET. MAR.

Cupiditas

¶ Atq; illæ qꝺē iniuriæ: q̄ nocēꝺi cā iꝺuſtria iferūt: ſæpe a metu ꝓficiſcunt: cū is q alteri nocere cogitat/timet: ne (niſi id fecerit) ipe aliquo afficiat icōmō. Maximā aūt ptē ad iniuriā faciēꝺā aggrediunt nōnulli: vt aꝺipiſcant ea: quæ ꝺcupierūt: in quo vitio latiſſime patet auaritia. Expetunt aūt diuitiæ: tū ad vſus vitæ neceſſarios: tū ad pfruendas voluptates. In q̄bus aūt maior eſt animus: in his pecuniæ cupiditas ſpectat ad opes: & ad auaritiā & cupiꝺitatē reꝝ eē cām huiꝰ uitii & iniuſtitiç. Auaritia ē opinatio uehemēs de pecūia: q̄ſi ualde expetēꝺa ſit ī hærēs & penitꝰ iſita. ℣ Expetunt ät: ponit cās pp q̄s ꝺitiæ expetunt & opes. Cū ſt ad uſus uitę neceſſarios. laꝺant ad uoluptates aut ē actiões. & cęta q̄ ab ipſo meꝺio diſcedūt iprobant. ℣ Ad. u. ui. ad uitā degēꝺā. ℣ Ad pfr. uo. ut aliqs poſſit uoluptatiꝰ pfruī: q̄ ꝓfecto nō ſt hoīs: ſed beſtiaꝝ. Voluptas ꝺī in aīo res uitioſa q̄ ſtoici ꝺicēbāt eē ſublatione aī ſine rōne opinātis ſe magno bono frui gaꝺiū & letitiā ſt ī aīo. Voluptas ꝓpe ꝺī ea iocūꝺitas q̄ ſenſū aliquē mouet. Vñ pꝫ uoluptatē iꝺignā eē hoīs p̄ſtātia. ē. n. nobis cōis cū beſtiis: q̄ ſenſiꝰ nō rōne mouēī: ergo repellēꝺa ē: cū ſit iucūꝺus q ꝺā motus ī ſenſu: & abiiciēꝺa penitꝰ tā q̄ ifamis meretricula e cœtu mſonaꝝ: nā pp ipam negligim⁹ res hōeſtas: fluit uoluptas corpis: ī q̄t Ariſt. deriꝺes Sarꝺanapalū gl̄iantē ſe oēs libiꝺinū uoluptates ſecū abſtuliſſe: & ꝑma quæq; auolat: ſequſq; reliq̄t cās pœnitēꝺi q̄ recorꝺāꝺi. ℣ In q. ät ma. ē aīus. i. illi q appetūt maiora q̄ ſit ipa uolnptas: & q ſt magnanimi appetūt opes ut plib⁹ gratificēī/colāī & ꝓncipes ſint: magnificiq; hēant: ħ oīa ſi fiūt cū iniuria alt̄ius & p̄ter pietatē q̄ ꝓ̄ſiç debemus: ꝺtra offīm ſūt. ℣ Spectat: tēꝺit/aſpirat/ptinet ad opes: q̄ ſūt ad ſupfluitatē cultus & magnifice oñtationem.

Aristo. deridet Sarda, napalū in uoluptate corpis FRAN MAT.

¶ Atq; il. q. oñſis ꝺuob⁹ iniuſtitiæ gn̄ib⁹: nūc de cā ꝺicere aggrediī. Nihil. n. ē c⁹ origo nō hēat cām: q̄ q̄to maior fuerit tāto uitiū qꝺ cōmitteī min⁹ erit: & ꝺtra tāto maius uitiū q̄to minor cā. ℣ De id. Duplex cā ē: q̄ ad maleficiū ipellimur: rō, cinatiua & ipulſiua ꝺe utraq; poſt ꝺiceī. Cū ꝺſulto & uolēꝺes peccam⁹ aut cōmoꝺi aſſeq̄ꝺi aut fugiēꝺi icōmoꝺi ſpe grauius multo q̄ aliq̄ icitati pturbatiōe ut amore ira deliq̄mus. Nā aī uolūtatē cū cā ꝺiūgimus & pene nullā mereri ueniā uiꝺemur. ℣ De id. ꝺedita opa nulla aī pturbatiōe. ℣ A me. Vnū pturbatōis genus met⁹ ē: ut ꝺixim⁹: ſed nō ē eiuſmōi ut ſine cogitatiōe & rōcinatiōe aīus ſp ad maleficiū ipellere poſſit. Nā q tiet ne aꝺūſari⁹ ſibi noceat ſæpe ꝓuenit: & illi nocere ſtuꝺet metu ꝺuct⁹ ſicq; nō ipulſiuus ꝺūtaxat ē ſed rōcinatiuus. Surgētib⁹ & creſcere icipiētib⁹ rōanis. Antiates & latini metu ītulerūt bellū: ueriti ne iꝺē ipſi pateret: ſi expectarēt: ut opes illoꝝ magis: magiſq; augerēt: eaꝺē cā & carthaginē ſes ſt moti. ℣ Maximā p. ſcꝺam iferēꝺę iniuriæ cām ab auaritia potiſſimū pficiſci ꝺic: q̄ nihil ē qꝺ hūanā ſocietatē magis diſiūgat: ſicuti liberalitas illi ꝺtraria maxie copulat. Polymneſtor cupiditate auri accēſus iura hoſpitii uiolauit: & Pigmaliō ſororis maritū occiꝺit: ut ait Vir. pleni ſt poetę & alii ſcriptores hmōi exēplis. ℣ Expetūt ät &c. Q m̄ ꝺixit ad iniuriā faciēꝺā maxie auaritia hoīes ipelli: iō ſubiūgit cur expeti ꝺitię ſoleāt: & uñ tāt⁹ pecūiæ amor fluxerit. Stoici ꝺicebāt eoꝝ q̄ ſūt alia bōa/alia mala/alia neutra: bōa qꝺ ůtutes eē prudētiā/Iuſtitiā/Fortitudinē/Tpantiā. Mala his oppoſita uitia. Neutra q̄ neq; pſūt neq; obſūt: ut ē uita/ſanitas/pulchritudo/uoluptas/robuſtitas/opes/gl̄ia/nobilitas. Nō. n. eē iſti bona ſed iꝺfia p ſpēm ꝓducta: ſic. n. caloris ꝓpriū ē calefacē & nō refrigerare: ita & bōi ꝓpriū ē ꝓꝺeſſe & nō nocere: nō ät magis pſūt q̄ noceāt opes: quo ät bñ uti & male poſſum⁹: id bonū nō ē: ꝺitiis ät bñ & male uti poſſumus: nō ſunt igit bonū. Q ꝺ ſi illis bñ utimur: & ad uſus uitę neceſſarios pamus/laudamur. Si ad pfruēꝺas uoluptates uitupamur. ℣ In q. a. m. eſt aīus &c. Duplex ē cupiditas: alt̄a q̄ a nāli rōne ꝓficiſcit: & ħ paucis minimiſq; ꝺtēta ē: nec qcq̄ niſi maxie neceſſariū appetit altera q̄ naſcit ab effectibus & paꝝ ordinato appetitu & hæc uoluptates q̄rit & ſupfluas ſectat. Eſt & alia quā aī altitudo & laudis deſideriū gignit: & hæc opes appetit ut bñfacere multis poſſit: & multos ſibi amicos atq; cliētes cōparet ℣ In q̄bus ät ma. eſt aīus: q̄ iis q ꝺitias expetūt aut ad uſus uitæ neceſſarios aut ad pfruēꝺas uoluptates. Neq; tñ ii carēt reꝑhēſiōe. Nā cū magnitudo aī duplex ſit & q̄ uirtus eſt & ab extremis q̄ ſunt exceſſus & defectus. Ad meꝺiū trahit: & a meꝺio diſcedit: hęc magnitudo de q̄ loq̄t exceſſus eſt: & uocat ſupbia: oppoſitū uero illi uitiū p defectū abiectio. ℣ In iis: pecuniæ cupiꝺitas: pecunias appellat Ariſt. oīa quoꝝ extimatio menſura numo. ℣ Ad opes: potentiam.

Nām rebus minimis eē ꝺtētā

ASCē.

¶ Atq; p & qꝺē. i. certe illę iniuriæ q̄ ferūt. i. iferūt cā nocēꝺi de iꝺuſtria. i. ex cōpoſito ꝓficiſcūt. i. oriūt ſæpe a metu. i. tiore/quū. i. qñ/ſ/q cogitat noceat alti tiet niſi. i. ſi nō fecerit ſup. iniuriā ne ipe afficiat aliquo icōmō. i. ꝺāno ī corpe aut reb⁹. ℣ Aūt ꝓ ſed nōn. i. qꝺā aggrediī maximā ptē ad iniuriā faciēꝺū: ut aꝺipiſcāt. i. obtineāt ea q̄ ꝺcupiuerūt. i. ꝺcupſuerūt: tā quo uitio auaritia pꝫ latiſſime. ℣ Aūt ꝓ ſed ꝺi. ex. i. exacte petūt: tū. i. pit ad uſus neᷓios uitę. ℣ Tū. i. pit ad pfruēꝺas uoluptates. ℣ Aūt ꝓ ſed cu. p. ſpe. ad. o. ad potētiā & ad facultatē gratificāꝺi. i. bñficia ꝺferēꝺi & rē apme gratā faciēꝺi ī his ī gb⁹ ē maior ät aīus: hoc ē magnanimi appetūt pecuniā nō ad uoluptatē: ſed ad potētiā & gl̄iam ſuā agēꝺā.

PET. MAR.

¶ GRAtificādi:: ut gradōs obn oxios & deuictos sibi reddere possint gratificari ē plusq̄ gratū facer. ℣ Facultatē: polítatē/& potētiā/& affert exēplū. M. Cras. q oium Rōanor̄ post Syllā ditissimus fuit: a quo ciuiū dānator̄ bōa emerat: & sic opib⁹ creuerat: & ciuib⁹ gratificabar̄: & illis magnificētiā ostabat: q̄ iō Ci. notat: qm̄ malū hūerat initiū & nō erat sine alior̄ iniuria: emptis. s. bōis pscriptor̄ aliis emere nolētib⁹ p̄ pudore. Hic ē Cras. ille diues: q piit ap̄ pthos: quor̄ sitiebat aur̄: nā nisi eguisset nūq̄ cupiditate auri nllā iusta belli cā trāsiuisset Ephratē q erat t̄min⁹ Rōani pthici: ipū. Vñ uitupant̄ nimiæ cupiditates: q nō sinūt hoiem eē diuitē: qm̄ crescit amor nūmi: ut ígt satyrus: q̄tū ipsa pecūia crescit: & oēs auari paupes st: cū nūq̄ expleāt ignorātes aīum hominis debere diuitē eē nō arcā & pīmoniā eē magnū uectigal. Sen. dic. Nō q par̄ hēt st q pl's cupit paup ē. In padoxis hūc Cras. q̄is utar̄ loco cōi: his ubis alloq̄t milti ex te audiuerūt: cū diceres neminē eē diuitē: nisi q exercitū alere posset suis fructib⁹: q pplis ro. ex tātis uectigalib⁹ iā pridē uix pōt: igr̄ hoc ppositō nūq̄ eris diues añq̄ tibi ex tuis possessiōibus tm̄ reficiar̄ ut eo tueri sex legiōes & magna equtū ac peditū auxilia possis. Ita fateris igr̄ te nō eē diuitē tm̄ desit: ut expleas id qd exoptas. Itaq; istam pauptatē uel potiꝰ egestatē uel mēdacitatē tuā nūq̄ obscure tulisti. Cras. i agris suis authore Ply. sestertiū. x. milia possedit. Si ad nām uiues igt Sen. nūq̄ eris paup: si ad opiones nūq̄ eris diues: exiguū nā desiderat: opio imsū. Alibi dic. Breuissima ad ditias p otēptū ditiar̄ uia ē. ℣ Princeps: pm⁹ & magnificētiæ ostator. ℣ Delectāt ēt magap. de magnificētia & offō ipsi⁹ magnifici dicer̄ alibi nā magnifici ē facere magnos sūptꝰ: opa admirāda & appat⁹ hr̄e p

Elegās

daros ar̄ decor̄ nō fuaret suū. ℣ Magnifici: ampli & sūptuosi: q̄les uir̄ magnificū & pnapē citatis hr̄e decet. ℣ Cultꝰ: ornat⁹. ℣ Cū ele. elegās authore Gel. apd ātiquos: is dicebar̄ q nimis leto amœnoq; cultu uictuq; eēt. Postea elegās. rephēdi qdē desiit: sed laude nulla dignabar̄ nisi cū elegātia eēt moderatissima. Sic. M. T. Lucio. C. igt & Scęuolę nō merā elegātiā sed mīta pīmonia mixta laudi dedit. Cras. igt erat pcissimus elegātiū. Scęuola pcor̄ elegātissim⁹. ℣ Elegātia: nitore: sed hæc elegātia i uitio ē: nisi pīmōiæ adiūgar̄: q̄ tales uiri nō faciūt q magnifici atq; ostatores & eē & uideri uolūt: & iō nō laudant: qm̄ talis elegātia cū uult hr̄e copiā. i. abūdātiā oium rer̄ & affluētiā: nō pōt eē sine iniuria alteri⁹ ℣ Copia: affluētia rer̄ & elegāti appatu. ℣ Infinita: inūerabilis & īsatiabilis: ergo hęc īfinita cupiditas uitupanda est: qm̄ si se uult explere: facit aliis iniuriā. Vñ modus adhibēdus ē cupiditatib⁹: & ita uiuēdū ne aut sordidi uideamur: aut

Plato.

nimiū elegātes. Pla. i. y. de legi. sic ait. Diuites ār ualde: sil'q; pbos eē ipos'e est: fieri nō pōt: ut diuitiis aliq̄s sil' pstet: & pbitate: q hōeste pecūiis utīt: & iuste acgrit: neq; facile diuitiis excellet unq̄: neq; pmet̄ iopia recte itaq; pmo nr̄ asserit ual de diuites bonos uiros nō eē: q̄ si bōi st fœlicesq; nō erūt. ℣ Nec ue. rīdet tacite obiectiōi: potuisset. n. dici uideris Ci.

Cic. carpit magnificos appat⁹

carpe magnificos appat⁹ cū ide oriar̄ cupiditas pecūię: ergo res domestica nō ē āpliāda: ne uideamur eē nimis cupidi: & sic nemo p te liberal' eē poterit: aut magnific⁹ cū ad opa magnifica erigēda opes nō suppetāt. Iō dic āplificationē rei domesticę nō eē uitupandā: si fit sine iniuria alior̄. Nā ūtus ē illi⁹: q rē familiarē tuet̄/& gubernat pare pecūias ptes ofuar̄ & ipsis uti ad cultū uitę: & ēt frui. ℣ Amplificatio: argumtū rei domesticę: & cōparatio pecuniar̄ ad rē domesticā augēdā āplificādāq;. ℣ Nemī no. q nō ē cū alic⁹ iniuria nō debet uitupari: qm̄ bōi pr'sīa. hoc ē offīm. ℣ Sed: fugiēda iniuria: qm̄ nō debem⁹ cōparе nobis diuitias cū alior̄ iniuria: q & iuris actio: tūc st cū fiūt a spōte agēte: ergo q rē domesticā: cū aliorū iniuria āplificat: iniustus est. ℣ Maxie ār: ponit unā cām q uel maxie hoies īpellunt̄ ad iniustitiā/cupiditatē. s. honorū & gloriæ: ad quā aliqui sūmo studio: & otētione anhelātes/otēdēteq; iustitiæ obliuiscunt̄: ut id adipiscār: qd toto aio cō cupiuere. ℣ Obliuio: ut iustitiæ obliuiscant̄: & afferāt aliis iniuriā. ℣ Impiorū: ut sint impatores: & aliis impare possint. ℣ Honor̄: magistratuum: nā ppie honores sunt magistratus.

FRAN MAT.

¶ GRAtificādi: gratā rē faciēdi: bñficiūq; oferēdi. ℣ Vt nu. M. C. Is ē q una cū filio piit ī pthis. Mlte ī eo: fuerūt uirtutes q̄s unius auaritiæ sordib⁹ obscuratas ostat fuisse. Maxias breuissimo tpe cōpauit ditias trecēta dūtaxat talēta ex pna hereditate accepit: & pusq̄ adūsus pthos exercitū duceret: septē milliū & cētū talētor̄ sūmā coegerat. Idē tm̄ decimā facultatū ptē herculi osecrauerat & publicū epulū pplo dederat: ac tres minas ī singula ciuiū capita otulerat. Q d' uī nō rephēdere hic Ci. dānat ī padoxis ubi nō eē dititē Crassum ondit. Cū aius hois diues nō arca appellari soleat: & Clau-

C. i padoxis dānat Crassū

dianus ait sp iops qcūq; cupit. Sen. quoq; maximā egestatē dic auaritiā eē. ℣ Cui⁰ fr. ex. nō. p. magnū oportet eē pecuniar̄ fructū quo exercit⁰ alar̄. Cū bellicor̄ sūptuū nulls sit modus: nullaq; mēsura bellū nutriar̄: ut Archidam⁰ dicebat: ut ditiar̄ īfinitā magnitudinē eē oporteat: q̄ suis fructib⁹ illud efficere q̄ant. ℣ Delectāt ma. ap. oñdit uñ pecūię cupiditas manauerit: & ppea expeti dic: ut p eā magnifico utamur appatu: uitęq; cultu āpliori & elegātiori. ℣ Infinita eēt. Nā q̄to pl'a hēmus: tāto plura hr̄e optam⁹. Et Iuue. ait. Crescit amor nūmi q̄tū ipsa pecūia crescit. Et Oui. Creuerūt: & opes & opū furiosa libido. Et cū possideāt plima plura petūt: q̄rere ut absumāt: absūpta reqrere certāt: atq; ipsæ uitiis st alimēta uices. Sic qbus ītumuit suffusa uēter abūda. Quo plus st potæ: pl's sitiūt aq̄. Cic. in padoxis. Nūq̄ expleri pōt cupiditatis sitis. ℣ Appatus: ut lector̄/ Triclinor̄/ tabular̄. ℣ Vitæ cul. ut uict⁰/ uestitus. ℣ Elegātia: ad utrūq; referr̄: est. n. elegās res electa: maxie excellēs. ℣ Copia: affluētia. ℣ Nec uo &c. occurrit obiectiōi. Dicis necessariis unūquēq; otētū debē eē: ergo qcūq; āplā hēt rē fami. uitupari dz: īmo īgt uitupari nō dz: si mō is q possidet ab iniuria abstīeat: & nō pperā utar̄ ditiis: q ut ill' utimur bōc fiūt/ ul' male. ℣ Maxie ār &c. Dixit aliq̄s cās: q ad iniuriā nos īpellūt. Nūc al's enūerat qb⁹ adducimur: ut iustitię obliuiscamur. Hę ār ex cupiditate nascūt ī pior̄/ honoris glīæ. ℣ Iustitię: q̄ hūana otinet̄ societas. ℣ Impior̄. Vt ipsi ipent/ & exercitib⁰ pīnt: q d' ut assēq̄tur: oī rōne studēt. Et neq; largitiōi: neq; sceleri pcūt. ℣ Honorū magr̄atuū: nulls erat ān⁹ ap̄ Rōa. quo certamib⁰ cōpetitor̄ nō ferrieret mart⁹ cāp⁹. ℣ Glīæ: q̄ ē freq̄ns fama cū laude p q̄ oīb⁰ picul' se obiiciebāt Rōani: p q̄ ēt mori nō dubitabāt. ℣ Inciderit. Cō cupiscētia ducti nō rōne q̄ hec nō appetit: &

Cā q̄re aliq̄n iustitiæ obliuiscimur

¶ VT. i. quēadmodū. M. C. uir ille Rōan⁰ negabat nup. i. a pluscul' tpib⁹ ullā pe- cuniā eē satis magnā ei q uellet eē pnceps in rep. cuius. s. pecūię fructib⁹. i. fenore & usura nō possit aler̄ exercitū. ℣ Apparatus ma. i. sūptuosi: & cultus. i. ornatus & nitor uitę. ℣ Cū ele. i. exqsita exornatione uestiū. ℣ Et cū co. i. abundātia oium rer̄ delectāt. i. delectatiōe: afficiūt ēt qb⁹ reb⁹. i. p q̄s res. s. p cupiditatē dñandi/ & gloriā di de sūptuoso appatu efcī ē: ut īfinita cupiditas pecūię eēt. uo. i. sed & nec. i. nō āplificatio. i. augmētatio rei fami. i. dōestice nemī nocēs. i. q̄ fit sine iniuria alt̄ius nō ē uitupāda: sed iniuria ē fugiēda sp. i. q̄libet re: & ī oī tpe. Aut p sed: plerīq;. i. sane milti adducūt̄. i. īpellūt̄ maxie ad h̄: ut obliuio iustitię capiat. i. iuadat eos: cū. i. postq̄ iciderit ī cupiditatē ipior̄ bonor̄: ue p uel gloriæ.

Amplificatio rei fami. nemīnem nocēs nō est uitupanda.

℣ QVOD

¶QVOD.n.est apud En.Ennius tragœdias scripsit:q̃ nõ extãt:in qbus erat hic uersus. Nulla sancta societas nec fides regni est. Hęc snia põt ad plura trãsferri:nã nõ solũ in regno:sed ẽt in aliis magr̃atibus in qbus nõ põt eẽ ꝑmus nisi unus sit ab oĩb⁹ sũma ɔtẽtio:ut illũ locũ sup̃mũ assequanr̃:ut fecit Cęsar. ⁊ Id la.pa.ad plura sese extẽdit q̃ ad regnum. ⁊ In quo est unus rex:q socių hr̃e nõ uult:& ꝑbat hoc dicẽs. Nã oẽ qd̃ est tale:ut in eo nõ possint plęs excellere:sed op⁹ est unũ id tenere:illud in q̃ est cã ɔtẽtiõis & discordię. Vt est regnũ:ipia &c̃.id genus:ergo id qd̃ dixit Ennius de regno: ad plura trãsferri põt:& patet latius. ⁊ Eiusmodi:huius gñis.i.q̃cũq; est dignitas in q̃ nõ pñt plures excellere. ⁊ Cõtẽtio:conatus/& dissensio. ⁊ Sãctã:iuiolatã.i.difficil limũ ẽ seruare hũanã societatẽ iuste & sẽ. ⁊ Declarauit id mõ:ꝑbat exẽplo Cęsaris q rẽp.occupauit:& ad illũ gradũ ascẽdit:in quo solus eẽ uoluit dictator .s.ꝑpetuus. ⁊ Id.s.difficillimũ eẽ sanctã seruare societatẽ. ⁊ Mõ:paulo añ:qm̃ paucis añ annis Cęsar rẽp.occupauerat.post cui⁹ iteritũ Ci.hoc opus eluɔubrauit. ⁊ Temeritas:uiolẽtia & furor. ⁊ Diuina & hu.iu.p.turbauit oẽ ius & oẽ fas:qa uiolauit societatẽ & fidẽ uiolauit nũina & hoies occupãdo rẽpu.hoies uiolati fuerũt:qm̃ a Cęsare:q erat ɔciuis ad suitutẽ redacti sũt:& pr̃iam occupare hũana & diuina iura uetãt:nõ.n.ẽ iustũ ciuẽ exercere ĩ suos tyrãnidẽ:sed æquo & pari iure uiuere. Plu.scri.ĩ uita Demetrii. Et ꝑculdubio nihil tã egregiũ tãq; propriũ regis:q̃ iustitiæ opus. Mars.n.ut Thimothe⁹ inqt tyrãnus est:lex ãt ẽ oĩum rex:ut uult Pidarus. Atq; reges:ut inqt Hõe.nõ expugnatrices urbiũ machinas æratasq; naues:sed iustitiã a Ioue sumptã exercere/custodireq; decet & discipulũ optimũ Iouis nõ ferociss̃imũ aut inmanẽ:sed Iustissimũ regẽ uocauit:ergo si regẽ nõ decet:nisi iustitiã exercere ĩ suos:multo minus decebit ciuẽ suis ɔciuib⁹ insultare:& ĩiuria afficere. ⁊ Propter eũ ꝓncipatũ:pp primũ in rẽp.locũ. Sæpe dicebat Cęsar. Si uiolãdũ est ius:gr̃a regnãdi uiolãdũ est:& si difficilius dictitabat a ꝑmo loco ad ꝑm:q̃ a secũdo ad tertiũ posse detrudi. Itaq; sp̃ ꝑmũ locũ optauit. ⁊ Opionis er.qm̃ opinabaꝛ se eo ꝓncipatu dignũ cũ nõ eẽt. ⁊ Fixerat:in mẽte sua formauerat:ergo si nõ fuisset impii cupiditas non fuisset iniustus:& ꝑius:& sic fuit iniustus iniustitia & legitia:q̃ oẽ uitiũ cõplectit̃:uiolauit.n.leges & q̃ legib⁹ ɔtinẽt libertatẽ. ⁊ Est aũt in hoc gñe:dolẽdũ est inqt Ci.q uir magno aio & excellẽti doctria p̃ditus hẽat appetitũ ꝓncipatus. Raro.n.eminẽtissima ingenia acqescũt:nisi in sup̃mũ locũ ascẽderit:& sic uiolãt iustitiã:& hũanã societatẽ ut fecit Cæsar cui nõ fuit utile tãdẽ id qd̃ ɔcupiuerat & pfecerat. Vñ dicebat Sophocles plurimos uelle mala in expientiã bonor̃ atq; in sciam:& plis in.y.ethices dic̃. Ea q̃ sũt simplr̃ bona & sibiipsis eẽ bona optare oportet. ⁊ In hoc ge.in hmõi cupiditatib⁹ & opione ꝓncipatus. ⁊ Splẽdidissimis:pspicacissimis & excelsis. ⁊ Exist̃ũt:appent:isũt. ⁊ Cupiditates:uehemẽtia desideria q̃ cũ ita sit inqt Ci.cauẽdũ est ne iniuria ob id alii efficiaꝛ qd̃ illis uꝛ difficile:q claris ingeniis p̃dicti ea q̃ sibi ꝓpo/suerũt in qb⁹ rõ & offin caligie q̃dã nimiæ cupiditatis obducr̃:talis natura & acies ingenii corrupta malis disciplinis & p/suasiõibus. Vñ dolẽdũ est eminẽtissima ingenia educatiõe mala & psuasiõe corrũpi. Pla.ait.vi.de rep.ingẽtia facinora sũ/maq; negtia nõ ex uili nã sed potẽti & corrupta gñiant:debilis qppe nã ingẽtiũ bonor̃ aut malor̃ nunq̃ erit cã:hoc repetit Plu.in uita Demetrii. ⁊ Quo.m.tãto magis:qm̃ uirtus uersaꝛ circa difficile. ⁊ In eo ge.cupiditate honoris/gl̃ię/impii.

¶QVod ẽ.a.E.qd̃ iqt de regno Enni⁹ ait ĩ lati⁹ patet:& ĩ oĩ re ɔtigit:i q̃ plęs nõ pñt excellere:nã scã societas soluit p̃cipue tñ ĩ regno accidit. Vñ ait Lu.Nlla fides regni sociis:oĩsq; ptãs ipatiẽs ɔsortis erit. Papini⁹ i thebaide. Et sũmo dulc⁹ unũ stare loco/sociisq; comes discordia regnis. Idẽ paulopost:piit ius fasq; bonũq; & uitæ mortisq; pudor. Sic̃ oppssa a Cę.rep.oĩa diuina & hũana iura uiolata st. Q.En.poeta tarẽtĩ nat⁹ ẽ:& a Latõe q̃ltore Romã trãslat⁹ hitauit ĩ mõte auẽtino puo admodũ sũptu ɔtẽtus:& uni⁹ ãcille misterio:author Eusebi⁹. ⁊ In.q.nõ pñt:ut ĩ rep.i q̃ plęs excellere nõ pñt: ut q excellet maxie is amor̃ capiaꝛ ꝓncipat⁹ & dñandi. ⁊ Temeritas:hica.C.Cõsi.oppõit:nõ recta.n.rõne:sed stulta libidie dñandi ductus ẽ Cęsar nõ.n.faceꝛ ɔtra libertatẽ fas erat. ⁊ Diuina:scitatẽ/pietatẽ. ⁊ Hũana:leges ęquũ bonũ. ⁊ Opionis er.nõ.n.uer̃ ꝓncipatũ appetebat sed falsum:hoc est tyrãnidẽ:uerus.n.ꝓncipatus eẽ absq; uirtute non põt. Tyrãnis cõtra humanũ & diuinũ ius ferr̃:opio ergo Cæsarẽ fefellit:nã qd̃ malũ erat:qa utile fore putabat affectauit:ab ineũte ætate qd̃ Trãqllus scribit tyrãnidẽ ɔcupiuit:uel opionis errore q̃ de seipso assumpserat:opinabaꝛ.n.se cæteris oĩbus põstare & dignũ eẽ q cæteris ꝓesset. ⁊ Est aũt in hoc gñe:illud inqt molestę ferẽdũ eẽ:qd̃ ſi cupiditas ꝓncipatus ĩ magnanimis & ingenio põstãtissimis plærũq; eẽ solet:ut in Cæsare extitit:q & aio & igenio fuit excellẽtissimus & ꝓpea operã dãdã dicit ab iis q eiusmodi sunt ne talibus iuoluanr̃ cupiditatibus q̃ humanã societatẽ maxie lædũt. ⁊ Ne qd pecceꝛ: ut putãtes nos dignos ꝓncipatu:qm̃ & aio & ingenio excellamus iniuriã faciamus:cũ ipsi oĩa penes nos esse uelimus.

¶ENIM:p qa id sup.dc̃m est q apud Enniũ ueterẽ poetã in tragœdiis.s.nulla societas nec fides regni est scã.i.iuiolabil̃(qa ut dic̃ i tragœdiis Sen̄. Nec regna,pacẽ nec ferre uen⁹ põt:ut Lu. Oĩsq; ptãs ipatiẽs ɔsortis erit)patet lati⁹.i.multũ late. ⁊ Nã qcqd est hmõi.i.tale i quo nõ pñt plęs excellere:i eo fit plerũq;.i.ut plimũ tãta ɔtẽtio.i.ɔcertatio & lis:ut difficillimũ sit seruare societatẽ sanctã.i.iuiolatã. ⁊ Temeritas.i.temerari⁹ conat⁹. ⁊ C.Cæ.s.puertit oĩa iura diuina & hũana:pp eũ ꝓncipatũ sed ꝓpetuã dictã curã atq; ipiũ:q d̃ sibi usurpauit quẽ ꝓncipatũ ipe finxerat.i.mẽte sua formauerat. ⁊ Sibi errore opinionis:qa opinabaꝛ se eo dignũ cũ nõ esset:uel qa opinabaꝛ gloriosum esse rẽp.inuasisse:cũ eo nihil turpius esset eius ergo temeritas declarauit.i.dare mõstrauit:mõ.i.pauloante hos dies id qd̃.i.dc̃m est. ⁊ Aũt p sed:motestũ est in hoc genere iniustitiæ.s.q̃ cupiditates honoris/impii/potẽtiæ/gloriæ exist̃ũt:plærũq; in maximis animis & insplẽdidissimis ingeniis. Vnde ut dicit Tacitus/cupido gloriæ sapientibus exiuit nouissima. ⁊ Quo.i.pro quo magis cauẽdum est:uel quo supple periculosius:est eo magis cauendũ est ne peccetur.i.ne fiat pctm̃ in eo genere.

¶De differentia iniuriarum.

SEd in oĩ iniustitia ꝓmultũ interest:utrum perturbatione aliq̃ animi:quæ plærũq; breuis est si osanguinis circa p̃cordia & p iram agimus sponte nõ tñ cũ deliberatione & electione ex qbus orit iniuria.

PET. MAR. Enni⁹ de regnis Temeritas dr̃ uiolẽtia & furor

Cæ. dictum.

Plutar.

ASCẽ.

C. Cæsar ingenio fuit excellẽtissimo

PET. MAR.

FRAN MAT. Luc. de regni ifidelitate

Sopho/clis dcm Plato

FRAN MAT. SEd in oī iniustitia &c̄. Cā maleficii & peccati duplex solet eē: ipulsiua & rōcinatiua. Impulsiua est q̄ sine cogitatiōe p q̄dā affectiōnē aī facere aliqd hortat: ut amor/iracūdia/aegritudo/uiolētia: & oīno oia qb⁹ aīus ita uī affect⁹ fuisse: ut rē pspicere ōsilio & cura potuerit: & id qd fecit ipetu quodā aī poti⁹ q̄ cogitatiōe fecerit. Rōcinatiua est diligēs & ōsiderata faciēdi aliqd & nō faciēdi excogitatio. Cū aliqd certa ex cā aut uitamus aut segmur. Vt si amicitiæ cā aliqd faciamus. Si inimici ulciscēdi: si metus: si gloriæ: si pecuniæ: si deniq; alicuius retinēdi/augēdi/adipiscēdiue cōmodi aut ōtra reiiciēdi diminuēdi/deuitandiue incōmodi causa. Aristoteles cum electione & sine electione dicit: & cū electione esse q̄n aūcesslit deliberatio: sine electione uero q̄n nō aūcesslit deliberatio. Grauissima est quæ per rōcinationē iniuria fit. hæc enim ōsulto agit. cum per ipulsionem quæ peccanť aliqua accidāt pturbatione: cui resisti nō potuit: quam pœnitētia statim sequit & quēadmodum id qd recte fit laudabile est: si cū uolūtate fit ita q; nō recte fit nō reprehensibile est si absq; uolūtate nostra fit. Vñ ait Aristo. quæ per iram finiunt nō perinde hñtur q̄si expuidētia sint facta: nō. n. incipit q p īrā facit sed q ꝓuocauit & nō de facto disceptaī ut factū sit sed de iure.

ASCē. Vbi aūt plus uolūtatis uel ad bonū uel ad malū illic plus meriti est. ¶ Breuis est: ut ira/uiolētia.

SEd in omni &c̄. Ponit differentiam inter iniurias: ut patet in hoc ordine. Sed permultum interest: idest differentia est in omni iustitia utrum iniuria fiat aliqua perturbatione animi quæ est plærūq;. i. ut plurimum breuis & ad tempus supple durans an fiat consulto & cogitato. i. ex deliberatione.

PET. MAR. CET ad tps: p aliqd spaciū tps nō semp. Vñ theatrū dī extructū ad usum cuiusdā spacii tpis q̄n spectaculo absoluto destruit. Vñ legit apd Trāq̄llū Cæsarē extruxisse porticus ad tps. An ōsulto electiōe: & q; qs scīēs certoq; ōsilio iniuriam facīat. ¶ Et cogi. p̄missa cogitatiōe. i. si p̄meditata fiat iniuria est grauior: & p̄pe iniuria dī ex sñia Arist. ut dicūt: est & pbat hoc dicēs: leuiora sunt & uenīā facile merenť. q̄ accidūt aliquo motu repētino nō p̄cedētibus ōsultatiōe & electione. ¶ Repētino subito cū motu & ira: q̄n in subitis aī motibus nō habet locū deliberatio & electio: ergo q̄ tunc fiūt leuiora sunt: & nō tā iniquo aīo ferēda. ¶ Præparata: certo consilio & deliberatione: ea inqt plis in fi. ethi. quæ p̄fitentur ab ira nō iudicantur. puidētia fieri: nō enī incipit qui facit iratus: sed his qui prouocauit ad iram.

& ad tempus: an consulto: & cogitato fiat iniuria. Leuiora enim sunt ea: quæ repentino aliquo motu accidunt: q̄ ea quæ meditata: & præparata inferuntur. Ac de inferenda quidem iuiuria satis dictum est.

FRAN MAT. CAD tps: discedēte pturbatiōe statim ut dixī pœnitētia sequit. ¶ Cōsulto: cū cogitatiōe & deliberatiōe. ¶ Fiat iniuria. Facit iniuriā q; ex electiōe peccat q̄ q; p̄ter ꝓpositū: sed hic p aecñs: ille nō p̄terea hic iniustus nō est: aut malus qa nō ꝓpter īprobitatē peccat. Cōtra ille īprobus & malus: qa eligens & uolens facit. hoc fō dixit qa leuiora esse aīt q̄ p aliquā perturbationem peccantur q̄ quæ meditat consulto cum cogitatione & meditatione. ¶ Motu: perturbatione.

ASCē. CENIM: p quia: ea quæ accidūt aliquo repētino motu sunt leuiora. i. minus dānabilia q̄ ea quæ iuferunť meditata: & qui inferuntur præparata. ¶ Ac satis dictum est de iniuria inferenda. i. quæ inferuntur uel inferibilis est.

PET. MAR. REtermittēdæ aūt defensionis. Absoluit Cic. p̄mū genus iniustitiæ eoꝝ q ifert iniuriā. Nūc trāsit ad alterā ptē diuisionis: & generis iniustitiæ eoꝝ q cū p̄nt nō ꝓpulsant iniuriā: & ponit cās quibus plerīq; adducti defensionē p̄termittūt discedentes ab offō: quæ oēs īprobant: nō. n. cū opus est inimicitiæ fugiēdę sūt laboris sūptus p amico & offō seruādo ne uideamur seg fortunā nō hoiem aut offm. ¶ Prætermittēdę: omittēdæ/plibus causis inqt monuenť alīq ut alios nō defendēt & deserant offm. ¶ Officii: actionis cū uirtute: quā alicui p̄stare debemus uolēte natura. Nā aut inimicitias ponit cās Cī. q̄m inqt nolūt subire inimicitias eoꝝ q inferūt iniuriā & nolūt suscipere labores: & nolūt aliquid impēdere & pecunias absumere pro defensione alterius. ¶ Laborē: labor est functio q̄dā uel aī uel corporis grauioris opis uel muneris. ¶ Pigritia: ad corpus. ¶ Inertia: ad aīum. ¶ Studiis: uolūtatibus uariis: aut lī is aut in aliis reb⁹ q̄m uaria sunt hominum studia. ¶ Occupationibus reꝝ. i. domesticaꝝ: in quibus obeūdis occupanť.

De causis qbus p̄termittit officium.

RAetermittēdæ aūt defensiōis: deserēdiq; officii plures solēt eē cāæ. Nā aut inimicitias: aut laborē: aut sumptus suscipere nolūt: aut etiā negligētia/pigritia/iertia: aut suis studiis quibusdamue occupationibus sic impediunť: vt eos quos tutari debeāt:

FRAN MAT. PRætermittēdæ defensiōis &c̄. Dixit de causis iferēdę iniuriæ: nūc de causis deserēdæ cuiuspiā defensiōis a quo ꝓpulsare iniuriā possum⁹ dicere īcipit. ¶ Deserēdi of. hoc ex eo segť necessario qd p̄cedit: q. n. nō defendit quē p̄t: is offm deserit: hoc est a recto & debito offō discedit. Nā hō hoī: qa hō est: nāliter adesse debet illiusq; cōmodo ōsulere. ¶ Nā aut ini. cās nūc affert qbus adducti nōnulli iniurias nō ꝓpulsent. Cū aūt dupliť sit q̄spiā iniustus uolūtarie & p se: & iuolūtarie ac p accīs: & q p se iniustus est: uolēs scīēs & nō ignorās: is uenīā nō mereať ullā: aut excusationē. Nā q cū electiōe peccat iniustus est: & iprobus ut aīt Aristo. Dubitari de eo p̄t: q p accīs iniustus est: an excusandus sp sit ut q nō resistit iniurię. Et si id facit nō qa nō uult: sed qa nō p̄t peccato caret. Nā & Cic. aīt q aūt nō defendit/nec rēsistit si p̄t iniuriæ. Q d̄ si qs ē q uelit qdē sed metu inimicitiaꝝ: aut laboris aut sūpt⁹/aut pigritia/aut suis studiis delectat⁹ nō suscipit defensionē: is oīno i culpa ē. Et Aris. aīt. Nā quotcūq; nō ignorātes solū: ueꝝ & p ignorātiā dīligmus ignoscēda sūt: quotcūq; uero nō p ignorātiā. sed ignorātes qdē ueꝝ pp pturbationē aī nō nālē neq; hūanā: nō sūt ignoscēda si uelit abesse ab iniuria qspiā eū q ledīt: magis tñ seipm abesse ab icōmō uult: dumq; suæ qeti & cōmoditati nimiū studet offm deserit & ius hūanæ societatis lædit: q d̄ iubet ut ēt cū icōmō nr̄o p hoie laborem⁹: & neq; inimicitias subīr: neq; sūptū faueť uereamur: nec p deſt qcq̄ uelle nisi facias: cū possit. Nō. n. dū uult qspiā iust⁹ est: ul iniust⁹: sed dū facit iuste ul iniuste: q uero negligētia iniuriç omittit p̄pulsationē: is tā est ī uitio: q̄ si parētes: aut amicos: aut patriā deserat qd Cic. aīt. ¶ Inimicitias: potētioꝝ. ¶ Laborē: corpis. ¶ Sūpt⁹: ipēsam pecuniaꝝ. ¶ Negligētia: q̄ aī est cū nō curat & si itelligit qd ad se ptineat. ¶ Pigritia: hęc corpis ē cū ferre labores recusat. ¶ Inertia: hęc ē hois ieptiq artis pitiā nō hēt. ¶ Suis stu. ut phīæ astronomiæ & aliaꝝ reꝝ. Quibusdā occupatiōib⁹: ut rei familiaris agriculturę.

ASCē. PRætermittēdæ. Prosequit ſm genus iniustitię uide. Prætermittēdę defensiōis oñdēs uñ oriať. Est aūt ordo. ¶ Plures. i. ualde multę cāæ solēt eē: defensiōis p̄termittēdæ. i. cur defensio p̄termittať: & officii deserēdi. i. cur offm deserať. ¶ Nā ipsi q p̄termittūt defensionē oppssoꝝ aut deserūt offm aut nolūt suscipe inimicitias iniuriaꝝ. s. aut laborē. Aut sumptus. i. expēsas: aut ipediunť negligētia/pigritia. inertia. i. ignauia quasi sine arte autem suis: idest in propriis studiis: idest exercitii: ue pro uel quibusdam: idest certis occupationibus: fic ut patiantur eos esse desertos quos debeant tutari.

¶ Desertos

¶ DEfertos:derelictos & ope destitutos. ℣ Itaq; ui. est. Latēter tāgit Platonē Cic. qui in libris de repu. scripsit phos p pterea eē iustos:qa uersent in iuestigatione ueri & q honores ipia magratus otēnūt eoz studiis & otēplationib⁹ intēti: dicit Ci. hoc nō esse satis ad pfectā laudē iustitiæ:nā dū unū genus iustitiæ assequunt nemini. s. faciēdo iniuriā. icidunt in alterz genus iniustitiæ:qa deserūt quos ex offō tueri debēt. Ōndit igit Cicero hāc esse meliorē uitā naturæ accōmodatiorē:uersari. s. p tpis oditione & in negociis & in otēplationibus:ita. n. melius uita hūana fustētat & alit. ℣ Nec nō sit satis. i. ne sit paz ad cumulatā laudē ipius iustitiæ:quā Pla. phis tribuit. Pla. li. vii. de rep. sic ait hēs aliquos qui ciuiles honores spernāt pter ueros phos in. v. & vi. his uerbis celebrat phos. Hoiem ad qlibet doctrinā degustādā ppēsiorē:ad discēdū proptissimū:& inexplicabilr ihiātē merito plim nūcupabim⁹:& post paulo. Quicūq; ad disciplinā & cætera talia oi desiderio flagrant purā ipius aiæ uoluptatē expetūt:corporis aūt oblectamēta despiciūt. Tēperās itaq; uir talis erit:neq; pecuniæ cupidus:neq; in cōmertiis difficilis aut:iniustus & post paulo. An decēter hūc in modū cām phi defendemus dicētes hoiem sciæ cupidū ita natura institutū eē ut ad id q̄d uere est semp cōtendat:neq; moras trahit in his singulis cir ca q̄ uersat opio:ueritatē ingt amat phis:& per cōse quēs iustus est & tēpās:qm ueritatē ducē uitia nō sequūt. ℣ In phos p phis:& in phoz laudē. ℣ Pro gladiari/certare more gladiatoz. ℣ Pro ni. du. existimēt nullius eē pcii & momēti. phi. n. bona fortunæ pro nihilo putāt & seipsis iferiora eē arbitrant:ne digna ad q̄ descēdat a tāta ipsoz pstātia:sed erigūt aīum ad uirtutē:qua nihil pclarius est:& q̄ hoies deo similes quoad fieri pōt:reddit utinā mortales hoc bonū cognoscerēt:nullā pfecto uel saltē minimam hērēt cū corporibus humāis & terrenis bonis atq; caducis otagionē:sed uoluptate corrupti p illa iudicamus:sūmū bonū caligine q̄dā obducti ignorātes & illecebris fortunæ capti:qbus nihil est fallacius:nihilq; ab hoīe:qui uere hō est:& pruptus quē nō extollūt fortuita/nec frāgūt:q nullū maius bonū:eo q̄d sibiipse dare pōt:nouerit cui uera uoluptas erit uoluptatū otēptio. ℣ In alterz:qm eos nō defendūt:quos debēt ex offō studio. s. cogitationis & doctrinę. ℣ Quos tueri deq̄d nō faceret pfecto:si a caritate uulgi abhorreret. ℣ Ad rep. ad mūera reip. obeūda:ppterea ingt Socrates a pud Pla. li. i. de rep. o Thrasimache. ut mō dicebāt. turpissimū uf spōte quēpiā ad regimē accedere sed necessitatē expectar nō debet:detrimētū aūt nullū maius pōt accidere reip. q̄ a pessimo regi uiro cū ipse bonus regere illā:& gubernare recuset: ubi dicit ēt Socrates q̄ praua aīa male ipabit:bona uero oia recte faciet:& q̄ iniustitia pōbet inuicē odia/pugnas/& seditiones/osensum uero amicitiāq; iustitia. Dicit Plato. Ciues si boni sūt nō debēt spōte ad rēp. accedere:ne uideant aut pcio allecti:aut pp auaritiæ crimē:aut cupiditate honoris adducti q̄d est hois ambitiosi:ex quo ingt turpissimū uf sponte sua quēpiā ad regimē accedere. hac igit de cā ingt neq; pecunia neq; honore ducti boni hoies impare uolūt:oportet igit necessitatē illis iponi & mulctā si ipellēdi sūt:ut uelit magratū accipe:maxia uero mulcta est admīstrationi maloz subii ci:nisi ipi accepint reip. gubernaculū:ad q̄d accedūt tanq̄ ad rē necessariā:cum neq; melioribus neq; silibus se cōmittere audeāt. ℣ Æqus aūt erat. nā ius aliqs agit si sua sponte agit dupl̄r aliqs agit iustū. iuitus & spōte:si iuit⁹ facit iustū attn nō facit:ius cū agit electione & certo osilio iustus est:& agit iustū. Æqus aūt fecisset ipsos phos spōte sua ad munera reipu. obeūda accedere:q̄ tūc optie admīstrat:cū phi eā gubernāt & regūt aut cū ipsi reges phant:ut uult idē Plat. li. v. de rep. Cato apud Ci. li. ii. de finib⁹ in hāc sniam dicit. Cū aūt ad tuēdos ofuādosq; hoies hoiem natū eē uideamus osentaneū est huic naturæ:ut sapiēs uelit gerere & admīstrare rēp. uñ hi qui igenio ualēt:& fugiūt reip. munera:ab officio discedūt & eā sinūt perire:pro qua usq; ad mortē certādū est. in pceps tēdit respu. cū iuuenū consiliis & snia regit.

¶ DIT Aq; ui. est &c̄. Et qa ingt multos studiis suis aut qbusdā occupationibus delectatos deserere humanā societatē: iō nō satis eē dicit ad phoz defensionē q studiis suis tm̄ uacāt q̄d a Platōe de illis dr:qa nō penitus ab iniustitia uacāt. Nā dū alterz genus iustitiæ assequunt ne cui noceāt in alterz iniustitiæ genus icidūt q̄d nō tueāt quos tueri debent. Modeste aūt de Platone loqr:quē sp maxie fecit & oibus phis añposuit. ℣ In phos:p phis erga phos ut mea in te. i. p te uolūtas. ℣ In ueri iuestigatione &c̄. q̄d est prudētię offin. Inuestigatio aūt ueri fit cā uirtutis sine qua nihil horz fieri pōt q̄ ad humanā societatē oseruādā otinēt. ℣ Vehemēter expetāt &c̄. Duæ sunt iniustitiæ spēs iferre iniuriā:& nō ppulsare ad hoc declināt phi. Dū in ueri iuestigatiōe uersant alterā assequunt qa nemini nocēt:sed iūdē si itueri uerz uelimus maxime psunt. Nā cū duplex iustitia sit mediata & imediata:phi uerz iuestigātes & de uirtute atq; officiis scribētes:q̄ nō pūtibus tm̄:sed posteris ēt pstint:iusti quidē sunt:sed nō statim:sicuti illi qui in politicis negociis hoc est in gubernāda ciuitate ferēdis legibus:tribuēdoq; suū cuiq; uersant:ii enim imediate iusti sunt. Illud aūt manifestū est quātū ad humanā societatē attinet oseruādam practicā utiliorē esse theorica. Nā q̄ sæpe diximus bonū tanto est melius / quāto latius patet. ℣ Digladiari:certare gladiis ut pro diuitiis pro magratibus. ℣ Pro nihilo putāt:imo dum cogitationi ihærent pciosissimoz etiā ppria cōmoda obliuiscunt. Quod ait Aristoteles. ℣ Quos tueri debēt:ut pr̄am amicos/parētes fratres. ℣ Nisi coactus:ui a rege:populo ab obtimatibus uel aliqua maxia necessitate. hoc ipse fecit Plato:qui hāc cām sibi ait nō attigē de reip. fuisse:q̄d populum atheniensem ppe iā desipientem senectute offendisset:eūq; nec persuadendo:nec cogēdo regi posse uidēt:cum psuaderi posse diffideret cogi fas esse non arbitraretur. Laertius quoq; scribit hanc in primis cām Platoni fuisse non attingendæ reip. quod plæbs aliis senioribus se assuefecerat.

¶ DIT Aq; ui. est. i. oportet uidere & pspicere:ne id q̄d dictū est apud Pla. in. i. circa phos:sit nō satis. i. isufficiens. s. eos esse iustos. Q̄d. i. qa uersent inuestigatione ueri. i. ueritatis:q; pro & q; ipsi cōtēnāt. i. aspnant:& ducāt. i. reputēt. ℣ Pro nihilo:ea q̄ plęriq; expectāt:& de qbus plęriq; soleāt digladiari. i. gladiis otēdere iter se hoc ē diuitias & potētiā. ℣ Nā dū phi assequunt alterz genus iustitię ne. s. noceāt cui. i. alicui:inferēda iniuriā/hoc est iferēdo iniuriā:ipsi icidūt in alterz supple uitiū. s. ptermittēdæ defensionis. ℣ Enim:pro quia ipsi ipediti studio discēdi deserūt sup. eos quos dicūt tueri. i. defendere. ℣ Itaq; Plato sup. ne pro & nō:nō putat eos accessuros:quidē. i. certe ad rēp. nisi coactos. ℣ Aūt:p sed æquus. i. iustius & decētius erat id. s. accedere ad rēp. fieri uoluntate. i. uoluntarie & sponte q̄ coacte.

desertos esse patiant. Itaq; uidēdū est vt nō satis sit:id q̄d apud Platonē est philosophos dictū. q̄d inueri iuestigatiōe versent. qdq; ea q̄ plæriq; vehemēter expetāt. & de qb⁹ inter se digladiari soleāt:otēnāt:& p nihilo ducāt se ppterea iustos esse. Nā dū alterz iustitiæ genus assequunt in ferēda (ne cui noceāt) iniuria:in alterz incidūt. Discēdi. n. studio ipediti quos tueri debēt:deserunt. Itaq; eos nec ad rēp. qdē accessuros putāt:nisi coactos. Æquius autē erat id voluntate fieri.

PET. MAR.

Plato

Maxia multa

Ci. i li. ii. de fini. bo. & malo.

FRAN MAT.

ASCē.

PET. MAR. Aristo.

¶ITA:ea cõditione & pacto laudaꝫ:ut iustũ si est uolũtariũ.i.si a uolũtate ꝓficiscĩ & nõ animo coacto.Nã ius agunt illi qui agũt ſpõte:ut uult Arist.in.v.ethices his uerbis.Iustus quos est cũ ius agit electione.Ius aũt agit si solũ sua ſp on te agit:& is dr̃ iniuriam facere q electione nocet.℣ Sunt ẽt:ponit nũc alios qui rebus suis intẽti alios deserũt.℣ Rei familiaris:domesticæ augẽdæ/ꝺseruãdęq;.℣ Aut odio quodã hoium:ut de Timone atheniẽsi legit̃.in Lælio ait:qn ẽt si qs aſpitate ea est & imanitate naturæ cõgestus ut societatẽ hoium fugiat atq; oderit q̃lẽ fuisse athenis Timonẽ nescio quẽ accipimus:tñ is pati nõ posset:ut nõ aegrat aliquẽ:apud quẽ euomat uirus acerbitatis suę.Qui odio hoium fugiunt humanã societatẽ nõ mõ ihũani sed teterriæ.bæluæ hñr & sunt natura nihil solitariũ amant:& hoies natura ipsa ꝛgregati sunt.℣ Dũ ua.i.dũ uitãt alterũ genus iniustitiæ:qñ nemini faciũt iniuriã:in alterũ incurrũt qñ nihil faciũt ꝓ hũana societate tuenda.℣ Nihil studii:uolũtatis:& hoc est q̃tũ ad aĩum ℣ Nihil opeꝛ:laboris & diligẽtiæ.℣ Facultatũ:diuitiaꝛ & auxilii cũ id possint sine ipsoꝛ detrimẽto ꝓstare:ad qd tenent ex offõ ẽt si maxima iactura fieret.qñ hũana societate nihil dẽt eẽ nobis antiq;us.℣ Q̃ igr̃.facit epilogũ Ci.eoꝛ q̃ de iustitia dicta sunt.posuit.n.ipsius duo gña:cãsq; adiũxit quibus hoies adducti offñ deserũt.Cũ igr̃ ingt talia a nobis dcã sint facile poterim⁹ iudicare qd quoq; tpe agẽdũ sit nisi uoluerimus nobis nimiũ idulgeꝛ.℣ Utriusq; ge.& illius quo iniuria iferr̃.& illi⁹quo nõ ꝓpulsaꝛ.℣ Cõstituimus.i.añposuimus ea qb⁹ iustitia ꝛtinet & q̃si materiã circa quã uersaꝛ & iusti uiri munus.℣ Cuiusq; tpis q̃cũq; tpis ꝺditiõe gd agẽdũ sit ex offõ iudicare poterimus.℣ Q ꝺ offñ sit qd quoq; tpe sit agẽdũ iustitia fueꝛ.℣ Offñ:q̃ actio sit ꝓba cuiusq; tpis.℣ Nisi nos ualde ama.i.nisi uoluerim⁹ fugere labores & nobisipsis solũ idulgere & aliena nõ curare:qd est contra offñ & ꝓbat q̃re curamus aliena & iõ decipimur iterdũ:ab offõq; discedimus timẽtes laborẽ & curã reꝛ alienaꝛ.sed ingt Ci.Chremes a Terẽtio introductus in comœdia hũani a se nihil alienũ putat nã hois iter hoies nãlis est cõmendatio:ut oporteat hoiem ab hoie ob id ipm q; hõ sit nõ alienũ uideri ut uolebãt stoici apud Terẽ.Menedemus ait ad chremetẽ monẽtẽ ne se tãtope maceraret.Tñ ne ab re tua est ocii tibi:aliẽa ut cures eaq̃ nihil ad te ꝓtinẽt.Rñdit Chremes hõ sum:hũani nihil a me alienũ puto.Sed ingt Ci.q̃is ita sit.& Te.sic statuat:& iudicet ex snia stoicoꝛ tñ aliena diffĩcilius curamus q̃ nr̃a.Vñ difficile est exercere iustitiã:q̃ est ad alios.Propẽsiores.n.sumus ad res nr̃as:& in alienis hallucinamur:& iõ nõ est ꝓnũ iustitiã & curã adhibere in reb⁹ alienis q̃ a nobis:lege nãe deseri nõ pñt sine iniustitia:q̃is in reb⁹ nr̃is simus iusti & neminẽ offendamus.Oẽ hoc q ꝺ uides ingt Sene.quo diuña atq; hũana ꝺclusa sũt unũ est: membra sumus corpis magni:nã nos cognatos elidit hæc nobis amorẽ ididit mutuũ & sociabiles fecit illa æquũ iustũq; cõposuit:& ex illius istõne miserius est nocere q̃ lędi:ex illi⁹ipio patæ sũt iuuãtis manus.℣ Isti uersus & in pectore & in ore sint Hõ sũ:nihil hãani a me alienũ puto hẽam⁹ in cõe q; natu sum⁹.Sed tñ ingt Ci.q̃q̃ oĩa hũana ab hoie aliena nõ sĩ uolẽte natura tñ magis ea sentim⁹ q̃ nobis accidũt:q̃ q̃ aliis:q̃ quodã q̃si iterualło a nobis distare uideꝛ.℣ Percipim⁹:mẽte.

Terẽtii dcm̃ de chremete & menedemo.

Seneca

FRAN MAT.

¶NAM hoc ip.qcqd facimus aut uolũtariũ dr̃ aut iuolũtariũ aut electio.Et uolũtariũ qdẽ est cuius in agẽte ꝓncipiũ est sciẽter regula q̃ agit.Inuolũtariũ aũt qd ꝑ uim uel ignorãtiã ꝓpetraꝛ.Violẽtũ est cuius ꝓncipium extra tale existit in quo agẽs uel patiẽs nihil ꝺfert.Veluti si uẽtus tulerit aliquo:aut hoies ꝓpotẽtes:qd ꝑ ignorãtiã fit nõ oino inuolũtariũ est sed ptim.uolũtariũ/ptim inuolũtariũ.Et illud qdẽ uolũtariũ cuius postea dolorẽ:pœnitudinẽq; suscipimus.Nã qui ꝑ ignorãtiã qd facit nec postea fecisse dolet:is nõ uolẽs fecit qd nesciuit.Nec rursus iuitus qd nõ dolet fecisse:& is nõ ꝑ ignorãtiã: ex quo nõ spõte fecerit & uolũtarius:sed ignorãs fecisse dr̃.Aliud.n.est ꝑ ignorãtiã facere:aliud ignorãtẽ esse: ut ebri⁹ & iratus nõ ꝑ ignorãtiã peccãt sed ignorãtes:oĩs.n.uitio correptus ignorat q̃ facere a qbusue abstinere oportet.Et tali error iniusti ac mali fiũt.Electio dr̃t a uolũtario.Illud.n.pueris & aliis aĩantibus cõe est.Electio est cũ rõne & ꝺsultatiõe & oĩs qdẽ electio uolũtariũ est sed nõ ꝺuertunt.Nõ.n.uolũtariũ ꝺsultatio añcedit.Sicuti electionẽ. Ex qbus itelligitur qd sicut nõ est pcm̃ qd inuolũtarie & ꝑ ignorãtiã fit:ita nõ est rectũ & iustũ qdcũq; a nobis recte & honeste fit:nisi etiã spõte fiat.Nã si depositũ qs iuitus & ꝑ metũ reddit neq; facit neq; opaꝛ iusta:nisi ꝑ accñs & ꝺtra si iuitus & coact⁹ non reddit ꝑ accñs dicẽdus est iniusta facere:deniq; iusta facit qui uolẽs facit qd scri.Arist.li.v.ethicoꝛ.& ꝓpterea recte ait Ci.Cõtra Platõis dcm̃ de phis:eos ad rẽ nõ accessuros nisi coactos.Æquius fuisset si uolũtate fieret cũ illusi sit iustũ qd rõne hoc est cũ electione fit:si uolũtariũ hoc est si spõte & a uolẽtibus:nõ aũt iuitis fit.℣ Sũt aũt &c̃.Quidã iquit defensionẽ iniuriæ studio rei familiaris intẽtos deserere.℣ Tuẽdę/ꝺseruãdæ ne habeant negligẽtes hac.n.utunt̃ cã.℣ Odio ho.Quoꝛ corruptos adeo mores dñt eẽ:ut sustinere illos nõ possint:ꝓpea sua se negocia agere omissa reiq̃ꝛ reliq̃ꝛ cura uel qa nã hoc hñt:ut hoies oderit ut Timõ ille μισανθρωπος a græcis cognoĩatus de quo Plu.meminitin uita.M. Antonii.℣ Vacãt:ut de phis est dcm̃.℣ Studii:oĩa cõplexus est qbus opitulari cupiã possumus.℣ Studii:ad ꝺsilia referas & aĩ bõa.℣ Opum:ad corpis bona facultatũ ad extrẽa.℣ Q̃m igr̃.De gñali dixit iustitia atq; iniustitia c⁹ gña & cãs cõdit.Dicturus aũt de spãlis iustitiæ officiis:facile diẽ eẽ c⁹ cognitis fundamẽtis reliq̃ itelligere & qd seq qdue effugere debeamus pcipe.℣ Duob⁹ ge.iferẽdę iniuriæ:& nõ ꝓpulsandę:& iferẽdę:qdẽ spõte uel ꝺtra:nõ uero repellẽdę aliq̃ cã q̃ deterreamur.℣ Cuiusq; tpis officii.Cuiusq; occasiõis & oportunitatis rei fm uirtutẽ gerẽdi.Exẽpli gra q; belli tpe quo pria iuoluit:uacare studiis nõ debemus aut in cura rei familiaris occupari:sed illi poti⁹ opitulari.Itẽ cũ nr̃a opa aut pentes aut amici uti uoluerit nr̃a studia itermittamus illisq; adsimus.℣ Nisi nos.ualde amabimus nisi nr̃æ qeti & cõmoditati nimiũ studebimus:ut nullã pati difficultatẽ:& oĩa cũ nr̃a utilitate facere uelim⁹.Qui nimiũ seipm amat φιλαυτος a græcis dr̃ uitiũ uero φιλαυτια.℣ Est.n.diffi.&c̃.Q̃m qdẽ plæriq; seipsos nimiũ amãt difficile aliena amãt.Quãuis hõ hoĩ alienus näliter nõ sit supra oñsum.℣ Quãq̃ il.&c̃.difficilis ingt est alienaꝛ reꝛ cura.Quãuis introductus a Terẽ.Chremes εαυτον τον μισουμενον:hoc est in fabula q̃ iscribit seipm crucias:siqs nomẽ eius in latinũ trãsferat & Chremes Menedemũ senẽ qui filiũ abire in militiã aspe se in illũ gerẽs coegerat:& pnia ductus seipm in agello aliqd quotidie opis agẽs excruciabat.Sæpe ꝺspicatus miseratione motus hortari cœpit:ne sic se cruciaret.Cui Menedemus Chreme igt tñ ne ab re tua ocii est tibi aliena ut cures ea q̃ nihil ad te attinẽt.Cui chremes rñdit hõ sum: nihil humani a me alienũ

In quo differat electio a uoluntario

Cõtra Plat. dictũ de phis

a me alienū puto. ℣ Nihil humani qđ ad hoīem ptinet. ℣ Sed tamen qa magis &c̄. Quāuis Chremes nihil hūani alienum a ſe putet: tamen aliter de rebus noſtris q̄ de alienis iudicamus. Quia q̄ nobis eueniunt bona uel mala ſubito ſentimus: aliena uero longa mora p̄cipimus. Rectęq; ille ait proximus ſum egomet mihi. Et ueꝝ illud uerbum eſt uulgo qđ dici ſolet: omnes ſibi male melius q̄ alteri. ℣ Percipimus: cogitatione.

¶ NAM hoc ipſum quod ſit recte. iuſtū eſt: ſi eſt uolūtarium. Sunt etiam ſup. aliq qui dicant ſe agere ſuū negociū non imiſcendo. ſ. de rebus alterius: aut ſtudio rei familiaris. i. domeſticæ tuendæ. i. ptegendæ atq; augmentandæ. ℣ Aut odio quodā hoīum: qa ſocietatē humanā faſtidiūt aut fugiunt ne uideanť facere cuiq̄ iniuriā: q dū uacant. i. uacui ſunt & puri: altero gñe iniuſtitiæ: qđ eſt iniuriā iferre: īcurrūt ī alterꝝ ſup. iniuſtitiæ genus qđ eſt nō defendere quos debeant. ℣ Enī p qa deſerūt ſocietatē uitæ: qa nihil ſtudii ɔferūt ī eā & nil operꝝ. i. opatiōis & laboris: & nihil facultatū. i. opū ac diuitiarꝝ. ℣ Q m̄ igit̄. Cōcludit quēlibet ex iā dictis poſſe iudicare: qđ cuiuſq; tpis offīn ſit. i. qd iuſte: qdue iniuſte fiat. Monens nihil agēdū eē de quo dubites iuſtūue an iniuſtū ſit: qđ eo dubitatio cogitationē ſignāt iniuriæ. Ordo eſt igitur qm̄ ppoſitis duob⁹ generib⁹ iniuſtitiæ. i. poſtq̄ ppoſuim⁹ duo gña iniuſtitiæ nos adiūximus cās utriuſq; gñis: & nos cō ſtituimus añ. i. prius eas res qb⁹ iuſtitia cōtinet. ℣ Nos poterim⁹ facile iudicare qđ ſit offīn cuiuſq; tpis: niſi amabimus ualde noſmetipſos ſic. ſ. q; pp utilitatē aut uoluptatē nr̄am diſſimulemus qđ iuſtū eſt. Poſſum⁹ aūt diſſimulare. ℣ Enim proqa cura. i. ſollicitudo rei alienaꝝ q̄s iuſtus teneť defendere eſt difficilis:: q̄q ille notiſſim⁹ Chremes Terētian⁹. i. q in tertia comœdia Terētii lōgť. ℣ Putat nihil hu. i. ad hoīem ptinētis eē alienū a ſe: ſed tm̄ qa nos p̄cipimus atq; ſentim⁹ magis ea q̄ eueniūt nobiſipſis aut pſpera aut aduerſa q̄ illa q̄ cæteris ſup. eueniunt q̄. ſ. cæteris euenientia nos uidemus quaſi lōgo iteruallo. i. ſpacio interiectio. i. inter nos & illa poſito. iō ſup. nos iudicamus aliter de illis ac. i. q̄ de nobis. ASc̄.

¶ SENtimus ſenſibus exteꝛioribus. ℣ Interuallo. lōgo ſpacio. ℣ Ac. i. q̄ de noſtris. i. de reb⁹ q̄ nobis accidūt: aliter iudiciū facim⁹ Ariſt. i. i. de re familiari tuēda dicit. Nēo aliena ut ppa: ſil̄ curat. ℣ Quocirca affert Cī. ſniam q̄ oriť ex his q̄ dcā ſunt. ℣ Neminē. ſ. debere id agere: qđ dubitet æquū ſit an iniquū: qm̄ ipſa dubitatio affert ſignificationē iniuriæ ipſa qppe æqtas lucet p ſe & oīb⁹ manifeſta ē: nec aliquā in ſe dubitationē hēt. ℣ Aeqtas. ipa iuſtitia. PET. MAR. Ariſto.

¶ SENtimus: aliquo ſenſu ut oculis. ℣ Proſpera: quantum ad bñficia. ℣ Aduerſa: q̄tum ad iniuriā. ℣ Longo interuallo: lōgo ſpacio: q̄ nobis eueniunt imediate ſentim⁹. Quæ uero aliis mediate: prius. n. illi ipſi ſentiunt: qbus eueniunt: qđ ſi tam cito ſentiremus aliena q̄ noſtra: promptiores eſſemus uel ad benefaciendum uel ad repellendā iniuriam. ℣ Quocirca &c̄. Cū inquit aliter de nobis aliter de aliis iudicemus: quotiens eiuſmodi res accidit de qua dubitemus iuſta ne ſit an iuſta: facere eā minime debemus. FRAN MAT.

¶ Q Vocirca. i. q̄pp: qa. ſ. nō recte p̄ſpicim⁹ res alienas & amore nr̄i capti faciliter in eas peccare poſſum⁹: illi q uetant ideſt p̄hibent agere qcq̄ qđ dubites. i. quiuis dubitet an ſup. ſit æquū an iniquū p̄cipiūt bene. i. recte. ℣ Enī pro qa ipa æqtas lucet p ſe. aūt pro ſed dubitatio. ſ. de æquitate ſignificat: ideſt denotat cogitationē. i. præſumptionem iniuriæ. ASc̄.

¶ De officiis a circunſtantia.

SEd incidunt ſæpe tēpora cū ea quæ maxime uidenť digna eē iuſto hoīe: eoq; quem uirū bonū dicimus cōmutātur. fiūtq; cōtraria: ut nō reddere depoſitū etiā furioſo nō p̄miſſum facere: quæq; ptinent ad ueritatē: & ad fidē ea negare īterdū & nō ſeruare ſit iuſtum. Referri enim decet ad ea quæ propoſui in principio fundamēta iuſtitiæ. primum ut ne cui noceatur. deide ut cōi utilitati ſeruiať. Ea cum tempore cōmutantur. Cōmutať officium ut non ſemper ſit idem. Poteſt. n. accidere promiſſum aliquod & re depoſitū: pōit exēplū quo oñdit q̄re rōne tpis officia mutanť. Simplr & abſolute reddeť depoſitū nāle iuſtū ē: ſed ob aliquā forte cām nō reddere offīn ē: ut enſem furioſo. In oīb⁹ igit̄ optet cōſiderare p̄ncipia agēdi & circūſtātias & ſic ab offō nō diſcedeť. Depoſitū reddere iqt Seneca p ſe res expetēda ē: nō tm̄ ſp reddā: nec quolibet loco nec tpe. Intuebor utilitatē eius cui ſum redditurus: & nocituꝝ illi depoſitū negabo idē ī bñficio faciā. ℣ Depoſitū: pecuniā depoſitā apud amicū. ℣ Furioſo: illi q īcipit furere. Furor āt ē cæcitas mētis ad oīa faceť p̄miſſū facere id qđ p̄miſeris: & ſeruare fidem alicui datā de aliq̄ re: ſi ille īterim īcipiet furere. Plato ī p̄mo de republica ſic ait. Vnuſq; q; diceret ſi qs ab amico ſanæ mētis arma accepit: idēq; iſan⁹ repetat nō optere ea reddi: neq; iuſtū eē eū q reddat: uť rurſus hoi ſic affecto uera oīa dicat. Nō ergo ſi ē uera iuſtitiæ diffinitio uera dicere ac depoſita reddere. Nā ſi facere aliq̄ iuſtū: aliq̄ uero iniuſtū eſt. ℣ Referri. n. decet: affert rōnē q̄re iuſtū eſt ea negare: q̄ ad fidē ptinēt: & ueritatē qm̄ ingt oīa referri debēt ad ea q̄ de iuſtitia dcā ſunt: ut ne cui noceať: ſi āt reddere depoſitū furioſo: aut enſem: nocet illi cui reddiť: iuſtū ē nō reddere: & offīn a circūſtātia: & ɔſulere. n. alteri⁹ utilitati dēm⁹: & hťe rōnē tpis: pſonæ & aliaꝝ circūſtātiaꝝ. ℣ Referri: q; referanť ad ea q̄ dcā ſūt: & ita agāť ut ne cui noceať oīa. n. q̄ aguňť: ad illud iuſtitiæ fūdamētū referēda ſūt. ℣ In p̄n. ſ. diſputatiōis de iuſtitia. ℣ Vt cō. uti. ſer. ut oīa fiāt cōis utilitatis cā. ℣ Ea. ſ. fūdamēta iuſtitiæ. ℣ Cōmutāť tpe. i. aliq̄ tpis ɔditiōe & circūſtātia: q̄ efficit ut id qđ p̄us offīn erat ſit cōtra offīn. ℣ Offīn: honeſta illa actio: q̄ eſt ſm uirtutē: mutať dico: ut nō ſp ſit idem: & ut nō ſemper idē agere debeamus p̄pter circunſtantias: & probat hoc dicens. ℣ Poteſt enim accidere. PET. MAR.

SEd incidūt ſæpe tpa ſi lucet æqtas ipſa p ſe dubitatio uero cogitationē ſignificat iniuriæ. ergo ſeruāda ſemp ſunt q̄ iuſta uidenť. Nō ita inqt Cicero qm̄ ſæpe īcidunt tpa: qb⁹ q̄ p ſe iuſta ſunt: ad aliū relata efficiūtur iniuſta: & ſtatim exēpla ſubiūgit. Tpa aūt hic tēpoꝝ caſus accipim⁹ & rōnes qualitates quoq; ſeu occaſio- FRAN MAT.

Quintilianus in li. y. de tēpore

Seneca

Furor Plato

nes quas græci uocant κοινούς. ℣ Eoꝝ quē uere bonū dicimus: bonus & iustus cōuertunt ut supra diximus & bon⁹ dr̄ q iustus hr̄. ℣ Cōtraria. Nā p se & naturaliꝝ iusta: casu fiūt iniusta. ℣ Vt reddere depositū. Æquū est reddere depositū simplr̄ & p se: si uero q apud te pecunias deposuerat: forte hostis pr̄iæ factus: depositū repetat: nō reddere æquum est. ℣ Tps. n. accidit quo receptis pecuniis pr̄iæ nocere possit: cōparato illis exercitu. Recte Ci. depositi elegit exēplū i cui⁹ fraude maximū ē pcm̄: ut si i maiorib⁹ reb⁹ pmutari officia cōtigit: nullū sit dubiū ēt i minorib⁹ pmutari. ℣ Furioso: Furiosus est q insanus est & ai morbo uexat̄. Ensem apud te amicus reliqt dū cōpos mētis eēt: ad certā diē redituꝝ te illi p misisti: furore corripit̄: ensem repetit: quo fratrē aut parētē uult occidere: aut ēt seipm: nō reddis recte facis mutatū. n. est tēpus imo peccares si redderes. ℣ Ad ueri. in reb⁹ sicuti in deposito. ℣ Fidē in uerbis sicuti in promisso. ℣ Ne cui no. ut noceret si furioso gladius redderet & cōi utilitati nō seruiret: si ei qui pr̄iæ hostis factus est pecunia redderet. ℣ Negare uel mitigare trāsire a iusto ad id qđ iniustū est. Pōt. n. ac. &c̄. Quotiens promittimus quippiā aut p̄uidere: & p̄scire futuꝝ ex pmisso dānū licet aut nō: si licet: postq̄ pmissum qppiā est: aut p̄m honestatē irrita sit pmissio: aut cōtra: si irrita sit nō īplere iustū est si irrita nō sit īplere necesse est. Rursus si p̄scire potuim⁹ p̄m religionē q̄ iuris naturalis pars est seruare nō cōpellimur: p̄m uero ius ciuile cōpellimur id. n. cōuentionē aut nunq̄: aut p raro aut dissolui patit̄: & ut lites tollant̄: & ut īgerēdo negocio cautior q̄q̄ sit: p̄m æquū & bonū si neq̄ p̄sciri neq̄ p̄uideri futuꝝ dānū potuit & pmissis nō stat̄: iniuste nō fit: & iccirco nō eē īplēdū pmissū Ci. īqt: quotiens aut ei cui pmissū est aut ei q pmisit nocituꝝ cognoscit̄.

Secūdū religionē q a nā ducta est ius ē seruandū

ASC. SEd incidūt sæpe tpa &c̄. Docet officiū mutari posse mutata cōditione tpis aut nr̄a aut eoꝝ qbus īpendendū est. Nihil. n. utile faciēdū q plus noceat facienti q̄ p̄sit ei cui fiat. ℣ Ordo igit talis est sed tpa sæpe icidūt. i. p̄ter opinionē eueniūt cū. i. qñ ea q̄ uidēt maxime digna esse hoīe iusto: eo. s. quē dicim⁹ uiꝝ bonū cōmutant̄ & fiunt cōtraria: ita sup. ut iustū sit iterdū nō reddere depositū ne p & nō & nō facere furioso pmissū: q̄ p & negare & nō seruare iterdū ea q̄ ptinent ad ueritatē & fidē. ℣ Eni pro qa decet. i. decens est referri. i. ut galli dicunt reportari ad ea fundamēta iustitiæ q̄ ego ppositi in principio. ℣ Primū ut ne cui. i. nō alicui ut nō noceat̄ alicui. ℣ Deide ut seru iat̄ idē ut set uitiū fiat cōi utilitati. ℣ Cū. i. qñ ea sup. fundamēta cōmutant̄ tpe. i. p aliquē euētū in tpe: offm̄ cōmutat̄ ita sup. ut nō sp sit idē. ℣ Pōt. n. accider̄. i. sic euenire aliqđ pmissū.

PET. MAR. Vlpianus Exēplū phędrę & hippoliti ď neptūo

℣ CONuentū p pacto nudo hic accipit̄: sed alibi p̄t referri ad utrūq̄. Nā conuentiōis uerbū: authore Vlpiano: est gñale ad oīa ptinēs: de qb⁹ negociis contrahēdi trāsigēdiq̄ cā cōsentiūt: q iter se agūt: & affert exēplū Neptuni & Theseī: cui Neptunus auus pmisit se tria cōcessuꝝ q̄cūq̄ optasset. Primū optatū fuit ut laberinti resolutis ambagibus minotauꝝ superaret. Scdm ut descēsus dare⁹ ad īferos. Tertiū ut Hippolit⁹ fili⁹ ex Hippolite amazone accusatus a nouerca Phædra: q̄ se de stupro iterpellasset discerperet: i quē curru p litt⁹ uectū Neptun⁹ beluas marinas imisit. qbus æq territi Hippolitū dixtaxerūt: & sic Thes⁹ p̄ icidit i luct⁹. Si īqt Neptunus pmissū nō fecisset: ab offō mime discessisset: imo saluti utriusq̄ cōsuluisset: fuissetq̄ offm̄ a circūstātia.

conuētū: ut id effici sit inutile: uel ei cui promissum sit: uel ei qui ꝓmisserit. Nam sit ut in fabulis est, Neptunus quod Theseo promisserat non fecisset: Theseus filio Hippolito non esset orbatus. Ex tribus Enim optatis: ut scribitur: hoc erat tertium: quod de Hippoliti interitu iratus optauit. Quo imperato in maximos luctus incidit. Nec promissa igitur seruanda sunt iis quibus promiseris iutilia si sint: nec si plus tibi noceāt q̄ illi ꝓsint cui ꝓmiseris. Cōtra offm̄ est maius dānū ponī minori: ut si ꝛstitueris te cuipiā aduocatū i rē pn̄ tē eē uētuꝝ: atq̄ iteri grauiter ægrotare fili⁹ cœpit. nō sit cōtra offm̄ nō facere qđ dixeris. Magisq̄ ille cui ꝓmissum sit ab officio discedat: si se destitutum querat̄.

Luctus

Plato Gñale ꝓceptū Seneca

℣ Optatis: q̄ optauerat & elegerat. ℣ Hoc erat tertiū: postremū & ultimum. Luct⁹ pp iteritū filii: qm̄ luct⁹ ē ægritudo ex ei⁹q carus fuerit iteritu acerbo Plato i. iii. de legib⁹ monet nō eē p̄cādū conādūq̄: ut uolūtatē nr̄am cūcta sequant̄: sed ut prudētiā nr̄am uolūtas. ℣ Nec p̄missa igr̄: cōcludit hāc ptē dans gñale p̄ceptum. Nec si plus: hæc ē alia circūstātia: q̄ p̄cipit fidē aliqn̄ nō seruādā. ℣ Cōtra offm̄. Est aliud p̄ceptū seruādū: cū qs aliqđ ꝓmiserit: qđ plus noceat pmittēti: q̄ illi cui pmissū est. Vñ dic̄ Seneca. Deserētē uis maior excusat. ℣ Anteponi: q̄ antepona t̄. ℣ Vt si cō. p. & cōuētionē feceris. ℣ Aduocatū: aduocat⁹ gñale nomē est: & nō tātū significat eū q alteri⁹ cām agit: sed qcūq̄ adest alteri i cā officii gr̄a aduocat⁹ appellat̄ ēt si nihil dicat: aut agat: q tū parat⁹ sit defendere p fon⁹ ꝓ prie est q agit cām accusati. ℣ Aduocatū: fautorē & defensorē. In rē pn̄tē. i. terminos agroꝝ īspiciēdos: sic itelligit̄ i rē pn̄tē: ire & ex iure sumit̄. Nā iudex siue arbiter dr̄ ire i rē pn̄tē: cū accedit ad locū de quo est cōtrouersia: In oīone pro. A. Cecinna uolaterano ait. Placuit Cecinnæ de amicoꝝ sn̄ia ꝛstituere quo die i rē pn̄tē ueniret̄ Liuius lib. xxxiiii. dicit. R̄ideri legatis utriusq̄ partis placuit missuros se i Africā: q iter pplm Carthaginēsem: & regē Masinissā in re pn̄ti disceptarēt. Et lib. xlyiii. eodē anno iter pplm Carthaginēsem: & regē Masinissam in re pn̄ti disceptatores romani de agro fuerūt. Valerius lib. yii. Cū Labeo in rē pn̄tē uenisset. In rē pn̄tē inqt Seneca. uēturus fui: sed iter æger filius & puerpera uxor tenet: oīa esse. debent q̄ fuerūt cū ꝓmittērē: ut ꝓmittēdis fidē teneā. Et alibi. In rē pn̄tem uenias oportet primū quia hoies plus oculis q̄ auribus credunt. ℣ Interim: antequā eas in rem præsentem: & locum de quo est controuersia.

Aduocatus

Pr̄on⁹ in rē pn̄tem ire Liuius Valeri⁹

FRAN MAT. ℣ CONuentū pacto latius cōuētionē patere diximus & gñalē eē. ℣ Nā si ut i fabulis. Exēplū ē pmissi cui⁹ euent⁹ p̄sciri nō potuit ut seruādū ꝓpea nō fuerit nocuit enī illi cui ꝓmissum fuerat. Q d si seruatū nō fuisset: minime nocuisset. Fabula nota est quā Seneca i Hippolito scri. Quomō Phædra Thesei uxor marito ab īferis redeūti falso Hippolitū accusauit q ui sibi uoluisset inferre: cū sceleratæ illi⁹ uolūtati castissim⁹ adolescēs morē gerere recusasset: q̄re irat⁹ Thes⁹ cū tria sibi neptun⁹ q̄cūq̄ peteret p stygiā iurās paludē īpleturꝝ se ꝓmisisset: & duo iā p̄soluta eēnt. Tertiū postulauit ut Hippolitū pderet. Ille dū curru adolescēs iuxta mare ueherēt: focas marina mōstra eqs obiecit: qbus territi distrahi cœpunt & Hippolitū lacerauerūt. ℣ Ex trib⁹ optatis. Quæ duo priora fuerit nō satis cōstat. Quidā dīt ꝓmū fuisse optatū uictoriā de minotauro: p̄m uictoriā de amazonib⁹: alii dīt alr̄: & unū ex optatis uolūt fuisse ut latrones oppmeret q itinera athenas ducētia obsidebāt: alii reditū ab īferis malūt. Fuit ægei fili⁹ Neptuni nepos Thes⁹: c⁹ uitā Plutar. scripsit. ℣ In malu. ici. cū cognouit falso accusatū filiū: id fassa est phædra q̄ dolore cōpulsa laqueo se suspēdit. ℣ Nec p. Cōcludit & non seruāda dicit ꝓmissa q̄ his inutilia sint: qb⁹ ꝓmissa sunt. ℣ Nec si plus tibi &c̄. Aliud tēpus quo seruari ꝓmissa nō debēt: si inqt plus tibi nocituꝝ est si ꝓmissa īpleas: quā illi ꝓfuturū cui ꝓmisisti: seruare nō debes: qm̄ maior utilitas minori anponēda est. ℣ Vt si cōstituēris cuipiā te aduocatū exēplū est: qđ p se satis patet. ℣ Aduocatū. Qui defendit alteꝝ i iudicio: aut pr̄on⁹ dr̄ si orator est aut aduocat⁹ si aut ius suggerit: aut p̄tiā suā cōmodat amico: aut ꝓcurator: si p̄tis cām nouit: & sic tuet̄ ut suā. Author Asconius pædianus. ℣ In rem præsentem: p̄sentem ait aduocatum qui non ius suggerat: sed p̄tiam

Tres gratias datas theseo a neptūo

Asconi⁹ pædianus

ſed pñtiam ſuã cõmodet & melius ſic diſtiguis q̃ ſi præſentẽ ad rem referas grauiter ſi leuiter ægrotaret cõtra offiñ eẽt. ¶ ET Conuentũ.i.pactũ inter hoies ut id effici.i.q̃ illud efficiatur.ſit inutile uel ei cui p̃miſſum ſit:uel ei qui p̃miſerit. ℣ Nam ſi(ut eſt in fabulis)neptunus deus maris nõ feciſſet Theſeo qđ p̃miſerat:ipſe theſeus nõ eſſet orbatus Hippolito filio ſuo. ℣ Eni pro ga:ut.i.quẽ ad modũ ſcribit ſup.in fabulis hoc qđ Theſe⁹ iratus optauit de iteritu hippoliti erat tertiũ ex trib⁹ optatis q̃ illi neptun⁹ facere p̃miſerat quo.ſ.optato:ipetrato.i.obtẽto ipſe icidit i maxios luct⁹. Igr̃ nec p̃miſſa ſũt ꝓuãda his qb⁹ p̃miſeris ſi ſint inutilia:nec ſi noceãt plus tibi quã p̃ſint illi cui p̃miſeris. ℣ Cui⁹ rõ eſt qa cõ.of. eſt mai⁹ dãnũ añponi.i.p̃ferri minori ſupple dãno:ut ſi cõſtitueris te eẽ uẽtur⁹ in rẽ.i.i litẽ p̃tẽ alicui aduocatũ. ℣ Atq; filius tuus ſupple cœpit interim grauiter ægrotare non facere quod dixeris.i.non p̃ſtare illi patrociniũ non fit cõtra officiũ:q; pro & ille cui p̃miſſum fit diſcedat magis ab officio. ℣ Si q̃ratur.i.conq̃ratur & plangat ſe deſtitutũ ſup.eſſe a te.

A Scẽ. Offiñ p tpis cir/cũſtan/tia ali/qñ reli/quitur.

Iam in illis promiſſis non ſtandum eſſe quis non uidet? quæ coactus quis metu. aut deceptus dolo promiſerit? Quæ quidem plæraq; iure prætorio liberantur: nonnulla legibus.

¶ IAM Illiſq; p̃miſſis. Nunc ponit ea p̃miſſa que nullo modo ſeruãda ſunt p̃miſſum eſt p̃ ſtipulatiõnẽ quæ p̃ficit per p̃cedentẽ interrogatiõnẽ & ſubſectã reſpõſionem. ℣ Nõ eſſe ſtãdum.i.illa p̃miſſa nõ eſſe ſeruanda:ille ſtat p̃miſſis:qui p̃miſſa facit. Metu:timore aliquo:Iure p̃torio boni p̃toris ſp fuit hoies pluribus modis circũuẽtos reſtituere:ſiue metu ſiue alterius calliditate inciderint in deceptionẽ.

PET. MAR.

Ius p̃toriũ dr̃ q̃ p̃tores q̃ſi miniſtri iuris ciuilis:erant enĩ iudices uel adiuuãdi uel ſupplẽdi uel corrigẽdi iuris ciuilis gr̃a introduxerũt:pp utilitatẽ publicã qđ & honorariũ appellat̃ ab honore.i.magr̃atu: Ait p̃tor.ingt Vlpianus.li.iiii.digeſtorũ qđ met⁹ cã geſtũ erit ratũ nõ habeo:olim ita dicebat̃:q; ui metuſue cã. Vis.n.fiebat mẽtio pp neceſſitatẽ ipoſitã cõtrariæ uolũtati:poſtea:Metus eſt iſtãtis ꝑiculi uel futuri cã mẽtis trepidatio:ſed detracta eſt uis mẽtio:qa qđcunq; ui atroci fit:id metu quoq; fieri uideť:Paulus ait. Vis eſt maioris rei ipetus q repelli nõ põt. Vlpianus ait:ſi qs ui cõpulſus aliqđ fecit:p hoc edictũ reſtituit̃:Sed ui accipim⁹ atrocẽ:& ea q̃ aduerſus bonos mores fiat nõ eã quã magr̃atus recte intulit: iure.ſ.licito:& iure honoris quẽ ſuſtinet:Põponi⁹ ſcribit:hoc edictũ locũ hr̃e:ſi forte mortis aut uerbor⁹ terrore pecuniã alicui extorſerit aliquis. Gaius ait: Metum nõ uani hois:ſed q in hoie cõſtãtiſſimo cadat ad hoc edictũ ptinere dicem⁹: Verba alterius edicti. Quæ dolo malo facta eẽ dicenť:ſi de his reb⁹ alia actio nõ erit:& ſi iuſta cã eſſe uidebit̃:iudicium dabo ingt p̃tor. Hoc edicto dicit Vlpian⁹ p̃tor aduerſus uarios & doloſos q aliis obfuerũt calliditate quadã ſubuenit:ne uel illis malitia ſua lucroſa ſit uel iſtis ſimplicitas dãnoſa:p̃tores reſcindebãt q̃ erãt geſta metu:q̃ ãt dolo p̃miſſa & acta tã a p̃tore q̃ a legib⁹ ſoluebanť. ℣ Plæraq;:maior pars:Liberãtur reſcinduntť:reſtituũtur:Prætor⁹ edicta ingt Iuſtinianus: nõ modicã iuris obtinẽt authoritatẽ:hoc ius honorariũ ſolem⁹ appellare:qa qui honores gerunt.i.magr̃atus authoritatẽ huic iuri dederũt. Erat p̃tor urbanus eo q̃ in urbe ius diceret & peregrinus eo q̃ plærũq; inter peregrinos ius diceret.

Ius p̃to/rium Vlpia/nus. Metus Paulus Pompo/nius Gaius

Iuſtini/anus

¶ IAM Illis &c̃. Dixit officia mutari tpib⁹:nũc dic̃ de his p̃miſſis q̃ metu uel dolo malo facta ſuare nequa q̃ tenemur ℣ Quæ coa.qs metu. Quicũq; metu aliqđ p̃mittere coact⁹ fuerit iplere p̃miſſũ nõ teneť. Nã p̃tor ait. Q đ metus cã geſtũ erit ratũ nõ habebo oli ita dicebat̃. Q đ ui metuſue cã. Vis.n.fiebat mẽtio pp ipoſitã neceſſitatẽ cõtrariã uolũtati. Metus eſt iſtãtis ꝑiculi uel futuri cã mẽtis trepidatio. Vis ait eſt maioris rei ipetus q̃ repelli nõ põt:& uim ſi qs ea cõpulſus aliqđ fecit atrocẽ accipim⁹ & eã quæ aduerſus bonos mores fiat:nõ eã quã magr̃atus recte itulit iure licito & iure honoris quẽ ſuſtinet:ſed poſtea detracta eſt uis mẽtio. Metũ uero nõ quẽlibet timorẽ accipiẽdũ. Labeo ait ſed maioris mali: Cuius metũ accepit nõ uani hois:ſed q merito i hoie cõſtãtiſſimo cadat. Inlianus metũ p̃ntẽ uult itelligi:nõ ſuſpitionẽ iferẽdi eius:idẽ & Põponius ſenſit:ait enĩ metũ illatũ accipiẽdũ.ſ.ſi illat⁹ eſt timor:ſed de hac re multa legimus lib.digeſtorũ q̃rto:ubi ad edictũ ſcribũt iure cõſulti de eo qđ met⁹ cã geſtũ eſt. ℣ Dolo malo:ait p̃tor q̃ dolo malo facta eſſe dicenť:ſi de his reb⁹ alia actio fuerit & iuſta cã eſſe uidebit̃ iudiciũ dabo. Dolus malus fit ex calliditate & fallacia:& ut Pedi⁹ ait dolo malo pactũ fit quotiẽs circũſcribẽdi alteri⁹ cã aliud agit̃:aliud agi ſimulat̃:ſeruius ita diffiniuit. Machinationẽ q̃dã alteri⁹ decipiẽdi cã:cũ aliud ſimulat & aliud agit̃. Labeo ãt poſſe & ſine diſſimulatione id agi:ut qs circũueniatur & ſine dolo malo aliud agi:& aliud ſimulari:ſicuti faciũt q p hmõi diſſimulationẽ deſeruiant & tuẽtur uel ſua uel aliena. Itaq; ſic ipſe Labeo diffiniuit dolũ malũ eẽ oẽm calliditatẽ:fallaciã machinationẽ ad circũueniẽdũ:fallẽdũ:decipiẽdũ alteꝝ adhibitã Labeonis diffinitionẽ uerã eẽ ingt Vlpianus. nõ fuit ãt cõtẽtus p̃tor dolũ dicere:ſed adiecit malũ qm̃ ueteres etiã bonũ dolũ dicebãt & p ſolertia hoc nomẽ accipiebãt:maxie ſi aduerſus hoſtẽ latronẽue qs machineť. Vlyſſes apud Homer⁹ nomẽ & pr̃iã ab Alcinoo rogat⁹ ſic rñdit:τίμοθ᾽ ὑφ᾽ ἡμετέρης ἁλεγεινότατος πάντων ὅλοισιν ἀρήρωμαι μελεϊ καὶ μέγα κλέος οὐρανὸν ἵκει gloriat⁹ eſt qđ dolis iter hoies p̃ſtaret. ℣ Iure p̃torio:edictis exceptionib⁹ & formulis p̃tor⁹:ut ſupra de dolo malo penes urbanũ p̃torẽ q creat⁹ p̃mũ ẽ cũ cõſules auocarenť bellis neq; eẽnt q ĩ ciuitate ius dicere poſſent ois publici p̃uatiq; iuris ptãs fuit ſoli ius condere:& uetera abrogare facultas cõceſſa eſt:qcqđ ãt edixiſſet ob ipſi⁹ honorẽ ius honorariũ uocabat̃. ℣ Nõnulla legi.iure ciuili Caius li.ii.digeſtor⁹ cõtra iuris ĩqt ciuilis regulas pacta ouẽta rata nõ hñtur:ueluti ſi pupill⁹ ſine tutoris authoritate pact⁹ ſit:ne a debitor⁹ ſuo peteret.nã nec ſoluí ei ſiñ tutoris authoritate p̃t.

ASC.

¶ QVIs nõ uidet iã nõ ſtandũ eẽ.i.q̃ nõ debeat ſtari:& ſimiliter inhæreri illis promiſſis:quæ quis p̃miſerit exiſtens coactus metu aut deceptus dolo quaſi dicat nemo. ℣ Quæ quidem promiſſa liberãtur:plæraq;.i.ualde multa:iure p̃torio.i.q̃ prætor æquitate motus conſtituit in caſibus emergentibus:& nõnulla legibus ſupple ſcriptis.

PET. MAR.

¶ De inferẽtib⁹ iniuriã nimia calliditate.

EXiſtunt etiã iniuriæ ſæpe calũnia quadã:& nimis callida:ſed malitioſa iuris interp̃tatione ut manus opere ſic animus uſu concaluit. Multi nimis rigide interp̃tant̃ iura:& magna interdũ malitia utũtur:q̃ eſt contraria prudẽtiæ iuſtitiæ.& æqtati. ℣ Malitioſa:ſubdola & fraudulenta:quæ ad malũ & iniuriã:nõ ad æqtatem tendit.

IXiſtunt:emergunt:apparent. ℣ Calũnia:dr̃ falſa accuſatio hic accipit̃ q̃ ꝑ q̃dã iuris ſubtilitate fraudulẽta & iniq̃ interp̃tatione:cũ.ſ.exponit̃ ius ĩ eã partem: ad quam nõ poteſt recte accõmodari. ℣ Nimis callida:aſtuta:callidi dicũtur illi quorum

Calum/nia

callidus

FRAN MAT.

EXiſtũt aũt &c̃. Dicit calũnia:hoc eſt malitioſa & falſa iuris interp̃tatione ſæpe iniuriã fieri:id qõ accidat exemplis probat ſignificat calũnia etiã falſam & fraudis plenam accuſatiõnẽ quotiens criminis eius quiſpiã inſimulatur a quo longe abeſt:græci eam συκοφαντίαν uocant:& nimis callida interpretatio eſt calumniæ.

ASC.

EXiſtunt etiam &c̃. Monet fugiendam eſſe iniuriam quæ ex uaframento:ideſt calliditate quadam malitioſa uidetur habere ſpeciem æquitatis. Ordo eſt iniuriæ exiſtũt etiam ſæpe quadam calumnia & nimis callida:ideſt uafra:ſed malitioſa interpretatione iuris.

PET. MAR. Aristo. ¶Ex quo:pp hoc qa aliq nimis callide & malitiose interptant iura:sequêtes tm uerba legis & nõ cõsiderâtes æqtatem legis emẽdatricẽ:& êt mẽtẽ ipsi⁹ legũ latoris. ℣ Sũmũ ius:cũ oia fm lram interptari uolum⁹ cũ magna rigiditate ut æqtas locũ nõ hẽat: Vñ ingt Arist.in ethicis. Cũ lex sit uniuersalis:opus est interdũ adhibere bonũ uiꝝ & æquũ:qui legem emẽdet: Inde fiũt decreta. Lex uetat neminẽ pegrinũ debere mœnia ascẽdere tpe belli:hostis muros ascẽdit dã. Peregrin⁹ qdã id uidẽs muros ascẽdit:hostẽ deiecit:urbẽ liberauit:accersit capt⁹ lex iubet ut securi feriat. Vir bon⁹ & æquus legẽ corrigit:& facit decretũ:ut ille tũc nõ moriat:q peperit salutẽ ciuitati. Si igit sũmã ius uim suã habuisset:summa iniuria peregrinus fuisset affectus: & sic de similibus.

Terent: ℣ Iã tritũ:uisitatũ. Terẽti⁹ ait. ℣ Sũmũ ius.summa malitia. Columella dicit li.i. Nec sane uidicãdũ est nobis qcqd licet. Nã sũmũ ius antiq sũmã putabãt crucẽ. ℣ Quo i gñe: malitiosa.s.iuris interptatione & calliditate. ℣ In rep. In his q̃ ptinẽt ad rẽp.nõ solũ in priuatis:& ponit exẽplũ. ℣ Inducíæ:inducias appellamus pacẽ ad tẽpus factã. Lycaon inducias inuenit: Stra.ait lib.ix. Memoriæ ꝓdidit. Ephorus thraces factis erga boetios induciis noctu incursationes egisse:cũ securius & negligẽtius expeditionẽ ageret:pinde ac pace iã facta:eos uero boetii cũ ꝓpulsassent:q̃rerẽtur q̃ ꝙ inducias uiolassent:illi nõ uiolasse rñderunt:dies enĩ pepigisse:noctu aũt incursasse dicẽtes. ℣ Vñ uulgatũ est puerbiũ:thraciũ cõmẽtũ. Ab Ephoro igit potuit Ci. hãc historiã accipe. Inducíæ authoꝛ Aurelio opilio dr̃ cũ hostes inter se utrinq; ultro citroq; alteri ad alteros ipune & sine pugna ineũt:iõ ingt ab eo factũ eẽ nomẽ ut q̃si initus atq; introitus. ℣ Ille:trax miles pugnans cũ boetiis. ℣ Populabat: deuastabat incursando. ℣ Agros:boetioꝝ.s. ℣ Nec nr̃ qdẽ.i.romanus & Italus. Q. Fabi⁹:labeo:de quo. V. Maxim⁹ loq̃ns de uafre factis ait. Q. Fabi⁹ Labeo arbiter a senatu finiũ cõstituẽdoꝝ iter Nolanos:& Neapolitanos dat⁹:cũ i rẽ pñtem uenisset:utroq; sepatim monuit. ℣ Nihil habeo pter auditũ.i.de hoc nihil legi:& nihil scio:nisi qd audiui fuisse Labeonẽ: Labeones dr̃ a labioꝝ magnitudie. ℣ Arbitrũ q deberet diiudicare de finib⁹ agroꝝ:& in rẽ pñtẽ. ℣ Vtriq;: Nolanis & Neapolitanis. ℣ Ne cupide:auide atq; auare. ℣ Ne qd ap.qd ad ipsoꝝ fines nõ ptineret. ℣ Regredi:itra suos fines redire q̃ ꝓgredi i alienos. ℣ Id reg.itra suos fines. ℣ Terminauit:terminis cõstituit ipsi Neapolitani & Nolani q regrediẽtes poti⁹ q̃ ꝓgrediẽtes: negd cupide uiderent agere dixerũt ita debere fines cõstitui expectâtes arbitriũ & ęq; tatẽ de agro q i medio relict⁹ erat quẽ labeo malitiosus neutris adiudicauit:sed ppio ro. Cæteꝝ ingt Valeríus:sic circũuẽti Nolani & Neapolitani queri nihil potuerũt fm ipsoꝝ demõstrationẽ dicta snia:iprobo tñ pstigioꝝ gñe nouũ ciuitati nr̃æ uectigal accessit. ℣ Decipere:nã fraus & deceptio fuit illa nõ iudiciũ: Vñ Labeo plecti merebat:qm utroq; separatim callide monuerat negd cupide agerẽt:& ut poti⁹ regrederent q̃ ꝓgrederent:q̃ uerba ad id spectabãt:ut illi plus agri in medio relinq̃rent quã ipse nouo uaframẽto Romanis adiudicaret. ℣ Talis solertia:tale acumen iudicium & malitia.

Ex quo illud summũ ius summa iniuria:factũ est iã tritũ sermone ꝓuerbiũ:quo in genere ẽt i rep. multa peccantur:ut ille qui cum centum triginta dierum essent cum hoste pactæ inducíæ:noctu populabatur agros:q̃ dierum essent pactæ non noctium inducíæ. Nec noster quidem probãdus est:si uerum est. Quintum Fabium Labeonẽ:seu quẽ aliũ. nihil. n. ꝑter auditũ habeo. arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finib⁹ agri a senatu datum. cum ad locum uenissẽt:cum utriscq; separatim locutum:ne cupide qd agerent:nec appeterẽt:atq; ut regredi q̃ progredi mallent. Id cũ utriq; feciss̃ent. aliquantum agri in medio relictum est. Itaq; illorũ fines sicut ipsi dixerant terminauit. In medio relictũ qd erat populo romano adiudicauit. decipe hoc quidẽ nõ iudicare est. quocirca in omni re fugiẽda est talis solertia.

Inducíę

Labeo

FRAN MAT. ¶EX Quo illud sũmũ ius &c. Terẽtii est q uerꝝ ingt est illud Chreme qd dici solet. Sũmũ ius:maxia est malitia. Terẽti⁹ ab Hesiodo accepat. Nõ. n. legis uerbis & aspitati obtẽperãdũ sp est:sed ætate iterdũ q̃ mitigatio legis est utẽdũ: accidit. n. sæpe:ut q seruare p oia legẽ uelit:& ab ei⁹ rigore nihil declinare:is nõ ius faciat sed iniuriã. ℣ Qui cũ tri.&c. Thraces cũ boetii pugnabãt:factis ãt iudutiis noctu icursationes egerũt: Cũq; se curius & negligẽti⁹ expeditiones agitarẽt: pinde ac pace iã fcã:eos uero Boetii ꝓpulsassent:q̃rerẽturq; q ꝙ iducias uiolassent. illi nõ uiolasse rñderũt. dies. n. pepigisse:noctu ãt icursasse: Vñ uulgatũ ẽ puerbiũ: Thraciũ cõmẽtũ author Stra. Inducias Marcus Varro duob⁹ modis diffiniuit:dixit. n. Inducíæ sũt pax castrẽsis paucoꝝ dieꝝ & iducíæ sũt belli feriæ:Neutra diffinitio plena aut ꝓbata: Gellio ur̃ eẽ:& dictas idẽ arbitrabat iducias:& eaꝝ pactũ eiusmodi ẽ ut i diẽ certũ nõ pugnet: nihilq; icõmodi det: sed ex eo die postea uti iã oia belli iure gerunt:græci significãti⁹ cessationẽ istã pugnæ pactitiã ἐκεχειρίαν dixerũt exẽpta una lra sonit⁹ uestioris & subiũcta leuioris q̃ eo tpe nõ pegnet & man⁹ cohibeant. ℣ Nec ur̃ qdẽ h⁹ rei Ci. solus author patet ãt satis p se. ℣ Si uerꝝ ẽ nullus ꝓbat⁹ author tradiderat: sed tm uulgo ferebat. ideo ait si uerꝝ est:& affirmare nõ audet. ℣ Nolanis & nea. finitimæ sunt urbes: Nola & neapolis:& nola qdẽ nõ ꝓcul est a uestuo mõte i cãpania utraq; est: arbiter is est i c⁹ fide litigãtes se ponũt:a cui⁹ snia nõ ẽ ꝓuocatio si ex cõpromisso ad eũ deuẽtũ ẽ & ille ut Pedi⁹ ait recepisse arbitriũ ur̃:q iudicis ptes suscepit: finẽq; litib⁹ snia sua se ipsitur⁹ polliceꝛ. ℣ Decipe:hoc ẽ litẽ alienã itercipiẽdo:qd est nõ iudicis sed q̃druplatoris & deceptoris:ut de ro. pio ait Liui⁹ lib. iii. cũ iudex sumptus agrũ sibi adiudicauit de quo ardẽtes. & aricini ambigebãt suadẽte id fieri Scaptio tribuno Ple. consulibus & pr̃ibus inuitis q̃re postea restitut⁹ est.

ASC. Callidítatẽ ab officio, so uitandã ostẽdit & q bus tit tpibus indulgẽdum

¶EX Quo:idest ex qua re illud ꝓuerbiũ iam tritũ.i. uulgatũ sermone sũmũ summa iniuria est factũ.i. ortũ & natum in quo genere multa peccant etiã in repu. idest deceptiones fiunt etiã in publicis nõ solũ priuatis cõtractibus:ut ille.s. populus Thraciæ qui cũ inducíæ (q̃s galli barbare treugas uocãt) centũ triginta dieꝝ eẽnt pactæ cũ hoste.s. cũ boetiis populabit.i. depdabat agros q.i. quia inducíæ dieꝝ nõ noctium essent pactæ.i. per pactũ constitutæ. ℣ Nec nr̃ quidem idest romanus. s. Quintus Fabius Labeo est ꝓbandus idest approbandus & laudãdus (si uerum est). ℣ Quintũ fabiũ Labeonẽ seu idest siue:quẽ idest aliquem alium (ostẽdit quare dubitet dicens enim pro quia:ego nihil habeo supplete stimonii aut certi de ea re p ræter auditum.i. dũtaxat audiui factum esse) datum a senatu romano: scilicet idest collegio senatoꝝ nolanis & neapolitanis populis illis italiæ. ℣ Arbitrũ:idest iudicem arbitrariũ de finibus agri de qbus cõtẽdebant:& si uerꝝ est cum locũ esse seꝑatim cũ utriscq; sup. populis.s. nolanis & neapolitanis: cum.i. postq̃ uenisset ad locum: ne agerent: quid.i. aliquid cupide:& ne appeterent.i. ultra suũ peterent qd.i. aliqd. ℣ Atq;: ut mallent regredi.i. a iure suo recedere:& nimis hr̃e q̃ iustũ sit:q̃ progredi.i. ultra suũ exigere. ℣ Cũ fecissent utrinq;.i. ab utraq; parte.i. cum regressi essent:& a suo iure cõcessissent aliquãtũ agri relictũ est in medio terminoꝝ.s. quos sibi petierant:& ita terminauit ipse fines illoꝝ sicut ipsi dixerant:& adiucauit populo Ro. illud quod erat relictũ in medio. ℣ Sed hoc.s. facere est: quidem.i. certe decipere non iudicare. ℣ Quo circa talis solertia.s. iniuriosa & malitiosa est fugienda in omni re.

Sunt

SVnt aũt q̃dam officia: p̃cipit nunc qd agẽdũ sit aduersus illos: q nobis iniuriam intulerunt: & uult ꝙ hoies puniant ꝑ rõne delicti aliter fiet iniuria: si maius supplicũ irrogabat q̃ lex iubet. ℣ Vlciscendi: q̃tũ ad pua tũ hoiem. ℣ Puniẽdi: ad publicas leges. ℣ Modus: mẽsura q̃dã & rõ: nõ debem⁹ excedere modũ in puniẽ do. Vñ sigs meret cædi pugno: nõ debet cõfodi ense: & aliud est uiolare hoiem priuatũ: & aliud publicũ: & ꝑ mõ peccati debet esse mensura pœnæ. ℣ Atq; haud scio: potuisset aliqs dicere satis est eũ pœnitere: q intulit iniuriã: ut clemẽtia locũ hẽat: q̃ maxime pricipẽ decet: & qua Cæsar apprime claruit. Inqt Ci. nescio an sit satis: sed meli⁹ est: ut authores iniuriaꝝ puniant: quo cæteri ad delinquẽdũ fiant tardiores: & ad iniuriã inferẽ dã & fontes puniẽdi sunt: ut iustitia locũ hẽat: & cæ teri metu pœnæ ab iniuria perterreant: q̃tũ ad in iuriam sufficit authorẽ iniuriæ pœnitere: sed quan tũ ad exẽplũ aliorꝝ nõ uideꝫ esse satis: tñ nõ audet Ci. phibere clemẽtiã. Cato dicebat oĩb⁹ q ab offõ discessissent: se dũtaxat excepto: facile ignoscẽdum eẽ: dicebat ẽt se gr̃a quã ex benefactis expectaret priuari malle: q̃ pœnã nõ dare: q̃ ex malefactis sibi deberet. ℣ Atq; in rep. p̃cipit nũc cõseruãda eẽ iu ra belli: & officia: q̃ in bello p̃stari debẽt: ponẽs duo gña decertãdi: docetq; ẽt q̃re bella suscipiẽda sint: & qd sit agẽdũ parta uictoria. ℣ Maxime: in p̃mis & añ oĩa illi: q sunt in magr̃atu & rẽp. gubernant: belli iura seruare debent. Veteres Romani nũq̃ ad bellũ ꝓdiere nisi prius oĩa rite pegissent. Vñ sũmo iure seruato bellũ gerentes uictoriosissimi fuerunt. Nunq̃ placuit illis fraus: neq; uictoria q̃is maxia: p fraudẽ: q̃ nõ hoĩum est: sed uulpeculaꝝ. Per disceptationẽ: cõtẽtionẽ uerboꝝ. ℣ Per uim: armis cũ uerba nõ sufficiant. ℣ Illud: p disceptationẽ uerboꝝ. ℣ Hoc. s. p uiolentiã: disceptare est uerbis cõtendere: certare aũt armis. ℣ Ad po. ut ui phibeam⁹ iniuriã: cũ uerba nõ sufficiãt. ℣ Supiore. i. si disceptatione uti nõ possum⁹ cũ hoste: sed opus est certare armis: & ui hostes reprimere. i. si nõ possum⁹ disceptãdo id qd nobis debeꝫ obtinere debem⁹ agere ui. Vnde miles glorios apud Terẽ. Dicit. Oĩa prius expiri cõsilio q̃ armis sapiẽtẽ decet. ℣ Ob eã cãm ad illũ finẽ qui semp spectãdus est in oĩ bus actionibus: ne locus pœnitẽtiæ relinquat: nõ est aliqd temere agẽdũ ne euẽtus arguat nos imprudẽtiæ: & ne aliqñ dicẽdum sit: hoc non putarã. Plato in. y. de legi. sic ait. Iniurias: q̃ uel difficulter: uel nullo modo sanari pñt nõ possumus aliter effugere: q̃ pugna defensione uictoria: & nullius peccati remissione: quod absq; animositate nemo potest facere. Philosophus in ultimo ethices sic ait. Negocia suscipimus: ut ocium habeamus: & bellum gerimus: ut in pace degamus. Nemo bellum gratia belli parat: esset enim crudelis: & sanguinolentus si pugnas cædesq; optaret.

PET. MAR.

Non satis esse cũ pœniteꝫ q iniuriã alicui fecerit.

Cato

Quid agendũ sit parta uictoria.

Disceptare

Terentius

SVnt aũt q̃dã officia. Dixit qbus adducti causis ad iniuriã faciẽdã hoies traherent: nũc docet: q̃ officia in eos seruãda sint a qbus læsi fuerimus. ℣ Est. n. ulciscẽdi & puniẽdi modus: uere sunt q̃dã officia aduersus eos a qbus iniuriã acceperis seruãda: qñ modus est ulciscẽdi: & puniẽdi ubicũq; aũt modus est illic offñ sit neces se est. Modus aũt ipa est mẽsura & mediocritas in qua uirtus cõsistit. Quicqd mõ subiicit: & uirtuti subiicit. Cõuenit nõ excedere modũ ne maior sit pœna delicto. ℣ Vlciscẽdi: ut satisfiat læso. ℣ Puniẽdi: ne iprobi tas hoĩs augeat: si ipuniti euaserint. ℣ Atq; haud scio: obiectioni occurrit. Dicere. n. qspiã posset nũqd nõ remittẽda in iuria est si enim q intulerit pœnitebit dubitare se rñdet satis ne hoc sit: & sic nõ sufficere innuit: siqs p̃sonã spectet læsi: sa tis illi est si eũ q læsit: pœniteat læsisse. Nã neq; Socrates neq; stoici lædẽtẽ puniri uolũt: & clæmentẽ oportet esse hoiem qua uirtute dĩs æquat: ut ait Claudianus: sis pius in primis. Nã cũ uincamur in oĩ munere: sola deos æquat clæmentia nobis: si uero p̃sonã lædẽtis qspiã respiciat: nõ satis est si illũ pœniteat: ne ipunitus iteꝝ ad iniuriã redeat: & cæteris exẽ plo sit ad male faciẽdũ. Nã ut ait Cicero qd exẽplo fit: id ẽt iure fieri putãt & aliqd atq; adeo multa semp addũt de suo. Exigit itaq; iustitia: ut puniant qui læserunt ad ciuilis societatis utilitatẽ & cõseruationẽ: Solon aũt duab⁹ rebus ciuitatẽ cõstare dixit p̃mio & pœna: secũdum pfectũ offñ satis est si nocẽtẽ pœniteat. Secũdũ uero mediũ nõ satis est. ℣ Atq; i repub. Nic de officiis p̃cipit: q̃ seruãda in bellis sunt. Nã & bello lædere solemus: & læsi iniuriã ulcisci nram: atq; ab aliis ꝓpulsare. Iura aũt belli maxime cõseruãda esse dicit. Q m̃ & libidine dominãdi & auaritia inducti plæriq; bella gerere cõsueuerunt. Cũ nõ nisi repellẽdæ iniuriæ cã geri debeant. ℣ In rep. q̃ duobus tpibus cõstat pacis & belli: & pace qui dem opes oĩum augentur: bello conseruant sigs uim intulerit. Nam cum duo &c. Si inquit iure certamen sedari nõ põt: ad bellũ confugiendum est: sed iccirco dũtaxat suscipiẽdũ est: ut in pace uiuat. ℣ Per disceptationẽ: per cõtentionẽ: disce ptatio aũt est certamẽ uerboꝝ & opinionũ: ut cũ in senatu: aut in foro cõtẽdit: & disceptari significat diuersa captare & seq quod faciunt litigantes. Iudex quoq; cognoscere dr̃ inter disceptantes. ℣ Illud per disceptationẽ. ℣ Sit proprium hoĩs. Qui rõnis est: particeps: cum bæluæ tm̃ sensu ferantur a quibus bellũ dici qdã scribunt. ℣ Ad posterius: ad uim priore: quod in uerbis & rõnibus positũ est. ℣ Quare suscipienda &c. cũ rõnibus disceptare nõ licet: bella sunt gerenda: ita ta men ut sublatis iniuriis per bellum in pace uiuatur: & ulterius q̃ necesse est bella non protrahantur.

Disceptatio ẽ i uerbis tãtũ ut i ter litigantes.

ASC.

SVnt autem q̃dam officia seruãda & aduersus: idest erga eos a quib⁹ acceperis iniuriam. ℣ Est enim modus: idest moderatio & certa mensura ulciscendi & puniendi. ℣ Atq; haud: idest nõ scio satis. i. dubito an sit satis eum qui lacesserit. i. aliquem iniuria affecerit pœnitere suæ iniuriæ an supple melius sit acrius puniri: ut & idest ẽt ipse ne comittat posthac idest post illud facinus: quid idest aliquid aliud tale: & ut cæteri sint tardiores ad iniuriã: & ita erit cõ ceptio numeroꝝ: uel sic: ut & ipse supple sit tardiore &c. ℣ Atq; i rep. Quia oñdit fraudẽ solere fieri i publicis negociis: ĩõ monet ne ĩ bello fiat. oñdens adhoc duo decertãdi genera. ℣ Ordo est. atq; ꝓ & iura belli sunt maxime cõseruanda eo ꝙ pnitiosissima sint si nõ seruenr̃. ℣ Nã cũ duo genera certãdi. i. cõtẽdendi sint: alteꝝ p disceptationẽ. i. cõtẽtionẽ uer boꝝ: ut i foro iudiciali: alteꝝ p uim. i. uiolẽtiã armoꝝ. s. qs pro & cũ illud. s. prius ꝙ uerboꝝ est sit ꝓpriũ hoĩs. soli. n. hoĩ datus est sermo: ut eius medio cõcordes uiuãt: & q̃ cã cõtrouersiæ esse possit dirimat. ℣ Hoc. s. posterius p uim sit sup. bæluaꝝ. i. brutoꝝ: & feraꝝ. ℣ Cõfugiẽdũ ẽ. i. necesse est tñ cõfugere ad posterius. i. ad illud qd bæluaꝝ ꝓpriũ est. s. ad uim si nõ licet uti priori. i. si p uerboꝝ cõtentionẽ ius nr̃m iperare nõ possum⁹: qd fit quotiens lis cũ quo agit nõ potest cõpelli ad eundem iudicem. ℣ Quare. i. qua de cã: bella sunt suscipienda ob eãdem cãm: ut uiuatur in pace sine iniuria.

Duo genera de certãdi. Q ño bella su scipiẽdi Quib⁹ pcẽdũ uictis.

De officiis seruãdis ĩ eos: q ĩtulerũt nobis iniuriã.

SVnt aũt q̃dã officia ẽt aduersus eos seruan da: a qb⁹ iniuriã accepis. Est enĩ ulciscẽdi & puniẽdi modus. Atq; haud scio an satis sit eũ q lacessierit iniuriæ suæ pœnitere: ut & ipe ne qd tale post hac cõmittat: & cæteri sint ad iniu riã tardiores. Atq; in repu. maxime cõseruãda sunt iu ra belli. Nã cũ sint duo genera decertandi: unum per disceptationẽ: alteꝝ per uim: cũq; illud proprium sit hominis: hoc bæluaꝝ: confugiẽdum est ad posterius si uti non licet supiore. Quare suscipienda quidem bella sunt ob eam causam: ut sine iniuria in pace uiuatur.

PET. MAR. Immanis Crudelis

¶PARTA uictoria:ponit officia seruanda post uictoriam erga illos:quos uicimus. ℣ Nec īmanes:īmanes dr̄ illi:in quibus nulla est bonitas:sed natura:& ingeniū ferinū ab oī humanitate alienū:crudeles dr̄ a cruore:& hi sunt:q sangui ne delectant. ℣ Vt maiores nr̄i:Prisci illi Romani:affert exēplū priscoꝝ romanoꝝ:q hos populos urbi finitimos:bello uictos cōseruarunt:cū nō fuissent in bello nimiū crudeles:aut īmanes. Cēs hi populi sunt uicini Romæ:uñ bellū cū ipsis gestū:cū finitimis geri dicebat. ℣ In ciuitatē ēt acceperunt.i.nō mō ipsis uentā dederunt:sed etiam ciuitatē Romanā: & ius qđ appellatū est ius latii:ut.s.possent petere magistratus Romæ:& inire suffragia in comitiis. Vñ dicit Liui. Tm̄ fere uerboꝝ a Tusculanis factū:pacē in pntia: nec ita multo post ciuitatē ēt impetrarūt. ℣ At Car.affert exēplū otrariū. Nā Rōani sustulerūt fundit⁹ cartha ginē:& Numātiā pp crudelitatē & īmanitatē. Car thago erat in Africa cōdita a Didone æmula Ro mani īmpii:quā in.iii.bello punico Aemilian⁹ Sci pio deleuit:& cineres in capitoliū rettulit. Idē ēt Sci pio Numātiā urbē celtiberoꝝ in Hispania sustulit quatuordecim annis obsessam pp desidiā militū:q ad luxuriā cōuersi erant:quos Scipio ad disciplinā militarē redegit. Cū celtiberis gestū ē bellū a roma nis p uigīti annos qđ cātabricū appellat a cātabris populis:ī quo bello Numātia uires oītauit suas:nā duces quosdā supauit &.xxx.milia romanoꝝ illic cæsa sunt a quatuor milibus hostiū. ℣ Nollē cōrin thū:ægre fert Cic.euersam fuisse corithū pp bōas artes:qua illic uigebāt:& cū nō uideret eē iusta cā euersionis:qm̄ apud illos legati romanoꝝ fuerant supbe appellati a Critolao:& uiolati apud corinthū:quā iccirco Ro mani iusserunt euerti. Ergo uidenī Romani ab offō discessisse ob hāc cām delere corinthū:q erat caput achaiæ:& prius epyræ dicebat:ut latius dixi in cōmētariis thebaidos:posita est in Isthmo Pelopōnesi:iter duo Maria Ioniū & Ægeū. Achaiā subegit.L.Mūmius:& corinthū diripuit:ac solo æquauit:& Calcidē:ac Thebas:qm̄ corinthiis opē attulerant. ℣ Sed credo aliquos:excusat Romanos affertq; cām Ci.qua ducti Romani cēsuerūt delendā Corinthū:qm̄ inqt ipse locus natura munitus:& ad bellū īstaurādū opportunus:pp duo ppinqua Maria potuisset excitare aliquos ad bellū in oīone p lege agraria cōtra Rullū dicit. Corinthi uestigiū uix relictū est:erat.n.posita in angustiis atq; faucib⁹ græciæ:si cut terra claustra locoꝝ teneret:& duo maria maxīe nauigationi diuersa pene cōiūgeret:cū ptenui discrimine separent. ℣ Aliquos.s.senatores:q id cēsuerūt:& Mūmiū:c⁹ auspiciis Corinth⁹ euersa est. ℣ Opportunitatē:cōmoditatē ad bel lū īstaurādū. ℣ Ipse lo.q erat nā munit⁹. ℣ Ad bellū:ad mouēda arma romanis. ℣ Mea qdē sn̄ia:docet nūc q̄tū studio pacē dēm⁹ amplecti:q est sine fraude & insidiis. ℣ Mea sn̄ia:ut ego sentio:& ut mea fert opinio. ℣ Cōsulēdū: puidēdū: & inqt Ci. Si Romani meis monitis puissent. Cæsar nō occupasset rēp. Semp enī suasit Cæsaris audaciā reprimēdā:& ab armis reuocādū:alta mēte uir sapiētissim⁹ puidēs qd ille moliret. In 2da philippica dic:duo tpa iciderūt: qb⁹ aliqd cōtra Cæsarē Pōpeio suaserim. Vnū.ne quiquēne iperiū Cæsari progaret:alteꝝ ne pateret fieri:ut absentis eius rō hē ret:quoꝝ si utrūuis psuasissem:ī has miserias nunq̄ icidissem⁹. Queri igit Ci.Pōpeiū nō paruisse suo cōsilio:& ēt ciues: qm̄ satius fuisset iniquā cōditionē pacis accipe:q̄ reip.statū penitus amittere. ℣ In quo:in qua re:& pace cōciliāda tollē daq; discordia. ℣ Obtēperatū:si meis cōciliis Romani paruissent de cōditione pacis. ℣ Aliquā remp. aliquē statū rei: quæ nunc penitus corruit. ℣ Aliquā:alicuius dignitatis:q̄is ēt in qua pacis cōditione aliqd de dignitate reip.& forma esset diminutū:tm̄ id melius erat q̄ nullā penitus reip.dignitatē & formā retinere. Cicero rediēs ex Sicilia:ubi fuerat p, consul:belli ciuilis incēdia repperit. Vñ utriusq; cōcordiā suadebat & eius sn̄ia semp una fuit:pacē quāuis iniquā:ciuili bello sibi uideri pferendā & cōsiliū Pompei derelinquenda Italia uehementer improbauit. Cogitauerat Cicero libellū de concordia componere:sed cum de pace iam desperandum esset:destitit. Itaq; in.vii.lib.epistola.ad Atticum scribit. Demetrii lib.de concordia tibi remisi. ℣ Si nō optimam:si non integræ dignitatis libertatisq;.

Cartha go & numan tia fun dit⁹ de letæ ob eoꝝ cru delitatē

Parta aūt uictoria conseruandi sunt hi:qui non crude les in bello:nec īmanes fuerunt:ut maiores nostri tu sculanos:æquos:uolscos:sabinos:hernicos: in ciuita tem etiam acceperunt. At Carthaginem:& Numātiā funditus sustulerunt:Nollem corinthum:sed credo il los secutos opportunitatem loci maxime ne posset ali quando ad bellum faciendū locus ipse adhortari:mea quidem sententia paci:quæ nihil habitura sit insidiaꝝ semper est consulendum. In quo si mihi obtempera tum esset:& si nō optimam at aliquam rempublicam:

MAT. ¶PARTA aūt uictoria &c̄. De offō loquit q̄ seruari in uictos a uictorib⁹ debet:sunt.n.cōseruādi:q in gerēdo bello crudeles nō fuerūt:sed hūanitate:in captiuos usi sunt:uel qui satis esse duxerūt:si uincerēt a cædib⁹ āt q̄tū fieri potuit ab stinuerūt. ℣ Immanes:plus est īmanitas q̄ crudelitas:excedit.n.hoīum cōsuetudinē & brutoꝝ potius ē. Immanis āt dr̄ qui oīum caret breuitate:& iter hoīes raro exīstit nisi iter barbaros. ℣ Tusculanos:ponit exēpla ueteꝝ romanoꝝ:q ho stib⁹ pepcerūt:qm̄ in gerēdo bello crudeles:aut īmanes nō fuerūt: Tusculū oppidū fuit latii ī Romanæ urbis cōspectu sup albanū aūt collē sitū:author Strabo. Dictatore. Quītio. L. Mālio tusculano approbātib⁹ cīctis ciuitas data ē. scribit hoc Liui⁹ lib. ab urbe cōdita tertio. Æqui uolsci:hernici pplī sunt fuerūt in latio Romæ appositi Sabini trans tyberino icolebāt angustū agrū Stra. eosdē cū samnitib⁹ uult eē cōtra hos pplos multa bella uariis tpib⁹ gessere Romani:author Liui⁹:apud quē ī libris ab urbe cōdita licet cognoscere q̄ta ī uictos usi sint hūanitate:quos ut Sabinos & latinos:ī ciuita tē receperūt. ℣ At Carthaginē & Numātiā &c̄.uterq; pplis crudelissim⁹ ī romanos fuit:iōq; delere utrūq; uoluerūt Sci pio ei⁹ nepos:q Carthaginē tributariā fecerat:eādē penit⁹ euertit. Idē quarto decimo posthoc facim⁹ anno sūmū:ut Flo rus ait Hispaniæ dec⁹ Numātiā sustulit:& cū se & sua ī ignes numātini cōiecissēt de solo noīe ciuitatis triūphauit. ℣ Nol lē eo. Achaiæ caput corīthus fuit & græciæ decus iter duo maria Ioniū & Ægeū q̄si spectaculo posita:ut Florus īqt:hāc añ oppīsserūt romani q̄ ī hostiū numeꝝ referrēt. Critolan⁹ cā belli q libertate romanis data cōtra eos usus est: legatosq; romāos dubiū an & manu:certe oīone uiolauit:Mūmi⁹ deleuit. Nollē īqt corithū subtulissent:qa ut Carthaginenses:& Numātini:crudeles corithii nō fuerūt:& añ sunt oppīssi q̄ hostes iudicati. ℣ Sed credo:excusat pplm Ro.& opportunita te loci adductū dici:ut Corinthū deleret:q̄ ciuitas si staret opportuna nimiū uidebat fore ad īnouādū bellū:q̄ uero situ: & nā loci munita fuerit:& q̄tis abūdās diuitiis oēs declarēt historici:q de ea loquunt:sed ī pmis Strabo. ℣ Mea q.s.&c̄. Si qs īqt qd ego sentiā q̄rat:pax bello pponēda sp est:mō sus̄pecta nō sit:ut Carthaginēsiū hēbat:putabant enī insidiæ subesse. Multi āt ad eā idinabāt:sed senioris Catonis uicit sn̄ia:ut bellū susciperet:& Carthago deleret. ℣ In quo si mi hi esset obtēperatū:sui ipsius exēplo utitur. Bt si mihi obtēperatū inqt fuisset:qm̄ dissentire aperte Cæsar & Pōpeius cœ perunt respublica nō fuisset deleta:Paulo aūt Cicero e Cicilia redierat:& cū oīa cōcussa & pturbata offendisset:de con ciliatione agebat:ut Cæsar Gallia decedēs reliquo dimisso exercitu:cū duabus legionibus apud illyricos alteꝝ expecta ret consulatū:quibus indignante Pōpeio persuasi sunt:beniuoli Cæsaris alterā legionem etiam dimitti:sed āduersante

Qu.L. Mālius tuscula nus.

Lucius Florus ac bello corīthio

Ci.ī li. vii.epi stolaꝝ ad atti cum.

Bella ci uilia quō ce pta sūt.

Lentulo:

Lentulo:iterumq; acclamante Catone falli eos:Põpeium decipi:cõcordiæ finis nullus datus est:author Plutarchus.

¶ CAVTem p sed uictoria parta.i.postq̃ uictoria est acqsita. ¶ Hi sunt cõseruãdi.i.nõ occidẽdi:q non fuerũt crudeles nec imanes.i.feroces ĩ bello ut qui admodũ nr̃i maiores.i.prisci Romani acceperunt ẽt in ciuitatẽ.i.in cõmunionẽ & so/cietatẽ iuris.s.latii:quo dignitates & honores cũ Romãis Romæ petere possent:tusculanos/æquos/uolscos/sabinos/hernicos:omnes illos populos Italiæ. ¶ At pro sed sup.Romani sustulerũt.i.euerterũt:fundit?.i.a fundo Carthaginem in Africa:& Numãtiã ĩ Hispania eo q̃ crudelissime ĩ po.ro.fuerũt scilicet.Nollẽ corithũ sup.euersam aut sublatã a po.ro.i.uellẽ q̃ nõ eẽt sublata uel poti? sic.Sic ego p̃nceps belli fuissem nollẽ corinthũ sup.sustulisse.est enĩ mollis populus non efferus:nec imanis:& plus lr̃is q̃ armis deditus quare Ci.qdẽ nõ deleuisset. ¶ Sed credo ingt aliquos ex Romanis secutos.i.psecutos esse oportunitatẽ loci.i.pp oportunitatẽ loci deleuisse ne ipse locus maxie ad bellũ Romanis inferẽdũ congruus posset adhortari aliq̃ sup.corinthios:ad faciẽdũ bellũ. ¶ Consulendũ.i.puidendũ & ut dicunt fauendũ est semper quidem.i.certe mea shĩa.i.ut ego sentio paci:quæ nihil.i.non aliquid:quæ nõ sit habitura aliquid insidiarum. ¶ In quo.i.in qua re si obtemperatum:ideſt obeditum:ut si dicam & morigeratum esset mihi:nos sup.Romani si non haberemus optimam remp. ¶ At.i.certe uel saltem haberemus aliquam sup.remp.q̃ nunc nulla est:ex quo enim beniuolis parcitum non est oẽs ubi poterant rebellabunt:poterant aũt per bella intestina quæ Cæsar cum Gallis gessit.

ASC.

Bonis aliqua de cĩ nocẽdũ

quæ nunc nulla est haberemus. Et cum his quos ui deuiceris consulendum est: tum hi qui armis positis ad imperatorum fidem confugiunt: quãuis murum aries percusserit: recipiendi sunt. In quo tantopere apud nostros iustitia culta est: ut hi qui ciuitates: aut nationes deuictas bello in fidem cœpissent: earum patroni essent more maiorum. Ac belli quidem æquitas

¶ QVÆ nulla est amissa.s.dignitate & libertate. Appianus lib.ii.bellorũ ciuiliũ sic scribit.Cicero ãt de concordia agẽdũ censebat cõtra dicẽtib? ad oĩa consulibus. ¶ Et cũ his quos ui:aliud p̃ceptũ: ut ẽt in bello hi defendanť:qui depositis armis ad imparorẽ cõfugiũt:ergo nõ mõ post cõsecta bella: sed ẽt in ipso strepitu armorũ & clãgore turbarũ offĩ seruãdũ est. ¶ Positis:depositis armis dantes se imparori:ut illi q in urbibus obsidenť:& oppugnanť admotis iam machinis & tormentis bellicis ad muros deiiciendos. ¶ Aries:erat iſtr̃m bellicũ quo ianuæ quatiunť & muri:de quo dixi apud Papiniũ & Syllium. ¶ Murũ:murus est urbiũ:paries domorũ.i.q̃uis ĩperator cœperit oppugnare muros hostiles:tñ debet suscipere hostes:qui ad illius fidẽ cõfugiunt:& illorũ saluti cõsulere:ne aliqua crudelitas appareat.Plato lib.v.de legibus sic ait. Sed oĩum tam ingrinos:q̃ in ciues peccatorũ maximũ est qd̃ in supplices est cõmissum:deus enĩ custos est quare nullus in supplices sceleratus ipune abibit. ¶ In quo in qua re & officio:quod Romani exercebant erga illos:q ad ipsorũ fidẽ cõfugiebãt:& affert exẽplũ romanorũ in hac re:q erga uictos oẽ gen? humanitatis:& officii exercuerũt:& illorũ p̃ocinium suscipere. ¶ Iustitia culta est:tã iuste se gesserũt. ¶ Vt hi:cõsules:ĩperatores:& duces exercitus. ¶ Patroni:defensores. ¶ More maiorũ:ueterũ romanorũ ĩstituto:ut.s.patrociniũ eorũ susciperẽt:quos uicissent.Vnde Paulus Æmilius:authore Plutar.nõ solũ in uictoria mitem & humanũ se erga macedones p̃buit:sed in oĩ reliqua uita eos tutatus est:& ueluti pro domesticis ac necessariis habuit. ¶ Ac belli qdẽ æqtas affert sũmã eqtatẽ romanorũ q̃ utebanť in bello ĩdicẽdo:armisq; mouẽdis cõtra hostes:ut oĩdat Ci.bella nisi iure suscipi debere:& oĩbus rite pactis:q̃ iustũ bellũ p̃cedere debent:ut.s.res repetanť p fœciales:qbus negatis romano ritu bellũ indicebať. ¶ Belli æquitas:iusta cã & ritus belli indicendi.

PET. MAR.

Plato in li.v. de legi.

¶ QVÆ nunc nulla est:cũ oĩa pturbata sint:& in diuersas factiones ciuitas diuisa.Iã enĩ Iulius fuerat occisus:& bella ciuilia insurgebãt:oĩaq; ad ĩteritũ spectabãt amissa ergo est respu. ¶ Et cũ iis &c̃.dandã dicit ueniã iis esse:q arma deposuerũt:& se uictoris fidei dediderũt ẽt si pene euersis ipsorũ mœnibus uel inuiti iãiam in ditionẽ hostiũ uẽturi essent. ¶ Iis quos ui deuiceris:si mõ crudeles ipsi & imanes in gerẽdo bello nõ fuerũt. ¶ Armis positis:q obsidenť:& cum uideant se diutius tolerare obsidionẽ nõ posse:aut hostib? resistere sese hostiũ ĩpatoris fidei dedunt. ¶ Quãuis murum aries pcusserit:q̃uis iãiã mœnia euertẽda sint.Bellicũ instr̃m aries est. Trabes duæ cõnexis capitib?& ære munitis qbo ipactis muros demoliebanť.Et qm̃ capite feriebat aries uocabať.Nã id aĩal capite ferit:uñ arietare uerbũ.Virg. Arietat in portas.Lucanus his aries actus disperget saxa lacertis. Eauũ bellicũ uocabãt pri?.Epeus apud Troiã iuenit:& Troia p arietẽ capta est:in fictũ equo ligneo deceptos troianos. ¶ In quo tantope. Adeo ingt in hac re humanos extitisse ueteres.Romanos:ut nõ solũ in fide recepint deuictas nationes ac ciuitates:q̃ se illis dediderũt:sed ẽt patroni earũ Romæ postea semp fuerint:ut Curius & Fabritius Samnitũ:patronus dr̃ q defendit alterũ in iudicio:& q ibecillioꝝ curã gerit:eisq; præsidio est. ¶ Ciuitates & nationes non sunt idẽ.Nã possunt multæ esse eiusdẽ nationis hoc est gẽtis & linguæ ciuitates.Põpeius in clientelã tigranẽ armeniæ:& deiotarũ cappadociæ reges accepit & oẽs oriẽtales pplos quos subegerat. ¶ Ac belli qdẽ &c̃.Nullũ iustũ bellũ eẽ dic̃ nisi qd̃ aut p reb? repetitis gerit ac nõ redditis:aut denũciatũ indictũq; fuerit.Prim? Ancus Marti? res bellicas cerimonias pdidit:& ut nõ gererenť solũ:sed ẽt idicerenť aliquo ritu bella instituit.Ius uero qd̃ fœciales habuerũt ab antiq̃ gẽte æqculis descripsit:quo res repetebanť.Legatus ad fines eorũ ueniebat:uñ res repetebanť:q̃ si nõ debebanť diebus tribus & triginta:tot.n.solẽnes erant bellũ indicebat.Quibus aũt uerbis uteret cũ repetens tũ bellũ indicẽs feri.Liui? li.i.ab urbe cõdita:idẽ ait fœcialẽ hastã ferratã aut sanguineã p̃ustã ad eorũ fines ferre qb? bellũ indicebať:& nõ minus tribus p̃ntibus puberibus dicto solẽni carmine in fines emittere solitum:& qm̃ clara uoce iubebať tũ in repetẽdo ablata:tũ in bello indicẽdo clarigato ea solẽnitas appellabať:hãc romanorũ cõsuetudinem Vir.tetigit dicẽs:sic ait:& torãns iaculũ dimittit in auras:principiũ pugnæ socii clamore sequũtur:fœciales ergo partes erant ut publicæ fidei iter pplos p̃esset:neq; iustũ fore bellũ credebať:nisi p fœcialẽ fuissẽt idictũ. Cum uero pugnare desitũ erat fœderib? fides pacis cõstituebať:q̃ fœdera aliq̃ fidera appellata sunt ab Ennio:q d̃ fidei faciũdæ cã introducta sunt.M.Varro testis est.Qui fœcialẽ ip̃m a fide & faciẽdo dictum existimat:p̃ patrat? a.M.Valerio fœciali primum p̃ditus est Sp.fusius bello:quod Tullus rex cum priscis latinis gessit eo fœcialis utebatur ministro & socio in feriendis fœderibus & a patrando hoc est sanciendo fœdera nomẽ accepit:author Li.lib.i.ab urbe condita.

FRAN MAT.

A ries bellicũ instr̃m

Fœcialis hasta ferrata & sanguinea Livius

¶ ET Cum sup.ita sit:q̃ consulendum est.i.oportet puidere & fauere his quos tu diuixeris.i.superuixeris:ut.i.uiolẽtia armorum tum.i.multo euidentius hi qui confugiunt ad fidem imperatorum:& hoc armis suis positis.i.depositis:& reiectis:recipiendi sunt supple in gratiam:q̃uis aries.i.machina bellica admodum arietis facta pcusserit murum supple oppidi eorũ:hoc est licet uero simile sit q̃ metu se dederint. ¶ In quo.i.in qua re iustitia est culta tempore.i.tanta diligentia apud nostros.i.apud Romanos priscos:ut qui cœpissent.i.accepissent in fidem ciuitates:aut nationes deuictas bello:essent more maiorum.i.ut maiores eorũ consuluerunt:patroni.i.defensores earum sup.ciuitatum:aut nationũ. ¶ Ac pro & quidem:ideſt certe æquitas belli ideſt quæ debeat seruari in bello.

ASC.

PET. MAR. Ancus martiuſ nepos nūmæ pōpilii Liuius in lib. i.

¶PR Æſcripta: diligēter & accurate ſcripta. Ancus Martiꝰ nepos Nūmæ Pompilii ex filia: bellicas cerimonias inſtituit: ut non ſolū gererent bella: ſed et idicerent aliquo ritu. Ius ab æqcolis antica gēte acceptum deſcripſit qd poſtea fœciales habuerūt quo res repetebant: & pr̄ patratus ex ordine fœcialiū erat dict⁹ a patrādo fœdere: & cū fœciali legato res repetitū ibat offīnq; ipſi⁹ erat in ſanciēdis fœderib⁹. Fœciales ad illatores iniuriaꝝ ibāt & bellū idicebāt. Vn⁹ fœcialium ſacris ueſtib⁹ ornat⁹ res repetitū ibat: & ubi ad fines ueniebat: uñ res repetebant: capite uelato uelamine laneo audi Iuppiter dicebat audite fines cuiuſcūq; gētis ſunt. Numina audiāt fas uerbiſq; meis fides ſit: ide poſtulata pagebat Ioue teſtē iuocādo peractoq; ritu: q ē apud Liui. lib. i. bellū idicebat. Inde haſtā ferratā ſanguineā p̄ſtam i agrū hoſtilē iaciebat dicēs: bellū idico facioq; unde fœcialis denoiaī. Var. tñ dic̄ fœciales dictos fide publica: cui p̄rāt: & ſedādis cōtrouerſiis: nec añ licebat gerere bellū q̄ fœciales iſſent res repetitū: ut expirent au uerbis poſſet diſcordia dirimi: & tolli.

Statius

Hoc mō a priſcis Romanis res repetebant: & bellū idicebaī quē poſteri ſuauerūt. Vetātib⁹ fœcialibus nulli fas erat arma capere. ℣ Ab his initiū belli iure atq; religiōe ſtatuebaī: poſtea aucto ipio cū nimiū hoſtes ab urbe diſtarēt: ut non facile ad illoꝝ fines iri poſſet: fœcialis & ēt p̄tores iaciebant haſtā ſupra Colūnellā: q̄ erat Romæ i capite circi maximi ante tēplū Bellonæ: & ita nō neglecto penit⁹ priſco ritu bellū idicebaī: ad quē Papini⁹ alludēs in thebaide fingit: Bellonā itorſiſſe haſtā ex Lariſſa arce argiua i fines Boetioꝝ qb⁹ argiui pabāt bellū. Ita. n. canit. Prīa māu rutilā de uertice lariſſeo. Cūdit Bellōa facē: dextraq; trabē Haſtā itorſit agēs liq̄do: q̄ ſtridula cœlo fugit: & adūſæ celſo ſtetit ageī circes. ℣ Ex. q. ob ſi: ga p̄ſcripta erat æqtas belli. ℣ Denūciatū: itelligit ſimplī ſine aliq̄ ſolēnitate. ℣ Indictū: ſolēnitate q̄dā & ritu fœcialiū i bello idicēdo: & affert exēplū. C. Cēſorii: c⁹ fili⁹ militabat ſub Pōpilio i macedōia: ut cognoſcaī q̄ta obſuatio erat ap ātiquos: & cura circa ius belli: & adūſus hoſtes. ℣ Pōpili⁹ i. ſi hiſtoria iplicita uī. Plu. n. dic̄ filiū Cat. militaſſe i Macedōia: ſub Pau. Æmilio: & fortitudinis laudē meruiſſe cū enſe quē amiſerat: e mediis hoſtib⁹ recupauit mirātib⁹ cūctis ai magnitudinē: atq; ōſtātiā: & Ci.

Au. G. Formulari ſacri militaris

dic̄ militaſſe ſub Pōpi. ℣ Tyro: nouus miles militiæ ſacro: formulā ſacri militaris Au. Gel. repetit p̄ſcriptā a Cincio i li. de re militari: q̄ talis ē. In magīratu. C. Lælii. C. Filii. cōſ. L. Cornelii. P. Filii ōſulis i exercitu decēq; milib⁹ paſſuū ppe futuꝝ nō facias dolo malo: ſolus neq; cū plib⁹: pluris nūmo argēteo i dies ſingulos extraq; haſta: haſtile: ligna. pabulū: uitē: faculā ſigd ubi iueneris: ſuſtuleriſue: qd tuū nō erit: qd pluris nūmo argēteo erit: uti iu ad. C. Læliū. C. filiū cōſulē L. ue Cornelīū. P. Filiū cōſ. ſiue ad quē uter eoꝝ iuſſerit: pferes. Aut p̄fitebere i triduo p̄xio qcqd iueneris: ſuſtuleriſue dolo malo. Aut dño ſuo cuiū id cēſebis eē reddes: uti qd rectū factū eē uoles. ℣ Secūdo ſacramento: ut iterum iuramento: ipſum aſtringeret: qm̄ erat a militia dimiſſus: & ſic non poterat iure pugnare cum hoſte. cum non eſſet miles: qm̄ dimiſſus fuerat cum ea legione: quam Pompilius dimiſit: qm̄ eam alere non poſſet.

FRAN MAT.

¶DEnūciatū p fœciales qm̄ ablata repetebat. ℣ Indictū: qm̄ trib⁹ & .xxx. dieb⁹ res repetitæ nō reddebāt & haſtā i fines eoꝝ a qb⁹ repetierat fœcialis iecerat Pōpili⁹ exēplū ex quo oñdit q̄ta diligētia ueteres rōani belli iura ſuauerūt: q ne militare qdē illū poſſe uoluerūt: & cū hoſte pugnare q̄ militiæ ſacro obligat⁹ nō eēt. Milites iurati dicebāt: quos iterrogabat examinabatq; ipator: ii p Geniū ipſi⁹ & p Ioue iurabāt q⁹ mortē reip. cā nō euitarēt: author Vegeti⁹ lib. de re militari: & qm̄ ſinguli iurabāt oīa ſe p rep. eē facturos: neq; diſceſſuros: niſi cōpletis ſtipēdiis hoc ē. xxy. annis ñ militia ltia & ſacrm appellabaī de q̄ Vir. ait moris rōani haud ignarus fas mihi graiorꝝ ſacrata reſoluere iura ſacro q̄tuor modis ſolue banī milites: ut digeſtis diſcim⁹ li. iii. titulo de iis q notanī iſamia. Aut. n. erat hōeſta miſſio: q emētis ſtipēdiis: uel añ ab ipatore idulgebaī: aut cauſaria: q pp ualitudinē a militiæ laborib⁹ ſoluebat: aut ignominioſa: & ñ qdē miſſio erat toties quoties iis q mittebat adiiciebat noīatim ignominiæ cā ſe mittere: ſp āt adiiciēdū erat cur miles mitteret: ſed & ſi eū exauthoraſſet. i. inſignia militaria detraxiſſet iter īfames erat: licet nō addidiſſet ignominiæ cā ſe eū exauthoraſſe q̄rtū genus miſſionis erat: ſiqs euitādoꝝ nūeꝝ cā militiā ſubiiſſet: & ñ miſſio exiſtimatione nō lædebat. Nō ſolū āt un⁹ miles dimittebaī aliq̄ ſupi⁹ dcā cā: ſed ēt q exercitui p̄eſſet: exercitui āt p̄eeſſe dī q nō unā cohortē: nec unā alā: ſed multos militū numeros: & legionē ul legiōes cū ſuis auxiliis ſibi ab ipatoī cōmiſſas regit: author Vlpia. Sæpe legiōes dimittebāt: ut ſūptus reip. remitteret: cū neceſſaria illa nō uideret. Qua cā Pōpili⁹ legionē demiſiſſe creditī: dicta legio ē q⁹ milites: q i ea erāt delecti eēnt. Cōtinebat a principio ſex milia peditū & q̄ngētos æqtes poſtea uariat⁹ ē nūerus. Cōtigit āt hoc qd Ci. ſcri.

Vulpianus Caius Pōpili⁹ a gallis obſeſſus.

bello qd geſtū eſt ōtra Gallos iſubres & ligures: pauloañ bellū macedonicū. Quo. C. Pōpili⁹ a Gallis obſeſſus cōfugeī nullo mō poſſet: i collocutionē cū ducib⁹ hoſtiū uenit: & ita diſceſſit: ut ipedimēta relinq̄ret: & exercitū duceret: hic ē Pōpili⁹: q miſſus legat⁹ antiochū ſyriæ regē de quo Ptolomæ⁹: & Cleopatra ægypti reges uexabaī. Cū monuiſſet: ut a ſocii regis abſtineret iniuria: & auditis mādatis cōſyderatuꝝ ſe ille qd faciūdū eēt uirga regē circūſcripſit iuſſitq; añq circulo excederet rñſum dare: q̄ aſperitate effecit: ut Antiochus bellū omitteret. Idē iuriatū uiꝝ callidītatis acerriæ q ex uenatore latro ex latrōe dux atq; ipator fact⁹ eſt p fraudē i hiſpāia opp̄ſſit. ℣ Impator i iſubria ōtra ligures & gallos iſubres ℣ Tyro: nouus miles. ℣ In ex. Pōpilii: fuit hic Catonis ſenioris filī⁹ corpe: natura molliore: & min⁹ laborib⁹ ſufficiēte. Qui tñ id ſtudio: & induſtria cōſecutus eſt: ut nō mediocriter i re militari ſtrēnu⁹ cēt: author Plutar. In Catōis ſenioris uita. ℣ Scdo ſa. Erat. n. a prīo ſolutus: dimiſſa legione in q̄ militabat: nec militare iure poterat: niſi iteꝝ ſacro obligaretur.

ASC. Lex fœcialis.

¶PER ſcripta ē ſanctiſſime i iure fœciali ppli⁹ ro. qd ius p fœciales. i. fœderis & belli paratores ſeruabaī. ℣ Ex quo. ſ. iure fœciali pōt intelligi nullū bellū eē iniuſtū: niſi qd geraī aut reb⁹ petitis (fœciales enim res iniuſte ablatas prius repetebāt) q̄s ſi bōa uenia ipetraī nō poterāt bellū idicebāt: & iō dic̄: aut q⁹ ſit denūciatū & idictū añ ſup. q̄ geraī. ℣ Pōpili⁹ iperator. i. p̄nceps exercit⁹ Romani tenebat p̄uīcīā. i. regionē p̄us a Romanis deuictā: aut porro. i. lōge a Romanis: uitā. ſ. macedoniā: in cuius Pōpilii exercitu fili⁹ Catonis Cēſorii. ſ. militabat. i. militiā exercebat exiſtens. ℣ Tyro. i. nou⁹ miles. ℣ Aūt pro ſed: cū uideret ſup. utile eē Pōpilio dimittere unā legionē. i. tantā partē exercitus: dimiſit quoq;. i. etiā filiū Catonis: q militabat eadē legione. ſ. demiſſa. ℣ Sed cū filius: ſcilicet Catonis māſiſſet in exercitu amore pugnādi. Cato ſcripſit ad Pōpiliū ut ſi pateret eū manere i exercitu: obligaret. i. aſtringeret eum ſecūdo ſacro. i. iuramēto militiæ: quo. ſ. p dimiſſionē erat abſolutus: q̄a nō poterat pugnare iure. i. iuſte: & legitime cum hoſte: & hoc priore ſacro amiſſo.

℣ Adeo:

¶ADEO:intñ obſeruabañ cerimoniæ:& ritus bellãdi.℣Obſeruatio.ſ.legum oſuetudinum:& diſciplinæ ueteris in bello.℣Catonis ſenis:ad dr̃iam Catonis iunioris:q uticẽſis cognoĩatus eſt.℣A cõſule.Põpilio.℣Bello pſico:qd̃ gerebaṫ otra pſem regẽ macedoniæ.℣Ius eſſe:iure licere.℣Miles ſcriptus in militia:& q nõ dedit nomẽ:& militiæ ſacramẽto ſe nõ obligauit.℣Eqdẽ illud eſt:Probat ẽt Ci.romanoꝝ ætatẽ:& lenitatẽ erga hoſtes.℣Aĩaduerto:uideo:& oſidero.℣Proprio noĩe.i.is ꝓprie dicebaṫ/perduellis/apud antiquos:q nũc dr̃ hoſtis:& pduellis etiã is dicebaṫ:q p ſeditionẽ iterfeciſſet ciuẽ Ro.aut arma mouiſſet:& etiã is:q cõmiſiſſet crimẽ læſæ maieſtatis.℣Vñ Cæſar(authore Trãquillo)ſubornauit unũ q.C.Rabirio pduellionis diẽ diceret:quo adiutore ſenatus coercuerat ſeditioſum Saturninũ in tribunatu:quo uiolato crimen læſæ maieſtatis cõmittiṫ.Varro ait.Multa alia aliq̃ nũc oñdũt:aliud añ ſignificabant:ut hoſtis:nũ tũ eo uerbo dicebãt pegrinũ:qui ſuis legibus uteret:nũc ĩqt eum dicũt:quẽ tũc dicebãt pduellẽ: Pompeius ait:hoſtis apud antiquos pegrinus dicebaṫ:mõ dr̃ hoſtis ꝓ pduellione.Hoſtis eſt gñalis:& publicus ĩimicus uero priuatus.Vñ dicit iuriſcõſul.Hoſtes ſunt qbus publice bellum decerniṫ:cæteri latrones ſunt aut põdones.℣Lenitate uerbi:miti ſignificatione:nã dicebaṫ mitiore noĩe hoſtis ille:q eſſet pduellis:uñ noĩs lenitate aſperitatẽ rei mitigabãt.℣Triſtitiã:aſperitatẽ.℣Quẽ nũc peregrinũ:q iure populi Ro.nõ uereṫ:& pegrinus uocaṫ:q in ciuitate ſua nõ eſt:uel q nõ eſt oriũdus ex nr̃a ciuitate:apd̃ antiquos is appellabaṫ:q alienus eſſet a po.Ro.Ambroſius ait.Aduerſarios molli appellatione noiabãt:& peregrinos uocabãt:hoſtes.n.antiquo ritu pegrini dicebañ.Hæbrei appellãt aduerſarios alophilos.i.alienigenas.Paulus iuriſcon.ait.Quos

Adeo ſumma erat obſeruatio in bello mouendo.Marci qdẽ Catonis ſenis ẽ epiſtola ad.M.filiũ in q̃ ſcripſit ſe audiſſe eũ miſſum factuu eſſe a cõſule:cũ ĩ Macedonia bello pſico miles eẽt.Monet igiṫ vt caueat ne p̃liũ ineat.Negat.n.ius eẽ q miles nõ ſit:pugnare cũ hoſte.Eqdẽ illd̃ ẽt aĩaduerto:qd̃q ꝓprio noĩe pduellis eẽt is hoſtis uocareṫ lenitate uerbi triſtitiã rei mitigãte.Hoſtis.n.apud maiores nr̃os is dicebaṫ: quem nũc peregrinũ dicimus.Indicãt.xii.tabulæ:aut ſtatutus dies cũ hoſte.Itemq; aduerſus hoſtem æterna authoritas:quid ad hãc mãſuetudinem addi poteſt: eum cum quo bella geras tam molli nomine appellare:quamq̃ id nomẽ durius efficit tam uetuſtas:a peregrino.n.receſſit: & ꝓprie in eo:qui contra ferret arma remanſit.

PET. MAR. Obſuatio

Catoſe nex dr̃ cã dr̃iæ Perduellis

Varro

Hoſtis

Ambr.

Plautus

Status

Æterna authoritas

Phauorinus

Apollinaris

¶MARCI quidem Catonis &c̃.Aliud exemplum eiuſdem Catonis.Cum miſſus fuiſſet filius iterum bello macedonico:quod geſtum eſt contra Perſem Philippi filium:de quo uicto:& in Samothracia inſula compræhenſo.L.Paulus Æmilius triumphauit:bello autem perſico id egregie factum Catonis filii celebraṫ.Quod cum pugio ictu reiectus ex ſudore manu excidiſſet:mœrore affectus cum familiaribus:& contubernalibus:in confertiſſimos hoſtes ſe coniecit: & magna dimicatione:magnaq; ui:nudato loco inter armorum:& cadauerum:quæ utrinq; ceciderant:aceruum pugionem inuenit.Quod cum paulus aĩaduertiſſet:magnopere delectatus eſt.Cato autẽ epiſtola laudauit.Nupſit huic adoleſcenti tertia Pauli Æmilii filia Scipionis poſterioris ſoror(author Plutarchus).Senẽ dixit Catonem ꝓpter iuniorem:q uticẽſis cognominatus eſt.℣A conſule.Paulo Æmilio cuius nondũ gener erat Marcus.℣Qui miles nõ ſit:nõ enim miles eſſe intelligitur:qui miſſus factus eſt.℣Equidem & illud &c̃.Quanta in gerendis bellis lenitate maiores uterentur ipſis oſtendit appellationibus.Nam perduellem:quod aſperum nomen uidebatur:hoſtem quod mite erat nomen uocari uoluerunt.Hoc idem Varro ſcribit dicens multa uerba aliud nunc oſtendunt:aliud ante ſignificabant:ut hoſtis.Nãtum eo uerbo dicebant peregrinum:qui ſuis legibus uteretur.Nunc dicunt eum:quem tunc dicebant perduellem.Duellum enim ſignificat bellum:qꝝ a duabus partibus de uictoria contendentibus dimicatur:& inde perduellis uel perduellio.Qui pertinaciter retinet bellum.℣Durius efficit uetuſtas:ideſt longi temporis uſus.℣A peregrino:a peregrini ſignificatione:non enim amplius peregrinum ſignificat.

FRAN MAT. Tertia filii pauli ẽmilii nupſtifilii Catonis Perduellis Peregrinus Hoſtis Duellũ

¶TADEO.i.intñ erat ſumma obſeruatio in bello mouendo:ut.ſ.nullus moueret:niſi iuratus.℣Epiſtola Marci Catonis:qdem.i.certe:ſenis.i.prioris.ſ.cenſorii non uticẽſis eſt.i.extra ad filium:in qua ſcripſit ſe audiſſe eum.ſ.filium ſuum eſſe factũ miſſum.i.dimiſſum eſſe a cõſule cũ eſſet miles.i.cum militaret in macedonia:bello pſico.i.tpe belli pſici.℣Igitur quia audiuerat eum miſſum factũ monet ut caueat ne ineat p̃liũ.℣Negat.n.ius eſſe eũ ſup.pugnare cũ hoſte:q non

ASCẽ.

sit miles.i.sacro militari astrictus. ℣ Eqdē.i.ego qdē hoc est certe aīaduerto.i.ꝺsidero ēt illud.s.qꝺ is:q eēt ꝓpo noīe ꝓduellis.s.qcūqꝫ duellū faceret.i.publicꝰ inimicus uocareī hostis.i.externus & pegrinꝰ:qa tūc hostis dicebaī: alienigena aut externus. Vñ subdit author:& hoc dico lenitate.i.mititate:& mollicie uerbi.i.uocabuli mitigantē tristitiā.i.īmitatem rei.s.hostilitatis:& inimicitiaꝝ capitalium. Enī ꝓ qa is dicebaī apud maiores nr̄os hostis:quē nos dicimus nunc peregrinū. ℣ Duodecī tabulæ.i.leges.xii.tabu.īdicāt.i.demōstrāt sup.qꝺ dcm̄ est:qa in illis iuenīt:aut dies status.i. ꝺstitutus cū hoste(q sup.nō posset ꝺstitui cū publico inimico.s.ꝓduelli:quē nūc hostē dicimus. Itēqꝫ iuenīt sup.ī illis:ēterna autho/ritas:aduersus.i.erga hostē.i.pegrinū nō ꝓduellē. Qui pōt ad hāc māsuetudinē.s.appellare eū cū quo geras bello tam molli.i.leui noīe.i.noīando.s.eū hostē.i.pegrinū.q.d.nihil q̄q̄:uetustas.i.inueterata ꝺsuetudo efficit.i.nomē.s. hostis. ℣ Durius:recessit.n.a peregrino.i.non amplius tribuīt pegrino & remansit ꝓprie in eo qui contra ferret arma.

PET. MAR.

CVm uero de impio. Proposuit duo gña de/certandi:unū ꝓ disceptationē:alterꝫ ꝓ uim: postq̄ de ꝓmo disseruit:& iustis cāusis bel/loꝝ atqꝫ officiis:trāsit ad alterꝫ:qꝺ fit armis:& ui: ipmqꝫ diuidit in duas ptes. Nā de uita:cū hostē nō mō eiicere:sed ēt trucidare conamur. Et hæc ps ꝓ/ceptoꝝ nō solū ad singulos hoīes:sed ēt ad publicā disciplinā ptinet. Et docet Ci.monetqꝫ ēt ī hoc gñe belli dēre inesse iustas belli cās:& distinguēdas esse hostiū gña:& ita pugnādū:ut res rōne postulat:qm̄ nō cū oi gñe hostiū eodē mō & aīo dimicandū est.

Pugnā/dū eē ut res rōe postu/lat

℣ De ipio.i.qm̄ bellū iferī ꝓ ipio ampliādo:& glia cōpanda:q̄ est ꝺsentiēs laus bonoꝝ icorrupta uox bn̄ iudicātiū ꝺ excellēti uirtute. ℣ Oportet subesse:nēcē ut subsint:& īsint eedē cāę:q̄s dixi.i.rōnes qbꝰ iducti id facimꝰ ut.s.sine iniuria in pace uiuaī:& qꝫ bellū īdicaī ꝓ fœciales:& aīi denūcieī:& qꝫ res ꝑpus repetanī:si posset uerboꝝ disce/ptatiōe res sedari:q̄ ꝓpria est hoīs:beluæ.n.uim amāt:& nos nō ad bella:sed ad pacē:& ꝺcordiā nati sumus. ℣ Sed ea bel.ꝓcipit nūc quo aīo gerēda sint ea bella:qbꝰ gloria q̄rīt:nō āt euersio aliorꝝ fundit. ℣ Minꝰ acer.mīori sęuitia:& acer bitate:q̄ ea bella qbꝰ ꝓ capite dimicaī. ℣ Vt.n.silitudinē accipit a singuloꝝ hoium ꝺtētiōibꝰ ciuilibꝰ:in qbꝰ nō tractant arma:& monet idē fere ꝑuādū esse in publicis certaminibꝰ cū hoste:ut posit illoꝝ atrocitas:aut lenitas quēadmodū cer/taī iter ciues ī ꝓuatis rebꝰ:ut res de q̄ ꝺtēdit:regrīt & ꝑsona. ℣ Ciuilr:in ꝓuatis negociis ciuiū.i.ī ciuitate iter ipos ciues. ℣ Alr:alio aīo. ℣ Inimicꝰ:si est nobis aīo nō amico:sed odio hēt. ℣ Cōpetitor:in aliquo magr̄atu.i.si petit eūdē magr̄a tū quē nos petimus. ℣ Cū al.cōpetitore. ℣ Honoris:q̄tū ad magr̄atū q̄ petīt. ℣ Et dī.gloriæ q̄ ex ipso magr̄atu sequīt. ℣ Cū al.inimico. ℣ Capitis:uitę qa inimicus cupit alterī mortē:& famā inimico suo erīpe:cuius amissio magna iactura est:melꝰ.n.est nomē bonū q̄ diuitię multæ:& q nitīt erīpe nomē & dignitatē:acerrimus est inimicus:q̄ꝓ fama negligi nō debet:qm̄ ipsam negligē crudelitas ē. Et affert Ci.exēplū illoꝝ:qbꝰ cū de capite dimicatū est a Ro. Pla.in.v.de rep. loquēs de disciplīa militari dīc. Sordidū est spoliare cadauer:hostēqꝫ putare mortui corpus:quotiēs greci ꝺtra barbaros uel barbari ꝺtra græcos pugnabūt bellū gerere asserem⁹:& hostes eē nā:& has inimicitias bellū uocabim⁹: qm̄ uero græci cū græcis pugnabūt:dicem⁹ eos natura qdē amicos esse:morbo aūt laborare in hoc græcia:& seditionibus agita/ri:& seditionē has inimicitias appellabim⁹. Nr̄i exercitus neminē græcū facere seruū debēt:sed & græcis aliis consule/re potius:ut ipsi ab hoc caueant:nā ita facilius:ac fortius ꝺtra barbaros īsurgēt:& a se inuicem abstinebunt.

Melꝰ ē bonum nomē q̄ diuitiæ multæ Plato

FRAN MAT.

CVm uero de impio:dixit de bello gerēdo qm̄ iusta mouemur cā. Nūc de suscipiēdo bello ꝑcipit:qm̄ nulla ꝑcessit i/iuria:sed possit ne suscipi nulla ꝑcedēte cā q̄rī. Arist.i.politicoꝝ:duꝝ & iniustū inqt eē hoīes quos nā liberos ge/nuit armis subigere:& ut īpio uīo par eāt cogere. Nihil.n.magis īdignū:& iniustū esse: q̄ ex aliorꝝ iactura uelle locupletari. Q ꝺ & iure cōsulti usurpare solēt:ex quo nō uideī suscipiēdū bellū:nisi cā iusta ꝑcesserit. Idē tm̄ Aristo. posse bellū suscipi qbus ꝺ ꝑbat rōnibꝰ:asserēs multos eē fuiles hoīes:sic nā genitos:ut dignioribus subesse debeāt. Q ꝺ si ali qm̄ recusauerit nō īdignū uideri eos armis cōpelli:& iustū esse:ut parere cogant. Alia rō est qꝫ debet dignitatē suā auge re qsqs sibi uirtutis ꝺscius ꝓpatū affectat:& ad īpandū natus eē uideī:ut cogere possit iferiores sibi parere:ita tm̄ ut ip se bn̄ impando humanę ꝺsulat societati:licet ergo de ipio decertare cū iis:quos minus dignos existimes:ēt si nulla iniu/ria facta fit:sed hoc supius reꝑhēdit Cic.cū dixit illud molestū uideī maximis aīs splēdidissimisqꝫ īgeniis plærunqꝫ exi/stūt:honoris ipii:potētiæ/gloriæ/cupiditates. Et ꝓpterea cauēdū negꝺ in eo gñe peccet. Illud itaqꝫ itelligēdū Ciceronē uoluisse:ut q ꝓ gloria:& ipio bellū gerere desiderāt:iustā cām habeāt uel saltē denūciēt anteq̄ iferant:& a fraude absti/neāt. ℣ De ipio:cū nulla facta iniuria est:& id agit uter icipet:& supior sit. Cuius modi cū Romanis finitimi ppli bella gesserūt:ut latini & tusci. ℣ Glia:ut tm̄ laudenī:q uicerit. ℣ Cās easdē:nullū bellū supius dixit iustū eē:nisi qꝺ aut reb⁹ repetitis gerīt aut denūciatū antea sit:& īdictū. ℣ Sed ea bella:minus dicit aspere gerēda bella:quæ ꝓ glia gerunī:non ut sit:& uiuat:sed ut impet. ℣ Vt.n.&c̄. Id ait in bellis ꝑuari debere:qꝺ & in ciuitatibus custodīt:ut aliter pugneī cū iis q de ipio certāt:alr cū iis q̄ de uita:sic̄ ciuis alr certat cū inimico:alr cū cōpetitore:q eūdē petit magr̄atū:cū hoc.n.de honor cū pore:de capite certamē est. Quot annis āt cū cādidati in martiū cāpū die comitioꝝ descēdebāt certare iter se cōpetito/res solebāt(ut aꝑ Liuiū:& alios Romanæ historiæ scriptores legimus). ℣ Capitis uitæ. Simr̄.n.& uita ꝑuanī uicti & fa/ma. Crederunī.n.fuisse minꝰ in re gerēda prudētes aut cā pugnasse iniustiore:hoīes.n.ex euētu res plærūqꝫ iudicāt.

Iustā in ei gñe belli cāz eē q̄ren dam

ASCē.

CVm uero &c̄. Docet aliter pugnādum esse ubi certaī uter uiuat:qꝫ ubi ꝺtendit uter regnet:interdū enim hostes nō uitā sed impium expetūt:ut ꝓbat exēplo Pyrrhi regis epirotaꝝ:cuius liberalē īniam ex uersibus Ennianis affert Cicero ꝓ qbus sciet lector antiqtatem quæ in eis est:nō Ciceroni ascribēdam eē:q eos fideī citat:sed En/nio authori:multū enim refert an nostra an aliorꝝ uerboꝝ ponamus. Ponīt aūt hic mi pro mihi:& dederitis pe.longa:& uelit ultima lōga:& uolētibus ultima breui:licet sequaī cōsonans:quia liquescit more antiquo. Ordo est. Vero pro sed cū.i.qñ decertaī de impio.i.utrū impet & gloria quærīt bello:tūc sup.oportet tm̄ subesse oīno easdē cās quas dixi paulo ante esse iustas cās belloꝝ:ut.s. fiant bella eo aīo:ut in pace sine iniuria uiuaī:& ut prius indicanī:& denūcianī per fœ/ciales hoc est qꝫ aliter sine iniuria uiui non possit. ℣ Sed ea bella quibus gloria impii est ꝓposita.i.q̄si merces:& finis cō/stituta sunt gerenda nimis acerbe q̄ sup.ea in qbus de uita ꝺtendit. ℣ Enim pro qa:ut.i.quēadmodum:quum.i.qñ nos ꝺtendimus ciuiliter.i.in foro iudiciali cū ciuibus ꝺtēdimus sup.aliter si sup.colligaī nr̄ est inimicus.i.accusator criminis: & aliter si sup.est cōpetitor.i.eiusdē dignitatis:aut magr̄atus petitor:qa sup.certamē honoris & dignitatis.i.de honore & dignitate est:cū altero.s.cū cōpetitore:& sup.certamē capitis.i.uitæ & famę est cū altero.i.cū inimico.

℣ SIC:

¶SIC:eodē mō pari ſilitudīe & gñe ꝺtētōis diūſo. ⁊ Celtiberis:Numātinis:q ī celtiberia ſt:& hñt mores efferatos:& p.xx.ānos cū rōanis pugnarūt ꝺ capite/& uita:quos tā dē Scipio attriuit. Celtiberi ſt ppli hiſpāiæ accolētes iberꝝ fluuiū ex celtis pplis gallię originē hūerūt:uñ Luc.pfugiq; a ſede uetuſta:gallorꝝ celte miſcētes nomē iberis. ⁊ Cū cym.pplis dētib⁹ Mari⁹ arpinas occurrit:& eos fugauit/ceciditq;:nā cymbrorꝝ.c.xl.milia deſiderata ſt:& capta.xl.mil.de cymbris Mari⁹ dariſſimū reportauit triūphū. Et iura belli poterāt uideri:cū qb⁹ certamē ē:ut cū inimicis:cū āt ipiū qrerēt:uideant cōpetitores. Iō nō ꝺſtituit Ci.ipos fuiſſe hñdos oīno inimicos:aut cōpetitores:qm nō ſuarūt iura belli:q ſuāda ſt:cū de ipio:nō āt de uita dimicaſ. Sed planū ē Carthaginēſes ꝺ ipio certaſſe cū rōanis:q; uis fœdera uiolauerīt:& Hāni.crudelior fuerit:q; uis belli:quo ipiū qrīt:& gloriā reqrebat. Sex fuerūt fœdera(ut author ē Polybi⁹)īter rōanos & carthaginēſes ſcripta ī eneis tubul:& ſuata in tēplo Iouis capitoli. Primū fuit p⁹ exactos reges. Bruto & publicola ꝯſ. Itē duo alia añ p̄mū bellū punicū. Quartū pacto p̄mo bello pūico:q ꝺ Hamilcar pr̄ Hāni.le gat⁹ Carthaginēſiū cū Luctatio ꝯſule pcuſſit. Quītū fuit poſt illud Luctatii Sextū cū Haſdrubale gño Hamilcaris rē in Hiſpāia gerēte:ut t̄mín⁹ ipii eēt amnis Iberus. Sagūtinis mediis īter ipia duorꝝ pplorꝝ libertas ſuareť:hoc fœdus Hānibal rupit:& ſolo æq̄ta Sagūto Italiā iuaſit:q̄ p tot ānos ſūma crudelitate lacerauit. Hæc fuerūt fœdera añ ſm bellū punicū. ⁊ Crudelis Hā.nā ī eo erat pfidia pluſq̄ punica:īhūana crudelitas:nullꝰ deī met⁹:& īgēs ſitis hūani ſanguis. De Hāni.fœlicitate dixi ī cōmētariis Syllii. ⁊ Reliq:latini/ſabini/ſamnites/Pyrrh⁹. ⁊ Iuſtiores:q̄ fuerit pœni & Hānibal:qm̄ ſuauerūt meli⁹ iura belli quo ipiū qrīt:nō.n.geri debēt tāta ſçuitia:& pfidia:q̄ta id quo de capite dimicaſ:uñ cū pœni eēnt pfidi:& crudeles uidebāť inimici nō cōpetitores:& de uita certare nō ī pio. ⁊ Pyrrhi q.nūc Pyrrhi hūanitatē:& pclarā ſnīam refert. Miſſi fuerūt legati ad Pyrrhū,p captiuis redimēdis:iter quos Fabriti⁹ fuit(authore Trogo)& Fabi⁹ (authore Plutar.)Pyr.dono remiſit captiuos Rōanis:dicēs hæc uerba:q̄ Enni⁹ poſtea uerſib⁹ pſecut⁹ ē:ex ea p̄da (inqt Trogus)ducēdos captiuos milites grat⁹ Romā remiſit:ut cognita uirtute eius Rōani cognoſcerēt ēt liberalitatē: pugnauerat.n.fœlici euētu:cū Valerio Leuīno ꝯſule. ⁊ Præclara:digna memoratu:& ſūmis laudib⁹. ⁊ Nec aurꝝ depo.hęc fundis:& alibi trāſieritis aq̄s. ⁊ Nec cau.q̄rētes pecuniā ex bello:ut facīūt caupōes q uēdūt uīnū:& more iſtitutorꝝ:q ꝺ turpe ē. ⁊ Belligerātes:bellū gerētes:belligero ātiquū uerbū ē:q ꝺ iā abſoluit. ⁊ Ferro:armis nō auro. ⁊ Nō pecūia mor̄ ī. ¶CVM cel.Exēplis pbat quō alī cū certātib⁹ de glia & ipio:alī cū certātib⁹ de uita:bella gerāť. Regio hiſpāię ē celtiberia magna pte iculta & aſpa:ac fluuialib⁹ inūdatiōib⁹ uaſta. Cūq; celtiberi ipſi q̄drifariā ptīti ſint. Fortiſſimi ad ortū: ac meridiē ſt Vraci:quorꝝ cīuitas Numātia(author Stra.)Cato cēſori⁹ celtiberos robur hiſpāię & īpatiētes iugi(ut Florus ait)aliquot p̄liis fregit. Gracch⁹ ille pr̄ Gracchorꝝ cētū &.l.urbiū eꝝſiōe mulctauit. Varia p̄terea & diūſis tp̄ib⁹ ad Cæſ. uſq; Augustū cū celtiberis:& aliis hiſpāię pplis geſta ſt bella. ⁊ Cū cym.ū germāię ſt ppli ad Oceanū ſeptētrionalē hītes:iūcti Teutōis:atq; Tigurinis ī Italiā cū uxorib⁹ & liberis uenerūt:aliqd ſibi terrę dari a Sēatu miſſis legatis petiēr̄t. Q ꝺcū nō īpetraſſent:uī petē pſtituerūt:mltis rōanos affecerūt cladib⁹. Sꝫ a Mario:q ſepties ꝯſul fuit aliquot p̄liis pēit⁹ deleti ſt. Bellū cymbricū ſeri. Appia. Cāę eorꝝ a pr̄iis ſedib⁹ pfectiōis uarię tradūť a Stra.& aliis nōnull. ⁊ Vter eēt:ut uiueret. ⁊ Cū la.oē latiū. Mālio tuſcu.duce ī ultionē regū Targnorꝝ bellū rōanis itulit. Victi ſt latini a poſthumo dictatore ad Regillū Lacū:nec mlto poſt cū eiſdē de finib⁹ certatū ē. Cū uero īcēſam a gall urbē ſp ātea æmulatiōe ipii ifeſti ꝺtēnerēt:& ius cīuitatis ptē ipii:ac magr̄atuū poſcerēt:pari ipio. T.Mālio Torq̄.& Decio murēa ꝯſulib⁹ ac ducib⁹:ſupatl ſt. Quo bello alt ꝯſulū ſe deuouit. Iterꝝ ad arma oē latiū ꝺcurrit cū p̄miſſū a Liuio druſo ius cīuitatis:illo mortuo a ſenatu negareť:uictiq; ſt diūſis p̄liis. De ipio itaq; ferme cū ill ē certatū. ⁊ Cū Sa.ū factę ſ̄. T.Tatio affinitatis īmēores ſe latis adūxerūt. Sꝫ Curi⁹ dētat⁹ ꝯſul oēm illū tractū:quē Nar fluui⁹ ābit:fōteſq; Velini:ad maſ uſq; Adriaticū igne ferroq; uaſtauit. ⁊ Sānitib⁹. Stra. Sabios & Sānites idē ult eē:ſꝫ fallit. Nā Sānites uicini cāpāię ſt i apulia. Capuę p̄cib⁹: Sānitib⁹ gēti opulētę ro.po.bellū ītulit:& ita p Fabios ac Papyrios pr̄es:eorūq; liberos ſubegit & domuit:ut Sāniū quōdā ī ipo Sānio regreť:q ꝺ Flor⁹ ſcri. ⁊ Pœnis:cū qb⁹ gesta ſt tria bella p̄mo ap̄ Ægatas:Luctatio & catulo ꝯſu. finis ipoſit⁹ ē:uicta carthaginēſiū claſſe:petētib⁹ carthaginēſib⁹:pax data ē. Scđo:acie ſupato Hāni.a ſupiore Scipiōe:iterꝝ pax petētib⁹ carthaginēſib⁹. Sꝫ grauī ipoſito tributo:ꝺceſſa ē. Tertio a poſteriore Sci.& Carthago deleta ē:ſed añq̄ fœd⁹ frāgerēt pœni de ipio nō de uita cū ill dimicabať. ⁊ Pyrrho:hic epirotarꝝ rex ī Italiā a Tarētis acceſſit⁹:otra rōanos. Vario euētu:bellū geſſit. Erat tūc ta rētū Lacędemōiorꝝ/opus/Calabrię & Apuliæ totiuſq; Lucāiæ caput. Tū magnitudīe & muris:portuq; nobile:tū admirabili ſitu. Curi⁹ dētat⁹ Pyrrhū uicit:& italia expulit. ⁊ Pœni fœ. Quať.n.renouatū cū rōanis fœd⁹ frꝫerūt. Vñ & Vir.ait. Quippe domū timet ābiguā tyrioſq; bilīgues:& Sal.alī ī ore:alī ꝺ ī corde:clauſū gerūt. ⁊ Crudelis Hā. Qui otra fœdus ſupato hibero ſagūtū ſociā ppli ro.ciuitatē octauo mēſe:cœpit de hoc Liui⁹. Inhūana crudelitas:pfidia pluſq̄ punica:nihil ueri:nihil ſcti:nullū iuſiurandū:nulla religio. ⁊ Reliq iu.ut Latini/Sabini/Sānites. ⁊ Pyrrhi q.Laudat Pyrrhi de captiuis reddēdis ſniam. Cū Valeri⁹ Leuin⁹ ꝯſul pariꝫ pſpe adūſū Pyrrhū pugnaſſet. Elephantorꝝ iuſitata facie territis militib⁹. Caius Fabricius miſſus ē ad Pyrrhū:ut de captiuis redimēdis ageret:captiui ſine p̄cio a Pyrrho redditi ſūt. Myſo Cynea legato ad ſenatū Apii Claudii/ſnīa/pax petēti regi negata ē. Sed pyrrhi de captiuis rūſum. Ennius q bellū ſcripſit Tarētinū uerſibus cōplexus eſt:qbus ſic loq̄ntē regē facit. ⁊ Nec mi au.po.q ꝺ Rōani offerūt p captiuis. ⁊ Cauponātes bel.hoc eſt lucrū ex bello q̄rētes:ut caupones ſolēt qui uilioris emere ſtudēt:quæ maioris uendāt:Caupo:ut Paulus ait iure ꝯſultus lib.iiii.dig.mercedē accipit:ut uiatores manere in caupona patiať.

¶BELlū ge.ſic cū cel.i.numātinis pplis hiſpāię:& cū cymbris pplis Alemāię:ut cū inimicis.ſ.uter ſup.ppl̄s eēt.i.uiueret nō uter ipiam:ſed ſup.dimicabať.i.digladiabať cū latinis.i.pplis ī ātiquo ſatio:cī ſamnitib⁹:& cū ſabinis pplis Italiæ:& cū pœnis.i.pūicis pplis.i.carthaginēſib⁹:& cū Pyrrho rege epirotarꝝ:de ipio potius ſup.q̄ de uita:ſed pœni.i.carthaginēſes erāt ſup.fœdifragi.i.fœderis fractores. ⁊ Et hā.erat cru.reliq ſup.erāt iuſtiores.i.humāiores cū hūanis:q ꝺ ad iuſtitiā ptinet. ⁊ Illa p̄clara.ſ.notiſſima ſnīa ex uerſibus Ennianis:eſt q̄dē.i.certe Pyrrhi de reddēdis captiuis. Dixit enim Pyrrhus Romanis captiuos ſuos auro redimere uolētibus. ⁊ Nec poſco.i.reqro:mi.i.mihi aurꝝ:nec dederitis mi.i.mihi p̄cū. ⁊ Ne p & nō:& nos nō cauponātes.i.per modū cauponū lucra q̄rentes:ſed belligerātes.i.uera bella gerentes:cernamus.i.decernamus utriq; uitam.i.utri uiuant:ferro.i.armis:non auro.i.aureis nūmis.

Sic cū celtiberis cū cymbris bellū:vt cū inimicis gerebaſ:vter eēt:nō vter iparet. Cū latius/Sabinis/Sānitibus/Pœnis/Pyrrho/de ipio dimicabaſ. Pœni fœdifragi crudelis Hānibal:reliq iuſtiores:Pyrrhi q̄dē de captiuis reddēdis illa p̄clara ſnīa eſt. Nec mi aurꝝ depoſco: nec mi p̄cium dederitis. Nec cauponantes bellum,ſed belligerantes. Ferro non auro vitam certamus vtriq;.

PET. MAR. Celtiberi Lucanꝰ cymbri

Sex fœdē acta cū carthaginē ſibus.

Fabricius ad Pyrrhū legatus Valeri⁹ leuinus cōſul a pyrrho uictus fuit

Sabini & ſānites ſunt idē ſm Strab. De tribus bellis punicis

Apii Claudii ſnīa q̄re nō eſſet hīda pax cū pyrrho

FRAN MAT. Cymbri germaniæ ppli

ASCē.

PET. MAR. Virtus

¶ AN me regnare: qui de ipo dimicabat nõ de uita. ℣ Hera: fortuna regz dña. ℣ Fert: afferat: & cupiat. i. expiamur uiribꝰ: qd uelit fortuna: nec pecuniis. ℣ Sors: casus belli & euẽtus. i. ipsa fortũa hera. i. q̃ in oi re dñat. ℣ Virtute: fortitudine: & nõ pecũiis more cauponũ. Virtꝰ ppie fortitũdo dr a uiro. Vñ in. ii. tuscu. scribit. Atq; uide ne cũ oẽs aĩ affectiões uirtutes appellent: nõ sit hoc ppriũ oium nomẽ: sed ab ea: q̃ ceteris aĩcellebat: oẽs noiatę sint: appellata est. n. ex uiro uirtus: uiri aũt ppa est fortitudo. ℣ Et hoc. s. qd̃ dicã accipe o Romãe: q ad me uenisti. ℣ Belli for. i. q in bello nõ ceciderũt: uolo ut liberi sint. ℣ Fortũa: casus & euẽtus belli. Horũdẽ p eorũdẽ. ℣ Certũ est: ꝺstituit liberare illos q̃bus i bello fortũa pepcit. ℣ Dono du. Vertit sermonẽ ad legatos Pyrrhus. ℣ Cum magnis diis: bonis auspiciis. q. d. dii noluerũt: ut hi in bello caderẽt: & sic uidentur uelle eẽ liberos. Ergo uolẽtibus diis illos accipiatis sine pcio & bõis auibꝰ. Varro putauit deos magnos eẽ cœlũ: & terrã: aliqui dixerũt eẽ penates: quos Dardanus ex Samothracia i phrygiã aduexerat. Crassus enĩ: authore Marcho. dicit Samothraces deos eosdẽq; Romanoꝝ penates pprie dici deos magnos. Scies inqt hæc nr̃ Virg. ait. Cũ sociis natoq; penatibꝰ: & magnis diis: hos uocabãt Troiani deos patrios: authore Igino: cuius opionis Virg. fuit dicẽs. Dii pr̃ii seruare domũ. Magni dii apud Rõanos erãt Iuppiter/Iuno/& Pallas/quos in capitolio colebãt: p quos iurat Scipio: apud Sylliũ lib. x. Tarpeo pr̃: qui tẽpla r̃m icolis a cœlo sedẽ: & saturnia nondũ ulcis mutata malis: tuq; aspera pectus Egide gorgoneos uirgo succiẽta furores. ℣ Regalis: sane laudat Cice. sniam Pyrrhi dignã eo rege: q ab Achille Eaci nepote magnanimo & fortissimo Heroe originẽ hẽbat. ℣ Regalis: digna Pyrrho rege fortissimo. Regium dicitur id quod est: aut fuit regis. Regale dignũ rege. ℣ Æacidaꝝ genere fortissimis uiris & magnanimis. Æacus fuit pater Pelei Pelleus Achillis: Achilles Pyrrhi: qui in epyro regnauit ad quem hic pyrrhus genus suum referebat. ℣ Sententia: dictum laude dignum.

Vos ne velit an me regnare hera: qdue fert fors virtute expiamur: & hoc simul accipe dictum. Quoꝝ virtuti belli fortuna pepcit. Horũdẽ me libertati ꝑcere certũ est: dono ducite: doq; volẽtibus cũ magnis diis. Regalis sane & digna æacidarum genere sententia.

Samothraces dii sunt idem & romani Regii Regale

FRAN MAT. De origie pyrrhi regis epirotarum ASCẽ.

¶ HEra fors: dña fortuna: q in sua ptãte oia hñt: ut uulgi fert opio. ℣ Accipe. O Fabrici. ℣ Quoꝝ uirtuti &c̃. illis inqt ego pco: q̃bus fortuna belli pepcit: hoc est: q in bello nõ ꝑiere. ℣ Dono: captiuos: uel dono hoc est gratis ducite. ℣ Regalis sane &c̃. Laudat Pyrrhi sniam: & dignã genere æacidaꝝ dic̃: Iuppiter æacum genuit: ex ægina Æsopi filia: Æacus Peliũ: Peleus Achillẽ Achilles Neoptolemeũ: qui & pyrrhus cognoiatus est: & post troianũ bellũ macedoniam tenuit: ac successores reliquit reges Pyrrhidas ab eo cognoiatus successit illi Piales. Qui uero medii Tharritam usq; reges fuerũt: non satis constat: Tharrite filius fuit Alcetes: Alcetæ Arisba: uel Arinobes: huic Neoptolemeꝰ: Neoptolemeo Æacides: Æacidæ Pyrrhus: hic de quo loquit. Cic. filius fuit Æpirotici regni successor: authores Plutar. & Trogus.

¶ NE. i. an: hera. i. dña belli. s. fortũa: uellet uiuere: uos. s. rõani an me: ue ꝑ uel expiamur uirtute. i. fortitudine: qd fors i. euẽtus belli ferat. i. afferat: & accipe simul. i. pariẽ hoc dcm̃. ℣ Certũ est. i. decretũ est: me ꝑcere libertati horũdẽ. i. eorũdẽ quoꝝ uirtuti fortũa belli pepcit. i. quos fortuna uoluit i bello ꝙari. uolẽs gratis liberari. ℣ Ducite ergo eos sup. dono. i. ex liberali donatiõe sine pcio: qa ego do eis cũ magnis diis uolẽtibꝰ sup. eos uiuere. Addit Cic. Snia sup. i. hæc est sane. i. ualde regalis. i. ad regalẽ maiestatẽ spectãs: & digna gñe. i. ꝓgenie uel Pyrrho: q erat de gñe æacidarũ. i. eoꝝ q descẽderũt ab Æaco auo pr̃no Achillis: cuius filius Pyrrhus appellabat a quo hic nomẽ & originẽ traxerat.

PET. MAR. M. attilio regulus huit uxorẽ martiã

Plato

Xantippus lacedæmonius dux carthaginẽsium

FRAN MAT.

¶ Fides etiam hostibus seruanda.

ATq; etiã siqd. Nũc ꝑcipit seruãdã esse fidẽ: etiã hostibꝰ: & ea quę tpibꝰ adducti ꝓmisimus. Et affert exẽplũ Marci Attilii Reguli: q captus a Xãtippo Lacedæmonio & Romã missus: cũ ꝓpus iurasset se redituꝝ ut cũ eo captiui pmutarent. Regulus in senatu grauissima oratione id dissuasit: dicẽs se nullo usui futuꝝ romanis: qm̃ uenenũ sibi a pœnis datũ esset: quo paulopost tabesceret: & sic Carthaginem ad paratũ supplicii reuersus est: ne fides hosti data uiolaret: fidẽ inqt Plato in. i. de legibꝰ: pfectã iustitiam noiare possumus. De Regulo eiusq; supplicio plura dixi apud Syllium lib. vi. & aliq̃ dicent in tertio uolumine. ℣ Singulis: soli ciues. Nõ solũ tota ciuitas. ℣ Tpibus. Aliq̃ tẽpoꝝ ꝺditione: & aliq̃ difficultate coacti. ℣ In eo ipso: qd̃ pmissum est tali tẽpoꝝ ꝺditione a pœnis. Carthaginẽsibus duce Xãtippo Lacedæmonio: q insidias parauit: ut canit Syllius. ℣ Captiuis: quos Regulus in africa: fœlici euẽtu pugnãs cœpat. ℣ Cõmutãdis: ut cõmutarẽtur cũ Regulo. ℣ Primũ: Cũ ꝑmũ cẽsuit: dixit sententiã nõ esse reddendos captiuos. ℣ A ꝓpinquis: & maxime ab uxore Martia. quæ unice ipsum amabat. ℣ Bellicis officiis: quæ ad bellum pertinent.

ATq; etiã siqd singulis tpibus adducti hosti ꝓmiserũt: est in eo ipso fides ꝺseruãda: vt prio punico bello. Regulus captus a pœnis: cũ de captiuis cõmutãdis: Romã missus esset: iurasq; setq; se redituꝝ: primũ vt venit captiuos reddẽdos in senatu nõ cẽsuit. Deide cũ retineret a ꝓpinquis & ab amicis: ad supplicii redire maluit: quã fidẽ hosti datã fallere. Ac de bellicis qdẽ officiis satis dictum est.

FRAN MAT.

ATq; ẽt &c̃. Seruãdã dic̃ fidẽ certo tpe hosti datã: & exẽplo utĩ. M. Attilii Reguli: q ꝓmo punico bello Xãtippi Lacedæmonii ducis Carthaginẽsiũ mercede ꝺducti ĩsidiis captꝰ est: & legatꝰ postea Romã missus: diuersa q̃ hostes mãdauerãt cẽsuit: ne pax fieret ne: cõmutatiõe captiuoꝝ ipse unus & senex reciperet. Ad hostes ne datã fidẽ falleret uolũtarie rediit. Nec in ultimo seu carceris seu crucis supplicio: ut Florus ait: deformata maiestas. Immo hiis oibus admirabilior facta. De hoc plurimi authores multa scribũt: ut Polybius Appianus Valeriꝰ. M. Aurelius Augustinus. ℣ Singulis tpibus: necessitatibus tẽpoꝝ. ℣ Ad supplicium: de quo uarie scribĩt: ut apud Gellium est.

ATq; etiam

ASCē.

Atq; etiã &c̄. Probat exẽplo regul. fidẽ etiam hostibus seruãdam. Ordo est. Atq; p &: si singuli. i. puati adducti tpibus. i. necessitate tpis ꝓmiserit quid. i. aliqd hosti fides est seruãda quoq;. i. etiã in eo ipso qđ. s. ꝓmisit: ut. i. quẽadmodũ Marius regulus captus a pœnis. i. carthaginẽsibus ꝑmo bello punicoꝝ: esset missus romã de captiuis cõmutãdis. i. ut captiuos pœnoꝝ cõmutaret cũ captiuis romanoꝝ iter quos ipse erat. ¶ Quæ p & cũ sup. iurasset se redituꝝ ad pœnos. s. ad carthaginẽ: ut. i. postq̃ uenit romã cẽsuit ꝑmũ in senatu. i. in cõsilio senatoꝝ captiuos supple pœnorum nõ esse reddẽdos dixit enim se esse uetulum & parum posse prodesse reip. ro. illoꝝ captiuos esse iuuenes: & multũ posse nocere. ¶ Deinde. i. post tale cõsiliũ a senatu probatum: cum retineret. i. conaret retineri a ꝓpinquis & amicis: maluit redire ad supplicium quod grauissimum tulit: q̃ fallere. i. frangere fidem. i. sanctam promissionem datam hosti. ¶ Ac satis dictum est quidem. i. certe de bellicis officiis.

De fide ac iustitia in humilioribus seruãdis.

PET. MAR.

Eminerimus aũt: postq̃ bellica officia absoluit tã politica q̃ singuloꝝ hoium ꝑcipit seruãdã esse iustitiã etiã aduersus ĩimos & ſuos: a qbus opam exigere debemus: & iusta ꝑbere. Et hęc ꝑcepta ad gubernationẽ rei familiaris ptinent: de qua libellos œconomicos. i. de re familiari tuẽda scripserũt Xenophon: qđ opusculũ Ci. adolescẽs ĩterꝑtatus est: & Arist. g diuidit rẽ famil. in duas ptes: domũ. s. & possessiões: iter q̃s seruũ dicũt obtinere ꝑncipatũ: seruoꝝ duo gña facit: ut alii sint curatores liberalius ĩstituti sciẽtes lr̃as: q negociis ꝓponunt: alii opifices ad aliqđ opus deputati in quos hęc officia seruãda monet: ut curatori plus honoris opifici pl̃s cibi tribuat: & utriusq; paꝝ uini: qm̃ potus ẽt liberi ĩgenii hoies ad ĩsolẽtiã ipellit. Et tria dixit eẽ q̃ ad seruos ptinẽt, opus, cibũ: castigationẽ, & cibũ sine ope ĩsolẽtẽ seruũ facere: opus ãt & castigationẽ sine cibo rẽ eẽ uiolẽtam. Cibũ ergo dãdũ cẽset ꝑ rõne opis: cũ cib⁹ sit meretrices ſui. Vtile tñ & iustũ putat dños ꝓponere ſuis spẽ libertatis certo qdẽ tpe qm̃ eo pacto libẽtius suscipiũt labores. Solũ habitũ ingt Cyrus apud Xeno. ꝑciosa admodũ possessio est: qđ aũt caret hoib⁹: caret ẽt bonis: qbus ſuis Pla. i. v. de legib⁹ loquẽs de ſuis sic ait: est aũt recta ſuoꝝ educatio: ut nulla ipsis ꝏtumelia iferaĩ: iniuriaq; multo minus: si fieri possit q̃ eq̃lib⁹ iferẽda: liqda. n. cognoscĩ ꝙ natura nõ ficte iustitiã colit oditq; reuera inigtatẽ: cũ cauet ne illis iniurtã faciat: qb⁹ facile põt. Allocutio ois ad ſuos quodãmõ ipium sit: neq; iocus ullus cũ ipsis seu fœminis seu masculis hẽaĩ. Nõ male: imo bn̄ q dñt nos debere ita ſuis uti: ut utimur mercẽnariis. i. mercede ꝏductis: & ab illis exigẽdã eẽ operã. i. laborẽ in aliquo ope faciũdo: & iusta eẽ ꝑbẽda. i. ea q̃ iure ſuis debenĩ: ut cibũ in ꝓmis: spẽ libertatis & pecũias: ut solem⁹ tractare mercẽnarios: q mercede ꝏducti opus faciũt. Chrysippus ſuũ eẽ ppetuũ mercẽnariũ ſui ut iuriscõsultis placuit in ptãte dñoꝝ sũt q̃ ptãs iuris gẽtiũ est: nã apud oẽs gẽtes dñis in seruos uitæ necisq; ptãs: est & qcqd ꝑ ſuũ acqrit dñi est. Sed tpe diui Iustiniãi nõ licebat alicui ĩcognita cã supra modũ in suos ſuos sæuire. Diuus Anto. pius ostõnẽ fecit: ut q sine cã seruũ ſuũ occidisset: nõ min⁹ puniret: q̃ si seruũ occidisset alienũ. Arist. li. viii. ethices sic ait. Seru⁹ est aĩatũ dñi ĩstr̃m: ad ſuũ igit̃ hoc ipo quo ſuus ẽ: nõ ẽ amicitia: sed qđo ẽ hõ: nã oĩ hoi iustũ ẽ ad oẽm hoiem q cõicare secũ legẽ pactionẽq; põt: ꝙre & amicitia rõne: q̃ hõ est. Plutarch⁹ in Catõe seniore sic ait. Qđ si nulla alia rõne saltẽ exercẽdæ hũanitatis cã nosipsos assuescam⁹ opꝫ ut in hoc gñe mãsueti faciles iocũdiq; simus. ¶ Cũ aũt: hoc Ci. solũ ponit: ut faciat cõpationẽ: nã supra satis de iniuria dixit: q̃ aut fraude fit aut ui. Vtraq; igit̃ monet abstinẽdũ. ¶ Vulpeculę: qm̃ uulpes malitiosæ sũt & ĩsidiãt. ¶ Vtrũq;: fraus & uiolẽtia ptinẽt ad feras: nõ ad hoies: sed fraus est magis uitupanda. Sen̄. dicit fraudes & dolos ibecillũ docet hẽre palã aggredere: nõ geres ꝏflictũ nisi ĩdixeris. ¶ Totius aũt: ꝏcludit hãc ptẽ de iustitia & iniustitia: afferẽs contra uirtutis simulatores. ¶ Totius iniu. i. ex oĩ iniustitia. ¶ Capitalior: pniciosior: & magis digna uĩdiceť. Glauc⁹ aꝑ Plat. li. ii. de rep. dic̃ postrema iniustitia ẽ hoiem malũ bonũ appere: quẽ Ci. imitat̃. Cauẽdũ igit̃ ẽ ab his q simulãt curios & baccanalia uiuũt: q̃is ĩterdũ difficile sit cauẽ. Magnas enim hẽt latebras uita hoĩs & uirtutis simulatiõe uitiũ obuoluit̃: iõ exclamat Iuue. in tale genus hoium. Frontis nulla fides. Torquenť tñ hmõi hoies ꝏscia scelerꝝ: quo supplicio maius iueniri nõ põt. Simplr̃ igit̃ uiuẽdũ est & iuste: idq; agẽdum: ut cõscientiæ stimulis nõ angamur: & ut liberi simus ab oĩ nepharia ꝏtagione & fraude alieni atq; ut tãdẽ reditus ad ea loca pateat: uñ mens nr̃a accepta est. Id aũt asseqũmur si iustitiã seruauerimus: q̃ oĩs uirtutes ꝏtinet. In oꝛone ꝑ Milone dicit. Magna est uis cõscientiæ & magna in utrãq; ptẽ: ut neq; timeant q nihil cõmiserint: & pœnã semp ante oculos uersari putẽt: q peccarint. Et in. ii. actione in Verrẽ. Nullæ sunt occultiores ĩsidię q̃ hæ q̃ latẽt si simulatione officii aut in aliquo necessitudinis noĩe. Nam eũ qui palã est aduersarius facile cauẽdo uitare potes: hoc uero occultum intestinum ac domesticũ malum nõ modo non extat: uerꝝ etiam oprimit: anteq̃ perspicere atq; explorare potueris.

Cib⁹ ẽ marces ſuiẽtis

Cyri dictũ apd Xenophõtẽ.

Aristo. Plutarchus

Seneca

Glauc⁹

Iuue.

Magna ẽ ius cõscientiæ

FRAN MAT.

Vis apta ẽ fortis fra⁹ ẽ ibellis Vis dr̃ leõis qa caret fraude

Eminerimus ẽt &c̄. dixit iustitiã uirtutẽ eẽ: q̃ hoium societatẽ & q̃dã q̃si cõitatẽ iter ipsos ꝏtineat. Quare ne ptẽ aliq̃ hoium relinq̃t tactã de officiis iustitię nũc agit: q̃ i ſuos custodiẽda sũt. ¶ Est ãt ĩfima declarat qđ dixit: q̃ si ĩfima ſuoꝝ ꝏditio Aristophanes oñdit dicens τοῦ σώματος ἁρμοττει τοῦ κυρίου κρατεῖν οὐ θυμοῦ ἀλλα τοῦ σωφρονοῦντος. Quib⁹ nõ male &c̄. ut operã exhibeam⁹: hoc ẽ ut laborẽ ꝓponam⁹: & ꝑ eo iusta repẽdamus: ut uictũ & uestitũ: faciamusq; qđ Simõ Terẽtian⁹ ait: ut iusta & dęmẽs fuit⁹ sit. Quales i ſuos eẽ debeam⁹ admonet Macro. & ita cũ illis agẽdũ: ut colãt nos poti⁹ q̃ timeãt: nec aliũde arrogãtissimũ illđ manasse puerbiũ. Totidẽ nobis hostes eẽ quot ſuos: q̃ ex nr̃a culpa. Qui dũ i illos supbissimi ꝏtumelioſissimi & crudelissimi sum⁹: hostes facim⁹. ¶ Cũ ãt &c̄. Nõ eẽ faciẽdã iniuriã supius ꝑcepit: nũc qb⁹ modis fiat oñdit. Vi fraude fieri dicẽs: & mlto eẽ turpiorẽ q̃ fraude fit. Q đ rõne non caret. Nã ius apta ẽ fraus occulta: hæc uitari aut ui adhibita repelli põt: illã neq; uitare neq; repellẽ lz. Nã ĩsidias effugeť difficile ẽ. Et ut i bello pl̃s laudis ꝏseqũt: q apta ui hostẽ supat: q̃ q fraude circũuenit. Ita i iferẽda q̃is iniuria min⁹ turpit agẽ uť: q apta ui q̃ q fraude utť. Apta ꝑterea: ius fortis ẽ: fra⁹ ibell: & ſuis uirib⁹ nõ fidẽtis. ¶ Fra⁹ uul. Hoc aĩal solertia dirum est: ut ait Pli. cui fraus tribuit. Horatius cautam appellauit uulpem. Æsopus Phrygius fabulator semp fraudibus utẽtẽ ind ucit: huic hoies cõparanť uiles & subdoli. ¶ Vis leonis: dolis carẽt leones & suspitione. Nec limis ĩtuenť oculis: aspicięq; silĩ mõ nolũt. Nullũ aĩal adeo generosum & ualidũ de quo multa Pli. Ouidius. Corpora magnanimo satis ẽ ꝑ, straſſe leoni: pugna suũ finẽ cũ iacet hostis hẽt. ¶ Vtrũq;: uis & fra⁹: utraq;. n. iniuria afferť ocio ꝏtra hũanæ societatis ius ¶ Totius aũt iustitiæ: a Platone hoc accepit q in libris de rep. maximã dicit eẽ iniustitiã bonũ uideri uelle & nõ esse. Iu,

Hypocrita Histrio.

re hoc subiũxit: de fraude. n. locutus erat: q̃ maxie hm̃oi hoies utunt̃: q̃ pessimi cũ sint boni uideri uolũt ii sũt quos hypocritas greco uocabulo nominamus ὑποκριτάς. n. simulo ẽ: & ꝑpe illi signant̃ ap̃ græcos: quos nr̃i histriões uocãt: q alienã ꝑsonã assumũt. In hos iuehit Iuue. cũ ait. Vltra Sauromatas fugẽ hic libet & glacialẽ oceanũ quotiẽs aligd de moribꝰ audẽt q curios simulãt & bacchanalia uiuũt. Dns ẽt nr̃ cauẽdũ ab iis mõuit: q ueniũt i uestimẽtis ouiũ: iterꝝ ãt sũt lupi rapaces

ASCẽ.

Meminerimus aũt. Docet ifimis. i. fuis ẽt fuãdã iustitiã eosq; hũane tractãdos iferẽs icidẽtialiter turpitudinẽ fraudis: & ut dicũt hypocrisis. Ordo est. ℣ Meminerimus. i. memores simus uel memores eẽ debeamꝰ iustitiã esse seruãdã: & .i. ẽt adusus. i. erga ifimos. i. ifimæ ꝺditiõis hoies. ℣ Aũt ꝑ sed ifima ꝺditio & fortuna ẽ seruoꝝ qbus sup. seruis q iubẽt ita uti ut mercẽnariis ad exigẽdã. i. expetẽdã ab eis opam. i. obsequiũ & fuitiũ: & sup. ad ꝑbẽdã. i. exhibẽda iusta. i. q̃ iustũ est eos ꝑbere: nõ ꝑcipiũt male imo bñ & iuste. ℣ Aũt ꝑ sed cũ iniuria fiat duobꝰ modis/aut ui/aut fraude: fraus est q̃si uulpeculæ. i. puę uulpis. ℣ Vis est q̃si leonis: & utrũq; : tã fraus q̃ uis. i. uiolẽtia est alienissimũ ab hoĩe: sed fraus est digna maiore odio: per q ꝺ̃ inuit ꝙ peior est iniustitia q̃ fit in ꝓximũ per fraudẽ: q̃ quæ in seruos præ uiolẽtiã. ℣ Aũt ꝑ sed: nulla sup. pars: aut nulla iniustitia: totius iniustitiæ: ẽ capitalior. i. pnitiosior & dignior ut capite plectẽ aut ut capitali odio afficiat̃: q̃ eoꝝ quæ cũ fallunt maxime agunt: tũ. i. tũc: id ut uideant̃ esse boni uiri. i. qui ꝑ hypocrisim & simulationẽ fraudulẽtã decipiũt de quibus saluator. Attẽdita falsis prophetis qui ueniunt ad uos in uestimẽtis ouiũ: intrinsecus aũt sunt lupi rapaces. Satis dictum est de iustitia.

Iustitia erga seruos exhibẽda

Maxia iustitia

PẽT. MAR. Liberalitas

De beneficentia & liberalitate.

Deinceps ut erat ꝓpositũ. Proposuit Cic. eã rõnẽ q̃ societas hũana ꝺtinet: cuiꝰ ꝑtes duas eẽ dixit iustitiã & liberalitatẽ. Postq̃ de iustitia disseruit trãsit ad liberalitatẽ: ut ꝓposuit. Liberalitas est mediocritas circa dãdas capiẽdasq; pecunias: & res q̃ pecũia æstimant̃: & liberalis ille est: q scit pecũias disponere qbꝰ & bñ & male utimur: bñ uno mõ: male duplr: aut exuberãdo aut deficiẽdo: uñ oportet uiꝝ liberalẽ scire pecũiis uti. Nã in oĩ facultate ẽ aliq̃ ars: q̃ illã disponit. Is optie inqt plis re q̃uis utit̃: q eã uirtutẽ hẽt: q̃ ad rẽ illã accõmodat̃: & diuitiis igit̃ optie is utet̃: q uirtutẽ eã hẽt q̃ ad pecunias attinet: hic ãt est ipse uir liberalis. Liberalis igr̃ dabit qbꝰ oportet: qꝺ oportet: tã in puis q̃ i magnis & accipiet uñ oportet: sed magis uersat̃ circa dãdas q̃ accipiẽdas pecunias. Virtutis. n. ꝓpriũ est magis ꝺferre bñficiũ q̃ accipe: & qa difficilius ẽ erogat̃ pecũias: q̃ accipe & uirtꝰ est circa difficile: & nõ dr̃ liberalis: q accipit: sed q dat qbꝰ oportet: & oẽs actiones liberalitatis debẽt eẽ hõestatis cã: q̃ ẽ finis cuiusq; ũirtutis: & ipsa liberalitas uirtꝰ ẽ: & uere liberalis nõ capiet: uñ nõ oportet: qm̃ nõ magni æstimãt pecũias dare: tñ dẽt ꝑ facultate & rõne diuitiaꝝ: & liberalis nõ põt eẽ diues: qm̃ sibiipsi pauciora relinqt: & libẽter patit̃ iniuriã in rebꝰ pecũiariis: & uir liberalis angit̃ cũ nõ dat q̃ oportet: ut ipsa lex liberalitatis dictat: & hoc magis offendit ipsam uirtutẽ: q̃ dare cui nõ opꝝ: qa hic dat̃: illic minime: qꝺ ẽ oĩno ꝺtra liberalitatẽ. Simonidisq; snia ꝙbat̃ authore Arist. q oppositũ tenebat. Exupat ꝑdigus: deficit auarus accipiẽdo & nõ dãdo: ille aẽt dãdo & nõ accipiẽdo. Est igit̃ liberalitas uirtꝰ & mediocritas q̃dã iter auaritiã & ꝑdigalitatẽ: & sic põt definiri. Liberalitas est hitus electiuus ꝺsistẽs i mediocritate/circa dãdas capiẽdasq; pecũias. ℣ Accõmodatiꝰ na. ho. qm̃ hoies qbꝰ ualẽt ad tuẽdã societatẽ hũanã nãm ĩcitant̃: & nihil est accõmodatiꝰ hoĩ q ꝑdesse qbꝰ opꝝ: & opibꝰ & offõ alios demereri. Vñ auari pecũiosi uitupandi sũt: cũ oĩno nam reliquãt & hũanitatem & uidẽnt̃ fuit atrjẽses cũ pecũiis reip. f. uilissime fuiãt: q̃ fuitute nihil põt eẽ aut excogitari miseriꝰ: & illi fũmis laudibꝰ celebrãdi sũt: & quodã q̃si pleno ore laudãdi: q opibꝰ ad ꝺfuationẽ hũani gñis utunt̃: nec ĩcũbũt thesauris & ifossis loculis: sed diuitiis sciũt addẽ lucẽ: & ut uirtutis finẽ ꝺsequnt̃ opibꝰ q̃si istro utunt̃: tũc gestiẽtes aĩo cũ aliquẽ exigere & fouere pñt: sed ĩtãta ꝺfusiõe tpoꝝ & puerilis moribꝰ ac auaritię æstu & rabie pauci admodũ iueniunt̃. Cyrus apꝰ Xeno. li. iii. dic̃. Pecũiis utimini: nã i terrã satis sit corpa defodere. Cũ qsq; dic̃ obierit. Gñosi aĩ & magnifici ẽ (inqt Sen.) Iuuare & ꝑdesse: q dãt bñficia deos imitant̃: q repetũt fœneratores. Sed hẽt mltas cautiões: qm̃ ut dem ẽ: opꝝ liberalẽ eẽ prudẽtẽ ut det qbꝰ opꝝ & qꝺ oportet quo & uñ fuatis oibꝰ circũstãtiis: q̃s pscribit ipa recta rõ: aliter a medio ipo discedit̃: qꝺ nõ fit sine uitio quocũq; te uerteris. Sen. dic̃. Videbo q̃ qdẽ cuidẽ: quẽ admodũ: q̃re nihil. n. sine rõne faciẽdũ ẽ: nõ ẽ ãt bñficiũ: nisi q rõne dat: qm̃ rõ ois hõesti comes ẽ. Põit igit̃ Ci. cautiões: qbꝰ uti debemꝰ: ut uere liberalitatis gloriã ꝺsequmur. Cautio dr̃: cautela nõ dr̃. Cautꝰ is ẽ q ois prudẽter agit: & timet ea q̃ timẽda sũt: & pœnitẽtię locũ nõ reliqt: dare argẽtũ inqt plis: sũptuue facere cuiuslibet ẽ: & facile: sed cui & q̃tũ & q̃n: & gra cꝰ oportet: nõ cuiuslibet ẽ neq; facile: qꝺ qdẽ est ipm rectũ.

Virtutis ꝓpriũ ẽ magis cõferre bñficiũ q̃ accipe

Simõis snia improbat̃ auto. Aristo.

Seneca

Cautus

FRAN MAT. Liberalitas

Magnificẽtia

Bñficẽtia Liberalitas

Deiceps ut erat ꝓpositũ &c̃. Iustitię bñficẽtia: quã eãdẽ: & benignitatẽ: & liberalitatẽ appellari licet ꝺiunctã dixit eẽ. De officiis iustitię ĩã ꝑcepit: nũc de liberalitate ꝑcipe icipit. Subiiciunt̃ ãt. Iustitia & bñficẽtia. Iuris nãlis pti q gra appellat̃. In ea. n. ut Cic. ait: amicitiaꝝ & offoꝝ alteriꝰ mẽoria & remunerãdi uolũtas ꝺtinet̃. Arist. liberalitatẽ dic̃ eẽ mediocritatẽ circa pecũias: & laudari liberalẽ: nõ i rebꝰ bellicis: neq; i his i qbꝰ tpans: nec rursus i iudiciis: sed i dãdis capiẽdisq; pecũiis: pecũias uero appellat oĩa quoꝝ ęstimatio mẽsurat̃ nũmo. Idẽ magnificẽtiã q̃dã uirtutẽ esse ait circa pecũias exñtẽ: sed nõ ita ut liberalitatẽ ad oẽs res pecuniarias ptinere: sed ad sũptuosas dũtaxat: & i his liberalitatẽ magnitudĩe excedẽ: & ad aliqd eẽ. Nec magnificũ dici: q i puis: aut mediocribꝰ ꝑ dignitate sũptꝰ fac̃: sed illũ q i magnis. Et oĩs magnificꝰ liḃalis ẽ. Liḃalis ãt nihilo magis magnificꝰ. Recte ãt iustitię ꝺiũcta ẽ liberalitas: q̃ sic illa uirtꝰ ẽ ad aliũ ut ait Arist. ita & hæc ad aliũ ẽ/cui ꝺferr̃: utriusq; tñ diuisa sũt officia. Iustitia tribuit suũ cuiq; ꝑ dignitate: liberalitas unicuiq; ꝑ idulgẽtia bñfacit. ℣ Bñficẽtia q̃is idẽ sint bñficẽtia & liberalitas: ut Cic. ait: põt tñ hæc ad aĩum dãtis: illa ad actũ & opationẽ ipsam referri. ℣ Qua q. &c̃. Nã hõ aĩal sociabile ẽ & ciuile: hoĩum cã gñatꝰ: ut supius ait: ex Stoicoꝝ snia: ut aliis hoibꝰ bñfaciat: & dãdo accipiẽdoq; aliorꝝ sibi ꝺciliet bẽuolẽtiã/& societatẽ. ℣ Sz hẽt cau. mł. &c̃. Quas cautões uocat. Ci. circũstãtias alii appellãt. In oĩ ũo actiõe septẽ spectãt̃: uel ex his potis sine. Quis qd/circa/quos/ubi/qñ/qũo/cur

prima

prima agẽtem respicit. Secũda actũ. Tertia obiectũ. Quarta locũ. Quinta tps. Sexta modũ. Septima finẽ. Quę oĩa in liberalitate spectari pñt. Quis largitus sit diues an paup. Priuatus an magr̃atus. Rusticus an urbanus. Quid utile ul' iutile: opportunũ uel ↄtra. Circa quos egẽti uel ↄtra bono uel malo bñ merẽti uel nõ. Vbi quo loco debuit uel quo non debuit clã aut palã. Q ñ tpe necessitatis illius: cui erogauit: an qñ liberalitate uti in illũ opus nõ erat: uel qñ ille petiit aut qñ nõ petiit. Gratiora. n. sũt q̃ ultro afferunt. His q̃ petim⁹. Q ũo læto uultu uel ↄtra: aut magna mẽsura uel ↄtra: & p modo facultatũ uel ↄtra. Cur. Spe plura recipiendi uel citra remuneratiõis spem. Spe laudis adipiscẽdæ uel non.

Einceps. Determinat de liberalitate ac bñficentia uitiisq; cõtrariis. Ordo est. Dicat. i. determinet hoc est determinatio fiat deĩceps de bñficẽtia ac liberalitate: ut. i. quẽadmodũ erat ppositũ. i. ĩstitutũ fieri. i. q̃ qdem bñficẽtia nihil est accõmodatius. i. ↄueniẽtius naturæ hoĩs. Sed sup. ipsa bñficia ac liberalitas hẽt mltas ↄtiones. i. ↄsiderationes: & ut dicunt ꝓuisiones ut recte fiat. ℣ Enip qa uidẽdum. i. ꝓuidendũ & cauẽdũ est ne benignitas obsit. i. noceat &. i. simul his qbus uidebit fieri. i. aliqd efficit benigne & cæteris. ASCẽ. Circunstãtię circa liberalitatẽ hñdæ. PET. MAR. Ambr. Bẽignitas ẽ alĩ qñ ĩ pecunia.

Videndum'est. n. primũ ne obsit benignitas: & his qb⁹ benigne uidebit' fieri: & cæteris: deinde ne maior benignitas sit quam facultas. Tum ut pro dignitate cuiq; tribuat'. Id enim est iustitiæ fundamẽtũ ad quã hæc oĩa sunt referẽda: nã & qui gratificant' cuipiã q̃d obsit illi cui ꝓdesse velle videant' nõ bñfici: neq; liberales: sed pernitiosi assentatores iudicãdi sunt & q aliis nocent: vt in alios liberales sint: in eadem sunt iniustitia: vt si in suã rẽ alienam conuertant. Sunt aũt multi equidem

℣ VIdẽdũ est. n. affert tres cautiõe: & sic tres erũt ptes. Ne obsit Diuus Ambr. ait: pulchrũ ẽ bñ uelle & largiri: ut prosis nõ ut noceas: nã si luxurioso ad luxuriæ effusionẽ: adultero ad mercedẽ adulterii largiẽdũ putes: nõ est bñficiẽtia ista: ubi nulla ẽ beniuolẽtia: officere. n. est istud nõ ꝓdesse alteri: si largiaris q ↄspiret adũsus pr̃iam. ℣ Benignitas: pecuniaq; collatio. ℣ Videbit': cũ reuera nõ sit: qm illud nocet nõ ꝓdest. ℣ Et cæ. q malũ forte expectãt ab illis qbus benigne factũ est: ut a Cæsare passi sunt Rõani: cui de impio cogitãti Crassus diues qdam alii pecuniã suppeditabãt. Illa igit benignitas nocuit Cęsari: qm postea fuit ĩterfect⁹: & ẽt rõani quos ille in ꝓuitutẽ redegerat. ℣ Deide. Hæc est secunda cautio: qm ut dixi ꝓ facultate dãdũ est & mõ diuitiaq; aliter liberalis cogẽt accipe: uñ opꝫ: & sic ab offõ discedet: & liberalitas iudicat ipsis facultatib⁹. At. n. Inqt Arist. ꝓ mõ fortunaq; ipsa liberalitas dr̃: liberalis. n. actio nõ in multitudine reiq; q̃ dant': sed in hitu dãtis ↄsistit. Hic aũt ꝓ facultatib⁹ erogat. ℣ Quã facultas: q̃ modus diuitiaq; & Pr̃imonii. ℣ Tũ ꝓ dignitate. Tertia cautio & ꝓpetas liberalis: q dare debet qbus opꝫ: ut. s. demus unicuiq; id q̃d mereť. Id. n. dare. s. unicuiq; ꝓ facultatũ rõne dignitate accipiẽtium & meritis aliter sit iniustitia cũ mali accipiãt: q̃d nõ merent': & boni uiri mẽdicẽt tẽpoꝝ culpa qbus oĩa corrupta sũt: ut nulla penit⁹ heãt rõ uirtutis. ℣ Iustitiæ: ꝓpriũ est tribuere unicuiq; q̃d suũ est. Vñ dic̃ Sen. turpissimũ gen⁹ dãdi est incõsulta donatio. Iustitia distributiua est r̃m ꝓportionẽ geometricã: in q̃ ↄsiderant' psonę: qbus fit distributio de bõis cõibus. uñ dic̃ plis in. v. ethices: q nõ sunt pares nõ hñt paria: sed hic pugnę nascunt' & icusatiões atq; q̃relę: cũ ipares hñt paria. id ita eẽ ex eo q̃d ꝓ dignitate fit ↄstat. Iustũ. n. q̃d in distributionib⁹ est oĩb⁹ uno ore ꝓ dignitate q̃dã oportere esse dicunt. ℣ Ad: quã iustitiã. ℣ Hæc oĩa q̃ de liberalitate ꝓcipiunt': q̃ est ps iustitiæ: & pot dici iustitia distributiua: ut dem ẽ. ℣ Nã & q ꝓbatio ẽ. ℣ Gratificant'. i. rẽ gratã faciũt alicui: q̃ accipiẽti noceat nõ dicet liberalitas: qm finis nõ ẽ hõest⁹: quę respicit ipsa uirt⁹: gratificari aliqd alicui ẽ aliqd in gr̃am illi⁹ facere. ℣ Q d'ob. noceat illi in cui⁹ gr̃am aliqd fit. ℣ Vident' uelle inqt cũ in aĩo hẽant nocere: igit a fine talia officia iudicãda sũt. ℣ Assentatores: qa cũ uideant' ꝓdesse: tum maxime nocent: & unum dicũt: & aliud corde sentiũt: & alienæ uolũtati obtẽperãt: ut id q̃d praue capiunt assequant': uñ ab ipsis cauendũ est. De assentatoribus & adulatoribus dicet loco suo latius. ℣ Et q aliis nocẽt: nõ ꝓbat' largitas: si q̃d quis uni largit alteri extorqueat si iniuste q̃rat: & iuste putet dari posse. Aristo. ait prodigi ad capiendum proni fiunt: quia cupiunt dare: hoc aũt facere interdũ nequeunt: cum cito facultates deficiant: itaq; ex alienis dare coguntur: & simul quia nulla est eis honestatis cura sine ullo discrimĩe & undiq; rapiũt: dare nãq; cupiũt quo pacto: aut unde nihil curãt: aut quapropter nec dationes ipsoꝝ sunt liberales: nõ. n. sunt honestæ aut honestatis cã: nec ut oportet efficiunt': sed ĩterdũ quos deceret eẽ paupes: eos ditãt: & his qdẽ q moderati sunt: nihil darẽt: adulatorib⁹ aũt multa aut aliq̃ aliã afferẽtib⁹ uoluptatẽ. Fran Mat. Aristo. Aristo. Aristo. Eutrapelo⁹ apud Horat. Ci. i. Lęlio Aristo. ASC.

℣ VIdẽdũ est ꝓ. &c̃. ꝑma cautio ẽ: ne obsit benignitas & illis qb⁹ fit & cæteris. Vtilia. n. & oportũa elargiri nos cõuenit. Nocere adolescẽti: si qs ei pecũias largiret: ut aleis opam daret & meretricib⁹ ĩdulgeret: & hæc re uera liberalitas nõ eẽt qm̃ sine rõne fieret. Liberalitas ãt uirt⁹ est ĩ dãdo & accipiẽdo cũ rõne. ℣ Et cæ. si aliis auferam⁹: & aliis largiamur: q̃d ifra dicet. ℣ Deide ne ma. &c̃. liberalis: ut ait Arist. ẽ uehemẽter ĩ dãdo excedere: ita ut sibiipsi pauciora reliquant'. Nã ad se qdẽ ipm nõ respicere liberalis ẽ. Vetꝫ iuxta facultates liberalis dr̃: & nõ in mltitudĩe datoꝝ: sed in dãtis hitu cõsistit liberalitas: hic ãt dat r̃m facultates. Nec qcq̃ phibet liberaliorẽ eẽ: q pauciora dat: si mõ ei miores sint facultates. ℣ Tũ ut ꝓ di. &c̃. Multi dãt qb⁹ nõ opꝫ: & ut ait Arist. quos paupes eẽ ↄuenit: eos diuites faciũt: & hõestis qdẽ hoibus nihil dãt: assentatorib⁹ ãt aut aliã q̃piã uoluptatẽ afferẽtib⁹ multa: ex quo fit ut plimi eoꝝ dissoluti sint. Sũpt⁹i fragitiis ꝑne faciẽtes. Et qa honestatẽ nõ sequunt' iuita declinãt ad uoluptates. Tribuẽdũ ẽ itaq; dignis: & cuiq; ut mereť erogandum. ℣ Id. n. est &c̃. Supius dcm̃ ẽ: iustitia est ai hitũ: q̃ cõi utilitate ꝑuata: suũ cuiq; r̃m dignitatẽ tribuit. ℣ Hæc refe. sũt: & recte: qm̃ par iustitię est liberalitas. Iustitia. n. nõ solũ ꝓcipit: ut suũ cuiq; ꝓ dignitate tribuam⁹ & neminẽ ĩ cõmertiis ↄtrahẽdo/cõmutãdo/ↄducẽdo/locãdo/emẽdo/uẽdẽdo: decipiamus. Sed ẽt ut nr̃a spõte ad bñfaciẽdũ ppẽsi simus: hoĩesq; quos socios nobis nã genuit iuuemus. ℣ Nã q gra. &c̃. rõ cur supiores circũstãtię spectãdę sint: q inqt bñficiũ ↄferũt cui/piã: q̃d nocituꝝ sit: nõ liberales sũt: sed pnitioli assentatores: nocẽt. n. maxie dũ liberales uideri uolũt: ut siqs equũ ferocissimũ paꝝ eqtãdi piti adolescẽti largiať: quo ꝓcipitari facile põt: aut petitũ gladiũ cædẽ facturo. Talis locuples fuit Horatian⁹ cognomẽto. Eutrapelus: qm̃ nõ liberal'r & urbane ĩ psonas iocabať. hic cuicũq; nocere uolebat uestimnta dabat ꝑ cioſa: btũs. n. iã cũ pulchris tunicis sumet noua ꝓsilia: & spes dormiet in lucẽ scorto postponet hõestũ offm̃: nũmos aliẽos poscet: ad unũ thrax erit: aut olitoris aget mercede caballũ: sť ãt assentatores: q oĩa loquunt' ad audiẽtis uolũtatẽ: non ad ueritatẽ: author Cic. ĩ Lælio. ℣ Et q aliis no. &c̃. Tã peccat igt: q aliis aufert: aut aliis largiať: q̃ peccaret. Si q̃ eripet ĩ rẽ suã ↄuerteret. Supius aũt ꝑcepit: ut cõibus uteremur tãq̃ cõibus priuatis: ut nr̃is: & q̃ siqs plis sibi appeteret ius hũanæ societatis uiolaret. Arist. & ipse multos dic̃ eẽ q accipiũt uñ nõ oportet: pp erogãdi cupiditatẽ: q̃d defficiẽtibus ↄfesti rebus facere necessitas cõpellit & hos de honestate nihil curare: ac sine ullo respectu undiq; capere: qũo aũt uel unde nullã apud eos differẽtiam esse: & ꝓpterea dationes eoꝝ liberales nõ uideri: qm̃ honestæ non sunt.

℣ DEINde. i. secũdo loco sup. uidendũ & cauẽdũ est: ne benignitas. i. liberalitas sit maior q̃ facultas. ℣ Tũ. i. tertio ut ASC.

tribuaſ.i.oferatur:cuiq;.i.unicuiq; p dignitate.i.ſm dignitatem & meritū ipſius. ℣ Enim pro quia id.ſ.ſm dignitatem tribuere eſt fundamētū iuſtitiæ ad quā.ſ.iuſtitiā hæc oia quę hic.ſ. præcipiunt̄ ſunt referēda.i.redigēda. ℣ Nā &.i.etiā illi ſup.qui gratificātur.i.rem gratam cum pōpoſa beneficētia faciūt cuipiam.i.alicui:ita ſup.q; obſit illi cui uideť uelle; deſſe. ℣ Nō ſunt iudicandi bñficii:neq; liberales:ſed aſſentatores.i.adulatores pernicioſi.i.ualde nociui ad ne eſt uſq; ut ſunt qui liberalitatē populi munuſculis emūt. ℣ Et ſup.illi q nocēt aliis:ut ſint liberales in id erga alios ſunt in eadē iuſtitia:ut.i.quēadmodum ſup.ſunt:ſi ouertant alienā rē in ſuam. ℣ Aūt:pro ſed:multi ſunt eqdem.i.certe.

Cui ſint pnitioſi aſſentatores PET. MAR.

¶ CVPIdi ſplēdoris:ſplēdor dr̄ p trāſlationē & accipiť hic; ipſa glia:& nois celebritate & claritate: qm̄ tales uolūt uideri liberales & ſplēdidi:& iō largiunt̄ ea q̄ aliis eripuerūt:qđ eſt otra iuſtitiā:ſic faciebat Cæſar q ſine aliq̄ ſuppetatione pecuniaꝝ qđ poterat alicunde corradere & rape dilargiebať populo:ut aios largitiōibus corrūperet:& poſtq̄ regno potitus eſt:multa multis eripuit:ut aliis largiret hoc idē fecerat Sylla q bona p ſcriptoꝝ ad libidinē dilargit? eſt. ℣ In ſuos:erga ſuos. ℣ Si locupletent: diuites faciāt:locupletes p̄pe dñr:q multa loca hñt & poſſeſſiones. Quacūq; rōne:p fas & nefas qūcūq; potuerit. ℣ Id āt.ſ.eo mō largiri: & alios locupletať quocūq; mō. ℣ Tm̄ abeſt:tm̄ ab offō diſtat: qm̄ eſt otra iuſtitiā. ℣ Offō;actioni q̄ eſt cū uirtute. ℣ Videdū igiť ocludit Cice.docēs qua liberalitate utēdū ſit. ℣ Quare:iccirco cū debeamus uti ea liberalitate:quæ nemini noceat:largitio pecuniaꝝ Sylæ & Cæſaris non fuit liberalis:qm̄ nocebať iuſtis dñis:qđ eſt otra p̄ſcriptū iuſtitię. De bonis ciuiū publicatis a Sylla & Cæſare diceť in.ii.uolumine. Iuſtis dñis:poſſeſſoribus legitimis. ℣ Ad alios: amicos ad quos tm̄ nihil horꝝ iure ptinebat. Nihil ē.n. p̄batio eſt:plis in.iii.ethices ſic ait. Sequiť.n. datio nē bonā talis acceptio:ea uero q̄ nō talis otraria eſt. ℣ Alter locus.i.ſecūdus:ſupra dixit:ne maior benignitas ſit q̄ facultas:& hoc ptinet ad p̄digū: de cuius natura dcm̄ eſt. ℣ Facultates: pr̄imoniū/cēſus/opes/p̄ximos/affines/& p̄pinquos. ℣ Quas.n.p̄bat q̄re faciūt iniuriā proxio. ℣ Copias:diuitias. ℣ Suppeditari/dari/relinq. ℣ Ad alienos:nulla/ oſanguinitate/aut affinitate ſibi oiūctos:& ſic iniuſti ſunt qm̄ dāt alienis id qđ p̄ximis ſuppeditatū eſſet. ℣ Rapiēdi:p ui. ℣ Auferēdi:quocūq; mō & fraude. ℣ Suppetāt:abūde ſufficiāt. ℣ Videre etiā licet ponit aliud genus largitionis:qđ etiā illiberale eſt:largiunt̄.n.qdā ad oñtationē:quæ fit glię cā. Nec illa p̄fecta eſt liberalitas (ingt Ambroſius) ſi iactantiæ cā magis q̄ miſericordia largiaris:affectus.n.ponit nomē opi:qūo a nobis p̄ficiſcitar:ſic eſtimať. Vñ ſcri.Pli.in epliſ. Meminimus quāto maiori aio fructus honeſtatis in oſcia q̄ in fama reponaī:ſeq.n.glia:nō appeti debet. Et laudās. T. Ariſtonē diċ. Ornat hæc magnitudo ai:q̄ nihil ad oñtationē oia ad oſciam refert:rectęq; facti:nō ex ppli fmōe:ſed ex facto petit:p̄fecta igiť eſt liberalitas:ubi ſilētio quis tegit opus ſuū & neceſſitati ſingulorꝝ occulte ſubuenit. Honeſte facti p̄miū eſt feciſſe ingt Señ. Et Scipio apud Syllū dicit. Ipſa quidē uirtus ſibimet pulcherrima merces. ℣ A uolūtate:certo aī iudicio: & q; ita eligant agēdū. ℣ Simulatio:oñtatio & ficta liberalitas. ℣ Vanitati mēdacio:qm̄ nō p̄ficiſcit a uolūtate. Vanus dr̄ ſimulator:& mēdax atq; oñtator:cui opponitur grauis:qui nihil ſimulat:nihilq; diſſimulat:ſed ita uiuit:ut dicit. Vanū igiť eſt largiri ad oñtationem:non ex officio aut uoluntate. ℣ Honeſtati:uirtuti:cuius finis honeſtas eſt.

Cæſaris dictatoris largitiō uera Locuples

Plinius

Seneca

Vanus Grauis

FRAN MAT. Sylla Cæſar

Q. Aurelius Sueto.

¶ QVAcūq; rōne:etiā p iniuriā aliis factā. ℣ Ab offō:ab actione uirtutis:& Señ.ingt magnanimus nō eſt q ex alieno liberalis eſt. ℣ Videdū &c̄.ocludit. ℣ Quare &c̄.exēplos p̄bat ętatis ſuæ p̄ncipiū Syllā.n.nouit adoleſcens Cæſari pene fuit æq̄lis. Vterq; bonis p̄ſcriptoꝝ:& eoꝝ:q probi erāt.a qbus auferre iuſte nō poterāt:amicos ſuos & ſatellites dituit. Sed neuter liberalitate uſus eſt. Cū liberalitas iuſtitiæ oiūncta ſit. Iuſtitiā aūt ut ab iniuria abſtineamus:& aliis quę nr̄a nō ſunt:reliquamus iubet. Sylla tabulā illā ingētē propoſuit:& ex ipſo eq̄ſtris ordinis flore ac ſenatu duo milia elegit q mori iuberenť:bona p̄ſcriptoꝝ ſub haſta uēdidit:& qbus uoluit largitus eſt. ℣ Qui proſcriptos tūc iterficiebāt:hūc dicebāt domus iteremit ampliſſima. Illū hortus:illud thermę. Q. Aurelius:q nullis p̄ſus negociis ſe imiſcuerat forꝝ ingreſſus. Et p̄ſcriptoꝝ noīa legēs. Cū ſeip̄m:quoq; cōpiſſet. Ve mihi miſero ingt. Albana me uilla p̄ſequiť paulūq; p̄cedēs iugulatus eſt. Cæſar quos multa largit⁹ eſt amicis ex otrariæ factiōis bonis. Quāuis admirabili moderatione: poſt belli ciuilis uictoriā:uſum illū tradat Sueto. ℣ Alť locus erat &c̄. docet nūc cur maior benignitas eē nō debeat q̄ facultatis rō. ut ſm gradus erogem? & p̄ximioribꝰ bñfaciamus. ℣ His:p̄ximis. ℣ Ineſt aūt &c̄. Idem ut ſupra rettulimus dicit Ariſto. Qui multa largiunť ſine diſcrimine:ii multa rapiāt neċe eſt:ut ſuppetat largiēdi facultas. ℣ Videre ēt &c̄.diċ plęroſq; nō nā liberales eē:ſed gloriæ cupiditate ductos largiri. Et hmōi hoīum liberalitatē uanā quādā oñtationē eē. Ariſto.exceſſum uulgarē uētoſitatē:& iexplebilitatē appellat & quot ſūt hmōi:quæ nō in qbus opꝫ excedūt:ſed in qbꝰ non ſūptu nō oportune faciēdo excedit:& in puis ſūptibus multa oſumit:ac otra decētiā ſplēdorē captat:ut ſi in hiſtriōibꝰ nuptiali appatu epulas paret:& comœdoꝝ exhibeat choꝝ:gradiēs purpuratꝰ ut olī megarēſes ſolebāt:& hęc oīa faciat nō p̄ſa honeſti:ſed ad oñtationē diuitiaꝝ:putās ea de cā hoīes in ſui admiſtratione ouertere. Et ubi opus eſt magnis ſūptꝰ puos facit:ubi uero puis magnos. ℣ Quadā glia:inani.ſ.quā κακοζηλίαν uocant græci. ℣ Oñtatione:iactātia & inani tate ueritati:ut ait Ariſt.opponiť oñtatio:& deterior eſt ironia. ℣ Magis q̄ a uolūtate:recte ſic ait. Nā hoc ipm iuſtum eſt qđ rōne fit:ſi eſt uolūtariū. Qui uero glia ducti largiunť nō ut p̄ſint hoc faciūt ſed ut ipſi laudenť. ℣ Honeſtati:contra quā faciūt cū qbus nō oportet largiunť. Nec ut oportet:aut ubi oportet:quid eſt otra honeſtatē:ſicut oñſum eſt.

cupidi ſplēdoris:& gloriæ:q eripiūt ab aliis qđ aliis largiať. Iiq; arbitranť ſe bñficos in ſuos amicos viſum iri ſi locupletēt eos quacūq; rōne. Id aūt tm̄ abeſt ab officio:ut nihil magis officio poſſit eē otrariū. Videdū eſt igiť vt ea liberalitate vtamur quæ p̄ſit amicis nemini noceat. Quare. L. Syllæ &. C. Cæſaris pecuniaꝝ tranſlatio a iuſtis dñis ad alienos nō debet liberalis videri. Nihil.n.eſt liberale qđ nō idem iuſtū. Alter locus erat cautiōis ne benignitas maior eēt q̄ facultates qđ qui benigniores volūt eē q̄ res patiť: primum i eo peccāt:q; iniurioſi ſunt in p̄ximos. Quas.n.copias iis ſuppeditari æquus eſt & reliquere: eas trāſferūt ad alienos. Ineſt aūt in tali liberalitate cupiditas plærunq; rapiēdi & auferendi per iniuriā ut ad largiendum ſuppetāt copiæ. Videre etiam licet plæroſq; nō tā natura liberales q̄ quadam gloria ductos vt benefici videantur facere multa: quæ videntur magis proficiſci ab oſtētatione quam a volūtate. Talis autem ſimulatio vanitati eſt coniunctior : quam aut liberalitati : aut honeſtati.

¶CVPidi ſplendoris.& gloriæ quí eripiuntur ab aliis.i.ab unis:quod largiantur aliis hi.i.hmõi ſup.ſunt quí arbitrãtur ſe uiſum iri.i.uidendos eſſe beneficos in.i.erga amicos ſuos quí locupletent.i.locupletes & diuites facient eos quacũ q̃ rõne ſiue iuſta ſiue iniuſta. Aũt pro ſed id.i.eiuſmodi factũ abeſt tñ.i.inſtr̃m ab offõ.i.eo qd facere debeant ut nihil poſſit eẽ magis cõtrariũ offõ. Igit uidẽdũ eſt.i.obſeruãdũ eſt ut utamur ea liberalitate:q̃ proſit amicis:& nemíni.i.nõ alicui noceat. ℣ Quare.i.q̃obrẽ trãſlatio pecuniarꝝ Lucii Syllæ & Caii cæſaris.i.quã fecerũt: Sylla & Cæſar a iuſtis dñis ad alienos nõ debet uideri liberalis. ℣ Enĩ p̃ qa nihil ſup.ẽ liberale:qd nõ idẽ.i.ẽt eſt iuſtũ. ℣ Alter loc⁹ cautiõis.i.alterа res cauẽda erat ne benignitas eẽt maior q̃ facultates.i.potentia cõferẽtis q̃.i.qa ſup.hi q uolũt eẽ benigniores.i.bñficẽtiores q̃ res.i.facultas eorꝝ patit̃:peccãt p̃mũ i eo qd̃ ſunt iniurioſi i p̃ximos.i.neceſſarios & cõſanguineos. ℣ Enĩ pro qa ipi trãſferũt ad alienos eas copias q̃s æqus.i.iuſti⁹ eſt ſuppeditari.i.ſub miniſtrari i uita & relinq̃re poſt mortẽ his.ſ. p̃ximis. ℣ Aũt p̃ ſed cupiditas rapiẽdi & auferẽdi p̃ iniuriã eſt plærũq̃.i.ut plurimũ in tali liberalitate q̃ fit ſupra facultatẽ ut copiæ.i.abũdãtes opes ſuppetãt.i.ſatis ſint ad largiẽdũ. ℣ Licet ẽt uidere plæroſq̃.i.ualde multos eẽ nõ tã nã.i. ex naturali ĩclinatione eſſe liberales q̃ iductos.i.q̃ ex eo q̃ iducti ſunt q̃dã gloria.i.affectatiõe gloriæ uti bñfici uideanť facere multa q̃ ſup.facta taliũ uidenť p̃ficiſci.i.oriri magis ab oſtentatione.i.uana põpoſitate q̃ a uolũtate.i.beniuolẽtia. ℣ Aũt pro ſed talis ſimulatio.i.ſimulata liberalitas.eſt coniunctor.i.uicinior uoluptati q̃ aut liberalitati aut honeſtati.

ASC. Quíd ſit liberale dicendũ cupiditas liberalitati inſidiať p ſimulationẽ.

Tertium eſt propoſitum:ut in beneficẽtia delectus eſſet dignitatis.in quo & mores eius erunt ſpectandi in quem beneficium conferetur & animus erga nos & cõmunitas ac ſocietas uitæ & ad noſtras utilitates officia ante collata.quæ ſi concurrant omnia optabile eſt. Si minus plures cauſæ maioreſq̃ ponderis plus habebũt.

PET. MAR.

¶TERTIum ãt p̃poſuit tria:duobus abſolutis: ſupeſt tertiũ:ut.ſ.pro dignitate cuiq̃ tribuať. Nunc exeq̃t hãc partẽ:& dicẽ ſpectãdos eẽ mores eorꝝ:in quos beneficí eẽ uolum⁹:ut q̃ſq̃ p̃ meritís habeat. Vñ opus eſt liberalẽ prudẽtẽ eſſe:ut hẽat delectũ: & iudícet qd cuiq̃ tribuẽdũ ſit:& qd q̃ſq̃ mereať: aliter diſcedet a iuſto. Cõſiderãdũ ẽt eſt q̃lis fuerit aĩus erga nos:q̃ cõitas aut uitæ ſocietas:ſi beneficia ab illis fuerit in nos añ collata:ſi oía hæc inerũt bñ hẽbit & optãdũ eſt:ſin aũt plures cauſæ & maiores p̃ualebũt. ℣ Spectãdi:diligẽter cõſiderãdi. ℣ Et aĩus:quo aĩo fuerit erga nos. ℣ Cõmunias an fuerit amic⁹:an ſit cõciuis an domeſticus:cõitas eſt uitæ cõſuetudo:q̃ eſt i ciuitate omniũ ciuiũ ſocietas eſt paulo reſtrictior. ℣ Ad nr̃as uti.an fuerint i nos benefici. Quæ oĩa.ut.ſ.ſit p̃ditus uirtute amicus & i nos ante beneficus ille in quẽ uolum⁹ uti liberalitate. ℣ Optabile:deſiderabile:ut oĩa ĩſint & cõcurrãt i unũ:q̃m offĩm eſt erga talẽ hoíem liberalitate uti. ℣ Si min⁹.ſi nõ oía inerũt maior ps uicere dẽt uñ opus eſt iudicio. ℣ Plus põ.magis debẽt nos mouere.ut bñficí ſim⁹ & liberales i aliquẽ.

FRAN MAT. Donandũ eſſe dignis quantũ oportet Cõitas & ſocietas

¶TERTIum eſt p̃poſitũ &c̃.liberalis:ut dictũ eſt:ís eſt:q ſecũdũ patrimonii modũ erogat:& in qb⁹ optet. Qui uero excedit p̃digus eſt ut ãt iuſtitia:cõi utilitate ſeruata:ſuũ cuiq̃ tribuit p̃ dignitate.ita liberalitas cuiq̃:ut mereť. Largitur p̃m facultatẽ. Dãdũ ẽ itaq̃ dignis:& quãtũ oportet:& quãdo oportet:ita tñ:ut nõ deſit nobis ipſis. ℣ Mores erũt ſpectãdi:Dãdũ eſt.n.bonis & honeſtis ac uirtutis ſtudioſis:nõ malis & iprobis:Reſpicit hoc eã iuris naturalis partẽ:q̃ obſeruãtia noťat:p quã hoíes aliqua dignitate antecedẽtes:cultu & honore dignamur. ℣ Et aĩus erga nos:gr̃a inuit̃ iuris naturalis pars i q̃ amicicíarꝝ & offõrꝝ alteri⁹ memoria & remunerãdi uolũtas cõtineť:tangit̃ & pietas:p quã ſanguine cõiunctis & p̃ſiæ beniuolis:offĩm & diligẽs tribuit̃ cultus:cũ dr̃ cõitas ac ſocietas uitæ. ℣ Ad nr̃as utilitates &c̃.ad gr̃am hoc ſpectat:decet.n.nos memores eẽ bñficiorꝝ alteri⁹ i nos:& igratitudine nullũ uitiũ deteſtabili⁹:beneficiũ ſi in bonos cõferť honeſtũ eſt:ſi in amicos laudabile:ſi i benemeritos de nobis neceſſariũ. ℣ Quæ ſi oía cõcurrãt:ſi hí oía i uno aliquo cui benefacere uelimus forte nõ fuerit:difficile enĩ eſt ſil'oía inueniri:ei benefaciẽdũ eſt in quo maior aut potior horum pars extiterit. ℣ Maioris.maior cã eſt:ut ſanguine cõiunctis benefacias:q̃ ut alienis:& patriæ beniuolis quam externis.

ASC. Tertiꝰ reſpect⁹ in liberalitate hñdꝰ PET. MAR.

¶TERTIum p̃poſitum.i.qd̃ tertio loco cauẽdũ dictũ eſt ut delectus diſcretio & cõſideratio dignitatis eſſet in beneficentia.i.ut beneficentia fiat ſecũdũ dignitatẽ eius cui fieret in quo.i.in qua re:&.i.etiã mores eius in quem beneficium cõferetur erunt ſpectãdi.i.frequẽter inſpiciẽdi & aĩus eius erga nos erit ſup.ſpectãdus & cõitas & ſocietas uitæ erit ſupple ſpectãda.& officia collata ab eo ante.i.prius ad nr̃as utilitates erunt ſup.ſpectãda q̃ oĩa ſi occurrant.i.in uno hoíe reperiant optabile eſt ſup.in illum cõferre beneficium ſin.i.ſed ſi minus.i.non ſupple cõcurrant plures cauſæ & maiores habebunt:plus.i.hí in quibus plures & maiores cauſæ quare illis benefaciamus reperitur habebunt plus.

¶Quomodo conſiderandi ſunt mores.

QVoniã ãt uiuit̃ nõ cũ perfectis hoíbus pleneq̃ ſapiẽtibus:ſed cũ his.in qbus nõ p̃clare agitur.

Nemínẽ eſſe negligẽdum

QVoniã autẽ uiuitur.Poſuit Cicero tres cautiones: Tertia erat ut pro dignitate cuiq̃ tribuereť & habereť delectus dignitatis in hac parte ut officiũ ſeruareť dixit eſſe ſpectãdos mores eorꝝ:i quos beneficia cõferre uolumus:Reſumens igr̃ hãc primam partẽ propoſitionis:docet quæ ſunt magis colendi:& ponit illas uirtutes quæ bonũ uirũ attingũt & determinans de ipſis moríb⁹ reſpõdet tacite iquiſitioni. Potuiſſet aliq̃s quærere debemus ne eos aſpernarí:qa nondũ p̃fectæ uirtutis uſum habent. Dicit Cicero nõ eſſe negligẽdos:qm̃ uiuit̃ nõ cũ p̃fectis hoíbus:qppe nõ oẽs poſſunt eſſe ſapiẽtes:& habere oẽm p̃fectionẽ. Ordo eſt:ẽt hoc itelligẽdũ puto neminẽ eſſe negligẽdũ. In quo aliq̃ ſignificatio uirtutis appareat:qm̃ in uita cõi uiuit̃ nõ cũ p̃fectis hoíbus:ſed cum his q̃ aliquem p̃greſſum fecerunt ad habitũ uirtutis. ℣ Pleneq̃:p̃fecte cumulateq̃.i.ſummũ uirtutis adeptis non præclare. ℣ Agitur:ideſt qui nondum adepti ſunt cumulata uirtute cum aliquo bene agitur:cum ei nihil deeſt:non præclare agitur cum hominibus:quí non habent ſuam perfectionem. Vnde Lelius quía Scipioni res in tota uita bene ſucceſſerat & fuerat p̃fectus morſq̃ nihil mihí attuliſſe uidebatur:dicit apud eundem Ciceronem:cum ille uero quis neget actũ eſſe præclare? niſi enim quod ille minime putabat:immortalem uellet:quid non eſt adeptus quod homini fas eſſet optare.

FRAN MAT.

QVoniã ãt &c̃. Spectãdos dixit mores eẽ:q̃re ut itelligať:q ſint mores:q ſpectari debeãt:dicit nos cum p̃fectis & plene ſapiẽtib⁹ nõ uiuere:& ſatis eſſe ſi illi cũ qb⁹ uiuim⁹:ſigna aliq̃ uirtutis habeãt. Cũ itaq̃ p̃fecti & plene ſapiẽtes nõ ſueniunť:nõ eẽ negligẽdos eos i qbus aliq̃ ſignificatio uirtutis eſt. ℣ Cũ p̃fectis quibus nihil deſit. ℣ Plene ſapiẽtibus q habeant omniũ rerꝝ & diuinarꝝ & humanarꝝ cognitionẽ:quí nulla perturbatione moueanť:q eodẽ uultu atq̃ aĩo:tũ in p̃ſperis:tũ in aduerſis ſint.Prædare agiť:hoc eſt quí ſatis hr̃e putãtur.

ASC.

QVoniã &c̃. Docet qũo cõſiderãdi ſint mores & quibus plus cõtribuendum. ℣ Ordo eſt. Aut̃ pro ſed quoniam uiuitur ſup.ab omnibus non cum hominibus perfectiſq̃ pro & plene:ideſt perfecte ſapientibus:ſed cum his ideſt huiuſmodi in quibus:non agitur præclare.ideſt ualde & præ cæteris clare.

trībuať.i.ɔferatur:cuiq;.i.unicuiq; ꝑ dignitate.i.ſm dignitatem & meritū ipſius. ℣ Enim pro quia id.ſ.ſm dignitatem

Cui ſint pnitioſi aſſentatores PET. MAR.

tribuere eſt fundamētū iuſtitiæ ad quā.ſ.iuſtitiā hæc oīa quę hic.ſ. præcipiunť ſunt referēda.i.redigēda. ℣ Nā &.i.etiā illi ſup.qui gratificātur.i.rem gratam cum pōpoſa beneficētia faciūt cuipiam.i.alicui:ita ſup.q; obſit illi cui uideť uelle ꝑ deſſe. ℣ Nō ſunt iudicandi bñficii:neq; liberales:ſed aſſentatores,i.adulatores pernicioſi.i.ualde nociui ad ne eſt uſq; ut ſunt qui liberalitatē populi munuſculis emūt. ℣ Et ſup.illi q; nocēt aliis:ut ſint liberales in id erga alios ſunt in eadē in iuſtitia:ut.i.quēadmodum ſup.ſunt:ſi ɔuertant alienā rē in ſuam. ℣ Aūt:pro ſed:multi ſunt eqdem.i.certe.

¶ CVPIdi ſplēdoris:ſplēdor dr̄ ꝑ trāſlationē & accipiť hic ꝑ ipſa glia:& nois celebritate & claritate: qm̄ tales uolūt uideri liberales & ſplēdidi:& ī lar giunt ea q̄ aliis eripuerūt:qđ eſt ɔtra iuſtitiā:ſic fa

Cæſaris dictatoris largitiō uera Locuples

ciebat Cæſar q̄ ſine aliq̄ ſuppetatione pecuniaꝝ qđ poterat alicunde corradere & rapere dilargiēbať populo:ut aios largitiōibus corrūperet:& poſtq̄ re gno potitus eſt:multa multis eripuit:ut aliis largiret hoc idē fecerat Sylla q̄ bona ꝑ ſcriptoꝝ ad libidinē dilargit? eſt. ℣ In ſuos:erga ſuos. ℣ Si locupletent: diuites faciāt:locupletes ꝑ ꝑe dñr:q̄ multa loca hñt & poſſeſſiones. Quacūq; rōne:p fas & nefas qūo cūq; potuerit. ℣ Id āt.ſ.eo mō largiri: & alios locu pletať quocūq; mō. ℣ Tm̄ abeſt:tm̄ ab offō diſtat: qm̄ eſt ɔtra iuſtitiā. ℣ Offō;actioni q̄ eſt cū uirtute. ℣ Vidēdū igiť ɔcludit Cice.docēs qua liberalitate utēdū ſit. ℣ Quare:iccirco cū debeamus uti ea libe ralitate:quæ nemini noceat:largitio pecuniaꝝ Syl læ & Cæſaris non fuit liberalis:qm̄ nocebat iuſtis dñis:qđ eſt ɔtra ꝑſcriptū iuſtitię. De bonis ciuiū pu blicatis a Sylla & Cæſare diceť in.ii.uolumine. Iu ſtis dñis:poſſeſſoribus legitimis. ℣ Ad alios : ami cos ad quos tm̄ nihil hoꝝ iure ptinebat. Nihil ē.n. ꝑbatio eſt:phs in.iii.ethices ſic ait. Sequiť.n. datio nē bonā talis acceptio:ea uero q̄ nō talis ɔtraria eſt. ℣ Alter locus.i.ſecūdus:ſupra dixit:ne maior beni gnitas ſit q̄ facultas:& hoc ptinet ad ꝑdigū: de cu ius natura dcm̄ eſt. ℣ Facultates: pr̄imoniū/cēſus/ opes/ꝓximos/affines/& ꝓpinquos. ℣ Quas.n.ꝑ bat q̄re faciūt iniuriā proxio. ℣ Copias:diuitias. ℣ Suppeditari/dari/relinq. ℣ Ad alienos:nulla/ɔſanguinitate/aut af finitate ſibi ɔiūctos:& ſic iniuſti ſunt qm̄ dāt alienis id qđ ꝓximis ſuppeditatū eſſet. ℣ Rapiēdi:ꝑ ui. ℣ Auferēdi:quo cūq; mō & fraude. ℣ Suppetāt:abūde ſufficiāt. ℣ Videre etiā licet ponit aliud genus largitionis:q đ etiā illiberale eſt:lar giunť.n.qdā ad oīntationē:quæ fit glię cā. Nec illa pfecta eſt liberalitas(ingt Ambroſius)ſi iactantiæ cā magis q̄ miſeri cordia largiaris:affectus.n.ꝑponit nomē opi:qūo a nobis ꝓficiſcitar:ſic eſtimať. Vñ ſcri.Pli.in epliſ. Meminimus quā to maiorī aio fructus honeſtatis in oſcia q̄ in fama reponať:ſeq.n.glia:nō appeti debet. Et laudās. T. Ariſtonē diċ. Ornat hæc magnitudo ai:q̄ nihil ad oīntationē oīa ad ɔſciam refert:recteq; facti:nō ex ppli fmōe:ſed ex facto petit:pfecta igiť eſt liberalitas:ubi ſilētio quis tegit opus ſuū & neceſſitati ſingulorꝝ occulte ſubuenit. Honeſte facti p̄miū eſt feciſſe ingt Señ. Et Scipio apud Syllū dicit. Ipſa quidē uirtus ſibimet pulcherrima merces. ℣ A uolūtate:certo aī iudicio: & q̄ ita eligant agēdū. ℣ Simulatio:oīntatio & ficta liberalitas. ℣ Vanitati mēdacio:qm̄ nō ꝓficiſcitť a uolūtate. Vanus dr̄ ſimu lator:& mēdax atq; oīntator:cui opponitur grauis:qui nihil ſimulat:nihilq; diſſimulat:ſed ita uiuit:ut dicit. Vanū igiť eſt largiri ad oīntationem:non ex officio aut uoluntate. ℣ Honeſtati:uirtuti:cuius finis honeſtas eſt.

¶ QVAcūq; rōne:etiā p iniuriā aliis factā. ℣ Ab offō:ab actione uirtutis:& Señ.ingt magnanimus nō eſt q̄ ex alie no liberalis eſt. ℣ Vidēdū &c̄.ɔcludit. ℣ Quare &c̄.exēplos ꝑbat ętatis ſuæ ꝓncipiū Syllā.n.nouit adoleſcens Cæſari pene fuit æq̄lis. Vterq; bonis ꝑſcriptoꝝ:& eoꝝ:q̄ probi erāt.a q̄bus auferre iuſte nō poterāt:amicos ſuos & ſatellites di tauit. Sed neuter liberalitate uſus eſt. Cū liberalitas iuſtitiæ ɔiūcta ſit. Iuſtitiā aūt ut ab iniuria abſtineamus:& aliis quę nr̄a nō ſunt:reliquamus iubet. Sylla tabulā illā ingētē propoſuit:& ex ipſo eq̄ſtris ordinis flore ac ſenatu duo milia ele git q̄ mori iuberenť:bona ꝑſcriptoꝝ ſub haſta uēdidit:& q̄bus uoluit largitus eſt. ℣ Qui proſcriptos tūc iterficiebāt:hūc dicebāt domus iteremit ampliſſima. Illū hortus:illud thermę. Q. Aurelius:q̄ nullis ꝑſus negociis ſe imiſcuerat foꝝ in greſſus. Et ꝑſcriptoꝝ noīa legēs. Cū ſeipm:quoq; cōpiſſet. Ve mihi miſero ingt. Albana me uilla pſequiť paulūq; ꝓce dēs iugulatus eſt. Cæſar quos multa largit⁹eſt amicis ex ɔtrariæ factiōis bonis. Quāuis admirabili moderatione: poſt belli ciuilis uictoriā:uſum illū tradat Sueto. ℣ Alť locus erat &c̄. docet nūc cur maior benignitas eē nō debeat q̄ facilita tis rō.ut ſm gradus erogem? &ꝓximioribꝰ bñfaciamus. ℣ His:ꝓximis. ℣ Ineſt aūt &c̄. Idem ut ſupra rettulimus dicit Ariſto. Qui multa largiunť ſine diſcrimine:ii multa rapiāt neċe eſt:ut ſuppetat largiēdi facultas. ℣ Videre ēt &c̄.diċ plę roſq; nō nā liberales eē:ſed gloriæ cupiditate ductos largiri. Et hmōi hoīum liberalitatē uanā quādā oīntationē eē. Ari ſto.exceſſum uulgarē uētoſitatē:& ĩexplebilitatē appellat & quot ſūt hmōi:quæ nō in q̄bus opꝫ excedūt:ſed in qb⁹non oportet: & ut non oportet:ſplēdorem conquirunt:& ut idem ait magnificus non habetur ſe uacuus oīntator:q̄ modū in ſūptu nō oportune faciēdo excedit:& in puis ſūptibus multa ɔſumit:ac ɔtra decētiā ſplēdorē captat:ut ſi in hiſtriōib⁹ nu ptiali appatu epulas paret:& comœdoꝝ exhibeat choꝝ:gradiēs purpurat⁹ut olī megarēſes ſolebāt:& hęcoīa faciat nō ꝑſa honeſti:ſed ad oīntationē diuitiaꝝ:putās ea de cā hoies in ſui admīſtratione ɔuertere. Et ubi opus eſt magnis ſūpt⁹ tate ueritati:ut ait Ariſt.opponiť oīntatio:& deterior eſt ironia. ℣ Magis q̄ a uolūtate:recte ſic ait. Nā hoc ipm iuſtum eſt qđ rōne fit:ſi eſt uolūtariū. Qui uero glia ducti largiunť nō ut ꝑſint hoc faciūt ſed ut ipſi laudenť. ℣ Honeſtati:contra quā faciūt cū q̄bus nō oportet largiunť. Nec ut oportet:aut ubi oportet:quid eſt ɔtra honeſtatē:ſicut oīſum eſt.

Plinius

Seneca

Vanus Grauis

FRAN MAT. Sylla Cæſar

Q. Aurelius Sueto.

cupidi ſplēdoris:& gloriæ:q̄ eripiūt ab aliis qđ aliis largiať. Iiq; arbitranť ſe bñficos in ſuos amicos viſum iri ſi locupletēt eos quacūq; rōne. Id aūt tm̄ abeſt ab of ficio:ut nihil magis officio poſſit eē ɔtrariū. Vidēdū eſt igiť vt ea liberalitate vtamur quæ ꝓſit amicis ne mini noceat. Quare. L. Syllæ &. C. Cæſaris pecuniaꝝ tranſlatio a iuſtis dñis ad alienos nō debet liberalis vi deri. Nihil. n. eſt liberale qđ nō idem iuſtū. Alter lo cus erat cautiōis ne benignitas maior eēt q̄ facultates qđ qui benigniores volūt eē q̄ res patiť: primum i eo peccāt:q; iniurioſi ſunt in ꝓximos. Quas. n. copias iis ſuppeditari æqus eſt & reliquere:eas trāſferūt ad alie nos. Ineſt aūt in tali liberalitate cupiditas plærunq; ra piēdi & auferendi per iniuriā ut ad largiendum ſuppe tāt copiæ. Videre etiam licet plæroſq; nō tā natura li berales q̄ quadam gloria ductos vt benefici videantur facere multa:quæ videntur magis proficiſci ab oſtēta tione quam a volūtate. Talis autem ſimulatio vanitati eſt coniunctior : quam aut liberalitati : aut honeſtati.

℣ CVpidi

¶ CVPidi ſplendoris. & gloriæ quí eripiuntur ab aliis. i. ab unis: quod largiantur aliis hi. i. hmõi ſup. ſunt quí arbitrãtur ſe uiſum iri. i. uidendos eſſe beneficos in. i. erga amicos ſuos quí locupletent. i. locupletes & diuites facient eos quacũ q; rõne ſiue iuſta ſiue iniuſta. A ũt pro ſed id. i. eiuſmodi factũ abeſt tñ. i. inſtr̃m ab offõ. i. eo qd̃ facere debeant ut nihil poſſit eẽ magis cõtrariũ offõ. Igĩt uidẽdũ eſt. i. obſeruãdũ eſt ut utamur ea liberalitate: q̃ proſit amicis: & nemini. i. nõ ali cuí noceat. ℣ Quare. i. q̃obrẽ trãſlatio pecuniarꝝ Lucii Syllæ & Caii cæſaris. i. quã fecerũt: Sylla & Cæſar a iuſtis dñis ad alienos nõ debet uideri liberalis. ℣ Enĩ ꝓ qa nihil ſup. ẽ liberale: qd̃ nõ idẽ. i. ẽt eſt iuſtũ. ℣ Alter loc⁹ cautiõis. i. altera res cauẽda erat ne benignitas eẽt maior q̃ facultates. i. potentia cõferẽtis q;. i. qa ſup. hi q uolũt eẽ benigniores. i. bñfi cẽtiores q̃ res. i. facultas eorꝝ patit̃: peccãt ꝑmũ ĩ eo qd̃ ſunt iniuriofi ĩ ꝓximos. i. neceſſarios & cõſanguineos. ℣ Enĩ pro qa ipſi trãſferũt ad alienos eas copias q̃s æqus. i. iuſti⁹ eſt ſuppeditari. i. ſub miniſtrari ĩ uita & relinq̃re poſt mortẽ his. ſ. ꝓximis. ℣ A ũt ꝓ ſed cupidítas rapiẽdi & auferẽdi ꝑ iniuriã eſt plærũq;. i. ut plurimũ in tali liberalitate q̃ fit ſupra facultatẽ ut copiæ. i. abũdãtes opes ſuppetãt. i. ſatis ſint ad largiẽdũ. ℣ Licet ẽt uidere plæroſq;. i. ualde multos eẽ nõ tã nã. i. ex naturali ĩclinatione eſſe liberales q̃ ĩductos. i. q̃ ex eo q; ĩducti ſunt q̃dã gloria. i. affectatiõe gloriæ uti bñfici uideanť facere multa q̃ ſup. facta taliũ uidenť ꝓficiſci. i. oriri magis ab oſtentatione. i. uana põpoſitate q̃ a uolũtate. i. beniuolẽtia. ℣ A ũt pro ſed talis ſimulatio. i. ſimulata liberalitas. eſt conjunctor. i. uicinior uoluptati q̃ aut liberalitati aut honeſtati.

ASC. Quid ſit liberale dicendũ cupiditas liberalitati inſidiať ꝑ ſimulationẽ.

Tertium eſt propoſitum: ut in beneficẽtia delectus eſſet dignitatis. in quo & mores eius erunt ſpectandi in quem beneficium conferetur & animus erga nos & cõmunitas ac ſocietas uitæ & ad noſtras utilitates officia ante collata. quæ ſi concurrant omnia optabile eſt. Si minus plures cauſæ maioreſq; ponderis plus habebũt.

¶ TERTIum ãt ꝓpoſuit tria: duobus abſolutis: ſupeſt tertiũ: ut. ſ. pro dignitate cuiq; tribuať. Nunc exeq̃r hãc partẽ: & dic̃ ſpectãdos eẽ mores eorꝝ: in quos beneficí eẽ uolum⁹: ut q̃ſq; ꝑ meritis habeat. Vñ opus eſt liberalẽ prudẽtẽ eſſe: ut hẽat delectũ: & iudícet qd̃ cuiq; tribuẽdũ ſit: & qd̃ q̃ſq; mereať: aliter diſcedet a iuſto. Cõſiderãdũ ẽt eſt q̃lis fuerit aĩus erga nos: q̃ cõitas aut uitæ ſocietas: ſi beneficia ab illís fuerit in nos añ collata: ſi oía hæc inerũt bñ hẽbit & optãdũ eſt: ſin aũt plures cauſæ & maiores ꝑualebũt. ℣ Spectãdi: diligẽter cõſiderãdi. ℣ Et aĩus: quo aĩo fuerit erga nos. ℣ Cõmunias an fuerit amic⁹: an ſit cõciuis an domeſticus: cõitas eſt uitæ cõſuetudo: q̃ eſt ĩ ciuitate omniũ ciuiũ ſocietas eſt paulo reſtrictior. ℣ Ad nr̃as uti. an fuerint ĩ nos benefici. Quæ oía. ut. ſ. ſit ꝑditus uirtute amicus & ĩ nos ante beneficus ille in quẽ uolum⁹ uti liberalitate. ℣ Optabile: deſiderabile: ut oía iſint & cõcurrãt ĩ unũ: qm̃ offm̃ eſt erga talẽ hoíem liberalitate uti. ℣ Si mín⁹. ſi nõ oía inerũt maior ps uicere dẽt uñ opus eſt iudicio. ℣ Plus põ. magis debẽt nos mouere. ut bñfici ſim⁹ & liberales ĩ aliquẽ.

PET. MAR.

¶ TERTIum eſt ꝓpoſitũ &c̃. liberalis: ut dictũ eſt: is eſt: q ſecũdũ patrimonii modũ erogat: & in qb⁹ optet. Qui uero excedit ꝓdigus eſt ut ãt iuſtitia: cõi utilitate ſeruata: ſuũ cuiq; tribuit ꝑ dignitate. ita liberalitas cuiq;: ut mereť. Largitur ꝑm facultatẽ. Dãdũ ẽ itaq; dignis: & quãtũ oportet: & quãdo oportet: ita tñ: ut nõ deſit nobis ipſis. ℣ Mores erũt ſpectãdi: Dãdũ eſt. n. bonis & honeſtis ac uirtutis ſtudioſis: nõ malis & ĩprobis: Reſpicit hoc eã iuris naturalis partẽ: q̃ obſeruãtia noťať: ꝑ quã hoíes aliqua dignitate antecedẽtes: cultu & honore dignamur. ℣ Et aĩus erga nos: gr̃a inuiť iuris naturalis pars ĩ q̃ amicicíarꝝ & offõrꝝ alteri⁹ memoria & remunerãdi uolũtas cõtineť: tangiť & pietas: ꝑ quã ſanguine cõiunctis & pr̃iæ beniuolis: offm̃ & diligẽs tribuiť cultus: cũ dr̃ cõitas ac ſocietas uitæ. ℣ Ad nr̃as utilitates &c̃. ad gr̃am hoc ſpectat: decet. n. nos memores eẽ bñficiorꝝ alteri⁹ ĩ nos: & ĩgratitudine nullũ uitiũ deteſtabilí⁹: beneficiũ ſi in bonos cõferť honeſtũ eſt: ſi in amicos laudabile: ſi ĩ benemeritos de nobis neceſſariũ. ℣ Quæ ſi oía cõcurrãt: ſi hí oía ĩ uno aliquo cui benefacere uelimus forte nõ fuerit: difficile enĩ eſt ſil'oía inueníri: ei benefaciẽdũ eſt in quo maior aut potior horum pars extiterit. ℣ Maioris. maior cã eſt: ut ſanguine cõiunctis benefacias: q̃ ut alienís: & patriæ beniuolis quam externis.

FRAN MAT. Donandũ eſſe dignis quantũ oportet Cõitas & ſocietas

¶ TERTIum ꝓpoſitum. i. qd̃ tertio loco cauẽdũ dictũ eſt ut delectus diſcretio & cõſideratio dignitatis eſſet in beneficentia. i. ut beneficentia fiat ſecũdũ dignitatẽ eius cui fieret in quo. i. in qua re: &. i. etiã mores eius in quem beneficium cõferetur erunt ſpectãdi. i. frequẽter inſpiciẽdi & aĩus eius erga nos erit ſup. ſpectãdus & cõitas & ſocietas uitæ erit ſupple ſpectãda. & officia collata ab eo ante. i. prius ad nr̃as utilitates erunt ſup. ſpectãda q̃ oía ſi occurrant. i. in uno hoíe reperiant optabile eſt ſup. in illum cõferre beneficium ſin. i. ſed ſi minus. i. non ſupple cõcurrant plures cauſæ & maiores habebunt: plus. i. hí in quibus plures & maiores cauſæ quare illis benefaciamus reperitur habebunt plus.

ASC. Tertiꝰ reſpect⁹ in liberalitate hñdꝰ

¶ Quomodo conſiderandi ſunt mores.

QVoniã ãt uiuiť nõ cũ perfectis hoíbus pleneq; ſapiẽtibus: ſed cũ his. in qbus nõ ꝑclare agitur.

QVoniã autẽ uiuitur. Poſuit Cicero tres cautiones: Tertia erat ut pro dignitate cuiq; tribueret & haberet delectus dignitatis in hac parte ut officiũ ſeruareť dixit eſſe ſpectãdos mores eorꝝ: ĩ quos beneficia cõferre uolumus: Reſumens igr̃ hãc primam partẽ propoſitionis: docet quæ ſunt magis colendi: & ponit illas uirtutes quæ bonũ uirũ attingũt & determinans de ipſis moríbꝰ reſpõdet tacite ĩquiſitioni. Potuiſſet aliqs quærere debemus ne eos aſpernari: qa nondũ ꝑfectæ uirtutis uſum habent. Dicit Cicero nõ eſſe negligẽdos: qm̃ uiuiť nõ cũ ꝑfectis hoíbus: qppe nõ oẽs poſſunt eſſe ſapiẽtes: & habere oẽm ꝑfectionẽ. Ordo eſt: ẽt hoc itelligẽdũ puto neminẽ eſſe negligẽdũ. In quo aliq̃ ſignificatio uirtutis appareat: qm̃ in uita cõi uiuiť nõ cũ ꝑfectis hoíbus: ſed cum his q aliquem ꝓgreſſum fecerunt ad habitũ uirtutis. ℣ Pleneq;: ꝑfecte cumulateq;. i. ſummũ uirtutis adeptis non præclare. ℣ Agitur: ideſt quí nondum adepti ſunt cumulata uirtute cum aliquo bene agitur: cum ei nihil deeſt: non præclare agitur cum hominibus: quí non habent ſuam perfectionem. Vnde Lelius quía Scipioni res in tota uita bene ſucceſſerat & fuerat ꝑfectus morſq; nihil mihi attuliſſe uidebatur: dicit apud eundem Ciceronem: cum ille uero quis neget actũ eſſe præclare? niſi enim quod ille miníme putabat: immortalem uellet: quid non eſt adeptus quod homini fas eſſet optare.

Neminé eſſe negligẽdum

QVoniã ãt &c̃. Spectãdos dixit mores eẽ: q̃re ut itelligať: q ſint mores: q ſpectari debeãt: dicit nos cum ꝑfectis & plene ſapiẽtib⁹ nõ uiuere: & ſatis eſſe ſi illi cũ qb⁹ uiuim⁹: ſigna aliq̃ uirtutis habeãt. Cũ itaq; ꝑfecti & plene ſapiẽtes nõ ĩueniunť: nõ eẽ negligẽdos eos ĩ qbus aliq̃ ſignificatio uirtutis eſt. ℣ Cũ ꝑfectis quibus nihil deſit. ℣ Plene ſapiẽtibus q habeant omniũ rerꝝ & diuinarꝝ & humanarꝝ cognitionẽ: quí nulla perturbatione moueanť: q eodẽ uultu atq; aĩo: tũ in ꝓſperis: tũ in aduerſis ſint. Præclare agiť: hoc eſt quí ſatis hr̃e putãtur.

FRAN MAT.

QVoniã &c̃. Docet qũo cõſiderãdi ſint mores & quibus plus cõtribuendum. ℣ Ordo eſt. A utẽ pro ſed quoniam uiuitur ſup. ab omnibus non cum hominibus perfectiſq; pro & plene: ideſt perfecte ſapientibus: ſed cum his ideſt huiuſmodi in quibus: non agitur præclare. ideſt ualde & præ cæteris clare.

ASC.

PET. MAR. ¶SED sunt simulachra: effigies & signa quædam. i. qui non habent expræssam solidam & perfectam uirtutem: sed q̃dam signa uirtutis & media officia. ℣ Colendũ aũt esse dixit in genere neminẽ esse negligẽdũ: in quo est aliqd signum uirtutis: nũc in specie dixit maxime colendũ esse uirũ modestũ t: peratũ & iustũ: & affert rõnẽ q̃re nõ fortis aĩus & elat⁹ sine aliis uirtutib⁹ plærũq; quodã ĩpetu ferẽ. Modestia uero tẽperãtia atq; iustitia nõ sunt nisi in bono uiro: igit̃ colẽdus ille est maxĩe: q illis uirtutib⁹ p̃ditus fuerit: qm̃ est uir bonus. ℣ Colẽdũ: amãdũ & ornãdũ. ℣ Leniorib⁹: mitiorib⁹ & quæ uiꝛ bonũ attingũt: nã fortis & magnanim⁹ sine iustitia poti⁹ nocet hũanæ societati q̃ prosit: fertur enim quodã ĩm/petu ad ea q̃ sibi agenda proposuit. ℣ Nã fortis animus: probatio est. ℣ Nõ pfecto: q nõ hẽt alias uir/tutes: sed si exacte loq uolum⁹ nõ datur una uirtus sine aliis & nõ põt q; dici fortis: nisi hẽat alias uirtu/tes: sed large accipiẽda sunt uerba Cicero. q fortitu/dinem seperat onditq; bonũ uirũ dici posse illũ qui foris nõ oñtat fortitudinẽ: sed domi colit alias uirtu/tes: & est ocios⁹. Viuit̃ ĩqt cũ hoĩb⁹ nõ pfectis qm̃ in societate: hũana uersamur: in qua ppauci habent pfectionẽ: si ãt hoc eẽt nõ oporteret dare p̃cepta de mediis officiis. Nã uirtute p̃diti & plane sapiẽtes ab offõ nũq̃ discederẽt: & ĩ illo s liberales eẽ possem⁹ si ne aliq̃ dubitatiõe: pfecta. n. uirt⁹ oia merẽt: & illã ornare & offm̃ est: sed qa in uita cõmuni talis pfe/ctio nõ ĩuenitur: necesse igr̃ est cõsiderare singula & illi plus tribuere ex officio q eas hẽt uirtutes: q̃ bonũ uirũ attigũt: q̃is ut dixi uirtutes ita cõnexæ sint: ut una sine aliis nõ detur: sed popũlaribus uerbis utendũ est: cũ loqmur cũ illis cum q̃bus nõ prædare agim̃. ℣ Illę uirtutes: iustitia/mode/stia/& temperantia. ℣ Bonũ uirum: iustũ & bonum ciuẽ qui in toga & uita ociosa has uirtutes leniores colit fortitudinem non ostẽtans quæ habet effigiem ire & ocio aduersatur. ℣ Illę moribus eoꝛ: scilicet in quos uolumus cõferre beneficia.

Sed sunt simulachra uirtutis: etiam hoc intelligendum puto neminem omnino esse negligendum. In quo ali/qua significatio uirtutis appareat. Colendum autem quemq; esse: ita ut quisq; maxime his uirtutibus lenio/ribus erit ornatus: modestia: temperantia: ac ipsa de qua iam dicta sunt iustitia. Nam fortis animus: & ma/gnus in homine non perfecto: nec sapiente feruentior plærunq; est. Illæ uero uirtutes bonum uirum uidentur potius attingere. Atq; hæc in moribus considerentur.

Quare p̃cepta dant̃ de medio officio

FRAN MAT. ¶SIMVLachra ueluti quoddã uirtutis signũ. nõ plena & pfecta uirtus: ut tãtũ a pfecta uirtute differat: quantũ statua hois & effigies a uero hoĩe. ℣ Etiã hoc itelligẽdũ &c. Etiã si nullus admoneat: & nequis credat pfectis dũtaxat erogan/dũ. ℣ Aliq̃ significatio adeo difficile est quenq̃ inuenire in quo pfecta sit uirt⁹: ut cõtẽti esse debeam⁹: si aliq̃ uirtutis in quoquã imago & significatio fuerit. ℣ Colẽdũ aũt esse: oẽs dic̃ colẽdos: in qb⁹ aliq̃ uirtutis significatio ẽ: sed illos p̃cipue: in qb⁹ sunt modestia: & tẽperãtia: qm̃ in bonis uiris sunt: ut nõ sit q̃squã modestus & tẽperãs: qn idẽ bon⁹ sit: ex quo nõ põt cõferri liberalitas in quẽpiã modestũ & tẽperãtẽ: qn etiã in bonũ cõferat̃: nõ idẽ accidit ĩ forti: Cui⁹ aĩus trahit̃ plæ/rũq; ad excessum: ut audeat q̃ nõ debet p̃terea quẽadmodũ dicet inferi⁹ cæteræ uirtutes in hoĩe nõ sic apparẽt: mode/stia & tẽperãtia semp apparẽt: Nã ĩ dictis in factis: in incessu: & denique in oĩ actione: si sunt in hoĩe: eluceſcunt. ℣ Colẽ/dũ: amãdũ & sic iuuãdũ. ℣ His uirtutib⁹ leuioribus: Sunt qdẽ maxĩæ & pulcherrimæ uirtutes: sed si aliis cõferas: hocẽ prudẽtiæ iustitiæ: fortitudini: leues: illæ. n. Iustitia p̃sertim & fortitudo: Latissime patẽt: & maxĩe humanã attigũt societa/tẽ: hæc singulis prosunt in qb⁹ sunt. licet & ad alios spectat: Nã & iustus utitur mõ & tẽperãtia: in iustitia adminiſtrãda: & fortis ĩ aggrediẽdis cũ rõne piculis: hisdẽq; tolerãdisq;: sed in his accedit modestia: pricipale munus iustitiæ est & for/titudinis. ℣ Accipsa: de q̃ nõ itelligas uirtutẽ leuiorẽ iustitiã: Nã particula ac distinguit: Est enĩ maxĩa & excellẽtissima uir/tutũ: ex qua boni uiri noiant̃: & ut dixim⁹ superius q iustus idẽ bonus est: & cõtra. Colendi ergo sunt iusti qm̃ boni sunt & studiosi uirtutis: honestisq; & egregiis mor⁹ib⁹ prædĩti. ℣ Nã fortis &c. posset q̃spiã dicere cur & forti benefaciendum adeo nõ est cũ fortitudo honesti pars sit: Raro ingt cõtingere solet: ut q fortis sit: idẽ ẽt sapiens sit: fortitudo aũt sine sapiẽ/tia temeritas est: & sæpius nocet q̃ prosit. Homerus Achillẽ fortẽ ĩducit. Vlyxem uero sapiẽtẽ. Virg. fortitudinẽ simul & sapiẽtiã Æneæ tribuit: ut plena laus esset. ℣ Nõ pfecto nec sapiẽte: hinc apte cognoscit̃ nõ posse esse uerã fortitudinem nisi in pfecto & sapiẽte: hmõi enĩ quicũq; est neq; timet q̃ timẽda nõ sunt: neq; audet quæ audẽda nõ sunt: Est ãt ut dif/finit Aristoteles fortitudo in audẽdo & metuẽdo mediocritas. Sed ut ait Cicero magnus aĩus & fortis in hoĩe nõ perfe/cto & sapiẽte: feruentior est: qm̃ aut ira: aut cupiditate gloriæ compulsus audet: quæ audere nõ debet: & cõtra decorum facit: Nam cum actionis cuiusq; finis sit secũdũ habitũ & fortitudo forti uiro decoꝛ uideatur. Decoris gr̃a uir fortis subit atq; agit opa fortitudinis: prudẽter Martialis amicũ suũ Marcellinũ quænam uera esset fortitudo hoc epigrãmate admo/nuit. Marcelline boni soboles sincera parẽtis. Horrida parrhesio quẽ tegit ursa iugo. Ille uetus p̃ te p̃iusq; qd optet ami/cus. Accipe: & hæc memori pectore uota tene. Cauta sit ut uirtus: nec te temerari⁹ ardor. In medios hostes: sæuaq; tela ferat. Bella uelit martẽq; feꝛ rõnis egẽtes. Tu potes & p̃riæ miles: & eẽ dec⁹. Illæ ũtutes modestia & tẽperãtia iustitia.

Martialis

Aristo.

ASC. ¶SED sunt simulachra. i. effigies & similitudines q̃dã uirtutes: ego puto ẽt hoc intelligẽdũ eẽ neminẽ eẽ negligẽdũ in quo aliq̃ significatio uirtutis appareat: hoc est nõ solũ pfectis benefaciẽdũ est: qa tales uix reperiunt̃ sed oĩb⁹ his q̃ spẽm bonitatis hr̃e uident̃. & nõ oino mali & pnicios⁹ sunt. ℣ Aũt pro sed ĩtelligo sup. quẽq; uel quẽq̃ eẽ ĩta maxĩme colẽdũ: ut. i. secũdũ q; q̃sq; erit sup. maxime ornatus his lenioribus. i. mitioribus uirtutib⁹: uidelicet modestia tẽperãtia: ac ipsa iu/stitia de qua iã multa dicta sunt. ℣ Nã aĩus fortis. i. acer & uehemens & magnus est plærũq;. i. ut plurimũ in hoĩe nõ p/fecto nec sapiẽte feruentior. i. ualde feruens uel feruẽtior q̃ in hoĩe pfecto uero pro sed illæ uirtutes. s. modestia: tẽperã/tia: & iustitia: uidentur attingere. i. efficere uirum bonum. ℣ Atq; hæc quæ dicta sunt considerentur in moribus.

PET. MAR. DE beni. ãt. Trãsit ad secũdã ptẽ. Proposuit deni spectãdũ eẽ aĩum erga nos & bẽiuolẽ/tiã eoꝛ ĩ quos bñfici eẽ uolum⁹: ponit igr̃ beniuolẽtiæ considerãdæ partes. Post̃q̃ de moribus absoluit. ℣ Est in officio: secũdũ uirtutem.

¶De officio erga amicos.

DE beniuolẽtia aũt quam quisq; habeat erga nos primum illud est in officio ut ei pluri/mum tribuamus a quo plurimum diligamur.

FRAN MATI DE be. &c. Tria dixit ituẽda ĩ eo: cui bñfa/ciendũ est: mores: aĩum in nos: & merita: de moribus iã dictũ est. Nunc de aĩo in nos dicit: paulopost de meritis: plurimũ aũt illi tribuẽdũ est q plurimum nos dilĩgit: aliter si fieret: cõtra decoꝛ esset: & iustitiã naturalẽ: cuius pars eũ gratia in qua amicitiæ: ut supra di/xim⁹ cõsiderant̃ uerus ne sit amicus nobis: an simulatus: plus ne hic amet an ille: hoc ãt cognoscere difficile non erit: & ut distributiua iustitia plus laborãti & merenti plus tribuit: ita bonus uir & prudens magis amãti magis erogat.

ASC. DE beni. aũt. Docet qõo cõsid erãda sit beniuolẽtia alioꝛ erga nos. Ordo est. Aũt pro sed illud est propriũ in of/ficio de beniuolentia quam quisq; habeat erga nos: ut nos tribuamus & plurimũ a quo nos dilĩgimur plurimũ.

℣ SED

¶SED beniuolētiā:monet Ci.quo pacto debeamus aliox in nos beniuolentiā iudicare:nō enim temere expēdēdus est amor aliox in nos:ut faciūt adolescētes:in qbus nō uiget prudētia:& sic delectus rex hīe nō possunt:& recte fungi. ¶Ardore quodā:ferunt deinde sine aliq̄ cōstātia statim se retrahūt opus est igit iudicio cū plures amare uideant q sint pnicioſi assentatores. Si amor uerus est:plurimū illi debem?:a quo maxie amamur. Iudicare āt q̄lis nā sit hic amor:prudētis est q ut oportet amat:& iucūdus amicus dī atq; affabilis:& mediocritas amicitia atq; affabilitas. Is aūt q exupat:si nullius uultatis & emolumēti gīa iucūd? est & oia laudat: Assentator dī si lucri cā adulator appellat: At is q deficit:& in oīb? est iniucūdus uocat cōtētioſus atq; difficilis.

Sed beniuolētiā nō adoleſcētuloꝝ more ardore quodā amoris:ſed ſtabilitate potius & cōſtātia iudicem?.

In Lelio ait:In amicitiis eligēdis negligētes esse absurdū est & carpēdū nec hīe q̄si signa q̄dā & notas qbus eos q ad amicitiā essent idonei iudicarēt:sunt igit firmi & stabiles eligēdi:cui? gñis magna penuria est:& iudicare difficile est sane nisi exptū experiēdū añ est ī ipa amicitia. Seneca dic:post amicitiā credēdū est añ amicitiā iudicādū. ¶Adoleſcētuloꝝ more: Aristo. in morib? de tali amicitia sic loq̄t. Adoleſcētū uero amicitiæ cōstitutæ sūt cā uoluptatis:nā uiuunt secūdū affect?:& maxie id sequunt. q uoluptatē ī pñtia afferat. Vex id sil cū ætate mutatur:ex quo fit:ut fiant amici:citoq; desistāt:nā simul cū uoluptate amicitia mutat:& uoluptatis hmōi uelox mutatio est:ad mores proni sunt:q ex affectu maxīe oriunt. Itaq; amāt & cito desistūt. eodē die sæpe cōsiliū mutātes:delectant aūt cōsuetudine & usu:nā hoc mō amicitia fruūtur. Beniuolus est q alicui ēt ignoto:quē audit eē bonū uiox:bñ uult & optat: q̄uis ab illo nō amet:amicus āt est q amat & amat. Vñ pīus dic. Amicitiā eē beniuolētiā mutuā nō latentē. ¶Ardore amo. quē aliq̄ præ se ferre uidētur erga nos. ¶Stabilitate:ppetuitate amoris & sine aliq̄ itermissione:& q tales in amore pseuerent firmiq; sint & stabiles:nō debem? igit iudicare beniuolentiā & quodā ardore eoꝝ q nos amare uident:qm̄ talis amor qui ab effectu ꝓcedit parum durat:sed ex stabilitate atq; constantia. Vnde opus est tempore & experientia.

¶SED beniuo. qualem itelligere beniuolētiā debemus pscribit & de ea iudicādū dicit:q̄ stabilis fuerit:& quā similitudo moꝝ:& studioꝝ cōiugauerit:ut. ſ. in uirtute radices agat:nō aūt de ea:q̄ inter adoleſcētes quotidie oritur:quadā animoꝝ incitatione nō electione & iudicio:ac cito deficit:de hac amicitia loqtur Cic. in Lælio. Aristo. quoq; adoleſcentum ingt amicitiæ uoluptatis cā īstitutæ uidētur. Nā amāt secūdū affectus:& maxime id sequūtur qđ uoluptatem in pñtia afferat uex id simul cū ætate mutat. Ex quo fiant cito fit ut amici:citoq; deſuescant. Nā simul cū uoluptate amicitia mutatur:uoluptatis aūt celeris est mutatio proni sunt ad amorē iuuenes amāt & cito desistūt:sæpe eadē die ꝓpositū mutātes.

¶SED iudicemus beniuolētiā nō quodam ardore amoris more adoleſcentuloꝝ sed potius stabilitate & constantia.

¶Qvomodo beneficia in nos collata ſpectāda ſint.

In erunt merita ut non ineunda: ſed referenda ſit gratia maior quædam cura adhibenda eſt. Nullum enim officium referenda gratia magis neceſſariū eſt:quod si qm̄ nullū offm magis necessariū est:q̄ referre gratiā ne ingrati uideamur:& cum turpe sit offō uinci & beneficio: quoniā illi qui cōferunt:superiores sunt:unde dicit Seneca qd tā laudabile qd tā æqualiter in oīum aios receptū q̄ referre benemeritis gratiā ineūda cōciliāda nobis & parāda alicuius gratia & beniuolētia liberalitate aliq̄. Inire grām idē est:qđcōciliare sibi amorē alicuius & beniuolētiā. ¶Sed referēda:ut. ſ. cogamur referre gīam:& nō potest fieri sine ingratitudinis nota:si nō referat gratia ob beneficia in nos ante collata:agere gratias est uerbis:referre autem re ipsa. ¶Nullū. n. ꝓbatio est qm̄ ingt nulla uirtutis actio magis est necessaria ad cōseruationē hūanæ societatis & uitæ cōis q̄ referre gīam. i. cōferre bñficia:ut accepisti:pīus in. y. ethices:sic ait:ciuitas cōseruat cū retributio fit ut cōparatio flagitat rōnū:q̄ orbē & gīaꝝ tēplū in ciuitate media cōdunt ut retributio fiat:hoc. n. gīæ ppriū est:nā is q suscepit subministret uicissim & q munus cōtulit:& ipse rursus icipiat cōferre oportet. ¶Quod si ea. argumētat Hesiodus a minori ad maius:& utitur authoritate Hesiodi:qua ostēdit necesse esse gīam referre Hesiodus poeta scripsit de agricultura ad Persem fratrē:quem monuit:ut si a uicino aliqd ad usum domesticum acceperit:restituat maiore mēsura si pōt quāto magis ei gīam referre debemus:qui nō aliqd utēdum cōcessit ad tps se sponte sua in nos beneficus fuit:ut ingratos esse nobis nō liceat nisi cum ingratitudinis nota. Versus Hesiodi. Acceptū metire & eodem pondere redde Vicino:ut tibi:ille iterꝝ succurrat egenti. Hesiodus ascreus fuit. Ascra erat ad heliconē montem Boetiæ in excelso loco ac duro sita loquens Hesiodus de patre in. ii. lib. georgicoꝝ dicit. Ascram rus miserum penes hic helicona colebat. Hiberno dirum:triste æstu optabile nunq̄.

In autem erunt merita:Honestū est & laudabile amicis benefacere:sed bñ merētibus necessariū: Cōuenit enī ut a qb?accepim? liberaliter aliqd:illi liberaliter reddam?:& liberalius ēt quā accepimus:rō aūt illa est potissima:q̄ relata gratia auget liberalitatem:ingratitudo remissiorem fecit. Recteq; ait Seneca: Ingratus unus miseris omnibus nocet. ¶Merita beneficia ante in nos collata. ¶Ineunda: contrahenda comparanda. Significat enim inire gratiam comparare contrahere capessere ingredi. ¶Referenda: Quia prouocati sumus. ¶Nullū. n. offm. Ratio est:ideo aūt nihil referēda gīa magis necessariū:qm̄ ad gīam spectat:quæ est iuris naturalis pars:ut acceptoꝝ beneficioꝝ memores simus:& idē nos alteri faciam?:quod nobis ipse fecit. Iccirco ait Seneca:beneficium accipere libertatem uendere est. Idem inquit beneficia plura recipit q̄ scit reddere. ¶Quod si ea quæ mutuo. Argumento ꝓbat referendam gratiam. Est autē a minori ad maius. Si Hesiodus inquit quæ mutuo ad usum tuū acceperis maiore mensura:si modo possis reddere iubet:quid par est te facere in eos a quibus liberaliter accepisti:certe duplicanda est gīa:ut longe maius sit beneficium quod reddis:q̄ quod prius tibi erogatum est:scribit aūt hoc Hesiodus in eo opere qđ uocatur ἔργα καὶ ἡμέραι in quo fratrem admonet:ut si quid utendum a uicino accepit:maiore si possit mēsura reddat his uerſib? ἐν μὲν μέτρῃ θαὶ πάρα γείτονος:ἐν δ' ἄπο δοῦναι λίτω τῷ μέτρῳ:καὶ αὖθις ἀρέσσεται.

In erunt. Ostendit quomodo gratia referenda sit propter beneficia in nos collata. Ordo est Sin. idest sed si merita erunt supple talia & gratia non sit. ineunda:idest consilianda cum aliquo hoc est de nouo incipienda:sed referenda:idest factis & reipsa persoluenda tunc sup. quædam maior cura est adhibenda. ¶Nullum enim officium:est magis necessarium gratia referenda. i. q̄ ut gratia referatur pro beneficiis acceptis. ¶Quod si Hesiodus iubet reddere maiore mensura:ſ. abundantius.

PET. MAR. Beniuolētia uera ñ pt eē i adoleſcēti, bi qb? non uiget prudentia

Aſſentator Adulator

Contētioſus

Seneca Beniuolus amicus

FRAN MAT.

Cice. in Lelio Aristo.

ASC. PET. MAR.

Seneca Inire gratiā

Agere gratias

Referre gīas

Aristo. Aristo. Hesio.

Aſcra

FRAN MAT.

Argumētū a minori ad maius hesiodus.

ASC. Ostēdit gratitudinē in bñficiū hñdā.

PET. MAR. Lacesse re ꝓuocare

CVTENda:ad usum domesticū. ℣ Accepis:a uicino aliquā rem usum tuum. ℣ Iubet scribens.s.ad Persem fratrem. ℣ Prouocati:inuitati. Lacessere est cū iniuria:ꝓuocare est irritare sine iniuria. ℣ An nō. Nūc argumētat ab exēplo terræ & agroꝝ:q plura reddūt colonis q̄ in semente acceperint:quasi dicat debemus imitari agros:q reddūt ea q̄ acceperūt ab agricolis multiplicata. ℣ Etenī si in eos:ꝓbatio est & argumētatio ab incerto ad certū. ℣ Quales:q̄ liberales & benefici. ℣ Nā cū:ꝓbatio est. ℣ Dādi:spōte nr̄a.s. ℣ Reddēdi:cū gr̄am referim⁹ bñficio ꝓuocati. Demus necne.i.an uelimus esse liberales:est nobis itegrū liberūq; qm̄ nō cogimur:ut large loquar:qm̄ si uim naturæ inspicimus:cogimur:si e nā uiuere uolumus. ℣ Nō reddere:nō referre gr̄am qm̄ ad id cogit. Aliter erit ingratus. Vñ dicit Sene. Non referre beneficiū nec benefici gr̄am:& est turpe & apud oīs hētur ingratus. Phs sic ait in.ix.ethices. Beneficia reddēda sunt potius q̄ amicis dādū sit:sicut & mutuū reddendū est potius cui debeas q̄ sodali dādū. ℣ Sine iniuria.i.si possumus de nostro reddere:nō aūt rapiēdo auferēdoq; ab aliis:qđ est cōtra offīm. Hesiodus monens fratrē in.i.lib.dic̄.Res male parta mala est dānosaq; semper ab illa. Ergo caue:nec te uincat in amore sodalis. Illū adeas:q te fac mutua munera reddas. Spōte datū capias:scelus est letale rapina. Monens etiā ipm:ut colat iustitiā dicit. Ius quoq; frater ama sine quo genus oē ferarum. Credimus alterno certatim corpore pasci. ℣ Acceptoꝝ aūt beneficioꝝ:dixit adhibendā esse magnā curam beneficia recepta sint. Sed qa beneficia similia nō sunt:habentq; dr̄iam inter se & gradus:determinat de his dicens habēdū esse delectū ipsoꝝ beneficioꝝ:& prudenter singula considerāda ut certo scirī possit:quid cuiq; debeat:considerandūq; monet aīum illius qui dat:nō ipm munus:quod interdū ab inuito in aliquē cōfertur. Homini aūt ita dispositio parum uel potius nihil debetur. Illius aūt maxime q certo consilio ueroq; amore nos prosequunt & ornant. Beneficiū inquit. Seneca est benivola actio tribuens gaudiū:capiensq; tribuendo id qđ facit prona & sponte sua parata. Itaq; nō ꝙ fiat:aut qđ detur refert:sed qua mente:quia beneficiū nō in eo quod fit aut datur:consistit:sed in ipso dātis aut facientis aio. ℣ Delectus:dr̄iæ an alia bñficia qbusdā aliis anteponēda sint dū studem⁹ referre gr̄am plurib⁹:a qbus bñficio fuerim⁹ ꝓuocati:deceat igit scire quos anteponere debeam⁹. ℣ Maximo cuiq; bñficio:& sic oñdit i gñe maiora bñficia anteponēda esse:sed cōsiderādū ē:q̄ sint maiora:qm̄ liberalitas nō solū re ipsa q̄ dat:sed ēt aio æstimat. Vñ paup q dat ꝓ rōne facultatis suæ:dr̄ ēt liberalis. ℣ In quo:in qua gr̄aꝝ relatione:& cū uolumus acceptis bñficiis ꝓuocati esse liberales:& ut cognoscatur:quæ sint maxima beneficia. ℣ Quo aio:sponte.s.an inuitus dederit qs:& gaudens. ℣ Studio:uoluntate. ℣ Beniuolentia constanti.s.& stabili an uana:& quodam ardore & affectu mora. ℣ Ponderandum:prudenter considerandum.

Seneca Aristo. Hesio.

ea quæ acceperis utēda:maiore mensura si modo possis reddere iubet Hesiodus: qdnam beneficio ꝓuocati facere debemus? An nō imitari agros fertiles:q multo plus afferūt q̄ accepint. Etenī si in eos quos speramus nobis ꝓfuturos nō dubitamus:officia cōferre quales i eos esse debemus qui iam profuerunt? Nam cum duo genera liberalitatis sint unum dandi beneficiū. alterū reddēdi demus necne. in nr̄a ptāte est:non reddere bono uiro nō licet. si mō id facere possit sine iniuria. Acceptoꝝ autē beneficioꝝ sunt delectus habēdi. Nec dubiū qn maxio cuiq; plurimū debeat. In quo tñ i primis quo qsq; aio:studio:beniuolētia fecerint pōderādū ē.

Seneca

FRAN MAT.

CVTENda mutuo:ut reddas:mutuū appellatū est:quia ita a me tibi datur:ut ex meo tuū fiat:& est in rebus quæ constant numero pōdere mensura:nec ut cōmodatum redditur. Mutuo damus. Triticum oleum uinū. Cōmodamus annulum uestē:redditur idē genere nō specie sicut cōmodatū. ℣ Vtenda:Iureconsulti sæpe hoc usurpant participiū:ut cū dicunt is cui res aliqua utenda datur. ℣ An imitari &c̄. Certe inqt imitari agros fertiles debemus:qui ut poetæ aiunt magno fœnore semina accepta reddunt. Plinius de terræ loquens natura. At hæc inqt benigna mitis:idulgens ususq; mortaliū sp ancilla q̄ coacta generat:q̄ sponte fundit:quos odores:quos sapores:quos succos:quos tactus:quos colores:quam bona fide creditum reddit fœnus:? ℣ Etenim si in eas &c̄. Aliud argumētū rursus a minori ad maius:si benefacimus iis ait qbus speramus beneficium accipere:qd facere in eos debemus a qbus iā accepimus:certe gr̄am referre oīno debemus. Multi ideo dant:ut recipiant. Sed manifestū faciunt mercaturā. Nā pauca tradūt ditioribus ut plura recipiāt.

Libera litas magis ē in dādo q̄ in accipiēdo. Seneca de bñficio dādo.

Est aūt:ut ait Aristoteles:liberalis magis dare q̄ accipere:sicuti uirtutis est honesta potius agere q̄ a turpibus abstinere. ℣ Nā cum &c̄. ratio est quia qui dat aliū sibi obligare uidet:& Seneca ait. Beneficiū dare docere est reddere. Et qui a nullo accepit beneficiū liberꝝ est conferre alteri:uel nō conferre. Quāuis ut dictum est supra benefacere proximo nulla necessitate coacti:sponte nostra:iure naturali compellimur. Quod si beneficium nō dederimus:petere ipsi ab aliis non poterimus. Nam Seneca ait. Beneficium qui dare nescit iniuste petit. Sine iniuria:lædit enim ius naturale:cuius pars gratia est:in qua beneficia accepta considerantur. Quod si reddere qdem uolumus:sed non possumus iniuriam non facimus. Sufficit enim remunerandi uoluntas:si facultas abest. ℣ Acceptoꝝ autem beneficioꝝ:cum nullum offīm referenda gratia magis necessarium sit iure optimo maximam dicit diligentiam in repetendis beneficiis adhibendam esse:& delectum beneficiorum habendum. ℣ Delectus:ut distinguamus beneficia quæ accepimus:& pro maioribus maiora:pro minoribus minora rependamus. ℣ In primis:quo quisq; animo &c̄. non iniuria aīum dicit considerandū esse dantis:plus. n. largiri uī qui læto animo ac iubenti pauca largitur:q̄ qui multa tristi:& inuito. Semper. n. ad illud respiciēdū est. Nam hoc ipsum iustum est quod cum ratione fit:si est uoluntarium. ℣ Quo animo bono an malo. ℣ Studio:ad diligentiam refertur. ℣ Beniuolentia constanti:& stabili:an quodam leui ardore animi.

ASC. Mutuū in usum cōuersū maiore mēsura est restituendū

CEA Quæ tu acceperis utenda.i.ad usum tuum si modo.i.dūmodo possis sup.reddere quid nam nos prouocati beneficio.i.quid dono non cōmodato accepimus & non solum ad usum sed abusum.i.consumptionē rei.q.d.longe plus. Et utitur argumento a minore quia minus uidemur debere pro usu rei q̄ pro ipsa re & tamen Hesiodus de agricultura ad fratrem. scribens iubet pro usu rei copiosus esse restituēdum q̄ acceperis. Probat idem exemplo naturali sumpto ab agris feracibus ac dicit. An non sup. debemus imitari agros fertiles:qui afferunt multo plus q̄ acceperunt. q.d. maxime. ℣ Etenim. i. & certe:si nos non dubitamus conferre officia. i. beneficentia & obsequia in eos quos speramus profuturos nobis quales debemus esse in eos:qui profuerunt iam. q.d. multo beneficentiores. ℣ Nam cum duo sint genera liberalitatis:unum dandi beneficium alterꝝ reddēdi demus necne id an demus an nō demus est in nostra potestate:sed sup. ℣ Non licet. i. nō est licitum bono uiro non reddere sup. quod acceperit:si modo.i.dūmodo possit id facere sine iniuria. ℣ Autem pro sed delectus sunt habendi.i.discretiones sint habēdæ bñficioꝝ acceptoꝝ.i.de bñficiis acceptis. ℣ Nec dubium supple est quin plurimū debeatur cuiq; maximo.i.cuilibet ualde magno in quo.i.i qua re tamen ponderandū idest æstimandū est primis.i.præcipue:& ante oīa quo aio quo studio & sup. qua beniuolentia quisq; fecerit.

℣ Multi. n.

¶MVLti.n.ꝑbat q̃re ſit cõſiderãdũ qm̃ multi bñficia cõferũt:qbus tñ ob id nihil debeť:qm̃ nõ certo cõſilio & electione:ſed quodã ipetu & temeritate id faciũt. Vñ cõſiderãdus eſt aius dãtis nõ ſolũ id qđ dať. ℣ Quadã teme. ſine cõſilio & delectu ꝓſonaꝝ. ℣ Sine iu. nõ cõſiderãtes bono ꝓſint an malo:& i tali re potiſſimũ regrť iudiciũ:ut deũ ẽ. Libalis. n. dẽt eẽ prudẽs:& iudicare qd cuiq; tribuẽdũ ſit:ſublato ãt iudicio nõ erit uera liberalitas:qa dabit qb⁹ nõ optet:& qđ nõ oportet:qđ eſt cõtra offm̃. ℣ Vel mõ:mẽſura:& ſine aliquo diſcrimine cõfert in oĩs qb⁹ ita largiẽtib⁹ nõ multũ debetur: qm̃ idẽ oĩb⁹ faciũt nec hñt delectũ:q maxime attingit ipm̃ prudẽtẽ:oẽs ãt ſine aliquo diſcrimine eodẽ mõ tractare ipru-

PET. MAR.

dẽtis eſt:necnõ adulatoris & aſſentatoris:quocirca cauẽdũ ab illis eſt q oẽs pari mõ obſeruant & uenerañ:blãdiunť.n.nõ iudicãt:ita eẽ agẽdũ:ſi ãt iudicaret delectũ hẽret quo ſublato auferť prudẽtia ſine q̃ nõ ꝓt intelligi ulla uirt⁹. Et iõ dicit Sene. Bñficiũ qđ qbuſlibet dať nulli gratũ eſt:& eodẽ aĩo bñficiũ debeť:quo dať & nemo libẽter debet reddere qđ nõ accepit:ſed expſſit. ℣ Repentino ipetu:q̃dã leuitate ſine cõſilio & delectu ꝓſonæ. ℣ Quaſi uẽto:q nauĩ ipellit mõ huc mõ illuc. ℣ Quæ bñficia: collata.ſ.modis ſupradictis nullo adhibito iudicio. ℣ Nõ ſunt hñda:æq̃.i.tã magna. ℣ Atq;:q̃ ſũt hñda ea q̃ fiũt iudicio. ℣ Conſiderate:ad illud referť

Seneca

Multi.n.faciunt multa temeritate quadã ſine iudicio uel mõ i oẽs hoĩes:uel repẽtino quodã q̃ſi uẽto ipetu aĩ incitati:q bñficia æq̃ magna nõ ſunt hñda atq; ea q̃ iudicio cõſiderate cõſtãterq; delata ſũt:ſed i collocando beneficio & i referẽda gr̃a ſi cætera paria ſint hæc maxie officii ẽ:ut qſq; maxie opis idigeat:ita ei potiſſimũ opitulari. Qđ cõtra fit a plæriſq;. A quo.n.plurimũ ſperãt ẽt ſi ille is nõ egeat:tñ ei potiſſimũ iſeruiũt

& opponit qđ dixit temeritate q̃dã & ſine mõ in oĩs. ℣ Cõſtãter:ad illud repẽtino ipetu aĩ:ut faciũt hoĩes leues. ℣ Sed icollocãdo bñficio dat gñale ꝑceptũ qđ i offõ collocãdo ſeruãdũ eſt. ℣ Et gr̃a ẽt referẽda:ut.ſ.his potiſſimũ referať gr̃a: q ope idigeant q̃uis alĩ ſimilia:ut plura cõtulerint:& bñficio digni ſint. ℣ Hoc eſt:ptinet maxie id offm̃.i.uirtutis actionẽ. ℣ Si cæ.paria ſint.i.ſi aius erga nos fuerit grat⁹:& ſocietas uitæ interceſſerit:& ab eo officia in nos collata fuerint:& ſi non indiget ſua culpa & deſidia & ſi mereť opẽ:nõnulli.n.maxime idigent:qb⁹ opitulari cõtra offm̃ eſt:quippe male uiuẽdo ad inopiã rediguntť:qui ꝓfecto puniẽdi ſunt:ne alios cõtagione maculent:& corrũpant & cõtra offm̃ eſt illis potiſſimũ inſeruire q nõ idigẽt: ſed a qbus plurimũ ſperať:hoc nõ eſſe offm̃ liberalis:q nõ ideo dat ut plura accipiat:qm̃ beneficiũ nõ debet fœnerari:debem⁹ afferre opẽ idigẽtib⁹:nulla alia re iducti niſi lege hũanitatis & liberalitatis. ℣ Opis: auxilii.i.q bñficio maxie idigeat. ℣ Vt ſicut:quẽadmodũ. ℣ Ita:ſic tã. ℣ Opitulari:opẽ afferre. ℣ Inſeruiũt:bñficia cõferũt:aut gr̃am referũt. Seruire ꝓprie ſeruoꝝ eſt:ſeruire ptinet ẽt ad hoĩes liberos:nã ſeruire eſt morẽ gerere. ℣ Plurimũ:magnam utilitatẽ:Nõ eſt bñficium inqt. Seneca ſed fœnus circũſpicere non ubi optime pœnas:ſed ubi q̃ſtuoſiſſime habeas:unde facillime tollas. Et alibi. Non eſt bñficium qđ in q̃ſtu mittť. ℣ Hoc dabo:hoc recipiam:auctio eſt.

Seruio iſeruio

¶MVLti.n.&c̃.rõ cur delectus hñdus ſit:qm̃ m'ti ſũt q nulla rõne ducti:ſed q̃dã temeritate icitati id qđ i nos:i cæteros quoq; oẽs faciũt. Qui ãt ſua ſcire rõne inaniter largiunť:& cõſumũt ꝓdigi uocanť græci ασωτους noĩant:qm̃ ſeipſos ꝓdunt q p̃rimoniũ diſſipãt:ex quo uitã ducere debẽt. Qđ ſi q̃ſpiã fuerit hmõi:q temere oĩb⁹ ſua largiať:illi⁹ i nos bñficiũ haud magni faciem⁹:nec magnope gr̃am illi referre curabim⁹:qm̃ nõ bono aĩo & beniuolo:ſed leui & icõſtãti:ac ſine iudicio:erogauit. ℣ Sine iudicio:qm̃ tã huic erogãt q̃ illi:neq; ullũ habẽt delectũ ꝓſonaꝝ. ℣ Mõ:quãtũ largiť egẽti tm̃ ẽt nõ egẽti:iudiciũ ergo ad diſcretionẽ ꝓſonaꝝ:mod⁹ ad mẽſurã refert bñficii. ℣ Quaſi uẽto:ſic leuiter cõcitanť:ut uẽto quodã cõcitari uideanť. ℣ Iudicio:& cõſiderate:ad id reſpicit qđ dixit temeritate & ſine iudicio cõſtãter uero ad id repẽtino quodã q̃ſi ipetu aĩ. Legiť Platonẽ cũ fluuiũ q̃ndã traieciſſet:& ſoluere ꝓuectura portitori uellet portitorẽ accipe mercedẽ noluiſſe. Platonẽ uero honoris gr̃a factũ hoc credidiſſe:ſed cũ ali⁹ quoq; mercedẽ obtuliſſet:& ſe a nullo ꝓuectura mercedẽ accipe portitor dixiſſet. A mice inqt Plato min⁹ q̃ opinabar tibi debeo:ſi qđ i me feciſti i oẽs facis. ℣ Sed i col.&c̃. Siue inqt ſpõte tua cuipiã bñfacere uolueris:ſiue gratiã bñmerẽtib⁹ referre:illud cuſtodire ſp debes ut ei q maxie opis idigeat:potiſſimũ bñfacias:ẽt ſi bñfaciẽdũ duob⁹ ſit:q cæteris i reb⁹ pares ſint:& is q magis idiget:& is qui min⁹.ſ. morib⁹ut uterq; bon⁹ ſit:bẽiuolẽtia ut uterq; eodẽ ſit i te aĩo meritis:ut uterq; tibi bñfecerit. ℣ Collocãdo:tua ſpõte:qñ tu icipis nõ ꝓuocat⁹. ℣ Referẽda gr̃a:qm̃ de te aliq bñmeriti ſint qb⁹ bñfaciẽdũ ẽ. ℣ Si cæ.pia ſint.mores:amor:merita. ℣ Q đ cõ.fit a plæ.Qui uere libẽalis ẽ:libẽt⁹ dat q̃ accipit:ut ſupra dictũ ẽ:imo ne dari qdẽ ſibi expectat aut cupit:ſi qs otrafaciat:& pſa recipe ſpat:ab offõ diſcedit:đ hmõi ãt hoĩb⁹ ſic ait Iſocrates ωολυτελεχγικοτερου ταυτα ωολουγτεϛ τωγ ομολογουγτωγ καταλειγ hoc ẽ m'to artificioſi⁹ ñ uẽdẽtes:q̃ q manifeſte cauponã exercent. ℣ A quo.n. plus ſperant. Iõq; ait Martialis ad Æmilianũ. Paup eris ſp:ſi pauper es:Æmilianæ:Danť opes nullis nũc niſi diuitib⁹.

Platõis dictũ i eos:qui pariter in oẽs cõferũt bñficia.

¶ENim ꝓ qa multi faciũt m'ta qualẽ temeritate ſine iudicio.i.diſqſitiõe rõnis:uel mõ i oĩs.i.erga oẽs idifferẽter:uel icitati repẽtino ipetu aĩ q̃ſi quodã uẽto. ℣ Quæ bñficia nõ ſunt habẽda.i.reputanda:æq̃ magna atq; ea q̃ ſunt delata.i. collata & attributa ſeu ipẽſa iudicio.i.deliberatiõe aĩ cõſiderate & cõſtãter. ℣ Sed i collocãdo.i.cõferendo bñficio ei.ſ.a quo nihil accepiſti & in gr̃a referẽda ei.ſ.cui debes ſi cætera ſint paria:hoc eſt maxie.i.p̃cipue officii.i.ſpectat maxime ad offm̃:ut.i.ẽm qđ qſq; indigeat maxie opis.i.auxilii:ita opitulari.i.opẽ ferre ei potiſſimũ. ℣ Quod ſit a plæriſq; contra.i.ecõtrario.inſeruiũt enim potiſſimũ ei a quo plurimũ ſperant etiã ſi licet ille nõ eget his.i.hmõi quæ illi conferunt.

ASC.

¶De ſocietate & cõiunctione hominum.

PET. MAR.

Ptime ãt ſocietas. Trib⁹ partib⁹ abſolutis.ſ.de morib⁹:beniuolẽtia:& acceptis bñficiis:de ipſa cõitate & ſocietate hũana determinat:docetq; q̃ officia & auxilia cuiq; debeanť:& ponit ꝓncipiũ hũanæ ſocietatis:q̃ ſe ad oĩs hoĩes extẽdit:inde deſcẽdẽs ab illa ifinitate ponit grad⁹ ipſius ſocietatis: dicitq; nullã eſſe p̃ſtabiliorẽ ſocietatẽ:q̃ cũ boni uiri copulati ſũt. Poſtea põit officia q̃ tpib⁹ diuerſis magis uni debenť q̃ alteri. Præcipitq; poſtrẽo hñdã eẽ i tali re exercitationẽ:ut prudẽter agere poſſim⁹. ℣ Optĩe:pfecte & dat gñale ꝓceptũ:ut i aliis ptib⁹ fecit in eũ.ſ.deberi plurimũ benignitatis conferri: qui eſt nobis cõiũctiſſim⁹:quo pacto aſit hæc cõiũctio itelligiť:ipſe declarat p oĩs partes ſuas.

Officia quę uni magiſq̃ alteri debenť

Ptime ãt &c̃. Dixit in bñficentia delectũ hñdũ eẽ dignitatis:& i eo q̃tuor ſpectãda:mores ei⁹ i quẽ bñficiũ cõferť:aĩum erga nos cõitatẽ ac ſocietatẽ uitæ:& ad noſtrã utilitatẽ officia añ collata:de trib⁹ iã dixit:unũ de cõitate ac ſocietate uitæ:q đ tertio loco ꝓpoſuit:ultimũ exegť & maxie diũctiſſimis cõitate ac ſocietate uitæ:maxie bñfaciẽdũ diẽ eẽ. Qui uero ſit magis q min⁹ diũcti mox đclarabit. ℣ Seruabiť:aliť ſi fieret:ſtať hũana ſocietas diũctioq; uix poſſet.

FRAN MAT.

ASC. OPtime aũt societas. Docet quæ officia societati impendenda sunt. Ordo est. Autem pro sed societas hominum & coniunctio seruabitur optime: si ut. idest secundum qꝫ quisqꝫ erit coniunctissimus. i. familiarissimus & associatissimus: ita plurimum benignitatis conferetur in eum.

PET. MAR. ¶SED Quæ na. ꝑn. Vī ingt ab initio repetẽdũ: q̃ fit origo hũanæ societatis: ut cognoscaī qd cuiqꝫ cõcedẽdũ sit ex officio. ℣ Naturæ. i. naturalia ꝑncipia ad cõseruãdã hũani gñis societatẽ. ℣ Repetẽdũ ẽ al. qb⁹ pricipiis a nã cõiũcti sim⁹ ut cõiter uiuam⁹. ℣ Hũanæ: q̃ est iter hoies. ℣ Alti⁹: a ꝑmo pricipio. ℣ Est enī ꝑmũ: hoc. s. qꝫ qsqꝫ alteri cõiũct⁹ sit: qm̃ hõ est aīal sociabile ꝑ nām: q̃ nihil solitariũ amat: In. i.

Aristo. lib. ciuili sic dic̃ Phis. Hõ nã ciuile aīal est: & q est in ciuilis ꝓp nām: & nõ ꝓp fortunã aut prauus est aut melior q̃ hõ: Natura ipellimur ad uitæ cõitatẽ: q ãt ꝑmus istituit maximoꝝ bonoꝝ cã fuit: sicut. n. pfectũ optimũ aīal est hõ: sic separatũ a lege & iustitia pessimũ oium. ℣ Q d̃ cernit: qm̃ cernim⁹ cõiũctionẽ nãlẽ hoium iter se. ℣ Primũ: ꝑncipale & qꝫ ante oia cernit. ℣ Eius ãt: hũanæ. s. societatis q̃ ad ois se extẽdit uolũtate nã. ℣ Vinculũ: colligatio & stabilitas: qm̃ nisi eēt oro: hũana societas nõ eēt sic colligata & cõnexa. ℣ Rõ: itellect⁹: quo bonũ malũe intelligimus. ℣ Quæ oratio. i. sermo qui homini a natura tribuitur. ℣ Docẽdo: ignaros. Vñ uitupantur illi qui cũ possint alios nõ erudiunt. ℣ Discẽdo: ab aliis. ℣ Cõmunicãdo: conferendo. ℣ Disceptãdo: cõtẽdendo uerbis. ℣ Iudicãdo: qd̃ seqt̃ ex disceptatione. ℣ Cõciliat: cõiũgit: & ad beniuolẽtiam trahit. ℣ Naturali societate: qm̃ natura ita uult: ut hoies iter se cõiungant̃ li. iii. de finib⁹ ait. Itẽqꝫ formicæ: apes: ciconiæ: alioꝝ ẽt cã q̃dã faciũt: multo magis hæc cõiunctio est hois. ℣ Itaqꝫ natura sumus apti ad cœtus: cõcilia: ciuitates: Et paulopost dicit. Itaqꝫ ut facile est inuenire: q ꝓp sciat ipse tradat alteri: ita nõ solũ ad discẽdũ ꝓpẽsi sumus: uerũetiã ad docẽdũ. ℣ Neqꝫ ulla re lon. nulla alia res facit nos distare a bestiis longo quasi iteruallo q̃ rõ: & oro. i. intellectus & sermo q brutis aialib⁹ a natura denegant̃: a qbus humana societas ꝑficiscaī. De qua Aristoteles li. i. de rep. sic loquit̃. Sermonẽ uero hõ hẽt solus uox qdẽ molesti atqꝫ iucundi significatio data est oīb⁹ aiantib⁹: his. n. tm̃ tribuit natura ut sensum habeãt molestiæ ac uoluptatis: & hoc iter se signi-

Aristo. de rep. ficare possint: at sermo iccirco dat⁹ est nobis: ut ostẽdam⁹ utilitatẽ & dãnũ: atqꝫ ita iustũ: & iniustũ: hoc. n. ꝑter cætera ani-

Ci. de natura deoꝝ mãtia hoī ꝓprium est: ut boni & mali: iusti ac iniusti sensum habeant. ℣ A natura feraꝝ: ab ipsis feris i lib. de natu. deo. ramus discere: & ea quæ scimus alios docere possimus. Deinde hac hortamur: hac psuademus: hac cõsolamur afflictos: hac deducimus ꝑterritos a timore: hac gestientes cõprimimus: hac cupiditates iracundiasqꝫ restinguimus: hæc nos iuris

Socrates. legum urbiũ societate deuinxit: hæc a uita ĩmani ac fera segregauit. Socrates dicebat. Animalia uincunt nos uirib⁹, ueꝝ nos ea superamus eloquentia & rõne. ℣ Fortitudinem: robur: uires corporis: qm̃ non est ꝓprie fortitudo ferarum.

FRAN MAT. ¶ALTIus: sumpto remotiore ꝓncipio. ℣ Est primũ: est prima res quã cernim⁹ cõiũctionẽ. s. uniuersalẽ & cõicationẽ. ℣ Eius: primi. ℣ Ratio & oro: ut facilius hæc intelligant̃ quæ Cicero ꝓcipit: repetẽdũ uī altius. Amicitia: ut ait Aristoteles: ciuitates cõtinere uī: & iccirco legum latores circa illã magis studẽt: q̃ circa iustitiã. Cõcordia enī sine qddã amicitiæ uī esse: cui maxime legũ latores intẽdunt: ut discordiã rem inimicã expellunt. Q d̃ si amici oēs sint: nihil opus iustitia est: si uero iusti sint amicitia tñ illis opus est: & iustoꝝ amicabilitas maxie esse uī. Nec solũ res necessaria est amicitia: sed etiã honesta. Nã q amicis afficiunt̃ eos laudam⁹: & cõpiã amicoꝝ unã aliquã honestaꝝ reꝝ eẽ ducim⁹. Ex quo itelligit̃ ubi-

Altera ẽ cõicatio ꝑmonis altera reꝝ & cætera. cũqꝫ iustitia sit: illic & amicitiã eẽ. Est aũt iustitia i oi honestã cõicatione: illic itaqꝫ & amicitia est. Cõicatio uero duplex ẽ: altera sermonis altera reꝝ. De cõicatiõe reꝝ abũde supius dictũ est. Triplex aũt est. Pria reꝝ q̃ cũ oīb⁹ hoib⁹ cões sũt: uel saltẽ eiusdẽ gẽtis. Secũda uniuersitatis alic⁹. Tertia suaꝝ cuiusqꝫ reꝝ: ꝑma inter oēs: secũda inter ciues: tertia iter cõsũctos sanguine: affines: amicos: sed cõmunicatio sermonis: ut reprehendi nõ possit nimiam scurrilitatem aut asperã rusticitatẽ effugere debet. Nã scurræ magis q̃ oportet risum mouent: & onerosi sunt. Magis. n. cogitant quẽadmodũ mouere risum possint q̃ quẽadmodũ honeste loquant̃: ut neminẽ offendãt: q uero nec dicũt ipsi aliqd iucũdũ: nec dicere alios patiunt̃: rudes & agrestes uident̃: hoꝝ uitioꝝ comitas media est. Nã q cũ moderatiõe iocaī comis dr̃. Rursus assentio & inhumanitas uitãdæ sunt quaꝝ illa placẽdi studio oīa laudat: & nihil aduersaī: hæc neminẽ offendere uolẽs nihil oīno laudat de nulla re loqr̃: haꝝ media sine noīe est amicitiæ similis: sed ab ea differens: caret enim affectu. Laudat q̃ opor-

Ostẽtator qd sit: & uerax. tet laudare: & ut optet: cõtraria uero repellit sine amore uel odio. Itẽ fugere optet oītationẽ atqꝫ Ironiã. Nam ostẽtator specioſa sibi adesse fingit: q̃ nõ adsunt. Ironicus cõtra quæ sibi adsunt: negat: uel etiã minora facit: & ostentationi opponitur ueritas: quæ inter utrãqꝫ ostẽtationẽ. s. ac Ironiã media est. Nã uerax fatetur quæ sunt circa se: nec maiora: aut minora facit: hæc sunt q̃ in sermonis cõmunione maxime seruãda sunt: qbus & honestas cõtinetur & societas uitæ copulatur.

Rõ & oratio. ℣ Ratio & oro: uno uerbo λογοꝝ a græcis dr̃. ℣ Docẽdo: discẽdo: sunt hæc uerba ad aliquid. Nec enim docet quispiam cui discipulus nõ sit: nec itẽ discit sine doctore. Vtrũqꝫ ãt rõnẽ postulat: & oronẽ. Cõmunicãdo: hoc ad res agẽdas: & cõsilia pertinet. ℣ Disceptando: de ambiguis ut cum aliquid in senatu proponitur de quo diuersi diuersa sentiunt. ℣ Iudicando: quæ disputata cognita & ꝓbata fuerint. ℣ Naturali ad quã societatẽ natura ipsa sua sponte nos trahit: neqꝫ ulla re: nihil est quod magis homines a brutis disiungat: q̃ ratio & oratio. Multa enim ꝑter hæc cõia illis nobiscũ sunt: ut sensus: appetitus: ꝑcreandi uoluptas: in multis ẽt nos superant: ut robore: celeritate: iustitia uero æquitate bonitate carent q̃

Iustitia ASC. Cstẽdit qeqd q, busqua singulatim de, beam⁹, propria sunt hoīum qui rõne utunt̃. ℣ Vt in eqs &c̃. robustissimũ aīal equus & laboris patientissimum. Leo fortitudine omnia uincit aīalia. Cuius uis summa in pectore est (ut tradit Plinius). ℣ Iustitia q̃ suum cuiqꝫ tribuit.

¶SED uidetur sup. mihi repetendum sup. esse altius. i. ab origine & a principio quæ sint principia cõmunitatis & societatis humanæ. ℣ Enim pro quia primum. i. principium & principale est sup. dabile quod cernitur. i. uidetur in societate humani generis. ℣ Autem pro sed uinculum. i. glutinum & colligatio eius scilicet societatis humanæ est ratio: & oratio. i. collocutio quæ conciliat & coniungit homines inter se quadam naturali societate & hoc docendo: discendo: cõmunicando: scilicet consilia. ℣ Disceptando. i. disquirendo: & disputando de re dubia. ℣ Iudicando de re nota. ℣ Neqꝫ pro: non: & nos non absumus. i. differimus aut distamus ulla re longius a natura ferarum: q̃ sup. tali iusta societate. ℣ Item: & bonitatem inesse equis leonibus & cæteris brutis.

Sed quæ naturæ principia sint cõitatis & societatis humanæ repetendum altius uidetur. Est enim primum quod cernitur in uniuersi generis humani societate. Eius aũt uinculum est ratio & oro: quæ docẽdo: discendo: cõicãdo: disceptãdo: iudicãdo: conciliat inter hoīes: cõiũgitqꝫ naturali quadã societate. Neqꝫ ulla re lõgius absumus a natura ferarum: in quibus inesse fortitudinem sæpe dicimus: ut in equis: in leonib⁹ iustitiã:

℣ Ætatem:

¶ÆQVItatem:iustitiam:æquitas proprie est mitigatio iuris & legis:& uirtutis quæ ex ratione oriuntur:quæ in hoīe diuinum quoddam dicendū est:in hoc distamus:quod expromere sensata possumus. Hora. ait. Post effert aī motus interprete lingua. ¶ Bonitatem:quæ a iustitia procedit & æquitate. ¶ Sunt enim:probat quare bruta nō dicūtur habere iustitiam & bonitatē:qm̄ non habent rōnem:ex qua illæ oriuntur. Nam sine rōne & pfecta qdem rōne.i.prudētia:non est aliqua uirtus li.y.de finibus ait. Sunt aūt bestiæ q̄dam in qbus ineſt aliqd̄ simile uirtutis ut in leonibus:ī canibus:in equis:in qbus nō corpoꝝ solū ut in suibus:sed ēt aioꝝ aliq̄ ex parte motus quosdā uidemus:in hoīe aūt sūma ois aī est: & in aio rōnis:ex qua uirtus est:q̄ rōnis absolutio diffinīt. Cōcludit igīt Ci.nil aliud in beluis deesse ad cōseruādū inter se uinculū societatis q̄ rōnem & oſonē:q̄ hmōi diuino aīali merito attributæ sunt: ut sancta uitæ societas atq; cōitas cōseruet. Vñ hi q & itellectu & sermone aliis nocere studēt:tanq̄ leues ac fœda cōtagio ex humana societate tollendi sunt:qm̄ donis naturæ cōis parētis in alioꝝ pniciē abutunt:quo gñe hoīum nihil posset fœdius & detestabili? excogitari:& feræ ueriusq̄ hoies dici pñt cū hūanæ societati aduersent & noceant. Vñ Plato in.ix.de legib? sic ait. Quos īsanabiles legislator eē

æqtatē:bonitatē non dicimus. Sunt enim rōnis:& oſonis exptes.ac latissime qdē patens hoībus inter ipsos oībus inter oēs.societas hæc est in q̄ oīum reꝝ quas ad cōem usum hoīum natura genuit:est seruanda cōitas: ut quæ descripta sunt legibus & iure ciuili hæc ita tenean̄ ut si cōstitutū. E quibus ipsis cætera sic obseruent̄: ut in græcoꝝ prouerbio est amicoꝝ esse oīa cōmunia.

PET. MAR. Ægtas Hora.

Plato.

senserit ultimo supplicio eos afficiet:nō ignorans satius fore his q īsanabiles sunt mori q̄ uiuere:ac si uita priuant dulciter ꝓdesse cæteris. Nā hoꝝ exēplo cæteri a peccato deterrent̄ & īprobis hoībus ciuitas ipsa mundab. ¶ Ac latissime qdem patens. Hæc est inqt humana societas q̄ latissime patet ad ois. Nā lege naturæ ab hoīe quicūq; ille sit:ea rōne qua hēt intellectū & oſonē alieni nō sumus & mūdus est tanq̄ cōis ciuitas:sed nos naturā deprauauimus qm̄ hoī ab hoīe oīa fere mala eueniunt. Hæc est quā descripsimus:oēs inqt sumus socii uolente natura:& amici esse debemus:ergo oīa cōia. Sic uolebant stoici:quoꝝ princeps Zeno etiā uxores cōes esse debere dixit. Hoc idem dicebāt Cynici:quoꝝ princeps fuit Diogenes:& Plato in lib.de rep.qd̄ peripatetici negabant:qm̄ ita negocia publica negligerent̄:& caritas:atq; offīn ī parentes placet stoicis:inqt Laerti.uxores quoq; cōes esse oportere apud sapiētes:ut qlibet illi cōgrediat̄:quæ sibi prior occurrit:ut ait Zeno in sua repu. Diogene ītidē cynico & Platone huius cōmunitatis authoribus:ois enim patrum īstar æq̄ caritate diligeremus:toleretur q; adulteri suspitio & zelotopia eam uero rē esse optimā:quæ sit maxima ex regno & popularī dominatione optimatūq; potentia:atq; optimis decretis. ¶ Societas:quæ rōne & oſone cōtinet. ¶ Latissime patens:ad ois hoies se extēdens. ¶ Oībus hoībus:qcūq; illi sunt siue noti siue incogniti:qm̄ ob ipsum q hoies sunt nolente natura illis cōiungimur. ¶ In qua societate cōi. ¶ Omnium reꝝ nullis exceptis rebus:q̄ creatæ sunt ad usum humanum cōiter:ut aqua:ignis:& similia:q̄ natura ꝓduxit ad cōem usum:q̄ possumus cū aliis cōicare sine aliquo detrimēto. ¶ Ad cōem usum ho.ut hoies cōiter his uterent̄ iure naturali:ut inqt Iustinianus li.ii.institutionū de reꝝ diuisione:& habetur etiā lib.i.digestoꝝ:cōmunia sunt oīa hæc aer & aqua profluens & mare:& per hoc littora maris. Littus maris est quatinus hybernus fluctus maximus excurrit. ¶ Id quod diuini iuris est:nullius hominis est. Debemus etiam inquit hoc humanæ societati:ut permittamus ea possideri quæ cuiq; conceduntur a legibus & iure ciuili. ¶ Quæ sunt descripta legibus:q̄ leges permittunt aliquem possidere ut sua. ¶ Lex est ius scriptū. Nam ius ciuile duas habet partes:scriptum & nō scriptū:de quibus dictum est. Vt igitur Cicero.ius scriptum & nō scriptum exprimeret:dixit legib? & iure ciuili:qm̄ singuloꝝ hominum multis modis res fiunt:quarundam enim dñiū nanciscimur iure gentium:quarundā iure ciuili. ¶ Descripta:diffinita & assignata aliis. ¶ Ita teneāt̄:possideant̄ ut leges cōstituerūt. ¶ E qbus ipsis:scilicet extra quæ:ideſt cætera omnia cōmunia sint:quæ non constituta alicui & permissa a legibus aut iure ciuili:sed sunt cōmunia. ¶ Cætera omnia alia debent esse cōmunia:quæ prosint aliis & nobis concedere non nocet:& quæ non sunt descripta in bonis alicuius:ita legibus permittentibus. ¶ Obseruentur:fiant:& ita habeantur. ¶ Omnino cōmunia. Pythagoras samius primus dixit amicoꝝ debere esse cōmunia:quod Cice.sic interpretatur:omnia.s.quæ sine detrimento aliis cōcedi possunt & sic ostenditur nos ex rebus quas possidemus aut iure gentium aut ciuili:non debere hominibus ignotis aliquid: nisi id quod potest ipsis permitti & concedi sine nostro detrimento:ea quæ ad cōmunem usum natura produxit:nemini ꝓhibenda sunt qm̄ sunt cōia omnibus hominibus:ut aqua:ignis:& cætera id genus.

Lex est ius scriptum. Ius dī scriptū & non scriptū Pythagoras.

¶ÆQVItatē:æquitas oīs iustitia est. Sed nō cōuertis. Nam iustitia est ſm legē a cuius rigore nō discedit. Ægtas uero est ſm legis emēdationē:q̄ qa uniuersalis ſp est aliqd omittit:& id cōplectit̄ qd̄ plurimū est. Nec ignorat defectū:nec peccatū in ea est:nec in eius latore sed in rei ipsius natura. Quā do igit̄ lex uniuersaliter loquit̄:& accidit qd̄ ꝑter uniuersale:tūc rectū est:ut qua omisit legislator & deficit in simpliciter loquēdo emēdet̄ omissum qd̄ & legislator ipse. Si adesset utiq; diceret q̄is iā legē tulerit tūc æquū & bonū dī:& q legē emēdat æquus & bonus uir appellab̄ author Aristoteles. ¶ Bonitatem:hæc ad modestiā & tēperātiā pōt referri q̄ sunt circa uoluptates & dolores. ¶ Societas hæc ē. Sermonis & rōnis. ¶ In qua oīum reꝝ. Nūc de reꝝ dicturus est cōmunicatione:qūo eas inter se cōmunicare hoies debeant. ¶ Vt quæ descripta sunt:legib? ut iure ciuili. Lex omnis aut naturalis est:aut gentiū:aut ciuilis & naturalis quidem est qua animalia oīa & rationalia & irrationalia ſm naturam utūtur ut q creare & ex se ꝓcreata diligere. Lex gentium est qua gens aliqua aut gētes aliquæ utūtur:ut matribus nō misceri. Quod scyte. Latini & græci seruarunt semper:aut contra illos cōiuncti:qd̄ persæ fecerunt. Ciuilis lex est qua aliqua utīt ciuitas sola:qm̄ utilis ei est:alia ciuitas si uti uellet dānosum ei esset ut si quis legem ferat in ea ciuitate quæ agricultura exercere nō potest:ut quicunq; triticum emere & uendere uoluerint:liber id faciant:neq; uectigal reipublicæ aliquod persoluant. Quoniam hoc illi ciuitati conducat cum ex se ipsa triticum nō habeat:reliqs uero ciuitatibus quæ fertiles sunt:hæc lex inutilis penitus esset. Recte ergo Cicero cōiunxit & speciei genus ꝓposuit. Quæ aūt cōmunia sint:quæ priuata:quæ uniuersitatis superius ostendimus:authoritate usi libri secundi institution.m:ubi de reꝝ diuisione agitur. ¶ Ex quibus ipsis dicit quædam quæ legibus & iure ciuili priuata sunt in cōmunem utilitatem debere afferri. ¶ Ex quibus ipsis legibus.s.& iure ciuili. ¶ Cætera:scilicet priuata. Nam de cōibus supra dixit. ¶ In græcoꝝ prouerbio. Primus Pythagoras samius amicoꝝ omnia dixit esse cōmunia: author Laertius:alii euripidem malunt græci dicantur τα των φιλων παντα κοινα:sed ne forte credamus: omnia cōmunia hæc prouerbio debere esse etiam uxores ut stoici uolebant:docet quæ recte oībus cōmunia esse deceat.

FRAN MAT. Ægtas Bonitas & modestiā & tēperātiā dī Lex triplex Ciuilis lex ē alicui? ciuitatis

¶SVNT enim expertes.i.nō capaces rōnis:& oſonis. ¶ Ac quidem.i.certe hæc societas est patens latissime hominibus inter ipsos.s.hoies:& oībus sup.hoībus inter oīs scilicet homines in qua societate cōitas omnium reꝝ quas natura genuit ad cōmunem usum hominum est seruanda. ¶ Vt hæc q̄ descripta sunt legibus & iure ciuili teneāt̄ ita ut.i.quē-

ASC.

admodum cõstitutũ sit sup. ea seruare & unicuiq; priuatim cõpetere. ℣ E qbus ipsis. i. extra q̃ ipsa uel p̃ter q̃ a legibus cõ stituta cætera. i. alia oia obseruent sic. i. ut sint cõia: ut. i. quẽadmodũ est in puerbio græcor̃: oia amicor̃ esse cõia: hoc est sicut apud græcos dicunt oia amicor̃ cõia: ita ubiq; dicant oia cõia: q̃ nõ sunt legibus aut a ciuili iure alicui specialiter cõ, cessa. Græcor̃ puerbiũ est: tãtophilopãta Koina p̃ferẽ aũt panta Kina. qa ois dipthongus p̃ferẽ uti apud græcos: nos ãt diceremus cena: ta est articulus significans gallice les ton: est etiam articulus significans gallice des philon. i. amicor̃ seu ca ror̃: panta. i. oia. Kina. i. cõia sunt sup. Monstrant aũt q̃ sint omnibus non solum amicis cõia: dicens.

PET. MAR. ¶ OMNIA aũt cõmunia: interpretatur Cicero: q̃ sint cõmunia oium hoium: nam alia ratio est amico rum alia cæteror̃ hoium: quippe ueri amici omnia cõmunia habent tam priuata quam publica. Vnde Pythagoras uolebat ut eius discipuli omnibus suis rebus uterentur cõmuniter. Itaq; iter eos nihil erat nisi cõmune: oium autem hoium: non omnia cõmu nia sunt sed quædam de iure naturali: ut dictũ est: & uniuersitatis q̃dam sunt cõmunia: de qb⁹ postea dicetur. Habent enim homines prædia hæredita, tes proprias: & nonnulla alia: quæ a legibus conce, dũtur singulis & a iure ciuili. Ea igitur quæ nostra sunt nõ debent esse cõmunia icognitis hominibus: tenemur tamen ex bonis priuatis ex officio liberali tatis benefacere his qui egent: ita uolente natura: omnia igitur cõmunia sunt hoium: quæ aliis p̃sunt:

Omnia autem cõmunia hominum uidẽtur ea quæ sunt generis eiusdem quod ab Ennio positum in una re trãs ferri per multas potest: homo qui erranti comiti uiam monstrat quasi lumen de suo lumine accendat: facit ut nihilominus ipsi luceat cũ illi accẽderit. Qua ex re sa tis præcipit: ut quicquid sine detrimento possit cõmo dari: id tribuatur cuiq; uel ignoto: ex quo sunt illa cõ, munia: nõ prohibere aquã profluentem pati; ab igne ignẽ capere. Si qs uelit cõsiliũ fidele deliberanti dare: quæ sunt his utilia: qui accipiunt danti non molesta.

Plato

& concedenti nõ nocent. Vnde lex est in digestis. Quod tibi non nocet & alteri p̃dest: dare debes. Pla. in. y. de legibus

Aristo.

sic ait prima ciuitas est respu. leges qua optime ubi maxime per uniuersam ciuitatẽ priscum illud prouerbium locum ha, bet quo fertur amicor̃ omnia esse cõmunia: Arist. in. ix. ethices sic ait: eodem accedunt & prouerbia uniuersa ut anima una: & amicor̃ omnia sunt cõmunia & amicitia est æqualitas. Quæ sunt eiusdem generis condition⁹ & naturæ. ℣ Ab

Ennius Tra, gœdia

Ennio poeta de quo supra: nam hi uersus iambici sunt ex Tragœdia Ennii: hoc aũt quod Ennius in Tragœdia posuit de una re potest ad aliam multa transferri. Omnia igitur quæ sunt eiusdem na turæ cuius est lumẽ: de quo dixit Ennius debent esse cõmunia oium hoium. Ad multa igiũ transfertur hoc quod Ennius de una re dixit. i. de lumine. ℣ Trãsfer, ri: cõmutari in exemplum. ℣ Per multas: res. s. Homo qui erranti: hic est uersus Ennii. ℣ Erranti: dubie uaganti & igno ranti uiam. ℣ De suo lumine. Lucerna siue candela. ℣ Vt nihilominus: ut & aquæ bene nulla ex parte minus: Ambro,

Ambr.

sius ait: Aquam de qua profluenti dare lumen de lumine accendere: beniuolentia in his est oibus tanq̃ fons aquæ refi, ciens sitientem: tanq̃ lumen: q⁹ etiam aliis luceat: nec illis desit: qui de suo lumine aliis lumen accenderint. Est aũt beniuo lentia ingt coniũcta liberalitati a qua ipsa liberalitas proficiscitur. ℣ Qua ex re: igitur ob ea quæ dixit Ennius. Satis p̃ci, pit ipse. Ennius: aut satis p̃cipitur: aut aliqui codices habent. ℣ Cuiq; uel. i. etiã ignoto. ℣ Sine detrimento: diminutione reip̃ nostræ. ℣ Illa cõmunia: uolente scilicet natura. ℣ Aquam profluẽtem: quæ fluit. i. ipsa flumina: quæ publica sunt

Qui pueros malis morib⁹ ĩbuunt uitupe, rãdi sũt

iure gentium: & etiam portus & riparum usus iurisconsulti dicunt aquam profluentem quasi procul fluẽtem: qm̃ si esset in fundo alicuius ut puteus aut piscina: quæ non profluere aliter dicendum esset: sed aqua profluens de iure naturali cõ munis est. ℣ Fidele: sine fraude. ℣ Deliberanti consulenti & dubitanti quid agat. Vñ carpendi sunt illi qui alios in frau dem pelliciunt: & ambigentes præcipitant & qui alios docere dedignãtur inhumane faciunt: qm̃ ab ipsis auferri doctri, na quã habent: nõ potest: & tali opera & tradendis prudẽtiæ præceptis alior̃ animos demereri possunt. Natura enim in primis incitamur: ut prodesse uelimus q̃plurimis: & maxime doctrina quæ non debet aliis inuidere bonum imo læta ri: cum quis ad p̃fectionem suam instituí potest: unde bonos præceptores & eruditor̃ discipulor̃ frequentia gaudẽtes:

Nullus est deci piẽdus. Ius gẽ, tium & cõmũe.

nemo nõ fœlices dixerit: & illi uituperãdi sunt qui puror̃ animos prauis moribus imbuunt. Et per deuia illos deducẽtes ingenii aciem oino deprauant: unde nõ præceptores sed patricidæ appellandi sunt: qm̃ necant aiam quæ ipso corpore lõge p̃stantior est. Nemo igiũ decipiendus est: sed bona fide agẽdum ut hoiem bene a natura institutũ decet: hæc omnia sunt de iure naturali siue gẽtiũ: quo homo cum cæteris hoibus cõmunicat. Ideo a iure consultis appellatur ius naturale secundar̃: qm̃ non competit omnibus animalibus: sed hominibus tãtum: quos natura cõgregauit inuicem & cõmenda, uit. ℣ Quæ: hæc quæ dicta sunt: qm̃ lex ita uult ut id demus quod aliis prodest: & nobis non nocet.

FRAN MAT. Comi, tes.

¶ TRAnsferri in multas potest: quæ sint eiusdem generis ipse statim exemplum subiungit. Comiti non se per uiam se quenti quam ipse ignorat. Sed comiti hoc est cuius etiam ignoto homini: omnes aũt comites sumus illa communitate de qua dictũ est: rationis & orationis. Qui autem uiam cuipiam monstrat idem facit q̃d qui lumen accendit: nam & ipsi lu, men remanet nec propterea minuitur: facẽq; ex qua alteri accendit sibi retinet: idem est si de puteo qui domi tuæ est & aquis abũdat haurire alios aquam sinas: nam omnino tibi ipsi aqua remanet. ℣ Qua ex re satis præcipitur. Cõdudit di cens omnia quæ sine detrimento hoc est graui damno nostro dari possunt danda esse: nõ solum amicis & notis sed etiã ignotis. ℣ Ex quo: cum danda sint etiam ignotis quæ sine detrimento dari possunt. ℣ Aquam profluentem: per agrum tuum. Nam quantũ uis aquæ alius hauserit: tibi remanet. Vnde ait. Latona apud Ouidium. Quid prohibetis aq̃s. Vsus cõmunius aquar̃ est. Nec solem propriũ natura nec aera fecit: nec tenues undas: ad publica munera uení. Quæ tamen ut detis supplex peto. ℣ Siquis consilium quoq; petenti fidele dandum est gratis: quod cũ datur nihil illius qui dat pru dentia minuitur imo magis magisq; auget. ℣ Deliberanti: consultanti est aliquid agere. Quærenti de re dubia delibe, ratio est: nam cum certum est quid agas opus deliberatione non est. ℣ His quæ diximus.

ASC. ¶ OMNIA aũt ea uident esse cõia hoium q̃ sunt eiusdẽ generis. i. naturæ ut ignis, aer, lumẽ, aqua, terra, nõ hæc uel illa sed elemẽtũ ipsum ut transitus p̃bent saluis expensis eor̃ qui uias strauerunt aut põtes fecerint. Illud enim q̃d positum est ab Ennio poeta in tragœdiis. s. in una re potest transferri per multas supple res. i. applicari ad multas. Verba enim sunt homo qui monstrat comiti erranti uiam facit quasi accenderit lumen de suo lumine: ut nihilominus luceat ipsi. s. ac cendenti: cum. i. q̃uis accenderit illi. s. lumen petenti. ℣ Ex qua re ipsa. s. Ennius satis præcipit: ut quicquid posset cõmo dari. i. ad cõmodum alicui dari sine detrimẽto. i. damno & incõmodo sup. dantis id tribuatur cuiq; uel. i. ignoto. ℣ Ex quo: idest ex qua re. ℣ Si quis uelit dare consilium fidele deliberanti. ℣ Quæ sunt utilia: his qui accipiunt & non mole, sta: idest nociua danti: illa sunt cõmunia & utilia accipienti nec nociua dant: nõ prohibere aquam profluẽtem: idest non impedire fluxum aquæ; dũmodo nobis non noceat & pati capere ignem ab igne.

℣ Quare:

¶QVA re igitur concludit Cicero hanc partem. ¶ His supradictis: ut scilicet cuiq; uel ignoto debeamus ea quæ illis prosunt: nobis autem molesta non sint. ¶ Et semper aliquid: quasi dicat non solum permittere debemus: ut alii his utantur: quæ cõmunia sunt: & nobis nullum afferunt detrimentum: sed tenemur aliquid ex bonis priuatis quæ nobis descripta sunt legibus & nostra dicuntur: in cõmunem utilitatem afferre: hæc nomina possessiua: ut dicebam ius gentium introduxit. ¶ Sed quoniam: circunscribit Cicero id quod dixit: semper scilicet esse aliquid afferendum ad cõmunem utilitatem: dicitq; dandum esse pro facultatibus: ut nobis remaneat: quo possimus esse liberales in nostros: qui nobis coniunctiores sunt: quoniam ut dictum est: ea quæ nostra sunt non debemus omnibus hominibus: sed quibusdam: quos ipse ponet & gradus etiam societatis omnibus autem debentur ea quæ cõmunia sunt. ¶ Vulgaris: cõmunis qua utimur ad omnis. Vnde dicit Terentius: quod uulgo dici solet: idest communiter & passim. ¶ Ad illum: Ennii fidem: debemus inquit uti liberalitate erga omnis qui sunt coniuncti lege naturæ: sed adhibendus est modus: ut liberales in nostros qui arctiore uinculo nobis coniuncti sunt esse possimus: aliter esset contra officium omnia alienis erogare & pati ut sui esuriant: quibus magis debetur quam illis. ¶ Nihilominus ut ipsi luceat: hic erat finis Ennii ut scilicet æque bene luceat: & non fiat detrimentum danti. Ergo communis liberalitas eatenus debet progredi quatenus non noceat nimium rebus nostris: ex quibus tenemur esse liberales in nostros. ¶ Vt facultas sit & remaneat nobis & possibilitas: qua simus erga nostros benefici.

PET. MAR. Teren.

Quare & his vtẽdũ est: & semp aliqd ad cõem vtilitatẽ afferẽdum. Sed qm̃ copiæ quæ singulorũ sunt: eorũ aũt q his egeant: ifinita est multitudo vulgaris liberalitas referẽda est ad illũ Ennii finẽ: nihilominus ut ipsi luceat: ut facultas sit qua in nros simus liberales.

¶ET Semper &c. illud repetit quod dixit superius debere nos naturam ducem sequi communes utilitates in mediũ afferre mutatione officiorum dando accipiendo: deuincire hominum inter homines societatem. ¶ Sed quoniam &c. dixit semper aliquid ad communem utilitatem afferendum id quatenus intelligi debeat ostendit: & cum inquit dandum sit omnibus hominibus quia coniuncti inter se sunt omnes rationis & orationis uinculo. Videndum tamen est supetant ne largitioni copiæ: quæ paruæ sunt si quis eas cum multitudine egenorum conferat quæ infinita est: ergo cum impossibile sit omnibus benefacere: ita benefaciendum est: tibiipsi non desit. Nam qui sibiipsi non relinquit aliquid quod ad uitam sufficiat: is a liberalitate discedit & prodigus uocatur. ¶ Vulgaris: ipsius uulgi. ¶ Nihilominus: q̃ aliis benefeceris. ¶ In nostros: ita in alienos liberales esse debemus ut nostris non desit: quibus potissimum largiri nos cõuenit quia sunt in arctiori societatis gradu.

FRAN MAT. Semp aliqd ẽ ad cõeꝝ utilitatẽ afferendum.

¶QVA re: idest quãobrem utendum est: & idest etiã his sup. officiis & præceptis de eis: & afferendum sup. est. i. oportet afferre semper aliquid ad cõmunem utilitatem. ¶ Sed quoniam copiæ. i. facultates singulorũ sunt paruæ. ¶ Autẽ p sed multitudo eorũ qui egerant his. s. facultatibus est infinita. i. non comphẽsa certo numero: ideo supple liberalitas uulgaris. i. quæ debet esse uulgo: est referenda ad illum finem Ennii: ut. s. luceat nihilominus ipsi. s. accedenti: ut facultas sit qua simus liberales in nostros hoc est: ut non conferamus si noceat uel ultra uires nostras.

ASCẽ.

¶Gradus humanæ societatis.

PET. MAR.

Gradus aũt: posita cõmuni oium societate: ponit gradus ipsius quibus declarat ipsam societatem ĩ aliquibus arctiorẽ esse: ut etiã ostendat qd cuiq; debeamus: & qui qbus in liberalitate exercẽda prædonẽdi sint. ¶ Gradus per quos ipsa societas ascẽdit descẽditq;. ¶ Vnde fit: ut alii sint nobis cõiunctiores aliis. ¶ Ab illa infinitate. i. omissa illa ꝺsocietate: qua hoies ꝺiunguñ uiculo rõnis: & orationis. Hæc enim est societas cõmunis oibus. Duas resp. inquit Seneca aio cõplectamur. Alteram magnam & uere publicam qua dii atq; homines cõtinentur: in qua non ad hũc angulum respicimus: aut illum sed terminos ciuitatis nostræ cum sole metimur. Alteram cui nos ascripsit conditio nascendi. ¶ Infinitate: nam illa societas se in ifinitum extẽdit: sunt enim omnes hoies socii rõne ĩtellectus: & sermonis. Infinitas est quantitas quæ caret extremis. Naturalis igitur societas hæc est: sed postea iure gẽtium facti sunt gradus: ex ipso enim bella introducta sunt: discretæ gentes. regna condita: dominia distincta: agris termini positi: ædificia collata: cõnubia etiam: quæ partim sunt de iure diuino quantum ad inuentionem: partim de iure naturali: quantum ad copulam: partim de iure gẽtium & ciuili: quantum ad uerba & formulam quibus matrimonia cõtrahunt. ¶ Propior: hic est primus gradus propior: ꝺiunctior societas eorũ qui sunt eiusdem gẽtis: aut exteræ: aut nostratis. Gens põt hẽre plures nationes: nã gens Itala hẽt etruscos/umbros/picenos/marsos: & reliquos qui sunt nationis italę gentis: & sic de similibus: ideo dixit gentis & nationis. ¶ Gens est tanq̃ genus: & natio species. ¶ Linguæ: plus enim debemus illi qui eadem lingua utitur. i. eodem genere sermonis: ut græci inter se ꝺiunctiores sint itali/afri/& sic de alũs. ¶ Qua lingua: nam nisi sermo inuicem intelligeret: nunq̃ posset esse societas. Ideo dixit supra societatis uinculum esse oronem. Nullum cõmertium potest esse: cum hoibus: qui dispari lingua utunt: nisi habeant interp̃tem. ¶ Interius: magis intrinsecum & coniunctio societas. Hic est alius gradus.

Seneca Infinitas Societas nãlis pro gradus

Gẽs & natio

FRAN MAT.

Gradus: de generali locutus est cõmunione: præcepit etiam ut in nostros liberales essemus. Nunc ostendit q sint nobis ꝺiunctiores. Quãto enim quispiam cõiunctior nobis est: tãto magis bñfacere illi debemus. ¶ Ab illa infinitate: qp. s. hoies coniũcti inter se sunt rõne & oratione quæ cõiunctio infinita pene est: quoniam oibus est iter omnes. ¶ Eiusdem gẽtis. Ab uno principio manat gens ut gallica Italica Greca: nationes in eadem gẽte plures sunt: ut in italica lucanorũ/Calabrorũ/Latinorũ/Tuscorũ. Confundit hæc authorũ usus. ¶ Linguæ: plus enim benefacere nos cõuenit italo q̃ barbaro. ¶ Qua lingua: sine linguæ enim cõmunicatione coniũctio nulla esse potest. ¶ Interius: strictius/& arctius recte aũt sic loquitur quoniam ifinitatem dixerat.

ASC.

Gradus aũt, Quia ꝓpter exiguitatem nostram non omnibus benefacere possumus ostẽdit uario esse gradus in societate humana ut pro eorũ uarietate diuersimode impendamus. Ordo est autem pro sed: plures sunt gradus societatis hoium. ¶ Enim pro qa: ut discedatur. i. ut nos ponamus discedendum esse ab illa infinitate qua dictũ est: omnibus debere prodesse quod tibi non obest: propior: idest ualde cõiuncta: uel ꝺiũctior q̃ in illa uniuersitate supple societas est eiusdem gentis nationis & linguæ: qua homines maxime coniunguntur. ¶ Autem pro sed: interius: idest magis intrinsecum adhuc est esse eiusdem ciuitatis.

PET. MAR. Forum Varro Cyrus Aristo. Fanum. Treba Sanctū Delubrum Sacræ res. Iustinianus Porticꝰ Corinthia Porticꝰ Persei Porticꝰ Claud. Iter Actus Via. Suffragia Familiaris

¶ MVLta enim: ꝑbat quare est iter ciues ꝺiunctior societas. Q ñ ut habetur lib. i. digesto. Et repetiit Iustinianus li. ii. instōnū. Vniuersitatis sunt nō singulorꝫ quæ in ciuitate sunt: ut theatra: stadia & silia: si qua sunt alia cōia ciuitatū. ℣ Forū ꝺr a feredo. Varro ait: quo ꝺferūt suas ꝺtrouersias: & quæ uēdere uellent quoq; ferrēt forꝫ appellarūt. Inde ꝺr forū iudiciale & uenale. Fora igit cōia sunt ipsis ciuibus. Hoīes: inqt Cyrus apud Xenophōtem: alienigenæ ꝑferendi sunt. Et q una sunt aliti: his q non sunt ꝺtubernales. Aristo. sic ait: inter ciues plurimū est amicitiæ: cōplura. n. his sunt cōia cū sint pares. ℣ Fana: tēpla dicta a fauno rege aboriginū: qm ipse ꝑmus ea īstituit. Sacrū est: ut ait treba. li. i. de regionibus qcquid est qꝺ deorꝫ habet. Profanum ꝺr quasi ꝑcul a fano & religione secretū. Profanum (inqt Trebauus) ꝺr qꝺ ex religioso uel sacro in hoium usum ꝓprietatēq; ꝺuersum est. Sanctus ꝺr incorruptus: ide sanctę leges. Delubrū est inqt Varro: in quo ꝑter ędē sit aera assumpta deū cā: & etiam locus quo dei simulacrū dedicatū est. Sicut locū in quo figerent cādelam: cādelabrū appellatum: ita in quo deū ponerent noīatum delubrū: sacræ res dicūtur: ut habet li. i. digesto. quæ publico ꝺsensu cōsecratę sunt: & nullius hoīs hñtur: qm id qꝺ diuini iuris est: nullius hoīs est: inqt Iustinianus: & siqs authoritate sua sacrū sibi ꝺstituerit: sacrū nō est sed ꝑfanū. Res religiosæ sunt etiā alicuius hoīs sacręue ro minime porticus: quę quōdā erigebant ad inābulationes & umbrā: sub qbus uehebant nobiles: porticus celebriores Romę fuerūt corinthia ad circū flaminiū erecta a Cneo Octauio dicta corithia ꝑ ęs corīthium qꝺ erat in colūnis: dicebat etiā porticus Persei: qm Cn. Octauius & bello nauali ꝺtra Perseū triūphum rettulit: in q porticu erat tabula picta hīs lacedęmonē & eurotā fluuiū. Vñ ignaui illic desidētes dicebant sedere ad eurotā. Vñ postea receptū est: ut sedere ad eurotā eēt nihil agere: Basilica portica: porticus claudia: porticus catulli: quā catullus erexit de manibus cymbricis ubi fuerat domus Flacci: qui Graccho fuerat & alię ꝑmultæ ad ciuiū delitias & deābulationes. ℣ Viæ publicę. s. iter ut uolūt iurisc̄ōsulti: est ius eūdi ambulādi ue hoīs: nō aūt iumētū agēdi uel uehiculū. Actus est ius eūdi ambulādi: iumētum etiā uel uehiculū agendi itaq; qui iter hēt: actū non hēt: qui actum hēt & iter hēt eoq; uti pōt etiam sine iumēto. Via est ius eūdi & agendi ambulādi: nā & iter & actū in se uia ꝺtinet. ℣ Leges: sunt aut ꝑncipis: aut liberi populi: quæ a rege ꝺdunt & alterius ꝺsensum nō req̄runt. ℣ Iura: sunt magis gñalia. Est. n. & ius gētiū: & ius ciuile. ℣ Suffragia: qm ciues ꝺueniūt ad dāda suffragia ut creent magꝫatus. Suffragia sunt uoces q̄ dant in comitiis ī tabellaue scribuntur. Inde lex tabellaria nata est qbus uocib⁹ & suffragiis qsq; aium suū apit de aliquo eligēdo in magꝫatū: ut nūc etiā fit in liberis ciuitatib⁹: pegrini aūt inire suffragia nō pnt: nisi ciuitate donent: ut apud Romanos quōdā fiebat. ℣ Cōsuetudines: ꝺuersationes ut ita dicā: qm ꝺsuetudo melius ꝺr q̄ ꝺuersatio. Sen. tū hoc uocabulo utīt dicens: sumunt a ꝺuersationib⁹ mores & in aliis locis. ℣ Familiaritates: amicitię: familiaris est: q assidue nobiscū uiuit: q̄si sit de eadē familia: & ꝺr amicus: & is cū quo est nobis ꝺsuetudo. Vñ Ci. qa delectabat lectione Terētiana appellat Terē. familiarē suū. ℣ Res rōnesq; ꝺtractæ. Rōnes ꝺtrahunt: si qñ in creditū uel in debitū itur: ut in mutuo mutui obligatio ꝺsistit in his rebus q̄ pōdere mēsuraue ꝺstant: ueluti uino/oleo/frumēto/pecunia numerata/ære/argēto/auro: q̄ oia: iō damus ut accipiētiū fiāt: & qñq; nō eadē sed alia eiusdē naturæ & q̄litatis reddunt. Vñ & mutuū appellat: qa a me ita tibi ꝺr: ut ex meo tuū fiat. Cōtrahunt etiā cōmodato: cōmodata res tūc ꝓprie itelligīt si nulla mercede accepta uel ꝺstituta utēda res tibi data est. Nā cōmodatū debet esse gratuitū. Cōtrahunt ꝺducto/locato/empto/uēdito/ꝑmutato/sociato/collocato/donato & silibus ꝺtractibus ꝓm iuris regulas ꝺstitutis. Vñ rōnariū antiqui appellabant librū reddit⁹ & ꝑpensa cōtracta: q genus a spē. Rē cōtractā dicimus ut matrimoniū: ut est societas. Rō cōtracta est pactū: qꝺ sup matrimonio uel huiusmodi cōtractibus fit: & ideo minori licet appellatione rei ꝺtractę: & pactū/& cætera: quæ insunt rōnibus ꝺtinent de hoc habetur in lib. digesto. de creditis. l. i. Cōtrahere est ultro citroq; se obligare. Vñ res ꝺtractæ dicunt stipulationibus & a stipulationibus obligatę: & ꝺtractus sunt de iure gentium: & obligationes exceptis qbusdā: quæ a iure ciuili introductæ sunt. Inter ipsos. n. multi sunt cōtractus: & obligationes debitaq; quæ apud antiquos noia dicebant. Vnde is multa noia habere dicebat: qui multis debebat & erat oneratus de hoc dicetur in. iii. lib.

Multa enī sunt ciuibus inter se cōmunia forꝫ/fana/porticus/viæ/leges/iura/suffragia/cōsuetudines præterea & familiaritates: multæq; cū mltis res rōnesq; ꝺtractæ

FRAN MAT. Forꝫ iudiciale uel reꝫ uenalis Via Ius Iudicia

¶ MVLta enim: rō est qm quę uniuersitatis sunt: ea oībus ciuibus cōia iter se sunt. ℣ Forꝫ: uel iudiciale uel reꝫ uenalis. ℣ Fana: tēpla. ℣ Porticus: sub qb⁹ deābulamus. Sūt aūt cōes porticus: ut Romę fuerūt Liuię. Pōpei/Philippi. ℣ Viæ quæ plimę sunt in ciuitatib⁹. Vulpianus digesto. lib. viii. titulo de ꝓuitutib⁹ ꝑdiorꝫ rusticorꝫ: uia inqt ius est eūdi: & agēdi: & ambulādi: nā iter & actū in se uia ꝺtinet. Vię latitudo ex lege. xii. tabularꝫ ī porrectū octo pedes hēt: ī amfractū. i. ubi flectīt: est sexdecī: leges q̄ uarię: sunt & cōes oīb⁹ iter se ciuib⁹. ℣ Iura q sunt: aut gētiū: aut nāę: aut publica: aūt ꝓuata & ois lex ius est: sed nō ꝺuertis: sub iure scripto lex est: plębiscita/senatusc̄ōsulta/ꝓncipū placita/magꝫatuū edicta: rīsa prudētū. ℣ Iudicia: q̄ legibus ꝺstituunt. Et aut de reb⁹ ꝓuatorꝫ sunt aut de his q̄ ad rēp. spectāt. Qui iudices ꝺstitui inter ꝓuatos & a qbus dari debeāt digestorꝫ lib. v. discimus titulo de iudiciis: sed publica cęteris iudiciis nihil sīle hñt: publica aūt dicta sunt qꝓ cui uis ex ꝑplo executio eorꝫ plerūq; dabat. Eorꝫ aūt q̄dā capitalia erāt: q̄dā nō capitalia. Capitalia ultimo supplicio afficiebāt: uel aq & ignis ꝺterdictione uel deportatione: uel metallo. Cætera si quā īfamiā irrogabāt cū dāno pecuniario hæc publica qdē erāt nō tñ capitalia. Et erāt publica iudicia lex iulia maiestatis. Lex iulia de adulteriis coherędis. Lex cornelia de siccariis & ueneficis. Lex pōpeia de falsis. Lex iulia de ui publica. Lex iulia peculat⁹ de ambitu: repetūdarꝫ de annona. de residuis q̄rꝫ aliq uitę amissionē: aliq alias irrogabāt pœnas sed grauissimas. Fuerūt romæ iudicia uniuerso ꝑplo cōia q̄ cētū uiralia a cētū uiris sūt dicta: nā cū eēnt Romæ. xxx. & v. trib⁹ q̄ curię sūt dictę: terni ex singulis tribub⁹: sunt electi ad iudicādū q cētū uiri appellati sunt. Et licet qnq; amplius q̄ cētū uiri essent: tñ quo facilius noīarent cētū uiri sūt dicti: author Pōpe. ℣ Suffragia. Sūt lapilli: uel uoces ut sic dicā: q̄ ad comitia magꝫatuū romę dicebant: uel tabella scribebant aut pūctis exꝑmebant: ꝑm Cassiū lōginī legē: q̄ tabellaria ē uocata: is. n. tulit ut ꝑplṡ ro. per tabellas suffragiū ferret. Caio Mario & L. Flacco ꝺsulib⁹. Suffragiis qsq; suā de aliquo declarabat uolūtatē: q in magꝫatū eligēdus ꝓponeret. Sed comitiorꝫ nō unū genus est: & alia curiata uocant: & alia cēturiata. Curiata sunt cū ex gñibus oīum suffragia ferunt. Cū uero ex cēsu & ętate cēturiata. ℣ Cōsuetudies: ipse declarat subdēs & familiaritates. ℣ Multæq; cū multis &c. ut in emptiōe/uēditione/ꝑmutatione: Locatione: Cōductione: qbus in rebus ꝺtrahēdis & ꝺferendis solēnitate quadā opus est: ꝺtrahīt item affinitas cū aliquo: ex qbus rebus efficīt: ut amicitia inter ciues exoriat. Est aut cōtractus mutua cōuentio aliquorum: ut si tu contentus es dare cētum ei qui uendit tibi agrum.

ASC. Prima societas

¶ MVLta enim sunt ciuibus cōia inter se forꝫ tam iudiciale q̄ uenialiū reꝫ: sana. i. ædes sacræ: ut tēpla porticus. i. deābulacra. i. loca in qbus cum essent cooperta ambulabatur tuti a pluuia & estu solis/uiæ/leges/iura/iudicia/suffragia: ideo uota: uel uoces ad magistratus eligendos. ℣ Præterea. i. insuper consuetudines: & familiaritates: & multæ res. i. multa negocia: & multæ rationes. i. multa cōmertia contractæ cum multis.

℣ ARctior

¶ ARctior uero:astrictior:hic est alius gradus qui est de necessitudine ꝓpinquoꝝ eoꝝ qui sunt nobis ꝓpinq. ℣ Ab illa. n. ꝓbat q̄re est arctior colligatio. Nā societas illa q̄ est cōis iter ois hoies descēdēdo p gradus ostringit in locū angustū nā cōcludit inter ipsos ꝓpiquos & affines. ℣ Immēsa: infinita de qua dictū est. ℣ Cōcludit: ostrigit. ℣ Nā cū rō q̄re in angustū ocludit. ℣ Libidinē ꝓcreandi: nā oē aīal appetit duce natura creare sibi sile in spē. Aristo. sic ait: Hō natura oiugabilis est magis q̄ ciuilis: q̄to prius & necessariū magis est domus q̄ ciuitas & ꝓcreatio cōior aīalibꝫ atqꝫ cæteroꝝ qdē aialium hic qdē est terminus: hoies aūt oiūgunt nō solū ꝓcreationis gr̄a: sed eoꝝ etiā q̄ ad ipsam oferunt uitam officia nāqꝫ sunt diuisa. ℣ Cōiugio: mr̄imonio: qm̄ ducit uxor ut filii ꝓcreent: aliter ciuitas durare nō posset. Cōiugiū dr̄ oiunctio uiri & uxoris. ℣ Proxima: sequēs oiūctio. ℣ Oia cōia: ut oia inter ipsos indiuisa sint. ℣ Id aūt uir: uxor/filii/domus/oia cōia sunt fundamētū ciuitatis & reip. qm̄ ciuitas: ut finit. Aristo. est multitudo domoꝝ agro & pecuniis pro dignitate abūdans: ad bñ uiuēdū. Vñ domus cū sit ps ciuitatis: est q̄si seminariū reip. & constitui debet ab uno quoqꝫ ut fiat urbs Ci. in oꝛone ꝓ Sestio tribūo plebis uulnerato a Clodianis ait. Qui igit̄ ꝑmi uirtute osilio p̄stanti extiterūt: hi pspecto gñe hūanæ docilitatis atqꝫ īgenii dissipatos unū in locū cōgregauerūt: eosqꝫ ex feritate illa ad iustitiā atqꝫ māsuetudinē trāstulerunt: tū res in cōem utilitatē q̄s publicas appellamus: tū ouēticula hoium quæ postea ciuitates noiarūt: tū domicilia oiūcta: q̄s urbes dicimus: inuēto & diuino & hūano iure mœnibus sæpserūt. Ciuitas igitur congregatio ciuiū est: & urbs domoꝝ multiplicatio & q̄si seminariū dr̄ ex quo oia nascunt maiore numero: & q̄si seminariū dixit: qm̄ nō ꝓprie dr̄ in hac re seminariū: de quo ostituēdo Columel. & Pli. li. xvii. Ex seminario trāsferunt plātæ ī aliā terrā: nā semen effodit in seminario: & plātulę illic enatę trāsferunt & multiplicant ad usum humanū: sic ex sobole multiplicata ostituit ciuitas & resp. quæ ut finit Scipio apud Ci. li. iii. de rep. est res pplī: pplm aūt nō oēm cœtū multitudinis: sed cœtū iuris osensu & utilitatis cōione sociatū eē determinat. ℣ Cōiuglū igit̄ & ꝓpagatio sobolis est q̄si seminariū rep. qa hoc mō fit. Vñ hō uere politicus uxorē ducere debet: & filios ꝓcreare: ut sint auxilio reip. & post mortē reliquat q suo loco pr̄iam defendat. Vñ illi q̄ oscisc̄t sibi mortē: iniuriā reip. faciūt: & uitupandi sunt: forte. n. ꝓ ipsos posset aliqñ pr̄ia recupare libertatē: si eēt amissa ut de Catōe dici pōt: q̄ se uticæ iteremit cū detrimēto pr̄iæ suę: q̄ ruētē cernebat li. iii. de finibus ait cū aūt ad tuēdos oseruādosqꝫ hoies hoiem natū eē uideamus: osentaneū est huic naturæ: ut sapiēs uelit gerere & administrare rēp. atqꝫ ut e natura uiuat uxorē adiūgere: uelleqꝫ ex ea liberos ꝓcreare: nec amores: qdē sanctos a sapiēte alienos esse arbitrant. Nā si oēs cęlibē uitā agerent resp. deficeret: qd̄ timēs Romulus urbis oditor: uir certe prudēt̄issimus rapuit uirgines: cū a finitimis oiugiis denegarent̄: ne ꝓmordia tāte urbis auspicato oditę deficerēt hoiuꝫ: quos tūc hēbat: ætate osumpta. Vir igit̄ bonus & pr̄iæ studiosus filios ꝓcreare: & bonis moribus istituere debet ut digni pr̄ia adolescāt: & illi possint adesse: si aliqū aliq̄ calamitate laborauerit. ℣ Sequunt̄: ex una domo. s. ita cōstituta & sic declarat qūo oiugiū est q̄si seminariū. ℣ Fratrū: frater inqt Nigidius est q̄si fere alter. Soror inqt labeo dicta est: qd̄ q̄si seorsū nascit̄/separaturqꝫ ab ea domo in qua nata est: & in aliā familiā trāsgredit̄. Aristo. in. viii. ethices sic ait. Grauius est sodali q̄ ciui pecuniā auferre: & fratri q̄ alienigenę opē nō ferre: & patrē quēuis aliū pulsare: crescit aūt & iustū cū amicitia sil: qppe in eisdē: & ęqꝫ sese extēdūt cū sanguine amicitia multiplex est: pēdet aūt ois ex pr̄na. Parētes. n. diligūt natos: ut aliqd sui: nati uero parētes ut aliqd ex illis Cōsobrini dicunt̄ nati ex duabꝫ sororibꝫ. Sobrini dr̄ filii osobrinoꝝ: cōsobrini dicti sunt q̄si cōsobrini. Patrueles dr̄ nati ex duabꝫ fratribus. Qui ex fratre & sorore ꝓgenerant̄: amitini dr̄. ℣ Capi: cōtineri. ℣ Quasi in colonias: qm̄ cum urbs multitudinē capere nō posset: noua deducebat̄ colonia. ℣ Affinitates: ꝓpinqui uxoris & affines ocliant̄ cōiugio. Tō dicit: ex quibus affinitatibus plures ꝓpinqui.

¶ ARctior uero colligatio &c̄. de duobus locutus est gradibus eiusdē gētis/nationis/līguæ/& ciuitatis: de tertio nūc loquit̄ qui est propinquoꝝ inter quos cōiunctio sanguinis caritatem gignit ptinetqꝫ ad pietatem iuris naturalis partē per quā sanguine oiunctis: pr̄iæqꝫ beniuolis: officium & diligēs tribuit̄ cultus: cum aūt sanguinis coniūctio caritate hoies deuinciat. Nec iustitia sine amicitia esse possit bñfaciamus ꝓpinquis ꝑm eoꝝ merita: atqꝫ indigentia necesse est: q̄ si ciuibus bñfacere debemus: cū qbus multa sunt cōia q̄to magis ꝓpinquis: quos societas sanguinis nobis oiungi bñfacere par est. ℣ Ab illa īmensa: qua p uniuersalē iustitiā coniuncti inter se hoies sunt. ℣ In angustū plærūqꝫ enim inter paucos est: ut inter duas familias: uel tres: aut in una dūtaxat. Cū ab initio qñ hoies cœperūt esse propinq oēs fuerint. ℣ Nam cū hoc &c̄. oñdit primam cōiunctionem inter duos uxorem & uirꝫ. ℣. Proxima: secūda. ℣ In liberis: inter parentes & liberos. ℣ Vna domus: una familia. ℣ Oia quæ possident cōia sunt parētibus cū filiis. ℣ Id aūt &c̄. Quoniā ex una familia aliæ manāt: & ex multis familiis uniuersitas cōstituit̄. ℣ Sequunt̄ fratrū cōiunctiones: ꝓbat seminariū esse reip. Quoniā fratres sobrini & osobrini: cū una domo capi nō possint: in alias domos exeūt: & sic ciuitatis uniuersitas efficit̄. ℣ Fratrum: q̄ nati sunt hisdē parētibus. ℣ Cōsobrinoꝝ: qui ex fratribus siue sororibus ꝓgenerant̄ osobrini uocant̄. ℣ Quidā eos ꝓprie putāt dici qui ex duabus sororibus ꝓgenerant̄: quasi cōsorinos. Eos uero q ex duobus fratribus nascunt̄ ꝓprie patrueles fratres uocari. Qui uero ex fratre & sorore & amitinos ꝓprie appellari. Sobrini uero sunt qui ex fratribus uel sororibus patruelibus uel consobrinis uel amitinis ꝓgenerant̄. ℣ Quasi in eo: ut qui ex ciuitate Romana ad alias ciuitates incolendas mittebant̄. Sic & qui ex una domo quæ eos capere nō pōt ꝓpinqui in alias migrāt. ℣ Sequunt̄ cō. &c̄. ꝓpinqtati quæ ab una manat familia: alia per affinitatē cōiungit̄. Et sic hoies inter se ꝓpinqtate atqꝫ affinitate onexi multiplicantur: ut ciuitas efficiatur. ℣ Plures pro. ultra consobrinos & sobrinos.

¶ VERO pro sed: colligatio societatis ꝓpinquoꝝ. i. quæ est iter ꝓpinquos. i. affines & cōsanguineos: est arctior. i. adhuc strictior & onexior. ℣ Enim pro quia concludit̄. i. cōclusio & coertio fit ab illa īmensa societate humani generis: quę est cum toto genere humano in exiguum & angustum. i. deuenitur ad arctam collationem exiguoꝝ. i. ualde paucorū. ℣ Nam cum hoc sit cōmune natura animantium. i. animalium: ut habeant libidinem. i. appetitum lūbricum procreandi idest producendi sui simile. ℣ Prima. i. principalis & arctissima societas est in ipso coniugio: idest cum coniuge. ℣ Proxima est in liberis. i. ple legitima. ℣ Deide sup. ostituit una domus & oia sunt sup. cōia: alii textus nō hnt. Deinde una sed solūmodo domus: ut sit oia domus. i. quę sunt in una domo sunt cōia. ℣ Aūt pro sed id. i. hr̄e cōitatem in una fami-

Arctior uero colligatio est societatis ꝓpíquoꝝ. Ab illa enim imméſa ſocietate humani generis in exiguum anguſtūq; ocludit. Nam cū ſit hoc natura cōe aíantiū ut habeāt libidinem procreādi: prima ſocietas in ipſo eſt oiugio. proxima in liberis: deide domus omnia cō munia. Id autem eſt principium urbis & quaſi ſeminarium reipu. Sequunt fratrum coniunctiones, poſt conſobrinoꝝ ſobrinorúque: qui cū vna domo capi nó poſſint in alias domos quaſi in colonias exeūt. Sequuntur connubia & affinitates: ex quibus etiā plures ꝓpíqui.

PET. MAR. Aríſto. Coniugium

Ciuitas Vrbs

Colu. Plinius

Frater Soror Aríſto. Conſobrini Sobríni Patrueles Amitini

FRAN MAT.

ASCē. Principiū urbis Secūda ſocietas Tertia ſocietas

Origo regꝫ publicarū

lia est ꝑncipiū urbis.i.ciuitatis & seminaꝫ reip.i.uñ semina & crescit respu. ℣ Coniūctiones fratrum.i.qui debent esse inter fratres sequunt sup. ꝺiunctiones ꝺiugū inter se & cū liberis:post.i.deide hoc est de post ꝺiunctiones fratrū sup.sūt ꝺiunctiones ꝺsobrinoꝫ.i.natoꝫ ex duabus sororibus & sobrinoꝫ.i.ex sobrinis natoꝫ:quæ cū nō possint iā capi.i.recipi ꝓpter multitudinē:una.i.ab una domo exeūt.i.migrāt in alias domos q̄si in colonias.i.quo romani quōdā loca deuicta & uastata ut colant & romano iperio obediāt:mittebāt colonos natos & fidos a quibus coloniæ dicebant. ℣ Cōnubia quæ cōtrahunt cum extraneis & affinitates sequunt ex qbus etiā sup.nascūt plures propiqui.

Quarta societas

PET. MAR.

¶ QVÆ ꝓpagatio:dilatatio filioꝫ filiarūq;. Loquit ꝑ trāslationē:nā ꝓpago dr̄ in arboribus & uitibus:cū.s.fiūt ꝓpagines:& ex una/duæ/tres/q̄tuor/ue uites & arbusculę soboleſcūt & pululāt. Et sobo/les filii filiæue:ut sunt arbusculę quæ ꝓpagatione oriunt. ℣ Origo:ꝑncipiū:& seminariū. ℣ Sāguinis ꝺiunctio:ipsi ꝺsanguinei sunt inter se deuincti beni uolētia & charitate. Charitas est itimur amor. Charitas etiā dr̄ penuria annonę. Vñ dicit Pli.in epistolis:accessit agris meis charitas. Amor est amicitiæ motus:ut ait Chrisippus in libro de amore. ℣ Magnum est enim:rō quare sanguinis ꝺiunctio deuincit caritate hoies. ℣ Monimēta:statuas/titulos & cętera stēmata:ut familię illę nobilissimę priscoꝫ Romanoꝫ:quæ maioꝫ suoꝫ titulis gaudebāt. ℣ Monimēta dicunt̄ statuæ libri tituli/sepulchra/cęteraq; : q̄ nos alicuius rei p̄teritæ moneāt:cū apud Romanos aliqs de familia efferebat̄ in pōpa funeris:oēs maioꝫ imagines ꝓferebant̄:qs in armaris asseruabāt:& statuę in atriis:locatæ erāt:ut iuuenes maiorum suoꝫ uirtutē ante oculos semp hērent:a qua degenerare turpissimū est. ℣ Et sdē sacris:nā ciues habebant q̄dā sacra peculiaria:ut Fabioꝫ familia Claudioꝫ/Æmilioꝫ/Cornelioꝫ:& sic de silibus:ad quæ uocabāt nisi gētiles. Vñ Fabius maximus cū eēt dictator:& pugnaret̄ otra Hānibalē dimisso exercitu Minutio magro eq̄tū:Romā rediit sacroꝫ cā:quæ Fabioꝫ peculiaria erāt. Et cū Capitoliū obsideret̄ a Gallis:unus ex Fabiis egressus est sacroꝫ cā. ℣ Sepulchra cōia dr̄ in quæ plures pñt ferre mortuos suos. ℣ In cōe aūt sepulchrū ingt Martianus lib.i.digestoꝫ. In qd̄ etiā iuitis cęteris licet mortuū inferre:sed in alienum concedente domino licet inferre:& lib.ix. Gaius ait. Monumētum est qd̄ memoriæ seruādę gr̄a existat. Familiaria sepulchra dicuntur : quæ quis sibi familiæq; suę ꝺstituit. Hereditaria aūt quæ quis sibi hæredibusq; constituit:uel quæ paterfamilias iure hereditario acquisiuit. Sepulchrum est ingt Vlpianus ubi corpus mortui ossaue hominis condita sunt. ℣ Sed omnium societatum:hic est alius gradus societatis:quā dicit esse cæteris prēstātiorē. Nulla ex oibus societatibus. ℣ Præstātior:excellētior:qm̄ quæ super honesto fundat̄:& uirtute & nō sup turpe aut utile:& iō cęteris. ℣ Firmior.i.stabilior:qm̄ amicitia quę est ꝓpter aliquā uoluptatē:aut utilitatē nō est firma:sed remota cā remouet effectus. Illa solum durat quā uirtus cōciliat. Phs sic ait. Bonoꝫ amicitia similiūq; uirtute pfecta est amicitia & ideo rata qm̄ pauci tales sunt permanet hoꝫ amicitia q̄diu sunt boni:at uirtus res pmanens est. ℣ Familiaritate:amicitiæ ꝺsuetudine. ℣ Illud enim ꝓbatio est. ℣ Honestū:ipsa uirtus & quicqd ab ipsa ꝑficiscī:honestū dicūt esse stoici id qd̄ possessores sui nobiles facit. ℣ In alio:alieno hoie nec nobis familiaritate ꝺiunctio. ℣ Tamen:q̄is in alio cernamus nos mouet allicitq;:ut eū diligamus in quo id honestū esse uideꝫ In Lęlio ait. Nihil est.n. amabilius uirtute nihil qd̄ magis alliciat ad diligēdum qppe cū ꝓpter uirtutē & ꝓbitatē eos etiā quos nunq̄ uidimus quodāmō diligamus. Plutar. scribit in uita Periclis Virtus eiusmodi est ut statim rebus gestis ita afficiat hoies ut nō modo admittātur opera uerꝫ in authores quoq; sūmo studio ac desiderio incēdant. Honestas.n. ad se allicit atq; ad agēdum statim impellit:nec imitatiōe ipsa spectatorē ꝓbum sed ipso opere conspecto efficit:ut anteponanda cæteris iudicet.

Monimtum

Sacra q̄dā ꝓuata fabiorum & claudiorum

Martianus

Vlpianus

Aristo.

Plutar.

FRAN MAT. Propagare

¶ QVÆ ꝓpagatio & soboles:& idē est extēsionē.n. ut sic dicā & amplificationē significat:ꝓpagare porrigę̄t & atq; extēdere a uitib⁹ trāslatū:q̄ cū uetulæ sunt supꝑmunt̄ terra:ut ex una plures nascant̄. Sed ꝓpago ꝑ stirpe tardāt ꝓma: ꝑ uita corripita. Soboles a soboleſcēdo est appellata hoc est creſcēdo. ℣ Sāguinis aūt ꝺiūctio:bñfaciēdū p̄cipue ꝓpinqs ē:cū tā arcta charitate deuīcti sint. Nā quēadmodū dictū est pietas quæ naturalis iuris ps est:sanguine ꝺiūctis:p̄stæq; beniuolis:offīm & diligētē cultū tribuere iubet. Q d̄ uero ꝺiuncti sanguine etiā beniuolētia sint colligati maxīa:oñdit aptissime multa ipsis enumerās cōia. In oi aūt cōmunione amicitia est ut dictū est. Quod si est īter ꝓpinquos:sit iustitia: necesse est. Nam sine beniuolentia esse iustitia non pōt ergo coniunctis sanguine præcipue bñfaciendum est. ℣ Eadem monumēta:hæc priuatis īter se cōia sunt sed ꝓpinquis:per monumēta Sepulchra/imagines/intelligimus hīstorias &c. hmōi ℣ Eisdē uti sacris. Ferię apud maiores nostros:aut publicę erāt:aut ꝑuatę:publicaꝫ genera fuerūt q̄tuor:de quib⁹ multa Macrob.lib. Saturnaliorꝫ:priuatę erāt ꝓprie familiaꝫ:ut Claudiæ Æmiliæ:Iuliq; quas quæq; familia ex usu domestice celebritatis obseruabāt. Herculis sacrū fabiæ gēti ꝓpriū fuit. Authores Liui⁹:& Vale. ℣ Sed oium societatū. Amicabile ut ait Aristo. triplex est. Bonū/Iucūdum/Vtile/Triplex ite:n amicitia est ꝑma honestatē sequī. Secūda utilitatē. Tertia uoluptatē. Quæ honestatē seqtur firma est:& ꝑma ac ꝑcipua amicitiæ spēs:imo solida pfecta : de qua sic loquit Aristo. pfecta uero est amicitia bonoꝫ uiroꝫ. & iter se uirtute similiū. ii nāq; sibi bona sīr mutuo uolunt:qa sunt boni:& per seipsos boni. Qui uero amāt amicos ipsoꝫ causa. ii sunt maxime amici: ꝑ se ipsos. n. se hñt & nō per accidens permanet:igit̄ talis amicitia q̄diu sunt boni:uirtus aūt permanēs est. Illę uero amicitiæ quæ aut utilitatē aut iucūditatem sequūtur/uerę & firmę amicitiæ nō sunt:nā sui causa mouent nō eoꝫ quos amant:itaq; facile dissoluunt̄ nō ꝑmanentibus utilitate & uoluptate:eas aūt cessare aliqñ necesse est. Cicero cū multas enumerauerit societates hoium:nullā dicit ea ꝑstantiorē:quæ uiros bonos morib⁹ similes copulat. ℣ Nulla oium societatū sic ordinato. ℣ Præstātior:excellētior. ℣ Illud honestū:in quo uirtus oīs ꝺsistit:ut prudētia/Iustitia/Fortitudo/Tpantia:per honestū q̄libet uirtutē accipit Ci. qd̄ sequentia indicāt. Dicit.n. cū aliis uirtutibus nos ad amādos hoies allici. Tū uel maxime iustitia & liberalitate.

Feriæ

Amicabile

Amicitia

Nulla maior ē societas q̄ ē cū bonis uiris

ASCē.

Quinta societas

Sexta societas

¶ QVÆ ꝑ. & q̄ soboles est origo reꝫ publicaꝫ. ℣ Aūt pro sed. ℣ Cōiunctio san. & beniuolētia sanguinis.i.q̄ est īter ꝺsanguineos deuīcit.i.colligat & ꝺnectit charitate.i.quodā casto & sancto amore hoies. ℣ Enim pro qa magnum est habere eadem monumēta.i.sepulchra maiorum:qd̄ apud antiquos seruabatur obnixe:& uti iisdē sacris.i.sacramētis hēre sepulchra cōmunia. ℣ Sed nulla omnium societatum est ꝑstabilior:hoc est melior uel præstantior:nulla est & firmior q̄ sup.cum.i.qñ uiri boni & similes moribus.i.in moribus sunt coniūcti familiaritate. ℣ Enim pro quia:illud honestū.i. uirtus decora quod sæpe diximus.i.ostensum est ex eo omne officium proficiscī:etiam cernimus in alio tamen mouet.i. afficit nos:atq; facit sup.nos amicos illi in quo id.s.honestum uidetur inesse.

Quæ ꝓpagatio:& soboles:origo est reꝫ publicaꝫ:sanguinis aūt ꝺiūctio:& benjuolētia deuincit caritate homines. Magnū est enim eadē hēre moniměta maiorū. iisdem uti sacris:sepulchra habere cōmunia. Sed oium societatū nulla præstātior est:nulla firmior:q̄ cum uiri boni moribus similes sunt familiaritate cōiuncti. Illud enim honestū:qd̄ sæpe diximus:etiā si in alio cernim⁹ tn̄ nos mouet atq; illi i quo id ieſſe uideꝫ amicos facit.

¶ ET q̃q̃ omnis uirtus ponit eas uirtutes: quæ maxime alliciunt homines: qm̃ iustitia & liberalitas sunt ad alios: ergo is qui iustitiam distributiuã exercet & liberalitatem amatur: quia dat unicuiq; quod suum est: & sibi pauciora relinqt ut lex liberalitatis dicta: qua nihil est naturæ humanę cõmodatius. ℣ Nihil aũt est amabilius: reddit ad id quod dixit de moribus: cum .s. boni uiri ꝺiunguñ familiaritate. ℣ Nihil amabilius: nihil qđ magis amorem ꝺtineat. Plis dicit. Non oẽ quod ius est amabile sed bonũ. ℣ Eadem studia: qñ una & eadem re delectamur: & idem est uelle nolleq; studium est uehemẽs uoluntas. ℣ Vt æque tã & ita. ℣ Ac q̃ & sicut: ut delectet altero q̃ seipso. Id quod Pythagoras: appellatus est Pythagoras: q uera nõ minus pytio loqueret: qui conciliandæ amicitiæ in primis studiosus fuit: & ut dictũ est uolebat discipulos suos omnia habere cõmunia dicebatq; nõ debere quenq̃ transgredi modum aut in cibis aut in laboribus. Venerẽ oi tẽpore grauem dicebat: & ad bonã ualitudinẽ minime idoneam iterrogatus qñ esset concũbendum: respõdit cum teipso ifirmior uolueris in amicitia quæ ab honestate ꝓficiscitur. Vt unus fiat ex pluribus. Interrogatus Aristoteles quid esset amicus respõdet una anima in duobus corporibus habitans: amicitiam dixit esse æqtatem beniuolẽtiæ. Theodorus aũt plis amicitiam e medio tollebat q ea neq; insipiẽtibus adsit neq; sapiẽtibus: in illis. n. sublato usu amicitiã quoq; dicebat euanescere: sapientes uero cũ sibiipsis sufficiãt amicis non indigere. ℣ Magna etiã: hoc est alius gradus. ℣ Vltro citroq; datis: ultro & citro dr̃ in dictis & in factis: cũ aliquem alloquimur: tũc uerba ultro q̃si ultra eũ: cũ loquẽtes audimus: tũc uerba citro q̃si citra ueniũt: & sic in dãdis accipiẽdisq; muneribus: nã cũ damus tũc ultro eũt dona: cũ accipimus tũc ueniũt citro. ℣ Quæ bñficia dũ uicissim danť: qm̃ q semp accipe uult non est amicus: multũ ergo debemus illis q bñficio nos demerenť: & aio amico accipiũt: qa danť ut nobis & ipsi debere possint & de ipsis bñmeriti simus: & cũ quisq; conať ut ei cui debeamus plurimũ semp debeamus optimæ cõitas uitę & uera amicitia ꝺseruabit. Vnde dicit Sen. Pessime bñficia dant qcũq; ingratos eligũt in quos peritura ꝺferant. Et alibi dicit: qui noua accipere nõ uult acceptis offendit: & qui festinat utiq; reddere: non habet aium ingrati hoĩs: sed debitoris. ℣ Et grata: dixit qm̃ si damus alicui: qui nõ grato aio accipit operã perdimus: & qui tali aio accipit qđ cũ uirtute & honestate dať ingratus est. Magis esset aĩ ingenui apte recusare: qđ nõnulli fecerũt aliqñ faciũtq; si qui boni pñt iueniri ut de Phocione Athenẽsi legit. Nã antipater dicebat authore Plutarcho in uita Phocionis duos Athenis sibi esse amicos Phocionẽ/Demadẽ/q;. Quoꝝ alteri. i. Phocioni: nunq̃ potuisset pſuadere. Vt caperet Alteꝝ. i. Demadem. Nunq̃ potuisset dando expellere Seneca dicit. Maledictũ icipit esse nõ munus iꝫ quo uitro accipientes cognoscit. Et alibi. Non ingratum. Sed iniustũ est superbe datum. Et alibi: Beneficiis humana uita constat & concordia. Nec errore. Sed mutuo amore in fructũ: Auxiliũ/q; cõmune constringitur. ℣ Deuinciunť: Tãdem colligañ stabili amicitia.

¶ OMnis uirtus: q̃cũq; sit: multę aũt singuloꝝ q̃tuor generꝝ spẽs sunt. ℣ Ad se alliciat: magna uirtutis uis: est quæ eos amare cogit quos nunq̃ uidimus: qm̃ eos bonos & utiles esse audimus. Aristoteles & Cicero scribũt. ℣ Tñ iustitia &c̃. q uero q iusti sunt & liberales maxime amenť: rõ est quia iustitiã hñs ad alium quoq; uti põt uirtute nõ solum ad seipm multi enim in ꝓpriis uirtute uti possunt: ut rebus suis recte ꝺsulere. Sed in his quæ ad aliũ sunt nõ possunt. Et ꝓpterea ꝑclaꝝ uideri dicit Aristoteles illud Biãtis. Magistratum uiꝝ oñdit ad alium enim: & in cõi magistratus gerit: ꝓpter hoc ipsum alienũ bonum uideť esse iustitia. Sola ex oĩbus uirtutibus: qa ad aliũ est: & illa agit quæ aliis cõferunt: prudentia aĩum instituit nostrũ. Tẽperantia a cupiditatibus uẽdicat. Fortitudo diuersa moderate ferre docet. Sola: ut dictũ est: iustitia ad aliũ est: nõ igit miꝝ si maxime allicit efficitq; ut eos in qbus est ꝑcipue diligamus. Liberalitas iustitiæ ps idem agit: aliis enim ꝓdest. Et Aristo. ait liberales maxĩe oĩum qui uirtute prædĩti sunt: amanť. Quoniã dando ꝓsunt. ℣ Nihil aũt &c̃. Pergit id ostendere qđ instituit nullam esse firmiorem amicitiã illa quæ est iter bonos. ℣ Copulatus: ꝺiunctus. ℣ In quibus &c̃. hoc idẽ sed prolixius Cicero in Lælio: eadẽ uoluntates. Nam idem uelle & idem nolle ea demũ firma amicitia est: ut ait Salustius. Dum tamen lex illa Ciceronis custodiať ut ab amicis honesta petamus: amicoꝝ gratia honesta faciamus rogati. ℣ Vnus fiat ex pluribus: ut si forte duo: uel tres fuerint: qui se mutuo diligãt: una regi: aia iudicanť: sed ex pluribus: hoc est ex duobus tantum: ut intelligas ipsa Pythagoræ uerba persuadent. Sic. n. dicebat σφαιραμεν δυο ψυχαι εμια. Aristoteles quoq; inquit: pluribus amicum esse fm perfectam amicitiam non dari & multos uni uehementer placere non facile esse. ℣ Magna etiam illa & cætera magnam dicit esse amicitiam quæ dandis accipiendisq; beneficiis conflatur. Triplex est amicitia ut dictum est. In alĩs sunt amici pares: in alia fm excellẽtiã. Nã & similiter boni amici fiunt & melior deteriori. Eodem modo iucundi: & utiles æquales cõmoditatibus aut differentes. Æquales fm æqualitatem & in amore & in cæteris ęquare oportet: impares uero fm rationem excellentię decet accedere: sed in hac amicitia quæ utilitatis: causa tantũ: uel præcipue ꝺtrahiť: fiunt incusationes & quærelę: semper. n. plus quærunt: uel minus se habere existimant q̃ deceat: conquerunturq; q non tot reportent quot pro sua dignitate deberent. Idem nõ accidit in amicitia: quæ uirtute & moꝝ similitudine coniungat: quod ostendit Aristoteles. Nam qui per uirtutem amici sunt benefacere mutuo festinant quod est uirtutis proprium & amicitiæ. Cũ aũt certatim ad hoc tendunt. mille existũt quærele: ut rixę: & satis habent si assequanť quod cupiunt: ut .s. amico benefaciant: bonum enim tantum appetũt. Quod si ex dandis accipiendisq; beneficiis amicitia nascitur: & grati siue amici: beneficiisq; fm facultatem respondeant: amicitię huius usus aut mediocris est: quod ait Cicero. ℣ Vltro citroq; ipse declaratur datis & acceptis. Vltro fit aliquid a nobis citro ab alio: cum respõdet ei quod nos facimus. In factis autem & in dictis sunt. Quintilianus in cęco. In limine Iuuenis sicut solet ultro citroq; cõmeare. Cicero multisq; uerbis ultro citroq; habitis ille nobis consumptus est dies. ℣ Quæ mutua &c̃. hoc dicit quoniam quærelę accidunt & incusationes: dum aut non sunt mutua hoc est non redduntur. Aut non sunt grata: hoc est minora quam putant dicere redduntur.

¶ ET q̃q̃ oĩs uirtus allicit nos ad se & facit: ut nos diligamus eos in qbus ipsa. .s. uirtus uideať inesse tantũ iustitia q̃ lædimus neminẽ: & suũ cuiq; damus: & liberalitas q̃ ẽt nr̃a decẽter damus efficit id maxime ut .s. diligamus eẽ in quo sit. ℣ Aũt pro sed nihil, sup. est amabilius nec copulatius: id est magis astrictum & coniunctum & per hoc difficilius ad dissoluẽdũ q̃ similitudo bonorum morum. ℣ Enim pro qa: fit. i. efficitur & contingit ut in iis in quibus sunt eadem studia:

PET. MAR. Lex liberalitatis Plis Pytha.

Et quamquã omnis uirtus nos ad se alliciat: faciatq; ut eos diligamus in quibus ipsa inesse uideatur: tamen iustitia & liberalitas id maxime efficit. Nihil autem est amabilius nec copulatius q̃ morum similitudo bonoꝝ. In quibus enim eadem stadia sunt eædem uolũtates: in his fit: ut æque quisq; altero delectetur ac seipso. Efficiturq; id quod Pythagoras vult in amicitia: ut unus fiat ex pluribꝰ. Magna etiã illa cõitas est quæ ꝺficiť ex bñficiis ultro citroq; datis: acceptisq;. Quæ mutua: & grata dũ sũt: iter quos ea sũt, Firma deuiciunť societate.

Aristo.

Seneca

Phociõ & Demades amici

FRAN MAT. Iusti Liberales

Aristo.

Amicitia triplex amicitia in dãdis accipiẽ, disq; benehciis non est medio, cris

ASCẽ.

idest exercitia studiosa & eædem uoluntates: quisq; delectetur æque ac, i. æqualiter altero. i. sicut seipso: q; pro &: id qđ Pythagoras uult in amicitia efficit: ut scilicet unus fiat ex pluribus. i. saltem ex duobus: quia in quibus est unum uelle & unū nolle: uidet unus aius: & si unus aius unus hō. ℣ Illa etiā cōitas: quæ ꝺficitur ex bñficiis datis ultro. i. ab eo qui primū cōfert: & acceptis citro. i. ab eo q refert est magna. ℣ Quæ sup. bñficia: dū sunt mutuo. i. mutuo collata: & grata. i. placita & utilia: tunc sup. ii inter quos deuinciunt. i. conglutinātur societate firma.

PET. MAR.

¶ SED cū oia. Hic est alius gradus cæteris carior Gratiorq;: Q m sanctissimū nomen patriæ. Oia supradicta cōplectit. Lustraueris/circūspexeris/& cōtēplatus fueris. ℣ Rōne: Intellectu. Ratio est pars aī. ℣ Aio: Cōtēplatione: & tota mēte. ℣ Cari sunt ꝓbat q̄re nulla est carior: & sic p gradus amplificat hāc cū pria coniūctionem: magna caritas debetur parētibus ꝓxia filiis: & sic reliqs successiue: cū uero priam amamus: oia cōplectimur: ergo maxia caritas priæ debet. ℣ Oium. s. quos amamus: nā qui amat priam ēt alios amat: sed nō econtra. ℣ Pro q̄ qs bonus li. iii. de finibus ait. ℣ Ex quo fit ut lauda dus sit is: qui mortē appetat pro rep. q docet carior rē esse priam nobis quā nosmetipsos. ℣ Oppetere: frequētius significat mori nō fatali: sed illata morte: & ponit cū accusatiuo ut in hoc loco: & absolute ut apud Virg. Cōtingit oppetere. ℣ Si ei sit ꝓfuturus utilitatē allaturus: aliter discedet ab officio: uñ opz uti prudētia & cū priæ cōducit: mors fugiēda nō est: sed appetēda p salute priæ: ut de Deciis legit qui pro se Rōanis legionib? deuouerūt: de Codro & filibus. Erichthei & Curtii mors laudat cæteroruq; qui p pria forti aio ceciderūt. ℣ Quo: pp qđ ingt hi qui & lacerarūt: & lacerāt priam sceleratissimi hūdi sunt & sic Cic. priæ studiosus iuhit in Sylla Catilinā: & Cæsarē: atq; Octauiū: q tā ad Tyrānidē aspirabat: cū hęc Cicero scriberet. ℣ Detestabilior: execrabilior: & magis uitupanda: & digna odio matore. ℣ Immanitas: feritas & ipietas: erga priam. ℣ Funditus: ab imo. ℣ Occupati sunt. i. ad unum agunt: & moliunt. ℣ Et sunt: nūc tēpore Octauii Antonii & Lepidi: qui tres oia ad libidinē faciebāt: & triūuiri dicebant: postea Octauius sublato. M. Antonio: & Lepido circeis relegato rep; potitus est ut prius fecerat Cæsar sublato Pompeio. ℣ Et fuerūt tēpore. s. Syllæ/Marii/Catilinæ/& Cæsaris.

Sed cū oia rone aioq; lustraueris: Oium societatū nulla ē gratior: nulla carior: quā ea q cū republica. Est vnicuiq; nostrum: Cari sunt parentes: Cari liberi, Propinqui familiares. Sed omnes omnium; Caritates Patria Vna Cōplexa est. Pro qua. Quis bonus Dubitet mortem Oppetere. Si sit Profuturus. Quo est Detestabilior. Istorum immanitatis: q lacerarūt omni scelere patriā: & in ea funditus deleda occupati: & sunt & fuerūt

Quare amici sūt cari Oppetere

FRAN MAT. Sylla & marius

¶ SED cū oia rōne &c. Euidēter nullā amicitiā grauiorē & cariorē illa esse oñdit/& collīgit: quæ nobis cū resp. est. Sicuti ingt sunt: nostrū cuiq; parētes liberi/ꝓpinq;/amici. Quanto carior pria esse debeat: quæ hos oēs cōplectimur: & q̄si sinu suo fouet. Plus est ꝟuare: quā seruari. Et ꝺtinere: quā ꝺtineri. Est ergo gradus arctissimus societatis. Quæ nobis cum respu. est: ex quo: ut ait Cic. Detestabiles fuerāt Sylla/Marius/Cęsar q eā delere uoluerūt: cū Tyrannidē occuparunt. ℣ Quis bonus: Improbus & sceleratus ciuis mori pro patria nollet sed bonus cupet: & ultro morti sese offerret: ut apud Romanos. Duo Decii. q diuersis tpibus se deuouerūt: & Curtius q in pentē illā uoraginē se ꝺiecit: apud Athenięse Codruse: de quo Horatius: q̄tū distat ab Imacho Codrus quo pria nō timidus mori narras. Moriēdū p pria est si mō ęi p futuri simus. Nā q p rep. cecidere in ꝓpetuū p gliam uiuere ītelligūtur: ut lib. i. īstō num legit titulo de excusatione tutoꝝ uel curatoꝝ. ℣ Immanitas: nō potuit aptius iuenire uocabulū: imanes. n. uocant qui alios hoies malignitate excedunt: raroq; iter hoies nisi forte iter barbaros existūt. ℣ Oī scelere: oia. n. diuina & hūana iura uiolarūt. ℣ Sūt: ut Antonius: Lepidus/Octauius: qui eo tēpore triūuiri erāt: & libertatē penitus delere conabant. ℣ Sed si: ꝺtētio amicitiæ & beniuolētiæ gradus altius repetiit: de officiis dicturus liberalitatis: quæ in ꝺiūctos nobis aliqua cōione seruāda sunt. Meritoq; igitur nūc quid cuiq; societatis gradui tribuēdū sit docet. Cūq; in oī cōione iustitia sit amicitiæ ꝺiūcta: necesse est si seruare iustitiā uolumus ut ꝑm dignitatē tribuamus. Cōparādæq; igit sunt inter se beniuolētiæ & aī eoꝝ facultatesq;: qbus benefaciēdum est: quāto aūt quispiam nobis ꝺiunctior fuerit: quātoq; magis egebit: tāto plus accipiet: sed ut hæc facilius ꝓcipiant aduertēdum est: omnis societatis & amicitiæ ueluti matrem concordiam esse. Ea quæ est inter parentes & filios

Frater dī q sit fere alt

ὁμοουσιος hoc est ꝺsubstantialis uocat: quæ inter fratres ταυτοτης hoc est idētitas: quę iter ꝓpinquos ὁμοφυλια hoc est cōsanguinitas: quę inter amicos ὁμοιοτης hoc est similitudo: ꝺsanguinea quidem societas uaria est: sed tota a parentibus pēdet: parētes amant filios quasi suum qddam sint: filii parētes ut aliqd ab illis existentes. Fratres mutuo se amāt: quoniā ab isdē parētibus sunt nati: & idētitas ad illos idem ĩuicem facit. Itaq; aiunt sanguinē eīdem eādem stirpē se eē & licet diuisi sint: idem tñ quodāmodo sunt: uñ frater dici putat q sit fere alter: multū ꝓterea ad fratrū amicitiā educatio & ętas ꝺferunt: æquales enī æqualem amāt: & familiaris sodalē: quare fraterna amicitia sodalitiæ similis uideī: nepotes & alii propīqui ꝺiunguntur: quoniam ex eodē sunt genere: ĩter uiꝝ & uxorē amicitia ꝑm naturā existit: homo enim natura cōiugalis magis est quā ciuilis: & nō solum pro creationis gratia cohīt: sed oium eoꝝ quæ ꝓtinent ad uitā: amicus studia copulāt honesta: & moꝝ similitudo bonoꝝ sunt aliæ ꝺuētiones magis quā amicitiæ inter ꝺtribules inter cōmilitones collegas/hospites & cōnautas: sed ut diuersę sunt amicitiæ: ita in his uariant liberalitatis officia: & alii magis sunt coniuncti uel minus: ut ꝓximi uel remoti sunt a stirpe. Et sic magis uel minus merent liberalitatis. Idem cōtingit in amicis: semper aūt obseruādum est: ut q dignior est aut magis ꝓfuit aut magis īdiget plus accipiat maxia parētes bñficia ꝺtulerūt: cū genuerint educauerīt: eruditiq; curauerint: iidē etiā plus amāt: ex quo filios magis q̄ aliis ꝓpinqs: benefacere parentibus cōuenit: & ꝑmia nutricationis retribuere: ac maxime post deū uenerari: fratres ꝓpinq & ueri amici: cū mutuo se amant q̄to ꝺiūctiores sibi sunt sanguine/& amore: tāto magis iuuare se debent. Viro & uxori cōio est uitæ: ex quo maxime sibi inuicem benefacere debent: inter pares facile est: cui maiora uel minora debeātur liberalitatis officia cognoscere si illud modo custodimus ut cuiq; pro dignitate meritis: & ꝓximitate sanguinis: uel amicitiæ tribuamus: ut ex duobus propinquis plus ei debemus: qui propinquior est: & ex duobus amicis ei a quo diligimur magis inter ĩpares & differentes idē intelligere difficile est: ut si forti ꝺsultemus sapiēti ne an propinquo plus tribuēdum sit. Itē plus ne illi debeatur qui benefacit: an sapienti: q si is qui benefecit iudicio benefecit: ut prodesset: non ut maiora reciperet magis nos ei benefacere cōuenit quā sapienti: sed si temere beneficiū contulit: aut spe maioris accipiendi sapienti magis quā ipsi benefaciendū est: idem accidet in similibus: sed cautissimos in delectu eorum: quibus benefaciendum esse nos oportet.

Ordo ī bñficiis dandis

ASCē

¶ SED cū. i. postq̄ tu lustraueris. i. rimat⁹ fueris & īspexeris oia rōne. ℣ Et aio. i. affectiōe: nlla oium societas ē gratior: nulla carior q̄ ea q̄ est unicuiq; nr̄m cū repu. Parētes sūt cari: liberi sūt cari ꝓpinq sup. sūt cari: familiares sup. sunt cari: sed una. i. sola pria est cōplexa. i. ꝺtinet in se oēs caritates oium. ℣ Pro q̄ sup. pria qs bonus dubitet oppetere. i. obedire uel sub ire mortem: si sit profuturus ei. s. patriæ. q. d. nullus. Oppetere mortem est petendo terram mordicus: hoc est ipsis dentibus

Oppetere

dentibus mori. Nam milites animosi ne cadentes turpem sonum emitterent terram enim mordebant. Vnde Virgil. Et humum semel ore momordit: hinc idem dixit. i. Æneidos. Oterq; quaterq; beati: quis ante ora patrũ Troiæ sub mœnibus altis Contingit oppetere. ¶ Quæ. i. pro quo immanitas: idest sæua impietas: istorum: scilicet uilium hominum est detestabilior. i. magis detestabilis: qui lacerarũt patriam omni scelere: & sũt & fuerũt occupati in ea delẽda: idest in eius delectione funditus. i. a fundo euertendo. Sicut autem a fundamento iacienda sulcum aratro: ita post euersionem immittebant aratrum: loqui autem uidetur de Octauio / Antonio & Lẽlio triumuiris.

Sed si ꝺtẽtio q̃dã & cõparatio fiat q̃bus plurimũ tribuen dũ sit officii p̃ncipes sint pr̃ia & p̃tes: quoꝝ bñficiis maxime obligati sumus p̃xi mi liberi totaq; domus q̃ spectat in nos solos: neq; aliꝺ ullũ põt hr̃e p̃fugiũ. Deiceps bene ꝺueniẽtes propinqui: quibus cõmunis etiã plærũq; fortuna est. Quamobrem necessaria præsidia uitæ debentur: his maxime quos ante dixi. Vita autem victusq; communis / consilia / sermones / cohortationes:

¶ SED si ꝺtẽtio posuit Ci. hactenus oĩs gradus ꝺiũctionis & necessitudinis: ut liq̃do cognoscereť: q̃ q̃bus ꝺiũctiores sint. Nũc iq̃t: si uolumus facere cõparationẽ & cognoscere q̃bus plurimũ debeať: & si ꝺtẽtio erit: q̃ sit primus & cæteris p̃ponẽdus hũane societatis gradus: debemus p̃mũ locũ dare p̃r̃iæ: i. de aliis quos ipse p̃ ordinẽ ponit. Si ꝺtẽtio si in ꝺtẽtionẽ p̃ cõparationẽ deueniať: q̃bus potissimũ iseruiẽdũ sit. Plurimũ officii: maius offĩ: & primũ locũ: Principes / p̃mi q̃m nõ amare parẽtes: ut inqt Señ. i. pietas est nõ agnoscere ĩsania. Quoꝝ bñficiis: q̃ñ parẽtes dederũt nobis eẽ: p̃r̃ia etiã cõseruauit. Plis agens de amicitia & iusto parẽtũ ad filios: & cõtra sic ait. Est essendi cã p̃r̃: qꝺ maximũ est & enutritiõis ac educationis. Amicitia talis in excellẽtia ꝺsistit: q̃propter & honoraň ipsi parẽtes & iustũ in his est q̃ efflagitat dignitas. Maxie debẽt inqt filii parẽtibus adesse: & illis potius q̃ sibi ipsis honestius est opitulari: honorẽ ẽt ut diis tribuere opꝫ. ¶ Proximi in secũdo loco. ¶ Tota domus: oĩs familia: cũ q̃ in domo uiuimus. ¶ Quæ spectat in nos solos spem hẽt / nec hẽt aliud p̃fugiũ. i. locũ quo se cõferat ad opem ĩplorãdã. ¶ Bñ ꝺueniẽtes nõ discrepãtes a nobis in aliq̃ re: & maxie ꝺcordes in moribus: cũ aũt sunt bñ ꝺueniẽtes p̃ponẽdi sunt cæteris amicis. ¶ Quibus cõis est plerũq; fortuna. i. status & ꝺditio. Vñ uidemus iterdũ q̃ pp unũ ex ciuitate pellĩť oĩs familia. Illi igĩť q̃ ppinqui parati sunt nobiscũ oẽm pati fortunã cari nobis eẽ debẽt. Vñ Cic. in q̃dã epistola ad Atticũ sic scribit. Quĩti fratris domus p̃mo facta ꝺiectu lapidũ ex mea: deide iflãmata iussu Clodii ĩspectãte urbe ꝺiectis ignibus. Et ad fratrẽ sic scribit. Sed certe ad te mihi oĩa sp honesta: & iucũda ceciderũt a me: tibi luct⁹ meq; calamitatis / desideriũ / mœror / solitudo. Fortuna igĩť Ciceronis cõis fuerat cũ fratre. ¶ Quãobrẽ. Cõcludit hãc ptẽ oñdẽs supradictis nos debere p̃sidia uitæ. ¶ Quãobrẽ igĩť cũ hi sint necessitudinis gradus. ¶ Necessaria p̃sidia: alimẽta & defensio: p̃sidiũ est quo ad alicuius auxiliũ cõparať. Põpeius ait p̃sidiũ dr̃ qꝺ p utilitate & salute alicuius auxilii gr̃a p̃ponĩť. Subsidiũ q̃ positũ est ad subueniẽdũ laborãtibus. Vlpianus ait: p̃sidiũ est auxiliũ p̃ncipale nã subsidiũ dr̃ id qꝺ in auxiliũ succedit. Hic Ci. accipit p̃sidia simpl'r pro q̃buscũq; auxiliis. ¶ His maxie potissimũ añ oĩs alios: q̃bus etiã post illos debemus. His parẽtibus / liberis / familiæ / ppinquis / necessariis: sine q̃bus uiuere nõ p̃t: & ea oĩa quæ pertinẽt ad uitam degẽdam his p̃bẽda sunt. ¶ Vita aũt: postq̃ determinauit & docuit q̃bus potissimũ debeãtur præsidia uitæ: ponit ea quæ inter amicos eẽ debent. ¶ Vita: ꝺsuetudo uiuendi. ¶ Victus cõis: ratio uiuẽdi. i. uiuere simul ut debet amicos. ¶ Cõsilia: Cõsilium est scia inspiciendi quæñ: & quo pacto agẽter utiliter operemur & in cõi uita mutuis ꝺsiliis indigemus & sermonibus. ¶ Cohortationes: ad bonas artes: & ad aliquid agendum Plis sic ait. Loca nõ dissoluũt amicitiã sed operationem: q̃ si diutur na absentia fuerit: amicitiæ quoq; obliuionẽ efficiet. Vñ dictũ est taciturnitas cõplures amicitias dissoluit. Aspicere amicos iucũdũ est: p̃sertim: ei q calamitatiꝫ p̃miť: fertq; p̃sidiũ aliq̃d cõtra dolores: ꝺsolationẽ. n. ipe amicus & uerbis & aspectu afferre põt: mõ si ꝺexter: sciat nãq; mores q̃bus gaudet atq; dolet. His qui emẽdari p̃nt magis ferẽdum est in moribus auxilium q̃ in pecuniis quanto præstantiores sunt & magis amicitiæ proprii.

¶ CONtẽtio disceptatio cũ deliberamus cui magis bñfaciẽdũ etiã. ¶ Cõparatio: cũ p̃sonã p̃sonæ ꝺferimus. ¶ Prima: q̃m oẽs oĩum caritates cõplexa est ut supra inqt. ¶ Parẽtes prima est & potissima parẽtũ amicitia: a qua oẽs aliæ propinquoꝝ deriuanť: ut fratrũ nepotũ: deide gẽtiliũ: maxime aũt parẽtibus debemus: q̃m maxĩe illis obligati sumus: ut est supra ꝺictũ parẽtes aũt ipsos p̃cipue filiis bñfacere cõuenit: q̃m qꝺdã ab ipsis sũt: sed cũ magis bñfaciat: q̃ magis diligit: manifestũ est magis bñfacere pẽtes filiis: q̃ filios parẽtibꝰ q̃m magis amanť q̃ amẽt: qꝺ p̃bať ab Arist. li. ethicoꝝ octauo: his rõnibus: magis sciunt parẽtes quos genuerũt quã ipsi qui geniti sunt. Cã amoris parẽtum in filios est: q̃ quiꝺdam suum sunt: cã amoris filioꝝ in parẽtes est q̃ ab illis sunt. Sed hanc cãm amoris magis norũt parentes q̃ filii: sequiť igĩť ut magis ament q̃ amẽtur. Alia rõ q̃ in oĩ amicitia rõ est p̃pinquitatis unius ad alteꝝ: maior aũt propinquitatis est generantis ad generatum: q̃ contra: ergo maior parẽtum amor est q̃ alioꝝ. Generatum ad generãtem sit se hẽt: ut ps ad totũ: filii ueluti pars parẽtum sunt: pars seperabilis est a suo toto: & licet ad totũ p̃portionabilis sit: nõ tñ idem est illi qꝺ illud sibi totum cõtinet ptem & nõ continetur ab ea: sic se hẽt generans ad generatũ ex quo magis amat: quam amať. Amicitia itẽ: quæ fit lõgiore tẽpore maior est ea: quæ fit breuiore: amore parẽtum in filios diuturnior est: quos simulatq; æditi sunt amare incipiũt: idem aũt in filiis nõ contingit. Cũ itaq; magis ament parẽtes quã filii magis etiã illis q̃ illi sibi bñfaciũt. ¶ Tota domus: oĩs familia. Deiceps post parẽtes liberos: & fratres. ¶ Bñ cõueniẽtes inter se cõsentiẽtes & ꝺcordes: nã plerũq; inter se dissentiũt: ubi aũt ꝺcordia nõ est: illic nec iustitia est: & per ꝺsequens liberalitatis rõ hẽri non põt. ¶ Cõis fortũa: tã p̃spera q̃ aduersa: uel cõem fortunam intellexit anteq̃ ab una domo discedentes in alias transeũt: tunc enim quæ cõmunis erat fortuna desinit esse cõis: plærũq; addit: q̃m propinquoꝝ qui boni sunt: & inter se conueniẽtes: ferme semper eadem solet esse fortuna: & nulli illoꝝ quicq̃ esse accidit seperatim a reliquis. ¶ Iis: maxime parẽtibus: fratribus: propinquis. ¶ Vita: ut una uiuant. ¶ Victus: ut una conueniunt. Vnde cõuiuium uocatur a cõmunione uitæ: & rectius nostri quam græci qui συμποσιον appellant. ¶ Consilia. ut inuicem iuuent cõsiliis. ¶ Sermones: quotidianæ locutiones: & confabulationes. Cohortationes cum aut langueſcunt: aut sunt animo obiectiore.

¶ SED si fiat contentio & comparatio sup. meritorum & dignitatum: quibus sit plurimum officii tribuẽdum: princeps sint & patria parentes quorum beneficiis nos sumus obligati maxime. i. quibus p̃xime obligati sumus sunt liberi. ¶ Et tota domus quæ spectat in nos solos neq; potest habere ullum aliud profugium q̃ ad nos. ¶ Deinceps. i. post liberos & domum nostram sunt propinqui: idest consanguinei & affines quibus fortũa est plerũq;: idest ut plurimum communis. ¶ Quamobrem: qua de causa præsidia: idest sustentamenta necessaria uitæ debentur: maxime his quos dixi ante: scilicet parentibus / liberis / familiæ / propinquis: aut pro sed uita communis & uictus communis & consilia & sermones. i. collocutiones / cohortationes / consolationes / & obiurgationes. i. castigationes.

PET. MAR. Pr̃iæ p̃mũ debemus

Plis

Præsidium Subsidium

Cõsiliũ Plis

FRANMAT. Amicitia pr̃ię & parẽtũ aliorumq;

Parẽtes magis amant filios

ASCẽ.

PET, MAR, Conso/latio Solatiū

¶ CONsolationes in doloribus & aduersa fortuna. Cōsolatio est doloris diminutio. Solatiū fit re: ꝺsolatio uerbis. Qualia. ait. Cecitas miseræ solatiū est hēre rē uidētiū: & alibi: obuiā ꝺsolationibus iri. Sola mē est magis poeticū: ut Virg. Solamēq; mali de collo fistula pēdet. ℣ Obiurgationes cuius aures ingt in Lælio ueritati clausæ sunt: huius salus desperanda est. Obiurgationes: in amicitia gratiæ sunt: quæ aculeos hñt dolores uero nō hñt: cōpungimur. n. cēsoriis sermonibus sed beniuolētiæ delectamur sedulitate: ingt Ambrosi. debemus igit amicū obiurgare: si qñ ab officio discesserit. Iurgiū ꝓprie est iter ꝓpinquos & amicos. Vñ Simon Terētianus dicit sibi nō esse satis causæ ad obiurgādū. ℣ Vigēt: exercentur in primis. ℣ Cōiugauit: Cōiunxit bonos uiros q̄dam necessitudine: qm̄ nitit honesto & durat.

consolationes interdum etiam obiurgationes in amicis vigent maxime. Estq; ea iucundissima amicitia quā similitudo morum coniugauit.

FRAN MAT, ¶ CONsolationes: in rebus aduersis. ℣ Obiurgationes: cū familiariter: & modeste repræhendimus accidūt enim tēpora ut reꝑhēdere amicos ꝺueniat. ℣ Vigent maxime accidit. n. pene quotidie ut propinqui & amici inter quos reꝛ oium cōio est: tā ꝓsperaꝛ: q̄ aduersaꝛ: si bene ꝺueniunt/hæc omnia faciant quæ cōmorat Cicero. ℣ Estq; ea &c. quam superius oibus amicitiis firmiorem & præstantiorem dixit: nūc iucūdissimam esse asserit: & re uera ut ipse ait in Lælio/nihil dulcius est quam habere amicum: cum quo sic omnia loquaris ut tecū. Et Aristoteles inquit sine amicis nullus eligeret uiuere: licet alia omnia bona possideret. Sed hic illam de qua supra dictum est bonorum intelligimus amicitiam: quæ ex sola nascitur honestate.

ASC, ¶ INTERDVM: scilicet quando aliquid inciderit castigatione dignum uigent maxime in amicis: q; pro & ea amicitia est iucūdissima: quam similitudo morum coniugauit: idest conciliauit & consolidauit.

PET. MAR, Sed i his oibus officiis: oñdit etiā i ipsa liberalitate: ut fecit supra cū de iustitia differēte: officia esse a circūstantia nam mutaī tpe ꝓsonare: aliisq; circūstātiis: & dicit ꝺsiderādū esse qd cuiq; necesse sit: & qsq; sine nr̄a opa cōseq aut nō seq possit: & ei magis debemus adesse: q plus ope & studii nr̄i idigebit. ℣ Tribuēdis: cū tribuere uoluerimus hec liberalitatis officia. ℣ Vidēdū: prudēter ꝺsiderādū ℣ Maxie potissimū. Ita hoc mō si ꝺsidereī: ut dixi. Nō erūt idem gradus: nō semp hñda erit rō necessitudinis & ꝓpinqtatis: sed & tēporis nā icidūt sæpe tēpora: ut alicui magis debeamus in aliq̄ re q̄ fratri: & sic erit offm̄ a circūstātia tpis. Nec ꝓsonarum semp: ingt Ambro. Sed plerūq; causaꝛ & tēporū ꝓlationis sunt: ut si frater: q nobis ꝺiūctissimus est nō idiget bñficii in aliū potius ꝺferendū est: & sic tēpore mutaī ea q̄ uidenī fieri debere ꝓp necessitudinē. i. ꝺiūctionem sanguinis affinitatē: & amicitiā. Necessitudo: ut ingt Gelli. lib. xii. dr ius quoddā & uinculū religiosæ ꝺiūctionis: in lib. ueteꝛ reperiī necessitudinē dici pro eo qd̄ necesse est sed necessitas ꝓiure officioq; obseruātiæ affinitatisue: q̄q̄ q ob ipm ius affinitatis familiaritati suæ ꝺiūcti sunt necessarii dicūtur Cæsar q̄ dē necessitatē posuit ꝓ necessitudine. i. iure affinitatis. Egdē ingt mihi uideor ꝓ nr̄a necessitate/nō labore/nō opa/nō industria defuisse. ℣ Gradus q: descripti: sunt. i. nō debemus semp hos gradus seruare: ut dcm̄ est: qm̄ aliqñ rōne tpis aliq̄ ꝓponēdierūt: qui simplr̄ nulla circūstātia urgēte postponēdi essent. Plis in. ii. ethices sic ait: oportet ipsos agētes ea semp ꝺsiderare q̄ ad tps accōmodanī: quēadmodū in medicina fit: & gubernādi ēt arte. ℣ Sūtq; officia: ponit officia q̄ magis uni q̄ alteri debenī rōne tpis. ℣ Vt uicinū: Salomon dicit. Melior est uicinus ꝓxio q̄ frater ꝓcul habitans. Ideo ingt Ambrosius. Plerūq; amicitiæ & beniuolētiæ plus qsq; cōmittit: quā fratris necessitudini. Et uicinitas: ut ait Terētius pro affinitate q̄dam est. ℣ Familiarem: amicū. ℣ At si lis. i. si ꝓpinquus litigat & uocaī in ius illiq; negocium exhibetur ei ꝓnꝰ debemus patrocinium quam amico aut uicino. ℣ Propinquum potius: & sic multo magis fratrem.

Plis Salomon

FRAN MAT, Tpis ratio

Sed in officiis &c. Enumerauit societatū/gradus: & qbus plus officii tribuēdum esset: admonuit nūc tēporibus mutari officii rōnem dicit/& nō idem necessitudinū gradus ac tēpora quæ accidūt postulare. Accidit. n. tps ut his qui minus ꝓpinquus est: magis egeat: q̄ ille qui ꝓpingor est: magis illi tribuēdū est: qui eget magis. Item cōtingit ut magis amico necesse sit q̄ ꝓpinquo anteferēdus amicus est. Semp. n. fm qd̄ ait Arist. erogādū est cui oportet quādo oportet & quātum oportet. Quid cuiq; maxime necesse sit: hoc ideo ait: qm̄ tūc demū officii rō mutāda est cum maxima illius necessitas nos admonet: in quo mutāda est. ℣ Et quid qsq; &c. Nā si ꝓpinquus uictū: uel magistratū uel qduis aliud sine nobis cōsequi poterit amicus aūt nō poterit amico potius subueniēdum est. ℣ Ita nō idē &c. Necessitudinum gradus postulāt ut ꝺiūctioribus plus officii tribuaī: tēpora uero & necessitates spectari: ut quāto magis qs indiget tāto magis ille accipiat. ℣ Sūtq; officia. Alia est occasio: qua mutari solēt officia qm̄ accidūt tēpora: ut tuū offm̄ in eadem re magis huic q̄ illi cōueniret. Exēplum Ci. subiicit eodem tēpore uicinus tuus: & ꝓpinquus: uel amicus tuus fructus ex agris colligūt: sed ꝓpinquus ꝓcul a te habitat uterq; opera tua indiget: sed hāc operam magis uicino q̄ propinquo ꝑstes & recte facis: quoniā uicinus idem erga te facturus est & q̄dam ueluti cōmunio laboris mutui tibi cum illo esse debet: hæc autē officii mutatio in rebus leuioribus fieri solet: in grauioribus non custoditur. Nam si lis in iudicio est propinquo: uel amico & uicino: eodem tēpore & uterq; opera tua egetur eius causam agas magis propinquo: uel amico: q̄ uicino adesse te conuenit quoniam de fortunis propinqui: uel amici agitur: quæ tibi cum illis cōmunes sunt: cum nullū damnum sensurus sit propinquus: uel amicus: si in percipiendis fructibus non iuueris.

¶ De officiis a circunstantia.

Sed in his omnibus officiis tribuēdis uidendū erit quid cuiq; maxime necesse sit: & quid qsque nobiscū uel sine nobis: aut possit cōsequi: aut nō possit. Itaq; nō iidē erunt necessitudiné gradus q & tēporꝛ. Suntq; officia quæ aliis magis q̄ aliis debeanī? ut vicinum citius adiuuenis in frugibus ꝓcipiēdis: q̄ aut fratrem aut familiarem. At si lis i iudicio sit ꝓpinquū potius & amicū quā vicinū defenderis.

ASC, In gbus ffi uicinus ꝑferatur & ecōtra

Sed in his oibus. Docet officia ex circūstantia quæ uidelicet imergēte casu sunt ꝓcipue impēdenda. Ordo est. Sed uidendū. i. ꝺsiderādum erit in his oibus officiis tribuēdis. i. dum hæc oia tribuanī: qd cui sit maxime necessarium. hoc est qd sit maxime necessariū: aut simpliciter: aut si nō simplr̄ cui sit & circūstātia: & qd qsq; aut nō possit consequi idest ipetrare nobiscū uel sine nobis. Itaq; non iidē gradus erūt necessitudinū. i. emergēt ex necessitudine. s. ꝓpinquitatis aut affinitatis qui & tēporꝛ sup. erūt. i. emergēt ex occasione temporꝛ qui sunt officia quæ debeanī magis aliis. i. aliqbus q̄ aliis. i. religs: ut. i. uerbigratia tu adiuueris. i. adiuuare debueris in frugibus ꝓcipiendis. i. ex agro colligēdis citius uicinū q̄ fratrē aut familiarē sup. nō uicinū: uñ ꝓuerbiꝛ. Melior est uicinus in ꝓxio q̄ frater ꝓcul hitans. ℣ At. i. sed si lis. i. ꝺtētio sit in iudicio: tu defenderis potius ꝓpiquū. i. necessariū aut amicū q̄ uicinū sup. tā ꝓpinquū aut amicum.

℣ HÆC

Hæc igitur & talia circũſpicienda ſunt in oĩ officio & cõſuetudo exercitatioq; capienda: ut boni ratiocinatores officiorũ eſſe poſſumus: & addẽdo deducendoq; uidere: quæ reliqui ſumma fiat. Ex quo quantũ cuiq; debeaꝯ intelligas. Sed ut nec medici ne impatores: nec oratores: q̃uis artis præcepta perceperint. quicq̃ magna laude dignum ſine uſu & exercitatione conſequi poſſunt: ſic officii conſeruandi præcepta traduntꝯ. illa quidẽ ut faciamus ipſi. Sed rei magnitudo uſum quoq; exercitationemq; deſiderat. Atq; ab his rebꝰ quæ ſunt in iure ſocietatis humanæ quemadmodum ducatur honeſtum. ex quo ortũ eſt officium ſatis fere diximus.

PET. MAR.

Aius dantis eſt ſpectãdus

Metrodorus

Officia diuerſa ex artificiis.

PHS Cice. oratoris officium in rhetoricis &c.

FRAN MAT.

ASC.

tias: mores: beneficia collata prius in nos: animũ dãtis: & poſtea ratiocinari: & iudicare qd præſtãdum ſit cuiq;. ℣ Quæ reliq; ſũma fiat qd relinquaꝯ: qdꝯ aliis debeamus. Mercatores faciũt rõnẽ oĩum quæ dant & accipiũt & faciũt ſũmã: ut qd debeãt aliis ſciant: & qd ipſis debeaꝯ. ℣ Reliq: de reliquo qd reliquaꝯ in ſũma qdꝯ aliis debeam?. ℣ Ex quo. i. ex q̃ ſupputatione & rõcinatione. ℣ Intelligas: cognoſcas. quãtũ: cuiq; debeaꝯ qdꝯ offĩm cuiq; pſtãdũ ſit: & q ſint pponẽdi in bñficio collocãdo: qdꝯ iudicari recte nõ põt: niſi affuerit exercitatio in ipſis actionib?. Vñ opus eſt lõga experiẽtia. ℣ Sed ut nec: q̃uis inqt Cicero officia cognouerim?: tñ niſi ea exercuerimus: nihil ampla laude dignũ fiat: qm̃ ut ſciamus quãtum parẽtibus/fratri/amico/alienis hoĩbus atq; uicino debeamus: exercitatione opus eſt: & uſu: qm̃ uirtutis laus i actione cõſiſtit. Et probat hoc cõparatione medicorũ impatorũ: & oratorũ qui q̃uis in eorũ pfeſſionib? & ſcientiis clariſſimi ſint tñ niſi habeant exercitationẽ: parũ uel nihil faciunt: qdꝯ ampla laude dignũ ſit. Sic hi q pcepta offõꝝ callent: niſi ipſi eadem quæ præcipiunt faciant laudẽ nõ merenꝯ. Vñ debem? alios & opa & uerbis ad officia dirigere: ne uirtutib? ſimulatores uideamur. Iõ author nr̃æ ſalutis cœpit facere & docere. & carpunꝯ illi q cũ aliis uirtutẽ pdicaueꝝt: eoſq; ad tẽperantiã hortati fuerint: ipſi uoluptatibus & luxuria defluunt. Aptiſſima eſt hæc cõparatio cum hoĩbus. ſ. reip. opportunis. Nam medici corpora curant: oratores agẽda pſuadent: deducũtq; mẽtes audiẽtium quo uolunt & ad quoſcũq; affectus. Imperatores aũt exercitus extra rẽ gerunt: q niſi fuerint uſu edocti: q̃uis militaria pcepta didicerint: maxias calamitates interdũ & plærũq; afferunt patriæ. Sic orator q̃uis teneat artis pcepta. tñ ſine exercitatione parũ faciet. Hoc idẽ in medico eſt: q potiſſimũ exercitatione indiget: Et ſic diiudicare qd cuiq; debeaꝯ eſt: q̃dã ars q̃ indiget exercitatione & uſu: ut aliæ artes & pcepta q̃ pfectionẽ nõ cõſtituunt ſine exercitatione. ℣ Vſu: aſſuetudine. In rethoricis ſic ait. Oratori minimũ eſt de arte loqui: ſed multo maximũ ex arte diſcere. Scire inqt phius in. y. ethices: quonãmodo ad ſanitatẽ efficiẽdã: & cui & quãdo ſint tribuẽda ea q̃ ſaluberrima ſunt: tãta eſt difficultas ſcire quãti eſt medicũ eſſe. Idẽ in. ii. ſic ſcribit. Cũ aũt phs tractatio nõ cõtẽplationis ſi ut cæteræ gr̃æ: nõ enĩ ut ſciamus qd nã ſit uirtus ſed ut efficiamur boni conſideramus: nam nulla ipſius eſſet utilitas de actibus: qm̃ mõ ſint agẽdi cõſiderandũ eſt: hi nãq; ſunt. authores ut tales ipſi habitus fiant. ℣ Sic pari modo: adaptat cõparationẽ. ℣ Officii cõſeruãdi: ut officium recte conſerueꝯ: & pſtetur. ℣ Tradũtur: ſcribunꝯ & dantur aliis: non ut ſolũ ſciamus qd ſit offĩm: ſed ut faciamus cognoſcere enim officia: & illa non pſtare nulla eſt utilitas illa cognoſcere: ergo offĩm recte præſtãdum eſt: ſi boni eſſe uoluerimus. ℣ Vt faciamus: ut nos exerceamus ipſa officia: q̃ nõ poſſunt recte pſtari ſine exercitatione. & ita faciamus ut pcipitur: nõ enim laudanꝯ hi qui ſolum uerbis philoſophantur: uita aũt luxu defluit. ℣ Sed rei magnitudo: iſtorũ offõꝝ diiudicatio & difficultas in officiis pſtandis. ℣ Vſum: aſſuetudinem ut poſſit recte eſſe pfecta. ℣ Atq; ab his rẽbus: concludit Cice. hanc diſputationẽ de iuſtitia & liberalitate dicens ſatis dictũ eſſe de iuſtitia. & his quæ ad humanã ſocietatem tuendã pertinent: & q̃o ab ipſis ducatur honeſtum: a quo oriꝯ officium: qdꝯ ſemp ad bonum tẽdit: & non dicĩꝯ offĩm: niſi honeſta ſit actio: & ſic his abſolutis utĩꝯ tranſitione ad dãda pcepta fortitudinis: q̃ eſt tertia uirtus in ordine. ℣ In iure ſocietatis humanæ. Iuſtitia: & liberalitate: qbus humana ſocietas conuerſatur. ℣ Ducaꝯ: fia: formeꝯ: habeatq; originem. ℣ Ex quo honeſto originem habet officium: Nam eſt quid honeſte agitur. ℣ Satis fere: uitat arrogantiam noluit enim dicere: ut iure ſuo potuiſſet: ſufficit. ℣ Diximus: hoc autem ſeruandum eſt in omnibus actionibus & rebus: ne arrogantes uideamur & nimium inſolentes: & qui nobis ipſis nimium placeamus. ℣ Fere quaſi ſufficienter ut pauca in his quæ ad iuſtitiam pertinent deſiderentur.

¶ CONSVEtudo & exercitatio. ut non aberremus: ſed cõſuetudine & exercitatione q̃ mutãdũ offĩm ſit itelligamus. ℣ Boni ra. imitari dicit nos debere eos in hac re: a qbus rõnes cõficiunꝯ: q addũt & ſubtrahunt: ut itelligant quãtũ ſit expenſi: quãtũ lucri: quãtũ crediti: quãtũ debiti: ad id aũt maximũ ſtudiũ: & maximã adhibẽt diligẽtiã: ne aut decipiant aut decipiaꝯ. Terẽ. quoq; ait: Nemo ita ſubducta rõne ad uitã fuit. ℣ Sed nec medici & cætera. Exẽplis probat ſine exercitatione: maxima mutãdorũ offõꝝ rõnẽ pcipi nõ poſſe. ℣ Medici. ſi cui exercitatio neceſſaria eſt maxime: certo medico neceſſaria plurimũ eſt. Nec min? imparori: hoc eſt exercitus duci: & oratori nihil enĩ pclarũ facere poſſunt: & ſi artis pcepta teneant: ſine aſſidua exercitatione: q̃ oĩa pcepta ſupat qdꝯ Cic. alio loco igt. ℣ Rei ma. ut cuiq; p dignitate tribuam?: & officii rõnẽ q̃ tps poſtulat cõmutem?. ℣ Ex his re. Iuſtitia & liberalitate: q̃ illi iũcta eſt. ℣ Honeſtũ: mediũ & cõmũe. ¶ IGItur hæc talia. i. cõſimilia ſunt circunſpiciẽda in omni officio: & cõſuetudo & exercitatio eſt capiẽda: qa cõſuetudo eſt reiꝯ magiſtra: ut nos poſſimus eſſe boni ratiocinatores. i. ut ita dicam calculatores: aut iuſti cõputatores ſeu cõpenſatores officiorũ & uidere. i. conſiderare addẽdo & deducendo. i. abſtrahendo q̃ ſumma fiat reliqui. i. quid relinquetur

quod aliis debeamus: ex quo: idest ex qua re tu intelligas: idest intelligere debeas: quãtum debeaꝫ cuiq;. ¶ Sed ut quẽ admodum nec medici (quibus experientia sumopere necessaria est: & ideo primo loco ponuntur: nec imperatores. i. gubernatores exercituũ nec oratores quis perceperint. i. perfecte cœperint & sciuerint ꝓcepta artis: possint assequi. i. obtinere & afficere quicq; dignum magna laude: sine usu & exercitatione. i. nisi cum arte habuerit usum & experientiã sic. i. eodem modo tradũtur ꝓcepta officii cõseruãdi. i. de officio cõseruãdo: qdem. i. certe nõ sup. ut sciamus tantum. sed ut ipsi. i. nosmetipsi faciamus illa. ¶ Sed magnitudo rei. idest quia res: scilicet obseruatio officii est ardua & apprime necessaria: deliderat. i. efflagitat quoq;: idest etiã usum: q; pro & exercitationem. ¶ Atq; nos diximus fere satis: quẽadmodum idest quomodo honestum ducatur: idest eliciatur ab his iam scilicet dictis rebus quæ sunt in iure societatis humanæ.

PET. MAR.

NTelligẽdum est aũt. Proposuit Cicero q̃tuor fontes officiorꝫ. i. uirtutes: a qbus oritur honestũ. Prudẽtiã: Iustitiã: fortitudinẽ & tẽperãtiã: postq; de prudentia & iustitia cui adnexa est liberalitas disseruit: & qd quoq; tpe agẽdũ sit ꝓscripsit & docuit: trã sit ad fortitudinẽ & ai magnitudinẽ. ¶ Intelligẽdũ est ãt. Sed scire oportet ingt splendidissimũ: clarissimũ & amplissima laude dignũ uult Cice. in. ii. Tusculanarꝫ: ut dictũ est uirtutis nomẽ non esse ꝓpriũ oĩum uirtutũ sed fortitudinis: a qua q̃ cæteris antecellit: oẽs notatæ sunt. Appellam iqt est ex uiro uirtus. Viri aũt ꝓpria est fortitudo: cuius munera duo sunt mortis doloriscq; contemptio. Vtẽdũ est igit his si uirtutis cõpotes uel potius si uiri uolumus ee qñ a uiris uirtus nomen est mutuata. Plutar. ait in uita Coriolani. Disciplina militari romana gloria maxime floruit. Testimonio est ipsam uirtutẽ unico fortitudinis noĩe appellatã: idq; quoꝓprie fortitudinẽ uocant cõe generis esse uocabulum. ideo dicit Cic. id uideri maxime clarum & illustre. qd̃ forti alo factum sit atq; omnia humana uincente ꝓpatienteq; dolorem. Nam fortis & magnanimus putat oĩa humana esse iferiora se & sua ꝓstantia: eaq; paruifacit & superat oĩs dolores quoꝫ uim: ut uolunt Stoici opinio facit non natura. Vnde laudaꝫ Possidonius:

Virtꝰ ex uiro nomen est mutuata Plutar.

¶ Per splendidum dicitur id qꝺ magno factum est animo atque excelso.

NTelligendum est aũt cũ ꝓposita sint genera quatuor e qbus honestas officiumq; manaret splendidissimũ uideri quod animo magno:

ad quẽ cum Pompeius decedens: ex Syria Rhodum uenisset: eũq; salutasset ægrotãtẽ dixit se moleste ferre: qꝺ possidonius disputantem audire nõ posset. respondit Possidonius. Nõ cõmittã ut dolor corporis efficiat: ut frustra tãtus uir ad me uenerit: cũq; q̃si faces ei dolores admouerent: sæpe dixit. Nil agis dolor quãuis molestus sis: tñ nunq; te esse malũ cõfitebor. De quo Pli. lib. vii. ꝓbuere & Romani ꝓceres etiã exteris testimonia. Gneus Põpe. cõfecto Mitridatico bello intraturus Possidonii (sapiẽtiæ ꝓfessionẽ) clari domũ fores pcuti de more a lictore uetuit: & fasces lictorios ianuæ submisit: is cui se oriens occidenscq; submiserat. Fortitudo est mediocritas circa timores & fiducias. Fortis ꝓprie dr̃ qui circa honestã mortẽ: & ea oĩa q̃ repente eueniunt: atq; afferunt mortẽ interitus est: ut sunt ea q̃ in bello cõtingunt. Et patiꝫ oĩa fortis honestatis causa q̃ est finis uirtutis: & ꝓ dignitate ut ratio iubet: patitur & agit: aliqua tñ timẽda sunt (ingt Aristoteles) & nõ uiolaꝫ fortitudo: mõ honestũ sit ea timere: negligere aũt turpe: ut est infamia q̃ qui timet probus dr̃ & uerecũdus: qui uero nõ timet dr̃ ipudens: debem? timere pudicitiæ mulierꝫ nr̃arꝫ. Timẽda est inuidia &c. id genus: q̃ cũ negligunt de decus afferũt: & ea q̃ trãscendũt naturã humanã: ut fulmina inundationes: & similia: q̃ hõ spernere nõ põt: qm plus ꝑt q̃ hoies natura: ut terremotus: tẽpestates: uir fortis circa terribilia: & ea qdẽ maxima uersaꝫ. Nã nihil est tolerãtius malorũ uiro forti: & mors est ultimũ oĩum terribiliũ: nã aufert oẽ bonũ qd̃ est in uita: & illi fortes sunt: q̃ in subitis casib? nulla cõsolatione ꝑmissa agunt ꝑdara: qa uidẽtur hr̃e habitũ fortitudinis & esse naturaliter fortes & fortitudo qdem dolores affert: & iõ laudaꝫ: difficilius enim est (ingt Aristoteles) dolores perpeti quã uoluptatibus abstinere: Mors atq; uulnera forti uiro molesta sunt: fert tñ ꝓpter honestatẽ: dolet aũt & maxime q oĩ uirtute ꝑditus est: quia maxime dignus est uita: maximisq; bonis priuaꝫ: fortis est tñ & multo magis: qm̃ honestatẽ cæteris reb? anteponit: uñ illi sunt ꝑstãtissimi milites qui habent aliqd̃ uestigiũ ipsius fortitudinis sine aliis bonis: q̃ si haberent nõ ruerent in picula. Qui timẽdo exuperat: & cõfidendo deficit timidus dr̃ qui nõ timendo exuperat: dr̃ insanus uel stupidus: si nihil oĩno timet ut motus terræ: aquarum inundationes: & illa oĩa quæ timẽda sunt: cum superent naturam humanã: ut necesse sit ipsa timere. Ille qui confidendo exuperat audax est & imitatur in principio fortem: sed cum ad pericula uentum est: dat terga: & fit timidus. Fortis enim oĩa humana tolerat & confidit: qm̃ confidere est hoĩs bona sperantis: Timemus iure: ut dixi ea quæ terribilia sunt: & cum morte: quæ est in bello: nihil sit terribilius: & uirtus uersetur circa terribile: ac difficile fit: ut fortitudo ꝓprie in morte sit: quæ in prœlio est fitq; cum maximo periculo. ¶ Fortitudo: inquit Plato. efficit ne inter picula & terrores a iustitiæ tenore deuiemus: & fortitudinem: ut uolunt stoici sequũtur cõstantia atq; ualitudo: fortitudo inquit Seneca contemptrix timendorꝫ est terribilia & subiugum libertatẽ nostram mittentia despicit: prouocat: frangit: fortitudo: ut idem finit in rhetoricis est consideranda periculorum susceptio & laborꝫ perpessio: eius comites sunt Magnanimitas/Fidẽtia/Patiẽtia/& perseuerãtia. Fidentia est per quam magnis & honestis multũ ipse aĩus in se fiduciæ cum certa spe collocauit. Patientia est honestatis aut utilitatis causa rerum arduarꝫ ac difficilium uoluntaria & diuturna perpessio. Perseuerãtia est in rõne bene cõsiderata stabilis & ꝓpetua permansio. ¶ Genera quatuor: uirtutes & fontes officiorꝫ. ¶ E quib?: uirtutibus. s. actio honesta & officium. ¶ Manaret: oriretur tanq; e fontibus. ¶ Itaq;: igitur cum splendidissimum.

Nil agis dolor ait possidonius Plinius Fortis Aristo.

Aristo. Mors & uulnera forti uiro sunt molestia

Plato Seneca

Fidẽtia Patiẽtia Perseuerãtia

FRAN MAT. Fortitudo

NTelligendum est autem &c. Ad tertium fontem transit honestatis: qui est fortitudo: & quemadmodum officia ab ea deducantur ostendit: pulcherrimum autẽ uideri dicit qꝺ animo magno: & qui humanas res despiciat factum sit fortitudo circa timorem & audaciam mediocritas est. Fortis non timet quæ timenda nõ sunt. Cum uero quædam eiusmodi sint: ut ea metuere honestum sit & turpe non metuere: ueluti infamiã: quam qui timet uerecundus habetur: qui non timet impudens: non circa omnes timores per defectum peccatur: sed circa

ſed circa eos dumtaxat: qui excuſari non poſſunt: eodem modo non omnia audenda ſunt forti: neq; ſemper: & qualibet cauſa obiicere ſe morti debet. Et proprie fortis eſt qui ea quæ terribilia uidentur & ſunt ſubit: quia decor̃ ſit ita facere: & turpe non facere quicq; non ad oẽm mortem: ſed ad honeſtã tantũ ut pro ſalute patriæ: & ad oĩa quæ afferunt: interitus eſt: ut in bello: in quo pulchrum eſt mori: quod teſtant̃ honores a ciuitatibus: & regibus iis q in bello mortui ſunt: cõſtituti. Cum ſingula quæ agimus ad finem terminentur. Decori gr̃a fortis ſubit atq; agit fortitudinis opera: & ſic quæ oportet: & quando: & ut conuenit: & ubi conuenit: ſubſtinet: metuit atque audet. Laudabile eſt igitur res magnas appetere: humiles uero contẽnere: in periculis non frangi: dolorem æquo animo ferre: & gratia honeſtæ laudis adipiſcendæ: nulla cuiuſuis laboris magnitudine deterreri: hoc qui facit: & mirabilem in ſe amorẽ excitat multitudinis: & opera eius maxima ſplendidiſſimaq; habent̃: recte itaq; Cicero ait ſplendidiſſimum uideri: quod aio magno elatoq; humanaſq; res deſpiciente: factum ſit. ¶ Splendidiſſimum: clariſſimum & ualde honorificum. ¶ Animo magno: qui periculis etiã ſubitis & improuiſis non turbatur: qui mortem honeſtam ſubire non ueretur: qui laboribus non frangitur. Cic. honeſtam mortẽ laudat ꝓcipue

INtelligendum eſt ãt &c̃. Poſtq̃ de duob⁹ prioribus fontib⁹ officior̃ determinauit. ſ. de prudẽtia & iuſtitia. Incipit author determinare de tertio fonte. ſ. fortitudine & magnanimitate. ¶ Eſt aũt ordo. Aũt pro ſed intelligẽdũ eſt. i. ſcire & intelligere oportet cum. ſ. ita ſit: q; ſint quatuor genera cauſar̃: ex qbus honeſtas & officiũ manaret. i. efflueret & oriretur: ſint propoſita in diuiſione ſcilicet honeſti: ſupra poſita illud ſupple uideri ſplendidiſſimũ: quod factum ſit animo magno & elato: q; pro & deſpiciente. i. uilipendente res humanas. ASC.

elatoq; humanaſq; res deſpiciẽte factũ ſit. Itaq; in probris maxime in promptu eſt ſi qd tale dici poteſt. Vos etenim iuuenes aios geritis muliebres. Illa uirgo uiri:

CELAto: forti: & tanq̃ loco edito ſpernẽti ea quæ alii timent. ¶ Humanas res: oĩa quæ accidere homini poſſunt: quæ tũ non tranſcẽdunt uires humanas: fortis deſpicit & omnes res humanas: infimas: & caducas: & omnia tæla fortunæ paruifacit: ad omnis euẽtus tollerãdos erecto aio paratus. Nam magnanimitas: de qua poſt dicetur eſt ſciẽtia & uirtus quæ habitum facit celſiorem oĩbus quæ cõtingere poſſunt æqualiter bonor̃ & malor̃ ſit quod magno aio ſit. Vituperandi ſunt illi qui gerunt aios muliebres. ¶ In probris: cõtumeliis: & cũ uolumus aliquem uituperare dicimus illum habere aĩum muliebrem & timidũ: qm̃ ut dictum eſt: fortitudo proprie uiror̃ eſt: & qui eam non habent uiri non ſunt: ſed fœminæ: quod cum alicui poteſt dici: maximũ eſt dedecus. Probrum eſt dedecus & contumelia. ¶ Maxime: in primis. ¶ In prõptu: q̃d cito uenit in mẽtem: & pro maximo probro alicui obiicitur: ſed qd eiuſmodi dici poteſt. ¶ Tale: quale eſt hoc q̃d Ennius cecinit in dedecus iuuenũ romanor̃ qui magnitudine aĩ ſuperabãtur a uirgine. ¶ Vos etenim iuuenes: Carmen eſt Ennii: quo iuuenes romanos ignauiæ accuſabat: qui a Clelia uirgine: quæ obſes fuerat apud Porſennam ſuperabant̃. Illa enim ad ſuos tranauit. Vñ Romani ob id ſtatuã illi erexerunt equeſtrẽ in edito loco uiæ ſacræ. ¶ Muliebres: timidos & ignauos. i. Meticuloſi eſtis ut ſolent eſſe mulieres: quod a uiro alienum omnino eſſe debet: & apud Perſas (authore Herodoto) maxime probro dabat̃ audire ſe eſſe mulierem ignauiorem. Seneca dicit. Clelia equeſtri inſidens ſtatua in ſacra uiã celeberrimo loco exprobrat iuuenibus nr̃is puluinum aſcendentibus in ea illos urbe ſic ingredi: in qua etiam fœminas equo do nauibus. ¶ Illaq; uirgo. i. Clelia quæ contempto Porſenna & aquis ad ſuos nauit. ¶ Viri: ideſt illa uirgo eſt animo forti: ut debent eſſe uiri: habet inquit animos dignos uiro. PET. MAR. Probrũ Clelia ĩ ſidens eq̃ſtri ſtatua

CELATO: Laudis honeſtæ cupiditate inflãmato cũ & laboris magnitudinẽ & laudis amplitudinem ſibi proponit: & magis ad laudẽ accendit̃ q̃ a labore deterretur. ¶ Humanaſq; res reſpiciente: ut dolorẽ: inimicitias paupertatẽ: ægritudines: mortem oẽs enim humanas res uir fortis uirtute inferiores ducit. Et quicquid eſt quod neq; ab improbitate neq; ab eo prouenit. ¶ Itaq; in probris &c̃. ex ignauiæ uituperatione ſplendidiſſima eſſe quæ magno aio & elato fiant: oſtendit. Quoniam qui imbelles ſunt & timidi: ii reprehendi ſolent poetar̃ enim in homines ignauos dicta iactari in illo ſolent. ¶ In probris: in iurgiis uel uituperationibus. Vnde exprobrare uerbum quod eſt beneficia quæ ingrato conferas illi cõmemorare. ¶ In promptu: ac ſi dixiſſet in conſuetudine ſi quid tale dici poteſt quale eſt quod Ennius cecinit: in iuuenum Romanor̃ dedecus: quia a uirgine Clelia uincerentur. ¶ Vos etenim iuuenes &c̃. Ennii uerſus eſſe minime ambigendum. Nam Sex. Pompeius: Salamacis inquit Nympha cœli: & tertæ filia: fertur cauſa fontis Halicarnaſſi aquæ appellandæ fuiſſe ſalmacidis: quã qui bibiſſet: uitio impudicitiæ molleſceret ob eam rẽ q; eius aditus anguſtatus parietibus: occaſionem largitur iuuenibus petulantibus: pueror̃ puellarũq; uiolandar̃: quia nõ patet effugium: Inde Ennius ſalmaci das ſpolia ſine ſanguine: hæc Pompeius. Ergo Ennii carmen eſt: quo iuuenes arguit ignauiæ. Qui uelut ſpoliis hoſti detractis: erepta alicui uirgini gaudẽt̃ pudicitia: & id agunt quod maxime ipſis infamiæ maximoq; decori eſt: Sic itaq; inquit fontem alloquens o ſalmaci tu das ſpolia ſine labore qui fortes: & bene inſtitutos ſolet nutrire animos: & ſanguine: quem fortes uiri libenter effundunt. Salmaci da ſpolia ut non legamus ratio nos admonet: quæ ſic dici minime patitur: erit igitur ſalmaci uocandi caſus o ſalmaci tu das ſpolia ſine labore & ſanguine. ¶ Vos eni iuuenes: ſic Ennius accuſat ignauiæ iuuenes Romanos: qui a Clelia uirgine ſuperarentur: q̃ obſes apud perſonã: qui urbem obſidebat: tibrim ad ſuos fugiens tranauit: quare ſtatua equeſtris ei poſita eſt: in loco uiæ ſacræ celeberrimo: poteſt & ſic fortaſſe legi ſalmacidi ſpolia. ſ. da &c̃. hoc eſt quando in bellis es finito penitus te effœminari & a ſalmacide uinci: atq; in fontem deduci: cuius aquis perfuſus: non uirili tantum ſexu: ſed etiam muliebri fis. Salmacidis & Hermaphroditi fabulam lib. iiii. ſcribit Ouidius: ſed fons eſt halicarnaſſi: q̃ ciuitas erat cariæ: a Mauſolo rege cõdita: apud ædem ueneris & Mercurii: falſa autem opinione uenereo morbo implicare eos: qui ex eo biberint putatur: & hæc opinio cur diuulgata ſit: ratio hæc eſt. Non enim q; molles & impudici ex ea aqua fiant id poteſt eſſe. Sed eſt uis fontis & poteſtas perlucida ſapor q; egregius. Cum uero ab argiuis & Trezene deducta colonia: occupato loco. caras & lelegas eieciſſet. De colonis un⁹ ad eum fontem: propter bonitatem aquæ: quæſtus cauſa tabernam omnibus copiis inſtruxit: eamq; exercendo barbaros allectabat: qui fugati & inter ſe congregati latrocinia facientes: omnia uaſtabant: ita barbari pellecti in græcor̃ conſuetudinem: & ſuauitatem: ſua uoluntate reducti ſunt: ergo aqua non impudico morbi uitio: ſed humanitatis dulcedine mollitis animis barbarorum: eam famam eſt adepta: author Victruuius de architectura. Strabo lib. xiiii. Salmacis fons neſcio quamobrem calumniatus: tanq̃ emolliens eos qui inde bibãt: hominum enim mollicies uidetur ab aere uel aqua cauſam trahere: cum ea minime ſint cauſa mollitiei: ſed diuitiæ & uictus incontinentia. Salmacis fons Cui de ſalmace & hermo phrodito fabulã ſcribit. Victruuius Strabo

CITAQVE: Ideſt etiam ideo in promptu eſt: ideſt parabile eſt & facile inuentum eſt maxime ſi in probris: ideſt uituperiis & exprobrationibus poteſt dici tale quid: quale: ſcilicet ſequitur quod ex Ennio ſumptum eſt. ¶ Vos iuuenes geritis animos muliebres: ideſt effœminatos: & molles. ¶ Illaq; uirgo: ideſt femella iuuenis gerit ſupple animum uiri: & ita utrique peruertunt officium. ASC. Verſus ennii in effeminatos

PET. MAR. Sexti Pōpei dictum

ET SI Quid: eſt huiuſmodi cuiuſmodi eſt hoc qđ ſequit: in quo arbitror eſſe mendam: qm̄ ratio grāmatices nō patitur: ut ſalmacida ſpolia dicamus: eſt igitur ſalmaci caſus uocandi: & ut ita legam adducor authoritate Sex. Pompei in cuius uetuſtiſſimo codice in fine: ſcilicet. xyiii. lib. ſic legit. Salmacis noīe: nymphæ cœli: & terræ filia fert cauſa fontis Halicarnaſi aquæ appellandæ fuiſſe ſalmacidis: quā qui bibiſſet uitio impudicitiæ moleſceret ob eam rem qđ id eius aditus anguſtatus parietibus occaſionē largit inuenibus petulātibus pueroꝝ puellarūq; uiolandaꝝ: quia nō patet effugiū. In de Ennius ſalmaci das ſpolia ſanguine: hæc ſunt uerba Pōpei. Carmē eſt igit Ennii quo illoꝝ molitiē taxat: & ignauiā: q

Salmacis

ſpoliis adēptæ alicui pudicitiæ gaudent: & id exercent qđ ipſis notā luxus ifamiæ: atq; ignauiæ iurit. Inqt igit o ſalmaci tu das ſpolia parta ſine labore: q generoſos aīos: & a natura bene iſtitutos nutrit: & ſanguine: qđ eſt cōtra naturā uiri fortis: q in piculis uerſat erecto aīo: & pro decoro ſeruādo non parcit ſanguini. Salmacis fons eſt Cariæ regionis: de quo Strabo ait lib. xiiii. Salmacis fons neſcio q̄obrem calumniatus tanq̄ emolliens eos: qui inde bibant: hoīum enī mollicies uideť ab aere uel aqua cām trahere cū ea minime ſint cā molliciei: ſed diuitiæ & uictus incōtinentia. Salmacis nympha dr rapuiſſe Hermaphroditū & fuiſſe mollē: & ei⁹ aquā epotam molles effeciſſe: cū talia poſſunt alicui merito dici: maximū eſt probrū: cum aūt laudatur aliqs ob fortitudinem: præclariſſimum eſt: & pleno ore ſonandum: & affert exempla eoꝝ: qui pugnādo fortiter & pro patria occūbentes rhetoꝝ præconis celebrati ſunt: poſſumus etiā ſpolia parta ſine labore ſalmacia appellare: & Salmacias baias dixit Martialis: ex formulis grāmatices nō dr ſalmacidus: ſed ſalmacius. ¶ Cōtra: ex alia parte cū aliquē laudam⁹ ob fortitudinem. ¶ In laudibus: cū aliquē laudamus. ¶ Blato: humana ſpernente: qđ eſt ꝓprium magnanimi. ¶ Fortiter: contra illud: qđ dixit in probris geritis aīum muliebrē. ¶ Excellēter: contra illud: ſine ſudore & ſanguine. ¶ Ea: quæ tali animo geſta ſunt: nā geſta ꝓprie dicunť in rebus grauioribus. ¶ Neſcio qīo: ideſt modo quodā migratiſſima laus eoꝝ factoꝝ habetur: quæ ſuſcepta uidentur a uiris fortibus cū labore ac periculo ipſoꝝ hæc habent uberrimā copiam ad laudādū: q̄ dici ornatiſſime poſſunt & audiri facillime. ¶ Hinc: ex hoc qm̄ ſumma eſt laus fortitudinis q̄ in bello ſe pro patria & honeſtate oſtentat. Ex hac igit fortitudinis laude. ¶ Cāpus: materia ingens ꝓpoſita ad dicēdū ipſis oratorib⁹ eſt in laudem fortiū uiroꝝ. Plato in epitaphio ſic ait. Videť apud plurimas gētes prædaꝝ eſſe in bello mori. Etenim qui ſic e uita migrat funere honeſtať & ſepulchro: & ſiue pauper qs ita decedat laudatione nō caret ex hoc intueri licet quanta illoꝝ uirtus fuerit qui in marathone barbaroꝝ īpetum ſuſtinuerunt: eorūq; ſupbiam domuerunt primi ſane de barbaris triū pharunt: & exēplo reliqs oñderunt periaꝝ uim haud inexpugnabilē eſſe. Secūdam palmā his tribuimus: qui ad ſalamina pugnauerunt. Tertiū bellū affero qđ in plateis geſtū eſt ſalutis græciæ cā cōe uero id athenienſibus & lacedæmoniis facinus fuit. ¶ De marathone: de laudib⁹ eoꝝ qui fortiter pugnauerūt in cāpis marathonis. Nā q in illa pugna occubuerūt quotānis laudabāť. Et extat oro Lyſiæ ī laudē eoꝝ: q ceciderūt ad Marathonē. Orator eſt q cās orat: uel i iudiciis: uł i concionib⁹. Rhetor eſt q artē docet orandi. Cicero hic more græcoꝝ locutus eſt: q rhetorē pro utroq; accipiunt. Declamator eſt: q ſtudens apud rhetorē in cōuentu ſcholaſticoꝝ fictā cām orat: ut poſtea in ueris cauſis orare poſſit: & ex umbra in ſolē puluerēq; ꝓdire. Marathon cāpus in Attica regione dñatus a Marathone heroe ubi Miltiades dux Athenienſiū Perſas uicit Arthaphrene & dati & ducib⁹ Darii celis hoſtiū ducētis millibus peditū: & decē millib⁹ equitū: ut q dā uolūt. Herodo. aūt li. vi. dicit apud Marathonē occubuiſſe Perſaꝝ circiter ſex milia trecētos. Athenienſiū uero cētum & xci. Darius rex Perſaꝝ itulit bellū Athenienſibus ægre fereus ab illis cōtra ſe Ionas adiutos eē: quos nauali ꝓlio ſuperauerat. Itaq; athenienſes nō expectato auxilio lacedæmonioꝝ: q ſocii erāt: & ſe plenilunii religiōe ipediri dicebāt: qm̄ plena luna q̄tuor dieb⁹ putabāt nephas eē emittere exercitū: inſtructis decē milib⁹ ciuiū & mille ex his q ex plateis uenerāt adūſus tot miliū hoſtiū ī cāpis Marathōis duce Miltiade pugnauerūt: quē tāta fiducia cœpat: ut authore Trogo: & plus eē ꝓſidii i celeritate q̄ i ſociis lacædemōiis duceret: pugnatū eē tāta uirtute: ut hīc uiros: ide pecudes putares: Victi Perſe i naues ꝼugerūt: ex qb⁹ multæ ſubmerſæ: mltæ captæ ſunt. In eo ꝓlio tāta uirt⁹ ſinguloꝝ enituit: ut c⁹ laus ꝓma eēt difficile iudiciū uideret: & maxie Callimachi: & Cynegyri militis: & Themiſtoclis adoleſcētis. In quo iā tē idoles futuræ ipatoriæ dignitatis appuit: Cynegyrus Euphoriōis filiꝰ dū ſūmā puppī apphēdit: abſciſſa manu bipēni cecidit. ¶ Salamie. Apd Salaminē iſulā q̄ ē otra atticā. Xerxes Darii filiꝰ uict⁹ fuit ab Athenienſib⁹ pugna nauali duce Themiſtocle. ET Sine ſudore: ſine certamine. ¶ Cōtraq; i laudibus: ſicut ignauos rephēdimus: ſic ſtrēnuos & fortes pleno ore laudamus: enumerat aūt multa tū a græcis: tū a nr̄is fortiter geſta: q clari oratores copioſiore oſone extulerūt. ¶ Hinc rhetoꝝ campus &c. Q īn oēs athenienſiū oratores: q dicēdo aliqd potuerunt: pugnā marathoniā. Salaminiā: plateaꝝ. Thermopylaꝝ. Leutraꝝ. Stratocliſq; copioſa & ſonanti oſone deſcripſerūt: res magno & elato aīo geſtas admirati. ¶ De Marathone. Darius rex perſaꝝ claſſem qngētariū nauiū cōparauit: eiq;. Datim & Arthapherne ꝓfecit. Quibus peditū ducenta milia: eqtū decē milia dedit: ii ad atticā acceſſerūt: & copias ad Marathona cāpū deduxerūt: is abeſt ab oppido millia paſſuū circiter decē petitū a Lacedæmonis ſociatū ciuitate auxiliū. Domi āt decē ꝓtores creauit: q exercitui ꝓeſſent. Quorū un⁹ fuit Miltiades dux belli: & author: egreſſi eū decē milib⁹ ciuiū: & auxiliariis plateēſib⁹ mille magna alacritate: ac fiducia: pugnā inferūt: & ſubito tot milia hoſtiū ꝓfligrarūt: adeoq; pterruerūt: ut pſæ nō caſtra peterēt: ſed uicti i naues cōfugerēt: authores Probus Æmyli⁹: & Trog⁹: de pugna marathonia loqť Herodot⁹ i erato. ¶ Salamie: apd hāc iſulā. Xerſis pſaꝝ regis claſſis mille & ducētaꝝ nauiū lōgaꝝ: quā duo milia onerariaꝝ ſeq̄bāť: a Themiſtocle atheniēſiū duce ſupata ē: & uni⁹ uiri prudētia græcia libata. Europæq; ſuccubuit aſia. Victoria āt illa marathōiæ oferri potuit. Q m ut apd marathonē pua māu militū: igētes Darii copiæ ꝓfligatæ ſūt. Sic apd Salaminā puo nauiū nūeꝝ maxia: poſt hoium memoriā: claſſis deuicta eſt: ꝓxima atticæ iſula eſt Salamis ſtadiis. lxx. uel. lxxx. ī lōgū porrecta: & ad auſtrū obuerſa.

Plato Orator Rhetor Declamator Marathon Herodot⁹ de bello darii regis pſaꝝ q̄ q itulit bellū atheniēſib⁹ q ionas adiuuerāt contra ipſum. ſalamie FRANMAT. Marathō Salan⁹ Themiſtocles atheniēſiū dux ASC.

Geſta

& ſi qđ eiuſmodi Salmacida ſpolia ſine ſudore & ſāguine. Cōtraq; ī laudib⁹ q̄ magno aīo & elato fortiter excellēterq; geſta ſunt ea neſcio qīo quaſi pleno ore laudam⁹. Hinc rhetorum cāpus de marathone: ſalamine:

ET Si qđ ſup. eſt eiuſmodi quale. ſ. eſt hoc Salmaci &c. Ordo eſt. Tu das ſpolia Salmaci. i. illi fonti eminēti ī caria ſine ſanguine & ſudore hoc ē tu finis te ab illo fonte q uiros in ſemiuiros uertit uinci ſine luctamine: & ita eēt datiui caſus ſine cremēto: nec obſtat quātitas ſyllabæ ultimæ: qa ſæpe corripiť ēt in datiuo: ut apud Sta. in Achil. Palladi littore celebrabat ſcyros honoꝝ forte diē. Fœcūdior tī & approbatior eſt ſnia: ut ſit uocatiui caſus hoc ordine. ¶ O ſalmaci. i. o tu mollis ut ſalmacis nympha: tu das ſpolia. i. ſinis te ſpoliari ſine ſanguine: & ſudore. i. ſine reluctamine. ¶ Cōtraq;. i. & cōtra. i. ecōtrario ſicut molles & muliebres rephēdimus: ita nos laudamus quaſi pleno ore. i. ſine fortitudine de repheſione formare uerba neſcio qīo: ideſt qualiter ſup. id contingat ea q̄ ſunt geſta magno & elato aīo fortiter & excellēter. ¶ Hinc. i. ex hac re: & campus. i. ampla & capax materia rhetoꝝ. i. eoꝝ qui declamationes proponūt. ¶ De Marathone cāpo. ſ. in quo athenienſes contra Xerſem fortiter pugnarunt: de ſalamina inſula. ſ. in qua iidem eundem uicerunt.

¶ Plateis;

CPLAteis:plateæ oppidum boetiæ ubi Pausanias & Aristides ꝓfligauerunt Mardoniũ Xersis ducem: qui ueluti & naufragio cum paucis effugit:castra referta regalis opulẽtiæ capta sunt. Inde primũ græcos diuiso inter se auro persico: diuitiaꝝ luxuria cœpit pri⁹.n.negligebãt. Iõ Demarathus Xerxi dixit. Græcia semp fuit alũna pauptatis hospes uirtutis:quã a sapia asciuit:& a reuera disciplina:hãc usurpans græcia & pauptatẽ tueť & dñatũ:uictoriã ad plateas sibi uẽdicabat pausanias tripode aureo inscripto & Apollini dicato. Mardonius erat Xersis cõsobrin⁹ Gobris sororis Darii filio ab Arinesto spartiata occisus est saxo adacto i caput ut Plu.scripsit i uita. Aristidis. Pausanias lacedæmonio fuit Cleombroti filius Aristides Athenien sis.

PET. MAR. Græcia pauptatis alũna & uirtutis hospes dixit Demarat⁹ ad xerxẽ

plateis:thermopylis:leuctris:Stratocle.Hic decii.Hic gn.& Pub.

℣ Thermopylis: Thermopylæ sũt locus angustus & fauces ad oetã mõtem Thessaliæ a qbus angustiis & faucibus pylaꝝ.i.portaꝝ nomẽ assumpsit. Iuxta quas sunt aquæ calidæ:uñ Thermopylæ dñr.i.thermaꝝ portæ:aquæ illæ dicatæ erãt Herculi. Liui⁹ lib.vii.decadis belli macedonici sic scribit. Id iugũ sicut apẽnini dorso italia diuidit:ita mediã græciã diuidit a leucade:& mari ad occidẽtẽ ad alteꝝ mare oriẽti obiectum tendit extremos ad oriẽtẽ mõtes oetã uocant. In cuius ualle interest nõ latius q̃.ly.passus:hæc una uia militaris est qua traduci exercitus si non ꝓhibeañ possint. Ideo pylæ & ab aliis quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt. Thermopylæ locus appellat. Nobilis lacedæmoniorꝝ aduersus Persas morte magis memorabili q̃ pugna. Sunt ibi inqt Herodo. calida lauacra:q̃ ollas uocant indignæ:ad os ingressus ædificatus est a phocẽsibus murus metu thessalorꝝ:sup quẽ olim pylæ.i.portæ erant. Vbi Leonidas dux lacedæmoniorꝝ Anazandride filius.ccc.lacedæmoniis castra qngentorꝝ milium persarꝝ noctu inuasit:pugnatũ est ardẽter a prĩcipio noctis usq; ad magnã partẽ diei:ad postremũ nõ uicti:sed uincẽdo fatigati inter ingentes occisorꝝ cateruas. nam.xx.milia barbarorꝝ illic ceciderunt:fortissime mortem opetiere:quibus postea erecta fuerunt sepulchra cum titulis. In.ii. Tusculã. dicit. Sed qd duces & prĩcipes noiem:cum legiones scribat Cato sæpe alacres in eum ꝓfectus locum unde redituras se non arbitrarenť:pari aio lacedæmonii in Thermopylis occiderunt:de quibus hæc Simonides scripsit. Dic hospes spartæ nos te hic uidisse iacẽtes. Dum sanctis patriæ legibus obsequimur. Quid ille dux Leonidas dixit pergite aio forti lacedæmonii:hodie apud inferos forte cœnabimus. Seneca dicit Leonidas cõmilitones sic allocutus est:prandete tanq̃ apud inferos cœnaturi: Cum lacedæmonii illas custodirent angustias:qdam hostis in colloquio dixit solem ꝑ multitudine iaculorꝝ & sagittarꝝ non uidebitis. Respondit Dieneces Lacedæmonius:ergo sub umbra pugnabimus. ℣ Leuctris:leuctra oppidũ boetiæ:ubi Epaminũdas theban⁹ lacedæmonios uicit:adeoq; attriuit:ut postea ĩperiũ recupare nõ potuerint. De quo sic scribit Trogus li.v. Fuit ãt ĩcertũ uir melior an dux esset. Nã & ĩperiũ nõ sibi sed prĩæ semp q̃siuit:& pecuniæ adeo cõtẽptor fuit ut sumptus funeri defuerit gloriæ quoq; nõ cupidior q̃ pecuniæ qppe recusanti oĩa ĩperia ĩgesta sunt honoresq; ita gessit:ut nõ accipe ornamẽtũ:sed dare ipsi dignitati uideret. Iã lr̃aꝝ studiũ iam philiæ doctrina tãta fuit:ut admirabile uideret:uñ tã insignis militiæ sciẽtia hoi inesset iter lr̃as nato. Negꝝ ab hoc uitæ ꝓposito rõ mortis dissensit:nã ut relatus in castra semianimis uocẽ spũmq; collegit:id unũ circũstãtib⁹ regiuit:Nũ cadẽti sibi scutũ ademisset hostis:q̃ ut seruatũ audiuit:allatũq; uelut laboꝝ gloriæq; sociũ deosculatus est iteꝝ q̃siuit:utri uicissent:ut audiuit thebanos uicisse bene hr̃e rẽ dixit:atq; ita ueluti gratulabũdus prĩæ expirauit. In.ii. Tusculana. scribit. C. Nũ ingemuisse Epaminũdã putas:cũ una cũ sanguine uitã effluere sentiret. Imperantẽ.n.prĩã lacedæmoniis relinquebat:quã accepat seruiẽtem:sed hoc fuit in alia pugna apud Mãtineã:nõ i hac pugna leuctrica. Stratocles Atheniẽsiũ dux:authore Æschine:pugnauit ad cheroneã urbẽ boetiæ ꝑ Philippo rege cum libertate græciæ. Strabo.li.ix. loquens de cheronea dicit ubi Philippus magno ꝑlio uictis athenienses & boetiis & corinthiis græciã suo subiugauit impio.. Illic eoꝝ q̃ in pugna ceciderẽ publicũ sepulchrũ oñdit. Horꝝ fortitudinẽ his uerbis celebrat Trogus li.x. Non tũ sui ĩmemores pristinæ gloriæ ceciderũt:atheniẽses q̃ppe aduersis uulneribus oẽs loca quæ tuẽda a ducib⁹ acceperãt:moriẽtes corporibus texerũt. Verba æschinis hæc sunt. Terrestris uero rei si uera fateri uolumus oẽm prĩcipatũ thebanis cõcessit:ut nec facultatẽ habuerit Srratodes dux nr̃ de salute militũ ex sua sñia prouidẽdi. Plato in epitaphio sic ait:eos laudare par est:q ꝑ salute uiuẽtiũ offerre se morti nõ dubitarunt. ℣ Hinc Decii:hacten⁹ de græcis:nũc de nr̃is exẽpla ponit. Decii se ꝑ prĩa magno aio deuouerunt li.i. de diuinatione loquens de Decio prĩe ait. Post triẽniũ ãt cũ cõsul esset deuouit se:& in aciẽ latinorꝝ irrupit armatus:quo eius facto supati sunt & deleti latini:cuius mors ita glorioſa fuit ut eãdẽ cõcupisceret fili⁹. Nã in bello hetrusco ẽt se deuouit in.iiii. cõsulatu collega Fabii Maximi. Nota est historia apud Liuiũ. ℣ Gneus & Pub. Scipiones fratres fuerũt in secũdo bello punico Hãnibale italiã lacerãte: in Hispania occiderũt. Publi⁹ in acie hasta trãsfixus:q̃ fuit prĩ Africani maioris. Gneus in q̃dã turri obsessus.xxviii. die post mortẽ frr̃is iterfectus:ex quorꝝ morte & Romæ & in Hispania luct⁹ fuit. Duo fulmina belli appellabañ ab Ennio. In paradoxis ait. Quæ uis patrẽ Decii:q̃ filiũ deuotauit ac ĩmisit in armatas hostiũ copias:qd duo ꝓpugnacula belli punici Gneus &. P. Scipiones:q̃ carthaginẽsiũ aduẽtũ corpibus suis iter eludẽdũ cẽsuerunt: Hinc ex hac fortitudinis laude excelluerunt:& celebrati sunt illi q̃ ceciderunt ad Marathonẽ. Salamina:plateas. Thermopylas & in pugna leuctrica excelluerũt:ẽt magnitudie ai celebratiq; sunt Decii:qñ magno aio & elato sese morti obiecerũt:& duo fulmina belli.

Plateæ urbs. Thermopylæ Xerxes

Leutra

Strato cles.

Decii duo

CPLAteis:boetiæ urbs fuit plateæ:apud quã Mardonius satrapes Xerxis regis:& gener:natione medus & manu fortis:& consilii plenus:a pausania & aristide lacedæmoniorꝝ ducibus:cum ducentis milibus peditum:&.xx.milibus equitum:superatus cũ paucis aufugit. ℣ Thermopylis:ad exitũ oetæ mõtis Thermopylæ sunt:& ad erumpẽtem peneum: de quibus cũ alii:tum Herodotus multa:illic oetæ cacumen attollitur:& in rupes acutas præruptas:præcipitesq; finitur: paruumq; & angustũ uiatoribus:a littore locyos petentibus:& ex thessalia uenientibus:derelinquit trãsitum:pylas.i. portas & angustias uocatum:atq; thermopylas:qñ ꝓpe sunt thermæ:hoc est aquæ calidæ:herculi cõsecratæ:has angustias Leonidas spartanorꝝ rex:cũ quatuor milibus armatorꝝ occupauit:ut Xerxi:qui decies cẽtena milia militũ ducebat trãsitũ negaret. Quatuor diebus cõtra tot hostiũ copias pugnatũ a paucis est:cũq; a.xx.milibus hostiũ summũ montis cacumen teneri. Leonidæ nũciatũ esset:socios dimisit. Soli lacedæmonii remãsere:fuere aũt oino sexcẽti:ii castra quingẽtorꝝ milium cũ rege suo irruperunt:prœliũ a principio noctis in maiorẽ diei partẽ protraxerunt:& oẽs tandẽ:cũ multas cedes edidissent:non uicti:sed uincendo fatigati:inter ingentes stratorꝝ hostiũ cateruas occiderũt. ℣ Leuctris. Leuctra in boetia sunt uicina plateis & thespiis:hoc in loco:ingẽti ꝑlio supati sunt ab Epaminũda thebanorꝝ duce lacedæmonii: & nõ solũ thebæ ab interritu retractæ:sed uniuersa græcia in libertatẽ uẽdicata est:ipsi aũt Lacedæmonii græciæ principatũ quẽ adepti fuerat:amiserunt:& recuperare postea nunq̃ potuerunt. ℣ Stratocle:amissa classe & exercitu atheniensis:atq; a lacedæmoniis obsessi:cum lõgã famẽ tolerare nõ possent:pacẽ petierunt. Quæ sub certis cõditionibus data ẽ: iidẽ.xxx.rectores reip.suę cõstituerunt. Qui tyrãni facti sunt:cũ iis cõmissum est ꝑliũ:& desertis:suis fugiẽtibus: omnes a Stratocle sunt capti:sed nõ multo post suis redeũtibus oẽs liberati. ℣ Hinc Decii:prĩ & filius:q̃ ꝓ uictoria & salute exercitus se deuouerunt:prĩ cõsul cũ. T. Mãlio Torquato bello latino. Filius. Q. Fabii collega bello gallico. author Liuius

Plato Decius prĩ.q.fa. max. Cn.& Pub.scipiones

FRAN MAT.

Scipiones duo M. marcellus

lib. yiii. &. x. ab urbe condita: illic deuotionis ritum & uerba inuenies. Gn. & Pu. Sci. Secundo bello punico. Gn. & Pu. Scip. fratres in Hispaniam missi Hasdrubalem uicerunt: & Hispaniam suam fecerunt. multa & præclara contra carthaginenses facinora gesserunt. Sed tristem tandem exitum tulerunt a Magone carthaginensium duce: cum totis prope exercitibus cesi: anno. yiii. post q̄ in Hispaniam uenerant.

ASC. ¶ DE PLAteis oppido boetiæ ubi Pausanias & Aristides uicerunt eundem Xerxem regem persarum. De Thermopylis loco i angustus thessaliæ: ubi lacedæmonii a persis occisi sunt. ¶ De leuctris oppido boetiæ ubi Epaminūdas thebanus lacedæmonios uicit. De Stratocle illo athenarꝫ duce fortiter pugnare solito. ¶ Hinc. ex hac re: quia magnanimi laudari consueuerunt: Decii sup. excellāt magnitudinem animi: quia duo decii pater & filius diuersis præliis: & temporibus pro salute exercitus & per consequens totius reip. romanorꝫ se deuouerunt. i. cum uoto adduxerant morti. ¶ Hic Gneus & Pub. Scipiones quorꝫ alter carthaginem tributariam fecit: alter deleuit sup. excellunt &c̄.

PET. MAR. Quō fuit expugnatū Mediolanum

¶ SCipiones. M. Marcellus qui occiso uiri Domaro duce isubrū apud Clastidiū tertia opima spolia Ioui feretrio rettulit: ut Romul⁹ istituerat: ceso acrone duce cecinēsiū: secūda rettulit Cornelius cossus Ceso Larte colūnio. Collegā hēbat Marcel. Scipionē: & cū iprudēs in manus Gallorꝫ icidisset: oiaq; isesta uidisset: nec euadēdi spes dareť i medios hostes erecto aio irrupit qb⁹ inopinata audacia pcussis: ducem eorꝫ occidit: atq; inde ubi spes salutis nō fuerat: opima spolia rettulit: & Mediolanum cū collega expugnauit.

Scipiones. Hinc Marcus Marcellus ínumerabiles alii maximeq; ipse populus Romanus animi magnitudine excellit. Declaratur autem studium bellicæ gloriæ q̄ statuas quoq; uidemus ornatu fere militari.

Marcellus

¶ Marcellus prim⁹ Romani nois Hānibalē pluribus uictoriis elatū: & italiā deuastātē apud Nollā fugere coegit. Syracusas urbē Siciliæ clarissimā expugnauit. Inde in Apulia ꝑpe Canusiū in quodā colle insidiis circūuētus cecidit: c⁹ mors Hānibali maxīo gaudio fuit. De morte Marcelli & uulnere Crispini collegę: q euasit. & filio Marcello dixi abūde in cōmētariis Sylli. Marcellus a Marte cognominatus est q̄si martellus. ¶ Innumerabiles alii romani. s. duces & clarissimi imperatores ac fortitudinis p̄conio digni quorꝫ tāta copia apud Romāos fuit: ut numerari uix possent. Maxīe añ oīs alios ppl'os & nationes. Romani. n. fortitudine & magnitudine aī oīs gētes superāt: q̄d exitus docuit fortiter q̄ppe pugnādo maximā orbis ptē legib⁹ suis pere coegerūt: & militia dicebať ars romana: & agere ac pati fortia Romanorꝫ erat: i reb⁹ aduersis aios nunq̄ demittebāt: imo ipsi erigebanť: & ad decorē p̄stādū ꝓmptissimi erant. Vñ Hānibal cū uidisset romanos cesos apud trāsimētū seruātes adhuc i morte ferociā: & hastas tenētes & enses. Quas mortes inqt: p̄mit oīs dextera ferrū. Armatusq; iacet seruans certamina miles. Hos en hos obitus nr̄æ spectate cohortes. Frōte minæ durāt & stanti uultibus iræ. & uereor ne q̄ tāta creat idole tellus. Magnanimos fœcūda uiros huic fata dicarint i periū: atq; ipsis deuincant cælibus orbē. Et pyrrhus Leuino cōsule supato cū stragē recēseret: uidens romanos aduerso uulnere: & truci uultu ēt mortuos iacere sublatis ad cælū manib⁹ dixit: se toti⁹ orbis dñm eē potuisse: si tales sibi milites cōtigissent: & Syllius alloquēs Romā post pugnā ad cānas mœstā: & q̄si desperātē dicit. Tuq; anxia fati. Pone p̄cor lachrymas & adora uulnera laudes ꝓpetua peritura tibi: nā tpe Roma nullo maior eris: mox sichī e secundis. Vt sola cladū tuearis noia fama.

¶ Excellit: illustrior est cæteris gentibus. ¶ Animi magnitudine: aio elato humanasq; res: & oīa terribilia despiciente. ¶ Declarať aūt studiū: hoc argumēta inqt oñdit romanos bellica laude claruisse: q̄n oēs fere statuæ: q̄ fuerant erectæ i p̄miū uirtutis: sunt in hītu militari. Vñ appet maxia laude dignos eē q forti aio & magno res agūt p̄claras: qa statuæ nō eriguntť fere nisi illis q bellicā laudē meruerint. ¶ Studiū: īmēsa uolūtas bellicæ gloriæ: quā Rōani appetebāt: tāq̄ sūma laude ueraq; dignissimā: q̄n uirorꝫ ē fortitudo. ¶ Ornatu mi. hītu. q. d. uide quā fuerit i p̄cio glia bellica: q̄ ex hac fortitudine & magnanimitate ꝓcedit: q̄d statuæ uidenť in hītu militari fere oēs: ut pauci uideanť meruisse statuas ob altā uirtutē q̄ fortitudinē. Eodē accedunt honores: inqt Arist. i ethi. q cū a regib⁹: tū a ciuitatib⁹ sunt īstituti. Togata effigie iqt Pli. li. xxxiii. antiqt⁹ statuæ erigebanť: placuere: & nudæ tenētes hastā ab epheborꝫ gīnicis exēplarib⁹: q̄ achileas uocāt: græca res ē nihil uelare: ac ecōtra rōana ac militaris toracas addere: cæsar qdē dictator loricatā sibi dicati i foro suo passus ē.

Aristo. Plinius

FRANMAT. ¶ HINC. M. Marcel. hic ducem gallorꝫ Briomatum singulari certamine superauit: & Syracusas expugnauit quinq; consulatus gessit. prætor Hannibalis exercitum ad Nolam: ubi obsidebať: facta eruptione prælio fudit: primusq; oium: tot cladibus fessis romanis: meliorem spem belli dedit: insidiis tandem Hannibalis circūuentus interiit. ¶ Ipse populus romanus. Quo nullus unq̄ bellicosior: & tolerantior laboris gloriæq; cupidior fuit. ¶ Declaratur aūt &c̄. Quantum romanis rei bellicæ studium fuerit: in quo præcipue animi magnitudo ostenditur: statuis dicit declarari: quæ apud eos ferme omnes habitu fuerunt militari: id etiam nunc studiosis antiquitatis licet cognoscere.

ASC. ¶ HINC. M. Marcellus. qui tertia opima spolia Ioui feretrio rettulit: hic sup. innumerabiles alii & maxime ipse po. ro. ¶ Autem pro sed studiū: bellicæ gloriæ. i. uehemens animi applicatio: declaratur in romanis q̄. i. qa nos uidemus q̄. i. etiam statuas in publico. s. egregii uiris erectas: fere. i. quasi ornatu militari. i. quo milites ornari solent & debent.

PET. MAR.

Ed ea aī elatio. Posita fortitudinis cōmēdatione: ponit eā aī elationē: q̄ in uitio est: nec p̄ōt dici uera fortitudo: sed q̄dā audacia & īmanitas. Vñ opus est fortē hr̄e alś uirtutes. ¶ Aī el. magnanimitas in piculis subeūdis & laborib⁹. ¶ Si uacat: si ē sine iustitia. ¶ Nō p cōi sa. ad utilitatē reip. sed p puatis utilitatib⁹: ut fecit Cæsar cui adimit fortitudinis laudē: q̄n nō ad cōem utilitatē: sed ad suā fuit fortis & magnanimus. ¶ In ui. est: non meretur laudem uere fortitudinis: sed uitio ascribitur non uirtuti: q̄n est contra iustitiam. Fortitudo inquit Ambro. est uelut excelsior cæteris: sed nunq̄ incōmitata uirtus.

De animi elatione quæ uitio datur: & audacia potest appellari.

Ed ea animi elatio quæ cernitur in periculis & laboribus si iustitia uacat pugnatq; non p salute cōi: sed pro suis cōmodis in uitio est.

ambro.

FRANMAT. SEd ea aī &c̄. Laudari q̄ magno aio gesta sunt īqt solere. Et mlta eiusmodi: tū græcorꝫ tū latinorꝫ cōmemorauit. Sed ne qs fortasse decipiať: nō oīa q̄ fortiter gerunť laudē mereri dic̄. Et q absq; rōne pícula & res arduas aggrediūť: & cōtra iustitiā: nō p cōi utilitate: sed p cōmodis ꝓpriis pugnāt: fortitudinis nomē mereri nō posse. Multi āt sunt: q cū reuera nō sint fortis uidenť: ut q p irā ceu hostiæ ī pcussores ferunť: ut q dolorē pícula adeūt. Qui. n. p hæc agūt pugnaces sunt nō fortes: nō. n. p decoro: neq; cū rōne sed pturbatiōe aī agūt aliqd: tñ hñte sile fortib⁹? Nec ēt q pp fiduciā sui audēt fortes sunt. Nā cōsuetudine uicēdi fiduciā in piculis suscepunt. In quo tñ fortib⁹ sil'es sunt q utriq; pícula cōtinere. Sed ī hoc differūt q fortes: q̄n optet: ut oportet & in qb⁹ q̄tū q; oportet: illi uero q supiores se fore sperant: nec sibi

resisti

Aríst. si qs iusti/tia ua/cat non ẽ fortis. ASC.

resiſti poſſe. Sed ebrii quoq; tale aliqd faciũt: cũ uero adſunt ꝑicula fugiũt. Viri ãt fortis eſt: ut añ dixim⁹: q̃ hoĩb⁹ terribi lia uidenť & ſunt ea ſubire: ga decoꝝ ſit ita facere: & turpe nõ facere. ℣ Si iuſtitia uacat nõ ẽ fortis: ut ait Ariſto. q ꝑ ſuis cõmodis: ſed q cõis utilitatis cã ꝑicula aggrediť: & q auri aut dñandi cupiditate rapiť: furẽti ſimilior eſt q̃ forti: ſic. n. & fe re uulnerib⁹ acceptis: aut ĩpellẽte fame: in paſtores caneſq; ferunť. Hic illud ẽ poetæ. Sic aĩs iuuenũ furor addit⁹. Inde lupi ceu Raptores atra ĩ nebula: quos ĩproba uẽtris: exegit cæcos rabies. Catuliq; relicti: faucibus expectant ſiccis.

SEd ea aĩ elatio &c̃. Docet moderamẽ eẽ ſeruãdũ in elatiõe. i. extollẽtia aĩ. Ordo eſt. Sed ea elatio. i. extollẽtia & erectio atq; exaltatio aĩ quę cernit in ꝑiculis & laboribus: ſi uacat. i. uacua eſt & caret iuſtitia: q; ꝑ & ſi ſup. pugnat nõ ꝑ cõi ſalute: ſed ꝑ ſuis cõmodis. i. ſingulari utilitate aut cupiditate gloriæ: eſt in uitio. i. uituperanda.

Nõ. n. mõ id uirtutis nõ ẽ: ſed potius ĩmanitatis oẽm hũanitatẽ repellẽt. Itaq; ꝑbe diffinit̃ a ſtoicis fortitudo: cũ eã uirtutẽ eẽ dñt pugnãtẽ ꝑ ætate. Quocirca nemo q fortitudinis gloriã cõſecutus eſt ĩſidiis & malitia laudẽ eſt adeptus. nihil. n. honeſtũ eẽ põt qđ iuſtitia uacat. Præclarũ igitur platonis illud: nõ ſolũ inquit ſcia q̃ eſt remota a iuſtitia calliditatis potius q̃ ſapia ẽ appellanda. ueꝝ ẽt aĩus paratus ad periculũ ſi ſua cupiditate: nõ utilitate cõi ĩpelliť: audaciæ potius nomen habeat: q̃ fortitudinis. Itaq; uiros fortes magnanimos eoſdẽ bonos & ſimplicis ueritatis amicos: minimeq; fallaces eẽ uolumus: quæ ſunt ex media laude iuſtitiæ.

PET. MAR.

Aríſto. príncipiũ ẽ plus q̃ dimidi/um to/tius.

Fortitu dis diſ/finitio.

Audaꝛ/cia Seneca Ariſto.

ambro.

FRAN MAT.

Plato

Nulla ẽ uirtus abſq; otrario ASC.

Fortitu dis de/ſcriptio ſecũdũ ſtoicos. Dictũ Platõis

CNON. n. ꝑbat id qđ dixit. Id pugnæ: ꝑ ſuis cõ/modis ut fecerat Cæſar. ℣ Nõ eſt uir. nõ ꝑtinet ad uirtutẽ. ℣ Immanitatis: feritatis & fæuitiæ. Nã ruit inuetitũ aĩus elat⁹: ſi nõ aľs hẽt uirtutes & maxime iuſtitiã & ut oñdat ueꝝ id eẽ qđ dixit: affert diffini tionẽ ſtoicoꝝ de ipa fortitudine: ipſa. n. diffõ decla rat q̃ uis uerbo ſubiiciať. Iõ Ariſt. ut dcm̃ eſt primo moraliũ dic̃: enitẽdũ eſt ãt ſingula ptractare: ut ſua/pte nã pcipi pñt & adhibẽda ẽ diligẽtia: ut bñ diſi/niať: nã magnã ad ea q ſequũť afferũt opẽ: pricipiũ enĩ pluſq̃ dimidiũ toti⁹ eẽ uť: & eoꝝ q̃ q̃runť ꝑ ipm fieri manifeſta. ℣ Repellẽtis: reiiciẽtis: & ab oĩ hũa nitate alienæ. ℣ Itaq; igiť cũ ita ſit ut aĩ elatio: q̃ ꝑ ſuis cõmodis pugnat: ſit potius ĩmanitas q̃ uirtus. ℣ Probe: recte & bñ. ℣ Diffiniť: ꝑſcribit̃ & declara tur qd ſit ꝑprie fortitudo. Sic ẽt ab aliis ꝓhantibus diffiniť. Fortitudo ẽ cõuerſatio ſtabilis iudicii ĩ his reb⁹: q̃ formidoloſæ uidenť ſubeũdis & repellẽdis: & fortitudo eſt reꝝ ꝓſerẽdaꝝ ſcia uel affectio aĩ in patiẽdo ſũmę legi parẽs ſine timore. Stoici dicebãt fortitudinẽ eẽ uirtutẽ pugnãtẽ ꝑ ætate. Vñ nemo dicẽdus ẽ fortis q malitia & iſidiis gloriã adept⁹ uť. Nõ ꝓt dici fortis q iniuſte uicit: cũ ipa fortitudo pugnet ꝑ iuſtitia: ſine q̃ nihil ꝓt eẽ hõeſtũ: & ꝑbat Ci. ſuiam ſuã authoritate Pla. q dicebat aĩum paratũ ad ꝑicula poti⁹ ꝑ ſua utilitate q̃ cõi audax eſt appellan dus & nõ fortis: & ſic inuť ipa exꝓpatio: de q̃ dcm̃ ẽ. Q m̃ nulla ẽ uirt⁹: q̃ nõ hẽat ęmulã & falſam ſui imaginẽ: ut author eſt Pla. i dialogo q iſcribit̃ Gorgia. Audacia. n. ẽ falſa imago fortitudis: nã audax uť fortis: ſed nõ ẽ: & adulatores uidenť oratores: conanť ꝓſuadere: & ſic i oĩb⁹ artib⁹ & uirtutib⁹: q ſũt mediocritates iter plus & min⁹: uñ dic̃ Sene. Eris magna nim⁹: ſi ꝑicula nõ appetas ut temerari⁹: nec formides ut timid⁹. Nã nihil timidũ facit aĩum niſi reꝑhẽſibilis uitæ oſciẽtia. Meſura ergo magnanimitatis ẽ: nec timidũ eẽ: nec audacẽ. Ariſt. ī. iii. mora. põit q̃q; gña hoĩum: q uidenť eſſe fortes: cũ nõ ſint: ſed hñt q̃dã falſam fortitudis imaginẽ. Vere. n. fortis ſpõte ſubit ꝑicula & certo oſilio ꝓp ipſã. ſ. hõeſtatẽ pugnat ꝑ ſalute cõi. Hi at q metu reꝑhẽſiõis: aut uerberib⁹: aut uoce icitati: aut ira: aut ignoratiõe ꝑiculoꝝ ducti pugnant: fortes nõ ſunt: lege Ariſt. q de his reb⁹ agit diffuſius. ℣ Igiť: cũ talis debeat eẽ fortis: & talis ſit fortitudis diffinitio. ℣ Præclaꝝ illud. ſnia illa illuſtris & laude digna. ℣ Calliditas: uerſutia. ℣ Aĩus: fortis & elatus q ꝑicula nõ curat oiaq; ſpnit. ℣ Pa rat⁹ ad pi. q facile cõtẽnit ꝑicula & mortẽ. ℣ Audaciæ: qm̃ audax ẽ ſimulator fortitudinis: nõ fortis: ut dcm̃ ẽ. Fortitudo ſine iuſtitia iniqtatis mã ingt. Ambro. quo. n. ualidior ẽ: eo erit ꝓmptior: ut ĩferiorẽ oppmat. ℣ Sua cupi. ſui cõmodi cã. Verba Platõis ĩ epithaphio li ſunt: optet uos uerboꝝ nſoꝝ mẽores ſiqd aliud exercetis cũ uirtute exercere ſciẽtes abſq; uirtute actus ois poſſeſſiõeſq; turpes eẽ ac malas: diuitiæ nãq; ſplẽdorẽ afferũt nullũ eas cũ ignauia poſſidẽti: neq;. n. ſi/bi hic ſed alteri parat poſſidetq; diuitias: neq; forma corꝑis atq; robur timido ac prauo cũ inſunt decorẽ ꝓſtãt: ꝓterea ſcia q̃is remota iuſtitia aliaq; uirtute nõ ſapia ſed calliditas eẽ uť: quappe oĩ ſtudio diligẽtiaq; cõtẽdite: ut nos & maiores no ſtros uirtutis gloria ſupetis. ℣ Itaq; cõcludit uiros fortes & magnaios debere eẽ bonos & ſimplicis ueritatis amicos: q đ eẽ nõ ꝓt: niſi qs ſit iuſt⁹: qm̃ a iuſtitia: ut dictũ ẽ boni uiri noiant̃. ℣ Simplicis: puræ: nõ fallacis: ſed ſine aliq̃ ſimulatione. ℣ Quæ: ut aliqs ſimplex minime fallax & bon⁹ ob hæc aliq iuſtitiæ laudẽ merenť: qa boni ſunt & ueri. Iuſtus. n. nunq̃ mẽtiť: nunq̃ decipit: q̃ ſi uir fortis nõ hẽt fortitudinis nomẽ & laudẽ nõ mereť: quæ ut diffiniť a ſtoicis pugnat ꝑ ætate.

CIMMANItatis: hoc eſt maxime turpitudinis q̃ oĩno nãm excedit. Quid uero ſit ĩmanitas ſupi⁹ declaratũ eſt. ℣ Pu gnãtẽ ꝑ. æ. ſtoicoꝝ diffõne oñdit nõ eẽ fortẽ: q ꝑ ſuis cõmodis nõ ꝑ cõi utilitate ꝑicula & res magnas ac difficiles aggre diť. Nã ſi fortitudo uirt⁹ ẽ ꝑ ætate pugnãs & ætas iuſtitiæ ꝺiũcta ẽ: nõ ꝓt q iuſtitia caret fortis eẽ. ℣ Inſidiis & ma. &c̃. otra nãlẽ iuſtitiã ẽ iſidiari aut malitia quẽq̃ circũueniť: cũ ãt fortitudo eẽ nõ poſſit. Si iuſtitia caret: nõ eẽ fortẽ: q iſidiis & malitia utiť manifeſte apparet. ℣ Præclaꝝ &c̃. Platõis utiť authoritate ad id cõprobãdũ qđ dixit. Plato. n. ſilitudie utiť ut q̃ uera fortitudo ſit patefaciat: ĩ lib. de rep. in qbus ĩtroducit diſputãtẽ Socratẽ: ut ingt. Callida legũ interꝓtatio nõ eſt iuſtitia ſed malitia potius ſic q ꝑicula ꝑ ſua utilitate nõ ꝑ cõi ſubit: nõ eſt fortis ſed audax q eſt ĩ uitio: qm̃ diſcedit a me/dio: ubi ſita uirtus. Idẽ in Dialogo: q inſcribit̃ Gorgias: nulla inquit eſt uirt⁹: q̃ æmulã & falſam nõ habeat ſui imaginem. Nã audax fortis uť & nõ eſt. Et adulator uť orator: a quo plurimũ abeſt. Sed dicet q̃ſpiã ergo ꝑ cõmodis ꝑpriis pugna re nõ licet: ut ꝑ ſalute: ꝑ re familiari cõtra fures: aut ꝓdones defendẽda: licet qdem & recte ſit. Sed hoc intelligiť: ſi nulla honeſta ſubſit cã. & contra iuſtitiã nõ fiat: nam cũ uis ui repelliť contra iuſtitiã non fit. Item ad res bellicas referť: q̃ nõ ꝑ cõmodis ꝑpriis: ſed pro cõi utilitate ſuſcipi debent. ℣ Itaq; concludit Cice. & qui uere fortes intelligendi ſint oſtendit. ℣ Ex media laude iuſtitiæ: quia iuſtitię eſt non uti fraude quæ uulpeculæ eſt: ſed ui quæ eſt leonis.

CENi ꝑ qa id. i. talẽ elationẽ aĩ hr̃e nõ eſt nõ mõ. i. nõ ſolũ uirtutis. i. nõ ſolũ ſit ſine uirtutẽ: ſed poti⁹ ſup. ẽ ĩmanitatis repellẽtis. i. abũciẽtis & amouẽtis ad ſe oẽm hũanitatẽ. ℣ Itaq;. i. & iõ fortitudo diffiniť: ꝑbe. i. approbate uľ approbabi liter a ſtoicis: quũ. i. q̃ñ dñt eã eẽ uirtutẽ pugnãtẽ ꝑ ætate. ℣ Quocirca. i. q̃ꝓp nemo q cõſecut⁹ ẽ gloriã fortitudis: ẽ ade pt⁹ laudẽ. i. uerã laudatione inſidiis: & malitia. i. ꝑ iſidias & malitiã. ℣ Eni ꝑ qa: nihil qđ uacat iuſtitia põt eſſe honeſtũ. ℣ Igiť il. ſ. dcm̃ Platõis qđ ſeqť eſt ꝑclaꝝ. i. ꝑcipue claꝝ q ſup. ingt: q; nõ ſolũ ſcia q̃ eſt remota a iuſtitia eſt appellãda po/ti⁹ calliditas q̃ ſapiẽtia: uerũetiã aĩus paratus ad periculũ ſi ĩpelliť ſua cupiditate nõ cõi: utilitate hẽat. i. hr̃e debeat potius nomẽ audaciæ. i. temeritatis eius: q aſſidue audet q̃ fortitudis. ℣ Itaq; nos uolum⁹. uiros fortes eſſe ſup. magnaios eoſ/dẽ. i. & eos ẽt eẽ bonos. i. iuſtos aĩcos ſimplicis ũitatis: & mime fallaces q̃. i. cuiuſmõi uirtutes ſũt ex media laude iuſtitię.

Platõis

PET. MAR. Pertinacia Varro Plato

¶SED Illud odiosum: q̄ritur Ci. q̄ in forti aīo & magno facillime īnascaī quædam pertinacia & cupiditas: ut uelit esse primus: ut de Cæsare dici poterat cuius eminens aīus nunq̄ qeuit: donec ad summū gradū cum aliorꝝ iniuria ascendit. Vnde fortis appellādus nō est qm̄ iustitia uacabat. ℣ Odiosum: molestū & ægre ferēdū. ℣ Pertinacia: est conatus aī ad rem quā iure assequi nō debemus. Varro ait. In quo nō debet: ptēdit: ptinacia est. fortis igit aīus magnus sine iustitia p, tendit ad ea q̄ nō debet: cupitq; illicita. Plato: ut repetit Plutarchus in uita Coriolani. Socia fortitudinis ptinacia appella bat. ℣ Principatus: ut primū locū in ciuitate obtineat: & ꝓbat hoc Authoritate Platonis: q scripsit oē institutū lacedæmo, niorꝝ eē ut ipsi uincerent: sic illic q magnitudine ani mi excellunt: uolunt eē principes: nisi a iustitia. Cō tineant Pla. in eo dialogo: q laches de fortitudine inscribit: sic ait: lacedæmonius nil aliud curæ est i oi uita q̄ ita se in oībus ꝑparare: ut bello cæteros om, nis superent. Nā lacedæmonii fortissimi fuerunt dū Lycurgi leges uiguere: de qbus Ci. ait in. ii. disputatione Tus. leges lycurgi laboribus erudiunt iuuē tutē uenādo: currēdo: esuriēdo: & sitiēdo: algendo: æstuādo. Spartæ uero pueri ad arā & itelligetu le, ctor ad arā Dianæ: ut author est Plu. sic uerberib⁹ accipiunt: ut mult⁹ e uisceribus sanguis exeat: non, nunq̄ ēt ut cū ibi essem audiebā ad necē quorꝝ non mō nemo nō exclamauit unq̄: sed ne īgemuit qdē & paulopost dic. Itaq; illi q græciæ formā rerūpu. dederūt corpora iuuenū formari labore uoluerunt: qd' spartiatæ ēt in fœminas transtulerunt: q̄ cæteris in urbibus mollissimo cultu parietū umbris occultant: illi aūt uoluerunt nihil horꝝ simi, le esse apud lacenas uirgines: qb⁹ magis palæstra soli puluis labor militia in studio ē q̄ fertilitas barbara: Lacedæmonii suos infantes frigida fouebant aqua ut essent robustiores & Lacenæ mulieres euntibus filiis ad bellū porrigebant cly, peum dicētes: aut cum hoc aut sup hunc. i. aut redi victor cū hoc clypeo: aut super hunc mortuus referatis: & qdā mulier cum audiuisset filiū in pugna cecidisse dixit. Ideireo eū genuerā: ut esset is q pro pria nō dubitaret occūbere: Lacedæmo, nii ingt Sene. liberorꝝ expiunt indolē uerberib⁹ admotis: ipsi illos pres adhortant: ut ictus flagellorꝝ fortiter pferant & lacertos ac semianimes rogant pseuerāter uulnera pbere uulnerib⁹: huius diffiagellationis (sic. n. appellat Plutarchus) in apotegmatib⁹ meminit Papinius in thebaide dicens. Laudatq; uerbera matri. ℣ Oēm morē: disciplinā æducationis: cōsuetudinē & institutū in exercēdis iuuenibus. ℣ Inflāmatū: accēsum ad cupiditatē uictoriæ: qm̄ illa æducatio in labo, ribus docebat ipsos uincere & pati oia fortiter: oia q̄ accidere possunt. ℣ Difficile aūt est: ostēdit qd' malū oriat ex nimio appetitu pricipat⁹: deserit. n. iustitia: sine q̄ boni uiri est nō pnt. ℣ Ægtatē. æquo & pari uiuere cū aliis & nemini inferre iniuriā: ut uultipsa iustitia. ℣ Cōcupiueris: optaueris cōtra rōnē. Vñ cōcupiscētia q̄ est de his q̄ sunt cōtra ægtatē & rō, nē. ℣ Præstare: aliis antecellere & uelle ꝑmū locū hre: & prias ptes in ciuitate & nō seruat ægtas q̄ ꝓpria est ipsius iu, stitiæ. ℣ Ex quo: pp hoc qa uolūt: aliis pstare & pricipes eē inter suos cōcives: nec uerent facere cuipia iniuriā & ēt pfiæ. ℣ Vinci se ab aliis. f. intercedētibus & cōtra sentientib⁹. ℣ Disceptatione uerbis: & rationibus. ℣ Publico: publice insti, tuto per ciues: & sic intelligit ius nō scriptū: qd' usus cōprobat. Nā diuturni mores ut ingt Iustinia. cōsensu utentiū com, probati legem imitant. hoc ius manauit a lacedæmoniis: qm̄ lacedæmonii: atq; Cretenses: ut author ē Iosephus li. ii. de antiquitate iudæorꝝ: nō uerbis sed re atq; consuetudine suos instituebant. A theniēses aūt & cæteri pene græci oēs q̄ fa, cienda essent uel nō legibus iubebant. re aūt atq; opera ad consuetudinem bene uiuendi reducere hoies neglexerunt.

Seneca

Papiniꝰ

Iustini.

FRAN MAT. Pertinacia

¶SED Illud odiosum est: uitiū oīdit qd' in aiorꝝ elatione ac magnitudine plerūq; existere solet: ut in appetitione prin cipatus ptinaces sint: & supiores oib⁹ eē uelint: q uero hmōi sunt: ii quēadmodū supi⁹ dcm ē: fuare nō pnt scām societa, tē. ℣ Pertinacia: uitiosa imoratio. Nā cū i eo ptēdim⁹: i quo ptēdēdū nō ē: ptinacia uocat: author Var. q aūt ptinax: is au, dax: q audax: arrogās: q arrogās: supb⁹ est. ℣ Vt. n. ē apd' Pla. & c. Plato i Dialogo de legib⁹: oēs ingt lycurgi leges oēm Lacedæmoniorꝝ morē eo spectare: ut uicerent Ci. li. ii. Tus. qōnū: leges lycurgi laboribꝰ erudiūt iuuētutē: uenādo: cur rēdo: esuriēdo: sitiendo: algēdo: æstuādo: & apud lacedæmonios quo qsq; fortior erat eo dignior pricipatu iudicabat eē, ficiebat: itaq; ut cupiditate uincēdi oēs inflāmarent: sicut ingt lacedæmonii qd' Pla. scri. oēm morē hūt inflāmatū cupidi, tate uincēdi: sic ut qsq; &c. ℣ Difficile est aūt: hoc ita esse ut tradit facile est cognoscere magnanimitas ꝓxima est fortitudi ni: nō tamen idē. Nā fortitudo mediocritas est in metuēdo & audendo: magnanimitas uero circa magna uersatur: qd' ex ipso noe apparet. est ergo magnanimus q magnis se dignū putat cū sit dignus: nā si indignus esset: & se magnis dignum putaret: insipiens esset: nullus aūt uirtute pditus est insipiens: magnanimus talis est: nō est igit insipiens: qui uero paruus est & se paruifacit modestus est: sed nequaq̄ magnanimus. Cū in magnitudine magnanimitas cōsistat: qui se magnifacit cum indignus sit tumens: qui minoris q̄ merear: se existimat pusillanimus uocat: & est magnanimus magnitudie qdem sūmus: eo aūt q d' oportet inter pusillanimū & tumentē medius oia aūt agit magnanimus rōne finis: ad quem: uelut ad maximū oīum æternorꝝ bonū opationes suas dirigit: maximū uero bonū illud intelligit: uñ diis tribuit &. i. honor oīum rerꝝ pclarissimarꝝ: & uirtutis pciū: cū itaq; honoris gra oia agat magnanimus difficile ei est æquitatem seruare. Nā dum nimiū honorem affectat: oībus anteire studet: & sic ea sæpe agit: q̄ agenda nō sunt. Quare magnanimum bonū oportet esse: & in unaquaq; uirtute magnū: & quēadmodum nō cōuenit magnanimo cædere lacessenti: ita turpe ille est iniuriā facere. Denicq; nisi bonus sit magnanimus: & p hoc iustus. Nam q bonus idem iustus oīno ridiculus uidebit: qm̄ honorē non meretur: qui prauus est: cum & bonis tribuat & sit uirtutis pmium. Arist. quoq; difficile dixit esse uere magnanimū esse: cum ablq; accumulata ꝓbitate esse nō possit. ℣ Ægtatem seruare: ut nihil sine rōne faciat: ut suæ utilitatis: aut hono ris gratia nemini noceat: & in oēs: ut oportet & decens est: æquus sit. Quæ est iustitiæ maxime ꝓpria: hoc uerꝝ esse supe, rius est ostensum. ℣ Ex quo fit: Cum sic se res habeas: ut difficile sit seruare æquitatem. ℣ Disceptatione. Litigio. disce, ptare enim litigare est quasi diuersa capere. ℣ Nec ullo publico: aut naturæ: aut gentium.

Magnanimitas

ASC.

¶SED Illud est odiosum. i. molestum: q pertinatia: & nimia cupiditas principatus innascitur facillime in hac elatione & magnitudine animi: enim pro quia: ut. i. quemadmodum est. i. reperitur scriptum apud Platonem omnem morem la, cedæmoniorum esse inflammatum cupiditate uincendi: sic ut quisq; excellit maxime magnitudine animi: ita uult maxi, me esse princeps omnium: uel potius esse solus. s. in dominio. ℣ Autem pro sed difficile est cum concupiueris præstare omnibus: seruare æquitatem quæ est maxime propria iustitiæ. ℣ Ex quo. i. ex qua cupiditate præstandi sit: ut neq; pa, tiantur. s. cupidi se uinci disceptatione. i. contentione uerborum nec ullo iure publico ac.

Sed illud odiosum est: qd' in hac elatione & magnitu, dine aī facillime ptinacia: & nimia cupiditas principa tus īnascit'. Vt enī apud Platonē est oēm morē lacedæ moniorꝝ iflāmatū eē cupiditate uicēdi: sicut qsq; aī ma gnitudīe maxie excellit ita maxime uult priceps oium esse: uel potius solus: Difficile ăt est: cū pstare oib⁹ cō cupieris: seruaī ægtatē: q̄ ē iustitiæ maxie ꝓpria. Ex quo fit ut neq; disceptatiōe uici se: nec ullo publico ac

℣ Legitimo:

¶ LEGItimo: qđ est scriptū & mandatū legibus. Nā ius scriptū ut dixi est lex plębiscita: senatusco̅sulta: p̄ncipiū placita magi̅statuū edicta: & rn̄sa prudētiū: & hoc ius manauit ab Athenięnsib⁹. illi inqt Ci. q talia ꝺcupiscūt: nō uincunt publicis moribus ciuitatis aut legibus: sed oĩa ad libidinē faciūt: ut alius p̄stēt: quēadmodū fecit Cęsar: q oĩa iura diuina & humana uiolauit: solus ēt q alius ī̄paret. Vn̄ ab ęqtate discessit: quo nil ab optimo ciue debet eē alienus. Cæsar etiā anteq̄ rerū potitus eēt leges uolebat: & publicos mores & instituta Romanoꝝ: erat. n. lex & cō̄e istitutū ut triūphum petiturus eēt extra mœnia: & qđqs ꝺsulatū petere nō posset nisi p̄n̄s comitijs iter esset. Cęsar triūphaturus de gallis: qm̄ dies comitiorū istabat: ut utrūqs assęqret petiit: ut sibi absenti petere ꝺsulatum liceret: & qđ sui absentis rō in comitiis haberet: qđ erat ꝺtra publicū ius & legitimū: sed cū negaret triūphū omisit: ne ꝺsulatu excluderet: in ipso ēt cōsulatu multa pp̄lo gratificat⁹ est: q̄ erāt cōtra publicos mores urbis & leges. ¶ Existūt: p̄terea q̄ dicta sunt emergūt in ipsa rep. ¶ Factiosi & largitores: quoꝝ oē studiū est ut fauore pp̄li supiores sint: ut fecit Cæsar: q ēt cāpū uectigalē: & maioribꝰ cōsecratū diuisit qbus uoluit: & multis uariisqs largitiōibus usus est: ut ad id cupiebat pueniret. ¶ Largitores: largitio est in malā p̄tē ad captādos fauores corrūpendaq; suffragia: q̄ Cæsar sine aliq̄ supputatione pecuniaꝝ usus est. ¶ Factiosi factio est diuisio ciuiū in diuersa studia: cū aliq in ciuitate p̄ncipes fieri conant: iter quos emulatiōes sunt q & factiosi dn̄r: cū qsq; p phas & nephas ad suā uolūtatē alios allicit: & dięrelā sibi cōparat. Hæc oĩa a magno aĩo p̄cedūt: sed a iustitia alieno. Vn̄ cauēdū est ne ab illa discedat qđ ferinū est atq; imane. Scipio apud Ci. in. iii. de rep. ꝺsensum iniustoꝝ ciuiū appellat factionē. ¶ Vt opes q̄ maximas: summā potētiam & p̄ncipatum. ¶ Vi uiolēta & cū iniuria aliorꝝ potiusq̄ æquo & bono iure uiuere cum ciuib⁹. ¶ Sed quo dic. occurrit tacite obiectōi: potuisset. n. dici: difficile ē cohibē ī petū aĩ lęti: & magna appetētis: q pat⁹ ē magis ad opes ꝺsequndas & p̄ncipatū q̄ ad ęqtatē atq; iustitiā. Iō dic̄ pp hoc eē p̄clarꝝ uiro forti fuare ęqtatē: qm̄ ē difficile circa qđ ī̄pa ūtus usat. Socra. ap̄ Pla. ī dialogo q iscribit. Corigias dic̄. Quare fœliciores certe st̄ puati p̄ncipib⁹: nec tn̄ phibet aliqđ bonū uiꝝ p̄ncipē eē: sed cū arduū atq; difficile sit ī magna peccādi licētia seip̄m ꝺtinē magna laude dignū ē: pauci tn̄ inueniūt & ī. i. de legib⁹ sic ait. Primā & optimā dico eē uictoriā ut seip̄m qs uicat. Turpissimū ūo qddā & pessimū ut a seipso uincat. ¶ Sed quo: q̄to ē difficili⁹ fuat̄ ęqtatē & eē fortē: ipsāqs fortitudinē adeptā eē. ¶ Hoc. i. tāto ē p̄clari⁹ ipsā ūtutē attigisse: tādē elato aĩo ad iniustitiā ī pellēte: qm̄ ūt⁹ usat̄ circa difficilia: cę radices amarę st̄: fructꝰ āt suauissimi: & hȳe hītū ūtutis difficillimū ē: & potissimū uerę fortitudis: qm̄ elat⁹: aĩus uix pōt iniuria abstinē: & Qui. dic̄: ūtutē tēdē ī ardua: & circa difficilia usari. Vn̄ dom⁹ ututis fingit ī loco arduo & accessu difficili: sed quo fortūę aspirare nō liceat: cū. n. eo uētū fuerit securi erim⁹ & fortūæ gladios temeritatēqs uidere poterimus ad oĩa q̄cūqs acciderit pati. Hesiodus dic̄. Quā facile ī numeras uitioꝝ ap̄lectimur artes. Haud pcul illa hītāt: breuis ē uia: q̄ sit eūdū. Est uia uirtutis ꝺtraria: sudor anhelus. Hāc segnē q̄ scopulosis ardua cliuis ī lōgū p̄rūpit iter: riget aspa p̄mo ingressu. Leuis ē post̄q̄ alta cacumĩa tāges. Enitēdū ē igit̄ ut uirtutē assęq̄mur: q̄ nil p̄stātius nilqs optabili⁹ eē pōt: illa. n. sises deo nos reddidit: & ad illā cęlestē p̄riam reducit: q̄ hoium finis ultimus ē. Inter bonos uiros inqt Señ. ad deū amicitia est ꝺciliāte uirtute. Vt igit̄ finē nr̄m ꝺsequmur uirtutes colēdę sunt: & sic uiuēdū: ut p̄terita uita gloriari possimus: & tādē in deo qescere: qđ optio cuiqs ꝺtigit. Et ait Ci. Nullū eē tēpus qđ iustitia uacare debeat. i. nullā tpis ꝺditionē: & nullā p̄tē officii qua qs debeat a iustitia discedere: eiusqs p̄scripto: etiā si oĩa optata ꝺseq̄ posset: q̄ tn̄ ab ætate seiūcta sint: qm̄ nihil est utile qđ nō est iustū. ¶ Fortes igit̄: cōcludit docēs q sint p̄prie appellādi fortes & magnanimi. ¶ Sed ppulsant. Neqs in iferēda sed ppulsanda iniuria lex uirtutis est: qui. n. non repellit a socio iniuriā si pōt: tā in uitio q̄ ille q affert. Nō igit̄ in uiribus corporis inqt Ambro. & lacertis tn̄m ꝺ fortitudinis gl̄ia est: sed magis in uirtute aĩ. Cauere magis debes inqt Pla. ne lædas q̄ ne lædaris: oēs. n. statuere debēt: nō ut boni uideant: sed ut palā & in occulto boni sint. ¶ Vera aūt: nūc dicit qd sit p̄priū ipsius magnanimi prudētis. Et sapiēs prudēsqs cognoscit qd optimū sit: & est cū uirtute: qm̄ aliter diceret q̄dā supbia & imanitas. ¶ Illud honestū: uirtutis laudē. ¶ LEgitio: qđ scriptū ē & cile appellat. ¶ Vici pa. Magnāimi ē: ut ait Aris. neminē p̄cari: aut certe uix obseq ūo p̄mpte: & erga hoies ī dignitate ac dītiis ꝺstitutos magnū se gerē: erga mediocres ūo ꝺueniētē. Nā ill' qdē supiorē eē arduū est: ac gliosū: iis ūo facile: & iter illos se āplū agē nō igenerosū ē: iter hūiles ūo graue. Quasi iter ibecilles uires exerceat: nec ad p̄clara ꝺtēdat: aut ubi cęci excellūt: sed ociosus sit & piger. At ubi honor magn⁹ uel res agēda icūbat: & pauca qdē aggredīt: sꝫ magna atq; p̄clara: neče ē: ut palā oderit: palāqs amet. Nā occlat̄ timidi ē: ac ūitatē magis q̄ opīonē curabit: & loq̄t & aget palā. Cōtęptor. n. ē: iō audax: audax ūo iō ꝺtēnēs ac uerax ē: nisi forte p ironiā tal' ē q ūe magnāim⁹ ē: sꝫ q uī magnāim⁹: qm̄ agit magnāimitatis opa: q; res magnas affectat & picula aggredit: nō p̄t dici aut hȳi magnāim⁹. Cū nō cōis sed p̄p̄ę utilitatis gr̄a hoc faciat: & nō uerax sit sed simulator: nllāqs hōesta rōne ad id qđ agit moueat. ¶ Existūt &c̄. oīs de magnāim⁹ bon⁹ ē. Et tm̄ appetit honoris q̄tū mereť: neqs uulgi opīonē segť: sed ad hōestatē sp respicit. Sed q magnāimi ūe nō st̄: & eā excedāt & plꝰ appetāt q̄ opꝫ. Quia ūtute nō nitūt̄ mal' artib⁹ ad p̄ncipatū aspirāt. Largiūt̄. n. & studia ī se excitāt mltitudis: ut ui nō iustitia assęq̄tur qđ uolūt. Tales fuerūt Cę. Pōpei⁹: & añ illos Mari⁹/Sylla/Catilia/Clodi⁹ opsesqs alii. ¶ Largitores: q sine delectu dignis & idignis largiūt̄. Cū citas ī diūsa studia ciuiū dīsa ē: aliq se p̄ncipes & p̄marios efficē uolūt. Inter quos æmulatio ē. Factio uocat̄ & factiosi: q q̄ maximā p̄n̄t ciuiū mltitudinē ad se trahere conāt̄ q dītes uocāt̄. Sibiqs p phas & nephas ꝺciliare. ¶ Sed quo dic. &c̄. Virt⁹ sp circa difficiliora existit: ut ait Aris. q̄to ūt difficili⁹ ē qđ cū hōestate fit. tāto p̄clari⁹ iudicat̄. ¶ Fortes igit̄ &c̄. Q m̄ iqt nullū tps uacare iustitia dēt: nō st̄ fortes q iferūt iniuriā: sed q ppulsāt: & recte. Nā p̄mū iustitię munꝰ ē: ut ne cui qs noceat nisi lacessit⁹: hic ūo q nō lacessit⁹: sed p̄p̄ę utilitatis cā nocet: ꝺtra iustitiā fac̄: sine q̄ eē fortitudo n̄ p̄t. ¶ Propt̄iāt: ul' alios defēdēdos: quos defēdē dēnt: ul' ēt seipos: si forte lacessiti fuer̄t. ¶ Vera &c̄. Qui ūe fortis ē: is bon⁹ fit ut dixius nece ē. q ūo bon⁹ is sapiēs: & nēo sapiēs nisi bon⁹. Sapiētes āt acutos circa res agēdas eē opꝫ: nō āt dolosos: q bon⁹ ē res ueras uidet: ī probi iudiciū p̄de atq; ęgrotātiū gust⁹ corrūpsit: ut. n. ęgrot⁹: q̄ saluti ꝺtraria sī plęrūqs optat sic ī prob⁹ q̄ mala st̄ bōa eē existiat: & cupiditatib⁹ ī̄fuit: fraudes rapiasqs meditat: bon⁹ p̄terea ꝺscia bñfactoꝝ ꝺtēt⁹ gliam nō admodū q̄rit. At ūo ī prob⁹ oĩa laudis & gliæ ꝺseq̄ndæ gr̄a facit. ¶ LEgitimo. Et sup. tales exjstūt plęrūqs. i. ut plurimū largitores. i. largitiōes captiosas faciētes: & factiosi. i. factōes plurimas ocitātes: ut ꝺsequant̄ q̄ maxias opes: & ut sint poti⁹ supiores: ui. i. p uiolētiā q̄ pares. i. eq̄les iustitia. i. p iustitiam. ¶ Sed quo. i. q̄to difficili⁹ ē sup. hȳe uerā magnāimitatē: hoc. i. tāto p̄clari⁹ ē. Nullū. n. tps ē qđ debeat uacā iustitia. ¶ Igitur illi st̄ hn̄di. i. reputādi fortes & magnāimi: nō q faciūt. i. iferunt iniuriā: sed q ppulsant. ¶ Aūt p sed ūa & sapiēs magnitudo aĩ iudicat illud hōestū: qđ nā maxie.

legitimo iure patiant̄. Existūtq; ī rep. plærūq; largitores & factiosi ut opes quā maxias ꝺsequant̄ & sint potius supiores: ui q̄ iustitia pares. Sed quo difficili⁹ hoc p̄clarius: nullū enim ad tēpus qđ iustitia uacare debeat Fortes igitur & magnanimi sunt habendi: non qui faciunt: sed qui propulsant iniuriam. Vera aūt & sapiēs animi magnitudo honestum illud qđ maxime natura

PET. MAR. Ius scriptum Cā q̄re bellū ortū ē a cę sare cōtra Pōpe.

Largitio Factio

Cęsar Pōpei⁹ Sylla Catilia Clodi⁹

Quāto ē difficili⁹ fuat̄ ęqtatē tāto ē p̄clari⁹ q̄re uirt⁹ uersat̄ circa difficilius Ouidi⁹ Hesiodus Seneca

Ambr. Plato. FRANMAT. Magnanimi mores Aristo.

Bonus Sapiēs

ASC.

PET. MAR. Magnanimus Modestus

¶ SEquit natura: qm̃ ut supra dictū est: natura abhorret a turpitudine: & honestū sequit & appetit: deditq; semina & Igniculos: qbus ad illud pueniri posset: maiore igit aio fructus honestatis reddunt in factis q̃ in glia aut fama populari: debemus honesta facere nō pp hoc ut laudemur: sed qa honestū est ita facere. Laus & glia sequunt etiā si nō appetant. Nūc de magnanimitate dicēdū est. Locus. n. exposcit ut hæc oia melius itelligant: & plana sint oibus. Magnāimitas uersat circa magnos honores ut ipm nomē declarat. Magnāimus est is q̃ se putat dignū magnis honorib⁹ cū sit studiosus: qa hoc ꝺuenit ei rōne uirtutis: cui nō pnt satis digna p̃mia dari q maxia mereť: q p dignitate id nō facit stolidus est: & data una uirtute mox ꝺat prudētia q̃ exterminat omnē stoliditatē: q puā hēt pfectionē puaq; mereť: & his dignū se putat. Modestus ē: at nō magnāimus. Ille aūt quē idignus & magnis honorib⁹ se dignū putat exupat: & est in uitio: exupat aūt seip̃m at non magnanimū. Pusillanim⁹ aūt deficit: qm̃ cū hēat uirtutes: nō existimat se magnis honorib⁹ dignū: & ē deterior q exupat: q̃uis i ipso: ēt sit uirt⁹: & magnanimus est uir optim⁹: qa est optim⁹ dignus: ut sunt honores q deo tribuunt. Melior maiora sp mereť: & optim⁹ maxia. Ergo uir magnāimus ex p̃mio bon⁹ gnoscit: qui oia paruip̃dit. Nā ei nihil magnū uī: q hēt sup̃mū cuiusq; uirtutis. Iō difficile est esse magnāimū: qa difficile est asseq uirtutes pp isitā uoluptatē: & nullo mō fugit aliquo timore ductus: nec fac iniuriā: nec timet ifamiā iniuria illata: ꝺscius suæ bōitatis: & nō dolet cū nō honorat: nec multa aggredit: cui nihil magnū uī. Honor ē p̃miū uirtutis: & bōis oib⁹ tribuit: ut sit magnāimi: & ipsa magnitudo ai est tanq̃ ornamētū oim uirtutū: nā ipsas efficit maiores. Magnāimus. n. ornat uirtutes. Pusillanimus aūt iminuit q putat se digno cū hēat uirtutes: & magnāimus honorib⁹: q magni sit: & a studiosis hoib⁹ efferunt modeste letat: tāq̃ adept⁹ honores uirtuti suæ accōmodatos: uel minores: nā cumulate uirtuti nulls honor satis dign⁹ hri pōt: sed honores ab ipita multitudie oblatos spnit: cū illis dign⁹ nō sit: sed maiorib⁹: ipiti. n. nō iudicāt nec id faciūt rōne uirtutis: & cū magnāimus i piculo uersat: uitęue parcit suæ: & putat nō eē uiuēdū nisi cū glia & decoro: magnāimitati pusillanimitas opponit magis q̃ flexibilitas ad oēs honores: qa pl'es sūt pusillāimi: & illud ē mai⁹ malū qd ē magis cōe: ē ēt talis ipe magnāim⁹ igt Aris. ut magis res pulchras & sine fructu: q̃ utiles possideat: nā res sine fructu oñdit possessorē eē opulētū: & idicat q̃dā sufficientiā magnāimi: ēt ē iter magnos magnū se oñdē: iter hūiles āt & infimæ fortūę hoies mediocrē & affabilē. Tales. n. supare magnanio: q circa magna uersari dēt idecorę ē. Vñ uitupant illi q cū sint iter ipitā multitudinē p'hant: & docti uolūt uideri. Inter doctos āt obmutescūt. Et magnāimi ē aut amare aut odisse palā & ueritatē dicere: & loq palā & agere. Ipe. n. magnāimus ꝺtētor eē uī: & uera loq̃ pp uirtutē quā hēt q ueritas ē: & ipe nūq̃ faceret ꝺtra suā nām: necnō ipius magnāimi icessus dz eē tardus: & uox grauis: & cōposite loq: nō. n. ꝑpat is q nihil existimat magnū: talis ē ipse magnāimus. ¶ Nō glia. i. nō putat eē hōestū qa laudet ab ipita multitudie: & qa gloriosissimū uideat laudari ab aliis: sed qa nālit ē hōestū dū fit p'es sūt q potius uolūt uideri bōi & nō eē: q̃ eē & nō uideri. Vir āt magnāim⁹ ex fcis hōestatē cupit: nō ex opione hoium & laudatiōe pl'ari. ¶ In fcis: in reb⁹ q̃ fiūt cū uirtute q̃ amamus & expimur pp se nō pp gloriā hoium æstimatiōnē. ¶ Princip̃: pmū. i. uult poti⁹ laudāda facere: & nō laudari: q̃ factorę: q̃uis mereat: laudatiōes accipe: nā in fcis nō in glia putat eē illud hōestū ad qd nā ipellimur. Pla. i. ii. de rep. dic. Nō ut uideat iustus generosus uir iustitiā colit: si. n. qa iustus uideat honores qspiā adipiscat. Incertū fit utrū pp uirtutē iustitiā seq̃tur: an pp honores. Vñ dic Pli. Glia seq non appeti ꝺz: & pbat hoc Ci. dicēs. Nā q laudari ult ab ipita multitudi e: nō est hūdus magnāimus: & sapiētē ex isipiētium laude pēdere turpissimū est & magnāim⁹ oia fac hōestatis cā: nō famę aut gliæ: q̃ q appetūt ad res iniustas aliqñ ipellūt & pauci sūt q gloriā tanq̃ mercedē rerę gestarę nō q̃rāt: & iō pauci sūt uere magnāimi. Principē: p̃mū uirtute: & oi laude dignū q̃ ita hēri æstimatiōe uulgi: qd pbat a ꝺtrario dicēs: etenim q curat opionē hoium nō ipsam uirtutē nō est magn⁹: qd ill d ē nāę magni uiri ꝺtrariū. q nihil curat p̃ter ueritatē & uirtutē. ¶ Pēdet arbitrat uerā gloriā uirtutis ꝺsistē in opione ipitorę hoium: q iudicare p̃nt: & errore ducunt. Vñ magnāim⁹ spnit laudationē ipitæ multitudis & tot⁹ ex se: ipso pēdet. i. in seipso ponit oia & uirtute q̃ hēt. ¶ In ma. uiris: in nūero magnorę uirorę. ¶ Vt qsq; q̃to qsq; altissimo aio forti. ¶ Et cupido glię: qd ad magnanimū p̃tinet q circa magnos honores uersat. ¶ Qui lo. ē lubri. cū qs altissimo aio & gliæ cupido: hic inq̃ locus est lubric⁹: qm̃ in ipso pauci ꝺsistūt ut opz: sed labunt nec fuāt id qd magnanimū decet: q gloriā spnit & famā uulgi: & æstimationē: ꝺtēt⁹ bñfecisse: lubricus loc⁹ ē i quo nō possum⁹ ꝺsistē aut igredi: ut sūt herbę sanguie pfusæ: marmora lenia: & lapides hūore aliquo ꝺspsi. A dolescēti ēt dr lubrica: qm̃ q in ipsa sūt facile labunt: & fiūt deteriores ipso magnanimo: oia igt Pla. li. vi. de rep. magna lubrica sūt & bōa re ipsa difficilia: quū tibi alludit uitæ ꝑspitas ingt Sen. tūc te uelut in lubrico retinebis ac sistes: nec tibi dabis ipetus liberos: sed circūspicies quo eūdē sit uel quousq;. ¶ Aditis q picula adiuit ut decet magnāimū: & q passus labores ē: & oia illa q̃ uir fortis & magn⁹ pstare patiq; dēt. ¶ Mercedem: qm̃ honor ut dicebā p̃miū est ipsi⁹ magnāimi. Gloriā/laudē ex opione ppli: pauci sūt q hāc gloriā spnāt: qm̃ uī eē merces rerę gestarę: uñ dic idē Cic. in ofone p Aulo Licinio. Trahimur oēs laudis studio: & optimus q̃sq; maxie glia ducit: ip si illi p'hi ēt in illis libellis: quos de ꝺtēnēda glia scribūt: nomē suū iscribūt. In eo ipso in quo p̃dicationē nobilitatē q; despiciūt: p̃dicari de se ac noīari uolūt. Nulla. n. ingt uirtus aliā mercedē laborę piculorūq; desiderat p̃ter hāc laudis & gloriæ q̃ quidē detractat iudices: qd est q; in tā exiguo uitę curriculo: & tā breui: tātis nos in laboribus exerceamus.

Honor ē p̃miū uirtutis

Aristo.

Magnanimus uera loquitur

Pla.

Pli. Pricipē opz eē i laude dignū

Lubricus

Pla. Sen.

Ci. pro Aulo licinio

¶ EX errore impitę multitudinis. Ex opione uulgi: q̃ corrupta est: & q̃ mala sunt bona eē iudicat: atq; maxie reprhēdēdos maxie laudat. ¶ Impitę: q̃ diiudicare neqt: hoie āt ipito nihil usq; iniustius est: de eo q ex ore pēdet impitę multitudinis. Sic ait Sen. Illū ppli fauor atonitū. Eluctuq; magis mobile uulgus aura tumidū tollit inani. ¶ Qui loc⁹ est sane lubricus hoc ē in quo mlti facile labunt & peccāt. Nā lubric⁹ locus ē in quo neq̃as isistere: aut igredi: q̃les sunt herbę pfusæ sanguine/marmora/lapidesq; humore ꝺsperſi. Terra glaciata: & cætera hmōi. ¶ Quod uix iuenit & c̄. rō est cur sit lubricus. Quia difficile est quē q̃ iuenire: q sola ꝺscia uirtutis: & recte factorę ꝺtētus sit. Nā ferme oēs rerę a se gestarę mercedē gloriā desiderāt. Et in Tusculanis Ipse ait Cicero: honos alit artes: oēsq; incenduntur ad studia gloria.

FRAN MAT. Nihil ē iustius hoie im perito

ASC. Qui fortes dicē di

Dictū pulchrę

¶ SEquit eē positū, i. ꝺstitutū in factis. ¶ Nō in glia: & mauult. i. magis uult se eē pncipē p uirtutē. s. q̃ uideri p simulationē. ¶ Etenī qa certe hic q pēdet. i. depēdet errore multitudis ip̃eritæ nō est hūdus. i. reputādus in magnis uiris. i. inter uiros magnanimos. ¶ Aūt p sed: ut. i. p̃m q d quisq; est aīo altissumo. i. elatissimo: & sup. maxie cupido gliæ ita sup. ipellit facillime ad res iniustas. ¶ Qui locus. i. status est sane. i. ualde lubricus: ita sup. q uix inuenit qui susceptis laboribus & piculis aditis. i. postq̃ suscepit labores & adiit picula: non desideret gloriam q̃ mercedem rerum gestarum.

Omnino

OMnino fortis aius:& magn⁹. Pōit nūc ea circa q̄ ipa fortitudo ūsaī:& magnanimitas:& mūera uirtusq; sed Cic. de his ututib⁹ ofuse logt: q̄ at fortis uiri & magnāimi officia ꝑpe sint tā dem̄ ē. ℣ Oino: certe. ℣ Cernit: cognoscit pspicaī. ℣ Quaꝝ una: h ē ꝑma ps & q̄si materia: circa q̄ uersaī fortis aius & magn⁹: despicere. s. oia bōa fortunæ nihil admirari nisi ūtutē: & iuictū se hr̄e oib⁹ fortūæ casib⁹: tęliscq; & oia affectu atq; pturbatiōe uacare. ℣ Reꝝ externaꝝ res externę sūt: q̄ extra corpus aiumq; hñtur: ut ditię ipia/magr̄at⁹: & oia denicq; q̄ sūt i manu fortūę: a q̄ fortis aius & magn⁹ nō debet pēdere. ℣ Despiciētia: ɔtēptu reꝝ q̄ sūt extra aium & corpus. ℣ Cū sit psuasū: iductū i opionē. PET. MAR.

℣ Nisi qd̄ ho. ūtuti ɔueniēs & hōeste fem̄: aut ut de cet. Iō ait. ℣ Decorūq; sit. i. decenter actū. Tūc. n. decoꝝ ē: cū ꝑcessit hōestas. Magnāim⁹ nō ē ꝑn⁹ ad admirādū: qm̄ ap ipm nihil fere magnā ē. nec mēinit/iniuriæ: & mali illati. Nō ē magnāimi igt Arist. mēinisse ꝑserti mala sed poti⁹ despicere: qui magnanimus abhorret: ab eo qd̄ nām iminuit suā: & memoria mali ē otra suā nām: ga dēt eē ɔtēptor oium reꝝ: & oia putare: se lōge iferiora eē: & nō ꝑt timeri aliqd qd̄ nō ē supius. Si magnāimus timeret: malicq; mēor eēt iferior uideret. Nec de hoib⁹ logt ipe magnāim⁹: etenī neq; de seipso neq; de alio decet: nec cupit laudari: aut ut alii reꝑhēdant. Iō dixit supra: ūa aī magnitudo: putat hōestū sitū eē i fcis nō i glia. Exīnæ res

℣ Admirari: tā q̄ magnū. Magnāimo. n. nil magnū & admiratione dignū uꝛ ꝑter ūtutē. ℣ Optare: aio. ℣ Expetere: ɔsilio ide ꝑus optam⁹ postea ɔsilio expetim⁹. ℣ Nulli hoi. i. despicer oīs hoies: & ill̄ nō cedere ēt si eēt moriēdū: nec dēt adulari magnāim⁹: qm̄ oēs adulatores fuiles st. Vñ laudat Cyrene⁹ Theodorus phs nō ignobil⁹: cui cū Lysimach⁹ crucē minaret: istis q̄sito igt ista horribilia miare purpuratis tuis. Theodoro qdē nihil refert humi: an i sublime putrescat. In. ii. tusc. disputatiōe ait Zeno: ꝓpōat clętes q̄ ppessus oia ē poti⁹ q̄ oscios delēdæ tyrānidis idicaret. De Anaxarcho Democrito cogitet q cū tyri i man⁹ Timocreūtis regis icidisset nullū gen⁹ supplicii depcat⁹ ē: neq; recusauit: calan⁹ idus uir idoct⁹ ac barbarus i radicib⁹ caucasi nat⁹ sua uolūtate uiuus cōbust⁹ ē. Optare & expetere

Vir igit fortis & magnāim⁹ spnit minas tyrānoꝝ: ēq; ad mortē erecto aio pat⁹: p hōestate decoroq; ſuādo. ℣ Neq; pturbatio: ut dixi: ē aī mot⁹: q lōgi⁹ discessit a nāę ɔsītātia. Partes pturbationū ex duob⁹ opiatis bōis nascūt: & duob⁹ opinatis mal̄. Et bōis libido: & lętitia: q̄ ē pntiū bonoꝝ: libido āt futuroꝝ. Ex mal̄ met⁹ & ęgritudo. Met⁹ ē de futuris malis ęgritudo de pntib⁹. Prauaꝝ opionū ɔturbatio: & ip̄aꝝ iter se repugnātia spoliat aium morbisq; otamiat: stoici uolebant aium ipsi⁹ sapiētis uacare nō mō pturbatiōib⁹: sed ēt affectib⁹: quos academici: & pipatetici i sapiētē cadē dīt: ut dictat ipa recta rō. Affect⁹ igt Sen. st mot⁹ aī iprobabiles subiti & ɔcitat: q freq̄ntes neglectiq; fecē morbū. Cato ap Cic. li. iii. de fi. sic logt. Perturbatiōes ā tnll̄a nāæ ui cōmouēt: oiaq; ea sunt opiones ac iudicia leuitatis: itaq; his sapiēs sp uacabit. Anasarchus Lætitia ē pntiū

℣ Neq; for. casib⁹ & talis fortūę nā magnāim⁹ oia q̄ accidere pnt sua pstātia iferiora putat: & sic nō succūbit adūsis: nēo pt igt i paradoxis: nō btissim⁹ eē q ē tot⁹ apt⁹ ex se qq; i se uno sua pōit oia. Cui āt spes ois & rō pēdet a fortūa: huic nihil pt eē certi: altū qddā ē uirt⁹ igt Sen. excelsū & regale iuictū ifatigabile. Altera res: hęc ē altera res: circa q̄ ūsari dēt ipe magnanim⁹: q ut ip̄m nomē declarat circa res magnas & arduas uersaī plēasq; difficultatis & laboris: dēt ēt pare ea q̄ ptinēt ad usū uitę: ut libalitatē & magnificētiā cū op⁹ē exercere possit. ℣ Ita aio aī. ita dispositus: ut dem̄ ē. Nā dixit fortitudinē esse ūtutē pugnātē p ęgtāte: & uerā aī magnitudinē dēre arbitrari i factis nō i glia sitū eē hōestū: & fortes eē hūdos: & magnanimos: nō q faciūt: sed q ꝓpulsāt iniuriā: & nōnullas al's ꝓpetates utriusq; posuit: q̄ oia cū aliq adepti st: appetūt ea: q̄ hic Ci. pōit p decoro ſuādo. ℣ Maxie uti. reip. s. & pr̄iç atq; cōi hoium utilitati: qm̄ si sui ɔmodi cā magna & ardua gerit nō ē appellād⁹ magnāim⁹ q oia ad cōez utilitatē referre dēt: nihil ul̄ paꝝ de ꝑuato curās imo uitā pat⁹ effūdē p salute cōi. Exīnæ res

OMnino &c̄. Circa qd uersari fortitudo: & qd eē illi⁹ finis dēat oñdit: uersaī āt in discutiēdo & opādo: despicit res externas: & q̄ alii plīmū desiderāt opaī ardua & hōesta. Cū. n. i metuēdo & audēdo mediocritas sit fortitudo Difficilia & agit & patīt uir fortis ne timidus sit: ita ūo opaī ne temerari⁹ hēaī: sp. n. id cauet ne aut deficiat aut excedat p extrēa: utrūq; āt ūa dcā rō. ℣ Quaꝝ una &c̄. Nō solū patīt & opaī difficilia uir fortis sed bōa externa ɔtēnit: ut ditias/magr̄at⁹: nō. n. cuipiā aī pturbatiōi st se eē obnoxiū: & cupiditati ipe dñaī: nō illi⁹ ꝑiniū patīt: q̄ ē ūa fortitudo. Nā & Sen. igt: fortior ē q cupiditatē uicit: q̄ q hostē: ē. n. difficile seip̄m uicere. ℣ Nisi qd̄ ho. de. sit: alteꝝ ex altero pēdet: nā qd̄ decoꝝ idē hōestū: & qd̄ hōestū decoꝝ: hōestū āt. i. qd̄ eē pfectū bonū & oēs a nā q̄sitos nūeros hēt: estq; pfecte moderatū ut dicebāt Stoici. Externæ res: ut diuitiæ: neutra sūt: q̄ neq; p sūt: neq; obsūt. Sīc. n. caloris ꝓpriū est calefacere nō refrigerare. Ita & bōi ꝓpriū est pdesse nō nocere. Diuitiæ āt nō magis psūt: q̄ nocēt. Quo uero bñ uti & male possumus id bonū nō est. Diuitiis āt bñ & male uti possumus: nō sunt igit bonū diuitiæ: eas ergo uir: fortis despicere dēt. Quicqd āt de ditiis dicius: illd̄ & de aliis externis bōis itelligi uolumus. Exīnæ res

℣ Admirari: aut op. aut ex opor. magna & hōesta admiramur: optamus iucūda expetimus: q̄ utilia uidēt. ℣ Nulli hoi &c̄. ut tyrāno ēt si mortē minet: nulli i re turpi parēdū eē itelligas. Nā in re hōesta nō pere uitiū eēt. ℣ Perturbatiōi aī: multæ sūt aī pturbatiōes. Nā singula q̄tuor genęꝝ: q̄ sūt dolor met⁹: ɔcupiscētia uoluptas multas hñt spes. ℣ Fortūæ: q̄tūuis adūsa fuerit: hoc est nll̄o icōmodo: nll̄a ad ūsitate: frāgi nō icēdiis nō sterilitate agroꝝ nō filioꝝ morte & cæteris hmōi pturbari. ℣ Altera res est &c̄. dixit qd despiciēdū nūc dic̄ qd opandū sit. ℣ Ita aī. &c̄. ita dispositus ut oēs externas res despiciat: nulli neq; hoi: neq; pturbatiōi aī: aut fortūę succūbere uelit. ℣ Res ge. mag. q. &c̄. Primū inqt opꝫ res hūanas despicē: qd̄ q faciūt iterriti st ad res magnas & arduas aggrediēdas: q ditias nimiū amat &c̄. hmōi: q aut pecūias aut uitā timet amittere: is nūq̄ p pentū aut pr̄iæ salute sese piculis obiiciet: recte ergo dic̄ res hūanas ꝑmū despiciēdas: deide nihil nisi magnū & arduum faciēdū: ii. n. uere fortes dñr q ad hōestā mortē & ea oia: q̄ illā afferūt: iterriti sunt: nec est fortitudo: nisi circa terribilia & ualde periculosa: cūq; cuiuslibet opis cū rōne suscepti honestus finis sit. Sequit fortem decori & honesti gr̄a agere debere: agit & utilitatis cōis cā: si mō ea cū honestate ɔiuncta fuerit: qui cōmodis ꝓpriis agēdo ɔsulit: fortis nullo modo est. Exīnæ res

Fortitudo circa terribilia uersatur

OMnino fortis aius docet circa q̄ aius fortis uersaī & est ordo. ℣ Aius oino fortis & magnus cernit. i. decernit & cōprobaī maxie. i. pcipue ex duabus rebus quaꝝ una ponit in despiciētia. i. ɔtēptu reꝝ externaꝝ. i. extra nos positaꝝ ut sunt diuitię. ℣ Cū sit psuasum sup. aio forti & magno: hoiem nihil. i. nō aliqd: nō oportere. i. decere aliqd: aut admirari tā q̄ magnū: & hoc ꝑmo aspectu aut optare tā q̄ utile: aut expetere tā q̄ sibi debitū: & necessarium. ℣ Nisi illud qd̄ sit honestū & decoꝝ: & nulli ꝑ nō: & ulli: nō succūbere. i. supari ulli: neq; pturbationi aī: neq; fortunæ. ℣ Altera res est: ut cū. i. postq̄ tu q̄ sup. fortē aium hēre uis sis affectus aio: ita ut dixit supra geras. i. publice facies res magnas: & geras qdem, i, certe illas, s, res magnas: &, i, etiam maxime utiles, s, ut, i, ueluti. ASC.

PET. MAR. Idem Arduū Gellius Seneca Aristo. Magna nimo nō tristat ī aduersi tatibus

CVEhemēt ar.ple.difficultatis. Nā arduū ⁊ ſ accessu difficile. Nō āt ītqt Aris. pua picula subit magnanimo: nec piculoꝝ ē cupido: ppea ꝙ res paucas mlti fac: sed subit magna ardua difficilia: ꝙa ī ipsis pōt suū ſuare. Magnānimus. n. ē magna obi re. Iō magnāimo magna & ardua petit: ad q̄ nō qsqs accedē pt. Alex. dicebat nihil fortibo īdomitū: nihilq; ipa nā munitū timidis tutū eē & ſuile ē amare ditias: & ualde regiū isudare laboribo. Arduū ītqt Gel. signat tū difficile/tū molestū quoq; & icōmodū & itractabile. Sen. dic. Hūil ē & ī ertis tuta secare p alia ut ē: & āgust aius ē: quē t̄rēa delectāt. ℣ Pro uitę usu sustētatiōe uitę: & ut hēat ea oia q̄ ad uitā degēdā ptinēt. Videt āt ītqt Aris. & pspitates fortūę magnānimitati ꝺducere. Nobiles. n. & q̄ ī magna potētia st: ul dites: digni cēsent honore. In excellētia nāq; ꝺsistūt atq; oē bonū qđ excellit magis dignū ē honore: & bōa ext̄na laudāt si ututi ꝺiūcta sūt. ℣ Cā: ut magnānimus honoret: ergo ipe magnāim hōeste q̄ret ea q̄ sūt ad usū uitę: ut nihil ei delit: & īdigētib opitulari possit. ℣ Cā. m. r. qb cū honore uiuāt. i. dēt magnāibo oia pare q̄ ptinēt ad uitā degēdā cū decoro in hac ultia pte ē utilitas: sed ea q̄ st ī poſ: ut. s. bōa ext̄na despiciāt: & alia q̄ dcā sūt: faciūt ipm magnanimū. Iō ait. ℣ Hagr re. du. appetere res arduas: nihil admirari nō succūbet fortūę: nō pturbari: & pare ea q̄ ptinēt ad usū uitę. ℣ Splēdor: laus & illa amplitudo q̄ dēt hīe magnāimo hīs sūmā oium ututū. Amplitudo res cū sua laude. ℣ In po. ī scda pte: & re. circa q̄ ꝺsat uir fortis & magno: ut. s. res arduę gerāt mltarū cā regr q̄ ad uitā ptinēt. ℣ Cā āt &. r. cā h magnanimitatis: & rō q̄re ita dicat ēt pore ī pte: ut. s. nihil admiret: nisi hōestū: & negꝫ fortūę succūbat negꝫ pturbatōi. ℣ Efficiēs: q̄ hoies magnānimi dnr & fiūt. ℣ In po. ī otēnēdis reb fortitudis & pellēdis pturbatiōib. ℣ In eo. n. qđ positū ē ī pore picula. ℣ Excellētes: supātes oīs affect & tela fortūæ & oia hūana. Nā magnāim circa pspitatē: adūsitatēq; fortūę qūocūq; euenerit moderate sese hēbit ī reb adūsis aium demittet: & negꝫ ī pspis uehemēter letabit: puifacietq; oia q̄ hoib accidere pōt: uiuēs sine aliq̄ pturbatiōe nulli rei nisi ut opꝫ cupidus/gaudēs ututē: q̄ nihil ē melio. Nā & ea: pbat id qđ dixit: exímia pclara & plēa splēdoris & laudis. ℣ Parua du. existiare eē pua: ad q̄ nōnulli iflāmati rapiunt: ut magrat/honores/laudatiōes/ppli/ditiæ: & ea oia: q̄ ipitis eximia uidēt: opus magnānimi ē. nō ābire illd ītqt Aris. ubi alii pmas occupātes ptes & ocioſū eē: atqꝫ cūctatorē: nisi ubi ē magnus honor ul arduū opus. ℣ Acerba: q̄ oñdūt: ut dolores & labores nimii: trāslatio a pomis acerbis: q̄ nocēt cū comedūt: qm̄ st īmatura esui: dolor & fœtor maxīe pſternūt nām. ℣ Mlta & ua. qm̄ uarii: st casus hūani ad quos pferēdos fortis ajus: & magnus pato ē certa rōne: & osilio sine aliq̄ formidīe. Fortūa uaria ē: & amica temeritati: uita ostās ē fortūa āt uitæ uarietas. ℣ A statu naturæ: a mētis trāquillitate & grauitate: quā natura ipsa nobis dedit: & uirtutū igniculos: uñ uiuere e natura: ē uiuere cū ututē: dēt igit magnānimus oia tolerare sine aliq̄ pturbatiōe & molestia: ut sapiētē decet. ℣ Robusti aī robustū corpus dr & fortis ai: sed aliqñ ꝺfundunt. ℣ Magnę cō. pseuerātiæ in id qđ est e natura. Ille dr cōstās: q̄ in suo ppōsito pseuerat: nec aliq̄ pturbatiōe a statu mētis trāqllę: naturæq; deducit ad oia tolerāda paratus cū decoro.

Aristo. Fortūa uaria ē & amica temeritati. Cōstās FRAN MAT.

CVEhemēt ar. ñ ē maxīe difficiles χαλεπωτατον grēci arduū dñt: signat āt icōmodū difficile itractabile Salu. ī pmis uł arduū res gestas scribē. ℣ Plenas la. ūa fortitudo nō circa q̄libet rē: sed tm̄ circa tribiles & piculosas nimiū usāt: ut dem̄ est. ℣ Tū ut. ut ad ipsā uitā ꝺducāt: sic bella suscipio ut ī pace uiuamo. ℣ Aliaꝝ re. ut lībtatis. ℣ Quæ ad ui. p. cū hōestate degēdā. ℣ Haꝝ re. du. siue despiciam res ext̄nas: siue arduas uehemter & utile geramo. ℣ Splēdor ē am. pariūt. n. q̄ Magnanimus despicit ea q̄ cæteri appetunt. Virtus

dās āplitudinē: & nos iter alios pstātiores: clariores q̄ efficiūt. Maxīa āt illi āplitudo ē: q ea despicit q̄ cęti appetūt: & ꝓ q̄ bus iter se certare solēt: qđ paulo post dicturus ē. In aggrediēdis uo & agēdis reb arduis: nō amplitudo solū: uerūetiā utilitas ē: si cōis utilitatis gra agimo: ut facē nos opꝫ. ℣ In po. ī despiciēdo res ext̄nas: q̄s q̄ despiciūt: ii ůe fortes st. Interiti. n. ad hūanos casus sūt: cūq; uitā sine hōestate ducēdā nō eē existimēt: nō ēt ꝓ hōestate ſuāda amittet dubitāt. ℣ Id āt ipm excellētes ai & res hūanas despiciētes. ℣ Si so. qđ ho. sit. Nullā sapiēs iucūdi aut utił rōnē hēt: si seorsū ab hōesta te fuerit: & nihil hōestū ē: qđ idē utile & iucūdū nō sit mlta āt uidēt bōa & hōesta eē: q̄ re ůa bōa & hōesta nō st ꝓ se: ut de ditiis dcm̄ ē. Fortis ergo hōestatis finē sibi ꝓpōet & hōesti gra aget: alr ůe fortis dici nō pōt. ℣ Ab oi aī ptur. ut rōe oia faciat nō irrōnali motu: ut dolore/tiore/ira/libidie/& cętis eiusmōi: qb q uicit lib eē nō pt. ℣ Nā ea q̄ & cē. Rō ē: ea cō tēnē q̄ eximia uulg & pclara existīat: ut ditias/ipia/magrat. ℣ Fortis aī ē: qm̄ cupiditate nō frāgit: q̄ mot ē irrōnal. Stabili ůtus ut ait Aris. ē hitus electiuus ī mediocritate ꝺsistēs: quo ad nos rōne termīata & ut sapiēs termīaret rōne tmīata ad nālem istictū refert: nō. n. oēs nā ita istituti sūt: ut q̄ recta sūt itelligāt: sed si rō nālis affuerit: nihil uitiosum: nihil flagitiosum cōmittet. Si ꝺtra abfuerit ī oē turpitudis genus labimur. Iōq; stabili ītqt ad rōnē referēs: q̄ est quo ad nos: firma ad id respiciēs qđ ē: & ut faciēs termīaret. ℣ Nā sapiēs: q̄ a nā sūt ea: ꝓceptis determīata discedere nos ꝺuēit mīme. ℣ Acerba: ut mortes filioꝝ/exília/carceres Ci. ī padoxis. C. Martiū ītqt secūdis ī reb unū ex sūmis iuris uisum eē: quo beatius eē mortali nihil pōt. ℣ A sta. na. q̄ est in rōne firmatus. ℣ A dignitate sa. q̄ est posita in ꝓceptis: ut nō discedamus ab eo: qđ sapiēs termīauerit. ℣ Robusti aī: ad naturalē rōnē referas. ℣ Magnæ ꝺstātiæ: ad sapientis determinationem.

ASC. Aius excellēs ī duob cognoscitur

CARduas uehe. & plēas laboꝝ & piculoꝝ. ℣ Tū. i. piter cā uitę: tū. i. pit cā sup. mltaꝝ reꝝ q̄ ptinent ad uitā. ℣ Oīs splē. & am. i. magnificētia q̄ ē ī aīo forti & magno ē haꝝ duaꝝ reꝝ. i. ptiet ad has duas res. s. nihil admirari optare: & petere nisi qđ hōestū & decoꝝ: & nihil gerere: nisi qđ magnū maxīe utile arduū laboꝝ ac piculoꝝ plenū: & ego addo: .i. q̄ efficit magnos uiros: ē ī poſ. i. ī pori re hoc ē ī despiciētia reꝝ ext̄naꝝ: & ī expetitiōe soli honesti: & decori. ℣ Enī ꝓ qa illd qđ facit aios excellētes: & otēnētes hūana. i. res hūanas: est in eo. s. pore. ℣ Aūt ꝓ sed idipm. s. qđ excellētes aios & hūana otēnētes facit: cernit. i. decernit & cōprobat in duob: & . i. piter: hoc est pmo loco: si tu iudices id solū bonū qđ honestū sit: & . i. pariter hoc est secūdo: si tu sis liber a pturbatione aī. ℣ Nā & . i. etiā dicendum est fortis & magni aī sup. eē. i. ptinere ad fortē & magnum alum: ducere. i. æstimare ea q̄ uident plęriscq; . s. male affectātibo eximia: & pclara: cuius modi amplę dignitates: & magrat us: ac fortunę strepitus: qꝫ ꝓ & otēnere ea rōne stabili & firma. ℣ Et ferre. i. tolerare ea q̄ uident acerba: quoꝝ multa: & uaria uersant in uita & fortuna hoium: ita. i. eo mō: ut tu nihil discedas a statu naturæ. i. a mētis tranqllitate: q̄ cū sit naturalis externa exturbare nō debet: & nihil discedas a dignitate sapientis. i. ab eo qđ sapiente uiro dignū est: & robusti aī & magnæ constātiæ. i. ptinet ad robustū. i. fortem aīum & ad magnā cōstātiam.

Fortē uici cupiditate nō ꝺcet

℣ NON est

¶NON ē cō.nō ē ꝺueniēs:hoīem ſuire affectui. Quī ad oīa pīcula patus ē. ℣ Cupiditate:regꝫ hūanaꝫ nō ꝺuenit ingt ut fortis ſupet oīs labores & dolores:nihilq; timeat:& īdē uīcaī cupiditate:& affectu qđē oīno ꝺtra nām uiri fortis. Iō dī cit Señ.li.xxi. epl̄aꝫ. Munimētū ibecillitatis hūanę ĩexpugnabilē fortitudinē eē nō ē:qđ putes ĩgt Poſſidōius:te fortūę armis tutū eē tuis:pugna cōtra fortunā & ꝺtra affectꝰ. ℣ Nec q iui.ſe a la.p.ui.u.& ēt hoc nō ꝺuēit:ut is q oīs labores ſu ſtinet:& ſubit pīcula:& īpam mortē p hōeſtate uīcaī a uoluptate. q̄ uīr fortis:tā q̄ metricula ſpnere dēt. Pla.i.i.de leg.ſic ait. Vtrū igīt eū q dolore frāgit:an eū q uoluptate ſupaī deteriorē uocare opꝫ:eū arbitror q uoluptate ſupaī:& hoīem uo luptate irretitū ſeipſo īferiorē putāt oēs. Quare Io, uis & Apollis legūlatores dādā fortitudinē nō po ſuerūt. Quę ad ſiniſtrā qđē adūſis reſiſtere poſſit. Ad dexterā ño reb⁹ſcdis:& letis blādiētib⁹ſuccū, bat:īmo ad utrāq; ſufficiētē. ℣ Quāobrē:ꝺcſo hui⁹ ptis. ℣ Hæc:q̄ dicta ſūt:uoluptas.ſ.q̄ beſtiis relin, qnda ē:cupiditas regꝫ externaꝫ q̄ ĩ ſapiētē nō cadit niſi ut opꝫ:eſt.n.uilis aī & abiecti amare pecunias delectariq; terrenis:& nihil ē tā ꝺtrariū forti aīo & magno q̄ lucro uīci. Talis ē magnanim⁹:īgt Ariſt. ut bn̄ficia ꝺferat:& pudeat ip̄m ſi ſuſcipiat: illđ.n. ſupioris eſt:hoc īferiores:& ĩ referēda gr̄a maiora ꝺfert bn̄ficia:eſt āt magnanimi pecūias ſpnere:eas aliīs opāq; ſuā ſubm̄ſtrare:quo pacto.n.admiraret:amaretq; pecūias ille cui nihil magnū nihil dēiq; amādū uī:aut qđ arbitrēt eē bonū niſi ututē:q nāq; amat pecuniā uiliſſimā rē amat & aīo uili ē ac ſordido & auaro:q̄ oīa ab eo quē magna nimū eē uolum⁹:aliēa ſt. ℣ Anguſti:demiſſi & uilis:qm̄ rē uilē amat. ℣ Magnificētiuſq; qđ magis deceat magnificū:qui magnos facē ſūpt⁹ſine aliq̄ auaritia. Et qm̄ ĩ magnificētiæ mētionē ĩcidimus:de ip̄a dicēdū ē:ne aliq̄ mediocritas intacta reliquaī q̄uis de magnifico aliq̄ dicēda ſint ꝑpe finē huius uolumīs:cū de ꝓncipis & honorati uiri domo diceī q̄lis.ſ.eſſe debeat: & q̄tę laxitatis. Magnificētia eſt diſpō & mediocritas circa ſūpt⁹ pecūiarios:q̄dificādo q̄des & alia opa magnifi, ca & publica. Magnificus ē ĩs q magna facē:& decēter dr̄t a liberali. Quia magnificus circa magna ut ip̄m nomē declarat. Liberalis circa miora uſaī. Et magnificus ē ſilis ſciēti:qm̄ ſcit iudicare:& ꝺtēplari qđ deceat:& magnificētia nihil aliud ē: niſi poſſe facere magna cū decoro:q đcū ita ſit q exupat dr̄ ignarus decori:qm̄ nō facē opus:ut decet:nā uī uelle ſuperare magnificū faciēdo ſūpt⁹:ultra q̄ oporteat:qa puas res auſpicaī:& facē:ſūptus p̄ter decoꝝ:& cupit ſplēdorē p̄ter dignitatē: & oīa facē oñtatiōis cā & ubi oporteret eē magnos ſūptus:exiguos facē:& ecōtra & ĩ pua re ulī imitari magnificū:& ſic ap, pet ip̄m ignorare qđ deceat. Ille āt q ĩ ipēſis faciūdis modicā affert pecuniā:& ſp ꝺgrīt deficit:& ſic dr̄ puſillanim⁹:circa decoꝝ ga ſi aliqđ op⁹ ĩchoat paꝝ ipēdit:& ĩ puo p̄dit decoꝝ:& ĩ magno ope faciēdo paꝝ ulī ipēdē:& ĩ pua re facē ma, gnos ſūpt⁹ut tegat auaritiā. Iō ꝺuiuū auari ſolet eē lautiſſimū ſed hi duo hīt⁹ circa magnificētiā nō admodū uitupantur: q̄ nō nocet aliis ut auaritia & p̄digalitas:& ſic de ſilib⁹ magnificētia reqrīt magnū opus:& magnitudo ē ad aliqđ & re, ſpicit op⁹& ſūpt⁹:& dicius aliqđ eē magnū cōpatiue:cū reſpicim⁹ ad aliđ oppoſitū & mīn⁹:magnificētia magna ē cōpa, tiōe libalitatis:qa maiores facē ſūpt⁹ ip̄e magnific⁹ q̄ faciat libalis:q uſaī circa pecūias erogādas hoīb⁹& ſi facē aliqđ op⁹:p, uū ē:& ut ſeſe hēt magnanimitas ad fortitudinē ita magnificētia ad libalitatē:& magnific⁹ qđē libalis ē:at nō ꝺtinuo liba lis ē magnific⁹:& ſic magnificētia p̄pe ad magnanimū ptīet. Ariſt.ait. Sūpt⁹ magnifici magni ſt & decētes:talia āt & opa ſūt. Sic.n.magn⁹ erit ſūpt⁹ & decēs ad opus ut ſūptu qđē op⁹:ope uo dign⁹ ſit ſūpt⁹:uel ēt exupet & magnificus hōeſta, tis cā talia facē:& cū gaudio & ſine auaritia potiuſq; quō pulcherrimū opus facē & decēs ꝺſiderabit:q̄ q̄ti ꝺſtet. Vñ appet magnificētiā eē magnitudinē ip̄ius libalitatis cui tribuūt mīores ſūpt⁹:magnifico āt maiores:& libalis nō ĩchoabit opus publicū:ſed faciat opus ꝓuatū pulcherrimū:ut paterā cę̄taq; uaſa argētea aureaq; anaglipta:lapides p̄cioſos:&c.id gen⁹ & ĩ dr̄ libal̄ poſſeſſio. Si eadē pecūia dabīt magnifico eriget ſtatuā aut aliđ opus:qđ ab ipo nō poſſideī:ut ſt pyramides tēpla porticus ſtrata uiaꝝ aq̄ductꝰ& ſilia:q̄ ad magnificū ptinēt:& oīa q̄ hñr honorabilia:epulū ēt magnifici ē:& opera debēt eē accōmodata ad ip̄eſas:& ip̄ēſę ad op⁹:& paup q̄uis nō poſſit agē opa magnifica:tn̄ pōt eē magnific⁹:qm̄ data ututē danī oēs. Iō duplex ē magnificus & q hēt ſolū hītū magnificētiæ:& q hēt opes:opaq; facē magnifica:& ſi paup in, choat opa magnifica ſtultus ē:& magnific⁹ nō dr̄ ad ſua:ſed ad cōia & ſic libalis nō ad ſe:qa ſibi mīorē ptē reliqt talis ē ip̄e magnificus. ℣ Eripit lib.nā gl̄iæ cupidus nō ē ſui iuris:ſed ſuit affectui:& ſp anhelat.oiq; ſtudio & ꝺtētiōe ad illam tēdit:qđ a magnanimo alienū ē:q talē cupiditatē reiicit ut liber uiuat & ſine angorib⁹:& oīa q magnanimus facit eo ſpe, ctāt:ut ſit liber:qđ āt ſit libertas paulo poſt diceī. Et p̄ſeq̄r. Ci.dicēs ĩpia nō eē expetēda:& iterdū cū offerunt non acci, piēda & accepta deponēda:ut ipſa magnitudo aī eluceat:cui nihil admirādū uī. Si āt:gl̄ia duceret & magiſtatus optaret atq; expeteret:ꝺtra ſuā faceret nām. Talia.n.ſūt bōa externa:& magnanimus nil niſi bonū iterdū.i.uirtutē magnifacit. ¶NON ē āt cō.nō eē ꝺueniēs iqt:ut q terribiliū tiore nō frāgīt idē cupiditatib⁹ frāgaī:& q a laborib⁹ nō uicīt:idē uolu, ptati ſuccūbat:qm̄ ueriſil̄e ē ut quē met⁹ nō frāgit:eūdē ēt cupiditates nō frāgāt:& quē labor nō uicit:eūdē uoluptas non uīcat. Nā q agit qđ difficilius ē is & q đ facilius ē opaī. Difficilius āt ē mortē:nō tiere:q̄ cupiditatib⁹ repugnare:& graues labores pati ter ferre:q̄ a uoluptatib⁹ abſtiere. ℣ Qui metu nō frāgīt regꝫ tribiliū:nā fortis ē:ut dixius:q̄ hoīb⁹ terribilia uñ:& ſt ea ſubire:& oēs q̄uis graues labores tolerare. ℣ Cupiditate regꝫ extnaꝫ:ut pecūiæ:ĩpioꝝ magiſtatuū. ℣ Hæc ui.&c.Ne cupiditatib⁹ frāgamur. ℣ Et pe.&c.pecūias ītelligim⁹ oīa:quoꝝ eſtiatio mēſuraī nūmo. ℣ Nihil tā &c.Et pp, ea Señ.igt pecūiæ ĩpare opꝫ nō ſuire:& pecūia ſi uti ſuas ancilla eſt ſi neſcis dña. Qui amat pecunias neēe eſt ut timeat amittere qđ lōgo tpe ꝺgeſſit q timet fortis nullo pacto ē. ℣ Pecuniā cō.maxię ſt diuitię ut Señ.igt nō deſiderare dītias: & ille ē pauꝰ q nō ſibi uī diues. ℣ Ad be.&c.ut bn̄facitis hoīb⁹ dignis qb⁹ut ait Señ.bn̄ficiū ubi des oēs obliges. ℣ Ca uēda &c.p̄ōt qſpiā mereri gl̄iam:nō tñ cupe:& hic uere fortis eſt:ac magnanimus. Eſt.n.honor uirtutis p̄miū nō tñ ap, petēda gl̄ia ē:ut cupiditate eius ꝺtra offm̄ fiat:mlti plīi de ꝺtēnēda gl̄ia ſcripſerūt. ℣ Eripit.n.lib.hoc ē obnoxiū & ſuū ſi bi hoīem reddit:nō.n.ex ſeip̄o:ſed ex ul̄gi opione ſp pēdet:& ad illi⁹ arbitriū oīa facē. Duplex āt fuit⁹ ē iuregētiū iuēta & morib⁹ ĩducta:cū qſpiā ita uitiis & turpitudini ſe ſubiicit:ut ueluti ſuus illis peat:de q̄ ſuitute loqī Ci.in padoxis:ex ſtoicoꝝ opione q dicebāt ſolū ſapiētē libeꝝ eē:malos āt ſuos. Eē āt libtatē ptātē opādi:q̄ ſtulti & mali oīno careant. ¶AVtē p ſed:nō ē ꝺſentaneū.ĩ.nō ē ueriſil̄e:& ita nō ē ſentiēdū eū aium.ſ.q nō frāgaī.ĩ.nō poſſit frāgi metu: frāgi.ĩ. q̄ frāgaī cupiditate. Nec ꝺſentaneū eſt eū q p̄ſtiterit.ĩ.p̄ſtāter exhibuerit ſe ĩuictū a labore uīci uoluptate. ℣ Quāobrē: &.ĩ.ēt hæc q̄ dcā ſt cupiditas & uoluptas ſt fugiēda ſup.uiro forti. ℣ Enī p qa nihil eſt tā.ĩ.tn̄ āguſti & pui.ĩ.puſillai:q̄ .ĩ.q̄tū amare dītias:& ſup.nihil ē hōeſti⁹ & magnificētius:q̄ ꝺtēnere pecuniā:ſi nō hēas ſup.eā & ꝺferre ſup.pecuniā ſi hēas eā ad bn̄ficētiā & liberalitatē. ℣ Nō.n.ſt p̄digēdę pecūię ſed hōeſte expetēdę. Cupiditas gl̄ię ē ēt cauēda ut dixi ſupra.n.p qa ip̄a cupiditas gl̄iæ & ambitio eripit.ĩ.aufert & ſubtrahit libertatē ſup.aī pro q̄ ſup.libertate retinenda.

PET. MAR. Seneca Poſſido nius Plato

Ariſto.

Magni, ficētia Magni, ficus Nō eſſe ignoran dū qđ deceat Puſilla, nimus Ariſto.

FRAN MAT.

ASC.

Amare dītias p ui aī eſt

PET. MAR. ¶ OMnis ōtētio conat⁹ & ſtudiū: qm magnanim⁹ dēt hr̄e latū aīum: & nō fuiētē cupiditatib⁹ & affectib⁹ cū ipſe is ſit q oīa ſpnere dēat tāq ſeipſo iferiora. ℣ Pro q lib. qm nil alid dēt q̄rere magnanim⁹: niſi ut liber ſit. ℣ Impia: magr̄atus & cura exercit⁹. ℣ Ac depo. hoc ē ōtra Cēſa. q ꝓfecto bello gallico noluit dimittere exercitū: poſcēte ēt ſenatu: qm de pr̄ia occupāda cogitabat. ℣ Vacādū ē: iteq dic magnanimū dēre uacuū eē pturbatiōis/cupiditatis/met⁹/ęgritudis/uoluptatis/iracūdiæ: ut aīus ſit trāqllus & ſecurus cū ōſtātia & dignitate: nā cū talia iſūt aīus nō ē liber. Iō ſtoici uoluerūt oīb⁹ his uacare ſapiētē: ut plane liber eēt tū cupiditate: q̄ ē imodica appetitio opiati magni bōi rōni nō obtēpans: tū ēt ægritudie q̄ ē opio recēs mali i quo demitti otrahiq aīum rectū eē uideat. Vñ ſcrī. Boe. Gaudia pelle: pelle timorē: ſpēq fugato: nec dolor adſit. Nubila mēs eſt uictaq frēnis: hæc ubi regnāt. In ea pte aī q̄ ē pticeps rōnis pōſt trāqllitas. i. placida qetaq ōſtātia. In alr̄a q̄ ē ps rōnis ponūt mot⁹ turbidi: tū iræ: tū cupiditatis otrarii rōiq inimici. ℣ Voluptate mala. ſ. & idigna libero hoie & magno. ℣ Trāqllitas aīus cōpoſit⁹: ſine ęſtu affectuū: tractū eſt a mari trāqllo q̄ ęſtu nō agitat: ſic aīus dr̄ trāqllus: q nō hēt ęſt⁹ pturbationū. Sola uirt⁹ ē ōſentiēs cū rōne & pfecta ōſtātia. In. iii. Tuſ. diſputatōe dic. Hęc tu igit ſapiēti cēſes poſſe accidē: ut ęgritudie opp̄mat. i. miſeria

Boetius

Trāqllus aīus Virtusē ōſentiēs cū rōne

omnis debet eſſe ōtētio: nec uero impia expetēda potius ac nō accipiēda iterdū ac deponēda nōnunq. Vacādū aūt eſt oī aī pturbatiōe: tū cupiditate: & metu tū ēt egritudine & uoluptate aī & iracundia: ut trāquillitas animi adſit: & ſecuritas q̄ afferat: tū conſtantiā: tū etiam dignitatem. Multi autem & ſunt & fuerunt: qui eam quam dico tranquillitatem expetentes a negociis publicis ſe remouerunt: ad ociumque perfugerunt.

Nā cū oīs pturbatio miſ̄a ē tū carnificia ē ęgritudo: hēt ardorē libido: leuitatē lętitia geſtiēs hūilitatē met⁹: ſed ęgritudo q̄ dā maiora: tabē cruciatū afflictionē fœditatē lacerat: exeq aīum plāeq ōficit: hāc niſi exuim⁹ ſic ut abiiciam⁹ miſ̄a carere nō poſſum⁹ atq hoc pſpicuū ē: tū ægritudinē exiſtere: cū qd ita uiſū ſit: ut magnū malū adeſſe & urgere uideat. Vñ cū ſapiēs nil putat eē malū: pter turpitudinē: ægritudie uacabit: & aliis pturbatiōib⁹: q̄ libertatē eripiūt: & i oīb⁹ ſtulti iueniūt: oīs. n. mot⁹ aī ōtra rōnē uitio dat. Cōſtātē igt Ci. quēdā uolum⁹ ſedatū grauē hūana oīa p̄mētē illū eē quē magnanimū & fortē uiq dicim⁹. Talis āt neq merēs: neq timēs: neq cupiēs: neq geſtiēs eē q̄ſq pōt eoq. n. hęc ſūt q euētus hūanos ſupiores q̄ ſuos aīos eē ducūt. ℣ Securitas: q̄ nō angīt: nō timet: oīa ſpnit: q̄ accidere p̄nt. Eſt is q uacat affectib⁹ & cupiditatib⁹ plane ſecurus: & q caſus hūanos aīo ſuo elato iferiores putat: ſecurus dr̄ ſeorſum a cūris & ſine pturbatōe aī. ℣ Cōſtātiā: pſeuerātiā in offō nullo affectu ipediēte. ℣ Dignitatē: authoritatē & decoq: & affert exēplū eoq q ut trāqllitatem mētis hēret & ſecuritatē dimiſſis negociis publicis ad ociū ōfugere: ōtēti re ſua familiari: nihil appetētes: & in p̄mis p̄hiq bona fortunæ ōtēnētes: & ducē naturā ſecuti libere i ſuis hortulis gymnaſiiſq uiuebāt hūana diuinaq ōtēplātes: ut q̄li dii in terris uiderēt: ſed caligie ifidelitatis obducti utā ſalutis: q̄ nōdū reſerata erat: iuenire nō potuerūt. Vñ uicē illorū dolere debem⁹: qd. n. illi nō effeciſſentq illuſtraſſentq tā p̄funda doctrīa hoc nubilo ifidelitatis diſcuſſio. ℣ Publicis: gubernatiōe reip. ℣ Ad ociū: ceſſatiōne negocioq & curę publicę. ℣ Perfugerūt: tāq i locū tutū: & nō obnoxiū tot fluctibus quot ſurgūt in rep. Vñ dic in oſone p. L. Murena. Q d. n. fretā quē Euripp̄ū tot motus tot uarias hr̄e putatis agitationes quot fluctus q̄tas pturbationes: & q̄tos ęſtus hēt rō comitioq: dies intermiſſus aut nox interpoſita ſæpe pturbat oīa & totam opīonem pua nōnunq mutat aura: ſæpe etiā ſine ulla apta cā fit: aliud atq exiſtimabamus.

Securꝰ

Pertur/ batiōes q̄tuor

Voluptas

Cupiditas

Metus

Ægritudo

Iracundia

Trāqllitas

Securitas.

FRAN MAT. Lycurgus ¶ NEC ūo &c. Argumtū eſt a maiori ad mīn⁹. Si nō ſūt expetēda ip̄ia: m⁹to minus cętera: ip̄ia expetēda nō ſūt: cū ſint bona media: nihil aūt expetibile niſi q̄ hōeſtū eſt: & q d honeſtū bonū. Quo āt bn̄ uti: & male poſſum⁹ id bonū nō eſt ut ſupius eſt oñſum. ℣ Nō acci. q d m⁹ti fecerūt. Deponēda: q d Lycurgus fecit: q regnū: q d obtīere poterat: cū regnaret añq manifeſtū eēt fr̄is uxorē p̄gnātē: eē pueri eē declarauit: ſi mas foret. Quo nato nō ut regē: ſed ut pueri tutorē ſe geſſit: & adulto regnū tradidit: q charilaus ē uocat⁹. Vacādū āt oī &c. Docuit qd uiro forti & magnanimo faciēdū eēt: nūc quo faciēdū ſit oñdit: & pleno fungīt̄ p̄cipiētis offō. Dic āt oī aī pturbatiōe carēdū: ut ip̄leri ea poſſint q̄ tradidit. Nā ubi aliqua adeſt pturbatio: liber aius eē nō p̄ot. Si liber nō ē neq trāqllus eē p̄ot: neq ōſtātiā aut dignitatē in agēdis reb⁹ ſeruare. Tūc cupiditate: q̄tuor gn̄a ſūt pturbatiōis: ut ſupra diximus quoq m⁹tę ſūt ſpēs hęc qdā recte appellāt req hūanaq carnifices. Nā hoies ferme oēs uexāt: q d ſi qs eſt: q nec ſpat nec metuit: is hūana oīa ōtēnit: q nec lętis efferī: nec triſtib⁹ dep̄mīt is oīa q̄uis grauia patīt: ex quo liber ē: & ſecurus: oīaq ōſtāter & cū dignitate opaī. ℣ Cupiditas oīs pturbatio eſt aī mot⁹: uel rōnis exps: uel rōnē aſpnans: ul rōni nō obediēs: üſq mot⁹ aut bōi: aut mali opīone ĩcitaī: fiūtq eo q̄tuor pturbatiōes. Duę ex opīone bōi uoluptas & cupiditas. Eſt āt uoluptas geſtiēs. i. p̄ter modū elata lętitia opīone p̄ntis magni alicuius bōi: rōni nō obtēpans. Cupiditas uero q̄ & libido uocaī: eſt appetitio opinati magni bōi rōni nō obtēperans. Duę reliq pturbatiōes metus & egritudo ſunt ex opīone mali. Nā metus eſt opīo magni mali impēdētis: egritudo uero magni mali p̄ntis his pturbatiōib⁹: ut ait Ci. in q̄nib⁹ tuſcu. q̄s i uita hoīum ſtultitia q̄ſi quaſdā futias iniicit: atq: ĩcitat oīb⁹ uirib⁹: atq opibus repugnādū ē: ſi uolum⁹ hoc q d datū eſt uitæ trāqllæ placidæq traducere. ℣ Iracūdia q̄ ē ut ſtoici diffiniūt: ira iueterata: & plena odii ulciſcēdi tps obr̄uās: eſt aūt ſpēs cupiditatis. ℣ Trāqllitas ſūma qes nihil oīno habens pturbationis: & ad lętitiā: uoluptatēq reſpicit. ℣ Securitas hæc efficit: ut nihil timeamus: & ad metū referī & ægritudinē. ℣ Cōſtātiam: ne frāgamur dolor uel metu. ℣ Dignitatem: ne ſpe uel lętitia nimiū efferamur. ℣ Multi autē &c. hic cōparatio fieri uideī eoq: qui qeti: & tranquilli in agris ſuis uixerūt: re familiari ōtenti: & oī pturbatione uacui: & eorū q parandis opibus fuerūt ītenti: nā ſicut qui in agris uiuunt re familiari cōtenti: hoc ppea faciunt ut liberi ſint: ita q opibus pandis ſtudet id facit: ut liber ſit nullius rei īdigeat: qui in ſolitudinis uiuit ſuis ōtentus nulli pturbationi: aut homini ſeruit: qui hmōi eſt liber eſt: eodem mō qui opibus abūdat potēs eſt qui potēs eſt nullius īdiget q nullius īdiget is nemini paret: & ſic idē p̄ſtare uideī opulētia & ſolitudo utraq. n. libertatem trāquillitatemq parit: ocioſoq aūt uitæ eoq uitam p̄fert q in rep. uerſarī. ℣ Multi ſunt ætate mea: & fuerunt: ut. Q. Cincinatus q obſeſſi cōſulis: & exercitus liberator ab aratro uocatus ad dictatūrā uenit: ac rurſus faſcibus depoſitis quos feſtinātius uictor reddiderat q̄ ſumpſerat impator ad eoſdē iuuēcos & q̄tuor iugeq p̄diolū rediit ut Columella ait idē inſtitutū. C. Fa. & Cu. dētatus ſecuti ſunt.

Libertatis proprium.

ASC. ¶ OMnis ōtētio. i. ōcertatio: & pugna debet eē uiris magnanimis. ℣ Verop ſed: nec ip̄ia ſup. ſunt expetēda uiro forti: at. i. īmo ſup. ip̄ia ſunt iterdum nō accipienda ſi offerent: ac p & ſunt ſup. deponēda uiro forti nōnunq. i. aliq̄n q̄n. ſ. aut minus hōeſta decoraq illi ſint. ℣ Accipīt āt hic ip̄ium p ea ptāte: q̄ p tpe uir ſtrēnuus in milites qb⁹ īpabat exercebat nō p regq monarchia. ℣ Aut p ſed uacādū eſt. i. uacuū eſſe oportet oī pturbatiōe aī: tū. i. pariter cupiditate: & metu tum. i. piter etiā ægritudine. i. tedio: aut amaritudine: q̄ qd ægre ferī: & uoluptate. i. illicita delectatiōe aī: & ira ut trāqllitas: & ſecuritas. i. ſepatio a curis aſſit: q. ſ. ſeueritas afferat nō temeritatē ſed tum. i. pariter etiā dignitatem. i. ōdignam maieſtatē. ℣ Aūt p ſed multi ſunt & fuerūt: q expectātes eā quā dico trāqllitatē remouerunt ſe a negociis publicis.

℣ IN his

¶IN his': in numero hoꝝ:q ad ociū pfugerunt. ℣ Nobilissimi:notissimi/clari/& multi nois. ℣ Lōge pncipes:ualde pri/mi iter ipsos phos. ℣ Seueri:iusti & inimici malis moribꝰ. Seueritas est magra pudoris: & modestiæ. ℣ Et graues:uirtute plen:in q̄ pseuerāt. ℣ Pricipum:q admistrāt rēp. Nā pricipes dicunt primi in rep. Vñ dic̄ in.i. de oratore ad Qu.fratrē. Cū igit iuehereť in cām pncipū ꝯsul. Philippus.i. optimatiū:qbus aduersabať. ℣ Re familiari domestica nō q̄rentes magratus:sed otēti eo:qd hēbant. ℣ His hoibus:q ad ociū pfugerūt. ℣ Propositū:eūdē finē sibi aio ꝓposuerūt:& idem ꝯsiliū qd reges'q uolūt ī regnare:ut nullius rei egeāt:ne cui pareāt & libertate utant: hoc idē ipsi sapientes assequunť:& PET. MAR.

In his & nobilissimi/philosophi:lōgeq; pricipes:& q/dā hoies seueri:& graues:nec ppli:nec pricipū mores ferre potuerūt. Vixerūtq; nōnulli in agris delectati re sua familiari. His idē ꝓpositū fuit:qd regibus:ut ne q̄ re egerēt:ne cui/parerēt libertate/uterent: cuius ꝓpriū est sic uiuere:ut uelis. Quare cū hoc cōe sit potētiæ cupidoꝝ cū his quos dixi ociosos:alteri se adipisci id posse arbitrant: si opes magnas hēant alteri si contenti sint & suo & paruo. In quo neutroꝝ oīno cōtēnēda est snia. Sed & facilior & tutior: & minus aliis grauis: aut molesta vita est ociosoꝝ. Fructuosior aūt hoium generi & ad claritatē: amplitudinēq; aptior: eoꝝ q se ad rē publi. & ad magnas res gerendas accommodauerunt.

oēs leues cupidi/i probi/lasciui sunt serui: seruiūt. n. affectibus. Qua seruitute nihil pōt eē miserius: Iuriscōsulti sic finiunt. Libertas est naturalis facultas eius:q d cuiq; facere libet: nisi q d aut ui. aut iure phibeť. ℣ Quare cū hoc sit: igit ingt Cic. cū hoc cōe sit phis & regibꝰ: ut. s. libertate utant uiuātq; ut uelit. Reges arbitrant se id q d sibi ꝓposuerūt adipisci: si hēant magnas opes: ocioſi aūt: si otēti sint re sua domestica & pua: ergo finē hūc quē sibi utriq; ꝓponūt: diuerso mō assequunť. Libertas

℣ Alteri reges: Opes magnas regnū opulētū magnasq; potētias. ℣ Alteri ocioſi: & phi si ponāt finē cupiditatibꝰ: & re pua otēti sint: qm̄ puis & minimis natura otēta est. Vñ dicit Sen. Nō q paꝝ hēt sed q plus cupit paup est. Et ille beatissimus est & securus sui possessor: q crastinū sine sollicitudie expectat & breuissima ad diuitias p contēptū diuitiaꝝ uia est. Seneca

℣ In quo: in q̄ re: & tali ꝓposito neuter ꝓbādus est: sed facilior ad id ꝯseq̄ndū & aptior uita ociosoꝝ. ℣ Sed uita eoꝝ q ad rēp. accedūt & illā regūt: atq; gubernāt est utilior humanæ societati & clarior: nā nisi eēnt: q rēp. gererēt: & in mediū labores susciperent: maximis iacturis hoies afficerenť: & ciuitates. Vñ sapiētis est admistrare rēp. & oīa pati ꝓ utilitate cōi ꝓpter cū hæc uita fructuosior sit anteponēda est ocio: hoc aūt dicit pp se Ci. q in negociis publicis corriculo honorum oculisq; ciuiū/uixerat: omittēs ociū: a quo usq; ad ea tpa: in qbus turbulētissimę tēpestates in repu. exortæ sunt: & hæc in ocio scribebat/abhorruit: & ambitiones capiebať: & in iudiciis foroq; regnare gestiebat: cū hæc scriberet post necē Cęsa. & Octauio uiā ad tyrānidē affectāte ad ocium ꝯfugerat: in quo philosophabat: ut aliquod monumētum ocii sui extare.

℣ Neutroꝝ: nec ociosoꝝ siue phorum nec regum. ℣ Facilior: qm̄ facilius possumus phari q̄ regnare: & phi nō exponunt se tot fluctibus quot reges. ℣ Et tutior: securior: qm̄ phi nō timent gladios fortunæ qbus reges obnoxii sunt. Vñ dicebat Xerxes illaturus bellū græciæ & traiecturus Hellespōtū: authore Herodoto. Magna negocia magnis cum piculis fiunt. ℣ Minus grauis: qm̄ nō offendunť hoies ocio phoꝝ: nec īuidēt illis: sed regibus: qm̄ maioribus īuideť. ℣ Fructuosior: aferens maiorem utilitatem cōi hoium societati. ℣ Ad claritatē: splēdorem nois. ℣ Amplitudinem: gloriam.

¶NOBIlissimi phi: ut Socrates Pla. ℣ Populi: ut Pla. de quo supra dcm est. ℣ Pricipū: ut Pythagoras: q Polycratis Samii miscētē. Tyrānidē fugiēs post lōgas discēdi cā susceptas pegrinatiōes: in Italiā uenit: & in ea ostitit regiōe: q̄ magna græcia appellata est. ℣ Hoies se. & gra. Sicuti Scipio maior: q cū Romanoꝝ ꝓncipū mores fere nō posset liternū se cōtinere: ubi qeti se dedidit. ℣ Vix erūt in agris: ut Qu. Cincinatus. ℣ Quod regibus: qui ut nemini pareāt: aut cuispiā egeant auxilio: supiores studeant esse/res: qdē eadem est sed rō diuersa phi & uiri graues despicientia reꝝ: reges uero opibus & potētia libertatē assequunť. ℣ Sic uiuere ut uelis: mō recta & honesta seq̄ris. Nihil. n. uelle debemus: q d nō rectū honestūq; sit. ℣ Quare cā hoc cōe sit. Nā & ociosi & reges eūdē finē sibi ꝓponūt. ℣ Alteri reges. ℣ Suo & puo: ut Curius & Fabritius de quo Virg. puoq; potētē fabritium. ℣ Oīno otēnenda: nō tñ oīno ꝓbāda. Nā q suæ qeti ostulunt unū iustitiæ genus assequunť q̄ neminē iniuriā afficiūt: altero uacāt: qm̄ nō repellūt a qbus possent & deberēt iniuriā: q uero nemini parere: & nulli subesse uolūt: plerūq; īsolētes efficiunť: & æqtatem nō seruāt. ℣ Sed facilior: nūc in quo utraq; differat uita: & eius q ocio se dedit: & eius q pandis opibꝰ studet: manifeste declarat: alterā. n. tutiorē: minusq; aliis grauē alterā fructuosiorē hoium generi: & ad gloriā cōparandā aptiorē dicit esse: ex quo apte theoricā practicæ ꝓponit. FRAN MAT.

¶ET pfugerūt. i. tanq̄ in locū tutiorē se recepunt ad ociū. i. ad uacationē reꝝ p̄cipue publicaꝝ. In his. i. inter hos q sic pfugerūt. i. etiam nobilissimi phi & longe pricipes. i. longe ante alios in phia principatum obtinētes: & quidā hoies seueri. i. rigide sequētes ueꝝ & graues. i. multū cōstantes nec potuerūt ferre. i. ppeti mores populi: nec principum & uixerunt nōnulli in agris delectati sua re familiari. Idē ꝓpositū fuit his. i. huiusmodi uiris q̄ regibus: ut. s. ne qua. i. nō aliqua re egerent: & ne. i. ut nō parerēt: cui. i. alicui & ut sup. uterent libertate: cuius. s. libertatis ꝓprium est uiuere sic ut uelis. ℣ Quare. i. quāobrem: cum. i. qm̄ quidem hoc. s. q d dicti appetūt: sit cōmune potētię cupidoꝝ: qui liberi esse: & nulla re egere uolūt cā his quos ocioſos dixi: alteri. s. priores iam dictoꝝ hoc cupidi arbitrant se posse adipisci. i. obtinere id: ut. s. libere & sine egestate uiuent: si habeant magnas opes: alteri. s. phi: & eoꝝ similes arbitranť se posse adipisci: id si sint cōtenti: & suo. i. sua re: & paruo. i. ea modica: in quo. i. in qua re: snia. i. iudicium: & opinio neutroꝝ. i. neq; cupidoꝝ: neq; otēnentium: est contēnenda. i. aspernanda: oīno. i. naturaliter: sed uita ociosoꝝ. i. in ocio: non aūt cessatione: sed priuatione dūtaxat magratuum & reꝝ pu. diligētium est: &. i. pariter facilior & tutior: & minus grauis: aut molesta aliis. ℣ Aūt pro sed uita sup. eoꝝ qui se accōmodauerunt. i. cōmodos & idoneos fecerunt ad remp, & ad magnas res gerendas est fructuosior generi hominum: & aptior ad claritatem & amplitudinem. ASC. Vita solitaria tuta cōmunis utilis Cōemuitā sine cā fugiētes uituperandi.

PBT. MAR.

¶ QVA propter: ponit illos qbus forsitan ocedit nō capessere rēp. q. s. cū sint excellēti īgenio p̄diti doctrinæ cuiq; cōtemplationiq; se tradūt: aut qui ualitudinarii sunt: ut munera reip. obire nō possint: q̄ aūt taliū hoium officia eē debeāt dicetur. ⁊ Imbecillitate: īfirma ualitudine. ⁊ Quib⁹ aūt. i. illi q nō tradiderūt se doctrinę: aut nō īpediunt mala ualitudine: aut aliq̄ cā grauiore & omittūt curā reip. ab oīb⁹ discedūt hoīs: q est natura ciuilis. Vñ uitupandi sunt: & maxie si ob id p̄ria dānū patiant: & ait Ci. cū dicūt se nō rēp. aut eius onera fugere. Sed impia honores. In hoc laudādi uident: & difficile est illoꝝ ꝓpositū nō laudare & osiliū: sed appet ipsos fugere molestia repulsam in petēdis magistratibus & cætera: q̄ accidere p̄nt: & īfamiā afferre uident. ⁊ Despicer: otēnere. ⁊ Plęriq; maiori ps hoium. ⁊ Admittent magni estiment. ⁊ Dandū uitio: uitupandū comici dicūt uerto uitio: & idē est q̄d uitupo. ⁊ Iudicium: sniam & opionē. ⁊ Labores: q subeūdi sunt: dū ꝓ magistratu qs ambit: & alios prēsat emerēdoꝝ suffragioꝝ cā. ⁊ Et molestias: q̄ subeūdę sunt in ipsa petitione magistratus ipii honoꝝ. ⁊ Offensionū: qm̄ offendunt ambitiōe & prēsatiōe cōpetitoꝝ: offendere in hac signatione est in aliqd īcurrere atq; īcidere. ⁊ Repulsaꝝ: qm̄ nō adipiscunt magistratū quem petebāt affectātes alios ꝓ suffragiis ille fert repulsam q nō adipiscunt magistratū quē petit. ⁊ Sūt. n. ꝓbat id q̄d dixit: & hoc in p̄hos dr: quos oīdit: iō ad rēp. nō accedere: qm̄ sūt aī abiecti: & demissi: & se nō adepturos q̄d petūt arbitrant: nō q̄d otēnāt honores: sed qa timēt repulsam tā q̄ īgnominiā: sūt. n. p̄hi. f. & alii. ⁊ Paꝝ sibi ostat: paꝝ sint ostātes in rebus aduersis & q̄si sibiipsis diffidāt in aduersa fortuna: q̄d est otra fortitudinē & magnitudinē. ⁊ Seuerissime grauissime: & ostāter in dolore: q est otrarius uoluptati. ⁊ Molliores: fracto aio & molli ut sunt fœminę: & hoc appet ipsos nō eē fortes: q seueriss̄ime uoluptatib⁹: & fortiter dolorib⁹ resistūt. Illosq; aio suo putant iferiores. ⁊ Flagrant: nō possint ferre īfamiā: certa timēda est: īfamia ut dixi: & de noīe solliciti eē debem⁹: sed uir fortis & magnus nō timet: īfamiā & iniuriā illatā. Vñ administrātib⁹ rēp. subeūdę sunt offensiōes ꝓ eqtate: ac iustitia fuanda: & ueritas potior & antiquior eē debet quocūq; hoīe: & īfamia ignominiaq; subeūdę sunt cū iniuria iferunt. Nullū. n. est maius theatrū ipsa osciētia: q̄ freti oīa despicere possumus: & debemus. Vt de Fabio Maxio legit q nō ponebat rumores aī salutē: dicebatq; nefas eē succēsere p̄ię etiā nos offenderit Pla. in. ii. de legi. sic ait. Iudices prudentiæ ac fortitudinis oportet eē pticipes. ⁊ Sed his q hnt positis his gb⁹ forte dat uenia: si rēp. nō capessunt: illos nūc affert: q sine aliq̄ cūctatione rēp. gerere debēt duplici rōne ducti: qm̄. s. aliter ciuitas regi nō posset: & resp. si nemo magistratū peteret: & si qs munera publica & curā recusaret. Adde etiā ꝓ magnitudo aī nō pōt declarari: nisi in negociis: nā cū qs res magnas & arduas magno aio: & elato gerit: tūc magnanim⁹ dr: ergo est opus talia obire: si magnanimi hēri uolumus & esse.

Qua pp & his forsitā cōcedēdū sit rēp. nō capessentibus qui excellēti īgenio doctrinæ sese dediderūt, & his q aut ualitudinis ībecillitate aut aliq̄ grauiore cā īpediti a rep. recesserūt: cū ei⁹ administrādæ ptātē aliis laudēq; ocederēt. Quib⁹ át talis nulla sit cā: si despicere se dicát ea q̄ plæriq; admirent īpia & magistratus: his non mó nō laudi: uerūetiā vitio dādū puto: quoꝝ iudicium in eo, qd gloriā otēnát & ꝓ nihilo putét difficile factū est nō ꝓbare. Sed videnť labores & molestias tū offensionū tū repulsaꝝ quasi quādā ignominiā timere & īfamiam. Sunt enim qui in rebus contrariis paꝝ sibi constent uoluptatem seueriss̄ime contemnant in dolore sint molliores gloriam negligant: frangātur infamia. Atq; ea quidem non satis constāter. Sed his qui habēt

Fabio maxio Plato

Magnitudo aī declaratur ī negociis

FRAN MAT.

Plato Pauli Æmilii adopti, uus fuit Scipio minor

¶ QVA pp &c̄. Q m̄ minus grauē & molestā eē uolūt ociosoꝝ uitā: iō de p̄his subiūgit: & illis ocedēdū fortasse dic̄ cū excellēti īgenio sint: ut doctrinę totos se dedāt: & rēp. nō capessant: q̄d multi fecerūt: ut Pla. Rō uero est: qa ꝓdesse pluribus p̄nt aliq̄d excogitādo & scribēdo: q̄d & p̄ntib⁹ & posteris utilitati futuꝝ sit. Forsitā uero addidit ei⁹ q̄d supius cōtra Platonē & p̄hos dixit minime īmemor. ⁊ Et iis: addit alios: qb⁹ ocedēdū est rēp. nō capessere. ⁊ Valitudīs ībecillitate: ut Scipio supioris Africāi fili⁹ quē ualitudinariū sed doctissimū legimus fuisse: is est q Pauli Æmi. filiū adoptauit a quo Carthago & Numātia delete sūt. ⁊ Aliq̄ gra. cā: pp seip̄m certe hoc dic̄ Ci. q cū occupatā a Cęsare uideret rēpu. Satius duxit eā relinq̄re: & totū ocio se dedere: q̄ in illa uersari: q̄d si fecisset: & sibi nocuisset: & ꝓdesse illi minime potuisset: hoc ipse Ci. scri. in epīs. ⁊ Quib⁹ aūt. Si q īqt sūt qbus nulla cā est: qn rēp. capessant: si eā nō attīgūt: nō mō nō laudādi sunt sed ēt reprēhendēdi. ⁊ Talis cā īgenii ībecillitatis. Valitudīs. ⁊ Quoꝝ iu. &c̄. q̄ īqt gloriā otēnāt: & impio atq; cętera oia nihilo hr̄e q̄ cęteri appetūt. Sed uident res hmōi ppea nō appetere q̄ labores & molestias metuūt. In quo magnanimi nō sunt hñdi. Magnanimus. n. nihil timet: q̄d neq; ab īprobitate neq; ab ipso ꝓuenit. Q d̄ si magistratū ppīo petat nō recte iudicāte sed temere: & repulsam patiat. Q m̄ id nō sua īprobitate: sed ppīi accidere itellīgit: pati æquo aio debet q̄d si asseqūt: nō debet lętitia efferri. Cato senior repulsis tanq̄ honorib⁹ gaudebat: ut legimus: ergo accusandi sūt multi q timore laboris: & molestiaꝝ ociose dedūt & rēp. nō attīgūt. ⁊ Offensionū: erroꝝ ut si delecti exercit⁹ duces uictores non reuertant: offendere. n. peccare est trāslatiōe ab eo sūpta: q iter ambulādū ad lapidē pedē offendit. ⁊ Repulsaꝝ. Si madixerūt ueteres: & iure osulti de ignominiosa scribūt missione. ⁊ Sūt enī &c̄. paꝝ sibi osentiāt: ut cū res hūanas despiciāt ⁊ In do. sint moliores: q̄d est otra fortitudinē: q̄ circa difficilia osistit: difficili⁹ aūt est dolorē æquo aio pati: q̄ a uoluptate abstinere: & minus fortes hñtur: q uoluptatē respuūt: q̄ q dolorē pferūt. ⁊ Sed ab his qui &c̄. Nō osonare sibiipsi Ci. ut dic̄. Sz minie dissentit: aliq̄d est magistrat⁹ adipisci: aliq̄d īpia expetē. Nā q adipiscit: deo adipiscit qa meret: nō āt cupit. Qui uero expetit sæpe malis artib⁹ nitit. Nō sūt. n. expetēdi honores: sz si deferūt nō sūt otēnēdi: p̄pti si i illis ostituti hūanę societati utile eē possum⁹. Nō min⁹ āt peccat q opam suā reip. negat: cū ꝓdesse possit q̄ q īpia & magistrat⁹ nimiū affectat.

ASC. Qui magistratu digni,

¶ QVA pp ocedēdū. i. ignoscēdū: aut pmittēdū sit forsitan &. i. pariter his nō capessentib⁹. i. nō acceptātibus rēp. i. administratione reip. i. q existētes excellēti īgenio dederūt sese doctrinę id applicuerūt se ad docēdū: &. i. pariter his q īpediti aut ībecillitate ualitudinis. i. qa ualitudinarii sunt: aut aliq̄ cā grauiore. i. maioris pēsi: ac mometi recesserūt a rep. i. ab eis administratiōe: cū ocederēt. i. ultro pmitterēt aliis ptātē & laudē eius. s. reip. administrandæ. ⁊ Aūt ꝓ sed: ego puto his qbus nulla talis cā sit: si ipsi sup. dicāt se despicere ea q̄ plęriq; admirent. s. impia & magistratus: nō mō nō dandū sup. eē laudi: uerūetiā uitio quoꝝ iudiciū nō approbare in eo q ꝓ otēnāt: & putēt. i. reputēt ꝓ nihilo: gloriā & difficile factu. i. ut fiat: sed sup. tales uident timere labores ut molestias: tū. i. ꝑ offensionū dū gererēt: tū. i. pariter repulsaꝝ dū peterēt

quasi

quasi quãdã ignominiam & infamiã. ℣ Enim p qa sunt sup. hoies q cõstent. i. cõstãtes: & uniformes sibi sint paꝛ in cõtrariis. i. aduersis ferẽdis: & q cõtẽnant seuerissime uoluptatẽ: ut sint meliores. i. ipatiẽtior es: & uincibiliores q̃ deceat in dolore: & q negligãt gloriã: & sup. frangant infamiã. i. q fortiter cõtẽnũt delitias carnis: & strepitũ fortunæ: sed pñt pati modicũ dolorẽ: aut modicã cõtumeliã æq̃nimiter: q̃les hodie cõspiciũt plꝰes totos dies oꝰonib⁹ ĩ tẽplis ĩpartiẽtes: & cũ rediert p modica offẽsiõe ĩ familiares debacãtes: & feꝛ isaniẽtes. ℣ Atq; q. i. certe faciũt sup. ea q̃ dcã sũt nõ satis ꝺstãter.

a natura adiumẽta reꝛ gerẽdaꝛ abiecta oĩ cũctatione adipiscẽdi magꝛatus sũt: & geꝛẽda resp. est. Nec. n. aliter aut regi ciuitas: aut declarari aĩ magnitudo potest. Capessentib⁹ aũt rẽp. nihilominus quã phis. haud scio an magis ẽt & magnificẽtia & despiciẽtia adhibenda sit reꝛ hũanaꝛ: quã sæpe dico & trãquillitas animi atq; securitas. Siqdẽ nec anxii futuri sunt: & cum grauitate cõstãtiaq; uicturi: quæ eo faciliora sunt philosphis quominus patent multa ĩ eoꝛ uita quæ fortuna feriat:

CADIVmẽtũ naturæ: q ualẽt ĩgenio: prudẽtia: uiribus corporis. ℣ Abiecta cunctatione sine aliqua mora. ℣ Geꝛẽda: administrãda. ℣ Neq; aliter: nisi laborib⁹ & industria eoꝛ q cũ hẽant adiumẽta naturæ: hoc p̃stare pñt. Et Pla. ĩ libris de rep. uult philosophos suos accedere ad rẽp. ne prauĩ ĩperent: & ut ipsi ĩ laude uersenꝛ. Bñ ĩgt lib. y. Erit reip. si ciuis potẽtia cũ phia cõgruerit. Idẽ ait li. yii. Ineruditi ueritatisq; inexpti nequaq̃ ciuitatis curã sufficienter habituri sunt. Sapiẽtes igt rẽp. capessere debẽt pro utilitate cõi: qm̃ laudabilior ẽ eoꝛ uita: q ĩ negociis publicis uersanꝛ q̃ ociosorum. ℣ Aut declarari magnitudo animi: quoniam magistris uirum ostendit & declarat: ut Bias dixit: & tũc cognoscitur magnanim⁹ quẽ phi ĩ suis umbraculis istituũt de magnanimitate p̃cepta tradẽtes: cũ circa magna uersaꝛ: ut decet: & non flectiꝛ aliq̃ cupiditate: aut ambitione: sed oĩa sua officia ad iustitiã dirigit. Vñ dicebat Cyrus: ut est apud Xenophõtẽ. Op⁹ est maximũ pulchre ĩpare & principẽ decere subditis anteire: nõ dolo & ocio: sed puidẽtia & idustria: & principẽ decere nõ se bonũ p̃stare dũtaxat: uerũetiã p subditis dilig̃tiã agere ut q̃ optimi futuri sint. Et in octauo dicit Bonus princeps est hoibus lex uidens: qm̃ satis est q & moderet & uideat puniatq; delinquẽtẽ. & Dioclitia impator: ut author est Vopiscus: dixit. Nihil est difficilius q̃ bñ ĩpare Phius i. y. ethices sic ait. Optim⁹ est nõ q ad seip̃m: sed q ad aliũ utiꝛ ipa uirtute: hoc. n. ẽ opus difficile. ℣ Nõ po. de. oñdit & ponit ĩ exercitationẽ. qm̃ laus uirtutis ĩ actiõe cõsistit. Vñ debem⁹ p̃cipere de uirtute: & ipsam exercere ut meli⁹ declaraꝛ. ℣ Capessentib⁹ ãt rẽp. Nũc p̃cipit qd faceꝛ debeãt hi q capessunt rẽp. oĩa. s. hũana despicere nõ min⁹ q̃ ipsi phi: q bona externa nihil curãt: licet difficile sit hoiem uacare affectib⁹ q in honoꝛ petitione uersaꝛ. sed quo difficilius. hoc erit p̃clarius: qm̃ uirtus: ut dcm̃ est: circa difficile uersaꝛ: & oĩa bona difficilia sunt: ut igt Plato igt q in re difficili uirtutẽ amplectiꝛ laudabilior est eo q ĩ facili: ut est phus q ĩ ocio degens uacat affectibus: cũ nullis inimicitiis sollicitetꝛ: nec lædaꝛ iniuria. Ergo q rẽp. gerit: si ẽt his uacat: laudabilior est phio: qm̃ expositꝰ est inimicitiis & iniuriis p ipsa iustitia: quã tueꝛ & ministrat. Magꝛatꝰ. n. custos iusti eẽ debet. & rẽ cõem p dignitate distribuere: ac ea q̃ sunt ĩ hoium cõmerciis ad æqtatẽ redigere ne discordiæ orianꝛ: & seditiones hẽant ẽt oportet æqtatẽ & bonitatẽ q̃ aliq̃n legẽ emẽdat peccãtẽ ob hoc: qa est gñalis. sũma qppe uis sũma ẽ iniuria. ℣ Capessentib⁹ ãt rẽp. accedẽtib⁹ ad curã reip. ℣ Nihilominus: q̃ phis: nulla re min⁹: qm̃ magis idigẽt magnitudine ai: q rẽp. gerũt: q̃ phi: q ĩ ocio uersanꝛ. ℣ Rerũ hu. q accidere pñt ĩ uita. Vñ dicit Plato ĩ lib. ulti. de rep. Monet lex id optimũ fortẽ q̃ maxie in aduersis getẽ agere: & nequaq̃ excãdescere: cũ nihil hmõi bonũ aut malũ clare cẽseri q̃at. Et Sene. dicit calamitas est uirtutis occasio. ℣ Quam: despiciẽtiã. ℣ Sæpe dico: repeto & iculculo: qm̃ de ipa dcm̃ est supra nõ. n. põt qs eẽ magnanim⁹: nisi res hũanas contẽnat. i. oĩa q̃ hoĩ accidere possunt in utrãq; partẽ. ℣ Trãqllitas aĩ atq; securitas: sedatio pturbationũ. ℣ Siqdẽ: affert rõnẽ q̃re capessentib⁹ rẽp. hũanæ res despiciẽdæ sũt. ℣ Nec an. fu. sũt: angor est ægritudo p̃mens: & dꝛ anxi⁹ plen⁹ angustia. ℣ Cum grauitate cõstantiaq; uicturi: quæ decet uirũ qui nunq̃ mentiꝛ & in uirtute pseuerat: est grauitas comes cõstantiæ: & q anxius est & sollicit⁹: nõ põt esse grauis & cõstans. ℣ Quæ trãquillitas aĩ & securitas: & uita sine angoribꝰ despiciẽtia reꝛ & grauitas atq; cõstãtia. Eo tãto facilius est phis seruare grauitatẽ & uacare affectib⁹: quãto minus est in ipsis qd̃ sit in manu fortunæ. ℣ Quominus multa. i. pauciora quã in uita eoꝛ q rẽp. administrãt. ℣ Patẽt multa in eoꝛ uita q̃ fortuna feriat: sunt obnoxia & expsita tælis fortunæ: qm̃ nõ uersanꝛ in his q̃ sunt in manu fortunæ: ut sunt magꝛatus: iperia: phi. n. colunt aĩum: quẽ fortuna ferire nõ põt aut uincere mõ sit bene ĩstitutus & uere magnus. Vnde uir bonus & sapiens fortunæ minaci & temerariæ mediũ unguem ostẽdit: & illã elato aĩo spernit: a qua qui pẽdet: in magnis uiris habẽdus nõ est. Vnde dicit Seneca. Neminem aduersa fortuna cõminuit: nisi quẽ secũda decepit: & fortuna illis grauis: quibus est repentina facile eã sustinere põt: & semp expectat: & nulla re maior inuidia fortunæ fit quã æquo animo.

CANAtura: q ĩgenio ualẽt & bona ualitudine corpis sunt. ℣ Nec aliter. n. &c. nisi boni uiri magꝛat⁹ suscipiãt regi ciuitas nõ p̃t: neq; fortitudo & magnanimitas declarari: q̃ ĩ magꝛatib⁹: & imperii p̃cipue elucet: ex quo ẽm Arist. ciuili sciæ honoratissimæ facultates subiiciunꝛ: ut res militaris: æconomica rhetorica & ipsius finis aliaꝛ fines cõtinet: estq; sũmum hũanũ bonũ. ℣ Capessentibus aũt rẽp. Quid custodire debeãt. q rẽp. capessunt: nũc p̃cipit: & nõ min⁹ q̃ phos ipsos res hũanas despicere debere oñdit. Carẽdũ aũt oĩ anxietate: & cũ grauitate cõstãtiaq; uiuẽdũ. Qui. n. alicui subiacent pturbationi: agere aliqd grauiter & cõstãter nõ p̃t: ut supra dcm̃ est. Monastica ãt uita cũ politica cõparare uideꝛ facili⁹ esse dicens monasticis res hũanas cõtẽnere q̃ politicis. Quomin⁹. n. multa possidẽt eo min⁹ reꝛ hũanaꝛ uarietatẽ monastici timent. Quomin⁹ egent eo min⁹ sunt solliciti. Cõtra: q ĩ rep. uersaꝛ necesse est: ut honores adipiscaꝛ: & multa possideat: ẽt si magnope nõ appetat: cui hæc adsunt: is timeat fortunæ istabilitatẽ necesse est multa adeat picula: multosq; labores substineat: Quoꝛ nihil phis & ĩ solitudĩe uiuẽtib⁹ cõtingeꝛ põt. ℣ Haud scio an magis. q. d. multo magis adhibẽda est. ℣ Magnificẽtia: in cõtẽnendo nõ aũt cõcupiscẽdo. ℣ Despiciẽtia. Vt diuitias & opes amittere nõ timeat: & ita metu careat: magꝛatus nõ cõcupiscat: delatos nõ recuset: si meretur sed magno aĩo & itegre gerat: nec gaudeat q⁹ adeptus: nec si passus repulsam fuerit: cõmoueaꝛ. ℣ Anxii: spe metu dolore: gaudio solliciti. ℣ Cũ grauitate: Sõnis pturbatio obfuerit. Quæ oĩa &c. cõtẽnere res hũanas: nõ sperare nõ metuere. ℣ Quæ fortuna feriat: cui i bona aĩ nullũ arbitriũ est. Et Bias ille: unus ex septẽ: oĩa inqt mea mecũ porto. Et Stilbon megerẽsis bellũ: nulla ex uirtute spolia trahat. Sed ut Seneca inqt Feriũt celsos fulmina mõtes. Idẽ ait excelsis multo facili⁹ casus nocet: & Lucanus: ad alta leuatis est ruere inferius.

CSED magꝛatus sunt adipiscendi: & respu. est geꝛẽda oĩ cũctatione. i. mora & dubitatione abiecta his. i. ab his q habent a natura adiumenta reꝛ gerendaꝛ. s. uirtutes quas cardinales uocant. ℣ Enim pro quia nec ciuitas potest aliter regi q̃. s. si petant magistratus qui idonei sunt nec magnitudo aĩ põt aliter declarari. ℣ Aũt p sed: & magnificẽtia & despiciẽtia reꝛ humanaꝛ & trãquillitas aĩ atq; securitas: quam sæpe dico sit adhibenda capessentibus. i. adire cupientibus rem. nihil. i. i nullo minus: q̃ adhibenda sit phis. i. phari uolentibus: & haud. i. non scio: an etiam magis sit sup. adhibẽda

PET. MAR.

Vita eorũ ẽ laudabilior q in negociis pub. uersanꝛ Cyrus Aristo.

Plato ꝺ repub.

Plato Seneca

Neminẽ fortũa omi nuit nisi quĩ secũda decepit Iuuenalis

FRAN MAT. Qui ualet ĩgenio a nãt sunt bõa ualitudio corpis Necesse ẽ cũ q in repub. uersaꝛ honores hñe

ASC.

remp. capessentibus q̃ phis. ℣ Siquidem. i. quia certe qui sup. remp. gerant futuri sunt nec anxii: siquid offensionis occurrat: & uicturi sunt. ℣ Cum grauitate & constantia q̃. i. cuiusmodi ornamenta sunt eo. i. tanto faciliora phis. quo. i. quãto minus multa. i. pauciora negocia patent in uita eorum quæ fortuna feriat. i. ferire: hoc est percutere possit.

PET. MAR. ¶TAM grauiter cadere nõ põt: qm̃ ipsis phis oia sunt p̃meditata: qppe multum pdest prouisio aioꝝ & p̃parationad minuẽdũ dolorẽ: hæc est illa p̃stans & diuina sapiẽtia inqt in Tusculanis disputationib⁹: & p̃cepta penitus & pertracta-

Xantippes socratis uxoris dictum Seneca

tas res hr̃e hũanas: nihil admirari cũ acciderit: nihil añq̃ euenerit nõ uenire posse arbitrari. Vñ Xantippe uxor Socratis sp se uidisse illũ dicebat eodẽ uultu exeũtẽ domo & reũtẽtẽ: aius. n. erat sedat⁹ & trãquillus qui a uolũtate fingit. Adde etiã q̃ ipsi phi nõ curant bona fortunæ: q̃ illa cum uult eripe põt. Illi aũt qui remp. gerunt possunt deiici notãtiq̃ infamia & grauiter cadere: cũ in edito loco positi sint: & obnoxii fortunæ: q̃ mutabilis ẽ & temeraria. Seneca dicit. Quæ multo ante puisa sunt languidius incurrunt. Aufert uim p̃ntibus malis q̃ futura prospexit. Vñ post suũ casum Ouidi⁹ dixit. Tu quoq̃ formida nimiũ sublimia semp: ppositiq̃ precorq̃ contrahe uela tui. Viue sine inuidia: mollesq̃ inglorius annos. Exige amicitias: & tibi iunge pares. ℣ Quocirca. cõcludit p ea q̃ dicta sunt maiores motus aioꝝ concitari in illis q̃ gerunt rẽp. Propterea q̃ singulis diebus accidunt: q̃bus aius mouet: & maiora sp efficere tentat. Vñ opus est adhibere aĩ magnitudinẽ: ut maiora semp cum decoro efficiant: & uacuitatem ab angoribus q̃bus debet uacare magnanimus. ℣ Quocirca: igit cũ in rebus difficilioribus uersant hi qui gerunt rẽp. magis angunt q̃ phi q̃ uitã ociosam degunt. ℣ Nõ sine cã: iure ac merito: qm̃ timent casum & tæla fortunæ. q̃ illa in summa quæq̃ torq̃re gaudet ut infima summis: summa infimis mutent. ℣ Maiores motus: maiores perturbationes cũ eo loci sint unde

Tyrannoꝝ uita nihil est miserius

fortuna uolente grauiter cadere possint. Vnde reges cæteriq̃ principes uere semp sollicit sunt: & tyrãnoꝝ uita nihil est miserius: oĩa. n. timẽt cũ ipsi ab oĩbus timeant & motus maiora efficiẽdi: qm̃ gubernãtibus rẽp. in cõe laborãdũ est: & curãdũ ut magna q̃dã efficiant q̃d nõ cogitãt ociosi q̃ in magnis negociis nõ uersant: maioris. n. curas hñt q̃ negocijs publicis & munerib⁹ fungent q̃ ociosi. Illi. n. tendũt ad maiora & ardua: ociosi aũt talia nõ curãt. Et iõ nõ angunt. ℣ Quietis. ociosis: & his q̃ ad rẽp. nõ accedũt. ℣ Quo magis: tãto magis inqt magnitudo aĩ adhibẽda est in his aioꝝ motibus & curis rẽp. administrãtiũ: ut grauitas retineat: & cõstantia ne anxii uideamur & incõstãtes: uñ magis debet eẽ magnanimus & grauis ille q̃ rẽp. gerit q̃ phs ociosus qm̃ in morib⁹ difficultatibus uersat: & maiorib⁹ stimulis pturbationũ angit: & iõ

Opus ẽ animũ esse cõstãtem.

difficile est ipm non pturbari aĩo: cũ tælis fortunæ sit expositus: ut mens uix possit esse sine timore: & maiora ẽt molit in dies: uñ opus est aĩum esse cõstãtẽ. ℣ Ab angoribus: ai pturbationibus. ℣ Ad rẽ gerẽdã q̃ accedit: p̃cipit nũc qd illi agẽdũ sit: q̃ ad rẽp. accedere uult: ut. s. cõsideret si idoneus est ad munera publica obeũda. ℣ In oĩb⁹. n. q̃ agim⁹ no solũ qd honestũ sit: sed ẽt qd ipsi p̃stare possum⁹: q̃rendũ est & cõsiderãdũ ne forte aliqd aggrediamur qd̃ efficere nequeamus: q̃q̃ igit uires meriti debet suas & nãm: idq̃ auspicari qd̃ obire posse uidebit cũ decoro: aliter nihil laude dignũ faciet: q̃ uis in re honesta uersẽt: honestũ est capessere rẽp. sed si qs ad illã gerendã ineptus est abstinere debet. Ideo Solon dice-

Tũc rege cum pus diceris regi.

bat. Tunc rege cũ prius didiceris regi. Illi. n. qui regere nesciunt seipsos & alios detrahunt hinc laudẽ & decoꝝ non seruant: ad qd̃ pauci accedunt inqt Plato li. v. de rep. & illud q̃ cognoscant rari sunt. Idẽ in. vi. de legibus sic ait. Existimare de oĩb⁹ hoĩb⁹ id q̃q̃ debet: q̃ qui nunq̃ seruiuit is laude dignus esse priceps nunq̃ poterit. Ideo gloriari quemq̃ oportet magis q̃ bene seruierit q̃ q̃ bene fuerit dominatus primũ qdẽ legibus: quibus qui seruit deo seruit: deinde seniorib⁹ qui honeste uixerunt. ℣ Illa res: quã agere uult. ℣ Honesta: cõiũcta uirtuti. i. nõ solũ cõsideret honestũ eẽ gerere remp. sed ẽt si ipse ad tale munus obeundũ aptus est. ℣ Facultatẽ: potẽtiã & possibilitatẽ afficiẽdi: rẽ ipsam honestã: & iõ id q̃q̃ agere debet: ad qd̃ aptus est: & põt cũ decoro tractare. est. n. magnæ molis opus alios regere & gubernare ut decet. ℣ In quo ipso. in hac ipsa cõsideratione & accessu ad rẽp. ℣ Cõsiderãdũ: prudẽter iudicãdũ. Q m̃ prudẽtia est q̃ statuit oẽs mediocritates. ℣ Aut temere: nullo adhibito iudicio desperet se posse pficere id qd̃ incœpit pp ignauiã q̃ fortitudini opponit: pp quã cædere qs nõ debet: aut deserere fidẽ metu piculi: uñ pparãdus est aĩus: exercẽda mens & formanda ad cõstantiã: ut nullis molestiis frangat: gloriæ quoq̃ inquit Ambrosius: caueat appetentiã: q̃ frequẽter nocuit imoderate expetita: semp aũt usurpata. ℣ Propter ignauiã: quia sit ignauus. Nauus dr̃ strẽnuus: inde operã nauare est strẽnue facere: inde ignauũ dicimus desidẽ & sine igne aĩ. ℣ Aut nimis cõfidat: ne nimis audeat: & sic mediũ tenẽdũ est i rebus agẽdis: ut forte esse possimus. In medio. n. cõsistit uirtus: & iã dictũ est fortitudinẽ mediocritatẽ esse inter ignauiam siue metũ & audaciã. ℣ Cupiditatẽ alicuius rei quã sibi agẽdam ppposuit: aut aliquã aliam rem cõsequẽdam. ℣ In oĩbus negociis: obeundis. s. & in oĩbus reb⁹ agẽdis in bello: q̃ ptinent ad uirũ fortẽ atq̃ magnanimũ: & in gubernatione reip. in q̃ multa negocia cũ decoro obeunda sunt. ℣ Aggrediare: icipias. ℣ Diligẽs p̃paratio: diligẽter oĩa necessaria p̃parãda fũt: ut id qd̃ aggredimur: pficere possimus. ℣ Præparatio: est apparat⁹ rerũ necessariarũ: appatus ptinet ad sumptũ & magnificẽtiã: & iõ dixit supra: delectant etiã magnifici apparatus: unde uitupant illi q̃ res magnas & arduas sine aliqua p̃paratione aggrediunt: & turpiter postea desistunt relinquẽtes locũ pœnitẽtiæ: quo genere hoĩum nihil est imprudẽti⁹.

FRANMAT. ¶MVLtis rebus egent: paucis. n. sunt cõtẽti: modico uestitu: modica: & plærũq̃ ulli supellectile: nullos. n. hospites: nullos clientes hñt. Vnius seruuli aut ancillæ ministerio sunt cõtẽti. ℣ Quocirca: cũ minus multa q̃ti hẽant q̃ qui in rep. uersant & minus multis egeãt. Efficit ut aĩ illoꝝ min⁹ moueant: minusq̃ multa efficiant. Qui. n. oĩa cõtemnũt: nihil sperant aut metuũt: nihil ẽt molĩunt. Raro igit accidit ut pturbent: q uero rẽp gerũt: multis quotidie causis: aliq̃ pturbatione cõcitant: ex quo operã dare illos oportet ut & magnanimi sint: in rerũ humanarũ despicientia: & pturbationib⁹ repugnent: q̃ b⁹ qui subiacẽt: gerere aliqd cũ dignitate nõ p̃nt. ℣ Ad rẽ gerẽdã &c̃. Quo pacto fortis & magnanim⁹ in rep. admistrãda gerere se debeat nũc ondit: & nõ solũ rem gerẽdã p̃sq̃ ad illã accedat. Sed etiã qd ipe efficere possit cõsiderare admonet. In quo qd ppriũ magnanimi sit p̃scribit: ut res magnas suscipiat: nõ tñ maiores q̃ efficer possit: qm̃ temerari⁹ eẽt: & cũ efficere qdẽ possit: & uires sufficiãt: nõ tñ ignauia efficere posse despet: nec timeat qd̃ timẽdũ nõ ẽ: ne pusillanimus hẽat. Tm̃ itaq̃ sentire de se magnanim⁹ debet circa res gerẽdas: q̃tũ p̃stare possit ne aut deficiẽdo: aut excedẽdo peccet.

℣ Quoniam

¶ Q m̃ illa res honesta sit. Q m̃ nō sufficit hoc solū cōsiderare ut honesta sit: ut ad cōem utilitatē spectet. Siue res urbana sit siue bellica: i his. n. magnanimi p̄cipue uersañ: uel ut bñ rēp. gubernēt: uel ut bello iniurias ꝓpulsent: & cōmoda p̄stæ augeāt. ¶ Habeat efficiēdi &c̄. ne audeat plus q̄ possit: aut minus q̄ possit. ¶ Propter ignauiā: ut timeat q̄ timēda nō sūt. ¶ Propter cu. & audeat q̄ audere nō debeat. Pōpeius uict⁹ in pharsalia temere despauit: poterat. n. bellū mari repare: cū eius classis itacta esset: & Cæsaris classe īstructior & numerosior. C. flaminius icōsulte & temere cū Hānibale ad lacū trasimenū cōflixit. M. quoq; Varronis cupiditate pugnādi apud cānas ingēs illa clades accepta est. ¶ In oi. &c̄. Cōsilio pus rē spectādā dic̄ ne temere aggrediamur. Salu. quoq; ait añq̄ facias ꝺsulto & ubi ꝺsulueris nāæ fcō op⁹ ē. Æsop⁹ phrygi⁹ fabulator sic ait τον φρονιμον δει προτερον ταλεπι σκοπειν τα πραγματα ειθουτως αι τοις σχεσι.

Caius flamini us cū hānibale temere pugnauit.

ASC.

¶ Quo. i. ex quo egent minus multis rebus: & qa nō possunt tam grauiter cadere si qd aduersi eueniat. ¶ Quocirca. i. quapropter maiores motus animoꝝ cōcitantur nō sine cā gerentibus rēp. & maiora sunt efficienda gerentibus rēp. q̄ quietis. i. in ocio degentibus: quo. i. pro quo uel p quāto magnitudo ai & uacuitas. i. euacuatio ab angoribus. i. anxietatibus est magis adhibenda his. s. rempub. gerentibus q̄ quietis. ¶ Aūt pro sed: is supple quia accedit ad rem gerendam caueat ne cōsideret mō. i. solūmō: id. s. q̄. i. quātū. ¶ Honesta sit illa res. s. admīstratio reip. sed ēt cōsideret sup. ut hēat facultatē faciēdi. i. recte gerēdi. In quo. i. i q̄ re cōsiderādū ē ipi sup. gerere uolēti: ne aut despet temere. i. sine ltia rōe. s. pp ignauiā. i. ītertiā suā aut ne ꝺfidat nimis pp cupiditatē sup. gubernādi. q̄ excecat⁹ nō uideat q̄ iept⁹ sit. Aūt p sed diligēs ꝑpatio ē adhibēda sup. tibi ī oīb⁹ negocijs. i. reb⁹ admīstrādis: priusq̄ aggrediare. i. aggrediaris sup. eaꝝ admīstrationē.

PET. MAR.

¶ Disputatio qua ostēdit res urbanas maiores eē bellicis: & togatoꝝ cōsilia impatoris laudi præponit.

Sed cū plærīq; arbitrēt res bellicas maiores eē q̄ urbanas minuēda ē hæc opīo. Multi. n. bella sæpe quæsiuerūt pp glīæ cupiditatē at q; ī magnis aīs īgeniisq; id plærūq; ꝺtigit eoq; magis si sunt ad rē militarē apti & cupidi belloꝝ gerendoꝝ.

Sed cū plærīq; ītegredīt Cice. a p̄ceptis tradēdis de ipa fortitudīe & magnanimitate: & res urbanas & cōsilia eoꝝ q rēp. togati gubernant bellicæ laudi & gloriæ contra multoꝝ opionē p̄ponit: hæ quippe duæ facultates gubernatio ciuilis: & rei militaris p̄stātia de ꝓncipatu ītersē certāt: & adhuc sub iudīce līs ē. Ci. tñ nōnullis rōnib⁹: & exemplis conañ oñdere domestīcā disciplīnā: & cōsilia urbana bellicis p̄ferēda eē: & i hoc Ci. cām agit suā. q̄m ipse togatus rēp. e sceleratoꝝ manib⁹ eripuit: asseruitq; Iō. Q. Catullus princeps senatorii ordinis: & author publici cōsilii frequētissimo senatu Ci. p̄em p̄stæ appellauit: cui ēt togato p̄mū supplicatio cōtigit post urbem cōditā: ut ipse gloriañ in tertia actiōe in Verrē: hæc cōfo dī positio q̄ cōsideram⁹ de aliq̄ re ꝓposita: constat locis ad laudē ꝓtinētib⁹ & uitupationē: respicitq; hos siue honestū utile: iustū ac legitimū: talis est eiusdē Ci. positio ī rhetoricis: boni ne plus an mali attulerit hoībus & ciuitatib⁹ eloquētia. Theses īngt Fab. q̄ sumunt & rerū cōparatione: ut rusticana uita an urbana potior: iurispīti an militaris iuris laus maior: miræ sunt ad excitationē dicendi speciosæ atq; uberes: q̄ uel ad suadēdi offīm: uel ēt ad iudicioꝝ disceptationē iuuant plurimū: hæc thesis in cā Murenæ a Tullio tractañ uberrime.

Gubernatio reip. & exercitꝰ inter se certant. Ci. rēp. præfert

¶ Plærīq; : maior pars hoīum: hæc oīa eo spectāt: ut Ci. glorieť sibi togato arma cessisse: & rēp. cōsiliis suis a nefaria cōiuratiōe liberasse: qđ hoc carmine testatus est. O fortunatā natā me cōsule romā. ¶ Res bellicas: ea q̄ fiunt in bello magis eē laudāda: q̄ gesta urbana & senatoria. ¶ Minuēda: cōfutanda: ꝓbandum īngt est aliter esse: ac plærīq; putant. ¶ Multi. n. rō quare hæc opinio minuēda est: q̄m īngt multi bella q̄runt: nō pp rē ipsam & honestatē: sed pp gloriā uñ si talib⁹ non eēt gloria ꝓposita: nullo mō pugnarent: oñendū est igīt ipsos posse in toga maiorē laudē cōsequi q̄ in castris. ¶ Gloriæ: bellicæ si qua ducunt esse maximā: & maxime q̄runt hanc gloriā fortes & magnanimi & sic opportunitatē nacti p̄stæ iniuriā faciūt: ut Cæsar fecit unde Ci. uult hāc gloriā diminuere: ut alii quærāt potius gloriā urbanā: q̄ bellicā: ne patria detrimēto afficiat: a cupidis bellicæ gloriæ q đ sub Cæsare passa est qui in arma furens patriā occupauit: omissis causis forē sibus senatoriisq; muneribus q̄ orator ac splendīde potuisset obire: erat. n. litteratissimus: & post Ci. facile secundus: aut forte Ci. par: si turbaꝝ clangor strepitusq; armoꝝ: a causis agēdis in eum nō auertissent. ¶ Id q̄rere bella pp gloriæ cupiditatē. ¶ Plærūq; cōtingit: accidit sæpius & euenit in aīs magnis p̄clarisq; ingeniis. Vñ in bello sunt ferociores. ¶ Eoq; magis id euenit: tanto magis id euenit illis qui magno aīo prædīti sunt & ingenio. ¶ Apti: præstantes robore corporis & membroꝝ optima ualitudīne. ¶ Cupidi: suapte natura. ¶ Bellorum. i. si eoꝝ natura ad id inclinatur.

An pl⁹ boni q̄ mali afferat eloquētia ī rhetoricis

Sed cū plæ. &c̄. qm̃ ī oīb⁹ negociis diligētē dixerat adhībēdā p̄parationē & res urbanæ consilio p̄cipuæ gubernañ merito nūc res bellicas urbanis nō esse anteponēdas dicit & potius postponēdas: qđ rōnibus probat eoꝝ q cōtra sentiunt argumēta cōfutans: utīt ā locō a cōparatione: quo uti solemus quotiēs dubitañ: de duobus utrū potius aut de pluribus utrū potissimū. Est autē cōparatio maioꝝ: minoꝝ pariū. In quibus hæc spectanť: numerus: spēs: uis: q̄dā ēt ad res aīs affectio: & nūero qdē plura bona pauciorib⁹ añponunť pauciora mala malis p̄lib⁹? Diuturniora bōa breuiorib⁹ lōge & late puagata angustiis: ex qb⁹ plura bōa ꝓpagañ q̄q; p̄les imitenť & faciāt. Spē q̄ pp se expetunť his añponunť q̄ expetunť pp aliud: & ínata atq; īsita assūptis atq; aduētitiis. Integra cōtamīatis: iocūda min⁹ iocūdis: hōesta utilib⁹ ꝓdiuia laborīosis. Necessaria nō necessariis ꝓpria alienis: mira uulgarib⁹ desiderabilia his qb⁹ facile carere possīs. pfecta īchoatis. tota ptib⁹ rōne utētia rōnis ex ptib⁹ uolūtaria necessariis aiata iaiatis nālia nō nālib⁹: artificiosa nō artificiosis uis ī cōparatiōe sic cōsiderať. Cā afficiēs grauior q̄ nō efficiēs: q̄ seip si cōtēta sūt meliora q̄q; aliis egēt: q̄ ī nťa q̄ q̄ in aliоꝝ ptāte sunt stabilia īcertis. q̄ eripi nō pūt his q̄ eripi pūt. Affectiōe ad res aliq̄s cōparatio sic fit: ꝓncipū cōmoda maiora sunt q̄ reliquo. Itē iucūdiora q̄q; ab plurib⁹ ꝓbata: & ab optimo quoq; laudata: pia q̄ sūt neq; elatione hēatq; neq; sūmissionē: ut si cōsilio iuuare ciues & auxilio eq̄ ī laude ponēdū ē pari ī gl'ia eē dēnt & ii q cōsulūt & ii q defendūt. hæc Ci. ipe ī rhetoricis: Ex qb⁹ facile erit ītelligere uñ argumēta sumanť & eoꝝ q bellicas res anteponūt & Ci. q cōtra disputat.

FRANMAT. Arma Toga Res bellicæ Res urbanę

¶ Primū in. maior ps hoīum ad militiā īclinat: q̄ ad reip. admīstrationē: id ā cōtingit q; res bellicas maiores eē urbanis arbitranť: iure optimo itaq; hanc minuit opinionē: ne respu. deseranť: dum plærīq; cupiditate gloriæ incensi bella quærunt. ¶ Propter glo. cu. in quo ab officio discedunt: nam pro cōmuni tantum utilitate: & recta causa suscipienda sunt bella. ¶ Cupidi. b. sicut multi fuere ut Marius: Sylla: Cæsar: Pompeius.

Marius Sylla Cæsar Pōpeiꝰ ASC.

Sed cum plærīq; &c̄. Ostendit res urbanas. i. q̄ in urbe pro salute reip. gerunť in toga esse maiores q̄ q̄ ab imperatoribus in bello ac armis. Ordo est: Sed cū. i. qm̃ qdē: plærīq; ualde multi arbitrantur res bellicas esse maiores. i. digniores q̄ urbanas. i. q̄ in urbibus gerunť: iō sup. hæc opinio est minuenda. i. restringenda. ¶ Multi enim quærīe, runt bella ꝓpter cupiditatē gloriæ: atq; pro & id contingit: plærunq; . i. ut plurimū in magnis animis & ingeniis: & eo. i. tanto uel iccirco magis si sunt apti. i. idonei ad rem militarem: & cupidi belloꝝ gerendoꝝ. i. ut gerantur bella.

Res urbāæ p̄, cellunt bellicas

PET. MAR.

CVERE aũt:facit ꝓpositionẽ disputationis:& cõfutat id qđ ab eo q alterã partẽ tueret dici posset. ℣ Multæ res urbanæ:gesta cõsilio senatoꝝ urbanoꝝ. ℣ Maiores:maioris laudis & gloriæ q̃ gesta bellica. ℣ Indicare uere:sine fraude & ut ueritas ipsa reqrit. ℣ Quãuis.n. est cõfutatio quã dixi:& facit cõparationẽ iter Themistoclẽ & Solonẽ ꝓponitoꝝ facta ex cõsilio Solonis:q̃uis nomẽ Themistoclis illustriꝰ sit pp uictoriã Salaminã de Xerxe. ℣ Iure:merito. ℣ Laudet:ab oratoribꝰ & historicis:supra dixit:hic rhetoꝝ cãpus de Salamie. ℣ Eiꝰ. Themistoclis. ℣ Nomẽ:& fama reꝝ gestaꝝ & uictoriæ bellicæ. ℣ Illustriꝰ:maioris splẽdoris & gloriæ. ℣ Citet.uocet i testimoniũ:trãslatio est ab his q citant ut testes sint. Salamis ĩsula:ubi Themistocles uixit Xerxẽ nauali pugna.i.q̃uis testis sit huius gloriæ uictoria ad Salaminẽ. ℣ Quæ uictoria anteponat ab oratoribꝰ cõsilio Solonis & laudibꝰ:q̃s meruit cõsiliis urbãis & prudẽtia i ostituẽdo senatu ac legibꝰ. ℣ Anteponat:ab oratoribus:q quotãnis laudes Themistoclis & alioꝝ q i bello operã pfiæ nauauerãt celebrabãt. Solõ unus fuit ex septẽ sapiẽtibꝰ. Eccetidis filiꝰ authore Laertio:siue Euphorinis:ut Dydimꝰ grãmaticus scri.pfia Salaminiꝰ. Athenis claruit regnãte Tarquio prisco romæ:a Codro paternũ genus ducebat:maternum uero a Pysistrato tyrãno. Atheniẽsibꝰ leges heroico carmine scripsit:& areopagũ cõstituit.i.senatũ & quadrigẽtos legit senatores. ℣ Areopagitas:q̃drigẽtos senatores. ℣ Areopagus erat uicus martis:i quo cõstitutus fuit senatꝰ a Solone. Collis authore Herodoto li.yiii.e regione ad areẽ athenaꝝ areopagus uocabat. ℣ Hoc:cõstituere areopagitas & ipm senatũ. ℣ Quã illud uictoria ipsius Themistoclis ad salaminẽ. ℣ Illud enim rõ quare nõ erat minus pclaꝝ illud.i.uictoria de barbaris ad salaminẽ. ℣ Hoc:cõstitutio areopagitaꝝ & senatus proderit semp:illud uero semel. ℣ Ciuitati:athenis. ℣ Hoc cõsilio:solonis. ℣ Leges:q̃s ipse tulit. ℣ Maioꝝ instituta:mores optimi atheniẽsiũ. ℣ Et Themistocles qdẽ:hæc est altera rõ q̃ suã ꝓpositionẽ pbat: res.s.urbanas eẽ.maiores bellicis. ℣ Areopagũ:senatũ cõstituendũ. ℣ At ille:solon adiuuit Themistoclẽ pp senatores quos istituerat:quoꝝ cõsilio id bellũ gestũ est:ergo solon adiuuit themistoclẽ:themistocles aũt non adiuuit Solonẽ post pugnã marathoniã:de q̃ dictũ est. Themistocles monuit atheniẽses illã uictoriã nõ finẽ sed cãm eẽ maioris belli. Vñ dicẽtæ naues sectæ sunt:ꝙ cũ nũciaret Xerxẽ igenti cõparata classe ad græciã occupãdã:& in ꝓmis athenas adnauigare: cõsuluerũt oraculũ delphicũ:qbꝰ pythia rñdit:ut muris ligneis se munirent oraculũ tale fuit:ut author est Busseb.li.y.de præ.euãg. Effugite externas mũdi:& penetrate sub oras. Ne miseri tardate:feret fugat sola salutẽ. Non saluũ caput ullã nõ pesue manusue. Vlla:nec ĩ reliquo pars deniq̃ corpe salua. Curribꝰ ecce furit uictus quẽ scyria mittit. Mitis erit nulli:rapiet ferus ola maurus. Nõ tẽplis diuũ parcet:nõ mœnibus urbis. Cũcta igni cõsumet an ipa exterrita magno sudore. Aspicitis superũ simulacra madere lignea. Mœnia dat Pallas quã cõdidit urbi. Inde optata salus:fœlix & palma sequet. Si tm̃ pugnã nõ expectarit equestrẽ. Tu uero salamis uel cũ successerit æstas. Vel cũ tristis hyems ꝓpriis priuabere natis. Oraculũ datũ Lacedæmonis tale fuit. Quí spartã antiq̃ colitis:uel mœnia ura. A plis deuicta cadent:uel regis adẽpti. Herculidæ mortẽ grauiter plangetis amarã:qm̃ in eo bello:ut deũ est. Leonidas rex lacedæmonioꝝ:q erat de genere Herculis cecidit ad Thermopylas:cũ illas angustias custodiret:& iõ dicit Throgus initio huius belli sciscitãtibꝰ oracula delphis rñsum fuerat:aut regi spartanoꝝ:aut urbi cadẽdũ & iccirco cũ Leonidas ad bellũ pficisceret:ita suos fit mauerat:ut regẽ se parato ad moriẽdũ aïo scirent Angustias ꝓterea occupauerat:ut cũ paucis:aut maiore gloria uiceret: aut minore dãno reip. caderet. Oraculũ datũ Atheniẽsibꝰ cũ nemo itelligeret. Themistocles nauiũ pfidiũ demonstrari interptatus:psuadet oibus pfiã municipes esse nõ mœnia:ciuitatẽq̃ nõ in ædificiis:sed in ciuibus positã melius itaq̃ salutẽ nauibus q̃ urbi cõmissuros:huius sniæ ẽt authorẽ deũ esse dicens. Probato itaq̃ cõsilio:cõiuges:liberos cũ ꝑciosissimis rebus in insulas relicta urbe emãdat:ipsi armati naues cõscendunt:arcẽ relinquẽtes sacerdotibus:paucisq̃ maioribꝰ natu:& sacra etiã ꝓcuranda:& themistocles elegit angustias salaminii freti:timens ne a multitudine hostiliũ nauiũ circũuenirent. Vñ in freto salaminio pugnatũ est:& paruo numero:nauiũ maxima post hominũ memoriã classis persaꝝ deicta est:Persæ in fugã uersi sunt:in quã trepidationẽ multæ submersæ naues:multæ captæ sunt:plures tiã nõ minus sæuitiam regis q̃ hostem timentes domũ cõcessere:hac uictoria themistocles imperator nobilitatus est:q ante hanc pugnam noctu surgebat per urbem tanq̃ lymphatus discurrens:nec capiens quietem dicebat se excitari tropheis & uictoria meliciadis:q apud marathonem persas uicerit. nec erat aliqua uictoria:q̃ cum marathonio tropheo posset comparari themistocles neoclis filius fuit cui ob res gestas:authore Æmilio probo:nemo ꝑfertur:& pauci pares putantur.

Themistocles uixit Xerxẽ

Solon

Areopagus

Themistocles monuit atheniẽses de bello mouendo.

Leonidas rex lacedæmoniorum

Themistocles in ãgustiis salamini

> Vere aũt si uolumus iudicare:multæ res extiterũt urbanæ maiores clarioresq̃ q̃ bellicæ. Quáuis.n. Themistocles iure laudet:& sit eiꝰ nomẽ q̃ Solõis illustrius:citeturq̃ Salaminis clarissimæ testis uictoriæ quæ anteponat cõsilio Solonis eiꝝq primũ cõstituit areopagitas: nõ minus ꝑclarũ hoc q̃ illud iudicãdũ ẽ. Illud semel.n. profuit:hoc semp proderit ciuitati:hoc cõsilio leges athenienſiũ:hoc maiorũ instituta seruant. Et Themistocles quidem nihil dixit in quo ipse areopagũ adiuuerit.at ille adiuuit Themistoclem: est.n.bellum gestum cõsilio senatus eius qui a Solone erat cõstitutus.

FRAN MAT.

CVERE asit si uolumus &c̃. Propositio Ciceronis est q̃ negari poterat argumẽto a pari utergꝫ rẽp. uiuit Themistocles & Solon:ille auxilio qm̃ Xerxis dassẽm apud Salaminẽ supauit:hic cõsilio:qm̃ leges tulit:plus aũt meretur qui auxilio iuuat patriã:q̃ q cõsilio:maior ergo eius q̃ Solonis gloria:Et ꝓpterea bellicæ res urbanis anteponẽdæ sunt. Sed cõfutat hoc Cice. p locũ cõparationis a numero qm̃ Solonis factũ sp est pfuturũ Themistoclis uero semel profuit. Diuturniora aũt bona breuioribꝰ anteponẽda sunt. ℣ Citet.in iudiciũ ad pbãdũ Themistocli q̃ Solonis factũ illustriꝰ uocet. Marcellus citet exposuit p laudet. ℣ Ei quo pri.cõ. Ario. Solõ Salaminꝰ fuit un? ex septẽ sapiẽtibꝰ:leges atheniẽsibꝰ dedit tãto tẽperamẽto:sicut ĩ politicis scri. Arist. ut parẽ apud senatũ & plæbẽ gram inierit qđ si illis uti ꝓpetuo atheniẽses uoluissent iperiũ:ut scri. V. Maximꝰ nunq̃ amisissent. Idẽ ariopagitaꝝ cõciliũ cõstituit. Fuit ãt ariopagus athenis saxũ sup qđ martis tẽplũ fundatũ erat in illud senatores de rebus publicis athenienſiũ deliberaturi cõueniebãt:q ariopagitæ uocabãtur hos reꝝ oĩum speculatores ac legũ custodes Solon uoluit esse:author Plutarchus. ℣ Illud:qđ Themistocles fecit. ℣ Hoc:cõstituisse ariopagitas. ℣ Hoc cõ.legũ enim custodes erant ariopagitæ & reꝝ oĩum speculatores:ut dcm̃ est. ℣ Et the.q a ui argumẽtũ est p q̃ q seipsis cõtẽta sunt:añponẽda sũt his q̃ aliis idigẽt. Cõsiliũ ariopagitaꝝ nõ idiget themistoclis uictoria. Sed Themistocles uictoriã adeptꝰ nõ fuisset:nisi cõsilio ariopagitaꝝ rei gerẽdæ illi ptãs ocessa fuisset.

Themistocles Solon. Ariopagitæ.

ASC.

CAVTEM pro sed:si nos uolumus iudicare uere multæ res urbanæ extiterũt maiores & clariores q̃ bellicæ. ℣ Eni pro quia quãuis Themistocles ĩperator athenienſium qui Xerxem deuicit laudetur iure.i.merito eius & q̃uis nomen eius.i. Themistoclis:sit illustrius.i.nobilius & clarius:q̃ sup. nomẽ Solonis:q̃ unus ex sapiẽtibus rẽp. clarissime instituit: qꝫ pro &:q̃uis sup. Salaminis illa insula apud quã nauali prœlio Xersem superauit:citetur.i.aduocetur testis clarissimæ

uictoriæ

uictoriæ ipſi? Themiſtoclis in Xerxē:q̄ uictoria anteponat.i.plus laudet cōſilio ſolonis ei?.ſ.q cōſtituit p̄mū Areopagi tas.i.q̄drigētos ſenatores q̄ i Areopago.i.uico mortis res arduas ut ſnias criminales tractarēt:tñ ſup.hoc.ſ.factū ſolonis eſt iudicādū nō min⁹ p̄clarꝫ q̄ illud.ſ.The.¶ Enim p qa:illud.ſ.facinus The.ſ.uictoria de Xerxe p̄fuit ſemel ciuitati atheniēſiū.ſ.hoc.ſ.cōſiliū ſolonis p̄derit ſp qa leges atheniēſiū:& iſtituta.i.mores & traditiōes maiorꝫ eorꝫ ſeruant hoc cōſilio.ſ.ſolonis.¶ Et qdē.i.certe.The.nihil dixit i quo ipe adiuuerit.i.adiuuare potuerit Areo.i.ſenatores i areopago cōſtitutos:at.i.ſed ille.ſ.Solon adiuuit The.¶ Enim pro qa:bellum qd̄ The.geſſit eſt geſtum cōſilio ſenatus eius dico ſenatus qui erat conſtitutus a Solone.

Licet eadem de pauſania lyſandroq; dicere. Quoꝝ rebus geſtis:q̄q̄ imperium lacedæmoniis dilatatum putatur:tñ ne minima quidem ex parte lycurgi legibus & diſciplinæ conferendi ſunt quinetiam ob has ipſas cauſas & paratiores habuerunt exercitus & fortiores.

¶LIcet eadem de pauſania lyſandroq; dicere. Pauſanias lacedæmonius clarus iperator:ſed uarius in oī genere uitæ fuit:nā ut uirtutib⁹ multis enituit:ſic uitiis obrutus eſt:& denigratus:hic ut dcm̄ eſt:una cū Ariſtide atheniēſi uicit mardoniū apud plateas cū ducētis milib⁹ peditū uiriti electis:&.xx.eqtū:& ex p̄da tripodē aureū delphis poſuit epigrāmate iſcripto in hāc ſnīam ſuo ductu barbaros apud plateas eē deletos eiuſq; uictoriæ cā apollini donū dediſſe. Poſt ħ p̄liū miſſus cū claſſe cyprū & heleſpōtū:ut ide barbaroꝝ p̄ſidia depelleret:q̄ oīa fœlici euētu pegit:& byzātiū expugnauit:ſed hāc belli gliā in glia morte deturpauit. Ariſtolicus p̄ lyſandri ex p̄ſapia minime regia:cæteꝝ ex heraclidaꝝ genere natus eē dr:inqt Plu.lyſander lacedæmonius magis fœlicitate q̄ uirtute:ſibi gliā cōparauit i rei familiaris educatus anguſtia ſeſe p̄riæ legib⁹ obtēperātē:ſicut qs alter p̄buit: cui honoris cupiditas & cōtētionis ſtudiū a laconica diſciplina p̄manſit inatū. Clarus impator fuit q cū Athenas per deditionē cœpiſſet.xxx.uiros urbi p̄poſuit:& Calibiū arci gubernatorem:ide ſtatuā ſibi p̄fectiſq; ſuis erexit:quo tpe maxima ai elatione uti uiſus eſt:qm̄ ipſi græcoꝝ prīo:perinde ac deo per ciuitates aræ erectæ ſunt:& ſacrificia iſtituta:eiq; añ oīs peanes decātati:quoꝝ unus tales hēbat initiū almæ græciæ impatorē ab altiſſima ſperta diuinis celebremus laudibus:iopeam Clerilum poetā ſemp ſecū habuit:ut res a ſe geſtas uerſib⁹ celebraret:tandē cū thebanos inuaderet apud Haliartum oppidū boetiæ a Neochoro interfectus eſt:Facit igit cōparationem inter Pauſaniā Lyſandrumq; clariſſimos impatores exercitus & reges:q rebus geſtis impium lacedæmonioꝝ dilatarunt:& lycurgum q lacedæmoniis leges dedit:& ſic oſtendit plura lycurgū q̄ illos feciſſe:q̄uis duce lyſandro Atheniēſes a lacedæmoniis uicti fuerint in belſo peloponenſiaco:quod Thucydides ſīs mandauit. Lyſander.n.bellū confecit:quod per.xxyi.annos durauerat inter athenienſes & Peloponeſios:unde bellū peloponeſiacum dcm̄ eſt.& lacedæmonii ſunt in peloponeſo. Meſſenii: Achiei: Dores: Argiui:Elei: Arcades:hi enim populi illam incolunt peninſulam:in cuius iſthmo eſt corinthus caput achaiæ:hi populi cū lacedæmoniis faciebāt. Atheniēſes etiā ſuos habebant ſocios.¶ Licet dicere:poſſumus afferre idē qd̄ de Themiſtocle & ſolone.¶ Rebus geſtis:p̄ſtantia bellica & uictoriis.¶ Lacedæmoniis:Lacedæmon eſt urbs pelopōnenſi q̄ & ſperta dē clariſſima quōdam & inſtitutis & armis.¶ Dilatatū ampliatum:& p̄pagatum. Nam lyſander athenas cæpit: Pauſanias perſas uicit:expugnauit Bizantium:& ex cypro atq; helleſponto deduxit barbaroꝝ præſidia:tñ q̄uis iperiū fuerit per illos dilatatū.¶ Tñ ne minima qdem:non modo nō magna:ſed nulla ex parte cōparandi ſunt gloriæ lycurgi:q̄ ille meruit ob leges ſanctiſſimas:quas lacedæmoniis tulit.¶ Conferēdi cōparādi. Lycurgus authore Trogo: cum fratri ſuo Polybitæ ſptanoꝝ regi ſucceſſiſſet:regnūq; ſibi uēdicare potuiſſet:charilao fratris filio:q poſthumus fuerat:cū adoleuiſſet:r egnū reſtituit ut itelligerēt oēs quāto plus ad bonos:pietatis iura:q̄ oēs opes ualerēt. Medio igr tpe dū infans adoleuit:& ipſe tanq̄ tutor regis regnū adminiſtrat leges nō hñtib⁹ lacedæmoniis iſtituit:nō inuentione eaꝝ magiſq̄ exēplo clarus. ſiqdē nihil lege i alios ſanxit:cui⁹ nō ipſe p̄m⁹ documēta daret. Ppīm i obſeqa p̄ncipū:p̄ncipes ad iuſtitiā infirmoꝝ formauit pſimoniā oīb⁹ pſuaſit exiſtimās laborē militiæ aſſidua frugalitatis cōſuetudīe facilioꝝ fore:emi ſin gula nō pecunia:ſed cōpēſatione mercīū iuſſit:auri argētiq; uſum:ueluti mām oium ſceleꝝ ſuſtulit. Adminiſtrationem reip.p ordines diuiſit:regibuſq; ptātē belloꝝ magr̄atib⁹ iudicia & ānuas ſucceſſiones:ſenatus cuſtodia legū:pplo ſubleꝛgēdi ſenatū uel creādi:quos uellet ptātē p̄miſit fundos oium æq̄liter i oīs diuiſit:ut æq̄ta p̄rimōia neminē potētiorē aliis redderent:cōuiuari oēs publicæ iuſſit ne alicui diuitiæ uel luxuriæ i occulto eēnt:Iuuenib⁹ nō amplius una ueſte utī toto anno permiſit:nec quēq̄ cultius q̄ alteꝝ p̄gredi:ne epulari opulēti⁹:ne imitatio in luxuriā uerteret: pueros ipuberes nō i foꝝ.ſed i agrū duci p̄cepit:ut p̄mos āños nō i luxuria ſed i ope & laborib⁹ agerēt:nihil eos ſomni eā ſubſternere & uitā ſine pulmēto degere:neq; pus i urbē redirēt q̄ uiri facti eēnt ſtatuit uirgines ſine dote nubere. Iuſſit ut uxores ligerent nō pecunia ſeueri⁹:quo mr̄imonia ſua uiri coercerēt:cū nullis frenis tenerent ipſi⁹ dotis maximū honorē nō diuitū & potētū:ſed p gradu ſenū eē uoluit:nec ſane uſq̄ terraꝝ honoratiorē locū ſenect⁹ hūit. Hæc qm̄ p̄ncipio ſalutis añā moribus dura uidebat eſſe authorē eoꝝ Apollinē delphicū finxit:& ea ſe ex p̄cepto numis attuliſſe:ut cōſuefcēdi tediū metus regionis euiceret deniq; ut æternitatē legib⁹ ſuis daret iureiurādo aſtrīxit ciues nihil eos de ſuis legibus mutaturos: p̄ſq̄ reuerteret:& ſe ad oraculū p̄ficiſci ſimulauit cōſultuꝝ qd addēdū mutādūue legib⁹ uideret:ſed in cretā p̄fectus eſt:ibiq; ppetuū exiliū egit:abiiciq; i mare oſſa ſua moriēs iuſſit:ne relatis aliqñ lacedæmoniā ſptiat iuſiurādi religione ſolutos i diſoluēdis legib⁹ ſe arbitrarent.¶ Quietiā:imo.¶ Ob hac ipſas cās:pp diſciplina leges & educationē iuuenū: ut p̄cepit lycurg⁹.¶ Habuerūt exercit⁹:pauſanias.ſ.& Lyſander īpatores exercit⁹:nā reges lacedæmonii hēbant ptātē belloꝝ:ut dcm̄ ē.¶ Paratiores iſtructiores ad pugnā.& iflāmatos cupiditate uicēdi:nec mortē curabāt:ut ſcis legib⁹ patriæ obſeq̄rent:i Tuſ.diſpu.loquēs de lacedæmōiis ait:fuit ħ gēs fortis dū Lycurgi leges uigebāt:& eſtote fortes ſptiate magnā ui hēt reip.diſciplina.¶ Fortiores:pmptiores ad oia picula & labores pp bonā educationē & leges Lycurgi: q̄ talia iubebāt:ſp.n.ſe exercebāt uariis gymnaſiis:& pueri flagellis ad arā dianæ cedebant & nunq̄ exclamabant.

¶LICET eadem. Lacedæmonii ambo fuerunt pauſaniæ illuſtres memoratur prœlium ad plateas de quo ſupra diximus. Lyſandri uictoria celebris eſt de athenienſibus in peloponeſo:& de eorum claſſe apud egos flumen: Neuter tamen lycurgo legum latori eſt anteponendus: Sicut nec Themiſtocles Soloni.¶ Ob has ipſas cauſas & paratiores habuerunt exercitus & fortiores: quas cōmemoraui.ſ.leges & diſciplinas.

¶LICET: ideſt licitum eſt dicere eadem quæ dicta ſunt de The. de Pauſania: & Lyſandro lacedæmoniis uiris & optimis imperatoribus.¶ Quoꝝ.ſ.imperatorum rebus geſtis q̄q̄ imperium putatur dilatatum: ideſt extenſum ipſis lacedæmoniis: tamen ipſi ne ex minima quidem parte: ideſt non etiam ex minima parte ſunt.¶ Conferendi.i.digni cōparari legibus & diſciplinæ lycurgi optimi legiſlatores.¶ Quinetiam: ideſt inſuper ipſi imperatores habuerunt p̄pter has ipſas cauſas: ideſt propter leges & diſciplinam Lycurgi exercitus: & ideſt ſimul paratiores ad ſubeunda pericula: & fortiores ad conſtanter pugnandum quidem ideſt certe.

PET. MAR. Pauſanias.

Lyſander.

Lacedæmon.

Lycurgi leges

FRAN MAT.

ASC.

PET. MAR. ¶MIHI qdē:hactenꝰ de grǽcis:nūc de Romanis ponit exēpla:& cōparat. M. Scaurꝫ pncipē senatꝰ ipe suo & sæpenu mero authorē publici cōsilii. C. Mario arpinati q bellica laude claruit:& septies cōsul fuit:de quo Liuiꝰ Mariꝰ uir cuius si examinarenť cū uirtutibꝰ uitia:haud facile sit dictu:utrū bello meliorꝫ an pace pniciosior fuerit. adeo quā rēp. armatus ſuauit:eā pmo togatꝰ oī scelere fraudis:postremo armis euertit:q æditis mltis scelerib⁹ ī ultio cōsulatu Idib⁹ Ianuariis decessit:exptus oīa q optia fortūa:& pessima dare hoi pōt. ℣ Nobis pueris:cū ego eēm puer:Iō ait ī pœmio de oratoꝛ. ℣ Pria ætate icidimꝰ in ipsam disciplinæ ueteris pturbationē:itelligēs de bello qđ fuit iter Mariū & Syllā. ℣ M. Scaurus:q̄is pritiæ gētis prem carbonariū hūerit.i.qui carbōes ī argētaria officia tractabat. Vñ ī pma ætate ābiguus fuit:an & ipse prem imitareť:an ad honores aspiraret:sed cū gliā sibi eloqntia cōparasset: ad maiorē fortunā & munera reip. obeunda aium applicuit. Vñ postea cōsul factꝰ legē tulit de sūptibus & suffragiis libertinoꝛ. P. Decio ptori uestem scidit q sibi cōsuli trāseūti nō assurrexit:sellā fregit: edixitq; ne qs in ius ad eū ueniret qm̄ ptores iura reddebāt. Postea cēsor factus uiā æmiliā stratuit:& pōtē æmiliū struxit. Hic ē ille. Scaurꝰ pr alterius Scauri:de quo dicēť loco suo:de hoc Scauro Sillius li. viii. sic loqť. His Scaurus monitor tenerotū Scaurus ī æuo:Sed iā signa dabat nascēs ī sæcula uirtus. M. Scaurus igr̄ glia domestica floruit:de lygurib⁹ ēt triūphauit. ℣ Cū uersaremur i rep. i munerib⁹ reip. & senatoriis mūerib⁹ fungeremur. ℣ Qu. Catullus:fuit optimꝰ senator:q tēplū Iouis capitolini dedicauit:q̄ icēdio cōsumptū Sylla restituerat:& ipse Catullus inaurauit tegulas:ut ait Pli. li. xxxiii. cū sua ætas uaria de Catullo existimauerit:qđ tegulas æreas capitolii inhaurasset pmꝰ Catullus authore Plu. ī Pōpeio magnæ authoritatis erat itegritatis:& ætatis tū ciuiū oīum pmꝰ. Videbať aūt hic uir ciuilib⁹ negociis:quā rei militari aptior. ℣ Gn. Pōpeio cædere uidebanť:q bellica gloria claruit. & magnꝰ a deuicta Africa cognominatꝰ est. ℣ Parua sunt arma nisi ē cōsiliū:paꝛ ꝓsunt arma extra urbē:si nō reguntť optio senatoꝛ cōsilio. ℣ Domi:ī urbe:nisi ciuitas regať optimis cōsiliis. ℣ Nec plus Afri. Nūc de Scipiōe æmiliano clarissimo ipatore:q Numātiā & Carthaginē urbes ferocissimas sustulit:&. P. Scipiōe Nasica logť:q optimꝰ uita senatu iudicatꝰ ē:cū simulachrū mris ideæ Romā aduehereť:de quo Iuuena. Da testē Romæ tā sanctū:quā fuit hospes numinis idæi. ℣ Singularis uir:cui ī priuata laude & moribꝰ nemo poterat cōparari. Nā oīb⁹ bonis artib⁹ & uirtute ꝑditus fuit:& in priuata uita singularis:ēt ob oī luxu abhorrēs. Vñ. P. Sulpitio Gallo hoi delicato iter alia q obiectabat:hoc quoq; pbro dedit:q tunicis utereť manus totas operiētib⁹. Nā ut ī machinatis tunicis apud antiquos idecoꝛ erat. Bt iō Virg. has quoq; uestes q̄si fœmineas criminať ingt Gellius. Et tunicæ manicas & hūt redimicula mithræ. ℣ Et ipator:bellica laude clarissimꝰ & cōsiliis militaribꝰ:quēadmodū ī uita ꝓuata. Nā apud numātiā militarē disciplinā correxit alioꝛ ipatoꝛ ī curia luxuriātē:& sic illā urbē expugnauit. Filiꝰ fuit Pauli æmilii macedonici adoptatꝰ a filio maioris africani ualitudiario. Vñ trāslatꝰ ī familiā Scipionū æmilianꝰ cognomiatꝰ ē. Relictꝰ fuit hæres a pre Paulo una cū fre:cui a Scipiōe natu minore itegra hr̄ditas cōcessa ē:cū ipe ī familiā africani locupletiorē trāsisset. ℣ Excidēda:euertēda fundit. ℣ Priuatus cū Ty. Grac. sine magratu:qm̄ cōsul erat tūc Mutiꝰ Scæuola:q cū ī tāto urbis discrimīe ac senatꝰ cessať uidereť:cā fuit ut Scipio Nasica hoc agēdū susciꝑet Ty. Gracchus tri. plæbeiꝰ cū legē agrariā ferret otra itercessionē Senatꝰ atq; eqstris ordis:ut neqs ex publico agro pluſq cētū iugera possideret:ī eū furorē exarsit:ut. M. Octauio collegæ:aduersas ptes defendenti ptātē lege lata abrogaret seqs & Gracchū frēm:& Appiū Claudiū socerꝫ triūuiros ad diuidēdos agros crearet. Vñ optimates exagitati:authoť Scipiōe Nasica ipm ī capitolio occiderūt fragmētis subsellioꝛ:q ītер alios illic occisos isepultꝰ iacuit:& postea ī pfluētē tractꝰ ē:irruēs ī eū Nasica dixit q leges saluas eē cupiūt:me sequanť. De nece Gracchoꝛ diceť i. ii. uolumine latius. ℣ Interemit:author fuit ut iterimereť in capitolio:cū in urbe seditionē moueret:hæc res:cædes gracchi.

Mihi quidem neque pueris nobis. M. Scaurus. C. Mario. neque cum uersaremur in republica. Q. Catullus: Gn. Pompeio cædere uidebantur:parua enim sunt foris arma:nisi est consilium domi. Nec plus africanus singularis & uir & imperator in excidenda. Numantia reipublicæ profuit quam eodem tempore. P. Nasica priuatus. Cum Tyberium Gracchum interemit.

Aulus gelliꝰ dſulpitio Gallo cui obiectū ē qp chirodotas ferret ptermorem rōanū Mutius scęuola & scipio Nasica

FRAN MAT. ¶MIHI qdē neqs pueris nobis. M. Scaurꝰ, C. Mario neqs &c̄. domesticis utiť exēplis ad id qđ ꝓpositum cōprobādū. s. res bellicas nō eē urbanis añponēdas: Argumētať āt a pari. Si auxilio iuuare prīā:& eidē cōsilio ꝓdesse pari ī laude ponēdū ē:& ii q cōsulūt:& ii q adiuuāt:ī glia æq̄ eē debēt. M. Scaurꝰ cōsilio iuuit. C. Mariꝰ opa nō mīnꝰ tū ſi quā ille gliosus. M. Æmiliꝰ Scaurꝰ cōsul legē de sūptibꝰ libertinoꝛ tulit. Cēsor æmiliā uiā stratuit. Pōtē miliū fecit. Fuit āt Senatus ꝓceps pueto Ci. prudētia & cōsilio pstās:hic ē. M. Scaurꝰ:q cū. Q. Variꝰ Tri. Plæbis legē tulisset:ut q̄reret de iis:quorū ope:cōsilioue. Socii ppli Ro. arma sumpsissent:&. Q. Cepio uetꝰ eiꝰ inimicus egisset:ut. Q. Varriꝰ eū belli ꝺcitati crie adesse apd se uixisset:septuagesimū scdm ætatis annū natꝰ inixus nobilissimis iuuenibꝰ ꝓcessit ī foꝛ:& accepto rndēdi loco dixit. Q. Varrꝰ Hispanꝰ. M. Scaurꝫ pncipē Senatꝰ socios ī arma ait cōuocasse. M. Scaurus ꝓceps senatꝰ, negat testis ē nemo. Vtri uos Quirites ꝓuenit credere. Qua uoce ita oīum cōmutauit aios:ut ab ipo ēt tribūo dimittereť. C. Marꝰ septies ꝺsul fuit de Iugurtha: Cibris ac Teutonis triūphauit:ciuilia bella cū Sylla gessit:fuit āt magis militiæ quā urbanoꝛ reꝛ studiosus. ℣ Cū uer. ī rep. puectiores ætate facti. ℣ Qu. Ca. Gn. Pōpeio cædere uidebanť. Vir utilissimꝰ reip. cōsilio & prudētia: pstās:hic:ī mltis Ci. libris disputās itroducit. Erat Pōpeio ætate par. Eiꝰ Catulli filiꝰ. Qui dade mariana ignis hausto se hostiū ludibrio exemit:ab hoc. M. Lepidꝰ pulsus ī sardiniā fugit:ubi piit cū acta Syllæ rescideť conareť. ℣ Parua. n. sunt fortis arma nisi ē cōsiliū &c̄. rō ē eiꝰ qđ dixit. Quia nisi cōsiliū domi eēt:quo susciperent & gererē tur bella:arma foris nihil ꝓdessent. Cōsilia se ipsis cōtēta sunt:arma sine cōsiliis eē nō pnt ergo ꝺsilia pferēda sūt. ℣ Nec plus African⁹ singularis & uir & ipator ī excidēda Numātia reip. pfuit quā eodē tpe. Aliud exēplū quo suā ꝓbat ꝓpositionē. Nō magis dicēs africanū posteriorē pfuisse:q numātiā euertit quā eodē tpe Scipio nasica pfuerit. Qui seditiosum ciuē:& rēp. labefactātē substulit. Cū Ty. Gracchus pniciosas leges ferret. Et tribunꝰ plæbis iteꝛ creari uellet authore P. Cornelio nasica ī capitolio a pmatib⁹ occisus ē. Ictꝰ pmū fragmētis subsellioꝛ:& iter alios q ī eadē seditiōe occisi erāt isepultꝰ ī flumē piectus ē:hic nasica uir optius a senatu iudicatꝰ est:& domi suæ Cybelles simulachrū suscepit:donec tē plū illi extrueret. Fuit idē eloquētissimꝰ:sapiētissimꝰ:& iuris cōsultissimꝰ. ℣ Priuatꝰ cū Ty. gr. ite. nullū gerēs magratū.

P. Cornelius nasica scipio.

ASC. Quinti catulli laus.

¶NEqs. M. Scaurus optimꝰ reip. toga gubernator:sup. uidebať mihi nobis pueris. i. cū nō eēm⁹ adhuc pueri:cædeť. i. uictoriā dare ī utilitate. ℣ Laico mario optio ipatore neqs cū nos uersaremur ī rep. ℣ Q. Catullus optimꝰ senator uidebať credere Cneo Pō. q Pōpeiꝰ magnꝰ agnomiatꝰ ē:optio ipatore. A uthore:puer scribi locurgā Caiū Cneū amurcā:& ꝓferri Lycurgū Gaiū Gneū amurgā. Itē ī textu hr̄i uidebāt:qa duo singularia æqpollent uni pfali dū siť ponūt:nō āt diuisī bis uidebať dixius. Addit cām q̄re sic uisū sit. ℣ Enī p qa:arma sūt pua. i. puæ utilititatis foris:nisi ꝺsiliū ē domi nec

P. Nasicæ laus

africanꝰ. s. Scipio singlaris:& uir. s. ꝓuatꝰ:& ipator cū pēēt rebꝰ bellicis pfuit plus reip. ī excidēda. i. destruēda numātia

ciu itate

ãt:te hiſpãiorꝫ:q̃.P. Scipio.ſ.naſica pfuit ſup.reip.eodẽ tpe cũ iteremit Ty.grac.dũ legẽ agrariã factioſe reuocaꝝ uellet.
CRATIone domeſtica:conſilio & in toga. Attingit bellicã partẽ bellicæ uirtutis:qm̃ opus fuit manu & pedib⁹ ſubſelliorꝫ cõficere Gracchũ:ſed hoc fecerũt optimates in toga ſine exercitu. Cõfecta:perfecta & abſoluta. Vi:potẽtia nõ ſolũ cõſilio:ſed ẽt mãu:qm̃ mãib⁹ ſenatorꝫ iterfect⁹ ẽ Gracchus:ita ſuadẽte Naſica ꝑm⁹ ſaturnin⁹ pede ſubſellii caput Tyberii pcuſſit.ſecũdus fuit. L.Ruffus. Sed tñ q̃uis manuq; cõfecta fuerit. Vrbano:ſenatorio domeſtico. Sine exercitu:& ſic nõ uꝰ fuiſſe res bellica. Illud aũt optimũ eſt:dic Ci.optimũ eẽ & ueriſſimũ arma.i.pſtãtiã bellicã & laudẽ cædere togæ.i.cõſilio ſenatorꝫ:& triũphos bellicos cædere eloq̃ntiæ:hũc uerſum Ci.cõpoſuit:cum Catilinæ furores repſſiſſet:uolẽs oñdere ſe togatũ plura geſſiſſe q̃ ĩpatores exercit⁹. In hãc Ci.ſniam & iactãtiã plures iuecti ſunt:& maxie. L.beſtia:& L.Piſo eũ reꝑhẽderũt:q; ſuã in toto laudẽ ĩpatorię laudi ꝓponeret. Saluſtius ẽt hunc uerſiculũ q̃ſi plenũ arrogãtiæ & uẽtoſum criminatus eſt:& M. Antonius cui i.ii.philippica rñdit. Optimũ:egregiũ & ſummũ. Inuadi.reꝑhẽdi & illudi. Arma.i. res militaris:& gloria impatoria cædit cõſilio rebuſq; urbanis. Togæ.i.gloriæ togatorꝫ & urbanorũ. Laurea.i.triũphus bellicus & laus ĩperatoria triũphantes lauro coronabanꝰ:uñ laureã ꝓ triũpho ponit & laude bellica. Linguæ.i.oratori & eloquẽtiæ.maior inqt laus eſt eloq̃ntiæ q̃ ĩpatoris:qui gloriã ob res egregie geſtas mereꝫ.Pli.in.vii.ſic Ciceronẽ alloqtur. Salue primæ oĩum parens patriæ appellate.priæ in toga triũphum linguæq; laureã metire:& facundiæ litterarũq; latinarꝫ parens æq; ut dictator Cæſar hoſtis quõdã tuus de te ſcripſit: oĩum triumphorꝫ laureã adepte maiorem:quanto plus eſt ingenii Romani terminos ꝓmouiſſe q̃ imperii. Vt.n.ꝓbat quare optimũ eſt illud:cædãt arma togæ:exemplo ſuo:cui togato arma cõiuratorꝫ ceſſere. L.Catilina bis repulſam paſſus i petitione cõſulat⁹:& plãtũ ſibi Ci.nouum hoſtem ægre ferẽs cũ Lẽtulo ꝓtore Cethego pluribuſq; aliis cõiurauit de cæde cõſulis & ſenat⁹:icẽdio urbis & opprimẽda rep.exercitu quoq; i hetruria cõparato ea cõiuratio Ci.iduſtria & cõſilio extincta eſt Catilina urbe pulſo:& tãdẽ in acie occiſo auſpiciis Antonii ꝯſulis Ci.collegæ:de reliqs cõiuratis ſupplicũ ſumptũ ẽ. Gubernãtib⁹ rẽp.in nr̃o cõſulatu ingt Ci.Arma coniuratorꝫ.ſ. Togæ:mihi togato q̃m in toga oppſſi cõſilio ipſos armatos. Grauius:maius piculũ q̃ tũc cũ nephãdiſſimi ciues in rẽp.cõiurarũt. Maius odiũ cõiuratorꝫ.ſ.i pñã.oderãt.n.rẽp.& iõ ipſam oppmere conabanꝰ. Celeriter.itra paucos dies. Audaciſſimorꝫ.cõiuratorꝫ:q audebant ultra q̃ liceret. Quæ res igr̃ laudat ſe Ci. extollitq; geſta ſua i cõſulatu. Tãta.tã magna q̃ta fuit mea cũ cõiuratos oppſſi. Quis tri.q̃ bellica laus alicuĩ? ĩpatoris põtcũ ea laude cõferri de aſſerta pñia oppſſiaq; cõiuratione. Licet.n.poſſum igt gliari apud te o fili citra reꝑhẽſionẽ iactãtiæ:qm̃ tibi geſta mea narrare poſſum & debeo ut ueſtigiis iſitas meis:& laudes meas imiteris:cũ turpe ſit a maioribꝫ ſuis degenerare:& gloſum nouũ hoĩum & obſcuris parẽtib⁹ ortũ dare poſteris ſuis ĩitiũ noĩs & gliæ:uñ gloriatur Ci.maledictis Saluſtii rñdes. Ego meis maioribꝫ uirtute mea pluxi:ut ſi pus noti nõ fuerit:a me acciꝑãt ĩitiũ mẽoriæ ſuæ. Tu tuis uita:q̃ turpiter regiſti:magnas effudiſti tenebras:ut ẽt ſi fuerit egregii ciues certe uenerit i obliuionẽ. Sanct⁹ ẽ.n.me meis reb⁹ florere q̃ maiorꝫ opione niti:& ita uiuere ut ego ſim poſteris meis nobilitatis ĩitiũ & uirtutis exẽplũ. Nobilitas igt Señ.facil⁹ creſcit q̃ icipiat. Plato.i epitaphio parẽtũ ſimulacra iducit:ut ſic filios ſuſtites alloquantur. Gloria parẽtũ natis ẽ ꝑclarus magnificuſq; theſaurus:uti uero peculiari bonorũq; theſauro:& hũc ad poſteros nõ tranſmittere ꝓprie poſſeſſionis:gliæq; inopia:turpe ẽ & a uiri generoſitate penit⁹ alienũ. Gn.Põ.ſũmus impator quẽ Piſo dicebat offenſum uerſiculo Ci.ægre ferre Ciceronẽ gloriæ ſuæ ꝓponi:iõ hoc dicit ut oñdat iudiciũ Põpeii de laude ſua urbana quã meruit aſſerta pñia:in.ii.philippica:rñdens. M. Antonĩũ dic̃. Maxie uero cõſulatũ meũ. Gn.Põ. ꝓbauit:q ut me primũ decedens ex ſyria uidit:cõplexus & gratulans meo bñficio pñiã ſe uiſurꝫ eẽ dixit erat tũc Ci.i cilicia ꝓcõſul.
QVãq̃.hæc qdẽ res nõ ſolũ ex domeſtica eſt rõne. Attingit.n.& bellicã:qm̃ ui manuq; confecta eſt:ſed tñ idipm geſtũ eſt cõſilio urbano ſine exercitu:occurrit obiectioni:& ꝓbat magis cõſilio rẽ geſtã a Scipione quã ui:licet ui uſus ſit. Illud aũt optimũ eſt in quo inuadi ſolere ab inuidis & ĩprobis me audio. Cædant arma togæ:cõcedat. Aliud exẽplũ quo oñdit:arma hoc eſt res bellicas:togæ.i.reip.adminiſtrationi cædere. Hũc uerſum tũc edidit cũm Catilinã rempᵘ perdere tentãtẽ:urbe eiecit. Solebãt aũt inuidi & obtrectatore Ci.ut Saluſtius eũ uerſum inceſſere. Idem de ſeipſo igt. O fortunatam natã me cõſule romã. Laurea impatores qui lauro coronãtur. Audaciſſimorꝫ. Catilinæ & cæterorꝫ q cõiurauerãt. Licet.n.&c̃.qa ad filiũ ſcribit:licere ſibi dicit:nec eẽ uitio tribuẽdũ:eũ id faciat:ut ad imitãdũ filiũ accendat. Mihi qdẽ &c̃. Arguit ab authoritate magni Põpei:& ſpectat hic locus affectionẽ ad aliquã rẽ q̃ fecimus: ꝓbaꝫ a Magno Põ.q̃ uero ab optimo quoq; ꝓbatur:id ꝓferendũ eſt. Ci.philippica ſecũda. Maxime uero cõſulatum meum Gn.Põ.ꝓbauit q ut p me primũ decedens de ſyria uidit cõplexus:& gratulatus meo bñficio pñiã ſe uiſurꝫ eſſe dixit.
QVãq̃ qdẽ.i.certe ĩ res.ſ.occiſio Tyberii gracchi eſt nõ ſolũ ex rõne domeſtica.i.rerꝫ domi gerendarꝫ. Enĩ ꝓ qa ipſa attigit:&.i.ẽt bellicã ſup.rẽ qm̃ ipſa ẽ cõfecta ui.i.uiolẽtia:& manu.i.fẽ:ſed tñ idipm:eſt geſtũ cõſilio urbano.i.i urbe romana habito ſine exercitu. Aũt ꝓ ſed:illud in quo ego audio me ſolere inuadi.i.carpi & reꝑhendi ab inuidis & ĩprobis:ut ob Lucio beſtia:& Lucio piſone:& Criſpo Saluſtio.ſ.arma.i.bellicæ res cædãt i.uictoriã debet togæ.i.rebꝰ paucis q̃ i toga domi gerunt:& laurea.i.corona impatorꝫ laureatorꝫ cõcedat:linguæ.i.gloriæ quã bene dicẽdo & cõſultãdo adipiſcimur:eſt optimũ.i.pſtãtiſſimũ. Enĩ ꝓ qa ut omittã alios:nõne arma.i.bellicæ res Catilinæ ceſſere.i.ceſſerũt togæ.i.reb⁹ q̃s i toga geſſim⁹:& hoc nobis gubernãtib⁹.i.dũ nos i cõſulatu gubernarem⁹ rẽp.q.d.maxie. Enĩ ꝓ qa.neq; piculũ fuit unq̃ grauiꝰ.i.ꝓnitioſi⁹ i rep.neq; odiũ maiꝰ. Itaq; ipa arma delapſa de mãib⁹ audaciſſimorꝫ.i.maxie temerariorꝫ ciuiũ ceciderũt.i.anihilata ſũt celeriꝫ cõſiliis & diligẽtia nr̃a. Quæ igr̃ res geſta ẽ unq̃ tãta i bello.q.d. nlla:& qs triũph⁹ ẽ cõferẽd⁹.i.cõpand⁹:cũ hac.ſ.re a nob i toga geſta.q.d.null⁹. Licet.n.(ne arrogãt.i.dixiſſe putet) o Marce fili gliari apd te ad quẽ & hr̃ditas h⁹.i.meq; glie & mutatio ſcõrꝫ ptiet. Certe Gn.P. uir abũdãs bellicis laudib⁹,

PET. MAR. Saturnin⁹ pede ſubſelli percuſſit

Lucius beſtia & L. Piſo

Plinius De laudibus Cicero.

Saluſtius d cõſulatu ciceroĩs i catilina

Sãct⁹ ẽ uirtute ꝓmiti quam aliena Seneca Plato

FRANMAT. Iuuenalis d laudib⁹ ciceronis

ASC. C.Põpeii de ſe nũcia tã laudem recitat

PET. MAR. Triumphus p̄m⁹ Pōpei ex syria secūd⁹ ex africa annoꝝ uigintiq̄tuor Plutarchus Plinius

CTERtiū tri. primus triūphus de africa fuit: rediit. n. in urbē triūphans natus q̄tuor &. xx. annos adhuc eq̄s roman⁹: qđ nulli añ cōtigerat. occisis. Gn. Domitio ꝓscripto: & hierica rege numidiæ bellū molliētib⁹. Secūd⁹ fuit de hispania uicto sertorio: stati ingt Pli. ad solis occasum trāsgressus excitatis in pyreneo tropheis oppida octingēta septuagintaſex ab alpibus ad fines hispaniæ ulterioris in ditionē redacta uictoriæ suæ ascripsit: & maiore aio sertoriū domuit belloq; ciuili: qđ oia cōcutiebat externa: extincto ite; triūphales currus eq̄s Romanus īduxit. Tertius post cōsulatū Ci. de mithridate rege pōti. quē multis cladibus attritū ad mortē cōpulit: & tigrane rege armenioꝝ: quē ad deditionē allexit: & de Piratis quos. xl. die est mari fugauit ī c⁹ laudē Plu. hæc scri. Maximū uero ac splēdidissimū fuit: & qđ romanoꝝ nemini hactenus obtigit: q; trinū e trina orbis ꝑte triūphū duxit ꝑmū ex africa: secđm ex europa: tertiū hūc ultimū ex assa: quodāmō uisus ē ex uniuerso ambitu orbis triūphasse. Pli. ait. cū oram maritimā a ꝑdonib⁹ liberasset: & īperiū maris po. ro. restituisset de asia. ponto. armenia. paphlagōia capadocia. cilicia. syria. scythis. iudæis. albanis. Iberia insula. creta. bastarnis & sup hæc de regib⁹ mithridate atq; tigrane triūphauit. ¶ Meo beneficio. mea opa & uigilātia erga rēpu. nisi ꝑsiā asseruisses meā igt Pōpei⁹: nō habuissem: ubi tertiū triūphum agerē: hoc ēt dicit Plu. i uita Ci. ¶ Sūter. ɔcludit p ea q̄ dcā sūt fortitudies domesticas & urbanas non eē iferiores militarib⁹. ¶ Domesticæ for. res gestæ ī toga nō ī castris. ¶ In q. ecce argumētū: quo res domesticas bellicis ꝓponit: qm igt senatores: & q rēp. regūt gubernātq; cōsilio: sūma prudētia & ai actiōe oia agūt: q̄ actio corpis actioni ꝓponit: sed ducētes exercit⁹ q̄uis & cōsilio utāt: tū plærūq; corpis uirib⁹ rē agūt: i qb⁹ fortitudib⁹ domesticis & factis urbanis: plusq̄ i his fortitudib⁹ militarib⁹. i. gestis bellicis. ¶ Plus opæ: maior ai cura studiū: qm magnæ res ē rēp. cōsilio regere ut docet. ¶ Opæ: laboris & curæ ai & uolūtatis. ¶ Oino eni: rō q̄re in factis urbanis plus opæ ponendū sit: & studiū qm laus uirtutis efficit: & cōparat aio magis q̄ corpis uiribus. ¶ Oino: prorsus certe. ¶ Illud honestū: illa laus fortitudinis & magnanimitatis: qppe fortitudo est ai uirtus nō corporis: Cyrus apud Xenophontē lib. iii. dicit: prælia ais magis q̄ uiribus corporis iudicātur. ¶ Magnifico: magnanimo: magnificū pro magnanimo ponit. ¶ Viribus ai: consiliis & prudentia summa: animi tolerantia & despicientia rer; humanar;. Laus igit senatoria cum tota fere cōstet uiribus ai: ꝑferenda est laudi bellicæ: quæ sæpius uiribus corporis comparat: sed hoc Ciceroni non cōcedam: qppe imperatoris est consilio regere: & milites ita disponere: ut uictoria sequat: & si impator ualet corporis uiribus: & non consilio cum oi exercitu corruet. Vnde magis cōsilium & prudētia: q̄ uires corporis esse debent in imperatore: si utrūq; habebit: uictoriosissimus erit: sed uiribus corporis magis carere pōt. Vñ dicit Heredotus. Rei cōsilio gestæ lætus plærūq; est exitus. Iccirco considerādum est altius priusq̄ aliqd aggrediamur: ne pœnitētiæ locus relinquat: & Fabius maximus nō uiribus corpis: sed cōsilio Hānibalē iuueniliter exultātem fregit: clausitq; prope linternū. Sed Cicero suā cām agit ut dicebā: & res suas i toga extollit iactabūdus: aliqñ usq; ad reꝑhensionem: si tātus ut iure reꝑhendi pōt. Magnū ꝓfecto fuit: īmo maximū rēp. Romanā tūc mutātem asseruisse: ut nō uideat huic laudi aliqs triūphus: quis de toto orbe cōparari posse. Roma. n. a ꝑdonibus occupata uicisse alias nationes parū uel potius nihil ꝓderat. Ergo plus fuit ipsam e manib⁹ ꝑditissimoꝝ hoium eripe quā exteras gentes & nationes Romano impio subiicere: & laureā de inumeris gētibus reportasse minus fuit. Patiat igit Pōpeius patiat Cæsar: & alii uictoriosissimi Romāi priceps Ciceronē togatū & cōsilio rēp. ꝓpe ad seruitutē redactā asserentē ipsis armatis ꝓponi: obtrectatores & maliuoli uersiculū illū Cice. crimināri desinant: qm nisi togati cōsiliū fuisset: nihil arma reip. ꝓpe casuræ cōducebāt. Immo armis ciuiū (si ciues appellādi sūt ciuitatis hostes) opprimebat. Verꝝ cōsule: se Ci. ꝑstitit: aio. n. cōsulē esse oportet: cōsilio fide grauitate: uigilātia: cura: toto denicq; munere cōsulatus: ei offō definat igit Piso uersiculū illū ore fœtido incessere: quod nil aliud quā teterrimam popinā olebat: altero ad frontem sublato: altero ad mentum depræsso supercilio putrida caro pecusq;: & consul ex tenebricosa popina extractus: gurges & belluo ab dñi suillo nō laudi atq; gloriæ genitus: & q gabei nidore delectabat: ac fumo: & Ci. sapiētissimo cōsuli eq̄ gliæ uir turpissim⁹ iuidebat: aliqñ popinā ihaluit. ¶ Tu: q̄uis ai uirtutib⁹ efficiat illud hōestū: & ꝑia uirtutis laus sit in ai cura & studio: tū dēm⁹ exercere corp⁹: ut cū rō iusserit & necessitas pugnare ꝓ ꝑia: corp⁹ robustū sit & labores tolerare possit exercitatio uires corpis cōfirmat: cōsuetudo. n. laboꝝ īgt Ci. alibi ꝓpessionē doloꝝ efficit faciliorē: & ipe labor q̄si callū obducit dolori: sed ferre laborē cōtinere uulnⁿ cōsuetudo docet: dēm⁹ igit exercere corp⁹ & nō libidinib⁹ īdulgere: q̄ corp⁹ eneruāt. Vñ Syllius canit in laudē Romanoꝝ. Pube scit castris miles: galeaq; terunt. Nondū signatæ flaua lanugie malæ. ¶ Afficiēdū: disponēdū: ꝓparādū. ¶ Cōsilio: ut possit obire ea q̄ rō faciēda suaserit. Bōa ualitudo corpis ē ist̄m ai: quo utit ad sua munera obeūda: si corp⁹ mala ualitudie laborat: nō pt obebire cōsilio. Adde ēt q; fulcturis corpis sustētat aius. ¶ Exequēdis: pagēdis. ¶ Labore: circa quē fortitudo uersat. Igit curādū ē: ut aio ꝓpus postea corpe ualeam⁹: ut nihil nāæ desit: & cū opus erit: ut aius & rō uti possint corpe idoneo ist̄ro ad negocia cū uirtute exequenda.

Cū rō iusserit aut necessitas erit pugnādū

Prælia ais magisq̄ uiribus iudicātur

Q. Fabi⁹ maxius aio magis q̄ corporis uiribus est usus

CTERtiū triūphū ꝑmū de africa triūphauit. Annū agēs. xxiiii. adhuc Ro. eq̄s occisis Gn. Domitio ꝓscripto & hierica Rege Numidiæ: secūdū de hispanis supato sertorio. Tertiū de mithridate rege pōti & tigrane ac piratis Plutar. cōtigisse ei scri. qđ nulli prius ut trinū de trina parte orbis triūphū ageret. Primū qdē ex africa: secūdū ex europa. Tertiū ex asia. ¶ Sunt igit &c̄. cōplexio est supioris argumētationis. ¶ Cino illud &c̄. Argumētū est p locū cōparationis a specie sumptū. Quā rōne utunt: rōne carētib⁹ potiora sunt. Vrbanæ res ai bellicæ corpis uirib⁹ gerunt. Vires ai rōne gubernant. Corpis uero nobis cū bæluis sunt cōes. Ille igit maiores: & digniores: hæ sine ai uirib⁹ nihil ꝓsunt: obsunt plærūq; illæ sine his sp utilissimæ sūt. Ex quo seq̄t bellicas res urbāis neq̄q̄ eē anponēdas. Salu. i ꝓfatiōe historiæ Catiliariæ. Virtute ai magisq̄ corpis uiribus militarē existeī disputat: & ꝓbat: Agamēnō apd Homerꝝ nō Diomedi & aiaci: q uiribus polebāt. Sed Nestori: q ɔsilio ꝓstabat. licet destitut⁹ uiribus senectute eēt mīstos sibi dari siles optabat: sperabatq; fore: ut breui Troia capet: qđ ēt Ci. i Catōe maiore dic̄. ¶ Exercēdū &c̄. ad hoc. n. corp⁹ utile ē: ut q̄ rō elegerit faciēda ea corpus exequat: & rōni sp pareat. Vñ & Salu. ait. Sed qa ois nra uis in aio & corpe est sita: ai impio: corpis seruitio magis utimur. ¶ In exequēdis &c̄. ut ures ei⁹ seruæ: & ueluti dedisse q̄ rōnis sint. ¶ In labore tolerādo: q rōne susceptus fuerit.

Vexi cōsule: se Ci. ꝑstitit: aio. n. cōsulē esse oportet: cōsilio fide grauitate: uigilātia: cura: toto denicq; munere cōsulatus: ei offō desinat igit Piso uersiculū illū ore fœtido incessere: quod nil aliud quā teterrimam popinā olebat: altero ad frontem sublato: altero ad mentum depræsso supercilio putrida caro pecusq;: & consul ex tenebricosa popina extractus: gurges & belluo ab dñi suillo nō laudi atq; gloriæ genitus: & q gabei nidore delectabat: ac fumo: & Ci. sapiētissimo cōsuli eq̄ gliæ uir turpissim⁹ iuidebat: aliqñ popinā ihaluit. ¶ Tu: q̄uis ai uirtutib⁹ efficiat illud hōestū: & ꝑia uirtutis laus sit in ai cura & studio: tū dēm⁹ exercere corp⁹: ut cū rō iusserit & necessitas pugnare ꝓ ꝑia: corp⁹ robustū sit & labores tolerare possit exercitatio uires corpis cōfirmat: cōsuetudo. n. laboꝝ īgt Ci. alibi ꝓpessionē doloꝝ efficit faciliorē: & ipe labor q̄si callū obducit dolori: sed ferre laborē cōtinere uulnⁿ cōsuetudo docet: dēm⁹ igit exercere corp⁹ & nō libidinib⁹ īdulgere: q̄ corp⁹ eneruāt. Vñ Syllius canit in laudē Romanoꝝ. Pube scit castris miles: galeaq; terunt. Nondū signatæ flaua lanugie malæ. ¶ Afficiēdū: disponēdū: ꝓparādū. ¶ Cōsilio: ut possit obire ea q̄ rō faciēda suaserit. Bōa ualitudo corpis ē ist̄m ai: quo utit ad sua munera obeūda: si corp⁹ mala ualitudie laborat: nō pt obebire cōsilio. Adde ēt q; fulcturis corpis sustētat aius. ¶ Exequēdis: pagēdis. ¶ Labore: circa quē fortitudo uersat. Igit curādū ē: ut aio ꝓpus postea corpe ualeam⁹: ut nihil nāæ desit: & cū opus erit: ut aius & rō uti possint corpe idoneo ist̄ro ad negocia cū uirtute exequenda.

FRAN MAT. Annorū uigiti q̄tuor pōpei⁹ ex africa triūphū duxit

CTERtiū triūphū ꝑmū de africa triūphauit. Annū agēs. xxiiii. adhuc Ro. eq̄s occisis Gn. Domitio ꝓscripto & hierica Rege Numidiæ: secūdū de hispanis supato sertorio. Tertiū de mithridate rege pōti & tigrane ac piratis Plutar. cōtigisse ei scri. qđ nulli prius ut trinū de trina parte orbis triūphū ageret. Primū qdē ex africa: secūdū ex europa. Tertiū ex asia. ¶ Sunt igit &c̄. cōplexio est supioris argumētationis. ¶ Cino illud &c̄. Argumētū est p locū cōparationis a specie sumptū. Quā rōne utunt: rōne carētib⁹ potiora sunt. Vrbanæ res ai bellicæ corpis uirib⁹ gerunt. Vires ai rōne gubernant. Corpis uero nobis cū bæluis sunt cōes. Ille igit maiores: & digniores: hæ sine ai uirib⁹ nihil ꝓsunt: obsunt plærūq; illæ sine his sp utilissimæ sūt. Ex quo seq̄t bellicas res urbāis neq̄q̄ eē anponēdas. Salu. i ꝓfatiōe historiæ Catiliariæ. Virtute ai magisq̄ corpis uiribus militarē existeī disputat: & ꝓbat: Agamēnō apd Homerꝝ nō Diomedi & aiaci: q uiribus polebāt. Sed Nestori: q ɔsilio ꝓstabat. licet destitut⁹ uiribus senectute eēt mīstos sibi dari siles optabat: sperabatq; fore: ut breui Troia capet: qđ ēt Ci. i Catōe maiore dic̄. ¶ Exercēdū &c̄. ad hoc. n. corp⁹ utile ē: ut q̄ rō elegerit faciēda ea corpus exequat: & rōni sp pareat. Vñ & Salu. ait. Sed qa ois nra uis in aio & corpe est sita: ai impio: corpis seruitio magis utimur. ¶ In exequēdis &c̄. ut ures ei⁹ seruæ: & ueluti dedisse q̄ rōnis sint. ¶ In labore tolerādo: q rōne susceptus fuerit.

ASC. CTRibuit. i. attribuit mihi qdē mīltis audiētib⁹: hoc ut diceret se deportatumꝝ fuisse frustra tertiū triūphū nisi eēt hitur⁹ in rep. meo būficio ut triūpharet: qa si p Catilinā & ɔiuratos resp. fuisset euersa: nullus remānisset triūphādi loc⁹. ¶ Ergo

idest ut

.l.ut ex ꝓdcis patet: fortitudies dōestice.i.qb⁹ utunt ī reb⁹ dōestícis gerēdis st nō īferiores.i.nō mīoris utilitatis & digni
tatis: militarib⁹ sup. fortitudīb⁹: ī qb⁹.s.fortitudīb⁹ dōestícis ponēdū ē.i.ponē opz: ēt plis opc.i.exercitatiōis & laboris: &
studii.i.cōatus & applicatiōis ai q̄ ī his.s.militarib⁹. Enī p qa: qa illud hōestū qđ nos q̄rimus.i.reqrimus ex aio excelso:
& magnifico efficit oino uiribus aī nō corpis: tū corpus est exercēdū.i.ī exercitio: & labore tenēdū: & afficiēdū.i.affectio
nibus tractādū & subiugādum: ita ut possit obedire ī ꝺsilio: & rōni in negocíis exequēdis: & in labore tolerādo.

Honestum autem id quod exquirimus: totum est posi-
tum in animi cura: & cogitatione. In quo non minorē
utilitatem afferunt. Qui togati reipublicæ præsunt:
quem qui bellum gerunt. Itaque eorum consilio sæpe
aut non suscepta: aut confecta bella sunt: nonnunquā
autem illata: ut. M. Catonis bellum tertium punicum
in quo etiam mortui ualuit authoritas. Quare expetē-
da quidem magis est decernendi ratio quam decer-
tandi fortitudo. Sed cauendum ne id bellandi ma-
gis fuga quam utilitatis ratione faciamus; bellum au-
tē ira suscipiat: ut nihil aliud nisi pax quæsita uideat.

¶ HOnestū illud: illa actio studiosa: q̄ a forti uiro
& magnāio reqrit: & útutis laus tota tribuit aio: nō
corpi: & sic bonū ꝺsiliū uiribus corporis p̄ponitur.
℣ In quo: in q̄ ai cura cogitatione: atq; hōesto qđ ī
ipsis positū est. ℣ Togati: sine armís in urbe rēpu.
ꝺsilio gubernāt. ℣ Gerūt bellū: uirib⁹ corpis. s. qm̄
ois laus ꝺsilio tribuit: nō corpis uiribus bellū gerēti
laus tribuēda ē: maxie pp ꝺsiliū: sine quo nihil am-
plū fieri pōt. ℣ Eoz togatoz q reip. p̄sunt. ℣ Aut
n̄ suscepta: aḋúsus aliquos: q̄uis pcurauerit. ℣ Aut
ꝺfecta: absoluta: q p̄us initiū habuerat: ut bellū pu-
nicū asiaticū: & alia qbus tādē finis ꝑpositus est ꝺsi-
lio senatoz. ℣ Suscepta: cū offerunt & aliq puocāt.
℣ Aut illata: spōte nullo puocāte. ℣ Vt. M. Cato-
nis: exēplū ponit: quo oñdit bellū illatū Carthagi-
nēsibus ex authoritate senatoris togati. M. Cato a
senatu in Africā missus est ut discordias iter Masi-
nissam regē Numidiæ: & Carthaginēses sedaret. Qui uidēs Carthaginē: q̄uis ad tributū ab Africano redactā: nec ꝺpē
nec aliq̄ calamitate affectā & armis istructā: oiq; bellico appatu: cām ob quā eo missus fuerat omisit: & Triduo Romā
reuersus in senatu exposuit carthaginē ob p̄m bellū punicū: & tributū: qđ quotānis pēdebat: nō esse factā ibecilliorē: sed
prudētiorē ad rē bellicā: & ficū p̄cocē quā ī de asportauerat: uniuerso senatui oñdit: q̄rēs qñ putaret illud pomū ex arbor
lectū oibus aūt affirmātibus recēs eē fundus inqt ex quo lectū est triū dieꝝ nauigatiōe ab urbe distat tā ppe hostē habe
mus: q̄ uoce cōmotus senatus bellū suscepit: quo tādē a Scipiōe Æmiliano deleta carthago est. Cato (inqt Pli. li. xv.) pni
ciali odio Carthaginis flagrās: nepotūq; securitatis anxius cū clamaret in oī senatu carthaginē delēdā attulit quodā die p
cocē ex ea puicia ficū: oñdēsq; p̄ribus: iterrogo uos inqt qñ hoc pomū dēptū putatis ex arbore: cū iter oīs recēs eē consta
ret: atq; tertiū inqt añ diē scitote decerptū carthaginī tā ppe a muris hēmus hostē statiq; sumptū est tertiū punicū bellum
quo carthago deleta ē: q̄q Catōe ano seq̄nti rapto: sup oīa quo nihil eqdē duco mirabili⁹ tātā illā urbē: & de terraꝝ orbe
p cētū uigiti anos urbis æmulā uni⁹ pomi argūto eūsam. Q đnō Trebia. nō Trasimen⁹: nō cānę busto ilignes romāi
nois pficē potuerūt: nō castra punica ad tertiū lapidē uallata: portęq; collię adeqtās ipe: Hānibal: tāto ppi⁹ carthaginē po
mo adiri. Cato monuit. ℣ In quo: bello ꝺficiēdo. ℣ Etiā mor. qm̄ ano seq̄nti q̄ cœptū ē tertiū bellū punicū: diē suū Cato
obiuit: tamen rōani nō destiterūt ab eo qđ cato p̄suaserat. Iō authoritas catonis in hoc ēt mortui ualuit Scipio nī Nasica
in senatu suaserat nō delēdā carthaginē. Expugnata fuit a Scipiōe: cui extra sortē Africa puicia decreta ē. ℣ Quare cō-
cludit p ea q̄ dcā st magis eē expetēdū optimū ꝺsiliū q̄ pugnādi fortitudinē: & sic absoluta digressiōe q̄ fecē ad p̄cepta for-
titudis reddit & magnāimitatis. ℣ Decernēdi: iudicādi: ꝺsulēdi: ut fecit cato. ℣ Quā decer. uirib⁹ corpis. ℣ Sed ca. corri
git Cic. hāc ptē: & ait optādū eē poti⁹ uiuē in senatu & ꝺsilio prudētiaq; reip. p̄spicere: q̄ pdire ī aciē & pugnare: & ma-
gis appetēda eē gl̄ia urbanā q̄ bellicā: tāq̄ maiorē. Sed cauēdū ē ne id fiat pp ignauiā: q̄ ē inimica fortitudī. Neq; id ex-
petē magis decernēdū rōnē. ℣ Fuga: q̄ bellū: ut timidi fugiam⁹. ℣ Quā rōnē uti. q̄ qđ magis id utile uideat futuꝝ reip.
Multi. n. rēp capessunt: & ī toga uiuūt: nō q̄ utile id sit magis reip. sed qa fugiūt bellicos labores pp ignauiā: ergo qcqd
rō & utilitas suaserit domi militię agēdū ē: & oīa ad cōmodū reip. referēda st. ℣ Bellū āt: duo posuit decernēdi rōnē & d
certādi fortitudinē. Aliq utilitate publica poscēte bellū suscipe debēt: & sic Ci. p̄cipit: quo aio bellū suscipiēdū sit: ut. s. nil
aliđ uideat q̄rī nisi pax. Appiānus li. iiii. bellorꝝ cīliū sic Antoniū ꝺcionātē iducē a prudētib⁹ celerit bella ꝺficiēda st ut diu
tius in pace uiuat. ℣ Ita: eo aio: ut nō uideamur dissensionē q̄rere: & aliorꝝ icōmoda sed cōem pacē nostris tpibus mini
me fit qbus pax si q̄ est uiolat: & nil aliud q̄ odiū icēdia urbiū direptiōes īgenuaꝝ: īgenuorūq; stupra cędes loca sacra p-
fanare: pditiōibus uicere: uictis resultare ueneno pdere: aliorꝝ bōa distrahere: obesum a q̄liculū ptēdere honestatis nul-
lā hīe rōnē. Nihil est tā sctū: nihil fidū ī rebus hūanis: nulla uitę cōitas: lex nāę abrogata & depsa iacet. Ruit in oē ne-
phas: uoluptati: ut cito in p̄ceps rapiat: habenas remisimus: oīa libidinum gña spintriæ oēs effecti experiri uolumus. Nil
aliud mortale genus iam olet: nisi fœdæ libidinis teterrimū nidorē: hæc thura: has libatiōes: hæc holocausta hos odores
imortali deo efferimus & bonū eē tā uitio dat. Vñ deus tāta ꝺtagione & fœdissima labe. offensus: nos auersat & iram in
filios diffidētię tā diffundit suā: q̄ ad uindictā lēto gradu p̄cedit: sed grauitate supplicii: tarditatē ultionis cōpēsat.

¶ HOnestū āt &c. si hōestū ī qt qđ q̄rim⁹ī aio hūanas res despiciēte positū ē: & hoc hōestū facē oīa: & āpla p̄suadet: uez
ē urbanas res bellicis maiores eē: hoc exēplis ꝓbat pl's ꝓfuisse togatos resp. q̄ armatos. ℣ Vt. M. C. Hic iexpiabili odio
delēdā eē carthaginē suadebat: & cū de alio ꝺsuleret pnūciabat. Scipio Nasica suādā ne metu ablato æmulæ urbis luxu
riari fœlicitas urbis incipet. Sed cato nepotū securitatis anxius: attulit q̄dā die in curiā p̄cocē ex ea puicia ficū: oñdensq;
p̄ribus: iterrogo uos inqt qñ hoc pomū dēptū putatis ex arbore. Cū iter oēs recēs eē ꝺstaret: atq tertiū añ diē scitote de-
cerptū carthaginī: tā ppe a muris hēm⁹ hostē. Statiq; sūptū ē tertiū punicū bellū. Quo carthago deleta ē: q̄q Catone ano
seq̄nti rapto: author Pli. ℣ Etiā mor. ualuit authoritas: ut Carthago deleret: nō ut bellū suscipeē. Nā ipso uiuo susceptū ē.
℣ Quare &c. Q ñ togatoz ꝺsilio bella: aut nō suscipiunt: aut nō ꝺficiunt. ℣ Decernēdi. Honestū ne sit aliqd an contra
utile an iutile: q đ decertādi gen⁹ fortitudo seqt. ℣ Sed cauē. &c. Hoc diē qm̄ mlti sūt: q tiore adducti magis reb⁹ urbāis
q̄ bellicis studēt: iī āt nō fortes st: sed pusillanimi. ℣ Bellū &c. belli finē pacē ult eē: & bella geri ut in pace uiuat.

¶ AVtē pro sed: id honestum: qđ exquirimus. i. illa honesta actio quā ab animo forti expetimus est positum in cura &
cogitatione animi. ℣ In quo. s. honesto: hi qui existentes togati præsunt reipublicæ afferunt non minorem utilitatem: q̄
supple hi qui gerunt bella. ℣ Itaq; & ideo bella sunt sæpe aut non suscepta: ubi in qua aut periculosa uisa sunt: aut confe
cta: idest absoluta: & ad finem deducta: autem pro sed: illata nōnunquam: idest quandoq; quando. s. iustum & utile ui
sum est consilio eorum: qui scilicet in togis remp. gubernant. ℣ Vt bellū tertiū punicū. i. carthaginēsem sup. illatum est car
thaginēsibus ꝺsilio, M, Catonis: in quo, s. tertio bello punico authoritas ipsius Catonis ēt mortui, i. postquam mortuus

PET. MAR. Confecta & absoluta st opposita

Tributum carthaginēses quotānis romāis pēdebant Pli. de Carthagine deleda

Scipio ī senatu suaserat carthaginē nō esse delendam

Apian⁹

FRAN MAT M. cato Scipio Nasica de ficu ī senatu allato p catonē

ASC.

erat(moriebaꝫ aũt anno poſt ſuſceptũ bellũ)ualuit:qa nõ dimittebaꝫ ei⁹ authoritate ſuſceptũ:donec carthago deleta eſt. ¶ Quare.i.q̃ de cã:rõ decernẽdi.i.deliberãdi eſt qdẽ.i.certe magis expetẽda q̃ fortitudo decertãdi.i.belligerãdi. ¶ Sz cauẽdũ ſup.eſt ne nos faciamus.i.decernamus de bello magis fuga.i.cã fugę bellãdi:q̃ rõne utilitatis:hoc eſt ne decernentes de bello dehortemur a bello potius timore bellãdi:q̃ rõne utilitatis publicę. ¶ Aũt pro ſed:ut bellum ſuſcipiaꝫ ita:ut nihil aliud uideaꝫ q̃ſitũ niſi pax. In textu hr̃ q̃ſita p zeuma:ſeu p regulã uenuſtatis q̃ eſt cp uerbũ uel adiectiuũ pulchre reſpici ad uicinius ſuppoſitũ uel ſubſtãtiuũ:ga ergo ly pax imediate p̃poniť:dicit pax q̃ſita &c̃.uero p̃ ſed.

PET. MAR. Ambr.

¶ FORtis uo:ponit nũcp̃petatẽ ipſius fortis. Ambro.aiť:Fortis uiri eſt nõ diſſimulare:cũ aliqd imineat:ſed p̃tendere & tanq̃ explorare de ſpecula q̃dã mẽtis & cogitatione ꝓuida rebus futuris obuiã ire ne forte dicat poſtea iõ in hæc icidi:ga nõ arbitrabar poſſe euẽire. ¶ Reb⁹ aſpis aduerſis:qm̃ fortitudo circa res aſpas & afferentes dolores uerſaꝫ. ¶ Nec tumultuatẽ:icõſtãtẽ & miníme p̃manẽtẽ in p̃mo gradu rõnis & mẽtis oſtãtia:puerbiũ eſt eum deiici de gradu:q eſt icõſtãs:& in rõnẽ nõ perſtat. ¶ De gradu:loqť p trãſlationẽ eoz̃ q loco cædunt timore ducti & gradũ ſcalaz̃ in quo oſiſtũt:aliis cedẽdo reliquunt:& ipſi deiiciunť. Vir ergo fortis dẽ ſũmo gradu mẽtis.i.ſũma oſtãtia:& tolerãtia oium laboz̃ deiici nõ debet:qm̃ nil fortib⁹ idomitũ eſt. Vñ Alexãder: ut

Curti⁹

author eſt. Q. Curtius lib. vi. adhortãs iuuenes ad Petitæ expugnationẽ dixit. Nihil tã altũ natura cõſtituit:quo uirtus nõ poſſit eniti expiendo:qua ceteri deſpauerit:& alibi dixit Curtius. Nihil eẽ tã firmũ:cui piculũ nõ ſit ẽt ab inualido. ¶ Tumultuatẽ:timẽtẽ in ipſis affectibus & mentis trepidatione. ¶ Deiici:deturbari:de gradu rõnis & uia honeſtatis. ¶ Vt dr̃:ut eſt in ꝓuerbio. Sed aĩ p̃tis:fortis & q adeſt:& nõ deiicit:alienaturq̃ timore aliquo:& ſic debemus iudiciũ ſtabili rõne firmare:& quę iudicauerimus leuia tanq̃ nihil ꝓfutura oẽnere. ¶ P̃tis:oſtãtis & nõ tumultuãtis iter affectus & pturbationes aĩ. ¶ A rõne:a prudẽtia & ſtatu ſane mẽtis:quæ uult ut fortis oia patiaꝫ p decoro ſeruãdo. ¶ Quã q̃ hoc qd̃ dictũ eſt uti oſilio aĩ p̃tis:nec a rõne diſcedere. ¶ Aĩ.ſ. ¶ Eſt.i.ptinet ad aĩum magnũ & fortẽ eſſe oſtãtem:& nõ pturbari rebus aſperis. ¶ Illud etiã:hoc qd̃ ſequiť ptinet ad igeniũ & prudẽtiam p̃uidere.ſ.ea quæ futura ſunt:ne in ea icidamus q̃ accidere nõ arbitrabamur. ¶ Ingenii:prudẽtię nãlis. Nãles uirtutes ſunt igeniũ:docilitas & memoria:

Teren.

q̃s q hñt ingenioſi dr̃. ¶ Præcipere:ante cape:& aio p̃occupare. ¶ Futura:ea quæ futura ſunt. ¶ Cogitatione:igenio & mẽtis agitatione aĩ uidere:qd̃ ptinet ad prudẽtiã:cuius munus eſt futura ex p̃teritis ꝓuidere. ¶ Aĩ oſtituere:firmo iudicio affirmare id qd̃ futuꝝ eſt:& iõ Syrus Terẽtianus dixit. Iſtuc eſt ſape:nõ qd̃ aĩ pedes mõ eſt uidere:ſed etiã illa quę futura ſunt. ¶ In utrãq; ptẽ:ſiue hoc ſiue illud agať:& quicquid euenit ſiue bonũ ſiue malũ:prudẽtis eſt p̃uidere qd accidere poſſit in utrãq; ptẽ. ¶ Et qd agẽdum ſit:in hãc uel in illã ptem. ¶ Cũ qd euenerit:cũ aliqd acciderit:magni ingenii eſt ſtatim rõne firma oſtituere qd agẽdũ ſit:hęc oia ptinẽt ad prudẽtiam. ¶ Nec cõmittere aliqd ut aliq̃ dicẽdum ſit nõ putaram.i.in aliq̃ re iprudenter icideret:ut dicere oporteat nõ putarã:hoc uſurpat Africanus & loco ꝓuerbii utebaꝫ:dicebat enim nõ aĩ in pugnam deſcẽdẽdũ eſſe:quã cogitauerimus qdnã euenire poſſet:qm̃ turpe eſſet alicui dicere nõ putaram:uñ ſignificať adhibẽdam eſſe prudẽtiam in oĩbus rebus agẽdis:quę oia diſponit:& qd agẽdum ſit:& quouſq; ꝓgrediẽdum dictat:& qd omittẽdum:ne locus pœnitẽtiæ relinquať:uñ Arbatanus apud Herodotum lib. vii. dicit. Bñ oſultare maximum eſt lucrum. Seneca dicit nã qui prudẽs eſt:nõ dicit nõ putaui quidem hoc fieri:quia nõ dubitat:ſed ſpectat nec ſuſpicať ſed cauet:& alibi turpiſſima excuſatio eſt impatori dicere non putaui. Hæc ſunt opera officia ipſius fortis & magnanimi:qui prudẽtia ſeptus eſt & conſilio agit quicquid aggreditur.

FRAN MAT.

¶ FORtis uero aĩ &c̃. De officiis nũc p̃cipere icipit:q̃ in reb⁹ bellicis & urbanis uir fortis ꝓuare debet & q̃ſi poſt digreſſionẽ ad illud redit qd̃ omiſerat. In oĩbus aũt negociis ꝓuſq̃ aggrediare adhibẽda eſt p̃patio diligẽs:uult itaq; p̃mum uiz̃ fortẽ:ita iſtitui ut reb⁹ aſpis ab icœpto nõ deterreať:ut in his q̃ oſilio & rõne ſuſceperit faciẽda ad finẽ uſq; pſeueret & otra timorẽ uirtute otra temeritatẽ prudẽtia initaꝫ. ¶ Fortis:in aggrediẽdo. ¶ Cõſtãtis:in pſeuerãdo:& ut dixi ad id redit qd̃ p̃cipiebaꝫ anteq̃ digrederet. ¶ Vt dicit:ut in prouerbio eſt. C. Marius ut ait Cicero:unus in ſecũdis rebus ex

P̃ſs animus

fortunatis hoĩbus:in aduerſis unus ex ſũmis uiris uidebaĩ:tumultuantem aũt dicit pauentẽ & timore agitatum. ¶ Sed præſentis animi uti cõſilio &c̃.ut animo non cadas:& ſic ꝓturbatione occuperis:ut uim rõnis amittas. Vnde præſentem aĩum conſtãtem intelligimus:& Plautus ait:præſenti facſcias:multi enim ſunt qui bene & ſapienter deliberant qd agendum ſit:cum uero ad rẽ perficiendam accedũt animis cadũt. Et propterea non minus in gerẽdo negocio oſilio animi utẽ

Fortis aĩus

dum dicit quã in deliberãdo. ¶ Nec diſcedere a rõne:quam ante negocii ſuſceptionẽ inieris:ut de Vlyſſe ait Virgilius. Oblitus ne ſui eſt Ithacus diſcrimine tãto. ¶ Quã qd̃ hoc animi:animi inqt fortis:eſt quæ oſilio & rõne faciẽda ſuſcepit:in his nõ pturbari:ſed pſeuerãter perſiſtere:magnę uero ſolertiæ & acuminis ingenii quicqd accidere poſſit ante conſtituere ut cũ euenerit:q̃uis etiam grauiſſimum ſit nõ cõmoueatur. Quę autem præuidentis ea minus premunt & Æneas apud Virgilium reg̃ ſibi difficultate a Sibylla propoſita omnia inquit percepi atq; animo mecum ante peregi:prudẽtię qua inſtructum cõuenit eſſe fortem uiz̃:tres ſunt partes:memoria intelligẽtia ꝓuidẽtia:ſi ergo quę futura ſunt uidet:& p prudẽtiã quæ eſt temeritati oppoſita deliberat. Quo animo in deliberãdo uſus eſt:eodẽ etiam rẽ gerere debet. ¶ Cõſtituere:aio ꝓponere. ¶ In utrãq; partem:ſiue proſpera ſiue aduerſa acciderint. ¶ Vt aliquando dicẽdum ſit non puta-

Scipio, nis dicã

ram. Scipio Africanus ſuperior dicere crebro ſolebat. Turpe eſſe in re militari dicere non putaram. Et unũ eſt ſtultitiæ genus. Quatuor aũt ſunt:aut cum in mẽtem non uenit:cogitãdum etenim diu atq; multum eſt aut nõ:q̃d̃ oportet ſuccurrit:aut ſuccurrit & nõ accipiť:aut malum cõſilium aſſumiť:cum credatur bonum eſſe.

ASC.

¶ EST fortis & oſtãtis aĩ.i.ptinet ad fortem & cõſtãtem aĩum nõ pturbari rebus aſperis.i.duris & aduerſis nec.i.& nõ & ut dr̃.i.ſicut ĩ puerbio eſt hoĩem ſup.nõ deiici tumultuãtẽ.i.uacillãtem & incõſtãtem. ¶ De gradu.i.de ſede tranquillitatis ſuæ:ſed uti cõſilio animi præſentis.i.ſemper parati & fortis nec diſcedere a rõne:q̃q̃ hæc.ſ.non deiici nec deturbari de tranquillitate ſua eſt magni animi & illud.ſ.quod ſequitur:eſt etiam:ideſt non ſolum magni animi:ſed etiam magni ingenii:ſcilicet percipere cogitatione:ideſt prouidentia ex conſideratione futura:ideſt res futuras: & conſtituere aliquando in utranq; partem quid poſſit accidere & quid ſit agendum cũ.i.poſtq̃ quid.i.aliquid euenerit:nec cõmittere aliquid ſup.tale:ut dicendum ſit aliquãdo:ſcilicet in futuro:ego nõ putaram.i.puta uerã ſup.ſic euenturum: hæc.i. huiuſmodi ſunt opera animi magni & excelſi & fidentis.i.freti prudentia & conſilio.

¶ Fortis uero animi & conſtantis eſt nõ perturbari in rebus aſperis:nec tumultuantẽ de gradu deiici:ut dr̃:ſed p̃ſentis animi uti cõſilio:nec a rõne diſcedere:q̃q̃ hoc & aĩ:illud ẽt ingenii magni eſt præcipere cogitatiõe futura:& aliquãdo ante conſtituere qd accidere poſſit in utrãq; partem:& quid agendũ ſit cũ quid euenerit: nec cõmitteť aliqd ut aliq̃n dicẽdũ ſit:nõ putarã. Hæc ſũt opa magni aĩ & excelſi & prudẽtia oſilioq; fidẽtis.

¶ Temere

¶ TEmere aũt: Positis officiis ipsius magnanimi prudẽtis: ponit ea q̃ ptinẽt ad hoies prudẽtes & temere in picula ruẽtes more ferarũ. ℣ Temere: icõsulte iprudẽter: nã uir fortis & prudẽs nõ dẽt se exponere piculis: nisi cũ opus est: & usus expoſcit. ℣ Cõfligere: purgare manuũ tm̃ in ꝺsilio. ℣ Immane gddã: neſcio qd ferinũ & ab hũanitate alienũ & ſile opibus ferarũ: q̃ ruũt in arma ſine aliq̃ electione: ſic hoies q ira ducũtur: ſunt ſiles bꝺluis & laudẽ fortitudis nõ merenť: qm̃ nõ eligũt id eẽ agẽdũ ex offõ: ſed affectu trahunť. ℣ Sed cũ tps: dicit quo tpe fortis dẽt uerſari i acie. ℣ Tps: ꝺditio tpis & neceſſitas: & ut circũſtãtiæ ꝑſcribũt: qm̃ cũ tpis: rõ poſcit: nõ mõ manu pugnãdũ eſt: ſed ẽt moriẽdũ: ne aut icurram⁹ in ſuitutẽ: aut notemur ifamia q̃ duo ab hoie magno debẽt eẽ aliena ac libero. ℣ Et mors añpo. nã fortis uiri ẽ & magnãimi poti⁹ i acie mori q̃ turpiter cædere: aut pati ſuitutẽ ꝑter decoꝝ: & ſubire notã turpitudis & ignauiæ: uñ laudať Paulus Æmi. q i pugna canẽſi uidẽs collegã Varonẽ turpit fugiẽtẽ: pugnãdo cadẽ uoluit: ne dedecus ſubiret. Appianus ſic loq̃nte iducit Lucilliũ. Brut⁹ a nullo capt⁹ eſt: hæc unq̃ a malitia capieť uirtus. Habes ĩgt Ambroſi. fortitudinẽ bellicã: in qua non mediocris honeſti & decori fama eſt: qd̃ mortem ſeruituti ꝑferat ac turpitudini.

PET. MAR.

Temere aũt in acie uerſari: & manu cum hoſte confligere ĩmane quiddam bæluaꝝ ſimile eſt. Sed cum tempus neceſſitaſq; poſtulat decertandũ manu eſt: & mors ſeruituti turpitudiniq; anteponenda.

Appianus

Ambr.

¶ TEmere aũt in acie uer. & ma. cũ ho. cõ. ĩma. gddã & bꝺl. ſile eſt. Scipio nõ eẽ unq̃ temẽ in aciẽ deſcẽdẽdũ dicere ſolebat. Qui hoc faĉ nõ fortis dicẽdus ẽ: ſed iſan⁹ uel furioſus. Nã cũ uirt⁹ in mediocritate ꝺſiſtat: fortis nõ audet niſi q̃ audẽ opz: & rõ audere ꝑſuadeat: ne ſi uel terreať his qb⁹ terreri nõ dẽt: & puſillanimis ſit uel magis audeat q̃ debeat & excẽdẽs iſanus noieť. ℣ Sed cũ tps. Tũc oĩno ꝺſerẽda man⁹ cũ hoſtib⁹ ẽ: qñ aut bñ gerẽdę rei ďať occaſio: aut neceſſitas maxia ꝓpoſita ẽ: ut aut moriẽdũ ſit: aut in ſuitutẽ deueniẽdũ qd̃ ne accidat poti⁹ moriẽdũ ẽ. Recte ait Æneas ap̃ Virg. una ſalus uictis nullã ſpare ſalutẽ. Captiuis qdẽ illud eueniebat: qd̃ i. ii. bello pũico ſcri. Liui⁹: rñdẽte ſenatu iis q captia carthaginẽſib⁹ i bello fuerũt. Sero nũc patriã deſideratis: diminuti capite: ab aliẽati iure: ciuiũ ſui Carthaginẽſiũ facti: ꝑcio rediturí eſtis: eo uñ ignauia atq; neqtia abiiſtis. ℣ Tps: occaſio rei bñ gerẽdę. ℣ Necitas cũ euadẽ non potes clauſus ab hoſtib⁹. De eũtẽdis ãt &c̃. Dixit magnãimũ ꝑpare ſe & eo aĩo atq; ꝺſilio bellũ gerẽ quo ſuſcepit: ſp aũt pacẽ ueluti optimũ finẽ ſpectare. Nũc de eiuſdẽ officiis loq̃t poſt uictoriã: & q̃lia eẽ ꝺueniãt ꝑſcribit. Dicẽs eũ cũ hoſtilẽ cĩtatẽ cœpit: ſontes quoꝝ cã bellũ ſuſcitatũ ẽ. ꝑũire dẽre: reliq̃ ũo mltitudinẽ q̃ iſons ẽ ꝺſuaď. Sed magnãimi ꝓpriũ ẽ obliuiſci iniuriaꝝ: & iuictos clemẽtia uti qd̃ magnitudi ei⁹ tũ abeſt: ut deroget: ut ẽt ſplẽdorẽ afferat & gliã. Nã de Cęſ. igt Ci. Aĩuz uicẽ: iracũdiã cohibẽ: uictoriã tpare: adũſariũ nobilitate ĩgenio: ũtute ꝑſtãtẽ: nõ mõ extollẽ iacẽtẽ: ſed ẽt ãplificať ei⁹ ꝑſtinã dignitatẽ: hoc q faĉ: nõ ego eũ cũ ſũmis uiris cõparo. Sz ſimillimũ deo iudico: ꝑũire quos opz iuſtitiq; ẽ ꝺſuare ĩnocẽtes & iuſtitiq; & magnãimitatis. Vtrũq; ergo ꝑſtabit magnãim⁹: ut ũe magnãim⁹ hr̃i poſſit. Sed magis erit clemẽs q̃ crudeľ in illos q ſupplicio digni ſũt penit⁹ pceꝛe nllo pacto dẽt: ne eoꝝ audacia ĩpunitate creſcat & aliis ad malefaciẽdũ exẽplo ſint.

¶ AVtẽ ꝑ ſed uerſari temere. i. cũ temeritate in acie. i. in exercitu ad ꝑliãdũ iſtructo: & ꝺfligere. i. ꝺtẽdere cũ hoſte manu. i. ope manuali: eſt qddã ĩmane. i. effeꝝ & crudele & ſile bꝺluaꝝ. ℣ Sed decertãdũ eſt manu qñ tps & neceſſitas poſtulat: & mors eſt añponẽda. i. ꝑferenda ſeruituti & turpitudini. ſ. quæ eſt in fuga: aut q̃ captus patereť in corpore: hinc Iuue. Sũmũ crede nephas aĩam ꝑferre pudorí: & ꝓp uitã uiuẽdi ꝓdere cãs: q̃ ſunt libere & honeſte uiuere.

ASC.

PET. MAR.

¶ QũO in euertẽdis: diripiẽdiſue urbib⁹ agẽdum ſit.

DE euertẽdis aũt diripiẽdiſq; urbibus: ualde illd̃ cõſiderãdum eſt: ne quid temere: ne qd crudeliter fiat. Idq; eſt uiri magnanimi rebus agitatis ꝑũire ſontes: mltitudinẽ cõſeruare, in oĩ fortũa recta: atq; honeſta retinere: ut. n. ſũt quẽadmodũ ſupra dixi: q̃ urbanis reb⁹ bellicas añponũt ſic repies mltos: qbus

DE euertẽdis ſolo æquãdis ſiĉ carthaginẽ Rõani tertio pũico bello euerterũt: numãtiã: corithũ. ℣ Diripiendis: ut nõ euertanť: qdã ſed tm̃ militũ direptiõi ſubiiciant q̃ uehi ſyracuſę alba mltæq; aliæ a rõanis paſſæ ſũt. ℣ Temere: ne forte eũtanť: q̃ eũti nõ merenť. Sicuti corith⁹ mereri nõ uidebať: uni⁹ Critolai culpa fuit ut legati romanoꝝ uiolarenť: ꝑus ꝑterea opꝑſſi ſũt corithii q̃ hoſtes deſignarenť. ℣ Crudeľ: ut cũ in paucos dẽat aĩaduerti in oẽs animaduertať. ℣ Reb⁹ agitatis: exaĩatis & diligẽter iſpectis: cognitis. ſ. errorib⁹ aliquoꝝ & multoꝝ inocẽtia. ℣ In oĩ fortuna: tã ſecũda q̃ adũſa: & ut in illa tpamẽto utať: neq; nimiũ efferať: & in hac demiſſiore aĩo nõ ſit pẽituſq; ſuccũbat.

Euerto Virg. Diripio

Sontes

Plato

Bias Perian/der Seneca

Repio FRAN MAT

ASC. DE euertēdis. Describit offm̄ imp̄atoris in urbib⁹ euertēdis ac diripiēdis. Ordo est aūt p sed illud ꝺsiderādū ē
dualde de urbib⁹ euertēdis. i. fundit⁹ excidēdis & diripiēdis. i. depopulādis: ne qd fiat temere. i. sine rōne: & ne
qd fiat crudeliter. i. ipie & īmaniter: q; p &. i. uiri magnanimi. i. ptinet ad uir magnāimū: reb⁹ agitatis. i. posq̄
sunt agitatę & discussæ: punire fontes. i. nocētes & culpabiles: & ꝺseruare. i. nō iterficere multitudinē. i. turbā ibellē & i.
nocuā & retinere in oi fortuna: tā pspa q̄ aduersa: recta. i. æqtatē: atq; honesta. i. honestatē. ℣ Eni p qa: ut. i. ueluti sunt
(quēadmodū dixi supra) q añponūt rebus urbanis. i. in urbib⁹ gerēdis bellicas sup. res si tu repies multos.

PET. MAR. ¶PERIculosa: q̄ in se multum piculi hñt: & supra monuit nō esse uersandū in acie temere: nec piculosa appetēda sunt: nisi rō tpis postulabit. ℣ Callida ꝺsilia: plurimū astutiæ in se hntia. ℣ Cōsilia: snias. ℣ Splēdidiora: maioris splēdoris & famę. ℣ Maiora: ampliora. ℣ Nūq̄ oīno: determinat de tali hoiu; opione: & dicit hoc eē ꝓprium magnanimi nō cædere ꝓpter piculum aut timorē: imo cū in periculo uersat uitę suæ nō parcere. ℣ Periculi fuga: ut piculū fugiamus & laborem. ℣ Cōmittēdum inciendū in hoc qd' est contra fortitudinē & magnanimitatē. ℣ Imbelles non bellicosi: & fortes: sed ignaui & timidi: at nō debemus temere nos exponere piculis. Ver; cum rō poscit & necessitas. ℣ Quo offerre se piculis sine cā. ℣ Quapropter: ꝺcludendo p̄cipit exēplo medico; q̄d agēdum sit in piculis adeūdis: nā picula leuia lēte adiri debent: qm̄ magnanimus nil nisi magnū arduū & plenū laboris aggredi tur: cū aūt grauissima sunt oī conatu & totis uiribus enitēdū est: ut aut picula superē: aut uita cū decoro amittā: sic faciunt medici: illos qui leui ęgrotatione tenēt: leuibus curāt medelis: grauissimos aūt morbos: & ancipites: medelis etiā grauissimis: ut aut ꝺualescāt: aut morianť: desperata quodāmodo salute. Vñ hi q extrema necessitate laborāt: oīa audent ultima desperatione adducti. Iō dicit Señ. Acerrima uirtus est: quā ultima necessitas extūdit. Cōsuetudo: mos medēdi. ℣ In adeūdis: cū uolumus adire picula & fortē aium magnū; oñtare. ℣ Leuiter. i. q leuibus ęgrotationib⁹ tenent: leuib⁹ rediis curāt. ℣ Periculosas q̄ aut curēt aut pdāt grauiter: & ad mortē ęgrotātē pducāt. ℣ Ancipites: dubias: an sanēt: an iterimāt. ℣ Cogit: piculo. s. urgēte. ℣ Quare in: dat optimū p̄ceptū a trāslatione nautar; q̄: q trāqllo mari si tēpestatē apperēt demētes eēnt: sic forti uiro magna picula nō sunt optāda: si aūt acciderīt adeūda sunt & tolerāda & ipsis nullo mō ęgrēdum: etiā si uita admittēda sit. ℣ Quauis rōne: quocūq; mō pōt: qm̄ nautę tēpestate laborātes ne amittant uitā: sese explicāt. i. abiiciūt merces & oīa: ne dubitādo an esset faciūda una cū rebus uitæ discrimē subirēt: re aūt explicata: & in undis deiecta plus adipiscī dñs nauis q̄ amittat: qm̄ adipiscāt uitā cūctis mercibus cariorem: si aūt dubitat: nec se uult explicare ꝓpter auaritiā: est in piculo uitæ: uñ Iuue. laudat Catullū amicū suū: qui p̄ssus tēpestate se explicuit: & euasit: sic uir fortis si cū est in piculo fugit: & dubitat amittere uitā: perdit fortitudinis laudē & decor; unde potius moriēdum est q̄ subire dedecus: & nō tāti debēt esse uita: ut gloria honestatis & fama uerę uirtutis amittā. Iō Hector: ut est apd' Homer; & repetiit. Arist. in moribus: minabāť suis turpiter ex acie uolētib⁹ fugere dicēs. Quē ꝓcul a pugna trepidātē forte uidebo: Is canibus fiet: fiet quoq; uulturis esca. ℣ Re explicata: clara & manifesta: qm̄ exonerata naui est aliq̄ spes uitæ. ℣ Quā addubitata: icerta: qm̄ re nō explicata: nulla est spes uitę: & plus mali sequīť: qm̄ bona fortunæ ꝺtēnēda sunt ꝓ uita ꝺseruāda & ꝓ honestate: q̄ cęteris rebus debet eē antigor: uita spernēda est: ne laus & bonū nomē amittā.

FRAN MAT. ¶PERIculosa & callida ꝺsilia &c̄. Vidēdū dicit etiā ne rem incōsulte faciamus: cum multi sint qui sic periculosa & subito mentis impulsu oblata consilia quietis p̄ferant: ut res bellicas urbanis anteponunt. Cum cōsulendum tarde sit: ut ait Aristo. agendum uero celeriter: nihil enim maturæ fit: nisi quod diu multū; ante faciendum constituēris. Callida autē intellige incōsulta a caleo non calleo ut Marcellus exponit. Terentius in eunucho: uide ne hoc sit nimis calidū. ℣ Nunq̄ oīno &c̄. Docet quo pacto circa pericula tum adeunda tum toleranda se uir fortis habere debeat. Et neq; facile ac temere offerre se illis neq; effugere debet. Timere pericula quæ timere non oportet pusillanimi est: offerre se ultro periculis omnibus stulti. ℣ Sed fugiendum &c̄. quod non facile se periculis uere fortis exponat ratio est: ꝙ nunq̄ periculum adit nisi magnificat & terribilia iudicet: ut salus patriæ: religionis defensio: iustitiæ conseruatio: sed cum hæc accidunt & piculo se uir fortis exposuerit: perseuerare eum conuenit: & ne propriæ quidē saluti parcere: malitq; mori q̄ a proposito ꝺdicos dicit: qui leuibus morbis leues: grauibus periculosas curationes adhibent. Idem & uir fortis facere debet: ut q̄ terribilia uideātur & sint ea magno & præsenti animo aggrediatur: quæ leuia & nō necessaria ea nō attigat & ꝺtemnat ne se pro modica utilitate maximis periculis obiiciat: quod qui faciunt non fortes & magnanimi: sed stulti hñtur. ℣ Periculosas: quæ periculum uitæ afferant. ℣ Ancipites: quæ ita occidere possint naturali uirtute nimium perturbata: & debilitata: ut cōseruare. ℣ Grauioribus in quibus modica salutis spes sit: sæpe accidit ut quem medicus secūdis curare non possit eum contrariis curet qd' Celsus scribit eodē mō maxie periculoso tēpore periculis obiicere nos debemus pro utilitate cōmuni: ut Horatius cloces fecit: ut eodem tēpore Mutius scæuola ut Curtius iuuenis: qui se in illam patentem uoraginem coniecit: ut Decii qui se deuouerūt. ℣ Quare in trā. &c̄. alia similitudo: ut tranqllo mari optare tēpestatem: ita cū ingens necessitas non compellit periculo se exponere clementis est rursus ut resistere tempestati cum incubuerit sapientis est: sic occurrere periculo cum necesse est: pro parente aut patria: uiri magnanimi iudicatur.

Hora. cloces Mutius scæuola

ASC. ¶QVIbus piculosa consilia & callida. i. in pnicie alio; data uideātur & splēdidiora & maiora. i. maioris utilitatis & pstātię cogitationibus. i. inuētionibus & ꝓcurationibus quietis. i. pacis & tranquillitatis: & hoc si sit genitiuus a nominatiuo quies uel potius quietis. i. pacificis & tranquillus. ℣ Nunq̄ aūt cōmittendū. i. sustinendū est fuga. i. pp fugā periculi: ut nos uideamus ibelles & timidi: ne. s. iprobis & inimicis nr̄is in nos aios auxerimus: sed illud etiā fugiēdū est: ne offeramus. i. ultro & nō ꝓuocati obiiciam⁹ nos piculis sine cā quo sup. facto nihil pōt eē stultius. ℣ Quapropter cōsuetudo medico; est imitanda in periculis adeūdis. i. aggrediēdis: qui. s. medici curāt leuiter. i. facili medicamine: ægrotātes leuiter. i. facili modo: sed cogūtur adhibere morbis grauiorib⁹. i. difficilius curabilib⁹ curationes piculosas & ancipites. i. dubias an ꝓfuturæ sint an nociturę. ℣ Quare. i. q̄obrē est demētis. i. ptinet ad demētem optare tēpestatē aduersam. i. contrariam

Cōparatio a trā qllitate maris.

Iuuēa.

Aristo.

Sōtes a uictore puniēdi in sōtes hūanitē tractandi sunt.

triariã in trãqllo sup. mari. ¶ Aũt p sed est sapiẽtis. i. ptinet ad sapiẽtem subuenire q̃is. i. q̃cũq; rõne tẽpestati obortę. s. q; p & eo. i. p tãto est magis sup. sapiẽtis subuenire tẽpestati si tu adipiscare. i. adipiscaris & ꝺsequaris plus boni. i. cõmodi re. i. mercede tua explicata. i. eiecta p certa salute: q̃ adipiscaris mali. i. icõmodi re abdubitata. i. manẽte dubia in naui: hoc est si uerisile ẽ: q; ex iactura p quã certa fit salus ꝺseq̃ris pl̃s cõmodi q̃ ex retẽtiõe cũ dubio: tũc poti⁹ emẽda ẽ mercęs tua. ¶ Eodẽmõ: qm̃ ex pace certa pl̃s cõmodi ẽ q̃ in bello ancipiti. Tũc poti⁹ fuãda ẽ pax: sed si lõge pl̃s bõi ꝺseq̃ris ex bello licet dubio: q̃ hẽas in pace certa amore illi⁹ posset bellũ iustũ moueri: sic̃ negociator qa spectat lõge plus lucri ex nauigatiõe piculosa q̃ ex qeta tute nauigat. Textus qdam hñt in finẽ mali: sed nõ cadit ĩ aĩum qũo snĩa stet nõ. n. qs uelit adipisci malũ ex re dubia: nec sensus ẽ q; tũc occurrẽdũ ẽ piculo p iacturã qm̃ pl̃s bõi ꝺseq̃ris p iacturã: q̃ mali per conseruationem tuoꝝ: sed quam boni per conseruationem supple tuoꝝ. i. reꝝ tuarum &c̃. non tamen deposui.

¶ Diuidit actões q̃ affert piculũ & docet qd agẽdũ sit

PEriculosæ aũt reꝝ actiões ptim his sunt: qui eas suscipiũt: ptĩ reip. Itẽq; alii de uita alii de glĩa & beniuolẽtia ciuiũ in discrimẽ uocant. Prõptiores igit̃ debemus esse ad nr̃a periculą: q̃ ad cõmunia: dimicareq; paratiꝰ de honore & gloria: q̃ de cæteris commodis: inuenti autem multi sunt: qui non modo pecuniam sed uitam etiam profundere pro patria parati eẽnt. Iidemq; gloriæ iacturam ne minimam quidem facere uellẽt: ne repu. quidẽ postulãte: in rebꝰ agẽdis: & ad quos maxĩe ptineãt. ¶ Qui e. su. agũt: gerũtq; ut sũt ĩpatores & duces exercitꝰq in piculo iterdum uersant̃. ¶ Itẽq; alii: fac̃ aliã distinctionẽ q̃ oñdit plĩbꝰ de caulis uocari aliquos ĩdiscrimẽ uitæ. Inde docet p q̃ re potius dimicãdũ sit. ¶ Prõptiores igit̃: post distinctionẽ actionũ: q̃ sũt piculosę his q eas gerũt: & pti reip. resumẽs porr̃ distinctionẽ p̃cipit ad picula debeamꝰ eẽ prõptiores: ut. s. potiꝰ subeamus nr̃a picula q̃ sinamus rẽp. aliquo detrimẽto affici: qm̃ cõis salus & glĩa ꝓꝑ salutĩ & glĩæ p̃ferẽda est: & uir fortis nõ debet timere picula p rep. ĩmo uitã pfundere si reip. salus exposcit. ¶ Quã ad cõia: q̃ pati ut cõis pr̃ia laboret: uñ laudat̃ Curtiꝰ: q se in foueã illã armatũ & eqtẽ p̃cipitẽ ægit: q̃ totã urbẽ pestifera exaltatione ificiebat: & sic piculo suo oĩa picula sustulit. Sic ẽt Meneceus Thebanus Creõtis filius poscente cõi salute e turri se p̃cipitauit: infinita sunt exẽpla in historiis & exteris & nr̃is eoꝝ: q ꝓprie saluti nõ pepercerũt: pro cõi utilitate. ¶ Dimicareq;: resumit nũc alterã distinctionẽ: & docet p honore & glĩa potius dimicãdum: q̃ pro aliis fortunis bonis. ¶ Dimicare: manu pugnare. ¶ Paratius: prõptiore aĩo & magis parato ad dimicãdũ pro honore & gloria: q̃ pro aliis rebus & utilitatibus: qm̃ auaritię indiciũ est pro bonis fortunę dimicare: pro gloria aũt pugnãdũ est: ut oportet: & sine iniuria aliocꝝ: qm̃ honor est p̃mium uirtutis & deo tribuit̃: & uictores in certaminibus græcię nõ auro aut argento donabant̃. Sed corona intexta ex foliis arboꝝ: ut certamen esset pro gloria non pro auro. Vñ Trietanchines: ut est apud Herodotũ li. viii. Artabani filius dixit Pape Mardoni: in quos uiros induxisti nos ad pugnãdum: nõ pecuniaꝝ certamẽ agitent: sed uirtutis: & Alexãder: authore Curtio li. ii. Parmenioni dixit pecuniã q̃ gloriã mallem si Parmenio essem: nũc alexãder de pauptate secutus sum: & me nõ mercatorem memini esse: sed Regẽ. Nihil qdẽ habeo uenale sed fortunam ne coronabant̃ oleastro: in pythiis ludis lauro: in isthmiacis pinu: in nemeis apio. ¶ Cõmodis: utilitatibus: & bonis externis: qm̃ ipse magnanimus q circa magna uersat̃ nõ curat bona fortunę: sed nomen & gloriã: citra tñ ignominiã aliocꝝ: qm̃ ad gloriã/honorẽ/& honestatẽ nati sumus cũ sint uirtutũ p̃mia. ¶ Inuẽti aũt sunt. Nũc affert illos q pro pr̃ia q̃quid habuerũt: & etiã uitã effundere uoluissent: sed nimiã ptem ꝓprię gloriæ amittere noluissent & nr̃is & pr̃ia postulante: qd̃ est cõtra offĩ: nã rõ tpis hñda est: & illi aliq̃n seruiendum: & pati ut fama nr̃a diminuatur: si patrię conducit: q̃ nobis oĩbus aliis rebus carior esse debet: nõ enim tãti gloriã nostrã facere debemus: ut patria iacturam ob id patiatur: & uera gloria est patriæ consulere. ¶ Sed uitã: qd̃ est uiri fortis non timere mortẽ pro patria. ¶ Iidem: qui ita ad mortem parati erant. ¶ Iacturam: dãnum: sed iactura proprie dicitur in mari cum urgente tẽpestate res a nauí iaciuntur: unde iactura dicta: & large accipitur pro quocũq; damno. ¶ Repu. utilitate reip. ita exigente.

PEriculosę ãt actiões. Dixit nõ eẽ magnaio adeũda picula sine cã: hãc ãt ut ethici scribũt: magnam eẽ oportet mimeq; uulgarẽ: ut digne eã suscepisse laudemur: sꝫ aut ad ipm magnãimũ aut ad rẽp. piculũ ex actiõe aliq̃ deuẽtuꝝ ẽ: si ad ipm nihil p glĩa recusãdũ ẽ illi: q ult uitã p laude paciscit: & uita bñ credãt emi quo tẽdat honorẽ: magisq; dignitatis sine utilitate q̃ utilitatis sine dignitate: rõ ẽ hñda: honor. n. ut ait Aris. maximũ ẽ externoꝝ ãnoꝝ: & circa honores ac ifamiã magnãimꝰ uersat̃ ut opꝫ: q d̃ si reip. piculũ ĩminet cautior circa illud eẽ dẽt: nã minꝰ dãnũ uniꝰ ẽ q̃ totiꝰ reip. siqd adũsi accidat: quosdã reꝑhẽdit Ci. q magis ꝓpriã laudẽ q̃ rẽp. ꝓfuare uoluerũt. ¶ De uita: ꝑa. ¶ Ad cõia: ex qbꝰ plus dãni q̃ ex ꝑis euenire põt: mior iactura est uniꝰ q̃ mltoꝝ: aut reip. ¶ Quã de cęteris cõmodis: ut de diuitiis ĩmo potiꝰ dignitatis sine utilitate q̃ utilitatis sine dignitate rõ hñda ẽ: ut dixĩmꝰ: oĩa de nigq; cõmoda q̃cũq; sint dignitati sũt postponẽda. ¶ Inuẽti ãt mlti &c̃. eos nũc reꝑhẽdit: qui gloriã & honorẽ ꝓpriũ saluti & utilitati patriæ añferre uoluerũt: cum tamẽ pro eadem nõ solum pecuniã: sed etiã uitam pfundere parati essent. Pr̃ię caritati nõ uita solum: sed quæ uita cariora sunt: honor & gloria post hñda sunt. ¶ Repub. postulãte: spõte eos facere cõueniebat: sed ne postulante quidem repu. fecerunt ex quo maiore reꝑhensione digni sunt.

PEriculosę &c̃. Docet q̃ actiões sint piculosę: qd in illis agẽdũ. Ordo est. Aũt p sed actiones piculosę. i. q̃ cũ piculo fiũt sunt pti. i. p pte his q̃ suscipiũt. i. opant̃ eas & ptim. i. p pte reip. Itẽ eoꝝ q subeũt picula: alii uocãtur in discrimẽ. i. in piculũ de uita alii de glĩa & beniuolẽtia ciuiũ. Igit̃ cũ picula. s. sint subeũda: nos debemus esse prõptiores. i. patiores: & expeditiores: ad nr̃a. i. ꝓpria picula: q̃ ad cõia: & dimicare paratius. i. citius & expeditius de honore: & glĩa: q̃ de cęteris cõmodis. Aũt p sed: multi sunt ĩuẽti q parati eẽnt pfundere. i. pdige exponere nõ mõ. i. nõ solũ pecuniã: sed ẽt uitã pro pr̃ia. i. p icolumitate & salute pr̃ię: & idem q uellẽt uitam pro pr̃ia exponere: ne p etiã nõ: nõ uellẽt facere etiã minimã qdẽ iacturã. i. amissionẽ glĩæ ne qdẽ ĩ est nõ ẽt rep. postulãte.

PET. MAR.

Q. Fabiꝰ maxi. rũores otra ipꝫ spreuit ob pr̃ię salutẽ

Trietãchines apũd herodotũ artabani filius pecuniã q̃ gliam mallẽ si essem pme. dixit Alexãder

FRAN MAT.

ASC.

PET. MAR. Iactura Pelopō nesus.

¶VT Callicratides: ponit exēplū Callicratide qui ne ſuū honorē amittere: pr̄iæ detrimēto fuit ſuç: & ſic non fuit uere magnanimus: qm̄ affectabat honorē & gloriā cū calamitate pr̄iæ: qđ eſt cōtra offīm. ℣ Pelopōneſus a pelope filio Tātali dicta q illic regnauit folio platani ſiſis pp anguloſos receſſus quos hēt: ſita eſt iter duo maria Ioniū: & Egeum: circuitu qngētorꝝ. lxiii. milliū paſſuū: locus anguſtus: un̄ pcedit iſthmos appellat̄ duo maria terrā hincinde uorāt. Sparta ſeu lacedæmon eſt in pelopōneſo: & lacedęmonii poſt bellū ꝓfectū cōtra Perſas cū Athenięſibus p multos annos bellū geſſerunt: unde hoc pelopōneſiacū dictū eſt huic bello. Lyſander de quo dixi & dicā loco ſuo: finē ipoſuit: qm̄ ſumma fœlicitate Athenas cœpit. Callicratides dux lacedęmoniorꝝ & claſſis poſt Lyſandrū p̄fectus apud arginuſſas iſulā pugnaturus cū Athenięſibus & hermone gubernatore dicēte: ut ſcribit Plutarchus: q; bene eſt retro nauigare cū triremes Athenięſium multo plures eſſent: rn̄dit eoq; hoc cæteꝝ fugere turpe ē: & detrimēto ſum ſpartę: ſed ſi mānſero aut moriar aut uincam: quod optimum eſt. Cicero: aliter ponit uerba quæ Callicratides dixit reſpōdens illis q fugā fauebāt. Nauali pugna ſuperatus ingt Plutarch? in arginuſſis dilectus eſt. Callicratides Mithylenē obſidebat. Athenięſes ſubſidiū parātes cētum uigiti nauibus ſamon inſulam adnauigarūt: & illic aliis coactis cētum qnquaginta nauibus ad hoſtem contēderūt. Callicratides cognito ipſoꝝ aduētu etheonico legato ad obſidionem relicto cum cētum uigīti nauibus obuiā ꝓfectus eſt ad arginuſſas: & pugnans deletus eſt: ac ſupra naues ſeptuagīta lacedæmonii amiſerūt. ℣ Egregie: ſtrēnue & fortiter & multa cū laude: qm̄ pro ſpartana dignitate aīos gerebat ſūma çquitate fortitudine & magnanimitate excellētiſſimus: authore Plutarcho. ℣ Vertit ad extremum omnia. i. in fine turbauit & amiſit partā gloriā & nomē: qm̄ fecerat multa egregie: & tādem nimis affectās propriam gloriam in diſcrimen patriā adduxit ſuā: qppe cum illius detrimēto pugnauit ne uideret̄ ignauus: cum melius eſſet cædere patriæ & tēporis habere rōnem. ℣ Conſilio nō paruit eoꝝ. Plutarchus dicit fuiſſe Hermonē gubernatorē nauiū. ℣ Cōſilio ſentētiæ: nam cēſebant tēpori cędendum eſſe nec expectādum claſſem Athenięſium. ℣ Putabāt: arbitrabāt melius eſſe. Arginuſſæ ſunt tres inſulæ paruæ ante Aſiam prope Mithylenē & Leſbon cōtinenti proxime: ut author eſt Strabo lib. xiii. ℣ Hæc quidem lacedæmonis plaga: calamitas & uulnus qđ acceperunt Lacedæmonii amiſſa claſſe & deleto Callicratide in arginuſſis. ℣ Mediocris fuit: nō multum detrimenti attulit: quoniam nō amiſerunt ob id imperiū: imo ſuperarūt tādem ipſos Athenięſes poſt mortem Callicratidę. Lyſander enim dux citatus eſt: qui Athenas ſubegit. ℣ Illa peſtifera. ſ. fuit plaga & calamitas quę Lacedæmoniis imperium eripuit: & affert aliud exēplum Cleōbroti Pauſaniç filii qui timens iuidiam & iſamiam. ſ. uideret̄ cum hoſte Epaminūda ſentire differēdo pugnam. Temere manus oſerunt & ſe & patriam in prçceps dedit: nam in hac pugna quę ad Leutra oppidum Boetiæ fuit cum Epaminunda Thebanorum duce. Cleōbrotus rex Lacedęmoniorꝝ uulneratus occubuit: & exercitus deletus eſt: & ſic Lacedęmoniorꝝ imperiū corruit. Ergo Cleōbrotus ne gloriam ſuam amitteret: & ne detrimentum noſis pateret̄ cauſa fuit: ut patria: quę prius imperabat: ſeruiret. Nam paulopoſt ſecūdo p̄lio apud mātineam: idem Epaminūdas ita Lacedęmonios attriuit: ut imperiū amiſerint: in quo prœlio Epaminūdas cecidit gaudēs: qm̄ relinquebat patriam ſuam imperantem: quę prius ſeruiuerat. ℣ Temere cum Epaminūda cōflixiſſet Lacedęmoniorꝝ: malo cōſilio & nulla ſpe uictoriç: ſed ut iſamiam declinaret & odium: quoniam prœlium differebat: unde timuit inuidiam & temere pugnans uictus eſt.

Calli/ cratides Plutar/ chus

ut Callicratides: qui cū lacedæmoniorꝝ dux fuiſſet pelopōneſiaco bello: multaq; feciſſet egregie uertit ad extremum oīa cum conſilio non paruit eorum: qui claſſem ab arginuſſis remouendam: nec cū Athenienſibus dimicandum putabant. Quibus ille reſpondit lacedæmonios claſſe illa amiſſa: aliā parare poſſe: ſe fugere ſine ſuo ꝺdecoꝛ nō poſſe. Atq; hæc qđē lacedæmōiis plaga mediocris fuit: illa peſtifera: q̄: quū Cleōbrotus iuiđiā timēs temeꝛ cū epaminūda ꝺflixiſſet: lacedæmōioꝝ

Argi/ nuſſæ

Lyſan/ der dux poſt mortē callicratidæ.

Cleom brotus pauſa/ niç filiꝰ Epami/ nūdas gaudēs periit.

FRAN MAT. Calli/ cratides

¶VT Callicratides: hic lacedęmoniorꝝ dux bello pelopōneſiaco cōtra Athenięſes multa & p̄clara geſſit: tādē cū ad arginuſſas iſulas ſe recipiſſet: & Alcibiades Athenięſium dux ad eū obſidendū claſſe ſua: tēderet: īmineretq; amittendæ claſſis periculum: ut ꝓpere inde diſcederet Lacedęmonii ſcripſerūt: ſed perire maluit una cum claſſe q̄ effugere cū poſſet dicens lacedęmonios amiſſa claſſe reparare aliam poſſe. Se uero amiſſam famā recuperare nō poſſe. Plutarchus aliter ac Ci. rē tradit qppe qui ait Hermeū gubernatore ſuadente bonum eſſe retro nauigare: q; multo plures Athenienſium triremes eſſent Callicratidē dixiſſe qđ hoc fugere turpe eſt: & dānoſum ſpartæ: ſed ſi manſero aut moriar aut uincā qđ pulcherrimū eſt. ℣ Nō paruit eoꝝ Hermonē gubernatorē claſſis fuiſſe tradit Plutarchus. ℣ Egregie: laudat̄ ab eodem authore q; animus pro ſpartana dignitate gereret: & eſſet ſūma æquitate fortitudine & magnanimitate. ℣ Vertit: cōmutauit cū multa: multa prius ſtrēnue fortiter: & cū ſūma laude egiſſet. De hoc Callicratide multa Plutarchus multis in locis: & Thucydides. ℣ Bello pelopōneſiaco. Cuius initia & cās Thucydides ſcribit. ℣ Ab arginuſſis remouēdam: ab arginuſſaꝝ portu. Arginuſſę inſulę ſunt tres: nō ſane magnæ cōtinenti ꝓxime & canis phrygiæ promōtorio adiacētes a Mithylene diſtāt cētum & uigīti ſtadiis: author Strabo. ℣ Mediocris fuit. Claſſem. n. repararūt neq; oīno ſuccubuerunt. ℣ Plaga: uulnus damnū. ℣ Illa uero peſtifera. Aliud exēplum Cleōbroti qui & ipſe pluris ꝓpriam fecit gloriam quam patriæ utilitatem: eam autē lōge grauiore dāno quā Callicratides affecit. ℣ Cleōbrotus inuidiam timens. Pauſaniç filius: hic cum Epaminūdas thebanus dux auxiliātibus athenięſibus lacedęmoniis bellum intuliſſet: & iam Lyſandrum ſuperaſſet multiſq; cladibus illos affeciſſet tametſi uiribus iferiorem ſe uidebat: tamen quia fore intellīgebat & ciuium in ſe odia excitarent̄: ut ignominia notaretur: ſi pugnam cum Epaminūda detractaret: temere & iſœliciter pugnauit fugiētem uſq; ad urbis mœnia pſecutus eſt. Epaminūdas: parūq; abfuit qn eam caperet. Cleōbrotus rex uulneratus occidit: & exercitus deletus eſt. Ad Leutra Boetię oppidum res cōtigit Plutarch?. Actū aūt de re lacedęmoniorum fuiſſet: niſi ab ægypto ageſilaus qui magnas res illic gerebat reuocatus fuiſſet (author Thucydides). ℣ Temere cū epaminūda ꝺflixiſſet: paruis copiis aduerſus ingētem exercitū: & loco iferiore ac mala male inſtructa acie. Sed neceſſitate compulſus eſt: aut enim fugere illum oportebat: aut ſic manum cōſerere.

Cleom brotus Epami/ nūdas

Thucy dides ꝺ epami/ nūda.

ASC.

¶VT Callicratides qui cum fuiſſet dux lacedæmoniorꝝ in bello pelopōneſiaco: & feciſſet multa egregie. i. uertit peruertit & deſtruxit: ac amiſit oīa uſq; ad extremū cum nō paruit conſilio eoꝝ: qui putabant claſſem remouendam eſſe ab arginuſſis illis tribus paruis conſulibus: nec putas aut dimicandum cum athenienſibus: quibus ſic putantibus: ille ſcilicet callicratides reſpondit lacedęmonios poſſe illa claſſe amiſſa parare aliam & ſe non poſſe fugere ſine ſuo dedecore. i. uituperio. ℣ Atq; hęc quidem fuit mediocris plaga lacedæmoniis quam ſuſceperant: ſcilicet ex ſuperbia illius. ℣ Illa quę ſequitur fuit peſtifera: qua cum Cleombrotus dux lacedęmoniorum timens inuidiam confluxiſſe temere: ideſt inconſulte cum Epaminunda imperatore athenienſium.

℣ OPES

¶OPES corruerũt:potẽtiæ & imperiũ:qm̃ principatũ græciæ amiserũt. ℣ Quãto melius. Q. Fabio. Affert exẽplũ. Q. Fabii maximi:q cũ bello punico secũdo dictator eẽt. Hãnibalẽ sũma patiẽtia & cũctatione fregit. Q. Fabiũ in iuidiã Romanoꝝ adducere tẽtauit. Nã cũ agros cãpanos icẽderet:agris Fabii pepcit. Fabius hãc inuidiam nõ timuit. Nec temere pugnã iniuit:ut infamiã expurgaret. Sed cũctãdo rẽ Romanã ꝑpe collapsam restituit:ꝙis a multis dãnaretur & male audiret:qđ bellũ opa sua & cũctatione in Italia ducereť. Cui ob id imperiũ æquatũ fuit cum Minutio qui erat magister eqtũ:hoc etiã magno aĩo æquoꝙ tulit salutis ꝑriæ studiosissimus cui nunq̃ succedẽdũ putauit ĩmo cum Minutius a quo læsus in honore fuerat cũ Hãnibale pugnaret:& iã iam uẽturus esset in hostiles manus. Fabius e suis castris magno ĩpetu erũpẽs:eũ liberauit. Sigit Fabius uere magnanimus inuidiã timuisset:atq; infamiã:qm̃ ꝑ dictatore cũctator ac segnis ab obtrectatoribus uocabať. manus cõseruit cũ hoste tã Fausti Martis:actũ fuisset de Romano impio sic Camillus cũ Ardeæ exularet ꝑriã captã a Gallis asseruit & oẽm ignominiã:qua actus in exiliũ fuerat notatus magno aĩo pioꝙ ꝑriæ cõdonauit suæ. ℣ Quã, to melius fecit Fabius quã Callicratides & Cleõbrotus duces Lacedęmoniorũ. ℣ Vnus hõ nobis:hi sunt uersus Enniĩ q in hoc secũdo bello punico militauit Cẽturio in sardinia sub Torq̃to & suis annalibus bella Italia cecinit. Rudiæ urbs Calabriæ patria Enniĩ fuit:de quo Syllius. Miserũt calabri Rudiæ genuere uetustę. Nũc Rudiæ solo memorabile nomẽ alũno. Ennius ꝑmũ græcis litteris operã dedit:& Africanũ maiorẽ mirifice dilexit:obseruauitq; a quo multis muneribus donatus est:& nos æternitate eiusq; domũ aliq̃ frequẽtauit. Cũ Scipione asiatico in asiã ꝑfectus est:& cum Fulvio nobiliore in Ætoliã:qui poetas amauit. Primus Ennius apud latinos exametrũ carmẽ fecit:qđ longũ appellare solebat:decessit. Post septuagita ãnos scripsit in oĩ poematũ genere. Sed annales magis ꝓbati fuere quos ꝑ cõpita urbi. Q. Vargũteius ꝓnũciare solebat cuius meminit. Lucretius li. i. Ennius ut nr̃ cecinit:q ꝓmus amœnã detulit ex helicone perẽni flore coronã. Et Apollo apud Syllĩũ li. xii. sic Ennium laudat. Sacer hic & magna sorꝝ Aonidum cura:& dignus Apollie uates. Hic canet illustri ꝓmus bella italia uersu. Attolletq; duces cœlo:resonare docebit. Hic latis heliconia modis nec cædet honori Ascreo famãue seni fuit & paulopost alius Ennius Tarẽtinus:q primus de lr̃is syllabis:& metris libellũ edidit. ℣ Vnus hõ:solus Fabius. ℣ Cũctando:differẽdo pugnã quã Hãnibal fortuna tũc aspirãte optabat. Restituit rẽ:iperiũ Rõanũ ꝑpe collapsum recupauit. Nã attritæ erãt opes romanoꝝ iã cladibus acceptis ad Ticinũ/Trebiã/Trasimenũ/lacũ Perusinũ/ubi Hãnibal Romanũ exercitũ pfligauit:ceciditq; temeritate Flaminii ꝯsulis:q etiã illic occubuit. Sed Fabius a ꝓpło:qđ nunq̃ ante eũ diẽ factũ fuerat:dictator creatus Hãnibalẽ tot uictoriis elatũ & iuuenilr exultantẽ cũctãdo fregit:& rẽ. i. iperiũ Romanũ restituit. ℣ Nõ. n. rõ q̃re Fabius rẽ Romanã restituit. Rumores:obtrectationes eoꝝ qui Fabiũ appellabãt segnẽ:& cũctatorẽ pro dictatore:& ꝙ cũ Hãnibal sentiret: nõ ꝑponebat Fabius hos rumores saluti reip. ĩmo talẽ infamiã nõ curabat ꝑ cõi salute:sciebat. n. solã cũctationẽ reip. tũc nutãti cõducere:poterãt. n. cõmodius & tutius romani bellũ ꝓducere q̃ Hãnibal:q in hostili solo ꝓperabat ut uiceret:& cũctatio Fabii satis succurrẽtibus obstitit:& Fabius rediẽs ad urbẽ sacroꝝ cã monuit Minutiũ ne manus cum hoste ꝺsereret:dicẽs ut est apud Syllĩũ. Interea crede expto:nõ fallimus ægris. Nihil monuisse salus rebus. Videbat. n. unã esse salutẽ tũc cũ hoste tã Fausti Martis nõ pugnare. Et paulus Æmilius ꝓficiscẽs ĩ castra monẽti Fabio dixit. Nec me unica fallit Cũctãdi rõ quãte grassante senescẽs Hãnibal oppſſum uidit ꝺfidere bellũ. ℣ Añ salutẽ:reip. Romanæ:ĩmo salus cõis erat illi carior & antiqor sua fama & rumores falsos de se nõ curabat. Rumor:est sermo dispsus in populo ĩcerto authore de aliq̃ recẽti re:siue bona:siue mala/cui/ut ingt Fabius:malignitas dedit initiũ:crudelitas aũt icremẽtũ. Fama est ꝺsensus ciuitatis uelut publicũ testimoniũ. ℣ Ergo iccirco ingt nõ posuerit rumores añ salutẽ ꝑriæ & illos nõ curauerit:& talẽ ifamiã neglexerit:ut uere magnanimũ decebat:q ifamiã iniuria illatã nõ curat. ℣ Ergo:post res ipsas a Fabio gestas. ℣ Gloria uiri. Fabii. ℣ Magis claret:splẽdidior est q̃ si pugnasset & rumores posuisset ante salutẽ:qm̃ cũctãdo rẽ Romanã restituit. Syllius in septimo sic canit de Fabio. Ac in sacra seni uis ĩpressum⁹ fuisset. Sistere cũctãdo fortunã aduersa fouentẽ: Vltima dardanii trãsisset nois ætas. ℣ Quod genus peccãdi:qđ. s. supra tetigimus:eoꝝ q sibi seruiẽtes & timẽtes inuidiã ea cõmittunt:q̃ ꝑrię detrimẽtũ afferunt qđ etiã in rebus urbanis uitãdũ est. Nõ. n. bono uiro:& ciui ꝑriæ studioso timenda sunt odia & inimicitiæ alioꝝ ꝓ salute ꝑriæ ĩmo libere ꝺsulẽdũ est:& id qđ optimũ est iudicãdũ aliter magnanimitas nõ seruať: q̃ nihil timet ꝓter turpitudinem. Vñ boni ciuis & magni est nihil tacere aut dissimulare ob timorem qđ ꝑriæ cõducit. Iõ laudať Ci. qui in. M. Antoniũ sũmę tunc potẽtiæ uigꝝ in senatu acerrime iuectus est:& etiã in Catilinã:nullũ odium timẽs:mõ reip. ꝺsuleret. ℣ In rebus urbanis in his quæ in urbe agunť ut in senatu dãdisq; suffragiis. ℣ Optimũ:ipsi reip. & cõmuni utilitati. ℣ Metu inuidiæ:odiĩ:ne aliquẽ lædãt:si id dixerit qđ ꝑriæ optimũ est:& magnanimus talem inuidiam nõ timet:nec curat si ob id qđ dixerit ꝓdit ptẽ/gratiæ:qm̃ salutẽ ꝑriæ oĩbus aliis rebus ꝓponit:& dũmodo cõe cõmodũ augeať:iacturã gratiæ suæ apud alios quos uerum dicendo lædit non curat.

¶COR ruerũt:uix enim post illud tꝑs resurgere potuerũt. ℣ Quãto. Q. Max. hic qa bonus & uere magnanimus erat: iõ cõmoda reip. ꝓprię gloriæ anteposuit:nõ. n. popularis aurę & uulgi opionis captator erat. ℣ De hoc multa Liuius de secũdo bello punico. Nouã Fabius de Hãniba/le uictoriã cõmeatus est nõ pugnare:hic ei cognomẽ nouũ & reip. salutare cũctator:ꝓmo ab ęmulis ĩ dedecus ipositum:deide in gloriã uersum. Per Sãniũ totũ:ꝑ falernos gauranosq; saltus sic macerauit Hãnibalẽ:ut q frãgi uirtute nõ poterať:mora cõminueret. ℣ Rumores:famã:& uulgi opionẽ ipse Paulo ęmilio apud Liuiũ ꝓtẽnendo inqt potiusq̃ appetẽdo gl̃iæ se modũ excessisse. ℣ Qđ genus peccãdi. Idẽ dicit in rebus qđ in re militari uitãdũ ne inuidiæ metu minus libere loq̃mur. ℣ Inuidiæ metu odiĩ:id qđ ꝑcedit pro eo ponit quod sequit: inuidiam odiũ sequit. ℣ Sũt enim &c̃. Cõquerit sæpe Cic. in eplis suis nullũ esse ciuem q rectũ sensum in rep. deponere audeat. Et Iuuenalis ait. Nec ciuis erat q libera posset uerba animi proferre & uitam ipendere uero. Cato senex: & item Cato iunior magna semper libertate usi traduńt. ℣ Nec cuiusquam ueriti inimicitias modo reip. utilitatem tuerentur. De iuniore inquit. Iustitiæ cultor uigidi seruator honesti in cõmune bonus.

¶OPES. i. facultates:& diuitiæ lacedęmoniorũ corruerunt quantum melius supple fecit. Q. Maximus de quo Enniꝰ sup. ait unus homo restituit nobis rẽ. s. publicã saluam cũctando. i. morã trahẽdo. ℣ Enim pro quia nõ ponebat rumores. i. susurros populi ante salutem:ergo gloria uiri. s. Q. Maximi dare nũc & põt magis. ℣ Quod genus peccandi iã. s. dictũ est:uitandum etiam in rebus urbanis. i. in urbibus gerẽdis. ℣ Sunt. n. qui non audent dicere metu. i. propter metu m inuidię. i. ne inuidiam ĩcurrant. i. qđ sentiunt:etiam si sit optimum. i. ꝑstantissimum.

PET. MAR.

Minutius a fabio liberatus

Camillus ardeæ exualuit

Ennius

FRANMAT. Q. Fabiꝰ maximus

ASC.

PET. MAR. OMnino q reip. Affert duo Platonis p̄cepta posita ab eo in lib. de rep. q̄ tenere debēt in p̄mis & obſ̄uare hīq reipu. p̄futuri ſūt: ut oīa. ſ. referanť ad cōem utilitatē: & oēs ita tractenť ut paupes & ignobiles nō deſeranť: alīť. n. ſeditio in rep. oriť & bellū ciuile: & p hoc notat quorūdā rōanoꝝ mores: q aūt defenſores optimatiū: ut Sylla & Pōpeius: aut ppīares eē uoluerūt: ut Gracchi/Mariº/Cęſ. & ſic de aliis. Vñ ea prudētia caruerūt: q̄ debet hēre bonus ciuis & uere politicº: ut ciuitati oſulere poſſit: & id qđ magis p rep. eſt diſpicere & iudicare: cū factiōes in rep. oriunť ſtare nō pōt: oriunť aūt ſi una ps curať: altera negligiť. Vñ in rep. rōana exorta ſūt bella ciuilia: ſeditiōes iteſtinę: & ipii tandē euerſio: uñ cauēdū eſt ipſis politicis: nec cōmittēdū ut ſeditio poſſit oriri: ſed oēs ita tractādi ſunt ut ciuilis prudētia dictat: & uult: qm̄ prudētię: ut inqt Ariſto. i. iii. de rep. ē p̄pe p̄ncipis & illius q reip. gubernacula tenet. ℣ Teneāt: obſ̄uēt ſciāt. ℣ Vnū: hoc p mū p̄ceptū. ℣ Sic: eo pacto & aio. ℣ Tueanť: oſerūet ad utilitatē totius reip. ℣ Ad eā referant: illius cōitatis cā oīa faciāt: ad unū oīa dñr referri: cū oīa ſilius gr̄a fiūt fœlicitas eſt ad q̄ oīa referunť. i. cuiº cā oīa fiūt: qm̄ ob id officioſi eē uolumus: ut fœlicitatē oſeq̄mur. ℣ Obliti: nō curātes ꝓprias utilitates & nullā hītes rōnē p̄uati cōmodi: qm̄ magr̄atus ē ad aliū nō ad ſe: & ſatis debet eſſe honor. Is aūt cui hic nō ſufficit: tyrānus dr̄. Plato p̄cipit hoc qđ Ci. dicit in p̄mo de rep. dicēs. Nullus p̄nceps ea rōne qua ē p̄nceps ſperat qđ ſibi utile ſit: ſed qđ ei q p̄et cōducat: & q̄cūq; egerit aut dixerit illius utilitatē & honorē reſpiciet: cui impat: & ad illiº cōmodū: nō ad ſuū oīa refert: quēadmodū nullus medicus ea rōne qua medicus eſt: q̄rit qđ utile ſit medico: ſed quod ipſi bgrotāti expediat. ℣ Hoc aūt nō fit a nr̄is p̄ncipibus: q oīa ad ſuas utilitates nihil ad cōe cōmodū referūt: rapiēdo extorquēdo per phas & nephas iuſtitiæ obliti & p̄ceptoꝝ q̄ diuini illi hoies & boni uiri poſteris tenēda reliquerūt: uñ tyrāni iure appellanť qui oīa ad ſuū cōmodū referūt. ℣ Alteꝝ: hoc eſt alteꝝ Platonis p̄ceptū. ℣ Totū cor. oēs q in rep. ſunt cuiuſcūq; ordinis & cōditionis: logr̄ p trāſlationē medicoꝝ q debēt eo mō curare corpus ut nullū mēbrū deſerať: ſic p̄nceps oīum cuiuſcūq; conditionis ſit rōnē hēre debet: ut nemo q̄ri poſſit cōmittēdū nō eſt ut ipotētes potētioribº oppmanť. ℣ Curēt: ut faciūt medici: quoꝝ ꝓpa eſt curatio. ℣ Aliq̄ ptē: aut optimates aut plębē. ℣ Vt. n. tutela ꝓbat id qđ dixit cōpatione tutelæ q̄ nō eſt ad utilitatē tutoris: ſed pupilloꝝ: ſic ad miſtratio reip. nō eſt ad ſuū cōmodū ſed cōe. Tutela ut inqt Iuſtinianus eſt ius ac ptās in capite libero ad tuēdū ēū: q pp ætatē ſe defendere neqt iure ciuili data ac p̄miſſa. Tutores aūt ſūt q eā uim ac poteſtatē hīt. Quibus teſtamēto tutor nō eſt datº: his ex lege. xii. tabularꝝ agnati ſunt tutores: q uocanť legitimi agnati ſūt p uirilis ſexus ɔiūctionē ɔiuncti. ℣ Procuratio: adminiſtratio. ℣ Eoꝝ: pupilloꝝ: q cōmiſſi ſunt tutelę alicuius. ℣ Qui ā: nīca contrario ſenſu p̄cepti ſupioris oñdit: qđ malū oriať ſi ps ciuiū foueť ps negligiť. ℣ Cōſulūt: fauēt q̄buſdā & eorū cōmodis ſtuiūt. ℣ Perniciosiſſimā: afferētē maximā p̄niciē: nā p̄nicies eſt maximū malū. ℣ Seditionē. Seditio dr̄ a ſeorſuꝝ eūdo: & tūc eſt cū pplo ſecū diſcordāte res ad manū uocať. Diſcordia dr̄ q̄ſi cordiū diſſenſio & diſſimilitudo. Pla. lib. v. de rep. diē ſeditionē eē ɔtētionē iter finitimos: bellū uero iter exteꝝnos. ℣ Ex quo: pp hoc: q̄a pti ciuiū oſulit: pti ā nō: ob id oriť ſeditio atq; diſcordia. ℣ Ppīares: ppli amatores: ut fuerūt Gracchi/Mariº/Cę. ℣ Optimi cuiuſq; : optimatium nō ſtudētes pplo. ℣ Studioſi: amatores & optimi cuiuſq; cōmodis ſuiētes. ℣ Vniuerſoꝝ: ut curēt optimates & plębē ut fieret in optia rep. plæbs & ppls differūt: q đ genus a ſpecie. Nā ppls appellatione uniuerſi ciues ſignificanť connumeratis etiam patritiis & ſenatoribus: plæbis aūt appellatione ſine patritiis & ſenatoribº cęteri ciues ſignificanť.

Ariſto.

Tutela Iuſtiniānus

Agnatº

Seditio

Diſcordia Plato

Ppls

Plæbs

Officia illorum qui remp. gerunt.

OMnino q reipublicæ p̄futuri ſunt: duo platonis p̄cepta teneāt, unū ut utilitatē ciuium ſic tueātur: ut quicqd agūt ad eā referant obliti cōmodoꝝ ſuoꝝ. Alterū ut totū corpus reip. p̄curēt: ne dū ptē aliquā tuenť reliquas deſerāt. Vt. n. tutela: ſic p̄curatio reipublicæ ad utilitatē eoꝝ qui cōmiſſi ſunt: nō ad eoꝝ quibus cōmiſſa eſt: gerenda eſt. Qui aūt parti ciuium conſulunt: partē negligunt: rem pernicioſiſſimā in ciuitatē inducūt: ſeditionem atq; diſcordiam. Ex quo euenit ut alii populares: alii ſtudioſi: optimique cuiuſque uideantur: pauci uniuerſorum.

FRAN MAT. OMnino &c̄. Quid in bello ſeruari a magnanimo cōueniat admonuit: nūc qđ rep. ab eodē fieri debeat oſtendit. ℣ Duo platonis &c̄. in libris de rep. Ariſtoteles quoq; hoc idē p̄cipere uideť. Vult enim magnanimū promptiorem eſſe ad bñfaciendū q̄ recipiendum. Nam ut magni animi eſt dare ita nō magni recipere omnibus itaq; benefacere ſtudet qui magnanimus eſt. ℣ Ciuium: ſingulorꝝ. ℣ Obliti proprioꝝ cōmodoꝝ: quod eſt ꝓprium magnanimi a propriis auocari cōmodis: ut aliis proſit. ℣ Sic tueāt̄: defendant nihil oīno ueriti: qđ Cato faciebat. ℣ Totum corpus. Ne nobilitatis ſtudioſi cōmoda plębis negligant: aut contra ut Gracchi fecerunt. Qui utiles plæbi & p̄niciosas nobilitate leges tulerūt: ut Sylla qui nobilium: Marius qui plæbeioꝝ utilitati fauebat. ℣ Vt. n. tutela. Similitudine oſtendit quēadmodū ſe magnanimus hēre debeat. Sicut. n. tutor pupilloꝝ utilitatis cauſa dari ſolet non ſua: ſic magiſtratus reip. p̄fici: ut non ſibi ſed reipublicæ proſit. Omnium ergo ſibi cōmiſſoꝝ gerere magnanimus parē curam debet. Tutela autem: ut Seruius iureconſultus diffinit: ius eſt ac poteſtas in capite libero ad tuendum eum qui propter ætatem ſe defendere nequit iure ciuili data ac p̄miſſa. Tutores aūt ſunt qui eā uim ac poteſtatē hīt: ex qua re ipſi nomē acceperūt. Itaq; appellanť tutores quaſi tuitiores ac defenſores. Sicuti ædituī dicunť qui ædes tuenť. ℣ Qui aūt mala oſtēdit quæ ſequūtur cum q̄ſpiā: qui curā hēt reipublicæ: huic patri fauet illam uero negligit. Nam neglecta plerūq; factionē excitat: ex quo efficiť ut alii ſint populares ſicuti Mariani fuerunt: alii optimatum ſtudioſi: ſicuti Syllani. ℣ Optimi cuiuſq; : optimatū & ſenatoꝝ. ℣ Pauci uniuerſoꝝ: ut Cato fuit: ambo Scipiones. Fabius Maximus aliiq; p̄multi.

Magnanimi dotes

ASC. OMnino qui rēpu. &c̄. Docet officium eorum qui rēp. gerunt. Ordo eſt. Hi ſup. qui p̄futuri ſunt. i. p̄eſſe uolunt reipub. teneant omnino duo præcepta Platonis: unum ut tueanť: ideſt ꝓtegant & defendant ſic utilitatē ciuium ut referant. i. dirigāt & ordinent quicquid agunt ad eā. ſ. utilitatem reip. exiſtētes obliti ſuoꝝ. i. ꝓpꝛioꝝ cōmodoꝝ. ℣ Alteꝝ ut curent totum corpus reip. i. totā cōitatē ne. i. ut nō: ut dum. i. q̄n tuentur. i. defendūt aliquā ptem non deſerent reliquas ſup. partes. ℣ Enim pro quia: ut. i. quēadmodum tutela. ſ. orphanoꝝ & pupilloꝝ eſt gerēda. i. debet geri ad utilitatem eoꝝ qui ſunt cōmiſſi. ſ. pupilloꝝ & non ad utilitatem eoꝝ qbus. ſ. tutela cōmiſſa eſt: hoc eſt tutoꝝ: ſic ꝓcuratio reip. gerēda eſt ad utilitatem eoꝝ: qui cōmiſſi ſunt: uidelicet oīum ciuium & totius populi: & oīa ad utilitatem eoꝝ qbus ſup. ꝓcuratio cōmiſſa eſt: hoc eſt ꝓcuratoꝝ: & gubernatoꝝ reip. ℣ Autem pro ſed: qui conſulunt. i. pſunt p uidēdo/oſulendo/& fauendo parti ciuiū: & ſup. negligunt partem inducunt in ciuitatem perniciſiſſimam rem: uidelicet ſeditionem atq; diſcordiam. ℣ Ex quo. i. ex qua re euenit: ut alii. i. aliqui ex gubernatoribus reip. uideātur populares. i. populo & uulgo fauentes: & eius partes tuentes alii uideantur ſtudioſi. i. fautores. ℣ Optimi cuiuſq; ſup. uiri. i. omnium bonoꝝ & præſtantium uiroꝝ: & pauci ſupple uideantur ſtudioſi uniuerſoꝝ.

Obſeruāda Mala pp fauorē ſb/ſecuta

Duo p̄cepta publico adminiſtratori

℣ Hinc:

¶HINC: ex hoc quia erant aliqui populares: aliqui optimatium ſtudioſi & paci uniuerſoꝝ apud Athenienſes. Nam pericles popularis fuit: ut ſibi potentiam contra Cymonem Milciadis filium qui optimatibus ſtudebat compararet. Vnde cum plæbi habenas relaxaſſet illius fauore remp. ad uotum adminiſtrabat quotidie aliquod celebre ſpectaculũ exhibens & epulum: & diſcordiæ erant inter optimates: & plæbem ipſoſq; populares & ſic alii nõnulli fecerunt. ¶ In noſtra romana rep. etiam nõ modo ſeditiones: ſed etiam ad arma uentum eſt a ciuibus: Nam bellum ciuile dicitur: cũ ciues inter ſe diſcordes arma ſumunt quo nihil poteſt eſſe dementius. Ideo Luca. damnans bella ciuilia: & pluſq̃ ciuilia exclamat: quis furor o ciues: quæ tanta licentia ferri. Gẽtibus inuiſis latium præbere cruorem. ¶ Peſtifera: pernitioſa reipu. quoniam tandem libertatem amiſit. ¶ Bella ciuilia: quæ fuerũt inter Syllam & Marium. Cæſarem & Pompeium. Cæſar fuit marianꝰ ppter affinitatem. Nam Iulia Cæſaris amita uxor fuerat Marii: unde cum Sylla Cæſarem adoleſcentem perdere decreuiſſet ab amicis tandem exoratus proclamauit habeatis uobis Cæſarem: & ſciatis eum futurum aliquãdo exitium optimatibus: quos mecum defendiſtis cõtra marianos: & Cæſari multos marios ineſſe dixit. ¶ Quæ bella ciuilia ille fugiet: qui grauis & fortis haberi uult. ¶ Grauis: in uirtute perſeuerans. ¶ Principatu: ut ſi princeps in ciuitate uitabit: & odio habebit: tanquam rem communi utilitati & reipu. peſtiferam. ¶ Tradet ſe totum: nil aliud cogitabit niſi communem utilitatem. ¶ Neq; conſectabitur: non ſequetur ut optimates aut multitudinem: ut habeat ſummam in ciuitatem potentiam: ſed uniuerſam rempublicam curabit: ut bonum uirum decet & principatu dignum: quoniã nullum detrimẽtum: ut inqt Socrates apud Platonem lib. i. de repu. maius ciuitati accedere poteſt: q̃ a peſſimo regi uiro: cum ipſe pricipatum recuſet bonus qui neceſſitatem reipu. expectare non debet: ſed illam gerendam prompto animo accedere: ne ruat: & ne uirtus depreſſa iaceat: quoniam ut inqt idem Plato libro. viii. de repub. honoratis in urbe diuitiis atq; diuitibus: boni atq; uirtus in primis negliguntur exerceturq; quod in honore eſt iacentq; ea quæ apud quouſq; improbantur. ¶ Totã rẽp. eo modo ſic defendet: ut omnium ratio habeatur: nec ratio trahet aliquem calumniis in odiũ aut optimatium aut multitudinis. ¶ Nec uocabit: nõ adducet in odium alicuius partis. ¶ Inuidiam: nõ debemus inquit aliquem calumniis inceſſere: & illi odium & inuidiam facere: quoniam eſt contra iuſtitiã. Iniuſtitia enim cauſa eſt ſeditionis: odii pugnæ. Socrates apud Platonem in. i. de repu. ſic ait. Seditiones nãq; o Traſimache iniuſtitia inimicitias: contentioneſq; parit: iuſtitia uero concordiam atq; amicitiam. ¶ Omnino: certe inquit in ipſis actionibus iuſtitiæ adhærendum eſt. ¶ Eam: iuſtitiam quæ iubet dari cuiq; quod ſuum eſt: & id eſt honeſtũ. ¶ Quãuis grauiter offendat: q̃uis patiatur iacturam aut in amicis lædendis pro iuſtitia aut minuenda gratia: aut in rebus domeſticis non debemus talẽ iacturam curare ꝓ iuſtitia & potius poſt mortem oppetere debemus: q̃ a iuſtitia honeſtateq; diſcedere. Offendere in hac ſignificatione eſt incurrere in aliquid atq; incidere. ¶ Illa quæ dixi: ut totum corpus reip. curet: ut oĩbus conſulat: ne oriantur ſeditiones & diſcordiæ: & ne quẽq̃ in odium falſis criminibus adducat: & illa omnia quæ dicta ſunt.

Lucanꝰ

Hinc apud Athenienſes magnæ diſcordiæ ortæ: in noſtra repu. nõ ſolum ſeditiones: ſed peſtifera etiam bella ciuilia: quæ grauis & fortis ciuis i republica dignus principatu fugiet: atq; oderit: tradetq; ſe totum reip. Neq; opes aut potentiam conſectabitur: totamq; eam ſic tuebitur: ut omnibus conſulat. Nec uero criminibus falſis in odium aut inuidiam quenquam uocabit. Omninoq; ita iuſtitiæ honeſtatique adhereſcet: ut dum ea conſeruet: quamuis grauiter offendat: mortemq; appetat: potius q̃ deſerat illa quæ dixi.

¶De ambitione.

¶CAPVD Athenienſes: cum alii populares eſſent: alii optimatiũ partibus fauerent: ut alcibiades: qui popularis erat: ut Cymon & Milciades odio aduerſarioꝝ. Quinquaginta talentis mulctatus. Cũ ſoluere non poſſet: in uincula coniectus eſt. Et Themiſtocles teſtatur ſuffragiis e ciuitate eiectus argos habitatum uenit. Ariſtides quoq; cognomento iuſtus a Themiſtocle collabefactus: exilio decem annoꝝ dãnatus eſt. ¶ In noſtra rep. Romæ ob huiuſmodi cauſa bella ciuilia primo inter Marium & Syllam. Deinde inter Cæſarẽ & Pompeium orta ſunt. ¶ Quæ grauis &c̃. Hortenſius gloriari ſolebat q̃ bello ciuili nunq̃ interfuiſſet. ¶ Nec uero criminibus &c̃. Duo præcepit nõ eſſe quenq̃ in odium multitudinis & inuidiam a forti uiro uocandũ: & ita iuſtitiæ honeſtatiq; inſeruiẽdũ: ut pro his conſeruandis neminem offendere ueretur: potiuſq; mori uelit q̃ eaꝝ defenſionem deſerere. ¶ Falſis criminibus: ut. Q. Cepionem ueterẽ. M. Scauri inimicum. Cũ Qu. Vario. Tri. plæ. egiſſe diximus ut italici belli cõcitati crimine. M. Scauꝝ adeſſe ſibi iuberet: ut Furius Camillus a. L. Apuleio. Tri. plæ. accuſatus eſt: q̃ prædam ueientanam male diuiſiſſet: ut. P. Scipioni Africano ſupiori dies dicta eſt: a Petilio Acteio. Tri. plæ. uel ut alii malunt. Næuio q̃ præda de Antiocho capta ærariũ fraudaſſet. ¶ Criminibus: accuſationibus. ¶ Odium: latentes inimicitias. ¶ Inuidiam: apertam. ¶ Ea: iuſtitiam: & honeſtatem. ¶ Offendat. Quicunq; ille ſit qui offendit non uereaꝫ eius inimicitias ſubire: modo iuſta & honeſta ac reip. utilia operetur.

FRANMAT. Alcibiades Milciades

¶HINC: ideſt ex hac re & partialitate: magnæ diſcordiæ ſunt ortæ apud Athenienſes. ¶ Et in nra. ſ. Romana repu. ¶ Non ſolum ſeditiones ſupple ortæ ſunt: ſed etiã peſtifera bella ciuilia. ¶ Quæ. ſ. bella ciuilia cuius grauis: & fortis: & dignus principatu in repu. fugiet. i. uitabit: atq; oderit: & tradet reipu. totum ſe: neq; conſectabit. i. ex principatu ſuo impetrare conabit opes aut potentiã: & tuebitur. i. proteget eam. ſ. rempu. ſic & conſulat. i. profit: & utilis ſit oĩbus. ¶ Vero pro ſed: nec pro &: & non uocabit. i. prouocabit quenq̃ in odium: aut in inuidiam criminis. i. criminationibus falſis. i. iniquis: & falſo illatis. ¶ Itaq; ipſe adhæreſcet: ideſt adhærebit omnino iuſtitiæ & honeſtati: ut dum: ideſt dũmodo conſeruet eam ſcilicet rempublicam: q̃uis offendat grauiter: ideſt offenſos & iratos ſibi multos conſtituat: tamen ſupple: oppetat: ideſt obeat & ſuſtineat potius mortem: q̃ deſerat illa quæ dixi ſcilicet iuſtitiam & honeſtatem.

ASC.

PET. MAR. MIserrima est oīno. Hactenus satis monuit docuitq; quid agendū sit rēp. capessentibus: & magnanimi esse ilam administrare: & quærere honores dignitati suæ cōuenientes: & ut oporteat. Nūc ponit ambitionem quę est in uitio: & qui eam hēt miser est: qm̄ seruit affectibus. Honores. n. bonis uiris sponte offeruñ: illos autem ambitu aucupari & cōsectari turpissimū est: & qui id facit nō est sui iuris. Duæ mediocritates sunt: quæ uersant circa pecuniam: & liberalitas & magnificētia: sic duæ sunt circa honores magnanimitas: & mediocris appetito honoris: & ut se habet liberalitas ad magnificentiam: sic mediocris appetitio honoris ad magnanimitatem. Is qui in hoc appetitione exuperat ambitiosus uocat: nā appetit plusq̄ oporteat. Ille aūt deficit qui iustos honores spernit: & dr uacans honoris appetitione: uituperatur aūt: qm̄ honor præmiū uirtutis appetēdus est: ut illi simus intenti: quæ est prædarissima: & solum bonū: ideo monet Plato in. y. de rep. bonos uiros honoribus afficiendos: ut ex honore ad uirtutē excitentur: uituperat: ut dixi uir talis nō cum referatur ad uulgus: sed ad ipsam rectā rōnē: cui parēdū est.

Ambitio.

Ambitio est nimia honoris cupiditas: ambitus est ipse actus ambiendi. ¶ Omnino: certe & penitus. ¶ Miserrima: q̄

Philo.

affert miserias & seruitutē: qm̄ seruit affectui & ambitiosus est miser: & patriæ affert calamitates dū nimios honores ambiēdo aucupat. Philo. in lib. de prouidētia dei scribit. Qui mentem suam plurimoq; dñatui ac pessimoq; subiecit: cupidinis timoris doloris stultitiæ iniustitiæ. ambitionis fœlix atq; beatus esse nullo modo poterit: etiā si uulgo beatus appellatur. ¶ Contentio: contendere de honore assequendo: hæc cōtentio misera est: & a uiro magnanimo penitus aliena: qm̄

Lucre.

honores nō ambitu q̄rit: & oblatos interdū spernit pro decoro seruando & ambitiosus est in cōtinuis laboribus: & sub p

Philo.

sona Syſiphi detrudentis saxum ad montis cacumen quod statim ad ima reuoluitur. Lucretius uult ambitiosos itelligi: qui petunt honores & repulsi ad ima relabuntur: & iterum ad cacumen nituñ. i. ad honoris ambitionem contentionēq; assiduis laboribus torquentur & miseria. Ideo miseria est honoris ambitio. Et hoc est inquit Lucretius: aduerso nixantē trudere monte. Saxum quod tamen e summo iam uertice rursum. Voluit: & plani raptim petit æquora campi. Qui gloriæ adeo cupidus est inquit Philo. ut uel a malis laudari cupiat: hunc improbū esse necesse est qppe unūquodq; suo simili gaudet. ¶ De qua: ambitione & contentione honoris. ¶ Præclare: egregie & bene. ¶ Apud eundē Platonē: in libris

Plato.

de repu. dicit Plato Ciues: si boni sint non accedere sponte debent ad regimē ciuitatis ne uideantur aut precio electi: qd est auaritiæ crimen: aut cupiditate honoris: quod est hominis ambitiosi. ¶ Similiter facere: eodem modo. ¶ Vter potius

Potius Potissimum Vter Quis

quis eorum: in primis. ¶ Potius: dr de duobus: potissimū de pluribus: & sic uter de duobus: & qs de pluribus uide elegantiam a Cicerone seruatā. ¶ Vt si ueluti si nautæ certarent de gubernanda naui scribuñ hæc ample in sexto de rep. Idē Plato præcepit & monuit qui sint habendi hostes. Ex sentētia igit Platonis docet quinam hostes æstimandi sint: p̄cepitq; etiam inimicis non esse grauiter irascēdum. Dicit præterea nihil esse laudabilius placabilitate atq; clæmentia & exercēdam esse facilitatē. Alexander macedo affirmabat regiū esse a quibus male audias in eos magis esse munificum.

FRAN MAT. Magnanimus circa honores qualis

MIserrima est omnino &c̄. Hic præcipit qualem circa honores in republica se magnanimus habere debeat: & neq; ambiendos: & neq; pro illis contendendum & certandum dicit. Et reuera magnanimi est honores delatos. Si mereatur accipere: si non mereatur respuere: non tamen humiliter ambiēdo petere. Cum eiusdem sit etiam: ut ait Aristote. neminem precari: aut certe uix obsequi uero prompte. Decet ergo magnanimum talem se gerere ut honores mereatur: etiam maiores quam præstari possint. Quod si pessimo multitudinis iudicio sæpe auferant & indignioribus tribuant: certare propterea non debet. Sed conscientia uirtutis suæ contentus esse debet. Quicquid autem est quod animo beniuolo retribuitur. Etiam si longe minus sit: quam debeatur: eo contentus esse debet: sicut Trasibulus Athenienſis: expulsis triginta tyrannis: & recuperata libertate corona honoris: facta duabus uirgulis oleaginis data a populo contentus fuit. Eam enim amor ciuium non uis expræssit nullamq; habuit inuidiam: & magnæ fuit gloriæ. Miserrimam itaq; Cicero uocat ambitionem. Nam qui honores nimium affectat: non potest

Ambitionem miserrimā esse

nisi miser esse. Quippe qui graui subiacet perturbationi: cum tranquillo atq; securo animo esse magnanimum conueniat: ut cum grauitate & constantia uiuat: quod superius præcepit. Concupiscentiæ subest ambitio qua peccat: qui præter modum cupit aut honores: aut laudem. Est autem in animo sicut in actu ambitus. Cum quispiam suam dilargitur pecuniam: aut populo muneribus ludisq; blanditur: aut cæteris artibus: quæ legitimæ non sunt ad publicos honores tendit.

Luca. de ambitu.

De quo Lucanus lætalisq; ambitus urbi. Annua uenali referens certamina campo. Mediocritas circa honores: ut ait Aristo. sine nomine est: extrema: idest excessus & defectus: sunt ambitio & remissio. Vituperamus enim ambitiosum q̄ pluſquam oportet: aut unde non oportet honorem appetit: uituperamus & remissum: qui ne honeste quidem honores quæret: & interdum ambitiosum ac quasi gloriæ cupidum cum: scilicet honores quærit quos meretur: & remissum quasi humanum & modestum laudamus: cum respuit: quoniam maiores sunt: q̄ ipse mereatur laudamus. Affectandi ergo sunt honores ut oportet: & magisquam uulgus affectet: & non magis q̄ oporteat. Cumq; medium ipsum careat nomine: extrema magis. s. & minus affectare inter se certant: ex quo facile intelligitur qualis circa honores magnanimus esse debeat. ¶ Contentio: ut pro adipiscendis honoribus inter se contendant: quod Romæ quotannis pene accidebat die

Comitialis dies.

comitiali. ¶ Similiter facere non differre dicebat. Plato in libris de republica eos qui de administranda republica contendunt: & eos qui de naui gubernanda: cum tempestas est: aut imminet: hac contentione sæpe efficiuntur: ut respubli. præesse omnes uolunt: & nullus alteri cædere dignatur.

ASC. Ambitio est fugiēda

MIserrima &c̄. reprehendit summopere ambitionem. i. additionē magistratuū per largitiones aut preces abhis qui cupidi honoq; non reip. sed sibi prodesse quærunt: dr autem ambitio ab ambio: quod est circūeo: istabant. n. populi in comitiis dum magistratus innouabantur fere in circuitu ad quos: qui magistratū petebant in ueste alba: ut candorem & puritatē animi sui significarent: accendebant supplicantes ut suffragia sibi dentā sua dabant punctum faciebant: unde in arte poetica Flaccus punctum pro suffragio ponit. Ordo est ambitio. i. iniqua cupiditas & petitio dignitatum & magistratuum: & pro. i. contentio. i. concertatio honorum. i. de impetrādis honoribꝰ: est omnino miserrima. i. uilissima. ¶ De qua. s. ambitione est præclare sup. scriptum apud eundem Platonem. Scriptum autem eo. ¶ Similiter facere qui contenderent inter se uter. i. quis ipsorum duoq; administraret potius rempu. ut si nautæ certarent quis eorum gubernaret potissimum. q; pro &: idem sup. Plato.

¶ Æstimemus:

Idemq; præcepit ut eos aduersarios existimemus qui arma contra ferant: non eos qui suo iudicio tueri rempublicam uelint qualis fuit inter Publii Africanum: & Quintum Metellum sine acerbitate dissensio. Nec uero audiendi sunt: qui grauiter irascendum inimicis putabant. Idque magnanimi & fortis uiri esse censebant. Nihil enim laudabilius: nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atque clæmentia.

CÆSTimemus. iudicemus: in Cato. ait callidi: rex æstimatores & in legibus Sisenna adhuc scriptores nisi qui forte nõdũ æd iderunt: de q̃bus æstimare non possumus facile supauit. ℣ Suo iudicio: ut ipsis uĩ: & putãt esse melius q̃ sit nostrũ iudiciũ in aliq̃ re agẽda in repu. nõ debemus arbitrari eos nobis inimicos: q̃ aliter sentiunt: q̃m esse põt ut illoꝝ sn̄ia melior sit. ℣ Qualis dissensio. Q̃ m diuersa sentiebant in repu. Scipio & Metellus in senatu uarias sn̄ias dicẽtes citra tn̄ odiũ. Q. Metellus: a deuicta Macedonia macedonicus cognominatus est. De cuius fœlicitate Pli. sic scri. Nã moriens a quatuor filiis in rogũ est illatus: uno p̃tore & tribus cõsularib⁹: & ex his duobus triũphalibus & uno censorio: & q̃uis uiuus cũ Africano dissenserit tn̄ mortuũ: ita laudauit ut maior illi laus tribui minime potuerit. Dixit. n. filiis suis: ut irent & funus Africani ornarent: dicens nunq̃ uidebitis funus maioris ciuis. Vñ Valeri⁹ loquens de moderatiõe aĩ: & de duob⁹ Metellis macedonico & Numidico sic scri. Acerrime cũ Africano Macedonicus dissenserat: eoꝝ q̃ ab emulatione uirtutis profecta cõtẽtio ad graues testatasq; inimicitias ꝓgressa fuerat. Sed tn̄ iter emptũ Scipionem condamari audiuisset in publicũ se proripuit: mœstoq; uultu & uoce confusa concurrite: cõcurrite inqt ciues mœnia nr̃æ urbis euersa sunt. Scipiõi enī Africano ĩtra sua mœnia qescẽti nepharia uis illata est. O rẽpu. pariter Africani mortẽ miserã Macedonici tã hũana tãq; ciuili moderatione fœlicẽ eodẽ enī tpe & quantum amisisset ꝓncipẽ: & qualẽ haberet recognouit: ídẽ filios suos monuit: ut funebri eius lecto humeros subiicerent: atq; huic exeqaꝝ illũ honorẽ uocis adiecit: nõ fore ut postea id offm̃ ab illis maiori uiro p̃stari posset ubi illa tot in curia iurgia: ubi maximoꝝ ciuiũ & ducũ rogata plia oĩa nimirũ ista p̃cipua ueneratione ꝓsequẽda deleuit moderatio. Plinius iter fœlicitates Metelli: hãc & recẽset: qd̃ amicus Africano nõ fuerit. Eqdẽ inqt & Africani Æmiliani inimicũ fuisse. Q. Metellũ iter calamitates ei⁹ dixeri. Lælius apud eũdẽ Cicero dicit: ab amicitia Quinti. P. meo noĩe se remouerat. Scipio pp dissensionẽ aũt q̃ erat in repu. alienatus est a collega nr̃o Metello: utrũq; tn̄ egit grauiter authoritate & offensiõe aĩ: nõ acerba. ℣ Acerbitate: asperitate & ira. ℣ Nec uero: uitupat illos q̃ dicũt grauiter irascẽdũ eẽ inimicis. ℣ Nõ sunt audiẽdi: nõ est tenẽdũ id qd̃ ipsi dicũt. ℣ Id esse. ptinere ad fortẽ uirũ. ℣ Nihil enī: ꝓbat a natura ipsius magnanimi illos nõ eẽ audiẽdos q̃ sic censent: q̃m hæc a natura magnanimi oĩno aliena sunt q̃ iniuriæ nõ meminit & pronus est ad ignoscẽdum. Sunt tn̄ aliq̃ q̃ irã ad fortitudinẽ referunt: ut Home. q̃ dic: uires iniecit ira: & aĩum ira cõcitauit. & Plato in. ii. de rep. dicit iracũdiã inexpugnabilẽ oĩno esse & inuictã qua p̃dite aĩus ad oĩa inuictus atq; itrepidus moueri solet: sed fortis ob iram non laudat: q̃m affectus dr̃ de his paulopost dicetur. ℣ Præclaro: amplissimo & summa laude digno. ℣ Placabilitate. uacuitate iræ & q̃ sit placidus & clæmens. Clæmentia est temperãtia animi in ptãte ulciscendiue lenitas supioris aduersus inferiorẽ in cõstituendis pœnis & crudelitas est atrocitas aĩ in exigenda pœna uel inclinatio animi ad superiora Iuris equabi. ubi æquo iure uiuit: & non est aliq̃s tyrannus q̃ iuris equabilitatem uiolet ut solus dominetur.

CIDEmq; p̃cepit. In libris de repu. hæc p̃cepit Plato: & q̃m dissentire inter se ciues solent de repu. Cũ tn̄ singuli eius studiosi sint: & ad honestũ finẽ rectũq; cõsilia sua dirigant: p desseq; oĩno uelint. Qui hmõi sunt aduersarii habẽdi non sunt. Nã duplex est dissensio aĩoꝝ & opinionẽ. Qui aĩs dissentiunt hostes sunt: & plærũq; arma cõtra arma ferunt. Qui uero opĩonib⁹ certãt aduersarii mĩme iudicãdi sunt. Cice. in epistola ad Cæliũ: nõ aĩ cõtẽtione. Sed opinionũ dissensione ab Appio pulchro discrepare se dicit: illiq; amicũ esse Cato senior. & Scipio Nasica opĩonib⁹ dissentiebant. cum alter delendã carthaginẽ: alter nõ delẽdã suaderet: uterq; cõsilii sui rõnes asserebat: & rẽpu. iudicio suo tueri uolebat. Qualis fuit &c. Exẽplo duoꝝ potẽtissimoꝝ & p̃stãtissimoꝝ ciuiũ Platonis sn̄iam cõprobat. Scipionis Æmiliani: & Qu. Metelli Macedonici. Qui semp in senatu opinionibus dissentiebãt reipu. cã. Quã uterq; melius tueri conabaꝰ. Nõ eranr itaq; inimici: cũ sine acerbitate: & armis disceptarent. Hoc ipso teste Macedonico declaratũ est. Qui mortuo Scipione ite inqt filii celebrate exeqas: funebri lectulo humeros subiicite: nunq̃ ciuis maioris funus uidebitis. Is est Metellus: q̃ inter rara fœlicitatis humanæ exẽpla numeraꝰ. Nã p̃ter honores amplissimos: cognomẽq; Macedoniæ a quatuor filiis illatus est rogo: uno prætore: tribus cõsularibus: duobus triũphalibus: uno cẽsorio. Quæ singula quoq; paucis contingere. Authores. V. Maxim⁹ & Plini⁹. ℣ Nec uero audiẽdi &c. Merito hoc admonet Ci. decet enī magnanimũ nõ ualde iniuriarum recordari puiq; eas facere: nõ uero ea est q̃ existimat dignitatẽ suã nõ posse cuiusq̃ iprobitate ĩminui. ℣ Nouit p̃terea nihil magno & p̃claro hoie digni⁹ q̃ clæmẽtẽ esse & in remittẽda iniuria lenissimũ. Et Sene. iqt. Iniuriaꝝ remediũ obliuionẽ esse. idẽ magnaꝝ uiriũ dixit eẽ lædẽtẽ negligere. Sed q̃rit an oĩno irascẽdũ sit forti uiro: Et uulgꝰ ut Arist. qdẽ ait irã in fortitudinẽ refert cũ fortes uideanť q̃ p̃ irã ceu bestiæ ĩ pcussores feruntur: Q m̃ & fortes iracũdi sunt & ad picula capessenda aĩ cõcitatio ĩpetuosissima res est. Sed rñdeť qd̃ fortes honoris tn̄ gr̃a opanť: & qd̃ ira eos adiuuat. Sed q̃ nõ est tũc uera fortitudo: cũ dolore: aut ira cõcitati ĩ piculũ feruntur: nihil p̃uidẽtes eoꝝ: q̃ aggrediũtur: Sicut nec mæchi fortes hñ di sunt: q̃uis multa audeãt pp libidinẽ. Nõ ergo sunt illi fortes dicẽdi q̃ p̃ dolorẽ aut irã picula adeũt: neq; q̃ quocũq; mõ p̃ irã faciũt. Sed cũ lectionẽ: rõnẽq; añ suscepeṙũt pxĩe ad eã q̃ maxie p̃m naturam eũ accedere uĩ fortitudo: q̃ p̃ irã fit: & hoies sane irascẽdo dolent ulciscẽdo lætãtur. Sed q̃ p̃ hæc agãt pugnatores qdẽ sunt nõ fortes. Nõ. n. cũ decore: neq; rõne sed pturbatiõe ai id agũt. Et ĩ hoc aliqd hñt silẽ fortib⁹. Est ãt circa irã mediocritas. Mãsuetudo: excessus uero iracũdia. Quæ irã faciũt multa sunt: ac uaria. Qui igr̃ p̃ q̃b⁹ oportet: & cõtra quos oportet irascĩ & ut oportet: & q̃n̄: & q̃to tpe oportet: laudať. Et hic utiq; mãsuet⁹ est: q̃ & q̃tus debet esse: & a pturbatiõe nõ deferri: sed rõni ĩseruire: magisq; ĩ defectu peccare: q̃ in excessu: & nõ uidex esse: sed magis clæmẽs: defectus segnities põt uocari: & reprehendi. Qui uero nõ irascũtur ĩ q̃bus oportet stupidi sunt: cũ neq; sentire dolere: neq; resistere uideãtur. Et cũ pferre ꝺtumelias & suos negligere seruile sit: & magis ad defectũ q̃ ad excessum declinãdũ: ga ut ait Ci. nihil magno & p̃claro hoie digni⁹ placabilitate & clæmẽtia. ℣ Et Sene. ait. Flumẽ est ubi cũ ptãte habitat iracũdia: & iracũdia: q̃ uicit hostẽ supat maximum.

CPRÆcepit ut æstiem⁹. i. iudicem⁹: ut æstiem⁹. i. appẽciemur reputem⁹ eos adũsarios. s. reip. q̃ ferãt arma ꝺtra sup. eã nõ eos q̃ uelit tueri rẽp. suo iudicio. i. iuxta sn̄iam & opinionẽ suã: q̃lis dissẽtio. i. ꝺtẽtio fuit sine acerbitate iter. P. Africanũ & Qu. Metellũ. Nec uero sũt audiẽdi. i. approbãdi sup. ii q̃ putabũt irascẽdũ eẽ grauiter inimicis: & cẽsebũt. i. iudicabunt id. s. grauiter irasci eẽ magnaĩ: & fortis uiri. ℣ Enī p̃ qa nihil sup. ẽ laudabilĩ⁹. ℣ Et nihil ẽ digni⁹ magno & p̃claro uiro. i. qd̃ magis deceat p̃claꝝ uiꝝ placabilitate. i. facilitate placãdi: hoc ẽ q̃ cito irã depõit: & clæmẽtia. i. mãsuetudie aĩ. Q d̃ ex uerbis saluatoris nr̃i cõ probať possũ g ad singlãrẽ imitationẽ sui nos iuitãs dixit: discite a me: ga mitis sũ & hũilis corde.

PET. MAR. sisenna

Plinius

Valeri⁹

Plinius de fœlicitate metelli

Home. Plato

Crudelitas

FRAN MAT.

Cato senior

Scipio Nasica

Scipio Æmilianus

Q. Metell⁹ macedonicus

Iniuriarum remediũ eẽ dixit Seneca

Iracundia hẽt excessũ

Segnities

stupidi

ASC.

Placabilitas & clæmẽtia laudabilis

PET. MAR. Nō solū clæmē/tia sz ēt facilitas dēt eē i homie Moro/sus dr amore

¶FAcilitas:comitas & lenitas. Etiā ultra placabilitatē & clæmētiā:dēm⁹ ēt exercere facilitatē:& magnitudinē:q̄ non pturbaī:qm̄ magn⁹ aīus nō curat iniurias & libēter ignoscit. Ignoscere.n.ē:q̄ uidēs puniēda nō punire. Vñ Cæsare magnaio:q̄ uis magnaitas laudē Ci.illi adimat:nihil erat clæmēti⁹. ℣ Altitudo aī:magnaitas:q̄ adūsitate nō frāgīt:nec iracūdī nisi ut optet. ℣ Intēpestiue:tpe nō apto & icōsiderate. ℣ In mo.morositas ē difficultas i morib⁹. Morosus dr a more:& signīat eū q nimis exacte nimisq; ad unguē fieri oīa postulat:ut aliq̄n ob id idigenī & leuissima re.offēdaī. Vñ Trāquillus dic Cæsarē fuisse morosū circa curā corpis. ℣ Et odio:qm̄ morositas odio hētur:& iō taī difficultas i moribꝰ uitanda ē:ne odio hēmur. ℣ Inutilē:q̄ nullā affert utilitatē:sed potiꝰ odiū & iuidiā:odiosa est morositas:qm̄ stomachū aliis facit. ℣ Et tm̄ ita ꝓbāda.i.ita laudāda si ꝺiūcta fuerit seueritati:sine quo citas nō ꝑt regi. Tenēdū igr̄ ē mediū:& ut tps acrō poscit mites & seueri eē dēm⁹. ℣ Ita:eo pacto & lege atq; cōditiōe:ut ēt retineaī seueritas ꝓ dignitate reip. Nā seueritas ē iustitia et castigatio uitioꝝ:et magra ordis atq; ꝺstātiæ. Māsuetudo ē mediocritas circa irā defectio ē uacuitas iræ:& q nūq̄ irascī reprhēdēd⁹ ē.

In libris uero populis:& iuris æquabilitate exercenda ēt ē facilitas:& altitudo aī quæ dr:ne si irascamur aut intēpestiue accedētibus:aut imprudenter rogantibus in morositatē inutilē & odiosam incidamus. Et tamen ita ꝓbanda est māsuetudo atq; clæmētia:ut adhibeaī reip.cā seueritas:sine qua administrari ciuitas nō ꝑt.

Seueritas qd sit ꝓpe

Exupatio dr iracūdia & sic iracūd⁹ reprhēdr:qm̄ nimiū irascī. Is q ꝓ qb⁹ optet:& cū optet:q̄diu optet irascī:laudaī:dr q; māsuet⁹:q dēt ꝑturbatiōe uacaī nec affectu duci:sed ꝓ his & tāto i tpe iraſci:ut rō iubet:& nō ē uīdex:sed potiꝰ clæmēs:& ad uenīā q̄ ad irā ꝓpēsior:irascī tm̄ cū mediocritate:& nō dr ira q̄ ē affectꝰ uiolētꝰ:sed spectat rōnē. & ut rō ꝑscribit irascī. Is āt q nūq̄ irascī i uitio ē:qa nō mouet ad affectū cū optet:nisi ut pr uerberareī:& ipe nō curareī:& sic hēret stolid⁹ & isan⁹. Nā neq; sentir aliqd:nec dolore tāgi ur. ℣ Perferre āt ꝺtumelias:& suos negligeī igt Aristꝰ fuile ē. Et q nō irascī nō ur apt⁹ ad ꝓpulsandā iniuriā & ulciscēdū. Iracūd⁹ uero itollerabilis ē:& fit p oīa ipa exupatio.mlta qppe sūt:q̄ ipsā efficiūt. Et nō facile iuenitur iracūd⁹:qa oīa li mala i se hēat:& iracūdi sunt illi:q ilico ad irā ꝓsiliunt:& magis q optet:tm̄ nō ꝑseuerāt qd ē i illis optimū. Alr hērēt i se maximū malū:si irā retinerēt:& tales hoies hñt sūmā bilē deliſtūt ēt sine ultiōe. A mari āt cū difficultate placaī & uolūt ulcisci a qb⁹ ualde cauēdū ē:ifensi dr illi q nllo mō dimittūt irā ēt i morte:nisi ulti fuerit illos:a qb⁹ se læsos putāt aut sciūt. ℣ Nō ꝑt:ꝺstituī quousq; & quō qs dēat iraſci:sed prudentiæ oīa subiiciēda sr ut ponāt mō affectib⁹. Prudētia.n.subit rōnē architecturæ:dēm⁹ igr̄ iraſci:ut optet:& ut ipa prudētia ꝑscribit:q̄ oīum uirtutū regina ē:& moderatrix. Hæc sūt ex snīa pipateticoꝝ. Stoici āt quos Cic.i his officiis imitaī uolūt māsuetū uacaī ira:& ab eo sapiēte affectꝰ remouēt uult.n. Aristꝰ.ut dixi māsuetū esse illū q:iraſcī:ut optet:& q̄diu oportet.

Aristo. qd sit seruile

Infensus qd ꝓpe significet

FRAN MAT. ¶IN Li.ue.po.i q̄cūq; dignitate & statu ꝺstituto hoīe magno & p̄claro placabilitas clæmētia:& facilitas laudāī. Sed in iis p̄cipue exercēdæ sūt:q i libis pplis:uiuūt:i qb⁹nō ē iter ciues ꝓcipat⁹ cū oēs æq̄liter uiuāt. Hīsdē legib⁹ subiecti. Significat āt democratiā.i.pplī dñatū:ubi cōis oīb⁹ libtas ē. Cū i monarchia uni⁹:i oligarchia paucoꝝ. In Arioſtocratia optimatū tm̄ nutu:& uolūtate oīa gerāī. ℣ Iuris eq̄. Q m̄ eodē iuī oēs uiuūt. Nec plꝰ diuīti q̄ paupi ꝑmittīr. ℣ Facilitas mā. & q̄dā moꝝ dexteritas. ℣ Altitudo aī:magnitudo.n.aī maxie i remittēdis iniuriis:& leniēdā pœna:& eūt exaggerāda cognoscī:& q placabiles sūt:eos alto aīo eē uulg⁹ dic. Alt⁹.n.aīus sp hūilia ꝺtenit:scitq; nihil minꝰ crudelitate se dignū eē iōq; dū timet ne crudelis hēaī:plærūq; ad effectū declīat:clæmēsq; ēt plusq̄ opz efficīt. Sz i libis po.p̄cipue facilē cū i admittēdo tū i audiēdo & deserndo eē ꝺuēit. ℣ Ne si ir.&c. Rō cur i libis pplis facilitate utēdū sit. ℣ Intēpestiue ac.i hoc maxie morositas cognoscīt:q̄ facilitati oppōīt. Cū aut iraſcimur ꝑter tps accedētib⁹:aut stulte rogātib⁹. Morosus is dr q nimis exacte:nimisq; ad unguē fieri oīa postulat:ut aliq̄n ob idigēt:atq; iraſcaī. C. de senectute. At sunt morosi anxii & iracūdi & difficiles senes:cui uocabulo. Ci.ipatiētiā atq; iracūdiā adiūgit. ℣ Inutilē:nob.s.qm̄ i odiū p illā icidm⁹. ℣ Et tm̄ &c. Dixius laudari:q & q̄n & ubi & i qb⁹opz iraſcī. Idē nūc dic Ci.ita utēdū clæmētia eē:ut i reb⁹ publicis seueritas aliq̄n adhibeaī:q̄ oppōīt leuitati:ne si nimiū clemētes i eos q peccāt fuerim⁹:ipūitate audatiores & iprobiores reddanī. iminuēda ergo pœna ē p̄cātib⁹:sz nō penit⁹ remittēda:& ita leuiter agēdū ne noceat leuitas. Duab⁹.n.reb⁹ citas ꝺstat ꝑmio & pœna. Quib⁹ sublatis eē citas nllo mō poterit:& certe siñ seueritate regi citas nō ꝑt:aut.n.amoꝝ uirtutis a pcō abstinēt hoies:& ii pbi sūt:aut tioꝝ pœnę. Vñ ait Hor. Oderūt peccaī bōi uirtutis amoꝝ. Et uni⁹ pœna documētū ē alteri⁹.

Moro/sus qs sit

Ciuitas regi nō ꝑt sine seueritate.

ASC. ¶VEro ꝓ sz:facilitas.s.exorabilitas & leuitas:ac mititas ē ēt exercēda i pplis liberis & æq̄litate iuris.i.q æq̄li iure æq̄r gaudēt:& altitudo.i.pfūda trāquillitas aī q̄ dr.i.uulgo sic appellaī:ē exercēda &c.ne si iraſcamur.i.succēseam⁹ accedētib⁹.i.iis q accedāt intēpestiue.i.nō suo tpe:aut rogātib⁹ iprudēt nos icidam⁹ i morositatē.i.difficultatē moꝝ iutilē & odiosam.i.molestā oīb⁹. ℣ Et tm̄ māsuetudo & clæmētia est ꝓbāda.i.approbāda:ita ut seueritas ꝓ cā.i.legitima adhibeaī reip.sine qua.s.seueritate:ciuitas nō pōt administrari.i.gubernari.

PET. MAR.

Mnis āt aīad. Præcipit nūc qd agendū sit cū qs pūīt:nō.n.dēm⁹ i aliq̄ aīad uerteī eo studio & aīo ut illū ꝺtumelia afficiam⁹:sz ut uult iustitia & ꝓ utilitate reipu.nō ad nr̄am uoluptatē:& cū aliq̄ obiurgamur castigamusue:nō id agēdū ē cā cōtumeliæ:sed studio corrigēdi:& reducēdi ad bonos mores:& offm̄ si ab eo discesserit. A īaduersio & pūitio:ut lex ꝑscribit:& ē cū qs puniī i peciia:uli psona:sed plærūq; i psona:& dicim⁹ aīaduerto i te.i.pūio iure & legib⁹ ita uolētib⁹. Castigatio fit uerbis tm̄. Obiurgatio ē iter amicos & ꝓpiquos:& pl⁹ ē castigaī q̄ obiurgaī. ℣ Cōtumelia:iniuria:ut hr̄ i.ix. dig.ex eo dcā ē:q; nō iure fiat:oē.n.qd nō iure fit:iniuria fieri dr:spāīr āt iniuria dr cōtumelia dcā a cōtēnēdo:ut est ēt apd Señ. Est igr̄ ꝺtumelia spēs iniuriæ:q̄ fit cū qs punit quodā uidicis affectu:& magis studio notādi ifamiā:q̄ iuris exequēdi:qm̄ iuris executio nō hēt iniuriā. Siqs de honorib⁹ decernēdis alicui passus nō sit decerni:utputā imaginē uel qd tale:an iniuriaꝝ teneaī:q̄rit Vulpia. & ait Labeo. nō teneri:q̄uis hoc ꝺtumelię cā faciat. Et sic patet ꝺtumeliā eē ad notā i famiæ. Ergo puniēd⁹ ē aliqs nō ad cōtumeliā:sed ut iura uolūt circa aī affectū:& hoc ad iudices ptinet & illos q in alios aīaduertēdi ius hñt. Si.n.qs trucari mereī:nō debet suspēdi ad cōtumeliā. ℣ Castigatio:q̄ fit uerbis:nō dēt eē ꝺtūelioſa.

Aīad/uersio Casti/gatio Obiur/gatio Iniuria Cōtu/melia

Cofficium illius qui in alios animad/uertit.

Mnis autem animaduersio & castigatio contumelia uacare debet.

FRAN MAT. OMnis autem &c. docet qualis seueritas esse debeat:& admonet ut cōtumelia careat. Significat aūt contumelia asperitatē sermonis:q̄ ex aī insolentia nascīr. Et cōtumelioſum hoīem dicimus:q acerbe nimiū & supbe rñdet. Teren. Quid est:si hæc cōtumelia nō est. ℣ Aīaduersio. Punitio hæc pecuniaria & personalem pœnā spectat. ℣ Castigatio:i uerbis est. Virg. Castigatq; auditq; dolos. ℣ Cōtumelia:nimia asperitate & acerbitate.

ASC. OMnis āt &c. Docet offm̄ eoꝝ q hñt aīaduersionē.i.ius puniēdi i corp⁹ alteri⁹. Ordo ē. ℣ Afit p sed oīs aīaduersio.i.punitio i corpe:& castigatio.i.uerboꝝ debēt uacaī ꝺtumelia.s.fieri sine cōtumelia.ūcōtēptu opprobrioſo.

℣ Qui

Neq; ad eius qui puniet aliquem aut uerbis castigat: sed ad reipu. utilitatem referri. Cauendū est etiam ne maior pœna q̄ culpa sit: & ne iisdem de causis alii plectantur: alii ne appellentur quidem. Prohibenda aurē maxime est ira in puniendo. Nunq̄ enim iratus: qui accedet ad pœnam mediocritatē illam tenebit. Quæ est inter nimiū & parum. Quæ placet peripateticis: & recte placet: modo ne laudarent iracundiā: & dicerent

¶ QVI puniet: & hoc quātū ad aīaduersionē: & sic optime docet monetq; qualiter nos gerere debemus in castigandis erroribꝫ: qm̄ nō debemꝰ aliquē punire aut uerbis castigare ad explēdam aī nr̄i libidinē. sed p utilitate cōi. Pla. i. yiii. de legi. agens de iudiciis sic ait. Quos insanabiles legislator eē senserit ultimo supplicio afficiet: nō ignorās melius fore iis: q sunt insanabiles mori q̄ uiuere. ¶ Cauēdū est ēt: aliud p̄ceptū quo monet puniri debere nocētē: ut meret: & si pœna mediocri dignus est: nō debet magna affici: & ecōtra. Et cū sunt plures cōsciī: oēs debent pari mō puniri: ne miseri & inopes plectant̄: potētes aūt & pecunios euadāt impune. qd̄ utinā nō ubiq; fieret. Latrūculi. n. suspēdunt̄: raptores publici: latrones potētes & quadruplatores cēsent̄ & gaudent. ¶ Plectant̄: puniant̄. ¶ Ne ap. citent̄. i. nō mō non puniant̄: sed ne uocent̄ qdē in ius. ¶ Prohibēda āt. Aliud p̄ceptū neminē. s. iratū dēre ad pœnā: multāq; irrogādā accedere: qm̄ mediocritatē retinere nō poterit. Ita. n. est affectꝰ uehemētissimꝰ; & breuis qdā furor: uñ sermo irati nō pōt cōtinuare unū sensum in loquēdo: & iō ipsius oīo debet esse breuis sentētiis: & crebris figurarꝫ mutationibꝰ: uelut inter æstus iracūdiæ fluctuare: & sic stilus satyricꝰ: Satyrus. n. motus ad affectū discurrit: & mores notat: Vñ opus est: ut eius oīo fluctuet: qa est iratus: mordet allatratq; uitia. ¶ Nunq̄. n. rō est. Ex quo ingt in quarta disputatione Tusculana: illud laudat̄ architæ: q cū uillico factus esset iratior: quo te mō ingt accepissem: ni si iratus eēm? Sene. ēt dicit. Nil minus quā irasci puniētē decet. ¶ Ad pœnā: ad aliquē puniēdū. ¶ Inter nimiū & parꝫ: inter duo extrema: de qbꝰ dictū est. Mediocritas aūt est māsuetudo: & māsuetus debet irasci: ut oportet aliter: aut exuperabit: aut deficiet qd̄ nō fit sine uitio: sed potiꝰ debet se flectere ad parꝫ quā ad nimium: ¶ Peripateticis: Aristoteli: & aliis: quorꝫ ille p̄nceps fuit & uoluit irā cadere in sapiētē: ut dictat ipsa prudētia: & oīs uirtutis eē mediocritates inter nimiū: & parꝫ: qd̄ in sedo moraliū pbat Arist. p inductionē: & inde finit uirtutē esse habitū electiuū ī mediocritate cōsistentem. ¶ Modo ne lau. ira. pace Ciceroīs dixerī. Arist. pipateticorꝫ p̄nceps nō laudat iracūdiā: sed pbat irā cū mediocritate: ut nō nimiū recedat a naturæ cōstātia. Immo uitupat iracūdiā: q sit p oīs circūstantias: & dicit esse in exuperatione: & per paucos iracūdos inuenit: qm̄ est quasi ipossibile aliquē esse qui tot mala habeat. Multis enī modis fit iracūdia' & latissime patet. Vñ id qd̄ est maius malū magis opponit mediocritati. Vñ cōdudit Aristo. nunq̄ laudasse iracūdiā: ī tertio tñ moralius disputans de fortitudine dic̄. Atq irā ēt ad fortitudinē referunt̄. Fortes. n. & hi uident̄: q ira ferunt̄: perinde ac feræ in eos q ipsas uulnerarunt: qa & fortes cōcitant̄ ira: est enim ira res ipetuosissima ad aggrediēda picula: quapp: & Home. dixit uires iniecit ira: & aium ira cōcitauit: & acuta p nares uis: & efferbuit sanguis. Hæc enī uniuersa iræ concitationē impetūue significare uident̄. Aristo. illic loqtur ēm opinionē uulgariū & imperitorꝫ: ipse. n. sentit & tenet nō debere aliquē dici fortē: qui ductus ira magnū aliqd aggredit: qm̄ ingt fortes agūt ob honestatē: sed irati minime: qm̄ si ob iram alīq essent fortes: bruta ēt fortitudinē hr̄e dicerent̄: q d̄ est absurdissimū: illa. n. aliquē impetunt uulnere aut dolore perculsa & irritata: fortes aūt honestate ducti nō affectu. Ipsa ira subministrat bilē fortitudini. Qui āt pp hæc agūt: ingt Aristo. pugnaces qdē sunt: sed nō fortes: nō. n. ob honestatē agūt: aut ut ratio p̄scribit: sed ob ip̄m affectū. i. irā: aliqua tñ ex pte sunt similes fortib⁹. Nō igr̄ feræ sunt fortes: ppterea q dolore cōmotæ ac ira ruunt in picula nihil puidentes malorꝫ: nā & hoc mō ipsi afini cū esuriūt fortes eēnt: nō. n. a pabulo uerberibꝰ amouent̄. Et sic ligdo apparet Aristotilē non mō nō laudare iracūdiā: sed ne iram qdem: nisi ut ipsa recta rō p̄scribit. Ita. n. dic̄ in. iii. ethices. Maxime āt ea fortitudo naturalis esse uī: q est ob irā electione sumpta fineq;: & ipsi ēt hoies cū irascunt̄ dolent: cū ulciscunt̄ capiunt uoluptatem. Quo distet ira ab iracūdia: ingt Sene. apparet quo ebrius ab ebrioso. Iratus pōt nō esse iracūdus. Iracūdus nō pōt aliquādo iratus nō esse. In. iiii. tuscu. ubi est totus stoicus. Cice. peripateticos uehemēter repræhendit dicens. An uero uir fortis nisi stomachari cœpit: nō pōt uir fortis esse gladiatorꝫ id qdē: q̄q̄ in eis ipsis uidemꝰ sæpe cōstātiā: colloquūtur: cōgrediunt̄: quærunt̄: aliqd postulāt: ut magis placati q̄ irati eē uideant̄: & paulopost dicit. Vbi sunt ergo isti q dicūt iracundiā esse utilitatē: pōt utilis eē insania: aut nāle qcq̄ esse aut ēm nām q d̄ fit repugnāte rōne. Sed hoc nō est mirū in Ciceronē: q uni disciplinæ addictus nō erat: nec unū dogma sectabat̄: sed more academicorꝫ: aut p̄babat opiniones: aut improbabat suffragāte ad oīa ubertate ingenii & eloquētia. Et in hoc ope stoicos potissimū seqt̄: q uoluerunt sapiētē: ira uacare: sed mihi uident̄ trūcū quēdā: aut statuā marmoreā nō hoiem aīatū & uarios affectus habētē constituere. Sene. etiā stoicæ p̄fessiōis dānat pipateticorꝫ snīam dicēs. Irā nō acuit aīum ad res bellicas: nunq̄. n. uirtus uitio adiuuāda ē se cōtēta. Arist. dic̄ ira necessaria ē: nec qsq̄ sine illa expugnari pōt: nisi illa ipleat aium & spūm accēdat. Vtēdū āt ē illa nō ut duce: sed ut milite: & ira ingt est cupiditas doloris reponēdi. Aristo. in. ii. ethices p̄bans oēm uirtutē morꝫ circa uoluptates: doloresq; uersari dicit. Quapp & sunt q difiniētes uirtutes affectuū inquit ipsas esse mediocritates trāquillitate sua: quasdam: sed non recte: quia simpliciter dicunt: & non addunt ut oportet: & cætera quæ adduntur.

¶ NEq; ad eius &c̄. recte hoc ait. Nam si ppriam respiceret utilitatē is qui punit minus seuerus esset: quā oporteret: timeret. n. ne quēquā offenderet: & aut inimicitias: aut laborē uitaret. Est aūt: ut ait Ci. in epla ad. Q. fratrē: nō mō eius: q sociis & ciuibꝰ: sed ēt eius: q seruis: q mutis pecudibꝰ præsit: eorꝫ qbꝰ præsit cōmodis utilitatiq; seruire. ¶ Cauēdū est ēt &c̄. Alia cautio q̄ seruāda in magistratu: q in libera ciuitate gerit̄. ne maior peccato pœna sit: ne si mereat̄ qspiā repetūda rū pœna dānari: peculatus dāneī: aut si pecuniaria pœna & dāneī psonali. In rebus. n. seruāda mediocritas est neq; ad extrema: ut superius sæpe dcm̄ est: declināndū & neq; minus neq; plus quā oportet: puniēdus qsquā aut castigandus est. ¶ Et hisdē de causis &c̄. ut si multi deph̄endant̄ in furto: aut alio quouis scelere. Ex qbus qui potētiores sunt: aut ditiores ne citent̄ qdem in iudiciū minus potentes & pauperiores puniant̄. Et illud ppterea Lucani usurpari merito a quopiam possit. Et tm̄ miseris irasci minima pūt. Æqua oībus q sīr̄ peccarunt pœna iferri debet. Cōtra tñ ut uidemꝰ plærūq; fit corruptis hoium moribus: nec puniunt̄ nisi q minus pūt: nec pecuniis abūdant quibus magistratus & iudices corrūpant. Q d̄ q faciūt: tm̄ abest ut puniant̄: ut ne citent̄ qdē: & ad dicēdā cām ueniē iubeant̄: de eorꝫ enim peccato tacet. Sæpe. n. iubet sicut ira & odio excedit in puniēdo: ita gra mouet̄ in remittēdo: hīc ait Ci. ad Quintū frēm sit sūma in iure dicēdo seueritas dūmō ea ne uarietur gra. Sed cōseruetur æquabilis. ¶ Plectātur: puniātur. ¶ Prohibenda aūt maxime est ira in puniendo. Ira ita aīum sæpe obcæcat: ut nihil rectū sinat intueri. Quare cū in oī qdē re: & negocio abesse ab ira cōueniat: ut recte geratur: id p̄cipue in puniēdo cauēdū est: ne opprimi nos ea sinamus: fertur Atenodorus Octauii Augusti p̄ceptor monuisse illū: ut quotiens ad irā cuiuspiā improbitate puocaretur: priusq; qcq̄ faceret: aut diceret alphabetum

PET. MAR. Plato

Sene. q̄ntitas q nemi, nē puni re debeat pp iram

Aristo.

Homeri dictū etiam Aristo. Nō solū ira sed ēt iracūdia est dānanda

Seneca Ci. ī tusculanis qōnib⁹

Seneca

Aristo.

FRAN MAT.

Luca. de fortuna.

recenſerent. Iræ impetum cito euaneſcere ſignificans. Ergo cū ab ira ante occupetur aīus quā ꝓuidere rō poſſit ne occupetur ante cōparare nos debemus: quotidie meditari reſiſtendū eſſe iracūdiæ: cūq; ea maxime aīum moueat: tū diligentiſſime linguā cōtinēdā. Quæ uirtus Ciceroni nō minor uī: quam oīno nō iraſci. Nam illud nō eſt ſolum grauitatis: ſed nōnunquā etiā latitudinis. Moderari uero aīo cū ſis iratus: aut etiā tacere & tenere in tua ptāte metum aī & dolorem. Et ſi nō eſt perfectæ ſapiētiæ: tamen eſt nō mediocris ingenii: ut ait Ci. in epiſtola ad. Q. fratrem. ¶ Mediocritatem: uirtutem. Eſt. n. uirtus ut diffinit Ariſto. habitus electiuus in mediocritate conſiſtens quo ad nos rōne terminata: & ut ſapiēs terminaret. Mediocritas aūt duoꝝ uitioꝝ alterius ꝑm excеſſum: alterius ꝑm defectū: nimiū & paꝝ uocat Cic. Circa irā mediocritas eſt: ut ſupra diximus: māſuetudo: defectꝰ ad quē declinat ſine noīe eſt. Exceſſus iracūdia dici pōt. ¶ Quę mediocritas. ¶ Placet pipateticis: ut Ariſtoteli: q; in libris ethicoꝝ laudādam in oībus dicit eſſe mediocritatē: & mediū habitū amplectendū: & quo pacto in ſingulis affectibus & actibus inueniri mediocritas poſſit oſtēdit. Horatius eādem aut eā appellat & iure laudat. ¶ Recte: cū in ea uirtus cōſiſtat. Et Teren. ait id eſſe in uita appríme utile: ut neqd nimis. ¶ Modo ne laudarēt iracūdiā. Quæ exceſſus cū ſit iræ. Laudari nō pōt: uitiū enim eſt: nemo aūt laudat uitiū. Ariſt. lib. iiii. ethicoꝝ diſputans de iræ diſpoſitionibus. Qui paꝝ inqt in iracūdia tranſgredit nō uituperat ſiue in magis ſiue in minus. Interdū enim deficientes laudamus & māſuetos uocamus: & iraſcētes uiriles quaſi ad dominādū aptos. Sed quātum & qualiter: excedens uituperādus ſit: idem ait nō facile eſſe uerbis oſtēdere & i ſingulis atq; in ſenſu hꝰ rei iudiciū eſſe. Sed illud manifeſtū mediū habitū laudabilē eſſe ꝓ quē iraſcimur qbus opꝫ: & ꝓ qbꝰ oportet: & ut optet. Cū aūt dicat Ariſto. Manſuetudinis exceſſum eſſe iracūdiā: uult tn ēt in ipſo exceſſu mediocritatē eſſe. Circa quā magis & minus iraſcimur q̄ oportet & exceſſum qdē eſſe acuitatē: atq; acutos in qbus ſumma ineſt bilis: & q ſunt ad oīa & in oī re iracundi. A maros uero difficile placari & lōgum iraſci tēpus qa iram occultant: eoſdē eſſe plurimū moleſtos & ſibi & amiciſſimis. Eos aūt acerbos dici qui pro qbus nō oportet: & magis q̄ oportet: & lōgius tēpus inſenſi ſunt: nec placant: ſine ſupplicio uel pœna. Taurus quoq; pipateticus plius ut refert Au. Gel. huiꝰ motus aī q ulciſcēdi cā ſæuior ira dī nō priuationē eſſe utilē cenſuit: quā ἀπαθείαν ſy graeci ducunt: ſed mediocritatem quam graeci μετριοπάθειαν appellant.

Virtus Mediocritas. Ariſto. mediū i oī reſeruādum

Acuti Amari Acerbi Taurꝰ peripateticus. ASC.

¶ NEq; ſup. debet referri ad utilitatē eius: qui punit aliquē: aut qui caſtigat uerbis: ſed ad utilitatē reip. ¶ Cauēdū eſt: & ne pœna ſit maior q̄ culpa: & ne de iiſdem cauſis: alii plectant. i. luant in corpore & alii ne qdem. i. nō etiam appellentur. i. citentur ab officio iudicis: ſed derelinquētur oīno impuniti: cum alii grauiter puniantur. ¶ Aut ē pro ſed: ita eſt maxime prohibenda. i. procul habenda in puniendo. ¶ Enim pro qa: is q exiſtens iratus accedit ad pœnā. i. ad punitionē: nunq̄ nō unq̄ nō tenebit unq̄ illā mediocritatē: q̄ eſt inter nimiū & paꝝ: quæ. ſ. mediocritas placet peripateticis: & placet recte. i. debite: modo. i. dūmodo ne laudarent. i. ſi ita eſſet q; non laudarent iracūdiam: dicerent ſup. eam datam eſſe.

PET. MAR. Diuortium Repudium

¶ ILLA: iracundia. ¶ Repudiāda: reiiciēda tanq̄ res noxia & minime placēs: tractū ab uxore: q̄ a uiro repudiat: aut fit diuortiū. Sed eſt dīfia: nā diuortiū eſt iter uiꝝ & uxorē poſtq̄ cōiūcti ſunt ab eo dictū q; ī diuerſas ptes eunt q; diſcedunt: Repudium uero ſponſe: q̄ reiicit anteq̄ cōiungat uiro: inde dicimus repudiare ſpernere & reiicere. ¶ Sint ſimilia legibus: qm̄ leges ꝓ ætate puniunt nō ꝓ iracūdia: punit. n. lex ſine ptur batione: & uir bonꝰ & æquus interdū legē emēdat & iudex eſt uiua uox legis: & ſic prætor q reddidit iura dī uiua uox iuris ciuilis. Is igit̄ qui iuſtitiā adminiſtrat debet imitari leges: nec affectu duci: ſed legibus niti: & oīa in æquiorē partem interpretari: ut bonū ꝓtorē decet. Vñ arbiter honorarius dī is qui oīa in æquiorē partē interpretat. ¶ Atq; etiā: aliud ꝓceptū. Neminē. ſ. debere efferri: & ſuperbire ſecunda fortuna: quod leuitatē quandam ſignificat a natura magnanimi penitus alienā: qui oēm fortunā fert moderate. ¶ Ad nr̄am uoluptatē: ut nos optamus. ¶ Faſtidiū: odiū alioꝝ hominum & moroſitatē. ¶ Arrogātiā: nimiā inſolentiā. ¶ Nā ut: rō quare ſupradicta ipſi magnanimo fugiēda ſunt: qm̄ fūt cōtra nām: q̄ debet eſſe grauis ſed ata: efferri aūt aura fortunæ & cū reflauerit deprimi leuitatis eſt: & inconſtantiæ atq; hoīs ignari qd fortuna poſſit. Vnde idē Ci. in oratione pro Sextio in laudē Catonis dicit: atq; ēt eo negocio. M. Catōis ſplendorē maculare uoluerunt ignari qd grauitas: qd integritas. qd magnitudo aī: qd denīq; uirtus ualeret: q̄ in tēpeſtate ſua quieta eſt & lucet in tenebris: & pulſa loco: manet tn atq; hæret in patria: ſplēdetq; per ſeſe ſemp: neq; alienis unq̄ ſordibus abſoleſcit. ¶ Leuitatis: incōſtātiæ: quæ grauitati inimica eſt: & magnanimus debet eſſe grauis: & moderate ferre fortunā: & totus ex ſe pendere: nec fluctuare inter æſtus affectuū: ut leues faciunt. ¶ Præclara: ſumma laude digna. ¶ Æquabilitas: ipſa mediocritas: ut quis nec efferatur: nec deprimatur: ſed teneat æquabilitatem in omni uita.

Cic. in oratione pro Sextio

Ira duplex

Plutarchi dñ contra eiꝰ fuū cū eſſet iratus

FRANMAT: Iracundia per manēs μετριοπάθεια dicit a græcis.

¶ CVTILiter a natura datam: tanq̄ rem utilem & pene neceſſariam ut iraſcamur quando: & ubi & quantum oportet: immo iracūdiā dicebant eē ingenitā hoī ac pſiſtere & iracūdū hoīem uocari: qui ſemp irā ſecum gerit: iratū qui pro parte excādeſcit. Vñ iracūdiā a græcis μετριοπάθεια permanēdo appellat. Stoici iram cotē fortitudinis dicebāt eſſe: nō tn iracundiā laudabāt. Cicero oībus in repudiādā dicit eſſe tanq̄ irrationalē ac ꝓter nām animi motū. Idem in epla ad Qu. fratrem: oēs. n. qui iſtuc ueniunt ita de tua uirtute: integritate cōmemorant: ut in tuis ſummis laudibus excipiant unā iracūdiam: qd uitiū cum in hac priuata quotidianaq; uita leuis eſſe aī: atq; infirmi uideat: tum uero nihil eſt tam deforme q̄ ad ſummum imperiū ēt acerbitatē naturæ adiungere. ¶ Legum ſimiles: q̄ nō ab iratis latæ ſunt: ſed a bonis & prudētibꝰ uiris: honeſtatis & cōmunis utilitatis gr̄a: & totæ in ætate fundatæ ſunt: neq; errant unq̄: nec perperā aut maligne aliqd ſtatuunt: & eadē in oīs ſemper ſunt: quas imitat uir bonus & ſapiens. Quicqd enim facit ſemp ab oī ꝓturbatione ꝓcul eſſe ſtudet. Cūq; duplex ira ſit: altera q̄ eſt repētinus: & irrationalis aī motus ulciſcēdi cauſa: in ſapientē non cadit: altera quę eſt per accidēs: cū peccanti iraſcimur qd in peccatū inciderit: & pro ipſius utilitate: ut fiat melior: ipſum punimus: atq; ut aliis exemplū ſtatuamus: ne peccent bona eſt: quam etiā in deū cadere Lactātius oſtēdit: in libro quē ædidit de ira dei, Plutarchus ſeruo ſuo nequā hoī: & cōtumaci: ſed libris diſputationibuſq; phīæ an res imbutas habēti: tunicā detrahi obiectū: cædiq; loco iuſſit. Cūq; ille inter uapulandū conqueret: diceretq; turpe eſſe phīo iraſci neq; ꝓcepta ſua ſeruare. Plutarchū qui librum περὶ ἀοργησίας ſcripſiſſet. Tum Plutar. lente: & leuiter. Quid aūt inqt uerbero? nunc tibi iraſci uideor: ex uultu ne meo: an ex uoce: an ex colore: an etiā ex uerbis ira correptū intelligis? Mihi qdem neq; oculi opinor trunces ſunt: nec os turbidum: neq; īmaniter clamo: neq; in ſpumā ruborem ue efferueſco: neq; pudēda dico aut pœnitēda: neq; oīno trepido ira: & geſtio: hæc enim oīa ſi ignoras: ſigna eſſe iratum ſolent: & ſimul ad eum qui cedebat conuerſus.

utiliter a natura datam. Illa uero omnibus in rebus repudianda eſt. Optandumq; ut hi qui præſunt reipubli. legum ſimiles ſint: quæ ad puniendum non iracundia: ſed æquitate ducuntur. Atq; etiam in rebus proſperis: & ad uoluptatem noſtram fluentibus ſuperbiam magnopere faſtidium: arrogantiamque fugiamus. Nam ut aduerſas res: ſic ſecundas immoderate ferre leuitatis eſt: præclaręque eſt æquabilitas in omni uita:

Interim

Interim inqt dū ego atq; hic disputem⁹:hoc age tu. Ex qb⁹ uerbis q̄lis ī puniēdo uir sapiēs esse debeat intellígit. ℣ Atq; ēt i re. ps. Dem̄ est:quo circa honores gerere se dēat magnaius. Sed qa nō sp magr̄at⁹ idē gerit. Suntq; alia bona qbus uirtus frui solet:quo ī his hr̄e se dēat ondit. Et admonet ne secūdis nimiū extollat. Sed faciat qd̄ ait. Hora. Sperat infestis:metuit secūdis. Alterā sortē bñ p̄paratū pectus. Quia sic leuitati ascribit ei:q secūdis rebus nimiū inflatur:ut ei q aduersis frāgit. Neutrū magnaius facere debet:ut ostīm suū tueat. Et nulla oino pturbatione se occupari sinat:cōstansq; ī oi negocio sit:& grauis. Supbia & arrogātia modestiæ opponunt:& supbia qdē alios cōtēnim⁹ supioresq; aliis eē uolum⁹: ēt cū mereamur. Arrogātia nimiū nobis tribuimus:& id arrogam⁹ qd̄ minime adest. Superbia aūt & arrogātia nihil intolerabilius. Quis enim illū ferat:qui nihil se satis dignū putat:q oībus anteire uult. Qui in nullū bonus est:& urbanus. ℣ In oi:siue magr̄atus:siue priuati simus:siue aduersæ res fluant:siue p̄speræ. ℣ Fastidiū:qm̄ oēs fastidiūt:& cōtēnūt. CVTIliter. i. cum utilitate nr̄a a natura. ℣ Vero p̄ sed:illa. s. iracūdia est repudiāda in oībus rebus:q; p & optādū ē. ut ii q præsunt reip. sint sīses legū q̄ leges ducunt. i. ducunt ad puniēdū nō iracūdia:sed æqtate. ℣ Atq; p & fugiam⁹ in rebus ēt p̄speris & fluētib⁹. i. pueniētib⁹ p se ad nostrā uoluptatē fugiam⁹ dico sīmope. i. toto conatu supbiā fastidiū. i. cōtēptū ex fastu & supbia:& arrogātiā. i. attributionē īdebitū honoris. ℣ Nā ut. i. sicut leuitatis est. i. ad leuitatē:& ī constātiā:ac infirmitatē ai ptinet ferre. i. ut dicūt portare īmoderate. i. sine moderatione res aduersas sic sup. est leuitatis ferre īmoderate res sup. secūdas. i. p̄speras:& æquabilitas. i. moderatio æqua ai est præclara in omni uita. i. genere uitæ.

& idem semper uultus eadēq; frons:ut de Socrate:idē q; de. C. quoq; Lælio accepimus: Philippūq; quidem macedonū regē rebus gestis:& gloria superatum a filio facilitate & humanitate uideo superiorem fuisse.

CIDEm uultus:qm̄ mutatio uultus indicat aium nō esse sedatū:& uoluptatē ad diuersa rapi:a q̄ uultus fingīt:q est ai indiciū. ℣ Eadē frons:eadē hilaritas faciei:nō ut nunc obducat:pp īrā:nūc sit læta:hoia signant ai affectus. ℣ De Socrate:dem̄ ē. ℣ C. Lælio:q habitus est sapiēs. ℣ Philippū qdē. Affert exēplū Philippi regis Macedonū:& Alexādri filii: dicitq; Alexādrū superasse patrē p̄stātia bellica:& magnitudīe rer̄ gestar̄:ſ supatū fuisse a p̄e facilitate:atq; hūanitate de quor̄ uita:& morib⁹ sic scri. Trog⁹ li. ix. Alexāder fili⁹ Philippo succesīt:& uirtute & uitiis p̄e supior. Itaq; uicēdi rō utriq; diuersa. Hic apte bella tractabat deceptis ille gaudere hostib⁹:hic palā fusis:prudētior ille cōsilio:hic aio magnificētior. Irā p̄ dissimulare plærūq;:& uicere: hic ut exarsisset:nec dilatio ultiōis:nec mod⁹ erat. Vini uterq; nimis auidus:sed ebrietatis diuersa uitia:p̄ri mos erat de conuiuio in hostes p̄curere:piculis temere se offerre: Alexāder nō in hostē:sed ī suos sæuiebat: q̄obrē sæpe Philippū uulneratū plia remisere:hic de amicor̄ interfector̄ cōuiuio frequēter excessit. Regnare ille cū amicis uolebat hic amicos regna exercebat amari p̄ malle hic metui. Litterar̄ cultus utriq; similis solertiæ p̄ maioris p̄ parcēdi uictis pnitiosior aius:filio prōptior:& honestior frugalitati p̄ luxuriæ filius magis deditus erat:qbus artib⁹ orbis īperii fundamenta p̄ iecit:opis totius gloriā fili⁹ cōsumauit. ℣ Facilitate:mānsuetudine:qm̄ facilis erat amicis sine aliq̄ morositate. ℣ Humanitate:benignitate sine aliq̄ arrogātia. Humanitas eni uetat supbū eē adūsus socios. Humanitas:authore Platone:triplex est. Vna fit p salutationē:ut cū nobis obuios salutamus & manū porrigim⁹. Altera:cū qs opem affert calamitate laborāti. Tertia cū hoies inter se cōuiuia celebrant:& cōsuetudine gaudēt:itaq; alter Philippus semp magn⁹ magna laude dign⁹ pp facilitatē & humanitatē. Alter sæpe turpissim⁹ Alexāder sæpe infamia sīma notatus pp insolētiā & crudelitatem in suos:cū mero incaluisset. Interea inqt Trogus. Alexāder nō regio more:sed hostili odio in suos cœpit sæuire:maxīe indignabat carpi se suor̄ sermonib⁹:seq; mores Philippi p̄is p̄riæ subuertisse:pp q̄ carmina Parmenio quoq; dignitate regi pximus:cū Philota filio de utroq; prius habitis q̄nibus interficit. Et in cōuiuio post Alexādriā cōditā ad radicem caucasi mōtis. s. q ppetuo iugo Asiā diuidit:orta ītēr ebrios rer̄ gestar̄ a Philippo mētio eēt:& nōnulli cū laudibus efferrent ipe cœpit se patri p̄ferre & magnitudinē rer̄ suar̄ extollere. Itaq; cū unus e cōuiuis Clytus noie iam senex fiducia rege amicitiæ memoriā Philippi defenderet:laudaretq; ei⁹ res gestas:adeo Alexādrū offendit:ut tælo a quodā satellite rapto Clytū in cōuiuio trucidauerit:qua cæde exultans mortuo patrociniū Philippi laudēq; paternæ militiæ obiecta bat. Inde pœnitētia ductus:mortē sibi afferre uoluit. Nā q̄triduo inediā sustinuit:donec a toto exercitu exortat⁹ ē:ne ita uni⁹ morte doleret ut uniuersos p̄deret:quos ī mediā barbariē adduxerat. Itaq; Alexāder sæpe fuit crudelissim⁹ ēt in suos:pp potū aliq̄n quo nihil p̄ eē turpi⁹:& maxīe ī eo:q alios regit. Vñ dic̄ Plato i. iii. de repu. Vrbis custodib⁹ ebrietas mollities atq; ignauia:quā maxīe hūtur idecora. Illis igt:q rēp. gubernāt:ab ebrietate tēperādū erit:nulli qppe min⁹ cōuenit q̄ custodi ebrio nescire quo terrar̄ degat. Ridiculū p̄fecto est custodē:custode idigere. Carthaginēsiū igt legē magis q̄ lacedæmonior̄ laudo:ut nūq̄ ī castris q̄q uinū gustare audeat:sed toto militiæ tpe aquæ usum cōprobarim. In ciuitate āt seruis nūq̄ uini usus cōcedēdus ē. Nec magr̄at⁹ tpe quo rēp. gubernāt:uino ūtār. Nec gubernatores nec iudices: nec q deliberatur⁹ ī cōciliū uocat⁹ ē:nec ullo mō ī die nisi ualitudīs gr̄a:facilis igr̄ dēt eē is q rēp. gerit p rōne tp̄is & p̄sonar̄. Vñ bñ illi p̄cipiūt:q dñt hoies tāto debere eē submissiores q̄to sūt supiores. Tūc eni magnitudo aī oñdit. Plu. scri. Alexādrū ascripsisse hi scelera furori bachico:pœnitebat eni ip̄m q talia cōmisisset:aliq̄n eū quoq; īqt thebanor̄ sæpe nūero calamitas afflixisse dr̄. Clyti uero cædē ītēr uina factā:itēq; repudiatos ī india macedones:ut q īperfectā adhuc militiā detractarēt:ip̄siusq; gloriā abiicerēt:ad liberi p̄ris iras oino referre solebat. Polydamas:ut author ē Curti⁹ lib. v. missus ē ad occidēdū Parmenionē p̄ditiōis īsimulatū c⁹ lat⁹ p̄m⁹ Cleāder ausit:ide iugulū:cæteri quoq; exanimū cōfoderūt. Androcides authore Pli. li. xiiii. sapia clarus ad Alexādrū magnū scripsit ītēperātiā illi⁹ cohibēs. Vinū potaturus Rex memēto te biber̄ sanguinē terræ. Sicuti uenenū ē hoī cicuta:ita ut uinū. Quib⁹ p̄ceptis si ille obtēpasset p̄fecto aīcos ī temulētia nō iteremisset. Asclepiades sup mēsā dixit. Pria cratera ad siti p̄tiet:seda ad hilaritatē:tertia ad uoluptatē:qr̄ CET idē uult⁹ tā ī p̄speris quā ī adūsis reb⁹:ut neq; doleam⁹ adūsis:neq; lætis gestiam⁹. Vult⁹ ē ai hi(ta ad isania. t⁹ & a uolēdo dr̄ quo uocabulo carēt græci. Si Ciceroī credim⁹ lib. de legib⁹. ℣ Frons. Quæ ut Ci. ait ē ai Ianua. Vult⁹ āt & frons significāt q̄ri sum⁹ affecti. Sapiēs āt nec uultū mutat unq̄:neq; mō exporrigit frōtē:mō corrugat. Sed ī eodē hitu sp ē. ℣ De Socrate &. C. Lælio. Socrates durissim⁹:ut Ci. ait fuit pedib⁹:& sæpe imot⁹ ab ortu solis usq; ad occasum ī eodē uestigio pmanebat:qūo uxor Xantippe eodē quo egressus erat uultu redeūtē domū:sp uidisse dicebat. C. Lælius amicissim⁹ fuit Scipioni supioris:is est:q apud Ciceronē ī lib. de amicitia introducit. Multū ī senatu potuit:fuitq; illa tēpestate cōstātissim⁹:& sapiētissim⁹. ℣ Philippū. Quid ītēr patrē & filiū itērfuerit ex his Iustini ī epitomate Trogi cognoscit uerbis. huic Alexāder succesīt:& uirtute & uitiis p̄e maior. Itaq; uiuēdi rō utriq; diūsa:hic apta ui:ille artib⁹ bella tractabat:dceptis ille gaudeī hostib⁹:hic palā fusis:prudētior ille cōsilio:hic aio magnificētior. Irā p̄ dissimulare plærūq;:& uicer̄:hic ubi exarsisset:nec dilatio ultiōis nec mod⁹ erat. Vini nimis uterq; auid⁹. Sed ebrietatis diūsa uitia: p̄ris mos erat de ꝺuiuio ī hostē p̄curere:mānū cōserere:piculis se temer̄ offerre. Alexāder nō ī hostē:ſ ī suos sæuiebat

Hora.

Superbia Arrogantia ASC.

Arrogātia fugienda PBT. MAR. Vultus hēt īditium aī

Trog⁹

Mores alexandri & Philippi p̄ris diuersi Humanitas triplex Caucasus mōs diuidit asiā ab europa Clytus ī ꝺuiuio mortu⁹ ab Alexādro Facilis dr̄ rōe tp̄is & p̄sonarum Plu. ī uita Alexandri Pli. de androcide

FRANMAT. Vultus Frons Socrates Philip. & Alexāder ī quo dif ferrent

ex ḡbus rebus uez eē cognoscīt:qđ Ci.scri.facilitate & hūanitate patrē supiorē:& altez semper magnum.s.Philippū.

ASC. ¶ET Idem semper uultus supple est præclarus & eadē frons.i.indicium aī seu hilaris seu tristis: quod frons indicat supple est præclara:ut nos accepimus.i.intellexim⁹ de Socrate plio Athenīēsi:& quoq⁹.i.ēt de Caio Lælio optimo & prudētissimo uiro Romano. ℣ Quidē.i.certe ego uideo Philippū regem Macedonum superatum.i.uictum a filio.scilicet Alexādro magno rebus gestis:& gloria supple eoz fuisse superiorem supple filio suo facilitate & humanitate.

PET. MAR. ¶SÆPE turpissimus:infamis:nā turpitudo i moribus dī. ℣ Recte:bñ ut sunt ipsi stoici:q nihil admirant ꝓter uirtutē. ℣ Submissius:hūanius.humili? ℣ Supiores:i meliori fortuna:qm̄ uir magnanim? æq̄biliter fert fortunā in utranq⁹ partē. ℣ Panetius qđē:Panetius ꝓceptor fuit Africani minoris rhodi⁹ genere:q scripsit de officiis:in gb⁹ h̄i de auditore suo Africano Æmiliano iseruit. ℣ Familiarē amicū & auditorē dicebat African⁹ hoies ꝓspera fortuna exultātes debere regi cōsilio prudētū:ut equi effreni ab insessore. ℣ Cōtentiones:decertationes:& plia strepitusq⁹ tubaz:qb⁹ effecti sunt ferociores. ℣ Faciliorib⁹ magis obtēperātib⁹ iesseri. ℣ Effrenatos: supbiētes & elatos secūda fortūa. ℣ Fidētes:nimiū fidētes sibiipsis. ℣ Tanq̄ in gyrū:perstat i trāslatione equoz:q freno uoluunt i gyrū:ut sint faciliores. Et iō dic tanq̄ i gyz:ut.s.itelligant fortunā eē mutabilē:& illius temeritati nō eē fidēdū:sed parēdū rōni & cōsiliis prudētū:q lōga experiētia edocti optime cōsulere ꝓnt. ℣ Rōnis:itellect? : ut.s.pareant

Italq⁹ alter semper magnus:alter sæpe turpissimus. Vt recte præcipere uideantur qui monent:ut quanto superiores sumus:tāto nos submissius geram⁹. Panet⁹ qđē Africanū auditorē & familiarē suū solitū ait dicere:ut equos ꝓp crebras cōtētiones plioz ferocitate exultantes domitioribus tradere soleant:ut his facilioribus possint uti. Sic homines secūdis rebus effrenatos:sibiq⁹ fidentes.tanq̄ in gyrū rōnis:& doctrinæ duci oportere.ut perspicerent rez humanarz ībecillitatē:uarietatēq⁹ fortunæ. Atq⁹ etiā in secūdissimis rebus. maxie est utēdū cōsilio amicoz. Hisq⁹ maior ēt q̄ ante tribuēda ē authoritas. Iis deniq⁹ tpibus cauēdū ē:ne assentatoribus patefaciamus aures:nec adulari nos sinamus:

Cōpatōe quorū q ab isessore uoluūt in gyz

rationi:& ab illa nō discedant ducti appetitu:ut faciunt equi:q uoluunt ab isessore i gyz:ne nimiū sint feroces. ℣ Imbecillitatē:debilitatē & mutationē. Vñ oportet i secūdis reb⁹ uti prudētia. In oi uita sic uiuēdū est:ut cōstātiā & magnitudinē retineam⁹:& mediocritatē:qđ ut facili⁹ assequamur dēm⁹ amicoz cōsilio uti:& prudētū:cū sumus i ꝓsperitate rez: ut illoz cōsilio ad id qđ rectū est dirigamur:aliter appetitus uoluptate corruptus:& fact⁹ isolētior mime parēs rōni ītuitum ruet. Hecuba apud Euripidē iā serua ex regina deplorās fortunæ mutationē dic:h̄ oīa q̄ in mūdo habent bona nihil sunt:frustraq⁹ rationū humanarz cōsilia:& linguæ iactātia:ille est fœlicissimus:cui per tēpus ætatis nihil mali cōtigit. ℣ Secūdis:psperis:qm̄ hoies i ꝓspera fortūa nō sunt cōpotes sui:sed i māu fortūæ. Et iō i secūdis reb⁹ dēm⁹ eē moderati:dicebat Perīader:& uti cōsilio amicoz. ℣ Authoritas: dignitas:& illoz authoritati credēdū & monitis. Isdē tpib⁹ cū sūm⁹ i ꝓspera fortūa. ℣ Nec assen.pellēda ē adulatio & assentatio:quæ:est uitioz adiutrix:& nō mō amico:sed ne lībo qdē digna ē:oēs.n.adulatores sūt seruiles. Solō dicebat. Caute singlos obserua:ne forte odiū i corde tegāt:dū blāda:& arridēti facie te alloquūt:duplaq⁹ illis linga atra ex mēte sonat. Et Cæsar Aug.pellēdas eē idecoras adulatiōes dicebat

Hecubæ dictū apd Euripidem

Solon

Assentatio īgt Ci.alibi:nemini nocere ꝓt:nisi ei q eā recipit:atq⁹ ea delectet. Itaq⁹ fit ut is assentatorib⁹ patefaciat aures suas maxie q̄ ipe sibi assentet:& se maxie ipe delectet. Multi gnatonū siles sūt:cū sint loco fortūa famaq⁹ supiores hoz ē assētatio molesta:cū ad uanitatē accessit authoritas. Cato dicebat:multo meli? de gbusdā acerbos inimicos mereri:q eos aīcos q dulces uideant illos uez sæpe dicere:hos nūq̄. Adulator ē is q affert ea q̄ nō fecit is cui adulat. Assentator ē is q extollit & auget ea q̄ fcā sūt. Et adulator sp loqt emolumēti sui cā:& iō deterior ē. Assētator.n.placet studet adulator āt lucrari:ut ferī. Arist.li.iiii.moraliū. Et q gerit morē ut decet:amic⁹ est. Qui i oīb⁹ reb⁹ aduersat:dr cōtētiosus: Qui magis q̄ dēt gerit morē adulator ē: Amico igr credēdū ē:q recte monet ab aliis aūt cauēdū. Vñ dic Sene. Nihil tā æq⁹ delectauerit animū q̄ amicitia fidelis. ℣ Adulari:passiue dixit more antiquo:nā adulo as:quōdā dicebat:nūc adulor est uerbū deponens. Valerius Maximus lib.ii. Etiā tribunus militū adulandus erat. Plato in.y.de legibus sic ait. Veritas ꝓfecto tum diis:tum hoibus dux oīum est bonoz cuius qui fœlix beatusq⁹ futurus est statim ab initio particeps eē debet ut in ueritate plurimū temporis uitam agat fidus hic certe est:infidus aūt qui sponte mentitur. Adulari:q⁹ adulemur ab aliis.

Adulator

Assentator

Seneca

Plato

FRAN MAT. ¶ALTEz.s. Alexādrū sæpe turpissimū:in cōuiuio parmenionē philotā:amyntā cōsobrinū:nouercā fratresq⁹ īterfici iussit alios q⁹ permultos. ℣ Vt recte:laudat ꝓbos:q sic nos admonēt. Sunt q ī Socratē referāt. ℣ Submissi⁹:humanius:& remissius. ℣ Panetius &c. Rhodi⁹ hic fuit quē i hoc ope Cic. imitat eo ꝓceptore Scipio Africanus supior uisus est. ℣ Vt equos equi uictoriā sentiūt:& eā sæpe adepti īsolētes fiūt:necesseq⁹ est:ut domitorib⁹ iteꝛ tradant:quo illis uti possim⁹. Idē in hoibus cōtingit. Q m̄:ut Seneca ait. Fortūa nimiū quē fouet facit stultū. Et ppea recte monebat Scipio:i gyrū rōnis deducēdos illos:q fortūa nimiū secūda uterent. Quo rez hūanarz ꝓspicerēt ibecillitatē. ℣ In gyz rōnis. Vocabulū est cōparatiōis. Nā i gyz eq flectunt hic p exercitatiōe accipias. ℣ Rōnis & do. Rōne & doctrina q̄ ē i exēplis & dictis sapiētū posita:ut si qs admoneat quēpiā nō esse fidēdū secūdis reb⁹:q̄ mutari facile a fortūa possint:& Senecæ ad hoc illa utat authoritate. Nemo cōfidat nimiū sēdis. Nemo despet meliora lapsis. Miscet hæc illis:ꝓhibetq⁹ Clotho:stare fortunā:rotat oē fatū. Nemo tā diuos habuit fauētes. Crastinū ut possit sibi polliceri. Res de⁹ nr̄as celeri citatas turbine uertat. ℣ Atq⁹ ēt in secūdissimis &c. Magnanimū dixit in oī fortuna modū ꝑuare dēre. Nūc id q̄ rōne fieri cōueniat:oīndit: hoc est si amicos bñ suadētes audit nō secūdis tm̄ reb⁹ sed secūdissimis & assentatores nō admittit. Qui placendi studio laudāt oīa & nihil adūsanē existimātes mīme se molestos qcq̄ eē:ut ait Arist.& ppea uitii cā sunt. Qui enī ab eis laudāt cū reprhēsione digni sunt recte laudari se putāt pseuerātq⁹ i uitio:qđ qa i eo laudant uirtutē eē opinant. ℣ Maxie est utē dū. Tūc.n.eo ꝓcipue idiget hoies ne īsolētes fiant & accidēte nimiū fortuna sic cōfidāt:ut illius mutabilitatis īmemores penitus insolētes sint:& nihil existimēt eē qđ nocere ipsis possit. ℣ Maior q̄ ante:oī tpe tribuēda est amicis authoritas: sed illo ꝓsertim in quo res ꝓsperæ sunt & ad nostrā uoluntatem fluunt:intumescimus enim sic plærunq⁹ ut nihil oīno cū rōne faciamus. Quare credēdum est amicis & illis tribuenda authoritas. Nam si boni sunt & ueri:errare nos non sinunt & ī gyz rōnis deducer studēt. ℣ Adulari:passiue dixit. Quæ nūc deponētia sunt uerba oīa apud uetustiores cōmunia fuerūt: Adulari cōpositū est ex accedēdo & alludēdo ut Pompeio placet. Maximus tribunus inqt adulandus erit.

Magnanimum

ASC. ¶ITA q⁹ alter.s.Philip.pr sp fuit:sup.magnus pp humanitatē:alter.s. Alexāder ei⁹ fili⁹ fuit:sup.sæpe turpissim⁹ cū.s. p ebrietatē sæuitiā suā:ēt i amicos exerceret. ℣ Ita sup.ut ii uideant recte ꝓcipere:q̄ monent:ut quāto nos sumus supiores tanto summissius.i.modestius:& ut dicunt humilius geramus nos Panetius ꝓbus ille quē Cice.potissimū imitatur.

℣ Quidē.i.

¶ Quidem.i.certe ait Africanꝰ.ſ. Scipionē ſuū auditorē & familiarem ſolitū dicere ut.i.quēadmodum eqtes ſup.roma
niſoleāt tradere domitoribus equos exultātes ferocitate pp crebras.i.frequētes ōtētiones p̄liorꝝ ut poſſint uti his.ſ.eqs
ſi domitis facilioribus.i.minus ferocibus & rebellibus:ſic oportere hoies effrenatos.i.idomitos:& q̄ſi ſine freno ferociē
tes & pfidētes.i.oīno fidētes ſibi.i.in ſe reb⁹ ſecūdis.i.pſperis:& hoc eſt pp res pſperas duci tanq̄ in gyrꝝ.i.circuitū ſi
cut equi domītur ſed rōnis & doctrinę:ut perſpicerēt.i.pfecte iſpicerēt ibecillitatē.i.fragilitatem regꝝ humanarꝝ & ua
rietatē fortunæ. ¶ At utēdum eſt etiā maxīe in rebus ſecūdiſſimis.i.pſpertimis:cōſilio amicorꝝ:& maior authoritas eſt
tribuēda his.ſ.amicis p ultātibus in rebus lętis q̄ ante. ¶ Et cauēdū eſt iiſdē tēporibus.ſ.pſperis:ne patefaciamus.i.ape
riamus aures aſſentatoribus.i.adulatoribus:nec ſinamus nos adulari.i.adulationibus circūueniri.

in quo falli facile eſt. Tales enim nos eſſe putamus:ut
iure laudemur. Ex quo naſcuntur innumerabilia pecca
ta:cum hoies inflati opinionibus turpiter irridētur:&
in maximis uerſantur erroribus. Sed hæc quidem ha
ctenus:illud aūt ſic eſt iudicandum maximas geri res:
& maximi animi ab his qui remp.regant:q̄ eorum ad
miniſtratio latiſſime pateat:ad plurimoſq̄ pertineat.
Eſſe aūt magni animi:& fuiſſe multos ēt in uita ocio
ſa:qui aut inueſtigarent aut conarentᵉ magna q̄dā ſeſeq̄
ſuarꝝ regꝝ finibus ōtinerent:aut iteriecti inter philoſo
phos:& eos q rēp.adminiſtrarēt:delectarentᵉ re ſua fa
miliari:nō eā q̄dē oī rōne exaggerātes:neq̄ excluden
tes ab eiꝰ uſu ſuos:potiuſq̄ & amicis iptientes:& reip.

¶ IN quo:in qua re.i.adulationibus facile decipi
mur:q̄n ingt nobis nimiū placemus & arbitramur PET.
eē tales q̄les dicimur ab adulatoribus:ut de Domi MAR.
tiano ſcribit Iuuena. Quid aptius:& tñ illi ſurgebāt
criſtę:nihil eſt q̄ credere ſe nō poſſit:cū laudāt diis Seneca
q̄ ptās. Si ōtinēs es(ingt Señ.) adulationes euita:
ſitq̄ tibi tam triſte laudari a turpibꝰ:q̄ ſi lauderis ob
turpia:lętior eſto quotiēs diſplices malis:& malorꝝ
de te ęſtimatiōes malas uerā laudatione tui ſcribe.
¶ Ex quo:ob hoc qa putamꝰ nos eē tales:ut iuſt lau
demur:euenit ut hoies irrideantᵉ:cū ſe iactāt:& ni
miū ſibi placēt pp talē de ſe pſuaſionē. ¶ Inflati:ela
ti tali pſuaſiōe. ¶ Erroribꝰ:q̄n ea non hñt q̄ hīe ſe
credūt. ¶ Illud āt:poſtq̄ Ci. de fortis uiri & magnāi
mi officiis & eorꝝ q rēp.gerunt / diſſeruit/afferes q̄ſi
ocōnē ſupioris diſputationis:repetit p epilogū ea q̄
dixit:& ppans ad alia p̄cepta diuidit officia:q̄ hoies
in uita exercēt:docetq̄ q ſint hi a qbꝰ hęc maxīe ge
runtᵉ. Inde ponit ſecūdos:poſtea tertios. Et tādē pd
pit qūo res domeſtica forti uiro augēda ſit. Dixit.n.
ſupra fortē uerſari circa res arduas & ea q̄ ptinēt ad uitā degēdā. Hāc ergo ptē ppōnis nūc tractabit:ocludēs ſi hæc p̄ce
pta ſeruauerimus:magnifice grauiter & amicabiſt uitę hūanę nos poſſe uiuere. ¶ Illud de quo ſupra diſputatū eſt. ¶ Nā
dixit de tribus hoium gn̄ibus:de his q rēp.gerunt:quorꝝ uitā dixit eē fructuoſiorē hoium gn̄i:de his q in ocio delectantᵉ
re ſua familiari:& de phis q in rerꝝ ōtēplatione uerſantᵉ:& an res urbanæ ſint maiores bellicis. Affert igit Cic.ſuā ſniam
& ocōnē ſupioris diſputationis:& dicit illos eſſe locandos in p̄mo gradu magnāimitatis:qui rēp.gerūt:& illorꝝ res ma
xīmas eē:q̄n latiſſime patēt:officia qppe eorꝝ q rēp.ſalūt:nō ad p̄prium cōmodū:ſed ad cōe ſpectāt:iō maxīmā laudē
merentᵉ. ¶ Latiſſime pateat:ad cōem utilitatē ſe extēdat:q̄n oībus p̄deſt bona reip.adminiſtratio. ¶ Eſſe aūt:hi ſunt ſe
cūdi:qui ſe ad phandū cōtulerunt:& doctrinā:contēti finibus rerꝝ ſuarꝝ:ſed qa hoc nō oībus p̄deſt:ſed ſibi & paucis:iō
in ſecūdo loco ponuntᵉ magnanimi tñ ſunt:q̄n ſpernūt ea quæ cęteri admirant:& ōtēnunt humanas:& circa magna cogni
tionęq̄ digniſſima uerſantᵉ:ut ſunt res nāles & ſupnaturales. ¶ Eſſe aūt magni animi:etiā iudicādū eſt fuiſſe multos ma
gni animi:& eſſe in uita ociōſa:p̄ter eos q uerſati ſunt in rep. ¶ Inueſtigarēt:ingrerēt ingenio & inuenirēt. ¶ Magna q̄dā
noticia magnarꝝ regꝝ & cās earꝝ. ¶ Finibus regꝝ ſuarꝝ:ut nil q̄rerēt:nilq̄ appeterēt p̄ter res ſuas:phi.n.iponētes modum
cupiditatibus:& aium diuitē nō arcā habere cupiētes:itra fines regꝝ ſuarꝝ ſe ōtinebāt:bona fortunæ minima ducentes.
¶ Aut iteriecti:hi ſunt tertii qui delectantᵉ:re ſua familiari nō capeſſentes rēp.nec phiantes:ſed uiuētes in agris:cū non
poſſent ferre p̄cipū mores. Interiecti:medii inter phos & rēp.gerētes. ¶ Exaggerātes:nō acumulātes rē domeſticā per
phas & nephas. ¶ Oī rōne:quocūq̄ mō ſed uñ oportet.i.e ſuis p̄diis pecuniarijs & uillatica pactione. Nā liberalis ē ha Plutar.
bere diuitias:uñ oportet:ut liberalitate uti poſſit & magnificētia:nec debemus excludere nr̄os ab uſu rerꝝ nr̄arꝝ:quoniā
amicorꝝ oīa dīt eſſe cōia:& ſi amicorꝝ multo magis p̄priorꝝ & gētiliū:& p rep.ſi opus eſt debemus effundere pecūias
ſine aliq̄ pſimonia:hæc p̄cepta ptinēt ad domeſticā diſciplinā. Quærēdę ſunt diuitię rōne honeſta:ut ex agris nr̄is aiali
bus:circa tū iniuriā aliorꝝ:& ex offoſſionibus metallorꝝ.i.oīum q̄ ſub terra inueniūtur. ¶ Neq̄ excludētes:nō remouen
tes ab uſu rei nr̄ę domeſticæ. Vñ laudat a Plu. Nicias atheniēſis clariſſimus impator:qui cū argēti fodinā in agro ſuo ha
beret:& multos circa ſe petitores neminem uacuum dimiſit. Nō minus.n.ingt Plu. his a qbus mala q̄ſpiam timeret:q̄ is q
bñmeritī ſunt tribuere cōuenit. Itaq̄ plurimis hoibus Nicię facultates utilitatem afferebant.
¶ IN quo falli facile eſt. Cū uera eē credimus:q̄ de nobis ſimulate logt aſſentator. ¶ Ex quo naſcunt &c̄. Accidit.n.qd FRAN
Terē.ait. Ex ſtultis fiūt iſani. ¶ Turpit irridētur fiūtq̄ in eos q̄ ſcribit Perſius: O lane a tergo quę nulla Ciconia pinſit. MAT
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albis. Nec ligue tñ ſitat canis appula q̄tū. ¶ In maximis erroribꝰ. Nā ēt irrideri
ſi uidētes:iuidia id fieri exiſtimāt. Et ſic plerūq̄ p̄tinatius uitio hęreat. ¶ Illud qdē &c̄. q̄ in repu. magnanimi officia ſint
hactenus locutus eſt. Nūc de officiis p̄cipit œconomice & mōaſtice:q̄les & in re familiari & in ſolitudine eſſe debeamus.
Vtraq̄ aūt uita a magnāimo aliena p̄itus nō ē:dūmō nō ſoli ſibi:ſed cōi ēt utilitati ſuiat. ¶ Illud qdē. Cōcluſio ē ſupius
dictorꝝ de fortitudine:illos aūt fortiſſimos appellādos dicit q rēp.gubernāt:bonū.n.tāto melius q̄to latius patet. ¶ Eſſe
aūt &c̄. oñdit ēt illos magnāimos eē & fuiſſe q in ſolitudie poſiti:ea ſcribūt & faciūt q̄ ad cōem oīum utilitatē ſpectant:ut
phi & q iteriecti ſāt iter phos:& rēp.gubernātes. ¶ Multos phos q ſolitudie delectantᵉ. ¶ Inueſtigarēt:ingrerēt. ¶ Aut
conarentᵉ:hoc eſt ea tētarēt q̄ ēt ſupra uires eēnt. Hora. Neq̄ grādia conamur tenues. ¶ Suarꝝ regꝝ ſi. cōtēti ſuis rebus q̄s
hērēt in ueri iueſtigatiōe uerſarentᵉ:neq̄ oīno pturbarentᵉ:neq̄ aliena appeterentᵉ. ¶ Aut iteriecti iter phos:hos pfeſſa
milias eē itelligimus q refamiliari ſua delectantᵉ:in q̄ amplificāda fortē aium hēant neče eſt. Si mō in magnāimorꝝ nūe
ro eē uolūt:& nō q̄uis rōne ſed hōeſte tū & recte ſubſtātiā augeāt. Bñ aūt dixit iter phos iteriectos & rēp.adminiſtran
testqm̄ p̄pa cōmoda nō p̄itus ut phi negligūt:neq̄ rēp.oīno deſerūt licet.n.ut ceteri q in ea uerſantᵉ nō attigant. Nā ei ſi
q̄n uſus eſt opam ſuā impartiūtur. ¶ Omni rōne:etiam per ſcelus & nephas. ¶ Suos:propinquos amicos.
¶ IN quo.i.i q̄ re eſt facile falli. ¶ Nos.n.putamꝰ nos eē tales ut laudemur iure.i.merito ex quo.i.ex q̄ crudelitate inu ASC.
merabilia peccata naſcuntᵉ:cū holes inflati opionibus.i.falſis eſtimatiōibus de ſe irridentᵉ turpiter:a qbꝰ ſe laudari putāt:
& uerſantᵉ i maximis erroribꝰ. ¶ Sed hęc qdē ſup.dicta ſūt hactenus.i.hucuſq̄. ¶ Aūt pro ſed:illud qd ſeq̄ eſt iudicā
dū ſic.ſ.res maxias & maximi ai.i.ptinētes ad maximū aium geri.i.publice fieri ab his qui regūt rēp.q.i.qſiqdē:uł ao

q̄ administratio eoꝝ pateat latissime & pertineat ad plurimos. ℣ Aũt pro sed sup. iudicandum est multos esse & fuisse magni animi: etiam in uita odiosa: q aut iuestigarẽt. i. inqrerent: aut conarent. i. mollirent quędam magna: & qui continerent se finibus. i. intra limites suaꝝ reꝝ: aut qui existentes interiecti inter philosophos: & eos qui administrarent rempu. delectarentur sua re familiari non exaggerantes. i. accumulantes quidem. i. certe: eam scilicet rem suam omni ratiõe: ideſt omni uia: modo neq; excludentes suos scilicet familiares propinquos: & necessarios ac amicos: ab usu sup. reꝝ suarum: impertientes. i. partem dantes potius: scilicet q̄ soli habeant & amicis & reipu.

PET. MAR. ℭ SI quando usus. i. si necessitas exigeret. ℣ Primũ: ante omnia sit cõparata: unde oportet: nõ rapina furtoue aut usuris cæteriscq; modis illicitis. Plato monet non esse cumulãdas pecunias illi: qui cupit esse diues: sed minuẽdas cẽset cupiditates: quare iquit ob inopia nunq̄ liber erit: is qui nullum constituens cupiditati modũ semp diuitiaꝝ exagitet ardore. Et Cato cẽsorius dicebat. Nobis natura datũ esse: ut erga hoies iustitia utamur: in eos aũt quibus aut gratia: aut beneficio deuincti sumus: etiã si orationis usu priuati sint: mãsuetudo uelut ex abũdãti quodã fonte plærũq; defluat: propter qd̄ satis monet ab usu diuitiaꝝ nostros minime excludẽdos. ℣ Nullo: neq; turpi quæstu. Quidam undiq; & quoduis capiẽtes exuperant: ut sunt hi q̄ actiones illiberales exercent. Lenones: fœneratores: & qui magno p̄cio parua uẽdũt: quoꝝ quæstus odiosus est. Omnibus his est turpis cõparatio lucri: cuius gratia & quidem exigui interdum probra sustinẽt. Aleatores/ fures/latrones/illiberales sunt: turpi enim uersanꝫ in quæstu. Meatores aũt interdum etiam cũ amicis lucrantur: quibus iure humanæ societatis dare deberent. Quęstus significat lucrum nũmarium ad differẽtiam: nã lucrum uocamus etiam in aliis rebus. ℣ Turpi: cũ turpitudine: a qua est abhorrẽdum. ℣ Odioso: ut est usura siue fœnus dictũ a fœtura quadã pecuniæ pientis atq; increscẽtis: & ideo usura est odiosa: qm̄ est cõtra naturam: pecunia. n. nõ debet parere pecuniã: natura. n. nõ patitur ut res talis pariat: & pecunia uideꝫ parere cum lucratur: & facit fœnus: a quo fœnerator dictus est. Vñ dicit Seneca. Quid enim est fœnus & usura: nisi humanę cupiditatis extra naturam quæsita nomina. Tẽporibus nostris proh nephas: oẽs pecuniæ pariunt: & a christianis iam iudæi superãtur: & adeo iam fœcũdus est nũmus: ut innumeras arcas & loculos amplos fœneratoꝝ expleat. Naturæ parẽti in omnia portẽta ruẽtes uiolẽtiam facimus: ex re qualibet eoꝝ placet nulla honestatis habere ratio. Olida & marcida scorta censentur propter nummos. Agricolę & sancta rusticitas irridentur: boni uiri paupertas sardanapalum uiuentibus ludibrio est quæ non debet esse indecora: nisi quibus inuitis accedit. Iusti uiri ab iniquis: & optimi a pessimis calcantur: & mali præter leges phasq; dominantur: legant igitur perditissimi homines præcepta gentilium: postq̄ christi leges non curant: & illis legendis se iam ab omni humanitate alienos cognoscerent: audienteq; modo cupiditatis & auaritiæ sordibus aures non obducant: diuinæ iustitiæ & humanæ uocem cõtra ipsoꝝ rabiem & æstus cupiditatum inclamantis. ℣ Modo dignis: aliter esset contra iustitiam & liberalitatem: quę dare debet quibus oportet. Nunc autem cuiq; perditissimo & imeritissimo tribuit: boni autem uiri: ut uiuant indigni iudicantur: meretrices auro gemmisq; fulgent. Ratione: ut excogitetur cum ratione quo pacto augenda sit. Inde adhibeatur diligentia: ut quod ratio suaserit fiat. ℣ Parsimonia: frugalitate quæ est maximum uectigal: parsimonia dicitur ab eo quod est parum uel paruum inde parcus est homo: parsimonia ut author est Gellius: ueteres apud Romanos & conuictus & cœnarum tenuitas non domestica solum obseruatione ac disciplina: sed publica quoq; animaduersione legumque complurimum sanctionibus custodita est. ℣ Nec pareat: non potius seruiat libidini & intemperantiæ. Et luxuriæ: ideſt superfluitati: sed potius liberalitati: pro qua exercenda diuitiæ comparari dicunt: ut benefici esse possimus in optimos quosq;. ℣ Hæc præscripta seruantem: concludit Cicero de fortitudine & magnanimitate & aliis quæ dicta sunt pertinentia ad humanam uitam degẽdam. ℣ Licet inquit hominem seruantem hæc p̄cepta uiuere ut decet magnificum: grauem animosum: fortem: & sine fraude. ℣ Simpliciter: sine fraude. ℣ Fideliter: sine timore insidiarum cum propter iustitiam omnis habeat amicos. ℣ Et amice: amicabiliter uitæ humanæ: aliter enim ab omni humanitate alieni uidebimur: nam ut sæpe inculcaui: homo ab homine non debet esse alienus.

si quando usus esset: quæ primum bene parta sit: nullo neq; turpi quæstu: neq; odioso: tum quamplurimis: modo dignis: se utilem præbeat. Deinde augeatur ratione diligentia: parsimonia: nec libidini potius luxuriæque quam liberalitati: & beneficentiæ pareat. Hæc præscripta seruãtẽ licet magnifice grauiter: animoseq; uiuere atq; etiam simplr fideliter: uitæ hoium & amice.

Cato

Quęsto

Fœnus Seneca

FRAN MAT. ℭ SI quando usus: si quando opus est reipu. eorum re familiari. ℣ Nullo turpi quæstu: ut sordida aliqua mercatura: nõ enim honesta mercatura: si sordida est: ut fœneratione furto delationibus falso: unde lex de falsis quæ etiam testamentaria uocatur. hæc penam irrogat ei qui testamentum: uel aliud instrumentum falsum: scripserit: signauerit recitauerit subiecerit: qui ue signũ adulterinum fecerit/sculpserit/exp̃serit/scitas dolo malo. ℣ Odioso: ut delationibus aut falso. ℣ Tũ q̄plurimis &c̄. ut dignis largiatur nõ autem idignis. ℣ Ratione: citra alterius damnũ & honeste neq; supra modum uult & honeste acquiri & honeste augeri. Multis autem modis honeste res familiaris augetur: & qui eam honeste augẽt laudari solẽt: ad quod cõsilio opus est. ℣ Diligẽtia: cura: diligẽtia autem ut in prouerbio est: cõparat diuitias. ℣ Parsimonia ut quæsitis parce utamur ut nõ effundamus: parce uiuere laudis est. Vñ pſimonia frugalitas & modestia in uictu. Parsimonia aũt obseruo est: parcus uero ab eo dictus est q̄ ei qui parcus est parꝫ quid satis est: nõ ab eo qd̄ parsit arcæ ut Bassus ingt: aut potius q̄ pecuniam cõsumi atq; impẽdi arceat: aut q̄ parum arceat sibi. i. idudat. Sed parsimonia dicit etiã temporis cum eo non abutimur nec effluere in cassum sinimus. Plinius iunior in epſam magnam auũculo suo tpis parsimoniam fuisse scribit. ℣ Nec libidini &c̄. ut uoluptati satisfacias: & ubi opus nõ est effundas: nam libido hæc pro uenereo appetitu: luxuria pro omni accipit imoderato apparatu. ℣ Hæc p̄cepta: omnes hac clausula fortitudinis partes cõplectitur & magnanimitatis. ℣ Magnifice: magnanimi est magnas res aggredi. ℣ Grauiter: fortis est patienter ferre labores & in illis perseuerare. ℣ Animose: fidẽdo nam fidẽtia fortitudinis pars est: per quam magnis & honestis in rebus multum ipse animus in se fiduciæ cum certa spe collocauit. ℣ Simpliciter ne quid simulati habeat & quæ promisit ea p̃stet: & huius in uerbis. ℣ Fideliter: in factis. ℣ Amice: ne cui noceat.

Parsimonia Parco Parcus

ASC. ℭ SI Quando: ideſt aliquando esset usus: ideſt utilitas & oportunitas: quæ. scilicet res sit bene parta: ideſt acquisita primum: & nullo quæstu neq; odioso: tum: ideſt insuper ipsa res sic acquisita præbeat se utilem quam plurimis: ideſt ualde multis modo: ideſt dũmodo dignis deinde ipsa res augeatur ratione diligẽtia parsimonia: nec pareat: ideſt obtemperet & inseruiat potius libidini & luxuriæ quam liberalitati & beneficẽtiæ: licet: ideſt licitum est seruantem: ideſt eum qui seruet: hæc præscripta: ideſt has regulas uiuendi: uiuere magnifice: grauiter & animoseq;: atq; etiam simpliciter fideliter: & amice: ideſt conuenienter & fauorabiliter uitæ hominum.

Sequitur

PET. MAR.

Egr ut de una reliq̃ pte honestatis. Absolutis trib⁹ ptib⁹ transit ad quartã & ultimã de q̃ disputauit usq; ad calcẽ uoluminis. Et adiũgit tpantiæ uerecũdiã/modestiã/ordinẽ/cõstãtiã & ornatũ. Intpantiã dicebant stoici eẽ matrẽ oĩum pturbationũ: tpantiã uero oĩum offõg. In fine faciet cõpationẽ de duob⁹ honestis: ut ppo/ suit. Verecũdia est timor dedecoris & ad illos ptinet q cũ pturbatiõe uiuũt: ut sĩ adolescẽtes nõ ẽ ãt út⁹: sed qddã bonũ ex suppõne: ut ita dicã: qa ob uerecũdiã adolescẽtes nõ errãt: nã q uerecũdiã hẽt a scelere repri/ mĩt: qppe adolescẽs cupiditates hẽt ifinitas qbus pp pudorẽ abstinet: & ꝑbaẽ pudor in ipo adolescẽte: qm̃ est iditiũ bo/ nitatis: & tũc appet bona idoles. Iõ dic Terẽ. Erubuit salua res ẽ. Pudẽtes igt Cyrus ap̃ Xeno. q̃ tur/ pia st in ꝑ patulo fugiũt. Tpantes ũo ac pudici ẽt in obscuro. Verecũdia (igt Sen̄.) bonũ in adolescẽte si gnũ. Ad senes ãt nõ ptinet uerecũdia: qa illos non decet pecare: sz eẽ exptes ois pturbatiõis cĩ nõ sit i ipsis feruor caloris nãlis: & senẽ nõ laudam⁹ ob pu/ dorẽ: qa nõ decet ipm id agẽ: pp qd pudore afficiaẽ & nõ cadit in uiz ꝑbũ: qa ꝑ re turpi orit pudor: & ipse uir ꝑb⁹ ab oi turpitudie alien⁹ ẽ. Vñ uerecũdia ad illũ ptinet q̃ ẽ ꝑn⁹ ad deliquẽdũ: & uersaẽ inter çstus pturbationũ: ergo uerecũdia ẽ ꝑbitas ex sup/ põne nõ ꝑ se: neẽe ẽ. n. ut uitiũ simplr & absolute oi çtate ꝟuenire. Erit igit pudor qdã affect⁹: & fit i fa/ cie rubor q nascit ex oi pudore: qm̃ nã: ut uolũt phy sici: cũ qd ei occurrit honesto pudore dignũ: imũ pe/ tẽdo penetrat sanguinẽ: quo cõmoto atq; diffuso cu tis tigit: & ide nascit rubor: & nã pudorẽ tacta: ita sã guinẽ ꝑ uelamẽto tẽdit: ut uidem⁹ quẽq̃ erubescẽtẽ manũ sibi añ faciẽ freq̃nt opponẽ: & rubor in facie nil alĩ est nisi color sanguis: & pudor nil aliud: q̃ ti/ mor iuste rep̄hẽsiõis: exupatio dr expauescẽtia: & q eã hẽt: in oib⁹ pudore afficit: & i qb⁹ nõ opz. Defe ctio ãt dr ipudẽtia: & q eã hẽt nullo pudore afficit: & dr ipudẽs quo nihil ẽ turpius. ℣ Tpantia ẽ mediocritas circa uoluptates atq; dolores ꝑpe circa eas uoluptates q̃ gu/ stu pcipit & tactu: ut i cibo potuq; & reb⁹ uenereis: circa q̃ uersaẽ itpantia: q̃ est exupatio. Vñ Philosen⁹: (authore Aris.) collũ gruis optabat: ut maiorẽ uoluptatẽ in epulis sentiret: q̃ maxie sensum tract⁹ & gust⁹ moueret. Vñ magis uitupanda est: cũ sit nobis cõis cũ bẽluis: q̃ tactu delectãt & gustu odore ãt nõ ꝑ se: sed ꝑ accñs uñ cũ id qd ẽ cã odoris assequunt: nõ curãt illũ ãplius ut canes q feras odore iuestigãt & aues. Sẽsus/tact⁹/ & gustus st magis mãles q̃ cęteri: gustus ẽ discretiu⁹ sapoz: & tactus est cõis & ꝑmus oĩum sensuũ: qa oia aialia hñt tactũ & circa uoluptates ai nõ uersant: tpantia aut itpan tia: & his q̃ uisu pcipiũt nõ dicimur tpantes: aut itpantes nec his q̃ auditu: nã eos q cãtu delectãt nõ dicim⁹ itpantes nec his q̃ pcipiunt olfatu. Interdũ ẽt capiunt uoluptates ex odore floz: nõ tñ dr itpantia: relinq̃t ergo tpantiã & itpãtiã uer/ sari circa ea q̃ gustu tactuq; pcipiunt. Defectio noĩe caret: põt tñ dici isensibilitas: & q eã hẽt isensatus cĩ nõ moueaẽt sen/ su alicuius uoluptatis sed hoc i pauciss imos cadit: & iõ talis dispõ nõ hẽt nomẽ: pauci. n. st q deficiãt in capiẽdis uolupta/ tib⁹: q̃ nobis igenitę st: & qb⁹ nõ facile obsisti põt. Est. n. appetit⁹ isaciabilis cui bellũ idicẽ dũ est. Hierocles Stoic⁹ uir gra uis dixit: uoluptatis finis meretricis decretũ est. Et Plato uoluptatẽ escã maloz appellauit: q̃ dicebat ꝑmã calamitatẽ aio nro accedẽ: cũ corpi oiũgit: deprauationẽ ãt & dissolutionẽ asseq cũ cogitatiões eũ a corpis cupiditatib⁹ sepant. Tpantia est tpatrix oĩum cõmotionũ & a libidie auocat. Ingẽtiq; alacritate gestire nõ sinit: & ut honeste uiuam⁹: & nulla uolupta te subigamur: sua nobis lege ꝓscribit. Est ẽt prudẽtię ꝟuatrix: & a prudẽtia deriuaẽ: nã pnisis grçce latie dr prudẽtia. So phrosyni dr tpantia: q̃si ꝟuatrix mẽtis & prudẽtię: Intpantia ũo corrũpit prudẽtiã & bonã çstimationẽ atq; iudiciũ. Vñ nõ põt recte dici oẽm útutẽ eẽ tpantiã atq; modestiã: a c⁹ fine. i. honestate ipm decoz separi nõ põt: nisi libera cogitatio/ ne. Tpantia dupl accipit: uno mõ cõiter circa uoluptates pcipiẽdas sensu: alio mõ ꝑpe: cũ. s. ẽ mediocritas circa uolupta tes gust⁹ & tact⁹: & tpantię ples st spẽs cũ plã eius obiecta sint: ut potus cib⁹/uenus. Tpantia cibi dr abstinẽtia: potus so brietas. Veneris castitas: osculi pudicitia. Cõtinẽtia ẽ affectio iuiolabil recte rõnis siue hit⁹ uoluptatib⁹ isepabilis. ℣ Mo destia: iterdũ ꝟútt cũ tpantia: iterdũ ponit ꝑ tota útute: qm̃ in oĩ útute modus regit: sed maxie i ipa tpãtia q̃ adúsaẽ uolu ptati:: q̃ corrupti res honestas negligimus. Moderatio est q̃si act⁹ ipius modestię & decoz accõmodaẽ ad oẽs útutes grę ce dr ꝑpon. i. decẽs. Quasi qdã ornatus uitę: nã ut dcm̃ est tpantia atq; modestia st qdã ornat⁹ uitę & qa tpantia est ꝟser/ uatrix prudẽtiæ: sine q̃ nõ põt eẽ aliqua uirtus: iõ dic ipsam una cũ modestia eẽ quẽdã ornatũ uitæ. Pla. in. iiii. de repu. sic ait. Ornatus qdam est tẽperantia: & a uoluptatibus cupiditatibusq; quibusdã: ut perhibent abstinentia.

Tpantia

Tpantia du/ pliciter

Cõtinẽ tia

Mode/ stia Plato

Temperantia.

TEquitur ut de una reliqua pte honestatis dicendum sit: in qua uerecundia est: & quasi quidam ornatus uitæ temperantia: & modestia:

SEquit. Triũ honesti ptium quæ officia sint ostẽdit: de tertiæ ptis officiis: nũc ꝑcipere icipit: hoc est de temperantia. Quæ ut ait Aristo. circa uoluptates corporis & dolores mediocritas est: non tñ circa oẽs uoluptates. Nã q uisu/audi/ tu/olfatu/gustu delectanr: neq; tpantes: neq; intpantes dr. Quãq̃ fieri põt: ut & ii q̃tũ debẽt & plus & minus de/ lectenr. Circa uoluptates aiæ: ut in auiditate honoris & in auiditate disciplinæ: nõ existit tpantia: aut intpantia. Cũ ue/ ro cupiditatũ aliæ cões sint: aliæ ppriæ: atq; appositæ. In naturalibus cupiditatibus: q̃ cões sunt oĩbus: pauci delinquũt: ut in potu & cibo. In ppriis multipliciter delinquit: cũ aũt gaudemus qbus non debemus: aut magis q̃ debemus: aut ut nõ debemus. Sed de his explicatius iferius. Dicit aũt Ci. quãdã uerecũdiã: & q̃si oĩum huic parti inesse. Sed uerecũdia ut ait Aristo. magis affectui q̃ hitui: hoc est uirtuti: silis est: quæ diffinit timor qdã esse dedecoris: & ꝑpe fit perinde ac ti/ mor ille: qui accidit in rebus grauibus. Erubescũt. n. uerecũdates: mortẽ uero timẽtes pallescũt. Vtrũq; circa corpus acci/ dit. Et hoc magis affectus est q̃ hitus. Nõ aũt oi ętati ꝟuenit uerecũdia: sed iuueníli. Verecũdos. n. iuuenes putãt eẽ opor tere: ꝓpterea qd cupiditatib⁹ obnoxii: uerecũdia phibenr: in multis deliquere: & ex iuuenib⁹ uerecũdos laudamus. Se niorẽ nemo laudat qd uerecũdus sit. Nõ. n. ꝑbi est uerecũdia. Si qdẽ ꝓuenit ex iprobis rebus: q̃ agẽdæ non sunt. Eadẽ uerecũdia licet hitus nõ sit: ut dictũ est mediocritas tamẽ est. Cuius extrema parz & nimis: sine noĩe sunt: Plau. in lepidi co ea circũlocutus est dicẽs. ℣ Plærisq; hoies sunt: quos ubi nihil usu est pudet. Vbi uero prudẽdũ est eos deserit pudor. Cũ ergo uerecũdia timor sit dedecoris: & rep̄hẽsiõis: recte eã tpãtię esse dic Ci. Quę ut dcm̃ ẽ: circa corpis imoderatas

Verecũ dia

& ihōestas uoluptates exiſtit. ℣ Verecūdia:q̄ cū ſit timor dedecoris efficit:ut a turpitudine abſtineamus:& nihil inepte: nihil ſcuruliter:aut diſſolute dicamus:aut faciamus:& modū in actiōe nr̄a ſuemus. ℣ Quaſi qdā &c̄. Ornatus ex ordine ꝓficiſcī:oībus rebus adhibitis. Verecūdus uero in ꝑmis ordinē ſuat:timore.n.iuſtę reꝑhēſiōis:neq̄d inepte agat:ſemp uidet. ℣ Tēperantia. Quę ut Cicero diffiniuit eſt rōnis in libidinē atq; in alios nō rectos impetus ai firma & moderata dnatio. Eius ptes ſunt continentia per q̄ cupiditas cōſilii rōne regitur. Clæmentia per q̄ temere animi in odium alicuius inuētionis cōcitati comitate retinētur: Modeſtia per q̄ pudor honeſtus daram:& ſtabilem cōparat authoritatem. Tēperantia circa uoluptates corporis & dolores:ut neq; gaudeamus quibus non debemus: neq; doleamus magis:q̄ oportet niſi uoluptate potiamur. Nam cū dolore cupiditas:ut ait Ariſtoteles:coniuncta eſt.

Cōtinētia
Clęmētia
Modeſtia
ASC.

SEquit &c̄. Incipit determinare de q̄rta uirtute ꝓncipali.ſ.de tpantia. Eſt aūt Ordo. ℣ Sequit.i. ꝺſequēs eſt ut dicē dū ſit de una reliq̄ ꝑte honeſtatis in qua uerecūdia & quaſi qdā ornatus uitę.i.tēperātia & modeſtia.

℣ SEdatio perturbationū:qm̄ temperantia & modus mitigāt ai pturbatiōes:& mētē ſanāt. Tēpans enim dr̄ ille qui eſt itegræ mētis. Integra aūt mens nō pturbaī:nec æſtu fluctuat affectū:ſed in oībus ſe rōni ſubiicit:quę uult ut in oi re modus ſuetur. Stoici(quos Ci.imitaī.)Volebāt oiuꝫ officiorꝫ cauſam eſſe tēperātiam:ſceleꝝ uero ītēperantiam:& ꝓfecto ſic eſt. Nā uir tēperans ab officio nunq̄ diſcedit:& intemperātia in oībus nos delinquere cogit: apud græcos intēperans dr̄ incaſtigatus. Vñ pueri dicūtur intēperātes.i.icaſtigati:iō dar̄ ipſis pedagogus:ut ſit tanq̄ recta rō:qua pueri uacāt:qui ob ętatem & cupiditates debēt ſubiici rectæ rōni.qm̄ per operationes cupiditatis aſſeqmur itēperātiam:quo uitio nullum pōt eſſe maius: qm̄ ratio ab appetitu uicta eſt penitus:& ruit intēperās ad uoluptates ſine aliq̄ repugnātia intellectus. Vñ magis uituperaī q̄ incōtinens: qm̄ in ipſa incōtinētia fit aliq̄ pugna inter rōnem & appetitū:uincit tādem appetitus:ſuccūbitq; rō. Tēperās uero magis laudar̄ q̄ otinēs:qm̄ nullā hēt perturbationē:& appetitus paret rōni ſine aliqua repugnātia. In ipſo aūt otinēte nō eſt ſedata pturbatio:ſed fit pugna iter appetitū & rōnem. Vincit tādem appetitus a rōne. Ergo tēperātia maior eſt q̄ ſit cōtinentia & intēperantia eſt maius malū q̄ ſit incōtinentia. ℣ Et regꝫ modus:mēſura q̄dam:& moderatio in oībus rebus. Igit̄ temperātiam ſanat aios:& moderatio:ꝑponit modū & decorꝫ rebus agēdis. ℣ Hoc loco:hac ꝑte honeſtatis:in qua oia fiunt: omniaq; dicūtur ordine & modo. Decorꝫ dicitur id quod ꝺuenit & decet de quo plura dicent loco ſuo. ℣ Huius decori: eſt ea potētia & natura ut non poſſit ab honeſto ſeparari. Facilius intelligi.i. poſſumus libera cogitatione intellígere differētiam:quę eſt inter decorꝫ & honeſtum explanari aūt nō poteſt:nam tūc dicitur decorꝫ cum eſt honeſtum:& honeſtum ſit:& uirtus:tū.n.dr̄ aliq̄d decens:cū eſt cum uirtute. Itaq; cū hoc ita ſit ingt ut decorꝫ tunc appeat:cū ꝑceſſit honeſtas:& honeſtas cuiuſq; uirtutis finis ſit ſequit̄ oībus uirtutibus ineſſe hoc decorꝫ nō ſolū in ipſa tpantia. Hoc loco:in hac quarta ꝑte honeſti. ℣ In tribus/prudētia/iuſtitia/fortitudine:& ꝓbat hoc icipiēs ab ipſa prudētia:nā & rōne uti intellectu eſt prudētia:q̄ eſt in hoīe recta rō:& uti rōne in oībus rebus prudētis eſt:& hoīem decet:aliter uideret natura ipam dediſſe.

Quę nā ſit prudentia

FRANMAT. Hōeſtū Decorꝫ Nāle duplex Exēplū de igne

℣ PERturbationū ai:ut gaudii:doloris q̄dtpātia fac̄ regꝫ modus:q̄d modeſtia effic̄. ℣ Hoc lo.&c̄. ꝓpꝛ greece ſignat decet. το ꝓπον. decorꝫ:hoc ita cū hōeſto nā ꝺiſtū eſt:ut ſepari ab eo nō poſſit niſi cogitatiōe. ſicuti a frigiditate niuis albedo:a flauo colore mellis dulcedo didi nō pōt ſepatī:tñ de utraq; q̄litate diſputaī. Et ut melius aptiuſq; itelligaī. Decorꝫ cū honeſto ut nālis illi res ꝺiſtū ē. Quicqd aūt nāle ē ſepari ab eo nō pōt cui nāle ē. Sicuti riſibilitas ita nālis eſt hoī ut ſeiūgi ab eo neq̄at. Duplex ůo nāle eſt:& hoc ieſt hoī a nā:ut auditas diſcēdi:illud ſm nāę curſum:ut uis hoīem pcreādi: utrūq; abeſſe ab hoīe nō pōt. Et ſi de utroq; ſeorſum ab hoīe diſſerī:tale decorꝫ ē honeſto nā ipſa copulatū ex quo effict:ut meli⁹ cogitatōe utriuſq; ꝓcipi poſſit dr̄ia:q̄ uerbis explicari:ut Ci.ait. Huius uis &c̄. Itaq; ingt iheret honeſto ut ab eo ſepari neq̄at. Exēpli cā ignis urit & lucet:uſtio ac lux ab igne ſepari nō pñt. Qualr̄ aūt utrūq; ſit igni ꝺcipi aio pōt. Et ſic de utroq; ſeorſū dici. Itē niui frigiditas ieſt & albedo. Frigiditas tactu cognoſcit. Albedo oculꝰ cernit. Separi hæc nō pñt iuicē nec nix ē qn ſit frigida & alba. nec ignis qn luceat:& urat eodē mō nihil honeſtū ē qn deceat:& ubi hōeſtū ē ille decorꝫ ſit neče eſt. Spāt hōeſtas añcedit decorꝫ. Cū.n.hōeſte feñ aliqd uidemus ſtati idē pulchrū ē iudicam⁹. Et taq; ſignat. ℣ Nā & q̄d decet. Exēpli cā euenīēti in curiā ſeni iunior aſſurgit:hoc decorꝫ ur̄:idē & hōeſtū ē. Cōuenit.n. nos uenerari ſenectutē. ℣ Et q̄d ho.&c̄. Quidā iniurīā ab eo cui iferī repellit:aut ſe ꝑ pr̄iç ſalute ꝑiculo obiicit:hoc hōeſtū ē: idē & decorꝫ ur̄:qm̄ oēs laudāt. Cōuerti aūt hęc recte iter ſe hōeſtū.ſ.& decorꝫ ſic ꝓbaī. Q d̄a ꝺůtibili ad ſuū ꝺuertibile ualet argumētū. Cōuertibile duplex ē eēntiale & ꝓꝑtum. Eēntiale ē diffōnis & diffō:& deſcriptionis de deſcripto:& de hoc ꝺůtibili hic ſm nō ē. Sed de eo q̄d ē ꝺůtibile cū ſuo ſubiecto:ſm q̄d ꝓꝑtas & ſubiectū ſequit̄ ſe mutuo in bono argumēto. Decorꝫ ꝓꝑtas ē ad honeſtū:hoc ůo illi ſubiectū qm̄ honeſtū ad oēs ůtutes genus ē:& i oī ůtutis ꝑte ĩcluſū:q̄d ꝓꝑtas ſeq̄t:q̄ eſt ꝺůtibil̄ cū eo:& ſicut gen⁹ cuiꝰ pti ieſt:ita & ꝓꝑtas. ℣ Qualis dr̄ia:pōt de utroq; ſm duplicē q̄litatē honeſtatis & pulchritudis ſepatī dici:didi tñ iuicē niſi ſola cogitatiōe ut dcm̄ eſt nō pñt. ℣ Aggreſſa:nō tpe ſed cogitatiōe. Nā ſiꝫ atq; cogitare aius honeſtū aliqd eē:ſtatī illud idē decorꝫ eē itelligim⁹:qm̄ ſcimus nō poſſe eē hōeſtū qn idē decorꝫ ſit. Sic nō poſſumus cogitare ignē qn cū eo lucē & urēdi uī cogitemus. ℣ Itaq; nō ſolū:qm̄ dixit decorꝫ appere cū añgreſſa honeſtas ſit:iō hoc:ifert:nō intpantia ſolū ſed in aliis trib⁹ honeſti ptib⁹:de qb⁹ ꝑcepit decorꝫ eē. Nā gcqd ſapienter/iuſte/fortiter/liberaliꝰ/magnifice fit:idē cū decoro fit. Nihil.n. honeſtū q̄d nō etiā decorꝫ. Dupliciter.n. ꝺſideraī:& ut generale aſq; oībus honeſti partibus ifuſum:& ut particulare tēperantiæ adiūctum in qua ꝑcipue lucet.

Eēntiale & ꝓprium

ASC. ℣ ET oīs ſedatio pturbationū ai & modus regꝫ:cernit.i.decernit & deſpicit hoc loco contineī.i.ad hūc locū ſpectat id q̄d pōt latie dici decorꝫ:dr̄.n.græce ꝓpon. ℣ Vis.i.ůtus & potētia hꝰ.ſ.ůtutis hoc ē decori ē ea.i.talis ut nō q̄at ſepari ab honeſto. ℣ Nā illd ſup.q̄d decet ē honeſtū:& q̄d hōeſtū ē decet. Pōt aūt faciliꝰ itellígi.i.aio ꝺcipi q̄ explanari.i.uerbis exq̄n honeſtas eſt añgreſſa.i.ꝑceſſit i eo. ℣ Itaq;.i.& ita q̄d deceat:appeat nō ſolū in hac ꝑte honeſtatis de q̄ diſſerēdū.i. diſſputādū:& diſgrēdū eſt hoc loco:ſed ēt in trib⁹ ſup.ptib⁹ honeſtatis ſupiorib⁹.i.de qb⁹ ſupra determinatū eſt.

℣ ORAtione

FRANCKESCHE STIFTUNGEN

TORAtione:sermone:cum prudentia. ℣ Cōsiderate:non temere quid sit ueri uidere:quoniam ut dictum est:prudē tiæ obiicitur ueritas & rectitudo in rebus agēdis:& prudētem decet uerū uidere:nec decipi. ℣ Et tueri:defendere:quo niam ueritas defendenda est:& si prudens mendacium tuereť faceret cōtra suam naturam:& sic efficeretur imprudēs. ℣ Decet.n.prudētem uerꝫ inuenire:dicere:tueri & cōtra facere dedecet. ℣ Cōtra:ex alia parte ponit ea in ꝙbus decorꝫ prudentis nō seruať. ℣ Falli:decipi:falsis opīonibus & rebus & nō uidere uerꝫ. ℣ Labi:errare quadam negligentia:nā illi dicuntur labi:qui sine diligentia incedūt & sic labūtur illi qui nō inuestigata ueritate imprudenter errant. ℣ Errare: falsum pro uero sequi. ℣ Decipi:uerbis. ℣ Tam dedecet:tā est indecorꝫ q̄ insanire. ℣ Mentecaptū mentecapti dicunť insani:quēadmodū capti oculis cæci. ℣ Delirare:est exorbitare a ꝓposito:uiaꝙ ra tionis discedere:& ea dicere quæ nullū habēt pon dus:& ab oībus irridētur. Inde dicūtur delyri se nes:qui ridicula dicūt:& deducť a uerbo Lero & lyra est eminētior pars sulci obliqui. Et qui in obli quū sulcos ducit:ut sata melius ꝓueniāt:& aq̄ cor riueť:lerare dicīť. Et sic delyrus dr̄ is qui a ratiōe aberrat:& ferť in obliquū. Pli.lib.xviii. dicit a ratio ne per trāsuersum iterata occasio sequiť:ubi res po scit crate uel rastro:& iacto semine iteratio hoc quo qꝫ ubi cōsuetudo patiť. Crate dentata uel tabula aratro annexa:qđ lerare uocāt:unde primū appel lata delyratio est. Ideo dicit Nonius delerare est de recto recedere. Lere aūt est fossa:quę ad agros tuēdos ducit in q̄ uligo terrę decurrat. Cum arant ingt Varro:iacto semine boues:lerare dicūtur:Ly ras ingt Columel.rustici uocāt porcas: cū sic aratū est ut inter duos latius distantes sulcos medius cu mulus sic cā sedē frumētis prębet. Et oīa iusta. Nūc ostēdit decorꝫ ipsum inesse iustitiæ: nam oīa iusta

PET. MAR.

Delyra re Lero Plinius

Nonius Lera Lyra Colu, mella

Nā & rōne uti atq; oīone prudēter:& agere qđ agas ɔsiderate:oīq; in re quid sit ueri uidere:& tueri decet. Contraq; falli:errare:labi:decipi tam dedecet:q̄ deli rare:& mentecaptum esse. Et iusta omnia decora sunt iniusta omnia cōtra ut turpia:sic indecora. Similis est ratio fortitudinis. Quod enim uiriliter animoq; ma gno fit id dignum uiro:& decorum uidetur:quod con tra id ut turpe sic indecorꝫ. Quare ꝑtinet qđē ad oēm honestatē:hoc qđ dico decorꝫ & ita ꝑtinet:ut nō reco dita quadā rōne cernať:sed sit ī prōptu. Est enim q̄dā idq; intelligiť in oī uirtute qđ deceat qđ cogitatione magis a uirtute pōt:q̄ re separari:ut uenustas & pul chritudo corporis secerni nō pōt a ualitudine:sic hoc: de quo logmur decorꝫ:illud totum quidem est cum uir tute confusum:sed mēte & cogitatione distinguiť.

decorꝫ habēt:iniusta aūt quēadmodū turpia sunt:sic prȩter decorꝫ. ℣ Turpia:remota a uirtute. ℣ Similis ratio. Nūc de decoro:quod est in ipsa fortitudine. ℣ Animo magno:ɔtēnenti res humanas & pericula:qm̄ ut uolūt stoici:magnanimi tas est sciētia quæ habitum facit celsiorē omnibus:quę cōtingere possunt ęqualiter bonorꝫ & malorꝫ. ℣ Quod cōtra:qđ non fit uiriliter & magno animo turpe est & indecorꝫ. ℣ Quare cōdudit per ea quę iam dicta sunt:ad oēs uirtutes perti nere decorꝫ:& ita pertinere/ut ab ipsis separari nō possit. ℣ Hoc decorꝫ:de quo:tractāt philosophi in officiis:de decoro posito in personis dicet postea. ℣ Recōdita:occulta & subtili indagatione inuestigeť:quoniam apparet omnibus & spon te sese offert. ℣ Est enim qddam:unū nescio quid qđ mēte intelligiť qđ deceat in oī uirtute. ℣ Quam re:actu & probat hoc per similitudinē pulchritudinis:quæ nō potest actu separari ab ualitudine corporis. Possumus tamē libera cogitatio ne itelligere aliud esse pulchritudinem:aliud ualitudinē:sed actu separari nequeūt:qm̄ remota honestate:remoueť etiā decorꝫ:& remoto decoro remoueť honestas. Possumus tamē cogitare aliud esse honestum:aliud decorꝫ:qđ est quasi or namētū ipsius honestatis:ut pulchritudo bonę ualitudinis. De uenustate & pulchritudine paulopost diceť. Nam uenu stas ꝓprie mulierꝫ est:& est illa gr̄a q̄ prȩseferūt in uultu:& dr̄ a uenere. Inde hoies dicūtur iuenusti q gratia careť. Vn apud Terē.quęriť Pāphilus se esse inuenustū & infœlicē:& quorūdā scripta dicūtur hr̄e uenustatē.i.gr̄am:ut oībus pla ceāt:Et Socrates apud græcos sectatus est oīs dicēdi ueneres.i.oīa lenocinia:quę scriptis gr̄am cōparare possunt:inde dr̄ attica uenus:qm̄ atticorꝫ scripta habebāt gratiā:sunt nōnulli eruditi:tamē nō habēt uenerē:qđ etiā ī ipsis formis acci dit. ℣ Secerni:separari actu & re. ℣ Sic:eodē modo. ℣ Cōfusum/mixtum ex omni parte:sed mixtū dicit ex parte cōfu sum ita ī mixtum:ut nullo modo reipsa possit separari. ℣ Distinguitur:separatur libera cogitatione.

Vēustas

FRAN MAT

Falli Errare Labi Deliraſ

Confu, sio Cōmix tio

ASC.

TNAM & rōne uti:prudētiam tāgit:nam qui rōne & oratione prudēter utiť sapiēs est:cum omnia & agit & dicit pru dēter:ratio ad agēdum oratio ad dicēdum spectat. ℣ Quid agas:hoc ad cōsilium pertinet. ℣ Quid sit:uerū propriū pru dētię est ueri inuestigatio. ℣ Cōtra:ecōtrario tāgit imprudētiam. ℣ Falli:ab alio. ℣ Errare:per te. ℣ Labi:ignorantia. ℣ Decipi:ueri similitudine. ℣ Delirare:a recto deerrare & insanire:quod declarat subdēs mēte esse captū. Nā is est mē tecaptus:cuius mētem furor occupat:& insania sicuti pedibus captū dicimus:qui morbo pedum laborat:& oculis ptum cœcū uocamus. ℣ Et iusta oīa dixit prudētię inesse decorꝫ:nūc iustitię quæ est secūda pars honesti inesse dicit. Nam si iustum decorū:si iniustū indecorū:mutuo enim:ut dixi:sequunť honestum & uirtuti uniuersaliter & singulis eius ptibus est infusum:& quod toti est honestū:idē & parti. Illud sua ꝓprietas sequiť:tū in toto:tū in eis singulis partibus. ℣ Simi lis rō fortitudinis &c̄. Nā qcqd fortiter fit:id cū decore fieri dicīť. Et ut ait Aristoteles:fortis decorū est finis. Nā eius gra tia agi fortitudinis opera:honestū est:pro pr̄ię salute ɔtra hostē pugnare:etiā si moriēdū sit:id cū agit fortis honeste agit. Simul & laudať ex quo apparet quicquid fortiter agitur:idem decore agi. ℣ Dignū uiro:nō dicīť uir nisi qui uere fortis est:a uirtute.n.uir trahimur. ℣ Quare &c̄.nūc concludit postq̄ ostēdit in singulis honesti partibus decorū esse. ℣ Vt nō recōdita &c̄.ut facile ita esse percipi possit:in promptu.n.est qđ per similitudinē ostēdit:ut ingt uenustas & pulchritudo ita ualitudini corporis cōiunctæ sunt ut secerni ab eo nō possint:nō.n.pōt uenustus & pulcher esse qui ęgrotus est. Nā ægritudo pallidos & deformes facit. Sic decorū honesto est adiūctum:ut seiūgi ab illo nō ualeat nec potest esse honestū quippiam. Quin idem decorū quoq; sit. Cogitatione quidem separari potest:ut exemplis superius ignis & niuis demō strauimus:re non potest. Vbi enim subiectum est proprietatis:illic ipsa proprietas sit necesse est. ℣ Confusum: proprio usus est uocabulo. Cōfusio enim & cōmixtio differūt:ut iurecōsultis placet:est enim cōfusio cum ex hisdem rebus uel di uersis una sola fit species:ueluti cum uina cōfunduntur aut massæ argēti & auri cōflantur:aut si forte ex uino & melle mul sum:aut ex auro & argento electrū fiat. Cōmixtio est:ut si frumētum Titii frumēto Caii admisceatur:quia non una fit species. Sed singula corpora hoc est grana in sua substantia durant.

TNAM &.i.simť uti prudēter rōne atq; oīone:&.i.simul agere qđ agas ɔsiderare:& uidere & tueri in oī re qđ sit ue ri.i.ueritatis:decet.i.decēs est & decorū:q; ꝑ & ɔtra.i.ɔtrario falsi:errare:labi & decipi:dedecet.i.dedecēs & idecorꝫ est:tā.i.itm̄:q̄.i.inq̄tū delirare.i.insānire & ec̄ captū mēte.i.furē & rōne ꝑuari. ℣ Et oīa iusta sī decora:& ɔtra.i.ecōtrario

oīa iniusta:ut.i.quēadmodū sup.sūt turpia:si sup.sūt īdecora:rō fortitudīs.i.q̄ est de fortitudīe ad decorē est silis. ℣ Enī p:qa id sup.qđ fit uirilī & magno aīo id uī dignū uiro:& decorē sup.esse:id qđ ōtra.i.ecōtrario sup.fit ut.i.quēadmodū sup.uidet:turpe sic īdecorē:q̄re.i.quapropter:hoc qđ dico decorē:ptinet quidem.i.certe ad omnem honestatem:& pertinet ita.i.taliter ut non cernat quadam ratione recōdita.i.abstrusa & occulta:sed fit in ꝓmptu.i.manifestum. ℣ Est.n. qdā.i.q̄dā res & id ītelligīt sup.esse in oī re qđ deceat:qđ.i.q̄ res pōt seperari a uirtute:magis rōne.i.quodā respectu: q̄ re.i.reali dr̄ia. ℣ Enī p qa:ut.i.quēadmodū:uenustas.i.formositas & pulchritudo.i.pulchra mēbrorē cōmēsuratio nō pōt fecerni a ualitudine:qa nō est sine bona ualitudine:sic hoc illud totū de quo loqmur ꝓfusum sup.est qđē.i.certe cum uirtute:qa est in oī uirtute:sed distīguīt a uirtute mēte & cogitatione.i.respectiue & sub quadā ꝓsideratione diuersa.

PET. MAR. ST aūt:diuidit ipm decorē:postea definit. ℣ Descriptio:diuisio qm̄ duplex est ipsum decorē generale & pticulare:qđ priori subiicit:ut cū dicimus de cet honesta facere:uirtutēq; exercere: ide dicimus:decet iustū eē fortē/magnanimū:& sic de singulis pūbus honestatis. ℣ Atq; illud supius .i.generale illud decorē:& affert diffinitionē eius: Cōsen/taneū qđ in toto quasi corpore uirtutis appaꝛet. ℣ Consentaneū:ꝓueniens:uñ hi hoīes qui aliquid contra naturā cōmittūt decorē humanū nō seruāt & sic sūt beluæ. ℣ Excellētiæ p̄stantiæ:qua differt a cęteris aīantibus. Igīt nihil agēdum est qđ hoīs p̄stantiam dedeceat. ℣ In eo:rōne.s.& oīone qbus hō differt a cæteris aīalibus:ergo in sua p̄stantia hō debet seruare decorē & nihil agere quo hoī ꝓueniens nō sit: Locus cōis in oīone & hoc est decorē tanq̄ locus cōis.Nā in oīone locus cōis dr̄ ea ps:quæ nō de aliquo noīatim disputat: aut agit:sed de uniuersa re hēt arcē icusationē uitiorū cū amplificatione.Nōnūq̄ locus cōis ōtinēt ancipites disputationes in qbus de uniuerso genere disputamus:ut de uirtute.Iō dicit in padoxis:Ludēs ꝓiecit in cōes locos:qm̄ p̄bās illas opiones admirabiles eē ueras incusat uitia generaliter & nō noīat aliquē:sed utīt loco cōi. ℣ Quę aūt ps:illud decorē particulare:qđ est spēs illius p̄mi decori. ℣ Generi illi de cōro qđ est generale. ℣ Cōsentaneū:ita ꝓueniat naturę humanæ. ℣ Moderatio:modus qdā in oībus dictis factisq; nā debet adhiberi semp moderatio actionū:& sic erit decorē per singulas ptes honestatis. ℣ Cum spē:apparētia liberi hominis nō uilis.Serui oēs dicūtur qui affectibus seruiūt:hō igīt ingenuus in oī re:ut seruet decorē nihil seruile facere debet:sed oīa debent sapere quādam ingenuitatem. ℣ Liberali:digna libero hoīe & ingenuo.

FRAN MAT. ST aūt eius descriptio &c̄.Decorē ita cum honesto ꝓiunctum esse oñdit:ut aliud quidem esse cogitatione p/cipi possit:seperari uero nō possit.Nūc dupliciter decorē diffinit:generaliter:ut toti honesto infusum est:& p/ticulariter:ut singulis inest partibus.Generale decorē est ut ipsa uniuersi mūdi pulchritudo oīa in se ōtinens ut solem lunā reliquos planetas stellas oīa elemēta.Speciale uero:ut solis:ut lunæ eodem modo in hoīe generale decorē sunt oēs simul partes corporis aptæ copulatę & ꝓiunctæ: particulare uero singulaꝛ partium: ut capitis: Thoracis uētris:pedum.Ex his aūt Ciceronis uerbis de decoro cum bimembris diuisio fiat:trimembrē tamē intelligimus.Est enim decorē quoddam quasi genus ad subiectas partes:& hoc est quod cōmunitate sua ab ipsis seclu/ditur subiectis:ad quæ sic se habet:ut sensibilitas ad oēs operationes sensibilium.Decorē autē:ut pars subiecta est:uelu/ti subalternum genus.Et ita se habet ad omne decorē:quod sub genere continēt:ut sensibilitas ipsoꝛ sensibilium perfectorē ad sensibile.Decorē uero quod partis generis est:& inesse hic temperantiæ a Cicerone dicīt ad superiora se hēt:ut spēs specialissima:quēadmodū sensibilitas ad sensibile rationale tātum.Est ergo decorē diffinitione carens:quo nihil in genere suo cōmunis:& quod dici pōt subalternum. ℣ Quoniam & diffinitionem recipit:& ipsum aliis īcludi ac diffinire pōt.Tertia spēs ueluti specialissima:ipsam rem sine medio manifestare hēt:ut hoīs ratio ad hoīem cōparaī:ita ut nihil Diffō Descri/ptio ꝓterq̄ soli ei ꝛgruat. ℣ Descriptio recte sic aīt:potius.n.descriptio q̄ diffinitio est.Nam diffinitio substātialis est:& rē breuiter qd sit diffinit per genus & dr̄iam:ut homo est aīal rōnale mortale.Descriptio uero est quæ adhibita circuitione dictorē factorūq;:quid res quæq; sit descriptione declarat:ut si luxurioſi natura sic describaī.Luxurioſus est uictus nō necessarii:sed sumptuosi & onerosi appetēs:in delitiis affluens:in libidinem prōptus. ℣ In omni honestate. In toto honesto quod oēm uirtutem cōplectīt.Huic subiectū.Nam ita se habet ad illud decorē quod est in oī honesto:ut spēs ad genus. ℣ Singulas partes.Quod est in singulis uirtutibus:ut in prudentia/iustitia/fortitudīe/tēperantia:ut ostensum supra est. ℣ Hominis excellētiæ:hoīs excellentia est ratio & oratio in hoc enim naturaliter differt homo a brutis. ℣ In eo:in ratione & oratione. ℣ Quæ aūt &c̄.Decorē particulare:quod est:ut diximus ueluti species specialissima. ℣ Nā ipsam rem sine medio manifestat:& ei soli cōgruit:ut decorē quod hæc diffinīt soli prudētiæ:sed si ex hac descriptione partem detrahas:quæ tēperantiæ ꝓuenit:& dicas.i.decorē quod ita ꝓsentaneū est naturę hominis:ut in eo sit fortitudo & magnanimitas:cum appetitione periculorē & rerum humilium despicientia:iam decori quod in fortitudine est uera erit descriptio:idem in iustitia & prudentia fiet. ℣ Cum specie quadam liberali:hoc est libero & ingenuo homine digna: ut neq; Cynicis similes:omnia palam etiam quę cernere homines & audire abhorreant dicamus & faciamus.Neq; nihil omnino cōmo ueamur:ut stoici:neq; uoluptate gestiamus:& dolore ꝓfundamur:ut Epicurei:sed in omni re mediocritatē seruemus:quod liberi homines & ingenui facere solent & debent.

ASC. ST aūt &c̄.Describit ac diuidit ipsum decorē. Ordo est.Aūt p sed eius.s.decori descriptio est duplex. ℣ Nā nos itelligimus:&.i.etiam quoddā generale decorē quod uersaī.i.cōsistit in oī honestate:& aliud sup.decorum subiectū tanq̄ inferius:& minus cōmune huic.s.decoro generaliter dicto:qđ decorē speciale.s. pertinet ad singulas partes honestatis:atq; p & illud sup.decorē superius.i.generale solet ferre.i.quasi semp & ab oī bus diffiniri sic.s.decorū esse id qđ sit ꝓsentaneum.i.ꝓforme excellētiæ hoīs. ℣ In eo quo.i.per qđ uel ī quo eius.s.hoīs natura differat a reliquis aīantibus. ℣ Aūt pro:sed sup.pīi diffiniunt eam sup.partem:quæ pars est subiecta generi.i.generalitati:sic ut uelint id esse decorum:quod sit naturæ sup.hominis consentaneum.i.concors & congruū sic:ut moderatio & temperantia appareat in eo cum quadam spē liberali.

℣ NEC ita

¶NEC ita ītelligi a phīs. Nō possumus inqt Ci. existimare ītelligi a phīs hoc mō de decoro: qđ est apud poetas in pso/
nis: qm̄ est dr̄ia: poetæ. n. bonas & malas psonas introducūt loq̄ntes: ut ipsas decet. i. quę utunt̄ uerbis sibi accōmodatis
& q̄litati psonarꝫ: phī aūt accipiūt psonam humanā ea rōne qua persona humana est: & nō ficta more poetico: & dicunt
decorꝫ ab ea seruari: si ab eius excellētia nō degenerat: & id agat qđ uirtuti ꝺueniat: & honestati ad q̄ nati sumus: poetę
aūt personas ad lībidinē accipiūt. Et sic oñdit hoc esse ꝓprie decorꝫ qđ uirtuti ꝺgruit. Inde sumitur a poetis largo mō: ut
tīc decorꝫ dicat̄ seruari cū oro qualitati personæ introducte accōmodat̄: uñ dicit Fabius poetas hēre decorꝫ in psonis: &

nec ita intelligi a philosophis possumus existimare ex eo decoro quod poetæ sequuntur: de quo alio loco plura dici solent. Sed tum seruare illud poetas dicimus quod deceat: cū id quod quaq; re persona dignum est: & fit & dicitur: ut si Æacus aut Minos diceret: oderint dum metuāt:

sic ponit a Cic. Differētia inter decorꝫ phīcum & poeticū: & qm̄ phī bonis uiris tm̄ tribuunt decorꝫ: poetæ aūt tā bonis q̄ malis: ut tyrānus si tyrānice & crudeliter loquī dicat̄ seruare decorꝫ: qm̄ talis oratio psonę ꝺuenit: phīs aūt dicit nihil eē decēs nisi q; honestati ꝺiungīt: est. n. decorū cōfusum cū tota uirtute: & sic differt īter utrūq; decorꝫ. Nec ita: ut finitū est ex snīa phorꝫ qui dicunt id esse decorꝫ qđ naturæ ꝺgruit & hēt temperātiam & modū cū specie liberali. Nō ita inqt ītelligūt phī de decoro qđ poetæ dicunt̄ seruare in personis: qm̄ hoc decorꝫ differt ab illo. ¶ De quo: decoro seruādo apud poetas in personis. ¶ Alio loco: in rhetoricis & præceptis dicēdi Cice. primus apud latinos dixit decorꝫ: ita. n. ait in oratore. Vt in uita sic in oratione nihil est difficilius q̄ quid deceat uidere: ꝓponi appellāt hęc greci: nos dicamus sane decorꝫ de quo p̄clara & multa p̄cipiunt̄: & res est cognitiōe dignissima: huius ignorātia nō mō in uita: sed sæpissime in poematis & in oratione peccat: semꝑq; in oi parte orationis: ut uitæ qđ deceat considerādum est: qđ in re de qua agīt positū est: & in psonis: & eorꝫ qui dicūt & eorꝫ qui audiūt: ita hīt locū lōge lateq; patē tem phī solēt in officiis tractare. Decere: est quasi āptū esse & cōsentaneū tēpori & psonę: ꝙ cū in factis sæpissime tū in dictis ualet: in uultu deniq; & gestu: cōtragꝫ dedecere. ¶ Sed tū seruare illud poetas dicimus. Nūc ponit decorꝫ qđ poetæ seruāt. Nā apud ipsos in personis decorꝫ petīt. Illud genus narrationis: qđ in ꝓsonis positū est: inqt in rhetoricis: hīe decet festiuitatē cōfectam ex rerꝫ uarietate: animorꝫ dissimilitudine/grauitate/lenitate/spe/metu/suspitione/desiderio/dissimulatione/misericordia rerꝫ uarietate: fortunæ cōmotione: īsperato incōmodo: subita letitia: iucūdo exitu rerꝫ. Sēsus est: nō debemus arbitrare phos ītelligere de decoro poetico: ut intelligūt de decoro ꝺiuncto cū honestate: & ita cōiuncto: ut separari nō possit: sed tūc poetæ seruare decorꝫ in personis dicunt̄: cū quæq; persona ītroducta ab ipsis id loquī & facit: qđ suę personę ꝺuenit: si pius pie loquī seruat decorꝫ: si impius impie: si tyrānus crudeliter: si matrona Pudice: si scortū impudice loquī decet. Et sic intelligīt decorꝫ in poetis: cū id dicit: qđ personæ loquēti ꝺsentaneū est: sed phī aliter considerant decorꝫ ꝺiunctum. s. cū uirtute. ¶ Quaq;: quacūq; persona ītroducta. ¶ Fit: qm̄ uir grauis nō debet introduci; ut faciat ea quæ leuissimi hoīs sunt: & ecōtra. ¶ Et dr̄: & sic in uerbis quisq; p̄m suam dignitatē & habitū quem hēt siue bonū siue malū: debet induci ad loquēdū a poetis: ut seruet decorꝫ: qđ in uerbis & rebus ꝺsistit: atq; personis: & affert exēplū Ci. ex tragœdia Actii: quę iscribīt Thyestes: in qua psonæ loquunt̄: ut ꝺuenit cuiq;. Iuppi. ex Egina filia Æsopi rapta ex phliūte urbe pelopōnesi ad nemeā siluā genuit. Æacū ex Europa filia Agenoris: Minoē & Radamātū: qui adeo iuste uiguerūt: ut apud iferos iudices fingant̄ a poetis: & Minos tulit leges cretēsibus: qui cū fuerint iusti: & pii inducerētur a tragicis: ut dicerēt: ea quæ Athreus: nō seruaret decorꝫ personę. ¶ Oderit dū metuāt: hæc erāt uerba Athrei apud Actiū in tragœdia quæ tyrānidem sapiūt: tyrāni. n. uolūt timeri: & nō curāt si odio hītur. Athreus uolēs ulcisci iniuriā illatā a fre Thyeste cognoscebat se ituꝝ in odio subditorū: uñ dicebat oderit dū metuāt: sic ēt ītroducunt̄ alii tyrāni: nam hæc uerba ad oēs ptinēt. Idē Ci. in ꝓma philippica dīc. Caꝫ eē ciuē de rep. mereri/laudari/coli/diligi/glorioſum ē: metui uero & i odio eē iuidiosum/detestabile/ībecillū/caducum qđ uidimus etiam in fabulis ipsis illis qui oderit dum metuant dixerunt pernitiosum fuisse. Qualis inquit Seneca: illa dira uox & abominata oderint dum metuant: syllano scias sæculo scriptam: &. C. Cæsa. hanc uocem usurpabat.

¶NEC ita intelligi &c̄. Vtrūq; inqt decorū generale & speciale quale sit ex eo decoro dicit intelligi posse: qđ est poetarum. Tū in re: tum i personis positum. Cū aliquis sic loq; & facere introducīt: ut eius ꝺuenit moribus & psonæ. De quo loquī Hora. Ætatis cuiusq; notādi sunt tibi mores. Mobilibusq; decor naturis dādus & annis. Redderes: q uoces iam scit puer & pede certo. Signat humū: gestit pibus colludere: & īrā Colligit: ac ponit temere: & mutat̄ in horas Imberbis: iuuenis tādē custode remoto. Gaudet eqs canibusq; & aprici gramine cāpi. Cereus in uitiū flecti monitoribus asp. Vtiliū tardus ꝓuisor: p̄digus ęris Sublimus: cupidusq;: & amata relinquere pnix. Cōuersis studiis: ætas aīusq; uirilis. Quęrit opes: & amicitias īseruit honori. Cōmisisse cauet quæ mox mutare laboret. Multa senē: circūueniūt incōmoda uel q;. Quærit & iuitis miser abstinet: ac timet uti. Vel qđ res oēs timide gelideq; ministrat. Dilator: spe lōgus: iers auidusq; futuri. Difficilis: q̄rulus laudator tp̄is acti. Se puero castigator: cēsorq; malorū. Is quoq; qui de generibus scribit narrationū in rhetoricis ad Herēniū duplex tāgit decorꝫ qđ poetarū est. Et alterū in negociis: alterꝫ in psonis positū eē dīc. Illud qđ in negociorꝫ expōne positū est tres ptes hēt/fabulā/historiā/argumētū. Q đ uero in psonis p̄monis festiuitatē: aſoruꝫ dissimilitudinē/grauitatē/leuitatē/spem/metū/suspitionē/desiderium/dissimulationē/misericordiam/rerꝫ uarietates/fortunę cōmutationē/īsperatum incōmodū subitā leticiā iucūdum exitū rerꝫ. ¶ Alio loco: ut in rhetoricis libris ubi agīt de poeticis narrationibus: sicut apud Aphtoniū. Cuius præexercitamēta trāstulit Priscianus. ¶ Illud qđ quaq; psona ꝺignum est. i. qđ cuiusq; personæ moribus ꝺueniat siue boni siue mali. ¶ Et fit & dr̄: in re & in uerbis ut de Achille. Horatius. Impiger: iracūdus: inexorabilis: atrox. Iura neget sibi nata nihil nō arroget armis. Idē de aliis: sic Medæa ferox inuictaq; flebilis ino. Perfidus Ixion. Io uaga tristis Horestes. ¶ Vt si: æacus &c̄. Æacus & minos iouis filiū. Ille ex ægina: hic ex europa ambo iustissimi fuisse dr̄ir. Et ꝓpterea ēt apud iferos iudices ꝺstituti qđ poetę scribūt: ii si hæc uerba usurpare inducerent dū metuāt oderit ꝺtra decorꝫ fieret: amari. n. uolebāt potiusq; odio hr̄i. Indecorꝫ ꝓterea eēt siqs de illis diceret. Natis sepulchrū ipse est parēs suis. ¶ Oderit dū metuāt: tyrāni sæuissimi uerba sunt: & Luca. de Cęsare inquit. Gaudet tm̄ eē timori: tā magno ppls: q; se nō mallet amari. Sūt aūt hæc uerba ex actii poetæ ueteris tragœdia in q̄ suadeor Athreo: ut amari uelit a subditis potiusq; odio haberi. Suadēti ille sic rn̄det: oderint dum metuant.

¶NEC possumus existimare: ideſt iudicare ita intelligi a philosophis ex eo decoro quod poetæ sequuntur de quo solent dici plura alio loco: sed nos dicimus poetas seruare: tum. i. tunc illud quod deceat: cum. i. quando id quod dignū est quaq;: ideſt qualibet persona. Et. i. simul fit & dicit apud poetas. s. ut si Æacus: aut Minos quorꝫ uterq; dr̄ nunc iudex apud inferos: propter iustitiam quam exercuit apud cretenses diceret sicut Actius in Thyeste: oderint. i. concedo uel permitto: ut subditi me oderint: dum. i. dum modo metuant.

PET. MAR. Totum hic decorum

Decere

Tragœdia in scripta

Thyestes

Seneca

FRAN MAT

Hora. de uario decoro i arte poetica

Æacus Minos

ASC.

PET. MAR. ¶ CAVT nati ſepul. ipe eſt pa. hæc erãt uerba Athrei: q Thyeſti fratri filios comedẽdos appoſuit. Athreus & Thyeſtes filii Pelopis & Hypodamię fuerũt. Tãtaliq; nepotes regnauerũtq; Micenis in peloponeſo. Thyeſtes cũ uxore ſua Merope ꝺcubuit & filios ꝑcreauit quos ei Athre⁹ poſtea decoctos appoſuit. Vñ uẽter ꝑris erat ſepulchrũ ipſis filiis. Ita igit iſultãs ffri iducit Athre⁹ in tragœdiis: ſi alit diceret nõ ſuaret decoꝝ ꝓſonę: nec ẽt ſi uir bon⁹ & pius: & ita loqueret. ℣ Parẽs. Thyeſtes pr. Eſt ſepulchro natis ipſe pr eſt ſepulchrũ filioꝝ quos comedit. ℣ Excitant plau. in ipſo theatro a ſpectatorib⁹ plaudit in laudẽ poetę: q ſic loqntẽ. Athreũ itroducit: qm illa uerba ꝺueniũt athreo crudeli & ipio. Eſt. n. rõ ãre plauſus excitant: qm uerba ſũt accõmodata ꝓſonę. ℣ Perſona: ipſo athreo q loqr: qa fuit cru deliſſim⁹ & poetę crudelẽ crudelr loqntẽ fingũt & ꝺtra alr nõ darẽt plauſus i theatro: cũ tragœdiæ recitant: nec ſuaret poeticũ decoꝝ. ℣ Sed poetę igt Ci. ipſi poetę iudicabũt qd quęq; deceat ex ql̃itate ꝓſonaꝝ qs fingũt & illis uerba attribuũt: ut decet ſiue bõis ſiue malis ꝺcedat poetis: ut in tãta uarietate ꝓſonaꝝ: ẽt qd malis uiris ꝺueniat decorũq; ſi uideãt: ſed nobis ꝑfis q ũtutẽ amplectimur: & in ea ſũmũ bonũ ponim⁹: nã ipoſuit ꝓſonã cũ maxia excellẽtia: ut in ipſa decoꝝ cũ hõeſtate ꝺiũctũ ſuadũ ſit: poetæ ꝓſonas ad libidinẽ fingũt: nos aũt hẽmus ipſas ipoſitas a nã. ℣ Quid deceat: qd ꝺueniat cuiq;. ℣ Ex ꝓſona: ql̃itate ꝓſonę itroductę. ℣ Nobis ãt: q non

Poetaꝝ fictio decora.

aut natis ſepulchro ipe eſt parẽs indecoꝝ uideret ꝙ eos fuiſſe iuſtos accepimus. At Athreo dicẽte plauſus excitãtur: eſt. n. hæc digna ꝓſona oſo. Sed poetæ qd quęq; deceat ex ꝓſona iudicabũt. Nobis aũt ꝓſonã ipoſuit ipſa natura magna cũ excellẽtia ꝑſtãtiaq; aiantiũ reliquoꝝ. Quo circa poetæ i magna uarietate ꝓſonaꝝ: ẽt uitioſis qd ꝺueniat & deceat uidebũt. Nobis aũt cũ a nã ꝺſtãtiæ: moderatiõis/tpantiæ/uerecũdiæ: ptes datæ ſint: cũq; eadẽ natura doceat: nõ negligere: quẽadmodũ nos aduerſus hoſes geram⁹: efficit ut & illud qd ad oẽm hõeſtatẽ ptiet decoꝝ:

fingimus ſed ea rõne q̃ ſumus hoſes & hẽmus ꝓſonã ipoſitã a nã nõ fictã more poetico: poetæ. n. fingũt ꝓſonas & ſm uarios affectus iducũt loqntes: ut ſuet decoꝝ. ℣ Impoſuit ꝓſo. dedit rõnẽ & ſemina uirtutũ ꝓſonãq; cõem oĩbus hoĩbus. ℣ Magna excel. qm̃ hoſes rõne cęteris aialibus ãcellũt & ꝑſtãt. ℣ Quocirca. Iõ poetę iudicẽt qd ꝺueniat ꝓſonis qs fingũt. ℣ Varietate: qm̃ uariæ ſũt ql̃itates ꝓſonaꝝ. ℣ Etiã uiti. qa iducũt ẽt bonos loqntes nõ mõ uitioſos: at nobis nã dedit igniculos oĩum ũtutũ: ꝓſcripſitq; tribuẽs ipam rõnẽ nos dẽre modũ ſuare in oĩ uita: qd cũ ita ſit appet illud gñale decoꝝ eẽ ꝺfuſum cũ oĩb⁹ uirtutib⁹ & ꝑticulare cognoſci in ſingulis officiis. ℣ Cõſtãtię: haꝝ uirtutũ ꝓncipia dedit nobis nã: ut ſimus ꝺſtãtes/tpati/uerecũdi/modeſti. ℣ Nõ negli. ſed ꝺſiderare quẽadmodũ uiuam⁹: & ql̃es nos geram⁹ in uita hũana: ne a uirtute degenerem⁹ & ꝓncipiis nãlib⁹: ut nihil i uita diſcrepet a rõne: & hũana ꝑſtãtia: & ſic appebit utrũq; decoꝝ: cũ officiis delectabimur: q a nã ꝓncipiũ hñt: q ũtutũ ſemĩa ꝺdita: a qb⁹ officia manãt: & ꝺflat hõeſtũ. ℣ Vt il. gñale decoꝝ

FRAN MAT. Horatius in poetica

¶ CAVT nati &c̃. Athreus thyeſti ffri filiũ epulãdũ appoſuit & ipſe pr fact⁹ ẽ ſepulchrũ filii: de q̃ re ẽt Señ. Tragœdũ cõpoſuit. ℣ At athreo &c̃. Si uerba hæc athreus ipſe ꝓnũciare decoꝝ ſuaret. Et q in theatro ſpectarẽt: oẽs plauderent. Plauſus aũt ſignũ erat approbatiõis oẽs igt approbaſſent: qm̃ ꝓſona digna eẽt oſo: ꝓſona ãt eſt q̃ hiſtrio aſſumit: q ꝓſonã agit alienã: ut regis ſui Matronę. Nõ oẽs ꝓſonas ĩdẽ decet: Nã Hora. ait. Intererit multũ Dauus ne loquaꝛ athreus. Maturus ne ſenex an adhuc florẽte iuuẽta feruidus: an matrona potẽs: an ſedula nutrix: Mercator ne uagus. Cultor ne uirẽtis agilli. Colchus an aſſyrius: thebis nutrit⁹ an argis: aut famã ſeq̃re: aut ſibi ꝺueniẽtia finge ſcriptor honoratũ ſi qñ reponis Achillẽ/ipiger/iracũdus/iexorabilis/atrox. Iura neget ſibi nata: nihil nõ arroget armis. Sit medæa ferox iuictaq; flebilis ino. ℣ Perfidus Ixiõ. Io uaga triſtis Horeſtes. ℣ Sed poe. &c̃. Poetę qd quęq; deceat ꝓſonã illud ſequunt & decoꝝ uocãt ſiue rectũ & hõeſtũ: ſiue ꝺtra ſit. Sed nos inqt ꝓſonã ſubſtinemus: nõ hiſtrionis aut mimi: ſed a nã nobis tributũ q̃ cætera aialia ſupamus: ut nihil i nobis ſit niſi uenuſtũ atq; hõeſtũ. ℣ Nobis ãt &c̃. ꝓbat ab ipſa nã decoꝝ: hoĩbus tribuũ eẽ: oñdimus aũt ſupius ita toti hõeſto: & ſeorſum ptibus ifuſum eẽ decoꝝ: ut ſepari ab eo nõ poſſit & eẽ hõeſtũ decori ſubiectũ: nec poſſe uq̃ ſubiectũ eẽ: qn illud ꝓpetas eius ſequaꝛ. Sicuti nõ põt eẽ aial ſine ſenſibilitate: neq; hõ ſine rõne. Si aũt uirtus oĩs a nã eſt: ut ſupra oñſum eſt. Nã a natura eſt rõ: & a rõne uirtus oĩs manat & decoꝝ qd uirtutib⁹ eſt ꝺnexũ: a natura ſit neẽe eſt: qd ita eẽ Cic. argumẽtaꝛ. Cũ itaq; a natura ſit: ut & ipm honeſtũ gñale eſt: & latiſſime patẽ

Notãdũ

in oĩbus eẽ debet: q ptícipes rõnis ſũt. Sed alr in hoc: alr in illo appet. Alr. n. ꝑuate uiuẽdũ eſt. Alr magr̃atui & ꝓncipi alr iuueni: alr ſeni. Quãtũ aũt attinet ad oẽs hoĩes: qa ſunt rõnis ptícipes: cũ honeſte uiuẽt decoꝝ gñale. Quantũ uero ad unſquęq;: cũ ex dignitate ſua honeſte uiuit: ſpãle decoꝝ cernit. ℣ Cõſtãtiæ: q̃ uirtus ps ẽ fortitudis: & leuitati opponit. ℣ Moderatiõis: in oĩ re. ℣ Tpantiæ: ꝓcipuæ ꝺtra libidines. ℣ Verecũdię: hæc affectus eſt: nõ eſt hitus: nã circa corpus ꝺtigit ut timor qd demõſtratũ ſupra ẽ. Cuius ſedes male ſt. In qb⁹ maxie cognoſcit pudor: ut Pli. ait. Nã aũt iſtituti ſum⁹ ut tiore dedecoris erubeſcamus. ℣ Cũq; nã do. ut ita iqt nã iſtituti ſumus: ut quẽadmodũ adũſus alios nos geramus: negligẽ nõ debeam⁹: hoc ẽ: ut rõnẽ hẽam⁹ moꝝ: qb⁹ utamur: & geſtus: & operã dem⁹: ut placeamus: ſegr̃ & gñale decoꝝ: qd oĩ hõeſto ifuſũ ẽ: & ſpãle qd ſingulis ptib⁹ eſt: latiſſime patẽ hoc ẽ ad oẽs ptinere: ut ſtudeãt illd dilígẽtiſſime ſuare.

ASC. ¶ CAVT parẽs ipſe. i. pr. ſ. Thyeſtes ẽ natis. i. filiis ex ſe genitis ſepulchro. i. in ſepulchrũ: qa comederat eos: uenuſtius: aũt dr ſum tibi uoluptati q̃ uoluptas: domus eſt tibi hoſpitio q̃ hoſpitiũ: terra ꝺſecrata ẽ mihi ſepulchro q̃ ſepulchrũ: uideret ĩdecoꝝ. i. ꝺtra decoꝝ ꝓſonaꝝ: eo ꝙ accepimus. i. audiuimus eos fuiſſe iuſtos tyrã noꝝ: aũt eſt metui uelle cũ audio: aut natos epulãdos dare. ℣ At. i. ſed plauſus. i. acclamatiões: laudis plene excitant. Athreo dicẽte. i. dũ athre⁹ ea i thyeſtẽ ffem dicit: q iter ſe ſequiſſimi fuiſſe noſcunt: ẽ. n. oſo digna ꝓſona. ſ. athrei. ℣ Sed poetæ iudicabũt ex ꝓſona. i. ex ql̃itate ꝓſonæ itroductæ: qd deceat quẽq;. i. unũquẽq;: hoc eſt tũc bona dr ſnia qñ ꝓſonã loqntẽ decet: licet nõ ſimplr ſaltẽ ſm qd eſt affecta. ℣ Aũt ꝙ ſed ipſa nã. q. d. nõ poetę: aut fictio aliq̃. ℣ Sed ipſa natura rer̃ parẽs ipoſuit nobis ꝓſonã. i. effigiẽ nãlẽ: & uerã nõ fictitiã cũ magna excellẽtia: & ꝑſtãtia reliquoꝝ aiantiũ. q. d. nã dedit oĩbus hoĩbus unã effigiẽ: q̃ ꝑfert excellẽtiã: & ꝑſtãtã iter oĩa aiantia: ita ꝙ ex ſola facie iudicemur mites/mãſueti/iuſti/tẽpati/moderati/fortes/pruꝺẽteſq; eẽ debere: ea aũt ꝓſona nõ uariaꝛ ad libitũ poetaꝝ in actib⁹. n. ſcœnicis uni uariæ ꝓſonę iponunt: ſm ꝙ uarias ꝑtes obtinet: eſt aũt ꝓſona effigies ficta: gallice ung faulx uiſaige: repñtans & ſilitudinẽ & uocẽ eius quẽ agit: & ꝓſonando. n. dictã uolũt: ꝙ ꝑ mediũ eius ſonet uox uaria. Nõ licet ergo dicere. ℣ Nõ nobis ãt: qa ꝺtrarius eẽt ſenſus: ult. n. dicere author: ꝙ unã effigiẽ uirtutis ſignificatiuã dedit nobis hoĩb⁹ nã: & ita ſi decoꝝ hũanũ ꝑcipe uolumus iuxta ꝓſonã a nã datã: ſolũ qd decẽs & honeſtũ eſt ꝑcipiemus: ſed poetæ uarias ꝓſonas ipoñũt. Vñ ſubdit. ℣ Quocirca. i. quapp poetæ uidebũt in magna uarietate ꝓſonaꝝ: qa ſingulis tã bonis q̃ malis ꝓſonas attribuunt: qd ꝺueniat ẽt uitioſis: & qd deceat uf hoc loco deceat cũ datiuo ꝺſtruí ſic ẽt apud Terẽ. Nec ꝑgaueris ſi dixeris ꝙ datiuus regíṫ/a/ꝺueniat: qa raro copulant: q̃ diuerſos caſus regũt: niſi exꝑmant caſus ipſi. ℣ Aũt ꝙ ſed: cũ ptes. i. officia & munera. ℣ Cõſtãtiæ: moderatiõis;

tẽperantiæ

temperantiæ:& uerecūdiæ ſint data.i.cōceſſa & aſſignata a natura cūq;.i.cum ſupple ita ſit q; natura doceat nos nō negligere quemadmodum geramus.i.poterimus nos aduerſus.i.erga homines afficitur.i.ſit ut appareat.

¶ QVAm late fuſum: ſparſum p oīs uirtutes. Et hoc decoꝝ particulare: qđ ī ſingulis ptibus honeſtatis cernit. ℣ Vt.n. pulchritudo: cōparatione pulchritudinis ī aliquo corpe oñdit: qūo ipm decoꝝ mouet hoies ut laudēt ea: q̄ in oī uita fiunt cū ordine: cōſtātia: & moderatione dictoꝝ: factorūq;: ſic pulchritudo corpis delectat: ga oēs ptes iter ſe bn q̄drāt & proportionē hnt. Hoc ipſo pp hoc mouet oculos eoꝝ q uidēt corp⁹: ita bn cōpoſitū: ut nihil diſcrepet. ℣ Lepore: quadā gra: lepos eſt dictoꝝ & factoꝝ gra: & eſt q̄dā lenitas & uenuſtas in aliquo corpe: & ēt in oīone: ptes igitur corpis cōſentiūt cū lepore: cū hnt gra3: q̄ reſpiciētes mouent. ℣ Cōſentiūt: ꝺueniūt: q̄drāt: qm bn cōpoſitæ ſunt & hnt gram & uim mouēdi. ℣ Sic hoc decoꝝ: adaptat nūc ſilitudinē. Ambro. ait. Siqs igitur æq̄bilitatē uniuerſæ uitæ & ſingulaꝝ actionū modos ſeruat: ordinēq; & cōſtātiā dictoꝝ: atq; operꝝ: moderationēq; cuſtodiat in ei⁹ uita decoꝝ illud excedit: & q̄ſi in quodā ſpeculo elucet. ℣ In uita: reb⁹ q̄s agim⁹. ℣ Approbationē: laudationē & cōmodationē eoꝝ: cū gb⁹ uiuit prius debem⁹ cōſulere: ide deliberare: poſtea cū lectione: delecta pficere: & in oībus actionibus ordinē ſeruaī atq; cōſtātiā: ut hō nō pturbet: ſed ſp ī optio mētis ppoſito maneat & moderationē adhibere ī oīb⁹ dictis & factis decet cū talē hominē cernim⁹ mouemur: ut eū laudemus decoꝝ ſuāte ſuī & ſic ecōtra. Igit cū ita uiuēdū ſit: ut nihil diſpliceat in nobis his q nobiſcū uerſantur.

PET. MAR.

Lepos

ambro.

℣ Reuerētia: cauere debemus: ne aliqd turpiter cōtumelioſe dicamus: uel cū aliqua ignominia: qđ q negligunt: nō ſuāt decoꝝ & famā pdunt: qūo nihil pōt eē turpius: eſt.n. ut inqt in Lælio: fama nō mediocre tælū ad res gerēdas. Reuerentia qdā pudor: ut cū quadā reuerētia cū aliis uerſamur: ut nihil agamus: qđ dedeceat corā aliis cuiuſq; cōditionis ſint: ita inqt ſemp eſt agēdū: ut oēs uideamur reuereri & nihil cōmittere qđ notari poſſit. ℣ Aduerſus: erga hoies cuiuſq; ordinis. ℣ Optimi cuiuſq;: & reliquoꝝ.i.debemus adhibere pudorē officii & religionē erga optimos: & alios. ℣ Et reliquorum: q non ſunt optimi: ſed uulgares. Ideo dicit Iuue. Maxima debet puero reuerentia: & peccaturo obſiſtat tibi filius infans: debemus inqt Ci. cauere ab oī re: q̄ poſſit reprehendi: etiam cum ſumus cū malis. ℣ Nam negligere aliorꝝ æſtimationē de ſe hois eſt pfecto diſſoluti: ſed ita uiuēdū eſt: ut oēs reuereamur: & ſic a turpitudine abhorrebimus. Nec deſpiciat inqt Ambro. qđ de ſe unuſq;: & maxime uir optimus ſentiat hoc enī mō ſcit bonis deferre reuerētiā: nā negligere bonoꝝ iudicia uel arrogātiæ uel diſſolutionis eſt: quoꝝ alterꝝ ſupbiæ aſcribit: alterꝝ negligētiæ. ℣ Quid ſentiat: quā opinionē q̄ſq; habeat: ſed negligit offīm: & aliorꝝ repræhēſionē non timet. ℣ Arrogātis: ſupbi & qui falſa quadam opinione elatus aliorꝝ de ſe opinionem negligit. ℣ Diſſoluti: q hoīum opinionē de ſe nō curat: nec aliquo uinculo officii ac pudoris teneť: & licētia utit ad oīa q̄ agere uult: tanq̄ ille q frontē pfricuit: & ſolutis rugis tanq̄ impudens aliorū de ſe iudicium negligit. Plato in de legibus ſic ait. Nō oportet unq̄ paruifacere utrū pbus an iprobus aliis uidearis: multi.n. q̄uis uirtutis ex partes ſint q tū pbi ſint: que iprobi iudicant: nā prauis quoq; hoībus diuina q̄dā cōiectādi uis eſt: p quā multi uel peſſimi recta tū opinione tū uerbis a melioribus deteriores diſtinguunt: quocirca utiliter ciuitatibus p̄cipit: ut bonā apđ multos exiſtimationē non paruipēdant. ℣ Eſt aūt qđ differat: ponit differētiam: q̄ eſt inter uerecūdiā & iuſtitiā: ut aliud ſit offīm iuſti aliud uerecūdi: & ſic diſcurrēdo p alias uirtutes. Vñ illud decoꝝ generale diuidit in partes: & quēadmodū in toto corpore uirtutis decoꝝ eſt. Sic & in ſingulis. ℣ In omni rōne habenda: in omni reſpectu: & cōſideratione officiorum utriuſq;: nā alia eſt ratio iuſtitiæ: alia uerecundiæ: & ſic pſpicit melius uis decori: cum per partes inueſtigatur.

Plato.

Dria iter uerecūdiā & iuſtitiam

¶ IN Vno quoq; gñe uirtutis: & prudētia iuſtitia: fortitudine: tēperātia: & eaꝝ ptib⁹ q̄ plurimæ ſunt. ℣ Vt.n. pulchritudo &c. Similitudine q̄ta ſit honeſti uis oñdit: & quātope illud delectet: & ut inqt pulchritudine corpis delectamur qñ apte cōpoſitū cernit: & oēs ptes uenuſtate q̄dā iter ſe cōgruūt: illūq; q hmōi eſt laudam⁹: ſi decoro delectamur: cū q̄ſpiā illud tū in dictis tū in factis ſeruat & eū in quo eſt approbamus. ℣ Cōpoſitione: ut oīa mēbra pulchra ſint & apte cōnexa. ℣ Mouet oculos: ad intuēdū ſemel atq; iteꝝ. ℣ Lepore. Cōtinuitate cōueniētia. ℣ Elucet: apparet & ueluti lux q̄dā refulget. ℣ Approbationē: ut approbemus & laudemus. ℣ Ordine: ut nihil fiat temere: & pferant poſteriora prioribus: ut nō prius agamus q̄ cōſulamus. ℣ Nā anteq̄ facias cōſulto: & ubi cōſulueris mature facto opus eſt: inqt Salu. ℣ Conſtātia: ut nobis ipſis ſp cōſentiamus: & in eodē ppoſito ſed rei honeſtæ: pſeuerem⁹: multi.n. ſunt q ſibi nō cōſtant: & leues ac uani merito uocant. ℣ Et moderatione: ut tū in dictis tū ī factis oībus mediocritatē ſeruemus: quæ uirtutis ſedes eſt. Adhibēda eſt igit: reuerētia. Cum illos laudare ſoleamus in qbus decoꝝ eſt: dare operā debemus: ut nos quoq; tales ſimus qui pbari mereamur: qđ facile aſſequemur. Si eos cū qbus uiuimus reuerebimur: tū in dictis: tū in factis: & cauebimus ne quē oīno offendamus. Nec optimū quēq; tm: ſed quēlibet reuereri nō cōuenit: tanto aūt magis hunc quam illū: quāto plus bonitatis: & authoritatis habet. ℣ Quid quiſq; ſentiat: oēs hoies dare operā debent: ut de ipſis q̄ optime hoies ſentiāt. ℣ Arrogātis: q nimiū ſibi aſſumit & aliorꝝ cōtēnit iudicia qđ plærūq; ſtultitiæ eſt. ℣ Oīno diſſoluti. Intēperāter & īmoderate uiuētis. Qui.n. hmōi eſt: qd de ſe hoies ſentiant: aut magnope curat: & Iuuenalis ait: famā cōtēpſerat olim: cuius apud molles minima eſt iactura cathedras: nihil cōtra uirtutē & decoꝝ faciēdū eſt ne fama amittať. Quæ ut Ci. ait alio loco: eſt tælū nō mediocre ad res gerēdas. ℣ Eſt aūt &c. occurrit obiectioni diceret.n. q̄ſpiā reuerētiā aduerſus unūquēq; hoīem adhibēdā cenſes: & nō negligēdū qd q̄ſq; de nobis ſentiat: ergo iuſtitiæ decoꝝ eſt: q̄ nemini docet faciēdā iniuriā. Differt inqt inter iuſtitiā & uerecūdiā: Q m illius eſt nemini nocere: huius nemini diſplicere. Illa iniuriā facere cauet: hæc ſtudet ne deformitate offendat. ℣ In oī rōne habēda &c. In oī re q̄ cū rōne ſuſcipiēda a nobis eſt.

Quāta ſit uis decori ex hoc patet

¶ QVAM. i. quātū late. i. pariter illud decoꝝ: qđ ptinet ad oēm honeſtatē. i. decoꝝ gñale: &. i. pariter hoc ſup. decoꝝ ſpāle: qđ ſpectať in uno quoq; genere uirtutis ſit fuſum. i. difuſum & ſparſum. ℣ Enim p ga: ut. i. quēadmodū pulchritudo corpis mouet. i. afficit & delectat oculos: apta cōpoſitione mēbroꝝ: hoc ipſo. i. p hoc ipm: q̄ oēs ptes cōſentiunt. i. quadrāt iter ſe cū quodā lepore. i. cū quadā uenuſtate: ſic hoc decoꝝ qđ elucet. i. reſplēdet in uita mouet. i. excitat approbationē (actiuā. ſ. q̄ approbāt) eoꝝ qbuſcūq;. i. cū qb⁹ uiuit ordie: ꝺſtātia: & moderatiōe oiuꝫ dictoꝝ atq; factorū. ℣ Igit

ASC.

quædã reuerẽtia est adhibẽda aduersus.i.erga hoies reuerẽtia dico:&.i.sil optimi cuiusq;:&.i.simul reliquoꝝ. ℣ Nam negligere.i.nõ aiaduertere:nec curare qd de se qsq; sentiat nõ ẽ solã arrogãtis.i.glioſi putãtis de se nõ posse aliud q̃ bo, nũ dici:sed ẽt oino dissoluti.i.ad oẽm uoluptatẽ expositi:& nihil de honestate curãtis. ℣ Aũt p sed:est.i.reperiť aliquid qd differat in oi rõne:cõsideratione offõꝝ hũda iter iustitiã:& uerecũdiã. ℣ Nã:sup.ptes iustitiæ.i.officia iustitiæ sunt.

PET. MAR. Violaſ Offen, dere Seneca

℔ NON uiolare. Violare est p uim alicui afferre iniuriã:qd est cõtra iustitiã:& iusti hois decoꝝ:q nec ui nec fraude in, iurius eẽ debet. ℣ Nõ offendere:offendere in hoc loco est facto aut dicto turpi oculos:aut aures eoꝝ qbus cũ uerſaris læ dere atq; displicere:a q̃ offensione nos reprimit ue, recũdia:q̃ ut dixi ẽ timor dedecoris:& iuste reph̃, sionis. Vn dic̃ Sene. Verecũdia malis conatib⁹ ob, stat:nõ est igiť aliqd cõmittẽdũ qd alios offendat: sed adhibẽdus pudor ne turpitudine aliqua & er, rore alioꝝ oculos offendamus:offendunt aũt boni uiri turpitudine ac impudẽtia quorũdã q uerecũdiæ nullã hñt rõnẽ. ℣ In quo:nõ uiolare:nec aliquẽ turpi aliquo errato of fendere. ℣ Maxie:sup oĩa alia.i.tũc maxie seruať decoꝝ cũ neminẽ uiolam⁹:neminẽ offendim⁹. ℣ Vis:natura & potẽ, tia. Plato in dialogo dẽ uoto sic ait:perspicuũ est apud deũ:& apud hoies sane mẽtis iustitiã:& prudẽtiã præcipue hono, rari:prudentes aũt iustiq; sunt q sciunt:quæ erga deũ:& hoies agere atq; dicere deceat. Prudẽtia dr̃ sciẽtia eius qd opti, mum habeť:& est sine qua inumerabiles in uita cõmittunť errores. His igiť expositis:cõcludit de ipso decoro puto inqt ob ea quæ iam dicta sunt:intellectum esse ab oĩbus qd sit id quod dicit decoꝝ:& consentaneum cuiq;.

Plato

FRAN MAT.

℔ NON uiolare:man⁹ afferẽdo:aut rapiẽdo. ℣ Nõ of.scurrilitate turpi gestũ hmõi enim rebus ꝓprie dicimur offendi: ut uitio orationis uitio pronunciationis:obscœnitate & turpitudine cuiuspiam:quam sub nostris oculis edere audeat:ex quo non iustitiæ:sed uerecundiæ:quæ modestiæ subiicitur:decoꝝ esse intelligitur:in quo ne quẽq̃ offendamus.

ASC.

℔ NON uiolare.i.uioléter iuadere hoies:uerecũdiæ sup.ptes sũt nõ offendere sup.hoies.i.ne leuiter qdẽ lædere:& of fensos nobis cõstituere. ℣ Igiť his expositis.i.postq̃ hæc expositа sunt ego puto itellectũ sup.esse quale id qd dicere sit.

PET. MAR.

ℭ Via officii quod a decoro manat & utilitas.

OFficiũ aũt. Oñdit Ci.quã uitã hẽt offin qd oriť a decoro:& ad qd nos deducat ad cõ, seruationẽ.s.hũanæ nãæ q̃ uult nos oĩa fa, cere ut decet:& eã ducẽ sequi debem⁹:q̃ si

No.

nõ depraueť uariis erroribꝰ a teneris unguiculis ad pfectionẽ nos deduceret:dedit.n.uirtutũ oĩum pricipia. Facere igiť id qd dedecet cõtra nãm ẽ:er, go seruare decoꝝ ẽ ꝺseruare nãm:utile igiť tali offõ fungi. ℣ Offin:actio q̃ manat a decoro uniuersali:& postea pticulari. Nã gñale decoꝝ est illud qd ducit. ℣ Ad cõueniẽ tiã:ut oĩa faciam⁹ q̃ nãæ hũanæ cõueniãt:ea uero relinquamus q̃ sunt cõtra naturã. Iõ dixit supra generale decoꝝ id eẽ qd cõsentaneũ sit hoĩs excellẽtiæ. ℣ Quã naturã:si sequemur:nunq̃ a uia rõnis & formula decori aberrabimus:nã enim per se ab oi turpitudine abhorreret:ergo conuenienter naturæ uiuẽdum est:& sic ab officio nõ discedetur & uia decori.

FRAN MAT. Dele, ctatis tristitia

OFficiũ aũt &c. oñdit qd sit decoꝝ. Nũc docet quo pacto educi ab eo offin possit. Et primã eẽ decori uiã dic̃:q̃ ad cõueniẽtiã naturæ ducit:& cõuersationẽ:qd ut intelligať aiaduertẽdũ est. Tẽperãtia ut supra dixim⁹ medium quoddã iter uoluptatẽ atq; dolorẽ esse:ut nec nimiũ delectemur:nec minimũ tristemur:oĩs aũt delectatio & tri stitia:aut reꝝ pñtium sunt:aut futuraꝝ:pñtiũ uero q̃dã corporeæ:q̃dã ai:& ai qdẽ honor:sciẽtia:his enim dele, ctamur cũ adepti sum⁹:& cõtra nõ adepti tristamur sed circa hæc:ut Aristo. ait. Tẽperãtia aut intẽperãtia nõ apparet: nõ eni intẽperans est q parto honore modice lætať:& q eo carens modice tristať. At uero corpis delectatio & tristitia in sensibus sunt:ut uisu/auditu/olfatu/gustu/tactu/in qbus tẽperãtes:aut intẽperãtes dicimur. Si q̃tũ dẽm⁹ his delectamur & modũ nõ excedim⁹ gustu pſertim & tactu:ut Philoxenus qdã belluo:q ciconiæ guttur sibi dari obtabat:ut cũ epulaꝝ & potus gustu delectareť:hoc enĩ est bæluaꝝ nõ hoium. Nec circa prudentiã peccat q odoribus delectať nisi q̃dã appe, tat:ut sint irritamẽta libidinis:ut pciosa & exotica unguẽta:qd nr̃o tpe multi faciũt:dixim⁹ de pñtib⁹ rebus q̃ delectatio nis(si adsunt)tristitiæ(si absunt(cã esse solẽt. Circa futura cõcupiscẽtia est quã appetitũ uocat Cice. Hæc duplex est cõis & ꝓpria. Cõis rõnẽ seqtur generis uel speciei:ꝓpria uero est q̃ sequiť naturã indiuidui ad inuẽtionẽ eius. Et cõis qdem est cibi & potus:hæc enim oĩa aialia cupiunt qñ indigẽtia adest ad speciei substẽtationẽ. Et ꝓpterea dixit Cicero officiũ decori hanc primũ hr̃e uiã:q̃ deducit ad cõueniẽtiã cõseruationẽq; naturæ:ut sumus quio:& quãtũ oportet:hoc est quãtũ naturali cõuenit idigẽtiæ:naturãq; cõseruat. Quæ sine nutrimẽto durare nõ posset. In hac cõi cõcupiscentia raro pecca, tur:quæ generis sui naturam sequitur:edere & bibere naturale est cuiq; quantum natura exigit:peccatur autem eden, do & bibendo plusquam natura reqrit:& supra modũ ſαλοτρημαϛίαν a græcis hoc uitiũ dr̃. Quãuis non de particulari decoro q̃ in tẽperãtia:sed de generali:qd in oĩbus uirtutib⁹ seruať:loqr̃ Ci.nã nãm ducẽ sequamur:qcqd acturi aut di, cturi sumus. Nã qd supra dixim⁹ stoici hoĩs finẽ eẽ uoluerũt cõsentanee ſm naturã uiuere. Id aũt est ſm uirtutẽ uiuere:q̃ ad eã nã nos ducit:rursus ſm uirtutẽ uiuere idẽ est q̃ ſm peritiã eoꝝ:q̃ ſm naturã accidũt uiuere. Partes enim uniuersæ nãæ nr̃æ sunt:ergo ſm naturã uiuere est:ſm suã oĩumq; nãm:nihil eoꝝ faciẽdo q̃ a cõi lege ꝓhibenť:q̃ est recta rõ i oĩs permeans:qd ut exẽplo pateat:decoꝝ seruat uir fortis:cũ pícula aggrediť cũ rõne. Itẽ liberalis cũ dat pro facultatib⁹ & respicit:ut sibiipsi nõ desit qd si & fortis temere se morti obiiciat:& liberalis sibiipsi nõ relinquat neuter nãm seqtur:neu ter eã cõseruat:a nã aũt tributũ est oĩbus aiantibus:ut se uitã corpusq; tueãtur:hoi rõ data est a qua oĩs uirtus manat:ex quo intelligiť naturã sequẽdã in oi actione uirtutis:qd si fit decoꝝ seruať:sed intẽperãtia ad cõueniẽtiũ naturæ nos de, quis sensibus intelligẽdũ est. Et ut ad id reuertamur qd dicere de cõcupiscẽtia instituerамus:ꝓpria cõcupiscẽtia:q̃ seqr̃ naturã indiuidui:uel ad inuẽtionẽ nostrã:multis modis peccat:qa alius alia re delectať:& multæ sunt artes a cõditorib⁹ ciboꝝ inuentæ:& ut uarii sunt sapores ita gulæ uitia sunt diuersa:& iccirco multipliciter in hoc peccať a multis:his breui, ter decursis facilius intelligẽtur quæ de tẽperãtia a Cicerone præcipiunť. ℣ Conueniẽtiam:ut tãtum appetamus quãtũ naturæ cõueniat:qd faciẽtes naturã cõseruabimus:bibere & edere quãtum satis est conuenit naturæ:& id cum fit natu ra ipsa seruatur:quam ueluti ducem honestum decorumq; sequũtur in oi uirtute & in omni honesta actione.

Philo, xenus

Concu piscẽtia duplex Gulosi, tas im, mensa.

nãle cui cunq; aianũũ datum.

ASC.

OFficiũ aũt. Oñdit q̃ sit uia officii qd de decoro manat:& q̃ utilitas. Ordo est. Aũt ꝓ ſz:offin qd ducit ab eo.s.de coro hẽat ꝓmũ hãc uiã q̃ deducit ad cõueniẽtiã & cõseruationẽ nãæ.i.ad faciẽdũ oĩa q̃ cõueniũt nãæ & ꝺseruãt eã quã sup.nãm si seq̃mur.i.imitabimur ducẽ.i.ducẽtẽ nos nũq̃ aberrabim⁹:& nos seq̃mur imitãdo.s.naturã.

℣ Seq̃murq;

¶ SEQuemurq; .i. si ducē naturā seq uoluerimus: seqmur ēt prudētiā: iustitiā: & fortitudinē: & sic apparet ab ipsa natu ta nos instituti ad uirtutes. ℣ Id qđ acutū .i. prudētiā: quæ pspicit ueritatē in rebus agēdis & est acuta & pspicax: hoc est decoꝛ prudētis: ut acutus sit. ℣ Et pspicax: ut ueꝛ in oi re uideat. ℣ Natura: naturaliter. ℣ Et qđ ad hoium consociatio, nē .i. iustitiā ipsam: q̄ est ad societatē hoium tuendā: ut dictū est: & in hoc iusti uiri decoꝛ elucet: si cuiq; tribuit qđ suū est: & humanā consociationē tueꝛ & colit: & sic erit hoc decoꝛ particulare. ℣ Et id qđ uehemens .i. seqmur magnitudinē & fortitudinē. ℣ Vehemens: arduū & plenū difficultatis: qđ ptinent ad magnanimū: offīn igr̄ qđ a decoro manat: uiā hēt ad ois uirtutes duce natura. ℣ Sed in hac parte: tē, perātia & modo. ℣ Maxima: sūma qa in hoc magis reqrīt modus & decoꝛ: cū sit ī factis & dictis actio neq; decenti. ℣ Disputamus: agimus & subtiliter i, quirimus. ℣ Neq; enī: rō quare maxima uis decori est in hac parte: qm̄ inqt non solū gestus honesti: & decentes esse debent: sed ēt motus aī: qui ad natu, rā accōmodenť: qđ efficit ipsa tēperātia: quæ sedat ois pturbationes: & cōseruat prudentiā. ℣ Corpo, ris motus: q debent esse cū decoro ne naturā odisse

PET. MAR.

Sequemurq; & id quod acutū: & perspicax natura est: & id quod ad hoium consociationem accōmodatum: & id quod uehemens atq; forte. Sed maxima uis deco ri inest parte de qua disputamus. Neque enim solū cor poris qui ad naturā apti sunt: sed multo etiā magis aī motus probādi: qui item ad naturā accōmodati sunt.

uideamur: si aliter corpus moueret q̄ debet moueri ex naturæ pscriptio lib. y. de finib⁹ ait. Quēadmodū qs ambulet se, deatq; : q ductus oris: q uultus in quoq; sit: nihil ne est his reb⁹: qđ dignū libero: aut idignū eē dicam⁹: nōne odio dignos multos putam⁹: q quodā motu aut statu uidenť naturæ modū & legē cōtēpsisse. Sed multo magis: q̄ motus corpis natu, ræ cōgruētes: qm̄ aius est pstātior corpe. Aī motus: ut amor/pietas/misericordia/dolor/ira/& similia lib. iii. de finib⁹ ait. Atq; ut mēbra nobis ita data sunt: ut ad quādā rōnē uiuēdi data esse appareāt: sic appetitio aī: q̄ horme græce uocatur: nō ad quoduis gen⁹ uitæ: sed quādā formā uiuēdi uideať data mot⁹ aioꝛ appetitionesq; debent parere rōni: ne fiat in, temperātia. ℣ Item similiter apti ad naturam qm̄ motus aī uehementiores sunt contra naturam & rectam rationem.

FRAN MAT.

¶ SEQuemurq; & id. Hoc est prudētes erimus. Nā prudētiā ineunt cū dixit id qđ acutū & pspicax naturæ est. Nā na, tura rōne utiť & cōsilio: ex quo nihil temere facit. ℣ Et id qđ ad hoium iustitiā tangit: Nā si naturæ parebimus nemini iniuriā faciem⁹. Natura enī docet ut aliis nō faciam⁹ qđ nobis fieri nolumus. ℣ Et id qđ uehemēs. Fortitudinē signficat: q̄ si est cōsiderata piculoꝛ aggressio: & cōsideratio rōnis est. Rō aūt a natura manat: nō pōt uir fortis aliquid cōsiderare aggredi qn naturā ducē sequať. ℣ Sed maxia uis &c̄. Ostēdit in oibus honesti partib⁹ decoꝛ esse: nūc pcipue in tēperā tia dicit esse & recte. Nā tēperātia mediocritas est: ut ostēdimus circa uoluptates & dolores. Ea corpis simul & aī motus oēs regit: latissime aūt cū pateat tēperātia: latissime pateat decoꝛ qđ ei est annexum necesse est: in dictis/in factis/in edē do/bibēdo/stādo/sedēdo/ambulādo. Quāto aūt magis officia tēperātię cernunť quā aliaꝛ uirtutū: tāto magis in ea quā in cæteris decoꝛ apparet. Iustitiæ/prudētiæ/fortitudinis/nō tā crebro officia cernunť. ℣ Neq; enī &c̄. cām reddit quare maxia decori uis in tēperātia cōsistat: qm̄ nō corpis tm̄: sed ēt aī motus cōponat: quos cū naturæ obedientes cernim⁹ pci, pue laudamus. ℣ Ad naturā apti sunt: hoc est naturā sequūť: ut moderat⁹ ięssus: sermo reb⁹ & tēpori ac psonis accōmo dat⁹ gestus nō ineptus: & ois corpis motus: q ī sensib⁹ est: ut uisu/auditu/gustu/olfatu/tactu. ℣ Aī motus &c̄. ne nimiū sperem⁹ aut metuam⁹: nimiū lætemur aut doleamus ne īportune irascamur: sed rō sensib⁹ semp̄ īperet & cōcupiscētiæ.

Fortitudo

¶ ET .i. simul: id qđ acutū: & pspicax est nā .i. nālť: uel p nām .i. prudētiā: &.i. siť id qđ accōmodatū est ad cōsociationē hoium .i. iustitiā: &.i. siť id qđ sup. est uehemēs & forte .i. fortitudinē. ℣ Sed ma. uis .i. ptās & copia decori iest ī hac pte de q̄ disputam⁹. .i. tēperātia & moderatiōe. ℣ Neq; enī .i. qa nō solū mot⁹. ℣ Corpis q̄ sunt apti ad nām: sunt pbandi. ℣ Sed ēt & multo magis motus aī. ℣ Quiitē .i. cōsimiliter sunt accōmodati ad naturā sunt pbādi ne .s. fiat intēperātia.

ASC. Nā hoiē ad uirtu tē trahit PET. MAR.

¶ Diuidit motus animorum docens appetitum debe re parere rationi.

DVplex est enim uis animorum: atq; naturæ. Vna pars in appetitu posita est: quæ ὁρμὴ græce dicitur quæ huc & illuc hominē rapit.

DVplex est enim. Probat diuidēdo mot⁹ aioꝛ: & uim ārē pbādi sunt hi motus: q ad naturā accōmodanť: duæ sunt par tes aiæ: una est pars rōnis: & dī appeti tus sensitiuus: paret tñ rōni .i. itellectui: nā rō in hoie est ipse itellectus. Hæc duo nō sunt i brutis: qm̄ nō habēt rōnē nec parent rōni: qppe ap petitus in hoie debet obtēperare rōni: ut pī habēti rōnē paret filius: pma ergo rō est itellect⁹ & mens:

Rō in hoie p, cipua.

altera appetitus q nō est in ipsa rōne: sed est nō sine rōne p obediētiā. Vñ dicit Aristot. lib. iiii. moraliū: cupiditates nō de, bere esse magnas: qa rōnē eiciunt: q̄obrē ingt mediocres sint ipsæ: & ppaucæ: & rōni nō aduersenť oportet: atq; id tale qđ est obediēs tēperatū: castigatūq; uocamus. Et ut uiuere pueꝛ sub pædagogi pceptis oportet sic: & cupiēdi uis cupere debet: ut rō iubet. Vñ tēperatu uim cupiēdi cōcordē esse cū rōne oportet: qm̄ utriusq; ppositū est honestas: atq; uir tēpe, rans oīa cupit: ut oportet & qñ oportet hoc modo & ipsa rō dictat: hæc oīa Ci. erudite pſequitur: horme græce latine dī appetitio aī: siue appetitus sensitiuus: & impetus ad aliqd agēdū. ℣ Rapit: ui trahit appetitus enim ad diuersa nos rapit: sed debet a rōne cōprimi: uñ uult Aristo. ut in principio dictū est: uirtutes morales cōsistere in appetitu sensitiuo: & ma, xime fortitudinē & tēperātiā: nā cū appetitus fertur ad res uenereas: & rō eum disponit: fit cōtinētia: & si fugim⁹ labores aut dolores pp ignauiā: rō cōprimit appetitū & ipsum dirigit ad ea quæ pstare debet cū decoro: fit fortitudo. Sunt mo, tus ingt Ambr⁹ oīus in qbus appetitus est ille qui quasi quodā prumpit impetu. ℣ Huc & illuc: ad uaria q̄ appetuntur.

Appeti tus sen, sitiuus ambro. FRAN MAT.

DVplex est enī &c̄. Et qa dixerat pbari mot⁹ aioꝛ ad naturā accōmodatos. Iccirco duplicē eē uim aioꝛ dic: & alterā in rōne. Alterā ī appetitu positā esse. stoici aiam diuidebāt in partes octo: qnq; sensus: uocalem: par ticulā: & cogitabilē: quæ est ipsa mens & uim generādi ex falsis uero asserebant mentis accedere puersionē. Et ex ea cōplutes pululare pturbationes atq; cōstantiæ cās. Est āt ℔m Zenonē ipsa pturbatio irrationabi, lis ac pter naturā animi motus: siue appetitio abūdans: quam ὁρμὴν græci uocant ὁρμάω enim est ineptū fa, cio. ℣ Huc atq; illuc. Tēperātia ea tantūmodo appetit quæ indigētiæ sufficiunt appetitus impetu quodam ad aliqd ra, pitur & ultra modū cupit: hoiemq; statu suo dimouet: & modo huc: modo illuc impellit ut ira: aut effrenata libido.

Aīæ di uisio Zeno.

DVplex &c̄. Ostendit quare huiusmodi motus sunt probandi docens appetitū debere rationi parere. Ordo est dependens a superiore ac si dicat: dicit q motus tam animi q̄ corporis sunt probandi. ℣ Enim pro quia: duplex est uis animoꝛ atq; naturæ: una pars posita est in appetitu: quæ horme supple dicitur græce: pferť autē græce ormy: quæ .s. uis appetitus: rapit .i. uiolenter trahit hoiem huc & illuc .i. in uarias partes.

ASC.

PET. MAR. Platõis opinio.

¶IN Rõne:quã Plato posuit in cerebro tanq̃ in arce:& appetitum subter p̃cordia:qm̃ rõ moderaꝛ appetitũ:aliter rapere ceps.s.q̃ rõ p̃est appetitui & illũ disponit ad ois mediocritates. Ois aũt ratio p̃scribit q̃lis debeat esse rõ quæ appetitum sensitiuũ regere debet:nã si ratio est temeraria & negligens:nec se nec appetitũ regere poterit:unde plis dicit in.vi. ethices. Prudẽtiam eẽ habitũ agẽdi circa humana bona uera cũ rõne. ℣ Temeritate:ne temere aliqd faciat:sed considerate:& diligẽter. ℣ Hæc enim fere:descriptio est officii:nã i pricipio ex stoicoꝝ sñia ita finiuit offiñ. Mediũ id esse quod cur factũ sit rõ ꝓbabilis reddi possit ut sunt hæc officia:de qbus i hoc ope disputaꝛ. ℣ Fere:q̃si dixit:qm̃ hæc rõni addũ

Perfectũ officium

tur:ut temeritate:uacet & negligẽtia:sed si recte uolumꝰ cõsiderare offiñ ipsum temeritate ac negligẽtia uacare debet. Aliter nõ diceꝛ offiñ addidit etiã fere:qm̃ nõ est offiñ ita describiꝛ:sed medium offiñ tm̃ siue cõe:de quo nũc agiꝛ:pfectũ aũt offiñ dr̃ rectũ:& ois numeros habet ut necesse nõ sit de ipso cur factũ sit rõnẽ reddere:ergo nõ ois officii:eadẽ ẽ descriptio:sunt.n.q̃dã officia quæ a circũstãtia dñr. ℣ Neq; p̃currant:& sic fit exuperatio. ℣ Neq; deserant:& sic est defectio & paꝛ illud aũt nimiũ:igitur mediũ tenẽdũ est:ut ne qd nimis aut paꝛ fiat:aliq appetitus p̃currunt rõnẽ:& imoderata appetunt. Aliq deserũt:qm̃ ea fugiũt:q̃ pro decoro seruando appetere deberent:ut sunt timidi. Iõ dicit. Propter pigritiã & ignauiã:& pigritia referr̃ ad corpus:ignauia uero ad aĩum:audaces rõnẽ p̃currunt:& sic de aliis q̃ nimia sunt:& modũ rõnis excedũt. Plato in yii. de rep. sic ait:seditionẽ q̃q; hoꝝ triũ appellare decet:curiosamq; & uariã alieni corpis usurpationem:& insolẽtẽ partis cuiusdã p̃uaricationẽ aduersus totã aĩam repellẽtis insurgẽtisq; ad ĩparã dũ rõni:cui seruire eã natura iubet. ℣ Tranqlli:sedati & moderati:ut rõ iubet. ℣ Omni pturbatione. Perturbatio tollit cõstãtiã. Ingt Ambrosi. Destitutio tollit ignauiã:accusat pigritiã perturbata.n.mente latius se ac longius fundit appetitus:& tanq̃ effrenato ipetu frenos rõnis nõ suscipit:nec ulla sentit aurigæ moderamina:qbus possit reflecti. Unde plærunq; nõ solum aĩus exagitatur:& amittiꝛ rõ:sed ẽt inflãmatur uultus. ℣ Ex quo.i.ex qua tranqllitate & uacuitate perturbationis. ℣ Elucebit:apparebit:qm̃ in perturbatione ai non possumus retinere constantiã & modũ. Ideo cohibẽdus est appetitus:& ita afficiendus:ut rõni pareat:& sit trãquillus. ℣ Nam qui:p̃bat a contrario. ℣ Euagantur:longius efferunt̃ & nullo moderationis retinaculo continenť:qm̃ illi nõ parent. ℣ Siue cupiẽdo:& sic erit nimiũ. ℣ Siue fugiendo:& sic erit paꝛ:& non poterũt appetitus a rõne dirigi ad mediocritatem:ut fiat moralis uirtus quæ in ipsa mediocritate consistit.

Pigritia ignauia Plato.

ambro.

FRAN MAT. Rõ & cõsiliũ.

¶QVId faciẽdũ &c̃. hoc est ipsam ostendit uirtutẽ:quæ faciẽda & non faciẽda præscribit:& honesta qdẽ facienda:turpia uero fugiẽda. ℣ Vt rõ præsit:quæ nobis ab ipsa natura insita est. Cum appetitus ut dictũ est:accedat ex falsis. ℣ Ita fit:per aĩ motũ rõnalem. ℣ Ois aũt actio. Cum rõ præesse debeat danda opa est:ut omnis nr̃a actio in quacunq; uirtute a rõne p̃ficiscatur:& consulte suscipiaꝛ:prudentia oi uirtuti inest:ut supra diximus. Sed p̃cipue modestiæ:quæ appetitum rõne cohercet. Nam rõ & cõsiliũ prudẽtiæ sunt. ℣ Temeritate:ne temere aliqd suscipiamus. ℣ Negligentia:ut curam studiũq; adhibeamus:ne tardi in deliberando simus:aut deforme aliquid & inuenustũ faciamus. ℣ Nec uero &c̃. proprium sapiẽtis hoc est nihil agere quod cur agat rõnem reddere si non ueram saltem p̃babilem possit. ℣ Hæc enim est &c̃. Mediũ offiñ stoici id esse dicebãt qd̃ cur factũ sit rõ p̃babilis reddi põt. ℣ Efficiẽdũ aũt est &c̃. Cupiditatũ ut superius dictũ est:siue cõcupiscentias appellare malis:alia cõis est q̃ naturã sequiť generis uel speciei ut aĩalis & hois:alia ꝓpria q̃ naturã sequiť indiuidui etiã ad inuẽtionẽ nostrã. Siue igitur cõis sit cupiditas & modũ excedat:siue ꝓpria & turpis rõni subicienda est:ne qd stulte & deformiter facere nos cõpellat. ℣ Appetitus. Qui multiplices sunt & cões qdem cibi & potus. Item principatus. Nã id hois excellẽtiæ tributũ est:ut nemini parere uelit aĩus bene informatus nisi utilitatis causa iperanti. ℣ Præcurrant:nimiũ cõcupiscẽdo præueniant:ut nõ prius faciamus aliqd q̃ deliberemus. Cauere.n. debemus ne appetitus ad se nos rapiant. ℣ Nec pp &c̃. nimis metuẽdo & diffidẽdo:sensus rationis ministri debent eẽ: qui cum ab ea regũtur peccare nõ possunt:hoc p̃cipit ne pigritia quæ corporis est:aut ignauia quæ est aĩ aliqd ad qd̃ rõ faciẽdũ impellit timore uel negligẽtia amittamus exẽpli gratia:põt uir fortis adipisci magꝛatũ bonis artibus:dat opam: ut adipiscatur:recte facit & laudãdus est:qd̃ si qs malis artibus:ut largitione assequi tentaret pperam faceret & uitupatione dignus esset. Qui uero uirtute præditus est:& bonis artibus magistratũ nanciscꝛ posset:petere tñ non auderet:aut delatũ nõ susciperet:hic pigritia aut ignauia rõnẽ desereret:sicuti illlam præcurreret q indignus cũ esset:petere tñ auderet. ℣ Trãquilli:nõ sublati nimio gaudio aut spe uel metu solliciti. Tranquillitas aĩ æqualitas q̃dam est i oi fortuna moderati:cũ nihil sperat nihil metuit:aut si sperat aliqd:& id p desiderio nõ accidat nõ tñ magnope doleat. ℣ Ex quo elucebit &c̃. Si trãqlli erunt aĩ & oi carebunt pturbatione:cõstãtes erunt:& moderati:p constãtiam aũt nec metuent:nec sperabũt plusq̃ oportet:p moderationẽ uero neq; lætabunť supra modũ neq; dolebũt. ℣ Euagant̃:respicit ad id qd̃ dixit p̃currunt. ℣ Cupiẽdo:hoc ad spem referr̃. ℣ Fugiẽdo ad metũ. Quæ enim metuimus ea fugimus. ℣ Nõ satis &c̃. rõ enĩ dñari appetitibus nõ põt:cum eã aut præcurrunt nimis aut deserunt:iõq; tranqlli debent esse aĩ ut parere rõni possint. ℣ Finẽ & modũ &c̃. finẽ dixit p̃cedendo quia præcurrunt:modũ dixit recedẽdo quia deserunt metu rationem.

Appetitus multiplices.

Trãqllitas aĩ.

ASC. ¶ALTEra supple pars posita est in rõne:q̃ docet & explanat qd faciẽdũ:ue pro uel fugiẽdũ sit:ita ut rõ p̃sit.i.dominet̃. ℣ Vero p sed:appetitus obtẽperet.i.obediat:& annihilet̃. ℣ Aũt p sed:ois rõ debet uacare.i.uacua esse temeritate in cõtẽnẽdis piculis:& puisis negligẽtia in nõ p̃uidẽdis. ℣ Nec uero debet supple aggere q̃q̃ cº nõ possit reddere.i. assignare cãm p̃babilẽ. ℣ Hæc:idest hmõi.n.est fere descriptio officii. ℣ Aũt p sed:efficiẽdũ.i.oportet facere:ut appetitus obediant rationi:neq;.i.ut nõ præcurrant eam.s.rõnem:nec deserant.i.derelinquant eam pp pigritiã:aut ignauiã: idest inertiam:& carentia:industriæ:& ut ipsi appetitus sint tranquilli & careant oi perturbatione animi. ℣ Ex quo ois cõstãtia:& ois moderatio.i.tẽperãtia elucebit.i.apparebit:nã hi appetitus qui euagant̃ longius: & tanq̃ exultãtes.i.extra solũ ꝓprię trãquillitatis eũtes:siue cupiẽdo plus.s.q̃ deceat:& ita peccent p abũdantiã:siue fugiẽdo qd̃ fugiẽdũ non est:& ita p defectũ peccent:nõ retinenť satis rõne:trãseũt.i.transgrediunť:sine dubio finẽ & modũ:de qbus Hora.primo sermone. Est modus in rebus sunt certi denig; fines. Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Vires aĩæ sũt rõ & sẽsualitas Officii descriptio.

Altera in ratione quæ docet & explanat quid faciendũ fugiendũue sit. Ita fit:ut rõ præsit:appetitus uero obtemperet:omnis autẽ actio uacare debet temeritate & negligẽtia. Nec uero agere quicq̃ cuius non possit cãm probabilem reddere. Hæc ẽ enim fere descriptio officii. Efficiẽdũ aũt est:ut appetitus rõni obediant: eãq; neq; præcurrant:nec ꝓpigritiam aut ignauiam deserant sintq; tranquilli:atq; omni perturbatioe animi careant. Ex quo elucebit omnis cõstantia: omnisq; moderatio. Nam qui appetitus longius euagant̃:& tãq̃ exultantes siue cupiendo siue fugiẽdo non satis a rõne retinent̃:hi sine dubio finem & modum transeunt.

℣ Relinquunt

CRELinquunt.n.ratio quare trāseunt modum in oī re:atq; terminū:quē ponit ipsa recta rō. ℣ Lege naturæ:qm̄ natura uult:ut appetitus rōni pareat quā in cerebro q̄si in arce posuit:ut pesset. Cupiditates aūt siue appetitiones subter p̄cordia:aut rōni parerēt. Iram in pectore collocauit. Hæc fuit Platonis opinio. Quē Virgi. in pricipio suæ Æneidos imitatus finxit Eolum:qui est ipa rō:sedere in celsa arce tenētē sceptrū:& cōprimētē uētos:q subsunt.i.cupiditates qua latius uagātur. Et uenti li latius uagarent oīa cōfunderent. Ideo Eolus eos cōprimit. Phius in.iii. ethicæ agens de tēperātia sic ait. Castigādū est & tēperādū ideo oē qd turpia cōcupiscit:& incremētū suscipit magnū atq; luxuriat. Tale aūt est ipsa cupiditas maxime atq; puer:nā & pueri cupiditates habēt earū rerū quæ uoluptatē afficiunt. ℣ A quibus: appetitionib⁹ q̄ latius uagāt:nec parēt rōni. ℣ Sed etiā corpora:qm̄ cū aius pturbatus est in uultu ostēdit.ideo uidem⁹ iratorū uultus iflāmatos:timidorū pallidos:& alacres:cū uoluptate aliq̄ gestit aius: ħ oīa significāt nō adesse cōstātiā:sed aium eē cōmotū. Vñ Socrates ut dcm̄ est:uir grauis & cōstans sp eodē uultu uisus ē. Ira se p̄fert(inqt Seneca)& i facīē exit:quantoq; maior hæc est efferuescit manifestius. Nullū est aial tā horrēdū.tāq; pnitiosum natura:ut nō appareat i illo:si ira inualit:nouæ feritatis accensio. ℣ Ora:uultus eorū q ira cōcitant:qm̄ apparet illa pturbatio. ℣ Libidine:uehemēti appetitu alicuius rei. ℣ Aut metu:qm̄ pallent natura cū qd de extrinsecus cōtingētibus metuit in altū tota demergit:& descēdens trahit secū sanguinē quo uelut curru semp uehit:hoc demerso humor dilutior cuti remanet & ipe pallescit:iō timētes tremūt qa uirtus aiæ itrorsum fugiens neruos relinquit qbus fortitudo mēbrorū tenebat. ℣ Gestiūt:exultant & p̄ter decorū de aliq̄ uoluptate lætitiā oñdunt:quorū hoīum ita pturbatorū mutant uult⁹:uoces:status & motus in qbus decorū seruandū est:ne in motu aut statu corpis pp irā aliasq; pturbatiōes modū excedamus. ℣ Ex qbus:ex his q̄ dicta sunt & hoīum pturbatorū deformitate apparet cōprimēdos esse appetitus:ne talis in uultu:uoce motu:statuq; corporis deformitas aio perturbato sequat. ℣ Vt ad officii formā reuertamur:parēthesis ē. Dixit supra:nec agere qcq̄ cuius nō possit causam probabilem reddere:hæc.n.fere descriptio est officii:postea fecit digressionem:nunc reuertit ad formā officii.i. ꝓprietatem regulam atq; cōuenientiam. ℣ Cōtrahendos:reprimēdos:a rōne sedādos:ad cōpositionē tranqllitatemq; reducendos.

PET. MAR.

Aristo.

Socrates Seneca

CABIciūt:obedientiā faciūt qd Virgili⁹ ait de equis quos a feruēti cursu retinere auriga non potest. Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ addūt e in spacia & frustra retinacula tēdēs:ferī equis auriga nec audit currus habenas. ℣ Cui sūt subiecti lege naturæ. Quæ est recta ratio impandi i oēs pmeans:eadēq; in ioue pricipe generationis oīum:ut stoici dicebant lex naturæ uult:ut appetitus rationi pareat:& tātū appetatur q̄ntum natura postulat. Ea autē paucis minimisq; contenta est. ℣ A qbus nō solū aī pturbāt. Hic quæstio exorit:hec omnia lętari nimiū aut tristari:meruere aut sperare:a uiro forti & magnanio fugienda sint:ut in officiis fortitudinis dictū est. Cur nīc i officiis modestiæ ponant rīdeī. Ad oē honestū modestiā extēdi in qua p̄cipue decorū spectat:qd cū oībus honesti ptib⁹ insitū sit:in nulla pōt reperiri in q̄ & modestia nō sit:ex quo segtur eadē uitia uitāda in modestia:q̄ in fortitudine:q̄ in iustitia:Omnis enim uirtus est habitus aī in mediocritate cōsistens oīs appetitus qui nō paret rōni est cōtrarius uirtuti:siue deficiat siue excedat. Quidā non contentus suis appetit aliena. Quidā ꝓprie utilitatis gratia pericula aggredīt:uterq; eadē pturbatione peccat:q̄ est cōcupiscētia:nō tñ utriusq; uitium unius uirtutis officiis euitari docet. Sed illud prius iustitiæ:hoc posterius fortitudinis:pōt & aliī rīdeī sperare:metuere:lętari:dolere diuersa rōne cōsiderari solere. Cōstantiæ uel incōstantiæ & uenustatis uel deformitatis. Si fm cōstantiā aī uel incōstātiā cōsideramus ad officia pertinebit fortitudinis:quæ uolunt:ut & in adeundis & in tolerādis piculis cōstātes simus:si fm uenustatē uel deformitatē ne uel gestiamus lætitia uel irascamur:ut corpus cōtremiscat:oculi faciesq; intumescāt:ad officia spectabit modestiæ:in qua p̄cipuæ ratio decori habet:& gestus motusq; nō solū animi:sed etiā corporis spectat. Recte ergo in officiis modestiæ de pturbationibus p̄cipit. ℣ Licet.n.corpa ipsa &c̄. Quæ ītumescūt:& deformia reddunt. Vnde Ouid.lib.de arte amādi puellas sic admonet:ptinet ad faciē rabidos cōpescere mores. Candida pax hoīes,trux decet ira feras. Ora tumēt ira:nigrescūt sanguine uenæ. Lumina gorgoneo sæuius igne micant. I procul hinc dixit:nō est mihi tibia tanti. Vt uidit uultus pallas in amne suos. Vos quoq; si media spectabilis in ira. Cognoscet faciē uix satis ulla suā. ℣ Libidine aliqua oīs imoderatus:& inhonestus appetitus libido uocatur:ut dñandi & uenerea exercendi:de quo inqt Horatius. Nā simul ac ueras inflarit tetra libido. ℣ Aut metu:quo pallescunt:& tremunt hoīes:ut de Caco ait Virg. Tum primum nīī cacum uidere tremētem. Turbatiq; oculis. Et Ouidius de philomæna. Atq; ibi pallentem trepidamq; & cuncta timentē. ℣ Voluptate nimia gestiunt:ut de Thereo scri. Ouidius. Vicinus exclamat:mecum mea uota feruntur. Exultatq; & uix aīo sua gaudia differt. Barbarus:& nunquā lumen detorquet ab illa. Gestiunt aūt qui aut consecuti aliqd iam sunt:aut paulopost consecuturi sunt. ℣ Vultus:mō enim læti sunt:modo tristes:modo pallidi:modo torui. ℣ Voces:iratorū sunt intensiores:timētiū remissiores. ℣ Motus:iratorū citatiores timētium tardiores:etiā cum fugiunt:& pedibus timor addidit alas:ut Virgi.ait. Dolentium & languentium sunt:cum eiulatu plerunq;. ℣ Status:ut stare non possint. Sicut irati:contra dolentes moueri loco nequeunt. ℣ Ex quibus &c̄. Concludit dicens cum ex perturbationibus non animi solum uitia:sed corporis quoq; nascatur deformitas:quæ in iratis:& libidine aliqua exagitatis timentibusq; apparet. Vultus.n.uox motus:statusq; corporis mutantur:omnes appetitus sedandi a nobis sunt:ut deorum seruemus:cui omnis deformitas cōtraria est. ℣ Contrahendos ne sinamus eos euagari & præcurrere:sed ratiōe sedemus & consilio:quod est propriū prudentiæ:quæ uirtus oēs dirigit uirtutes. Sed temperantiam præcipue:quæ est circa sensus:qui ratione indigent ne peccent. ℣ Ad officii formam:ad conuenientiam & proprietatem officii:quod omnia agit recte:& citra reprehensionē:& ut moderate fiant omnia postulat. ℣ Contrahendos per prudentiam:quæ omnes uirtutes dirigit:ut dignū est:& præcipue temperātiam:quæ circa sensibilia uersat. Sensus autem a rōne gubernant:contrahunt:si euagari uoluerint:& sedant concitati aliqua perturbatione cum sint.

FRAN MAT. Virg.in geor.

Cōstā. tia. Incon. stantia. Venustas Deformitas. Libido

Gestiē. Virgi. No.

CENIm ꝓ quia:ipsi sup.relinquunt:& abiiciunt obediētiam:nec parent.i.non obediunt rationi cui sup.ipsi appetitus sunt subiecti lege naturæ. ℣ A quibus.s.obedientibus appetitibus:non solum animi perturbantur:sed etiam corpora. ℣ Licet.i.datur & permittitur cernere.i.aspicere ipsa ora iratorū:aut eorū qui cōmoti sunt:aut aliqua libidine:aut metu: aut q gestiunt:idest gestum pecudis ostentant:nimia uoluptate.i.propter nimiam uoluptatem:quorū oīum sic affectorū uultus:uoces:motus:& status:idest dispositiones mutantur. ℣ Ex quibus:ut reuertamur ad formam:idest ad narrationem de forma officii illud quod sequitur intelligitur:uidelicet omnes appetitus esse contrahendos & sedandos.

ASC. Appeti t⁹ rōni subiugādus.

PET. MAR. Aiaduersio.

¶EXcitãdã:q̃si dormiẽtẽ:nã cũ rõ uẽ esse sopita:excitãda est:ut appetitui ꝑeret:& disponat mediocritates affectuũ. ℣ Aiaduersionẽ:iudiciũ:& ut aiaduertam⁹:neqd temere aut fortuitu agaṫ. ℣ Temere:icõsulte & sine rõnis ꝓscripto. ℣ Fortuitu:forte fortuna nullo adhibito iudicio:hæc oĩa sunt cõtra aiaduersionẽ.i.iudiciũ ipsius rõnis & diligẽtiã. Cum enim diligẽter aiaduertim⁹:nihil fit temere aut fortuitu. ℣ Neq;.n.rõ q̃re nihil ẽ agẽdũ temere & negligẽter:qm̃ igt ad maiora nati sum⁹ q̃ ipitũ uulgus arbitreṫ:nõ.n.ꝓduxit nos parẽs nã ad ludũ:sed ad seueritatẽ atq; prudẽtiã. Vñ hi q uo luptatib⁹ tm̃ idulget & ludis iocisq; finẽ hũanũ nõ cõsequunṫ:& sic frustra nati sũt:quo ab hoie rõne ꝓdito:& ad sũmũ bonũ nato:oẽmq; ꝓfectionẽ nihil debet eẽ alien⁹.

Ludus Iocus Fabius

℣ Ad ludũ:lud⁹ est i factis ioc⁹ i uerbis. Fab. ait Io cũ accepim⁹ serio cõtrariũ. ℣ Grauiora:maioris põderis:& digniora graui hoie q in uirtute ꝓseuerat. ℣ Maiora:q̃ sit ipẽ ludus q poti⁹ ad leues hoies ꝓtinẽt q̃ ad graues. ℣ Ludo ãt & ioco:mouet:qñ ludẽdũ iocãdũq; sit. ℣ Licet illis:uti possum⁹ uti citra reꝑhẽsionẽ & notã leuitatis aĩ relaxatione i uerbis & factis. ℣ Tũc cũ re.gr.satisf.qm̃ id qd̃ caret alterna rege durabile nõ ẽ:ut canit Ouí. ℣ Sic sõno:eo mõ dem⁹ uti ludis & iocis quo utimur sõno. Nã tũc dem⁹ sõnũ cape:cũ nã defessa ẽ:& aliis reb⁹ satisse cerim⁹. Vñ bon⁹ ꝓfamilias:ut ꝓcipit Arist. i eo libello:q de re familiari tuẽda inscribiṫ:ultim⁹ debet inire qetẽ:& mane ꝑmus surgere:& seruos ad illoꝝ mun⁹ excitare. Et ipse Aristo. cũ se ad qetẽ cõponeret. Pilã æneã i mãu hẽbat cui sub erat uas æneũ:ut si pila e mãu excidisset sonitu ad sua studia & cõtẽplatiões excitareṫ:nõ.n.dormiẽs poterat exercere opatiões studiosas:in qb⁹ ipe sũmũ bonũ ponebat. Hoies uero dediti uoluptatib⁹:& uẽtri sõnoq;:cũ dormire nõ ꝑñt uariis illecebris sõnos alliciũt ignorãtes se tũc eẽ mortuos & nil agere posse:qd̃ hoie dignũ sit. Vñ paꝝ uel nihil i uita uiuũt:qm̃ sõn⁹ ẽ imago mortis:iõ uiuẽtes ꝑ mortuis habenṫ. Alexãder magn⁹ dicebat duab⁹ se potissimũ reb⁹ mortalitatẽ & ibecillitatẽ hũanã itelligere sõno.s.& coitu:q̃s sola nãæ ifirmitas pareret. Hoies igiṫ sõno dediti & gulæ expgiscanṫ aliq̃n ut se ꝑ tot ãnos saltẽ ꝑ aliquot horas uixisse testarí possint:nec illã rẽ tãto studio cõsectenṫ & amẽt:q̃ uel maxie mortalitatis & fragalitatis hũanæ amonemur. Excitenṫ inq̃ si e natura uiuere uolũt:splẽdore noĩs & gl̃iæ ad quã bñ a natura istitut⁹ aspirare tota mẽte oĩ offõ & cõtẽtione dẽt. ℣ Grauib⁹:grauitate & uirtute dignis. ℣ Seriis:carẽtib⁹ ioco:nã seriũ ẽ ioco cõtrariũ. ℣ Nõ ꝓfusum:nõ dissolutũ. ℣ Ingenuũ:ingenuo hoie dignũ:ut nõ hẽat aptã obscœnitatẽ. ℣ Facetũ:gr̃a mouẽdi risum cũ decoro uel elegãs dicẽdi genus. Nã facetia est elegãs eruditio. Inde facetus q hẽt exultã quãdã elegãtiã. Fab. ait lib. vi. insacetũ quoq; nõ tã circa ridicula opinor cõsistere hãc magis excultæ cuiusdã elegãtiæ appellationẽ puto. Iocũ id accipim⁹:qd̃ est cõtrario serio & effingere:& terrere & ꝓmittere iocus est. Dicacitas sine dubio a dicẽdo qd̃ ẽ ex oĩ gñe cõe ducta ẽ ꝓprie tñ significat sermonẽ cũ risu aliquo icessentẽ. Iõ Demosthenẽ urbanũ fuisse dñt:dicacẽ negãt. Venustũ ẽ qd̃ cũ gr̃a q̃dã & uenere dicaṫ. Salsũ i cõsuetudie ꝓ ridículo tm̃ accipim⁹ nã nõ utiq; hoc est q̃q̃ & ridicula eẽ oportet falsa. ℣ Nã & Ci. oẽ qd̃ salẽ sumpsit:ait esse atticoꝝ:qa sunt maxie ad risum cõpositi:& Catullus cũ dic̃. Nulla est i corpe mica salis hoc dic̃ nihil i corpe ei⁹ eẽ ridiculũ. Salsum igiṫ erit qd̃ nõ erit i salsum:uelut quoddã simplex oĩonis cõdimẽtũ:qd̃ latẽte iudicio uelut palato excitat & a tædio defendit oĩonẽ. Vrbanitas dr̃ ꝑmo ꝑferẽs i uerbis & arte & usu ꝓpriũ quẽdã gestũ urbis:& sumptã ecõuersiõe doctoꝝ tacitã eruditionẽ:denicq; cui ꝯraria sit rusticitas:& urbanitas ẽ uirt⁹ q̃dã i breue dictũ coacta & apta ad delectãdos mouẽdosq; hoies ad oẽm affectũ maxie idonea ad resistendũ uel ad lacessendũ ꝓut q̃q; res aut ꝑsona desiderat:cui si breuitatis exceptionẽ detraxeris oĩs uirtutes oĩonis cõplexa ẽ. Vrban⁹ hõ erit:c⁹ mlta bñ dicta rñsaq; erũt:& qd̃ i sermonib⁹ circulis cõuiuiisq;:itẽ i cõtẽtionib⁹:oĩ denicq; loco ridicule cõmodeq; dicet risus erũt. Meo qdẽ iudicio igt illa est urbanitas i q̃ nihil absonũ:nihil agreste:nihil icõditũ:nihil pegrinũ sensu neq; uerbis:neq; ore gestuq; possit reprehẽdi:ut nõ sit tã in singulis dictis:q̃ in toto colore dicẽdi. ℣ Ridiculũ est oẽ qd̃ aperte fingiṫ Ci. facetus fuit & urbanus de cuius facetiis Tyro eius libertus siue Furius bibaculus tres libros cõposuit quos priscoꝝ in curia desideramus.

Vrbãus Ridículum FRANMAT.

¶ANImaduersionẽ:cõsiderationẽ & cõsultationẽ:ut cõsilio & rõne ꝓspiciamus:qeqd sit qd̃ facturi sumus. ℣ Diligentiã:ut studiũ & industriã adhibeam⁹. ℣ Temere:sine aiaduersione. ℣ Fortuitu:absq; diligẽtia. ℣ Incõsiderate:negligẽter q; utrũq; refertur. ℣ Neq;.n.&c̃.apte ad ioci & ludi ꝓcepta trãsit Ci. dixerat oĩa cũ rõne & diligẽtia agẽda esse:rõnẽ subiecit qm̃ natura nõ ad iocũ & ludũ nos genuit:sed ad seueritatẽ & studia grauiora:& tm̃ licet ioco & ludo uti. Sed ita ut modũ decorũq; custodiam⁹. Iocus & ludus differũt ille est i uerbis:hic in facto:& iocũ qdẽ ꝑ eo accipi dicit Quintilianus:qd̃ est cõtrariũ serio. Ludus:a lusu siue lusione:sic distinguiṫ qd̃ ludus tũ piculũ tum spẽ sibi ꝓpositã hẽt:ut ludus armoꝝ. At uero lusus nihil ꝑter merã uoluptatẽ:q pila:q trocho:q tesseris ludũt:lusum potius q̃ ludũ exercẽt. Cõstat ãt autho're Aristotele circa iocum excessum esse:& defectũ medii:q enim magis q̃ oportet risum mouent Scurræ uidentur & molesti sunt:nã risum secuti:magis cogitant qõo illũ mouere possint:q̃ ut honeste loquanṫ:ne quen q̃ offendant:Qui nec dicũt ipsi aliqd iucũdũ:nec dicere alios patiunṫ:rudes & agrestes uidenṫ. Qui uero cũ moderatiõe iocaṫ comis appellaṫ. Et inter Scurrilitatẽ atq; rusticitatẽ urbanitas media est. Cõuenit itaq; urbano talia dicere atq; audire:qualia modesto & ingenuo cõgruunt. Sunt.n.q̃dam q̃ dicere & audire hmõi decet hoies & igenui:iocus differt ab eo q est seruilis:& docti ab eo q est indocti:& qa non semper recte iocatur qui dicet quæ decet ingenuũ:qm̃ offendere põt audientẽ:cũ alius alium oderit ametq;. Vrbanus ita se habebit:quasi ipsa lex in seipso sit:& abstinebit a qbus oportebit:& quãdo:& quantũ:& apud quos oportebit. ℣ Ludo ãt & ioco:ostẽdit ludo & ioco quãdo & quatenus utẽdũ sit. Sõno utimur modico & ꝓpterea tm̃ ut naturæ satisfiat:nam q somno nimiũ indulget:sic ab Ouidio reꝑhẽdiṫ. Infœlix tota quicq; gescere nocte. Substinet & somnos ꝑmia magna uocat. Stulte qd est somnus gelidæ nisi mortis imago. Lõga gescẽdi tẽpora fata dabũt. Eodẽ modo ioco & ludo ad necessitatẽ nõ uoluptatem utendũ est:ut rebus seriis fatigati corpus aĩumq; recreare possim⁹:& hilares integriq; ad laborẽ reuerti. Ideoq; ait Ouidius. Arcus & arma tuæ tibi sint imitãda Dianæ. Si nunq̃ cessas flectere mollis erit. Aristo. quoq; ingt cessatio & iocus necessarii uidenṫ in uita. Idem libro ethicoꝝ ultimo studere & laborare ioci cã:stultũ nimis puerileq; uideṫ. Iocari uero ut studeas secũdũ Anacharsis sniam:recte se habet. Nam cessatio quædam iocus uideṫ:cũq; fieri nequeat:ut qs continuo laboret:cessatione opus est. ℣ Non profusum:ne sit scurrilitas. ℣ Nec immodestũ:ut deficiamus per nimiam rusticitatem. ℣ Ingenuũ:qualis ingenuo conuenit.

Somn⁹ Ludus Iocus

Ridículum Iocus Ludus Lusus Scurræ Rudis agrestis Comis

Ouidi⁹

Aristo.

Alexãder Magn⁹

Facetia Fabius

Dicacitas

Salsum catullus

ASC.

¶ET Animaduersionem.i.accurationẽ:& diligẽtiam esse excitandam:ne agamus quid.i.aliquid temere ac fortuito:incõsiderate:& negligẽter. ℣ Neq; enĩ:sumus generati ita a natura:ut uideamur eẽ facti ad ludũ & ad iocũ:sed poti⁹ ad seueritatẽ:

excitãdáq; esse aĩaduersionẽ & diligẽtiã ut neqd temere ac fortuitu. icõsiderate:negligẽterq; agamus. Neq; enĩ ita gñati a natura sum⁹:ut ad ludũ & iocũ facti esse uideamur:sed ad seueritatẽ poti⁹:& ad q̃dã studia grauiora atq; maiora. Ludo ãt & ioco uti ill' qdẽ licet:sed sicut somno & getibus cæteris:tum ẽũ grauib⁹ seriisq; rebus satisfacerimus. Ipsumq; genus iocandi nõ profusum nec immodestum:sed ingenuũ & facetũ eẽ debet.

teneritatē:& ad q̄dā studia.i.exercitia grauiora atq; maiora. ℣ Aūt ꝑ ſ:licet qdē uti illis.ſ.ludo & ioco. ſed ſic cōno:& exteris qetib⁹:tū.i.tūc:cū.i.qñ nos ſatiſfecerim⁹ rebus grauib⁹ ex ſeriis:ipmq; genus iocādi nō debet eē ꝑfuſum.i.diſſolutū & imodicū nec imodeſtū:ſed ingenuū.i.ingenuo hoīe hoc eſt nō ſeruili dignū:& facetum.i.urbanū & iucundum.

CVT Enim pueris:ꝓbat a ſimili:quia iocus nō eſt niſi ingenuus. ℣ Licētiam:libertas i loquēdo eſt cū quis nō timide: PET. qđ ſeruile eſt.ſed ingenue ac libere:hoc eſt ut liber hoīem & ingenuū decet loqtur. Licētia ē in malum qm̄ hac libertate MAR. abutitur uſq; ad temeritatē & procacitatem:ſignificat autem Licentia quādam impunitatem agēdi qcquid uelis. Ideo di Licētia cit Terentius. Oēs deteriores ſumus licētia. ℣ Lu- Terēti⁹

Vt enim pueris non omnem licentiam ludēdi damus: ſed eam quæ ab honeſtatis actionibus non ſit aliena: ſic in ipſo ioco aliquid probi ingenii lumen eluceat.

men:quoddā ſignū & ſpecimē ꝓbi bonīq; ingenii. ludens igit quandā ingenuitatē præferre debet:& modeſtiā libero hoīe dignā:eluceat:appareat.

CVT Enim pueris:ut inqt non concedimus pue- FRAN ris ut omni ludo utantur ſic iocum uolumus eſſe ho MAT. neſtum.in quo non ſcurrilitas aliqua:ſed probi ingenii uis cognoſcatur. ℣ Omnem licentiam. Nō.n.oīs ludus liberalis Omnis eſt & ingenuus ſicut aleæ:teſſeræ a quibus abſtinere pueros uolumus. ℣ Sed eam q̄ &c̄.ut pilæ. ℣ Probi:boni inge- Ludus nii ſignum eſt:cum quiſquam facere reſpondet quæ in re plurimum ipſe ualuit Cice.

CENIM pro quia:ut.i.quēadmodum nō damus.i.cōcedimus & facimus pueris oēm licentiam ludēdi:ſed eam quæ ASC. nō ſit aliena ab actionib⁹ honeſtis:ſic aliquod lumen probi ingenii eluceat.i.appareat in ipſo ioco ſcilicet noſtro.

CDuplex iocandi genus.

DVplex oīno ē iocādi gen⁹. Vnū illiberale petulās:flagitioſū.obſcœnū. Alterū elegās:urbanū:ingenioſū:facetū.Quo genere nō mō

DVplex oīno eſt.Diuidit genus iocādi:i PET. duas ptes ut appareat a quo debeat i- MAR. genu⁹ cauere:pīus ī.iiii.ethices ſic ait. Pīus Cū autem ſit & requies i uita atq; i hac ipſo ioco ſeſe recreēt hoīes:uidet & hic eſſe q̄dam æquabilis congreſſio & dicēdo & audiēdo ea quæ oportet & ut oportet:differt aūt dicēdo inter tales:aut audiēdo tales:atq; patet & in his ni- mium & parū. ℣ Illiberale nō libero hoīe dignum: Illibe- ſed ſeruili & ſcurrili. ℣ Petulans:laſciuū & ſcurrile: rale & qđ ab honeſtate diſcedit. ℣ Flagitioſum:ſcelera tū ſine aliqua cōſideratione & ingenio. ℣ Obſcœnū Obſcœ turpe.obſcœnū eſt in uerbis. ℣ Alterū:genus iocā- num di qđ ꝓbat ſi fiat moderate & cū decōro. ℣ Elegās: Elegās: ornatū quadā elegantia & modo dignum homine libero:& elegantī:& elegans opponitur illiberali. ℣ Vrbanū. Vrbanitas(authore Ariſtotele)eſt q̄dā Vrbani mediocritas in iocis & facetiis:cū.ſ.homines mutu- tas is ſalibus ſe recreant:& facetiis in qbus nō oportet: neq; decet quæcūq; audiſ & dicere:ſed tenere me- diū ut decorū ſeruet. Qui tenet mediū dſ urbanus. Exuperāt ſcurræ importuni inepti:qui oīno negli- gūt decorū:magis parati ad riſum mouēdū:q̄ ꝓ ho- neſte loquerent. Qui uero neq; dicerent qcq̄ ridicu li:nec alios dicere paterent:ruſtici duriq; appellan- Ruſtic⁹ tur:& in ipſis cōgreſſionib⁹ deficiūt. Ruſticus inqt Ariſtoteles:ad tales cōuerſiones inutilis eſt qppe cū ipſe nec qcq̄ affe- Ariſto. rat ſalis:& cū afferūt alii:ægre moleſteq; fert. Reges aūt & iocus in uita neceſſarii eē uidentur. Licet hoc inqt uidere tā in antiqs q̄ in nouis comœdiis. Quibuſdā enim uerboꝝ obſcœnitas:qbuſdā ēt ſubītellectio ridiculū erat. Et cū oēs facetiæ ſint de numero cōuitiorū:latores legū apud antiquos plura cōuitia uetuere & facetias. Vñ ipſe urbanus ſeſe hēre debet ī Latores ipſis iocis:ut regula q̄dā & lex ſibiipſi:ut eſt ipſa prudētia q̄ ſtatuit oēm mediocritatē & formulā:& ſic nō dicet ea q̄ dicē- legum da nō ſunt:& reſpiciet ad ꝓſonas:quarū habēda rō eſt:qđ ſcurræ negligūt:& multū intereſt ītē illū q audit facetias & q dicit:& magna honeſtas requirīt in dicēdo:& hæc oīa ſuſcipiūt gradus ſm qualitatem ꝓſonarū & dignitatē. Cato.n.aut Catoni ſimilis audiret aliqñ aliquod ridiculū:at nunq̄ ipſe diceret. Cyrus apud Xenophōtem dicit. Qui riſum cōuiuiis Ingeni- molliunt:neq; ꝓpter ipſoꝝ lucrū:neq; ꝓp audiētiū detrimētū:neq; ut noceāt cuiq̄:ꝓrſus urbani & faceti iure noiantur. oſus. ℣ Ingenioſum:nobili & ꝓſtāti ingenio dignū:qđ opponīt flagitioſo. ℣ Facetū:habens excultam quādam elegātiam nul Plaut. li diſplicens amœnum & plenum urbanitatis:quod opponitur obſcœno. ℣ Quo genere.honeſto iocādi & facetiarum.

DVplex eſt iocandi &c̄.Oſtendit quem iocum ſequi:quem uitare debemus. ℣ Illiberale.ſeruile:quo q utunt FRAN Scurræ uidētur:de quibus ſuperius eſt dictum. ℣ Petulans:is eſt petulans q nimiū laſciuus eſt libidinoſus: MAT. & ad faſtidium audientium indignationēq; loquax:qui nec mordacibus uerbis:nec turpibus parcit. Cic.in Petulās Saluſtium:deſine bonos petulantiſſima inſectari lingua. ℣ Flagitioſum:pœna dignum & animaduerſione. flagitiū Nam(quod donato placet)Flagitiū more mīlitari dr̄ res flagitione hoc eſt increpatione digna. Terentius in Obſcœ- Eunucho ha flagitium:facinus. ℣ Obſcœnum:impudens in uerbis ab oſcis dictum. ℣ Quibus frequētiſſimus uſus fuit num ſpurcarū libidinum. Vnde & impudentia uerba appellant obſcœna. Titinnius oſce & uolſce fabulant. Nā latine neſciūt: Oſce author Pōpeius feſtus. ℣ Alterū elegans.flagitioſo opponīt:eſt enim elegans quod reꝑhenſione & uitio caret. ℣ Vrba- Volſce nū:opponīt obſcœno.Nam nihil habet turpitudinis & ab urbe dr̄. Ciuiū enim liberales ſunt ioci & ingenui magis quā urbanū ruſticorū:Vnde ꝓ Iuuenalis ait. Salibus intra pomeria natis. ℣ Ingenioſum:contrariū eſt illiberali. Facetum Petulanti. Facetū Nā facetus cauet ſemp ne ſit ineptus:& tēporis & loci:perſonarū:rōnem habet & facetus qdem dici putatur qm̄ facit uer bis qđ uult. Terentius in eunucho. Facete:laute:lepide.& dicta & prouerbia adagioneſq; quod ad rem agant uocatæ facetis hoīb us aſcribuntur. Quo in genere Vrbano:eleganti faceto. Ideo autem Plautum & ueteres comicos ac Socrati-

cos cōmemorat philoſophus:ut exempla colligere poſſimus eiuſmodi probatæ urbanitatis.

DVplex oīno &c̄.Ponit duplex iocādi genus declaratq; utrūq;. Ordo eſt oīno eſt duplex genus iocādi:unum ASC. illiberale:ideſt nō decens liberos.& petulās.i.laſciuum flagitioſum:& obſcœnum. ℣ Alterū ſup.genus eſt elegans:ideſt uenuſtū & exquiſitū.urbanū ingenioſum & facetum. ℣ Quo genere nō modo.i.nō ſolus.

PET. MAR. Plaut.

¶PLAVtus noſter. Italus poeta comicus ex ſarſina oppido umbriæ cuius comœdiæ iocoſæ ſunt & facetæ. Vñ ab aliis diſcernebant ob id: ſi qñ ambigeret: an aliq̃ comœdia Plautina eẽt. ℣ Antiq̃ co. liberi hois iocus differt a ioco ſeruili: ut apparet i ipſis comœdijs: i qb⁹ iuueniunt aliq ioci ſine deformitate: aliq cũ turpitudie: & pfecto dicẽda ſũt ridicula: q̃ aliena ſint nõ mõ a turpitudie ſed ẽt a ſuſpitiõe turpitudis. ℣ Antiq̃ co. antiquoꝝ plena erat iocis & facetiis. Vñ ẽt attici ſales dñr & attica uen⁹ & qcqd ſalẽ recipiebat atticoꝝ erat.

Præcipui comicoſ

Præcipui poetæ comici apud græcos fuerũt Eupolis: Cratin⁹ & Ariſtophanes. ℣ Socraticoꝝ: eoꝝ q̃ Socratẽ imitati ſũt ut fuerũt Plato & Xenophõ Socratis diſcipuli: & eloq̃ ſuauitate & elegãtia ꝑpe ſiles. ℣ A Catõe ſene: q̃ dict⁹ eſt ceſori⁹ & dicteria nõnulloꝝ collegit: & litteris mandauit. Hoc idẽ poſtea fecit Plut. c⁹ Apophthegmata adhuc extãt: q̃ dñr dicteria hoc ẽ dicta acutiorẽ ſenſum aliquẽ facetiorẽq̃ cõtinẽtia. ℣ Ingenui: digni hoie ingenuo. ℣ Illiberalis: ſuilis q̃ ẽ cõtra ingenuũ. ℣ Alter: ingenu⁹ ioc⁹. ℣ Si tpe: cũ tps expoſcit. ℣ Remiſſo: relaxato a curis læto. i. relaxatione ai poſtq̃ reb⁹ grauib⁹ ſatisfactũ ẽ. ℣ Hoie: q̃ hẽt hũanitatẽ. Nã hũanitas ſignificat dexteritatẽ q̃ndã beniuolentiãq̃ apud oĩs hoies. Ergo q̃ non uult inhumanus uideri aliqñ ad animi relaxationem iocari debet. Humanitas etiam dicit̃ eruditio inſtitutioq̃ in bonas artes: quas qui ſincere cupiũt: appetuntq̃ inqt Gellius: hi ſunt uel maxime humaniſſimi: huius. n. cura & diſciplina ex uniuerſis aiantib⁹ uni hoi data eſt & iccirco humanitas appellata. ℣ Aliter: illiberalis iocus nõ eſt dignus libero hoie: ſi rei turpi de qua ſermo habeẽt: obſcœnitas etiam uerborum adiungitur.

Plautus nr̃: & atticoꝝ antiq̃ comœdia: ſed ẽt philoſophoꝝ Socraticoꝝ libri referti ſunt. Multaq̃ mĩtoꝝ facete dicta: ut ea q̃ a ſene Catõe ſũt collecta: q̃ uocant̃ ἀποφθέγματα. Facilis igr̃ diſtinctio ingenui & illiberalis ioci. Alter ẽ ſi tpe fiat: ac remiſſo aio hoie dign⁹. Alter ne libo qdẽ ſi reꝝ turpitudi adhibeẽt ũboꝝ obſcœnitas.

Gellius

FRAN MAT. Plautus

¶PLAVtus uideẽt latinus poeta. De quo Macrobius: ẽt primo aia duerto duos quos eloquẽtiſſimos antiq̃ ætas tulit. Comicũ Plautũ & oratorẽ Tulliũ: eos ambos etiã ad iocoꝝ uenuſtatẽ cæteris ꝑſtitiſſe. Plautus qdẽ ea re Clarus fuit ut poſt mortẽ ei⁹ comœdiæ q̃ incertæ ferebant̃: plautinæ tñ de iocoꝝ copia noſcerent̃. Hora. At nr̃i ꝓaui plautinos & numeros & laudauere ſales. ℣ Atticoꝝ an. co. q̃ ꝓ ſatyra uſi ſunt græci. Nã choros introducẽtes malos mores reꝑhẽdebãt: bonos extollebãt: eã ſcripſerũt: Eupolis. Cratin⁹ Ariſtophanes & alii nõnulli. De qb⁹ Hora. i ſermonib⁹. Eupolis atq̃ Cratin⁹ Ariſtophaneſq̃ poetæ. Atq̃ alii quoꝝ comœdia priſca uiroꝝ ẽ: ſi qs erat dign⁹ deſcribi & malus & fur qd me chus foret aut ſicarius aut alioq̃ famoſus: multa cũ libertate notabãt. Sed antiq̃ dr̃ comœdia ad dr̃tã nouæ: quã ſublata mordacitate: & electis choris. Apollodorus. Menãder: Epicharm⁹ aliiq̃ pmlti ſcriptitauerũt. ℣ Sed ẽt pĥoꝝ: q̃ a Socrate fluxerũt: Xenophõ Grilli fili⁹ æſchines. Ariſtippus. Pla. Socrates ipe nihil omnino ſcripſiſſe tradit̃. In Platõis & Xenophõtis libris mĩta iuueniunt̃ urbane & facete dicta. ℣ A ſene Catone. h̃ ex facete dictis. q̃ collegit librum cõpoſuit: & ἀποφθέγματα græco noĩe appellauit. ẽ ãt ἀποφθέγμα ſnia breuis ἀποφθέγγομαι uero paucis multa cõplector. Prie ãt rñſiones ſignificãt a potiore & acutiore iocãdi parte. Nã, & q̃d Cic. ait i libro de oratore: lõge meli⁹ dixiſſe credit: q̃ rñdet: q̃ is q̃ prior icœpit. potuit enĩ ꝑmeditate uenire ad dicẽdũ: rñdẽti uero nullũ fuit cogitãdi ſpaciũ: & ut Cic. ait in epiſtola ad corneliũ: oĩa q̃ facete acrite & breuiter locuti eſſent. Ea ꝓprio noĩe dicta appellari uoluerunt. Næuius aũt & cõplures alii dicteria uocauerunt. Plutar. apud græcos librũ ædidit ἀποφθεμάτων q̃ eſt in manibus latinus iã factus.

apophthegma breuis eſt ſnia

Næui⁹ Plutar.

℣ Diſtinctio: diſcretio differentia. ℣ Ingenui: q̃ ingenuos decet: & cũ moderatione eſt. ℣ Illiberalis: in quo ſcurrilitas ẽ. ℣ Alter. q̃ neminẽ offendit & ſeruilis nõ eſt. ℣ Tpe: opportune. Nã cũ opa reip. dãda eſt: eiq̃ cõſulẽdũ: aut cũ bellũ gerẽdũ ẽ: tũc iocãdũ nullo pacto eſt exigit itẽ nuptiarũ tps iocos: qb⁹ ſi i curia utamur qñ de reb⁹ publicis diſceptat̃: merito inepti hẽamur. ℣ Remiſſo aio: qeto & ꝓturbationib⁹ uacuo. ℣ Alter. ſ. ſcurrulis. ℣ Ne libero qdẽ. ſ. hoie dign⁹ ẽ nã ſuilis eſt: ſi & res turpis ẽ: & obſcœnis ac turpib⁹ afferẽt uerbis: põt enĩ res maxie turpis ſic uerbis iuolui: ut turpis adeo non appareat. Turpe eſſet meretricẽ dicere: hoc qui tegere uellet fœminã noiaret: quæ quotidianis nuptiis delectatur.

ASC.

¶PLAut⁹ nr̃. i. latin⁹ ſup. refert⁹ ẽ: & antiq̃ comœdia atticoꝝ ſup. referta ẽ: ſed ẽt libri pĥoꝝ ſocraticoꝝ. i. Socratis doctrinã ſectãtiũ referti. i. repleti ſunt. ℣ Et mĩta ſũt multoꝝ dicta facete: ut ea q̃ ſunt collecta a Catõe ſene. i. pore ex libris aliorꝝ q̃ dicta uocãt̃ ſup. græce. Apophthegmata. i. dicteria falſa. ℣ Igit̃ facili⁹ eſt diſtinctio ioci ingenui. i. ingenuos decẽtis & illiberalis quo illiberales utunt̃. Alter ſup. iocus. ſ. ꝓr hoc ẽ ingenu⁹ ſi ſit tpe. i. tẽpeſtiue: ac aio remiſſo. i. relaxato a curis: ul̃ nõ nimis circa ipm attẽto. ẽ dign⁹ hoie. i. cõgruit dignitati hois. ℣ Alter. ſ. illibalis ſi obſcœnitas uerboꝝ adhibeẽt turpitudini reꝝ ne libero qdẽ ſup. hoie dign⁹ eſt.

PET. MAR.

Plato in lib. de repu.

IVdẽdi etiã: poſtq̃ dixit de ioco q̃ ẽ i uerbis: docet q̃o ludẽdũ ſit: qñ ludus i factis eſt cũ. ſ. aliqd facim⁹ excitationis gr̃a & relaxationis aioꝝ. Pla. in. iiii. de rep. ſic ait: pueri ſtatim a primis annis ihonestis ludis aſſuefaciẽdi ſunt. Nã ſi minus decentibus aſſueſcãt nunq̃ ꝓbi uiri euadere poterũt. ℣ Mod⁹: meſura q̃dã & mediocritas nõ ſolũ in iocis: ſed ẽt in ludis. ℣ Profundam⁹: iprudẽter emittamus & excedamus modum adhibita nimia ludẽdi ꝓfuſione. ℣ Elati: geſtiẽtes & exultãtes nimia ludẽdi alacritate. ℣ Dilabamur: pp iprudentiã & negligẽtiã: icidam⁹ nõ cõſiderãtes decoꝝ. ℣ Suppeditãt ãt: dic̃ Ci. cãpũ martiũ ꝓbuiſſe iuuenib⁹ rõanis honeſta ludẽdi exẽpla: & ipa ſtudia uenãdi hoc idẽ ꝓſtitiſſe: qm̃ i cãpo martio celebrabãt egria. i. ludi ex curſib⁹ equoꝝ i honorẽ Martis & exercitatiões bellicæ ab ipis pueris & adoleſcẽtib⁹. Vñ Mari⁹ i ſenectute: ut author ẽ Plu. ut adhuc bello ꝓſico idone⁹ uideret. Cũ ipis iuuenib⁹ i armis cãpeſtrib⁹ ſe exercebat ꝓter decoꝝ & irridebat̃: arma ãt cãpeſtria dicebãt̃ hi ludi: q̃ fiebãt i cãpo martio: i qb⁹ eq agebant̃ i gyꝝ & ſibi iuicẽ occurrẽdo ludẽtes ibant: & i his ludis pueri armoꝝ ꝓludia faciẽtes ad ueꝝ certamẽ ſe ꝓparabãt. Pli. ait. Nõ ut in pauimẽtis puerorũue ludicris cãpeſtrib⁹ uidem⁹ breui lacinia milia paſſuũ plura ambulatiõis cõtinẽtẽ: ſed crebris foribꝰ iditis ad fallẽdos occurſus redeũdũq̃ in errores eoſdẽ. Exercitatio igt Stra. hẽt cãpus marti⁹ ꝓter locoꝝ natiuã amœnitatẽ artis & ſolertiæ exornatiões admittẽs: cãpi enĩ admirabilis magnitudo & currules pariter curſus & alia equeſtria certamina expedita ſuppeditat: nec minus tã multis pſũ: circulũ: palestrã exercitatiõe tractãtib⁹. Dicit igit̃ Cice. eſſe honeſtũ pueros ſeſe exercere in his ludis cãpeſtrib⁹ & iuuenes ẽt in uenatione: qm̃ turpitudine uacant per ſe: ſi modus adhibeat̃ ut ne quid nimis. ℣ Suppeditant: ſubminiſtrant præbent.

Egria Marius Arma campeſtria: Plinius Hora.

FRAN MAT.

LVdendi etiã &c̃. Q m̃ ut dictũ eſt: iocari i uerbis ẽ: ludere in factis: de iocãdi genere & mõ dictũ eſt nũc de ludo ꝓcipitur in quo hoc ſeruãdũ eſt nõ modo ut ſeruiles & gladiatorios ludos uitemus: ſed ut liberales & honeſtos cõprimamus: ne ſi in illis nimium detineamur, ad iram fortaſſe quod ſolet frequenter accidere: & ad aliquod turpe certamen

¶ Quomodo ludendum ſit.

LVdẽdi ẽt eſt qdã modus retinẽd⁹: ut ne nimis oĩa ꝓfundamus elatiq̃ uoluptate in aliqu am turpitudinem dilabamur. Suppeditant autem

certamen descendamus. ¶ Suppeditant &c̄. ludos ostdit liberales in qbus uersari honeste poterant.

LVdendi &c̄. Ostdit qūo ludēdum est: & est ordo. ¶ Est etiam quidam modus ludendi retinēdus. i. quędam moderatio in ludendo seruanda: ut. i. uerbi gratia ne ꝓfundamus: id est dilapidemus & ꝓdigamus omnia & ne nos elati uoluptate dilabamur in aliquam turpitudinem. ¶ Autem: pro sed. ASC.

¶ STVdia uenādi: ipsae uenationes: qbus aliquādo Pli. iunior delectabat afferēs semper stilum & pugilares: ut si manus uacuas: saltem plēnas cæras reportaret: semper enim aliquid meditabat: & adnotabat/expiebatur q: ut ipse scribit: nō minus. Mineruā q̄ Dianā errare ī mōtib⁹. Pla. ī. vii. de le. agēs de ludis pueroꝝ sic ꝑcepit. Pueri post sextū ætatis: annū ad sciam se ꝺuertant: & ad magꝭos equoꝝ: arcuū tęloꝝ & fundæ deducantur. Gymnasioꝝ doctrinarūq; publica ædificia in media urbe ꝑaulo post agens de uenatione sic ait. Sola ergo q̄drupedum uenatio illa restat oīum optima: quæ eqs: canibus corporisq; uiribus agit: nā qbuscūq; diuina curæ est fortitudo: hi q̄drupedes oēs cursu uulneribus tęlisq; manu ꝓpria uenādo uicere debēt. Venatio: q̄ meliores aios iuuenū facit: laudat: q̄ aūt ꝺtra uitupat in ꝑmis: hæc Pla. Achilles apud Papiniū pludia armoꝝ & uenatiōes recēses sic ait. Quid nūc tibi plia dicā Syluaꝝ: & sæuo uacuos iā murmure saltꝰ. Nunq̄ ille ibelles osea ꝑ auia lices. Sectari: aut timidos passus me cuspide damas Sternere: sed tristes turbare cubilibus ursas: fulmineosq; sues: & sicubi maxīa tygris. Aut seducta iugis fœte spelūca leenę: & de gymnasiis sic ait. Iā pcul ebalios in nubila ꝺdere discos & liqdā nudare palē & spgere cestus. Ludus erat reqescq; mihi nec maior in istis. Sudor apollineo q̄ fila sonātia plectro cū q̄terē ꝑsonoq; uiꝝ miraret honores. PET. MAR. Plinius Iunior Plato

& cápus noster: & studia uenādi: honesta exēpla ludēdi.

¶ CAMpus noster. Martius in quo ꝺiuerso certādi genere tyrones exercebant & milites. Authores Liuius & Tranquillus. Horatius. Imberbis iuuenis & adhuc custode remoto gaudet equis canibus: & aprici gramine campi. ¶ Studia uenandi: quibus mirifice delectati sunt ueteres. Honesta enim sunt & ueluti quodam ad ueram pugnam & hostilem ꝑludium persaꝝ filiī: ut scribit Xenophon in Cyri prœlia ad uenationem educebātur & hoc erat illorum primum & præcipuū studiū. Apud græcos de uenationibus ab Aristide scripti sunt libri. Papi. FRAN MAT. Cāpus martius Xenop.

¶ ET cāpus noster. i. martius & studia uenādi suppeditāt. i. abūde subministrāt honesta exēpla ludēdi.

¶ Qua ratione officium, qd̄ a decoro manat iuenit. ASC. PET. MAR. Volu ptas

AEd ptinet ad oēm officii q̄stionē semp in prōptu hēre quātū natura hois pecudibus reliq; beſtiis antecedat. Illæ enim nihil sentiūt nisi uoluptatē: ad eāq; ferunt oi ipetu. Hois aūt Ed pertinet ad oēm officii q̄stionem: postq̄ deludis Ci. disseruit: dat præceptum qd̄ seruādū est si in his rebus q̄ ad decoꝝ pertinēt: officiū inuenire uolumus semper. s. añ oculos hēre quantum natura hois beſtiis antecellat: & sic ut ipsa præstātia reqrit: seruare decoꝝ & cauere a uoluptate: ne bęluis efficiamur similes: quæ rōnē nō hnt: sed uoluptate ducūtur: & sic dat cautiones: quas obseruare debemus circa uoluptates: ne ipsis capiamur. ¶ Ad oēm quęstionem: cū quo qūo quærimus offm. ¶ In prōptu: mēte añ oculos. ¶ Quātum antecellat: præstātior sit. ¶ Voluptatē: iucūditatem quādam in gustu & coitu: ad q̄ trahunt ab appetitu sensitiuo: qm̄ nō hnt rōnē: quæ appetitū cōprimat. ¶ Toto ipetu: oi conatu nulla rōne obstante q̄ non hnt: sed hoies rōne prędīti nō debēt ferri ad uoluptatē toto impetu: sed parere rōni & in tāta humanæ naturæ præstātia excellētiaq; seruare decoꝝ. Aliqui: dicit in paradoxis: illud arcte tenēt accurateq; defendūt uoluptatē esse: summū bonū: quæ quidem uox pecudū uideꝰ esse: non hoium. ¶ Hois aūt mens: posita bęluaꝝ natura: affert naturam hois & ea qbus humana mēs alat. ¶ Discēdo: qm̄ quāto magis discit tāto magis ꝑficit: & nunq̄ satiat nisi oīum reꝝ qua ab intellectu humano sciri pōt habeat noticiā & cupiditas scīēdi oibus innata est: alit lectio ingenuū: ingt Sen. & studio satigatum nō sine studio tñ reficit: in mētibus nostris ingt in. i. Tusc. dispu. inest insatiabilis cupiditas ueri inueniēdi. Hęc pulchritudo. n. terris patriā illam: ut ait Theophrastus: & auitā phiam cognitionis copiditate incēsam excitauit. Magnus Alexander q̄is bellica gloria teneret: & bellicę laudis & impii per totū orbē ardore flagraret: tñ legēdi cupidus erat: & iliada Homeri: quā rei familiaris uiaticū appellabat. Aristotele interpte: perdidicit & eā semp cū pugione sub puluino: ut scripsit Muesicrates: tenere solitus est & ad Aristotelē ex asia inter ipsos armoꝝ strepidus in hæc uerba scripsit. Alexander Aristoteli fœlicitatē. Haud abste recte factū est: q̄ speculatiuas disciplinas edidisti: qua. n. re iam nos ipsi cæteris ꝑcellemus: si ea qbus eruditi sumus studio: cœperint eē oibus cōia: mallē. n. singulari disciplina q̄ potētia pstare. Seneca Theophrast⁹

SEd pertinet. Hactenus Ci. ꝑcepta dedit ad appetitus corporis & ai cohercēdos: idq; ꝑmiscue fecit. Nūc de officiis disputat: quę ad corporeā dūtaxat uoluptatē cohercēdam ptinēt: sed eā potissimū: quę in tactu & gustu est. Qui sensus cū brutis aialibus nobis maxime cōes sunt: nā si nimis illis īdulgemus similes bęluis sumus: quæ nihil sentiunt nisi uoluptatē. Arist. Seruiles beſtialesq; tactū gustūq; appellat caueamus itaq; ne Philoxeno similes habeamur: q cū gustu gauderet lōgius sibi q̄ ciconię guttur fieri optauit qd̄ phs scri. Cūq; hoies a bęluaꝝ natura rōne segregent: cui⁹ ut alibi ait Ci. ꝑma est homini cū deo societas in oī officio spectare debemus qd nos deceat: qd hois quid bæluaꝝ proprīū. ¶ Quęstionē: disputationē. ¶ Antecedat superior sit excellat. ¶ Illę nihil sentiūt &c̄. Beſtiæ rōne carent qbus sensus dominātur lōgę ꝑcipites ad uoluptatē ferunt q̄ cohercere nō pnt. Nā uirtus oīs ai ꝓpria est. Cuius ptes duæ sunt rationalis & irrōnalis: hæc in uegetatiuā & sensitiuā diuidit. Vegetatiua oīno exps rōnis est. Sensitiua oīum qdē affectuū appetēs est sed tñ rōni pet. Nā & errās regit & iacēs erigit. At uero rōnalis ps in prudētiam scindit. Sciētiam: intelligentiā/sapiētiam/prudētia est de his rebus quæ aliter esse pnt: in qbus ꝺsiliū & electio locū hnt: electio in hoibus tñ est non in deo: qm̄ oīa scit & nulla ambiguitate impedit. In bęluis qa rōne carēt. Est aūt electio cū multis ꝓpositis cōmodis maximū eligit: & ex malis multis minus malū. In oī actione dominat prudētia: & ad actiuam uitā spectat. Quicqd enī uel priuata uel publica in re agimus excellēter & cū oī laude: id omne a prudētia: & aliis uirtutibus quæ illi copulatę sunt: descēdit: differt a sciētia: intelligentia & sapiētia quæ de his sunt quæ aliter esse nō possunt. Sciētia de principiis nō tractat. Sed his cogitatis discurrit: ut si cognito iā esse summū bonū. Quid sit aut ubi sit ingrat. Intelligētia principioꝝ est circa q̄ uersant ut si quęrat an sit sūmū bonū. Sapiētia utrūq; cōplectit & de principiis: ac de his quæ a principiis manant iudicat ac discurrit: & hæc tres ad contemplatiuam pertinet uitam. Hæc omnia Cice. paucis attingit hoc loco. ¶ Hominis autem &c̄. Tangit scientiam qua mens hominis perficitur. FRAN MAT. Tactus Gustus Irrōnal Vegetatiua Sēsitiua Rōnal Prudentia Scia Intelligentia Sapientia

SEd ptinet &c̄. Ostdit qūo ostm qd̄ a decoro manat iuenit. Ordo aūt est. Sed ptinet ad oēm qōnē. i. ingsitionē officii: hre semp in prōptu q̄tū natura hois aſicedat pecudib⁹ & reliqs beſtiis. ¶ Enī ꝑ qa ille. s. pecudes & reliq̄ beſtię nihil sentiūt nisi uoluptatē: & ferunt. i. ipelluntur ad eā. s. uoluptatē toto ipetu. ¶ Aūt: pro sed. ASC.

PET. MAR. ¶ CALItur:nutrīt ipsa scia. ℣ Ingrit:inuestigat:otēplat & aliqd agit. ℣ Ducīt:tenet cupiditate:audiēdi aliqd & uidēdi ut sciat:qnetiā:ingt Cic.tñi abest:ut uoluptas digna sit hois pstantia:ut etiā illi sunt ad uoluptatē ppēsi:mō ne in ipsis rō pstrata penitus sit:erubescāt dicere se uoluptate teneri:ob qd intelligīt uoluptatē nō ouenire hoi igenuo:sed repudiādā eē cū rōni humanęq; naturę inimica sit:qm de ipsa nō pōt aliqs gloriari:imo pp turpitudinē se ei uoluptati addictum simulat:nec audet uoluptatē ppiteri ob dedecus. Quicq̄ ne bonū est:ingt in padoxis qd nō eū q possidet meliorē facit:Vt .n. est qsqs maxie boni pticeps:ita & laudabilis maxie. Neq; est ullū bonū de quo nō is q id habet non possit gloriari: qd aūt est hoz in uoluptate meliorē ne efficit lauda biliorē uiz:an quisq̄ in potiūdis uoluptatib⁹ gloriā, do se & pdicatioe effert. ℣ Paulo ppēsior:magis in dinatus q̄ uelit nā hois nō penitus corrupta. ℣ Mō ne sit ex genere pecudū:solū ne oino sit re ipsa brutū aial:abiecta oino rōne & noie tm̄ hō: ut sunt illi q ad uoluptates ruūt more pecudū:qbus nil pōt eē turpius. Vñ Epictetus phs dicere solebat duo esse uitia multo oium grauissima ac teterrima:itolerātiā & icōtinētiam cū aut iniurias q̄ sunt ferēdę:nō tole, ramus neq; ferimus:aut a qbus uoluptatibus q̄ nos tenere debemus:non tenemus. Noie pecoris uenit omne aīal:pecudes aūt sūt aialia minutiora:ut cap oues porci & cętera id genus:sed hęc uocabula cō, fundunt apud scriptores. ℣ Sūt.n. pbat id qd dixit de genere pecudū. ℣ Nō re:non factis & rōne sed noie tm̄:qm̄ in oibus actionibus pecudes uiuūt. ℣ Sed si qs est paulo erectior:nō ita ppēsus demersusq; in uoluptatē:quē admodū sunt pecudes:q̄s pnas in uenerē natura finxit ac corporis uoluptatē:sed si qs est paulo erectior.i.hīs aliquē sudorē:& nō est oino corruptus a uoluptate:sed utīt aliquātulū rōne:hic inquā audebit pp pudorē ppiteri se uoluptatē amare:& illa capi ducīq;. ℣ Quāuis capiat:delectet. ℣ Dissimulat:celat:& negat se hēre uoluptatis appetitum pp dedecus:qm̄ timet reprehēdi si laudaret uoluptatē bestiis ocedēdā. Plato in eo dialogo:q phileb⁹ de bono hois īscribit:sic ait. Si quē uoluptates maxias psequētem aduertimus:uel q̄ ridiculæ:uel q̄ obscœnę sint:ipsi qdē erubescimus atq; celamus:noctis tenebris talia ocedētes:q̄si sint diurni luminis īdigna ospectu:pmū locū uoluptati boues darent:& eq bruta denīq; uniuersa ex eo q̄ eius illecebris irretita sunt:qbus cōplurimi fidē adhibētes:nō aīr q̄ augures auibus uoluptates ad bñ uiuēdū aptissimas arbitrant:ferarūq; amores locupletiores testes afferūt quē amores eoz q̄ī phica musa rōne uaticināt. ℣ Ex quo:cū ita sit:& pp hoc ga nemo hns aliquē pudorē audeat palā uoluptatis ptes tueri. ℣ Corpis:dīc qm̄ ai uoluptates in pcipiēdis disciplinis laudātur:& otēplatio maximas hēt aī uoluptates. ℣ Sin sit qspiā:si est ingt aliqs:q uelit aliq̄ ex pte pbare uoluptatē:& nō penitus reiicere:qd melius eēt:teneat modū.i.mēsurā eius uoluptatis fruēdę ne ad uetitū dilabat. ℣ Qui aliqd tribuat:dicat aliqua ex pte uoluptatē amādā:& in aliquo numero hñdam.

Epicte/tus

Paulo erectior

Pla.in phileb

FRAN MAT. ¶ COgitādo. Innuit intelligētia:quæ circa pncipia uersat. ℣ Agit per prudētiam ut cū quērit qspiā an sit aliqd primum cogitat an sit postq̄ cognouit esse ingri qd sit:postq̄ & esse:& qd sit cognouit aliqd fm illud addit q̄ cogitat. ℣ Videndi: per se. ℣ Audiēdi:ab alio. ℣ Quietiam &c. Nō solū ingt probi & bñ a natura īstituti. In oi actione quantū natura hois a beluis distat spectare debēt. Sed eos etiā q uoluptati dediti sunt:cauere ouenit:ne ita illis sint dediti ut ex genere cen/seant brutoz:quæ natura pna ac uētri obedientia finxit:ut Sallustius ait. Ex quo pscribere uidet uoluptuosis hoibus: ne in uoluptatē penitus sint effusi:ut nihil aliud agāt & cogitent. Nam ut ingt Iuuenalis. Voluptates cōmendat rarior usus. ℣ Paulo:supra modū & supra quā homo esse soleat. ℣ Modo:tātūmodo. Sunt.n. &c. dixerat caueat modo ne sit in genere pecudū hoc est brutoz. Et qa occurrere potuisset qspiā. Si hō est quomodo in genere pecudū pōt esse:ideo subiungit esse quosdā homines nō moribus sed noie:hūt.n. hois nomē & figurā. Vita aūt & operationibus paz distant a belluis:q̄les legimus fuisse multos gulę/desidię & rebus uenereis penitus deditos:ut Sardanapalū:de quo Trogus ait:uir muliere corruptior. ℣ Sed si qs:uehemēs pbatio ē hoiem a pecudib⁹ distare. Nā q̄uis hō aliqs Sobrius nō sit:sobrietatē tñ diligit. Quāuis impudicus otinētiam tñ laudat. Quisqs denīq; uitio cuipiā est deditus illi uitio cōtrariam uirtutem probat. In quo uim suā natura patefacit. Cū cogat ea hoiem laudare quæ ipse nō sequit. ℣ Paulo erectior: ut non oino sit uoluptatibus deditus:ad id aūt respicit qd dixerat ex pecudū genere quæ pnę sunt:& in terrā aspiciūt. Cū homo sublimi sit ore ut cęlestia nō terrena cogitet atq; intueat:unde & ἀνθρωπος a græcis dicitur ἀπο του ἀνω θεωρειν. Et Ouidius ait. Sanctius his animal mētisq; capacius alte. Natus hō est. Idē:pronaq; cum spectent animalia cætera terrā os homini sublime dedit:cœlūq; uidere iussit:& erectos ad sydera tollere uultus. ℣ Occultat &c. quāuis otinens non sit:dat tamē operam ut otinens credat esse idq; facit timore ignominiæ. ℣ Propter uerecūdiam:quam αἰσχυνην græci uocant & φοβουμενοι diffiniunt ὁ ἰκαιαστικὸ λεξεος. ℣ Ex quo intelligitur &c. concludit ostendens uoluptatem corporis dignam libero homine nō esse:quam tamē uehementissime libro de finibus:& in Catone maiore insectat. ℣ Sin sit quispiam &c. Quia dixerat si quis est qui sit ad uoluptatem propensior:caueat modo ne sit ex pecudum genere ideo præceptī illius asperitatem nu nc lenit:& si quis inquit aliquid tribuit uoluptati quam non omnino reiiciendam censetis: is tamen in ea modum teneat;& qui tenendus modus sit statim subiicit. Temperans ut etiam philosophi concedunt uoluptate fruī potest. Sed triplici conditione seruata primum ne ualitudini obsit:quod accidit per ὑπερπλησιαν. Deinde contra honestatem uoluptas sit:& communem utilitatem tertio ne facultatem excedat:ut cum luxuriose nimium uiuimus. Caueat ergo qui uoluptatem penitus non respuit:primum ne sit gulosus Secundo ne impudicus. Tertio ne deliciatus nimium & mollis. ℣ Tenendum:scilicet sciat.

Sallustius Iuue.

Non a græcis qūo dicāt Verecūdia

ASC. ¶ MENS hominis alitur discendo:ut inquirit semper:aut aliquid cogitando:& ducitur delectatione uidendi & audiēdi. ℣ Quietiam:ideest insuper si quis est propēsior. i. prodiuior & pronior siue indinatior paulo: ideest in modico supplēdo deret ad uoluptates:caueat modo ne sit ex genere pecudum:ideest ne fiat similis pecudis se totum uoluptatibus dedēdo. ℣ Quidam enim sunt homines non re:quia non utuntur rōne sed nomine. ℣ Sed si quis est erectior:ideest elatior & magnificentior paulo:ideest modico q̄ aliis quāuis talis capiatur:ideest irrideatur & illaqueatur uoluptate tamen suppcultat:& dissimulat appetitum uoluptatis propter uerecundiam. ℣ Ex quo:ideest ex qua naturali uerecundia intelligit uoluptatem corporis non esse satis dignam præstantia hominis:& eam oportere contēni & reiici. ℣ Sin:ideest sed si sit aliquis qui tribuat uoluptati aliquid talis supple sciat.

Hō in quo a belluis differt

mens discēdo alitur:& cogitādo semp aliqd:aut ingrit:aut agit:uidendiq; & audiēdi delectatione ducitur. Quietiā si quis est paulo ad uoluptates propēsior caueat modo ne sit ex pecudū genere. Sunt qdā hoies nō re:sed noie:sed si quis est paulo ad uirtutes erectior q̄uis uoluptate capiatur:occultat & dissimulat appetitū uoluptatis propter uerecundiam. Ex quo intelligitur corporis uoluptatem non satis esse dignam hois præstantia:eamq; contēni & reiici oportere. Sin sit qspiā qui aliqd tribuat uoluptati diligēter sciat ei tenēdū eē

℣ ALItur

¶ MOdum:adhibēdā esse moderationē cū ipsa uoluptate frui uoluerit. ℣ Fruēdæ:uti est gña alterius rei.frui nullius. Vñ utimur aliq̄ re ob aliud nō ꝓpter se:fruimur aūt ꝓpter se:nō ob aliud q utiť aliq̄ re ad id tēdit:ut fruať.i.ut uoluptatē inde capiat. Vñ utimur domo:libris/studio idustria:ut postea sequať aliqđ emolumētū:quo tanq̄ fine fruamur:fruimur aūt bonis gña:& sic frui est gescere:& nō tēdere ulterius:ac sic pueniſſe ad metā. Et iō Maharbal:ut est apud Liuiū:reꝓhendit Hānibalem:q̄ sciat uicere:sed uictoria uti nesciat:qa nō ulterius ire prexit post pugnā Cānēsem:sed ea uictoria frui uoluit:ac si iā peruenisset ad finē:cuius gña ipsas alpes trāscēderat:fungor est offin munusue ago ut fungor ꝑtura:inde dicimus fungor uita & defunct⁹ morte. ℣ Itaq̄ ꝑcipit qd circa uoluptatē agēdū sit. ℣ Victus:cibus & potus. ℣ Cultus:ornatus & uestitus. ℣ Referantur ad ualitudinē:gña bonæ ualitudinis adhibeanť nō uoluptatis & ornamēta:ideo debēt adhiberi:ut ualeamus:nō uoluptate afficiamur. Vñ Plato ipse bat hoiem bis in die saturꝫ fieri:& nunq̄ noctu solū iacere. Et cū in Sicilia nauigasset mensas syracusias uoluptati cōparatas dānauit:& suis scripsit se uidisse portētum in Sicilia:hoies.s.bis in die comedentes:tāta erat tēperantiæ cura apud antiquos. In tertio de repu. dicit Syracusanam mēsam multiplicēq̄ ferculoꝝ apparatum nō laudabis:neq̄ Corinthiam puellā amicam esse uiris:qui corpore egregie ualituri sint:& Diogenes Cynicus damabat sæpius:hoium uitam facile adeo dari:ueꝝ occultari illam quærētibus mulsum unguēta & his similia. ℣ Et Anacharsis Scyta dicebat. Vitem tres uuas ferre:ꝑmam uoluptatis:secūdam ebrietatis:tertiam mœroris. Apud Priscos Romanos mulieres uinū non bibebāt. Et Romulus ut scripsit Piso in annalibus:uocatus ad cœnam nō multum bibit: quia postridie negocium haberet:dixerunt alii:si istuc Romule omnes faciant uinum uilius erit. Respōdit:imo carum si quantum quisq̄ uolet bibat:nāq̄ ego bibi quātum uolui. Panem & aquam(inqt Seneca)natura desiderat. Nemo ad hęc pauper est. Intra quę quis desideriū sui claudit:cum ipso Ioue fœlicitate ꝯtendit:& magnę diuitiæ sunt lege naturæ cōposita paupertas:& parabole est:qđ natura desiderat:& nihil est tā mortiferꝫ ingenuiis:q̄ luxuria. Plato in tertio de repu. sicait. Malę ac turpis disciplinę ciuitas nullam maiorē pōt ꝯiecturam capere:q̄ iudicibus ac medicis idigere:nō mō abiecti hoies ueꝝ & hi qui liberali disciplina educatos se esse gloriant:medicis plurimū indigent ad distillationes & spiritus itemoris intumescētis impetū ob mollitiē atq̄ desidiā:& quē in uictu supra dānauimus luxū:& in.vii.de legibus sic ꝑcipit. Oi rōne conādum est ne pueritia in cātibus & saltationibus noua unq̄ audeat imitari neue ullus ad nouitatē pueros uoluptatū blādimētis alliciat. Delitię difficiles:morosos/iracūdos/leui ex cā excitabiles iuuenū mores efficiunt contra uero nimia seruitus abiectos illiberales:& humana perosos reddit:& in epistola ad Dionysiū sic scribit. Sępius detrimentum & dolorem affert uoluptas hebetudinē in animo & obliuionē:insipiētiam & petulētiam parēs. ℣ Atq̄:etiā si cōsiderare uolumus:quæ sit in natura hoīs:inquit Cicero si uolumus ꝯsiderare quāta sit hois excellētia:intelligemus:quā sit turpe & a suę naturæ prestantia alienum luxuria diffluere:& ad uoluptatem incūbere citra decoꝝ. ℣ Excellentia:ꝑstātia:qm̄ homo ꝓpter rōnē & oſonem lōgo quasi iteruallo bestiis antecellit. ℣ Dignitas:itelligemus:quā sit:quā natura hominibus tribuit ut oībus aīantibus præstet quę:sensu tm̄ mouenť:& ad uoluptatem ferunť toto impetu. ℣ Turpe:deforme & incōueniens. ℣ Diffluere:labi:& se cōtinere freno rōnis. Diffluere est in diuersas partes fluere. ℣ Luxuria:nimia superfluitate in oi re:& potissimum uenerea. ℣ Delicate:nimio apparatu & delitioso. Ideo dicebat. Horatius. Persicos odi puer apparatus. Plato ut dicebāt mēsas nimis delicatas improbauit:& ad Dionis propinquos in hāc sententiam scripsit. Quo cum uenissem illa beata uita quę ferebať plena italicaꝝ Syracusiarūq̄ mēsarū nullo mō nihil placuit bis in die saturū fieri &c̄.quæ comitanť hāc uitam in qua sapiēs nemo efficieť unq̄ moderatus uero multo minus. ℣ Quæ.n.natura tā mutabiliter tēperari pōt:quō igiť iucūda uita pōt esse a qua absit prudētia:absit moderatio. ℣ Molliter: effœminate. ℣ Parce frugaliter & cū ꝑsimonia:& hoc cōtra luxuriam. ℣ Cōtinēter:adhibita cōtinētia & moderatione:& est contra delitias. ℣ Seuere:grauiter & seueritate adhibita:qđ est cōtra uitam mollem. ℣ Sobrie:sine luxu & ebrietate.

PET. MAR. Vti Frui Mahar bal Liuius

Plato in hoiem saturū Diogenes cynicus Anacharsis Piso in annalibus Seneca Pla.de repu.

Delitiarū gña.

Diffluere. Hora.

¶ MOdum mensurāue supra modum uoluptatis sit. ℣ Victus quantum ad potū & cibū ne sit ϛαοτẽι μαεϛον. ℣ Cultus ne nimis eleganter & sumptuose:uestiat ne ascito nimis utatur ornatu. ℣ Ad ualitudinem:ad uictum respicit. Qui nisi moderatus fuerit uarios morbos generat. Et ut Cornelius scribit:prodest sano homini nullū cibi genus fugere: quo populus utatur. Semperq̄ cauendum est ne in secunda ualitudine aduerse præsidia consumantur. ℣ Ad uires:hoc ad cultum referť ne sit supra facultatem. ℣ Atq̄ etiam si considerare uolumus &c̄. Nihil in natura est turpitudinis:nihil qđ non maxime dignum sit hoc qui spectat:turpe esse intelligit:& præter uirtutem ad quam natura nos ducit:defluere:hoc est dissolui eneruariq̄ luxuria. ℣ Parce. Singula singulis opponunť:parce ad delicate referť. ℣ Continenter: ad molliter. ℣ Seuere ne excedamus in uoluptate. ℣ Sobrie:ne deficiamus.

FRAN MAT. Modus

In nā

¶ MOdū.i.moderationē & mēsuram eius.s.uoluptatis fruendæ esse tenendum ei diligenter. ℣ Itaq̄.i.& ita uict⁹ & cultus.i.uestitus corporis referanť.i.ordinenť ad ualitudinē sup.bonā.i.sanitatē:& ad uires nō ad uoluptatē. ℣ Atq̄ ēt si nos uolumus ꝯsiderare q̄ excellētia & dignitas sit in natura hoīs nos itelligemus q̄ turpe sit defluere luxuria:& uiuere delicate ac molliter:q̄ ꝓ &:sup.intelligemus q̄.i.quantum honestū sup.sit uiuere ꝑce/continēter/seuere & sobrie.

ASC.

¶ Varietas animorum & diuersæ qualitates.

INtelligēdū est ét duab⁹ quasi nos a natura īdutos esse personis. Quaꝝ una est cōis, ex eo q̄ oēs participes sumus rōnis:ꝑstantiæq̄ eiꝰ qua antecellimus bestiis:a qua omne honestum decorumq̄ trahitur:& ex qua ratio inueniendi officii exquiritur. Altera autem quæ ꝓprie singulis est attributa:ut enī in corporibus magnæ dissimilitudines sunt, Alios.n.uidemus uelocitate ad cursū:alios uiribꝰ

INtelligēdū est. Vt magis cernať & eluceat uis decori:ponit duas q̄litates & ꝯditiōes siue dispositiōes qbus a nā ꝑditi sumus ut ostēdat in utraq̄ fuādū eē:decoꝝ ꝓma ꝑsona cōis est oibus hoībus q̄.s.oēs sumus hoies rōne & oſone ornati:in hac ꝑsona illud q̄nale decoꝝ fuari debet nihilq̄ agēdū:qđ huic ꝑsone nō ꝯueniat.i.hois ꝑstātiæ & excellētię. Altera est ꝑticularis:qm̄ qsq̄ suas hēt dispōnes & ꝓpas q̄litates:i qb⁹ ꝑticulare decorū seruādū est nihilq̄ a statu suæ nature & qualitate conditioneue discedēdum. ℣ Etiā:ꝑterea quę dicta sunt:scire etiam debemus nos habere q̄si duas ꝑsonas. ℣ Quasi dixi:qm̄ nō dī in hoc ꝓprie ꝑsona:sed q̄litas & dispositio. ℣ Personis:q̄litatibus &

PET. MAR.

Particularis cōditio decori

Persona C.Bassus

dispositionibus. Persona est qualitas quæ hoiem ab homine distinguit: dr̃ psona a psonando a qua psonati denominatur. Nã caput ut ait. C. Bassus authore Gellio: & os coopimẽto psonę tectũ undiq; unaq; tm̃ uocis emittẽdæ uia puium: qm̃ nõ uaga: neq; diffusa est in unũ tantũmodo exitũ collectũ coactũq; magis claros sonorosq; sonitus facit: qm̃ igit̃ indumẽtum illud oris clarescere & resonare uocẽ facit: ob eam cãm psona dicta a littera ꝑpter uocabuli formã productiore p

sona dr̃ nũc larua. Natura igit̃ induit nos quasi ꝙbusdam personis. i. dissimilitudinibus & diuersis qualitatibus: qm̃ in ꝑsis hoibus magna est dissimilitudo q̃litatum & mor̃. ¶ Indutos: adopertos: capitis etiam uelamen idumẽtum dr̃. Vnde Bassus ait. Illud indumẽtum oris. i. persona qua caput & os tegit̃ & induitur. Et quia hoc est per trãslationem: hõ dicit quasi idutos: natura enim quibusdam quasi personis nos induit: cum diuersas qualitates imponit. Quar̃: personar̃ & cõditionum. ¶ Cõmunis est omnibus. s. hominibus. ¶ Ex eo: propter id qa oẽs habemus rõnem & illa oẽs participamus. ¶ Qua prestantia bꝙluis antecellimus rõne. s. & oratione. ¶ A qua: præstantia. ¶ Trahit decorum: ducit̃ id qđ decet: qm̃ nihil est agẽdum qđ hois pstãtiam dedeceat: & a qua exquirit̃ rõ officii: qm̃ oia officia huic pstãtiæ accõmoda

Ratio

ri debẽt: gñale illud decor̃ seruet̃. ¶ Rõ uia & modus: qm̃ ingrimus qd hominis excellẽtiam deceat: & id facimus qđ illi ouenit: & hoc est offm̃ atq; decor̃. ¶ Altera: psona particularis & singulis attributa: qm̃ diuersæ sunt hominum qualitates. ¶ Vt enim: probat a dissimilitudine corpor̃ & formarum animorum uarietates.

FRAN MAT.

INtelligẽdũ &c̃. De officiis ꝑcipit hucusq; e prudẽtiæ: q̃ cõia oibus sunt: in ꝙbus generale iest decor̃: nũc de officiis ꝑcipit: q̃ sua sunt cuiusq; psonę ꝑpria in ꝙbus spãle decor̃ situ esse itelligimus: ad qđ ptinet in oi actione & ꝓmone deligere: qđ suæ cuiusq; natur̃ oueniat: ui tñ hois & ꝑpetate seruata hoc est ne a rõne discedat nõ debet. n. a sua specie idiuiduũ dissentire. Et ꝑpriũ hois est cum rõne agere: & hoc generaliter oẽs decet. Sed agere rursus cũ rõne ꝓm cuiusq; naturã ꝑticulariter singulos decet. Cũ ergo ꝙsideramus qd hoi oueniat gñale est. Cũ qd huic hoi spãle est. Iõq; ait duabus nos psonis idutos esse: qm̃ ꝙsiderari in hoie debet psona speciei: hoc est qd oẽs hoies generalr̃ deceat: & persona idiuidui: hoc est qd singulis ꝓm eor̃ naturam oueniat. Nec qcq̃ obstat q; superius cum decor̃ diffiniret sic ait. Eiꝰ descriptio duplex est. Nã & generale quoddã itelligimus qđ in oi honestate uersat: & alter̃ huic generi subiectũ: tũc enim locutus est de decoro ut ineſt honesto uniuersali: & ꝑtibus eius singulis: nunc de eodẽ lõgtur: ut ineſt generaliter hoi: & particulariter singulis hoibus. ¶ Duabus personis: duabus ꝙditionibus & ꝑprietatibus: altera oibus ouenit hoibus ut ratio: oẽs enim sunt ꝑticipes rõnis: & hac re excellũt bestiis: quæ sunt rõnis expertes. Altera ꝑpria est singulor̃: ut facilitas mor̃: aut asperitas / urbanitas / uel rusticitas / seueritas / uel lenitas. ¶ Præstãtiæ: qua pstamus bꝙluis. Virtutẽ aũt significat quæ oĩs a rõne manat. ¶ Ex qua rõ inueniẽdi &c̃. Ex rõne homini naturaliter ingenita ratio nascit̃. Qua exqrimus quid honestũ sit in unaquaq; re ut quid deceat. Primũ per intelligẽtiam quæ principia ingrit̃ r̃ gd sit honestũ: & quid sit offm̃: qđ ubi intellectũ est esse. Quid sit & ubi sit per sciam intelligit̃ & sapiẽtiam: quæ sciẽtia oĩum diuinar̃ humanar̃ũq; r̃. Prudẽtia quoq; a naturali rõne manat cui insunt electio & cõsiliũ: & hoc totũ ad generalem psonam spectat. Quæ in oibus ꝙsideratur hominibus habita rõne generalis honesti & decori. ¶ Vt enim &c̃. oñdit per similitudinem q̃nam sit persona specialis. Et quẽadmodum inquit uariæ sunt corpor̃ differẽtiæ: pauci enim per oĩa reperiuntur imagine simíles: ita uarię sunt animor̃ dissimilitudines. Vñ ait Quidius. Pectoribus mores tot sunt quot in orbe figurę. Et Terẽtius. Quot capita tot snię. Ex quo apparet cõmunem illam naturã quasi genus eẽ particularem uero cuiusq; naturam: quasi spẽm. Velocitate ad cursum: ut Ladam qui ita super cauum puluerẽ cursitauit: ut in harenis pendentibus nulla indicia relinqueret uestigiorum.

Facilitas Vrbanitas Lenitas Prudentiæ origo Quidꝰ Teren. ASC.

INtelligẽdum &c̃. Declarat uarietatẽ animor̃ & qualitates eor̃. Ordo est. Intelligẽdum est etiam. i. oportet intelligere nos iductos esse a natura q̃ si duabus psonis: quar̃. s. personar̃ una est cõis ex eo. i. propterea q; nos oẽs sumus participes rõnis: & eiꝰ ꝑstãtiæ: qua nos antecellimus bestiis. ¶ A qua. s. rõne omne honestum & decor̃ trahitur: & ex qua non officii inueniẽdi exquirit̃. ¶ Altera aũt persona. s. est quę est tributa ꝑprie. i. peculiariter singulis supple hominibus. ¶ Enim: idest quia: ut idest quemadmodum magnę dissimilitudines sunt in corporibus. ¶ Videmus enim alios: idest aliquos ualere ad cursum: uelocitate: idest per uelocitatem & agilitatem suam: alios ualere ad luctandum uiribus: idest per uires suas.

PET. MAR. Dignitas L. Crassus C. cęsar

CDIgnitatem: pulchritudinẽ uirilem ¶ Venustatem: pulchritudinẽ muliebrem & habẽtem gratiã. Maiores: q̃ sint ipsor̃ corpor̃. ¶ Erat in. L. Crasso: affert exẽpla ipsar̃ uarietatũ: in ꝙbus si qsq; decor̃ suũ seruat laudẽ meret̃: seruabit aũt: si id faciet id qđ natura aptus est: ꝙtra cuius istitutionẽ nõ debemus niti: qm̃ decor̃ ꝙuari nõ põt: erat sũma grauitas ingt in Bruto: in. L. Crasso: erat cũ grauitate ictus facetiar̃: & urbanitatis oratorius nõ scurrilis lepos latine loquendi accurata & sine molestia diligẽs elegãtia in. L. Philippo summa libertas in oratione multæ facetiæ: satis creber in reperiẽdis: solutus in explicãdis sentẽtiis. ¶ Lepos: iucũditas & suauitas in ofone cũ gratia. ¶ Magis de industria: dedita opera affectatus. ¶ In. C. Cęsare hic est Cęsar orator de quo alibi. C. Cæsar Lucii filius & supioribus & æqualibus suis oĩbus ꝑstitit: orator q; fuit minime qdẽ uehemẽs sed nemo unq̃ urbanitate: nemo lepore: nemo suauitate conditior. ¶ At sed iisdem tẽporibus: quibus supradicti claruerunt.

ad luctãdum ualere. Itemq; in formis aliis dignitatem ineſſe: aliis uenustatem: sic & animis existunt etiam maiores uarietates. Erat in. L. Crasso & in. L. Philippo multus lepos: maior etiam magisque de industria in Caio Cæsare. Lucii filio. At iisdem temporibus.

FRAN MAT. Dignitas Venustaf C. Cę. iunior

CAD luctandũ: ut Milonẽ crotoniatẽ. ¶ Dignitatẽ: Quæ est uirilis pulchritudo magisq; ad grauitatẽ inclinat q̃ ab ea declinet. Quales romanor̃ multos legimus fuisse. ¶ Venustatẽ: q̃ est pulchritudo & elegãtia oris & corporis magis fœminis q̃ uiris oueniens. ¶ Erat in. L. Crasso. Hic est qui una cũ filio mariana clade trucidatus est orator insignis. Qui in libris de oratore introducit̃. ¶ Lucius philippus: hic: cãm senatus suscepit cõtra. M. Liuium Drusum. Cum is pernitiosa spe largitionis plębem concitasset: & promissa ciuitate socios in urbem cõuocasset ut illis adiuuãtibus agrarias frumentariasq; leges ferret. Die uero ꝓmulgandi Philippum cõsulem: qui ausus est cõtraire: apꝑhendit faucibus Liuius: nec ꝑius dimisit q̃ sanguis in ora & oculos redũdaret. ¶ C. Cæs. hic est. C. Cæs. iunior ad quem fuerunt Cic. epistolæ nunc eni non extant: fuit filius Lucii cæsaris qui bello sociali fœliciter contra Sãnites pugnauit ob cuius uictoriã Romæ saga posita sunt. Periit clade Mariana: in penetralibus domus suæ trucidatus.

ASC.

CITEM. i. ꝙsilr̃ in formis uidemus dignitatẽ. i. pulchritudinẽ uirilẽ ineſſe aliis. i. aliqbus: & uenustatẽ. i. formositatem muliebrẽ ineſſe aliis & sic uarietates existũt in ais etiam maiores. ¶ Lepos multꝰ. i. uenustas & suauitas dicẽdi erat i. L. Crasso: & in. L. Philippo maior sup. lepos: & ẽt magis de idustria erat sup. in. C. Cæsare oratore Lucii filio. ¶ At. i. sed singularis sæueritas erat sup. iisdẽ tpibus qbus supiores uixerũt in. M. Scauro: & in. M. Druso adolescẽte.

¶ IN. M.

¶IN.M.Scauro:ecce dissimilitudines aiorꝫ & morꝫ:erat ingt alibi:in Scauri ore sapietis hois recti grauitas sima:& nalis qda inerat authoritas:nō ut cās:sed ut testimoniū dicere putares.De seueritate Scauri sic scri.Valerius.M.Scauro lumē ac decus priæ:cū apud athesim fluuiū ipetu cymbroꝝ rōani eqtes pulsi deserto osule Catullo pauidi urbē repete, rēt:filio suo illius osternatiōis & fugę pticipi misit q dicerēt se libētius in acie eius iterfecti ossibꝰ occursurꝝ:q ipm tā defor mis fugę reū uisurꝝ:itaqꝫ monebat ut si qd uerecūdiæ hēret ospectū pris a quo degenerauerat/uitaret:quo nūcio accepto iuuenis dolore pctus mortē sibi osciuit. ¶ Singularis:pcipua grauitas & seueritas.M.Drusus ingt alibi.C.filius:q i tri, bunatu.C.Gracchū collegā iterꝝ tribunū fecit uir & ore grauis & authoritate eiqꝫ pxie adiūctus. C.Drusus ff fuit. ¶ In.C.Lelio:alio morꝫ dissimili, tudo:hilaritas est qdā signatio lętitiæ otraria seueri tati atqꝫ tristitiæ. ¶ Scipiōe.Æmiliano:q fuit Lęlii aīcus. ¶ Ambitio:honoris cupiditas. ¶ Tristior:si ne hilaritate:ut uidereī seuerus & plenꝰ authorita, tis i honoribꝰ petēdis & uitiis coercēdis:fuit.n. opti mus senator. ¶ De grę.aūt:postq̄ de rōanis exem, pla posuit:transit ad græcos & affert Socratē q fuit dulcis & facetꝰ in oi ore simulator. ¶ Dulcē:sua, uē in ore. ¶ Facetū:hīnē facetias & excultā qdā urbanitatē & elegātiā in loqndo. ¶ Festiui:iucundi

PET. MAR. Valeriꝰ Scaurus M.Dru sus C.Lęl. Scipio

& urbani:quē irona.i.dissimulatorē appellabāt.Fictio est uti genus & diuidit in duas spēs:simulationē & dissimu'atio, nē.Veritas est qdā mediocritas ptinēs ad eū q de se uera loquit:& qui eā hēt dr uerus hō seu ueridicus seu grauis: q ea sibi inesse dic:q̄ sunt & neqꝫ maiora neqꝫ minora:& potius se flecteī dēt ad dissimulationē:si est a ueritate discēdū q̄ ad ostationē:qūi exupationes molestissimæ sunt:& maxse apud multitudinē.Arrogās siue ostator ea q̄ nō sunt sibi fingit aut maiora q̄ sint:& sic stati est mēdax & mēdaciū est res pniciosissima:& Ci.dic nihil eē turpius uanitate. ¶ Ostator: ingt Cyrus ap Xeuoph.nomē mihi uī eē pp eos positū:q simulāt se eē ditiores q̄ sint & fortiores:& q pollicenī ea se fa, cturos q̄ nequnt:pferti cū manifestū sit ab his fieri accipiēdi aliqd ac lucrādi gra.Mētir:ille q sit se dicere mēdaciū & dic ut noceat.Mēdaciū dicius:cū decipimus & alios & nos ipsos putātes dicere uerꝫ ut si diceremus mare deficcatū eē credē tes forte ex relatu alicuius ita eē:& iō prudētis est nō dicere mēdaciū:bōi aūt uiri est nō mētiri:& mendaciū dicius qnqꝫ ad utilitatē alterius ut faciūt medici curātes ęgrotos:adhibētes,n.potiones insuaues & salubres:ut ægrotus hauriat sua ues dnt & haustu faciles.Vñ dic Pla.in.iii.de rep.Mēdaciū ocedēdū eē medicis:aliis uo mime.Vanus ille est q menda ciū dic:siue mētir delectationis gra:nō ut noceat ingt Aris.Gelius dic.Vani dnr mēdaces ifidi & leuia inaniaqꝫ p graui bus & ueris astutissime cōponētes.Dissimulator est arrogāti siue ostatori otrarius qa aut negat q̄ sibi issit:aut minora fa, cit.Arrogās si gliæ cā aliqd sibi arrogat nō multū uitupandus est sed si gra lucri:qa rē uilē appetit & dissimulator rei ma nifeste ac puę utilis est & malitiosus.Dissimulator rei pclaræ ipo malitioso laudabilior est. ¶ Ad dissimulatores:ingt Ari. dissimulātes sua elegātiores eē uidenī:nō.n.lucri cā id agūt:sed ut fugiāt tumiditatē & iactātiā:maxie āt hi negāt ea q̄ sūt pclara:ut Socra.faciebat.Socr.n.sectabaī opionē de idęis:ut opiatus fuerat Pythagoras:quā opionē Pla.postea dilata, uit:& Aris.labefactare conatus est & ipe Socr.erat fons phiæ moralis maxie q̄ pmus iter hoes collocauit de bōis ma, liscq disputās:tñ dicebat se unū dūtaxat scire qꝫ nihil sciret & sese oppositum sophistis:q oia se scire pfitebanī:& sua dissimu latiōe alios eludebat:& ironia q̄ utebaī:nil aliud erat nisi illusio.Fab.ait li.ix.Socrates dictus est.Irō.i.agēs ipitū & ad, mirator alioꝝ tanq̄ sapiētū.Socrates apud Plat.in theage sic agit.Nullā ex istis beatis & pulchris discipliis pfiteor:uelim tñ mihi illas adesse uerꝫ sp nihil scire me dico pter exiguā qdā amādi disciplinā.Trasimachus apud eūdi in.i.de rep.sic rīdet Socrati.Hęc illa solita est socratis ironia:uerꝫ hæc ego cognoui atqꝫ pdixi qꝫ tu rīdere qdē nolles sed ironia poti, uteris:& deniqꝫ oia faceres potius q̄ iterrogāti:cuiq̄ rīderes cui socrates quo rīdere is posset q neqꝫ sciat:neqꝫ scire se p, dicet. ¶ Cōtra:ex alia pte. ¶ Pericē:picles Xātippi filius ingt Ci.alibi pmus adhibuit doctrinā q̄ q̄q̄ tūc nulla erat: tñ ab Anaxagora physico eruditus exercitationē mētis a recōditis abstrusisqꝫ rebus ad cās forēses popularesqꝫ facile tradu xerat:huius suauitate in pmis exhilaratę sunt athenę:huius ubertatē & copiā admiratæ:eiusdē uim dicēdi terroremqꝫ ti muerūt:de quo Eupolis scripsit cū delectatiōe aculeos ēt relinqbat in ais eoꝝ a qbꝰ eēt auditus:de quo alī comicus ait. Tonabat/fulgurabat/pturbabat oia denicqꝫ.Comici ingt Plutar.dixerūt picē cū ocionareī:coruscatiōes effundē.ciere to, nitrua horrēdū i ligua fulmē gerere.Agarista mr picis Pisistrati filios & tyrānidē generoso aio expulit:leges ēt tulit:op, timeqꝫ rēp.tpauit.uisa est p qetē pere leonē & paucis post diebꝰ picē pepit specie qdē corporis haud idecora occipite ue ro oblōgo:nec cęteris ptibus rīdēti ex quo oēs fere eiꝰ statuę uelabāt claside. ¶ Callidū hā.Nūc de ipatoribꝰ exercitū uaria ponit exēpla.Hānibal callidissimus fuit & solertissimus in re militari crudelis & perfidus. ¶ Ex nīs:romanis.

Eupolis comicus Plutar.

¶M.Scauro &.M.Druso de utroqꝫ superius ut dictū est.M.Drusus auūculus fuit Catonis cuius doni educatus est. ¶ Caio Lælio.Is amicus fuit scipionis superioris & libro de amicitia introducī.¶ Hilaritas:hāc libro de optimo gne di, cēdi.Cic.tristitiæ oponit his uerbis.Nā ut imago est aī uultus:sic idices oculi:quoꝝ:hilaritatis & uicissim tristitiæ:modū res ipsę de qbus ageī tēpabūt. ¶ Ambitio:honoris cupiditas & appetitio. ¶ Vitā tristior.Seuerior & grauior:& ad lau, dē hic sumeī tristis:nō ad amaritudinē.Ci.alibi iudex tristis itegerqꝫ.Terē.in Andria.Tristis seueritas in uultu:atqꝫ i uerbis fides est & tristis q dolet.Scipionē aūt supiorē africanū intelligit. ¶ De græcis Socr.nihil scripsit:sed in oibus Pla tonis dialogis ferme introducī facetissimus. ¶ Et qm qui iocanī ad alind alludunt q̄ dicere uideanī. ¶ Quod est ironiæ pprium:ideo ειρωνεια eum græci uocauerūt ειρων εἰυομαι.i.n.dissimilitudo est:& cauillatoria decipio. ¶ Contra &c̄.Py, thagoras Samius fuit philosophus floruit olympiade sexagesima admodum seuerus:pericles anaxagoræ auditor fuit:phi losophia & eloquentia insignis Dux.Item Atheniensium quorum rempub.annos quadraginta administrauit. ¶ Calli dum Hannibalem.Cuius uirtutes ingentia uitia ęquasse dicit Liuius.Nam in eo perfidia plusquā punica:nullum iusiu randum:nulla religio:nullus dei metus erat.

Fictio Veritas

Ostēta, tor Mētiri

Plato Gellius Dissīla, tor Aristo.

Fytha.

Fabius Trasi.

¶MVLta hylaritas erat in.C.Lælio:& ambitio.i.cupiditas bonoꝝ:& uita tristior.i.seuerior erat in Scipione familiari eius. ¶ Habētur.n.iter pia amicoꝝ apud romanos. ¶ Aūt pro sed:nos accepimus de græcis socratē fuisse sup.dulcem & facetum q̄ pro &:festiui.i.culti & lepidi sermonis & simulatorem quem græci noīarunt ironon (scribitur autem ero, non).i.simulatorem in omni oratione. ¶ Contra:idest econtrario accepimus sup.Pythagoram & periclem phi'osophos illos consecutos:idest obtinuisse summam authoritatem sine ulla hilaritate. ¶ Nos accipimus Hannibalem: callidum.i. uafrum & astutum ex gente pœnorum:idest carthaginensium.

ASC.

Socrat. Patha.

PET. MAR. Q. Fa. Maxi.

¶Q. FAbiū maximū: hic est. Q. Fabius Ma. de quo supra: q Hānibalē cūctādo fregit & eius dolos magna prudentia dissoluit. Vñ uidēs Hānibal astus suos a Fab. deprēdi dixit: & rōani suū hānibalē hñt. ℣ Facile ce. hæ sūt ptes callidita-tis: callidi dñr astuti & quoꝝ mēs usu ꝓcaluit. Cyrus dic ap Xenoph. exercitꝰ ī patorē opꝫ eē isidiatorē/dissimulatorē/do-losū/deceptorē/furē/raptorē: & oi in re hostibꝰ ꝓualere. ℣ Dissimulare: nō oñdē qd agē uellēt. ℣ Prēcipe ꝺsi. puideī qd hostes ꝺsultēt: facturiq; sint: & sic eoꝝ ꝺsiliis obutā ire: & nō pmittere ut íd exeq̄tur: qd cogitāt. Fabiꝰ cū eēt dictator: pri-piebat ꝺsilia Hānibal & ip̄m ī pediebat. ℣ In quo ge. callidítatis. ſ. ℣ Themistocles athe. Neocli filius fuit & callide ꝓfas uicit ad salaminē: ut dm̄ ē celerīt: īqt Probꝰ Æmi. q

Themistocles Thuc.

opus erat repiebat Themistocles neq; minꝰ ī rebꝰ gerēdis prōptus q̄ excogitādis erat: & de īstātibus: ut ait Thucydides: uerissime iudicabat: & de futu-ris clarissime ꝺiciebat: quo fcm̄ est ut breui tpe illu-straret. Et xerxes īter angustias salamīi freti uictꝰ ē magis ꝺsilio Themistoclis q̄ armis græcię: qm̄ na-ues barbaroꝝ pp multitudinē nō poterāt explicari ℣ Phæreū Ia. thessalū & ꝓncipē argonautaꝝ cele-bratū a poetis q argonautica scripserūt: sua callidita-te Iasō expeditionē illā ī colchos pfecit: & eo ob qd illud trāsmiserat potiꝰ ē. Pherę īqt Stra. Pelasgicoꝝ cāpoꝝ t̄minꝰ ad magnesiā: q̄ usq; ad pelīū mōtē por-rigūt. Emporiū pherę hñt pagasas: quo ex hoc loco Pelias Iasonē ac nauē argo emisit. Vñ pagaseus & phæreꝰ appellar: fuit ēt aliꝰ Iason phæreus tyrānꝰ.

Stra.

Versutꝰ Laertiꝰ Solō sa-piens

℣ Versutū cal. & astutū: nā ūsuti dñr illi quoꝝ m̄s celerīt ūtīt. ℣ Fcm̄ so. Laertiꝰ ī uita Solōis ita scri. Est ipsiꝰ Solōis fcm̄ celeberrimū. Cū de salamīe īter atheniēses & me-garēses capitalī dimicaret mltisq; cladibꝰ acceptis capitale ap atheniēses eē cœpisset si qs legē de uidicāda īsula ferre au-deret solicitus Solō ne uel tacēdo paꝝ reip. ꝺsuleret: uel ꝺsulēdo sibi noceret ſubitā demētiā simulat cꝰ uenia nō dicturus mō ꝓhibita sed facturus erat de formis hitu more uecordi in publicū euolat factoq; ꝺcursu hoium quo magis ꝺsiliū dis-simularet īsolitis sibi ūsibus p pconē suadere ppło cœpit qd utebar: oiumq; ita aios cœpit ut adūsus megarēses bellum exēplo decerneret: īsulaq; atheniēsiū deuictis hostibꝰ fieret. ℣ Quo: ut. ℣ Tutior: securior: qm̄ capitale erat d eo bello ge-rēdo uerbū facē cū Megarēsibus p īsula Salamīe. ℣ Prodesset reip. Atheniēsiū: quā ip̄e legibꝰ formauerat & ꝓficiebat solū atheniēses fore huius belli uictores. ℣ Furere: īsanire ut suadere posset bellū Atheniēsibꝰ fit de capitis discrimīe: qd

Epicedíū Solonis

callido usus ꝺsilio expleuit. Epicediū Solōis tale fuit mors mea ne careat lachrymis linq̄mus aicis Mœrorē ut celebret funera cū gemitu. ℣ Sūt his: supradcis q celabāt ꝺsilia dissimulabāt. Insidiabant: & affert dissilitudīes eoꝝ: q simplices & apti fuerūt sine aliq̄ dissimulatiōe. ℣ Dispares: dissiles. ℣ Siplices sine fraude & simulatiōe. ℣ Cultores: amatores.

Sylla & crassus. Plutar.

℣ Itēq; alii: alꝫ affert dissilitudies eoꝝ q oīa patiebant: oībus īquiebāt: oēs pēsabāt: & affectabant p̄ter decoꝝ: ut id qd cupiebāt assēqrent: ut fuerūt Sylla & Crassus ex nr̄is: & Lysander lacedęmōius ex grecis. Plut. de nā & morib. Syllæ sic scri. Syllā ī exercēdis salibꝰ tā studiosū fuisse dñt: ut ab ineūte ętate pluria cū ignominia sodalitia cū minis atq; piculis

Licinia uestalis

petulāter hūerit: postea ūo q̄ ī reꝝ oium dñatu ꝺstitutꝰ ē: e scœna spectaculisq; ipudētissimos cogēs īter potādū quotidia nis dicacitatibꝰ certabat. ℣ Et. M. C. accusatus fuit Crassus: authore Plu. q; cū Licinia uestali icestū cōmississet: q̄ facile iu-dicio lıbata ē. Erat huic mulieri suburbanū egregie ornatū: q d cū exiguo p̄cio ad se trahere crassus optaret: hūius mulie-rē adiuit. eiq; quoad poterat: gratificari cœpit: q nō ātea cœptū erga Licinīā cultū omisit: q̄ re ꝺcupita potitꝰ eēt. ℣ Lysan-

Quis fuerit Lysander Calli-cratidef

drū: Lysander Callicratide cōpatus īqt Plu. ūsutꝰ iudicabat & callidus: q res bellicas uariis tractās modis ipsā quoq; iusti-tiam: utilitate amplificabat: alioquin cōmodis: ut honestate utēs & uera mēdaciis nō natura p̄stantiora existimans utri-usq; precium atq; honorem necessitate diffiniebat quiq; Herculis progeniem sine fallaciis bellum gerere iudicabant: ir-rideri iubebat: quo enim leonis pellis non attingeret: īsuendam esse uulpinam dicebat.

FRAN MAT.

¶Q VINtū. M. de quo supra dcm̄ est. ℣ Themistocle: hic atheniēsis & Neocli filiꝰ fuit. Iasonē pherę-um. Pherę citas thes-saliæ emporiū hūerūt pagasas: eas ī sublimi quōdā fastigio collocatas tyrāni fūdit: extixerūt: quoꝝ hic fuit Iason: quem optimū subitaꝝ reꝝ cognitorē: & reꝝ futuraꝝ ꝺiectorē fuisse scri. Thucydides. ℣ In p. uer. & cal. &c. Cū de ꝓpetate sa-lamīę: Solōis p̄riæ ter atheniēses & megarēses ferme usq; ad ītermitū carnis dimicatū eēt: mltisq; cladibus acceptis capita le ap atheniēses eē cœpisset. Si qs legē deuī dicāda īsula ferre auderet: demētiā simulauit: ut deformis hitu uecordiū mo-res ī publicū euolauit: & ī solitis sibi ūsibus suadere ppło cœpit qd utebar oiumq; aios: ita cœpit ut bellū adūsus Megarē-ses exēplo decerneret: īsulaq; deuictis hostibꝰ atheniēsiū fieret. ℣ Quo tut. eēt. Furiosi. n. pene ſubiecti nō uident. Q m̄ ut iure cōsulti dicūt satis suo furore uexār. ℣ Sūt alii. Dixit quosdā eē uersutos & callidos: nūc de iis loqr: q ꝺtrariis sr̄ mo-ribus. Q m̄ sūt simplices & apti. ℣ Siplices. Versuto opponīt simplex aptus callido. ℣ Nihil ex occulto: ut faciūt uersuti. ℣ De īsi. ui callidi. ℣ Veritatis cul. Qui simplices sūt & apti iūdē ueri. ℣ Fraudis: q̄ est ꝺtraria ueritati. ℣ Itē alii: aliquos eē īngt. Qui oīa æquo aīo pati p̄nt: & cuius ēt īdigno se subiicere nō faciāt qd uolūt: ut Sylla: q cum esset nobilissimus & Ro. q̄stor: tm̄ Marii arpiatis & noui hois fieri substinuit. Idē cū p̄turā petisset: & repulsam passus est: nō dubitauit ppło se subiicere: & largitione uti: donec sequēti die hitis rursus comitiis ꝺsecutus est qd optabat. Idē occiso Pōp. filio atq; ipsius genero in eo tumultu quē. P. Sulpitius ꝺcitauerat: supplex se subiret exercitui: ut cōmiseratione cōmotū cōtra Mariū ꝺci-taret. Fuit aūt īæqualis & sibiipsi dissentiens: ut Plu. scri. Mar. quoq; crassus oīa perpeciebat oibus inseruiebat: ut face-ret qd uellet Cæs. se subiecit: ut Cic. ulciscerē inimicum: a quo se noiatum inter ꝺiuratores credebat. ℣ Quo in ge. Eius-modi Lysander fuit hic magnas agebat cū Agesilao inimicitias quas diu ita dissimulauit: at ue odisse quidem illū uide-rē: post uero id egit: ut ꝺcitatis in Agesilaū Lacedæmoniis in exilium ille mitteret.

Sylla M. Cr. lysāder agesilaꝰ Catulli duo

ASC.

¶ET. Q. M. ex nr̄is. i. rōanis ducibꝰ facile celare tacē: dissimulare/isidiari/prīpe ꝺsilia hostiū ī quo gñe calliditatis. ſ. gręci añponūt cæteris. Themistodē atheniēsem: & Iasonē phæreū. i. thessalū & ꝓncipē argonautarūq; ꝓ & fcm̄ Solonis est sup. in ꝓmis uersutū & callidū: q. ſ. Solon quo. i. iō: ut uita eius esset tutior & ꝓdesset aliquāto plus reip. simulauit se fu-

No.

rere: alii sūt multū dispares. i. dissimiles his. ſ. callidis iā dictis existētes simplices & apti. i. nō palliati nec recti & inimici-

Versutꝰ lysāder

dest aduersarii & ꝓsecutores fraudis. ℣ Itēq; sup. sūt alii q ꝼuāt: cuiuis. i. cuicūq; qcqd ppetiant. i. ad extremū usq; patiā tur: dū. i. dūmō ꝺsequent. i. obtineāt id qd uelit: ut. i. q̄les uideamus Syllā &. M. Cras. rōanos q ciuilia bella gesserūt. In quo gñe nos accepimus. i. itelleximus. ℣ Lysan. Lacedæmoniū: fuisse sup. uersutissimū. i. astutissimū: & patiētissimū.

℣ CONtraq;

¶ Cõtraq; Calli. callicratides ꝑfect⁹ classis lacedæmõioꝝ post Lysan. cũ pecuniã nõ héret: ut fecerat ꝑus Lysander: ire ad Cyꝝ Persaꝝ regẽ coactus est ad qđ ipse ieptissimus erat: q generoso aio ꝑditus oẽm ex græcis in græcos cladẽ hone stioré existimabat: q̃ barbaris adulari: & eoꝝ fores adire q: ꝑter magnã ui auri nullũ bonũ hẽbãt. Lysander ꝑus in cõuiuio ap Cyꝝ adulationib⁹ pecuniã ipetrauerat: quã ad bellũ nauale optabat: sed Callicratides ꝓ spartana dignitate aios gerebat. Vñ Audit⁹ a Rege semel: cũ iteꝝ rogasset admitti & repulsam habuisset: discessit malẽs ꝑuata dignitate Spartã carere pecũiis: quã ꝑter decoꝝ aĩ sui iuicti & excelsi barbaro Regi adulari. ℣ Itẽq; in ser. Affert nũc dissilitudines: q̃ sũt in hoium ꝑmonib⁹: qbus quotidie utimur. ℣ Præpotẽs: ualde potẽs & ꝓnceps ciuitatis. ℣ Vnus de multis: & plæbe: ut fuerũt Catulli pr̃ & fili⁹ q̃ sic in ogressiõibus: & ꝑmõib⁹ uersabant̃: ut plẽbei uiderent̃: q̃is potuissent uti fastu: ut. Q. Mutius numãtin⁹: & Scipio nasica: cuius pr̃ adeo seuerus fuerat: ut nullã comitatẽ ꝑmõis habuerit: & sic appet dissimilitudo maxia iter pr̃em & filiũ. Catullus pr̃: ut scribit in oratore sũma q̃dã uitæ comitate: & facilinã & icorrupta q̃dã itegritate ꝑdit⁹ latini ꝑmõis fuit: filius ẽt comitatẽ ꝑmõis habuit: sed iter oratores mime adnũeratus. Catullus iqt enucleate & polite dixit. ℣ Hoc idẽ. s. ꝑmõis comitatẽ. ℣ Contra pa. ei⁹. Scipionẽ nasicã. s. quo authore Tyberi⁹ Grac. iterfect⁹ est: cũ ꝺsul Muti⁹ Scęuola cessare uideret: cẽsebãt. n. pr̃es ꝺscripti ꝺuocati in ædẽ fidei: ut ꝺsul rẽp. armis tueret̃ ꝓpe oppr̃sam a Graccho Tribũo plæbis tã ꝓfusis largitiõib⁹ & spe ꝓposita pplo corrupto: ut palã dictitaret iterẽpto senatu: oĩa ꝑ plæbẽ agi oportẽ. Scæuola ꝺsul negauit se q̃q̃ ui actuꝝ. Tũc Scipio nasica: q̃m iqt: ꝺsul dũ iuris ordinẽ seq̃t̃: id agit: ut cum oĩb⁹ legib⁹ Romanũ ipium corruat: egomet ꝑuatus uolũtati urę me offero ducẽ: & sic oppr̃sus est Gracchus: ob q đ Nasica magnã ppli iuidiã in se ꝺcitauit & odiũ: q đ ut declinaret: in Asiã a senatu ablegat⁹ ẽ: & ibi uita functus. Huius seueri hois & rigidi fili⁹ comis fuit in ꝑmõibus & uita facili. ℣ Vidicauit: ult⁹ est. ℣ Conatus pditos: audaciã detestabilẽ & pditione dignã: q̃m aura ppli euectus rẽp. cogitabat oppmer̃. ℣ Nullã co. affabilitatẽ: adeo seuerus erat & grauis. ℣ Necnõ Xeno. Xenocrates Agathenoris filius: & Pla. auditor fuit: cui in Sicilia naulgãti comitẽ se ꝑbuit: crassioris fuit ingenii & ebetioris: quẽ cũ Plato Aris. ꝺferret: calcaribus egere dicebat. Aris. freno ꝓ igenii celeritatẽ: grauitate sũma fuit Xenocrates ad ipsa nã ꝑditus: sp. n. uultu seuero & hitu serio pdurabat. Xenocratẽ adolescẽtẽ e calcedonia: iqt Plu. adhuc sub Platõe phica istituta capescẽtẽ cũ reliq̃ uita nimis austeꝝ: tũ tristẽ sp in uultu grauitatẽ ꝓ se ferẽtẽ: sępe Plato monere solebat: ut gratiis sacrificaret: illud significãs: ut q̃tũ nãę defectus & acerbitas demeret: tm̃ idustria diligẽtia & gr̃a comitatis elegãtia ꝺciliaret. Cũ Xeno. rigidus & seuerus q̃dã amœnũ ꝓtulisset ridẽtib⁹ ꝺdiscipulis mirãtib⁹. Pla. dixit: q̃d mirani: nõne iter carduos & urticas lilia plerũq; & rosas nasci cernitis: cũ Diõy. tyrãn⁹ diceret Platõi: caput tibi aligs auferet. Xeno. suũ oñdẽs nullius iqt id ꝑus q̃ istud abscidẽ poterit: patus. n. erat ad mortẽ ꝓ suo ꝓceptore: gl̃iæ & fastus contẽptor fuit. ℣ Ob eã rẽ: grauitatẽ & seueritatẽ. ℣ Magnũ magnę authoritatis. Semel cũ laide meretrice dormiuit: a q̃ nullis illecebris potuit corrũpi: uñ illa dixit: se nõ cũ hoie: sed marmorea statua iacuisse. ℣ Clarꝝ: alti nois & famę. ℣ Minime tñ ui. q̃ũ ita est ipsoꝝ nã: quã seq dẽm⁹. ℣ Admodũ ãt: iqt Ci. magis decoꝝ ꝑuet̃: q̃sq; debet ãplecti suã nãm: mõ ne uitiosa sit: tũc. n. emẽdãda esset: admodũ: ualde. ℣ Tuẽda: defendẽda. ℣ Sua ꝑpa. i. ꝑprii mores: & id ad qđ natura ꝑpẽsa: mõ uacet uitio. Nã si a natura iclinationẽ hẽmus ad furta/rapinas/homicidia: nõ dẽmus in hoc seq naturã: sed prauitatẽ rõne corrigere. ℣ Sed tm̃: solũ ꝓpria & nõ imitari naturã alioꝝ sine decoro. ℣ Quo: ut naturã uniuersam cõem oibus qua. s. habemus rõnẽ & oꝝonẽ: & hæc est cõis natura: est etiã & ꝓpria: ut de ꝑsonis dictũ est.

¶ COntra. Q m̃ simplex erat & mime callid⁹. ℣ Itẽq; i ℣. Nõ solũ cętis i reb⁹: ut Sylla: sꝫ iuẽti st̃ m̃ti q̃ quis i dicẽdo nimiũ possent: ad hũilẽ tũ & nimis remissũ ꝑmonẽ descẽderẽt: & cũ ueluti i ordinẽ se cogerẽt: ut Catulli ãbo pr̃ filiꝰ. ℣ Pre. Qui collega Marii bello cymbrico fuit & clade Mariana ignis haustu ludibrio hostiũ se exemit. ℣ Filio: q lepido occurrit exercitũ ad urbẽ ducẽti Sylla defũcto & supẽ i Sardiniã cõpulit. ℣ Vn⁹ de m̃. Vn⁹ ex plẽbe: de utroq; m̃ta Ci. li. de claris oratorib⁹. ℣ Q. Mu. nu. de hoc Ci. li. de claris ora. Sed. Q. Muti⁹ enucleate ille qdẽ & polite: ut solebat: neq̃q̃ ãt ea ui atq; copia q̃ gen⁹ illd̃ iudicii & magnitudo cãę postulabat. Numãtin⁹ a reb⁹ fœlicit̃ ap Numãtiã gestis cognoiat⁹ est. ℣ Hoc idẽ: ut q̃is i dicẽdo ꝑpotẽs eẽt: tm̃ efficeret: ut un⁹ ex m̃tis eẽ uideret̃. ℣ P. Sci. illi⁹ filio q scrapiõ ẽ cognoiatus & optim⁹ a senatu iudicat⁹ de quo supius dcm̃ ẽ. ℣ Comitatẽ: suauitatẽ & lenitatẽ. ℣ Xenocratẽ: fuit Agathenoris filius chalcedoni⁹ Pla. auditor: adeo seuero: ac serio hitu & ore sp erat: ut sæpe illi diceret Pla. xenocrates gratiis sacra fac. Tãta illi⁹ ũbis fides hẽbat̃: ut cũ iniurati n̄li⁹ admitteret̃ testimõiũ: huic soli atheniẽses remiserit iusiurãdũ: ñ a phirne nobili scorto flecti cũ illa iacẽs nõ potuit: & pcũctãtib⁹ dixisse mulierẽ ferũt: se nõ a uiro: sed a statua exire. ℣ Admodũ &c̃. In oĩ actiõe & ꝑmõe diligẽdũ ẽ q đ suę cuiusq; nãę ꝺueniat ui hois & ꝓpetate oꝝonis ꝑuata: ꝓpriũ ãt hois ẽ cũ rõne agẽ: & uiuere: hoc est ut a rõne nõ discedat: p q̃ a cęteris aialib⁹ sepat̃: est. n. hois excellẽtia ꝑm q̃ gñal̃ oẽs hoies uiuere decet. Sed decet ẽt singulos ꝑm nãm ꝓpriã cũ rõne uiuere: siue seuerus: siue urban⁹: siue hilaris: siue tristis sit: cũ rõne dixi q̃m nõ ꝓt nec dẽt idiuiduũ a sua specie dissentire. Nõ. n. si seuerus agẽ aliq̃d urbãe uellet: decoꝝ ꝑuaret. Nã ꝺtra naturã propriã faceret: a q̃ q discedit ieptus est: & hoc ẽ: q đ hic ꝓcipit tenẽda eẽ q̃ ꝑpa sũt cuiq; ut decoꝝ ꝑuet̃: ita tm̃ ne ꝺtra uniuersam naturã fiat: hoc ẽ illata cõem ꝑsonã: de q̃ supra dixit: q̃ ẽ rõ & ꝓstãtia hũanę nãę: ut cũ rõne ois hũana actio sit.

¶ QVE ꝓ &: nos accepim⁹ Callicratidẽ ipatorẽ illũ exercit⁹ Lacedæmõioꝝ q fuit ꝓfect⁹ classis pxius post Lysadrũ fuisse sup. ꝺtra. i. ꝺtrariũ i morib⁹. Itẽq; &c̃. poit diũsitatẽ i ꝑmõib⁹. Ordo ẽ: q; ꝓ &: nos sup. uidẽus aliũ. i. quẽuis unũ efficẽ qdẽ i ꝑmõib⁹ q̃is sit ꝓpotẽs: ut uideat eẽ un⁹ de m̃tis. i. plẽbei⁹ qa: ut plẽbei⁹ loq̃t̃. Q đ. i. q̃ comitatẽ & affabilitatẽ ꝑmonis nos uidius. i. cap. &. i. pit̃ i pre & filio. q; ꝓ & idẽ sup. uidius: &. i. ẽt in. Q. Mutio numãtio Audiui: &. i. ẽt ex maioribus notu. i. seniorib⁹ hoc idẽ fuisse in. P. Scipiõe nasica: q; ꝓ & ꝺtra. i. ecõtrario ptẽ ei⁹ uidelicet nobilẽ & ꝓstãtẽ uirũ q uidicauit. i. ultus ẽ ꝑdicto cunatus Tyberii Grac. nullã. i. nõ ullã nõ hũisse ullã comitatẽ. i. affabilitatẽ & suauitatẽ ꝑmõis. ℣ Necnõ. i. ẽt audiui sup. Xẽocratẽ: qdẽ. i. certe seueriss̃imũ ꝓhorũ nullã sup. hũisse comitatẽ ꝑmõis: & ob eã ipsã rẽ fuisse magnũ & clarũ. Innũerabiles alię dissilitudies nãę st̃ & morũ mime: tm̃ uitupãdorũ. ℣ Aũt ꝓ sꝫ: cuiq; st̃ sua. i. ꝓpa istituta seu igẽia: seu gña morũ tuẽda. i. ꝓtegẽda admodũ. i. ualde si sint ñ uitiosa: sꝫ tm̃ ꝓpa: quo. i. iõ ut illd̃ decorũ q đ q̃rim⁹ retineat̃ facilius.

Contraq; Callicratidem qui præfectus classis ꝓximus post Lysandrum fuit. Itéq; in sermonibus alium q̃is ꝑ potens sit efficere: ut unus de multis uideat̃. Q đ i Catullo & in pr̃e & in filio idẽ in. Q. Mutio numãtino uidimus. Audiui & ex maiorib⁹ natu hoc idẽ fuisse in. P. Scipiõe nasica. Cõtraq; patrẽ eius illũ q Tyberii Graconat⁹ ꝑditos uidicauit: nullã comitatẽ habuisse ꝑmonis. Necnõ Xenocratẽ qdẽ seueriss̃imũ ꝓhoꝝ: ob eãq; rẽ ipsam magnũ clarũq; fuisse. Innũerabiles aliæ dissimilitudinis sũt naturæ morũq; minime tm̃ uitupandoꝝ Admodũ aũt tuẽda sunt sua cuiq; nõ uiciosa: sed tm̃ ꝓpria quo facilius decoꝝ illud qđ quærimus retineat̃.

PET. MAR.

Præpotens

Catullꝰ Scipio nasica Cõtroũsiã magnam Nota

Xenoc. Plutar.

FRAN MAT

Q. Mutio.

Xenoc.

Hois excellẽtia

Xenoc.

ASC.

PET. MAR. ¶ NIhil ot̃. nil conemur efficere: qđ ab hois p̄stātia sit alienū. ℣ Ea. nā uniuersa & cōi. ℣ Propa: ut. s. id agamus id q; p̄fiteamur: ad qđ nā ꝓpa nos īclinat: q̄uis alia maiora sint & p̄stātiora ad q̄ forte nō sumus apti repugnāte nā: ut siqs uellet phīari & a tali ꝓfessione nā eius eēt aliena: debet se in his potius ad q̄ apt⁹ est exercere: q̄ in phīa: in q̄ decor̄ seruare nō poterit suū: & repugnāte nā. ℣ Grauiora. Maioris dignitatis & p̄deris. ℣ Meliora: melioris fruct⁹ & ututes. ℣ Metiamur Cōsideremus & prudēter iudicemus ad qd ꝓpa nā nos īpellat: & sic otineamus nō ītra fines: quos ꝓpa natura p̄scribit. ℣ Studia: īclinatiōes: uolūtates ac dispōnes. ℣ Neq; n. nāę. In. i. tusc. dispu. dic̄: Bñ. n. illo grēcor̄ ꝓuerbio p̄cipit. Quā qsq; norit artē: in hac se exerceat. Et alibi dicit. Nil aliud est more gigā tū pugnare cū diis: nisi repugnare nature. Vñ Hora. p̄cipit. Tu nihil iuita dices faciesq; Minerua: & Sen. dic̄. Male rñdēt coacta īgenia reluctāte natura irritus est labor. Pla. in. iii. lib. de rep. sic ait. Quēq; ciuē id unū opus dūtaxat: ad qđ natura est aptus ducere decet. Et in. vii. Nulla uero aię uiolētia stabilis est de disciplia: pueros nō tanq̄ coactos seq; sed q̄si ludētes in disciplinis enutrias: ut magis ad qđ quisq; natura sit aptus possis agnoscere. ℣ Neq; attinet: neq; ꝺuenit. ℣ Nec qcq̄ &c̄. i. aliqd sequi qđ nō potes ꝺsequi repugnāte natura. ℣ Ex quo: ob hoc qđ dcm̄ est: ut nihil fiat reluctāte natura. ℣ Emergit q̄le sit decor̄ illud. Apparet qd sit illud decor̄: de quo loquimur. ℣ Nihil decet inuita. Nihil pōt fieri cū decoro laude. ℣ Vt aiunt: ut est in ꝓuerbio: ut nihil tēteť ꝺtra naturam. ℣ Oino si qcq̄ est decor̄: certe īqt si aliqd hoiem decet nihil est qđ eū magis deceat q̄ uacuitas ꝓturbationū: qđ p̄stat ipsa tpantia: de qua nūc agit: ꝺseruat. n. prudētiā & mētē: ut dcm̄ est. ℣ Æq̄bilitas: uniuersæ uitę. Cōsentiētes & minime īter se disceptātes actiōes: æq̄bilitas est: idē qđ æq̄litas: & sic eq̄lis & eq̄bilis. Æquabilitas uitæ dr̄: in q̄ nulla est ꝓturbatio nō uarietas & discrepātia in tota uita: sed ēt in singulis actiōibus ſuāda est: ut nihil in ipsis discrepet: sed oīa fiāt docēte rōne: si uolumus alienā imitari nām: nō poterimus æquabilitatē tenere: qm̄ actiōes īter se nō bñ ꝺueniūt. Quā æquabilitatē nō poteris ſuare īqt: si uolueris a tuo īgenio & natura discedere: & imitari nām alior̄ & mores: & ꝓbat hoc a sili. ℣ Vt qdā græca uerba &c̄. s. faciūt q in ſmone quotidiano uolūt grēca uerba īculcare: & male ꝓnūciāt: dimittētes ꝓriū sermonem quo possumus uti oēs cū decoro: & ita loqui ut nō irrideamur: hoc idē notauit postea Iuue. dicēs. Cū sit turpe magis nr̄i nescire latie: & oīa græce & ꝺcūbūt græce: & hoc sermone pauēt: hoc ītā effundūt: hoc gaudia. ℣ In acti. singulas. s. ℣ Oēmq; uitā: uniuersam uitā: nihil debemus facere qđ discrepet. Et īqt Ci. hāc dissimilitudinē naturar̄ tātā hr̄e uim: ut aliqn̄ qs mortē sibi auferre debeat: ne aliqd alienū a natura sua patiat̄: & affert exēplū. M. Catonis q̄ se apud uticā īteremit: ne tyrānidē Cęsaris patereť & illius uultus aspiceret. Ci. secutus dogma stoicor̄ laudat mortē Catonis seueri grauis atq; perfecti stoici: nō stoici rigida disciplina formati mortē patā hēbāt: & ea tanq̄ tęlo expeditissimo aduersos hostes utebant. Sed ex sniapipateticor̄ uitupandus est: timiduscq; potius appellādus q̄ fortis: cū sibi mortē ꝺsciuerit: ut aliq đ īcōmodū uitaret: attulit. n. dānū p̄ię īterficiēdo ciuē optimū: q p̄ię auxilio eē potuisset: & illā tyrāno fuiētē asserere. Aris. ait. Mortē sibi afferre ob fugiēdā pauptatē aut amorē: ut aliqd molesti: nō fortis est hois: ſ; poti⁹ timidi: ē. n. hois moll' & ignaui laboriosa fugē: atq; nō qa res hōesta appetit mortē: ſ; qa malū fugit. Vñ Mar. ēt dic̄ amico suo. Q đ magni trasęę ꝺsumatiq; Catōis dogmata sic seq̄ris saluus ut eē uelis: Pectore nec nudo strictos īcurris in enses. Q đ fecisse ueli te Deciane facis. Nolo uir̄ facili redimit q sanguie famā. Hūc uolo laudari: q sine morte pōt: & Diuus Aug. hāc mortē uitupat: & Lucretiam.

Hora. Sneca. Plato. Nota Æq̄lis & ęquabilis Iuue. Dogma ſtoicorum Aristo. Martia.

FRAN MAT. ¶ GRA uiora. Seueritas grauior est q̄ urbanitas: & tñ si urbana esset natura nr̄a: nō debemus seq oībus in rebus seueritatē: & seuera studia: ut p̄hīæ: sed magis poetar̄ aut orator̄. ℣ Meliora studia. Siquis natura hilaris & poeticis studiis dedit⁹: nō debet p̄hor̄ aut iuris ciuilis studiis hærere: q̄ tetrica sunt & aspera. ℣ Regula metiamur &c̄. Sumpta est a Fabro trāslatio. Nā fabri regula utunť in faciēdo ope: q̄ & amussis uocať. ℣ Naturæ repugnare &c̄. Metiri naturā nostram debemus: & q̄uis utiliora sint studia multa: ea tñ amplecti q̄bus īdonei sumus. Vñ ait Hora. Sumite materiā uīs: q scribitis æquā uiribus: & uersate diu: qd ferre recusent: qd ualeāt humeri. ℣ Inuita ut aiūt minerua obstāte. i. repugnāte natura. Pro natura Minerua accipiť. Hora. Tu nihil iuita dices faciesue Minerua. Qui natura grauis erit æquabilitatē hoc est ꝺstātiā ſuabit: si ita pget uiuere: ut cœpit: & a grauitate nō discedet. Q đ si idē: uictus cupiditate: res sequatur amatorias: sibiipsi inę qualis erit ac dissentiēs. ℣ Oīno si qcq̄ est decor̄ &c̄. Cōstantiā q̄dā in oī uita ſuādā p̄cipit: ut quēadmodū semel ſm nām nr̄am uiuē cœpimus: ita uiuam⁹. Ille aūt æqualitatē ſuat: q īstitutā semel cū rōne uitā ſuat. Verbi causa. Qui urbanus & comis fuerit urbanitatē: atq; comitatē semp seruet: q seuerus seueritatē. ℣ Æq̄bilitas &c̄. Tenor uitę & ꝺstātia in oī uita: atq; actione: ut īstituerimus. Qui grauis eē cœpit & multis in reb⁹ grauē se p̄stiterit: nō debet eē i aliq̄ re pagēda leuis. ℣ Alior̄ nām imitās &c̄. Vt si seuerus nā sis: morē imiteris urbāi. ℣ Vt. n. ſmōe eo debemus uti qui motus est nobis ne ut &c̄. Per similitudinē oñdit ſuandā in oī uita æquabilitatē & ꝓpis morib⁹ utēdū: ita īqt natura ꝓpria & morib⁹: ut ſmone nobis noto uti debemus nō pegrino: qđ multi faciūt q græca uerba: q̄ nō recte tenēt īculcant. ℣ Inculcātes iure optimo &c̄. Male ꝓnūciantes. Iuue. Oīa græce: cū sit turpe magis nr̄is nescire latine. ℣ In actiōes. Tria sūt actionū gña: ciuile/domesticū/priuatū. ℣ In oī uita. Siue actiua siue ꝺtēplatiua opam dare debemus ne ab añ acta uita discrepemus: in qua si graues fuimus: ad extremū usq; uitæ grauitatem seruare debemus.

ASC. ¶ FAciēdum. n. est sic ut nō ꝺtēdamus ꝺtra naturā uniuersam: & tñ ꝺsequamur. i. obtineamus ꝓpriam naturā: ea. s. natura uniuersali ſuata: ita sup. ut ēt si. i. q̄uis sint alia studia grauiora: atq; meliora: tñ nos metiamur. i. cōsideremus studia nr̄æ naturæ: neq; n. attinet sup. ad decor̄: repugnare naturæ nec seq qcq̄. i. aliqd qđ nequeas assequi: ex quo. i. ex qua emergit. i. appet magis quale illud decor̄ sit. Īō qa ut aiūt: nihil decet. i. decēs est iuita Minerua: q̄ dea nālis prudētię est: obstāte. i. natura aduersāte: & repugnāte. ℣ Oīno si qcq̄ est decor̄ ꝓfecto nihil ē magis sup. decor̄: q̄ ęq̄bilitas. i. unifor mitas uniūsę uitę tū. i. pīť singular̄ actionū quā sup. æq̄bilitatē tu nō possis ſuare si imiteris nām alior̄ & omittas tuam. ℣ Enīꝑ qa: ut. i. quēadmodū nos dēm⁹ uti eo ſmōe: q ē not⁹ nobis ne nos īculcātes. i. īepte īserētes ut qdā sup. faciūt uerba grēca irrideamur optio iure: sic. i. ꝺsiť nullā. i. nō ullā nō dēm⁹ ꝺferre ullā discrepātiā ī actiōes & oēm uitā nr̄am.

Sic. n. est faciēdū: ut ꝺtra naturā uniuersam nihil ꝺtendamus: ea tñ seruata ꝓpriā naturā ꝺsequamur: ut etiā si sint alia grauiora: atq; meliora studia: tñ nos naturæ nr̄æ regula metiamur. Neq; n. naturæ attinet repugnare. Nec qcq̄ seq qđ assequ nequeas. Ex quo magis emergit quale sit decor̄ illud: ideo qa nihil decet inuita (ut aiūt) Minerua obstāte: idest aduersante & repugnante natura. Oīno si qcq̄ est decor̄, nihil est ꝓfecto magis: quā æquabilitas uniuersæ uitæ: tū singular̄ actionum: quē ꝺseruare nō possis si alior̄ naturā imitās: omittas tuā. Vt. n. ſmōe eo debemus uti: q not⁹ est nobis: ne ut qdā græca uerba īculcātes iure optio irrideamur: sic in actiōes: oēmq; uitā: nullā discrepātiā ꝺferre debem⁹.

℣ TANtam

¶ TANtam habet uim: tñ põt ad decoꝝ præstãdum. ℣ Nõnunq̃: aliqñ urgẽte aliquo casu: sed hoc ut dixi nõ laudaꝝ. Cato. n. fecit iniuriã pr̃iæ: & fuit iniust⁹: qa uirũ optimũ interemit. ℣ Nõ. n. alia in cã nõ plus peccauerat. M. Cato pmanens in Africa: q̃ cæteri Ro. sed oẽs erãt in eadẽ cã & Cæsaris hostes. Cato post uictoriã Cæ. in Thessalia & fugã Põpei in Africã cũ Scipione Põpei socero nauigauit: ut uires attritas repararet: sed cũ post mortẽ Põpei Cæ. ĩ Africa uictorẽ cognouit: nec ĩ illi⁹ ptãte ueniret aut ne illi⁹ uultũ aspiceret: apud uticã. xlyiii. suæ ætatis ãno cõstãti pectore: ut pfectũ stoicũ decebat mortẽ sibi cõsciuit: q̃ audita Cæ. uicẽ suã & illi⁹ doluit: q tñ uiꝝ amisisset: uoluisset. n. Cæsar ꝓ sua clæmẽtia Rõæ ꝓuare Catonẽ. Vñ dixit. Inuideo morti Catõis: qm̃ ipe gl̃iæ iuidit meæ. ℣ Atq: certe fuisset iure reꝑhẽsi alii Rõani q illic erãt si se iterfecissent: qm̃ nõ ꝓuassent decoꝝ: cũ uita eoꝝ eẽt facilior seueritate catonis & grauitate. ℣ Cæteris: q nõ hẽbãt tãtã grauitatẽ. Vñ poterãt cũ decoro tradere se cæsari. M. Cato nõ poterat: ut cõcedam⁹ hoc Cice. ꝓpẽso ĩ laudẽ catonis magni ĩprimis & p̃clari ciuis: & in stoicoꝝ disciplina pfectissimi. Sene. ẽt stoicæ pfessiõis & ipe laudat mortẽ catõis: dicẽs catõi suã fœlicitatẽ cõtigisse cõsensus hoiuꝝ fatebit̃. Et alibi. Ille uir magn⁹ est: q mortẽ sibi nõ tm̃ ĩpauit: sed iuenit. ℣ Lenior: non ita grauis ut erat uita catonis: & mores nõ erãt ita seuerí: sed faciliores & cõtra decorũ fecissent: si se ĩteremissent. Lenis. n. nã & facilis id nõ patit̃: nec cũ decoro p̃stare põt. ℣ Catoni: qui dict⁹ est postea uticensis: & hic est Cato iunior ad dr̃iã catonis senioris: q scripsit origines: & utriusq; uitã lr̃is mãdauit Plut. Cato senior Tusculan⁹ fuit. Romani (authore Plutarcho (eũ ĩ quo multaꝝ rẽꝝ usus: ac experiẽtia eẽt. Catonẽ noiabãt. Cato senior moriẽs hoc distícho notatus est. Portius hic mordax. claucis sub Rufus ocellis. Iteriẽs herebo sedes nõ cõperit ullas. Ab hoc Catone: iunior Cato de quo hic agit̃: originẽ hẽbat: cuius seriẽ lr̃is mãdauit Gellius in noctibus atticis. Cato. n. senior (authore Plutarcho) Soloniũ reliqt nepotẽ suũ ex filio catone defuncto. Solonius cũ esset impator mortẽ obiuit: eius filius Marcus cõsularem dignitatẽ administrauit: & catonis uticẽsis auus fuit. ℣ Cõstantia: perseuerãtia in ipsa uirtute. In oꝛone pro. L. Murena sic catonẽ alloqtur. Finxit ẽt te ipsa natura ad honestatẽ: grauitatẽ: tẽperãtiã: magnitudinẽ aĩ iustitiã ad ois deniq; uirtutes magnũ hoiem & excelsum. ℣ Quã multa passus est Vlyxes: affert exẽplũ de externis ĩ qbus fuit sũma moꝝ dissimilitudo. Nã Vlyxes dissimulãdo mlta passus est: ut id qd̃ cogitabat pficeret: qd̃ nõ fecisset Aiax Thelamonius uir aĩ cõcitati & magni sine aliq̃ simulatione aut dissimulatione. ℣ Quã multa: plurimas calamitates ptulit forti aío. ℣ Diuturno errore: qm̃ errauit per. x. ãnos post euersum iliũ: & mulieribus aliqñ seruiuit. ℣ Si Circe & calypso. q. d. sunt poti⁹ appellãdæ deæ q̃ mulieres: qm̃ filiæ numinis dicebant. Circe fuit filia solis. Calypso athlantis: q̃ insulã Ogygiã tenuit: ad quã diuertit Vlyxes. Sed has psonas Home. finxit ĩ laudẽ Vlyxis: quẽ ꝓ sapiẽti uiro accepit: q̃ quis ĩcidat ĩ uoluptatẽ: tñ sapia sæpius euadit: ut de Ænea: & Didone finxit Virg. Voluit Home. oñdere qd p̃stare posset uir sapiẽtissim⁹: q̃lẽ ipse appellat Vlyxẽ: quẽ naufragiũ in alga maris demersum foret. Neusica filia Alcyoni regis Pheacũ: qm̃ sapiẽtia in ipsis calamitatibus unicũ est p̃sidiũ: & nõ patiꝝ sapiẽtẽ perire. Vñ Aristo. dicebat: eruditionẽ iter ꝓspera eẽ ornamẽtũ: iter diuersa refugiũ. Et Bias filio ĩ Ægyptũ ꝓficiscẽti rogãtiq; p̃rem: q dnam agẽdo maxime sibi gratũ faceret: si uiaticũ inqt ad senectutẽ cõpares. Virtutẽ nimiꝝ intelligens. ¶ ATq; hæc dr̃ia &c̃. Quãtam uim habeat moꝝ dr̃ia illinc comꝑhendi posse dicit: q̃ nõnulli mortem sibi potius consciscere debent: q̃ a natura sua dissentiant: idq; exẽplo ꝓbat Catonis: q cum in oĩ uita acerrimus fuisset libertatis defensor: & tyrãnos maxime exosus esset: leuis habitus fuisset: si amissa libertate: & occupata a cæsare rep. supesse uoluisset: ut rectissime fecisse iudicet̃: q̃ se occiderit: ne ab istituto suo discederet: & qm̃ occurri poterat nõne & alí fuere: q libertatem contra Cæsarẽ defendere uoluerunt: & pari cã arma sumpserũt: fuerunt inqt. Sed lõge moribus faciliores catone quibus si se interemissent: uitio datũ fuisset. Catoni laudi tributũ est: proter maximã ab ineũte ætate seruatam seueritatem. ℣ Cæteri qui se in Africa &c̃. Reliquiæ põpeianæ ducibus Catone & Scipione ad Iubã cõfugerũt. Victæ deinde sese Cæsari dederunt. Cato bello nõ interfuit: persuasit filio & oĩbus qui secũ erant uticæ: ut se Cæsari dederent: ipse seip̃m interfecit. ℣ Incredibilem grauitatẽ: quã semper in oĩ uita ad exitũ usq; seruauit. Vnde ait Luca. de eo. Nulloq; Catonis in actus irrepsit partẽq; tulit sibi nata uoluptas. ℣ Tyrãni: cæsaris. ℣ Quam multa passus est Vlyxes &c̃. Cato potius mori uoluit: & debuit q̃ tyrãni uultus aspiceret: ut a moribus suis non dissentiret. Cõtra Vlyxes cum dolis præstaret: & nulla seueritate uteret̃: & dum erraret: & post q̃ sub mendici habitu domũ rediit: oĩa pati sustinuit: ut qd̃ optabat assequeret̃: hoc est ut iniurias procoꝝ ulciscerẽtur. Qui bona eius omnia dissipauerant: Pudicitiam uxori auferre tentauerant: & filium Thelemachum occidere uoluerant. Domi cũ esset & a nullo cognoscereť: uarias procoꝝ & ancillaꝝ cõtumelias ptulit: donec ultus est oẽs: quod scribit Homerus in odyssea. ℣ Diuturno: decẽ annoꝝ tot. n. errauit. ℣ Si Circe & calypso mu. ap. Q m̃ deæ fuerunt. Altera solis filia & perfidis: altera athlantis & unius ex Nereidibus: uel qm̃ potius monstra erant q̃ mulieres: cum essent ueneficæ & incantatrices ut non ad laudem hoc addiderit: sed ad uituperationem. ℣ Affabilem. Vnde & facundus dr̃ a poetis. Ouid. Non formosus erat: sed erat facundus Vlyxes.

¶ ATq; pro &: hæc differentia naturaꝝ habet tãtam uim ut aliqd debeat (pro. s. naturæ suæ cõformitate seruãda fm Ci. qdem: sed fides catholica nec melius docuit) ipse. i. propria manu: conscíret. i. pcuraret sibi nõnunq̃ mortẽ. ℣ Enim pro quia. M. Cato uticensis. s. non fuit in alia causa & cæteri qui tradiderunt se in Africa cæsari fuerunt sup. in alia causa: sed in eadẽ: atqui. i. sed certe esset forsitan datum uitio cæteris. s. Romanis si ĩteremissent se: propterea q uita eorum fuerat sup. leuior q̃ catonis: & mores eorum fuerant faciliores. ℣ Autem pro sed. cum natura tribuisset catoni grauitatẽ incredibilem: & ipse cato roborasset. i. stabilíuisset & confirmasset eam. s. grauitatẽ perpetuam i. non interrupta cõstantia: & permansisset semper in ꝓposito & consilio suscepto moriũdum fuit sup. ei potius q̃ uultus tyrãni. s. Cæsaris aspiciẽdus: q̃. i. quantum multa. q. d. plurima passus est Vlyxes in illo diuturno: quía decẽnali errore quo per maria: ac terras post destructionem Troiæ errabat: cum inseruiret. i. morem gereret: & . i. etiam mulieribus (si circe & calypso quæ definguntur sunt appellandæ mulieres) & uellet se esse affabilem omnibus in omni sermone.

Atq; hæc dr̃ia naturaꝝ tantã hẽt uim ut nõnunq̃ mortẽ sibi ipsi aliquis conscíscere debeat: Alius in eadẽ cã non debeat. Non enim alia in cã. M. Cato fuit: alia cæteri: qui se in Africa Cæsari tradiderunt. Atq Cæteris forsitan uitio datum esset si se interemissent: ꝓpterea q eoꝝ uita lenior: & mores fuerant faciliores. Catoni autẽ cum incredibilem tribuisset natura grauitatẽ: eãq; ipse perpetua cõstantia roborauisset: sempq; in proposito: susceptoq; consilio permansisset: moriundũ potius q̃ tyranni uultus aspiciendus fuit. Quam multa passus est Vlyxes in illo errore diuturno cum & mulieribus (si Circe & Calypso mulieres appellãdæ sunt) inseruiret: & in oi sermone oĩbus affabilẽ se esse uellet:

PET.. MAR

Nota.

Seneca

Plutar.

Gelli⁹

L. Murena

Home. Aristo. Biãtis dictũ FRAN MAT. Cato

Luca. Vlyxes

Circe calypso Facũd⁹ Ouidi⁹ ASC. Aliorũ nãm sequns suã deserat Cato uticẽsis Vlyxes Circe calypso

PET. MAR. ¶DOMI uero: postq̃ reuersus est domũ dissimulato habitu: nõ. n. agnoscebaꝫ: cũ eẽt in hĩtu mẽdici. Vñ passus est cõtumelias ab ancillis: & seruis eũ nõ agnoscẽtibus: qđ nõ fecisset Aiax. ℣ Vt ad id qđ cupiebat: iterficere ꝓcos Penelopes uxoris suæ pudicissimæ. Venerũt (ut canit Home. in odyssea) Itachã. Sãnii Zacynthii dulichii nobiles uiri petẽtes uxorẽ Penelopẽ: dicẽtes mortuũ eẽ iã Vlyxẽ: iter quos erãt nõnulli Ithacẽses: ꝓcoꝝ noĩa fuerũt Demoptolemꝰ: Antinous: Amphimonius: Agelaus: Elatus: Euriades: Pisandrus: Texipus: Polybiꝰ: Demastarides: Thenorides: Eurimachus filius Polybi. Amphimedũ: Euridamas. Vlyxes domũ reuersus oĩs ꝓcos ꝓdidit auxilio Thelemachi & Heumei subulci: & alios sagittis: alios ense cõfecit. ℣ Quo aio: & forti & excelso sine aliq̃ dissimulatiõe: ita. n. illius ferebat nã. ℣ Milies op. milies uoluisset mori: q̃ illa pati q̃ passus ẽ Vlyxes. ℣ Quæ: diuersas nãs & dissimilia ingenia cõsiderãtes. ℣ Expẽdere: aio põderare & itueri diligẽtius. Iuue. Expendi Hãnibalem. ℣ Quid hẽat sui: q̃ sit sua nã: & ad qd aptus sit: ut in eo seruet decoꝝ. ℣ Eaq; mo. cũ mõ mensuraq; tractare: ne modũ excedẽtes ꝑdamꝰ decoꝝ. Vñ non mõ illa q̃ nãæ nr̃æ apta nõ sunt moderatione adhibita tractaꝫ dẽmꝰ: sed ẽt q̃ nr̃a sunt: ut neqd nimis. Vt sigs eẽt optimꝰ musicus: & ad id nã aptissimꝰ: tñ si eẽt nimius & ꝓfusus in cantu: modũq; excederet ꝓfecto decoꝝ nõ seruaret. ℣ Aliena: accõmodata naturis alioꝝ. ℣ Id. n. decet id põt cũ decoro ꝑstare: qđ nãæ suæ cõuenit. ℣ Quod est suũ: ꝓpriũ. i. tũc qsq; seruat decoꝝ cũ ea facit: ad q̃ nãæ est aptꝰ. ℣ Suũ igit: cũ hoc ita sit: ut id maxime deceat: qđ est cuiusq; suũ ꝓpriũ qsq; ingeniũ cognoscat suũ & nãm: q̃ duce postea opeꝫ: si uult seruare decoꝝ: Vñ delphicũ illud epigrãma monebat: ut se qsq; cognosceret. Socra. apud Platonẽ i eo dialogo q ꝑm Alcibiades de uita hois inscribit: sic ait. Seipm cognoscere prudẽtiã eẽ cõcedimꝰ: si aũt ne nosipsi cognoscere/mus nec prudẽtes essemꝰ: possemus ne nr̃a siue bona: siue mala cognoscere: & si nr̃a ignorauerimus: nec ea q̃ alioꝝ sunt itelligemus. ℣ Acrem: subtilẽ: acutũ: atq; diligẽtẽ. ℣ Bonoꝝ: q̃ a natura sibi tributa sunt: & cognoscat etiã sua uitia: ut bonis q̃ insunt utaꝫ: reiciatq; cõtraria. ℣ Nec scœnici: Histriones: & mimi q uersanꝫ in scœna: & agũt fabulas subeũtes alioꝝ ꝑsonas cũ decoro: q tñ sunt uilissimi hoies. Plato in. vii. de legibꝰ loquens de histrionibus sic ꝓcipit: huius gr̃a cognoscenda sunt ne ꝓp ignorãtiã ridiculũ aliqđ agaꝫ aut dicaꝫ cũ mime oporteat. Serui igr̃ & pegrini precio oducti talia imitenꝫ: studiũ uero nullũ adhibeaꝫ: nec adeo libet sit ciuis seu uir seu mulier: q discere ipsa cernaꝫ: sꝫ noua semp de his appareat imitatio: atq; ad risum spectãtes ludi q comœdiæ uocabulo appellant rõne aclege dispositi sint: & de tragœdiis sic ait. Nolite credere facile uobis admitti ut scœnas in foro cõstituatis & clamosos cõducatis histriones: q alti q̃ nos exclamẽt: atq; ita ad liberos nr̃os ad uxores: ad turbã oẽm de eisdẽ rebꝰ eadẽ q̃ nos sed cõtraria sæpe concio nemihi: insaniemus eni & nos & oĩno ciuitas oĩs: si anteq̃ magꝝatus uiderint: q̃ cõposuistis: & dicẽda ppĩm iudicauerint ad mitteremini. Nõc igr̃ o uiri molliũ musaꝝ alũni istos cãtus ueros cũ nr̃is apud ꝓncipes cõparabimꝰ: & si q̃ dñr eadẽ aut meliora nr̃is uidebunt choꝝ uobis dabimꝰ. ℣ Illi eni: rõ q̃re scœnici sunt prudẽtes: ut seruẽt decoꝝ: qm̃ eligũt fabulas nõ optimas sed accõmodatas ad ipsoꝝ naturã. ℣ Epigonos tragœdiã: epigoni enim tragœdia ẽ Euripidis de thebaꝝ expugnatione: direptioneq;: & expulsione ciuiũ: in qua re solet esse tumultus & clamor: ita inscripta ꝓp epigonos populos: q ut Strabo testaꝫ eiecerunt Thebanos: & in Tiphoseam: q̃ est in ora Boetiæ: coegerũt fugere: & Thebæ captæ ac direptæ sunt. Talia igr̃ tragœdia bona latera & magnã uocẽ reqrebat: ut clamores hostiũ thebanorũq; & trepidatio i ipsa uerbis captiuitate & direptione repñtarenꝫ. Tragœdiã ẽt de medæa scripsit Euripides. Qui gestu freti sunt: qm̃ in Menalippa & Clitẽnestra tragœdiis reqrebaꝫ gestus: ut utraq; mulier bene referri posset. Menalippa eni prægnans ad Metabũ deportata est: & in uiculis pepit Beotũ filiũ. Vñ opus erat hoc gestu effingere. Assius poeta Menalippã tragœdiã scripsit: cuius est hic uersiculis beotũ speciosa Menalippa in dii regia pepit. Nã aliq putant delatã fuisse ad dium. Euripides scripsit de Clitẽnestra tragœdiã uxore Agamẽnonis: quã interfecerat Orestes filius in ultionẽ pr̃is: & ipsa Clitẽnestra arrepta securi Agamẽnonẽ inter epulas interfecit: qđ gestu decoro effingendum erat: & id præstat is solum qui gestu ualet.

Nota.

Epigonus tragœdia

Strabo

Euripides

FRAN MAT. ¶SERuoꝝ & ancillaꝝ. Qui cũ ꝓcis sentiebãt: & una cũ illis Vlyxẽ irridebãt. ℣ Id qđ cu. ut ꝓcos ulciscereꝫ. ℣ Aiax: hic Thelamonis fuit filiꝰ lõge dissimili nã: q mortẽ potiꝰ milies subire uoluisset: q̃ ea ꝑpeti q̃ Vlyxes est ꝑpessus. ℣ Quę cõ. &c. Hãc naturaꝝ uarietatẽ cõtẽplari oportere dic̃: & ita unũq̃q; qd hẽat a nã ꝓpriũ cõsiderare: ut ad illud se accõmodet: & sic decoꝝ seruet: qđ mime seruareꝫ siqs aliena seq uellet: & sua reliquere. ℣ Expẽdere. Examinare. ℣ Quid qsq; hẽat: sui. i. qd cuiq; naturale sit. ℣ Ea: q̃ sciẽdũ cuiusq; naturã fuerit. ℣ Nec uelle experiri: qđ q facit ineptꝰ appareat. ℣ Suũ: hoc ẽ nãæ suæ ꝓpriũ. ℣ Bonoꝝ & maloꝝ: bonoꝝ ut ea sequaꝫ: maloꝝ ut ea fugiat. Cũ eni nãæ suæ bonæ: & uitia cognoscet: illa sectabiꝫ: hæc fugiet. ℣ Nec scœnici plus q̃ nos. Argumẽtũ est a minori ad maius. Si ingt mimi & histriones eas susciꝑiũt comœdias & tragœdias recitãdas qbꝰ ipsi idonei sũt. Quãto magis nos i rõne uiuẽdi ea sumere dẽmꝰ studia: & eas res q̃s sustinere possimꝰ: qđ faciemꝰ si nr̃a igenia diligẽter expẽdemꝰ: & uires nr̃as examinabimꝰ: ut mimi faciũt. ℣ Qui uoce freti sunt &c̃. Qui magna sunt uoce ex bonis lateribꝰ. ℣ Epigonos. Tragœdia Eurypidis est Epigoni: i q̃ Thebaꝝ expugnatio & direptio cõtineꝫ: & qm̃ expulsio describit ciuiũ: & occisio: in q̃ re clamor & tumultus eẽ solet: iccirco ait eã fabulã ab iis eligi q uoce freti sunt. Epigoni uero: ut Strabo author est ꝑsi fuere: q uictos Thebanos in Tilphessam. Quæ ẽ i ora Boetiæ: coegerũt fugere: thebis captis & direptis: recitãda ergo erat magna uoce & bõis lateri bꝰ: ut hostilis clamor: & uictoꝝ thebanoꝝ lamẽtatio repræsentareꝫ. ℣ Medæã: & hæc Eurypilis fabula fuit quæ extat.

Seruoꝝ & ancillaꝝ

Expendere Suum

Epigoi

ASC. ¶VERO ꝓ sed: ptulit. i. ad finẽ usq; sustinuit domi: &. i. ẽt cõtumelias seruoꝝ & ancillaꝝ ut ꝑueniret aliq̃n ad id qđ cupiebat. s. interficere ꝓcos Penelopes coniugis suæ. i. eius mr̃imonii & stupri petitores: at. i. sed quo. i. quali. q. d. fortis imo aio tradiꝫ Aiax maluisse. i. magis uoluisse milies oppetere mortẽ q̃ ꝑpeti illa q̃ Vlyxes passus ẽ ab alio: siue. i. q̃s res cõtẽplãtes oportebit expẽdere. i. aio põderare. qd qsq; hẽat sui. i. suæ naturæ & idinationis ꝓpriæ: & moderari. i. cum moderatiõe cõseruare ea. i. ꝓpria & naturalia: nec uelle experiri. q̃. i. q̃tũ aliena dedeceãt se. ℣ Eni ꝓ qa: id decet quẽq; maxime qđ est cuiusq; suũ. i. ꝓpriũ maxime. ℣ Igit qsq; noscat suũ igeniũ: & ꝑbeat se acrẽ. i. solertẽ iudicẽ: &. i. simul uitioꝝ & bonoꝝ suoꝝ. s. uirtutũ suaꝝ: ne scœnici. i. q in scœnis agũt comœdias: aut tragœdias uideañ hr̃e plus prudẽtiæ q̃ nos. ℣ Enim ꝓ qa. s. scœnici eligunt sibi: nõ optimas fabulas: sed cõmodissimas sibi. i. gestibus suis: aut facũdiæ nãli-

Aiax

Epigonus tragœdia Strabo Euripides

℣ Enim

¶ Enim pro qa:ii ſupple:qui freti.i.prædicti ſunt uoce.i.ſuauitate uocis & uolubilitate linguæ eligũt ſup.ſibi epigonos tragœdiam illam Euripidis ab Epigonis populis dictam:& Medæam eiuſdem poetæ fabulã damationibus plenam.

¶ RVTILius:ſcœnicus fuit ætate Ciceronis:& Æſopus. ¶ Antiopã:tragœdiã de Antiopa filia Nictæi & uxore Lyci regis Thebanoꝝ quo repudiata in maximis fuit calamitatibus. Vñ dicit Perſius:ſunt quos uerucoſa moretur Antiopa. Erũnis cor luctificabile fulcta. Inde cũ erraret p ſyluas a Ioue in ſatyꝝ uerſo cõpreſſa eſt:& pepit Zetum & Amphionem:qui cũ adoleuiſſent Lycum in matris ultionẽ interfecerunt:& Dircen tauro indomito:diſtrahẽdam alligarunt. Vñ demutata eſt in fontem ſui nois. Dyrce enim fons eſt in agro Thebano. Papinius in thebaide. Cum fluxit in ſubitos regina lacus. ¶ Aiacẽ. Tragœdiã de Aiace furẽte:nã ſupatus in iudicio & petitione armoꝝ ab Vlyxe in furorẽ uerſus eſt:& acceptis loris:diſcurrebat p ſyluas:minabaturq; iudicib⁹:qui arma achillis Vlyxi adiudicaſſent:& uerberans arbores & alia iudices uerberare arbitrabat:& ſemper horrẽda uoce clamabat. Sed cũ reſciſſet ea q̃ p iſaniã fecerat pudore affectus gladio incubuit:opus erat igit magno clamore:ut furẽtis Aiacis clamores referri poſſent:qd Æſopus tragicus nõ multũ uoce:lateribuſq; ualens p̃ſtare nõ poterat:& ideo nõ ſæpe Aiacẽ egit. Hiſtrio cui⁹ luxurioſam patinam & filii epotas margaritas uoratasq; dãnauit antiq;

PET. MAR. Rutili⁹ ſcœnic⁹ antiopa Perſius Papini⁹ Aiax furens Æſop⁹ Hiſtrio

tas. ¶ Hoc:eligere id ad qd eſt aptus. ¶ Hiſtrio:q eſt hõuiliſſimus:nitit̃ tñ ſeruare decoꝝ:quãto magis debet niti ſapiẽs in tota uita. Cũ Romani ludos ſcœnicos p̃mũ celebrare uellent:authore Liuio:ludiones ex Ethruria euocauerunt:& ga hiſter tuſco uerbo ludio uocabat:nomẽ hiſtrionib⁹ inditũ eſt. Sex. Põpe. ait. Hiſtriones dictos:qm̃ primũ ex hiſtria uenerint. ¶ Nõ uidebit.q.d.multo magis uidere debet:ut id eligat:ad qd ẽ aptus:& nil agat qd nõ deceat. ¶ Potiſſimũ: maxime qm̃ poſſumus etiã elaborare in aliis. ¶ Elaborabimus:diligẽter labores nr̃os cõferemus in his rebus exercendis:ad q̃s erimus aptiſſimi:ſed ſi aliq̃ neceſſitas nos ad ea impulerit:quæ nõ ſunt nobis apta:curãdum erit quoad eius fieri poterit:ut quã minime indecore fiant. ¶ Detruſerit:ut cõpulerit ad ea ad quæ nõ erimus apti. ¶ Bona:quæ inſunt nobis natura.i.bonas diſpoſitiones & aptitudines ad res aliquas agẽdas. ¶ Vitia:quæ ẽt inerũt:naturaliter malæ.ſ.inclinationes quas uitare debemus:& contra ipſas niti duce rõne:quæ oĩa emẽdat cum ſana eſt. Plius in.ii.ethices ſic ait. Conſiderare oportet:& ad quæ nos ſumus propenſiores. Nam alii ad alia ſumus natura faciles procliues:atq; noſipſos ad contraria oportet retrahere:longe nãq; delinquendo ſecedentes ad ipſum tandem medium accedemus.

Ludio

Elaborare

Plius.

¶ MENalippã:in hac & clitemneſtram opus erat geſtu:ut utraq; mulier apte poſſet reꝑſentari. Menalippa Antiopes Amazonum reginæ ſoror grauida ad Metallũ deportata eſt:& beotum in uinculis peperit: Aſſius poeta Menalippam tragœdiã ſcripſit:ei⁹ fuit hic uerſus. Menalippa in dii regia peperit:ad hunc Dium fuiſſe delatã alii tradidere. ¶ Clitẽneſtrã. Rutilius hiſtrio tꝑibus Ci. Clitẽneſtrã agebat. Quæ uirũ Agamẽnonẽ occidit:quare ipſa poſtea a filio occiſa eſt: de Clitẽneſtra tragœdiã ſcripſit Eurypides. ¶ Æſopus. Duos legimus inſignes Hiſtriones qbus Cicero:ut ſcri. Macrobius:tã familiariter eſt uſus:ut res:rõneſq; eoꝝ ſolertia ſua tueret:Roſciũ & Æſopũ. Roſcius qdem.L. Syllæ dictatori adeo carus fuit:ut ab illo annulo aureo donaret. Idẽ tãta gr̃a extitit:ut mercedẽ diuinã ex publico mille denarios furaret. Æſopus uero ex pari arte ducenties Sextertiũ filio reliqt. ¶ Antiopẽ:quã i tauꝝ cõuerſus Iuppiter cõpreſſit. Quocirca uir Lycus eam repudiauit & Dircẽ ſup induxit:nota fabula eſt. ¶ Aiacẽ. Qui furẽs ob Achillis arma Vlyxi cõceſſa ſeip̃m occidit. qua de re ſophocles tragœdiã ſcripſit quã appellauit αἰαντα μαστιγοφορον. Nã furens armẽtũ cedebat: exiſtimans ſe exercitũ & milites Agamẽnonis cedere. Suẽ quoq; ingẽtẽ ſuſpẽdit. Vlyxem eſſe credens. Cũ deinde itel lexiſſet:q̃ per furorẽ egerat:gladio incubit. ¶ Sin aliq̃ neceſſitas. Si caſus inqt tulerit:ut ea interdũ ſuſcipiamus:q̃ igenii nr̃i nõ ſunt:diligẽtiã adhibere debem⁹:ut ſi nõ decore faciam⁹:ſaltẽ nõ penitus indecore feciſſe uideamur. ¶ Nr̃i igenii. Verbi gr̃a eſt ineptus ad ſaltãdũ qſpiã cogit neceſſitas eũ ut ſaltet die celebri:ut in cõuiuio opam dare debet:ut ſi minus decore:id faciat:nõ tñ oĩno indecore feciſſe uideat. Et ſi apparere artificiũ nõ poſſit:nõ magna tñ ineptitudo appareat. ¶ Nec tã &c. Nõ tam inquit conãdum eſt:ut bona ſequamur qbus caremus. Quam ut uitia fugiamus:q̃ in nobis ſunt.

FRAN MAT. Menalippa Clitemneſtrã Roſci⁹ Æſop⁹ antiope Aiax

¶ QVI ſup.prædicti aut freti ſunt geſtu:eligũt ſup. Menalippã Tragœdiã ab actio cõpoſitam & Clitẽneſtram Euripidis tragœdiam. Rutilius author ille fabulaꝝ quẽ ego memini:ſemp ſup.egit aut elegit ſibi antiopam fabulã de antiopa:& Æſopus alius fabulaꝝ author ſeu ut dicunt luſor nõ ſæpe ſup.egit. ¶ Aiacẽ.i.fabulã de Aiace. ¶ Ergo hiſtrio.i. actor & luſor:& geſticulator uidebit hoc:qd.ſ.ſibi cõuenit in ſcœna qd.i.quã rẽ ſapiẽs nõ uidebit in uita.q.d.hoc indignũ eſt. ¶ Igit nos ela.po.in his ſup.rebus ad q̃s res erimus aptiſſimi. ¶ Sin.i.ſed ſi neceſſitas detruſerit.i.ipulerit nos aliq̃ ad ea q̃ nõ erũt nr̃i igenii:oĩs cura:meditatio & diligẽtia erit adhibẽda:ut poſſim⁹ ea facere ſi nõ decore:at.i.ſaltẽ mĩme.i.nullatenus indecore. ¶ Neq; eſt enitẽdũ.i.conãdũ tã.i.tñ ut ſeq̃mur bona:q̃ data ſunt nobis:q̃ ut fugiam⁹ uitia.

ASC.

PET. MAR.

¶ Aliæ perſonæ quas aut caſus imponit aut iudicium noſtrum. Ac duabus his perſonis. Enarratis duab⁹ perſonis:cõi.ſ.& ſingulis attributa:adiungit tertiam quam nobis aliq̃ caſus imponit:& quartã quæ iudicio nr̃o ſumit ad id.ſ.agẽdum & tractandũ:ad quod natura inclinamur:& quot erunt ſciẽtiæ tot erunt p ſonæ. ¶ Caſus aliqs:ut illi qui adipiſcũtur magiſtratus:imperia:honores:diuitias:opes:& ea oĩa:q̃ ſũt in manu fortunæ:q̃ debent gubernari ſm̃ tpis cõditionem:aliter.n.uiuẽdũ eſt i magiſtatu:q̃ i uita ꝑuata. Vñ dic i ꝓuerbio. Honores mutant mores. Ci. accipit caſum & fortunã differẽter:ſed ſi p̃pe loq uolumus caſus & fortunæ maxie differũt. Fortũa.n.ut inqt Ariſt.ii.phyſicoꝝ:eſt cã p accidens i his q̃ p electionẽ alicuius gr̃a fiunt. Caſus eſt ex oppoſito diſtinctus ab ipſa fortuna:& eſt uti gen⁹:& diuidit i caſum & fortunã. Caſus eſt cã p accid ẽs i his cõſiſtẽs:q̃ fiũt ſine electiõe:& caſus eſt i nã fortuna uero i arte. Nã ſubit rõnẽ caſus:& mens rõnẽ fortunæ q̃n agit aliqd ꝑter ſuã mẽtẽ & ꝓpoſitũ. Vñ fortuna comitat mẽtẽ:q̃ eſt ars & p̃ncipiũ rerum efficiẽdaꝝ & caſus comitat natura:& quãto magis ars in aliquo deficit:tãto magis fortuna eum comitat: nam cũ ars eſt

Caſus Fortũa Caſus

Ariſto.

Fortũa

Seneca Lactãtius FRANMAT. Tria bonoꝝ genera

perfectiſſima: ut nihil ei deſit: nõ habet comitẽ fortunã. Vñ dicit Sene. Nõ eſt ars q̃ ad effectum caſu uenit: ſed Ci. large accipit caſum: Lactãtius dicit: Fortuna eſt accidẽtium rerꝝ ſubitus: atq; inopinatus euẽtus. ℣ Tẽpus: tpis cõditio. ℣ Noſtro iudicio: aliq enim uolunt inuigilare legibus aliqui phiæ: & ſic de aliis diſciplinis & artibꝰ quas qſq; ſequitur & amat.

AC duabus &c̃. Duas in hoie perſonas dixit eſſe: unam cõem: alterã propriam: & cõem quidem ut hois eſt cum rõne uiuere. Propriã uero ut unuſqſq; cum rõne uiuit. Sed ſm ꝓpriam & ſuã naturam. Nũc his duabus pſonis duas alias addit: & alteram qdem caſu imponi: alteram a nobis induſtria noſtra aſſumi dicit. Tria ſunt bonoꝝ genera naturæ: induſtriæ: fortunæ: q̃ circa hoiem cõſiderañ. Si igit decoꝝ in uita ſeruare uolumus danda opa eſt: ut cum rõne uiuamus: & in his bonis adminiſtrãdis & dirigẽdis rõne utamur: duo ſupiores perſonæ ad bona animi ſpectant: hæ duæ poſteriores ad bona induſtriæ & fortunæ referuñ. ℣ Duabus pſonis. Cõmuni & ꝓpꝛiæ. ℣ Caſus ali. hoc eſt: q̃ ad caſum tpis ſe accõmodat: & ut tẽpus eſt: ita a nobis excitañ. ℣ Iudicio nr̃o: prout agẽdum iudicauerimus.

ASC.

AC duabꝰ his &c̃. Oñdit aliter geram⁹ alꝭ pſonas ꝗs aut caſus aut iudiciũ nr̃m ponit nobis. Ordo eſt. Ac t. i. ſed tertia ſup. pſona adiũgit his duabus pſonis quas ſupra dixi: quã ſupple pſonam caſus aliꝗs ante tẽpus. i. cõditio tpis imponit. ℣ Quarta ſup. perſona adiungit ſup. etiam quam nos accõmodabim⁹ nobiſmetipſis nr̃o iudicio.

PET. MAR.

CNAM regna: hoc refertur ad illã tertiã pſonam: quã nobis caſus ponit aut tẽpus: & declarat ſe Cicero oſtẽdens qd itelligat ꝑ pſonã quã nobis caſus imponit aut tẽpus. ℣ Imperia: in exercitu. ℣ Nobilitas ī genere & natalibus. Nobilitas: ut uult Plato: hẽt quatuor ſpecies. Qui claris iuſtiſq; maioribꝰ ortꝰ ſunt: hi profecto nobiles habẽtur. Quoꝝ item parentes fuerunt principes ac potẽtes: hi nobiles ſunt & deducũtur. Tertio loco dñr nobiles: quoꝝ maiores fama celebres ſint: & opinione quã ex rebus geſtis & uictoriis reportarũt. Quartũ eſt nobilitas genus: idq; præſtantiſſimũ: cum qs per ſe animi integritate: & magnitudine excellit. Hic profecto iquit Plato uere appellañ nobilis: cui nõ aliẽa ſed ſua uirtus ad nobilitatem opituletur. Facilitas etiã: ut uult Plato: habet qnq; partes. Prima eſt bene cõſulere. Secunda frui bona ualitudine. Tertia rebus gerendis fortunatũ eſſe. Quarta apud hoies gloria clarere. Quita ad ois uſus humanitatis affluere: ꝑmum ex eruditione: multarumq; rerꝝ peritia & experimento cõtingit. Secũdum ex membris corporis bene ualentibus atque ſenſibus. Tertium ſi ita gerit: q̃ intendit: ut decet ſapiẽtem & ſtrenuum uirꝝ. Quartũ ex opinione bonitatis. Quintum ex affluentia rerꝝ: ut liberales eſſe poſſimus. Cui hæc adſunt fœlix beatuſq; habeñ. ℣ Honores: magiſtatus: in ipſa repu. ℣ Diuitiæ: ad neceſſitatem. ℣ Opes: ad cultum & magnificentiam. ℣ Et quæ ſunt his contraria: ut amiſſio regni: imperii: honoris: diuitiarꝝ: opum: aliter enim decet uiuere regem cum regno potitur: q̃ cum illud amiſit: & aliter cum quis fungit publicis muneribus: q̃ cum uiuit priuatus: & aliter cum eſt diues: & opulẽtus: q̃ cum temeritate fortunæ deiectus eſt: qñ ſi ea aggrederet: quæ prius faciebat: non ſeruaret decoꝝ. Ergo talia dicunt gubernari tpibus. i. ſm tpis conditionẽ. ℣ Sita in caſu: poſita in manu fortunæ: qñ poſſunt admitti: & bona fortunæ ſunt: ut dictum eſt: oia quæ habeñ extra aium & corpus. Vnde decoꝝ ſeruandum eſt quomodocũq; ſeſe fortuna habuerit. ℣ Ipſa aũt: hoc refertur ad quartam perſonam: quam nobis iudicio nr̃o imponimus. Quam perſonam: quam qualitatem: & cuius profeſſionis eſſe uelimus.

Nã regna: ĩperia: nobilitates: honores: diuitiæ: opes: eaq;: quæ ſunt in his contraria in caſu ſita temporibus gubernantur. Ipſi aũt quã pſonam gerere uelimus a noſtra uolũtate proficiſcitur. Itaq; ſe alii ad philoſophiã alii ad ius ciuile: alii ad eloquẽtiam applicant: ipſarũque uirtutum in alia alius mauult excellere. Quoꝝ uero patres aut maiores aliqua gloria ꝑſtiterunt: eorum pleriq; in hoc genere laudis ſtudent excellere: ut Qu. Mutius. P. filius in iure ciuili. Pauli filius Africanus in re militari. Quidam aũt ad eas laudes quas a patribꝰ acceperunt addunt aliquã ſuam: ut hic idem Africanus eloquẽtia cumulauit bellicã gloriam. Quod idem fecit

Plato. Facilitas qn̄tuplicit

notãda Honores

Plato. Maiores

Qu. Mutiuſ

Cyripedia FRANMAT.

Qu. Mutiuſ Iuriſcõſultus

ASC.

Plato. Facilitas qn̄tuplicit

notãda Honores

Plato. Maiores

Qu. Mutiuſ

Cyripedia FRANMAT.

Qu. Mutiuſ Iuriſcõſultus

ASC.

Nobilitas qua drupliciter

Nobilitas qua drupliciter

CNAM regna &c̃. Hæc omnia externa bona dicuntur: quæ in fortuna poſita ſunt: quoniam nihil certum ac ſtabile habent. Sed pro arbitrio fortunæ uariantur. Eadem natura uocantur a ſtoicis: quoniã neq; proſunt neq; obſunt. ℣ Cõtraria: ut priuata uita: obſcuri natales: paupertas. ℣ Ipſi autem bona externa fortuna gubernantur. ℣ Sed in his bonis: quæ animi ſunt: alii ſe aliter habent. Nam diuerſi diuerſa ſtudia ſequuntur. Sed tripliciter quidam enim maioꝝ imitatione contenti ſunt. Quidam maioꝝ imitationi aliquid de ſuo addunt. Nõnulli maioꝝ imitatione omiſſa nouam quãdam uiuendi rõnem ineunt. Singuli aũt ad propriam naturam officia ſua referre debeñ. ℣ Quam perſonam: quæ ſequi ſtudia uelimus. ℣ Ipſaꝝ uirtutum: quæ ſunt quatuor. Prudentia: Iuſtitia: Fortitudo: Temperantia. Alius enim prudens: alius iuſtus: alius temperans apparere nititur. ℣ Qu. Mutius. De hoc in præfatione digeſtorꝝ fit mentio ubi agitur de origine iuris. Fuit Publii filius pontificis maximi. Et ius ciuile primus conſtituit generatim in libros. xyiii. redigendo: cuius auditores fuerunt complures: ſed præcipuæ authoritatis. A qbus Gallus: Balbus: Lucius Sextus Papyrius. C. Vibennius hic eſt de quo ait Cicero. Qu. Mutius Augur Scæuola in Lælio: qñ pater eius iuriſconſultiſſimus fuerat. Et ipſe iuri ciuili operam dare uoluit. ℣ Pauli filius africanus. Africanum dicit poſteriorem: qui in familiam cornelioꝝ a Publii Scipionis africani filio ualitudinario adoptatus eſt: & Pauli æmilii imitatione rei militari operam dedit. ℣ Eloquentia cumulauit. Quia ad artem militarem eloquentiam addidit: quam pater non didicerat.

ASC. CNAM pro quia: regna imperia nobilitates honores: diuitiæ: opes: ideſt facultates & potentiæ: q; pro &: ea quæ ſunt contraria his exiſtentia ſita: ideſt poſita & conſtituta in caſu: ideſt fortuna gubernantur temporibus: ideſt ſecunda tempora. ℣ Autem pro ſed proficiſcitur: ideſt oritur noſtra uoluntate quam perſonam: ipſi: ideſt nos uelimus gerere in pu-

blicam

licam ſcilicet priuatam:& ita de aliis. ¶ Itaq; .i. & ita alii applicant e ad phiam alii ad ius ciuile: alii ad eloquentiam: & Vitæ
lius mauult. i. magis uult excellere in alia. i. aliqua una ipſaꝝ uirtutum q̄ in alia. ¶ Vero pro ſed: plæriq; quoꝝ patres ſtatꝰ ele
aut maiores præſtiterunt. i. præſtãtes fuerũt in aliqua gloriã ſtudent excellere. i. hoc genere laudis eoꝝ: ut Qu. Mutius ctio in
filius Publii i iure ciuili. Africanus. ſ. Scipio filius Pauli: ſcilicet Æmilii iure militari ſcilicet ſtuduit excellere. ¶ Autem manu
pro ſed: quidam addunt ad eas laudes quas acceperunt a patribus aliquam ſuam. i. propriam ſupple laudem: ut idem nr̃a eſt
africanus cumulauit: ideſt auxit bellicam gloriam eloquentia. ¶ Quod idem: ideſt quam eandem rem fecit. PET.
MAR.

Timotheus Cononis filius: qui cum belli laude non inferior fuiſſet q̄ pater ad eam laudẽ doctrinæ & ingenii gloriam adiecit. Fit aũt interdũ ut nõnulli omiſſa imitatione maiorum: ſuũ quoddã inſtitutũ conſequantur. Maximeq; in eo plerunq; elaborant: hi qui magna ſibi ꝓponũt obſcuris orti parẽtibus. Hæc igit oia: cũ quærimus qd deceat: cõplecti aio & cogitatione debem⁹.

¶ TIMOtheus: ut ſcribit Æmilius ꝓbus Cononis filius Atheniẽſis a pr̃e acceptã gloriã multis auxit uirtutibus: fuit. n. diſertus: impiger: laborioſus: rei militaris peritus: nec minus ciuitatis regẽdæ mꝫ ta huiꝰ ſunt p̃clare geſta: ſed hæc maxime illuſtria: olinthios: & bizãthios bello ſubegit. Samũ cœpit: in cuius oppugnatione ſupiori bello Athenienſes mille &. cc. talenta conſumpſerant: ille ſine publica ipenſa populo reſtituit: aduerſus Cotũ bella geſſit: ab eoꝝ mille &. cc. talenta p̃dæ noĩe in publicũ rettulit. Cizicum obſidione liberauit. Corcyram ſub cyzicũ corcyra
Atheniẽſiũ ditionem redegit: ſocioſq; adiũxit epy-

rõtas: daones oẽſq; epyrotici maris accolas: quo facto lacedæmonii diutinã cõtentionẽ omiſſerunt & maris iperiũ ſpõte cõceſſerunt Atheniẽſibus: quæ uictoria tñ fuit atticis populis læta: utrum primũ aræ paci ſint publice erectæ: eiq; deæ puluinar inſtitutũ cuius laudis memoria Timotheo publice ſtatua in foro poſita eſt: quã pater ẽt ante eum habuerat: ſic iuxta eã poſita recens filii ueterem pr̃is memoriã renouauit. Conon impator clariſſimus fuit: & pr̃iæ ſtudioſus: quo duce Atheniẽſes Lacedæmonios uicerũt: & libertatẽ amiſſam recuparunt: & initiũ reſumẽdæ potẽtiæ accepe. Lacedæmonii aũt finẽ potẽtiæ ipoſuerũt bello. n. pelopõneſiaco rẽp. acceſſit & p̃tor pedeſtribꝰ militibꝰ p̃fuit: & p̃fectus claſſis mari res magnas geſſit: ſed poſtea occupatis athenis a Lyſandro Lacedæmonio in Aſiã ꝓfectꝰ ẽ: & claſſe igẽti ſtudio cõpara ta: rediẽs ut pr̃iæ ſeruiẽti adeſſet. Illãq; aſſereret nauali p̃lio apud Gnydũ Lacedæmõios uicit: q̄ victoria nõ ſolũ Athenæ: ſed ẽt cũcta græcia: q̄ ſub Lacedæmoniorꝝ ipio fuerat: liberata eſt. Conõ cũ pte nauiũ in pr̃iã uenit: muros a dirutos Pharnabazus
Lyſandro utroſq; & Pyrei. Athenaꝝ reficiẽdos curauit &. L. talẽta: q̄ a Pharnabazo accepat cõciuibꝰ ſuis donauit: qdã alius Timotheꝰ muſicꝰ i cõuiuio Alexãdrũ ad arma excitauit Phrygio cãtu: & iterũ mutata modulatiõe ad epulas reduxit. Et Señ. dic̃ Alexãdrũ mouiſſe manũ ad arma cenophãto canẽte. ¶ Doctriæ: q̄n doctꝰ atq; diſertꝰ. In. iii. de ora. ſic Seneca
ſcri. Iſocrates iſtituit bõis artibꝰ clariſſimũ uiꝝ timotheũ cononis p̃ſtãtiſſimi ipatoris filiũ ſũmũ ipm ipatorẽ hoiemq; doctiſſimũ. ¶ Fit ãt iter. affert illos q ſuos maiores nõ imitãt. ¶ Inſtitutũ: ꝓpoſitũ & modũ uiuẽdi omiſſa imitatiõe maiorꝝ. ¶ In eo: nouo uitæ iſtituto. ¶ Obſcuris pa. ignobilibꝰ. i. illi q nõ habẽt claros natales: & humili loco nati ſunt: nec habent domeſtica exẽpla: q̄ imitent. ¶ Magna: aliquã rẽ magnã: & uitæ iſtitutũ graue: ut locũ aliquẽ honeſtũ cõſequant. ¶ Hæc igit oia: cõcludit Ci. dicens: oia ſupradicta cõſiderare & cõplecti animo debemus: ut iudicare poſſumus quid deceat. FRAN
¶ TIMOtheus: Conon Atheniẽſis Pelopõneſiaco bello p̃tor pedeſtribꝰ exercitibꝰ p̃fuit: & p̃fectꝰ claſſis res magnas MAT.
mari geſſit. Inſulis oibus p̃fuit: i qua ptãte pheras cœpit coloniã Lacedæmoniorꝝ. Multa p̃terea p̃clara geſſit q̄ Thucydides ſcribit. Timotheus eius filius & ipſe habeb̃at illuſtris. Sed ut ꝓbus ſcribit a pr̃e acceptã gloriã multis auxit uirtutibus. Conon
Fuit. n. diſertus: impiger: laborioſus: rei militaris peritus: neq; minꝰ ciuitatis regẽdæ: olynthios & Bizãthios bello ſubegit: & itẽ alia mlta glorioſe geſſit. ¶ Fit ãt &c̃. tertiũ genus eoꝝ q omiſſa maiorꝝ imitatiõe ſuũ quoddã iſtitutũ ſecuti ſũt. Timotheus
Quoꝝ exẽplis ſigs uelit: abũdare poterit. ¶ Fit: cõtingit nõnulli ut Demoſthenes. Cuiꝰ p̃ fuit machæropios: Ci. & alii Hora.
multi. ¶ Obſcuris orti maioribꝰ: ut Cato Portius gñe Tuſculanus: ut Hora. q libertino pr̃e natus monet librũ ſuũ exitu
rum: ut loquaĩ ſe maiores pẽnas nido extuliſſe: ut Eurypides cuius mr̃ olera uẽdebat. ¶ Hæc igit oia &c̃. Cũ inſtituere
nr̃am uitã uelimus: prius inquirere diligẽter debemus: cui ſtudio apti ſimus: phiæ uel legũ: uel alteriꝰ cuiuſuis rei deinde
an maiorꝝ imitatione cõtẽti ſimus: an eoꝝ omiſſa imitatiõe nouã uiuẽdi rõnẽ deligere uelim⁹. Sed ſemp illud cuſtodire ASC.
debemus: ut quæ naturæ noſtræ cõueniunt: ſuſcipiamus. ¶ Aio & cogitatione: hoc eſt ai cogitatione: & eſt endyadis.
¶ TIMOtheus filius Catonis: q cũ fuiſſet in laudẽ belli nõ inferior q̄ pr̃: adiecit ad eã. ſ. gloriã bellicã: laudẽ doctriæ:
& gloriã ingenii. ¶ Aũt ꝓ ſed: fit. i. cõtingit interdũ: ut nõnulli. i. aliq cõſequũt quoddã ſuũ. i. ꝓpriũ iſtitutũ. i. ꝓprios mores: & hoc imitatiõe maiorꝝ omiſſa: q̄ bi q exiſtẽtes orti obſcuris parẽtibꝰ ꝓponunt. i. cõſtituũt ſibi magna. i. magnas res
ut laudẽ: honorẽ: & gloriã: elaborant plærũq;. i. ut plurimũ maxie. i. ſtudioſiſſime in eo. i. in ea re: ut nõ cõſequant iſtitutum. ¶ Igit cum. i. q̄n nos q̄rimus qd deceat: nos debemus complecti aio. i. cõſiderare omnia quæ iam dicta ſunt. PET.
MAR.

¶ Conſtituendum genus uitæ & inſtitutum.

IN primis autem conſtituẽdum eſt: quos nos & quales eſſe uelimus: & in quo genere uitæ: quæ deliberatio eſt omnium difficillima. IN primis aũt. Ante oia cõſtituere & certo cõſilio deliberare: cuius ꝓfeſſionis eẽ uelimus: & ponere nobis aliquẽ finem: ut ad illũ oẽs actiões nr̃æ dirigant. Sed difficillimũ eſt adoleſcẽtibus optimum genus uitæ & finẽ ſibi ponere: q̄n illa ætas prudẽtia uacat: quæ finẽ bonũ cõſtituit: & nõ poſſunt de reb⁹ iudicare & cõſtituere: qd potiſſimũ agẽdũ ſit: uñ oportet ipſos pueros: & adoleſcẽtes ſubiici rõni. i. parere illis q prudẽtiã habẽt: & ab illis ad honeſtũ uitæ inſtitutum dirigi: q reꝫ habẽt experiẽtiã. ¶ In quo genere uitæ: actiua an cõtemplatiua: priuata an publica: aut qd potiſſimũ exercere uelimꝰ: duce nã. ¶ Quæ deliberatio. i. deliberare & eligere quos & q̄les uelimꝰ eẽ: & i quo gñe uitæ difficillimũ ẽ. FRAN
QVos. Phii uel iure conſulti. ¶ Quales: an maiorꝝ imitatiõe cõtẽti: an nos genus nouũ uitæ ſeq uelim⁹. ¶ Ineunte MAT.
eni &c̃. Rõ ẽ cur ſit difficillima deliberatio uitæ deligẽdæ. Q̄n ætas illa i q̄ genꝰ uitæ deligẽdũ eſt: uidelicet Ariſto.
adoleſcẽtia inops cõſilii ẽ: & rõnis adhuc nõ ſatis capax eſt eni ad uoluptates ꝓna. Vñ ait Ariſt. lib. i. ethicorũ. Ex quo fit ut iuuenis nequaq̄ idoneꝰ auditor ſit ciuilis diſciplinæ. Rudis eni eſt eaꝝ reꝝ: q̄ i uita uerſant. Sermo autem ex illis uel de illis eſt. Sequax uero adhuc effectibus exiſtẽs: inaniter audit cũ finis ſit nõ cognitio: ſꝫ actio. ASC.
IN primis &c̃. Pulchre monet conſtituendum eſſe unicuiq; genus uitæ ſuæ: ad quod. ſ. perueniſſe uelit quod ſane difficile iudicat. Ordo eſt. Autem pro ſed conſtituendum eſt. i. oportet nos conſtituere in primis. i. ante omnia quos & quales uelimus nos eſſe: & in quo genere uitæ: quæ deliberatio eſt difficillima omnium.

PET. MAR. ¶ INEVNte enim:rō quare hæc deliberatio plurimū habet difficultatis:dicimus ꝓprie in eo rationē:fœdus: ſocietatē bellum:uiam & ſimilia:& iniria dicunt principia rei maioris. Vnde dicimus:ineunte uere:ætate in rebus minoribus:di cimus incipiēte die conuiuio nocte:hora animus gratiā:conciliamus aūt amorem:laudē:famā:honores. ¶ Ineunte:in pri

Tranquillus Seneca mis annis adoleſcentiæ quæ incipit.xiiii.anno:& tunc pueri nobiles apud Romanos deponentes ptextā ſumebant uiri lē togā:& in foꝝ deducebant. Iō dicit Trāqllus in Auguſto:ut ſuo quēqꝫ tyrocinio deduceret in foꝝ. Et Señ.dic. Te nes memoria q̄d gaudiū ſenſeris cum ptexta poſita ſumpſiſti uirilem togā:& in foꝝ deductus es. ¶ Maxima imbecillitas cōſilii:qñ nō habet prudētiā:nec poteſt ſibiipſi cōſulere quod optimū ſit:& tunc implicat in aliquo genere uitæ:qd placet:& pœna uigente in ipſo rō ne dānatur. Opus eſt igit conſilio prudētum:uolu ptas.n.q̄ pp calorē in iuuenibus uiget maxie:nō ſi nit eos:quod optimū eſt:iudicare:ſed affectu trahū tur:unde difficile eſt modum ſeruare. Cōſilium:ut inquit Fabius:eſt ratio q̄dam alte petita & plærūqꝫ plura perpēdens & pōderans:habens in ſe & iuē tionē & iudicationem. Ingeniū eſt habitus celer in uentor officii. ¶ Imbecillitas:debilitas:qñ rō non eſt perfecta:& adoleſcentium ætas ꝓna eſt ad pec candum:ac ſi maioꝝ exemplis authoritateqꝫ cōtineatur:facile:ſemper in deteriora ꝓlabitur:& adoleſcentia libidinibus æſtuat:ætas mediā iactatur ambitione:ſenectus cupiditate auaritia cōſumit. ¶ Degendæ:uiuendæ & tenendæ. ¶ Ma xime:ante oia. ¶ Itaqꝫ:hoc ſeqtur ex ſupradictis. ¶ Nāqꝫ Herculem:ꝓdicus dicit. Occurrit tacitæ obiectioni: potuiſſet enim obiici dictum eſt a te Cice.ſuperiorem deliberationē omnium eſſe difficillimam propter imbecillitatem conſilii:at Hercules cum primum pubeſceret:exiuit in ſolitudinē:& cum uiā uirtutis & uoluptatis cerneret:q̄is in illa ætate eſſet imbecillitas cōſilii tamen elegit uiā uirtutis:ſic poſſunt & alii facere. Dicit Cice. hoc potuiſſe Herculi contingere nato ex Ioue:nobis aūt non ſic accidit. Vnde dicit Virgilius. Pauci quos æquus amauit. Iuppiter:aut ardens euexit ad æthera uirtus. Diis geniti potuere. Nāqꝫ certe Prodicus ex Chio inſula fuit Rhetor:& Euripidis præceptor in rhetoricis. Fabius ait lib.yiii. Sed formas quoqꝫ fingimus ſæpe ut famam. Virgilius:ut uoluptatem & uirtute quēadmodū a Xenophōte traditur. ¶ Prodicus:ut mortem ac uitā:quas cōtendentes in ſatyra tradit Ennius. Baſili?:ait hæc eadem fere a prodico ſophiſto quodam in loco ſuoꝝ librorꝫ de uirtute:ac uitio ſapiētiſſime ſcripta ſunt ſic.n.ait:ut narrat Socrates apud Xeno phontem in cōmentariis lib.ii.diſputans cū Ariſtippo. Herculē adoleſcentem diu ſecum multumqꝫ dubitaſſe:utram uiā caperet:cum duas cerneret:unā uoluptatis:alterā uirtutis inter ambigēdum duas acceſſiſſe matronas uirtutē & uoluptā tem:quarꝫ altera.i.uoluptas accuratiſſime ornata erat:& oīs delitias poſt ſe trahebat reſpectans aliquādo cum faſtus q̄ omnia oſtentans:& multo etiā plura pollicens ſecum trahere Herculē tentauit. Altera aſpera & dura ſeuerēqꝫ intuens econtra:hæc uerba dixit. Nō polliceor aliquā uoluptatem:nec quietem:ſed laborem:pericula.ſudores infinitos terra ma riqꝫ tollerādos:horꝝ præmium erit te deū fieri:hanc demum Hercules eſt ſecutus. Heſiodus dixit illum eſſe optimū qui per ſe ipſum:quæ agenda ſunt certa ratione uidet & conſtituit. Secūdo autem gradu qui aliorꝝ cōſilia ſequeret. Qui ue ro ad neutrū horꝝ aptus eſſet eum penitus inutilem eſſe Idem Heſio dixit. Aſperā primo & pene inuiam & ſudoris cō tinui & laborꝝ plenā eſſe uiam:quæ ad uirtutem ducit:idemqꝫ monuit ne laboribus uicti ante finem deſiſteremus. Quā obrem nec cuiuſuis eſſe illam propter difficultatem capeſſere:nec capeſſenti facile ad cacumen euadere:ſed ubi id ſupa ueris ex eius faſtigio uidere licet:ut uia illa amœna ſit & pulchra:atqꝫ expedita & facilis & longe iucundior:q̄ altera quę ad uitia ducit altum qddam eſt uirtus(inquit Seneca)Excelſum & regale:inuictūqꝫ infatigabile. Voluptas:humile:ſer uile imbecillum:caducum cuius ſtatio & domicilium fornices & popinæ ſunt. Virtutē inuenies in foro in curia pro muris ſtantem puluerulentam:calloſas habentem manus. Voluptatem:latentem ſæpius:ac tenebras captātem:circa balnea:ac ſudatoria:ac loca ædilem metuentia:mollem & eneruem:per extremas profecto difficultates(inquit Plato) generoſa nā ſolet in altum emergere:& magis profuſa res copia q̄ ſumma inopia bonis ingeniis nocere conſueuit. Fœlix qppe eſt ne ceſſitas:q̄ cogit ad bonum. Pictacus dicebat arduum eſſe bonum exiſtere:& Ariſtoteles dicebat:ſtudioꝝ liberaliū ama ras eſſe radices:fructus aūt dulces. Vt eſt apud Xenophōtem:Xenophon Socratis diſcipulus fuit:adeō eloquēs:ut mu ſa attica diceret:finxit Prodicus uoluptatē & uirtutem apparuiſſe Herculi:qui ſpreta uoluptate uirtutem ſecutus eſt:quę in ardua tendit & hoiem laboribus atqꝫ anguſtiis exponit magna ꝓpoſita mercede gloria.ſ.& humana fœlicitate huius fictionis.meminit Xenophon in eo opere:quod latinæ cōmentaria poſſumus appellare ſiue de dictis & factis Socratis memoratu dignis:inducit Socratem narrātem hæc de Hercule quod legerat apud Prodicum.q hæc ſapiēter finxerat in eo libro:quem de Hercule cōpoſuit:ordo eſt:Prodicus dixit Herculem exiſſe in ſolitudinem:ut eſt apud Xenophōtem: non legerat Cicero opus Prodici:ſed apud Xenophontem ea quæ ille finxerat. Verba Socratis apud Xenophontem hæc ſunt:Nōne ſapiens prodicus in illo quod de Hercule compoſuit opere:ſimiliter diſputat de uirtute quā dicit fuiſſe ornatam corpus mundicia:oculos uerecundia:effigiem autem totam caſtitate:alba ueſte indutam Prodici ſophiſtæ me minit Pla.in hippa:& in protagora. ¶ Cum primū pubeſceret:cum peruenīſſet ad pubertatem.i.cum cœpiſſet emittere primam lanuginem faciei:pubertas in maſculis poſt.xiiii.annū cōpletum ilico initiū accipit ex Iuſtiniani inſtitutione:fœ minæ poſt.xii.annū cōpletū uiri potētes ſunt. Mares incipiunt pubeſcere inqt Ariſt.in hiſto.aīaliū peracto anno bis ſe ptimo:fœminis ēt per id tēpus exurgunt ubera:& quæ mēſtrua uocant erūpunt:& ad uſum rei uenereæ:maxime inci tantur. ¶ Quod tēpus:in prima pubertate. ¶ Datū cōceſſum eſt ut qſqꝫ uiam eligat:quā ingrediat.i.uitæ inſtitutum

FRAN MAT: ¶ INEVNte:incipiente. ¶ Nā ꝙ Herculem & cætera:ſiquis inqt de Hercule mihi obiecerit:ꝙ potuit ipſe i tenera æta te meliorem uiuendi rationem deligere reſpondeo ei hoc cōtigiſſe ꝙ Ioue natus erat. Xenophon hanc hiſtoriam ſcripſit authoritate uſus Prodici philoſophi:qui de Hercule præclarum opus ædidit:imperiti prodigium legunt:cū a Prodico ꝓ dictum legere conueniat. ¶ Pubeſceret:primam lanuginem emitteret. ¶ In ſolitudinem:in deſerta loca.

Hercules prodicꝰ

Fabius

Baſili.

Socrates

Heſiodus

Seneca

Plato

Xenophon

Ariſto.

ASC. Genus ætatis qñ eligendū. ¶ ENIM pro quia:adoleſcētia ineūte.i.incipiēte:hoc eſt dū hō ingredit ex pueritia adoleſcētiā cui.ſ.adoleſcētiæ maxi ma imbecillitas conſilii ineſt:tūc qſqꝫ cōſtituit ſibi id genus ætatis degendæ.i.peragēdæ quod adamauit maxime:itaqꝫ ideſt & ita implicatur aliquo certo genere:& uſu uiuēdi antequā potuit iudicare qd eſſet opti mū. ¶ Nāqꝫ pro qa:Prodi cus rhetor optimus & Euripidis præceptor dicit(ut.i.ſicut eſt apud Xenophontem Socratis diſcipulū:q ꝓp eloquentiā muſa attica dictus eſt)Herculē cum.i.quādo pubeſceret primū.i.inciperet hr̄e puberē. ¶ Quod tēpus.i.priæ puberta tis datū eſt a nā ad deligēdū.i.diſgrēdū qūo uiā uiuēdi qſqꝫ ingreſſurus exiſſe in ſolitudinē.i.locū deſertū a populo.

Ineunte.n.adoleſcētia:cui ineſt maxia imbecillitas cō ſilii:tūc hic ſibi qſqꝫ genus ætatis degēdæ cōſtituit qd maxie adamauit:itaqꝫ ante implicat aliquo certo gne curſuqꝫ uiuēdi q̄ potuit:qd optimū eſſet iudicare. Nā qꝫ herculē Prodicus dicit(ut eſt apud Xenophontē)cū primū pubeſceret:qd tēpus a natura ad deligēdū quā qſqꝫ uiā uiuēdi ſit ingreſſurus datū ē:exiſſe i ſolitudinē:

¶ Diu

¶DIV:quātū ad tps. ℣ Multū ad cōsiderationē:hoc idē de Scipione fingit Syllio:ad quē sedētē domi sub lauro:& aio bella meditātē:dic̄ accessisse uirtutē & uoluptatē:& tādē uirtutē psuasisse Scipioi uoluptatē eē spnēdā. ℣ Hoc:diu & mlt̄ tū cogitare utrā uiā melius eēt igredi:potuit cōtigere Herculi Iouis filio:nobis āt mīme. ℣ Potuit for.qm̄ hoc est fabulosum:& iō dic̄ fortasse. Sed esto q fuerit:tn̄ aliis hoc nō est facile ī illa ætate:q̄ nō tm̄ roboris ingenii & cōsilii hēt:ut deliberet & eligat certa rone illa.n.ætas libidinib⁹ & affectib⁹ obnoxia ē Herculi uero potuit cōcedi a numine cui⁹ filio hēaī: potuit ēt cōtingere illi cū eēt rone subnixus:& ad magna q̄dā & ardua natus:qd̄ aliis assequ non est facile.uoluptate.n.q̄ est maloꝝ esca facile corrūpimur. ℣ Iouis satu:edito:nato ex semie Iouis:qm̄ filio fuit Iouis & Alcmenæ. Vñ inqt:Diuia q̄dā cā fuit ut Hercules id uitæ istitutū eligeret.nō bñficiū naturæ. ℣ Quos cuiq; uisum est:sine discursu rōnis:ut eligat qs potissimū imitād⁹ sit:qm̄ ī ea ætate id qd̄ maxie placet sequimur at ille debebat imitari Iouē supmū. ℣ Impellimur deducimur appetitu:studia:uolūtates & exercitatiōes. ℣ Instituta:mores & uitā q̄ sibi istituerūt. Plærūq; aūt ponit uaria studia & imitatiōes:Plærūq; sepi⁹. Imbuti:istructi:ībuere ppe ē dare pmū saporē. Hor. Quo semel ē ībuta recēs seruabit odorē testa diu.filii ībuunt a parētib⁹ & bōis & malis moribꝰ.discāt iqt Pla.ī.iii.de rep.imitari q̄ cōueniētia illis fuerit. Viriles.i.tpatos:pios lībos & hmōi reliquos q̄ natura liberis idigna sūt omittāt:nec qcq̄ indecoꝝ assuescāt imitari.ne ex hac imitatiōe p sīles illis aliqn̄ fiāt. Nā hmōi imitatiōes:si a pitia serpēret lōgi⁹ ad mores naturāq; trāsferent. Nō igīt cōcedim⁹ inqt eos q nobis curæ sūt:& uiros bonos eē cupim⁹:mulierē imitari siue iuuenē:siue senē:aut ouitia ī uiꝝ igerētē:aut deū criminātē:iactabūdū plumū ac se fœlicē p̄dicātē:aut īfœlicitatib⁹:gemitib⁹ eiulatib⁹ depssa:mltoq; mīn⁹ ægrotātē: pturiētē:amātēue. ℣ Multitudinis ppli & id sequunt:qp ipita mltitudo iudicat. ℣ Maiori pti:qm̄ pauci sūt:q uirtutis splēdorē agnoscāt:& ea plæriq; iudicāt pulcherrima q̄ nō sūt. Vñ phia paucis iudicib⁹ cōtēta ē. ℣ Nōnulli tn̄:q̄uis inqt difficile sit ī ea ætate honestū uitæ istitutū eligere:& nōnulli ferāt iudicio ipitæ mltitudis:tn̄ nōnulli secuti sūt rectā uiā uiuēdi aut bonitate nāæ aut disciplina tradita a parētib⁹. ℣ Ad hoc agēdū mltū ualet nā:cōsuetudo ēt & doctria. Optia.n.dispositio nāæ mltū cōfert:& ure fortūat⁹ ille ē q a nā ad ois bonas artes istituit:praua.n.dispō nō facile admittit doctrinā:q̄ aius extollit. Vñ dicebat Arist.aspectū a cōtinēti aere lumē accipe:aium uero a disciplinis lībalib⁹. Cōsuetudo reqrit bonā educationē:qm̄ mltū iteresť:lic uł nō sic a teneris cōsuescere & uirt⁹ moꝝ posita ē ī ɔsuetudie. Certe nō paꝝ hēt utilitatis ɔsuetudo q̄dā & familiaritas uirtutū mētib⁹ iuuenū aīsq; īfusa:cū maxie soleāt inhærere & pene īdelebilia eē:q̄ ī tenera ætate dñr pp ānorū mollitiē pfunde isita. Vñ Leonidas pedagog⁹ qbusdā uitiis ībuit Alexādrū:q̄ semel affixa sp ihæferūt. Op⁹ est igīt bona disp̄one nāæ optia educatiōe & doctrina:q̄ sine morib⁹ nihil ualet.īmo gladio ī manu furiosi. ℣ Illud aūt:dic̄ Cice. Raꝝ eē gen⁹ eoꝝ hoīum:q p̄diti magnitudie aī:& īgenio atq; eruditiōe habuerūt spaciū deliberādi. Illud ē raꝝ pauci admodū pnt repiri. ℣ Præclara:optia & laudabili. ℣ Aut utraq; re:igenio & doctria. ℣ Spaciū deli.q potuerūt deliberare & eligere gen⁹ uitæ:qd̄ seq̄ret. ℣ Potissimū:maxie & iprimis. ℣ Quē cur.uitæ:qd̄ gen⁹ uitæ degēdæ:& ɔstituere finē:ad quē tēdētes gescerēt:sed raro hoc accidit ut idē p̄dit⁹ sit magnitudie īgēii:aut ornat⁹ doctria & hēat spaciū deliberādi:qn̄ solet tps an̄ pterire q̄ id fieri cōtigat:aliqb⁹ tn̄ datū ē:i q̄ deliberatiōe:p̄cipit qd agēdū sit ī ipa deliberatiōe:ut.s. qsq; accōmodet ɔsiliū ad suā naturā:& id gen⁹ uiuēdi deligat qd̄ ipsius natura nō respuit. ℣ Oē cō.ois deliberatiōis rō. ℣ Reuocādū:accōmodādū id deliberādū ē qd̄ nā uł appetere qsq; enī id gen⁹ uitæ dēt elīgere ad qd̄ est aptus natura.

¶DVAS uias alr dic̄ Xenophō quē hac ī re seq̄t Ci.scri.n.duas mlieres sedāti ī solitudie herculi obꝑuatas eē q̄rū altera formosa sed lasciuia & mollis erat: Altera an⁹ horrida & seuera. Illa qdē uoluptates:ħ uero labores spopōdit:ſ̄ post labores:& picula glia īmortalē:& hāc qdē hercules secut⁹ ē. ℣ Plærūq; āt:ut plurimū:iqt istituta parētū moresq; seqmur & p oē uitæ tps suam⁹. ℣ Multitudis iudi.ii ābitiosi sūt.& id tm̄ mō facer̄ curāt ī uita:qd̄ placiturū mltitudini sit:uł qd̄ uulg⁹ maxie seq̄t & laudat. ℣ Maiori pti:uidelicet q̄ a maiore pte pbāt:ea faciūt:sicuti pusiæ mlti:iuri ciuili & pōtificio operā dāt:qm̄ eas artes uulg⁹ pbat:& ad cōparādas dītias aptissimas putat:id ēt parētū faciūt imitatiōe:q & ipsi legum studiis īcubuere. ℣ Fœlicitate:ut tē poꝝ:qb⁹ artes lībales & uiguerūt sæpe:& ad nihilū redactæ fuerūt:sed eloq̄ntia ipmis q̄ mltos iacuit ānos:& tpib⁹ nr̄is excitata aliq̄tulū ē benignitate pncipū & seculi. Vñ ait Virg.Nati melioribꝰ annis. ℣ Bonitate nāæ:īgenii ut Home.Demosthenes:Plato:Ari.& apd̄ nos Vir.Ci.aliiq; pmulti:q bonitate nāæ moti studiis suis operā dederūt:& illustres euaserūt:rari āt sunt q bōitate nāæ ducant̄ ad artē aliq̄ liberalē. Nā ut Ci.ait:q̄rt⁹ ē grad⁹ altissimus eoꝝ q natura boni īsapiētesq; gignunt̄ qb⁹ a pricipio inest dcā rō cōstāsq;:q̄ supra hoiem putāda:deoq; tribuēda est. ℣ Parētū disciplina nō ē ei⁹ qd̄ supra dixit repetitio:nā de illis locut⁹ ē q parētes post mortē imitāt:nūc de iis dic̄ q disciplina parētū uiā aliquā & rōnē uitæ aggrediunt̄ eoꝝ.s.q disciplinā ħ est rōnē uitæ a parētib⁹ ppositā suscipiūt ut Ascani⁹ apud Vir.ab Ænea pre istituit sic. Disce puer uirtutē ex me uerūq; laborē. ℣ Illud rarissimū.Illud gen⁹ rarissimū eē dicit eoꝝ:q ineunte adolescētia:adeo excellēti īgenio & doctrina fuerūt:ut iā tunc mature deligere potuerint: qd̄ uitæ genus seq uellē. ℣ Spaciū.nā cū excellēti essent ingenio & doctrina diu multūq; in tenera ætate cōsiderare potuerunt:qd̄ institutū sequerētur. ℣ In q̄ deli.&c̄.hoc p̄ceptū generale est:ut quorūcunq; uiuendi rōnem hoies deligunt id semper respiciant. Quid potissimum naturæ suæ conueniat:qui aliter fecerit:is nunquam decorum seruabit.

¶ATq; sup.dicit ipm sedentem ibi.i.in solitudine:dubitasse secū diu:& multū cū.i.qm̄ qdē:cerneret.i.aspiceret duas uias unā uoluptatis:alterā uirtutis. ℣ Vtrā.i.si sic dicā quā illaꝝ duaꝝ meli⁹ eēt igredi:hoc.i.sic se cū disqrere:potuit fortasse cōtigere herculi edito.i.exorto:& ī lucē pducto satu.i.ex semie Iouis. ℣ Nā idē sup.pōt contingere nobis:q imitamur sup.eos:quos cuiq; sup.nr̄m uisum ē:supple bonū eē imitari:& ipellim⁹ ad studia & istituta.i.mores eoꝝ. ℣ Autē p sed:nos ībuti plærūq; p̄ceptis parētū deducimur ad cōsuetudinē & morē eoꝝ. ℣ Alii ferūt.i.trahūt iudicio mltitudinis.i.ad id qd̄ mltis placere uł. ℣ Quā p & exoptāt ea maxie q̄ uidēt maiori pti pulcherria. ℣ Nōnulli.i.aliq tn̄ siue q̄

PET. MAR. Syllius

Volu/ptas

Institu/ta

Hora.

Plato

Aríſto. Cōſue/tudo Leoni/das Epicte/tus In deli/batione Reuo/care

FRAN MAT.

Nota

Virg.

Parētū diſcipli/na

ASC. Hercu/lis uiſio de uitæ gñe eli/gendo.

dā fœlicitate siue q̄dā bōitate nāæ: siue disciplīa. i. eruditiōe parētū secuti sūt fcta uīa uitę. ¶ Aūt p fz illd gen⁹ eoꝝ q or natu aut magnitudīe īgēii excellēte: aut p̄clara eruditiōe: atq; doctria: aut utraq; re. s. & īgēio & doctria hūerūt spaciū de liberādi quē cursū uitæ uellēt potissimū seq ē maximū rapꝝ: ī q̄ dlibatiōe oē ꝓsiliū ē reuocādū ad nām cuiusq; suā. i. ꝓpaz.

PET. MAR. ¶ NAM cū: rō q̄re cōsiliū reuocādū est ad ipam naturā: qm̄ i oīb⁹ q̄ agūt ab ipa nā decoꝝ q̄rit: & eo mō quo qs nat⁹ ē. ¶ Ex eo: q̄o qsq; nat⁹ ē fm suā ꝓpriā nām. ¶ Quid deceat: qd cōueniat cuiusq; nāæ & morib⁹ nā īsitis. ¶ Quæ agūt: i singulis actionib⁹. ¶ Tū: i tota uita: si īqt i singulis actiōib⁹ naturā imitamur: ut seruet decoꝝ: multo magis ī cōstituēdo gñe uitæ dēm⁹ nām seq: ut uitæ īstitutū nāæ cōueniat. ¶ Multo maior cura diligēti⁹ cōsiderādū ē cū uolum⁹ īstituere uitā q̄ i singulis actiōib⁹. ¶ Vt uita cōstituēda: cū uolum⁹ cōstituere qd gen⁹ uitæ sequmur: nā si i singulis actiōib⁹ q̄rit qd deceat: multo magis dēm⁹ q̄rere & cōsiderare qd nā uelit: & ad qd apta sit. ¶ Cōstare: cōstātiā ꝓuare & pseuerare in īstituta uita: & nunq̄ a nobisipsis in actiōib⁹ discrepare: si aūt nō eligit genus uitæ accōmodatū ipi nāæ: opus est ad alia diuertere & mutare ꝓpositū & īstitutū uitæ: & sic cōstātia nō ꝓuabit: sed claudicare oportet i ipis actiōib⁹: cū nā repugnet. ¶ In uitæ ꝓpe. i tota uita. ¶ Claudicare: errare sensus est: illud gen⁹ uitæ dēm⁹ eligere: i quo duce nā ꝓuem⁹ decoꝝ. ¶ Ad hāc aūt rōnē: deliberationē: inqt Ci. in deligēdo gñe uitæ dēm⁹ hīe rōnē nāæ & fortunæ: sed potissimū nāæ: q̄ stabilis est: fortūa uero mutabilis & amica temeritati: ut siqs apt⁹ ad musicā sit: & ad illam ducē nā īclinet: tū forte accideret ut pīm hēat cōtubernalē: a quo uī posse phīā cōmode ꝓcipe q̄is ad ipam nō sit apt⁹: sed oblata fortūa uelit pīari: debet poti⁹ musicā amplecti ut ꝓuet decoꝝ: qm̄ poterit mutari fortūa & amitti pīs: nā uero mutari nō pōt: & sic de filīb⁹. Si hæc duo cōcurrunt fortuna & nā optābile est & summo studio enitēdū: ut utriusq; munerib⁹ fruamur. ¶ Ad hāc rōnē: gen⁹ uitæ īstituēdū. ¶ Fortuna: q̄ aliq̄n uocat nos ad aliqd uitæ īstitutū: & ut honorib⁹ inseruiam⁹. Vñ dīc Sen. fibi qsq; dat mores: ministeria casus assignat. ¶ Hīda ē rō: cōsideratio & respect⁹ cū uolum⁹ eligere gen⁹ uitæ: qd seq̄mur cōstāter usq; ad finē. ¶ Nāæ magis. s. hīda est rō: qm̄ poti⁹ eā uitā diligere debem⁹: ad quā sum⁹ apti nā: q̄ illā q̄ a fortūa offert & ꝓponit. ¶ Firmior: stabilior: qm̄ nā nō mutat: pōt tū aliq̄ ex pte detorq̄ri: sed repetūt priōs quæq; recursus: & ad īgeniū unūquodq; redit suū. Vita uero fm nām īstituta stabilior est. ¶ Cōstātior: magis pīeuerans usq; ad finē. ¶ Fortuna mor. q̄ mutabilis est: & tanq̄ res q̄dā mortalis. qm̄ nō durat. Iō dixit Syllius. Breuis est magni fortuna fauoris: & ipsa natura īmortalis est qppe nō mutat. ¶ Qui igit: cōcludit qd agēdū sit illi: q oē cōsiliū ad ꝓpriā naturā accōmodauit: & id genus uitæ eligit: ad qd natura ferebat. ¶ Non ui. hīi dispositæ: qm̄ si natura uitiosa est: eniti debemus ut illā emēdemus rōne: nec uita illa eligēda est: quā ipsa natura uitiosa appetit: eēt enī cōtra prudētiā: sed corrigēda: ut de Socra. legit. Nā cū Zephirus turpia q̄dā de Socra. ꝓ phisonomiā dixisset: & ob id a multis q̄ Socra. inte gritatē cognoscebāt derideret: nō errat Zephyrus dixit Socra. hmōi. n. natura essem: nisi naturā phīa superassem.

Syllius

Zephyrus

FRAN MAT. ¶ NAM cū in oībus &c. Argumētat a minori ad maius. si inqt in singulis rebus gerēdis unusq̄sq; naturā suā seq̄t. Quāto magis in uniuerso gñe uitæ deligēdo hoc facere debet. Quasi dicat multo magis ac diligētius. ¶ Quo qsq; natus ē: ita. n. decoꝝ seruat. Si qd facim⁹ aut dicimus ad naturā accōmodamus sp. ¶ Supradictū est. id. s. maxie quēq; deceꝛ: qd est cuiusq; suū maxie. ¶ Tū: mlto magis. ¶ In to. ui. nō in qbusdā actiōib⁹ tm̄. ¶ Cōstare: cōuenire cōsentire. ¶ Claudicare: errare. Qui seqt nām optimā ducē: is errare nunq̄ pōt. ¶ Ad hāc &c. Dixit qd qsq; pro arbitrio suo facere soleat. Nūc de fortūa loqt: hoc est de eo qd nō spōte nra facim⁹: & hoc p cōparationē ad naturā. Vtriusq; nāæ & fortūæ ui magnā dīc esse: sed nāæ maiorē. Quātuis fortuna illi se obiiciat plærūq; instabilior enī est & mutat facile Ex quo fit: ut uiuēdi rō ad naturam potius referēda sit: & qcqd fm eā delegerim⁹: i eo psistamus. Nisi forte i deligēdo errauerim⁹. Tunc enī mutāda snīa est: neq; enī nāæ nræ obsequēdū est: ubi uitiosa fuerint. Quinetiā uires nāæ metiri nos cōuenire ait: ut si eos adæquare nō possum⁹ quos imitamur: id certe efficiam⁹ qd possumus. In pmis āt cauendū pcipit ne a parentum uirtute & gloria degeneremus. Qua nulla hr̄ditas pōt eē pclarior. A dolescētū quoq; & senū sicut diuersa est natura: ita & officia dicit esse diuersa: Postremo de officiis differit: q̄ fortunā respiciunt: sicut ab initio ꝓposuit. Nā fortuna quoq; ad naturā redigēda est: q̄tenus fieri pōt: cum naturæ repugnet. qd si natura supior extiterit: ei obsequēdū: & i eo qd semel elegeris psistendū. Si uero natura fortunæ succubuerit: cædēdū est fortunæ: nec plus suscipiēdū q̄ naturæ fortuna pmittat. Hæc sunt q̄ nunc Cī. pcipere itendit. ¶ Ad hāc rōnē: deligēdæ uitæ. Multo. n. firmior est &c. utriusq; rō hīda est: sed naturæ magis. Quia cōstantior est: fortuna enī facile mutatur. Hoc uerꝝ est: & late patet: uidemus enim nullo impetu fortunæ: nullo aduerso casu posse quosdā ab ea arte amoueri: ad quā eos amplectēdam natura deduxit: ut mercator quī sæpe naufragiū fecit: ad mercaturā tamen exercendā redit: & iterꝝ se mari cōmittit. Miles sæpe uictus & uulneratus discedere a militia ullo pacto negt. Et sic natura mortalis: cū illud relinq̄re nequeat qd semel suscepit: uidet īmortalis: & cum fortuna pugnat. Quā īmortalē & deam finxerunt hoīes. Cum tū potius mortalis putanda sit: qm̄ a natura uincit. ¶ Ipsa mortalis. Fortuna quæ cum sit īmortalis: naturā suam mutat: & mortalis efficitur: qm̄ a natura superatur mortali. ¶ Immortali natura: q̄ hoc ipso immortalis uidetur qm̄ cum fortuna nonnunq̄ pugnat & uincit. Cum a naturali proposito aliquem dimouere fortuna nō potest. Alīi sic legunt. Nōnunq̄ tū ipsa īmortalis. s. fortuna: de qua Iuuenalis ait. Nullū numen abest si sit prudentia: sed te: nos facimus fortuna deam: cæloq; locamus. Cum mortali natura pugnare uidetur. ¶ Qui igitur &c. Quando inquit ostendimus naturæ uim maiorē esse quam fortunæ: si fortuna superior non fuerit: & quispiā uitæ genus naturæ suæ accōmodatū delegerit. In eo pseueret & constans sit: nisi forte in deligēdo errauerit.

Cōstaī

Nota.

Seneca

Fortūa.

Adolescentes & senes

Fortunā deā dixerūt

ASC. ¶ NAM cum sup. ita sit: q̄ in oībus quæ agūtur. nos exqrimus qd deceat (ut dictū est) ex eo mō qsq; est natus. ¶ Tū: idest tūc euidētius multo maior cura rei est ad hibēda in tota uita cōstituenda. i. in cōstitutione totius uitæ ut possum⁹ cōstare. i. constātes & cōformes esse nobismetipsis in ꝓpetuitate. i. cōtinuatione uitæ: nec sup. possum⁹ claudicare ab ipso. ¶ Aūt p sed: qm̄ natura hēt maximā uim ad hāc rōnē: & fortunā ꝓximā ī magnitudine. s. rō. i. cōsideratio utriusq;. s. & naturæ & fortunæ est hīda oīno in gñe uitæ deligēdo. i. cū delectu cōstituēdo. sed magis naturæ sup. q̄ fortūæ. ¶ Eni p qa sup. natura est multo firmior & cōstātior q̄ fortuna: ita sup. ut fortuna ipsa uideat nōnunq̄. i. aliq̄n mortalis. i. tanq̄ mortalis: pugnare cum natura immortali. ¶ Igitur qui contulerit oē cōsiliū uitæ ad genus naturæ suæ non uitiosæ.

Nā cū i oīb⁹ q̄ agunt ex eo mō quo qsq; ē nat⁹: ut supra dcm̄ ē qd deceat exqrim⁹. tū i tota uita cōstituēda multo est rei cura maior adhibēda: ut cōstare in uitæ ꝓpetuitate possumus nobismetipsis: nec i nullo offō claudicare. Ad hāc aut ē rōnē. qm̄ maximā uim natura hēt: fortuna ꝓximā. utriusq; oīno rō habēda est in deligendo genere uitæ. sed naturæ magis multo enī & firmior est & cōstātior: ut fortuna nō nunq̄ tanq̄ ipsa mortalis cum īmortali natura pugnare uideatur. Qui igitur ad naturæ suæ nō uitiosæ genus cōsiliū uitæ oē cōtulerit:

¶ Is teneat

CIS Teneat cõstantiam: pseueret in instituto uitæ: & sit cõstans usq; ad finem. Cõstantia enim uirtus est quæ pseuerat quoad bonũ est id qđ sequit̃. Si aũt quodcũq; fuerit siue bonũ siue malũ imitabit̃: ptinacia dicet̃: qm̃ ptendit in eo q̃ uitio dãdũ est: nõ debemus igit̃ esse ptinaces sed cõstantes in istituto uitæ: ut eatenus ꝓgrediamur: q̃tenus bonũ erit in istituto ꝑmanere. Si aliter euenerit: mutatio prudẽter faciẽda. ¶ Id. n. maxime decet: ut seruet cõstantiam: si uitę institutum accõmodatum est ad naturam non uitiosam. Et quia in deligẽdo genere uitæ aliq̃n errat corrigit id qđ concludit dicens: seruet constãtiam: nisi senserit se erasse in ipsa electione: qđ cum accidit: pertinacia uti non debet: institutum mutare: ut si nos ad ius ciuile contulimus: & in eo proficere non possumus aduersante natura: debemus ad alia diuertere in qbus possit seruari q̃ deceat. ¶ Si acciderit: ut intelligat se erasse in uita eligẽda. Morum mutatio: mutãdi sunt mores & istitutum uitæ iã cœp um: & sic præscribit modum seruãdæ ꝓstãtiæ in uita degenda. ¶ Si tẽpora conditiones tẽporum ad hoc institutum uitæ mutandum adiuuabũt potest enim accidere: ut temporis conditio: & casus aliquis faueat nobis ad mores mutandos: exempli gratia: philosopharis: sed inepte dubitas ne uidearis leuis mutare institutum uitæ: accidet patriã calamitatibus urgeri: & ab hostibus uexari: sumẽda sũt arma & uitæ istitutum mutãdum est: ad quod agẽdum tẽporis cõditio adiuuat. Das operam liberalibus disciplinis alicubi: natura id respuit: morientur domi parẽtes & propinqui: repetẽda est patria: & res domestica curãda: mutandaq; uitæ institutio: tẽpus & casus id suadent. Vteris aliquo ualde familiariter: putans bonũ uir̃ esse: si arma contra patriam sumpserit: ab isti tuto uitę discedas: tẽpus quippe id uult. Facilius: quãtum ad laborem. ¶ Cõmodius: ad nostrum cõmodũ & usum: sed si tẽporis conditio non adiuuabit. ¶ Sensim: paulatim quãtum ad animum. ¶ Pedetẽtim: ad actionem. Pedetentim dꝛ quasi suspenso pede & tento incedere: quasi paulatim: paulatim ut faciunt cæci: q ne offendant: pedetẽtim ambulãt. Proficisci quis Athenas: ut det operam mathematicis/quibus post̃q̃ auspicium dederit cognoscere se ineptũ: non debet ex abrupto illam disciplinam omittere: ne uideat leuis atq; imprudens: sed pedetẽtim ad alias disciplinas se conferre: si tamen conditio tẽporis suffragaret̃: ut. s. aliqua necessitate urgẽte in patriam redire cogat̃: facilius & cõmodius uitæ institutum poterit mutare: & ꝓbata simili. ¶ Cẽsent sapientes: iudicant docti uiri: in Lælio ait. Cum possunt sæpe uitia amicorum: tum in ipsos amicos: tum in alienos: quoꝝ tamen ad amicos redundet ifamia: tales igit̃ amicitię sunt remissiore' usu leuandæ: & ut Catonem dicere audiui dissuendæ sunt: nisi quædam intollerabilis amodum iniuria exarserit: ut neq; rectum: neq; honestum sit: neq; fieri possit: ut non statim alienatio disiunctioq; facienda sit. Magis decere: conuenire uirtuti & uero graui atq; cõstanti. ¶ Cõmutatio autem: docet quid agẽdum sit post cõmutationẽ uitę. ¶ Genere: qualitate uitæ & instituto: in quo non poteramus decorum seruare. ¶ Bono consilio: ne postea iterum relinquamus locum pœnitentiæ. Aliquis ad munera Reipu. obeunda se contulit: si ad ea non est aptus pedetentim se trahere debet: & non statĩ aduolare: quod est hominis imprudentis & quasi furiosi. Ideo cum modo agenda sunt omnia: & eo consilio: ut non uideamur leues. ¶ Sed quoniam pauloante dictum est imitandos esse maiores. Corrigit præceptum illud de parentum imitatione: dicitq; non esse imitãdos parentes in uitiis: sed in bonis moribus: & etiam nõ eẽ imitãdos in eo: a quo nostra natura abhorret: qm̃ seruari non poterit decoꝝ. ¶ Exceptũ sit: ne uitia sint imitãda. Hoc in ꝓmis excipiamus.

CID enim: Constãtiam tenere. Nisi forte se erasse intellexerit in deligendo genere uitæ. Nam licet ad naturam nr̃am referre omnia debeamus in deligendo uitæ genere. Si uitiosa ea fuerit: nõ ei parendũ est. Exẽpli gratia si qs rem militarem amplectatur: idq; uitio naturæ: quę cupida est: iductus faciat. Cum postea intelligit cur fecerit: debet relicta militia aliis studiis hærere quę uitium animi tollant potiusq̃ augeant. ¶ Potest autem accidere. Tẽpus enim ineũtis adolescentiæ non est aptum deliberationi: cum ea ætas in uoluptates prona maxime sit: & perspicere quæ optima sunt: nequeat. ¶ Facienda: moꝝ institutorũq; mutatio est. Quantum ad modum uiuendi: & quantum ad propositum. ¶ Eam igit̃ mutationem si tẽpora adiuuabunt facilius cõmodiusq; faciemus. Cõmodius fiet mutatio instituti generis uitæ. Si eam tempora adiuuabunt: ut si ad studia litterarum se conferunt. Cum incipiunt in precio litteræ esse magis ac magis: si rem militarem sequantur bellorꝝ tempore. Quibus & gloriam cõparare possent: & utilitatem: ac minime leuitatis reprehendi: quoniam bellorum tempore institutum uitę mutant: quod autem mutari soleant mores & fortuna: licet apud Valerium maximum discere: apud quem titulus est de mutatione morum & fortunæ. ¶ Sensim erit: pedetentimq; facienda. Paulatim ne leuitate moti uideamur si id de repente: & quasi uno impetu faciamus. ¶ Vt amicitias quæ minus delectent. Exẽplo ostendit quomõ hæc mutatio facienda sit. Nam ipse in Lælio præcipit amicitias: quæ non placent: dissuẽdas eẽ: non frangendas: ne si cito ab amico discedamus: erasse in deligẽdo uideamur. ¶ Sensim dissuere q̃ repente præcipere. Paulatim: ut uix sentiatur: pedetentim gradatim. ¶ Bono consilio feciss̃e uideamur. Non leuitate ducti. ¶ Sed quoniã pauloante dictum est imitandos esse maiores primum illud exceptum sit ne uitia sint imitanda. Dixit sequendam eẽ naturam quæ uim habet stabiliorem. Si ea fortunam superauerit. Nunc dicit quid facere nos conueniat. Si fortuna superauerit naturam. Et primum minime imitandos maiores dicit: si fuerint uitiosi. Deinde cędendum esse fortunæ: si ea non fert ut maiores nostros imitemur.

CIS Teneat constantiam. i. perseueret in eo. ¶ Enim pro quia: id decet maxime nisi intellexerit forte se erasse in genere uitę deligendo. i. disquirendo. ¶ Quod. s. erasse si acciderit (potest aũt accidere) tũc sup. mutatio morum & institutoꝝ est facienda. ¶ Igitur nos faciemus eam cõmutationem facilius: & cõmodius: si tẽpora. i. oportunitates temporum adiuuabunt. ¶ Sin minus. i. sed si non sup. adiuuabunt ipsa cõmutatio erit facienda sensim. i. paulatim: ita q̃ sentiri possit: & pedetenti. i. quasi per singulos passus pedem tenendo. ¶ Vt. i. quemadmodum sapientes cẽsent. i. iudicant decere magis dissuere. i. dissoluere sensim: idest paulatim quasi singula fila disiungẽdo: q̃ præcipere repente amicitias quæ magis delectẽt & minus ꝓbent̃. i. approbẽtur. ¶ Aũt pro sed genere uitę cõmutatio. i. post̃q̃ genus uitę cõmutatũ est: cuiãdum est oĩ rõne: ut uideamur feciss̃e id bono cõsilio. ¶ Sed qm̃ dictũ est pauloañte: maiores eẽ imitãdos: illud sit ꝓmũ exceptũ ab illa generalitate: ne uitia. s. parẽtum sint imitãda: deide si natura nõ ferret. i. pateret̃ ut q̃dã possim imitari.

PET. MAR. Cõstantia

Abst ptinacia

Facile & commodũ

Cato

Excęptio

Sapio de cathagine

FRANCISCVS MATVRANTIVS Adolescentia

ASC. Genꝰ uitæ electũ ppetuo teneatur firmum

PET. MAR.

Deide. Hęc est altera exceptio. ¶ Si nã nõ fer. ut q̃dã imitari possint ut supioris filius. Nõ patiet & aliena penit⁹ erit a tali imitatione: & affert exẽplũ filii africani maioris: q pp malã ualitudinẽ nõ potuit in rebus bellicis patrẽ imitari: qbus maior africanus uel maxie claruit. Hic cũ esset ualitudinarius Scipionẽ filiũ Pauli Æmilii sibi adoptauit: q cognoiat⁹ est Africa. minor. Cuius auus p adoptionẽ maior dictus est. Vñ Cato apud eũdẽ Ci. loquẽs de carthagine tic Scipionem Æmilianũ alloq̃t. Quã palmã: ut imortales dii tibi reseruẽt: ut aui tui reliqas ꝺseq̃re.ñ. Africani maioris: q carthaginẽ trubutariã fecit: quã postea eius nepos p adoptionẽ filii euertit: & cineres in Capitoliũ rettulit. Et alibi dicit idẽ. Quã fuit imbecillis. P. Africani filius: is q te adoptauit: q̃ tenui aut nulla potius ualitudine: qd̃ nisi ita fuisset: alterꝝ extitisset ille lumẽ ciuitatis. Et in Bruto dicit Cice. Ipm Scipionẽ accepimus nõ fuisse infantẽ: filius q̃dẽ eius: is q minorẽ hũc Scipionem a Paulo adoptauit: si corpore ualuisset in ꝑmis habitus eẽt dẽstus. ¶ Hũc Paulo natũ adoptauit: pp ifirmitatẽ ualitudinis. Scipionẽ filiũ Pauli Æmilii macedõici. ¶ Patri silis eẽ. Africão maiori dariſſimo ipatori. ¶ Fuerat sui. Publii Sci. pr̃is sui: q ꝺsul Hãnibali descẽdẽti ex alpibus occurrit: & ad Ticinũ pugnauit: quẽ uulneratũ filius Scipio tũc adolescẽs (q postea maior Africanus appellatus est) humeris in castra rettulit. Hic Scipio: ut dictũ est: una cũ fratre Cneo in Hispania occubuit: & duo fulmina belli sũt appellati. ¶ Huius. P. Scipionis filius fuit africanus maior Cnei aũt filius fuit Scipio Nasica. Africanus igit̃ potuit imitari pr̃em suũ in laude bellica: se uero filius ualitudinarius imitari nõ potuit: ergo cũ natura nõ patit̃ elaborãdũ nõ est: qm frustra fit & citra decoꝝ. ¶ Si igit̃: ꝓcipit Ci. qd illi agẽdũ sit: q pp ibecillitatẽ corporis nõ obire põt munera grauiora: & agere cãs forẽses q̃ bona latera & beatã uocẽ reqrũt. Debet inqt hẽre alias uirtutes & in ipsis adeo clarere: ut id qd̃ pstare nõ põt pp ualitudinẽ: nõ mltũ ab eo reqrit̃. ¶ Defensitare: i iudicio alios sæpe defendẽ: & tractare genus iudiciale: qd̃ maximã ui reqrit. ¶ Cõcionib⁹ te. ppl'm: uersari in gñe deliberatiuo: & suasoriis oꝺonib⁹ ut & mouere ppl'm ad quoscũq; affectus ꝓ salute cõi: & sua eloq̃ntia psuadere ea q̃ sint e rep. qd̃ est offm uehemẽtis oratoris: & sic duo gña difficiliora accepit iudiciale & deliberatiuũ. ¶ Id qd̃ desit: qd̃ nõ põt pstare. ¶ Optia aũt dic quid sit optimũ: qd̃ reliquit filiis imitãdũ a parẽtib⁹. Glia inqt est reꝝ gestaꝝ & uirtutis: q̃ filii bñ istituti sustinẽ & illustrare debẽt: uñ illi maxie uitupandi sũt q uoluptatib⁹ imersi a maioríb⁹ suis degenerãt. Interrogatus. Pla. q̃nã filiis cõparanda & reliquẽda eẽnt: rñdit: ea q̃ nõ grãdinẽ: nõ uim: nõ ipm deniq; Iouẽ extimescerẽt. Et suis discipulis dicẽ solebat: ocio labores añponite: ni rubiginẽ splẽdori pstare putatis. Idẽ i epitaphio sic ait: ut dcm̃ est. Glia parẽtũ ẽ natis clarus magnificusq; thesaurus. Et i. y. de le. sic scri. Nemo liberoꝝ gña cumulãdis pecũiis icũbat: ut ditissimos eos reliquat: neq; n. ipsis: neq; ciuitati id ꝺducit: filiis nõ auri sed pudoris mltũ opꝫ relinqre diuites ãt ualde simulq; pbos eẽ ipose est: dico ãt diuites: ut mlti existimãt asserẽtes eos eẽ diuites: q̃ pauci e mltis pecũias plimas possidẽt: q̃s ẽt posset malus qsq; possidẽ. Fieri uero nõ põt: ut diuitiis aliqs simil' pstet & pbitate. Cętera oia dicebat Hesiodus nõ magis possidẽtiũ sũt q̃ cuiusq; ut in talario ludo huc & illuc trãseũt: a: sola ut⁹ & uiuẽti & mortuo stabil' ẽ & firma possessio. Solõ dice. nõ ꝑmutabim⁹ cũ ũtute ditias qm̃ ut⁹ firma: ditię ꝺo al's ali⁹ possidet. ¶ Cui glię & splẽdoris nois pr̃ni afferr̃ dedec⁹. ¶ Et qm̃ of. fac̃ trãsitionẽ: & cuiq; ętati ꝓpuꝫ mun⁹ assignat. ¶ Dispib⁹: diũsis. ¶ Aliqd ẽt: ut ꝺaliis reb⁹ disputatũ ẽ. ¶ Distictõe: difiõe: & diũsitate ętatũ ¶VT su. ali⁹ africãi: q hũc Paulo natũ adoptauit: pp ifirmitatẽ ualitudis: nõ tã potuit pr̃i silis eẽ: q̃ ille fuerat sui. Is filiũ genuit. Valitudinariũ: & adeo ibecillo corpe: ut util' eẽ gerẽdę & admistrãdę Reip. nõ posset. Nõ tẽtauit igit̃ qd̃ assequi nõ poterat. Sꝫ Pauli Æmi. filiũ adoptauit q eã deleuit urbẽ: q̃ tributaria ãa auus pplo Ro. fecerat. ¶ Pr̃i: Scipioni supiori. ¶ Sui: Cnei Sci. ¶ Si igit̃ &c̃. Si hęc facẽ pp ibecillitatẽ nõ poterit: faciet saltẽ q̃ poterit. ¶ In ip. po. q̃ nlla uis fortũę admẽ possit. Nã bõa aĩ auferre hoi fortũa nõ põt q̃ sĩ hęc iustitia/fortitudo/tpãtia/modestia. ¶ Quomin⁹ &c̃. Qui. n. fac̃ qd̃ põt nõ ipellit̃ ad ea q̃ nõ põt: nẽo. n. agit q̃ supra ei⁹ uires sĩ. ¶ Optia ãt &c̃. ꝓcipit ne a utute parẽtũ nr̃oꝝ degenerem⁹: qa nlla hereditas hac ẽ pstãtior: ex quo segt̃ ut eã aplecti: & imitari dẽamus. ¶ Optia here. imitãdi ergo sĩt parẽtes: si q̃ ututẽ habuerĩt. Q m̃ ẽ optia hereditas. ¶ Cui dede. eẽ: illi pentũ glię dedecori sĩt q ab ea degeneranť. ¶ Et qm̃ &c̃. Nunc de officiis ætatũ ꝓcipit singulaꝝ. ¶ Distictione: diuersitate: dr̃ia. Vt. n. diuersæ sunt ætates ita eaꝝ diuersa officia.

Deide si natura nõ ferret: ut quædã imitari possint: ut supioris filius Africani: q hũc paulo natũ adoptauit: ꝓpter ifirmitatem ualitudinis nõ tam potuit pr̃i similis esse: q̃ ille fuerat sui. Si igit̃ nõ poterit: siue cãs defensitare: siue ppl'm ꝺcionib⁹ tenere: siue bella gerere: illa tñ pstare debebit: quæ erũt in ipsis ptãte iustitiã/fidẽ/liberalitatẽ/modestiã/tpantiã: quominꝰ ab eo id qd̃ desit reqrat̃. Optia aũt hereditas a pr̃ibus tradit̃ liberis: oiq; pr̃imonio pstãtior: glia uirtutis rerũq; gestarum: cui dedecori eẽ nephas & uitiũ iudicãdũ est. Et qm̃ officia nõ eadẽ disꝑib⁹ ætatib⁹ tribuunt̃ aliaq; sunt iuuenũ: alia senioꝝ: aliqd etiam de hac distictione dicẽdũ est.

Nasica

Gloria Plato

Notato

Hesiodus Solon

FRANMAT. Filiũ genuit Valitudinariũ

ASC.

Quid ĩ maioribus imitandum

¶ Adolescentis officia.

Est igitur

ESt igit adolescẽtis:describit nũc adolescẽtis officia. ¶ Vereri:timere cũ pudore ac reuerẽtia. Aris.li.ii.de re familia ri tueda hic pcipit. Duplex ẽ tioris spẽs:una qdẽ ẽ cũ pudore ac uerecũdia q utunt ad pentes sobrii filii & cõpositi ciues ad bẽignos rectores:altera uero ẽ cũ inimicitia & odio:ut fui ad dnos:& ciuiũ ad tyrãnos. Pla.i.i.de leg.sic ait.Metuim⁹ sæpenũero existimationẽ cũ formidam⁹:ne dicẽdo aut faciẽdo aliqd min⁹ hõestũ mali uideãur:quẽ timorẽ nos:imo oẽs(ut arbitror)tiorẽ appellam⁹. Igit & legislator & qs ali⁹ q pdesse hoib⁹ quoquo mõ possit:hũc tiorem maxio honore colat:uocetq; pudorẽ:ɔfidẽtiã ũo h⁹ ɔtrariã noiet ipudẽtiã & maximũ & publice malũ hoib⁹ arbitret. Maiores nat.seniores:hoc ĩ pmis obtuauerũt lacedæmõii & lycurgi institutis & legib⁹. Vñ seri.i Catone maiore lysãdrũ lacedæmonẽ eẽ hõestissimũ domicilii senectutis:nusq̃.n.tñ tribuit ętati:nusq̃ est senect⁹ honoratior. Et ap rõanos i pcio erat senect⁹:& mltũ erat pcedẽ i.iiii.ãnis ut satyrus seri. Pla.i.viii. de le.sic pcipit. Decet ãt iuuenẽ úberatũ a senior id ob senectutis reuerẽtiã patiẽter ferre:sic itaq; facia m⁹. Quilibet seniorẽ & re & úbo colat:ac si.xx.annis maior ẽ q̃si patrẽ si uir fuerit:aut matrẽ si mulier reuereat:atq; adeo oĩb⁹ sp abstineat q ĩ ea ætate sũt: qđ pcreare pereq; ipm potuerit natales deos ueritus. ¶ Optios:q̃tũ i seipo ẽ ĩtute pditos. ¶ Probatissimos ad famã:& sic authoritatis plẽos. ¶ Consilio:hoc refert ad optios:qm optimi uiri bñ ɔsulunt: cũ sint iustissimi. ¶ Authoritate:hoc refert ad pbatissimos:qm ap oĩs iã hñt magnã authoritatẽ:q reb⁹ gestis & iustitia clari st & pbati. ¶ Nitat:firmet se:qm adolescẽtia lubrica ẽ:& plẽa affectuũ iõ:facile labit:uñ firmãda ẽ ɔsilio senũ ĩ qb⁹ ipsi affectu sedati st & cõpositi & iest recta rõ. Nulla res iqt:Sen.magis aios hõestate iduit dubiosq; & ĩ prauũ declinabiles reuocat ad rectũ:q̃ bonoꝝ uiroꝝ ɔsatio. ¶ Ineũtis:icipiẽtis. ¶ Inscitia:iprudẽtia:prudẽtiã qppe hñi nõ põt:cũ nõ hẽat expiẽtiã rerꝝ:doctrinã hñe poterit q̃ ĩ igẽio ɔsistit: sed prudẽtia usũ rerꝝ requrit:& iõ adolescẽs nõ põt eẽ prudẽs:doct⁹ ãt eẽ põt. ¶ Cõstituẽda:disponẽda & formãda ad ũtutẽ. ¶ Maxie ãt dat alid pceptũ Iuue.ẽt dic.Maxia debet puero reuerẽtia. ¶ Hęc ęt.adolescẽtia q̃ libidib⁹ ęstuat. Et Diogenes uidẽs adolescẽtẽ effœmiari:nõ pudet dixit deteri⁹ q̃ nãm ipsã de teipo statuẽ:illa.n.te uiꝝ fecit:tu te cogis mulierẽ fieri. Fit ẽt igt Ari.i li.d̃ his.aialiũ loqns d̃ pubtate:ut p id tps puellę custodiri pcipue:dẽant:maxie.n.ad usũ rei uenereę icitãt:cũ hęc icipiũt:& q̃ admodũ puellæ ɔcubũt:libidiosiores adolescũt:& mares siue alta pte siue utraq; min⁹ caluerit ppẽsiores eodẽ efficiũt:meat⁹.n.laxãt:reddũtq; ad id corp⁹ lubricũ & dispositũ:& sil uoluptatis pteritæ memores desiderio mouẽt pteritæ ɔtractiõis. Post ãnũ ter.vii.ẽ mulierꝝ pcreatio:añ ɔcipiũt qdẽ:sed ipfecta:& exigua piũt. Pla.i vii.de rep.sic ait. Iuuenib⁹ ɔueniũt mlti maxiq; labores. Xẽophõ i.ii.cõmẽtariorꝝ sic ait. Studiũ:& patiẽtia bõaꝝ & hõestaꝝ rerꝝ cã st. Epicharm⁹ dixit. Dii oĩa nobis uẽdũt laborib⁹. Nihil horꝝ q̃ bona & hõesta st dii hoib⁹ sine labore:ac studio pstãt. Si uelis corpe ẽt fortis eẽ subiiciẽdũ ẽ aio corpus:& exercẽdũ i laborib⁹ atq; sudoribus. ¶ In la.qđ faciebãt i pmis lacedæmõii:ut labor obduceret callũ dolori. ¶ In bel.q̃tũ ad labores corpis. ¶ Ciuilib⁹:officiis:ad labores ai. ¶ Industria:studiosus labor. ¶ Atq; ẽt:dat pceptũ qd ipis adolescẽtib⁹ faciũdũ sit:cũ laborib⁹ defatigati aium relaxare uoluerit & iocari siue ludere. ¶ Verecũdię:pudoris q malis conatib⁹ obstat. Cũ Diogenes uidisset adolescẽtulũ rubore pfusũ pp pudorẽ dixit. Cõfide fili hmõi ẽ ũtutis color. ¶ Caueãt itẽ.q̃ oĩum malorꝝ cã ẽ:& corrũpit prudẽtiã sine q̃ nõ põt intelligi ulla út⁹. ¶ Eiusmodi quoq; quẽ admodũ i reb⁹ seris. ¶ Eiusmodi re.locis & ad ai relaxationẽ cõpatis. Oĩno inqt Pla.i leg.iducẽdi st seniores:ut sese aliq̃n uino exhilarẽt:qm exhilarati sine molestia itererũt ludis iuuenũ & pũtia sua coercebũt eoꝝ lasciuã. Magna ps peccatoꝝ tollit:inqt Sen.si peccatori testis assistit:& oĩa mala nobis solitudo psuadet.

ESt igit &c̃.adolescẽtes uereri seniores ɔuenit:ueremur quos amamus. ¶ Optios:dignitate. ¶ Probatos:uita & uirtute. ¶ Cõsilio & au.Prudẽtia.n.pstãt:q̃ ẽ de singularib⁹.ut ait Aris.q̃ p expimtũ nobis inotescũt. Iuuenãt nõ ẽ expt⁹:sed senex.Lõgitudo.n.tpis expiẽtiã fac̃.Et Oui.ait seris uenit usus ab armis. ¶ Ineũtis.n.æta. Rõ cur senũ ɔsilio & authoritate Iuue.uti dẽat. ¶ Inscitia:idẽ ait ĩ Catõe maiore. Temeritas ẽ florẽtis ætatis: prudẽtia senectutis ũt⁹. Idẽ nihil ãt prudẽtia dulci⁹ q̃:ut cętera auferat:certe affert senect⁹:& li.de sene.manẽt igenia senib⁹. Et Aris.ait iuuenẽ nõ eẽ idoneũ:auditorẽ phiæ moralis:qm affect⁹ seqt:& incõtinẽs ẽ. Senis itaq; ɔsilio:& authoritate regẽdus ẽ. Sed optimi & pbatissimi. Nihil.n.dñt ætate qs Iuuẽis sit an motib⁹. Nõ.n.ĩ tpe ẽ defect⁹:sed ĩ uidẽdo & pseqndo singula fm ai pturbationẽ. A bono itaq; petẽd ũ ɔsiliũ ẽ:qm ut ait Aris.nõ ẽ pole prudẽtẽ eẽ quẽq̃ nisi sit bonus. ¶ Maxie ãt &c̃.a libidib⁹ phibẽdos maxie adolescẽtes dic̃:in q̃s ꝓni plurimũ st feruore ætatis:auerti autẽ ab illis posse laborib⁹:& eoꝝ tolerãtia:q; ueteres rõani & Lacedæmõii fecerũt. Qui i agris filios suos detinebãt & exercebãt:quo robustiores essent & itegriores. Nã ut Cor.ait.Ignauia corp⁹ hebetat. Labor firmat:illa maturã senectutẽ:hic lõgã adolescẽtiã reddit. ¶ Ai:ut oĩa toleret q̃cũq; in eã ẽt difficillima statuunt æquo aio. ¶ Bellicis ciuilibusq; : domi foriq;. ¶ Atq; ẽt cũ &c̃. Et qm illud occurrebat:nũqd itẽti sp eẽ debẽt labori debẽt inqt cessatiõe uti:ita tñ:ut nõ sit oĩno ĩtpans:hoc est ne sit effusa uoluptas:sed remissa & cum mõ. Meminerint uerecũdiæ:hoc est ne ludũ aut iocum exerceãt illiberalem. Verecũdia modestiæ quædã quasi custos est:& propterea comes semper debet adolescenti esse. Cũq; erubescit adolescens bonum signum habeẽ:ideo ait Terẽ.Erubuit:salua res est. ¶ Q d̃ erit facilius &c̃.ut ab intẽperãtia absteneant:& uerecũdię meminerit. Facile erit:si senũ præsentiã adesse patiant̃:nõ.n.audebat quicq̃ turpe:aut dicere aut facere.Nam ut Oui.uerba quis auderet coram sene digna rubore dicere cẽsuram longa senecta dabat.

ESt igit adolescentis &c̃. Describit officia adolescẽtis. Et est ordo. ¶ Igit:qa.s. disparilũ ætatũ officia describere cõstitui. ¶ Est adolescentis.i.pertinet ad adolescẽtem:uereri.i.cũ ueneratione timere maiores natu.i.seniores & eligere ex his.s.maioribus optimos & pbatissimos:quoꝝ cõsilio:atq; authoritate nitat.i.fulciat & firmet se. ¶ Enĩ pro quia inscitia:idest imperitia ætatis ineuntis:idest primę:est constituenda:idest disponenda & formãda & regenda:idest gubernanda prudentia senum. ¶ Autem pro sed:hæc:idest adolescẽtis ætas est arcenda maxie a libidine ad quam scilicet proclivior est:& exercenda est in labore:& patientia:idest sufferentia & animi & corporis : ut industria eoꝝ uigeat:& in bellicis & in ciuilibus officiis. ¶ Atq; etiã:cũ ipsi adolescentes uolent relaxare animos:& dare se iucũditati caueant intẽperantiam:meminerint.i.sint memores uerecũdiæ:quod.i.q̃ rem facere erit ipsis adolescẽtibus facilius si maiores natu uolent interesse:quam:idest etiam huiusmodi:scilicet iucũdis rebus & recreatiuis,

PET. MAR. Aristo. Aristo.

Pla. de legibus

Seneca Inscitia Iuue. Diogenes contra iuuenem Aristo, Plato Epicarmus

Pulchre ouenit Plato Seneca

FRAN MAT. Iuuenes

Aristo.

Cornelius

Teren.

ASC.

PET. MAR. SEnibus aũt labores corporis sunt minuẽdi exercitationes animi etiã augẽdæ uidenť. Exequť alteram ptem ꝓpositionis: & ponit officia senũ q debẽt abstinere laboribus corporis: & exercere aĩum in mediũ cõsulere: & prudẽtia regere alios: arma. n. senectutis sunt artes exercitationesq; uirtutũ: debẽt senes cõsilio & authoritate

Cato Rẽpu. regere: & iuuenes ad uirtutẽ formare: & illoꝝ affectibus modũ ꝑponere legibus & ĩstitutis: inqt, Cato apud eũdem Cicero. Vacat ætas nr̃a muneribus his quę possunt sine uiribus sustineri. Itaq; si nõ mo quod possumus: sed nec quãtũ possumus qdẽ cogimur. Cõsiliis ꝑfecto iuuenũ & gubernatiõe Resp. labefactať: senum est hoc

Cyneas munus opæ ꝑciũ erat quõdã senatores uidere Rotãtę authoritatis: ut Cyneas Pyrrhi legatus: cũ Romã uenisset: de pace acturus: & illi senatus datꝰ eẽt

Seneca rediens ad Pyrrhũ: dixerit Senatũ Romanũ multoꝝ regũ ꝓsessum sibi uisum esse. Is etiã Reip. prodest inqt Sene. q iuuẽtutẽ exhortať: qui in tanta bonoꝝ ꝓcẽptoꝝ inopia uirtute instruat aios: q ad pecuniã: luxuriãq; cursu uiuẽtes pẽsat ac retrahit. Dãda uero est opa: ut & amicos & iuuentutẽ & maxie rẽp. cõsilio & prudẽtia q̃plurimũ adiuuẽt. Curãdũ est ipsis senibus. ¶ Lãguori: quãtum ad aĩum & cogitationẽ. Lãguor est torpor & iertia. ¶ Desidięq; se dedat. Pigritiæ: cũ diceret Diogenes. Senex es iã a labore cessã. Quid. n. respõdit si in stadio currerẽ

Lãguor qd sit. ad finem oporteret cursum remittere: & non magis intendere. ¶ Luxuria: uero cũ omni ætati turpis: tũ senectuti fœdissima est. Quædam superfluitas in oĩbus rebus & maxime uenereis. ¶ Sinautẽ & libidinũ intẽperãtia. Ponit malũ qd̃ seqtur ex senũ luxuria: & libidinũ intẽperãtia. ¶ Accesserit duplex malũ est: qd̃ & ipa senectus. Adiũcta fuerit. ¶ Cõcipiet dedecus & facit adolescẽtiũ. Q m̃ senex luxuriosus & lubidinosus est ifamis: & aliis ꝓbet malũ exẽplũ. ¶ Impudẽtiorẽ. i. facit: ut ipsum adolescentẽ minus pudeat peccare. Cũ uideat exẽpla senum

Luxuria mala pernicies

Plato. Ergo tales hoies duplici pœna digni sunt. Plato in quarto de legibus sic ait. Sapiẽs legũlator senioribus ꝓcipiet: ut sint corã iunioribus uerecũdi: ac sũmope caueãt: ne qs iuuenũ eos aut uideat: aut audiat agẽtes turpe aliqd uel loquẽtes. Nã ubi senes mint̃ pudici sunt: necesse est ibi iuuenes ipudentissimos eẽ.

FRAN MAT. Senes SEnibus autẽ labores corporis sunt minuẽdi: exercitationes animi etiã augendæ uidenť: danda aũt est opera: ut & amicos & iuuentutem & maxime Rempublicam. De officiis senum nunc loquitur. Et præcipit ita labores corporis senibus minuendos: sicuti adolescentibus intendendi sunt. ¶ Consilio: & prudentia quampluri-

Cõtra luxuriã mum adiuuent. Quæ senum sunt. Nam crescunt ingenia senibus: ut uires corporis minuuntur. ¶ Exercitationes animi etiam augendæ uidentur. Quod nisi fecerit senex cum obliuiosus sit: omnia elabentur & erit pœnitus inutilis. ¶ Iuuentutem &c̃. Quæ ad uirtutem & bene uiuendum senum monitis perducitur. ¶ Languori: Corporis ut nihil omnino exerceatur. ¶ Desidięq; se dedat. Quę est animi. Si nihil faciunt senex cum senectus: per se imbecillis sit. ¶ Languore & desidia multo imbecillior reditur. ¶ Luxuria uero cum omni ætati turpis tum senectuti fœdissima est. ¶ Nihil: turpius esse potest sene luxurioso. Hocidem etiam in Lelio dicit Cicero. ¶ Sinautẽ &c̃. Ratio cur luxuria sit seni fœdissima quoniam duplex malum fit. Quia non solum sibiipsi dedecori est: uerũetiam malum præbet exemplum adolescentibus: & proniores ad libidinem reddit: existimant enim licere sibi quæ senex facit. Quicquid autem exemplo sit: id iure fieri putant: & aliquid semper atq; adeo multa addunt atq; afferunt de suo: ut Gice. ait.

ASC. Senes laborẽ & languorem uitent SEnibus autem labores. Describit officium senum. Ordo autem uerborum est. ¶ Autem pro sed labores corporis sunt minuendi senibus: exercitationes animi uidentur etiam augẽdæ: uero ꝓ sed opa est danda. i. diligẽtia adhibẽda: ut adiuuent q̃plurimum .i. ualde multum: consilio & prudentia &. i. pariter amicos: & iuuentutem. i. ipsos iuuenes: & maxime: idest potissimum rempublicam. ¶ Autem pro sed: nihil est magis cauendum senectuti. i. ætati senili q̃ ne dedit se languori: idest ignauiæ: & corpori & desidiæ. ¶ Vero pro sed. Cũ sup. ita sit ꝙ luxuria sit turpis omni ætati: tum: idest tunc multo uerius est fœdissima senectuti. ¶ Autem pro sed si intempe-

Luxuria senectuti fedissima rantia libidinum &. i. etiam accesserit ad luxuriam scilicet quæ est nimis abũdans uestium: aut uictus: aut pomparum: usus tunc supple est duplex malũ: ꝙ idest quia ipsa senectus concipit dedecus: & facit intemperantiam adolescentium impudentiorẽ: dest magis impudentem.

Officia senum.

SEnibus aũt labores corporis sunt minuẽdi: exercitationes aĩ etiam augẽde uidẽtur: dã da uero est opera: ut & amicos & iuuẽtutẽ: & maxime. Rempublicam cõsilio & prudentia q̃plurimum adiuuẽt. Nihil aũt magis cauẽdum est senectuti q̃ ne languori desidiæq; se dedat. Luxuria uero cũ omni ætati turpis: tũ senectuti fœdissima est. Sin aũt & libidinum intẽperãtia accesserit: duplex malum est ꝙ & ipsa senectus cõcipiet dedecus: & facit adolescentium impudentiorem intemperantiam.

Officia diuersaꝝ ꝑsonaꝝ cõditionúq;.

Ac nellud

PET. MAR.

ACne illud qdē. Nūc ꝓcipit qd agēdum his sit: q sunt in aliquo magr̄atu: quid priuatis: quid ciuibus: qd pegrinis. ℣ Magr̄atuū: eoꝝ qui sunt in magr̄atu. ℣ Priuatoꝝ: sine magr̄atu. ℣ Est igit̄: icipit assignare officia is q sunt in magr̄atu. ℣ Magr̄atus: illius q publico munere fungit̄: & refert ꝑsonā totius ciuitatis. ℣ Vñ opus est ꝑuare decorū: & ita uiuere: ut ciuitatis dignitas retineat̄: nihilq facere qd illam iminuat. ℣ Intelligere: aīaduertere se esse ꝑsonam publicā. ℣ Eius: ciuitatis. ℣ Dignitatē: & decus sustinere: cōseruare & tueri: nec mouere leges: sed illas seruare & tuta si qua sunt ciuitati necessaria describere: & hēre añ oculos hæc esse cōmissa eius integritati fideiq. Q m magr̄atus est custos legū iustitiæq. Ad aliū est: inqt ꝑhs i. v. ethices & in societate iam ipse magr̄atus: cōsistit. Plato in. vi. de legibus agēs de electione magr̄atuum sic ꝓcedit. Oportet eos qui recte magistratū accepturi sunt ab adolescētia ꝓbatos fuisse tā ipsos q̄ suos usq; ad ipsam electionē. Custos añt legū is eligat̄: qui nō pauciores q̄. l. annos natus sit. Sacerdos añt ille est cōprobādus qui integer sit: atq; legitimus: deinde a domo q̄ maxime mūda: expers quoq; cedis oīumq; huiusmodi: quę aduersus rē diuinā cōmittuntur: cuius & pater materq; similiter uixerit. Quę ad sacerdotū creationē attinent deo cōmittēda sunt: ut quēadmodū illi placet. Ita diuina fortuna cui tributū. i. sortes ferat. ℣ Priuatū añt nūc de officio priuati hois. ℣ Æquo: iusto. ℣ Pari. equali non debet se aliis ꝑferre: nec aliqd sibi assumere ꝓter æquitatem. ℣ Neq; sūmissum: debet ita se gerere iter ciues inqt ut eius dignitas poscit: tenereq; mediū nec se nimiū efferre: ne uideat̄ insolēs: nec se sūmittere: ut uideat̄ ꝓtēnendus nec aliquos in repu. tumultus excitare: sed uelle oīa tranqlla: ut decet bonū ciuē. ℣ Abiectū: negligētem suā dignitatē. ℣ Talē. n. qui ita cū

Magr̄atus ē custos iustitiæ

Deo sūt cōmittēda ea q̄ pinent ad sacerdotum creatiōnem

Hospes dicebat̄ amicus externꝰ apd̄ ueteres

suis ꝯciuibus uiuit: & in rep. bonus ciuis appellat̄. ℣ Peregrini añt: nūc de offō pegrini q in sua ciuitate nō est. Hospes dr̄ amicus & externus: & q est in aliena ciuitate. Incola dr̄ q in alterius regione hitat & in aliena ciuitate atq; rep. Accola dr̄ qui ad locū habitat: ut accola fucini: accola padi. Inquilinus dr̄ q in aliena domo cōducta habitat. ℣ Minime curiosum: Curiosus dr̄ qui ea inquirit: & curat quæ ad se nō ꝓtinēt. Officiosus dr̄ is q est plenus officio. Vñ uinosus/mulierosus/morosus significāt copiā quādam imodicā rei sap qua dr̄. Oīa. n. noīa sic declinata nimiū ac ꝓter modū significāt: ut uinosus/fumosus & filia sed igeniosus/officiosus/speciosus laudant̄: qm̄ declinant̄ ab illis in qbus nō est ille modus adhibēdus: qppe ingeniū/offm̄/disciplina/ꝯsiliū/uictoria/facūdia & filia: sicut ipsæ uirtutū amplitudines nullis finibus cohibent̄: sed quanto maiores: tāto laudabiliores sunt: sic illa amplitudine sua magis laudant̄. Illa uero sunt in uitio: quę ab illis formant̄ in q. bus oportet cōstituere mediū qd̄ si trāsgredi̇t̄ qs: uitiū est: ut uinosus. i. nimiū uino deditus: q d̄ est ꝯtra tpantiam: & sic de filibus: author est Gelius. ℣ Ita: modis supradictis. ℣ Fere: dixit ut uitaret arrogātiā. i. cū qd ꝯueniat ꝑsonis: & qd unū, quēq; deceat: tūc repit offm̄: q d̄ est actio cū uirtute: debemus igit̄ q̄rere qd cuiq; ꝯsentaneū sit: & sic offm̄ poterit assignari: curiosus inqt Plato: nemo est q nō sit maliuolus. ℣ Tpibus: qm̄ nō cuiq; tpi oīa ꝯueniūt: & hæc tpis circūstātia ꝯsidēranda est: & et aliæ quæ ad offm̄ iueniendū maxie ꝯducūt: sunt. n. ut dictū est qdā officia a circūstātiis. Vñ opus est ꝯsiderare ꝑsonas & ętates: si uolumus iuenire offm̄. ℣ Nihil est añt: dat generale ꝓceptū de ipso decoro. Nihil est inqt q d̄ magis hoīem deceat q̄ in oī: uita seruare ꝯstātiam. i. aī stabilitatē: hāc cōstantiam hēre non pñt: hi qui affectibus seruiūt. ℣ Cōstantiam: nō mutare propositum uitæ & institutum: & non agere dissimilia quæ incōstantiam indicāt.

Curiosus

Officiosus

Noīa in osus

Plato.

FRAN MAT.

ACne illud quidem &c̄. ℣ In his oībus de qbus dicturus est: fortuna ꝯsiderāt. Nam ꝓuatum esse: & magr̄atū cōditionis sunt: quę spectat ad fortunam: ꝓcepit añt prius q̄lis esse magr̄atus debeat. ℣ Personā ciuitatis. Nā magistratus publica est ꝑsona & rēp. repræsentat cuius ipse princeps est. Et qui magr̄atum lędit reus est læsæ maiestatis. ℣ Leges: non sinere eas tolli: aut uiolari. ℣ Iura describere legem aliquā ferre pro utilitate reip. Si opus fuerit & necessitas postularit. ℣ Priuatus añt &c̄. ad priuati trāsit officia. Is añt est priuatus: qui nullum gerit magistratum. ℣ Æquo: ne plus cōmodi accipiat q̄ cæteri ciues: nec plus incommodi. ℣ Pari: ut nec excedat cęteros: nec illis concedat. ℣ Submissum aīo. Habitu: ut ad oīa utilia repellat̄. ℣ Peregrini. De offō ꝓcipit pegrini: q in alienā cōmeat ciuitatē sui negocii gr̄a. ℣ Incola: qui aliūde uenit ad habitādum: & incolēdā ciuitatē. ℣ Suū: ꝓprium. ℣ Itaq; fere &c̄. Cōcludit Cic. dicēs. Si qs hoc mō officia seruabit: qd sit decoꝝ itelliget. Et qd cuiq; ꝑsonæ tpi: & ętati ꝯueniat. ℣ Personis publicis: priuatis/pegrinis/ciuibus. ℣ Tpibus: pacis/bellī/noctis/diei/ludoꝝ/cōuiuii. ℣ Ætatibus: senibus adolescētibus. ℣ Nihil. n. &c̄. Vere inqt officia repient̄: qa nihil est qd̄ tā deceat quā ꝑuare in oī re ꝯstātiam: hoc est q̄ nō discedere ab eo qd̄ fieri debet ꝑm decoꝝ/ꝑsonę/ætatū/tpis. Nā ꝯstātiam hic accipit ꝓ stabilitate quadā: & obseruatione in rebus cū eas sic agimus: ut agi eas ꝯuenit: & nō discedimus ab offō nr̄o: sed illud tuemur: ꝓ ꝑsona quā sustinemus.

Incola & accola

Quid deceat potissimum

ASC.

ACne illud qdē. Describit diuersaꝝ personaꝝ. i. qualitatū cōditionūq; officia magr̄atuum. s. & priuatoꝝ ciuiū & pegrinoꝝ. Ordo est. Ac pro & ne illud qdē qd̄ dicturus sum est alienū. i. imptinēs ad ꝑsens opus. s. dicere de officiis magr̄atuū. i. magr̄atum gerētium: quos uulgo officiarios uocāt: de officiis ciuiū ꝓuatoꝝ: de officiis pegrinoꝝ. i. externoꝝ. ℣ Igit̄ primū munus. i. offm̄ seu opus faciēdum magr̄atus. i. eius qui magistratū gerit: intelligere se gerere personam ciuitatis: & se debere sustinere. i. conseruare dignitatem & decus eius: scilicet ciuitatis. seruare. i. conseruare leges: describere iura: & meminisse. i. memorem esse & ꝯsiderare ea. s. leges iura & cętera iā dicta esse cōmissa suæ fidei. ℣ Añt pro sed: oportet priuatū sup. ciuem. i. sine magistratu uiuētem uiuere æquo. i. æquali & pari iure cum ciuibus. i. ꝯciuibus suis existētem: neq; submissum. i. suppeditatū & abiectum: nec efferētem. i. extollētem sese tum. i. insuper uel le eā in repu. quę sint trāquilla & honesta. ℣ Enim pro quia nos solemus sentire & dicere talem esse bonum ciuē. ℣ Anetem pro sed: officium peregrini. i. inquilini & incolę: idest inhabitantis ciuitatem non suam: est nihil agere præter suū negocium: & nihil inquirere de alieno sup. negocio: & esse minime curiosum in aliena rep. ℣ Itaq; i. & ita officia reperient uere: cū. i. quādo quæret̄ quid deceat & quid aptum sit personis tēporibus & ætatibus. ℣ Añt pro sed nihil est quod tā. i. tātum deceat: q̄. i. quantum seruare cōstantiam in omni re gerēda: & in omni ꝯsilio capiendo.

PET. MAR. Impoſe ē pſcribere ornatū decoris

SEd qm̃ &c̃. Dixit hactenꝰ de decoro: qꝫ ī factis poſitū ē: iã dicet de decoro: qđ ī dictis: motuqꝫ corpis ꝺoſtit. ℣ Idq; decoꝛ. ℣ Formoſitate: pulchritudīe de q̃ ꝓcipiet & ēt ordie. ℣ Ornatu: ad actionē ꝺpto: qm̃ nō oēs actiões eundē ornatꝰ dēt accōmodari ad actionē: qa quodāmō ipoſſibile ē pſcribē quo ornatu ī ſingulis actiōibꝰ uti debeamꝰ cū hoc ſit prudētiꝫ reliquēdū q̃ ī q̃qꝫ re: qđ deceat cognoſcit: iō dic̃ difficiliꝰ ad eloq̃ndū: ſed ſatis erit itelligi: ꝺia. n. agēda ſt ſm tpa ꝺditionē. ℣ Difficiliꝰ: ad eloq̃ndū: difficile ē ĩngt hoc decoꝛ poſitū ī his tribꝰ reb̃ explicare oſone & diiudicare qñ ē: & ꝓ ſcribē: q̃lē ī ſingulis rebꝰ eē dēat: ſed ſatis erit qđ ī, telligaŧ ī his tribꝰ poſitū eē: đ qbꝰ ꝓcepta dabit. Ariſto. i. ii. ethices ſic ait. Actiões & ea q̃ ꝓſūt nullā hñt ſtabilitatē: quēadmodū neq; ſalubria ipa: atqꝫ cū talis ſit ſermo ulis multo minꝰ is ꝑmo certitudis hēt q de ſinglis ē: nā neq; ſub artē: neq; ſub ꝓceptionē ullā cadūt: ſed opꝛ ipſos agētes ea ſp cōſiderare q̃ ad tps accōmodanť. ℣ In his tri. formo. ordie/ornatu. ℣ Vt ꝓbe. laudemur: qm̃ nihil ē agēdū qđ eos offē dat: qbꝰ cū uiuimꝰ: ut oñdē pudēda & eas ptes q̃s nā occultauit: & ſic Ci. deſcribit cōpoſitionē corpis hūani: ut oñdat hoīem debere eſſe uerecūdū uolēte nā: q̃ ptes corporis ita diſpoſuit. ℣ His quoq; : quēadmodū dc̃m eſt: & dicēda erūt qbuſdā: dicamus ĩngt ēt aliq̃ de his q̃ ptinēt ad uerecūdiā: & qbꝰ hoies mouenť: ut aliquē laudēt: aut uituperēt: & his abſolutis de pulchritudine diſputabit.

Decoꝛ qđ in dictis cōſiſtit: & corporis motu.

SEd qm̃ decoꝛ illud in oibꝰ factis: & dictis: in corporis deniq; motu & ſtatu cernit: idq; poſitū eſt ī tribus rebꝰ formoſitate/ordie/ornatu ad actionē apto difficilius ad eloquēdū: ſed ſatis erit itelligi. In his aũt tribus ꝺtinet cura ēt: illa ut ꝓbemur: ab his qbus cū: & apud quos uiuamus. His quoq; de rebus pauca dicanť.

FRAN MAT.

SEd qm̃ decoꝛ &c̃. Dixit de decoro gñali: & ꝑticulari ſm nām & aīum. Nūc de corpis decore. Prꝛcipue ĩcipit: & in tribꝰ reb̃ poſitū eē dic̃ formoſitate/ordine/ornatu. ℣ Decoꝛ illud &c̃. Q đ gñale eſt & latiſſime patet. ℣ Motu: geſtu/ĩceſſu in qbꝰ nō minima ps decori ꝺſiſtit. Si geſtus: & ĩceſſus oīs motꝰ corporis fuerit moderati. ℣ Statu cernit. Satis ē itelligi pulchritudinē

Stare eſt nō moueri corpe: ſiue ſedeas: ſiue rectus ꝺſiſtas. Differt aũt quo ſedeas aut ſtes. Sēper aũt cauendū eſt ne ĩnepte qppiā a nobis fiat. ℣ Idq; poſitū eſt &c̃. Motus. ſ. ſtatus corporis. ℣ Formoſitate: pulchritudīne: quā in oī actiõe ſeruemus. ℣ Ordine: ut qcqd facimus ordine utamur. ℣ Et ornatu: ad actionē apto difficilius ad eloq̃ndū: ſed ſatis erit itelligi. Ad actionē: ga ſuus cuiuſq; actiōis ordo eſt & ornatus. Nā aliū ordinē atqꝫ ornatū ꝺuiuīū exigit: aliū curia: aliū fo rū: aliū ꝑuata actio. Secūdū actionē igiť: uel lętā: uel triſtē: uel publicā: uel ꝑuatā adhiberi a nobis ordo: & ornatꝰ debēt. Quę ſi qs exꝑmi uellet: q̃lia oīno eē debeāt: nō facile eēt itelligere aũt haud facile p ſe qſq; poterit. ℣ In his aũt &c̃. Cū alia uti debemus diligẽtia: in his tribꝰ: tū ꝑcipue hac: ut nos laudēt: ii cū qbus & apud quos uiuimus alť domi: aliter i rep. alť foris & militiæ: uiuēdū eſt: aliter cū amicis: aliter cū alienis. ℣ Cū qbus. ſ. aſſidue uiuimus: ut cū domeſticis ac familiaribus. ℣ Apud quos: ut apud ciues/collegas/principē. Cū qbꝰ nobis qdē uſus eſt: nō tñ aſſiduus. Aliud aũt aliis placet.

ASC.

SEd qm̃. Deſcribit decoꝛ qđ ꝺſiſtit in dictis & motu corporis. Ordo eſt. Sed qm̃ illud decoꝛ cernit. i. ꝺſpicit ī oibus factis & dictis: deniq; in motu & ſtatu corporis. ℣ Que p &: qm̃ id poſitū eſt in tribꝰ reb̃: in formoſitate: ordine: & ornatu apto ad actionē: ip̃m ſup. decoꝛ erit difficilius ad eloquēdū. i. ut eloquēter exprimatur: ſed erit ſatis facile itelligi. i. ut itelligať. ℣ Aũt p ſed cura ēt illa ut ꝓbemur ab his cū qbus & apud quos uiuamus ꝺtineť. ℣ In his tribꝰ. Pauca dicanť: quoq;. i. etiam de his rebus.

PET. MAR.

PRincipio. Ponit humani corporis cōpoſitionē: ut oñdat hñdā eſſe curā pudoris duce natura: & oēm actionē nāq; accōmodari oportere: aliter. n. decoꝛ nō ſeruať. ℣ Principio: ꝑmū oīum. ℣ Habuiſſe rōnē: ꝺſideratione ĩ ipſa cōpōne corporis. ℣ In prōptu: apto: ut ab oībus cernerenť. ℣ Honeſta: ſine turpitudine aliqua: q̃ poſſet ſpectare ad neceſſitatē: qm̃ ptes illas obſcœnas mētulā: anū uuluā opus eſt ſeruire neceſſitatibus nālibus. ℣ Abdidit: occultauit: abdere eſt in ĩtimus occultare. ℣ Deformē: turpē: & ihoneſtū. ℣ Hāc fabricā: diligentē cōpoſitionem: qm̃ ipſa natura ſubit rationem architecturę. ℣ Verecundia: pudor: ut ĩnuitet & regat: qđ turpe eſt duce natura

FRAN MAT.

PRincipio corporis nr̃i &c̃. de decoro ꝓcepturus in tribꝰ ꝓtibus ſeruādo q̃s ꝓpoſuit: naturę exẽplū adducit & quem admodū ĩgt natura ipſa ſic corpora noſtra formauit: ut ordinē hērent atqꝫ ornatū: ita nos ī dictis: & factis: atqꝫ oī actiõe nr̃a: in motu & ſtatu corpis conari debemꝰ: ut formoſitatē ordinē & ornatū ꝑuemꝰ. ℣ Pricipio: ab initio dū humanū corpus nā ꝺdidit. ℣ Formā no. oris/oculoꝝ/nariū/auriū in qbꝰ qnq; ſūt ſenſus reꝝ interptes ac nūcii in arce mirifice facti & locati: ut alibi ait Cice. ℣ In prō. ī apto. ℣ Que pt. uidelꝫ pudēdę. ℣ Ad ne. ad eliciēda ſupflua. ℣ Aſpectꝰ: a qbꝰ hoies aſpiciēdis abhorrerēt. ℣ Hāc nāę &c̃. Q đ nā admouet id ſecuti hoies ſt. Que obſcœna ſt: nā occultauit eadē & q ſana mēte ſt occultāt: & ſi noīare oportet: ꝑpis noibus abſtinēt & circū loquunť. ℣ Fabricā: opificiū: idē lib. ii. de natura deoꝝ. Illa potiꝰ explicet ĩgt ĩcredibilis fabrica naturę.

Nā occultauit q̃ obſcura ſunt.

Decorum a uerecundia.

PRincipio corporis nr̃i magna natura ipſa uidet habuiſſe rōnē: quæ formā nr̃am: reliq̃q; figurā: in qua eſſet ſpes honeſta eā poſuit in prōptu. Quæ aũt ptes corporis ad naturæ neceſſitatem date aſpectum eſſent deformem habituræ: atqꝫ formam: eaſq; cōtexit: atqꝫ abdidit. Hanc naturæ tā diligẽtem fabricam imitata eſt hoīum uerecundia.

ASC.

PRincipio &c̃. Deſcribit ergo offm̃ ex formoſitate: uñ uerecūdia naſcit. Eſt ordo. Pricipio. i. añ oīa ipa nā uť hūiſſe magnā rōnē: & ꝺſiderationē nr̃i corpis. i. de nr̃o corpe formādo: q̃. ſ. nā poſuit ī prōptu. i. apto ꝑpatulo & ꝑſpicuo eā nr̃aꝫ formā. i. effigiē: & r̃liq̃ figurā: ī q̃ eēt ſpēs. i. iſpectio: aut iago q̃dā hōeſta hi ē mēbra hōeſta oculi tuētiū opta: obiec

℣ QVÆ

CQVÆ enim: probat quomodo uerecũdia imitata est fabricam naturæ. ℣ Qui sana mente: qui non sunt furiosi: sanitas animi dicit: cum eius iudicia: opinionesq; cõcordant: eaq; animi uirtus est quam tẽperantiam dicũt esse: alii obtẽperãtem tẽperãtiæ prçceptis. Insania dicit morbus animi: sapiẽtia uero est sanitas mẽtis: eos inqt alibi sanos intelligi necesse est: quoꝝ mens motu quasi morbo perturbata nullo sit: qui ꝺtra affecti sunt insanos appellare necesse est. ℣ Remouent ab oculis: nõ patiunt ab aliis cerni: cum habeãt turpem aspectũ. ℣ Dãtq; operam: ut pareãt. Studẽt parere necessitati ipsius naturç occulte: ut meiere: onus egerere uẽtris: nõ ꝓpalam: sed occulta ꝓpter uerecũdiam. ℣ Quarũq; partium: ideſt illi qui sunt sane mentis: nõ appellãt propriis nominibus illas partes: quaꝝ usus naturç sunt necessarii. ℣ Neq; usus: quoniam pudor est dicere futui & similia. ℣ Suis nominibus: apertis sine aliquo pudore: qd nõ fit ab illis qui a natura uiuunt. ℣ Obscœnũ: turpe & contra hoĩs dignitatem & pudorẽ. ℣ Id qd cum occulte fit: nõ est turpe: necessitas. n. naturç hoc reqrit: sed si in aperto fieret turpissimũ esset. ℣ Itaq; ꝺcludit hãc partem: dicens apertam actionem dignam esse repræhẽsione: & etiam uerboꝝ obscœnitatem. Petulans dicit inuerecũdus: lasciuus libidinosus: & qui licẽtius omnia facit. Vñ paris apud Ouidiũ. Quoq; magis possem uerbis petulantius uti. Non semel ebrietas est simulata mihi. Obscœnitas: turpitudo: si aliquis profiteaꝝ & prędicet se turpia cõmisisse. Vnde uirtus apd Xenophõtem sic uoluptatem taxat: cũ immortalis sis a dijs qdem projecta es: a bonis uero hominibus ignominia affecta. Nũquam qd (auditu dulcissimum est) tuam audisti laudem: nec qd suauissimũ usu tuũ opus uidisti. Plato in. iiii. de repub. sic ait. Apparet itaq; o Adimante quale cuiusq; fuerit puerilis educationis initiũ: talia fore etiam quę sequuntur. ℣ Nec uero reprobat opinionem Cynicoꝝ & sentẽtiam: quæ oĩno uerecũdiæ inimica est. Cynica secta dicta est authore Laertio in uita Antisthenis: a Gymnasiõ: qd Cynosarges appellabatur. Diogenes sinopẽsis fuit princeps Cynicoꝝ: sed Antisthenes uidet fuisse princeps stoicę utilis sectę. Cynicus dicit canis: qm Cynici erãt mordaces: ut canes & allatratores utiq;. Diogenes cynicus dicebat uxores cõmunes esse oportere. Nihil esse iniquũ ducẽs exemplo quippiam accipere: aut aliquod gustare animal: ne iniustũ quidem esse humanis uesci carnibus: id q; ex alioꝝ gentium cõsuetudinibus linquere: atq; hęc recta ratione in omnibus: & per omnia dicẽs: & rogatus quidnam faciẽs canis uocaret: respõdit: qa dantibus aliqd blandior. In eos uero qui nõ dant ablatro. Malos autẽ mordeo. Prãdẽti Diogeni in platea circũstãtes dicebãt canis canis. At ille uos iqt canes estis qui prudẽtem circũstetistis. Lactantius lib. iii. sic scribit. Nam qd loquar de cynicis quibus in propatulo coire cum coniugibus mos fuit: quid miꝝ si a canibus (quoꝝ naturam imitabant) uocabulum nomẽq; traxerunt. ℣ Stoici pene cynici: qm erant rigidi cõtemnẽtes oia ueteres stoici: & a cynicis nihil fere differebãt. ℣ Reprehendũt: alios philosophos: qui habẽt curam honestatis in ipsis actionibus. ℣ Flagitiosa: obscœna & turpia: qm dicuntur cum quadam obscœnitate uerboꝝ. ℣ Latrocinari: obsidere uias: & obsidẽtes opprimere. ℣ Fraudare: fraude decipere: ac cõmittere adulteriũ. ℣ Dicit nõ obscœne. Nemo repræhẽdit hæc uerba tanq; turpia: dicebant cynici cũ rem turpem detestabilemq; significent. ℣ Liberis dare operã: inire uxorem liberoꝝ procreandorum causa. ℣ Re: ipso actu. ℣ Nomine: cum dicit.

CQVI sana sunt mẽte. Insani enim: ut uerecũdia carent: sic quę natura occultauit facile aperiunt. ℣ Ipsiq; necessitati: ut meiendi: & egerẽdi quod ut fiat necesse est. ℣ Quarũq; partium & c̃. A deo uerecũdi sunt: qui sanę mẽtis sunt ut partes corporis: quaꝝ necessarii usus sunt: ne suis appellẽt nominibus. ℣ Nec uero & c̃. cõtra cynicos: & Stoicos pene cynicos inuehit. Antisthenes atheniẽsis prior stoicam sectam ĩchoauit. Dicti aũt sunt cynici uel a Gymnasio qd cynosarges appellabat: ubi antisthenes disserebat uel ἀπὸ τοῦ κυνός. Hoc est a cane: seu qa mordaces erãt cynici: seu quia omnia in propatulo faciebãt. Nam Diogenes cynicus qui antisthenem secutus est: omnia ante oium oculos facere solebat/edebat/coibat/excernebat in apto. atq; hmõi se tuebat ꝺclusiũculis. Si prãdere nihil mali ẽ: neq; ĩ foro prãdere malũ est. Nõ est aũt malũ prãdere. Nec ĩ foro qdẽ prãdere malũ ẽ. Cũq; aũ ora oium iugiter operaret: ut liceret: aiebat pfricato uẽtre a fame cõquiescere. ℣ Stoici pene cynici: ut aristippus qui fuit assertor uoluptatis & Zeno omnesq; pene stoici: quibus placuit suo quamq; rem nomine appellare. Sic enim disserebãt nihil esse obscœnũ nihil turpe dictu. Nam si quod est in obscœnitate flagitium: id aut in re esse aut in uerbo: nihil esse tertium. In re non esse multo minus in uerbis. Si enim quod uerbo significatur: id turpe nõ est: uerbũ quod significat turpe esse nõ potest: author Cicero libro epistolaꝝ nono in epistola ad Petũ: ubi hęc apertius ĩtelligũtur a stoicis disputata. ℣ Re: operatione: ut egerere/merere/rem hẽre cũ uxore: re enim turpia nõ sunt. ℣ Illa aũt quæ sunt turpia re: ut latrocinari & ęctera quæ sequũtur. Turpia enim factu sũt. ℣ Liberis dare operam. Exemplũ est eoꝝ quę re turpia nõ sunt: & nomine obscœna putant: ut futuere: qd nomẽ: qm obscœnũ iudicamus nõ usurpamus: sed pro eo liberis operam dare dicimus. i. gignere filios.

CENIM pro qa: omnes qui sunt sana mẽte remouẽt ab oculis ea: quæ natura occultauit: & dant operam ut. s. ea quę natura occultauit: pareant: ideſt obediãt ipsi necessitate naturæ: ut coire & excremẽta eiicere q̃ occultissime: ideſt ualde occulte. ℣ Que pro & neq; appellãt suis: ideſt propriis nominibus eas partes corporis: neq; eoꝝ usus quaꝝ partium usus sunt necessarii. ℣ Que pro &: ideſt obscœnũ dicere quod nõ est turpe facere: modo. i. dũmodo occulte sup. fiat. ℣ Itaq;: ideſt & ita nec actio illaꝝ reꝝ aperta. i. si fiat apte uacuat. i. uacua: & immunis est petulãtia. ℣ Nec obscœnitas: orationis talium reꝝ uacat petulãtia. ℣ Vero pro sed nec cynici sup. plii dicti cynici. i. canini a turpitudine uitæ & mordaci oblectatione: aut si qui: ideſt aliq stoici fuerũt pene: ideſt q̃si cynici sunt audiẽdi. ideſt approbãdi q repræhendũt & irridẽt: qꝝ nos dicamus ea flagitiosa uerbis quæ nõ sunt turpia re. ℣ Aũt pro sed: ga sup. nos appellemus suis. i. ꝓpis noĩbus illa q̃ sũt turpia sup. re. ℣ Latrocinari: fraudare/adulterari est turpe: sed dr nõ obscœne. ℣ Dare operam liberis. s. generandis est honestum re: obscœnũ nomine. ℣ Que pro &: plura disputantur ab eisdem scilicet cynicis in eam sentẽtiam contra uerecũdiam: qua. s. cõtendũt qd turpe nõ est palam: & fieri & nominari posse.

PET. MAR. Sanitas ai est

Opinio Nã uetat ea dici nedũ tãgi q occultari uoluit

Ouidi⁹

xẽophõ

Plato.

Cynic⁹ Dioge⁊nes

Lactantius

Stoici pene cynici obrigiditatem

FRAN MAT.

Cynici Dioge⁊nes

Nihil eẽ obscœ⁊nũ aut turpe dictu ſm stoicos

ASC.

Vẽusta authoritas

PET. MAR. Oīb⁹ in reb⁹ & tpib⁹ est ſuādū decoꝝ.

¶NOS aūt:dat optimū præceptū oſtēdens qd circa talia ſit agēdū:ut.ſ.oīa fugiamus:quę cū uidenť ab aliis nō laudant & cum audiunť turpitudinē hñt.i.cauere debemus ne turpia facere uideamur:nec ea loq debemus quæ aures aliocꝝ offendāt. ℣ Nos:qui ſpernimus ſectā Cynicam:& Stoicos ueteres pene Cynicos. ℣ Nām:quæ nobis ipoſuit uerecūdiam & corpus ita diſpoſuit:ut ſūmam honeſtatis rōnē uideať habuiſſe. ℣ Oculocꝝ:quātū ad factū ipiū q̄ uideť. ℣ Auriū:ad uerba obſcœna.i.uitare debemus ea quę aut uiſu aut auditu pñt uitupari:ut dū ſtamus/ſedemus/ingredimur/accubam⁹ ſeruēť decoꝝ:ſint.n.motus corporis nāę ꝛgruētes:ſunt.n.ꝛtra naturā:a qbus cauēdū eſt:ne munus naturæ odiſſe uidea mur. ℣ Teneāt illud decoꝝ:ne.ſ.aliqd faciant:qd oculos aliocꝝ offendat. Tēporibus nr̄is hoc ſolū p/diti hoīes & ipuri ex Cynicocꝝ dogmate imitāt: ut nullā habeāt uerecūdię rōnē:& pudēda oñdūt: & in malis gloriaňť. Vnū ſupeſt:ut palā ſcortenť & ri/tu feracꝝ:q̄s uiuūt:in foro turpiter cōmiſceaňť:qd̄ p fecto erit:ut uidere uideor:adeo ipudētię habenas mōſtruoſi ꝛcubitus artifices remiſerūt. Vir:iqt pñs uxorē actu uenereo cognoſcat plurima cū modeſtia & pudore. ℣ Quibus in rebus:ponit ea quæ uitan/da ſunt in his rebus q̄s dixit. ℣ Effœminatū:mulie bre. ℣ Aut molle:paꝝ uirile:mollis cum referť ad aīum:uituperať:cū uero ad res inaīatas:laudať: ut molle opus.i.elegās & bñ elaboratū cum ſūma lau de opificis. Virg.in.vi. Excudēt alii ſpirātia molli⁹ æra.i.pfectius & elegātius. Mollis hō dr̄ paꝝ uiri lis. Effœminatū igit erit quātū ad actionem:molle ad aīum. ℣ Ruſticum:paꝝ elegās & minus expoli tum. ℣ Nec uero hiſtrionibus:inqt Ci.etiā hiſtrioni bus & oratoribus nō cōcedūtur geſtus idecori:qd̄ cū ita ſit multo minus ꝛcedunť aliis:ut hęc quæ pti/nēt ad motū corporis. ℣ Sint apta:accōmodenť: & illis ꝛueniant:hoc inqt Cic. ℣ Cōcedēdum nō eſt:qm̄ quēadmodū nobis geſtus idecori nō cōueniunt & ipendētes: ſic etiā ipſis hiſtrionibus & oratoribus. ℣ Nobis:q nō ſumus actores & ſcœnici. ℣ Diſſoluta:ſepta & dāda uitio. ℣ Scœni/coꝝ qdem mos:pbat q̄re ipudētia & geſtus idecori etiam ſcœnicis nō cōcedunť:ut nobis multo minus ꝛcedi oñdat:af/fert ergo morem pdeſidi in ſcœnā apud antiquos:quo maxima uerecūdiæ cura oñdiť. ℣ Scœnicoꝝ eoꝝ q uerſantur in ſcœnis & theatris:ut pugiles:& hiſtriones/mimi/paleſtritę/athletę. ℣ Subligaculo:ſubligaculū erat idumētum ab umbli co uſq; ad genua:quo pudēda tegebanť:dr̄ etiā ſubligar.Iuue. Et ſubligar acci.ab olympicis ludis originē habuit(autho re Thucydide)qm̄ athletę & pugiles illic certātes pmum ſubligaculo uſi ſunt. ℣ Veteris diſciplinę:antiquæ iſtitutionis. ℣ Nō decoreꝛcū turpitudine ut offendat oculos ſpectatoꝝ:& ſic explodanť. ℣ Nro more: Romano:qm̄ nudare corpo/ra Romani a græcis accepunt:qui in Gymnaſiis pueros exercebāt:ut eſſent ad bellicos labores & tumultus prōptiores. Gymnaſia:ut author eſt Plato lib.v. de rep.in qbus nudi exercerenť:pncipio a cretēſibus:deīde a lacedęmoniis cœpta ſunt fieri. Thucydides lib.i.ſic ſcribit. Primi lacedæmonii corpora nudauerūt certaturi pro palā ſe exuētes:oleoꝝ unxe runt:cū olim etiā in olympico certamine athletę ſubligacula circūuerēda hñtes pugnarēt. Romani aūt inſtituerūt: ut filii nō lauarenť in pubertate cū parētibus:ne generi cū ſoceris. Ennius dicebat. Flagitii pncipium eſſe nudare iter ciues cor/pora:q ut ſint(ſicuti fieri poſſe uideo)pudici:ſolliciti tñ & anxii ſunt:& eo magis q̄ ſeipſi ꝛtinēt & coercēt. Plutarchus i ui/ta Catonis ſenioris dicit:Generos cū ſoceris balneū igredi uitioſe iudicarēt. Poſtea cū a græcis Romani nudare corpora didiciſſent:ipſi græcos:ut id cū uxoribus uſurparēt in balneis:docuerūt. Apud lacedęmonios maximā pudoris curā ha/bebāt uiri & uxores:nō enim cōmiſcebanť:niſi noctu amoto lumine:ut author eſt Plutar.in hac nr̄a tēpoꝝ ꝛfuſione:ph pudor:nō ſolū teſte lucerna:ſed etiā admotis arbitris miſcenť:& filii q naſcunť:nil aliud ſapiūt q̄ impudētiam. Cato ſeni/or pñte filio nō aliter uerboꝝ turpitudine abſtinuit:q̄ ſi uirgo ueſtalis affuiſſet:& cū eo nunq̄ lauit:& iō optimus adole/uit tā ſancta diſciplina iſtitutus añ patrem mortuus eſt:cuius mortē deplorat apud Ci.quo inqt nemo melior natus eſt: gener fuit Pauli Æmilii:filiā qppe illius noīe. Tertiā duxit uxorem.Pla.in.vi.de leg.dicit:corpora eſſe nudāda:quate/nus honeſtus patiť pudor:duo inqt. Idē in pmo de leg.uictoriā parāt aduerſus hoſtes qdem aīoſitas:aduerſus aūt ami/cos turpis ifamię timor:q̄propter inqt & maxime debemus ꝛfidere & maxime timere. Pli.uolumine.xxxvi.ſic ait.Pu/dor Romani nominis ſępe res perditas ſeruauit in prœliis. Filii puberes poſt.xiiii.annum:impuberes autem lauabanť quoniam non cognoſcebant quid eſſet turpitudo:debemus igitur retinere uerecundiā in his rebus:nec imitandi ſūt Cy nici uerecundiæ inimici:maxime cum ipſa natura ita uelit:cui omnia officia coniuncta eſſe debēt:nihil enim decet quod eſt contra naturam. Vnde dicit Seneca. Virtus fm naturam eſt. Vitia inimica & infeſta ſunt.

Pñs

Mollis Virg.

No.

Scœnici Subli/gaculū.

Thucy dides Gym/naſium Plato. Thucy dides Ennius Plutar.

Plato. Plinius

Seneca

FRAN MAT. ¶ABhorret abhominať. ℣ Aurium:audiēdo. ℣ Oculocꝝ:uidendo. ℣ Status &c̄. De ſtatu & motu corporis pcipit & oī eius hītu:& qd in his ſeruādū ſit:uidelicet ne qd effœminatū aut molle:rurſus ne qd durꝝ aut ruſticū:ſiue in ſtatu:ſiue in motu faciamus:hę aūt partes oēs ſunt uel ſtatus uel motus. ℣ Status:cū ſtamus pedibus inixi. ℣ Inceſſus: mō uelox cū opus nō ſit uti. ℣ Seſſio:qui ita ſedēt ut mēte genua ꝛtingāt:aut nimiū apertis & diuaricatis ſunt cruribus deformiter ſedēt. ℣ Accubatio:mēſę accubamus:maxima aūt rō hīnda eſt ne deformiter accubemus:ne cubito aut utraq; manu mē ſę inhæreamus qd̄ ruſtici faciūt. ℣ Vultus:tēpori accōmodatus:ne ſimus uultu triſti in Lętitia:& cōtra læto in mœrore: aut ne os torqueamus:aut frōtē corrugemus:aut ꝛtractis ſimus ſupciliis. ℣ Oculi mouere oculos nimia celeritate incō/ſtātiam ſignificat. ℣ Manuū motus:quas iportunę qdā iactāt in eū cum quo loquunť relucunt ad faciē ſuā in quo leuitas cognoſcit. ℣ Effœminatum:ut in incedēdo fœminis ſimiles nō ſimus Quę(ut Plautus ait)gradu ambulāt teſtudineo. ℣ Molle:quātum ad cultum corporis. ℣ Durꝝ:ne paſſu lōgiore incedāt. ℣ Nec uero hiſtrionibus oratoribuſq; cōceden/dum eſt. Argumētum eſt a minori ad maius:ſi in motu corporis:ut ſe exerceāt minus & oratoribus ꝛcedit:idem facere qui honeſte uolūt uiuere & debent:phiberi nō debent hiſtriones aūt & oratores maxime qdem circa geſtum corporis ſe exercēt:ne inepti ſint in agēdo:& oratores qdem multa de actione corporis præcipiūt:ut Cicero & Quintilianus. ℣ Hęc: rum quidem.Rurſus arguit a minori ad maius.Scœnici inquit actores tantam habent rationem honeſtatis ut ſine ſub/

Vultus tpi accō modať.

ligaculo in

ligaculo in ſcœnam non prodeant:ne dum ſe iactant huc atq; illuc pudenda forte uideantur. Subligaculum:ut Marcellus ait. Eſt quo pudendæ partes corporis tegũtur:dictum q̃ ſubtus ligetur. Idem uocat & ſubligar. Iuuenalis & ſubligar acci. ℣ Noſtro q̃dem more. Romanum dicit morem fuiſſe:ut in thermis pubeſcentes filii cum pr̃ibus:& generi cum ſoceris:nõ lauarentur:ne partes pudẽdas aperirent perſonæ:quas inter ſe præcipue habere rõnem honeſtatis cõuenit. ¶NEC uero concedendum eſt ab hiſtrionibus:ideſt actoribus fabularum & nimis:q; pro &:oratoribus:ut hæc:ideſt huiuſmodi motus:& geſtus corporis ſint apta.i.compoſita:his.ſ.hiſtrionibus & oratoribus & diſſoluta nobis. ℣ Quidẽ ideſt certe mos ſcœnicor̃.i.agentium fabulas habet tantam uerecundiam ueteris diſciplinæ:ut nemo prodeat.i.progrediatur in ſcœna ſine ſubligaculo.i.femorali quo pudẽda ligabatur. ℣ Enim pro quia:ipſi ſcœnici uerent̃.i.reformidant: ne ſi euenerit:ut q̃dam partes corporis pudendæ ſint:apperiantur.i.nudentur:quo.i.aliquo caſu:ipſæ aſpiciantur non decore. ℣ Quidem.i.certe(ponitur tamen quidem ſæpe quaſi ad ornatum ſine ſignificationis neceſſitate) filii puberes non lauantur noſtro more.i.iuxta morem romanum:cum parentibus in balneis.ſ.& quidem.i.certe generi:ideſt mariti filiarum non lauantur cum ſoceris ſuis:ideſt cum patribus uxorum ſuarum. ℣ Igitur uerecundia huius:ideſt huiuſmodi generis eſt retinenda:ideſt obſeruanda præſertim ipſa natura ſupple exiſtente magiſtra & duce.

Subligaculũ Subligar. ASC. Fœditas luxº in tactib⁹ & geſtib⁹ exteriorib⁹ ſeruanda, PET. MAR.

¶Duo genera pulchritudinis.

VM autẽ pulchritudinis duo genera ſint: quorum in altero uenuſtas ſit:in altero dignitas:uenuſtatem muliebrem dicere debemus:dignitatem uirilem. Ergo & a forma remoueatur omnis uiro nõ dignus ornatus:& huic ſimile uitium in geſtu motuq; caueatur. Nam & paleſtrici motus ſæpe ſunt odioſiores:& hiſtrionum nonnulli geſtus ineptiis non uacant:& in utroque genere hiſtrionum:quã ſit turpe hominem molliter & parũ uiriliter uti geſtu & motu. ℣ Paleſtrici:q̃bus utuntur paleſtritæ.i.luctores:qui nudi & oleo quondam perfuſi luctabant̃:unde Papinius appellauit unctam palem.i.paleſtram oleo perfuſam:cum enim in quinto thebaidos loquit̃ de uariis exercitationibus Thydei dicit:ſed corde labores. Ante alios erat uncta pales:geſtus eſt actio q̃dam:& quaſi pronunciatio corporis:geſtio eſt adminiſtratio:& actio:ſed parum eſt in uſu. ℣ Odioſiores:& hiſtrionum nõnulli geſtus ineptiis. Mouentes tedium:& faſtidium ſpectatoribus:cum ſint nimiſi molles & affectati. Hiſtriones dicuntur ludiones:& hi qui recitant comœdias:& tragœdias & perſonas aliorum referunt. ℣ Non uacant ineptiis. Non probantur a ſpectatoribus tanquã molles & inepti.i.non conuenientes perſonis quas ſuſtinent. ℣ In utroq; genere:quæ ſunt. In paleſtricis motibus & geſtu hiſtrionum.

Venuſtas

VM autem pulchritudinis duo genera ſint quor̃ &c̃. Tria proposuit:ex quibus decor̃ illud cõſtat formoſitatẽ:ordinẽ & ornatũ. Poſtq̃ de uerecũdia diſſeruit reſumit primã partẽ:& de ipa p̃cipit faciens duo genera pulchritudin̄. ℣ Venuſtas ſit &c̃. Vt dixi eſt ille decor & gr̃a in mulieribus:q̃ inducit hoies ad amãdũ. ℣ Dignitas uenuſtatẽ muliebrẽ. Eſt pulchritudo hois:uenuſtas mulieris. Et uenuſtas accipit̃ in hoie tanq̃ cõdimẽtũ dignitatis & decor̃ uiri eſt honeſtas:& dr̃ etiam decora dignitas. ℣ Dicere debemus dignitatẽ uirilem. Exiſtimare: dignitas eſt hois pulchritudo:& id ob q̃d̃ inducimur:ut eũ reuereamur. Venuſtas eſt forma muliebris cum gr̃a. ℣ Omnis uiro non dignus ornatus. Omnis expolitio cutis & fucus quo mulieres utuntur:& calamiſtro:ut ſint uenuſtiores. Hæc oĩa debent eſſe aliena a uiro. Vnde dicit Ouidius. Sint procul a nobis iuuenes:ut fœmia compti. Fine coli modico forma uirilis amat. ℣ Nõ dignus uiro ornat⁹. Qui uiro nõ cõuenit:ſed mulieri:qm̃ ut ait Fabius. Mollis ornatus & expolitio cutis uirũ nõ ornat:ſed eius mentẽ indicat. Vnde Thales plis dicebat:nõ cõponere faciem:ſed bonar̃ artiũ ſtudiis aĩum excollere prædarum eſt. Et Iuuenalis probro dedit Othoni:q; curaret cutem. Seneca dicit. Non eſt ornamentũ uirile cõcinnitas. ℣ Et huic non digno.ſ. ornatu.i.nõ ſolum debemus effugere mollẽ ornatum:ſed etiam geſtum & motum corporis idecor̃ & parum uirilem. ℣ Nam & paleſtrici motus ſæpe ſunt &c̃. Probat ex geſtibus & motibus indecoris

Ouidi⁹

Fabius

Thaleſ

Iuue.

Seneca

Paleſtritæ

Papini⁹

Ludiones

FRANMAT. Pulchritudo Ouidi⁹

Paleſtra

VM autem pulchritudinis duo genera ſint quor̃ &c̃. Formatos a natura inſtitutoſq; dixit eſſe nos ad decus:ut nec dicere:nec facere turpia debeamus. Nunc per diuiſionem quid ſit pulchritudo diffinit. Dicit.n. eius duo eſſe genera:alter̃ dignitatem:alter̃ uenuſtatem uocari:& illam q̃dem uir̃:hanc fœminarum eſſe. ℣ Ergo & a forma &c̃. Vt uir ornatum muliebrem non accipiat:& cõtra. Vnde Oui.ait. Sint procul a nobis iuuenes:ut fœmina compti. Fine coli modico forma uirilis amat. Et Iuue.in hoĩes ſui tp̃is effœminatos inuehitur dicens. Accipient te paulatim qui longa domi redimicula ſumunt frontibus:& trito poſuere monilia collo. Atq; bonam teneræ placant abdomine porcæ. ℣ Huic uitio:ornatus. ℣ In geſtu & motuq; caueatur. Vt uirilis geſtus ſit non muliebris. ℣ Nam & paleſtrici &c̃. Athletar̃ qui ſe in lucta exercebant. Sunt autem concitatiores. Paleſtra ipſa eſt luctatio. Quam Athenienſes adinuenerunt. Iuuenes uncti oleo luctabantur. Vnde ait Virgilius. Exercent patrias oleo labente paleſtras. ℣ Et hiſtrionum:geſtus & cætera. Qui & ipſi modum non ſeruant:aut ut in adoleſcẽtibus enim ſunt concitatiores & ſeruis:aut moroſiores ut in matronis.

Paleſtra

ASC.

VM autem &c̃. Diſtinguit duo genera pulchritudinis uirilis.ſ.& muliebris ut utriuſq; decorum explicet. Ordo eſt. A utem pro ſed:cum duo genera pulchritudinis ſint:in quorum altero uenuſtas ſit:in altero dignitas:nos debemus ducere:ideſt reputare uenuſtatem muliebrem ſup.eſſe dignitatem uirilem. ℣ Ergo omnis ornatus non dignus uiro:remoueatur uiro a forma:& uitium ſimile huic quod.ſ.eſt in ornatu uitioſo caueatur in geſtu & motu ſup.uiri. ℣ Nam & motus paleſtrici.i.paleſtritarum:hoc eſt eorum qui in paleſtris currendo:luctando:& ſaltando ſe exercent:ſunt interdum odioſiores.i.aliquantulum moleſti:& tedium mouentes. ℣ Et nonnulli:ideſt quidam geſtus hiſtrionum non uacant ineptiis & hoc eſt.

PET. MAR. Lucilli⁹ Mediocritas ē laudanda Pompa Ferculū Spectaculum Aristo. Natura eſt dux noſtra

CRecta:cū decoro. ℣ Simplicia laudanť:pura ut decet ſine aliq̄ admixtione affectatæ mollicieí. ℣ Formæ ãt dí. ꝑcipit qūo cōſeruãda ſit formæ dignitas. ℣ Tuēda:ſuãda. ℣ Coloris:natiui.ſ. nō fucati & medicaminib⁹ cōparati. ℣ Præterea:ultra hæc q̄ dicta ſunt. ℣ Mūdicia:ornat⁹ qđã decorus. ℣ Nō odioſa:q̄ nō facit aliis faſtidiū. Mūdus ē ornat⁹ muliebris:apđ antiquos ēt neutro gñe ꝓferebať. Vñ Lucilli⁹. Legauit qđã uxori mūdū oē pœnūq;. ℣ Neq; exq. nimis affectata & accurata. ℣ Tm̄:ſolūmō efficiat:ne uideať agreſtis & negligēs. ℣ Agreſtē:ruſticanã. ℣ Inhumanã:ab hoie aliena quæ ſunt recta ſimplicia laudantur. Formæ autem dignitas coloris bonitate tuenda eſt color exercitationibus corporis. Adhibenda eſt præterea mundicia: non odioſa neq; exqſita nimis tātūq; fugiat agreſtē & ihumanã negligētiam. Eadem ratio eſt habēda ueſtitus. In quo ſicut in plæriſq; rebus mediocritas optima eſt. Cauendū eſt aūt ne aut tarditatibus utamur in greſſu mollioribus:ut ſimiles pompaꝫ ferculis eē uideamur: aut in feſtinationibus ſuſcipiamus nimias celeritates. Quæ cum fiunt anhelitus mouenť :uultus mutātur:ora torquenť :ex qbus magna ſignificatio fit nō adeſſe cōſtantiã. Sed multo etiã magis elaborādū eſt:ne animotus a natura recedant. Quod aſſequemur:ſi cauebimus ne in ꝓturbationes atq; exanimationes ícidamus:& ſi attentos aíos ad decoris conſeruationem tenebimus.

Dignitas ſit formæ quo cōſeruāda ſit. Tuēda. Coloris. Terea. Mūdicia. Nō odioſa. Neq; exq. Tm̄. Agreſtē. Nā qm̄ ſua negligētia turpē eē & ſqualidū reꝑhēdiť. ℣ Eadē rō nūc ꝑcipit de ueſtitu.i. eadē cōſideratio q̄.ſ. hētur ad tuēdā dignitatē & colorē in ueſtitu mediocritatē ſeruare dēm⁹:q̄ in oib⁹ reb⁹ laudať. ℣ Plæriſq; : maiori ꝑte reꝫ eſt laudabilis. ℣ Cauēdū eſt aūt:nunc dat ꝑcepta & cautiones de ipſo inceſſu. ℣ Molliorib⁹: effœminatis & paꝫ uirilib⁹. Qualis debeat eſſe in ceſſus magnanimi uiri:dcm̄ eſt ſupra ex ſnia Ariſt. ℣ Ferculis pōpaꝫ:pōpa dř a pōpo uerbo græco qđ eſt mitto latine. Ferculū eſt illud qđ cōtinet id qđ mittiť:& dř a ferēdo. Vñ fercula dñr illa q̄ i triūphis ꝑferunť & ſolēnitatib⁹ ſacroꝫ:i qb⁹ uaſa circūferunť molliter & quadã ſegnitie:nō enī i illis ꝓperať. Pōpa eſt ſpectaculū in reb⁹ ꝓſperis & ēt aduerſis:ut i triūpho & funere q̄ſi qdã ſolēnis apparatus: & oſtētatio. Spectaculū ē illud qđ ſpectať & ipa ēt ſpectatio. ℣ Siſes fer. his q̄ molliter:& ſegniter circūferunť in pōpis:nō debemus uti nimía tarditate & molli nec nimia celeritate:ſed tenere mediū: ne aut molles:aut incōſtantes & anheli anxiiq; uideamur. ℣ Quæ:celeritates nam hō grauis debet hře tardū iceſſum:ut uideať cōſtās. Nō. n. ꝓperat ille: ingt Ariſt. cui nil magnū uř. ℣ Sed mlto ēt magis: qm̄ eū mouet aíus:mouet & uult⁹q aíuz iđicat. Motus aī duplices ſunt. ℣ Natura duce: bonū appetimus fugimuſq; cōtrariū cū appetimus:cōſtāter:& prudēter uolūtatē hēm⁹ q̄ in ſolo ſapiēte cadit. Líbido q̄ incitata eſt uehementius in ſtultis inuenitur. Et natura duce mala declinamus:q̄ declinatio:ſi cum rōne ſit cautio:appellatur:q̄ aūt ſine ratione & cū exanímatione humíli atq; fracta noíatur metus:q eſt a rōne auerſa cautio. ℣ Quod aſſequemur : ut animi motus nō recedant a natura:exanímatio eſt metus ſubſequens:& quaſi comes pauoris. ℣ Ad decoris cōſeruationem: qm̄ nō decet hoiem perturbarí ſed rōne uti:& putare oía hūana eſſe inferiora:& nihil decere qđ ſit cōtra naturam.

FRAN MAT. Exercitatio corpis Cor. Celſus. Teren. Ferculū Liuius de romulo

CRecte:ut res poſtulat. ℣ Simplícia:nō affectata ſed nām ducē ſequētia. ℣ Formæ ãt dí. ꝑcipit qūo ſuarí formæ dignitas poſſit:& dãdã eē operã díc:ut bon⁹ color ſit:bonū ãt colorē fieri exercitationibus corpis q̄ ſi moderatæ ſunt:bonã nobis cōparãt colorē:ut ait Ariſt. i ethicis. Moderata exercitatio parít bonã dígeſtionē:dígeſtío bonū colorē ex ocio ſeqt̄ pallor. Cornelí⁹ Celſus ꝑmã corpis curationē exercitationē dícit eē. Quæ ſp ancedere cibū dēt i eo q mín⁹ laborauit:& bñ cōceſſit amplíor:i eo q fatigatus eſt & mín⁹ cōceſſit remíſſior. Cōmode uero ut ídē ait exercēt. Clara lectío:arma:pila:curſus:ambulatio:exercitationis plærūq; finis dēt eſſe ſudor:aut certe laſſitudo:q̄ citra fatigationē ſit:idq; ípm mō minus:mō magis faciēdū eſt. ℣ Nō odío. q̄lis ē i fœminis q̄ dū ſe comſt ānus ꝑterít:ut ait Terē. ℣ Exqſita:elegãs. ℣ Agreſtē:ut nō ſit ſordíb⁹ & icult⁹ ſp ipexis capillis:q̄les ruſticoꝫ uídem⁹. ℣ Eadē rō ue. ne ſit nímiū exqſit⁹:aut nímiū neglect⁹. ℣ Cauēdū ãt &c. De formoſitate:nūc ꝑcipit q̄ i iceſſu ſuãda ē:i quo illud tenēdū ē:ne aut tardi nimiū in iceđdo ſumus:aut nímiū feſtinemus. ℣ In greſſu:in ambulatiōe pōpaꝫ ferculís. Ferculū eſt quo i ſupplicatiōib⁹ & ſacroꝫ pōpa ſimulacra deoꝝ:& ipſa ferunť ſacra. Cæſar dictator ampliora:ut ait Trāqllus:hūano faſtigío decerní ſibi paſſus ē: ſedē aureã i curía:& ꝑ tribunali. Theuſam:& ferculū Circēſi pōpa. Romulus (ut ſcri. Liuí⁹) ſpolía ducis hoſtiū ceſi ſuſpēſa fabricato ad id apte ferculo:gerēs i capitoliū aſcēdit. Fallunť q fercula ꝑ cibariis accipiūt:& cū luue. ait. Quis fercula ſeptē ſecreto cœnauit au⁹:ītellexit tm̄ appata eſcaꝫ q̄tū ſeptē íponíť ferculís. Nā ꝑ iſtřo quodã capiť ferculū i quo poſiti decocti cibí portanť ad mēſam. Idē lancē díxit. Aſpice q̄ lato diſtēdat pectore Lācē q̄ ferť duo ſqlla:& qb⁹ undiq; ſecta aſparagis q̄ deſpiciat ꝓtuía cauda. Quę uēit excelſi māib⁹ ſublata miniſtri. Qui fercula hmōi gerūt:tū i pōpa ſacroꝫ:tū i cōuiuíis:tarde nímiū:& líbratis icedūt greſſib⁹. ℣ Aut i fe. iō cauēdū ē:ne nímiū feſtinem⁹:qa nímia celeritate deformitas innobís excitať. ℣ Hānelit⁹ ex quo facies mutať q đ ſubdit. ℣ Nō adeſſe cō. ex hanelit⁹ & uult⁹ mutatiōe leuitatis cuiuſdã ſigna ꝑcipiūť. ℣ Sz ēt mlto &c. Sí i motu corpis ſuať dignitatē dēm⁹ q̄tomagis i motu aī:certe mlto magis:qm̄ ſi corpis mot⁹ deformís fuerit ītuētiū oculos tm̄ offēdet. At uero aī mot⁹ icōſtās:ad mlta ípellet:& uaría peccata. Cū. n. oēs i uitia ꝓclíues ſint niſi aī motus rōne gubernenť. Sæpíſſime:peccabūt. ℣ A nā:a lege naturali. Quæ ē certa rō:ille a nā recedit: nes:q̄ exanímāt. Et pene enecant hoíem. ℣ Ad de. cōſer. ut aī nří a decoro nūq̄ diſcedāt. qđ oíb⁹ in reb⁹ ſeruãdū eſt.

ASC. STRIONICO. Natura ꝓclíues ſint niſi aī motus rōne gubernenť. Sæpíſſime:peccabūt. ℣ A nā:a lege naturali. Quæ ē certa rō:ille a nā recedit: nes:q̄ exanímāt. Et pene enecant hoíem. ℣ Ad de. cōſer. ut aī nří a decoro nūq̄ diſcedāt. qđ oíb⁹ in reb⁹ ſeruãdū eſt.

CATTA mē ea q̄ ſunt recta & ſimplícia ſine nimia curioſitate decēter facta:laudanť i utroq; gñe tā paleſtrico:quã hiſtrionico. ℣ Aūt ꝑ ſed:dígnitas. i. maieſtas:& reuerētia:ac hōeſtas formæ ē tuēda. i. ꝓtegēda:& ꝺſeruãda bonitate coloſtidíū pariēs neq; nímis exqſita ℣ Que ꝑ &:q̄ ſup. fugiat aggreſtē. i. ruſticanã & inhumanã. i. ferinã negligētiã ē adhibē ꝑ ſed:cauēdū ē ne utamur tarditatib⁹. i. lentitudínibus mollíoríb⁹. i. aliquãtulū mollib⁹ & laſciuis ígreſſu. i. dū ingredimur:ut nos uideamur ſíſes eē ferculís pōpaꝫ. i. donís comeſtibilib⁹ q̄ ferunť léto iceſſu:& moroſo geſtu i pōpis nuptiarū magnaꝫ:& i epulo funebri iterdū. ℣ Aut ſup. cauēdū ē. ℣ Ne ſuſcipiam⁹ nímias celebritates i feſtinatiōib⁹. i. dū feſtinam⁹. ℣ Quæ. ſ. celeres feſtinatiōes:quū. i. qñ fiunt. tūc ſup. anhelit⁹ mouenť. i. cerebro excitanť:uult⁹. i. diſpōnes faciei mutāť:ora torq̄ť. i. rectū & obliqtatē cōtrahūt ex qb⁹. ſ. corpis diſpoſitionib⁹ magna ſignificatio fit cōſtātiã nō adeſſe. i. ꝓ cōſtātia nō adeſt cuí talía íſunt. ℣ Sed elaborādū eſt ēt mlto magis:ne mot⁹. i. affectiōes aī recedāt a nā. i. a nāli trāgl: cōmotiōes ex metu ſubſeq̄nte q pauorē ꝺcomitať:& ſic tenebim⁹ aíos attētos ad ꝺſeruationē decori. i. honeſtatis decētis.

℣ Motus

¶MOtus aũt aiorũ. Diuidit motus aiorũ ī duas partes appetitũ:& cogitationẽ. Cogitare igit̃ honesta debem⁹:& appetere:ut decorũ seruet̃. ℣ Ad res optimas:cõiũctas uirtuti atq; cogitatione dignas:& ut appetitus obediat rõni.i.ut appetatq; d̃ est ſm naturã. Plato.in.iiii.de rep.sic ait. T̃perãtẽ aliquẽ appellamus cũ in eo id qd̃ ꝓsidet:& id quod subest in ſniam eãdẽ cõueniũt rõnẽ.ſ.ī parare decere:neq; ab illa desistẽdũ eẽ:fortẽ illũ uocam⁹ in quo iracũdiæ uigor ita ī stitutus est:ut ī mediis uoluptatib⁹:& odorib⁹ ī ſnia ſua ꝓsistat:nõ alr̃ eẽ de terribili:& nõ terribili iudicãdũ q̃ rõ ipa dictauerit. ¶MOtus aũt &c̃. Supius duplicẽ dixit eẽquim aiorũ atq; nãæ:& alterã qdẽ ī appetitu positã:alterã ī rõne:nõ idẽ repetit nũc. Sed de motu & effectu loquit̃ duplici. Quẽ uis illa ai hr̃e ur̃:aut.n.aĩ nr̃i mouent̃ cogitatione: aut agere uolunt. ſiue ergo cogitamus:ſi appetimus aliqd ſp operã dare dẽmus:ut aius nr̃ rõni pareat. Q d̃ ſi fecerim⁹ nũq̃ aberrabim⁹. Nã ubi rõni aius nõ paruerit:ī multa declinabim⁹ peccata. ℣ Cogitatio &c̃. ut uerũ ſp q̃ram⁹:q d̃ cũ inuenerimus ad id impelli debemus. In ſacris lr̃is uera theologia discimus uires aiæ & partes esse intellectũ uolũtatẽ memoriam. Primo.n.apꝑhendimus deĩde apꝑhensa reminiſcimur:ea deinde uolumus & appetimus. Cũ.n.intelligimus aliqd uel uiuere bonũ uel apparens. Illud cõtinuo uolumus. Oẽs aũt natura bonũ appetunt:ſiue illud bonũ ſiue apparens bonũ ſit. Deus ad appetitũ boni hoĩem creauit:ſed ī hoc labor est:ut uera bona ſp cogitemus:& nõ etiã apparẽtia. ℣ Curandũ &c̃. Danda opa inqt est:ut ad res q̃ optimis itellectũ & cogitationẽ nostram dirigamus. ℣ Appetitus &c̃. Cum optime cogitauerimus appetitus rationi ſubiicere debemus:ut ea quaſi dux:& auriga quidam ſit ad ea bona. ¶AVtem ꝓ sed:motus aiorũ sunt duplices:alteri sup.cogitationis:alteri appetitus. ℣ Cogitatio uersaṫ.i.cõsistit & excitaṫ maxime in exquirẽdo uero.i.in exq̃sitione ueri seu ueritatis appetitus ꝓpellit ad agẽdũ. ℣ Igitur curãdũ est:sup. nobis ut utamur cogitatione:ad optimas res:& sup.ut præbeamus appetitum parentem.i.obedientem rationi.

Motus autem animorũ duplices ſunt alteri cogitationis:alteri appetitus. Cogitatio in uero exquirẽdo maxime uersatur. Appetitus impellit ad agendum. Curãdum est igit̃ ut cogitatiõe ad res q̃ optimas utamur. Appetitum rationi obedientem præbeamus.

PET. MAR. Plato FRAN MAT. Ex theologia diuina ꝓdunt. ASC.

¶Duplex orationis uis.

PET. MAR. Cice.ꝓ Qu.Ligatio. Cõgressio ptes oronis apd rhetores. FRAN MAT. Magna est uis oronis. ASC.

ET quoniam magna uis oronis est ea quæ duplex:altera contentionis: altera ſermonis. Contentio disceptationibus tribuatur iudiciorum:concionum ſenatus:ſermo in circulis disputationibus:cõgressionibus familiariũ uersẽt: ſequatur etiã cõuiuia:cõtẽtionis ꝓcepta rhetorũ sunt: nulla ſermõis:q̃q̃ haud ſcio an possint hæc quoq; esse.

ET qm̃ magna uis oronis est ea quæ duplex:altera ſup.est cõtẽtionis.i.cõtrouersiæ & litis:altera ſermonis etiã esse quæ præcepta de cõtentione tradũtur:ut eadem ad ſermonẽ quoq; accõmodentur.

ET qm̃ &c̃. Descripturus decorũ ſermonis ostẽdit duplicẽ eẽ oronis uim & in qbus utraq; fuerit. Ordo est. Et qm̃ magna uis est oronis:q; ꝓ & ea.ſ.uis oronis est duplex:altera

monis.i.familiaris collocutionis. ℣ Contentio:tribuatur disceptationibus iudicioꝝ:& disceptationibus concionū.i.oratio
tionum ad multitudinē aliquam diligēter attentam. ℣ Et senatus.i.oꝝonum ad senatum. ℣ Sermo.i.familiaris: & hu
milis collocutio uersetur in circulis.i.coronis:in circuitu stātium:dum confabulantur in disputationibus:in cōgressionib⁹
familiariū.i.in familiariū:collocutionibus:in congressu:& persequatur.s.sermo etiam cōuiuia.i.utantur etiā in cōuiuiis fa
miliari sermone. ℣ Multa sunt p̄cepta rhetoꝝ.i.oratoriam discentium contentionis.i.de contentione: & nulla sup.sunt
apud eos p̄cepta sermonis:quam q̄ haud.i.non scio:an hæc quoq;.i.etiā præcepta de sermone faciendo possunt esse.

PET. MAR. ℂ DIScentiū:eoꝝ q discēdi artē p̄cipere cupiunt.

Sed discentiū studiis iueniunt magistri. Huic āt q stu
deāt sunt nulli rhetoꝝ turba referta oīa:q̄q̄ quæ uerbo
rū sniarūq; p̄cepta sūt:eadē ad sermonē pertinebūt.
Sed cū oꝝonis indicē uocē hēamus in uoce aūt duo se
quamur:ut clara sit:ut suauis:utrūq; oīno a natura pe
tendū est:neq; alteꝝ exercitatio augebit:alteꝝ imita
tio p̄sse loquētiū & leniter:nihil aliud fuit in Catullis
ut eos exquisito iudicio putares uti litteraꝝ:q̄q̄ erant
litterati:sed & alii. Hi aūt optime uti lingua latina pu
tabātur. Sonus erat dulcis:litteræ neq; expræssæ:neq;
oppræssæ:ne aut obscurum esset:aut nimis putidum:

℣ Huic:sermoni:qm̄ eēt res q̄ī ī finita pseq p̄cepta
de sermōe quotidiāo. Sz hoc ipsi prudētiæ q uidet
id qđ decet:& modū oīb⁹ reb⁹ ponit:relinquēdū
est:ut.s.qsq; utaī eo f̄mōe q cōueniat rei:de q̄ f̄mo
hētur:f̄moni audiētib⁹:tēpori & loquenti cæterisq;
circūstātiis:hoc ī ingt Ci.accidit:qm̄ fuerūt & sunt
q p̄cepta eloq̄ntiæ p̄cipe uoluerūt a magr̄is:sed nō
iuēti sunt q uellent discere qūo f̄mōe quotidiāo uti
debeāt:p̄cepta f̄monis hūanæ uitæ plurimū cōdu
cerēt:& ad bonos uiros formādos. Multa.n.dīr q
aliis nocēt:& sunt otra naturā boni uiri:uñ dicebat
Cleobolus. Līguā hr̄e laudabilē:ppriū eē uirtutis.
Et Anacharsis scytha ī terrogatus:qdnā eēt ī hoib⁹
bonū ac malū:rndit lingua. Illa.n.bene & male uti
mur. Vñ cōsiderādū est añq̄ loq̄mur: qm̄ uerbum
emissum reuocari nō pōt:& necat ut gladi⁹. Eo igr̄
sermōe utamur:q nemīni noceat:& apt⁹ sit tp̄i:rei:& p̄sonæ. Zeno dicebat:pho dignū mime eē id uerbū:qđ nō fuisset
pus mēte:& cogitatiōe ītinctū. ℣ Verboꝝ sniarūq;:h̄ p̄cipiūt rhetores. qūo.s.oꝝo dēat ornari:& distīgui uerbis & sentē
tiis:h̄ pñt ēt p̄tinere ad f̄monē:ī quo nō debēt eē uerba rustica:& snias hr̄e dēt tp̄i & p̄sonæ aptas. Ergo ex p̄ceptis rhe
toꝝ ī arte dicēdi possum⁹ elicere f̄mōis rōnē:& ita loq:ut decet:& circūstātiæ req̄rūt. ℣ Sz cū oꝝonis:p̄cipit nūc q̄lis dēt
eē uox clara.s.& suauis. Et ī ō Enni⁹ laudās Cethegū dixit:eū eē ore suaui loquētē:nā q uocē hēt rigidā:poti⁹ latrare q̄ lo
q uī. ℣ Indicē:nūciā:qm̄ uoce sensa exprimim⁹ & mot⁹ aī. ℣ Vtrūq;:ut clara sit & suauis:nā.n.ad hoc plurimū cōfert po
stea īdustria. ℣ Alteꝝ:ut clara sit assēq̄mur:si nos exercebim⁹ ī loquēdo:legēdo:pnūciādo hoc mō fit uox clara & sono
ra:antiq hēbāt phonaītos.i.uocis magros:& utebāī cibis uoci accōmodatis:& Demosthenes adhibita exercitatiōe:uo
cis defectū emēdauit demissis ī os aliq̄ lapillis. ℣ Exercitatio:potissimū ī declamatiōib⁹:& Fabi⁹ mōet exercēdā eē uo
cē quottidiana declamatiōe. ℣ Alteꝝ:ut sit suauis assēq̄mur si illos imitabimur:q p̄sse.i.submisse loquunt leniter & cō
uenīēter quottidiano sermōi p̄ssum īqt iunius subtile. Ci.ī hortēsio:qs te aut fuit unq̄ ī partiēdis reb⁹ diffinīēdus &
plicād⁹ p̄ssior. ℣ Nihil aliud:nisi suauitas uocis & claritas:hoc āt erāt adepti exercitatiōe & imitatiōe. ℣ In Ca.p̄se & fi
lio:de qb⁹ dcm ē. ℣ Exqsitio:accurato & optio iudicio de lingua latia uidebant:īqt optie iudicare de lr̄is:cū ita loq̄rent &
cōmēdabant suauitate uocis:cū nō eēnt admodū eruditi. ℣ Quāq̄ erāt lr̄ati.i.allebāt grāmaticā & sciam recte loq̄ndi in
rhetoricis scri.idē Ci. Studiū ē aī assidua & uehemēs & aliq̄ rē applicatæ magna cū uolūtate:occupatio:ut plīæ poeticæ
geometriæ lr̄aꝝ. ℣ Sz & alii:erāt.s.lr̄ati:tm̄ nō putabāt:ut exqsito iudicio lr̄aꝝ:cū nō haberēt illā suauitatē. ℣ Hī āt. Ca
tulli p̄r & fili⁹. ℣ Optie uti lī.la. Latie loq & elegātiā līguæ optie tenere. ℣ Neq; ex.qa nō adeo ex p̄mebāt lr̄as:ut aspe
rū sonū redderent:neq; opprimebāt ītra labia:ut difficile esset itelligere & sic turpis redderet oꝝo:tenebant igīt mediū.
℣ Ne aut obscurū:si litteras oppressissent. ℣ Aut putidū:nō gratum. sed mouens fastidiū si litteras nimiū expræssissent.

FRAN MAT. ℂ SED discētiū &c̄. Quasi dicat ī oī re nō mō ī f̄monis p̄ceptis iueniūt magr̄i:& iueniunt f̄mōis:siqs ei studere uellet.
℣ Rhetoꝝ &c̄.q p̄cepta tradūt de cōtētiōe:cū f̄mōis nullus tradat qm̄ nemo ē q uelit ī f̄mōe īstitui:oēs.n.ferme sibi p
suadēt se bñ f̄mōe uti. ℣ Quāq̄ &c̄. Dixi nullos studere f̄moni:& ꝓpterea de eo p̄cepta nulla sepatim dari:q̄uis īqt q p
cepta dant uerboꝝ:& sniaꝝ rhetorib⁹:eadē ad f̄monē p̄tinēt:p̄cipiūt.n.qb⁹ uerbis utēdū sit ī figuris uerboꝝ:& sniaꝝ:
& actenuata figura ē:q demissa ē usq; ad usitatissimā pueri f̄mōis ꝛsuetudinē:ut ait Ci. Sed cū oꝝonis &c̄.qm̄ f̄mo sine
uoce eē nō pōt:iō de uoce p̄cipit q̄lis eē dēat indicē oꝝonis cū ait:q̄si uocē descripsit:q̄ index ē oꝝonis:& eaꝝ q ī aio sunt
passionū nota:ut ait Arist.de figura uocis mīta rhetores p̄cipiūt:ut is q sic apđ Herēniū:& ea qdē ī tris diuidīt ptes:ma
gnitudinē:firmitudinē:mollitudinē. ℣ Clara:nō rauca:qđ cōsequmur:si sedata & depssa utemur. Si iteru alla faciemus:
rauca āt efficīt cū uno spū cōtinēt mīta dīr. ℣ Suauis:cū nō ꝛtēdim⁹:sed suauiter & urbane pnūciam⁹. ℣ Vtrunq; &c̄.
Vtrūq; īqt:& ut clara:& ut suauis uox sit a nā petēdū ē:ea.n.claritatē & suauitatē uocis p̄bet. Sed augeri pñt:& claritas
qdē exercitatiōe suauitas imitatiōe:qūo ñ cōparari possīt Ci.& Quin.oñdūt. ℣ Præsse lo.hoc est q ita ex p̄mūt syllabas
& dictiones:ut nulla līguæ pplexione obscurent. ℣ Et leniter:sedata & p̄ssa uoce:nō āt cōtinuata & acri nimiū. Q đ tū
nōnunq̄ faciēdū est. Inest oꝝoni lepos & suauitas q̄dā:cū leuiter hoc ē nō festine nimiū & acriter uerba p̄ferunt. ℣ Nihil
fuit ī Catullis. Hāc suauitatē pnūciatiōis ī Catullis fuisse dīc̄:eosdē āt exqsito nimis lr̄aꝝ iudicio usos nō eē. Ci.īqt lib.
de claris oratorib⁹ ad Brutū. Fuit igīt ī Catullo f̄mo latinus:q̄ laus dicēdi nō mediocris ab oratorib⁹ plærisq; neglecta
est. Nā de sono uocis & suauitate appellādaꝝ litteraꝝ. Q m filiū cognouisti:noli expectare qd dicā. ℣ Catullis:patre &
filio. Veꝝ filius nō fuit in oratoꝝ numero. Sed non deerat ei tm̄ in snia dicenda cum prudens:tum elegans quoddam
oꝝonis genus. ℣ Sed & alii.s.erant litterati. ℣ Latina lingua uti &c̄.optime enim pnunciabant & suauissime. ℣ Sonus:
claritas ipsa uocis. ℣ Expræssæ. Sunt nōnulli qđ notat etiam Quinti. Qui dum cauent ne litteras inculcent:nimis litte
ras ipsas exprimunt:tardioresq; sunt & ea pnunciatio putidum qddam habet. ℣ Oppræssæ. Semiplenæ:ut non plene
intellīgātur:qđ pueri faciūt & balbi. ℣ Obscurū. Si oppræssæ pronunciaret. ℣ Putidū:si lr̄æ nimis exprimerentur.

ASC. ℂ SED magr̄i inueniūtur studii.i.ad studiū discētiū.i.eoꝝ q discendi artē percipere uolunt. Alii legunt dicētiū.i.dicē
di hoc est ornate loq uolētiū. ℣ Aūt p sed nulli sunt q studeant.i.diligētiā & operā īpēdere uelint huic.s.familiari sermo
ni. ℣ Oīa.s.loca referta.i.repleta sunt:rhetoꝝ.i.artē dicēdi & cōtētionis docētiū q̄q̄ eadē p̄cepta:q̄ sunt uerboꝝ & sniaꝝ
Patroci natoris officiū ptinebūt ad f̄monē. ℣ Sed cū nos hēam⁹ uocē indicē.i.nūciā & significatricē:oꝝonis.i.rōnis dicēdi. ℣ Aūt p sed: cum
sup.sequamur duo in uoce:sed ut sit clara.i.sonora:& non īpedita.& sup.ut sit suauis:utrū est petendū a natura.i.debet
gebit alteꝝ.s.suauitatē uocis. ℣ Nihil aliud,s.q̄ imitatio bñ loq̄ntiū fuit in Catullis:p̄se.s.& filio:qui suauiter locuti sunt.

℣ Vt.i.pp q putares eos uti exqsito iudicio lr̃az.i.sciẽtiaz rhetoricaz.℣ Quãq̃.i.tãetsi erãt lr̃ati:sz &.i.ẽt alii sup.erãt lr̃ati ut illi:sed nõ tã suaues:qa nõ sũt leniter & psse loq̃ntes unitati:ut catulli.℣ Aũt p sed:hi.s.catulli putabãt optie uti ligua latia:son? sup.eoz erat dulcis:lr̃æ.i.pnũciatiões singlaz lr̃az neq; erãt sup.exp̃ssæ.i.nimis sonoræ q̃si cũ stridor emissæ:neq; opp̃ssæ.i.q̃si suffocatæ:ut nõ recte pcipeñt.℣ Ne.s.gen? dicẽdi eẽt obscurũ p oppssionẽ aut putidũ.i.fasti diosũ nimis q̃si putẽs siẽ res fœtida dũ exp̃mit & mouet magis putet q̃ oppssa(nescio an dixerit author putidũ nimis.i. hyatũ excitãs q̃si alibi lectũ eẽt facile dixerĩ)ut uox sup.eoz erat:nec lãguẽs.i.oppssę & tepide pbata:nec canora.i.si

Duo in uoce requisita

sine cõtẽtione uox:nec languens nec canora. Vberior oro. L. Crassi:nec minus faceta:sed bene loquendi de Catullis opio nõ minor:sale uero cõditus & facetiis. Cæsar catulli pris ff uicit oẽs ut i ipo illo forẽsi genẽ dicẽdi cõtẽtiões alioz f̃mone uinceret. In oibus igit̃ his elaborãdũ est:si in omnibus qd deceat exqrimus.

℣ SINe cõtẽtione:conatu & uehemẽti cõcitatione.℣ Nec lang.remissa & debilis:nec nimis cãora.℣ Vberior oro:oro iqt.L. Crassi erat copiosior oratione catulloz sed nõ minor opinio erat de catullis qd bñ loq̃rent:quã de Crasso q suo tpe sũmo orator fuit. Hic ẽ ille.L. Crassus q i oratoriis libris disputat de arte dicẽdi:& pfectũ oratorẽ istituit. M. uero Antoni? mediocrẽ.℣ Bñ lo.q bñ uterent̃ ligua latina.℣ Sale fa.& ioco.Pli.ait lib.xxxi. Aĩ quoq; solatia sales appellant̃:oisq; uitę lepos & PET. MAR. L.crassus Plinius

summa hilaritas laborũq; reqes nõ alio magis uocabulo cõstat:honorib? ẽt militiæq; iterponit̃ salariis ide dictis.℣ Cõdit?:ornat? & sapid?.℣ Cæsar q disputat i oratoriis libris de quo supra. Cæsar. L. filio ĩ illo forẽsi gñe iudiciali & causis q in foro agebañt.℣ Sermone:oratione sua sine contẽtione:q̃ multũ salis & leporis habebat:eratq; tanq̃ sermo quotidian? hoc adeo placebat pplo:ut ipsi? iudicio Cæsaris sermo superet cõtentiones alioz.i.orationes acres & ad confirmãdũ cõfutandũq; cõparatas:non.n.utebatur Cæsar in causis forẽsibus contẽtione:sed sermone:qm̃ uidebatur cõfabulari nõ orare causas q̃ dicendi cõtentionem reqrunt.℣ In omnibus igitur:concludit hanc partem de uoce docens quid sit agẽdum si uolumus seruare decorum.℣ Si post q̃ in omni re quærimus ipsum decorum in omnibus elaborandum est. Sermo

℣ SINE cõtẽtiõe:sine acri clamore:& itẽsione:q̃ utẽdũ est i litigationib?.℣ Lãguẽs:remissa nimiũ.℣ Canora:nimium itẽsa.℣ Verior oro Lucii &c̃.hic libro de oratore introducit:de quo libro de claris oratoribꝰ ad Brutũ sic scribit. Crasso nihil statuo fieri potuisse pfecti?:erat sũma grauitas:erat cũ grauitate iũct? facetiaz & urbanitas oronis nõ scurrilis lepos:℣ Bñ lo. Latie & p̃pe. Nã p̃petas latiæ liguæ magis i catullis:quã i Crasso pbabãt.℣ Sale uero cõ.&c̃. Nõ Iuliũ itelligas sed cæsarẽ cognomẽto iuniorẽ:de quo supra dixim?. Qui libro de oratore de facetiis disputabat. De hoc Cic. lib. de claris oratorib?. C. Iuli?. L. filio & supioribꝰ & æq̃lib? suis oibꝰ p̃stitit:oratorq; fuit minie ille qdẽ uehemẽs. Sed nemo unq̃ urbanitate:nemo lepore:nemo suauitate cõditior. Sunt ei? aliquot orones:ex qb?:sicut ex eiusdẽ tragœdiis:lenitas eius sine neruis perspici põt.℣ Catulli pr̃.Quia fuit & Catullus filio ut dixius.℣ In illo ipso &c̃.adeo facetiis excelluit: ut alioz contentiones hoc est graues & uehemẽtes orones:sermone hoc est leni & remissa orone uicerit.℣ In his igitur oibus. Cõcludit & oia cognoscenda dicit:q̃ supernus dixit:de oronis dissimilitudine:ut decorum qd sit percipiamus. FRAN MAT. craſſius Cæsar iunior Notato ASC.

℣ SIne cõtẽtiõe.i.conatu uehemẽti. Oro Lucii crassi:erat sup.uerior.i.abũdãtior:nec nimis faceta q̃ sup. Catulloz:sed opio.i.æstiatio bñ loq̃ndi nõ mior erat de catullis.℣ Vero p sz. Cæs.orator.s.pr̃ catulli fris existẽs cõdit? sale.i.urbãitate & facetiis:uicit.i.superauit oẽs ita sup.ut uiceret f̃mõe.s.quotidião & familiari cõtẽtiões.i.conat? alioz.s.oratoz dicẽdi.i.orãdi i illo ipo gne forẽsi:i quo edocti & eruditi erãt. Igit̃ elaborãdũ est i oib?his si nos exqrim? in oibꝰ qd deceat.

¶ Qualis sermo & quomodo utendum eo sit.

SIt igit̃ hic sermo in quo socratici maxie uigent. lenis minime atq; pertinax:insit in eo lepos. Nec uero tanq̃ in possessione suã uenerit:excludat alios:sed cũ reliqs i rebꝰ:tũ i sermone cõmuni uicissitudine nõnunq̃ utendũ putet. faciũt quos merito irridẽ solemꝰ.℣ In.p.s.Vñ extrudi nõ possit.℣ Vicissitudie:ut dicat ipe & alios uicissi dicẽ pmittat.

℣ Itigit̃ hic sermo in quo socratici maxie uigent.lenis minime pertinax:insit in eo lepos. Nec uero tanq̃ in possessionẽ suã uenerit:excludat alios:sed cũ reliqs i rebꝰ:tũ i sermone cõmuni uicissitudine nõnunq̃ utendũ putet.

SIt igit̃ &c̃. Docet q̃lis sit f̃mo & quo sit utẽdũ eo. Ordo est. Ipse qa.s.in oib? decoz suadũ est. Hic.i.hmõi f̃mo familiaris (in quo socratici.i.socratis imitatores maxie uigẽt) sit lenis.i.nõ aspet mime ptiax.i.iflexibilis ab opione: ut nihil aliis cõcedat uel nimis ptinaci & cõtinuato spũ plato lepos.i. uenustas & urbanitas q̃dã dicendi insit in eo.℣ Vero p sed:nec sup.sermo nr̃ excludat alios.i.puat alios facultate loquẽdi tãq̃ uenerit i possessionẽ suã.℣ Vnde excludere.s.quẽlibet possem?:sed putet sup.q loquet utẽdũ eẽ:nõnunq̃.i.iterdũ uicissitudinẽ cũ.s.ita sit q̃ i reliqs rebus: tũ.i.maxie in sermõe cõi:loq̃nti.s.& respõdenti.nã in cõcionibus & pdicationibus medi? sermo est:qa unus tm̃ loqtur.

SIt igit̃:pcipit nũc de sermone quo utimur quotidie:& sic ptẽ omissam a rhetoribus de f̃mõe tãq̃ phus Cic. exeqt̃:ut bonũ uirũ cumulare possit affingere.℣ Socratici: academici ueteres q a socrate origine habuerũt:i disputatiõibꝰ maxia uerecũdia utebãtur. Sermo ipoz nõ erat ptinax:& ipse socrates i disputatiõib? iperitũ agebat:eratq; suauis i f̃mõe & facetus. Socrates apud Platonẽ sic Gorgiã alloqt̃. Si ergo ut es ex eoz nũero:ex quoz ego sũ libẽter abstequærerẽ sin minus dimitterẽ:qd̃ si q̃ras quoz ego ex nũero sim respõdebo ex his q libenter redarguipatiunt̃:si qd nõ uere dicãt:libẽter ẽt redarguũt: si qd ab alio nõ uere dicat̃:& qb? nõ min? gratũ ẽ rephẽdi quã rephẽdere.℣ Lenis suauis:mime ptiax cõcedat aliis id qd̃ ẽ cõcedẽdũ.℣ Lepos:q̃dã suauitas & festiuitas cũ gr̃a.℣ Nec uero:nõ debemus inquit solũ nos loq cum sumus in congressionibus amicoz sed uicissim:ne alios excludere uideamur. PET. MAR. Socrates sapientissimus Lepos

IN quo So. Socrates ironia utebat̃. Quẽ secuti sũt q ab eo fluxerũt. ironia uero maxia facetiarũ ps ẽ cũ aliud dicim? aliud significam?.℣ Pertinax:ut cædat otradicẽtibꝰ:& ita cædat ut eos sensim ad id adducat:qd̃ nitt̃ approbare: ptinacia uitiũ est nõ mediocre.℣ Nec uero tanq̃. Nec sp ingt loq uelit & nũq̃ aliis loq̃ndi ocedat locũ:qd̃ multi FRAN MAT. ASC.

PET. MAR. Indico

Hero/dotus

Nota

Quate. Iuue.

Ratio

Ariſto. Cupi/ditas Pigritia ignauia

FRAN MAT. Mate/ria ſer/monis Plutar.

Quint.

Pigritia ignauia ASC.

In ſeriis ſeueri/tas i io/cis le/pos ſer/uãdus.

CSI Seriis: de rebus grauibus & loco contrariis. ℣ Si loquimur de re iocoſa: debemus adhibere leporem. i. quãdam ſuauitatẽ & feſtiuitatem ſermoni ſi de re ſeria grauitas adhibẽda eſt: aliter non ſeruaꝫ decor. ℣ Indicet: oñdat & pateſa ciat. Indicare dñr illi q ꝓprie conſcios alicuius ſceleris accuſant: & dñr iudices. poſtea idicare largo mõ ſumiꝫ ad multa: q̃ trĩ occulta ſunt. ℣ Vitiũ ineſſe moribꝰ. Nã illi q nimis auide loquũtur de libidine oñdunt ſe eſſe libidinoſos: q abſenti/bus detrahunt oñdunt liuorẽ & malũ aium. Vn dicit Herodo. li. vii. detractionẽ eſſe rẽ iportuniſſimã in qua duo ſunt q iniuriam faciũt: & cui iniuria fit: Quid enĩ detrahit iniurius eſt: qd nõ ꝓtem accuſat. Itẽ q huic credit iniurius eſt: q ꝑ credit: q̃ rem cõpertam hẽat. Et illi cui abñti detra/hitur. ob id iniuria fit q ab altero inſimulaꝫ: ut ma/lus: ab altero talis putaꝫ. Ita igiꝫ loqui debemus ut per uerba cognoſci nõ poſſit nobis ieſſe aliqd uitii. ℣ Studioſe: magno ſtudio & cura. ℣ Aut ꝓ ridicu/lũ: per iocũ & deriſiue. ℣ Seuere: grauitate adhibi/ta q̃m magnanimi eſt: aut amare aut odiſſe palam: & nõ detrahere abſentibus. ℣ Habenꝫ aũt. Ponit res diuerſas: de qbus ſermo habeꝫ ꝓcipit q oſonẽ reuocãdã eſſe ad ea de qbus loq cœperamus: ſi fa/cta fuerit aliqua digreſſio: q̃m ad ꝓpoſitum redire decet. ℣ De domeſticis neg. de re familiari aut de rep. aut de bonaꝝ artiũ ſtudiis & doctrina. ℣ Ab/errare digredi ad alias res. ℣ Ad hæc: de qbꝰ erat inſtitutus ſermo. ℣ Sed utcũq; aderunt res. i. qũo/cũq; & qualeſcũq; res erunt de qbus loqmur curan dũ eſt: ne modũ excedamus qa tũc ſermo erit odio/ſus: iccirco ne id accidat cauẽdum eſt. ℣ Quatenus quouſq;: quatenus uero ſignificat qa Iuue. Quate/nus æra domi nõ ſunt. ℣ Habeat delectationem: placeat audiẽtibus: nã eſt odioſus. i ſi mouet faſti/diũ finẽ iponere debemus: eatenus igiꝫ debet ꝑmo ꝓgredi: quatenꝰ declarat. ℣ Rõ fuerit. i. quẽadmo dũ cõſiderãdũ eſt anteq̃ icipiamꝰ loq ne aures alio/rũ oñdamꝰ & ut opportune fiat initiũ ſic in deſinen do fieri debet: ne modũ trãſeamꝰ: tenẽdũ igiꝫ ẽ me/diũ & tpi ſeruiẽdũ: qd maxime decet. ℣ Rõ: cõſideratio. ℣ Sed q̃m in oĩ uita: nunc dicit ſermonẽ debere uacuũ eẽ ptur/bationis: & ipſe declarat qd ſit pturbatio. i. ſermone igiꝫ nullã pturbationẽ indicemꝰ. ℣ In oĩ uita: in oĩ ſtatu uitæ: ut tã/quille uiuat. ℣ Motibꝰ: pturbationibus aĩ ſermo debet eẽ uacuus. ℣ Ne exiſtat: appareat: q̃m excãdeſcere in ꝑmone ui/tio uertiꝫ. Ita inqt Ariſt. eſt cupiditas doloris reponẽdi: & cõcitatio aĩ: ut finit Sene. ad ultionẽ iudicio uoluptatis pgẽtis. Inde Cic. i. Tuſcu. diſputatiõibꝰ ex ſtoicoꝝ ſnia dicit: irã eẽ libidinẽ puniẽdi eius q uideaꝫ læſiſſe iniuriã & excãdeſcẽtia eſſe irã naſcẽtẽ & in motu exiſtẽtẽ q̃m ſe illico oſtẽdit. ℣ Cupiditas: uolũtas cõtra rõnẽ nã cupiditas eſt effrenata apparẽ tia. ℣ Pigritia: ꝓprie eſt metus cõſequẽtis laboris. ℣ Ignauia: opponiꝫ fortitudini. ℣ Aut tale qd: aliqua ſilis ꝑturbatio.

CAC uideat &c̃. De materia ſermonis nũc logiꝫ: & duplicẽ eẽ dicẽ ſeria & iocos: & aliter de ſeriis: aliter de iocoſis rebus dicẽdũ: ad q̃ etiã geſtus & uox cõfirmãda eſt: unde ait Horatiꝰ. Triſtitia mœſtũ uultũ uerba deceat. ratũ plena minarũ lu/dẽtẽ laſciua Seuerũ ſeria dictu. ℣ Si ſeriis: q̃lis mã eſt talia eẽ uerba cõuenit. ℣ In ꝓmiſq; ꝓ. &c̃. Cauẽdũ eſt ne ꝑmo nĩ uitiũ aliqd noſtrũ idicet. Nã q̃lis uita ẽ & ꝓſuetudo: talis oꝝ eẽ plærũq; ſolet. & Plutar. ait actionis umbrã oſonẽ eẽ. Ci/nifeſtari dicit cũ abſentibꝰ a nobis detrahitur. ℣ Studioſe. Nõ caſu quodã: ſed de induſtria: Nã nõ q̃rimꝰ tantũ occaſionẽ detrahẽdi cuipiã abſenti: ſed ipſi ultro aſſumimus. ℣ Aut ꝓ ridiculũ: cã deridẽdi: non etiã detrahẽdi. ℣ Seuere: acerbe. ℣ Maledice: maliuole. ℣ Cõtumelioſe: cũ iniuria. ℣ Habẽtur aũt plæriq; &c̃. Proſequiꝫ oñdere qd ſit illud in quo ꝑmo uerſaꝫ. ℣ Domeſticis ne. hoc eſt re familiari ſeruis ſupellectile: & cæteris eiuſmodi: & hoc ad œconomicã ſpectat: q̃ rẽ fa/miliarẽ gubernare docet. ℣ De rep. hoc ĩ politica uerſaꝫ q̃ ad rẽpu. adminiſtrare oñdit. ℣ De ar. ſtu. monoſtice oſtĩ tan/gitꝰ: q̃ ſolitudine delectaꝫ & ad ꝓfios ſpectat: & ſic paucis uerbis tres ꝓfeſſiones moralis ptes cõplectiꝫ. ℣ Danda opa eſt &c̃. Q ñ qdẽ ꝑmo de his rebꝰ hĩ ſolet: ſi q̃ aberrauerit p digreſſionẽ: ad eas tñ ſtati reuocãdus ẽ. Accidit ãt ut ſæpe fiat di/greſſio: q̃ ẽ ut diffinit Quiti. alicui rei extra cãm uel ad cãm tñ ptinẽtis fcã narratio: & delectatiõis aut ſimilitudis cã fit. nõnunq̃ ẽt amplificationis. Sed hoc oratoꝝ magis eſt. ℣ Sed utcũq; &c̃. In q̃cũq; re de q̃ loqmur obſuare illud dẽmꝰ ut nus quouſq;. Nã cognoſcere poſſumꝰ quouſq; ſermo nĩ delectabit: neq; id erit difficile: tũ ex uultu: tũ ex geſtu auditoꝝ: ſed qũo &c̃. Quẽadmodũ ingt in motu aĩ trãquillitas ſeruãda eſt: ita in ſermone pturbationẽ incidemus qd q facit a decoro diſcedit. ℣ Ira exiſtat: q̃ ẽ ulciſcẽdi cupiditas & animũ q̃ſi obcæcat: ad metũ pertinet nã metu laboris: aut alterius cuiuſuis rei pigri redimur: & eſt corporis pigritia ignauia animi.

CAT: idẽ ſed uideat. i. cõſideret ĩ primis. i. ꝑmũ olim de qbꝰ reb loquaꝫ. ſi ſup. de ſeriis. i. ſerioſis adhibeat ſup. ſermo/ni ſuo ſeueritatẽ ſi ſup. de iocoſis logiꝫ adhibeat leporẽ. i. facetias & ſales & ꝓuideat. i. ꝓſpiciat ĩ primis ne ſermo idicet. i. denotet aliqd uitiũ ineſſe moribꝰ. ℣ Quod. ſ. iudicare uitiũ eſſe ĩ moribus ſolet euenire maxie tũ. i. tũc cũ. i. q̃n dicit ſtu/dioſe. i. diligẽter de abñtibꝰ cã detrahẽdi: aut ꝓ ridiculũ aut ſeuere: aut maledice: aut contumelioſe. i. uitupioſe. i. quouis mõ defamãdo. ℣ Aũt ꝓ ſed: ſermones habenꝫ plærũq; aut de negociis domeſticis aut de rep. aut de ſtudiis ex doctria artiũ igiꝫ opa dãda ẽ. i. diligẽtia adhibẽda: ut ſi oꝝ. i. ꝑmo ineptus icœpit aberrare: ad alia ſup. negocia ut ad delectatio/nes: detractiões aut laſciuã reuoceꝫ ad hæc. ſ. iã dicta. Sed aĩaduertẽdũ eſt ẽt quatenus. i. uſq; ad quã mẽſurã ꝑmo ha/beat. i. hĩe debeat delectationẽ & ut modus deſinendi. i. finiendi ſit ita. i. talis: ut. i. q̃lis ratio incipiendi fuerit utcunq;. i. q̃n rectiſſime ꝓcipit ut fugiamus in oĩ uita pturbatiõis. i. nimios motus aĩ nõ obtẽperãtes rationi: ſic ꝑmo debet uacare eiuſmodi motibus. ne aut ira exiſtat: ut cupiditas aliqua: aut pigritia: aut ignauia. aut quid. i. aliquid tale appareat.

Ac uideat in primis quibus de rebus loquatur: ſi ſeriis ſeueritatẽ adhibeat: ſi iocoſis leporẽ. in primis proui/deat ne ſermo uitium aliquod indicet ineſſe moribus. Quod maxime tum ſolet euenire: cũ ſtudioſe de abſen tibus detrahendi cauſa: aut per ridiculum: aut ſeuere: maledice: contumelioſeq; dicitur. Habentur aũt plæ/rũq; ſermones: aut de domeſticis negociis: aut de rep. aut de artium ſtudiis: & doctrina. Dãda igiꝫ opa eſt: ut ſi ẽt aberrare ad alia cœpit ad hæc reuoceꝫ oꝝ. Sed utcũq; aderunt res: neq; enim iiſdẽ de rebus nec in om ni tpe: nec ſilr delectamur: animaduertendũ eſt ẽt qua tenus ſermo delectationẽ habeat. & ut incipiendi ra/tio fuerit: ita ſit definiendi modus. Sed q̃m in oĩ uita rectiſſime ꝓcipiꝫ: ut pturbationes fugiamus. i. motus aĩ nimios rõni non obtẽperãtes. ſic eiuſmodi motibus ſermoꝰ debet uacare: ne aut ira exiſtat: aut cupiditas ali qua: aut pigritia: aut ignauia: aut quid tale appareat.

℣ Vereri:

¶ Vereri: hȩ in honorẽ: & eos diligere. ne uideamur aut adulatores: aut maledici. ℣ Obiurgationes: ẽt nũc p̃cipit qua moderatione amici obiurgandi sunt: & sic ostẽdit qũo ad amicũ castigãdũ uenire debeamus. ℣ Vocis cõtentione: clamore, ut irati uideamur. ℣ Acriore: acerbiore atq; uehemẽtiore. & sic ponit modũ in his rebus: quem probat cõparationem chirurgoꝝ. qui uulnera secant & adurũt inuiti si nõ est aliud remediũ. ℣ Sed ut adurẽdũ: quẽadmodum chirurgi inuiti quodãmodo secant: & urunt uulnus: ut qui patiẽ saneẽ: nõ studio secandi aut urendi: sic amicũ castigare debemus nõ studio castigãdi: sed corrigẽdi reducẽdiq; ad offm. Nulla medicina: nullũ aliud remediũ. Perstat in translatione medicoꝝ: q

PET. MAR.

Maximeq; curãdũ est: ut eos: qbus cũ sermonẽ cõferimus: & uereri: & diligere uideamur. Obiurgationes ẽt nonunq̃ incidunt necessariæ. In qbus utẽdũ est fortasse & uocis cõtẽtione maiore: & uerboꝝ grauitate acriore. Id agendũ etiã est: ut ne ea facere uideamur irati: sed ut ad urendũ & secandũ medici ueniunt sic ad hoc genus castigandi raro inuitiq; ueniemus. Nec unq̃ nisi necessario: si nulla repireẽ alia medicina. Sed tñ ira p cul absit: cũ qua nihil recte fieri: nihil cõsiderare põt. Magna aũt parte clæmẽti castigatiõe licet uti: grauitate tñ adiũcta: ut seueritas adhibeaẽ: & cõtumelia repellaẽ. Atq; etiã illud ipm quod acerbitatis habet obiurgatio significãdũ est ipsius causa: qui obiurgaẽ: susceptũ esse. Rectũ est aũt etiã in illis contentionibus: quæ cũ inimicissimis fiũt: ẽt si nobis ĩdigna audiam?: tandẽ cũ nullũ aliud remediũ põt adhiberi: urũt & secant ulcera: ita debemus cõtẽtione uocis castigare amicos si alius modus nõ sup est. ℣ Sed tñ: q̃uis necessario ad castigationes ueniamus tñ nulla sit ira: q̃ qa est breuis furor nihil recte poterit facere: qm̃ cõtraria est rõni: q̃ modũ seruat in oĩ re. ℣ Cõsiderare: qm̃ iratus inconsiderate agit cũ ducatur affectu. ℣ Clæmẽti: indulgẽti miti cũ aliqua grauitate sine cõtumelia. ℣ Adiũcta grauitate: ne clæmens & lenis castigatio contẽptui sit: grauitas adhibenda est. ℣ Illud ipm: id qd̃ uideẽ acerbũ. ℣ Qui obiurgaẽ: debem? ostẽdere susceptũ esse a nobis ipsius q obiurgatur causa nõ studio obiurgãdi. ℣ Rectũ eẽ autem: p̃cipit nunc qũo sit cum inimicis cõtendẽdum. ℣ Rectum est: decet. ℣ Inimicissimus: qui nos capita in odio prosequũtur. ℣ Nobis ĩdigna: q̃uis ĩ nos cõtumelioſi fuerint: & conuitia indigna effuderint: tamẽ debemus retinere grauitatẽ & nõ moueri ad iracũdiã & excandescentiã. Vñ Antisthenes. Cum audissẽt aliq̃n Platonẽ sibi maledicere dixit. Regiũ est male audire cum benefeceris: Si magnanimus fueris: inqt Seneca: nunq̃ iudicabis tibi contumeliã fieri. De inimico dices nõ nocuit mihi: sed amicum

clæmẽs

Rectũ est

Anti, sthenes

Seneca

nocendi habuit: & cũ illum in ptãte tua uideris uindictam putabis uindicare potuisse. quod est magnũ uindictæ genus.

FRAN MAT.

¶ MAXIme &c̃. Hoc etiã oratori seruãdũ dicit Quinti. ut talis sit sermo: ut auditores uerere uideamur: nã cũ licentior fuerit nullam auditoꝝ rõnem hȩ uidemur. ℣ Vereri: ut de re turpi apud parẽtes & p̃ceptores loq nõ audeamus. ℣ Diligere: si affectu careat ſmo ut ira. ℣ Obiurgationes &c̃. Q m̃ illud occurrebat si sermo motibus uacare debet: ergo nunq̃ irasci cõuenit: cõuenit qdẽ inqt. ℣ Sed cũ necessario obiurgãdus a nobis qspiã est ut filius: seruus tũc. n. & uocis acrimonia: & grauiore ac seueriore oſone utẽdũ est. Triplex est amicicia bonitatis: utilitatis: iucunditatis. aut. n. est inter bonos amicicia & hæc est p̃cipua: in q̃ cũ sint amici pares: pares affectus paria obsequia nullæ interueniũt accusationes: nulla dissessio exorit: nisi aliter amicus a uirtute discedat: & offm deferat: tũc. n. iustã cãm dabit amico expostulãdi: Aut amicicia est bonitatis & utilitatis simul & rõnẽ hẽt excellẽtiæ: qa inter ĩpares quos optet ſm rõnem excellentius cõcedere & in hac fiunt obiurgationes quotiẽs filii parẽtibus illa nõ tribuũt quæ oportet: minor seniori nõ assurgit. uiro uxor nõ obsequitur: subdit? magꝝatui nõ paret. Desiderat. n. amicicia quãdã p̃portionẽ retributiõis: sicuti & iustitia cõmutatiua. Quod si hoc seruaẽ nullæ interueniũt accusatiões: frequẽtes uero accidũt in amici q̃ est utilitatis cã suscepta & delectatiõis. cum aut dare desinit amicus aut delectare: qbus de rebus multa scri. Aristl. li. yiii. ethicoꝝ: ex quo intelligiẽ necessario: ut etiã Ci. ait. obiurgatiões incidere. est aũt obiurgatio familiaris reprhẽsio: & iuxta cã suscepta: sicut pr̃ obiurgat filiũ. p̃ceptor discipulũ. ℣ Nefa. ui. ira. Sed illoꝝ quos obiurgamus cã. Duplex ira est: & q̃ cupiditate uindictæ accẽdimur: & qua cupiã castigãdi gr̃a & corrigẽdi succensemus: & hæc posterior ira utilis est: atq; etiã in deũ cadit: ut docet Lactãtius libro de ira dei. ℣ Sed ut adurẽdũ medici. Pulcherrima similitudo: sic inqt irascimur cum: obiurgamus utilitatis eoꝝ quos obiurgamus cã: sicut medici ulcera: uomicas: & apostemata inuiti adurunt & siccant ignito ferro: nõ crudelitate ducti: sed ægrotantiũ utilitate. ℣ Vrendũ: ignito ferro. ℣ Siccandũ: cum reciduat. ℣ Raro tunc: tantũ cum amici utilitas maxime impellit. ℣ Alia medicina. Medicus cum uulnus ĩmedicabile est tũc demũ illud recidit ferro: ut ait Ouid. Sed immedicabile uulnus ense recidẽdum est: ne pars sincera trahaẽ. ℣ Magna aũt parte &c̃. ita obiurgãdũ dicit esse: ut & ueritas seruet: & eius qui obiurgatur deterior animus nõ reddaẽ: si asperior fuerit obiurgatio. Debet itaq; lenis eẽ & dæmens: ut amicus qui accusaẽ non inimicus uideaẽ: ut si incõtinentẽ obiurges: cuius parẽtes laudẽ cõtinentiæ adepti sint. Tuoꝝ dices progenitas & integritas: quos admiratus olim sum: me mouet: ut tecum loq audeã liberius: & te in bonã partẽ accepturum cõfido: cum natura p̃ditus sis humanissima: & sic paulatim ad reprhensionem descendis. ℣ Magna parte: iõ dixit qa opus est nonũq̃ cõtẽtione. ℣ Grauitate adiũcta: ne uidearis penitus ira carere: nã minus obiurgãs p̃ficies. ℣ Seueritas: q̃ntũ ad ueritatẽ: q̃ reticẽda obiurgãti nõ est. ℣ Cõtumelia. Quæ est aspera nimiũ & odiosa reprhẽsio a clæmẽtia penitus discedens. ℣ Atq; illud ipm. Dicem? eni nõ possum nõ indignari uehemẽter dolere. tibiq; succẽsere: cũ in hac uel in illa re te peccare aĩaduerto. ℣ Rectũ est ẽt. Dixit: quẽ modũ in obiurgatione seruare deberemus: qua in amicos & beniuolos uteremur: nũc p̃cipit q̃lis cõtra inimicos sermo nr̃ esse debeat. ℣ Nobis ĩdigna audiamus: q̃ ipsi in nos dicũt inimicissimi.

Seueritas

Contumelia

Quid sit deforme homini

ASC. De obiurgationib? necessariis

¶ QVE p & curãdũ est maxie: ut uideamur uereri. i. reuereri & diligere eos: qbuscũq;. i. cũ qbus cõferemus sermonẽ: id colloq̃mur obiurgatiões. i. correptiones ĩcidũt nõnunq̃. i. aliq̃n ẽt necessariæ. ℣ In qb?. s. obiurgatiõib? & ĩrepationib? utẽdũ ẽ fortasse: maiore cõtẽtiõe uocis & acriore grauitate uerboꝝ. ℣ Id. s. offm obiurgãdi est ẽt agẽdũ ita sup. ut ne. i. nõ uideamur irati agere ea. s. uerba: sed ut. i. quẽadmodũ nos sup. uenim? raro & inuiti ad urẽdũ & secãdũ. s. memoria ĩsana & cõtagiosa: aut hoies ĩcorrigibiles & p̃nicioſos ita ueniem? raroq; iuiti ad hoc gen? castigãdi: nec unq̃ sup. uenim? ad hoc nili necessario si. s. nulla alia medicina. i. emẽdatio uitæ repireẽ. ℣ Sed tñ ira sup. uehemẽs & q̃ rõnẽ p̃turbet absit p̃cul ab obiurgatione. s. cũ q̃. s. ira nihil põt fieri recte & nihil cõsiderare. ℣ Aũt p̃ sed: licet. i. licitũ est uti p̃ magna parte. i. ut in pluribus castigatione clæmenti. i. miti. ℣ Tamẽ grauitati adiũcta. i. sic ut grauitas sit adiũcta. ut. s. seueritas adhibeatur & cõtumelia. i. opprobrioſa uituperatio appellaẽ. ℣ Atq; pro sed illud ipsum acerbitatis qd̃ castigatio habet sup. annexã significandũ est. i. signis notificandũ est: susceptũ esset cã. i. p̃ utilitate & cõmodo ipsi? q obiurgeẽ. ℣ Rectũ. i. decoꝝ & honestũ est ẽt ĩ illis cõtẽtionib? q̃ fiũt cũ inimicissimis ẽt si. i. audiam? ĩdigna nobis. i. uituperia turpissima.

Obiurgatio Ira

Ouidi?

PET. MAR. FRAN MAT.

¶GRauitatē:cōstātiā:ut nō moueamur ad affectū. ⁊ Deforme:ēt turpe & plenū ludíbrii ⁊ Prædicare:palā dicē & iactare sese ī ipo quotidiano ſmōe. ⁊ Militē glo. trasonē terētianū q iactat se:& a gnatōe irrideť:sic ēt miles apud Plautū. ¶GRauitatē:ne irati uideamur rīdere:& temere cōmoueri sic ipū i nos cōmoti uidenť. ⁊ Quæ enī &c. Rō est. Quia pturbati recte aliqd facere aut dícere nō possem⁹:& ab iis q pūtes eānt:reph̄ēderemur:cū sp dāda opa sit ne cui displiceamus. ⁊ Deforme:est etiā. Inhonestū ingt est de seipso p̄dicare:hoc se & sua nimiū laudare. Nā fordescit laus in pprio ore:ut seneca ingt. Q d' si uera de se p̄dicare uitiū est:quāto maius uitiū illoꝝ putari debet:q falsa p̄dicant. Veritas uir⁹ est:cui⁹ excessus iactātia est. Cui⁹ tria sunt genera.

Vanī glorioſi

Vnū illoꝝ q uel nā:uel uitio naturæ:uel cōsuetudine mēdaces sunt:& mēdacio delectāť. Alterꝝ eoꝝ qui κατὰ τὸ ὀφεῖλον hoc est inanis gloriæ cupidi sæpe mētiunť. Tertiū eoꝝ qa gr̄a q̄stus hoc faciūt ut mercatores q in primo genere sunt uani dñr. Qui in secundo glorioſi. Qui uero in tertio assentatores:licet tñ seipm laudata trib⁹ tp̄ib⁹:apud eos qb⁹ noti nō sum⁹:ut æneas apud Virgiliū sum pius æneas apd ingratū. Nā ut Ouidius ingt. Est aliq̄ ingrato meritū exprobare uoluptas:apud eos:qb⁹ bonā spē de nobis polliceri uolumus:cū in p̄culo positi sunt. Quēadmodū medici in ægrotos faciūt qb⁹ experiētiā artis p̄cipuā hr̄e se affirmant. Hic illi admonent q glorioſi sunt & uani:qm̄ nimiū se laudāt:uel falsa de se p̄dicant. ⁊ Militē glorioſum. Thrasonem:qui apud Terentium introducť in eunucho:ei aūt ridiculus nimiū sermo tribuitur. Nam multa & uana de seipso prædicat.

Assentatores

Ouidi⁹

Teren.

¶TAmē retinere grauitatē:& repellere iracūdiā. ⁊ Enī p qa:ea q̄ fiunt cū aliq̄ pturbatiōe:neq; possunt fieri cōstāter nec approbari ab his q̄ adsunt. deforme est ēt p̄dicare de se p̄sertim falsa. ī. p arrogātiā & uanā iactātiam attribuere sibi immeritas laudes & imitari militem glorioſum apud Plautū & Terētium:q se inaniter laudat cum irrisione audiētium.

ASC.

PET. MAR.

ET qm̄ oia pſequmur. Nūc de domo magnifici uiri determinat Arist. loquēs de magnifico ait:ad magnificū aūt p̄tinet & domū a se extructā ut diuitias decet hr̄e:est. n. quoddā & hæc ornamētum. ⁊ Volum⁹:certe oīa pſeq & de oīb⁹ dicere q̄ ad uirū īstituēdū ornādūq; p̄tinēt. ⁊ Qualē:cuiusmodi cuius laxitatis:cui⁹ impēsæ. ⁊ Honorati:q fungīť si ue functus est honorībus publicis. ⁊ Pricipis:p̄mi iter ciues. ⁊ Cuius. s. domus. ⁊ Finis est usus:qm̄ ī⁹ fit domus ut ea utamur. Ergo laxitas domus accōmodāda est dignitati ip̄ius dñi:ut ea uti possit cū decoro:& habitare magnifice. ⁊ Ad quem:usum.

¶Qualis debet eē domus honorati ciuis & pricipis.

Descriptio

⁊ Descriptio:designatio domus ædificādæ ut usui sufficit:cuius cā ædificať:& p rōne dignitatis ædificādā est:qm̄ decet pricipē uirū & magnificū hr̄e domū magnificā & plenā dignitatis. ⁊ Cōmoditatis: ut cōmode habitemus & cū dignitate:debet enī domus esse utilis & pulchra. ⁊ Gneo Octauio:affert exēplū Octauii:cui domus plena dignitatis suffragata est. Suetonius ait in uita Augusti p̄mus ex familia Octauioꝝ magr̄atū ppli suffragio cœpit. C. Ruffus. Is q̄storius Gneū &. C. procreauit:a qbus duplex Octauioꝝ defluxit familia:cōditiōe diuersa. Si qdē Gneus & deinceps ab eo reliq oēs functi sunt honorībus summis. At Caius eiusq; posteri: seu fortuna:seu uolūtate:in eq̄stri ordine cōstiterūt: usq; ad Augusti patrē. In noua philippica dic̄ gnei Octauii cari & magni uiri q primus in eā familiā:q̄ postea uiris fortissimis floruit:attulit cōsulatū:statuā uidemus in rostris:nemo enim nouitati inuidebat:nemo uirtutē nō honorabat. Hic missus ad nepotē regis Antiochi:quo cū Romani bellū gesserant:ut classem habere & elephantes alere prohiberet. Laodice in gymnasio. a quodā leptine interfectus est. reddita fuit ei statua pro uita:q̄ multos per annos familiā eius honestaret. Pli. ait. Non p̄teribo Gneū Octauiū ob unū uerbum:quo regem Antiochum dilatuꝝ se rīsum dicentem:uirga quā tenebat forte circūsepsit:& priusq̄ egrederet circulo illo:responsum dare coegit. In qua legatione interfecto:senatus statua poni iussit q̄ honoratissimo loco in rostris. ⁊ Ex illa familia:Octauiorum.

Suetonius

Octauioꝝ familia

Gnei octauii

Plinius

FRAN MAT.

ET qm̄ &c. De decoro superius dixit seruādo in dictis & in factis. Nunc igitur a proposito nō discedit. Nam cum dixerit cuiusmodi decoꝝ in dictis seruari cōueniat. Nūc qūo ī factis ſuari dēat p̄cipit:æ dificiū. n. opus est:ī quo cōsiderať dignitas p̄sonæ facultas & opis q̄litas dignitas p̄sonæ:nā idē sumpt⁹ ciui magn⁹ erit. p̄cipi uero puus ē:facultas:ut & opi cōueniat:& dño:q̄litas opis:q; aliud ædificiū p̄uati hoīs aliud p̄cipis eē debet. ⁊ Volumus qdē:qa & si nō oīa pſeqmur:uolumus tñ. ⁊ Vsus ut ea utamur:ergo talē domū ædificare debem⁹. q̄ nobis & usui nr̄o satis sit. ⁊ Et tñ &c. Q m̄ dixerat ad usum accōmodādā ædificationē:iō ne qs credat semp eiusmodi esse debere:ut sufficiat familiæ:posset enī fieri ut princeps ciuitatis careret liberis:iō addit etiā dignitatis rationem habē dam esse. ⁊ Dignitatis:ut si parua familia fuerit:& magna dignitas magna p dignitate nō pro oīone usus ædificeť domus. ⁊ Gneo Octauio:Exēplo Gnei octauii noui hoīs hoc est cuius maiores magr̄atū nunq̄ gesserant:oſtēdit ex dignitate p̄sonæ ædificādam domū:Q m̄ semper prodest. Gn. Octauius homo fuit nouus. Cum aūt domum in palatio ædificasset egregiā delectatus ea populus & simul ex tali opere magnanimū iudicans Octauiū incōsultatus petitione sufira gatus illi est. Eandē domū Scaurus emit & ut ampliorē faceret demolitus est:& qm̄ rem supra facultatem tentauit: non modo dignitatem ut putabat assecutus non est:uerum etiam repulsam est passus. cum postea consulatum peteret.

Octauius Scaur⁹

⁊ ET

ET qm̃ &c̃. Docet decor̃ domus & familiæ. Ordo est: & qm̃ pſequmur (uolumus qdē certe ſup. pſeq: & forte nō pſequmur) oia dicēda ſunt etiā q̃lē placeat eē domū hoīs honorati & p̄ncipis. i. economi boni cuius. ſ. domus ¶ Finis ſup. itētus est usus ad quē. ſ. usq; descriptio. i. rō & forma ædificādi est accōmodāda. i. cōmode applicāda. Et tm̃. i. p̄ter cōmoditatē usus diligētia dignitatis: & cōmoditatis est adhibēda: nos accepim⁹ fuisse Cneo pfert Cneo Octauio: q factus est p̄mus ꝺſul in ea familia. ſ. octauior̃ nō ergo loq de Octauio Augusto.

ASC. Qualis cuiusq; dom⁹ es se debeat

¶ FVISSE honori: attulisse honorem dignitatemq; Octauio quoniam in eam familiam primus consulatum attulit: qa ædficauerat claram domum & dignitatis plenam: ut uideretur dñs mereri honores sūmos & amplio/rem fortunā. ¶ Suffragata fuisse auxilio & tulisse suffragia ad consulatum consequēdum. ¶ Nouo homini: noui hoīes dicunt quor̃ maiores non fuerūt in magistratu. Plut. ait in uita Catonis senioris Romani eos qui generis gloria carētes seipsis initium saperēt nois sui: nouos hoīes appellabant. ¶ Hanc Scau. demo. ponit exēplū. M. Scauri: q domū amplā & nimię laxitudinis ędificauit: odiosam aliis & sibi ad dignitatē tuēdā minime suffragātē. ¶ Hāc: domū Cnei Octauii. ¶ Demolitus: cū solo equasset ædes ampliauit suas. ¶ Ædibus: suis. ſ. quoniā diruta domo quę fuerat Cnei Octauii suam multiplicauit: cuius nimia laxitate populus offensus est: hanc igitur domum solo equatā adiecit ædibus suis in quas rettulit: & repulsam & ignominiā. M. Scaurus. M. Scauri p̄cipis senatus & stoici filius uictricum habuit Syllam quoniam Metellā mater post

Nouus homo Plutar.

mortē Scauri patris Syllę nupsit: ędilitatē sūma magnificētia gessit: adeo ut suas opes pene ꝺsumpserit: magnūq; es alienum conflauerit. ¶ In ptura: puinciam sardiniam obtinuit: in qua non satis cōtinēter se gessit Romam ad petēdum cōsulatum rediit Sardis de eo q̃rētibus repetūdar̃ postulatus est: patronos habuit. P. Clodiū. M. Callidū. M. Marcellū. M. Tulliū Ci. M. Messallā Nigrū: &. Q. Hortēsiū ipse quoq; (ut author est Pedianus Asconius) p se dixit eū magno squalore & lachrymis: tādē absolutus est sed ita ut a tribus dānarēt. Tribunis & a. xxii. absolueret & in eis pauca pūcta interdānationē absolutionēq; essent postea. Q. Seruilius Cepio ob legationis asiaticæ iuidiā eū repetūdar̃ fecit rex̃. Inde a

M. scaurus

Pedianus

Varro tribuno plębis p̄ditionis accusatus: est dicēte Scaur̃ uocasse socios ad arma: q̃ppe bellū Italicū pauloante exortū fuerat: qd̄ sociale dictū est: qm̃ socii a romanis defecerāt cū ciuitas ut Drusus Tri. plębis p̄miserat: illis nō dareť. Scaurus a uiatore accersitus duos &. lxx. annos natus inixus nobilissimis iuuenibus in for̃ p̄cessit: & accepto rīndendi loco dixit. Qu. Varrus hyspanus. M. Scaur̃ p̄cipem senatorē socios ad arma dicit ꝺuocasse. M. Scaurus princeps senator negat. Testis nemo est utrū uos credere ꝺuenit: qua uoce ita oium cōmutauit aīos: ut ab ipso etiā tribuno dimitteret. ¶ Hęc refert. Pedianus/Asconius/Valerius Maxi. aliter narrat. Scaurus igit̄ retulit ignominiā in domū: quā multiplicauerat: & ait Cic. dignitas hoīs ornāda est domo magnifica: sed hæc dignitas nō tota ex domo ǫrenda est: sed a seipso. ſ. habeat uirtutes: aliter ipsa domus magnifica dño dedecori erit: & ipse dñs debet ornare domū. Si ꝺtinētiæ studes: inq̃t Señ. habita nō amœne: sed salubrit̄: nec dñm eē uelis notū a domo: sed domū a dño. Itaq; ille Cneus Octa. hic Scaurus/filius Scauri p̄ncipis senatus: qm̃ Scaurus ille adeo sūmus erat: ut ne sibi qdem cōparari posset. ¶ Multiplicatā: quā multiplicauerat demolitus domū Octauii nō solū repulsam: qm̃ rediēs ex sardinia in petitiōe ꝺsulatus repulsam habuit: & ifamia notat⁹ est: repetūdar̃q; postulatus: uñ in sūma interdū calamitate fuit. Nā aduersa ualitudine laborās p̄cessit in for̃: & cum lachrymis rīndit ꝺiectis criminibus. ¶ Dignitas: hoīs debet ornari domo magnifica: q̃ est quoddā ornamētū. ¶ Nō tota: qm̃ alia eē debet: q̃ dignitatē afferūt. ¶ Et ut in cęteris: sensus est: quēadmodū in oībus aliis reb⁹ qd nobis agēdū sit cōsiderare debemus: nō solū pp nos: uerū ēt & alios: sic in ædificāda domo p̄ncipis ꝺsiderādū est hospites in ipsa admittendos eē: & sic oportere ampla esse: nō tm̃ ut dño p̄po seruiāt sed & aliis q̃ recipiēdi sunt. ¶ In cęteris aliis rebus: quas nō solum ad nostram: sed etiam ad aliorum utilitatem referimus. ¶ Clari: summi & principis. ¶ Hospites: amici externi. ¶ Multitudo: cuiusq; generis: ut tunc erant clientes: & uaria hominum genera domos principum ingrediuntur.

Dignitas hoīs ornāda

¶ A Cessionem: incremētum ut magnifica magis esset. ¶ Cōsulatum pri. qm̃ egregiam domū: sed tm̃ mediocritate seruata extruxit. ¶ Sūmi ui. M. Scauri. de quo supra est dictū. ¶ Multiplicatam: auctam. ¶ Calamitatem. Hic Scaurus seuerus: uideri uolebat. Sed illo prætextu ingentia uitia occultabat. Missus ad Iugurtham legatus: authore Crispo ut regnum inter illum & adherbalem diuideret: corruptus ab illo pecunia est & p̄pterea a senatu damnatus: & pecunia mulctatus est. ¶ Ornanda est enim &c̃. egregia sententia: ut cum dignus fis: domo utaris te digna. Indignus uero: non debet ex magnifica domo totam dignitatem suam quærere. ¶ Et ut in cęteris: ut inquit in cæteris rebus non nostram tantum utilitatem respicere debemus. Sed etiam aliorum ita etiam in ędificanda domo: rationem habere nos oportet eorū quos recepturi sumus: ut liberaliter a nobis recipiantur. ¶ Aliorum: qui cari nobis sunt: & esse debent. ¶ Cuiusq; modi tam nobilium q̃ ignobilium tam summorum q̃ infimorum.

FRAN MAT

¶ HOnori: ideſt ad honorem & gloriam: q̄ ædificasset in palatio domum prædaram: & plena dignitatis. ¶ Quæ domus cum uiseretur: ideſt uisum iretur uulgo. i. a uulgo: putabatur esse suffragata: ideſt patrocinata & auxiliata domino: scilicet Cneo Octauio nouo homini: ideſt in cuius familia nemo adhuc ante eum magistratum gesserat ad consulatum. ¶ Scaurus: scilicet marci scauri principis senatus demolitus: ideſt postq̃ diruit & solo æquauit: hanc. ſ. prædaram domū adiunxit accessionem: ideſt incrementum ædibus suis. ¶ Itaq; ille: scilicet Cneus Octauius attulit primus cōsulatum in suam domum. Hic. ſ. scaurus existens filius summi & clarissimi uiri. ſ. Marci scauri rettulit in domum. ¶ Multiplicatam: scilicet titulis & honoribus nō solū repulsam. i. reiectionem: sed etiā ignominiā & calamitatē: cuius dīæ cām innuit Cic. fuisse ostructionem & destructionē prædarę domus. ¶ Enim pro qa dignitas est ornāda domo. i. per domū: & non est tota quærēda ex domo. ¶ Nec dñs est sup. honestādus domo. i. per domū suā: sed domus est honestāda dño. ¶ Et ut. i. quēadmodū ratio non solum sua. ſ. regi suę aut utilitatis suæ: sed etiam aliorę est habenda in cæteris: sup. rebus. ¶ Sic: ideſt consimiliter in domo clari. i. egregii hoīs: in quā sup. domum & multi hospites. i. mutuo beneficio deuicti recipiendi sunt: sup. non gratia pecuniæ: sed hospitatis: & in quam sup. multitudo cuiusq; generis hoīum admittenda.

ASC.

Cicero

Seneca

PET. MAR. ¶ LAxitatis: amplitudis: debet inqt tenere mediũ: nã si modũ excesserit & nimia laxitate luxurias diffundetur: dño af
fert dedecus ꝑuſq; dignitatẽ. ℣ Solitudo. i. adeo amplã: ut nõ possit tota hitari: tũc illa sollitudo dedecori dño erit. ℣ Fre
qntari: coli familiç freqntia: frequẽs locus dr in quo mlti sũt & freqntat senat⁹: in quo sũt multi senatores. ℣ Odiosum est
Odio/ ius ifame & qđ offert odiũ: & fastidiũ: cũ põt dici a ꝑtereũtib⁹. O dom⁹ q; dispare dñm hẽs: qđ nũc Romæ passim dici põt.
Videm⁹. n. i domib⁹ clarissimor quo dã ciuiũ: & illius amplissimæ ciuitatis facile ꝓncipũ: mõstra hoium hitare: & a mere
tricẽ scholis freqntari: qbus cũ Rõana disciplina uigebat: & mores nõdũ luxuria corrupti: & illi. xl. octo magri uicor ur/
bana uitia excuterẽt: uulissim⁹ fornix dabat & uix di
gnę cẽsebant: ut i submœnio hitarẽt pãnosæ sordi/
dę: neglectæ: nũc aũt serico & auro undiq; pellucẽ/
tes magnifice hitãt: cliẽtelã hñr & disciplinã: ut tãta
ars nõ peat. V ñ dolẽdũ est: qđ plus iguinib⁹ olidi/
scorti: & edacis tribuat q; uirtuti: & quo fœdissima
lupa corporis ornatu nõ solũ æquet regis: sed añcel/
lat. ℣ His tpib⁹: i hac calamitate & ꝛfusiõe nr or tẽ
por: qbus domus ꝑscriptor a Sylla ab indignissi/
mis & imeritissimis hoib⁹ hitanr: ut merito dici pos/
set. O dom⁹ antiq quã dispari dño dñamini. ℣ Ca/
uẽdũ est ẽt aliud ꝓceptũ & cautio i ipsa domo ędifi/
cãda. ℣ Ne ꝓdeas: ex eas extra mẽsurã: dẽt is q ędi/
ficat tenẽ mediũ & ꝓ mõ diuitiar ipẽdẽ atq; ut op;
decetq;. ℣ Sũptu: ipẽsis. ℣ Quõ in gñe: cũ. s. qs ni/
mio sũptu aliqđ opus extruit: alios. n. suo exẽplo ir/
ritat ad talẽ ędificãdi luxũ. ℣ In hac pte: ędificiis su
pbe & luxuriose ædificãdis: & ꝓbat ñ exẽplo Lu/
culli cui⁹ útutẽ pauci imitati sũt: magnificẽtiã uero in
ędificãdis uillis ꝓmitti. ℣ Fcã ꝓncipũ: ea q; ꝓncipes
ciuitatis faciũt. Tubero stoicus lucullũ togatũ xerxẽ appellabat ꝓp uillã in sinu baiano & aquã marinam imissam effoso
mõte: & Var. in. i. de re rust. li. dicit. Nũc otra uillã urbanã quã maximã ac potissimã hẽant. Dãt opam ac cũ metelli: & lu
culli uillis pessimo publico ædificatis certãt. ℣ Luculli uirtutẽ: qs. s. imitatus est. q. d. ꝓpauci. ℣ Cuius q; mlti. s. imitati sũt
eũ in ędificiis & uiuiis. Villa est domus in agro. Vicus dr qñ sũt plres domus una post aliã. Vicinia dr ꝓpiqtas uicinor.
L. Lu/ cullus Varro Villa Vicus Vicinia Hora. ℣ Quar: uillar ædificãdar mẽsura est adhibẽda. V ñ apud antiquos erat lex cẽsoria ne uilla fundũ desideraret: & ne
plus uerrerẽt q; arrarẽt & iõ nimiam ædificãdi luxuriam notauit Horatius in carminibus dicẽs: iam pauca aratro iugera
molles relinquẽt regiæ: quoniam omnes cãpi ædificiis ad luxum & delitias cõparatis occupabantur.

FRAN MAT. Laxitas Lucull? ¶ CVra la. qd. n. amplitudo domus ꝓdesset: nisi multitudo adesset solitudie deformaret. Si nõ freqntaret: laxitatis le/
git Marcellus. Hoc ẽ ut laxa ãplaq; sit. ℣ His tpi. post bella ciuilia. Quo tpe multi nepharii & sceleratí ꝓncipũ & optiorũ
uiror ędes a Iulio ꝛcessas tenebãt. ℣ Ne extra mo. & c. hoc ad facultatẽ spectat: tria. n. dixius ꝛsiderãda psonę dignita/
tẽ/ facultatẽ/ & opis q̃litatẽ. ℣ In exẽ. ẽ. Q m ẽt q nimis pñt: magnifice ędificare uolũt: & hac i re ẽt ꝓncipib⁹ uiris æquari.
℣ Lu. Luculli. Fuit is rõanus ꝓnceps magnificẽtissimus: & in eo ut in hoie rõano multę lr æ: fuit itẽ impator excellentissi
mus: & Mithridatis uires fregit. Magnificẽtissimas ædes & uillas extruxit: i amicis recipiẽdis splẽdidissimis: loca habuit
ꝛstituta ꝓ qualitate hoium & sumptu: & magnificẽtia ciboր: cũq; apud eũ Põpeius & Cicero dixisset cœnare se uelle: i/
perauit architriclino ut in apolline cœnã pararet: quo cũ eodẽ die accessissent: ꝓ trecẽtis paratã cœnã iuenerunt: hitabat
ædes in qbus eodem tpe hyemẽ hẽbat & æstatẽ: ita ꝛstitutæ erãt: & ad frigus: & ad calorẽ: & cum qdam dixisset Lucul/
lo hyemẽ domi habes: respondit se grues imitatum esse: quæ pro temporis qualitate loca mutant.

ASC. ¶ ADhibẽda ẽ cura laxi. i. ãplitudis & capacitatis. ℣ Enĩ ꝓ qa: dom⁹ ampla fit sępe alr. i. siue hmõi cura dño suo dede
cori. i. ad dedec⁹: si. s. solitudo. i. uestitas ẽ ea: & maxie si solita ẽ freqntari aliqñ alio dño. ℣ Enĩ ꝓ qa odiosũ. i. molestũ ẽ
Dom⁹a dño in/ honora tur. cũ dr a ꝑtereũtib⁹. O dom⁹ antiq q̃ dispari dño dñaris. i. gubernaris: & i dñio teneris: qđ qdẽ licet his tpib⁹ dicẽ in mltis
sup. domib⁹? ℣ Cauẽdũ ẽ ẽt ꝑfti. i. ꝑcipue si ipe. i. tu ędifices: ne ꝓdeas. i. ꝓgrediaris sũptu & magnificẽtia extra modũ.
℣ In quo gñe ẽ mltũ mali. i. icõmodi: ẽt i exẽplo. i. imitatiõe exẽpli alior. Eteni ꝓ qa pleriq; imitant studiose. i. diligẽter
ꝑfti i hac pte. i. ędificãdo fcã ꝓncipũ. ℣ Vt. i. úbigr a qs sup. imitat⁹ ẽ uirtutẽ Lucii Lu. sũmi uiri. q. d. nulls aut rarissimus
qsq; ad q̃. i. q̃tũ mlti imitati sũt magnificẽtiã uillar. s. Lucii Lu. q. d. plimi q̃r. s. uillar hoc ẽ domor ꝓtatar: ruri aut in
agro: ad recipiẽdas fruges & colonos ear ꝛstructar. ℣ Quidẽ. i. certe modus est adhibẽdus. i. finis & mẽsura ꝛstituen/
da: & reuocãdus est. s. modus ad mediocritatem: & eadẽ mediocritas est referẽda ad oẽm usum & cultum uitæ. Sed hęc
supple dicta sint hactenus: idest hucusq;.

¶ Tria in oĩ actione obseruãda.

PET. MAR. IN oĩ actiõe. Tria Ci. ponit q̃ in oĩ uita ꝛuãda
sũt. Primũ est ut appetit⁹ pareat rõni: nã si ap/
petitus euagabit logius: offm ꝛuari nõ poterit
qđ sp ad bonũ tẽdit. Secũdũ ẽ ut ꝛsideret qd
agẽdũ sit: & ea cura adhibeat: q̃ res ipsa efficiẽda re
grit. Tertiũ est ut oia cũ mẽsura fiãt: ẽt q̃ laudabilia
sunt: ne si modũ excesserit reprehẽdant. ℣ Pareat:
obediat & id appetat q rõ suaserit. ℣ Ad officia: ut
aliqd fiat cũ uirtutis laude. Animaduertatur: consi/
deretur diligenter: ne aut nimis aut parum id cure/
mus q agendum est: sed ut ipsa res postulat. ℣ Opera: labor. ℣ Cã: res ipsa q̃ agimus & cã q̃ tractamus.

Parere Causa

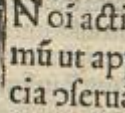

N oĩ actione suscipiẽda: tria sunt tenẽda. Pri
mũ ut appetit⁹ rõni peat: quo nihil est ad offi
cia ꝛseruãda accõmodatius: deide ut aiaduer
tat q̃ta illa res sit quã efficere uelimus, neu maior, ne/
ue minor cura & opera suscipiat: quam causa postulet.

FRAN MAT. Vt ꝙuet decorũ modus datur ASC. IN oĩ act. De ornatu nũc ꝓcipit ad actionẽ oẽm accõmodata uel ret nẽda dic ee. ℣ Quo nihil &c. segr. n. ex hoc cõti/
nẽtia & modestia. ℣ Quãta illa &c. ul magna ul ꝑua uel mediocris. ℣ Vt neq; &c. rõ ẽ cur tal aiadũsio hri debeat.
IN oĩ aũt &c. Oñdit tria in oĩ actione esse obseruãda. Ordo est. A ũt pro sed tria sunt tenẽda in oĩ actione: suscipiẽ/
da. i. q̃ suscipere uelimus. ℣ Primũ sup. tenẽdũ est: ut appetitus pareat. i. obtẽperet rõni quo. i. q̃re nihil est accõmo/
dati⁹. i. ꝛducibilius ad ꝛseruãda officia. ℣ Deide sup. tenẽdũ ẽ: ut aiaduertat. i. ꝛsideret q̃ta sit illa res: q̃ uelim⁹ effi
cẽ: neu, i. neue ñ ul ne suscipiat maior cura: & opa q̃ cã postulet: neue. i. ul ne suscipiat mior cura & opa q̃ cã postulet.

℣ Ad liberalem

¶AD liberalē ſpēm.i.ea q̄ laudāda ſūt & q̄dā appentiā libero hoīe dignā p̄ſe ferūt. ℣ Moderāda:mō quoddā & mē ſura tractāda:multo magis igit moderāda ſunt & uitāda q̄ nullā hñt ſpēm.i.appentiā libero hoīe dignā. Et ait Cic. optimus eſt modus:in oī re atq; mēſura ut ſeruet decor:nā cū facimus id q̄d decet tenemus modū. Hor. in.i. uolumīe epſarū ſic canit:iſani ſapiēs ſtomē ferat æquus iniq ultra q̄ ſatis eſt uirtutē ſi petat ipſam:& in p̄mo p̄monū dic. Eſt modus in reb⁹ lunt certi denig; fines:quos ultra citraq; neq; oſiſtere rectū. ℣ Modus:aūt hoc refert ad illud p̄m p̄ceptū ut.ſ.oſideret q̄ta ſit res q̄ uolumus efficere. ℣ Ipm decus:ſeq id q̄d decet & eatenus p̄gredi in aliq̄ re:q̄tenus laudat lōgius q̄ deceat & ſic erit modus:hoc refert ad tertiū: ut.ſ.oīa moderāda ſint:& ait q̄uis modus optim⁹ ſit:tñ hor triū p̄ſtātiſſimū eſt appetitū parere rōni:qm̄ niſi rō dñabitur:nil q̄d deceat fieri poterit.

ETP. MAR. Horati⁹ Decus

Tertium eſt ut caueamus ut ea quæ pertinent ad liberalem ſpeciem & dignitatem moderāda ſint. Modus autem eſt optimus decus ipſum tenere:de quo ante diximus nec progredi longius:horum autem trium p̄ſtantiſſimum eſt:appetitum obtēperare rationi.

¶TERtiū eſt &c̄.decor ñ loco ſignificat: q̄d ita oſentaneū eſt nāe:ut in eo modeſtia appeat & tēperātia:cū ſpē q̄dā liberali:& id p̄cipue in mō oſiſtit. ℣ Liberalē ſpēm:hoc eſt decor. Moderata:ne citra modum reſiſtat:aut ultra p̄cedat. ℣ Modus aūt &c̄.docet q⁹ modus tenēdus ſit:ut.ſ.decor ſuet:& gñale q̄d oſentaneū hoīs excellētiæ. In quo natura hoīs a reliqs differt aialibus & ſpāle:q̄d ita oſentaneū nature ſit:ut in eo moderatio & tpantia appeat:cū ſpē quadam liberali.

FRAN MAT. Vt ſuet decorū modus datur ASC.

¶TERtiū.ſ.tenēdū eſt ut ſup.caueamus.i.caute ſpiciamus ut.i.qualiter ea q̄ ptinēt ad ſpēm & dignitatē liberalē.i.liberis hoībus dignā ſint moderāda. ℣ Aūt p̄ ſed optimus modus.i.optima moderatio:eſt tenere ipm decus de quo diximus añ:nec p̄gredi lōgius. ℣ Aūt pro ſed p̄ſtātiſſimū hor triū eſt appetitū obtēperare rationi.

¶Ordo reꝝ ac temporum opportunitas.

PET. MAR. Euta, xia

DEinceps de ordine reꝝ:& de opportunitate tēpor dicēdum eſt:hoc aūt ſcia cōtinetur eā quā εὐταξίαν græci noīant nō hāc quā iterp̄tamur modeſtiā:quo in uerbo modus ineſt. Sed illa eſt eutaxia in q̄ itelligit ordinis oſtuatio. Itaq; ut eādē nos modeſtiam appellemus:ſic diffinit a ſtoicis:ut modeſtia ſit ſcia eaꝝ reꝝ quæ agent:aut dicent loco ſuo collocādaꝝ. Itaq; uidet eadem uis ordinis & collocatiōis fore. Nā & ordinē ſic diffiniūt cōpōnē rerum aptis & accōmodatis locis. Locum autem actionis opportunitatē tpis eē dicunt. Tps aūt actiōis opportunum græce εὐκαιρία latine appellatur occaſio.

Actio Locus m'tipſt Ariſto. Fabius

ſignificat tpis opportunitatē. ℣ Actiōis:opationis:hoc dixit ad dīam loci q̄ eſt ſedes argumēti:& in quo ill latet:& ex quo ducit:& locus eſt ultia ſupficies corporis ambiētis locatū:ut finit Ariſto. in phyſicis:hic accipit locus p̄ agēdi opportunitate. ℣ Locū actiōis:aptū ad aliqd agēdū:qm̄ ſunt & alii loci ſedes argumētoꝝ:hos locos Boetius in topicis:maxias p̄pōnes appellat. Et Fabius ait li.y.locos appello ſedes argumētoꝝ. ℣ Tps actiōis:aptū ad agēdū & opportunū dī occaſio:ide dicimus nactus occaſionem:ideſt tempus opportunum in rhetoricis loquēs de tempore ſic ait:occaſio eſt pars temporis habens in ſe alicuius rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem.

Tps oppor, tunitas ASC.

HAc aūt ſcia &c̄.ornatus qui ad quācūq; ptinet actionē in duobus conſiſtit numero & loco. ℣ εὐταξίαν: hoc eſt rectū ordinē ꝫ ſignificat bñ τακτα ordino. Sciēdū eſt dupl̄r modeſtiā itelligi. Nā q̄n in dictis & i factis modus ſeruat:modeſtia eſt:& ite q̄n unūq̄q; ſuo tpe facimus & loco:ut cū iocamur in conuiuio:in ſenatu graviter loqmur utrāq; modeſtiam εὐταξίαν græci uocant ut generalem & ſpecialem. ℣ Modus ineſt: & hæc generalis modeſtia eſt ad omnia generaliter pertinens. ℣ In qua intelligitur &c̄. Hæc particularis eſt. ℣ Rerum:loco ſuo collocandarum. Si quis triplicem dicat eſſe pietatem in deos:patriam parentes:hic ordinem ſeruabit & rerum collocationem. Si quis uero primo parentes nominet:hic ordinem ſeruabit collocationem minime:& hoc ad numerum ſpectat. Eodem modo de loco dicimus:quoniam ſi magiſter conuiuii digniorem in ſecundo loco diſcumbere iuberet non ſeruaret εὐταξίαν. Ageſilaus interrogatus cur poſtremo loco ſederet ludos ſpectans: o adoleſcens inquit non mihi locus: ſed ego loco dignitatem addo. ℣ Nam &c̄.probat eundem eſſe ordinem & collocationem hoc eſt accommodationem rerum aptis locis. ℣ Aptis:quantum ad ordinem. ℣ Accommodatis:quantum ad tempus. ℣ Locum autem &c̄.per quoſdā diffōnum gradus & q̄ſi de p̄mo ad ultimū oñdit idem eſſe ordinem rerum collocādaꝝ: & tpis opportunitatem quā εὐκαιρίαν græci noīant:qm̄ ordo eſt accōmodatio rerum in ſuis locis. Locus aūt eſt opportunitas temporis. Tps uero occaſio rei bñ gerendæ ex ſupradictis concluſionibus ueram elicit diffinitionem modeſtiæ de qua loquitur.

FRAN MAT Mode, ſtia Pietas

DEinceps &c̄. Poſtq̄ de formoſitate & ornatu qui decor ocernūt determinauit p̄ſequit de ordie reꝝ. Eſt aūt ordo uerboꝝ. Dicēdum eſt deinceps.i.oſequenter de ordine rerum & opportunitate temporꝝ. ℣ Aūt pro ſed hæc ſcientia continet eam:quam græci nominant eutaxiam:ideſt bonam diſpoſitionem & ſeriem. ℣ Nō hanc quā interp̄tamur modeſtiā:in quo uerbo.i.in qua modeſtia ineſt modus:ſed illa eſt eutaxia in qua itelligit cōſeruatio ordinis. ℣ Itaq; ut nos appellemus eādem modeſtia:quā.ſ.ille eutaxiones diffinitur a ſtoicis:ſic ut modeſtia ſit ſcia eaꝝ reꝝ:quę agent aut dicent collocādaꝝ ſuo loco. ℣ Itaq;.i.ita uī fore eadem uis.i.natura & p̄prietas ordinis & collocationis. ℣ Nā diffiniūt:&.i.etiā ordinē cōpoſitionē.i.q̄ ſit cōpoſitio reꝝ:& hic locis aptis & accōmodatis:legit.n.cōpoſitione:ut ſic diffiniunt cōpoſitione.i.per cōpoſitionem:ſed præſtat legere cōpoſitionem. ℣ Autem pro ſed ipſi ſtoici.ſ.dicūt locum eſſe opportunitatem actionis:qua.ſ.quid agitur ubi opportunum eſt. ℣ Aūt pro ſed opportunum tēpus actionis:appellatur græce eucheria latine ſup.appellatur occaſio.

T̄pis oppor, tunitas ASC.

PET. MAR. SIC fit:ex hoꝝ uerboꝝ diffōne hoc ſeqr̄. ℣ Quā interp̄tamur:quā latine dico appellādā eē modeſtiā:cū greece dicat eutaxia. ℣ Idoneoꝝ:q̄ idonea ſint ad agēdū & ſic uno uerbo modeſtia Ci. cōplectit ordinē:locū:& tp̄s. ℣ Eadē diffinitio:qm̄ prudētiæ ē locū:ordinē:&:tp̄s eligere & hr̄e delectū. ℣ Itaq; modeſtia & moderatio ē q̄dam miniſtra ipſius prudētiæ. & hoc officia:in qbus modus regrit:ptinēt ad tpantiam:q̄ eſt ꝺſeruatrix prudētiæ:moderatio igit̄ cōſeruat prudētiā:& id facit in ſingulis actionibus:qđ prudētia iubet corrupta aūt moderatiōe prudētia nihil ualet. Itaq; eadē fere ſunt officia prudētię & modeſtię q̄ ipſam ꝺſeruāt. ℣ Et aliis ſilibus q̄ ad hāc ptē ptinēt:qm̄ tpantiā ſequunt̄ ordo/ꝺſtātia/& ornatus.

Modeſtia Erant prudentiæ

℣ Quę erāt prudētiæ:q̄ ptinebāt ad prudētiā quā ſeqnt̄ ꝺſilioꝝ maturitas & itelligētia:hęc ps moderationis & ordis ad tpantiā ptinet:licet nulla uirt⁹ poſſit eē ſine prudētia:& q illā hēt oīs hēat neceſſe eſt:ſed ſingulaꝝ mediocritatū officia diſtincta ſūt. ℣ Iādudū ab initio h⁹ diſputatiōis. ℣ Quę aūt haꝝ uirtutū. i. ea q̄ ptinēt ad has ūtutes q̄ tpantiā ſequunt̄. ℣ De qb⁹ ūtutib⁹ paulo añ cœpi diſputare. ℣ Approbationē laudationē:& cōmēdationē eoꝝ cū qb⁹ uiuim⁹:& nihil a nobis fiat qđ illos offēdat.

Sic fit ut modeſtia hæc q̄ iterp̄tamur: ita ut dixi ſcia ſit opportunitatis idoneoꝝ ad agēdū tēpoꝝ. Sed pōt eſſe eadem prudētiæ diffinitio: de qua principio diximus. Hoc aūt loco de moderatione & tēperantia:& aliis ſimilibus uirtutibus quærimus. Itaq; quæ erāt prudentiæ ꝓpria ſuo loco dicta ſunt. Quæ aūt haꝝ uirtutū: de qbus iādudū loqmur quæ ptinēt ad uerecūdiā:& ad eoꝝ approbationē: qbus cū uiuimus nūc dicenda ſunt.

FRAN MAT. CMOdeſtia hæc:q̄ cōſtat εὐταξία καὶ εὐκυρία. Hoc eſt opportunitate loci & tp̄is. ℣ Sed poſt eadē quæ inqt diffinitio modeſtiæ: ꝑm εὐταξίαν καὶ εὐκαιρίαν. Eadē pōt & prudētię eſſe. Nā prudētis eſt tp̄is loci hēre rōnem:qđ qui neſcit ip̄rudēs habeē qm̄ neſcit. Qui uero nō ſeruat ineptus dr̄:ſiue imoderatus. Apti enim hoīs eſt cū oībus cōiter uiuere: neminē in uiuēdi ꝺſuetudine offendere honeſtis ſtudere: potiuſq̄ iucūdis bonis magis placere q̄ uulgo: ſe omnibus accōmodare notis & ignotis: nobilibus: & ignobilib⁹:& hæc uirtus eſt ꝓprie quā εὐταξίαν καὶ εὐκαιρίαν uocāt gręci:& aut in ordine & collocatione eſt:: aut in tpe: q tpa ſeruat opportunus dr̄: ſiue hæc in dictis ſiue in factis obſeruet. Qui in dictis hāc ſciam ſeruabit conus. Qui in factis facilis. Qui ꝺtra cā q̄ſtus: ꝺtra eā dicet aut faciet aſſentator dr̄. Qui cā delectationis ridiculus: qui aberrabit in factis: idq; naturaliter faciet φιλαίτιος: hoc eſt litigioſus: q uero nō naturaliter: ſed ſimulate δύσκολος: ideſt durus & moroſus.

Litigioſus

ASC. ℣ Ad eoꝝ &c̄. hoc eſt apti hoīs proprium cum oībus ita uiuere: ut quæ dicit aut facit non diſpliceant ſed probent̄.

Modeſtiæ diſſinitio

CSIC. i. ex hoꝝ uerboꝝ diffōne fit. i. hæc ſeqr̄: ut hæc modeſtia: q̄ iterp̄tamur. i. q̄ latine diximus modeſtiā eē appellādā ſit ita: ut dixi ſcia opportunitas tēpoꝝ idoneoꝝ ad agēdū. ℣ Sed eadē diffō: pōt eē diffō prudentiæ de q̄ diximus in ꝓncipio. ℣ Aūt pro ſed nos q̄rimus hoc loco de moderatione/tpantia/& de aliis ſilibus uirtutibus. ℣ Itaq; ea q̄ erāt ꝓpria prudētia: ſunt dicta ſuo loco. ℣ Aūt ꝓ ſed ea ſup. quę. ſ. ſunt haꝝ uirtutū: de qbus loqmur iādudū. i. iā & paulo prius ut pote q̄ ptinēt ad uerecūdiam:& ad ꝓbationem eoꝝ: qbus cum. i. cū qbus uiuimus dicenda ſunt.

PET. MAR. TAlis igit̄ ordo: p̄cipit nunc qualem ordinē tenere debeamus in ſingulis actionibus: de quo ita diſputat: ut locum/perſonam aliaſq; circūſtantias includat: quæ in omni re: ut ſeruet̄ decoꝝ conſideranda ſunt. Obſeruatio enim circunſtantiaꝝ eſt illa: q̄ cōſtituit officium: quoniam pōt reddi certa ratio q̄re factum ſit. ℣ Cōſtanti: perſeuerāti in optimo ordine:& nihil ab arte diſcrepāti: hæc eſt laus oratoris: ut oīa in oſone bene ꝺueniant:& quadrent: ſic laudat̄ ordo cum oēs actiones inter ſe conueniunt: & ſuo tempore fiunt. ℣ In uita in actionibus uitæ. ℣ Apta: ut apta ſint: quoniam ordo eſt cōpoſitio rerum in aptis locis. ℣ Apta igitur. i. accōmodata & conuenientia. ℣ Turpe eſt. n. ꝓbat ab effectu qua re adhibendus ordo ſit: quoniam dedecet: ſi nō habetur ratio/lōci/temporis/& perſonę: ſic a re cōtraria ſumens argumentum oſtendit id laudari: quod tempore apto fit. ℣ Seuera: graui. ℣ Delicatū: delitiis aptum & molle. ℣ Bene Pericles: qui collegam ſuū repræhendit Sophoclem: qm̄ ille nō habuerat rōnem loci/tēporis: atq; perſonę: quam ſuſtinebat: erat enim prætor. Sophocles tragicus poeta fuit. Tragœdiam (authore Fabio) primus Æſchylus in lucem protulit ſublimis & grauis:& grandiloquus ſæpe uſq; ad uitium. Sed longe clarius illuſtrauerunt hoc opus Sophocles: atq; Eurypides quoꝝ in diſpari dicēdi uia uter quidem ſit poeta melior iter plurimos quæritur.

Ordo actionum cum decoro.

Pericles

Sophocles

FRAN MAT. TAlis eſt igit̄ ordo actionū adhibēdus: ut quē admodū in oſone cōſtāti: ſic in uita ſint oīa iter ſe apta & ꝺueniētia. Turpe eſt. n. ualdeq; uitioſum: i re ſeuera: ꝺuiuio dignū: aut delicatū aliquē iferre ſermonē. Bñ Pericles cū hēret collegā

ASC. TAlis eſt igit̄ &c̄. ut in oſone ordo ſeruat̄: & id cuſtodit̄ ne ſimus p̄poſteri: ita fieri in uita debet: qcqd agimus ſemp dāda opa eſt: ut ordo ſeruet̄. ℣ Cōſtanti: quæ nō peruertit ordinē: ſed ut ꝓpoſuit ita exequit̄. ℣ Turpe enim: exēplo oſtendit: quomodo contra hāc ſciam ſæpe peccatur: res aūt per ſe patet: pericles optimus fuit & phs & orator. Sūmus etiam Athenięſium dux: quoꝝ remp. annos quadraginta gubernauit: author Trogus Sophocles poeta fuit Athenięſis diuinus: ut Cice. ſcribit libro de diuinatione.

TAlis eſt igitur &c̄. Deſcribit ordinem actionum cum decoro dicens. ℣ Igitur quia. ſ. de ordine loquendum eſt. Ordo actionum adhibendus: ideſt qui adhiberi debet eſt talis: ut quemadmodum omnia ſunt apta inter ſe:& cōuenientia in oratione conſtanti: ſic & in uita. ℣ Enim pro quia: turpe eſt:& ualde uitioſum: inferre ſermonem dignum conuiuio: aut aliquem delicatum ſermonem ire ſeuera. ℣ Pericles cum haberet Sophoclem collegam: ideſt conſocium in officio: ſcilicet in prætura.

℣ IN prætura

¶IN prætura:qm̃ erant prætores:qui reddebãt iura. Collega dicit̃ socius in magistratu. ℣ Conuenissent:simul essent: ut de cõi officio loqr̃etur:& iura redderẽt. Hoc narrat etiam Plutarchus in uita Periclis. Et Valerius dicit. Pericles cum in prætura Sophoclem haberet:ac is publico officio una districtus pueri ingenui prætereũtis formam impensoribus uerbis laudasset:intemperãtiam eius increpitãs dixit:prætoris non solum manus a pecuniæ lucro:sed etiam oculos: a libidinoso aspectu cõtinẽtes esse debere. Locus ipse igitur dat̃ prętori & magistratus:non seruabat decorum laudando formosum puerꝝ. ℣ Ad hoc idem:ecce quid facit locus & persona:nam si alibi illud dixisset:iustitia reprçhẽsione caruisset. ℣ Athletarum:eorꝝ qui in gymnasiis se exercẽt. Athlo græce latine significat certo:& ꝺtẽdo. Inde Athletæ dicunt̃:in genere certatores:in spẽ aũt erũt pugiles/palestritæ/cursores/& similes/& athlon dr̃ prælii certaminis:quo uerbo utit̃ Theocritus. ℣ Approbatiõe:ubi approbãtur athletæ pulchri/lacertosi/& habẽtes mẽbra apta ad certamina. ℣ Tãta uis est loci:tm̃ potest locus & aliæ circũstãtiæ ad approbationẽ alicuius rei uitupationẽq;. ℣ Cãm acturus:oraturus cãm alicuius aut suã. ℣ Meditetur:intra se cogitet. ℣ Ad hoc idẽ:meditari & attentius cogitare. ℣ Inhumanus:ab humanitate alienus ac rusticus: qm̃ ignorat qd postulet locus & tps. ℣ Sed ea quæ nõ opus est ingt Cic. de his præcipere & monere q̃ manifesta delicta sunt:& ab oĩbus facile cognoscuntur:sed de his quę parua uidẽtur:& cũ dignosci ab oĩbus nequeãt facile trahũt hoĩes in errorem:spẽ q̃dã recti. Vñ diligẽter singula cõsiderãda sunt:& id uitãdum qd̃ in aliis turpe est ac indecorꝝ:& doctos cõsulere debemus:quorꝝ cõsilio ad uirtutẽ ac decorũ dirigamur. ℣ Discrepãt:alienа sunt. ℣ Ab humanitate:ab his moribus quos homo bñ istitut⁹ habere debet:ab humanitate igit̃ disciplina uiuẽdi homini data est. ℣ Cãtet i foro:qd̃ dedecet:& ab eruditione bonisq; moribus alienũ est. ℣ Magna puertsitas:prauitas in moribus:quæ sua magnitudine oĩbus se oñdit. ℣ Nec magnopere:nõ multũ est opus monere:qm̃ patet talia declinãda esse ꝓpter aptam turpitudinem. ℣ Neq; a multis:ab ĩpita multitudine. Et affert exẽplũ musice. Nã cũ in fidibus & tibiis aliq̃ discrepãtia est nõ cognoscit̃:nisi ab eo qui musicẽ callet:sic actiones aliquid in se prauitatis hñtes nõ cognoscunt̃ nisi a prudẽtibus:quorꝝ cõsilio uita adolescẽtium formãda est:& regẽda. ℣ Paulũ discrepãt:discordẽt:nam discrepare ꝓprie est diuerso mõ crepare. i. sonare & crepitũ facere:ide ad multa trãsferr̃. ℣ A sciẽte:perito in musicis. ℣ Sic uiuẽdum. Itaq; ingt uiuẽdum est:ut uita nõ discrepet:sed oĩa inuicẽ ꝛgruãt:& ordo seruet̃:ac modus:ut fiat ille actionũ cõcentus:qui est maxime e natura:& uita ꝛstãs in offõ pseueret. Sicut fit in nũeris musicis & motibus iter se nõ discrepãtib⁹. ℣ Vel multo magis:q̃ i fidib⁹ & tibiis:maior cura adhibẽda ẽ i actiõib⁹ uitę q̃ i ipsis nũeris. ¶IN ptura:ptores erãt:& castra aduersus laced̃monios posuerãt. ℣ Athletarꝝ:uirorꝝ certatorꝝ ad quos spectãdos cũ certãt in stadio multi adolescẽtes ꝛfluunt:athleta græcum est:latine dici põt certator:pugil. ℣ Tãta est uis loci:erãt enim cũ in castris & bellũ gerebãt. ℣ Vt sigs &c̃. Qui ambulãs cogitabũdus secum loquit̃ solet repræhendi:sed cãm acturus nõ repræhẽditur:idem si in ꝺuiuio quis facit maxima repræhẽsione nõ caret. ℣ Sed ea:quæ multum: alia ingt uitia & peccata:quæ cõtra ordinem/locũ/& tẽporis opportunitatem cõmittũtur manifesta sunt:quorꝝ exẽplum subiicit: q̃uis nihil de ipsis prçipiẽdum dicat. Alia peccata sunt:de quibus diligẽter iuestigãdum cẽset. Manifesta enim facile uitari possunt:obscura nõ ita:& sæpe accidit:ut parua uideant̃:quæ magna sunt. ℣ Ab humanitate a rõne:quæ propria est hoĩs: ut decorꝝ seruet̃ in eo:quod est ꝛsentaneum naturę nostrę. ℣ Vt sigs &c̃. hoc per se manifestũ est nõ seruare decorꝝ:eos qui in foro cãtant:aut mingũt:quod cynici faciebãt. ℣ Hæc præcepta &c̃. qa nota per se sunt. ℣ Diligentius qm̃ pua sũt. & nõ facile a multitudine discernũtur. ℣ Vt enim in fidibus &c̃. Quẽadmodum in paruis delictis:quę non facile discernũtur adhibẽda diligẽtia sit. Similitudine ostẽdit:ut ingt Cytharedus:cum carmen cœperit:si nõ nihil manus oberrauerit facile a peritis auribus uitiũ percipit̃. Ita nostrũ uitium facile a doctis cõprçhẽditur:si a decoro aliquid discesserimus. ℣ In fidibus:cytharæ genus fides est:dicta q̃ tm̃ inter se chordę eius quãtum inter hoĩes fides ꝛcordent. Cuius diminutiuũ fidicula est:author Pompeius. ℣ Tibiis:quarꝝ (authore Varrone) multæ fuerunt apud ueteres species serranæ/phrygiæ/pares/impares. ℣ Paulum discrepẽt/oberrent/& dissonent. ℣ A sciẽte:a peritissimo artis:nõ autem a quo uis. ℣ Multo etiam magis &c̃. Argumentum est a minori ad maius:si in fidibus diligẽtem operam damus ne uel minimum erremus:multo id diligentius in uita facere debemus.

in ptura Sophoclẽ. Hiq; de cõi officio cõuenissent: & casu formosus puer pteriret. Dixissetq; Sophocles. O puerꝝ pulchrũ Pericle: ad hoc ipe piclis: ptorẽ Sophocles decet:nõ solũ manus:sed ẽt oculos abstinẽtes hẽre. Atq; hoc idem Sophocles:si in athletarꝝ approbatione dixisset:iusta repræhensione caruisset. Tanta uis est & loci:& tpis:ut siquis cum causam sit acturus in iudicio:aut in ambulatione secũ ipse meditet̃:aut siquid aliud attẽtius cogitet:non repræhendatur. Ad hoc idẽ si in conuiuio faciat inhumanus uideatur inscitia temporis. Sed ea quæ multum ab humanitate discrepant: ut siquis in foro cantet:aut si qua est alia magna puertsitas:facile:apparent:nec magnopere admonitionẽ:& ꝓcepta desiderãt:quæ aũt parua uidentur esse delicta: neq; a multis itelligi possunt:ab his est diligentius ẽt declinãdum. Vt in fidibus, aut in tibiis q̃uis paulũ discrepent:tamẽ id a sciẽte aĩaduerti solet. Sic uiuendũ est in uita:ne forte qd discrepet:uel multo etiã magis:

¶ET hi. s. Sophocles:& Pericles ꝺuenissent:de cõi officio sup. tractãdo:& formosus puer pteriret casu. i. a casu:& Sophocles dixisset Pericle uocatiuus est. ℣ O puerꝝ pulchrũ bñ sup. dixit. ℣ At. n. Pericles o sophocle decet ptorẽ hẽre nõ solũ manus abstinẽtes a rapina:sed etiã oculos a ꝺcupiscẽtia:uidelicet aitq; si sophocles dixisset hoc idẽ. s. o puerꝝ pulchrũ in approbatione athletarꝝ. i. iuuenũ se exercitãtium in lucta ipse cauisset iusta reprẽhẽsione:qa tũc uisus esset recõmendas̃ se pulchritudinẽ mẽbrorꝝ ꝓpter idoneitatẽ ad certamẽ:quã tũc ꝓpter libidinẽ approbasse putabat̃. ℣ Tãta uis est:& loci:& tpis:ut sigs cũ sit acturus cãm ipse meditet̃ secũ itinere/aut in ambulatione/aut si cogitet:quid. i. aliquid aliud nõ repræhẽdat̃:at. i. sed si faciat hoc idẽ. i. si meditet̃ secũ:aut cogitet attẽtius ipse uideat̃ ihumanus. i. bestialis: & ꝺueniendi: quod hoĩum est:nescius inscitia. i. ꝓpter iscitiam tẽporis. ℣ Sed ea quæ discrepãt multũ ab humanitate:ut sigs cãtet in foro:aut si qua. i. aliqua magna puertsitas. s. officii est sup. in eo appent. i. eminẽt facile:nec desiderãt magnope. i. multũ necessario admonitionẽ:& præcepta. ℣ Aũt pro sed:ea quę uidẽtur esse parua delicta neq;. i. & quæ nõ pñt intelligi a multis:ab his. i. huiusmodi est declinãdum etiã diligẽtius. i. aliquãtulum diligẽter. ℣ Vt. i. sicut in fidibus. i. chordis musicis: aut in tibiis:q̃uis discrepẽt paulum. i. modicũ:tm̃ id solet aĩaduerti. i. reprçhẽdit & notari a sciente. i. perito artis. ℣ Sic. i. eodẽ modo uiuẽdum est ne forte qd. i. aliqd discrepet in uita uel etiã multo magis:tãto sup.

PET. MAR. Colle/ga Valeri?

Athlo

Nota.

Musices cal/lens Discre/po

FRAN MAT. Athle/ta

ASC. Sopho/cles

Oculorũ absti/nentia

Fides Fidicla Tibię

PET. MAR. Cõcẽtꝰ Vultus & obtutus oculoꝝ.

¶QVO quãto maior eſt ɔcentus actionũ.i.ɔuenientia:ut nullo mõ a rõne diſcrepẽt:ſed loco:tẽpoꝛi:& pſonis ɔuenũt. ⁋ Maior:quãtum ad ſe. ⁋ Melior:ad noſtrũ cõmodũ & decus. ⁋ Cõcentus:cõueniẽtia:perſtat in trãſlatione ſonoꝝ:melior ingt eſt:& præſtantior ɔuenientia ipſaꝝ actionũ. ⁋ Quã ſonoꝝ:& ideo maior cura eſt adhibẽda:ut nulla in ipſis diſcrepãtia ſit. ⁋ Vel minima:etiã minimas diſcrepãtias:qm callẽt artem. Vel etiã minimos errores. ⁋ Acres:acutꝰ/uehemẽtes attẽti. ⁋ Vitioꝝ:eoꝝ:q̃ fiũt cũ uitio:& ꝓter decoꝝ. ⁋ Magna ex puis:ex puo ſigno magna cognoſcimus. ⁋ Vultus.n.obtutus oculoꝝ & alia ſigna indicãt eſſe in moribus nõnulla quę latẽt & icognita ſunt:in qbus ſignis & geſtib⁹ aliquid ſit:qd̃ dedecet. Vñ in ſingulis cauẽdum eſt:& multo magis ne aius peccet:qui ꝓ ſigna extriſeca ſe aperit. ⁋ Obtutu:aſpectu in aliquẽ defixo. ⁋ Remiſſione:dilatatione:aut cũ ɔtrahunt̃ ſupercilia:aut deprimunt̃:aut attollunt̃:& hoc eſt ɔtrahere:& remittere. ⁋ Hilaritate:lætitia. ⁋ Cõtentione:eleuatione.i.cũ uocẽ attollimus. Cũ oĩa ingt ſupradicta uiderimus:cognoſcemus ſi expientiã hẽbimus:qd apte fiat:& cum decoro. ⁋ Quid a natura.i.a rõne nature diſſentiat:nã reſpicere:ridere:& ſilia eo mõ facere oportet:ut a natura nõ recedat. Riſus nõ ſp uituperat̃:chachinus uero ſp:& riſus cõcedit̃:ille at ꝓbat̃. Riſus ingt Ci. Alibi:ſedẽ hẽt in aliq̃ deformitate ac turpitudine:q̃ cũ in aliis demõſtrant̃ urbanitas:cũ in ipꝝ dicẽtẽ recidũt ſtultitia uocat̃. ⁋ Quo in genere:eoꝝ.ſ.quæ uituperant̃ cũ non apte fiunt a naturaq; recidũt. ⁋ Nõ eſt incõmodũ:imo utile eſt iudicare in aliis q̃le ſit unũquodq; ſupradictoꝝ:ut nos cauere poſſum⁹:ſi aliqd ꝓter decoꝝ fieri cognoſcimus. Nã magis deꝓhẽdimus errores alioꝝ q̃ noſtros. Vñ magiſtri cũ diſcipulos reꝓhendere uolũt eos imitant̃:ut diſcipuli uidẽdo cognoſcãt:q̃ dedeceat in quo reꝓhendunt̃. Quapropter Anacharſis ſcyta interrogatus quo pacto qs abſtemius fieret rñdit:ſi ebrioſoꝝ motus ſibi añ oculos ponat. Et Pla. ebriis & iratis ꝓcipere oſulereq; ſolebat:ut in ſpeculo uultus iſpicerẽt ſuos:ut uiſa deformitate:uitia fugerẽt. Et lacedęmonii ſeruũ ebriũ in oſpectu filioꝝ adducebãt:ut in ipſo turpitudinẽ ebrietatis iſpicerẽt:& ea abſtinerent. ⁋ In aliis:qm unuſq;q; ſibi placet:ideo ſuos errores nõ facile iudicat. Pauci.n.in ſeiꝑos deſcẽdũt:diligẽtius iſpiciẽtes alienа peccata q̃ ſua. Vñ dicit Señ. Aliena uitia in oculis hẽmus:a tergo nr̃a ſunt. ⁋ In diſcẽdo:iudicãdo. ⁋ Quoꝝ.i.diſcipuli:quoꝝ uitia magr̃i repſentant cauſa emẽdandi. Viſa deformitate uitii:qd̃ illi imitant̃:ad irriſionem facillime corrigunt̃:cum uitia plene diſcernant. ⁋ Emendandi cauſa:ut diſcipuli emendentur.

¶QVO:quanto. ⁋ Itaq; ut &c̃.ſimilitudo eſt ab eodem ſumpta artificio:ut ingt:diligẽtes aures:uel minimos errores in fidibus cõpræhendũt:ſic nos:ſi diligẽter aĩaduertere uoluerimus:& pua uitia cõpræhendemus:& ex paruis magna colligemus. ⁋ Ex oculoꝝ:obtutu:declarat qũo uitia magna eſſe intelligemus:quę tamen parua uidentur. ⁋ Obtutu:eſt obtutus cum fixis:& ĩmotis oculis aliquid ſpectamus:hoc paruũ uitiũ uideť.ſ.aliquid fixis nos oculis intueri. Sed tamẽ magnum intelligiť. Nam ex eo obtutu magnũ aliquod & grãde facinus cogitare intelligimur. Cogitabundi & irati hoc facere ſolent. Nam Virg. ait. Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat. Idem hæret obtutu defixus in uno. ⁋ Superciliorũ: ita ſupercilia contrahunt̃:lenitate & animi quiete remittunt̃. ⁋ Remiſſione:cum ſumus trãquilli. ⁋ Contractione:cum ſumus perturbati:ex remiſſione ergo placabilitatem:& lenitatem:ex contractione iram colligimus uel ſuperbiam. Supercilia infra frontem poſita ſunt. Sic dicta q⁹ ſint ſuperciliũ:quod eſt extremũ genę ſupioris:ut ſcribit Pli.lib.xi.his annuimus:negamus pro faſtu & ſuperbia poſuit Iuuena. Si cum magnis uirtutibus affers grande ſupercilium. ⁋ Mœſtitia:q̃ nimii doloris ſignum eſt. Nam a mœrore dicitur:qui eſt ægritudo præmens. ⁋ Hilaritate:quæ eſt ſignum nimii:& ĩmoderati gaudii cũ geſtimus: ⁋ Ex riſu. Qui eſt ſtultitiæ ſignum. Nã ut Catullus ait. Riſu ſoluto nihil ineptius. ⁋ Locutiõe: loquacitatetq; audacem nimiũ & petulãtem ſignificat. Et nimium quidem loqui ſtultitiæ aſcribiť:ut nimium reticere timiditati:aut ruſticitati:ſemper ſeruanda eſt mediocritas. Qui ſunt & futiles & importuni locutores. Quiq; nullo rer̃ põdere innixi uerbis humidis & lapſantibus defluunt eoꝝ or̃onem bene exiſtimatum eſt:ut ait Gellius:in ore naſci:nõ in pectore:in quod uitium multis in locis inuectus eſt Ci. quod effugere qui uolet. Gellium legat. Qui libro primo noctiũ atticaꝝ in uanos homines & loquaces multa dicit. ⁋ Reticẽtia. Ci. indiſertam dicit ſe malle prudentiam:q̃ ſtultam loq̃citatem. Si alteritrum eligẽdum ſit:reticẽtia aſit nimia timiditatem uel imperitiam ſignificat. ⁋ Contentione:qua iracundia cõpræhendiť. ⁋ Submiſſione:ex qua lenitas manſuetudo aut humilitas colligiť. ⁋ Ex cęteris:geſtibus. ⁋ A natura humana rõne. ⁋ Non eſt incõmodũ &c̃. hæc Ci. ait diligẽter in aliis aduertẽda eſſe:ut quæ in aliis nõ ꝓbamus:ea non faciamus:& contra:qm̃ ita a natura cõparatum eſt:ut facilius:quæ in aliis uitia ſunt cernamus:q̃ quæ in nobis. Vnde ait Perſius:ut nemo in ſeſe tentat deſcẽdere nemo:ſed præcedẽti ſpectať mãtica tergo. Et Catullus. Suus cuiq; attributus eſt error:ſed non uidemus mãticam:quæ intergo eſt. ⁋ Itaq; &c̃. Cũ Magiſter uitiũ qd̃ in diſcipulo eſt corrigere uult:illud in alio eſſe fingit:ut uitiũ ſuũ in alio uidẽs diſcipulus erubeſcat:& ab illo abſtineat. Lacedæmonii temulentos ſeruos in filioꝝ conſpectum ꝓducebant:ut uidẽtes q̃ per ebrietatem turpia fierent:eam euitarent.

ACS.

¶QVO.i.quanto ɔcentus.i.concordia & cõformitas actionum eſt maior & melior q̃ ſonoꝝ. ⁋ Itaq; ut.i.quemadmodũ aues muſicoꝝ ſentiunt.i.præcipiunt fidibus.i.in fidibus hoc eſt chordis:uel ideſt etiam nimia:ideſt minimas diſcrepantias:ſic nos ſi uolumus eſſe acres:ac diligentes iudices & animaduerſores:ideſt punitores:& uindices uitiorum: intelligimus ſæpe magna ex paruis:uerbi gratia:nos iudicamus facile ex obtutu oculorum:ex remiſſione:ideſt extenſione:aut contractione ſupercilioꝝ:ex mœſtitia. ⁋ Ex hilaritate:ex riſu/ex locutione/ex reticẽtia/ex contentione.i.eleuatione uocis/ex ſummiſſione.i.ſuppreſſione uocis:& ex cęteris ſimilibus quid eoꝝ fiat apte & quid diſcrepet ab officio & natura. ⁋ In quo genere eoꝝ.ſ.quæ uituperant̃ non eſt incõmodũ iudicare ex aliis quale ſit quic̃q̃.i.quilibet eoꝝ:ut ſimetipſis:ſiquid delinqtur. ⁋ Itaq; hi ſup.ſ.diſcipuli quoꝝ uitia magr̃i.i.ꝓceptores moꝝ imitant̃.i.ſimulãt cã emendãdi.i.ut emendent eos corrigunt̃ facillime. Verbi gratia:ſi diſcipulus inepte loquiť:& ꝓceptor idem faciat ad reꝓhenſionẽ illius diſcipulus facile corrigiť:qa quod in ſe non uidit dedecere:in præceptore uidet.

Quo maior & melior actionũ:q̃ ſonoꝝ ɔcẽtus eſt. Itaq; ut in fidibus muſicoꝝ aures uel minima ſentiũt:ſic nos ſi acres ac diligẽtes iudices eẽ uolumus aĩaduerſoreſq; uitioꝝ:magna ĩtelligimus ſæpe ex ꝑuis. Ex oculoꝝ obtutu:ſupcilioꝝ:aut remiſſione: aut cõtractione ex mœſtitia:aut ex hilaritate/ex riſu/ex locutiõe/ex reticẽtia/ex ɔtẽtione uocis/ex ſũmiſſiõe/ex cæteris ſilibus facile iudicamus qd apte eoꝝ fiat:qd ab officio naturaq; diſcrepet:quo ĩ genere nõ ẽ icõmodũ q̃le qdq; eoꝝ fit ex aliis iudicare:ut ſiqd dedeceat in illos uitemus & ipſi: fit.n.neſcio quo mõ:ut magis in aliis cernamus:quã in nobiſmetipſis:ſiqd delíquiť. Ita facillime corrigunt̃ in diſcẽdo:uitia:quoꝝ imitantur emẽdandi cã magiſtri.

Modus reꝓhendendi. Anacharſis Plato. Mos lacedæmoniorũ Seneca FRANMAT. Obtutꝰ

Supcilia Mœſtitia mœrore

Cellius

Perſius Catullꝰ

Signa extiora hois itima docent

¶NEC uero alienū est. Monet ꝺsulẽdos esse uiros usuperitos: ne locus pœnitẽtiæ relinquaꝝ: nã si ꝺsilio prudentum uo luerimus uti nunq̃ errabimus: & mediocritas ipsa retinebit: quam ipse prudẽs diffinit & statuit. Phs in. iii. ethices sic ait. Atq; cũ magnis de rebus deliberare uolumus: sumimus & alios ad ꝺsiliũ diffidẽtes nobisipsis: tanq̃ nõ sufficiẽtib⁹ ad di scernẽdũ. ℣ Nõ est alienũ: imo ꝺducit: ut singula & mime errata cognoscaꝝ. ℣ Quę afferũt dubitationẽ: de q̃bus dubi tat: an in offõ sint. ℣ Doctos: doctrina pstãtes. ℣ Vel usu: expientia rer. ℣ Exqrere: diligẽter pcunctari: qd illis uideaꝝ agẽdũ: & qd fugiẽdũ tanq̃ turpe. ℣ De unoquoq; gñe officii: oibus actionibus: q̃ officioſę debẽt eẽ: & cũ uirtute ac mõ.

PET. MAR. Phs

Nec uero alienũ est ad ea eligẽda: quæ dubitationẽ af ferũt adhibere doctos hoies: uel etiã usu pitos: & quid his de uno quoq; genes officii placeat exqrere. Maior .n.ps eo fere deferri solet: quo a natura ipsa deducitur. in q̃bus uidẽdũ est nõ modo qd qsq; loquaꝝ: sed etiã qd qsq; sentiat: atq; etiã de qua cã quisq; sentiat. Vt enim pictores: & hi qui signa fabricant: & ueri etiam poetæ suum qsq; opus a uulgo cõsiderari uult: ut si qd reꝑhen sum sit a plurib⁹ id corrigaꝝ. Iiq; & secũ & cũ aliis qd i eo pcm̃ sit exqrũt. Sic alioꝝ iudicio p mlta nobis facie da & nõ faciẽda: & imitãda & corrigẽda sũt. Quæ uero

℣ Maior. n. ps: rõ quare debemus uti ꝺsilio prudẽ tũ: & qm̃ maior ps hoium seqr idinatiões näles. Vñ opus est: ut prudẽtiores ꝺsulamus: ne sequẽtes ali qñ id: ad qd nã idinamur: erremus: aliq tñ sunt qui puas näę idinationes nõ sequunꝝ: iõ dixit maior ps pauci. n. hñt talẽ prudẽtiã & mẽtis robur: ut naturã emẽdent. Vir prudẽs nõ deferꝝ aliqñ ad id: ad qd a natura deducit: q̃ interdũ uitiosa est & corrupta: q̃ si seqremur discederemus ab offõ: qd forte nõ co gnoscit: cũ ad id idinationes näles habeamus: & ni hil põt esse offm̃: qd a bona natura discrepat. Vnde Diogenes finẽ statuebat rõni rite obtẽperare in eis eligẽdis: q̃ ꝑm naturã sũt. Chrysippus itelligit cõez & ꝓpam humanitati naturã: cui ꝺgruere oporteat. Cleãtes cõem tm̃ naturã susꝯipiꝝ q̃ seq oporteat: cũ ꝓpria iterdũ uitiosa sit & corrupta. Cõsulere igitur dẽmus doctos uiros: & usu pitos ne erremus. ℣ In

Vir prudens

Diogenes Chrysippus Cleãtes

q̃bus: reb⁹ dubiis: de q̃bus doctos ꝺsulimus. ℣ Quid sentiat: qd hẽat in aio: mlti. n. dicũt aliqd eẽ agẽdũ tñ aio nõ ita sen tiũt. Iõ ꝺsiderãdũ est qd qsq; nõ mõ loquaꝝ: sed ẽt sentiat: ne adulationib⁹ & assentatiõibus ad prauas actiões deduca mur. ℣ De q̃ cã: qm̃ si de Astrologia uult tibi iurispitus ꝺsulere errabis cũ eo: qppe astrologiã is nõ callet: & sic de silibus. Vñ oꝝ de aliq̃ re illos ꝺsulere: q̃ iudicare pñt & sciũt: & ꝓbat cõpatione artificũ: nos debere alio iudicio multa facere & male facta emẽdare. Apud græcos dicebaꝝ. Quã qsq; norit artẽ in hac se exerceat. Et ẽt i illos puerbiũ erat: q id qd signo raret iudicabãt. Supra crepidã iudicare nolito. ℣ Vt hi q̃ signa fabricant: ut sculptores: statuarii: signa dñr opa exꝑssa & sculpta ut statuę: uasa anaglipta: & alia signa q̃ extãt: tabulæ solũ pictę sũt sine aliq̃ exꝑssiõe formaꝝ: a signo dr̃ sigillũ p diminutionẽ. Idẽ in. iii. de oratore. Ipsa necessitas fabricata est. Et Nonⁱ affert hũc Cicerõis locũ ut hi q̃ signa fabricant. ℣ Veri poetę: q̃ poeticã ipsam optie callẽt. ℣ A uulgo: ut faciebat Appelles: authore Plinio: q̃ tabulas pictas trãseũtibus ꝓponebat: ipse post tabulas latẽs itelligebat: q̃ uitia reꝑhẽderenꝝ a singulis: ut postea emẽdaret. Sutor accedẽs opus no tauit: qd crepida pauciores ansas hẽret: qd uitiũ Appelles emẽdauit. Et Syllius italicus poeta ĩsignis iudicio auditorũ sępenũero recitatiõib⁹ exꝓtus est. ℣ Secũ: itra se: & loquendo cũ aliis: sic in ipsis actionibus agẽdum est: ut alioꝝ iudicio uitia corriganꝝ. ℣ Quę uero more aguntⁱ: de his nõ est ꝑcipiẽdũ inqt Ci. quæ in ipsis ciuitatibus instituta sunt: qm̃ patet oibus obseruanda esse: nec aliquis contra publicum morem ciuitatis audere debet: & in hoc non debemus uiros claros imitari qui diuina quadã sciẽtia hoc ꝺsequebantⁱ: ut ꝺtra morẽ ciuitatis loqui possent. Institutа. n. urbiũ obseruari debẽt. Vnde dicit Señ. nõ conturbabit sapiens publicos mores: nec ꝓbm̃ in se nouitate uitæ cõuertet.

Diffidẽtia est artes

Sigillũ

Appeles

Nota

¶NEC úo al. &c. nũc admonet si q̃ sũt: d qb⁹ dubitem⁹: ut doctos uiros: & usupitos iterrogare debeam⁹: & q illi sua serit facẽ: hoc si egerim⁹ nũq̃ errabim⁹: exẽpli gr̃a: dubitam⁹ nos: deceat ne matronã saltare in ꝺuiuio & nuptiis. Salustiũ ꝺsulimus: q̃ semproniã dicẽ saltasse elegãtius q̃ deceret pbã: ex quo itelligim⁹ licẽ matrõę saltare i ꝺuiuio & nuptiis: sed nõ nimis elegãter & artificiose. ℣ Doctos: p se. Qui sciũt: & mltaꝝ rerꝝ cognitionẽ hũt: q̃ electiõe sũt assecuti: ẽt si non exer cuerũt. Nã usu piti nõ solũ sciũt: sed ẽt exercuerũt rẽ. ℣ Maior. n. ps eoꝝ &c. Rõ ẽ cur facẽ id debeam⁹ ut doctos & usupi tos ꝺsulam⁹: quoties aliqd accidit: de quo dubitem⁹: qm̃ maior ps hoium eo deferri solet: quo nãlis ĩstict⁹ deducit: ergo piculũ est ne i errorẽ icidam⁹. Si nr̃o appetitui satisfecerim⁹: & ꝓpea ꝺsulẽ doctos & usupitos nos ꝺuenit. ℣ A nã ipsa: q̃ debemus seq: si uitiosa nõ sit ut supra ẽ dcm̃: nec accipias naturã illã gñalẽ in q̃ gñale decoꝝ spectaꝝ: sed pticularẽ: in qua spãle decoꝝ cernit: illa. n. porẽ tanq̃ ducẽ seq sp dẽmus: qm̃ ad ũtutẽ ducit: hæc posterior plerũq; corrigẽda est: qm̃ uitio sa est. ℣ In q̃b⁹ &c. admonet ne ab iis: quos ꝺsulimus: decipi nos sinam⁹: mlti. n. aliud loquunꝝ: aliud sentiũt: & sæpe ea dicũt: q placitura arbitranꝝ: exẽpli gr̃a: aliqs ita delectaꝝ uenatiõe ut rei familiaris obliuiscaꝝ: ꝺsulit aliquẽ recte ne faciat qd uenationẽ sequaꝝ: & nemini ꝺino faciat iniuriã: q ꝺsulit hoc: aut ꝓbat: aut ꝑprobat: q ꝺsiliũ petit nõ dẽt ꝺtẽtus eẽ. Sed cur hoc uel illud sentiat q̃rere. ℣ Quid qsq; loquaꝝ. Multi. n. qd uerꝝ est: sed qd placituꝝ putãt loquunꝝ: & ii pnicioſi af sentatores sunt. ℣ Quid sentiat. In aio. ℣ Vt. n. &c. Sllitudo est optia qua oñdit plma nos nõ nr̃o sed alioꝝ iudicio face re debere. ℣ Ii q̃ signa fabricãt. Pictores/sculptores/statuarii. ℣ Veri poetę: non aũt mali & inepti. Qui dũ iudicia oium formidant ponere poemata sua pensitãda in propatulo nõ audent. ℣ Iiq; pictores: sculptores/poetæ. ℣ Quę uero mo re &c. dixit de his quę docti & periti hoĩs sunt agenda iudicio. Nũc de his dicit quę more ciuili & istitutis agẽda sunt: de q̃bus nihil esse præcipiẽdum dixit. Q m̃ mores & istituta ciuilia ipsa præcepta sunt: de præceptis aũt præcepta dare sup fluum est. ℣ Nec quenq̃: occurrit obiectioni: diceret enim quispiam dicis agẽdum ut ciuilis mos & istituta præcipiunt: in his quæ ad ciuilitatẽ spectant. Quid dices si philosophi aliquando contra senserint: & aliter egerint: ut Socrates & Aristippus. alia inquit ratio est plioꝝ: qui sunt sũmi uiri: alia ciuiũ. Socrates accusatus est ab anyto Lycone ac melito: q̃ deos non existimaret: quos ex instituto ciuitas atheniẽsis suscepisset: & noua demonia induceret. Contra ius & phas iuuenes corrũperet: iura uiolaret. Aristippus auditor Socratis genere Cyrenaicus assertor uoluptatis fuit.

Aristippus

¶NEC uero est alienũ. i. ipertinẽs: & abhorrẽs ab offõ: adhibere hoĩes doctos: uel ẽt usupitos: ad eligenda: hoc est ad eligẽdũ iterea q̃ afferũt dubitationẽ & exqrere qd placeat his. s. doctis & pitis de unoquoq; genere officii. ℣ Enim pro qa: maior ps. s. hoium solet deferri: eo. i. ad id faciẽdum quo. i. ad qd deducit ad ipsa natura. ℣ In qbus sup. rebus uidẽ dũ est: nõ mõ. i. nõ solũ qd qsq; loquaꝝ: sed etiã qd qsq; sentiat. ℣ Enī pro qa ut. i. quẽadmodũ pictores: & hi q̃ fabricanꝝ signa. i. effigies in ære aut alio metallo: & etiã ueri poetæ uolũt suum opus ꝺsiderari a uulgo. i. a multitudine: ut si qd sit reꝑhẽsum a plibus id corrigaꝝ: q̃ ꝓ & hi. s. artifices & poetæ exqrũt secũ. i. iter se & cũ aliis qd in eo qd. s. fecerũt sit pecca tum. i. erratum: sic pmulta. i. ualde multa sunt facienda: & pmulta sunt non facienda: & imitanda & corrigenda nobis iu dicio. i. ad iudicium alioꝝ. ℣ Vero: pro sed nihil est ꝑcipiendum de his quę aguntur.

ASC.

Cõsiliũ capiẽdũ

PET. MAR. Melitus accusator Socrates Cato Plutar. Aristippus

¶MOre:cõsuetudine. ℣ Institutis. Instituta ut dictũ est:sũt q̃ tã moriboꝫ q̃ legiboꝫ ad honestatẽ ducũt. Mores ẽt in homine sunt qualitates aĩ:& appetitus & magis attingit naturã q̃ cõsuetudo:& mos ẽ lex nõ scripta. ℣ Ciuilibꝫ:alicuius ciuitatis. ℣ Illa:ipsa istituta:& mores sunt q̃dã p̃cepta:q̃ ab oĩbus obſuari debẽt. ergo de his nõ opus est p̃cipere. Socra. Phauorinus:authore Laertio:dicit. Accusauit melitus Socratẽ Sophronisi filiũ q̃ iura uiolaret:quos ex maioꝝ instituto suscepit ciuitas deos esse nõ existimãs. Alia noua demonia inducẽs cõtra ius:item & phas iuuenes corrũpit. Dãnatus igit fuit Socrates q̃ nouã religionẽ iduceret cõtra uetus ciuitatis athenaꝝ institutũ. Cato cẽsorius authore Plu. Socratẽ loquacẽ & uiolẽtũ hoĩem appellabat:q̃ cũ p̃ria sua plus posse affectaret:q̃ leges paterent priscos mores:& ueteres ꝺsuetudines antiquare:ciuesq; suos ad cõtrarias priscis istitutis opiones traducere molitus est. Sed crimina Socrati obiecta a duobus eius discipulis Platone in Apologia:& Xenophõte q̃tuor illis uoluminibus de dictis & factis Socratis memoratu dignis penitus diluunt. Aristippus Socra. discipulus cyrenaycus p̃mus Socraticoꝝ mercedẽ doctrinę exigit:& q̃stu plñatus est & uoluptati patronũ se p̃stitit cõtra morẽ ueterẽ:posuit. n. sũmũ bonũ in uoluptate:quæ maxĩe sensum moueret:& a suo p̃ceptore Socrate desciuit:qui in uirtute sũmũ bonũ statuerat. Cũ obiicereť Aristippo:q̃ laidem meretricem haberet respõdit:hoc melius est:q̃ q̃ illa me habeat. ℣ Cõtra morem ꝺsuetudinẽq;:qm Socrates nouã religionem itroducebat cõtra mores & instituta ciuitatis:& Aristippus uoluptati oĩa tribuebat:& quęstui p̃ĥiam hẽre:cœpit:& eius domũ meretrices frequẽtabant. ℣ Diuinis bonis:summa doctrina quę est diuinũ quoddã bonũ. Interrogatus Aristippus qd interesset iter doctum & idoctũ respõdit. Mitte utrũq; ad loca ignota:& cognosces. ℣ Cynicoꝝ ratio. Refellit rõnem Cynicoꝝ & uitę istitutum:q uolebãt:ut oĩa fierent ad libidinẽ. i. p̃m appetitum:& nullã uerecũdię hẽbant rõnem q̃ neglecta & remota nĩl qđ hoĩs p̃stantiam deceat fieri põt:nec põt aliqd esse honestum qđ uacet pudore. Apollodorus tñ in moralibus dicit Cynicam sectã esse ualidã & celerẽ ad uirtutẽ uiam:hãc sectã stoici uelut sapiẽtes amplecti:a qbus Cicero dissentit:agẽs uerecũdię ptes:sine qua nihil cũ laude uirtutis & honestatis fieri poterit. ℣ Eos aũt:supradicta ingt sine ꝺsultatione obseruare debemus:& illos colere q probatissimi sũt:& sic p̃cipit qbus adherere debeamus:& ipsoꝝ ꝺsilio niti. ℣ Perspecta:cognita ꝓpter res gestas cũ uirtute. ℣ Magnis:quas ipsi gesserũt ut magnanimi. ℣ Bñ sentiẽtes:bonam hñtes mẽtem erga rẽpu. nõ affectantes tyrannidẽ & seditiones:ab illis fugere debemus q nõ studẽt cõmuni libertati & utilitati. ℣ Ac benemeritos:q pro rep. multa fecerunt imperiũ auxere & benemeriti sunt. ℣ Aut merẽtes:in p̃ntia aliqd pro repub. faciẽtes. A liquo honore. Magistratu. Aut aliquo alio ĩsigni. ℣ Aut iperio:ut illi qui p̃sunt exercitui militiæ & urbibus. ℣ Obseruare est q̃dam admiratiõe aliquẽ uirtute p̃ditum uenerari:colere est plusq̃ obseruare:hoc. n. est tãtum ad hoĩes colere etiã ad deos:ergo obseruamus ut hominẽ colimus:ut deũ siue diuum hoĩem:ut lacones dicere ꝺsueuerũt:cũ aliquẽ sũmis laudibus celebrare uolebãt. ℣ Multum tribuere:magnam hẽre rõnem senectutis. i. ipso senes ualde obseruare debemus & uenerari. ℣ Hẽre delectũ:facere dr̃iam inter ciuem & pegrinum:& unicuiq; id qđ illi debeť tribuere. ℣ In ipso quoq; pegrino debemus. s. habere delectũ. ℣ Priuatim ne:cã sua an publice uenerit. ℣ An publice:an noĩe p̃ncipum & alicuius reip. missus sit:ut sunt oratores p̃ncipũ:qui publicam p̃sonam referũt. Vñ maior illis debeť honor q̃ his peregrinis:qui sua cã uenerũt:& in aliena ciuitate peregrinãtur. ℣ Ad sũmam:ꝺcludit Cicero:nos debere cõem humani generis ꝺsociationem colere & tueri: & sic apparebit iustitia:quę est ad ꝺseruationem generis humani. ℣ Ad sũmã deniq;:tãdem ne de singulis disputem:qm̃ nimis ꝓduceret oratio. ℣ Ne agam:ne disputem:ꝺsociationẽ:ut hoĩes inter se ineant societates duce natura curãdum est:qm̃ homo est aĩal sociabile:& societas in mutuis officiis colẽda est:ut ultro citroq; collatis bñficiis humana societas cõseruet. ℣ Colere:amare. ℣ Tueri:defendere & ꝺseruare:si iusti esse uolumus:& de humana natura bene mereri.

Socrates Cato Plutar. Aristippus

more agunt:& institutis ciuilibus:de his nihil est p̃cipiẽdum. Illa. n. ipsa p̃cepta sunt:nec quẽq̃ hoc errore duci oportet:ut siqd Socrates aut Aristippus ꝺtra morem cõsuetudinẽq; ciuilem fecerint:locuti ue sint: idẽ sibi arbitreť licere:magis illi & diuinis bonis hãc licẽtiam cõsequebãtur. Cynicoꝝ uero ratio tota est eiiciẽda. Est enim inimica uerecũdiæ:sine qua nihil rectum esse põt:nihil honestum. Eos aũt:quoꝝ uita perfecta in rebus honestis atq; magnis est:bñ de republica sentiẽtes ac benemeritos:aut merẽtes:aliquo honore:aut impio affectos obseruare & colere debemus: tribuere etiã multum senectuti:cædere his q magr̃atũ hẽre gerunt:hẽre delectum ciuis & pegrini:in ipso quoq; pegrino priuatim ne:an publice uenerit. Ad sũmam: ne agam de singulis:cõem totius generis humani hoĩum ociliationẽ & societatem colere/tueri/ſuare debemus.

Socrates

Apollodorus

Obſuo Colere

Valeri? Maxi.

Ad sũmam ACS.

¶MOre & institutis. His duobus ꝺstat gubernatio reip. Vñ est ad Herẽnium. Quę res ad usum ciuilẽ moribus & legibus ꝺstitutę sunt. ℣ Magnis. Ratio est cur liceret Socrati & Aristippo facere aliqñ ꝺtra morem & ĩstituta ciuilia. Quoniã hoc eoꝝ eximię uirtuti tribuebať. Socrates subiecta cruribus arundine cũ pueris aliqñ ludebat. ℣ Cynicoꝝ:multis in rebus p̃ĥorum p̃cepta sequi debemus. Sed Cynicoꝝ rõnes:de qbus supra diximus:penitus reiicere. Sunt enim uerecũdię hostes cum oĩa aperte dicere & facere in publico suaderẽt. ℣ Eos aũt:ad ordinẽ hoc spectat:ut p̃mo qdem benemeritoꝝ:uel benemerẽtium:deide senectutis & magr̃atus:postremo ciuis & magr̃atus rõnem habeamus:ut suũ cuiq; tribuamus. Sic aũt supioribus cõnectitur:dixerat enim sic agẽdum ut ab iis p̃baremur cum qbus uiuimus. Viuimus autem cum benemerentibus de republica. Senibus:magistratibus/ciuilibus/peregrinis. ℣ Perspecta: cognita & reproba-ta. ℣ Benemeritos:qui iurarunt rempublicam. ℣ Benemerentes qui iuuãt. ℣ A liquo honore &c̃. aliquo magistratu:aut exercitus p̃fectura. ℣ Obseruare:uenerari colere:aut frequẽtare:aut amare. ℣ Tribuere etiã &c̃. hoc ueteres rõanos factitasse certum est. Nam quod Valerius Maximus scribit senectuti iuuentus ita cumulatum & circunspectum honorẽ reddebat:tanq̃ maiores natu adolescẽtum cõmunes patres essent. Et senatus iuuenes aliquem ex patribus conscriptis: aut propinquum aut patrium amicum ad curiam deducebãt:affixiq; ualuis expectabãt:donec reducẽdi etiã officio fungereñ. ℣ Habere delectum &c̃. A liud enim officium ciui:aliud peregrino tribuiť & peregrino ciuis anteferendus est. Quod aũt ad peregrinum pertinet:illud animaduertendum est priuatim ne an publice uenerit. Quoniam si publice uenit etiam ciui est anteponendus. ℣ Ad sũmam:ut sũmatim & breuiter dicam & post speciem genus ponit. ℣ Conciliationem:societatem:& cõcordiam. ℣ Colere:amare. ℣ Tueri:defendere. ℣ Seruare:quos defenderis.

¶MOre. i. cõsuetudine. ℣ Enim pro quia illa ipsa quę agunt. s. more sunt præcepta. Nec oportet quenq̃ duci hoc errore:ut si Socrates aut Aristippus fecerint quid ꝺtra morem & ꝺsuetudinem ciuilem:ue pro uel locuti sint arbitretur idem licere. i.

licere.i.licitum esse sibi. ℣ Illi.s.philosophi maximi consequebantur hanc licentiam.i.licentiosam & non regularem authoritatem noua molliendi. ℣ Magnis & diuinis & bonis.s.doctrina & eruditione plusquam humana. ℣ Vero ꝓ sed ratio cynicoꝝ quæ est contra naturalem uerecundiam est tota eiicienda.i.explodenda. ℣ Enim pro quia ipsa est inimica uerecundiæ:sine qua nihil potest esse rectum nihil honestum. ℣ Autem pro sed nos debemus obseruare: & colere eos quoꝝ uita est perfecta.i.clare cognita in rebus honestis atq; magnis sentientes bene:aut benemeritos:aut merentes bene de republica & affectos aliquo honore & imperio. ℣ Nos debemus etiam tribuere multum senectuti:& cædere: idest locum dare his qui habebunt magistratum:habere delectum:idest discrimen & discretionem ciuis & peregrini.i. externi:& habere delectum quoq;:idest etiam in ipso peregrino. ℣ Ne pro an:an uenerit priuatim:an publice.i.an propria authoritate fretus an honore fuit gens. ℣ Ad summam.i.ut summatim dicam:ne de singulis:agam nos debemus colere:tueri:& seruare consiliationem & consociationem hominum communem totius generis humani.

¶De quæstibus artibusq; honestis & inhonestis.

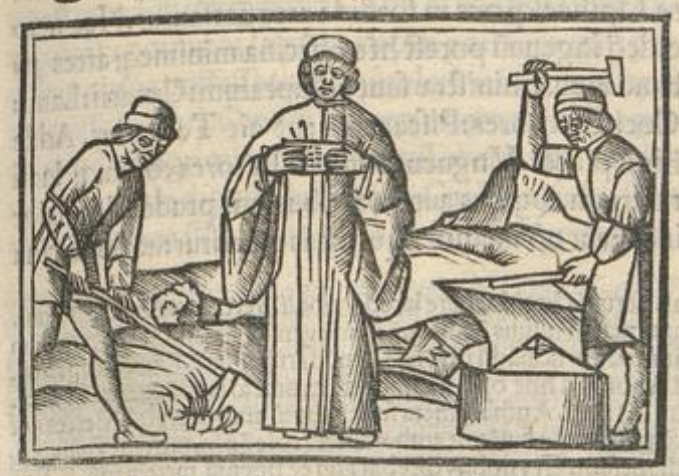

PET. MAR.

AM de artificiis.Vtit Ci.transitione & captat attentionē ꝓponens se dicturꝝ de artificis & q̄stibus:q̄ sunt liberales:qq; sordidi & idigni hoie libero. ℣ Quæstibus:lucris & artificio lucrādi pecuniā. ℣ Liberales:digni libero hoie & igenuo. ℣ Sordidi:illiberales & auari. ℣ Hoc accepim⁹:itellexim⁹ hoc esse dictū a maiorib⁹ fere dici:ut utat medio, critate forte plura accepat:sed nō erat opus oia recēsere. ℣ Qui inodia recurrūt:qm̄ odio habet usura:cū sit cōtra naturā:ut dictū est:qm̄ nūmus nūmū parit.Pla.in.y.de le.sic ꝑcipit.Nemini liceat fœnerari:& si qs in fœnus acceperit:nec usurā nec sortē reddat.Nō oportet quēq; in nr̄a ciuitate illiberali q̄stu incūbere:neq; mechanicū illud & infame lucrū sectari:qd̄ mores generosos inquinat:neq; existimāt ullo pacto uilibus ex rebus turpibus pecunias cumulandas. ℣ Vt portitoꝝ.Portitores dic̄ q portus custodiunt exiguntq; uectigal:& portoria portus: ut est in libris digestoꝝ appellatus est cōclusus locus:quo iportant merces & inde exportant:eaq; nihilominus statio est cōclusa:& munita:ide angiportū dicim⁹. ℣ Illiberales:indigni hoie libero. ℣ Sordidi q̄stus dic̄ illi:in qbus cōparādis necesse est:ut man⁹ sordeāt:& hoc etiā refert ad aium:sordidiq; dic̄ auari:qui parati sunt ad mētiendū:ut aliqd lucrent:ide sordes dici possunt parua lucra cū alteri⁹ iniuria q̄sita:& exorta. Cice. in ꝑlis. Sordes tuas nouimus in ꝓuincia.i.minima furta & extorsiones: factas ꝓuincialibus pp auaritiā. ℣ Mercēnarioꝝ oium.Plato in.ii.de rep.distinguens hoium gña dicit.Ministri in urbe: q ingenio nō ualent:nec utiles sunt ad cōsiliū:& ualent uirib⁹ corpis ad tolerādos labores:q̄s uires ad aliqd opus pagēdū uendūt:qd̄ ꝑciū mercedē appellant:mercēnarii rite appellant. ℣ Institores uero dic̄ ministri emptionū uēditionūq; in foro:ciuitatē uero peragrātes mercatores appellant. Hæc Plato. Iustinianus aūt dic̄:istitores illius uocari q̄ negociationibus ꝓponūt. Vlpianus ait lib.xiii.digestoꝝ de institoria actione. Institor appellatus ex eo:q; negocio gerēdo istat:nec multū facit tabernæ sit ꝓpositus:aut cuilibet alii negociationi:qcūq; igit negocio ꝓpositus sit institor appellat. Labeo ait. Eos etiā istitores dicēdos placuit qbus uestiarii uel lintearii dant uestē circūferēdā:& distrahēdā:quos uulgo circitatores appellamus:sed & muliones qs ꝓprie istitores appellent. Lydii(authore Herodoto)li.ii.primi auriū argēteūq; nūmū pcusserunt:& pmi caupone:istitoresq; fuere. ℣ Quoꝝ:mercēnarioꝝ. ℣ Opæ:labores corporis cū nō ualeāt igenio & cōsilio. ℣ Nō artes:ingenia:qm̄ tales nō ualent igenio & cōsilio:iō ipsoꝝ labores emunt. Ars est principiū reꝝ efficiēdarꝝ: mercēnarii opas suas uēdunt:nō artes. ℣ Est.n.ratio:qa q̄stus mercēnarioꝝ nō cōueniunt libero hoi qm̄ sunt seruiles: mercede.n.cōducunt:ut aliqd opus faciant:& alicui in opa præstāda seruiāt:nō decet igitur liberꝝ hominem esse mercennarium:qm̄ uersat in actu seruili. ℣ Ipsa merces:precium quod accipiunt pro sua opera quam uendunt.

FRAN MAT.

AM de artificiis &c̄. De ordie hucusq; tractauit Ci.cⁿ duæ erāt ptes εὐταξία & εὐκαιρία & illa loci:h̄ tpis: eaꝝ aūt actiōes:siue qd fiat siue qd dicat:ita se hēat:ut q̄dā sint plane apta:ordine & tpe:q̄dā plane inepta:q̄dā obscure apta:& q̄dā sub obscure iepta:h̄ est q̄dā sp apta:q̄dā sp inepta:q̄dā partim apta:q̄dā parti inepta. Plane apta sunt q̄ suo loco & tpe agunt:plane inepta q̄ cōtra. Sub obscura uero q̄ nō tam rōne loci q̄ tpis apta sunt uel inepta:uel q̄ nō sunt p se tā inepta q̄ iudicio spectātiū:Nūc de his ꝑcipit Cic.q̄ sp inepta sunt:quocūq; loco & tpe agant. Distinguit aūt iter artifices & artes:& qd sit nō honestū lucrū docet. ℣ Improbant:ergo effici nō pōt:ut aliquo loco aut tpe apta sunt. ℣ Vt portitoꝝ:q traiiciūt hoies ab una ripa ad aliā:de naui ad littus:uel de littore ad nauim. Virgi. portitor ille charō. Ci.loquēs de his:q̄ sup.eadē rōne cadunt.in rhetoricis q̄ dialectici correlatiua appellant:ut locare & cōducere. Si inqt atheniēsibus nō est turpe locare portoriū:nec hermacreōti cōducere:atq; turpe est locare atheniēsibus portoriū:igit̄:& hermacreonti cōducere turpe est:portitores portus cōducūt. ℣ Fœneratoꝝ. Manifestū est quocūq; loco & quocūq; tpe turpe esse fœnerari:& apud maiores nr̄os leges fœnebres fuerūt ad fœn⁹ cohercēdū:& ut Cato ait:fur dupli cōdēnabat fœnerator quadrupli:ex quo existimare licet quāto peiorē ciuē existimarent fœneratorē q̄ furē. Idem Cato interrogatus aliqn̄ a quodā de re familiari:respōdit bene pascere pm̄:tū ille qd secūdū:bene uestire. Et qm̄ non ut uolebat respōdebat:ait ille qd fœnerari. Tum Cato:qd hoiem occidere. ℣ Mercēnarioꝝ &c̄. Cēs q mercedē cōducunt:& operā suā uēdūt:mercēnarii uocant:græce μισθωτοὶ dic̄. ℣ Opera:ut baiuloꝝ:fossoꝝ & similium. ℣ Est.n.&c̄. Nō cur illiberales:& sordidi q̄stus sint. ℣ Mercēnarioꝝ oium.Quia ipsa merces:quā damus:eos nobis emit ad tps:& ē authoramentū hoc est obligatio:qa authoritate cōsuetudinis oium sunt obligati operā suā exhibere:& cogi possunt:ut authorati dicuntur milites:qui tenentur dare operā imperatori:in cuius uerba iurarunt:authorare est obligare & subiicere:

Quæst⁹

Quæst⁹

Plato.

portitor

fordidi

Quæst⁹

Institor Iustini. Vlpianus Labeo Hero, dotus Opera Quid est Ars.

portitor Virgi. Fœnerari Catōis rīsa. Author, rare Author, ratus Author, ramētū

authoratus obligatus est:& subiectus:authoramentum est obligatio & nexus:& sic hoc loco accipitur.

ASC. Quęst? fugiędi

IAm de artificiis. Docet quid decori seruandum de artificiis & quæstibus. Ordo est. Iam cōtinuatiuum est:ut sit: ut iā de artificiis:& q̄stib? loq̄mur:nos accepim?.i.itellexim? a maiorib? nr̄is fere hoc de artificiis.& q̄stib?.i.modis acq̄rēdi:& lucrādi:q.s.q̄stus sint hn̄di liberales.i.liberi digni:& q sordidi. ℣ Primū hi q̄stus ꝓbant:q icurrant in odia hoium:ut portitoꝛ.i.eoꝛ q portitoria recipiūt.i.trāsportādi & trāsuehēdi mercedē:q uulgo magri portuū uocan̄:ut fœneratoꝛ.i.usurarioꝛ. ℣ Aūt ꝓ sed:q̄stus illiberales & sordidi sup.sūt:q̄stus oīum mercēnarioꝛ:quoꝛ ope.i. opatiões & labores emun̄:& quoꝛ artes nō emun̄. ℣ Enī ꝓ qa:authoramētū.i.p̄miū seruitutis.i.authoritate q̄dā cōstitutū ipsis ꝓ ipsa seruitute:est ipa merces in illis.

PET. MAR. Authoramētū Authorare Hora. Liuius

℣ AVthoramētū.i.obligatio q̄dā & p̄miū seruitutis. Authorare est aliquē obligare:aut sacro aut premio & authoratus dr̄ aliquo mō obligatus & obnoxi?. Hora.i p̄mōib?. ℣ Authorat? eas an turpi clausus i arcasinde exauthorat? dr̄ obligatiõe solutus. Liui.uolumie qnto fedo belli punici. Volonū exercit? uelut exauthorat? morte ducis a signis discessit. Fab.i milite Mariano. Exauthoratas armis man? agresti labori subegit. Merces igr̄ ē qdā nexus seruitutis qm̄ ad operā p̄stādā mercēnariū obligat:& seruū fac ad tp̄s. Seruí aūt i ptate dn̄oꝛ sūt:q̄ ptās iuris gētiū ē:nā apud alios gētes dn̄is i suos uitæ necisq;:si cā fuerit:necandi ptās est:& qcqd p suū acqrīt dn̄o acqrīt. Serui ex eo appellati iqt Iusti.q ipatores iubēt captiuos uēdere:ac p hoc suar̄:nec occidere soliti q ēt mācipia dn̄r:eo q̄ ab hostib? manu capiunt. Seruitia p̄mi iuenere lacedæmonii. Serui āt nascun̄:aut fiunt ℣ Nascun̄ ex ancillis nr̄is:fiūt aūt ex iure gētiū.i.ex captiuitate:seruitutis ē cōstitutio iuris gētiū q̄ gs dn̄o alieno ꝓtra nām subiicit. Fiūt ēt sui de iure ciuili eū hō liber maior.xx.ānis ad participādū p̄ciū sese uenūdari passus ē. Phili.rex:iqt Seni. hoiem uenalis aīæ crebris authoramētis accēdebat. Et Alibi: Ad finē opis magno authoramēto labor puenit. Et alibi. Nullū sine authoramēto malū ē:auaritia pecuniā ꝓmittit. Et alibi. Authoramēta sunt seruitutū augꝛ & argētū. Merces igr̄ in ipsis mercēnariis est authoramētū seruitutis:qm̄ mercēnarii ad tp̄s fiūt:ut authoramētū cōseq̄n̄.i.mercedē seruitutis p̄miū:q̄stus igr̄ mercēnarioꝛ cū sint suiles hoie libero idigni sunt. Crysippus dicebat suū ē ppetuū mercēnariū. ℣ Sordidi:ignominiosi. ℣ Qui mer.emūt:& hi sūt istitores:de qb? dcm ē. ℣ Nihil ꝓfi.nihil lucrant nisi mētiant se magno ꝓcio emisse:& plus æquo laudēt id qd uēdūt. Mali uiri ē mētiri:iprudētis mēdacio dicē. Vñ istitores turpissimi sunt qa mentiūt:nihil ē.n.turpi? uanitate.i.mēdacio. ℣ Opifices.q faciūt aliqd opus:ut fabri:sutores & sīles. ℣ Sordida:ignominiosa:& idigna libero hoie. ℣ Ingenuū:igenuo hoie dignū. Ingenuitas:ut iqt Arist.ē uirt? gn̄is:nō pōt iqt aliqd acri i officina:qd deceat igenuū hoiem & liberꝛ. Officina est:ubi opa fiūt. Taberna ubi res ipæ uēdūr. ℣ Quæ sūt mi.uo.q̄ seruiūt uoluptati ipi? corpis:q̄ uitupar:& idigna ē hois p̄stātia. ℣ Cætarii:sūt q uēdūt pisces. ℣ Lanii:q uēdūt carnes:a laniādo: qm̄ laniāt aialia. ℣ Farthores:dn̄r illi q faciūt farcimina:ut sunt lucanicæ &c.q̄ sunt fartha.i.repleta aliqb? cōdimētis:ut ouis caseo & silib?. ℣ Vt ait Terē.i comœdia q̄ iscribit eunuchus. ℣ Vnguētarios:q uēdūt unguēta ad delitias & luxū. ℣ Saltatores:q docēt alios saltare. ℣ Ludū ta.artē ludēdi cū talis. Phs i.iiii.ethices sic ait. Aleatores:fures:& latrões illiberales sūt:turpi.n.uersant i lucro:oia nāq; cā q̄stus agūt & sustinēt ꝓbra fures:ut lucrent piculis maximis se exponunt: aleatores ab amicis lucrant:qb? aliqd opꝛ dare. ℣ Quib? āt ar.nūc de artib? hōestis dat p̄cepta q̄ plus igenii hnt q̄ laboris. Maior prudētia q̄ i supradictis:qm̄ i illis requr̄:plus laboris ipsi? corpis:i his plus prudētiæ:& qb? inest maior utilitas. Seruiles admodū artes sūt:i qb? plīmū cōterit corp?:ut remigatio. ℣ Admodū igno.i.qb? mimū requr̄ uirtutis & ingenii & fossiões agroꝛ uinearūq;. Illæ āt artes:i qb? plus ē prudētiæ:q̄ laboris:aut magna utilitas:citra tn̄ iniuriā aliorꝛ: hōestæ sūt:sꝛ tn̄ nō oīb? cōueniūt. ℣ Nō me.magna. ℣ Vt me. Quę mltū igenii & cōtēplatiōis requr̄t:& ēt exercitatiōis.

Seruí quia di ēti sūt. Seneca Chrysippus Opifex Aristo. officina Taberna cætarii Lanii Farthores Phius. Seruiles artes FRANMAT. opificeſ officina Taberna cætarii Cætæ çetariæ Lanii Laniena. Farthores Lucanica Ludus talarius

℣ SORdidi ēt &c. Recte hoc ait. Nā uiliori p̄cio emūt qd mox uēdāt cariori:& hoc facere nō tm̄ sordidū:sed ēt nephas est. In iis uero:q i lōginq̄ emūt regiōib?:qd i aliis locis uēdūt cariꝰ nō repēdit. ℣ Nihil.n.&c. Rō qm̄ nihil lucrātur. nisi mētiant:diceres i lōginq̄ regiõe emisse se:& caro p̄cio & iurāt plærūq;:p̄terea iurāt singulis se ei uilius uēdere q̄ cæteris:& nihil oīno eū ipsis lucrari:sed q̄ti cōstitit res tāti uēdere. ℣ Opificesq; &c. Sūmati dic opifices oēs i sordida arte uersari. ℣ Sunt aūt opifices. Qui opus aliqd manuale efficiūt. ℣ Officina:locus:i quo opifices artē suam exercēt. Taberna uero ubi uenales res suas habēt. ℣ Minimeq; &c. Si opifices sunt iprobandi qm̄ eoꝛ q̄stus. Sordidus & ars illiberalis. Quāto magis artes iprobādæ sunt:q̄ instra suggerūt uoluptatis:est a minori ad maius argumētū. ℣ Cætarii:q maiores pisces capiunt cætarii uocan̄:Dicti q̄ cætæ in mari maiora sunt piscīū genera. Virg. Immania cætæ. Varro aduertis cætarios cū uidere uolūt in mari turmas ascēdere in malū alte:ut penitus p aq̄s aspiciāt pisces:author Marcellus. Cætariiq; uiuaria sunt maioꝛ piscīū:& loca uicina mari:ubi salsamēta fiūt:q̄d apud Plinīū licet cognoscere. ℣ Lanii:q carnes uendunt a laniādo sic dicti. Quoꝛ officina laniena uocar̄. ℣ Farthores:q faciūt hoc est iplent tenuissima itestina aialium:ut suis:ii sunt q lucanicā uēdūt. Quæ sic dicta ē qd romani milites:id gen? farciminis a Lucanis didicerūt. ℣ Piscatores:qui capiū:& uēdūt recētē piscē siue maris:siue fluminis:cū cætarii tm̄ magnos & salsos uēdāt ex muria. ℣ Vt ait Terē. i eunucho:uñ hic locus sūptus. ℣ Vnguētarios. Qui unguēta uēdūt. Quoꝛ mlta gña enumerat Plin.lib.nālis historiæ.xiii. Idē author materiā luxus maxime supuacui unguēta eē dicit. Quia odorē q gerit:ipse nō sentit. P. Licinius Crassus. Et C. Iulius Cæsar cēsores edixerūt:ne qs uēderet unguēta exotica. ℣ Saltatores. Qui docēt saltare:& motū pedū rhethmis accōmodare. ℣ Ludū ta. Hoc est oēs ludos in qbus talis utimur. ℣ Quibus aūt artibus &c. Quæ honestæ artes sint & liberales ostēdit. ℣ Medicina. Quā ueteres authore Plinio deoꝛ putauerunt inuentū primoq;:ut seri. Celsus medendi sciētia sapiētiæ pars habebatur:ut & morboꝛ curatio:& rerum naturæ contemplatio:sub iisdem authoribus nata sit.

ASC.

ILLI:etiā putan̄ sordidi:q mercan̄.i.emunt a mercatoribus.s.institores:id qd uēdant stati. ℣ Enī ꝓ qa:tales nihil ꝓficiunt nisi mētiant admodū.i.ualde uero pro sed:nec qcq̄ est turpius uanitate.i.mendacitate praua. Sic enim uanum Virg.in.ii.accepisse uī ubi dicit:Nec si miseꝛ fortuna sinonē finxit uanū ēt mēdacēq; improbra finget:q; pro & oēs opifices:q aliqd opus faciunt uersan̄:in arte sordida. ℣ Nec uero officina.i.locus ubi opus mœcanichum fit:gallī operatoriū uocant:pōt hr̄e qcq̄ ingeniū.i.ingenio dignū:q; pro & artes:q̄ sunt ministræ uoluptatū:sunt minime.i.nequaq̄ probandæ:quas sup.artes exercent. ℣ Cætarii.i.qui pisces salsos uendunt. ℣ Lanii:qui carnes laniant & uendunt. ℣ Coctq̄

obsonia

obſonia coquunt:farthores q falcimina cõdunt:piſcatores:ut Terẽ.ait in eunucho.ſ.adde his ſi placet unguẽtarios.i.qui unguẽta uẽdunt ad delitias corporis:ſaltatores oẽs q geſtu corpis uictũ aucupanť:& totũ ludũ talariũ:hoc eſt q talis aut taxillis ſit.i.oẽs q aut ludũt:aut cõueniũt eo ubi ludit talis aut aleis:aut eiuſmodi q in ſolo caſu cõſiſtũt aũt ꝓ ſed:hæ ſup. artes qb⁹ artib⁹ aut ineſt maior.i.aliq̃tulũ magna prudẽtia:aut utilitas nõ mediocris.i.excellens:q̃rit ut.i.acgrit:ut.i.cuiuſmodi ſup.ſũt medicina:practica.ſ.architectura:ut.i.q̃lis ſup.ẽt eſt doctrina regẽ hõeſtaq̃.i.exercitũ docẽdi res hõeſtas. Artes eligẽdę PET. MAR.

Architectura:ut doctrina regẽ honeſtaq̃.Hæ ſunt his: quoq̃ ordini conueniunt:honeſtæ.Mercatura aũt ſi tenuis eſt:ſordida putãda eſt:ſin magna & copioſa multa undiq̃ apportans:multiſq̃ ſine uanitate impartiẽs nõ eſt admodũ uituperanda.Atq̃ ẽt ſi ſaciata quæſtu: uel cõtẽta potius:ut ſæpe ex alto in portũ:ex ipſo portu ſe in agros poſſeſſioneſq̃ cõtulerit:uidet iure optimo poſſe laudari.Omniũ aũt regẽ ex qbus aliqd exgritur:nihil eſt agricultura melius:nil uberius nil dulcius nil libero hoie digni⁹:de q̃ qm̃ in Catõe maiore ſatis multa diximus illic aſſumes q̃ ad hũc locũ ꝑtinebunt.

¶ ARCHItectura. Architect⁹ is dr̃ q ꝑfect ædificiis faciũdis:& illa deſignat:igeniumq̃ exercet & prudẽtiã:q̃ iter uirtutes morales ſubiit rõnẽ architecturæ.Pla.in dialogo de regno ſic ait.Nullus architect⁹ manuũ miſterio utit:ſed utẽtib⁹ ꝑſidet.¶ Doctria regẽ hõeſtaq̃:q̃ poſſumus cũ laude exercere: & alios i liberalib⁹ diſciplinis inſtituer.Nõ eſt igitur dedecus:ut qdã calamiſtris iniuſti:& unguẽtis obliti putãt alios erudire:imo glorioſum:& hoc bñficiũ ita magnũ eſt:ut maius cõferri nõ poſſit.¶ Quoq̃ or.cõ.Quia nõ decet pricipẽ i ſua ciuitate mederi: aut eſſe architectũ:aut publice iuuenes erudire:ſed q̃ſq̃ eas artes debet exercere:q̃ ſuo ordini dignitati q̃ cõueniũt:q̃uis.n.artes ipſæ honeſtæ ſint tñ non oĩb⁹ cõueniũt:& maxie ipaq̃ exercitatiões:hĩt⁹.n. bonoq̃ artiũ ornãt aium hñtis.¶ Hæ artes ſunt illis hõeſtæ:quoq̃ ordi cõueniũt:ordies ſunt i rep.ut ordo ſenatori⁹ eq̃ſtris:& ordo accipit ꝓ ipis hoĩb⁹ aliqñ q ſunt illi⁹ cõditiõis.Vñ i hoc ordie iqt alibi.i.i ſenatu:& gratioſus apud ois ordies.i.apud oĩum ordinũ hoies.¶ Hõeſte.i.cũ laude pñt exerceri:qm̃ nõ ſunt ſordidæ & illiberales:qppe i ipſis plus ẽ prudẽtiæ:& igenii q̃ leporis & uiriũ corpis.¶ Mercatura aũt:nũc determiat de ipa mercatura:q̃ nõ admodũ uitupat:ſi magna ẽ & copioſa ſine mẽdacio:& debet tãdẽ canere receptui & q̃ſtu ſaciata geſcere ne ſaciabilis auaritia poti⁹ uideat q̃ mercatura:& quẽadmodũ ex mari ſe i portũ recipit:ſic ex ipo portu dẽt ſecũ ferre ad agros & geſcer: Tenuis paucaq̃ mercũ.¶ Sordida:ignominioſa & idigna hoie libero.¶ Magna:copiaq̃ mercũ & regẽ.¶ Vndiq̃:ex oĩ loco:qm̃ mercatores negociatoreſq̃ undiq̃ uagant.¶ Imptiens:cõicans:tribuẽs miſis ipſas merces.i.uẽdens ſine mẽdacio:ut nõ decipiant emptores.¶ Quæſtu:lucro iã fcõ.¶ Satiata:q̃tũ ad appetitũ nã cõtẽtus cũ rõne dr̃:ergo illa mercatura q̃ aliqñ finẽ cupiditatib⁹ ponit & q̃ſtui cõtẽta iã pto:nõ uitupat:qm̃ adhibet cupiditati rõnis moderationẽ.¶ Ex alto mari.¶ In ag.poſ.ſub poſſeſſiõe cadũt agri.cãpus eſt planicies terræ ampla & grãdis:ide ſpacioſæ plateæ cãpi nomẽ hñt.Ager ſignat urbi circũiectũ territoriũq̃ & locũ quẽ colim⁹ ſiue arãdo ſiue cõſerendo.Ager q ſerit aruũ noiat:& ager idudit flumina lac⁹ &c̃.oĩa.¶ Cõtulerit:iuerit ad agros emẽdos colẽdoſq̃:ut domeſticos alere poſſit.¶ Oĩum aũt re.laudat Ci.agriculturã:q̃ apud antiquos i magno honore era:& ille cẽſebat maxius:q bon⁹ miles bonuſq̃ agricola diceret:& ide cognomina.Ci.Piſones:Lentuli:Fabii:& alia huiuſdẽ gñis.¶ Vberius:copioſius.¶ Dulcius:iucũdius & qd magis libero hoĩ cõueniat.Eſt.n.ſine fraude & cõem parẽtẽ colere regiũ eſt.Nũc bõi agricolæ:ex quoq̃ ſudore uiuit ab effœminatis hoĩb⁹ irridenť:quoq̃ man⁹ calloſæ: optimis illis tpib⁹ i honore erãt:& ſenatores arabãt:uñ parẽs terra uomere laureato ꝓciſſa & exculta exuberabat:ut optimis filiis alimẽta ꝓberet.¶ In ca.ma.i libello de ſenectute:ubi introducit.Catonẽ cẽſorinũ de agricultura & uoluptate agricolaq̃ loq̃ntẽ qm̃ ipſe cato ort⁹ in tuſculano municipio priuſq̃ honorib⁹ iſeruire cœpiſſet:uerſat⁹ eſt i ſabina ubi ꝑdiũ a pr̃e relictũ hẽbat.Venio iqt ad uoluptates agricolaq̃: qb⁹ ego icredibiliť delector:q̃ nec ulla ipediunť ſenectute:& mihi ad ſapiẽtis uitã ꝓxie uidenť accedere.Hñt.n.rõnẽ cum terra q̃ nunq̃ recuſat iperiũ:nec unq̃ ſine uſura reddit quod accipit:ſed alias minore:plærũq̃ maiore cũ fœnore:q̃q̃ non modo fructus qdem me:ſed etiã ipſius terræ uis:ac natura delectat.Pla.ſic ꝑcipit in.y.de le.quapp oportere dicimus nõ eſſe in ciuitate multũ q̃ſtũ in mecanicis opibus cauponationibuſq̃ & fœnore nec ex peccatorib⁹ turpiter:ſed ab his q̃ agricultura offerri & ꝑbet:atq̃ hæc ita:ut q̃ſtus nõ cogat ea negligere:quoq̃ cã parant pecuniæ:ſi uero aia & corp⁹ ſunt q̃ abſq̃ gymnaſtica & alia diſciplina nullius ꝑcii unq̃ erũt:qa pecuniaq̃ cura:ut ſæpi⁹ iã dcm̃ eſt ultimũ honoris teneat locũ:qppe cum tria ſint in qbus hoĩes ſtudiũ ponunt ultimũ:ac tm̃ ſi recte habeatur pecuniæ ſtudiũ mediũ corpus animi ꝑmium. Plato.

¶ ARchitectura. Quæ ſcia plib⁹ diſciplinis & uariis eruditiõib⁹ ornata eſt:naſciq̃ ex fabrica rõcinatiõe.Architecti ãt q ſine lr̃is cõtẽderũt:ut mãib⁹ eẽnt excitati nõ potuerũt efficere:ut hẽrẽt ꝓ laborib⁹ auctoritatẽ.Author Victruuius. Architectura ars eſt:q̃ docet ædificare.Architectus ſtructuris præeſt ædificioq̃ τεκτων faber ẽ.¶ Quoq̃ or.&c̃. Nõ.n. oĩbus cõueniunt medicina & architectura:hñt.n.neſcio qd illiberale:& iõ neutra cõuenirent principi.¶ Mercatura &c̃. De his nũc ꝑcipit q̃ ꝑti apta ſunt:ꝑti iepta:ut mercatura:q̃ ſordida ẽ:ſi de reb⁹ puis eſt. Qualẽ eoq̃ uidem⁹ q emunt:qđ euendant eodẽ die carius.¶ Copioſa:abũdans regẽ uenaliũ multitudine.¶ Vndiq̃:ex diuerſis regionibus nõ:ut ſtati uendat.¶ Sine ua.abſq̃ mẽdacio:Vanus.n.mẽdacẽ ſignat q emunt:ut ſtatim reuẽdant crebro mẽtiãť neceſſe eſt:quod ſupra ait.¶ Nõ ad ui.Sic ait.qm̃ & ſi mereť laudẽ:nõ tñ caret oĩno reꝑhenſione:cũ ad eã auaritiæ cã exercẽdã ſe conferant:& cupiditate diuitiaq̃:ſaciari:aũt mercator nunq̃ põt:unde & multis ſe obiicit piculis ꝑ mare pauperiẽ fugiens per ſaxa p ignes.¶ Atq̃ ẽt:q̃ſi admonet nõ ſp i exercẽda mercatura pſiſtẽdũ:& ab ea diſcedẽdũ:cũ lucri multũ cõſecuti fuerim⁹:ut cõtenti eſſe poſſim⁹:tũc.n.ſicut ex alto mari in portũ uenit:ſic ex portu in agros & ꝑdia deueniẽdũ eſt:ut illic qđ ſupereſt uitæ traducať:& agriculturã exerceat mercator:q̃ nihil iucũdius nihil utiliũs eſt:ex oĩbus rebus quas exercem⁹. Colu.rem ruſticã ſine dubitatione ꝓximã:& q̃ſi cõſanguineã ſapiẽtiæ dic̃ eſſe.Cuius laudes q ſcire cupit Pliniũ legat. Columellã Varronẽ Catonẽ & ipſum Ciceronem:in Catone maiore.¶ Melius:quãtũ ad utilitatẽ.¶ Vberius:quantũ ad copiã.¶ Dulcius:quãtum ad delectationem:quã quiſq̃ ex ea capit.¶ Libero hoie dignius quãtũ ad honeſtatem. Mercatura Colu. mella ASC.

¶ HÆ artes ſunt honeſtæ:his quoq̃ ordini.i.ſtatui & offõ cõueniunt:aũt ꝓ ſed mercatura eſt putãda.i.iudicãda ſordida ſi eſt tenuis.i.paruaq̃:& uiliũ req̃:ſin.i.ſed ſi ſup.ipſa eſt magna & copioſa:apportans.i.aduehens & afferens:undiq̃.i.ex oĩ parte magna.i.res magnas:& ipartiens.ſ.cõicans multis ſup.merces ſine uanitate.i.ſine mendacio & fraude: nõ eſt uituperãda admodũ.i.ualde.¶ Atq̃ ꝓ & ipſa ſup.uť poſſe:ẽt.i.inſup laudari optio iure.i.iuſtiſſime ſi ſit ſatiata: q̃ſtu.i.re acq̃ſita:hoc eſt lucro:uť poti⁹ ſi ſit cõtẽta q̃ſtu:ita q̃ mercator nõ oñdat ſe nimis ad lucra itẽtũ:& q̃ſi ſatiabilẽ nõ ceſſantẽ:ut.ſ.cõtulerit.i.pduxerit & recepit ſe ſæpe i portũ:ex alto.i.i pfundo.ſ.mari:qđ i medio altũ⁹ & pfundi⁹ eſt. Idẽ.n.ſibi uolũt & altũ.ſ.pfundũ:nã altũ dr̃ a fundo leuatũ:& pfundũ pcul a fundo & ſic ſupficies mediũ maris eſt alta & pfunda:ſicut:& cælũ.Q ñ aũt altũ ꝓ ſe hæc eſt ſine addito ponit ꝓ mari pfundo accipit ſicut hæc & in pricipio primi Agricultura Altum pfũdũ.

Enei. (Multū ille & terris iactatus & alto) uult ergo dicere q̄ mercator nō maneat ſp in mari alto: ſed cōferat ſe ſæpe in portū: & ex ipſo portu ī agros & poſſeſſiones. ¶ Aūt p̄ ſed nihil oīum rer̄. i. negociorū: & exercitior̄ ex qb⁹ aliq̄d exqrī tur. i. exigīt: aut petīt eſt meli⁹ agricultura: nihil uberi⁹. i. fructuoſi⁹: nihil dulci⁹. i. delectabili⁹ & ſup. nil dignius hoīe li bero. i. qđ a libero hoīe fiat de q̄. ſ. agricultura: qa nos dicim⁹ ſatis mlta in Catone maiore. i. in lib. de ſenectute: tu ſup. O fili aſſumes. i. accipies: illinc. i. ex libro ſup. ea q̄ pertinebunt. i. pertinere uidebunt̄ ad hūc. i. præſentem locum.

PET. MAR. Chry/ſippus Hera/clydes

SEd ab his ptib⁹. Hactenus de honeſto partibuſq; eius & officiis inde manātib⁹ ſufficiēter diſputauit: ſupeſt ut p̄poſuit de cōparatione honeſtorū ĩter ſe differere: ut duob⁹ p̄poſitis honeſtis utrū ſit honeſti⁹ cognoſcaī: qđ Panetius p̄termiſit: ſed ille tanq̄ ſtoicus nō eſt carpendus: qm̄ honeſta & uitia apud ſtoicos nō ſuſcipiunt gradus. Stoici. n. ut dcm̄ eſt: exiſtimabāt peccata eſſe paria: ut ait Chryſipp⁹ ī. iiii. nā q̄ōnū: & Perſe⁹ & Zeno. Heraclides uero Tarſenſis Antipī Tarſenſis neceſſarius atq; Athemodorus in paria peccata dixerūt. Placebat ſtoicis nullū mediū eē ĩter uirtutē & uitiū. Peripateticis & academicis cōtra uirtutē & uitia per p̄greſſionē ad uirtutes ſtatuētibus: utīt Ci. trāſitione repetens ea q̄ dicta ſunt: & p̄pones qd dicturus ſit attētionē captat. ¶ Partibus honeſtatis. iiii. uirtutib⁹ p̄ncipalib⁹: in q̄s honeſti nā diuidīt: a qb⁹ uirtutib⁹ officia deducunt̄. ¶ Satis expoſitū. Video ſatis expoſuiſſe inq̄t quēadmodū officia ducāt̄ a ſingulis ptib⁹ honeſti. ¶ Cōparatio: ut cōparent̄ ĩter ſe eaq; honeſta ſunt ut utrū ſit honeſtius appareat: & utrū poti⁹ agēdū ſit tanq̄ honeſtius & laudabili⁹. Hūc locū Panetius p̄termiſit: qm̄ putauit ex diſciplina ſtoicorū nō oportere facere cōparationē ĩter duo honeſta: utrū eēt honeſti⁹ qm̄ ipſi nō dabāt gradus inhoneſto & nolebant: ut honeſto aliq̄d honeſtius inueniret. ¶ Nā cū: rō q̄re pōt ĩcidere talis cōtēptio & cōparatio ¶ Vna ſit cognitionis: & hæc eſt prudētia q̄ in ueri cognitiōe uerſaī. ¶ Altera cōitatis: hī eſt iuſtitia: q̄ ad cōem ſocietatē tuēdā. ¶ Magnanimitatis: de q̄ habuimus: & ēt fortitudine. ¶ Moderationis: tēperātiæ de q̄ poſtremo loco diſputatū ē. ¶ Hæ p̄tes honeſtatis: cū uolumus deligere offm̄: & utrū tanq̄ honeſti⁹ agēdū ſit: neceſſe eſt: ut actiones ſtudioſæ ĩnuicē cōparent̄: ut uideaī: q̄ ſit potior & honeſtior aliiſq; p̄ponēda. ¶ Placet ergo: facit cōparationē ĩter prudētiā ſiue rer̄ occultar̄ contēplationē & ipſam iuſtitiā: dicitq; utiliora eſſe humanæ ſocietati officia quæ manant a iuſtitia: q̄ ea q̄ a cognitione rer̄: qm̄ illa ſunt magis cōia: & bonū tāto eſt melius quāto cōius. ¶ Placet: ita ſtatuo & iudico iuſtitia magis cōcedere hoībus q̄ rer̄ cognitionē: qđ p̄bat argumento ſumpto a natura: q̄ nil ſolitariū amat. ¶ Aptiora magis cōuenire atq; utiliora eſſe. ¶ Naturæ hūanæ: cui oīa officia cōiugi debēt. ¶ Id ita eſſe ut dixi: pōt p̄bari hoc argumeto: qđ a natura ſumīt argumētū: eſt rō p̄bationē p̄tās: ut ī hoc loco. Argumētū ēt dī oīs a deſcribēdū diſtincta materia. ¶ Ea uita: in eo genere uitæ ſapiēs uerſeī: ut diter̄ oībus reb⁹. ¶ Cognitione digna: ut deū glorioſum & ſubſtātias a materia ſeparatas penitus cœlū ipſum: & ea oīa q̄ ſunt cognitiōe digniſſima: ptinēt⁹ ad ſciētiam naturalem: mathematicas: & ſupernaturalem: & ea quæ pertinent ad bene beateq; uiuēdum.

Argumentū Diuiſionis phīæ

FRAN MAT.

SEd ab his par. in opīs diuiſiōe cōſilii capiēdi triplicē rōnē eē dixit Ci. uidelicet cū q̄rīt honeſtū ne ſit aliq̄d an turpe utile an inutile. Et cū utilitas pugnare uī cū honeſto deīde cū q̄rim⁹ duob⁹ p̄poſitis hōeſtis utrū ſit honeſti⁹ duob⁹ utilib⁹ utrū utili⁹: nā cū accidit forte tp̄s: ut duo ſint min⁹ honeſta: qđ min⁹ turpe eſt. eligēdū ē ſicut ex duob⁹ malis rū: ut cū duo honeſta p̄poſita fuerint: utrū honeſti⁹ ſit cōſiderem⁹ & id deligam⁹: ad qđ p̄bādū exēplis utī p̄mū aūt q̄ tuor honeſti ptes cōparat ĩter ſe añponēdū dicēs qđ cōius ē: & ad hoīum utilitate magis ptinet. ¶ Cognitiōis: prudētia. ¶ Cōitatis: iuſtitia. ¶ Magnanimitatis: fortitudo. ¶ Moderatiōis: prudētia. ¶ Hæc ī deli. &c. qa aliq̄n ĩcidit q̄ō utrū ſit deligēda prudētia magiſq̄ iuſtitia: poſtulāt. n. tp̄a. ut maior rō iuſtitiæ hēaī q̄ prudētiæ & ferme nūq̄ cōtra fit. Nā iuſtitia maior ē: & magis utilis ac neceſſaria: qđ ſupra ſæpe ē oñſum: qa ſine prudētia eē aliq̄n ciuitas pōt: cū ſūma pax fuerit. ſine iuſtitia nūq̄: q̄ ſublata hūani gñis ſocietas ĩtereat neceſſe ē. ¶ Cōitate: iuſtitia. ¶ Cognitiōe: prudētia. ¶ Idq; ar. &c. platione poſitus: oībus rebus affluēret: ſed in ſolitudine manēs hoīem nō uideret: hoc p̄fecto uiuere nō poſſet: apparet itaq; cōionis officia maiora eē q̄ cognitionis. ¶ Sapiēti: q̄ in rer̄ oīum humanar̄ & diuinar̄ cōtēplatione uerſatur.

Sapīa

ASC.

SEd ab his pti. &c. Hæc ē ſecūda ps p̄ncipalis huius p̄mi. ī q̄ agīt de cōparatiōe duar̄ honeſtatū ĩter ſe: ut ſequens ſtius ſit diſcernere: q̄ honeſtū ab inhoneſto diſcernere. Ordo aūt eſt. ſed uī ſatis expoſitū. i. declaratū: quēadmodū. i. q̄liter officia ducerent̄. i. deberēt duci & trahi ab his ptib⁹ q̄ ſunt honeſtatis. i. q̄ ſpectāt ad honeſtatē. ¶ Aūt pro ſed cōtētio. i. diſceptatio & diſq̄ſitio eor̄ ipſor̄. i. de his ipſis: q̄ ſunt honeſta pōt ĩcidere. i. ĩcidētaliter orīrī: de duob⁹ honeſtis utrū. i. an hoc: an illud ſit ſup. honeſti⁹. ¶ Quī locus. i. q̄ diſputatio: & diſquiſitio eſt p̄termiſſus a Panetio illo plio. ¶ Nā cum oīs honeſtas manet, i. oriaī. (Eſt. n. p̄ntis tp̄is ſubiūctiui modi a uerbo manas manare: nō ĩdicatiui a maneo.

ad q̄

Comparatione duar̄ honeſtatum inter ſe.

SEd ab his p̄tib⁹ q̄ ſunt hōeſtatis: quēadmodū officia ducerent̄ ſatis expoſitū uī. Eor̄ āt ipſor̄ q̄ hōeſta ſunt pōt ĩcidere ſæpe cōtētio: & cōparatio de duobus honeſtis. utrū honeſti⁹. Qui loc⁹ a Panetio eſt p̄termiſſus. Nā cū oīs honeſtas manet a partibus q̄tuor: q̄rū una ſit cognitiōis: altera cōitatis: tertia magnanimitatis: q̄rta moderatiōis: hæ in deligēdo offō ſæpe ĩter ſe cōparent̄ neceſſe eſt. Placet ergo aptiora eē naturæ ea officia: quæ ex cōitate: q̄ ea q̄ ex cognitiōe ducant̄. Idq; hoc argumēto cōfirmari pōt. Q. d̄ ſi cōtigerit ea uita ſapiēti: ut oīum rerū affluētibus copiis ditetur: quāuis ea quæ cognitiōe digna ſunt: ſummo ocio ſecū ipſe cōſideret cōtēpleī. Tamē ſi ſolitudo tāta ſit ut hoīem uidere non poſſit:

ad q̄ dr̄iam q̄dam scribunt manat: sed inepti: qa cū in hac significatione subiūctū cū seu iniūctū postulat (a q̄tuor partib⁹: q̄rū una sit cognitionis: uidelicet prodētia: altera sup. sit cōitatis: & spectet ad cōitatē: uidelicet iustitia: tertia magnanimitatis: uidelicet fortitudo: & q̄rta sup. sit moderatiōis: uidelicet tēperātia: necesse ē sup. ut ħ. i. hæ q̄tuor ptes cōparent iter se diligēdo. i. ad electionē decernēdo officia. ℣ Ergo qa. s. cōparatio faciēda ē placet ea officia eē aptiora hūanæ. ℣ Que ducant ex cōitate. i. iustitia q̄ cōitate respicit q̄ ea q̄ ducant ex cogitatiōe. i. p: udētia q̄ ad cognitiōez agēdoꝝ & dicēdoꝝ ptinet. ℣ Que pro & id. s. qđ dcm̄ est pōt cōfirmari hoc argumēto. i. medio pbādi: q⁹ si ea. i. eiusmodi uita cōtigerit. i. cū difficultate data sit sapiēti: ut uideat. i. diues fiat copiis affluētibus. i. diuitiis abūdātibus oium reꝝ: q̄is ipse cōsideret: & cōplect secū: eaqꝫ ex cogitatiōe. i. ad prudētiā ptinētia sunt digna: sūmo ocio. i. uacatiōe a publico negocio. ℣ Tm̄ si tāta solitudo sit sup. ei: ut nō possit uidere hoiem: ħ est si nullā cōitatē hēat cū hoib⁹. & ita prudētiæ & nō iustitiæ locus sit.

excedet e uita. Princepsq; omniū uirtutū est illa sapiē tia, quá σοφιαν græci uocāt, prudētiā eni q̄ græci φρονησιν aliam quādam intelligimus, quæ est reꝝ expetēda rum fugiēdarūqꝫ scientia. Illa autē sapiētia (quā princi pē dixi) reꝝ est diuinarum, atqꝫ humanarum scientia.

CEXcedet e uita: morie: qm̄ hō est natura cōgregabilis pricepsq; oium uirtutū Phia ꝑma sui diuisione diuidit ī duas ptes: actiuā & cōtēplatiuā: actiuā habet ethicā: œconomicā: & politicā: cōtēplatiua uero physicā: sciētias mathematicas: metaphysicam. Quiq; sunt habitus ai itellectiui. Ars q̄ est ꝑncipiū reꝝ efficiēdaꝝ. Intellectus q̄ est ꝑncipioꝝ. Sciētia q̄ est cōclusionū. Sapia q̄ est de substātiis a materia separatis: & sciētiā & itellectū cōplectit. Prudētia q̄ est pricipiū reꝝ agendaꝝ: nā hitus est agēdi circa humana bona uera rectaq; cū rōne. Triplex est mens. Vna principiū reꝝ agēdaꝝ in q̄ collocant oēs artes mœchanicæ. Alia est pricipiū reꝝ agēdaꝝ: ī qua collocat prudētia cū tota suppelle ctili sua: ut est bona cōsultatio: sagacitas & sīa iudiciūqꝫ. Cui cōtraria est malitia cū suis comitib⁹. i. calliditate: uersutia: uafriam: to & similib⁹. Alia est mens ꝑncipiū cōtēplādi. q̄ est pstabilissima: & hēt res: hit⁹: itellectū: sciam: & sapiētiā: q̄ dr̄ pria phia. Sapia est ꝑm⁹ & pstabilissim⁹ hit⁹. Secūdus est prudētia & q reꝝ naturā contēplant & deū pstabilissimi q̄tū ad seipsos sunt & diuinā naturā quodāmō attigētes diuini hoies hūdi sunt: obiectū. n. sapiæ est ipse deus. Sed iustitia q̄ cōitas humani generis cōseruat hoib⁹ utilior est ergo officia q̄ a iustitia manāt sunt aꝑponēda officiis cōtēplationis & cognitionis reꝝ naturaliū diuinaꝝ: nā bonū: ut dixi: tāto est laudabili⁹: q̄to cōius: ut est ipsa iustitia. ℣ Priceps: pstātissima oium rōne obiecti q̄ est nobilissimū: deus. s. gloriosus: sapia q̄ & theologia dr̄ a græcis sophia appellat: & sophi sapientes. Vñ phi studioli sapiæ qđ nomē Pythagoras iuenit. Nā iterrogatus a Leōte: an eēt sophus: rndit se nō eē sophū: sed phium. ℣ Prudētia. n. ponit dr̄iam q̄ est iter sapiam & prudētiā. Quæ est scia reꝝ: hit⁹ agendi circa humana bona: recta cū rōne: & sapia uersat circa diuina & sempiterna: prudētia uero circa humana: ut discernat q̄ sint agēda: ut utilia & non agēda: ut cōtraria. ℣ Expetēdaꝝ: q̄ bōæ sunt & expetibiles. Expetim⁹ cū rōne: qđ est munus prudētiæ: appetimus sine rone: & ptinet ad appetitū sensitiuū exptē rōnis: cū tm̄ subiicit: & parere debet lege nāe. Appetere ēt est aduētare: ut iā ætas appetebat. ℣ Illa aūt: uult Ci. sapiētiā esse ꝑncipē oium uirtutū & ad oia sese extēdere: q̄m̄ est scia oium reꝝ diuinaꝝ: & humanaꝝ & cōis est & uniuersalis: & q est sapiens & prudens: ut largo mō loq̄r: sed nō ois prudens est sapiēs: q̄m̄ prudētia uersat circa humana solū: sapiētia aūt circa humana & diuina. Et iō dicit Sen. sapiētiā eē nosse diuina & humana & hoꝝ cās. Vñ cū sit cōis: necesse est offm̄ eē maximū qđ ab ipsa ducit q̄ maxia est & ꝑnceps oium: & cū cōtēplatio reꝝ nāliū nō sit pfecta sine aliq̄ reꝝ actiōe: q̄m̄ hō ad res duas natus est: agēdū. s. & cōtēplādū: & si cognitio naturæ uult ēsse pfecta necesse est: ut aliqđ agat: actio aūt tūc maxie laudat cū est ꝓ utilitate cōi & ꝓ hoium societate tuēda: non ꝓprio cōmodo: qđ cū ita sit actio talis cognitioni reꝝ aꝑponit: q̄m uitæ hūanæ utilior est & cōmodatior. cognitio aūt reꝝ naturaliū paucis ꝓdest: q̄m nō oēs ꝑfīt phiari. Ergo actio q̄ est ad humanā societatē tuēdā atq; utilitatē aꝑponēda est cognitioni q̄ impfecta est cū nō agit aliqđ. Vult igit Ci. sapiētiā oia cōplecti: cōtēplationes. s. & actiōes & id eē maximum offm̄ qđ facit sapiēs: & cū agit exercet iustitiā & liberalitatē ꝓ utilitate cōi. Logr̄ tm̄ cōfuse: q̄m aliud obiicit sapiētiæ: aliud prudētiæ: ut copiose scribit Arist. lib. vi. moraliū Cice. more potius oratorio q̄ phico sapiētiā accipit oīb⁹ cōem: ut possint aliq eē sapiētes: ut fuerūt oēs phi añ Socratē. prudētes aūt nō: q̄m hūana nō curabāt. Vñ phs ī. vi. ethices sic ait. Quapp & Anaxagorā & Thaletē & siles sapiētes qdē at nō prudētes inquntesse: cū uident ipsos ꝓpria cōmoda ignorare & supflua admittēda: difficilia cognitu. diuinaqꝫ scire ipsos: sed inutilia dicunt: qa nō q̄runt bona hūana: prudentia uero circa humana uersat: & in qb⁹ hēt cōsultatio locū. Socrates ꝑm⁹ e cœlo in terrā phiā deuocauit: & de malis bonisq; disputare cœpit: cœlestia aūt paꝝ hūanis cōmodis cōferre dicebat. Vñ fons phoꝝ hitus est: q ēt dicebat: authore Arist. oīs uirtutes eē prudētias: qđ nō ꝓbat ipse Arist. sed dic oīs uirtutes esse cū prudētia: & sic uoluit corrigere uerba Socratis. Stoici (quos Cice. imitat) sapiētē appellabāt uiꝝ pfectū: q cū aliqđ agit circa res humanas agit: ut prudens: cū uero contēplatur ut sapiens. ℣ Scientia diuinaꝝ: q̄m sapientia cognoscit causas reꝝ humanaꝝ & diuinaꝝ: ergo utriusq; cōmunis est.

CEXCEdet e uita ꝓ excederet. Arist. quoqꝫ ait: sine amicis. n. nullus eligeret uiuere: licet cūcta possideret alia bona. ℣ Princepsq; &c̄. Et tm̄ igt sapia quā græci σοφιαν uocāt est omniū uirtutū princeps. Q m̄ uirtutes oēs ab ea manant: q̄ si ita est oibus anteponēda est: & ut qs fo te decipiat: oñdit nō esse idē sapiētia: & prudētia: qđ ꝓ utriusq; descriptionem intelligit. ℣ Quæ est reꝝ &c̄. Aristo. quoqꝫ prudētiā diffinit habitū ueꝝ cum rōne: q in his agēdis uersat: q̄ sunt hoi bona & mala: & prudētis est bñ cōsulere posse circa illa: q̄ si bona & utilia sunt nō particulariter: puta q̄lia ad sanitatem: uel robur: sed uniuersaliter ad totius uitæ statū bene dirigēdū: & illi sunt prudētes q publicis priuatisq; rebus administrandis sunt apti. Sapiētia uero est sciētia & itellectus p̄ciosissimoꝝ nā & sapiētes sunt: q eximia admirāda & difficilia: ac diuina sciunt: & ut melius res itelligat: cū duæ sunt hoies partes: rōnalis: & irratiōalis: & irrōnalis sit uegetatiua & sensibilis: & altera prsus a rōne aliena: altera aliq̄n rōni rebellis: aliq̄n illi parens uidelicet sensus. Rōnalis duplex est: uidelicet consultiua & scientifica: cōsultiua ipa est prudētia in q̄ cōsiliū sunt & electio: q̄ nō sunt in brutis. ℣ Nā solus hō eligit duobus ꝓpositis honestis qđ est honestiꝰ: & ex duob⁹ cōmodis qđ est cōmodi⁹. At uero prudentia scia est: q̄ cognitis principiis discurrit. Intelligētia tota est principioꝝ: sapia utrūqꝫ cōplectit. Nā & de his tractat: q̄ a principiis manant: & in his q̄ principia sunt discurrit: recte ergo & prudētiā diffinit: q̄ est de his: q̄ aliter eē ꝑnt & sapiētiā: q̄ est de his q̄ aliter esse nō possunt.

CEXCedet e uita. i. nō estimabit uiuere cū uita humana sit socialis: usqꝫ adeo: ut q̄ soli uiuunt: humane nō uiuāt: sed ferarꝫ more: uñ Virg. i. iiii. Enei. Nō licuit thalami exptā sine crimine uitā degere more feræ. ℣ Qui tm̄ diuinæ cōtēplationi se dedunt angelicā uitā ducunt. (℣ Que ꝓ & illa sapia: quā græci uocant sophiā. i. reꝝ diuinaꝝ magnarūqꝫ scientiā) est princeps. i. pstātissima oium uirtutū. ℣ Enī ꝓ qa: nos itelligim⁹ prudētiā q̄ græci sup. uocāt phronesen: aut phronesin (qa græce pferr̄ phronesi: phronesis latine mutādo in phronese phroneses) aliā quādā. s. sapiētiā q̄ est scia reꝝ: appetēdarū & fugiēdaꝝ. ℣ Autē pro sed: illa sapientia q̄ ego dixi principē. s. uirtutū: est scientia reꝝ humanaꝝ & diuinarum.

PET. MAR.

triplex mens

Sapia

Phi q̄re

Expeto

appeto

Priceps

oiuꝫ uirtutū sapientia

Seneca

Actio

Phius

FRAN MAT.

Sapientia prudentia

Rationalis duplex

ASC.

Prudētia sine iustitia hominē mortuū ostēdit.

PET. MAR. ¶IN Qua:scientia diuinaꝝ humanarūq; reꝝ. ℣ Cōitas deoꝝ & hoī um:q̄ cōis est rebus humanis & diuinis:& sic sapiens cum sit pfectus itelligit hr̄e prudētiā cui obiicit rectitudo in rebus agēdis. ℣ Deoꝝ:qm̄ de diis tractat ut more gē tilium loquar:& de societate q̄ est iter ipsos:cū reuera nō sit nisi unus deus q est cā effectrix:& sūmū bonū: & hoies sunt ipsi effectus inter effectū & effectricē cām est aliq̄ cōitas:& hoies debet deo parere tanq̄ rectori & oium opifici:cōtēplat

Aristo. Pla. Plius ipse nālis plius & supnālis nām cuiusq; rei:& cognoscit res p cās suas:plius in. vi. ethices sic ait. Sapiētia est itellectus:& ut caput:hīs sciam reꝝ eaꝝ q̄ sūmis afficiunt honoribus. Pla. in dialogo de phīa dicit phī offm̄ ēe:nosse diuina & gubernare humana hoc ad actiuā:illud ad cōtēplatiuam phīam ptinet & in theage disputans de sapiētia dic̄ ipsam ēe duplicē:absolutā. s.& cōditionalē:illa ē de his q̄ sciri possunt hæc aūt excellētiā quādā signāt. Arist. idē dicit his uerbis. In artibus sapiētiā his tribuimus:q in ipsis sunt exactissimi:& p sapientiā nil aliud intelligimus q̄ ipsius artis uirtutē. At quosdā etiā eē sapiētes aio:nō aliq̄ ex pte nec aliqd aliud q̄ sapiētes arbitramur. ℣ Est scia diuinaꝝ reꝝ:& humanaꝝ. i. ipsa sapiētia. ℣ Vt est. s. maxima: qm̄ de maximis rebus & p̄stabilissimis tractat:si maxima est ingt ipsa sapiētia:offm̄ qd̄ ab ipsa ducet:erit maximū:sed maxia est:ergo maximum erit offm̄. ℣ A cōitate:a sapia in q̄ cōtinet̄ cōitas deoꝝ & hoium. ℣ Eteni:rō q̄ offm̄ tale maximū est:qd̄ sapiens p̄stat p utilitate cōi. ℣ Cōtēplatio naturæ:ipsa sapia cū solū cōtēplaī:& nihil agit qd̄ humanæ societati cōducat:est q̄si māca & mutilata:qm̄ deest illi unū mēbrū:actio. s. qm̄ ad utrūq; nati sumus:ergo:ut sit pfecta debet aliqd agere:qd̄ maxīe utile sit:hoc āt est exercere iustitiā:& hūanā societatē tueri. ℣ Māca quasi careat mēbro aliquo nā q caret aliqua pte corporis:dr̄ mācus & potissimū manu sinistra. Vñ Iuue. tanq̄ Mancus:& extinctæ corpus nō utile dextræ: mancus dr̄ debilis:atq; inchoata:impfecta:qm̄ reqrit actionē. ℣ Si nulla reꝝ actio:si nihil agat in rebus humanis & uita actiua:& solū mō cōtēpleī māca & impfecta est. Ea actio q̄ p̄stare debet ipsa sapiētia. uid qd̄ ipse sapiēs agere debet:ut sit pfectū offm̄:qd̄ in solo cadit sapiēte. ℣ Maxīe cernit̄:cognoscī & demōstratur actio cōueniens ipsi sapiētiæ. ℣ Cōmodis tuē. utilitate hoium tuēda:ut ppulsare iniurias oibus adesse. Hæc actio ptinet ad iustitiā:cui annexæ sunt æqtas:liberalitas:

Iuue. Manca

Grati/ tudo: magnificētia: & gratitudo:& sic actio iustitiæ q̄ hoium cōmoda tuet̄ humanæ societati utilior est q̄ cōtemplatio:q̄ pauris p̄dest:illa uero multis:tribuēdo cuiq; qd̄ suū est:& de suo aliis impatiens. ℣ Igit̄:cum hoium cōmoda tueaī. & societatē humani generis ptinet qd̄ cū ita sit:ut p̄batū est cognitioni anteponitur tanq̄ utilior & uniuersalior. ℣ Atq; id actionē. s. qua societas humana foueī cognitioni anteponēda esse. ℣ Optimus qsq;. bn̄ a natura inīt̄itutus ostendit id esse ueꝝ:& ista iudicat cū id faciat:qd̄ natura iubet:ut. s. cōem utilitatē cognitioni anteponat. ℣ Quis. n. p̄bat qūo id optimus quisq; iudicat. ℣ Aut me:hoc est quātū ad scias mathematicas:q̄ uere discunt̄ & geometria corporꝝ magnitudines metiī. ℣ Vi numerare:hoc ptinet ad arithmeticam q̄ circa numeros uersaī. Astrologia dicit siderꝝ rōnē:hæ sciētiæ sunt in primo gradu certitudinis:& Plato in libris de rep. uult:ut discanī:qm̄ sunt firmissimi gradus ad alia cognitu difficilia q̄uis īgt. Ci. hæ scīæ p̄stātissimæ sint:tñ nemo eēt ita occupatus in ipsis ēt si posset mēsurare totū mundū & numerare stellas:ut suam cōtemplationem non relinqueret si acciperet patriam calamitatibus laborare:qm̄ illius saluti studere debemus.

Astrologia. Plato

FRAN MAT. ¶DEOꝝ & hoiuꝫ cōitas:p sapiētiā. n. oñdit. ℣ Quid hoī cū deo cōe sit:qd uero cōe sit alibi his uerbis Ci. oñdit. Aial hoc. s. hō acutū:sagax:memor:multiplex plenū cōsilii & rōnis est adeo. Solus. n. particeps est rōnis:cuius:cætera aialia exptia sunt:q̄ cū adulta pfecta est. sapia appellaī. ℣ Nā soli hoī & deo est p̄ma:est igit̄ cū deo societas hoī rō & cōio. De cōione deoꝝ & hoium hic idē author nōnulla dicit li. de natura deoꝝ. iii. Vel sic accipiamus:p sapiētiam deos inter se:& hoies inter hoies sociari. ℣ Offm̄ id esse maximū. ℣ Q̄nquidē cōitas inter deos & hoies efficit sapia: ergo illud offm̄ qd̄ a cōitate deriuaī maximū est & anteponēdū:offm̄ aūt iustitiæ eiusmodi est:ergo maximū ē:& anponēdū. Illud uero negari nō p̄t bonū tāto esse maius ac melius quāto latius patet. ℣ Enī &c̄. Qui p̄cepta uiuēdi tradunt̄ phī ad cōitatem honestū est attingit:sed inchoatū relingt. Nō. n. satis est scire qd faciendū sit:nisi aliis quoq; ostendas. Nā uirtutis laus oīs in actione cōsistit. Ea si maxime &c̄. In cōparatione duoꝝ honestoꝝ cōsiderandū est utrū honestius sit. Quod nūc facit Ci. dicit iustitiā anponendā prudētiæ:qa eius est cōio. qua a sapiētia manat:& qm̄ prudētia nihil eēt nisi eā actio aliquā seqret:oīs aūt actio maxime in hoium cōmodis tuendis cernit̄. Est aūt argumētū a primo ad ultimū. ℣ Omnes uirtutes manant a sapiētia:in qua cōtinet̄ deoꝝ & hoium cōitas atq; societas. Omnis uirtus māca est:si rōne careat oīs actio diligēda est ad hoium cōmoda tuenda:& hoc iustitia facit:ex quo principem aliaꝝ uirtutū eā esse cognoscī. ℣ Atq; id optimus qsq; &c̄. Facile ingt uim suam natura ostendit:nā ut qsq; optimus est:ita cōem tuet̄ utilitatē: Faciingt optimū aliquē in cōtēplādis naturæ rebus occupari:facidē nūciari piculū iminere p̄ſiæ:& ut subueniat opus esse:& statim cōtemplatio ne reꝝ:& ueritatis inuestigatione relicta:ad defendēdā patriā accedet. ℣ Ex quo apparet studiis īgrēdi ueri anponēda eē studia & officia cōitatis. ℣ Dinūeraī stel. qd maxīe difficile ē:qd tñ qdā tradūt fecisse hipparcū. ℣ Metiri mū. m. &c̄.

Iustitia

Oīs uirtus a sapientia

Mūdus Infinitus

Qui mūdus ē infinit⁹. Sed finito silis:& ē is q̄ ostat ex sole:& luna:& terra:& oīb⁹stellis oībusq; elemētis idē orbis uocaī.

ASC. ¶IN Qua continet̄ cōmunitas hoium & deoꝝ & societas inter ipsos. s. hoies. ℣ Si ea sapientia est maxima: ut. i. sicuti certe necesse est id officiū esse maximū:qd̄ ducaī a cōmunitate. i. qd̄ si consistat in iustitia. ℣ Et enim. i. qa certe cognitio la actio reꝝ consequaī. ℣ Vero pro sed:ea actio quæ. s. ad pfectionem eius exigit̄:cernit̄. i. cōsp̄icitur maxime in cōmodis. i. utilitatibus hoium tuendis. i. ptegēdis. ℣ Igitur. i. q̄ cū ita sit seqtur q̄ ipsa sup. ptinet ad societatē humani generis & ergo sup. hæc. i. hmōi sapiētia:q̄ est p̄riceps uirtutū est anteponenda. i. dignitate & excellentia p̄ferenda cognitioni. i. prudētia reꝝ expetendaꝝ & fugiendaꝝ. ℣ Atq; p &:optimus qsq;. i. qcunq; bonus est ostendit & indicat ipsa re. i. ex opere:uel lege indicat reipsa. i. ex opere suo. i. qd̄ dictū est. s. iustitiæ exhibitionē perferēdam esse nudæ reꝝ cognitioni.

in qua cōtinet̄ deoꝝ & hoium cōitas & societas inter ipsos. Et si maxima est:ut est:certe necesse est quod a cōitate ducaī officiū id esse maximū. Et. n. cognitio cōtēplatioq; naturæ māca quodāmō atq; ichoata sit: si actio nulla reꝝ consequatur. Ea uero actio in hoium cōmodis tuēdis maxime cernit̄. Pertinet igit̄ ad societatē generis humani:ergo hæc cognitioni anteponenda est. Atq; id optimus qsq; re ipsa ostendit & iudicat. Quis est. n. tā cupidus in perspiciendaq; cognoscendaq; rerum natura:ut si ei tractāti contēplantiq; res cognitione dignissimas:subito sit allatum piculum discrimē q; patriæ:cui subuenire opitulariq; possit:nō illa omnia relinquat atq; abiiciat etiam si dinumerare se stellas:aut metiri mundi magnitudinem posse arbitretur.

℣ Quis. n.

Atq; hoc idē in parentis:in amici re:aut periculo fece rit.Quib⁹rebus itelligit' ſtudiis officiiſq; ſciētiæ ꝓpo nēda eſſe officia iuſtitiæ:quæ ptinent ad hoium utilita tē:q̄ nihil hoi debet eſſe antiqus.Atq; illi quoꝝ ſtudia nitaq; ois in reꝝ cognitione uerſata eſt:tñ ab augēdis hoium utilitatib⁹ & cōmodis nō receſſerūt.Nā & eru dirūt multos ciues quo meliores ciues utilioreſq; in re bus ſuis & publicis eſſent:ut Thebanū Epaminūdam: Lyſias Pythagoreus:Syracuſiū Dionem Plato:multiq; multos.Noſq; ipſi qcqd ad rēpub.attulimus:ſi mō ali quid attulimus:a doctoribus atq; doctrina inſtructi ad eā & ornati acceſſimus.Neq; ſolum uiui:atq; ꝑſentes ſtudioſos diſcendi erudiunt atq; docent:ſed hoc idem etiam poſt mortem monumentis lr̄arum aſſequuntur.

Iuſtitia officiis cæteris ꝓferenda

¶ ATq; hoc idē:ut.ſ.relinq̄t.cōtēplationē & adſit parēti ut amico. ℣ Re:negocio. ℣ Quib⁹ rebus:affert cōcluſionē:q̄ ex ſupradictis ſeq̄t. ℣ Reb⁹:argumētis añdictis & exēplis. ℣ Officia:actiones:q̄ manāt a iuſtitia.Qua hoium utilitate:nihil debet eſſe hoi:ſi uero hō dici uoluerit. ℣ Antiqus.i.carius & iucūdius. ℣ At illi:Cice.ſumens argumētū ab authoritate ꝑſtātiſſimoꝝ ꝓhoꝝ oñdit quō hi etiā:q cognitioni & cōtēplationi reꝝ naturaliū operā dederūt:ab utilitate hoium & cōmodis nō receſſere:docēdo.ſ.alios quos i rep.eēnt iuſtiores:& ꝓbat exēplo Platonis & Lyſiæ. ℣ In cognitione reꝝ:in cōtēplatione reꝝ oium tū in ipſa uita cōtēplatiua utilitates hoium curauerūt:& ſic ab actione q̄ hoium cōmodis cōſulit nō receſſerūt. ℣ Quo ut meliores.iuſtiores. ℣ Thebanū Epaminūdā:da quo eiuſq; doctrina dictū eſt:hoc addēt qđ ſcribit Æmilius Probus:dicēs eruditus ē Epaminūdas:ſic ut nemo thebanus magis.Nā cytharizare & cātar̄ ad chordarū ſonū doctus eſt a Dionyſio q̄ nō minore fuit i muſicis glia:q̄ Damō:aut Lāpus quoꝝ puulgata ſunt noia cātare tibiis ab Olympiodoro:ſaltare a Calli-

PET. MAR.

Officia

Æmilius ꝓbus

phrone.At ꝓhiæ ꝓceptorē hūit Lyſiā tarētinū Pythagoreū:cui qdē ſic fuit dedit⁹:ut adoleſcēs triſtē:ac ſæueꝝ ſenē oīb⁹ æqualibus ſuis in familiaritate añpoſuerit:nec prius eū a ſe dimiſerit:q̄ in doctrinis tāto añceſſit cōdiſcipulos:ut facile intelligi poſſe pari mō ſupaturū ois cæteris artib⁹. ℣ Pythagoreus:q pythagoricū dogma ſectabat̄.Nā Pythagoras fugiēs ꝓhiā ſuā famū a tyrānō occupatā i Italiā nauigauit:& i illa ora Italiæ:q̄ quōdā magna græcia dicebat̄. Circa Heracleā: Crotonē:& Metapōtū ꝓhiat⁹ eſt a quo Italia ꝓhiæ principiū habuit. ℣ Syracuſiū Dionē.Dion frater fuit Ariſtomaches uxoris Dionyſii tyrānī:a quo maximus honor Dioni exhibebat̄. Dionyſi.eodē tpe duas habuit uxores.Dorida locrēſem:& ariſtomachē ſyracuſiā.Pla.in ſiciliā nauigans ſuis doctrinis Dionē adiūxit:q tū iuuenis ois Pla.diſcipulos igenio & induſtria ſupans:ad obeūda ēt uirtutis ꝓcepta ſolertiſſimus & accutiſſim⁹ fuit pulſus a Dionyſio athenis in academia uerſatus eſt.Inde ſociis cōparatis in ſiciliā nauigans patriā ſuā ſyracuſas aſſeruit:q̄ liberata tādē inſidiis Calippi ſocii ſui ꝓſerpinaliū die obtrūcatus eſt domi:& ſoror & uxor in carcerē coniectæ.Vxor illic pepit infantē.Cū Dion corintho ſoluereꝝ:ut in ſiciliā trāſmitteret:lunæ defectus fuit.Dion bonū dixit eē oſtētū:qm̄ tenebræ uolētibus aliqd occulte facere opportunæ ſunt:& ſic aios alioꝝ cōſternatos erexit has rōnes a Pla.didicerat.Dion igr̄ eruditus a Pla.ꝓfiā liberauit & bonus uir fuit.Epaminūdas ēt & moriēs ꝓfiā īperātē reliqt:q̄ lacedæmonis ſuiētē accepat & ſemel rñdēs Menecydæ: q Epaminūdā iſectabat̄ dicebatq; illū imitari. ℣ Agamēnonē dixit:q aūt me Agamēnonē putas æmulari falleris.Nāq; ille cū uniuerſa græcia uix decē annis unā cœpit urbē:ego ꝓtra una urbe nr̄a totā greciā lacedemōis fugatis libaui.Multi alii ꝓhi mltos erudiuere claros uiros.Ariſt.erudiuit Alexādrū.Panetius Scipionē clariſſimū i patorē uirūq; ſingularē. ℣ Noſq; ipi:nūc de ſeipo loq̄t Ci. ℣ Quicqd attulim⁹:qcqd fecim⁹ p rep.quā e manib⁹ cōiuratoꝝ eripuimus. ℣ Si mō: deuitat arrogātiā. ℣ A do.ꝓceptorib⁹ & mōumētis doctoꝝ uiroꝝ:q i reꝝ cognitiō e uerſati ſūt:& alios eruditiuē:qm̄ monumēta reliqrūt:qb⁹ alios ſp erudiēt.Vñ ſcriptorib⁹ mltū dēm⁹:q̄ & uiuētes & poſteros erudiūt.i.de nā deoꝝ ait:& cū mīme uidebamur tūc maxīe ꝓhabamur:qđ & oīones declarant refertæ:ꝓhoꝝ ſentētiis & doctiſſimoꝝ hoium familiaritates:qb⁹ ſp domus nr̄a floruit:& ꝓnceps illi Diodo.Philo.Antiochus:Poſſidoni⁹ a qb⁹ iſtituti ſumus.Doctrina iſtituti:i orator e ait.Ego aūt:& me ſæpe noua uideri dicere itelligo cū p uetera dicā:ſed inaudita plærīſq;:& fateor me oratorē ſi mō ſum:aut qcūq; ſum nō ex rhetoꝝ officinis:ſed ex academiæ ſpaciis extitiſſe.Illa.n.ſunt curricula multiplicū uariorūq; ꝓmonū:i qb⁹ Platonis ꝓmū impſſa ueſtigia ſūt. ℣ Ad eā rēp.gubernādā:doctrina iqt ſūmoꝝ ꝓhoꝝ me iſtruxit ad has actiōes ꝓ rep.& ipe Ci.dū gubernacula reip.teneret:ſex libros de rep.cōpoſuit:& Cyripediā:quā totā triuerat in illo cōſulatu exercuit. ℣ Monumētis:libris de ꝓceptis:q̄ ad bñ btēq; uiuēdū ſcripta reliqre:ut poſteritatem erudirent.

Pytha-goras

Plato.

Dion

Dionyſius Tyrannus

FRAN MAT.

¶ ATq; hocidē:nō ſolū ituēda ꝓfia talē ſe ꝓſtabit optimus qſq;:ut ſtudia relinquat cognitionis:ſed ēt parētib⁹ & amicis ſi illi ſubueniēdū fuerit. ℣ Antiqus:Carius:antiquū ueteres ꝓ nobili uetuſto:& caro poſuerūt. ℣ Atq; illi &c̄. oñdit ꝓhos nō penitus ab hac utilitate excluſos eē:qa mltos erudiūt & bonos:ac utiles ciues eē faciūt ꝓhiæ ꝓceptis:duob⁹ modis ꝓdeſſe ꝑnt ꝓhi ſcribēdo & dicēdo. ℣ Meliores & utiliores:ſiue in politica ſiue i œconomica. ℣ Lyſias Py.oñdit exēplo qūo ꝓhi hoies inſtituerunt:& ꝓnceps ꝑſertim:q eoꝝ ꝓceptis meliores facti ſuas reſpu.optime gubernarunt: ꝓnceps aūt cū eruditi uniuerſa ciuitas inſtituit:q̄les.n.principes ſunt tales reliq ſolent eſſe ciues:ut ait Ci.Lyſias Pytagoreus fuit ꝓhius & orator:q thebanū Epaminūdā inſtituit:& ſic inſtituit ut optimus ciuis & impator ille euaſerit ꝓſtātiſſimus:& græciæ princeps Ci.ſnia.Nā eo uiuo græciæ imparunt thebani:q ante eū & poſt eum ſemp ſeruierunt. ℣ Plato.ſ.eruditiuit. Dionē ſyracuſanū.Hic fuit Hipparmi filius Syracuſanus nobili gñe natus.Cū Plato Tarentū ueniſſet:idq; in ſicilia fama nūciaſſet.Dionyſi.tyrānus negare id Dioni adoleſcēti nō potuit.q Platonē arceſſeret.Cum Dion eius audiēdi cupiditate flagraret:adeo aūt admiratus eſt Platonē:atq; adamauit:ut ſe totū ei traderet.Neq; uero minus Pl.delectatus eſt Dione. ℣ Nos quoq; ipſius exēplo utīt.Et ſi qd iqt utilitatis attuli reip. ꝓpterea attuli q̄ ad eā gubernādā ꝓhoꝝ ꝓceptis inſtructus acceſſi. ℣ Neq; ſolū uiui &c̄.Duobus modis uir doctus & ꝓſius ꝓdeſſe pōt docēdo & ſcribendo.Scripta uero nō præſentes tm̄ ſed etiā abſentes & poſteros inſtituunt. ℣ Poſt mortē.Quia mortui ꝓſunt ſcriptis ſuis.

ASC.

¶ ATq; fecerit hoc eodē in re:aut ꝑiculo parētis & amici. ℣ Q uibus rebus.i.ꝑ quas res intelligīt.i.qſq; fere intelligit officia iuſtitiæ:q̄ ptinent ad utilitatē hoium:qua.ſ.utilitate hoium:nihil debet eſſe hoi.i.hō nihil dēt hr̄e antiqus.i.carī?

(ſicut antiqua omnia cara ſunt) eſſe ꝓponẽda ſtudiis & officiis ſcientiæ. ℣ Atq; illi. i. phĩ & ſapiẽtes græciæ: quoꝝ. i. q̃uis eoꝝ ſtudia: & uita ois eſt uerſata. i. cõſiſtit in cognitione reꝝ: tñ nõ receſſerunt ab augẽdis utilitatibus & cõmodis hominũ. ℣ Nã pro qa ſup. ipſi phĩ ꝑter ingrẽdi ſtudiũ: &. i. etiã erudiere. i. erudierũt multos: quo. i. ideo ut eſſent meliores utiliores ciues in ſuis. R. P. ut. i. quẽadmodũ Lyſias phĩus ille Pythagoreus. i. Pythagoræ ſectator ſup. Erudiuit Epaminũdã thebanũ. ſ. ciuem: & Plato ſup. erudiuit Dionẽ ſyracuſiũ. i. ciuẽ ſyracuſanum in ſicilia. ℣ Que pro &: ut multi ſup. eruditos: q; ꝑ & nos ipſi qcqd attulimus (ſi mõ attulimus aliqd: hanc parentheſim per modeſtiã inſeruit author) ad rẽp. romanoꝝ. ſ. in eo ſup. acceſſimus ad eã. ſ. rẽp. inſtructi: atq; ornati a doctoribus: atq; doctrina. ℣ Neq;. i. & non & ſup. doctores illi: nõ ſolũ uiui: atq; ꝑſentes. i. nõ ſolũ dũ uiuunt atq; in pñtia ſunt: erudiunt atq; diſcent ſtudioſos dici, di: ſed aſſequunt. i. efficiunt hoc idẽ monumẽtis. i. ꝑ monumẽta lr̃aꝝ. i. ꝑ ſcripta q̃ in mẽoriã ſui relinquũt ẽt poſt mortẽ.

Lyſias Plato.

PET. MAR. ¶ NEC. n. probat qũo ẽt poſt mortẽ alios erudiũt

Nec.n.locus ullus ꝑtermiſſus eſt ab his qui ad leges: qui ad mores: qui ad diſciplinam reipub. pertinent: ut ocium ſuum ad noſtrum negocium contuliſſe uideantur. Ita illi ipſi doctrinæ ſtudiis: & ſapientiæ dediti ad hominum utilitatem ſuam prudẽtiam intelligentiãq; potiſſimum conferunt. Ob eam etiam cauſam eloqui copioſe: modo prudenter: melius eſt: q̃ uel acutiſſime ſine eloquentia cogitare: q; cogitatio in ſeipſam uertitur. Eloquentia uero complectitur eos quibus cum communitate iuncti ſumus. Atq; ut apum examina nõ fingendorum fauorum cauſa congregantur: ſed cum congregabilia natura ſint: fingunt fauos: ſic homines

℣ Ab his: phĩs q in rerum cognitione uerſati ſunt. ℣ At leges: quoniam ſcripſerunt de legibus: de moribus: de repu. & nihil ꝑtermiſerunt: qd̃ humanæ uitæ ꝓfuturũ eſſet. Scripſerũt etiã de natura aialiũ: de uegetabilibus: & plantis de arte dicẽdi. Vñ dic̃ in libris de finibus. Omniũ fere ciuitatũ nõ græciæ ſolũ: ſed etiã barbariæ mores inſtituta: diſciplinã ab

Ariſto. Libri.

Ariſt. cognoſcim⁹. Scripſit Ariſt. lib. morales. yiii. ad Eudemum: magnoꝝ moraliũ duos: & ad Nicomachũ filiũ decẽ: politicoꝝ octo. Mores. c. &. lyiii. ciuitatũ: de iuſtitia q̃tuor: de gubernatione reipub. duos: de uoluptate unũ: de ſũmo bono tres: de Regia gubernatione librũ unũ: de legib⁹ q̃tuor: de diuitiis & opulẽtia unũ: de ꝑcatione & uoto librũ: ad

Libri ad rẽp.

leges Platonis libros tres: ad rẽp. Platõis libros duos: & multa alia ſcripſit: q̃ lõgũ eſſet recẽſere: q; monumẽtis poſteritas erudiit: ſic põt de Platone dici. Nã hi duo in primis claruerunt quoꝝ mẽoriæ multũ debemus: qm̃ in medũ laborarunt. ℣ Ad diſciplinã: ad optimũ modũ & gubernationẽ reipu. ℣ Vt ociũ ſuũ contẽplationẽ cognitionẽ reꝝ in ocio: qm̃ in uita ocioſa uerſabant: remoti a negociis publicis. ℣ Ad nr̃m negociũ: ut i ocio eoꝝ uẽtes nos ad agere ac negocia publica gerere decerẽt. qm̃ ipſi ocioſi alios erudiunt ad agẽdũ: ꝑcipiũt. n. tã in domeſticis q̃ publicis negociis qd agẽdũ ſit ex offo. ℣ Ita hoc mõ in ocio uiuẽtes & ſcribẽtes. ℣ Ad omniũ utilitatẽ: ut oĩbus proſint ea q̃ in ocio ꝑſcripſerũt. ℣ Ob eã ẽt cãm: affert aliã ſniam: ut oſtẽdat cõem utilitatẽ ꝑponẽdam eſſe: & ꝑponit eloquentiã

Eloqui copioſe.

philoſophiæ. qm̃ pluribus ꝓdeſt modo ſit cõiuncta prudẽtiæ. ℣ Ob eam cãm: qa maior utilitas ꝑponẽda eſt. ℣ Eloqui copioſe: habere copioſam & uberem eloquentiam qua alios defendamus. ℣ Modo prudẽter: aliter loquacitas inepta uideret & cũ uitio. ℣ Melius: ꝑſtabilius & utilius q̃ acutiſſime cõtẽplari ſine eloquentia: qa contemplatio perſpicax philoſophoꝝ. ℣ In ſeipſa uertit̃. i. illi prodeſt: qui cogitatione aliquid cõtemplat̃: & cõminiſcit̃: ſed non ſe extendit ad alios: eloquentia autẽ pluribus ꝓdeſt: & illis qui nobis familiaritate coniuncti ſunt: audiunt. n. eloquentem: & ipſi loquẽtes fiũt.

Examẽ apum.

℣ Atq; ut apum examina: probat cõparatione apum homines natura ſociabiles debere eſſe ſolertes ad humanã cõgregationem & hominem ab homine nõ debere alienum eſſe: apes non congregantur ad hoc: ut fingant fauos & componunt: ſed cum ſint cõgregabiles duce natura fingunt fauos quoꝝ compoſitio non eſt cauſa: ut congregentur: ſed natura ſic eſt in hoĩbus. ℣ Congregabilia: apta ad congregationem ſuapte natura. ℣ Fingunt: componunt: & formant.

FRAN MAT. Solon.

¶ NEC enim ullus &c. Cõfirmatio eſt ꝓpoſitionis. Vere inq̃ proſunt philoſophi q̃uis reſpu. nõ attingant. Q m̃ ea q̃ad mores & bñ uiuẽdi rõnẽ ſpectãt: ſtudio & diligẽtia ſua inuenerunt. ℣ Ad leges: q̃ ꝑmia ſtatuũt: bene merẽtibus: malefi, cẽtibus pœnas. Duabus ãũt rebus cõſtant reip. ut Solon dicebat ꝑmio & pena. ℣ Vt ociũ ſuũ &c̃. Ea enim per ociũ ex, cogitarunt & ſcripſerunt: quæ docent quo pacto agere negocia nr̃a debeamus. ℣ Itaq; illi &c̃. ergo nõ ſibi ſolũ proſunt: ſed ẽt cæteris ſtudioſis. ℣ Ob eãq; cãm &c̃. ſ. cõis utilitatis: q ſupra dixit. Melius eſt eloquẽtiã cũ prudẽtia cõiũgere q̃ in ſola ſapiæ cognitione uerſari. Nã qui in hac tantũmõ perſiſtit: ſibi ſoli prodeſt. Sed qui habet eloquentiam cum prudentia coniunctam communitati prodeſt: cuius officia cæteris anteponuntur. ℣ Modo prudẽter optabile eſt. Sapiẽtiã cum eloquẽtia eſſe cõiunctã. Nã eloquẽtia ſine ſapiẽtia eſt uelut gladius in manu furioſi. Sapiẽtia ſine eloquẽtia parũ ꝓdeſſe ciuitatibus. Eloquẽtia uero ſine ſapĩa nimiũ obeſſe plærũq; prodeſſe nunq̃ exiſtimauit Cicero. ℣ In ſeipſam uertitur.

Eloquẽtia ſine ſapiẽtia

Quia ſibi ſoli ꝓdeſt inqſitio ueritatis niſi litteris mandet̃. ℣ Cõmunitate prima coniũctio eſt uniuerſalis omniũ. deinde arctat̃ cũ rõne cũ ciuibus: cũ affinibus: cũ ꝓpinquis: cũ filiis: & ut qſq; eſt cõiunctior nobis: ita magis illi ꝓdeſſe uolumus. ℣ Atq; ut apum &c̃. Similitudine oſtendit apum: qũo & cui apes cõgreganꝫ. Sicut. n. apes nõ ut fauos faciant: ſed quia ſunt aialia natura congregabilia: cum cõgregatæ ſint faciant fauos: ita hoies nõ agendi aliquid una aut cõferendæ inuicem utilitatis gratia cõgregãtur: ſed cũ congregati ſunt qm̃: ſociabiles natura ſunt: dant operam: ut ſibi inuicẽ proſint: & in ſocietate pmaneant: hõ ut ait Plato eſt animal ciuile & ſociabile natura ipa ſolitudinem fugiens qd̃ etiam Ariſto. ſcribit:

Iuue. ASC.

nõ ergo utilitas eſt cauſa cõiunctionis ſed coniunctio utilitatis eſt cauſa. ℣ Examina collectiones in botrionis modum. ℣ Vñ & una dicunt̃. Iuuenalis. Aut examen. apum longa conſederit una. ℣ Fauoꝝ mel ſimul cum cera fauus dicitur

Nã hũana apib⁹ fauũ fingẽti, bus cõparatur

¶ NEC enim. i. qa nõ ullus locus nõ eſt ꝑtermiſſus ab his. ſ. phĩs: q. ſ. locus ꝑtinet ad leges: q ꝑtinet ad mores: & q ꝑtinet ad diſciplinã reip. q̃ diſcat̃ gubernatio reip. (Textus fere hñt ꝑtinẽt: qa plura ſingularia eqpollent plurali) Ita ſup. ip ſi phĩ uideant̃ cõtuliſſe. i. applicaſſe: ſuũ ociũ. i. uacationẽ a publico munere: ut phĩæ ſtudeãt ad nr̃m negociũ. i. ad erudiẽdos nos qcũq; i negocio ſum⁹. ℣ Et ſup. ita illi ipſi dediti. i. addicti & operã dãtes doctrinæ: & ſtudiis ſapiẽtiæ. ℣ Cõſerũt potiſſimũ. i. ꝑcipue ſuã prudẽtiã & itelligẽtiã ad utilitatẽ hoĩum. ℣ Eloq. i. diſerte: & ex arte loq: copioſe. i. abũdanter & ꝓpte (modũ. i. dũmõ ſup. fiat prudẽter) eſt ẽt ob eã cãm. i. ꝓp utilitatẽ hoĩum meli⁹. i. ꝑſtãtius: q̃ cogitare. i. diſqrer & ſcrutari res uel. i. ẽt acutiſſime eloquẽtia. i. artificioſa facundia. ℣ Q d̃. i. qa ipſa cogitatio uertitur in ſe. i. ad utilitatẽ cogitãtis reducit̃: eloquẽtia uero cõplectit̃ eos qbus cum. i. cum qbus ſumus cõiuncti cõmunitate: ideſt in una repub. aut ci

Magna nimitas ſine iuſtitia eſt

uitate. ℣ Atq; pro &: ut. i. quẽadmodum examina apum. i. cõgregationes ſimul euolãtium æquæ in forma racemi aut botri ex arbore nõnunq̃ cõdependent non congreganꝫ cauſa fauoꝝ congregandoꝝ: ideſt ad cõgregandos fauos: ſed cũ

feritas.

ideſt qm̃ ita eſt: q; ſint cõgregabilia naturã. i ꝓ naturã & naturalẽ inclinationẽ fingunt. i. cõponunt ex cõſtruunt fauos.

℣ AC

¶AC multo ēt magis: q̄ sint apes: hæc est sīnia Aris. q in. i. de rep. dicit: ex quo patet hoiem eē aīal sociabile: & q̄dē magis q̄ apes & oē aīal gr̄gariū. Vñ ꝯcludit oēm ciuitatē natura ꝯstare: cū hō nā ciuile aīal sit. Ibi ēt dicit hoiem solitarium aut deū esse: aut bestia: hoc dixit: ut Platōi oppōeret: q in scdo de rep. ciuitatē nō nā: sed necessitate ꝯstaī dixerat. Socra. n. ab eo ītroductus īgt. ¶ Necessitas ciuitatē ꝯdidit. ¶ Nā alter alteri auxiliaī: cū singuli neq̄ q̄ sibiipīs sufficiāt. Ex quo fit īgt: ut mlt̄or̄ digētes socios auxiliatores q̄ cōplurios ī unū deducētes huic ipī unitati nomen iponāt ciuitatis. S3 max/mā idigentiam dic̄ futuram pp uiuēdi facultatē & ubi cōparatiōem: secūdā hitatiōis: tertiā uestit⁹ & similiū. Aris. dic̄. Ille q est inciuilis ꝓpter naturā q̄ hēt malū: & nō pp fortunā qd̄. s. e ciuitate pulsus: sic aut paruus est: aut melior q̄ hō. i. deus. ¶ Natura cō. cū sint ꝯsociati & cōiūcti: duce natura debēt adhibere diligētiā: ut societatē ꝯgregationēq̄ humanā tueanť: & ament & sic oñdit humanæ ꝯgregationis nām eē cām nō aliam rē: natura. n. produxit hoiem: ut esset aīal sociabile: Vñ humanā societatem fugiētes odio hoīum (ut de Thimone Atheniēsi dr̄) ferā naturā hr̄e uidenť & ab oī humanitate penitus alienā. ¶ Agēdi: aliqd ī/ter ipsos postq̄ duce natura ꝯgregati sunt. ¶ Solertiā: diligētiā/ut ꝯgregatio fuet mutuis officiis. ¶ Ita q̄ nisi uirtus: ꝯcludit dicēs nisi iustitia cū rē ꝯtemplatione ꝯiuncta sit nō multū ꝓdest ipsa cognitio. ¶ Ea uirtus: iustitia quæ est ad hominum societatē tuendā. ¶ Cognitionem: rē ꝯtēplationē & illius officia: qui in ueri iuestigatione uersaī. ¶ Nisi attingat: nisi illi ꝯiungaī. ¶ Soliuaga: solitaria. ¶ Et ieiuna parē utilis generi humano. ¶ Idēq̄ magnitudo aī dicit nunc pari modo fortitudinē: & magnanimitatem remota iustitia esse quādam feritatem & immanitatem nō uirtutem: ut ostendat iustitiam oībus pferēdam esse. Et Aristides qui ob sūmam æqtatem iustus cognominatus est: dixit eū qdem beatum existimāt qui eā uitā uiuat: quę cūctis sæculis eadē: ac imortalis futura sit: pp sūmā uero potētiā nō pñt nō timere: at iustitia cā est cur aīmēt hoies honorēt: colāt. ¶ Cōitate: iustitia. i. nisi fortitudo pugnet p æqtate & utilitate cōi erit qdā feritas quæ est in humana crudelitas: & ipetus ferar̄: & sic īmanitas aliena ab oī humanitate. ¶ Ita fit: affert ꝯclusionē quæ seq̄tur ex pdictis: qm̄ nulla uirtus laudaī nisi exerceaī pro æqtate & cōi societate tuēda. ¶ Ita fit: ꝯcludit. ¶ Cōsociatio: uirtus quæ ptinet ad hoium ꝯsociationē tuēdam & cōmodū q̄d facit ipsa iustitia. ¶ Vicat: supet p̄stabilior sit. ¶ Nec uer̄ ē: dissentit in hoc a suo Platone Ci. q dixit in. ii. de rep. necessitatē eē cām humanæ ꝯgregationis & ciuitatis: & sequit Aris. q huius ꝯgregationis cām dixit eē naturā. ¶ A qbusdā & maxie a Pla. ¶ Sine aliis: alior̄ ope. ¶ Desideraret: requiret ad uitā degēdam. ¶ Iccirco: ob id & hac de cā. ¶ Si oīa nobis: facit argumētū quo Platonis opionem aliorūq̄ refellit. Quærit īgit. Ci. an hō daret se totū cognitioni & ꝯtēplationi: si nihil ei deesset: q̄d ad uitā degēdā ptineret: & dicit q̄ nō: īmo fugeret solitudinē & sociū studii sui quæreret. Ita. n. uult natura/quæ/ut dixi: nihil solitariū amat. ¶ Ad uictū: cibū: sed uictus uerbo: ut est in libris digestor̄: cōtinentur: quæ esui/potui. ¶ Cultū: ornatum & uestitū. Cultus est quicqd adhiberi pōt ad curā corporis ꝓter cibū. ¶ Suppeditarenť: subministrarenť e cœlo sine aliquo nostro labore. ¶ Quali uirgula diuina munere dei ea dicunť dari uirgula diuina: quæ non expetebamus. Et hoc erat: ꝓuerbium apud antiquos: ut uirgula diuina dari dicerenť ea quæ nō expetebanť: sed uidebanť uenire e cœlo: ut quōdam maioribus nostris māna dabaī adeo: & eius erat saporis: quem quisq̄ optabat: si aūt nunc illud haberemus: nō esset opus: ut gulosi & manducones cōditum fictile & cocum (uilissimum quōdam mācipiū) tāti emerēt: nec pluris gula sæuiēs q̄ reliqua oīa cōstaret: sed delitiosi & abdomini seruiētes opibus per phas & nephas cōparatis: hāc uirgulam diuinam sibi fecerunt: sed utinam in tāto luxu & rer̄ affluētia aliquam honestatis curam haberēt: nec uoluptatem elegissent: q̄ toto aīo fouerent: amarent & illius patrocinium susciperent: quæ uix digna est: ut a uilissimo lenone mucida panis frusta accipiat.

¶MVLto magis: qa nō solū natura: uer̄ etiā rōne hoies faciūt. ¶ Itaq̄ &c. Complexio est argumēti: nihil prodesse rerum cognitionē: nisi eādē ad hominū societatē iuuādā, trāslata fuerit: uel ī ꝓcipiēdo uel scribēdo. ¶ Itēq̄ magnitudo &c. probauit officia iustitiæ prudētię officiis anteponenda eē: nūc eadē officiis fortitudinis præponit. ¶ Remota cōiunctiōe Quid enim a belua immani & leone differret uir fortis. Si nullam habens utilitatis communis rationem temere periculis se obiecerit. ¶ Nec uerum &c. ad illud reddit q̄d dixit homines nō pp utilitatē & necessitatem congregatos esse: sed ex eor̄ cōgregatione utilitatis rationē habitā. ¶ Q d̄ si oīa nobis &c. pergit eor̄ opinionē refellere. Q ui dicebāt. quod q̄sq̄ qui optimo ingenio est. Si necessaria hēt ad uictū & cultū corporis: id appetit quod cęteris rebus anteponendū putat: ideo autē est res difficiles & occultas cognoscere. Ex quo seqtur sciētiā & solitudinē cæteris oībus anteponendas esse Ci. assumptū negat: uidelicet unūquēq̄ solitudinem appetere: hoc mō si unusquisq̄ appeteret solitudinē: in qua rer̄ occultarū uacaret iuestigationi: qcūq̄ res sibi necessarias cōsecutus esset: hic nihil aliud curaret nisi rer̄ occultarum ac difficiliū cognitionē: sed hoc falsum est: & ꝓbat. fac iquit aliquem esse: cui oīa suppeditēt: & abide quasi diuio quodā ꝑperio præbeantur: nunquā hic se in solitudinem penitus recepit: & hominum cōsuetudinem fugiet: quod si faceret sibiipsi miserimus esse uideretur: immo statim concupiscet habere aliquem cum quo uiuere possit. Quę enim fœlicitas esse potest iis: ii qui in solitudine uiuunt. ¶ Virgula diuina. Sceptro & imperio diuino: uel Virgula diuina: ut Virgulam habeat: quę quicquid attigerit in illud conuertatur quod optat: ut aliqui habuisse in fabulis leguntur.

¶SIC: ac etiam multo magis homines congregati natura: ideſt per naturam: adhibent: ideſt adiungunt solertiam augendi & congregandi. ¶ Itaq̄: ideſt & ita nisi ea uirtus quę constat: ideſt conficitur ex hominibus tuendis. i. ex ꝓtectione hominum. i. ex societate generis humani attingat cognitionem rer̄: ipsa cognitio uideatur soliuaga: ideſt sola uagans sine comite ut cuius societas nulli prosit: & ieiuna: ideſt sterilis & arida. ¶ Itaq̄. i. similiter magnitudo animi sit quædam feritas & īmanitas: remota cōmunitate & societate humana: ideſt si communitas & societas humana remoueatur ab ea. ¶ Ita: ideſt & hoc modo fit: ut consociatio atq̄ communitas hominum uicat: ideſt superet in præstātia studium cognitionis. ¶ Nec: supple illud quod dicitur a quibusdam. i. cæteris authoribus: ut a Platone uidelicet istam cōmunitatem & societatem cum hoībus esse propter necessitatem uitæ: iccirco q̄: ideſt quia nos non possemus cōsequi. i. obtinere: atq̄ efficere sine aliis. i. sine alior̄ auxilio: ea quæ natura desideraret. ¶ Quod si oīa quæ pertinēt ad uictum & cultū. i. amittūt suppeditarenť. i. administrarenť nos quasi uirgula diuina. i. per uirgulā diuinā: hoc est sine labore & industria.

PET. MAR. Aristo. Plato.

Aristo.

Soler/tia

Cogni/tio

Consociatio

Victus Cultus

Mādu/cones

FRAN MAT

Nota.

ASC.

Dānat solita/rios

PET. MAR. Vt aiũt. FRAN MAT. ¶VT aiunt:ut dicit in puerbio. ℣ Nõ ita est:rñdet Ci. ad id qđ ipse per interrogationẽ ꝓposuit nõ collocaret se inqt in sola ꝺtẽplatione:sed fugeret solitudinẽ & sociũ q̃reret. ℣ Sociũ:pticipẽ studii sui & quo cũ suas ꝺtẽplatiões cõicare posset. ℣ Ergo oẽ offiñ:ꝺcludit officia iustitiæ añponẽda eẽ officiis cõtẽplatiõis & sciç. ℣ Cõtinet:Cõstat ex cõtẽplatiõe nãæ. ¶VT aiunt. Nã hoc in puerbio fuit. Virgulã habet diuinã: qui efficit quicqd uult. Dicebatur autem de iis quibus cia pro snia succedunt. Vel qa ea uidẽtur uirgula diuia dari:quæ non expetũtur:sed uenire e cœlo:quasi sua spõte uidẽtur ℣ Ergo & c̃. Concludit omne officiũ postponendũ illi officio quod ad societatem pertinet.

ASC. ¶VT aiunt.i.in puerbio est. ℣ Tũ.i.tũc qsq; optimo ingenio.i.quilibet habẽs bonum ingenium collocaret.i.occuparet se tantum in cognitione & scientia:& hoc omnibus negociis omissis. ℣ Sed sup.nõ est ita.i.licet omnia suppeditarẽtur nobis quasi uirga diuina:non tamẽ spræta societate soli cognitioni insisteret:optimo quisq; ingenio. ℣ Nam ipse sup. fugeret &:idest pariter solitudinem.i. nollet semp esse solus &.i.pariter quæreret socium studii:idest cum quo se exerceat tum:idest pariter uellet discere a doctore uidelicet:tum.i.pariter docere minus doctum.s.& uellet:tum.i.pariter audire aliis.s.discentibus:& tum.i.pariter dicere. ℣ Ergo omne:officium quod ualet ad cõiunctionem:& ad societatem hominum tuendam.i.ptegẽdam:est interponẽdum illi officio qđ

ut aiunt suppeditent:tum optimo quisq; ingenio negociis oĩbus omissis totum se in cognitione:& sciẽtia collocaret:nõ est ita. Nã & solitudinẽ fugeret: & socium studii quæreret:tũ docere:tum discere uellet:tum audire:tum dicere. Ergo omne officium qđ ad ꝺiũctionem hominum:& ad societatem tuẽdã ualet:anteponendũ est illi officio:quod cognitione & scientia continet.

contineť cognitione & scientia:& hoc potissimum in utilitate.

PET. MAR. Notato

ILlud forsitan quærendũ sit. Nũc Cice. remouens dubitationẽ quæ aliqñ posset oriri:prœcipit:statuitq; nõ semp officia iustitiæ anteponẽda esse modestiæ:& uerecũdiæ:ut si proponeret alicui:ut cũ matre coiret:aut pr̃em interficeret:aut aliã aliquã turpitudinẽ maximam cõmitteret:aliter patria cõbureret:siue aliq̃ calamitate respu.afficeretur:nullo pacto cũ mr̃e ꝺcubẽdũ est:ẽt si pr̃ia ruitura eẽt:& cõis utilitas p̃itura:& sic de similibus in q̃bus debemus magis hr̃e rõnẽ uerecũdiæ q̃ iustitiç:& cõis utilitatis:qm̃ uerecũdia maxie decet hois p̃stãtiã nec debet sapiẽs facere aliqd cõtra uerecũdiã etiam si casus aliqs:& cõis utilitas posceret:uerecũdia.n.oi cõmodo antiqor nobis esse debet. ℣ Hœc cõitas:iustitia quæ est ad cõem hoium societatẽ tuẽdã. ℣ Apta nãæ:quç naturæ ꝺuenit: naturã.n.ita uult:ut hoies ꝺiungant:ut cõitas iter ipos seruetur.

¶An iustitia uerecũdiæ modestiæq; p̃ponenda sit.

ILlud forsitan quærendũ sit/num/hæc cõitas q̃ maxime est apta naturæ:sit etiã moderationi modestiæq; semp añponẽda. Nõ placet. Sunt .n.quædã pti ita fœda:pti ita flagitiosa:ut ea ne ꝺseruãdæ qdẽ patriæ cã sapiens facturus sit:ea Possidonius collegit pmulta:sed ita tetra quædã:ita obscœna ut dictu quoq; uideant turpia. Hæc igit nõ suscipiet quisq̃ reipub.cã:nec respu.quidem pro se suscipi uolet sed hæc cõmodius se res hẽt:q; nõ potest accidere rẽpus:ut interſit reipu.quicq̃ illorum facere sapientem.

℣ Sit etiam quẽadmodũ diximus añponẽdã esse officiis ꝺtẽplationis aliarũq; uirtutũ:quæri posset inqt & dubitari: an studio huius cõitatis tuẽdæ debeamus modestiã relinquere. ℣ Dictũ est supra:qd sit modestia:quid moderatio:qd uerecũdia. ℣ Nõ placet:q; iustitia anteponat modestiç. ℣ Sunt enim ratio quare Cicero ita statuit:& sentit:quoniam sunt aliqua ita turpia:ut nullo modo cõmittenda sint:etiam si cũ ipsis patriã ruentẽ liberare quis posset:qm̃ sunt contra modestiam & uerecũdiam. ℣ Fœda:turpia. ℣ Flagitiosa:scelere ac flagitio plena. ℣ Tetra:obscura/& per:hoc fœda. ℣ Turpia:crudelia. ℣ Cõseruãdæ patriæ:cã etiam si tali re cõmissa patriã liberare posset Aristo. Aristot.lib.iii.ethices sic ait. Sunt autẽ quædam ad quæ forsitan non licet quenq̃ esse cõpulsum:sed potius oportet summa perpessum tormẽta mortem obire. ℣ Possidonius:qui fuit discipulus Panetii. ℣ Ea:quç sunt ita turpia & flagitiosa. ℣ Collegit:coadunauit & posuit in suis cõmẽtariis. ℣ Possidonius:enim locum de repugnantia utilis:& honesti prætermissum a Panetio præceptore suo tracta uit breuiter in quibusdã cõmentariis ut idem Cicero scribit in.iii.lib. In quibus ea posuit:quç cum uideantur utilia repugnant honestati/modestiæ/ac uerecũdiç. ℣ Obscœna:fœda. ℣ Vt dictu nõ modo factu cum dicũtur turpia sunt: ne dũ cum.fierent:hoc inqt nullo modo facturus est sapiẽs etiam pro salute patriæ:adde etiã q; respu.bene ĩstituta moribus & legibus nõ uult:ut pro se uir sapiẽs & perfectç uirtutis turpia cõmittat. ℣ Sed hæc cõmodius res se hẽt:possumus hoc referre ad laudẽ reip.romanç:quæ ita erat instituta:ut nõ esset opus(& maxime post necẽ Cæ.pro ipsius cõseruatione)sapientem aliquid ꝺtra uerecũdiam cõmittere:ut potuisset accidere aliis qui rẽp.nõ ita subnixã benegs institutã habebãt. ℣ Sed melius est:ut large itelligamus hũc locũ:ut sit:hæc res.i.hoc qđ dicam cõmodius erit:nullã.s.tẽporis cõditionem accidere posse:quã sapiens ductus quicq̃ eorũ facere debeat quæ fœda & flagitiosa sunt. Vnde inqt gratulandum nobis est:qm̃ res ita se habet:ut sapiens nõ cogatur facere turpia pro cõmuni salute. ℣ Cõmodius:melius in hoc res se habet. ℣ Hæc res:hoc de quo nũc agit. ℣ Tẽpus:aliqua tẽporis conditio:quoniam respub.nostra non potest ad hoc deuenire iam deleto tyranno Cæsare ut sit opus facere aliquid contra uerecundiam. ℣ Vt interſit reipub.ut pertineat:& utile sit reipu.talia cõmittere. ℣ Eorum:quç turpia sunt:& a Possidonio colliguntur.

Cõmodius Interſit

FRAN MAT. Ætas naturæ

ILlud forsitan &c̃. Nũc dicit quæri posse:sint ne semp officia tẽperantiæ officiis iustitiæ postponẽda & accidere dicit tẽpora:ut ea quæ ad modestiã & tẽperantiæ spectãt:potiora sint officiis iustitiæ:ut patriæ ꝺseruatio:quæ nisi committẽ habuerit tẽperantia spernẽda est nec ipsa patria fœdum aliqd & flagitiosum p̃ salute sua fieri uellet:ut si cum pia cõsidereť ut seruare patriam posset si cũ matre coiret hmõi aũt turpia:quæ accidere posset. Possidonius collegit: cur ipse colligere noluerit cãm affert. Forsitan ostẽdit officia iustitiæ anteponẽda esse officiis prudentiæ & fortitudinis:tẽliqua erat tpantia:q̃ cõpararet:qđ nũc facit. ℣ Maxĩe apta natura. Nã sine ea humanũ genus eẽ nõ posset. ℣ Ita fla.ut incœstũ adulteriũ cũ mr̃e parricidiũ cõmittere. Possidonius:q & ipse de officiis scripsit. ℣ Sed in hoc cõ.&c̃. sed res ita est: ut nunq̃ accidere possit:ut his ꝟuari p̃ria a sapiẽte possit:& cõmode actũ est:qđ redigi ad hãc necessitatẽ nõ possumus.

ASC.

ILlud forsitan quærendum sit. In hac ultima huius primi parte disquirit Cicero an iustitia uerecundiæ modestiæq; præponenda sit. Ordo est. Forsitan illud sit quærendum/num:id est nunquid communitas:idest iusta communicatio & conseruatio inter homines:quæ maxime apta est naturæ:sit semper anteponenda.i.p̃ferenda etiam moderationi. ℣ Que pro & modestiæ:hoc est temperantiæ. Respondet author dicens. ℣ Non placet sup.

placet ſup.ut ſemper anteponat. ℣ Enim pro quia quædã ſunt ita fœda:ideſt obſcœna & turpia:& ptim.i.pro pte:aut quædam ita flagitioſa:ideſt flagitiis plena:ut ſapiens:ne quidẽ:ideſt non etiam non ſit facturus ea etiam cauſa ſeruan dę patriç ſup.Poſſidoni? colligit ea:ideſt eiuſmodi quę fieri non debẽt pro patria:permulta.i.ualde multa:ſed ſup.colligit quædam ita terra:ideſt abominabilia:& ita obſœna.ut uideantur turpia:quoq;.i.etiã dictu:ideſt addicẽdũ uel ut dicãtur. ℣ Igit quiſq; non ſuſcipiet hæc:ideſt huiuſmodi ſup.faciẽda cauſa reipu. ℣ Ne pro & nõ & reſp.quidẽ nõ uallet hæc ſuſcipi.i.q̃ hæc ſuſcipiant pro ſe. ℣ Sed hæc res habet ſe cõmodius:ideſt cõmode fit q̃ tẽpus non põt accidere: ideſt non ſit dabile:ut interſit.i.ut ille reipu.ſapiẽtem facere q̃quã illorum:ſcilicet turpium & flagitioſorum:hoc reſpubli.non eſt unquam perpeſſa:ut expediat pro ea quicquam turpe fieri.

Quare hoc qdẽ effectũ ſit i officiis deligẽdis hoc genꝰ officiorꝫ excellere qđ teneat hoium ſocietate.Etenim cognitionẽ prudentiáq; ſequat :ꝯſiderata actio . Ita fit ut ꝯſiderate agere pluris ſit q̃ cogitare prudenter:atq; hæc qdẽ hactenus.Patefactus eſt.n.locus ipſe:ut nõ ſit difficile in exq̃rẽdo officio qd cuiq; ſit p̃ponẽdũ uidere.In ipſa aũt cõitate ſunt gradus officiorꝫ ex qbus qd cuiq; præſtet intelligi poſſit:ut prima diis imortalibꝰ: ſecũda patriæ,tertia parentibus:deinceps gradatim reliqua reliquis debeantur,quibus ex rebus breuiter diſputatis intelligi poteſt,non ſolum id hoies ſolere dubitare.honeſtũ ne an turpe ſit, ſed etiã duobꝰ p̃poſitis honeſtis utrum honeſtius.Hic locus a Panetio eſt(ut ſupra dixi)p̃termiſſus.Sed iam ad reliqua pgamus.

℔M.Tullii Ciceronis Officiorꝫ Libri Primi Finis.

℔QVAre hoc concludit Cicero hanc diſputationẽ de duobus honeſtis:utrũ honeſti? & officia iuſtitiæ p̃ponit:cum pluribus proſint & ait:pluris eẽ cõſiderate agere q̃ cogitare prudenter. In oſone p̃ Sextio ait .Bene ſentire de repu.prudẽtiæ eſt facere fortitudis:facẽ uero & ſentire pfectę cumulatę; uirtutis. ℣ Hoc ſit effectũ:cõclulum argumentis & exẽplis.antedictis. ℣ Hoium ſocietate:quę manãt a iuſtitia quæ ẽ ad humana cõmoda tuẽda. ℣ Etenim:certo cognitionẽ ſequi debet actio:ne ſit mãca & inchoacta ipſa contẽplatio. ℣ Pluris ſit: maioris utilitatis q̃ otemplari:ſed hæc inqt de his rebus dicta ſint:iã ad alia quæ reſtãt tranſeamus. ℣ Patefactus eſt.n.repetit paucis Cicero oia quæ in hoc p̃mo uolumine diſputata ſunt:& parat ſe ad ſecũdũ: in quo de utili agetur. ℣ Patefactus:apertus eſt:& de ipſo ſatis diſputatũ. ℣ Locus:ſedes officiorꝫ.i.iã finẽ huic diſputationi faciam:qm̃ de honeſto a quo ducunt officia ſatis dictũ eſt ut iam omnia officia diſcerni poſſint:& quid ſit honeſtius ſi q̃ faciẽda erit cõparatio diiudicari:& quę quibus rõnem temporum anteponenda ſint. ℣ In exq̃rendo officio:tum quęrimus quid ſit magis officium.i.quid magis uirtuti conueniat tẽpori perſonę aliiſq; circũſtantiis:& ſic apparebit quid oĩbus aliis p̃ponẽdum ſit. ℣ In ipſa aũt:ſed inquit Cice.hoc reſtat adiiciendum:ut cognoſcant gradus:ſeruenturq; in actionibus:quę ad cõmunem utilitatem pertinẽt: q̃s actiones diximus cõtemplationi præferendas. Si igit omiſſa reꝫ cognitione debemus aliquam utilitatem afferre & alicui laborãti adeſſe debemus ſeruare gradus humanę ſocietatis:quod Cic.ſuo loco poſuit:& illi prius opitulari:cui plus debemus. ℣ Cõmunitate:actionibus iuſtitiæ:quę ſunt ad cõmunitatem tuendam. ℣ Sunt gradus officiorꝫ: qm̃ aliqđ officium uni potius q̃ alteri aliquãdo præſtandum eſt etiam ſi eodem tẽpore a nobis exigeretur:qm̃ hi quibus officia debentur:habent inter ſe gradus:de quibus dictum eſt. Sunt gradus:qm̃ nõ oĩa officia quę a cõmunitate manãt:paria ſũt: ſed alia maiora alia minora. ℣ Ex quibus gradus officiorꝫ. ℣ Quid præſtet:præſtabilius ſit:& a nobis potius agendum tanq̃ honeſtius & utilius. ℣ Præſtet cuiq; antecellat aliis. ℣ Vt prima:ecce gradus officiorꝫ.Prima officia debemus deinde:per gradus hæc officia aliis debent. ℣ Gradatim:per gradus affinitatis/cõſanguinitatis:& amicitiæ:dei quibus dictum eſt. ℣ Ex quibus rebus:cõparatione honeſtorꝫ gradibus officiorum:quæ manant a iuſtitia. ℣ Hic locus:de cõparatione honeſtorum inter ſe de ipſis gradibus. Sed Panetius:ut ſæpe inculcaui iure hoc prætermiſit:quoniam ſtoici non dabant gradus inhoneſto & uitio. ℣ A t reliqua:ad ſecundam partem propoſitionis:de utili:ſcilicet.

℔QVARE hoc &c̃. Concludit quandoquidem inquit officia iuſtitiæ cognitioni anteponenda ſunt. Hæc autem fortitudinem comitant:& a temperantia etiam aliena non ſunt ſequit:ut officia quæ cõmunitatem ſeruant ſunt omnibus officiis cuiuſlibet honeſti anteponenda. ℣ Etenim cognitionem &c̃. magis confirmat concluſionem ſuam hoc modo:quicqd præſupponit aliquid dignius eſt eo quod præſupponitur:conſiderate agere præſupponit:prudenter cogitare:ergo plus eſt conſiderare agere q̃ prudenter cogitare non ſiquis prudenter cogitat:idem conſiderate agit. Sed contra qui conſiderate agit:prudenter cogitauit:ergo officium iuſtitiæ anteponendum eſt officiis prudentię:eodem modo & reliquis. ℣ Patefactus eſt locus. Concluſio eſt libri. ℣ In ipſa autem &c̃. Recte inquit:ut non ſit difficile uidere &c̃. Quia in ipſa communitate gradus ſunt officiorum:non ſatis fuit intellígere officia iuſtitiæ aliarum uirtutum officiis præferenda eſſe: niſi etiam admoneremur:in ipſis iuſtitiæ officiis:alia aliis anteponi debere. ℣ Quibus ex rebus:hoc eſt quod etiam in principio prætermiſſum a Panetio reprehendit.

℔QVAre:ideſt qua de cauſa:hoc ſit effectum.i.concluſum & expreſſe obtentum in officiis deligẽdis:ideſt in delectu habendis/hoc/ſcilicet/genus officiorum excellere:q̃ teneatur ſocietate hominum:ideſt quod conſiſtit in iuſtitia. ℣ Etenim ideſt quia certe actio conſiderata:ideſt cum conſideratione facta ſequat.ſ.debeat ſequi cognitionem:q; pro &:ideſt prudẽtiam:ne.ſ.cognitio ſola ſit manca & inchoata. ℣ Ita.i.& ſic fit:ut agere conſiderate ſit pluris.i.maioris dignitatis:& p̃ſtantiæ q̃ cogitare prudenter. ℣ A tq; hæc quidẽ ſup.dicta & diſputata ſunt hactenus.i.uſq; ad hunc locum. ℣ Enim p quia locus eſt patefactus.i.manifeſtatus:ita ſup.ut non ſit difficile in exq̃rendo officium.i.dũ officium exquiritur:uidere quid ſit cuiq; proponendum. ℣ Autem pro ſed gradus officiorꝫ ſunt in ipſa cõmunitate:ideſt iuſta conuerſatione hominum:ex quibus:ſcilicet gradibus poſſit intelligi:quid præſtet.i.præferendum ſit cuiq;. ℣ Vt prima.i.primæ partes officiorꝫ debeantur diis immortalibus/ſecunda:ideſt ſecundæ partes debeantur patriæ/tertia:ideſt tertię pãrtes debeãtur parentibus:& reliqua.i.ſequentes partes debeantur deiceps:ideſt ſuo ordine gradatim:ideſt per gradus reliquis ſup. hominibus. ℣ Ex quibus rebus diſputatis breuiter poteſt intelligi homines ſolere dubitare non ſolum id quod : ſequit: uidelicet. ℣ Ne pro an ſup.illud quod faciat ſit honeſtum:an turpe:ſed etiam dubitare ſup.duobus honeſtis propoſitis: ideſt poſtquam duo honeſta propoſita ſunt/utrum:ideſt q̃ illorꝫ duorꝫ ſit honeſtius. ℣ Hic locus:ſcilicet diſquiſitionis inter duo honeſta eſt prætermiſſus:ut dixi(inqt author.) ℣ A Panetio p̃cio illo qui de offic.plurima ſcripſit. ℣ Sed pergamus.i.procedamus ad reliqua ſup.explicanda.i.ad ea quæ de offi.dicẽda reſtãt:& ita concludit primum librum.

℔Marci Tullii Ciceronis Officiorum Libri Primi Finis.

PET. MAR.

Ci. pro ſextio

Quid ſit magis officium

Gradatim.

FRAN MAT Officia Iuſtitię.

ASC.

Multa ſunt q̃ nec reipub. cã agenda ſunt

Graduſ in officiis exhibitione.

PET. MAR.

QVemadmodū officia ducerent. Postq̄ de honesto & oī gñe uirtutis disputatū ē: & satis p̄cipit qd quoq; tpe honestatis cā agere debeamus. Vtit Ci. trāsitione & pponit captās attētionē qd sit dicturus in hoc secūdo uolumīe: & quo ordīe. Inde iterponit aliq̄ qbus docet q̄re cœpi phiari: cū p̄us in senatu & causis forēsibus uersarer. Et sic dānat tpa sua: & cęsaris tā iterfecti p̄teritā Tyrānidē: optatq; libertatē: uir prudētissimus: & salutis reip. studiosus. Inde laudat phiam tanq̄ ai medicinā & remediū unicū ad pellendas pturbatiōes & molestias qbus Ci. plane fuisset ofectus occupata a cęsare rep. nisi ad phiam diuertisset. Et sic trahit Cęsarē in odiū & iuidiā. Atq; alios ad phiam uocat: ide dicit q̄ genus phandi maxime ꝓbet. Academicoꝝ. s. q̄ in utrāq; ptem disputabāt: ut ueritas magis eluceſcere: ide aggredit tractatū: ibi. Quibus rōnibus ꝓpositis. ¶ Officia: actiones honestę. ¶ Ab hōesta te: ab illo honesto qđ in q̄tuor ptes diuisimus. ¶ Ab oī gñe uirtutis: q̄m illis q̄tuor p̄ncipalibus aliæ adnexę sūt ut iustitiæ liberalitas & magnificētia/fortitudini/magnanimitas/& ostātia tpantiæ. Ordo/Modestia/Ornatus/Verecundia/Decoꝝ/& moderatio/dictū est igit̄ quēad modū a singulis ducat offm .i. actio cū uirtute. ¶ Explicatū: expositū: & narratum. ¶ Vt pſequar: explicē & p/scribā officia: q̄ ptinēt ad utilitatē: & honores: & gloriā cōparādā. ¶ Ad cultū: ad ornamētū uitę. ¶ Ad facultatē: potētiā & possibilitatē. Nā facultas dr̄ qua aliqd facere possumus: a faciēdo dicta: uñ dr̄ facultas diuitiaꝝ facultas militādi. ¶ Ad facultatē: ut habeamus facultatē eaꝝ reꝝ qbus hoies utunt̄ i uita. ¶ Copias: reꝝ affluētias. ¶ Ad opes: Diuitias/potētiā/clietelā. ¶ In quo: in hac pte: q̄ ptinēt ad cultū uitæ/opes & copias. ¶ Dixi: in p̄ncipio huius opis: ubi dixit hoies solere ꝺsultare: utile sit: necne qđ facturi sumus. ¶ Tū: p̄terea ex duobus utilibus utrū utilius. ¶ De qbus: officiis q̄ ptinēt ad cultū uitę rerū facultates/opes & copias. ¶ Aggrediar. icipiam ¶ Si pauca: de īstituto ꝓposito: & sn̄ia mea: ac ēt iudicio: q̄re iudicauerī: ita mihi eē phandū. Dū īngt p̄us dixero: q̄re hoc uitæ īstitutū sequar & totum me phiæ dederī: de officiis q̄ ptinēt ad utilitatē dicere icipiā. ¶ Quā q̄. n. rō q̄re uult p̄us dicere pauca de īstituto: qm̄ uideo nōnullis phiæ nomē esse īuisum: uñ opus est reddere rōnē: q̄re hoc īstituerim. Quāuis: inqt Ci. libri nr̄ī: quos de phia edidimus: nonnullos excitauerint non mō ad legēdum: sed etiam ad scribēdum in phia: tm̄ uereor: & dubito aliquibus nomen phiæ inuisum esse: ideo mihi opus est docere cur hoc genus philosophādi his p̄sertim tēporibus consectet.

De officiis quę sunt ad uitæ utilitatem tractat i hoc lib.

CM.T.C. De officiis Liber secundus.

FRAN. MAT.

VEadmodū &c. Hic est scds liber: in quo scda ꝺtinet ꝺsultatio. Vtile aliqd sit an iutile: & duob⁹ ꝓpositis utilib⁹ utrū sit utilius: qđ se factur̄ i totius opis diſiſiōe pollicit⁹ ē: utit trāsitiōe: breuit̄. n. q̄ dicta sūt repetit: & dicēda ꝓponit: p̄ma ꝺsultatio ad bōa ai spectabat: hæc tota ptinet ad facultates & opes. Docilis & attēt⁹ reddit̄ auditor: breuit̄. n. p̄mittit se de utilitatis officiis disputaturū. ¶ Ab oī ge. uir. Quatuor ātē sūt: ut supra est oñsum. ¶ Vtunt̄ quos ad uitæ usus necessarios cōparāt. ¶ Ad opes: q̄ ptinēt ad magnificētiā & uitæ splendorē. ¶ Copias: oium reꝝ affluētiā. ¶ In quo: p̄ i qua re. ¶ Si pauca: hoc ad beniuolētiā ptinet colligēdā: nā beniuolos auditores hēmus. Si q̄ minus honesta: q̄ obiciant̄ diluimus: obiici. n. Ci. poterat q̄ ꝺmissā reip. gubernatione: se totū phiæ dedisset. Cū p̄sertim dixerit supius rebus oībus rēp. añponēdā: & ad eā redeūdū semper qcqd aliaꝝ reꝝ gereret̄: & uirtutis oēm laudē in actione ꝺsistere. Cū ergo ociū añponere negocio uideat rēphendī pōt: ideoq; occurrit. ¶ Instituto: cur de phia scribere īstituerim. ¶ Iudicio: ut hoc melius q̄ illud esse iudicauerim.

ASC.

VEadmodū. Disqritū est in p̄mo qd hōestū: & qd ihonestū: & de duob⁹ hōestis uter ū honestius: nūc disqret qd utile: & qd iutile: & de duob⁹ utilib⁹ utrū utilius. Ordo ē. O Marce fili: ego arbitror: satis explicatū sup. eē i libro supiore. i. q̄ hūc p̄cedit quēadmodū. i. quō officia ducerent̄. i. duci deberēt ab honestate atq; ab oī gñe uirtutis. ¶ Sequt̄. i. ꝺsequēs est: ut ego pſequar. i. ꝺsequēter explicē hæc gña offiꝝ q̄ ptinēt ad cultū uitę & ad facultatē eaꝝ reꝝ: qb⁹ hoies utunt̄ uidelicet ad opes & copias. i. potētias diuitiasq;. ¶ In quo. i. i q̄ p/secutiōe dixit q̄rī: tū. i. piter qd utile: qd iutile: tū. i. pt̄ qd utilius ex utilib⁹ sup. duob⁹: aut qd maxīe utile de utilib⁹ plib⁹ de qb⁹. s. reb⁹ ego aggrediar dicē: si ego dixero p̄us pauca de īstituto. i. itēsiōe ac ꝓposito: ac de iudicio meo: ¶ Enī p̄ qa.

¶ LIbri

¶ Libri nr̃i: ut academici: de finib⁹ tuscu. disputa. de diuinatiõe: de fato: de natura deor̃. Paradoxa. Cato maior. Lelius de phĩa: & alia si q̃ sũt opuscula. ℣ Cõplures: ut Hortẽsiũ: & Brutũ q libellũ de uirtute ad Ci. scripsit: authore Fabio: & nõnulli alii ad ęmulationẽ Ci. q post Varronẽ huic rei optimũ auspiciũ dedit: ĩ phĩa legerũt & scripserũt eodẽ tpe: postea secuti sũt alii. ℣ Excitauerit: q̃si dormiẽtes & nõ curãtes phĩã. ℣ Tñ: quis alios excitaueri. ℣ In ea: phĩa. ℣ Tm̃ opę: laboris & studii. ℣ Ego aũt: affert rõnes Ci. q̃le genus forẽse dicẽdi reip. munera omiserit dãnans tpa: qbus nulla respu. erat: qm̃ bellũ ciuile tũc seuiebat: & fructuabat resp. qppe Octauius ad tyrãnidẽ aspirabat: q tũc cũ Antonio cœpat dissentire: q igit̃ tm̃ opę & studii in phĩam ponat: tpi ascribit: in quo munera publica nõ licebat obire: qm̃ ad alior̃ libidinẽ resp. regebaṫ: & ꝑus a Cæsa. quo uiuo Ci. q̃rẽs ociũ phĩatus est. Hoc aũt opus scripsit post mortẽ Cęsaris: excusat igit̃ se: q studia phĩæ negociis publicis ꝑponat: cũ supra disputauerit eõem utilitatẽ cognitionũ studiis ꝑponẽdã eẽ & oñdit nõ certo iudicio aut odio reip. sed tpis ꝺditiõe se adductũ diuertisse ad ociũ & phĩam: omisso foro ĩ quo regnauerat. ℣ Per eos: optimates & bonos uiros q ꝑ suffragia ꝺsules eligebanṫ: & alii magr̃atus: q rẽpu. ꝺsilio & opa regebãt ac gubernabãt. ℣ Seipsa: qm̃ eligebãt̃ suffragiis ciuiũ hi q rẽp. regerẽt. Postea Cæsar eã occupauit: cũ ꝑus esset libera. ℣ Oẽs meas curas: captat bẽiuolẽtiã a ꝑsona sua Ci. oñditq; se fuisse studiosum reipu. q̃diu potuit: & nihil curasse nisi utilitatẽ illius: nihilq; aliud cogitasse: q̃ ut illi ꝑdesset oĩ cura/studio/& opa/& sic Cęsari iudiciã fac̃. ℣ Cũ aũt dñatu unius. Tyrãnide Cæsaris: q diuina humanaq; iura uiolauit: nec ꝺsilia & authoritas senatũ ualebãt sub Cæs. ad cuius libidinẽ oĩa administrabanṫ. ℣ Vsq̃: aliquo loco. ℣ Socios: q erãt mihi socii ad defendẽdã rẽp. & ꝑces optimatiũ: qbus Cæsar aduersatus est fouẽs Marianos & plębẽ. Socii fuerãt Põpeius iã obtrũcatus in ægypto. Cato uticẽsis. Milo/Ci. amicus. Lẽtulus & nõnulli alii. Sed Põpeius & Cato fuerãt ꝑcipui defensores reip. ℣ Summos uiros: claros & magnæ authoritatis & nois: q una mecũ cõem libertatẽ defendebãt. Et sic rẽ exauget: ut oñdat ꝑstãtissimis uiris & ꝑncipibus ciuitatis iã extinctis: q libertati studebãt: se nõ potuisse aliud facere: q̃ phĩari. ℣ Angoribus: angor est ægritudo ꝑmẽs: nõ dedi inqt me dolori & angori: sed phĩæ: q̃ meo dolori mederet̃. ℣ Quibus: angoribꝰ. ℣ Cõfectus: uictus ꝑstratus atq; ꝺsũptus. ℣ His restitissem. i. nisi his rõnibꝰ phĩæ subnixus: q̃ ai sollicitudinibꝰ mederẽt: repugnassem angoribꝰ. ℣ Indignis hoĩe docto: qm̃ uoluptas docto uiro repudiãda est: ut meretricula ĩfamis. ℣ Atq; utinã: optat Ci. libtatẽ & ꝑstinũ statũ reip. ut i eã oẽs suas curas ꝺferret: & oñdit se magis negocio q̃ ocio delectare. Sed tpa ad ociũ ipm cõpellebãt: q ꝑus ĩ sũma celebritate añ ciuiũ oculos cũ sũma laude uixerat. ℣ Statu: quo cœpat. ℣ In ho. i ptãtẽ Octauii/Antõii/& Lepidi. Post necẽ Cęs. tyrãni: q nõ solũ Cæs. mortẽ ulciscẽdi: sed ẽt statũ reip. iã respirãtis eũtẽ cogitabãt q̃ iã ad ꝑstinã libtatẽ redũisse uidebaṫ: cꝰspoliũ iter se triũuiri diserũt: & tãdẽ Octauio Cæs. fuire coacta ẽ: & ĩ uita Ci. furori antonĩo ꝺcessa: quo nihil potuit eo tpe sol uidisse idigniꝰ: pmũ. n. põit Ci. ea q̃ faciebat statẽ rep. i. ñ occupata a Cę. ¶ Libri nr̃i &c. multis iã tũc Ci. de phĩa libros scripserat: ut tusculanas q̃nes: de rep. de nã deor̃: paradoxa: de finibꝰ de senectute. de amicitia. ℣ Excitauerit: ut & mea legerẽt nõnulli: & nõnulli aliqd scriberẽt. ℣ Tñ iterdũ &c. Quia ocio si sunt q phĩæ opam dãt: abstinẽt. n. a reip. administratiõe: iõ bonis uiris iutilis phĩa ur̃: eãq; uitupant. Quibus Ci. i ꝓmio de finibus bo. & ma. rñdit: & in eo libro: q ab eo eruditos est: ꝺtra phĩę uitupatores: in quo phĩa defensa & collauda ta est: cũ eẽt accusata & uitupata ab Hortẽsio. ℣ Ego aũt &c. Suã itẽdit rõnẽ cur a reip. abstineat administratiõe. Dic. n. cũ libera eẽt resp. & ab iis qbus seipsa tradiderat gubernareṫ: oẽm ergo meã curã in ea posui & locaui. Sed postq̃ ĩ unꝰ ptãtẽ redacta est: & unius teneri dñatu icœpit: ne me aut uoluptatibꝰ: aut lãgoribus dederem: studia phĩæ: q̃ a pueritia adamauerã: tota aĩo cõplexus sum. In quo beniuolũ facit auditorẽ. Qualis in rẽp. fuerit oñdens dũ licuit. Quibus seipsa cõmiserat. Quia dũ libera esset resp. ciuibus suis: quos idoneos & uirtute ꝑditos cognoscebat: magr̃atus suos cõmittebat ℣ Cũ aũt &c. Hæc ciceronis purgatio in gñe est deliberatiuo. Nã ciceronis ꝺsultatio ea fuit: deberet ne phĩæ se dedere: an lãgoribus: uel uoluptatibus: adẽpta rep. Qua statẽ suã illi opam & industriã nunq̃ negasset. Est ergo argumẽtũ a necessitate: q rẽp. deseruerit: in qua uersari iã nõ poterat. Quippe quę amplius nõ erat & phĩam cõplexus sit: ne aut uoluptati se dederet: aut a lãgore occupareṫ: hoc aũt ita esse ab anteacta uita colligit p attributũ personæ: in quo facta continẽtur. ℣ Vnius: cæsaris. ℣ Dñatu: tyrãnide. ℣ Cõsilio: quo utebanṫ senatores in dãda snĩa. ℣ Socios. Qui partim in bello ciuili perierũt: partim in exilium pulsi sunt: adẽptis bonis quæ possidebant. ℣ Angoribus: doloribus. Angor est animi uel corporis cruciatus ἀπὸ τῆς: ἀγχόνης. i. a strãgulatione dictus. Vnde & faucium dolor Angina uocaṫ: author Põmpeius. ℣ Cõfessus: cõsumptus. ℣ Indignis hoĩe: ut aucupiis/uenationibus/& conuiuiis/& cæteris huiusmodi: quæ uoluptates hoĩe indignæ sunt: cuius in aliis rebus grauioribus uersari mens debet & põt. ℣ Atq; utinã: bonũ uir̃ se ostẽdit: cũ dicit se nunq̃ rẽp. desertur̃ fuisse. Si in ꝑstino statu pmãsisset. ℣ Nõ tã ꝺmutãdar̃ q̃ &c. Nõ. n. tã cupidi erãt ꝺmutare cũ dicit se nunq̃ rẽp. desertur̃ fuisse. Si in ꝑstino statu pmãsisset. ℣ Nõ tã ꝺmutãdar̃ q̃ &c. Nõ. n. tã cupidi erãt ꝺmutare statum reip. quã eam funditus euertere: ut. M. Antonius: q cõsul cũ esset: sub libertatis simulatione libertatem subꝛstulit: huius aũt rei initiũ fecit: cũ cæsaris corpus in for̃ delatum laudauit: & ad eius cędẽ ulciscẽdã populũ accẽdit. ℣ Quo cœperat statu: anteq̃ cæsar & Põpeius dissentirẽt. Vel post occisum Iuliũ. Quãdo incœpit libertas resipiscere.

¶ QVAM quã libri nostri excitauerint: cõplures. i. ualde multos: ut Hortẽsiũ: & Brutũ: uel libri nr̃i cõplures. i. q multi sunt excitauerint te nõ mõ. i. nõ tm̃ ad studiũ. i. diligẽs exercitiũ legendi: sed etiã ad studiũ scribẽdi. ℣ Cũ ego uereor. i. formido interdũ: ne nomen philosophiæ sit inuisum. i. odiosum qbusdam bonis uiris. ℣ Quęp &: miren̄t me ponere tm̃ operæ. i. opationis & exercitationis: & tm̃ tpis in ea. s. philosophia. ℣ Aũt pro sed: q̃diu respu. regebaṫ p eos: quibus ipa se cõmiserat sup. regendam: hoc est p eos: q remp. cũ eius utilitate regebant. s. per Põpeium ac catonem: qbus resp. se cõmiserat: qa eos rectores sui per publicam electionem ꝺstituerat. ℣ Ego cõferebã oẽs curas & cogitatiões meas in eã. i. in eius utilitatẽ & debitam administrationẽ. ℣ Aũt pro sed: cũ oĩa tenerenṫ. i. occuparentur dominatu. i. tyrannide unius: scilicet Iulii Cæsaris: negꝫ locus esset consilio aut authoritati. ℣ Deniq;. i. ut tandem explicem cum sup. amisissent sũmos uiros sup. existentes socios reip. tuendç. i. tuẽda rep. ℣ Ego nec dedi me angoribus. i. doloribus animi ex re iniqua: quã

PET. MAR.

Ociũ q. rẽs Ci. cœpit phĩari

Angor

Negocium i respu. pis ẽ q̃ ociũ ꝑ uatũ

FRAN MAT

cõtra phĩæ uitupatores scripsit Ci. i li. de finibus

Angor Angia M. Antonius libertatẽ rõanã ꝛstulit.

ASC. Primi libri seriati facta recapitulatio.

uidebā: qbus essem ofectus. i. osumptus: nisi restitissem his. i. nisi aduertissem cogitatiões meas a malis qb⁹ angebar: nec ego dedi me rursum. i. ecõtrario uolũtatib⁹ idignis hoie docto. ℣ Atq; uti. resp. stetisset. i. stare mãsisset sup. in eo statu quo statu cœpat. i. icœpat nec. i. & nõ icidisset in hoies cupidos nõ tã cõmutandaꝝ rerũ. i. ut nouã formã iduant: q̃ euertãdaꝝ. i. ut fũdit⁹ destruant. ℣ Enĩ p qa: nos ponerem⁹ pmũ. i. pmo loco: ut solebam⁹ facẽ pl̃s opę. i. laboris & diligẽtię.

PET. MAR.

℣ IN agẽdo: in causis forẽsibus: senatoriisq; muneribus. ℣ Opę: laboris & studii. ℣ Ipsis scriptis: monumẽtis lr̃aꝝ: scribẽdo ingt: sed nõ in philia: ueꝝ actiões. ℣ Nõ ea quæ nũc præcepta philię. ℣ Actiones nr̃as: oones in foro & in senatu. ℣ Nulla esset: unius tyrannide teneret & periisset. ℣ Ille lr̃æ forẽses: declarat se qd itellexerit: cũ dixit actiões nr̃as. ℣ Forẽses: actiões in gñe iudiciali. i. oones quas hẽbam: in foro: in gñe iudiciali: & Ci. in iudiciis regnare dictus est. ℣ Senatoriæ: oones quas hẽbam in senatu in genere deliberatiuo & demõstratiuo: cũ is senatu sniaꝝ dicerẽ. ℣ Cõticuerũt tacuerũt: & illas amplius nõ exercui: sed cum meus aius quiescere nõ posset: diuerti ad philiam. ℣ Cũ nõ posset agere nihil: cũ aius meus nõ posset qescere & segnis eẽ pp exercitationẽ ab ineũte ætate: & tã nihil agere posset in eloquẽtia: qm̃ non erat amplius in senatu & foro locus liber dicere uolẽtibus: cũ Cæsar reꝝ potiret. ℣ In studiis: lr̃aꝝ ex quo p ætatẽ licuit: nã nemo diutius & studiosius se exercuit: nemo diutius declamauit molestias: quibus afficiebar repu. amissa. ℣ Honestissime: cũ laude maxima: qm̃ honestius fuit hoc mõ: q̃ morte deponere molestias: ut fecerat Cato apud uticã: aut uoluptatibus: q̃ hoi docto nõ ouenit: ergo ofugiẽdũ erat ad philiam: cũ aliud effugiũ nõ daret. ℣ Retulissem: redissem ad philiæ studiũ tanq̃ ad perfugiũ tutum: nã refert se qs ad locũ subsidii: ut domũ me referam: & philiam tanq̃ ad aĩ medicinã: & expultricem pturbationũ. ℣ Ad philiam: quæ meo aio angoribus ppe confecto mederet & illi adesset. ℣ Cui: philię in adolescentia Cicero opam dederat sub pceptoribus. Vnde dicit in pmo de natu. deo. Nos aũt nec subito cœpimus philosophari: nec mediocrẽ a primo tpe ætatis in eo studio opam: curãq; osumpsimus: & cũ minime uidebamur: tũ maxime philosophabamur: qd & oratioaes declarãt referre philoꝝ sentẽtiis: & doctissimoꝝ hoium familiaritates: qbus semp domus nr̃a floruit: & principes illi Diodorus. Philo. Antiochus. Possidonius: a quibus institituti sumus. ℣ Honoribus iseruire: dare opam ut in repu. honores assequerer & magr̃atus. ℣ Reip. muneribus: & negociis reip. obeũdis curãdisq; toto aio: oi cura: oi officio. ℣ Tm̃ erat loci: tm̃ philiæ uacabã: q̃tum patiebant negocia reip. & amicoꝝ: quos defendebã: tps scribẽdi in philia nõ dabat: sed tm̃ legẽdi. ℣ Amicoꝝ: quos in iudicio defendebã. ℣ Et reip. negociorꝝ reip. & muneꝝ: q̃ curabã. ℣ Id tpis: qd sup fuerat negociis curãdis reip. & amicoꝝ ocium tps aliis negociis uacuũ: qm̃ occupatus erã in illis negociis & ipeditus. ℣ In maximis malis: in calamitate reip. qua nullũ bono ciui maius malũ accidere põt: qm̃ patria cõplectit omnia: cuius studiosi esse debemus. ℣ Hoc boni: hãc utilitatẽ in ruina reip. Et precepta philiæ: quæ ante Varronẽ & Ci. Romæ peregrinabatur: nec latini sermonis splẽdorẽ acceperat: nec se efferre nostris sermonibus audebat: cui Ci. q̃, si ciuitatẽ dedit philia nõ satis erat nota romanis & grẽce legebatur. Varro cœpit eam illustrare litteris latinis: postea Ci. sũmum attulit nitorem. ℣ Nr̃is: romanis. ℣ Cognitione: ut cognoscerent tanq̃ utilia. ℣ Quid enim est: ratio q̃re erat cognitione dignissima. Laudat Ci. sapiẽtiam & philiam: ut ipsis utilitatẽ oñdat: & nomẽ philiæ interpretat: qd Pythagoras iuenit: ut dictũ est. ℣ Quid est? hac iterrogatione oonem auget. ℣ Sapiẽtia: quę diuinaꝝ humanarũq; reꝝ tum initioꝝ causarũq; cuiusq; rei cognitionẽ habet. ℣ Quod præstantius: quod sapientiæ añponẽdum sit. ℣ Melius: utilius.

FRAN MAT.

℣ IN agẽdo: cãs in iudiciali foro & idigenda in senatu sn̄ia. ℣ Ipsis scriptis: qñ scriberemus. ℣ Forẽses: qbus in foro uti solebã: aut defendẽs: aut accusans quẽpiam: & ad iudiciale genus spectat. ℣ Senatoriæ. Cum in senatu sn̄iam dicebam. Idem in principio q̃stionum tusculanaꝝ. ℣ Quum defensionũ laboribus senatoriisq; muneribus: aut oĩno: aut magna ex parte essem aliqñ liberatus. ℣ Nihil aũt &c̃. Quando quidem ocio marcescere nõ poteram: qm̃ semp in negocio prius eẽ osueueram. Cõsilium: fuit: ut neq; lãgoribus me occupari sinerẽ: neq; uoluptatibus me dederem: me ad philiam retulirẽ prestãtissimam. Cui ab adolescẽtia operam dederam: quãq; quãtum licuerat nunq̃ penitus omiserã. ℣ His studiis philosophię. ℣ Maximis igĩt &c̃. Arguit ab utili qm̃ his non solum sibi pfuturus est. Sed etiã aliis psentibus & posteris: ea mãdans litteris: quę antea paꝝ nota erant. Nam ante Ciceronem græce: & a grecis pceptoribus philia tradebat. ℣ Quid enim &c̃. probat esse utile philiæ precepta tradere: ut eam latini teneant. Q m̃ nihil ea melius est.

ASC.

℣ IN agendo: q̃ in scribendo. i. plus ageremus q̃ scriberemus: qd agẽdum: deinde mãderemus ipsis scriptis. i. scriberemus: nõ ea: quæ nũc sup. scribimus. i. philicas res: sed nostras actiones: ut sæpe fecimus. ℣ Aũt pro sed: cum respu. in qua ois cura & cogitatio: & opera mea solebãt poni: esset oĩno nulla. i. perdita: & euersa. ℣ Illę. s. litterę forẽses. i. quas tractabãt in foro: & senatoriæ. i. quas tractabãt in senatu: ostituerunt. ℣ Aũt pro sed cum aĩus nõ posset agere nihil. i. cũ nõ posset oĩno cessare aius: dico uel ego uersatus ab initio ætatis in studiis. i. exercitis litteraꝝ: ego existimaui. i. iudicaui molestias. s. animi posse deponi honestissime: si ego retulissem me ad philiam: cui. s. philiæ: cum ego existens adolescẽs tribuissem multum tẽporis cã discendi. i. ut discerem eam postq̃ ego cœpi inseruire. i. operam dare honoribus. i. magistratibus gerendis. ℣ Que pro & postq̃ tradidi reipu. me totum: tm̃ loci erat philiæ. i. tm̃ uacare: & intendere poteram philosophię quãtum tẽporis superfuerat amicoꝝ & reipu. i. in quo nõ cogebar operam dare amicis & reip. ℣ Aũt pro sed: id. s. tempus quod superfuerat consumebatur in legendo: ocium scribendi non erat. ℣ Igitur nos uidemur assecuti hoc: tãtum boni in maximis malis: ut nos mandaremus litteris ea: quæ nec erunt satis nota nostris. i. latinis: & erant dignissima cognitione. i. cognoscantur. ℣ Enim pro quia per deos. i. ut deorum testimonium citem: quid est optabilius sapientia. i. q̃ ipsa sapientia. q. d. nihil: quid præstantius: quid melius: idest conducibilius homini.

Ciceronis oones sententiis philoꝝ sit refertæ Varro p mus cœpit philiã q̃ solum erat i litteris grecis in latinũ traducere. Philia. i. studiũ Sapiæ

in agẽdo pluſq̃ inſcribẽdo opæ poneremus. Deide ipſis ſcriptis nõ ea quæ nũc: ſed actiones nr̃as mãdarem? ut ſæpe fecimus. Cũ aũt reſpu. in qua omnis mea cura: cogitatio: opera poni ſolebat: nulla eſſet omnino: illæ .ſ. lr̃æ conticuerũt: forenſes & ſenatoriæ. Nihil aũt quũ agere animus nõ poſſet: i ſtudiis ab initio uerſatus ætatis exiſtimaui honeſtiſſime moleſtias deponi poſſe: ſi me ad philoſophiam retuliſſem. Cui cum multum adoleſcens diſcendi cauſa temporis tribuiſſem: poſtea q̃ honoribus inſeruire cœpi: meq; totum reipub. tradidi: tm̃ erat philoſophiæ loci: quantum ſuperfuerat amicorum: & reip. temporis: id autem omne conſumebatur in legendo: ſcribendi ocium non erat. Maximis igitur in malis hoc tm̃ boni aſſecuti uidemur: ut ea lr̃is mãdaremus: quæ nec ſatis erãt nota nr̃is: & erãt cognitione digniſſima. Quid eſt enim per deos ĩmortales optabilius ſapientia? quid præſtantius? quid homini melius?

¶ Dignius homine: quod magis homini conueniat q̄ sapientia: quæ est diuinarum humanarūq; rerum scientia. ℣ Hāc: sapientiam qui cupiunt & cū ratione appetunt. ℣ Phi: studiosi sapientiæ: qm̄ phia dicit studium sapiētiæ. ℣ Sapiētia est: affert diffinitionem sapientiæ: cui & humana & diuina tribuunt. ℣ Quibus: causis res continētur. Nam sapiētis est & primi phi considerare effectricem causam. i. ipsum deum qui omnia creat: oia ōtinet oia nutu suo gubernat: & cognoscit sapiēs cām oium regē. Vñ dicit Virg. Fœlix qui potuit rerū cognoscere cās. ℣ Sciētia: scire est rē per cām cognoscere. Tunc enim ingt Aristo. in pœmio physicorū unāquāq; rem scire putamus: cum cās primas ꝓncipiaq; prima & usq; ad elementa cognoscimus. ℣ Cuius sapientiæ: qm̄ uituperare phiam est tanq̄ parricidium. In ea enim est id qđ molestias pellit: & ad bñ beateq; uiuēdum uirtutē satis esse docet. ℣ Haud sane pfecto non intelligo quid putet laudādum cū uituperet phiam hoc maxime dē in Hortensium: qui phiam: & philosophātes uituperauerat. Vnde Cic. eam laudauit: & defendit eo libro: qui est iscriptus Hortēsius: qui nunc desiderat. ℣ Nam siue: rō quare nihil est laudādū ꝓter phiam: quę ratio a fine quē nobis ꝓponimus sumit. Nam si ꝓposuerimus nobis animi oblectationē quærere & inuenire nullo medio illā attingere possumus melius & cōmodius q̄ studiis phię: & nulla oblectatio huic pōt cōparari. ℣ Oblectatio: aliqua res: in qua noster animus se oblectet & requiescat. ℣ Requies: aliqua relaxatio curaꝝ: quibus humana uita plerūq; uexatur. ℣ Quæ: oblectatio & requies curaꝝ. ℣ Cōferri: cōparari cū studiis phi-

PET. MAR.

Virg. Scire. Aristo.

Nihil p̄ter phiā esse laudādū

Ille dī beate uiuere q̄ ōtentus uirtute

rum: quoniam ipsoꝝ contēplationes habent inumeras animi uoluptates. Phs in. x. ethices ait. Phia mirabiles: tum putitates: tum firmitates habet. ℣ Eoꝝ: phorum. s. ℣ Semper: quotidie. ℣ Acquirunt: discēdo & contēplando ea quę pertinent ad bene beateq; uiuēdum. ℣ Spectet: pertineat. ℣ Et ualeat: prosit & efficiat beatam uitam. ℣ Ad bene: cū uirtute. ℣ Et beate: ut nihil uita plus appetat contenta suis finibus: ille uiuit beate: qui contentus uirtute nullis rebus indiget: paratus ad utrāq; fortunā: imponens finem cupiditatibus: quibus si ducī: & aduersari fortunam timet: beatam uitā agere nō potest. Vñ stoici dixerunt uirtutem satis esse ad bene beateq; uiuendum: ut ait Zeno & Chrisippus in lib. de uirtutibus & Herato. in. ii. de bonis. Panetius tñ q̄is esset stoicus: & Possidonius eius discipulus minime sufficere dixerunt: uerꝝ opus esse & bona ualitudine & affluētia rerꝝ: hæc etiam fuit opinio peripatheticoꝝ & academicoꝝ: ut supra dictū est. Ci. tamen stoicos secutus in ultima Tusculana nitit probare uirtutem satis esse ad bene beateq; uiuēdum de studio, rū uoluptate ita scribit Fabius lib. ii. Est aliquis ac nescio an maximus etiam: ex secretis studiis fructus: ac tum pura uoluptas litterarꝝ: cum ab actu. i. opera recesserunt: & cōtemplatione sui fruunt. Lectio (inquit Seneca) ingenium alit: & studio fatigatum nō fine studio: tum reficit. ℣ Siue ratio cōstantiæ: siue etiā quærat aliqua ratio cōstantiæ & uirtutis nō potest inueniri nisi in phia. Si ponimus inquit sūmum bonū in uirtute: nō possumus cognoscere qđ sit illa nirtus: & illud bonū extremum nisi per phiam quę est ars uirtutis & sūmi boni: & nulla est alia uirtutis ars q̄ phia. ℣ Aut hæc: phia est ars qua cōstantiam: & uirtutē ꝺsequimur. quoniam phia est ars & magistra uitæ. ℣ Ars: ut finit Cleantes: authore Fabio li. ii. est potestas: uiam. i. ordinem efficiens. Ars inquit Fabius cōstat ex præceptionibus & coexercitatis ad finē utilem uitæ. ℣ Aut nulla. s. est ars: si nō est phia. ℣ Eas: cōstantiam & uirtutem. i. ipsam fortitudinē quā sequit constantia. Et fortitudo proprię dicitur uirtus. Et sic Cic. duo posuit sibi inuicem contraria animi relaxationem: & fortitudinem: ut ostendat animi uoluptatem quam epicurei quærebant: & etiam corporis: necnon fortitudinem & constantiam contra omnis uoluptates: atq; dolores solam phiam conferre. Vnde si finem nostrum consequi uolumus huic nos curandos sanandosq; tradamus: cum sit ars uitæ & optima contra perturbationes medicina.

Zeno & chrisippus Fabius Seneca

Ars Fabius

¶ Dignius: q̄tū ad honestatē: nā sapietia: diis nos ꝺiūgit: qđ supiore libro docuimus: sapiētia ab Arist. li. yi. ethicoꝝ tribui dī in artib⁹ illis: q excellētissimi fūt: ut phidiā lapidariū: polycletū statuariū: sapiētes dicimus: hoc aūt nō ꝓpe. Cū uere sapiēs & ꝓpe is sit q oia scit: & sapiētia sit exactissima sciaꝝ: q̄ sic diffinit: sapiētia & scia & itellect⁹ p̄ciosissimoꝝ nā: nec idē est qđ ciuilis scia & prudētia: q̄ diffinit hitus uerus cū rōne: q in his agēdis uersat: q̄ sūt hoī bona & mala: hæc ꝓpas attēdit cōmoditates q̄s negligit plærūq; : q uere sapiēs est: prudētia itē est in his ī qbus ꝺsiliū locū hēt. Cū sapiētia: tm̄ difficilia/admirabilia/ & diuina q̄dā inuestiget. Cū aūt dixit Ci. rerꝝ humanarꝝ phiæ ptē significauit: q̄ φυσικὴ ἱστορία a græcis a nris naturalis historia dr̄. ℣ Cū diuinarꝝ ingt μετὰ φυσικὴν inuit: quā supnaturalē nos uocamus: nā de diuinis loquit hāc ex græcis ueteribus maxie attigit Plato. ℣ Causarūq; &c. cū subdidit id oñdere uoluit qđ ait Aristo. lib. yi. ethicoꝝ oportere sapiētē: nō solū quæ a ꝓncipiis manāt scire: uerūetiā circa ꝓncipia ueritatē tenere: hoc est primas & ultimas cās: mediasq; cognoscere: est aūt συστῆσαι hoc est substātialis & pfecta diffinitio. ℣ Nec qc̄q aliqd. Arguita nota uidelicet ab etymologia. ℣ Phi amatores sapiētiæ: ꝓmus Pythagoras phiam appellauit seq; phm̄ dixit: cū Sycione alloq̄rē. Leōtē Syciniorꝝ tyrānū siue phliasiorꝝ. Nullū. n. hoiem. Sed solū deū esse sapiētē dicebat: antea σοφία. i. sapiētia uocabat & phi σοφοί. ℣ Sapiētia aūt: arguit nūc diffōne uerꝝ esse q̄ dixit de sapiētia. ℣ Cui⁹ studiū &c. arguit delectabili. ℣ Cōstātię: & fortitudini iseruire uelimus. ℣ Aut hæc ars: ab utraq; pte ocludit: aut igt sapiētia ars ē: ꝓ q̄ uirtutē assegmur: aut nulla ē.

Primus pytha/goras phiā appellauit ASC.

¶ QVID dignus hoie sup. q̄ sapiētia. q. d. nihil. ℣ Igit (ꝺtinuatiuā hic tñ uim hēt) ii sup. q expetūt hāc. s. sapiētiā noiantur phi: nec phia (si interp̄tari uelis) est: qc̄q aliud q̄ studiū sapiētiæ. ℣ Aūt pro sed sapiētia (ut. i. sicuti diffinitū. i. eius diffinitio facta est a ueteribus phis) scia rerꝝ diuinarꝝ & humanarū & causarꝝ qbus hæres. s. diuinæ & humanæ cōtinent: cuius. s. phiæ sup. is q uituperat studiū nescio quidnā sit qđ putet laudādū. Nā siue oblectatio animi quæritē. ℣ Que pro & requies curaꝝ. i. a curis: quæ. s. requies & remissio a curis pōt simul ꝺferri. i. simul tribui cū studiis eoꝝ qui acquirunt semp aliquid. s. uirtutis & sciaꝝ quod spectet & ualeat ad uiuēdū bene & beate. ℣ Est aūt hoc modo sensus q̄ in phis sit requies curaꝝ nō oīmoda: sed quę secū patiat studiū acquirēdi. Marsus tñ exponēs ꝺferri. i. cōparari cū studiis phoꝝ intelligit: quasi sit cū interrogatione legendū sic: q̄ oblectatio & requies pōt cōferri cū eoꝝ studiis qui &c. q. d. nulla sed meo iudicio melius procederet legendo: ut quæ relatiue accipiatur: & sic limitatio requiri: si incœpimus cōstruere: uñ sequitur altera pars locutionis. ℣ Siue ratio constantiæ: & uirtutis quæritē. ℣ Aut hæc res. s. phia est: aut nulla omnino est per quam assequimur eas. s. delectationem: requiem: & rationem constantiæ & uirtutis.

Sapia p se expetēda. Phia qđ est Sapię descriptio.

FRANMAT

PET. MAR. Nihil eē uirtute pstātius Seneca

¶NVLlā dicere:cōfutat opinionem eorꝝ qui dicebant(& maxime Hortensius)cōstantię & uirtutis nō esse aliquam artem:nec phiam esse artem. Et hoc argumento utī dicent:si minime res nō possunt esse sine arte:multo minus res maximę:ut sunt ipsę uirtutes:quibus nihil est maius/nihil melius/nihil denięꝫ potest esse diuinius:nam homines beatos efficiunt. Vnde dicit Señ. Nihil est uirtute præstantius/nihil pulchrius:& bonū est & optabile quicqd ex huius genere ipsius. ℣ Paꝛ cōsiderate:imprudenter:& homines inquit imprudētes pertinet dicere uirtutis nullā esse artē:cū minimę res nō possint esse sine arte:ut ars fabrilis:ars murandi/texēdi:& similium. ℣ In maximis:qm̄ inquit sunt rudes & nō cognoscunt res maximas esse nō posse sine arte: uñ error ipsoꝝ maximus est:qm̄ errāt in re maxia:& quę patet. ℣ Aliq̄ disciplinā:Ars quā uirtutē cōsequmur:si inqt ꝺcedunt esse aliquā artem uirtutis & disciplinā Vñ moralis dicit:qm̄ uirtus a more:idest a cōsuetudine dr̄. Et phia præscribit officia media: qbus ad habitum uirtutis peruenīt. Et docet uirtutē eē quādam mediocritatē. ℣ Cohortamur alios.s.ut uelint philosophari:nñc satis est hæc dixisse inqt:& docuisse cur ad hoc scribēdi studium ne cōtulerim. ℣ Accuratius:maiori cura:quā in hoc loco fecerim. Q ꝺ accuratius disputare de laudibꝰ phiæ. ℣ Alio libro in Hortēsio lib.ii.de diuinatione:statim in ꝓncipio ait. Cohortati sumus:ut maxime potuimus ad philosophiæ studium eo libro qui est iscriptus Hortensius:& libro ꝓmo de Finibus. Quanq̄ phiæ etiā uituperatoribus satis respōsum est:eo libro quo a nobis phia defensa & collaudata est:cum esset accusata:& uituperata ab Hortēsio. Hic liber nō extat. ℣ Hoc aūt tēpore tm̄ nobis declarandum fuit in p̄senti disputatione: in qua nō agitur de laudibus phiæ. Sed ostēdendum est quare in illa tm̄ operæ hoc tempore posuerim. ℣ Orbati Reipublicę muneribus:Priuati/trāslatio ab orbis.i.parētibus:qui filiis priuati sunt:& hæc orbitas ad multa trāsferī:ut orbatus Republica/domo/amicis & similibus. ℣ Muneribus ad hoc nos &c̄. Officiis & negociis Reipublicę obeūdis: quoniam Cęsar reꝝ potius oīa faciebat. ℣ Potissimum cōtulissemus &c̄. Maxime omissis pene omnino aliis studiis. ℣ Occurrit aūt nobis & qdē &c̄. Nōnulli reph̄ēdebant Ci. qꝺ daret p̄cepta de officiis:cū esset academicus:diceretq; nihil certo sciri aut p̄cipi posse:rñdet Ci.aperitq; suā sniam & opīonem oñdens qd sequat in academicis:& qd dānet. ℣ Occurrit:nonnulli mihi p̄cipienti de officiis obstāt & aduersant:dicētes me esse incōstantē. ℣ Doctis:doctrina plenis. ℣ Eruditis:eloquētibus:nā eruditus dr̄ ille q suā doctrinā affert ornate:uñ multi sunt docti:nō tñ eruditi. ℣ Quærentibus:interrogantibus me an mihiipsi cōstem.īmo dñt me mihi repugnare:cū dicam ex dogmate academicoꝝ nihil certo sciri posse: & nōc scribā præcepta de officiis tanq̄ certa:& quæ seq iuuenes debeāt:tanq̄ iter ad uirtutem certissimū.

Nullam dicere maximarum rerum artem esse:cum minimarum sine arte nulla sit:hominum est parum cōsiderate loquentium:atq; in maximis rebus errantium. Si aūt est aliqua disciplina uirtutis:ubi ea quæretur cū ab hoc discēdi genere discesseris?Sed hæc cum ad philosophiam.Cohortamur accuratius solent disputari: quod alio quodam libro fecimus.Hoc autem tempore tantum nobis declarādum fuit:cur orbati Reipublicæ muneribus ad hoc nos studium potissimum cōtulissemus.Occurrit autem nobis:& quidem a doctis & eruditis:quærentibus satis:ne cōstanter facere uideamur:

Quare Cic. ad phię studiū se ꝺtulit.

Eruditꝰ

Quare Ci.repḥēsus ē cū esset academicus.

FRAN MAT.

¶DIcere nullā oīno esse artem:per quā uirtutē assequmur. Stultū est cum minimaꝝ reꝝ artes sunt:ex quo sequtur maiorum reꝝ artes esse qꝺ si ita est:hæc est pfecta sapiētia:per quā uirtutē assequmur. ℣ Si aūt est aliq̄ disciplina uirtutis &c̄. Argumētationē nunc concludit:& postq̄ inqt negari non pōt esse aliquam artem:per quam ad uirtutem iter est:ea certe est phia. Ex quo sequit non esse consilium nostrum improbandum:qꝺ eā amplexati sumus:hoc tēpore:ut & nobis proximus & posterius. ℣ Vbi ea quereī cum ad hoc discendi genere discesseris. Quasi dicat nusq̄. ℣ Sed hæc cum ad philosophiam cohortamur accuratius solent disputari &c̄. Sed hæc inquit tunc cōmodius dicunt a nobis:cum ad phiam perdiscendā hoies cohortamur. Quod in multis locis fecit Cicero:ut Tusculanis quæstionibus. ℣ Alio quodā libro fecimus: hoc aūt tēpore tm̄ nobis declarandū fuit:cur orbati reipublicę muneribus ad hoc nos studiū potissimū contulissemus. In quo phiam defendit:ad quam amplectēdam cohortatus est romanos ciues. ℣ Occurrit aūt nobis & qdem a doctis &c̄. Beniuolentiā etiā hic colligit a p̄sona auditoris:cū diluit:qꝺ obiiciebat. Vitium.s.leuitatis:qꝺ cum academiæ esset sectę:

Academia fuit triplex.

quę nihil affirmabat:q̄uis ꝓbabilia sequereī. Cicero tm̄ certa officiorꝝ p̄cepta traderet & stabiliret:merito igit hoc purgat. Academia triplex fuit. Vetus cuius extitit ꝓnceps Plato. Media q̄ Archesilaus:noua quā lacides inuexit. Academici:ut ait Cic. libro de finibus secūdo:nihil affirmabāt:& quasi desperata cognotione certi id sequi uolebant:quodcūq; uerisimile uideret. Stoicis dicētibus academicos nihil suscipere:nec agere fidēter posse:qa apud eos nihil certum esset: nec finem haberēt ꝓpositum quo tēderēt. Sic incertū sit qd sequant. Et in suis academicis rñdit:& aliis in locis. Dicēs laudā,

Probabilia sequti sūt academici nō certa.

tur:qm̄ nihil putet certum esse:ꝓbabilia tm̄ sequi. Multa aūt dicebant Academici ꝓbabilia esse:quæ q̄q̄ non perciperent tm̄ quia usum quēdam haberent insignem:& illustrem:his sapientis uita regereī. Socrates & eum secuti academici scientiam substulerant:quę non disputantis sed diuinantis est. Voluerunt autem in phia solam esse opīonem:quæ illic est:uñ abest sciētia. Id enim opinatur quisq; quod nescit. Veritas sciri non potest:qm̄ scientia certi est:opinatio icerti. ℣ Volebāt igitur academici non esse alicuius rei scientiam:& probabilia nos sequi non certa. Sed tamen dari de probabilibus præcepta posse:nihil enim obstat dicere hoc probabile est ita fieri debere:& contra non uideī ita fieri debere. Quod hoc loco Cic.ait. ℣ Occurritur:obiicitur. Quum nihil affirmet Cicero ex instituto sectæ tuæ. Quid officiorꝝ præcepta tradis. Quæ:aut certa sunt:aut incerta. Si certa sunt contra sectam tuam facis. Si incerta uana sunt. Cicero huic obiectiōi respōdet quod oratorie facit:ne quid relinquat intactum a doctis ut stoicę sectæ & peripateticæ hoibus.

ASC.

¶DIcere nullam esse artem maximaꝝ reꝝ:idest de maximis rebus cuiusmodi sunt diuinæ & humanę:publicæ quidē est hoium loquentium paꝛ considerare:atq; errantium in maximis rebus:cum.i.qm̄ ita est q; ulla minimaꝛ sup.rerum .i.etiam minima res sit sine arte nulla. ℣ Aūt pro sed:si aliqua est disciplina uirtutis ubi quæretur ea cū.i.pōstq̄ discesseris ab hoc genere discendi:hoc est a philosophia.q.d.nusquam. ℣ Sed hæc solent disputari accuratius:idest cum maiodam quod nos fecimus quidem alio libro. ℣ Autem pro sed declarandum fuit:idest oportuit declarari nobis: idest adnos. ℣ Tantum:idest solūmodo hoc tempore:idest in præsentia:cur idest quare nos orbati:idest ꝓuati quasi re cara muneribus:idest administrationibus reipu.contulissemus nos potissimum ad hoc studium. ℣ Autem pro sed occurritur.i. obuiatur & obiicit nobis:& quidē a doctis & eruditis sup.uiris quærētibus:ne pro an:an nos uideamur sup.nobis facere satis constanter.i.cum satis magna constantia nos dico:qui cum sup.ita sit q̄ hoc est q̄uis dicamus.

℣ CVM

qui cum præcipi nihil posse dicamus:tamē:& aliis de rebus disserere soleamus:& hoc ipso tempore præcepta officii persequamur.Quibus uellem satis cognita esset nostra sententia.Non enim sumus hi quorum uagetur animus errore: nec habeat unq̄ quid sequatur. Quæ enim esset ista mens:uel quæ uita potius non solum disputandi:sed etiam uiuendi ratione sublata.

¶CVM Præcipi nihil posse dicimus.in quatuor nostris li.academicis:in quibus Ci.genus pbandi academicoꝝ minime arrogans maximeq; & constans & elegans probauit:academici dicebant nihil certo sciri posse & ueritatem in profundo esse demersam:unde nihil affirmabant sed disputabant in utrāq; partem:& nullam certam sniam interponētes.Hęc opinio & mos disputandi a Socra.manauit.in li.de diui.ait.Cum aūt ꝓprium sit academiæ iudicium sui nullum interponere:ea ꝓbare q̄ similia ueri uideant.cōferre causas:& quid in quāq; sniam dici possit expromere nulla adhibita sua authoritate iudicium audiētium relinquere integrum ac liberꝝ.Tenebimus hanc cōsuetudinem a Socra.traditam.Fuit triplex magni nois academia:uetus:media:& noua.Vetus a Pla.& ab eius discipulis Speusippo & Xenocrate instituta fuit:& academici ueteres multa affirmabant multaq; negabant:inter quos & peripateticos in opinionib⁹ nulla dr̄ia erat media fuit q̄ Arcesilas inuexit: qui asserebat nihil esse affirmādum cum nihil cōprehendi possit:& in utranq; partem rōnes æquabilium sint uirium:sensus quoq; fallaces esse rōnemq; nullam firmā fieri. Tertiā constituit Carneades:qui Arcesilæ:morē in disputando secus est:nam ad utrāq; partem ita dicebat: ut omnia q̄ ab aliis afferebant refelleret incomprehensibilitatem Arcesilæ non probauit:non enim esse possibile dicebat hoiem in omnibus ita se tenere:ut nihil affirmet: esseq; non paruam dr̄iam inter incertū & incōprehensibile:& cuncta qdem incomp̄hensibilia esse:sed non incerta: de quo Numenius de dissensione academicoꝝ a Pla.ita scri. Carneades morem pugnādi arcesilæ renouauit oībus contradicens:& huc atq; illuc nō affirmando nec negando uolubilitate oīonis oia distrahens tanq̄ torrens cōtradicētes obruebat:ita cæteros ui argumētoꝝ seducebat. Ipse uero seip̄m:qd̄ in arcesila nō erat:intelligebat:arcesilas inqt Euse. cranto rem Platonicum Diodoꝝ & Pyrrhonem in subsidiis habuit:& Crantor qdem credibilem eius fecit oīonem. Dio.uero sophisticam.Pyrrho aūt mutabilem eū fecit & transfugam & omnino nihil. Vñ dicebatur de ipso:q; ex anterioribus eēt. Pla.ex posterioribus.Pyrrho.ex mediis.Diodo.Platonicam eloquentiam fœdauit:& modo ħ: modo illud dicens:hinc illo illinc huc tanq̄ nihil sciens uoluebat:scire tamen multa eloquētiæ umbra uidebatur:nec unq̄ fuit in eo ut unum & idē bis diceret:ne putabat ingeniosi esse uiri in eisdem permanere. Cauillator igit̄ summus uocabat arcesilas inqt in pyrrhonis snia remanlit. Vergz.n.& falsum & uerisimile:ut ille instruxit:nihil esse qd̄ percipi possit & sciri:qm̄ noui academici ħ unum tenebāt:nihil esse qd̄ percipi posset ħ etiā dicebat Socra. Vñ ab apolline sapiētissimus iudicatus est. ⁊ Disserere: disputare de aliis rebus tanq̄ possent percipi & intelligi. ⁊ Et hoc tpe:nunc cum scribimus de officiis. ⁊ Persequamur: tradamus:& Ifis mandemus p̄cepta de officiis q̄ tradere is nō debet ſi sibi cōstare uult q negat aliqd posse percipi & sciri:q non pōt fare aliqd esse offīm:si nihil certo sciri pōt:& officia debent esse certa: & circunstātiis circūscripta coniunctam naturæ.Nō potest igit̄ academicus nouus dicere hoc esse offīm quia est honestum:cū ut ipse uult sciri nō possit an aliquid sit honestum.Huius opinionis fuit Pyrrho elensis de quo supra:q dicebat nihil esse turpe aut honestum:& nihil esse certum:sed ueritatem in ꝓfundo demersam.Et Carnea.acerrimus academicus nihil certo sciri posse affirmabat:& stoici q pertinaciter oia affirmabant seruātes suas positiones q̄ paradoxa appellant:sese opposuit.In stoicos.n.igenium Carne. exarserat.Hic est Carnea.q nouam academiā illustrauit:in utranq; partē disputator acerrimus & copiosissimus scri.li.i. de na.deo.q tam admirant nos hanc potissimū disciplinā secutos:his quarta academicis li.satis rīsum uſ nec uero desertaꝝ delictarūq; reꝝ p̄ocinīū susc epimus:nō.n.hoium interitu snię quoq; occidūt:sed lucē authoris fortasse desiderāt: ut næc in phia ratio cōtra oia disserendi nullāq; rem aperte iudicādi profecta a Socra.repetita ab Arcesil.confirmata a Carne.usq; ad nr̄am uiguit ætatum.Quartam academiā (authore Eusebio) Philo & Carmidas introduxerunt.Quintā Antiochus. ⁊ Quib⁹ uellē sa.co.eēt nr̄a snia.Rīndet Ci.his q se ip̄robabāt:q; cū uideret seq academicos & eoꝝ disputādi morē & genus pbandi:tanq̄ min⁹ arrogās:nihil.n.affirmabāt:tīn nūc disputet in phia:& aliqd affirmet:& tradat p̄cepta de officiis. ⁊ Certa:cū nihil certi:aut sciri:aut pcipi possit:ut ipsi dīnt academici:ait Ci.nō sum is q teneā nihil esse qd̄ seq debeam⁹ & oia eē incerta:ut alīq academici uoluerūt:sed sequor ea q̄ mihi ꝓbabilia uident:nec arrogāter aliqd affirmo:nec ip̄rudēter & temere aliis assentior:qd̄ eēt cōtra:prudētiā in qua duo uitia uitāda sunt unū ne icognita p cognitis habeam⁹ hisq; temere assentiamur:alterꝝ ne nimis magnā opam ponamus in reb⁹ nō multū necessariis. Dixi supra Ci. nō fuisse ad dīn alicui sectæ:nec p̄scripsisse sibi aliqd̄ dogma qd̄ seqret:& illius limites nō egrederet:sed uoluisse ea seq q̄ sibi ꝓbabilia uidebant. Vñ iterdū uī esse stoicus:interdū pipateticus:interdū academicus:disputationibus academicorū in p̄mis delectabat:qm̄ uberrimus dicēdi fons ad utrāq; partē submīstrabat copiā. ⁊ Nō enim sumus hi:nō sectamur nouos academicos:q dicunt nihil esse qd̄ sciri possit:hoc asseuerabat carneades contra stoicos. ⁊ Errore:qm̄ dicunt nihil esse certū nihil uerꝝ. ⁊ Vaget:uagus sit & erret:cū nō habeat aliqd certi qd̄ sequat. ⁊ Quæ.n.rō quare aliqd certi hr̄e debeamus qd̄ sequamur:nā uita esset cōfusa sublata rōne uiuēdi.i.p̄ceptis & officiis ad bene btēq; uiuēdū cōparatis. ⁊ Ista mens:nr̄a.s.q̄ nunq̄ acqescit quousq; uerꝝ inuenerit:uñ nisi mens uerꝝ q̄reret & falsum:nulla esset aut frustra esset data:qm̄ menti q̄ est principium rerꝝ agendarꝝ ꝓposita est:ueritas q̄ tractet & inqrat:& sic mēti q̄ est principiū contēplandi:obiicit ueritas:q̄ emergit ex rebus:nā uersat circa ea quoꝝ p̄cipia uera sunt & certa:nihil ergo ualeret mens:si nihil certo sciri posset:& si nihil haberet:qd̄ tanq̄ uerꝝ seq̄ret. ⁊ Quæ uita:cōfusa.s.qm̄ hoc modo tolleretur omnis ratio uiuēdi:& in eodē uersaremur errore:quo Pyrrho:q nil esse uerꝝ nihil certū dicebat:& nil falsum. Vñ ita uiuebat:ut offīm in eius uita iuenīri nō posset. Vñ cū dr̄ a nouis academicis nihil esse uerꝝ nulla erit prudētia:nulla iustitia:nullū honestū & sic nullū offīm. Vnde seqtur uita tenebris obducta & cōfusa:qd̄ est oīno absurdū. ⁊ Non solum disputandi:qm̄ disputando ueritas inuenīri nō posset:si rō ipsa certa disputandi & uia tolleret. ⁊ Rōne uiuendi:prudentia:officiis.

¶NIHIL p̄cipi &c̄.Q m̄ nulli⁹ rei sc̄ia est:ut academici:ut nihil hēamus:quo nr̄as oīones itēdamus:Q m̄ & sentimus aliqd & seqmur.Sed nō ut certū:uerꝝ ut ꝓbabile.Certū aliter se hr̄e nō pōt:ꝓbabile uero pōt aliter se hr̄e & pōt esse: uel nō esse.Cū aīaduerterent academici res naturales adeo esse obscuras:tum hoc:tum illud seqbant.semp̄q; cōtra disputabant.Q d̄ genus Socrates inuexit:ut ueritas melius elucesceret:si cōtra diceret. ⁊ Nō mō disputandi.Quia si nihil haberemus q d̄ seq̄remur:nec hr̄emus qd disputarem⁹.Nā nisi aliqd p̄supponat eē disputatio nō pōt. ⁊ Viuēdi:qa nullo ꝓposito fine quē seq̄rent:nec uiuēdi ullā hērent rōnem.Cū ois actio uitæ ad suū finē dirigēda sit. ⁊ Nos aūt &c̄.& ut intelligat inquit:quid sequemur quēadmodū cæteri phi alia dicunt certa esse:alia incerta.Sic nos alia ꝓbabilia:alia non probabilia dicimus:& quēadmodū iidem quæ certa sunt sequuntur:ita nos quæ ꝓbabilia uident sequi solemus.

Academia triplex

Carneades

Euse bius

Socrates & noui academici dicebāt nihil esse qd̄ percipi posset

Philo & charmidas quartā academiā iduxerunt.

Quintā Antiochus.

Carneades contra stoicos.

PET. MAR.

FRAN MAT.

ASC. ¶NIHIL posse ꝓcipi.i.nihil certo posse ſtiri ſm academicoꝝ ſectam quã in academicis ſequitur. ℣ Tamen:&.i.ſimul ſoleamus diſcere.i.diſquirere & diſputare de aliis rebus. ℣ Et.i.ſimul perſequamur hoc ipſo tẽpore præcepta officii.i. de officio. ℣ Quibus.ſ.ſi obiicientibus & occurrentibus mihi ego uellẽ ſup.ut nr̃a ſnĩa.i.iudiciũ & mens eſſet ſatis cogni ta. ℣ Enim pro qa nos nõ ſumus hi.i.huiuſmodi aut tales quoꝝ aĩus uageꝰ errore:nec habeat unq̃ qd̃ ſequaꝰ.i.ſecure ſequi audeat. ℣ Enim pro qa:quæ.i.qualis eſſet iſta.i.cõtentibilis mens.i.opinio:uel potius q̃ uita ſublata.i.clam addu cta rõne.i.rata habitione:& conſtanti aſſertione nõ ſolum diſputãdi:ſed ẽt uiuẽdi:quaſi dicat abiectiſſima qdem eſſet.

PET. MAR. ¶NOS Aſit:dicit nunc Ci.qd ipe teneat:& quid cæteri. ℣ Vt cæteri:pr̃antes. ℣ Qui alia certa:& hi ſunt ſtoici & ꝑipatetici. ℣ Alia incerta:ut ſunt aca demici:q oĩa incerta eſſe dicebant: quẽadmodũ in qt cæteri pr̃antes putant alia eſſe certa:alia ĩcerta: ſic nos dicimus ab ipſis pr̃is diſſentiẽtes alia eſſe ꝑ babilia:alia uero improbabilia. ℣ Sic:pari modo. ℣ Ab his:pr̃is ſupradictis ſtoicis:peripateticis: & academicis. ℣ Alia ꝑbabilia. Ci. ꝑbabilia uult ſeq nec plane imitari academicos:q nihil affirmant:nec alios:q ptinaciter & cũ aſſeueratiõe affirmãt:& ma xime ſtoici:q ſuas poſitiones ptinaciſſime ſeruabãt: & ſic tenebit medium:a cæteris pr̃is diſſentiens:ut nouũ dogma ſuis latinis ĩſtituere uideaꝰ:& ſectam ꝓſcribere. ℣ Quæ cõtra:q̃ ĩprobabilia uideant:ea ĩprobare. ℣ Vitãtẽ.i.qd ꝓhibet me uitantẽ arrogã tiã affirmãdi aliq̃.ſ.certa eẽ. ℣ Fugere temeritatẽ.i. ĩprudẽtiã:qm̃ temere aliqd affirmare:temerarii ho minis eſt:nõ ſapiẽtis. Academici nihil affirmabant ꝑbabile aliqd eſſe dicẽtes & nunq̃ ſuũ iudiciũ ĩter ponentes. ℣ Diſſidet:aliena eſt maxĩe:qm̃ ſapiens nil debet affirmare temere. ℣ Cõtra oĩa. In acade micis libr̃is ait. Nobis aũt primũ ẽt ſiqd ꝓcipi poſſit:tñ ipſa cõſuetudo aſſentiẽdi piculoſa eſſe ur̃:& lubrica quãobrẽ cum cãm uitioſam eſſe cõſtet:aſſentiri ꝙq̃:aut ueꝝ eſſe:aut falſum:aut incognitũ ſuſtinẽda eſt potius oĩs aſſenſio:ne ꝓcipiet: ſi temere ꝓceſſerit. ℣ Cõtra oĩa diſputaꝰ a nr̃is.i.academicis:quos Ci.imitabaꝰ diſputãdo in utrãq; partẽ:ut feciꝰ li.de diui.de finibus:nulla certa ſnĩa allata academici diſputabãt cõtra oĩa:& ꝓ oibꝰ. Idẽ Cic.in academicis ait. Reſtat illud qd̃ dicũt ueri iuentiẽdi cã:cõtra oĩa dici oportere:& ꝓ oibus.i.de oĩ re diſputare in utrãq; partẽ. ℣ Hoc ipm ꝑbabile:q ipſi academici dicũt:nã nihil affirmãt ſed aliqd ꝑbabile dicũt eſſe. ℣ Elucere:apparere:& claꝝ fieri. ℣ Contẽtio:diſpu tatio in utrãq; partẽ. ℣ Cauſaꝝ:rõnũ:q̃s affert utraq; pars. ℣ Sed hæc:hæ opiones & dogmata academicoꝝ. ℣ In aca demicis nr̃is.iiii.li.q academici inſcribunt̃:& extant:ſed nõ itegri li.ii.de diui.ait. Et qd̃ genus pr̃andi minime arrogãs: maxĩeq; & cõſtans:elegãs arbitremur.iiii.academicis li.oñdimus. ℣ Tibi aũt mi Ci.uertit ſermonẽ ad filiũ:quẽ horta tur:ut hæc ſua ſcripta legat:q̃uis Cratippo ꝓipatetico uitaꝰ ꝓceptore. ℣ Phĩa.ſ.ꝓipatetica:cuiꝰ ꝓnceps fuit Ariſt. ℣ His ſimillimo:laudat Cratippũ:ut filiũ ad ſtudia excitet:cũ talẽ ꝓceptorẽ nactus ſit. ℣ His q iſta peperũt pr̃is:q haꝝ ſectaꝝ authores fuerũt. Pla.fuit ꝓnceps academicoꝝ. Ariſ.ꝓipateticoꝝ. Zeno ſtoicoꝝ. Diogenes Cynicoꝝ:& Pythagoras Sa mius Pythagoreoꝝ. ℣ Qui iſtas:has ſectas:& dogmata pr̃iæ:dicit Cratippũ illis ſilẽ.q authores & pr̃icipes fuerũt ſe ctaꝝ. ℣ Iſta ꝓclara:hoc dogma ꝓipateticoꝝ:& hãc pr̃iã ꝓipateticã. ℣ His: Ariſt.& aliis:q hãc ſectã ꝓipatetica nobilita rũt. ℣ Hæc nr̃a:opiones & ꝓcepta ſtoicoꝝ:& officia q̃ nũc ſcribo imitamus ſtoicos. Zeno ꝓnceps ſtoicoꝝ ꝓmus de offõ diſputauit. ℣ Finitima ueſtris:qm̃ nõ multũ diſcrepãt a ꝓipateticis:in pricipio opis dixit:ñ nr̃a nõ multũ diſſidẽtia a pi pateticis:ubi apui diſſidẽtiã:q̃ eſt iter ꝓipateticos & ſtoicos. ℣ Ad iſti.ad ea q̃ dicere iſtituimus ad diſputationẽ de utili.

FRAN MAT. ¶NOS:academici. ℣ Cæteri: Stoici:peripatetici. ℣ Ab his diſſentientes:& ſcientiam tollentes opinationem relinquẽ tes. ℣ Quid eſt igiꝭ &c̃. Quaſi dicat nihil eſt qd̃ me impediat agere aliquid fidenter & ſuſcipe uidelicet ꝑbabilia. ℣ Ar rogantiam uitare &c̃. Quia arrogantis eſt aliqd ita affirmare ut dicas aliter ſe hr̃e nõ poſſe quod ſtoici & peripatetici fa ciebant. ℣ Temeritatem:quæ eſt cõtraria ſapientiæ:& inimica cõſilio. ℣ Contra aũt &c̃. rõnem affert quare nihil affir mareꝰ academicis & contra:ſemper dicereꝰ quicquid proponereꝰ & hoc ait ab illis:ideo factitari ſolitum:ut melius ueri tas inueniretur. Hoc idem libro de finibus ſcripſit & Platonem primum inſtituiſſe ut contra reſponderetur quo res me lius perciperentur. ℣ Hoc ipſum probabile:quod ſequimur. ℣ Cauſaꝝ quæ afferunt̃ ad ꝓbãdum ꝑbabile eſſe uel nõ eſſe. ℣ Contentio:certamen ꝑbando & refellendo. ℣ In academicis. Quatuor libros academicoꝝ ſcripſit Ci. Quibus ſectam ſuam defendit. ℣ Tibi aũt &c.qd̃ ad te mi fili ꝑtinent:uolui hæc præcepta mea tibi non eſſe ignota. Nam peri pateticus cum ſis peripateticis nõ multum diſſident. Dixit aũt ſuperius. Sed tñ nr̃a legens non multũ a ꝓipateticis diſſi dẽtia qm̃ utriq; Socratici & Platonici eſſe uolumus:de rebus:ipſis utere iudicio tuo. ℣ Antiqſſima:q principem habuit Ariſto. manauit aũt Pla.& nõ nihil ab illi⁹ ſectæ iſtitutis diſceſſit. ℣ His:ut Ariſt.& Theophraſto. ℣ Vr̃is:pipateticis.

ASC. ¶AVTem ꝓ ſed:ut.i.quẽadmodũ cæteri ſup.pr̃i dicũt:q dicũt alia.i.aliq̃s res eẽ certa.i.neceſſarias: & alia.i.aliquas alias res eſſe ĩcerta.i.dubias:ſic nos diſſentiẽtes ab his dicimus:cõtra.i.ecõtrario alia eſſe(nõ certa ſed)ꝑbabilia:& alia (nõ ĩcerta ſed)ĩprobabilia.i.nõ ꝑbabilia. ℣ Ergo(cum.ſ.ſnĩa aliqua eſſe ꝑbabilia:lĩcet nõ oĩno certa)quid eſt qd̃ im pediat me ſequi ea:q̃ uideanr̃ probabilia.q.d.nihil:& ſup.quid eſt qd̃ impediat improbare:q̃ cõtra.i.quæ contrario ui denr̃ improbabilia:& qd eſt qd̃ ipediat me uitã tam arrogãtiã affirmãdi:fugere temeritatẽ quæ deſidet.i.abhorret plu rimũ a ſapia.q.d.nihil. ℣ Aũt ꝓ ſed(lĩcet.ſ.nihil ſolide affirmeꝰ)diſputaꝰ a nr̃is.i.ab academicis quos ſeq ſolemus:con tra oĩa & ꝑbabilia improbabilia:q; qa hoc ipſum ꝑbabile.i.qd̃ tãdem cõcedimus probabile nõ poſſit elucere.i.euidẽs eſſe niſi contẽtio.i.cõtrouerſia:diſceptio:aut diſputatio. ℣ Cauſaꝝ eẽt facta ex utraq; parte:tã affirmatiua.ſ.q̃ negatiua. Sed hæc explanata ſunt ĩ academicis nr̃is diligẽter:ut arbitror. ℣ Aũt ꝓ ſed q̃q̃ o mi Cicero tu uerſaris in antiqſſima & nobiliſſima pr̃ia. Cratippo pr̃io illo ac ꝓceptore tuo ſimillimo:his.ſ.pr̃is academicis:q pepereũt.i.ſtudio & labore no bis iuenerũt:& excogitauerũt:atq; acq̃uerũt iſta ꝓclara.ſ.dogmata exiſtẽte ſup.authore:tñ ego nolui hæc nr̃a.i.ſtoica dogmata q̃ nunc tractamus exiſtẽtia finitima.ſ.cõfirma & cõformia ueſtris.i.academicis:eſſe ignota ĩmo uolui nota eẽ tibi. ℣ Sed pergamus.i.perficiamus iter noſtrum nunc ad inſtituta.i.ad ea:quæ de officiis inſtitueramus dicere.

Nos autem ut cæteri:qui alia certa:alia incerta eſſe di cunt:ſic ab his diſſentientes:alia probabilia: econtra alia improbabilia eſſe dicimus:quid eſt ergo quod me impediat:ea quæ mihi probabilia uideãtur ſequi:quæ contra improbare:atq; affirmandi arrogantiam euita re:fugere temeritatem?quæ a ſapientia diſſidet pluri mum. Cõtra aũt omnia diſputãtur a noſtris:quod hoc ipſum probabile educere non poſſit:niſi ex utraq; par te cauſaꝝ eſſet facta cõtentio. Sed hæc explanata ſunt in academicis noſtris(ut arbitror)diligẽter. Tibi autẽ mi Cicero:q̃q̃ in antiquiſſima nobiliſſimaq; philoſo phia Cratippo authore uerſaris his ſimillimo:qui iſta præclara pepererunt:tamẽ hæc nr̃a finitima ueſtris ti bi ignota eſſe nolui. Sed iam ad inſtituta pergamus.

Genus pr̃iæ mime arrogãs Zeno ꝓmꝰ de offõ cæ pit diſ putare.

Stoici ſuas po ſitiones ptinaciſ ſime ſer uabãt.

Academici ni hil affir mabãt.

Temeritas eſt ꝯraria ſapiæ. Ci.ſe ctã ſe cutꝰ eſt acade micoꝝ.

¶ Quing;

Vinq; rationibus ꝓpositis:aggredit rem ipsam Ci.& repetit ea quę ꝓposuit:ut ad id qđ restat peregre pol sit:& docet quibus rebus gloria paratur:& quo alioꝝ animos & beniuolentiã demereri possumus: detesta tur q; tyrãnos:q; resp. labefactant. Inde docet qd sit agẽdum remp.gubernãtibus:& poꝛtremo loco aperit: quo cõparatio sit de duobus utilibus:ut fecit de honesto. ¶ Honestatẽ:nam prius quæritꝛ an sit honestũ. In de de duobus honestis utrũ honestius:& sic duæ sũt rõnes. ¶ Ad cõmoda:ad cõmoditates uitæ degẽdæ. ¶ Duæ:quꝝ q̃rimus an sit utile. Inde utrũ utilius:& sic erũt duæ rõnes utilitatis. ¶ Quinta rõ est de repugnãtia utilis:& honesti:nõ quæ est:sed q̃ esse uidet. ¶ Eligẽdi iudi cĩũ:ut sciat qs iudicare si qñ utilitas cũ honestate pu gnare uidebit:qd magis agẽdum sit. ¶ Ea: utilitas & honestas. Vñ cum utilitas ad se rapit:& hõestas retrahit:debemus adhibere iudiciũ & id qđ hone stius seq. ¶ Honestatis pars:qm̃ in supiori uolumi ne disputauit de officiis q̃ manant a singulis ptibus honestatis. Inde de duob⁹ honestis utrũ honesti⁹. ¶ Quã:partẽ honestatis. ¶ Hoc aũt:hæc pars: de qua in hoc uolumine disputabimus. tendit ad utili tatẽ. ¶ In quo uerbo:utilitatis. ſ. accusat Cice. illos: qui utile ab honesto segregarunt & honestũ ab uti li:nã qcqd est honestũ est utile:& qcqd utile hone stũ:imperita inqt multitudo utile ab honesto sepa rat & dicit utile est augere rem domesticã quocũq; mõ. Cicero eam utilitatẽ intelligit:q̃ cum honestate cõiuncta est cũ reuera nullũ sit utile:qđ nõ est hone stum. ¶ Consuetudo:horum segregãtiũ utile ab ho nesto. ¶ Lapsa:cadens per errorẽ. ¶ Deuia:de rõ ne recta uere utilitatis adnexæ uirtuti. ¶ Sensim: paulatim. ¶ Eo:in eã opinionẽ deducta est. ¶ Se cerneret:separaret:cum eẽt cõiunctũ cum honesto. ¶ Cõstitueret:statueret:aliqđ esse utile:qđ nõ ho nestũ:& ecõtra. Qua cõsuetudine:horum & opinio ne. ¶ Pernicies:malũ magnũ:pnicies dr̃ a pnecan do. ¶ Horuꝝ uitæ:societati hũanæ q̃ utile cõsectare tur cõmissa honestate. ¶ Sũma qdẽ authoritate: p, bat iustum honestũ utile cõiuncta esse ex snia Pla tonicoꝝ:peripateticoꝝ:& stoicoꝝ:qui utile ab ho nesto nullo modo posse separati dicebant & econ tra. ¶ Seuere:grauiter. ¶ Honeste:cũ sũma laude uirtutis. ¶ Tria gña:iustũ utile & honestũ. ¶ Cõ fusa:in unũ cõmixta. ¶ Cogitatione:nõ re & actu: qm̃ honestũ ab utili nõ põt separari:nisi libera cogi tatione:ut supra de honesto & decoro dictum est.

PET. MAR.

De re, pugnã, tia utilis & ho, nesti.

Impita multitu do sepa rat utile ab ho, nesto.

Perni cies

Vinq; igit. Rursus trãsitione utir̃:breui ter.n.q̃ dixit supiore libro enumerat: & dicẽda ꝓponit finito ꝓœmio. ¶ Pro sequẽdi:implẽdi ut cognoscerem⁹ quæ seq in uita officia deberemus. ¶ Duæ: honestũ sit an turpe aliqd. ¶ Duæ ad cõmoda &c̃.

FRAN MAT.

cum q̃ritur utrũ utile aliqd sit an inutile:quod in hoc libro disputat. ¶ Quinta &c̃. Cũ duobus honestis ꝓpositis:eligitur honestius:& duobus utilibus qđ est utilius. ¶ Pugnare:cum utrũq; honestũ obsit:duob⁹ ꝓpositis:alteꝝ tñ altero hone stius appareat:qđ superius exẽplis patuit. ¶ In quo uerbo &c̃. horum inqt peruersitate accidisse:ut quæ iuncta natura & rõne sunt:inuicem separent:esse. n. utile sine honesto nõ potest:neq; hoc sine illo. Sic. n. utilitati inhærere debet hone stas ut ipsi honestati decoꝝ:qđ supra ostendimus:horum tñ indoctoꝝ aberrantiũ a rõne peruersitate factũ est:ut aliqd utile esse credat quod idẽ nõ sit honestũ. Cum scindi nullo pacto ualeant nisi diuersas qualitates cogitatione separes:ut si in niue seorsum albedinem & frigiditatẽ cõsideres. Quæ sic inuicem cõnexa sunt in hac substãtia niuis ut secerni non queant. ¶ In quo uerbo:utilitatis. ¶ Lapsa:declinãs. ¶ Deuia:a recta rõne q̃ exigit ut utilitati semp honestas inhæreat segregariq; ab ea nõ possit. ¶ Qua nulla &c̃. recte & uere hoc ait:hoies. n. non uerũ bonũ sed apparens plærũq; sequtr: & cũ ita affecta sit humana natura ut bonũ sp appetat in discernẽdo bono sæpe decipit. Nã nõ ueꝝ bonũ sed apparens tanq̃ bonũ sequtr. ¶ Sũma authoritate:sũmæ authoritatis. ¶ Hæc tri. ge. honestũ utile & honesti cum honestate:utilisq; cum utilitate cõtentionem. ¶ Cõfusa:cõmixta inter se & cõnexa. ¶ Cogitatione &c̃. Possumus enim cogitatiõe utile ab honesto separare:aliter nõ:& mẽtem qdem uno in subiecto qđ mixtũ est ex utili & honesto qualitatem utilitatis & qua litatẽ honestatis. Seorsum cõsideramus: pinde ac in igne calorẽ & splẽdorem:cũ tñ inuicẽ in ipso igne separari hæc non possint: Vtile est agricolturã exercere:ut inde necessaria ad uitã percipias:idem & honestũ. Nam honesta res est agrico latio & ab omnibus laudatur:hac in re separari ab utili honestas non potest. Et tamẽ de utilitate rõ haberi posse uidetur cogitatione:& de honestate seorsum. Cum cogitas si fundum tuũ bene colueris nõ defutuꝝ tibi & tuis uictum:& rursus cum uideas nemini te factuꝝ iniuriã si in agris tuis uixeris. Nam Virgilius de uita rusticoꝝ inqt. Et nescia fallere uita.

Vtile nõ põt ab ho, nesto se parari

ASC.

Vinq; aũt &c̃. Hæc est pars executiua huius secundi:in qua Ci. disputat de iis q̃ pertinent ad utilitatẽ:& ad ut tam degendã. i. pfecte agendã. Ordo est aũt ꝓ sed:qnq; rõnibus officii ꝓsequẽdi:ꝓpositis. i. inter qnq; rõnes de offõ ꝓsequẽdo. i. peragẽdo cõtinue ꝓpositas:quaꝝ duæ sup. rõnes ptinent ad decus & honestatẽ:uidelicet an sit decoꝝ & honestũ:an indecoꝝ:& inhonestũ:& sup. duæ ptinent ad cõmoda uitæ: uidelicet ad copias. i. abundantias reꝝ:ad opes. i. diuitias terraꝝ:ad facultates. ſ. potentiaꝝ:hoc est an sit utile:& cõmodũ:an sit inutile & in

De his quæ ad utilitatẽ pertinent uitãq; degẽdam.

Vinq; autem rationibus propositis officii persequẽdi:quarum duæ ad decus:honesta temq; pertinent:duæ ad cõmoda uitæ:co pias/opes/facultates/quinta ad eligendi iu dicium:si quando ea quæ dixi pugnare inter se uideren tur. Honestatis pars perfecta est:quã quidem tibi cu pio esse notissimam. Hoc autẽ de quo nunc agimus id ipsum est:quod utile appellatur. In quo uerbo lapsa cõ suetudo deflexit de uia:sensimq; eo deducta est: ut ab honesto utile secerneret:& cõstitueret honestũ aliqđ: quod utile nõ esset:& utile qđ non honestũ, qua nulla pernicies maior hominum uitæ potuit afferri. Summa quidem authoritate philosophi seuere, sane, atq; ho neste hæc tria genera cõfusa cogitatione distinguunt.

cõmodum. ℣ Et quæ sup. quinta ptinet ad iudicium elígẽdi. i. an honestum sit p̃elígendũ utilí: an econtrario. ℣ Sí quã do. i. aliqñ ea q̃ dixi. i. honestũ & utile uiderenť pugnare. i. cõtraria esse inter se: pars honestatis est perfecta (inter illas. s. quinq; rõnes ꝓpositas) quã ego cupio esse notissimã tibi (eo q; iam satis determinatũ de ea sit in primo lib.) ℣ Aũt pro sed: hoc de quo nunc agimus: est idipsum quod appellatur utile. ℣ In quo uerbo. i. in quo uocabulo. i. in appellãdo utile

Honestũ iustũ utile cõcidũt

cõsuetudo. s. loquẽtiũ lapsa. i. errans deflexit de uia. i. de recta rõne. ℣ Que p & ipsa. i. cõsuetudo est deducta sensim. i. paulatim eo. i. ad id ut secerneret. i. separaret & diuideret utile ab honesto. ℣ Et pro. i. cõstitueret aliqd honestum quod nõ esset utile: & utile sup. aliqd q̃ qd nõ eẽt honestũ. ℣ Qua. s. cõsuetudine nulla pnicies nullũ nocumentum (quasi pne cans. i. pfecte necans dr̃ pnicies) maior potuit afferrí uitæ hominũ. ℣ Quidẽ. i. certe phi sũma authoritate. i. qui sũmam habent authoritatẽ distinguunt seuere: sane: atq; honeste hæc tria genera. s. iustũ honestum: & utile cogitatione cõfusa. i. rõne & respectu nõ reipsa (qa eadẽ res est iusta: honesta: & utilis: sed sub alia quodãmodo rõne. Vnde subdit author.)

PET. MAR.

℣ EX Quo: ex quibus propositionibus & opinionibus phantium. ℣ Efficit: cõcludit. ℣ Quod: quas rõnes recte phantiũ & cõclusionẽ. ℣ Parũ est: pauc prospiciunt: pauc aduertunt & cõsiderant hi q talia nõ aduertunt: nec bñ discernunt. ℣ Versutos: astutos. Versuti dr̃ illi quoꝝ mens celeriter uertitur. ℣ Admirantes: tanq̃ essent sapientes. ℣ Sapiẽtiã: prudentiam: sed ipse prudens honestum finem sibi proponit & media quibus ad illum tendit: honesta sunt: nec aliquid putat esse utile: quod uacet honestate. Malitiosus autem callidus & uersutus: ponunt finem: sed malum qui non habent rationem honestatis: dũmodo aliquod utile assequantur & malitiosus inuenit omnia media quibus finem sibi propositum consequitur: unde imperiti ipsos malitiosos appellant prudentes: cum malitia: quæ cum uitio coniungitur lõge distet a prudentia quæ semper cum honestate coniuncta est: contraria igitur est malitia ipsi prudentiæ: unde malitio si non laudandi sed uituperandi sunt, quoniam non nituntur honestate: sine qua nihil põt esse utile. Philosophus in. vi. ethices sic ait. Si igitur propositum sit honestum ratio quæ ad illud pergit. laudabilis est: si improbum uersutia dicit honestum finem uir bonus uidet: prauitas autem peruertit: facitq; ut circa principia rerum agẽdarum homo fallatur quare patet prudentem neminem esse posse nisi sit bonus. ℣ Quoꝝ hominum: parum prospicientium ipsam ueritatem. ℣ Error: falsa opinio remouenda est. ℣ Omnis opinio hominum ad id deducenda: ut putet nihil esse utile. quod non sit honestum. ℣ Ad eam speciem: formam: & dat Cicero optimum præceptum. ℣ Honestis: non malitiosis & fraudulentis. ℣ Fraude: quæ est contra iustitiam. ℣ Et malitia: quod est contra honestatem & prudentiam.

Versutus

Malitiosus

Phus

FRAN MAT.

℣ QVicquid &c̃. ꝑbat qd̃ honestum est id esse utile: est aũt argumentum a primo ad ultimum. Quicquid iustum est: idem etiã utile est. Sed qcqd est honestũ: idem est & iustũ: ergo qd̃ utile est idẽ est honestum. Alteꝝ ergo ab altero pendere apparet. ℣ Ex quo efficit. Concludit hanc argumẽti rationem quam a primo ad ultimum uocant dialectici: ab euẽtu Aristoteles appellat: quasi aliud ab alio ueniat: a primo ad ultimum uero dicitur. Quia medium extremorum naturã sapit: ex iusto utile: ex utili honestum. Sequitur ergo nihil utile potest esse. Quin idem sit honestum. ℣ Efficitur: colligit concluditur. Conclusio enim est effectus syllogismi & perfectio: uel propositionis approbatio: ut Seuerinus ait. ℣ Qd̃ qui parum &c̃. Hoc inquit ita se habere: ut quicquid utile est: idẽ honestũ sit indocti hoies non percipiunt: & propterea decipiuntur rei enim non honestæ: nomen honesti tribuunt. Nam malitiam alicuius callíditatem & astutiam uel potius fraudem admirati sapientiam uocant: Hoc accidere quotidie uidemus: ut qui rem minus honestam callide egerit laudetur ab imperita multitudine & prudens appelletur: illa enim non initia rerum causas & ꝓgressus contemplatur: sed euẽtum dũtaxat: sapientiam hoc loco pro prudentia accipimus: distinguatur enim ab Aristotele. Quod prudentia est habitus uerus cum ratione qui in his agendis uersatur quæ sunt homini bona & mala. Et prudentis finis est bene agere: impossibileq; est prudentem esse quempiam: nisi sit bonus. Astutia subest prudentiæ & eiusmodi est ut ad subiectam intẽtionem agat: & quod intendit ad effectum perducat. ℣ Quod si rectum fit illud ad quod intendimus laudabilis: si turpe dolus malus nominatur. Sapientia est scientia & intellectus preciosissimoꝝ natura: hæc circa eximia quædam & admiranda: & difficilia ac diuina uersatur. Cum prudentia circa humana uersetur & circa illa in quibus consultatio locum habet. Nam præcipuum & maximum munus prudentis est: bene consulere. Quãuis etiam artificibus. Sapientia tribui soleat qui excellentissimi sunt. Veluti phidiam lapidarium sapientem: & polycletum statuarium appellamus: nihil aliud q̃ artis peritiam intelligentes de qua re iam multa & non semel dicta. Falluntur itaq; imperiti qui uersutos quosdam & callidos homines: improba agentes sapientes nominant. Ratio uero cur fallantur hæc est quam dicit Ouidius. Nã mala sunt uicinia bonis errore sub illo. Pro uitio uirtus crimina sæpe tulit. Astutia utitur prudens in re bona. eadem utitur dolosus homo in re mala: & hoc modo quod malum est bonum uidetur: ideo semper diligentissime res despicienda est. ℣ Admirantes: tanquã prudentes uiros cum non sint. Nam uocandi sunt callidi: malitiosi: subdoli. ℣ Quoꝝ error &c̃. huiusmodi inquit homines qui ita falluntur liberandi sunt de errore: admonendiq; ut honestis rationibus ad id pergãt quod intendunt. Nam si ratio qua aliquid facere uis honesta est: & id quod postea facis honestum est: si uero mala non potest quod efficitur bonum esse. Comparare optas prædia pulcherrima & fructuosissima: non tibi eorum dominus cíuenientis est: sed iustum precium persoluẽdum est. Recte ergo cõsulendum: rectęq; faciendum est: ut & cogitatio ipsa: & actio absit a scelere. ℣ Speciem: decorem: pulchritudinem: honestatem. Virg. Neq; enim specie fama ue mouẽtur. ℣ Honestis consiliis &c̃. bono utitur ordine. Nam & salustius ait. Antequam facias consulto: & ubi consulueris mature facto opus est. ℣ Non fraude. Singula singulis opponuntur. fraus consilio: malitia uero factis.

Prudẽs

Dolus Malus Sapia Prudẽtia Polycretus Statuarius Ouidi?

ASC.

℣ ENIM pro quia ipsi phi censent qcqd sit iustum: id esse etiam utile. ℣ Que pro & item. i. similiter id quod sit honestum esse etiam iustum. ℣ Ex quo. i. ex quo dicto concesso a phis efficitur. i. sequitur infertur cum effectu (ne dum apparent) ꝙ sup. quicquid sit honestum: id sit utile: quod. i. quam conclusionem quæ perspiciunt. i. uident parum. i. non satis dare. ℣ Hi. i. tales. ℣ Admirantes. i. imitatione & admiratione dignos: putantes sæpe homines uersutos: astutos: & callidos: iudicant malitiam eorum. i. uersutam callíditatem esse supple sapientiam. Quorum error est eripiendus. i. ex eorum pectoribus euellendus. ℣ Que pro & omnis opinio est traducenda ad eam speciem: ut intelligant se posse consequi. i. obtinere ea: quæ uelint honestis consiliis & iustis factis: non fraude: quæ inhonesta est: & malitia quæ iniusta.

Quicquid enim iustum sit: id utile etiam esse censent. Itemq; quod honestũ sit: id esse iustum. Ex quo efficit ut quicqd honestũ sit: id sit utile. Quod qui parũ perspiciunt: hi sæpe uersutos homines & callidos admirãtes eoꝝ malitiam sapientiam iudicant. Quorum error eripiendus est: omniscq; opinio ad eam speciem traducenda est: ut honestis consiliis: iustisq; factis: nõ fraude & malitia se intelligant: ea quæ uelint consequi posse.

℣ Quæ

Væ ergo ad uitã. Distinguit ea q̃ humanæ uitæ utilia sunt: ut ostẽdat nihil esse utilius hoĩ q̃ hoies sibi officiis deuincere. Nihil. n. est qd̃ hoi ꝑdesse possit sine hoium opera & hõ hoi ꝑdesse & obesse põt. ℣ Eius dẽ gñis: filia. ℣ Suos ꝑprios: qm̃ singula aiata ꝑpria hñt ipetus & appetitus. ℣ Eoꝝ: alia facit subdiuisionẽ. diuidit. n. ipsa aiata. ℣ Exptia rõnis: sine rõne & itellectu: ut sunt bruta. ℣ Rõne utẽtia: ut hoies & deus. ℣ Quaꝝ: apũ qm̃ habemus mel & cærã ex apibus. ℣ Rõne aũt: diuidit ea q̃ rõne utunt̃: ut sunt dii more gẽtiliũ loquor & hoies. ℣ Deos placatos: docet qõo dii reddunt̃ hoibus ꝑpitii. ℣ Pietas: reuerentia quã deo debemus pr̃iæ & parẽtibus. Pietas: ut uolũt stoici est scia diui cultus & pietas est plusq̃ offim̃: & iustitiã aduersus deũ: iõ dic̃ Lactãtius pietas est dei parẽtis agnitio. ℣ Placatos: ꝑpitios nobis. ℣ Sanctitas: moꝝ integritas: quã hr̃e debemus si deũ ꝑpitiũ hr̃e cupimus. Vis deos ꝑpitiari inqt Sene. bonus esto. Sanctus dr̃ incorruptus inde sanctę leges. Pla. in Phile bo sic ait. Vir iustus pius & ꝑbus deo est amicus: & in minoe dicit deus uehemẽter ĩdignatur: quotiens quispiã hoiem illi similẽ improbat aut ꝑbat dissimilem: deo aũt similis est uir bonꝰ: neq; lapides: ligna & aues atq; serpentes sacros existimes: hoies uero nequaq̃. Immo sacratissimũ oium est uir bonꝰ: prophanissimũ cõtra uir malus: & scribens de uoto sic ait. Neq; eiusmodi est dei nã: ut ducaĩ muneribꝰ: ut iprobus fœnerator aium: inqt: respicit deus utrũ iustus sanctusq; sit: prudẽtes iustiq; sunt: inqt Plato: q sciunt q̃ erga deũ & hoies agere: atq; dicere deceat. ℣ Et ꝑm. post deos. q placanť pietate: & morũ integritate. ℣ Maxime: in ꝑmis. ℣ Earũq; iteꝝ: similis est diuisio eaꝝ reꝝ q̃ noceant: & obsint: nisi qa dii nõ putanť alicui nocere: sed aliquẽ puniunt: ut iustitia locũ hẽat: ergo diis exceptis: nihil est magis hoĩ obesse qd̃ possit q̃ hõ. ℣ Nõ putãt: phi & maxime stoici: qui negabant deum irasci: imo uolebãt sapiẽtem non irasci. ℣ Ea enim ipsa: rõ quare hoies plurimũ possunt obesse & ꝑdesse hominibus: qm̃ cætera oia inanimata fere sunt effecta hoium opera q̃ nõ haberemꝰ: nisi fuisset opa humana. ℣ Plæraq;: maior pars eoꝝ. ℣ Operis: laboribus: & industria. ℣ Quæ inanimata: apta uitæ humanæ agendæ. ℣ Ars: qua instrumenta sunt apta usui.

Pet. Mar.

Pietas Lactã.

Seneca Sãctꝰ Plato

Qui sint prudentes & iusti ſm Platonem

Deꝰ nõ irascaĩ nec sapiens secundũ stoicos

Væ ergo &c̃. Tractaturus de utili Cic. q̃ ad hoium cõmoda ptineant altius inqrit & hoium breuiter tangit originẽ q̃ a deo ut stoici dicebant & nr̃ates asserunt phi hoium cã: sunt gñata. Ea uero aut inaiata sunt i aurũ argẽtũ. aut aiata. Et aiatoꝝ qdẽ alia sunt rõnalia ut dii hoies: alia rõne carẽtia ut bruta oia q̃ impetu quodã sibi nãli ad id mouenť qd̃ appetunt. ℣ Aurũ: argẽtũ. Quæ in terræ nascunť uiscerib⁹. ℣ Ea q̃ gignunť &c̃. q̃ uitã hñt uegetabilẽ ut plãtæ herbæ. ℣ Partim aiata &c̃. Sensibilia itelligit aialia q̃ suos hñt appetitus. suãq; inclinationẽ: magis. n. ad hanc rẽ q̃ ad illã mouenť. ℣ Reliquæ: pecus ergo equus & bos pecudes uocant: ex quo itelligimus oia q̃drupedia pecudẽs dici. ℣ Quo efficit aliqd: mel cęra. ℣ Duo gña: mortale & imortale.

FRAN MAT.

Pecus

℣ Deos placatos &c̃. Q m̃ de hoium cõmodis loqtur: occurrebat fortasse. Quid deos inter hoium cõmoda cõnumeras Cicero? Quia inqt placati: & propitii facti sacris ꝑ pietatẽ & sanctitatẽ plurimũ hoi prosunt. Pietas ut ipse diffinit Cice. lib. i. de natura deoꝝ est iustitia aduersus deos. Q ñ hoies id iõ exhibent qd̃ debent: ut honorẽ. Sanctitas uero scia est colendoꝝ deoꝝ q̃ docet. Quid exhibere debeamus: ergo sanctitas instruit: pietas exeq̃t. Secũdũ post. ℣ Earũq; itẽ &c̃. Quæ diuisio inqt est eoꝝ q̃ ꝑsunt: eadẽ est eoꝝ q̃ nocent: nihil enim ferme est qd̃ prosit qn idem obesse possit: ut pecuniæ quæ si illis utaris prosunt. Si abutaris nocent. ℣ Sed qa deos &c̃. nõ nocent qdẽ dei cuiq̃ sua sponte. Sed irascuntur & puniũt ab hoibꝰ lacessiti: qd̃ & stoici dicebãt. Cõtra sentiẽtibus epicureis. Q ui non curare mortalia deos nec honore ꝓpiꝰ asserebant. Q d̃ is uersibus Lucretius cõplexus est. Ipsa qdẽ ꝑ se diuũ natura necesse est. Immortali æuo sũma cũ pace fruaĩ remota a nr̃is eꝰ seiunctaq; lõge. ℣ Nã ꝑuata dolore oi ꝑuata piclis. Ipsa suis opibꝰ pollens: nihil idigna nr̃is. ℣ Nõ bñ promeritis capit̃ tangit̃ ira. ℣ Ea enĩ ipsa &c̃. Probat hoies plurimũ obesse industria & manus: multa q̃ terra gignit: ex his q̃ inaiata sunt meliora faciant q̃ natura ipsa fecerit: imo nisi hois accideret industria & manus: multa q̃ terra gignit: parũ ꝑdessent. Exẽpli causa lanæ nisi ab hoie excoleretur modicus esset usus: idẽ de lino & aliis multis dici potest.

Pietas Sctitas

Lucretius de nã dei

Væ ergo ad uitã. In hac parte diuidit author ea: q̃ ptinent ad uitã degẽdã. Ordo est. Ergo (est particula continuatiua: uel qa dicere cõstituimus de iis: q̃ ad uitã humanã utilia sunt) ea sup. q̃ ptinent ad uitã hoium tuẽdã. i. ꝑtegẽdã ab ęgestate & incõmodo. s. sunt partim. i. ꝑ parte inaiata. i. uita carẽtia: ut auꝝ: argẽtũ: ea q̃ gignũtur e terra: & alia eiusdẽ generis. i. similia: & partim. i. ꝑ parte aiata: aiata. s. sensitiua q̃ habẽt suos. i. ꝑprios impetꝰ & appetitus reꝝ. ℣ Aũt ꝑ sed eoꝝ. s. aiatoꝝ alia sunt expertia. i. nullã habẽtia partẽ rõnis: alia sup. sunt utẽtia rõne expertes rõnis: ut sunt equi: boues: & reliquę pecudes. i. humana effigie carẽtes: ut apes quaꝝ ope. i. auxilio. Aut legamus quaꝝ opa. i. opatione efficit aliqd ad usum & uitã hoium. ℣ Aũt pro sed: duo genera ponũtur utẽtiũ. i. eoꝝ q̃ utunť rõ,

ASC. Vtilia inaiata Vtilia aiata.

De diuisione utilium ad eorum euidentiam.

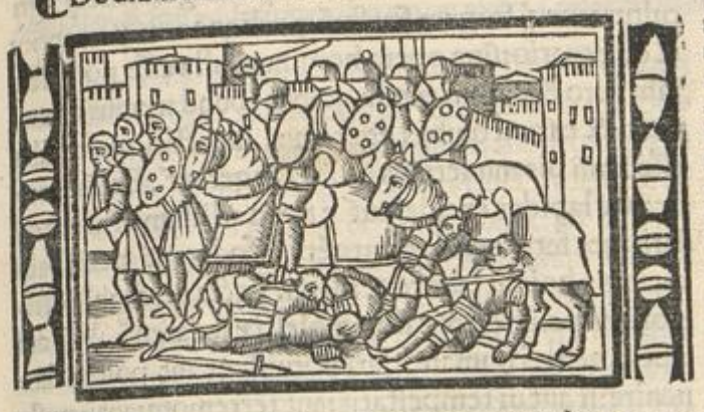

Væ ergo ad uitam hominum tuendam pertinent, partim sunt inanimata: ut aurum, argentum: ut ea quæ gignuntur e terra: & alia eiusdem generis. partim animata: quæ habent suos impetus: & rerum appetitus. Eorum autem alia rationis expertia sunt: alia ratione utentia. Expertes rationi sequi: boues. & reliquæ pecudes: apes quarum opere effi citur aliquid ad usum hoium atq; uitam. Rõne autem utentium duo genera ponũtur: unum deorum alterum hoium. Deos placatos pietas efficiet & sanctitas. Proxime autem & secũdam deos homines hominibus maxime utiles eẽ possunt. Earumq; iterum rerum quæ noceant & prosint: eadem diuisio est. Sed quia deos nocere non putant his: exceptis: homines hominibus plurimum obesse uel prodesse arbitrantur. Ea enim ipsa quæ inanimata dicimus: plæraq; sunt hominũ effecta operis: quæ nec haberemus: nisi manus & ars accessisset: nec his sine hominum administratiõe uteremur:

ne unũ deoꝝ alterꝝ hoĩum. ℣ Pietas.i.relígio & ſanctitas.ſ.uitæ efficiet eos placatos ne.ſ.noceant. ℣ Aũt ꝓ ſed hoĩes pñt eẽ maxĩe utiles hoĩbus ꝓxĩe:& ꝑm deos.i.ſecũdo loco a deis. ℣ Que ꝓ & eadẽ diuiſio ẽ eaꝝ reꝝ q̃ noceãt & ꝓſint.

Vtilia ratione utẽtia.

℣ Sed qa ſup.qdã pñi nõ putant.i.nõ arbitrant deos nocere.i.ꝙ dii noceãt:arbitrant hoĩes obeſſe plurimũ:uel ꝓdeſſe hoĩbus his.ſ.dis exceptis.i.nihil loquẽdo de diis ſiue noceant ſiue nõ. ℣ Enĩ ꝓ qa ea ipſa q̃ nos dicim⁹ inaĩata ſunt:plaraq;.i.fere oĩa effectæ opis.i.ꝓ opas hoc eſt opationes hoĩum. ℣ Quæ.i.q̃s res nec.i.nõ etiã hr̃emus:niſi manus.i.exercitũ manuale:& ars.i.induſtria acceſſiſſent.i.abiectæ eſſent:nec uteremur his.i.hmõi ſine adminiſtratione hoĩum.

PET. MAR. Fruges

CNEq; enĩ:ratio quare his uti non poſſemus ſine hoĩum adminiſtratione. ℣ Curatio: non potuiſſet exerceri medicina ſine hoĩe. ℣ Frugũ:fruges eſt qc qd ex fructu terrę in alimoniã uertimus. ℣ Frugũ: quantũ ad ea q̃ ꝓcipiunt ex terra. Fructus ſunt etiã arboꝝ. ℣ Iã uero:ponit ea q̃ fieri non poſſent ſine homine & eius opa. ℣ Exportatio:ad alias gẽtes. ℣ Quibus abũdaremus:hinc enĩ mercatura & negociatio habuit originẽ:ut ĩqt Thucydides & Ariſto.ab abũdãtia reꝝ aliquaꝝ:aliquarũq; indigentia:q̃ cũ alibi eſſent:exportabant ea: qb⁹ abũdabãt & faciebant ꝓmutationẽ:adde etiam ꝙ nũmus fuit inuẽtus cã ꝓmutationis:ut ĩqt Pla.in lib.de repu. Et ut ſubiret uicem indigentiæ:qm̃ oĩa metitur nũmus: Author eſt Ariſt.y.moraliũ:fiebat apud antiquos ꝓmutatio reꝝ:& qui nõ indigebãt aliqua re: ut illã ꝓmutaret:nũmo ſibi eã comparabat. ℣ Inuectio:nã mercatores aduehũt ea quoꝝ uſu egemus & ea exportant:in qbus abũdamus. ℣ Muneribus officiis iuehẽdi & exportãdi:& ꝓbat ꝓ inductionẽ talia nõ poſſe hoĩbus ꝓdeſſe:niſi opa hoĩs. ℣ Nec lapides exciderent:hæc oĩa fuerũt excogitata & inuẽta ab hoĩbus. Lydi ꝑmi aureũ argenteũq; nũmũ ꝓcuſſerũt:authore Hero.li.i. Lapidicinas: authore Pli.li.vii. Cadmus iuenit. Thebis: Archicophraſiu⁹ in phœnícia: Traſon inuenit muros:turres inuenere Cyclopes ut uult Ariſt.ut Theophraſtus phœnices. Ferrũ ĩ creta ĩuenere Idei dactili. Argẽtũ ĩuenit Erictoni⁹ Athenięſis. Aurime talla & cõflaturã Cadmus phœnix ad pãgeũ mõtẽ. Plũbũ ex caſſiteride iſula ꝑmus aſportauit Midacrit⁹:fabricã ferreã iuenere Cyclopes:figulinas Chorebus athenięſis:ærariã fabricã Chalybes:ut alii Cyclopes. Æs inuenit Cyniras rex Cypro Lucretius carmine pñi celebrauit:dic̃ metalla fuiſſe ĩuẽta cõbuſtis ſyluis cũ uenatiõis:uñ feruẽtib⁹ uenis ſcribit manaſſe auꝝ liq̃factũ:& cætera metalla in cõcauitates terræ:Manabat:inqt:uenis feruẽtib⁹ in loca terræ cõcaua cõueniens argẽti riuus & auri. In hoc quoq; diſſentio:ingt Sene. Sapiẽtes fuiſſe:q ferri metalla & æris ĩuenerũt cũ icẽdio ſyluaꝝ aduſta tellus in ſũmo uenas iacẽtes:liq̃factas fudiſſet:æris itẽ & plũbi. Ad opionẽ hãc alludẽs. Virg.i Geor.dixit. Atq; auro pluria fluxit. Vt cũq; ſit opa hoĩs effectũ eſt. Vt taliũ reꝝ hẽam⁹ uſum. Acu facere ueſtes Idei phryges iuere:ide phrygiones appellati ſunt:auꝝ ĩtexere in eadẽ in aſia ĩuenit attalus rex:uñ nomen attalicis. ℣ Ad uſum nr̃m:ad extruẽdas domos:& ad colũnas. ℣ Penitus abdita:occulta in uiſcerib⁹ terræ:ĩ q̃ hoĩes penetrãt metalla effoſuri. ℣ Vis: uehemẽtia. ℣ Initio:cũ in unũ cœpunt cõuenire & ædificare domos:& cũ creati ſunt hoĩes initio. ℣ Poſtea:q̃ in unũ homines cõuenere:qũo iſto potuiſſent hoĩum neceſſitati ſubuenire ſine opa hoĩs:nã ſi cadit domus:non põt ſine opa hoĩs refici reſtituiq;. ℣ Vi:ĩpetu. ℣ Vita cõis:hoĩum ſocietas:& cõitas. ℣ Deriuationes:ad irrigãdos agros:ut ſint fertiliores: aut cũ flumia deducim⁹ ĩ riuos ad aliquẽ uſum. ℣ Moles:ſaxa magna qb⁹ port⁹ ĩcludiť:ut obſtẽt fluctib⁹. Sic Vir. Quid mẽorẽ port⁹ lucrinoq; addita clauſtra Iulia:q̃ põto lõge ſonat nuda refuſo:qm̃ illic Iuli⁹ Cæ. ĩgẽtes moles ſaxoꝝ poſuit.

Virgi.

FRAN MAT.

CNEq; enĩ &c̃. Exẽplis ꝓbat q̃dã arte curari. ℣ Curatio uali.qd̃ eſt medici & ei⁹ ꝓcipue q Chirurgus uocaťur:qm̃ mãu curat. ℣ Nauigatio. Hoc ad artes mœchanicas ſpectat. ℣ Iã uero &c̃. de utilitate artiũ ſogť Cice.q̃ mœchanicæ uocanť. Sed nauigatiõe ꝓcipuæ q̃ iõ neceſſaria uť eẽ uſui hoĩum. ℣ Q d̃ cũ aliis locis alia naſcanť:niſi de loco in locũ trãſferanť:ĩ idigeant apud quos nõ naſcunť. ℣ Exportatio:ea enĩ exportamus qb⁹ abũdamus:ea cõuehimus qb⁹ idigem⁹. ℣ His muneribus:exportãdi & inuehẽdi:dãdi aliis & ab illis accipiendi. ℣ Eadẽ rõne:niſi.ſ.opa hoĩs & labor adeſſet. ℣ Ad uſum nr̃m ne.ad muniẽdas ciuitates & ad ædificãdas domos. ℣ Tecta uero:q̃ & hoĩs induſtria fiũt:& cũ forte collapſa fuerint reſarciunť. Laterarias ac domũ cõſtituerũt ꝑmi Eurialus & Hiperbius frẽs. Athenis antea ſpecus erãt ꝓ domib⁹ ri neceſſe eẽt:qd̃ hoĩum fit induſtria. ℣ Vi tẽpe.q̃ tãta iterdũ exoriť ut firmiſſimas cõcutiat & ruere faciat:qd̃ non multo tpe uidim⁹. ℣ Terræmotu. Qui totas urbes iterdũ cõcutit & euertit. ℣ Venuſtate:q̃ oĩa cõſumit ut quãtũ æui mutare uelet lõgeua uetuſtas. ℣ Cõmunis uita:ſocietas q̃ hoiem hoi cõciliat:efficitq; ut hõ hoiem iuuet. ℣ Adde ductus aquaꝝ.

Nũmus ẽ iuẽtus cã ꝓmutationis

Aquamartia prius a Q.rege deide a Marco agrippa

Aqua uirgiea

Cothõ .i.portꝰ manufactus.

ASC.

Quę ſæpe deducũt. Ancus Martius ꝑm⁹ aquã Martiã in urbẽ ducere auſpicatus eſt:poſtea.Q.Martiꝰ rex in ꝓtura:rurſuſq; reſtituit. M. Agrippa:oriť ĩ ultimis mõtib⁹ pelignoꝝ trãſit marſos & fucinũ lacũ:mox in ſpecu merſa in Tyburtino ſeſe apit. Virginẽ itẽ aquã agrippina adduxit ab Cętauĩ lapidis diuerticulo. Duo. M.P. p̃neſtina uia. Iuxta eſt hercudaneus riuus:Quẽ refugiẽs Virginis nomẽ obtinuit. Fuerũt & alii cõplures aquæ duct⁹ Rõæ:de qb⁹ oib⁹. Iuli⁹ frõtin⁹ ſcripſit. ℣ Deriuatiões flu.deſiccatiões & deductiões ab uno loco ĩ aliũ. Agrippa Tyberim deriuauit:nã enĩ ꝓ uelabrũ currebat. Vñ uelabrũ dictũ ꝙ uelis trãſirent. Hic ait Hora. Seu curſum mutauit iniquũ frugib⁹ amnis doctꝰ iter meli⁹. ℣ Irrigatiões:q̃ fiũt deductis a fluuio riuulis & plũmũ fœcũdant agros. Moles oppoſitas fluctib⁹:ne ĩ regiões inũderat. Quales ſũt iuxta Venetias. In qb⁹ ꝺſeruãdis & reficiẽdis tĩn quot ãnis Veneti ꝺſumũt pecũiaꝝ:q̃les fuerũt moles. Quib⁹. C. Iuli⁹ Cæ. mare excluſit:quo añ imiſtũ erat lucrinio Lacui:de qb⁹ ait Virg. Quid mẽorẽ portꝰ lucrinoq; addita clauſtra. Atq; idignatũ magnis ſtridorib⁹ æquor. Iulia q̃ põto lõge ſonat unda refuſo. ℣ Portꝰ ma. Qualis ẽ anconitanꝰ. Qui coq; ꝓceptio frugũ ex agro,ſ.q; ꝓ & alioꝝ fructũ:utpote ex arboribꝰ:& neq; ſup.ulla ꝺſeruatio frugũ & fructuũ potuiſſet

Seneca

CENIM ꝓ qa:neq; ulla curatio ualitudis.i.ſanitatis. ℣ Neq; nauigatio:neq; agricultura:ne- (thones græce uocanť.

neq; enĩ ualitudinis curatio:neq; nauigatio:neq; agricultura:neq; frugum fructuũq; reliquorum perceptio: & cõſeruatio:ſine opera hominum ulla eſſe potuiſſet: iam uero & earum rerum quibus abundaremus exportatio:& earum quibus egeremus inuectio certe nulla eſſet:niſi his muneribus hoĩes fungerenť. Eadẽq; rõne:nec lapides exciderenť e terra ad uſum nr̃m neceſſarii:nec ferrũ:aurũ:æs:argẽtũ effoderenť penit⁹ abdita ſine hoĩum labore & manu. Tecta uero:qb⁹ & frigoꝝ uis pelleretť & caloꝝ moleſtiæ ſedarenť. Vñ aut initio generi humano dari potuiſſent aut poſtea ſubuenire:ſi aut ui tempeſtatis:aut terremotu:aut uetuſta te cecidiſſent:niſi cõmunis uita ab hoĩbus haꝝ reꝝ auxilia petere didiciſſet. Adde ductus aquaꝝ:deriuatiões fluminũ:agroꝝ irrigatiões:moles oppoſitas fluctibus portꝰ manufactos:q̃ nõ ſine hoĩum ope hr̃e poſſemus:

esse sine opera.i.operatione & ammīniculatione hoīum. ℣ Iā uero.i.insup exportatio eaꝝ rerꝝ quibus abūdaremus: & inuectio eaꝝ rerꝝ qbus egeremus.nulla esset nisi hoies fungerent. ℣ His muneribus.i.obirent hæc ministeria. ℣ Et eadē rōne nec lapides necessar ii ad usum nr̄m excideren̄t e terra:nec ferrū:aurū:æ:argētū:existētia abdita.i.abscōdita:& obtrusa:penit⁹.i.oino effoderen̄t e terra sine labore & manu hoīum. ℣ Vero ꝑ sed:uñ tecta domoꝝ.s.qbus &.i. sil'uis frigoꝝ pellerēt:& molestiæ caloꝝ cædaren̄t.i.mitigaren̄t:potuissent aut dari initio.i.ab initio hūano gñi.aut subuenire. ℣ Postea.s.q̄ data erāt:si ipsa.s.tecta cecidissent:ui.i.uiolētia tēpestatis:aut terremotu:aut uetustate nisi cōis uita didicisset petere ab hoīb⁹ auxilia haꝝ rerꝝ.q.d.a nullo:adde ad dictas utilitates.s.q̄ hoi ab hoie ueniūt:ductꝰ aquaꝝ q fiūt ꝑ canales aucubos:& deriuatiōes fluminū qb⁹ iter mōtes aliqñ uia facta ē:aut potī⁹ deriuatiōes ex alueis in agro: ut sit expositū:seq̄t adde irrigationes agroꝝ moles.i. magnitudines aggeꝝ oppositas fluctib⁹: portus manu factos q̄.s. oia nos nō possemus hr̄e sine opera hominum.

ex quibus oībus:multisq; aliis ꝑspicuū est:qui fructus: quæq; utilitates ex rebus his quæ sunt inanimatæ ꝓcipiant̄.eas:nos nullo mō sine hoīum manu atq; opa capere potuisse. Qui deniq; ex bestiis fruct⁹:aut quæ cō moditas(nisi hoies adiuuarēt)ꝓcipi posset?nā & q̄ principes iueniēdi fuerūt:quē ex quaq; bælua usum habere possemus hoies certe fuerunt. Nec hoc tpe sine hoīum opa:aut pascere eas:aut domare:aut tueri:aut tēpestiuos fructus ex his capere possemus. Ab eisdemq;:& ea quæ nocent iterficiūtur:& quæ usui possunt esse capiūtur. Quid enumerē artium multitudinem sine quibus uita oino nulla esse potuisset. Qui enim ægris subueniretur quæ esset oblectatio ualentiū?qui uictus?aut cultus?nisi tam multæ nobis artes ministrarentur?quibus rebus exculta hominum uita tantum desistit a uictu & cultu bestiarum. Vrbes uero sine hominum cœtu non potuissent:nec ædificari:nec frequētari. Ex quo leges moresq; constituti:tum iuris æqua descriptio certaq; uiuendi disciplina: per quas bene beateque uiuitur:

¶ EX Quibus oībus:affert cōclusionē:q̄ seq̄tur ex supradictis:nā indictio est cū ex pluribus particularibus cōclusit:unū uniuersale patet ig̃r ex singulis supradictis nihil posse uitæ hūanæ utile eē sin opa hoīs. ℣ Perspicuū:clarū:& ostensum ꝑ iductionē. ℣ Qui deniq; ex bestiis:dixit hactenus de inanimatis quoꝝ nullus est:usus sine opa hoīs:nūc aget de rebus aīatis oñdēs ipam ēt nō ꝓdesse hūanæ uitæ sine hoībus. ℣ Principes:ꝑmi & authores: iuenerūt quē fructū ex quaq; bælua capere posset genus hūanū. ℣ Tēpestiuos:cū tpe ogruo. ℣ Vsui:afferre alicui utilitatē hoībus. ℣ Quid enumerē:nūc de artibus loq̄r:sine qb⁹ uiui nō posset:& ꝓbat hoc dicēs qd.n.ægritudini mederet:nam artes iuētæ sunt ut nām adiuuaret. ℣ Ægritudini:ægrotatiōi. ℣ Quę oblectatio:qd oblectaret ipsos:q̄ bona ualitudine fruunt̄. ℣ Victus:q̄tū ad cibū. ℣ Aut cult⁹:quo ad alios corpis ornat⁹. ℣ Ministrarēt:ab hoīb⁹. ℣ Excolta:ornata & formata ad dignitatē hoīe dignā:nā artes effecerūt:ut a cultu & uictu bestiaꝝ desistere⁹. ℣ Tm̄ desi.remouit se usq; adeo:nā nisi essent artes i uictu bestias imitaremur:& i cultu corporis: nā ut nati eēmus:quēadmodū bestiæ nudi uiuere⁹. ℣ Vrbes dñr:qm̄ aratro designabant̄:ab urbo nā urbū ut est i libris digestoꝝ de uerboꝝ significatiōib⁹ dr̄ aratri curuatura:& urbare ē aratro diffinire:oppidū dr̄ ab ope:q; ei⁹ rei cā mœnia cōstituta sūt. ℣ Sine cœtu cōuētu:cœt⁹ dr̄ a coēndo. ℣ Frequētari:a mltitudine hītari:ut frequēs dr̄ q̄ hēt frequētiā ciuiū:& q̄ ē pplosa. ℣ Ex quo:pp hoc qa urbes ꝺditæ:& cœtu hoīum sūt freq̄ntatæ. Latæ sūt leges & mores citatū & ius equū. ℣ Mores ꝺsuetudines ad bñ uiuēdū:& īstituta. ℣ Æq̄de.iu.scriptū ē ius equū tribuēs unicuiq; qd ē:ñ descriptio iuēta ē ad cœt⁹ hoīum ꝺseruādos:dixi supra eē ius scriptū:& nō scriptū:& uñ utrūq; originē hūerit. ℣ Certa di.mod⁹& regla uiuēdi i citate. ℣ Per q̄s:leges:mores:disciplinā. ℣ Bñ: sine initio. ℣ Et btē:sine cupiditate rerꝝ alienarꝝ:btē qs uiuit q̄ ē cōtēt⁹ re quā hēt:bñ uiuit q̄ uacat uitiis:utrūq; ꝑstāt mo

¶ EX Quib⁹ oīb⁹ mltisq; aliis ꝑspicuū est. ℣ Qui fruct⁹ &c̄. Colligit utilitatē q̄ ex rebus inaīa (res & leges & iura. FRAN
tis ꝓcipit:q̄ tū nihil ꝓdessent nisi hoīs labor & idustria accederet. ℣ Ex be.fru. Ex bobus egs nisi domarent̄ ab hoībus. MAT.
℣ Hoies fuerūt &c̄. Bouē & aratrū Bithiges Atheniēsis iuenit:ut alii dñt Triptolemus. Sunt q̄ Osyrī malint:quo uehi
Bellerophon ꝑm⁹ excogitauit frenos:& strata equoꝝ Peletroni⁹:pugnare ex equo Thessali qui cētauri sunt appellati.
℣ Quæ nocēt:ut serpētes leones. ℣ Vsui sunt ut aues:lepores & q̄cq̄ ad escā uenamur:Quę bōa sūt meliora hoīs opa efficiunt̄.Quæ uero mala tollunt̄:feræ q̄ nocēt hoī ut serpētes occidūt:q̄ sūt ad usū capiūt ut lepores. Sūt q̄dā q̄ ꝑsunt & nocēt ut apri & ursi. Venatiōe aūt opus ē ad eas feras capiēdas q̄ ꝑsūt & eas occidēdas q̄ nocēt. Venatio in tria diuidit. Vēatio
Ferinā:Aucupū:piscatoriā:& q̄q; suis ist̄is utit̄.Nā ferina rhetib⁹:pedicis:laq̄is:arcu.iaculo:uenabulo:& cæteris hmōi exercet̄.Aucupiū hisdē ferme oīb⁹.Sed ad h̄ auīb⁹ utit̄ uenaticis ut accipitre:& falcone:piscatoria rhetib⁹ utit̄ hamis:fuscinis oē gen⁹ ciboꝝ saporꝝ obsonioꝝ his trib⁹ generib⁹ cōtinet̄:q̄ tāgit Cic.cū dic̄ & q̄ usui pñt eē capiunt̄. ℣ Quid cōmemorē &c̄.de qbusdā artib⁹ mœchanicis dic̄ de qb⁹ iplicite dixerat:magn⁹ aūt ē artiū nūerus q̄ uitæ hoīum necessarię sūt. ℣ Quid igr̄ &c̄.medicinā tāgit. ℣ Quę eēt oble.&c̄.nisi eēnt artes ludoꝝ qb⁹ hoies oblectarent̄:theatricæ:& spectatoriæ.Quib⁹ aius defatigat⁹ reficit̄. ℣ Quis ui.nisi agricultura q̄ uictū submīstrat uenatio. ℣ Cult⁹:tāgit lanificiū:ars:texēdi:suēdi torq̄ndi exercet̄ mānu aut pectine:chilindro:fuso:radio:colo & cæteris hmōi. In mā lanæ lini:serici: piloꝝ ad usum uestimētoꝝ & opimētoꝝ q̄ ptinēt ad cultū nr̄m uel ad aliqd opiēdū ornādūq;. ℣ Vrbes ue.ad tectonicā spectāt q̄ ars ē ædificādi. ℣ Ex quo le.nisi ars fuisset tectonica nūq̄ ædificatæ dom⁹ & citates fuisset̄:& nisi i una mœnia hoies ꝺuenissent:ne leges qdē excogitatæ eēnt. Leges.n.utilitatis cā latæ sūt:ut hūana societas cōseruaret̄:si æq̄bile ius eēt:& si suū cuiq; tribueret̄:rectęq; dixit Solō duab⁹ reb⁹ rēp.cōtineri pœna & ꝓmio. Quib⁹ sublatis hūana societas iteriret. Sūt āt leges scriptæ:mos i ꝺsuetudie nō i scripto posit⁹.Nā ut Vulpian⁹ ait.Inueterata ꝺsuetudo ꝓ lege nō imerito custodit̄:& hoc est ius qd̄ dr̄ moribus ꝺstitutū. ℣ Iuris æq̄ de.Differt ius a lege:qm̄ iura ut Vulpian⁹ ait nō i singulas psonas. Sz gñaliꝝ ꝺstituūt̄:cū lex pticularis plæraq; sit. ℣ Certaq; &c̄.expositio ē ei⁹ qd̄ ꝓcessit.Quid.n.aliud ius ē q̄ certa uiuēdi (di disciplina & regla. Lex
¶ EX qb⁹ oīb⁹ & mltis aliis ē ꝑspicuū.i.euidēs nos nullo mō potuisse capere.i.ꝓcipe sine manu & opa hoīum sup.eos fruct⁹:q̄ fruct⁹ ꝓcipiūt̄ ex his reb⁹ q̄ sūt inaīatæ:& eas sup.utilitates q̄ utilitates ꝓcipiūt ex his reb⁹ q̄ sūt inaīatæ. ℣ Deniq;.i.finaliꝝ ut uno uerbo dicat̄:q̄ q̄litas fruct⁹.aut q̄ cōmoditas posset ꝓcipi ex bestiis nisi hoies adiuuarēt.q.d.nullus & nulla. ℣ Nā ꝓ qa & hi sup.q fuerūt ꝓncipes.i.ꝑmi authores:iuenierūt.i.iuestigādi:quē usum.i. quā utilitatē possem⁹ hr̄e ex q̄q; bælua.i.bestia fuerūt certe hoies. ℣ Nec possem⁹ hoc tpe quo.s.iuētū ē qs usus ex bæluis sit sine opa hoīum:aut pascere equos:aut domare:aut tueri:aut capere fruct⁹ tēpestiuos ex his. ℣ Quę ꝓ &.&.i.pari

ter ea quæ nocent interficiuntur ab eisdem. s. hoibus: & idest pariter: ea. s. aialia q̄ possunt esse. ℣ Vsui. i. utilitati capiunt qd. i. ad qd enumerē multitudinē artiū: sine qbus uita nulla oino esse potuisset. q. d. id frustra facia cū notū sit. ℣ Ehi proga: qd subueniſſet ægritudini q̄ oblectatio ualetiū. s. fanoꝝ eēt: q uictus: aut cultus sup. esset: nisi tā multæ artes ministrarent. q. d. nihil: & nulla aut nullus: qb⁹ reb⁹ uita hoium exculta destitit tm̄ a uictu & cultu bestiaꝝ. ℣ Vero p̄ sed urbes nō potuissent: nec ædificari: nec frequētari sine cœtu. i. cōuētiōe: & cōgregatiōe hoium. ℣ Ex quo. i. cœtu hoium: uel ex quo. s. postq̄ re. s. urbiū ædificationē & frequētationē. leges sup. sunt cōstitutæ & mores sunt cōstituti: tū. i. isup æq̄ descriptio iuris est sup. cōstituta & certa disciplina uiuēdi: p q̄s. i. leges descriptionē iuris & disciplinā uiuēdi uiuit bn̄ & beate.

PET. MAR.

¶ Quas res: leges: mores: iuris descriptionē & disciplinā uiuēdi. ℣ Māsuetudo: qm̄ hoies timētes legē & ius fiūt māsueti deponētes feritātē & īgenium agreste. ℣ Cōsecuta: subsecuta. ℣ Verecundia: hoc referī ad certā disciplinā. i. optimū uiuēdi modū in rep. cū pudore: q obstat cui ne aliqd faciat otra disciplinā & istituta citatis. Leges faciūt hoies mitiores. Nisi. n. leges timerent hoies itestinis seditiōib⁹ iuicēse trucidarēt. ℣ Munitior: tutior securior. Leges enī sunt fundamēta ciuitatū & gnis hūani p̄sidiū & regimē qb⁹ hoies astricti abstinēt iniuria. ℣ Dādo & accipiēdo. i. bñficiis ultro citroq̄ collatis. Res ēt pmutabant apud antiquos. ℣ Facultatib⁹: rebus. ℣ Cōmodis: utilitatib⁹. ℣ Lōgiores. nimis plixi i hac pte: qm̄ hoc clarꝝ est nihil pdesse hoi sine hois opa. ℣ Quis ē. n. rō: q̄re plixa nimis de re: q̄ i prōptu est oīo sit suscepta. ℣ Perspicua: clara & manifesta. ℣ Cōmemorant: i officiis cū de hac pte loquit. ℣ Neminē: hæc erāt q̄ Panetius dicebat. ℣ Prīcipem domi: i ciuitate. ℣ Magnas res: claras & gloriosas: & hoc ptinet ad ducem belli. ℣ Salutares: & utiles reipu. & hoc ptinet ad principē. i. optimatē & primū inter ciues. q libertati cōmuni studet & cōsulit: q tn̄ sine opa hoium facere nō pōt. ℣ Sine studiis: benuolētia & uolūtate hoium studiū est plus q̄ uolūtas siue uehemens uolūtas. ℣ Themistocles & Pericles Athenienses fuerunt. Themistocles clarus impator & Pericles domi militiæq̄. ℣ Cyrus (authore Xenophōte) natus est ex pte Cābise rege Persaꝝ de matre Mandane filia Astyagis regis Mœdoꝝ. Fuit igīt Cyrus rex Persaꝝ ad quos regnū Mœdorū trāstulit: q annis. ccc. regnauerant. Crœsum regē ditissimū Babyloniis opem ferētē cœpit. Asiaq̄ & oriēte subactis: Scythas bello tētauit ubi captus a regina Scytharū q̄ Tomyris dicebat occisus est: cū regnasset. xxx. annis c⁹ sepulchro tale inscriptū fuit epigrāma: authore Plutar. i uita Alexādri magni. Quisqs est mortaliū: & undecūq̄ aduenis: aduēturū eni te scio. Cyrus sum q Persis imperiū quæsiui: hoc igīt humi paulū: quo meū corpus obtegīt: mihi ne inuideas. Imperiū terminauit Cyri ad orientē rubrū mare: ad septēriones pontus. Euxinus: ad occidētē: Cyprus & Ægyptus ad meridiē Æthiopia. ℣ Argesilaus Lacedæmonius Archidami filius post mortē Agidis fratris sui rex cōstitut⁹ ē: pp eximiā eius uirtutē: ide i Asiā cōtra Artaxerxē regē Persarū pfectus ē: & Thisapherne: q tū iter pfectos regis pncipatū tenebat uicit: ide cū ipm regē odoriri decreuisset: a lacedæmoniis reuocat⁹ est: q atheniēsib⁹ & Boetiis bellū idixerāt. Rediēs ergo atheniēses & Boetios apud coronā urbē Pelopōnesi magno p̄lio uicit. Breui statura corpis Argesilaꝰ fuit: & altero pede claudus. Sed ai uirtute p̄dit⁹: decessit rediēs ex ægypto i portu: q Menelai uocabat iter cyrenas & ægyptū: sꝫ corp⁹ eius spartā relatū ē. Argesila⁹ (authore Plut.) i oculis oium uersari gloriabat: putās uidelicet obscœnis actiōib⁹ tenebras oue nire hōestę ăt uitę lucē maiori eē ornamēto. Laudat⁹ ē Argesila⁹: cū a cæteris scriptoribꝰ: tū eximie a socratico xenophōte: eo enī usus ē familiarissime. ℣ Alexāder: filius Philippi regis Macedonū: q tota fere asia subacta Babylone decessit. ℣ Res tā. tā claras & æterni nois. ℣ Vtīt te. hoc erat puerbiū: quo utebāt i foro iudiciali: ubi testes pducunt ide trāsferī ad alia. Pl. ad Dionē sic scripsit. Mēto nečiaꝝ eē ad res agēdas hoiuꝝ bēiuolētiā. austeritas uero solitudinē amicoꝝ pit.

Quas res & mansuetudo animorum consecuta & uerecundia est: effectumq; est: ut esset uita munitior: atque ut dando & accipiendo permutandisq; facultatibus: & cōmodis nulla re egeremus. Lōgiores hoc loco sumus quam necesse est: Quis est enim cui non pspicua sint illa quæ pluribus uerbis a Panetio cōmemorant? neminē neq; ducē bello: nec principē domi magnas res: & salutares sine hoium studiis gerere potuisse? cōmemoratur ab eo: Themistocles: Pericles: Cyrus: Argesila⁹: Alexāder quos negat sine adiumtis hoium tātas res effice potuisse. Vtīt i re nō dubia testib⁹ nō necessariis.

Nisi leges timerent hoies odio itestinos seipsos occiderent

Studiū ē plus q̄ uolūtas sola

Tomyris rēgia Plutar.

Argesila⁹ altero pede claudus otra Arthaxerxē Plut. & Xenophō Plato

FRAN MAT.

¶ Q Vas res & c̄. ex eo qđ i eādē ciuitatē ꝺuenērūt hoīes: & una uiuē cœpunt: utiq; eisdē legib⁹ fcm̄ ē ut māsuefacti sint cū pus feri eēnt & agrestes seorsum uiuētes & i pmiscuos ut bęluę ruerēt cōcubit⁹ a q̄ turpitudīe uerecūdia fūt retracti. Cū i turba hoium fuerūt: Vñ ēt mītimoniī leges natæ sūt. ℣ Vita mu. tutior defensa societate & legib⁹. Nā antea q plus uirib⁹ ualebat: is p arbitrio oīa faciebat: postea lenitis societate ais uita munitior cœpit eē. ℣ Vt dādo ex māsuetudine illa secutū ē: ut hoies mutuo sibi iseruirēt: dādo ea qb⁹ alii idigerēt: & rursus ab illis accipiēdo qb⁹ idigerem⁹ q̄re hoium iter ipos maxīe societas deuicit. ℣ Mutādisq; fa. ut ille mihi uirtū quo egeo: ego ei triticū tradā. Vetustissimū emptionis & uēditiōis gen⁹ pmutatio fuit. Et qm̄ accidebat ut aliqs aut nulla re idigeret. aut nō illa q̄ ali⁹ abūdaret: nō sp fieri poterat pmutatio. ℣ Et ppea ueluti ad subsidiū cōmutādaꝝ rer⁹ num⁹ pcussus ē: ut ait Aristo. & ob hoc num⁹ uocat⁹ ē q̄ nō a nā: sed a lege q̄ νόμος dr̄ itroductus. ℣ Lōgiores. Sed qd inqt facio qđ i alio reprēdo: ut in Panetio: q lōgus nimis fuit i re p se clara & pspicua. Panet⁹ occasionē nactus carpit. ℣ Ducē bello: hoc ad artē: militarē spectat: dux sine militib⁹ eē nō pōt. ℣ Prīcipē domi: hoc ad politicā ptinet. ℣ Themistocles. Qui fuit Neocli filius Atheniēsis multa & p̄clara gessit: & Atheniēses ab īcursu barbaroꝝ liberauit. ℣ Pericles: Q ui & ipe atheniēsis patriā ab īpetu lacedæmoniorꝝ fuit. ℣ Cyrus: q mœdoꝝ rex fuit a Tomiri regia Scythaꝝ & occisus: de quo mīta Iustin⁹ in epitomate trogi. ℣ Argesilaus. Hic Lacedæmoni⁹ fuit p̄cipue a Xenophōte laudat⁹ mītæ eni & mirabiles ei⁹ fuere uirtutes: rēpu. nō mō tutatus est: sed auxit mīta bella gessit. A Ptolemæo in Ægyptū accitus est. ℣ Alexāder quos ne. si. ad. ho. tā. res ef. po. Qui totā domuit Asiā: & cognominat⁹ ē magn⁹. ℣ Vtīt i re nō du. testib⁹ nō necessariis. Si res dubia nō ē: qd testib⁹ uti nečе est?

ASC.

¶ Q Vas res: &. i. piter māsuetudo oīum ē cōsecuta. i. stati post: & q̄si sit secuta ē: &. i. piter uerecūdia: q⁹ p & effectū. i. pmutua cōmertia & facultatib⁹ & cōmodis pmutandis. i. cōmutationē & mutuā collocationē facultatū & cōmodorum. ℣ Nos sum⁹ hoc loco (q. s. māifest⁹ ē) lōgiores q̄ necesse ē. ℣ Enī p qa: qs ē cui illa q̄ cōmemorant a Panetio plio stoico: q̄ plīb⁹ uerbis nō sint pspicua. i. clara: & euidētia uidelꝫ neminē: neq; ducē potuisse gerere sine studiis hoium res magnas & salutares: bello. i. i bello: neq; pncipē. i. pmū patrē domi. i. i citate sua. q. d. nullus. ℣ Themistocles dux ille atheniēsiū cōmemorat. i. oīdīt nō potuisse gerē q̄ gessit sine studiis hoium. ℣ Et Pericles aliis dux atheniēsiū: & cyr⁹ res ille p̄claꝝ. & Argesila⁹ lacedæmōioꝝ ille rex: & Alex. Magn⁹. s. macedonū rex ꝺmēorat ab eo quos oēs. s. negat potuisse efficē tātas res q̄s. s. effecerūt sin̄ adiumtis. i. adiutoriis hoiuꝝ: & ita ipe Pāe. utīt i re n̄ dubia. i. māifesta testib⁹ n̄ nečiis. i. supfluis.

℣ Cōspiratiōe:

¶ CONſpiratiõe: ꝯcordia & unanimitate: ꝺiuratio ẽ ſemper ĩ ꝓnicĩẽ alterius: cõſpiratio eſt hoium ꝺſenſus. ℣ Magnas utilitates: dignitates, cõmoda: opes. ℣ Nulla peſtis: calamitas & incõmodum. ℣ Eſt Dicearchi. Dicearchus ſiculus ex Meſſana urbe. Ariſt. auditor Peripateticoꝝ priceps clarus in phĩa q multa ſcripſit: & iter alia librũ de interitu hoium: i quo hæc collegit: q̃ ſcribit Ci. ℣ Eſt liber: extat adhuc: inqt Ci. in quo agit de interitu hoium: & cãis qbus interierũt: & tẽpore quo interierũt. ℣ Magni clari & alti nois in phĩa pipatetica. ℣ Cęteris cãis: qb⁹ hoies interierũt. ℣ Eluuiõis. Eluuio: ut Nonius iterp̃tat: eſt corruptus & mordibus tractus. Alluuio: ut inqt Iuſtinianus: eſt lateris icremẽtũ. ℣ Vaſtitatis: cũ aliqua lues & cœli itẽperies oĩa deuaſtat. ℣ Bęluarũ repẽtinæ multitudinis: q̃ aliq̃n loca uaſtarũt. Pli. ex authoritate Varronis ſcribit li. yiii. oppidũ i Hiſpania ſuffoſũ a cuniculis: a talpis in Theſſalia: a ranis ciuitatẽ in gallia pulſam eſſe a locuſtis in Africa amydas in cãpania deletas fuiſſe a ſerpentibus. Et Strabo ſcri. apud baleares inſulas domos ſubrutas fuiſſe cũiculis ſubterraneis: & arbores. icolaſq; tãdẽ fuiſſe coactos iplorare opẽ romãoꝝ cõtra cuniculos. ℣ Hic locus: hęc ps q̃ dr̃ hoiem multũ ꝓdeſſe: aut nocere hoibus. ℣ Statuo: iudicio: & pro certo affirmo ĩ primis hoc ad uirtutem ptinere ut aios hominũ ſibi deuiciat: & officiis demereat: amãtes ſui. ℣ Ad uſus ſu. ad ſua cõmoda augẽda. & opes & clięntelas. ℣ Itaq; q̃ i rebus ĩanimatis: alia ĩgt Ci. quæ utilia ſunt uitæ humanę ex inaiatis & uſu bęluarũ attribuẽda ſunt artibus. Deuiciri aũt & demereri hoium uolũtates ad cõmoda augẽda & dignitatẽ prudẽtis hois eſſe & uere ſapiẽtis: q hoie iſt⁹ nobiliſſimo ſcit uti ad ſuas opes augẽdas tuẽdaſq; ℣ Inanimis: inaiatis de qbus dixit. ℣ Vſu bæl. qm ars reddit nob bęluas cicures & aptas uſui hũano & tractari ꝓnt ut eq domiti: boues aptí ad arãdũ & alia huiꝰ gñis. ℣ Ad ho. ui. degẽdã ĩuãdãq; tribuunt. ℣ Artibꝰ opo. mœchanicis: ut ſunt artes opificũ domitores bæluarũ: ut ſint ad uſũ hoium & utilitatẽ. ℣ Hoium ſtu. uolũtates ad dignitatẽ hois augẽdã & opes. ℣ Amplificationẽ: argumẽtũ nr̃ę dignitatis & cõmodi. ℣ Excitãt: cõmouẽt & alliciũt: ut uelit auctas eẽ opes & dignitatẽ uiri ſapia p̃ſtãtis & uirtute: qm̃ ũtus ſtudia hoium ad ſe allicit: & hoc uirtutis eſt ꝓpriũ munus q̃ ẽt ipellimur: ut eos quos nũq̃ uidim⁹ diligamur ¶ ATq; ut magnas utilitates adipiſcimur. Cętera iduſtria & labore hoium ut ſupra oñſum ẽ meliora fiũt. Hoies uero q̃ hoiꝰ nocẽt meliores fieri p̃nt ĩgenuis artib⁹ & liberalibus. Cũ itaq; eiuſmodi ſint hoies: ĩqt ut mali plurimũ nocere: boni ſi fuerit ꝓdeſſe plurimũ poſſint: dãda opa eſt: ut hoies hoibus q̃tũ fieri poterit ꝺeliemus. ℣ Et ſicut p hoies inaiata meliora reddunt: ita p phĩam. i. ſtudiũ ſapiẽtię hoies meliores efficiunt. ℣ Cõſpiratiõe ho. atq; ꝺſ. ſic nulla tã deteſtabilis peſtis eſt q̃ nõ hoi ab hoie naſcat. ℣ Cõſenſu: eſt ꝺſpiratio bonoꝝ uel maloꝝ ꝺſenſus. Ci. in oſone p ligario fratrũ diſſexit ꝺſpirationẽ. Cõiuratio ſp in malã ptẽ ſumit. ℣ Dicearchi liber de iteritu hoium pipatetici. Hic phus fuit pipateticus nobilis & p̃ſtãs. Qui nullũ oĩno eẽ aium dixit. ℣ Magni: ſcia. ℣ Copioſi. Eloq̃ntia. ℣ Eluuionis: inũdationis & diluuii. Eluuio ꝓprie dr̃ cũ terra oĩs obruit uel uallis ab eluẽdo: aqs ꝺſtat nõnullas ciuitates demerſas eẽ. ℣ Peſtilẽtię. Qua totę ſæpe ciuitates abſumunt: ut Thebę. ℣ Vaſtitatis. Quę accidit icẽdio aut tẽpeſtate aut bello. Nã Lucanus ait. At nũc ſeruitutis &c. ℣ Bæluarũ ẽt &c. ut muriũ uel ꝓpẽtũ qbus icũbẽtibus derelictas & uacuas redditas legimus regiões. Euſebius lib. de tpib⁹ tãtã ait aliq̃n locuſtarũ multitudinẽ fuiſſe. ut hora una fertiliſſimos agros uaſtaret: ætate parẽtũ nr̃oꝝ tãta uis muriũ fuit in appulia, ut oĩa abſumerẽt in agris. ℣ Cõparat: exitiũ qd̃ ab his reb⁹ ꝓfectũ eſt. Cũ exitio qd̃ hoibus p hoies ꝓuenerit. ℣ Bellis: ĩcipiamus ab urbe roma: iueniemus bellis. Rõanoꝝ ĩfinitos hoies eẽ deletos: uix poſſet explicari q̃ multi in bellis q̃ geſta ſũt adũſis natiõib⁹ & regiõib⁹ iã pierit. ℣ Seditiõibꝰ: iteſtinis ciuitatũ diſcordiis: qbus ſæpe ciuitates euacuant. Magnæ & multę reſpu. ut Athenę, Lacedęmõ: thebę bellis & ſeditiõib⁹ ꝺeletę ſũt. ℣ Cũ igĩt: ſenſim ad id deſcẽdit q̃d̃ itẽdit: ut de utili loquat. Et cũ inqt maxia utilitas hoi ab hoie ꝓficiſcat & otra dãna plurima & grauiſſima: dãda opa eſt: ut hoiem ad bñfaciẽdũ nõ ad nocẽdũ inſtituamus: q̃d̃ nõ mœchanicis artib⁹ fieri poterit: ſed liberalib⁹. ℣ Propriũ ũtutis. Hoc eſt ſolã iudico ũtutẽ eẽ p quã hõ inſtrui poſſit ut hoi ꝓſit: optio aũt ordine utit Ci. Nã cũ oñderit qbus ex rebus cõmoda habeant. ℣ Nũc doceat q̃ ſint ea p q̃ illa poſſimus ꝺſeq; poſtremo qũo ꝺſeruare poſſimus apetiet. ℣ Itaq; q̃ &c. Ergo inqt a rebus inaiatis q̃ ꝓuenit utilitas ea p hoium artes habẽt quæ opoſæ & mœchanicæ uocantur. Nã his artibus mediãtibus utilia ſunt inaiata: ut p tectonicã hẽmus ædificia: p ſutoriã calceos. Sed utilitas q̃ ꝓuenit ab hoibus: nõ niſi p ipſos hoies hr̃i põt. Qui ſapiẽtes ſint. ℣ Inaiatis: ut in arte tectonica q̃ utit tignis cemẽtis latere calce ſabulo & cæteris. ℣ Tractatiõe bęluarũ. Hoc dicit pp agriculturã q̃ docet domare equos & tauros. ℣ Opoſis mœchanicis q̃ manu exercent: paꝝ aũt ad aium ptinẽt. ℣ Sapiẽtia & uirtute. Virtus ex ſapiẽtia naſcit eãq; ſequit. Eſt aũt ſapiẽtia ſcia & itellectus p̃cioſiſſimoꝝ natura: ſcia in rhetoricã diuidit & practicã. Theorica in ueri iueſtigatiõe uerſat. Practica in actiõe: illa phyſicã attigit & metaphiſicã hæc agit in politica & œconomica & in his quæ moralis phĩa præcepit. ¶ ATq; ut. i. quẽadmodũ adipiſcimur. i. acquirimus magnas utilitates. ℣ Cõſpiratione: atq; ꝺſenſu hoium: ſic nulla peſtis eſt tã deteſtabilis. i. nulla iniuria aut ꝺtumelia tã fœda q̃ nõ paſcat. i. oriat hoi ab hoie. Liber dicearchi illius phĩ magni & copioſi pipatetici ẽ. i. extat d̃ iteritu hoium: q. ſ. liber collectis ceteris cauſis. ſ. eluuiõis. ſ. corrupti & corrupti tract⁹ ſeu regiõis peſtilẽtiæ: uaſtitatis. i. deuaſtationis terraꝝ multitudis ẽt repẽtinæ bęluarũ: quoꝝ oĩum ipetu docet q̃dã gña hoium eẽ ꝺſumpta: deide cõpat q̃to plęs hoies deleti ſũt ipetu. i. ex iuaſiõe hoium. i. bellis ſup. bellicis cũ hoſtib⁹: aut ſeditionibus. i. iteſtinis: & domeſticis factiõib⁹ ac ciuilib⁹ bellis: q̃ oi reliq̃ calamitate. i. deſtructiõe: ſicut calamitas eſt culmoꝝ ſeu calamoꝝ ſegetũ: uidelicet ex fulminis ipetu ꝓſternatio. ℣ Igĩt cũ hic locus. ſ. pñs diſputatio: nihil hẽat dubitationis qn hoies & p̃ſint: & obſint plimũ hoib⁹. ℣ Ego ſtatuo ꝓpriũ eẽ uirtutis hoc. ſ. ꝺſiliare ſibi aios hoium & adiungere ad ſuos uſus. ℣ Itaq;. i. & ita ea ſup. q̃ fiũt utiliter ad uitã hoium in rebus inanimis. i. inaiatis: q; p & ea q̃ fiunt utiliter in uſu: & in tractatione bęluarũ: tribuunt. i. ꝺferunt nobis actibus opoſis. i. p artificioſas opationes. ℣ Aut ẽ pro ſed ſtudia hoium prõpta & parata ad amplificationẽ noſtraꝝ reꝝ: excitantur ſapientia & uirtute præſtantium uiroꝝ.

PET. MAR. Cõſpiratio Coniuratio Eluuio alluuio Iuſtini.

Prudentis ẽ demereri hoium uolũtates ad ſua cõmoda Virtus ſtudia hoium ad ſe allicit FRAN MAT Cõſpiratio in quo differt a cõiuratione Eluuio

Propriũ hois eſt hoi ꝓdeſſe Virtus Sapia Scia Theorica Practica ASC.

PET. MAR. ¶ ET Enim uirtus: pōnit tres uirtutis ꝑprietates. Prima est: ut hō qui habitum uirtutis aut habet: aut mediis officiis ꝺse qui uult: res & causas rerū cōtemplet: & a qua causa est quęq; res & qd cuiq; accōmodat: & uerū uiuere in oībus rebus: & sic dicet prudēs sapiēsq; ga in oī re qd sit uerī uidet & qd sequēdū fugiendūue sit. Secūda cohibere affectus & appetitū ita disponere: ut rōni pareat: & uti mō in oī re: & sic erit tēperās moderatus: & sibi ꝺstās. Tertia uersari in hoīum societate cū moderatione & prudētia: ut eorū studia nobis prōpta reddamus: ut ipsis possimus ad dignitatē nostrā augendā: ꝑpulsandāq;: si q̄ iferet iniuria: hęc iprimis sunt útutis mūera. ℣ Eteni: certe ꝑfecto. ℣ Fere útiſ: uersat circa tria: fere dixit qm̄ & circa altq̄ alia uersari pōt sed maiora uirtutis munera circa hæc uersant. ℣ Quarū rerū circa quę uirtus moralis uersat. ℣ Prospiciēdo: cognoscēdo: dignoscēdoq; uerū in oī re. ℣ Sincerū sine fraude. ℣ Quid ꝺsentaneū: qd cuiq; cōueniat decorūq; sit. ℣ Quid ꝺsequēs: quid sequat ex aliqua re qm̄ prudēs ꝺsequētia cernit: uidet cās & earū ꝑgressus non ignorat: tanq̄: ea quę añcesserūt. ℣ Ex quo: ex qua re oīa gignantur & q̄ sit cā generatiōis: qd pertinet ad naturalē phīam & cognoscere cās oīum rerū: qm̄ oēs res a suis causis dependent: uñ ait ipse in. i. de diui. Atq; ut in seminibus uis inest earū rerū q̄ ex his ꝑginūtur: sic in causis cōditæ sūt res futurę: & Señ. in tragœdia: q̄ œdipus iscribit dicit. Quę nexa suis occurrūt causis: sed difficile est causis rerū cognoscere. summi phī hoc est munus: qui oīa scit. Scire autē est res per cās suas cognoscere. ℣ Alterū: hæc est secūda ꝑprietas uirtutis. ℣ Motus turbatos ꝑturbationes aī: de qbus dictū est. ℣ Quos motus turbatos. ℣ πάθη: accusatiuus pluralis. i. morbos aī & passiones siue ꝑturbationes. ℣ ὁρμαὶ græce latine significat appetitū sensitiuū & ipetū aliquē ad agēdū. Appetitus est ipsa sedes: appetitio uero est actio. ℣ Tertium: hæc est tertia ꝑprietas: & munus uirtutis. ℣ Cōgregamur: ꝺsuetudinē hēmus & uitæ cōmertiū. ℣ Moderate: cū moderatione & tpantia: ut nihil sit in nobis: quod eos offendat & a beniuolētia iā inīta possit alienare: ꝑcepit supra qd sit agēdū in ipsis ꝺgressionibus: ut seruet decorum debemus. n. adhibere ordinē: ꝺstātiam moderationemq; oīum dictorū: atq; factorū: si ab illis ꝑbari uolumus: & digni auxilio iudicari: cū qbus uiuimus. ℣ Sciēter: prudēter. ℣ Quorū: hoīum cū qbus ꝺgregamur. ℣ Studiis: uolūtatibus: fauore: opa. ℣ Natura: nr̄a: ut se alere possit. ℣ Expleta: ꝑfecta. ℣ Cumulata: ut nil penitus desit: & oīa subministrent nobis necessaria naturæ studiis eorū. ℣ Deniq; ad sūmū tādē. ℣ Per eos hoīes. i. ut eorū opa ꝑpulsemus icōmoda. ℣ Imporet: inferat ab aliis. ℣ Vlciscamur eos: de his uindictā sumamus & pœnas: q nocuerūt: ut patiē̄ q̄tas: & hūanitas: qm̄ nō dēmus excedere modū æqtatē: & hūanitatē in ulciscēdo: ne uideamur iniq; & imanes: de hoc supra ēt ꝑceptū dedit.

Seneca

Ordo qd sit

Natura ꝑpulsa. mꝰ oīa icōmoda

FRAN MAT. ¶ ET Enim & c̄. hoiem meliorē reddit tribus rebus dicit: in qbus oīs uirtus uertat. Tāgit aūt phīam nālē: moralem: & qd ꝑm eā agere nos ꝺueniat. Nā aut ingsitione ueri meliores efficiunt hoīes: qd ad physicā & theoricā spectat: aut scientia de moribus q̄ docet oībus dñari ꝑturbatiōibus: aut recte opando qd est practice: sed theoricæ æthicæ & practices q̄si apices quosdā: & tm̄ q̄ necessaria sunt attigit. ℣ In ꝑspiciēdo: hoc theorica facit qua ingrit ueritatē cuiusq; rei in ꝺtplādo tm̄ uersat. ℣ Sincerū: purū simplex. Sine ambiguitate: ne sit malitia nō prudētia. ℣ Cōsentaneū: phīa nālis ꝑmū q̄rit qd uerū sit: deide diligēter ꝺsiderat qd cuiq; rei ꝺueniat. Quid ex una quaq; re ꝺsequat. Estiuo tpi calor ꝑue. & siccitas: hyemis frigus & hūiditas. ℣ Cōsequēs. Cū alterū ex altero ꝺsequt hoc ē cū alterū ex altero efficit: posito aūt oñti itelligit ēt ancedēs ut si sol ē dies ē. Nec̄io sequt hoc ex nimia siccitate & ex nimiis pluuiis sterilitas sequtur: ex hoc caritas: amor. Cā cognitio rerū inuestigat ꝑ cās & effect. Cārū duo sūt gña intrīseca & extrīseca. Intrīseca necessario efficit id qd sibi subiectū ē: ut ignis cui ardē nec̄io subiectū ē. Nā si ignis ē urit. At q ignis ē ergo necessario urit. Intrīsecā cām necessario ſp effect sequt: ut ardere qd intrīsecū ē ignis. Sicitaq; intrīsecū ignē sequt cāæ qd se hēt ut ſp necessarii effectus seq̄tur cām. At uero extrīseca cā est q̄ nō necessario ꝑducit effectū: ut uirtꝰ cœli & solis q̄ accedit ad gñationē: sed nō necessario. Nā adiuuat gñationē ubi semē fuerit. Pr̄ filii efficiēs cā est: nō. n. pōt ee filius sine pr̄e: & q̄is sit cā nālis sine q̄ filius nasci nō pōt tm̄ nō necesse ē: ut pr̄ gñet: q̄is habeat uī gñandi. Est igit pr̄ cā filii nō necessaria: has cās diligēter ꝺsiderat phīs. ℣ Ex quo ut aere spisso nubes ex nubib⁹ pluuiæ gñant: ut collusio nubiū cā est tonitruū & fulgurū. ℣ Alterū cohī. & c̄. hoc ptinet ad moralē phīam. Cōprimere aūt motꝰ aī ad modestiā ꝑcipue spectat: de aī ꝑturbatiōib⁹: multa a nobis pore libro dicta sunt. ℣ Appetitiōes: q̄ sūt gnq; sensuū/uisus/odoratꝰ/gustꝰ/tactꝰ/auditus. Obedientes hoc ꝑpriū est uiri bōi & ꝺstātis offīm: ut rō ipet: appetitꝰ pareat. Nā qd ait hīstoricus aī ipio corporis fruitio magis utimur. ℣ Tertiū his & c̄. hoc ad moralē phīam spectat & practicā. Duo aūt tāgit iustitiæ officia alterū est pmia bīmerētibꝰ ꝺfere: alterū male merētis supplicio afficere. ℣ Moderate: & sciēter bñ hoc addidit qa sine prudētia iustitia eē nō posset: nisi cognoscerem⁹ qd & q̄tū cuiq; tribuere⁹: q̄tūq; a quoq; poterem⁹. Ille utiſ moderate hoīb⁹ q ex his tm̄ utilitatis capit: q̄tū necesse est. ℣ Ille sciēter q expedit cuiusq; uires & igeniū. ℣ Quorū studiis & c̄. Quorū fauore & auxilio. ℣ Expleta q̄tū ad sufficiētiā: efficit. n. iustitia ut unusq̄sq; alteri tribuat: sed ita tribuat: ne sibi ipsi desit. ℣ Cumulata: ut ēt supſit ultra necessitatē. ℣ Per eosdē nō solū petere dēmus ab hoīb⁹ ut nobis bñ faciāt: sed ēt ut noceri nobis nō sināt. Et qcqd incōmodi iferet ꝑ eosdē ꝑpulsemus. ℣ Vlciscamur. licet. n. uī ui repellere. Nec. n. iferēda iniuria est nisi lacessitus fueris: ut ꝑore libro dcm est. ℣ Ægtas: ut nō plus pœnarū reddamus q̄ iniuriārū accepimus: ē. n. ut supra dixit ulciscēdi modus: nō tm̄ ita clemētes eē nos ꝺueāt ut nimia remissiōe utamur: & ad iniuriā lacriores hoīes: & ꝑmptiores faciam⁹ ad hūanitatē. tū potiꝰ q̄ ad crudelitatē declinādū est. ¶ ET Enim. i. qa certe oīs uirtus uertit. i. ꝺsistit: & uersat fere in tribus rebus quarū una est. i. ꝺsistit: in ꝑspiciēdo qd sit in q̄q;. i. q̄libet re uerū & sincerū. i. solidū & ītegrū: nō furatū nec diminutū &: sup. qd sup. sit ꝺsentaneū cuiq; qd ꝺsequēs. ℣ Ex quo. i. ex q̄ re: q̄q;. i. q̄libet res gignant: si sit cā cuiusq; rei. ℣ Alterū. i. altera hoc ē secūda res seu ꝑpetas uirtutis est: cohibere. i. cōprimere: motus turbatos. i. turbulētas cōmotiones aī quos græce noīant pathe(ꝑfert āt græce pathi)idest passiōes: q̄ꝑ & efficere appetitiōes. i. affectiōes quas illi. i. græci sup. noīant horme uel hormi obediēs rōni. ℣ Tertiū. i. tertia res: aut tertia ꝑpetas útutis: & sapiæ sup. ē: uti moderate & sciēter: his qbus ꝺgregamur. i. associamur: & qbꝰ cū uimus: & quorū studiis. i. exercitiis & opis: nos hēmus ea q̄ nā desiderat expleta. i. ꝺsumata & cumulata. i. aucta. ℣ Deniq; ut sup. ꝑpulsemꝰ. i. ꝑcul a nobis pellam⁹ ꝑ eos. s. qbꝰ ꝺgregamur si qd icōmodi iporet nobis. ℣ Vt ulciscamur ꝑ eos. s. eos q conati st nocē nobis: & ut afficiamꝰ eos tāta pœna: q̄ta sup. pœna: aut lege q̄tū sup. pœnę ęqtas & hūitas patiē̄.

Pr̄ ē effīciēs cā filii nō āt necessaria

Ægtas æq̄lis esse debet.

ASC.

¶ HAC

CHAC fa. ut hoc facĕ possim⁹: qđ dcm̃ ẽ studiis: hoium. ℣ Studia: uolũtates: bẽuolẽtia: opamq; patã ad nostrã digni tatẽ tuẽdã augẽdãq;. ℣ Teneamus: nr̃um amorẽ & cõmodũ. Paulopost igt hoc dicã: & facit digressionẽ: q̃ absoluta re uertũ ad narrationẽ: & id qđ pollicet ibi. Hoc cognito dicẽdũ ẽ quonãmõ hoium studia ad utilitates nr̃as allicere possu m⁹. ℣ Magnã ui eẽ i for. Rñderat prius Ci. tacite obiectiõi. Potuisset. n. dici. Ergo cõciliare sibi hoies & nocere cõsistere solũ i hoibus: nõ in fortuna: q̃ in oĩ re dñat. Dicit Ci. fortunã hr̃e magnã ui: ut ꝓsit & obsit: sed ubi est uirt⁹: nõ põt fortũa aspirare: & sine opa hoium fortuna paꝛ uel nihil põt: qđ ꝓbat per ĩductionẽ: uñ si tæla fortunæ uitare uolumus hominũ studia ꝯplecti: & tenere dẽm⁹: & sic inermis fortuna reddit ad nocẽdũ: q̃uis multa nobis fortuito accidere possint: grauiora. n. bẽuolẽtia hominũ & studio uitari pñt. ℣ Secũdas: pspas. ℣ Nã & cũ rõ q̃re magnũ momẽtũ ẽ i fortuna ad aliq̃ ꝯseq̃nda aut amittẽda. ℣ Exit⁹: finẽ quẽ optabam⁹. ℣ Prospo flata: trãslatio a nauigãtibus: q cũ prospo uento nauigãt ad optatũ portũ ꝓueniũt. ℣ Reflauit: uertit flatus contrarios: patimur calamitates. Hęc ipsa fortuna: de q̃ loqmur. ℣ Cęteros ca. alia incõmoda: q̃ pñt hoib⁹ accidere a fortuna fũt rata sine opa hominũ. ℣ Primũ ab inaiatis: põit Ci. ea q̃ ab ipsis inanímatis accidũt hoibus: opante fortuna. Inde subiũgit ea q̃ a bestiis: sed hæc q̃ fortuna sine homi nũ opa ꝓueniũt rara st. At iterit⁹ exercituũ fieri nõ pñt a fortũa: sine opa hoium: ergo multo maiora fũt q̃ eueniũt hoi ab hoie mala: q̃ illa q̃ eueniũt a fortũa debent deuicĩ

Quib⁹ aũt rónib⁹ hãc facultatẽ assęq possim⁹, ut hoium studia cõplectamur, eaq; teneamus, dicemus. Neq; ista multo post, sed pauca añ dicẽda sũt. Magnã ui eẽ i fortuna in utraq; ptẽ, uel secũdas ad res uel aduersas quis ignorat? Ná & cũ ꝓspero flatu eius utimur, ad optatos exitus ꝓuehimur, & cũ reflauit affligimur. Hæc igit ipsa fortũa cæteros casus rariores hẽt, primũ ab inaiatis ꝓcellas, tẽpestates/naufragia/ruinas/incẽdia. Deinde a bestiis/ictus/morsus/impetus. Hæc igitur ut dixi rariora. At uero interit⁹ exercituũ ut ꝓxime trium, sæpe multoꝛ clades impatoꝛ, ut nuper summi ac singularis uiri.

Igit hoium aĩos beniuolẽtia nobis deuincire debem⁹: ut fortũæ gladios ꝯtẽnere possim⁹: fortũa hẽt in reb⁹ inaiatis. ℣ Procellas: maris tẽpestates &c. eiusdẽ gñis. ℣ Deide a be. nũc de aĩatis rõne carẽtib⁹. ℣ Ict⁹: pcussiões: ut equoꝛ: muloꝛ. ℣ Morsus: fpẽtũ/leonũ/tigriũ/& silium. ℣ Impet⁹: feraꝛ q̃ hoies ipetũt. ℣ Rariora: raro accidũt. ℣ At uero interit⁹: mala quæ eueniunt a fortuna: opera tñ hoium: hæc sunt grauiora. ℣ Vt ꝓxime: paucis ante annis. ponit quas clades alias in exercitu nos accepimus. ℣ Trium: exercitus Põpei magni in Thessalia: Petrei & Affranii in Hispania & filioꝛ Põpei. ℣ Vt nup: summi uiri Põpei magni: q uictus in Pharsalica acie fugit in ægyptũ: & ibi iussu Ptolemęi interfectus est. ℣ Sũmi: oĩ gñe laudis pstãtissimi. ℣ Singularis: cui nemo poterat cõparari. ℣ Præterea: ultra hæc quæ dicta sunt.

CQVIb⁹ ãtra. Q ñ qdẽ igt ex his q̃ dcã fũt cognosci põt hoies i ꝓmis & ꝓdesse hoib⁹: & nocẽ posse: eosq; ꝓpea nobis ꝯtrahẽdos rẽ qñ ab his: & mltũ cõmodi & plimũ icõmodi pcipe possum⁹: pcipiẽdũ ẽ: & oñdẽdũ qũo eos ꝯciliare possim⁹ Et sic Ci. nõ tñ qd faciẽdi sit: nos monet. Sed ẽt qũo faciẽdũ. In quo uer. pcipiẽtis ꝑuat offm. Quędã tñ dicit: añq̃ qđ se dictuꝛ ꝓmittit: agrediat. Añq̃ adhæc ꝓcepta ꝯciliãdoꝛ hoium desc̃dam⁹. ℣ Magnã ui: nõ sine rõne maximã ui fortunã hr̃e Ci. oñdit ad res ꝑas: & adúsas: ut oñdat qũo hoies resistẽ possint fortũę. Si iter se ꝯcilia fuerit: & ut pcipiat facili: qđ ait Ci. res creatas supi⁹ ita distixit: ut alĩs aĩatas: alĩs ĩaiatas diceret: unusq; ãt arte utiliores fieri & hoium idustria. Ars ũo ẽ qdã hit⁹ cũ rõne factiuus. A dũtẽdũ ũo ẽ: q; q̃ st: & ab hoie fiũt ꝯtigẽtia st: & pñt eẽ ac nõ eẽ. Q đ cũ fortũa a casu ꝯuenit: & i his dic plimũ ualẽ fortunã. Cui q̃ raro eueniũt magis subiecta st: q̃ q̃ sæpi⁹ eueniũt. Quia. s. i his q̃ sæpi⁹ eueniunt uis hũana plimũ ualet. Cui⁹ rei rõ hæc eẽ uf: qa Architectura: nauigatio: Medicia & cæterę eiusmõi circa mãlia uersant: q̃ st artis. Nã hæ artes ꝓcellis: tẽpestatib⁹ & aliis eiusmõi casib⁹ medeñt: q̃ rari⁹ ꝯtigẽ dic. At ũo iterit⁹ exercituũ: Clades ipatoꝛ: & q̃ id gñis freq̃nt eueniũt: nõ sũt aliẽa a ꝯsilio: atq; a prudẽtia: & itẽ a dolo uł temeritate hoium: prudẽtia ẽ hitus cũ rõne actiu⁹. Actio dr̃t a factiõe: q̃ ẽ artis hoc mõ qa a factiõis finis ẽ: aliud ab ipa: uñ bonũ faciẽtis nõ ẽ i ipo faciẽte: sz in fcõ: qđ fcm̃ fortũę penit⁹ subiacet. Quare cũ ars sit hit⁹ cũ rõne factiu⁹ mius ea circa hois bõa uel mala ũsat. At ũo actiones finis nõ sp ẽ alĩ ab ipsis: sed ipsi⁹ actio bõa finis ẽ. Cũ igit prudẽtia sit hit⁹ cũ rõne acti⁹. Seq̃ prudẽtiã circa hois bona ũsari. Sic dolus uel demeritas circa mala. Recte igit dic̃ Ci. ea q̃ raro ꝯtigũt fortũæ magis subiecta eẽ. Quib⁹ ars mederi põt a casib⁹. At ũo q̃ freq̃nt eueniũt nõ pñt eẽ ab hoie aliẽa. Cuius ꝯsilio & opa agũt: q̃ nõ sũt oĩo fortũæ ptãti subiecta. ℣ Magnã ui: dictur⁹ erat qb⁹ rõnib⁹ hoium studia occuparẽt. Sed occurrit ut cõe faceret de ui fortũæ. Quo ĩtelligerem⁹ nõ oẽm facultatẽ cõpandę utilitatis i supradictis útutis ptib⁹ positã eẽ: sed magnã ptẽ fortunã sibi uẽdicare. ℣ Cęteros &c. Cũ oĩa cõmoda & icõmoda hoib⁹ p hoies ꝯtigãt: ea rari⁹ accidẽ ꝯstat: i qb⁹ hõ facultatẽ nõ hẽt ut pcellas tẽpestates &c. p ea q̃ licet & ipa sint fortuita: tñ ab hoie miſtrãr: sic expulsiões ciuiũ iterit⁹ exercituũ hæc hoium opa admiſtrãtur & fortũę uirib⁹. Dignitates ꝑterea honores: ipia tametsi fortuita sũt: tñ sine hoium studiis effici nõ pñt. ℣ Prospo flatus trãslatio sũpta a uẽtis secũdis qb⁹ cũ utimur ꝓspe nauigam⁹. ℣ Ad exi. opta. ut nautę i portũ uehũt. ℣ Reflauit: nauẽ repulerit pstat i trãslatõe. ℣ Cęteros ca. uidelicet q fortũę subiecti st: & cã ẽ: qa ea q̃ st: & ab hoie fiũt: ꝯtigẽtia st eẽ: & nõ eẽ raro eueniũt. Ea qa hñt cũ casu similitudinẽ iõ fortũæ subiecta st. ℣ Procellas: i his oib⁹ medeñt mœchanicę artes: pcellis q dẽ architectura: & tẽpestatib⁹ medeť q̃uis tẽpestas subiecta põt eẽ nauigatiõi. ℣ Ruinas: qb⁹ ędificatio succurrit. ℣ Morsus: his medicia medeť: & uenatio. ℣ Rariora st: qa subiecta st fortũę: & ab ea ueniũt. Sũt. n. ꝯtigẽtia eẽ: & nõ eẽ: & ideo fortũę st: cui nihil magis ꝯuẽit q̃ qđ ẽ icertũ. ℣ At ũo ite. &c. Hæc freq̃nti⁹ eueniũt: iõq; hoium ptãti attribuũt magna ex pte: eoꝛ. n. ꝯsilio gerũt: licet & fortũę uires accedãt. ℣ Triũ: exercit⁹ Põpei magni i Thessalia: Petrei & affranii i hispãia Reliquæ Põpeianæ i libya. ℣ Sępe mul. ut aꝑ trebiã: aꝑ cãnas: aꝑ lacũ Trasimenũ. ℣ Multoꝛ ipi. si occisi st: ut Flaminii aꝑ lacũ trasimenũ: Pauli aꝑ cãnas. Cn. & Pu. Scipionũ i hispãia/Nicię/Epaminũdę Demosthe. ℣ Sũmi & sing. ui. Põ

CAVtẽp sed: nos dicem⁹ i seq̃ntib⁹, s. qbus rõnib⁹, i. uiis & mediis nos possum⁹ assęq. i. obtinere hãc fa (pei magni. cultatẽ: ut cõplecta mur studia hoium: & teneamus ea. ℣ Negꝛ ista sunt dicẽda multo. i. lõge post: sed pauca sup. q̃dã fũt dicẽda añ. i. ꝑus. s. q̃ illa dicam⁹. ℣ Quis igno. ma. ui. i. potẽtia eẽ i fortũa: in utraq; ptẽ: uel. i. siue ad res ſcdas: uel. i. siue ad res adúsas. q. d. nemo. ℣ Nã ꝓ qa: cũ. i. q̃ nos utimur ꝓspo flatu ei⁹. s. fortũę: nos puehimur. i. ꝓducimur ad exit⁹ optatos: & cũ. i. q̃ ipsa sup. fortũa reflauit. i. retraxit statũ hoc est fauorẽ suũ: nos affligimur. ℣ Igit hæc ipa fortũa hẽt cæteros casus rariores. i. cętera icõmoda: q̃ nõ ab hoie fiũt: & ita rariora sũt. ℣ Primũ. i. ꝑmo loco hẽt ipa. s. fortũa ab ĩanimis. i. ab inaĩatis reb⁹ ꝓcellas. i. eleuatiões aq̃ꝛ uẽtosaꝛ tẽpestates/naufragia/ruinas. s. domoꝛ/lapsus/& icẽdia. ℣ Deide hẽt a bestiis ict⁹. i. uerberatiões: ut pedũ: aut dẽtiũ aproꝛ: morsus/& ipet⁹/ut tauroꝛ. ℣ Vero ꝓ sed: hęc sup. st ut dixi rariora. ℣ At ũo. i. certe iteritus exercituũ: ut triũ ꝓxime. i. dudũ: & ꝓximis diebus iterẽptoꝛ. s. Põpei magni: Affranii: & filiorũ Põpeii: & ut sup, sæpe factę clades, i. Cędes multoꝛ ipatoꝛ: & nup sũmi: ac singularis uiri sup, iteritus. s. Põpeii magni.

PET. MAR.

Multo maiora sũt mala q̃ eueniũt hoi ex hoie

Hoium aĩ beniuolẽtia debent deuicĩ

FRAN MAT

Fortũa

Ars

Pruden tia

Quæ freq̃nt eueniũt nõ pñt esse ab hoie aliena

Petrei & affranii extractus

ASC.

PET. MAR. ¶INuidiæ:odia ppli:& ipitę multitudis. ℣ Bñmeritoꝝ eoꝝ:q de patria bñmeriti fũt:ut ipſi Ci.accidit. Scipioni: Themiſtocli:& aliis quoꝝ infinitus eſt numerus. ℣ Ob eas:inuidias. ℣ Calamitates:qbus afficiunt in uicula ɔiecti & carcere aut fugiẽdo:expulſo fit/ui/fuga uero ſpõte. ℣ Rurſuſq;:nũc affert ɔtraria ſupradictis:q̃ tñ fieri non pñt ſine opa hoium. ℣ Rurſus:ɔtra ex alia pte. ℣ Honores:magiſtatus. ℣ Secũdæ:proſperæ. ℣ Impia:exercituũ. ℣ Fortuita:q̃q̃ ſũt in manu fortũæ. ℣ Neutrã in pte.i.nõ poſſet fortũa ɔferre honores & filia:nec poſſet eripe ſine opa hoium. Nihil eſt inqt Cic.in oꝛone p.L.Murena:icertius uulgo. Nihil obſcuri? uolũtate hoium:nihil facili? rõne tota comitioꝝ. Fortuna igit neq; p deſſe:neq; nocere poſſet ſine hoie. ℣ Hoc igit:cum hoc inqt Ci.ſit nobis exploratũ pauca poſſe nobis mala euenire ſine opa hoium ut tuti eſſe poſſumus ɔciliemus nobis hoies:& eoꝝ ſtudia cõplectamur. Quibus aũt rebus effici poſſit:tã docebo. Et ſic poſt digreſſionẽ redit ad id qd̃ iſtituerat. ℣ Quõ:qbus artibus:qua induſtria & uirtute. ℣ Allicere:adducere blãdiciis. ℣ Excitare:mouere ſtudia uoluntates & beniuolẽtia. ℣ Quæ oꝛo:p̃ceptio de his reb? quas dicam utiles ad ſtudia hoium excitãda. ℣ Ita ſi facta fuerit cõparatio cũ utili uidebit breuior:qñ plus ierit utilitas q̃ uerboꝝ:& ſic a re ipſa captat beniuolẽtiã & attẽtionẽ utilitatis magnitudie p̃poſita.

Fortũa nõ põt nocere nec pro deſſe ſine homine

Allicere

Inuidiæ p̃terea multitudinis:atq; ob eas benemeritoꝝ ſæpe ciuiũ expulſiones/calamitates/fugæ/rurſuſq; ſecũdæ res honores/impia/uictoriæ/q̃q̃ fortuita ſũt:tũ ſine hoium opib? :& ſtudiis neutram i prem effici poſſunt. Hoc igit cognito dicẽdũ eſt:quonã mõ hoium ſtudia ad utilitates noſtras allicere : atq; excitare poſſimus. Quæ ſi longior fuerit oratio:cum magnitudine utilitatis comparetur. Ita fortaſſe etiam breuior uidebitur.

FRAN MAT. ¶INuidiæ:quia uulgus ignobile facile mouet inuidia:ut modo his:modo illis faueat. ℣ Ob eas:inuidias.ſ.populares multa accidunt mala. ℣ Benemeritoꝝ expul.ut Furius Camillus expulſus eſt multitudinis inuidia cum de repu.bene meritus eſſet. ℣ Calamitates:ut Themiſtoclis Alcibyadis. ℣ Fugæ:etiam ſpõtaneæ:ut Scipionis ſuperioris:qui linternum cõceſſit cum uideret ingratam patriam. ℣ Fortuita:quoniam aliqua ex parte fortunæ ſubiacent. ℣ Neutram in partem:ut aut proſint.aut obſint. ℣ Hoc igitur cognito:qa quæ ſubiecta ſunt omnino fortunæ raro eueniunt:& non tam indigent opera hominum:ſicut ea quæ conſilio reguntur. At uero ea in quibus uis humana plurimum poteſt ſæpius eueniunt:ſiue proſpera:ſiue aduerſa:ex quo opera dãda eſt:ut hominum ſtudia nobis cõciliemus. ℣ Quæ ſi longior. Si longior oratio uidebitur cum utilitate longitudo compenſabitur & tum breuior uidebitur.

ASC. ¶PRÆterea inuidiæ multitudinis:atq; ob.i.propter eas.ſ.inuidias expulſiones ſæpe ciuium meritorum bene ſup.de repu.& calamitates:& fugæ ciuium:q; pro &:rurſus:ideſt econtrario res ſecundæ : ideſt proſperæ/honores/imperia/uictoriæ. ℣ Quãquam ſunt fortuita:tamen naturam.i.non alteram non poſſunt effici in alteram partem:aut proſperam: aut aduerſam ſine operis(ſic etiam potius elegendum puto q̃ operibus:eo q; per operas fiant opera)& ſtudiis hominũ. ℣ Igitur hoc cognito:ideſt poſtquam hoc cognitum eſt:dicendum eſt:quonam modo.i.quomodo nos poſſumus allicere:atq; excitare ſtudia hominum ad utilitates noſtras. ℣ Quæ oratio.i.ſermo:& diſputatio aut locutio:& p̃ceptio ſi fuerit longior.i.prolixior:comparetur.i.conferetur cum magnitudine utilitatis:quæ.ſ.ex ea ſequetur.

ETP. MAR. Væcũq; igit. Pauca locutus de fortũa reſumit id qd̃ omiſerat : & docet qb? rõnibus hoium ſtudia deuincire poſſimus . Ponit igit cãs ſex qbus hoies adducti aliquos ornant:& extollunt. ℣ Augendũ:diuitiis. ℣ Honeſtãdũ: honoribus ornãdum. ℣ Beniuolẽtiæ gr̃a:quare aliquẽ beniuolẽtia p̃ſequunt. ℣ Aut gr̃a honoris:qui ip̃m honore dignũ ducũt. ℣ Suſpiciũt admirant:& ideo fauẽt:ut honores aſſequant. Suſpicio cõponit a ſurſum & ſpicio qd̃ apud antiquos ſignificat uideo:nũc nõ utimur niſi in cõpoſitione:inde ſuſpicere ſignificat uenerari:qm̃ cũ aliquẽ ueneramur ſurſum aſpicimus eũ reſpicientes & admirãtes. ℣ Fortuna:q̃ ampliſſima magnis diuitiis:honorib?& ſtatu fortunę ampliſſimo. ℣ Cõſulere:puidere/& p̃ſpicere. ℣ Opes:potẽtiã nimiam. ℣ Metuũt:& iõ fauent ad dignitatẽ ɔſequẽdam.

Suſpicio.

¶Quibus rationibus homines mouentur ad aliquem honeſtandum.

Væcũq; igit hoies homini tribuũt ad eũ augẽdũ atq; honeſtãdum:aut beniuolẽtiæ gr̃a faciunt cum aliqua de cauſa quempiam diligunt:aut honoris:ſi cuius uirtutem ſuſpiciunt:& ſi quẽ dignũ fortuna q̃ ampliſſima putãt:aut cui fidẽ hũt:& bñ de reb? ſuis ɔſulere arbitrant:aut cui? opes metuũt:

FRAN MAT. Væcũq; igit &c̃.qd̃ pollicitus erat:nũc implere incipit Ci.& cãs primũ cõmemorat qbus adducti hoies aliquẽ colũt & obſeruãt:ſunt aũt hæ cãæ impulſiua & ratiocinatiua. Et impulſiua qdẽ eſt p quã aliqd ſine cogitatione aliqua facere cogimur ab aliqua aĩ perturbatione incitati:ratiocinatiua uero cũ diligẽs & ɔſiderata p̃cedit cogitatio faciendi & nõ faciẽdi aliqd. ℣ Augẽdũ:amplificãdum quãtum ad diuitias ptinet & cõmoda. ℣ Honeſtãdum:ad honores referr̃. Beniuolẽtiæ gratia:hæc eſt cã impulſiua:qa per quãdam animi affectionem obſeruamus eũ quem diligimus:ſiue ſit tm̃ amicus:ſiue cognatus & p̃piquus. ℣ Si cuius uir.&c̃.hoc quoq; ad cauſam impulſiuam pertinet:qa uirtus accẽdit nos & impellit:ut eũ in quo eã audimus ſine cogitatione ſubito amemus etiã ſi nunq̃ uiderimus. ℣ Dignũ putãt:p̃pter uirtutẽ:qa p̃ditus eſt. Recte aũt dixit hoies eos uenerari:q aliquo honore funguñ ſi mõ uirtutem hñt:qa eos q uirtute carent:licet in dignitate cõſtituti ſint:odioſe ſolemus & inuiti uenerañ. Contingit aũt quotidie:ut multi uirtutis inſignia:ſine uirtute ɔſequant. ℣ Dignum:ut putetur dignus ampliſſimo gradu in quo eſt collocatus nõ aũt indignus. ℣ Aut cui fidẽ hñt:hoc ad cãm ratiocinatiuã ſpectat cũ ei fidẽ habemus quẽ in rebus noſtris experti ſumus:quibus alias bene conſuluerit:ut diſcipuli in p̃ceptoribus:clientes in patronis. ℣ Aut cuius opes metuũt:ad impulſiuã cãm ſpectat:cui ſubiiciunt oẽs animi perturbationes multæ demoratiæ cum principiis cuiuſpiam potẽtiam formidant:ne ab eo inuadantur & opprimantur ei:ſed qbuſdã ɔditionibus adiungunt.

Multi inſignia ſine uirtute ſũt ɔſecuti.

ASC. Væcũq; igit hoies. Oñdit qũo hoies moueañ ad aliquem honeſtãdum. Ordo eſt. ℣ Igit q̃cunq; hoies tribuũt homini faciũt ad eum augẽdum in diuitiis & dignitatibus. ℣ Atq; ad eum honeſtandum.i.honoribus afficiendum:aut gratia beniuolentiæ:cum.i.quando diligunt quẽpiam.i.aliquem de aliqua cauſa.i.propter aliquam cauſam:aut honoris ſi ſuſpiciunt.i.fauorabiliter aſpiciunt uirtutem cuius.i.alicuius:& ſi putant quẽ ideſt aliquem. ℣ Dignum fortuna q̃ ampliſſima:ideſt ualde magna:hoc eſt maximis diuitiis:& honoribus. ℣ Aut cum:ideſt quando habent fidem:ideſt confidunt in eis:& arbitrantur bene conſulere de rebus ſuis : ſi talis ſollicet ad honores promoueantur. ℣ Aut cuius opes:ideſt potentias:& diuitias metuunt.

℣AVT

CAVT ōtra:cōtraria rōne ducti fauēt aliquibus aliqd boni ab ipsis expectātes:cū illi dignitatē assecuti fuerūt. ℣ Vt cū reges:ponit exēpla:reges dicunt illi:q regnant:reges etiā dicunt diuites:q exhibēt aliis ɔuiuia:& multos hūt clientes: tales a Martiale & Iuue.appellāt reges & phormio Terētianus Parasitus dicit.Neminē posse satis gr̄am hr̄e regi. Magnū ingt est ire ad cœnā paratā & sumptuosam:& Iuue. Optima syluaq; terræ pelagiq; uorabit rex hoq;.Hoies igit habētes clientelā & cœnā exhibētes ut clientū aliorūq; fauore:id qd cupiūt assequant:reges appellat Ci. ℣ Popularesq;:q fauorē populi aucupant:& populo placere studēt. ℣ Largitiones:ad corrūpendos aīos accipiētiū:etenim q largit̄ ad suā uolūtatē alios traducere nitit̄. ℣ Aut postremo:hæc est ultima cā. ℣ Postremo:deniq;. ℣ Precio:pecunia. ℣ Aut mercede:oium aliaq; req;:p̄cium refert̄ ad pecuniā:merces uero ad alias res:q̄s p mercede accipiūt ut alicui faueāt:& ei⁹ dignitatē auctā:eē uelit. ℣ Quę rō:q; aliqs aucupet fauorē alicuius p̄cio:& q; aliqui p̄cio ducant̄:ut aliquē ornent. ℣ Sordidissima:plena sordiū. ℣ Ingnatissima ualde ɔtamīata &infamis. ℣ Qui tenētur ea: qui ducunt pecunia: & mercede:ut alicui faueāt. ℣ Et illis:qui mercede alios corrūpūt:& fauorē p̄cio aucupātur:& ad hanc corruptonē ɔfugiūt: cū id bonis artibus:q̄rēdū esse unde apud antiquos nōnulli ambitus dānabantur qm̄ pēsantes alios suffragia corrūpebant. ℣ Male enim rō q̄re ille modus aucupādi fauoris utriusq; sit turpis:& maxie his q ambiūt & mercede alios corrūpunt.Male res se hēt:hoc inique cōparatum est: & idicat aliquē eē idignum:cui faueat aliqs nisi pecunia corruptus:uirtute id q̄rendū est nō pecunia: qm̄ uirtus quouis honore digna cēset:& uirtuti nō pōt dari p̄miū dignū:un diuini honores illi tribuuntur. ℣ Sed qm̄ nōnunq̄:nūc corrigit id qd dixit de mercede:p̄ceptaq; dabi qūo debemus uti subsidio mercedis:cū sit aliqn necessariū. ℣ Eo:subsidio. ℣ Propiores:cōiunctiores ipsi uirtuti:q̄ sit largitio merces & p̄miū. ℣ Atq; etiā:causis supradictis hoies adducti aliquos ornant:& augent: & nō solum ingt id faciunt:sed etiā se alterius impio plurib⁹ causis ducti subiiciūt.Ponit igit cās qbus hoies moti aliquorū impio subiici nō recusant:& hæc pars cum illis superioribus causis ɔiungit̄:cætera iterposita sunt ad pbandū turpissimā esse ambitionē:& aucupationē fauoris cū pecunia:& sic erit hæc septima cā & ratio. ℣ Potestati:ut faciant qcquid ille uoluerit. ℣ Ducuntur enim:affert causas:quibus hoies mouent̄:ut alterius potestati pareant:& sic ostendit hoies his rationibus se alterius impio subiicere:qbus ducti aliquem augent & honestant:ut supra dixit. ℣ Aut beniuolentia: quia aliquem amant. ℣ Būficioq;:quæ ab aliis collata sunt in eos:qui se illius impio subiiciūt. ℣ Aut p̄stātia:aut qa p̄stant aliis: atq; ancellūt dignitate. Vt sæpe in nostra rep.& sic Ci.notat corruptam disciplinā reip.& suffragia iam uenalia.

PET. MAR. Terē. Iuue.

Preciū Merces

Lex de ambitu.

Cāæ q; b⁹ hoies nō recusant subiici imperio alioq;.

CAVT cōtra:a qbus aliqd cōmodi se ɔsecuturos putāt. ℣ Aut cū reges:ut Attalus Ptolomæus. ℣ Populares:ppli fauorē:& studia q̄rētes:ut Cæsar/Marius. Vt spurius Melius:q ad ɔciliādū sibi fauorē multitudinis frumēta uiritim distribuebat:& largiebat̄. ℣ Precio mercede:ut cū cupiā fauemus:& absumus:certā mercedē:cū eo pacti:& hoc ad cām ipsius refert̄.Differūt preciū & merces. Illud.n.dat̄ benemerenti de nobis:& interdū spōte nr̄a liberaliter ɔfert̄.At uero merces ob laborē tribuit̄:& a merēdo dr̄. ℣ Quæ sordidissima &c.sordidissima rō est:& his q dāt:& his q accipiūt mercedem & p̄cio inducunt ut aliqbus faueāt.Quo magr̄atus ɔsequi possint. ℣ Tenent ea.s.rōne in obseruatione alicuius mercede adducti. ℣ Male.n.res se hēt:Non bn̄ hēt res:cū id qd uirtute & bonis artibus cōparari debet:largitionib⁹ & p̄miis assequi studemus.Hoc aūt refert̄:& ad eos:qui ea rōne tenent̄:& ad eum qui ad eā rōnem ɔfugere conant̄.Differunt tāto ii ab illis.Nā ii fauorē largitionibus ɔsequi uolūt:cum tn̄ alia rōne ɔsequi possint.Quia uirtuti nō carent: illi uero oi uirtute destituti nullū sibi in pecunia præsidium hūt:qua fauorē sibi multitudinis ɔcilient:& sunt deteriori ɔditiōe q̄ priores. ℣ Male res:bn̄ sese haberet:ut ait Salustius. Si qbus artibus impium cōparāt his retinereť:bonis artibus ferme semp cōparāt.Nam bonū integrū liberalem se oñdit qui cōparare uult:post q̄ adeptus est:ut retinere:at malis artib⁹ utit̄. ℣ Id teneāt pecuniam:ut Romani faciebant:qui largitionibus magr̄atus cōparabant.Qui nō nisi uirtute præditis: & uirtutis intuitu deferri debuissent.Et multi apud Romanos ambitus accusabant̄.Qui nō recta uia:& per uirtutē:sed per malas artes imperia:& dignitates adipiscebant̄. ℣ Sed qm̄.Quoniam ingt necessaria est sæpe pecunia. Nec sine ea gubernari posset respublica:nisi facultas affuerit:de ea paulopost dicemus:cū pauca prius de uirtute dixerimus. Recte hoc ingt dixerat male rem hēre:cum quod uirtute effici debet pecunia teneat̄. ℣ Subsidium:pecuniæ. ℣ Necessariū: ut tpe belli quo arma ɔtra hostes parari possint. ℣ Quæ uirtuti ppiores sunt:ut de bn̄ficētia/fide/caritate/ & beniuolentia ac cæteris eiusmodi. ℣ Atq; etiam &c.Quibus de causis hoies ipellunt̄:ut quēpiam obseruent:& colant:hisdē impellūtur ut alicui pareant.Nam colere & obseruare aliquem nihil aliud est:q̄ se illi subiicere. ℣ Impio: Si magr̄atū gerit. ℣ Potestati:etiam si puatus fuerit is cuius potestati nos subiicimus. ℣ Beneficioq; &c.oēs causas repetit superius positas: qd facit ut eas ad id applicet p̄ceptū qd sequit̄:nil aptius esse ad opes tuēdas & amplificādas:q̄ diligi:& nihil deterius q̄ timeri. ℣ Dignitatis præstantia:ad id referē quod dixit:aut honores si cuius uirtutem suspiciunt. ℣ Aut spe:ad id spectat quod ait a quibus aliquid expectant. ℣ Aut metu:ad id quod dixit opes metuunt. ℣ Ne ui parere &c. Nam necessariū uolūtarium faciunt quod est sapientis.Cum sponte faciunt:quod si recusarent:facere cogerent̄ ℣ Aut spe &c.ad id respicit quod ait:aut cum res &c. ℣ Aut postremo &c.ad id spectat:aut postremo precio & mercede ducti. ℣ In nostra repu.Romæ:ubi largitionibus inducti cupiam etiam indignissimo fauebant.

Qua cā impelli/mur ad colēdū aliquē & obseruandū

FRAN MAT

CAVT ɔtra.i.ecōtrario a qbus expectāt aliqbus:uidelicet sibi:aut amicis suis aliqd:ut.i.quēadmodū cū reges.i.sūmi pncipes:aut hoies populares.i.popularis fauoris captores ponūt aliq̄s largitiones.i.aliq̄ munera captādi gr̄a p ambitionē. ℣ Aut postremo cū sup.hoies ducūtur.s.ad honestādum aliquem precio:aut mercede:quæ.s.ultima ratio est sordidissima:& ingnatissima.i.maxime contagiosa:&.i.simul his:qui tenent̄.i.captant̄:& retinentur ea.s.ratione precii: & mercedis:& idest simul iis:qui conantur confugere ad eam:idest qui ponunt spē & defensionem suam:in ea. ℣ Enim;p quia res se hēt male.i.indecēter fit:cum.i.qn̄ id quod debet effici uirtute.i.p uirtutem tētat̄ sup.effici pecunia.i.per pecu

Qui nō hn̄t uirtutē i fauore & pecunia spem habēt.

ASC.

aut cōtra a quibus aliqd expectant:ut cū reges pōpula resue hoies largitiones aliquas ꝓponunt: aut postremo precio:aut mercede ducunt̄.Quæ sordidissima qdē est rō:& ingnatissima:& his qui ea tenent̄:& illis q ad eam cōfugere conant̄.Male enim se res hēt:cū qd uirtute effici debet:id tentat̄ pecunia.Sed qm̄ nōnunq̄ hoc subsidiū necessarium est:quēadmodū sit utendum eo dicemus:si prius his de rebus quæ uirtuti propiores sunt dixerimus.Atq; ēt subiiciūt se hoies impio alteri⁹ & potestati pluribus de causis.Ducunt̄ enim aut beniuolentia:aut beneficioq; magnitudine: aut dignitatis p̄stātia:aut spe sibi id utile futuq;:aut metu:ne ui parere coganť:aut spe largitiōis:ꝓmissiōisq; capti:aut postremo(ut sæpe in nr̄a repu.uidemus)mercede ɔducti.

niã. ℣ Sed qñ hoc ſubſidiũ. ſ. pecuniaꝝ eſt nõnunq̃. i. aliqñ neceſſariũ: nos dicemus quẽadmodũ utẽdũ ſit eo: ſi dixerĩ mus ꝑus de his rebus: q̃ ſũt ꝓpiores. i. affiniores: & uicinores uirtuti. ℣ Atq; ꝑ &: hoies ſubiiciũt etiã ſe impio: & ptãa terius: de pluribus cauſis. i. ꝓpter plures cãs. ℣ Enim ꝑ qa: ipſi ſup. dicunt. i. inducunt ad hoc beniuolẽtia: aut magnitu dine bñficiorꝝ: aut ꝑſtãtia dignitatis: aut ſpe. i. qa ſperãt id ſup. eẽ futurꝝ utile ſibi: aut metu ne coganꝫ parere. i. obtẽpera re: & obedire ſeu obſeq ui. i. ꝑ uim: aut capti. i. irretiti: & ꝑliciti ſpe largitionis: ſup. recipiẽdæ: q; pro & ſpe promiſſionis. ℣ Aut poſtremo. i. ultimo loco cõducto mercede: ut. i. quẽadmodũ nos uidemus ſup. fieri in repu. noſtra. i. romana.

Q ſio & qñ pecunia utẽdum. PET. MAR. Beniuolẽtia ꝓficiſci debet a uirtute.

Egꝝ aũt oium: nũc reſumit ꝓmam cãm: qua hoies ducti alicui parent: quæ eſt beniuolẽtia: qua Ci. dicit nihil eſſe utilius ad res tuẽdas: nihilq; peius & ĩbecillius: quã timeri & nõ amari: qđ ꝓbat exẽplo tyrãnorꝝ: qui cũ uelint timeri non amanꝫ: & ſic nõ durãt: qm̃ nil uiolẽtum põt eſſe durabile: beniuolẽtia aũt cum ſit uolũtaria eſt optima cuſtos ꝑpetuitatis: parãda igit eſt ptãs nõ alia rõne: q̃ beniuolẽtia hoium: & ſic eſt durabilis: qm̃ talis beniuolẽtia ꝓficiſcit a uolũtate illorꝝ. Hãc igit uiã q̃rendi imperii: & augẽdæ ptãtis. Cicero ꝓponit oĩbus talis: & unicã eſſe dicit: quã amplecti debemus. ℣ Aptiꝰ accõmodatius. ℣ Ad tuẽdas opes: ad defendẽdã potẽtiam & ampliſſimã fortunã. i. ꝓncipatũ: & potẽ ſtatem erga alios. ℣ Præclare: cũ ſũma laude: & bene. ℣ Quẽ metuunt: hic eſt uerſus ex Ennii tragœdia. ℣ Oderũt hoſtes ĩqt odio hñt quẽ metuunt: & q̃ſq; cupit illũ pire: quẽ odio hẽt: hoc igit malũ ſeq; ex odio. Regibus: ĩqt Señ. Certior eſt ex mãſuetudine ſecuritas: qa frequẽs uidicta paucorꝝ odiũ reprimit: oium irritat & regia crudelitas auget inimicorꝝ numerꝝ tollẽdo. ℣ Multorꝝ aũt odiis: ꝺfirmat id qđ de odio ꝓpoſuit: & ẽt ſniam Ennii exẽplo Cęſaris: quẽ ꝺiurati interfecerũt cũ ipm odio hẽrent. Nactus igit opportunitatẽ Cicero Cæſari iã interfecto inſultat: ſed nõ ſatis coſtãter: nã ipm uiuum & dñantẽ ab oĩbus uirtutibꝰ aliq̃n laudauit. Sed tũc Ci. tpi ſeruiẽdũ duxerat. ℣ Opes: nullã potẽtiam: ampliſſimũ ꝓncipatũ & fortunæ ſũmũ gradum. ℣ Nup: ꝓximis annis in cæde Cæſaris: q rerũ potiebaꝫ cũ odio bonorꝝ. ℣ Huius tyrãni: cæſaris: q uoluit eẽ tyrãnus in libera ciuitate & ꝑria ſua: qđ deteſtabilius ẽt ꝓpſſus eſt cæſar a ꝺiuratis a curia Põpeiana tribꝰ & .xx. uulueribus ꝺfoſſus. ℣ Armis: bello & ui ſupato Põpeio: & aliis q rẽpu. defendebãt. ℣ Ciuitas: Roma q̃ ipſe armis: nõ beniuolẽtia ciuiũ occupauit. ℣ Pertulit: paſſa eſt dñantẽ: & tyrãnũ. ℣ Declarat: oñdit ipſa cędes & mors Cęſ. ℣ Ad peſtẽ: ad ꝓnicĩẽ: & excidiũ illius q quo odio hẽtur. ℣ Siles exitus: quia oẽs fere tyrãni ĩterficiunt Pla. in alcybiade: de uoto ſic ait. Cernis ergo tutũ nõ eẽ: aut q̃ offerunt tenere accipe: aut optare: ſi ob ea qs ſit ĩcõmoda ſubiturus uel uitã ꝓtinus amiſſurus: multos aũt referre poſſemus: q cũ tyrãnidẽ affectaſſent iſi diis circũuẽti piere. Vñ Iuue. ꝑclare dixit. Ad generꝝ cereis ſine cęde: & uulnere pauci. Deſcẽdũt reges & ſicca morte tyrãni. Haud fere q̃ſq̃ quaſi nemo effugit talẽ finẽ uitæ. ℣ Malus. n. rõ q̃re nõ ꝓt durare tyrãni: qm̃ timenꝫ: & metus nõ eſt cuſtos diuturnitatis: imo q timeꝫ nõ põt diu durare. Timor qppe neſcit diuturnitatis cuſtodiã: ſed beniuolẽtia cum ſit uolũtaria eſt fidelis cuſtos ad ꝓpetuitatẽ. Potẽtia ĩqt Señ. quæ multorꝝ malo exerceꝫ diu ſtare nõ põt Plut. in uita Arati Sicionii dicit. Sed uera ac ſtabilis beniuolẽtia ciuiũ optia ꝓncipis cuſtodia eſt: cũ. n. multitudo: ac potẽtes aſſueti ſunt: ut nõ ducere: ſed duci timeãt: multis ad uiuẽdũ oculis multis ad audiẽdũ auribus utit. Et aratus Philippo dixit. Latrones ſaxa ĩcolũt: & rupes: & ꝑcipitis ſe tutanꝫ. Regi aũt nihil fide & beniuolẽtia firmius: nec munitius eẽ põt. Agamẽnon: ut author eſt Plut. in uita Niciæ dicebat. Vitę nr̃æ ꝓſidẽ turbã ſortiti ſumus: multitudinisq; ꝓculdubio ſeruire cogimur. Antigonus pr̃ Demetrii dicebat beniuolẽtiã ſibi ſemp uiſam optimũ regni fundamẽtũ: ueriſſimũq; ꝓſidiũ. Et Cyrus apud Xenophõtẽ dicit. Neceſſe eſt: q a multis timeꝫ: is multos ſibi faciat inimicos: q uero oĩbus ſimul iterfectus eſt: is oĩbus cõ cordiã inĩicit. Sylliꝰ dic & q̃tũ terrẽt tm̃ metuẽtia regna: & cyrus moriẽs: dixit filiꝰ. Nõ eſt aureũ hoc ſceptrũ: qđ regnũ ſeruet: ſed aĩ multi ſceptrũ ſũt regibus ueriſſimũ: maxieq; ſecurꝝ. ℣ Malus cuſtos: nõ bñ cuſtodit & ꝺſeruat metus: ſed iterficit: & perdit illũ quẽ timet. ℣ Cõtra ex alia ꝑte beniuolẽtia eſt fidelis cuſtos: & æterna: cũ ſit uolũtaria.

Nihil utilius q̃ amari.

Erum autẽ oĩum nec aptius eſt q̃q̃ ad opes tuendas: ac tenẽdas q̃ diligi: nec alieni9 quã timeri. Præclare enim Ennius quẽ metuunt: oderunt: quem quiſq; odit: periiſſe expetit. Multorꝝ autem odiis nullas opes poſſe obſiſtere: ſi antea fuit ignotum: nuper eſt cognitũ. Nec uero huius tyranni ſolum: quem armis oppreſſa pertulit ciuitas interitus declarat quantum uel odium hominum ualeat ad peſtem. Sed reliquoꝝ ſimiles exitus tyrãnorum quorũ haud fere quiſq̃ iteritum ſimilẽ effugit. Malus. n. cuſtos diuturnitatis metus: ꝺtraq; beniuolẽtia fidelis eſt:

FRAN MAT.

Mnium autem &c̃. probauit Cicẽ. plurimum homines & prodeſſe & obeſſe poſſe: & propterea conciliãdos eſſe: ut nobis faueant: & ad honores adipiſcendos ſuis ſtudiis adſint. Inter cauſas autem quas docuit exiſtere ſolere: ut homines augeamus: & honeſtemus hanc eſſe principalem dicit: & ſtudeamus diligi ab hominibus. Quia ut nihil aptius eſt ad conſeruandas diuitias & honores q̃ diligi: ita nihil peius eſt: quam metui. Quoniam eius ſtudium in nos perpetuum eſſe non poteſt quem metu aſtrictum tenemus. Cum nihil uiolẽtum diuturnum: nihil ergo ad res conſeruandas amore melius eſſe exemplis probat: & primũ Ennii authoritate. ℣ Omnium rerum: ex omnibus rebus. ℣ Tenendas: ut prius adipiſcaris. ℣ Tuendas: ut adeptus cum fueris conſerues: qđ multo laudabilius eſt. Nam Ouidius ait. Non minor eſt uirtus q̃ quęrere: parta tueri. Caſus ineſt illis: hic erit artis opus. ℣ Quem metuunt &c̃. Timor ſine odio eſſe non poteſt. ℣ Quem quiſq; &c̃. bona eſt argumentatio ab euentu: ut Ariſto. & Rhetorici uocant: ut noſtrates dialectici a primo ad ultimum: ex metu odium ſequitur: ex odio cupiditas perdendi. ℣ Multorꝝ autem &c̃. q̃ ſtudia hominum metu difficile ſit tenere probat exemplo Iulii Cæſaris. Et ſi antea inquit ignotum fuit: q̃ periculoſum ſit timeri: & nullas opes: & potentiam odiis multitudinis reſiſtere poſſe. Pauloante cæde Iulii cognitum eſt. Qui quoniam metu addictos ſibi tenebat ciues Romanos multum in ſe odii concitauit: & tutus eſſe non potuit. ℣ Nec uero &c. Nec hoc inquit Cæſaris tantum mors declarat: ſed multorum tyrannorum quorum non diſſimilis exitus fuit. ℣ Reliquorum: ut Alexander Dionyſii phalaridis hippiæ. ℣ Quorum haud fere &c. quia pauci adhuc tyranni cædem effugere poterunt. ℣ Malus. Argumentum eſt a contrario: oppoſitorum enim eadem eſt a doctrina. Si metus obeſt: beniuolentia prodeſt.

Ariſto. Argũtatio ab euentu.

ASC.

Erum aũt oĩum. Oſtẽdit nil utilius q̃ amari. Ordo eſt. Autẽ pro ſed: nec quicq̃ oĩum rerꝝ. i. inter oẽs res eſt aptius ad tuẽdas. i. ꝓtegẽdas: & tenẽdas opes q̃ diligi: nec alienius q̃ timeri. i. formidari. ℣ Ennius poeta ille latinorꝝ antiquiſſimus ꝑclare ſup. dixit ſup. hoies oderunt eum quẽ metuunt: & quiſq; expetit. i. concupiſcit eum ſup. quem odit. i. odio perſequitur periiſſe. i. non eſſe. ℣ Autem pro ſed: cognitũ eſt nup. i. ſuperioribus annis:

Plato.

Iuue.

Seneca Plutar.

bus annis:ſi ſup.forte fuit ignotū.i.ignoratū antea:nullas opes poſſe obſiſtere.i.obſtare odiis multoꝝ. ℣ Vero pro ſed nec ſolū iteritus.i.mors huius tyrāni.i.C.Cæſaris quē ciuitas.ſ.Roma ptulit.i.uſq; ad mortē eius paſſa exiſtēs oppꝛſſa armis ipſi? Cæſaris:declarat quātū odiū hoium ualet ad peſtē.i.ad mortē ſubitā ſed ſup.etiā ſiles exitus reliquoꝝ tyrā noꝝ ſup.declarāt illud quoꝝ.ſ. tyrānoꝝ haud qſquā.i.nullus fere effugit.i.euitauit p fugā ſimilē iteritū:qualē.i.Cæſar paſſus eſt.Quia ut dī.Iuue.Ad geneꝝ.cęteris &c.uide Mar. ℣ Enī pro qa.Metus.i.formidatio:paſſiua eſt malus cuſtos diuturnitatis. i.longe durationis:q; pro &:cōtra.i.contrario beniuolentia eſt ſup.cuſtos diuturnitatis.

uel ad ꝓpetuitatē.Sed his q̄ui oppꝛſſos impio coercēt ſit ſane adhibēda ſæuitia: ut hæris in famulos ſi aliter teneri nō pñt.Qui uero in libera ciuitate ita ſe inſtruūt: ut metuātur:his nihil pōt eē demētius. Quāuis.n.demerſæ ſint leges alicuius opib⁹ q̄uis tremefacta libertas:emergūt tñ hæc aliq̄n aut iudiciis tacitis:aut occultis de honore ſuffragiis. Acriores aūt morſus ſunt intermiſſæ libertatis quā retētæ:qđ igit latiſſime patet: neq; ad ĩcolumitatē ſolū:ſed ēt ad opes & potētiā ualet plīmū:id amplectamur:ut met⁹ abſit caritas retineat

℄ VEL.i.ēt.℣ Ad ꝓpetuitatē:qm̄ q̄ amātur ꝓpetua ſūt nō ſolū diuturna. ℣ Sed his q ui oppreſſos cōcedit Ci.his q alios ui oppꝛſſos tenēt:ut adhibeāt ſcuitiā ſi aliť ī offo ɔtineri nō pñt. Inde Cęſarē latēter tāgit:q in libera ciuitate timeri uoluit: in q̄ honores ſuſcipat:& gradus dignitatis:& ſic demes fuit: qm̄ neſciuit ipōere modū cupiditati:q̄ illū ad interitū pduxit.Roma.n.bęlua erat mltoꝝ capitū:nec poterat ui oīno opprimi:ut non aliq̄n reſurgeret:& acriter morderet tremefacta libertas. Imprudens igit fuit Cęſar & oēs tyrāni:quoꝝ uita nihil pōt eē miſerius. ℣ Coercēt:ɔtinēt illos quos ui oppꝛſſerūt. ℣ Sit ſane:ɔcedať ut ſæuiāt ī ſubditos:ſi aľr eos cōtinere nō pñt. ℣ Vt hæris:ut dñis in ſuos. Dñs.n. pōt ſæuire ī ſuos:& hēt ī ipſos uitę neciſq; ptātē: ſi cā ierit:ut dcm̄ eſt:tpe Iuſtiniāi:ut ſupra ēt dixi: nō licebat alicui dño ĩcognita cā ſupra modū in ſuos ſuos ſęuire. Et diuus pius Anto.oſtōne fecit:ut q ſine cā ſuū ſuū occiderit:nō min⁹puniať q̄ q ſuū occiderit alienū. Sī aľr:alia uia:& rōne nō poterūt coerceri. ℣ Qui ꝯo:hic ē loc⁹ q Cęſ.iprudē tiā tāgit. ℣ In libe.a.ut erat Roma añq̄ Cęſar eā occuparet. ℣ Se inſtruūt:armāt & ꝓparāt:ut fecit Cęſar:q in libera ciuitate ita ſe inſtruxit:ut timereť nō ameret. Vñ demēs fuit nō ɔſiderās rei euētū. ℣ Nil demē.plus eſt:q̄ ſi dixiſſet:tales demētiſſimi fūt. ℣ Quāuis.n.rō q̄re tales nullā hñt prudētiā:qm̄ dāt pœnas tādē:ut Cęſari accidit. ℣ Demerſæ ſint:loqť ꝓ trāſlationē natātū:q demerguntť:poſtea emergūt. Leges oppmunť potētia nōnulloꝝ:ſed poſtea emergūt. Sēſus eſt:q̄ uis leges uideanť oppꝛſſæ & libtas opib⁹ quorūdā:tñ emergūt & appent aliq̄n tacitis iudiciis:nā de his:q in libera ciuitate uolūt timeri male iudicať.& cū ſuffragiū bonoꝝ ad honores petūt nō aſſequunť id qđ cupiūt. ℣ Opib⁹:potētia alicui⁹ nō ſuanť pp alic⁹ potētiā:libertas amiſſa ē. ℣ Tacitis iu.hoium q male de eo iudicāt:q leges oppꝛſſit q̄uis nō audeāt palā repḥendere. ℣ De ho.quē ille cupit:tñ ciues nō ſuffraganť:& tacitis ſuffragiis repugnāt. ℣ Acriores āt:ſed ĩqt Cic.ciues magis accēdunť ad ultionē pp libtatē ītermiſſam:q̄ pus ad illā retinēdā añq̄ amitteret/qm/expti ſūt:qđ ſit carē libertate. ℣ Acriores:uehemētiores:& duriores:nā ītermiſſa libertas mordet acriť illū q ſe oppꝛſſit:ut accidit cæſari. ℣ Quam retētæ:quā ſi retinuerit uires nūq̄ amiſerit. ℣ Q đ igit:ɔcludēs dat p̄ceptū nihil eē utilius:quā nō timeri. ℣ Patet latiſſime:ad oia ſe extēdit:qm̄ beniuolētia ꝓdeſt ad oia. ℣ Ad ĩcolumitatē:ut ſumus ĩcolumes:& tuti nō timētes ipetū aliorū in nos & iſidias. ℣ Id amplectamur:id ſequamur tota mēte. ℣ Caritas:amor mutuus:& pius ſerueť.

℄ VEL ad ꝓpe.ēt ad ꝓpetuitatē:ne dīcā ad lōgū tps. ℣ Sed iis &c.ppli ĩqt:q ſub regib⁹ uixerūt & tyrānis: ac timere ſoluti ſūt. Sit ita:ut metu teneanť a tyrānis:at uero ciuitates q̄ in libertate uixerūt:nullo cuiuſmodi metu teneri poſſent:nā guſtata ſemel libertatis dulcedine:ut ſuiret:adduci nullo mō poſſent. ℣ Sit ſane:ɔcedētis eſt. ℣ Sī aľr. Nā ſi ſine metu teneri poſſent:& crudelitate melius eēt. Sed ſi aľr teneri nō pñt:ſit ita:ut metu teneanť:& ſæuitia coerceanť. ℣ Qui uero: Sed eos q in libera ciuitate nati ſūt. Sīqs uoluerit ui oppmere:is ſe ſciat amētē eſſe. ℣ Demerſæ leges:ut uim hēre nō.poſſint:ꝙ ad unius libidinē oia fiāt. ℣ Tremefacta libertas.Perterrefacti hoies:q prius libere uiuebāt. ℣ Emergūt:ē emergere ab aliq̄ difficultate reſurgere:uel ad aliqđ cū difficultate pueniře. Iuue.haud facile emergūt quoꝝ uirtutib⁹ obſtat. Res āguſta domi. ℣ Iudiciis tacitis:tacita hoium uolūtate:& ſnīa q iudicāt aliqđ fieri dēre ſed occultē:ut de Cęſare quē oppmi facile poſſe iudicabāt q oderāt. Sī in ei? necē Brut⁹ oſentiret. Q m̄ & odiſſet tyrānos:& ab illa Bruto originē duceret:a quo ſūt exacti reges. Vñ & Bruti ꝓris ſtatuæ:& ipſius tribunali iſcripta dā repta ſūt in hūc modū. Brute munera accipis.Brute mortu? es. Vtinā Brute uiueres quā īdignā ſortit? es Brute plē:negꝝ ab illo ꝓfecto es genit? ℣ Aut occultis ſuffragiis:ut in tabella.Nā ſi uidebāt quēpiā ꝓncipatū affectare occultis ſuffragiis ei obſiſtebāt.Lacedęmōii ſuffragia lapillis dabāt.Romāi lata lege Caſſii:q̄ tabellaria uocata eſt:pūct? in tabella ſuffragia ferebāt. Vñ pūct? accipiť ꝓ fauore Horatius:oē tulit pūctū:q miſcuit utile dulci. ℣ Acriores &c. Qui amittūt libertatē grauius eius admonenť:q̄ q retinent: plus uitanť:q libertatē deſiderāt ītermiſſam. Quā q retinuerūt piclitātem:illi qđē ſtudēt recupare:& iniuriā grauius ulciſcunť:hi uero ppulſant iniuriā tm̄:maiore iracūdiā ulciſcimur iniuriā acceptā:quā ppulſamus:recte ergo Ci.acriores morſus dicit eē ītermiſſæ:quā retētæ libertatis. Exēpli cā ppli ro.in cæſarē exparſit adeo:ut occideret:qm̄ libertatē ſubſtulerat. Idē ēt in Syllā exarſit. Sed qm̄ libertatē retinuit:nō ad id odii erupit:ut eū occideret. Quia libertatē:ſicut Cæſar nō penitus ſuſtulerat. ℣ Intermiſſæ:cū ſuppꝛſſis legib⁹ libertas erepta eſt. ℣ Retētæ:cū aliqs oppmere uoluerit. ℣ Q đ igit &c. Q m̄ ergo beniuolētia eſt:q̄ facit:ut diligamur:eā amplectamur:ut p eā hoiuꝝ ſtudia nobis ɔciliare poſſimus:& opes atq; honores adipiſci. Cōcludit metū fugiendū beniuolētiā cōplectēdā. ℣ Incolumitatē:ad ſalutē:ut ſanus ſis.

℄ VEL.i.ēt ſup.uſq; ad ꝓpetuitatē. ℣ Sed ſæuitia.i.rigida dñatio eſt adhibēda ſane his:coercēt.i.ſubiectos tenēt oppꝛſſos impio.i.q ſubiugati:& capti ſūt:ut.i.uerbi gr̄a ſæuitia ſup.adhibēda eſt hæris.i.dñis ꝓuatis in.i.aduerſus ſuos: ſi ſup.ſui nō pñt teneri aliter.ſ.q̄ ꝓ rigorē ſæuitię. ℣ Vero ꝓ ſed:nihil pōt eſſe demētius.i.iſanius:& ɔtra bonā mētē his:q̄ inſtruūt ſe ita:in ciuitate libera:ut metuanť. ℣ Enim ꝓ quia:q̄uis leges ſint demerſæ.i.oppꝛſſę & ſublatę:opibus.i.potētiis alicuius:& q̄uis libertas ſit tremefacta.i.tremore ɔfecta:tñ hæc.ſ.dicta:hoc eſt leges & libertas. ℣ Emergūt.i.iteꝝ apparēt:& cōſpiciunť in uigore aliq̄n:aut tacitis iudiciis:qbus oppꝛſſores tacite ɔdēnanť a populo in aio obmurmurāte: aut occultis ſuffragiis.i.electionibus fauorabilibus de honore.ſ.illi adimēdo:& alii dando. ℣ Morſus.n.libertatis intermiſſę.i.ad tps ſublatæ:& interceptæ:hoc eſt quos hñt amatores libertatis:ſunt acriores.i.uehemētiores q̄ ſup.libertatis retentæ.i.q̄ hēant q libertatē retinēt:qa caritas rei magis in diſſenſione q̄ poſſeſſione appet. ℣ Igit amplectamur id:quod latiſſime patet:negꝝ ſolū.i.nō ſolū ualet ad incolumitatem.i.bonam ualitudinē:ſed ualet etiam plurimū ad opes & potētia m hoc eſt faciamus.ſ.ut metus abſit:& ſup.ut caritas.ſ.qua cæteris cari ſumus retineatur.

PET. MAR.

Antigonus Syllius Lex Iuſtiniani & antonini pii cōtra eos q ꝓpos ſuos occidunt.

FRAN MAT

Demerſæ dñr leges q̄do ad nutum unius oia fiūt.

Hora.

ASC. Amari potius ē q̄ timeri

PET. MAR. ¶ITA facil. ponit ea q̄ ꝺſeq̄ facile poſſumus ſi amemur: & totū oppoſitū: ſi timemur: nā q uolūt timeri: neceſſe eſt: ut & ipſi eos timeāt a q̄bus timent. Ita ſi aberit metus: & retinebit religioſus amor. ℣ Priuatis reb⁹: domeſticis & re familiari augēda: & in rep. ſ. aſſeq̄mur honores publicos: & magiſtratus alioꝝ ſuffragiis: & oſium ꝺſenſu. ℣ Etenī: oſidit a ꝺtrario q̄ tū in ſe p̄ſidii hēat beniuolētia: qm̄ q timet: neċe eſt ut: ut timeat. ℣ Quid. n. cēſemus: ꝑbat id qđ dixit p exēpla tyrānoꝝ q eos timebāt: ea q̄bus timebant. ℣ Quid cēſe. iudicamus. ℣ Supiorē: ad dr̄iā alterius Dionyſii ſyracuſanoꝝ tyrān⁹ hu

Vale. iuſce tormēti q̄ lōga fabula: inqt Vale. q duo de. xl. annoꝝ dn̄atione in hūc modū ꝓegit: ſubmotis amicis in eoꝝ locū fe rociſſimaꝝ gentiū hoſtes: & a famulis locupletū electos p̄ualidos ſuos: q⁹ latera ſua cōmitteret: ſuſtinuit. Tōſoꝝ quoq; metu tōdere filias ſuas edocuit q̄ꝝ ipſaꝝ poſt q̄ adulte ætati appropinq̄bāt manibus ferꝝ nō auſus cōmittere iſtituit: ut cādētiū glādiū aut nucū putaminib⁹ nō captā māib⁹ barbā ſibi & capillos adurerēt. Nec ſecuriorē ſe maritū egit q̄ patrē. Duaꝝ. n. eodē tpe Ariſtomades Syracuſanę & Locrēſis doridis mr̄imoniis alligat⁹: neutrius unq̄ niſi excuſſæ cōplexū petit: atq; cubicularem lectū pinde q̄ſi caſtra lata foſſa cixit: in quē ſi ligneo pōte recipiebat: cū forē cubiculi extrīſecus a cuſtodibus optā iteriorē dauſtro ipſe diligēter obſuaſſet. Ci. ī ulti. tuſc. de hoc Diōyſio: ita loq̄t. Duo de. xl. annos tyrānus ſyracuſanoꝝ fuit Diōyſius cū. v. & xx. ānos nat⁹ dn̄atū occupauiſſet: & paulopoſt: q̄n etiā ne tōſori collū cōmitteret: tōdere filias ſuas edocuit: ita ſordido: atq; ancillari artificio regiæ uirgines: ut tōſtriculę tōdebāt barbā: & capillū p̄ris: & tī ab hiſpiſis ferꝝ remouit: iſtituitq; ut cādētib⁹ iuglādiū putaminib⁹ barbā: & capillū adurerēt. ℣ Cultros tō. nouaculas tonſoꝝ. ℣ Cādēte: accēſo carbone: aut putaminib⁹ iuglādiū. i. corticib⁹ nucū: q & iuglādes dn̄r. Nuces dn̄r oē pomū: authore Macrob. qđ foris duro tegīt: & ītus hēt qđ eſui ē. ℣ Adurebat: qđ miſteriū filiæ exe

Nux Plato. cebāt: Pla. ī epla ad aſcos dionis: & ꝓpiquos ſic ſcri. Carebat Diony. amicis: fideſq; hoīb⁹: quo nullū maius argumtū: uel iprobitatis ſi deſint: uel ꝑbitatis ſi deſint: & ī. ix. de rep. agēs de tyrānoꝝ miſeria ſic ait. Tyrānic⁹ aīus metu ſollicitat: & p

Valeri⁹ petuo pauor terret. ℣ Quid Ale. pheræū: de hoc Alexādro: ita ſcri. Vale. Hoc rege ifœlicior Alexāder cui⁹ p̄cordia: hic amor: hic met⁹ torſerūt: nā cū nimio ardore ꝺiugis Thebes teneret: ad eāq; ex epulis in cubiculū ueniens barbaꝝ ſtricto gladio iubebat aſſire: nec ꝓus ſe idē lecto cōmittebāt: q̄ a ſtipatorib⁹ diligēter eſſet ſcrutat⁹ ſuppliciū irato deoꝝ numie cō

Thebę poſitū: nec libidini: nec timori poſſe impare cui⁹ timor eadē: & cā & finis fuit. Alexādrū Thebe pellicat⁹ ira mota interemit. ℣ Pherę̄ū quo aīo uixiſſe arbi. Pheræ oppidū eſt Theſſalię uexatū nōnulloꝝ tyrānide: iter quos hic fuit Alexāder Vñ pheræus cognominat. ℣ Quo aīo uixiſſe &c̄. Quo cruciatu duoꝝ affectuū timoris & amoris. ℣ Legimus ſcriptū: ut hiſtorię teſtant. ℣ Ex epulis in cubiculū ueniēs: Poſt cœnā. ℣ Thebē admodū diligeret. Hæc Thebe: ut author eſt Plutar. in uita pelopidæ: filia fuit Iaſonis pheræi alterius tyrānī: de quo ſupra. ℣ Barbaꝝ: ex Thracia hoīem ferociſſimum. ℣ Cōpūctū notis thraciis &c̄. Signatū. i. barbaꝝ: qui in thracia fuerat ſtygmate notatus. Ergo plus fidebat ſeruo ſtygmatico: quā uxori: licet illā arderet. Notis threicis: q̄m apud thraces: ut author eſt Herodotus lib. v. punctas eſſe frontes nobile iudicabaṫ: nō eſſe notatas punctis ignobile. ℣ Diſtricto gladio iubebaṫ anteire: nudato gladio.

FRAN MAT. ¶ET Eni &c̄. Argumētatione iſtituit: q̄ ꝑbaṫ nō eē metu tenēdos pp̄os: q̄m q ſe timeri uult: eos metuat neċe eſt: a q̄b timeṫ. Met⁹. n. ſine odio eē nō p̄ōt: ex odio pnicies ſeq̄ṫ. Quia quē metuūt hoies: eū piiſſe expetūt. Ille ūo q ſe timeri uult qet⁹ eē nūq̄ p̄ōt. Nā ſic ſecū agit. Ille me timeat: iō me oderūt: ex quo ſeq̄ṫ: qđ ait Luc. dū q̄ſq; tiet q̄b⁹ ipſe tiori ē. ℣ Quid. n. cēſemus &c̄. Exēplis ꝓponē ſuā ꝺfirmat: q a ſili ſumunṫ. Diōyſius tyrān⁹ ſyracuſan⁹ adeo ſuſpectos oēs hēbat: ut nō niſi a filiab⁹ tōderi uellet. Cūq; eas ēt timeret iā grādes: putaminib⁹ nucū accēſis barbā adurebat. Fuit hic: ut Cornelius Nepos ſcribit: nulli⁹ rei p̄terq̄ ī pii/cupidus/ & ob eius cām crudeliſſimus. At fili⁹ oī uitio ingnatiſſimus: & ob ei⁹ īgētia uitia pulſus Sicilia in Pelopōneſum fugit & corīthi ludū aparuit: & pueros docuit ad tātā redact⁹ ē iopiā. De quo ait Cui. Ille ſyracuſia mō formidat⁹ in urbe. Vix humili durā reppulit arte famē. ℣ Quid Ale. pherę̄ū. Hic tyrānus fuit cū ei⁹ re gnū Pelopidas thebanoꝝ rex māſiſſet: & repulſus ab Alexādro cū exercitu fugeret: forte cadēte equo ī ſoueā captus eſt & in uicula ꝺiectus. Sed hūc epaminūdas poſtea recupauit bello p̄ſequēs Alexādrū: cū uero ī carcere eēt: & m̄ſti ūtute uiri moti ſalutatū quotidie īrēt: & multa ille ꝺtra tyrānū diſſereret: idixit alexādrū neq; ad carcerē īret: uxor alexādri cupiditati uidēdi pelopidę accēſa a marito petiit: ut illū alloq; ſibi ptās daret. Cūq; ad carcerē ueniſſet: pelopidas regia co

Ita facillime quæ uolumus: & priuatis in rebus: & in re pu. ꝺſequemur. Etenim q ſe metui uolēt: a q̄bus metuā tur: eoſdem metuant ipſi neceſſe eſt. Quid enim cenſemus ſuperiorem illū Dionyſiū: quo cruciatu timoris an gi ſolitum: qui cultros metuēs tonſorios: candente ca bone ſibi adurebat capillum? Quid Alexādrū pheræū: quo aīo uixiſſe arbitramur? qui ut ſcriptū legimus: quū uxorē Thebē admodū diligeret: tamē ad eā ex epulis in cubiculū ueniens barbaꝝ: & eū qđē ut ſcriptū eſt cō pūctū notis thraciis diſtricto gladio iubebat anteire:

guita: o miſerā inqt mulierē: q̄ tyrāno adeo crudeli ꝺiūcta es multiſq; uerbis mulieris aīum ad mariti pniciē cōpulit. Faci le aūt fuit ſuadere. Quia tyrānus eā nō fideṫ amabat. Diſceſſit illa & fr̄es ſuos: quos tyrānus turpiter amabat ꝺſilio eis cōicato ad occidēdū tyrānū cōpulit. Iuſſit eos in cubiculo delitescē: p feneſtrā ſcalaꝝ gradib⁹ receptis: & lana iuolutis ne exaudiri poſſent. Quo tpe ille ſe geti daret: qđ ēt fcīn eſt. Fr̄es uero qa adoleſcētes erāt: id facin⁹ cōmittere nō audebāt. Tū illa, niſi tyrānū occidītis rē ei iudicabo. Venere ergo illi ad lectū: tres āt erāt: uxor caput cœpit: unus ex fr̄ib⁹ pedes. Tertius caput abſcidit: & ita qđ timebat alexāder euitare nō potuit: Pherę ciuitas theſſaliæ pelaſgicoꝝ cāpoꝝ terminus ad Magneſiā. Emporiū hūt pegaſas. Stra. ℣ Scriptū apud hiſtoricos: Plut. in uita pelopidæ ꝓlixę: hāc refert hiſtoriam. ℣ Ex epulis. Quibus icaleſcit Venus. Nā ſine Cerere & baccho friget Venus. ℣ Cōpūctum notis thraciis. i. notis more thracio. Nā notæ frōti inuſtæ malū & fugitiuū ſeruū ſignificabāt. Dicimus ſeruū in ſcripta frōte. Sicuti ēt Martialis.

ASC. ¶ET nos ꝺſeq̄mur. i. ꝑetrabimus ita. i. hoc mō: facillime: ea quæ uolumus: & in ꝑuatis: idē ſuis cu iuſq; rebus: & in re pu. ℣ Eteni ii ſup. q uolēt ſe metui neceſſe eſt: ut ipſi metuāt eoſdē a q̄bus metuunṫ. ℣ Enim ꝓ quia: q ꝺ cēſemus. i. iudicamus: aut putamus ſupiorē. i. ꝓrē (duo enī fuerūt) illū. i. notiſſimū Dionyſiū tyrānū. ſ. quo cruciatu timoris. i. quē paſſus eſt in aīo ex timore ſolitū ſup. eē angi. i. anguſtari & opprimi: q metuēs cultros tōſorios. i. q̄bus tōſores tōdēdo capillos utunṫ. Illis. n. tpibus. Erat ſupcilio breuior coma: barbā aūt nec græci adhuc radūt: tō dicit nō q metuēs cultros raſorios: ſed tōſorios adurebat. i. adurēdo abbreuiabat ſibi capillos. i. capitis p̄llos carbone cādenti. i. icēſo. ℣ Quid ſup. cen ſemus alexādrū Pheræū. i. tyrānū pheræ ciuitatis in theſſalia: quo aīo arbitranṫ ſup. eū uixiſſe: q. ſ. tyrannus: ut legimus ſcriptū. ℣ Cū. i. q̄uis diligeret admodū. i. ualde multū thebē uxorē ſup. ſuā tū ipſe ueniēs ad eā ex epulis. i. poſt epulatio nē in cubiculū iubebat barbaꝝ. i. quēdā ſatellitē externū: & barbaꝝ nō græcū: & eū. i. eūdē: ut ſcriptū eſt cōpūctum. i. notatū notis. i. p̄ūctis thraciis, i. more gētis thraciæ: anteire. i. p̄cedere gladio diſtricto. i. cū enſe euaginato.

℣ DE ſtipatoribus:

CDE ſtipatoribus: ſatellitib⁹ quos hẽbat ad lateꝛ cuſtodiã. ℣ Perſcrutarenť: diligẽter ingrerent: ſtipare eſt cõdenſare: inde dñr ſtipatores q aliquẽ circũſtant cã officii: aut defenſionis. Scrutari minutiſſima quæq; ingrere. ℣ O miſeꝛ: q fide lioꝛe barbaꝛ &c̃. Exclamat. Ci. i miſerã tyrãni uitã. ℣ Stygmaticũ pu. quã cõ. Notis cõpũctũ: ſtygma ſignificat notã & pũctũ: ide ſtygmatizo noto & ſigno: ſtygmatias (authore Nonio) ueteres dici uoluerũt notis pũctos. Strabo li. iiii. agens de lapidib⁹ ſic ait. ℣ Illiricoꝛ quoq; more: ac thracũ ſtygmatiæ. ℣ Nec eũ fe. opi. recte opiabať: & iſidias timebat uxoris: qm̃ ab ea ẽ iterfect⁹. ℣ Pellicat⁹ ſuſpi. &c̃. qd̃ hẽret pellices: & cõcubinas: pellex uxoris dr̃ nõ uiri a pellẽdo: qm̃ uxorẽ a uiro pellit: cũ qs nõ hẽt uxorẽ: dr̃ hr̃e cõcubinã nõ pellicẽ: qm̃ pellex referť ad uxorẽ: quam a uiro pellit. Vñ Iuno ſuas pellices magno pſeq̃bať odio: ut ẽ i fabulis: qm̃ a ſe Iouẽ alienabãt. Pellicatus dr̃ cõcubit⁹ pellicis: ut adulteriũ cõcubit⁹ adulteroꝛ. Eſt iterfect⁹: de quo Cuid. in ibim. Inq; tuo thalamo ritu iugulare pheræi. Qui dat⁹ eſt læto cõiugis enſe ſuæ: & Diony. Syracuſan⁹: authore Plutar. in uita Arthaxerxis: pheræũ q menſes. x. regnaſſet in theſſalis deinde eſſet iterfectus. Thragicũ tyrãnũ appellabat i celerẽ. ſ. mutabilitatẽ cauillat⁹. ℣ Nec uero ulla uis: dic̃ Cic. nullã eẽ tã firmã potẽtiã: q̃is nõ poſſit labefactare. Nã ſi is: q iperat timeť dura bilis nõ eſt: & ꝓbat hoc ẽt exẽplo Phalaridis: q fuit tyrãnus Agrigẽtinus & ſæuitia plenus. ℣ Nobilitata: qm̃ nõ iſidiis periit: ut ſolẽt tyrãni cadere: ſed ab oi multitudie Agrigẽtinoꝛ iterfect⁹: q̃ res illi⁹ mortẽ nobilitauit: & hyſtoriaꝛ monumẽtis mãdata eſt. Zeno eleates ſũm⁹ pĥus: & ad excitãdos iuuenum

PRæmittebatq; de ſtipatoribus ſuis: qui perſcrutarent arculas muliebres: & ne quod in ueſtimẽtis occultaret tælum exqrerent. O miſeꝛ qui fideliorem barbarum & ſtygmaticum putabat: quã coniugem. Nec eũ fefellit opinio. Ab ea eſt. n. ipſe ꝓꝓ pellicatus ſuſpitionẽ interfectus. Nec uero ulla uis imperii tãta eſt: quæ præmẽte metu poſſit eſſe diuturna. Teſtis eſt Phalaris: cuius eſt præter cæteros nobilitata crudelitas: q non ex inſidiis interiit: ut his quẽ modo dixi Alexãder. Non a paucis ut hic noſter: ſed in quẽ uniuerſa agrigentinoꝛ multitudo impetum fecit. Quid macedones nonne Demetrium reliquerunt: uniuerſiq; ſe ad Pyrrhũ cõtulerunt?

aios prõptiſſim⁹: authore Valerio Max. lib. iii. pr̃iã deſerẽs ſuã agrigẽtũ ſe cõtulit: qd̃ Phalaris ſæuiſſima tyrãnide uexabat: ibi cũ eſſet, & phalarim in ſua ſæuitia pſeuerare uideret: nobiliſſimos adoleſcẽtes ad reſtituẽdã pr̃iæ libertatẽ inflãmauit: id cũ Phalaris itellexiſſet: cõuocato i foꝛ ꝓplo Zenonẽ torq̃ri iuſſit: ut ſui cõſilii cõſcios: ꝓderet: qd̃ nõ fecit: imo fideles ipſi Phalaridi ſuſpectos reddidit: & obiiciens Agrigẽtinis ignauiã: & timiditatẽ efficit: ut ſubito mẽtis ipulſu cõcitati Phalarim lapidib⁹ obruerent. Valerius hoc tribuit phiæ: quã his uerbis laudat. Eſt & illa uehemẽs: & cõſtans aĩ militia lr̃is pollens uenerabiliũ doctrinæ ſacroꝛ Antiſtites phĩa: q̃ ubi pectore recepta eſt hoium inhoneſto: atq; inutili affectu depulſo totũ i ſolidæ uirtutis munimẽto cõfirmat: potẽtiuſq; metu: ac dolore facit. Incipiã aũt iqta Zenone eleate: q eũ eẽt in diſpicieda reꝛ natura maxime prudẽtiæ inque excitãdis ad uigorẽ iuuenũ aĩs prõptiſſim⁹. ꝓceptoꝛ fidẽ exemplo uirtutis ſuæ publicauit. ℣ Vt hic nr̃: Cæſar quẽ pauci cõiurati iterfecerũt. ℣ Quid mace. Demetri⁹: ut ſcri. Plutar. in uita Pyrrhi Antigoni fili⁹: q poſt mortẽ Alexãdri Magni magnã oriẽtis partẽ occupauit: iterfecto Alexãdro Caſſandri filio ꝓ inſidias ptẽ Macedoniæ occupauit: & cũ ſupbe iperaret: & bellũ cum Pyrrho gereret: poſitis iuxta caſtris nõnulli Pyrrhũ laudib⁹ extollebãt: ſubmittebat quoſdã & ipe Pyrrhus: q ſe Macedões eẽ ſimulãtes dicerẽt adeſſe tp̃s: ut ex gratia Demetrii dñatu ad uirũ benignũ & amatorẽ militũ trãſierẽt: iã qdã ipſi ẽt Demetrio dicebãt ip̃m recte factuꝛ ſi cæderet: ac regnũ dimitteret. Itaq; Demetri⁹ notũ cernẽs exercitũ: atq; ob id cõterritus clã fugit. Pyrrhus aũt caſtra receptus rex macedonũ appellat⁹ eſt: i uita Demetrii. Idẽ Plutar. ſcri. milites Demetrii eũ adire auſos fuiſſe: monẽtes: ut ſaluti ſuę conſuleret: cũ aduerſus Pyrrhũ pugnaret. Macedones pugnãtes ꝓ delictis ſuis iã fatigatos ulterius ei⁹ impium ſubſtinere nõ poſſe. Itaq; Demetriũ: ad tẽtoriũ pfectũ ibiq; depoſita ueſte regia: & fuſca ueluti cuiuſdã hiſtrionis chlamide ſumpta cũ paucis fuga arripuiſſe: & Pyrrhũ caſtris & exercitu potitũ eẽ. Inde aduenięte Lyſimacho regnũ macedoniæ: q̃ ſeptẽ annis ſub Demetrii dominatu pmãſerat ambos iter ſe partitos fuiſſe. Demetri⁹ i Aſia ſupatus a Seleuco rege genero ſuo: nã ſtratonicẽ Demetrii filiã hẽbat uxorẽ: ad eũ miſit orans pacẽ. Seleucus appolonidẽ ad eũ miſit orauitq; ut ad ſe ueniret. Tãdẽ a q̃buſdã pſuaſus ſnĩam mutauit: iuſſitq; pauſaniã prodire illi obuiã: ut eũ in ſyriæ cherõneſſum duceret: ubi ſub cuſtodib⁹ relictus fuit: & triẽnio ibi detẽtus: cũ ex ocio potuq; & delitiaꝛ abũdãtia i ægretationẽ icidiſſet: tãdẽ morbo inualeſcẽte poſt q̃rtũ: & ſexageſimũ ætatis annũ uita functus eſt: q ob ferociã pugnãdi: & aĩum ad bella natũ orbis expugnator cognominatus eſt: de cui⁹ ſupbia in macedones ita Plutar. ſcribit. Vehemẽter macedones cõturbabant difficiles aditus: ſuperba reſponſa: intollerabilis faſtus: q̃bus ſupra modũ exceſſiſſe Demetriũ tradunt: & cũ libellos ſupplicantiũ macedonũ benigne ſinu chlamidis excepiſſet: oĩbus ſuaꝛ petitionũ reſponſa expectantibus: cum ad põtem axii fluuii peruenĩſſet ſoluto chlamidis ſinu libellos in aquã deiecit: quare animi macedonum grauiter offenſi ſunt.

Zeno

Valeri⁹

Plato de Demetrio

FRAN MAT.

CSTIpatoribus: Satellitibus: q Alexãdri corpus ſtipare hoc eſt cĩgere ad cuſtodiã cõſueuerãt. ℣ Arculas &c̃. Scrinio la ab arca diminutiuũ. ℣ Stygmaticũ: notis iniuſtũ στίγμα græce nota pũctura: στίζω pũgo. ℣ Nec eũ fe. opi. &c̃. qd̃ timuerat id accidit. Nã eũ occidit a duobus adiuta fratribus: quos noctu iuolutos lana p gradus ſcalaꝛ ſentirenť admiſit. ℣ Pellicatus: qa fratrib⁹ abutebať: & hac idignatione p̃cipue cõcitata eſt thebæ ad mariti pniciẽ. ℣ Nec uero &c̃. Nõ eſt iteratio eius qd̃ dixit: ſed argumẽtũ itẽdit. Nõ eoꝛ mõ q liberã ciuitatẽ diu ſeruitio præſſerunt opes diu nõ poſſe multorũ odiis obſiſtere: ſed nec ipſos reges: q a maioribus ſuis regnũ acceperũt ſi ſe ad crudelitatẽ cõuerterint diu in ſtatu: ac iperio manere poſſe. ℣ Teſtis eſt phalaris. Qui regnũ agrigẽtinæ ciuitatis a maioribus ſuis accepit. Fuit hic eruditiſſim⁹ q̃d eius indicant epiſtolæ. Sed admodum crudelis. Quod ſcri. etiã Lucianus græcus orator: perilaus faber Atheniẽſis æneum tauꝛ ad cruciãdos hoies excogitatũ cũ ad hũc attuliſſet: ꝑmus ipſe coactus eſt nouũ cruciatũ experiri. Lapidib⁹ ab agrigẽtinis obruens eſt: hiſtoria hoc habet quã ſcri. Valerius titulo de fortitudie. Zeno eleates pĥius p̃ſtãtiſſim⁹ Agrigentũ miſerabili ſeruitute obrutũ petiit: ſperans ſe a tyranno phalari ueſanæ mẽtis feritatẽ diripi poſſe. Cunq; nihil pfi ceret. Agrigẽtinos adoleſcẽtes cupiditate liberãdæ pr̃iæ inflãmauit. Cuius rei cũ iudiciũ ad tyrãnũ manaſſet: Cõuocato in foꝛ populo torq̃re eũ uario cruciatus gñe cœpit. Subinde q̃rens quot nã cõſilii participes hẽret. At ille neq; eorum quẽpiã noũauit & ꝓximũ quenq; ac fidiſſimũ tyrãno ſuſpectũ reddidit. Increpitanſq; agrigẽtinis ignauiã: ac timiditatẽ: affecit: ut ſubito mẽtis ipulſu Phalarim lapidibus ꝓſternerent. Agrigẽtũ Siciliæ ciuitas & emporiũ quõdã meridiẽ reſpicit: & africã. Nõ ꝓcul abeſt a lilybeo apud hãc lacus miræ naturæ. Nã q̃ nequaq̃ natabilia ſunt illic nullo pacto demerguntur. ℣ Præter cæteros. Fuit enim omnium crudeliſſimus. ℣ Hic noſter: Iulius qui a paucis trucidatus eſt. ℣ Quid macedones &c̃. Is Demetrius antigoni filius fuit: qui Alexandrum fratrem per inſidias interfecit & regnum Macedo-

OFFI. TVL.

nium occupauit. Cũq; Asiam occupare bello statuisset:a Ptolemæo:& Seleuco:ac Lysimacho fratribus in Europam re/
uocatus est:his se adiunxerat Pyrrhus rex Epiri. Qui corrupto Demetrii exercitu:& ipso in fugam acto. Macedoniæ re
gnum arripuit:hic est Pyrrhus:qui postea in Italiam traiecit a Tarentinis accersitus. Author Iustinus.

ASC. ¶ QVE p& :pmittebat de suis stipatoribus. s. satellibus:& custodibus corporis sui:qui pscrutarent arculas muliebres:
& exqrerent. i. rimarent:& inuestigarent:ne qd. i. aliqd tælũ. i. aliqs mucro:aut culter:qdẽ lõge inuadi posset occultaret:
uestimẽtis. s. cõiugis suæ. ℣ O miserq; sup. hoiem q putaret:& barbarq; & stygmatiam. i. stygmate:& pũcto insignitum:ac
notatũ fidelioré esse q̃ cõiugẽ. ℣ Nec opinio fefellit. i. tenuit in errorẽ eũ. ℣ Enĩ p ga ipse. i. Alexãder phæreus est iterfe
ctus ab ea. s. cõiuge sua:pp suspicationẽ pellicatus. i. qa suspicabat hr̃e pellicẽ. i. adulterã:abs qua de ꝓprio thalamo pel/
leretur. ℣ Vero p sed:nec ulla uis imperii est tãta:q̃ possit esse diuturna metu præmẽte. i. dũ metus p̃mit. ℣ Phalaris ty/
rãn⁹ agrigẽtinoq; testis est:cr crudelitas est nobilitata. i. notificata p̃ter cæteros:q nõ interiit ex insidus:ut hic Alexãder
quẽ dixi mõ. i. pauloante supple interiit ex insidiis uidelicet uxoris:& q nõ interiit a paucis supple interfectus:ut hic ui
delicet. C. Iulius Cæsar:sed in quẽ tota multitudo agrigentinoq; fecit impetũ. ℣ Quid macedones sup. fecerunt nõne
reliquerunt Demetriũ regem. s. suum tyrannizantem:& uniuersi contulerunt se ad Pyrrhum:quasi dicat maxime.

PET. MAR. ¶ QVID lacedæmones:nũc affert exẽplũ lacedę
moniorq; q iniuste imperãtes a sociis dimissi sunt:&
a thebanis uicti fuerũt leuctrica pugna:de q̃ supra
dictũ est. ℣ Oẽs fere socii:q lacedæmoniis p̃us fue
rãt alienati fuerũt a lacedæmoniis or̃one Epaminũ
dæ ducis thebani:nã ante pugnã leuctricã cũ oĩum
sociorq; cõuenissent legati corã frequẽtissimo legatio
nũ cõuẽtu sic lacedæmoniorq; tyrãnidẽ accusauit:ut
nõ minus illa or̃one opes eorq; cõcesserit:q̃ leuctri/
ca pugna. Tũc. n. inqt Æmilius Probus:pfecit:qd
post apparuit:ut auxilio sociorq; lacedæmonii priua
rent. Post pugnã leuctricã lacedæmõii nunq̃ respi/
rarunt:nec pristinũ imperiũ recuparunt:immo Epa
minũdas spartã oppugnatũ uenit post uictoriã leu/
ctricã ratus facilẽ expugnationẽ: qm̃ lacedæmonii
deserti erãt a sociis & oppidũ ẽt sine muris:sed com
pos uoti esse nõ potuit pp uirtutẽ & prudẽtiã Argesilai:quẽ lacedæmonii ex Asia reuocauerãt parãtẽ bellũ arthaxerxi.
Talẽ se in eo discrimine iperatorẽ p̃buit Argesilaus:ut eo tpe oĩbus exploratũ fuerit:nisi ille fuisset spartã futurã nõ fu
isse. ℣ Repẽte statim alienati or̃one Epaminũdæ qd̃ pter spem lacedæmoniorq; fuit. ℣ Spectatores:spectarunt sedẽtes
& ocioſi illã stragẽ:& nullũ auxiliũ attulerũt:q̃uis essent socii lacedæmoniorq; ĩ bello. ℣ Leuctricæ calamitatis:stragis &
cladis:q̃ acceperunt lacedæmonii ad leuctrã oppidũ Boetiæ Cleõbroto dũce q illic uulneratus occubuit. Rex alter Ar/
gesilaus ac si rei malũ euẽtũ diuinasset ad illã pugnã ꝓficisci uoluit:q̃uis nõnulli:ut eo cõtẽderet suaserint. ℣ Externa li.
exẽpla crudelitatis:q̃ fuerũt apud exteros hoies. i. extra Italiã. Et laudat iperiũ romanũ:& priscũ imperãdi morẽ:ut ma/
gis accuset:& insectẽt Syllã & Cæsarẽ:q crudelitatẽ sũmã in ciues nationesq; exercuerant:& dũ metui q̃ amari studue/
runt:optimã imperãdi & uiuẽdi disciplinã sustulere. ℣ In tali re crudelitate:& his q uoluerunt timeri & iniuste iperare.
℣ Quã do. nr̃a romana. ℣ Recordor:repeto inqt memoria libẽtius exẽpla exterorq; hoium q̃ nr̃orq;. ℣ Verũtamẽ:q̃diu
laudat Cice. priscos romanos q nõ iniuriis:sed bñficiis populos & natiões ad parẽdum alliciebãt:atq; ad amicitiã:qm
senatus romanus uidebat eẽ patrociniũ totius orbis:adeo ab ipsis iustitia & æqtas colebat. Inde cũ irrepsit crudelitas &
tyrãnus:extiterũt bella ciuilia:& respu. in maximas excidit calamitates:dum illi qui eã occupauerãt:timeri q̃ amari ma/
luerunt. ℣ Beneficiis:cõferẽdo beneficia in socios q beniuolẽtia ducti libẽter romano ipio parebãt. ℣ Iniuriis:crudelita
te:& oĩ alio gñe iniuriarq;. i. cũ iperiũ cõtinebat beniuolẽtia subditorq;:nõ ui:& cũ eorq; iniuria:nec inferret aliq̃ uis & cru/
delitas. ℣ Pro sociis:p defensione sociorq; romani nois:quos ab aliorq; iniuriis defendebant. ℣ Aut de ipio:ut iperiũ ro/
manũ ꝓpagaret. ℣ Exitus:fines. ℣ Aũt mites:qm̃ nõ sæuiebãt ĩ uictos:ut de Paulo Æmilio supius dictũ est:& de aliis
dici posset:q pr̃ociniũ suscipiebãt eorq; quos uicissent more maiorq;. ℣ Aut necessarii:qm̃ tãtum sæuiebant in ipsos uictos
quãtũ erat necesse. Eatenus:inqt:sæuiebant in uictos quatenus necessitas regrebat. ℣ Regũ:nã electi e regno cũ aliqua
incõmoda patiebant:cõfugiebant ad Senatũ Romanũ & illi⁹ opem iprorabant:& ir patores romani magnã se adipisci
laudẽ arbitrabant:si cũ magna æqtate socios defendissent. ℣ Portus:receptaculũ quc dã & refugiũ:ut est portus ipsis
nautis tẽpestate uexatis. ℣ Nostri magistratus:q præerant ꝓuinciis:ut ꝓconsules:ptores q̃stores. ℣ Imperatores:q habe/
bant exercitũ in ꝓuinciis:ut illas defenderent. ℣ Æquitate:iustitia. Et fide erga socios & ꝓuincias sibi cõmissas seruata.

ꝓuincia
FRAN MAT. ℣ Prouincias:q̃ ipsis erat cõmissæ:ut eas sũma æqtate & fide regerent. ℣ Prouinciæ dictæ sunt a ꝓcul uicẽdo uel porro.
¶ QVID lacedæmonios &c̃. lacedæmõii relictis Lycurgi legib⁹ crudeles sunt facti:& iniuste populis sibi subditis:ac
sociis citatib⁹ ipare cœpunt. Cũq; gręciã inuaderẽt & eis Epaminũdas magno cũ exercitu occurreret. Ad leuctras uicũ
boetię pugnatũ ẽ. Socii lacedæmoniorq; ĩ media pugna se cõtinuerũt q̃si nõ ad pugnãdũ:sed ad spectaculum uenissent
& sic uicti sunt:& gręcia fuitute lacedæmoniorq; Epaminũdæ opa liberata. ℣ Leuctricę ca. q̃ ĩgens fuit. ℣ Externa &c̃.
Cũ de crudelitate loquor libẽti⁹ externis ĩqt exẽplis utor q̃ domesticis. Quãtus magna diminutio facta ẽ impii romani
postq̃ ab illa ꝓbatissima maiorq; disciplina labi roman⁹ senat⁹ cœpit:& a bñficiis ac hũanitate q̃ in subditos & socios ute
bat:ad iniurias descẽdere. ℣ Bñficiis:amore & caritate nõ ui & crudelitate. Semp enĩ Ppls Ro. uictis ꝑplis parcebat il/
lisq; bñfaciebat:& quo ad id fec̃ ei⁹ iperiũ stabile fuit. Et Virg. ĩqt hæ tibi erũt artes:pacisq; ĩponẽ modũ:pcẽ subiectis &
debellar supbos. ℣ Pro so. p sociorq; defensiõe siq eos iuadebãt. ℣ Impio:ut otra Carthaginẽses:& Pyrrhũ. ℣ Aut mi/
Quia uict⁹ oseruabãt. ℣ Necessarii:qa fontes puniebãt quos ipunitos dimittẽ utile nõ erat:& ꝓpea supplicio afficere co
gebãt:ne dãnũ si alr̃ facerẽt seq̃ret. ℣ Regũ:oẽs reges & pplĩ uexati ad senatũ ueluti ad portũ & refugium cõfugiebant.
℣ Nr̃i aũt &c̃. studebant ꝓcõsules ꝓtoresq; q ad gubernãdas ꝓuicias omittebant eã laudẽ reportar:ut dicerẽt cõmissos
sibi ppłos itegre & bñ gubernasse. Impatores ẽt q ad defendẽdas ꝓuincias mitti solebãt eãdẽ laudẽ reportare conabãt.

ASC. ¶ QVID lacedæmones imperãtes iniuste. Est aũt modus interrogãdi p qd nec plena est cõstructio:sed põt suppleri
dicẽdo supple passi sunt:aut qd aliud:nõne omnes fere socii. i. cum eis fœderati deseruerũt repẽte sup. eos:nisi dicamus
quid sup. uis dicam:nõne omnes fere socii deseruerunt repẽte lacedæmones imperãtes iniuste. ℣ Et præbuerunt. s. so/
cii se ociosos. i. non bellantes cum lacedæmoniis spectatores calamitatis luctricæ. i. quam lacedçmonii acceperunt apud

leuctram

leuctram oppidum Boetiæ. Ego recordor. i. memoro libentius in tali re. ſ. tyrānica extra ſup. exempla: aut res extra ſiue externas quā domeſtica: uerūtamen q̄diu imperium tenebatur pro beneficiis. i. per beneficia: nō iniuriis. i. non per iniurias: & bella gerebanť: aut p ſociis: aut de iperio & exitus bellorꝝ. ℣ Erāt aut mites: aut neceſſarii: qa nō niſi iuiti quēquā uictū occiderant. Senatus ſup. Romanus erat portus: & refugiū regū populorꝝ: & nationum. ℣ Autē pro ſed magiſtratus. i. ii qui in magīratu erant. ℣ Que p & impatores noſtri ſtudebant capere maximā laudē ex ac una re: ſi uidelicet defendiſſent puincias & ſocios ægtate: & fide. ℣ Itaq;. i. & ita illud. ſ. Romanum imperium poterat nominari ueritus.

patrociniū orbis terræ uerius quā imperiū poterat nominari. Senſim hāc cōſuetudinē & diſciplinā iā antea minuebamus. Poſt uero Syllæ uictoriā: penitus amiſimus. Deſitū eſt. n. uideri qcq̄ in ſocios iniquū: cū extitiſſet etiā in ciues tāta crudelitas. Ergo i illo ſecuta eſt honeſtā cauſam: nō honeſta uictoria. Eſt enī auſus dicere haſta poſita cū bona i foro uēderet: & bonorꝝ uirorū & locupletū: & certe ciuiū: p̄dam ſuam ſe uendere.

¶ PAtrociniū orbis: defenſio: qm̄ plus exercebať auxiliū erga ſubditos: q̄ iperiū. P̄poni: ut author eſt Plu. i uita Romuli dicti ſūt defēſores a p̄pono quodā. q cū Euādro uenerat: & plæbis ſtudioſus & auxiliato fuerat. ℣ Senſim: paulati & ſic tangit. Syllā q diſciplinā reip. cœpit labefactare: poſtea ſecutꝰ ē Cæſar. ℣ Hāc cōſue. modū iperādi & defendēdorū ſociorꝝ. ℣ Diſciplinā: optimū uiuēdi morē reip. ℣ Iā antea: multis añ annis: ſed poſt uictoriā Syllę de Mario & Marianis: hāc diſciplinā regēdæ reip. oīo amiſimꝰ. ℣ Deſitū ē. n. rō q̄re penitꝰ amiſerāt p̄ſtinā ꝺſuetudinē iperādi. ℣ Deſitū ceſſatū: a deſino deſiui deſitū. Putatū ē. nō eē iniquū ſæuire i ſocios: poſtq̄ licuit tātā crudelitatē exercē i ciues. ℣ In ſo. rōani noīs. ℣ Tāta cru. Sylla recupata rep. & oppſſis Marianis pulcherrimā uictoriā crudelitate maxia ignauit: octo milia deditorꝝ i uia publica trucidauit: tabulā p̄ſcriptiōis poſuit: urbē ac totā italiā cædibꝰ repleuit. Plut. ait Sylla cōcionē habēte i æde bellonę. vii. milia rōanorꝝ extra tēplū trūcata ſūt: & excitato ſenatu ad gemitꝰ illorꝝ: hoc iqt Sylla. Agē p̄ſes cōſcripti. Pauculi. n. ſūt ſeditioſi quos p̄iiri iuſſit Sylla ꝑus. lxxx. p̄ſcripſit uno iterlecto die. cc. ac. xx. alios adiecit. deiñ tertio nō pauciores rurſus adiūxitq; ſe de nouo p̄ſcripturum eos quorꝝ tūc eēt oblitꝰ & q p̄ſcriptū excepiſſet ſalutiq; ꝺſuluiſſet: mortē ꝑpoſuit: nō patrē: nō filiū: nō ꝑīquos excepit. Duo iterfectorī alicꝰ p̄ſcripti talēta p̄miū ꝑpoſuit: ſeu dñm ſuꝰ: ſeu patrē filiꝰ itermiſiſſet. Appia. ſeri. Sylla. xl. ſenatores eqtes mille: & cccc. ad mortē cōdēnaſſe: hic. n. iqt ꝑus rōanorꝝ iuēt ē q morte mīctaret: qm̄ añ Syllā ciues rōani nō poterāt p̄iiri morte: p̄ſcripſit & p̄mia iterfectorib⁹: ide alios ſenatores iterfici iuſſit: qdā ſuſpēſi añ pedes Syllæ p̄iecti ſunt: expulſiōes ēt alioꝝ & aliis bonorꝝ collatiōes factę cū ab urbe fugiētes q̄rēt: & hic ide cūcta flagellātes diſcurrerēt quo uſq; ēt iueniſſent nec traderēt. ℣ Plurīæ iſup Italorꝝ cædes exilia & bonorꝝ publicatiōes fiebāt i eos q aut carbonis: aut Norbāi: aut Marii: aut eorꝝ p̄torꝝ mādatis p̄uiſſet. Iudicia p oēm Italiā crudeli exercebāť: accuſatiōeſq; p̄torꝝ: militiæq; mīltiplices fiebāt uī pecūiarꝝ exactiōibꝰ uī aliis miſteriis: uī oīno ꝺſilii alicꝰ i Syllā cōmiſſi: i delictorꝝ nūero hoſpitalites amicitiæ & collatiōes uī dātis uī recipiētis pōebāť: uī ſiqs p̄mptitudis alicꝰ: aut cōtubernii i itineř depḥēſus fuiſſet q oīa ēt circa diuites aſpi⁹ agebāť. Cū uero i ſingłos delatiōes defeciſſēt ad citates ſe Sylla ꝑuertit: eaſq; uiciſſiꝫ puniēs: aliarꝝ arces demoliri iubebat: q̄rūdā mœnia ſolo æq̄bat aut publicā mīctā illis ipōebat: aut grauioribꝰ tributis illas affligebat: & ex his q ſub eo militauerāt i colonias diſtribuit: & ueluti arces q̄ſdā p Italiā hīturus ciuiū agros domoſq; iter eos ptitꝰ ē: p. cccc. ānos nō fuerat Rōæ dictator cū Sylla dictaturā iuaſit: q ꝺſules a p̄ib⁹ eligi p̄miſit ne eī⁹ dictatura penitꝰ uideret tyrānis. Cōſules fuerāt. M. Sylli⁹ & Hortulus Dolobella: ipe more regū dictator ſupra eos reſidebat. Secures q̄tuor & uiginti añ eū p̄ferabāť: ut priſcis ēt regib⁹ mos fuit: cuſtodes corpi ſuo addidit: tādē ſua ſpōte dictaturā depoſuit: ꝑter oīum opionē reditur⁹ rōnē reip. adminiſtratæ: ſi p̄ſes exigerēt: nil nouī timuit: q cētū & p̄a hoīum milia bello ꝺfeciſſet: totā dōeſticos hoſtes occidiſſet: ſenatores. xc. ꝺſules. y. ſupra. x. æq̄ſtris ordis ad duo milia & ſexcētos: alios deiñ expuliſſet. quorꝝ nōnullis facultates ademerat. quoſdā uero iſepultos p̄iecerat. Dictaturā ꝑus ut ē i lib. ueterꝝ digeſt. nō erat phas ultra. vi. mēſes retīere. Hōeſta cā nā dicebat Sylla ſe rēp. defēdeř: & optiates ꝺtra Mariānos. Cā igī pugnæ cū Mariānis erat hōeſta: ſed uictoria fuit ihōeſta & plēa crudelitatis: qm̄ mītos iterfici iuſſit: bōa ciuiū publicauit: & ſub haſta uēdidit ℣ Eſt. n. au. rō q̄re fuit ihōeſta uictoria. Eſt auſus nō erubuit hoc dicē: poſt uictoriā de Mario. ℣ Haſta po. uēdē ſub haſta ē publice uēdē: cⁱ Sylla iuētor fuit: cū bōa ciuiū rōanorꝝ uēderet. Inde cœptū ē dici uēdere ſub haſta. i. publice uēdeř & captiui q ſub haſta trāſuerſa emittebāť ſubiugū mitti dicebāť. Ponebať igī i foco haſta: q̄ idicabat bōa eē publica & uēalia. ℣ Se uē. ſuā p̄. ac ſi fuiſſet ſua p̄da: capta ab hoſtib⁹: nō a ciuib⁹. Hæc igt nō erat ſua p̄da: qm̄ erāt bōa ciuiū: certe nō hoſtiū. ℣ Et. c. c. igt: ciues illi erāt ſiue bōi ſiue mali: quorꝝ bōa uēdebat tā q̄ ſuā p̄dā. Q d illi ñ licebat. ℣ Ciuiū: rōanorꝝ.

¶ PAtrociniū: p̄poni enī erāt uerius eorꝝ quos uicīſſent q̄ dñi ſolebāť q uicerāt aliq̄ ciuitatē eiꝰ p̄poni Rōæ fieri: ut Marcelli ſiculorꝝ. ℣ Senſim: cœpit ñ ꝺſuetudo paulati minui. ℣ Deſitū eſt enī: reddit cām q̄re poſt Syllæ uictoriā diſciplinā recte tractādi & gubernādi ſocios amiſerit Ppl's ro. qa poſtq̄ tā crudelis i ſuos fuit Sylla & Rōani ciues iter ſe tāta crudelitate uſi ſūt: uiſū ē licēter poſſe i alios crudelitatē exerceri & reuera q i ſuos ipi⁹ & ihumanꝰ eſt: qūo ab alienis abſtinebiť. ℣ Ergo i illo & c. hōeſta cā fuit ſyllæ belli gerēdi cōtra Mariū & Cinnā ac ſertoriā ſeditioſos peſtiferoſq; ciues: ſed uictoria ihoneſta fuit: qđ Cic. declarat. Cū. n. p p̄ria arma ſūpſiſſet poſtq̄ uicit i eos craſſatꝰ ē: q nullā p̄riæ iniuriā fecerunt. Sed tīmō. qm̄ amicitiā aut ſanguīe: aut alia quauis neceſſitudie hoſtib⁹ cōiūcti erāt. Salu. quoq; de ſylla ſic ait: Nā ſylla recepta armis repu. bōis inītiis malos euētꝰ hūit. In delictorꝝ nūero hoſpitalitates: & amicitiæ: & collationes uel dātis uel recipiētis ponebāť: uī ſi qs p̄ptitudis aut cōtubernii i itineř deph̄ēſus fuiſſet. Quæ oīa circa diuites aſperi⁹ ēt exigebanť: nec qa i aliorꝝ bōa i ſuā ptātē cōuerterat ſolū ad ſingulos ſylla. Sed ēt ad citates ſe ꝑuertit q̄s uariis rōnib⁹ puniuit: author Appian⁹. ℣ Hōeſtā cām. Quia p optiatib⁹ & p̄ria defendēda arma ſumpſit ꝺtra iprobos ciues. ℣ Non ho. ui. Quia ſæuit cōtra inocētes. ℣ Eſt enī auſus. Cū bona ciuiū Romanorꝝ uēderet auſus eſt dicere ſe ſua uēdere: qa ui aliorū bona in ſuā ptātē cōuerterat. ℣ Haſta poſita: haſtæ ſubiiciebant ea quæ publice uēdebant: qa ſignum præcipuum eſt haſta. Nā carthaginēſes dum bellū uellent: haſtā Romā miſerūt & Romani fortes uiros haſta donarūt: author Pōpeius.

¶ PAtrociniū. i. cōmune auxiliū: orbis. i. totius mūdi q̄ iperiū qa magis ſtudebāt patrocinari q̄ iperare. ℣ Nos minuebamus ſenſim. i. paulatim iam antea. i. ante hanc tēpeſtatē: hanc cōſuetudinē: hanc & diſciplinā. ℣ Vero pro ſed: nos amiſimus ſup. eam penitus poſt uictoriā ſyllæ. ℣ Enim p' qa: qcq̄. i. quodcūq; genus cōtumeliæ: aut iniuriæ deſitū eſt. i. deſiit uideri iniquū in. i. aduerſus ſocios: cū. i. qm̄ quidē tacita crudelitas quātam ſylla exercuit extitiſſet etiā in ciues. ℣ Ergo uictoria non honeſta. i. inhoneſta: ſecuta eſt in illo. ſ. ſylla cām honeſtā: qa p honeſta cā ſuſceperat bellū: ſed inhoneſta uſus eſt uictoria. ℣ Eſt. n. auſus dicere ſe uēdere p̄dā ſuā cū uēderet bona: & c. i. ſimul bonorꝝ uirorꝝ: & c. i. ſimul locupletum: & certe ciuiū. ſ. romanorꝝ: & hoc haſta poſita. i. erecta in foro per modū uēditionis prædarꝝ quæ ſub haſta uendebantur.

Laus romanorꝝ

PET. MAR. P̄poni Plutar.

Sylla

Plutar.

Appia.

M. ſyllius & hortulus dolobella

Secures q̄tuor & uiginti Vendere ſub haſta

FRANMAT.

Saluſtius de ſylla.

ASC. Q̄n decimauit ꝑba romanorꝝ conſuetudo

PET. MAR. Sylla dicebat se defẽdere ptes optimatum Fœdũ Sylla mĩno cuit quã Caius Cæsar Vexo Gellius Asconi. Massylia Nephas rium M. Anto. octauius & lepidus FRAN MAT. Massylienses tẽpore Tarquinii ẽgis iũxerũt amicitiã cũ rõanis q̃ sp seruauerunt ASC. Quare pbitas a romanis declinauit

¶SECutus est: nũc Cæsarẽ tangit q̃ post Syllam occupata repu. dictator ppetuus esse uoluit: dicebatq; Syllã nescisse fas: qa depositurus erat dictaturã. ℣ In cã ipia: qm̃ nõ hẽbat cãm honesta in armis ciuilibus: ut Sylla q̃ dicebat se defendere partes optimatũ. Impia erat cã Cæsaris: qm̃ erat cõtra patriã: cui pietatẽ debem⁹. ℣ Fœdiore: q̃ fuerit uictoria syllæ qui p rep. pugnabat. Cæsar aũt: ut eã occuparet. ℣ Fœdiore: magis turpi: & crudeli. ℣ Fœdũ est id qd̃ hẽt i se mltũ turpitudis & crudelitatis. ℣ Nõ solũ pu. & pscriberet ut uẽderet ut fecit sylla. ℣ Prouicias: q̃ romano subditæ erãt ipio. ℣ Vno ge. ca. qm̃ ois puincias nationes uolũtati suæ parere coegit. ℣ Itaq; Cæsar plus nocuit q̃ Sylla: ille. n. bona quorũdã publicauit. Cæsar aũt ois puicias & natiões: ut sibi pareret coegit. Calamitas igr̃ quã cęsar itulit cõis fuit oĩb⁹ ergo magis dãda uitio: qm̃ pluribꝰ nocuit q̃ uictoria syllæ. ℣ Itaq; uexa. crudeliter agitatis: affert unũ exẽplũ crudelitatis cæsareæ q̃ nullũ maius potuisse scælus iueniri dic̃. ℣ Ac pdi. destructis & oppssis. Vexare: ut igt Gelli⁹: tractũ ẽ ab eo qd̃ ẽ ueher̃. i quo ẽ iã uis q̃dã alieni arbitrii: nõ. n. sui potes est q̃ uehi: q̃ ferr̃ & raptar̃: atq; huc: atq; illuc distrahi: is uexari ppæ dr̃: sic̃ taxare pssius crebriusq; est q̃ tãgere: & q̃ssare graui⁹ uiolẽtiusq; est q̃ q̃tere. Vexare: igt Asconi⁹ Pedian⁹ ĩgẽtis calamitatis usum significat. ℣ Nationib⁹: & i pmis Gallis & Hispanis: Vbi expugnauit filios Põpei. ℣ Amissi iperii Ro. hoc fuit signũ iperiũ rõanoꝝ eẽ amissũ: Cũ Cæsar de Massylia triũphauit. ℣ Massyliã. i. formã & imaginẽ Massyliæ urbis: pferebant̃. n. i triũpho imagines puiciaꝝ & deuictaꝝ urbiũ: massylia urbs galliæ cõdita fuit a Phocẽsib⁹ ppe hostia rhodani amnis: massyliẽses amici fuerũt Po. ro. & Roma capta & Gallis senonib⁹ cũ capitoliũ obsideret̃: augꝝ & argẽtũq; publicũ & puatũ cõtulerũt ad explẽdũ põdus Gallis: a qb⁹ redẽptã pacẽ cognouerãt: ob qd̃ meritũ: ut ait Trogus: & imunitas illis decreta: & locus spectaculoꝝ i senatu dat⁹: & fœdus æquo iure pcussum. Cũ massylia clauderet portas cæsari ab eo expugnata ẽ direpta: de q̃ cõfectis bellis ciuilib⁹ & uexatis attritis & extrema calamitate affectis: Cæsar triũphũ ægit: qd̃ Ci. dic̃ fuisse maximũ scælus & signũ amissi Rõani ipii cũ de massylia tã amica rõano noĩ triũpharet̃: sine cui⁹ auxilio ex trãsalpinis gẽtib⁹ Rõani ipatores nũq̃ triũphare potuerũt. ℣ Trãsalpinis q̃ gesserũt trãsalpes i Hispanis & Gallis. ℣ Prçterea: ultra hui⁹ scęlus: msta q̃ Cęsar crudeliter exercuit in socios cõmemorare possem. ℣ Nepharia: crudelia: & sacrilegia. Nepharii: ingt Asconius Pedian⁹, dr̃ id qd̃ sacra polluit sarre pio solita celebrari: ergo nepharii sacrilegi sunt. Nephãdũ dr̃ nõ phandũ. ℣ In aduersus socios. Si hoc uno. q. d. cũ crescere debeat ofo nec ego possim aliqd̃ maius scælus cõmemorare: nõ afferã i mediũ alia nepharia: q̃ Cæsar cõmisit i socios romani noĩs. ℣ Plæctimur, merito punimur: qm̃ obstare debuim⁹ Cæsari priusq̃ tm̃ iualesceret: & sic rẽp. nõ amisissem⁹. ℣ Nisi. n. reddit rõnẽ q̃re iure plectebant̃. qm̃ nõ aiaduerterũt i Cæsarẽ: cũ ad tyrãnidẽ aptis iudiciis tẽderet. ℣ Scælera: q̃ i repu. cõmiserat. Cæsar. n. largitiõib⁹ utebat̃. & pplo studebat & i cõsulatu legẽ tulit agrariã: & agrũ cãpanũ & cãpũ stellãtẽ relictũ uectigalẽ Po. Ro. diuisit: deditq; qb⁹ uoluit. Ista ingt Ci. scælera nõ erãt ferẽda: sz cõprimẽda Cæsaris audacia: & sic nõ icidissem⁹ i tãtas calamitates. ℣ Ad unũ: ad cæsarẽ. ℣ A quo: uno cæsare. ℣ Hæreditas: rei familiaris. Cæsar nouissimo testamẽto tres istituit hæredes. L. P. Socerũ. Nepotes. C. Octauiũ ex dodrãte & L. Pinariũ & Qu. Pediũ ex q̃drãte: reliquos i imacæra. C. Octauiũ ẽt familiã nomẽq; adoptauit pplo ortos circa Tyberiũ publice & uiriti tercẽtos sestertios legauit. ℣ Rei familiaris: domesticæ. ℣ Cupiditatẽ: qm̃ oẽs improbi cupient qd̃ Cæsar & ad spem iperii post mortẽ Cæsaris tres in pmis erecti sunt. M. Antonius. Octauius & Lepidus. ergo igt Ci. nunq̃ deerunt bella ciuilia: carpẽdus igr̃ Cæsar: q & ipse & pessimo exẽplo reipu. obfuit. ℣ Semen: origo & quoddã seminarium & cã quare bellũ ciuile appetatur: a uiris sceleratis & rapina gaudẽtibus. ℣ Perditi: scelerati & pditione digni propter pessimos mores. ℣ Hastam illam: bonoꝝ uenditionem factam tempore Syllæ sub hasta. ℣ Cruẽtam: plenam crudelitatis & impietatis qm̃ proscribebantur: ciues interficiebantur: & uenditio bonorum publice fiebat.

¶SECut⁹ est q̃ &c̃. Cæsarẽ apte sugillat. Sylla ingt cãm honestã habuit: sed turpẽ uictoriã: hic uero. s. Cæsar cãm habuit fœdã & uictoriã fœdiorẽ. ℣ Nõ so. sin. sic̃ sylla & declarat qũo fœdior uictoria fuerit. ℣ Vno ca. ge. pari. n. calamitate & ciues & puincias uexauit. ℣ Itaq; ue. cũ uexasset cæteras nationes & pdidisset ad extremũ amissum eẽ romanũ imperiũ & in ptãtẽ suã redactũ ondere uoluit. Nã Massyliã depictã in triũpho portari uoluit. Cũ legibus cautũ esset ne de sociis & amicis ciuitatibus impator roman⁹ triũphare posset. Massylia ciuitas est narbonẽsis galliæ ad hostiũ amnis rhodani sita de q̃ plura Stra. phocẽses cõdiderũt. Tpib⁹ Targnii regis: ii Tiberis hostio iuecti amicitiã tũc cũ rõanis iũxerũt. quã oi tpe illæsam: iuiolatãq; ꝑuarũt uexatis: afflictis. ℣ Euersis ad nihilũ redactis. ℣ Ad exẽ. a. ip. Nã cũ otra legẽ fieret & de amica ciuitate & socia triũpharet̃: signũ erat amissum eẽ iperiũ. ℣ Sine q̃. sp. n. qbuscũq; rebus potuit rõanos iuuit ipatores. ℣ Iure igr̃ &c̃. Iure igt patimur ĥ mala & punimur: & rõnẽ subiũgit. ℣ Multoꝝ: ut syllæ. Marii cinæ & aliorꝝ q̃ socios & subditos uexarũt: cũ puiciis pessent: ut Verres: Antoni⁹: Dolobella. ℣ A quo qdẽ. Hr̃ditas bonoꝝ Cęsaris ad paucos uẽit. Quis paucos bonoꝝ suoꝝ reliqt hr̃des Octauiũ & ęteros: quos trãqllus enũerat. ℣ Ad multi. Qui cupidi fuerũt: ut cęsar: & sua illis quoꝝ erãt bõa eripuerũt. ℣ Nec ue. u. &c̃. dic̃ nũq̃ bella ciuilia defutura: dõec meminerit hoies illi⁹ hastę sub q̃ pm⁹ sylla bõa uẽdidit romanoꝝ ciuiũ & inocẽtiũ & trucidatoꝝ. ideoq; cruẽtã hastã dicit.

¶SECutus est. s. Cæsar q in cã impia: qa cõtra rẽp. & i uictoria eẽt fœdiore: i quã boni uiri & reip. defensores trucidati sunt: nõ solũ publicaret bona singuloꝝ ciuiũ: sed cõpræhẽderet uno genere calamitatis. i. dñatione tyrãnica & libertatis ablatione uniuersas puincias & regiones: Itaq;. i. & ita nos uidimus ad exẽplũ amici impii massylã ciuitatẽ illã galliæ fere antiqssimã in ea regiõe: q̃ puinciã adhuc uocãt: & ita accipit cõtinẽs p cõtẽtis: aut dicamus massylia. i. imaginẽ eius urbis portari in triũpho: & hoc exteris. i. nõ cõfœderatis nationibus. uexatis. i. pmũ uehemẽter molestatis & pditis deinde. s. ℣ Et nos uidim⁹ triũphari. i. triũphos duci: ex ea urbe. s. Massyliẽsi: sine q̃. i. siñ c⁹ auxilio: nr̃i. i. rõani ipatores nũq̃ triũpharũt ex bellis trãsalpinis. i. trãs & ultra alpes gestis. ℣ Præterea. i. pter ĥ dicta: cõmemorarẽ mlta nepharia. i. pharii idigna i socios. s. facta si sol uidisset qcq̃ idigni⁹ hoc uno: q. s. de tali ciuitate tã fida romão ipio triũphatũ ẽ: igr̃: qa. s. talia pmisi mus nos plectimur iure, i. merito. ℣ Enĩ p qa: nisi tulissemus. i. p pessi eẽm⁹ & tolerassem⁹ scelera mltoꝝ ipũita

tan ta

tãta licẽtia.ſ.talia facẽdi nũq̃ puẽiſſet ad unũ.ſ.C.Cęſarẽ.¶ A quo uno.ſ.C.Cęſ.hr̃ditas qdẽ rei familiaris.i.dõeſticę uẽit ad paucos.ſ.Lucũ Piſo.C.Cęta.Luctũ Pina.&.Q.Pediũ:quos Cęſar ꝓncipales hr̃des iſtituit:& hr̃ditas cupidita tũ uẽit ad multos iprobos.¶ Nec uero ſemẽ:& cã bellorꝫ ciuiliũ deerit unq̃:dũ.i.qñ hoies ꝓditi meminerit.i.recordabũt.

ℭET ſperabũt:ut.ſ.bõa aliena cõſequãtur:ut fuit tpe ſyllæ & Cæſaris:& ꝓbat hoc exẽplo duorꝫ.P.Syllæ & Cornelii ſcribæ:q utrãq; dictaturã fouerũt:& rapinarꝫ utriuſq; fuerũt Synus:i.yiii.Philippica dic̃.Haſta.C.P.C.multis iprobis & ſpem affert & audaciã:uiderũt.n.ex modicis fieri repẽte diuites.Itaq; haſtã ſp cupiũt uidere hi:q nr̃is bonis imminent:qb9 oia pollicet Antoni9.¶ Quã.P.Syla:q erat ꝓpinquus & gẽtilis.L.Syllæ dictatoris:& apd illũ magnæ authoritatis fuit.Extat oro Ci.i defenſionẽ.P.Syllæ:q accuſabat a torquato q̃ i patriam cõiuraſſet:ita.n.dic̃ in oratione.p.P.Sylla.Duæ cõiuratiões abſte torquate cõſtituunt:una q̃ Lepido & Volcatio cõſulib9 facta eẽ dr̃:altera q̃ me cõſule: harꝫ i utraq; ſyllã dicis fuiſſe:deide ſyllã excuſans Cic.ſic ait.At uero illa graui.L.Syllæ uictoria turbulẽtaq;:q.P.Sylla mitior multorꝫ hic uitã a.L.Sylla dep̃catus eſt:quã multi ſũmi hoies & ornatiſſimi & nr̃i & eqſtris ordinis:quorꝫ ꝓ ſalute ſe hic obligauit:ſed illic Ci.cãm.P.Syllæ defendens:ut eũ liberaret mitẽ aĩum ipſis oñdere nitebat ſeruiens tpi.¶ In hoc loco ueritatẽ dicit.Accuſatq; ipſis rapinã & haſtã illã ſanguinariã:quã uibrabat cũ ſuus propinquis.L.Sylla:eſſet dictator.Inde adhæſit cæſari & rapinis operã dedit:ut fecerat.Nã(ut inqt Suetonius)Cæſar priuſq̃ ædilitatẽ iniret uenit in ſuſpitionẽ:q; cum.M.Craſſo cõſulari.P.Sylla:&.L.Antonio cõiuraſſet:ut principio anni ſenatũ adorirent:& trucidatis quos uellent dictaturã craſſus iuaderet:ipſe ab eo magr̃ eqtum diceret & ſyllæ & Antonio cõſulatus reſtituerent.¶ Quã haſtã.i.uẽditionẽ bonorꝫ.¶ Vibraſſet:mouiſſet.i.cũ illorꝫ bonorꝫ fuiſſet ſinus & parti ceps.¶ Dictatore:ꝓpinquo ſuo:cũ eſſet dictator.L.Sylla eius ꝓpinquus & gẽtilis:qm̃ erat ex domo Cornelia.Idẽ.P.Syllą haſtam illã uibrauit.i.illã uenditionem ſub haſta exercuit tẽpore Syllæ ꝓpinqui ſui.¶ Sexto & trigeſimo:quoniã.xxxvi.anni interceſſerunt inter dictaturã ſyllæ & cæſaris.¶ No receſſit:quaſi dicat ſequutus eſt:& ipſam uibrauit tẽpore cæſaris:cui adhæſerat aſſuetus rapinis ſyllanis & proſcriptionibus.¶ A ſceleratione haſta:a Cęſare q ſceleratior fuit q̃ Sylla in occupanda republi.& publicatione bonorꝫ.quippe nullam habebat cãm honeſtã ſed impiã & uictoriam fœdiorẽ.P.igr̃ Sylla nõ receſſit ab rapinis ſceleratiõibus quã fuerint uẽditiones bonorꝫ tpe ſyllę.Huius.P.Syllę meminit ipe Cæſar in cõmentariis.¶ Alter aũt:nunc affet Cornelium:q in dictatura ſyllę ſcriba fuerat.tpe uero Cæſaris fuit q̃ſtor urbanus.In illa dictatura ſyllæ.ſ.¶ Scriba fuerat.Cornelius fuit ſcriba ſyllæ.Lepidus in oratione:q̃ ex hyſtoria Saluſtii habet ait.Sed qa nõ aliter ſalui ſatiſq; tuti imperio erimus:niſi Vectius piceus:& Cornelius ſcriba bene parata ꝓdegerint:niſi approbaritis oẽs p̃ſcriptionẽ noxiorꝫ ob diuitias cruciatus uitiorꝫ illuſtriũ uaſtantẽ urbẽ fuga & cædibus bona ciuiũ miſerorꝫ:q̃ſi cymbricã ꝓdã uenũ:aut dono datã.Scriba nunc dr̃ ſecretarius.Cornelius erat ſcriba q̃ſtorius:& ſcribæ ærarii magnã authoritatẽ habebant & multũ lucrabant & maxime in his publicationibus bonorꝫ quorꝫ magnã partẽ cõpilabant:& ſic etiã q̃ſtores.In hac dictatura Cæſaris fuit q̃ſtor urban9.Quæſtores pecuniæ ꝑãt dicti ab eo q̃ ingrędæ cõſeruãdæq; pecuniæ cã creati erãt:q̃ſtores ẽt erant in ꝓuiciis:ſed q̃ſtor urban9 erat maioris dignitatis.¶ Quę ſtor:nũc dr̃ theſaurari9:& q̃ſtor urbanus nũc dr̃ theſaurari9 maior:& ſcriba q̃ſtori9 erat ille:q ſcribebat tenebatq; rõnes: quos nũc theſaurarii ẽt hũt:alii q̃ſtores a ꝓſo cõſtituebant:q capitalib9 rebus ꝑeſſent & hi appellabant q̃ſtores parricidi Erat igit Cornelio9 q̃ſtor urbanus in cui9 manus oĩs pecunia deueniebat:& erat tanq̃ ſinus Cæſarianarꝫ rapinarꝫ:& actus erat:qm̃ cũ ꝓus eẽt ſcriba q̃ſtorus:nũc erat q̃ſtor urbanus.¶ Ex quo:ꝓp hoc inqt Ci.Nũc q̃ deerunt bella ciuilia cũ talia p̃mia bellũ ciuile fouẽtib9:parent.Dolet Ci.eũdẽ i Syllana dictatura fuiſſe ſcribã.& i cęſariana q̃ſtorẽ urbanũ:q̃ſi receptaculũ oium rapinarꝫ.Vñ talib9 p̃miis cæteri adducti ciuilia bella fouebũt:& tãdiu mœnia urbis q̃ſſabunt quo ad ſolo æq̃ta iaceãt.pſpicięs Ci.Nepotib9 & lõga regr̃ exẽplorũq; experiẽtia doct9 urbis Rõæ ruinã timebat:q̃ ꝓpe caſurã cernebat:qm̃ diſcordia uehemẽs:ad nihil aliud hoies urbeſq; ꝓducit:niſi ad miſeriã atq; ruinã.Vñ Myſippa apd Saluſtiũ ita iugurthã alloq̃t.Eqdẽ ego uobis regnũ trado firmũ ſi boni eritis ſin mali i becillũ:nã cõcordia paruæ res crẽſcũt: diſcordia maxię dilabunt.¶ Talib9 p̃.cũ talia ſunt p̃mia:ꝓpoſita rapinę.ſ.bõa pſcriptorꝫ ſubhaſtatiões q̃ſtura urbana.

ℭET ſperabunt:ut aliena conſequant bona.Q & duorꝫ exemplo probat.L.Syllæ & Cornelii ſcribæ qui utrãq; fouerunt dictaturã & cædiũ rapinarꝫ utriuſq; ſocii fuere.Cicero Philippica octaua haſta q; & ſemp cupiunt uidere:ii q nr̃is probis & ſpem affers & audaciã.Viderunt.n.ex modicis fieri repente diuites.Itaq; haſtã ſemp cupiunt uidere:ii q nr̃is bonis imminent.Quibus omnia pollicetur Antonius.¶ Quã.L.Sylla.Atqui ꝓpinquum hunc & gẽtilem.L.Syllæ dictatoris Cicero laudat accuſatũ q̃ cum Cęſare cõiuraſſet.Defendit.n.oratione q̃ habet dicens.At uero i illa graui.L.ſylę uictoria turbulẽtaq;:Quis Pu.ſylla mitior:multorꝫ hic uitã a.L.ſylla dep̃catus eſt &c̃.Sed ut defendẽs ſic laudat Cęce.& tẽpori ſeruitus:hic uera dicit & rapinas accuſat:haſtãq; cruẽtã quã uibrabat.Cũ.L.Sylla ꝓpinquus ſuus dictator eſſet.Sed adhæſit poſtea Cæſari:& ut egerat prius rapinis operã dedit.Trãquillus author:Cæſarẽ priuſq̃ ædilitatẽ iniret.Cum.M.Craſſo cõſulari.P.Sylla:&.L.Antonio cõiuraſſet:ut principio anni ſenatũ adorirentur & trucidatis quos uellent.Dictaturã Craſſus iuaderet ipſe ab eo magr̃ equitũ diceret & Syllæ & Antonio cõſulatus reſtituerent.¶ Vibraſſet:mouiſſet haſtã hoc eſt bonorꝫ uẽditionẽ.Quia particeps fuit.Dictatore ꝓpinquo ſuo.L.Sylla.¶ Trigeſimo ſexto anno poſt:nã.xxxvi.anni fluxerunt:ex quo Sylla mortu9 erat.¶ A ſceleratiore:haſta non receſſit.Quia ſecutus eſt Cæſarẽ.Cui9 haſta fuit ſceleratior q̃ Syllæ:& ꝓfecto lõge q̃ Scylla ſceleratior fuit Cæſar.Qui nullã hũit honeſtã cãm gerẽdi bella ciuilia:& bona ciuiũ ſubhaſta uẽdẽdi:ac oĩa diuina & humana uiolã di.¶ Alter qui.Cornelíũ intellígit qui in dictatura ſyllæ ſcriba fuerat.Tpe uero Cęſaris q̃ſtor Vrban9.¶ In illa dictatura ſyllæ.In hac cęſaris dictatura:meminit huius cornelii Saluſtius:in oratione lepidi.Quę ex hyſtoriis Saluſtianis habetur his uerbis.Sed qa non aliter ſalui ſatis atq; tuti ꝑio erimus niſi uectus Piceus & cornelius ſcriba bñ parata prodegerint &c̃.¶ Quæſtor Vrbanus.Qui publicas colligebat pecunias:ut is qui nunc Theſaurarius dicit.P.Syllæ in cõmentariis meminit ipſe Cæſar.¶ Ex quo ſatis atq; tuti ꝑio erimus niſi uectus Piceus & cornelius ſcriba bñ parata prodegerint &c̃.Cũ res ita hẽat.¶ Propoſitis p̃miis.Nullũ.n.ſcelus adeo igẽs ẽ qd nõ aggrediant hoies.Si p̃miũ illis ꝓpoſitũ fuerit.

ℭET ſperabunt:ſup.poſſe cõſtituere illã haſtã cruentem quã Publius ſylla cum uibraſſet.i.mouiſſet quatiendo dum eam in foro ſtatueret dictatori ſuo ꝓpinquo.i.cæſari qui de Syllæ progenie erat idem.ſ.dictator cæſar nõ receſſit ab haſta ſceleratiore.i.iniquiore poſt.ſ.illã uibrationẽ.yi.&.xxx.anno.i.ſpacio.xxxvi.annorꝫ.¶ Aũt pro ſed:alter.ſ.cornelius:qui fuerat ſcriba in illa dictatura.ſ.Syllæ fuit quæſtor urbanus in hac.ſ.dictatura cæſaris.¶ Ex quo debet itelligi: bella ciuilia nunq̃ defutura:talibus p̃miis.ſ.bonorꝫ:& diuitiarꝫ ꝓpoſitis.i.cõſtitutis aut permiſſis uictoribus.

PET. MAR.

Lepido & cõſſ. uolcatio duę fuerũt cõiurationes

Propinqu9 & gẽtilis

Lepid9

Quæſtor urban9

Cornelius

Saluſt.

FRAN MAT. L.ſylla & Cornelius ſcriba

Anni. xxxvi. ab eo tpe quo ſcripſit Cicero

ASC.

PET. MAR. CITA q: igſt ingt cum bella ciuilia a pditiſſimis hoibus appetant ꝓpter ꝑmia ꝓpoſita. ℣ Vrbi Romæ: urbē dixit. nō ciuitatē: qm orbata erat bonis ciuibus: ut iã non uideret eſſe ciuitas ſed urbs. ℣ Parietes: domoꝝ ſunt: Muri aũt urbs & publici. ℣ Modo ſtant: nōdũ ceciderũt. ℣ Stãt: erecti ſunt. ℣ Extrema ſcelera: ultimã ruinã. Ingt Ci. Propter bella ciuilia ꝓſcriptiones atq; exilia ciues defecerũt: remanẽt: ſolũ pietes: q ẽt timent ruinã: q̃ erit ultimũ ſcelus: qm nil iã: ſupeſt de rep. Rõana niſi pietes: q iã metuũt ĩcẽdio abſumi ſoloue æq̃ri. ℣ Rẽ uero publicã: cõem utilitatẽ & ſtatũ reip. ℣ Petit?: oĩno. qm reip. & ſenatus nullũ extabat ueſtigiũ: pp bella ciuilia & tyrãnidẽ. ℣ In has clades: mala & calamitates: uñ digreſſa eſt eo ſe refert Cicero. oño dixit. n. ſupra ad opes tuẽdas nihil eẽ aptius q̃ diligi: nec alienus q̃ timeri: iõ hic p parẽtheſim dicẽ redeũdũ eſt ad ꝓpoſitũ: ꝓpoſitũ aũt erat nihil eẽ alienus q̃ timeri: incidimus igſ ingt ĩ has clades: dũ maluimus timeri q̃ diligi: eſt id dũ Sylla & Cæſar benꝰuolẽtiã ciuiũ non curarunt mõ tyrãnidẽ aſſeq̃rent: ſi uoluiſſent & ſtuduiſſent amari reſpub. floreret: q̃ pp illoꝝ regnãdi cupiditatẽ: & triũ uiroꝝ q nũc ẽt id molliunt Octauius. A. & lepidus oĩno amiſimus. ℣ Ad ꝓpoſitũ: ad id qđ ꝓpoſuimus. ℣ Quæ: res: clades: & calamitates: facit argumẽtũ a maiori. Si ppls iqt Roma. tãto ĩperio ſubnixius iniuſte ĩperans talia paſſus eſt: multo magis & facilius ſinguli mali ĩperãtes patientur: qm nõ pñt reſiſtẽ potẽtiis alioꝝ & odiis. ℣ Singuli: q nõ tm potẽtiæ hñt: ut po. ro. uix minima parte cõferri pñt. ℣ Singuli: tyrãni: & iniuſte ĩperãtes. ℣ Putare: cogitare & expectare debent: iqt multo magis tales metuere calamitates: cũ tãto impio ſubnixi nõ ſint facilius põt oppmi a ſubditis ſi nõ amãtur: q̃ſq; beꝰuolẽtiã hoĩum ſibi cõciliet: ſi pmanere ĩ ſua fortuna cupit: qm oẽ uiolẽtũ nõ eſt durabile: qđ mltis exemplis Ci. oñdit: ad id tẽdẽs: ut alios tyrãnide deterreat: ꝓpoſitis malis & exitu tyrãnoꝝ: ut ab utili ſuadeat cõem & utilitatem tuẽdã eẽ & beꝰuolẽtiã hoĩum cõplectẽdã. ℣ Perſpicuũ claꝝ pp exẽpla & exitꝰ iã allatos. ℣ Magnã uim mltũ poſſe ad tuẽdas opes & dignitatẽ ĩbecillẽ: debilẽ: qm paꝝ durat id qđ timeẽ. ℣ Seq̃t: cõueniẽs eſt. poſtq̃ beꝰuolẽtia tm hẽt in ſe momẽtũ: & ꝑſidiũ de ipa diſſerere & docere qbꝰ rebus ipſam cõſeq & retinere poſſumꝰ. ℣ Facillime: ſine difficultate. ℣ Caritatẽ beꝰuolẽtiã & amorẽ: & ut cari aliis ſimus. ℣ Cũ honore: uirtutis laude: qm nõ debemꝰ q̃cũq; rõne hãc beꝰuolẽtiã cõſectari: ſed cũ honore & fide. ĩ. cõſtãtiã: dicã ingt qbꝰ rebꝰ parat caritas hoĩum cũ honore & fide. Hoc ſupra Cice. pollicitus eſt dicẽs. Quibꝰ aũt rebꝰ hãc facultatẽ aſſeq poſſumꝰ ut hoĩum ſtudia cõplectamur eaq; teneamꝰ: dicã neq; iſta multo poſt. Inde fecit digreſſionẽ loq̃ns de fortuna: tyrãnis & pplis iniuſte ĩperãtibꝰ uſq; ad hãc ptẽ: q̃ id quod tũc ꝓpoſuit & omiſit exeq̃t. ℣ Sed ea: beꝰuolẽtia & caritate hoĩuꝫ: qm nõ oẽs egẽt pari nſtro amicoꝝ. ℣ Nã ad cuiuſq; uitã: pbat q̃re nõ pariter oẽs egenꝰ beꝰuolẽtia & caritate alioꝝ: ſed ſm uitę iſtitutũ. ℣ Inſtitutã: ichoatã. ℣ A mltis ne opus ſit: illi q ſunt ĩ magiſtratu a plibꝰ opus eſt ut diligant q̃ ꝓuati: & maiore numeꝝ amicoꝝ hẽant cũ officii: & ut ab ipſis ornent & ſic diſcurrẽdo p uaria iſtituta uitæ: illi q exercẽt artes operoſas & mœchanicas pñt eas tractare ſine mltoꝝ beꝰuolẽtia: illi q tẽdũt ad impia & honorẽ magis egent ciuiũ beꝰuolẽtiã: ut id qđ cupiũt aſſequant: & id qđ adepti fuerũt retinere poſſint. ℣ Certũ igſ huius ſit. hæc eſt ꝓmũ de beꝰuolẽtia ꝓceptũ. Senſus ẽ hoc ſit certiſſimũ & exploratiſſimũ: nihil utilius nobis eẽ q̃ hſe familiaritates eoꝝ q nos ament. Sit certũ: hoc ita teneat igt & in ꝓmis ſit certum nil eſſe beꝰuolẽtia utilius. ℣ Familiaritates: mutuas conſuetudines & amicitiã. ℣ Neceſſariũ: ad opes & dignitatẽ tuenda maxime ante omnia neceſſarium in uita humana. ℣ Et mirãtium nſra. ĩ. nſras uirtutes q̃ ſunt bona animi & amitti non poſſunt.

Sylla Cæſar Octauius M. Antonius lepidus

Itaq; parietes urbis mõ ſtant & manent: iiq; ipſi iã extrema ſcelera metuẽtes. Ré uero publicã penitꝰ amiſimꝰ: atq; ĩ has clades ĩcidimꝰ. (Redeũdũ eſt. n. ad ꝓpoſitũ) dũ metui q̃ cari eſſe: & diligi maluimus. Quæ ſi Po. Ro. iniuſte ĩperãte accidere potuerũt: qd debẽt putare ſinguli. Q d' cũ ꝑſpicuũ ſit beniuolẽtiæ uim eẽ magnã: metus ĩbecillẽ ſeqtur: ut deſſeramus: quibus rebus poſſumus facillime eam quã uolumus adipiſci cũ honore & fide caritatem. Sed ea nõ pariter omnes egimus. Nam ad cuiuſq; uitam inſtitutam accõmodãdum eſt a mltis: ne opus ſit: an ſatis ſit a paucis diligi. Certũ igſ hoc ſit & id qdẽ & primũ & maxie neceſſariũ familiaritates hſe fidas amãtiũ nos amicoꝝ & noſtra mirantiũ.

FRAN MAT. CITA q: parietes &c̃. Ergo ad id iam redacti ſumus: ut tm̃ mõ tegra mœnia urbis aſpiciamꝰ. Nã oĩs libertas: ois dignitas Po. ro. ſublata eſt. ℣ Extrema ſcelera &c̃. Quia metuũt ne ĩcẽdio: ut alia q̃uis magna ui corruãt. ℣ In has calami. Vt cæteris amiſſis uix mœnia maneãt. ℣ Redeũdũ ad ꝓpoſitũ. Verꝝ eẽ qđ ſupra diximꝰ metu diu ĩperiũ teneri nõ poſſe. ℣ Quæ ſi Po. ro. Argumẽtũ eſt a maiori. Si Popu. igt Ro. Cuiꝰ tã late pateat ĩperiũ ſtare nõ potuit metu. Quid ſperare pñt ſinguli ſe metu durare poſſe: ĩperiũ qdẽ romanũ tm̃ fuit: ut nullũ ei cõferri magnitudie potuerit: qđ ergo tãto ĩperio accidit id multo facliꝰ aliis accidere poſſe credẽdũ eſt ſi metui potiꝰ: q̃ amari uoluerit. ℣ Q d' cũ pſ. ſit &c̃. ꝓbauit Ci. hominũ ſtudia melius & facilius caritate cõparari poſſe q̃ metu: nũc docet qũo hãc ipſam charitate cõſeq poſſimꝰ: nõ. n. ſapra dixius. ℣ Vi mag. ad ſtudia hoĩum allicięda ad incolumitatẽ & ꝓpetuitatẽ. ℣ Imbecillẽ: cũ eoꝝ q metu dñant potẽtia eẽ diuturna nõ poſſit. ℣ Cũ ho. ut hoies nos colãt & obſeruẽt. ℣ Fide: ut nobis credãt & fidẽ ad̃hibeãt: ut nobis cõfidãt. ℣ Sz ea nõ pa. &c̃. añq̃ ꝓcepta tradat qbꝰ hãc bẽiuolẽtiã: & p caritatẽ pare poſſimꝰ: id ꝑmõet: ut ĩtelligãus nõ oẽs pi bẽiuolẽtia & caritate egẽ: & oẽs qdẽ eas deſideraſ. ſz alios plus: alios minꝰ: ut ꝓncipes magis ĩdigẽt: q̃ ꝓuati: cũ utriq; ĩdigeãt amo ĩ & caritate. ℣ Pariter: q̃tũ ad magnitudinẽ: nã ẽ oẽs ĩdigeãt aliis plus: aliis minꝰ: opus ẽ. ℣ A mltis: ut ꝓncipi opus ẽ mltis dilĩgi ꝓuato a paucis. ℣ Certũ hoc ſit &c̃. hoc igt ĩdubitatũ ẽ: ſiue paucis ſiue mltis amicis egeamꝰ dãdã eſſe opã: ut fidos hẽamꝰ amicos: nos amẽt: & nſra mirenť: ut. ſ. nos colãt & obſeruẽt qđ faciũt: q alicꝰ res & bõa ꝓferẽ ai mirant.

ASC. CITA q: i. ita parietes urbis ſtant mõ & manẽt. q. d. nihil derelictũ eẽ ĩcolumẽ ĩ tota rep. ꝓter parietes urbis: q; p &: ii ſꝑi. ſ. parietes iã ſup. ſũt: metuẽtes extrẽa ſcelera eoꝝ. ſ. q ĩ pſiã ſuã ſæuituri ẽt muros urbis emoliẽť & diruẽt. ℣ Verꝝ p ſed: nos amiſimꝰ pœnitꝰ rẽp. atq; ĩcidimꝰ ĩ has calamitates: dũ maluimꝰ. i. magis uoluimꝰ metui: q̃ cari eẽ & dilĩgi. ℣ Eni ꝓ qa: redeũdũ ẽ ad ꝓpoſitũ: hoc p parẽtheſim ĩfert Ci. q d. poſtq̃ diu uagati ſumꝰ: redeũdũ ẽ ad ꝓpoſitũ. ℣ Quæ cala. ſi potuerũt accidẽ Po. ro. ĩperãti iniuſte: qd debẽt ſinguli putaſ: hoc ẽ ſi totꝰ ppls ꝓ iniquũ ĩpiũ ĩ calamitates ĩcidit: ueriſſe eſt unũ quoq; inig ĩpare conãtẽ ĩ maiores caſurũ eẽ. ℣ Q d' cũ ſit ꝑſpicuũ. i. euidẽs uí beꝰuolẽtiæ eẽ magnã: & metꝰ ſup. uí eẽ ibecillẽ: ſeqt. i. cõſequẽs eſt: ut diſſeramꝰ. i. diſcutiamꝰ qbꝰ rebꝰ. i. p q̃s res poſſimꝰ adipiſci facillime cũ honore & fide eã caritatẽ. i. delectationẽ quã uolumꝰ. ℣ Sed nõ egemꝰ oẽs ꝓter i. cõſimiliter & æq̃liter: ea. ſ. caritate. i. nõ expedit æq̃liter nobis oibꝰ: utq; plurimis cari ſumus. ℣ Nã accõmodãdũ eſt. i. cõmode adhibẽdũ eſt: ad uitã cuiuſq; iſtitutã. i. ichoatã: ne ꝓ an: an opus ſit ſup. iꝑm dilĩgi a multis: an ſatis ſit iꝑm dilĩgi a paucis. ℣ Igſt hoc ſit certũ: & id qdẽ ꝓmũ & maxime neceſſariũ nos hſe fidas familiaritates amicoꝝ amãtiũ nos & mirãtiũ. i. imitari dignãtiũ noſtra ſup. facta.

Omneſ egẽt pari numero amicorum

Ciuiũ bẽiuolẽtia opuſ ẽ magiſ ad ipia & honoris.

Nullũ ĩperiũ metu durare poſſe ex. C. cæſaris.

Quõ inter ciueſ haberi caritas poterit.

℣ Hæc

¶HÆC.n.est rō ꝑ re ne cessariū est habere amicos. ℣ Prorsus:oino:& penitus:facit ħ amor:ut non multū differat iter sūmos uiros:& mediocres cū bēuolētia oīūcti sūt. ℣ Eaq; :caritas. ℣ Vtrisq; :sūmis uiris:& mediocrib⁹. ℣ Prope mo.q̄si: Honore q̄tū ad famā & laudē uirtutis:q̄ alios ad se allicit. ℣ Et glo.pp merita regū gestaq;. ℣ Beniuolētia:ut ciues nobis beniuoli sint. ℣ Fortasse:nō ꝙ oēs egēt: qm̄ nō oēs sequūtur idē ititutū uitę:ſ; alii ꝑuatā & ocioſam:alii uero publicā & in negocīis uitā agūt:q magis idiget q̄ ꝑuati:ocioſi & cognitōi regū ſtudētes honoī:& glīa:& bēuolētia ciuiū. Iō iqt fortasse nō æq̄.i.piter & ſilr egēt honoī glīa & beniuolētia:& q̄uis nō oēs ꝙ egeāt.tū ſigs ħ tria hēbit maximū adiumētū ad amicitias ieūdas hēbit:qm̄ nihil est qđ magis ad se alliciat q̄ uirtus & glīa regū gestaq; q̄ moti eos ēt:quos nunq̄ uidimus sūmope diligimus. ℣ Hęc ſup.ſi cui adſunt & abūdāt. ℣ Ad cæ.ad mīta alia: qm̄ dāt hoī authoritatē.& multis ꝓſunt. ℣ Ad amicitias:qm̄ honoratū uirū & glorioſū oēs amāt.& ipſius amicitiā appetunt. ℣ Nr̄i.i.quos deſideramus tpoq; ſupioq; in curia. ℣ Attingamus:paucis diguſtem⁹. ℣ Q̄ñ qdē:qm̄. ℣ Ea:glīa. ℣ Adiuuat plu. maximū est adiumētū ad res maiores admiſtrādas.

Hæc.n.est una res prorsus:ut non differat multū inter sūmos & mediocres uiros:eaq; utriusq; ꝑpe modum cōparāda honore & gloria & beniuolētia ciuiū fortasse non æquæ oēs egent.Sed tñ ſi cui hæc ſuppetunt adiuuant aliquātū:tū ad cætera:tū ad amicitias cōparandas.Sed de amicitia alio libro dictū est qui inſcribitur Lælius.Nūc dicamus de gloria:q̄q̄ ea quoq; de re duo sunt noſtri libri.Sed attingamus quando quidem ea in rebus maioribus adminiſtrandis adiuuat primum.

¶HÆC una res est: Caritas & beniuolētia:& ut fidos amicos hēamus:tā ꝑuati q̄ ꝓncipes opa dare debēt:licet illi plures hr̄e amicos ſtudere debeāt:ii pauciores utriq; tñ ſilr fidos hr̄e ſtudeāt. ℣ Honore:ut honoret. ℣ Glīa:ut ex ſtudiū ciuium cōſeq̄tur magr̄atus & honores qbus recte admiſtratis glīa ſequtur. ℣ Nō oēs ꝙ egēt. ℣ Quia ſigs rēp.admiſtrat & magr̄atū gerit ei plus honoris & glīę denī:q̄ iis q ꝑuati sunt:licet pſtātes uiri & cari multitudini. ℣ Ad cę.ut ad authoritatē:qm̄ q̄to maior glīa alicuius fuerit:tāto maior eī⁹ erit authoritas. ℣ Hæc ſup.honor & glīa. ℣ Ad amī.cōpa.oēs.n.illis amicis ſtudēt fieri quoq; glīa excitata est nō mediocris ℣ Sed de amicitia &c̄. Q m̄ ſeq̄bat ut de amicitia diceret:quā cōparādā oibus eſſe dixit.iō de ea nolle nūc diſſerere iqt qm̄ uno libello qui Lęlius inſcribit de amicitia tractauit.Lęlius aūt inſcribitur de noīe diſputantis.Lælii. ℣ Duo libri.Qui non extant. ℣ Sed attingamus:quāuis duos libros de ea ſcripſerimus.

¶HÆC eni res est prorsus:una ut nō differat multū iter sūmos mediocres uiros:& ea est cōparāda.i.æq̄liter acqrenda ꝓpemodū.i.q̄si utriusq;.i.sūmis & mediocrib⁹ uiris. ℣ Nō oēs egēt fortasse æque.i.æq̄liter honore & glīa & bēuolētia ciuiū. ℣ Sed tñ ſi ħ.ſ.honor:glīa:& beniuolētia ciuiū ſuppetūt.i.ſatis abūde ſūt cui.ſ.alicui adiuuat(impſonalr̄ dic̄).i. pdeſt cū ad cætera.i.cū uer; sit ꝙ ad cæteras res tū.i.potiſſimū uer; ē ꝙ ad amicitias cōparādas.i.congrēdas. ℣ Sz alio lib.dm̄ ē de amicitia q̄ inſcribīt.i.(qđ ꝓperite dr̄) ititulat Lęlī⁹. Dicam⁹ nūc.i.in hoc libro de glīa q̄q̄ duo quoq; libri nr̄i ſunt de hac re.i.glīa:ſed ii libri perierūt tpor; i curia:ſed attigam⁹.i.modicū dicam⁹ de glīa:q̄nquidem.i.qm̄ ea.ſ.gloria ad iuuat plurimum in adminiſtrandis rebus.

¶De his ex quibus gloria conſtat.

SVmma igit & pfecta gloria cōſtat ex trib⁹ his:ſi diligit mlr̄itudo:ſi fidē hēt:ſi cū admiratione q̄dā honore nos dignos putet. Hæc autem ſi est ſimpliciter:breuiterq; dicēdum:quibus rebus pariūtur a ſingulis:eiſdem fere a multitudine.Sed est alius quoq; quidam aditus ad multitudinem ut in uniuerſorum animos tanquā inſluere poſſimus.

SVmma igit & pfecta glīa.ponit Cice. tria ex qb⁹ pfecta glīa cōſtat de qb⁹ ſi gillati diſputabit. ℣ Si ē fidē:credit: & authoritate ducit & bōitate. ℣ Hęc diligi a multitudīe:ꝙ fides hēat:& ꝙ qs dign⁹ honore putet. ℣ Si ē ſim.breuiterq; dicēdi parēthesis:ſi uolum⁹ iqt ſimplr̄ & breuit dicere. ℣ Simplr̄:pure & ſine ambage uerboq;. ℣ Quib⁹ re.q̄ uia:q̄ rōe ſupradicta cōparāt a ſinglīs & a mlr̄titudīe hiſdē iqt reb⁹:& a mlr̄titudīe & a ſinglīs bēuolētiā nob cōpam⁹tñ ē aliq̄ dr̄ia cū.ſ.uolum⁹ a mlr̄titudīe uideri fideles:& hr̄e ea q̄ alios ad amorē alliciūt alr̄ ī aios mlr̄titudis ifluēdū ē q̄ ſinglorq; hoiuq;. ℣ Pariūt:cōparāt. ℣ Aditus:igreſſus ad cōparādā bēiuolētiā mlr̄titudis. ℣ Tāq̄ ifl.trāſlatio ē:qa quēadmodū ifluit aq̄ sic uerba debnt ifluere.i.igredi ī aios auditoq;:& difficile est mouere multitudinē: qm̄ nō hiſdē rōnib⁹ oēs mouentur. Vnde opus est uaria atq; diuerſa inculcare:ut oēs ad effectum moueamus.iō dicit aliū esſe aditū ad multitudinem.

SVmma igit &c̄. Dāda est ergo opa:ut hęc tria adsint quo uerā gloriā cōſeq possim⁹. Quę sic a Cicerone diffinit:gloria est frequens de aliquo ſama cū laude. ℣ Simplr̄: ſine diuiſione. ℣ Breuiter:ſine circuitione. ℣ Hæc:tria iqt q̄ dixi qbus rebus cōparantur a ſingulis hiſdem a multis. ℣ Sed est alius &c̄. Est aliud iqt:quo possim⁹ hominū beniuolētiā cōparar̄:ut ꝑſm ludis delectar̄.

SVmma igitur & perfecta gloria. Oſtendit perfectam gloriā ex tribus constare. Ordo autē est. Igitur quia.ſ.de gloria dicere cōſtitui ſumma & perfecta gloria conſtat ex his tribus:uidelicet ſi multitudo diligit ſup.nos:ſi habet fidem nobis:& ſi putat nos dignos honore cum quadam admiratione. ℣ Autem pro ſed(ſi dicendum est ſimpliciter & breuiter de rebus:hoc est ſi licet paucis dicere)hæc:ſcilicet tria dicta pariuntur.i.acquiruntur eiſdem fere rebus a multitudine. ℣ Quibus rebus pariuntur a ſingulis:ſed est quoq;.i.etiam quidam alius aditus.i.acceſſus ad multitudinem:ut poſſumus tanq̄ inſluere.i. abunde & leniter illabi in animos uniuerſorum ita:ut uniuerſi nos admirantur & diligant.

PET. MAR.

AC ꝑmū. Nūc resumit ꝑmā ptē illoꝝ triū: ex qb⁹ cōstat gloria: & qb⁹ rebus beniuolētia multitudis cōparaī: docet. ℣ Illis tribus: si diligit multitudo: si fidē habet: & si honore dignos putet. ℣ Præcepta beni. dicamus qb⁹ rebus beniuolētia. multitudis cōpareī. ℣ Quæ: beniuolētia. ℣ Capiī: cōparaī. ℣ Bñficiis: cōferēdo bñficia aliis & exercēdo liberalitatē & magnificētia. ℣ Secūdo loco. s. nō possumus ingt bñficia cōferre. & illis aliorū beniuolētiā demereri nisi habeamus bñficā uolūtatē: ut ītelligāt multitudo nō deesse nobis aium liberalē sed facultatē: qua liberalitate possemus uti. ℣ Beneficia uolūtate: qm̄ nō solū spectaī res ipsa q̄ datur: sed ēt uolūtas: ut ꝓpta dictū est ex sūia Aristo. cū de liberalitate dicebaī. Etiā si res quā dare uellemus: & facultas donādi nō suppetit: nō adest nobis: ut benefici & liberales eē possimus. ℣ Vehemēter aūt: ponit ea quibus amor multitudinis maxime cōmouetur liberalitatē: iustitiā: & fidē. ℣ Fama libe. si fama est aliquē esse liberalē: & hoīes ita opinanī esse iustū: bñficum & fidum. ℣ Bñficētiæ: q̄ nō tm̄ in pecuniis: ut liberalitas: sed ēt i aliis reb⁹ cōsistit. Phs in. iiii. ethices agēs de liberalitate sic ait. Liberales hoīes maxie amantur: psunt. n. ad id q̄ id dādo ꝓsistit. ℣ Fidei: q̄ nō decipiat aliquē & sit iniustus: & deniq; māsuet⁹: facilis: ista inquā ad se multitudinē alliciunt. Etenī rēgre multitudo mouet uirtutib⁹ supradictis qm̄ ipm decoꝝ & honestum sua pulchritudine mouet aios hoium: & istud decoꝝ maxime manat a iustitia: fide liberalitate māsuetudine: & facilitate qppe uirtutes bonū uirū attingūt. Vñ in ꝑmo dixit. Colēdū eē quēq; maxime q̄q; his uirtutib⁹ lenioribus erit ornat⁹: modestia: tẽperātia: & iustitia: qm̄ fortis aius i hoie nō pfecto: nec sapiēte feruētior plærūq; ē: has igī uirtutes leniores magis amat multitudo & i ꝑmis liberalitatē q̄ sola Cęsare ad ppetuā dictaturā pduxit largitiōib⁹ ꝺciliata sibi multitudīe. ℣ Remur: arbitramur. ℣ Grauissimę: efficacissimę: & magni pōderis atq; momēti. ℣ Prēterea: īsup & ultra cās pdcās: q̄ st grauissimę. ℣ Leniores: nō tāti pōderis: ut si aliqd fecerim⁹: qd multitudi placeat.

Hōestū sua pulchritudine mouet ad ipz amādum. Liberalitas. C. Cęs. ad dictaturā ipz p duxit.

Pĥs

Libertas & bñficētia i quo differāt

FRAN MAT.

AC ꝑmū: de singulis dicit qūo caritatē & beniuolētiā cōparare possimus: & ꝑmo oñdit qūo beniuolētia cōparatur. Amicitia multis causis appetēda est: primū qa uirtus uel cū uirtute. Nā Aristo. ait: amicitia est uirtus q̄dam uel cum uirtute oīs uirtus est hitus electiuus: ergo amicitia eligēda & appetēda est cū sit uirtus. Est ēt res sūme necessaria in uita: & priuatim & publice: sine amicis enī nullus eligeret uiuere: ēt si posslideret ctēcta alia bona. Diuites q̄ oium regū abūdātia affluunt: si sine amicis essent: nihil illis ꝓdessent diuitiæ: cū nō hērent qbus bñficerent oīs fortuna siue secūda siue aduersa amicis indiget: potētes sine amicis custodiri seruariq; nō possent: cū quāto plura illis sint tāto magis piculo subiaceant. ℣ Miserā fortunā nemo est q̄ dubitet amicos desiderare. Nā in pauptate positi calamitatib⁹ uniuersi putant in amicis est refugiū oī ætati cōuenit. Senibus adultis. Iuuenib⁹. Senibus ut auxilio sint: & corū adiuuent ibecillitatē: adultis ut ad recta pducant studia. Iuuenibus: ut ab errorib⁹ ꝓhibeant: publice utilis est amicitia: nā bonū ciuile cōseruat: uñ ait Historicus. Cōcordia paruæ res crescunt: discordia maxiæ dilabunī: hīc ēt legūlatores magis circa cōcordiā studēt quā circa iustitiā q̄ necessaria nō eēt: si oēs amici eēnt ī dixi: ut cognoscatis Ciceronē nō sine rōne de amicitia dicere. ℣ Bñficiis maximis: beniuolētia & amor i tres species diuidiī. sicut ēt cāæ amoris tres sunt. Vna cā est simplr bonū sed triplex bonū est: bonū utile: bonū delectabile: bonū honestū. Amicitia ꝑp utilitatē & ꝑp delectationē & ꝑp uirtutē appetiī: sed postrema cā optima ē. Amicitia ꝑp utilitatē nō est ꝑp se: sed ꝑp aliud eodē mō & ꝑpter delectationē: quis sit ꝑp se magis. Nā utile nō est finis amicitiæ: sed aliud quo ad finē puenīt: qa ꝑp utilitatē appetit amicitia: eodē mō ꝑp delectationē. Nā cū utilitas siue delectatio discesserit: statim amicitia dissoluiī. Cū id tollīt cuius causa amicitia cōtracta est: ergo q̄ ꝑp delectationē siue utilitatē amicitia cōflata est: suis causis dissolutis: statim & ipsa dissoluiī. At uero ꝑp uirtutē nō ita cotingit. Nā uirt⁹ stabilis est & firma: ac nūq; discedit: igī amicitia ꝑp uirtutē cōflata sp manet. ℣ Beneficiis: qm̄ bñficia & utilitates sunt ꝑp q̄s ad amicitiā puenīt. ℣ Bñficia uoluntate. Sed hoc magis appropinquat uirtuti: cū aliquē amamus: ei aliqd bñfacere studemus etiā si facultas nō sit: tñ hæc uolūtas mereī: ut ab eo diligamur: qa nobis nullū beneficiū accepit. Quia uolūtas bñfica est accipiēda ꝑ beneficiis. Nā aliqs pōt bñfacere alicui etiā iuitus. Satius enī est: ut ille uelit bñfacere etiā si nō possit: quā qs benefaciat iuitus: qa uolūtas iudicaī nō bñficiū. ℣ Si res forte nō suppetit. Vt bñficiū facere possum⁹. Cū adsit uolūtas benefaciēdi. ℣ Vehemēter aūt amor multitudinis cōmoueī &c. Dixit beniuolētia nō æqualiter oēs indigere: iō docet nūc qūo principes possint beniuolētiā & caritatē multitudinis cōparare. ℣ Ipsa fama & opinione &c. Etiā si nō ita esset: tm̄ ipsa opinio satis ualet ad beniuolētiā cōparādā. ℣ Liberalitatis bene. &c. Differūt liberalitas & bñficētia. Nā liberalitas ad animū ꝑtinet. Bñficētia uero ad rē ipsam. Nā q̄ natura bñficus est liberalis dr̄. At uero q̄ nō natura solū: sed re ipsa beneficus uocaī. ℣ Iustitiæ: fidei. Bñ utrāq; cōiūxit. Nā fides est iustitiæ fundamētū. ℣ Vbi. n. fides nō fuerit ibi iustitia eē nō poterit. ℣ Cĩumq; eaꝝ. Vt modestia: tẽperātia: ꝺtinētia: abstinētia. Nā his uirtutib⁹ magis alliciī: ad amādū aliquē: q̄ uel prudētia uł fortitudīe. Nā cū prudēs ē aliqñ est superbus. Et ipsum &c. Maxime decoꝝ pspiciī in uirtute: q̄ modestia dr̄: & diuidiī in modestiā: abstinētiā: tẽperātiam & cōtinētiam. ℣ Natura sua: sui ipsius ēt si ab alio nō honesteī. ℣ Specie: pulchritudine in quo. n. has uirtutes uidemus nō possum⁹ eas non amare. Ex his q̄s cōmemoraui uirtutibus. Iustitia: fide: tẽperātia: facilitate. ℣ Præterea: ꝑter has causas: ut delectabile bonū cum aliquem diligimus quod uoluptati nobis sit. ℣ Iccirco illos &c. Natura ipsa inquit nos impellit: ut eos diligamus in quibus hæ uirtutes fuerint quæ magis apparent: uidelicet modestia & temperantia & continentia.

Cōcordia puęres crescūt maxię discordia dilabūt

Liberalitas & bñficētia i quo differāt

Decoꝝ i uirtute maxie pspiciet

ASC.

AC primum. Ostendit quomodo beniuolentia a multitudine comparetur. Ordo est. Ac uideamus primum de illis tribus quæ dixi ante: scilicet de pertinentibus ad gloriæ acquisitionem: præcepta beniuolentiæ: idest quibus beniuolentia acquiratur quæ quidem beniuolentia capitur: idest acquiritur maxime: idest præcipue beneficiis: idest per beneficia: aut maximis beneficiis: quod non placebit filium orationis consideranti. ℣ Autem pro

QQua rone beniuolentia multitudinis comparetur.

AC primū de illis tribus quæ ante dixi beniuolentiæ præcepta uideamus: quæ quidem capitur beneficiis maxime. Secundo autem loco beneficia uolūtate beniuolētia mouetur: etiā si res forte non suppetit: uehemēter aūt amor multitudinis cōmoueī ipsa fama & opinione liberalitatis bñficētiæ: iustitiæ: fidei: oiumq; eaꝝ uirtutū quæ pertinēt ad māsuetudinē morū: ac facilitatē. Etenim illud ipm: qd decoꝝ: honestūq; diximus: qa per se nobis placet: animosq; oium natura & specie sua cōmouet: maxieq; quasi plucet ex his: quas cōmemoraui uirtutibus: icc ir co illos in qbus eas uirtutes esse remur: a natura ipsa diligere cogimur: atq; hæ qdem causæ diligendi grauissimæ: possunt. n. præterea nonnullæ esse leniores.

tem pro ſed:beniuolẽtia mouet ſecũdo loco bñficia uoluntate.i.p oñſionem uolũtatis bñfice.i.bñfacere uolẽtis etiã ſi.i. tametſi res.i.facultas bñficiẽdi nõ ſuppetit. ℣ Aũt p ſed:amor multitudis mouet.i.excitat uehemẽter ipſa fama & opio ne liberalitatis. ℣ Bñficẽtiæ:iuſtitiæ/fidei:q; p & oium ea; uirtutũ:q̃ ptinẽt ad mãſuetudinẽ & facilitatẽ.i.lenitatẽ mo, rũ. ℣ Eteni.i.certe qa illud ipm qd̃ dicimus in ꝑmo.ſ.libro deco; & honeſtũ placet nobis p ſe.i.ẽt ſine alterius uirtutis ſucceſſione & cõmouet.i.afficit:ſua natura & ſpecie aios oium:q; pro & placet aut pollucet hoc eſt trãſparet & ꝑeminet: maxime ex his uirtutibus quas cõmemorauí. ℣ Iccirco cogimur diligere illos:in qbus remur.i.arbitramur:& opinamur eas uirtutes eẽ. ℣ Atq; hæc:quæ dicta ſunt grauiſſimæ.i.potiſſimæ cauſæ diligẽdi dico grauiſſimæ. ℣ Enim pro qa nõ, nullæ.i.aliquæ leuiores cauſæ,ſ.diligẽ di poſſunt eſſe:præterea.i.inſuper & præter eas quæ dictæ ſunt.

Quibus rebus fides acquiratur.

PET. MAR.

Ides aũt ut habeaſ:duab⁹ reb⁹ effici põt:ſi exiſtimabimur adepti ꝺiũctã cũ iuſtitia prudentiã. Nã & his fidẽ habebimus:quos plus ítelligere q̃ nos arbitramur:quoſq; & futura ꝓſpicere credimus:& cũ res agaſ:in diſcrimẽq; uẽtũ ſit expedire rẽ: & ꝺſiliũ ex tẽpore cape poſſe. Hác.n.oẽs exiſtimãt uti lẽ ueráq; prudẽtiã. Iuſtis aũt & fidis hoĩb⁹.i.bõis ita fides hẽtur:ut nlla ſit í his fraudis iniuriæq; ſuſpitio. Itaq; his ſaluté nr̃am his fortũas:his liberos rectiſſime cõmitti arbitramur. Hax igiſ duax ad fidẽ faciẽdã iuſtitia plꝰ pollet:qppe cũ ea ſine prudẽtia ſatis hẽat authoritatis:prudẽtia ſine iuſtitia nihil ualet ad faciẽdã fidẽ ualere quã prudentiam ad faciendam fidem:ídeſt ut alicui fides habeaſ. ℣ Pollet:ualet.

Iuſtitiã plꝰ ualere quã prudẽtiam

FRAN MAT.

Ides aũt &c̃. Dixit de amicitia:nũc dicit de fide:q̃ unũ fuit ex trib⁹:uidelicet ſi diligit multitudo:ſi fidẽ hẽt. Docet er go qũo fides q̃ri poſſit:& oñdit qũo in ea magna rõ ꝺſtit:ut hoĩum ſtudia ꝺſeq; poſſim⁹. ℣ Cõiũctã cũ iuſtitia &c̃. Cur hoc dicat ipſe Ci.rõnẽ ſubiũgit. Nõ.n.põt iuſtitia ſine prudẽtia ciues in ꝺcordia ꝺtinere:neq; oĩno eẽ:nã quod ſtoici dicebãt nulla uirtus eẽ põt abſq; prudẽtia. Ariſt.quoq; lib.vi.ethicox cũ prudẽtia dicit oẽs uirtutes ſimul exiſtere & ſine ea eẽ nõ poſſe. Ad hoc aũt:ut ciuitatũ ſtat⁹ ꝺſeruẽt:uulior eſt amicitia q̃ iuſtitia:qd̃ ſupra diximus. ℣ Nam & his &c̃. multũ his tribuiſ q prudẽtes hñtur:hic ẽt tradiſ regnũ originẽ habuiſſe. Nã qd̃ ſcri. Herodo. Cũ hoĩes ita uiuerẽt ſine lege & ſine rectore:ut oĩa p libidine ſua facerẽt:fuit in media regiõe qdã noĩe ꝺceſis q magnã iuſtitiæ & prudẽtiæ opionẽ de ſe fecerat & hoĩes q ita iure añ uictores erãt:ſi iurib⁹ ſuꝑiores fuiſſent:ad hũc uenire cœpunt:& q iniuriã acceperãt ab hoc petebat:ut ius iter ſe diceret:hic uero ꝓmo qdẽ uerbis amicis placabat & arguebat. Quo pacto ille illi iniuriã ituliſſet & qa hoĩes pticipes rõnis ſũt ítelligebat ille q leſerat:ſe nõ recte feciſſe:& ita poſtea abſtinebat:cũ poſt aliquot annos ad hũc hoĩes uenirẽt cœpit:hic maiorẽ authoritatẽ hr̃e. Vbi aũt uidit hoĩum ſtudia ſe adeptũ cœpit grauitate uti: & ſe raro ꝑſo oñdẽ:domiq; ſe ꝺtinebat:& ſi qs eũ alloq uoluiſſet:ꝓmo facile igredi ꝑmittebat. Deíde q̃ſi labor grauior eẽt:recuſabat donec ad id puẽit qd̃ cupiebat:ut rex eligereſ:& hic ꝓm⁹ fuiſſe rex tradiſ i toto orbe terrax. ℣ Futura pſ. prudẽtiæ tres ſũt ptes. Intelligẽtia/mẽoria/puidẽtia:ꝓma eſt rex pñtiũ:altera ꝑteritax:tertia futurax. Cũ ergo dixit futura pſpicere itellexit puidẽtiã. ℣ Expedire rẽ:p itelligẽtiã q̃ pñtia itelligit & cognoſcit:& ꝺſiliũ p tpis neceſſitate capit. Videt aũt prudẽtis eẽ:ut ait Ariſ.bñ ꝺſulere poſſe circa illa q̃ ſibi bona & utilia ſunt:nõ ꝑticulariter puta q̃lia ad ſanitatẽ uel robur uel uſr ad totius uitæ ſtatũ bñ dirigẽdũ:& prudẽtes illos dicimus q illa quæ ſibi & aliis mala ſunt & utilia ꝓſpicere ualẽt:& ii ſunt q publicis ꝓuatiſq; rebus adminiſtrãdis ſunt apti. ℣ Hãc:q̃ põt ſubito rebus ꝑiclitãtibus ſubuenire. ℣ Verã pru.q̃ ꝺſtat ex tribus ptibus ſupius dictis, Eſt.n.alia prudẽtia nõ uera q̃ falſo prudẽtia uocaſ cũ malitia:uel calliditas potius uocãda ſit. Dr̃ & aſtutia q̃ potẽtia q̃dã eiuſmodi eſt:ut ad ſubiectã intẽtionẽ agat & ad effectũ ꝓducat. Q d̃ ſi id ad qd̃ intẽdimus rectũ ſit laudabilis eſt. Sin ĩprobũ tũc eſt dolus. Prudẽtia ipſa nõ eſt aſtutia:ſed nõ eſt ſine huiuſmodi aſtutia. ℣ Iuſtis aũt & fidis &c̃. Vnũ cũ reliquo ſemp ꝺiũctũ eſt. Nã ſicut ſine fundamẽto ſtare paries nõ põt:ita iuſtitia ſine fide. Quæ iuſtitiæ fundamẽtũ eſt. ℣ Ideſt bonis:a iuſtitia boni uiri noĩantur:ut libro ꝓmo dixit. ℣ Fraudis ſuſpitio:nõ ſolũ fraude carẽt iuſti hoĩes:ſed fraudis ſuſpitione. ℣ Itaq;:ergo qa nihil mali ab iis expectamus. Seqtur ut illis ꝺia noſtra cõmittamus. ℣ Horx igiſ &c̃. Cũ iuſtitia:inqt:& prudẽtia ad m ualeãt plurimũ:ut hoĩes ſe & ſua ꝺia nobis cõmittant:tũ ſi inter ſe cõparenſ iuſtitia & prudẽtia:añponẽda iuſtitia eſt. Nã ſit alterutrum eligẽdũ ſit: præponet populus pricipem iuſtum ſine prudẽtia:prudẽtia ſine iuſtitia:prudentiam aũt uulgarem intelligimus quam dixi aſtutiam uocari:non aũt illam ueram quod ſtatim declarabit Cic. ℣ Ad fidem faciendam:ad approbandum hoĩem & cõmendandum:ut ei nos & noſtra credamus. Quantũlibet aũt ſit prudens aliqs nihil ei credímus niſi iuſtus fuerit. ℣ Harum duarum:iuſtitiæ & prudẽtiæ. ℣ Quippe cũ ea &c̃. Satis per ſe ſine prudẽtia uiriũ habet iuſtitia:ſed prudẽtia ſine iuſtitia nihil ꝺino ualet:ímo ſine iuſtitia habet ſuſpitionẽ malitiæ:& uerſutia uel potius Calliditas nominatur.

Iuſtitia ſine prudentia hẽt uires ſatis

ASC.

Ides aũt. Ordo eſt. Aũt pro ſed:põt effici.i.euenire:ut fides hẽatur duab⁹ reb⁹.i.p duas res.ſ.exiſtimabimur.i.iudicabimur adepti ſup.eẽ.i.acqſiuiſſe prudẽtiã ꝺiũctã cũ iuſtitia. ℣ Nã nos ha.fidẽ.i.credemus his quos arbitramur itelligere plus q̃ nos:q; p & quos(ſunt.n.duę dictiões quoſq;)nos credim⁹ ꝓſpicere.i.ꝑuidere futura:& quos ſup. cũ res agaſ.i.tracteſ:q; p & uẽtũ ſit in diſcrimẽ.i.piculũ ac dubiũ. ℣ Nos credimus poſſe expedire.i.extra picula & impedimẽta ponere rẽ & poſſe cape ꝺſiliũ ex tpe. ℣ Enim:p qa oẽs exiſtimãt. ℣ Hãc:eſſe utilẽ & uerã prudẽtiã. ℣ Aũt p ſed:fides habeſ hoĩbus iuſtis:& fidis.i.bonis:ita ut nulla ſuſpitio fraudis:& iniuriæ ſit in his. ℣ Itaq;.i.ita nos arbitramur noſtrã ſalutẽ.i.uitæ icolumitatẽ:& fortũas.i. diuitias:& liberos.i.legitimã ꝓlem noſtrã poſſe cõmitti his.i.horx ꝓtectioni. ℣ Rectiſſime igiſ iuſtitia pollet.i.euidẽter ualet plus horx duarx.i.iter has duas ũtutes:iuſtitiã.ſ.& prudentiã ad faciẽdam fidẽ. ℣ Quippe.i.ut pote:qa cũ.ſ.ita ſit q̃ ea.i.iuſtitia habeat ſatis authoritatis.i.fidei & crudelitatis ſine prudentia. ℣ Tamen ſup. prudentia nihil ualeat ad faciendam fidem ſine iuſtitia.

Prouidẽtia ẽ de futuris.

PET. MAR. Versut⁹ Callid⁹

¶QVO.n.rō ḡre iustitia plus ualeat. ℣ Quo:q̄to. ℣ Versutior:astutior. Versuti dr̄ illi quoꝝ mētes celeriter uertunt: callidi sūt q hūt regꝝ expientiā. ℣ Hoc:tāto. ℣ Detracta:dēpta opīone bonitatis & iustitiç. ℣ Quāobrē:ɔcludit Ci. hanc ptē. ℣ Intelligētiæ:prudētiç. ℣ Sed ne qs sit admiratus:excusat se Ci. cū ad multitudinē loquat:q; útutes nā ɔnexas & copulatas adeo:ut separi nō possint:seiūgat. Nā data una uirtute:dant oēs:sed apud ipītā multitudinē alr loq̄dū est:ut rō pſonaꝝ hēatur q̄ nō itelligūt exactę ipsas uirtutes q̄s separi posse arbitrant. ℣ Illa subtilitas:disputatio subtilis:& acuta:ut decet plm. ℣ Limat:expolit ab ipīis plīis:& inqrit ueritas. ℣ Opīonē cōem:multitudis. ℣ Vt uulgus:aut multitudo opinat & sentit. ℣ Popularibus:acceptis ab opinione uulgi & ppli nō ex disciplina phoꝝ. ℣ Opīone populari:de re q̄ cadit in uulgi opīonē:qm ipīta multitudo opinat aliquē eē posse prudētē & nō iustū & sic de silib⁹. ℣ Eodē mō:idē. ℣ Paneti⁹: quē ego sequor:ita disiūxit secutus opīonē uulgarē: qm oro est accōmodāda multitudini. Arist. in. vi. ethi. loquēs de ɔnexione uirtutū sic ait. Patet igit ex dictis fieri nō posse:ut sine prudētia sit hō ꝓprie bonus & absq; moꝝ uirtute prudens:& post paulo dicit. Etenim cum prudētia simul erunt oēs.

Paneti⁹

Aristo.

Quo enī qs uersutior & callidior:hoc iuisior & suspectior detracta opione ꝓbitatis. Quāobrē itelligentiæ iustitia ɔiūcta:quātū uolet hēbit ad faciēdā fidē uirū. Iustitia sine prudētia multū poterit: sine iustitia nihil ualebit prudētia. Sed ne qs sit admirat⁹:cur cū iter oēs philosophos cōstet:a meq; ipso sæpe disputatū sit:qui una hr̄et oēs hr̄et uirtutes:nūc ita seiungā quasi possit qsq̄:q nō idē prudēs sit iustus eē. Alia est cū ueritas ipa limat in disputatione subtilitas. Alia cū ad opionem cōem oīs accōmodat oro. Quāobrē ut uulgus ita nos hoc loco loqmur:ut alios fortes, alios bonos uiros, alios prudētes dicamus. Popularib⁹ enim uerbis est agendū & usitatis cū loqmur de opione populari. Idq; eodē modo fecit Panetius:sed ad propositum reuertamur.

FRAN MAT. Prob⁹ ē q a uitiis se prohibet

¶QVO enim &c̄. uere inq̄ prudētia sine iustitia nihil ualet ad faciēdā fidē:qm quāto qspiā callidior est & astutior:tāto illū odisse solemus magis. ℣ Detracta opione:adēpta opione ꝓbitatis:ꝓbitas ɔuenit cū iustitia:qa ꝓbitas ad fidē spectat: is.n.est probus q a uitiis se phibet. ℣ Quāobrē &c̄. Cū utrūq; p se pat sit:alterꝝ alterius idiget auxilio. ℣ Intelligētia:prudētia a pte totum itellexit: itelligētia prudētiæ ps est. ℣ Sed ne qs &c̄. Quia dubitatio incidere poterat quō separari a iustitia prudētia posset. Cū oēs plīi ɔsentiant oēs uirtutes ɔnexas ita iter se esse:ut altera separi ab altera nō possit:tō occurrit:& ne qs inqt existimet oblitū me esse eoꝝ q̄ a plīis disputant nullū uirtutē aliquā solā hr̄e posse:qn alias habeat. Cū iter se ɔnexæ sint. Velim inqt oēs itelligāt me nō ex phoꝝ logꝫnia:sed ex horum opione:q aliū dicūt esse fortē/alium prudētē/aliū iustū &c̄. ℣ Inter oēs phos:siue stoici sint:siue pipatetici:siue academici:oēs.n.idē dicūt iter se oēs uirtutes ɔnexas esse & recte. Nā iustitia sine prudētia esse non potest:& nos pauloante ostendimus (authore Aristotele): Cum prudētia oēs uirtutes simul existere. ℣ A me ipso &c̄. ut in tusculanis quæstionibus. ℣ Quāobrem:ergo quia multum iter est utrū ꝑm phos loq̄mur an ꝑm uulgi opionem. ℣ Fortes:ut Leonidas apud græcos & othriades:apud romanos Decii. ℣ Bonos:ut Aristides: Cato. ℣ Prudētes:ut Pericles. Lælius. ℣ Popularibus &c̄. Quia cum loquimur de uulgi opinione quod existimat singulos singulas uirtutes habere posse etiam popularibus & uulgaribus uerbis utendum est. ℣ Idq; &c̄. nec nos soli sumus. Sed ante nos hoc idem Panetius fecit.

Virtus oēs iter se eē cōnexas certū ē.

ASC. ¶ENIM ꝓ qa:quo.i.quāto qs.i.aliqs sup. est uersutior:& callidior:hoc.i.tāto sup. est iuisior & suspectior.i.magis inuisus & suspectus opione ꝓbitatis:detracta.i.ablata. ℣ Quāobrē iustitia ɔiuncta itelligētiæ hēbit tm̄ sup. utrū ad faciēdā fidē:q̄tū sup. utriū hr̄e uolet. ℣ Iustitia poterit multū sine prudētia:sed sup. prudētia nihil ualebit sine iustitia. ℣ Sed ne qs si tadmiratus:cur.i.q̄obrē ego seiungā.i.separē nūc.s.has uirtutes iustitiā & prudētiā. ℣ Ita q̄si quisq̄ possit eē iustus: qui nō idē.i.etiā sit prudēs:cū ɔstet.i.manifestū sit iter oēs phos:q; ꝑ & cū disputatū sit sæpe a me eū q heret sup. unā uirtutē hr̄e oēs uirtutes. Rñdet dicēs. ℣ Alia est illa subtilitas cū ipsa ueritas limat.i.expollit in disputatione. ℣ Alia cū oīs oro accōmodat ad opinionem cōem. ℣ Quāobrē nos loqmur hic ita ut uulgus sup. loqtur:ut.s.dicamus alios uiros sup. eē fortes:alios bonos.i.iustos:alios prudētes. ℣ Enī ꝓ qa agēdū est.i.differēdū est uerbis popularibus.i.uulgaribus de opione populari:& Panetius plīs fecit id eodēmodo:ut.s.nos facimus. ℣ Sed reuertamur ad ꝓpositum.

PET. MAR. Despicere est male existimare

¶Ratigit. Reuertit Ci. ad ꝓpositum & exequit tertiā ptē ꝓpōnis. ℣ Tertiū .n. erat:si ipa mltitudo putat nos honore dignos. ℣ Admirant cōiter:ponit cōiter ea q̄ hoies admirant: & qb⁹ causis & rōnib⁹ adducti aliquos honore dig̈nos putāt. ℣ Cōiter:gnaliter: & cōi quodā ɔsen u. ℣ Præter opionē:q̄ nō ita magna eē opinabat. ℣ Sepatim: in singulis hoibus non cōiter. ℣ Quędā bona:uirtutes q̄s nō eē arbitrabant.

¶Quibus rebus consequimur ut multitudo nos admiretur & honore dignos putet.

¶Ratigit ex trib⁹ his reb⁹ quæ ad gloriā pertinēt hoc tertiū:ut cū admiratiōe hoium honore ab his digni iudicarēt. Admirant igit cōiter & illi qdē oīa q̄ magna ꝑter opionē suā aīaduerterūt:sepati aūt i singulis:si ꝑspiciūt q̄dā bōa nec opiata

FRAN MAT

¶Ratigit &c̄. Q ñ satis rñsum ē iis q dñt uirtutes separi nō posse:nec iustitiā sine prudētia existere ualere:ad ꝓpositū reuertamur:& oñdam⁹ qūo hoium studia ɔciliare possim⁹. ℣ Vt cū admiratione &c̄. Virtutes quędā excellētes. Et minime uulgares faciūt nos hoibus admirādos:qbus ipsi carēt. Qui uirtutibus abundant pauca miranť. Quia pauca sūt q̄ sibi desint:q caret uirtutibus magnis:eas in aliis cū q̄ ex uirtute ɔseq possumus:sola & admiratione facit:& honore nos dignos uideri Colēdæ ergo sunt uirtutes oēs ut admiratione digni simus:& honore digni iudicemur. Sed iustitia in ꝓmis q̄ latiꝫ patꝫ. Cui magnā laudē Ci. tribuit. ℣ In opinabilibus.

Iustitia i ꝓmis iter ueritates ē colēda.

ASC. ¶Ratigitur. Ordo est. Igitur hoc erat tertium ex tribus quæ pertinent ad gloriam:ut nos iudicaremur digni honore cum admiratione hominum ab his.s.hominibus. ℣ Igitur (ut.s.ostendat quomō admiratione hominum consequamur). ℣ Illi.s.hoies admirant cōiter quidē oīa sup. illa quæ aīaduerterunt.i.considerauerūt iter si perspiciunt.i.perfecte uident quædam bona:nec.i.etiam non opinata.

℣ Suspiciunt

¶ SVſpiciũt:admirãtur. ℣ Singulares:ſũmas qbus nulla põt cõparari. ℣ Deſpiciũt:negligũt & ſpnũt:atq; nullius mo/ mẽti illos eẽ putãt:q nullã i ſe uirtutẽ hr̃e uidenr̃. ℣ Deſpiciũt:male de his exiſtimãt:& ad id refer̃t ſuſpiciũt. ℣ Cõtem nũt:nihil curãt:nec efferũt laudib⁹. ℣ Ai:fortitudis & magnanimitatis. ℣ Neruorũ:roboris & pẽſi in reb⁹ agẽdis:ſed q̃/ dã mollicies:hoies.n. uiles ꝺtẽnunt deſpiciũturq;:ſed nõ oẽs ꝺtẽnũt:de qb⁹ male exiſtimar̃:imo timẽt:cũ ſint iprobi frau dulẽti:maledici & iſtructi ad iferẽdã iniuriã. ℣ Improbos:inſatiabiles & malos qñ nimis hr̃e cupiũt cum alioq; iniuria.

PET. MAR.

Itaq; eos uiros ſuſpiciunt maximiſq; efferũt laudib⁹:in qbus exiſtimãt ſe excellẽtes quaſdã & ſingulares uirtu tes ſpicere. Deſpiciũt aũt eos & ꝺtẽnũt:in qbus nihil uirtutis:nihil aĩ:nihil neruoq; putãt. Nõ.n.oẽs eos cõ tẽnũt:de qbus male exiſtimãt. Nã quos iprobos:male/ dicos/fraudulẽtos putãt:& ad faciẽdã iniuriã iſtructos eos haud ꝺtẽnunt qdẽ:ſed de his male exiſtimãt. Quã/ obr̃e:ut añ dixi:ꝺtẽnũt hi:q nec ſibi nec alteri ꝓſunt: ut dr̃:in qbus nullus labor:nulla ĩduſtria:nulla cura eſt. Admiratiõe q̃dã afficiũr̃ hi:q añire cæteros uirtute pu tar̃:& tũ oĩ carẽ dedecore:tũ uero his uitiis:qb⁹ alii nõ facile pñt obſiſtẽ. Nã & uoluptates blãdiſſimæ dñæ ſæ pe maiores ꝓtes aĩæ a uirtute detorquẽt & doloq; cũ ad mouẽr̃ faces:ꝓtermodũ plæriq; exterrẽt/uita/mors/di uitiæ/pauꝓtas/ oẽs homines uehemẽtiſſime ꝓmouent.

Plato.

℣ Vt dr̃:ut eſt ĩ puerbio. ℣ Induſtria:ẽ ſtudioſus labor. ℣ Admiratiõe q̃dã.i.eos multitudo admi/ rar̃:q putanr̃ ſupare alios uirtute & uacãt dedeco/ re & uoluptatib⁹ ſeueriſſime obſiſtũt:& ſic tẽperã tes ſũt:& qui nõ frãgũtur doloribus & ſic ſũt fortes ℣ Anterire: añcellere:ꝓſtare. ℣ Detorquẽt:amo/ uẽt:abducũt:qñ ꝓp uoluptates negligim⁹ res hõe/ ſtas. Et Pla. uoluptatẽ eſcã maloq; appellauit: qñ ea ut Ci. iterꝓtar̃ hoies capiũt ut amo piſces & uo/ luptas aĩ lumẽ extiguit:& ipedit ꝺſiliũ rõni inimica & a ũtute ſuis blãditiis mẽtẽ detorq̃nt. Verba Pla. in timeo hæc ſunt. Aĩam ipſam cum mortali corpo/ re clauſerũt. totũq; corpus aĩæ quaſi uehiculũ ſub/ didẽ:atq; in eo aliã aĩæ ſpẽm mortalẽ fecerũt q̃ gra uib⁹ neceſſariiſq; pturbatiõib⁹ afficeret quaq; ꝓria eẽt uoluptas:eſca maxĩa mali doloriq;:ide fuga ipe dimẽtũq; bonoq;. Idẽ Ci. in.i. de leg. ſic ait. Imita/ trix boni uoluptas maloq; ãt mater oĩum:cui⁹ blan ditiis corruptis q̃ nã bõa ſũt:qa dulcedie hac & ſca/ bie carẽt nõ ſatis cernũt. Ariſt. ĩ. ii. ethi. ſic ait. Diffi/ cilius (ẽ ut Heradito placet) uoluptati repugnare q̃ ire:& alibi. ℣ In unũſis cauẽdũ ẽ maxie a uoluꝓta/ te:nõ.n. ĩcorrupti iudicam⁹ ꝓ illa:& ĩ ſexto dic̃. Vo/ luptas iudiciũ de fine corrũpit. ℣ Maiores ꝓtes aĩç:rõnẽ ipſam cui uoluptas ẽ inimica:& oculos mẽtis ꝓſtrigẽs:itellectũ a ſua ſede detorq̃t:uñ uoluptati nõ facile obliſti põt. ℣ Et do. faces:ardẽtes dolores:q ſũt graues mot⁹ ĩ corpe ſenſib⁹ ini/ mici. ℣ Plæriq;:maior ꝓs hoium. ℣ Prꝛeter modũ:ultra modũ:ita ut fortitudo deſerat:q eſt ꝓpeſſio doloꝛ & laboꝛ.

Ci. ĩ li. de leg.

Ariſto.

¶ SVſpiciũt:uenerãt. ℣ Efferũt:extollũt. ℣ Excellẽtes & ſin. Vnũ ẽ alteri⁹ expoſitio q; excellẽs ẽ ſingulare eſt. ℣ Virtu/ tes:ut iuſtitiæ Ariſtidis/aꝓ grꝛcos:aꝓ latinos Catõis:fortitudis Leonidę aꝓ illos:aꝓ nos Decioq;. Cõſtãtia & fide illi So cratẽ extollũt. Nos. M. regulũ. ℣ Deſpiciũt:ꝺtẽnũt a ꝺtrario:& hoc gñale ẽ. ℣ Nihil uir. Alteq; ad fortitudinẽ aĩ ſpectat. ℣ Alteq; ũo ad corp⁹. ℣ Neruoq;:roboris:uñ eneruos illos dicim⁹q debiles & ifirmi uirib⁹ ſũt. ℣ Nõ.n. oñdit nõ eẽ ſup fluũ qđ dixit deſpiciũt & ꝺtẽnũt ꝓ dr̃iam utriuſq; ũbi:nã deſpicim⁹ furẽ:qñ nõ honoram⁹ ſed tñ nõ ꝺtẽnim⁹ qa cauem⁹ ne furet:ẽ ergo deſpicẽ nõ honorare:ꝺtẽnẽ ũo nõ curare. ℣ Nã qu. &c̃. rõ.n. cur deſpiciãt aliquos quos nõ ꝺtẽnant:qa il/ los de qb⁹ male opinãt deſpiciũt:ſed nõ ꝺtẽnũt:qa obſuãt ne noceãt cũ poſſint & odio hñt:quos ꝺtẽnim⁹ eos odio hem⁹ & timem⁹. ℣ Improbos:iniuſtos. ℣ Maleficos:nocẽ & malefacẽ aptos. ℣ Fraudulẽtos:malitioſos & opam dantes ſp:ut aliquẽ circũuentãt. ℣ Quãobr̃e:ut an. di. &c̃. ꝺcludit Ci. dr̃iam oñdẽs iter eos q ꝺtẽnũt/& metuũt:dic̃.n.qñ nõ metuim⁹ ſegr̃ ut eos ꝺtẽnam⁹q nulli⁹ ſũt utilitatis:& nec ſibi ꝓſũt nec aliis. ℣ Nec ſi.necal.ẽ pũbialr̃ dcm̃. q.d. nihil hoies ſt. ℣ Vt dr̃:ut ĩ pũbio ẽ. ℣ Null⁹ la. qa ibecilles ſũt & iertes. ℣ Induſtria:qa negligẽtes. ℣ Cura:qa de nulla re ſt ſollíciti. ℣ Ad/ miratiõe &c̃. graece dixit Ταυϛαγτα i admiratiõe afficiũr̃:hi ẽ admiratione alioq; merent:qm̃ eos admiratiõe ꝓſequunt. ℣ Añire. i. cæteris ũtute ꝓſtare:& qũo ũtute ꝓſtẽt:mox declarat. ℣ Tñ ue. his &c̃. admirãt nõ illos ſolũ q ũtute ꝓſtãt:ſed illos q ea facile ꝺtẽnũt:q̃ alii aut nimiũ cupiũt:aut nimiũ timẽt:nã q ea ꝺtẽnũt & nihil faciũt q cęteri cupiũt aut metuũt:ii ma gnope laudãdi ſũt:q ãt ſint illa declarat. ℣ Nã & uo. uoluptas & dolor duo ſũt:quoq; alteq; plæriq; ꝺcupiſcũt:alteq; refu giũt:oẽs.n.q facile capiunr̃ uoluptate:facile dolore ẽt deterrenr̃:uoluptatẽ ũo nõ cũ ĩtelligit Ci. q̃ oẽs expetũt ꝑm uitã:hi ẽ ꝑm opationẽ cũ qlibet circa illa opar̃:q̃ maxie amat:ut muſic⁹ auditu circa ſonũ dulcẽ:diſciplinaq; ſtudio dediti ĩtellectu circa ꝓſpiciẽtiaq; req;:& ſic de ſingulis:ſed ẽt accipe ur̃ uoluptatẽ q̃ ꝓcipit ex ſacietate rei q̃ appetit̃:uoluptates ãt corpis ꝓ bat ĩ ethicis Ariſ. uoluptates nõ eẽ ſimplr̃:ſed iis tm̃ q male diſpoſiti ſt quẽadmodũ nec ꝛgrotãtib⁹ ſalubria:aut dulcia:aut amara:nec ẽt alba q̃ appent lippis. Idẽ tm̃ dic̃ poſſe ſpecie differre uoluptates:ut aliæ ſint ex reb⁹ hõeſtis:aliæ ex turpib⁹ ℣ Dñæ:nã ueluti dñę hoiem ſibi ſubiiciũt. Maiorẽ ptẽ:rõnẽ q̃ ai maior ꝓs ẽ:qđſigs ẽ quem nõ uicerit eũ admiramur & magni faciẽdũ iudicam⁹. Vt ageſilaũ:q Megabathẽ ſpithridatis forma ꝓſtãtẽ ſe adeũtẽ repulit deſiſtẽtẽ poſtea cũ accerſiſ ſet:dicẽtib⁹ aĩcis. Tũ qdẽ ĩ cã es:q te a pulchrí illi⁹ oſculo aũtiſti. Nõ opꝛ ĩgt illũ nobis ꝑſuadẽ:nã uelle mihi uideor rebus eiuſmõi ipare:magiſq; ꝓpotẽtẽ hoſtiũ urbẽ cape:meli⁹ ẽ.n. ſuã libtatẽ tueri q̃ aliis auferr̃. ℣ Faces:ſtimuli doloq;:ut zeno eleates de quo ſupra dixius nllo cruciatu adduci potuit:ut ꝓticipes ꝺſilii noĩaret q ĩ tyrãnũ ꝺiurauerãt. ℣ Vita:q̃ ab oĩb⁹ ꝺcupiſcit̃ q̃ puiſcẽ nõ mediocris hr̃ ũt⁹:laudar̃ Paulus Æmi. q ĩ canẽſi clade ſic loq̃t. Amplí⁹ acta qđ ſupeſt uita niſi cæ/ de oñdẽ plębi paulũ ſcire mori:ſic.n.aꝓ ſilliũ iducit̃. ℣ Mors:q̃ oẽs timẽt:ẽ.n. maximũ tribiliũ:q ꝺtẽnit uere fortis ẽ:ſicut agis ultim⁹ lacedæmõioq; rex q ꝺdẽnat⁹ ab ephoris uni ex miſtris flẽti deſine ĩgt:eteni ſic iniuſte & iniq̃ pien:ſũ me in/ terficiẽtib⁹ melior:& ultra ceruicẽ laq̃o tradidit. Soc. ẽt lęt⁹ & alacris uenenũ bibit. Attili⁹ nr̃ uitę fidẽ ꝓpoſuit. ℣ Diuitiæ: q̃ ab oĩb⁹ expetũr̃ anaxamenes analchamenes taleori fili⁹ maximã mereꝛ laudẽ:qm̃ q̃rẽti quo nã pacto regnũ qs optie r̃/ uaret:ſi ĩgt ñ magnifecerit lucrũ:idẽ q̃rẽti cur nõ a meſeniis mũera accepiſſet:qm̃ ſi accepiſſem:ĩgt cũ legib⁹ pacẽ agẽ negſ ſe:qđ nr̃ ille curi⁹ q̃ ꝑclare fãnitib⁹ auꝛ afferẽtib⁹ rñdit. Ite & renũciate citatib⁹ uĩs rõanos nolle auꝛ:ſed auꝛ hñtib⁹ ipa re. ℣ Pauꝓtas:q̃ timeꝛ:q̃ ꝓpls ro. ĩ maxĩo honore ſp habuit:nec fuit ulla reſp. i q̃ tã diu tãt⁹ honos pauptati hĩtus fuerit.

M. attilius uitę fidẽ ꝓ, poſuit.

FRAN MAT.

Volu/ ptates aliæ ſũt ex reb⁹ hõeſtis aliæ ex turpib⁹

¶ TIT Aq; ipſi ſuſpiciũt. i. cũ beniuolẽtia & reuerẽtia q̃ſi ſurſum. i. ſurſum aſpiciũt (cuius ꝺtrariũ ẽ deſpicere) qa ꝓ & efferũt. i. extollũt maximis laudib⁹ eos uiros:i qbus exiſtimãt ſe ꝓſpicere q̃ſdã excellẽtes & ſingulares ũtutes. ℣ Aũt ꝓ ſed: ipſi deſpiciũt & ꝓ. i. ꝺtẽnũt eos in qb⁹ putãt nihil uirtutis:nihil aĩ: & nihil neruoq;. i. uiriũ ſup. eẽ. ℣ Nõ. n. ꝺtẽnũt. i. uilipẽ dũt oẽs eos de qbus exiſtimãt male. i. hñt opĩonẽ de iniqtate. ℣ Nã haud. i. nõ ꝺtẽnũt qdẽ. i. certe eos ſed exiſtimãt ma/ le de his quos putãt iprobos/maledicos/& fraudulẽtos/& iſtructos ad faciẽdã iniuriã. ℣ Quãobr̃e (ut dixi añ) hi ꝺtẽnũt qui nec ꝓſunt ſibi nec alteri:ut dr̃:in qbus nullus eſt labor:nulla ĩduſtria:nulla cura. ℣ Hi aũt afficiunr̃ quadã admiratio

ASC.

ne qui putant. ℣ Anteire. i. supare cæteros uirtute: & qui cū: si ita sit q̄ putamur carere oī dedecore. i. turpitudine uitæ. ℣ Tū uero. i. pcipue putant carere his uitiis qbus alii nō pnt facile. i. faciliter: obsistere. i. obstare: hoc est qui sunt immunes ab his uitiis qbus plimi subiacēt: & a qbus fere uicunt: nā & uoluptates existētes dñæ. s. aiorū blādissimę. i. maxie blandientes & titulates: detorquēt sæpe maiores ptes aię a uirtute. ℣ Et plerīq;. i. plimi exterrēt pter supramodū. i. qñ faces. i. ardores dolorū admouēt. s. applicāt eis uita/mors/diuitię/pauptas pmouēt. i. ocitāt & afficiūt uehemētissime oēs homines.

ET. MAR. ¶ QVÆ supradicta: q̄ homines pmouēt: cū terribilia uideāt: & alia q̄ ualde optant. ℣ In utrāq; ptē ut. s. despiciāt uoluptatē: paruifaciant dolores forti aio & magno: & cū opus est uitę nō suę peāt: mortē nō timeāt: nō multū ament diuitias: paupertate nō fragāt. ℣ Excelso: hūana despiciēte. ℣ Magno magna & ardua appetēte in utrāq; ptē: ut nō time ăt aliqd imodice: nec cupiāt: sz dispiciāt magno aio dolores: uitā: mortē: pauptate: & filia. ℣ Ampla: magna q̄tū ad útutē. ℣ Hónesta: ad id qđ ex útute seqr̄. i. plena honoris & dignitatis. ℣ Obiecta: exposita añ oculos. ℣ Et rapit: trahit. ℣ Tū cū aliqs: spretis oīb⁹ aliis rebus & terribilib⁹: & blādis ad rē honestā se útit. ℣ Splēdorē: quo ad famā. ℣ Pulchritudinē: q̄tū ad essētiā ipsius uirtutis idē. Quis nō admiret tales hoīes tm̄ splēdorē & pulchritudinē uirtutis habētes. ℣ Ergo & hæc aī dispiciētia: cōcludit fortitudinē & magnanimitatē mouere multitudinis admirationē: qm̄ uidentur magna quædā & supra hoīes facere: & hoc est qđ supra dixit admirātur oia q̄ magna & pter suā opionē aiaduerterunt: & sic appet uerā gloriā & pfectā ex oībus uirtutibus ostare. ℣ Despiciētia: hic aius elalus q oia humana despicit & seipso longe inferiora putat. ℣ Admirabilitatem facit: ut multitudo admiret: & maxime in pmis iustitia mouet admirationem. ℣ Mirifica: admiratione digna: & miris laudibus efferenda. ℣ Nec iniuria. i. merito: & probat hoc dicēs. ℣ Nemo. n. iustus: qm̄ iusti hoīs est nō timere mortē p pria/dolorē/exiliū/egestatē: & sic ecōtra uir iust⁹ nō debet pponere iustitiæ his otraria: uitā uoluptatē: eē in pria: diuitias & filia: q̄ bona sūma iperitis uidēt: q uoluptatē sequunt tanq̄ bonū: & dolorē & alia icōmoda fugiūt: tanq̄ malū. ℣ Nō mouet pecunia q est liberalis & nō curat pecunias: q̄ sunt bona fortūa: & expeti dñt: nō pp se: sed ob aliud: & nihil est tā angusti aī: q̄ amare diuitias: ut facit auarus: q uehemē rei fuit. ℣ Spectatu: honore: & qđ ab oīb⁹ spectet. ℣ Itaq; illa tria: oncludit iustitiā oia officere: q̄ ad gloriā osequendā ptinēt: qm̄ iustitia otinet in se oēs uirtutes. ℣ Tria: diligi a multitudīe: q̄ fides habeat: & q̄ honore digni putent ab his q nra admirant. ℣ Cōficit: pstat sola iustitia. ℣ Et beniuolētiā. s. officit declarat qūo iustitia officit illa tria: q̄ pdesse uult hoc mun⁹ iustitię plib⁹ uelle pdesse: & ob hoc: ga uult pdesse bēiuolētiā cōparat. ℣ Ob eādē cām: ga uult pdesse plimis. ℣ Fidē officit: ga illi tā q̄ iusto fidē adhibēt. ℣ Et admirationē. s. officit ipa iustitia. ℣ Ob hoc qđ seqr̄. s. q̄ eas res spnit diuitias/honores/ipia/uitā/mortē/atq; nōnulli rapiunt magna auiditate. Hoiem erga talia despiciētē: & magno aio & elato maora q̄dā appetētē oēs admirant: & gloriosum putāt: uñ opus est hēre iustitiā: ut diligamur: & fides habeat: debem⁹ eē fortes & magnānimi: ut admratiōe digni uideamur & honore: & sic gloriā oseqūmur: q̄ ex his trib⁹ ostat: ut Ci. pposuit.

FRAN MAT. ¶ QVÆ q in utrāq; ptē. s. cupiditatis & metus: ut nec uoluptates/nec diuitias/nec uitā cupiāt: & cōtra/nec dolores/nec pauptatē/nec mortē metuāt: ergo ut nō cupias illa nec otra hæc metuas. ℣ Cūq; alia &c. & hæc igt in utrāq; ptem despiciūt: cū aliq̄ res honesta pposita ē: cuius amore rapiunt q̄ dicta sūt despicientes: sicuti curius aurę famnitū otēplit amore patriæ ꝓuādę & fidei q̄ patriæ dederat: idē fecit Fabriti⁹ q pria cā pyrrhū otēpsit: cū pollicerer in regni ptē acceptur⁹. Sisenna qui se uellet: hec aūt q̄tū ad uoluptates & diuitias: q̄tū uero ad uitā seqnola uitā nō magnifecit: cū Porsenæ castra ingressus aberrasset & illū ferire uolēs: scribā pcussisset: nā manū in ignē oiecit: mouitq; regē: ut uitā sibi oceder et. Mortē multi otēpserūt: ut Decii. ℣ Despiciētia: hic despectus. ℣ Et maxie iustitia. Nā q iustus ē: hæc oia otēnit. ℣ Viri boni. uiri eni boni dñr: q nō sibi sed aliis bñfaciūt: qđ est iustitiæ ppriū: cui oiunctę sunt bñficentia: & liberalitas. Iustitia oīb⁹ pdest: pter q̄ ei q iustus ē: solū. n. laborē hēt curā & solicitudinē hac aūt una uirtute facile oia supradicta otēnunt. ℣ Mortē: q̄ multi nō timuerūt quos admiramur. ℣ Dolorē: ut seqnola q potuit exurere manū. ℣ Exiliū: ut camillus q missus iniuste ē in exiliū ℣ Egestatē: q̄ nō timuerūt curius & Fabritius. ℣ Nemo. n. iu. &c. sicuti iustus nō fuit attilius Ipator romanus q pugnans cū uirīato de quo post dicet cū glorioſe mori posset potius in illius ditionē uenire uoluit & illi fuit. ℣ His cō. ut uitā uoluptates: diuitias. ℣ Qui nō mo. pe. q̄ otēnere magna est difficultas sicuti curius nō ē motus pecūia. ℣ Perspectū. i. cognitū. ℣ Spectatu di. i. dignū quē oēs admirent & suspiciāt: nā q̄ admiramur & ueneramur ea spectamus: uñ ospicuū spectatūq; dicimus. ℣ Itaq; illa tria: ex qua sequit q̄ tria illa quæ proposuerat esse necessaria ad studia hoīum cōparanda in hac uita uirtute otineantur. ℣ Quod prodesse uult plu. &c. Aristo. ait alienum bonum uideri esse iustitiam: quia solum uirtutum ad alium est: agit enim illa quæ aliis utilia sunt. ℣ Spernit & negligit: plus est negligere q̄ spernere. Spernere est non magni facere: negligere uero oino nihil facere. ℣ Ea ut uoluptates diuitias &c.

ASC. ¶ QVÆ. i. quas res q despiciūt magnō & excelso oino: q; p &: quos sup. cū. i. qñ aliqua res ampla & honesta obiecta ē his: q̄ & cōuertit eos totos ad se & rapit. ℣ Tū. i. tūc quis nō admiret splēdorē & pulchritudinē uirtutis ergo &. i. etiam hæc. ℣ Despiciētia aī. i. hæc elatio qua aīus res prædictas. s. uitā: mortē &c. despicit: facit magnā admirabilitatē: & maxime. i. pcipue iustitia: ex qua una. i. sola uirtute appellant boni uiri: uī multitudini quædam res mirifica: nec iniuria. i. & nō cū iniuria: aut imerito. ℣ Nemo. n. pōt esse iustus qui timet mortem/dolorem/exilium/egestatē: & qui anteponit æqtati contraria his. s. uitam indolentiam: patriæ possessionem: & diuitias: & copiam: q; pro & sup. homines admirantur maxime eum: qui non mouet pecunia: q đ. s. non moueri pecunia in quo uiro sit perspectū. i. clare uisum: hunc arbitrantur dignum spectatu. i. spectetur & admiretur. ℣ Ita iustitia officit. i. simul facit & exhibet oia illa tria quæ ppposita sunt ad gloriā &. i. pariter beniuolentiā: q. i. qa uult pdesse plurimis: & hēt ob eādem cām fidem & admirationē: q. i. quis spernit & negligit eas res ad quas plærīq; rapiunt existētes inflamari. i. incēsi: auiditate. i. cupiditate & auaritia.

Quæ qui in utrāq; partem excelso aio: magnoq; despiciūt: cunq; aliqua his ampla & honesta res obiecta est: totosq; ad se cōuertit: & rapit: tū quis nō admiret splēdorē pulchritudinēq; uirtutis? ergo & hoc aī despicientia: admirabilitatē magnā facit & maxime iustitia: ex qua una uirtute uiri boni appellātur mirifica quædam res multitudini uidet. Nec iniuria nemo. n. iustus esse potest: qui mortem: qui dolorē: qui exilium: qui ægestatē timet: aut q ea quæ his sunt otraria ætati anteponit maxieq; admirātur eū: q pecunia nō mouet: qđ in quo uiro perspectū sit: hūc dignū spectatu arbitrant. Itaq; illa tria quæ ꝓpposita sunt ad gl̄iam acqrēdā, oia iustitia officit & beniuolētiā qđ ꝓdesse uult plurimis: & ob eā dē cām: fidē & admirationem hēt: q̄ eas res spernit & negligit: ad quas plærīq; iflammati auiditate rapiunt.

Vera glia cōtitat ex oībus uirtutibus Iusti hoīs est nō timere mortem. Tria q̄ in pplo hñtur magna

Fabricius cōtra Pyrrhum

Aristo. dictum

Voluptas aię uires a uirtute detorqt

¶ AC mea qdē ſnīa: dixi hactenus ad gloriā cōparādā opus eſt iuſtitia: nūc ꝓſequitur: dicēs oēm rōnē: & iſtitutionē uitæ humanę deſiderare auxilia q̄ aſſeq nō poſſums niſi ſimus iuſti: Alii etiā quoꝝ ꝓfeſſiones deſcribit: iuſtitiā hr̄e debēt ſuas leges ſuare: aliter uitæ cōmertiū nō ſeruabūt: ergo oībus iuſtitia eſt neceſſaria qđ Ci. exēplis oñdit. ℣ Mea ſnīa: ut ego ſentio & mihi u r̄. ℣ Oīs rō: oīs modus & uia uiuēdi. ℣ Inſtitutio: oē genus uitæ qđ iſtituimus. i. deſideramus adiu mēta hoīum in quocūq; genere uitæ: & qūocūq; uitā inſtituerimus: qm̄ natura nihil amat ſolitariū. ℣ In ꝑmis maxie & añ oia. ℣ Familiares ſmōes: cū qbus poſſes loqui familiariter & res ipſas cōicare. ℣ Quod: hēre cū qbus familiariter lo q̄mur: niſi bonis uir habearis. ℣ Speciē: apparētiā bōi uiri oñdas. ℣ Ergo: hoc ſeqtur ex ꝑmiſſis: cū. ſ. oīs iſtitutio uitæ deſideret adiumēta hoīum. ℣ So litario: ocioſo & q̄ ī ſolitudīe cognitiōi rer̄ uacat: & q̄ in agro uiuit. ℣ Opīo iuſtitiæ: q̄ habeat iuſtus. ℣ Eo magis. i. tāto magis ē neceſſaria: qm̄ niſi erūt iuſti uidebunt̄ euecti in odiū hūanæ ſocietatis: & fu gere hoīum cōmertia tā q̄ ab hūanitate alieni: & iu ſtitia eſt ad cōitatē humanā/ſocietatēq; tuēdā/opus eſt igit̄ iuſtitiæ opīonem ipſi ſolitario: ne uideat ini quus & hūanæ ſocietatis ī̄fenſus. ℣ Iniuſti: iniq & mali uiri & cū nullū habeāt ꝑſidiū uiuētes in ſolitu dine multas patient̄ iniurias niſi hēbunt̄ boni uiri. ℣ Septi: muniti nullo ꝑſidio & adiumēto: qm̄ ot̄ nent̄ ab aliis: & ludibrio erūt: iniuriiſq; afficientur. ℣ Atq; is ēt: ponit ī̄fimas hoīum ꝺditiones: ut ad maiores aſcēdāt. ℣ Qui uēdūt: qb⁹ opus ē iuſtitia q̄ in ſocietate hoīum uerſat̄. ℣ Cōtrahendis ultro ci troq; obligādis: ꝺtrahere eſt ultro citroq; ſe obliga re & ꝺtract⁹ uarii ſūt in uita humana. ℣ Paſcunt̄: nu triunt̄ ut ſunt latrones q utunt̄ quodā ſimulacro iu ſtitię diſtributiuæ. Diſtribuūt. n. æq̄liter inter ſe id qđ lucrati ſunt. ℣ Nā q eoꝝ: declarat q̄re ēt latrones ſine aliq̄ ꝑte iuſtitiæ eē nō ꝑñt. ℣ Furāt̄: ꝑ fraudē. ℣ Erripit: ꝑ uim nō poterit eē tut⁹ iter latrones. ℣ Ne ī latrocinio: nō mō ī aliis negociis: ergo opus ē iuſtitia ut nō decipiat ſocios. Pla. in li. de rep. ſicait a cēſes ciuitatē aliquā uel exercitū ſeu latrones ſiue fures uel aliū quēuis cœtum hoīum iniuſte aliqđ una ag grediētiū pficere poſſe q̄q̄ ſi iniuria inuicē ſe affecerit: ſeditiones nāq; iniuſtitia ꝺtētiōeſq; parit: iuſtitia uero ꝺcordiam & amicitiā. ℣ Archipirata: ꝓnceps piratar̄. i. eoꝝ q in mari latrocinant̄. Leges qbus iter ſe latrones utuntur.

¶ AC mea qdē &c̄. neceſſariā oñdit iuſtitiā eē hoībus iter hoies: ut ꝑ eā diligant̄ & fide atq; admiratione digni habeā tur: nūc eādē neceſſariā eē dicit ad adiumēta in oī uitæ rōne cōparanda. Cūq; rō uitæ triplex ſit: atq; inſtitutio politica/ œconomica/monoſtica de duab⁹ nemini dubiū eſt: ipſa iuſtitia egere ad hoīum adiumēta cōparāda: de monoſtica dubi tare q̄ſpiā fortaſſe poſſet: q̄re de hac ꝑmū diſputat: q̄ q̄uis ſolitudinē amet nō pōt tñ humano carere ſubſidio: qđ ſine iu ſtitia parari nō pōt: exquo ſequit̄ ſolitario hoī neceſſariā eē iuſtitiæ opīonē. De reliqs duabus uitæ rōnibus deide dicet: qbus iuſtitia opus eē oñdet. ℣ In ꝑmis: qa hō eſt aīal ciuile/& ſociabile. ℣ Quod eſt difficile &c̄. niſi hāc hoībus opīonē feceris: ut te uiꝝ bonū exiſtimēt difficile erit hoīum adiumēta cōparare. ℣ Præ te feras: oñdas: ut etiā ſi uere bonus non ſis: opam tñ dēs: ut bonus habearis. ℣ Ergo ſolitario: icipit a monoſtica q̄ nō uſ hoīum adiumēta poſtulare. Cū ſolitaria ſit. ℣ Eoꝝ magis. ſ. neceſſaria ē iuſtitię opio: qa ſi opīonē iuſtitiæ ꝺſecuti non fuerimus ēt ſi iuſti ſimus: iniuſti tñ hēmur: ſed tñ alter̄ ſine altero eē nō pōt: nō. n. qs iuſtus eē pōt ſine iuſtitiæ opīone: uñ Pla. ītroducēs Traſimachū quēdā q dic iuſtitiā oīno eē iutilē ei q iuſtus eſt. Aſſerit ſati⁹ eē iuſtū uideri ēt ſi nō ſit: q̄ iuſtū eē: īmo in cōpatiōe utriuſq; dic̄ meli⁹ eē uideri iuſtū q̄ eē: & nō opīone teneri: ſed Soc. multis rōnib⁹ Traſimachū fateri cogit: neminē uideri poſſe iuſtū q iniuſtus ſit. ℣ Iniuriis: q ſi putabunt̄ iniuſti eē prōptiores hoies ad illis nocēdū reddent̄. Solemus. n. illos odiſſe q iniuſti hñtur & obeſſe ſi poſſumus. ℣ Atq; iis ēt &c̄. oñdit monaſticā idigere iuſtitiā uel ſaltē opīone iuſtitiæ nūc oñdit qūo œconomica iuſtitiā deſiderat: ſine q̄ adiumēta hoīum eē nō pñt. ℣ Qui uē. &c̄. hæc oīa ad œconomicā ptinēt. Iuſtitia duplex eſt: di ſtributiua q̄ gñalis ē: & ſic diffinit̄. Iuſtitia ē ius ſuū unicuiq; tribuēs ex dignitate: cōmutatiua ad cōmertia ptinet uidelicet ad emēdū: uēdēdū locādū &c̄. q̄ ꝑ ea ſūt rei familiaris emūt/uēdūt. Sub eadē rōne cadūt: & a dialecticis correlatiua dñr hæc emptor/uēditor/ꝺductor/locator. ℣ Cōtrahēdis negociis: faciēdis ꝺtractib⁹ q̄les ī comertiis fieri ſolēt: cū emptor & uēditor ꝺtrahūt aliqd & iter ſe ꝑcio uel aliq̄ ꝺditione ꝺueniūt. ℣ Cui⁹tāta uis ē &c̄. a miori ad maius uī iuſtitiæ: maximā oñdit eē: & ſi debet q in ciuitatib⁹ uiuē uolūt. Illud certū ē piratas abſq; iuſtitia eē nō poſſe & ſceleratos: igit̄ & hoc ſit ꝺce dere oportere. ℣ Maleficio: & ſcelere ut fures/ꝑdones/piratæ & cęteri hmōi. ℣ Sine ꝑticula iuſtitiæ: diſſiparet̄ ſtatim la tronū ſocietas: niſi aliq̄ iuſtitiæ ꝑticula iter ipſos eſſet: & ſi unus q̄cūq; rapiunt̄ ſibi uēdicare uellet ac nō & aliis ipartiret̄. ℣ Nā q: rō ē: qa ſi qs iter ꝑdones alicui ex ꝑdonib⁹ aliqd erripit is ſtati puniť: aut eiiciť pellitur q̄ a ſocietate. Nec in latroci nio locū hr̄e amplius pōt. ℣ Archipirata: piratar̄ ꝓnceps: pirati maritimi ſunt ꝑdones: q ergo piratar̄ princeps iniuſtus fuerit & nō ęqualiter ꝑdam diuiſerit: is aut occideť: aut relinqueť: ex quo itelligit oībus neceſſariā iuſtitiā eſſe.

¶ AC ꝑ & oīs rō & iſtitutio uitæ deſiderat mea qdē ſnīa. i. q̄tū ego ſentio adiumēta. i. auxilia hoīum: q̄ ꝑ & deſiderat ꝑmis ut hēas ſup. hoies qbuſcūq; . i. cū quibus poſſis ꝺferre ꝺmones familiares qđ ē difficile: niſi feras præ te. i. niſi cer tis quibuſdā ſignis ac iudiciis oñtes ſpēm boni uiri. ℣ Ergo opīo iuſtitiæ. i. opinari q̄ iuſtus ſit: ē neceſſario hoī: & . i. ēt ſo litario atq; agēti uitā in agro. ℣ Que ꝑ & eo. i. tātomagis q̄ ſi ſup. in agro uiuētes nō hēbūt eā. ſ. opīonē iuſtitiæ: ipſi hē bunt̄. i. reputabūt iniuſti: & ipſi nullis. i. nō ullis nō ſepti. i. circūdati & muniti ullis ꝑſidiis. i. ꝓtectionib⁹: & cuſtodiis affi ciēt̄ mltis iniuriis. ℣ Atq; ꝑ & iuſtitia ē neċia ad rē gerēdā ēt his q uēdūt/emūt/ꝺducūt res aliēas/locāt ſuas. ℣ Que ꝑ & q̄ ſup. iplicant̄. i. occupant negociis ꝺtrahēdis. i. ꝺtractu negocioꝝ. ℣ Cuius: uidelicet iuſtitię ē tāta uis: ut nec illis quidē qui paſcunt̄ maleficio & ſcelere: ut raptores & uſurarii: poſſint uiuere ſine ulla ꝑticula iuſtitiæ. i. niſi ſaltē aliquā particulā iuſtitię haberēt. ℣ Nā is: qui furant̄ aliqd cuipiā. i. alicui eoꝝ: q latrocinant̄. i. latrocinia exercent una. i. ſimul: ne. i. nō ēt: reliquit ſibi quēdam locū in latrocinio. i. reiicitur ab aliis: ut nō poſſit cū eius amplius latrocinari. ℣ Aſit pro ſed: ille qui dr̄ archiperata. i. princeps piratar̄ hoc eſt latronum maris qui naues deprædantur niſi diſpartiat. i. diuidat prædam. i. rapinam æquabiliter. i. iuſta & æqua proportione: aut occidetur a ſociis: aut relinquetur.

Ac mea qdem ſnīa oīs rō & inſtitutio uitæ adiumenta hoīum deſiderat. In primiſq; ut hēas qbus cū poſſis fa miliares ꝺferre ſmones: qđ eſt difficile: niſi ſpēm præ te boni uiri feras: ergo etiā ſolitario hoī: atq; in agro uitā agēti opinio iuſtitiæ neceſſaria eſt: eoq; etiā ma gis: q̄ ſi eā nō hēbunt iniuſti hēbunt̄: nullis ꝑſidiis ſe pti: multis afficient̄ iniuriis. Atq; his ēt: q uēdūt/emūt/ ꝺducūt/locāt/contrahēdiſq; negociis ꝺplicant̄: iuſtitia ad rē gerēdā neceſſaria ē: cui⁹ tāta uis eſt: ut nec illi q dē: q maleficio & ſcelere paſcunt̄ poſſint ſine ulla par ticula iuſtitiæ uiuere. Nā q eoꝝ cuipiā: q una latrocinā tur/furat̄ aliqd: aut erripit: is ne ſibi in latrocinio qdē relinquit locum: ille aūt qui archipirata dr̄: niſi æqua biliter ꝑdā diſꝑtiat: aut occidet̄ a ſociis: aut relinquet̄.

PET. MAR.

Iuſtitia ē ad ſo cietatē tuēdam inuenta Viuētes in ſolitu dine pa tiuntur multas iniurias niſi ſunt boni.

Plato.

FRAN MAT.

Traſi machus apud Platonē

ASC. Iuſt⁹ nil timere pōt

Quis amicū familia rē hēre pōt.

PET. MAR. Quiti. TILLYricus:ex illyria:q̄ ab illyrio filio Poliphemi denoīata est. ℣ Apd̄ Theopōpū:q ex chio īsula fuit discipulus Socra. & Historicus odiscipulus fuit ephori:quē calcaribus egere dicebat. Theopōpū uero freno. Quīt. loquēs de thucydide & Herodoto:dicit. Theopōpus his ꝓximus in historia ꝑdictis mior. Ita oratori magis silis:ut q añq̄ est ad hoc opus sollicitat⁹. Diu fuerit orator:scripsit theopōpus epithonē historiaꝝ Herodoti duob⁹uolumib⁹. Scripsit ꝑterea res Philippi. xciiii. li. scripsit ēt res græcoꝝ icipiēs a fine historiç thucydidi:& Xenophō. ℣ Magnas opes:īgētē potētiā. ℣ Viriatus

Plinius Viriat⁹ C. Nigidius

Galba

Q. Fabi⁹. M.

Plis.

Here.

Trog⁹ Plis. Nō est rex nisi oībus bonis antecellat.

FRAN MAT. M. uetilius Læ lius ꝑtor urbs Leges iusti & æqui.

ASC.

Leges latronū

Iusi. Pli. de uiris illust. ita scri. ℣ Viriat⁹ gñe lu. ob pauptatē ꝓmo mercenarius deīde alacritate uectior audacia latro: ad postremū dux bellū aduersus rōanos sūpsit eoꝝ i/ patorē Claudiū mumianū: deīde. C. Nigidiū oppſ sit: pacē a ppło ro. maluit iteger petere q̄ uictus: & postea bellū renouauit. Cepio cū alr uicere nō pos set duos satellites pecūia corrupit: q uiriatū uino de posito pemerūt: q̄ uictoria ga empta erat nō ē ꝓbata a senatu. Cā uiriatini belli fuit Sergi⁹ Galba: ut ait Sue. i uita galbę īpatoris Sergi⁹ galba uir osularis tpoꝝ suo eloq̄ntissimus fuit quē tradūt hispaniā ex ptura obtinēte. xxx. lusitanoꝝ milib⁹ pfidia tru cidatis cām belli extitisse: hui⁹ galbę Ci. mēinit li. i. de oratore. Alii tradūt uiriatū occupasse totā lusitaniā: &. M. Vectiliū īpatorē romanoꝝ īgēti clade affectū fudisse. Deīde. C. Plaucū: postea. Q. Fabiū maximū æqs oditiōibus cū eo fœdus pcussisse. Varii igr̄ sūt annales: nā Ci. alios secutus Lęliū i ptura dicit fregisse uiriatū & in Bruto ait in bellica laude uiriati bello egregiū fuisse læliū repperi. ℣ Cęsserūt. uicti ab eo sunt & fugati magna clade accepta. Lęli⁹ sapiens appellatus ē: qm̄ legē agrariā omisit pp q̄ Tybe. &. C. Gracchi postea iterfecti fuerūt: de hoc paulopost lati⁹ dicet. ℣ Cōminuit: opes attriuit ut facile ab aliis uici posset. ℣ Facile: exigui negocii: tn̄ nō potuit uici a Cepiōe: nisi fraude & pecūia: q̄ Satellites corrupti īpm uīo marcētē iteremerūt. ℣ Cū igr̄: argumētū a maiori. Si igr̄ ingt iter latrones multū ualet iustitia: q putādū est iter ciues: sed hæc latronū iustitia p q̄dā similitudinē dr̄ alius certe est uir bonus & alius ciuis bonus: latro est uir malus tm̄ æq̄bilr ꝑdā iter socios puī in illa ciuitate. i. cœtu latronū diceī bon⁹ ciuis. Vñ plis in. y. ethi. dic̄. Nō est. n. idē fortasse uir ē bonū: & ciuē bonū. ℣ Opes: potētiā. ℣ Inter leges: rēp. legib⁹ bñ istitutā. ℣ Mihi q. amplificat Ci. has iustitiæ laudes: & dic̄ iō creatos fuisse reges: ut istituta fuarēt. ℣ Apud mæ. Mædi authore Hero. li. vii. ꝑus uocabāt Arii: ide a mędea Medi dci st: siue a Mędo filio mædęq & Iasonis: ut aliq̄ scribūt. Mędi st̄ ofines Parthis. Hero. scriptor historiaꝝ de quo Fab. Dulcis & cādidi⁹ & effusus Heredo. thucydides breuis & sp sibi istās: ocitatis affectib⁹ Hero. remissis: melior Thucydides ociōib⁹. Hero. uo fmōib⁹ Thucydides ui: Hero. uoluptatē. ℣ Apud ēt ma. no. Rōanos q in pncipio reges habuerūt. ℣ Fruendæ: ut subditi possent iustitia fruī rege gubernāte: q sit iust⁹ & bñ morat⁹: qm̄ alr sit tyrānus: trāsgressio. n. regni tyrānis est. ℣ Bñ mo. re. & iusti & bonis ornati morib⁹: ut bonū pastorē decet. Vñ Home. pastorē pplоꝝ appellat Agamēnonē: qm̄ rex dēt regeī ppłos: ut pastor oues: & trogus dic̄ in pncipio reges fuisse creatos pp ututē & moderationē: iter bonos spectāt: & arbitria pncipū p legib⁹ fuisse: cū ppli nullis legib⁹ regerent. Plis in. viii. ethi. sic ait. Nō est rex nisi sit ex se efficiēs: & bonis ancellat: talis autē nullī⁹ idiget rei: nō ergo suas ipe sed eoꝝ q regunt: utilitates osiderat: q nāq talis nō est forte poti⁹ē pnceps quā rex. Tyrānis aūt otraria regno: suū nāq bonū segt ipe tyrānus. ℣ Nā cū pme. Rō qre fuerunt creati reges bñ morati: ut. s. plebs nō pmereī a potētib⁹: & ob hoc postea iuētæ fuerūt leges: ut oia q̄dā ætate agerent: tūc. n. dr̄ ius: cū unusq̄sq; hēt quod suū est. ℣ Inops: ipotēs ppłs & plæbs. ℣ Præmereī: uexareī a potētib⁹. ℣ Tenuiores: humilioris oditionis & sortis.

Quinetiā leges latronū eē dñr qbus pareāt: quas obseruent: Itaq; pp æquabilē ꝑdæ partitionē & Bargulus illyric⁹ latro: de quo est apud Theopōpū magnas opes habuit: & mīto maiores Viriatus lusitanus: cui qdē exercitus nr̄i īpatoresq; cæsserūt: quē. C. Læli⁹ is q sapiēs usurpaī ꝑtor fregit & cōminuit: ferocitatēq; ei⁹ ita repressit: ut facile bellū reliqs traderet. Cū igīt tanta uis iustitiæ sit: ut ea etiā latronū opes firmet atq; augeat: quārū eius uim iter leges & iudicia: & istituta reip. fore putamus? Mihi qdē nō apud mædos solū: ut ait Herodotus: sed apud etiam maiores nostros fruēdæ iustitiæ causa uidētur olim bene morati reges cōstituti. Nā cum præmeretur inops multitudo ab his qui maiores opes habebant: ad unum aliquem confugiebant uirtute præstantem: qui cum prohiberet iniuria tenuiores

℣ Inter le. q̄ cōes sūt: & ī eqtate positæ. ℣ Iudicia: q̄ fm leges fiūt. ℣ Cōstituta: bñ ordinata. ℣ Nihil qdē &c̄. Probat hīc tē ofuasse: & reges iustitię cā a pncipio creatos fuisse: deīde leges ostitutas. Sed regib⁹ hoies quo ad iusti fuerit contētos fuisse: postq̄ uo iniusti illi eē cœpunt: latas eē leges q̄ stabiles & firmæ sp manerēt: & sic oñdit politica multā eē nō posse absq; iustitia. Quicūq; eā admīstrauerit/siue rex/siue resp. siue ppłs. ℣ Herodot⁹: q ut supra dixim⁹ ꝓmū regē scrib. apd̄ Assyriū h⁹ maiestatis nō ābitio ppłaris: sed spectata iter bonos ꝓbitas puehebat: arbitria pncipū p legib⁹ erāt. ℣ Maiores. fr. iust. ut Nūa Pōpi. q opione ūtutis ultro a Rōanis accersit⁹ē Curib⁹ puis. Nā cū pmereī iops mīltitudo ab his &c̄. tā-

℣ Q VInetiā. i. insup dicunt eē leges etiā latronū qbus sup. legibus ipsi pareant: & quas (git qd̄ scribit Herodotus. sup. leges ipsi obseruet. ℣ Itaq; & Bargulus archipirata ille latro illyricus. i. in illyrica de quo est sup. mentio: aut scriptū apud Theopōpum: habuit magnas opes propter partitionē: idest diuisionem prædæ æquabilem. i. æquabiliter factā. ℣ Et Viriatus lusitanus. i. ille latro ex lusitania habuit sup diuitias maiores multo q̄ Bargulus: cui scilicet Viriato exercitus & īperatores nostri cæsserunt: quē Caius Lælius: is qui usurpaī sapiens. i. qui usurpauit nomen sapiētis. ℣ Prętor: idest cum esset prætor/fregit/& cōminuit: & repressit ita ferocitatem eius: ut traderet reliquis bellum facile. ℣ Igitur cū tanta uis

tãta uis iuſtitiæ ſit: ut ea firmet.i. ſtabilitate:atq; augeat opes:etiã latronũ:q̃ta putamus fore .i.futurã eſſe eius uim inter leges & iudicia:& inſtituta ideſt mores & obſuãtias reip. ℣ Quidẽ.i.certe bene morati.i.bonos mores habẽtes uidẽtur mihi cõſtituti olim reges nõ ſolũ:apud mædos(ut ait Herodo.)ſed etiã apud maiores noſtros.i.priſcos romãos:cã fruẽ dę iuſtitiæ.i.ut p eos poſſit frui iuſticia:nam cum .i.quãdo multitudo inops:ideſt paupercula & auxilii egena prçmere tur:ideſt opprimeretur ab his qui habebant maiores opes cõfugiebãt ad aliquẽ:ideſt ad quem ius unũ prçſtãtem uirtu tẽ:qui cũ ideſt quoniam prohiberet:ideſt defenderet tenuiores:ideſt paupiores retinebat pari iure ſũmos cum infimis.

æquitate ꝺſtituẽda:ſũmos cũ ifimis pari iure retinebat Eadẽ ꝺſtituẽdaꝝ legũ fuit cã:quæ regũ.Ius.n.ſemp q̃ſi tũ eſt æquabile:neq;.n.aliter eſſet ius.Id ſi ab uno iuſto & bono uiro ꝺſequebanť:eo erãt contẽti: cũ id minus ꝺtigeret.leges ſunt iuentæ:quæ cũ oibus ſemp una atq; eadẽ uoce loquerenť.Ergo hoc q̃dẽ pſpicuũ eſt eos ad iperãdũ deligi ſolitos quoꝝ de iuſtitia magna eẽt opi nio multitudinis:adiũcto uero hoc ut iidẽ etiã pruden tes haberenť:nihil eſſet quod homines his authoribus nõ poſſe cõſequi ſe arbitrarenť.Omni igiť rõne colẽ da & retinẽda iuſtitia eſt:t amẽ ipſa ꝓpter ſe.Nã aliter iuſtitia nõ eẽt tum pp amplificationẽ honoris & gl̃iæ: Sed ut pecũiæ quærẽdæ ſũt:nõ ſolũ rõ eſt:ſed ẽt collo cãdæ:q ꝓpetuos ſũpt⁹ ſuppeditet:nec ſolũ neceſſarios: ſed ẽt liberales:ſic gloria quærẽda & collocãda ratiõe eſt.Quã q̃ pclare Socrates hãc uiã ad gloriã ꝓximam:

℄ ÆQ uitate cõſtituẽda:cõſtituendo æquitatẽ:q̃ oĩa ad id q̃ iuſtũ eſt reducit:& facit ut æquo iure ui uatur. ℣ Pari:æquo:ut inter ſũmos & ifimos nulla dſia ſit. ℣ Neq; alt̃:niſi eſſet æquabile. ℣ Id ius: cum id iuenire iuſtũ:qd̃ oẽs æquo iure cõtineret. ℣ Oib⁹ &c.ſũmis iuris & mediocrib⁹ plæbe & op timatibus:nã leges ſunt uniuerſales:& non debet corrumpi. ℣ Vna uoce &c. Q̃m leges uolunt oẽs æquabiliter ius ſuare. ℣ Ergo quo quidẽ &c. Af fert Ci.cõcluſionẽ. ℣ Deligi &c. Eligit ut iperẽt:& alios regant. ℣ Magna eſſet opinio &c. Vt de Nũa Põpilio legiť q uocatus fuit in regnũ Romanũ:cũ magna ipſius fama eſſet:& opinio iuſtitiæ. ℣ Ad, iũcto uero hoc:ut iidẽ etiã prudẽtes haberẽtur. Nã opus eſt regẽ eẽ iuſtũ & prudẽtem: alioqn neq; ſi bi neq; ſuo regno cõſuleret:neq; ſaluti pſpiceret q̃ prudẽtiæ munus eſt: qd̃ cum ita ſit:iuſtitia colẽda eſt.& retinẽdũ ꝓpter ſeipſam:q̃m illud eſt ſummũ bonũ:q̃ pp ſe non ob aliud expetitur. Adde etiã qd̃ ipſa iuſtitia affert nominis claritatẽ:nã ab ea ui ri boni noiantur. Ergo ꝓpter ſeipſã expetẽda ẽ op timũ eſt hominẽ eſſe iuſtũ:& ꝓpter id quod ex ea conſequmur honorẽ.ſ.& gloriã. His authoribus nõ poſſe conſequi ſe arbitrarenť &c. Taliũ hoium au

PET. MAR.

Leges ſũt uſes

Numa põpili⁹ in reg. ro.acci,, tus ob eius iu, ſtitiam.

thoritate moti ꝓpter ſe:qa iuſtitiã ꝓpter ſeipſam expetẽda eſt:cũ ſit res optia:aliter ſi nõ expeteret ꝓpter ſe:ſed ob aliud: q̃m uirtus expetiť ꝓpter ſe:qa i ipſa cõſiſtit ſũmũ bonũ:cuius cauſa oĩa expetunť:nõ eſſet igiť iuſtitia & uirtus:niſi ꝓpter ſe expeteret. ℣ Sed ut pecuniæ q̃rendæ:nũc dat præcepta p cõparationẽ pecuniaꝝ:qua rõne gloria q̃renda & collocan da ſit:q̃m cũ ſumus eã adepti nõ debemus in una re effundere:ſed ꝓpitum patrẽ familias imitari:qui res augeat certa rõ ne:& ſic diſpẽſat:ut ad oĩa ſuppetãt. ℣ Rõ:modus & uia q̃ pecuniã iq̃rimus. ℣ Collocãdæ:diſpẽſandæ:certa rõne:q̃m paꝝ ꝓdeſt q̃rere:& inuenire pecunias:& poſtea ipſas male collocare. ℣ Suppeditet:ſubminiſtret ꝓpetuos ſumptus pe cuniarios. ℣ Sic gloria:adeptat ſimilitudinẽ. ℣ Et collocãda diſpenſanda cum ratione.i.gloriam ueris rationibus: & nõ ſimulatione debemus quærere:ut uero luminis ſui fructus ſuppeditet. ℣ Proximam:propinquam & breuem.

FRAN MAT.

℄ ÆQuitate ꝺſtituẽda &c. Inter eos q̃lites & ꝺtroueꝛſias iter ſe agebãt. ℣ Eadẽq; ꝺſtituẽdaꝝ: Cã fuit ꝺſtituẽdoꝝ re gũ:eadẽ fuit ꝺſtituẽdaꝝ legũ:qa donec hoies iuſti fuere:his ꝺtẽti hoies mãſere:at uero ubi illi a iuſtitia declinauere:leges ꝺſtituerũt:q̃ mutari nõ ꝓnt. ℣ Ius.n.ſp q̃ſitũ eſt æq̃bile. Ex quo & bono ꝺſtãs qd̃ oẽs ciues iter ſe hñt:ut ne plus cõmo di:aut ĩcõmodi ſuſcipiat:& hoc faciũt leges:boni uidelicet ꝓmio:mali pœna afficianť. ℣ Id ſi minus ꝺtigeret. Q̃ ia muta biles ſunt hoies & a ũtute ac offõ ſæpe declinãt. ℣ Leges ſũt iuẽtæ. Quæ ſtabiles eẽnt:& q̃ nullũ diſcrimẽ ꝓſonaꝝ face rent oĩb⁹ tã nobilib⁹ quã ignobilibus:tã ſũmis quã ifimis. ℣ Adiũcto uero hoc ut iidẽ &c. Sed ſi ad iuſtitiã prudẽtia ac ceſſiſſet:tã ii patebanť idonei p quos ppli oĩa ꝺſeq̃renť. ℣ Oi igiť rõne colẽda & retinẽda &c. Cõcludit ẽt ſi nulla nr̃a ſe q̃reť utilitas. Nã ſi ꝓpriã utilitatẽ iuſtus reſpiceret. deſineret iuſtus eẽ. Sibi.n. ꝺſuleret:nõ aũt aliis:& iõ nõ tribueret cuiq; ius ſuũ ex dignitate. ℣ Tũ pp amplificationẽ honoris:uidelicet ut nos diligãt hoies:ut nobis fidẽ habeãt:ut nos admirẽ tur. ℣ Sed ut pecũia &c. Q̃ oni,uť occurreť. Nã cũ ſupius dixerit ad gloriã ſpectare:ut nos diligãt hoies:fidẽ habeãt ad mirenť:& ea oĩa p iuſtitiæ opionẽ cõpari. Dicẽ q̃ſpiã poſſet ad ea parãda ſatis eẽ iuſtitiç ſimulationẽ: qd̃ diſcutit Socra tis ꝓmũ authoritate. Qui dicebat breuẽ uiã eẽ ad gloriã:ſi hoies tales eẽnt q̃les uideri uelit. Deinde gracchoꝝ q̃ aliq̃diu ꝓbitatẽ ſimularũt:a q̃ cũ magnas adepti eẽnt opes ſtati declinauerũt:ex quo ſecutũ ẽ:ut ſplere ꝓpoſitũ ſuũ nequerit reti nẽdæ gl̃iæ nã ambo fuerũt occiſi:utiť ſiſtitudĩe:& ſic ĩgt pecũia nõ ſolũ q̃rẽda ẽ:ſed ẽt ad uſus neceſſarios ꝺfuãda:ſic gl̃ia bonis artib⁹ cõparãda ẽ:& bõis artib⁹ retinẽda. Nã qd̃ ĩgt hiſtoric⁹ bñ res hr̃et ſi q̃bus artib⁹ parať ĩpiuꝫ hiſdẽ retineret. Nã multi ꝓmo q̃dẽ ſimulãt ꝓbitatẽ:ut ea tria aſſeq̃tur q̃ ſupradicta ſũt:ſed ubi honores adepti ſunt ad ĩgenii redeũt pra uitatẽ. Nõ ſatis ẽ ergo bõis artib⁹ honores q̃rere niſi ẽt bonis artib⁹ retineas:& ſic eos mouet q̃ ſimulãt iuſtitiã:ut cõparẽt gloriã:qa eã ẽt ſi adepti fuerint:diu retinere nõ poterũt:niſi cum iuſtitia & prudẽtia eã retinere uoluerint:pecuniam diffi cilius eſt ꝺſeruare q̃ parere eodẽ mõ & gloriã. Nihil ergo ꝓdeſt diſſimulatio:& ſi qd ꝓdeſt:ad tps prodeſt:eaq; detecta oĩs ante collecta gloria effundiť. ℣ Collocandæ:qd enim ꝓdeſſet parare pecuniã niſi partam cõſeruare ſcires.

Leges ſtabiles ſũt ſine diſcrimĩ ne pſo, narum.

Impiũ ꝺſuať artes q̃ agritur ait Salu ſtius.

℄ ÆQuitate ꝺſtĩ.i.ꝺſtituẽdo æqtatẽ:q̃p &:eadẽ cã fuit ꝺſtituẽdaꝝ legũ.i.cur leges ꝺſtituerenť q̃ ſup.fuit regũ ſup.cõ ſtituẽdoꝝ.i.cur reges ꝺſtituerenť. ℣ Eteni p qa:ius ẽ q̃ſitũ ſp æq̃bile:neq; eẽt alteri⁹:niſi.ſ.eẽt ç̃q̃bile & ſi ꝺſeq̃banť:id.ſ. ius ç̃q̃bile ab uno uiro iuſto & bono:ipſi erãt ꝺtẽti eo:cũ.i.q̃m id.ſ.ç̃q̃bile ius min⁹.i.nõ ꝺtigeret:leges ſũt iuẽtę q̃ loq̃renť cũ oĩb⁹ una atq; eadẽ uoce. ℣ Ergo hoc qdẽ ẽ pſpicuũ.i.ualde euidẽs eos ſolitos deligi ad ĩpandũ. ℣ Quoꝝ eẽt magna opio multitudis.i.multitudĩe:de iuſtitia.i.quos cõis ppli opinabať eẽ iuſtos. ℣ Vero p ſed hoc adiũcto ut iidẽ.ſ.iuſti hẽ reť.i.reputareť ẽt prudẽtes:nihil erat qd̃ hoies nõ arbitrareť ſe poſſe ꝺſeq his.i.hmõi:authorib⁹.i.p hmõi authores:q & iuſti & ſapiẽtes eẽnt. ℣ Oi igr̃. Cõcludit iuſtitiã ſũmope eẽ colẽdã. Ordo ẽ. Igr̃ cũ.ſ.tãta ui hẽat iuſtitia ẽ colẽda & reti nẽda oi rõne tũ.i.piť ipa.ſ.iuſtitia pp ſe.i.pp bõitatẽ ꝓpriã:nã alr̃ niſi eẽt pp ſe colẽda nõ eẽt iuſtitia:tũ.i.piť pp ãplifi cationẽ honoris & gl̃iç:q̃ ãplificat ĩ qb⁹ ẽ honorẽ & gl̃iã. ℣ Sz ut.i.quẽadmodũ rõ.i.ꝺſideratio nõ ẽ ſolũ pecũiæ q̃rẽde.i. acq̃rẽde ĥ ẽ de pecũia acq̃rẽda:ſz ẽt ſup.rõ pecũię. ℣ Collocãdç.i.admiſtrãdç:& expẽdẽdæ:q̃.ſ.pecũia ſuppeditet.i.ſuf ficiat & ſubmiſtret ſũpt⁹ ꝓpetuos.i.ideficiẽtes:nec ſolũ.i.nõ tm̃ necĩos ſup.ſũpt⁹.i.expẽdẽtos ex necĩtate: ſz ẽt liꝺales.i. ex liꝺalitate expẽdẽdos ſic gl̃ia ẽ q̃rẽda & collocãda rõe:ut.ſ.nõ deſit:q̃q̃.i.tãetſi. Socr.dicebat pclare hãc uiã eẽ ꝓximã.

ASC.

PET. MAR. Cõpendium Propagare qd Plato.

¶ ET Quasi cõpẽdiariã:qua cito:quasi quodã cõpẽdio ad gloriã puenit:cõpẽdiũ in tali significatiõe dicit breue iter. ℣ Talis esset:aio.s.qualis uult extra uideri ab aliis:qm̃ simulatio nõ põt hr̃e uerã gloriam:quippe pagr durat:& uera gloria facit radices & durat durãte.s.uirtute hois:q̃ gloriã affert stabilẽ duraturã:sed nõ durat. ℣ At uera gl̃ia emittit radices:& ppagat:qm̃ nõ ẽ cõpata simulatõe:sed uera útute. ℣ Agit radi.durat & ppagat:ut arbor hñs radices. ℣ Propagat:diffundit ut arbores q̃ ppagant. ℣ Ficta gl̃ia:nata ex simulatiõe & fictiõe bonitatis pit:ut flosculi arborũ. ℣ Flosculi:flores q cito decidũt & moriunt. Plato Dioni sic scripsit. Cẽseo eẽ iustũ:ut q̃ reuera boni sũt uiri:& talia faciũt ueram gloriã ꝯseqũtur:ita ꝯstare oĩb⁹dẽt tales nos eẽ ꝯles uideri uolumus:pserti cũ deo iuuante p facile sit futurũ. ℣ Simulatũ:qđ cũ simulatiõe fit:nõ uera uirtute. ℣ In utrãq; ptẽ.i.sunt testes illi qui ita ut uixerũt:uideri uolebãt & sic gloriã ueram sunt adepti. Illi ẽt q nõ recta uia:sed q̃dã simulatiõe q̃sierũt minime duraturã:hẽmus inqt exẽpla utrĩq; pmulta: sed satis erit ex una familia sumere:ut itelligat̃ gloriã eẽ appetẽdã:nõ simulatiõe sed ũa útute. ℣ Una familia gracchorũ.s.q̃ Romæ nobilissima fuit. Tyberius Grac. Augur:fuit uir prudẽtissimus reip.studiosus & bonis artib⁹gloriã q̃rens p̃tor Gallos domuit:& in secũdo ꝯsulatu Sardiniã ex qua tm̃ captiuorũ numerũ duxit:ut cũ uẽditio lõga eẽt & empto res nõ iuenirent:púbiũ natũ sit. Sardi uenales:qđ puerbiũ significat rẽ nunq̃ puenire ad finẽ. Vñ cũ uẽditio alicuius re:nimis lõga erat:dicebant Sardi uenales. Hic Tyberius gracchus cũ eẽt cẽsor libertinos:q rusticas trib⁹occupauerãt:in q̃tuor urbanas distixit:uñ maximã sibi gloriã cõparauit:cõponebat.n.seditiões in rep.nõ excitabat. Vñ semp laudatus est:huius filii Tyberius &.C.Gracchi fauẽtes pplo leges agrarias tẽtarunt: & sic fauere pplo simulãtes gloriã q̃rebãt:sed ambo ĩterfecti sũt. ℣ Eius filii. Tyberius & Caius. ℣ Nec pbabant:nõ hẽbant in nũero bonorũ uirorũ:& post mortẽ hĩti sũt in nũero eorũ q iure ĩterficiunt & Scipio Æmilianus gracchorũ affinis ĩterrogat⁹in senatu cũ in urbẽ rediisset:a Cepiõe:qd sibi de gracchis uideret: rñdit uẽ mihi iure cæsi:& uersum Homeri ptulit:quo pallas Ioui de Egisto ĩterfecto rñdit. Sic peat qcũq; hæc agit de Tyberio graccho horũ pr̃e:q sũmã gloriã adept⁹est:scribit Plut. Tyberius Grac.cui q̃q̃ duobus ꝯsulatib⁹:duobusq; triũphis:ĩsupcẽsuræ gl̃ia ĩsigni:multo pls tm̃ ex uirtutibus eius q̃ ex magistratibus atq; honoribꝰaderat dignitatis. Itaq; Cornelia africani maioris filia:licet aduersarius in rep.esset:hr̃e meruit. Filia cornelię postea nupsit scipiõi Æmilião. ℣ Iure cẽsorũ:eorũ q iure cæsi sũt:qm̃ rẽp.seditionib⁹euertebãt. ℣ Sed ut facil. Ci.aliq̃ pcepta daturus est ut facillime uideamur eẽ tales q̃les sumus:& sic ĩstituit pceptionem qua adolescẽtum animi ad ueram gloriam pparantur.

Plutar. de Tyberio Socrates.

¶ COMpẽdiariã:συν τομον:hoc est breuẽ:nulla.n.breuior est ad gloriam uia:q̃ si talis sis:q̃lis uideri uis:oẽs.n.bonã uideri uolũt:sed ita sit:ut ẽt sint boni & cito eo pacto gloriã ꝯseqũt. ℣ Stabilẽ gloriã:põt qspiã gloriã hoc mõ cõsequi sed minime duraturũ. ℣ Radices agit:porrigit radices & stabiles firmaq; efficit. ℣ Propagat: extẽdit & quotidie augetur. ℣ Tanq̃ flosculi:plistit in trãslatione ad agris. Nã flos:ut ait Plau.repẽte ortus repẽte occidit. ℣ Testes in utrãq; &c.& eorũ q gloriã semel ptam nunq̃ amiserũt. Quia bonis artibus pepere & eisdẽ retinuere & eorũ q statim amisere:qm̃ pbitatẽ ad tps simulauerũt. ℣ Tyberius gracchus:ille senior illorũ duorũ pr̃ qui occisi sunt:pnceps fuit ciuitatis:& bonis artibus gloriã adeptus est atq; etiam cõseruauit. At uero filii:qa falsis & simulatis artibus gloriam & authoritatẽ peperere statim periere. ℣ Filii: Tyberius & Caius gracchi. ℣ Qui igit. Cõcludit &c. ℣ Iustitiæ:uere de qua dictũ est libro primo. ℣ Sed ut facil.di.Dixerat Ci.ex Socratis snia cõpendiariam uiã ad gloriam uideri: si talis quisq; sit qualis uideri uult. Nũc inqt q̃is in hoc Socratis dicto uis magna sit tm̃ q̃dam præcepta dãda esse:ut gloriã assequamur:occurrebat quidem nõ satis esse qđ Socrates dixerat quasi posset qui bonus esset:non uideri bonus:sic aũt instare posset aduersarius: sicut male mali nõnunquam uideantur boni & iusti:ita & diuerso iusti nõnunq̃ uideant mali. Illud pbabile est: uideri eẽt q multi mali nõnunq̃ uident boni:hoc uero falsum. Nõ.n.sicut sub p̃textu boni occultat malus. Ita sub prætextu mali occultat Bonus. Nam malus simulat:& ideo semp malus:etiam cũ aliquid bñfacere uidet:quia nõ amore uirtutis impulsus id agit. Nam quẽadmodũ Cicero ait in academicis quæ uoluptate quasi mercede aliqua ad officiũ impellitur: ea non est uirtus:sed falsa imitatio:simulatioq; uirtutis. Nam quod de uoluptate dixit ad honores ad opes:ad quæstum ad oĩa deniq; transferri põt. Quorũ gratia potius q̃ uirtutis hoies ad aliquid cũ uirtute cõiunctum efficere uident. Sed animaduertẽdum:q eorum qui gloriam quærunt duo genera sunt:unum eorũ qui præsidium habere in uirtute parentum maiorumq; suorũ:alterum eorũ qui uirtute sua nituntur. Illi qdem faciliorem uiam habent ad gloriam:ii uero difficiliorem:sed quãto difficilliorem: tanto laudabiliorem. ℣ Fortuna:ut Seruius tullius. ℣ Qui serua natus rex romanorum est factus:ut Darius qui inuitu equi rex constitutus est quãuis hoc & ad casum referri potest.

Seruius tullius. Serua natus.

¶ ET Quasi cõpẽdiariã.i.breuissimã ad gloriã. ℣ Si qs ageret id:ut eẽt talis q̃lis uellet hẽri.i.reputari:q si q.i.aligrentur.i.opinant se posse ꝯsequi.i.obtinere:stabilẽ gloriã simulatione:& oñtatione inani:& nõ mõ.i.nõ solũ ꝓmone ficto.i. simulãter & fraudulẽter cõposito:sed etiã uultu:ipsi sup.errãt uehemẽter. ℣ Vera gl̃ia agit.i.facit & gñat radices.i.firmitatẽ cui adhæreat. ℣ Atq; ẽt ppagat.i.extẽdit p excremẽta q̃si pululãt:ut arbor firmiter radicata oĩa ficta decidunt.i. deorsum cadũt celeriter tanq̃ flosculi.i.ĩminuti flores arborũ:nec qcq̃ simulatũ põt eẽ diuturnũ. ℣ Permulti.i.ualde multi testes sunt in utrãq; ptẽ.i.pbãdã utrãq; ptẽ:hoc est tã uerã gloriã eẽ diuturnã:q̃ simulatã trãsitoriã:sed nos erimus cõtenti una familia.i.pbare id in una familia cã breuitatis. ℣ Enim p qa tyberius gracchus filius publii.s.gracchi:laudabitur tã diu dum.i.q̃diu memoria reꝝ romanorũ.i.quas romani gesserũt manebit:filii eius.i.tyberius & Caius seditiosi: nec pbant.i.approbabant uiui.i.adhuc uiuebant:& mortui:ideſt iam dum mortui sunt obtinent nomen.i.famam cæsorum.i.interfectorum & occisorum iure.i.iuste:scilicet propter seditiones & maleficia. Igitur ii sup.qui uolunt adipisci.i. acquirere ueram gloriam iustitiæ.i.de iustitia sua iungantur officiis:ideſt faciant officia iustitiæ:& dictum est in libro superiore:quæ essent ea scilicet officia iustitiæ. ℣ Sed ut uideamur facillime esse tales quales sumus.

ASC.

¶ ET si

¶ Et si qꝫ. ℣ Vt si ita. Hi tales quales uolumus hŕi tñ ut uideamur possumus assequi ꝑceptis. ℣ Vt simus: ut natura sit ita dispositа: ut oñdere aliis uolumus. ℣ Est maxia uis. i. oia in eo cõsistũt ut tales simus: quales haberi uolumus: ut Socrates dicebat. ℣ Nã si qs: affert rõnẽ quare sũt dãda ꝑcepta: ut unusqsq; seruet decoꝝ i ea fortuna quã nactus ẽ. ℣ Ab ineũte ætate: primis ãnis: qa habuit claros natales: & maiores suos uirtute ꝑditos: quoꝝ fama sustinẽda est: & augenda. ℣ Celebritatis: dignitatis & qđ ab oĩb⁹ celebreť: ut sit i ore hoĩum pp claros natales & stẽma maioꝝ. ℣ Nominis famę & gloriæ p p suos maiores. ℣ A pŕe: quã a patre acceperũt. ℣ Quã tibi mi Ci. uertit ꝓmonẽ ad filiũ ut eũ exercet ad decoꝝ ꝑstãdũ: ne. s. a tãto patre & tãtæ celebritatis & nois degeneraret. ℣ Arbitror: dicit ut deuitet arrogãtiã: ipse Cice. filius hẽbat iam nois celebritatẽ pp patrẽ: qm̃ in ore hoĩum erat cũ eẽt. Ci. sũmi uiri filiꝰ Vñ sustinebat magnã expectationẽ imitãdæ industriæ paternæ. ℣ Aut aliquo casu: ut si qs natus humili loco ꝺueniret ad opes & dignitates auxilio fortunæ: aut si aliquo casu aliquid ei acciderit: pp qđ sit in ore hoĩum: & celebreť sermonibus hoĩum frequẽtibus. ℣ Cõiiciunť uertunť in talẽ iuuenẽ: & expectãt ut magnũ aliqd suis moribus dignũ faciat & cõditiõe fortunæ: quã nactus est. ℣ Clarissima luce: qm̃ nihil põt facere quod sit celatũ & oẽs eum intueňť ut uideãt an seruet decoꝝ. ℣ Obscuꝝ: qđ lateat. ℣ Quorũ autem: præcepit nũc quid faciẽdum sit adolescẽtibus: q obscuris parẽtibꝰ orti sũt. ℣ Humilitatẽ: qa humili & obscuri loco nati sunt nõ hñtes altũ stẽma maioꝝ & claros natales. ℣ In hominum ignoratione: quí nõ cognoscunť: nec hñt aliquã nois celebritatem. ℣ Iuuenes: cũ primũ ad ætatem iuuenilem peruenerunt ad magna quædam intendere animum debent. ℣ Magna spectare: appetere res magnas: ut nominis claritatem assequantur: & sint in ore hominum. ℣ Contendere: oĩ conatu: tota deniq; mẽte cõtẽdere bonis artibus: nõ malitia & iniquitate. ℣ Studiis: uoluntate honesta & bono conatu. ℣ Eo: iõ: & ob id. ℣ Firmiore: cõstãtiore: quoniam illi ætati nõ inuideť. ℣ Illi ætati: iuuenili: cuius honesto studio fauere omnes debent ut emergant: quoniam: ut inquit Satyrus. Haud facile emergũt quorũ uirtutibus obstat res angusta domi: & Quinti. monet tyrocinium non esse deserendũ in senectute crescente metu quotidie: sed fructum studioꝝ uiridẽ ac dulcẽ promi oportere: dũ & ueniæ spes est & audere non dedecet: atq; iuueniliter dicta pro indole accipiuntur.

¶ Et si in eo ipso &c. ut ꝗles sumus tales etiã uideamur. ℣ Cãm celebritatis &c. ut nomẽ eius celebre & illustre. ℣ Sicut tibi arbitror cõtigisse. Quia a me patre tuo causam habes hoĩs nõ mediocris. ℣ Aliquo casu aut &c. Fortuna est quæ profiscitur ex propolito hominis: ut si proficiscis in forum uolens: aliud assequor ꝗ̃ esset opinio mea exẽpli causa. ℣ Quídam accedit ad tumultũ patris sacrificaturus inuenit illic thesauꝝ absconditum. Casus nullam partẽ habẽt cum ꝓposito hominis: ut si in ambulantẽ de tecto decidat tegula. Casu Scipio maior assecutus est gloriam. Cũ casu electus est ĩperator cõtra hispanos ut Agatocles. Qui cum eẽt obscuro genere natus patre figulo: tyrannus euasit syracusanus. ℣ Aut fortuna: quia fortuna secũda usus ĩperium magnũ adeptus fuerit & gloriã: ut Marius Ventidius. ℣ In hũc oculi &c. i. hunc admiranť. ℣ Atq; in eum &c. qui claro genere nati sunt & sũmo loco debent diligentes esse ne quid peccẽt. Nã nihil dicunt aut faciunt quod non obseruetur: nulla eoꝝ actio latere põt. ℣ Et claudianus ad honoriũ dicebat. Theodosii Cæsaris filium hoc te præcipue crebro sermone monebo. Vt te totius medío tellurís in orbe. Viuere cognoscas cũctis tua gẽtibus esse facta palã: nec posse dari regalibus usquã. Secretum uitiis nã lux altissima fati. Occultũ nil esse sinit: latebrasq; per oẽs intrat: & obstrusos explorat fama recessus. ℣ Quoꝝ aũt ætas &c. illi qui claro genere nati sunt facile gloriã cõparant. Si maioꝝ sequerenť uestigia. At uero infimo loco nati non ita. Nam necesse est ut sua ipsoꝝ uirtute uiam sibi ad gloriam faciant: ergo statim ab ipsa iuuentute ĩcipere debẽt honesta studia sectari. ℣ Quod eo fir. &c. hoc inquit habebunt cõmoditatis ꝙ multos inueniant fautores. Iuueni. n. ad uirtutẽ aspiranti quocũq; genere natus sit oẽs fauent. Argumentum est a facilitate. Nam in prouectiore ætate difficile est gloriam comparare homini nouo in pueritia contra: facile est.

¶ Et si ídest licet maxima uis est in eo ipso: ut simus hi: ídest tales: qui: ídest quales uelimus haberi: tamen quædã præcepta sunt danda. ℣ Nam si quis habet causam celebritatis & nominis: ídest cur celebris & clari nominis sit ab ætate ineunte: ídest incipiente: hoc est a teneris annis & quasi a cunabulis: ídest ueluti acceptam a patre (quod ídest quã causam celebritatis. ℣ Mi Cicero ego arbitror contigisse tibi propter claritatem scilicet patris) aut aliquo casu: atq; fortuna supple aliqua. ℣ Oculi omnium coniiciunť in hunc: atq; inquiritur in eo quid agat: quẽadmodum: ídest qualiter uiuat: & tãquam ídest perinde ac si uersetur in luce clarissima: ita nullum eius nec dictum nec factum potest esse obscurum. ℣ Autem pro sed: hi quorum prima ætas uersatur in ignoratione hominum: propter humilitatem & obscuritatem: simul ac. i. statim postquam cœperunt esse iuuenes: debent spectare: ídest contendere: in magna: ídest ad res magnas peragendas & debent contendere ad ea. s. magna rectis: ídest firmis & nõ declinantibus in obliquum studiis: ídest cõatibus. ℣ Qđ ídest quam rem ipsi facient animo eo: ídest pro tanto firmiore: quia non modo: ídest non solum non inuidetur: ídest nullus inuidet illi ætate: scilicet iuueníli uerumetiam fauetur: ídest plærique fauent.

¶ De adolescẽtis officio ad gloriam comparandam.

PRima igiť est adolescẽtis cõmẽdatio ad gloriã: si qua ex bellicis rebus cõparari põt: in qua multi apud maiores nostros extiterũt: semper eni fere bella gerebanť: tua aũt ætas ícidit in id bellũ: cuius altera ps sceleris nimiũ habuit: altera fœlicitatis paꝝ. Quo tamẽ in bello: cũ te Põpeius ale al-

PRima igiť. Postq̃ oñdit talia ꝑcepta esse necessaria: ícipit ꝑcipere qd iuuenis agere debeat: ut gloriã cõsequi possit: & oñdit gloriã oriri ex pstantia bellica: aut ex his uirtutibꝰ: q̃ in toga coluňť: ut diceť p singulas ptes. ℣ Ad gloriã: ꝺsequẽdã. ℣ Si qua cõmẽdatio & laus rei bñ gestæ põt ab ipso adolescẽte cõparari: qua cõmẽdatione & laude bellica. ℣ Fere ꝗ̃si sp: qm̃ pro ímperio ꝓpagando bella fere sp gerebanť: uñ res militaris erat ars romana: & adolescentes i bello se exercebãt: uñ Syllius laudãs fortitudi-

PET. MAR.

ſtẽma maioꝝ

Iuue.

Quin. FRAN MAT.

Claudianus ad honorium

ASC.

PET. MAR.

bem romanorum & ꝑſtãtiã bellicam dicit. Pubeſcit caſtris miles: galeaq; terunt. Nondum ſignatæ flaua languine malæ. In pueritia ſtudiis litterarũ incũbebant. Inde malitiam erecto animo colebant q̃ cęteris nationibus ꝑſtabat Populus Romanꝰ. ℣ Tua autẽ ætas: uertit ſermonẽ ad filiũ: quem dicit in id bellum incidiſſe: in quo gloriã aſſequi nõ potuit: & bellicam cõmẽdationem. ℣ In id bellũ: pluſq̃ ciuile quod fuit inter Cæſarẽ & Põpeiũ: & Ci. filius Ci. ſub Põpeio militauit præfectus alæ militaris. ℣ Altera: pars Cæſaris. ℣ Nimiũ ſce. qa pugnabat otra patriã: & illam occupauit & p hoc magnũ ſcelus admiſit. ℣ Altera Põpei: q̃ pro repu. pugnabat: tñ habuit paꝛ fœlicitatis: qm̃ ſuperatus a Cæſare i ægypto obtruncatus fuit. ℣ Alteri alæ. uni ex duabus: qm̃ alæ exercitus dicuntur equitũ ordines: qa circũ legiones a dextra ſiniſtraue tã q̃ alæ in auiũ corporibus locabanꝰ: ergo cũ duæ eẽnt: alteri ꝑfectus erat

Legio cice. legio habet centurias quadraginta: manipulos triginta: cohortes decẽ: ut ait Cincius de re militari. ℣ A ſũmo uiro. Põpeio qui ſũmus uir erat: & ipera

Iuue. tor. ℣ Equitando: ut faciunt Tyrones: q equitando põludia pugnæ exercent & ẽt iaculando: ut qſqs & equo: & pede bello promptus eſſet. Vñ Iuue. Diſcit ab hirſuta iaculũ torquere capella. ℣ Cũ repu. qm̃ ſupato Põpeio militiã dimiſiſti: & reſpu. a cæſare occupata fuit. ℣ Mihi aũt: inquit cice. Nõ ſolũ pp te hæc p̃ceptio & diſputatio inſtituta eſt: ſed pp omnem uirtutem: q̃ tunc erat tecum: adde etiam q̃ hæc p̃cepta non tibi ſoli ſed omnibus ſcribuntur. ℣ De toto genere: de omnibus iuuenibus. ℣ Vt igitur: in reliquis rebus ſuperiore uolumine dixit præſtantiora eſſe: ea quæ corporis uiribus geruntur: ſic etiam cõmendatio adoleſcentis magis proficiſcitur a modeſtia & pietate in parentes: q̃ a uiribus corporis. Illa enim ætas optimis uiribus & diſciplinis intentata eſſe debet: & regi conſilio ſapientum. ℣ Perſequimur: ſtudioſe ſequimur & complectimur. ℣ Gratiores: maiorem gratiam afferunt & gloriam qui ea quæ fiunt uiribus corporis: ut eſt res militaris: ergo maior eſt laus adoleſcenti & cõmendatio ad gloriam a modeſtia & pietate in parentes: & affectione præſtãtiſſimorum uirorum q̃ a malitia: & his omnibus quæ uires corporis deſiderant. ℣ A modeſtia ut ſeruet modum in oĩbus actio-

Plato nibus: & pius in parentes: in ſuos beniuolus ſit: uerecundus: & pudicus. ℣ Vnuſquiſq; inqt Plato in legibus: niſi mente captus ſit & timet & honorat parentes: & rurſus ſeniores re & uerbo unuſquiſq; reuereatur: & ſi ultra. xx. annos excedunt tanq̃ pentes honoret. ℣ Cõmendatio: laus: quoniam nihil eſt utilius in uita q̃ ut ne quid nimis. Horatius in ſermo-

Hora. nibus paternum inſtitutũ ſic celebrat. Ipſe ſe mihi cuſtos incorruptiſſimus ois Circum doctores aderat: quid multa: pudicum. Qui primus uirtutis honor ſeruauit ab omni. Non ſolum a facto uerum opprobrio quoq; turpi. ℣ Facillime autẽ ponit nunc de quo adoleſcentes facile cognoſcuntur cum: ſcilicet adhærent claris & ſapientiſſimis uiris & illos aſſectantur. Dant enim ſignum futuræ uirtutis & optimi ingenii. Quod uirtutum ſtudio flagrare uidetur: cum frequentes ſunt

Indoles apud doctos uiros & probatiſſimos. ℣ Claros: clari nominis propter res geſtas & optimos mores. ℣ Bene conſulentes reipu. qui rempu. amant & illius ſtudioſi ſunt. ℣ Si frequentes: aſſidui: ideſt ſi frequentant domum clari uiri & ſapientis: & ſi ipſum cauſa officii aſſectantur frequens locus dicitur a multis concelebratus: & frequentes dicũtur aſſidui claris uiris: ideſt aſſidue cum illis uerſantes.

FRAN MAT. PRima eſt igitur &c. Dixit de his adoleſcẽtibus qui claro genere: & qui obſcuro nati ſunt. Et quomodo differant. Nũc oſtẽdit quibus artibus conſequi gloriam poſſint: & duas eſſe dicit rerũ bellicarũ & litterarũ. ℣ Multi: ut Scipiones: Marius & innumeri: de quibus hiſtorici ſcribunt. ℣ Tua autem ætas. Tibi fili difficilior per rem militarem aditus eſt ad gloriam. Nam hoc tempore natus es: quo nõ iuſta nec cõtra externos hoſtes: ſed

Virgi. impia & a ciuibus cõtra ciues geſta ſunt bella. ℣ Altera: cæſaris. ℣ Altera Põpei. ℣ Quo tãta &c. in hoc bello: inqt: quãuis ciuile fuerit nõ modicã gloriã comparaſti. ℣ Alæ: equitum turmæ Virg. Dũ trepidant alæ. uñ alarii equites: ob ĥ alæ dictæ ſunt quia his pedites claudunt alarũ iure: undiq; n. in lateribus exercitus equites diſponebant. ℣ Aſum. ui. Pompeio. ℣ Equitando: bene equitando inter æquales. ℣ Iacul. hæ artes comes adoleſcẽtum ſunt fortiũ. ℣ Tolerando: ut uigilias mediã longa itinera. ℣ Pariter cũ rep. quia uicto Põ. reſpu. occidit: & tua laus una: nõ. n. habuiſti potutis officia declararem. ℣ Vt igitur: nũc tranſit ad aliam partem uidelicet quomodo gloria comparatur non uiribus corporis: ſed ingenii: ut ſtudiis litterarum: philoſophiæ: iuris ciuilis. Nam qui in his præſtantes ſunt magnam gloriam conſequuntur. ℣ Rationem per philoſophiam cuius præceptis adoleſcentes bene uiuendi rationem diſcunt ſæctari. ℣ Prima igitur cõmendatio: prima laus adoleſcentis eſt ſi moderatus fuerit & temperans qualis adoleſcens Terentianus de quo ſcriptum eſt ſic uita erat facile omnes perferre ac patitcum quibus erat cunq; unam iis ſeſe decere: eorum obſequi ſtudiis aduerſus nemini nunquam præponens ſe aliis: ita ut facillime ſine inuidia laudem inuenias & amicos pares unde ſequitur cõmendatio probi ſerui ſapienter uitam inſtituti. ℣ Pietate in parentes: ut eos ueneratione proſequantur: ut obſequẽ-

Tales ſumꝰ q̃les ſũt illi cũ q̃bus uerſamur tes ſint: ut præmia nutricationis retribuant. ℣ In ſuos. Quos caros habere debent. ℣ Facillime autem &c. talis habetur quiſq; quales ii ſunt cum quibus uerſatur & aſſiduam conſuetudinem habet. Nam ueluti contagioſi morbi ſibi adhærentes malæ ſocietates inficiuntur. Vnaq; conſpecta liuorem ducit ab una. Cice. a patre ad ſcæuolam uirum ea ætate præſtantiſſimum deductus fuerat: ut quo ad poſſet & liceret a ſenis latere nunquã diſcederet. Laudamus adoleſcentes qui probis haberent hominibus: contra eos improbamus qui haberent parum honeſtis.

ASC. PRima igitur. Oſtendit officium adoleſcentis ad gloriam cõparãdã: & eſt ordo. ℣ Igitur prima cõmẽdatio ad gloriã ſup. acgrendã eſt adoleſcẽti ex bellicis rebus: ſi qua. i. ſi aliqua ſup. gloria põt: cõpararí. i. acgri ex rebꝰ bellicis: in qua ſcilicet gloria rerũ bellicaꝝ multi extiterunt apud maiores nr̃os. i. priſcos romanos. ℣ Enim p quia bella gerebantur ſup. apud illos fere ſemp. ℣ Aũt p ſed: o Marce fili ſup. tua ætas incidit in id bellũ: cius. ſ. belli altera pars: ſcilicet cæſariana: habuit nimium ſceleris: altera ſcilicet pompeiana: habuit ſup. parum fælicitatis in quo tñ bello cũ Põpeius. i. magnus præfeciſſet te alteri alæ. i. alteri ordini equitũ in morẽ alarũ circum cor-

pus exercitus

pius exercitus uolitantium. ℣ Tu consequebare. i. cõsequebaris magnam laudem. ℣ Et. i. pariter a sũmo uiro. s. Pompeio: & ab exercitu: & hoc equitando: iaculando: & tolerando omnia labore militari. ℣ Atq; quidem certe ea tua laus cecidit: ideſt periit pariter cum repu. q. d. ſi reſpu. manſiſſet incolumis: gloria tua quoq; incolumis eſſet. ℣ Autem pro ſed: hæc oratio. i. diſputatio eſt ſuſcepta mihi. i. a me non de te ſup. ſolo ſed toto genere. ſ. adoleſcentulorũ: quãobrem pergamus ad dicendum ſup. ea quæ reſtant. ℣ Igitur ut. i. quẽadmodum opera animi ſunt in reliquis rebus multo maiora q̃ opera corporis ſic heres quas perſequimur: ideſt quas obtinere uolumus ingenio: ac rõne: ſũt gratiores illis q̃s ſup. pſequimur uirib⁹. ℣ Igit̃ pria cõmẽdatio. ſ. ad gloriã pficiſcit̃. i. orit̃ a modeſtia. ſ. modi obſeruatiõe i oĩb⁹ reb⁹. ℣ Tũ. i. deinde ſup. orit̃ a pietate. i. pia cultura: i. i. erga parẽtes & beniuolẽtia ĩ. i. erga ſuos. ſ. familiares & neceſſarios. ℣ Adoleſcentes cognoſcunt facillime & i optimã partẽ: qui contulerũt ſe ad claros & ſapiẽtes & bñ cõſulẽtes uiros: qb⁹ ſupple uiris ſi ſupple adoleſcẽtes ſũt frequẽtes. i. multũ familiares: ipſi afferũt populo opionẽ. i. faciũt: populũ opinari ſe. ſ. adoleſcentes: fore. i. futurum eſſe ſimiles eor̃. ſ. uiror̃ ſapientum: (& hoc in moribus: unde genitiuo uſus eſt) quos ſupple uiros ipſi delegerunt. i. de aliis elegerũt ſibi ad imitandum domus Publii Mutii ſcæuolæ. ſ. cõmendauit adoleſcentiam.

Ingẽio & rõne p̃cellũt op⁹ corporis.

P. Rutilii adoleſcẽtiam ad opionẽ & inocẽtiæ, & iuris ſciẽtiæ Publii Mutii cõmẽdauit domus. Nã Lucius qdẽ Craſſus cum eſſet admodum adoleſcẽs nõ aliunde mutuatus eſt: ſed ſibi ipſe reperit maximam laudẽ ex illa accuſatiõe nobili & glorioſa: ex qua ætate q exercẽtur laudibus affici ſolent: ut de Demoſthene accepimus. Ea ætate. L. Craſſus oſtẽdit id ſe i foro optime iã p̃me ditatũ facere: qd̃ ẽt tũ poterat domi cũ laude meditari

PET. MAR. Rutili⁹

℣ Publii Rutilii: pbat id qd̃ dixit exẽplis. Publi⁹ igt Rutili⁹ famã & iuris ciuilis & inocẽtiæ ſecut⁹ eſt qm̃ frequentabat domũ Mutii ſcæuolæ: q ius ciuile callebat & uir optim⁹ habebat̃. Rutilius ſtoicã diſciplinã ſectat⁹ inocẽtiſſim⁹ habit⁹ẽ. pcõſul in aſia fuit: & puinciã ab iniuriſs publicanor̃ defendit: uñ eq̃ſtrẽ ordinẽ ſibi inimicũ fecit: qm̃ eqtes erãt publicãi .i. publicos ſumpt⁹ miniſtrabãt: rediẽs Romã repetũdar̃ accuſat⁹ eſt: & a iudicibus: q ex eq̃ſtri ordine erãt in exiliũ actus: poſtea cũ reuocare ab exilio redire noluit: & Smyrnæ exulãs uita funct⁹ eſt: multa opa multaq; iduſtria. Rutili⁹ fuit: ut Cice. ſcrib. i Bruto: q̃ erat pp ea gratior: q; idem magnum mũnus de iure reſpõdendi ſuſtinebat: panætii auditor fuit prope perfectus ſtoicus. ℣ Cõmendauit: cõmẽdatione dignum reddidit domus Mutii: quã frequẽtabat. Nã. L. qdẽ Craſſus nõ aliunde nõ ex domo aliena & cõſuetudie uiror̃ claror̃ ſed ſibiipſi pepit gloriã ex accuſatiõe carbonis: i Bruto ſcribit Ci. Craſſus uerſatus eſt in oi gñe cauſar̃: mature in locum principũ orator̃ uenit: accuſauit. C. Carbonẽ eloq̃ntiſſimũ hoiem admodũ adoleſcẽs ſũmã ingenii nõ laudẽ mõ ſed etiã admiratiõnẽ cõſecutus ẽ. ℣ Nõ ẽ mutuat⁹: nõ aliũde accepit q̃ ab illa accuſatiõe. ℣ Nobili: q̃ Craſſũ nobilitauit. ℣ Glorioſa: q̃ Craſſo adoleſcẽti gloriã attulit. Ex q̃ ætate iuuenili. i. adoleſcẽtia. ℣ Vt de Demoſthene: q poſtea oẽs græciæ oratores ſupauit. Demoſthenes mortuo pr̃e Demoſthene ſub tutorib⁹ dixit: ſed cũ p ætatẽ licuit tutorib⁹ ſuis diẽ dixit: multaq; i eo uarie ſubter fugiẽtes ſcribẽs & ſe i his reb⁹ exercẽs tãdẽ ñ ſine piculo & iduſtria ſupauit: a qb⁹ quãquã recipe q̃tũ ſibi ſubreptũ erat: nõ potuit tñ id aſſequut⁹ eſt: ut audaciã dicẽdo & cõſuetudinẽ nact⁹ guſtata cãr̃ orãdar̃ dulcedine famæ ac potẽtiæ in mediũ pdire ſtatuerit: & ad reip. certamia ſe cõferre: hæc igit̃ cã ianuã Demoſtheni ad gloriã & honores patefacit. ℣ Ea ætate: adoleſcẽtia Sẽſus ẽ. Craſſus i ſua adoleſcẽtia p̃meditat⁹ cãm i foro egit & id exercuit in oculis oium q; illi fuiſſet laudi: ſi domi ſine publica exercitatiõe cogitaſſet: qm̃ pueri & adoleſcẽtes i fictis cauſis ſe exercere debẽt i umbra & domi oia p̃meditari priuſq̃ pdẽ̃t in lucẽ: & i uerã aciẽ deſcẽdãt. Laudat⁹ igit̃ fuit Craſſus q; ea i foro egerit q̃ potuiſſet domi cũ laude pp ætatẽ meditari: ẽt tũ pp ætatẽ: qm̃ erat admodũ adoleſcẽs & nõ regrebat̃ ab ea ætate ut ueras cãs i foro ageret: ſed ut i ũbra p̃luderet & domi meditaret̃ id qd̃ poſtea obeũdũ fuiſſet: fecit igit̃ craſſus ſupra uires ætatis uñ maximã ſibi gloriã cõparauit: qm̃. C. carbo: dãnatũ ſua accuſatiõe in exiliũ miſerat. Inde cũ cõſul puinciã obtineret: ut author eſt Valeri⁹ maxi. li. iii. Galiã: atq; i eã. C. carbo: cuius patrẽ. Craſ. dãnauerat: ad ſpeculãda cõſulis acta ueniſſet: nõ ſolũ eũ ide nõ ſubmouit ſed inſup locũ ei i tribunali aſſignauit: nec ulla de re niſi eo i cõſiliũ adhibito cognouit. Itaq; ingt Vale acer & uehemẽs carbo: nihil aliud Gallica pegrinatiõe cõſecutus ẽ q̃ ut aĩaduerteret fontẽ patrẽ ſuũ ab itegerrimo uiro in auxiliũ miſſũ. L. Craſſus tribun⁹ plæbis. C. carbonẽ accuſauerat: ad populũ ſu⁹ carbõis ſcriniũ ad tribunũ attulit: i quo mlta poterat iueniri: q̃ illã accuſationẽ adiuuarẽt. Craſſus ſuũ cathẽis ligatũ cũ ſcrinio itacto remiſit.

Craſſus ī oi cãr̃ gñe uerſatus ẽ. Demoſthenes

Craſſus diues

Caius carbo.

Valeri.

℣ PV. Ru. ñ qa domũ. P. Mutii ſcæuolæ freq̃ntabat iuriſcõſulti p̃ſtãtiſſimi: nõ illi⁹ auguri⁹ de quo cic. hãc opionẽ de ſe exercitauit & inocẽs ſicut Muti⁹ erat: & iuris pitiſſim⁹ hr̃eſ. Fuit is rutili⁹ orator cui⁹ mẽinit Ci. li. d claris oratorib⁹ ad brutũ fuit oſul & ipator tpe belli ſociaĩ. ℣ Nã. L. q. craſ. qa dixerat eẽ nõnullos q p̃ſidia i uirtutib⁹ maior̃ ſuor̃ hñt: alios qui ſua ipſor̃ uirtute nitũr̃: iõ ſubiũgit exẽplũ. L. craſ. Qui nõ opionẽ eloq̃ntiæ fecit q; cũ aliquo oratore eloq̃ntiſſimo oſuetudinẽ habuiſſet: ſed ſua ipſi⁹ uirtute: cũ carbonẽ accuſauit repetũdar̃: ex aſia hicẽ. L. craſſus q iducẽ lib. de oratore. ℣ Nõ ali. nõ a parẽtib⁹ aut oſuetudie alicui⁹ magni & eloq̃ntiſſimi uiri. ℣ Ex illa ac. Q ñ accu. Cn. carbonẽ repetũdar̃ ex aſia. ℣ Aetate: adoleſcẽtiæ. ℣ Vt de Demoſthene: accepim⁹ hic Demoſthẽes pr̃e nat⁹ẽ macheropio ab officina gladior̃ quã egregiã athenis hẽbat cognomiato cũ pdi cãm egiſſet calliſtrat⁹ magni tũc nois orator & ĩgẽti fuiſſet admiratiõi ei⁹ gloriã adoleſcẽs adhuc demoſthenes tũc amauit & omiſſis cæteris diſciplinis ad id unũ ſe exercuit ut dicẽdi facultatẽ nãciſceret. Demoſthenes priuat⁹ parẽte cũ eẽt adoleſcẽs crebro i iudiciũ uocabat̃: q̃ re cũ ei op⁹ eẽt ſe defendere: exerceri cœpit inagẽdo & eloq̃ntiſſimus euaſit maximãq; gloriã adhuc adoleſcẽs adept⁹ eſt. ℣ Aetate. Lu. craſſus eã laudẽ adoleſcẽs oſecut⁹ ẽ i foro. L. craſſus quã dõi ſi ſe exercuiſſet oſecut⁹ quoq; eẽt. ℣ Dõi: qa ſi ſe exercuiſſet dõi: & i loco priuato: laudat⁹ fuiſſet. Sẽſus ẽ: oñdit i foro ſe id bñ agere qd̃ ſi oñdiſſet dõi laudẽ meruiſſet. Solebãt adoleſcẽtes ꝺclamare ñ ẽ i fictis cauſis dõi: & i ũbra exerceri pri⁹ quã i uer̃ certamẽ fieri pdirẽt: & ueras agerẽt cãs: ergo craſſus adoleſcẽs i foro egit p̃meditat⁹: ſed cũ ſũma laude: qd̃ ſi dõi egiſſet exercẽdi & p̃parãdi igenii gr̃a: ut declamãtes ſolebãt: laudẽ adept⁹ eẽt: ẽ ãt argumẽtũ a minori ſi fuiſſet laudat⁹ id agẽs domi qa adoleſcens erat: q̃to maiorẽ laudẽ merebat̃ in foro. ℣ Sed cũ duplex. Quia opib⁹ corporis & ai gloriã cõparari poſſe dixerat: & corporis qdẽ opib⁹ res bellicas primũ: ai aũt uim dicẽdi ineſſe dixerat. Iõ nũc duo genera dicẽdi eẽ docet. Vnũ in quo affabilitas ẽ & comitas & ſmo uocat̃. Alter̃ in quo grauitas & cõtẽtio noiat̃. ℣ Vtrũq; oñdit plurimũ p ſe poſſe. Sed utrũq; cõiũctũ mir̃ in modũ ad cõparãdã gloriã ualere.

Cõitas

ASC.

℣ PVblii Ru. ad opionẽ. i. æſtimationẽ: &. i. pariter inocẽtiæ: &. i. pariter ſciẽtiæ iuris. i. ad opinãdũ de eo q; futurus eẽt inocẽs & iuris peritus: ut Muti⁹ ſcæuola. ℣ Nã qdẽ. i. certe Lucius craſſus cũ eẽt: admodũ. i. ualde adoleſcẽs: nõ mutuatus eſt. i. nõ accepit mutuo aliũde. i. ab aliquo alio: ſed ipſe peperit. i. acq̃ſiuit ſibi maximã laudẽ ex illa nobili & glorioſa accuſatiõe. ſ. Caii carbonis: ex qua ætate iuuenili. ſ. ii ſupple q exercent̃. ſ. accuſando: ſolẽt affici laudib⁹: ut. i. quẽadmodũ nos accepimus de Demoſthene q; ſ. ſic laudib⁹ affectus ſit. Lucius Craſſus oñdit. ℣ Ea ætate. i. cũ eẽt ei⁹ ætatis. ſ. iuuenilis: ſe facere iã optime in foro: id p̃meditatũ quod poterat ẽt. ℣ Tũ. i. tali ætate meditari domi ſuæ ſupple cũ laude.

PET. MAR. ¶SED cū duplex sit: diuidit Ci. modū loq̄ndi ī duas ptes. s. sermonē & cōtētionē. i. eloq̄ntiā quā ad gloriā cōsequēdā plus ualere dicat quā sermo ualeat: qui tū multū ꝓdest ad aios cōciliandos allicīēdosq; & declarat Cice. qd sit cōtentio. ℣ Rō: modus. ℣ Duplex loq̄ndi sermo qui est accōmodat⁹ & finitim⁹ quotidiāo ſmoni. ℣ Dictu: ut dicat. i. uix pōt dici quātū sermo affabilis alioꝝ aios cōciliet. ℣ Aios: hoīum beniuolētiā. ℣ Extāt epistolæ: cōfirmat exēplo & authoritate prudētissimoꝝ hoīum sermonē accōmodatū eē ad alios cōciliādos. Extāt adhuc legunt & sūt ī manib⁹ hoīum. Philipp⁹ rex Macedonū pr̄ fuit Alexādri magni ex cui⁹ succesſorib⁹ fuerūt Antipater & Antigon⁹. Cassāder fuit fili⁹ Antipr̄i.

Antipr̄ Antigonus

℣ Accepim⁹: audiuim⁹ fuisse prudētissimos. ℣ Prę cipiūt suis. Benigna oſone humanis uerbis & ſmōe præ se ferēte comitatē. ℣ Declināt: demulceāt: beni uolos reddāt. ℣ Quæ āt in multitudine: nūc agit de cōtētiōe oſonis q̄ maximā gl̄iam excitat. ℣ Vniuersam totā gl̄iam: qm̄ sola eloq̄ntia ualeat ad gl̄iā cōparādā ut nullo alio adiumēto īdigeat. ℣ Sæpe dicit: qm̄ ñ sp accidit: iterdū. n. eloq̄ntia ñ laudē sed odiū atq; iuidiā pit nisi recte qs utat̄ tā pstāti dono natu re: qd ad salutē ñ ad pniciē hoīum datū ē. Vñ eloq̄n tia dēt cū prudētia iustitiaq; cōiūgi ut cumulatissima laude digna sit. Magna ē. n. rō q̄re eloq̄ntia sæpe to tā excitat gl̄iā. Pla. dicebat oratoriā facultatē ais ho minū ipare eosq; ad quoscūq; uelit mot⁹ ipellere: & ei⁹ opus eē p maximū ī fortunarūq; atq; pturbatio nū cognitiōe cōsistere. Cā ñ nuda inḡt Plu. ē oſonis uis: sed ut ait thucydides uitę dignitas atq; existia tio ĩnocētiæ abstinētiæq; pdara. ℣ Copiose: q̄tū ad ubertatē oſonis. Fab. lib. v. ait locuplex & spaciosa uult eē eloq̄ntia. Ferat̄ ergo ñ semitis sed cāpis ñ uti fōtes angustis fistulis colligat̄: sed ut latissimi amnes totis ualibus fluat ac sibi uiā si qñ nō accepit faciat.

Plato

Fabius

Sed cū duplex sit rō oſonis: quaꝝ ī altera sit sermo i al tera cōtētio: nō ē id dubiū qn cōtētio oſonis maioré ui habeat ad gloriā. Ea ē. n. quā eloquētiā dicim⁹. Sed tñ difficile dictu ē q̄tope cōciliat aios: comitas: affabili tasq; sermōis. Extāt epistolæ & Philippi ad Alexādrū: & Antipatri ad Cassādrū: & Antigōi ad Philippū triū prudentissimoꝝ (sic enim accepimus) qbus p̄cipiunt: ut oratione benigna multitudinis animos ad beniuolētiā alliciat: militesq; blando appellādo sermone deliniāt. Quæ āt ī multitudie cū cōtētiōe hr̄ oſo ea sæpe uniuer sā excitat gloriā. Magna ē. n. admiratio copioſe sapiē terq; dicētis quē q audiūt & ītelligere ēt & sape plusq; cæteros arbitrant̄. Si uero ĩest ī oſone mixta modestiæ grauitas: nil admirabili⁹ fieri p̄ōt: eoq; magis si ea sūt in adolescente. Sed cum sint plurima cārū genera: quæ eloquentiā desiderāt: multiq; in nr̄a rep. adolescentes:

Rara ē grauitas in adolescēa, FRAN MAT.

℣ Sapiēter: prudēter: qm̄ q temer̄ utir̄ eloq̄ntia: nec admiratiōe nec laude dign⁹ ē: grauitas adiūcta oſo ni & pōdus sniaꝝ plurimū dignitatis affert & gloriæ & in adolescētia maxīe ī qua raro grauitas ĩest. Fab. in ulti. sic scrī bit. ℣ Hinc ēt illud est q̄ Ci. pluribus & libris & epistolis testat̄ dicēdi facultatem ex intimis sapiētiæ fontibus fluere.

¶SED cū duplex: ostenderat uim dicēdi multū ualere ad cōparandā gloriā &. L. crasso adolescentē ex accusatione cat bonis magnā gloriā adeptū fuisse: iō de ui dicendi loquit̄ quæ duplex est sermo cui ineſt affabilitas & comitas. Contro tio quæ habet grauitatē & asperitatē quādam. ℣ Sermo: in quo est affabilitas: est autem affabilis qui se comē & benignū præbet cunctis. Nā sermo est oratio quotidianæ finitima locutioni. ℣ Contentio: in qua uis est maxima & uehementia. Et sermone quidē inter familiares utimur. Cōtentione apud iudices: in senatu: in cōtentionibus ad populū. In foro cum uel accusamus uel defendimus. In senatu cū suademus uel dissuademus. In contionibus cū populū concitamus uel de terremus: & hæc est uera eloquētia quia illū eloquētē uocamus qui siue in foro cām agit: siue in senatu sniam dicit. Siue ad populū orationē habet oia copioſe grauiter & ornate facit. ℣ Sed tñ difficile dictu est quantopere & cætera. Q uānis plurimū ualeat contentio: tñ dicit uix pōt exprimi quātū & affabilitas ualeat ad hoīum studia nobis conciliāda. ℣ Ex tant epistolæ &c. probat nūc authoritate Philippi Antipatri: & Antigoni hanc affabilitatē plurimū ualere cōciliandis ho minum animis. Nā philippus Macedonū rex filium Alexandrum sæpe epistolis suis admonuit ut se militibus affabilem pberet. Idem fecit Antipr̄ ad cassandrū filiū. Antigonus ad philippū filiū. ℣ Antipatri. mortuo Alexādro unus ex Ma cedoniæ principibus Antipater fuit & filius eius cassander: is cum militaret sub Alexādro misit ad eū epistolā pr̄ in qua admonebat: ut si uellet multitudini carus esse: comē & affabilē se pberet. ℣ Sic. n. accepimus. Q uia sic scripserūt dariſſi mi historici. ℣ Q uæ āt &c. Vex ē illā affabilitatē amabilē & gratū hoīem reddere: sed otentio & grauitas hoīem reddit honorificētiorē & magnificētiorē. Vniuersā gl̄iam: uidelicet oēs apd & plæbeos & eqtes & senatores. ℣ Magna ē. n. &c.

Grauitas & comitas

Nā cū aliquē uidem⁹ cæteris oſone pstare: hūc admiratiōe q̄dā: sil & beniuolētia pſequmur. ℣ Intelligere: nō. n. arbitrā tur posse sic ornate & grauiter dicere nisi: ēt prudēs sit & intelligat. ℣ Si uero &c. si utrūq; cōiūctū fuerit grauitas & cōitas ĩfinitū ē quātū ualeat ad alliciēdos aios hoīum: &. i. qd̄ pbare intēdit hoc mō duo sūt dicēdi gña: unū ī quo affabilitas ē. Alterꝝ ī quo grauitas cōsistit. Vnū qdē si seorsū cōsideres minꝝ est in gl̄ia cōparāda. At uero si utrūq; cōiūctū fuerit mira q̄dā utroq; gloria excitat̄. ℣ Q m̄ eū in quo cernit oēs sūma quadā admiratiōe pſequunt & colūt atq; obseruāt. ℣ Mixta modestiæ &c. p modestiā affabilitatē accipito: p grauitatē cōtētionē. ℣ Eoq; magis &c. qa cū feruētiores soleāt eē adole scentes: si in ipiis modestia elucet cū grauitate plurimū cōmonēt admiratiōis. ℣ Sed cū sint plura &c. pſeq̄t oīdere qđo p uim dicēdi gl̄iam assequmur: & cū inḡt sint multa cāꝝ gña: p̄cipue acgrir̄ gloria iudiciali cū in foro aliquis aut accusat: aut defendit. ℣ Genera cārum Demōstratiuū. Deliberatiuū: Iudiciale. Sed iudiciale est potissimū ad gloriā cōparandam.

ASC. Qui in suis epistolis multitudīs aios ad beniuolētiā allici cō suluere

¶ SED cū rō oſonis sit duplex in quaꝝ altera sit sermo. i. familiaris allocutio: & in quaꝝ supple altera sit cōtētio. i. iudi dica cōcertatio: id nō est dubiū qn cōtentio habeat maiorē uim ad gloriā oſonis. i. de oratione cōsequēda. ℣ Eni pro qa ea. s. cōtētio est quā dicimus eloquētiā. ℣ Sed tñ difficile dictu. i. ut dicatur uel ad dicendū est quātopere. i. quātū uehe mēter comitas. i. suauitas: q; p & affabilitas sermonis conciliet. i. sibi beniuolos & amicos faciet aios hoīum. ℣ Epistolæ extant. i. adhuc in reꝝ natura sunt: quæ. s. sunt philippi regis macedonū ad Alexādrū. i. magnū filiū eius: & Antipr̄i um? ex principibus alexādri ad cassandrū filiū eius: & antigoni alterius principis: & alexādri succesſoris. ℣ Ad philippū filiū eius. s. antigoni trium prudētissimoꝝ supple uiroꝝ (accepimus. n. sic. i. audiuimus prudētissimos fuisse) quibus. s. epistolis præcipiūt. i. mādant filiis suis: ut alliciant aios multitudinis ad beniuolētiā oratione bēigna. i. comi & affabili. ℣ Et de mulceant milites appellando supple eos sermone blando. ℣ Autē pro sed: oſo quæ hr̄ in multitudi nē cū cōtētiōe. i. diſceptatione ea excitat sæpe uniuersā. i. tota gloriā. ℣ Eni pro qa magna est gloria si dicentis copioſe & sapiēter: quem. s. dicentē hi qui audiūt arbitrant̄ sæpe. ℣ Et. i. pariter ītelligere & ēt sapere plusq; cæteros. ℣ Vero pro sed grauitas mixta. i. cōmixta modestiæ ineſt in oratiōe: nil p̄t fieri admirabilius. i. qd̄ magis admirant̄ auditores. ℣ Eo q;. i. pro tāto magis sup. admirant̄ ea si sint ī adolescente. ℣ Sed cum plurima sint genera causaꝝ q̄ desiderant eloquen tiam: & cum sup. multi adolescentes assecuti sint laudem dicendo, i. eloquendo in nostra repub.

¶APVD

CAPVD iudices:ī gñe iudiciali. ℣ Apud se.ī gñe deliberatiuo. Tria sūt gña cāg iudiciale dmōstratiuū & deliberati PET. MAR.
uū ī qb⁹ utimur eloqntia. ℣ Maxia ēt oro iqthita copiose & prudēter excitāt sæpe uniuersā gliā:sed maxia ē admiratio
ī gñe iudiciali:cū aliqs accusaī aut defēdit:qm̄ gen⁹ iudiciale:difficillimū ē. ℣ In iudiciis gñe iudiciali. ℣ Quog iudicio
& eloqntia q̄ ī iudiciis uersaī. ℣ Laudabilior:qm̄ dono naturæ ad utilitatē hoīum ñ ad pniciē:nisi cū cā necaria suberit:
uti dēm⁹. ℣ Probata:laudata:& accusatori honori fuit & gliæ. ℣ De Crasso:q admodū adolescēs. C. carbonē accusauit.
℣ M. Antoni⁹:orator q disputat apd Ci. ī libris de orator Au⁹ fuit. M. antonii triūuiri:quē ātoniū oratorē syllanas ptes
sequutū. C. M. necauit. ℣ P. Sul. Sulpiti⁹. C. Norbanū:q postea cū mario iuniore consul fuit:accusauit
q̄ seditiosus eē ciuis & pūb⁹ optiatū aduersareī:q̄s sylla otra mariāos obnixe fauebat. Dicebaī. C. norban⁹ bellū aduersus. Syllā istaurare & iō a sulpitio
accusat⁹ ē q̄ accusatio famā eloqntię. Sulpitio adole-
scēti fecit. Sed ñ accusare alios:ī qnta ī Verrē actiōe
scribit. Oēs q̄ alteg iudices nullis īpulsi inimicitiis:
nulla priuati læsi iniuria:nullo p̄mio adducti ī iudi
cū reip. cā uocāt:puidere dñt nō qd honoris ī pūtia
tollāt:sed ēt q̄tū ī oēm uitā negocii suscipe conenī:le
gē. n. sibi idicūt inocētiæ:cōtinētiæ:uirtutūq; oium:
q̄ ab altero rōnē uitæ reposcūt. ℣ Reipublicæ cā:p
utilitate reip. ℣ Vt duo luculli. M. lucullus:&. L. lu
cullus frēs lucullus authore Plu. adolescēs cū priua- Ma. &
tus nullū adhuc magr̄atū gessisset Seruilio auguri:q Lu.
p̄em accusauerat d peculatu diē dixit. Visa ē ea res Lucul-
Clarissima romāis & oium laudata ɔsensu. Id. n. ac lus frēs
cusādi studiū ul'sim priuata occasiōe haud ignobile
uidebaī:qnimo pluria dlectatiōe eos mirarī lauda-
req; iuuenes ɔsueuerūt:quos sceleſtis ac flagitiosis hoīb⁹ cēseris gñosos catullos accerrime cernerēt icitbētes in eo iudicio
orta otētiōe cū uulnerati qdā:qdā fuissent occisi: euasit tū accusationē Puili⁹. Hæc igiī accusatio reip. cā fuit:qm̄ accusaue-
rūt Puiliū de peculatu. i. de furto publico. Lex Iulia de peculatu eos pūit:q pecuniā:uel rēp. ul' sacrā:ul' religiosā furati fue- Lex Iu
rit. ℣ Procinio cū clientes nros læsos defēdim⁹ & Ci. pron⁹ fuit Siculog otra uerrē q̄ ptor sicilię expoliauerat:ī quē extāt lia d pe
Ci. actiōes. ℣ Pro sardis:oones Ci. p sardis clientib⁹ suis ñ extāt:uñ hui⁹ pr̄ocini cā ignoraī. ℣ Iuli⁹ Cæsar orator. L. fi- culatu.
li⁹ de quo supra:q fuit frē Catulli. ℣ Industria:studiosus labor. L. Fusii ueīt i lucē:cū Māliū accusauit. ℣ Semel igiī:pcipit Iuli⁹ cę
Ci. odudēs raro accusādū eē ipsis adolescētib⁹:tū cū aliqñ fit reip. tribuēdū ñ priuatæ utilitati. ℣ Sin erit:si erit aliqs cui sar.
necesse sit accusare:reip. cā accuset. ℣ Hoc muneris:offīm & laborē accusādi. ℣ Cui⁹ reip. dēm⁹ aiaduertere ī illos q reip. Orator
aduersant:q̄ oia otinet & cui⁹ dēm⁹ eē studiosi. ℣ Tū:q̄uis oporteat accusaī:tū adhibeaī q̄dā mēsura i accusando:ne aio
ferino uideamur eē:hō. n. ab hoīe nō ē alien⁹:uñ carpēdi sūt maxie q studio accusādi tenēt:& scelera fingūt:ut aī efferatā
libidinē expleāt:& iugulo alteri⁹ itēti hūanitatē dseret quo nihil p̄t excogitāi dmēti⁹ nihil īpi⁹:nihil dniqs libo hoīe idign⁹
Duri:iexorabiles feri. ℣ Vel poti⁹ uix hoīs:qm̄ dposuit hūanitatē & ñ ē hō nisi noīe tm̄:qa alios ī capitis discrim̄ adduc.
CAPud iudices. In foro ubi accusaī & dfēdit. ℣ Apd senatū:ī curia ubi suadeī uel dissuadeī aliqd. ℣ Maxia ē &c. pl⁹ FRAN
admiratiōis excitat adolescēs ī iudiciis q̄ accusatio uel dfēsio plus hēt difficultatis & grauior ac uehemētior idiget ɔsone MAT.
huc accedit:q̄ magnope dlectaī multitudo & admiraī:cū uidet itrepide otra potētes aut seditiosos aliisq; formidabiles
dici. ℣ Duplex rō:accusatio uel defēsio. ℣ Accusatio approbata &c. sic adolescēs Crassus accusatiōe carbōis:laudat⁹ est.
At uero Sulpiti⁹. C. norbāi quog uterq; & potēs erat & seditiosus. ℣ Antoni⁹ otra frēs cælios p̄ gb⁹ dicebat curio:au-
thor ipe Ci. libro de oratore. ℣ Etiā accusatio. P. Sulpitii. de hoc Ci. Antoniū log introducit sic de sulpitio uidi statī idolē
& admirat⁹ sū. Nec diuti⁹ siui tps amittere nā dū adhortat⁹ sū:ut ludū sibi putaret fog & āno p⁹ accusauit. Norbanū sedi-
tiosū ciuē defēdēte me. ℣ Sed hoc qdē &c. licet accusatio magnā gliam & laudē paret:tū nō ē sæpe accusādū ne nomē ac
cusatoris turpe & iuidiosū īponaī adolescēti nisi. ℣ Publica cā:quotiēscūq; reip. pderit accusari aliquē id facere turpe ñ ē.
℣ Vt duo Lu. q̄ seditiosos accusarūt ciues reip. cā. Intelligit āt. L. lucullū:&. M. lucullū filiū:illū acutū:hūc priuati publici-
q; iurispitū fuisse scribit lib. de claris orato. Ci. L. lucull⁹ cū adhuc adolescēs nullū gessisset magr̄atū: Puili⁹ augurē a quo
p̄ fuerat accusat⁹:peculat⁹ accusauit:laudatusq; ppea mirifice est & accusationē iudiciū euasit Puilius:authour Plu. ℣ Aut Plutar.
pa. hoc ē ut eos defēdas quog p̄on⁹ sis q te pronū suū delegerit:sicut Ci. siculi & sardi delegerūt:pro siculis dixit:cōtra
uerrē. Pron⁹ ē q̄ aliquē defendit ī iudicio:is q̄ defendit Cliēs uocaī:uñ procinii defensio. ℣ Defendēdo: qa dū accusat
poti⁹ accusatio q̄ defensio ē existimāda. Defēdo. n. mltos mōtales mltas ciuitates puicia siciliā tutari. ℣ Pro. M. Al. &c. M. al-
quē reū repetūdar accusauit Iuli⁹ Cæsar. l. fili⁹ de quo ē añdcm̄. ℣ L. Fusii: hic Māliū accusauit maiestatis & laudē exi- butius
miā est adept⁹. ℣ Semel igiī &c. s. accusandū ex accusatiōe semel aut certe nō sæpe q̄rēda gl̄ia ē:ex accusatōe. ℣ Tribua L. furi⁹
tur:qd si iqt sæpi⁹ accusādū est tribuaī reip. h̄ ē fiat cā reip. ℣ Modus tū adsit. i. mēsura & finis ut ñ q̄rere uideamur le-
nes accusādi occasiōes. ℣ Duri. n. &c. si qs ī accusādo uersari diuti⁹ uoluerit crudelitatis famā ñ effugiet. M. Bruti cū mul M. bru
tos accusaret ifamiæ dabaī & ipse public⁹ accusator appellabaī:& certe hūanitatis obliuisci uī q uitā hoīs sæpe inuadit. tus.
CET. i. pariter apd iudices:&. i. parit apd senatū maxia ēt admiratio ē ī iudiciis:quog iudiciog duplex ē rō. ℣ Nā. s. ASC.
rō iudiciog ɔstat & accusatiōe & defēsiōe:quag. s. duag rōnū. ℣ Et si. i. q̄q̄ defēsio ē laudabilior:tū accusatio ē ēt p se. i. Iudicia
ualde sæpe pbata. ℣ Ego dixi pauloañ de Crasso q. s. accusādo laudē assecut⁹ sit. ℣ M. Antoni⁹ orator. s. adolescēs. i. ī duob⁹
cū adhuc eēt adolescēs: fecit idē. i. accusādo laudē meruit. ℣ Accusatio ēt illustrauit eloqntiā publici sulpitii:cū. i. qñ uoca- constāt
uit ī iudiciū Caiū Norbanū ciuē seditiosū & inutilē. ℣ Sed qdē. i. certe hoc. i. accusare nō ē faciēdū sæpe: nec unq̄ sup. fa-
ciendū ē: nisi aut cā reip. ℣ Vt. i. quēadmodū duo luculli sup. fecerūt:aut procinio. i. ipendēdo pr̄ocinii amicis. ℣ Vt. i.
quēadmodū nos sup. fecimus p siculis:& pro sardis. i. p oīb⁹ de sicilia & sardinia:& ut sup. Iulius. s. Cæsar orator sup.
fecit p Marco albutio. ℣ Industria. i. studiosa exercitia Lucii fusii est cognita ēt in accusando Manlio. ℣ Igiī semel sup. i.
id faciendū ē aut certe (si sup. plusq̄ semel tū) nō sæpe sup. faciēdū ē. ℣ Sin. i. sed si aliquis sup. erit cui faciēdū sit sæpius:
tribuat h̄ numeris. i. hoc officiū & hūc laborē reip. cuius. s. reipu. nō est reprehendēdū ulcisci sæpe inimicos:tū modus. i. mo
deratio adsit. ℣ Videtur. n. sup. esse duri hominis:uel potius uix hominis īmo ferag inferre multis periculū capitis.

PET. MAR. ¶ID:iferre piculū capitis accusatiōe. ℣ Periculosū ipsi:qm̄ parat sibi inimicos:& bonū nomē:si qd hēbat:amittit cū accusator dici p̄t:qm̄ nati sum⁹ut ꝓdesse uelim⁹ cōpluribus:& ad hūanā societatē tuēdā fouēdāq; oī ope & auxilio. ℣ Sordidū:turpe & obscœnū. ℣ Cōmitē:efficere & peccare in huius ut possit accusator appellari. ℣ Q d:ut accusator noiaret. ℣ M.Bruto. Idē Ci.i Brutū scribēs ad Brutū dicit hisdē tpibus. M.Brutus i quo magnū fuit Brute uulnus gñeri uro:q cū tāto noie esset p̄emq; optimū uirꝝ hūisset:& iurispitissimū accusatiōes factitauerit:ut athenis Lycurgus. Is magꝝ nō petiit:sed fuit accusator uehemēs & molest⁹:ut facile cerneres naturale qddā stirpis bonū degenerauisse uitio depravatæ uolūtatis. ℣ In.ii.de oratore sic ait.In oī oratione. Crassus uel apud cētū uiros cōtra scæuolā ul' cōtra accusatore brutū. Fabi⁹ li.xii.sic scribit. Multos āt nasci & gñe oi rōne satius fuisset q̄ ꝓficua munera i mutuā pniciē cōuertere. ℣ In primis:iter primos. ℣ Atq; ēt hoc:datur gñale p̄ceptū: innocētem nunq̄ eē adducēdum in discrimē capitis: qm̄ id nūq̄ pōt fieri sine scælere. ℣ Accersas:uoces in piculū uitæ & iudicium. ℣ Nec tñ:sensus est nemō innocēs accusandus est:nec ē cōtra religionē defendere aliq̄ hoiem nepharū hoc a Panetio accepit:q dicebat licere p̄ono ēt nocētē defendere:& Ci.in hoc agit cām suā qui aliq̄ defendit in iudicio nocētes. Vt hoc neminē innocētē in iudicio capitis accersere. Religioni religio ē metus dei & scīa diuini cultus:religio ut ait Sulpiti⁹dicta est q̄ pp sanctitatē aliquā remota ac seposita a nobis sit quali e relinquendo dcā: religiosi inqt Macro.sūt q faciēda & uitāda discernūt. ℣ Religioni:offō.Nepharū:sceleratū. ℣ Impiū: erga patriā & ēt religionē. Aliq̄ dicit nō semp:qm̄ id esset cōtra officiū:& mali p̄ocinio cōsili ad nocēdū irritarent. Cū Phociō athenien sis uir probissimus repræhēderetur:q; hominem improbum in iudicio defendisset at nemo bonus rndit tali p̄ocinio indiget. ℣ Multitudo:populus q pp ipitiā qd oīno uelit iustitiā ignorat. ℣ Cōsuetudo:qm̄ tales defēdere alii cōsueuerūt. ℣ Humānitas:qua dicimur ad hoiem cōseruādū: uñ Cæsaris clæmētia in delinquētes atq; hūanitas semp laudabit: de quo Ci.i oratione pro.M.Marcello. Nulla ē tāta uis tāta copia q nō ferro ac uiribus debilitari frāgiq; possit:uerꝝ animum uincere:uictoriā tēperare:iracūdiā cohibere:aduersariū nobilitate ingenio:uirtute p̄stātē nō mō extollere iacētē:sed ēt amplificare ei⁹pristinā dignitatē:hęc q faciat:nō ego cū sūmis uiris cōparo sed similimū deo iudico. Et pro Qu.Ligario. Nil ē.n.tā populare q̄ bōitas. Nulla de uir tutib⁹ tuis plurimis nec gratior nec admirabilior misericordia ē hoies.n.ad deos nulla re ꝓpius accedūt:q salutē oīb⁹ dando. ℣ Iudicis est:potiri iudicis offīo in cāis & p̄ono q cām dictis defendit. Soc.apd Pla.i apologia sic ait.Nō.n.ad hoc sed et iudex ut p gratiam cōcedat:sed ut iudicet sm leges atq; id iureiurādo ꝓmisit:nō p gratiam cuicūq; libuerit cōdonare. ℣ Est iudicis:ptinēt ad iudicē.P̄ono ē tueri uerisimile:qd cū uideat eē cōtra officiū Ci.excusat authoritate Panetii stoici:q hoc in suis officiis probat.

¶M.Brutus:de hoc Ci.lib.de claris orato. ad Brutū hūsdē tpibus. M.Brutus i quo magnū fuit Brute iust⁹ gñi uro:q cū tāto e noie eēt:patrēq; optimū uirꝝ hūisset & iurisperitissimū:accusatiōe factitauerit:ut Athenis lycurgus is magꝝ nō petiuit:sed fuit accusator uehemēs & molestus ut facile cerneres naturale quoddā stirpis bonum degenerauisse uitio deprauatæ uolūtatis. ℣ Atq; ēt hoc &c. hoc inquit p̄ceptū diligēter custodiēdū est ne aliquē innocētē hoiem accusemus: quod fieri solet simulate:malīuolētia:& largitiōe nobis ab aliquo facta. ℣ Nā quid &c.sine scelere inqt fieri nō pōt si innocētem accusas:& qui hoc facit officiū eloquētiæ peruertit:quā nā ad bonū dedit nō ad malū:quod si ad malū data eēt nō mater eēt natura q rē tā egregiā ad malū dedit:sed nouerca:ut ait Quin. ℣ Ad bo.&c.Ci.in rethoricis disputat eloquētiam utilē eē:nec intelligi posse uerā eloquētiam sine sapia. ℣ Nam sæpius obest q̄ prosit:& reuera si malo uiro adiuncta fuerit:publicis priuatisq; rebus perniciosius nil erit:bonū uirum oportet oratorem esse qualem diffiniuit Cato. ℣ Nec tamen &c.scia hæc ē. Scelus est accusare innocētē:sed ecōuerso nocētē aliq̄ defendere scelus nō est & hoc qdē tolerabile est:illud uero nunq̄ nō sp ualet argumētū:ecōtrario ci eadē rō oppositorꝝ sit & nō sequit' ga scelus est accusare innocētē. Scelus ē nocētē defendere:qm̄ illud nūq̄ hoc aliq̄ ꝓmittit. ℣ Vt hoc fugiendū.s.accusare innocētē. Religioni:timori:timor & religio sibi inuicē cæduīt:nā metus ꝓ religiōe hæc ꝓ metu accipit:ut apud Terētiū nihil dicere religio fuit & Liuius cōsulē creare religiosū fuit hoc est metuendū lib.ii.ab urbe cōdita. ℣ Nocētē qa deliquerit i hoiem. ℣ Impiū & nepharium graue scelus sit ut ei aqua & igni interdicat:& ne ad far qdē admittat:hoc est ad sacrificia q̄ sine mola nō fiebāt. Mola āt erat far tostū sale aspersū:sic dicta qd ea uictima & cultri aspergerent. ℣ Vñ hæc multitudo:sæpe.n. populus nocētibus fauet quod aliquod ab his beneficium acceperit:Horatius qui sororem occiderat:& dignus erat morte beneficio populi supplicio ereptus fuit. Consuetudo:cōsueuerunt enim multi hoc facere. C.Norbanus pniciosus ciuis a.M.Antonio oratore defensus est.Milo a Cice. ℣ Humanitas:si amicus fuerit & benefecerit ut Milo Ciceroni: ℣ Iudicis est &c.ratio curgnoscere:huius uero nō semp uerū:sed nōnūq; uerisimile & sic mēdaciū dicere: nā cōsentiūt morales p̄cepti dici posse mēdacio ut ēt si uniuersus terrarū orbis seruari possit:& permittēdū potius ut pereat q̄ mendaciū dicat'. ℣ Patrono alicui licet patrono uerisimile dicere & persuaserit:illud iudex nō uerisimile:sed ut uerum sequetur.

¶ COMmittere.i.pati:ut noiet accusator.i.piculosum:tñ.i.piter ipsi.s.accusatori:tū.i.īsup sordidū ad famā. ℣ Quod .i.q̄ res cōtigit Marco bruto nato sūmo gñe:& filio illi⁹q fuit p̄t⁹ in primis.i.iter primos iuris ciuilis. ℣ Atq; hoc p̄ceptū officii qd sequit est tenēdū ēt diligenter:ne accersas.i.accipites ad uoces unquā quē.i.aliquē innocētē in iudicio capitis.i. ubi est periculū uitæ. Id.n.nullo pacto pōt fieri sine scelere. ℣ Nam quid est:est tam in humanū:q̄ cōuertere ad pestem & tamen hoc non est habendum:idest reputandum cōtrarium religioni. ℣ Ita.i.intantum:ut.i.q̄tum est fugiendum.s. defendere aliq̄ nocentē & impium nepharū. ℣ Multitudo.s.populi ut hæc cōsuetudo patitur:hæc & etiam humanitas.i.humana clæmētia:fert idest patit' aut ut dicunt importat. ℣ Hæc est iudicis:idest ad iudicē ptinet sequi semp uerꝝ in cāis:p̄oni est.i.ad patronū hoc defensorē ptinet nōnūq; defendere uerisimile:ēt si sit minus uerꝝ.i. nō omnino uerū.

¶DE phia:

Fabius

Quare licet cōtrari⁹ali quādo defendere

Religio Sulpi. Macro. Phociō

Nulla ē tāta uis q̄ debilitari ñ possit Plato

FRAN MAT.

Q uinti lianus

Scelus ē accusare inocētem

Impius Nepharius

ASC.

īnocēs i iudicio nō ē accersēd⁹

CDE phia:q̄ uer̄ q̄rit:& iustitiā oīb⁹añponit:estq; magistra uitæ & ex pultrix uitior̄. Veritas ingt Ari.i. moraliū:oīb⁹ reb⁹añponēda ē. Maxie aūt dicit Ci. tūc maximā gloriā pari defensorib⁹ cū aliquē oppīssū a potētiorib⁹ defendūt: quos nūc timēt p uerītate & hūanitate oraturi: ut ipse fecit p Rhoscio cōtra Syllā & Crisogonū hoiem nephādissimū. Sextus Rhoscius pr̄ hui⁹ Rhosci amerin⁹ fuit diues & gr̄a & hospitiis hoium nobilissimor̄ florēs ad balneas palatinas rōne re/ diēs a cœna occidit. L. Corneli⁹ chrisogonus māceps hois nobilissimi fact⁹: ē tria p̄dia Captioni data sūt. Tit⁹ Rhosci⁹ noie chrisogoni ī reliq̄s ois fortunas ipetū fecit: tū cū hūc Sextū Rhosciū filiū e medio tollere nō posset: qm̄ romā cōfuge/ rat & magna diligētia uita ei⁹ custodiebat apd̄ cecilia nepotis filiā: q̄ ip̄m domo eiectū fugientē minas inimicor̄ tæla recipit. Q d̄ p̄em necasset accusauerūt quē Ci. oīone q̄ adhuc extat defēdit: nat⁹ septē & uiginti ānos. L. Sylla fœlici & metello pio cōsu. ¶ Adolescēs: cū esse adolescēs. ¶ Dñantis: qm̄ erat dictator. ¶ Op⁹: sūmā potētiā. Dñari p̄prie est tyrānice ipare: & Sylla suā tyrannicē noie dictaturæ regebat Fabius lib. xii. sic scribit. ¶ Neq; erit pfect⁹ orator nisi q honeste dicere sciet & audebit. PET. MAR. Aristi. Rhoscius Rhoscius filius L. sylla Fabius

qd̄ scribere p̄serti cū d̄ phia scriberē: ñ auderē: nisi idē placeret grauissimo stoicor̄ Pætio maxie ät & gl̄ia pariſ & gr̄a d̄fensorib⁹: eoq; maior si qñ accidit ut ei subueniat̄: q potētis alicui⁹ opib⁹ circūueniri urgeriq; uī: ut nos & sæpe al̄: & adolescētes otra. L. Syl. dñantis opes p Sexto Rhoscio amerino fecim⁹: q̄ (ut scis) extat oīo.

CQ Vod scri. &c. cū phi sit uer̄ q̄rere: otra phior̄ pfessionē uī eē qd̄ dicit Ci. de phia scribēs aliqñ licere falsū dicere: rñdet & oīdit se aucitatē magni phi secutū: q idē fecit: nā idē ei uī licere pfono aliqñ qd̄ nō uer̄: sed uerisimile sit defendere. ¶ Stoicor̄: ex quo magis sibi licere oīdit: si id stoic⁹ fecit nō epicure⁹ nā stoicor̄ dogmata fuer̄t sæuerissima. ¶ Maxie ät &c. dixi accusatiōe gl̄ia sibi adolescētes pare: sed multo maiorē pabūt defensiōe: p̄serti si ibecilliorē cōtra potētissimū defenderint & eū q formidabilis sit: nā id gl̄iā & amorē multitudis excitat adolescēti: iudicat̄. n. forti & libero eē aīo: & maxie pbitatis studiosus. ¶ Circūueniri: opprimi. ¶ Vt nos &c. suo ipsi⁹ exēplo utit̄: accusat⁹ ē sex. rhosci⁹ amerin⁹ q̄ p̄em occidisset subornatis accusatorib⁹ a syllæ ppinquo. C. chrisogono ut dānati bōa iuadēt Ci. otra chrisogonū defēdit magno aīo multū i tpa & syllā licet occulte iuect⁹ ano ætatis. xxvii. autho. Esue. li. de rep. corneli⁹ nepos dicit cām sex. rho. egisset. C. iii. &. xx. ætatis ano dñante sylla fenestella. vi. &. xx. geli. vii. &. xx. dixisse affirmat: fuit ät pria quā in iudicio egerit & adhuc extat: licet icōpleta: uerit⁹ Ci. ne syllā offēdisset athēis otēdit: & se phiæ totū dedidit. Audiuit Antiochū aschalonitā phm excellētē romāq; ide p⁹ triēniū regress⁹ ē ameria urbs ē Italiæ ī ūbria: sic ab amerio heroe ditor̄ uocati

FRAN MAT. Stoicorū dogmata fuerūt seueriſsima

CQ Vod sup. pceptū aut dictū ego nō auderē scribere p̄sertim cū scriberem de phia (q̄ ueri sæuera amatrix est) nisi idē placeret Panetio grauissimo stoicor̄. ¶ Aūt pro sed & gratia. i. beniuolētia & gloria: pariter. i. acqrīt maxime defensoribus: & eo. i. pro tanto maior: si accidit qñ: est aliquando: ut subueniat̄ ei qui uideī circūueniri. i. opprimi & deludi: q; pro & urgeri opibus alicuius potentis: ut. i. quēadmodum nos & alias. i. alio tpe sæpe & adolescentes. i. cū essemus adolescētes fecimus contra opes Lucii Syllæ dñantis pro sexto Rhoscio amerino: q̄ oratio. i. qua id fecimus extat ut scis.

ASC. Impiū aliquā/ do defē dere

CQuomodo debeamus uti liberalitate ad captādam multitudinis beniuolentiam.

SEd expositis adolescētiū officiis quæ ualeant ad gloriā adipiscēdā: deinde de benificientia ac liberalitate dicendū est. Cuius est ratio duplex. Nā aut opa benigne fit idigētib⁹: aut pecunia: facilior ē hæc posterior: locupleti p̄sertim. Sed illa lautior ac splēdidior: & uiro forti claroq; dignior.

SEd expo. Postq̄ exposuit ea qbus gl̄ia adolescētib⁹ pat̄: exequit id q; supra ppositum erat: nā loquēs de largitionib⁹ dixit: male res se hēt cū id qd̄ uirtute effici debet: tentat̄ pecūia. Sed qm̄ nōnūq̄ dicebat li subsidiū necessariū ē: quēadmodū sit utēdū eo dicem⁹: si pri⁹ d̄ his reb⁹ q̄ uirtuti ppiores sūt dixerim⁹: q̄ ptē post q̄ Ci. absoluit q̄ uirtuti prior ē: utit̄ trāsitiōe disputatur⁹: d̄ lībalitate atq; bñficētia: pbatq; pluris eē opa & studio aliūs adesse q̄ pecūia: & sic utili⁹ ē & laudabili⁹ idustria magis q̄ pecunia bēiuolētiā cōpare & gloriā: atq; alior̄ amicos d̄mereri. Et qm̄ bñficia aut ad singulos aut ad uniuersos ptinēt: pri⁹ dicet de his q̄ ad singulos spectāt ide d̄ his q̄ ad uniūsos & rēp. ibi. Sed qm̄ d̄ eo gñe. ¶ Cui⁹: bñficētiæ: q̄ bēiuolētiā q̄rim⁹ & gl̄iā. ¶ Rō mod⁹. ¶ Duplex qm̄ duob⁹ modis bñficiē posſum⁹. ¶ Nā aut opa: pbat q̄re ē duplex rō: & sic pōit duplicē modū ipsi⁹ bñficētiæ. ¶ Opa: labore & idustria: ut cū aliquē oppīssum gratuito defendimus ut docemus consulimusq; cuipiā quod illi maxime expediat. ¶ Faciliō: qm̄ diues facile p̄t idigētib⁹ sūbuēir ¶ Sed illa q̄ sit opa & igēio. ¶ Lautior: maioris fāe: copiosior & laudabilior. Laut⁹ dr̄ sūptuos⁹ & opulēt⁹ Iuue. d̄ reglo. ¶ Qui se lautū atq; btm. Exiguis tabul̄ ac gēma fecerat uda. Splēdidiō: maioris splēdoris & gl̄iæ. ¶ Q uā q̄. n. rō q̄re ē dignior claro uiro.

PET. MAR. Vtilius est iudustria sibi cōparare bñ uolētiā q̄ pecuniam

Lautior Iune.

FRAN MAT. Ea quę authoritate fiūt sunt petua

SEd expo. &c. dixit d̄ adolescētū officiis: nūc dicit de bñficētia & liberalitate: q̄ nō adolescētes sed oēs ois ætatis uti cōuenit: plurimū ät cōferūt ad gloriā parādā. ¶ Cuius est rō duplex. Tribus modis iuuare hoies posſum⁹ oīone: opa: & pecūia: de oīone qūo ea p̄desse possimus dictū ē. Nūc qūo opa & pecunia iuuare possimus p̄cipiet & opam pecuniæ p̄ponit: rō ät. Q m̄ q̄to magis pecuniā exhibet q̄spiā: tanto minus ipse habet. At uero in opa idē nō cōtingit: nō. n. minuit & si frequētissime p̄stat: imo cresci. Nā consuetudine bñfaciendi: augeb̄ ēt bñfaciendi uolūtas operā uolūt ad bñficentiā referri: pecuniā ad liberalitatē: ut illa sit cū labore corporis iuuamus: hæc cū munariū cōferimus p̄sidium. ¶ Hæc posterior. s. ratio conferendæ pecuniæ. ¶ Sed illa. s. opera.

ASC. Ea que a thorita te fiūt sunt p/ petua

SEd expo. Docet q̄ liberalitate captāda sit multitudinis beniuolētia. ¶ Ordo est. Sed expositis officiis. i. postq̄ exposita sunt officia adolescētū q̄ ualeāt ad gl̄iam adipiscendā. i. acqrendā dicēdū est deinde. i. cōsequēter de bñficētia ac liberalitate. Cui⁹ est duplex rō. ¶ Nā aut opa. i. opatio & obsequm laboris fit bñ idigentibus. i. iis q̄ indigēt ea aut pecūia fit. s. idigētib⁹: hæc posterior. i. q̄ ē in pecūia est facilior p̄sertī locupleti. s. diuiti: sed illa. s. prior q̄ ē ī opis exhi/

bitiõe:ẽ lautior.i.ad lautũ hoc ẽ clarũ & mũdũ magis ſpectãs. ℣ Ac pro &.i.ſplendidior & dignior uiro fortũ & claro.

PET. MAR. Præſtabiliora ſũt officia q̃ authorita te fiunt Fõs dr a quo manãt riuuli

℔ IN utroq; :in opa põſtanda atq; pecuniis. ℣ Altera:quæ fit pecũia: pcedit ex archa. ℣ Altera:q̃ fit ſtudio & opera procedit a uirtute:ergo quãto uirtus præſtabilior eſt pecunia tanto præſtabiliora ſunt officia quæ a uirtute proficiſcuñ officiis:quæ pecũia manãt. ℣ Largitio:quæ fit ab effectu utriuſq;:oſtendit liberalitatẽ quæ a uirtute ꝓficiſcitur eſſe põſtabiliorẽ pecuniaria largitione. ℣ Exhaurit fontẽ:qm̃ largiẽdo pecuniæ abſumunt:ut dum benigni largitiõibus eſſe uolum? ipſa benignitas tollitur:qm̃ pecuniis conſumptis tali benignitate erga alios uti non poſſumus cuius contrarium eſt in uirtute. ℣ Fontem:ipſas pecunias q̃ ſunt fons qdam a quo manant riuuli.i.actus liberales. ℣ Tollit:conſumit. ℣ Qua benignitate:in dãdis pecũiis. ℣ Quo q̃to. ℣ Eo minus:multominus:qm̃ cõſũptis pecũiis nõ põt actus liberales exercere. ℣ At qui opera:ꝓbat a cõtrario effectu duplici.ſ. ex cã uirtutis beneficentiã põſtabiliorem eſſe q̃tum ad alios:& etiam ad ſe. ℣ Primũ:ponit primã cãm quo alios. ℣ Quo: quãto. ℣ Eo:tãto. ℣ Habebunt adiutores:qm̃ hi:q ab alio adiuti ſunt uirtute:doctrina:conſiliis:& ſimilibus põt:& ipſi iam edocti alios adiuuare: uñ earpendi ſunt hi qui muſas uendunt quas ipſi ab aliis gratuito acceperunt:qm̃ hõ hoi ꝓdeſſe debet maxime officiis & prudentiæ ꝓceptis tradendis:ut Cic. facit & oẽs philoſophantes ſtudioſe factitarũt relinquẽtes poſteris ꝓcepta ad bñ beateq; uiuendũ:qbꝰ alii bene inſtituti aliis ꝓdeſſe poſſunt. ℣ Deide ponit alterã partẽ quãtum ad ſe:qm̃ ipſa cõſuetudine liberalitatis hoies capiunt alios:atq; opa ſua & ſtudio demerenť. ℣ At bene ꝓmerendũ: promeror

Virg.

iterdũ ſignificat beneficia cõfero. Virg.lib.iiii. Ego te quæ plurima fando enumerare uales:nunq̃ regina negabo.Promeritam.i.te dediſſe:& in nos contuliſſe: quæ potes enumerare. Promereri aliq̃ eſt idẽ quod mereri:& demereri:ut in hoc loco. Vnde dicimus de multis bñ ꝓmereor.i.in multos beneficia cõfero:& bñmeritus ſum de rep. in quã beneficia & operã meã contuli.Ideo dicit Cice.ad bñ promerendum de multis.i.ut in multos talia officia conferant. ℣ Præclare:confirmat:id quod dixit authoritate:& ſententia Philippi regis macedonũ:q filium Alexãdrũ repræhendit q̃ largitionibus arbitrareť Macedones reddere ſibi fideliores. ℣ Præclare:bñ & prudẽter. ℣ Cõſectetur:parare ſtudeat & occu

Philippi dcm Philippi ꝓceptum

pari. ℣ Quod malũ:hæc erãt uerba Philippi.i.quæ mala mens & rõ hoc tibi perſuaſit:& quæ iprudẽtia. ℣ Id agis:ad hoc deuenis:id acquiris. ℣ Quod fordidũ regi.ſ.eſſe dixit.i.turpe & indecorꝫ. ℣ Melius ẽt.ſ.dixit: qm̃ largitionẽ dixit eſſe corruptelã:quippe ut ſuperiori uolumine dictũ eſt largitio accipiť in malã partem ad aurẽ.ſ.populare captãdã & corrũpẽdos alios. ℣ Fit.n.deterior ꝓbat q̃re largitio melius dicať corruptela. ℣ Ille:philippꝰ ꝓcipit hoc filio:ſed ꝓdeſt oibꝰ.

FRAN MAT.

℔ IN utroq; genere &c. Vtraq; ratio & pecuniæ & operæ uoluntatem præ ſe fert benefaciendi:ſed pecunia extrinſecus opera intrinſecus:uidelicet a ſeipſa ab ingenio:cõſilio:uiribus corporis & animi. ℣ Largitio:quæ fit a rõne ꝓbat añponẽdam eſſe liberalitatem quæ ab onere ꝓficiſcitur. ℣ Fontem &c. quia quãto plura largiris:tãto minus habes: & ſic liberalitas liberalitatẽ exhaurit. ℣ AT qui &c.non iidẽ iis accidit:q opam impatiunt hoibus:& uirtute alios iuuat:atq; induſtria. ℣ Primum quo plures &c.non quẽadmodũ qui pecuniam largitur impotens fit ad largiendum:ita qui opam præſtatimpotens ſit:imo creſcit opera:& recte quidem:quia a uirtute animi procedit. Ea autem quæ a uirtute gignunt perpetua ſunt. Et contra illa liberalitas : quæ fit per pecunias liberalitatem extinguit. ℣ At uero hæc quæ opera fit auget Q m̃ quanto pluribus profueris tanto plures adiutores habebis ad benigne faciendum. ℣ Eo plures:eoſipſos adiutores ad beneficiendum habebunt:quos opera iuuabunt.Nam illos qui obligabunt ſibi & eorum opera utentur:in benefacẽdo aliis quando opus fuerit. ℣ Deinde conſuetudine &c.qui ſuam operã aliis præſtant:ipſa conſuetudine promptiores fieri uidentur:ad bene de multis promerendum. Præclare:authoritate probat:quod ratione probauit:eſt ergo locus ab authoritate. ℣ Quod te malum. Verba ſunt epiſtolæ. Interiectio autẽ eſt. Vtitur huiuſmodi ſermone Cicero in uerrẽ & M. Antonium frequentiſſime faciunt idẽ Comici. ℣ Miniſtrum:ut ad manus tuas reſpiciant:ſiquid ueluti miniſter porrigas. ℣ Quid fordidius &c.nihil turpius regi q̃ miniſtrum eſſe & ueluti diſpenſatorem pecuniarũ. ℣ Melius ẽt q̃ &c. .ſ.Philippus dixit cum illam Alexandri largitionem in milites non largitiõem:ſed corruptelam appellauit:cũ inqt quos pecunia corrupiſſet. ℣ Fic enim &c.ratio eſt:quia quanto magis recipit:tanto plura concupiſcit.

Loc⁹ ab authori tate

ASC.

℔ ENIM pro quia q̃q̃ uolũtas liberalis gratificandi.i.gratum faciendi eſt in utroq;.i.in utriuſq; officii exhibitione: altera uidelicet pecunia depromiť.i.capit ex archa. ℣ Altera uidelicet opa depromitur ex uirtute.ſ.aut corporis : aut animi induſtria:q; pro & largitione q̃ ex re familiari.i.ex pecunia aut ſuppellectili:exhauriť.i.deſiccat & extinguit ipſum fontem benignitatis.i.exhibitionis beneficii:hoc eſt exhaurit pecunias:quibus exhauſtus non amplius largiri poſſumus. ℣ Et ita benignitas tollitur benignitate.i.cogitur diffinire largitio pecuniæ per eius largitionem:qua.ſ. benignitate:quo ideſt quanto plures uſus ſis eo.i.tanto poſſis uti:in ideſt erga minus multos ideſt pauciores. ℣ At.i.ſed:ii ſup.qui erunt adiutores ad faciendũ benigne. ℣ Deinde erunt paratiores bñficentiæ.i.ad bñfaciendum:cõſuetudine.i.ex ipſa aſſuefatione:& erũt tã q̃ exercitatiores ad ꝓmerendũ bñ de multis Philippus accuſat ꝓclare Alexandrũ filium ſuũ quadã epiſtola:q̃ ſectẽť largitiõe.i.p largitionem beniuolentiam Macedonũ inquit enim ſup. Philippus ad alexãdrũ quod malũ rõnis.i.quæ mala ratio uel potius legamus quid:ut malũ ſit interiectio & ordo ſit. ℣ Malum.i.cũ mala gratia tua dicam cedones non putent te regẽ ſuũ:ſed miniſtrũ & põbitorẽ:hoc eſt largitorẽ:qđ.i.quæ res eſt ſordidũ:id turpis regi. ℣ Melius ẽt ſup.eſt q̃ dixit largitionẽ eẽ corruptelã. ℣ Enim pro quia:is qui accepit fit deterior.i.minus ualẽs:atq; paratior ad expectandũ ſemp id idẽ.i.largitionem. ℣ Ille.ſ.Philippus ſup.ſcripſit hoc filio:ſed putemus ꝓceptum ſup.eẽ hoibus.

Bñficẽtiæ rõ duplex

℔ QVAmobrẽ:

¶ QVA Mobrē: cōcludit Gi. per ea quæ iā dicta sunt benignitatē & beneficentiā quæ industria cōstat honestiorē esse & latius patere: qm̄ ad plures se extēdit qd manifestū est. ℣ Honestior: plus honoris afferēs & laudis. ℣ Latius pateat: ad plures se extēdat: & pluribus ꝓsit. ℣ Nōnunq̄ tn̄: q̄uis inqt Ci. illa sit laudabilior tn̄ & hac liberalitate pecuniaria cū opus est: uti debemus seruatis oībus circūstantiis: quæ supiore libro dictæ sunt: cū de ipsa liberalitate agebaṫ. ℣ Hoc genus: liberalitatis pecuniarū. ℣ Idoneis: qm̄ dādū est qbus oportet: & quātū oportet: & nō quibuslibet & quātūlibet. ℣ Sed diligenter: ponit modū de largitiōe facta temere: & nulla habita rōne rei familiaris patrimonia effundanṫ: donādū igit est pro rōne facultatū. ℣ Impartiendū: dandum. ℣ Multi. n. probat ab effectu quare sit diligēter & moderate largiēdū: & aristo. dicit in. iiii. moralium liberalē oportere esse simile sciēti: ut latius loco suo dictum est. ℣ Effunderūt: temere dilargiti sunt: & patrimonia consumpserūt. ℣ Incōsulte: iprudenter nec pro ratiōe facultatū. ℣ Quid aūt est stultius. q. d. nihil imo prudētis est: qui stulto opponit curare: ut id qd libenter facit: diutius facere possit. ℣ Atq; ēt: ponit aliud malū quod sequtur ipsam largitionē. Illi. n. q patrimonia effuderunt rapinis aīum intendit: quod est cōtra iustitiā: & sic maius odiū sibi parant rapiēdo q̄ gratiā largiēdo quo nihil pōt eē dementius. ℣ Studia: uolūtates beniuolētia. ℣ Quā obrem: dat optimū præceptū qūo tali lagitione utēdū sit: hoies. s. non debere auaros eē nec prodigos: sed largiēdū eē pro facultatibus. ℣ Benignitas liberalitas. ℣ Reseruāda: aperienda: ut oēs possint illā accipere: qm̄ esset prodigalitas. ℣ Modus: mēsura mediocritas ꝑm facultates. i. diuitias & patrimōia. ℣ Largitionē. Cice. reprobat omnino afferēs puerbium antiquoꝝ: qui dicebāt largitionē nō habere fundū. i. finē & modū: qm̄ hi qui accipere consueuerunt id semp desiderāt: & illud idē alii: unde fit ꝓcessus in infinitū: quousq; oīa exhausta sunt. ℣ Is modus: fit pro ratione diuitiarū. ℣ Vsurpatū: sæpe dictū. ℣ Nostris hominibus: Romanis rempub. gerentibus. ℣ Fundū: finē. ℣ Etenim quis potest: declarat qd intelligaṫ hic ꝓ fundū: fundus. n. ē ima pars alicuius rei: q̄ aliqd cōtinet: & fundū dicimus finē. Vnde Seneca dicit. Sera parsimonia ē in fundo. libro prīo epistolarū ita scribit. Nā ut uisum est maioribus nr̄is Sera parsimonia est in fundo: non. n. tn̄ minimū in imo: sed pessimū remanet. ℣ Modus: mēsura: finis. ℣ Illud idē: largiri. ℣ Alii qui nō consueuerunt ēt desiderēt uti largitiōe ad captādos fauores.

PET. MAR. Non temere prīmo. nia dīt effundi

Aristo.

Prudēs stulto oppo nuntur

Fundꝰ Seneca

FRAN MAT.

¶ QVA Mobrē &c. ex his q̄ dixit cōcludit qd inferṫ. Cū duo sunt genera liberalitatis: & alterꝝ pecunia fiat: alterꝝ opera: & hoc dādo minuaṫ: illud augeaṫ seqūṫ nō eē dubiū qn illa benignitas ꝓferēda sit: q̄ opera cōstat. ℣ Nonnunq̄ &c. ostēdit nō esse fugiēdū id genus liberalitatis qd pecunia fit: & si benignitas operæ illi ꝓferṫ: sed adhibendū dicit eē modum ne faciamus qd multi: qui dū incōsulte largiti sunt ēt patrimonia cōsumpserūt. Nihil aūt stultius est: ut ipse ait: q̄ facere sic ut diu facere nō possis. Aliquis libēter largiṫ: sed sic largiṫ ut nō relinquat sibi ad largiēdū: quare cōuertiṫ ad rapinas: & sic rapinæ largitionē cōsequūtur. ℣ Idoneis: aptis ad reddēdū utilitatē hoibus indigētibus. Carpit hūc locū Lactātius: qm̄ nō sit requirēdū in benefaciēdo uerū is sit idoneus ēt ipse bn̄facere: cui benefaciēdum est: ēt ipse Cicero superiore libro ait liberalitatē exercēdā nō eo aīo: ut recipias: sed cū agaṫ de utili: qd ab hoibus percipiṫ. Cuius gratia comparamus nobis hoies: uoluit Cicero cōtra institutū suū dicere: & uult ut bonis idoneis bn̄faciamus. Qui gratiam referre possint: & indigētibus: qa aliter officiū nostrū gratū nō accideret: & nobis utile nō eēt. Cū is cui tribueret nō cuperet. ℣ De re familiari: de diuitiis & facultatibus nr̄is. ℣ Diligēter: ut diligēter inspicias sit: ne idoneus ad referēdā gratiam is cui ꝑtiris: Moderate: ne plus largiaris q̄ facultates tuæ ꝑmittāt: & ut tibi liceat: ut prīore libro dixit. ℣ Quid āt stultius: modus adhibēdus ē: qm̄ q natura liberalis ē: si semp uoluerit liberalis eē ꝓdigus efficieṫ: & sic effundēs sua nō erit diu liberalis: cū oia cōsumpserit. ℣ Atq; ēt sequunṫ &c. Nōnulli. n. assueti largitiōibus: ubi bona sua largiēdo cōsumpserit: aliena rapiūt: ut in largiēdo perseueret: ergo ne id necessitatis incurramus moderate & cōsiderate largiēdum est: & uidēdū cur largiaris: cui qn quātū. ℣ Ita cū beniuolētiæ &c. hoc illis deinde cōtingit q̄ dū amicos largiēdo parare quęrunṫ: acgrunṫ inimicos rapiēdo: & ita prodigalitatē detestaṫ: ostēdens qd incōmodi ex ea sequaṫ iis: qui supra q̄ decet largiūtur. Volunt. n. beniuolētiæ cā benefici eē: hicq; est illoꝝ finis: sed nō mō ad illū finē nō peruenīūt si in odia multoꝝ hominū incidunt. ℣ Quāobrē: ex quo sequtur inquit liberalitatē mediū locū tenere oportere: sicut cæteras uirtutes. Cuius extrema sunt uitiosa unū qdem per excessum: qd est prodigalitas. Alterū uero per defectū: qd est auaritia. ℣ Nec ita claudēda: ne sit ꝓ defectū auaritia. ℣ Nec ita reserāda: ne per excessum sit ꝓdigalitas. ℣ Modus: mēsura & facultatē tuā metiaris: ℣ Omnino &c. hoc nobis semp in memoria eē debet: qd in ꝓuerbio est. s. largitionē fundū nō habere: qd ipse declarat: nam & illi qui accipere cōsueuerūt capere nolunt: & alii etiā excitātur ad accipiēdum: ergo nūquam fundus erit: nisi modum ei imposuerit: ille qui largitur. ℣ Desiderent: illorum exemplo excitari qui accipere consueuerunt.

Cui qn̄ & q̄tū nota.

Lactantius

¶ QVA Mobrē. i. qua de cā: qdem. i. certe id nō est dubiū: qn illa benignitas q̄ cōstat ex opere & industria fit: &. i. paritер honestior & q̄ sup. pateat latius: & qd possit ꝓdesse pluribus tn̄ largiendū est. ℣ Nōnunq̄. i. aliq̄n nec hoc genus benignitatis: q̄. i. fit ꝓ largitionē: est repudiādū oīno & impartiēdū se. i. oportet impartiri: hoc est partē facere sæpe de re familiari hoibus idoneis indigētibus. ℣ Sed diligēter sup. ipartiendū est: atq; moderate. i. cū mō & mēsura. ℣ Enī ꝓ qa: multi effuderūt. i. dilapidauerūt prīmonia sup. sua largiēdo icōsulte. ℣ Autē ꝓ sed: qd ē stultius q̄ curari: ut nō possis facere diutius: id qd facias libēter. q. d. nihil tale āt qd ē imoderata largitio. ℣ Atq; rapinæ sequunṫ ēt largitionē. ℣ Enī pro qa: largitores sup. ꝓdigi. ℣ Cū. i. postq̄ cœperūt egere. i. egestatē hr̄e dando. i. per nimiā largitionē: ipsi sup. cogūtur afferre manus alienis bonis. i. rapere aut furari aliena. ℣ Ita. i. & sic. cum. i. quando ipsi uelint eē bn̄fici cā beniuolentiæ

ASC.

cõparãdæ.i.ut cõparẽt.i.acqrãt beniuolẽtiã ipſi nõ aſſequunt.i.acqrũt tãta ſtudia.i.uota & fauores eorꝝ: qbus dederũt quãta odia ipſi aſſequunt eorꝝ:qbus ademerũt.i.abſtulerũt ſup.bõa ſua. ¶ Quãobrẽ nec res familiaris claudẽda eſt ita: ut benignitas nõ poſſit aperire eã:nec ẽ reſerãda.i.aperienda ita ut pateat oĩbus. ¶ Modus.i.q̃dã moderatio adhibeat:q̃ pro & is.ſ.modus referat ad facultates. ¶ Nos:dẽmus meminiſſe oĩno:id qd̃ uſurpatũ.i.aſſumptũ ẽ fæpiſſime a noſtris hoĩbus:q̃ p & qd̃ ſup.uenit iã in cõſuetudinẽ puerbii:largitionẽ nõ hr̃e fundũ.i.ſtabilimentũ. ¶ Eteni.i.nã certe: quis modus pot eẽ ſup.in largitiõe cũ & ii:qui cõſueuerunt:& alũ.i.qui nõ cõſueuerũt.i.deſiderẽt illud.i.largiri.q.d.nullus.

PET. MAR.

Epulũ

Epulæ Dapes Viſcera tio.

Viſcus Laniſta Ariſto.

Collocare filiam.

FRAN MAT

Dionyſius alicarnaſeus.

Virgilio

Theophraſt⁹ Ariſto. ASC.

Qui pdigi.

Qui liberales

Mnino duo genera. Ponit duo genera eorꝝ:q aliis largiunt:pdigos q ĩprobãt & liberales:qui iuſta laude digni ſunt. ¶ Prodigi:ꝺclarat q ſint ꝑdigi. ¶ Epulis:epulũ ꝓprie ẽ publicũ cõuiuiũ:qd̃ in propatulo frequẽtibus ciuibus exhibeat in magnifi cẽtiæ oſtentationẽ. Epulę ſunt cibi in uſ̃m uſum cõ parati. Dapes ſunt in ſacrificiis. Lucullus epulũ ſæ pe p̃bebat:& Craſſus publicũ epulũ populo dedit & tres minas in ſingula ciuiũ capita. ¶ Viſceratiõibus:uiſceratio eſt cũ carnes crudæ dant populo: & noĩe uiſceratiõis ueniũt res cõparatæ ad mẽſam:ſ̃ tñ incoctæ. In feriis latinis dabant carnes ĩ albano latinis tm̃. Vnde Ci.in oratiõe p plãco uolẽs oſten dere paucitatẽ latinorꝝ dixit. Quibus e municipiis uix iã q carnẽ latinis petãt inueniunt: uiſceratio dicta ẽ:a uiſcere.i.carne:nã uiſcus ẽ qcqd latet ſubcute. ¶ Gladiatorꝝ: gladiatores exhibebant in theatro:& iter ſe gladiabant ad ſpectãtiũ oblectationẽ quorꝝ magiſter laniſta dicebat:gladiatores:ut author ẽ Strabo. Rauẽnæ educabant optĩe & cõmode. Hæc q̃ pdigo tribuit Cicero. Ariſto.in.iiii.moraliũ magnifici munus eẽ dicit:his uerbis. A d magnificẽtiã ptinẽt ea quæ p rep.liberaliter fiũt:ut ſi aliquo in loco ludos ſplẽdide facere oportere putãt:aut p̃fecturas ſubire nauiũ:aut ẽ epulũ publicum exhibere. ¶ Venationũq̃:fiebãt in theatro. ¶ Profundunt:pdigaliter abſumũt. ¶ Liberales aũt:declarat q ſint liberales:& qd̃ ſit eorꝝ offm̃. ¶ Aes alienũ:ſi oberratis amicis ſubueniũt:& pecuniã quã ipſi debẽt creditoribus ſoluunt:& hoc ẽ diſſoluere æs alienũ. ¶ Collocatiõe:cũ amici filias maritãt:nã collocare filiã maritare ẽ. ¶ Opitulant:opẽ afferũt ad q̃rẽdã rẽ familiarẽ:aut augẽdã. ¶ Itaq̃ miror. Mirat Ci. Theophraſtũ laudaſſe:id qd ipſe ad pdigũ ptinere dixit:laudatq̃ Ariſto.q talia reꝑhẽdit. ¶ De diuitiis: Theophraſtus ariſtotelis diſcipulus unũ librũ de diuitiis ſcripſit:in quo diſputat fructũ & uſum diuitiarũ eſſe magnificẽtiam:& ea in quibus magnificẽtia ſpectetur. ¶ Prædare: optime laudabiliter dixit.

OMnino &c. Hic Ci.oſtẽdit qd ſit uera liberalitas:& q̃ ei cõtraria uitia:oĩs(ut diximus)uirtus in mediocritate poſita ẽ:& in utrã ptẽ ĩclinauerit ſiue ad defectũ ſiue ad exceſſum uitiũ eẽ ĩcipit. Nũc igit̃ loquit̃ de uitiis:q̃ ſunt circa liberalitatẽ:& primũ de uitio exceſſus:uidelicet pdigalitate qñ largimur:ubi nõ cõuenit: & pluſq̃ cõuenit. Deinde de uitio per defectũ:qñ nec ubi:nec qñ:nec quãtũ cõuenit largimur. A uaritia hęc dr̃: & oĩno cõtraria eſt liberalitati. C ũ pdigalitas nõ nihil hẽat ſiſtudinis cũ liberalitate:qa ſicut liberalis largit̃:ita & prodigus:ſed differũt:qa hic errogat cui debet:ubi:qñ:& quãtũ debet:hic cõtra facit. ¶ Prodigi:qui magnas & ingentes pecunias pfundũt in res minime neceſſarias. Vñ pdigi uocant q̃ porro a ſe agant bona:græci eos ἀσώτους noĩant. ¶ Viſcerationibus:uidelicet nõ q̃ deorꝝ ĩmortaliũ honori cõueniũt. Dii.n.moderata quærũt:non aũt ſupflua. Viſceratio dr̃ q̃ fit per hoſtias diis ĩmolatio: oĩs uictima poſtq̃ diis ĩmolata fuerit uiſceratio dr̃:ergo pdigi eẽ p̃nt nõ ſolũ in cõuiuiis. Sed & in ſacris deorꝝ cũ uictimas ſuperfluas ĩmolant:quæ potius diis ĩnuiſæ ſunt:quã gratæ. In albano latinis uiſceratio dabatur(de qua re plura Dionyſius Alicarnaſeus)Viſcus eſt quicqd ſubeſt cuti. Virgilius:& uiſcera nudãt:ergo cõuiuia profuſiſſima accipio uiſceratiões. ¶ Gladiatorꝝ muneribus. Romani principes ꝺucebãt:quos in ludis funebribus exhibebant:ut defunctis eorꝝ ſanguine parentarẽt:multũ aũt effundebãt pecuniarũ in gladiatoribus cõducendis. Cice. in epiſtola diſſuadet curioni ne ludos ædat gladiatorios in patris honorẽ:multis ratiõibus quaruꝝ illa eſt pręcipua:q̃ ſunt contrarię: gymnici:ſcœnici. Venationes quoq̃ crebræ fiebãt ab ædilibus p̃ſertim. Quales aũt eẽnt ſi qs ignorat legat Suetoniũ:Papinii Syluas:& Martialis epigrãmata apud quẽ libellus unus dicatus eſt ſpectaculis. ¶ Captos a p̃donibus redimũt. Vt Fabius maximus ſua prædia uẽdidit ut captis a pœnis redimeret: ¶ Aut æs alienũ ſuſcipiũt amicorum cã. Hoc eſt debitum faciũt:& pro aliquo amico ſe debitores conſtituũt. Dicit̃ æs alienũ:quod nos aliis debemus:æs noſtrum qd̃ alii nobis debẽt. ¶ Collocatione adiuuãt. Dotis partẽ errogando:quod eſt ſummũ meritũ puellas inopes dote donare: ut nubere poſſint. Cætilius Quintilianum præceptorẽ ſuũ iuuit in collocatione filiæ de qua re epiſtola extat. ¶ Opitulãtur. Cum mutuo dãt pecunias amico:eorũq̃ longi tẽporis liberũ uſum cõcedunt:ut ad mercaturam exercẽdam. ¶ In re quærẽda uel augenda. Qui nõ habet is quærit:auget uero qui habet. ¶ Itaq̃ miror &c. Dixit quę uera eſſet liberalitas & prodigi nõ liberalis magnificos ludos ædere:ideo occurrit iis qui Theophraſti dictũ obiicere poterãt. Quod refellit Ariſtotelis authoritate. Theophraſtus in libro quem de diuitiis compoſuit. Largitionẽ populare laudat & ludorꝝ apparatum:ac magnificentiam diuitiarum fructum eſt eſſe exiſtimat ariſtoteles eius præceptor maxime improbat.

OMnino &c. ponit diſcretionẽ inter largũ & prodigũ. ¶ Ordo eſt. Duo genera ſunt oĩno largorũ. i.eorꝝ qui largi ſunt quorꝝ alteri.i.uni ſunt p digi:alteri.i.reliqui ſunt liberales. ¶ Prodigi ſup.ſunt qui profundũt.i.procul a ſe fundũt.i.ĩmoderate cõſumũt & expẽdũt pecunias ſuas in eas res:quarũ aut nullũ oĩno memoriã relicturi ſunt aut breuẽ:utpote epulis & uiſcerationibus.i.conuiuiis populo datis & muneribus gladiatorũ.i.qa gladiatores populo pro quodã munere exhibẽt:q̃ pro & apparatu.i.pompa ludorũ:utpote ſcœnicorꝝ aut circẽſiũ:aut ſimilium quibus populus delectat̃. ¶ Aut̃ pro ſed:liberales ſup.ſunt:qui aut redimunt ſuis.i.ꝓpriis facultatibus.i.diuitiis captos a prædonibus:aut ſuſcipiũt.i.ad ſe capiũt æs alienũ.i.debitũ aliorꝝ ſoluẽdo illud pro eis cã amicorꝝ:aut adiuuãt.ſ.amicos & egenos:in collocatiõe filiarꝝ.ſ.cũ uiro dãdo.ſ.dotẽ:aut partẽ eius. ¶ Aut opitulant̃.i.q̃is opẽ ferũt:uel in quærenda.i.acquirẽda re:uel in augenda. ¶ Itaq̃.i.& ita ego miror quid uenerit. ¶ Theophraſto in mentẽ.i.qd cogitauit: aut dicere uoluit in eo libro quem.ſ.de diuitiis in quo.ſ.libro ſup.dicit multa prædare:illud abſurdum ſup.dicit.

¶ Illud

¶ Illud absurdū.s.dixit.i.male:rōni minime cōsonū:hæc duo opponunt absurdū:& id qđ ē cōsonū rōni:oē necessa/ PET.
riū ē cōsonū rōni:at nō ecōtra. ℣ Impossibile collocat sub absurdo:sub ꝺsono rōni collocat necessariū. Absurdū ē cū ma MAR.
lus uir laudat iustitiā:at nō ipossibile. ℣ Omne ipossibile absurdū ē:sed nō oē absurdū ē ipossibile. Iō Aristo. dicit i prio Absur/
physicoꝝ:si absurdū decet appellare:id qd eē pōt. Ci. accipit absurdū largo mō.s.minime rōni ogruū:qđ ꝓbat dicens, dum
℣ Est.n. multus:copiosus:& multa uerba i hoc cōsumit:dcm ē supra qđ sit magnificētia. ℣ Munerꝝ:spectaculoꝝ q ppʾo Aristo.
exhibent ad oblectationē. Munus absolute significat:id qđ gladiatores exercēt:postea cū additiōib⁹ ꝓ aliis actionibus Munꝰ.
accipitur:ut munus orādi: legēdi Cicero accipit hic
munera ꝓ oī apparatu.spectaculoꝝ:q populo exhi
bebant:q munera:ut ciceroni uī ꝓdigi sunt nō libe
ralis:cōfundit. Cicero liberalitatē & magnificētiā:
sed ꝓpriū utriusq munus loco suo dcm ē. ℣ Facul/
tatē:potētiā. ℣ Quē posui:ut redimere captiuos:ꝙs
alienū dissolueī:& similia:q ad liberalitatē prinere
dixit. ℣ Grauius & uerius nō reꝓhēdit. Prudētius
& maiori sniarū pōdere. ℣ Effusiōes. Profusas lar
gitiōes. ℣ Deliniēdā:ad captādū populi fauorem:
qđ bonū ciuē nō decet. ℣ At hi q ab hostibus obsi/
dent:ingt Aristo. Admirant oēs pecuniaꝝ effusio Aristo.
nes:& ꝓbāt:sed si hi q obsident tpib⁹ adducti plus
æquoꝙ uita tuēda agēdaq; ipendūt:oēs mirant:&
ipossibile uī:& tanꝝ rē ꝓdigā uituperāt:cū tñ illud
permittat pp necessitatē: qđ cū ita sit mirant:& tñ
dānant:sed ꝓbāt & inanes iacturas:& sumptus in
finitos:qđ ē absurdissimū:& cōtra prudētiā accusa
re.s.eos q obsessi sextariū aq mina emūt qđ cōcēdē
dū est:at nō uituperare eos:q i re nō necessaria ef/
fundūt pecunias. Incōueniēs est igit illud dānare:
& hoc laudare:hoc ē emere sextariū aq mina. ℣ Vi
deri uideret. ℣ Mirari. ꝓ mirarent. ℣ Sed cū attē/
derint:cognouerint & itellexerint.i.ꝙs cognouerit
dari uenia necessitati. ℣ Iacturis:dādis:& pecunia
rū effusiōibus. Iactura ꝓprie est dānū qđ fit in ma Iactura
ri:sed accipit ꝓ quocūq; dāno & bonoꝝ effusione.

℣ Immanib⁹:magnis. ℣ Infinitis:īmēsis. ℣ Magnope mirati:ꝓ nō ualde miramur:cū ñ subueniat necessitati. ℣ Digni/ Virtus
tas:hominis laus & uirtus. ℣ Deliniēdo:conciliatio fauoris popularis. ℣ Exiguū:quod minus est q breue. ℣ Quoq;:quo & laus
cunq; animo leuissimo. Sueto. iiii. quoq; anno dixit. ℣ In quo ipso:in qbus sumptibus & populi diffinitione. ℣ Satieta/ ē digni/
te:fastidio. ℣ Liberis:natis ex ingenuis parentibus qui propter abiectū animum & leuitatem seruis simillimi sunt:gra/ tas ho/
uibus autem uiris:& nihil sine ratione agentibus non placet. ℣ Certo firmo & stabili. minis.

¶ EST.n. multus &c. Plurimū i eo īmorat:ut magnificētiā laudat. Popularīū munerꝝ. Viscerationū: uenationū: ludoꝝ FRAN
theatraliū:q oīa grata sunt populo:& ei⁹ fauor⁹ cōparāt. ℣ Mihi āt ille fruct⁹ &c. Suā dicit sniam Theophrasti refellēs MAT.
opinionē. ℣ Pauca exēpla. Vt redimere captiuos a pdonib⁹:æs alienū suscipe cā &c. Quāto Aristo. &c. Authoritate uti Aristo.
tur aristo. postq rōne usus ē. Nōnullos reꝓhēdendos eē dicit Aristo. īmo maiorē hoium ptē:q cū uideāt ꝓfundi pecūias
in hmōi res supfluas & minime nō necessarias nō admirant eoꝝ q faciūt stultitiā & īsaniā. At uero siqs i necessitate posi
tus sextariū frumēti mina coemerit admirant:nec aduertūt necessitati pecuniā eē. Illū tñ multo magis admirari cōuenit:
q nulla necessitate coactus grādē pecūiā effundit. ℣ Nō admiremur. s. reꝓhēdētes. ℣ Oēs mirari:ꝓ mirarēt tanꝝ īcredi/
bile eēt quēq hoc facere potuisse. ℣ At hi &c. Nos admiramur q mirāda nō sunt:ꝙ uidelicet aliqs in maxima necessitate
posit⁹ magno emat ptio:id qđ ad uitā ptinet. Sed hoc mirādū nō ē. sicuti cū Hānibal obsideret Cassilinū fuit q murem
emerit sexcētis denariis:& eo uitā substētauit:q uero uēdidit mortu⁹ ē. ℣ Sed cū attēderit. s. dicit aristo. dari uenia neces
sitati &c. ℣ Mina:Drachmis cētū. ℣ Cū attēderint:uiderit:itellexerint. ℣ Dare:ꝓ darēt. ℣ Cū ꝓferti: ꝓcipue cū hac ꝓ/
fusione pecuniaꝝ:neq; necessitati succurrat:neq; dignitas amplificet. Nā si alteꝝ horꝝ fieret tolerādū eēt. ℣ Sed cū neu/ Ludi
trū fiat:admirari certe oēs debemus. Cū pecūias in res nō necessarias eas ꝓfundūt. ℣ Ipsaq; illa delectatio &c. Si mul/ pueros
titudo ad longū tps demulceret:minus hmōi sūpt⁹ reꝓhēdēdi eēnt:sed modico tpe demulcet tātisp. s. dū fruīt ludis: uel & muli
reb⁹ errogatis. At uero cū satiata fuerit:definit fauere illi q fuit cā delectatiōis. ℣ Eaq; a leuissimo quoq; aio &c. s. fit a le erculas
uissimis hoibus: Vulgus. n. tñ largitiōib⁹ & ludis delinīt nō prīcipes uiri & uirtute ꝓditi q uolūt cuipiā obligati eē. ℣ In ꝺlectāt
quo tñ ipso &c. Finita satietate ludoꝝ:eoꝝ quoq; memoria finīt:obliuiscunt. n. satiati cū fuerint q̄tūlibet magni ludi fue/ potius
rint & impēsæ. ℣ Bñ ēt &c. ēt illud bñ colligit ab aristotele:ꝙ eiusmodi ludi & magnificētiæ pueros potius & muliercu/ ait.
las delectāt q̄ graues hoies & recto iudicio ea q̄ fiūt pōderātes. ℣ Pōderāt:examināt. ℣ Certo:stabili & firmo iudicio. Aristo.

¶ ET enim ipe multus.i.copiosius:& ꝓlixus sup.ē in laudāda magnificētia & apparitiōe munerꝝ populariū.i.q popu ASC.
lo exhibeant:q; ꝓ &:putat facultatē taliū sumptuū.i.ptātem faciēdi tales sumptus eē fructū diuitiaꝝ. ℣ Aūt pro sed ille
fructus liberalitatis cuius pauca exēpla posui:uidetur mihi multo maior & certior. ℣ Quāto grauius & uerius. q.d. mul/
to aut infinito grauius & uerius. Aristo. reꝓhendit nos:qui nō admiremur has effusiōes pecuniaꝝ:quæ sunt ad deliniē
dam.i.mulcēdā: & palpandā:ac captandā multitudinē. ℣ At pro sed:reꝓhēdi.s. uideri nobis incredibile:& nos oēs mi/
rari si hi qui obsident ab hostibus cogerent emere sextariū.i.uas capiēs tres amphoras:& sex modios aquæ:mina.i.grā
diuscula pecūia. ℣ Sed sup. repræhēdit ꝙ cum.i.q̄uis sup. oēs attēderunt.i.cognouerūt uenia dari.i.ꝙ uenia dari dēat:
necessitati:qua coguntur aquā tanti emere tamē sup. eos nihil mirari magnopere.i.uehemēter in his īmanibus.i.usq; ad
terrorē magnis iacturis.i.dānis:& profusiōibus q; pro & infinitis sumptibus præsertim cum. s. in talibus sumptibus:qui
fiunt in ludis:& uisceratiōnibus nec subueniatur.i.succurrat (impersonaliter dicit) necessitati: nec dignitas augeatur: ad/
uerte lector hic ordo mihi præstantior uisus est quam exponendo uideri pro uideretur & mirari pro miraretur: ꝑterea
non uideꝫ constare constructio legendo nos magnopere mirari:cū uerbo attēderint: sed ꝓgo: q; pro & cum sup. illa ipsa
deligntio multitudinis fit ad breue & exiguū tps:q; pro & cum sup. ea sit: ab quoq; leuissimo animo.i.ab omni aio leui

PET. MAR. & ſubtili i quo tñ ipo. ſ. fcõ leui mẽoria uoluptatis moriaſ: quoq; .i. ẽt una. i. pariſ cũ ipſa ſatietate. ℣ Colligĩ. i. ꝯcludĩ ẽt bñ h æc eẽ grata pueris & mulierculis: & ſuis & liberis hoĩb⁹ q̃tũ ad cõditionẽ ſtat⁹: ſed ſimillimis ſuoꝝ. ſ. i aio & moribus. ℣ Vero ꝓ ſed: colligĩ ſup. hęc nullo mõ poſſe ꝓbari. i. ꝓbãda uideri hoi graui: & põderãti certo iudicio ea q̃ fiunt.

De ædilitiis muneribus.

QVanq̃ itelligo. Dixit Ci. talia nõ placeꝛ grauib⁹ uiris: & i ſe pẽſi aliqd hñtib⁹: ut notet Romãoꝝ iſtituta & diſciplinã: nã q ab optimis uiris i ædilitate ſpectacula: & ſũpt⁹ inanes poſtulabãt. ℣ Inueteraſ ſe: aſſuetudie uẽiſſe i uſũ. ℣ Bonis tpib⁹: qb⁹ reſp. bñ gerebaſ. ℣ Splẽdor ædilitatis: maxĩus appar⁹: & ſplẽdida ſpectacula ædiliũ. Duo erãt ordies ædiliũ: author Plu. i uita Marii. Vn⁹ i quo ipſi ædiles i ture dicẽdo ſellis curuos pedes hñtib⁹ utebãt: inde ædiles currules dĩ: & erãt maioris dignitatis: & hic magr⁹ dicebaſ maior ædilitas. Inde Marĩ⁹: eodẽ author: maiorẽ ædilitatẽ petiit. Alii ædiles uocabãt ppares: qb⁹ publicæ & priuatæ ædes curæ erãt: & tales ædiles exhibebãt ppło ludos: uenatiões: ſternebãt uias: ꝯſtruebãt aq̃ duct⁹ & ſiſia. ℣ Aediles: ut hĩ i libris digeſtoꝝ ꝓerãt ædib⁹ i qb⁹ oĩa ſcita ſua plębs deferebat: ppõebãt & ædiles currules edictũ de qbuſdã cauſis: uñ ẽ i libris digeſtoꝝ titul⁹ de ædilitio ędicto: de quo diceꝛ i ſequẽti uolumĩe. Sylla dictator uoluit ñ liceꝛ aliquẽ pr⁹ eẽ ꝓtorẽ q̃ q̃ſtorẽ: nec pri⁹ ꝯſulẽ q̃ ꝓtorẽ: petebaſ pri⁹ ædilitas: ide q̃ſtura: poſtea ꝓtura: & poſt illã ꝯſulat⁹. ℣ Itaq; &c. L. Craſſus põit noia ditiſſimoꝝ uiroꝝ & ciuitatis facile principiũ: q igẽtes pecũias i ędilitate ꝓdegerũt. ℣ Itaq; ꝓp ea qa exigebaſ ſplẽdor ædilitatis ẽt ab his q optimi uiri hẽbanſ. Craſſus diuitiis potẽs mũere ædilitio ſplẽdide fũct⁹ ẽ: prius craſſus cognomiat⁹ diues dexit: author Plinio: Craſſus. c. talẽta ex pr̃na hr̃ditate accepit: priuſq̃ i pthos pficiſceꝛeſ septẽ miliũ &. c. talẽtoꝝ ſũmũ coegit: cũ ẽt facultatũ ſuaꝝ decimã ptẽ Herculi ꝯſecraſſet: & publicũ epulũ dediſſet ppło: actres minas i ſingula ciuiũ capita ꝯtuliſſet. L. Craſſus orator prius: Romãi nois pegrini marmoris colũnas habuit hyemetas: nec plures ſex aut lõgiões. xii. pedũ quẽ. M. Brut⁹ i iurgiis ob id uenerẽ palatinã appellauit. In domo q̃ Lucii craſſi oratoris fuerat. M. Scaur⁹ hitauit: i palatio erat hæc dom⁹. ℣ Copiis: facultatib⁹. ℣ Maxio: ſplẽdidiſſimo ſine aliq̃ ſupputatiõe pecũiaꝝ. ℣ L. Craſſus orator: d quo dcm ẽ: collega. L. Craſſi i ædilitate erat Muti⁹ Scęuola moderatiſſim⁹. ℣ Magnificẽtiſſima: magnos ſũpt⁹ i ædilitate fecit. ℣ Lucullí: duo Luculli fr̃es quoꝝ alter dicebaſ. M. L. Lucull⁹: alt⁹ Lucull⁹ q: ut author ẽ Plutar. erga fr̃em beniuolẽtiã ſũmã oñdit: nã cũ maior natu eẽt: fol⁹ tñ nullũ i rep. magr̃atũ inire uoluit: uerũ legitimã fr̃is morat⁹ ætatẽ: ut ei⁹ quoq; rõ hr̃i poſſet tãta ſibi hac humanitate apd pplm gr̃am ꝯciliauit: ut ẽt abſs una cũ fr̃e ædilis declarat⁹ eẽt. Lucullus romanoꝝ ferme ditiſſim⁹: æſtimãdis bõis: ut author ẽ Diodorus lib. v. decimã ptẽ Herculi dedit. epulũ pbẽs quotidie: ac mlta ꝓfundẽs. ℣ Syllan⁹ Seruiliã Catonis uticẽſis ſororẽ uxorẽ habuit. ℣ P. Lẽtulus Ciceronis amic⁹: & cui⁹ ꝓcipua opa ab exilio reuocat⁹ ẽ: ad quẽ extãt ipſi⁹ epiſtolæ. Ci. redũt ab exilio. xvi. mẽſe poſt fugã cũ ſũma gratulatiõe toti⁹ Italiæ Lẽtulo: & Philippo ꝯſuli. Philipp⁹ erat pr̃ Martiæ uxoris Catonis. ℣ Me ꝯſule: cũ ego eẽm ꝯſul: iqt Cice. ℣ Scaur⁹ imitat⁹. M. Scaurus tut ſupra dcm ẽ. Scauri fili⁹ pricipis ſenat⁹ priuign⁹ Sylłę fuit: & i ſua ædilitate pr̃imoniũ fere ꝯſũpſit: de quo Pli. li. xxxvi. docebim⁹ iſaniã Cai: & Neronis ĩpatoꝝ picta priuatis operibus. M. Scauri: cuius neſcio an ædilitas maxie ꝓſtrauerit mores ciuiles maiuſq; ſit Sylłę malũ tanta priuigni potẽtia q̃ præſcriptio tot miliũ hic fecit in ædilitate ſua opus maximũ omnium quæ unquã fuere humana manu facta non temporalia mora rerum æternitatis deſtinatione. Theatrũ hoc fuit in quo poſuit tria millia ſignoꝝ æreoꝝ: ideſt ſtatuas ex ꝛe cuius theatri cauea cœpit octingenta milia hominũ cum amphiteatrum Pompei. xl. tantũ caperet.

FRAN MAT QVanq̃ itelligo &c. Occurrit tacitæ obiectiõi: poſſet. n. qſpiã diceꝛ reꝑhẽdis: q magnos ſũpt⁹ faciũt i ludis: nõne ciues ꝑſtantiſſimi ędiles fuerũt: q ludos magnificẽtiſſimos celebrarũt: ñdet hoc eos feciſſe ne auari hĩrent & illa ſuſpitio auaritię eis noceret: ut mĩtis nocuit: ſe ãt mediocritatẽ ꝓbaſ. ℣ Splẽdor maxius. n. i ędilitatib⁹ appare uidebaſ: ſplẽdor cũ i ludis celebrãdis: & uenatiõib⁹ ꝓfuſiſſimi ſũpt⁹ fierẽt. ℣ P. Craſſus. Hic cognomẽto diues uocat⁹ ẽ. Cui⁹ uitã ſcribit Plutar. is ẽ q dicebat nullã pecũiã ſatis magnã uideri: cuius fructib⁹ alii exercit⁹ ñ poſſet. ℣ Tũ copiis. Quia ñ ſolũ cognomie diues erat: ſz ẽt re ipa. ℣ Aedilitio ma. mu. In quo maxĩos ſũpt⁹ fecit. Ludis & uenatiõib⁹ celebrãdis. ℣ L. Craſſus: is ex eadẽ q̃ Publi⁹ fuit familia & ędilitatẽ geſſit: cũ. Q. Mutio Scæuola illi⁹ filio q augur fuit: d quo ẽ i lælio Quãuis hic Mut. moderatiſſim⁹ eẽt: tñ & ipe ꝓfuſiſſimo i ædilitate uſus ẽ ſumptu. Leonũ ſim⁹ pugnã magnã pluriũ Romæ priceps dedit Scæuola Publii fili⁹ i curruli ædilitate Pli. Sz. L. Craſſus orator fuit: & prius Romãi noi noĩs colũnas hũit pegrini marmoris hymetias domi: nec pẽs ſex: aut lõgiores. xii. pedũ: quem. M. Brut⁹ i iurgiis palatinã uenerẽ appellauit i huĩ⁹ poſtea domo: q̃ erat i palatio. M. Scaurus hitauit. ℣ C. Claudius: & Pub. fili⁹. ſ. Appii: & ii magnificẽtiſſime ædilitatẽ geſſerũt. ℣ Luculli. L. & marc⁹ ditiſſimi: & liberaliſſimi: nã. M. Lucullí liberalitas ꝓcipue laudaſ. Hortẽſi⁹ orator & ꝯſularis Syllan⁹ hic: d quo ſalu. i cati. Seruiliã catõis Vticẽſis ſororẽ uxorẽ hũit. ℣ P. Lẽ. Hic ẽ q cognomẽto dict⁹ ẽ ſphiter ad quẽ ſũt Ci. epłæ: prius A pollinaribus ludis carbaſina uela i theatrũ induxit: author Pli. huius ꝓcipue opa Ci. ab exilio ẽ reſtitutus. ℣ Scaurus: hic fuit. M. Scaurus ſcauri filius: qui priceps ſenatus fuit. Victricũ habuit ſyllã: ædilitatẽ ſumma magnificẽtia geſſit: adeo: ut in eius impenſas opes ſuas abſumpſerit magnumq; æs alienũ cõtraxerit: author pædianus: de quo Plinius li. xxxvi. Docebimus inſaniã Caĩ: & Neronis imperatorũ uictam priuatis opibus. M. Scauri. Cuius neſcio an ædilitas maxime proſtrauerit mores ciuiles &c.

Syllanus habuit ſeruiliã catonis uticẽſis ſororẽ. ASC. QVanq̃ itelligo i nr̃a. Perſeq̃ de ædilitiis mũerib⁹. ℣ Ordo ẽ. Quanq̃ ſup. cẽſeo tales largitiões eẽ leuiũ hominũ: tñ ſup. itelligo. Vel ꝯſtruaſ cũ ſequẽtib⁹ ut ſubaudiaſ tñ ibi i qb⁹ oĩbus &c. ut ſit tñ uides qd placeat mihi in oĩbus q̃q̃ itelligo: iueteraſſe. i. inueteratã ꝯſuetudinẽ eẽ in nr̃a. i. Romana ciuitate: iam bonis. i. magnis tpibus: ut ſplẽdor. i. celebritas ſũptuoſa ædilitatũ. i. i ædilitiis mũerib⁹: & q̃ ædiles potiſſimũ curules exhibebãt poſtuleꝛ. i. exigaſ: & expectaſ ab optimis uiris. ℣ Itaq;. i. ita Pub. Craſſus diues cũ cognomie: tũ copiis: hoc eſt cũ euidẽs ſit q diues ſup. fuit cognomie: tñ. i. tũc ſup. multo euidẽti⁹ ẽ: qd ſupple fuit diues copiis. i. reb⁹ ipſis functus ẽ munere ædilitio maximo. i. maxie ſumptuoſo. ℣ Et. L. Craſſus functus eſt paulopoſt ædilitate magnificẽtiſſima: cũ Q. Mutio collega. ſ. ſuo exiſtẽte moderatiſſimo oĩum hoĩum. ℣ Deide. Ci. Claudius filius Appii: & multi luculli poſt. Itẽ Hortẽſius: & ſyllanus ſup. functi ſunt maxĩo ædilitio munere. ℣ Aũt ꝓ ſed. P. Lentu. uicit. i. ſupauit in ſũptu me cõſule. i. cũ ego eẽm cõſul oẽs ſupiores. ℣ Scaurus ẽt imitatus eſt hũc: uero ꝓ ſed munera nr̃i põpei. ſ. magni ſup. fuerunt.

¶ Magnificẽtiſſima

¶MAGNIficentissima maximarum impensarum pompeius consul Crasso cõtra parthos profecto theatrum Romæ erexit gymnasia uarii generis: sed in eius consecratione: ut scribit Plutar. musicum certamen exhibuit: uenationes præterea: quibus quingenti leones cæsi elephantos: deinde horrendum dirũq; spectaculum. Ex his iterum in admiratiõe populi: atq; beniuolentiam ductus magnam in se conflauit inuidiam: cp ueteribus amicis militiam prouinciasq; decernens ipse per amœna Italiç loca cum uxore Iulia genio indulgeret: ¶ Quid mihi placeat uides: quasi dicat. O Marce fili talia mihi non placẽt: sed aperte non dixit propter pompeium: quem uiuum amauerat: & mortui memoriam colebat: tamen quamuis: inquit talia nõ probem tamẽ suspitio auaritiæ uitãda est: quæ potest alicui obesse in maioris honoris petitione: & probat hoc exemplo mamerci: qui cum noluisset eẽ ædilis præbuit auaritiæ suspitionem: quare in petitione consulatus repulsam habuit. ¶ Quare & si postulatur: concludens præcipit quid in tali re agẽdum sit petẽte populo. ¶ Si postulatur: munus & splendor ædilitatis. ¶ Bonis uiris: dat cautionem faciẽdum. s. esse id quod a populo petitur: si boni uiri approbant quibus stomachum facere non debet bonus ciuis dum populum largitionibus & muneribus delinire & captare studet. Et per hoc Cæsarem notat: qui inuitis patribus legem agrariam suscitauit: & uarius largitiõibus populum sibi deuinxit: & magnificẽtissimo munere ædilitatis. ¶ Pro facultatibus: pro ratiõe diuitiarũ. Illi enim qui ultra q̃ res domestica patitur impendũt carpẽdi sunt: qm̃ æs alienũ contrahere coguntur. Vnde Pli. ædilitatẽ Scauri notat his uerbis. Eligno. C. Curio funebri munere patris cũ opibus apparatuq; superare Scaurũ niteret: uñ enim illi uitricus Syllam & Metellã mater proscriptionũ fatrix. Vnde. M. Scaurus totiẽs princeps ciuitatis & marianis sodalitiis rapinarũ prouincialiũ sinus: & Cæsar post ædilitatem triginta & octingẽta talẽta debeat creditoribus. Cæsar: inquit Plinius: primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu harenæ argẽto usus est. C. An. ludos scœnã argentea fecit. Item. L. Murena. ¶ Nos ipsi ut fecimus: in nostra ædilitate: inquit cicero: nõ scribit Plutarchus quid fecerit Cice. in sua ædilitate: de qua paulopost diceẽ. ¶ Et si qñ: aliud ꝑceptũ: primũ fuit si postulaẽ a populo: & nõ ꝓbaẽ a bonis. Alterũ est si acquirit ex ipsa largitiõe res maior utiorq; & ponit exẽplũ Oresti ciuis: qui ut gratiã populi iniret prandia in semitis populo exhibebat: simulãs se id agere eo aĩo: ut Herculi bonoꝝ suoꝝ decimã psolueret: qm̃ opes illoꝝ augeri putabãtur: qui decimã Herculi dedissent: Diodorus lib. v. sic scribit potitius & pinarius inter Aborigines pstantiores Herculẽ honorifice exceperũt: qui ut gratiã referret dixit eos qui sibi uita functo: & inter deos relatio decimã bonoꝝ dicerẽt: fœliciter uicturos qđ & euenisse usq; ad hoc tps cõstat: multi. n. romanoꝝ nõ solum mediocri cẽsu: sed qui ditissimi sunt habiti: decimas Herculi uouerũt. Posteaq; fortunatiores facti bona sua ad. iiii. talẽtoꝝ milia herculi sacrarunt. Lucullus Romanorum ferme ditissimus æstimatis bonis decimam partem Herculi dedit. M. Crassus: ut dictum est: etiam decimam partem bonorum Herculi consecrauit Sylla: ut author est Plutar. ex uniuersis fortunis herculi decimam partem sacrificans sumptuosissima exhibuit populo conuiuia: in quibus tanta prodigalitate usus est: ut plurima omnis generis condimenta deticerentur in fluuium & quadragennarium: ac supra uinum potaretur.

PET. MAR.

Magnificentissima uero nostri Pompei munera secundo consulatu: in quibus omnibus quid mihi placeat uides. Vitanda tamẽ est suspitio auaritiæ. Nam Mamerco homini ditissimo prætermissio ædilitatis cõsulatus repulsam attulit: quare & si postulatur a populo bonis uiris si non desiderantibus attamen approbantibus faciẽdus ẽ mõꝑ facultatibus nos ipsi: ut fecimus. Et si qñ aliq̃ res maior: aut utilior populari largitiõe acqritur:

Cæsar inuitis patribꝰ legem agrariã suscitauit

¶MAGNIficẽtissima. Gn. põpeius magnus cõsul iterum una cum crasso magnificẽtissimos ludos fecit. Quãdo theatrum a se factũ dedicauit exhibuit in circo leonũ iubatoꝝ. cccxv. primus etiã omnium in eodẽ arcu elephãtorum pugnã dedit. Authores plinius: & Asconius. Cicero in oratiõe cõtra pisonem de ludis: quos secũdo consulatu una cum Crasso cõsul ædidit pompeius sic ait. Instant nũc apparatissimi post hominũ memoriã ludi etiã plutarchus in eius uita multa de actis põpei in secũdo consulatu scribit. ¶ In quibus omnibus. s. sumptibus nõ quod supradicti fecerũt hoc propterea accusandi sunt: cũ necesse esset eos sic facere: Aliter. n. placere populo nõ poterãt. Ex quo nec ipsi gloriã cõsequi potuissent & honores sint horum studiis: & aliquod fortasse detrimẽtũ respu. passa est. ¶ Quid placeat: quia mihi hoc fieri nõ placeret: nec cuiquam uiro graui placere debet. Nã ueram liberalitatẽ nõ pertinet nisi uitãda eẽt suspitio auaritiæ: quæ multis nocuit in petiõe magistratuũ: quia cum delata eẽt ad eos ædilitas & propter impẽsam: quæ faciẽda erat neglexissent: odium populi cõtraxere: & repulsam postea in consulatus petitione sunt passi. ¶ Vitanda &c. quẽadmodũ docuit Cice. prodigalitatẽ fugiẽdã ita uitãdã docet auaritiã: imo multo magis: nã ut supradictũ est uitiũ: quod fit per excessum abest a uirtute q̃ uitiũ: quod si per defectũ: ergo uitãda auaritiæ suspitio: & seruãda mediocritas. ¶ Nã mamerco &c. exemplo utitur mamerci Romani ciuis & nobilis & diuitiis ad quẽ cum ædilitas delata eẽt: & eam recusasset: in suspitionem uenit auaritiæ ne sumptũ ædilis in ludis celebrãdis facere cogeretur: hoc autẽ suspitio ei postea nocuit plurimum: nam in petitione cõsulatus repulsam passus est. ¶ Quare & si postulatur &c. si populus defert ædilitatem cuipiã: & eiusmodi sumptus requisierit: faciẽdi sunt pro facultate nõ autẽ supra modũ & facultatẽ. ¶ Si nõ desi. etiam si nõ desiderent boni uiri ædilitatem approbare tamẽ debẽt delatam a populo & ludos facere nõ inuiti si a populo postulãtur. ¶ Nos ipsi ex sicilia rediẽs Ci. ubi quæstor fuerat factus est ædilis & cum in uerrem dixit ædilis erat. ¶ Et si qñ aliqua res ma. &c. duabus ratiõibus sumptus faciẽdus est: si a popu'o postulabit: & si eo sumptu aliqua res maior uel publice: uel priuatim cõparabit: credebant augeri illoꝝ diuitiæ: qui decimã herculi obtulissent. Dio. lib. vi. potitius inqt: & pinarius inter aborigines pstantiores herculẽ honorifice exceperũt. qui ut gratiam referret dixit eos: qui sibi uita functo: & inter deos relato suoꝝ bonoꝝ decimã cõsecrarẽt: fœliciter uicturos: qđ euenisse usq; ad hoc tps cõstat. Multi. n. romanoꝝ nõ solũ medio cri cẽsu. Sed q habiti sunt ditissimi decimas herculi uouerãt: posteaq; fortunatiores facti bona sua ad. iiii. talentoꝝ milia herculi sacrarunt. Lucullus romanoꝝ ferme ditissimus æstimatis bonis decimã ptẽ herculi dedit. M. Crassus ẽt decimã partẽ herculi cõsecrauit. Sylla itẽ: authore Plu. ex uniuersis fortunis decimã herculi dicauit.

Ci. cũ ædilis esset habuit ratiões cõtra uerrem

FRAN MAT. Asconius

ASC.

¶MAGNIficentissima in secundo cõsulatu. s. eius. ¶ In quibus omnibus q̃q̃. s. intelligo a magnis uiris exhibita tamẽ sup. o Marce fili tu uides quid placeat mihi tamen. i. tametsi prodigalitas uituperanda est: tamen suspitio auaritiæ est uitanda: idest nõ sic euitabimus prodigalitatem: ut uideamur auari. ¶ Nam prætermissio ædilitatis. i. muneris ædilitii attulit mamerco: homini ditissimo repulsam consulatus. i. fecit eum repelli a consulatu quem petebat quare: idest quãobrem & si sup. ædilitium munus postulatur a populo faciendum est uiris bonis si non desideramus attamẽ approbantibus modo. i. dũmodo sup. fiat pro facultatibus. i. ꝓm facultates: ut. i. sicut nos ipsi fecimus. ¶ Et si quando. i. aliquando aliqua res maior aut utilior acquiritur largitione populari. i. per largitionem: quæ fit populo.

PET. MAR. As Dupondius Sestertius. Clodi⁹ uoluit occidere Cicerone post q̄ abexilio ē reuersus.

¶NVper:nō multo añ. ℣ Noīe decumæ:hoc p̄textu:ut diceret se soluere decimā p̄tē bonoꝝ Herculi:& sic ī uiis dabat ppło prādia ī honorē Herculis:hoc tñ simulabat:ut captaret populi fauorē. ℣ Nec uitio datū ē:nō fuit reph̄ēsū.i. Sei⁹ nō fuit ob id accusat⁹ tā q̄ captaret aurā popularē. ℣ In caritate:penuria frumēti populo rē gratā fecit:qm̄ exiguo p̄cio dabat modiū annonæ: asses fuerūt ærei:ac uni⁹ libræ:uñ as dicebaꝫ nūmus libralis. Inde dupōdius ex duab⁹ libris:& sester tius duaꝝ libraꝝ & semis. ℣ Magna.n.se:rō q̄re nō fuit illi uitio datū sensus ē. M. Seius:q ob auaritiā iā prīdē a populo hēbaꝫ odio:ea se īfamia liberauit hoc suo dāno:qđ uituparī nō p̄t. Igīt ut honori nr̄o cōsulamus. Interdū largiē dū ē ipsa largitiōe modū nō excedēte. ℣ Nec turpi: nō uitu perabili:qm̄ dicebat ædilē talia facer̄. ℣ Sed honori sūmo:hoc dicit ī gr̄am miloīs:q Clodiū Ci. capitalē inimicū ī Sylua aricina interfecit: emptis ad eā rē cōficiēdā gladiatorib⁹:quoꝝ duos noīat Pedianus Aconi⁹:Eridanū & burīā:q cū Clodianis manus cōserere cœperūt. Milo:ut Ciceronē Clodiano furore liberaret:gladiatores:ī sua ædilitate cōparauit. ℣ Cā reip.p rep.defendēda. ℣ Q uę salute nr̄a cōtinebaꝫ:laudat se ci.& oñdit Milonē nō errasse ī opprimendo clodio p salute ipsius. Ci.q clodio ciui turbulētissimo aduersabaꝫ. Clodi⁹:author Plutar. Ci.ab exilio reuocatū armata mānu occidere uoluit: & ī domū īpetu fcō redēptorib⁹ fugatis lapides & colūnas diſiecit. Tādē iualescēte in dies clodii ī ci. furore: Clodi⁹ p̄turā petiit ad oīa pturbāda:tādē a Milone iterfectus ē. Nec abfuit suspitio:īqt Plutar. cice. eius cædis authorē suaſorēq; fuisse. Erat clodi⁹ uir tū nobili gñe ort⁹:tū diuitiis:eloquētiaq; p̄clarus:nulli āt uulgarī simoꝝ ad fastidiū usq; hoīum:& p̄cacitate sēs. Plīnius. Milonē notat dicēs. Itaq; & ip̄m milonē sestertia septingēta millia æris alieni debuisse iter p̄digia humani aī duco. ℣ Causa igīt ꝯcludit oñdēs q̄ cā ducti largitione utī dēmus:cū.s.aut necesse ē:aut utile:& ī utroq; mediocritas seruāda ē. His ipsis largitiōib⁹:q̄ fiūt aut necessitatis:aut utilitatis cā. ℣ L. qđē Philip. dānauit supra tales largitiōes:qb⁹ hoīes ad maiorē dignitatē cupiūt puenire. Nūc affert. L. Philip. & cottā curionē:q gloriabanꝫ se cōsulatū adeptos sine munere ædilitatis:ut oñdat hāc eē laudabiliorē uiā ad ap̄lissimos honores: qm̄ id qđ uirtute parari dēt turpe est si pecunia:& populari ambitiōe paraī:& hui⁹ dicit:ut se ēt laudet:q ad ꝯsulatū hō nos⁹ peruenit:q̄is exiguos sumptus in sua ædilitate feciſſet. ℣ Clarus multi noīs:qm̄ fuit eloquēs & magno īgenio p̄ditus.

Plu. de clo. Plinj⁹.

FRAN MAT. ¶VT Ore:exēplo utī:Orestes nō dubitauit decimā reꝝ oīum q̄s possidebat ī prādiis:& in ppatulo dare: ut oīb⁹ liceret itereſſe:erat hic fœneratōr & uisus ppło ut fœneratores solēt eē:sed ī cū feciſſet laudari cœpit:& plurimū est honoris adept⁹:& si ea gr̄a fecit:ut bona sua:& diuitiæ augerēt. Quippe q nosset augeri fortūas hoīum q suoꝝ bonoꝝ decimā sacrarēt hercul̄i. ℣ In semitis:ī oībus urbis uicis. ℣ Nec qđē &c. Nec reph̄ēsus ē. M. Seius īmo laudatus mirifice q̄ cū caritate annonæ ciuitas laboraret modiū frumēti populo uēdidit. ℣ A sse:uilissimo p̄tio:ea q̄ significāt numeꝝ p his ēt ponitur q̄ pōdus denotāt:nā assis & libellā significat. xii. unciaꝝ & denariū paruūq; numū. Seius itaq; cū posset lōge maiore p̄tio uēdere uēdidit minimo:ut opinionē de auaritia sua excitatā toleret fortasse. ℣ In caritate:penuria a careo:& Terentius ait Annona cara ē in macello:nā caritas p benuolētia & amore p h scribit:& ab eo descēdit qđ ē χαρίς hoc est grā. ℣ Inuidia:odio. ℣ Nec turpi:q̄m erat ædilis:& licere ei uidebaꝫ hac largitiōe uti:qđ si ædilis nō fuisset ī suspitionē uenire poterat affectatæ tyrānidis. Nec maxīa:nō.n. fuit tāta largitio:ut bona sua oīa absumeret. ℣ Sed honori &c. Exēplo nūc utit̄ Milonis. ℣ Quo oñdit licere uti p̄cipibus uiris largitiōe q̄n ea utilis est reip.ut largitio:& sumpt⁹ milonis utiles fuerūt cū oēs emit gladiatores:ut opis clodii ī sisteret. Clodius.n.opas oēs cōduxerat.i. oparios hoīes q opam suā mercede locāt:& q̄to maiores sunt:& ditiores ī urbib⁹ tāto hmōi hoībus magis abūdāt:magna erat oparū turba Romę:hos oēs cōduxerat clodius qbus ad euertēdā utebaꝫ rēp.ut q̄cq̄d uellet cōtra leges & iudicia obtineret:his minabaꝫ clodius cui ut resisteret Milo gladiatores oēs emit:& hic sumptus Miloni gloriæ fuit:q̄m improbitati resistit ciuis pernitiosissimi. ℣ Emptis:a lanistis. Nā lanistæ erāt:q gladiatores nutriebāt:& īstituebāt ad certamina:ut locarēt iis:q ludos ædebāt funebres in suoꝝ honorē q defuncti erāt oēs a lanistis Milo gladiatores emit. Dicti āt sunt lanistæ a laniādo q̄ eos alerēt: q se laniarēt inuicē uel q̄ laniare gladiatores docerēt. ℣ Quæ.s.resp. ℣ Saluet nr̄a:mei ci. clodius inimicissimus erat ci. q̄ eū uexare:ut uoluisset rēp.nō sinebat:& illius cupiditati:& furori solus repugnabat:& ppea egit clodius nactus cōsules amicos & filīs sibi sceleribus:ut cice. in exiliū mitteret:cūq; magno fauore oſensuq; nō solū romanoꝝ oīum: sed tot⁹ Italiæ restitutus p̄riæ fuisset:eū tñ insectari clodius nunq̄ destitit:ut opprimeret:quo extracto & resp. in piculū adducebaꝫ nō mediocre. Milo ergo cōtra p̄ditos clodii furores gladiatores oēs conduxit:ut scribit Pædianus cā reip. cuius salus cū ciceronis salute cōiuncta erat. ℣ Causa igīt &c. concludit nūc dicens duabus ratiōibus laudari largitionem posse. Si aut necessaria fuerit aut utili. ℣ In his ipsis:quādo necesse est:uel utile largiri seruanda est mediocritas ne ultra facultatē largiamur. ℣ L. Philī. uere inquit seruanda mediocritas est:quæ nō semper est necessaria:& quod ita sit probat: qa Philippus Fabii filius gloriari solebat:q̄ sine largitione oīa quæ maxima sunt in rep. adeptus esset.

Plinj⁹.

ASC. ¶VT.i. quēadmodū prādia in semitis.i. q̄ sunt ī semitis noīe.i. p̄textu decumæ.i. tā q̄ decimæ Herculi p̄soluāt fuerūt nup.i. pauloañ. Orestī ciui Ro. magno honori.i. ad magnū honorē. ℣ Ne qđē.i. nō ēt datū ē uitio. M. Seio.i. M. Seius nō uituperatus ē:q̄ in caritate annonæ.i. cū annona eēt multū cara:& eēt penuria frumēti dedit populo:modiū.s. frumēti: asse.i. p̄tio unius assis.i. nūmi arci liberalis. ℣ Enim pro qa:ipse liberauit se magna.i. a magna:& inueterata inuidia: nec turpi iactura.i. nō per turpe dānum:quando.i. q̄n quidē erat ędilis.i. quoniam dicebat eum:nec turpe:hoc erat cū esset ædilis:quod priuato forte dedecori fuisset:nec maxima sup. iactura:id est & nō per maximā iacturā hoc est: neq; turpē: neq; sane magnam fecit iacturā:& tñ liberauit se a magna inuidia populi cum inuisus erat. ℣ Sed fuit nostro miloni nuper summo honori q̄ cōpræsſit oēs conatus:& furores. P. clodii:& hoc gladiatoribus emptis & sup. populo ī harena exhibitis causa reipu. quæ cōtinebaꝫ.i. quæ tūc cōsistebat in sup. nostra salute.i. salutatione mei.s. Ciceronis. ℣ Causa igitur:cōcludit ostēdens:q̄ largitio cōducat. ℣ Ordo ē igīt cā. Largitiōis est:sed aut necesse ē:aut utile est sup. largiri. ℣ Aut tē p̄ sed:regula mediocritatis est optima in his ipsis.s. rebus. ℣ Quidē.i. certe. L. Philippus filius Qu. Fabii:existens uir magno ingenio:& in primis.i. inter primos clarus solebat gloriari se adeptū esse.i. obtinuisse oīa quæ haberētur amplissima.i. omnes dignitates amplissimas sine ullo munere.i. sine exhibitione ullius muneris.

PET. MAR. As Dupondius Sestertius. Clodi⁹ uoluit occidere Cicerone post q̄ abexilio ē reuersus. Plu. de clo. Plinj⁹. FRAN MAT. ASC. Largitio in quibus oſiderāda

ut Orești nup prādia ī semitis decumæ noīe magno honori fuerūt. Nec Marco qđē Seio uitio datū ē: q̄ ī caritate annonæ asse modiū populo dedit. Magna.n.se & inueterata inuidia nec turpi iactura q̄n erat ædilis: nec maxia liberauit: sed honori sūmo nup nr̄o Miloni fuit q̄ gladiatorib⁹ emptis reip. cā q̄ salute nr̄a cōtinebaꝫ oēs. P. Claudii conatus furoresq; cōpræsſit. Cā igīt largitiōis ē: si aut necesse ē: aut utile. In his sāt ipsis mediocritatis regula optia ē. L. qđē Philipp⁹. Quinti Fabii filius uir magno īgenio: īprimisq; clar⁹: gloriari solebat se sine ullo mūere adeptū eē oīa q̄ hērent̄ ampliſſima.

¶IDEM

CIDEM qđ. L. Philip. & Cotta Curio. ℣ Quodām̄o: hꝰ dicit: ut deuitet arrogātiā: & ut simul oñdat se aliquos sūptꝰ in sua ædilitate feciſſe: ſed ꝑ amplitudie honoꝝ quos adeptus ē oibus ſuffragātibꝰ nulli quodām̄o fuerūt: & ſic oñdit ſe ſnouū hoiem nō largitiōibꝰ: ſed ꝓpria uirtute ānо ſuo. i. cū primū petere licuit poſt p̄turā pueniſſe ad ꝯſulatū. Vñ Pli. ait i vii. ꝯſulat⁹ tñ opibꝰ electꝰ. & nomē Ci. & ſplēdor ꝯſulē feciſſe Ci. filiū impante Auguſto. Iō dicit Sene. Ci. filiū q̄ res cōſulē fecit niſi p̄. ℣ Amplitudie ho. ꝯſulat⁹ q erat honor ꝑ ſe amplius. ℣ Nr̄o ānо: ſtatū poſt p̄turā: tūc. n. licebat petere cōſulatū: gloriat Ci. ſe finita p̄tura creatū fuiſſe ꝯſulē qđ nō ꝯtigerat illis: quos ſupra noīauit: q̄uis nō eēnt noui hoīes: ut erat Ci. q de ſui cōſulatus electiōe in oſone ꝑ lege Agraria apud Quſrites cōtra. P. Rullū tribunū plē bis ita ſcripſit. Neq; me tātū mō cōſulē: qđ ē ipm ꝑ ſeſe ampliſſimū: ſed ita feciſtis q̄uo pauci nobiles in hac ciuitate facti ſūt. Nouꝰ añ me nemo. Nō ꝓfecto ſe recordari uolueritis de nouis hoībꝰ repietis eos q ſine repulſa ꝯſules facti ſūt diuturno labore: atq; aliq̄ occaſiōe cōſules eē factos cū multis annis poſt petiſſent: q̄ ꝓtores fuiſſent: aliquāto ſerius: q̄ ꝑ ætatē: ac ꝑ legē liceret: q āt ānо ſuo petierint ſine repulſa nō eē fcōs: me eē unū ex oībus nouis hoībꝰ: de q

PET. MAR. L. Philippꝰ & Cotta curio Seneca Cōtra rullū ꝑ lege agraria.

Dicebat idē Cotta Curio. Nobis quoq; licet i hoc quo dámō gloriari. Ná pro amplitudine honorū: quos cū ctis ſuffragiis adepti ſumus noſtro qdē anno qđ conti git eoꝝ nemini: quos mō noīaui: ſane exiguus ſumptus ædilitatis fuit. Atq; ēt illæ ipēſæ meliores ſūt: muri: na ualia portꝰ: aq̄rū ductus: oīaq; q ad uſum reip. ꝓtinēt.

bus meminiſſe poſſumus: q cōſulatū peteri cū primū licitū ſit: cōſul factus ſim cū primū petierim: ut ueſter honor ad mei ꝓpis diē petit⁹ nō ad alienæ petitiōis occaſionē itercept⁹ nec diuturnis p̄cib⁹ afflagitat⁹: ſed dignitate ipetrat⁹ eē uideat. Eſt illud ampliſſimū q pauloañ cōmemoraui q̄rites: qđ hoc honore primū me ex nouis hoībus multis poſt habitis affe ciſtis: q pria petitiōe: q ānо meo: ſed tñ magnificētius: atq; ornatius eē illo nihil p̄t: q meis comitiis non tabellā indicē in bertatis: ſed uocē unā præ nobis idicē ueſtrū erga me uolūtatū: ac ſtudioꝝ tuliſtis: itaq; me nō extrema trib⁹ ſuffragioꝝ: ſed primi illi ueſtri cōcurſus: neq; ſingulæ uoces ꝑconū: ſed una uoce uniuerſus po. ro. cōſulē declarauit. Iō in hoc loco di cit: quos cūctis ſuffragiis adepti ſum⁹. ℣ Anno nr̄o poſt p̄turā cū primū petere licuit cōſulatū: erat. n. p̄finitū tp̄s: quo pe tere licebat: dixit. n. ſupra Syllā dictatorē uoluiſſet: ut nō liceret petere cōſulatū: niſi poſt p̄turā: & tūc annus ſu⁹ dicebaī: ab eo q i togā cādidā magiſtratū petebat. Noui ut hoies añ Ciceronē aſſeq nō poterūt cōſulatū ānо ſuo: ſed opus fuit ex pectare. Vn in eadē oſone Ci. ait cū Marius a ſpe cōſulatus lōge abeſſet: & ſeptimū annū poſt p̄turā iaceret. Iō i hoc glo riaī Ci. qm̄ prius ex nouis hoibus ānо ſuo ampliſſimos honores adeptus ē. Et i oſone ꝑ Milone dicit. P. Clodius cū ſta tuiſſet oi ſcelere i p̄tura uexare rēp. uideret q; ita tractata eē comitia ānо ſupiore: ut nō multos mēſes p̄turā regere poſſet q nō honoris gradū expectaret: ut cæteri: ſed ut: &. L. Paulū collegā effugeret ſingulari uirtute ciuē: & annū itegrū ad di lacerādū rēp. q̄reret ſubito reliqt annū ſuū ſeq; i annū ꝓximū trāſtulit. Prius petebaī q̄ſtura: ide ędilitas: poſtea p̄tura: de mū cōſulatus. Cēſores erāt: & añ cōſulatū: & poſt i Bruto ſic ait. Itaq; cū iā pene euanuiſſet Hortēſius: & ego anno meo: ſexto āt poſt illū cōſulē cōſul factus eſſem reuocare: ſed ad iduſtriā cœperit. ℣ Q đ cōtigit nemini: ut. ſ. ānо ſuo cūctis ſuf fragiis adipiſceret. ℣ Exiguꝰ ſūptus ędilitatis fuit. Ci. cū eēt i plurimis cauſis uerſatus & i pſocinio Sicilienſi maxie i cer tamē uēiſſet dſignat⁹ ē ędilis: ut ipe dicit i Bruto: cū deſignato ꝯſule Hortēſio: & ut ipe teſtis ē in oſone ꝑ. L. Murēa: tris ludos i ſua ædilitate fecit. q̄nā ludi fuerit: in ultia actiōe. i Verrē apit dicēs poſt q̄ſturā ſū deſignatꝰ ædilis. hēo rōnē qđ a Po. ro. acceperi. Mihi ludos ſanctiſſimos maxia cū cerimōia Cereri. Libero: libereq; faciēdos. Mihi florā matrē ppli plē biſq; rōanæ ludoꝝ celebritate placāda. Mihi ludor antiqſſimos: q primi rōani ſūt noīati: maxia cū dignitate: ac religione Ioui Iunoni Mineruæ eē faciēdos. Mihi ſacraꝝ ędiliū ꝑcuratiōnē: mihi totā urbē tuēdā eē cōmiſſa: ob eaꝝ reꝝ laborē & ſollicitudinē fructꝰ illos datos antiqorē i ſenatu ſnīæ dicēdę locū togā ꝑtextā: ſellā currulē: eius imaginis ad memoriā poſteritatēq; ꝓducēdā. His ludis maxie ppl'us delectabaī: & q nōnullis ad ampliſſimos honores ꝯſequēdos ſuffragati ſūt. Vñ i oſone ꝑ Murēa ābitus accuſato rndēs Seruio Su. ait. Nō eē mirādū i petitiōe cōſolatꝰ ludoꝝ magnificētiā. L. Murenæ apud ꝑſin ꝓfuiſſe: delectāt: iqt hoies mihi crede ludi: ēt illos q diſſimulāt: nō ſolū eos q fatēī: qđ ego i mea pe titiōe ſenſi: Nā nos quoq; habuim⁹. Scœnā cōpetricē: qđ ſi ego q tres ludos ædilis feceră tñ Antonii ludis cōmouebaī: tibi qui caſu nullos feceras: nihil huius iſtā ipſam: quā irrides argēteā Scœnā aduerſatā putas. Noli ludoꝝ huius elegan tiā: & ſcœnæ magnificētiā ualde cōtēnere: quæ huic admodū profuerūt. Odit inqt Po. Ro. priuatā luxuriā. & publicam magnificentiā diligit. Diuus Auguſtinus in. ii. de ciui. dei Ci. hls ludis ſeſe efferentē ſic taxat. Vir grauis & phāſter Tul lius clamat in auribus ciuitatis inter cætera ſui magiſtratus officia ſibi florā matrē ludoꝝ celebritato placandā: qui ludi tā to deuotius q̄to turpius celebrari ſolent. ℣ Atq; etiā: nunc dicit quæ im pēſę magis laudabiles ſint in ipſa repu. ℣ Muri: ſunt urbiū: parietes autē domoꝝ. ℣ Naulia: ſunt loca in quibus fiunt naues & conſeruantur anteq̄ in aquā deducantur. CCOTta & Curio. Fuit hic Cotta orator cōpar. P. Sulpitii q ē i dialogis de oratore. Cū decretꝰ illi eēt triūphus mor tuus ē añ diē triūphi cū cicatrix uulneris eiꝰ: qđ añ plures ānos accepat reſciſſa eēt: fuerūt tres Cottæ hic & eius fr̄ ac. L. Cotta: q lege ſua idicia iter tres ordies cōcitauit: ſed hic oratorē itelligit: ut opinor: fuit. n. clariſſimus: & oībꝰ functus ē in rep. magr̄atib⁹. Curio & ipſe eadē fuit tēpeſtate: orator celebris & ſenator de quo Ci. lib. de claris oratorib⁹: erāt tñ qbꝰ uideret illi⁹ ætatis tertius Curio: qa ſplēdidioribꝰ fortaſſe uerbis utebaī: & qa latine nō p̄nt loq̄baī. ℣ Nobis quoq;: ego quoq; gliari ſic poſſū: ut illi nā ſi honores inqt cōſiderē: q mihi a po. ro. delati ſunt: multo erūt maiores q̄ ſumptꝰ ędilitatis meæ. Nā tā & ſi magna fuit illa largitio: tñ minima erit in cōparatiōe honoꝝ quos adeptus ſum in rep. ℣ Cūctis ſuffra giis: nullo cōtradicēte. ℣ Nr̄o anno: poſt p̄turā: tūc. n. cōſulatū licebat petere. Nā p̄finitū erat turpi⁹ quo licebat petere cō ſulatū añ p̄turā nō licebat ſic Sylla dictator ſtatuit poſt p̄turā ſuus cuiuſq; petētis cōſulatū annus dicebaī: ut anno ſuo cō ſulatū cōſeq̄reī: ſed expectare neceſſe fuit: & in oſone cōtra. P. Rullū ipſe ait Cice. Cū marius a ſpe cōſulatus lōge ab eſſet & ſeptimū annū poſt prætură iaceret. ℣ Exiguꝰ ſumptus: quos fecerit ſūptus docet ipſe i oſone ꝑ. L. Murena & ul tima actiōe i Verrē. ℣ Atq; illæ ipēſæ. ſ. q̄ hæ de qbus mētionē fecimus & ſine dubio meliores ſunt: cū ad utilitatē & or namētū fiat reip. ℣ Muri: q muniūt ciuitatē. Demoſthenes ꝓprio & priuato ſumptu muros atheniēſes iſtaurauit. ℣ Na ualia: ubi fabricātur & ſeruanī naues græ. νεώρια. appellāt. ℣ Portus: manu facti quos grēci cothones uocāt: ut hoſtiēſis portꝰ: quē agrippa iſtaurauit: differūt portus & naualia: nā i portu tutæ ꝯſiſtūt naues a tēpeſtate: i naualibꝰ fiūt & ꝯſtruū tur. ℣ Aq̄rū ductꝰ: quos plurīos idē Agrippa extruxit. Aq̄legia dicunī aq̄rū ductꝰ ab aq̄ colligēda græce. ὑδραγωγοί.

Cice. declara tus ꝯſul una om niū uo ce roma norum

Hortē ſius.

L. Mu rena

Naual e

S. Au guſtinꝰ de ciui tat. dei Naua lia

FRAN MAT. Cotta & curio P. Sul pitius.

ASC.

CTCotta curio dicebat: idē q. ſ. L. Philip. ℣ Licꝫ quoq;. i. ēt nobis gliari quodām̄o i ħ. i. i hac eadē re. ℣ Nā p āplitudie honoꝝ: quos adepti ſumꝰ. ℣ Cūctis ſuffragiis. i. uotis oīum ſane. ℣ Exiguꝰ. i. ualde puꝰ ſūptꝰ. i. expēſa ædilitatis fuit q. dē. i. certe nr̄o ānо qđ. i. q̄ res ꝯtigit neminieoꝝ quos ñ iā mō pauloañ. Atq; p: & illę ipēſę q̄ ſequūt ſt meliores q̄ ſup. lat gitiōes. ſ. muri. i. qbꝰ fiūt muri ciuitatis: naualia. i. loca i qbꝰ fiūt naues: portꝰ: ductꝰ aq̄ꝝ: q ꝑ & oīa q̄ ꝓtinēt ad uſū reip.

PET. MAR. Pōpeiū teatrū i secūdo eius cōsulatu Propyleum Plutar. Pericles ad populū atheniēn.

¶ IVcūdi⁹ q̄ sint ędificia publica: magis igt gaudet ppl'us epulo: uisceratiōe: ludis: tū illa sūt p̄stātiora: qm̄ sūt diuturnio ra & motoris famæ. ℣ Hęc naualia port⁹: & alia ædificia ad usū cōem. ℣ Propter Pōpeiū: q i ſo ɔsulatu: ut dcm̄ ē: Gyn nasia theatrūq; erexit: cui⁹ demēsionē ex theatro qđ erat Mitylenis attulit. ℣ Verecūdius: inqt talia reꝑhēdo: ne uideat insectari Pōpeiū amicū meū: q i his sine aliq̄ suppputatiōe pecuniaꝝ ꝓfusus fuit. ℣ Pricipē: primū iter grę̄cos nois celebri tate: ac fama eloq. ℣ Præcla. ꝓpylea: uestibula tēpli Mineruæ apud Athenas. ꝓpyleū græce latīe dr̄ uestibulū. Plut. aīt in uita piclis. Antiquis uestibula qnquēnio ædificata sūt Mnesicle Architecto: fortūa āt admirabilis q̄ circa eā fabricā exco nit: īdicauit nunq̄ defuturā eā: sed adiumēto opi sp futurā. Nā un⁹ ex fabris diligētissim⁹ cū ex alto de cidisset & medici de salute iā desperassent: dea per qetē picli oñdit remediū: & sic ille liberat⁹ ē: & salu bri Palladi i arce positū ē signū qđ phidias effinxit. Cū at Thucydides diceret. Periclē ædificando ni mias pecūias effundere. Pericles ꝓpīm i cōtiōe ro gauit. nūqd uideret nimiū ipedisse: quo rñdēte ni miū: sint igit hæc nō uobis igt ipēsa: sed mihi: & ip sis donis meū tm̄ nomē iscribā. Hoc dicente Pericle siue admirati ei⁹ aī magnitudinē: siue de operꝝ glo ria certaret atheniēses reclamarūt iubētes: ut publi ce sūpt⁹ faceret: nec ulli pceret ipensæ: de Phalereo demetrio dcm̄ iā. ℣ Pręclara: sūmi nois & celebrita tis. ℣ Proiecit: effūdit. ℣ De hoc genere toto de pu blicis ædificiis: muneribus: ludis & similib⁹. ℣ La bris de repu. quos in suo cōsulatu elucubrauit: sex ferūt: quinq; desiderant: sex tū habemus: qui inscribitur de sompno Sci pionis. ℣ Tota igitur: concludit tales largitiones toto genere uitiosas esse: sed aliqua tēpora incidere: quibus necessariæ sunt. cū. s. fugimus auaritiæ suspitionē cum necessitati subuenit: & tandē cum ipsa largitio nō omnino ad malum: finē tē dit. ℣ Toto genere: omnino & per se. ℣ Temporibus: tēporum cōditione potest esse uitiosa sed laudabilis: & sic uti lar

Quáq̄ qđ pñs tāq̄ i mānu dat iocūdi⁹ ē: tñ hæc i poste rū gratiora sūt theatra: portic⁹: noua tēpla. Verecūdi⁹ reꝑhēdo ꝓp Pōpeiū. Sed doctissimi nō ꝓbāt: ut & hic ipe Paneti⁹: quē multū i his libris secut⁹ sum nō iterꝑ tat⁹: & Phalereus Demetrius: q̄ periclē pricipē græcie uirtupabat: q̄ tātā pecuniā i pclara illa ꝓpylea posuit. Sed de hoc gñe toto i his libris: quos de republica scri psi diligēter est disputatū. Tota igit rō taliū largitio nū gñe uitiosa est tpibus necessaria? & tñ ipsa & ad fa cultates accōmodāda: & mediocritate moderāda est.

FRAN MAT. gitione interdum erit officiū a circūstantia. ℣ Accōmodanda: pro ratione facultatum facienda & moderanda.

¶ QVAMq̄ &c. hæc qdē igt q̄ noiauim⁹ si muri &c. i posteꝝ gratiora sūt ɔtra ea q̄ pñtia sunt: sed tñ q̄ pñtia sunt magis delectāt: ordo ē. Tñ hęc i posteꝝ grauiora sūt uidelz muri &c. i posteꝝ: apd posteros qa diuu⁹ durāt. ℣ Iucūdi⁹ ē: nega tri: prim⁹ Pō. māsuꝝ theatrū extruxit. Cū aña ad tps extrueret: formā ei⁹ apd Mithylenē aīo ɔcepit: cū illic rediisset ex truxit. Sed lōge pulchri⁹ & magnificēti⁹ icusat⁹ ē a pri⁹ ſo ɔsulatu suo dedicauit pīes se sūt authores. ℣ Portic⁹: q̄ mul tæ & magnificę romæ fuerūt: ñ igt reꝑhēderē apti⁹ nisi uererer Pō. detraher. Qui prius māsuꝝ extruxit theatꝝ. ℣ No ua: magna admirāda ñ āt ipfecta: ut Vir. Pollio & ipe facit noua. Carmia. ℣ Sed do. ñ: sū ego q̄ iprobē: sed uiri doctissi mi. s. pñi q̄ de his reb⁹ scripsere: ut pāeti⁹. Quē i his libris pcipue sequor. ℣ Nō iter. ñ uerbū d̄ uerbo trāstuli: qđ iterꝑtes faciūt. Sed q̄ placuerūt accepi. ℣ Et Pha. De. Dicit h⁹ sniæ fuisse Demetriū Phalereū pñum & pricipē atheniēse: fuit. n.

Phale reus Deme trius Valeri us thu cydi des

auditor theophrasti. Reꝑhēdit āt pclē pricipē Atheniēse q̄ cū negociū suscepisset: ædificādi tēpli palladis: qđ in arce fuit athēaꝝ ꝓpylea illi⁹ tēpli fecit tāta magnificētia: ut nec pecūię qdē sufficerēt: q̄s ad toti⁹ tēpli ɔsumationē accepat: q̄ āt nos uestibula appellāus: greci ꝓpylea noiant πυλὰι portā significat πύλο añ: h⁹ rei mēinit Valeri. & thucydides: cū Alcibiades ad uictricē nā priuign⁹ pclis fuit: uēisset: & triste ac morsū offēdisset: iterrogauit. Quid ita affect⁹ eēt. Rñdit senex: ne mi hi molest⁹ sis ñ. n. res ista ad te ptiet. Tū ille iteꝝ: qd ita mœst⁹ si peto. Tādē enarrauit senex qd eēt qd eū sollicitū red deꝛ ñ possis pecūiaꝝ q̄s i ędificādis ꝓpyleis ɔsūpsisti cām iuēias: q̄ rōnē reddeꝛ ñ cogaris. Admōit⁹ ɔsilio pueri pidesli berat⁹ ē: nā haud mīto p⁹ iter lacedęmōios & atheniēses bellū iatēter excitauit: ut ciues ab hac cura ad alia grauiorē tra psim⁹: ii āt ñ extāt. ℣ Tota igit &c. Cōcludit & dic oēm hmōi largitionē uitiosā eē. Sz ipe ħ ē cāu tpis excusari oñ eā ali

ASC.

¶ QVAMq̄ id qđ dat pñs tāq̄ i manu ē iucūdius. i. delectabili⁹: tñ habēda sp rō est facultatis, lia in posteꝝ. i. ad futuꝝ tps: ut ad gl'iam ꝓpagāda. ℣ Ergo reꝑhēdo uerecūdius. i. pcius & modesti⁹ theatra. i. spectacu

Phale rei uitu perata a deme trio pro digali tas.

los ædificia. porticus. i. i qb⁹ qs portari possit sub tecto ambulacra & noua tēpla pp Pōpeiū. i. qa Pōpeius eaꝝ reꝝ stu dios⁹ fuit sed doctissimi sup. phi nō ꝓbāt sup. taliū extractionē: ut. i. quēad modū: & ipse Panetius quē ego multū secu tus sum i his libris. ℣ Et Phalereus Demetrius q̄ uitupabat Periclē principē græcie q̄. i. ga pclare tātā pecuniā in illa p̄, clara. i. notissima. s. tēpli mineruæ ꝓpylea. i. uestibula hoc est ad construēda ea: nō interꝑtatus sup. est a nobis hoc loco: sed disputatū est diligēter. ℣ De hoc toto genere in iis libris quos scripsi de repu. ℣ Igit tota rō taliū largitionū est uitio sa genere. i. in generali: existēs sup. necessaria tēporibus. i. qñ oportunū: tamē ipsa. s. ratio largitionū necessaria tēporibus est accōmodanda. i. ꝓportionanda ad facultates: & est moderanda mediocritate: ita q̄ īmodsca non sit. ℣ Tota igit cō cludit ostēdēs qua cā ducti largitione uti debemus: cum. s. aut necesse est aut utile, & in utroq; mediocritas seruāda est.

PET. MAR.

IN illo autem. Postquā de largitiōe quæ a prodigalitate proficiscit differuit: tran sit ad aliud genus: quod a liberalitate manat: docetq; quomodo tali liberalita te utendum sit. Supra dixit duo gene ra esse largorum quorum alteri prodigi: alteri libe rales dicantur. Postq̄ de prodigis dixit: dicit de li beralibus: qui ut dicebat suis facultatibus: aut ca ptos a prædonibus redimunt aut æs alienum susci piunt. ℣ Affecti: dispositi in causis dissimilibus. ℣ Alia causa: est docet quomodo affecti esse debe mus cum alia causa sit eius qui in calamitate uersa tur: & eius qui adiuuari cupit: cum ad summos ten dat honores

¶ Alterū gen⁹ largiēdi qđ a liberalitate ꝓficiscit.

NN illo ät altero genere largiēdi: qđ a libera litate ꝓficiscit: nō uno mō in disparibus cau sis affecti eē debemus. Alia cā ē eius q̄ calami tate præmit: & eius qui res meliores quærit: nullis suis rebus aduersis. Propēsior benignitas eē de bebit i calamitosos: nisi forte erūt digni calamitate. In his tñ q̄ se adiuuari uolēt: ñ ut ne affligāt: sed ut altio

rē gradū aſcēdāt:reſtricti oīno nullo mō eſſe debem⁹ ſed in deligēdis idoneis iudiciū & diligētiā adhibere. Nā præclare Ennius benefacta:male locata malefacta arbitror. Quod aūt tributū eſt bono uiro & grato: in eo tū in ipo fructus eſt:tū ēt ex cæteris. Temeritate.n. remota gratiſſima ē liberalitas:eoq; eā ſtudioſius plærique laudāt:qđ ſūmi cuiuſq; bonitas cōe profugium eſt oīum. Dāda igit̄ opa ē:ut his beneficiis quāplurimos afficiamus:quor̄ liberis poſteriuſq; ꝓdeat̄ memoria: ut his ingratis eē nō liceat. Oēs.n. īmemores beneficii oderūt:eāq; iniuriā ī deterrēda liberalitate ſibi ēt fieri dat honores ſine alīq̄ aduerſitate: & docet nos debere ꝓpenſiores eē ī calamitoſos niſi fuerint calamitate digni. Res meliores:maiores dignitates: & opes. Benignitas:liberalitas:magnificentia. In his tñ:quāuis īngt ī illos ꝓpēſiores eē dēam⁹ tñ nullo mō deſerēdi ſūt:q alio rē dignitatis gradū aſcēdere cupiūt. Sed in deligēdis idoneis:ꝓcipit diligēter iudicādū eē ī aliis:q fauorē cupiūt,digni ſint:qm aliter eēt cōtra prudētiā:qđ ꝓbat Ennii ſnīa. Ennius Ma le locata:collocata īdignis & miníme idoneis:hic eſt Publiuſ uerſus Ennii ex tragœdia:& Publius poeta Mimorū dixit. Bñficiū dādo accepit:q digno ddit. Q đ aūt ponit nūc cōtrariū. In eo:qđ bono uiro tribu tū eſt. In ipſo:bono uiro. Ex cæteris: q laudāt liberalitatē q prudēter fit:& liberalitas ab oīb⁹ laudat̄ remota īprudētia:qm̄ dādū ē:ut oportet. Dā da igit̄ opa eſt ꝓcipit qbus alios afficere debeam⁹:

ut memoria remaneat apud poſteros:& illis nō liceat eſſe īgratis. Prodeat̄:propaget̄:diffundat̄:ut aliquos ui opp̄ſſos defendere:docere p̄dia donare merētib⁹:ad honores euehere:& ſilia:quor̄ memori trāſit ad poſteros:& ſine odio aliorū īgrati eē nō p̄ūt. Nō liceat eē ingratis:ſic loqmur mihi liceat eē bono:tibi licet eē diſcreto. Deterrenda:amouēda: & impedienda:cum utatur ingratitudíne. Ita dícimus deterrui te a ſcribendo:ídeſt effici:ut non ſcríberes:deterreo,liberalitatem officio ut quis non ſit liberalis:qui ergo eſt īmemor beneficii:deterret liberalitatem.

IN illo āt gñe: Ci. de liberalitate ꝓcipiēs:duo primū gña eē dixit:quor̄ alter̄ ī opa poſitū eēt:alter̄ ī pecunía. Alter̄ āt alteri ī cōpatiōe ꝓpoſuit. Inde dr̄iam fecit inter uerā liberalitatē:& eā q̄ ꝓdigalitas meret̄ appellari. Nūc poſtq̄ dixit de ꝓdigalitate & nō uera liḃalitate:de liḃalitate recta & uera p̄cepta dat:& primū qđ cui ī ea ſit anponēdū. Nā q̄to magis īdiget:tāto citi⁹ ei q̄ alii ē bñfaciēdū. Itē magis ī has q̄ ī illa re iuuare dēm⁹. Aliḃalitate:nō.n.oīs largitio a liḃalitate ꝓficiſcit̄:cū multæ largitiōes a ꝓdigalitate ꝓficiſcant̄. In diſp.cau.diſ FRAN MAT. Negli gētiores ſūt libe rales pp īgratos ſimilib⁹ & ipe declarat. Affecti:diſpoſiti:ſed ei q magis īdiget magis errogare. Alia cā ē ei⁹ &c. multū ītereſt ne bñfacias īdigēti an ei q uelit res ſuas auger̄ cū tñ ñ īdigeat:ī eū.n.liḃales eē dēm⁹ q īdiget:& īopia p̄mit̄. Calamitate:uideli cet ſi ī ſūma ē īopia:& nec ſe nec ſuos ſubſtētare p̄t. Meliores:cū bōas hñt ergo nō īdigētiæ cā. Nullis ſu.re.ad.&c. oīb⁹ ſuis reb⁹ ex uoto ſuccedētib⁹. Propēſior:nūc dícit qđ agēdū ſit:& ꝓpēſiorē hoc ē ꝓdiuiorē bēignitatē eē dēre ī calamitoſos:q̄ ī eos q ſua auger̄ q̄rūt. Niſi forte &c. ſicuti guloſi:heluōes. Aleatores:& cæteri eiuſmodi. Quia ſua culpa ad pauptatē & miſeriā redigūt:nō caſu aliquo:& fortūa:& hm̄oi hoīb⁹ nō ē ſubueniēdū. In his tñ &c. qa dixerat īdigētes p̄ponēdos eē iis q nō īdigēt qdē:ſed res ſuas augere uolūt:nō dixerī tñ īngt iis nō ſubueniēdū. Nā & ipſis ſubueniēdū ē: ſed ī cōpatiōe hos illis poſtponēdos eē. Ne affl.ſicut affligūt q ī calamitate ſūt:q̄ p̄munt. Reſtricti:auari:& illiberales. Sed ut altiorē &c. ut opes ſuas & dignitatē augeāt: opib⁹ nr̄is & fauore nr̄o. Sed ī dili.ido. quotieſcūq; errogare uoluer im⁹:pria cōſultatio īngt ſit:ut iis errogemus q magis īdigēt:ſcđa ut gratis:& q memores ſūt:nā ſi īngratis bñfacias mīta mala ſequūt. Nā & negligētiores fiūt liberales ad bñfaciēdū:cū illos īgratos uiderīt qb⁹ bñfecerīt:& ſic q īdigēt mīta pferūt icōmoda:liberales cū bñficiū ſuū male locauerūt:metuūt ne rurſus male locēt:ergo idonei ad hūdā gr̄am:& bñfici memores:deligēdi ſūt qb⁹ bñfacias. Idoneis ad hūdā gr̄am & referēdā ſi op⁹ fuerit. Iudiciū:ſiue ne idōei an cōtra ſint:ne bōi an mali ſint:ne digni q accipiāt bñficiū nr̄m:an īdigni. Nā ꝑclare &c. rōnē ſuā Ennii authoritate cōfirmat. Bñfacta male &c. qūo ſi bñfacta ſūt:male facta eē p̄ūt:bñfacta ſunt:qa qui donat liberalitate utitur & bñfacit. Male āt facta ſunt:ſi male locata fuerūt:qm̄ multiplex malū ſeq̄t:qđ Cice. ipſe docet. Tū ex ipſo &c. duplex fruct⁹ ſequit̄ ſi grato uiro tribuitur: primū ex eo cui bene fit deinde ex cæteris. Nā cū liberalis hō uiderit gratum eē cui benefecerit:accēdit̄:ut aliis quoq; benefaciat. Remota teme. uidelicet ne temere oīb⁹ & ſine diſcrimine bñfacias ga q id facit iudicio caret atq; diligētia. Aut re. &c. ne ſupra facultatē largiaris. Q đ ſum. cuiuſq; &c. Nā cū ſūm⁹ qſpiā & princeps bon⁹ fuerit:& diligētia ac iudicio bñficia diſtribuat:iis recte cōe oīb⁹ eē iudicat̄ pfugiū. Dāda igit̄ &c. ea in idoneos cōferēda ſunt bñficia quor̄ ad liberos eor̄ memoria trāſire poſſit:ut & ipſi memores ſint. Et ſic Ci. īplet ꝓpoſitū ſuū:nā cū p̄cipiat de utilitate cōparāda:docet qūo eā aſſeq nō ſolū ab eo cui bñ fit ſed a liberis ei⁹ poſſum⁹. Vt iis &c. *Si magna fuerūt bñficia īgrati eſſe nō p̄ūt:ut ſi a piculo capitis:a piculo ſeruitutis liberauim⁹:ſi in collocatiōe filiæ iuuerim⁹.* Oēs enī:pſæ:ut xenophon ſcribit ī puniēdis peccatis ſæueriſſimi:nullū maiore ſupplício quā īgratitudinē uēdicare ſūt ſoliti: qm̄ īgratitudinē:ut ipſi dicebāt īpudētia. Impudētiā cætera oīa uitia cōſectant̄. Eāq; ſibi &c. iniuriā ab īgrato nō ſolum ei fieri exiſtimāt qui bñficiū dederit:ſed oīb⁹ q putāt liberalē ad bñfaciēdū:ꝓpea ſegniorē reſtrictiorēq; fore. Vñ & Seneca ait īgratus unus īdē petētib⁹ multis nocet. Deterrenda liberalitate ſibi ēt fieri eūq; &c. diminuenda atq; eadē cras deterret exiguis aliquid:hoc eſt auferre. Detrahet Iuue. & Hora. laudes egregii Cæſaris & tuas culpa deterrere ingenii:legitur:& deterrenda hoc eſt depellenda:dícimus deterrui te a lítteris hoc eſt effeci ne litteras ſequereris. Ennii authoritas Non temer beneficiū eſt cōferendū Seneca

IN illo autē &c. Proſequit̄ alterum genus largor̄ quod ad liberales pertinet. Et eſt ordo. Autem pro ſed nos nō debemus affecti uno mō. i. uniformiter in diſparibus cauſis in illo altero genere largiendi qđ ꝓficiſcit̄ a liberalitate. Alia cauſa eſt eius. i. in eū qui p̄mitur calamitate:& ſup. alie eſt eius qui quærit res meliores nullis rebus ſuis exiſtentibus aduerſis. Benignitas propenſior. i. copioſior:& plura ꝓpendens debebit eſſe in. i. erga calamitoſos niſi forte erunt digni calamitate:tñ nos nullo mō debemus eſſe reſtricti. i. parci:& tenaces in his qui uolēt adiuuari nō ut ne. i. nō affligant̄:ſed ut aſcēdāt altiorē gradū ſed ſup. debem⁹ adhibere iudiciū & diligētiā ī deligēdis idoneis:ídeſt in delectu idoneorū:nā Ennius poeta ille antiquus præclare ſup. dixit ego arbitror benefacta. Elocata male. i. apud īdignos eſſe malefacta. Autē pro ſed:qđ tributū eſt bono uiro & grato:fructus. i. cōmodum: & utilitas eſt tū. i. pariter in eo ipſo:tū. i. pariter ex cæteris ſup. rebus. Enim pro qa:liberalitas eſt gratiſſima remota temeritate. i. ſi nulla adſit temeritas:q; pro & plerīq; laudāt eā. ſ. liberalitatē eo ſtudioſius q̄ bonitas. i. beneficentia cuiuſq; ſummi. i. oīs excellentis uiri:& perfugiū cōe oīum. i. ad quod oēs perfugere poſſint. Igitur opa dāda eſt. i. diligētia adhibēda:ut afficiamus q̄plurimos. i. ualde multos his beneficiis quor̄ memoria probatur. i. porro detur: hoc eſt manifeſtetur liberis & poſteris:ſta ut non liceat his eſſe ingratis. Omnes oderunt īmemores beneficii:q; pro & putant eā iniuriam fieri ſibi ēt in deterrenda. i. abigenda libertate. i. putant ad odium ſibi fieri dum liberalitatem deterrent. Qui calamitoſi adiuuādi

PET. MAR. ¶ HOstem: inimicū: qñ est ingratus & illiberalis. ℣ Tenuiorū: pauperum: qui indigent alioꝝ liberalitate. ℣ Atq; hæc benignitas: oñdit hanc liberalitatē usui esse reipu. cum redimunt captiui & pauperes locupletāt. ℣ Ab ordine nr̄o ab aguribus: qm̄ Ci. erat ex ordine augurū. Cice. post Crassi interitū augur: creatur in Cilicia proconsul missus est: qui eam puncta armis & iustitia seruauit: collegiū augurū erat in maxima ueneratiōe apud antiquos. ℣ Crassi: in cuius locū Ci. subrogat⁹ fuit. ℣ Hāc ergo cōsuetudine: concludens p̄ponit hanc liberalitatē largitionibus & muneribꝰ eoꝝ: quos prodigos appellauit. ℣ Munerū spectaculoꝝ ad captādā multitudinē. ℣ Grauiū: prudētū: hæc inquit a grauibꝰ hoibus solet exerceri: illa aūt a leuissimis: q aurē populare captāt ℣ Illa largitio: q̄ fit ad captandos populi fauores. ℣ Titillantiū: mouētiū. Titillare ē illas ptes corporis tāgere q̄ tactæ mouent quādā uoluptatē: ut tangere sub alis: ergo qui largitiōe utunt quasi titillant uoluptatē multitudinis: qm̄ delinunt: ipsam oblectant & capiunt tali largitione ac munere. ℣ Cōuenit āt: nūc p̄cipit & dādo & exigēdo quid agēdū sit & cōueniat. ℣ Nō acerbū: nō aspeꝝ: & nimis molestū. ℣ Re cōtrahēda: in oī actu. ℣ Cōfiniis: hoc confiniū dr̄. ℣ De suo iure: de eo q̄d iure ad se pertinet. ℣ Abhorrentē: alienū a litigiis quo ad fieri p̄t: & potius est aliq̄d de suo cōcedendū q̄ litigādum. ℣ Habēda āt est rō: ne aliquis p̄cepto Cice. ductꝰ a litibꝰ abhorrendo rē suā cōsumi & labi finerent: monet habēdā ee cura rei familiaris: nec p̄mittendū: ut male dilabat: quod maxime decet. ℣ Flagitiosum: malum sceleratum: & pertinēs ad ignauum hoiem.

FRAN MAT. ¶ TEnuiorē: pauperꝝ. ℣ Atq; hi &c. Nūc dicit q̄d cui sit ap̄onendū oñdens q̄d pluribus utile est illd potiꝰ faciendū: quā quod utile pauciorib⁹: sicut redimere captiuos quod: ut diximus Quin. Maximus fecit. ℣ Tenuiores: qui bene meriti sint de repu. & nō culpa sua: sed uel aduersante fortuna in calamitatē inciderint: uel emergere a pauptate iuste uiuēdo nō potuerint. ℣ Q d̄ quidā uulgo &c. Et hoc factū esse sæpius a senatu in oratione Crassi legimus. Dicit. n. Crassum oratorem habuisse qua ostendebat senatū miseris & calamitosis subuenire solitum: sicut legimꝰ apud Valeriū Ma. senatū subuenisse Attilio regulo qui cum ad imperii exitū uenisset: peteretq; ut in patriā redire liceret: cām afferens quia uillicus suus agrū deseruisset: & p̄pea nō posset filiabus dotē cōparare. Quare senatus recognita: & uillicū cōduxit: & filiabꝰ dotē p̄buit. ℣ A nr̄o ordine: nō collegio augurū intelligas: sed nr̄o ordine hoc est senatorio ordine: quia Crassus augur fuit & in eiꝰ demortui locū Cic. coptatus fuerit. Cū p̄consul eet i cilicia. Neq;. n. legit collegiū augurū hoc factitare solitū: & augurū nō ordinē sed collegiū dicimus: cōtra senatoriū ordinē uocamus. ℣ Hāc cōsue. redimendi captiuos & locupletandi tenuiores. ℣ Largitiōi: magnificētiæ ludoꝝ uiscerationum &c. ℣ Hæc est &c. s. cōsuetudo redimendi captiuos &c. ℣ Grauiū: sapiētū grauē. n. sapiente cū authoritate dicimus: & Virg. oratorē designās ingt. Tū pietate grauē &c. ℣ Illa: largitio muneꝝ. ℣ Assentatoꝝ: & p̄ cōsequēs leuiū: nā leuissimoꝝ est assentari hoc est ad alteriꝰ sensū loq & aliq̄d facere. ℣ Titillātiū: lenocinātiū nā uillationes fūt q̄ fiūt blandiendi cā posita sub alis manu uel in lateribꝰ. Q ñ etiā gsp̄ta lætitia p̄cepta & alacritate p̄fundit: tūc dr̄ titillatio. Dicit itaq; p q magnificētia munerū utunt: uident quodāmō ais hō muneribꝰ suis lenocinari & blādiri: ut sic in eoꝝ beniuolētiā irrepāt. ℣ Conuenit āt tū indando &c. Tāgit aliā speciē liberalitatis q̄ in cōmertiis cōsistit: hoc est in uēdēdo: emēdo: cōducēdo: locādo: est. n. & in his rebꝰ liberalitas: q̄dā si nimis curiosi eē nō uoluerimꝰ & rōnibꝰ nr̄is nō usq; adeo intēti erimꝰ ut aliq̄d potiꝰ de nr̄o remittamꝰ: q̄ de alieno accipiamꝰ. Q d̄ p̄ceptū Cice. optimū est & sanctissimū: nec a nr̄æ religionis abhorret p̄ceptis. Nō solū ergo ingt in errogādo liberales debemꝰ eē: sed in exigendo: uidelicet si de eo q̄d est nr̄i nō nihil cōcessimus. ℣ Nō acerbū: nō aspeꝝ: sed mitē & leuē i cōcedēdo aliq̄d q̄d iure possis tibi iudicare. ℣ Et cōfiniis: seruāda ē hæc benignitas nō solū iter ciues: sed ēt inter uicinos pp̄os & cōfines. ℣ In ciui. ad domos ptinet: ut si cōtendas cū uicino de pariete: de stillicidiis: de lumie. ℣ Cōfiniis: ad agros referas: ut si lis ītdat deteriō. ℣ A litibꝰ uero &c. q̄d ad lites igr ptinet oportebit: grauē uiꝝ pēitus ab illis alienū eē: & ēt potiꝰ aliquā iniuriā pati q̄ litē subire. ℣ Quātū licet: nō iniuria accepta. ℣ Plusq̄ licet: ēt accepta iniuria. ℣ Est. n. nō mō &c. a litibꝰ abhorrere: nō solū liberalis ē: sed ēt fructū & utilitatē q̄rēns. Nā utile sæpe ē aliq̄d de suo iure remittere: qa cū uidēt aduersarii te de iure tuo cædere. i. de eo q̄d tuū iudicari posset: pudore quodā: & ipsi p̄fusi tibi cædūt: & ita q̄ ui obtinere ñ potes: illi spōte ꝺcedūt: p̄terea reliq̄ q te id facere uidēt p̄pitui tibi postea sp̄ fūt. ℣ Hñda &c. sp Ci. libalitatē a ꝓdigalitate atq; auaritia seiūgit: ut uꝫ mediū teneat: qa ergo dixerat decedēdū de iure suo ēt plusq̄ licet uꝫ cū iniuria: noli igr existimari intollerabilē a me iniuriā intelli: qa si ingnis nimiū iniuria eēt: ut uꝫ de tuo nimis cæderes: id ñ eēt libalitatis: sed aī abiecti & remissi. Cū res familiaris tale detrimētū pateret.

ASC. ¶ QVE pro & putant eū hostem esse cōmunē tenuiorum. i. pauperiorum q̄. s. cæteri sint. ℣ Atq; hæc benignitas. s. captos redimi e seruitute: & est locupletari tenuiores. i. paupiores: est utilis etiā reipu. quod quidē solitum fieri in nr̄o ordine. Videmus scriptum copiose in oratione Crass. ℣ Ego antepo. i. p̄fero ergo largitioni munerum hanc cōsuetudinē benignitatis. ℣ Hæc. s. benignitas est. ℣ Grauiū atq; magnoꝝ hoium: illa. s. largitio muneꝝ est assentatoꝝ: populi quasi titillantium. i. molliter tāgentiū ac palpantiū lenitatē & uoluptatē multitudinis. ℣ Autē p̄ sed cōuenit. i. cōueniens est tū. i. pariter eē munificū in dādo: tū. i. pariter nō sup. eē acerbū in exigēdo: q̄ pro & cōuenit sup. eē æquū. i. æquitatis amatorem: facilē. i. exorabilē: & cito facientē & cōcedētē multis multa de suo iure. ℣ In oī re cōtrahenda. i. uendendo: emendo: conducendo: locando: in uicinitatibus & confiniis: & sup. cōuenit etiam sup. esse abhorrentem. i. alienū a litibus q̄ liceat: & nescio an ēt paulo plus q̄ liceat. i. q̄ licere uideaī (certum. n. est q̄ non plus q̄ liceat aut simpliciter aut pro tunc.) ℣ Enim p̄ quia decidere. i. delabi nonnunq̄. i. aliquādo paulum de suo iure: est nō modo. i. non solum liberale: sed etiā fructuosum interdū. ℣ Autē pro sed ratio. i. consideratio rei familiaris. i. domesticæ est habenda. i. haberi debet. quā. i. rem familiarem: quidem. i. certe finere. i. pertinere dilabi. i. decidere & in nihilum ruere: est flagitiosum.

Tenuiorū pauperum

Ci. erat ex ordine augurum

subrogatus p Crasso

Titillationes fiunt blādiendi

Nō solū ægrotis liberales esse debemus sed etiā bñmerentibꝰ

Quin. maximus

Largitor non sit exactor.

¶ SED

¶SED ut illiberalitatis:monet ita eē hñdam rōnem rei familiaris:ut nō uideamur illiberales aut auari. ℣Posse.n. ratio quare suspitio auaritiæ pellenda est:qm̄ ille est pecuniæ fructus:cum quis moderate utitur liberalitate:ut se patrimonio non spoliet. ℣Recte etiam:laudat sniam Theophrasti:qui hospitalitatem laudauit:quæ est quædā dispositio & liberalitas erga hospites.i.amicos externos. ℣A theophrasto:qui de diuitiis librū unū scripsit:in quo laudauit hospitalitatem. ℣Valde decorum:pulchrum & gloriosum. ℣Illustriū:claroꝝ uiroꝝ & principū ciuitatis. ℣Illustrib⁹:claris amicis externis.Hāc sniam Lactan.reprobat sed ipse loqr̄:ut Christianus: Ci.aūt ut gētilis phūs: & iō iusta reprehensione caret.

PET. MAR. Theophrast⁹ hospitalitatem laudauit. Lactā. Cimō Plutar. Cimon

sed ita ut illiberalitatis auaritiæq; abſit ſuſpitio:poſſe enim liberalitate uti:non ſpoliantem ſe patrimonio: nimirum eſt pecuniæ fructus maximus. Recte etiam a Theophraſto eſt laudata hoſpitalitas. Eſt enim ut mihi uidetur ualde decoꝝ:patere domos hoium illuſtriū illuſtribus hoſpitib⁹.Idq; ēt reip.ē ornamēto hoies externos hoc liberalitatis gñe ī urbe nr̄a nō egere. Eſt ēt uehemēter:utile his qui honeſte poſſe multa uolūt: p hoſpites apud externos populos ualere opibus & gr̄a Theophraſtus ſcribit quidem Cimonem Athenis etiā in ſuos curiales Laciades hoſpitalem fuiſſe.Ita enim dicitur inſtituiſſe:& uillicis imperauiſſe:ut omnia præberentur:quicunq; Laciades in uillam ſuam diuertiſſet.

℣Honeste:cū laude uirtutis. ℣Cimonē:Cimō filius fuit Milciadis & Hegesipyles filiæ Olori regis Thraciæ:Milciades.I.talētis dānat⁹ī uinculis pūit. Cimōe & sorore Elpinica supstitib⁹.Cimō spoliis bellicis locupletat⁹ ægroꝝ sæpe amouit: ut oēs ad fruct⁹ legēdos accedere possent:ex tribu laciadaꝝ fuit Milciades:ī quos sūmā hoſpitalitatē Cimō exercuit.Parabaṫ inqt Plutar.ī uita Cimōis: īgēs dōi cōuiuiū:eo paupes qcūq; uellēt libeṫ ꝓueniētes educationē ide p ociū sibi uēdicabāt:ut reb⁹ tm̄ urbāis itēderēt. ℣Cæteꝝ Ari.nō oib⁹ Atheniēsib⁹ datū eē:sed ex laciadib⁹ cōtribulib⁹ suis cuilibet licuisse accedere tradit. ℣Comitabanṫ ꝓterea Cimonē q; dā familiares:his pulchra ueste idutis mādatū erat ut si qs grādior natu sordide ob iopiā idutus cū Cimone forte loqr̄eṫ:uestē cū eo pmutarēt.Visū ē hoc magnificētiæ genus plurimū in se maiestatis hr̄e:& nūmos ēt illi copiose ferebāt: ut si quē ī foro idigna pssū egestate cōspicerēt:q̄ pxīe accedētes pecūia illi clā ī manib⁹ deponerēt. ℣Curiales:ꝛtribules.Formā ciuilē Romulus hoc mō īstituit diuisa oī multitudīe tripharīā singul⁹ ptib⁹ duces singulos p̄fecit tribusq; eas appellauit:diuisitq; rursus ipsas trib⁹ denas æq̄les ptes:uocauitq; eas curias:illisq; ēt duces singulos p̄fecit duces tribuum tribunos:curiaꝝ uero curiones nominauit. Inde curiales sunt:q̄ tribules & cōtribules ex eadē tribu sine curia:hæc ex Dionysio Alicarnaseo. Pomponius autē libro.i.digestoꝝ de origine iuris dicit Romulū in.xxx.ptes diuisisse populum:quas curias appellauit:ppea tunc reipu.curam per sententias partiū eaꝝ expediebat:ut dictum est in primo uolumine.

Pōpo.ī lib.i.digestoꝝ

¶POsse enim &c. Ille maximus fructus est inquit posse uti liberalitate in amicos sinere rei familiaris damno p̄cipere ergo uidetur:ut de eo quod nobis semper est liberales simus. ℣Recte etiam a Theophrasto. De liberalitate p̄cipit hoſpitalitatis:& utitur authoritate Theophrasti:hoſpitalitas liberalitatis speciem continet:esse enim ipsa sine liberalitate non potest:est autem hoſpes qui & ciues & peregrinos libenter:ac benigne excipit:& hanc hoſpitalitatem in primis laudauit Theophrastus. ℣Patere domos illustrium:dignis.ſ.non autem indignis:ut nostra tempestate patent:& plærūq; nephariis & sceleratis. ℣Idq; reip.si ex alia ciuitate uenientes domi tuæ suscipias. Illi.n.ueri hoſpites sunt:& romani nos hoſpites dicebāt quos ex aliis ciuitatibus uenientes domi suæ suscipiebāt:& inuicē ab illis suscipiebātur:qñ in eorum p̄riam proficiscebant. Ci.hoſpitem suū dicit fuisse Deiotaꝝ ꝙ ab illo susciperēṫ cum in Bithyniā proficiscereṫur:& inuicē illum romæ domi suæ susciperet. ℣Est etiam ue.uti.&c. Non solū laudabile est multos hr̄e hoſpites:sed utile est ēt:nā q opes magnas sibi cōpare student. Si multos hūt hoſpites eoꝝ fauore id facile consequi p̄nt. ℣Honeste:nō per uim:multi.n. hoſpitalitatibus abutunṫ q̄bus freti fiunt insolētiores. ℣Cimonē &c. Cimon hic athenienſis ditissimus fuit. Dei āt recte apud hūc diuitias collocauerāt. Nam uillas suas pegrinis oibus patere uoluit:sed in primis curiales suos laciadas hoſpitio suscipi iussit:hoc est qui ex eadē curia essent. Curia autē erat pars pp̄li. Nam in.xxx. curiales Populū Romanū etiam Romulus diuisit:lacia una fuit tribus athenteſis ex qua fuit Milciades & Cimon eius:filius:author Plutarchus. ℣Curiales:qui ex eadem essent curia hoc est parte populi:illis.ſ.qui eēnt contribules quos ὁμοτάς græci uocant.

Deiotarus hoſpes Ciceroꝝ

¶SED ita sup.habenda est ratio rei familiaris:ut suspitio illiberalitatis:& auaritiæ absit. ℣Enim pro qa:maximus fructus pecuniæ est nimirū.i.aut dubie nō spoliantē.i.priuantē se patrimonio sup.suo posse uti liberalitate. ℣Hoſpitalitas .i.gratuita & benigna in hoſpitiū susceptio est etiā laudata recte a Theophrasto. ℣Enim ualde decoꝝ:ut uidetur(inqt Cicero)mihi domos illustriū.i.clarorū hominum patere.i.apertas esse ad recipiendum hoſpitio hoſpitibus illustribus. ℣Quæ pro & idem reipu.ornamento.i.ad decus & ornamentum hoies externos non egere in nostra urbe hoc genere liberalitatis. ℣Est etiam uehementer utile his qui uolunt multa posse honeste ualere opibus & gratia apud externos populos:per hoſpites.i.per eos quos receperant hoſpitio. Theophrastus scribit Cimonem uirum illum spoliis bellicis locupletatum fuisse hoſpitalem athenis. ℣Etiam:idest erga laciades curiales:idest contribules suos. ℣Dicitur enim instituiſſe:idest ordinasse & imperasse uillicis:idest uillarum suarum procultoribus:ut omnia præberentur supple ei quicūq; laciades diuertisset a publica:scilicet uia in suam uillam.

ASC:

¶Alterū genus liberalitatis quod opera p̄statur.

PET. MAR.

QVæ autē opa nō largitioe bñficia danṫ: hæc tum in uniuersam rēpu.tum in singulos ciues conferuntur. Nam in iure cauere:cōsilio iuuare:atq; hoc sciētiæ gñe p̄desse q̄plurimis uehemēter:& ad opes augēdas p̄tinet:& ad gratiā. Itaq; cum multa præclara maioꝝ:tū q̄ optime cōstituti iuris ciuilis:sūmo sp ī honore fuit cognitio:atq; iterp̄tatio:

QVæ āt opa. Supra posuit duplicem rōnem liberalitatis:quaꝝ altera in pecunia cōsistit:altera in opera atq; idustria Postq̄ de liberalitate pecūiaria disseruit transit ad alteram quæ opera fit. Et est duplex:qm̄ interdum confertur in uniuersam rēp. interdum in singulos:& ostendit prodesse alicui in iure ciuili accōmodatissimum esse ad hoies beneficiis astringendos:inde ponit eloquētiā q̄ est gratior & ornatior. ℣Opera:labore & industria. ℣In iure cauere:uitare incōmoda & deceptiones in iure libusq;:multi.n.ius amittunt suū ignorātia iuris:aut curatorum causidicorū insciā. ℣Opes augēdas:

Tyranniđ cæſaris dānat Cice.

potentiā & authoritatē gratiāq; multitudis:cui ñ opa p̄staṫ. ℣Gratiā:bēiuolētiā. Iuriscōsult⁹ inqt:fauēs aliis ī cā maximā

cõseqūt authoritatē & gratiosus apd̄ oīs efficit: qb⁹ opa sua ꝓdest: & cognitio iuris ciuil. ī sūmo honoꝝ sp fuit & ēt interpositio

FRAN MAT. QVæ ăt: iteratio fortasse hic nõnullis uī eē supioris ꝓcepti. Nã opæ laudat officia de q̄ multa dixit supius. Sed nõ ē iteratio: supius. n. dixit liberalitatē q̄ fit opa liberalitati anponēdã q̄ fit pecunia: nũc ăt de ipsius opæ offi cijs ꝓcipit uidelicet q̄les ī opa exhibēda eē dēam⁹: & dicit ita opa ī rēp. & oēs ciues cõferēdã: ut pecũia: ꝓcipit ergo qũo ꝓstãda opa. ℣ Hæc tũ &c. & publicæ & priuatæ liberales eē possum⁹ ī ꝓstãda opa. ℣ Nã in iure ea uere: possum⁹ augere opes gloriãq; nr̄am ī ꝓstãda opa q̄ maxie cõsistit in scia iuris ciuilis. ℣ Iuuare: clientes: & amicos. ℣ Itaq; cũ pp: ex quo seq̄t: ut cũ multa ꝓclara maioꝝ istituta fuerīt q̄ sine dubio laudãda sūt illd magna laude di gnũ fuerit: ut ī sūmo honore cognitio cesset iuris ciuilis & iterꝓtatio. ℣ Cõstituta. f. fuere sicut apud Valeriũ Ma. legit ti tulo de istitutis antiqs: ut illud q̄ mulieres uno cõtētæ uiro corona pudicitiæ donarent: q̄ uini usus fœmis eēt ignot⁹: & magnus honor senectuti exhiberet. ℣ Cognitio atq; iterꝓtatio. Alterꝝ sin̄ altero parꝝ utile ē multiq; sūt q̄ sciam hñt ma ximã iuris ciuilis q̄ tñ ipsi itelligũt aliis exponere nesciũt. Nõ. n. tm̄ optãdũ ē: ut sciam⁹: sed ut exprimere ēt sensa possim⁹.

Cogni tio & in terꝓta tio in quo dif ferant. ASC. QVæ autē opa Persequit alterꝝ genus liberalitatis qd operã. i. operatione & labore conferentis impenditur. ℣ Ordo est. ℣ Autē pro sed: beneficia q̄ dantur opa. i. ꝓ operam & laborē nõ largitione. i. donatiõe hæc cõ ferunt: tũ. i. ptim in uniuersã rēpu. tũ. i. pũ in singulos ciues. ℣ Nã cauere. i. ꝓspicere & cautionē facere in iure iuuare cõsilio: atq; ꝓdesse hoc genere scientiæ: ptinet uehemēter q̄plurimis. i. ualde mltis. i. & pariter ad opes augẽdas: &. i. pariter ad gr̄am. i. beninolentiã sup. augendã. ℣ Itaq; cũ multa ꝓclara maioꝝ sup. fuerunt: tũ .i. multomagis cognitio: atq; interꝓtatio iuris ciuilis q̄ optime. i. ualde bene constituti sint semper in summo honore.

PET. MAR. ¶QVAM: cognitionē & iterꝓtationē iuris. ℣ An te hãc cõfusionē tẽpoꝝ. Dãnat Cæsaris tyrãnidem & bella ciuilia: q̄bus sæuientibus iura oppꝛssa erant & oĩa cõfusa. ℣ Principes: primi in ciuitate: ut fami lia aliquoꝝ. Mutioꝝ: quoꝝ: tã q̄ hæreditarium erat ius ciuile & aliorum quos supra noĩaui: qui ciuitatis principes erant: & iuris ciuilis scientiam tanq̄ possef sionē a maioribus relictam habebant: quæ oīb⁹ are pta fuit pp tyrannidē & iuris oppræssionem. Et sic Cice. deplorat calamitatē suoꝝ tẽpoꝝ: & ius ciuile amissum esse dolet idq; eo indignius fert: q̄ talia ac ciderunt tẽpore Cæsaris qui omni scia uigebat: & ius ciuile uidebatur diligere. Suet. ait. Ius ciuile ad certũ modũ redigere statuit: atq; ex imẽsa diffusaq; legum copia optima quæq; & necessaria in pauciss mos cõferre libros. ℣ Eo indignius: maiore aĩ indi gnitate ferẽdũ. ℣ Cũ is esset: Cæsar dictator. ℣ Sci entia: oĩ genere doctrinæ. ℣ Hæc igit̄ opa: cõcludit de opa iuris ciuilis: & transit ad eloq̄ntiã quã laudib⁹ affert & meri to. ℣ Grauior: maioris dignitatis quãtũ ad pondus rerum & sniaꝝ. Oratoris uis est: & officiũ posse de oĩ re q̄cũq; propo sita sit apte & copiose dicere. ℣ Gratior: q̄ sit ius ciuile. ℣ Ornatior: maioris ornamẽti & dignitatis. ℣ Admiratiõe audiẽ tium: q̄m eloquẽtem & prudẽtẽ oēs admirant̄. Vñ Iuue. de Demosthene ait. Quẽ mirabant̄ Athenæ Torrentẽ: & pleni moderãtem fræna Theatri. Ei Ciceronẽ orantẽ oēs suscipiebãt. ℣ Indigentiũ: coꝝ qui indigẽt patrocinio eloquẽtis: ut ī iudicio defendant̄. ℣ Gr̄a: beniuolẽtia coꝝ qui defensi sunt: & patronũ magna gr̄a prosequunt̄. ℣ Huic quoq;: quẽad modũ iuri ciuili. ℣ In tota: in oĩ parte dignitatis. ℣ In patriis est moribus: Romanis institutis: q̄m apud antiquos patroni agebãt cãm clientis opa gratuita: & Ci. ex ꝓcinijs (author Plu.) mercedẽ ñ accepit. Munera a Siculis igẽtia magnificaq; ultro delata cõstãtissime tenuit: eo dũtaxat cõtẽt⁹: ut ædilitatẽ suã trãsmissiõe frumẽtaria nec illa qdẽ gratuita adiuuarẽt.

Suet. Graui⁹ ad di gnitatẽ & ad pondus Iuue. Patroni agebãt causas clientũ.

¶QVAM quidem: cum inquit optima republica usi simus principes ciuitatis iure ciuili plurimum ualebant: nũc confu sis omnibus: post̄q̄ bellis ciuilibus perturbari cœpit respublica: ars iuris ciuilis ad utiles redacta est: & sic eius splẽdor: ut cæteraꝝ bonaꝝ artiũ extinctus. ℣ Principes: uiri principes: ut scæuola: ut Crassus. ℣ Nũc ue. &c. tpibus nostris. ℣ Id eo indignius &c. extinctã esse iuris ciuilis: ut aliaꝝ rer̄: sciam: eo molestius ferendũ est q̄ illo oĩa tenẽte & occupante conti git qui scia erat eminẽtissimus: & superiores oēs anteibat: Cæsarẽ significat: qui reuera oĩum bonaꝝ artiũ cognitione cæ teras sui tẽporis superauit: & ut ait. Quin. si tm̄ foro quantũ bellis uacasset: primũ in dicendo locũ tenuisset: ut ꝓm tenere iudicar̄. Nam secundus post Cice. hf. ℣ Hac scientia: iuris ciuilis. ℣ Hæc igitur. Conducit. ℣ Atq; huic: proximam iuri ciuili eloquentiam dicit: utilitate & recte. Nã iuris ciuilis peritus sine eloquentia haud multum ualeat. ℣ Grauior: quoniã ī magnis causis & forensibus & senatoriis uersatur. ℣ Eloquentiam autem intelligit quã supra contentionem appellauit

FRAN MAT

Gratia magnã pit de fensio Est enim alia quæ in sermone uersatur. ℣ Gratior. Nam audientes mirifice delectat. ℣ Quid enim: ratio est. Cice. ubiq; rebus omnibus anteponit eloquentiam: quantum attinet ad rerum publicarum gubernationem: hic autẽ tres maximos eloquentiæ fructus ostendit: uidelicet admirationem in quã adducit audientes: spẽ: indigẽtiam qui causam suam sperãt ab oratore etiam contra potentissimos & improbissimos posse defendi & gratiam quam parit defensio: quia is quem de fendimus excitatur ad amorem nostrũ: nobis debet: & semper referre gratiam studet. ℣ Huic quoq; & cætera: in omni dignitate quantacũq; esset defendenda principatus est datus eloquentiæ. Cice. libro de oratore dicit semper excelluisse eos quibus inerat ius dicendi maior: ℣ Diserti igitur &c. hoc est eloquentis & boni: huius diserti hominis: & bonis mori bus instituti: beneficia: ac patrocinia dicit plurimos iuuare: & utilissima reipublicæ esse: si modo laborem non subterfu gat: & gratuito non autem spe quæstus defensiones suscipiat.

ASC. ¶QVAM quidem: interpretationem & cognitionem iuris principes: ideſt primores ciuitatis retinuerunt in sua posſef sione ante hanc confusionem temporum: quam Cæsar induxit. ℣ Nunc: ideſt quemadmodum honores sup. deleti sunt: ut omnis gradus dignitatis deletus: sic splendor huius scientiæ est delectus. ℣ Idq; : ideſt & id supple cõtingit indigni⁹ ideſt quia hoc contingit eo tempore cum is: scilicet Cæsar esset qui uicisset facile scientia: ideſt per scientiam omnes supe riores: quibus esset par: ideſt æqualis honore. ℣ Igitur hæc opera quæ: scilicet præstantur in iure ciuili sint supple grata: ideſt utilia & cõmoda multis: & accõmodata ad astringendos homines beneficiis: ideſt per beneficia. ℣ Atq; facultas dicendi grauior: & gratior: & ornatior est finitima huic arti. s. iuris ciuilis. ℣ Quid. n. laudabilius & p̄stabilius: uel admi ratione audientium: uel spe indigentium: uel gratia eorum qui defensi sunt. q. d. nihil ergo principatus est quoq;: ideſt ēt datus huic arti a maioribus nostris in tota dignitate.

¶DISERti

¶ Diserti:a differendo dicit(authore Festo)& dissertus est ille q dicit ea q̄ oportet. ℣ Fabius lib. viii. sic scribit. Marcus Anto. ait. A se disertos uisos eē multos: eloq̄ntē autē neminē: disertos satis putat dicere q̄ oporteat: ornate ām proprium eē eloquētissimi. Iō Ci. diserti dixit: qm̄ nō logr̄ de eloquētissimo: sed mediocri oratore & pr̄ono cāq; disserto. ℣ Facile: laborātis q facile suscipit labores p aliis in iudicio defendēdis. ℣ Nō grauate: nō moleste: aut pp pecuniā: sed gratuito: is dr̄ aliquid grauate facere: q molesto aīo & inuito facit. ℣ Plī. in principio uigesimo septimo uoluminis sic scribit. Crescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiqtatis: quātoq; maior copia hærbaq; dicēda restat: tāto magis adorare prisco rū in inueniendo curā in tradēdo benignitatē subit. PET. MAR. Diserto Fabius Plī. i cō/patione hærba/rum.

Diserti igitur hoīs & facile laborantis quodque in pa/triis est moribus: multorum causas: & non grauate: sed gratuito defendentis: beneficia & pr̄ocinia late patēt. Admonebat me res: ut hoc quoq; loco ītermissionem eloquētiæ: ne dicā īteritū: deploraré: ni uererer ne de me ipō aliqd uiderer q̄ri. Sed tñ uidem⁹: qbus extīctis oratorib⁹: q̄ ī paucis spes: q̄ ī pauciorib⁹ facultas: q̄ in multis sit audacia. Cū āt oēs nō possint: ne multi qdē: aut iurispiti eē: aut diserti: licet tñ opa p̄desse multis: bñficia petētē: cōmēdātē iudicibus: magr̄atibus: uigi/lantē p re alterius: eosip̄sosq;: q aut cōsulūt: aut defen/dūt rogētē: qđ q faciunt plurimū gr̄iæ cōsequūt latissi/meq; eoꝝ manat industria. Iā illud nō sunt admonēdi: ste ab armatoꝝ īpetu q̄tū possum⁹ phibeam⁹. ℣ In paucis: qm̄ pauci superāt oratores: & hi q erāt n hēbāt facultatē. i. potē tiā dicēdi qm̄ extīct⁹ erat senat⁹. ℣ Deleta iudicia: & cāæ foreses cōticuerāt: & hoc Ci. pp se dicit: q pri⁹ ī foro regnaue/rat & ei⁹ uocis tota urbs theatrū fuerat: nūc āt fiebat cōspectū sceleratoꝝ: qb⁹ oīa redūdabāt. Vñ miror illū in tātis malis hoc op⁹ tā breui tpe elucubrare potuisse qm̄ scripsit p⁹ necē Cæs. sed beatissima īgenii ubertas: & phicū pect⁹ oīa supabat ℣ Spes: pauci īq; sūt: de qb⁹ sperare lz q̄ futuri sint clari oratores. ℣ Facultas: potētia orādi cās. ℣ Audacia: multi īgt au dēt hoc gen⁹ dicēdi tractare: sed id qd audēt p̄stare: ut decet nō pñt: supabat ipe Ci. eloq̄ntiæ fos: q tñ cessabat culpa tē/poꝝ qb⁹ oīa turbata erāt & cōfusa. ℣ Cū āt oēs dixit supra hoīes p̄desse posse iure ciuili & eloq̄ntia: sed qa non oēs pñt cassere ius ciuile: aut eē dispti: dicit nūc Ci. tales hoīes posse ēt p̄desse opa: cū. s. bñficia p aliis petūt: cōmēdāt iudicib⁹ reos & iugulāt p re alteri⁹: & rogāt eos q defēdūt aut cōsulūt: ut sint cā diligētes: & sic cū ipsi ñ possint eoꝝ cās agere: orāt alios ut eis adsint: & sic offō bonoꝝ uiroꝝ fūgūt. ℣ Ne msti qdē: qm̄ paucis datū ē: ut optīe ius calleāt: & dispti sint. ℣ Opa: labo re & idustria. ℣ Licet tñ p̄desse: ordo ē lz hoc. s. hoiem petētē bñficia: cōmēdātē iudicib⁹: aliquē uigilātē: & rogātē alios: licet inquā talē hoiem ita faciētē opa sua p̄desse multis. ℣ Licet petētē p̄desse: ille pōt aliis p̄desse: q bñficia pro ipsis pe tit & cōmēdat iudicibus cām reoꝝ. ℣ Latissime manat ad multos iuuandos extēdit eoꝝ industria qua gratiā alioꝝ de/merentur & amicos. ℣ Iam illud: utitur occupatione monens neminem esse lædendum: dum alicui prodesse cupimus. Ci. elo/qntiæ. fons Hoies aliis p/desse debēt.

¶ Diserti. Eloqntis: ē pprie disert⁹ q ornatu uerboꝝ & copia ualet. Eloquēs ēt q reb⁹ & sentētiis pollet: & eē nisi uir bo/nus nō pōt. Antoni⁹ apud Cice. dicebat se multos uidisse disertos: eloqntē nullū. ℣ In patriis moribus: in moribus: pr̄iæ nr̄æ: sic. n. maiores nr̄i facere cōstituerūt: gratis. s. & nō grauate defendere. ℣ Admonebat &c. sicut deploraui iuris ciui. iteritū: ita me hoc loco admōebat: ut eloqntiæ fcā mētiōe ei⁹ quoq; iteritū lugerē: sed iō ptermitto ne mea tñ cā nō ēt alio/rū fcā hæc deploratio uideat. ℣ Res ipsa: eloqntiæ mētio. ℣ De meipso: q agere cās nūc nō possū: sicut añ occupatā & p/turbatā repu. solebā. ℣ Quib⁹ extīctis oratorib⁹. Qui illa tēpestate inumerabiles pene fuere. De mlt̄is ipse logr̄ Ci. lib. de claris oratorib⁹ ad Brutū. ℣ Facultas: ius dicēdi. ℣ Audacia: qa multi uideri uolūt oratores cū nō sint: & maiora au/dēt suis uirib⁹. ℣ Cū āt oēs &c. uī nūc obiectiōi occurrere: posset. n. qspiā dicere: nō oēs iuris pitos & oratores eē posse: & illis facultatib⁹ alios iuuare: & ppea dicit mlt̄is aliis modis opā p̄stare licere: ex quo oñdit quā qlibet nō iuris ⟨sult⁹ & orator p̄stare pt. ℣ Ne mlt̄i qdē: paucoꝝ. n. ē iuris ciuilis sciam adipisci: aut. ℣ Dispti: oratores ii multo rariores cōtingūt. ℣ Licet tñ &c. enumerat qb⁹ modis: iī q nō sūt iure cōsulti aut oratores opā suā p̄stare possint hoīb⁹ illosq; iuuare. ℣ Bñ/ficia &c. ut aliqd bñficii p alio petam⁹ ab illis q nobis amici sūt: & cōferre bñficiū pñt: idq; nr̄is p̄cib⁹ moti facere nō gra/uant. ℣ Cōmēdātē iudicib⁹ & magr̄atib⁹: ut amici nr̄i cām & negocia magr̄atib⁹ uel iudicib⁹ cōmēdemus si nobis amici fuerūt: & hoc quotidie fieri solet: cū dicim⁹ cōmēdo tibi hūc q ē dignus cōmēdatiōe mea: & qm̄ multa ei⁹ & nō uulgaria sint in me officia: & qm̄ uirtute p̄ditus est aut inocēs est &c. ℣ Vigilātē: curātē diligēter alterius negocia. ℣ Cōsulunt: q̄tū ad iurisc⁹sultos: quoꝝ est pprie cōsulere. ℣ Defendūt: q̄tū ad oratores. ℣ Latissime manat: maxie diffundit. ℣ Iā illud &c. Supius admonuit ne cui faciam⁹ iniuriā. Iō nūc nō uidenr̄ inqt admonendi hoīes: ut aīaduertant ne dū alios iuuare uolūt alios offendāt. Solet. n. accidere & frequēter: sed nō sunt alicuius cōmoda ex alterius īcōmodis q̄rēda qd: dūt p̄si. Q. hor tēsius

¶ Gltur: bñficia & pr̄ocinia hoīs diserti & laborātis facile. i. facilr̄: q; p & defēdētis cā multoꝝ & nō grauate: sed gra/tuito. ℣ Q đ. i. q̄ res ē in morib⁹ patriis. i. inter mores pr̄iæ patēt late. i. faciūt defensorē late patere. ℣ Res. i. cōmoditas & oportunitas negocii admōebat me ut ego deplorarē: quoq;. i. ēt hoc loco ītermissionē ne dicā interitū eloqntiæ: ne. i. si nō uererer ne uiderer q̄ri. i. cōq̄ri aliqd de me ipso. ℣ Sed tñ ⟨ quis cōq̄ri nō placeat nos uidem⁹ qb⁹ oratoribus extīctis. q. .d. maximis inq̄ paucis sit spes: & inq̄. i. q̄to pauciorib⁹ sit facultas: & inq̄. i. q̄tū mlt̄is sit audacia. ℣ A ūt p sed: cū. i. quis ñ oēs: īmo ne multi qdē possint eē aut iurispiti: aut diserti tñ licet. i. licitū est cōmēdantē. i. eū q cōmēdauit iudicib⁹ aut ma/gr̄atibus sup. aliquē petētē beneficia. i. eū q regrit bñficia. ℣ Et uigilātē. i. eū qui uigilauerit: pro re. i. utilitate alterius: aut rogātē. i. eū qui rogat eosipsos. s. iurisc⁹sultos & causidicos: q hoc cōsulūt: aut defendūt: p̄desse multis opa. i. p opā suā: qđ. i. quā rē hi sup. qui faciūt cōsequunt. i. acquirunt plurimā gr̄æ. ℣ Et eoꝝ industria manat. i. diffundit & diuulgat la/tissime (Ne qs pp multos accusatiuos adhuc ordinē nō ītelligat sciat cōmēdātē: uigilantē: & rogātē regi a parte ante a uer bo p̄desse i rōne suppositi: sed bñficia regi ab accusatiuo petētē: & eū ab accusatiuo cōmēdātē. ℣ Itē eosipsos ab actō ro/gantē qui regit: ut dixi a uerbo prodesse. ℣ At. i. sed sup. lectores nō sunt admonēdi illud. i. nō debēt admoneri illud. Diserti hoīs of/ficium

PET. MAR. ¶NON expedit:nō est utile. ℣ Si īprudentes lædūt negligētiæ ascribēdū est:si sciētes. ℣ Temeritati:q̄ est inimica prudentiæ. ℣ Certis operis:qbusdam laboribꝰ:& quadā idustria cōpensare id quod aliū lædit:si i aliqua re inuiti aliquē offendimꝰ:debemus alia opa & officio id quod uiolatū est cōpensare:& eū quem offendimus aliquo bñficio reconciliare.

FRAN MAT. ¶EST.n.i pmptu:oībꝰnotū ē oēs sciūt. ℣ Aīaduertūt:q opā pstāt:sed si fieri nō pōt qn aliū offēdas: si aliū iuuare uis Quid agēdū erit:hæc adhibēda cautio erit:ut cōsideremus an maior sit iniuria an bñficiū:si iniuria maior est abstinere debes:si bñficiū maius ē:illū iuuare debes quē defendēdū semel suscepisti. ℣ Postea excusare te q̄ inuitus feceris & rōnē subiicere:cur feceris:qa uidebas iniuriā mlto maiorē bñficio:& te spabā dices æquo aīo latuꝝ:cū te uiꝝ bonū nosse. ℣ Sæpe.n. oīdit cuiusmodi iniuriæ efficaces sint:ne uelimꝰ alios iuuare:uidelicet cū iniuria ē cōtra alicuiꝰ honestatē aut contra utilitatē. ℣ Nō expedit:nō utile ē:ut si lædas bñmeritū ꝺ re/pub.aut priuatū iuues:ad alios ad bñmerēdū de republi.reddis negligētiores ēt si priuatæ fuerit utilitates. Nā sp utilitas maior est & q̄ ad plures ptinet aīponēda est ei q̄ ad pauciores:si pegrinū læderes ut ciuē iuuares tolerabile eēt:at uero si amicū pegrinū iuuādo:ciuē læderes nō eēt tolerabile. ℣ Nō debet:cōtra honestatē:ut si cōtra famā sit boni uiri. ℣ Si īprudētes &c.nō oīs ignorātia nos excusat:sed qñ id q̄ ignoramꝰ eiusmodi est:ut scire non possimus:aut ullo humano īgenio cōphēdere:tūc excusandi sumꝰ. Q ñ uero id q̄ ignorauimꝰ scire potuimꝰ:tūc excusationē nō meremur. ℣ Imprudētes:qd aīaduertere:uoluerimꝰ:& hoc negligētiæ ē:uia scīr noluerīs. ℣ Si sciæ:qd sciuerimꝰ & nō abstinuerimꝰ:& hi ē temeritatis:magna.n.temeritas ē dedita opa aliquē lædere. ℣ Vtēdū ē ēt &c.dicit excusatiōe utēdū eē:ut oīdamꝰ mitiorē iniuriā fuisse q̄ bñficiū alteri collatū:& q̄ sine iniuria cuiusq̄ uoluisses amicū bñficio afficere & q̄ necesse fuit & q̄ fretꝰ īpius bōitate æquo aīo latuꝝ putasti. ℣ Cæteriscq̄ opis &c.si i hoc inges offēdimꝰ cæteris in rebus prodesse curabimus:& quod aut honestati:aut utilitati detractum erit reſarciendo compensabimus:exempli gratia. Dixisti cōtra aliquē pro cliente tuo cuius cām existimasti meliorem:sic te excusabis:eram patronus ad me confugit:nō potui recusare:feci tñ inuitus tua cā:nec tamē existimaui tam iniquo animo laturum. Cum sis bonus uir. Et scias turpe esse clienti non adesse. Idē faciam contra alium in re tua si casus acciderit ut mea opera uti uelis.

Impudēs dī qñ potuit scīr & fuit negligens

ASC. ¶ENIM ꝓ qa sup.ipsū est i prōptu:ut ipsi aīaduertāt.i.attēdāt:ne.i.ut nō offēdat.i.lędāt:quos.i.aliquos:cū uelit iuuare alios. ℣ Enī ꝓ qa qui sup.id nō aīaduertūt:lædūt sæpe eos quos nō debēt sup.lædere:aut eos quos non expedit sup.lædere si supple:sic lędūt. ℣ Imprudētes .i.nescientes ē negligētiæ.i.ad negligētiā spectat si sciētes sup.lædētē temeritatis .i..ad temeritatē spectat:utēdū ē.i.oportet aut decet uti ēt excusatiōe aduersus eos quos tu offēdas iuitꝰ q̄cūq̄ sup.uia & rōne possis offēdēdo.s.q̄re id qñ feceris fuerit necesse supple facere nec.i.q̄ nō potueris facere aliter. ℣ Et id qd uiolatū .i.læsum aut corruptū est:est cōpēsandū.i.reponendum satisfaciendū aut īstaurādū certis opis.i.opationibus & officiis.

PET. MAR. ¶SEd cū i hoibus iuuādis. Dixit Hacten⁹ iuuādos eē hoīes:aut pecūia: aut opa:monet nunc potiꝰ iuuādos eē bonos uiros & iopes:q̄ fortūatos & potētes:qñ seq dēmus uirtutē nō fortunā & diuitias. ℣ Dictu ex pcliue:oēs hoc facile dīnt sed ñ ita facile fit. ℣ Dictu:dū dī. ℣ Vulgo: ubiq;. ℣ Nō fortunā:diuitias & potētias aliorꝝ:cū uolūt beneficia i aliquē collocare. ℣ Honesta: plēa honoris & laudis. ℣ Gīam:bēiuolētiā illiꝰq̄ est diues & potēs. ℣ Fere q̄si uolūtas oium ad id est inclinatior.

¶In officio pstādo uir bonus locupleti pferendus ē.

¶SEd cū in hoibꝰ iuuandis:aut mores spectari: aut fortūa soleat:dictu qdē est pcliue. Itaq̄ uulgo loquunt sese i bñficiis collocādis mores hoium ñ fortunā seq. Hōesta oīo est. Sed qs ē tādē q iopis & optimi uiri cāæ ñ aīpōat i opa dāda gīā fortūati & potētis? A quo.n.expeditior & celerior remūeratio fore uī:i eo fet ē uolūtas nīa ꝓpēsior.

FRAN MAT. ¶SEd cū in hoibꝰ &c.oīdit nūc cui sit bñfaciēdū postq̄ docuit qd agendū est quātū ad opam attinet. ℣ Et qui bñficiū inqt pstant duo sibi proponere dīnt:q̄ ad psonā pertinēt cui bñfaciūt aut īdigētiā aut dignitatē. Sed nemini dubiū magis inopi q̄ potēti bñfaciendum esse. Cū tñ cōtra fiat:ut ipse ait. Q ui tñ potēti benefacere maluerit:q̄ inopi nō liberalis est sed mercator potiꝰ qñ maius expectat bñficiū. A tuero q inopi benefacit sine ulla spe recipiēdi uere liberalis hī:sed tñ qbus benefacit auertere debet:ut gratis uiris facile ergo īqt est dicere cui potius bñfacere debeamus:oēs.n.dicūt nō spectādā psonā:sed personæ indigētiā:sed pauci sunt q hoc faciant:nā pars maior bñficia sua præstat pro dignitate hoīs. ℣ Sed cum in hominibus cū benefacere cogitas duo tibi ꝓponis quæ pertinent ad personam:aut fortunam:aut mores: qui mores considerat uere liberalis est:qui aūt fortunā is mercator potius dicendus est q̄ liberalis:quoniā recipere plura expectat. ℣ Mores:nā bonus sit & dignus beneficio. ℣ Fortuna:nunquid potens sit & opulentus. ℣ Dictu quidē prodiue:utrum melius sit:mores an fortunam spectare:omnes quidem sciunt nemo.n.est qui nō dicat qd negari nō pōt:uidelicet mores magis spectandos esse pauci tamen sunt qui hoc faciant. ℣ Prodiue dictu:facile:ut Terētius nil facilius dictu. ℣ Honesta oratio:ut dicant mores spectandos esse:in collocandis beneficiis:cū tñ diuitē potius:& potentē adiuuent:q̄ inopem & imbecillem:uerumq; est quod Martia.scribit. Semper eris pauper:quia pauper es Aemyliane. Dātur opes nullis nūc nisi diuitibus. ℣ Tandē:semp aliqd difficile significat hæc particula. ℣ Non anteponūt.q.d.nullus est qui cū benefacere uult gratiam diuitis:& potentis pauperis & imbecillis causæ non anteponat. ℣ A quo enim &c.ratio est eius quod dixit faciunt hoc:ut benefaciant potius diuiti & potēti. Quia citius:accipere possunt remunerationem. ℣ Propensior:iclinatior.

Terē. nil facilius dictu

ASC. ¶SEd cum in hominibus. Sancte docet uirum bonum locupleti præferendum. ℣ Ordo est. Sed cum aut mores sup. soleant spectari:idest attendi:aut fortuna:idest rerum possessio soleat spectari in hominibus: est quidem prodiue: idest promptum & facile(sicut in prodiui facilis est descensus)dictu:idest ut dicatur:uel ad dicendū. ℣ Itaq;.i.& ℣ Oratio.i. propositio aut ſnia illa est honesta:sed quis tandem.i.post multam indagationem respondeatur: quis est q nō aīponat in opera.i.seruitio & obsequio corporali danda.i.pstādo gīam fortūati & potētis causæ inopis uiri: &.i.sed si optimi.q.d.nemo:cū tamen quēlibet cōtra facere deceat. ℣ Enim pro quia:nostra uoluntas est fere.i.quasi semper propensior.i.inclinatior ad benefaciendum a quo remuneratio fortunæ uidetur expeditior & celerior.

¶SED

¶SED aiaduertendū est:diligētius qm̄ nr̄a uolūtas ꝓpensior est ad adiuuādos potētes:monet Ci. cōsiderādū eē q̄ sit natura reꝝ & ꝓprietas:& oñdit potᵒ eē iuuādū bonū uiꝝ & inopē q sp hēbit gr̄am si referre nō poterit:& diuites obligari bñficio uolūt. Inde docet maiorē nos cōseq gr̄am si inopē ꝓbū uiꝝ potius q̄ si diuitē iuuerimᵘ. ¶ Nimiꝝ:certe declarat hanc reꝝ naturā. Agere gr̄am est uerbo. Hēre gr̄am est amico:cū memores bñficū sumus:referre aūt ē facto & reipa ergo si bonus nō pōt gr̄am referre.i.ꝓ bñficiū reddere:gr̄am hr̄e pōt.i.esse memor bñficii accepti. ¶ Cōmode:apte:affert quādā sniam:q̄ circūferebaṫ in certo authore:iō ait:qcūq; dixit. In or̄one ꝓ Plāco rndēs Cassio accusatori ait. Quāq̄ dissimilis est pecuniæ debitæ & gr̄æ. Nā q pecuniā dissoluit:statī nō hēt id qd̄ reddidit:q aūt debet æs retinet alienū:gr̄am āt:& q refert hēt:& q hēt i eoip so qd habet refert. ¶ Neq; ergo nō Plāco desinā debere si hoc soluero:nec minᵘ ei redderē uolūtate ipsa:si hoc molestiæ ñ accidisset. Et i or̄one q̄ senatui de redditu suo gratias agit:dicit. Atq in offō ꝑsoluēdo dissimilis rō pecuniæ debitæ ē:ppeaq; pecuniā q retinet ñ dissoluit:q reddidit nō habet:gr̄am & q retulit hēt:& qui habet dissoluit:& hoc ēt scribit Gelliᵘ. ¶ Qui reddiderit:reddere gr̄am:siue referre est idē qd̄ reddere bñficiū:hr̄e aūt est gratificādi uolūtatē inuicē habere. Referre inqt Seneca: est ultro qd debeas afferre:nos dicimus gr̄am reddidit: reddūt.n.& q reposcunt:& q inuiti:& alibi plus debeṫ bñficii quā pecūiæ creditori:qm̄ de bñficio plus

PET. MAR. Considerādū est q̄ sit natura reꝝ & ꝓprietas.

Vir bonus sp hēbit gr̄am ꝓ gr̄a accepta

A. Gellius Seneca

Sed aiaduertendū est diligētius:quæ natura reꝝ sit. Nimirū enim inops ille: si bonus est uir:ēt si referre gr̄am nō pōt hr̄e certe pōt. Cōmode aūt qcūq; dixit pecuniā q hēat nō reddidisse:& q reddiderit nō hr̄e. Gratiā aūt & qui reddiderit habere:& qui habeat retulisse. At qui se locupletes:honoratos:beatos putāt:hi ne obligari qdē beneficio uolūt:qn etiā bñficiū se dedisse arbitrantur:cū ipsi quāuis aliqd magnū acceperit:æq; ē a se aut postulari:aut expectari:aliqd suspicantur. Patrocinio uero se usos aut clientes appellari mortis instar putant.

solueṅdū est:& nihilominus relata gr̄a ēt coherem?:debeo.n.cū reddidi rursus incipe. ¶ Atq se locupletes: ponit nūc oppositū de locupletibus:q uolūt beneficio obligari. ¶ Beatos:fœlices & nullius rei idigētes. ¶ Atq; tātūdē. ¶ Postulari:ab eo q cōfert bñficiū. ¶ Patrocinio uero:ecce aliud quo oñdit ipsos nolle obligari bñficio. ¶ Patrocinio:defensiōe alicuius in causa sua.i.si fuerunt clientes & usi sunt alicuius patrocinio putant id esse morti simile:potius inquit uellet mori quam uideri clientes:qui a colendo dñr:quoniam colunt patronum.

¶SED aiaduertēdū &c. ꝓbare uult Ci. inopi potᵒ & ꝓbo uiro q̄ diuiti & potēti eē bñfaciendū:nā supra dixit facile dictu eē in collocādis bñficiis mores hois spectari dēre nō fortunā:paucosq; id facere. Fallunt ergo inqt hoies: qm̄ potius inopi & ꝓbo uiro: q̄ diuiti & fortunato bñficiū p̄stādū eē:ꝓbat aūt hoc a ꝑte iuris naturalis uidelicet a gr̄a q̄ sic diffinit. Gr̄a est in qua amicitiaꝝ & offōꝝ alteri? memoria & remunerādi uolūtas cōtinet:hæc gr̄a inopi:& ꝓbo:uiro iesse uī:diuiti uero atq; potēti minime. Nā inops & ꝓbᵒ sp est gratus siue referat gr̄am siue nō:qa cū nō referat qa nō p̄t:uult tn̄ referre:& sic aio obligatᵘ est:qa gratus est:hoc ipso aūt ꝙ gratᵘ est uī gr̄am referre:cōtra diues nō uult eē obligatus:imo uult ut sibi debeas ꝙ a te aliqd accipere dignatus sit:quare potius inopi bñfaciendū est & ꝓbo uiro q̄ diuiti & potēti. A ſſūptū uer̄ est:sed hoc negari pōt ꝙ uir inops sit gratus magis q̄ diues & ꝓpea ꝓbat hoc mō. Inops uir ē gratus:nā semp uult. Nā q aūt pōt esse nō gratᵘ q uult eē gratus semp. Memor est uir ꝓbus:ergo gratus:qd aūt sit ita ꝓbat authoritate cuiusdā poetæ:q̄ talis est qui pecuniā hēt:nō reddidit:& q reddidit nō hēt. Nō idē dicebat poeta ille qcūq; esset accidere in pecunia qd̄ in gr̄a:nā qui pecuniā ab aliquo accepit metuā eā hēt donec reddit. Cū uero reddiderit amplius nō hēt:qa reddidit:cōtra accidit in gr̄a. Nā & ille qui reddit gratiā hoc est qui bñficiū pro accepto bñficio reddit adhuc debet:qa & si ipe ēt gr̄am retulerit:tn̄ retinet:illius bñficii memoriā. Et ille q nō refert quidē gr̄am:sed tm̄ hēt:qa nō pōt referre & uellet si posset:hoc ipso ꝙ memor est: retulisse uī. Cōtigit hoc in paupe sed probo ut gr̄am habeat & habēdo referat:ergo sp refert gr̄am qa gratᵘ?:& qa gr̄am hēt:hr̄e aūt gr̄am aio est. Qui igit cū nō possit referre gr̄am hoc est bñficiū ꝓ bñficio reddere:hēt tn̄ gr̄am:hoc ipso uī gr̄am referre:uellet.n.si posset:ergo inopi & ꝓbo potiusq̄ diuiti & potenti bñfaciendū. est. Quia inops sp est gratus:at uero diues nunq̄:nec cū accipit quia nō uult eē obligatus:nec postea usus est Ci. hoc enthymate in or̄one pro Gn. Plautio Paulū mutatis uerbis. Sic nā qui pecuniā dissoluit statim nō hēt id qd̄ reddidit. Qui aūt debet:æs retinet alienū:gr̄am aūt & qui refert habet:& q hēt i eo ipo est qd hēt refert. Neq; ego nūc plautio desinā debere:si hoc soluero:nec minᵘ ei redderē uolūtate ipsa:si hoc nō accidisset. In qb? uerbis debitionē gr̄æ & pecuniæ ꝓfert Ci. quā oñdit iter se oppositā:nā qui pecuniā dissoluit statim nō hēt:q uero nō reddit hēt:at uero gr̄am & q refert hēt eo ipo ꝙ hēt:hoc est memor est:de quo Antonius Iulianᵘ apud Gelliū lib. noctiū atticarū primo disputat capite q̄rto. ¶ At qui locupletes &c. Oñdit diuitē nō esse eiusmodi:ut uel hēat gr̄am uel referat:& sic ingratū eē:pp eaq; ei minime bñfaciendū eū paruifaciat bñficium:uel qa non indiget:uel qa dedignaṫ bñficiū accipere. Vnū aūt ex reliquo seq̄t. Ideo enim dedignatur. Quia nō uult ꝙ si acceperit adhuc nō debet & dedignaṫ. Q in ueluti mercedis loco sibi dari existimat: non autē beneficii:& ideo semp est ingratus. ¶ Ne obligari &c. non uolunt obligari:qa nō indigent & beatos se putant. Quod si beneficium ab inferiore acceperūt:existimāt nō se obligari illi:a quo bñficiū acceperunt:imo eum q dederit sibi obligari: ꝙ ipsi accipere dignati sint. Sic.n. insolentes & superbi loqui solent. Volo hic mihi debeat:q; eius beneficiū uel operā accipere dignatus sum. ¶ Aeq;:putāt ꝑterea aliqd accipiētes id sibi ꝓpterea dari:ut aliqd sibi reddāt. Et dicunt hic qui mihi hoc præstitit aliquid a me uult:propterea hoc fecit. ¶ Aeq;:æqualiter. ¶ Postulari:in præsenti. Expectari: in futuro. ¶ Patrocinio &c. adeo insolentes sunt diuites ut siquis patronus eorum causam defenderit dedignentur postea ipsi confiteri:se eius patrocinio usos:& non aliter a nomine clientis abhorreant quā a morte. Nolunt enim clientes uocari:patronus & diens correlatiua sunt magna ergo ingratitudo ostenditur diuitum.

FRAN MAT.

Inops & ꝓbᵒ sp ē & gratus

¶SED animaduertendū est diligentius.i. ualde diligenter quæ.i. qualis sit natura reꝝ. ¶ Enim pro quia:ille inops si est bonus uir nimirum.i. haud dubie etiam si non potest referre gratiam:idest rebus compensare potest certe: scilicet saltem habere:scilicet in animo:hoc est uoluntatem referendi:quod uulgo dicitur scire gratiam. ¶ Autem pro sed commode.i. conuenienter supple dixit:quicunq; dixit.i. quicunq; is fuerit:qui dixit eum qui habeat pecuniam supple quam accepit non reddidisse supple eam. ¶ Et qui reddiderit pecuniam nō habere supple eam. ¶ Autē pro sed supple dixit &.i. simul eum qui reddiderit gr̄am:hr̄e gr̄am:& eum qui habeat gr̄am retulisse gr̄am:quia habere gr̄am est quodāmodo referre. ¶ At.i. sed ii qui se putant locupletes:honoratos:beatos ne quidem.i. non uolūt saltem obligari beneficio.i. ad bñficium referēdū q ēt arbitranṫ se dedisse bñficiū cū ipsi q̄uis acceperint aliqd magnum suspicanṫ: æq;.i. æqualiter ēt aliqd magnū aut postulari aut expectari a se. ¶ Vero pro sed putāt.i. reputant instar mortis.i. tam acerbum:ut mors ē se usos sup. esse. ¶ Patrocinio.i. in defensione in iudicio aut appellari clientes quorū est defendi a patronis.

ASC.

Res a uirtute aliena.

Entimema Gn. plautius

PET. MAR. ¶ TEnuis:paup & bonus uir. ℣ Sese spect.habitā rōnē sui & uirtutis:nō fortūæ:& q̄ ille q̄ bñficiū ꝺtulit spectauit uir tutē ipsius paupis:nō bōa fortūæ. ℣ Nō fortu.diuitias:ut postea retributionē accipiat:& æq̄ bñficiū a fortunato reddat. Sene.sic ait.Nō est bñficiū qđ fortunā spectat. ℣ Illi q̄ ē merit⁹:q̄ in se bñficia cōtulit:sed ēt aliis locupletib⁹:ut ēt ab illis accipere aliqd possit. ℣ Eget.n.multis:hoc dictū ē p penthesim:& ē rō q̄re inops cū multis indigeat:studet ēt aliis uideri gratus si quo forte fungit.i.si ipse inops aliqd facit p eo q̄ de se bñmerit⁹ ē:dicit pauꝝ id eē & se maiora illi dēre:ut parē grām referre possit & sic ip munus suū extenuat. ℣ Vidēdūq; illud:affert aliud oñditq; poti⁹ habē dā esse rationē inopis q̄ diuitis ut maiorē grām cōsequamur:& iō dixit diligēti⁹ animaduertendū:q̄ sit natura reꝝ. ℣ Hūiles:paupes: quoꝝ ē magna multitudo. ℣ Præsidiū:auxiliū suæ pauptatis:si defēdim⁹ diuitē:ipe solus nobis dēt & forte filiū:sed si iopē & bonū uiꝝ: oēs paupes amabūt expectātes & ipsi aliqđ subsidiū:ergo meli⁹ est in paupē q̄ i diuitē bñficiū collocare. ℣ Meli⁹:utilius honesti⁹. ℣ In cōtētionē:disceptationē:cuius potius rō hñda sit. Themistodes:authore Plut. ex his q̄ filiā uxorē petebāt:frugi ac modestū anteposuit locupleti:dicēs se uiꝝ pecūiis indigētē magis q̄ sine uiro pecūias q̄rere. Ci.ait hoc narrat. ℣ Sed corrupti mores:deplorat Ci.statū suoꝝ tēpoꝝ in qb⁹ mores corrupti erāt:& uersi i lux pp diuitias. Vñ exclamauit Iuue.Nunc patimur longe pacis mala sæuior armis.Luxuria incubuit:uictūq; ulciscit orbē. Et uicāt diuitiæ.Sylli⁹ ēt dicit.Diuitiis pbrosus honor.Asia deuicta(inqt Pli.)primū luxuriā misit in italiam.L. Scipio trāstulit in triūpho argenti celati pōdo milia q̄dringēta & uasoꝝ aureoꝝ pōdo.cc.milia eadem. asia domita multo ēt grauio⁹ afflixit mores:iutilioriq; uictoria illa hr̄ditas.Attalo rege mortuo fuit erudita ciuitate:amare ēt nō solū admirari opulētiā externam.Immensio & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores.Hinc aliqui ueterū:ut Caius Marius post uictoriam cymbricā cantaris portasse liberi patris exemplo tradit.Ille arator arpinas & manipularis imperator.

At uero ille tenuis:cū quid factū sit sese spectatum:nō fortunā putat:nō mō illi qui est merit⁹:sed ēt illis a quibus expectat(eget.n.multis inops)gratā se uideri studet Neq;.n.uerbis auget suū mun⁹ si quo forte fungit sed extenuat.Videdūq; illd idē qđ si opulētū fortunatūq; defēderis i illo uno:aut forte in liberis ei⁹ manat grā. Sin inopē:pbū tñ & modestū:& oēs non iprobi hūiles: q̄ magna i populo multitudo ē p̄sidiū sibi paratū uidēt. Quāobrē melius apud bonos q̄ apd fortūatos bñficiū collocari puto:dāda oino opa est:ut oi gñe satisfacere possim⁹.Sed si res i ꝺtētoem uenerit:nimiꝝ Themistocles ē author adhibēdus:q̄ cū cōsuleret utrū bono uiro paupi:aut min⁹ pbato diuiti filiā collocaret:ego inqt malo uiꝝ:q̄ pecūia egeat:q̄ pecūiā q̄ uiro:sed corrupti mores ꝺprauatiq; st̄ admiratōe ditiaꝝ:q̄ꝝ magnitudo

FRAN MAT. ¶ AT uero ille te.Duces qa se honoratū putat & beatū:iō sibi bñficiū cōferri existimat.At ꝺtra paup sp debet:& eū q̄ bñfecit ductū bonitate sua & pauptate credit:nec aliquā spē habuisse remuneratiōis.Sese spectatū:suiipsius habitā rōnē nō fortunæ cōtrariū accidit in diuite. ℣ Nō mō &c.Id agit paup ut nō solū illi a quo accepit grat⁹ uideat:sed aliis a quibus:accipere sperat bñficiū:ita secū aīo cogitat si me uideāt in hūc qui bñfecit gratū hoies mouebunt & ipsi ut bñfaciant. Nā sperabūt ut in ipsos quoq; gratus sim. ℣ Expectat:accipere. ℣ Eget multis:qa nō sufficit ei ab uno accipe. ℣ Neq; uero uer.&c.Et si forte inqt paup aliqd pro eo egerit:qui d se bñmeritus sit:nō facit ut diuites solēt.Nā qcqd fecit extenuat & multo minus se egisse dicit q̄ ille mereā:nec posse se illi unq̄ p tātis bñficiis satisfacere. ℣ Si quo forte fungit:ut si mittatur ad locū aliquē longiquū:ut illic nr̄a obeat negocia. ℣ Videdūq; &c.ē alia rō cur potius inopi & pbo:q̄ diuiti min⁹ pbato bñfaciendū sit:qa si opulento bñfeceris uiro & fortunato gr̄a manet in uno illo aut forte in filius eius.At uero si inopem defenderis oēs eiusdē fortis & cōditiōis hoies tibi debēt:qa sperāt oēs qđ uni feciſti:te multis factuꝝ. ℣ Quāobrē Cōcludit & dicit supradictis causis colligi meli⁹ eē inopi & pbo q̄ opulento bñfacere. ℣ Dāda tñ oino opa est:qa probauit optimis rōnibus in cōferendis bñficiis spectādos esse hoium mores potiusq̄ fortunā & potius inopi:& pbo uiro q̄ diuiti & fortunato bñfaciendū esse:sequebat necessario quodāmō ista cōclusio:ergo nunq̄ diuiti bñfaciendū est:satisfaciendum quidem oībus est:sed si cōparatio fiat utri potius bñfaciendū sit:diligendus est pbus & inops:idq; authoritate probat Themistodis:qui cū a quodā cōsuleret filiā suam daret ne diuiti & minus probo:an paupi & pbo:respondit se malle uiꝝ sine pecunia q̄ pecunia sine uiro:idē & nos intueri debemus. ℣ Vt oi genere:tam diuitum q̄ pauperum. ℣ Incontentionem:cōparationem:nā contendere cōparare est. ℣ Sed corrupti &c.sed unde hoc uitium manauit:cur in benefaciendo tantū fortunā:nō autē bonū uiꝝ respiciamus causa est qa magnitudinē diuitiaꝝ illius admiramur:sed stulte:nihil.n.inde nobis utilitatis est illum ipsum adiuuant non nos:cum ergo magnitudo diuitiaꝝ adiuuet illum nō nos. Quæ cā est cur nō pbo potiusq̄ diuiti benefaciamus aliqua rō esset.Si illi⁹ diuitiæ nobis aliqd pdessent:sed nō adiuuāt:factū ita esse ut adiuuent:nō tñ honestatē adiuuāt:ueꝝ est q̄ potētiores faciūt hoies.Sed nō dixerim:interdicēdū esse hominibus ut nō benefaciant diuitibus.Sed ita:tñ si probi fuerint ut uidelicet nō sint cā diuitiæ cur benefacias diuiti:si enī rōnē diuitiaꝝ potius haberis hoium:beneficiū tuū nunq̄ bene locatū erit. ℣ Corrupti:eoꝝ qui benefaciunt. ℣ Deprauati:corruptus est penitus:deprauatus ex aliqua parte:ut liber corruptus dicitur totus mendosus:deprauatus in aliqua parte nō sincerus. ℣ Admiratione di.Quoniam in tanta admiratione diuitiæ sunt:ut nullius rei ratio præterq̄ ipsarum habeat. ℣ Quarum magnitudo &c.magnitudo hæc diuitiarum tantum adiuuat eos qui possident:sed mores bene instituti atq; compositi in hoc iuuare possunt:quia grati sunt:& si rem non afferunt:animum tamen oblectant.

Probo uiro io/pi pot⁹ q̄ diuiti est bñfidendū.

Themistodes

Iuue.

Plinius

Quare diuiti/b⁹ pot⁹ q̄ pau/pib⁹ bonis lar/gimur

ASC. ¶ AT uero ille tenuis.i.paup q gr̄am hēt cū aliqd.s.bñficii sit factū:uidelicet sibi putat sese.i.semetipm spectatū.i.rspectū ad psonā suū habitū nō fortunā.i.diuitias suas q̄s nullas hēt. ℣ Et studet.i.conat se uideri gratū:mō.i.nō solū illi q̄ meritus.s.qui iam bñficiū cōtulit:sed ēt illis a qb⁹ expectat sup.bñficiū. ℣ Enī p qa ipse eget multis.i.multoꝝ auxilio. ℣ Neq;.n.auget uerbis suū mun⁹.i.offīm si fungit forte:quo.i.aliquo:sed extenuat.i.iminuit ipm sup.uerbis:q; p & uidēdū sup.ē illd idē q̄ si defenderis opulētū.i.plenū opib⁹ & fortunatū gr̄a manet in illo uno.i.solo: aut in liberis.i.filius ei⁹. ℣ Sin āt.i.sed si sup.defēderis iopē tñ pbū & modestū oēs humiles.i.modicæ cōditiōis & fortūę(q̄ multitudo ē magna i ppso)nō iprobi.i.si sint nō iprobi:uidēt p̄sidiū paratū sibi.i.cōsimilē defensionē:& consimile beneficium expectare possūt. ℣ Quāobrē ego(inqt Cicero)puto bñficiū collocari melius apud bonos q̄ apud fortunatos. ℣ Opera.i.diligētia est danda.i.adhibēda oino:ut possimus satisfacere oi generi:sed si res ueniret in cōtentionē.i.cōtrouersiam & litem. ℣ Themistocles est nimiꝝ est adhibēdus author:q̄ cū cōsuleret.i.cū ab eo cōsiliū peteret utrū collocaret.i.ipēderet filiā uiro bono paupi:an uiro min⁹ pbato diuiti:inqt: ego malo.i.magis uolo uiꝝ q̄ egeat pecūia q̄ pecuniā q̄ sup.egeat uiro. (Improb⁹.n.uir.q a uirtute dr̄ cōfēdus nō ē.)Sed mores sūt corrupti & deprauati:admiratiōe diuitiaꝝ q̄rū magnitudo

¶ QVID

¶QVID ptinet.q̃si dicat nihil:qm̃ pñi sum?:& bona fortũæ admirari nõ dẽmus. ℣ Sed mores: & si diuitiæ adiuuãt hoies:tñ p se nõ efficiũt:ut sint honestiores. ℣ Ne id qdẽ semp:qm̃ multi pp diuitias iterficiunt:aliq patiunt incõmoda. Vñ seri.Plutar.in uita Syllæ.Nõnullos pecuniarũ gra obtrũcatos fuisse pscriptosq;.Qu. Aurelius:inqt nullis se negociis iplicãs forũ ingressus noia pscriptorũ legebat:iter quos cũ se iuenisset.Vhe mihi misero dixit. Albana me uilla plequit: & statí iugulatus est:diuitiæ:inqt Possidonius:sunt cã malorũ nõ qa ipse faciũt aliqd:sed facturos irritãt. Phius in primo Ethicẽs sic ait. Cõpluribus:hoibus ex ipsis bonis accidũt detrimẽta:nã.n.qdã ob diuitias perierũt.Pla.in duodecimo de legib?:sic ait. Aurũ atq; argẽtũ & priuatũ & ĩ tẽplis inuidiosa possessio est. ℣ Sed fac iuuare:esto qd iuuet.Honestior uero:qũo.s.erit.q.d.nõ erit. Honestior:dignior laude uirtutis pp diuitias:qm̃ nõ laudamus hoiem ob diuitias:sed ob uirtutes:q̃ sũt bona aĩ:& amitti nõ pñt:diuitiæ igit̃ q̃is faciãt hoies potẽtiores:tñ honestiores non faciũt. ℣ Quod si ẽt: qa dixit iuuãdũ eẽ potius inopẽ:monet nũc iuuãdũ eẽ ẽt diuitẽ:si ẽ uir bõus:sed hoc nõ dẽt fieri pp diuitias:sꝫ pp bonitatẽ:iõ dic̃. ℣ Mõ.i.solũmõ:ne ad iuuẽt ipẽ diuitiẽ:& cã sint ut ille iuueť. ℣ Quo mi.ut non iuueť iudiciũ illi?:q iuuat aliq̃ĩ iuuãdũ eẽ opa. ℣ Sꝫ q̃lis.q̃ bon⁹ sit q̃litas ẽ illa p q̃ q̃les eẽ dicimur bõi.s.aut mali. ℣ Extremũ:ultimũ ĩ bñficiis collocãdis:& opa pstãda. ℣ Cõtẽ.coneris efficẽ otra iustitiã:a q̃ois cõmendatio pficiscẽ: & q̃ remota nihil hõeste:& cũ laude fieri pt:& iustitia cã ẽ:ut hõ ppetuã cõmẽdationẽ assequat & famã.

¶QVID ptinet.Quasi dicat nihil nobis utilitatis afferũt. ℣ Illũ fortasse &c.adiuuãt igt diuitiẽ illũ q̃ hẽt:nec tñ semp: nã multi ẽt inocẽtes ob diuitias perierũt:& Iuuenalis ait. Cõgesta pecũia multos strãgulat:cũ Sylla tabulã pscriptiõis in foro posuisset.Quidnã Aurelius uir bon?:& q neutrã factionẽ secut⁹ fuerat:cũ in forũ descendisset & legeret pscriptorũ noia seipm legit:& exclamãs Albanũ igt me meũ pdit:paulũ ãt a tabula cũ abiisset occisus ẽ. ℣ Fac iuuare:esto igt iuuẽt diuitiæ potẽtiorẽ faciũt nõ meliorẽ.Sũt.n.admicula q̃dã nõ ad honestatẽ:sed ad uoluptatẽ & diuites multo plures mala q̃ pbos iuenies & moderatos. ℣ Et si ẽt bon? uir &c. Dicit bñficiũ nr̃m nõ oino negãdũ diuitib⁹ si mõ boni erũt: & si mõ opa nr̃a egeãt:diuitiæ nõ obstẽt:quo min? opa nr̃a pstẽt si indiguerit uir bon⁹ diues nr̃a opa. ℣ Bonus uir:nõ solũ diues:sed ẽt bonus. ℣ Quo min⁹ iuueť.s.a nobis.i.ne diuitiæ cã sint cur iuueť.Quia seq̃reť nos iuuare noluisse nisi diuitiæ fuissent. ℣ Mõ ne adiuuẽt:mõ nõ hẽatur tñ diuitiarũ rõ:& pp eas tñ bñfiat diuiti. ℣ Sitq; oẽ &c. expositio ẽ ei? qd dixit mõ ne adiuuẽt:mos ẽ iis q scribũt:ut cũ aliqd obscurius dixerit:aliqd illud expõat statí subiũgãt. ℣ Sed q̃lis &c.uidelicet bonus an malus. ℣ Extremũ ãt pceptũ:hoc ẽ ultimũ pceptũ qd seruãdũ est in oĩ liberalitate ut a iustitia non discedamus:cui liberalitas & beneficẽtia:ut superiore libro ostẽsum est cõiunctę sunt:nec põt eẽ uere beneficiis & liberalis q idẽ iustus nõ sit. ℣ Fundamentum &c.Q uicquid facimus nisi cũ iustitia coniunctum fuerit:laudarí non potest.

¶QVID ptinet ad unũ quẽq; nostrũ.q.d.nihil fortasse ipsa magnitudo diuitiarũ iuuat illũ q̃ hẽt sup.eã:ne id qdem.i. sed nec illud semp sup.facit.i.nõ tñ semp iuuat. ℣ Sed fac.i.cõcedas iuuare.i.q̃ semp iuuet sup.q eã hẽt:sit sane potentior. ℣ Vero p sed:qũo sup.erit p eã honestior.q.d.nullo. ℣ Quod si erit ẽt bonus uir.s.q diues ne diuitiæ ipediãt quo minus.i.ut nõ uel:ut minus iuueť:mõ.i.dũmõ ne.s.diuitiæ adiuuẽt eũ:& oẽ iudiciũ.i.ois cõsideratio sit nunq̃.i.q̃tũ locuples sit q̃q;:sed q̃lis. ℣ Aũt p sed:extremũ.i.pcipuũ pceptũ in bñficiis sup.dãdis & opa dãda est ne cõtẽdas:qd i.ĩ aliquo cõtra æqtatẽ:& ne qd sup.cõtẽdas.i.certes aut facias p iniuria.Eni p qa iustitia sine q̃ nihil põt eẽ laudabile: ẽ fundamẽtũ ppetuæ cõmẽdatiõis & famæ. ℣ Nõ ego sic pauperi bñfaciẽdũ est:ut fiat iniuria diuiti nec econuerso.

¶Beneficia quæ ad uniuersos ptinẽt.

SEd qm̃ de eo genere bñficiorũ dictũ est:q̃ ad singulos spectãt:deiceps de his q̃ ad uniuersos q̃q; ad rẽpu.ptinẽt: disputãdũ ẽ. Eorũ ãt ipsorũ partim eiusmodi sunt:ut ad uniuersos ciues ptineãt:parti singulos:ut attingant quæ sunt ẽt gratiora. SEd qm̃ de eo genere. Post q̃ disseruit de bñficiis:q̃ in singulos oferunt a singulis:ad illa trãsit q̃ ad uniuersos & rẽpu.ptinẽt. Ad rẽp.cũ.s.ex publico aliqd cõiter:ut uiritim distribuiť: ut cũ ex publico frumẽtũ dať:aut agri reipu.uectigales diuidunt. ℣ Eorũ ãt ipsorũ:subdiuidit hanc ptẽ: & dicit istorũ bñficiorũ aliq̃ ptinere ad uniuersos cũ.s.resp. aliqd facit:qd oibus cõia ẽ:ut põtes:fora: strata uiarũ &c.genꝰ aliq̃ ad singulos:ut cũ ãnona:aut pecũia pplo diuidiť:siue aliqd alid dať:q; ad unũ quẽq; ptiet. Ista ĩq̃ st gratiora:illis:q̃ ptinẽt ad uniuersos:qm̃ ex his maiorẽ singuli capiũt uoluptatẽ qppe osulit eorũ necessitati:dãť a pricipe diuersis mille nũmi:singlis dãť duo:q st gratiores:qm̃ singuli hnt.Iõ dic̃ Ci.q̃ st ẽt gratiora. ℣ Ad uni.Cũ bñficia in uniuersos oferunť. ℣ Singulos: ¶Cũ uiriti aliquid distribuiť.

SEd qm̃ &c.bifariã supius diuisit liberalitatis officia:alia.n.ĩ opa.alia in pecunia posita q̃ dixit errogãda:utraq; uero mõ publica:mõ priuata & publica qdẽ sunt:q̃ ad uniuersos priuata:quę ad singulos ptinẽt. De priuatis iã dixit.nũc de bñficiis pcipere incipit:quæ ad uniuersos spectant. ℣ Eorũ aũt ipsorũ:hoc est ex bñficiis q̃ ad uniuersos ptinent. ℣ Vt ad uniuersos &c.Quod bñficiũ ptinet ad uniuersos idẽ ptinet ad singulos.Nec cõtrariũ uideať cuipiã: qd cũ de his bñficiis se dicturũ polliceať quæ ad uniuersos ptinẽt:nũc dicat q̃dã ad uniuersos pertinere:& singulos attingere. Quod.n.fit ad cõmodũ uniuersitatis de eo singuli pticipãt.Sunt.n.q̃dã bñficia q̃ ptinent ad uniuersos:ut si qs ærariũ diuauerit:hoc bñficiũ uniuersale est ad singulos ptinere nõ uť. ℣ Quia singuli pecunias illas nõ attingunt.Lex ãt agraria: & frumentaria & ad uniuersos pertinẽt & ad singulos.Nã uniuersi & singuli seperatim cõmoditatẽ sentiũt nihil põt fieri in rẽpublicã:quod idẽ ad singulos nõ ptineat:ut siquis faciat muros:portus:naualia publica sunt:& tñ cõtinẽt priuatã utilitatẽ:ergo ait parti hmõi eẽ publica bñficia ut ptineãt ad uniuersos:ut ditare ærariũ:augere urbẽ muris:q̃ ad uniuersos magis q̃ ad singulos pertinere uidenť:nihil.n.singulis in manus datur:sicuti cũ frumentũ uiritim diuiditur.

SEd quoniam de eo &c. Docet beneficia quæ ad uniuersos pertinẽt. ℣ Ordo est. ℣ Sed quoniam dictum est de eo genere beneficiorum quæ spectant ad singulos:idest ad unumquemq; seorsum:disputandum est deinceps de his quæ pertinent ad uniuersos:& quæ pertinent ad rempubli. ℣ Autem pro sed partim eorum ipsorum:idest ea ipsa pro parte sunt eiusmodi: ut pertineant ad uniuersos ciues:partim:idest pro parte sunt eiusmodi:ut attingant singulos:quæ:scilicet singulos attingentia sunt gratiora.

PET. MAR. Plutar. Possidonius Phius, Plato. Diuites ẽt sunt iuuãdi si sũt uiri bni. FRAN MAT. Virtutes connexæ sunt. ASC. Quę cõmunia hẽri debent. PET: MAR. FRAN MAT. Lex agraria & frumentaria. ASC.

PET. MAR. ¶ DANda opa:oīno p̄cipit Cicero si fieri p̄t uniuersis & singulis cōsulendū:ut.s.oīum singulorꝝ quæ rō habeatur:& hoc ad eos qui rēpub.gerunt ptinet. ℣ Consulaī:puideaī. ℣ Sed ita:docet qūo hoc fiat agēdū:ut.s.rō reipub.habeaī & caueamus ne ꝑfula largitio ex publico noceat reipubli.& ærario. ℣ Vt ea rēs:ipsum cōsulere & ꝓuidere.i.ipsa largitio

M.Octauius frumētaria:aut pecuniaria:& ponit exēplū.C.Helii:&.P.Gracchi:quorꝝ nimia largitio ꝗrariū exhauriebat:nō enim habebant rōnē reipub.sed plæbis.Ecōtra ponit.Exēplū.M.Octauii:cuius largitio tolerabilis fuit:hēbat.n.reipubli.rōnē & singulorꝝ.Vnde salutē attulit ciuibus qui acceperūt:& reipub.quæ oibus cōsulere debet:cuius salus in salute ciuiū cō

Quæ i optimo rege eē debent sistit:qm̄ sunt reipu.mēbra qbus perditis:ut ipsa ēt perdat necesse est:qd̄ accidit exhausto ærario:& ciuibus fame inopiaq; laborātibus.Vnde decet prīcipē eē opulētū:ut huic malo aliisq; occurrere possit nec debet pecuniis parcere pro salute suorꝝ:,qm̄ ut dictū est:magistratus est ad aliū:nō ad se.Rex has uirtutes hr̄e debet:Prudētiā:Fortitudinē:Iustitiā: seueritatē:grauitatē:magnanimitatē:largitatē: bñficentiā:liberalitatem:hæc certe sunt regiæ laudes. ℣ Frumētaria:ex frumēto publico plæbi diuidendo. ℣ Modica:adhibita moderatione:& ideirco ciuibus fame laborātibus:& republica quæ ciuium salute cōtinet:salutaris fuit. ℣ In primis autem:dat aliud p̄ceptū rēpublicā gerētibus:ut.s.quisq; suum possideat:& ne fiat alicui iniuria in bonis suis q̄ iure possidet. ℣ Publice:pro impēsis publicis.i.nō debet is qui rempub.administrat diminuere res ciuis priuatum:& eas absumere in impēsis:quę ex publico fieri debēt:debet uerbi gratia princeps dare subditis suis mille tritici modios hāc uim annonæ nō debet priuato ciui & opitulēto eripere:ut aliis tribuat:qm̄ hoc est cōtra iustitiā. ℣ Pernitiose.n.notat.L.Philippū:qui populo studuit cōtra optimates in suo tribunatu:legē agrariā ferre uoluit: & diffiniebat qd̄ agri iugera cuiq; possidere liceret:quingēta.s.hoc aūt eo spectabat:ut bona locupletū cū pauperibus cōmunicarētur:& sic nō potuisses quisq; hr̄e qd̄ suū erat.Vnde Philippus bona ciuiū priuatorꝝ ad æqualitatē redigere cupiens:ut magis populū excitaret:& optimatibus inuidiā faceret dixit nō eē duo mīlia hoīum Romæ: qui rē haberēt.i.q

Antiq; ri legē Pōpei⁹ aliqd haberēt:ut ostēderet diuitias eē apud paucos principes ciuitatis:cæterā uero multitudinē uel maxime egere. ℣ Legem agrariā:quæ modū agris possidendis ponebat. ℣ Antiquari:abrogari & cessare:nā antiquare legē est delere:& ut inqt Pōpeius i morē pristinū reducere:derogaī legi cū ps detrahit.Abrogaī uero cū prīus tollit. ℣ In eo:qd̄ passus ē legē antiq;ri. ℣ In agēdo:i ipa actiōe:q̄ legē suadebat.i.cū hr̄et orationē p̄ lege agraria. ℣ Populariter:i populi fauorem,

FRAN MAT. ¶ DANda opera oīno &c.Nunc dicit utrū bñficiū anteponēdū sit:illud ne qd̄ cū uniuersale sit:nō extēdit ad singulos: an illud qd̄ & uniuersale est:& ad singulos porrigit:& utrūq; diuunctū si fieri possit laudabilius dicit eē: uidelicet bñficiū qd̄ ad uniuersos & singulos ptinet:sed tm̄ qd̄ in singulos fit anteponēdū est. ℣ Sed ita fiat &c.Ita faciendū:ut aut prosit aut nō obsit reipublicæ & qd̄ dixit exēplo declarat. ℣ C.Gracchi &c.C.Gracchus Tyberii frater:eoq; eloquētior.Tri

Gracchus tyberii fr bunus plæbis pnitiosas aliq̄s leges tulit:inter q̄s frumētariā ut semissibus & triētibus frumentū plębi daret. Tribunatu acto.Cū auētinū armata multitudine occupasset:a.L.opimo cōsule ex.S.C.uocato ad arma populo pulsus iterēptusq; est.Et cū eo Fuluius Flaccus eiusdē socius.M.Octauius Cai collega aduersam partē uidelicet senatus uolūtatem defendēs:& ipse largitiōe usus ē sed modica:& q̄ ærariū substinere posset. ℣ M.Octauii:& hic legē tulit frumētariā:nō ut Caius tulerat ut uiritī diuideret:ꝫ ut paruulo pcio daret. ℣ Necessaria.Quia magna erat annonæ caritas. ℣ Salutaris.Nā tumultuabaī plæbs negata oīno largitione quā p̄miserat Gracchus. ℣ In primis:ut inqt uolo ita operā nr̄am pdesse uobis ne reip.obsit sic uolo reip.pdesse ne uobis obsit. ℣ Duæ aūt sunt ꝓprietates liberalis:altera ut semp libēter eroget.

Duæ p tes sunt liberalitatis Secūda ut inuitus accipiat.Sed tm̄ duo tpa p̄scribunt tā errogādi q̄ ēt accipiēdi.Quanq̄ semp erroget libēs.Tm̄ p̄scribūt ne tūc eroget:cū id qd̄ erogat aliis incōmodo est.Itē q̄q̄ nō libēter accipit.Tm̄ tunc accipe debet.Cū necessitas postulat. Sūt ergo duæ ꝓprietates liberalis dare:sed ita ne cui noceat:nō accipe nisi necessitas cōpulerit. ℣ Neq; de bōis &c.Hoc est ne cā bñficiēdi reipublicæ priuatis noceāt:sed ut erogēt reipub.qd̄ aliis nō noceat. ℣ Publice:ꝓ publicā utilitatem. ℣ Pernitiose.n.Philippus in tribunatu & cętera.Exēplū est Philippi q pnitiose fecit:tūc cū legē agrariā tulit q̄ diffiniebat quot agri iugera q̄sq; possidere posset. ℣ Quingēta uidelicet qd̄ eo tēdebat:ut locupletū bona pauperibus cōicarent:ex quo si cōstitutus eēt nō potuisset q̄sq; qd̄ suū erat possidere:& oīno sine maxima pturbatiōe fieri nō poterat. Qui.n.diu agros possederant.Illos inuiti relinqbant:& bellū ciuile susc̄itari uidebaī.Ergo pniciose fecit.L.Philippus q̄ lege agrariā tulit.Cū.n.publice pdesse uellet:priuati multis nocebat:cū illis possessiōes extorq̄ret:q eas multo tpe possederāt. ℣ Antiquari:Abrogari.Antiquari tūc lex dr̄ q̄n̄ i pristinū redigīt.Quia redit ad id qd̄ prius erat. ℣ Male:nō populariter tā tū:sed ēt male. ℣ Multa.s.egit.Quia dū cōcionaret:& populū ad legē ferēdā hortaret. ℣ Non est ferendū inqt qrites:ut quæ cōia eē dēbent:ea a paucis possideāt:& subdidit.Non sunt in ciuitate duo milia hoīum qui diuitias & opes possideant.Cum oēs diuitiæ populi Romani diuisæ sunt inter duo milia hoīum magna malignitas inquit est:& nullo pacto subsistenda. ℣ Rem hēbent.i.diuitias:non sunt nisi duo milia hoīum qui diuites sint:reliqui pauperes sunt.

Antiq; rī lex dicit cū in pristinū reducit

A SC. Singulis itacō sulēdū ut reipublicę non obsit. ¶ OPEra est dāda oīno si possit supplē dari utrīsq;:nec.i.& non minus.i.tantūdē:ut cōsulatu.i.prouideatur & auxiliet etiā singulis:sed ita sup.cōsulatur singulis:ut ea res aut pſit:aut certe non obsit reip. ℣ Largitio frumētaria.i.in frumento ciuibus distribuendo Caii Herilii & Publii Gracchi.i.quā illi fecerunt fuit magna igitur.i.& ideo ipsa exhauriebat.i. euacuabat ærarium.i.thesaurū reipu. ℣ Largitio sup.frumentaria.M.Octauii fuit sup.modica & tolerabilis reipub.& necessaria Plæbi. ℣ Ergo.i.& ideo sup.fuit salutaris & ciuibus & reip. ℣ Autē pro sed uidēdum.i.considerandum erit in primis.i.p̄cipue ei qui administrabit remp.ut quisq; teneat suum neq; fiat diminutio publice.i.cōmuniter de bonis priuatorū. ℣ Enim pro quia Philippus.s.Lucius perniciose sup.egit:cum ferret in tribunatu sup.suo legem agrariam.i. agris æqua portione populo condiuidendis. ℣ Quam tamen.s.legē agrariam passus est facile antiquari.i.aboleri: & in desuetudinem abire:& sup.præbuit.i.exhibuit se in eo.i.in ea re uehementer moderatum:sed cum sup.dixisset in agēdo.i.cum ageret multa populariter.i.fauorem populi. ℣ Tum.i.etiam:uel tunc dixit illud male uidelicet non esse inciuitate.s.romana duo milia hominum qui haberent rem idest diuitias.

¶ C Capitalis:

¶ CApitalis: pniciosa & deteſtabilis. ℣ Ad æquationē bonoꝝ: ut oēs tātum haberēt in bonis: qm̄ nolebat aliquē poſſe ſupra quingēta iugera poſſidere: ut ea quæ ſupereſſent ex tāta agroꝝ copia plæbi diuiderētur: ut tandē nō eſſet fere ali quod diſcrimē inter principes & plæbeios: quo nihil pōt eſſe perniciosius: cum nō liceat unicuiq; quod ſuū eſt poſſidere & deſides bona aliorum inuadant. ℣ Hanc. n. ob cām: ratio quare nō poſſet eē maior peſtis: & illa oratio capitalis erat. ℣ Maxime: potiſſimū: qm̄ nō ſolum ut bona cuſtodirētur: cōgregati ſunt: licet hæc fuerit maxima cā: homo enim eſt aial congregabile natura, Reſpublicæ: cōes utilitates: & cōgregationes ciuium urbeſq;. ℣ Duce natura: qm̄ hō appetit ſocietatē naturaliter. ℣ Spe cuſtodię: ſperantes res ſuas hoc mō poſſe tuto cuſtodiri: unde munita ſunt oppida & latæ leges. ℣ Danda etiā opera eſt: aliud prę ceptum de tributis exigendis. ℣ Aerarii tenuitatē: qm̄ urgētibus bellis opus erat tributa exigere: cum in ærario publico nō eēnt pecuniæ. ℣ Tributum: a cōtributione dr̄: uel ex eo ut inquit iuriſcōſultus: quod a multis tribuatur. ℣ Idq; ne eueniat & cætera. Conferre tributū: quod noſtris tpibus quotidie fit: nullo bello: nulla neceſſitate: nulla religione urgente: ſed auaritia & luxuria: nemo patriam ꝓpter ſe diligit: non bonis conſulit: nō poſteritati & glorię proſpicit: ſed abdomini & gulæ. ℣ Prouidendū: diligēter præcauēdū ne ſit opus exigere a ciuibus tributū. ℣ Huius muneris: tributi coferendi. ℣ Ominari: ſignificare hoc aliqn̄ futurū neceſſitate: omen eſt in ore: cum. ſ. aliqd dicimus: qd bonū aut malū ſignificat. Ominari eſt aliqd futurū uoce ſignificare qd tm̄ nō: iō dr̄: ga certe futurū ſcit: ſed ur̄ eē quod, dam præſagiū. Vn̄ Hānibal: ut eſt apud Syllū: uidens Imilcen uxorē lachrymantem de ſuo in Italiā aduētu: qm̄ pericula timebat: & uiro dixit. Omnib⁹ parce & lachrymis fidiſſima cōiunx. i. noli mihi aliquā infœlicitatē ominari. In prio de diuinatiōe ait.

PET. MAR.

Nō eſt aial cōgregabile a natura

Tributum

Sillius italicus

Quod bonum fauſtū fœlix: fortuna tū ſit

Neq; ſolū deoꝝ uoces pytagorei obſeruauerūt: ſed ēt hoium: q̄ uocant oia: quæ maiores noſtri qui ualere ceſſabāt: iccirco oibus rebus agēdis qd bonū: q; fauſtū fœlix: fortunatūq; eēt præſabant: rebuſq; diuinis quæ publice fierēt: ut fauerent linguis iperabat. Inq; feriis iperādis: ut litibus & iurgiis abſtinerēt. Quid ſit fauere linguis: interpretat Seneca his uerbis. Quotiens mentio ſacrū litterarū interuenerit fauete linguis: hoc uerbū non ut plæriq; exiſtimant a fauore trahit: ſed imperat ſilentiū: ut rite peragi poſſit ſacrū nulla mala uoce obſtrepente. Oſtenta dicunt: ga oſtēdunt. Portēta: ga portendunt. i. ſignificāt. Monſtra quia monſtrāt: ꝑdigia ga ꝑdicunt & rem futurā ſignificāt. ℣ Si ſalui: ſi nolūt peruenire in hoſtium poteſtatē neceſſe eſt: ut bella gerant pro tuēda libertate. ℣ Atq; etiā: aliud præceptū: qd interpretatione non indiget: debet proſpicere is: qui rempu. gerit: ut ſit copia earū rerum: ſine quibus uiui nō poteſt: ut ſunt annona: uinū: anima, lia: pecuniæ &c. quæ hoium uſui & defenſioni neceſſaria ſunt: ut ſine penuria & iniuria in pace uiuatur.

Sillius italicus

Quod fauſtū fœlix: fortuna tū ſit

Quid ſit fauere linguis

Oſtētū

Portētū

Mōſtrū

Prodigium

¶ CApitalis oratio: pniciosa & quę capitis periculū induceret. ℣ Ad æquationē bonoꝝ pertinens &c. Quid enim ſibi uoluit Philippus cū dixit nō ſunt in ciuitate & cætera. Niſi ut diuitib⁹ bona auferrētur: & uirtus diuideretur. Sicq; ęqua rētur: qd fieri nō poterat. Nam ut ait Florus: reduci plæbs in agrū uñ poterat: ſine poſſidētiū euerſione. Qui ipſi pars populi erant: qui relictas ſibi a maioribus ſedes ætate quaſi iure hæreditario poſſidebāt. Nam & ſi duce natura congregabunt hoies & cætera. Natura hoies in unū cōueniunt. Nam hō eſt aial ciuile: delectat̄ ſocietate cōſuetudine aliorꝝ hominum. ℣ Spe cuſtodiæ rerū ſuarꝝ & cætera. ℣ Vt ſuæ res cuſtodirent. Danda ēt opera eſt: ne qd apud maiores nr̄os ſæpe fiebat & cætera. Nunc tranſit ad id qūo: uidelicet liberalis accipiat: nunq̄ inqt liberalis accipiat: niſi cū neceſſitas cogit. Eſt. n. ꝓpriū liberalis: ut libētius errogat quā accipiat: ſed tm̄ prę ſcriptū eſt tps: uidelicet cū neceſſe fuerit. ℣ Aerarii tenuitatem aſſiduitatēq; belloꝝ tributū & cętera. Cum id ex hauſtū fuerit: tūc. n. iminētibus bellis tributa iperare cogebant. ℣ Prouidēdū: ut nō expectemus ingruētē neceſſitatē: ut aliūde pecuniā parare nō poſſimus niſi tributū iperauerimus. Multo. n. ante ꝓuidere debemus ut pecuniæ adſint & cōmeatus: arma & alia neceſſaria. Tributū dictū quod a multis tribuit̄: ut ait iureconſultus. ℣ Sine qua ne. &c. ſed qm̄ contigerit ut tributū iperādū ſit oſtendēdū: eſt id nō uoluntatē: ſed neceſſitate fieri: ut cū intellexerint neceſſitate ducta rēp. id poſtulare æquiore animo pendāt: cum ſciāt aliunde haberi pecunias nō potuiſſe: & aliter ſuā ſuorūq; ſalutem cōſeruari nō potuiſſe. ℣ Malo. n. &c. parēthęſis. ℣ Ominari: omen facere alteri reip. augurari eſt proprie uerbis. ℣ Omnes: qbus tributū imperat̄. ℣ Atq; oēs qui rem &c. admonet eos qui præſunt rebus publicis dent operā: ut reꝝ neceſſariarꝝ in ciuitate copia ſit: ſunt aūt neceſſaria qbus ciuitas carere non pōt: uinum triticū: oleū &c. ſine quibus uita eē non poteſt. ℣ Quarū qua. &c. quæ ſunt neceſſaria oēs ſciūt & qbus rebus ciuitates indigeāt: ideo de illis differere opus nō eſt. ℣ Cōparatio: acquiſitio: cōparare. n. acqrere eſt: legīt & apparatio. ℣ In prōptu: manifeſtū & apertū Xenophō: ut Cī. ait in epiſtola ad atticū quēadmodum dicebat optimi paſtoris eſt optimū gregem reddere: ita optimi principis eſt ciues ſuos q̄ opulentiſſimos facere.

Nō eſt aial cōgregabile a natura

Tributum

Omnari

Augurari

¶ CORAtio ſup. talis ē capitalis. i. ad periculū & pernicię capitis: ſpectās ptinēs. ſ. ad æquationē. i. æqualē poſſeſſionem bonoꝝ: qua peſte. i. pnicie: q̄ ſup. pœnis pōt eē maior. q. d. nulla. ℣ Enim pro qa: reſp. & ciuitates ſunt oſtitutæ maxime ob hāc cām: ut ſup. ſinguli tuerētur ſua. i. ꝓpria bona. ℣ Nā & ſi. i. q̄q̄ hoies cōgregabunt natura duce. i. cū ſub lege naturæ uiuerēt. ℣ Tamē ipſi quærebāt ꝓſidia. i. munitiōes urbiū ſpe cuſtodiæ ſuarū reꝝ. ℣ Dāda eſt ēt opera ne tributū. i. pecunia p ſingulas tribus: ſit cōferēdū pp tenuitatē. i. modicitatē ærarii. i. fiſci ſeu theſauri publici: & pp aſſiduitatē belli ℣ Quod. i. quæ res fiebat ſæpe apud maiores noſtros: q; pro & uidendum erit multo ante ne id eueniat. ℣ Sin. i. ſed ſi qua. i. aliqua neceſſitas huius muneris. i. talis tributi obuenerit. i. ex inſperato uenerit reipu. (dico ſi qui. ℣ Enim pro qa ego malo ominari. i. omen fauſtum protendere alteri. ſ. reipu. q̄ noſtræ. ℣ Neq; enim diſputo tm̄ de noſtra: ſed oi rep.) tunc ſup. danda eſt opera ut oēs intelligant parendum. ſ. obtēperandum eſſe neceſſitati: ſi uelint eē ſalui. ℣ Atq; etiam omnes qui gubernabūt remp. debebunt conſulere. i. proſpicere: ut ſi copia earum rerū: quæ ſunt neceſſariæ: quarū ſup. rerum neceſſariarū qualis apparatio ſoleat fieri: & debeat fieri: non eſt neceſſe diſputare. ℣ Enim pro quia eſt in prom, ptu. i. manifeſtum: locus fuit tantum attingendus ut: ſcilicet uniuerſalis ſit præceptio.

ASC.

PET. MAR. C. pontius Marcꝰ curius

CAput ãt ẽ. Dat p̃ceptũ illis: q ĩ publicis negociis uersãt: ut auaritię uł minimã suspitionẽ fugiũt: & manꝰ hẽant abstinẽtes: ne bõa publica deripiãt aliosq; spoliẽt. Caput ĩ primis suãdũ ĩ oĩ negocio publico. ℣ Muneris: officii qđ ad rẽp. ptiet: ut ſt magr̃atꝰ extra urbẽ: & ĩ urbe: & ĩ oĩ alia re q̃ publica ẽ. C. Põtiꝰ dux sãnitũ fuit: q magnũ auri põdꝰ marco curio: q tũc ꝯsul ꝺtra ipos pugnabat: miserũt: qđ ille respuit dicẽs. Nõ auꝝ hr̃e p̃claꝝ sibi uideri: sed eis: q hẽrẽt auꝝ ĩpare. Et iõ. P. Sãniꝰ optabat se tũc fuisse natũ cũ romãi cœpissẽt dõa capere: qm̃ illa ciuitas uicinũ p̃cumꝰ ciues nõ corrũpunt mũeribꝰ. Iõ Philip. oĩa castella expugnari posse dicebat: ĩ q̃ assellꝰ honustꝰ auro posset ascẽdere. ℣ Ne illi qđẽ: ñ erat ĩqt diu expectãdũ. P. Sãniti: qm̃ paulopost ciues Romãi pecũia corrupti sũt. Hoc malũ: auaritia: & corruptio pecũiaria. ℣ Tũc: illis tp̃ibus potiꝰ q̃ istis. ℣ Tm̃ roboris: potẽtiæ: & ai ut sperare se romãos de ip̃io deturpare posse: si mũera cœpissẽt accipe. Pecũiis repetũdis. L. Piso frugi tri. pl. prius legẽ tulit de pecũiis repetũdis cẽsorio: & Manilio ꝯsulibꝰ repetũdaꝝ cã ita se hẽbat: authoꝝ asconio pediano: ut si ꝺuictꝰ reꝰ fuisset atq; dãnatus pecuniã reddebat ęstimata lite: hoc ẽ in p̃ciũ redactis oĩum furtis: q̃ sũmã pecũiæ p̃scriptis eiꝰ bõis factores curabãt. Sector dr̃ ęstimator: redẽptorq; bonorũ dãnati atq; p̃scripti: q spẽ sectãt lucri: siue ídẽ secutꝰ spẽ æstimatiõis suæ bõa oĩa auctiõe uẽdit sed semel ĩfert pecũiã: uł ærario uel sociis. Illi igit q ĩ p̃uiciis furta cõmiserãt: & pecũiã ꝺtra æqtatẽ extorserãt: finito magr̃atu accusabant repetũdaꝝ a puĩcia libꝰ: quos spoliauerãt. Vñ Afri. mariũ priscũ repetũdaꝝ accusarũt: & Cato Syllã ex Asia redeũtẽ r̃petũdaꝝ postulauitq; ex amicoꝝ sociorũq; regno magnã ꝺtra legẽ pecũiæ uł congregasset. ℣ Postea post le. pisonis. ℣ Tot le. q erãt ad coercẽdã auaritiã & furta q̃ hebãt & rapinas. ℣ Duriores: & sæuiores priorib⁹ ualescẽte auaritia & rapinis. ℣ Proxie: succedẽtes alii q̃ p̃cesserãt: nõ ita duræ: qm̃ ĩ dies auaritia sæuiebat & peculatꝰ. Accilꝰ Glabrio legẽ tulit de pecũiis repetũdis seueriſſimã. ℣ Dãnati: ꝺuicti ĩ iudicio: & dãnati ad restõnẽ pecũiaꝝ. Reꝰ is ẽ: q accusatꝰ uẽit ĩ iudiciũ: dãnatꝰ ãt: q ĩ iudicio ꝯuictꝰ ẽ. Vñ possumꝰ aliquẽ reũ facere: ſ ñ dãnare: ut Cęsar: q Corneliũ Dolobellã reũ fec̃ repetũdaꝝ: sed nõ dãnauit: qm̃ ille ĩ iudicio fuit absolutꝰ. ℣ Tm̃ itali. bel. pp iudicioꝝ metũ: senatꝰ: authore Liuio. cũ potẽtiã eq̃stris ordis i iudiciis exercẽdis ferre nollet: oĩ ui uti cœpit: ut ad se iudicia trãsferrẽt: sustinẽte cãm eiꝰ Liuio Druso tri. plẽ. q ut uires sibi cõparet p̃niciosa spe largitiõis plæbẽ ꝺcitauit & ut maioribꝰ uiribꝰ authoritatẽ senatus tueret: socios & italicos pplos spe ciuitatis romãę sollicitauit: hisq; adiuuãtibꝰ p uĩ legibus agrariis frumẽtariisq; latis legẽ quoq; iudicialẽ tulit: ut æq̃ ptẽ iudicia penes senatũ & eq̃strẽ ordinẽ eẽnt. Cũ deĩde ciuitas p̃missa sociis dari nõ posset: irati itali ppli a romãis defecerũt. Picẽtes: uestini: Marsi: pelegni: Malucini: Lucã: Sãnites & bellũ cognoĩatũ ẽ italicũ & sociale. Liuiꝰ Drusus ĩ ꝺiũ senatꝰ cũ uenisset ob ea q̃ italicis ppls p̃miserat: uelut author socialis belli ĩcertũ a quo domi occisus ẽ: hic Liuiꝰ Drusus Catõis uticẽsis auũculꝰ fuit uir & sapĩa p̃stãs: & eloquẽtia: q suo tpe princeps senatꝰ erat Tybe. Gracchꝰ (authoꝝ Asconio pediano) legẽ iudiciariã tulerat ut eq̃tes romãi iudicarẽt & iudicauerũt p̃ ãnos. xxx. sine ĩfamia. Post uictor Sylla leges tulit: ut senatorꝰ ordo iudicaret. Postea Aureliꝰ cotta sãciuit: ut senatꝰ: eq̃tes Ro. & tribũi ærarii sil̃ iudicarẽ. Et ĩ fuit añ q̃ Ci. Verrẽ accusaret. Postea Põp. Ĩ. ii. ꝯsulatu p̃mulgauit: ut iudices æq̃ ex illis tribꝰ iudicarẽt. In. iii. lib. epl̃aꝝ ad Atticũ loquẽs de Celio scri. Senatoꝝ urna copiose absoluit: eq̃tũ adæq̃uit. Tribũi ærarii cõdẽnarũt: Cæsar ut scri. Trãqllus: iudicia redegit ad duo gña iudicũ: eq̃stris ordis & senatorii. Tribunos ærarios: qđ erat tertiũ sustulit. Tm̃ tam magnũ cũ ppls italiæ sociis.

Cato Sylla

Acciliꝰ glabrio Reus Dãnatus Liuius Liuius Drusus

Tranquillus FRANMAT. Caius põtius M. curius

CAput ãt &c. Sꝫ ĩ uniuersa reipu. administratiõe hĩ p̃ceptũ Primũ ẽ: & maximũ ut uitẽt principes auaritię suspitionẽ. Quia nihil sordidiꝰ principibꝰ auaritia: & recte hoc p̃cipit: nã cũ de liberalitate loq̃t: uitiũ oñdit illi maxie cõtrariũ. Quid. n. tã ꝺtrariũ liberalitati q̃ auaritia. ℣ Vtinã ĩqt. C. Põtiꝰ &c. Hic ẽ ille põtiꝰ herẽniꝰ dux sãnitũ q ad furcas caudinas subiugũ misit exercitũ romanũ: & Miutiũ atq; Aulũ pisonẽ duces eiꝰ. F err̃ hic Marco curio q ꝯsul ꝺtra sãnites pugnabat magnũ auri põdus mississe qđ Curiꝰ respuit dicẽs. Nõ auꝝ hr̃e p̃claꝝ sibi uideri. Sꝫ eis q hẽrẽt ĩpare. Iccirco Põtiꝰ sãnis optauit se tũc nasci cũ romãi auꝝ accipent: hũc excitauit ab iferis Enniꝰ & sic log feč: cũ ꝺ republica romãoꝝ loq̃reꝰ: & uideret uiros lõge dissiles fcõs illis quoꝝ ip̃e tẽpestate fuerat: utinã illis tp̃ibꝰ fuatꝰ esse qbꝰ ppls romanus mũera accipe cœpisset: stati. n. effecisse: ut illꝺ ĩpium ruerẽt: hæc ãt dicẽs oñdit nullũ peiꝰ uitiũ ĩ iis q gubernãt auaritia: Iugurtha quoq; dixisse tradit: o urbẽ uẽalẽ & citõ piturã: si ẽptorẽ iueneris. ℣ Ne Illi qđẽ &c. euẽti ãni satis erãt. Quadrigẽtesimo. n. ãno ab urbe ꝺdita mortuꝰ ẽ põtiꝰ. Ciceronis tpe ãnꝰ agebaţ sexcẽtesimꝰ: sęculũ ãt ẽ cẽtũ ãnoꝝ spatiũ: igit duo tm̃ sęcula expectãda fuerũt. ℣ Ne illi qđẽ: ñ erat ĩqt diu expectãdũ & ducẽti p̃pe ãni fluxeŕ ab illo tpe: q̃ñ oĩa corrupta sŕ. ℣ Mõ. n. ĥ malũ. i. paulo añ. ℣ Malũ: auaritia & studiũ mũera accipiẽdi. ℣ Inuasit: tã q̃ hostis Iuuenalis: senior ait mis luxuria ĩcubuit. ℣ Tm̃ fuit ro. placet añ hęc tpa põtiũ fuisse: si. n. nũc eẽt facile nos uicẽt: tũ dõis: tũ fortitudiẽ. ℣ Nõdũ cẽtũ &c. añ ñ fuisse auaros magr̃atꝰ romãos ex eo p̃bat: q̃ lex r̃petũdaꝝ lata ñ fuerat: q̃ auaritię cã lata postea ẽ repetũdaꝝ accusaŕ aliqs q̃ cũ eẽt magistratus p̃uincialibꝰ: aut ui: aut dolo eripuerit pecunias: aut uasa p̃ciosa: uestẽ: frumẽtũ: nauigia. Et cũ repetũdaꝝ dicimus aliquẽ accusari ĩtelligimus pecuniarũ: quo noĩe oĩa cõtinent: q bus diuitiæ cõstãt. L. Piso frugi ꝺtra repetũdaꝝ crimẽ: ut scrib. Asconius prius tulit legẽ: ut q accepta pecuniã: uel iniq; ſniam p̃tulisset: uel ip̃e ditus p largitionẽ æquã nõ tulisset: aliudue iniuste fecisse dãnareŕ. Tulit legẽ hãc Piso cẽsorino & Mãlio cosſ. Antea q̃dã nes nullæ erãt: cãs egit ídẽ Piso & annales scripsit satis exiliter: author Ci. lib. de claris oratoribꝰ. ℣ At uero postea &c. post hãc legẽ latã aucta sunt hoĩum uitia & aliæ duriores sunt latæ ut peculatus. M. Attilius glabrio legẽ & ipse tulit de pecũiis repetũdis: sed multo sæueriorẽ: ĩ q̃ ne cõpetẽdarii qđẽ sint. ℣ Tot rei: q dãnati sũt ut uerres. ℣ Tm̃ itali. bellũ.

Iudiciũ Præiudiciũ. Fabius Expilo Cõpilo Lex. M. attilii Glabrionis ASC. Procuratores publici auaritia careant.

CAput ãt ẽ. Hic sequissimã reipu. pestẽ auaritiã exagitare studet. ℣ Ordo ẽ. Aũt p̃ sed caput. i. principalis ps ĩ oĩ p̃ curatiõe publici negocii & mũeris ẽ: ut suspitio auaritiæ ẽt mime pellaŕ. i. eiiciaŕ pectoribꝰ hoĩum. ℣ Caiꝰ põtiꝰ sãnis ĩqt: utinã fortũa fuasset me ad illa tpa: & utinã ego eẽm tũc natꝰ: q̃ñ romãi cœpissẽt accipe dõa: ego nõ passus eẽm eos ĩpare ꝺiutiꝰ. ℣ Quidẽ. i. certe mlta sęcula ne. i. nõ fuerũt illi. s. põtio sãniti expectãda. ℣ Enni p gaũ malũ. s. acceptaŕ dõa ĩ p̃nicię reip. ĩuasit mõ ĩ hãc rẽp. ℣ Itaq; . i. & ita ego facile patior põtiũ fuisse potꝰ tũc sup. q̃ nũc q dẽ. i. certe si tm̃ roboris fuit ĩ illo: ut sup. ĩ p̃iũ auferre posset: nõdũ sŕ cẽtũ: & decẽ ãni: cũ lex ẽ a Lucio pisone ꝺ pecuniis. s. ablatis repetũdis: cũ nulla sup. talis fuisset añ a: q ꝺ signũ ẽ casũ ñ eueniſſe: ut qs repetũdaꝝ postulareŕ. ℣ At uero postea tot leges: sup. latę sŕ: & q̃q; pxĩe. i. pximis tp̃ibꝰ latæ sup. sŕ duriores. i. austeriores supioribꝰ tot sup. sũt rei. i. accusati: tot dãnati. i. ꝺuicti: tm̃. i. tã magnũ bellũ italicũ. i. sociabile ĩter italos pp metũ iudicioꝝ excitatũ.

¶Finem

¶PROpter me iudi.qm̄ senatores timebāt eqtes apud quos iudicia erāt:qm̄ equester ordo tūc iudicabat. Iudicium dr̄ res q̄ certamē litēgꝫ determinat:p̄iudiciū uero res cū statuta fuerit affert iudicaturis exēplū. Vñ dicit Fabius in.v. Perqꝫ fere oia p̄iudicia:quæ de Cluētio uidebanr̄ facta subuertit. ¶ Excitatū:cōmotū dū hoīes iudicia timerēt:q̄ nō timentur nisi ab his qui errāt. ¶ Expilatio:qm̄ qui in prouincias mittebanr̄ illas explicabant:& diripiebāt bona socioꝝ. Expilare dicunr̄:qui aliqd passim subripiūt. Cōpilare:qui ubiqꝫ raptunt. africanū: Scipionem Aemilianum: cuius abstinētiam Panetius præceptor eius laudauit. ¶ Quid ni laudetur:cur nō est laudandus inquit.q.d. non solum ob hoc meruit laudē: sed ob alias uirtutes maiores: quoniam laus abstinentię tunc non erat hominum:sed tēporum:qbus omnes habebant manus abstinentes:cum in negociis publicis uersabātur:quod probat exēplis. ¶ In illo Africano. ¶ Alia maiora.s.fuerunt: q̄ sit abstinentia. Fuit.n. africanus optimus:& uir & imperator:omniūqꝫ bonarū artiū magister:ergo i ipso erāt maiora q̄ sit abstinentiæ:quæ potuissent a Panetio laudari. ¶ Laus.i.rō quare dixit ironice:qd nō laudetur:qm̄ laudat abstinētiam:non solū pertinet ad personā africani:sed etiam ad tpa illa:in quibus homines erant abstinētes. ¶ Hominis. Africani quē tanq̄ abstinētem laudat. ¶ Temporꝫ illorꝫ:quoniā tūc nō irrepserat tāta auaritia:& habēdi cupiditas. Abstinētiam africani sic laudat Vale.maximus:exultat aīus maximorꝫ uirorꝫ memoriam percurrēs. Scipio æmilianus post duos inclitos cōsulatus totidēqꝫ suæ p̄cipuæ gloriæ triūphus. vii. seruis sequētibus officio legationis functus est: & puto Carthaginis & Numantiæ spoliis cōparare plures potuerat:nisi operū suoꝝ ad se laudē:manubias ad patriam redundare maluisset. Itaqꝫ cum per socios & externas gentes iter faceret:non mācipia eius:sed uictoriæ munerabātur. Nec quātum auri & argenti:sed quātum amplitudinis pōdus secū ferret æstimabatur. ¶ Omni macedonū gaza:exēplis abstinentissimoꝝ imperatoꝝ probat laudē abstinētiæ nō solum hominis:sed etiā temporꝫ fuisse. Paulus æmilius filius fuit Pauli cōsulis: qui in pugna Cānensi occubuit:missus in macedoniā perseum regē uicit:captūqꝫ Romā in triumphū duxit:quo amplissimo urbem & Capitoliū inuectus est:& macedonicus cognominatus:agens annū quadragesimū. Tres dies in triumpho cō sumpti sunt:tātum signorum armorum auri atqꝫ argēti inuexit. Filii regis præibant:& ipse rex frustra uelle miserandum indutus. De pompa huius triumphi lege Plutarchū in uita pauli æmilii. Centum talenta quotannis paulus iussit Macedones populo Romano pendere. ¶ Omni gaza:omni regia priuataqꝫ suppellectili:& pecunia:quoniā persæ pecuniam gazam appellāt:& paulus capto rege omnia in suum arbitrium habuit.

¶ METu iudicioꝝ italicū qd & sociale uocatū est exortū dicit:q.n. rapinaꝝ cōscii erāt iudicia metuebāt ne qōnes repetū darū cōtra se exercerent:& cū penes equites eēnt iudicia nō aliā ob cām nisi eoꝝ metu ea ad se trāsferre senatus conat? est. Res aūt ita habet. C. Gracchus Tyberii frater tri.pl. aliquas leges tulit inter quas frumētariā: ut semisse & triēte frumentū plæbi daret. Alterā legē agrariā quā frater eius tulerat ne qs ex publico agro plusq̄ decē iugera possideret. Tertiā qua eqstrē ordinē cū senatu cōsentiēte cōiungeret. ccc. Senatores erāt. vi. eqtes: ut trecētis senatoribus admiscerent. i. ut equester ordo bis tm̄ uiriū in Senatu hēret:& sic equester ordo qcqd uolebat in rep. statuebat:& iudicia penes eū erāt indignāte senatu:& timēte ne cōtra se iudicarēt:metus aūt p̄ficiscebāt ex cōscientia mali. Norant enī quas fecissent in magistratibus rapinas:cū ergo senatus ipotētiā equestris ordinis in iudiciis exercēdis ferre nollet. Vectigalia tm̄ intercepe-rant:suoqꝫ iure rēpub. peculabātur Metellū & Rutiliū uirū summæ innocētiæ exilio dānauerāt oī ui niti cœpit: ut ad se iudicia trāsferent:seruilius Cepio eqtū partes asserebat. M. Liuius Drusus cām senatus substinebat:uterqꝫ tribunus plębis erat sed Drusus ut uires sibi acqreret pnitiosa spe largitiōis plębē cōcitauerat. Idē ut maioribus uiribus senatus cām susceptā tueret:socios & italicos populos spe ciuitatis romanæ sollicitauerat hisqꝫ adiuuētibus p uim leges frumētariam agrariāqꝫ tulit:& iudicialē ut æqua pte iudicia penes senatū & equestrē ordinē eēnt:cū deinde ꝓmissa sociis ciuitas pstari nō posset:irati italici defectionē cœperūt agitare:& bellū ingēs multiplex ac periculosum excitatū ē. Liuius Drusus ēt Senatui inuisus factus uelut socialis belli author icertū a quo domi occisus ē. Gladius sutoris eius femori infixus cōptus est: uides ergo qūo metu iudicioꝝ dū ab equitibus ad se ea trāsferre uellēt senatores tm̄ bellū excitatū est quod ait Cice. ¶ Direptio sociorum:præpositi enim prouinciis prætores & proconsules socios spoliabant:unde & Iuuenalis ait: inde Dolobella atqꝫ hinc Antonius. Illinc sacrilegus uerres referebant puppibus altis. Occulta spolia & plures de pace triūphos. ¶ Legibus:scriptis. ¶ Iudiciis:quando habentur ſm leges. ¶ Imbecillitate aliorum:ſi populi uiribus suis possent nos inuadere:non iuuerēt sub imperio nostro:& nos non uirtute imperamus:sed uiribus:quas si populi haberent: quibus ab iniuriis nostris se uendicarent:nunq̄ nobis parerent antea uirtute parebāt cum in illos & nos æqui eramus: nūc uerō inuiti cum eos expilemus. ¶ Laudat &c. ostēdit quomodo a maiorum parsimonia & frugalitate romani multū diffecerunt. Et panetius inquit laudat africanum q̄ abstinens fuerit:sed laus illa fuit illi cōmunis cum multis cum omnes fere illo tēpore cōtinētes essent. Panetius africani superioris præceptor fuit:quem omni uirtute insignem esse prędicabat sed in primis abstinentia. ¶ Sed in illo alia maiora: ut liberalitas pudicitia imperatoria maiestas:uirtus bellica. Sed etiā tempora illorū &c. tempora enim ipsa eiusmodi erant ut tūc omnes bene uiuerēt:tempora & derogant multum uirtuti & adiuuant. Nam qualia ipsa sunt:tales homines solent esse si fuerint pacifica:& homines pacifici sunt:si bellis plena: & homines sunt bellicosi:& Virgilius ait:nati melioribus annis. ¶ Omni macedonum &c. laudat abstinentiam & continentiam pauli æmilii qui cum de persa macedonum rege triumphasset:& tantū auri atqꝫ argenti aliarumqꝫ rerum pretiosarum ex macedonia aduexisset ut ærarium implaretur & finis tributis imponeretur:nihil in domum suam tulit: ergo illi ueteres imperatores non solum a sociorum bonis:sed etiam hostium abstinebant. ¶ Gaza:omnibus opibus:persicum est uocabulum:sic persæ ærarium uocant:fuit hoc nomine ingens & munita ciuitas palestinæ in quam cambyses cū armis egyptum peteret belli opes:& pecuniam intulit.

¶ TANta expilatio.i.spoliatio. ¶ Que pro & direptio sociorꝫ sup. est legibus & iudiciis sublatis.i. postq̄ leges & iudicia sublata sunt ut nos ualeamus imbecillitate.i. potētia & paupertate aliorꝫ nō uirtute nr̄a. ¶ Panetius ꝑhus ille stoicus laudat africanū: uidelicet Scipionē q̄ fuerat abstinēs.s.a rebus alienis qdm̄.i. cur nō laudetur:sed alia maiora sup. bona animi fuerūt in illo.s.africano. ¶ Enim pro quia laus abstinētiæ non est solū hominis sup. unius:uidelicet africani:sed ēt illorꝫ tēporꝫ. ¶ Paulus.s.æmilius potitus ē omni gaza.i. thesauro & diuitiis macedonū:illorꝫ populorꝫ quorꝫ Alexander magnus rex fuit:quæ gaza fuit maxima: & ipse inuexit tantū pecuniæ in ærarium.i. publicū gazophilatium.

PET. MAR. Expillare Compilare

Valeri?

Pauli cōsulis i pugna cānēsi. Gaza Plutar.

FRAN MAT. .C. gracchus Tyberii ff Metellus & rutilius Drusus senatui inuisus

ASC. Lex repetū darū pecuniarum qm̄ isti tuta.

PET. MAR. Plinius Appianus Plutar. Paulus æmili?

¶ FInem tributoꝝ: p hoc ostẽdit ingẽs pecunia. Plutar. ait. Tantũ auri & argẽtiq; in ærariũ Aemilius inuexit: ut nullũ tributũ pſolui a ciuibus opus fuerit utq; ad Hirci & Panſæ cõſulatũ: qui circa primũ Antonii & Octauii bellũ oſules fuerunt. Plinius ait. Intulit & Aemilius Perſeo rege Macedonico deuicto p̃da p̃do triũ miliũ: a quo tpe populo Ro. tributum pẽdere deſiit. Appia. ſcribit. Paulũ Aemiliũ dã ueniſſe Romã & celeriter in macedoniã rediiſſe ac delicti ipunitatẽ promiſiſſe macedonib⁹ allato quodcũq; habẽt argẽto & auro: qbus aſſentibus milites ad oppida deſtinatos: & oẽm pecuniã ad foꝝ delatã: & reliq̃ bona paſſim direpta: ſic Paulus ingt appianus. lxx. ſpoliauit urbes. ℣ Nihil in domũ ſuã attulit laudata eſt: ingt Plutar. magnitudo aĩ in paulo æmilio ac liberalitas: q̃ multum auri: multũq; argẽti ex regia Gaza coactã ne aſpicere qdẽ uoluit: ſed q̃ſtoribus negociũ dedit ut in publicũ referrẽt: libros dũtaxat regios filiis lr̃arũ ſtudioſis deligere permiſit. ℣ Memoriã noĩs: laudẽ & gloriã. ℣ Imitatus patrẽ africanus. Scipio æmilianus Pauli Macedonici filius: hic Scipio mior africanus cognominatus ẽ filius pauli fuit ex papyria uxore filia Naſonis uiri cõſularis: & Fabius ẽt eius frater: qui Fabio Maximo gnqes conſule adoptatus eſt æmilia filia pauli æmilii nupſerat Africano maiori: & propter hãc affinitatẽ Scipio adoptatus fuit a filio ſuperioris africani. Plutar. ait patrimoniũ uix triginta octo miliũ reliquiſſe tradunt paulũ æmiliũ in hoc ambos ſibi filios hæredes inſtituit a Scipione tñ qui erat minor natu integra hæreditas fratri cõceſſa eſt: cũ ipſe in familia Africani locupletiorẽ trãſmiſiſſet. Tales mores uitaq; Pauli Aemilii fuiſſe dicunt. ℣ Nihil locupletior. i. euerſa Carthagine in tertio bello punico & oĩ Gaza in ærariũ relata: ipſe Scipio non eſt factus locupletior: qm̃ in domũ ſuã nihil illius prædæ inuexit quo ditior eẽt. Scipio. n. abſtinẽtiſſimus fuit de quo Plinius. libras unguenti duas argenti africanus ſequẽs hæredi reliquit. Idẽq; cum de pœnis triumpharet quatuor milia. cclxx. põdo trãſtulit: hoc argẽtũ tota Carthago habuit illa terrarũ æmula: quod nũc in meſarũ eſt apparatu. Victa inquit Numantia & delecta idem africanus in triũpho militibus decẽ ſeptẽ milia pondo dedit. Quiros imperatore illo dignos: quibus hoc ſatis fuit. ℣ In cẽſura: ut inquit Plutar. in uita Catonis cẽſorii oĩum magiſtratuũ facile princeps erat & uniuerſæ reipub. ſupremũ & perfectiſſimũ locũ habebat & plurimũ imperi poteſtatiſq;: qm̃ de nuptiis liberoꝝ procreatione: de ratione uiuẽdi: cõuiuiiſq; diligenter inquirebat nulla deniq; inſtitutio eſt: de qua nõ inquireret iudicaretq;. Cenſores duo erant: unus patritius: alter uero plæbeius: quibus licebat eos e ſenatu mouere: & equũ illis ignominiæ cauſa adimere: qui flagitioſe: aut intẽperanter uixiſſent: ac uiuerent: ẽt ſacroꝝ impenſas curabãt: & officia diſtinguebãt. condebãtq; luſtrum: denicq; cenſores omnia malefacta corrigebãt. Vnde exclamauit Iuuenalis. O proceres cẽſore opus eſt: an aruſpicere uobis: africanus hic de quo nũc agitur fuit collega. L. Mummii in cẽſura. L. Mummius uicit achaiã: & corinthum opulẽtiſſimã urbem deleuit: & achaicus cognominatus eſt: poſt euerſam Carthaginẽ ſecutũ eſt bellũ achaicum ob legatos Romanos ab achei nõ bene acceptos: qui corinthum miſſi erant: ut hæ ciuitates quę ſubditione Philippi fuerãt ab achaico concilio ſecernerẽtur. Cum acheis Quintus Cecilius Metellus prætor ad Thermopilas opugnauit: quibus uictis Critolaus eorum Dux Veneno ſe peremit: in cuius locũ Dacus ſuffectus in Iſthmo a Lucio Mummio oſule uictus eſt: qui omni potitus achaia corinthũ ex decreto patrũ funditus ſuſtulit: quia illic romanorũ legati uiolati fuerãt. Lucius Mummius (authore Liuio) omni præda abſtinuit. Nihil enim ex his opibus: nec nõ ornamẽtis: quæ prædiues corinthus habuit in domum inuexit ſuã: de quo Plinius. Lucius Mummius deuicta achaia repleuit urbem: ipſe exceſſit non relicturus filiæ dotẽ. Corinthia æra ab omnibus celebrãtur quibus ante argẽtũ ac pene ante aurum preciũ erat: & corinthiũ æs caſus miſcuit. Vnde dicit Eutropius: eodem tẽpore tũc toto orbe omniũ urbium lõge opulẽtiſſimã Mummius deuicit: in qua infinitum auru: æs ferrum in cõflagratione cõmixtum eſt unde nouũ fluit metalli genus. Ad cuius mixturæ ſimilitudinẽ uſq; hodie æs corinthium & uaſa dicũtur. Ideo Plinius ſcripſerat ex illa antiqua gloria corinthiũ maxime laudatur: hoc caſus miſcuit corintho cũ caperetur incẽſa miraq; circa id multorũ affectatio fuit: quippe cum tradatur nõ alia de cauſa. Verrẽ: quem Cice. dãnauerat: p ſcriptum eẽ ab Antonio qua q̃ corinthiis ſe ei ceſſurũ negaſſet Lucius Mummius uictor factus fidio ſe mipatri deo ſabinoꝝ donũ fecit: unde hoc epigrãma in quodã marmore litteris antiquis ſcriptũ apud Reate uiſitur. De decuma uictor tibi Lucius Mummius donum moribus antiquis pro uſura hoc dare ſeſe uiſum ædo ſuo perfecit tua pace rogans te cogẽdi diſſoluendi tu: ut facilia faxis: perficias Decumã: ut faciat uere ratiõis: proq; hoc atq; alienis donis descuncta mereẽti. ℣ Copioſiſſimã: ut Corinthũ caput achaiæ in faucibus Iſthmi. Nunquid copioſior. ſ. fuit poſt euerſam corinthum quaſi dicat non. ℣ Videtur ornatior: gloria. ſ. rei benegeſtæ: & fama abſtinẽtię: quã Lucius Mummius habuit: qui præda corinthia & ſignis inde aduectis italiam ornauit.

Scipio Aemilianus Plutar. Cartha go euerſa. Plutar. De cenſura. Iuuẽa. Lucius Mummius.

ut unius iperatoris p̃da finẽ attulerit tributoꝝ. At hic nihil i domũ ſuã intulit p̃ter memoriã noĩs ſempiternã. Imitatus patrẽ Africanus nihil locupletior Carthagine euerſa. Quid q eius collega in cenſura fuit Lucius Mũmius: nũquid copioſior cũ copioſiſſimã urbẽ fundi tus ſuſtuliſſet? Italiã ornare quam domum ſuã maluit: quáq̃ Italia ornata domus ipſa uidetur mihi ornatior.

Corinthus Opulẽtiſſima FRANMAT.

¶ FInem tribu. antea tributum imperabatur: ut ſtipendia militibus tribuerentur: poſt deuictam perſam tãtum auri & argenti illatum eſt in ærarium ut ex publico ſtipendium militibus daretur: non autem tributũ imperaretur. ℣ Imitatus patrem africanus poſterior: ſcilicet qui numantiam deleuit & carthaginẽ ſubſtulit patrẽ imitatus eſt: ſcilicet paulum æmilium: cuius naturalis fuit: ſed tranſiuit in familiam Scipionum adoptatus a. P. Scipione ualitudinario maioris Scipionis filio: qui procreare filios non poterat. ℣ Quod qui & cætera: Lucius Mummius bellum geſſit contra achaicos: urbẽ opulentiſſimam & munitiſſimam pelopõneſi corinthũ euertit: achaiæ caput: & græciæ decus. Quantas illinc opes aduexerit Mummius: Florus declarat his uerbis: quid ſignorum: quid ueſtium: quidue tabularum raptum in cenſum atq; proiectum eſt quantas opes & abſtulerint & cremauerint huic ſcias: q̃ quicquid corinthii æris toto orbe laudatur: incendio ſuperfuiſſe comperimus: nam & æris notam precioſiorem ipſa opulentiſſimæ urbis fecit iniuria: quia incẽdio permixtis plurimis ſtatuis atq; ſimulacris æris auri: argentiq; ueræ in commune fluxerunt. ℣ Quamq̃ & cætera non poteſt eẽ italia ornata quin cuiuſq; itali ornatior domus ſit cum italorum patria & domicilium ſit italia.

A SC.

¶ VT prædæ unius imperatoris: ſcilicet Pauli attulerit finem tributorum. ℣ At: ideſt ſed hic: ſcilicet imperator Paulus nihil intulit in ſuam domum præter ſempiternam memoriam nominis ſui. ℣ Africanus: ſcilicet Scipio æmilianus macedonici filius imitatus patrem: ſcilicet Aemilium nihil in nullo ſup. fuit locupletior carthagine uerſa. Quid: ſupple dicam de eo qui fuit in cenſura eius collega: uidelicet Lucius Mummius. nunquid copioſior ſupple fuit: ideſt rerum abũdantior: cum: ideſt poſtquam ſuſtuliſſet: ideſt ſecum pene abſtuliſſet urbem copioſiſſimam: uidelicet corinthum quaſi dicat minime: quia maluit ornare italiam quam domum ſuam: quanq̃ italia ornata: ideſt poſtquam italia: ideſt ſua cuiuſq; patria ornata eſt: domus ipſa uidetur mihi ornatior.

¶ NVLlum

¶NVLlum igit uitiū:cōcludit nullū uitiū eē fœdius auaritia. ℣ Tetrius .fœdius:turpius. ℣ Vnde egressa est:qm̄ monere cœperat:ut auaritiæ suspitio ēt minimā pellereť:postea fecit digressionē de. C. Pontio samnite aliisq; quoꝝ abstinētiā laudauit. ℣ Referat se oratio:ut ad id redeā qđ de auaritia dicere cœperā. ℣ Præsertī:maxie in his q principatū hñt: & rēpublicā gerūt. ℣ Quæstui:ad q̄stū & lucrū.i.uelle lucrari in administratiōe reip.qm̄ magīstatus est ad aliū:nō ad se: & ille q rēp.regi oīa ad cōem utilitatē:nō ad priuatū cōmodū referre debet:& ꝓbat sniam suā oraculo Apollinis: q ruinā Lacedæmonijs p̄dixit pp auaritiā. Oraculū Apollinis pythii erat in toto orbe celeberrimū & minīe fallax putabať.

PET. MAR.

Oraculum. Apollinis

Nullū igiť uitiū tetrius:ut eo unde egressa é referat se oratio:q̄ auaritia:p̄sertī in pricipib⁹ & rēpubli. gubernātib⁹. Habere.n. q̄stui rēpu.nō mō turpe eē: sed sceleratū ēt & nephariū. Itaq; qđ Apollo pythius oraculo edidit:Spartā nulla re alia nisi auaritia eē periturā: id uť nō solū lacedæmoniis:sed & oībus opulētis populis p̄dixisse. Nulla āt re cōciliare facilius beniuolētiā multitudinis p̄nt:hi q reipublicæ p̄sunt:q̄ abstinētia & cōtinētia. Qui uero se populares uolūt:ob eāq; cām: aut agrariā rē tētāt:ut possessores pellanť suis sedib⁹: aut pecūias creditas debitorib⁹ cōdonādas putāt: labefactāt fundamēta reipub.cōcordiā primū tollūt:q̄ eē nō pōt:cū aliis adimunť:aliis cōdonātur pecūiæ. Deinde ægritatē:quæ tollť oīs:si hr̄e suū cuiq; nō licet. Id.n. est propriū:ut supra dixi ciuitatis atq; urbis:ut sit libera: & nō sollicita suæ rei cuiusq; custodia:atq; in hac pnicie reipu.ne illā qđē cōsequunť quam putāt gratiam.

In medio tēplo erat foramē:uñ spūs exibāt:sup qđ tripodē ponebat pythia uates:& sup illū ascēdēs diuinabat. Phemonome apollis filia pria diuinatrix fuit in tēplo Delphico. Delphi oppidū in parnaso mōte phocidis. Parnasus dī eē umbilic⁹ totī⁹ orbis: ut reate umbilicus italiæ. ℣ Sparta:urbē caput Laconicæ regiōis in peloponeso. ℣ Qui uero se populares:eos notat q multitudinē largitiōibus captant. & rēpu.euertūt:qm̄ de bonis priuatorū fit publice diminutio:cū.s.possessores pellunť:& alii admittūtur:& ponit exēpla lacedęmoniorꝝ Gracchorūq; qui pp leges agrarias & cōtētiones pierūt. ℣ Populares:q uolūt populo grati eē. ℣ Agrariā rē: uidelicet legē: ut ager q aliq̄n publicus fuerat:& a nobilib⁹ occupatus possidebať:rursus publicus fieret:& uiritim diuideretur:qđ sine perturbatione reip. fieri nō poterat. ℣ Creditos:multi fuerūt q legē tulerūt de nexis:ut apud liuiū legī:ut qui a creditorib⁹ tenebanť cū soluēdo nō essent. dimitterenť & liberarenť:qđ sine dāno creditorꝝ fieri & detrimēto non poterat: ut nouæ fierēt tabulæ & uetera debita abolerenť qđ post diceť. ℣ Cōcordiā.n.&c.rō nā ita diffinīť iustitia est uirtus unicuiq; ius suū tribuēs ex dignitate:sed cū ea quæ auferunť aliis:aliis donanť iustitia eē non pōt:ubi uero ea nō est: discordia sit necesse est. ℣ Aegtas:ut æquo iure oēs uiuāt:nec plus cōmodi hēret hic q̄ ille:aut plus incōmodi suscipiat. ℣ Id.n.&c. eā ingt ob cām:supra dixit cōditas ciuitates:ut secure sua q̄sq; possideat.licet natura oēs in unū cōgregare uoluerit: quæ fecit hominē aīal sociabile. ℣ Suæ rei ꝓprie cuiusq; rei. ℣ Atq; in hac pernitie: cū ergo discordia sequať tales largitiones. fæpe accidit:ut illis utētes:dum se conciliaturos sibi populi fauorē sperant:in odia incidant captalia.

Lacedęmoniorum & gracchorū leges pierunt

Cōcordia & iustitia sunt rei pu. fundamenta.

¶IGitur ut oratio referat se eo uñ egressa ē.i.ad detestationē auaritiæ:nullū uitiū ē tetrius.i.duri⁹ & execrabili⁹ q̄ auaritia:p̄sertī in pricipib⁹ & gubernātib⁹ rēpublicā. ℣ Enī ꝓ qa:hr̄e. ℣ Quęstui.i.ad q̄stū & lucrū priuatū rēpu.nō mō.i. nō solū ē turpe:sed ēt sceleratū & nephariū. ℣ Itaq;.i.& ita apollo pythius in tēplo delphico uī p̄dixisse nō solum Lacedæmoniis:sed & oībus opulētis populis.id qđ addit oraculo uidelicet spartā opulētissimā illā laconicæ regionis urbem nulla alia re eē periturā nisi auaritia. ℣ Aūt pro sed:hi qui p̄sunt reipub.nulla possunt re cōciliare.i.ꝑetrare facilius beniuolētiā multitudinis q̄ abstinētia a rebus externis & cōtinētia affectionū interioꝝ:qui uero uolūt se populares sup.eē aut uideri:& tētant.i.conātur introducere ob eā cām.s.ut populares sint:aut rē agrariā:ut possessores appellanť suis sedibus:aut putāt pecunias creditas debitoribus cōdonādas sup.eis labefactāti.i.diuellūt labefaciūt fundamēta iustitiæ:nā tollūt primū cōcordiā:q̄ nō pōt eē cū pecuniæ adimunť.i.auferunť aliis:& cōdonanť aliis:deinde sup.tollunt æquitatē: quæ tollť oīs.i.tota si nō licet cuiq; hr̄e suū.id.n.est ꝓpriū ciuitatis atq; urbis(ut dixit supra)ut ipsa sit libera & nō sollicita sine cuiusq; rei custodia. ℣ Atq; ipsi ne illā qđē gloriā quā putāt sup.cōseq;:cōsequunť in hac pnicie reipu.

ASC. Pauli. Emilii laus.

FRAN MAT. Lycurgus leges dedit spartiatis.

Gregari milites.

Lex de nexis.

Rēp.q̄ siui hr̄e turpe

PET. MAR. Nō est soluendo Non iudicatur nūerus sed pōdus. Salustius

Nā cui res erepta ē inimicꝰ: cui data ē: ēt si dissimulat se accipe uoluisse: & maxie in pecūiis creditis occultat suū gaudiū: ne uideaī nō fuisse soluēdo. At uero ille q accipit iniuriam: & meminit & præ se fert dolorē suū: nec si plures sunt hi qbus iprobe datū ē: q̄ illi qbus iniuste adēptū est: iccirco plus ēt ualēt: nō. n. numero hæc iudicanī: sed pondere. Quā āt hēt ægtatem lex agraria: ut agrū multis annis: aut etiā sæculis añ possessum: qui nullū habuit habeat: qui autem habuit amittat. At propter hoc iniuriæ genus Lacedæmonii Lysandrum

ET Iam si dissimulat. i. ēt si negat se uoluisse accipe. i. quis dicat se inuitū accepisse: tū inimicū hēt illū: cōies bōa prius fuerūt. ℣ In pecuniis creditis. cū. i. ꝓmulgat lex nouas: tabullas: qbus fit: ut debitoribus pecuniæ creditæ condonētur. ℣ Gaudiū quod habet: q nō tenet soluere creditā pecuniā. ℣ Non fuisse soluēdo: ne uideaī nō potuisse alīs æs alienū dissoluere qđ cōtraxerat: ille nō ē soluēdo: q pōt soluere: uerbū ē iuris. ℣ A tille cui bōa erepta sūt mēinit iniuriæ: & ī uultu dolorē ondit suū: & irā sine aliq̄ dissimulatiōe: & patus ē: ut ulciscaī. ℣ Nec si plēs. Rūdet tacite obiectiōi: potuisset aliqs dicere: si plēs sūt hi q iniuste acceperūt his qb⁹ adeptū ē: plus ualēt: qm̄ pauciores pōt ulcisci multos: iniuriā. Dicit Ci. hęc nō iudicari nūero: sed pondere: qm̄ unus cui aliqd adēptū ē: plus pōt ad ultionē: q̄ oēs illi q acceperūt: qđ exitus ꝓbat tyrānos: qđ & Cæsar sua nece expertus ē. Vū dicit Salustius regib⁹ boni q̄ mali suspectiōes sunt sempq; his aliena uirtus formidolosa ē. ℣ Hęc plꝰ: ualere & maioris eē momēti. ℣ Numero: qa sint plura. ℣ Pōdere: q̄tū unūquodq; possit: qm̄ unus plus pōderis ī se hēbit adulciscēdū: q̄ oēs alii ad defendēdū. ℣ Quā āt hēt ægtatē: dixit supra populares e medio tollere ɔcordiā & ęqtatē: q; cōcordia tollaī: iā ꝓbauit: nūc oñdit qūo æquitas tollīt. ℣ Sæculis: multis ānis: sæculū significat spaciū. c. annos. ℣ Propter hoc iniurię genus: qa uolebant agros diuidere & liberare obæratos. ℣ Lacedæmonii ponit exēpla eos: q tādē corruerūt: cū studerēt nimiū: populo placeī: & legē agrariā nouasq; tabulas ꝓmulgare cū alios: detrimēto & iniuria. Agis & Cleomenes (authore Plutar.) populū studiose fouētes cū rēp. iuste pulchreq; ex multo tpe istitutā suscepissent: optimatib⁹ aduersari cœperūt: q; illi diuitias: qbus affueuerāt abūdāntiā relinq̄re nollēt. Agis fuit sextus ab Argesilao: cuius filiꝰ fuit archidamus: Archidami filius agis & Heudamidas natu mior: q mortuo pī regnauit: hꝰ filius fuit archidamus: ex quo natus ē alius Heudamidas: cuius filius fuit hic Agis: de quo nūc agit: q in delitiis a mī Gesistrata & auia archidama opulētissimis mulierib⁹ educatus: priusq̄ ad uigesimū puberem esset annū: omnē uoluptatē: cultū: corpis: cū formosissimus ēt: neglexit: accusans laconicā disciplinā corruptā: & luxuriosas epulas: dicebatq; se nolle eē regē si pristinā disciplinā: & mores auitos ī patriā reuocare nō posset. Huius labis: & ueluti morbi principiū accepisse lacedæmoniꝰ respu. uī: ex quo primū soluta p ipsos atheniēsiū ptāte auro & argēto sese ac domos expleuerūt. Cū pī ex lege Lycurgi hīditatē filio relinq̄re cogeret. Epitades uir iniquus cum eēt Ephorus & filio iratus: legē tulit ut liceret domū hæreditatē q; suā cuicūq; libuisset relinq̄re: & pp hoc soluta est: bñ uiuēdi disciplina. Vī potētes in ciuitate ꝓpinquos ex hīditate deturbabāt: oēsq; diuitias ad se rapiebant: & ĩopia ciuitatē ĩuasit: & seruitus secuta ē: & odiū atq; iuidia aduersus potētes & diuites exorta. Rex agis rē optimā: q̄lis ipse erat meditatꝰ ē. ut oīs ad æq̄litatē redigeret: & urbē hoibus repleret. Cui iuuenes paruerūt studiose cū illo ad uirtutē sese expedītes. Seniores q in tali uixerāt labe: nō secꝰ q̄ seruī ad dñm: sic ad Lycurgū. i. ad Lycurgi leges reduci timebāt: ob id Agin regē accusabant: q adhuc adolescēs erat: cuiꝰ ambitionē Lysander cognomēto Lydius Mādraddas & argesilaus fouebāt irritabātq;. argesilaus Regis auūculus erat: quē facundū ueꝝ mollē & pecūiæ cupidū filiis ĩcitabat Hypomedō. argesilaus. n. æs alienū cōtraxerat: qđ superabat facile solui mutatō ciuitatis statu: oēs fere diuitiæ sptanoꝝ erant penes muleres. Agis effecit: ut Lysander Ephorus crearet: q stati cōtra seniores legē tulit ut debitoribus oē debitū penitus dimitteret: & agroꝝ diuisio fieret: sup hac re Agis cōtionē habuit: dicēs se uelle primū oīum ꝓprias facultates ī mediū pōere: nō certe puas ob agrorū multitudinē: quos partī ad colēdū: partī ad pascēda pecora idoneos hēret: ĩnsup talēta sexcēta signati argēti: idē quoq; matrē atq; auiā: amicos pterea & domesticos oīs: quos ditissimos eē oīum spartanoꝝ cōstaret: facere paratos eē. His auditis obstupefacta multitudo adolescētis Regis magnanimitatē admirabat. Agis & Cleombrotus coacta multitudine amicoꝝ Ephoros e sellis deturbāt: aliis in eoꝝ locū affectis: e quoꝝ numero fuit argesilaus. Inde ad eos soluēdos: qui in carcerē erāt: ire perrexerunt: quapp aduersarios terruere. Postea tabulas in quibus noīa debitoꝝ erant. oīs in forū. qđ clariū uocabaī: cōportari iusserunt: hisq; in unum coactis ignis iniectus est: qđ creditores molestissime tulerūt argesilaus quasi insultās se clarius lumē aut ignē puriorē nunq̄ uidisse iactabat. Tādem a cōiuratis reuocato Leonida: & in regnū restituto: Agis in asyllū se receperat. Deniq; cum a balneo rediret: Amphares Ephorus eum per uestem capiēs dixit: ad Ephoros te adduco rationē eoꝝ quæ gessisti dicturū: Demochares uiribus pstans uestę circa eius collū obuoluta: eū reluctantē trahebat: & sic in carcerē cōiectus est. Cū ephori accessissent iusserūt ministris ipsum dānatum ad locū trahi: in quo dānati strāgulabantur. agis: plorante lictore: caput laqueo nectendum præbuit: & tali supplicio uitam finiuit.

PET. MAR. Nō est soluendo Non iudicatur nūerus sed pōdus. Saluſtius Sæculū Plutar. Agis. Epitadis lex cōtra legē lucurgi. Lídius mādra. C leom brotus. A sylū

Cleom brotus. Agis & Cleombrotus coacta multitudine amicoꝝ Ephoros e sellis deturbāt: aliis in eoꝝ locū affectis: e quoꝝ numero fuit argesilaus. Inde ad eos soluēdos: qui in carcerē erāt: ire perrexerunt: quapp aduersarios terruere. Postea tabulas in quibus noīa debitoꝝ erant. oīs in forū. qđ clariū uocabaī: cōportari iusserunt: hisq; in unum coactis ignis iniectus est: qđ creditores molestissime tulerūt argesilaus quasi insultās se clarius lumē aut ignē puriorē nunq̄ uidisse iactabat. Tādem a cōiuratis reuocato Leonida: & in regnū restituto: Agis in asyllū se receperat. Deniq; cum a balneo rediret: Amphares Ephorus eum per uestem capiēs dixit: ad Ephoros te adduco rationē eoꝝ quæ gessisti dicturū: Demochares uiribus pstans uestę circa eius collū obuoluta: eū reluctantē trahebat: & sic in carcerē cōiectus est. Cū ephori accessissent iusserūt ministris ipsum dānatum ad locū trahi: in quo dānati strāgulabantur. agis: plorante lictore: caput laqueo nectendum præbuit: & tali supplicio uitam finiuit.

FRAN MAT.

NAM cui res & cætera: rō primo quidē inimicū illū habent cui abstulerint res suas: deinde q; nec ēt amicitiā eoꝝ cō parant: quibus dant: aliquis enī cui pecunia credita cōdonatur: dissimulat se accipere uelle timens ne adeo pauper existimēī: ut satisfacere non possit: dissimulat ergo se accipere nolle quasi inuitus acceperit. ℣ Dissimulant &c. ꝓpterea nō debent iis qui bñfaciūt. ℣ Nō fuisse soluēdo: ne adeo pauperes existimēī ut satisfacere creditoribus nō potuerint. ℣ At uero ille &c. cui auferī id qđ suū erat: ut agri: ut pecuniæ creditæ. ℣ Præse ferī: oñdit dolorē suū: nec efficere pōt qn ulciscaī cū possit. ℣ Nec si plures &c. qa illud occurrebat: qđ: illud refert: si auferā ingētes pecūias deinde cōferanī multis nō ne plures erūt q mihi fauebūt: q̄ q aduersi sint: nō nā si ēt plures sunt. nō tū potētiores hñdi. Q m̄ ad amicitias cōparandas: nō est cōsiderādus nūerus hoium: sed pōdus & æstimatio. ℣ Quā āt &c. redit ad rē & oñdit nō agi qđ intendūt. sed discordiā iuehi ī ciuitatē ab iis q hāc largitionē faciūt. nūc oñdit cōtra ægtatē facere: nō. n. æquitas eē pōt in agri diuisiōe ut his auferaī q multis annis possederunt. cū pīsertim pscriptione ipsa possit agrū suū dicere: qm̄ diutissime possedit.

ASC.

NAM ille cui res est erepta p talē cōdonationē: est sup. inimicus eorū & is sup. cui. s. res aliena data ē dissimulat. i. nō uult fateri ēt se uoluisse accipere talē cōdonationē & occultat suū gaudiū maxime. i. pcipue ī rebus creditis: ne uideaī fuisse nō soluēdo. i. ĩpos soluendi. A t uero. i. sed pcipue is qui accipit iniuriā & meminit: & p̄ se fert. i. manifestis iudiciis ostētat dolorē suū. ℣ Nec si plures sunt hi quibus datū ē improbe q̄ illi quibus adēptū ē iniuste: ipsi ualēt ēt iccirco plus. ℣ Enim ꝓ qa hoc. i. hmōi. s. plus ualere nō iudicanī numero. i. multitudine sed pondere. i. uirtute quę ex pondere rerū uenaliū deprehendīt. ℣ Autē pro: sed quā equitatē hēt sup. id qđ sequīt uidelicet: ut is q nullū habuit agrū. habeat agrū possessum ante. i. prius multis annis aut ēt sæculis. ℣ Autē pro sed is qui habuit supple cū amittat supple eū. q. d. nullā quia licet ager carens possessore occupanti concedatur: non tamen diu possessionis uiuo iusto possessore.

ET Eporum

EPHOrū: primus apud lacedæmonios (authore Plutar.) ī uita Cleomenis duo regnabāt reges: iusq; dicebāt q quos dā seniores ad ꝯsultādū adhibebāt. Inde reges ipliciti bello cū diu abessent: nec iuri dicēdo uacare possent: quosdam ex amicoꝝ nūero elegerūt: q domi apd ciues Regū uicē gerētes ephori sūt appellati: & hēbāt ministri regū. Inde paulati oēm ad se traxerūt potētiā & p se ꝓpriū magꝝtatū ephoriā ꝯstituerūt. Primus Asteropi⁹ fuit q maxie ephoꝝ potētiā auxit. Lysander ergo cū eēt ephorus: ut dictū ē expulsus fuit a spartiatis pp leges q̄s tulerat: & Agis rex necat⁹. Theopōpus spartanoꝝ rex (authore Vale. Maxio) Ephoros prim⁹ istituit: ita futuros regiæ maiestati oppositos: quē admodū Romæ ꝯsulari ipio tribūi plæbis obiecti sūt: cui cū dixisset uxō illū id egisse: ut finis minorē ptātē: relinq̄ret reliquā dixit: sed diuturniorē. ¶ Agin regē. Reges lacedæmonii ex heraclidaꝝ gñe creabāt q ī pelopōnesū reuocati (authore Plū. ī uita Lysan.) doriēsib⁹ se īmiscuerāt. Amplissimū & illustre hoc gen⁹ spartæ floruit: sed ñ unicuiq; illoꝝ regalis fastigii cōicata erat successio: duab⁹ tm̄ e familiis reges eligebant: quas Euēcidas & Agridas appellabāt. Aemili⁹ ꝓbus in uita Argesilai scribit morē fuisse a maiorib⁹ lacedæmoniis traditū: ut duos sp haberent reges noīe potiusq̄ iperio ex duabus familiis Procli & Eristenis: q principes ex ꝓgenie herculis. Spartæ reges fuerūt. Lysander decreuit regiam dignitatē duab⁹ e familiis traducēs oibus heraclidis cōem reddere: cum pr̄ ipsius Aristolaus ex prosapia minime regia ortus esset: sed ex heraclydaꝝ gñe. i. ex his q ducebāt genus ab Hercule. ¶ Q d nūquā antea acciderat: hoc dicit etiā Plutar. his uerbis. Cleōbrotus rex lacedæmonioꝝ in leuctris uulneratus occubuit: lacedæmonioꝝ. n. regīnæ in pugna quidē obuii hostes temere manus afferre nō cōsueuerūt: sed potius retrocedere. Regiā maiestatē uenerantes. Itaq; cū per multa aduersus græcos lacedæmonii bella gesserint: unū dūtaxat Cleōbrotū añ Philippi tēpora ī leuctris uulneratū occubuisse memoriæ ꝓditū ē. Sed Spartæ qdē primū Agin ex his q regnauerūt ab ephoris interfectū fuisse cōstat. ¶ Vt tyranni existerēt: emergerēt: qm̄ post mortē Leonidæ: de quo dictū est. Cleomenes filius successit: qui Agis cōsiliū ꝓbans: quāuis Leonidæ pr̄is sui ille inimicus fuerit: Ephoris interfectis octaginta ciues proscriptos in exiliū misit. Hunc cleomenē: Aratus Sycionius: de quo paulopost dicet: tyrānū appellabat: cuius ingeniū ī oīs tyrānos exarserat. Vñ cū Democratē lacedæmoniū exulē interrogasset: qualis nā esset adolescēs: Cleomenes rīdit. Ara te siquid aduersus lacedæmonios moliris ꝓperādū cēseo anteq̄ pullus hic p ætatē aculeo uti possit. Superatus Cleomenes ab Antigono macedonū rege magno prœlio in Aegyptū cōfugit ad Ptolæmeū: quo mortuo & filio eius regnāte cū tredecim sociis in custodia detentus egrediēs sibi mortē cōsciuit. Idē socii fecerūt. Antigonus Spartā occupauit: & sic optime cōstituta respu. corruit: & oraculū delphicū uer̄ fuit. Prædixerat. n. ut dictū est Pythius Apollo: Spartam nulla alia re q̄ auaritia periturā. ¶ Optimates: principes ciuitatis boni uiri. ¶ Exterminarent: eiicerent: quod fecit Cleomenes. Exterminare est extra termios mittere. i. in exiliū. ¶ Cōstituta: legib⁹ Lycurgi. ¶ Cōtagionib⁹: malis exēplis: contagio est morbus qui tactu cōtrahit: inde p trāslationū dr̄ aliqd malū exēplū quod alios in errorē inducit: ut malū exēplū lacedæmoniorum in repu. administranda totā græciā cōtaminauit: qm̄ simili labe respu. infectæ sunt. ¶ Quæ: cōtagiones & mala ad rēpu. euertēdā. ¶ Manarūt latius: ꝓpagatæ sunt p oēm græciā: & ēt ad nos uenerūt: inqt Cice. qm̄ a græcis nr̄i acceperūt exēpla promulgādæ legis agrariæ: & nouaꝝ tabulaꝝ: & in primis gracchi populares. ¶ Quid nr̄os gracchos: posuit hactenus exēpla græcoꝝ nūc de romanis loqtur gracchis: q pp leges agrarias perierūt: qm̄ pr̄ fuit Tyberi⁹ gracchus uir optimus & clarus: quo moriēs eo cornelia filia maioris afri. xii. filios reliqt: q oēs diē obiere suū p̄ter unā puellā q̄ nupsit africano minori & Tyberiū &. C. gracchos: de qb⁹ nūc agit. Tyberius: authore Plutar. uultu: aspectu: & motu corporis mitis & placidus erat Caius aūt uehemēs & ingentis spiritus: cuius sermo erat terribilis & ad indagationē prōptus. Tyberii uero dulcis & ad miserationē aptior: oratio dilucida & plane elaborata. Caii uero efficax & redūdās. Tyberio anteibat Caiū ætate nouē ānis creatus tribunus plæ. legē agrariā tulit: cuius ferēdæ: talis fuit cā authore Plu. Romāi ḡtū uicini agri hostibus adimebant: partim uenūdare: partim in publicū redigere ac egenis ciuib⁹ pro modica pēsione utēdū tradere cōsueuerūt: sed cū diuites eas pēsiones augere cœpissent: paupesq; excludere: lata lex est quæ supra qngēta agri iugera ciuē romanū hr̄e ꝓhibebat. At ea res paucos ānos cōtra locupletes ipsis tenuioribus auxilio fuit. Nā primo subornatis ad cōducēdū psonis fraus legi fiebat: deinde apte iam ipsi diuites occupare agros cœperūt. Ita igit̄ hoibus exagitatis: neq; militiæ dare noīa neq; filios educare cura erat: eoq; pcessura uidebat̄ res: ut breui exhausta libroꝝ multitudine seruis ac barbaris: p quos diuites agros colebāt ita Italia cōpleret̄. Huic malo Lælius Sci. amicus occurrere primus uoluit: sed aduersante locupletū factione: ueritus tumultū atq; discordiā ab incœpto desistit uñ sapiens postea est appellatus Tyberi⁹ cū primū tri. plæ. creatus est eā actionē suscepit authorib⁹ Diophane Mythileneo rhetore: & Blosio cumão Antipatri Tersensis discipulo: cōsuluit prius & Crassum pōtificē maximū: Mutiū scæuolā iurisc̄sultū & appiū claudiū socerꝝ. Iubebat sua lege Tyberius possessores agrum dimittere egenisq; tradere. Inde aduersante. Octauio collega suo aliā tulit uehemētiorē: ut agri qui cōtra legē possessi erant dimitterent̄: nulla mētione p̄cii facta: & cū Octauiū ab intercessione dimouere nō posset: ædictū ꝓposuit: quo ꝓhibuit oīs urbanos magistratus qcq̄ agere: priusq̄ de lege agraria ad populum referretur: ærariā aūt sigillo ipreſſit: & p q̄stores qcq̄ depromi aut iportari uetuit pœna ꝓposita si quis cōtra fecisset quare cōterriti magꝝtatus singuli ꝓpria officia dimiserunt. ¶ Ob hoc dictū locupletes oēs uestē mutarunt: & mœsti ac sordidati forū circūbant: & clā pcussorib⁹ cōparatis necē Tyberio parabāt. Tādē Octauio p suffragia tribuū priuatio tribunitia ptāte. Tyberius legē tulit. Tres uiri ad agros diuidēdos creant̄. Tyberius ipse legislator: appius claudius socer &. C. Gracchus frater nō tūc p̄sens: qm̄ apud numātiā sub Scipione affini suo militabat. Attalus rex pergami pop. Ro. hæredē reliquerat. Tyberius statim ad populū tulit: ut rægia pecunia ciuibus romanis: qbus agri dabantur: pro cultura assignaret̄. De oppidis aūt q̄ attali regis fuissent nihil ad senatū: sed ad po. Ro. ptineret. Et cū cōcionaret̄: tāgēs suū caput: ut sibi periculū iminere significaret: inimici tāquā regē diadema petere senatui iudicarūt. Nasica cū ꝯsulē Mutiū cessare uidisset: patres enī cōscripti in ædē fidei publicæ cōuocati erāt: cēsentes ut consul rēpu. armis defenderet q negauit quicq̄ ui se esse factuꝝ inquit: qm̄ consul dum iuris ordinem sequitur: id agit ut cū oīb⁹ legibus Roma. impe. corruat: q leges saluas esse cupiunt: me sequantur: & sic pedibus subselliorū Tyberius interfectus est: & in tyberim unco tractus: Caius Gracchus eius frater quæstor in Sardiniam cum Oreste cōsule negauit. Inde Romam rediens tri. plæ. creatus est: duas leges tulit: quaꝝ altera iubebat: ut qui e magistratu p populū motus esset facultatē alterius magistratus ineūdi nō habe-

PET. MAR.

Theopōpus Valer⁹

Probus Aemilius Plutar.

Cleomenes

Exterminio. Cōtagio

Tyberi⁹ gracchus et caius fr̄

Caius Tybe. Plutar.

Dionphanes mythileneus

C. gracchus

Tyberi⁹ unco i tyberi tractus

ret. Altera ut si quis in magistratu constitutus ciuem Romanum sine iudicio necasset: ī eum populi animaduersiō foret: altera. M. Octauius notabatur. Altera in Pompilium qui prætor amicos tyberii in exilium eiecerat: iudicium parabat. Sed Pompilius statim fuga sibi consuluit. Tulit postea nōnullas leges de suffragiis socioꝝ pares italos & ciues romanos

Leges a chaio gracchio latę

constituens de iudicibus deligendis. Nam cum soli antea senatores iudicarent ob idq; a plæbe timerent. ccc. ex equestri ordine iudices adiecit: parem senatoribus numerum statuens. Hæc lex potentiam senatus magna ex parte fregit. Iterū tri. plæ. Caius Gracchus leges tulit: colonias Tarentū atq; Capuam mittendas & latinos ciuitate donandos decernēs. Tandem optimatibus exagitatis & in eius necem cōspirantibus: fugiens Gracchus optimū consulē & armatos ad potē tem sublicium uenit: duo eius amici Licinius & Pom. illum præcedere iubentes: non prius aliquem transire permiserūt q̄ ipsi pugnādo sint occisi. Grac. insacrus deorum nemus se proripiēs a Policrate seruo interfectus est: qui postea sibi mortem cōsciuit. Caput Gracchi septumelius qdam abstulit: prius illud absciderat. Nā in principio pugnæ ꝓmissum erat ut qui. C. & Fuluii capita referret: tātūdē auri ex publico acciperet. Relatū est igitur a Septumelio trāsfixū pilo. stateræ posstea ipositum libraꝝ decē & septē ac dimidiæ pondus traxit. nā detracto cerebro plūbū infunderat. ¶ Sūmi uiri Tyberii Grac. qui Corneliam duxit uxorē. Ideo Tybe. & C. nepotes erāt maioris africani. ¶ Nōne perdiderūt: quasi dicat perdiderunt duxeruntq; ad mortem leges agrariæ: quas ferebant cum sūma contentione in gratiā populi & fauorem. Nōne interrogatiue positum: semper includit affirmationem: diximus: nōne dixi tibi quasi dicat dixi: num uero includit negationem: ut num dixi tibi quasi dicat non dixi: & num fletu ingemuit nostro.

FRAN MAT. Lysander Agidem Leonida

¶ CAT q; propter hoc &c. quod probauit rationibus: nūc exēplis ostendit: uidelicet eiusmodi leges agrarias & deadditis non esse ferendas: qm̄ fit cōtra æquitatē: est autē primo exemplum Lysandri: deinde agidis: historia hoc habet cū agis lacedæmoniorum rex esset. Lysāder Ephorus cū eo sentiebat: ut uidelicet primū credita pecunia multitudini donaretur: deinde ut agri uiritim diuiderentur: & sic erāt duæ leges funebris & agraria: & etiā ut ciuitas in eum statū redigeretur in uno fuerat a Lycurgo cōstituta: cū hæc ageret. Lysander statim pulsus est cum duobus regibus Cleombroto & Agide: Leonida in regnū reuocato. Cleombrotū qui metu reuocati Leonidæ in neptuni tēplum confugerat complexū aras filiæ suæ cleanidi Leonidas condonauit. Agin uero qui ad tēplū Calcheæ Palladis quod erat ex ære confugerat: rediens ex Balneo proditū ab Amphereo & Demochare: in uincula correctum: ut mos est latronū strangulauerūt: hæc ergo mala dicit contigisse lacedæmoniis pp has leges latas a Lysandro: Ephori autē magistratus erat apud lacedæmonios penes quos sūmū imperiū erat: ut ait probus: ii etiam regibus p̄erant: nam eos si cōtra leges p̄scriptas fecissent puniebant: sic dicti: qm̄ p̄uiderent ne quid respublica detrimēti capet: ἐφωρᾶν. n. respicere est: & obseruare est unde ἔφορος p̄ses p̄factus: episcopus. ¶ Expulerunt: Leonida reuocato. ¶ Quod nūquā acciderat nihil grauī?: nihil scelestius Spartani ædidisse creduntꝫ: cum ipsi hostes manus regibus inferre uererentur. Et in tot bellis quæ lacedæmonii gesserūt unum tantūmodo regem eoꝝ Cleombrotum a macedonibus ad leuctras hasta ictū occisum cōstat: Messenii etiam Theopōpum ab Aristomene occisum fuisse dicunt sed res in dubiū trahit: agin uero primum constat ab Ephoris Lacedæmoniorum occisum fuisse. ¶ Constituta legibus lycurgi. ¶ Nec solū ipsa cecidit &c. corrupta repub. lacedæmonioꝝ etiam reliqua græcia eius imitatione correpta est. ¶ Contagionibus: quia quædam: quasi contagio in reliquā græciam diffusa est. ¶ Quid no. Grac. &c. dixit de externis nūc trāsit ad romanos. ¶ Africani ne. filii corneliæ filiæ Scipionis ex tyberio Sēpōio grac. q ābo agrariis legib? & frumētariis ac iudiciariis latis pierūt alter a Scipiōe nasica: altera. L. opimo cos. occisus

ASC:

¶ CAT. i. i. Lacedæmoniis: ciues lacedæmonii ciuitatis spartanæ expulerunt pp hoc. i. tale genus iniuriæ Lysandrum Ephorū principē suum: & necauerūt Agin regem suū: quod nunq̄ antea acciderat apud eos: ex quo eo. i. tali tpe tātæ discordiæ secutæ sunt: ut tyranni existerent. i. eminerent quasi extarent & emergerēt: & optimates supple urbis exterminarentur. i. extra terminos suos pellerentur: & ut respu. constituta p̄clarissime dilaberetur. ¶ Nec uero ipsa. s. respu. cecidit sola: sed euertit etiam reliquā græciam contagionibus. i. infectionibus quā si cōtactu malū: quæ. s. malorꝝ cōtagiones p̄fectæ. i. urtæ & descendentes a lacedæmoniis manarunt. i. diffusæ sunt latius. ¶ Quid supple dicam nōne cōtentiones agrariæ: idest de agris condidendis perdiderunt: idest in seditionibus interemerūt Gracchos nostros. i. Romanos filios Tyberii Gracchi summi. i. excellentissimi uiri & nepotes africani quasi dicat manifestissime.

PET. MAR.

Timoclidas

¶ CAT uero Aratus sicyonius: posuit hacten? eos quos agrariæ cōtētiones p̄diderūt. Nūc ponit Aratum sicyonium sūmo p̄conio dignū: qui exortas contentiones alioꝝ culpa prudentissime cōposuit & sedauit cū patriā suam sicyonem uendicasset. ¶ Sycionurs achaiæ intra isthmum peloponnesi antiquissima: olearum prouentu & picturis clara arati patria fuit: plures mutationes rerum perpessa successiue in surgentium Tyrannorum. Non prius ex ea contagione: & turbatione se recepit q̄ Cleone interfecto. Thimoclidam & cliniam claros & opulentos in ciuitate uiros delectos summe reꝝ sicyoni præfecerunt. Sed cum respu. certum iam aliqnē statum obtinere uideretur. Thimoclidas uita functus est. Paulo post Abātidas Pascæ filius sublato clinia Tyrannidem inuasit. Cliniæq; amicis ac domesticis partim eiectis partim interemptis: filium aratū. vii. annos natum perdere cupiebat. Sed puer pauidus fugiens casu quodā inscius domū mulieris intrauit: q̄ abantidæ soror Phorophanto cliniæ fratri nupta erat. Sofia uocabatur mulier quæ noctu eum argos urbem emisit putās ad se diuinitus puerum delatum. Inde argis apud hospites p̄nos educatus est: & cum robustum corpus haberet: sese in palæstra gymnasiisq; cæteris exercuit. Clinias & Arist. dialeticus abantidam Tyrannum in foro trucidarunt. Inde Nicocles interempto postea abantide patre qui in filii locum successerat Tyrānum se fecit: cū aratus plurimum nois haberet: sicyoni exules ad eū se conuerterūt. Inde aratus coacta exulum & quorūdam alioꝝ manu Sicyonum noctu scalis ingreditur & incensa Tyranni domo: ipse Nicocles per cuniculos euasit: exules reuocati sunt in ciuitatē. Tum qui a Nicocle numero. lxxx. tum qui a superioribus Tyrannus nō pauciores. ccc. eiectie ciuitate fuerāt cūq; inopes plurimi rediissent: possessiones suas repetebāt: uillasq; ac domos adesites in magnam difficultatem: & animi sollicitudinē adduxerunt aratum cernentem seditionibus ciuitatē agitari. His rebus anxius optimū cōsiliū excogitans: reꝝ summā ab acheos detulit atq; ita sicyonios acheis cōiungens unū corpus effecit. xv. talentis dono a Ptolæmeo rege acceptis: statuit suoꝝ necessitati cōsulere ea quippe ciuibus suis ad redimēdos captiuos: siue ad aliam necessitatem argentibus diuisit. Instantibus uero exulibus: ut sua sibi bona redderenť: possessoresq; deturbare uolētibus: cū sanari id malū nulla rōne posset: & exitiū ciuitati instare uideret: pspexit unā tm̄ rem in Ptolæmei liberalitate sitā esse: igitur in ægyptū nauigās a rege opulētissimo p̄cibus īpetrauit ut dissolutionem debitoꝝ ad componendas ciuiū discordias numerosa pecunia leuaret. Ptolæmeo aratꝰ ualde familiariter utebať: quē signis & tabulis e græcia missis sibi deuinxerat. Nam cū in eiusmodi rebus aratus nō paꝝ iudicii haberet: & quotidie aliquod opus sūmoꝝ artificum: in primisq; Pamphili & Melanthi studiose cōquirens ad re-

Cliniaſ & aristides Aratus Nicocleſ

Pāphilus & melampus

At uero Aratus sicyonius iure laudatur: qui cum eius ciuitas quinquaginta annos a tyrannis teneretur

gem mittebat

gem mittebat cl. talẽta ab eo accepit ad cõponẽdũ statũ ciuitatis: quoꝝ. xl. fecũ asportãs in pelopõnesum rediit: reliq̃ mis
la sũt. Fuit igit magnũ: & laude dignũ tantã pecuniç uim conciuibus parare suis: cuius exigua pte alii ipatores & princi
pes ciuitatũ accepta a regib⁹: suã sibi patriã turpiter seruire coegerũt. Maius etiã ꝙ his pecuniis sublatis simultatib⁹ inter
paupes & locupletes reconciliata pax est: populo autẽ uniuerso salus cũ securitate parata. Admirabilis profecto illi in tan
tis opibus: inquit Plutar. tantisq; honoribus modestia fuit. Honores Arato publice decreti fuerunt: & ab exulibus priua
tim erecta statua. Eius ciuitas Sicyon urbs Achaiæ intra isthmũ: ubi dicitur pictura inuenta.

¶ AT uero aratus: cõtrariis nũc utit exẽplis: eoꝝ uidelicet q æq̃litate seruata euersa rẽpu. in optimũ statũ reuocauerunt
ut aratus Sycionius hic magnç fuit authoritatis & ppea ab argiuis accitus ut eoꝝ rẽpu. cõponeret. Dum adesset pr̃iam:
eã Tyranni occupauerũt. Quare & si in sũmo honore erat argiuis: tñ aĩus eius cõquiescere nõ poterat: captata igit occa
sione auxilio argiuoꝝ dã nocte ꝓfectus pr̃iam ingressus ẽ: & Meteoclẽ Tyrãnũ in uincula cõiecit: complures in exilium
missos reuocauit: huiꝰ uitã plutar. scripsit: q̃ hr̃. Sicyõ ciuitas fuit achaiæ ægialos prius & mecona appellat: i tumulto posi
ta cereri dicato longe a mari stadiis, xx. ut alii dñt. xii. Syciõiæ terrę atq; corithiæ termin⁹ ẽ ne mea fluuiꝰ author strabo.
¶ AT uero Aratus sicyonius: idest ex sicyone urbe achaiæ laudatur iure: quæ cum eius ciuitas teneretur a Tyrannis
quinquaginta annos: idest per spacium quinquaginta annorum.

Plutar.

FRAN MAT.

ASC.

PET. MAR.

profectus argis sicyonẽ clãdestino introitu urbe est po
titus. Cũq; tyrãnũ methodeũ in puiso oppressisset: sex
centos exules qui fuerãt eius ciuitatis locupletissimi:
restituit & rẽq; pub. aduẽtu suo liberauit. Sed cum ma
gnã aiaduerteret in bonis & possessionibus difficulta
tẽ: & eos quos & ipse restituerat: quoꝝ bona alii posse
derãt: egere iniquissimũ arbitrabat &. i. annoꝝ possef
siones mouere nõ nimis æque putabat. Propterea ꝙ tã
longo spacio multa hæreditatibus: multa emptionib⁹:
multa dotib⁹ detinebãtur: sine iniuria iudicauit: neq; il
lis adimi: neq; is nõ satisfieri quoꝝ illa fuerãt oporte
re. Cũ igit statuisset opus eẽ ad eã rẽ cõstituẽdã pecu
nia: alexandriã se ꝓficisci uelle dixi: rẽq; integrã ad re
ditũ suũ iussit eẽ. Iſq; celeriter ad Ptolæmeũ suũ hospi
tem uenit: qui tũ regnabat alter post alexandriã cõdi
tam: cui cũ exposuisset patriam se liberare uelle: cãmq;
docuisset a rege opulẽto uir summus facile ipetrauit:
ut grãdi pecunia adiuuaret. Quam cũ in Sicyonẽ attu
lisset: adhibuit sibi in cõsilium. xv. principes: cum qbus
causas cognouit: & eoꝝ qui aliena detinebãt & eorum
qui sua amiserãt: ꝓfecitq; æstimãdis possessionibus: &
ut persuaderẽt: aliis ut pecuniã accipere mallent: pos
sessionibus cederẽt: aliis ut cõmodius putarent nume
rari sibi qd̃ tãti eẽt q̃ suũ recuperare. Ita pfectum est: ut
omnes constituta concordia sine querela discederent.

Methodeus

Plutar.

¶ PROfect⁹: discedẽs ab argis: ubi fuerat educat⁹ apd amicos pr̃nos. Agri nõ multũ distabãt: a Sicyone. ⁋ Clãdestino: nocturno: qm̃ noctu ingressus est urbẽ cũ exulib⁹: & tyrãni Nicoclis domũ incẽdit: & pr̃iam asseruit suã: p. l. annos a tyrãnis uexatã. Methodeũ Plutar. dicit fuisse Nicoclẽ: forte methodeus Nicocles appellabat: aut Plutar. secut⁹ est alios ãnales. ⁋ Oppressisset. Plu. dicit tyrãnũ euasisse noctu per cuniculos. ⁋ In bonis: reb⁹ amissis prius cũ mitteret in exiliũ. ⁋ Q d & eos: hæc erat difficultas. ⁋ Restituerat: reuocauerat ab exilio. ⁋ Egere: inops esse amissis bonis: q̃ ab aliis possidebant. ⁋ Et. l. annoꝝ hæc erat difficultas: quãtũ ad eos q̃ ã. p. l. annos bona donata a tyrãnis possiderant: pulsis iustis dñis. Mutare igit has possessiões arbitrabat iustũ nõ eẽ. ⁋ Propterea ꝙ: rõ q̃re nõ uidebat iustũ. Iudicauit ergo has possessiones nõ eẽ adimẽdas possessorib⁹ & satisfaciẽdũ eẽ illis quoꝝ prius fuerãt. ⁋ Hæreditatib⁹: relicto iure hr̃ditatis: & multa uẽdita & tradita dotis noie. ⁋ Illis: q possidebant. ⁋ His: quoꝝ fuerãt prius possessiões. ⁋ Cũ statuisset: ꝓ certo habuisset: & plane cerneret: iudicassetq;: sic alibi dicit: statuere ãt q̃ sit sapiẽs. Hoc maxime uꝝ eẽ sapientis. ⁋ Alexãdriã: q̃ est urbs ægypti ad mare. ⁋ Hospitẽ: qm̃ eo familiariter tuebat Aratus: & hospes ei⁹: erat: qm̃ in ægyptũ trãsmittebat. ⁋ Alter secũdus: postq̃ cõdita fuit Alexãdria. ⁋ Docuisset: a puisset cãm q̃re illuc nauigasset: qm̃ nõ poterat suos cõponere sine pecũiis. ⁋ Vir sum⁹: sũmæ authoritatis & laudis. ⁋ Grãdi: numerosa: qm̃ Ptolæme⁹ erat opulẽtissim⁹: a quo accepit. cl. talẽta. ⁋ Pricipes: primos ciuitatis. ⁋ Cognouit: iudicauit: & pscrutat⁹ ẽ. Inde cognitio dr̃ iudiciũ siue iudicatio. ⁋ Præfecit: ꝓposuit: & elegit quosdã q ægris æstimãdis ꝓessent: estimare est ptiũ iponere. ⁋ Cæderent: hñdas aliis pmitterẽt. ⁋ Q d tãti eẽt. i. accipe pecunias quæ tantum ualerent: quãtum possessiones ab aliis occupatæ. ⁋ Suum: possessiones quas amiserant.

Ptolæme⁹ rex opulentissim⁹

FRAN MAT.

¶ ARgis: ubi principum tenebat. ⁋ Exules: Tyrãnis in exiliũ missi. ⁋ In bonis: & possessionib⁹: quia alii exulũ bona & possessiones occupauerunt: & si eas exulibus reuocatis restituere uoluissent: id sine tumultu & seditiõe fieri non poterat: cum diu possedissent: ut relinquere eas nõ uellent. ⁋ Hæreditatibus transierant multa in hæredes: in dotẽ uendita fuerant: & mutauerant possessores. ⁋ Cũ igitur &c. optimũ excogitauit cõsiliũ: uidit. n. pecunia opus eẽ: possessiones ergo extimabat pciũ quarũ illis dabat q tenere nolebãt. Illis uero q tenere uolebãt: eas relinq̃bat & ptium illis dabat qbus fuerunt ablatæ. ⁋ Alter post &c. Nã hic Alexãdro successit q alexandriam condidit. Dictus ãt Ptolæmeus lagi.

ASC.

¶ PROfectus. i. ubi discesserat argis ab ea ciuitate argiuoꝝ sicyonẽ ad ciuitatẽ suã potius est urbe clandestino. i. secreto & latẽte introitu. ⁋ Cũq; oppressisset iprouiso. i. qa iprouisus: eẽt Methodeũ Tyrãnũ restituit. i. in ꝓprias possessiones statuit sexcentos exules q fuerãt locupletissimi ei⁹ ciuitatis & liberauit suo aduẽtu rẽpu. ⁋ Sed cũ aiaduerteret magnã difficultatẽ in bonis & possessionib⁹: ꝙ. i. quia arbitrabat iniquissimũ eos quos ipse restituerat: & quoꝝ bona alii possederãt egere. ⁋ Etiam qa putabat nõ minus æquũ mouere possessiones qnquaginta annoꝝ q̃s. s. sub tyrãno possederãt ppea ꝙ multa detinebant tã lõgo spacio. s. qnquaginta annoꝝ hr̃ditatibus. i. p succession̄ hæreditariã: multa emptiõibus. i. p emptiões multa dotib⁹ q̃s cũ uxoribus acceperãt: iudicauit oportere sine iniuria. Neq; sup. detẽta adimi illis q sic detinebãt: neq; nõ. i. & ẽt satisfieri his quoꝝ illa fuerant. ⁋ Cũ igit statuisset opus eẽ pecũia ad eã rẽ dixit se uelle ꝓficisci alexandriã: & iussit rẽ eẽ integrã. i. idiscussã usq; sup. ad suũ reditũ. ⁋ Et is uenit celeriter ad suũ hospitẽ Ptolæmeũ q regnabat tũ. i. tũc secũdus post alexãdriã cõditã. ⁋ Cui cũ exposuisset. s. declarat se uelle liberare patriã & docuisset cãm: uir sũmꝰ. i. ꝑstãtissimus ipetrauit facile ab opulẽto. i. ꝑdiuite rege ut adiuuaret grãdi pecunia: quã cũ attulisset in sicyonẽ adhibuit sibi in cõsiliũ. xv. pricipes. i. optimates ciuitatis cũ qb⁹cãs cognouit: & eoꝝ q dtinebãt aliẽa: & eoꝝ q amiserãt sua: & ꝑ

Lysander et/phorus lacedæmonia pulsus

cit ſup. illos. xv. uiros. ¶ Aeſtimādis. i. appñādis poſſeſſiōib⁹: & ut pſuaderēt aliis. i. aliqb⁹ eoꝝ: ut mallēt accipe pecūi & cæderēt. i. abirēt poſſionib⁹. Et ut pſuaderēt aliis ut putarēt cōmodi⁹ illd ſup. qđ eēt tāti. i. tāti ualoris nūeri. i. nūerata pecūia reſtitui ſibi q̄ recupare ſuū qđ. i. p exiliū amiſerat. ¶ Ita pfectū ē ut oēs diſcederēt ſiñ q̄rela: & hoc cordia cōſtituta.

PET. MAR Arati prudē tia Mar.

CO Virū magnū: Laudat Cice. Pruderiā Arati: modeſtiāq; & ſtudiū erga Priam & ciues: deteſtaturq; Syllā & Cæſarē tyrānos: q bona ciuiū ſub haſta uenire iuſſerūt uoce p̄conis. Magnū magni nois & authoritatis ac dignū: q Romæ natus eēt. ¶ Sic ē par: decet. ¶ Bis: tpe Syllæ & cæteris. ¶ Haſtā ponere: uendere bona ciuiū ſub haſta uoce p̄conis. Vñde Martia. Venderet excultos colles cum p̄co facetus.

¶ At ille græcus: arat⁹ Sicyoni⁹ putauit oīb⁹ cōſulēdū eē: quod fuit officiū prudētis uiri & ſapientis. ¶ Eaq; eſt: pōit nūc quid deceat ſapiētā ſūmi ciuis: oīs. ſ. eodē iure cōtinere & bona ciuiū defendere. ¶ Sūma: pfecta prudētia ſeruire cōmodis reipu. & ciuiū. ¶ Diuellere: diripere diſtrahere atq; diſſipe.

Pla. ex Dionis epiſtola ad amicos

Plato i epiſtola ad Dionis amicos ſic ſcribit. Et uero q̄ clariſſima ſibi pattiæq; affectat nihil unquā niſi rectū pulchrūq; poteſt accidere. ¶ Eadē ætate: pari iuſtitia: ut nō p̄ualeāt aliqui potētes & inopes deprimant: & cauendū eſt ne diuitis affluētes in aliena bona poſſeſſioneſq; inuadāt: & ne alii e ſuis locis bonisq; pellant: quod eſt cōtra iuſtitiā. Vñ dicit Ci. faciēs de hac re cōtentionē & p̄politionē. ¶ Habitet gratis in alieno: in re non ſua. ¶ Quid ita: cur. q̄rit a ſe Cice. cur in alieno gratis habitat q̄m. ſ. eripiūtur bona aliqbus: quāuis in ipſis cōparandis multū īpenderint & aliis dant: qui iuſto priore dño: bonis fruunt: & gratis i alieno habitāt. ¶ Tuear: defendā ¶ Fruare meo: utaris uoluptatē capias ex reb⁹ meis

Fruí eſt uoluptatem capere

¶ Quid eſt aliud quaſi dicat nihil aliud eſt q̄ id qđ dixi: ut quis emat & alius fruatur reb⁹ emptis aliena pecunia. ¶ Tabulæ uero nouæ. Nūc creditorib⁹ debitoribuſq; irelígit: q ēs alienū ſoluere uolūt: i quoꝝ gr̄am tabulæ in foro ponebant: & leges qb⁹ uolebāt: ſtatuebāt q; illaꝝ authores: ut æs alienū debitorib⁹ donaret: qđ reipu. pniciōſū eſt. Tabulæ nouæ dicebant: q̄ uel ſenat⁹ decreto uel īpatoris edicto decernebāt: ne alienū æs a debitorib⁹ exigi poſſet. ¶ Id fiebat i plæbis ſubſidiū: q̄ potentioꝝ fœnore ita interdū oppri

Seneca

mebāt: ut ſoluere nō poſſet. Cū igit tales p̄ponunt Tabulæ qđ ſignificāt niſi ut ex pecunia credita qs emat fundū & creditor pecuniā nō habebat: debitor aūt habeat fundū aliena pecūia ēptū: qđ eſt cōtra oēm æquitatē. Seneca dicit: niſi ſotte exiſtimās leui & fabuloſo ſermone & agilib⁹ argumētis prohiberi poſſe rē pniciōſā būficioꝝ nouas tabulas. ¶ Quid

Argumentū Ouidi⁹

argumēti: qd ſniæ. Argumētū in hoc loco ſniam ſignat ab arguo qđ idē ē qđ demōſtro: ſic apud Oui. Quid lat⁹ argueret: corneus arcus erat. ¶ Quāobrē: cōcludit Cice. qd agendū ſit. ¶ Ne ſit æs alienū: ne ſint debitores: q reipu. noceāt. ¶ Poteſt caueri: uitari p̄t multis modis: ne. ſ. æs alienū noceat reip. niſi erit iſtud ut creditores ſuā pecuniā pdant: & debitores aliena lucrent: qđ maxīe noceat reipu. pp diſſenſiones q̄ uiolata fide oriunt: fides aūt uiolat: cū pecunia credita nō ſoluit & ſic uiolatur iuſtitia: cuius fundamentum eſt fides. ¶ Si hoc non fuerat: poteſt inquit caueri niſi tabulæ nouæ proponerētur: quibus pecuniæ donantur debitoribus. ¶ Vt locupletes: hoc eſt quantum ad legem agrariam: qua locupletibus agri adimuntur: & dantur egenis. ¶ Debitores lucrentur: hoc pertinet ad nouas tabulas: quæ p̄ponebantur in gratiam debitorum. Ergo inquit ſi hoc non fuerit: alia uia prouideri poteſt: ut æs alienum diſſoluatur.

FRAN MAT. Pōpeiꝰ dictum

CO Virū &c. laudat mire Aratū q dues ſicyonios i cōcordia ſiñ q̄rela cōſtituit. ¶ Bis uidim⁹: primū a Sylla itez a. C. Iulio Cæſare. ¶ At ille græc⁹. ſ. arat⁹. ¶ Sūma rō: optia rō. ¶ In ætate: id qđ eſt maximū iuſtitiæ mun⁹ ut ſuū cuiq; tribuat cōi utilitate ſeruata. ¶ Habitas gratis hic nūc q̄ſi aliquē ex his īducit loquētē quoꝝ bōa uen dāta eſſent: uerbi cā: ſi ab īferis excitaret Pōpeius & diceret. O. M. Antoni habitas gratis domi meæ. Iuſta ne cā eſt ut gratis habites i alieno. ¶ Tabulæ uero nouæ. ſ. de mutuis pecūiis: ut dbitorib⁹ cōdonarent qđ erat iniqſſimū ut mutuis alicui⁹ pecūiis ali⁹ fundū emeret & illū poſſideret is uero q pecūias dediſſet mutuas ſuas pecūias nō hēret: ergo nouæ tabulæ: uel noua iſtā: uel nouæ leges & oſtōnes ut debita remittātur: & illd accidat ut aliqs pecūiis alteri⁹ fūdū emat: q cū nūc ſic illi⁹ cui⁹ fuit pecūia q̄ empt⁹ ē: ab alio tñ poſſideat: & ille q pecūias mutuas dedit ſuas pecūias nō hēat: ſi ſic ſtatuat ut nō reddant: hāc nouarū tabulaꝝ expectationē Cæſar diſiecit: ut ī ei⁹ uita trāqllus ſcribit. Decreuit aut ut dbitoꝛs creditorib⁹ ſatisfacerēt p æſtimationē: poſſionū q̄ti q̄q; añ ciuile bellū cōparauiſſet: deducto a ſūma æris alienū ſiqd uſuraꝝ noīe numeratū aut p̄ſcriptū fuiſſet. Qua ꝺditiōe q̄rta ps pene crediti depibat. ¶ Tabulæ uero nouæ: ergo dicebant tabulæ nouæ: q̄ uel ſenat⁹ decreto: uel īpatoris edicto decernebāt ut æs alienū a debitorib⁹ exigi poſſet. Q đ i plæbis ſubſidiū fieri ſolebat: cū obrupta erat fœnore potētioꝝ ut ſoluē do nullo mō eēt: cū tales p̄ponebant tabulæ qb⁹ debita aboleant. Quid aliud ſtatuebāt niſi ut pecūia credita qs emeret fūdū. Creditor uero nō haberet pecuniā qđ ē cōtra oēm ætatē. Seneca niſi forte exiſtimas leui & fabuloſo ſ̄mōe & agilib⁹ argumētis p̄hiberi poſſe rē pniciōſiſſimas būficioꝝ nouas tabulas. ¶ Quod hēt argumēti. Quid ſniæ hñt: qd aliđ cōtineat: nā materia cuiuſq; rei argumētū dř. ¶ Quāobrē: q̄ſ qđē iniquū hoc ē puideꝛe debet q rēpublicā gubernat ne ſit æs alienū. ¶ Si nō fuerit ut &c. ſi non accidet qđ latis nouis tabulis ſolet accidere ut creditores ſuā pdant pecuniā: debitores retineāt: & ea quæ coemerint poſſideāt. ¶ Multis rōnibus: ut lege ſumptuaria. & nō ponere haſtā i foro. i. uēdere bōa ciuiū ſub haſta amore directoꝝ ab hoſtib⁹ in bello ut uidimus his ſup. ponere. ſ. tpe Syllæ & Cæſaris & nō ē par. ut uidim⁹ bōa ciuiū ſubiacere uoci p̄conis. i. ea publice uēditis. ¶ At ille græcus. ſ. Aratus: putauit id qđ fuit ſapiētis & p̄ſtātis uiri uidelicet cōſulēdū. i. pſpiciēdū & bñfaciēdū oīb⁹ ſupple ciuib⁹. ¶ Et ea. i. ſūma rō. i. cōſideratio & ſapia ſūmi ciuis defendere cōmoda ciuiū diuellere. i. peſſūdare atq; cōtinere oēs una æquitate. ¶ Habitaꝛ gratis. i. ſine mercede locatiōis in aliēo. ¶ Quid. i. cur ita ſupple fit: ut cū ego emerim: ædificauerim: tueaꝛ. ſ. ab incēdio & ruina īpēdā. ſ. neceſſaria: tu fruare meo. i. re mea inuito me qđ aliud ē eripe aliis ſua & dare aliis aliēa. q. d. nihil. ¶ Vero p̄ ſed tabulæ nouæ. i. q̄les ſūt q nūc ānales aut quinquēnales cōcedunt: qb⁹ inuitis creditorib⁹ differt ſolutio: qđ argumēti. i. ſniæ aut approbationis habēt: hoc eſt quid ſibi uolūt niſi ut emas mea pecūia fūdū: & habeas cū tu ego nō

habeam

Tabulæ nouæ

Reſpu. cū fide ſeruaꝛ alterū

ASC.

O uiꝛe magnū dignūq; qui i nr̄a repu. natus eēt. Sic par. eſt agere cū ciuibus: nō ut bis iam uidim⁹ haſtā in foro ponere: & bona ciuium uoci ſubiicere p̄conis. At ille græcus id qđ fuit ſapiētis & p̄ſtātis uiri oīb⁹ cōſulendū putauit. Eaq; eſt ſūma ratio & ſapiētia ſūmi ciuis: cōmoda ciuiū defendere: nō diuellere: atq; oēs ætate eadem cōtinere. Habitet gratis in alieno? Quid ita? Vt cū ego emerim ædificari tuear: īpēdā tū me iuite fruare meo: qđ eſt aliud aliis ſua eripe: aliis dare aliēa? Tabulæ uero nouæ qđ hñt argumēti: niſi ut emas mea pecunia fundū: & eū ut habeas: ego nō habeā pecuniam. Quāobrē ne ſit æs alienū qđ reipu. noceat: prouidēdū eſt: quod multis rōnibus caueri poteſt: ſi non fuerit ut locupletes ſuū perdant: debitores lucrentur alienum.

habeã pecuniã.q.d.nihil aliud. ¶ Quãobrẽ puidendũ est ne sit ꝯs alienũ.i.debitum quod noceat reipu.quod potest ca ueri multis rationibus:si scilicet nõ fuerit supple ita ut locupletes perdant suum & ut debitores lucrentur alienum.

PET. MAR. Fruor catilinę

¶ NVNq̃ uehemẽtiꝰactũ est.Prima Cice.cura & cõmẽdatio in cõsulatu fuit legis agrariæ dissuasio.Inde furores Catilinæ & aliorꝫ cõiuratorꝫ oppũsit:qui pp magnitudinẽ æris alieni bellũ ciuile optauerãt:& tribunos legis authores i senatu grauissima ofone adeo fregit:ut loq̃ ãplius nõ auderẽt. ¶ Oẽs obærati Catilinæ fauebãt:& cũ plærisq; postularent:ut Catilina belli ꝓmia ꝓponeret:authore Salusti.ille nouas tabulas ꝓscriptiões locupletũ:magistratus:sacerdotia:rapinas:

Ci opꝑssus C.Antonius Ciceronis collega.

Nec.n.ulla res ue hemẽtiꝰ rẽpu.cõtinet q̃ fides: q̃ esse nulla ꝑt nisi erit necẽaria solutio reꝫ creditaꝫ.Nũq̃.n.ue hemẽtiꝰactũ ẽ q̃ me ꝯsule ne solueret:armis & castris tẽtata res ẽ ab oĩ gñe hoium:& ordie:qbꝰ sic restiti: ut hoc tñ malũ de repu.tolleret:Nũq̃ nec maiꝰ æs alienũ fuit:nec melius:nec facilius dissolutũ est.Fraudandi.n. spe sublata soluẽdi necessitas cõsecuta ẽ.At uero hic nr̃ uictor:nũc qdẽ uictus:q cogitarat:ea ꝓfecit:cũ eiꝰiã nihil itereſſet tãta i eo peccãdi libido fuit:ut hoc ipm eũ dlectaꝛt peccaꝛ:ẽt si eã ñ eẽt. Ab hoc igit gñe largitionis:ut aliis det:aliis auferat:aberũt hi q rẽpu.tuebũt.

oĩa deniq; alia q̃ bellũ atq; libido uictorꝫ desiderat pollicebat. Adde etiã ꝙ ipse. C. Antoniꝰ Cice. collega pp magnitudinẽ æris alieni nõ iuitus de cõiuratiõe audiebat:huic malo Cice.iduſtria occurſũ ẽ. ¶ Vehemẽtiꝰ:maiori cõatu:cũ ego eẽm cõsul. ¶ Armis & castris:hoc dicit pp Catilinã & alios cõiuratos:q æs alienũ cõflauerãt & arma sũpserant cõtra rẽpu.& Cic.cõsulẽ & optimates trucidare parabãt. ¶ Ab oĩ gñe hoium & ordine:senatorio:qm̃ ex ordine senatorio:ut scribit Salu.& equestri & nõnulli hoies ex municipiis cũ Catilina erant & ex plæbe. ¶ Vt hoc malũ:ne.s.pecũia credita solueret. ¶ Nec maius æs alienũ:nũq̃ fuerũt tot obærati.His amicis sociisq; cõfisus Catilina:ingt Salu.simulq; æs alienũ p oĩs terras ingẽs erat. ¶ Fraudãdi.n.rõ q̃re facile & bñ dissolutũ fuit æs alienũ. ¶ Sublata: amota fraude:qm̃ oppũsso Catilina nõ potuerũt obtineri:ut

Cęsarẽ i cõsulatu cõfirmasse regnũ de quo ædilis cogitauerat. Lex caii casa. dictatoris ut debitores satisfacerent creditoribus ex possessionibꝰ suis FRANMAT. Gellius de lege ãtiquorũ abolętã pro debitoribus. Ca.cæsar. cõplexus est cice. ne occideret a suis militibꝰ q̃ eũ tutatus fuerat i cõiuratõe catilinę ASC.

æs alienũ cõdonaret: ¶ Spe:apparẽtia fraudãdi creditores:qm̃ nulla spes fraudis relicta erat:cũ Ci.cõsul sũma prudentia reipu.gubernacula teneret. ¶ At uero hic nr̃ uictor.Cæsarẽ taxat:q & agros populo diuisit uectigales reipu.& largitionibꝰ aliisq; rebꝰ ꝑter ægtatũ sibi plæbẽ deuixit:ut ad id qd cupiebat ꝑueniret p phas & nephas. ¶ Hic nr̃ uictor:Cæsar q rẽpu.occupauit. ¶ Nũc uictꝰ:ex stomacho logr̃ in Cæsarẽ:q cũ uolusset eẽ uictor:postea fuit uictꝰ & a cõiuratis oppũsus. ¶ Quæ cogitarat:cũ.s.ad iperiũ tẽderet.Vñ dicit in q̃dã epla ad Atticũ Cæsarẽ i cõsulatu cõfirmasse regnum de quo ædilis cogitarat. ¶ Perfecit:exequutꝰ ẽ cumulatissime. ¶ Cũ eiꝰiã nihil itereſſet.i.cũ ad ipm iã nihil ptineret:& non egeret gra populari:qm̃ potiebaꝛ iã reꝫ.Cũ igit nullã utilitatẽ ex largitioibꝰ expectaret:qm̃ hẽbat id qd optauerat:tũ li largitioibꝰ usus ẽ:sensus ẽ. Alii q nouas tabulas ꝓposuerũt:fauorẽ captabãt:& ob id supmũ locũ q̃rebant:aspirabãtq; ad principatũ fauore ppli. Cæsar uero cũ iã eẽt ipator:& nihil eiꝰ itereſſet:qm̃ ad optata puenerat:tñ ea ꝓfecit q̃ prius cogitarat cũ ad principatũ:quẽ aio suo effinxerat:oĩa uia ꝓperaret. ¶ Adde ẽt ꝙ Cæsar in cõiuratione Catilinæ noiatus fuit: & sic Cæsaris malũ aium notat:q peccãdi libidine tenebaꝛ.Nã cũ nullã utilitatẽ caperet aut expectaret ex his largitioibꝰ tñ ut peccaret dilargiebaꝛ.Sueto.i hac re Cæsarẽ laudat:nec Ci. astipulaꝛ:ait.n.in Cæsare de pecuniis mutuis disiecta nouaꝫ tabulaꝫ expectatiõe:q̃ crebo mouebaꝛ:decreuit tãdẽ:ut debitores creditoribꝰ satisfacerẽt ꝑ æstimationẽ possessionũ:quãti quaq; ante ciuile bellũ cõparauissent deducta sũma æris alieni:siqd usuræ noie numeratũ aut perscriptum fuisset:qua cõditiõe quarta pars pene debiti deperibat. ¶ Libido:effrenata uolũtas.Etiã si nõ esset cã peccandi: qm̃ iã reꝫ potiebaꝛ:& nõ egebat auræ popularis:ut illa euectus ad sũmũ gradum ascenderet. ¶ Ab hoc igitur: concludit Cice fugiendũ esse a talibus largitionibꝰ quæ sunt cõtra æquitatẽ. ¶ Tuebunt:defendent:gubernabũt:regent q;:præcipit Cice.quid agendũ in tali re sit:his qui reip.præsunt:qm̃ seruata iudicioꝫ æquitate suũ quisq; possidere debet.

¶ NEC enĩ &c.Ratio est supius dicti nã ubi fides seruaꝛ respublica labefactari nõ põt:qa fides est iustitiæ fũdamẽtũ: esse ãt sine iustitia respu.nõ põt. ¶ Nisi erit necessaria &c.nisi ita instituereꝛ respu.ut soluere creditoribus necessariũ putetur.Quod adeo seruarũt illi prisci ut lex eẽt qd scrib.Gelius q̃ cauebat:ut figs mereꝛ & ante debita nõ psolueret cadauer eius creditoribus diuideretꝛ:qd ut ĩdẽ ait accidit nũq̃:hoc.n.timore cauebãt oẽs ne plura mutuo sumerẽt quã possent psoluere. ¶ Nũq̃ est uehemẽtius actũ &c.nullo tpe maius æs alienũ fuit in ciuitate q̃ cõsule Cice.& hæc potissimũ cã coniurationem illam Catilinæ suscitauit.Nam cum inuadere rempublicam catilina tentarent multos inuenit socios qui ære alieno astricti uiã quærebant qua soluere non cogerentur Cice.coniurationem illam sua sapientia detexit:nec tantũ a seruitute patriam:sed a multis uitiis liberauit.Effecit enim ut putarent necesse esse creditoribus soluere: quia aliter durare ciuitas non posset.Decreuit ut hæc rõ seruareꝛ:qui debitores creditoribus satisfacere possent ex fructibus quos debitores percipiebant tres partes creditoribus darentur:unam uero debitores ipsi retinerent quo uiuere possent. ¶ Armis & castris quia comparato exercitu catilina bellum intulit patriæ. ¶ Ab oĩ gñe hoium:qa illa in cõiuratione fuere eqtis patritii senatores.Itẽ ex municipiis ex puincĩis & oĩs gñis hoies. ¶ Melius:sine diminutione. ¶ Facilius:sine dissensione. ¶ At hic nr̃ uictor:licet nõ noĩet plane tñ Cæsar itelligit:hic apparet cæsarẽ cõiurationis catilinæ fuisse consciũ:qd qdẽ cice.nõ latuit:q̃is nũq̃ iduci potuerit:ut eũ noĩaret.Quinimo cũ senatu egressurus eẽt cæsar eqtes ibi parati erãt:ut eum occideret.Quẽ cice.cõplexus est:ne offendereꝛ:uidebaꝛ.n.magnam fore dissensionẽ:si tãtus uir occidereꝛ:fuisse aũt nominatũ in catilinæ cõiuratione.Trãqllus author est. ¶ Tũc:cũ a me catilinæ cõiuratio detecta est uictus est:nã non potuit pficere quod uolebat. ¶ Quæ cogitauerat:ut cũ priceps factus esset plæbi faueret:& debita remitteret. ¶ Ea ꝓfecit: postq̃ tyrãnus est factus:ut debitores nõ soluerent creditoribus. ¶ Cũ eius iam &c.Qm̃ cum reꝫ potitus esset æris alieni timore solutus erat:nihil ergo eius intererat sicut prius soluerent ne debitores an nõ:cum ergo remisit quartam ptem ærisaliam libidine fecit peccandi. ¶ Ab hoc igitur:concludit ꝑ enumerationem q̃ dicta sunt prius. ¶ Hic noster uictor: cæsarẽ taxat & cũ stomacho loquit:dicens nũc uictus oppræssus a cõiuratis. ¶ Hoc gñe lar.ut aliis auferas aliis des.

¶ NEC enim ulla res cõtinet uehemẽtius rempu.q̃ fides:quę nulla esse potest:nisi solutio reꝫ creditaꝫ erit necessaria. ¶ Nũquã.n.actum est uehementius ne solueret q̃ me cõsule.i.cum essem consul:nam res est tunc tentata scilicet a catilina. ¶ Armis & castris. ¶ Ab omni genere & ordine hoium ꝙbus ego restiti sic:ut hoc tñ.i.tã magnũ malũ tolleret de repu. ¶ Nũq̃ fuit nec maius æs alienũ.i.maius debitum:nec dissolutum est facilius. ¶ Enim pro quia spe fraudandi subla ta necessitas soluendi consecuta est. ¶ At uero hic noster uictor.s.cæsar nunc qdem uictus.i.occisus perfecit ea:quæ cogitarat cum nihil iam interesset eius.i.cum iam nullum discrimen haberet:tanta libido.i.mala uoluntas peccandi fuit in eo ut hoc ipsum peccare delectaret eum:etiam si causa non esset cur.s.in aliquem peccaret. ¶ Igitur hi qui tuebuntur rẽpu. aberunt.i.alieni erunt:ab hoc genere largitionis:ut detur aliis & auferatur aliis.

PET. MAR

¶ CIR conueniant: decipiant a potentioribus: & ꝙ ipsi diuites possint sua defendere & admissa recuperare: nec nocea inuidia qua sunt diuites. ℣ Obsit: impediat: qm̃ solemus inuidere potẽtioribus. ℣ Vectigalibus: reditibus: publica uecti galia intelligunt ex quibus uectigal fiscus capit quale est uectigal portus uel regꝫ uenaliũ: itẽ & salinarꝫ & metallorum. ℣ Hæc genera officiorꝫ: de qbus disputatũ est. ℣ Persequunt: q studiose ãplectunt. ℣ Cũ utilitate reip. qd est ualde op tandũ curãdũq; ut oĩa ad illius utilitatẽ referant. ℣ Grãm: beniuolentiã. ℣ In his aũt: ponit ea q̃ Antipater plis putabat esse a Panetio ptermissa: q̃ ad utilitatẽ ptinẽt: de qua ĩ hoc uolumie disputatũ est. Antipater fuit ex Tyro phœniciæ sci

cæ disciplinæ ad dictus: q post Panetium de officiis scripsit: & q̃dã necessaria misisse panetiũ dixit q̃ Ci. pstrigit: cũ sint in ꝓmptu. ℣ Cẽset: iudicat: & putat ℣ Curationẽ qũo dbeam⁹ curare ualitudinẽ & pe cuniã: q̃ duo circa utilitatẽ uersãt. ℣ Prẽteritas: omis

Præteri ta a Pa netio certo cõ silio

sa a panetio certo cõsilio: qm̃ eẽnt facles: & in prom ptu: oẽs. n. hoc sciũt. ℣ Sũt utiles: ptinent ad hãc di sputationẽ: quã in manib⁹ habem⁹ de utili. ℣ Sed ualitudo: dat Ci. ꝑcepta de his q̃ a panetio ꝓtermis sa sunt tã q̃ facilia. ℣ Notitia sui corporis: ut unusq̃sq; sciat suã naturã: & dispõnẽ naturalẽ: & qd illi prosit obsit: q̃ cauere possit. ℣ Et cõtinẽtia: qm̃ incõtinens diu uiuere nõ põt: cũ oib⁹ utatur sine aliquo discri mine. ℣ Tuẽdi: ꝺseruãdi in ꝑspa ualitudine. ℣ Et

Plinius

ꝓtermittẽdis uoluptatib⁹: ꝓtermittẽdo uoluptates: q̃ sũt esca malorꝫ: uirile corpus eneruãt. Vñ Pli. in epi stolis laudat Spurinã: ꝙ haberet uiuidũ corpus: & ualidũ pspicuãq; oculorꝫ aciẽ: pp ctinẽtiã: q̃ author

Hõesto lucro res do mesti ca est: q̃renda

Laertio: Socratẽ a peste tutũ reddidit athenis: q̃ to tam urbem infecerat. ℣ Arte: eorum medicina & medicorum ꝓceptis. ℣ Res autem familiaris: tran sit ad alteram partem: docens quomodo res fami liaris quærenda sit. ℣ Turpitudo. i. honesto lucro quærẽda est res domestica: & augenda.

FRAN MAT.

¶ IVris & iudiciorꝫ: bono utiq; ordie: qm̃ ex iure iu dicia sequunt. nã ꝑm ius iudicam⁹. ℣ Et neq; tenu iores &c. Duo uitia tãgit qb⁹ resistẽdũ eẽ dicit: ut ne q; tenuiores offendant neq; diuites ob inuidiã suis priuent: sæpe. n. accidit ut tenuiores ꝓp ĩbecillitatẽ suã amittãt. Diuites uero multorꝫ odiũ in se excitent qb⁹ diuitiis spo lient. ℣ Præterea &c. nõ solũ ꝓuidere dñt: q rẽp. gubernãt re ea lædat. Sed eam augere: & locupletare studere debẽt. ℣ Domi uel belli ĩ pace & ĩ bello. ℣ Vectigalib⁹: uectigalia sũt fructus & ꝓuent⁹ ex uectura prorie regꝫ quãtis ꝓ oĩ fru ctu accipiant. Nã & agri uectigales sunt ꝓ qb⁹ pendit aliquid iidẽ & emphiteotici uocant. Est aũt emphiteoticus siue ue ctigalis ager q alteri est insertus ita ut eius sint fructus: proprietas uero eius qui inseruit certa pensione seruata. ℣ Hæc genera officiorum &c. fructum nunc ostendit quem assecuturi sint qui superius dicta officia seruauerint. Nam & utiles erunt reip. & ipsi gloriã & una hoium beniuolentiam nãciscerent. ℣ In his autẽ &c. in diuisione utilitatis duo Antipater

Panetii excusa tio di gna.

plius stoicus prætermissa esse inquit a Panetio de ualitudinis curatione & pecuniæ cõseruatione: quoꝝ utrũq; ad utilita tem spectat: nam sine bona ualitudine utiles esse reip. non poterimus: & acquirere pecuniã non satis est: nisi eam conser uare didiceris. Ci. excusat Panetium & non ꝓpea ꝓteriisse ait ꝙ ignoraret: sed quod facile esset ea intelligere: ut superflu um uideretur præcipere. Antipater autẽ natione tyrius secta stoicus floruit athenis: & post cædem Iulii mortuus est: me minit huius etiam Strabo. & Cice. in aliis locis. ℣ Sed ualitudo. Siquis tĩ de his rebus præceptam habere uoluerit hæc sunt: ut quisq; corporis sui notitiam habeat: hoc est ut cognoscat: quæ corporis sui sit dispositio affectus: & complexio siue melancholica: siue colerica: siue sanguinea: hoꝝ enim trium habituum aliquã singula habẽt corpora: interdum complexio nis mixtæ sunt: alia autem aliis complexionibus nocent aut prosunt. ℣ Continentia: quantum ad uictum. Nã siquis hoc seruaret: ut parce uiueret: & modum in cibo: ac potu custodiret: raro in aliquã grauem ægritudinem incideret: & si incide ret facile curari posset. ℣ Cultu corporis: ornatu: ut uestibus utatur potius utilibus q̃ pulchris. ℣ Voluptatibus: libidini bus: & uenere. Coitus autem neq; nimis concupiscendus est: neq; nimis pertimescendus. Rarus: corpus excitat: frequẽs soluit: ut ait celsus. Qui libro primo de medicina docet quẽadmodum sanos agere conueniat capite primo. Idẽ libro. iii. de abstinentia præcipit & de cibis potionibusue: quæ sunt: aut ualentis: aut mediæ: aut imbecillæ materiæ. ℣ Arte. i. me dicinæ. ℣ Res autem familiaris. Breuiter de pecuniæ conseruatione præcepta tradidit: primo autem dicit honestis arti

ASC. In feno re qũo caute ꝓ repub. agendũ

bus quærendam quod phocilidis est præceptum apud græcos: μὴ πλοῦτα γ αἰσχίκος ἀλλ' ἐξεσίου γ βίοτεος γ. ¶ ET dabunt in primis operam: ut quisq; teneat suum æquitate iuris & iudiciorũ. ℣ Et ut supple neq; tenuiores: idest pauperiores circũueniuntur: idest defraudẽtur propter imbecillitatem: neq; inuidia obsit locupletibus ad tuenda uel re cuperanda sua. ℣ Præterea supple operam dabunt: ut augeant rempublicam: quibuscũq; rebus uel belli uel domi: idest pacis uidelicet imperio agas uectigalibus: idest redditibus publicis. ℣ Hæc: idest huiusmodi officia sunt magnorum ho minum: hæc sunt factitata: idest frequenter facta apud maiores nostros. ℣ Ipsi persequuntur: idest ad finem usque se quuntur: ut obseruant. ℣ Hæc genera officiorum adipiscentur cum summa utilitate reipubli. magnam & gratiam & glo riam. ℣ Autem pro sed: Antipater tyrius. i. de tyro: stoicus. i. de secta stoicorum: censet: idest iudicat duo præcepta esse prætermissa in his præceptis utilitatum: a Panetio uidelicet cura rationem ualitudinis: idest incolumitatis: & pecunias: quas res ego arbitror præteritas. i. prætermissas a summo philosopho: uidelicet Panetio: ꝙ essent faciles: sunt supple ta men certe utile. Sed ualitudo sustentatur noticia sui corporis: & obseruationem earum rerum: quæ res soleãt: aut prodes se aut obesse: & continentia: idest sobrietate & parcitate in omni uictu: atq; in cultu causa tuendi: idest protegendi corpo ris: & in prætermittendis uoluptatibus: quia ut dicit in epistola. Flac. Nocet empta dolore uoluptas. Postremo arte eorum ad quorum scientiam hæc pertinent: uidelicet medicorum. ℣ Autem pro sed res familiaris debet quæri: idest acumula ri his rebus: quibus turpitudo abest. i. cum honestate.

¶ HAS

CHAS res:quibus est q̄renda res familiaris & augenda. ℣ Xenophon Socraticus:discipulus Socratis. ℣ Oeconomicus:de re familiari tuenda. Hæc Cic.interpretatio non extat:nec extabat tpe Quintiliani. Aristo.ēt ut dictum est:composuit lib. Oeconomicos in quibus præcipit quomodo paterfami.debet gubernare suam domum:& quærere:atq; augere rem domesticam:sic etiam facit xenophon. PET. MAR.

CDiligentia:labore & industria:ut semp adsit. ℣ Parsimonia:ut moderate paratis utere. ℣ Eisdē &c.qbus rebus conseruatur res familiaris eisdē augetur:ꝺseruatur diligentia:si laborem tuum:& industriam adhibeas:parsimonia:si nō effundas hisdē & augeť. ℣ Has res &c. siquis inqt q̄ ad hāc rem pertinēt latius perdiscere uoluerit legat œconomicū xenophontis. Is phius fuit:& orator celebris:ac dux exercitus. Multa scripsit inter q̄ αγαθαςιγ κυρου και παιδιαγ scripsit p̄terea οικονομικα hoc ē librū de re familiari:quē adolescēs Ci.trāstulit. Fuit xenophō Pla.ī eloq̄ntia. Emul? Socr.discipul?:quos duos Socra.suauitatis & amænitatis lumia appellat. G. FRAN MAT. Xenophon Plato.

Has res cómodissime Xenophō socraticus psecut? ē:ī eo libro q œconomic? iscribit:quē nos ista fere ætate cū essemus:qua es tu:nūc e græco ī latinū cōuertimus.

CAVTEM pro sed:debet sup.conseruari diligētia & parsimonia:& augeri ēt iisdē reb?. ℣ Xenophō Socratic?.i. Socratis sectator psecut? est.i.descripsit cōmodissime has res in libro:q inscribitur.i.cuius titulus est œconomicus.i.de œconomia.i. re familiari tuenda:quē librum nos cū essemus fere ista ætate qua tu nūc es conuertimus e græco in latinum. ASC.

CComparatio duorum utilium inter se.

PET. MAR.

SEd utilitatū cōparatio:qm̄ hic locus erat q̄r tus a Panetio p̄termissus:sæpe est necessaria Nā & corporis cómoda cū externis:& externa cū corporis:& ipsa iter se corporis:& externa cū externis cóparari solēt. Cū externis corporis hoc mó cóparanť :ualere ut malis q̄ diues eē. Cū corporis externa hoc mó diues eē poti? q̄ maximis corpis uirib?. Ipa iter se corpis sic:ut bona ualitudo uoluptati añponať :uires celeritati. Externoꝝ ăt:ut glīa diuitiis: uectigalia urbana rusticis. Ex quo gñe cópatiōis illā ē Catonis senis. A quo cū q̄reret qd maxie in re familiari expediret:rñdit bñ pascere. Quid ẽm? satis bñ pascere. Quid tertium? bene uestire. Quid quartum? arare. Exter na bōa cōparā tur cum bonis corpis Cato senior dī ad differentiā iunioris Cōparo ī agri cultura

SEd utilitatū. Sicut ad finem primi:ita in fine huius ponit cōparationē duoꝝ utiliū inter se di.sed cōparatio utilitatū (qm̄ hic locus erat quartus p̄termissus a Panetio) est sæpe necessaria. ℣ Nā & cōmoda corporis: solent corporari cū externis:& externa sup.cōmoda cū corporis sup.cōmodis & ipsa sup.cōmoda corporis solent cōparari inter se:alia .s.cū aliis cōmodis corporis:& externa cū externis. ℣ Corporis sup.cōmoda cōparanť cū externis:hoc mō ut malis .i.magis uelis ualere.i.sanus & incolumis eē q̄ diues esse. ℣ Externa supple cōmoda comparantur corporis sup. cōmodis:hoc modo.s.ut malis potius esse diues q̄ maximis uiribus corporis. ℣ Ipsa sup.cōmoda corporis cōparātur sic inter se:ut bona ualitudo anteponať uoluptati:& uires sup.anteponantur celeritati.i.pernicitati & agilitati. ℣ Autem pro sed externorum sup.cōmoda comparantur sic:ut gloria sup.anteponatur sup.diuitiis:& uectigalia urbana.i.quæ recipiunť a rebus urbanis:quæ tutiores & honestiores sunt anteponantur sup.rusticis. ℣ Ex quo genere comparationis est illud Catonis senis:a quo cum quæreretur:quid maxime excederet in re familiari respondit:bene pascere. ℣ Quid secundū sup.expediret:respondit. Satis bene pascere. ℣ Quid tertium.i.tertio loco expediret supple interrogatus respondit:bñ uestire. ℣ Quid quartum sup.expediret respondit:arare:& cum ille qui quæsierat dixisset. Cōparatio utilitatū

SEd utilitatū cōparatio:illud nūc attingit qd a Panetio p̄termissi dixit. Duob? ppositis utilib?:utrū sit utili? : fecit idē supra ī cōparatiōe honesti. Quæ ăt utilia sunt aut aī aut corpis sīt aut externa:ita aūt diffiniuit Cice.bonis corporis bona aī añponēda eē. Corporis uero bona externis anteferēda:qa p aī bonis cōseruādis corpus cū oīb? bonis eī? est cōtēnēdū:& pro cōseruēdo corpore oīa externa sūt abiicīēda:qd nō dissentit a religiōe nr̄a. ℣ Quart? lo.prim? locus fuit honestū:aut turpe:secūdus duob? ppositis honestis:utrū honesti?:tertī? utile an cōtra:q̄rt? uero est de quo nūc agīť duob? ppositis utilib? utrū utilius. ℣ Nā & corpo.&c. De aī cōmodis nō loquiť:qa cū de honesto disputauit assatim dixit. Et minime dubiū ē bōa aī corporis bonis añponēda eē:primū qdē bona corpis cū bonis externis cōparanť inter se uerbi gr̄a:utrū melius sit bñ uelle an formosū eē. ℣ Externa cū cōmodis corpis. Exēpli gr̄a:utrū meli? bñ uelle an diuitē eē. Sed ipse Ci.singulis sua exēpla subiicit. ℣ Vires celeritati:bona sunt corporis uires & celeritas:uires sunt ei? q robore ualet & lacertis. Celebritas ei? q fuga p̄stat:uir fortis nō fugit. Celeritas icidi potuisset q̄ fortis:& Virg.ait. Pedibus timor addidit alas. ℣ Ex quo gñe:uidelicet cū externa bōa iter se cōpanť. ℣ Illud Cato.illū supiorē itelligit:q scripsit de originib?:& de re rustica:ac de aliis reb? mltis:cui? p nepos fuit cato uticēsis. ℣ Bñ pas.bñ nutrire:& bruta & hoīes:ut.s. labori sufficerēt. Q ďidē tradit lib.de re ru. ℣ Satis bñ &c.mediocrit.s.pasceť:si uidel? pr̄familias satis diues nō fuerit. Cic.ī oī, bus feř sua su, bicit exēpla. ASC.

PET. MAR Fœnerari est occidere hoiem.

¶ ET cū ille:diceret:nō utile est fœnerari:respondit Cato idē eē:qđ occidere hoiem:ut ostēderet rē domesticā non esse augendā illicito:& inhonesto lucro:sed ꝓpriis redditibus agroꝝ & aīalium:gulæq; & luxui uestiū tēperādū esse:qm̄ nihil potest esse utile:qđ nō est honestū:& parsimonia est maximū uectigal. Increpans aliqn̄ mores urbis Cato: Difficile esse dicebat illā rēp. saluā fore:ubi pisciculus pluris quā bos uiueret. Dictū est supra quare fœneratio hr̄ odio:cū sit cōtra naturā. Quid.n. est fœnus.inquit Sene.& usura:nisi hūanæ cupiditatis extra naturā q̄sita noīa. In principio de re rusti. scribit Cato:Maiores nr̄i sic habuere:& ita legibus posuere furē dupli cōdēnari:fœneratorem quadrupli. ℣ Bn̄ uestire.

Et cū ille qui quæsierat dixisset:qd fœnerari. Tum Cato quid hoiem iqt occidere. Ex quo & multis aliis itelligi debet utilitatū cōparationes solere fieri:rectequ adiūctū eē. Quartū exquirendorum officiorum genus. Sed toto hoc de genere:de quærenda:de collocāda pecunia:etiam de utenda commodius a quibusdam optimis uiris ad medium ianuæ sedentibus:q̄ ab ullis philosophis ulla in schola disputatur. Sunt tamen ea cognoscendi. Pertinēt enim ad utilitatem : de qua hoc libro disputatum est. Reliqua deinceps persequemur.

¶ M.T.C. Officiorū Liber Secundus explicit.

Puto hic eē mēdam & legendū bene uitire.i.bonas hr̄e uites:& uineas:qđ uerbū Catoni cōuenit:q ne potibus ꝓspiciens de rōne impēsæ cauit. In primis: nā primū & certissimū q̄stū dixit eē in pratis:secūdū in uineis:tertiū in agris aratis:qm̄ hi maiori colūtur impendio q̄ uineæ:aut pascua & prata dixerūt anti qui:ut iqt Pli. Et sic maxime ꝓbat a Catone eis q̄stus quicq̄ minimo īpēdio cōstaret. Vn̄ etiā iqt Pli. Interrogatus Cato qs eēt certissimus q̄stus rndit. Si bn̄ pascas:q ꝓximus:si satis bn̄ pascas. Sūma otium in hoc spectāda fuit:ut fructus his maxime ꝓbaret: quicq̄ minimo īpēdio cōstaturus eēt. Quæstuosissimā Cato iudicauit uitē ꝓxime ortos riguos nec id salso si sub oppido sint & prata:q̄ antiq̄ paratā dixerūt. ℣ Quid ho.occi.q.d.idē ē fœnerari : & hoiem occidere. ℣ Ex quo:pp hoc ꝓbat sniam suā authoritate Catonis. ℣ Et multis aliis : quæ ad probādū dici possent. ℣ Quartū:hāc quartā disputationē de utilibus:utrū utilius:ut offīm pfectæ exq̄sitū iueniat. ℣ Sed toto hoc de genere:uult Ci.seniores usuperitos & longa experientia rerum prudentes longe melius de hac re dī

Aratus

putare posse:q̄ possint philosophi in suis scholis:qui non habent usum rerum:philosophi possunt præcipere non esse fœnerandū:bene quærendam esse pecuniam:& bene locandam:sed ipsi omnia contemnentes talia non sunt experti. At se nes patresfamilias:qui experti sūt:quid sit fœnerari:& quid affert incommodi:& quomodo quis pecunia debeat uti:cōuenientes in hemicydo de tali re inter se confabulantes longe melius disputare & præcipere possunt. Vnde Scipio. Hānibal:Pyrrhus:Alexander:Pompeius: Cæsar melius de re militari dissererе potuissent : q̄ hi qui de ea scripserunt:& in acie uersati non sunt. Ideo Hannibal derisit Phormionem coram se de re militari disputantem:cum nunq̄ acies uidisset.

Phormio derisus est ab Alexandro cum de militari discere uellet.

Idem de agricultura dicit Colu.lib.i.alloquens Syluinum ad quidem scribit:hoc igitur Syluine inquit priusq̄ cum agricolatione contrahas aduocato in consiliuni:nec tamen sic mente dispositus uelut summam totius rei sententiis eorum consecuturus:quippe eiusmodi scriptorum monumenta magis instruunt q̄ faciunt artificem:& experientia dominatur in artibus:neq; est ulla disciplina:in qua non peccando discatur:neq; statim quis compos agricolationis erit:his perlectis rationibus nisi & obire eas uoluerit:& per facultates potuerit. Plato in tertio de rep. dicit non iuuenem : sed senem potius bonum iudicem esse conuenit:& qui sero qualis sit iniuria:didicerit:neq; consuetam sibi aut inhærentem:uerum alienā: & in aliis longo tempore perceperit:qualeq; a natura malum sit:sapientia non experientia soleat agnoscere. ℣ Cōmodius melius q̄ a philosophis. ℣ Ad medium ianuæ sedentibus. In hemicyclo:qui locus erat prope ianuam:in quem senes cōueniebant. Erat autem hemicyclus locus semirotundus instar testudinis in Lælio ait:cum sæpe multa narraret:cum memini domi in hemicyclo sedentem:ut solebat:cum & ego essem una & pauci admodum familiare:in eum sermonem illū incidere:qui tum fere multis erat in ore. Cyclus græce latine dicitur circulus & orbis:hemicyclus medius circulus:in cuius ambitum erant sedilia:in quibus sedebatur ab his qui in hemicyclo ,conueniebant. ℣ Quam philosophis : quoniam hæc magis requirunt experientia rerum q̄ disciplinam. ℣ Tamen:q̄is ita sit:ut magis in usu posita sint:tamen cognoscēda sunt ex præceptis philosophorum:quoniam sunt utilia:inde adhibendus est usus. ℣ Reliqua:ultimam partem prīmę propositionis:quæ est de repugnantia utilis & honesti:& iudicio quo eligimus id quod præstat:& utitur Cicero transitione captans attentionem:quoniam se persecuturum pollicetur:quæ dicenda restant. ℣ Deinceps:posthac:& iam postq̄ de omnibus aliis rebus disputatum est.

Cyclus

Hemicyclus

FRAN MAT. ¶ QVOD fœnerari:cum ille quæsisset quod fœnerari est utile in re familiari : respondit Cato. quid hoiem occidere. Quærens quid esset hoiem occidere:ex quo significauit nihil crudelius nullum aut tertius scelus esse quam usurā facere. ℣ Sed toto &c.dicit hanc utilitatum comparationem & disputationem uniuersam melius cognosci experientia : q̄ scientia:& hoc est quod dicit melius disputari ab optimis quibusdam uiris ad ianuæ medium sedentibus:qui naturali quadā prudentia utuntur q̄ a phīs. ℣ Ad ianuæ medium:mercatores intelligit:& patresfamilias senes : qui ad medium ianuæ sedere solent:& de utilitatibus:atq; huiusmodi rebus cum uicinis suis:& amicis colloqui possumus hemicyclus accipere: hoc est locum ianuæ proximum semirotundum:in quem patresfamilias conueniebant & fabulantur. Cicero in Lælio. Tum memini domi in hemicyclo sedentem ἡμι semis & κυκλος circulus. Alii hemicyclum magis sedem intelligunt:est autem prouerbialiter dictum:& ab iis tractum:qui inter familiares aliqua de re trāsfabulabātur. Quorum mos est i medium ipsius ianuæ sedere:aut certe minutiones intellīgit philosophos:qui ad ingressum tātūmodo philosophiæ uenerūt: ad secretiorem uero ipsius scientiam non peruenerunt:melior tamen superior intellectus. ℣ Sunt tamen ea &c. Quāuis ab imperitis tradantur cognoscenda tamen sunt:& rationem statim subiungit:quia pertinent ad utilitatem &c.

ASC. ¶ QVID fœnerari sup.censes expedire:tū Cato inqt. ℣ Quid occidere hoiem sup.expedire cēses. ℣ Ex quo & multis aliis debet itelligi comparatiōes utilitatū solere fieri:& hoc q̄rtū genus officiorꝝ exquirendorꝝ esse adiunctum recte. ℣ Sed commodius disputatur de hoc toto genere.s.de quærenda & de collocanda pecunia : & etiam de utenda a quibusdam optimis uiris sedentibus ad medium ianuæ:ideſt in hemicyclo:in quo seniores rerum experti & periti consedere solent(nisi forte dicat ad medium ianuæ:quod Flaccus ad medium ianum)disputatur dico commodius ab illis : q̄ ab illis philosophis in ulla schola. ℣ Enim pro quia:ipsa pertinent ad utilitatem:de qua disputatum est hoc libro: nos persequemur deinceps:uidelicet in.iii.libro reliqua:ideſt quę restant.

¶ M.T.C. Officiorum Liber Secundus explicit.

¶ PVblium

PET. MAR.

Vbliũ Scipionẽ. Duobus uoluminibus quoꝝ interp̃tatio ad calcẽ deducta est: ut subiecta materia regrebat dissimiles p̃fationes ꝓposuit Cicero: & secũda p̃fatiõe docuit: cur se ad scribẽdũ ī phĩa cõtulerit hoc ide ī hac præfatiõe facit sed alio mõ. Vñ in tres partes diuidit. In prima uolẽs docere: cur se ad scribẽdũ alia cõuerterit eo tpe: ponit se id fecisse pp ociũ cũ senatus eẽt extinctus: iudicia eẽnt deleta: & nihil eẽt agẽdũ cũ sua laude: aut in curia: aut in foro: & adducit ociũ Africani maioris p̃clari & sũmi uiri: cuiꝰ ingenii p̃stantiã ostẽdit se imitari uoluisse & ociũ. In secũda pte q̃ incipit ibi. Sed nec ociũ hoc: cõparat ociũ suũ cũ ocio Scipiõis: & oñdit inter utrũq; multũ intereſſe qm̃ Africani ociũ uolũtariũ erat. Cice. aũt necessariũ: qm̃ eo tpe scelerati reꝝ potiebant̃: & Octauiꝰ ad tyrãnidẽ aspirabat. Et sic dãnat tpa sua uir optimus & salutis patriæ studiosus: & maxie notat M. Antoniũ: q iugulo Cice. interitũ gladiũ hebat suoꝝ sceleꝝ conscius: & bonoꝝ oium inimicus: & docet Cicero se plura breui tpe scripsisse iã republi. occupata q̃ aña multis annis. Cũ eni Cæsar reꝝ potitus eẽ in prędiis suis Ci. se cõtinebat: cędẽs urbe: foro senatoriisq; muneribꝰ: & raro ad urbẽ se cõferebat: nisi Cæsaris salutãdi gr̃a aut orãdi p̃ alicuius salute: ut p̃. M. Marcello: p̃ Qu. Ligario: p̃ rege Deiotaro: quos apud Cæsarẽ defẽdit illis uehementer iratũ: oẽ tp̃s disputãdo & scribẽdo ꝺterebat uit̃ ad cõem natus utilitatẽ: conabaꝫ. n. p̃desse Romãis suis eo mõ quo poterat cũ dñatu uniusoiꝝ tenerent̃: & nullum reip. uestigiũ extaret. In tertia pte q̃ incipit ibi. Sed cũ tota phĩa: extollẽs ipsam phĩam: & maxie eã ptẽ: q̃ ẽ de officiis filiũ suũ ad illã hortaꝫ: monetq; ut expectationẽ de se & spẽ iã cõceptam nõ fallat. Inde aggredit̃ tractatũ ibi. Panetius igit̃. Et disputat in hoc uolumine: ut in pricipio dictũ ẽ de repugnãtia: quæ uꝫ eẽ inter utile & honestũ: p̃scribitq; formulã q̃ iudicari possit qd sit agendũ: ne ab offõ discedaꝫ.

Cicero nis uita & mores.

¶ Publi. Scipio. Publi. Scipio q primũ Africanus cognominatus ẽ a deuicto Hãnibale & Carthagine ad tributũ redacta: filius fuit ut dictũ est. P. Scipionis q rediẽs e Marsilia quo trãsmiserat p̃ orã ligusticã Hãnibali ex alpibus delcẽdẽtibus occurrit: & ad ticinũ uictus fuit: hic inq̃ Africanus Iouis filius ex Põponia habuit⁹ẽ: & ī bello ꝺtra Hãnibalẽ fortunatissim⁹ fuit: & optius senator: & ī bello q̃ ꝺtra Anthiochũ asiç Regẽ Po. Ro. gessit: frĩ Lucio Scipiõi ꝺsulũ legatꝰ p̃ficisci uoluit postea apud liternũ uita functꝰ ẽ: omissis reip. mũeribꝰ: pp aliquoꝝ simultates: ut diffusꝰ ī cõmẽtariis Syllii dcm̃ ẽ. ¶ Primũ: ad dr̃iam Africani mioris: q fuit nepos prioris p̃ adoptionẽ. ¶ Scripsit Cato: ī pricipio suaꝝ originũ: ubi dixit claroꝝ uiroꝝ ñ minꝰ ocii q̃ negocii tõnẽ extare oportẽ: author ẽ Ci. ī oõne p̃ Plãco: origines catõis desideramꝰ: hic ẽ cato ille cẽsoriꝰ: q̃ ꝺ bello pũico q̃stor Scipiõis ī sicilia fuit: quẽ in senatu accusauit: q̃ publicã pecuniã p̃digeret: & p̃tor erat ī castris apud metaurũ: cũ Hasdrubal a claudio Nerone & Liuio salinatore ꝺsulibꝰ interfectꝰ fuit. In senectute scripsit historias q̃rũ erant. vii. libri. prius ꝺtinebat res regũ Po. Ro. ii. & iii. uñ q̃q; italica ciuitas orta sit: ob q̃ rẽ ois appellauit origines. i. iiii. erat primũ bellũ punicũ. i. v. ẽm ī aliis duobꝰ reliq̃ bella p̃secutꝰ ẽ usq; ad Seruii Galbę: q̃ lusitãos diripuit. ¶ Fere ç̃qlis: q̃si eiusdẽ ętatis. Et tiõ Catoni credẽdũ erat: qm̃ hęc uiderat audiue ꝑturã Seruii Galbę: q̃ lusitãos diripuit. ¶ Fere ç̃qlis: q̃si eiusdẽ ętatis. Et tiõ Catoni credẽdũ erat: qm̃ hęc uiderat audiuerat q̃q;. ¶ Sed nunq̃ minus ociosum: q̃a exercebat ingeniũ: & tacita cogitatiõe ab ocio & solitudine abstrahebaꝫ: & nũq̃ erat ociosus. ẽt si a negociis reip. domesticisq; cessaret: qm̃ semp de negociis cogitabat. ¶ Quã cũ ocio. Cũ cessaret a mũeribus reip. & ociosus eẽt. i. in studiis lr̃arũ uersareꝫ. Nã ociosus ẽt dr̃: q cognitioni reꝝ dat operam. Vñ phioꝝ uita dr̃ ociosa: qm̃ cessat a muneribus publicis & in contẽplatione rerum uersatur.

Ocio/sus: FRANMAT.

PVbliũ Scipionẽ: p̃faꝫ Ci. & ī hac p̃fatiõe beniuolẽtiã atq; attẽtionẽ a psona colligit auditoris: suũ laudãs offm̃ si. ne arrogãtia & icõmoda qbꝰ afficiꝫ enũerãs. Faꝯ ꝑterea attẽtũ a rebꝰ ipsis. Nã cũ oẽs phĩç ptes fructuosas dicat eẽ nullã: ea q̃ ī officiis tradẽdis uersaꝫ dic eẽ feraciorẽ atq; utiliorẽ. Trahit a psona beniuolẽtiã: oñdẽs optimã eẽ ꝺ eo spẽ atq; expectationẽ: hortaꝫ ut nihil tpis ī cassũ elabi sinat. Et facile fore oñdit ut p̃ficiat. Cũ oia suppetãt necessaria prio ociũ sibi tributũ dic fruſtra noluisse ꝺterẽ: idq; exẽplo africani facẽ q̃ dicẽ solebat nũq̃ se minꝰ ociosũ eẽ: q̃ cũ ociosus esset: nec minꝰ solũ q̃ cũ soiꝰ eẽt. Mã hꝰ tertii libri cõpatio ẽ utilis & hõesti. Nã prio libro pollicitꝰ ẽ ꝺ hõesto prioꝰ dicturꝝ: deide de hõestoꝝ iter se cõpatiõe. Itẽ ꝺ utili & duoꝝ utiliũ ꝺtẽtiõe. Vltio uero ꝺ utilis & hõesti pugna qꝺ nũc facit. ¶ Publiũ Sci. Qui Carthaginẽ tributariã feẽ: & uir fuit ꝺtinẽtia & rei militaris p̃itia oium prius. ¶ Prius: nã & Aemyliꝰ Sci. Africani filius. ¶ Cato: ille senior. Scripsit ãt hoc libro de originibꝰ de quo sic apꝺ Ci. ipe ait: septius originũ liber mihi cauꝰ appellatꝰ ẽ. ¶ Cato: ille senior. Scripsit ãt hoc libro de originibꝰ de quo sic apꝺ Ci. ipe ait: septius originũ liber mihi caꝰ appellatꝰ ẽ. ¶ Aeq̃lis. i. æqueuꝰ. ¶ Minꝰ ociosũ: mẽte. s. & cogitatiõe: p̃clara uox fuit Frãciſci Petrarchę q cũ libros euoluisset: & rudis qꝺa supueniẽs ī terrogasset. Quid ita solꝰ eẽt: rndit: nũc solus eẽ incipio postq̃. s. ueniſti: qꝺ. s. me a libris abstraxisti. Cogitabat aũt scipio cum ociosus esset a laboribus. s. requiescens corporis quæ erant reipublicæ utilia.

P. scipio africanus.

Africanus minor per adoptionem.

Nũc solus eẽ ī. cipio frã. cisci petrarchæ dictũ.

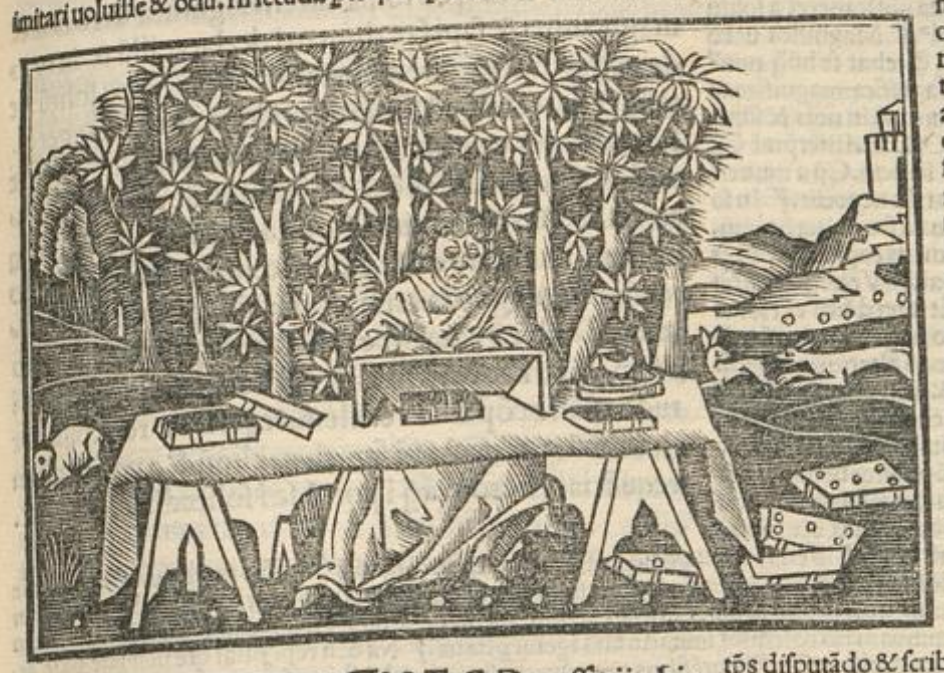

¶ M. T. C. De officiis Liber Tertius.

¶ Præfatio.

Vblium Scipionem Marcefili: eum qui primũ Africanus appellatus est dicere solitũ scripsit cato (qui fuit fere eius æq̃lis) nunq̃ se minus ociosum eẽ: q̃ cum ociosus:

ASC. Dictũ Publii Scipionis africani.

PVblium Scipionẽ. Huius in tertiũ librũ ꝓfationis est ordo. ¶ O marce fili cato scripsit Publiũ Scipionẽ cũ et qui appellatus est primũ. i. añ oẽs alios Africanus a deuicta. s. Africę ciuitate carthagine: hoc est Scipionem maiorẽ solitũ dicere. Scripsit inq̃ Cato qui fuit fere æqualis eius uidelicet Scipionis eũ solitũ dicere: se nunq̃ esse minus ocioſum. i. cessantem q̃ cum esset ocioſus. i. extra administrationem reipu.

PET. MAR.

¶ NEC. m. s. qm̃ euoluebat monumẽta antiquoꝝ: & ꝓhorũ ꝓcepta legens cũ illis loq̃bat: & ẽt secũ: ut tacita cogitatiõe ita abstraheret a solitudine: ut nullo mõ posset eẽ sol⁹. ¶ Magnifica uero uox. Laudat uocẽ Africani: q̃ dicebat se nũq̃ min⁹ ocioſum: q̃ cum ocioſus. ¶ Magnifica: magnifico & claro uiro digna. ¶ Magno uiro. Alti nois & sũmę prudẽtiæ. ¶ Quæ declarat. Ostẽdit. Interptat Cicero uerba ipsius Scipiõis. ¶ In ocio. Cũ a muneribus publicis cessaret: cogitabat de negociis. ¶ In solitudine: cũ eẽt solus & remotus a frequẽtia hoium. ¶ Secum: tacita agitatiõe: & mẽtis cogitatiõe: q̃ res cognitiõe dignissimas cõseq̃bat. ¶ Vt neq; cessaret unq̃: ut sp eẽt in negociis. ¶ Et interdũ: cũ eẽt solus ga secũ loq̃bat: mẽtisq; agitatio neq; unq̃ acqescit & solertia utebat nõ egebat collogo alterius: qm̃ secũ: & cũ libris mortuisq; loq̃bat: & sic ñ erat sol⁹. ¶ Lãguorẽ: torporẽ & inertiã. ¶ Acuebãt: excitabant: & ad negocia cõtẽplationẽq; irritabãt. ¶ Vellẽ hoc. i. hoc dicit ut deuitet arrogãtiã: ꝓponitq; ingenio suo ꝓstãtiã ingenii Scipiõis: qđ nũq̃ acqescens tm̃ roboris hẽbat: ut illũ a solitudie abstraheret cum eẽt solus. ¶ Hocidẽ: qđ de se dicebat african⁹. ¶ Sed si minus: si nõ possum inqt eminẽs ingeniũ Scipiõis imitari uolũtate: tñ ꝓxie accedo: qm̃ ꝓsequor ociũ: ut ille faciebat. Nã in q̃dã epla scribit cũ se in agrũ arpinatẽ otuliſſet: in hac solitudie careo otium colloqo: cũq; maxie in siluã me abstrusi dẽsam & asperã: nõ ex eo usq; ad uesperã: nihil est mihi amicitius solitudie in ea mihi ois sermo ẽ cũ lris. ¶ Si minus: si nõ cõsequor imitãdo tãtã ingenii ꝓstãtiã. ¶ Nã & a rep. ꝓbat q̃re uolũtate ꝓxie accedit. ¶ A rep. a senatu & reip. administratiõe. ¶ Forẽsibus negociis: causis iudicialib⁹: q̃ in foro agebanẽ: & sic dãnat bella ciuilia: & eoꝝ authores. ¶ Armis ipiis. ¶ Octauii aspirãtis ad tyrãnidẽ Antonii & Lepidi triũ uiroꝝ. Armis inqt ciuilib⁹ ꝓhibeor a senatoriis forẽsibusq; negociis: qm̃ illa arma erãt ad pniciẽ bonoꝝ & patrię: cui pietatẽ dẽmus: iõ appellat arma ipia: qm̃ ipiũ est patriã lacerare & opprimere. ¶ Vi: uiolẽtia. & sic. M. Antonii uiolẽtiã taxat: q Cice. usq; ad necẽ insectatus ẽ. ¶ Perseqmur: studiose & libẽter ociũ amplectimur: postq̃ in rep. nullus ẽ locus. ¶ Ob eam cãm: qa ꝓhibetus sum a rep. & causis forẽsibus in qbus uersabar. ¶ Rura peragrãtes: inquirentes rura & siluas: solitudinẽ potissimũ in suo arpinati & formiano: nã cũ his locis uersaret: frequẽtibus lris hortabat optimates: ut Octauiũ adolescẽtẽ a. M. Antonio seiũgerẽt: & scribẽs ad Atticũ hęc uerba inseruit. Nos hic philosophamur: qd. n. aliud nobis reliquũ est: & de offõ magnifice explicamur: alloquimur Ci. filiũ qua de re. n. potius pater filio. ¶ Sed nec ociũ hoc: hæc est secũda pars qua ostẽdit ociũ suũ: & cãm ipsius multũ differre ab ocio Scipiõis. ¶ Ille. n. rõ q̃re ociũ suũ nõ ẽ cũ illo cõparãdũ: qm̃. s. Scipio fuimebat sibi ociũ colligẽdi sui cã: & spõte cessans a muneri⁹ publicis. Ci. aũt necessitas afferebat ociũ: qm̃ ipiis armis & publicæ saluti cũ sũma hõestate: & uirtutis laude eõsulẽ. ¶ Pulcherrimis: qm̃ nihil ẽ pulchrius: nihil laudabilius q̃ diligẽter prudẽterq; mũera reip. obire. ¶ Sumebat: arbitrio suo nulla cogẽte necessitate. ¶ Tanq̃ i portũ: ac si ex tẽpestate maris nauigasset i portũ: & locũ quẽtis: sunt. n. in rep. tẽpestates: motus uarii: & occupationũ negociorũq; agmina: q̃ Scipio interdũ fugiẽs in uillis animi relaxandi gratia honestũ sumebat ociũ: & tanq̃ in tuto portu sic in solitudine quiescebat.

FRAN MAT. Ci. scripsit de officiis cũ octauius & M. Anto. pugnaret contra brutũ & cassium.

¶ NEC minus solũ. Nã cogitatiõe eos adesse uidebat: cũ qbus aliqd quod ad rẽpub. pertineret tractaturus erat. ¶ Magnifica &c. Laudat hãc Scipionis uocẽ. ¶ Quę declarat dictũ sapiẽs Scipiõis declarat: in ocio non fuisse ociosum neq; in solitudine solũ. Nã cũ in ocio eẽt de negociis cogitabat: & sic solus non erat: qa socios cũ qbus colloqueret hẽ uidebatur. ¶ Vt neq; cessaret. Quia ẽt si nihil reꝝ gerebat: tñ cogitabat. ¶ Hæ duę res: ociũ & solitudo. ¶ Acuebãt: ingenioſiorem faciebãt. ¶ Vellẽ &c. uellẽ inqt ut ego quoq; sic dicere possem me. s. non minus ociosum q̃ cũ sum ociosus. Sed nõ possum tantã ingenii præstantiã cõsequi: aliquid tñ in ocio ago. ¶ Voluntate. Quia & si non possum: uellẽ tñ. ¶ Nã &c. incõmoda sua profert & ostendit se nõ uoluntate sed necessitate ociũ persequi. ¶ A republica: a senatu. ¶ Forensibus negociis: defensionibus amicoꝝ idẽ in principio dixit Tusculanarũ: cũ defensionũ laboribus: senatoriisq; muneribus: aut oino: aut magna ex parte essem aliqñ liberatus. ¶ Armis impiis: Iulii prius: deinde & Octauii: & M. Antonii: nã hũc librũ tunc scripsit: cũ octauius & Antonius bella gererẽt cõtra brutũ & cassium. ¶ Vi: hoium præditoꝝ. ¶ Rura: ut Tusculanũ Pompeianũ ubi prædia habuit Cicero. ¶ Sed &c. differentiã ostẽdit inter suũ & africani ociũ. Nam illius uoluntariũ fuit: Cice. uero necessariũ. ¶ Ille. n. &c. non habemus quid in rep. & foro agamus: iõ in ocio eẽ cogimur. At uero Scipioni non idẽ contingebat. Quí ocium aliqñ sibi assumebat: ut conquiesceret.

ASC.

¶ Nec se esse minus solũ. q̃ cũ eẽt solus: quia tunc cũ lris aut aio suo uersabat cũ extra turbã eẽt. ¶ Vero. i. certe illa sup. uox est magnifica & digna magno & sapiẽte uiro: quæ declarat illũ cogitare in ocio de negociis & solitũ loqui secũ in solitudine. i. cũ solus eẽt: ut neq; cessaret unq̃: & interdũ nõ egeret colloquio alterius. Itaq; duæ res quæ afferunt cæteris lãmus cõsequi imitatione. i. imitãdo tantã ꝓstantiã ingenii: certe nos accedimus ꝓxime uolũtate. ¶ Nã nos ꝓhibiti a republica. i. sectamur: ut ex eo lucrum faciamus ocium & nos relicta urbe peragrantes rura ob eam causam: quia prohibiti sumus & ocium persequimur: sumus fere. i. quasi semper soli. Sed nec hoc: ideſt meum ocium est supple comparandũ cum ocio Africani: nec hæc solitudo est comparanda cum illa: ideſt cum illius solitudine. ¶ Ille enim requiescens a pulcherrimis muneribus reip. sumebat. i. sua sponte capiebat aliquando ocium: & recipiebat se interdum a cœtu & frequentia hominum: & in solitudinem tanq̃ in portum. i. locum quietis & securitatis.

Ois sermo ẽ cũ lris in epistolis Cic. Trium uiratus

Nihil laudabilius q̃ diligenter prudẽterq; obire mũera reip.

Solitudo Ciceronis

¶ NOstrum

¶ NOstrū āt ociū: ponit dr̄iam utriusq; ocii. ℣ Negocii iopia: qm̄ extincto senatu & rep. pene euersa, nullū Ci. negociū i ea relictū erat: nō. s. licebat cōi saluti ꝟsulere: & in causis uersari. ℣ Senatus: apud quē de sūma reꝝ ꝟsultabat: & in gne deliberatiuo causæ agebant p salute cōi. ℣ Deleꝰs iudiciis: causis forēsibꝰ: sublata inqt oi dignitate senatꝰ & iudiciis: in gbꝰ mea uigebat idustria: nil mihi agēdū cū laude relictū erat. ℣ Aut i curia: i senatu. Curia locꝰ erat: ubi publicas curas gerebāt. ℣ Aut in foro: i causis iudicialibꝰ: q̄ i foro agebant. ℣ Dignū nobis: authoritate nr̄a & dignitate. ℣ Ita q̄ i maxi, ma: a fortūæ mutatiōe affectū mouet Ci. & nepharioſin odiū trahit & iuidiā q̄le ē uergilianū illud. ℣ Tot quōdā popu lus terrisq; supbū Regnatorē asiæ. ℣ Celebritate: frequētia & laude. ℣ Sceleratoꝝ. Octauii: lepidi: Antonii q capitali odio ci. pseq̄bant: & nō solū de his itellegit: sed de oibꝰ aliis: qbꝰ oia plena erāt & ad notū cūcta succedebāt. ℣ Quātū licet: q̄tenus p, mittit a negociis domesticis. ℣ Sed qa sic ab hoibꝰ: authoritate doctoꝝ uiroꝝ pbat: q̄re in tātis malis dēbat frui ocio & id efficē qd̄ i ocio fieri pōt: qm̄ ex ipsis malis excerpe dēmus si qd ineſt bōi. In malis q̄ Ci. patiebat hoc bonū ierat: qm̄ in ocio: qd̄ neceſ, sitate ꝟstitutū erat & susceptū: poterat aliqd cōmini sci: & scribere dignū laude: & cōtēplari res cognitio ne digniſſimas. ℣ Fruor ocio. i. offō qd̄ in ocio fieri dēt: ut docti hoies monēt. ℣ Qui pepisset ociū ciui tati: qm̄ liberauerat Romā a furoribus Catilinæ & ociū romāis ciuibus peperat: q p id tpis pp nepha, riā ꝟiuratione cōsternati erāt. ℣ Lāguere: i delidia eē atq; pigritia. ℣ Non uolūtas: ut accidebat africa, no: si aliqn sponte sua in solitudinem se recipiebat. ℣ Quāq̄ africanus. In hoc Ci. p̄ponit ociū suū ocio Scipiōis pp effectū: & cōem utilitatē: qm̄ Scipio ni hil i ocio scripsit. qd̄ ad bñ beateq; uiuēdū posteris pdesset siue humano generi. Ci. āt clarissima opti, maq; ocii monumēta reliqt: dicit tñ africanū ꝟsecu, tū fuisse ex ocio maiorē laudē: ne uideat se illi p̄fer, re: q priceps senatꝰ sui tpis fuit: & cui posteritas pa, rē iuenire uix potuisset. ℣ Maiorē: q̄ ego ꝟseq̄r. ℣ Vel ēt: Iudicio meo li dicit: ut uitet arrogātiā: & p insinuatiōe fructum ocii sui africani ocio p̄ponit. ℣ Tñ: quis assecutꝰ fuerit maiorē laudē: tñ nihil scripsit qd̄ illi? ocii & clarissimi ingenii monu, mētū eēt. ℣ Nullū munꝰ: nullū opꝰ: qd̄ i solitudie cōposuerit. ℣ Ex quo: pp li qa ñ reliqt monumētū aliqd̄ & opꝰ in ocio elaboratū. ℣ Intelligi dēt: ex his q̄ dcā sūt: Ci. ocludit scipionē nūq̄ fuisse ociosū aut solū pp mētis agitationē: q̄ hoibꝰ ina ta ē: & reꝝ iuestigationē: q̄s cogitādo ꝟseq̄bat. Cū igit nullū opꝰ reliqrit itelligēdū ē ipm i ocio cōtēplatiōi reꝝ fuisse ītētū. ℣ Inuestigatiōe: iglitiōe & ꝟtēplatiōe: ductū ē li uerbū a uestigiis tāq̄ signis iudiciisq; qbꝰ ad rei notitiā puenimꝰ. Vñ iue stigare plærūq; ē q̄rēdo iuenire. Idē ofone p Qu. Ligario: qm̄ diligētia inimici iuestigatūq; ē qd̄ latebat. Et Terē. Nihil tā difficile ē: qn q̄rēdo iuestigari possit. ℣ Nos āt: pōit cām ci. deuitās arrogātiā q̄re operā i ocio ꝟsūpsit scribēdo: qm̄ nō tā firmū solidūq; igeniū hēbat: ut cogitatiōe tacita. i. ꝟtēplatiōe humanaꝝ diuinarūq; reꝝ distraheret a solitudīe: quēadmo dū faciebat africanꝰ: q i solitudie nūq̄ erat solꝰ: & i ocio nūq̄ ociosus. ℣ Nō tm̄ roboris: uigoris igenii: qd̄ tāto pōderi rerū sufficiat q̄ st remotissimę & cognitu difficillimę. Sūt. n. sepatę a mā penitꝰ & ñ obiiciūt sēsibꝰ exterioribꝰ. Vñ Diuꝰ Hiero nymus dixit. Grādes materias pua igenia nō sufferūt. Sed certe igeniū ci. tāti erat roboris: ut ad oīs materias aptissimū esset: & nihil tam arduum esse poterat, quod illa eminentissi ingenii fœlicitas non facile separaret: si per nephandissimū Antonium licuisset omne genus philosophiæ: ut animo proposuerat latinis litteris celebrare.

¶ Extincto senatu: mortuis senatoribꝰ maiori ex pte i ciuilibꝰ bellis. ℣ In curia: ubi sniam dicebat. ℣ In foro: ubi cās dfē, debat. ℣ Abdimꝰ: occultamꝰ & i solitudinē recipimus. ℣ Sed qa &c. ergo postq̄ sublatis negociis ociū mihi relictū erat: ad scribēdū me ꝟtuli: ut doctoꝝ sniam seq̄rer: q dīt ñ solū mima ex malis se ligē oportē. Sed ēt si qd malis ieſt bōi id acci pere. Malū qdē ē q̄ oportet: ut i ocio uiuā. Qui in reip. admīstratiōe uersari solebā: sed mima elegi: ne uidelicet ociū fru, ſtra ꝟsumerē: nec solū mima: sed bonū aliqd̄ ex his malis excerpsi: nā me ad scribēdū ꝟtuli: ex quo & uiui & posteri ñ me diocrē utilitatē st ꝟsecuturi. ℣ Sed ñ eo &c. ñ eo fruor ocio quo frui dēret author pacis & q rēp. ꝟseruauit. Nō pōt p̄terire qn se laudet & illd cōmemoret egregiū facinꝰ quo catilinę sopiuit ꝟiurationē: & patriā ab iteritu liberauit. ℣ Lāguere: tor pescē ac frustra ꝟsumi. ℣ Nō uolūtas: mallē stāte rep. in eiꝰ uersari admīstratiōe. ℣ Quāq̄ africanꝰ. Meritū suū extenuat & maiorē laudē ex illo ocio assecutū. Africanū dīc se tñ aliqd assecuturꝝ qd̄ africāo nō ꝟtigit. Q m̄ ille nihil lr̄is mādauit. Ci. uero ipe monumēta relictur? sit igenii cū aliqd scribat qd̄ & pñtibꝰ & posteris pfit. ℣ Maiorē laudē: plꝰ. n. laudis hēt iuestigare aliqd & iuestigādo agē qd̄ faciebat africanꝰ: q̄ iuestigata ab aliis & cogitata lr̄is mādare: qd̄ Ci. agebat. Quē, admodū fcā uerbis añponēda sunt. Ita laus q̄ ex rebꝰ cōparat laude añponit quæ ex scriptis colligit. ℣ Ex quo q̄is ni, hil lr̄is mandauerit. ℣ Nos aūt: se deprimit plurimū cū Scipionis ocio suū cōparat. ℣ Tm̄ roboris: q̄tū scipio habuit.

¶ Nostrū āt ociū ꝟstitutū ē iopia. i. p̄uria & carētia negocii: qa. s. resp. periit nec. i. & ñ studio. i. dfiderio qescēdi. q. d. nol, lē qescē si resp. uigeret. ℣ Eni p qa: qd ē qd̄ agē possumꝰ. ℣ Aut i curia: aut i foro dignū nobis extincto senatu. i. postq̄ se, natꝰ extictꝰ & p Cęsarē oppssus ē: & iudiciis dletis. q. d. nihil. ℣ Ita nos q uixerimꝰ quōdā i maxia celebritate: atq; i ocu lis ciuiū: nūc fugiētes ꝟspectū sceleratoꝝ qbꝰ oia redūdāt. i. nimis plena st: abdimꝰ. i. occultamꝰ nos q̄tū licet & sumꝰ sępe soli. ℣ Sed qa nos accepimꝰ. i. audiuimꝰ & didicimꝰ: sic a doctis hoibꝰ uidelicet oportē nō solū eligē electiōe. s. coacta. i. minꝰ fugē ex malis. i. iter mala: mima. i. ea q̄ minima st: sed ēt excerpe ex his ipsis. s. malis sup. aliqd bōi si qd bōi ieſſet. ℣ Propterea ego fruor. i. iucūde utor: &. i. ēt ocio: qdē. i. certe nō illo quo is dēat sup. frui q pepisset quōdā ciuitati ociū. i. trāqllitatē: sīc ipe ci. ducto catilia. ℣ Nec ego patior eā solitudinē q̄ necessitas ñ uolūtas affert mihi. ℣ Lāguē. i. ignauē & inertē eē q̄q̄ africanꝰ assęqbat: uel. i. ēt meo iudicio maiorē. i. ualde inanē tñ nulla monumēta. i. testimōia eiꝰ ingenii sup. extāt mādata lr̄is. i. scripta: & nullū opꝰ ocii eiꝰ: & nullū munꝰ solitudinis eiꝰ extat. ℣ Et quo dēt itelligi illū: nec ociosum: nec solū fuisse unq̄ agitatiōe. i. pp agitationē mētis: & iuestigatiōe. i. pp iuestigationē eaꝝ reꝝ q̄s conseqbat cogitando. ℣ Nos aūt: qui nō hēmus tm̄ roboris ut abstrahat tacita cogitatione.

PET. MAR. Genus deliberatiuū i senatu erat

Ci. peperit ociū romanis. Scipio nūq̄ fuit ociosus pp mētis agitationem

Inuestigare Terē.

Hieronymꝰ.

FRANMAT.

Eacta uerbis sunt añponenda

ASC.

PET. MAR. Cæsar augustꝰ nouissime rem pub. romanā euertit Staſ .i. erectū esse Cratippus.

¶ A ſolitudine:ut nō uideamur eē ſoli:& colloquio alterius nō egere:qđ p̄clariſſimi ingenii opus ē & qđ africano cōtigebat. ℣ Ad hāc opā:iduſtriā & laborē. ℣ Oē ſtudiū:uolūtatē. ℣ Curāq;:diligētiā. ℣ Itaq;: qa in ocio cōuerti aium ad ſcribēdū. ℣ Euerſa:a Cæſare.ſ.& nouiſſime ab Auguſto & Antonio. ℣ Breui tpe:quo reſp. fuit i ptāte Cæſaris. ℣ Sū te rep. uigēte & florēte:cū.ſ.p eos regebaſ:qb⁹ ſeipſa cōmiſerat:poſtea cū dñatu uni⁹ oia tenerenſ Ci. ad phīam diuertit & in ea ſcripſit. Stare ſignificat erectū eē:ut ſtāt aræ:& ſtat reſp. Inde p cōtrariū dī euerſa cū ab aliquo tyrāno occupaſ. ℣ Sed cū tota phīa:hæc ē tertia ps:q̄ phīam laudat:& ad eā hortaſ filiū:q athenis erat phīæq; opam dabat p̄ceptore ea

uppo. ℣ Frugifera:a frugib⁹ q̄ ſunt qcqd ex fructu terræ i alimoniā uertimus. ℣ Fructuoſa:a fructib⁹ qui ēt arboꝝ ſunt. Inculta ac deſerta:p̄ſtat in trāſlatiōe agroꝝ frugiferoꝝ:quorū nulla ps pp utilitatē inculta ē:ſic eſt phīa:& maxīe moralis q̄ ad bñ beateq; uiuēdū magſtra ē:atq; certiſſimū iter: & ipſa nāturalis phīa pdeſt morali:qm̄ phyſicus cognoſcēs ſe eē cōpoſitū ex quatuor p̄ncipiis cōtrariis:ut neceſſe ſit aliqñ ip̄m cōpoſitū ex defatigatiōe elemētoꝝ i ſua principia reſolui:& oīno interituꝝ eē:erit fortior:nec mortē timebit:cū oīno ſciat ſe morituꝝ:erit magnanimus:liberalis cū ſciat ſe tādē diuitias relicturū: & nihil habituꝝ p̄ter famā nois ſempiternā: ſi uirtuti opam dedit:& iuſtitiā coluit. ℣ Tñ nullus: laudat moralē phīā & officia q̄ unicuiq; ætati accōmodāt: & ad uitæ cōis iſtitutionē ſpectant:& ēt ad finē boꝝ:ut filiū attētū reddat:& ad plegēdū hoc opus proptioꝝ magnitudine utilitatis ppoſita & captat beniuolentiā a re ipſa q̄ ſcribit. ℣ Feracior:fructuoſior. Vberior:copioſior:qm̄ latiſſime patet. ℣ Ducūtur:ſumunt accipiūt. ℣ Cōſtāter:qm̄ ille q uult eē: & hēri officioſus dēt eē ꝺſtans in ſuo ppoſito: & ab offō nūq̄ diſcedere:& nūq̄ i offō claudicare. ℣ Honeſte:cū laude uirtutis:qm̄ offm̄ ſp ad bonū tēdit: & ille q hōeſte uult

Neceſſe ē eū fungi offō: q honeſte uelit uiuere.

uiuere:neceſſe ē:ut fungat officiis:& is q fuit affectib⁹ nō p̄t eē ꝺſtās aut honeſtus:iō amplecti dēmus officia:& ab ipſis nūq̄ diſcedere:ut ꝺſtāter & hōeſte uiuamus. ℣ Quare q̄q̄ a Cratippo:ꝺcludi Ci. ex his q̄ dixit multū cōdecere filio talia audire:qm̄ talis ætas dēt formari & dirigi ad ꝺſtātiā & hoeſtatē ipſis officiis q̄q̄ hoc audire poterat a cratippo. ℣ Hocutdes opam phīæ morali & officiis:a qb⁹ ꝺſtāter & hōeſte uiuēdi p̄cepta ducunt. ℣ Accipe:itelligē. arbitror ꝺducere:puto eē utile:ut ad ūtutē ꝺſtituaris & formeris. ℣ Talib⁹ uocib⁹ nihil.ſ.eē utili⁹ ipſis officiis. Vñ pueri hęc p̄cepta ediſcē dīt a teneris unguiculis:ut eoꝝ tenera ætas ad uerā hōeſtāq; imaginē effingaſ:& optimā doctrinā ibibāt:cętera uero reſpuere:q̄ ad luxū & turpitudinē ducūt. Illa. n. ifirma ætas & prudētiæ expers ſatis p ſe aliorꝝ libidinib⁹ obnoxia ē:ut multo magis freno q̄ calcaribus opus ſit:iō ex eoꝝ manib⁹ laſciui poetæ excutiēdi ſunt:& tenera mēs optimis p̄ceptis monumētiſq; hiſtoriaꝝ ibuēda:maieſtateq; heroici carminis attollēda ē:ut inde aī magnitudinē liberoꝝ erga parētes obſeruātiā

Gymnaſium athenis

in deū pietatē:in alios offm̄:ediſcāt. ℣ Q đ cū oībus:hoc iqt oībus faciēdū ē:ut.ſ.officiis delectent:& cognoſcāt: his nihil eſt in uita actiua utilius q uolūt honeſte uiuere tñ o fili maxīe faciēdū tibi eſt:qui habes exēpla domeſtica:& me patrem imitari debes:& meis ueſtigiis iſiſtere in doctrina ꝺſequēda & honoribus:quos ego nouus hō oībus ſuffragiis adeptus ſum:& athenas p̄fectus es gymnaſiū totius orbis:& bonaꝝ diſciplinaꝝ q̄ſi emporiū. p̄ceptorē p̄terea eminentiſſimū habes:ut ſine doctrina & morib⁹ redire huc nō poſſis:niſi cū maximo dedecore:& ſic his circūſtātiis filio neceſſitatē iponit: ut in utroq; p̄ficiat. ℣ Induſtriæ:ſtudii & laboris. ℣ Honoꝝ:quos ci. erat adeptus:fuerat. n. ædilis:q̄ſtor:p̄tor:augur:cōſul ānō qđē ſuo creatus:qđ añ eū hoī nouo nō cōtigerat. ℣ Noīs:famæ & gloriæ:qm̄ ipſius nomē pluſq̄ romanū i perium p̄mouebaſ:maxīa igīt expectatio erat đ filio:ut p̄ris ſtudiū honores & famā imitareſ:& nomē de ſe reliq̄ret ad imitatiōē p̄ris clari & ſūmi uiri:degenerare. n. a uirtutib⁹ maioꝝ:& ſpē parētū iā ꝺceptā fallē turpiſſimū ē flagitioſū & ſceleratū.

Spē parētū iā ꝺceptā fallere turpiſſimū eſt.

¶ Tacita ſo.ñ ſcribētis ut ille faciebat. ℣ Abſtrahamur:amoueamur. ℣ Itaq; plu. &c. occupata rep. ſublatis forēſib⁹ & ſenatoriis mūerib⁹ iuſt⁹ ad ſcribēdū ſe ꝺtulit ci. & pl'a ſcripſit breui tpe de phīa p̄ſerti euerſa rep. tūc. n. cū eēt familiarib⁹ negociis & ſenatoriis ipet⁹:ſcribē ñ poterat:itaq; ędidit Tuſculanas qōnes:d officiis:de finib⁹:de nā deoꝝ:de ſenectute:de amicitia:& alia opa cōplura. ℣ Tota phīa:facit attentū ab utilitate ut dixim⁹. Cōmēdat. n. p̄cipue hāc phīæ ptē q ad officia ptīet. Tota phīa:q̄ triptita ē:diuidit. n. i phīſicā:ethicā:logicā:& ethica ēt ipā trifariā ſcidituro. In monoſticā:politicā:œconomicā. ℣ Frugifera ac fru. frugifera uſufructuoſa cognitu:ut illa ethice hęc phyſice itelligaſ:qđ ſequētia idicāt

Cratippus.

ſiculta rōne uiuēdi:dſerta ſtudio ſciēdi. ℣ Inculta ac deſ. mlti. n. fuere q & phyſicē:& ethicē coluerūt. ℣ Tñ nul. &c. q̄uis tā nālis phīa q̄ moralis celebreſ tñ &c. ℣ Feracior:trāſlatio ē ab agris. ℣ Cōſtāter &c. & ueꝝ ē: nā ſi offm̄ ē ogru⁹ actus uniuſcuiuſq; pſonæ ſeq̄t p̄cepta offōꝝ latiſſime patē. Quare q̄q̄ &c. hic idē fac qđ i opis exordio fecerat:hortaſ. n. ut ſua legat. Quā q̄ a cratippo p̄rīcipe phīoꝝ ei⁹ ętatis eruditi. Atq; accipe ñ. n. ſatis ē audiſſe niſi ēt accipias & memoriæ ꝺmēdes.

Xenophō in herculis uita ad duabus mulieribus ASC.

℣ Q đ cū oīb⁹ &c. h iqt. ut talia p̄cepta audiſſ & pdiſcē ſp uelit:oēs facē dēbēt q ad eā ętatē puenerūt ut aliq̄ hōeſtā uitā ingredi poſſint:ſicuti Xenophō ſcribit:adoleſcēti Herculi duas mulieres obuiā i ſolitudīe ſcās eē uoluptatē & ūtutē:& herculē ſ̄flicta uoluptate ūtuti hęſiſſe. ℣ Tm̄ haud ſcio an &c. hic metū quodām̄ iniicē uī filio:ne ſi ñ rñderit ūtuti & claritati parētis:oīb⁹ merito ſit deriſui:& re uera q ex p̄ſtātib⁹ parētib⁹ nati ſt hos mlto magis q̄ ceteros operā dare ꝺuēnit:ut illis ſimillimi euadāt:q̄ ſi degñauerit oīb⁹ ſt ꝺcēptui. ℣ Suſtines. n. &c. oēs. n. ſpectāt:ut fili mihi euadas. ℣ Nominis famæ.

¶ A ſolitudīe. i. ita ut iudicemur ñ eē ſoli:ꝺuertim⁹ oē ſtudiū & curā ſup. oēm ad hāc opam ſcribēdi. ℣ Itaq; ſcripſimus plura breui tpe rep. euerſa. i. poſtq̄ reſpu. euerſa ē q̄ mltis ānis ſup. ſcripſeram⁹ rep. ſtāte. ℣ Sz cū. i. q̄uis mi ci. tota phīa ſic frugifera & fructuoſa:nec ulla ei⁹ ps ſit iculta ac dſerta. ℣ Tñ null⁹ loc⁹ ē feracior ī ea nec uberior ō de officiis qb⁹ ducūt. i. ſumūt p̄cepta uiuēdi ꝺſtāter & hōeſte. ℣ Quare q̄q̄ ego ofido te audiſſ atq; accipe aſſidue li qđ dcm̄ ē:audire ſupra cratippo nr̄o:uidelz amico & p̄rīcipe phīoꝝ h⁹ memoriæ. i. q nūc ſūt i memoria. ℣ Tñ ego arbitror ꝺducē. i. utile eē aures tuas circūſonare undiq; talib⁹ uocib⁹:nec eas. ſ. aures tuas audire aliq̄ ęq̄ ſi fieri poſſit. ℣ Q đ cū faciēdū ē oīb⁹ q cogitāt igredi honeſtā uitā:tñ haud. i. nō ſcio an nemini potius q̄ tibi. ℣ Tu. n. ſuſtīes. i. ſoſtētas & uictore tenes nō paruā expectationē nr̄æ iduſtriæ imitādę:& magnā honoꝝ ſup. imitādoꝝ:& nōnullā. i. aliq̄ forte nois ſup. noſtri imitādi.

¶ SV ſcepiſti

¶ Suscepisti onus ꝓterea: addit circūstātiā loci: & ꝓsonæ. i. Cratippi: q princeps erat illius ætatis phoꝝ. ℣ Præterea: ultra q̄ dicta sunt: & a te expectant. ℣ Ad mercatura bonaꝝ artiū: qm̄ Athenæ erant gymnasiū oium bonaꝝ artiū: & tā q̄ mercatus & Emporiū. Et loquit ꝓ translationē: ꝛō dixit tanq̄: qm̄ mercatura de a mercādo: inde mercatus dr̄ ubi res uenduñ: & mercatura ē ipsa emptio. ℣ Inanē: uacuū sine lr̄is & moribus. i. sine bonis artibus: q̄rū athenæ fuerūt iuētrices. ℣ Turpissimū: isame. ℣ Dedecorātē: deturpātē Athenas & Cratippū. ℣ Quare q̄tū cōniti: ꝯcludit exhortās filium ad studia: & decoꝝ ꝑstādū: monetq; ut nō fugiat labores: sed oia summæ uoluptati ascribat: ne uideat sibi defuisse: cū oia a ꝑe habuerit: q̄ illū ad ꝑfectionē facile possent ducere. ℣ Cōniti aio: tota mēte & animi uiribus niti. ℣ Cōtēdere: conari cū labore. q. d. aio & corpore ubi enitēdū est. ℣ Si discēdi labor ē. q. d. uoluptas est nō labor. uirtute nihil ē ꝑstabilius nihil dulcius: & uarias hēt uoluptates cognitio rerū & cōtēplatio. ℣ Tm fac ut efficias: ut tm̄ asseqūris: & facias quātū potes oi conatu & labore animi: & corpis. ℣ Ordo est fac ut tm̄ efficias q̄tum potes cōniti aio & labore cōtēdere. q. d. nullū remittas ꝑs: & effice q̄tū potes oi cōtētiōe. i. ꝑseuerātia & conatu. ℣ Ne comittas: nā incidas in noc erratum: cōmissa (inqt Pedianus Asconius) dicunt: q cōtra testatoris uoluntatē facta aut non facta ab hærede multa aliena plenaꝝ plectunt. ℣ Suppeditata: subministrata ea oia q̄ ad te

Suscepisti onus ꝓterea graue: & athenaꝝ: & Cratippi: ad quos cū tā q̄ ad mercaturā bonaꝝ artiū sis ꝑfectus: inanē redire turpissimū ē dedecorantē: & urbis auctoritatē & magistri. Quare q̄tū cōniti aio potes: q̄tū labore cōtēdere: si discēdi labor ē potius q̄ uoluptas: tm̄ fac: ut efficias: ne cōmittas: ut cū oia suppeditata sint a nobis: tu te tibi defuisse uideare. Sed hæc hactenus. Multa. n. sæpe ad te cohortādi gratia scripsimus. Nūc ad reliquā partē propositæ diuisionis reuertamur.

PET. MAR. Var. ias hēt uoluptates cognitio rerum.

Cōmissa Pedianus Plutar. de Catōe Aristo. Plato.

instituēdū ꝓtinebant: & quoꝝ usū ad studiū indigebas tuū. i. oia a me habuisti q̄ a patre dari ꝑnt & debēt: Caue igit̄: ne uidearis tibi defuisse. qd̄ turpe ē & flagitiosum. ℣ Sed hæc hactenꝰ: hęc dixisse sufficiat: & alia tā missa faciamus. ℣ Cohortādi ad bōas artes & studia: Cato ille censorius (authore Plutar.) filiū suū litteras: legesq; edocuit: ad militiæ labores effinxit: ꝑsentē aūt illo tanq̄ uirginibus uestalibus oi uerboꝝ turpitudine penitus abstinuit. ut uera imago Catonis effingeret. Aristo. in. viii. ethico. sic. ait. Cū liberi ea parētibus tribuūt q̄ genitoribus tribuēda sunt: parētes: aūt filiis quæ natis tribui debent: stabilis talium & bona fit amicitia: & alibi. Pater dat filio uitā nutrit & erudit. Plato in theage sic ait. Nō noui profecto cui rei maiorem diligentiā quisquis mentē habet adhiberi debeat q̄ ut filium optimū reddat. ℣ Propositę diuisionis: quoniam proposuit in principio se disputaturū de cōparatione & repugnantia utilis & honesti.

Aristo. Plato.

¶ Suscepisti: alia ratio ꝙ negocium suscepisti litterarum & athenis: ut nisi profeceris magnum dedecus sis incursurus. Cum nec tibi idoneus præceptor: nec locus ubi erudieris aptissimus defuerit. ℣ Quare quātum &c. ergo quātū & animo & corpore eniti potes tantum etiam efficias. ℣ Si discendi &c. Quia non est labor: sed uoluptas potius: nā qui sequūtur doctrinam amore doctrinæ nō lucri ii incredibilem sentiunt uoluptatem. ℣ Omnia suppeditata sint: arguit a facili.

FRAN. MAT.

¶ Tu ꝓterea suscepisti graue onus & athenaꝝ & Cratippi: ad quos cū sis ꝑfectus: tā q̄ ad mercaturā bonaꝝ artiū: turpissimū ē redire inanē dedecorātē authoritatē & urbis. s. athenaꝝ: & magistri. s. Cratippi. ℣ Quare fac q̄tū potes cōniti aio & q̄tū potes cōtēdere labore (si ē labor discēdi potius q̄ uoluptas) ut efficias supple qd̄ monui: neue. i. uel ut nō cōmittas. i. patiaris ut cū oia sint suppeditata. i. abūde ministrata & suffecta tibi a nobis: tu uideare. i. uidearis defuisse tibi. i. neglexisse cōmodū tuū. ℣ Sed hæc hactenꝰ: supple dcā st. ℣ Nos. n. scripsimꝰ sæpe ad te mīta: gra cohortādi: nūc reuertamur ad reliq̄ ꝑtē diuisiōis. s. offōiꝝ ꝓpositę. s. i principio ubi ꝓposuit. disputatoiꝝ d̄ cōpatiōe & repugnātia utilis & hōesti.

ASC.

¶ De comparatione utili & honesti.

Panetius igit̄: repetit Ci. diuisionē Panetii & ostēdit illū duas ꝓpositionis ꝑtes absoluisse: & omisisse tertiā d̄ repugnātia utilis & honesti: q̄ partē executuꝝ p̄misserat. Disputat igit̄ an hæc ꝑs a Panetio stoico recte fuerit introducta. Et ꝓbat ꝙ non: qm̄ apud stoicos nihil ē utile: qd̄ nō sit honestū. Postea Ci. excusat Pānetiū: & dicit illū intellexisse hoīes solere dubitare: sed nō oppetere. Inde aggreditur hāc ꝑtē: cōstituēs formulā q̄ obseruari dēt: & discurrens ꝑ uirtutes oīdit nihil eē utile qd̄ uirtutib⁹ non sit cōsentaneū. Igit̄ cū redeūdū sit ad ultimā ꝑtē ꝓpositę diuisionis. ℣ Sine controuersia: sine dubio.

PET. MAR.

Panetius igit̄: repetit Ci. diuisionē Panetii & ostēdit illū duas ꝓpositionis ꝑtes absoluisse: & omisisse tertiā d̄ repugnātia utilis & honesti: q̄ partē executuꝝ p̄misserat. Disputat igit̄ an hæc ꝑs a Panetio stoico recte fuerit introducta. Et ꝓbat ꝙ non: qm̄ apud stoicos nihil ē utile: qd̄ nō sit honestū. Postea Ci. excusat Pānetiū: & dicit illū intellexisse hoīes solere dubitare: sed nō oppetere. Inde aggreditur hāc ꝑtē: cōstituēs formulā q̄ obseruari dēt: & discurrens ꝑ uirtutes oīdit nihil eē utile qd̄ uirtutib⁹ non sit cōsentaneū. Igit̄ cū redeūdū sit ad ultimā ꝑtē ꝓpositę diuisionis. ℣ Sine controuersia: sine dubio.

Offidi diffinitio a panetio ꝑmissa

℣ Correctione adhibita: quoniam correxit diuisionem Panetii & officium diffiniuit qd̄ panetius ꝑtermiserat. ℣ Potissimum: maxima: quoniam & alios secutus est. Propositis tribus generibus: cum tria genera proposuisset: quoniam dixit triplicem esse consilii capiendi deliberationem. ℣ Speciem: apparēti m honesti. & bene dixit speciem: quoniam id quod uere honestum est non pugnat cum utili: hæc. n. duo natura coniuncta sunt sed distracta opinionibus hominum.

FRAN. MAT.

Panetius igit̄. Repetit qd̄ in principio opis dixit: & panetiū rep̄hendit q cū triplicē fecisset officii diuisionē tertiā ꝑtē reliqt penitus intactā. Cōsulto āt hoc fecisse. Quia grauior eēt materia q̄ ipse tractare ualeret. ipsius cōprobat dictis & possidonii ac rutilii rufi authoritate: nā triplicē capiēdi cōsilii deliberationē panetius eē dixit: primā cū q̄rit̄ honestū ne sit aliqd an turpe. Secūdā utile an inutile. Tertiā cū utilitas pugnare uī cū honestate: hāc tertiā ꝑtē intactā reliqt. de qua dicturꝝ tm̄ se pollicitus erat. Repræhēdit āt panetiū Cicero ꝙ duo ꝑtermiserit. Q m̄ nō solū q̄rit̄ qd̄ honestū. sed duob⁹ ꝓpositis hōestis: utrū hōestius: nec solū qd̄ utile. Sed ex duob⁹ utilib⁹ utrū utilius. Quā ille triplicem fecit diuisionē: Ci. fecit qnq; partitā: nūc eūdē rep̄hēdit ꝙ cū tria ꝓposuerit duo tm̄ execut⁹ sit tertiū oīno reliq̄rit. ℣ Sine cōtrouersia: nullo dissentiēte. ℣ Correctiōe: de qua ē dictū. ℣ Cōsultare: cū cōsultatione hō ꝓuenerit qd̄ sibi agēdū sit.

Possidonius ASC.

Igitur: ut. s. ꝓpositū aggrediar. ℣ Panetius qui sine cōtrouersia. i. omnium iudicio disputauit accuratissime. i. cū summa cura & diligentia de officiis. ℣ Quēq; . i. quem nos secuti sumus doctissimum: & hoc quadā correctiōe adhibita expl:cauit tribus generibus ꝓpositis. i. cū tria genera eēnt ꝓposita: in quibus homines solēt deliberare & consultare de officio uno sup. genere proposito cum dubitarent: ne pro an id de quo ageretur esse honestum an turpe. ℣ Altero sup. genere proposito cum dubitarent: an id de quo ageretur eēt utile an inutile: & tertio sup. genere proposito cum dubitarent: si id quod haberet speciem honesti pugnaret cum eo quod uideretur utile.

PET. MAR. De repugnãtia utilis & honesti Cõmẽtarius. Seneca

¶QVOmodo:qua uia:qbus rõnibus. ℣ Discerni:cognosci & iudicari. ℣ De duob⁹ generibus:de honesto & utili.dixit in tribus uoluminibus:& in fine tertii pollicitus est se de tertio genere dicturũ:qđ non fecit.q̃uis post editos illos lib. xxx.annis uixerit. ℣ De tertio genere:repugnãtia utilis & honesti. ℣ Scripsit:in fine tertii uoluminis. ℣ Nec exoluit:nõ persoluit:tractũ a debitoribus:nec est exequutus qđ ꝓmiserat. ℣ Eo magis:tanto magis. ℣ Miror:affert rõnẽ:quare miserat hanc partẽ promissam non exoluisse Panetiũ. ℣ Aedidisset:pmulgasset atq; in publicũ emisisset. ℣ Quẽ locũ: de repugnantia utilis & honesti. ℣ Cõmẽtariis:Cõmẽtarii dicunt libelli in qbus res nõ diffuse sed breuius q̃ tractari poterit scribunt.Inde dñr Cæsaris cõmẽtarii.Senec.li.iii. declamationũ ait:nec cõmentario cõtentus erat: in quo nudæ res ponunt. ℣ Tam necessariũ:q̃ disputare de repugnantia & cõparatione utilis & honesti. ℣ Minime assentior:refellit eoꝝ opinionẽ quid dicebant hanc partẽ non fuisse ꝑtermissam a Panetio:sed cõsulto relictã.Minime assentior:nõ accedo eoꝝ opinioni. ℣ Sed cõsulto: de industria & certo consilio:prætermittit id quod in tẽpus differtur:relinquitur autẽ quod nõ resumitur. ℣ De quo alterum:unũ ex his duobus potest: inquit Ci.dubitari an hæc pars fuerit adhibenda a Panetio.Alteꝝ nõ habet dubitationẽ:qm̃ in sua ppositione & diuisiõe hanc tertiã partẽ posuit ꝓmisitq; in fine.iii.li. se illã executurũ:postq̃ de honesto & utili disputauerit:ergo non fuit consulto relicta sed ꝑtermissa. ℣ Nã qui probat hanc partẽ susceptã fuisse a panetio asserens duas ratiões:una est ipsum debuisse scribere tertiã partẽ cum duas absoluerit qm̃ tribus propositis: & duobus absolutis tertiũ restat. ℣ Præterea: hæc est altera ratio. ℣ In extremo:in extrema parte tertii li.ut ipse Cice.etiam fecit in superioribus uoluminibus in quorum calce de reliquis se dicturum pollicitus est. ℣ Accedit eodem: ad hoc probandum: additur duabus ratiõibus allatis hoc tertiũ. ℣ Eodem. Ad illam opinionem & sententiã probandã.

quomodo ea discerni oporteret de duobus generibus primis tribus libris explicauit. De tertio autem genere deinceps se scripsit dicturum: nec exoluit qđ ꝓmiserat.Quod eo magis minor:qa scriptũ a discipulo eius Possidonio est:triginta annis uixisse Panetiũ post quã eos libros ædidisset.Quẽ locũ miror a Possidonio breuiter eẽ tractatũ in qbusdã cõmẽtariis ꝑsertim cũ scribat nullũ esse locũ in tota philosophia tam necessariũ. Minime uero assentior his q negant eũ locũ a Panetio prætermissum:sed cõsulto relictũ:nec oino scribẽdum fuisse:qa nunq̃ posset utilitas cum honestate pugnare: de quo alteꝝ pót habere dubitationẽ:adhibendum nẽ fuerit hoc genus:qđ in diuisiõe Panetii tertiũ ẽ:an plane omittẽdũ:alteꝝ dubitari nõ pót qn a panetio susceptũ sit sed derelictũ.Nã qa diuisiõe tripartita duas ptes absoluerit: huic necesse ẽ restare tertiã.Præterea in extremo li.iii.de hac pte pollicet se deinceps eẽ dicturꝫ. Accedit eodẽ testis locuples Possidonius qui etiã scribit in quadã epistola.P.Rutiliũ ruffum dicere solere: qui Panetium audiuerat:ut nemo pictor esset inuentus

Locuples.i. fide plenus Rutilio Appelles FRANMAT. Pãetius

¶DE tertio gñe:uidelicet cũ hõestum & utile pugnare inter se uẽ. ℣ Possidonio &c.hic appollonias fuit.alius quoq; hoc noie habet.C.Põpeio & Ci.familiaris alexãdrinus. ℣ Cõmẽtariis:nã cõmẽtaria q̃dã scripsit de officiis in qbus de hac tertia pte a panetio ꝑtermissa nõnulla dixit:& tñ minor inqt Cic.hunc locũ breuiter a possidonio ẽt tractatũ. Cũ idẽ dicat esse nullũ in tota phĩa tam necessariũ. ℣ Minime uero &c.illis rñdet qui cõsulto Panetiũ reliquisse dicebãt tertiam partẽ qp nõ uideret necessaria:& rationẽ afferebãt. Quia nihil põt eẽ honestũ quod nõ sit utile & cõtra ergo superfluum eẽ ꝑcepta dare de eo qđ eẽ nõ potest:refellit hoc Ci.dicens.Quomõ eius opinionis panetius fuit cũ tria mẽbra ꝓposuerit:& in hoc tertio libro de hoc tertio mẽbro se scripturũ dixerit:nihil horꝫ fecisset.Si hæc eius sñia fuisset:ergo sequit magnitudine rei deterritũ id qđ tradere erat necessariũ.eum reliquisse. ℣ Consulto:dedita opera & ex industria. ℣ Quia nunq̃ &c.hæc erat panetiũ defendentiũ ratio. ℣ De quo &c.nõ negamus inquit hoc indubitatione uenire posse tidẽcet utrũ honestũ cum utili pugnare possit:illud tñ manifestũ est tertiũ mẽbrũ posuisse panetiũ. ℣ Omittendũ: cũ multi & & peripatetici & stoici dicũt:nihil utile qđ idem honestũ nõ sit. ℣ Alterũ:quod in diuisiõe Panetius hoc tertiũ mẽbrum non posuerit. ℣ Accedit eodẽ &c.utitur Possidonii authoritate qui fuit Panetii discipulus:& in quadã epistola scripsit accepisse se a quodã Rutilio Ruffo auditore Panetii:contigisse panetio in hoc tertio mẽbro qđ Appelli qui adeo mira ante caput:& hos ueneris effinxit:ut nemo inuẽtus sit qui reliquũ corpus ꝑficere auderet:qm̃ se illi parti respondurũ nõ putaret:eodẽ mõ quæ reliquisset panetius ꝓp eorum quæ perfecerat præstantiã neminem cõplere ausum. ℣ Publi. Rutiliũ ruffum hic est qui una cum Metello ab equitibus romanis:cum ad eos lege.C.Gracchi iudicia trãslata eẽnt.Quonĩã repugnabat dãnatus est exilio.Vir:ut ait Liuius:summæ innocentiæ exulauit smirnæ cumq; ad eũ litteræ reuocationis in patriã allatæ fuissent & ludos spectaret nõ prius explicuit q̃ ludi sunt finiti.& cum redire posset contẽpsit(author Valerius Maximus)meminit Liuius:Cicero libro de claris oratoribus.Fuit orator:& in quodã tristi acsæuero genere dicendi uersatus est multa præclara de iure doctus:& græcis litteris eruditus panetii auditor prope ꝑfectus in stoicis.

Rutilio ruffus panetii fuit auditor. Valeri⁹ Maximus ASC.

¶QVOmodo oporteret ea discerni explicauit inquã Panetius de duobus generibus tribus libris. ℣ Autẽ pro sed scripsit:se dicturũ deinceps de tertio genere exoluit i.effecit qđ ꝓmiserat. ℣ Quod ego miror magis eo.s.ꝓpterea: qa scriptum est a Possidonio discipulo eius Panetiũ uixisse triginta annos postq̃ ædidisset:eos libros.s.tres dicto de officio quẽ locũ.s.de repugnantia utilis:& honesti ego miror eẽ contractũ breuiter a Possidonio in quibusdã cõmentariis:prçserum cum scribat nullũ eẽ locum in tota philosophia tã necessariũ. ℣ Vero pro sed: ego minime.i.nequaquã assentior his qui negant eum locum eẽ prætermissum a Panetio nec relictũ cõsilio.i.deliberato cõsilio:nec fuisse omnino scribẽdum:ideo scilicet quia utilitas nunquã posset pugnare.i.dissentire cum honestate. ℣ De quo alterũ.i.altera pars potest habere dubitationẽ:uidelicet ne pro an:hoc genus quod fuit tertiũ:in diuisiõe Panetii:fuit adhibẽdum:an plane.i.omnino omittẽdum. ℣ Alterum:idest altera pars nõ potest dubitari:quin sit susceptũ a Pane.sed derelictum supple ab eo:nam necesse est tertiam partem restare huic quæ absoluerit duas partes a diuisione tripartita:idest postquã proposuit diuisionem tripartitam. ℣ Propterea ipse pollicetur in extremo libro tertio.i.in extrema parte libri tertii:uel in lib.tertio qui extremus est se dicturum eẽ deinceps:idest cõsequẽter:de hac parte. ℣ Possidonius testis locuples:idest plenus authoritatis accedit:idest adiicitur ad hoc:idest insuper qui scribit etiam in quadam epistola. ℣ Publium Rutilium ruffum solere dicere eum dico qui audierat Pane.ut idest quemadmodum nemo eẽt inuentus pictor.

¶QVI

¶QVI ueneris:eā ptē:q̄ Appelles ingenio ſiſſimus pictor fuit:de quo Plinius li.xxxv.Verū:ut oīs prius genitos futu roſq; poſtea ſupauit Appelles:eo uſq; olympiade.cxii.in pictura puectus:ut plura ſolus ppe q̄ cæteri oēs contulerit uo luminibus æditis:q̄ doctrinā eā cōtinēt:pcipua eius in arte uenuſtas fuit.Pinxit Venerē e mari exeuntē q̄ Diuus Augu ſtus dicauit in delubro patris Cæſaris:cuius inferiorē partē corruptā q reficeret nō poterat inueniri.Appelles inchoauit aliā uenerē coīs ſuperaturus ſuam illā priorē.Inuidit mors peracta pte:nec q ſuccederet operi ad pſcripta liniamēta inuē tus eſt:de hac pte Veneris Ci.intellīgit.Strabo uolumine.xiiii.agens de Coa inſula dicit.Inerat ēt uenus nuda:q̄ nunc

qui ueneris eam partem quam appelles inchoatā reli quiſſet abſoluerit:oris.n.pulchritudo reliqui corporis imitādi ſpem auferebat:ſic ea quæ Panetius prætermi ſiſſet:& non perfeciſſet:propter eorum quæ feciſſet præſtantiam neminem ea perſequutum.Quamobrem de iudicio Panetii dubitari non poteſt:recte ne autem hanc tertiam partem ad exquirendum officium adiun xerit:an ſecus de eo fortaſſe dubitari poteſt.Nam ſiue honeſtum ſolū bonum eſt:ut ſtoicis placet:ſiue quod honeſtum eſt id ita ſummum bonum eſt quēadmodum peripateticis noſtris uidetur ut omnia ex altera parte collocata uix minimi momenti inſtar habeant:dubitā dum nō eſt qn nunq̄ poſſit utilitas cū honeſtate cōten dere.Itaq; accepimus Socratem ſolitum execrari eos: qui primū hæc natura coherētia opiniōe diſtraxiſſent cui quidem ita ſunt Stoici aſſenſi ut quicquid honeſtū eſſet:id utile eē cēſerēt:nec utile quicq̄ qđ nō hōeſtū.

diuo Cæſari Romæ dicata eſt.nam Auguſtus eā patri poſuit:ut generis parētē:dicūt pro ea pictura dimiſſa fuiſſe coīs centū talēta ex imperato illis tri buto.¶ Oris pulchritudo:capitis qđ ille depixerat os prius depingīt:inde ad illius ꝓportionē reliqua pars corpis.¶ Quāobrē:cōcludit Ci.ex illis duabus rōnibus & teſtimonio Poſſidonii atq; uerbis Rutilii hāc ptē nō fuiſſe conſulto relictā a panetio: ſed iudiciū eius fuiſſe hoc debere eē tertium genus exquirēdoꝝ officioꝝ.¶ Recte ne aūt.Nunc affert alteram partem:quæ poteſt habere dubitationem hoc:ſcilicet genus adhibendum fuerit a ſtoico philo ſopho:& probat q̄ non ſed potius omittendum. ¶ Nam ſiue honeſtum:affert rationes quibus oſtē dit hanc partem nō recte introductam eſſe.etiam ſi panetius fuiſſet peripateticus non modo ſtoicus Stoici enim dicebant ſolum honeſtum eſſe ſummū bonum:& nihil utile quod non eſſet:honeſtū peri patetici autem dicebant honeſtum maxime expe tendum eſſe:ſed poſtea adiungebant ad finem bo norum corporis & fortunæ commoda.¶ Honeſtū ipſa uirtus & habitus uirtutis.¶ Ita ſummum.eo modo maximū.¶ Vt omnia:bona corporis & for tunæ.¶ Ex altera:ac ſi ponerentur in lance:& ex penderentur in trutina:tanti ponderis eſt ipſa uir tus ut cætera omnia quæ habentur bona ex altera

parte poſita uix habeant ſimilitudinem minimi momenti.¶ Momenti:motus ut moueat libram ex altera parte:nume rantur tamen in bonis a peripateticis & academicis.ſed minima ſunt comparatione uirtutis.dant enim honeſto maxi mas partes ſtoici quorum diſciplinam ſectabatur Panetius:omnino ſeiungebāt bona corpis:& fortunæ a fine bonoꝝ di cebātq; uirtutē ſatis eē ad bñ beateq; uiuēdū ergo utilitas cū hōeſtate pugnare nō ꝑt:ēt ex dogmate pipateticoꝝ:qm̄ mi nimi momēti iſtar hēt:& ipa uirtus nixa ſuis uirib⁹ maximis hēt pōdus.¶ Quin nunq̄:q̄ nunq̄.¶ Ita accepimus:audi tuimus.affert ſniam Socratis q moralis phīæ author fuit:& fons uberrimus a quo tot riuuli.& ſectæ reflexerunt.¶ Exe crari:deteſtari:accuſare.¶ Cohærētia:cōiūcta naturaliter dicebat Socrates ſolū honeſtū eē ſummū bonū & oē honeſtū eſſe utile:& omne utile hōeſtum ſi uere utile eſt hanc opinionem ſtoici tenentes ſuum dogma conſtituerunt:quoniam ut dictum eſt ſupra:a diſputationibus ſocratis omnes ſectæ manarunt.¶ Opinione:opinantes aliquid eſſe utile:quod nō honeſtum:& econtra.¶ Diſtraxiſſent.ſeparaſſent.¶ Cui:Socrati ita crediderunt ſtoici:ut inde conſtituerint ſuum dog ma:quod enixiſſime defendebant.

¶APPELles hic:ut Plinius ſcribit:ſuperauit omnes prius genitos futuroſque:poſtea eo uſq; olympia de.cxii.in pictu ra prouectus.ut plura ſolus prope quam cæteri omnes contulerit uoluminibus etiam æditis quæ doctrinam eam conti nent.Epheſius fuit:pinxit uenerem exeuntem e mari:quam diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris:inchoa uit aliam coīs de qua hic Cicero ſuperaturus illam ſuam priorē inuadit mors peracta parte:nec qui ſuccederet operi ad præſcripta liniamenta inuentus eſt.Plinius de apelle plura libro.xxxv.¶ Quamobrem &c.concludit:& quando qui dem ita diuiſit Panetius de eius iudicio dubitari non poteſt.Quin:ſcilicet uoluerit tertiam partem exequi:deinde execu tus non ſit:poteſt tamen dubitari nunquid tertia illa pars de pugna utilis & honeſti omnino proponenda fuerit.¶ De iudicio:quia iudicat tria membra eſſe.¶ Nam ſiue &c.quod dubitari poſſit facienda ne ſit comparatio utilis:& honeſti: probat:ſiue inquit ſolum bonum in uirtute ponimus quod ſtoici ſentiunt:ſiue nō ſolum bonum ſed ſummum bonum in uirtute collocamus quod peripateticis uidetur:non uidetur:hæc quæſtio incidere poſſe:nam ſiue ſolum bonum ſit uirtu tis:ſiue ſummum nihil poteſt eſſe honeſtum quod idem non ſit utile:nam quod ab honeſto ſeiunctum eſt id utile eē nul lo pacto poteſt.¶ Vt omnia &c.nam corporis bona peripatetici:& externa cōmoda appellabant:& adminicula quædā ad uirtutem.Nam ut ait Ariſtoteles impoſſibile eſt aut certe non facile:præclara ab eo agi:cui deſunt facultates.¶ In al tera parte:tanq̄ in bilance.¶ Cohærentia:cōiuncta naturaliter.Socrates eos execrab tur qui primi hæc duo utile:& ho neſtum naturaliter ɔiuncta diuiſiſſent.Fuit autem imperitū uulgaris quod prius exiſtimauit eſſe aliquid honeſtū quod non eſſet utile.¶ Opinione:quoniam re ipſa ſeparati nequeunt.¶ Stoici qui ab eo fluxerūt.¶ Quicquid honeſtum: ut conuertantur inter ſe utile & honeſtum.Si honeſtum utile:ſi utile honeſtum.

¶QVI abſolueret eam partem ueneris:ideſt ſimulachra ipſius ueneris:quam:ſcilicet partem Appelles optimus ille pi ctor reliquiſſet inchoatam.¶ Enim pro quia pulchritudo oris auferrebat ſpē imitēdi reliqui corporis ſic ſupple dicebat neminem eſſe perſecutum:ideſt perfeciſſe ea quæ Panetius prætermiſiſſet propter præſtantiam eorum quæ feciſſet. ¶ Quamobrem non poteſt dubitari de iudicio Panetii.¶ Autem pro ſed:dubitari poteſt fortaſſe de eo.¶ Ne pro an: an adiunxerit recte hanc tertiam partem ad exquirendum officium:an ſecus:ideſt aliter:hoc eſt non recte:ſed praue. ¶ Nam ſiue ſolum honeſtum eſt bonum:ut placet ſtoicis:ſiue id quod honeſtum eſt:id(ſup.nō ſolum ſed)ſummum bo num eſt quemadmodum uidetur noſtris peripateticis:ut omnia(:ſcilicet uoluptatis & utilitatis bona)collocata ex altera parte uix habeant inſtar:ideſt magnitudinem:ac pondus minimi momenti:non eſt dubitandum quin utilitas nūquam poſſit contendere cū honeſtate.¶ Itaq; accepimus.Socrate ſolitū execrari eos qui diſtraxiſſent.i.uiolenter ſegregaſſent primum hæc.ſ.honeſtū & utile cohærētia natura.i.per naturam cui quidē uidelicet Socrati ſtoici aſſenſi ſunt.i.aſſenſum præbuerunt.Ita ut cenſerent quicquid eſſet honeſtum id eē utile:nec quicq̄ eſſe utile quod non ſup.eſſet honeſtum.

PET. MAR. Diuus auguſtꝰ uenere appel les dica uit in tē plo pa tris. Strabo

Poſſido nius

Paneti⁹ oino ſe, iūgebat bōa cor poris & fortunę a finib⁹ bo. & malorū Socra tes dice bat hōe ſtū ſolū eē ſum mū bo num

FRAN MAT.

Plinius de ap, pelle

Quādo utilitas cū hone ſtate re pugnat

ASC.

PET. MAR. Stoico/rū opi/nio. Hoiem ī tormē/tis dici/ bonū ñ/ tñ bea/tum ſm Plato/nem

¶ QVOD ſi is eēt Panetius ſi Paneti⁹ inqt Ci. Nō fuiſſet ſtoicus ſed ēt is q putaret uirtutē expetēdā eē pp utilitatē: eam pp uoluptatē poſſet apud ipm utilitas cū honeſtate pugnare: ſed cū ſit ſtoicus. & ſtoica grauitate affirmet hoeſtū eē ſolū bonū: & utilitas nō addat ſūmo bono ex dogmate ſtoicoꝝ apud eū. ſi ſibi oſtare uult: nō pt eē talis pugna: qm ipſa oino exterminat utilitatē: q nō ſit cū honeſtate cōiūcta: cuius utilitatis acceſſiōe: ut ſtoici dñt: nō fit melior nec diſceſſiōe peior. ℣ Metiūt: mēſurāt utilitatē: & ponūt ſūmū bonū ī diuitiis: aut uoluptatib⁹: ut deī ē ī. i. uolumine. i. hi q oīa q expetūt refe/rūt ad utilitatē: aut uoluptatē: & illaꝝ gr̄a oīa faciūt. ℣ Quæ āt: bōa fortūæ & utilitates q pp ſe nō ſt expetēdæ. ℣ Huic ſolo bono. ℣ Repugnēt: cōtraria ſint: & uideaī cū hōeſtate pugnare. ℣ Spē: q dā apparētia. qm reue/ra nihil ē utile qd ñ idē ſit hōeſtū. ℣ Neq; fieri me/liorē: qm iſta nō ſuſcipiūt gradus apud ſtoicos: q di cebant bonū eē beatū: & fœlicē: nec fieri meliore ac ceſſione diuitiaꝝ: q̄s ipſi nō numerabāt ī bōis: ſed q̄dā æſtimatiōe dignas cēſebāt. Vñ dicebāt uirtutē ſatis eē p ſe ad bñ beateq; uiuēdū: ēt ſi torq̄reī ī tau ro phalaridis: qd negabāt peripatetici: & platonici dicētes hoiem uirtute p̄ditū: cū ē ī tormētis eē bonū ſed nō beatū: q magis adhærēt naturæ: & nō relin/quūt corpus: ut faciūt ſtoici. Nō uī debuiſſe: ñ uult plāe affirmare Ci. ne uideaī nimis ſtudioſe iſecta/ri Panetiū & urgere. ℣ Eteni qd ſūmū bonū. Inter/p̄taī ci. ſūmū bonū q ſtoici oſtituebāt q̄ iterp̄tatiōe oñdit hāc cōpatiōe nō recte a Panetio introductā. ℣ Vt opior: ut puto: utiī mediocritate: & nō uult af firmare hāc eē ſniam ſūmi bōi: qd ſtoici oſtituebāt cōgruēter naturę uiuere: nā ut ſupra dcm eſt: Zeno prius ī li. d nā hoīs dixit finē eē ſm nām uiueī: ita āt ē igt laerti⁹: ſm uirtutē uiueī: ad eā qppe natura nos ducit. ℣ Cōgrueī: ꝺcēre: & nūq̄ diſcrepare a uirtute. ℣ Cætera āt bōa fortūæ & corpis quoꝝ hōeſto uſu natura idiget aliter ī uita ſuſtētari nō p̄t ſed ita eligēda ſt: ut uirtuti ñ repugnēt. ℣ Ergo apud ſtoicos ſi eoꝝ finē recte ſeq uolūt: utilitas nō p̄t cū hōeſtate pugnare: qm ſpnere dñt: & p nihilo ducere ea q uirtuti repugnēt. ℣ Secūdū naturā: accōmodata naturæ: & qb⁹ natura ipa ſuſtētaī: & aliter. ℣ Q d cū ita ſit: ex ſupradcis ifert ꝺcluſionē. ℣ De eo gñe. repugnātia & cōparatiōe utilis: & hōeſti. ℣ Atq; illud qdē honeſtū: probat Cice. nec pfectū honeſtū qd in ſolis ſapiētibus cadit: nec ſecundū honeſtū: quod eſt cōe: quodq; officiū mediū dī cū utili cōparari poſſe ut multo magis oſtēdat hāc partem a Panetio non recte introducta m: qm eius profeſſio aliter ſen/tire debet de honeſto & utili & ipſoꝝ repugnantia: prius affert perfectū officiū inde mediū ſiue cōe: & ſic ponit differen/tiam utriuſq; officii: ut concludat tale cōparatione nō recte introduci a ſtoico: cum ea etiā pipatetico nō eēt conſentanea.

Zeno Oīa eli genda ſunt ne uirtuti repu/gnent Pāetio opinio

FRAN MAT. ¶ Quod ſi is eēt &c. ſi igt ñ ex eoꝝ nūero eēt Pāeti⁹ q hōeſtatē ſūmū bonū uolūt eē: ſz ex eoꝝ nūero q ad uoluptatē oīa referūt: ut epicurei & eudox⁹. Fortaſſe liceret ei ita ſtatueī: ut aliqñ utilitas cū hōeſtate pugnaret: cū uero ſtoic⁹ fueritū ñ li/cet & ita arguit poſuiſſe illd tertiū mēbrū ñ neceſſariū: ſed cū poſuerit exeq ꝺbuiſſe dīc: & ſine uitio p̄termitteī ñ potuiſſe. ℣ Efficiēs utilitatis: & ppea colēda & āplectēdā uirtutē qa cā eēt nobis utilitatis ñ āt pp ſeipſā: nā pp ſeipſā nullo alio re/ſpectu colēda ē uirt⁹ ut ſtoici uolebāt. ℣ Vel idigētia: qa idigēt: & iō alioꝝ amicitiā req̄rūt: & ū ſt q ñ uere amāt: nec. n. ad ipſos quos amāt ſed ad ſua ipſoꝝ cōmoda oīa referūt: ut Ci. dicit ī Lęlio. ℣ Voluptate: ut abſit oīs dolor. ℣ Indigētia: ut adſint oīa cōmoda. ℣ Sed cū ſit &c. ꝺcludit nūc dicēs: ſed cū Pāeti⁹ ex eoꝝ nūero fuerit: q hōeſtū cęteris reb⁹ anpoñt: ut ſi cętera bōa acceſſerit uita beatior ñ fiat: nec ſi ꝺceſſerit miſerior: ñ ꝺbuit hāc tertiā ptē ī officiis pōere. ℣ Sed cū is ſit. i. ta lis q̄lis ē pfect⁹ ſtoic⁹ q ſolū bonū iudicat qd hōeſtū ē. ℣ Spē q̄. ñ re uera: qm ē apparēs utilitas: ñ uera. ℣ Et. n. &c. Rō ē ei⁹ qd dixit ſtoici ſūmū bonū igt dñt eē uiueī ſm naturā: ſm āt naturā uiueī: ē cū uirtute uiueī. Natura. n. nihil turpe do/cet ſed ad ūtutē ducit: uultq; ut rō p̄cedat: ſēſus ueluti dediſſe q ſ̄ ſequāī: ergo nihil facē poſſum⁹ nos qd ñ: ſit cū ūtute ꝺiū ctū ſupflua itaq; Pāetii fuit ꝺlibatio illa tertia ꝺ hōeſti: & utilis ꝺpatiōe. Zēo cretic⁹ li. d nā. hoīs finē ait oſtābee ſm nām uiuē. ſd āt ē ſm ūtutē uiuē: ad eā qppe nā nos ducit. Silr & cleātes ī li. d uoluptate: & poſſidoni⁹: & hecato ī li. d fin. Rur ſus ſm ūtutē uiuē idē ē qd ſm pitā eoꝝ q ſm nām accidūt uiuē: ut Criſipp⁹ ī. i. d fini. ait: ptes. n. hāç uniuerſi ſt nāç nr̄æ iccirco finis efficit oſtātee ſm nām uiuē: ſm ſuā oīumq; nām: nihil eoꝝ faciēdo q a cōi lege phibēī: q ē recta rō ī oēs pne/ans: eadēq; ī Ioue ħ ē ī principe gubernatiōis oīum q it exīte. ℣ Ita le. p eligēī. ℣ Si ea uir. &c. nā ducit ad uoluptatē ea cōplectēda ē: ſi a ūtute ſeiūcta ñ ē. Et diogenes dixit finē hoīs eē rōni rite obtēpare ī eis diligēdis q ſm nām ſunt. Nām: Chryſipp⁹ eā dicebat eē: cui oſtātee oporteat uiuē: & cōem itelligebat: & ppriē hūanitatis. Cleātes cōem tm mō nām ſu/ſcipiebat q̄ ſeq oportēt: ñ ēt pticularē: ūtutēq; affectionē eē oſtiētē: & ipſā pp ſeipſā eē ūtutē ñ ob metū aliquē: aut ſpē: aut aliqd eoꝝ q̄ ſt exteri⁹. Ingīpa ꝺſtitutā eē beatā uitā. ℣ Q d cū ſit ita. Cōcludit cū ſūmū bonū ſit uiuē ſm nām: & uiuē ſm nām ſit cū ūtute ꝺgruē: ſeq̄t ñ poſſe aliqd utile qd̄ appetat hō ſine ūtute: nec aliqd eligēdū qd ūtuti p̄pugnet: male ergo pa neti⁹ tertiū mēbrū poſuit. ℣ Atq; il. qdē ho. &c. diſputauit ꝺtra pāetiū: & oñdit ī exq̄rēdis officiis ñ fuiſſe adiūgēdū tertiū mēbrū: qñ. ſ. utile cū hōeſto pugnet: ſiue ſtoicos ſeq̄mur ſiue pipateticos. Quoꝝ illi ſolū bonū dñt uirtutē: ī uero ſummū: ſed nō ſolū: qd ſi ſm eos q recte phiant nihil ē honeſtū qd idē nō ſit utile: & ꝺtra: illa tertia ꝺſultatio Panetii oīno ſupflua eſt. Sed qm̄ nō ſp logmur ſm uere ſapiētes. Sed aliqñ ſm eos q cōiter ſapiētes habent accidere pōt plærūq; illud tertiū mēbrū. pterea in principio huius operis cū officia p diuiſionē diffiniret: dixit duo gña eē: unū rectū καθωρτομα greci uo cāt: alteꝝ Meſſon qd cōe dici p̄t. illud ſapiētis eē: hoc uero uulgi cui ſatis eſt ſi mediū inſpiciat offīm qd cur factū ſit rō p/babilis reddi pōt. Et ſic accidere pōt illa conſultatio: q̄ gr̄a uulgi ēt phus ſine repræhenſione tractare poteſt.

Stoicus ſolū iu/dicat bonum quid ſit hōeſtū. Zeno Chry/ſippus Vſuere ſm na/turam ē cum uir tute

καθωρ τομα

ASC. ¶ Quod ſi Pāeti⁹ eēt is q dicēt ūtutē colēdā eē: ppea q ea eēt efficiēs utilitatis. ℣ Vt hi q metiūt res expetēdas: uel uolu ptate: uel idigētia licēt ei diceī hōeſtatē pugnare aliqñ cū utilitate. ℣ Sed cū ſit is q iudicet id ſolū bonū qd hōeſtū ſit: q̄ āt repugnēt: huic. ſ. hōeſto q̄dā ſpē utilitatis. i. qa uidenī utilia & ñ hōeſta: & uita fieri ꝺeq; meliorē acceſſiō e. i. aduētu aut adiectiōe. eoꝝ nec peiorē diſceſſionē eoꝝ ipe ñ uī debuiſſe introducē hmōi deliberationē ī q̄ cōpareī id qd uideret utile eo qd hōeſtū. ℣ Et. n. uiuē ꝺueniēter nāç qd ꝺ a ſtoicis ſūmū bonū id hēt: opior hāc ſniam cōgruē ſp cū ūtute. ℣ Aūt p ſed legē ita cętera ſup. bōa q̄ eēnt ſm na i. accōmodata nāç: ſi ea ñ repugnarēt ūtuti. ℣ Q d cū ita ſit qdā putāt hāc cōpa/rationē nō eē recta introductā: nec qcq̄ oīno de eo gñe fuiſſe p̄cipiendū. ℣ Atq; qdē. i. certe illud honeſtū qd ꝺ ppriē & uere. i. in ſolis ſapiēntibus

¶ SApientibus

¶SApientibus: pfectis hoibus qui hñt habitum uirtutis: & offm pfectũ exercent: quod a uirtute diuelli non põt: qm̃ habet oẽm pfectione. ℣ Sapiẽtia pfecta nõ est: nõ perfecta uirtus sed aliqua ad uirtutem sapientiãq; progressio: & cũ in ipsis non sit perfecta a sapiẽtia etiã perfectũ honestũ esse nõ potest: sed similitudo q̃dam honesti: ut est ipsum offm medium. ℣ Similitudines: ut sunt media officia: de quibus certa rõ reddi põt. Hæc. n. oĩa: pbat ex diffinitione stoicorũ similitudines honesti esse in hoie non perfecto: qm̃ uersat in mediis officiis: q̃ sunt secũda honesta. ℣ Cõia sunt: oĩbus hoĩbus tam pfectis q̃ ipfectis. ℣ Late patẽt: ad plures se extẽdũt: & oĩb⁹ cõia sunt: & ab oĩb⁹ exerceri pñt: pfecta uero officia a solis sapiẽtibus de mediis officiis põt reddi rõ. ℣ Oĩs numer. oẽm pfectionẽ cũ ãt aliqd dicit Cice. ĩperitam multitudinẽ non recte de ipsis officiis iudicare: qm̃ putãt media officia eẽ pfecta: ut hi q picturã laudãt cũ oĩno ignorẽt eã artẽ: & erratũ dignoscere neq̃ant. ℣ Cõparanť: fit cõparatio mediocriũ officiorũ iter se. ℣ Id in quo media officia cõparãť. ℣ Propterea qđ: affert rõnẽ q̃re id accidat. ℣ Quid abſit. A pfecto quãtũ ei desit ad pfectionẽ: qđ iperiti cumulate pfectũ opinanť. ℣ Nõ ex toto: nõ oĩno & penitus. ℣ Quaten⁹: inquãtũ. ℣ Intelligit. i. ſm opionẽ suã & intelligẽtiã putat eẽ pfectũ. ℣ Quod: iudicare aliqd eẽ pfectũ: cũ nõ sit. ℣ Vsu: cõsuetudine. ℣ In his q̃ laudant. ℣ Aliq pbi: pbe facti & cum pfectione artis. ℣ Q đ capiat: delectet: sic apud Mar. Te fortasse magis capiet de uirgine porca. ℣ Cũ sint docti ammoniti sapiẽtibus ipsi imperiti & edocti desistunt a scia: & aliter eẽ: ac ipsi opinabantur: itelligũt. ¶ID in sapiẽtib⁹ est solis: quales fuerũt stoici: nam ita ipsi honestũ diffiniunt pfectũ bonũ qđ oẽs a natura q̃sitos nũeros hẽat: sitq; pfecte moderatũ. Dñt põterea qđ honestũ sit: id solũ eẽ bonũ: & honestũ bonũ eẽ æq̃le: ac tm̃dẽ ualere. Nã qa bonũ ẽ honestũ ẽ: est ãt honestũ: bonũ ergo est: putãt iidẽ oĩa bona esse paria: bonũq; oẽ sũmope esse appetendũ: id neq; argumẽtũ suscipere: neq; detrimẽtũ eorũ: autẽ quæ sunt: alia aiunt bona esse: alia mala: alia neutra: bona uirtutis esse: prudẽtiã: iustitiã: fortitudinẽ: tẽperãtiam &c. id genus: malã uero his: cõtraria uitia ĩprudentiã: iniustitiã &c. Neutra uero q̃ neq; pſunt neq; obſunt: ut est. uita: sanitas: pulchritudo: uoluptas: robustitas opes: gloria: nobilitas: & q̃ his oppoſita sunt. Mors: Aegritudo: dolor: turpitudo: ĩfirmitas: ĩopia: obscuritas atq; ignobilitas: & his similia. Nõ. n. ista bona sed ĩdifferẽtia p spẽm deducta: sicut. n. caloris ppriũ est calefacere: nõ refrigerare: ita & boni ppriũ pdesse est: & nõ nocere: nõ autẽ magis pſunt q̃ noceãt opes atq; sanitas. Quo ãt bñ uti: & male possumus id bonũ nõ est. Diuitiis autẽ & sanitate bñ & male uti possumus. Non est igiť bonum opulentia & sanitas. ℣ In his autẽ &c. in illis q medium offm̃ sequunť: mediũ offm̃ est: siue cõe: qđ cur factũ sit rõ probabilis reddi põt ut uerbi cã. Cur nõ renuis honores ut rẽpu. administrẽ: administrãdo bene de ea merear. Cur studes parandis diuitis: ut liberalis eẽ possim in propinquos: in amicos: in indigẽtes: & iõ cõe officiũ est. Quia reddi rõ pbabilis potest cur aliqd fiat: sapiẽtia ergo perfecta est in paucis: aut fortasse nullis: sed hæc effigies sapientiæ est in multis: de qua: loquit Cicero. ℣ Bonitate ingenii: ac si diceret hæc media officia: tum bonitate naturæ: tamẽ studio: & doctrina comparantur: & duos tangit hominũ gradus quos ponit Hesiodus. Vnũ eorũ qui tanta sunt naturæ bonitate: ut oĩa per seipsos intelligãt. Alterum eorum qui: cum ipsi per se non intelligunt: ab aliis institui: & erudiri quærunt: sunt autẽ aliqui quibus ab initio diuina constansq; mens est: quæ supra hominẽ putanda: deo attribuenda est. Bonitate ergo ingenii etiã sine doctrina. ℣ Et ut iidem dñt &c. oẽm perfectionem & absolutionem: ut Socrates ατραγτα τοὺς ἀρίστους κατέλαβεν. Et ostare suis numeris dicatur: res hoc est suis partibus & perfectione. ℣ Illud autem officium &c. perfectum hoc officium de quo loquitur in solum cadit sapientẽ. Indocti appræhendũt quæ cõiter nota sunt. Quia interius uidere non possunt non. n. ipsi rerum principia uident: & superficiem rerum tantũ cernũt. ℣ Cum autẽ &c. officium qđ rectum est in solum sapientẽ cadere potest: at uero medium etiam in imperitos: quibus etiam perfectum uideť: qm̃ quæ faciunt quãtũ adsit a perfecto officio nõ intelligũt: & quousq; intelligũt nihil existimant relictum esse: exempli cã: sunt duo liberales uterq; largitur: sed hic plus: hic minus: hic plus indigenti ille non adeo indigenti: uterq; putat officium suum perfectum. Et quatenus ipse intelligit: nihil in eo officio arbitratur põtermissum: sed neuter tñ perfecto officio usus est: quoniã quid illud esset non intellexit: nam neq; hunc plus indigenti dare parũ conueniebat: neq; hunc minus indigenti multũ erogare: ordo est usu uenit in officiis mediis quod in poematibus &c. ℣ Quod autẽ si. &c. similitudine ostẽdit qño uulgus laudat etiã imperfectum officium: q; in eo aliquid perfectionis est ita inquit: uulgus laudat q̃ perfecta nõ sunt: & perfecta existimat: quẽadmodũ qui nõ plene doctus poema laudat: in quo aliquid bonum sit: nec aduertit quod in eo uitii fuerit: idem etiam in pictura accidit. ℣ Ob eam credo &c. ratio cur hoc faciant: quia quæ extrinsecus sunt appræhendunt dumtaxat.

¶NEq; potest diuelli: idest separari unquã a uirtute. ℣ Aut autem pro sed: illud ipsum honestum perfectum: idest consummatum nullo modo potest esse in his ĩ quibus sapiẽtia perfecta non est: uel sapientia nõ est adhuc perfecta. ℣ Igitur stoici appellant hæc omnia officia de quibus disputamus his libris media supple officia: & ea sunt cõmunia. ℣ Et patẽt late: q̃ &. i. ẽt multi assequunť bonitate ingenii: & ꝓgressione discẽdi: aũt pro sed illud officiũ qđ iidẽ uidelicet stoici appellẽt rectum. i. pfectũ atq; absolutũ: & ut iidẽ dñt hẽt oẽs numeros: nec põt cadere in quẽq̃ põter sapiẽtẽ. ℣ Aũt pro sed: cũ aliqd actũ est ni cõparanť mala officia id uñ eẽ perfectũ cumulate: ppea q; uulgus nõ impellit fere ex toto qđ obsit a perfecto. ℣ Aũt: sed uulgus sup. nihil putat põtermissũ sup. eaten⁹ q̃ten⁹ intelligit. ℣ Aũt pro sed: illud sup. qđ uisu uenit. i. cõtigit ĩ poematibus & in picturis: q; p & in aliis cõplutibus. i. ualde multis rebus: ut imperit delectentur & laudẽt ea q̃ laudanda nõ sint credo obeã causam: q; aliquid probi. i. pbandi: hoc est honesti & pulchri insit in his. s. poematis & picturis qđ capiat. i. afficiat delectatione ignaros. ℣ Qui quidẽ ignari nequeant iudicare quid uitii sit in unaquaq; re. ℣ Itaq; : idest & ita cũ idest postq̃ sint docti a peritis desistunt facile a sententia: idest cito derelinquunt opinionem suam erroneam.

PET. MAR.

Cõparatio mediocriũ officio iter se Quatenus Mart.

FRAN MAR.

Neutra q̃ neq; pſunt neq; obſunt.

Perfectũ officium in solũ cadit sapientem. Cõparatio mediocriũ officii cum poematibus.

ASC.

PET. MAR

CITA q: qua pp inqt oēs qui nō habēt habitū sed quoddā signū ipsius uirtutis cōmouent: cū uidēt aliqd mediū hone
stū: & laudāt ipsum tā q̄ pfectū: qm ipsi nō habēt usum pfectæ uirtutis: & nō sunt sapientes: ut possint iudicare an illud sit
pfectū: quēadmodū ignari male iudicāt de poematib⁹: & picturis. Tūc. n. officium dr esse pfectū cū agēs agit sciens: elu
gens: & perseuerans: hæ tres cōditiones ad officii pfectionē requrunt. Malus hō rem iustā agit iterdū: ut dictū est: sed nō
iuste: & iō nō fungit offō pfecto: sed medio siue cōi. Itaq; una eadēq; actio respectu agētiū dr offm pfectū & mediū: p
fectiones āt officioꝝ sapientes tantū cognoscūt. ¶ Indoles: signū uirtutis nō perfecta uirtus & sapia ut possint bn iudicare
sed habēt quoddā mediū hōestū. i. aliquā ꝓgressio
nem ad uirtutē. Iudicare āt quid inquacūq; re pfe
ctū sit: prudētiæ est atq; sapiētiæ: hoies igit impfe
cti de perfectione officii iudicare nō pnt: quatenus
Multi putant sapientes q̄ nō sūt aūt intelligūt: & iudicant: media officia putāt eē pfe
cta. Vnde multitudinis iudicio multi putant sapien
tes qui nō sunt sed in mediis uersant officiis: & quā
dam similitudinē gerūt uere sapientis: & adūbratam
imaginē: nō solidā & exꝑssam uidēt. n. esse sapien
tes: cū non sint. ¶ Nec uero: affert quoddā qui: & for
tes & sapientes habiti sunt: & ostēdit illos non fuisse:
aut pfecte fortes: aut plāe sapientes sed uersatos fuis
se in mediis officiis. ¶ Duo decii: pr & filius: q magno aīo se ꝓ totis legionibus deuouerūt. ¶ Duo Scipiones: Publius &
Gneus frres q in Hispania occubuerūt in secūdo bello punico. Fabricius Romanus iustus fuit: & cōtra Pyrrhū pugnauit:
ut dcm ē: & dicet loco suo. Pyrrhus certior factus a Fabricio de ueneno: qd medic⁹ ꝑbat: dixit ille ē Fabricius: q difficili⁹
ab honestate q̄ sola cursu suo auerti pōt. ¶ Aristides Athenienſis Lisimachi fili⁹ fuit: & eximiæ iustitiæ. Fisci procurator
designat⁹: nō ætati suæ solū magīat⁹: sed & supiores multa q̄ ad rēp. ptinebāt ī rē suā uertisse oñdit. In primisq; Themi
stoclē: q tametsi sapiēs uir: paꝝ tn cōtinētes man⁹ habuisse iudicat. Aristides: igt Plu. cū oīs uirtutis: tū maxie æqtatis: &
iustitiæ apud populū piculū fecit: q̄ ad sūmā sp utilitatē: ac fructū referunt: ex qb⁹ Aristides q̄q̄ uir ītops & plæbei⁹: regiū
tn in primis: ac diuinissimū iusti. s. cognomē adept⁹ ē. ¶ Aut ab illis: dciis & Scipiōib⁹. ¶ Aut ab his Fabricio & aristid.

FRAN MAT.

CHÆc igit officia &c. Dixit recta officia ūn sapientib⁹ cōuenire: cōia uero etiā indoctis patere: q hoc noīe sapiētis īdi
gni cū sint hī: tn sapiētes pnt: sed ut & supiora & sequētia melio⁹ pcipiant notādū est. Duo eē humanoꝝ actuū principia.
Vnū finē: principia q̄ ad finē tendūt: sunt intellectus: & appetitus: intellectus duæ sunt ptes speculatio: & actio: specula
tionis obiectū ē ueritas: ad quā ꝓ doctrinā puenit: actionis uero obiectū opus. Nā actio ad aliqd op⁹ tā q̄ ad finē tēdit: &
ad illud ꝓ artē: puenit ergo iicut speculatiōis ueritas ita actiōis op⁹ obiectū est ad ueritatē ꝓ doctrinā: ad op⁹ ꝓ artē puē
tur. Appetit⁹ uero duplex ē rōnalis & irrōnalis. Rōnalis ē electio: & executio: hæc āt oīa ad bonum tēdūt: uidelicet ad fi
nē suū un recte Aristoteles dixit: oīs ars oīsq; doctrina sitr āt act⁹: & electio bonū quoddā appetere uident: idē ait: bo
Officiū cui⁹ pri cipiū ē intelle ct⁹ dif fert ab officio medio Zeno stoicoꝝ princeps Indoles specimē est futu ræ pbi tatis
nū est qd oīa naturalr appetūt. ¶ Ex qb⁹ cōphendit: qño sapiētis: & uulgi officiū discernat. Nā offm cuius principiū ē intel
lectus & speculatiuus: & actiuus est sapiētis propriū: sed illud officiū ad qd per electionē puenit: dr cōe officium oīum:
illud officiū rectū: siue pfectū imediate sapiens iplet. At uero cōe oīum offm nō imediate sed per electionē: qm primo ē
necessaria electio: post q̄. n. elegeris ad illud officium necessario puenit: un officiū mediū diffinierūt Stoici. Quod cur fm
sit: rō ꝓbabilis reddi pōt. Zeno ipse stoicoꝝ princeps officiū eē dixit actionē quādā naturalibus appetitib⁹ ꝓpriam: eoꝝ
āt q̄ fm appetitū gerunt: alia quidē esse officia: alia ꝓter officiū: ea uero officia intelligenda q̄ rō fauenda suaserit: parētes
honorare: fratresq; ac patriā tueri: amicos parare illisq; adesse: ꝓter officium sunt quæ rō fugienda suggesserit: ut est patē
tes negligere: fratrū omittere curā & cætera hmōi: quæ autem ratio fieri neq; uetat: neq; iubet: ea neq; officiū sunt: neq;
præter officium: ut est festucam tollere: tenere stilum urceū &c. id genus ex quibus intelligitur quæ sunt officia de quibus
præcipit. Ci. ¶ Hoc igitur &c. Illa prima sunt sapientū tantū. ad quæ ut dictum est imediate peruenitur. Nam qui specu
lando cognoscunt: & operando habitum habent rei honestæ: ii sine medio ad ipsum honestum statim tendunt: non idem
contingit in communi officio: nam aliquo medio utuntur homines: ut ad illud puenīāt. ¶ Indoles: significatio specimēq;
Ci. pro cęlio: qs iudices hoc robore animi atq; hac indole uirtutis: & cōtinētiæ fuit. ¶ Cōmouentur natura. n. ducuntur:
& ratione ut eligat q̄ meliora uidentur: & ea sequant. ¶ Nec uero: ut intelligi differentia possit: & perfecti officii: & hmōi
siue cōis exempla ponit: cū dum inquit Scipiones fortes dicunt: & Fabricius atq; Aristides iusti. Exempla eorum tā q̄ sa
pientum: sed tanq̄ cōium uiroꝝ ponunt: nō. n. ipsi imediate rectum illud: & honestū sequebantur: q̄uis sequerentur: sed
mediate a deciis a Scipionibus nō tā q̄ a sapientibus exemplum sumīt fortitudinis: nō. n. fuerunt uere perfectiq; sapien
tes: q̄uis fortes uiri habiti sint nec ab ipsis tanq̄ a sapientibus exēpla q̄runt. Ducti tamē sunt ad cōe officium amore pr̄iæ:
in quo putarūt ipsi sese pleno: & perfecte functos officio. Decii. ii. pro salute exercitus: & uictoria se deuouerūt: alter bel
lo gallico: alter bello latino. ¶ Duo Scipiones. Gn. & Pu. fratres qui in hispania perire cum corporibus suis aduentū car
Fabricii iustitia i medicū Pyrrhi. thaginensium intercluderent. ¶ Fabricius: nec a Fabricio exēplū iustitiæ aut ab aristide tanq̄ a sapiētibus petīt. Sed tā q̄
ab iis quos uulgus appellat sapiētes. Cū plene pfecteq; sapiētes nō fuerint. Fabricius tāta iustitia fuit: ut cū Pyrrhi regis
medic⁹ ad eū uenisset: & ꝓmiū posceret: ut uenēno pyrrhū necaret: fm aliquos uinctū remiserit fm aliis aspernatus sit: &
pyrrhū admonuerit: ut diligēter caueret: qbus corpus suū cōmitteret. Q uia nisi sibi cauisset cito periturus esset. Magna
fuit iustitia Fabritii qui maluit hostem uiuere: qui turpiter: & per insidias uincere. ¶ Aristides: hic adeo iustus fuit: ut cū
Themistocles in populo athenienſi dixisset optimum se consilium inuenisse: sed illud occultandum esse quo principatū
totius græciæ Athenienses obtinerent: responderint Athenienses: si id exequi uellet qd animo conceperat: oportere cū
aristide cōmunicare: & si is laudasset tunc exequeretur. Id ex populi uoluntate fecit Themistocles: erat autem consilium
eiusmodi: ut classem lacedæmoniorum cōburerent: quo facto ipsi totius græciæ principes essent: quod consilium cū Ari
stidi aperuisset: respondit consilium quidem Themistoclis utile uideri: sed turpe: & inhonestum esse: tunc Athenienses
subclamarunt non esse faciendum. Maluit ergo Aristides iustitiā seruare: quā totius græciæ principatum obtinere.

ASC.

¶ IGItur sup. stoici dicunt hæc officia de quibus disserimus: idest disputamus & disquirimus his libris esse quasi secun
di honesta: sed communia cum omni genere hominum. ¶ Itaq; : idest & ita omnes hi in quibus. ¶ Indoles: idest natura
lis inclinatio uirtutis: idest ad uirtutem commouent: idest afficiuntur. ¶ Nec uero cum duo decii. s. pater & filius: qui se ꝓ
republi. deuouerūt: aut duo Scipiones africani: scilicet maior & minor cōmemorantur fortes uiri: aut cum Fabrici⁹ roma
nus ille: aut Aristides athenienſis nominatur iustus: petitur exemplum aut fortitudinis ab illis. s. deciis & Scipionibus:
aut iustitiæ ab his. s. Fabricio & Aristide: tanquam a sapiente. s. perfectissimo.

Hæc igitur officia: de quibus his libris dissernimus: q̄si
secūda quædā honesta: dicūt eē non sapientū modo ꝓ
pria: sed cū oi hominū genere cōia. Itaq; hi oēs in qb⁹
est uirtutis indoles cōmouentur. Nec uero cū duo de
cii: aut duo Scipiones fortes uiri cōmemorātur: aut cū
Fabricius: aut Aristides iustus nominatur: aut ab illis
fortitudis, aut ab his iustitiæ tā q̄ a sapiēte petit exēplū

CSIC

¶SIC sapiens:sic perfectus in omni uirtute. ℣ Vt sapientem:perfectissimū.s.qualem stoici constituebant:& uolebant. ℣ Nec hi qui sapiētes. Nunc ostēdit illos non fuisse plane sapientes q hīti sunt:& apud nostros:& apud græcos. ℣ C.Lę lius:Scipionis amicus. In Lælio ait. Vnum te sapientem appellabant & existimant attribuebaꝫ hoc mō.M.C. scim⁹.L. Acilium apud patres nr̄os appellatū fuisse sapientē:sed uterq; alio quodā mō. Cato ga multaꝫ reꝫ usum habebat mul taq; eius & in senatu:& in foro uel prouisa prudenter:uel acta cōstanter:uel responsa acute ferebaṅ:ppea quasi cogno/ men iam habebat in senectute sapientis. Te autem alio quodāmodo dicūt non solum natura:& moribus: ueꝫ etiā stu dio:& doctrina esse sapientem:nec sicut uulgus:sed ut eruditi solent appellare sapientē:qualem in reliq̄ græcia neminē. Nā qui septē appellanṫ:eos qui ista subtilius q̄runt:in numero sapientū nō hīt:hanc.n. eē sapientiā existimāt ut oia tua in te posita esse ¦ du/ cas humanosq; casus uirtute iferiores putes. M.C. Censorius.s. ℣ Nec illi:q septē sapientes habiti sunt authore Laertio: Thales: Solon:Periander: Cleo/ bolus: Chilon:Bias:Pictacus his adnumerāt plæri/ q; Anacarsin: Scythā. Mysonē: Chium:Pherecidē: Syrū:Epimenidēq;:cretensem:addūt aliqui & Py/ sistratū tyrānū. ℣ Frequentia:multitudine:qm̄ me/ diis officiis peruenit tandē ad perfectū. ℣ Similitu dinē uidebaṅ ingt sapiētes:sed nō erant:ut uere sa pientes intelligunṫ. ℣ Quo circa:cōcludit Cice. ex supradictis:nec pfectū honestū: nec mediū debere cōparari cū utilis repugnantia. ℣ Cōiter:qđ est oī/ bus cōe & mediū quoddā honestū:qm̄ ostat ex mediis officiis. ℣ Q đ cōe:honestum & mediū:qm̄ illi q boni uolūt uide/ ri:in mediis officiis uersaṅ. ℣ Emolumētis:utilitatib⁹:qm̄ nō eēnt boni uiri si poti⁹ utilitates q̄ honesta sectarenṫ:qb⁹rō nib⁹ urget paneti⁹:q cū eēt stoic⁹:hāc ptē itroduxit. ℣ Tāq̄ id ho.affert rōnē q̄re cōe honestū non dēt cōpari cū emolu/ mētis:qm̄.s.hi q uersaṅ i mediis officiis:ut ad pfectā tādē pueniāt: & pgressionē iā factā ad uirtutē retineant:nō aliter ip̄m mediū hōestū dūt tueri:q̄ pfecte sapiētes illd pfectū hōestū tuent:& colūt. ℣ In nr̄am intel.qm̄ ñ sum⁹ pfecte sapiē tes: & intelligim⁹ media q̄dā honesta nō pfecta.i.mediū honestū de quo nos intelligimus. ℣ Quī.i.cōcernendū sapienti bus id qđ uere est honestū. ℣ Aliter.n.rō qm̄ si a mediis officiis discediṫ:progressio q facta est ad ip̄m uirtutis habitū cō sequēdū teneri non p̄t:sed ad uitium fit regressio. Vnde in mediis officiis pseuerandum est:ut ad perfectapueniaṫ: quæ non aliunde q̄ a uirtutis habitu proficiscuntur. Ordo est:aliter teneri nō potest progressio:si qua facta est ad uirtutē:pro/ gredimur ad uirtutē mediis officiis:quibus relictis ad uitium regredimur: ergo totis uiribus euitandum est:ut ꝓgressio ad uirtutem non deseratur:quod omnibus qui boni uolunt haberi faciendum est.

Néo.n.horū,sic sapiēs ē,ut sapiētē itelli hic uolumus, nec hi q sapiētes hīti sūt & noīati. M.C.&.C. Læli⁹ sa piētes fuerūt,nec illi qdē septē, sed ex mediorū offīoꝫ freq̄ntia silitudinē q̄dā gerebāt spēmq; sapiētū,quo cir ca nec id qđ uere honestū est, phas est, cū utilis repu gnātia cōparari,nec id qđ cōiter appellam⁹honestum qđq; colit ab his,q bonos uiros hīi se uolūt,cū emolu mētis unquā est cōparādū. Tāq̄ id honestū qđ in nr̄am intelligentiam cadit tuendū,cōseruandūq; est nobis,q̄ id qđ proprie dr̄,uterq; est honestū sapientibus. Aliter .n.teneri nō p̄t,si qua ad uirtutem ē facta progressio.

¶NEMO enim & cætera:uere inquā non petuntur:ab his supradictis exempla tanquā a sapientib⁹quia nemo eorum fuit sapiens:ut a doctis intelligitur:& ut accepit Aristoteles:qui dixit sapientes illos esse qui uident eximia quædam & admiranda:& difficilia:& diuina:& sapiētiam esse intellectum præciosissimorum natura quā alii diffinierunt. Diuinaꝫ humanarūq; rerum scientiam. ℣ Marcus Cato:de quo libro de Senectute:nomē habebat sapientis. ℣ Gneus Lētulus: hic omniū apud Romanos habitus est sapientissimus de quo ī Lælio hanc in te sapientiam esse existimant:& oēs te sa/ pientem & appellāt:& existimāt. Fuit Scipionis superioris amicus:etiam Orator illustris quem Cicero laudat i libro de claris oratoribus. ℣ Illi septē:thales milesius:pictacus Mithyleneus:chilō lacedæmonius:Bias Prieneius: Cleobalus lin dius:Periander corinthius: Solon Salaminius:quidam ionici adolescētes authore Callimatho a piscatoribus milesiis ia ctum rhetis emerunt. Capto deinde & educto aureo tripode orta cōtentio nō ante sedata est q̄ delphos a milesiis missū responsumq; est a deo illius esse debere:q oēs sapiētia excederet. Datur ergo thaleti:thalesq; illum alii dat:& rursus ali⁹ alii donec ad solonem uentū est:qui deum primū esse sapientia asserens illum delphos misit. Sed q̄uis:ii septē habiti sint a græcis sapientes non tñ re uera fuere sapientes. ℣ Sed ex me.&c.quia frequēter mediis utebaṅ officiis quæ nō sunt pfecta:ideo specie & imaginē per se ferebant sapientū:cū tñ non essent sapientes:media officia:alia minora sunt:alia ma iora:ut supra est in p̄ceptis ostēsum. ℣ Quo circa &c. Concludit nūc:& qñ qdem inquit duo genera officioꝫ esse ostēdi/ mus:quoꝫ alterū perfectū est:idq; sapientis tm̄:alterum mediū:sic cōe quod oium est hoīum:& tam hoc q̄ illud honesti finem habere:adeo ut utile in comparatione honesti minimū momenti habeat:siue in sola uirtute consistat ſm stoicos:si/ ue præcipuæ in uirtute:sed non sola ſm peripateticos:& sic sequitur ꝟutile cum honesto pugnare non posse. Ex quo effici/ tur tertiū illd mēbrū a Panetio p̄termissū nō fuisse necessariū. ℣ Verę ho.uꝫ illd pfectū qđ absolutū ē:& oēs suos nūeros hēt. ℣ Id qđ &c. Mediū honestū ſm opa q̄ cur egerim⁹ rō.p babilis reddi p̄t. Ad hoc hōestū naturaľr ĩclinamur:illd pri⁹ solis sapiētib⁹ attribuiṫ. Qui rari aut nulli sūt. ℣ Bonos ui.nō āt sapiētes. Qui bon⁹ idē iust⁹. Nā bonū & iustū:ut supra di ctū est:ouertunṫ cū emolumētis cū utilitatib⁹. ℣ In nr̄am intel.ui in cōem. Aristo.cōem sensū appellat:est āt potētia aiæ q̄ discernit sensibilia diuersoꝫ sensuū in uno & eodē. Exēpli gr̄a:i lacte unū & idē ē:& tñ duo discernūṫ:dulcedo & albe do. Quæ duoꝫ sensuū sūt oculoꝫ & gust⁹:q̄lis āt ē sensus imaginari⁹ad alium talis ē uirt⁹ æstimatiua ad mēoratiuā. Si cut.n.imaginatio sensibiles formas retinet:q̄s sensus cōis apphēdit:ita mēoratiua thesau⁹ ē q sensibiliū formas ꝺseruat: q̄s uirt⁹ æstimatiua apphēdit. Sic.n.ipse Ci.lib.de legi.Et.n.cōis itelligētia nobis res notas efficit:easq; ais nr̄is ĩchoat: ea q̄ st ut hōesta i uirtute ponāṫ:i uitiis ꝺtraria:ea uero in opione posita existimare ñ in nā demētis ē. Quāta uis ē nālis rō nis:ut ea nos ipellat ad hōesta:& a uitiis ꝺterreat. Recte ergo dic̄ Ci.hoium cōem itelligētiā ais nr̄is res notas facere:& ea i his ĩchoare.i.pricipia dare reꝫ ais nr̄is:ut hōesta i uirtute pōaṫ:i uitiis ꝺtraria:qđ ē āt qđ nos faciat res hōestas i uir/ tute ponere:nihil pfecto nisi nālis rō. Iō recte subiūgit:eaq; nō in natura existimare &c. ℣ Progressio:accessio. ℣ Ar.n. te. &c. nisi adhibeam⁹ diligētiā i medio offō cōseruādo sp & i ai actiōe:nihil ꝑdest recepisse illd exercer̄:nā illd dūr:& hūtur Sapiētes opione multitudis. Qui in oī actione seruant hoc officiū:ut nunquā a uirtute declinent:& ideo subiungit.

¶NEmo.n.ho.ē sic sapiēs ut uolum⁹ hic sapiētē itelli:nec hi q hīti sūt & noīati sapiētes: vꝫ.M.C.&.C.Læli⁹ fuerūt sa/ piētes. ℣ Nec illi qdē septē.s.græciæ sapiētes sup.sic fuerūt sapiētes:ut uolum⁹ hic sapiētē itelli:sed ipsi gerebāt q̄dā silitu dinē & spēm sapiētū ex freq̄ntia mediorꝫ offōꝫ. ℣ Quocirca.i.q̄propter nec phas ē id qđ uere hōestū ē cōpari cū repu gnātia utilis.i.ei⁹ qđ utile est:nec id qđ appellam⁹cōiter honestū:& qđ colit ab his q uolūt se hr̄i.i.æstimari bonos uiros cōparādū est unq̄ cū emolumētis.i.utilitatib⁹. Tāquā(noli legere tāq;:sunt āt duæ dictiones).i.& tā.i.intantū tuēdū &

PET. MAR C.Læ lius. M.Cā/ to L.Acci lius

Cōmu ne ho/ nestum Nō est ꝑpugnā tia utilis & hōe/ sti apd illos q dūt oia expetē/ da pp utilitatē

FRAN MAR. Aristo. eos qui eximia uident putat es se sapiē tes

Septē græciæ sapiētes hīt. licet ñ fuerit

Bonus idem iu stus

Ci. i li. de legi/ bus.

ASC.

cōſeruandū eſt nobis id honeſtū:qđ cadit in nr̄am ītelligentiā:q̄.i.quātū qđ ꝓprie dr̄ & uere eſt honeſtum tuēdū & conſeruandum eſt ſapiētibus. Aliter enim nō pōt teneri:ſi qua progreſſio:ideſt promotio & augumētatio facta ad uirtutē.

PET. MAR

¶ SED hoc dictū ſit de his q habenť boni:qm̄ mediis funguntť officiis.q.d.apud illos qui officiis funguntť & ob id boni æſtimant:nō ē repugnātia utilis:& honeſti:ſed apud illos q oīa dicūt expetēda pp utilitatē:& ſūmū bonū in diuitiis poſuerūt. Iō dicit. ¶ Qui aūt oīa metiunť:mēſurāt & dicūt expetēda pp utilitatē. Oīa q̄ faciūt & appetūt nō pp honeſtatē: ſed pp diuitias. ¶ Cōmodis:utilitatib⁹. ¶ Præponderari:mēſurari:qm̄ boni uiri & officioſi oīa q̄ faciūt & appetūt honeſtate nō utilitate pōderari dicūt:& cogitare q̄ ſit honeſtū nō quātū afferat utilitatis id qđ facere uolūt & appetūt. Illi aūt qui nōdū media officia īgreſſi ſunt oīa utilitatib⁹ metiunť:& ſic apud ipſos utilitas cum honeſtate:quā nō curāt:pugnare pōt: apud officioſos nō pōt nec dbet. ¶ Boni uiri:q uerſanť i mediis officiis. ¶ Itaq;:quapropter iterptař. Cice.uerba & mēte Pānetii eūq; excuſat hoc ipm ſeſiſſe qđ dixerit.

Sed hoc qdē de his:q cōſeruatiōe offōr̄ æſtimanť boni. Qui ār oīa metiunť emoluntis & cōmodis:neq; ea uolūt ꝓpōderari hōeſtate:hi ſolēt ī deliberādo honeſtū cū eo:qđ utile putār:cōpare:boni uiri ñ ſolēt. Itaq; exiſtimo Panetiū cū dixerit hoies ſolere ī hac cōparōe dubitare:hoc ipm ſenſiſſe qđ dixerit ſolere mō:non ēt oportere. Etenī nō mō plures putař qđ utile uideař:q̄ qđ hōeſtū:ſed hoc ēt iter ſe cōpare:& ī his dubitař:turpiſſimū ē. Quid ē ergo qđ nōnūq̄ ad dubitationē afferre ſoleat:cōſiderādūq; uideař? credo ſi qñ dubitatio accidit q̄le ſit id de quo cōſideret. Sæpe.n.tpe fit qđ plærūq; turpē hr̄i ſoleat:iueniař nō eē turpe. Exēpli cā ponař aliq̄d qđ pateat latiꝰ. Quod poteſt eē maiꝰ ſcelus: q̄ nō modo hominem:ſed etiam familiarem occidere?

Boni uiri uerſātur ī mediis officiis.

Poſſidonius

Hāc ſniam habuiſſe id qđ dixit Panetiꝰ hoies.ſ.ſolere:dubitare ſed non oportere: qm̄ honeſtū cū utili pugnare nō pt. ¶ Solere mō:ſolū mō ſolere:ſed nō oportere:qm̄ nō dbet qs dubitare đ hoc niſi ab offō ſit oīno alienꝰ:qđ cū ita ſit. Panetiꝰ ñ ē reph̄ēdēdus īmo laudādus:qm̄ itellexit nō oportere:ut ſuā dicebat pfeſſionē & pfecto ſi hāc pte abſoluiſſet:nil aliđ ut opinor feciſſet:niſi eos refelleret q ī tali cōparatōe dubitare ſolerēt:cū nō oporteat: & hæc ps certe ad modū neceſſaria erat:ſed q̄re omiſerit incertū eſt:& ipe uiderit. Vñ Poſſidoniꝰ bñ dicebat nullū eē locū in ꝓuia tā neceſſariſi:hoies.n.hac pte intellecta magno liberanť errore:cū.ſ.cognouerint honeſtū cū utili pugnare nō poſſe:& in hac cōpatione dubitandū nō eē:nec talē cōpationē fieri dēbere:& ſic ſniæ Rutilii accedēdū ē:q reddidit rōnē q̄re alii poſt panetiū hanc pte ab illo relictā nō ſunt ꝓſecuti. ¶ Pluris:maioris ꝓtii & momēti. ¶ Sed hoc:utile & honeſtū. ¶ Quid ergo ē:q̄rit a ſe qđ ſit illud qđ talē ad dubitationē affert:& ſoluit dicēs:tūc oriri talē dubitationē cū exploratū nō hēm⁹ q̄le illud ſit de quo cōſiderať qm̄ ſi eēt certū cuiuſmodi eēt:nullā hr̄t dubitationē:ſed pateret:aut eēt honeſtū:aut inhoneſtū:circūſtātiæ.n.tēpoꝝ & ꝓſonaꝝ ſunt cā huius dubitatiōis:qm̄ id qđ uř per ſe turpe nō eſt rōne tpis aut ꝓſonæ. Interficere.n.hoiem turpe eſt:ſed interficere tyrānū eſt honeſtū. ¶ Cōſiderādo:examinādū & iudicandū. ¶ Quale ſit:honeſtum an turpe. ¶ Sæpe.n.rō quare oriť dubitatio:cū ignorať quale id ſit:de quo deliberamus:& affert anceps cūra cogitādi. ¶ Tpe:cōditione tpis:

Brutus nō mō fuit amicus cæſariſſed ēt filius habitꝰ.

& ſic circūſtātia facit:ut id nō ſit turpe:qđ erat & id nō honeſtū:qđ p ſe erat honeſtū. ¶ Plærūq;:fere ſemp. ¶ Inueniař aliqua.ſ.circūſtātia tpis aut ꝓſonæ:& ponit exēplū de neceſſariis. ¶ Q đ pateat latius:qđ ad plura ſe extēdat:& ad multa poſſit trāſferri:nā uno hoc exēplo alia poſſumꝰ intelligere. ¶ Familiarē amicū:qm̄ Brutus non mō amicus:ſed ēt filius Cæſaris habebat. Nā dr̄ Cæſar cōcubuiſſe cū Seruilia matre Bruti & ſorore Catonis. Vñ Cæſar cultu filii Brutū apud ſe habebat & eū maxime ornabat. Cū uulneribus appeteret a cōiuratis:& uidiſſet Brutū ſtricto pugione in ſe irruentem græce dixit:& tu fili:& ſic oī ſpe iam euadēdi depoſita caput toga obuoluit:& ad imos pedes deduxit:ut hōeſte caderet.

FRANMAT.

¶ CONſeruatione officioꝝ:ab iis qui in eodē ſunt tenore ſemp recte agendi:& nūq̄ ab honeſto diſcedūt:quicqd agūt.

Nunq̄ utile eſt añponēdū honeſto.

¶ Aeſtimantur boni:nō aūtē ſapientes:hoc eſt qui uirtutē ſibi proponunť in oīb⁹ actionibus. ¶ Qui aūt &c. probauit hacten⁹ rōnibus ſupfluū fuiſſe mēbrū a Panetio additū de pugna utilis & honeſti. Nūc oſtēdere incipit qūo talis q̄ſtio incipere pt:nō ſapiētibus ſed illis q in uirtute ſolū aut ſūmū bonū nō ſtatuūt:ſed in utilitate:uulgus.n.oīa ad ſuā refert utilitatē:& ppea ei hæc accidere pōt cōſultatio. ¶ Qui aūt oīa:illi inqt hāc habēt cōſultationē ſit ne unq̄ utile añponēdū hōeſto. Qui qcqd faciūt utilitatis ſuæ grā faciunt. ¶ Itaq; exiſtimo:hac rōne inqt ductū Panetiū exiſtimo. Q m uſus eſt:hoc uerbo ſolere:nō aūt oportere:ſciebat.n.hāc cōcluſionē nō dēre fieri. ¶ Etenī &c.ſi turpe ē cōparare utile cū honeſto:q̄to turpius eſt exiſtimare aliq̄d utile eē:qđ honeſto p̄ferendū ſit:& eſt a minori ad maiꝰ cōpatio. ¶ Q uid ergo eſt &c. Quærit & ſibi,ñdet Ci.paulatimq; ad id deſcēdit ut oñdat hāc cōſultationē incidere poſſe. ¶ Credo ſi qñ &c. tñdet & rōnē affert ſuæ interrogatiōi. ¶ Quale ſit:nō ār qđ ſit nō de ſubſtātia q̄riť:ſed de q̄litate:ſubſtātia rei ꝓpoſitæ:eadē eſt nōnūq̄ At uero qualitas diuerſa. Nā occidere hoiem ſubſtātia eſt. Qualitas pōt eē diuerſa:qa alia atq; alia de cā hō occidiť:ſi occidiť iniuſte ſcelus eſt:& cōtra offm̄:ſi iuſte honeſtū eſt:nec fit cōtra officium. ¶ Sæpe enī tpe. Tēpora plærūq; incidunt ut prio libro diſputatū eſt:qb⁹ id qđ p ſe turpe eſt honeſtū ſit. Exempli grā:reddere depoſitū ſemper honeſtum eſt. At ſiquis apud te gladium depoſuerit: & furioſus factus repoſcat:non facis contra honeſtum ſi non reddis: nam ſi reddere aliquid mali facere poſſet. ¶ Latius:quod poſſit multis rebus accōmodari. ¶ Q uod pōt maius &c.ſi per ſe conſideres quantū ſcelus ſit occidere nō modo hoiem:ſed etiam familiarem hoiem:hoc eſt amicum:tam ingens ſcelus eſſe inuenies:ut uix maius excogitari poſſet:accidere tñ poteſt tenipus ut non pro ſcelere habeatur:ſed pro officio.

ASC:

¶ SED hoc quidē ſupple dictū eſt de his qui æſtimanť.i.iudicanť boni conſeruatione offōr̄. ¶ Autē pro ſed qui metiunť.i.menſurant oīa emolumētis & cōmodis.i.ſm utilitatē & lucra:neq; uolūt ea.ſ.emoluměta & cōmoda ꝓpōderari .i.maioris pōderis reputari hōeſtate.i.pp honeſtatē. ¶ Hi ſolēt cōpare in deliberando.i.dū deliberāt honeſtū cū eo:qđ putāt utile:boni uiri non ſolēt ſupple ſic cōpare. ¶ Itaq; exiſtimo Panetiū:cū dixerit hoies ſolere dubitare in hac cōparatione.ſ.utilis & honeſti:ſenſiſſe hoc ipſū qđ dixerit:uidelicet hoies ſupple ſolere mō.i.tm̄mō:nō ēt oportere:ſ.dubitare. ¶ Etenī turpiſſimū eſt nō mō.i.non ſolū putare.i.exiſtimare pluris.i.maiore ꝓtio qđ uideař utile:q̄ qđ honeſtum uel potius lege:quod ut ſic illud quod uideař utile q̄ illud qđ uideat honeſtū:ſed ēt cōparare:hoc.ſ.honeſtū & utile inter ſe(cōparatio enim arguit quandā ſimilitudinē)& dubitare in his utrū.ſ.ſit perferēdū. ¶ Ergo ſi nulla eſt cōparatio quid eſt illud quod ſoleat afferre ad dubitationē:& qđ uideař conſiderādū:ut in re dubia:uidelicet credo:ſi qñ.i.aliq̄n accidit dubitatio quale ſit illud:de quo cōſideretur:an.ſ.honeſtum an turpe. ¶ Fit.n.ſæpe tpe.i.longitudine tēporis: ut id quod ſoleat haberi plærūq; turpe inueniatur non eſſe turpe:uel eſſe non turpe. Exēplicā ponatur aliquid quod pateat latius. ¶ Quod poteſt eſſe maius ſcelus q̄ occidere non modo hominem:ſed etiam familiarem,q.d.nullum.

¶ NVM

CNVM igiť.i.an sceleratꝰ habẽdus est.q.d.nõ ẽ reus sceleris tyrãnicida:ímo dignꝰ laude. ℣ Populo Ro.qui laudauit necẽ Cæsaris & pcussoribꝰ pmia decreuit. ℣ Præclaris:sũma laude dignis. ℣ Illud:cædẽ Cæsaris tyrãni. ℣ Pulcherrimũ:maxima laude uirtutis dignũ:& Athenienses Harmodio:& Aristogitoni tyrãnicidis statuas erexerũt. ℣ Vtilitas pu. q secuta est ex morte tyrãni. ℣ Vicit igiť:dicet aliqs inqt Ci.Vtilitas ĩ tali re uicit honestatẽ:ímo rñdet utilitas secuta ẽ honestatẽ:qñ oẽ honestũ est utile. ℣ Honestatẽ:qꝫ familiaris occidit amicũ nõ fuit turpe inqt amicũ occidere:sed honestũ & utile:qñ erat tyrãnus:cuiꝰ cædes utilis est oibꝰ:& laude honestatis ornata:qppe talis lues e medio tollẽda ẽ ne aliis noceat. Q uí igiť hoc malũ & hoíum societate remouet sũma laude dignus ẽ:nec erat Cæsar bonoꝝ amicꝰ cũ eẽt tyrãnus:sed potiꝰ inimicꝰ. Vñ a Bruto reipu. oppſſæ studioso potuit cũ laude iterfici. Pla.in.xi. de rep.sic ait.Libertatẽ & amicitiã uerã natura nũq tyrãnica gustat. ℣ Itaqꝫ ut sine ullo errore:allatis rõnibꝰ supradictis regulã quãdã cõstituit Ci.ut siñ error iudicari possit:si qñ utile cũ hõesto pugnare uidebiť. ℣ Formula:regla:modus qdã & norma q̃ sit cõsentanea disciplinæ stoicoꝝ: q dicũt nihil eẽ utile qd nõ sit honestũ. ℣ Disciplinæ:sectæ & dogmati stoicoꝝ. ℣ Cõsentanea. Cõueniẽs:accõmodata:& affertrõnẽ q̃re. ℣ Quã formulã.i.regulã iuestigãdi officii.i.actiois honestẽ:ac p hoc laudabilis. ℣ Qui pipatetici:dictũ ĩ prio uolumĩe nullã fuisse dr̃iã ĩter ueteres academicos & pipateticos ĩ opiniõibꝰ tã morũ q̃ ẽt reꝝ naturaliũ:sed solis hoibꝰ fuisse sepatos. ℣ Veteribꝰ:quoꝝ author fuit Pla.& ueteribꝰ dicit qñ fuit postea media academia: & noua: uariæqꝫ opiones. ℣ Tñ:ab eis stoicis. ℣ Splẽdidiꝰ:maiore laude. ℣ Quã ab his pipateticis & academicis:q utilia ab hõestis sepabãt & expetẽda eẽ dicebant: sed cõpatiõe uirtutis nulliꝰ pene momẽti esse dicebant. Stoici uero asserebãt nihil oíno eẽ utile qd nõ esset honestũ. ℣ Nobis ãt pfiteť Ci.se academicũ:academici.n.nihil affirmabãt sed disputabãt ĩ utrãqꝫ ptẽ:& id iure suo defendebant quodcũqꝫ occurreret probabile:& etiã ab aliis differeť:qui nõ essent eiusdẽ disciplinæ:unde Ci.Academico magna dabať licẽtia:ut sequereť formulã cõsentaneã disciplinæ stoicoꝝ:qa pbabilior uidebať:& id qd in aliis pbabile uť Academicus iure suo põt tueri:& disputatiõe defendere. Hãc formulã Ci.seq nõ potuisset si pipateticũ pfessus eẽt: qñ fuisset cõtra suũ dogma. Certe.n.erãt aliꝝ disciplinæ:& diffinitæ opiones:academici uero de oí re disputabant in utrãqꝫ ptẽ & nullas positiones seruabãt:sed id quod in quoꝫ uidebať pbabile sequebanť nihil affirmantes.

CNVM se scelere:Mar.Brutꝰ nũqd ab officio discessit cũ occidit Cæsarẽ adeo familiarẽ:ut ab illo hæres esset ex pte cõstitutꝰ:& re uera filiꝰ erat.Nã seruiliã matrẽ Bruti & Catõis sororẽ adulterare solebat Cæsar.Brutũ uero cultu filii hẽbat apud se & pcipue ornabat.Q uẽ cũ inter cõiuratos irruentẽ in se pugione stricto uidisset:dixit καὶ σὺ τέκνον hoc ẽ & tu fili. ℣ Populo qdẽ:rñdet Ci.nescio qd aliis populis uideať:populo Ro.certe nõ uť scelus occidere tyrãnũ. ℣ Ex oíbꝰ.i. ex oibꝰ q̃ quis pdare facere põt. ℣ Vicit ergo &c.hic q̃stio incidere uť nũqd honestũ utili:an utile honestũ anteponať:uť turpe hoíem familiarem occidere: uť & utile:quia tyrãno occiso recuperať libertas:ergo hic quasi incidit q̃stio:sed eã soluit:non ita inquit est.Nã occidere tyrãnũ nõ utile solũ est:sed honestũ:ergo nihil honestũ quod nõ utile & cõtra. ℣ Vicit Diceret aliqs qꝫ utilitas uicit honestatẽ:q̃ nolebat ut amicus amicũ occideret. ℣ Immo &c.non est ita inqt Ci. Quia utile qdẽ fuit tyrãnũ occidere:sed patriã seruitute liberare honestũ est. Quid.n.honestius eẽ potest:q̃ eũ de medio tollere:qui iura oía diuina & humana occupauerit:& p libidine sua oía faciat. ℣ Itaqꝫ &c.Q ñ qdẽ occidit:ut qd turpe ẽ per se euẽtu tpis honestũ fiat:& cõtra Certa regula est pscribẽda quã si sequi uoluerimus nũq̃ errabimus. ℣ Appellamus utile:non est sed appellať. ℣ Formula.regla modus & norma q̃ docebit qd sequi debemus:ea autẽ ifra ponet. ℣ Stoicoꝝ:q bonũ ponunt in sola uirtute. ℣ Quã qdẽ his &c. Academicus fuit Cic.& modo hos mõ illos ex institutione sectæ secutus est: nunc se stoicos in hac re secuturum dicit:& iure hoc facit.Nam euidentius præcipiunt quid faciendum sit:cum dicunt solum honestum bonum esse:peripatetici uero in utilitate etiam bonum posuerunt. ℣ A ueteribꝰ academicis.Socrates primus sũmum & solũ bonum uirtutem esse dixit:cui Plato succesſit qui ueterẽ academiã instituit:fuit.n.& media quã Archesilaus induxit:& noua quã Iacydes inuenit.Plato nõ oíno secutus quod Socra.uoluerat: qui solam uirtutem bonum esse prædicauerat:primus tripartitam bonoꝝ diuisionem excogitauit:ut essent bona animi:bona corporis: bona externa:& sic sectæ peripateticæ cuius princeps fuit Aristo.uiam dedit:is enim & qui eum secuti sunt:Platonis opinionẽ amplexi sunt ut li.i.diximus. Ex his intelligiť idem sensisse peripateticos & academicos in his quæ ad mores attinẽt. ℣ Ab his.Stoicis. ℣ Splẽdidius:melius & euidentius. ℣ Quã ab eis &c.s.peripateticis qui dicebant aliquid esse honestũ qd idem utile non esset:& contra:q̃ uis peripatetici nullam uellent inter utile & honestum cõparationẽ fieri. ℣ Nobis ãt &c. ut id qd pbabile fuerint maxie sequamur:multis rõnibus cõtradicť sectæ Academicæ:etiã a Lactantio.

CNVM.i.nunquid igiť siquis occidit tyrannũ q̃uis familiarem:obstrinxit.i.illaqueauit se scelere.q.d.minime. ℣ Quidẽ.i.certe id nõ uť populo Ro.s.qꝫ talis obstrictus sit scelere:qui.s.populus existimat.i.iudicat illud sup.factum esse pulcherrimũ ex oíbus pclaris factis:& hoc dicit in necẽ Cæsaris. ℣ Igitur utilitas uicit honestatem:hoc ẽ aliquis dicet:si honestum iudiceť illud factũ qa utile:utilitas uicit honestatẽ. Immo uero dicit Ci.honestas secuta est utilitatẽ.i.qa tam utile fuit:putatur etiam honestum fuisse. ℣ Itaqꝫ:ut possimus diiudicare sine ullo errore:si q̃n.i.aliq̃n:id quod appellamꝰ uti se uidebiť pugnare cũ illo quod intelligimus honestũ:quædã formula.i.regula est cõstituẽda:quã si sequemur in cõparatione reꝝ nũquã recedemus ab officio. ℣ Autẽ pro sed:hæc formula erit maxime cõsentanea rõni & disciplinæ stoicoꝝ nos sequimur in his libris:ideo sup.q̃q̃ a ueteribus academicis & peripateticis nostris:qui erãt quondã iidẽqꝫ academici & qui anteponunt ea quæ honesta his quæ uidentur utilia sup.bene differunť splendidius ab eis.s.stoicis quibꝰ quicqd uideť honestũ:idẽ uideť utile:nec quicquã utile sup.uidetur quod nõ honestũ:q̃ ab his.s.academicis & peripateticis:quibus est aliquid honestũ non utile:aut utile non honestũ. ℣ Autem pro sed nr̃a academia.i.in q̃ uersati sumus.

P ET MAR. Quare fiat honestum filium Brutũ occideť cæsarẽ. Plato.

Cic.hic pfiteť se academicũ

FRAN MAR. Seruilia mť Bruti fuit soror Cæ occideť tyrãnũ est honestum

Socra. primꝰ uirtutẽ dixit eẽ summũ bonum

ASC.

PET. MAR. ¶QVODcũq; oẽ qđ uſ maxie ꝓbabile: ex quocũq; dogmate. ℣ Nr̃o iu. libertate ab oĩb⁹ ꝺceſſa nobis: qm̃ hĩc ẽ mota academicoꝝ ut ꝓbabilia ſequant & nihil ipſi affirmẽt. Idq; oſtendit Cicero authore Laertio: traditũ a Pla. p iterrogationẽ: ac rñſionẽ ex umbra i certamẽ: & puluerẽ primꝰ eduxit. Lacides Alexãdri filiꝰ cyrenẽſ nouæ academiæ priceps Arceſileq; ſucceſſor lacidi ſucceſſit Carneades: q nouã acadẽiã illuſtrauit. Carneadi ditomachꝰ ĩ quo acadẽica phĩa dſiit. Ari. ſucceſſit Theophraſt⁹: ĩ quo atq; Clitomacho: & Chryſippo: ut colligit Laertiꝰ: Ionica phĩa deſiit: lacydes: ut igt Euſebiꝰ: puꝛtauit ab hoĩbus nihil penitus cõpræhẽdi poſſe. ℣ Sed redeo: quia fecit diꝑſſionẽ redit ad formulã: quã uult conſtituere.

FRA. MAT. ¶SED re. &c. qa dixerat formulã & regulã ꝓponẽdã: ac ſtatuẽdã eẽ quã q ſeqꝛet̃ in officiis deligendis errare nũq; poſſet. Ad hãc ſe redire nũc dicit: ut eã nobis exponat: hæc ãt ẽ regla quotienſcũq; aliqd cõſultam⁹ qđ ad utilitatẽ pertinere uideaꝛ: diligenter inſpicimus nunquid id utile ſit qđ quærimus: an illud ſit inutile ſi utile erit: tũc illud comparare poterimus: ſi aliis nocebit ab eo declinabimus: nec ulla tanta utilitas ſit: quam nobis aſciſcere uelimus cum alterius incõmodo: imo oĩa potius q̃uis difficillima tolleranda ſunt: q̃ cuipiam fiat iniuria. Deniq; alteri non faciamus: quod nobis nollemus fieri.

magnã licẽtiã dat: ut qđcũq; maxime probabile occurrat: id nr̃o iure liceat defẽdere. Sed redeo ad formulã.

ASC. ¶DAT nobis magnam licẽtiã ut quodcũq; maxime probabile occurrat: liceat nobis id defendere noſtro iure. Academici. n. cum nihil affirmarent: ſed in utrãq; ptẽ de quolibet diſputarẽt: ſuo iure quicquid probabile uidebatur: probabat: quod ſtoicam ſectam profeſſis non licebat. Sed redeo (inquit Ci.) ad formulam. ſ. promiſſam de hac materia.

PET. MAR. DEtrahere igiť. Hæc ẽ formula: q̃ Ci. iſtituit & ea q̃ põit: q̃ ſũt fugiẽda cũ ſint cõtra nãm a q̃ huiꝰ diſputatiõis & formulæ ſumiť fundamẽtũ qm̃ uidẽdũ ẽ nã. i. ſm uirtutẽ: q̃ honeſtatẽ oĩb⁹ aliis rebꝰ añponit. Eſt ĩngt cõtra naturã eripe qđ ſuũ nõ ẽ: & augere ſuas utilitates cũ icõmõ alioꝝ: ergo ſi naturã ducẽ ſeq uolumꝰ: ab eo dẽmus abhorrere qđ ẽ cõtra naturã: & ſic fũgemur offõ: & nũq; errabim⁹. ℣ Mors: q̃ ẽ ultimũ oĩum terribiliũ: & aufert oẽ bonũ qđ ẽ ĩ uita & ĩpedit pfectionẽ naturæ: & eiꝰ opꝰ diſſoluit dolor: q ẽ motꝰ in corpe cõtrariꝰ ſeſibꝰ. ℣ Pauptas: cũ. ſ. pp ĩopiã nã ſuſtẽtari ñ pt. Ci. dicit: pauptatẽ eẽ ꝺtra nãm reſpiciẽs ad ĩpitẽ multitudinẽ: & ad media officia nõdũ ĩgreſſa q̃ iudicat pauptatẽ eẽ ſũmũ malũ: ñ itelligẽs ꝺtes uirtutis & putãt pauptatẽ eẽ ꝺtra nãm ad hanc multitudinẽ iſtituẽdã hæc oſo ſuſcepta ẽ: ut exploratũ hẽat & p/ſuaſũ hõeſtatẽ dẽre ꝓponi utilitatiꝫ: & nihil eẽ magis ꝺtra naturã q̃ aliẽa eripe. Sed ꝑfecto pauptas ñ ẽ idecora niſi his qbꝰ initiis accedit: & aius dẽt eẽ dues nõ arca: hõeſta ĩngt Epicurꝰ res ẽ læta pauptas q̃ ut Sene. iſtãtibꝰ deſideriis ſatis facere ꝺtẽta ẽ: ꝺtra naturã ẽ nõ hr̃e uirtutes: ad q̃s nã nos creauit: & principia dedit: ſed nũc parẽti nature tã q̃ nouercæ (eoꝝ iterꝓtatiõe) uis afferť: q lautores q̃ fuerũt quõdã ſeptẽ uiri epulonũ & ſopi patinã affectãtes: & cœnas ſaliares ꝑſicoſq; apparatꝰ: qq; meliꝫ palato q̃ corde ſapiũt. Iſthmi edones ſacris opati: nouo argumẽtorũ gñe: ꝺcludũt & magna uoce ꝺtendũt palatũ cõdito pulpamento & tu cetis replere. Miliacũ: Puſionẽ: gaditanãq; puellã tremulo clune pruriẽtẽ eriſãtẽq; hr̃e & mẽſas ex ultia mauritãia aduectas & ĩdicis dẽtibꝫ efulctas: & exotica nr̃atiaq; unguẽta ſm nãm eẽ: qđ tm̃ abeſt: ut ueꝝ ſit: ut his naturæ q̃ hoĩem ad hõeſtatẽ creat: & frugalitatẽ: nihil poſſit eẽ magis ꝺtrariũ: Nõ bñ itelligũt belluões uĩ naturæ: q̃ paucis ꝺtẽta ẽ. Vñ dũ aq̃liculo ſtudẽt: beſtiis ꝑſimiles efficiũtur: & famã & uirtutis laudẽ amittũt: quoꝝ uoces eo loco hñdæ ſũt: ut Demetriꝫ phius dicere ſolebat: quo uẽter reddidit crepitꝫ. Quid. n. ĩngt mea refert ſurſũ iſti an deorſũ ferant. ℣ Nã prin. ꝓbat q̃re ẽ id qđ dixit ꝺtra naturã. ℣ Pricipio. i. añ oĩa. ℣ Cõuictũ: uitã cõem & humanã ſocietatẽ: q ſi ita ſit hoĩes ſimul uiuere nõ pñt. ℣ Si. n. rõ quare deſtruit humanus conuictus & ſocietas. ℣ Affecti: diſpoſiti & tali aĩo: ut bona alioꝝ eripere uelimus: ut nr̃a cõmoda augeantur.

Demetriꝫ philoſophꝰ FRAN MAT. DEtrahere al. inſtituit argumẽtationẽ: cuius eſt ꝓpoſitio nõ oportere alterius icõmodo ſuũ cõmodũ augere: detrahere ãt ſicut ꝑdia: pecunias. ℣ Quã mors: hæc cõtra naturã nõ ẽ: ĩmo naturalis. Nã oĩa orta occidũt: ut ait hiſtoricus: ſed rape cõtra naturã ẽ: q̃ hoĩem hoĩ cõciliat: & ad oſtonis & ad uitæ ſocietatẽ: ut lib. i. ait Cice. ℣ Pauptas: & hæc cõtra naturã nõ ẽ: q̃ nudũ hoĩem ꝓducit. ℣ Q ñ: quẽ tolerare oportet: qn potius ad dolores & labores: q̃ ad gaudia: & ociũ natura nos genuit. ℣ Rebus ex. oĩa dicit bona & corporis & externa poſtponẽda eſſe cõi hoĩum utilitati. ℣ Nam principio &c. Ratio eſt ꝓpoſitionis inſtitutæ uidelicet nihil eſſe peius q̃ icõmodo alterius ſuũ cõmodũ augere. ℣ Cõuictũ humanũ: uidelicet iuſtitiam diſtributiuã: quæ ſic diffinit a Cicerone: iuſtitia eſt uirtus cõmuni utilitate ſeruata: ſuum cuiq; tribuens ſm dignitatem. De cõmutatiua iuſtitia quomodo uioleturſi quiſq; ſtudeat per alterius icõmodum ſuum augere: paulopoſt dicet. ℣ Si. n. ſic affecti: eſt confirmatio rationis. ℣ Affecti: diſpoſiti & animati. ℣ Spoliet: ad res refertur: uiolet ad perſonam. ℣ Diſrumpi &c. hoc idem in principio primi libri dictum eſt.

Epicurus Puſionil iacꝰ & gaditana puella ꝑferuntur.

¶Formula qua officium cognoſcitur.

DEtrahere igiť aliqd alteri: & hoiem hoĩs icõmodo ſuũ augere cõmodũ: magis ẽ cõtra naturã: q̃ mors: q̃ pauptas: q̃ dolor: q̃ cætera q̃ pñt: aut corpori accidere: aut rebus externis. Nã principio tollit conuictum humanum & ſocietatẽ. Si. n. ſic erimus affecti ut ꝓ ſuum quiſq; emolumẽtum ſpoliet: aut uiolet alterꝝ: diſrũpi neceſſe eſt eã: quæ maxie eſt:

ASC. DEtrahere deſcribit formulã qua offm cognoſcit: ubi cõtrouerſia eſt inter honeſtũ & utile dicens. ℣ Igiť detrahere. i. auferre aliquid alteri & hoiem augere ſuum cõmodum incõmodo. i. dãno hoĩs. ſ. alterius eſt magis cõtra naturã. i. magis repugnãs & fugiendũ humanæ naturæ: q̃ mors: q̃ paupertas: q̃ dolor: q̃ cætera q̃ pñt accidere: aut corpori: aut rebus externis. ℣ Nã ſup. id facere tollit pricipio. i. in primis cõuictũ humanũ: & ſocietatẽ ſupple humanã. ℣ Sic. n. erimus affecti: ſic ut q̃q; ſpoliet aut uiolet alterꝝ ꝓ ſuo emolumentũ. i. proprium cõmodum neceſſe eſt eã ſocietatẽ humani gñis q̃ maxie eſt ſm naturã humani gñis: diſrumpi. i. uiolẽter diſſolui.

Actio contra naturã.

¶S Ecundũ

¶ SEcundū naturam:qm̄ homo est sociabilis naturaliter & ab hoīe nō alienus. ℣ Vt si unūquodq; :ꝓbat & cōfirmat p similitudinē disrūpi humanā societatē:si alter spolieť & uioleť. ℣ Hūc sensum:si ita sentiret & opinareť. ℣ Debilitari: in aliqua parte. ℣ Et interire:oīno dissolui. ℣ Cōmoda:utilitates. ℣ Cōitas:uictus cōis. ℣ Nā sibi:hoc cōcedit̄:ut nobis po tius acquiramus ea quoꝝ usu natura idiget:sed nō cōcedit̄ ex bonis alterius domos nr̄as locupletare. ℣ Nō repugnāte natura mō iuste acqramur:qđ uult natura aliter cōtra naturā est:ut ipse Ci.docet. ℣ Spoliis:rapinis calamitatib⁹ aliorꝝ. ℣ Natura:dispōne naturali. ℣ Iuregētiū:qđ est oī humano gñi cōe. ℣ Legib⁹ populorꝝ:iure ciuili. ℣ Quib⁹:legibus:qm̄ unaquæq; resp.suas hēt leges & ius ciuile:ergo nec iuregentiū nec ciuili:licet alteri nocere suæ utilitatis cā:sed q̄uis nō eēnt leges:tm̄ natura humana hoc re qrit:ut hoī hō nō noceat:qm̄ hō ab hoīe nō est alie nus:& hō hois cā est gñatus:ut alter alteri prosit. ℣ Hoc.n.rō est:hoc inqt uolūt leges:ut uictus cōis cōseruet & ut qsq; suū hēat:& seruet societas iter hoies ut uult natura. ℣ Incolumē:cōseruata. ℣ Qui dirimūt:q uiolāt:aut furto:aut homicidio:leges puniūt eos:ut merent̄:nā aliq ultio supplicio afficiunt̄: aliq aguńt in exiliū:aliq pœna pecuniaria mulctant̄:& i uinculis detinent̄:ut rō delicti poscit. ℣ Dāno:pœ na pecuniaria:& ablatiōe bonorꝝ:nā dānū est in re bus:malū āt in psona & fama. Iō dicit Sosias teren tianus. Quid facies illi q dederit dānum aut malū. Atq; hoc ut hūana societas seruet̄ icolumis. ℣ Mul tomagis:q̄ ipsæ leges. ℣ Rō naturæ:q̄ nihil aliud ē nisi lex diuina:& hūana:cui magis q̄ legib⁹ parēdū ē: & illi obediunt q uolūt e natura uiuere. ℣ Quæ est lex:quæ cōplectitur legem diuinam & humanam.

¶ SEcūdū naturam:hic oritur q̄stio si natura ducit nos ad cōem utilitatē seruandā in qua humani gñis societas cōsistit:qđ est q; plærosq; uidem⁹ cōtra rō nē facere:q̄ nobis data est a natura:& paucos esse q hāc cōem utilitatē seuet̄. Natura qđē oēs ducit:ut ue lint cōem utilitatē q̄ maxime seruari:iudicio erram⁹ ga nimiū nos amam⁹:qđ si ita faceremus:ut natura suadet nihil humani unū a nobis alienū putaremus: neq; a naturali lege discederem⁹:q̄ est recta rō iperādi:atq; phibēdi quē legē siqs ignorat:is ē iniustus:siue scripta est uspiā:siue nō. Nā ista est ais oīum naturalis uel eē debet. Esse aūt ꝑm naturā humani gñis societatē facile ꝓbat. Nihil est magis ꝑm naturā hūani gñis q̄ iustitia. Quia iustitia ē recta rō:& lex ē recta rō:cū nobis a deo data ē rō:data ē & recta rō. Quod si recta rō data ē:ergo & lex q̄ ē recta rō i iubēdo iusta:& phibēdo iniusta:nihil āt stulti⁹ est q̄ intelligit nos ad iustitiā nō esse na tos:& nihil aliud ē iustitia:q̄ societas hūani gñis:qm̄ p iustitiā copulat̄:& p iniustitiā:disrūpit̄. ℣ Vt si unū &c. Exornatio est argumētatiōis:est aūt pulchra similitudo qua oñdit̄ quo societas humani gñis diuellereť:ac dissipareť:si unusq;q; sua cō moda augeret quocūq; mō:quēadmodū inqt in corpore hūano:si mēbra q̄ cōia sunt corpori:& alia aliđ ministeriūq; hūt iter se dissētirēt:& ualere posse existimarēt:si uicini mēbri adesse ualitudinē traherēt:ut.s.uicino mēbro uim suā eriperēt: & ad se traherēt:quo ipsa uiolētiora eēnt:totū corp⁹ iteriret:sic hūana societas tota deleret̄:si unusq;q; ad se trahēs utilita tē alios ꝓpriis cōmodis priuaret. ℣ Hūc sensum:hāc opionē. ℣ Valitudinē:uim & ptātē. ℣ Nā sibi ut &c. Antiphora est: nō est negamus inqt Ci.si alterutrū necesse sit:aut uitæ alterius:aut nr̄æ cōsulere:poti⁹ nr̄æ cōsulēdū esse: q̄ alterius dū id nō fiat cōsentiente natura:exēpli cā:cibus ꝓpositus est duob⁹ mihi & alteri in obsidione:uel alia q̄uis necessitate quē si sumpsero uitam ꝓducā:si socio reliquero moriar. Si cibus cōis est mihi cū socio possū sumere quātū ad me ꝑuenit:si illi⁹ tm̄ contra officium est si totum sumpsero & potius mori debeo. ℣ Acquirere:nō auferre nō rapere. Nā acquirere est ho neste aliqd cōpari. ℣ Neq; uero:nō solū inqt natura hoc nobis ꝓposuit:ut ab alienis abstineremus: sed etiā leges q̄ sunt singulaꝝ ciuitatū:& constant pœna & præmio. Nā oēs leges:siue iubeant:siue uetent:pœnam male merētibus præmiū benemerentibus proponunt. Multifariam res dicitur:est.n.naturale quod natura omnia animalia docuit ex quo descen dit maris & fœminæ cōiugatio:liberoꝝ procreatio. Nec humani generis solum est. Sed omnium animalium quæ in cæ lo:quæ in terra:quæ in mari nascuntur. Est iusgentium:quod æque apud oēs populos custodit̄ur:ex hoc iure introducti sunt oēs cōtractus:ut emptio:uenditio:locatio:societas:mutuū est ius ciuile quod quisq; populus sibi cōstituit:& propriū eius ciuitatis est:a quo constitutum est ius scriptum complectitur leges:plæbiscita:senatuscōsulta:principum placita:ma gistratuum ædicta. Est ius priuatum:ius publicum:ius militare. Duas hic species iuris tangit:gētium & ciuile. ℣ Hoc spe ctant leges:hoc uolunt:hoc imperant. ℣ Ipsa naturæ rō:lex:ut Ci.ipse libro de legibus diffinit: est ratio naturalis quæ iubet:q̄ facienda sunt:phibetq; cōtraria:oēs leges:q̄ ab hac pendent cōstitutæ sunt cōtra eos qui aliqua ratione humanā uiolant societatem. ℣ Atq; hoc:quod leges efficiunt. ℣ Lex diuina & humana. Recte hoc qdem. Nam quibus data est ratio:data est & recta ratio:ergo & lex:sed hæc rō unde profecta certe a deo. Nam rō est prima cū deo homini societas.

¶ VT.i.quēadmodū si unū quodcūq; mēbrū haberet hūc sensum.i.ita sentiret:ut putaret se posse ualere:si traduxisset ad se ualitudinē proximi mēbri:necesse esset totū corpus debilitari:& interire sic si unusquisq; nostrū rapiat ad se cōmo da aliorꝝ & detrahat cuiq; qđ possit gr̄a sui emolumēti.i.lucri & cōmodi necesse est:ut sup.societas & cōitas hoīum euer tatur. ℣ Nam cōcessum est.i.licitum & ꝑmissum est:natura non repugnante:ut qsq; malit accipe sibi q̄ alteri qđ ptineat ad usum uitæ:quidem.i.certe natura nō patit̄ illud uidelicet:ut augeamus nostras facultates:copias:& opes spoliis alio rum.Neq; uero est hoc solū cōstitutū natura.i.iure naturali & iuregentiū:sed etiam legibus populorū:uidelicet singularꝝ ciuitatum qbus.s.legibus resp.cōtinentur in singulis ciuitatibus:constitutum inquā est eodē modo ut non liceret cā sui.i. proprii cōmodi nocere alteri. ℣ Enim ꝓ qa:leges spectāt.i.p̄tendūt hoc:& leges uolunt hoc:uidelicet coniunctionē ciuiū esse incolumē.i.integrā & illæsam quam sup.cōiunctionē:qui dirimūt.i.dissoluūt eos coercent:uidelicet leges morte:exi liis:uinculis:damno.s.rerū. ℣ Atq; ipsa rō naturæ q̄ est lex diuina & humana exigit multomagis hoc cui.s.legi diuinæ: & humanæ:qui uelit parere.i.obtemperare(oēs aūt qui uolunt uiuere ꝑm naturam parebunt sup.ei).

PET. MAR.

Hō hoī ē genit⁹ ut alter alteri ꝓ fit.

Terē.

Lex di uina & huma na

FRAN MAR. Natura nos du cit ut ue lim⁹ cō munē utilitatē

Pulchra silitudo

Ois lex aut iu bet aut uetat. Iusgen tium & ciuile

ASC.

PET. MAR. ¶NVNq̃ cõmittet:nũq̃ indicet in hũc errorẽ. ℣ Assumas:accipias:& ascribas:qđ tibi iure nõ debeť. ℣ Celsitas ai:aiu celsus:qm̃ hanc uirtutũ semina hẽmus a natura. ℣ Cõitas:iustitia:q̃ una cũ liberalitate est ad cõem utilitatẽ tuẽdã & declarat se:nã dicit cõitas q̃.s.cõitas cõstat ex his duab⁹ iustitia & liberalitate:atq; magnificẽtia:quib⁹ cõitas humana seruať ℣ Q uã uoluptas:quæ aĩ lumẽ extinguit:& est cõtra naturã qm̃ ipleuit illius pfectionẽ & opus:cũ sit esca malorũ. ℣ Quã uita:qm̃ natura uult:ut magnanim⁹ cũ uersať in periculo uitæ non parcat suæ:& p cõi salute mori bonus uir nõ recusabit uolẽte nã:q̃ homes ad iustitiã fortitudinem:cæteraſq; uirtutes creauit. ℣ Q uã di. qm̃ natura uult: ut oĩs diuitias exponamus p utilitate cõi:& magis amat iustitiã & liberalitatẽ:q̃ diuitias q̃s q cõtẽnit magnanimus ẽ. ℣ Q uę uoluptatẽ: uitã:diuitias. ℣ Cõtẽnere: spnere: tanq̃ inferiora hois pstãtia:& celsitudine aĩ: q debet essẽ inuictus. ℣ Et p nihilo ducere cõparãtẽ: existimare illũ eẽ nullius momẽti:& pcii q cõpat uoluptates & diuitia cũ utilitate cõi. ℣ Cõparãtẽ:illũ qui cõparat supradicta cũ cõi utilitate.i.q cõparando ꝓponit uoluptatẽ:uitã:& diuitias cõi hoium utilitati.i.iustitiæ:liberalitati & magnificẽtiæ: q̃ sunt ad cõem cõmodũ:& qui parcit uitæ cũ opus esset illã pro pria effundere & fugit labores dedit⁹ uoluptati:& amat diuitias nõ põt eẽ iustus:aut liberalis:& sic humanę societati erit inutilis. Non igiť debet qs ea q̃ utilia sũt anteponere cõi utilitati: qm̃ est cõtra rõnẽ naturæ: & in hoc uolumine agiť de cõparatõe utilis & honesti:& pluris faciẽda ẽ cõitas q̃ uita q̃ diuitię. ℣ Quã mors:qm̃ naturæ rõ uult:ut hõ poti⁹ moriať pro cõi salute:q̃ ꝙ detrahat aliis aliqd suæ utilitatis cã: qđ est alienũ ab oi humanitate:& id natura non patiť. ℣ Gñis eius.filia icõmoda:q̃ nocere uidẽt. ℣ Q uã do.qm̃ nã uult:ut dolores ꝑpatiamur pro cõi utilitate. ℣ Herculẽ illũ.q.d.illũ Her. magnũ & sũma laudẽ dignũ:& sic emphasim hẽt.Nã emphasis altiorẽ ꝑbet itellectũ q̃ quẽ uerba p se ipsa declarat:ut tu ne ille Aeneas.Et apud Papiniũ.Q uẽ scire ne fastũ illũ sed taceo phibet trãqlla senect⁹. ℣ Bñficior̃ memor:in libris de nã deor̃ ait. Vtilitatũ magnitudine cõstituti sũt hii dii:q utilitates q̃ũ q̃ gignebãt. Suscepit ãt uita hoium:cõsuetudoq; cõis:ut bñficiis excellentes uiros in cœlum fama:ac uoluntate tolleret. Hinc Hercules:hic castor:quor̃.n.remanẽt aĩ atq; æternitate fruerenť:dii rite habiti sunt cũ & optimi essent: & æterni. ℣ Cõcilio:cœtu deor̃:sensus pstat pati omnis labores & molestias p cõi utilitate q̃ uiuere in solitudine:& affluere diutiis:& hr̃e pulchritudinẽ. Hercules qa ĩ opprimẽdis mõstris p utilitate cõi laborauerat hoium fama ĩ cælũ collocat⁹ est. ℣ Q uo circ.ɔcludit Ci.ex supradictis uitã cũ negociis & laborib⁹ p cõi utilitate ũbratili & ociosę uitę añponẽdã eẽ. ℣ Optio:a nã bũ istituto. ℣ Splẽdidissimo & a nã quodã splẽdore dõat⁹ ĩgenii:& cognouit qđ nã reqrit:& quãtũ hõi debet rõne humanitatis & iure naturali. Vnde q paret naturæ nõ põt sustinere:ut hoi noceat:qm̃ est ꝺtra naturam. ℣ Illam uitam:negociosam & laboriosam. ℣ Huic:umbratili ociosæ: & affluenti uoluptatibus & bonis corporis & fortunæ. ℣ Ex quo efficitur:propter hoc quod dictum est:concluditur hominem homini nõ nocere:qui paret naturæ.

Lex naturæ uult ut oĩa exponamus p utilitate cõmuni

nũq̃ cõmittet:ut alienũ appetat:& id qđ alteri ꝺtraxerit sibi assumat. Et.n. multomagis ẽ fm naturã celsitas aĩ & magnitudo. Itẽq; cõitas:iustitia:libalitas:q̃ uoluptas:q̃ uita:q̃ diuitiæ. Quæ qdẽ cõtẽnere: & p nihilo ducere cõparãtẽ cũ utilitate cõi magni aĩ:& celsi ẽ:detrahere ãt alteri:sui cõmodi cã:magis ẽ cõtra naturã:q̃ mors:q̃ dolor:q̃ cætera gñis eiusdẽ. Itẽq; magis est fm naturã p oĩb⁹ gẽtibus:si fieri possit:cõseruãdis:aut iuuandis maximos labores:molestiasq; suscipere:imitantes Herculẽ illũ: quẽ hoium fama beneficiorũ memor in cõcilio cælestiũ collocauit:q̃ uiuere in solitudine nõ mõ sine ullis molestiis:sed ẽt in maximis uoluptatibus abundantem oĩbus copiis:ut excellas etiam pulchritudine & uiribus. Quo circa optimo quisq; splendidissimoq; ingenio longe illam uitã huic anteponit. Ex quo efficiť hoiem naturæ obedientẽ hoi nocere nõ posse.

Ratio uult ut hõ moriatur p cõi salute. Emphasis Papi. Vtilitatũ magnitudine qdã dii sunt ɔstituti FRAN MAT.

Lucan⁹

ASC.

¶QVAM cõmittet.i.patietur:ut appetat alienum & assumat sibi:quod detraxerit alteri. ℣ Et enim celsitas:& magnitudo animi. Itẽq; cõitas iustitia:liberalitas est multomagis fm naturam:q̃ uoluptas:q̃ uita:q̃ diuitiæ. ℣ Q uæ.i.quas res.s.uoluptatẽ:uitam:& diuitias quidem.i.certe cõtẽnere:& cõparẽtẽ.i.eum qui comparet ea cum utilitate cõi ducere pro nihilo.i.nihil impendere in cõparatione:uidelicet cõis utilitatis est magni:& excelsi animi. ℣ Autem pro sed detrahere alteri causa sui cõmodi est magis contra naturã.i. magis execratur ab eo qui fm naturam uiuit q̃ mors:q̃ dolor:& q̃ cætera eiusdem generis. ℣ Itaq;.i.& similiter magis est fm naturã imitãtẽ.i.eum qui imitari uelit illum.i.nobilissimum herculem quẽ fama hoium memor beneficiorũ collocauit in cõcilio.i.cœtu cœlestium suscipere maximos labores & molestias: pro conseruandis:atq; iuuandis oĩbus gentibus si possit fieri q̃ uiuere in solitudine:non modo.i.non solum sine ullis molestiis:sed etiam in maximis uoluptatibus abundantem oĩbus copiis:ita sup.utru excellas etiam pulchritudine:& uiribus ℣ Q uo circa quisq; optimo & splendidissimo ingenio.i.habens optimum & splendidissimum ingenium anteponit illam uitam.s.priorem labores tales suscipientem huic.s.uoluptuosæ. ℣ Ex quo efficitur.i.infertur conclusio:uidelicet hominem obedientem naturæ:non posse nocere homini.

¶DEinde

¶ Deinde q alterꝫ uiolat: ponit duo q̃ quis existimare põt cũ alicui nocet: q̃ Ci. refellit: ut iperitis oñdat hoiem hoi nullo mõ dẽre nocere. ℣ Aut nihil existimat: hoc ẽ unũ: põt arbitrari ingt se nihil facere cõtra naturã: cũ hoiem uiolat. ℣ Aut magis: hoc est alterũ: qm̃ putat magis fugiẽdã eẽ paupertatẽ & reliq incõmoda q̃ facere iniuriã. ℣ Si nihil existimat: resumit primũ. ℣ Quid differas: qd disputare possis. q. d. nõ ẽ cũ eo differẽdũ: cũ sit oino rudis: & noie tm̃ hõ: qm̃ ab hoie aufert hũanitatẽ. ℣ Hoiem: humanitatẽ ipsam: & ip̃m hoiem sepat ab hoie: qd est otra naturã: qm̃ hõ ab hoie nõ ẽ alien⁹. ℣ In uiolãdis hoibus: cũ hoies uiolat cũ tali igit uiro disputãdũ nõ est: qm̃ ignorat naturã: & est una bestia cũ ab hoie humanitatẽ tollat. ℣ Sin fugiẽdum: resumit alterꝫ. qd nõ est it ꝛ uituperabile: qm̃ putat ille q ita opinat̃ fugiẽdã esse iniuriã: sed peius eẽ pati dolorẽ: mortẽ & paupertatẽ. i. si putat nõ eẽ aliquẽ uiolandũ & censet illa eẽ multo peiora: i eo ingt errat: qm̃ putet paupertatẽ & dolorẽ: peioris eẽ aĩ uitio: qm̃ talis aĩ affectio fugiẽda ẽ: magis q̃ pauptas: q̃ dolor: & denicꝫ ipsa mors. ℣ Vitiũ corpis: ut dolor & sisia corpis incõmoda. ℣ Aut fortunę: ut pauptas: & ea q̃ a fortuna hoi accidũt. ℣ Aiæ uitiis: sceleribꝰ: qm̃ peius est eẽ sceleratũ: q̃ pauperẽ: dũ. n. qs in uitio ẽ hẽt infœliciſſimus. Vñ uitio aiæ nihil ẽ fœdius: nihil tetrius: nihilq; magis fugiẽdũ. ℣ Iniuria est uitiũ aĩç: dolor est uitiũ corpis: & q̃to aius est p̃stantior corpe: tãto uitiũ aĩ est grauius uitio corpis. ℣ Ergo unũ: cũ ita sit ingt oẽs debẽt sibi unũ p̃ponere: & hoc est optimũ p̃ceptũ. ℣ Oibus: qui ducẽ naturã seq uolunt. ℣ Vniuscuiusq; singulorꝫ. i. utilitas uniuscuiusq; ñ minus q̃ nr̃a dẽt eẽ cara nobis: & ut oium: & singulorꝫ eadẽ sit utilitas: & ut oibus & singulis cõsulat̃. ℣ Quã: utilitatẽ cuiusq; & uniuersorꝫ siqs ad se rapiet distrahet̃ humana societas: q̃ est maxie natura. ℣ Atq; si ẽt: pbat Cicero oium utilitatẽ eẽ cõem & facit ratiocinationẽ sumptam a disciplina stoicorꝫ: q̃ demõstrat nos prohiberi lege naturę uiolare homiñẽ: qm̃ ut uolũt stoici: hõ ob ipsum quod hõ est: nõ est alienus ab hoie. ℣ Præscribit: præcipit & diffinit: monet atq; cõstituit. ℣ Ob eã cãm: ob id ipsum qd̃ hõ est: nõ ob aliquã alĩ cãm. ℣ Consultũ uelit. i. nã hoc p̃cipit ut hoi quicũq; sit consulat̃. ℣ Necesse est: qm̃ hoc sequit ex illo si añcedens est uerũ & cõsequens erit: uerꝫ si hõ hoi cõsulere debet: oportet oĩa eẽ coĩa: qd̃ si uerꝫ est: hõ nõ debet uiolari ab hoie: ita præscribente natura. Antecedẽs est uerũ: ergo & cõsequẽs: quod Cice. p̃bat. ℣ Quod si ita est: ut oĩs utilitas cõis sit oẽs cõtinemur una lege naturæ. ℣ Id ipsum: sic cõtinemur oẽs tali lege. Primũ antecedẽs: natura. s. uelle oibus eẽ cõsultum: & oium utilitatẽ eẽ cõem. ℣ Extremũ: cõsequens: qm̃ si natura uult ut oibus consulat̃ necesse est oium utilitates esse communes: & si oẽs cõtinemur una & eadẽ lege naturæ: necesse est ut uiolare hominem a natura prohibeamur.

¶ Deinde qui alterꝫ &c. Vtit̃ Dilẽmate. Ille qui q̃rit suũ cõmodum ex alterius cõmodo: ex duobus alterꝫ existimat: aut enim putat se cõtra naturã nõ facere: aut mortẽ: pauptatẽ &c. magis fugiẽda cẽset q̃ cuipiã inferre iniuriã. ℣ Si nihil &c. Si cũ alterius incõmodo suũ q̃rit cõmodũ. Quia nõ putat se facere cõtra naturã: de eo nihil est opus dicere. Quia uult id qd̃ uerisile est. Nã si hoies quẽadmodũ natura: ita ẽt iudicio humani: ut ait Terẽtius nihil a se alienũ putarent: bñ res haberet. Sed iudiciũ errat: & id ipugnat qd̃ natura suadet: uult. n. ut ab iniuria abstineamus & oibus p̃desse uelimus. Iudiciũ nr̃m cupiditate aliq̃ ducit̃: ut ab offõ discedat: & cũ iniuria alicuius aliq̃ utilitatẽ assequamur: ergo nõ est uitiũ naturę: sed hoiꝰ. Si existimat multũ quidẽ esse iniuriam facere: peius autẽ esse mori: liberos amittere &c. ℣ Si nihil. Si existimat illa grauiora esse dãna & maiora q̃ facere cupiã iniuriã. ℣ Quod ullũ &c. In hoc errat q̃ existimat uitia corporis: aut fortunæ maiora esse uitiis animi. ℣ Quẽadmodũ aius est p̃stantior corpore: ita animi uitia deteriora sunt uitiis corpis. iõq; magis fugienda. Sed amittere diuitias: liberos: p̃pinquos &c. eiusmodi bona: sunt uitia corporis: facere autẽ homini iniuriam est uitiũ aĩ ergo hos turpius illo: & p̃pea magis fugiendũ. ℣ Corporis: ut dolor: mors. Fortunæ: ut paupertas: amissio liberorꝫ. ℣ Aĩ uitiis. Quæ in iustitia auaritia &c. ℣ Ergo: cõdudit. ℣ Eadẽ utilitas: uidelicet: q̃ mea utilitas sit: sic & illius. ℣ Atq; si hoc &c. ostẽdit superius nãle eẽ ut hõ hoi p̃desse uelit: qd̃ si est oium utilitas dẽt eẽ cõis. Argumentũ hoc p̃babile ẽ & a loco sumit̃ rhetorico q̃ est p̃babile. Q d̃ ex eo fit p̃bat̃ licet aliter eẽ possit: ut si mater est diligit filiũ hoc p̃babile est: licet aliter hr̃e possit: cũ aliq̃ matres reptæ sint q̃ filios nõ dilexerũt: sicut Medea q̃ occidit: & põtia de q̃ ẽ apud Iuuenalẽ: si hõ ẽ hoi p̃desse uult: ergo oium hoium cõis utilitas dẽt eẽ: nec dẽmus & aliorꝫ incõmodis nr̃a cõmoda q̃rere. ℣ Præscribit: admõet: & hoc q̃tũ ptinet ad illã gñalẽ societatẽ q̃ oẽs hoies hoibus deuicti sunt. Qui utilitatis gr̃a consultũ alteri uolũt: nõ nã ducunt̃: neq; amore uero in hoiem ut ẽt alibi egregie ostẽdit Ci. ℣ Quod si ita ẽ. Q d̃ oium utilitas cõis est nãliter pergit aũt ostẽdere a prio ad ultimũ hoiem hoi eẽ cõiunctũ: ut consultũ ui hoi ue'it homo. ℣ Lege naturæ: ut qd̃ tibi feceris aliis facies. Q d̃ tibi nõ feceris aliis nõ facias ut honeste uiuas alterꝫ nõ lædas: suum cuiq; tribuas: hãc legẽ naturæ uiderũt phi. Est. n. unũ ius quo deuicta est hoium societas. Quo cõstat una quæq; lex q̃ est recta rõ ipe randi atq; phibẽdi: eam aũt ab opiniõe nõ a natura eẽ existimare demẽtis est. ℣ Idq; ipsum &c. uidelicet q̃ oẽs eadem cõtinemur lege naturę: ut nihil hũani a nobis demũ putemus. ℣ Lege naturæ: q̃ qui uiolat iniustus est: siue ea est scripta uspiã: siue nusq̃. ℣ Verꝫ aũt primũ: q̃ oẽs una eadẽq; lege naturæ cõtinemur. ℣ Extremũ: uidelicet q̃ alterꝫ uiolare prohibemur ut lege naturæ: si uerũ est antecedẽs: igit̃ & cõsequẽs. Verũ est aũt antecedẽs: ergo & consequens.

¶ Deinde qui uiolat alterũ ut ipse consequet̃ aliquid cõmodi: aut qui existimat se nihil facere contra naturã: aut qui cẽsset mortẽ magis fugiendam: aut paupertatem: doloreẽ: amissionẽ etiã liberorũ: propinquorꝫ: & amicorũ: q̃ facere cupiam iniuriã: & si existimat nihil fieri contra naturã in hominibus uiolandis: quid differas: idest disputes cum eo: qui tollat. i. auferat omnino hominem: idest rationem ex homine: quasi dicat frustra. ℣ Sin: idest sed si censet id quidem uidelicet uiolare homines esse fugiendum: & illa scilicet mortem: paupertatem: & dolorem esse multo peiora errat in eo q̃ existimat: idest iudicat ullum uitium: aut corporis: aut fortunæ esse grauius uitiis animæ. ℣ Ego unum debet esse

PET. MAR.

Hoiem p hũanitate

Pauptas euenit a fortuna potius

Naturã ducẽ sequi debemus

Si añcedens ẽ uerũ sic & cõsequens.

FRAN MAT. Dilemnia. Terentius

Naturale eẽ ut hõ hoi prosit.

Lex est recta ratio.

ASC.

ppositū oīb⁹:ut eadē sit utilitas:&.i.simul uniuscuiusq;:&.i.sīl uniuersoꝝ:q̄.s.utilitatē si qsq; rapiat ad se oīs consociatio hūana dissolueť. ℣ Atq; si nā pscribit.i.q̄si p lege fert:ut hō uelit ɔsultū.i.bn̄ eē hoī:qcūq; sit tm̄.i.ob eā ipsam cām q̄ hic hō sit necesse fm eādē naturā utilitatē oīum eē cōem. ℣ Quod si ita est nos cōtinemur omnes una in eadē lege naturæ. ℣ Et si idipsum ita ē certe nos phibemur lege naturæ uiolare alterū. ℣ Aut̄ pro sed ueꝝ supple est primū.i.añcedēs.i. q̄ eadē lege cōtinemur:igit̄ ueꝝ supple ē:&.i.ēt suppremū.i.cōsequēs.s.q̄ lege naturæ phibemur alterū uiolare.

PET. MAR. ℂNā illud qdē:pbatio ē añcedētis seu primi:ut ip se dixit. Et cōfutat illoꝝ opinionē: aliā eē rōnē fratrū & ppinquoꝝ & aliā eē ciuiū:aliā externoꝝ:qm̄ hæc opīo distrahit humanā societatē:si nō oīum hominū rō hēbit:& si hoc nō teneť:hoiem:qcūq; sit: nō eē alienū:& sic pbať primū & p cōsequēs extremū. ℣ Absurdū:ñ cōueniēs rōni. ℣ Aliā rōnē eē ciuiū: nō idē dēre seruari aduersus reliquos:q̄ snīam Ci. refellit:oñdēs inter ipsos ciues eē societatē ciuilē: & quoddā ius nāle intercedere. ℣ Aliā reliquoꝝ:externoꝝ hoīum dicūt:aliā eē rōnē ciuiū:aliā reliquorū. ℣ Hi:q talia dicūt:& refellit primam ptē de ciuibus:postea secūdā de reliqs hoībus. ℣ Nihil iuris: nullū ius qđ natura ipsa p̄scribit:& uiculū ciuilis societatis.i.statuūt & putāt nullū sibi eē ius nāle cū ciuibus & nullā societatē. ℣ Cōis utilitatis gr̄a.i.putāt ciuē a ciue alienū eē & nullā eē iter ipsos societatē pp cōem utilitatē:qđ falsū ē & absurdū destrueret.n.ciuilis societas. ℣ Qui āt:hæc ē altera ps:q̄ illoꝝ snīam refellit:q dicebāt habendā eē rōnē ciuiū sed reliquoꝝ nullā. Nam si sic eēt distrueret cōis societas gnīs hūani:q̄ sublata uirtutes ēt tollent: quæ sunt ad conseruationē gnīs humani:& maxīe iustitia & liberalitas. ℣ Quæ supradicta & societas gnīs hūani & uirtutes.

Aliā eē rōnē ciuiū aliā reliquorum Contra naturā ē hoiem hoī necem

Incommoda q̄ habent in bōis externis

Iustitia ē aliarū uirtutū domina

Ná illud qdē absurdū ē:qđ qdā dicūt parenti se:aut frī nihil detracturos cómodi sui cā:aliā rōnē eē ciuiū aliā reliquoꝝ hi sibi nihil iuris & nullā societatē cōis utilitatis cā statuūt eē cū ciuib⁹ q̄ snīa oēm societatē distrahit ciuitatis. Qui át ciuiū rónē dicūt eē hūdā externoꝝ negát:hi dirimūt cóem hūani gnīs societatē:q̄ sublata bnficentia:liberalitas:bonitas iustitia funditus tollit. Quæ qui tollunt ēt aduersus deos imortales impii iudicandi sunt. Ab his enī constitutā inter hoies societatē euertūt:cuius societatis arctissīmū uinculum est:magis arbitrari esse contra naturam hominē homini detrahere sui commodi causa:q̄ oīa incómoda subire uel externa:uel corporis:uel etiā ipsius animi qua uacent iustitia. Hæc.n.una uirtus oīum est dña & regina uirtutum.

℣ Etiā aduersus deos:qm̄ nō mō offendūt hūanā societatē sed ē deū:q hāc societatē iter hoies cōstituit:cui⁹ societatis uinculū arctissīmū ē:si putamus & psuasum hēmus cōtra naturā eē hoī nocere:& nullo mō alicui qcq̄ detrahēdū sui cómodi cā:sed potiꝰ oīa incōmoda subeūda:& bonoꝝ & corpis ipsius ēt aī iniuste. Profecto nisi ita statuerimus:uiculū societatis hūanæ dissolueť. ℣ Arctissīmū uiculū:ut arcte & bn̄ cōiūcta teneať:si arbitramur eē cōtra naturā hoī nocere. ℣ Vel externa:ut pauptatē:amissionē filioꝝ:& alia incōmoda i bōis externis. ℣ Vel corpis:ut si gladio qs aut uerberib⁹ in corpe lædať:& aliā incōmoditatē patiať in bonis corpis. ℣ Vel ēt ipsius aī:qđ plus ē:qm̄ bōa aī dñt eē cariora.i.uirtutes & bonū nomē. In bōis aī patiť qs incōmoda iniuste:cū ab aliquo uituperať & intēperans dr̄:aut iniustus:aut timidus:aut fur: aut sacrilegus & sic de silibus:melius ē & magis cōsentaneū naturæ pati icōmoda q̄ sint iusta in bōis fortūæ:corpis & ēt aī:q̄ uiolare hūanā societatē. ℣ Quæ uacēt iustitia:q̄ incōmoda iniusta sint:& iustitiā accepit tanq̄ reginā oīum uirtutū:ut oñdat multo magis eē cōtra naturā uiolare hoīem & detrahere aliqd alicui q̄ oīa incōmoda pati ēt iniuste:qm̄ pstabilius est pati q̄ inferre iniuriā. Hæc.n.rō q̄re est cōtra naturā detrahere aliqd alicui:qm̄.s.est cōtra iustitiā:q̄ ē regina uirtutum & oīs cōplectiť:& ē uirtꝰ unicuiq; suū distribuēs. Si āt alicui suū detrahiť:uiolať iustitia & p cōsequēs oēs ūtutes. ℣ Hæc una uirtus:iustitia q̄ aliarū uirtutū domina est:sine ipsa nihil ualēt:& laudē nō merenť:oportet.n.liberalē esse iustē:& fortē: si uere fortis uult dici:qm̄ fortitudo est uirtus quæ pugnat pro iustitia:& sic de aliis uirtutib⁹:q̄ ad iustitiā rediguñ.

FRAN MAT. ℂNAM illud qdē:postq̄ rōnē suā cōfirmauit Ci.nūc aduersarioꝝ dicta refellit. ℣ Quidē.n.dicebant: se qdē cōfiteri illud iustū eē:nihil pr̄i:fratri:ppinqs detrahere sui cōmodi gr̄a:at uero aliorꝝ ciuiū aliā eē rōnē:q̄.s.aliqd aliis ciuib⁹ propriī cōmodi cā detrahere liceat:sed hoc refellit Ci.dicēs si parēti & fratri detrahendū nō est:& aliqd ciuibus cōmodi sui cā detrahere licet:sequiť societatē humanā & ciuiū cōcordiā dissolui. Nihil iu.qđ cōiter oībus ɔsuluit. ℣ Qui añt &c.hęc peius ē supiori pctō:nā plures lædit:nā q̄ parēt̄bus & fratrib⁹ abstinēt:ciues reliquos lædūt:paucis male cōsulūt:q̄ uero parcūt ciuib⁹:externis nō lædūt uniuersos. ℣ Qua sub. Genus post spēm ponit:bnficētia.n.liberalitas:bonitas spēs sunt iustitiæ:qđ docet Arist.ēt libro de uirtutib⁹. Dicēs iustitię comites eē liberalitatē:benignitatē:pietatē:gr̄am:legitimā cōtatē:uēdicationē:ergo penitus iustitia interiret. Si externoꝝ rō nō hēreť & cōtra deos fieret cū qbus prima hoī rōnis est societas. Nā cū data est hoī rō data ē & recta rō q̄ deuincit hoīum inter se societatē:& lex est iperādi & phibēdi: qui uero cōtra hanc legē facit:cōtra deos facit cū qbus hoī rō est cōis. Facit & cōtra pietatē q̄ est iustitię pars:ex quo sequiť uerum eē qđ Ci.scribit sublata humani gnīs societatis liberalitatē:bnficentiā:bonitatē:iustitiā funditus tolli. ℣ Quæ ñ ē liberalitate &c. ℣ Ab iis.n.&c.rō cur ipii in deos iudicādi sūt. ℣ Magis ar. Vere hūani gnīs societatē euertūt cui⁹ est arctissīmū uiculū:ñ qđ segť uidelicet &c.q̄ oīa &c.nihil oīno ptermittit reꝝ expetēdaꝝ. ℣ Externa:q̄ pp aliud sūt expetēda:ut honores. Diuitię. ℣ Vel corpis:ut bōa ualitudo:agilitas:robur:pulchritudo:& ñ bōa pp se & pp aliud expetēda sunt:qđā dñt bōa corpis expetēda pp uoluptatē ut epicurei. Sed ii facile redarguiť. ℣ Aī:hæc pp se expetēda sī. ℣ Quæ cōmoda. ℣ Vacēt:uacua sint q̄ sint sine iustitia:iō dixit uacēt:qa his bōis aliqs uti pt sine iustitia. Et aliqs utiť calliditate ac uersutia ad decipiēdū hoīes. ℣ Regia uir.alibi. Ci.ñ.d.i spē Simulatiōis fiē cętere ūtutes iustitia coliť cū q̄ amicitiā & remuneratione tolli necesse ē:qb⁹ sublatis pturbatio segť magis q̄ ofusio:atq; haud scio an sublata aduersus deos pietate:& fides & societas hūani gnīs:& una oīum excellētissima uirtꝰ iustitia tollať:hæc una uirtꝰ dña ē & regīa oīum uirtutum.

Cōtra deos fieret si ñ hēretur rō rerū exterarū. Diuitię per se & pp aliud expetuntur.

ASC. ℂNAM quidē qđ quidam dicūt eē absurdū:uidelicet se nihil detracturos supple eē cā sui cōmodi:parenti aut fratri:& aliam eē rationem ciuiū:& aliā reliquoꝝ. ℣ Hi statuūt nihil iuris & nullā societatē cōis utilitatis eē cum ciuibus: q̄ soīa distrahit.i.dissoluit oēm societatē ciuitatis. ℣ Aut̄ pro sed:qui dicūt habendā eē rōnē.i.cōionē & cōmertiū ciuiū & negāt rōnem externoꝝ. ℣ Hi dirimūt omnē societatē humani generis:qua.s.societate sublata.i.de medio lata liberalitas: bonitas:iustitia tollitur funditus. ℣ Quæ.i.quas uirtutes:ii qui tollūt sunt iudicādi impii ēt aduersus deos imortales. ℣ Enī pro ga ipsi euertunt societatē constitutā:ab his.s.diis inter hoīes:cuius societatis arctissīmū uinculū.i.potissima rō eius cōseruādæ est:arbitrari eē magis contra naturā homini de me trahere:hoī cā sui cōmodi:q̄ subire oīa incōmoda:uel externa uel corpis:uel ēt ipsius animi q̄ uacent.i.careant iustitia:ut sunt scientiæ & ingenii perspicacitas:quæ iniustæ esse pñt. ℣ Dicit quæ uacent iustitia:& subdit causam di.Hæc.n.uirtus.i.iustitia:est:dña & regina uirtutum.

¶FORsitã qspiã dixerit:neminẽ iniuria eẽ afficiẽdũ:ocluſit:& ñ oĩb⁹ ꝓpoſitũ eẽ dẽre:ut ea dẽ ſit utilitas oĩum & ſingu-
log. Hoc igĩt ocluſo ,uiuẽdũ ẽ diligẽter:an iniuria ſit id qd agit:qm̃ aliqn id qd ſimplr i ſe iniuriã hẽt: qbuſdã circũſtãtiis
iniuria uacat. Affert igĩt unũ aliud qd qs dicere potuiſſet:an ſapiẽs extrema fame laborãs dẽ at cibũ eripe hoĩ iutili: & di
dt ꝙ nõ. Poſtea de tyrãno alr ſtatuit:qm̃ nulla ẽ nobis cũ tyrãnis ſocietas:quos nõ mõ ſpoliare: ſed ẽt necare hõeſtũ eſt.
Et hoc dicit ut magis ꝓbet necẽ Cæſaris:& laudet Brutũ & alios:q illũ e medio tollẽdũ curauerũt. ¶ Sapiẽs:uir pfectæ
uirtutis. Nõ ẽ.n.rõ q̃re nõ dẽt auferri cib⁹ a ſapiẽte:hoĩ ad nullã rẽ utili:qm̃.ſ.meli⁹ ẽ mori q̃ uiolaꝛ aliquẽ ſui cõmodi cã.

Forſitã qſpiã dixerit nõne igĩt ſapiẽs:ſi fame ipſe cõfi
ciaꝛ:abſtulerit cibũ alteri hoĩ ad nullã rem utili? Mini
me uero. Nõ.n.mihi eſt uita mea utilior:q̃ aĩ talis affe
ctio:neminẽ ut uiolẽ cõmodi mei gr̃a. Quid ſi Phalari
crudelẽ tyrãnũ & ĩmanẽ:uir bonus ne ipſe frigore cõfi
ciaꝛ ueſtitu ſpoliare poſſit? nõne faciat? Hæc ad iudicã
dũ ſũt facillima. Nã ſi qd ab hoĩe ad nullã ptẽ utili tuæ
utilitatis cã detraxeris ĩnhũane feceris:cõtraq; naturæ
legẽ. Sinãt is tu ſis:q multã utilitatẽ reipu. atq; hoĩum
ſocietati:ſi i uita r̃mãeas afferre poſſis:ſi qd ob eã cãm
alteri detraxeris. nõ ſit reꝑhẽdẽdũ. Sinãt id nõ ſit ejuſ
modi:ſuũ cuiq; incõmodũ ferẽdũ ẽ potius q̃ de alteri⁹
cõmodis ſubtrahẽdũ. Nõ igĩt magis ẽ cõtra naturam
morb⁹ aut ægeſtas:aut qd hmõi:q̃ detractio atq; appe
titio alieni. Sed cõis utilitatis derelicto contra naturã
eſt. n. iniuſta. Itaq; lex ipſa naturæ:q̃ utilitatẽ hominũ
cõſeruat & continet decernit profeſto:ut ab hoĩe iner
ti atq; inutili ad ſapientẽ bonũ fortẽq; uirum trãſferã-
tur res ad uiuẽdũ neceſſariæ. Qui ſi occiderit:multũ de
cõi utilitate detraxerit:mõ hoc ita faciat:ut ne ipe de
ſe bñ exiſtimãs ſeſeq; diligẽs hãc cãm hẽat ad iniuriã.

Interfi-
cere ty-
rãnũ eſt
tanq̃ fe
ram.

¶ Forſitã:hoc idẽ nr̃i dũt theologi:ſi duo ſint quoꝝ alt̃ hoĩum utilitati ꝓdeſſe ꝑt:alter uero nõ ꝑt. ¶ Et q ꝓdeſſe ꝑt cibo
careat. Qui uero iutilis ẽ eo ñ idigeat. ¶ Queꝛit nũqd ei q utilis eẽ ꝑt:liceat iutili cibũ auferre ne ipſe fame moriaꝛ. Rñde
tur:uno mõ licẽ:alio ñ:licet.n.ſi nõ:iõ cibũ abſtuliſti:ut tu uiueres & ille morereꝛ. Sed ut uiuẽdo mlt̃is ꝓdeſſe poſſes. At
uero ſi ñ ꝓpea facis:ut hũano gñi ꝓſis:ſed tm̃ ut uiuas ñ licet:ẽ.n.ocra iuſtitiã. ¶ Quiſpiã dixerit:ñ ẽ q̃ri ꝑt. ¶ Mime uero
rñdio ẽ. ¶ Nõ.n.&c. nõ ſolũ ingt & externa & corpis bõa cõtẽnẽda ſũt. Sed ipſa quoq; uita ꝙ nihilo hnda ẽ potiuſq̃ hęc
hũana ſocietas uioleꝛ. ¶ Qua hoies iter ſe nãliter cõiũcti ſũt. ¶ Affectio:uidelicet ut neminẽ uiolẽ. ¶ Q d ſi Phalari po-
nit aliud exẽplũ:facita eẽ:ut ex una ꝑte Phalaris crudeliſſimus tyrãnus ſtatuaꝛ:ex altera ꝑte uir bon⁹ & ſapiẽs: & hic q-
dẽ Phalaris bñ ſit ueſtit⁹:ſapiẽs uero pene nudus:ut frigore ocĩaꝛ:q̃rit utrũ ſapiẽs ꝓpriis illũ ueſtib⁹ ſpoliare poſſit:ut ui
tæ ſuæ cõſulat:ad qd rñdet Ci. ¶ Cõficiaꝛ:peat. ¶ Hęc ad iudicãdũ:rñdet Ci. hæc q̃ mihi ꝓponis ad iudicandũ facilli
ma. ¶ Nã ſi qd ab hoĩe &c. Si ꝓ uita tui ipſi⁹ hoc tm̃ mõ faceres iniuſte faceres. At uero ſi nõ ꝓ uita tua. Sed ꝓ cõi oĩum
utilitate faceres:æqſſimũ eẽt. ¶ Sinãt is tu ſis &c. at ſi eiuſmodi ſis ut ſi uiuas multis ꝓdeſſe poſſis:& ob hãc cãm uitę illi⁹
tuã ꝓpõas ñ mereris reꝑhẽſionẽ:uidẽdũ tñ ẽ ne nos ipos decipiam⁹. ¶ Ob eã cãm:ut utili⁹ multis ſis. ¶ Sinãt ñ id ſit:ui-
delicet ſi ea cã ñ ſit ut uita tua mlt̃is ꝓſit:& ꝓpea uitę iutilis hois añponẽda ſit. Nõ igĩt &c. Nũc ocludit ita. Nullũ malũ ſic
fugiẽdũ eẽ:q̃ aliquoꝝ cõmodis detrahẽ:niſi cõis oĩum utilitas iuueꝛ. Nã uult hoĩum ſocietati ofuli. Si ergo id agĩt:ut q utilis
ſit mlt̃is ꝓferaꝛ ei q̃ iutilis ẽ:ñ ſit ocra nãm cũ ea uelit:ut cõi hoĩum ſocietati ocſulaꝛ. ¶ Cõtra na. r̃petit ea q̃ i oĩb⁹ argumẽtis
ſupra poſuit. Seqr̃ ñ magis eẽ ocra na. morbũ egeſtarẽ q̃ alt̃i dtrahẽ. ¶ Sed cõ. uti. aĩaduertẽdũ ẽ ꝙ illa ñ dr̃ dtractio cõ
modi aliẽi quotiẽſcũq; id agĩt:ut q mlt̃is ꝓdeſſe ꝑt ſup uiuat:imo ocra ofuluit utilitati hoĩm ñ ẽ igĩt ocra nãm:imo r̃m na.
¶ Itaq; lex ipa na. & ob hãc cãm ocedit:ut ab hoĩe ignauo:& iutili ad hoĩum prudẽtẽ:& utilẽ trãſferãt res necię ad uiuẽ
dũ:ut ille potu⁹ moriaꝛ q nulli⁹ ꝑtii ẽ:q̃ is q mlt̃is ꝓdeſſe ꝑt. ¶ Mõ hęc ipſa &c. mõ ne ſub ꝑtextu h⁹ cauſę ꝙ multis ꝓdeſſe
uelit aliud cogitet:& intẽdat:uidelicet ſibiipſi tm̃ ꝓdeſſe:nã ſic facit iniuriã ei cui aufert. ¶ Sc.ſ.d. ut ſit.ſ. φελαυτος.

Natura
uult ho
minẽ ſo
cietati
conſuli.

¶ QVIſpiã forte dixerit.i. obiecerit nõne igĩt ſapiẽs ſi ipe ocficiaꝛ.i. peat fame.i. inedia:abſtulerit ſup. iuſte alteri hoĩ ad
nullã rẽ utili.i. penit⁹ itulit cibũ. Rñdet mime uero ſi ſup. illo ablato cibo ẽt cõficiaꝛ qd ſup. dices ſi uir bõus poſſit ſpolia-
re ueſtitu phalari crudelẽ & ĩmanẽ tyrãnũ agrigẽtinũ. ſ. nõne faciat.i. nõne ſpoliet eũ:ne ipſe uir bõus cõficiaꝛ frigore:rñ
det hęc ſũt facillima ad iudicãdũ. ¶ Nã ſi detraxeris cã tuæ utilitatis:qd.i. aliqd ab hoĩe ad nullã ptẽ utili:tu feceris iniq;
& cõtra legẽ naturæ. ¶ Sinãt.i. ſed ſi tu ſis is.i. talis q poſſis afferri reipu. atq; ſocietate hoĩum multã utilitatẽ ſi remãeas:
in uita ſi tu detraxeris ob eã cãm alteri non ſit repræhendẽdũ. ¶ Sinãt.i. ſed ſi id nõ ſit eiuſmodi:ut.ſ. reip. utilitas affe
raꝛ cuiq; eſt ſuũ incõmodũ potius inferẽdũ.i. portãdũ ac tolerãdũ q̃ ſubtrahẽdũ de cõmodis alterius. ¶ Igĩt morb⁹: aut
ęgeſtas:aut qd.i. aliqd hmõi nõ ẽ magis cõtra naturã q̃ detractio atq; appetitio alieni. ſed derelicto cõis utilitatis eſt cõ
tra naturã:eſt.n. iniuſta. ¶ Itaq;.i. & ita ipſa lex naturæ quæ cõſeruat & continet utilitatẽ hoĩum: decernit.i. ꝓſcribit ꝓſe
cto.i. reuera:ut res neceſſariæ ad uiuendũ trãſferanꝛ ab hoĩe incerti.i. ſine arte & induſtria:& inutili ad uirũ bonũ & for
tẽ:qui.i. bonus fortiſq; uir ſi occiderit.i. caſu mortuus fuerit (ab ob & cado nõ a cædo) ipſe detraxerit.i. morte ſua imoue
rit multũ de utilitate cõi mõ.i. dũmodo ipſe faciat hoc.i. trãſferat ad ſe uictũ alterius ita ut ne ipſe bñ exiſtimãs.i. iudicãs
ſup. de ſe & deligens ſeſe.i. ſemetipſum habeat hanc cauſam ad iniuriam.i. uſurpet ſibi iniuſte.

PET. MAR.

Phala-
ris tyrã
nus.

FRAN MAT.

Sapiẽs
uir &
fortis d
bet ſibi
nomen
uẽdica-
re.

ASC.

PET. MAR. Tyranni sunt ab omni hũanitate alieni Cic. de oi gñe disputat Thales Dioge/nes Plinius

¶ SEMper in oi actiõe: & cũ aliqd alicui detrahit. ℣ Fungat offõ: nõ discedat ab actiõe q̃ est fm uirtutẽ: & cũ aliqd au/fert: nõ id iõ faciat: qã nimiũ sibi placet: sed qa cõis utilitas: ita exposcit. ℣ Nã qđ ad Phalari: nũc de tyrãnis determinat: illud ingt qđ de tyrãno dix t: facile iudicatũ pot. n. uir sapiẽs spoliare tyrãnũ: sine reph̃ẽsiõe: qm̃ nulla amicitia: nulla dextra cõiũctio nobis ẽ cũ tyrãnis: q̃ inter hoies nũerãdi nõ sunt: cũ ab oi hũanitate sint alieni. ℣ Distractio: dissociatio: qm̃ sunt ĩmanes: & ponẽdi extra hu manã societatẽ. ℣ Atq; hoc oẽ genus: dicit Ci. tyrãnos e medio penit⁹ tollẽdos eẽ tãq̃ hostes hũanæ societatis. Et utiq; loc o cõt: q dr̃ ea ps oronis: q̃ nõ de aliquo noiati disputat: & agit sed de uniuersa re: ut hic Ci. fa/cit de oibus tyrãnis: qm̃ de uniuerso gñe disputat.

Hoc gen⁹: tyrãnoꝝ. i. Pestiferũ: pnitiosum hũanæ societati. ℣ Impiũ: qđ nullã hẽt erga deũ pietatem: nec deũ timet: nec leges: sed l oia uiolat regnandi cã: læsa religiõe diuina et egra e se hñt nec coli pñt: ut i/quit Euripides. ℣ Exterminãdũ: eiiciẽdũ extra hu manã societatẽ a q̃ sũt alieni. i. Interrogatus Thales mileti⁹: qd in uita difficile: ic pene ĩcredibile uidi/ret. Rñdit tyrãnũ senẽ. Vñ Dioge. cũ ab eo tyrãn⁹ qreret: ex quo ære melius t: ẽt statuã fundere rñdit: quo Harmo. & aristogitõ fusi sunt: hi duo fuerunt tyrãnicidæ: ut dñ est: qb⁹ athenienses ob id statuas erexerunt: q̃s Praxiteles ex ære fecit. Hos: authore Pli. a Xerxe Persaꝝ rege captos: uicta pfide. Athe/niẽsib⁹ remisit Alexã. Maice. ℣ Et. n. ut mẽbra: p/bat a sili tyrãnos oino exterminãdos: ne mala cõta/giõe hũanã societatẽ macularẽt. ℣ Et tãq̃ spũ. i. sensu: qm̃ deficiẽte sanguine ĩ aliquo mẽbro: illic nõ remãet spũs cuius ipsa arteriæ sunt receptacula su p q̃s locant uenæ. i. riuuli sanguinis: pterq̃ in dorso i quo magna arteria: q̃ Trachea dr̃: ẽ posi/ta sup uenã. Arteria ẽ cõc: ptaculũ spũs nãlis mixti cõfusiq; cũ sanguine i quo plus spũs ẽ: minus uero sanguinis. Vena ẽ cõceptaculũ sanguinis mix ti cõfusiq; cũ spũ nãli in quo plus sanguinis ẽ minus spũs: refractis uenis: & arteriis: siue uina/tis: torpescit ea ps corpis: & nõ hẽt sensum: & caret spũ. Tanq̃ spũ dixit: qm̃ mẽbra nõ ꝓprie spirãt: sed ut ipsis tãq̃ spũs q dã: Arteria q̃ tẽdit ad pulmonẽ: accipiẽdi reddẽdiq; spũs offõ fungit. Pulmões sunt tanq̃ folles: & cor amplectunt. Vena affert spũm nutritiuũ qm̃ sanguis ẽ nutrimẽtũ corpis. Neru⁹ affert spũm sensitiuũ: nerui magni sunt cã motus toti⁹ corpis: hñt ẽt sensum. Vbicũq; ẽ uena: ibi ẽ neru⁹: & arteria. Hoc corpis uitiũ qđ Ci. tãgit tres hẽt spẽs: q̃ fm magis & minus: cã/crena: astachilũ: & estiomenũ. Cãcrena dr̃ qñ mẽbrũ aptũ ẽ ut putrefiat. Astachilus qñ ẽ putrefactũ: sed nõ hẽt ois gra/dus putrefactiõis. Estiomenus dr̃ qñ hẽt ois grad⁹ putrefactiõis: tũc mẽbrũ ita affectũ destituit a nã: & nullũ hẽt sensum sed caro fit nigra: & nerui a dusti carẽtes spũ. Vñ opus ẽ eã ptẽ amputare: ne serpat uitiũ per totũ corpus: qm̃ pars illa pu/trefacta ptes ꝓximas cõtaꝛ̃gione corrũpit. Vñ dicit Oui. Ne ps sincera trahat. Ita tyrannus e medio tollẽdus est: ne malo exẽplo alios ĩficiat: q naturã ducẽ sequunt: q̃ tyrãnus oino relinqt: & est tanq̃ mẽbrũ putrefactũ. ℣ Ista feritas: nã effera ta. Feritas est plus q̃ uitiũ: & cadit in hoiem ea rõne q̃ oẽm humanitatẽ deposuit: & tã est fera: & noie tm̃ hõ. Feritati op/ponit heroica uirtus: q̃ hũanã naturã trãscẽdit: & aliqd in se diuinitatis hẽt: ut dr̃: ingt Arist. in. vii. moraliũ: loquẽs de feri/tate de qbusdã efferatis gẽtib⁹ circa põtũ: alios crudis: alios humanis: carnibus delectari: alios tradere natos ĩuicẽ: ut in cõuiuiis comedant. Præterea ingt coit⁹ masculoꝝ feritas ẽ: & mala ꝺsuetudo: illos ergo q malignitate alios superãt: hacsi/mi appellatiõe notabãt antiq. Et ꝺtra cũ aliquẽ admirabant: heroẽ: & diuũ appellabãt: ut lacões dicere ꝺsueuerũt. ℣ In figura hois: qm̃ tyrãni nil hñt hois nisi figurã: aius ãt ẽ ferinus & igeniũ. ℣ Bæluæ tyrãni q ĩã est bællua in figura hois. ℣ A cõi hũanitate corpis: ex hoium cõitate & cõmertio: qm̃ hoies iure hũanitatis & legis nãæ sunt tãq̃ unũ corp⁹: a quo tyrãni p p feritatẽ & aium ĩmanẽ segregãdi sunt: ne corpus illud cõis hũanitatis ĩficiãt. i. ne malo exẽplo noceãt hũanæ so/cietati. Et pfecto tyrãni fere nũq̃ nisi morte uiolẽta decedũt. ℣ Tãq̃ hũanitate: qm̃ ñ sum⁹ ꝓprie unũ corpus oẽs: sed tãq̃ corp⁹ hũanitatis: quo oẽs hoies ꝺtinent. Iõ dixit tãq̃ hũanitate. ℣ Hui⁹ gñis sũt qõnes: ita solet q̃ri iter hoies: cũ q̃rit offm ex tpe: dixit supra hoies solẽ dubitare: cũ. s. icertũ ẽ: q̃le id sit: de quo ꝺsiderat: qm̃ aliqñ tpe sit: ut id qđ plrũq; ur turpe: inueniat: nõ eẽ ꝺtra offm: & posuit exẽplũ de nece Cæ. Postea subiũxit alias qõnes: an. s. dẽat auferri cib⁹ alteri & an de/beat spoliari tyrãnus: & ipse pscripsit qđ ptineret ad offm: & qđ ꝺtra. In his qõnib⁹ ex tpe q̃rit qđ sit agẽdũ cũ aliq̃ sit du/bitatio. Et ñ pacto ingt Ci. executur⁹ erat Pãetiũ illã tertiã ptẽ omissam. Posuisset. n. qõnes: & postea qđ eẽt agẽdũ ex offõ docuisset. Sed hi q bñ pceperũt libros supiores: i qb⁹ agit de oi gñe hõesti & de utili: poterũt ex tpe iudicare qđ agendã sit cũ aliq̃ dubitatio oriet: qm̃ sciũt qđ sit hõestũ: & qđ utile. Vñ opus ẽ supiora pcepta tenaci memoria cõplecti: ut ab ofi/cio nunq̃ discedamus: ad tales. n. qõnes & ꝺsultatiões si acciderint pcepta hẽmus: ut a studiosis errari non possit.

¶ ITAq; &c. si an oculos hũerit cõem utilitatẽ: & hoium ĩter ipos societatatẽ: nũq̃ errabit. ℣ Nã qđ ad. P. &c. Fam ab/soluit dubitationẽ q̃ ꝓposuerat & oñdit hõestũ eẽ tyrãnũ occidẽ: qa nulla cũ ciuib⁹ societate ꝺiũct⁹ sit pauloañ dixit nullũ eẽ mai⁹ scel⁹ q̃ hoiem familiarẽ occidẽ: si ñ ita ẽ segr̃ tyrãnũ cui nulla ẽ cũ ciuib⁹ societas occidẽ hõestũ eẽ ñ ur̃ faceꝛ̃ cõtra nãm q incõmodũ affert uiro crudeli: & ab oi ꝓrsus hũanitate alieno: desistit. n. hõ eẽ deposita hũanitate. Ergo de phala/ri iudicare facile ẽ: & tyrãnis reliqs. ℣ Neq; ẽ cõ. na. a miori ad maiꝰ arguit licet interficẽ tyrãnũ: licet & multo magis spo/liare: nã pl⁹ ẽ necare q̃ spoliare: si nõ ẽ ꝺtra nãm necare tyrãnũ nõ ẽ ꝺtra nãm ẽt spoliare. ℣ Et. n. ut &c. pulchra similitudo quẽ admodũ aliq̃ mẽbra si corrupta fuerit: recidẽda st: ne totũ corp⁹ corrũpaꝛ̃: eodẽ mõ hmõi hoies q ĩã hoies eẽ desitte/rũt: sunt excidẽdi ne reliquos hoies uitiẽt. Oui. sed & ĩmedicabile uulnus ense recidẽdũ ẽ: ne ps sincera trahat. ℣ Spiri/tu carere: si mortua fuerint: & putrefacta. ℣ In ista figu. &c. Quia nihil hẽt hois nisi figurã: hẽt quidẽ hois spẽm re ipa ue/ro fera est. ℣ A cõi humanitate: oẽs hoies sunt quasi unũ corpus cuius pleni atq; perfecti singuli hoies mẽbra sumus.

ASC. ¶ ITAq; fungaꝛ̃ semp officio consulẽs. i. quicũq; ꝺsuluerit & pfecerit utilitati hoium & ei societati humanæ quã ipse. l. ego cõmemoro. i. nunc ꝓdico. ℣ Nã perfacile est iudiciũ eius sup. quod attinet ad phalarim. i. ad quẽuis tyrãnũ. Eni pro quia nulla societas est nobis cũ tyrãnis sed potius summa distractio. i. dissociatio: neq; est cõtra naturã spoliare eũ. s. tyrã/num si possis: quẽ honestũ est necaret. ℣ In odium Cęsaris Cice. urbiq; in tyrãnos exscãdescit) atq; omne hoc pestifer⁹ atq; impium genus. s. tyrannorum est exterminandũ. i. extra terminos eiiciendũ ex communitate hominum. ℣ Etenim ut. i. quemadmodũ quædam mẽbra amputantur: si & ipsa cœperunt carere sanguine & spiritu. s. uitali: & nocent reliqs partibus corporis: sic ista. i. execrabilis feritas & immanitas bælluæ in figura hominis quã. s. tyranni exercent qui nihil hois præter figuram: habent segreganda est tanq̃ cõmuni humanitate corporis.

Itaq; sp offõ fungaꝛ̃: utilitati ꝺsulẽs hoium & ei: q̃ ipse cõmemoro: hũanæ societati. Nã qđ ad Phalari attinet pfacile iudiciũ ẽ. Nulla ẽ. n. societas nobis cũ tyrãnis: sed potiꝰ sũma distractio ẽ: neq; ẽ ꝺtra naturã spoliare eũ si possis: quẽ honestũ ẽ necare. Atq; hoc oẽ genꝰ pe/stiferũ atq; ipiũ ex hoium cõitate exterminãdum ẽ. Et enim ut mẽbra quædã amputantꝛ̃: si & ipsa sanguine & tanq̃ spiritu carere cœperint: & noceant reliquis parti/bus corpis: sic ista in figura hois feritas & ĩmanitas bæl/luæ a cõmuni tanq̃ humanitate corporis segregãda ẽ.

Tra/chea Arte/ria Vena Neruus Cãcre/na Asta/chilus Estio/menus Ouidꝰ

Exem/plũ de nece Cæsa/ris Quare Cicero; tertiã p tẽ omit/sã a pa/netio scribit FRAN MAT.

Ouidꝰ in prio metã.

¶Huiꝰ gñis:filles. ℣ Ex tpe.i.ex circūſtātia tpis & rōne. ℣ Oēs qō.oīs īqſitio de aliq̄ re an ſit offīm rōne tpis: & aliarū circūſtātiarꝝ. ℣ Offīm actio nōeſta. ℣ Res eiu.iles qōnes. ℣ Cōſiliū:mēte & ꝓpoſitū pſeq̄ndi. Ad q̄s oſultatiōes oq̄rit & dubitat an ſit otra offīm ſpoliare tyrānū:hoī ad nullā rē utili eripe cibū:& ſilia:q̄ pñt eē offīm a circūſtātia ut ſcīāt hoies: lgt oſultaſ:& eligē cū hmōi qōnes iciderit:data ſt p̄cepta ī ſupiorib⁹ uoluminib⁹ qb⁹ pſpicit:qd ſit offīm. ℣ Perſpici:recte uideri:& iudicari qd ſit hōeſtū:& p ſe & rōne circūſtātiarꝝ:& qd ſit turpe. ℣ Quia oi.n ē tur.qm̄ rōne circūſtātiarꝝ fit nō turpe id qđ ſimplr turpe erat:& otra offīm. ℣ Sed qm̄ opi ich. Ci.īpoſitur⁹ huic opi extremā manū exēplo geometrę:petit a filio:ut ſibi ñ ocedat ſine aliq̄ ꝓbatiōe:quo faciliꝰ id qđ uult oñdat. Nihil ꝓter hōeſtū pp ſe expetē dū:ut uolūt ſtoici:quos ci.ſeqr̄ ī his officiis:aut honeſtū maxie expetēdū:ut uolūt pipatetici. Hoc āt poſito:& ocęſſo:certū ē utilis:& hōeſtī ñ poſſe r̄p ugnā tiā eē:qm̄ hōeſtū aut ſolū ē expetēdū: aut maxie.ſ. añ oīa alia:ut ī ſo loco reliq̄nt bōa corpis:& fortūę. Inde laudat Pāetiū. Poſtea dic̄ ſe hāc ꝑtē expletuꝝ ꝓprio igenio ſine alioꝝ admīculis. Demū ipſa ꝑcepta aggredit. ℣ Opi:huic qđ ī māib⁹ hr̄ đ cōib⁹ officiis. ℣ Tāq̄ fa.ſūmitatē. Faſtigiū ē ędificii ſūmū:ī de dicim⁹ faſtigiū dom⁹.i.culmē & ſūmitatē:& faſtigia muroꝝ:& ſcrobiū ęt dñr faſtigia. Vir.in Geor. Forſitā & ſcrobib⁹ q̄ ſint faſtigia q̄ris.i.pfūditates. Et ſūma faſtigia reꝝ dñr a Iuue.i.ſūmę dignitates: & honores. Et qm̄ faſtigiū ꝓprie ſūmitas ędificiorū ē:ñ āt librorꝝ & taliū operꝝ. Iō dixit tanq̄ faſtigiū.i. ſūmā ptē:& finē:ut domui īponit faſtigiū. Geometra:q uerſat circa mēſuras:cū uult facē demōſtratio, nē:petit:ut ſibi ocedat linea una:q̄ ocęſſa fac̄ demōſtrationē ī oib⁹ figuris:qm̄ linea ocęſſa & uariis modis ꝓtracta uarias figuras fac̄ & demōſtrat. Quīq⁹ ſt petitiōes geometrę:ut author ē Euclides:a quolibet pūcto ī qđlibet pūctū rectā lineā ducē. Atq⁹ lineā diffinitā ī otinuū rectū:q⁹ ātūlibet ꝓtrahē. Sup cētrū qđlibet:ātūlibet occupādo ſpaciū.circulū đſignare. oēs rectos āgulos ſibi iuicē eē ēq̄les. Si recta linea ſup duas rectas lineas ceciderit:duoq⁹ āguli ex una ꝑte duob⁹ āgulis rectis miores fuerīt illas duas lineas ī ēādē ꝑtē ꝓtractas ꝓcul dubio ocūctū iri. Itē duas lineas rectas ſuperiē ñ ıcludē. Illa ſt tāq̄ fūdamēta:& pricipia geometrię. Vñ q̄ negat pūctū & lineā negat pricipia hr̄artis:& ſic cū eo ñ ꝑt diſputari: & q negat motū ñ ꝑt diſputaſ đ reb⁹ nālib⁹. Vñ dixit Ariſ. Cōtra negātes pricipia ñ ē diſputādū. Pricipia.n.cuiuſq⁹ diſciplię ocedi dñt:qb⁹ ocęſſis ꝑt diſputari:& fieri đmōſtratio:ocęſſa linea ipſi geometrę fac̄ uarias demōſtratiōes:q̄ ſt i prio gradu certi tudis:qm̄ uidēt:& ñ pñt alr̄ eē ut ē circul⁹:ſeicircul⁹:triāgul⁹:& ſic de reliqs. ℣ Oīa docē:diſputādo đmōſtrare:ſed petē ut aliq̄ ocedēt:q̄ ſt pricipia geometrię qb⁹ poſtea fiat đmōſtratio. Sic. Ci.nō docet aliq̄ rōne ſolū hōeſtū pp ſe expetēdū: qm̄ hic ñ agit đ dogmate ſolū:ut ī libris đ finib⁹:ſed petit:ut ñ ocedat:quo ocęſſo facile id qđ r̄ſtat explicari đmōſtrariq⁹ ꝑt: Demōſtratio ꝓprie ē mathematici. Perſuaſio āt oratoris. Vñ dicit Ariſ. ī moriб⁹ petēdā eē demōſtrationē a mathematico:& pſuaſionē ab oratoꝛ. Geometriā iuenē ęgyptii. ℣ Vt q̄dā pricipia geometrię qb⁹ utunt ad faciēdas đmōſtratiōes uarias explicēt:demōſtrēt & ꝓtrahēdo lineā ocęſſā faciat demōſtratiōes. Pla.ī.vi.de rep.ſic ait. Arbitror te nō latē q⁹ q circa geometriā: Arithmeticā:&c. gñis eiuſdē uerſāt:ſupponūt qdē par & ip & figuras:ac tres ſpēs āguloꝝ:& hoꝝ ſilia in argumēt.tiōib⁹ ſingulis:& his poſitis tāq̄ cuilibet māifeſtis rōnē de his nullā exigēdā putāt: atq⁹ hinc icipiētes ād alia iā deſcēdūt:& ad illd tādē puenīūt qđ q̄rebāt. ℣ Si po.dic̄ qm̄ ci.fili⁹ pipateticę diſciplię tūc ſtudebat:& pipatetici dicebāt hōeſtū maxie expetēdū:ututē ſatis eē ad bñ btēq⁹ uiuēdū:dixit zēo ſtoicoꝝ prīceps:ut dcm̄ ē:dicebāt q⁹ ſtoici:qđ hōeſtū ſit id ſolū eē bonū:ut Hęccato:ī prio đ bōis ait:& chryſipp⁹ ī libris đ hōeſto:id āt eē ututē:& ſolū hōeſtū pp ſe expetēdū ī quo finē hūanū oſtituūt. Ariſ.āt finē hūanū eē dixit ututis uſū ī uita pfecta. Fœlicitatē qppe dicit eē plēitudinē bonorū aī:corpis:& fortūę:ututē ad beatā uitā ñ ſufficē:qm̄ bōis corpis & externis idigēt. De his reb⁹ dcm̄ ē:ut arbitror ſufficiēt ī prio uolumīe. Thales dicebat illū eē fœlicē:q corpe ualeret:fortūa locuples eēt:aīoq⁹ ñ ignau⁹ aut ipit⁹. ℣ Propter cra. q erat pipatetic⁹:& ñ dicebat ſolū hōeſtū eē pp ſe expetēdū:ſed maxie expetēdū. ℣ Dabis:ocedes:qm̄ ex ſnīa pipateticoꝝ ē. ℣ Maxie:añ oīa:qm̄ alīā r̄ſtāt expetēda p⁹ ututē ex opione pipateticoꝝ & uetū academicoꝝ:q̄ opīo magis oſetāea ē nāę:q̄ opīo ſtoicoꝝ:q capiti ſplēdoꝛ ututis nihil ꝓter illā pp ſe dixerūt expetēdū. ℣ Mihi:q ſim aca.& ꝓbabilia ſequor. ¶Huiꝰ gñis &c. hmōi qōnes uidelicet q̄ icidūt an ſit detrahēdū alicui q⁹ ſuū ē:& i meliores trālferēdū:ſt qōnes q̄ ex tpe icidūt pmutatiōe.ſ.tpis:ſcel⁹ ē hoīem occidere:ſed idē ſi tyrān⁹ fiat ſine ſceleꝛ occidit. ℣ Supiorib⁹ libri:ut ī prio ubi diſputauit cōmutari nō ſine tpe fūdamēta iuſtitię q̄ ſūt ne cui qs noceat:& ut cōi oium utilitati ſeruiam⁹. Cōmutāt āt tpe: ut ñ idē ſp ſit offīm:ut ñ reddē depoſitū:nec furioſo faceꝛ pmiſſū. Itē q⁹ licet maiꝰ offīm añpōere mīori hęc oīa.i.li..expoſita ſt. Cōſultatiōes:uidelicet turpe ſit nec ne id de quo oſulit. ℣ Eiuſmōi res:q̄ cū hōeſtate ſint tpe turpes efficiūt. ℣ Sed qa opī &c. ꝑcepta daturus Ci.qđ ꝓfūdū ſit quotiēs utile cū hōeſto uꝛ pugnaꝛ petita filio:ut aliqd ſibi ocedat:qđ ocedi oportеat:ſic & Geometris aliqd ꝓbaturis q̄dā ocedūt. ℣ Faſtigiū:ſūmitatē extremā manū. ℣ Geometrę:ſūt qnq⁹ q̄ Geometrę uolūt ſibi ocedi:primū ut a quolibet pūcto ad quēlibet pūctū linea pducaſ:ꝑm ut linea r̄cta finita ſup circulū oiūctū alīi lineę uſq⁹ ī ifinitū pducaſ. Tertiū ut oēs āguli ſibi iuicē ſint æq̄les. Quartū ut pūct⁹ pōaſ ſup quoſdā circulos q̄tūlibet ſpaciū occupādo circū agāt. Quītū ut linea r̄cta:q occiderit ſup duas lineas r̄ctas ab alīa ꝑte diſcōuēiētes:ab alīa ouēiētes: ſi illę duę lineæ trahāt:oiūgāt:nili ñ ocedāt Geometris ꝓbaꝛ cętera q̄ uolūt ñ pñt. ℣ Propter ſe ex:cęta oīa pp aliđ expetē da ſt ſiue bōa ſint corpis:ſiue extna. Solū hōe.pp ſe expetēdū ē:qđ oſiſtit ī bōis ai q̄ ſūt ututes:ut iuſtitia. ℣ Mihi.u.uis cratip. Pe.erat:& bōa corpis atq⁹ extna ī bōis pōebat:qm̄ admicula eēnt ad hōe.oſeq̄ndū:ergo īqt:ſi ocedē ñ potes ho. eē ſolū bonū:ut ſtoici uolūt:ocedē idē hōe.eē ſūmū bonū:& ñ ſolū atq⁹ ñ pp ſe tm̄ expetēdū:ut iſtituta ſectę & ꝑce.ſeq̄ris. ¶Quæſtiōes ī qb⁹ offīm exq̄rit ex ꝑte.i.de repēte ſūt hꝰ gñis. ℣ Igit ergo credo Pāetiū pſecutuꝝ fuiſſe eiuſmōi res niſi alꝰ caſus aut occupatio ſupple alia pemiſſet.i.diſſipaſſet oſiliū.i.ꝓpoſitū ei⁹:ad q̄s īpas oſultatiōes multa ꝑcepta ſunt ex ſupiorib⁹ libris:qb⁹ poſſit pſpici.i.clare uideri:qd ſit fugiēdū pp turpitudinē:& qd ſit id qđ ñ ſit fugiēdū: iccirco qa nō ē oino turpe. ℣ Sed qm̄ nos īponimus opi inchoato.i.incœpto:tn ꝓprie.i.quaſi abſoluto.i.cōſummato:tanq̄ faſtigiū.i.ue luti quoddā culmē & ſummū eius:ut geometræ ſolēt nō oīa docere:ſed poſtulare ut q̄dā cōcedanr̄.i.pro ꝓbatis hēanr̄: licet ꝓbata nō ſint:quo.i.iō ut explicēt facilius ea q̄ uelint. ℣ Sic mi. Ci.ego poſtulo a te ut mihi cōcedas ſi potes nihil eē expetēdū pp ſe ꝓter id quod ſit hōeſtū. ℣ Sin.i.ſed:ſi hoc.ſ.cōcedere nō licet pp Cratippū.i.dogma peripateticoꝝ qđ Cratippus ꝓfiteꝛ: at certe dabis.i.cōcedes mihi illud:id,ſ.eē maxime expetendū pp ſe qđ ſit honeſtum.

PET. MAR.

Nihil ꝓter hōeſtū p ſe eē expetēdum Faſtigium Virgi.

Petitiones Geometræ.

Ariſtoꝛ

Idem Plato

Zēo docebat uirtutē eē expetēdā pp ſe.

Chryſippus īli.đ honeſto.

Thales FRANMAT.

Quīq⁹ ſunt ꝓcepta q̄ geometræ ꝓponunt

Academici nihil affirmabāt q⁹ eēt ꝓbabile ASC.

PET. MAR. Phiorū alii dicebāt uirtutē p se eē expetēdā

¶ Vtrū uis: aut ħ postremū aut primū. Et sic Ci. oñdit se ñ fuisse ad dcm̄ unius sectę: sed pbabiliā seq uoluisse mor academicoꝝ: qb⁹ academia mag nā dabat licētiā: & iō i suis opib⁹ Ci. nūc stoic⁹ uf: nūc pipatetic⁹ & i pricipio opis dixit. Sz ñ nra lege ñ mltū a pipateticis diffidētia: qm̄ utriq; & Socratici & Pla. eē uolum⁹. T ic ħ. i. hōestū maxie expetēdū. ℣ Tē illud: nihil pter honestū eē pp se expetēdū: & sic ci. pbat opionē stoicoꝝ: & pipateticoꝝ alias reiicit tāq; minie pbabilem. ℣ Quicq̄ aliqd qđ ab aliis phis dr: quoꝝ aliq dicebāt uoluptatē pp se expetēdā: aliq diuitias: aliq sciam: aliq nihil expetēdū: sed qđcūq; occurrēt: q̄ opiones iprobāt. ℣ Ac pri. Pa. Pāetū. iniam dfēdit q̄ supra qbusdā rōnib⁹ urgebat: oñdit ipsam ab aliis mimepbari. ℣ Neq;. n. affert rōnē q̄re nō licebat Pāetio Stoico dicē utilia: cū hōestis aliqñ pugnaf posse: qm̄ fuisset otra illi⁹ pfessionē. ℣ Sed ea q̄ uidēt: ñ tm̄ st: sed uidēt: eē utilia ipitę mltitudini. Nihil. n. apud pitos ē utile: qđ nō idē sit hōestū. ℣ Vidēt: aliq̄ spēm utilitatis p̄ se ferūt: ea q̄ uident utilia: & ñ st: cū hōesto iterdū pugnaf pñt: uere utilia ñ pñt. ℣ Testaf: dic Pāeti⁹ i suis officiis. ℣ Pestē dānū & calamitatē. ℣ In uitā iuasisse: dicim⁹ iuado uitā & i uitā: iuado tua bōa: & i tua bōa: & icūbē salutī: & ad salutē. ℣ Itaq;: affert rōnē q̄re Pāetius eā ptē iduxit: ut possem⁹. i. diiudicaf sine errore: si qñ dubitatio icidisset. ℣ Induxit: eā f̄pugnātiā: q̄ uideref eē utilis & hōesti: ñ q̄ eēt: qm̄ utile si iure utile: ē nō p̄t cū hōesto pugnaf. ℣ Hāc ptē: q̄ Pāeti⁹ relict.

Facere Marte nr̄o cauIon. Athēodorus possidonius.

℣ Marte nr̄o. i. ppio igenio & idustria: cū aliqd facim⁹ sine auxilio: dicimur facē marte nr̄o. ℣ Vt dr: ut ē i puerbio. ℣ Q đ mihi pbaref: qđ placeret: qm̄ hūc locū breuit tractauerūt Possidōi⁹ & athēodor⁹. ℣ In ma. nr̄as: qm̄ scripta Possidonii & Athēodori de repugnātia utilis & hōesti: hūit ex bibliotheca caulōis. Nā ci. cū hęc cōponēt: scripsit ad caulonē: ut sibi mittēt Athēodoꝝ & possidoniū: quoꝝ opa ñ pbauit: itaq; suo marte hāc ptē absoluit.

FRAN MAT. ¶ Vtrū uis: uf solū hōestū pp se expetēdū uf maxie hōestū &c. ℣ Probabile: ñ dic utrū sed pbabile. ℣ Academi⁹. n. fuit academici uero nihil affirmabāt: & qđ pbabile eēt seq̄bāt & ħ ip̄m pbabile negabāt pcipi posse: ut alio loco uides ne fari aliqd eē. Sed idē pcipi ac cōphēdi sic ē posse nego. ℣ Ac primū &c. Pāetiū defēdit q; dixerit ea q̄ utilia sūt cū hōestate nūq̄ pugnaf. caute. n. locut⁹ ē: q; ait uideri pugnare utile cū hōesto: ñ re uera pugnare: qđ ei dicē phas ñ erat. ℣ Negatoꝝ mltis i locis pāeti⁹ asserit pestē oium maximā i uita hoim fuisse: cū utile ab ho. distinctū diuisūq;. ℣ Itaq; &c. & ob hāc causā pugnā iduxit pāeti⁹ utilis: & hōesti: nō q; eē possit re uera: sed q; uideri possit. ℣ Hāc igit ptē. Industria suā laudare est. Ci. q; rē a Pāetio penit⁹ omissam tractauerit: in q̄ nulli⁹ admiculo: sui ipsi⁹ igenio tm̄ usus sit. ℣ Marte nr̄o: puerbialiter sic dici solet. Cū aliqd nullo adiuuāte uiribus tm̄ nr̄is fecimus. ℣ Post Panetiū: qui hoc tertiū mēbrū proposuit tantū.

ASC. ¶ Vtrū uis. s. siue ħ siue illd ꝺcedas utrūq; ē satis mihi: & tū ħ. i. piter: ħ tū illud. i. piter illd uf pbabili⁹: uidelz fm dictas: rōnes: nec q̄ pterea. i. illis negatis q̄ sup. uf pbabile. ℣ Ac pāeti⁹ ē primū defēdē⁹ i ħ li. qđ ñ dixerit utilia posse aliqñ pugnaf cū hōestis: neq; id erat ei phas. s. stoicā sectā pfitēti: sed q; dixerit ea q̄ uident utilia pugnare cū honestis. ℣ Vero p sed: ipe testaf sępe nihil utile q; ñ idē. i. ēt hōestū supple sit: nec hōestū q; nō idē utile sit: & negat ullā pestē maiorē iuasisse. i. icursū fecisse i uitā hoium q̄ opionē illoꝝ q distraxerit. i. i diuersas ptes traxerit ista. s. utile & hōestū. ℣ Itaq; iduxit eā f̄pugnātiā ñ q̄ eēt: sed q̄ uideref eē: ñ ut anpōerem⁹ aliqñ utilia hōestis: sed ut diiudicarem⁹ eas sine errore: si icidisset. i. ꝺcurrissent: qñ. i. aliqñ. ℣ Igit nos explebim⁹ hāc ptē relictā. s. a Pāetio: explebim⁹ iq̄ nulli⁹ admiculis. i. adiutoriis: sed ut dr nr̄o marte. i. robore & uirib⁹ igenii nr̄i. ℣ Neq;. n. qcq̄ ē explicatū de hac ptē p⁹ pāetiū nihil dico qđ pbabile. i. pbabile uideret đ his q̄ uenerūt i nr̄as mānus.

PET. MAR. Quid agēdū sit: cum aliqua spēs honesti proponitur

¶ Vm igit. Volēs ci. oñdē utilitatē ñ posse cōstigi nisi cū hōesto: nec posse i re: q̄ uere utilis ē: eē turpitudinē: discurrit p q̄tuor uirtutes: docēs nihil eē utile: qđ sit uirtutib⁹ ꝺtrariū: sed pri⁹ đ his q̄ uidēt utilia malitiosis: cū sint cōtra iustitiā: q̄ sp ē utilis: & prudētiā q̄ uult imitari malitia. Docet igit qd sit agēdū cū aliqua species utilitatis nobis ꝓponit. ℣ Obiecta posita ante oculos: nec esse ē: ut cōmoueat aīus illa utilitate. ℣ Cū an. at. diligēter consideraueris. ℣ Spēm: apparentiā utilitatis: cū reuera non sit aliqd utile: qđ nō est hōestū.

¶ Nihil ē utile qđ ab iniustitia & malitia ꝓficiscitur.

FRAN MAT. ¶ Vm igit &c. Pria regla eiusmodi ē: quotiēs inciderit: ut ex altera pte hōestū eē uideat: ex altera uero utile. Vidēdū ē an ꝺtra hōestatē facias: si utile illd secut⁹ fuerit: ħ ē nunqd aliq̄ iussit turpitudo: simf atq; turpitudinē ieē uideris: tūc stati itelliges ñ utile euidētissimis ār rōnibus ꝓbat: ubi turpitudo sit illic nullā utilitatē ꝺsistē. ℣ Spēs ut: loqr sapiēter & caute ñ. n. dixit aliq̄ utilitas: sed spēs utilitatis: qa ñ ē uera utilitas. ℣ Cōmoueri: si p̄t nō cōmoueri aīus: uerbi gr̄a: icidis in manū nūeroꝝ pecūiaꝝ: scis eas uicini tui eē. Cōmouet aīus tu⁹ utilitatis cā: nec fieri p̄t qn utile uideat si illas pecunias in tua ptāte retinueris. Sed cum diligenter aduerteris turpitudinē ineſſe. Turpe. n. est: immo non licet aliena occupare: tunc denig; intelligis: quod utile uidebaf: & animū cōmouebat utile non esse.

¶ Cvm igr aliq̄ spēs utilitatis obiecta ē: nos cōmoueri neēe ē. Sed si cū aīum attēderis turpitudiné uideas adiūctā ei rei q̄ spēm utilitatis attulerit:

ASC. ¶ Vm igit. Docet nihil eē utile: qđ ꝓficiscit ab iniustitia & malitia. ℣ Ordo ē. ℣ Igit cū aliq̄ spēs: utilitatis ē obiecta necesse est nos cōmoueri. i. affici ad eā. s. habēdā: sed si cū attēderis. i. applicueris aīum tu uideas turpitudinē adiūctā ei rei q̄ attulerit spēm utilitatis

¶ TVNC

¶ TVNC: cū appet turpitudo ī re q̄ utilis uidebaī: tūc illa nō est utilitas. ℣ Q d̄ si: oñdit uerā utilitatē cū turpitudie cō tigi nō posse: qm̄ nihil ē tā cōtra nām q̄ turpitudo: & nil tā f̄m naturā q̄ utilitas: ergo simul duo cōtraria eē nō p̄nt: & hoc primū argumētū sumīt a natura. ℣ Recta. n. rō q̄re turpitudo ē ɔtra naturā. ℣ Recta: ea q̄ recta sunt. ℣ Conuenientia: cōsentanea excellētiæ humanæ. ℣ Constātia: pseuerātia in bonū: & nihil ē tā cōstās q̄ ipsa uirtus. ℣ Cōtraria: ea q̄ non sunt recta: nec cōueniūt naturæ humanæ: ut ē turpitudo: nec sibiipsis cōstāt: ut sunt uitia. ℣ Q uā utilitas: qm̄ nā utile de sideratur ꝓ cōseruatiōe sui: q d̄ uacet turpitudie. ℣ Itēq; : alia rō & argumētū sumptū a stoicoꝝ pipateticorūq; disciplia.

PET. MAR. Nihil ē tam f̄m naturā q̄ utilitas

tūc utilitas nō reqrēda ē: sed intelligēdū ubi turpitudo sit: ibi utilitatē eē nō posse. Q d̄ si nihil ē tā cōtra nām q̄ turpitudo: recta. n. cōueniētia & constātia nā desiderat: aspnaturaꝝ ɔtraria: nihilq; tā f̄m naturā: q̄ utilitas: certe i eadē re utile turpitudo eē nō p̄t. Itēq; si ad hōestatē nati sum⁹: eaq; aut sola expetēda ē: ut Zenoni est uisum. aut certe oī pōdere grauior est habēda: q̄ reliq̄ oīa: q d̄ Aristoteli placet: necesse est quod honestū sit: id eē: aut solū aut summū bonū: q d̄ át bonū id certe utile est. Ita q̄quid honestū: id utile. Quare error hominū non proborum cum aliquid: quod utile uisum est arripuit. id continuo secernit ab honesto. Hinc siccæ: hinc uenena: hinc falsa testamenta nascuntur: hinc furta:

Aristo.

Si ad hōestatē ingt nati sum⁹: ut oēs tatēt: & d̄nt nos eē natos ad honestū: & q d̄ ē honestū id esse aut solū: aut maximū bonū: & q d̄ est bonū utile: segr̄ oē honestū eē utile & f̄m nām: q̄ honestatē amat: & utilitatē. ℣ Eaq; hōestas: qm̄ Zeno dicebat solū honestū eē pp se expetēdū. ℣ Omni pōder grauior: maxime expetēda & oibus aliis p̄ponēda: qm̄ Aristoteles ſnia oīa alia bōa ex altera pte collocata uix minimū mometi istar hēbūt cōpatiōe uirtutis. ℣ Reliqua oīa bona corpis & fortunæ. ℣ Aut solū: ut placet stoicis. ℣ Aut summū: ut pipateticis. i. oīb⁹ aliis bonis p̄ponēdū. ℣ Quare error hoium: hoies ingt errore ducti id arripiut q d̄ utile uī: & ab hōesto separāt: q d̄ ē cōtra nām & nephariū: ex hoc. n. qa ducunt utilitate nulla habita rōne hōestatis: fiūt homicidæ: fures: & aliis scelerib⁹ ingnati: ut utilitatē cōsequant: q̄ ab honesto: ɔtra legē naturæ fecerūt: nihil eni ut rō naturæ p̄scribit: utile ē: q d̄ nō sit honestū. ℣ Nō p̄boꝝ maloꝝ hoium. ℣ Q d̄ uisum ē: q d̄ hēt spēm utilitatis: tm̄ nō iudicat ipse error maloꝝ homi

Nihil ē utile q d̄ non sit hōestū

nū ibi eē turpitudinē: q d̄ ē cōtra prudētiā & iustitiā: de qbus nūc agit. ℣ Arripuit: celeriter rapuit sine aliq̄ cōsideratione. ℣ Secernit seiūgit ab hōesto: & putat eē utile id q d̄ nō ē honestū. ℣ Hinc ex hoc errore qa utile ab hōesto secernit: & putat aliq d eē utile q d̄ uacet honestate. ℣ Sicæ: gladii insidiosi. i. ipsi sicarii. & homicidę. Sicarii appellant a sica: q̄ significat ferrū: uel cultrū. Lex Cornelia de sicariis: ingt Iustinianus: homicidas ultore ferro p̄sequebat: uel eos q hois occidendi cā cū telo ambulāt. Sica ꝓprie ē culter: qui sub uestib⁹ portat ad insidias. Vñ in paradoxis inuehēs in Clodiū dicit. Nō appellat inimicus: q cū telo fuerit añ senatū: tua sica depheſa ē. Et in oratiōe q̄ inscribit de auruspiciū rñsis. Tū ē illa i tēplo Castoris scelerata: ac pene deletrix sica depheſa. ℣ Venēa: qb⁹ aliq̄ e medio tollunt. ℣ Falsa testa. q d̄ est cōtra honestatē & iustitiā. Vñ Iuue. notat. M. Regulū q dictādo signādoq; aliis falsa testamēta ditabat. Signator fallo q se lautū atq; beatū. Exiguis tabulis: ac gēma facēt uda. Lex Cornelia lata fuit de falsis: q̄ testāria dī: & pœna irrogat: ei q testm̄ uī istr̄m aliq d falsū scripserit: signauerit: recitauerit sculpserit: exp̄sserit sciēs dolo malo eiusq; legis pœna ī suos ultimū suppliciū ē q d̄ & i lege deliciariis & ueneficis suaī: ingt Iustinia. i liberos uero deportatio. Testm̄ dī: ut uult Iustinia. quasi testatio mētis. ℣ Furta: reꝝ priuataꝝ: furtū est contrectatio rei: uel ēt usus eius: possessionisue: q d̄ lege naturali prohibitū est admittere.

Iuue.

Iustinia. FRAN MAT.

¶ QVOD si nihil est tā contra &c. Id ita esse ut scribit Ci. uel ex eo intelligit q̄ q̄tūuis turpis aliqs sit noīe tm̄ turpitudinis appellari grauissime fert: ut adulter dolet adulter uocari: & fur indignat: si qs eū furē dixerit. Natura q̄ppe turpitudini repugnat. Est. n. cōis intelligētia data nobis a deo quā alii cōem sensum: appellāt q̄ res notas nobis efficit: easq; in animis inchoat ita ut hōesta in uirtute ponant: in uitiis cōtraria ea in opinione posita existimare nō in natura dementis est. ℣ Certe eadē in re hoc cōcesso q d̄ infirmari nō p̄t: uidelicet nihil magis f̄m naturā eē q̄ utilitatē: nihil magis cōtra nām q̄ turpitudinē sequit turpitudine & utilitatē una eē nō posse. Quod ergo turpe id utile nullo mō ē. ℣ Itēq; &c. alia rō q̄ ad hōestatē nati sumus. Nā cōis intelligētia res notas efficit: & admonet: ut hōesta in uirtute: in uitiis turpia p̄amus. Zeno hois finē dixit eē cōsentaneę f̄m nām uiuere. Id āt est f̄m uirtutē uiuere: ad eā q̄ppe natura nos duci. ℣ Quod si ē necesse est aut solū bonū honestatē existimare aut maxie bonū. ℣ Zenoni: is cīticus cognominatus est. M. Nassei filius ex cypro græca ciuitate. Fuit āt princeps stoicoꝝ hūc athenienses honorifico decreto uiuentē adhuc ornarūt. Nā duabus colūnis: & corona aurea donarūt. Athenas anno ætatis. xxii. accessit mortuus est nonagesimo octauo uel ut alii d̄nt. lxxii. author Laertios. ℣ Aristoteli: is pipateticoꝝ princeps fuit. ℣ Quod bonū &c. Cōplexio argumēti & conclusio. ℣ Quare error &c. Quotiēs aliqs arripuerit q d̄ utile eē uideat: & ab honesto separauerit: iprobi hois more agit. ℣ Visū sit. ℣ Q m̄ re uera utile nō est. ℣ Huic ticæ: ex hac hoium iproboꝝ opinione qui utile ab honesto separant mala oīa nasci oñdit: sica gladius breuis est: qui sub ueste latet: Ci. in paradoxis sica tua in foro depheſa est. Vñ sicarii qui hoies occidēdi cā cū telo ambulabāt: quib⁹ lege Cornelia deſicariis mors pœna statuta est. ℣ Venena: q̄ propinant cuipiā utilitatis cā ut. s. eius bonis fruātur quod multi faciunt. Nero uenenū britānico propinari iussit: ut ipse illo mortuo secure imperaret. ℣ Falsa testamenta: unde a Cornelio lex lata est de falsis quæ & testamētaria uocatur pœnam irrogās: ei qui testamentū uel aliud instrumentū falsum scripserit: signauerit: recitauerit: subiecerit. Qui ue signum adulterinū fecerit: sculpserit: expræſserit. Sciens dolo malo: eiusq; legis pœna in seruos ultimum supplicium est: in liberos uero deportatio in insulam. ℣ Furtū: iter furtum: peculatum: & sacrilegiū hoc interest: furtū est rei priuatæ: peculatus reip. sacrilegium rei sacræ.

Nihil magis f̄m naturā q̄ utilitatē Aristo. Peripateticoꝝ princeps Lex a cornelio lata d̄ falsis testamētis

ASC. Vtilitas a turpi ñ hēas pgressum.

¶ TVNC utilitas nō est requirēda: sed intelligendū supple est ubi utilitatem nō posse eē ubi sit turpitudo. ℣ Q uod nihil est iam. i. tm̄ contra naturā: q̄. i. q̄tum turpitudo (natura. n. desiderat recta cōuenientia) & cōstantia: & aspernat contraria. i. praua inconueniētia & inconstantia: & si nihil est tam f̄m naturā q̄ utilitas certe turpitudo nō potest eē in eadem re utili. i. quæ est utilis. ℣ Itēq; si nos nati sumus ad honestatem: & ea. s. honestas est aut sola expetenda ut uisum est Zenoni principi stoicorū: aut certe si ea est habenda omni pondere. i. secundū omne genus mensuræ grauior q̄ reliqua omnia. s. expetenda q̄ placet Aristo. necesse est id quod honestum sit esse solum bonum aut summum bonū. ℣ Autē pro sed: quod bonum supple sit id certe utile supple est aut necesse est eē: ita quicquid honestū supple est id utile supple est. ℣ Quare: idest quamobrem error hominum nō proborum cum arripuit aliquid quod uisum est utile secernit. i. seorsum considerat continuo id ab honesto. i. considerat sub ratione utilitatis & nō habita ratione honestatis. ℣ Hinc. i. ex hac cōsideratione nascuntur ficæ: idest mucrones quibus sicariis qui homines latrocinando interimunt: hinc uenena hinc falsa testamenta nascuntur. ℣ Hinc furta: scilicet rerum priuatarum.

PET. MAR.

Peculatus.

Furta Lex stolonis

Voconia lex apud Pædianum

Plato

Lex ex cõsuetudine

Genus deliberandi e medio tollatur

Plena Semiplena Interpetratiua

ASC.

CHINC: ex talitãq; pua opinioe. ℣ Peculat⁹: furta publica. Peculat⁹ ē furtũ publicũ & peculator q facit furtũ pecuniæ publicæ: & dr peculatus a pecore: sicut & pecũia: furtũ uel a furuo. i. nigro dictũ ē. q; clã & obscure fit: & plærũq; noctu: uel a fraude uel a ferēdo. i. auferēdo, ut inqt Iustinianus. ℣ Expilatiões: dñr ab expilo: pp hoc inqt: qa utile ab honesto secernit: hiq sunt i magʒatu: expilãt socios Romãi nois: & eoꝝ bõa diripiũt ciuiũq; Romanoꝝ. ℣ Nõ ferēdæ: qm pp nimias opes aliq tyrãnice uiuũt: & alioꝝ inopiæ isultãt: uñ fit ut ab aliis tolerari nõ possint. Apud ãtiquos erãt ob id leges cẽsoriæ. Et licini stolõ legẽ tulit: ne liceret ciui ultra qngẽta iugera possidẽ: q sua lege postea dãnat⁹ fuit qm̃ sublata filia posona: pl⁹ possidebat: & lex cẽsoria erat: ne uilla fundũ dũderaret. i. ne hẽret maiores domos q̃ agros. Sed tpe Marci curii pnitiosus hẽbat ciuis cui septẽ iugera nõ eẽnt satis. ℣ Hæc mẽsura: ut ait Pli. post exactos reges plæbi assignata ē. Voconi⁹ legẽ tulit: authore Pædiano Asconio. Ne qs cẽsus hoc ē pecuniosus hæredẽ relinq̃ret filiũ: hi ãt lex eo spectabat: ne nimiæ opes affectarẽt: nec q̃rerent p phas & nephas. Prisci certe Romãi pauperes domi diuites in rep. eẽ uoluerũt: & p̃claꝝ arbitrabant nõ hr̃e auꝝ sed auꝝ hñtib⁹ iperare. ℣ Cupiditates regẽdi: & hoc accidit pp illũ errorẽ: qa putãt id eẽ utile qđ nõ est hõestũ: & sic tãgit tyrãnos: quoꝝ uita nihil p̃t excogitari miseri⁹. ℣ Quib⁹: cupiditatib⁹. Plato dicebat pricipatũ siue regnũ in gnq; distingui. Nã aliqs pricipat⁹ ltimus ē: ut cũ magʒatus a ciuib⁹ electi (ut uolũt leges) iperãt: ut erãt cõsules Romãi cæteriq; magʒatus q ciuiũ suffragiis creabant. Aliqs ē nãlis: ut mares lege naturæ iperẽt fœminis ubiq;. Aliqs fm̃ osuetudinẽ: ut pædagogi & magistri iperẽt pueris: qm̃ ita fert osuetudo. Aliqs ē fm̃ gen⁹: ut reges q regnãt p succes-sionẽ. Aliqs ē uiolẽtus cũ aliq iperãt ciuib⁹ ui ad parẽdũ coactis: ut sũt tyrãni. ℣ Tetrius: crudeli⁹. ℣ Fœdius: turpi⁹: & flagitiosus. ℣ Emolumẽta, n. rõ q̃re illis cupiditatib⁹ nihil ē fœdius. i. falso iudicãt illã eẽ utilitatẽ: & p̃mia reꝝ. & nõ uidẽt pœnã: qua eos cõscientia sceleꝝ uexabit: & nõ uidẽt turpitudinẽ q̃ incurrũt tali cupiditate regnãdi. ℣ Perrũpũt: uiolẽter rũpũt & cõtẽnunt qm̃ cõtra leges phasq; dominant: & leges ipsas in ciuitatib⁹ opprimũt: oia ad libidinẽ administrãtes: sed sceleris osciẽtia torquent: qm̃ nẽo nocẽs iudicio suo absoluit. ℣ Turpitudinis uitii: nihil p̃t eẽ turpius: q̃diu, n. hõ est in aliq̃ turpitudine: tãdiu nõ mõ infœlix: sed infœliciss̃imus ē. Vitiũ qppe p se satis ē ad miserã uitã faciẽda. Magna ē pfecto uis cõscientiæ in utrãq; p̃tẽ: & pœna turpitudis oi supplicio acerbior ē. ℣ Quãobrẽ: cõcludẽs Cice. p̃cepit qđ sic agẽdũ: ut hoc. s. gen⁹ de liberadi e medio tollat. ℣ Deliberãtiũ. eoꝝ: q deliberãt: & dñt aliqđ eẽ utile qđ non sit honestũ. ℣ E medio: e cõi hoium societate: & recedãt a nobis q statuimus nihil eẽ utile: qđ uacet hõestate. ℣ Sceleratũ: qa nocet hoium societati. ℣ Impiũ, qa offendit deũ cui pietatẽ demus. ℣ Qui deliberãt: dubitãdo cõsultãt. ℣ Vtrũ id assequanť: hęc est deliberatio e medio tollẽda: deliberãt. n. aliq utrũ id solũ assequãt qđ ē hõestũ: an utile qđ uacet hõestate. ℣ Ipsa dubitatio: igt nõ mõ res ipsa cũ sit: nõ ē sine scelẽ. ℣ Sciẽtes: qa sciũt nõ eẽ honestũ qđ cupiũt: tñ falsa utilitate ducti se scelẽ otaminãt. i. inficiũt & deformãt uitio. ℣ Dubitatiõe: dũ deliberãt. an sciẽtes qnẽt se scelere. ℣ Si ad id: qđ ipsi cupiũt: & de quo deliberãt: hoc est christianæ phiæ i primis osentaneũ & legi diuinæ: q̃ pscribit: ut ille q uolũtate peccat tã si uitio q̃ si opa id qđ cogitarat effecisset: ergo cõcludit ea nõ eẽ deliberãda: in qbus non modo ipsa actio sed ẽt deliberatio turpis est. i. affert infamiam.

FRAN MAT.

CPEculatus: reꝝ publicaꝝ: Iulius Cæsar de peculatu legẽ sanxit in eos q rẽpub. uel religiosam: uel sacrã furati sunt: uel furãtib⁹ ministeriũ p̃buerũt: uel q furto subducta sciẽtes susceperũt. Quos uel capitali aiaduersione: uel deportatiõis pœna puniri iussit. Põpeius festus peculatũ furtũ publicũ dicit eẽ: & a pecore dcm̃ opinar̃ sicut pecuniã: eo q̃ antiq romani nihil p̃ter pecora hẽbant: Vnde peculari & depeculari uerba: & peculator & depeculator. ℣ Expilationes: rapinæ a singulis. ℣ Direptiões: ab uniuersis: expilamus singulos: diripimus urbes. ℣ Hinc: ex his expilationib⁹ & deceptiõibus multi sic opes augebãt: ut illæ ferẽdæ nõ eẽnt: qm̃ ad tyrãnidẽ intẽdebãt. ℣ Regnãdi cupiditates: dũ. n. utile existimant aliqd eẽ qđ nõ sit hõestũ. opes accumulãt: & in regnandi trahunť cupiditatẽ. Sicut Iulius facit. Qui sp illud euripidis in ore hẽbat de quo post diceť. Persuaserat. n. sibi utile eẽ arripe iperiũ ẽt si hõestũ minime eẽt. ℣ Facilib⁹ iudiciis nõ aũt nãli lege: de q̃ sæpe ē dcm̃ prius. ℣ Quas prũpũt. Recte Solõ leges Araneaꝝ retib⁹ cõparabat. in qs si miores muscę inciderit: retinent: maiores uero pfrigũt. Eodẽ mõ potẽtiores leges cõtẽnũt. Imbecilliores illi sũt obnoxii. ℣ Pœna turpi qa q peccãt ẽt si nullo supplicio afficianť: tñ osciẽtia ipa torquent. ℣ Qua pœna nulla ē grauior. Iuuẽalis. Exẽplo qđcũq; malo cõmittit ipsi. Displicet authori pria ē hæc ultio: qđ se iudice nẽo nocẽs absoluit: iproba q̃is Gr̃a fallacis p̃toris uicerit uenã. Idẽ cur tñ hos tu: Euasisse putes: quos diri oscia fci. Mẽs hẽt attonitos & surdo uerbẽ cędit. Occultũ q̃tiẽte aio tortore flagellũ. Pœna ãt uehemẽs: ac multo sæuior illis: q̃s & cediti⁹ grauis inuenit: & rhadamãtus. Nocte dieq; suũ gestare in pectore testẽ. ℣ Hoc gen⁹ deliberationũ. Q đ i pbo uiro icidere nõ negauit. Sed pellẽdũ dicit ti genus: ut deliberẽt hoies utrũ sit deligẽdũ an qđ utile uľ: cũ tñ ñ sit: an qđ hõestũ. ℣ Sciẽtes: quoꝝ mai⁹ ē scelus: si sciẽtes turpe eẽ tñ faciũt spẽ utilitatis cõcipiẽtes. ℣ In ipsa. n. &c. si dubitare scelus ē q̃to magis facere. Vñ ait lib. i. Quo circa bñ p̃cipiũt q uetãt qcq̃ ageť qđ dubitẽt æquũ sit an iniquũ. Aeqtas. n. lucet ipa p se. Dubitatio ãt cogitationẽ significat iniuriæ. Triplex est fm̃ theologos cogitatio: plena: semiplena: & iterpetratiua: plena ē cũ cogitamus rẽ & pficimus. Semiplẽa cũ cogitamus qdẽ. ℣ Sz nõ pficimus & hæc mala ē: ac uitio & scelere nõ caret. Interpetratiua discutit turpe ne sit aliqd an cõtra: & hæc non trahit hominẽ in appetitũ aliquem. Sed detinet in cõsultatione: ut rẽ qualis sit intelligat: & propterea bona est cogitatio.

CHINC peculatus. i. surreptiões publicę pecũię: hĩc expilatiões. i. p̃datiões & direptiões socioꝝ & ciuiũ nascũt: hĩc potẽtię opũ nimiaꝝ ñ ferẽdę. i. ñ tollerãdæ sup. nascãt. ℣ Postrẽo cupiditates regnãdi existũt ẽt i liberis ciuitatib⁹: hĩc. i. ex hac falsa opiniõe: qb⁹ sup. cupiditatib⁹ nihil. nec tetri⁹. i. execrabili⁹ pp turpitudinẽ: nec fœdius p̃t excogitari: ipsi. s. ignare cupiẽtes uidẽt fallacib⁹ iudiciis: erroneis opionib⁹ emolumẽta reꝝ. i. cõmodo apparẽtia: nõ uidẽt pœnã: ñ dico legũ: q̃s sępe prũpũt. i. sicut ferę: aut magni pisces retia: aut muscæ maiores telas araneoꝝ uiolẽter rũpẽdo ptrãseũt: sz dico q ñ uidẽt pœnã ipsi⁹ turpitudinis: q̃. s. pœna ē acerbissima. ℣ Q uãobrẽ hoc qdẽ genus deliberãtiũ pellar̃ e medio (ē. n. totũ sceleratũ & ipiũ) eoꝝ uidelicet q deliberãt utrũ assequanť. id qđ uideãt eẽ honestũ: an ipsi sciẽtes cõtaminẽt se scelere. ℣ Eni p qa facin⁹. i. qđđã genus iniq; facti ē in ipsa dubitatiõe ẽt nõ puenerit ad id (Vñ Iuue. Nã scelus intra tacitũ qui cogitat ullũ facti crimen habet). ℣ Ergo ea non sunt omnino deliberanda in quibus ipsa deliberatio est turpis.

CATq;

Atq; ét in oí deliberatióe celádi & occultádi ſpes opinioq; remouéda é. Satis.n.nobis:ſi mó í phia aliqd ꝓfecimus:ſpuaſú eé dét:ſi oés deos hoieſq; celare poſſimus:nihil tñ auare:nihil iniuſte:nihil libidinoſe:nihil incótinéter eé faciédú. Hinc ille Gyges íducí a Plato ne:q cú terra diſceſſiſſet magnis qbuſdá íbrib⁹ : í illum hiatú deſcédit:æneúq; equú:ut ferút fabulæ:aíaduertit cui⁹ í laterib⁹ fores eént:qb⁹ aptis hoís mortui uidit corpus magnitudíe íuſitata:ánulúq; aureú í digito:qué ut detraxit ípſe íduit:erat át regi⁹ paſtor. Tú í cóciliú pa ſtoꝝ ſe recepit:ibi cú palá ei⁹ ánuli ad palmá ouerterat a nullo uidebaí:ípe át oía uidebat. Idé rurſus uidebaí, cú í locú ánulú inuerterat. Itaq; hac oportunitate ánuli uſus:reginæ ſtuprú intulit:eaq; adiutrice regé dñm interemit, ſuſtulitq; quos obſtaí arbitrabaí, nec í his qſq; cú facinorib⁹ potuit uidere, ſic repéte ánuli bñficio rex ortus eſt lydiæ. Húc igitur ipſum annulú ſi habebat ſapiés, nihil plus ſibi licere putet peccare, quá ſi nó habe ret. Honeſta enim bonis uiris non occulta qrunt. Atq;

PET. MAR. Sophocles Plato Gyges Lydius

ét in oí &c. rónib⁹ ſuis ɔfirmatis ɔtrarias ípugnat Cí. occurrebat. n. illd. Quíd ſi aliqd emoluméti ſepatú ab honeſto arripe poſſum⁹ ita:ut néo oíno ítelligat núqd id faceí dém⁹:rñdere nó eé faciédú:ét ſi deos:& hoíes latere déam⁹ ꝟ Hic ille gyges:Fabula ꝓ ſe hic patet:ob hác cám át referí tu dmóſtreí nullo pacto dcere ſapiété trahi ad ſcelus ſpe:celá di:& occultádi hác fabulá Plato lí. i. πεϱὶ τυ πολιτία ſcripſit. Gyges is lyd⁹ fuit paſtor regis cádaulis uł ſodalis:a quo cádaules é occiſus:de quo apd iuſtinú lib. i. ꝟ Inducí:fingít Noni⁹ Mar. Diſceſſiſſet:díuiſa & apta eét. ꝟ Planú: plátie & ſupficié. ꝟ In lo. ut ñ eé ɔuerſus í palmá. ꝟ Regiæ:quá formoſiſſimá huic gygi ſodali ſuo cádaulo oñderat nudá. Scribit hác hiſtoriá herodot⁹ miítis uerbis. ꝟ Nec í his &c. Hæc oía occulta fuere ſed nó ꝓpea facere licuit. ꝟ Húc igít:reddit ad ꝓpoſitú. Et ſi ſapiés igt talé hít ánulú:nihilo magis exiſtímaret ſibi licere peccare q ſi ñ hít. Quia qd ab hónéſtate díſſentit nullo mó fieri licet. ꝟ Hónéſta. n. &c. Pla. í lib. ii. γεί πολιτία cogit traſimachú uel iuitú fateri nó uideri ſapiété aut iuſtú:ſed eé. Sermo át Socrati tribuí. Illic fabula d gyge recitaí. Q uá ñ péit⁹ comét⁹ é Plato plura. n. ex hiſtoria ſú pſit. ꝟ Atq; hoc lo. pñi &c. Sút íngt pñi qdá nó mali. Sed haud ſatis acuti q hác fabulá a Platóe eé cónfictá dícút:qſi Plato aut uerá eé:aut fieri potuiſſe defendat. Subiiciút iídé ſi fabulá fingebat exépli cá Plato his ſaltém de reb⁹ fingeí debuiſſet q fieri pñt:hoc qd finxit de gyge fieri nullo mó potuit:aut poſſet. ꝟ Q uá opióné reꝑhédit Cice. dícens non ſatis eos intelligere quá uim habeat hæc fictío. Ná ſi fieri poſſet quæritur núquíd ſapiens ea eſſet facturus. Q uæ dii homineſq; ignorarent. Q uod ſi conceſſerint ſe ſic facturos quod utile eſſet ſceleratos eſſe ſe confitebuntur. Sí uero negent ſe facturos etiam quod deos homineſq; lateat:oſtendent turpia quæ ſunt per ſe etiá:ſine alíquo alío reſpectu fugiéda eſſe.

FRAN MAR.

Plato

Plato

Plato

Plato

Plato ín lib. ii. polytíc.

Atq; ét ſpés & opio celádi & occultádi é remouéda í oí deliberatióe. ꝟ Debet. n. pſuaſú eé ſatis nobis ſi mó ꝓfecim⁹ aliqd in phía:ſi. i. tametſi poſſum⁹ celare oés deos & hoíes. i. facere clá díis & hoíb⁹:tñ nil faciendú eé auare:nihil iniuſte nihil libídínoſe:nihil incótinéter. ꝟ Hínc. i. ex hac róne induci⁹ ille. i. notiſſimus Gyges a Pla. q cú terra díſceſſiſſet. i. exhauſta eét qbuſdá magnis íbribus q cú canarent deſcédit in illú hiatú. i. apturá & uoraginé:& aíaduertit. i. annotauit (ut dicút fabulæ) equú æneú. i. ex ere factú í cui⁹ laterib⁹ eént fores. i. foramia & ítroitus qb⁹. ſ. foríb⁹ aptis uídit corp⁹ hoís mortui magnitudíe iuſitata:& uídit ánulú í digito illi⁹ corpis:qué ut. i. poſtq; ípe detraxit:íduit. ꝟ Aút ꝓ ſed ípe erat paſtor regi⁹. i. regis ipſi⁹:tú. i. deíde poſtq; ánulú íduerat recepit ſe í ɔcíliú. i. cógregationé paſtoꝝ:ubi cú. i. poſtq; cóuerterat palá. i. latá circóferétiá ánuli ad palmá a nullo uídebaí:ípe át uídebat oía. ꝟ Idé. ſ. paſtor gyges uídebaí rurſus cú íuerterat ánulú í locú. ꝟ Itaq; ípe uſus hac oportúitate ánuli ítulit ſtuprú regíæ:& iteremit ea. ſ. oportúitate adiutrice. i. adiuuáte regé dñm ſuú:ſuſtulit. i. iteremit aut de medio amouit quos arbitrabaí obſtaí:nec qſq; potuit eú uideí í his faciníorib⁹. i. turpibus factis:& ortus eſt ſic repente. i. ex inſperato & improuiſo rex lydiæ beneficio annuli. ꝟ Igítur:ſi ſapiens ha-

ASC.

PET. MAR. Cōmēticium Terē.

beat hunc ipſum annulum: ipſe nihil.i.in nullo plus putet licere ſibi peccare: q̄ ſi non haberet. ℣ Enim pro quia: honeſta non occulta petuntur bonis: id eſt a bonis uiris. ℣ Atq; quidem.

℣ HOC loco: in hac pte: in qua loqtur de fabula Gygis. ℣ Cōmētitiam: fictam a cōminiſcor: id e cōmentū fictio & iuētio. Terētius. Atq; ipſis cōmetū placet. ℣ Nō ſatis acuti: qm̄ nō pſpiciūt qd ſignificet talis ānulus: ut ḡre Plato rē illā cōmēt⁹ fuerit. ℣ Hæc eſt uis ānuli: hoc ſignt: & ad hoc ſpectat fabula illa de ānulo. ℣ Quid: aliqd.i.ſi nēo poſſit ſuſpicari te aliqd factuꝝ turpiter: & iniuſte: tm̄ nō ē faciēdū. ℣ Cā diui.ut ſunt rapinæ: furta: expilatiōes: & ſilia. ℣ Potētiæ: ut plus poſſit in ciuitate quā oporteat: & hoc eſt tyrannicū.

Domínor

Dñationis: Dñari proprie ad tyrānos ptinet: & quo tiēs quis iniuſte imperat: dr̄ dñari. Ideo dixit ſupra Cōtra Syllæ dominātis opes. ℣ Libidinis: luxurię ac alicui⁹ turpitudinis: q̄d eſt cōtra uerecūdiā & temperātiā. Sis ne facturus.q.d.uir bonus: & ſapiēs nō eſt facturus. Peregrinus phūs cognometo ptheus: author Gel. dicebat. Virū ſapiētē nō peccaturꝝ eē: ēt ſi peccaſſe eū dii atq; hoies ignoraturi forēt: nō.n. pœnæ aut īfamiæ metu nō eſſe peccādū putat: ſed iuſti honeſtiq; ſtudio & officio: ſi q tm̄ nō eēnt tali ul' ingenio uel diſciplina p̄diti: uti ſe ui ſua: ac ſpōte facile a peccādo tenerēt: eos ois tūc peccare procliui⁹ exiſtimabāt: cū latere poſſe id peccatū putarēt: ipunitatemq; ex ea latebra ſperarēt. At ſi ſciāt inqt hoies nihil oium reꝝ diuti⁹ poſſe celari: ſup̄ſtitioſus prudētiuſq; peccabit. Propterea uerſus iſtos Sophoclis in ore habēdos dicebat. Hic nihil occulte: qm̄ cūcta tuēs & cūcta audiēs oia reualebit dies. Et ali⁹ poeta dixit: ueritatē eē filiā tēporis. ℣ Negāt.ſ.illi phī. ℣ Id poſſe fieri: ut id diis atq; hoib⁹ futuꝝ ſit icognitū. ℣ Quā quā p̄t id qdē fieri.ſ.ut aliqd fiat: q̄d: ab hoib⁹ ignoretur. ℣ Sed q̄ro: inqt Cice. ſi poſſent occultare id qd ipſi negāt occultari poſſe: quid nā facerēt. ℣ Vrget: inſtāt ipſi phī: qui Plato.derident. ℣ Ruſtice: ineruditē: inelegāter: & inepte: ut decet ruſticū. ℣ Negāt: poſſe.ſ.fieri ut occulteť: & ī hoc pſtāt nō poſſe.ſ.fieri ut occultum. ℣ Hoc uerbum poſſe.ſ.nō cōſiderant quid hoc uerbum ſignificet: & hæc īterrogatio cū q̄rimus ſi poſſint celare. ℣ Sed adhibem⁹ tanḡ torméta: ſtimulos qb⁹ cogamus eos rn̄dere q̄d de hac re ſentiāt: ſenſus eſt tali iterrogatione ad id hos phos uel ut qbuſdā tormētis adduco: aut coganť fateri ſe eē facinoroſos: ſi dixerīt aliqd ſe facturos q̄d uacet honeſtate: ſi clā fieri poſſit: ſi at negauerint ſe facturos: ēt ſi hoib⁹ icognitū ſp ſit futuꝝ: ut fateanť turpitudinē pp ſe fugiēdā eē. Torméta dr̄ a torq̄ndo: cū i corpe torqueť qs: neceſſe ē: ut tormētis coactus fateat. Interrogatōes igit̄ & rōnes qb⁹dā ſputātes coguńt aliqd affirmare: aut negare: ſunt tāḡ torméta: & ī hoc dixit tāḡ: qm̄ in his rebus nō dr̄ ꝓprie torméta: ſed p trāſlationē. ℣ Propoſita ipunitate, i.q; ipune poſſint facere: id q̄d utile uideť. ℣ Quod expe. utile ipſis uideat: q̄d rn̄ uacet honeſtate. ℣ Facinoroſos: malos uiros: qa nō fugiūt turpitudinē pp ſe: ſed metu infamiæ. ℣ Si negant: ſe eē facturos aliqd inhoneſtū ēt ſi celare poſſent. ℣ Per ſeipſa: nō pp metū aliquē īfamiæ: ſi.n. turpitudo nō eēt fugiēda p ſe hoies nacti latebras oia turpia cōmitterēt. Et qa uſus ē Ci. digreſſiōe: dicit iā redeūdū eē ad ꝓpoſitū. Propoſuerat aūt in oi deliberatiōe remouēdā eē ſpem occultādi: & utilitatē nō eē reḡrendā: ubi eſt turpitudo. ℣ Ad ꝓpo. ad ꝓpoſitā diſputationem de repugnātia utilis & honeſti. ℣ Incidūt ſæpe cāæ: dicit Cice. incidere ſæpe cās q̄ aios in ancipite deliberatiōe trahūt cū.ſ.deliberar an id qd utile uideť poſſit fieri nō turpiter: & pōit exēpla ut oñdat nihil eē utile q̄d malitiæ cōiūctū ſit & iniuſtitiæ. ℣ Turbāt: ancipites agūt. ℣ Spē: apparētia. ℣ Nō turpiter: ut oñdat honeſtas dū ſit id qd ſpēm utilitas habet.

Prothe⁹

Sopho/clis uer/ſus

Nihil eē utile q̄d eſt cōiūctū malitiæ

FRAN MAT.

℣ MInime mali: nō ſunt quidē īprobi q; cēſeant aliqd turpe faciendū. Sed nō ualde docti qui nō intelligāt. Quā ui habeat hæc īnia ſi fieri potuiſſet. ℣ Sed hæc uis. Sed hāc eſt uim fabula habet: & ꝓpea ficta eſt a Platone: ut q̄rat nūq̄d uir ſapiēs diuitias: potētiā: imperia: & alia eiuſmodi arripe poſſit: & ſi id poſſit facere diis hoibuſq; ignaris: nō autē ꝓpea introducta eſt: ut uera eſſe: aut fieri oīno potuiſſe diſputeť. Sed exēpli gr̄a. Sæpe autē aliquid fingiť ut p illud alicui⁹ rei ueritas eliciatur. ℣ Quāquā pōt id qdē fieri: ut aliquid ſit ignotū ſemp. Sed hoibus diis enim ignotū aliquid eſſe nō pōt. Nā deus eſt καρδιογνωστης. i. ſcrutator cordiū. Interrogat⁹ Diogenes nūq̄d facere poſſint hoies ignaris diis: rn̄dit nec cogitare q̄dē. ℣ Sed q̄ro: ꝓſuppoſito: & nō cōceſſo: ut dicūt dialectici: ſi fieri poſſet. ℣ Ruſtice: recte ait ruſtice: eſt.n. ruſticoꝝ ꝓtinacia & īperitoꝝ. Qui ſæpe rixanť de lana caprina hoiem: ut ait phius: oportet eſſe urbanū: neq; aſſentatorē: neq; ruſticū: urbanus eſt q facere aliquid dicit. Sed nō inſulſe. Nā ridicula dicere & inſulſa neq; urbani ē: neq; ſapiētis. Aſſentatio cū fiat alicuius q̄ſtus gr̄a. Sēper uitioſa eſt: & urbanitati cōtraria. Ruſticitas ab oi loco aliena eſt nunq̄ conſentit iōq; ruſtice ait. i. obſtinate ruſticoꝝ more. ℣ In eo præſtāt uidelicet fieri nō poſſe. ℣ Hoc uerbū &c. non intelligunt quā uim habeat hoc uerbū poſſe. ſ. & non poſſe. ℣ Sed tāḡ tor. &c. Sed tāḡ tormētis qbuſdā ipſos urgeam⁹: ut rn̄deāt q̄d facerēt ſi fieri poſſet. Q d̄ ſi ipunitate ꝓpoſita dixerīt ſe q̄d utile ſit facturos ſeipſos eē ſceleratos oñdūt: ſi cōtra rn̄derint. Sed ēt ſic nō facturos oñdāt q̄d turpe ē p ſe eē fugiēdū. ℣ Expediat: cōducat utile ſit. ℣ Per ſe: ut uirt⁹ē expetēda p ſe: ita turpitudo q̄ ē uirtuti cōtraria p ſe eſt fugiēda. ℣ Sed ad &c. poſt digreſſionē factā dū confictā a Pla. recitat fabulā ad id redit q̄d omiſerat: ut oñdat poſſit nec icidere dubitatio ut utilitas cū hōeſtate unḡ pugnare uideat. ℣ Spē: nō āt uera utilitate. ℣ Improbū ē: qa nulla tāta utilitas uideri dēt: q̄ nos ab hōeſtate poſſit ſeiūgere. ℣ Id: deliberare an relinq̄nda ſit hōeſtas

Dioge.

Tormēta a torquēdo.

ASC. ℣ PHIloſophi minime q̄dē illi mali.i. nequaḡ mali: ſed non ſatis acuti. dicunt hoc loco fabulam fictā & cōmēticiam prolatam a Platone: quaſi uero ille defendat aut id factū eſſe aut potuiſſe fieri: hæc eſt uis huius annuli & huius exēpli: ſi nemo ſciturus: nemo ue ſit quidē.i. ſaltem ſuſpicaturus cū tu feceris aliqd cā diuitiaꝝ: potētiæ: dñationis: libidinis: ſi id futuꝝ ſit ignotum ſemp diis & hominibus: ne: ideſt an ſis facturus: ipſi negāt id poſſe fieri. ſ. q; dii ignorant q̄q̄ id quidē. ſ. q; hoies ignorēt poteſt fieri. ℣ Sed q̄ro quid nam facerent ſi id poſſet ſup. fieri quod negāt poſſe: ipſi urgent. i. urgentes obſtant lane ruſtice. ℣ Negant enim poſſe ſup. fieri ut dii ignorent & pſtant. i. perſeuerant in hoc reſponſo. ſ. & nō uidēt

quid ualeat

qd ualeat hoc tierbū. ℣ Cū.n.qrim⁹ qd factur i sint si possint celaſ: ñ qrim⁹: ne ꝑ an possit celare. ℣ Sed adhibem⁹ tāq̄ q/
dā tormēta. ſ. ofitēdi: ut si ñdeɼit se facturos q̄dā ipūitate ꝓposita id qd expediat. i. ipſis utile uideaſ: & ut fatēt se eē faci
noɼosos ꝑ talē uolūtatē: & si negāt sup. se facturos ēt ꝓposita ipūitate: ut ocedāt oia turpia eē fugiēda. ℣ Sed reuertamur
ū ad ꝓpositū: multæ cāæ icidūt ut sæpe q̄ cōturbāt aios spē utilitatis: nō cū hoc deliberet: ne ꝑ an honestas sit relinq̄nda
ꝓp magnitudinē utilitatis: nā id qdē iprobū ē: sed cū sup. illd deliberet: ne ꝑ an: id qd uideaſ utile possit fieri ñ turpiter.

Cū Collatio Targnio collegæ. Brut⁹ ipiū abrogabat: poterat uideri facere id iniuste: fuerat.n.i regib⁹ expel
lēdis soci⁹ Bruti ofilioɼ ēt adiutor: cū át ofiliū hoc pri/
cipes cœpisset cognationē supbi nomēq; Targnioɼ & mēoriā ſgni eē tollēdā: qd erat utile pſiæ ofulē: id erat ita hōestū: ut ēt ipi Collatio placē dēɼet. Itaq; utilitas ualuit ꝓp hōestatē: ſñ q̄ nec utilitas qdē eē potuisset.

¶ CVM collatino: põit exēplū Bruti & Collatini & oñdit id qd utile uī posse fieri hōeste ꝓp circūstā
tias. Post exactos reges: author Liuio: cōmitiis cētu
riatis a pfecto urbis ex cōmentariis Seruii Sul. duo
ofules creati sūt Brut⁹ & Collatin⁹: cui⁹ nomē qm ex
familia Targnioɼ erat: iuisū romanis fuit: dicebāt
.n. pulso Targnio supbo penes collatinū ipiū eē ne/
scir. Targnios priuatos uiuere ñ placeɼ: nomē picu
losū libtati eē. Brut⁹ collatini collega plæbē tali suspi
tiōe sollicitā ad ocionē uocauit: q̄ cū iusiurandū ppli
recitasset: q̄ dceɼerat: ut nēo ex targniis Rōæ ɼgna
ret: nec uolebat aliqd eē i urbe: uñ piculū libtati eēt:
dixit iuitū se dicere hois cām nec dictuɼ fuisse: nisi
caritas reip. uiceret nō cedeɼ pplm Ro. solidā libta/
tē recupatā eē. ℣ Regiū gen⁹: regiū nomē nō solū i
ciuitate: sed ēt i ipio eē. ℣ Id obstare libtati: hūc tu i/
qt tua uolūtate. L. Targnii remoue metū. Mēinim⁹
fatemur: eieciſti reges absolue bñficiū tuū: aufer hic
regiū nomē: res tuas tibi nō solū reddūt ciues tui au
thore me: sed siqd ḋest mirifice augebūt amic⁹ abin:
& exonera ciuitatē uāo forsā metu. Ita psuasū ē ais
cū gēte Targnia hic regnū habituɼ. Collatin⁹ abdi
cauit se ofulatu: rebusq; suis oīb⁹ lauinū trāslatis ur/
be cessit. Brut⁹ ex scatuscōsulto ad pplm tulit: ut oēs
targniæ gētis exules eēnt. Collatin⁹ a collatia oppi/
do quōdā ꝓpe romā uia tiburtia dict⁹ ē: marit⁹ fuit
Lucretiæ: quā noctu supbi fili⁹ uiolauit i oppido col
latia: abñte Collatino: nī cū aliis erat i obsidiōe Ar/
deæ urbis. ℣ Abrogabat ipiū: auferebat cōsulatū: derogam⁹ i ptē: abrogam⁹ i totū. ℣ Iniuste: otra iustitiā & honestatē:
qm collatin⁹ fuerat soci⁹ i expellēdis Targ. ℣ Pricipes: optiates: & primi i ciuitate: qm uolebāt: ut oēs Taqnii essent exu/
les. ℣ Supbi Targ. supbi: quē expulerāt: hic fuit ultim⁹ rex rōanoɼ. ℣ Regni: q̄ nulla eēt regū mēoria i urbe: & q̄ no/
mē targnioɼ & regiū pēit⁹ tolleret. Hoc erat utile pſiæ: & iō hōestū: a circūstātia fuit abrogaſ ipiū Collatio. Id.n. fiebat
a Bru. p salute pſiæ: aſ ñ fuisset hōestū: cā igit faciebat: ut ipa res hōesta eēt: & sic erat hōestū a circūstātia cāæ: q̄ ē una ex
septē q̄ faciunt officiū. ℣ Propter honestatē: qm cōsulere pſiæ utile erat & honestū: sine quo non potuisset dici utile.

¶ CVM col. Exēplū ē quo oñdit qūo utilitas pugnaſ cū hōestate pt: ut aliqd utile uidaſ: qd idē hōestū ñ sit. Nota ē histo
ria quā Li. scri. li. ii. ab urbe odita. Q ūo collatin⁹ Lucretię marit⁹: q fuit ex targnioɼ ꝓgēie egēi fili⁹. Et bruto adiutor i exi
gēdis ɼgib⁹. Cū eēt osul una cū Bru. pp nomē targniū qd ciuitati iuisū erat: abdicaſ se osulatu & i exiliū ire iussus ē. Erat
utile hūc expelli: ut ciuitas metu libaret ſuitutis. Turpe uidebaſ ñ solū magſatu priuaſ. Sed ēt pſia bñ merētē de ea ciuē
sed pſię caritas añferēda fuit. Et hōestū ēt ipi collatio uideri ḋbuit poti⁹ pſia careɼ q̄ eādē i assiduo metu teneɼ. Cū &c.
cū pplo placuiſſ ut oē tāquioɼ nom pſia pelleret. Itaq; &c. qm hōestū erat iō utile erat: & utile ñ fuiſſ nisi hōestū fuiſſ.
¶ CVM. i. qñ brutus collega. ſ. eiusdē officii obrogabat. i. penitus auferebat īperiū consulatus Collatino Targnio: ipse
poterat uideri facere id iniuste: fuerat.n.ſ. Collatinus maritus Lucretiæ socius Bruti in expellendis regibus: & adiutor
etiā cōsilioɼ. ℣ Aūt pro sed: cū principes. i. primiores ciuitatis cœpissent hoc ofiliū. ſ. cognationē ſuperbi. ſ. Tarquinii &
nomen tarquinioɼ: & memoriā regni esse tollendā: id quod erat utile consulere patriæ: erat tam honestū: ut deberet pla/
cere ēt ipſi collatino. ℣ Itaq;. i. & ita utilitas ualuit pp honestatem: sine qua nec utilitas quidem potuisset esse.

At in eo rege qui urbē cōdidit nō ita. Spés.n.utilitatis condidit urbem: uidelicet Romulo: qui fratrem Remum interemit.

¶ CVM collatino: põit exēplū Bruti & Collatini & oñdit id qd utile uī posse fieri hōeste ꝓp circūstā
tias. Post exactos reges: author Liuio: cōmitiis cētu
riatis a pfecto urbis ex cōmentariis Seruii Sul. duo
ofules creati sūt Brut⁹ & Collatin⁹: cui⁹ nomē qm ex
familia Targnioɼ erat: iuisū romanis fuit: dicebāt
.n. pulso Targnio supbo penes collatinū ipiū eē ne/
scir. Targnios priuatos uiuere ñ placeɼ: nomē picu
losū libtati eē. Brut⁹ collatini collega plæbē tali suspi
tiōe sollicitā ad ocionē uocauit: q̄ cū iusiurandū ppli
recitasset: q̄ dceɼerat: ut nēo ex targniis Rōæ ɼgna
ret: nec uolebat aliqd eē i urbe: uñ piculū libtati eēt:
dixit iuitū se dicere hois cām nec dictuɼ fuisse: nisi
caritas reip. uiceret nō cedeɼ pplm Ro. solidā libta/
tē recupatā eē. ℣ Regiū gen⁹: regiū nomē nō solū i
ciuitate: sed ēt i ipio eē. ℣ Id obstare libtati: hūc tu i/
qt tua uolūtate. L. Targnii remoue metū. Mēinim⁹
fatemur: eieciſti reges absolue bñficiū tuū: aufer hic
regiū nomē: res tuas tibi nō solū reddūt ciues tui au
thore me: sed siqd ḋest mirifice augebūt amic⁹ abin:
& exonera ciuitatē uāo forsā metu. Ita psuasū ē ais
cū gēte Targnia hic regnū habituɼ. Collatin⁹ abdi
cauit se ofulatu: rebusq; suis oīb⁹ lauinū trāslatis ur/
be cessit. Brut⁹ ex scatuscōsulto ad pplm tulit: ut oēs
targniæ gētis exules eēnt. Collatin⁹ a collatia oppi/
do quōdā ꝓpe romā uia tiburtia dict⁹ ē: marit⁹ fuit
Lucretiæ: quā noctu supbi fili⁹ uiolauit i oppido col
latia: abñte Collatino: nī cū aliis erat i obsidiōe Ar/
deæ urbis. ℣ Abrogabat ipiū: auferebat cōsulatū: derogam⁹ i ptē: abrogam⁹ i totū. ℣ Iniuste: otra iustitiā & honestatē:
qm collatin⁹ fuerat soci⁹ i expellēdis Targ. ℣ Pricipes: optiates: & primi i ciuitate: qm uolebāt: ut oēs Taqnii essent exu/
les. ℣ Supbi Targ. supbi: quē expulerāt: hic fuit ultim⁹ rex rōanoɼ. ℣ Regni: q̄ nulla eēt regū mēoria i urbe: & q̄ no/
mē targnioɼ & regiū pēit⁹ tolleret. Hoc erat utile pſiæ: & iō hōestū: a circūstātia fuit abrogaſ ipiū Collatio. Id.n. fiebat
a Bru. p salute pſiæ: aſ ñ fuisset hōestū: cā igit faciebat: ut ipa res hōesta eēt: & sic erat hōestū a circūstātia cāæ: q̄ ē una ex
septē q̄ faciunt officiū. ℣ Propter honestatē: qm cōsulere pſiæ utile erat & honestū: sine quo non potuisset dici utile.

¶ CVM col. Exēplū ē quo oñdit qūo utilitas pugnaſ cū hōestate pt: ut aliqd utile uidaſ: qd idē hōestū ñ sit. Nota ē histo
ria quā Li. scri. li. ii. ab urbe odita. Q ūo collatin⁹ Lucretię marit⁹: q fuit ex targnioɼ ꝓgēie egēi fili⁹. Et bruto adiutor i exi
gēdis ɼgib⁹. Cū eēt osul una cū Bru. pp nomē targniū qd ciuitati iuisū erat: abdicaſ se osulatu & i exiliū ire iussus ē. Erat
utile hūc expelli: ut ciuitas metu libaret ſuitutis. Turpe uidebaſ ñ solū magſatu priuaſ. Sed ēt pſia bñ merētē de ea ciuē
sed pſię caritas añferēda fuit. Et hōestū ēt ipi collatio uideri ḋbuit poti⁹ pſia careɼ q̄ eādē i assiduo metu teneɼ. Cū &c.
cū pplo placuiſſ ut oē tāquioɼ nom pſia pelleret. Itaq; &c. qm hōestū erat iō utile erat: & utile ñ fuiſſ nisi hōestū fuiſſ.
¶ CVM. i. qñ brutus collega. ſ. eiusdē officii obrogabat. i. penitus auferebat īperiū consulatus Collatino Targnio: ipse
poterat uideri facere id iniuste: fuerat.n.ſ. Collatinus maritus Lucretiæ socius Bruti in expellendis regibus: & adiutor
etiā cōsilioɼ. ℣ Aūt pro sed: cū principes. i. primiores ciuitatis cœpissent hoc ofiliū. ſ. cognationē ſuperbi. ſ. Tarquinii &
nomen tarquinioɼ: & memoriā regni esse tollendā: id quod erat utile consulere patriæ: erat tam honestū: ut deberet pla/
cere ēt ipſi collatino. ℣ Itaq;. i. & ita utilitas ualuit pp honestatem: sine qua nec utilitas quidem potuisset esse.

¶ CAT i eo re. Nūc põit otrariū exēplū ḋ Romulo q Remū ffrem iterfici iussit: ut sol⁹ regnaret. Vulga/
tior fama ē iqt Liui. ludibrio ffis remū trāsiliſſe mu
ros: ide ab irato romulo cū uerbis ēt increpitās adie
cisset: sic deide qcūq; ali⁹ trāsiliſſet mœnia mea iter
fectū iri: Celer cēturio iussu Romuli remū iteremit.
Lucan⁹. Ffno primi maduerūt sanguie muri. ℣ In
eo re. Romulo q urbē cōdidit: & a suo noīe denoia/
uit Romā. ℣ Nō ita. i. nō ualuit utilitas pp honesta/
tē: sed romulus spē utilitatis duct⁹ nulla habita rōe
honestatis ffrem iterimi iussit. ℣ Spēs.n.rō q̄re nō
ualuit utilitas pp hōestatē. ℣ Spēs: appentia utilita
tis: illd.n.nō erat uere utile: qm uacabat honestate.
¶ IN eo rege &c. Brut⁹ cū collatinū collegā pelleret
utilitatem ob honestatē secutus est. At uero Romu/
lus urbis conditor in occidendo Remo fratre utilita
tis dumtaxat rationē habuit: utilius enim ei uisum ē
solum regnare: q̄ cum socio fratre.

¶ CAT ideſt sed non ita sup. factū est i eo rege qui
℣ Enim pro ga: spēs utilitatis. ſ. ut solus regnaret.

PET. MAR. Liuius

Brutus collatini collega

L. Tarquinii dictum

Collatinus

Derogo Abrogo

FRAN MAR. Collatinus Brutus i exigēdis regibus

ASC.

PET. MAR. Liuius

Lucan⁹

FRAN MAT.

ASC.

PET. MAR. Pello Põpo.

¶ PEpulit:tetigit:percussit:impulit:nam pello idē est qđ pcutio & ferio.li.i.de diui.ait. Vt appellant aī uehementius fæ pe ēt cura & timore:& in. i.ait. Nū igit cū aut muros babylonis:aut Homeri faciem cogito imago illoꝝ aliqua me pellit. ℣ Hic:Romulus impius & inhumanus fuit interficiendo fratrē. ℣ Pietatē:religionē. ℣ Humanitatē: qa fratrē iteremit: ut solus regnaret:qđ utile uidebaī illi cū nō esset:qa nō erat honestū. Põponius ait lib.i.dige. Siqs uiolauerit muros capi te puniaī:sicuti hi qui trāscēdūt scalis admotis:uel alia qualibet rōne. Nā ciues Romanos aliunde q̄ p portas egredi nō li cet:cū illud hostile & abominandō sit. Nā & frater Romuli Remus occisus tradit ob id:qꝝ muros transcendere uoluerit.

Cā occidēdi remū notahic

℣ Muri cām:qm̄ edixerat:ut nemo sua mœnia trāsi liret:hic murus uidebaī facere hāc rē hōestā & cām occidēdi Remū. Videbaī.n. hōestū esse illū necare: qui in suū cōtēptū muros trāscēderat:& hāc cām af ferebat:sed idonea nō erat:ut illā cædē posset face re honestā. Et sic oñdit circūstātiā dēre esse idoneā: q̄ mouemur:ut aliqd qđ uī utile fiat sine offensione honestatis:& ēt mouemur hoc a nā insitū esse:ut ho nestū anteponaī utili:qm̄ nemo audet rē ipsam ho nestam defendere: sed conanī oēs afferre cām q̄re sit honesta:ut Romulus:q q̄uis utilitatis tm̄ cā:ut so lus regnaret fratrē interemerit:tñ opponebat sceleri suo cām muri:& se iō fecisse dicebat:qm̄ mœnia trā silierat:hæc cā nō erat idonea:nec Romulus hoc p̄ textu potuit turpitudinē excusare suā q̄uis id cogita uerit. ℣ Pace:bona uenia ipsius Romuli dixerim:i. qt Ci.uel Q uirini. Varro ait. Mars dī ab eo qꝝ ma ribus in bello p̄est:aut qꝝ a Sabinis acceptus ibi est mamers. Quirinus a quiritibꝰ:qrinalis collis:inquit Põpe. dictus est:qa in eū cōmigrauere sabini a curi bus uenientes:& Romani a Quirino quirites dīr. Romulus dictꝰ ē quirinꝰ. Quiris lingua sabina dice baī hasta. Vñ Oui. Hastati cura qrini. Romulus di ctus est Quirinꝰ post mortē:cū iulio poculo appuis set. ℣ Vel romuli quocūq; noie uoluerit appellari dicā ipsū peccasse. Romulus dictus est a rumine. i. māma lupæ:q̄ laci fantibus præbuit. Vñ scribit Varro li.ii.de re rustica. Subrumi agni dīr sub māma:rumis.n. quōdam māma dicebatur.

Varro. Mars Quiri. Ouidꝰ Romu lus Varro. Rumis Stadiū

℣ Nec tñ:q̄uis inqt utilitas sine honestate spernēda sit:tñ nr̄æ utilitates nō sunt spernēdæ:tradēdæq; aliis sed ꝛsulendū est ꝓpriæ utilitati:mō fiat sine alterius iniuria. Q uisq; igit eā utilitatē cōiūcta honestati:q̄ ad se ptinet:amplecti dēt & p̄ cū laude:qm̄ natura hoc nō exigit ut nr̄as utilitates tradamus aliis:cū nobis necessariæ sint. ℣ Suæ:ꝓprie utilitati. ℣ Sci te:prudēter & bñ. ℣ Vt mīta:scite. s. dicit:hæc est una ex sentētiis Crysippi stoici q̄s breuiter enūciabat. Et hæc sniæ dīr apophthemata. Hāc sniam Chrysippi affert ad ꝓbādū id qđ dixit. Stadiū dī spaciū in quo hoies ad brauium currūt:& octo stadia faciūt mille passus. ℣ Cucurrerit stadiū:dicimꝰ curro stadiū & i stadio:& p stadiū. ℣ Cōtēdere:ualde cōari.

Apophtheg mata

Lex inī amicitia

℣ Supplātare:plātis calcare & pedibꝰ iplicare simul currentē. ℣ Qui cū:cū quo certet cursu. ℣ Manu depellere:deiicere cū manu ut fecit Idas Parthenopeo apd Papiniū in thebaide:nā Idas p̄eūtē Parthenopeī arrepta coma resupinū traxit: & sic prior iuit ad palā. ℣ Sic:hoc mō;& pari rōne. ℣ Nō est ius:nō licet:qm̄ nō est honestū. ℣ Maxime aūt: nunc docet qđo ipsis amicitiis officia ꝓbenī. ℣ Perturbanī:puertūtur:& nō iure fiūt:qm̄ interdū cā est ipsa amicitia:ut ab offō discedatur:& p̄scribit:q̄ amicitiis postponēda:& q̄ anteponēda sint ut cū ambigeī qd agendū sit pp circūstātias:facile iudicari possit:qd sit ex officio. ℣ Nō tribuere:nō facere id qđ fieri debet amicoꝝ cā:& id facere quod fieri nō debet:cōtra offīū ē:& laude honestatis caret. ℣ Recte:hōeste:& sine aliq̄ reꝑhensione:qm̄ est honestū. ℣ Sed huius gñis totius:qbus.s. officiis debeamus uti in amicitiis:& huius ptis facilis est præceptio:facile inqt pōt p̄cipi in hac ꝑte qd sit agendū ex offō.

FRAN MAT.

¶ ET tamen muri &c. causam honestā q̄rere uoluit:edixerat Romulus nequis noua mœnia transiliret. Q uorum angu stias Remus irridens Ludibrio fratris transiliuit. Quare iratus Romulus eum interfecit. Verbis quoq; increpitans acci cens. Sic deinde eat qcūq; mœnia mea transiliet. Varie tñ causa mortis Remi ab historicis traditur. ℣ Pace uel Q uirini &c. Iam in numeꝝ deoꝝ receptus fuerat:& Q uirinus uocabaī:ideo sic dixit ne numinis læderet maiestatem. ℣ Nec tñ nr̄æ &c. Tacitæ occurrit obiectioni:posset.n. qspiam dicere:nunqd nō debemus utilitates nr̄as retinere? Si his egemus debemus inquit:& suæ quēq; utilitatis rōnem hr̄e par est:modo hoc sine alicuius fiat incōmodo. Redit aūt ad formulā superiorem:ne uidelicet cum aliorꝝ iniuria utilitati nostræ studeamus. ℣ Scite Chrysippus &c. hic phūs solensis siue tar sensis fuit adeo in dialectica insignis:ut plærīq; dicerent si apud deos usus esset dialecticæ non futurā aliam q̄ chrysip peam. Similitudinibus utebatur:quo res de quibus differebat:melius innotescerent:is dicebat. Sunt duo uel plures qui cursu de uictoria certant:unusquisq; eorum niti debet:ut uincat: non tñ alios cursores supplantare debet: aut manu de pellere. Est autē supplantare pedem pedi superponere:ut Marcello placet. Q ui utitur hoc loco teste:græce dicunt ὑποσκελίζειν. Maxime autē perturbanī. Cic. amicitiæ officia semp in augustum redigit. Gellius libro primo capite tertio quę rit ex maiorum dictis philosophorum sit ne delinquendum pro utilitatibus amicorum.

Quiri.

Chry, sippus

ASC.

¶ PEpulit. s. a recta rōne:aut ipulit ad tam dirꝝ facinus aium eius:cui cū esset uisum utilius sup. esse se regnare solum q̄ cū altero iteremit frem. ℣ Hic. s. Romulꝰ:aut romulus omisit hic. i. i hoc fcō pietatē & hūanitatē:ut posset assequid qđ ui debatur utile:neq;. i.& nō erat:& tñ ipe Romulus opposuit. s. turpitudini ipsius facti cām muri. s. a fre trāsgressi spēm. i. q̄ hūit spēm hōestatis:nec ꝓbabilē:nec satis idoneā. i. efficacē ad purgādū facinus. ℣ Peccauit igit:dixeri pace ui grini:ul romuli. i. siue dicā eū qrinū siue romulū:ipe (qđ cū pace eiꝰ dico:qa ferī i nūeꝝ deoꝝ receptꝰ) peccauit:nec tñ nr̄æ utilita tes sūt omittēdæ nobis & tradēdæ aliis:cū ipsi. i. nos egeamus his:sed fuiēdū ē cuiq; sup. i. ꝓpriæ utilitati:qđ. i. q̄ res fiat sine iniuria. ℣ Chrysippus stoicus ille magnus scite. i. docte inqt:ut multa supple alia q̄ cucurrerit stadiū. i. i stadio:debet eniti. i. totis uiribus laborare & cōtendere q̄ maxime possit:ut uincat:sed nullo modo debet supplantare. i. plantis calca care eum qui cū quo certet:aut depellere manu. ℣ Sic nō est iniquum quēq; petere sibi in uita:quod pertineat ad usum: ius nō est diripere alteri. ℣ Officia aūt perturbantur maxime in amicitiis:quibus nō tribuere quod possis recte & tribue re:quod non sit æquum est contra officium. ℣ Sed ꝑeue:& non difficile p̄ceptum est:& totius huius generis.

aium pepulit eius:cui cū uisum esset utilius solū se q̄ cū altero ſge regnare:fratrē iteremit. Omisit hic & pieta tē & hūanitatē:ut id qđ utile uidebaī:neq; erat: assequi posset:& tñ muri cām opposuit spēm hōestatis nec p babilē:nec satis idoneā. Peccauit igiī pace uel Q uiri ni uel Romuli dixeri. Nec tñ nr̄æ nobis utilitates omit tēdæ sunt aliisq; tradendæ:cū his ipsi egeamus:sed suæ cuiq; utilitati:qđ sine alteriꝰ iniuria fiat fuiēdū ē. Scite hoc Chrysippus:ut multa:q stadiū inqt cucurrerit:eni ti & cōtēdere debet:q̄ maxime possit:ut uincat:supplā tare eū:q cū certet:aut manu depellere nullo mō dēt: sic in uita sibi quēq; petere qđ ꝓtineat ad usum nō iniquū est:alteri deripere ius non est. Maxie aūt pturban tur officia in amicitiis:qbus & nō tribuere quod recte possis:& tribuere qđ nō sit equū cōtra officiū est. Sed huius generis totius breue:& non difficile p̄ceptū est.

¶ QVÆ.n.

¶QVÆ.n.hoc eſt p̄ceptū:hoīes.ſ.nō debere amicitiis ea p̄ponere:q̄ uidēt utilia:ſed pluris amicitiā facere:q̄ has utilitates & uoluptates. ℣ Gnīs eiuſdē:ſilia dēmus uoluptates:& oīa cōmoda poſtponere amicitiæ:& ut amicis inſeruiam⁹ hæc oīa q̄q̄ nobis grata relinquēda ſunt. ℣ At neq; nūc ecōtra docet qd agēdū nō ſit amicoꝝ cā. Hæc igit̄ prima lex:iqt in Lælio:in amicitia fanciat̄:ut ab amicis honeſta petam⁹:& p amicis honeſta faciam⁹. Vñ uitupatur Bloſius Cumanus Tyberii Gracchi familiaris:q ut ſcribit Plutar.ad cōſules deduct⁹:cū de reb⁹ geſtis iterrogaret̄:ſe Tyberii iuſſu cūcta feciſſe rñdit. Ad hæc Naſica:qd ſi te capitoliū icēdere Tyberi⁹ iuſſiſſet:nūqd id quoq; feciſſes?nūq̄ iuſſiſſet hoc inqt:ſed ſi iuſſiſſet:paruiſſē. ℣ Cōtra rēp.nō eē aliqd agēdū cōtra rēp.amici cā. Vñ dicit Martian⁹:ut ē li.dig. Mīnime maiores lugēdū putauerūt eū q ad p̄riam dlēdā:& parētes & liberos iterficiēdos uenerit:quin ſi filius p̄rem:aut p̄ filiū occidiſſet:ſine ſcelere & præmio afficiēdū oēs cōſtituerūt. Nec eſt uiolāda fides: aut iuſiurandū amicoꝝ cā. ℣ Iudex de ipſo aīco.i.ſi erit iudex in cā amici. Ari.ait.i.moraliū q̄q̄ hæc qō perardua ē ob amicos:ſed p defenſione ueritatis & p̄pria ipugnare oportet:p̄ſertī p̄hos. Nā cū ābo ſint amici pium ē ueritatē in honore p̄ferre. ℣ Ponit:deponit:tūc cū eſt iudex. ℣ Induit:cū ſuſcipit p̄ſonā iudicis:iā non eſt amicus:ſed iudex. ℣ Tm̄ dabit:tribuet:amico ut uelit ipſius cām eſſe magis uerā q̄ ſit cā aduerſarii:hoc malū ſolū tribuendū eſt amicitiæ ab ipſo iudice. ℣ Perorandæ:litis defendēdę:& exponendi iuris oīone:aut ipſius amici:aut patroni. ℣ Quoad:quātū leges iudicioꝝ p̄mittūt. Nā ꝺcedebant̄ horæ ad clepſidrā orātibus in cā ſua aut alteri⁹ ℣ Iurato:q̄m̄ iurant iudices ſe iuſte iudicaturos:ad qd̄ tenent̄ ſua p̄feſſiōe:ēt ſi nō iurarēt. Iurato iudici:q iurat ſe recte iudicaturꝝ:qd̄ cū facit adhibet deū teſtē.i.mentē ſuam:ut uult Ci.delibatam e mente diuina. In Catone ait:eſt.n.aīus cæleſtis ex altiſſimo domicilio depſus:& quaſi demerſus in terrā locū diuinæ naturæ æternitatiq; cōtrariū. ℣ Mētē ſuā:cōſciam:q̄m mēs nr̄a diuina ē. Sene. dicit. De fide & religione ſcias agi ubicūq; de ueritate tractaī:nā & ſi iureiurādo deus iuocat⁹:& nō inuocati teſtis ē: nō tm̄ trāſies ueritatē:ne iuſtitiæ trāſeas legē. ℣ Itaq;:affert ad hoc p̄bandū morē rogādi iudicis:quo antiqui utebant̄:ut .ſ.p amico & aliis ea faceret:q̄ ſalua fide facere poſſet:q̄m debet iudex id quod ueꝝ eſt iudicare:ſi aliter faceret uiolaret fidē:quā debet deo:quē iurando inuocauit. ℣ Prædarū:laudabilē:ſi eū morē nunc teneremus:q̄m nō paterent̄ a iudice niſi honeſta:& quæ ſalua fide poſſet facere. ℣ Quæ ſalua fide facere poſſit:hic erat mos rogandi iudicis:ut ea faceret iudex:q̄ poſſet nō uiolata fide. ℣ Quæ paulo ante dixi:ut.ſ.iudex malit cām amici eē uerā:& ut cōmodet quoad p leges liceat tp̄s perorādæ litis:hæc igit̄ rogatio antiquoꝝ ad iſta p̄tinet:q̄ a iudice ſalua fide p̄ſtari p̄ñt. ℣ Honeſte:ſalua fide poſſe cōcedi amico ea q̄ honeſta ſunt. ℣ Sed cōiuratiōes:quæ ſemp ſunt in malam p̄tē & in alterius p̄iciem:& p̄fecta amicitia nō cadit niſi inter bonos uiros:& inter ſe uirtute ſimiles:boni aūt uiri nō cupiunt:niſi qd̄ eſt honeſtū:& taliū amicitia permanet q̄diu ſunt boni. Virtus:ut ait Ariſt.res permanens eſt:& bonorū amicitia eſt ſine q̄rela:mali uero ſtabilitatem non hūt:neq;.n.ſibiipſis ſimiles perſeuerant:& paruo tēpore ſunt amici:gaudentes mutua prauitate.

¶QVAE.n.uident̄ &c. Tria ſūt gña expetēdoꝝ. Primū & p̄ ſe tm̄. Secūdū q̄ p̄ aliud. Tertiū qd̄ p̄ ſe & p̄ aliud expetit̄. Quæ p̄ ſe expetēda ſunt oīb⁹ reb⁹ anteponēda ſunt:qa in honeſtate firmata ſunt:ut religio:pietas gr̄a:obſeruātia:fides:iuſtitia:fortitudo:prudētia. Quæ p̄ aliud expetuntur ſunt bona externa:ut diuitiæ &c.eiuſmodi:p̄ ſe:& p̄ aliud ſunt: ſicut amicitia:hæc ergo dignior eſt his bōis:externis:q̄ expetunt̄ p̄ aliud. Sed quēadmodū dignio⁹ ē his:ita utilior his:q̄ p̄ ſe expetunt̄:illa qdē p̄ amicitiā cōtinere debes. At uero p̄ ſe expetunt̄. Sūt añponēda amicitiæ:& hoc eſt:qd̄ Cice.ſentire uī. ℣ Nec ſi iudex quidē erit &c.q̄ uidelicet rei iudicādæ præſit:& uel cōdēnare:uel abſoluere amicum poſſit:abſoluere cōtra honeſtatē nō debet. ℣ Ponit &c.trāſlatio eſt a minus ſumpta:qui mō hanc modo illā p̄ſonā induunt:ut ſeruī ſi ſeruū acturi ſunt:dñi &c. ℣ Vt ueram amici &c.hoc ſolū pro amico facere debet:ut optet uerā eius eē cām & non falſam:& præſtare illi oēs cōmoditates tēporis:& aliaꝝ regꝝ excogitare:itē ſi poſſit aliquod adiumētū rōni:qd̄ ergo re efficere nō p̄ōt:uoto faciat:hoc eſt optet ſaltē amici cām iuſtiorē eſſe. ℣ Et ut perorādæ &c.det operā quātū p leges liceat:differat tp̄s dicēdi & p̄nūciandi ſnīam:qa ſi lex eēt:ut añ trigeſimū diem pronūciare iudiciū cogeret̄ amici cā differre tp̄s non debet. ℣ Cū uero iurato. Sed cū aliqs iurat⁹ ingt ſit. Iurati.n.erāt iudices apud Romanos i plæriſq; cauſis:meminerit ingt ne p amico cōtra iuſiurādū faciat:īmo ſciat ſe deū añ oculos hr̄e. Sic.n.nūq̄ errabit. Cābyſes rex poſtq̄ cognouit ex magis unū iniuſte iudicaſſe:detrahi illi pellē iuſſit:& eā añ tribunal ſterni:ut cæteris iudicib⁹ exēplo eēt:ne iniq̄ iudicarent. ℣ Mentē:hoc eſt qd̄ uulgo intelligit̄ tantā eſſe naturæ bonitatē:ut nihil turpe faciamus quod nobis ipſis nō diſpliceat. ℣ Itaq; p̄claꝝ &c. Tēporibus Ci. hic mos a patribus acceptus ſeruabat̄:ut iudicem reus ſic rogaret:ut ſibi faueret. Rogo dicebat mihi faueas:ſi ea ſequor q̄ ſalua fide facere poſſis. ℣ Nā ſi &c. Si hoc aīo ingt fuerimus:ut q̄cquid amicus uelit:faciamus:iā nō erit amicitia quæ honeſta eſt:ſed cōiuratio potius quæ inhoneſta eſſe ſolet & pernitioſa.

¶ENIM pro quia:honores:diuitiæ:uoluptates & cætera eiuſdem generis quæ uidentur utilia:hæc nunquā anteponēda ſunt amicitiæ. ℣ At ideſt ſed uir bonus:neq; faciet cauſa ſui amici contra rempu.neq; contra iuſiurandum:ac fidem: nec ſi erit iudex faciat de ipſo amico contra rempu.&c. ℣ Enim pro quia uir bonus ſupple ponit:ideſt deponit perſonā amici cum induit ſupple perſonam iudicis ipſe dabit amicitiæ tantum:ut uelit cauſam amici eſſe ueram:& ut accommodet tempus litis perorandæ:ideſt peragendæ:quoad ideſt quantum uel quouſq; liceat per leges. ℣ Vero pro ſed:cum ſententia ſit dicenda:ideſt proferenda ipſi iurato:ideſt iuramento aſtricto:meminerit ſe adhibere deum teſtem:ideſt (ut arbitror)mentem ſuam:ideſt conſcientiam quæ diuina creditur qua ipſe deus nihil dedit hominis diuinius. ℣ Itaq; nos accepimus a maioribus morem rogandi iudicis:ideſt quo iudex ab amicis rogabatur:præclarum:ideſt laudabilem ſi nos teneremus eum rogandi:uidelicet ea quæ poſſit facere ſalua fide hæc rogatio pertinet ad ea quæ dixi pauloante honeſta ſcilicet poſſe concedi amico a iudice. ℣ Nam ſi omnia facienda ſint quæ amici uelint:tales non ſunt putandæ.i.æſtimandæ amicitiæ:ſed coniurationes.

PET. MAR.

Plutar. ꝺ bloſio cumão. Martianus

Ariſt.

Sene. Quod aīus in corpore hūano eſt diuinus

Boni uiri nō cupiūt niſi qd̄ hōeſtum ē. Ariſto.

FRAN MAR.

Lex añ trigeſimū diē pnūciādi ſentētiam

ASC.

PET. MAR. ¶ LOquor ãt: docet Ci. de qb⁹ amicitiis loq̃tur: de cõib⁹. s. nõ de illis q̃ fũt iter sapiẽtes: qm̃ tales nõ facerẽt p amico iu/sta neq; peterẽt. ℣ Cõib⁹: nõ pfectis: sed eoꝝ q uersant in cõibus officiis. ℣ Sapiẽtib⁹: pfecta uirtute p̃ditis. ℣ Nihil tale: nõ petit ab amico: ut aliqd faciat cõtra hõestatẽ: & nõ pñt dici cõiuratiões amicitiæ sapiẽtũ: si iter ipsos oia faciendа sunt amici cã: qm̃ talis amic⁹ nõ petit nisi honesta: nec ali⁹ plane sapiẽs p̃staret amico nisi honesta. Et ponit exẽplũ Damonis & pythiæ pythagoreoꝝ. Q uatuor fuerũt amicoꝝ paria monimẽtis græcoꝝ latinorumq; celebrata: Pylades & Orestes: Theseꝰ & Pyrithous: Scipio & Lælius: Damõ & Pythias: de qb⁹ nũc agit. ℣ Pythagoreos: disciplinæ Pythagoricæ

Damõ & pythias pithagorei phii.

sectatores. Nã pythagoras: ut dictũ ẽ ad onectãdas amicitias plurimũ ualuit: & uolebat oia esse amicorũ cõia. Arist. ualde pbat amicitiã: dicẽs illã eẽ quãdã uirtutẽ: ul cũ uirtute: & rẽ apprime ĩ uita hoiũ necessariã. Sine amicis. n. null⁹ eligeret uiuere: licet cũcta bõa possideret: nã & locupletes: & ĩ dignitate ac sũma potẽtia cõstituti plurimũ amicis idigere uidenť: qd. n. pdesse taľ plpitas si bñficii oferẽdi aufera ť facultas: qd maxie fit: cõmẽdať ĩ amico: uel quo custodirẽť ꝓuarẽtur q; nisi amicis: cũ q̃to plra illa sint tãto magis piculo subiaceant. In pauptate quoq; ac reliqs calamitatib⁹ unicũ putãt ĩ amicis esse refugiũ. ℣ Hoc aio: tali aĩcitiæ uiculo astricti: qm̃ erãt sapiẽtes. Diony. syracusanoꝝ tyrãn⁹. ℣ Addict⁹: destinat⁹ & dãnat⁹ ad mortẽ: & addicere ẽt est uẽdere p licitationẽ: ide addicti apud antiquos dicebanť qui p̃toris p̃nũciatiõe ac iussu cũ soluẽdo nõ eẽt credito rib⁹ uẽdebať. In oꝛone pro Rabirio posthumo ait. Eeqs ẽ ex tãto pplo: q bona. C. Rabirĩ posthũi nũmo sestertio sibi addici uelit: & tua Posthũe nũmo sestertio a me addiciunť: & titulus ẽ ĩ digestis de addictione in diẽ. ℣ Cõmẽdãdoꝝ su. ut iret domũ: & res suas ordinaret: domesticosq; fidei alicuius cõmẽdaret. Huiꝰ hĩstoriæ meminit Vale. li. iiii. ℣ Vas: sponsor. n. cõstituit se uadem pro reditu alterius. Vas dr̃ sponsor datꝰ in re capitali. Dr̃ aũt uas: qm̃ cõspõdet: cã est: ut alter uadat p quo se uadẽ cõstituit. Varro

Amicorũ paria q̃tuor

Addictus addico.

Vas Varro

ait. Vas ẽ appellatus q p altero uadimoniũ p̃mittebat: cõsuetudo erat: cũ reus paꝝ eẽt idoneꝰ ĩceptis reb⁹: ut pro se alteꝝ daret: a quo caueri postea lege cœptũ ẽ ab his q p̃dia uẽderẽt uades ne darẽt ab eo scribi cœptũ in lege aucupioꝝ: uadẽ ne poscerẽt: nec dabiť. Obses est qui traditur ĩperio alterius ea cõditiõe: ut si dator obsidis a fide recedat: recipiẽtis ius si in corpꝰ & uitã obsidis. ℣ Eius sistẽdi. i. quod die cõstituta eũ restitueret: & q⁹ is qui discedebat iudicio sisteret: hoc uerbo utunť iureconsulti. Vlpia. li. i. dige. eo p quẽ factũ erit: quominus q iudici obstat æquissimũ putauit p̃tor dolũ eius coercere qui impedit aliquem iudicio sisti: & is dolo malo facit: qui aliquẽ detinet: ne iudicio sistat. ℣ Ad diẽ: qua p̃miserat se rediturum.

Obses Vlpia.

¶ DE cõib⁹: nõ aũt pfectis. Quæ sunt in solis sapiẽtib⁹: qa cõiter accidere põt: ut ab amico q̃cũq; sint petamus & rogati faciam⁹: nihil tale in sapiẽtib⁹ accidit. Nã sapiẽs honesta tm̃ petit ab amico: & nõ nisi honesta facit rogatus. ℣ Damonem &c. Dixerat Ci. nõ debere amicũ: amici cã aliquid cõtra honestũ facere. Sed qđ honestũ est amici cã: utilitati anteponẽdũ est. Nam si honestas petierit: ut pro amico moriamur: recusare nõ debemus: oĩa. n. amicitiæ sunt postponẽda: ut diutiæ: honores: & qa uidebanť id fieri nõ posse: exẽplo ꝓbat duoꝝ amãtissimoꝝ. Quoꝝ alter pro altero mori nõ recusauit Et is qui pro altero periculũ mortis subiit: noluit utilitatẽ anteponere honestati: sed sicut promiserat ad mortẽ ppe certam rediit. Narrat hanc rẽ ẽt Valerius maxi. titulo de amicitia. ℣ Damon: & pythias pythagorei fuere: & pythagoræ discipuli: a quo quæ de amicitia dedicere: ea usq; ad mortẽ seruare. Cum. n. alter in suspitionem uenisset regi Dionysio mortis damnatus est. Et cum supplicii dies instaret petiit tantum sibi tẽporis spatium concedi: ut sufficeret profectioni ad cõponendas domi res suas: & interea socius uas pro eo fieret: donec rediret. Gauisus est tyrãnus a Damone hoc peti: ut experiretur: esset ne tanta in hominibus amicitia. Rediit Damon ad certum diẽ ut erat pollicitus. Cum nullus rediturꝰ arbitrareť. Quare motus tyrãnus nõ mõ supplicium remisit. Sed rogauit: ut se tertium in amicitiam reciperent. Potuit ergo Damon utilitatis rationem habere: uidelicet uitæ: sed uoluit ipsi uitæ honestatem anteponere: scribit historiam hanc historiam Cice. libro. v. thusculanarum. ℣ Destinasset: cõstituisset. ℣ Cõmẽdãdoꝝ: ut amicis suos cõmendaret. ℣ Vas factus. Varro inquit: uas est: qui pro altero uadimoniũ promittit: ut sit quẽ fideiussorem uocamus: & uadimoniũ ipsa fideiussio. Alii uolunt uadem ꝓprie esse qui sponsor est alterius in capitis periculo siue idem supplicii subiturus sit: siue pecuniam soluturus: hoc & festus sentit. Qui ait: uas est sponsor in re capitali. Liuius de ualerio loquens: capitis reo uades dare placuit. Idem paulopost: tot uadibus accusator uadatus est reum. Q uis sistendi: est sistere repræsentare: & pñtiam corporis exhibere. Dictũ ab eo q⁹ non tm̃ cõparare quis debet: nisi & mãserit: unde de iudicio sisti hoc est de sistendo aliquid in iudicio Liuius in uincula conici uetant: sisti reum pecuniãq; nisi sistãt: populo p̃mitti placere pronunciant.

FRANMAT. Amicꝰ p amico nihil ꝺbet facere cõtra hõestũ Damon & pythiaſ discipuli pythagoræ

Egina ciuitas epidauriæ.

ASC. ¶ LOquor aũt de amicitiis cõibus. ℣ Nã nihil tali. s. amicitiæ inhonestæ aut iniq̃ põt eẽ in sapientibus & pfectis uiris. ℣ Ferũt. s. hĩstoriæ damonẽ: & pythiã pythagoreos fuisse inter se hoc aio ut cũ Dionysius tyrãnus. s. syracusanus. ℣ Destinauisset. i. statuisset alteri eorum diem necis: idest occisionis quo deberet necari: & his qui addictus esset morti postulauisset sibi paucos dies. s. dilationis causa suorum cõmendandorum. i. causa suarum rerum disponendarum: & amicis cõmendandorum: alter. s. eorum factus est: uas: idest retentus & sponsor: quo sponderet alteri uadere licebat factus est in quam uas: idest sponsor eius sistendi. i. præsentandi ad statutum diem sic supple: ut si ille non reuertisset moriendum esset sibiipsi: qui. s. morti addictus: cum recepisset se. i. rediisset ad diem. s. statutum. ℣ Tyrannus. s. Dionysius admiratus fidem. i. fidelem amicitiam eorum: petiuit: ut scriberent se tertium in amicitiam.

Loquor autem de cõibus amicitiis: nam in sapiẽtibus uiris: atq; perfectis nihil potest esse tale.

Damonẽ & Pythiã Pythagoreos ferũt hoc aio inter se fuisse: ut cũ eoꝝ alteri Dionysius Tyrãnus diẽ nec is destinauisset & is q morti addictꝰ eẽt paucos sibi dies cõmẽdãdoꝝ suoꝝ cã postulauisset: uas factꝰ ẽ alter ei⁹ sistẽdi: ut si ille nõ reuertisset: moriendũ esset sibiipsi. Q ui cum ad diem se recepisset: admiratus eorum fidem tyrannus petiuit: ut se in amicitiam tertium ascriberent.

¶ CVM

Cū igit id qđ utile uī in amicitia cū eo: qđ honestū est cōparaī: iaceat utilitatis spēs: ut ualeat honestas. Cū ät in amicitia q honesta nō sunt postulabūt: religio & fides añponebant amicitiæ: & sic habebit is quē exqrimus delect⁹ officii. Sed utilitatis spē i repu. sæpissimæ peccaī: ut i corithi disturbatiōe nr̄i: duri⁹ ēt athenienses q sciuerūt: ut eginetis: q classe ualebāt: pollices pcidereī: hoc uisū est utile: nimis. n. eminebat pp ppinqta tē Egia pyreo. Sed nihil qđ crudele utile. Est. n. hoium naturæ: quā sequi debem⁹: maxime inimica crudelitas. Male etiā qui peregrinos urbibus uti prohibent eosq; exterminät: ut Peneus apud patres nostros. Papi⁹ nup: biscita: nā scire iudicare est. Syllius ait. Solē cōcedere nocti. ¶ Sciant ībelles. ¶ Vt Eginetis: incolis eginæ insulæ: q est cōtra Atticā: & aliqn maris tenuit i periū: bellū gessere Athenienses cū eginetis: authore Thucydide: tandē se dederūt deietis muris: traditis naub⁹: ipōsito in posterū tributo. ¶ Pollices: ob hoc ne possent uti remis: qđ quia crudele fuit: neq; utile: neq; honestū esse potuit: sed Romanis uidebaī utile: corinthū caput Achaiæ fundit⁹ delere pp locū ad res nouas idoneū: & Athenienſibus uidebaī utile eginetis pollices præcidere: qm̄ egina ppiqua erat Pyreo portui Athenarū. Hermione in Peloponeso piscatoq; statio erat: a qua sinus Hermionicus dictus: in quo est egina insula. Pyreus est port⁹ Athenarum. Pli. ait Ab isthmo qnquagintaduo milia passuū. Pyreus & phalera portus duoq; milia passuū mutuo recedentibus Athenis iuncti. ¶ Propinquitatē: qm̄ egina distat a pyreo. xii. milib⁹ passuū: añ uocata œnone. Nomē accepit ab Egina: ut ingt Diodo. filia Aesopi rapta a Ioue ex philūte urbe peloponesi ad nemeā syluā: peperitq; ex Ioue Eacū: qui in Egina regnauit pr̄ Palei: Thelamonis: & Phoci. ¶ Quā: naturā debemus seq ducē ad officiū inueniundū: oē. n. quod est cōtra naturā est cōtra officium: & malum agere nō est naturale: sed cōtra naturā. ¶ Exterminät: expellūt: ut faciebāt Lacedæmonii: authore Thucydide: qui nō pmittebant: ut peregrini eoq; urbem incolerent: quod erat inhumanū: & ab hoie qui est natura ciuilis & congregabilis: alienum adde etiam q Lacedæmonii filios filiasue aliqua corporis parte debilis & monstrosos exponebant: quasi spartano indignos stēmate: & Lacedæmoniis patentibus fortissimis uiris.

¶ CVM igit qđ utile &c. illi utile uidebaī nō redire: sed erat cōtra honestatē: ideoq; spēm illā utilitatis contēpsit. ¶ Cū ait in amicitia &c. si amicus turpe aliqđ ab amico petierit honestas est añponēda. ¶ Religio: iusiurandū: ut seruem⁹ datā fidē: sicut Damon fecit. ¶ Religio & fides: ut p amico cōtra religionē: & fidē nō faciamus. ¶ Delect⁹ officii. Quia si hęc supradicta seruabimus: & honestatē hēbim⁹ an oculos. Quotiēs accidet aliqđ in quo utilitas cū honestate pugnare uideatur: diligere sciem⁹ uerū offici ⁊. ¶ Sed utilitatis spē &c. Dicit in repu. utilitatis spē sæpe peccari. Qđ romanoq; & Athenienſiū exēplo oñdit. Romani Corinthū euerterūt ducti opportunitate loci. Ne posset aliqn ad bellum faciendū locus ille adhortari. Quod ait Ci. lib. i. ubi disserit de iure belli. Athenienses cū bellū gererēt cū Lacedæmoniis eginetis illoq; sociis: q classe ualerent & periti eēnt nauigandi pollices amputauerunt: ne remos i pellere possent: hoc crudele nimis & cōtra honestatem. Egina fuit epidauriæ terræ locus & huius cōtinentis e regione insula: hinc Aeacus & eius posteri originē traxerunt tenuit aliqn maris imperiū de principatu cum Athenienſi populo ad salaminem nauali prœlio contendit ambitus insulæ centum. lxxx. stad. esse traditur: distat ab actica & megerica ora: ac peloponneso: centū fere stad. primo egi næ a Phydone argentū signari ceptum est Strabo. Pireo athenarum portus & emporeum pyreus fuit. ¶ Nihil crudele utile: utilitas consentit naturæ: cui crudelitas inimica est: ergo utile & crudele contraria sunt. ¶ Male etiā qui &c. ut argumentationem suā corroboret. Cice. eos improbat qui ab humanitate abhorrent: & eos probat qui ab ea non discedunt. Duas proponit leges: quarum altera ab humanitate aliena est: quam improbat: altera humanitati consentiens: quam laudat: prima lex quam penus & papius apud patres nostros tulere fuit Romanis cū lacedæmoniis cōis. Nam Lycurgus legem tulit peregrinū ne admittito: ne uidelicet mores urbis alienigenarum cōmertio corrumperentur. Romani nescio qua causa inducti: non enim traditur: tulerunt & ipsi hanc legem ne peregrini admitterenī. Altera lex q̄ Crassus: & Scęuola tulere: uidelicet ne se pro ciue haberet: q ciuis non esset: hæc honesta erat: sed illa contra naturā. Qui enim ab honesto discedit contra naturam facit. Illa igitur lex admittenda non est: quæ contra naturam esse probatur.

¶ CVM igitur id quod uidetur utile in amicitia comparatur eo cum quod honestū est iaceat. i. relinquatur ut contenta specie utilitatis & honestas ualeat. i. sit in prœcio. ¶ Cū autem ea q̄ non sunt honesta postulabunī in amicitia: tunc religio & fides anteponatur amicitiæ: & sic is delectus. i. ea disquisitio officii quem. s. delectū quærimus habebit. ¶ Sed sæpissime peccatur in rempu. specie utilitatis: ut nostri. i. romani supple peccauerunt in distributione. i. euersione corinthi: illi⁹ ciuitatis opulentissimæ quæ uidebatur utilis romano imperio: sed tamen non erat honesta: quia iniqua. ¶ Athenienses etiam durius supple gerunt qui sciuerūt: ut pollices præciderentur. i. amputarentur eginetis: ideſt incolis eginæ insulæ: qui ualebant classe. i. nauibus dirigendis: & remis impellendis: hoc est uisum athenienſibus utile. ¶ Enim pro quia egina insula. s. imminebat nimis pyreo illi portui athenienſium propter propinquitatem: sed nihil utile supple est quod crudele. ¶ Crudelitas enim est maxime inimica naturæ hominum: quem scilicet naturam nos debemus sequi. ¶ Male supple agunt etiam qui prohibent peregrinos uti urbibus & exterminant eos supple fecit apud patres nostros: ideſt priscos romanos: & papius nuper: ideſt a paucis annis fecit supple.

PET. MAR.

Aristo.

Crudelitas Sene.

Valeri⁹

Syllius

Pollices eginetis pcisos Plinius

FRAN MAR.

Egina ciuitas epidauriæ

ASC.

PET. MAR. Pædianus

¶ TERA Sus: & Scæuola: horū cōsulū legē dānauit Pædianus Asconius dicēs. Legē licinīā & mutīā de ciuib⁹ regēdis uideo cōstare inter oīs: q̄ duo cōsules oīum: quos uidimus: sapiētissimi tuliſſent: nō mō inutilē: sed pnitiosam reipu. fuisse. Hāc legē de regēdis in sua ciuitate sociis in cōsulatu eoꝝ tulerūt cū sūma cupiditate ciuitatis Romanæ itali tenerent: & ob id magna pars eoꝝ pro ciuibus Romanis se gererēt. Necessaria lex uisa est: ut in suæ q̄q; ciuitatis ius redigeret. Vexe ea lege: ita alienati sunt animi principū italoꝝ: ut ea uel maxīa causa belli italici: qd post triēniū exortū est fuerit. ¶ Publice: ptinētis ad uniuersā rēp. Laudat robur aī romanoꝝ inuictū: & minime male succūbēs q̄ post cladē acceptā ad Cānas ui cum apuliæ maiores aios habuerūt. Hānibal cū romanos ad Ticinū & Trebiā. P. Scipiōe & Semp. Graccho cōsulib⁹: fudisset fugasset q̄q; ide ad Trasimenū lacū pusinū. Vbi Flamini⁹ cōsul temeritatis & amētiæ suæ pœnas luit: tādē post Fabii dictaturam ad Cānas apuliæ in ripis ausidi Paulo Aemilio: & M. Varrōe cōsulib⁹: maxīa clade Romanos affecit: quā Paulus cōsul morte sua funestiorē Romāo nomini reddidit. Duo mil. ccc. eqtes cæsi dñr: & tāta ciuiū sociorū q̄q; ps: in his ābo cōsulū q̄stores. L. Acili⁹ & L. Furi⁹ Bibaculus: & .xx. de tribunis militū cōsulares qdā: & ædilitii: inter quos Cn. Seruili⁹: & C. Minuti⁹ Numātius: q̄ magr̄ eqtū priore āno fuerat lxxx. p̄terea senatores. Var. cōsul cū q̄nquaginta eq tibus Venusiā se ex fuga recepit. post hāc cladē defecerūt ad Hānibalē Romanoꝝ socii: q̄ ad eā diē in officio fideq; pmānerāt: iā tāta calamitate accepta: & in tāto reꝝ turbine de Romano impio desperātes: fortuna pœnis icē bēte. Atthellani: Gallatini: Hirpini: apuloꝝ ps: Sānites p̄ter pēnos: bruci oēs: Lucani: Surrētini: & græcoꝝ oīs fere ora: q̄ quōdā magna græcia dicebat: nūc est magna solitudo. Tarētini: Metapōtini: Grotonēses: Locriq̄: & Cisalpini oēs Galli. Nec tñ inq̄t Li. hæ clades defectionesq̄ sociorꝝ mouerūt: ut pacis unq̄ mētio apud Ro. fieret: neq; aī cōsulis Romā ad uētū: neq; post q̄ is rediit: renouauitq; memoriā acceptæ cladis quo ī tpe adeo magno aio ciuitas fuit: ut cōsuli Varroni ex tāta clade: cuius ipse maxīa cā fuisset: redeūti & obuiā itū frequēter ab oīb⁹ ordinib⁹ sit: & grāe actæ: q̄ de rep. nō desperasset: q̄ si Carthaginēsiū ductor fuisset: nihil recusandū supplicii foret: obtulerūt insup Romani aī robore subnixi dictatūrā Varroni igit̄ Romani ī tātis calamitatib⁹ nihil de dignitate Romana remittēdū duxerūt: & hīta honesti rōne pacis ineundæ cū barbaris nullā mētionē fecerūt. Nō. n. decebat Romanos q̄ stēma suū: & originē ad Mar. referebant: & quoꝝ ars militia erat: aduersis frāgi: & p̄ter decoꝝ pacē petere: q̄is uideret cē publica utilitas: sed nō erat: qm̄ relinq̄bat hōestas. Solebāt. n. pacis cōditiōes dare aliis nō accipe. Vñ dicit Pli. li. pe. Pudor Romāi noīs sæpe res pditas seruauit in p̄liis. ¶ Præ honestate: respectu honestatis: & cōparatiōe: ita dicim⁹: hæc nulla sūt p̄ illis. i. cōparatiōe illoꝝ. ¶ Secūdis: pspe ris & ad uolūtatē nr̄am fluētib⁹. ¶ Tāta uis: potētia: qm̄ erat honestū Romāis: nec decebat eoꝝ magnanimitatē: atq; p stātiā bellicā intre pacē cū barbaris quacūq; cōditiōe: a q̄bus cōtra ius fœderis tāta iniuria & cladib⁹ fuerant affecti: q̄us pax illa potuisset e rep. uideri: & ex usu toti⁹ Italiæ tot cladib⁹ attritæ: tot delectationib⁹ exhauste. ¶ Athenienses: iam de Athenīēsibus in re siī ponit exēplū: q̄ præ honestate & decoro attici noīs: id qd Cyrsilus suadebat: repudiarūt: q̄is utile uideret: iminēte ceruicib⁹ Græciæ tāto hoste: cui⁹ multitudini flumia ad potū nō sufficiebāt. Magno igit̄ aio bellū suscipientes: & se contra barbaros p̄ auita dignitate erigētes uictores fuerūt. Post pugnā maratoniā: de q̄ dictū est. Athenienses ducētas naues fabricarūt: & aduētante xerxe oraculū delphicū cōsulētes habuerūt sortes: ut muris ligneis salutē tuerentur. Et sic authore Themistocle cōiuges liberosq; cū p̄ciosissimis reb⁹ in abditis īsulis emandarūt: ipsiq; armati naues conscenderūt: & angustias salamini freti una cum sociis ne circūueniri possent: occuparunt. ¶ Vrbe: athenis.

Exēplū athenīēsium de Cyrsilo.

FRAN MAT. Licini⁹ Crass⁹ & Scæuola.

¶ QVi ciuis non sit: hāc legē tulerūt Licinius Crassus orator: & Scæuola iurisc̄sultus: & orator: de quo ait Ci. eloquētissimoꝝ omniū iurisc̄sultissimus & iurisconsultorū eloquētissimus: ii legem tulere de redigendis in suā quēq; ciuitatem. Cum. n. sūma cupiditate ciuitatis Romanæ Italici tenerent: hæc lex necessaria uisa est. Nā multi se quasi pro ciuibus Romanis gerebant: qua lata latini principes adeo irati sunt: ut hæc lex cā fuerit cur bellū triennio inter latinos & Romanos gereret: huius legis meminit Cice. in oratore pro. L. Cornelio & eā mutiam uocat. Asconius pædianus legē licinīā & mutiam de ciuibus regūdis uideo cōstare inter oēs: quā duo Cos. omniū quos uidimus sapientissimi tuliſſent non mō inutilem sed pernitiosissimā reip. fuisse. ¶ Illa p̄clara: sæpe Ro. po. utilitatis spēm p̄ honestate: & priuatim & publice cōtempsit: ut bello Tarētino q̄d gestū est cōtra pyrrhū epirotaꝝ regē: priuatim ut Fabri. quē cum pyrrhus pticipem regni sui facere polliceretur: si secum proficisci in epirū uellet: neglexit: publice cum ille cyneam legatū misisset: qui ciues ro. corrūperet: nullum ex oīb⁹ inuenit: qui corrumpi se pmiserit. Idē maxime appuit post Cānensem cladem. Nullus. n. repertus est qui uel unum uerbū de pace fecerit. ¶ Athenienses: exemplo utitur athenīensium: quo idem probat uidelicet speciem utilitatis pro honestate debere contēni. Cū fama esset a xerxe rege psaꝝ græciam maxīa classe iuadi: miserūt Athenīēses: q oraculū scīscitarēt q̄o tueri se a xerse posīēt. Rñsū ē eos posse eē īcolūes: si salutē suā ligneis eqs comitterēt. Cūq ī cōcilio alii alia sentirēt: solus Themistocles itellexit: uī classē parādā eē q̄ta maxīa parari posset: equos. n. ligneos naues itellexit: & his regi occurrēdū eē. Cæteris hoc p̄bātib⁹ unus cyrsilus cōtradixit: urbē. n. nō eē relinquēdā cēsuit: quā si tuarī nō posset regi tradēdā: eiq; qbuscūq; ꝺditiōib⁹ parēdū: hac snīa audita adeo irati sūt athenīēses: ut illū lapidib⁹ obruerit.

Themistocles ASC.

¶ NAM rectum. i. iustum & æquum est non licere eum supple qui non sit ciuis esse: idest haberi pro ciue: quam legem sapientissimi consules Crassus & Scæuola tulerunt. ¶ Vero pro sed prohibere peregrinos usu urbis est sane: idest ualde inhumanum. ¶ Illa p̄clara: eandē rem prosequitur dicens. Illa sup. sunt præclara sup. facta in quibus species publicæ utilitatis. i. pertinentis ad uniuersam remp. cōtēnitur præhonestate nostra. i. romana resp. est plena exemplorū sup. talium: cum alias: idest alio tēpore: sæpe. i. cum ita sit q̄ sæpe alias tum maxime. i. tum potissimum: uerū est q̄ secundo bello punico. i. contra pœnos & potissimum contra Carthaginenses gesto: quæ respu. calamitate. i. dare ciuium per modum calamorum a grandine prostratorū cānensi. i. quæ fiebat apud cannas accepta. i. post q̄ cānensem calamitatem acceperat: habuit maiores animos: q̄ unq̄ rebus secundis. i. prosperis nulla significatio timoris fuit sup. in ea: nulla mentio pacis: tantaꝝ uis. i. potentia est honesti: ut obscuret speciem utilitatis. ¶ Athenienses cum nullo modo possent sustinere impetum persarum quas xerxes instruxerat: & statuerant: ut conscenderent naues: & hoc urbe. s. athenis relicta: & coniugibus & liberis eorum depositis. i. sub fide in custodiam datis.

¶ TROzene:

¶ TROEzene: q̄ē urbs Pelopōnesi i sinu argolico sacra quōdā Neptuno: ut īgt Stra. & iō possidōia dcā ē stadia. xv. a mari eminebat. Vrbs eo tpe īsignis: denoiata ē a Trœzene filio pelopis: hic educat⁹ fuit Theseꝰ: & iō Theseia Trœzē dī a Papinio. Trœzē Pytheus auꝰ mr̄nus Thesei i regno succesſit. Et ob id Oui. in Heroidibꝰ Thrœzena appellat pytheia regna. ¶ Cyrsillū quēdā. Ci. aliter q̄ alii hāc narrat historiā. Nā cū mādoniꝰ xerxis dux Athenas uenisset desertas a diuibꝰ: q naues cōscederāt: & apud Salamīa de fūma regꝫ ꝺsultabāt: & de liberis: ꝺiugibꝰ: cęterisq; fortunis demādādis Trœzenē: ipsas cœpit athenas: & Murichidē Helle spōtū salaminē misit cū mādatis postulatisq; ad Atheniēses: q illuc cōfugerāt: cū mādata expoſuisset Murichides. Lycidas Atheniēsis senator i cōcioe suasit: ut mādata acciperēt atheniēses: ac ferrēt ad populū. Vñ oium cōsensu lapidibꝰ obrutꝰ ē. Mulieres: q̄ adhuc apud Salamīe erāt: id audiētes uxorē Lycidę & filios ea dē pœna mulctarūt. ¶ In urbe: athenis. ¶ Sed ea nō erat utilitas: qm̄ non decebat generosos: & tanti nois Græcię oium bonarꝫ artiū iuētricis alūnos: & de oi gñe uirtutū p̄cepta dederāt & dabant: xerxē barbarꝫ i urbē disciplinarꝫ sedē & emporiū recipe. Sic Appiꝰ cecꝰ dissuasit Romāis grauissima ofone Pyrrhū recipe. ¶ Themistocles: pōit exēplum de Themistocle: q rē minime hōestā excogitauerat: iō Atheniēses uirtutis cultores eā rēnuerūt. Plu. ait in uita Aristidis: post uictoriā platēsē. Themistocles populo dixit se id excogitasse: qd̄ si exeq posset magnā utilitatē urbi afferret: populus aristidi negociū dedit: ut de hac re cū Themistocle ꝺsultaret: & si e rep. uideret⁹ p̄baret. Cogitaui īgt Themistocles nauale græcorꝫ īcēdere: quo atheniēses totius græcię potuerūt facile ēe p̄cipes. Aristides concioe aduocata dixit Themistoclis ꝺsilio nihil eē cōmodi⁹: sed nihil iniusti⁹. ¶ Q ui cū: cū quo. ¶ Lacedæmonio/ rū: q sunt i pelopōneso: & socii fuerāt atheniēsiū i bello ꝺtra barbaros. ¶ Ad Gytheū: nauālē Lacedæmōiorꝫ nobile. Vt ingt Stra. Intra. cc. & .xl. stad. ædificatū: & hīs nauiū stationē māu effossā Plu. ait i uita Themistoclis. xerxe abeūte i pagasas hyemādi gr̄a græcorꝫ classis subducta ē: dato Themistocli aristide: dixit Themistocles se excogitasse grę corꝫ classem icēdere. Meliꝰ hi q̄ nos: laudat iustitiā atheniēsiū: q socios Lacedęmonios cæteros q nullo mō uiolādos cēsuerūt: no tatq; Romāos: q piratis īpunitatē & īmunitatē ꝺcessere: cū debuissent eos iusto grauissimoq; supplicio afficē: & socios cōfœderatosq; hēbāt uectigales. i. tributarios: h̄ īgt uī iniustū: ut socii nr̄i pēdāt tributū: & piratæ sint īmunes. Romāi nūq; æqs fœderibꝰ societatē inibāt: sed tributū uolebāt tanq̄ supiores. Vñ in prīo bello punico Reguluꝰ Romā missus: ut pmutatio fieret: & pax æquo fœdere: dixit i senatu id dissuadēs: cū eēt ꝺtra mores auitos & decorꝫ: hic q̄ uersib⁹ psecutꝰ ē Syllius. Nec uero placeat: nisi q̄ de more pentū pax erit. Inde subiūgit. Sed mihi sit stygios añ itrauisse Pænates. Talia q̄ ui deā feriētes pacta latinos. Pōpeius magnꝰ piratas maria & terras ifestātes fœlici successu uicit: & cū athēas trāsmisisset: nōnullis ad illū uenīā fidēq; fugiētib⁹ īpunitatē ꝺcessit: & cū eēnt ad .xx. milia: eos p oppida colōis exhausta collocauit: ut facilitate uict⁹ eos mitiores reddēt. Itaq; ciuitates q̄dā Ciciliæ quosdā admiserūt & Dymæ urbs acheorꝫ i pelopōneso: ut memierūt Strabo: & Plu. cultorib⁹ uacua & agrorꝫ ubertate fœcūda piratis ꝺcessa ē. Hoc nōnulli īprobarūt: author Plu. i uita Pōpei: hoc ēt Ci. notat: q̄uis latēter pp Pōpeiū quē uiuū amauerat: & mortuū apte nolebat īsectari: ut ēt supra fecit: cū de theatris & porticib⁹ loq̄reť. ¶ Socios: romāi nois & fœdere nobis ꝺiūctos. ¶ Vectigales: soluētes tributū. Vectigalis is dī: q uectigal soluit & tributū: & sic ager uectigalis. Vñ accusať cæsar: q̄ agrū cāpanū ad sb̄sidia reip. uectigalē relictū diuiserit: Immūes dīr illi: q ñ st uectigales: nec ad aliq̄ ꝺ on⁹ obligāť: ergo īdignū erat latrōes eē imūes & socios uectigales. Munꝰ ingt iurecōsultꝰ uno mō dī ꝺ onꝰ: qd̄ cū remittit̄: uacatione militię muneriscq; p̄stat: ide īmunitas appellať.

¶ Trœzene: pelopōnesi ciuitas fuit. Trœzē: author⁹ e Stra. agri pisei sacra possidōi. i. neptuno a quo & possidōia olī ē appellata: a mari. xv. abest stadiis urbs īsignis portū hēt noīe mētū i ñ regnauit Pytheꝰ pelopis filiꝰ: uñ ait Oui. Pytheia Trœzē. ¶ Themistocles &c. Aliud exēplū. Themistocles deuicto rege xerxe: & in scapha piscatoria fugē cōpulso hr̄e se ꝺsiliū dixit atheniēsi ppl̄o: q d̄ eēt utilissimū. Sed id ipleri ñ posse: nisi eēt: q occultissimū. Atheniēses rñderūt ut illud cū aristide cōicaret: & si ab eo p̄bareť īplēdū eē. Aristides audito ꝺsilio utilissimū eē ñ negauit: sed turpe. Quo audito succlamauit ppl̄s ñ ē factēdū. Cōsiliū āt erat: ut classis Lacedęmōiorꝫ: q̄ erat ad gytheū cōburereť. Q d̄ cū fcm̄ eēt ñ erat dubiū qn atheniēses potirēť gręciæ. Gytheū āt spartanorꝫ fuit nauale nobile itra. cc. & .xl. stadia ædificatū hīsit nauiū stationē māu effossā: iuxta fluuiꝰ fuit eurotas author Strabo. ¶ Magna expectatiōe: nā ab oīb⁹ expectabať. ¶ Quāne &c. ignorābāt rē: & tñ repudiauerūt. ¶ Meliꝰ &c. Cōtraria iuxta se posita meli⁹ cognoscunť: dixit atheniēses cōtēpta utilitate rōnē habuisse hōestatis Romāos dicit ꝺtra piratas amicos hr̄e uoluisse: q oēm maritimā orā infestarāt. ¶ Pōpei⁹: captos piratas ad .xx. milia i colonias misit & īmunes eē uoluit: cū Romani socios & amicos populos uoluerīt eē tributarios. Ideoq; apud Lucanū Pōpeio hoc Cæsar obiecit. An melius fiēt piratæ o magne coloni. ¶ Vectigales. i. q uectigalia psoluunt: uectigal. n. est q̄quid pēdit̄: unde ager uectigalis uocať pro quo aliquid: quotānis ei cuius est proprietas persoluitur.

¶ Trœzene: i ea ciuitate pelopōnesi: ipsi obruerūt lapidibꝰ Cyrsilū quēdā suadētē ut manerēt in urbe & reciperēt xerxē pricipē inimicorꝫ. ¶ Atq; uel potiꝰ atq. i. sed tñ ille uidebať seq utilitatē. ¶ Sed ea nulla erat hōestate repugnāte. i. qa hōestas repugnabat. Themistocles dux Atheniēsiū post uictoriā eius belli: q̄d fuit cū Persis dixit i ꝺcioe se hr̄e ꝺsiliū salutare reip. sed nō eē opꝰ id sciri postolauit: ut populus daret aliquē qui cū. i. cū quo cōicaret sup. cōsiliū. Aristides uir ille sapiēs est datus: ille. s. Themistocles dixit sup. huic. s. Aristidi classem Lacedæmonioꝰ q̄ eēt subducta ad Gytheū illud nauale Lacedæmoniorꝫ posse incēdi dā: quo facto necesse eēt opes Lacedæmoniorꝫ frāgi. ¶ Quod cū audiuisset Aristides uenit in cōcionē magna expectatiōe sup. populi: dixitq; ꝺsiliū q̄ Themistocles afferret eē perutile: sed minime honestū. ¶ Itaq;. i. & ita Atheniēses putauerūt id ne utile quidē: q̄ nō eēt honestū: & repudiauerūt totā illā rē: quā rem ne audiuerāt qdē: Aristide authore. i. repudiationē approbāte. ¶ Meliꝰ sup. fecerūt hi q̄ nos: q habemꝰ piratas deuictos. s. a Pōpeio & i colonias diuisos: īmunes. i. liberos ab oi onere: & socios uectigales. i. pēdentes uectigalia q̄ tributarios.

PET. MAR. Pytheꝰ auꝰ troꝛzæni Mādoꝛniꝰ xerꝛxis dux

Themistoclis consiliū

Themistoclis consiliū ad aꝛistidem.

Regulꝰ Romā missus

Syllius

Vectiꝛgales.

Immunes

Munus

FRꝛNMAT.

Strabo.

Gytheꝰ spartaꝛnus.

Cæsaꝛris dcm̄ ad pōꝛpeium.

ASC.

PET. MAR. ¶MAneat ergo hoc:certū sit & cōstitutū inqt:nihil eē utile qđ nō sit hōestū:aīr putare calamitosū ē & malū: eū sit cōtra boni uiri decorē & dignitatē:& his q hoc errore ducū:calamitosus ē:& nō fœlix:ēt si id qđ cupit adipiscer etur:amittit.n. uirtutē:q nulla utilitate:si sine hōestate utilitas dici pt:repēdit. ℣ Sed incidūt sæpe causæ. Repetit Cice. id qđ supra ppo suit aīaduertēdū:disputādūq docet:cū utilitas cū hōesto uideaī pugnare:pugnet nec ne:& sic innuit cōsiderādas eē circūstantias tēporū:locorū:& pſonarū:ut plane cognoscaī qd ex oſtō sit:qd contra offīm. ℣ Plane:oīno. ℣ Eius gñis:similes & hmōi:cū q̄rimus an aliqd hōestū sit:& deceat:an ecōtra. Exponit qōnē sumptā ex dogmate stoicorū:quorū alteri socie tatē eorū q sancte: ac pure hāc sectā peperūt imitati sunt. Alteri uero talē rigiditatē minime secuti: & sanctitatē:aliter pſiati sunt q̄uis stoicū dogma pfiterent. ℣ Alexādria:ē urbs ægypti ad mare. ℣ Rhodos ē īsula maris pāphili iter Cyprū īsulā. ℣ Sapiēter:pfectū:& q scit iudicaī qd sit offīm:q̄lē antiq stoici uolebāt. Diogenes imitabaī recētiores stoicos: q nō nihil a ueteribus dissentiebāt: Antipr autē uerū stoicū agebat:& partes priscorū tuebaī. ℣ In hmōi causis:pt oriri addubitatio an aliqd sit oīno turpe: & iō affert iudiciū Diogenis stoici: & Antipri eius discipuli:quorū fuerunt Diogenes:authore Laertio. Prius Apolloniates physicus. Secundus Sycionius. Tertius sinopeus cynicus cognominat⁹. Quartus hoc de quo nūc agit:ex seleuca: appellatus āt Babylonius ob uicinitatē. Quintus Tarsensis qui de quæstionibus poeticis scripsit. Antipater Tyrius fuit.

Diogenes imitaī recētiores

Diogenis

Quintus Tarsēsis

FRAN MAT. ¶MAneat ergo. Cōcludit quotiēs inqt id qđ utilitas spēm hēt cū hōesto pugnare uīr oīno cōtēnaī. ℣ Ne tū qđē:ne ēt si adipiscēris id qđ utile uidebatur:& postea cognoscet repugnare hōestati: tenere uelis. Sed contēnito. ℣ Hoc ipm &c. ēt si nulla alia res peccares:ubi existimas utile qđ ē turpe:nō puta est calamitas:& dānum. ℣ Sed incidūt ut &c. dixit peccare uehemēter illū cuius aīus dubitat pponer ne dēat hōestati qđ utile uideaī. Sed qa accidē pt: ut aliqd uideaī utile:& minime ab hōesto remotū. Cōcedi dicit tādiu deliberare q̄diu cognitum fuerit: non esse aut esse in ea utilitate turpitudinem: sed ubi turpitudo inesse cognita fuerit:omnis consultatio subito amoueri dēt:ponit aūt exēplū cuiusmodi sit aliqd utile in quo q̄ri possit. Sit ne cū eo utilitas iuncta an otra forte ita accidē posset:ut rhodi magna eēt annonæ penuria. Alexādriæ uero copia p magna. Mercator qdā uir haud iprob⁹ frumēto nauē onerat:ut rhodū ueharī. Idem faciunt: & alii mercatores. Sed ipe prior soluit:& rhodū applicat: nesciūt rhodii paulopost magnā frumēti copiā affuturā:& iccirco cariꝰ ab illo uno mercatore emūt:qui uir bōus cum sciat naues alias paulopost affuturas frumēto onustas. Quærit retice ne dēat:an patefacere. Q đ dubitari pt:& q̄ri an qd utile sit illi uidelicet reticē:sit ne ēt hōestū. Diuersæ fuerunt opiniōes:& cōtrariæ duorū pſiorū quos ueluti iter se disputātes Ci. iducit. ℣ Incidūt:de mānifesta turpitudie dubitādū nō ē:qn sit penit⁹ respuēda:de q̄ ēt cogitare scelꝰ est:sed cū utilitas cū hōestate iūcta eē uīr dubitari pt. ℣ An possit an id qđ ē hōestū possit cū utilitate diūgi. ℣ Alexādria:q ē pricipalis ęgypti ciuitas ab alexādro cōdificata. ℣ Numerꝰ:q̄litatē. ℣ Idē:mercator uir bōus q frumētū aduexit. ℣ Dicturꝰ &c. añq frumētū rhodiis uēdat. ℣ Sapiētē &c. ñ q̄rim⁹ iqt qd uulgꝰ faceret. Nā dubiū nō ē uulgꝰ seq utilitatē. Sed q̄rimus qd uir bōus & sapiēs in tali re facturus sit. ℣ Sed dubitet:sit ne huic utilitati hōestas cōiūcta an cōtra. ℣ Diogeni babylonio. Fuit hic pīus stoicus ex se leutia:sed babylonius est appellatꝰ ob uicinitatē:author Iaertius. ℣ Antipatro:opinio antipri fuit:ut mercator ille uir bōus patefaceret rhodiis plures naues frumēto onustas affuturas:ēptor & uēditor noīa sunt ad aliqd. Nō pt eē emptor qn sit uenditor ob eā rē:qđ nouit emptor:nosse dēt & uēditor nouit hic uēditor magnā uī frumēti affuturā:id & emptores rhodii scire debuerūt. ℣ Diogeni:is ius ciuile seqī:uult.n. aliā eē rōnē pīi:aliā eorū q in repu. æquo iure uiuūt. Nā iure ciuili caueī:ut si aliqd uēdaī:& uitiū rei ñ apiaī:uēditio illa irrita sit:& rhedibitio fiat uitia tū nō oīa sūt aperiēda pter ea q̄ emptor cognoscere pōt nisi stultꝰ fuerit:ut uerbi cā:si uendā equū cecū uitiū illud iudicare nō teneor. Quoniā emptor ipse plane cognoscere pōt.

Mercatoris rhodit exēplū

Diogenes babyloniꝰ

ASC. ¶MAneat ergo.i.certū sit & firmū id qđ turpe sit nunq eē utile:nec tūc qđē.i.nō ēt tūc cū tu adipiscare.i.adipiscaris:id qđ putes eē utile. ℣ Enī p qa calamitosum est putare hoc ipm eē utile:qđ turpe sit. ℣ Sed incidūt sæpe cāæ ut dixi supra cū.i.in qbꝰ utilitas uideaī pugnare hōestati:ut sit aīaduertēdū.i.cōsiderare oporteat ne.i.an supple illud utile repugnet plāe cū hōestate:an possit diūgi cū hōestate. ℣ Eiꝰ.i.eiusmodi gñis sūt hæ qōnes si exēpli grā uir bōus pfectꝰ ab alexandria rhodū aduexerit magnū numerꝰ frumēti copia rhodiorū & fame:& sūma caritate annonæ:si idē sciat cōplures mercatores soluisse.s.naues ab alexādria:& uiderit naues onustas frumēto petētes rhodū i cursu.i.in nauigatiōe:ne.i. an sit dicturꝰ rhodiis id.s.cōplures naues aduētare:an uēditurus ē supple suū frumentū q̄plurimū.i.ualde care:nos fingimus: idest præsupponimus eum uirum sapientem & bonum & quærimus de deliberatione & consultatione eius:qui non sit

celaturus

Maneat ergo qđ turpe sit id nūq eē utile:ne tū qđē:cū id qđ utile eē putes adipiscare. Hoc.n. ipm utile putare qp turpe sit calamitosum est. Sed incidunt: ut supra dixi:sæpe causæ:cum repugnare utilitas honestati uideatur:ut animaduertendum sit:repugnet ne plane an possit cum honestate coniungi.

Eius gñis hæ sunt qōnes. Si:exēpli grā:uir bōus ab alexādria pfectꝰ rhodū magnū frumēti numerū aduexerit in rhodiorū inopia:& fama:sūmaq annonæ caritate:si idē sciat cōplures mercatores ab alexādria soluisse: naues q̄ i cursu frumēto onustas petētes rhodū uiderit dicturus ne sit id rhodiis:an suū q̄ plurimū uēdituruſ:sapientē:& bonū uirū fingimus de eius deliberatione & consultatione quærimus:qui celaturus rhodios non sit si id turpe iudicet:sed dubitet an turpe non sit in hmōi causis aliud Diogeni babylonio uideri solet magno & graui stoico:aliud Antipatro discipulo eius hoi acutissimo. Antipatro oīa patefaciēda:ut nequid oīno quod uenditor norit:emptor ignoret. Diogeni uenditorem

celaturus rhodios: si iudicet id turpe: sed dubitet an sit nō turpe. ¶ Aliud solet uideri i his causis Diogeni babylonio stoico magno & graui: alid solet uideri Antipatro discipulo eius hoi acutissimo. ¶ Antipatro sup. uidet oia patefacieda: ut ne qd emptor ignoret: & qd uēditor norit. i. nouerit. ¶ Diogeni sup. ut: uēditorē oportere dicere uitia eatenus supple.

quatenus iure ciuili cōstitutū sit dicere uitia oportere: cætera sine insidiis agere: & qm̄ uēdat uelle q̄ optime uendere: aduexi: exposui uēdo meū nō pluris q̄ cæteri: fortasse ēt minoris: cū maior ē copia cui fit iniuria. Exorit Antipatri ro ex altera pte. Quid agis: tute cū hoibus cōsulere dēas: & seruire humānæ societati: eaq; lege natus sis: ut ea hēas pticipia naturæ: qb⁹ parere: & q̄ sp sequi dēas: ut utilitas tua cōis utilitatis sit: uicissimq; eadem cōis utilitas tua sit: celabis hoies qd his adsit & omodi tatis & copiæ. Rndebit Diogenes fortasse sic: aliud celare aliud ē tacere: neq; ego nūc te celo: si tibi nō dico q̄ nā deorū sit: qs sit finis bonorū: q̄ tibi plus prodessent cognita q̄ tritici utilitas: sed nō qcqd tibi audire utile est: id mihi dicere necesse ē. Immo uero iqt ille: necesse est. Siqdē iter hoies nā meministi oiunctā societatem. Memini inquet ille. Sed num ista societas talis est: ut nihil suū cuiusq; sit? Quod si ita est: nec uēdendū quidem quicquam est: sed donandum. Vides in hac tota disceptatione non illud dici: quāuis hoc turpe sit: tamē quoniam expedit faciam. Sed ita expedire: ut turpe non sit ex altera aūt parte ea re: quia turpe sit: non eē faciēdū.

¶ QVAtenus: inq̄tū. ¶ Iure ci. cōsti. ē: quo cauetur: ut uēditor dicat uitia rei q̄ uēdit: aliter reticētiæ pœna cōstituta erat: de hoc paulopost diceī latius. PET. MAR.
¶ Sine insidiis: fraude & crimine. ¶ Cætera: oia alia posse celare extra crimē insidiarum. ¶ Aduexi: hæc sunt uerba uēditoris. ¶ Exposui. ad uēdendū. ¶ Exorit: opponit rōni ipsius Diogenis rō antipatri: q̄ uult bonū uirū lege naturæ iubēte cōi utilitati cōsulere dēre: & ad hūc finē ois actiones dirigere: qd si faciet nihil cessabit nihilq; tacebit: qd ex usu aliorū sit: quibus consulere dēt. i. puidere: & iō Antipatri: rō laudabilior ē: qm̄ ad coseruationē humānæ societatis spectat. ¶ Pricipia naturæ: q̄ uult: ut nihil putemus eē nobis utile: qd aliis noceat: aliter uiolabit ius humanæ societatis. Vicissim: mutuo. i. debemus putare uiolēte nā cōem utilitatē esse nr̄am: qd cū sit nihil celat: sed habet rō hōestatis: q̄ cæteris rebus bono uiro dēt eē antiqor. Et affert id qd Diogenes rndere potuisset & dicit aliud eē celare aliud tacere. ¶ Finis bonorū: summū bonū: ad qd oia referunt. ¶ Plus pdessent: ad pfectionē: & ad bñ beateq; uiuēdū. ¶ Siqdē iter hoies: uerba Antipatri. i. scis inter hoies eē societatē nālē. ¶ Inqt ille. Dogenes. s. ¶ Vides in hac: uerba sunt Ci. Sensus est: & ordo: in hac disceptatiōe nō dr̄ a Diogene: uēditor uēdit id qd uult magno pcio: q̄uis talis uēditio turpis sit: sed dr̄ ita eē utile: ut turpitudinē non hēat: & hoc est q̄tū ad Diogenē: q dicit talē uēditionē nō eē turpē: qm̄ nō pluris q̄ cæteri suū uēdit. ¶ Ex altera pte. i. ab Antipatro ostenditur id non esse agendū quod sit turpe: & sic Cice. ex tali disceptatione præceptum elicit. ¶ Ita expedire: ita esse utile. ¶ Ea re: pp id: quia turpe est: nisi emptor nouerit ea quæ uenditor. Celare & Tacere. in quo differāt Id n̄ eē agendū qd sit turpe.

¶ QVAtenus: quousq; inq̄tū: qa uitia q̄ emptor nulla rōne cognoscere pōt uenditor apire dēt: reliq̄ uero q̄ cognosci pñt tacere pōt. ¶ Cætera: q̄ legib⁹ excepta nō sunt: & qm̄. s. ut: Diogeni. ¶ Aduexi: uerba sunt qbus uēditor frumēti uti potuisset: aduexi. s. frumētū ergo pmiū p labore posco: & p piculo. ¶ Exposuit: ut uēderē. ¶ Meū: frumētū. ¶ Pluris: pcii. s. FRAN MAT.
¶ Fortasse minoris. s. q̄ emptū fuerit: ubi lucrū & dānū simul eē pñt: tūc Lucrū illud iustū ē. Qui Alexādria uehit frumētū exponit se piculo. Magna itē erat inopia cū portu nauē soluit. Quid si interi mercatores aliūde uenissent minoris q̄ emi uēdidissem: ergo piculū fuit cū dāno. ¶ Exorit &c. Validior ē Antipatri argumentatio. ¶ Diogenis. n. a iure ciuili Sumit: huius uero a iure nāli. Nālis rō id postulat: ut cōi hoium cōsulamus utilitati. Nec pt hēri bōus uir: & legē naturæ tuare q tacet qd aperiēdū ē. Nā ab offō bōi uiri penit⁹ discedit: si qd sæpe dictū ē. Sicut nā: ita ēt iudicio hoies nihil hūani a se alienū putarēt: nihil otra humanā fieret societatē: & nulli iferret iniuria. ¶ Hūanæ societati: pria societas ē oium hoium iter se de q̄ nūc logī. ¶ Pricipia naturæ: cōem uidelicet itelligētiā. ¶ Vt utilitas &c. ut nihil tibi utile sit: & qd sit utile cæteris: id tibi ēt utile ducas. ¶ Aliud ē celare &c. fateor inqt celare utile eē sine hōestate. Sed aliud ē celare: aliud tacere: nō. n. si taceo celo. Si nō dixero finē bonorū & malorū. Quæ sit natura cœli &c. q̄ occulta sunt uulgo: nūqd te celo? minime. Et tñ hęc tibi utiliora eēnt q̄ apire uī magnā frumēti affuturā: & ē argumētū a mīori ad maī⁹. Si licet tacē ea q̄ maiorē utilita tē afferūt: licet ēt tacē q̄ mīorē. Maior ꝓposito nota ē: & a nullo negabit: mīor ipugnari posset q̄ ꝯfirmat. Maior utilitas est scire qs finis malorū &c. qa nullū uitiū cōmitto: ergo tacē ea q̄ mīora sūt nullū erit uitiū. ¶ Q d tibi utile &c. nimis magnū & difficilē laborē suscipet. Qui oia hoī dicē uellet: q̄ ei eēnt utilia: & iō recte refert. ¶ Si qdē meministi: rndit antipr̄ nūqd oblit⁹es qd nālis rō pscribit uidel; ciūctos eē hoies nāli societate: ut nihil ꝓpriū uelim⁹ qd nō aliis cōicem⁹. Nā qbus data ē rō: his dē data ē & recta: rō q̄ ē lex phibēdi & iperādi: hac rōne ita iter se hoies ciūcti sunt: ut nihil sit cuiusq; ꝓpriū qd nō fit aliis cōe. ¶ Memini uidelicet eē societatē nālē. Sed dic mihi nūqd ista societas q̄ hoies iter se ciūcti sī eiusmodi ē: ut nēo aliqd ꝓpriū possidē possit. ¶ Q d si ita ē &c. Argumētū ē a sequēti absurdo. Si nihil suū cuiusq; ē: sequī ñ absurdū: ut donādū sit. Ex quo ꝓbat aliqd suū cuiusq; eē: & utiq; Dilemate. Aut iqt aliqd ꝓpriū cuiusq; ē: aut ñ ē: utrū cōplexo fueris negari pt. Si aliqd suū cuiusq; eē negaueris. Sequī q̄ nihil uēdē licet. Sed dōare. Nā si oia sūt mihi cū aliis cōia sequī nihil uēdi posse. Cōtra si aliqd cuiusq; ꝓpriū ē aliqd uēdi pt. ¶ Vides in hac to. Ex hac disputatiōe infert Cice. qd uterq; plus nihil uult utile eē: qd idē hōestū ñ sit. Nec ab eo discedit: qd uelut fundamētū hō⁹ ꝓpositiōis dispēsauit. Nihil eē utile qd idē hōestū nō sit. ¶ Nō il. dici. Vterq;. n. illud respuēdū fatet: qd utile ur. Si hōestū nō sit. ¶ Ex al. āt. Ex Diogēis ꝓpria disputat: & colligit nō eē turpe: & iccirco utile uideri. Ex antipri uero ea re q̄ turpe sit ñ eē faciēdū. Antipr̄ dicit nō eē reticēdū. Quia sit turpe reticē Diogenes uero uult reticeri posse. Quia nō sit turpe: & hoc mō eūdē uterq; finē respicit. Celare & Tacere. in quo differāt Id n̄ eē agendū qd sit turpe. Dioge. & Antipater.

¶ QVAten⁹ ostitutū sit a iure ciuili & agē cętera sine īsidiis & qm̄ uēdat sup. dicē uelle uēdet q̄ optime. i. clarissime dicēdo. s. aduexi sup. has merces ex aliēis oris: exposui sup. pciū eaq;: ego uēdo meū nō pluris q̄ cęteri: & fortasse ēt mīoris. i. mīori pcio: cū maior ē copia cui fit iniuria. q. d. nlli. ¶ Rō an. dicētis oia eē fuelāda exorit: ex alta pte Dic. n. sic. ¶ Quid agis cū tute. i. tuipe dēas osulē & fuir̄ societati hūanę: & cū sis nat⁹ ea lege: ut hēas ea pricipia nāæ: qb⁹ dēas patē & q̄ debeas seq sp: ut tua utilitas sit cōis utilitatis. i. redūdet i cōem utilitatē: & ut ea utilitas cōis sit uicissim. i. ecōuerso tua: celabis tu hoies: qd utilitatis & copię adsit. i. ꝓponat: aut aduehat uenale his q̄si dicat nō decet te id facē. ¶ Diogenes rnde, ASC.
bit fortasse sic. ¶ Aliud ē ce. i. occultare: aliud tacē: neq; ego celo: nūc te: si ñ dico tibi q̄ sit nā deorū: & qs sit finis bonorū q̄ bona cognita. i. si cognoscerent prodessent tibi plus q̄ utilitas tritici. ¶ Sed non est mihi necesse dicere id tibi: quicquid utile

est tibi audire. ℣ Ille. s. Antipr̃ ingt ĩmo uero necesse est qdē. i. certe si meministi societatē eē cōiunctā nā. i. per nām ītet hoies. ℣ Ille. s. Diogenes inquiet ego memini supple societatē eē: sed num. i. nūquid ista societas est talis: ut nihil sit cuiq; suū. i. propriū quod si est ita nec uēdendū quidē est quicq̄: sed donandū. ℣ Vides (inquit Cice.) in hac tota disputatione nō illud dici: quāuis hoc sit turpe: tamē ego faciā: qm̃ expedit. i. utile est & expediens pro tpe. ℣ Sed ita expedire: ut nō sit turpe: aūt pro sed tu uides supple ex altera parte non esse faciendū ea re. i. ea de causa: qa sit turpe.

PET. MAR.

¶ VENdat ædes uir bonus ponit aliud exēplū: & disceptationē ex domo uenali. ℣ Et habeant̃: putētur ab aliis eē salubres: cū sint pestilentes. ℣ Male materiatæ: cōpositæ ex mala mā: ut cemēto: lignis: & tabulis tpe nō oportuno cęsis & sectis: & sic tere dini corruptiōi qs obnoxis: malis lapidibus: male iactis fundamentis: ut ob id ædes casuræ sint. Materies ꝓprie est ex qua cōficiunt opa: & ędificia: ut lapides: ligna: & cætera id genus. Materia est q̄ suscipit formā animalē: ut mā corpis aiam eius formā suscipientis. ℣ Pluris: multo maiore pcio q̄ si ipsarum ædiū uitia uixisset. ℣ Execrationibus: detestationibus: qm̃ piaculū erat apud Athenienses nō monstrare uiam errāti: carmē erat apud ipsos qd̄ in publicis cātabat̃ sacris: ꝓnūciabaturq; eos eē ipios & execrabiles: q uiā nō mōstrarēt. ℣ Sanctū: firmatū & constitutū: q̄si dicat id qd̄ de uia dī: latius patet: & hoc peius est q̄ nō mōstrare uiā. Nā ē: rō qm̃ sciēs alium ducit in errorē & fraudē: qd̄ flagitiosum ē. ℣ Scientē: hoiem de industria certo cōsilio & malitia alium deducentē in fraudē. ℣ Proscripsit: uēdere se uelle ostēdit: nā ꝓscribere aliq̄ rē est illā uenalē exponere cū inscriptiōe: quēadmodū in tabula pscriptionis ponebant̃ noia ꝓscriptoꝝ. Vñ dicit Plautus in trinūmo: ædes uenales hasce inscribit lī is. Hoc ēt fit nō tpe; scribit. n. in ianua hæc domus est uenalis aut locāda. Si: ingt Diogenes: aliqs ullā ꝓscribēs addat hæc uerba bonā ullā & cū ratiōe ædificatā: tū reuera nō sit: nō decipit emptorē: q pōt cōsiderare & dispicere: an recte sit ædificata: ergo si uēditor non tenetur p̄stare id quod dixit: multo minus id quod non dixit. Iure uolūt ut uēditor non teneat ea de qbus emptor iudicare pōt: sed si qd̄ est uitiū latēs: & illud reticuerit: p̄stare debet: & emptor pōt eū iure cogere: ut aut restituta pecunia uendi tor rē recipiat aut tāti uēdat q̄ti emptor emisset si uitiū illud sciuisset: iure igitur ciuili Diog. nitit. Antipater aut lege naturæ & boni uiri decreto & cōscientia: facit. n. uir bōus id quod ex usu aliorꝝ fit nec q̄rit exceptiōes iuris & legū diuerticula.

Materies

Materia

Sanctū

Proscribere rē

Plautꝰ

Diogenes

Antipater

FRAN MAT.

¶ VENdat ædes. Aliud exēplū est. Si qs ædes uēdiderit uitiosas quarꝝ uitia nullus norit p̄ter ipm dīm uenditorem. Quærit nunqd uitia tacere dēat: quo plures: & facilius ædes uēdat: an potius indicare. ℣ Pestilentes nō salubres: est nō nullarū ędiū quædā infœlicitas. Nā eas incolētib⁹ morbos inducūt. ℣ Habeant̃: oēs existimēt eas salubres esse. ℣ Male materiatæ: hoc est mala mā cōstructæ: uidelicet calce resolubili: lapide fragili lignis putridis: & nō sua luna cæsis. ℣ Ruinosæ unū ex reliqs sequit̃. Nā si male materiatę sunt: ruinosę sunt. ℣ Ille uero: Snia Antipatri ĩprobe facere: q hoc faciat. ℣ Sed est aliud ingt uiā errātibus nō ostēdere. Quia hoc plus est uiā errāti nō ostēdere q̄ uitia emptori nō aperire: & pati ipm ruere in uitia: q̄ uisum hoc sit uitiosum nō ostēdere uiā errāti: ex hoc cōpræhēdit: qd̄ publicis execrationibus punit apud athenienses: & ꝓbat Antipr̃ hoc mō. Quorꝝ criminū eadē ē pœna: eadē quoq; crimina sunt æq̄lia. Sed sacrilegii & eius q errāti uiā nō mōstrauit apud Athenienses pœna est eadē: ergo nō mōstrare uiā errāti: & sacrilegiū cōmittere idem est scelus. Sed execrationibus publicis punit̃ qui nō mōstrauerit uiā errāti athenis. Sicut execratiōibus puniūtur sacrilegi ergo &c. Vides maiores nr̄os uidisse naturę legē cū tā detestabile. Athenienſibus fuerit nō mōstrare uiā errāti: ut eadē pœna puniret̃ qua puniunt̃ sacrilegi. ℣ Publicis execratiōib⁹: Athenis erat olympiadæ sacerdotes Iouis olympici: ii publice execrabant̃ eos quos res publica ob aliqd̄ scelus execrādos duceret: ut sacrilegos legimus Alcibiadē in eius uita q domi suæ mysteria frequētaret q̄ occulta eē dēbant sacrilegii fuisse dānatū & publice execratū. Deinde reuocatū i patriā resacratū fuisse: & apud Plutar. discere licet execratiōis illius ritū. ℣ Hoc: de quo loquor īmo est plus: qa plus patit̃ detrimēti emptor: q̄ uiator: q nō mōstrauerit uiā errāti nocet illi qdē. Sed is multo plus q uitia nō idicauerit emptori: dāno. n. sæpe afficit q̄ maxio. ℣ Sciētē: eū q scit uitia rei q̄ uēdit. ℣ Diogenes cō. Rōnib⁹ Antipr̃i Diogenes occurrit. ℣ Ille qui. Qui uēdidit ædes morbosas &c. ℣ Proscripsit. Venale ꝓposuit. Nā ꝓscribere ē in publico aliqd ꝓponere: uñ ꝓscripti dicebant̃. Quorꝝ noia in publico ꝓponebant̃ ut oibus liceret eos ipune occidere. ℣ Q d si qui ꝓscribūt &c. Argumētū est a minori ad maius. Si qs ꝓfitet̃ se uillā bonā uēdere & dicat hāc uillā ꝓscribo bñ ædificatā ac instructā: & aliqs emit eā: ac ruinosam repit: nūqd nō cogit̃ ille redhibē uillā: nō cogit̃ si licet uenditori laudare rē suā supra ueritatē q̄to magis licet uēdere: si nihil de re dicit. Nihil ille laudauit. Sed tm̃modo uenales ædes exposuit. ℣ Quod si. Si qui laudāt nō laudanda cū ꝓscribūt ut uēdant nō fefellisse credunt̃: multo illi minus fallere putandi sunt qui nihil oīno laudāt: nihil dicunt.

Proscribere Mancipium

Mancipari

ASC.

¶ VENdat. i. ponamus quod uir bonus uēdat ædes. i. domū suam pp aliqua uitia quæ uitia ipse uēditor norit: & cæteri. s. emptores ignorēt: utpote si sint pestilētes: & habeant̃. i. reputent̃ salubres: & ignoret serpētes apparere in oībus cubilibus: & sint ipsæ ædes male materiatæ. i. ex fragili materia factæ: & ruinosæ. i. ad ruinā tēdētes: sed nemo sciat hæc præter dīm: num. i. nūquid ipse dñs fecerit id iuste an ĩprobe: est quæro si uēditor nō dixerit hoc emptoribus & uendiderit ædes multo pluris q̄ putarit. i. putauerit se uēditurū num. i. nunqd id iuste an ĩprobe. Antipater ingt: uero: idest certe & pro uero ille facit ĩprobe. ℣ Quid est. n. aliud nō mōstrare errāti quod. s. non mōstrare uiā: sancitū est. i. firmatū & cōstitutū athenis publicis execrationibus si nō est hoc. s. pati emptorē ruere & incurrere per errorē. i. ignorationē in fraudē. i. rerum minutionē maximā: immo dicit plus etiā est quā non mōstrare uiam. ℣ Nam est scientē. i. eum qui sciens: & ex cō posito facit inducere alterꝝ in errorem. ℣ Diogenes econtra. i. econtrario sup. dicebat: nū. i. nunquid coegit emere qui nē hortatus quidem est quasi dicat minime. ℣ Ille: scilicet uenditor. ℣ Proscripsit. i. uenale inscripsit quod non placebat: tu emisti quod placebat. Quod si illi qui proscribunt. i. uenalē indicant uillam. i. domū in agro: bonā & bene ædificatā non existimantur (a iure. s. eo quod quilibet eam inspicere potest) fefellisse. i. fraudem fecisse.

Pœna eorꝝ q errāti uiā nō monstrant uiam Antipatri Diogenes occurrit Proscribere Mancipium Mancipari

Vēdat ædes uir bonus ꝓp aliqua uitia: q̄ ipse norit: cæteri ignorēt. Pestilētes sint: & habeant̃ salubres: ignorent̃ in oībus cubilib⁹ apparere serpētes: male materiatæ: ruinosæ: sed hoc p̄ter dīm nemo sciat: quæro si hæc emptoribꝰ uēditor nō dixerit: ædesq; uēdiderit pluris multo: quā se uēditurū putarit: nū id iuste aut ĩprobe fecerit? ille uero ingt Antipater ĩprobe facit. Quid. n. est aliud errāti uiā nō mōstrare: qd̄ Athenis execrationibus publicis sancitū est: si hoc nō est emptorem patiruere: & p errorē in maximā fraudē incurrere. Plus ēt est q̄ uiā nō mōstrare. Nā est sciētē in errorē alterꝝ inducere. Diogenes cōtra: nū te emere coegit q ne hortatus qdē ē? ille qd̄ nō placebat ꝓscripsit: tu qd̄ placebat emisti. Quod si qui proscribunt uillam bonam (ut ipsi asserunt) beneq; ædificatam non existimātur fefellisse:

¶ Ratione

TRAtiõe.i.nõ bñ rectęq; ædificatã:ut expoſcit rõ ædificãdi:& architecturã. Villa.n.nõ recte ædificata nõ ſolũ cõmodo uſui nocet:ſed ẽt p̃t eẽ ob id ĩ ſalubris:ſi ianua.ualuæ:& feneſtræ noxios uẽtos exciperẽt. Vñ i.li.d re ruſti. Varro loquẽs de fundo peſtilẽti dicit. Hæc uitia emẽdari ſolẽt dñi ſcientia. Per magni intereſt uti bñ poſitæ ſint uillæ:q̃tæ ſint: quo ſpectẽt porticib⁹:oſtiis.ac feneſtris. An nõ ille Hypocrates medicus in magna peſtilẽtia nõ unũ agrũ: ſed multa oppida ſcientia ſeruauit. Et idẽ Varro dicit ſe:cũ eẽt Corcyræ:& exercitus claſſis:& oẽs domus repletæ eẽnt ægrotis & funeribus imiſſo nouis feneſtris aglone & obſtructis peſtilẽtib⁹:ianuaq; pmutata:cæteraq; eius gñis diligẽtia comites ſuos ac familiã icolumes reduxiſſe. Quo loco:q̃ rõne uilla ędifi cari dẽat:docet idẽ Var.& Colu. ¶ Iudiciũ emptoris:qm̃ oĩa illa q̃ p̃t emptor iudicare:nõ teneẽ p̃ſtaꝛ uẽditor ut dictũ ẽ:& infert aliud qđ ex ſupradictis ſeqt̃. ¶ Sinaũt dictũ nõ oẽ:inqt ſi ut dictũ ẽ nõ dẽt uẽditor oĩa p̃ſtare:q̃ dixit laudãdo rẽ uenalẽ:multo minus id qđ nõ dixit. Exẽpli gr̃a:dicit uẽditor uendo bonã domũ:bonũ equum & ſimilia nõ teneẽ ad hæc p̃ſtanda:ẽt ſi mala ſint:ſi de ipſoꝝ uitio potuit emptor iudicare. Dictũ igt Vlpia.accipim⁹ qđ uerbotenus ꝓnũciatũ ẽ:nudoq; ſermõe finit. ¶ Abſurdũ:minime oſtentaneũ prudẽtię uẽditoris. ¶ Prędicet:palã dicat & damet:p̃co.n.reb⁹ uendẽdis adhibebaẽ. Vñ Marti.uẽderet excultos colles cũ p̃co facet⁹. Sic ergo docet Ci.ex his q̃ dcã ſunt in qbuſdã dubiis cauſis ex altera pte honeſtatẽ defendẽdi:ut faciebat Antip̃r:ex altera uta Diogene ita dici de utilitate:ut ſi illa reliquaẽ:turpitudini aſcribẽdũ ſit: qm̃ dicebat Diogenes nihil ẽ ſtulti⁹ q̃ uẽditorẽ narrare uitia reꝝ q̃ uẽdit. Quę hõeſta & utilia. ¶ Nõ.n. rõ q̃re ab ipo diiudicãda ſũt:qm̃ nõ iõ attulit ſupio rẽ diſputationẽ:ut q̃reret qd in tali re agẽdũ eẽt:ſed ut explicaret.i.rẽ dubiã & inuolutã diſſolueret & ſnĩam afferret ſuã. Explicat igit̃ dicẽs. Non igit̃ uẽ. Et in hac pte Ci.agẽs optimũ ſtoicũ id cõſtituit qđ antiquũ dogma ſtoicoꝝ:& priſca illi⁹ diſciplinę ſanctitas expoſcit & lex naturæ:a q̃ ius ciuile pẽdet. ¶ Frumẽtarius:dr̃ is q exercet mercaturã frumẽtariã frumẽtator aũt q aliũde q̃rit frumẽtũ:quoquo mõ cõuehẽdũ. Vñ frumẽtatores dicũt ĩ caſtris. ¶ Neq; n.ut cõfutet Cice.rõnem Diogenis declarat qđ ſit celare nõ ex uerbi ſignificatiõe ſed ex eo qđ in bonũ uiꝝ nõ cadit. Celare inqt ẽ uelle alios ignorare qđ illis expediat. ¶ Reticeas:tacetas:ut ſi ſcio quot ſint ſtellæ & reticeo nõ dicor celare:aut ſi taceo aliq̃ rẽ quã nõ oportet aliquẽ ſcire:ſed ſi alicui⁹ itereſſet ſcire:& nõ dicerẽ tũc celarẽ. ¶ Quoꝝ interſit id ſcire.i.ſi ueli eos ignorare: qbus utile ẽ id ſcire qđ qs celat ſuæ utilitatis cã:hoc genus celãdi ad malos uiros ptinet:qui nõ uiuũt e lege naturæ:q̃ p̃ſcribit:ut cõi utilitati ſeruiat:& ut hõ ab hoĩe alienus nõ ſit. ¶ Nõ apti:ſed doloſi:apti dicunt q nõ ſimuląt aut diſſimulãt. ¶ Nõ ſimplicis hoĩs q a fraude ſit alienus. ¶ Nõ ingenui:liberi hoĩs:ingenui dicunt q nãliter fraudẽ oderũt:qđ qa nõ eſt ſeruile:ſed ad hominẽ ingenuũ ptinet. Iõ ingenue fcm̃ dr̃. Ingenuus:ut finit Iuſtinianus:eſt qui ſtatim:ut natus eſt:liber: eſt ſiue ex duobus ingenuis cõitus ſit:ſiue ex duobus libertinis:ſiue ex altero libertino:& altero ingenuo. Libertini ſunt qui ex iuſta ſeruitute ſunt manumiſſi. Manumiſſio autem eſt datio libertatis. Nã quãdiu quis in ſeruitute eſt:manui & poteſtati ſubiicitur:& manumiſſus liberatus eſt a poteſtate:quæ res a iuregentium ſumpſit originem.

¶ VBI.n.iudiciũ &c. Nã cũ libeꝝ ẽ emptori iudicare de re q̃ emẽ uelit:dici nõ p̃t a uẽditore falli: ꝓpono igt uẽditor tibi rẽ meã uenalẽ:uideto nõ tibi placeat. Si bonã cẽſes accipito. Si cõtra relinqto. ¶ Si ãt nõ. Si nõ oẽ qđ dixeris p̃ſtare: debes:ergo qđ nõ dixeris multo minus. Sæpe accidit:idq; iure ciuili cautũ ẽ ut oĩa q̃ dicimus & ꝓmittim⁹ p̃ſtare nõ debeamus:& ut li.i.ait p̃t accidẽ ꝓmiſſũ aliqđ:& ouẽtũ eẽ tale ut effici ſit iutile uel ei cui ꝓmiſſũ ſit:uel ei q ꝓmiſerit. Itẽ ſi pl⁹ tibi noceat q̃ ei cui ꝓmiſeris ſtãdũ ꝓmiſſis nõ ẽ. Exẽplũ ipe põit Ci.eodẽ libro. ¶ Dñi iuſſu:rẽ añ oculos põit:ut rõnẽ ſuã euidẽti⁹ oſtirmet. Sic ergo &c. Nũc ocludit eiuſmodi res icidẽ poſſe:ut diſputeẽ nũqd id qđ utile eẽ uideaẽ. Sit ẽt hõeſtũ. Ita qdẽ diſputaẽ ĩ ſupioribꝰ qõnibꝰ:ut fateri uitiũ ñ uideaẽ hõeſtũ:ſed ẽt ipm̃ non fateri uideaẽ turpe eẽ. ¶ Ex al.pte. Ex utraq; pte ita diſputaẽ ĥ loco. Antip̃r diſputat celaẽ uitia mãcipũ ñ eẽ hõeſtũ. Eſt ãt mãcipũ ñ ſolũ ſu⁹. Sed qcqd mãu capi p̃t. Vñ mãcipari ĥ ẽ qđ meũ ẽ ĩ aliũ trãſferri. Cõtra Diogenes celaẽ hęc oĩa emptori ſic dicit eẽ hõeſtũ:ut n ſi celaueris turpe ſit. ¶ Nõ mõ facẽ. Vide licet ñ celaẽ. Sicuti uolebat Diogenes. ¶ Diiudicãda ſt:ñ uult Cice. ĥ idiſcuſſura relinq̃re. ¶ Nõ.n.&c. Nõ hãc inqt iduxi diſputationẽ:ut iterrogarẽ qđ faciẽdũ eẽt:& alios cõſulerẽ. Sed ut ipſe iudicarẽ & ſtatuerẽ qđ faciẽdũ eẽt. ¶ Neq;.n.declarat qđ ſit celare reticere.i.utilitatis tuæ cã:qđ alterius ſcire intereſſet debes.n.aperire. ¶ Quale:hõeſtũ an turpe. ¶ Cuius hoĩs:p̃ſi an ꝓta. ¶ Certe ego. Ego inqt dicere uolo cui⁹ hoĩs ſit nõ.n.apte eſt &c. ¶ ET Iam ſi nec bõa eſt nec ædificata rõne.i.deceter ut rõ exigaẽ. ¶ Igit̃ ſi illi exiſtimanẽ fefelliſſe multominus fefellerit ſupple q nõ laudarũt.i.laudauerũt. ¶ Quæ.n.fraus uenditoris põt eẽ ibi:ubi eſt iudiciũ emptoris:quaſi dicat nulla. ¶ Sinaũt.i.ſed:ſi nõ omne dictũ in cõtractu.ſ. eſt præſtandũ.i.exhibẽdũ in facto:putas tũ p̃ſtãdũ ſup.eẽ qđ nõ ẽ dcm̃. ¶ Vero pro ſed:qđ ſtultius eſt q̃ uẽditorẽ narrare uitia eius rei quã uẽdat. ¶ Quid aũt tam abſurdũ q̃ ſi p̃co prædicet.i. uenalẽ publicet iuſſu dñi.i.poſſeſſoris domũ. ¶ Sic ego uẽdo domũ peſtilentẽ.q.d.nihil. ¶ Si ergo honeſtas defendit: ideſt ꝓtegit in qbuſdã cauſis dubiis ex altera parte:& ſi dr̃ ex altera parte de utilitate:ita ut id qđ uideaẽ utile ſit nõ mõ honeſtũ facere:ſed ẽt turpe nõ facere hæc eſt illa diſſentio utiliũ quæ uñ fieri cũ honeſtis:quæ ſunt diiudicãda.i.per iudicium diſcernẽda:nõ.n.expoſuimus.i.in mediũ attulimus:ut q̃remus:ſed ut explicaremus.i.d ecideremus. ¶ Igit̃ non uidereẽ nec ille frumẽtarius.i.frumenti puiſor rhodius.i.qui dictus eſt rhodũ ab alexandria frumẽtũ aduehere:nec hic uenditor ædiũ debuiſſe celare emptoris. ¶ Neq;.n.ideſt celare quicqđ reticeas:ſed ſupple celare eſt:cũ quid tu ſcias uelis cã tui emolumenti.i.ſingularis lucri eos quorũ interſit ſcire:ignorare id hoc aũt ẽ genus celandi quale ſit & cuius hominis quis nõ uidet:quaſi dicat quilibet uidet ꝙ ſit turpe:& hominis iniuſti. ¶ Certe non eſt hominis aperti non eſt hominis ſimplicis.i.integri ſine fraude:non eſt hominis ingenui.i.ut ingenuum decet uiuentis.

PET. MAR.

Varro

Columella

Vlpia. Martia.

Diogenes

Frumẽtarius

Frumẽtator

Aptus homo

Ingenuus

Iuſtinianus

Libertinus

Manumiſſio

FRANMAT.

Celare quid ſit

ASC.

PET. MAR. Versut⁹ Veterator Peius ẽ amittẽ bonum nomẽ q̃ diuitias Syracusæ

¶ VERsuti: maligni: uersuti dicunt illi quoq; mẽtes crebro ad malitiã uertunt. ℣ Obscuri: non apti sed dissimulatoris. ℣ Veteratoris: deceptoris & callidi: ueteratores: authore Põpeio: callidi dicti sunt a multaq; rerũ gerendarum uetustate. ℣ Vafri. astuti: uñ uafritas: hæc uocabula. Idẽ fere significant & ad malitiã referunt. ℣ Nõne inutile est. q. d. inutile est: qm̃ multo peius est bonũ nomẽ amittere: q̃ maximas diuitias: nihil. n. est miserius q̃ quis merito possit uitiosus appellari. ℣ Q d si uituperãdi sunt: argumẽtã a minori ad maius: si igit̃ uituperãdi sunt q reticẽt uitia cũ uẽdunt multo magis illi q multa mẽtiunt: ut pluris uẽdãt: & affert exẽplũ Pythii syracusii q Cãniũ decipit uanitate uerboq;. i. mẽdacio: nã uanitas dr̃ mẽdaciũ. ℣ Cã ociãdi: ut illic aium relaxaret: & ocio frueret. ℣ Nõ negociãdi: nõ ut negociaret: qm̃ eqtes erãt publicani: & iõ scribit in oõne p rabirio posthumo: fuit pr̃ hui⁹. C. Curius princeps ordinis eq̃stris: fortissimus & maximus publican⁹. ℣ Syracusas: urbẽ siciliæ clarissimã ad mare uersus pelopõnesum: corinthii duce Archia syracusas cõdiderũt: quæ authore Strabõe: ad tãtas diuitias & opes puenere: ut in puerbio dissemināret: cũ de locupletibus: & sumptuosis icidisset sermo illis ne decimã q dẽ syracusanoq; adesse: adiuuabat hi ciuitas agroq; fœlicitate: & cõmoditate portuũ. Vñ pp has dotes Syllius celebrat syracusas his uersibus: sed decus ætneis haud nullũ pulchrius horis. Quã q sisyphio fundauit nomẽ ab isthmo. Et magis an alias ephyreis gaudet alũnis: añ syracusas ẽ ortigia pua insula q põte iũgebat: Syracusis hñs fontẽ arethusam ex quo ferũt p subterraneos cuniculos emergẽ alpheũ fluuiũ ædilis claris uiris censent Syracusæ: & in primis Theocrito quẽ Vir. imitat⁹ ẽ i bucollicis. ℣ Interpellatorib⁹: ipediẽtib⁹ ipsius ociũ: iterpellatores dr̃ hi q iteruenientes molestiã afferũt: & interpellare ẽ media alteri⁹ orationẽ iterrũpeb. ℣ percrebuisset: diu uulgatũ eẽt apud eos. ℣ Argẽtariã faceret: qui erat argẽtarius siue nũmularius: aut trapezita. Vñ dicit Vlpi. li. ii. digestoq; ptor ait argẽtariæ mẽsæ exercitores rõnes: q ad se ptinẽt edere dr̃t adiecto die: & cõsule. Huius ædicti rõ æqssima ẽ inqt: nã cũ singuloq; rõnes argẽtarii cõficiant &c. Nũmularios quoq; nõ eẽ iniquũ rõnes ædere Põponius scribit: & qa nũmularii sicut & argẽtarii rõnes confici dũt: qa accipiũt pecuniã: & erogãt p ptes: quaq; p, batio scriptura codicibusq; eoq; maxime continet. Gaius ait offiñ argẽtariorũ atq; ministeriũ publicã hẽt cãm & hæc principalis eoq; opa est: ut ẽt actus sui diligẽter rõnem cõficiant. ℣ Apud eos ordines: hoes cuiusq; ordinis pp eius artẽ ob quã apud omnis in summam gratia uenerat. Gratiosus dicitur: qui apud alios gratia ualet.

Syllius

Interpellator

Gaius

¶ SED uersuti &c. Versutus & obscur⁹ opponũt apto. Fallax simplici. Callidus iusto: ueterator igenuo. Quãuis hæc uocabula iter se aliq̃ hẽant dr̃iã: ea tñ modica ẽ uersut⁹. Callid⁹: uaser idẽ pene sunt. Est ãt uersut⁹ cuius mẽs crebro ad malitiã uertit: ut ait festus: obscur⁹ q pplexa utt̃ oõne: & mẽtis suæ rõnẽ cognosci nõ uult. ℣ Astuti. Vrbanioris & callidioris ab αστεος qd significat oppidũ: i quo q uersant assidue cauti atq; acuti eẽ uidẽt: uñ ast⁹. i. astutia. ℣ Fallacis: q fallit & fidẽ ñ ꝑuat. ℣ Malitiosi: ꝑprie malitia ẽ fallax nocẽdi rõ. ℣ Callidi. ingeniosioris: callẽ. n. astute intelligẽ: & callidus itelligit̃ lõgo usu. ℣ Veteratoris. Veteratores callidi st̃ dci a multa rerũ gerẽdarũ uetustate: author Põpei⁹. ℣ Vafri. Quidã uafrũ: ut marcell⁹ Callidũ dicũt significare: & q̃si ualde afrũ ac urbanũ. Q d si uituperãdi st̃ illi q tẽt q̃to magis uituperãdi q res suas ẽt plurimũ laudãt. q. d. multo magis. ℣ C. Cãni⁹. Exẽplũ satis facetũ quo oñdit̃ sapiẽtẽ & bonũ uirũ ñ dẽre seq id qd sub utilitatis spẽ maximã i se turpitudinẽ hẽt. ℣ Ociãdi. Vt cauẽt oĩ ꝑturbatiõe: ut nẽo eũ iterpellaret. ℣ Sine iter. Sine iis q ipedirẽt. ℣ Nã iterpellatoris ẽ q dicẽti faciẽtiq; aliqd ipedimento ẽ. ℣ Qui ar. faceret. Qui publicas & priuatas ofic̃t rõnes: ii. n. ꝑprie erãt argẽtarii: ut digestis discim⁹. Mõ. n. idẽ st̃ q & trapezitę quos mẽsarios: & nũmularios uocam⁹. Vlp. li. ii. digesto. ptor ait exercitores Argẽtarię mẽsę rõnes q̃ ad se ptinẽt edere dr̃t adiecto die & ꝺsule: h⁹ edicti rõ iqt æqssima ẽ. Nã cũ singuloq; rõnes argẽtarii cõficiãt &c. Gaius ita ait. Argẽtarioq; officium atq; ministeriũ publicã hẽt cãm. ℣ Gratiosus: gratus: oibus ordinibus summoq;: mediocriũ: infimoq; ciuiũ & externorũ.

Vetera, tor dicit callid⁹ a uetustate rerũ gerẽdarum

FRAN MAT.

ASC.

¶ NON ẽ uiri iusti: nõ ẽ uiri bõi: sed poti⁹ ẽ uersuti: obscuri: fallacis: malicios: callidi: & ueteratoris. i. i fraudib⁹ iueterati. Nõne iutile ẽ subire hęc tot & alia plura noia uitioq;. q. d. maxie. ℣ Q d si uituperãdi sũt &c. ℣ Ostẽdit qd istituerat dices q si uituperãdi sunt q reticuerũt: qd existimãdũ ẽ de his q adhibuerũt uanitatẽ. i. fallax mẽdaciã oratiõis. q. d. multo maxie uituperãdi sunt. ℣ Caius Cãnius eqs romãus: & hõ nec ifacetus & satis lr̃atus cũ contulisset se syracusas. i. ad eã ciuitatẽ siciliq; cã ociãdi & nõ negociãdi: ut ipe solebat dicẽ: dictabat. i. frequẽter dicebat se uelle emere hortulos aliquos: quo. i. ad quos posset imitare amicos: ut ibi. i. i qb⁹ posset oblectare se sine interpellatorib⁹. i. molestatorib⁹ & arbitris: q cũ perebuisset. i. diuulgatũ eẽt. ℣ Quidã pythi⁹ q face. argẽ. sup. rẽ. i. q nũmulari⁹: aut trapezita: aut cãpsor: q bãcari⁹ uulgo dr̃: eẽt syracusis: dixit ei. s. Cãnio se qdẽ hr̃e hortos ñ uẽales: sz cãnio licẽ eis uti si uellet: ut suis. i. ꝑriis: & simul iuitauit cãniũ ad cœnã i posteq; diẽ: cũ ille. s. cãni⁹ pmisisset. s. se affuturq;. ℣ Tũ. i. tũc pythi⁹: ut. s. utpote argẽtari⁹ q eẽt gratiosus. i. accept⁹ apd eos ordies. i. stat⁹ hoim ꝺuocauit ad se piscatores & petiuit ab his: ut piscarẽt posteram die añ suos hortu.

non iusti: nõ uiri boni: uersuti potius: obscuri: astuti: fallacis: malitiosi: callidi: ueteratoris: uafri: Hæc tot & alia plura: nonne inutile est uitiorũ subire noia? Quod si uituperandi sunt qui reticuerũt quid de his existimãdum est: qui orationis uanitatem adhibuerunt?

Caius Cãnius eques romãus hõ nec ifacetus & satis literat⁹: cũ se syracusas ociãdi cã: nõ negociãdi (ut ipe dicere solebat) ꝺtulisset: dictabat se hortulos aliquos uelle emere: quo iuitare amicos: & ubi se oblectare sine interpellatorib⁹ posset. Q d cũ perebuisset Pythi⁹ ei qdã qui argẽtariã faceret Syracusis: dixit uẽales qdẽ se hortos nõ hr̃e: sed licere uti Cánio si uellet ut suis: & simul ad cœnã hoiem in hortos iuitauit in posteq; diẽ. Cũ ille ꝓmisisset: tũ pythius: ut argẽtarius q eẽt apud eos ordines gratiosus: piscatores ad se conuocauit: & ab his petiuit: ut ante suos hortulos postera die piscarentur:

¶ QVID

¶ QVID eos facere uellet.i.dixit qd eēnt facturi:ut.ſ.unuſqſq; offerret:quod cœpiſſet.⁊ Tpe:hora qua illi cœnā cō dixerat. Condicere eſt denūciare:inde dicimus:cōdixit tibi cœnā. Et Liuius:cōdixit pater patratus.⁊ Oppipare. laute & ſumptuoſe:ab ope & paro as.⁊ Tantū ne piſciū.ſ.eſt hic:& tot cymbæ.i.nauiculæ piſcatoriæ.⁊ Hoc loco.i.piſces q habent apud ſyracuſas ſunt hic.⁊ Aquatio.i.hinc oēs aquā ſumūt.⁊ Cōtēdit:petit ſummo ſtudio. Inde dicim⁹ audeo a te hoc contēdere.⁊ Grauate:nō lībēter:ſimulabat ſe grauiter ferre hortoꝝ uenditionē:ut pluris uēderet:nā uēdidit tā ti q̄ti uoluit.⁊ Inſtructos:cū oī inſtrumēto & apparatu. Vnde eſt rubrica in lib.xxxiii.digeſto:de fundo inſtructo & inſtrumēto legato:ubi diſputatur: quid cōtineat ſub fundo inſtructo:& inſtrumēto alicui per legatū relicto. Emerat Cānius hortos inſtructos:ergo piſcatores illi erāt ſui:ſi pythii fuiſſent:ut ipſe arbitrabatur:q̄n ut inquit Scæuola:cū maritima prædia inſtructa uēdunt:ēt piſcatores qui ſolebāt in miniſterio uēditoris eē:uēditiōe continent:& ſi in agro uenationes ſint:qui legat inſtructus alicui ſiue uēdit: uenatores quoq; & ueſtigatores & canes &c. q̄ ad uenationē ſunt neceſſaria inſtrumēto cōtinent: maxime ſi ager ex hoc prouentū habuerit.⁊ Et inſtructis hortis filio legatis:mater argētū muliebre filiæ legauerat:quæſitū eſt:an hoc argentū inſtrumento contineret. Reſpondit Pōpe.id argentū muliebre: quod ea in hortis habuerit:ut ibi eēt inſtructio ad filiū ptinere. Vlp.dicit inſtrumēta fundi eē ea quæ fructus q̄rendi:colligendi:conſeruādiq; gratia parata ſunt. Inſtrumēto piſcatorio: Ariſto.ait cōtineri nauiculas q̄ capiendoꝝ piſciū cā cōparatæ ſunt: & Verrius ait ēt piſcatores contineri:igitur cū Cānius emiſſet hortos inſtructos:ubi erat piſcatio:& tot cymbas piſcatoꝝ uiderat: oīa ſe emiſſe credebat. Sed

PET. MAR. Condico Oppiparе ff.de fūdo inſtructo Scæuola

Vlpia. Ariſto. Verri⁹ Nomen

dixitq; qd eos facere uellet. Ad cœnā tpe uenit Cāni⁹: oppipare a Pythio paratū erat conuiuiū. Cymbarū añ oculos multitudo:pro ſe.quiſq; qđ cœpat afferebat:añ pedes Pythii piſces abiiciebant. Tū cānius q̄ſo inqt ē o pythi:tm̄ ne piſcium?tm̄ ne Cymbaꝝ?Et ille. Quid mirū inqt hoc loco ē:Syracuſis gcqđ ē piſciū:hic aquatio:hac uilla iſti carere nō pōt:incēſus cānius cupiditate cōtēdit a Pythio:ut uenderet:grauate ille primo. Quid multa??Impetrat:emit hō cupidus & locuplestā ti:quāti Pythius uoluit:& emit inſtructos:noīat facit: negociū ꝺficit. Inuitat Cāni⁹poſtera die familiares ſuos:uēit ipſe mature:ſcalmū nullū uidet:q̄rit ex ꝓximo uicino:nū feriæ q̄dā piſcatoꝝ eēnt:q̄ eos nullos uideret. Nullæ:qđ ſciā inquit ille:ſed hic piſcari nulli ſolēt.

dolo malo fuit deceptus:de quo paulopoſt diceť.⁊ Facit noīa.i.cōſtituit p̄ciū & facit ſe debitorē. Nam aliq̄n nomē ſignificat debitū. Vnde dicimus:habeo multa noīa & uolo exigere noīa.i.debita. Vnde dicit idē in epiſtolis de Attelliano nomine ſcripſi ad philotimū:nec appellaret Meſſalā:ſed noīa facturi:inqt Seneca:diligēter patrimoniū & uaſa debitoris requirimus. Et alibi. Quidā uolunt noīa ſecū fieri. Pædianus Aſconius ſic ait. Tituli debitorū noīa dicuntur præſertim in his debitis:qbus omniū noīa ſcripta ſunt:quibus pecuniæ cōmēdatæ ſunt:ergo noīa dicunt̄ debita uel debitores.⁊ Cō ficit negociū.i.ipſam emptionē conſtituēs ſe debitorē:dicimus cōfice de re mea:& rem meam.⁊ Mature:feſtine & cito.⁊ Scalmū:nauiculā:ſed Scalmus proprie ſignificat locū nauiculæ in quo remus ponit̄ & intrit̄.⁊ Feriæ piſcatorum.i.feſtus dies in quo piſcatoribus nō liceret piſcari. Feriæ dictæ ſunt a feriēdis uictimis:& ſignificant apud antiquos dies feſtos:in qbus hoies erant feriati.i.nihil agebāt. Erant feriæ publicæ & priuatæ. Publicarū quatuor erant genera:authore Macrobio. Aut.n.ſtatiuæ erāt:aut cōceptiuæ:aut imperatiuæ:aut nūdinæ. Statiuæ uniuerſi populi cōes certis & conſtitutis diebus ac mēſibus & in faſtis ſtatutis obſeruationibus annotatæ. Cōceptiuæ quæ quotānis a magiſtratibus uel ſacerdotibus cōcipiunt̄ in dies certos uel ēt incertos. Imperatiuæ:quas cōſules uel ptores pro arbitrio ptātis inducūt. Nundinæ erant paganoꝝ.i.ruſticoꝝ:qui conueniebāt negociis ꝓprius uel mercibus ꝓuiſuri:& iō ſcribit Pli. ruſtice & tribus urbē nūdinis reuiſitabāt:& ob id comitia nūdinis hēri nō licebat:ne plæbs ruſtica auocaret:Rutilius ſcri. Romanos inſtituiſſe nūdinas:ut octo quidē diebus in agris ruſtici opus facerent:nono aūt die intermiſſo rure ad mercatum legeſq; acciēdas Romā uenirent. Inde.n.mos tractus ut leges Trinūdino die promulgarent̄.⁊ Erant etiā feriæ peculiares familiarū. Erant ꝓterea ſingulorꝝ:ut natales:erant ēt funeꝝ:quas appellabāt deniciales:in quibus hoīs mortui cā familia purgabat̄:& claudebātur nono die:habebantq; uoti inſtaurationē:quo die in honorē clari uiri defuncti ludos funebres celebrabant. Ideo Virgi.deſcripturus ludos funebres celebratos ab Enea id honorē patris canit in quinto. Nona dies aderat. Et papinius in thebaide de ludis in honorē Archemori. Roſcida iā nouies cælo dimiſerat aſtra Lucifer:& ſit uterq; poeta inſtaurationē exequiarū in nono die intellexit. Sponſalia uero ſeptimo die inſtaurationē uoti habebāt. Quædam licebat agere feriis publicis:q̄ feriis familiæ utebant̄. Iō ſcribit Cato in libello de re ruſtica. Mulis.equis:aſinis feriæ nullæ ſunt niſi in familia. Nos:inqt Columel.li.ii.apud pōtifices legimus feriis tm̄ denicialibus mulos iūgere nō licere: cęteris licere. Sciens igit̄ Cānius nō eſſe ferias publicas:cū nō uideret piſcatores:quæſiuit an eēnt aliq̄ feriæ piſcatoꝝ.

Seneca Aſconius

Scalmꝰ Feriæ

Plinius Rutilꝰ Virgi. Papinius

Cato Columella

¶ QVID eos facere uellet:ut.ſ.añ ſuos pedes captos piſces ꝓiecerēt.⁊ Oppipare:abūdanter copioſe ab ope & paro: uñ oppipaꝝ apparatū:dicit Pōpeius Feſtus magnaꝝ opū apparatū.⁊ Pro ſe qſq;:ꝓ uirib⁹ quiſq; ſuis:Vir.pro ſe quiſq; uiri &c.⁊ Et ſyracuſis. Quicqd eſt piſciū ſyracuſis hic capit.⁊ Hic aquatio:huc aquatū oēs ueniūt & bruta potū hunc cōpellūt.⁊ Inſtructos. Videlicet cum ſuppellectile & oī inſtrō atq; apparatu:digeſtis rubrica eſt de fundo inſtructo:& inſtrumento legato.⁊ Nomina conficit. Quibus continebantur uenditio & emptio:uidelicet ego pythius uendo hortulos meos tanto præcio Cānio:facit ergo nomina:conſtituit p̄ciū & facit ſe debitorem. Nomē enim etiā debitū ſignificat:unde nomina exigere hoc eſt debita. Seneca:quidam uolunt nomina ſecum fieri.⁊ Negocium:ipſam uenditionem & contractum.⁊ Scalmum græcum σκαλμοσ eſt autem lignum illud nauis cui alligatur remus.

FRAN MAT.

¶ ET dixit qd uellet eos facere. Cānius uenit ad cœnā tpe.ſ.cōſtituto cōuiuiū erat paratū oppipare.i.ſicut opulēti parare ſolēt.⁊ Multitudo cymbaꝝ.i.ſcapharꝝ:hoc ē prauarū nauiū qbus piſcatores utunt̄ erat añ oculos:quiſq; ſupple piſcatoꝝ afferebat pro ſe.i.añ ſe quod cœperat.ſ.prius piſces abiiciebant̄ añ pedes pythii:tanq̄ eoꝝ dñs:tū cannius inqt.⁊ O pythi quæſo.i.rogo te dic qd eſt ſupple hoc tm̄ ne piſciū:tm̄ ne cymbarū ſup.conſuetū eſt eē in cōſpectu hortorum tuoꝝ:& ille.ſ.pythius inqt:quid mirū ſup.eſt ſi tantū eſt piſcium qcqd piſciū eſt ſyracuſis:eſt hoc loco.ſ.extra muros ciuitatis:hic eſt aquatio.i.hinc oēs aquā ſumūt.⁊ Iſti.ſ.piſcatores aut ſyracuſani nō poſſunt carere hac uilla. Cannius incenſus cupiditate cōtendit a pythio:ut uenderet.⁊ Ille ſup.id fecit prio grauate.i.ſimulabat ſe ægre id facere.⁊ Quid multa Cānius impetrat:ut ſup.ille uendat & hō cupidus:& locuples.ſ. Cānius emit.ſ.hortos & uillā tāti q̄ti pythius uoluit: & emit.ſ.hortos inſtructos.i.cum omni apparatu & fecit noīa.i.obligauit ſe & debita cōfeſſus eſt:& conficit.i. abſoluit.⁊ Negociū.i.contractū emptionis.⁊ Cānius inuitat poſtera die ſuos familiares:ipſe uenit mature.i.pauloañ tps cœnę

ASC.

& nullū ſcalmū, i. minimā quidē partē ſcaphæ uidet: hoc eſt nihil piſcatorū aut cymbarū uidet: quærit ex pximo uicino num. i. nūquid eēnt q̄dā feriæ. i. uacationes piſcatorꝫ q̄ eos nullos uideret(A duerte lector feriæ dictæ ſunt a feriēdis. i. mactantibus hoſtiis quo tpe ceſſabant ab opere manuali. ℣ Vñ feriæ ꝓceſſione illa accepi cœperūt quo circa in eccleſia quotiens a diuino opere ceſſare licet ferias appellat: & ita cōtrario reſpectu quas gentiles ferias. i. feſtos dies uocabant eccleſia pro feſtos uocat) ℣ Ille. ſ. uicinus inqt nullæ ſupplæ: ſunt piſcatoribus feriæ quod ſciam: ſed nulli ſolēt hic piſcari.

PET. MAR.

ℭ STOmachari: ſtomachabaſ & indignabaſ qd Pythius ſibi ipoſuiſſet: ſed nō poterat cōtra ipſum agere: qm̄ nondū: Aglius ꝓtulerat exceptiones de dolo malo: q̄bus ſuccurrīt illis qui alioꝝ calliditate decipiunt. Et tunc cōpetit actio de dolo malo cum aliud remediū nō inueniſ: ut lib. iiii. digeſto. de dolo malo: ubi p̄tor pollicet iudiciū de his q̄ dolo malo facta eē dicent. Seruius iuriſcōſultus ita finit dolum malū: machinationē q̄dā alterius decipiēdi cā: cū aliud ſimulaſ & aliud agīt Labeo ita finit. Dolū malū eſſe oēm calliditatē: fallaciā: machinationē ad circūueniendū: fallendū: decipiendū alīū exhibitā. Adiecit p̄tor: inquit Vlpia. dolū malū: qm̄ ueteres etiā bonū dolum dicebāt: & pro ſolertia hoc nomē accipiebant maxime ſi aduerſus hoſtem latronēue quis machineſ. Non poterat igīt ſubueniri Cānio decepto: qm̄ nōdum cōſtitutæ erant formulæ. i. regulæ: & actiōes de dolo malo. C. Aquilius eques romanus: fuit clarus ſciētia iuris ciui. cū eſſet p̄ctor & collegā Cic. haberet formulas de dolo malo cō, poſuit. Ci. prætor fuit Lepido & Volcatio cōſu. ℣ Familiaris: amicus. ℣ Luculēte: aperte & clare: qm̄ ſciebat diffinire. ℣ Ergo inqt: quicqd dolo malo fit non p̄t eē utile qa non eſt honeſtum: datur ēt a prætore actio de dolo malo. Vñ dicit Vlpianus: quod uēditor: ut cōmendet dicit ſic habendū eſt quaſi neq; dictū neq; promiſſum ſit: ſi uero decipiēdi emptorem cā dictū eſt: æque ſic habendū eſt: ut nō naſcaſ aduerſus dictū promiſſumue actio: ſed de dolo actio detur: ſed hāc actionē non habebat tūc Cānius aduerſus pythium doloſum: qm̄ nōdum facta erat exp̄ſſa mentio de dolo malo: & formulæ conſtitutæ a iuriſconſultis: tamen leges hanc fraudem prohibebant: licet non exprimerent hoc nomē doli mali. Nā lege. xii. tabularum inuentum eſt remediū tutelarum ne pupillus ſine tutore obligari poſſit: ne dolo malo circūueniatur: ut digeſtis de tutelis: & etiā coguntur tutores reddere rationem tutelę: ne dolo malo aliquid fecerint: quod pupillo obſit: ex eadem lege. xii. tabu. inquit Iuſtinianus: libertorum & libertarum tutela ad patronos pertinet.

Seruius Dolum malum

Vlpianus

Iuſti. FRAN MAT.

ℭ STOmachari: indignari q̄ ſit deceptū cōſpiceret. Sed qd faceret. Nondū Aglius de dolo malo formulā tulerat. Formula ꝓprie iuris regula appellaſ: qd ſit dolus malus Ci. declarat ex ſnia. C. Aglii collegæ ſui in p̄tura: fuit hic eq̄s romanus & ſciētia iuris inſignis p̄turā ipſe & Cice. geſſere. Coſſ. M. Lepido. &. L. Volcatio. Quotiēs: aūt dolus malus intercedit in uēditione: locatiōe: emptiōe: cōductione. Quicqd actū eſt irritū fit. De dolo malo loquunt iuriſcōſulti lib. ii. &. iii. digeſtoꝝ titulis de ædēdo: & qd metus cā geſtū erit. Dolo malo ait p̄tor pactū ſe nō ſeruaturꝫ. Dolus malus fit ex calliditate & fallacia: ut ait pedius: dolo malo pactū quotiēs circūſcribendi alterius cā aliud agīt: aliud agi ſimulaſ. Itē: q̄ dolo malo facta eē dicent. Si de his rebus alia actio fuerit: & iuſta cā eē uidebīt: iudiciū dabo. Dolū malū ſeruius qdē ita diffinit. Machinationē quādā alterius decipiēdi cā: cū aliud ſimulaſ: & aliud agīt. Labeo aūt poſſe: & ſine ſimulatione id agi: ut qs circūueniaſ: & ſine dolo malo aliud agi aliud ſimulari. Sicuti faciūt qui p hmōi ſimulationē deſeruiāt: & tuētur uel ſua uel aliena. Itaq; ipſe ſic diffiniuit dolū malū oēm calliditatē: fallaciā: machinationē ad circūueniēdū: fallendū: decipiēdū alterꝫ adhibitā labeonis diffinitio uera eſt. Non fuit cōtētus p̄tor dolū dicere: ſed adiecit malū. Q m̄ ueteres ēt dolum bonū dicebāt: & pro ſolertia hoc nomē accipiebāt maxie ſi aduerſus hoſtē: latronēue qs machineſ. ℣ Aliud actū & aliud ſimulatū. Sicuti Pythius ſimulauerat illic ſolere hoies piſcari cū minime uerum eēt. ℣ Perito diffiniēdi. Fuit peritiſſimus Aglius Gallus. Cuius authoritatibus multis in locis ſed p̄cipue in topicis utīt Cice. ℣ Ergo &c. Ex hac aglii diffinitione ſequīt iſta cōcluſio q̄ oēs aliud agēte & aliud ſimulātes ſunt p̄fidi &c. ℣ Perfidi: qui fidē nō ſeruāt. ℣ Impii: contra ius diuinū. ℣ Improbi: auari inſatiabiles. ℣ Malitioſi: callidi: aſtuti: uerſuti. ℣ Nullū igīt eoꝝ. Diceret qſpiā qd ad rē ſi perfidi ſunt ꝓbi & malitioſi nō hoc agīt boni ne ſint an mali: ſed agīt nunqd utile ſit an nō: dicis. n. nihil utile eē qd non ſit honeſtū: qd dicas hos eē p̄fidos ad id tm̄ ptinet q̄ fidē nō ſeruāt: ſed nō ſciunt idē nō fuiſſe utile qd nō honeſtū: iō ſtati ſubdit. Quæro ex te dūq̄d uitiū ſit an nō. Nemo. n. eſt tā audax & ꝓbus rei æſtimator q̄ neſciat uitiū nō eē utile imo inutile. Sed ꝓbitas: malitia: p̄fidia ſunt uitia: ergo ubi hęc fuerint ibi utilitas eē nō p̄t eoꝝ p̄fidoꝝ &c. ℣ Coingnatū. i. maculatū. ℣ Q d̄ ſi agliana: ergo ſi recte aquilius diffiniuit dolū malū eē &c. Seqtur oēm ſimulationē & diſſimulationē ex hoium uitia tollendā eē. ℣ Simulatio. Simulamus id qd̄ nō eſt. Diſſimulamus id qd̄ eſt. Simulare eſt ut ſigs malus ſimulat ſe bonū eē. Diſſimulare eſt ut ſi qs inimicus tuus ſi & tegat odiū in te clauſumq; gerat in pectore. ℣ Atq; iſte dolus. Si qs inqt diligēter inſpexerit uindicatū fuiſſe dolū malū multo añ aglianā reperiet formulā: ut tutela. xii. tab. Et circūſcriptio adoleſcētū lege latoria. xii. tabulis remediū inuētū: eſt ne pupillus circūueniri poſſit. Quia datus ē ei tutor ſine dolo obligari non p̄t: & tutores cogunt reddere rōnem tutelæ ne ipſi dolo malo aliqd fecerint & aliquid quod pupillo obſit: ut digeſtis habetur de tutelis. Eadem lege. xii. tabu. libertorū & libertarū tutela ad patronos pertinet.

Itaq; heri mirabar quod accidiſſet. Stomachari Cānio: ſed quid faceret? nōdū. n. aqlius collegas & familiaris meus eas ꝓtulerat de dolo malo formulas. In qbus ipſis cū ex eo q̄rerē quid eēt dolus malus: reſpōdebat: cū eſſet aliud ſimulatum aliud actū: hoc quidē ſane luculēte: ut ab hoie perito diffiniēdi. Ergo & Pythius & omnes aliud agentes aliud ſimulantes p̄fidi: ꝓbi: malitioſi ſunt. Nullū igīt factū eoꝝ p̄t utile eē: cū ſit totū uitiis inquinatum. Quod ſi aquiliana diffinitio uera eſt: ex omni uita ſimulatio diſſimulatioq; tollenda eſt. Ita nec ut emat melius: nec ut uendat: quicq̄ ſimulabit aut diſſimulabit uir bonus. Atq; iſte dolus malus etiam legibus erat uindicandus: ut tutela duodecim tabulis:

ITA q; ego mirabar inqt uicinus qd̄ accidiſſet heri. Cannius ſtomachari. i. cōmoto ſtomacho iraſci ſupple cœpit: aut ſtomachari. i. ſtomachabaſ. ℣ Sed qd faceret ſup. illo tpe Aglius collega & familiaris meus nōdū ꝓtulerat. i. ꝓmulgauerat formulas. i. regulas & leges de dolo malo. ℣ In qbus ipſis ſupple formulis cū ego q̄rerē ex eo qd eēt dolus malus reſpōdebat cū eēt aliud ſimulatū: aliud actū hoc ſup. diffinitū eſt: ſane. i. ualde luculēte. i. clare & dilucide: ut. i. tanq̄ ab homine perito diffiniēdi. ℣ Ergo & pythius & oēs agentes aliud & ſimulātes aliud ſunt p̄fidi: ꝓbi & malitioſi. ℣ Igitur nullū factū eoꝝ p̄t eē utile cū ſit inquinatū tot uitiis. ℣ Quod ſi diffinitio aquiliana. i. quā aquilius de dolo malo dedit eſt uera ſimulatio q̄ eſt facti qd̄ factū nō eſt: & diſſimulatio q̄ eſt non facti quod factū eſt: tollēda eſt ex omni uita. ℣ Ita quiſq̄ uir bonus: nec ſimulabit aut diſſimulabit: nec ut emat: nec ut uendat melius. i. cōmodius ſibi: atq; iſte dolus malus erat uindicatus. i. punitus ēt legibus: ut. i. quēadmodū tutela ſup. doloſa uindicata eſt. xii. tabulis. i. lege duodecim tabu.

ℭ Circūſcriptio

Aglius collega fuit ciceronis ī ꝓtura Marco lepido & lucio uolcatio cōſulibus

Nihil eē utile qd̄ ñ ſit honeſtum

Simulare & diſſimulaſ in quo differāt

ASC. Simulatio & diſſimulatio a uiro bono fugiendæ

¶CIRcūscriptio adolescentū: quia minor. xxv. an. læsus in aliquo cōtractu pōt petere restitutionē in integrum quia tali ætati iura subueniūt ne dolo decipiatur: ut hī lege. i. & lege ait prætor: digestis de minoribus. Lectorius primus hanc legē tulit: qua dolus malus in primis uindicabat licet nō exprimeret dolus malus. Ait ptor: qđ cū minore. xxv. an. gestū esse dicetur gestū sic accipim⁹: qualitercūq; siue sit cōtractus siue qd aliud cōtingat pro ide si emit aliqd siue nēdidit: si soluetē iniuit: si mutuā pecuniā accepit: & captus est ei succurreret. Vlpia. ait: hoc ædictū prætor naturalē secutus æqtatem ppositū: quo tutelā minorū suscepit. ¶ Nam cum inter oīs constet fragile esse & infirmū hmōi ætatis cōsiliū: & multis captionibus suppositū multorūq; insidiis expositū auxilium eis ptor hoc ædicto pollicitus est & aduersus captiones opitulationē. Dicit ptor qđ gestū esse dicetur cum adolescētib⁹: utiq; quæ res erit aiaduertā. Et iō inquit Vlpia. hodie usq; in hanc ætatē adolescētes curatorū auxilio regunt: nec ante rei suæ administratio eis cōmitti debebit: quāuis bene rem suam gerētib⁹. ¶ Et sine lege: omittamus leges inqt Cice. qbus dolus malus uindicat: ēt ipsa iudicia: in qbus nō q̄reť: quid sit agendū: & cōueniat ex pscripto legum & rōne: sed ex bona fide excludunt hunc dolum: qui nō hēt locū ubi ex bona fide agit. Contractus alii bonę fidei dīr: alii stricti iuris. Vñ si dolus interuenit in cōtractu bonæ fidei ipso iure nullus ē cōtractus: & sic nō ē necesse abrogari p snīam: si uero interuenit in cōtractib⁹ stricti iuris poterit se tueri reus: doli exceptione: ut hī i lege: si quis digestis de uerbor⁹ obligationibus. Et dubitat an actio rei uxoriæ numerāda eēt intra actiōes bonæ fidei an stricti iuris & cōstitutū: tādē fuit ut cōtineret iter actiōes bonæ fidei: ut ísti. de actioni. & lege. i. C. de rei uxoriæ actione. ¶ Excellūt: sunt in usu & laudantur: qūm eo spectāt: ut excludat dolus: nā cū iudicat inter uirū & uxorē suspitio est uxorē a uiro circūscribi dolo: & iō dicebat: ut iudex aiaduerteret qd eēt melius: qd æqus. ¶ In fiducia: cū aliqd agit in quo iteruenit sola utriusq; pīs fiducia: & iō dicebat bene agi inter bonos. i. sine dolo. Bonus qppe uir nō decipit: & sic fiducia nō uiolat: & sic apparet dolū malū fuisse uindicatū nō solū legibus: sed ēt iudiciis ex fide bona prnsq; Aquilius ptulisset de dolo malo formulas: nō pōt inquit Ci. esse fraus ubi est æqtas: & cū bene agitur inter bonos non potest esse dolus: qui consistit in simulatione: & ideo cōtractibus omne mendacium tollendū est: & omnis simulatio: dissimulatioq;: sed bona fide agendum.

¶CIRcūscriptio adolescentum. Quia minor. xxv. annis læsus in aliquo cōtractu potest petere restitutionē in integrū: & tali ætati iura subueniunt ne decipiatur ut lege prima & l. ait prætor. ff. de minoribus. Tutelā: Vlpianus sic diffinituit ex Seruii authoritate. Tutela est ut seruio placet ius ac potestas in capite libero ad tuēdū eū qui propter ætatem se defendere nequit iure ciuili data ac permissa & legibus. xii. tabu. defensa erat hæc tutela uidelicet: ut tutor dolo malo pupilli bona in se nō transferret: Tutores sunt qui eam uim ac potestatem habent: & tutores appellantur quasi tuitores ac defensores. ¶ Circūscriptione. Circūuentione ac deceptione. ¶ Lege lactoria. Clodius cum adolescentes in contractibus lactari: ideſt circūueniri solerent: lactoribus pœnam: ideſt deceptoribus: adiecit lege quæ lactoria appellata est lactoēnī decipio induco. Terentius adolescentes lactus: etiam Marcel. interpretatur uerbum. ¶ Vindicata erat: ideſt defensa. Nam ei erat proposita pœna. Nam in tutela addebatur contra dolum malum pupillum ne decipito uel aliquid eiusmodi decipere est dolo circūuenire: inter pupillum & adolescentem hoc interest qp pupillus nondum uenit ad adultam ætatē: adolescens peruenit. Solent tamen etiam adolescentes falli ideo Clodius legem tulit lactoriā. ¶ Vel sine lege: etiā in iudiciis dolus malus erat uindicatus sine lege: quia dicebatur in iudiciis iudicato ex bona fide: & ptores ex bona fide sine lege iudicabant. Cūq; ex bona fide iudicari diceretur: & si non exprimeretur dolus malus. Tñ his uerbis contra dolū malum dicebatur. ¶ Reliquorū iudiciorū &c. hæc uerba ex fide bona excellunt ēt in aliis iudiciis. ¶ Rei uxoriæ: fuerat antea rei uxoriæ actio una ex bonæ fidei iudiciis in exactiōe dotis. Nā cū dos exigebat q̄ iudicabant nō legibus iudicabāt sed ex fide bōa postea oē ius qd res uxoria añ habeat trāslatū est in actionē ex stipulatu: q̄ actio stricto iure uallata est: & nō ex bona fide descendit ut institutionibus: & codice discimus. Actio ergo de amotis rebus merito cōpetit cōtra uxorē in reb⁹ post repudiū ab uxore ablatis: hęc actio hēt psecutionē quoad maritus res suas recupauit. Dicit ergo in hac actione cū agit de rebus a uxore post repudiū ablatis addi solere ppria uiri fuerint melius & æqus uidet ea uiro restitui. At uero si uxoris res illæ erunt tā & si eas ante repudiū possidebit uir: tñ post diuortiū melius & æqus est ut sint uxoris. ¶ In fiducia. Fiducia dicit tutoris fiduciarii: differt aūt iter tutorē legitimū & tutorē fiduciariū. Verbi cā pupilli emācipati cuius pī qui: eum emācipauit tutor est legitimus. Fiduciarius est mortuo pre. Exēplū eiusmodi est. Titius filius hēt Seiū & Mœniū. Mœniū Titius pater emācipauit. Tutor eius est legitimus. Quia emācipatus a patre pōt esse in tutela pīs & debet nisi aliter pī uoluerit. Post mortē Titii patris. Seius alter filius & frater Mœni tutor eius efficit: & ut pater legitimus erat quia legitima tutela filii pī est tutor. Sic mortuo patre huic tutelæ succedit Seius: & hic dī tutor fiduciarius: in hac fiducia addi solebat inter bonos bene agier oportet: uidelicet: si bonus tutor es bene ēt egeris. ¶ Quid ergo. Concludit Ci. q̄ ante legē aqliam. Vindicatus erat legibus hic dolus malus. ¶ Potest esse in eo &c. In arbitrio rei uxoriæ additur melius & æquius quod cum dicit nulla esse fraus pōt. Id. n. uolunt hæc uerba: ut quæ fuerint uxoris eiusdē sint. Quæ uiri uiro reddant. Et qm̄ posset dicere maritus. Si uxoris fuerunt ante matrimoniū meæ tamen post matrimoniū factæ sunt: melius tamē est & æquius: ut post diuortiū quæ uxoris fuerunt uxori reddantur. Cum præsertim hæc diuortii uerba sint: res tuas ibi habeto mea mihi reddito. Item res tuas tibi agito. ¶ Dolose: in tutelis fiduciariis cū dicitur inter bonos bene agier: oīs tollitur dolus & malitia. ¶ Tollendū &c. oīs dolus malus mendacium cōtinet quod ex omni re contrahenda tollendum dicit. ¶ Et quō tolli posset docet.

¶ET circūscriptio. i. fraudulēta contentio & deceptio adolescentium uindicata est lege lactoria. i. q̄ post. xii. tabulas lata est. ¶ Et sine lege ēt uindicatus est dolus malus iudiciis in qbus agit ex bona fide. i. eqtate cōsidētiæ. ¶ Aūt pro sed hęc uerba reliquor⁹ iudicior⁹ excellūt maxime. i. sunt pcipue in usu & approbata uidelicet bene agier. i. agi more ātiquo (q in duodecim tabulis obseruabat: & quē comici nobis referunt) in arbitrio rei uxoriæ & in fiducia: ut inter bonos. i. qñ fides utrūq; habet: est sup. melius & æquius. ¶ Quid ergo inquit Cice. in eo qđ est melius æquius pōt ulla pars fraudis inesse: aut cū dī bñ agier inter bonos pōt quicq̄ agi dolose aut malitiose. q. d. minime. ¶ Aūt pro sed: dolus malus continetur simulatiōe & dissimulatione: ut Aquilius ingt. ¶ Igit oē mendaciū est tollēdū i reb⁹ cōtrahēdis. i. ī cōtractib⁹ rez.

P.ET. MAR. Lectorius primus hanc legē tulit de dolo malo

Vlpia.

Institutiones de actionibus i lege pria.

FRAN MAR.

Prætor iudicat de bōa fide sīn ulla lege ut in actione dotis.

Inter tutorē legitimū & fiduciarium Sei⁹ fr mœnii

ASC. Dolus ī quo cōtinetur.

PET. MAR. Licitari Liceo significat ptiū polliceri,

¶LICItatorē:augentē ptiū ut emptor decipiaꝝ:qđ fit tpibus nr̄is. Licitari & liceri est aliquid emere augēdo ptiū. Inde licitatio & licitatores q ptiū augēt:inde auctio dicta. ℣ Venditor:aliqñ licitatorē īducit ut pciū augeat:& puocet alios ad actione:qđ est cōtra iustitiā:& ad malitiā ptinet & emptor nō debet aliquē opponere. ℣ Cōtra se liceaꝝ .i.q minus ptium polliceaꝝ:ad hoc ut uēditor sit captꝰ nec uēdat tāti:q̄ti res ualet:cū uideat ptiū ab aliis nō augeri:sed potiꝰ imiuui. Liceāt certet de ptio & minꝰ polliceaꝝ in fraudē uēditoris:& iō inqt Ci. nō faciat ptiū rei:nisi semel emptor.s.& uēditor. ℣ Adeloq̄ndū:ad exprimēdū ptiū. ℣ Nō eloquaꝝ. Nō īponat ptiū nisi semel:ne fiat fraus p licitationē:& affert exēplū Scæuolę qui ut boni uiri offō fungereꝝ:pluris æstimauit fundū q̄ uēditor æstimasset. ℣ Itaq; auxit pciū:hoc fuit offm̄ boni uiri & nemo negat inqt Cice. sed dr̄ ipm nō fuisse sapiētē:qm̄ potuisset minoris emere:quod Ci. negat. Vera. n. sapiētia & semp cū honestate cōiungīt:nō fuisset igit̄ appellatꝰ prudēs Scæuola:sed malitiosus & callidus:si aliter fecisset:& affert sniam Ennii:quā dicit eē uerā:sed non eo mō quo īperita multitudo putat. Nō. n. pōt aliqs pdesse sibi nisi cū uirtute:cū nihil sit utile:qđ uacet honestate. Frustra igit̄ is sapit:q sibi nescit pdesse.i.q ea facit qbꝰ nomē noui uiri amittit & uere sapiētis:cōsciētiāq; offendit sua:& sic plus amittit q̄ lucreꝝ uirtutē.s.q̄ nullo alio emolumēto pōt cōpensari. Vñ Attalus stoicus dicebat. Malitia ipsa maximā partē ueneni sui bibit:illud autē uenenū qđ serpētes in alienā pniciē pferūt:sine sua cōtinēt:nō huic sīle hoc habētibus pessimū est:& Sene. dicit. Innocētē qsq; se dicit respiciēs testes nō cōsciētiā. Enn. autē aliter putabat:qm̄ nō seqbaꝝ hāc sanctitatē stoicoꝝ & cōsciētiæ itegritatē:& iō dicit. Ci. Vere id qdē si Enn. cōsideraſſet:ut ego qđ sit pdesse:qm̄ sibi nocet:nō pdest q alios decipit:& malitiosus dr̄ nō prudēs. Malitia. n. cū uitio cōmutatur:& sic illa sīa duplicē sensū hr̄e pōt apud illos q de his reb. diuersa sentiūt:ut fuit supior disputatio inter Diogenē & Antipatrū. Inde sniam Hæcatonis stoicæ sanctitati minime cōsentaneā taxat:q cēset sapiētis eē oīa facere:q̄ leges nō phibēt ad rē domesticā augendā:cū multa sint nō prohibita legibꝰ & istitutis q̄ si fiāt sunt cōtra offm̄:& id qđ bonū uiꝝ:decet:q e nā uiuēs nō leges respicit tm̄ sed ius naturæ:& cōscientiā. Scæuola potuisset emere fundū quāti uendebatur:& leges nō cogebāt augere ptium:sed officium boni uiri qui cōmuni utilitati consulere debet nūmos addere uenditoris æstimationi suasit. Sequebatur igitur Hæcato id quod Diogenes:& ideo non poterat illi placere factum Scæuolæ qui putat non esse boni uiri rem domesticam augere conscientia repugnante.

Vera sapientia sp cum hōesta/te coniungīt

Attalus

Seneca

Diogenes Antipr̄ Hæcato

FRAN MAT.

¶NON licitatorē &c. liceor & licitor uñ sūt ptcipia licitās & licitaturus eiusdē sunt signōnis:signū. n. ptiū deferre i actione faciēda:hoc est in uēditiōe q̄ publice fit. Vñ polliceor cōpositū:nō multū a priuatiua signōne dissidens. Est. n. pollicerī ultro pmittere. Itaq; q licēt aut licitanꝝ ultro p re emēda ptiū aliꝰ alio maiꝰ polliceꝝ ut sibi potiusq̄ alii uēalia addicāt. Nā uti mō uēdere adiicere est. Vlpianꝰ si res eiꝰ uēderit & existat q plus liceaꝝ:an i integrū pp lucrū restituendū sit & quotidie ptores restituūt:ut rursū admittaꝝ licitatio. Caiꝰ licitatio nec tigaliū q̄ calorē licitātis ultra modū solitæ ꝺditiōis ifluit ita demū admittēda ē:si fideiussores idoneos & cautionē is q licitationē uicerit offerre patꝰ sit:ad cōducēdū uectigal inuitꝰ nēo cōpellīt:& iō īpleto tpe cōditiōis licitatores alloquēdi sūt licitatores uectigaliū ad iterādū cōditionē añq̄ supiori cōditiōi satisfaciāt admittēdi nō sūt:solebāt sæpe & ēptores subiicere q minꝰ pollicerenꝝ:ut ipsi minoris emerēt & uēditores subiicere q plus pollicerenꝝ ut maioris uēderēt ei q uere emere uellet:uñ ait Paulus:iureconsultꝰ:si uēditor simulauerit meliorē allatā cōditionē cū minoris uel ēt tātidē alii uēderet utriq; ēptori insolidū erit obligatꝰ. Sed si emptor aliū nō idoneū subiecit ei q̄ fūdit. addictꝰ est:nō uideo inqt quēadmodū priori sit emptꝰ:cū alia cōditio & natura subsecuta ē. Sed si neutet subiecit emptorē:maiori aūt ptio addictū est ei pdītū:q soluēdo nō est:habitū ē a priore ēptiōe:qa ea intelligīt maior:quā uēditor cōprobauit cui licuit nō adiicere. Ex qbꝰ uerbis intelligīt in licitatione & uēditiōe solitos fraudibꝰ uti homines. Cum ut dictū ē & uēditor subiiceret licitatorē q simulabat emere uelle & ptiū deferebat & ēptor subiicebat q fingeret emere se uelle:& minꝰ pollicebaꝝ:ut ipe q uere emere uellet:minorē ptio emeret. ℣ Nō licī. Q ñ aliqd uēdīt:i auctōe aliqs circūstātiū dicit hoc pdītū licēaꝝ a me cētū: pco indicat licitationē factā alta uoce. Et q̄rit sit ne aliqs qui plus offerat. ℣ Vēditor. Cuius res uenales sūt hic licitatorē apponit rebꝰ suis:quo maioris uēdere possit:uerbi gr̄a uēdo uestē:subiicio falsū licitatorē q simulat se emere uelle & ptiū defert:hæc licitatio a me ipse fit q uēdo & hæc ē maioris ptii q̄ uestis uēdi possit aut dēat:& hoc ego facio ut pluris uēdā. ℣ Emptor:ut uēditor nō dēt appone licitationē maiorē q̄ quāti uēdi possit. Ita nec ēptor dēt apponere minorē q̄ emere uelit. Verbi cā ego q uolo emeꝝ equū licitationē faciā. xx. & apponā aliū q licitationē faciat xvi. aut. xv. ut ille cuiꝰ equus ē cogaꝝ uēdere mihi q plus polliceor & maiorē feci licitationē. ℣ Vterq; si ad loq̄ndū. Si uēditor & emptor iter se loquūtur de ēptiōe & uēditiōe nō plus q̄ semel eloquanꝝ hoc ē simplr̄ dicāt ai sniam. ℣ Eloquaꝝ recte ait eloquaꝝ. Eloq. n. est simplr̄ indicare aī sniam:& patefacere qđ occultū est. Vir. eloquar an fileā. Si uterq; ergo.s. emptor & uēditor ad colloquiū uenerint:& hic dicat simplr̄ q̄ti uēdere uelit:& hic q̄ti emere:nec hic addat aliqd:nec hic demat. Nō petat hic. c. cū res ualeat. lx. nec hic polliceaꝝ. L. Cū res ualeat. lx. Quod si fieret a nobis oīa recte fierēt:& mala multa desinerēt. ℣ Qu. quidē Scæ. Exēplo utīt Scæuolæ ad boni uiri officiū in emēdo & uēdēdo oñdēdū. Qu. Scæ. dixit:& ptio qđ ille petierat. c. mi. addidit. Si ergo. Q u. Scæ. ptiū addidit. Quid egisset si uēdidisset pdītū. Scæuola:certe nū q̄ plus quā cōueniret postulasset:aut uitia mācipii occultasset. ℣ Vt sibi fundit. &c. i. uno uerbo absq; ullis ābagibꝰ pronūtiū patefieret. ℣ Pluris æstimare:q̄ uēditor dixisset minoris æstimas inqt q̄ quāti ualet:ego itaq; ptio a te postulato cētū milia æris addo. ℣ Nemo est qui hoc &c. Nemo inqt negat scæuolā uiꝝ bonū fuisse qui hoc egit:prudētē autem extitisse nullus affirmat quasi aliud sic eē bonū uiꝝ aliud prudēte:fallunt tm̄:nā nemo prudēs nisi bonus qđ ēt Arist. dicit. ℣ Vt si minoris &c. negant prudētē fuisse:quēadmodū negarent si propriū fundū minoris uēdidisset quā deberet. ℣ Hæc. n. &c. hinc inquit illa pestis humanæ societatis nata est:q sapientē a bono deserūt & separant. Cū natura bonū & sapientē coniunxerit. ℣ Ex quo En. id ita eē Ennii pbat authoritate. Qui ait in tragœdia ne qcq̄ &c. Solēt. n. sapiētes reb. diuinis & admirabilibꝰ studere & suaꝝ reꝝ curā omittere ac pprioꝝ cōmodoꝝ obliuisci. Q đ ēt Arist. scribit hoc fecisse multi traduntꝰ q creditī sūt sapiētes:ut Anaxagoras. Thales. ℣ Vēre id qdē:placeret īqt mihi hæc snīa si qd eēt pdesse mihi cū Ennio cōueniret. Aliud. n. ipse putat eē:aliud ego:ipse existimat posse utile esse qđ non honestū:ego contra sentio.

Caius quid sit licitatio Paulus iurisconsultus

Ennius

In licitatione & uēditione homines solere uti fraudibus

Eloqui est animi sentētiā indicare

¶VENditor

ASC.

CVENditor nō opponet licitatorē.i.auctorē p̄cii ut emptor decipiat. ℣ Nec ēptor opponet ſupple aliquē:qui liceat.i. apptiet:cōtra.i.in cōtrariū in minuēdo p̄ciū rei. ℣ Vterq;.ſ.tā uēditor q̄ ēptor ſi uenerit ad eloquēdū.i.ad exp̄ſſe p̄nūciā dum p̄cium præcſſe non eloquatur plus q̄ ſemel.i.dicat uno uerbo uēditor q̄tū uelit hſe:& emptor q̄tum dare. ℣ Quin tus quidē ſcæuola filius Publii cū poſtulaſſet:ut fundus cuius emptor erat:iudicareť.i.apptiareť ſemel & uēditor feciſſet id ita.i.ſemel(hoc eſt:ut dicūt uno uerbo)ipſe ſcæuola dixit ſe eſtimare.ſ.fūdū pluris & addidit cētū milia nūmoꝝ. ℣ Nemo eſt qui neget hoc fuiſſe boni uiri:ſed negāt ſup.plurimi fuiſſe ſapientis.i.ad ſapiētē ptinuiſſe:ut.i. tā q̄ ſapiēs emiſſet ſic minoris q̄.i.q̄ti potuiſſet. ℣ Igit̄ hęc.i.Illa pnicies q̄ exiſtimāt.i.iudicāt:alios bonos:alios ſapiētes.i.non eoſdē bonos quos ſapiētes nec ſapiētes quos bonos. ℣ Ex quo En.poeta ſup.dixit ſapiētē ne qcq̄ aut nihil ſape q ipſe nequiret p̄deſſe ſibi:quidē.i.certe ſup. Enniꝰ dixit id uere:ſi conueniret nihil cū Ennio.i.ſi eodē modo diffiniremus quid ſit prodeſſe.

PET. MAR. Hæcato Scæuola.

CHÆcatonē:q fuit ſtoicæ p̄feſſiōis:ſed nō ē ſecutus illā ſcitatē ueteꝝ ſtoicoꝝ:ordo ē. Video Hęcatonē diſſerētē i libris quos ſcripſit.Q.Tuberōi. ℣ Eſſe ſa.ptineť ad prudētē uiꝝ nihil facere cōtra legē: & iſtituta:augereq; rē domeſticā q̄cūq; rōne:quā leges & iſtituta ciuitatū ñ p̄hibent. ℣ Neq;.n.hæc rō Hæcatōis:qm̄ opt cōpare diuitias:ut oſulam² illis: qb² tenemur ex offō & potiſſimū reip.q̄ oīum caritates cōplectit. ℣ Huic:hæcatōi.ſ.ñ p̄t placere id qd fecit Scę.q noluit augeť rē domeſticā q̄uis potuiſſet ſaluis legib⁹ & iſtitutis. ℣ Eteni oio:rō q̄tem p̄t placere id fem̄ hæcatōi:q negabat ſe factuꝝ aliqd ſuæ utilitatis cā qd nō liceret p leges:& iſtituta ciuitatis. Scęuolę āt licebat emē q̄ uēdebať:ſed noluit ut boni uiri oſtō fūgereť:q ñ facit aliqd aut uitat pp legē: ſed pp uirtutē & nām quā ducē ſeqť ab oī turpitudine:ac dolo abhorrēs ē. ℣ Cōpēdii:utilitatis:& trāq; ſcribit Clau.ichoaſſe emiſſariū fucini lac⁹ magis ſpeciē q̄ cōpēdii. ℣ Huic:Hæca.q ita cēſuit diſcedēs a priſca ſtoicoꝝ itegritate:nō ē laudād⁹ iqt nec gr̄am mereť. ℣ Sed ſiue dol⁹ mal² igt ſiue cōſilłat ī ſimulatiōe:eū.ſ.ſimulam² ea q̄ ñ ſūt:ſiue ī diſſimulatiōe:cū reticem⁹ ea q̄ dicēda ēent ut aliqs decipiat. Pauca ſūt ī qb² nō ueruſeť ipe dolus:& iō bōi ppauci ſūt:qm̄ is bon²ē:q nemini nocet:& p̄deſt qb⁹ p̄t. Si uolum⁹ iqt uere iudicare:pauci ſūt:q hoc dolo nō teneanť: ſi dol⁹:ut finit Agli⁹:ī ſimulatiōe oſiſtit:& ſi is ē dicēdus uir bon⁹:q nēini nocet. Sed quo difficili⁹ hoc p̄clari⁹. Nihil.n.phibēt aliquē eē bonū ſi eē uoluerit. Dol² mal⁹:iqt Vlp. fit ex callidate & fallacia:& ut ait Pedi⁹:dolo malo pcm̄ fit quotiēs circūſcribēdi alicui⁹ cā aliď agit & aliud agi ſimulať. ℣ Nūq̄ igit̄:cōcludit.C.dem̄ nūq̄ eē utile pp turpitudinem:& bonitatē eē utilē pp hōeſtatē. ℣ Ac de iure qdē p̄dioꝝ:affert ſanctiōes priſcoꝝ in reb² uēdēdis:ut dolus excluderet:ſed legūlatores poſtea ſanxerūt:ut nō teneret qs de uitio patēti:ēt ſi rē ipam laudauerit:exēpli gr̄a: ſi domū bñ rectęq; ædificatā ſe uēdere dixerit uēditor:uel mācipiū formoſū cū deforme eēt:ſed de occultis teneť: ut ſupra dcm̄ ē:hęc habent digeſtis de pactis inter empto.& uen.lege ea q̄ cōmēdādi. ℣ Sancitū:cōſtitutū:& ſanctione firmatū: ut uēditor aperiret uitia p̄dioꝝ:q̄ ipſe ſciret. Leges.xii.tabula.uolebāt:ut ea p̄ſtarenť:quæ uēditor dixiſſet:cū uēderet. Sed iurecon ſulti cōſtituerunt pœnā ſi aliquis uēditor uiciū aliquod reticuerit. ℣ Statuerūt:iudicauerunt. ℣ Præſtari:ſatiſfieri.

Trāql. Dolus in ſimulatione eſt ſm Aglū Vlpia. Vendītor de occultis teneť ñ de apertis iudicare. Leges xii.tabulaꝝ.

CHÆcatonē qdē rhodiū.Q d̄ iſtituit Ci.id p̄bare pgit:nihil utile qd̄ idē hōeſtū nō ſit:nec poſſet utile eē qd̄ occultū aliqd habuerit:& ſi p̄deſſe poſſit ei q ñ idicauerit:Hæca.rhodi⁹ & ſi ſtoicę ſęctę ñ tñ ſtoicę ſcitatis cēſet licereť:ut nr̄æ utilitati oſulam²:mō otra leges otra iſtituta citatis & mores ñ faciam⁹:ſed aliď ciuile ius ſētit:aliď uir bon²p̄ſtare dēt. Nā ēt ſi iure ciuili dolus nō caueť:naturę tñ iuť caueť:& ab hoc iure uir bon²diſcedere nō dēt. Sniam ergo p̄it Hæcatonis quā mox refellit. ℣ Q.Tube.fuit is Roman²ciuis:& qdē p̄ſtātiſſim²ſectæ ſtoicæ qa Cice.introducit lib.d nā deoꝝ. ℣ Hæ rōnē rei &c. Sapiētis ē hr̄e rōnē rei familiaris:mō ñ fiat otra mores &c. Ex quo fm Hæcatonē errauit Scæuola: q poterat augeť rē familiarē:nec otra mores:leges:aut iſtituta faciebat. Sed ifirmat hāc ſniam Ci. ℣ Negi.n.ſolū &c:Rō ē hæcatonis cur hoc fieri uellet:qa &c. ℣ Eteni oio. Rō cur diſpliceť t:hæcato.n.cēſet poſſe utilitati pprię oſuli:mō nō fiat qd̄ ñ licet. Sed aliď igt ē liceť:aliď diceť:mlta.n.licēt q tñ ñ dcēt. Regib⁹ oia licēt:ſed tñ ñ dcēt. Vñ magus ille bñ rñdit regi:legē ſi iuēio q̄ ſororē p̄mittat fr̄i uxorē ducer:ſed legē iuēio:q̄ uult oia regib²licere. ℣ Cōpēdii ſui &c.nolo id facias eā utilitatis qd̄ ñ licet:ſed ſi licet facito:hoc ē qd̄ lege p̄hibeť:ne facito:ſed ſi legib⁹licet:mō tibi id utile ſit facito. Nec ualde curaueris hōeſtū ne ſit an turpe. Nā ſi legib²licet id ēt hōeſtū ē:ſed multū iteręſt igt Ci.iter id qd̄ leges p̄mittūt:& qd̄ p̄hia p̄cipit:cōpēdiū p utilitate diſpēdiū p dāno freq̄ntiſſima uerba apd Pli. ℣ Nec gr̄a tribuēda. Quia ñ ſp̄te facit q leges ſeq̄t: & qcqd ille p̄mibit facit:nec oſiderat hōeſtū ne ſit an otra:ſi leges ſcel⁹ p̄mitterēt id faceť t:gr̄a ergo ei hñda ñ eſt:& ſic iis ignoſceť dēm⁹:q nō ſp̄te nocēt:ita nihil dēm²iis q̄ iuiti p̄ſūt. Recte igit̄ gr̄a nō ē hñda iis q coacti hōeſtū ſequunť ñ ſp̄te. ℣ Sed ſiue &c. Exquo ſeqť ut paucæ admodū res fint ī qb²nō ſit dolus malus. Vñ difficile ē inenire uiꝝ bonū ī quo nihil duplex ſit:nihil ſimulatū &c. ℣ Simulatio &c. Simulamus res fictas & falſas. Terē. Simulat futuras nuptias:diſſimulam⁹ ueras. Virg. diſſimulam⁹ ēt &c. ℣ Ac de iure qdē p̄dioꝝ:ad rōnes ſuas oſirmādas leges de iure p̄dioꝝ affert:q̄ iubēt:ſi qd in p̄diis uitii fuerit id uēditorē ducere debere:& ſic redhibitionē fieri:ſi aľ factū ab eo fuerit. ℣ Iure p̄dioꝝ: qd̄ ptinet ad uēdēda p̄dia. ℣ Vitia:ut ſi aquā timerēt:ſi ſolū frigidi⁹ eēt:aut ſterili⁹. ℣ Nota ēent uēditori:& q̄ ēptor: niſi indicarenť itelligere nō poſſet. ℣ Nā cū ex.xii.tabulis. Cētū erat lege duodeci tabu.ut īdicare uēditor teneretť:ſi emptor de uitiis q̄ſiſſet mācipii uerbi cā:q̄rebat emptor hoc mō:hæc p̄dia timēt aquas uēditor dicere tenebať:nō q̄renti reticere poterat:iure ciuili uero cautū ē:ut nō mō q̄rēti ēptori:ſed & nō q̄rēti ultro uitia mācipii īdicet uēditor. ℣ Nūcupata:p̄nunciata quærēte ēptore. ℣ Præſtari indēnē fieri:eſt aūt uerbū iuris:p̄ſto tibi hoc.i.te indēnē huius rei facio. ℣ Pœnam duplicem. Vt ſi tacendo dānū.xx.intuliſſet:Præſtare teneretť.xl. ℣ Reticentiæ:nō mō ſi quærať:ſed etiam ſi non quærať.

FRAN MAR. Q.Tubero.

Nullā legē inueniri q̄ p̄mittat ſoroꝝ fratri nubere poſſe.

Vendītor ēt ñ q̄renti emptori teneť uitia indicare.

ASC. ¶EGO uídeo hæcatonẽ rhodiũ díſcipulũ Pãetii diſſerẽtẽ ĩ his libris: quos ſcripſit de offícíis diſſerẽtẽ. Q. Tube. ſapiẽtis eẽ. i. ad ſapiẽtẽ ptinere: ip̃m faciẽtẽ nihil ɔtra mores: leges: & íſtituta: hr̃e rõnẽ rei fãíliaris: neq; n. uolum⁹ eẽ dites ſolũ nobis: ſed liberis ꝓpĩqs: amícis: & maxíe reip. ℣ Eni ꝓ ga: facultates & copiæ ſingulo⁹ ſũt ditiæ ciuitatis. i. cõitatis ciuiũ ℣ Factũ Scæ. de quo díxi pauloañ: q. ſ. plus hõeſtatis q̃ rei rõnẽ hr̃t nullo mõ põt placere huic. ſ. Heca. dicẽti rẽ acumu ſãdã eẽ ſapiẽti. ℣ Eteni ſup. Scæ. poti⁹ q̃ Hæcato negat oío ſe factu⁹ cã ſui cõpẽdii. i. lucri. qd̃ nõ líceat. ẽt ſup. ſi leges nõ uetẽt: ſed nec la⁹: nec gr̃a maxía ẽ tribuẽda huic. ſ. Hæca. dicẽti ſolũmõ ɔtra mores leges & íſtituta ñ eẽ faciẽdũ. ℣ Sed ſi ue & ſimulatio & diſſimulatio ẽ dol⁹ mal⁹ ꝓpauce res ſũt qb⁹. i. í qb⁹ iſte dol⁹ ñ uerſet: ſiue uir bon⁹ ẽ is q̃ pdeſt qb⁹ pt & nemíní nocet: nos ñ repím⁹ facile bonũ uiꝝ iuſtũ fcte. i. ad ungẽ: uel ex oĩ pte. ℣ Igit nũq̃ ẽ utile peccar̃: qa ſp ẽ turpe & qa ſp ẽ hõeſtũ uiꝝ bonũ eẽ ſp ẽ utile. ℣ At ſãcitũ ẽ. i. lege diffinitũ de iure pdioꝝ apd̃ nos in iure ciuili: ut ẽt uitia díceren tur ĩ his uẽdẽdis: q̃. ſ. uitia eẽnt nota uẽditori. ℣ Nã cũ ſatis eẽt ex. xii. tabu. i. fm leges. xii. tabu. ea p̃ſtari. i. exhíberiũq̃ eẽt nũcupata: lingua. i. ex exp̃ſſione uocabuli: q̃. ſ. nũcupata q eẽt inficiat⁹. i. facere negaſſet: ſubiret. i. cogeret ſubire a iurecõ ſultis duplícẽ pœnam ẽt cõſtituta eſt pœna ẽt reticẽtiæ. i. qñ qs reticeret qcqd uitii eſt oĩ pdito. ℣ Ipſi ſtatuerũt id ſi uen ditor. ſ. niſi ẽt dictũ noíatim. i. exprimẽdo. ſ. uitia eẽt p noía eoꝝ oportere ſup. quod ſcitum eſſet & nõ dictum præſtari.

PET. MAR. ¶VT cũ: ponit exẽplũ quo oñdit reticẽtiã uẽditõis fuiſſe uẽdicatã ſnia. M. Ca. ℣ In arce: q̃ erat ĩ colle tarpeo ꝑpe tẽplũ Iouis capitolíni. Augures hẽbãt ſe dẽ in curia ueteri: ubí augurari conſueuerãt: & ẽt in arce pp eminẽtiã. Poterãt. n. obſeruar̃ aues & tẽplũ lituo deſignatũ. Et iõ dom⁹ Claudii in cœlio mõte e rgiõe ad arcẽ nocebat auſpiciis pp altitudinẽ. Vñ Amphiaraus & Melãp⁹: ut canit Pap. captaturi au guria mõtẽ cõſcẽderũt: ne aliqua officeret altitudo. Et ibãt augures ex curia ad arcẽ p ſacrã uiã: & iõ dí

Varro cit Varro. Sacra uia dr̃ q̃ p eã ab arce ad augures ſacra quot mẽſib⁹ ferebant. Erat. n. uia ſacra a curia ueteri uerſus ãphitheatrũ uſq; ad arcem capitolinã. Curia uet⁹ erat ĩ carinis ꝑpe ædẽ ſci Petri ad Vincu

Inſula la. ℣ Officeret: noceret. ℣ Inſulã: ædes uia circũdatas: nã íſula in urbe dr̃ dom⁹ quã uia ambit. Vñ eſt apud Trãql. Cæſarẽ egiſſe cenſum p dños íſulaꝝ. ℣ Proſcripſiſſe: ſcripſiſſe ædes uenáles in tabulã q̃ çdib⁹ affigebar̃. ℣ Arbitriũ illũ ade. i. duxit claudiũ ad arbitrũ q arbitrareť. ſ. ex bona fide & iudicaret qcqd oporteret ipſũ Claudiũ dare facere: atq; p̃ſtar̃ ipſi calphurnío his uerbis utebãt iuriſcõſulti. Vñ ha

De uer borũ ſi gnifica tiõe de dolo malo Iuſtitia. Actio FRAN MAT. Vendi tor dẽt empto rẽ pſia re indẽ nem. beť in li. dig. de uerboꝝ ſignificatiõe: q facere opor tere hãc ſignificationẽ hẽt: ut abſtineat qs ab eo fcõ qd̃ cõtra cõuẽtionẽ fieret: & Iuſti. li. iiii. Inſtitutio. lo quẽs de actiõib⁹ dicit. Actio eſt ius pſeq̃ndi in iudi cio qd̃ ſibi debeť. Actiões aliq̃ ſũt in pſonã: p q̃s ítẽ dit ei dare facere oportere: dare oportet ígt cũ datio eſt in obligatiõe facere cũ fcñ cõtineť in obligatiõe: ut ſi ꝓmiſiſti ſcribere qd̃ petiť actiõe ex ſtipulatu. ¶VT. n. ĩ arce &c. Ad id ſpectat hoc exẽplũ ut in telligaẽ teneri uẽditorẽ ĩdẽnẽ p̃ſtare emptorẽ ſi uitiũ tacuerit. Cũ augures ĩ arce auguria captarẽt: & ẽdeſ claudii centimali q̃ à regiõe erãt pſpectũ ĩpedirent: qñ in loco altiſſimo & ip̃æ ædificatæ erãt: eas ut de moliret claudius iuſſerũt: qd̃ ubi ille agnouit ſtatim ædes uenales fecit. P. Calphurnius emit paulopoſt idẽ ei iuſſũ ẽ: ut. ſ. ædes demoliar̃ q̃re Calphurnius Claudiũ ĩ ius uocat: p̃ſidet iudício Cato: q iudicat ĩ dẽnẽ Calphurniũ a claudio p̃ſtari dẽre. Auguriũ ãt ĩ arce captari ſolebat. Augur q captatur⁹ erat tabernaculũ ĩ arce põebat: q̃tuor ĩ aere ſpatia ds̃ignabat: uz ĩ oriẽtẽ qd̃ anticã i occidẽtẽ qd̃ poſticã: i meridiẽ: qd̃ ſiniſtrã: i ſeptẽtrionẽ: qd̃ ds̃trã uocabat: hoc cũ feciſſet aio ɔcipiebat. Vñ mitti ſibi aues uellet: q̃ ſi ꝓpitiæ & fœlices appebãt: itelligebat placeť dus fieri qd̃ aio ɔcepiſſet. ℣ In arce: ĩ capitolio. ℣ In mõte cœlio ĩ ſub urbãæ regiõis pte priceps fuit hic mõs a cœlio uibẽno tuſco duce nobili ſic dict⁹: q cũ mãu ſua dr̃ Rõulo uẽiſſe auxi lio ɔtra latinoꝝ regẽ. Varro. P. dicit hũc regẽ auxílio uẽiſſe Rõulo ɔtra Sabíos & dõiciliũ ĩ hoc mõte hũiſſe. ℣ Proſcripſit uenalẽ fecit: & publicauit. ℣ Inſulã: domũ: íſulæ dcẽ ꝓprie q̃ ñ diſtĩguũt cõib⁹ pietib⁹ cũ uicinis circũ cíctuq; publico aut príuato cĩgũt a ſilitudíe eaꝝ terraꝝ q̃ fluminib⁹ aut mari íminẽt: dcẽ q ſũt ĩ ſalo. i. ĩ mari Põpei⁹ feſt⁹. ℣ Arbitrũ illũ ade gít: id ad arbitriũ illũ. ſ. claudiũ egit: arbiter ãt fuit cato. M. catõis uticẽſis pr̃ catõis illi⁹ cẽſorii nepos: ut oñdit Gelli⁹. ℣ Ut .n. cæteri. Cæteri ígt nomẽ decipiũt a pr̃ib⁹ illuſtriorib⁹: ſed catõis pr̃ ab ipo catõe nomẽ accepit ex altero filio catõis cẽ

Cato cẽ ſori⁹ co gnomẽ to ſabi nus ſorii: q cognomíat⁹ ẽ Sabin⁹. Nati ſũt. L. cato: &. M. Ca. Is. M. Cato tribun⁹ plæbis fuit. Et p̃turã petẽs mortu⁹ ẽ: ex eoq; nat⁹ ẽ. M. cato p̃tor: is q ſe uticæ occidit. ℣ Cũ ĩ uẽdẽdo: hęc fuit catõis ſnía: ut calphurni⁹ indẽnis eẽt. ℣ Ad fidẽ bonã: q maxíe reqrit ĩ cõtractib⁹. Nã Triphonius ait bona fides q̃ maxíe in ɔtractib⁹ exígit æqtatẽ ſũmã deſiderat. ℣ Ergo &c. Cõcludit. ℣ Q d̃ ſi recte oía breuiter colligit: de qbus ſupra ait oñdẽs neminẽ eoꝝ recte feciſſe q ꝓprie utilitatis gr̃a: ea reticuerũt: q nota ẽptori eſſe par erat. ℣ Frumẽtarius: q tacuit mercatoris alios paulopoſt affuturos. ℣ Sed hmõi reticẽ tiæ. Latiſſime patẽt hæ reticẽtiæ & ꝓpterea dici de ſingulis nõ põt unũ tñ aut aliud exẽplum ꝓpoſitũ ſufficere debet ad oía cognoſcenda: & cũ dr̃ uitiũ in prædiis tacendũ non eſſe intelligi: & in aliis quibuſcũq; rebus. ℣ Tenenť: ſeruantur.

ASC. ¶VT cum augures eſſent acturi augurium in arce. ſ. in capitolio: & iuſſiſſent Titum claudiũ centimaliũ: ſic donoíatũ:

ut cũ ĩ arce auguriũ augures acturi eẽnt: iuſſiſſẽtq; Titũ Clodiũ cẽtimaliũ: q ædes in cœlio mõte hẽbat: demoliri eas q̃rũ altitudo officeret auſpiciis. Claudi⁹ pro ſcripſit: íſulã uẽdidit: emit. P. Calphurni⁹ lanari⁹. Huic ab augurib⁹ illud idẽ denũciatũ ẽ. Itaq; Calphurnius cũ demolir⁹ eẽt: cognouiſſetq; claudiũ ædes poſtea pſcri pſiſſe q̃ eẽt ab augurib⁹ dmoliri iuſſ⁹: arbitriũ illũ adegit: q qcqd ſibi dare facere oporteret ex fide bõa. M. C. ſníam dixit hui⁹ nr̃i Catonis pr̃: ut. n. cæteri ex pr̃ib⁹ ſic hic qui illud lumẽ ꝓgenuit ex filio eſt noíandus. Is igit iudex ita ꝓnũciauit: cũ in uenũdãdo rẽ eã ſciſſet: & nõ ꝓnũciaſſet: emptori dãnũ p̃ſtari oportere. Igit ad fidẽ bonã ſtatuit ptinere notũ eẽ ẽptori uitiũ qd̃ noſſet uenditor. Q d̃ ſi recte diiudicauit: nõ recte frumẽtari⁹ ille: nõ recte ædiũ peſtilẽtiũ uẽditor tacuit: ſed hmõi reticẽtiæ iur̃ ciuili oẽs cõphẽdi ñ pñt: q̃ ãt pñt diligẽť tenẽť

qui habebat

q hẽbat ædes i cœlio mõte iuxta uꝫ arcẽ:eas demoliri.i.dirueꝛ:q̃ꝫ.ſ.ædiliũ altitudo officeret.i.noceret auſpiciis. Clau dius.ſ.cẽtimali⁹ ꝓſcripſit inſulã.i.domũ i urbe undiq; ſtratas uiaꝫ aut plateas hñtẽ:ſicut inſula circũdaꝛ mari:iſcripſit er go uẽalẽ domũ illã quã demoliri dẽbat & uẽdidit. ℣ Publi⁹ Calphurni⁹ Lanari⁹ emit ſup.eã. ℣ Illã idẽ.ſ.domũ opor tere demoliri denũciatũ ẽ huic.ſ.calphurnio ẽptori ab augurib⁹. ℣ Itaq; calphurni⁹ cũ demolit⁹ eẽt & cognouiſſet clau diũ ꝓſcripſiſſe ẽdes poſtea q̃ eẽt iuſſus ab augurib⁹ demoliri ſup.eas adegit.i.atraxit & appulit illũ.ſ.claudiũ arbitꝛ.i. egit eũ ad arbitꝛ:q; ſup.diceret ex fide bõa.i.ſm recta ſciẽtiã ſuã qcqd oporteret daꝛ aut ſup.faceꝛ ſibi.i.qcqd dandũ aut faciẽdũ eẽ ſcd; arbitriꝛ bõi uiri. M. Cato dixit ſniaꝫ.cato dico pr̃ nr̃i catõis. ℣ Eniꝑ qa ut.i.quẽadmodũ eçteri ſup. ſi noiandi ex pr̃ib⁹ ſup.ſuis:ſic ñ.ſ.Cato pr̃ nr̃i cat. noiand⁹.i.đnoiand⁹ ẽ ex filio:q; ꝓgẽuit illđ lumẽ.i.illũ ſplẽdorẽ quo dõus catonũ fulget. ℣ Igiť is.ſ.pr̃ nr̃i catõis iudex.ſ.arbitrari⁹ ꝓſtitut⁹ ꝓnũciauit ita cũ.i.qñqdẽ claudi⁹ ſup.ſciſſet eã rẽ .ſ.q; dõus eẽt demoliẽda i uenũdãdo.i.cũ eã uenũdaret:& nõ ꝓnũciaſſet.i.ſignificaſſet optere dãnũ ꝓſtari ẽptori. ℣ Igiť ipſe ſtatuit pertinere ad bonã fidẽ uitiũ qđ noſſet.i.nouiſſet uẽditor eẽ notũ emptori. ℣ Quod.i.quã rẽ ſi.M.Cato.ſ.re cte diiudicauit frumẽtari⁹ ille uidelicet Rhodius:de quo ſupra dcm ẽ:& uẽditor ædiũ peſtilẽtiũ nõ recte tacuit. ℣ Sed nõ oẽs hmõi reticẽtiæ.ſ.eoꝛ q dici debeant pñt cõphẽdi iure ciuili:hç ãt tenenť dilígẽter q̃ pñt ſup.cõpræhendi.

M. Marius Cratidianus ꝓpinquus noſter. C. Ser gio oratæ uendiderat ædes eas:quas: ab eodem ip ſe paucis ante annis emerat. Hæ ſergio ſeruiebant: ſed hæc in mancipio Marius non dixerat' adducta res in iudiciũ eſt: oratã Craſſus. Cratidianũ defen debat Antonius:ius Craſſus urgebat q; uitiũ uẽdi tor ñ dixiſſet ſciẽs id oporteꝛ ꝓſtari :eqtatẽ Antõi⁹ qm̃ id uiti[illegible]gnotũ Sergio ñ fuiſſet :q; illas ædes uẽ didiſſet. Nihil fuiſſe neceſſe dici : nec eum eſſe dece ptũ q id quod emerat quo iure eſſet:teneret. Quor ſum hæc? ut illud itelligas ñ placuiſſe maiorib⁹ nr̃is aſtus. Sed aliter leges:aliter ꝓhi tollunt aſtutias.

¶ M. Marius ponit aliud exẽplũ:quo oñdit reticẽtiã apđ ãtiquos idicio uidicatam. Aſco. Pædianus dicit fuerat cratidianus arcta neceſſitudie Cic. cõiunctus. ℣ Hæ ſeruiebãt:ſeruitutes aut ꝑſonaꝫ ſunt:aut uſus: & uſufruct⁹ reꝫ ut ſeruitutes ruſtico p̃dio & urba. p̃ diorũ urba. ſeruitutes ſunt hæ q̃ ædificiis ihęrẽt:& ut uicinus onera uicini ſuſtineat:ut in parietẽ eius liceat uicino lignũ mittere:aut ſtillicidiũ uel flumẽ recipiat qs i ædes ſuas uel cloacã:uel in area: uel non recipiat: & ne altius tollat qs ædes ſuas ne luminibus uicini of ficiat. Seruitutes ruſticoꝛ p̃dioꝛ ſũt aq̃ hauſtus: pe coris ad aquã appulſus: & ius paſcẽdi calcis coq̃ndę: harenæ fodiẽdæ:iõ ſeruitutes p̃dioꝛ appellãť: iqt Iu ſti. qm̃ ſine p̃diis ꝓſtitui nõ pñt. Nemo. n. põt ſeruitutẽ acqrere urbani uel ruſtici p̃dii:niſi q; hẽt p̃diũ:nec qſ quã dẽt niſi q p̃diũ hẽt. Oĩa ædificia urbana p̃dia ap pellanť ẽt ſi i uilla ẽdificata ſint uſufructus ẽ ius aliẽis rebus utẽdi:fruẽdi:ſalua reꝫ ſubſtãtia. De hís ſeruitutib⁹ hť li. viii. dig. & li. ii. iſtõnſ. Et iõ marius uocat⁹ fuit i iudiciũ qm̃ reticuerat ſeruitutẽ ẽdiũ q̃s uẽdiderat. ℣ Vrgebat ius:iſtabat ut ius ſeruareť & locũ hẽret. ℣ Prẽſtari:ſatiſſieri:ñ uole bat ius. ℣ Quatẽus:iq̃tũ pñt eas tenere & uidere ꝓhibẽt. n. leges aſtutias apparẽtes. Phi auť cõſciẽtia nituntť & rõne cõtra quas nihil agẽdũ cẽſent. Lex id ꝓhibet & punit:qđ in ſe cõtinet manifeſtã fraudẽ. Si cũ bonís uiris uiueret:nõ eſſet opus tot legibus:quę ex malis moribus ortæ ſunt. Ratio dictat bonis uiris nihil eſſe agendum qđ aliis noceat.

¶ M. Marius &c. Aliud exẽplũ ẽ ex quo cognoſciť q̃ iniquũ cẽſuerit ueteres taceri a uẽditore ſi qd a uitii eẽt i mãcipio. Sergius qdã orata ædes uẽdiderat. M. mario cratidião. Et ita uẽdiderat:ut ipſi ſergio magna ex pte ſeruirẽt poſt aliqđ tps. Cratidiãus eaſdẽ ẽdes reuẽdidit ſergio. Sergius oblit⁹ eas ædes ſibi ſeruire maioris emit p̃cii:poſtea uero cũ recor datus eẽt ẽdes ſibi ſeruire nec debuiſſe tãto p̃cio emere. Cratidianũ i iudiciũ uocauit. Res acta ẽ a duobus ꝓſtãtiſſimis il lius ætatis oratoribus Antonio & craſſo:hic iure nitebať:qđ ita i lege ſcriptũ eẽt:ſi qđ i mãcipio uitii ſit:id ẽptori idicã dũ. Antõius uero ægtatẽ defendebat q; uꝫ orata ſcire poterat ædes ſibi obnoxias eẽ. Et iõ nõ fuiſſe opus ut uẽditor idica ret:ſergius orata cognoſatus eſt q; ei piſces q auratæ uocanť Cariſſimi fuerit:hic ẽ ſergius orata:q; prius balneas pẽſiles hũit:prius oſtrearia i baiano locauit:prius optimũ ſaporẽ oſtreis lucrinis adiudicauit: authores Pli. & Macrob. ℣ Pro piqu⁹ nr̃:fuit is ex mũicipio arpinati ſicut Ci. ℣ Seruiebãt:ſiue ãgiportus eẽt: Siue ſtillicidiũ i areã uicini caderet ita ſuę ales erãt:ut ei ſeruirẽt poſt aliquot ãnos cũ redimeret ædes oblitus ſibi ſeruire maioris emit quã emiſſet. Si ſeruitutis illi⁹ recordatus eẽt de ſeruitutibus ꝓſonarũ:ruſticoꝛ & urbanoꝛ ꝓdioꝛ loquunť iurecõſulti in lib. viii. digeſt. & lib. ii. inſti tutionũ. ℣ Ius cõtra Cratidianũ uꝫ iure cautũ eẽ ut uitiũ aperiať:& hoc craſſus defendebat. ℣ Aeqtatẽ &c. iter ius & æq tatẽ itereſt q; ius ſcriptũ ẽ:æqtas nõ ẽ ſcripta. Sũt idẽ bonũ:& æquũ qđ iuſtũ:ut ait Ariſt. li. v. ætico. Sed bonũ & æquuꝫ nõ ẽ iuſtũ qđ ẽ ſcđm legẽ:ſed qđ ẽ ſcđm emẽdationẽ legis cã uero huius ẽ:q; oĩs lex uniuerſalis ẽ:De qbuſdã ãt dici uniuer ſaliter recte nõ põt:lex. n. cõplectiť qđ plurimũ ẽ nõ ignorãs defectũ & nihilominus recta ẽ. Nã peccatũ nõ ẽ in lege:neq; in legis latore:ſed in:natura rei. Cũ ergo lex uniuerſaliter loqť:& accidat q; pter uniuerſale ẽ tũc rectũ ẽ:ut qua omiſit le gis lator & deficit in loquẽdo emendeť omiſſum. ℣ Quod & legis lator diceret ſi adeẽt licet iã legẽ tulerit. Dicebat Anto nius. Naturale ẽ ut unuſquiſq; ſciat qđ poſſidet:poſſiderat auť ſergius anteq̃ ædes Cratidiano uenderet. ſcire igiť pote rat:ſi ſcire poterat nõ debebat aut tenebať indicare. ℣ Teneret:ſciret. ℣ Quorſum hæc:q̃ret fortaſſe aliq; quẽ ad finem hoc exemplũ propoſueri dicã &c. ℣ Nõ placuiſſe &c. Si non placuit nomen aſtuti multo minus res ipſa placuit:eſt argu mentum a minori ad maius quod uehemens eſſe ſolet. ℣ Aſtutos:callidos uerſutos. ℣ Sed aliter. Aduertendum eſt in quit q; aliter lege cauetur:aliter a philoſophis præcipiť. Nam lege ſatis eſt id ſeruari quod in lege ſcriptũ eſt. At uero ẽt ſi nihil ſcriptum ſit:tamen naturã ducẽ ſequendam philoſophi cẽſent. Vt quod nobis fieri diſpliceret id aliis facere no lumus:hæc lex naturæ eſt quam qui ignorat iniuſtus eſt. Inſita autem eſt a natura animis noſtris.

¶ MARcus marius Cratidianus ꝓpinquus noſter uẽdiderat Caio Sergio Oratæ eas ædes quas ipſe emerat ab eode; paucis annis ante:hæ ædes ſeruiebant. i. erant ſubiectę & ſeruitutẽ debebant ipſi ſergio emptori & prius uenditori: ſed marius non dixerat in contractu. ſ. uenditionis hæc. i. has ẽdes in mancipio. i. ſeruitute; debere:res eſt adducta in iudi cium. Craſſus defendebat Oratam. Antonius Cratidianum. Craſſus urgebat. i. urgenter allegabat ius q; uenditor non dixiſſet uitium ſciens id oportere æquitatem:præſtari Antonius ſup. dicebat: quoniam id uitium non fuiſſet ignotum ſergio. ſ. emptori qui. ſ. prius uendidiſſet illas ẽdes:nihil fuiſſe neceſſe dici nec eum qui teneret. i. recte ſciret quo iure eẽt

PETr. Marſi. Aſcõi⁹

Vicius d; onera uicini ſuſtinere Seruitutes p̃dioꝛ Iuſtin.

Nihil eẽ agendũ qđ aliis noceat

FRan. Matu.

M. marii⁹ cratidiãus de uenditione dõus

Mãutenere ſe cũdum leges

ASceſ.

id quod emerat esse deceptum. ℣ Quorsum hæc. i. ad qd hæc addicimus. Responsio ut tu intelligas astus. i. astutias & prçuentiones non placuisse maioribus nostris. ℣ Sed leges tollunt aliter astutias & philosophi aliter.

PEtri Marsi. ¶ LEges ꝓhibent: ne fiat: & si fit manuq; teneri põt: punit ergo inqt cũ ꝓhi tollãt astutias rõne: & ratio dicet nil eẽ agẽdum insidiose: q uult e natura uiuere & rõnis ꝓscriptũ seruare: nihil faciet: quod ipse itelliget dolũ in se habere: & insidias. ℣ Sunt ne igitur: q̃rit Cice. an sint insidiæ tendere plagas. i. rçtia: q̃uis nõ exagitet feras is qui tẽdit: ut ostendat insidias esse proscribere domũ habẽtẽ in se aliqd uitii: q̃uis ipse uenditor uanitate uerbo; nõ allíciat emptores: qui per se possunt in fraudẽ labi: si emerint rem: q̃ uident uenalem.

Leges quatenus manutenere põt: ꝓhi q̃tenus rõne & itelligẽtia. Rõ igit hoc postulat: ne qd insidiose: ne quid simulate: ne qd fallaciter. Sũt ne igit insidiæ tẽdet plagas ẽt si excitaturus nõ sis nec agitaturus. Ipsæ eni feræ nullo insequente sæpe incidunt. Sic tu cũ ædes proscribas: tabulam tanquã plagã ponas: domum ꝓpter uitia nẽdas in eã aliquis icurrat ipru dẽs: Hoc q̃q̃ uideo ꝓp deprauatiõem cõsuetudinis: neq; mos turpe haberi: neque aut lege sãciri: aut in re ciuili: tñ naturæ lege sancitũ ẽ. Societas. n. est: qd & si sæpe dictũ est: dicẽdũ tamẽ est sæpius: latissime quidem quæ pateat: oium iter oẽs: interior eo; qui eiusdẽ gẽtis sunt: propior eorũ, qui eiusdẽ ciuitatis.

Plagæ Virgi. Plin. in epistol.

Plagæ sunt rætia: quibus ferç capiuntur in siluis. Virgi. Rætia rara plagæ: & Pli. in epistolis dicit: Sedebã ad rçtia. ℣ Excitaturus: clamore. s. & canibus ut feræ impellantur ad rætia. ℣ Ferç: quæ sunt in siluis ut cerui apri: & cæteræ id genus. ℣ Sic tu: adaptat similitudinẽ: & ostẽdit illũ insidiari qui proscribit ædes: q̃uis uanitate uerborũ non utatur. ℣ Tabulã. in qua scribebatur aliquid esse uenale: sed q̃q̃ inquit Cic. leges ista non ꝓhibent tamen natura uetat quæ uult cõi utilitati consulatur: & quç est fons iuris: qm̃ nihil põt eẽ iustum: aut legitimũ: quod sit contra naturam de qua satis: ut arbitror dictum est in superioribus uoluminibus: & de societate hominum: quæ late patet & lãtissime. ℣ More: consuetudine iã deprauata. ℣ Sanciri: constitui & firmari: hoc. s. non esse agendum: tamen lex naturalis uetat. ℣ Societas: enim ratio q̃re sancitum est iure naturali. ℣ Dictum est in primo uolumine.

FRan. Matu. ¶ LEges q̃tenus manu &c. Quo dicet qspiã leges astutias tollũt. Quatenus manu tenere põt. Indicãt. n. uitia apte & in rebus q̃ q̃si manu teneri põt: & certa expientia. q. d. leges tollunt aptas astutias & q̃ q̃si manu tenenẽ: ꝓhi uero ẽt eas rectũ cũq; excogitari põt: uel hoc inquit iccirco q; leges nõ ꝓhibent tacere uitiũ quod emptor tacere possit. At ↄtra ꝓhi ẽt sui tiũ notũ esse possit emptori: tñ taceri nolunt: ab eo qui uẽdit q̃tũ quidẽ pertinet ad rationẽ & intelligentiã. Rõne & intelligẽtia id teneri potest quod nõ est cõtra naturalem rõnem. Quod autẽ tacere uitiũ in mancipio sit contra naturalem rationẽ probat. Vnusquisq; si se ipsum consulat: nolet uitium taceri quod sit in mãcipio: etiam si notũ esse possit ratio & intelligentia idem sunt. Nam cũ data est homini a deo ratio data est & recta ratio: si recta ratio data est: & intelligentia data est uel cõis sensus. Qui nobis res notas efficit & i ais nr̃is collocat: efficitq; ut in uirtute honestũ. Vitia i turpitudine ponamus: ergo q̃tenus mãu tenere possint. i. q̃tenus possint possideri & uẽdicari: nã lex uult ut tacere possis uitiũ: quod emptori notũ eẽ possit. ℣ Rõne & intelligentia: ẽt si lege nõ ꝓscribatur: non q̃runt ꝓhi qd fieri possit sed quid fieri debeat: leges tñmodo q̃runt quid liceat: & qd possit fieri: sed ꝓhi qd deceat ac debeat ergo rõne & intelligẽtia nõ aũt mãu & ptãte ut oẽ quod mihi liceat possim. ℣ Sunt ne igit &c. ut cratidiani certe fuerũt cũ uendidit ædes. Nã oblitũ illum putauit set uitutes çdiũ suaꝝ: utiq; ãt silitudine q̃ huic loco congruit. Venator cũ laqueos ponit ferç ẽt si illã nõ agitauerit ut in laqueruat insidias tñ fecit: fera. n. cũ iscia in laqueos inciderit: recte uenatoris insidiis capta dr̃: eodẽ mõ cũ cratidianus ædes uendidit nõ impulit fergium in insidias: sed tacuit & nõ monuit ut caueret ab insidiis insidiose ergo fecit. ℣ Sunt ne: q̃to ex iis q negant insidias esse. ℣ Excitaturus: iacentẽ & latẽtes in cubiculi. ℣ Agitaturus: excitatã ipulsurus. ℣ Sic tu &c. Tabulæ ꝓscriptiõis mãcipii hoc ẽ rei uenali sunt tãq; rçtia. ℣ Hoc q̃q̃ uideo: q̃q̃ nõ uideo more aut iure ciuili cautũ esse: uideo tñ iure naturali cautũ eẽ: lex. n. illa q̃ scripta nõ est: sed aĩs nr̃is insita: neminẽ errare ꝑmittit nisi q se decipere uoluerit. ℣ Hoc. s. tacere uitiũ qd emptori idicãdũ est. ℣ More. Scdm morẽ alicuius ciuitatis. Mos aũt nõ scripto cõtinet: sꝫ cõsuetudine. Nã ut ait Vlpia. De qbus causis scriptis legibus nõ utimur: id custodiri oportet: quod moribus & cõsuetudine itroductũ ẽ. Inueterata ãt cõsuetudo ꝓ lege custodit: & hoc ẽ ius qd dr̃ moriꝫ cõstitutũ & nõ scriptũ. Nã diuturni mores consensu utentiũ cõprobati legẽ imitãtes: ut in libro primo discimus institutionũ titulo de iustitia: & iure: lex scripta est: & aut iubet: aut uetat: aut ꝑmittit: & hæc generalis põt eẽ. Cũ ius ciuile sit particulare quod unaq̃q; ciuitas sibi cõstituit.

Cõis rõ oẽs hoies societate cõiũgit.

℣ Lege naturæ: quç est recta ratio hoi a deo data. ℣ Societas. n. est &c. hac lege naturæ quã dixit oẽs tenenẽ: est. n. oibus iter oẽs cõis quã seruare põt hoies si a naturali rõne nõ recedũt: & ratio facit: ut hoies cõi q̃dã necessitudine iter se cõiuncti sint: a qua si discesserint statim iniusti eẽ incipiunt. ℣ Interior est &c. Cõis ratio oẽs hoies societate qua dã cõiungitẽ enim inter oẽs hoies: redigit in angustũ: maior est inter ciues q̃ iter peregrinos: maior inter ꝓpinquos q̃ iter ciues. ℣ Eiusdẽ gentis: maior enim inter duos italos q̃ inter gallum & italum: arctior est inter duos ciues: ut duos perusinos q̃ inter perusinum & florentinum: decipere externum turpe est: propter communem societatem qua homines omnes inter se coniuncti sunt: at uero ciue decipere multo est detestabilius cum quo arctior est societas.

ASces. ¶ LEGes sup. tollunt eatenus. i. eoſq; quatenus. i. quousq; põt tenere manu. i. manifeste ꝓbare eas factas eẽ: ꝓhi sup. tollunt eas eatenus q̃tenus possunt tenere eas rõne & intelligentia: rõ igitur postulat hoc: ne quid sup. fiat insidiose: ne quid simulate ne qd fallaciter. ℣ Igitur sunt ne insidiæ tendere plagas. i. rçtia: etiã si: ideſt q̃uis non sis excitaturus sup. ferase lustris & latibulis suis: nec agitaturus. i. excitaturus ubi excitç fuerint. q. d. q; sic. ℣ Enim pro quia ipsæ feræ sæpe incidũt in plagas: s. aut laqueos nullo insequẽte. ℣ Sic tu cũ proscribas ædes ponas tabulã in qua ꝓscribũt tanq̃ plagas: & uẽdas domũ propter uitia aliqs incurrat imprudens in eã. s. domũ uitiosam: q̃q̃ ego uideo ꝓpter deprauationem consuetudinis neq; hoc haberi turpe more. i. scdm morem: neq; sanciri. i. uetari aut lege aut iure ciuili: tamen sancitũ est lege naturç. ℣ Est: n. societas (quod & si. i. q̃q̃ dictũ est sæpe: tn dicendum est sæpius) quæ quidem pateat. i. extendat se latissime est sup. inter oẽs hoies interior. s. arctior & constructior (sicut circulus interior: minor est q̃ exterior) quæ sup. est eorũ qui sunt eiusdem gentis proprior. i. adhuc arctior eorum qui sunt eiusdem ciuitatis.

Leges q̃rũt nõ solũ qd liceat sꝫ fieri debeat

¶ ALIVD

¶ Aliud ius gētiū: dīa est iter ius gētiū & ciuile. Nā institutа ciuitatis dīr illius ius ciuile. Sed iura q̄ æque apud oīs gētes custodiunt: utputa: uēditiōes: emptiōes: & fere oīs cōtractus: q nō i una ciuitate tm̄ sunt. sed apud oīs dīr de iure gentiū si uolumus inq̄t Ci. naturā sed hūanā societatē: cōplecti dēmus & arbitrari ius gētiū eē ēt ciuile: cū mūdus sit cōis patria & q̄si ciuitas cui⁹ singuli hoies qcūq; illi sint: ciues hūdi sunt. Sed amisimus inq̄t exp̄ssam imaginē iustitiæ: & ruimus i uetitā nullā hītes rōnē naturę: q̄ hoiem ad usū hois creauit nō ad pniciē: dolos & isidias. ℣ Exp̄ssā: apparētē: & extātē. ℣ Eas ipsas: umbrā & imagines: hēmus inq̄t exēpla maiorū: q̄ si seq̄remur: nō errarēus: & affert uerba q̄b⁹ ātiq; utebant a nā uiuētes & recte piecq; utinā sequęremur illas imagies: q̄ ducīt a nā. ℣ Ferūt. n. rō q̄re uellēt hoies il lā seq umbrā: & imagies: qm̄ a natura ducīt & ueritate. ℣ Nā q̄ti: q̄ta ęstiatiōe digna & laude. ℣ Capt⁹: dolo. s. malo circūuētus & fraude deceptus. ℣ Ex fide bona. i. otractib⁹ bonæ fidei: i qbus uir bōus cognoscit: & pōit noīa otractuū siue actionū bōæ fidei: qbus si dolus malus initiū dedit: ipso iur nulli⁹ ē cōtract⁹. ℣ Latissime: ad oia se extēdere qm̄ est fundam̄tū iustitiæ & uersat i his otractibus quos Ci. ponit & iurisc̄sulti. ℣ Mādatis. Vlpi. l. xvii. dig. ait. Obligatio mādati cō sēsu cōtrahētiū cōsistit: iō p nūciū quoq; uel p epistolā mādatū suscipi pōt. Mādatū nisi gratuitū nullū est: nā originē ex offō: atq; amicitia trahit. Cōtrariū porro est offō merces. Interueniēte. n. pecunia res ad locationē & cōditionē potius respicit. Mādati actio tunc cōpetit: cū cœpit interesse eius qui mādauit: cæterum si nihil interest cessat mādati actio & eatenus cōpetit q̄tenus interest: utputa: mādaui tibi: ut fundū emeres si itererit mea emi teneberis. In his ergo mādatis opus ē agere ex fide bona: ut id qđ mādat fiat sine fraude.

Itaq; maiores aliud ius gētiū: alius ius ciuile esse uoluerunt. Quod. n. ciuile: non idē continuo gētium: quod aūt gētium: idem ciuile eē debet. Sed nos ueri iuris: germanæq; iustitiæ solidam & expressam effigiem nullam tenemus: umbra & imaginibus utimur: eas ipsas utinam sequeremur. Ferūtur. n. ex optimis naturæ & ueritatis exēplis. Ná q̄ti uerba illa. Vti ne pp te fidēue tuá capt⁹ fraudatusue sim: q̄ illa aurea: ut iter bonos bñ agier optet: & sine fraudatione. Sed q sint bōi: & qd sit bñ agi. magna qō ē. Q. q dē Scæuola pōtifex maxius sūmā uí eē dicebat i oībus iis arbitris: in qbus ageret ex fide bōa. Fideiq; bōæ nomē æstimabat manar latissime. Idq; uersari i tutelis: societatib⁹: fiduciis: mādatis: reb⁹ emptis: uēditiis: cōductis: locatis: qb⁹ uitæ societas cōtinet

PETri Marsi. Ius gentiū & ciuile est idē sed natura

Fides bōa. i. otract⁹ bōæfidei

In mādatis opus ē agere fide bona emē datus ℣ Virgi. FRan. Matu.

Emādare aūt est filiū uel aliū aliquē i aliquā regionē: uel salutis: uel educationis cā mittere. Vñ in oīone p roscio Ameri no dicit. Emādatus fuerat hic a pre in agrū. Vir. metri necessitate astrictus cecinit: mādarat alēdū Threicio regi.

¶ TAq; ma. nri. Qm̄ alia societas minus arcta: alia plus iō iuentū ē ius ciuile & ius gētiū: utrūq; Cai⁹ titulo de iustitia & iure ita distixit. ius ciuile ē: qđ unusq̄sq; pp̄ls sibi cōstituit: q̄ si p̄priū suæ ciuitatis. Quod āt rō naturalis constituit: id æque custodiē apud oēs: sed hoc ius gētiū appellāt: qđ eo iure gentes oēs utant. ℣ Quod aūt gētiū. Nū cōuertunt si ius ciuile ē nō ius gētiū est: sed si ius gētiū est: ius ciuile est. Magis aūt seruādū ē ius gētiū qm̄ magis est p̄m naturalē rōnē: & plura cōplectit. ℣ Sed nos ueri iuris &c. Maiores qdē ita statuerūt: sed nos mali facti sum⁹ adeo ut uix imaginē quādā & effigiē iuris retineamus. Nā si uel umbrā solā iuris seq̄remur nunq̄ sic erraremus. ℣ Sed nos: maiores qdē nri sic statuerūt: sed nos &c. ℣ Veri iuris &c. Vlpia. de iustitia & iure sic diffinit: ius ex snia celsi a iustitia ē appellatū: & ē ars boni & æq cuius merito nos qs sacerdotes appellat: iustitiā nāq; colimus æqui & iniq notitiā p̄fitemur: æquū ab iniquo separātes: licitū ab illicito discernētes: bonis nō tm̄ metu pœnar⁹: sed etiā p̄mior⁹ spe afficere cupiētes. Verā nō simulatā philam affectantes. ℣ Solidā: stabilē exp̄ssam. ℣ Vmbra & imaginibus utimur. Trāslatio ē a pictoribus q ex re uera imaginē ducūt. ℣ Vt sequeremur: imaginē & effigiē: qm̄ melius faceremus. ℣ Nā quāti &c. q. d. magni fieri dicūt hęc uerba q̄ sequūtur: sed iā cōtēni cœperūt. ℣ Ne pp te &c. cū cliēs patronū: pupillus tutorē rogabat: his uerbis utebant a qbus inq̄t nos recessimus. ℣ Sed q sint &c. qa dixit inter bonos bñ agier oportet: qō exorīt: q nā sint boni uiri: & qd sit bñ agi. ℣ Quæstio: inter iuris cōsultos exorīt. ℣ Sūmā ui &c. Quotiēs. n. ex cōpromisso: ac arbitri snīam decurrebat: sp addebat: ex fide bona u⁹: ut ex bona fide iudicaret: & arbitros intelligimus illos uiros bonos esse: in qbus eē dolus nullus pōt. ℣ Fideiq; bonę nomen. Arbitror iudicior⁹: & actionū duo sunt genera. Alterū dicīt bonæ fidei: alterū stricti iuris: fidei bonæ dī ex uendito locato: & cæteris q̄ hic enumerat & aliis pluribus & fidei qdē bonæ iudicia dicunt. i. exuberantis in quib⁹ magis regit bona fides q̄ regit. Nā bona fides quæ exigit in cōtractibus: ut ait Triphonius: æquitatē summā desiderat: estq; dubiū utrū eā existimemus ad merū ius gētiū pertinere: an cū p̄ceptis ciuilib⁹: & p̄toriis cōuenire: stricti iuris actio dī ex stipulatu: in qua bona fides magis regit q̄ regit: qa non possumus a scripto discedere. ℣ Idē in tutelis. Quid sit tutela superi⁹ dictū est. ℣ Societatibus: societas est cōe ius oium rer⁹ uel unius alicuius rei tm̄. Fiduciis: fiducia dī magisq̄ tutela fratris maioris emācipati a pre post p̄ris mortē: nā ut ait Vlpia. si p̄ filiū uel filiā uel nepotē: uel neptē: uel deiceps impuberes quos in ptāte habeat mācipiet: uicē legitimi tutoris sustinet: quo defuncto: ut inqt Modestinus. Si liberi pfectæ ętatis existunt: fiduciarii tutores fratris uel sororis efficiunt. ℣ Mādatis: qcqd per inter nūciū trāsigit: siue illud gratuitū sit: siue nō p; iuris consultos dī mādatū. Paulus titulo mādati dicit mādatū nullū eē: nisi gratuitū: & originē ei⁹ ab officio trahi: ubi pecunia fuerit contrariū eē officio. Nam interueniente mercede res nō ad mandatū: uel offīm trahit: sed ad conductionē: uel locationē. Is q exequit mādatū nō debet excedere fines mādati. Mādatū aūt nō suscipere liberū est: susceptum autē consumandū: aut q̄primū renunciandum est: ut per semetipsum aut alium eandē rem mandator exequat. ℣ Reb⁹ emptis. Emptio & uenditio cōtrahitur simul atq; de prætio cōuenit: ēt si nōdum sit numerata pecunia. ℣ Conductis: locatis: Cōductio est rei ad usum alicuius acceptæ eū diffinitione mercedis: locatio uero ecōtra q̄ ad usum alicuius data est mercede constituta. ℣ Quibus: oībus rebus: nā hæc oīa in uita uersant: & sic hæc actiones bonęfidei eēnt: dirimi humana societas non posset. Sed quia hæ actiones bonæfidei non sunt: dirimitur quotidie humana societas.

Triphoni⁹ i cō tractibus societas qd sit.

Cōductio & locatio qd sint A Scē.

¶ TAq; i. & ita hoc est pp hanc rōnē: maiores. i. prisci romani uoluerūt aliud esse ius gentiū: aliud ius ciuile. ℣ Quod. n. sup. est ius ciuile: nō est cōtinuo. i. iō ius gentiū. ℣ Qđ aūt gētiū sup. ius est: id debet eē ciuile. ℣ Sed nos nullā. i. nō ullā: nō tenemus ullā solidam. i. integrā & inuiolatā & exp̄ssam effigiem ueri iuris & germanæ. i. fidelis iustitię: sed nos utimur umbra & imaginibus sup. ueri iuris: utinā sequeremur. i. obseruaremus saltē easipsas. s. umbrā & imagines ueri iu-

ris. ℣ Enim ꝑ quia: ipsæ ferunt. i. extrahunt ex optimis exẽplis naturę. & ueritatis. ℣ Nã quãti. i. quãta æstimatione dignа sup. sunt illa uerba: uti ne. i. & nõ sim captus. i. deceptus: ue pro uel fraudat⁹ ꝑter te. ℣ Ve pro uel fidẽ tua: q̃. i. quãtũ aurea. i. pulchra & p̃ciosa sup. sunt illa uerba: oportet illos bonos bene agi: & sine fraudatione. ℣ Sed magna qõ. i. dubitatio ẽ: q sint boni: & qd sit bñ agi. ℣ Quitus qdẽ Scæuola põtifex maximus dicebat sũmã uim eẽ in oib⁹ his arbitris: i qb⁹ ageret ex bona fide. ℣ Et æstimabat nomẽ bonæ fidei manare. i. diffundi & extendi latissime: & id uersari i tutelis societatib⁹: fiduciis: mãdatis: reb⁹ emptis: uẽditis: cõductis: locatis: qbus societas uitæ cõtineꝛ esse magis iudiciis statuere.

Ius & iustitia unde ferunt PETri Marsi.

¶ IN his cõtractibus bonę fidei. ℣ Statuere: iudicare qd quisq; alicui debeat ex fide bona cũ sint aliqñ iudicia oppositа. Ergo iudex considerare dẽt an dolus malus dederit cõtracti originẽ: & nõ tm̃ iura: sed fidẽ æqtatẽ & boni uiri offim̃ respicere: qm̃ sũmũ ius aliqñ sũma ẽ iniustitia. Et iõ ꝑtor ꝓponebat exceptiones & dicta: qbus succurrebaꝛ aliq̃ calliditate oppressis: & iõ inqt. Cis malitia tollẽda ẽ: de qua suo loco dictum ẽ: & ẽt de prudẽtia. ℣ Delectu: ut sciat iudicaꝛ qd sit bonũ: qdue malũ: & bonũ seq. Malitia uero contrariũ facit: sp. n. uitio adhęret. ℣ Ductũ a natura: qm̃ ius naturale: qm̃ ẽ primũ dedit originẽ iuri ciuili: & tũc ius ẽ optimũ: cũ sequiꝛ ꝑscriptũ naturæ. Ius. n. nil aliud ẽ nisi moralis phia: quę naturã sequiꝛ: & a qua petit originẽ summi boni: & Ci. inuestigauit semina honesti a natura. Cis. n. uirtus est ẽm naturam. Ius igitur ciuile

In his magis esse iudiciis statuere: p̃sertim cũ i plærisq; essent iudicia cõtraria: quid quenq; cuiq; p̃staꝛ oporteret. Quo circa astutiæ tolendæ sunt: eaq; malitia: quæ uult qdẽ uideri se esse prudentiã. Sed abest ab ea distatq; plurimũ. Prudẽtia est enim locata in delectu bonoꝝ & malorũ. Malitia si omnia quæ turpia sunt: mala sunt: mala bonis anteponit, nec uero in p̃diis solũ ius ciuile dictũ a natura malitiam fraudẽq; uendicat: sed etiã in mancipiorum uẽditione uẽditorũ fraus eis excludiꝛ. Quod. n. scire debuit de sanitate: de fuga: de furtis: p̃staꝛ ædicto ædiliũ.

Cisma litia tollẽda est in ꝓtractibus.

Aedicti contra fallacias uẽditorum.

naturã imitaꝛ: cũ uult ut nemo decipiaꝛ. ℣ Sed mancipiorũ. i. seruoꝝ: qui ita appellanꝛ eo q ab hostibus manu capiebãtur. Vlpia. ait: ut hẽtur lib. xxi. dig. de ædil. ædic. Dñt ædiles q mancipia uendũt certiores faciunt emptores: qd morbi uitiiq; cuiq; sit q fugitiuus errore sit: noxaue solutus nõ sit eãdẽq; oia cũ ea mãcipia uẽdunꝛ palã ac recte ꝓnunciãdo: cũ hui⁹ ædicti ꝓponẽdi fuit. ut occurreret fallacis uẽdẽtiũ: & emptorib⁹ succurreret: qcũq; decepti a uẽditorib⁹ fuerit: dũ mõ sciam⁹ uẽditorẽ ẽt si ignorauerit ea q̃ ædiles p̃stari iubẽt: tñ teneri dẽre. Nec ẽ hoc iiquũ: potuit. n. ea nota hẽre uẽditor nec q. n. interest ẽptoris cur fallaꝛ: an ignorãtia uẽditoris an calliditate: si intelligaꝛ uitiũ morbusq; mãcipii: ut plærũq; fugus qbusdã demõstrari solẽt uitia: põt dici edictũ cessare: hoc. n. tm̃ ituẽdũ est: ne emptor decipiaꝛ. Morbũ sic finit Sabinus: habitũ cuiusq; corpis cõtra naturã: q usum eius ad id facit deteriorẽ: cuius cã natura nobis eius corpis sanitatem dedit. Hoc ædictũ ꝓponebãt ædiles curules: uñ dicit Iusti. li. i. institu. Proponebãt aũt & ædiles ædictũ de qbusdã cãis qd iuris honorarii portio ẽ. ℣ Sanitate: an sit sanus: & iteger an morbosus. ℣ De fuga: an fugitiu⁹: & error: & an sit fur. Fugitiu⁹: ut finit Offili⁹: ẽ q extra dñi domũ fugæ cã quo se a dño celaret: mãsit. Cecili⁹ ãt fugitiuũ eẽ ait eũ q ea mẽte discedat: ne ad dñm redeat: tãetsi mutato cõsilio ad eũ reuertaꝛ. Nẽo. n. tali peccato inqt pœnitẽtia sua nocẽs eẽ desinit. Crassus scribit fugitiuũ eẽ q certo ꝓposito dñm relinquat. ℣ Pręstat: satis facit ita iubentibus ædilibus curulibus.

Aedicti contra fallacias uẽditorum. Morbꝰ Sabius Iustinianus. Fugitiuus.

FRan. Matu. Vitius a uẽditore eẽ iudicãdum. Quare malitiosus uult uideri prudẽtia facere. Diffinitio prudentiæ ſcdm Arist.

¶ IN his magni &c. i. dicebat Scæuola. ℣ Quid quẽq; cuiq; &c. In his. n. iudiciis ẽt illud cõtineꝛ: si qd inuicẽ actor reo: re⁹: actori p̃stare d⁹. Verbi cã: si qs mãcipiũ uitiosu⁹ emit in dicto uitio: dimidio minoris q̃ exstimeꝛ: & actor reo: & reus actori: uel uẽditor emptori: & emptor uẽditori p̃stare teneꝛ: mãcipiũ existimaꝛ. L. ego emi. xxv. minus q̃ existimeꝛ. Si uitiosum ẽ: & a uẽditore uitiũ inductũ ẽ: ergo qa emi mãcipiũ illud dimidio minoris p̃stare teneor uẽditori. At uero uẽditor qa nõ dixit uitiũ teneꝛ & ipse mihi p̃stare: & hoc mõ cõtrouersia oriꝛ qd quẽq; p̃stare oportet. Vtrũq; . n. p̃stare oportet. Emptorẽ qa minoris emit q̃ existimaꝛ. Vẽditorẽ uero qa uitiũ nõ dixit. ℣ Quocirca &c. Si astutia tollit in hmõi difficultates nisi incurriꝛ: ut opus sit iudici statuere qd quẽq; p̃stare oporteat. ℣ Quæ uult uideri: cũ lõge sit malitia a prudẽtia: imo ẽt contraria: qđ Cice. ex ut utriusq; declarat diffinitione. ℣ Malitia: quæ est fallax rõ nocendi: hæc tñ uult se prudẽtiã uideri. Nã q malitiosus est uult prudens uocari & cu⁹ malitiose facit credi uult prudenter facere: q̃ alienũ sita natura nr̃a uitium uel hinc cognosci põt: qa ẽt si illud placet: displicet tñ uitiũ: noie appellari: & qui callidi sunt: uolũt uocari prudentes. ℣ Quia prudẽtia &c. uis & proprietas prudẽtiæ est discernere bonum a malo. ℣ Malitia. Cum prudentia habeat bonorũ & malorũ delectum: bona deligat: mala aũt contẽnat: & abiiciat: contra facit malitia quæ malum quidem eligit sed sub specie boni. ℣ Si oia quæ &c. qa malitia ẽ in dolo & fraude: ut & uerbis & re ipsa aliquem decipiat: dolus & fraus mala sunt: quia turpia. Malitia igiꝛ mala est & turpis: prudentia ut diffinit Aristo. est habitus uerus cũ rõne qui in his agendis uersatur: q̃ sunt hoi bona & mala: prudentis aũt est bñ cõsulere posse circa illa quę sibi bona & utiliaꝛ nõ particulariter: puta qualia ad sanitatem uel robur. Sed uniuersaliter ad totius uitæ statum bene dirigendũ: est aũt quidam potentia quã astutiam uocant: hæc hoi est: ut ad subiectã intentionẽ agere possit: & ad effectũ perducere: si itaq; id qđ intendimus rectum sit laudabilis est: si ãt ímprobum tũc est dolus quapropter prudentes astutos: & non dolosos dicimus: impossibile aũt est prudentem esse quempiam nisi sit bonus. ℣ Nec uero &c. Non solũ in prædiis dicit cautũ esse: ut uitia non reticeantur: sed ẽt in mancipiis. i. seruis. ℣ Mancipiorum. seruoꝝ: hoc loco ut si uitium in seruo fuerit: qđ uenditor reticuerit: pręstare teneatur. ℣ Qui. n. scire &c. hęc est fraus: nã qui seruum uendit si uitium nõ dixerit quod in seruo esse cognoscere debet. Aediles cogunt præstare qđ ille tacuerit. Sunt ædiles quos græci ἀγορανόμους uocant. Qui legẽ fori conseruant: pręsunt. n. rebus emendis & uendendis: & puniunt qui rem uitiosam uendiderit.

In quo locata est prudentia.

A Scęs.

¶ IN his præsertim cũ iudicia essent in plęrisq; contraria: quid quenq; oporteret p̃stare cuiq;. ℣ Quocirca tollẽdæ sũt astutiæ: & ea malitia q̃ qdẽ uult se uideri esse prudentiã: sed abest & distat plurimum ab ea. i. prudẽtia. ℣ Enim pro: qa: prudentia est locata. i. constituta in delectu. i. discretione bonoꝝ: & malorũ: malitia anteponit bonis mala si oia quę turpia sunt mala sunt (qa malitia turpia sectaꝛ) nec uero ius ciuile dictũ a natura uendicat (alii legũt uendicãt) solum in his prædiis malitiã & fraudem: sed eis fraus excludiꝛ in uenditione mancipiorũ. i. seruoꝝ uenditorũ. ℣ Enim pro quia is q debuit scire. i. habere cognitionem de sanitate præstat. i. satisfacit ædicto. i. scdm ędictum ædilium: de fuga & de furtis uel is qui educauit mancipia: alia est causa hęredum: qui non tenentur præstare.

¶ HAEredū ē alia cā: qm̄ hæredes ñ tenēt̄ p̄stare. Is.n.q hæres relinq̄t: ñ p̄t scire naturā seruoꝝ: & iō is tenet̄ q; p̄t sci re & debuit. Cū igit̄ inq̄t Ci. natura sit fōs & origo iuris ciuil: quo fraudes phibēt̄: si naturā ducē seq̄ uolumus: neminē deciptamus. ℣ Nec ulla maior. hic inq̄t nascūt̄ mala & deceptiones: cū malitiosus arbitrat̄ se oīa intelligere & putat aliqd eē iust̄ qd nō sit honestū: hoc nō putaret ipse prudēs: & is q oīa recte itelligit & scit hēre delectum bonoꝝ & maloꝝ. Er go nulla ē maior pnicies uitæ humanæ q̄ simulare itelligētiā: q̄ nulla ē ubi regnat malitia cōtraria prudētiq̄ q̄ honestū a turpitudine sepat: & nil putat eē utile: qd ñ sit honestū & sic nulla repugnātia eē p̄t iter honestū & utile. Et hī ps disputa tiōis ad prudētiā & iustitiā ptinet. Malitia uult imita ri prudētiā: ſ; ab ea distat p̄imū. ℣ Quotus.n.q ſq; rō q̄re ide oriat̄ tal̄ pnicies: qm̄ inq̄t malitiosus nō abiliet iniuria si id p̄t occulte facere & impune: rō ē qa putat id eē utile qd nō ē. Prudēs āt id ñ cōmittet: ſ; quia pauci sūt prudētes pauci repiunt̄ q fūgāt̄ offō. ℣ Quotus q ſ q; .i. quot repiunt̄. q. d. pauci. ℣ Periclitemur: experia mur. ide piculū facere. Videamus inq̄t de his: q hēant̄ boni uiri: & iueniemus eos ēt ab offō discessisse. ℣ Vul gus: iperita mlt̄itudo: q̄ nescit iudicāt̄ qd ex offō fiat: qd contra offm̄. ℣ Neq; de siccariis: nō loquor inq̄t de manifestis sceleribus: ſ; de his q̄ latēt in simulatiōe of ficii & itelligētiq̄: apta scelera ñ sūt castiganda & cohi bēda rōnibus p̄hicis: ſ; pœna cōstituta a legibus: Lex cornelia de siccariis est q̄ homicidas ultore ferro pseq tur: uel eos q hois occidendi cā cū telo ābulāt. Siccarii appellant̄ a sicca. ℣ Testamētariis: his q falsa testamē ta scripserit. Est ēt lex Cornelia de falsis: q̄ & testamen taria dr̄: & pœna irrogatei q testm̄ ul̄ aliḋ istm̄ falsu; scripserit: signauerit: recitauerit: subiecerit: que signū adulterinū fecerit: sculpserit: exp̄serit: sciens dolo ma lo. eiusq; legis pœna i seruos i ultimū supliciū: qd & in lege de siccariis & ueneficis seruat̄ i liberos uero ḋportatio. ℣ Peculatoribus: his q rēp. furati fuerūt. Lex iu lia de peculatu eos punit q pecuniā ul̄ rēpu. ul̄ sacrā ul̄ religiosā furati fuerit. S; si qdē ipsi iudices tpe admi strationis publicā pecuniā subtraxerint capitali aīa d uersione puniuntur̄. non solum ipsi sed etiam hi q mi nisteriū eis ad hæc exhibuerūt̄. uel q subtractas ab his sciēter susceperūt̄. alii uero q in hāc legē ciderit: pœnç deportationis subiiciunt̄. ℣ Fatigādi. fatigāre in hoc loco est cohibere siue comprimere. Author est Nonius. ℣ Habent̄ cum reuera non sint boni. & boni exēplū quod per se clarū est. ℣ Qu. Hortēsiū. ſ. qui fuit eloq̄ntissimus: & Ci. amicus.

¶ HAEredū ē &c. q scit̄ potuit p̄stat ędicta ędiliū u; dūs mācipii qui mancipiū diu possedit: heredū alia rō ē: heredes .n. plęrūq; mācipii uitia ignorāt: uerbi cā: aliquis. x. ānos possedit mācipiū cū e uita discessurus sit: heredi istituto māci piū fliquit. hęres si uēdit mācipiū ñ teneb̄t uitiū dicet̄ quia scit̄ ñ p̄t: at uero lōgi tpis dūs tenet̄ quia ñ ignorat: si p̄ familia as uēdidiss; alicui seruū uitiosū nec apuisset uitia mortuo illo ñ obligāt̄ heres ad satisfaciēdū: cū ēptor mortuo uēditore uitiū cognouiss; & cōq̄stus eēt: heres ñ teneb̄t p̄stāt̄. ℣ Ex quo: iust̄ ędiliū. ℣ Iuris natura fons: ius ē r̄ta rō: ſ; r̄ta rō natu ral̄ ē & pria nob̄ cū ḋo societas: cū a ḋo nob̄ data sit rō: data ē & r̄ta rō igit̄ & ius: qd ē r̄ta rō datū ē. ℣ Inscitia: ignorā tia qa ille ignorat uitiū. ℣ Nec ulla pnities &c. Nullā dic̄ pestē eē piculosiorē q̄ cū hac malitia sibi licet̄ existimāt ut id qd sciūt: se nescir̄ simulēt: nesciebā iq̄t iō nō dixi si scisse: ñ igit̄ p̄stāt̄ ḋbeo. Sil̄atio ergo itelligētiæ si sil̄es te nescire uitia cū scias & dolose taceas ut lucreris: & tā q̄ prudēs existimeris ergo sil̄atio itelligētiq̄ si sil̄as te nō itelligeb̄t. ℣ Ex quo &c. Nul la inq̄t alia rōne effectū ē ut utilitas cū honestate pugnāt̄ uideāt̄: nisi q̄ hoies q̄ itelligūt: se ñ itelligeb̄t simulāt. ℣ Quotus .n. q ſq; . Si hoc cōcedit̄ ut ignorātia ñ puniāt̄ qs iueniet̄ q abiserēda iniuria abstineat. ℣ Quotus: q̄ si dicat nullus. ℣ Peri clitemur &c. Qd ita sit ꝓbemus exēpl̄i qbus hoies putāt se ñ peccāt̄: cū peccēt: nā ḋ his q manifeste dānant̄ nulla dissēsio ē: cū pœna sit atrox sumēda & graui supplicio afficiāt̄: ḋ his loq̄mur: q̄ pp cōsuetudinē hoibus licet̄ uident̄: ut cū ea com miserit hoies: tū se peccasse ñ existimēt. ℣ Veneficus: q ueneno necāt hoies: aut icātatōibus eoꝝ mētes puertūt: lege Cor nelia Venefici capite dānabāt̄: q artibus odiosis tā uenenis q̄ susurris magicis hoies occiderit: uel mala mēdicamēta pu blice uēdiderit. ℣ Nō ē discernēdū: qa māifesta sūt pcā: qbus attrox pœna ꝓposita ē. ℣ S; hęc cōsideremus &c. Supiora q faciūt plane hēnt̄ mali & scelerati ſ; hęc q̄ sequūt̄ q agūt bōi credūt̄: & ponit exēplū qd & Vale. usurpat li. v. capite de testis. Ath ēis Bassilius qdā testm̄ cōdidit: & Satyriū q̄ndā hęredē istituit. Quidā adulterinum testm̄ facet̄ i quo se hære des istitutos scripserūt̄: ut āt hoc testm̄ ualidius eēt: noibus duoꝝ pricipiū i repu. cōfirmarūt̄: Crassi. & Hortēsii. q cōsē rere se cohęredes eē. q̄uis boni uiri hēbant̄: & suspicāt̄ falsū eē testm̄: peccarit āt nec ne Cicero ipe dic̄. ℣ Qd cū illis falsū: dicebāt. n. ēt si illi falsū testm̄ cōdidet̄ qd ad nos: nullius culpę sumus cōsci. ℣ Nō repudiauerūt: qa passi sūt se cohęredes eē. ℣ Quid ergo q̄rit Ci. nūqd satis illis fuerit dicet̄ ꝙ nullius culpæ sibi eēnt cōsci. ℣ Mihi &c. Ci. qd sibi uideat̄ dicit. ℣ Quā q̄ &c. dicā inq̄t libet̄ qd sētio q̄ q̄ utrūq; amaui hortēsiū uiuū. Crassū ēt mortuū. Ci. n. cū Crasso simultates fuere: & ferme illd ē Ari. Pla. ipugnātis cū ait q̄ q̄ hęc q̄stio p ardua sit ob amicos: q ideas itroduxerūt: ſ; ꝓ defensione ueritatis etiā propria ipugnare oportet: p̄sertim philosophos. Nā cū ambo sint amici pium est ueritatem in honore præferre.

¶ EX quo itelligit̄. qm̄ natura sit fōs iuris: & hoc eē ꝼm naturā. ſ. neminē agef: ut p̄det̄. i. p̄dā hēat iscitia alteri? nec p̄t uēiri ulla maior pnicies uitę: q̄ sit mutatō itelligētiq̄ i malitia. ℣ Ex quo. i. ex q̄re: nascūt̄ illa iñerabilia sup. exēpla: ut. ſ.

PEtri Marsi. Nullaꝫ maioꝛ reꝫ esse pnicieꝫ q̄ simu larem.

Lex cōnelia ḋ siccari is q a sicca ḋnomiā tur etiam de falsiste stamē tis tra ctat

Lex iu lia ḋpe culatu Fatigo Noni? Q. hor tensius eloq̄ns FRan. Matu. Ius ē re cta rō Inscitia

Valer. maximus in li. v. de testis.

AScē.

qbus utilia uideant pugnare cū honestis quotus.n.qsq; repit.q.d.rarissimus:q possit abstinere iniuria se tenere ne facē at iniuriā:pposita ipunitate & ignoratiōe oium.i.certo scire oēs ignoraturos & neminē punituros.¶ Neq;.n.differendū ē hoc loco de sicariis.i.q sicca.i.pugiōe & mucrone grassant:de ueneficis.i.q ueneno ificiunt:de testamētariis.i.q testamēta idebiti auferūt:de furtibus.s.rez priuatarz:& de peculatoribus.s.rez publicarz q.s.maleficī nō sūt fatigādi uerbis & disputatōe philosophorz:sz uincul' & carcere.¶ Sz consideremus hoc loco hæc q̄ hi q būtur.i.reputant bona uirtutis facitūt:qdā attulerūt e græcia romā falsū.i.a se excogitatū & falso signatū testimoniū.L.Minutii Basilii hois locupletis qd sup.testm quo facilz obtinerēt:scripserūt secū hæredes Marcī Crassī:&.Qu.Hortēsiū hoies potētissimos eiusdē ciuitatis.s.Romæ:q cū suspicarent illū.s.testm̄ falsū ee.¶ Aūt p sz:nulli?:culpæ cōscii sibi eēnt:ñ repudiauerūt munusculū.i.pncipiū alieni facinoris.i.turpi fcti.¶ Quid ergo Satiu.i.satis ne ē hoc ut nō uideātur deliqsse.¶ Quidē.i.certe ñ uf mihi sup.satis ee:q̄q̄ ego amaui altez.s.Marcī Cras.uiuī:& ñ odi altez.s.Hortēsiū mortuū.i.postquā mortuus ē.

PEtri Marsi.

¶NOMEN suū:qm̄ reliqrat ipm hæredē:& ut locaret.M.Basili?.¶ Pricipes:iter prios ciuitatis Crassiz.s.& Hortēsiū.¶ Sic.n.cogitās.Ille inqt q sic cogitat & dicit:hoc ē honestū:sz hoc utile:segregat res natura cōiūctas:honestū.s.ab utili:& hic emergūt omnia scelera:ñ hi faciūt:q malitiaz habent. non prudentiam.

FRan. Matu.

¶SED cū &c.nō hoc dico q illos oderī: utrumq;.n. amaui:sz nō uf mihi honestū cū Basilius uellet sororis filiū nomē hēre ut ad alios bona:ad hūc tm̄mō nomē peueniret.¶ Hūc &c.p exclamationē & interpositionē legēdū est:declarat aūt qs fuerit.M.Satyrius q uidelz pfonus fuerit agri piceni nā cū ager picenus a.C.Flacco iuriū diuideret:hic Satyrius obstitit licz utilis & pene ignobil':& pfonus fuit picētinorum:& resp.contra Flaccū hoc pfono usa ē agri piceni & sabini.Illū.n.res publica delegit q obsisteret Flacco.¶ Nil pter nomen: cōditor testi quē facit heredē suū uniuersalē eūdē uult nomē suū ferre·ut.s.in oi cōtractu sit & obligatōe.Nā nois & rei appellatio:ut ait Vlpianus de uerborz signi ficatiōe ad oem cōtractū & obligationē ptinet. Vñ cū dico magnā me pecuniā hēre in noibus.Significo i debitoribus:q mihi obligati sūt.Cū ergo hic Basilius heredē instituisset satyriū sororis filiū & nomē suū ferre uoluisset.id uoluit ut in oi cōtractu & obligatiōe teneret.qa ēt hoc iure cauet.Nō ergo çquū erat ut ad hūc satyriū nihil pter nomē pueniret.¶ Et.n.si is. Argumētatiōe cōfirmat argumēto a minori ad maius:nā si is rephendēdus est q nō defendit iniuriā cū pōt:q̄to magis q nō mō nō defēdit sed adiuuat ut fiat:licuti Crassius & hortēsius.¶ Defēdit.&c.Notāda cōstructio defendo iniuriā.i.ab iniuria:sicut dicimus legibus uidicatus ē dolus.& defensū est malefactū.i.defensū est a malefacto:& Marcellus inqt uindicare malefactā ē defendere: hoc ē a malefacto defēdere.¶ Mihi qdē.Dicit qcqd cū alieno incōmodo fiat:id utile iudicari non dēre sicut in Crasso: & Hortēsio.Nūc dicit p ēt si qs uere hæres scriptus fuerit:id q̄ blāditiis & muneribus obtinuerit:nō tñ eē pbādū contra hæredi petas ergo dicit in quos multa iuuenal'.Solebāt.n.diuites orbi muneribus captari.Vñ ē tollere dulcem cogitat hæredē cariturus turture magno.Mullorū q; iubis & captatore macello.¶ Mihi uero:nō loquor de adulterinis testis:sz ēt de ueris:nec possū pbare q heredes fiūt munusculi & blāditiis.¶ Offiz:qa nō sūt uera sz simulata officia qa simulāt beniuolētia facere cū tm̄ sua ipsorz utilitate faciēt:offm̄ ita ē laudabile:si fuerit uolūtariū.Maximū.n.ē uinculū amoris qd ab amicitia ductū ē:qd si nō amicorz eorz fidē quos amamus:sz rōnē utilitatis habuerimus:nō amicitia erit:sz mercatura q̄dā:pterea agri & pecude isto mō diligunt q̄ ex his fructus pcipiat.Nō sūt ergo officia sz simulatiōes offiz:cū qs seni orbo & diuiti blādit ut ab illo hęres istituat.¶ Atq; &c.in eiusmodi exēplis q̄ ppositi icidere solet dubitatio:sit ne utile ab honesto seiūctū.Vī.n.utile munusculi & blāditiis senes captare:Sz nō ē honestū.Nā oibus malitia ē mala.Si mala ergo minīe util' qcqd ergo ab honesto discedit:id neq̄q̄ utile ē.¶ Aliud utile.Cū tm̄ nō sit alterz ab altero alienus, malū:oē malū ē inutile:nihil igit pt eē honestū qn utile.¶ Prouiderit hoc:hoc ē eādē eē regulam honestatis q̄ utilitatis.

Quic, qd ab hone/ sto di, scedit neq̄q̄ ē utile. ASce,

Sed cū Basili⁹.M.Satiriū sororis filiū nomē suū ferre uoluisse: eūq; fecisset hēdē:hūc dico pfonū agri piceni & sabini. O turpē notā tempoz illoz.ñ erat æquū pricipes ciuis rē hēre:ad Satyriū nihil pter nomē pueire. Et.n.si is:q nō defēdit iniuriā.neq; ppulsat a suis:cū pōt iniuste facit ut i.i.li.differui q̄lis habēdus ē is q nō mō ñ rebelli:sed ēt adiuuat iniuriā? Mihi qdē ēt uere hereditates nō honestæ uidētur: si sint malitiosis blāditiis offōsum nō ueritate:sed simulatiōe acqtæ. Atq; i talibus rebus aliud utile iterdū:aliud honestū uideri solet falso. Nā eadē utilitatis honestatisq; regula:q hæc ñ puiderit:ab hoc nulla fraus aberit:nullū facin⁹.Sic.n.cogitans.ē istud qdē hōestū uerū hoc expedit:res a nā copulatas audebit errof diuellere:q fōs ē fraudū:maleficiorz:sceleroz

Defendo iniriā p ab iniuria Iuuēal' contra heredi petas

Vlpianus

PEtri Marsi.

FRan. Matu.

Marc⁹ Satyrius Caius Flacc⁹

¶SED cū basilius ille diues sit in grçcia moriēs:uoluisset ferre.i.pnūciare & istituere.M.Satyriū filiū sororis suū nomē.i.ex solido asse hæredē:ita q̄ in oibus eius pfonā ageret:& fecisset eū hçredē:hunc dico patronū.i.possessorē & dominū agri picen:& sabini.O turpē notā tpoz.i.locoz.¶ Nō erāt çquū.i.iustū:pricipes.i.primates ciuitatis:hēre rē.i. opes ciuis:& nihil peruenire ad Satyriū pter nomē.¶ Etenī si is q nō defendit neq; ppulsat iniuriā a suis:cū pōt facit iniuste ut ego differui in prio lib.s.huius opis:q̄lis hēndus.i.reputādus ē is q nō mō non ppellit:sed ēt adiuuat iniuriam. ¶ Quidē.i.certe:etiā uere hæreditates uidēnt mihi nō molestę si sint acqsitæ malicioſis blāditiis:& non ueritate:sed simulatiōe officiorz.¶ Atq.i.sed certe:in talibus rebus solet uideri falsū interdū aliud utile:aliud honestū.¶ Nam eadez est utilitas q̄ est regula honestatis qui non pręuiderit hoc nulla fraus & nullū facinus aberit:hoc idest a tali.¶ Est enī cogitans sic.Istud qdē est honestū uerū.i.sed hoc expedit.idest hoc casu mihi utile est & audebit diuellere errore.i.p errorē res copulatas a natura q fons ē.i.quę diuisio idest separatio est fons & origo omnium fraudum:maleficiorū: & scelerū.

¶VIR

¶ VIr bonus fugit turpitudinē & iniuriā: nō qa timet ifamiā si fecerit: ſz qa putat uitiū pp ſe fugiēdū: & uirtutem pp ſe amiēdā: colēdā qꝫ. ℣ Exploratū: ſi certū hēat: quoniā niſi eēt hoc ꝑſuaſū turpitudinē pp ſe fugiēdam eē hoies latebras natiōia cōmitteret: a qbus natura ipia cōis parens abhorret. ſaltaret: nō ſolū faceret crepitū digitis: & ſic taxat cupiditatē Craſſi. ℣ Cōplicatā: iuolutā quadā ignorantia: ſolus enim prudens hoc cognoſcit & ſtatuit illum eſſe bonum uirū: qui ꝑſit qb⁹ poſſit. ℣ De ꝑe nr̄o: ita dicimus: audiui a patre: ex patre: & de patre. ℣ Honeſto: uirtute p̄dito & laude digno.

pEtri Marſi. Turpitudinē eſſe p ſe fugiēdā

¶ IT Aq; ſi uir: ergo qa naturaliꝫ cōiuncta ſūt hōeſtū & utile & ita ꝑſuaſū ē bono uiro ſi hāc facultatē habuerit: ut digitoꝝ crepitu poſſit oēs hereditates cōſequi nūq; tñ ꝑter honeſtū facere uolet. ℣ Digitos cōcrepuerit: ē dicendi modus qui q̄ſi i puerbiū uenit: Cū oñdimus aliquē ſine labore aliqd efficere poſſe ſi h̄ facultas eēt: nō tamē faceremus cōtra honeſtatē. Crepitus digitoꝝ fit ſine labore aliquo. ℣ Irrepe: latēter igredi. ℣ Ne ſi exploratū &c. diceret aliquis hoc nō faceret ne uꝫ i hoium uoces icurreret: & ignominia afficereť: reſpondet: uir bonus id nō faciet: ēt ſi ſciet id neminē ſcituꝝ uel tātū ſuſpicatuꝝ. ℣ At ſi dares &c. hic cognoſcit q̄ta ſit dīa iter uiꝝ bonū & auaꝝ: quī ſi poſſet falſo aſcribi hēres i foro quotidie hac facultate utereť. ℣ Saltaret &c. ēt i foro hoc ē ſubiret oēm turpitudinē p lucro ihoneſto: ergo i foro tametſi id turpe uideret. ℣ Quē ſentimus: diffinitio boni uel iuſti. ℣ Hō āt &c. ſed alio mō ſe hz is iuſtus quē ſētimus bonū uiꝝ. Cū deliberari ſolet aliqd: deliberari trib⁹ modis ſolet: uz æquū an iniquū ſit: iuſtū: an iniuſtū: & de eodē & alio deliberať: ergo primū utrū aliquid euitādū ſit an nō: & argumēto quidē cōtrario cū dicim⁹. Si diuitiæ ſunt q̄rendæ pauptas ē fugiēda. iſta deliberatio cadit i cōparationem quia diuitiæ comparantur cum paupertate: de eodez & alio bipartitum eſt: ut ſi q̄ratur quid inter ſit inter tyrānuz & regem: inter amicum & aſſentatorem: Deide etiā ſi q̄ratur q̄ maior uis ſit duarum rerū uidelicet utrū pluris ſit iuris ciuilis ſciētia: an eloquentia: hic Ci. arguit in comparatione de eodem: & alio dicit quid interſit inter uirum uere bonum: & ſimulate bonum. Nam uir uere bonus nunq̄ uellet alienum rapere. At uero ſimulatus contra faceret ut differt inter tyrannum & regem: quia tyrannus uī dominatur. Rex autem uoluntariis regnat: & inter amicum & aſſentatorem: Amicus enim uera dicit. aſſentator q̄ cui dicit placere uideat. Similiter inter uere bonum & ſimulate bonum differt: quia uir uere bonus nunq̄ uellet quod cupiam noceret: ſed ſimulate bonus faceret quicquid uim commodo ſuo poſſet. ℣ Hoc quī admirať. Admiratiōe ductus q non credit neceſſe ē ut fateať ſe neſcire qs ſit uir bonus: Quæ. n. admiramur ea nō credim⁹. ℣ At uero &c. Eſt locus a diffinitiōe q eſt uir bonus: Qui nemini nocet & oibus ꝑdeſt. Si uir bonus ē q oibus ꝑdeſt & nemini nocet: ergo q ſibi ipſi ꝑdeſt: dum aliis nocet uir bonus eē non pōt: cum ab eo diſcedat qđ ē boni uiri ꝓpriū. ℣ Cōplicatā: trāſlatio ē ſūpta a ueſtibus. Cōplicatā rōnē. Quaſi inuolutā errore ſeu ignorātia quæ explicať cūm excitatur ad reꝫ perſpiciētiā ut intelligat qs ſit uir bonus: hęc āt rō eſt quā libro de legibus cōem intelligentiā Ci. dixit: q̄ res notas nobis efficit & in animis nr̄is icohat ut honeſta i uirtute ponamus: i uitiis turpia. ℣ Quid ergo hic: uir bon⁹ ē q ſui cōmodi cā nemini nocet: q̄ro nunquid illi q hæreditates alienas blāditiis & muneribus captāt: noceāt: an cōtra & nocēt qdē: nō aliter q̄ ſi ueneficio aliquo iterficerent hęredes ueros ut ipſi hæredes eēnt qui itereſt utrū eneces ueros hæredes: an eos muneribus & blanditiis ſūmoueas: qui ueneno enecat: q̄rit ut alio ſubmoto ipſe ſuccedat: idē facit qui muneribus aliū ſubmouet. ℣ Non igiť faciat &c. obiectionem ſibi ipſi facit: ergo dicet aliquis non licebit facere qđ utile ſit: non licebit inqt niſi idem honeſtum fuerit. Nec aliquid utile exiſtimari debet quod ab honeſto fuerit ſeparatū. ℣ Fimbriam: exemplum ponit: non omnes qui uulgo uiri boni dicūtur recte etiā re ipſa uiros bonos eē Luctatius in lite ſponſionem fecit apud Fimbriā iudicem ſe probaturum eſſe ſe uirum bonū. Cūq; iam lis apud eū cōteſtareť. Fimbria hoc iudiciū admittere noluit: quia multa & magna nimis requirerentur ad h̄ ut aliqs ſit uir: ergo nō ſolū philoſophi ſed & Fimbria ſenſit non facile inueniri uiꝝ bonum poſſe.

Crepitusdigitoꝝ uenit i puerbiū q̄ſi aliqd fit ſine labore

Vir bonus nūq̄ uellet rape rē alienā

Nō ſolū philoſophi ſed Fimbria ſēſit nō ſolū bonū uirū inueniri.

¶ IT Aq; ſi uir bonus hēat hāc uim. i. ptātē: ut ſi concrepuerit. i. crepitū & ſonitū fecerit digitis: poſſit in teſtō locupletem irripere nomē eius nō utať. i. nolit tñ uti hac ui. i. potentia. ℣ Nec ſi. i. non ēt q̄uis hēat quidem exploratū. i. oīno p ſpectum: omnino neminē ſuſpicatuꝝ unquā id. ℣ At ſi dares Mar. Craſſo hanc uim ut poſſet perſcriptus eē heres quī reuera non eſſet percuſſione digitoꝝ (crede mihi) ipſe ſaltaret. i. exultaret & geſtiret p̄gaudio in foro. ℣ Homo autem iuſtus & is ſup. uir bonus quē bonū uiꝝ ſentimus nihil pertraheret cuiq̄ qđ trāſferat in ſe. ℣ Is quī admiratur hoc. i. q uir bonus hoc faciat: fatetur ſe neſcire qs ſit uir bonus. ℣ At uero ſiquis uoluerit euoluere notionē. i. cognitionem aī ſuæ. i. cōſciæ ſuæ cōplicatam. ideſt inuolutā affectionibus uariis. Iā ipſe docebit ſe eū eē bonū uirū q ꝓſit qbus poſſit & noceat nemini niſi laceſſitus iniuria (hoc illis uiſum pfectio aūt euāgelica ꝓgreditur.) ℣ Quid ergo ſup. dicem? nocet ne hic qui pficiat q̄ſi: quodā ueneno. ſ. blāditiaꝝ: ut moueat: ideſt ſubmoueat a teſtō ueros hæredes: & q ſuccedat in locū eorum. ℣ Quis. i. aliqs dixerit. i. dicere poſſit. Et ergo ſup. talis nō faciat qđ ſit utile: & quod expediat (immo dicit Cice.) intelligat nihil nec expedire: nec utile eſſe qđ ſit iniuſtū: q non didicerit hoc: non poterit eſſe bonus uir. ℣ Fimbriā &c. Eadē rem ſequitur uſq; adeo dilucide: ut cēties tratū cœpti laboris pœnituerit. ſed qa hacten⁹ auriculas ſubmiſi ꝓcā. ℣ Ego audiebā de patre noſtro. Fibriā cōſulārē. ſ. uiꝝ fuiſſe Marco Luctatio Pythiç equiti romano: ſane. i. ualde honeſto. i. honoratiōe digno: & ſūmo loco nato: ac uirtutibus prędito per iudicem: ideſt loco iudicis ꝑde ſumptum.

PEtri Marsi. Spõsionẽ face re ẽ pecuniã d ponẽr: Dictũ ẽ aristotelis q una hi rũdo ñ sac̃uer. Cũ bono uiro bñ agi.

¶ CVm is. Luctatius. ℣ Spõsionẽ fecisset: dposuisset pecuniã: asseuerãs se eẽ bonũ uiz & spõsionẽ faciẽs: ni ita iudicaret: sed Fibria noluit iudicare ne si aliter iudicasset notaret ifamia uiz hõestũ. & si eẽ bonũ uiz iudicaret uidereť consti tuere aliquẽ eẽ bonũ q multa debet hre ut hoc noie dignus sit. ℣ Cõtra q̃ ille spõdẽs. asseuerabat. ℣ Statuisse p certo ha buisse & iudicasse: supra dixit. Sed cũ statuisset opus eẽ pecũia: & i academicis statueť ãt q sit sapiẽs ñ maxie uť eẽ. sapiẽ tis. ℣ Cũ ea res: eẽ uiz bonũ multis. n. officiis hęc pfectio parať & rebus laudabilibus: qm̃ ut i. i. li. dictum ẽ ex snia Ari. una hrũdo nõ facit uer. nec possumus statuere aliquẽ eẽ bonũ: qa ipm uidimus aliqñ offõ fũgi. ℣ Nouerat itelligẽtia. s. qm̃ uix pt iueniri: quẽadmodũ pfectus orator Socrates hũc bonũ uiz fẽtiebat: & dicebat posse inueniri: & eẽ q nihil mali faceret: ẽt si sciret oẽs ignoraturos: sed talẽ iueniri difficile ẽ. ℣ Prędicare: palã dicere sine pudore: turpe inqt ẽt de his rebus dubitare phos de qbus rustici ñ dubitãt: a qbus hoc puerbiũ originẽ habuit: quo oñdiť: cũ bono uiro ubiqꝫ bñ agi. ℣ Qui cũ. i. cum quo ẽt noctu amoris lumibus. & at bitris possumus ludere manibus: nã micare ẽ manus mouere: & digitos quos explicãdo mez petimus. Bonus uir ẽt si manus uideri ñ pt: tñ dicet quos digitos explicuerit. Inde tractũ ẽ dimicare. ℣ Mices ludas digitis. nunc dř morra. ℣ Hoc quã habet ui: interp tať. Ci. uetus hoc puerbiũ. ℣ Nihil expedire. i. nihil eẽ utile: qđ ñ decet. Et sic cõcludiť nil eẽ agẽdũ qđ iustitia uacet: sed spectãda esse cõsciam nõ testes. Sed quotus qsq hoc faĉ: utinã ipsis legibus apta uis nõ fieret: qm̃ inqt turpe nullã occultatione fieri pt honestũ: & qđ uacat honestate nõ pt eẽ utile ita uolẽte natura: q amat honestũ auersaturqꝫ turpitudinẽ. i. xii. philippica dicit. Nihil ẽ magis uituperãdũ q̃ id facere qđ non licet. Licere id dicimus: quod legibus quod more maiorꝫ istitutisqꝫ concediť: neqꝫ qđ qsq põt ei licet: nec si non obstať pptere ẽt pmittitur. Quintilia. in milite Mariano sic ait. Viro forti & inocenti nihil facere conuenit: quod negandum sit.

Micare digitis.

Quiti.

FRan. Matu.

¶ SPOnsionẽ: cũ deposuisset ptiũ q iudicarẽt bonus uir: cũ pmisisset fctã spõsiõe se hoc pbaturꝫ. ℣ De pẽmeo: de. M. Tullio Ci. ℣ Itaqꝫ dixisse: sed cũ ad iudicium uenisset: ñ admisit Fibria: dixit. n. nũq̃ ego de hac re iudicarẽ nunqđ uir bonus sis an nõ. Nã si negarem te uiz bonũ eẽ tibi facerẽ iniuriã. At uero si bonũ uiz eẽ dixero uereor ne mẽtiar: multa enĩ sũt quæ in uiro bono requiruntur: & ita iudiciũ, pnũciare noluit. ℣ Statuisse: diffinisse: determinasse. ℣ Ea res: eẽ bonũ uiz. ℣ Innumerabilibus officiis: officiũ ẽ actio uirtutis. Quod cur factũ sit rõ pbabilis reddi põt: qs ãt ẽ q omnia cum rõne faciat. ℣ Hinc igiť &c. Non solũ philosophi uiderũt excellẽtiã uiri boni: sed etiã fimbria: & mediocris uir ciuis romanus. ℣ Prædicať. Quicquid fecerit uir bonus id ipsũ etiã laudare audet: & est illud quod dixi: q nunq̃ uir bonus ab offõ discedit: sed qcquid facit officiũ ẽ. Cuius pbabilis rõ reddi põt: ergo cũ aliquid facit laudari ẽt illud potest: bonũ pdicari põt malũ non potest. Vñ ait in paradoxis an qsq̃ se de uoluptate effert. ℣ Hoc nõ turpe &c. ciuẽ romanũ ostẽdit uim & pprietatẽ boni uiri cognouisse: idem etiam rusticos nosse dicit apud quos puerbiũ est quod maxime ad uiz bonum pertinet. ℣ Dubitare: uidelicet uirũ bonũ nihil unq̃ utile putare quod nõ sit honestũ. ℣ Tritũ: frequens consuetudine translatio sumpta a uestibus. ℣ Qui cũ: cũ quo. ℣ Mices: digitis sortiris: & laudas: Micare: est digitis sortiri & ludere. ℣ Refellente: prohibente. ℣ Vides hoc prouerbio: quod est rusticoꝝ nõ concedi cuiq̃ ut peccet etiam si id clam omnibus facere possit. ℣ Hinc. M. Crasso. Vt enim &c. Sicut turpitudo ẽt si occultari potest: tamen honesta nõ est. Sic utile esse non põt quod turpe fuerit. Repugnat enim natura ut quod turpe sit idem utile etiã sit. ℣ At cum per magna &c. quæstio est. Dicere enim quispiam posset: etiam si nihil utile putandũ est quod idẽ honestum non sit: tamẽ accidere potest ut tanta sit utilitas quæ prẽponi possit honesto admodum paruo. Quod si accidat ut maxima sit utilitas: honestas parua. præponenda est utilitas: & exemplo probat. ¶ CVM is. s. luctatius fecisset sponsionẽ. i. deposuisset aliquid quod amissurus eẽt ni. i. nisi eẽt uir bonꝰ. ℣ Itaqꝫ audiba fimbriã dixisse se nũq̃ iudicaturꝫ. illã rẽ an. s. uir bonus eẽt. ne aut spoliaret hoiem pbatũ fama sup. sua si iudicasset cõtra. i. nõ eẽ bonũ uiz: aut ne uideret statuisse aliquẽ eẽ uiz bonũ: cũ ea res. s. bonũ uiz eẽ cõtineret numerabilibus officiis & laudibus. Igit nullo mõ uideri pt huic uiro bono quẽ ẽt Fibria. ℣ Nõ mõ. i. nedũ Socrates nouerat quicq̃ eẽ utile quod nõ sit honestu. ℣ Itaqꝫ talis uir nõ mõ. i. nõ solũ: nõ audebit facere qcq̃ sed nec cogitare qdẽ quod nõ audeat pædicare. i. publice fateri. ℣ None hoc est turpe: uꝫ philosophos dubitare ea quæ ne rustici quidem dubitent. ℣ A quibus .s. natũ est prouerbiũ quod iã tritum est uetustate Cum. n. rustici laudẽt fidẽ & bonitatẽ alicuius: dicunt eum eẽ dignũ: qui cum. i. cum quo mices. i. micandi ludum exerceas in tenebris. Micare autem est leuatis aut depressis ab utroqꝫ ludẽtium digitis diuinare pares ne an impares sint ab utroqꝫ leuati: quod in tenebris sciri non potest nisi plena fide sit q cũ ludas: ut uere dicat quod leuarit. ℣ Quã uim. i. uirtutẽ aut significantiam habet hoc. s. prouerbium. nisi illum nihil expedire. i. utile esse quod non deceat etiã si. i. quamuis possis obtinere id nullo refellente. ℣ Vides ne igitur hoc prouerbio neqꝫ ueniam posse dari illi Gygi: de quo prius dictum est. q beneficio annuli inuisibilis effectus regem iteremit Lydorum. Nec huic quem ego fingebam pauloante posse conuertere. i. ad se trahere hæreditates omnium percussione digitorum. ℣ Enim pro quia ut. i. quemadmodum id quod turpe est quamuis occultetur tamen nullo modo potest fieri honestum: sic effici non potest ut id quod non est honestũ sit utile aduersante etiã natura & repugnãte.

Multa eẽ q̃ i uiro bono req rũtur.

Micare est digitis ludẽ

ASCẽ. Fibria nũq̃ uoluit iudicare an pythias uir bonus eẽt. Prouerbiũ uetus. Honestũ ñ pt eẽ utile

cum is spõsionẽ fecisset: ni bonus uir eẽt. Itaqꝫ ei dixisse fimbriã se illam rẽ nunq̃ iudicaturꝫ: ne aut spoliaret fama pbatum hoiem: si contra iudicasset: aut statuisse uideret uiz aliquẽ bonũ eẽ: cum ea res innumerabilibus officiis & laudibus cõtineret: huic igitur uiro bono: quẽ Fimbria ẽt: nõ mõ Socrates nouerat: nullo mõ uideri pt quicq̃ eẽ utile: qđ non honestũ sit. Itaqꝫ talis uir nõ mõ facere: sed nec cogitare quidẽ quicq̃ audebit: qđ nõ ualeat pdicare. Hoc nõne ẽ turpe dubitať philosophos: q̃ ne rustici quidẽ dubitẽt: a qbꝰ natũ ẽ id qđ iã tritũ ẽ uetustate puerbiũ. Cũ. n. fidẽ alicuiꝰ bõitatẽqꝫ laudẽt dignũ eẽ dicũt: q cũ i tenebris mices. Hoc q̃ hẽt ui: nisi illum nihil expedire qđ nõ deceat: ẽt si id possis nullo refellẽte obtiere. Vides ne igitur hoc puerbio: neqꝫ Gygi illi posse ueniã dari: neqꝫ huic: quẽ pauloante fingebã digitoꝝ pcusione hæreditates oium posse cõuertet. Vt. n. qđ turpe ẽ, id q̃is occultet: tñ hõestũ fieri nullo mõ pt: sic qđ hõestũ nõ ẽ: id utile ut sit: effici nõ põt: aduersãte ẽt & repugnãte natura.

¶ ATenim

¶ AT enim: ponit id quod dicere posset aliqs: tunc. s. peccādū eē cū magna p̄mia p̄ponuntur: cōfutat dicens: nullo præmio discedendū eē ab officio: & ponit exēplū Marii: qui ut cōsulatū tādē adipisceret fide uiolauit & iustitiam: hæc diffusius scribunt a Salu. in Iugurthina historia. ¶ Post præturā: qm̄ ut dictū est post p̄turā licebat petere cōsulatum: & ille dicebatur annus suus: Metellus collegā habuit Syllanū. ¶ Neq; periturus: immo Salu. scribit Mariū rogasse missionem a metello consulatū petēdi gratia: & metellum monuisse marium: ne tam parua inciperet: neu super fortunam animū gereret. ¶ Apud populū. ¶ Salu. dicit Marium criminatū fuisse metellum apud negociatores: quorū magna multitudo uticę erat: & si dimidia pars exercitus sibi permitteretur paucis diebus Iugurthā in cathenis habiturum: ab imperatore consulto bellū trahi. ¶ Ducere: protrahere: captū dulcedine imperii. ¶ Nec noster: ponit aliud exēplum quo ostēdit malitia quadam uiolatam fuisse æquitatē: hęc enim disputatio: ut dixi: est de his quæ pertinent ad iustitiā: & prudētiam. Vtilitas quippe iustitiam peruertit: & malitia prudentiam. Ideo dixi supra nullā eē maiorem pernitiē uitæ humanæ: simulatione intelligentiæ in malitia. ¶ Res nūmaria: ut nūmis certum p̄cium imponeretur: qm̄ nūc augebant: nunc minuebant: quod nō tpe fit de nummis aureis. ¶ Iactabatur nūc pluris: nūc minoris ualebat: & sic nemo poterat scire quod haberet. ¶ Edictū: quo erat cōstituta res nūmaria proposita pœna siquis cōtra fecisset. ¶ In rostra: forum. ¶ A subsellijs: loco in quo cōueuerant acturi de re nūmaria adhibiti a tribunis: quoꝝ erant subsellia. Asconius pedianus scribit subsellia esse tribunorum triū uitoꝝ quæstoꝝ. Tribunalia pretoꝝ & maiorum causarum. ¶ Paritur: acquiritur. ¶ Collegis: sociis in magistratu.

¶ AT. s. dicet aliquis. ¶ C. Marius: hic cum legatus esset metelli qui postea numidicus cognominatus est cupiditate consulatus missionem impetrauit ab imperatore: & cū romā uenisset habita contione statim metellū imperatorem suū accusauit. Illū de industria ducēs bellum cōtra Iugurtham trahere. Iugurtham uel uiuum uel mortuum se illis traditurum pollicens. Si ipse imperator mitteretur: tātum effecit & mouit hac oratione populū: ut sequētibus comitiis cōsul crearet & in eam prouinciā mitteret cū imperio. Quā metellus propemodū iam debellauerat. Contra honestatē fecit marius. Quod maior affulxit utilitatis spēs: uidelicet ut consul crearet & præmia uictoriæ metello eriperet. ¶ Laceret cō tineret. ¶ Fide: quā seruare debuit imperatori suo. ¶ Iustitia: distributiua debuisset. n. colere & obseruare imperatorem suum nō criminari. Nam iustitia distributiua uult ut suū cuiq; tribuamus. ¶ Nec uidetur quidem &c. Cratidianus quoq; ut fauorem populi compararet quē maximi faciebat: ab honestate discessit. ¶ Prætor. Erat prætor Cratidianus. Tribuni plębis ad collegium prætorum uenerant: ut edicto suo rem nummariā cōstitueret: quæ maxime perturbata erat: auditis Tri. pl. inter se collocuti sunt: & cōiter edictum composuerunt quo rem nūmariam statuerunt. Itaq; cum surrexissent alii non prius Cratidianus surrexit a subsellijs q̄ alii abiissent credebant illi Cratidianū remansisse: ut uidelicet iurisdictionē petētibus ministraret. Sed cratidianus a subsellijs surgēs recta ad rostra accessit: quæ cum ascendisset. Solus edictū illud promulgauit quod cōiter factum fuerat: ex quo solus ipse tantū fauorē populi consecutus est: ut sequenti anno consul creatus sit: ergo ille præcipuit gratiā quæ sibi cū collegis cōmunis erat. ¶ Iactabatur nūmus: hoc est nūmi præciū uariabat: ut uel pluris uel paucioris existimaret: quod in aureolis: & aliis pecuniis: sæpe ætate nostra in diuersis italiæ ciuitatibus factitatum est: hoc dicit Ci. Romæ accidisse: ut nemo sciret qd possideret: siquis habuisset. x. milia nūmum scire non poterat quantum haberet nūmum: cum modo pluris: modo minoris nūmus existimaretur. Ideo dicit rem nūmariam illis temporibus fuisse perturbatā. ¶ Iactabat: uariatio accidebat: ut præcium uariaret nūmi. ¶ Pœna atq; iudicio: idest pœna iudicii: constituta est pœna in eos qui contra eorum iudicium facerent. ¶ Thus. s. accensum est. ¶ Cærei. s. accensi sunt. Tunc: cum collegas decepit.

¶ AT enim: idest sed certe dicet aliquis: cum. i. quando præmia sunt permagna: idest ualde magna est causa peccādi. ¶ Caius marius cū longe abesset a spe consulatus: & iaceret. i. neglectus & humilis eēt septimum annū post præturam: neq; uideret petiturus unq̄ consulatū: criminatus est. i. accusauit. Quintū metellum summū uirū & ciuē cuius erat legatus cū eēt: missus ab eo suo imperatore romā: criminatus est inq̄ eū apud populū romanū ducere: idest quod duceret. i. p̄traheret illum bellū: addēs supple si se romani fecissent consulem se breui tēpore redacturū in potestatē populi romani Iugurtham Regem numidarū: aut uiuum aut mortuum. ¶ Itaq; ille quidem: scilicet Marcus est factus consul: sed discessit a fide & iustitia: qui adduxerit falso crimine: idest falsa criminatione optimum & grauissimum crimen: uidelicet Metellum cuius legatus: & a quo missus esset in inuidiam. ¶ Nec quidem noster Cratidianus est functus officio boni uiri tūc cum esset prætor: & Tribuni plębis adhibuissent collegium: idest consortium prætorum: ut res nummaria. i. pecunia cōstitueretur de cōi consensu. ¶ Enim pro quia: nummus iactabatur. i. incerti ualoris habebatur illis temporibus: sic

PET. MAR. Salu. Mariū crimināsse metellū

Asconius

FRAN MAT.

Deiustitia distributiua & cratidiano prætore.

Nūmus

Pœna. Cærei ASC.

ut nemo posset scire quid haberet. ¶ Conscripserunt. s. prætores & tribuni cõmunites. i. consensu cõmuni editum: id est mandatũ publicum cũ pœna: & iudicio: id est quæ sine alio iudicio exigeretur a transgressoribus: & cõstituerunt: ut eòdem simul descenderent in rostra: id est locum ubi publicabãtur edicta. i. munita rostris nautũ antiatium. ¶ Et cæteri quidem sup. abierunt alius alio. i. in aliũ quẽuis locũ. i. in diuersa loca abierunt cæteri. ¶ Marius sup. profectus est recta sup. uia a subsellijs. i. sedibus in quibus cõsulentes sedebant in rostra. i. loca unde edicta publicabantur ut dixi: & edixit solus id quod fuerat compositum cõmuniter. ¶ Vt si quæris an supple ea res fuit ei magno honori: id est ad magnum honorem. ¶ Statuæ supple factæ sunt ei in omnibus uicis: & ad eas statuas: scilicet supple apponebãtur thus & cærei qui deorum imagines honorabantur. ¶ Quid multa supple dicam. ¶ Nemo fuit unquam carior multitudini. ¶ Hæc: id est huiusmodi ad ẽptiones bonorum: sunt quæ conturbãt nõnunquam homines in deliberatiõe: cum id in quo uiolatur æquitas nõ uideatur ita: id est ualde magnum. ¶ Illud autẽ quod patitur. i. acquiritur ex eo. s. facto uideatur per magnum. i. ualde magnum: ut id est quẽadmodum uidebatur Mario non ita. i. non ualde turpe prẽripere collegis & tribunis plẽbis popularem gratiam: & fieri ob eam rem consulem quod proposuerat sibi: tunc uidebatur ualde utile.

PET. MAR. ¶ SED omnium: ponit Cicero optimã regulam ad seruandum officium quoniam ubi est turpitudo non potest esse utilitas quæ nunquam est nisi cum honestate. Ergo marius uituperandus est & Cratidianus. Nulla quippe apparens utilitas tanti est: ut boni uiri nomen amittatur. Virtus enim omnia superat. ¶ Is qui socerum. Pompeium taxat: qui Iuliam Cæsaris filiam duxit uxorem: ut Cæsa. audacia subnixus multa ad libidinem facere posset.

FRAN MAT: ¶ SED omnium &c. post exempla duorum romanorum quibus ostendit homines sæpe decipi ut relicta honestate turpitudini hęreant: cum aliqua utilitas maior honestate obiecta est. Nũc regulam ponit qua dicit si homines noluerint officium implere in cõsultando hoc seruent: ut quotiens aliquid propositum fuerit quod utile uideatur: inquirant nunquid sit honestũ: quod si honestum fuerit utile putent: si contra inutile. ¶ Quid igitur: ostendit neq; Marium illum qui fuit septies consul: neq; marium Cratidianum uirum bonum fuisse: quia uterque fecit: quod illis utile uidebatur & tamen turpe fuit: utilitatis specie ducti sunt. ¶ Explica: exerce ut marcellus interpretatur: sed melius est si exponas euolue. Nam supra ait si quis uoluerit animi sui rationẽ complicatam euoluere. ¶ Species: cum intelligentiam tuam excitaueris: uidebis nullam in his speciẽ fuisse boni uiri. ¶ Cadit ergo: intendit argumentum & sibi ipse respondet. Sic autem argumẽtatur: qui mentitur: uir bonus esse non potest: ii mentiti sunt non igitur uiri boni esse potuerunt. ¶ Mentiri ad utrũq; spectat Marium & alium Marium Cratidianum. ¶ Criminari: ad caium Mariũ spectat. ¶ Præripere & fallere ad cratidianum. ¶ Est ergo ulla res tanti: Caius Marius & cratidianus uiri boni non fuere nam mentiti sunt mentiri autem & fallere remotissima sunt a uiro bono: nõ igitur uiri boni sunt. Sed quæ nam utilitas tãta eẽ potest qua cum hoc nomine uiri boni comparari possit: non igitur utile fuit quod utilitatis speciem afferebat. ¶ Est ergo quasi dicat nulla est tanta utilitas. ¶ Quid est quod: quasi dicatur nihil. ¶ Quid enim interest: nihil mihi differre uidetur si quis conuertatur in bæluam: ac si quis in forma hominis mores bæluæ teneret: bæluarum proprium est uiolenter diripere. ¶ Quid qui omnia &c. Vterq; Marius de quibus dictum est unum scelus commisit: & alter quidem suum impetratorem criminatus est alter collegas decepit. Sed illi sunt pessimi & pernitiosissimi qui omnia cõmittunt scelera modo potentiam consequantur: ut Pompeius: nam hoc loco Pompeium tangit qui cum uideret Cæsarem audacem esse: cum illo affinitatem iunxit: ut apud illum omnis inuidia esset: apud se autem ipsum potestas. ¶ Is: Pompeius. ¶ Socerum: cæsarem. ¶ Cuius audacia: nam potentiam Pompei populus imputabat Cæsari: dicebat eum nisi Cæsar esset hoc Pompeius non faceret. ¶ Vtile ei uidebatur. Specie utilitatis deceptus est Pompeius: uidit quod utile erat uidelicet opes augere: sed non uidit quam esset inhonestum id alterius inuidia facere.

Nota hũc textum

Si aliqs beluaꝝ mores temuerit: esto bælua

ASC. ¶ SED una regula ex omnium quam supple regulam ego cupio eẽ: notissimam tibi: aut ne illud quod uidetur utile sit turpe aut si turpe est: ne: id est q; nõ uideatur utile. ¶ Quid igitur supple dicam. Possumus ne aut illum Marium qui Metellum accusauit: iudicare uirum bonum: aut hunc: scilicet Cratidianum qui collegis imposuit: quasi dicat minime. ¶ Explica atq; excute intelligentiam tuam ut uideas quę species: notio: & forma boni uiri sit in ea. Ergo si tales uiros bonos dicamus mentiri: criminari: prærípere: fallere causa sui emolumenti: id est singularis commodi & lucri cadit in uirum bonum. ¶ Responsio. ¶ Profecto: id est reuera: nihil minus supple cadit in eum quã mentiri &c. ¶ Est ergo ulla res tanti: aut ullum cõmodum tam expetendum ut amittas & splendorem & nomen boni uiri. ¶ Quid est quod ista quę dicitur utilitas possit afferre tantum: id est tam magnum sup. cõmodum: quantum auferre supple potest: aut quãtum auferret si eripuerit nomẽ boni uiri: & si detraxerit fidem & iustitiam: quasi dicat nihil. ¶ Enim pro quia quid interest utrum quis conuertat se ex homine in bæluam: an gerat in figura hominis immanitatem bæluæ. q. d. nihil. ¶ Qui modus interrogandi dum cõfidenter loquimur. At si dicas quasi dicemus: hi qui negligunt omnia recta & honesta dũmodo consequãtur potentiam nõne faciunt id quod is. s. Pom. fecit qui etiam socerum habere uoluit eum cuius audacia ipse potens esset uidelicet Cæsarem. ¶ Enim pro quia utile uidebatur Pompeio posse plurimum inuidia: id est per inuidiam alterius: & non uidebat: q̃ id est quantũ iniustum: q̃ inutile: & q̃ turpe esset id: in. i. contra patriam.

Sed omnium una regula est: quam cupio tibi esse notissimam: aut illud quod utile uidetur: turpe ne sit: aut si turpe est: ne uideatur esse utile. Quid igitur? possumus ne aut illum marium uirum bonum iudicare: aut hunc? Explica: atque excute intelligentiam tuam: ut uideas quæ sit in ea species: forma: & notio uiri boni. Cadit ergo in uirum bonum mentiri emolumenti sui causa. criminari: percipere, fallere? Nihil profecto minus. Est ergo ulla res tanti: aut commodum ullum tam expetendum: ut uiri boni & splendorem, & nomen amittas. Quid est quod afferre tantum utilitas ista, quæ dicitur, possit quantum auferre: si sibi boni uiri nomen eripuerit, fidem iustitiamque detraxerit. Quid enim interest utrum ex homine se cõuertat quis in bæluam: an in hominis figura immanitatem gerat bæluæ? quid, qui omnia recta, & honesta negligunt dummodo potentiam consequantur? Nonne id faciunt, quod is, qui etiam socerum habere uoluit cum, cuius ipse audacia potens esset. Vtile enim uidebatur plurimum posse alterius inuidia. Id quam iniustum in patriam, quam inutile, quam turpe esset, non uidebat.

¶ IPSE aũt

¶IPSE abſit ſocer. Nunc Cæſaris cupiditatē regnādi deteſtaſ: qm̄ iuſtitiā uiolauit: fidē: & oē fas. ¶ De phœnicis: de tragœdia Euripidis: q̄ iſcribit phœniſſe: a choro phœniſſarū: q̄ extyro pfectæ thebas conceſſerunt: ut delphico Apollini dona ſacrarēt & affinitatē inter ſyrios & Thebanos ob cadmū cōditorē repetunt: iam thebæ obſidebantur ab argiuis in gratiā Polynicis: qui data fide publica urbē intrauit: ut cū Etheocle corā matre de regno diſceptaret: ut canit Euripides. Oedippus Lai regis Thebani filius ex matre iocaſta quē ignorans uxorē duxerat: quatuor ſuſcepit filios Etheoclē: Polynicē. Antigonū & Iſmenē: cū reſciſſet iocaſtā eē matrē: & Laiū patrē apud Phocida interfectū: oculos ſibi eruit: & in tenebris uitam trahēs: regnū filiis reliquit ut alternis annis regnarēt. Etheocles maior natu regnare cœpit. Polynices ad adraſtū argiuorū regē exulatū abiit: cuius filiā duxit uxorē. Finito anno Etheocles ſceptrum fratri negauit: & diſputans cū matre iocaſta de utili & honeſto adeo tyrānidem cordi eē ſibi dicit: ut ſuperis diis & inferis iperare exoptet iūgant inquiens equi curribus: & cāpi curribus impleant: nō enim relinquā Polynici tyrānidē: & addit hæc uerba q̄ uerſibus pſecutus eſt Eurypides. Miſſus eſt ab adraſto Tydeus: qui ēt Adraſti gener erat ut regnū repoſceret. Etheocles iure gētium uiolato quinquaginta uiros electos in iſidiis poſuit: ut Tydeum redeuntē trucidarent quos ille confecit ois relicto Meone cædis nūcio: ob id adraſtus cōparato exercitu: Thebanos bello inuaſit: malo ſydere & auibus: qm̄ uictus uix operatione equi euaſit. Alii duces in pl̄io ceciderāt. Amphiaraus hauſtus a terra. Tydeus uulnerat⁹ a Menalippo: Hippomedo in iſmeno ſubmerſus. Partenopeus manu dryantis confectus. Capaneus ictus fulmine. Polynices: & Etheocles cōgreſſi mutuis uulneribus occubuerūt. Hoc bellū cecinit Papinius in thebaide. ¶ Capitalis: pnitioſus & ſceleratus: dānat Ci. hanc ſententiā Etheoclis uel potius Eurypidis: qui fecerit hanc exceptionē. ¶ Violandū. ſ. eē ius gratia regnādi. Hoc enim exēplo & ſnia Euripidis alii ad hoc ſcelus irriſati ſunt ut ipſe Cęſar. Eurypides uituperādus nō eſt: qm̄ ſeruabat decorē pſonæ quā tractabat: nō q̄ ipſe cenſeret uiolandum eſſe ius & pietatem propter regnū. ¶ Ecce tibi non opus eſt inquit minuta colligere: uidemus quid fecerit Cæſar: qui omnē honeſtatem reliquit: & Patriam prodidit ſuam & ciues: & ſic infectatur Cæſarem: ut alios tyrānide deterreat. ¶ Ecce tibi: ex ſtomacho loquitur. Sic & Pli. in epiſtolis. Ecce tibi regulus. ¶ Amens: expers prudētiæ: quoniā ignorat quid ſit honeſtum: quid utile: & ſi illud factum Cæ. laudet: neceſſe ut laudet interitum legum & oppreſſionem: quod eſt omnino nefandum. ¶ Poteſt: enim ratio quare non eſt utile.

PET. MAR.

Oedippus Oedipi filii etheocles & polynices antigone & iſmene. Eurypides. Tydeꝰ gener adraſti

Duces in pl̄io ceciderunt Amphiaraus Tydeꝰ Hippomedo Partenopeus Capaneus Polynices Pli.

¶IPSE autē &c. Sed ipſe ſocer nihil minus peccauit qui græcos uerſus de phœnicis eurypidis ſemper in ore habebat: uidelicet τὶ πᾶξαι χρὴ τύραννον ὅστις περὶ καλλίστου τυγχάνει ἐὼν ἢ τοὐναντίον. Sūt in eurypidis tragœdia de etheocle & polynice quę inſcribit phœniſſæ: primas enim illic partes habet chorus mulierū phœniſſarū adhuc eſt in manibus tragœdia. ¶ Dicā: latine. ¶ Vt potero. Vitat arrogantiā & tamē ita traduxit ut melius uerti nō poſſint. ¶ In condite: inornate. ¶ Capitalis &c. deteſtaſ hos uerſus Cice. & etheoclē qui hoc ptextu uſus eſt ad matrē: cum illa hortaretur ut fratrē in regnū reſtitueret. ¶ Capitalis: pœna capitis dignus. ¶ Id unū: uidelicet regnū: nā cætera excepit in quibus colēdam pietatē dicit. ¶ Quid igit &c. qa dixit cæſarē ſpē utilitatis ductū regnum affectaſſe: ideo dixit opus nō eē cætera minora quæ utilia uident cōmemorare: cū inuenti ſint qui in libera ciuitate regnū affectare auſi ſint: & non ſolum affectauerint: ſed etiā occupauerint. ¶ Minuta: regni cōparatiōe. ¶ Hāc cupiditatē: probat nō eſſe appetēdum regnū a partibus honeſti a iure ſcripto: & a iure naturali. i. pietate: & a cōſequenti abſurdo: primo autē utitur dilēmate. Regnū in libera ciuitate appetere aut turpe eē dicis aut honeſtū: ſi honeſtū dicis ſtultus es: quis. n. dicat libertatē patriæ tollere honeſtū eē? Quod ſi turpe eē dicit: & tñ utile uideamus: nūquid uerū ſit ut quod turpe eē cōcedis: utile eē poſſit: & ita pbat quod turpe eſt utile eſſe nō poſſe. ¶ Legum: cōtra ius ſcriptum. ¶ Libertatis: cōtra pietatē. Libertatis interitus eſt cōtra pietatē. Eſt autē pietas per quā ſanguine cōiunctis & patriæ benuolis officiū & diligēs tribuitur cultus: qui patriā opprimit is cōtra pietatem facit. Quod autē fatetur: ſi dicas: nō eſſe honeſtum regnū appetere in libera ciuitate ſed tamē utile eſſe ei qui facere poteſt: quæ digna ſatis in te repræhenſio inueniri pōt. ¶ Obiurgatione: hæc inter amicos eſt & familiaris repræhēſio: at uero cōuitium cōtra hoſtes eſt & non caret maledictis. ¶ Poteſt enim &c. A cōſequenti probat abſurdo hoc modo: ſi utile eſt regnare: utilis & patrię interitus: ſed hoc cōſequitur abſurdum. ¶ Fœdiſſimū turpiſſimū. ¶ Terrimum: crudele. ¶ Parens nominetur. Quia dictus eſt pater patriæ: cum parricida appellari deberet.

Legum contra ius ſcriptum libertatis contra pietatē

¶IPSE autē ſocer. ſ. Cæſar hēbat ſemp in ore uerſus grecos eurypidis poetæ de phœnicis. i. ſumptos de tragœdia euripidis q phœniſſę dicebant: quos. ſ. uerſus ego dicā. ſ. latine ut potero fortaſſe icōdite ſed tñ ita ſup. ut res poſſit intelligi. ¶ Nā ſi ius ē uiolādū eſt gra regnādi colas pietatē in aliis reb⁹. ¶ Etheocles in cuius pſona hoc apud euripidē dr: aut potius eurypides q hoc dicere fecerat: eſt capitalis. i. capitalr peccās: q exceperit id ſolū qđ fuerat ſceleratiſſimū oium. ſ. cauſa regnādi ius & pietatē uiolari licere. ¶ Quid igit colligimus minuta: hereditates: mercaturas: & uēditiōes fraudulētas. q. d. nō opus eſt. Nā ecce tibi ſup. paratus eſt Cæſar: qui cōcupierit eē rex populi romani & dñs oium gentiū: & q pfecerit id. ¶ Si qs dicit hāc cupiditatē. ſ. regnādi eē hōeſtatē: ipſe eſt amēs. i. penitus ſine mente & rōne. ¶ Enī p qa ſup. talis pbat. i. approbat interitū legū & libertatis & putat tetrā & deteſtabilē oppſſionē eam eē glorioſam. ¶ Aut p ſed q fatet nō eē honeſtū regnare in ea ciuitate q̄ fuit & quę eē debeat libera: ſed utile eē ei quod poſſit facere id: q̄ obiurgatiōe: aut potius quo cōuitio coner auertere hūc. i. ita ſæuientē a tanto errore. ¶ Enī p qa: o dii imortales: pōt fœdiſſimū & teterrimū parricidiū patrię eē utile cuiq̄: quis is q obſtruxerit. i. irritauerit ſe eo: noīet ab oppſſis ciuibus parēs, q. d. nequaquā.

FRAN MAT.

PET. MAR. ¶ HOneſtate igit: concludit hanc diſputationē: dicēs utilitatem dirigendam eē honeſtate: & pro compertō habendū nihil eē utile: quod nō ſit honeſtū: ut hęc duo: utile & honeſtū idē ſignificēt: ſi boni uiri & prudentes eē uolumus. ℣ Duo uerba: utile & honeſtū. ℣ Diſcrepare. i. aliquam diſcrepantiā nomine ipſo uideantur habere: ſed reidem eſſe: cum nihil ſit utile quod non ſit honeſtum: hoc eſt contra. Etheoclem qui matri dicit apud Eurypidem idem eſſe nomen apud omnis homines honeſti & utilis uerum non idem haberi: ſed eſſe in opinione ſitū: nam inquit quibuſdam non uidetur eſſe utile & honeſtū regnare: mihi autē honeſtū uidetur & utile: ſed hæc ratio conuenit tyrāno qui propriā utilitatē curat: nullam iuſtitiæ & honeſtatis habens rationem. ℣ Nūc ab eo tranſeo inquit ad opinionem populi: qui dicit ullam eſſe maiorē utilitatem q̄ regnare & hanc cōfutat Cicero: qm̄ ipſe dominatus multa habet ſollicitudines: & metum quod probat uita tyrānorum: quibus pauci ſunt fideles immo nulli hæc argumēta ſumuntur ex Euripidis phœnicis carminibus in quibus iocaſta proponit Etheocli filio incommoda quibus tyranni: plus æquo cupidi: afficiuntur. Et affert carmen Accii qui in tragœdia quæ inſcribebatur Thyeſtes: dixit paucos eē bonos regno: ſed multos iniquos & infideles: ſi hoc inquit potuit cōtingere Thyeſti. qui patruum auitumq; regnum tenebat: quid debent putare tyrāni qui iniuſte dominantur & liberas ciuitates occupant: ut fecit Cæſar: cuius exitus docuit paucos eſſe fideles regnare uolentibus. Accius ſcriptor tragœdiarum fuit: de quo Fabi. libro decimo. tragœdiæ ſcriptores Accius atq; pacuuius clariſſimi claritate ſententiarum uerborumq; pondere: authoritate perſonarum: cæterum nitor & ſumma in excolendis operibus manus magis uideri poteſt temporibus quā ipſis defuiſſe. Virium tamen Accio plus tribuitur: Pacuuiū uideri doctiorem: qui eſſe docti affectant: uolunt. ℣ Multi iniqui: hoc eſt carmen Accii. ℣ At cui regno. q. d. ſi regnō: quod iure obtinebatur: pauci boni ſunt: quid iniuſte imperantibus accidere debet. ℣ Et pelope: quoniam Atreus: & Thyeſtes: ut dictum eſt: filii fuerunt pelopis & Hippodamiæ: & pelops fuit filius Tātali. ℣ Proditum: hæreditario iure relictū: qm̄ erāt nepotes Tantali Iouis filii. ℣ Bi regi. Cæſari: quē inuidioſe regē appellat: nomen quippe regū abhominatū erat apud romanos: & execrabile. ℣ In maxima gloria: hoc dicit in laudē Broti & cæterorū tyrānicidarum.

Honeſtate igitur dirigenda utilitas eſt. Et quidem ſic ut hæc duo uerba inter ſe diſcrepare: ſed tamen unū ſonare uideantur. Nunc abeo ad uulgi opinionē: quæ maior utilitas q̄ regnandi eſſe poſſit. Nihil contra inutilius ei: qui id iniuſte conſecutus ſit: inuenio: cum ad ueritatem cœpi reuocare rationē: poſſunt enim cuiq̄ eſſe utiles angores: ſollicitudines: diurni & nocturni met⁹: uita inſidiarum periculorumq; pleniſſima? Multi iniq atq; infideles regno: pauci boni ſunt: inquit Accius: at cui regno: quod a Tātalo & Pelope proditum iure obtinebatur. Nam quanto plures ei regi putas qui exercitu. P. R. populum ipſum romanum oppreſſiſſet: ciuitatemq; non modo liberam. ſed etiam gentibus imperātem ſeruire ſibi coegiſſet? Hunc tu quas conſcientiæ labes in animo cenſes habuiſſe? Quæ uulnera cuius auē uita ipſa poteſt utilitati eſſe: cum eius uitæ ea conditio ſit: ut qui illā eripuerit in maxima gratia futurus ſit & gloria. Quod ſi hæc utilia non ſunt: quæ maxime uidētur: quæ plena ſunt dedecoris ac turpitudinis: ſatis: perſuaſum eſſe debet: nihil utile: quod non honeſtum ſit.

Accii dictū qđ pune ſunt boni in regno exēplo thieſtis

Fabi⁹ đ Accio Tragœdiæ ſcriptore opti, mo

FRAN MAT. ¶ HOneſtate igitur: ergo quia hoc abſurdum ſequebatur: ſi honeſtum eſt regnare: etiam parricidium honeſtum eſſe. i. patriæ interitus ergo utilitas dirigenda eſt honeſtate: ut ubi honeſtas: ſit illic exiſtimemus utilitatem eſſe. ℣ Et quidem ſit &c. uerbis quidem utilitas & honeſtas diſcrepant: re autem minime. Nam alius ſermo eſt utilitas: & aliud honeſtas. Senſus idem eſt: & eſſe debet. Nam ſi honeſtum utile: & ſi utile honeſtum. ℣ Nunc abeo &c. Nō utile eſt regnare: ex natura probat ipſius regni ſi nocet regnare non eſt bonum: nocet autem: bonū igit eē nō pōt: prætera ea ſi regnū fideles amicos non habet non eſt utile infideles autē ſemper habet: nō igitur utile: prætera ea ſi regnum curas & ſollicitudines affert utile non eſt: affert aūt: nō igit utile. Arguit ergo a cōtrario ꝓdeſſe & nocere contraria ſunt: ſi bonū eſt regnū ꝓdeſt: ſi malum: nocet autē: igit malū. ℣ At cui regno: intēdit argumentū hoc mō ſi hi mala inſunt regnis legitimis. ℣ Quanto magis inſunt regnis iniuſte ptis? Sunt aūt regnis legitimis: ergo multo magis iniuſte partis. Quod autē inſunt hi mala regnis legitimis probat ex authoritate Accii poetæ: qui cū loqueret de atreo: & Thyeſte qui reges erant legitimi. Nam pelops ex Tātalo. Atreus & Thyeſtes ex Pelope regnum acceperāt: eos tū mala exptos dicit: & eoꝝ uitā inſidiarū plenam: ergo multo maiora mala inſunt regnis iniuſte partis. ℣ Proditū: per ſucceſſionē datum quaſi porro datū. ℣ Nam quanto plures: ſi infidos experiunt amicos qui legitime regnāt: quāto magis qui per uim regnū adipiſcunt: ſicut Cæſar. ℣ Quas labes cōſcientiæ. Secūdū illud Iuuenalis. ℣ Exēplo quodcūq; malo &c. ℣ Cuius autē uita ipſa poteſt &c. Quomodo pōt illius uitam utilē exiſtimare: quam qui abſtulerit magnam laudem & gloriam ſit conſecutus: ſicut de Cæſare: poterat neillius uita utilis uideri: cum qui eum occidiſſet magnam gloriam & laudem eſſet cōſecuturus: ſicuti Brutus aſſecutus eſt. Quod ſi hæc utilia non ſunt. Nunc concludit Cice. per argumentum a maiori ad minus. Si inquit hæc quæ prima apud homines putātur uidelicet opes & regna non eſſe utilia probauimus quia turpia: ergo multo minus utilia probari debēt quæ minoris ſunt precii. ℣ Quæ maxime uidentur: ut opes & regna.

Prodeē & nocere ſunt oppoſita

Argumentū eſt optimū contra tyrānum

ASC. ¶ IGitur utilitas eſt dirigenda honeſtate: ideſt per honeſtatem. ℣ Et quidem: ideſt certe ſic: ut hæc duo uerba uideantur diſcrepare inter ſe ſed tamē ſonare unū. i. unam & eandem rē. ℣ Nunc abeo. ℣ Ordo eſt. Ego abeo. i. trāſeo nūc opinionem uulgi quæ utilitas poſſit eē maior q̄ ſup. utilitas: aut poteſtas regnandi. q. d. nulla. ℣ Contra. i. ecōtrario: ego nihil inuenio inutilius ei qui cōſecutus ſit id iniuſte ſupple q̄ regnare: cum ego cœpi reuocare rationē ad ueritatē. ℣ Enim pro quia quæro ſup. an angores. i. anguſtiæ mentis & ſollicitudines: & metus diurni & nocturni: & uita pleniſſima inſidiarum: & periculoꝝ poſſunt eē utiles cuiq̄. q. d. minime. Accius poeta antiquus inquit. Multi ſunt iniqui atq; infideles regno. ℣ At. i. ſed cui regno: quod proditum. i. hæreditario iure relictum a Tātalo Pelope eius filio obtinebatur. ℣ Nā quāto plures ſup. ſubiectos putas ei regi: qui oppreſſiſſet exercitum populi romani: & ipſum populum romanum: & qui coegiſſet ciuitatem non modo liberam: ſed etiam imperantem gentibus ſeruire ſibi. q. d. infinito plures regebat Cæſar: q̄ tātali ſucceſſor. Et tamen dixit eum non bonum eſſe regno. Quas labes cōſcientiæ: & quæ uulnera cenſes hūc habuiſſe in animo. ℣ Autem pro ſed cuius utilitatis pōt ipſa uita eſſe: cum ea ſit conditio eius uitę: ut qui eripuerit illum ſit futurus in maxima gratia & gloria: ꝙ ſi hæc: ſcilicet regna non ſunt utilia: quæ maxime uidentur ſup. utilia eſſe: quę ſunt plena dedecoris ac turpitudinis: debet eſſe perſuaſum ſatis nihil eſſe utile quod non ſit honeſtum.

¶ QVAMq̄

¶QVAMq̃ id quidē: hoc inqt qđ dixi persuasum esse debere: ueteres romani: sic esse indicauerunt: & ponit exemplū Pyrrhi atq; fabricii: qui utilitatis speciē sine honestate repudiauit. Cum Fabricius: authore plutar. cōsulatum iniisset ue niens quidam ad eum in castra epistolā a medico pyrrhi scriptā fabricio reddidit in qua pollicebaꝫ se pyrrhū ueneno ne catuꝝ si sibi prçmiū dareꝫ. Fabri. hois consilium detestatus statim Pyrrhum litteris mōuit: ut insidias medici caueret: lit teræ hmōi fuerunt. Caius Fabricius & Quint. Aemi. consules Pyrrho regi salutem: neq; amicorum: neq; hostium fortu natus æstimator esse uideris: cognosces enim cum epistolam hanc ad te transmissam perlegeris: te bonis quidez ac iustis uiris bellū inferre. malis uero atq; iniustis confidere: hæc aūt non tui gratia nota facimus tibi: sed ne mors tua nobis calūniā afferat: quasi uirtute nequiremus te superare: dolo contēdisse. Ci. aliter narrat Seneca li. xxiiii. epistolarū dicit. Fabricius medico pyrrhi pro mittente uenenum se regi daturū mōuit pyrrhū ut ca ueret insidias. ¶ Vltro: sponte: nulla romanorū lacessitus iniuria: nā uenit ut dictū est i auxilium Tarenti norum ergo cum ultro bellū intulisset: uidebantur ro mani habere iustam causam tollēdi e medio pyrrhū: quocunq; modo: sed semper apud ipsos ualuit hone stas. ¶ Adde etiam q̃ de imperio & gloria dimicaba tur: non de usta: ut in primo uolumine putauit: ubi ci cero præcepit quid agendum sit cum de imperio cer tatur. ¶ Qui cum: cum quo romāi de laude certabāt: & sic concluditur a Cicerone nihil esse glorioſum: ni hil utile cū infamia: & sic dānat Lu. Philippū: q̃ specie utilitatis ducꝫ ea cēsuit: q̃ nullā habebant honestatē.

Pyrrhi & Marsi.

Caius Fa. mo nuit pirrhū ut caue ret sibi a medi co. Seneca

Pirrhꝰ uēit cō tra ro. soluꝫ a more glīæ cō seqndç

¶QVAMquam id &cæte. Authoritate confirmat quod dixit Fabricii & senatus: quia non solum philo sophi hoc sentiunt. Sed moribus & disciplina quadā usuendi sensit fabricius: sensit etiam populus roma nus. ¶ Quamquam: dixi de philosophis. ¶ Id: uide licet id utile qđ non sit honestum. ¶ Iterum: quia pri mum a Fabricio: iterum a senatu iudicatum est. ¶ Cū enim &c. Varie hæc historia ueteres tradidere. Vale rius enim antias ut scribit Gelius sic ait. Cum Pyrrhꝰ

FRan. Ma tu.

Quāq̃ id quidē tū sæpe alias: tū Pirrhi bello a. C. Fabricio consule iterū a senatu nostro iudicatū est. Cū enim rex Pyrrhus Popu. Roma. bellū ultro intu lisset: cūq; de iperio certamē esset cū rege generoso ac potēti: perfuga ab eo uenit in castra Fabricii: eiq; est pollicitus: si præmiū ei proposuisset: se ut clā ue nisset: sic clā in Pyrrhi castra rediturū: & eū ueneno necaturū. Hūc Fabricius reducendū curauit ad Pyr rhum: idq; eius factum a senatu laudatum est. At qui si speciem utilitatis opinionemq; quærimus: magnū illud bellū perfuga unus & grauem aduersariū impe rii sustulisset. Sed magnum dedecus & flagitium: q cum laudis certamen fuisset: eum non uirtute. sed sce lere superatum. Vtrum igitur utilius: uel Fabricio: qui talis in hac urbe: qualis Aristides Athenis fuit: uel senatui nostro: qui nunquam utilitatem a digni tate seiunxit: armis cū hoste certare: an uenenis. Sin gloriæ causa imperium expetendum est: scelus absit i quo nō potest esse gloria. Sin ipsæ opes expetūtur.

in terram Italiam duxisset exercitum: & bis contra eos prospere pugnasset: profectus est ad Caium Fabricium & Aemy lium tunc consules Populi Romani & duces exercitus. Quidam ambratiensis nomine Thymochares: qui dixit se filiū apud Pyrrhum habere: qui pocula misceret: & si conueniret cum eis posse facile regem ueneno necari: id quamprimum cosi. senatui significandam putarunt: senatus autem legatos ad regem Pyrrhum mittendos decreuit: qui significarent nomine populi Romani: ut Saluti suæ consuleret: cum familiarem inimicum haberet: nec illum regi nominauerunt le gati. Claudius uero quadrigarius non thymocharem fuisse. Sed cyneam medicum qui Pyrrhum se necaturum pollice batur consulibus: nec legatos senatum ad Pyrrhum misisse: sed consules epistolam scripsisse ad Pyrrhum: qua illi quod diximus significauerunt: & in fine litterarum quæ adhuc extant posuerunt: tu nisi caues: iacebis. ¶ Vltro: non sine cau sa hoc addidit: nam quia nulla iniuria accepta bellum ultro intulerat: causa iusta uidebatur: ut Pyrrhum Fabricius qua cunq; posset ratione oprimeret. ¶ Cum rege generoso: hæc omnia uim magnam habent: & q̃ ultro bellum intulerat: & quod de imperio certabat: uidelicet imperaret ipse an Romanus populus: & quod generosus erat: ut quacunq; ratione esset perdendus. ¶ At qui si speciem & cætera: si respicimus inquit utilitatem magna erat: labor pene nullus. ¶ Sed ma gnum dedecus. Vtilitas quidem magna erat: sed non minus dedecus sequebatur. Si ueneno necabatur ille cum quo cer tamen erat de imperio Romano uirtute parto non scelere. ¶ Visum igitur utilius. Rationibus probat recte fecisse Fa bricium qui conditionem illam respuit: & senatum qui Fabricium commendauit: quod per argumentum ostendit a re pugnantibus. Si inquit Fabricius hoc scelus admisisset: utile non fuisset: quia bellum pro gloria gerebatur: cui scelus re pugnat. Fuisset & contra famam: utilitati enim repugnat infamia. Gloriæ semper appetens fuit Populus Romnaus: quam hoc pacto uisus esset contempsisse Fabricius. ¶ Qualis Aristides: qui optima uiuendi ratione id Athenis conse cutus est ut iustus cognominaretur.

Thymocha res medicꝰ di xit se hēre fi liū qui pirrho pocula propi nabat.

¶QVAMquam id quidem cum sæpe alias: idest alio tempore tum bello pyrrhi iudicatum est a Caio Fabricio consu le iterum: idest secundum & a senatu nostro: idest Romano. Cum enim rex Pyrrhus intulisset ultro: idest non lacessitus populo Romano bellum: cumq; certamen esset cum rege generoso (erat enim pyrrhus de genere eacidarum) & potenti: scilicet Pyrrho de Imperio: perfuga uenit ab eo in castra Fabricii: & pollicitus est ei si proposuisset ei præmium ut clam uenisset: se rediturum in castra pyrrhi & necaturum eum ueneno. ¶ Fabricius curauit hunc reducendum ad Pyrrhum: & id eius factum laudatum est a senatu. ¶ At qui: idest & tamen certe: si nos quærimus speciem & opinionem utilita tis: ille unus perfuga sustulisset illud magnum bellum & grauem aduersarium imperii: sed magnum dedecus & flagitiū fuisset eum qui cum: idest cum quo certamen laudis: idest de imperio fuisset: non superatum supple fuisse uirtute: sed scelere. ¶ Igitur utrum fuit utilius uel Fabricio qui fuit talis in hac: idest nostra scilicet romana urbe: qualis Aristides fu it athenis qui ut supra dictum est consilium turpe Themistoclis dissipauit: uel senatui nostro qui nunquam seiūxit uti litatem a dignitate: utrum dico utilius fuit: an certare cum hoste armis aut uenenis quasi dicat haud dubie armis. ¶ Si: idest sed si imperium est expetendum causa gloriæ absit scelus in quo non potest esse gloria. ¶ Sin: idest sed si ipsæ opes expetuntur ipsæ non poterunt esse.

A Sce.

PETri Marsi. ¶QVOquo mō:quacūq; rōne per fas & nefas. ℣ Vectigales:ut iterum essent tributariæ q̄uis.L. Sylla eas liberauisset ex uolūtate senatus:cū soluissent pecuniā pro utilitate reip. ℣ At aucta uectigalia:potuisset aliqs hoc dicere. Aucti sunt ob id publici reditus:ergo utile rndet Ci.nihil esse utile qđ in se turpitudinē hēat. ℣ Fulctum:subnixū:firmatū: & stabilitū:nemo enim pōt esse fœlix aliena ifœlicitate:de his rebus dictus est satis loco suo. ℣ Ergo ēt:nō audet rep̄hendere catonē:qui publicā utilitatē enitissime defendebat:sed dicit se ab eo dissensisse aliquando cum aliqua remittenda sint publicanis interdū:ut æquitas locū habeat. ℣ Redemptores enim uectigaliū:ut erat apud antiquos equites:romani faciēt

Redēptores uectigaliuꝫ nota. interdū iacturaꝫ nisi aliquid remittatur qđ tū ab illis iure exigi posset. Cicero maxie fouit publicanos: q̄m ipse erat ex ordine equestri:& equites erant publicani ut dictū est. ℣ Perfracte:obstinate:& nulla habita rōne æquitatis. Perfractū dicitur durum & inflexibile. ℣ Vectigalia:publicos redditus. ℣ Publicanis:qui uectigalia redimūt:de publicanis & uectigalib⁹ dcm ē.

FRan. Matu. Per fas & p nefas quo modo. ¶QVOquo modo:ēt per nefas. ℣ Nō igitur:alio exemplo ꝓbat nō eē utile qđ non honestum:sumitur autem ex cōtrario in quo senatus utilitatē honestati añposuit. Sed ex eo probat uituperandū esse. Nam & Lucius Philippus & senatus sensit contra id qđ Fabrici⁹ & senatus probauerat. ℣ Lucius Sylla &c. Sylla cum bellū gereret in asia ciuitates q̄ oppſſæ fuerant a mithridate & in seruitutē redactæ:cū belli iure in potestatē uenissent Populi Romani etiā seruire debebant Populo Romāo. Sed pactæ fuerāt cū sylla ut in libertate manerēt:certa pecuniꝫ quantitate psoluta: & suo iure suisq; legibus uiuerēt. Cōcessum est hoc a sylla ex uoluntate senatus ut.s.pecuniā darēt:& liberæ postea eēnt ac lucius Philippus post mortē syllæ aliquot ānos retulit in senatu de his ciuitatib⁹:& suasit ut his uectigal ponerētur. Nec tamen idem pecuniā a sylla iussu Populi Romani ante acceptam reddendam censuit. Cui sniæ senatus est assensus:sed hoc uehementer improbat Cicero. Nam si saltem illa pecunia reddita fuisset:quam soluerant ut liberæ essent minus turpe uisum esset. ℣ Pirrhatarum melior:Quia pirrhatæ si pecuniā pro captiuorū redemptione acceperint eos dimittunt:romani fidem nō seruarunt:quia uectigales esse uoluerunt eas ciuitates quas liberas esse uoluerant: nec pecuniam saltem reddiderunt:quam illę dederant:ut liberæ essent:ergo contra ueritatem factum ostenditur:quæ pars ē iuris naturalis in qua fides continetur. ℣ At aucta uectigalia:occurrit obiectioni diceret enim aliquis cum coactæ sunt ciuitates illę soluere uectigalia non redditis pecuniis pro libertate datis:aucta sunt uectigalia. ℣ Potest autem &c. Argumentum est a contrariis.contraria sunt beniuolentia & odium. Si beniuolentia utilis est ergo odium inutile. Imperium Populi Romani debet esse fulctum beniuolentia sociorum:incurrit autem in odium si pecuniam non reddiderit ciuitatibus pro libertate datam : & ab his uectigalia exigat:igitur non est utile. Item arguit a repugnātibus: repugnant fama & infamia:si fama est utilis infamia inutilis. Cum Popu. Romanus studere debeat gloriæ & famæ quæ utilia sunt uectigalia exigēdo & non restituendo pecuniam pro libertate datam infamiam currit:infamia autem inutilis est ex quo sequitur quod fecit Populus Romanus inutile fuisse:quia contra gloriā & famam fuit. ℣ Ego etiam cum Catone meo. Nunc arguit ab authoritate ostendens authoritatem Catonis sequendam non fuisse : & Catoni ob hanc causam se restitisse: dicit cum ille sæuere nimis defenderet uectigalia & contempta honestate utilitatem nimium sequeretur. ℣ Perfracte: aspere & sæuere translatio a locis asperis sumpta. ℣ Omnia publicanis &c. publicani sunt qui publica conducunt & redimunt uectigalia:ii sæpe aliquam remissionem sibi fieri a senatu postulant. Cato semper illis obsistebat:legimus apud Suetonium in uita Iulii Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte ab eo releuatos. Marc. uero Catonem interpellantem extrahi:curia per lictorem ducię; in carcerem iussum. ℣ Multa socios:quando & ipsi socii aliquam tributorum petebant remissionem:siue penuria præmerentur:siue bello uastati erant agri:siue quæuis alia necessitas oppressisset. ℣ Cum in hos:socios. ℣ Cum illis:publicanis. ℣ Sic agere ut &c. Xenophon in cyripędia:quemadmodum inquit bonus pastor uult optimum gregem habere:ut lanam succidat:& lac mulgeat:non autem sanguinem & pellem detrahat:Ita princeps uelle debet populum habere opulentissimum ut ab eo utilitas percipi possit.

quoquo mō:nō poterūt eē utiles cū infamia:nō igit utilis illa. L. philippi. Qu. filii snia quas ciuitates. L. Sylla pecania accepta ex senatusconsulto liberauisset:ut hæ rursus uectigales eēnt:neq; his pecuniā:q̄ p libertate dederāt redderemus:ei senatus ē assensus. Turpe iperio : pyrrhatarū. n. melior fides:q̄ senatus. At aucta uectigalia utile igitur:quouſq; audebunt dicere quicquā utile quod non honestum:pōt autē ulli impio:qđ gloria debet fulctū eē:& bēiuolētia sociorū utile eē odiū & infamia. Ergo etiā cū Catōe meo sæpe dissēsi:nimis. n. mihi uidebaī pfracte ærariū uectigaliaq; defendeī:oia publicāis negare: multa sociis cū i hos bñfici eē deberemus:cū illis sic ageī ut cū colōis nr̄is solerem⁹. Eoq; magis quo illa

ASccs. coniunctio ordinum:scilicet equitum pertinebat ad salutem reipublicę.

¶QVOQuo.i.quocunq; modo utiles cum infamia. ℣ Igitur illa sententia Lucii Philippi filii quinti fuit utilis uidelicet ut hę ciuitates quas ciuitates Lucius Sylla liberauisset pecunia accepta ex senatusconsulto:essent rursus uectigales.i. tributarię & uectigal pendentes Populo Romano:& neq; redderemus his pecuniam quam dederunt pro libertate. ℣ Senatus est assensus ei.s.sententiæ quod supple est turpe imperio. ℣ Enim pro quia fides Pyrrhatarum:ideſt latronū.maris est melior q̄ senatus:a quibus enim pecuniam semel acceperint liberos dimittunt. ℣ At:ideſt sed (dicit forte) uectigalia sup.sunt aucta.i.redditus & prouentus ānuales sunt sic aucti fisco. ℣ Igitur utile suo.fuit. Ad quod Cicero. ℣ Quo usq; tandē audebūt dicere quicquam utile qđ non honestum. ℣ Autem pro sed:an sup.odium & infamia potest esse utile illi imperio qđ debet esse fulctum.i.sustentatum gloria (contra infamiam) & beniuolentia sociorum (contra odium) quasi dicat minime. ℣ Ego dissensi sępe etiam cum Catone meo:uidebatur enim mihi defendere nimis prędfractę.i.ante sicut rei alicui præfracti solent. ℣ Aerarium.i.thesaurum publicum:& uectigalia: & negare omnia publicanis.i.uectigalium redemptoris.i.ne forte adhuc dubites iis:qui cū dicunt publicos prouentus certa summa ultra quam quicqđ receperunt eorum est & circa quam si quid defuerunt restituunt. Cato ergo nolebat quicquam eis concedi: sed fecit per ministros reipublicę prouentus colligere & uidebatur negare:aut negare.i.negabat multa sociis cum deberemus esse benefici in.i.erga hos uidelicet socios:& cum soleremus agere cum illis.s.sociis ut cum colonis nostris & eo magis quo illa

¶ORDInum

ordinum coniunctio ad salutem reſpublicæ pertine bat. Male etiá Curio cum cám tranſpadanorũ æquã eſſe dicebat: ſemper autẽ addebat: uicat utilitas: po tius diceret nó rẽ æquá: qa nõ eſſet utilis reipu. q̃ cũ utilem eſſe diceret, non eſſe æquam fateretur. Ple nus eſt ſextus liber de officiis Hecatonis talium quæ ſtionũ: ſit ne boni uiri in maxima caritate annonæ: familiam non alere: in utranque partem diſputat: ſed tamen ad extremum utilitate putat officium di rigi magis quam humanitate.

Quærit ſi in mari iactura facienda ſit: equi ne pre cioſi poti⁹ iacturã faciat: an ſeruuli uilis. Hic alio res familiaris: alio ducit humanitas. Si tabulam de nau fragio ſtultus arripuerit: extorquebit ne eã ſapiẽs: ſi poterit? negat qa ſit iniuriũ. Quid dñs nauis: eri piet ne ſuũ? Minime. Nõ plus q̃ ſi nauigãtẽ í alto eii cet d̃ naui uelit: qa ſua ñ ſit: quoad. n. pnẽtũ ſit: eo: quo ſumpta nauis ẽ: ñ dñi eſt nauis: ſed nauigantiũ.

CORDInũ: æquitũ. ſ. qui negocia publica tractabant. ℣ Caritate: penuria. ℣ Magis q̃ humanitate: & ſic ab officio di ſcedebat: qñ officiũ non eſt niſi ſit honeſtũ: ergo officiũ nõ poteſt dirigi utilitate: quæ ab honeſtate ſeiuncta ſit. ℣ Quæ rit: hçc erat quæſtio Hecatonis quæ per ſe clara eſt. ℣ Hic: in hac quæſtione: qñ res familiaris hortatur retinere equum multi pretii & humanitas ſeruũ q̃uis uilẽ. ℣ Si tabulam: alia quçſtio. ℣ Tabulam: cui inſidens euadit ad litus. ℣ Quid dominus nauis: alia quæſtio an dominus nauis debeat: aut iure poſſit eripere tabulã: & dicit q̃ non quoniã tunc eſt na uigantiũ & uectorũ. ℣ Quo: ad locũ quo ut peruenimus nauem conduximus & ſumpſimus. PETri Marſi.

CORDInũ: publicanorũ: ſic enim appellant publi canorũ ordinẽ. ℣ Male etiã &c. Cum ciuitates tranſ padanç hoc eſt Venetia & gallia ciſalpina peterent ut liberç eſſent quẽadmodũ data certa pecunia cũ Sylla bellũ gereret mithridaticũ aliquot in aſia ciuitates li bertate donatç fuerãt: aut ſi pecunia quã dederãt red dereẽ: curio dicebat çquũ eſſe quod poſtularent: ſ; ad debat uincat utilitas qđ Cice. repræhendit. ℣ Potius &c. potius dicere debuiſſet ſi potuiſſet nõ eẽ æquam: quia non erat utilis romano populo q̃ dicere ſicut dí xit. ℣ Plenus eſt &c. Nunc dicit quomodo multa eiuſ modi ponantur ab Hecatone rhodio per modũ quæ ſtionis quæ utilia uidentur: nec tamen honeſta & ipſe diſputat quid in eiuſmodi quçſtionibus faciendũ ſit. ℣ Sit ne boni uiri &c. prima quæſtio ſi inquit maxia annonæ caritas ingruerit: quæritur an pater familias qui ſeruos habeat & ancillas poſſit & debeat tantã fa miliam in tanta penuria alere: an illos fame perire ſi nat: ut ſuæ conſulat utilitati in utranq; inquit parte; diſputat hecato: ſed officium magna ad utilitatem di rigit: q̃ ad honeſtatem & humanitatem. ℣ Officiũ di rigi: uidelicet utilitati magis conſulendum q̃ honeſta ti: honeſtum eſt alere ſeruos: ſed tamen ſalutis ſuæ ra tionẽ habere utile eſt. ℣ Humanitate: humanum enĩ; eſt familiã alere. ℣ Quærit ſi in naui. Alia quæſtio: q dam mercator ſeruos & equos uehit: exoritur tempe ſtas: iactura facienda eſt: niſi perire omnes cum naui maluit: ſunt ſerui uiles & inutiles: ſunt & equi præcio ſiſſimi: quçrit utru; facere debeat dominus nauis: nũ quid uiles ſeruos in mare abiiciat: an equos precioſos reſpondit hoc inqt loco alio ducit res familiaris: alio uero humanitas. ℣ Humanitas. Nam humanitas ad hæc trahit ut equos precioſos perire malimus q̃ ſer uos: utilitas uero ut poti⁹ ſeruos q̃ equos abiiciamus. ℣ Si tabulam: alia quæſtio fracta naui cum naufra gio omnes perirent. Forte accidit ut ex uectoribus al ter ſtultus: alter ſapiens ſit: ſtultus fragmentum nauis cœperat: & fragmento illo euadere tentabat: ſapiens poterat auferre tabulam illam: quæritur nunquid fa cere debeat. Nam honeſtius uidetur ut ſapiens potius uiuat q̃ ſtultus & tamen dicit iniurium eſſe hic facere. ℣ Quid dominus nauis: & probat: dic mihi inquit tu quæris nunquid ſapiens fragmentum illud debeat arripere ſtulto: ſed dic mihi dõinus nauis debet ne extorquere: quia ſuum eſt: nam quia nauis ſua eſt: etiam pars ſua eſſe debet: ergo ſibi iure id uendicare poſſe uidetur. Negat & rationẽ af fert: quid inquit aliud eſſe tabulã de manu extorquere: q̃ ipſum incolumem deiicere & præcipitare. Illud non eſſet faciẽ dum: igitur neq; hæc. ℣ Quo ad enim non iuſta cauſa eſt: nec eum de naui deiicere debet: nam cuj nauẽ conduco mea ẽt dicitur donec ad locũ deſtinatũ deuenero: uerbi cauſa: Venetiis anconẽ nauigaturus nauem conduco: illa nauis non di citur domini eſſe donec ad deſtinatum locum deuenero.

FRan. Matu. Ordo publi canoꝝ.

Officiũ dirigi.

Huma nitas

Quid domi nus na uis.

CMALE etiã Curio cũ dicebat cauſam tranſpadanorum: ideſt trans padum habitantium eſſe æquã: addebat autẽ ſem per uincat utilitas: potius diceret ſupple cauſaj eorũ non eſſe æquã: ideſt iuſtã quia non erat utilis reipubli. q̃ cũ diceret ſup. eã eſſe utilẽ fateretur non eſſe æquã. ℣ Sextus liber Hecatonis diſcipuli Panetii ſtoici de officiis eſt plenus taliũ quæ ſtionũ: uidelicet ne: ideſt an ſit boni uiri: ideſt pertineat ad bonũ uirũ non alere familiã in maxima caritate: ideſt penuria annonç: ideſt uictualiũ: & diſputat in utranq; partẽ: ſed tamen ad extremum putat officium dirigi utilitate magis q̃ hu manitate. ℣ Quærit ſi in mari facienda eſt iactura: an faciat potius iacturam equi precioſi: an uilis ſeruuli: hic: ideſt in hoc caſu res familiaris ducit alio: ideſt ad aliũ uidelicet ad ſaluationẽ equi: & humanitas ducit alio uidelicet ad ſaluatio nẽ ſerui: quia hominis. ℣ Si ſtultus arripuerit tabulam de naufragio: an ſapiens extorquebit: ideſt uiolenter auferet ea; manibus ſtulti ſi potuerit: negat: ſcilicet Hecato: quia ſit iniuriũ. ℣ Quid dominus nauis eſt ſup. eripiet ne ſuũ. Reſpon det: minime: non pluſquã ſi uelit eiicere naui nauigantẽ in alto: ſcilicet marí: quia. ſ. nauis non ſit ſua quoad: ideſt uſque quo peruentum ſit eo quo nauis eſt ſumpta: nauis non eſt domini ſed nauigantium.

ASce.

PETri Marsi. Cũiculus Asconius.

¶QVID si una: alia qõ. ℣ Sed ei. s. cedat cuius uita ulterior ẽ magis reip. ℣ Si ãt in utroq; oĩa paria sũt: alter alteri ce det: ac si iacta sorte uict⁹ eẽt: aut pugnãdo. ℣ Quid si pr̃: alia qõ ipsi⁹ Hecatonis. ℣ Cuniculos: subterraneos meat⁹: ut su reꝝ pecuniã ex ɾario. ℣ Arguaꝫ. reꝑhẽdaꝫ & accuseꝫ id feciſſe. ℣ Igiꝫ igt Ci. si ita fecerit fili⁹ pr̃ia nõ ꝓponeꝫ oib⁹ aliis re bus. ℣ Preſtabit: erit pſtãtior & carior oib⁹ officiis: q̃ aliis debemus. ℣ Immo uero. s. oib⁹ pſtabit ingt: qm̃ utile ẽ pr̃iç hr̃e filios pios i parẽtes. ℣ Quid si: alia qõ. ℣ Prodere: decipere: uñ ꝓditores: oppugnare: ingt Asconius pedianus inimici & hoſtis ẽ. Prodere: grauius: cũ ad eos: q amici eẽ debẽt referaꝫ. ℣ Quærit ẽt: alia qõ. ℣ Adulterinos: nõ ueros & bonos: qđ nr̃o tpe uulgo fit: & quotus qſq; eſt q dubitet adulteri nos nũmos ſoluer̃. ℣ Ait: Affirmat diogenes ipm̃ solu tũ citra reꝑhẽſionẽ: qđ negabat Antipr̃ ſecutus ſanctı tatẽ ſtoicoꝝ & pſcriptum bõi uiri: quẽ ſentimus tm̃. ℣ Qui uinũ fugiẽs: alia qõ. Vinũ fugiẽs dr̃ qđ nõ cõ ſeruat bonitatẽ: quã ꝑ ſe fert: ſed cũ mutaꝫ putreſit: uñ fugere ẽ q̃ſi putrefieri: & lr̃æ dñr fugere cũ corrũpunt ergo q talẽ uinũ uẽdit: dicere dꝫ illud eẽ fugiẽs. Sũt q̃ dã uina q̃ nõ durãt: & ſi qs illa tãq̃ duratura emeret fa ceret iacturã. ℣ Redhibeaꝫ: opus ſit recipere mãcipiũ uẽditũ. Vlpi. ait Redhibere ẽ facere: ut rurſus hẽat uẽ ditor qđ habuerat: & qa reddẽdo id faciebat idcirco redhibitio ẽ appellata: q̃ſi redditio: cũ reddit ab em ptore mãcipiũ uẽditori: & a iurecõſultis ponunt mor bi & cãæ: qb⁹ mãcipiũ redhibeaꝫ. ℣ Sed hic: i hac ꝑte & re. Diogẽi placet: ut ñ dicãt uitia. Antipatro aut rẽ: ut dicant. ℣ Aleatorẽ: qui ludo aleç teneatur.

Vlpia. Redhibere

FRan. Matu.

¶QVID si i una tabula. Dixit de tabula quã ſtultus cœpat: nũqd ei ſapiẽs poſſet extorq̃re: nũc dicit ſi uter que ſapiẽs fuerit nũqd alter alteri poſſit eripere: & al teꝝ alteri reddere dẽre: afirmat q utilior fuerit & quẽ magis iterſit uiuere. ℣ Paria: uꝫ q tã iterſit huius quã illi⁹ uiuere: uel ſua uel reip. cã. ℣ Cuniculus: ẽ foramẽ ſub terra occultũ aut ab aiali qđ ẽ ſimile lepori appel latũ: qđ ſub terra foſſa latere ẽ ſolitũ: aut a cuneoꝝ ſi militudine q omnem materiam intrãt findẽtes: Põp.

Cũiculus eſt ſubterraneuꝫ ſora men

℣ Quid si pr̃. Alia qõ: ſi pr̃ ſacrilegus eẽt: & deoꝝ tẽ pla ſpoliaret & cuniculos ageret i ɾariũ: ut theſauros ide ſubripet nũqd fili⁹ hoc ſacrilegiũ idicare debeat. ℣ Qui ãt defendat: nõ mõ nõ idicet: Sed ẽt defendat: ſi poſſit neq; obeſt patriæ ut tu uis: imo ꝓdeſt ſi filii in parentes pii fuerit. ℣ Quid ſi tyrãnidẽ: Alia qõ qd fa ciet filius: ſi patriã ꝓdere hoſtibus pater uoluerit: aut tyrãnidẽ i ea occupare: & qd ſit factur⁹ ex offõ oñdit. ℣ Quæritur ẽt alia qõ: ſi ſapiẽs iqt falſos nũmos accipet imprudẽs ab alio põt ne id creditorib⁹ ſuis illos ſciẽs dare: hui⁹ qõnis duas ponit cõtrarias opiniões. ℣ Ad ulterinos: falſos ſicuti & pueros nõ legitimos adulteri nos dicimus. ℣ Qui uenenũ: alia qõ ẽ qui uẽdit quod dã genus coloris qd cito euaneſcat: nec durat: & is qui uendit hoc ſcit. ſ. colorẽ illũ euaneſcere. Quæritur nũ quid emptori dicere dẽat hic color euaneſcit uenenũ colorẽ hic accipe: ut apud Vir. Nec aſſyrio fricaꝫ lana ueneno. Alii uinũ fugiẽs legũt: hoc ẽ nõ diu duraturũ & mutatuꝝ colorẽ & ſaporẽ. ℣ Fugiens: euaneſcens. ℣ Redhibeaꝫ. Verbũ eſt iuris. Cũ rẽ uitioſam uẽdide ris: cuius uitiũ tacitũ ẽ: tũc redhibẽda ẽ. i. retro hñda: hoc uerbo ueteres iure cõſulti uſi ſunt.

Adulte rinus

ASceſ.

¶QVID si in una ta. ſint duo na. ɾaq; ſa. rapiat ne uterq; ſibi: an alter cedat alteri: cedat uero. i. ꝓ uera alter alteri: ſed ei ſup. cedat: cui⁹ magis iterſit uꝫ ſua uꝫ reipu. cã uiuere. ℣ Quid ſup. fiat ſi hęc ſup. ſint pia. i. æq̃lia i utroq;. Rñdit: nullũ erit certamẽ ſ; alter cedat alteri: q̃ſi uict⁹ i ſorte: aut i dimicãdo: forte melr̃ legas haud. i. nõ i dimicãdo. ℣ Quid ſup. di caꝫ ſi pr̃ expilet. i. ſpoliet fana. i. tẽpla: & ſit ſacrileg⁹ & agat cũiculos. i. ſubterraneos meat⁹: q̃les faciũt lepores cuniculi i ærariũ. i. qb⁹ puẽiat ad ærariũ: idicet ne fili⁹ id magr̃atib⁹. ℣ Quidẽ. i. certe. i. nefas. ſ. filiũ reuelare ſacrilegiũ pr̃is: qnẽt defendat. i. defendere dẽat pr̃e; ſi arguaꝫ. i. accuſeꝫ ſacrilegii. ℣ Igiꝫ pr̃ia nõ pſta. i. nõ erit pſtãtior oib⁹ officiis: imo uere ſed cõducit. i. utile ẽ ipi pr̃iç hr̃e ciues pios i parẽtes. ℣ Quid ſi pr̃ occupabit tyrãnidẽ ſi conabiꝫ ꝓdere pr̃ia. ℣ Silebit ne fili⁹?: imo uere obſecrabit patrẽ ne id faciat. Si nihil ꝓficiet: accuſabit & minabiꝫ ẽt. ℣ Ad extremũ: ſi res ſpectabit. i. tẽdet ad pnitiẽ. i. deſtructionẽ pr̃iæ: ipe añponet ſalutẽ pr̃iæ ſaluti pr̃is. ℣ Quæritẽt hecato. ſ. ſi ſapiẽs iprudẽs. i. neſciẽs qđ fe cerit. accipiet nũmos adulterios. i. falſos & nõ iuſtæ materiæ ꝓ bonis cũ ipſe reſcierit. i. poſtea perceperit falſos eſſe ne. i. an ſit ſoluturus eos pro bonis: ſicuti debeat. Diogenes ait ſup. q; ſic: antipater negat: cui. ſ. antipatro ego (inquit Cicer.) potius

Quid si in una tabula sint duo naufragi æque sapiẽ tes sibi ne uterq; rapiat: an alter cedat alteri: cedat uero: sed ei cuius magis iterſit uel ſua uel reip. cã ui uere. Quid si hæc pia i utroq; nullũ erit certamẽ ſed q̃ſi i ſorte aut in dimicãdo uictus alteri cedat alter.

Quid si pater fana expilet: cuniculos agat i ærariũ: idicet ne id magr̃atibus filius. Nefas id qđẽ ẽ: qnẽt defẽdat patrẽ: ſi arguaꝫ. Igiꝫ ñ patria pſtabit oĩbus officiis: imo uero: ſed ipſi patriæ conducit pios hr̃e ciues i parẽtes. Quid si tyrãnidẽ occuparet: ſi pr̃iam ꝓdeꝫ conabiꝫ pr̃: ſilebit ne fili⁹? imo uero obſecra bit patrẽ: ne id faciat: ſi nihil ꝓficiet: Accuſabit mia biꝫ ẽt: ad extremũ: ſi ad pniciẽ pr̃iæ res ſpectabit: pr̃iæ ſaluti anteponat ſaluti pr̃is. Quærit ẽt ſi ſapiẽs adulterios nũmos accipiet iprudẽs ꝓ bõis. cũ id re ſcierit ſoliturus ne ſit eos, ſi cui debeat ꝓ bõis: Dio genes ait: antipater negat: cui poti⁹ aſſẽtior. q uene nũ fugiẽs uẽdat ſciẽs: ḋbeat ne dicere: ñ neceſſe pu tat Diogenes. Antipr̃ uiri bõi exiſtimat. Hæc sũt q̃ſi cõtrouerſiæ i iur̃ Stoicoꝝ. In mãcipio uẽdẽdo di cẽda ne uitia. ñ niſi ea: q̃ niſi dixeris: r̃ddi ḋbeat mã cipiũ iur̃ ciuili. Sed hæc mẽdacẽ eẽ: aleatorẽ: furacẽ ebrioſũ: alteri dicẽda uidẽr̃: alteri ñ dicẽda uidẽr̃.

potius assentior. ℣ Qui sciens uendat uinum fugiens.i.non cõseruans bonitatẽ suã:ait in uase contineri negens quin ob uertat ne.i.an debeat dicere.Diogenes putat non necesse esse sup.dicere:antipater existimat.i.iudicat sup. esse boni uiri sup.dicere. ℣ Hæ.i.hmõi sunt q̃si cõtrouersiæ.i.qõnes ad utrãq; partẽ disputabiles in iure stoicoꝝ:ne.i.an uitia supple sint dicenda in uendendo mãcipio.Rũfio.Nõ:nisi ea quæ nisi dixeris mãcipiũ redhibeat:rehaberi a uenditore cogatur iure ciuili. ℣ Sed hic:idest in hac re uidentur alteri.s.stoicorum supple hæc uitia.s.mendacem esse:aleatorem.i. lusorẽ aleis furacem & ebriosum esse dicenda:idest oportere dici:& uidentur alteri non dicenda.

Siqs auꝝ uẽdẽs:auricalchũ se putat uẽdere:indicabit ei ne uir bonus auꝝ illud eẽ:cũ emat denario qđ sit mille denariorũ. Perspicuũ ẽ iã:& qđ mihi uidea tur:& quæ sit iter eos phos:quos nomiaui cõtrouersia.Pacta & ꝓmissa sẽp ne seruáda sint q̃ nec ui:nec dolo malo ut ꝓtores solẽt:facta sint.Si qs medicamẽtũ cuipiã dederit ad aquã itercutẽ:pepigeritq; ne illo medicamẽto unq̃ postea uteret:si eo medicamẽto sanus factus fuerit:& annis aliquot post iciderit i eũdẽ morbũ:nec ab eo q cũ pepigerat impetret: ut iteꝝ eo liceat uti qđ faciẽdũ sit:cũ sit his ihumanus q nõ cõcedat uti :nec ei qcq̃ fiat iniuriæ? Vitæ & saluti cõsulẽdũ est.Quid si qs sapiẽs rogat sit ab eo: q hæredẽ faciat:cũ ei testamẽto sextertiũ millies reli quat:ut anteq̃ hæreditatẽ adeat luce palã i foro saltet:idq; se factuꝝ ꝓmiserit:qđ alr eũ hẽdẽ scriptur illeñ eẽt:faciat qđ ꝓmiserat nec ne? ꝓmisisse nollẽ:& id arbitror fuisse grauitatis:qm̃ ꝓmiserit saltare in foro:turpe ducet honestius mentiet si ex hæreditate nihil exceperit:q̃ si cœperit nisi forte eã pecuniã i reipu. magnũ aliqđ tẽpus cõtulerit:ut uel saltare eũ cũ patriæ cõsulaturus etiam sit:turpe nõ sit.

PETri Marsi. Auricalchũ

¶ Si qs auꝝ uẽdẽs:alia qõ. ℣ Auricalchũ:ẽ æs mõtanum hns aliq̃ similitudinẽ auri i colore:mna lingua dr ottõe. ℣ Nec ui:de hoc supra dcm ẽ: qđ ui metusue cã: & de dolo:qm̃ ptores dolo pmissa aut ui rata non hẽbãt. Põit igit exẽplũ de eo qꝺ pmissum ẽ:nec ui:nec dolo. ℣ Ad aquã iter cutẽ:ad morbũ hydropisim. ℣ Pepigerit:pactus fuerit. ℣ Eũdẽ morbum:hydropisim. ℣ Qui cũ.i.cũ quo pacto fecerat. ℣ Vitæ & saluti: statuit Ci.& iudicat nõ eẽ stãdũ tali ꝓmisso:sed uitę consulẽdũ:utẽdũq; medicamẽto:ẽt nõ pmittẽte medico: q cũ id pneget ab hũanitate discedit. ℣ Quid si qs sapiẽs:alia qõ. ℣ Promisisse nollẽ:rñdet Cice. ꝓpositæ qõi dicẽs:sapiẽtis uiri & grauis fuisse nõ ꝓmittere:sed qa pmisit laudabilius erit in hoc mẽtiri:nihil.s.ex hę reditate accipe nisi forte pecuniã illã hæreditate relictã collaturus aliqñ flt in utilitatẽ reip. ℣ Grauitatis: cõstãtiæ & uirtutis. ℣ Si ducet:existiabit eẽ turpe & ꝑ ter decorũ uiri sapiẽtis saltare in foro. ℣ Hõestius:maiore laude.si nihil capiet ex hæreditate:qm̃ oñdit antiquiorẽ eẽ sibi uirtutẽ:& decorum oibus aliis rebus. ℣ Magnum aliquod tempus:idest in aliqua difficultatem & necessitatem reipubli.cui adesse debemus: & quicquid pro illa facimus:decet.

FRan. Matu.

¶ Si qs aurũ:ẽ qdã q uẽdit auꝝ puꝝ. Sed existimat se auricalchũ uẽdere. Quærit nũqd emptor si sapiẽs fuerit ut phi putãt cognoscens dẽat admonere uẽditorẽ nõ eẽ auricalchũ. ℣ Perspicuũ:debebat inqt aurum eẽ aperire.Quia disputatũ est nihil eẽ utile qđ nõ honestũ.Et ꝓpterea nihil alteri faciẽdũ qđ tibi fieri non uelis. ℣ Inter phos:Diogenẽ & Antipatrũ. ℣ Pacta & ꝓmissa. Ait ptor pacta seruabo:idẽ ait qđ metus cã gestũ erit:ratũ nõ hẽbo. Fiebat mẽtio ẽt uis ꝓpter hecessitatẽ ipositã cõtrariã uoluntati. Est aũt uis maioris rei impetus q repelli non põt. Metus autẽ instantis uel periculi futuri cã mẽtis trepidatio. Itẽ ptor ait. Quę dolo malo facta eẽ dicenẽ. Si de his reb̃ alia actio fuerit & iusta cã esse uidebiẽ iudiciũ dabo:ut dige.lib.iiii.discimus. Titulis qđ metus cã gestũ erit & dolo malo. Edicere uero magistratũ est uerbũ iubẽtiũ ut ptores & cõsules solebãt. ℣ Sigs:pactũ põit qđ cẽset nõ eẽ seruãdũ:ẽ qdã hydropic̃ huic medic̃ dat salubrẽ medicinã hoc pacto: ut hac medicina nunq̃ postea utaẽ. Ille accepta medicina statim liberatus est:post aliquot annos in eũdem morbũ icidit. Quærit nunqd pactum seruare debeat. Si a medico illo obtinere non poterit:ut rursus hãc medicinã accipiat non uideẽ honestũ. Aquã intercutẽ siue subtercutẽ latini uocant:græci hydropisim. Vim morbi exprimit Hora. his uersibus. Crescit indulgens sibi dirus hydrops:nec sitim pellit nisi cã morbi fugerit uenis & aquosus albo corpore lãguor: Medici & Plini.atq; celsus tres hydropiseos tradũt spẽs. Cato ut scribit Fest̃ hydropicũ ueternosum appellauit. Veternosus: inqt Cato:q̃plurimũ bibit:tã maxie sitit. ℣ Quid si sapiẽs. Alia qõ. Quærit hecato si sapiens hęres institutus fuerit hac conditione ut nõ prius hæreditatẽ adeat quã in foro oibus uidẽtibus saltauerit:nũqd si promiserit seruare ꝓmissum debeat. ℣ Promisisse nollem:rñdet Cic.sapiẽtis erat nõ ꝓmittere rẽ ineptã:& male qm̃ ꝓmisit mendacẽ esse q̃ stultum: & potius amittere hæreditatem nõ seruando qđ ꝓmiserit:q̃ saltare & hæreditatẽ adire. ℣ Nisi forte:hoc excipit si respu.utilitatẽ assequi posset:ut uidelicet ex ea:magnitudine pecuniæ ciuitas aliquãdiũ cõtra hostes tueri se posset.

Est uelut hydropicus ille q pactũ ponit qđ cẽset ĩ esse seruãdus. ASce.

¶ Si quis uendens aurũ putat se uendere auricalchũ.i.metallũ simile auro in colore. ℣ Ne.i.an uir bonus emptor.s.indicet ei illud eẽ aurũ cũ emat denario:q̃ sit millenariũ.i.mille denariũ siue denariorum. ℣ Perspicuũ est iam & quid uideaẽ mihi.& quæ sit controuersia inter eos philosophos quos nominaui:ne.i.an:pacta & prmissa sint semp seruanda: quę facta sint nec ui nec dolo malo:ut prætores solent sup.prescribere. ℣ Si quis dederit cuipiaꝝ medicamentũ ad aquã intercutem.i.hydropisim:& pepigerit.i.in pacto habuerit ne unq̃ uteret postea illo medicamẽto:si sanus factus fuerit illo medicamento:& inciderit aliquot annis post.i.postea in eundẽ morbũ:nec impetret ab eo:qui cum.i.cũ quo pepigerat.i.tale pactũ fecerat:ut licet itẽ.i.iterum uti eo quid sit faciendum:cũ is sit inhumanus:qui non concedat uti: nec qcq̃ iniurię fiat ei si sup.utaẽ.Rũfio. ℣ Cõsulendũ.i.auxiliãdũ quasi cõsilio est uitæ & saluti. ℣ Quid siqs sapiens sit rogat̃ ab eo qui hęredẽ faciat cum sestertiũ millies.i.mille sestertium siue sestertiorũ (sed cõsuetius dicunt periti Millies sestertiũ) relinquaẽ ei ex testõ ut anteq̃ adeat hęreditatẽ saltet luce:uel potius luci.i.tpe lucis palã.i. in cõspectu oium in foro & promiserit se id facturũ:q.i.qa ille aliter nõ eẽt scripturus eũ hęredẽ:faciat illi quod promiserat:necne. i.an non: dicit Ci.ego nollem ꝓmisisse:& ego arbitror id fuisse grauitatis:qm̃ promiserit saltare in foro qđ turpe ducet mẽtieẽ honestius si nihil exceperit ex hęreditate:q̃ si cœperit:nisi forte cõtulerit eã pecuniã in aliqđ magnũ tps.i.magnã exportionitatem utpote tpe egestatis reip.ut uel.i.ẽt nõ sit turpe eũ saltare cum sit consulturus etiam patriæ.

PETri Marsi. Nūc de ꝓmissis non seruandis disputat.

CAT ne illa quidē. Nunc de promissis nō seruādis disputat: de quibus dictū est in primo uolumine: & ponit exemplū de sole & phaetonte. Neptuno & Theseo. Agamēnone & Iphigenia filia quā imolauit. Aliqui dicūt Agamēnonem cum græcoꝝ classis aulide cōueniſſet imprudentem: interemiſſe capream pascentē: & Dianæ sacram. Numen obid iratū plasse: & ante aras uictatam statuisse. Achillemq; cæteroſq; qui sacrificio præerant: puellam regi scytarū clam emandasse: & sic tauricæ Dianæ templo præfuisse. Fabulæ dicūt ceruam fuisse suppositam pro uirgine a Diana. ¶ Tā tetrum: crudele & horrendum. Ergo concludit ostendens hæc esse officia a circunstantia: ut suo loco dictū est. ¶ Quid si: alia qō: qua officiū a circūstātia oñdit.

FRan. Matu.

CAT ne illa. Repetit quod in principio posuit uidelicet: quæ promiseris semper seruanda non esse: & exempla ponit qualia. s. promissa sunt quæ non seruare utile sit & ei qui promisit & ei cui promissum est: & cōtra seruare inutile. ¶ Sol Phaetonti. Quod Phębus filio promisit faciendum non fuit nociturum erat accipienti: ergo honestius fuerat mentiri fabula nota est quam multis uersibus scribit Ouidius. ¶ Ictu fulminis. Quia Iuppiter metuens terris & cœlo filium fulmine percussit. Qui in eridanuꝫ cecidit. ¶ Quid Theseus: hoc exemplum etiam libro primo posuit. ¶ Exegit: petiit ueluti rem sibi debitam. Ille enim tria ꝓmiserat quęcunq; peteret. ¶ Quid Agamēnonem. Alid exemplum cum nullus Agamennoni nasceretur filiꝰ: & Creandæ prolis facultas negata esset. Vouit Dianę se imolaturum primogenitum: nata est Iphigenia filia pulcherrima. ¶ Quid facere debuit postquaꝫ promisit: promissis stare non debuit. ¶ Tetrum: impium crudele. ¶ Neq; semper deposita reddenda sunt non est reddendum depositum quando aliquid mali secuturum est. Exemplū Cicero ponit. ¶ Quid si is: aliud exemplum.

Tetrū.

A Scēs.

CAT ne illa quidem promissa seruanda sunt: quæ non sunt utilia his ipsis quibus promiseris illa. ¶ Sol (ut redeamus ad fabulas) dixit se facturum esse filio Phaetonti quicqd optasset: & optauit filiꝰ ut tolleret in currum patris sublatis. i. sursum latus est: atq; ipe insanus anteq̄ constitit in curru scilicet deflagrauit. i. totus exarsit ictu fulminis: quāto melius. q. d. multo fuerat ꝓmissum patris non eē seruatū in hoc. ¶ Quid ꝙ Theseus exegit promissum a Neptuno: cui cum Neptunus dedisset tres optiones: optauit interitum Hyppoliti filii sui: cui patri: cum is scilicet filius Hyppolitus cum esset suspectus de nouerca scilicet Phædra q̄ primum fuerat Hyppolito desponsata: & ita amans eum plusquam patrem interpellauit eum de stupro: ꝙ recusantem falso crimine apud patreꝫ detulit: quo scilicet interitu optato: & impetrato Theseus fuit in maximis luctibus. ¶ Quid Agamennon supple fecit sapientius: cum deuouisset Dianę quod natum esset illo anno pulcherrimum in suo regno immolauit Iphigeniam: scilicet filiam suam qua nihil illo anno pulchrius natum erat. ¶ Promissum supple erat potius non faciendum q̄ tam tetrum. s. dirum & immane facinus admittendum. ¶ Ergo & promissa sunt sup. nō nunquā. i. aliquando nō faciēda. ¶ Neq; dep. i. sub fide in custodiā data: sunt semp reddēda. ¶ Si qs sanæ mētis existēs deposuerit apud te gladiū & ipse isaniēs repetat peccatū sit reddere: & olim nō reddere. ¶ Quid si is qui deposuerit apud te pecuniam inferat priæ bellū: reddes ne depositum credo inqt Ci. ꝙ non. ¶ Eniꝫ pro quia tu facies si reddideris contra remp. quæ debet eē carissima. ¶ Sic multa: quę uidentur contra rē pu. quæ debet esse carissima. ¶ Sic multa quæ uident esse honesta natura. i. per naturam fiunt.

At ne illa qdē ꝓmissa seruāda sūt inutilia: qbus illa ꝓmiseris: sol phaetōti filio: ut redeam⁹ ad fabulas: facturū se esse dixit qcqd optasset: optauit ut i currū pris tolleret: sublatus est: atq; isanus anteq̄ cōstitit ictu fulmis deflagrauit, q̄to meli⁹ fuerat i hoc: ꝓmissum pris ñ eē seruatū. Quid ꝙ theseus exegit ꝓmissum a Neptuno: cui cū tres optiones Neptunus dedisset. optauit interitū Hyppoliti filii sui: cū is patri suspectus eēt de nouerca: quo optato ipetrato Theseus i maximis fuit luctibus. Quid Agamēon cū deuouisset Dianæ: qđ i suo regno pulcherrimū natum eēt: illo anno immolauit Iphigeniá: q̄ nihil erat eo qdē anno natū pulchrius: ꝓmissū potius ñ faciēdū: quā tā tetrū facinus admittēdū fuit: ergo & ꝓmissa nō faciēda nōnūq̄: neq; semp deposita reddēda sūt.

Si gladiū quis apud te sanæ mētis deposuerit: repetat īsaniēs: reddere peccatū sit: nō reddere officiū. Quid si is: qui apud te pecuniā deposuerit: bellum inferat patriæ: reddens ne depositum? Non credo: faciens enim contra rempublicā: quæ debet esse carissima. Sic multa: quæ natura honesta uident esse:

¶ TEMporibus

¶ TEMporibus: cõditiõe tpoꝝ. ℣ Cõmutata utilitate: qñ si sit ꝓmissum nõ est utile illi cui ꝓmissum est: & qa utilitati cõtulẽdũ ẽ mutata utilitate mutãr oportẽt: hæc plana sunt: & in prio libro tractata uberius. ℣ Ac de his qdẽ: postq̃ differuit de his q̃ ptinẽt ad prudẽtiã & iustitiã Ci. captãs attẽtionẽ trãsit ad reliq̃ q̃ ptinẽt ad fortitudinẽ & tẽperãtiã de qbus usq; ad finẽ disputat: ostendẽs nihil eẽ utile qđ fortẽ uirũ dedeceat: & tẽperatũ confutãs epicureorũ opiniones statuentiũ finem bonorũ in uoluptate & firma exploratacq; corporis ualitudine. ℣ Simulatiõe. i. malitia quadã: quæ prudentiam uidẽr imitari: cũ ab ea distet plurimum. ℣ In eisdem fontibus a quibus officia ducuntur & manant. PETri Marsi. Tpib⁹ Simulatio

tẽporib⁹ fiunt nõ honesta: facerẽ ꝓmissa. stare cõuẽtis: reddere deposita: cõmutata utilitate fiũt ñ honesta. Ac de his qdẽ: q̃ uidentur eẽ utilitatis: cõtra iustitiã simulatiõe prudẽtiæ satis arbitror dictũ. Sed qñ a quatuor fontibus honestatis: Primo libro officia duximus: in eiusdẽ uersabimur: cũ docebimus ea q̃ uidentur esse utilia: neq; sint: quin sint uirtutis inimica. Ac de prudẽtia qdẽ: quã uult imitari malitia. Itẽq; de iustitia: quæ semp est utilis disputatum est.

¶ TEMporibus: casu & accidẽtia tpis. ℣ Stare cõuẽtis: pactũ est duoꝝ uel pluriũ in idẽ placitum & consensus: promissum est qđ aliqs alicui ẽt sub iuramento ꝓmittit cõuẽtiõis uerbum: ut ait Vlpia. generale ẽ ad oia ptinens de qbus negocii cõtrahẽdi cã transigẽdiq; cõsentiunt q̃ inter se agunt. Nã sicut conuenire dicunt. Qui ex diuersis locis in unũ locũ ,colliguntur & ueniunt: ita q ex diuersis aĩ motibus in unum consentiunt. i. in unam sententiam decurrũt. Adeo aũt est cõuẽtionis nomẽ gñale ut eleganter dicat prædius nullũ eẽ cõtractũ nullã obligationẽ q̃ nõ hẽat in se conuẽtionem siue re siue uerbis fiat. Nam stipulatio q̃ uerbis fit si non habet consensum nullũ est. Idẽ est conuentũ qđ pactum uel cõuẽtio. ℣ Sed qñ: multis ualidissimisq; rõnibus oñdit Ci. nihil utile eẽ qđ turpe sit: & nihil oĩno utile posse eẽ: qđ idẽ honestũ nõ sit. Nunc idẽ a partibus honesti oñdere nitit: docet aũt cõuerti utile & honestũ & ecõtra uirtutẽ fit. Cõtra honestũ ẽt fieri. Cuiꝰ ptes enumerat. Quicqđ fit cõtra prudentiã: cõtra iustitiã: fortitudinẽ: temperantiã cõtra honestũ fit: qđ si honestũ & utile conuertunt. Quicqđ cõtra uirtutẽ fit: esse utile nullo mõ põt. De duab⁹ aũt ptibus iã dixit & oñdit malitiã & calliditatẽ esse q̃ uirtutem adsetrahit: & falsa specie prudentiã imitari uult. Sed aliud est calliditas: aliud prudentia. Illa. n. fallax est imitatio prudẽtię. Idẽ ingt de iustitia. Quicqđ. n. iustũ ẽ: utile est: ecõtra iniustũ inutile. Sequit ut ostẽdat quæ fiunt cõtra fortitudinem & tẽperantiã. ℣ Nullo mõ utilia esse posse. ℣ A quatuor fontibus. s. prudẽtia: iustitia: fortitudine: temperantia. ℣ Quæ imitari uult. Quia malitia cũ sit uitium uult prudentia uideri. ℣ Quæ semp est utilis. Ea enim hominũ societas inter se conseruatur qua sublata humana societas nulla esset immo ne ciuitates quidem durarẽt. A quatuor fõtib⁹ nata. A Scẽ.

¶ TEMporibus. i. p diuersitatẽ tpis nõ hõesta: utpote facere ꝓmissa: stare cõuẽtis: reddẽr ꝺposita utilitate cõmutata. i. ablata faciẽdo & addita negãdo fiũt hõesta si sup. feceris. ℣ At. i. ſ ego arbitror satis dictũ qdẽ. i. certe de his q̃ uidẽr eẽ utilitatis cõtra iustitiã: simulatione per simulatiõnẽ prudẽtię. ℣ Sed qñ duximus prio lib. officia a quatuor fontib⁹ honestatis: q̃ uirtutes cardinales appellant: nos uersabimur cũ in eisdẽ docebimus ea q̃ uidentur eẽ utilia neq; sint cũ sint uirtutis inimica. ℣ Ac de prudẽtia qdẽ qua malitia uult imitari: itẽq; de iustitia quæ est semp utilis est disputatuꝝ.

¶ De Fortitudine.

RElIquæ sunt duæ ꝑtes hõestatis: quarũ altera in animi excellentis magnitudine & præstantia cernitur: altera ĩ cõfirmatiõe: & moderatiõe: cõtinẽtiæ: & temperãtiæ. PETri Marsi. Fortitudo & sapientia

RElIquæ sunt quę partes. Fortitudo. s. & temperantia: sed prius agit de fortitudie. Et ponit exemplũ Vlyssis: quẽ ostẽdit non potuisse uiri fortis & magni decorũ seruare: si domi remansisset uitans bellicos labores: quantus id utile potuisset uideri.

COntinẽtiæ & tẽperãtiæ hñt hic similitudinem quãdã. Materia cõueniũt: forma dissentiunt. Conueniunt materia. Quia ĩ hiſdẽ rebus uersãt utraq; dissentiunt forma. Quia tẽperãtia est uirtus. Cõtinentia uero nõ est uirtus. Nõdũ. n. habitũ fecit. Nã ois uirtus habitꝰ est. Cõtinẽtia nõ est habitus igitur non est uirtus. Continens abstinet qdẽ sed ægre nec satis firmus est cõtra cupiditates. At uero temperans qa diu abstinuit & longa cõsuetudine habitum fecit: facile cupiditates uitiant: eodem mõ icõtinẽs: & intemperãs: incontinens iuitus ẽ: & quasi captiuus cupiditate trahit: nec dũ uitii uidelicet intemperantię habitũ fecit. Vñ Medęa apud Ouidium inqt. Video meliora proboq; deteriora sequor. ℣ Et hoc non sine ai sui reprẽhensione facit rõ: siqdẽ principia tenet. Sed uincit a cupiditate. At uero intẽperans puerteris rerꝝ naturã malum bonum iudicat & contra bonum malum. Ex quo sequitur ut cupiditatibus cædat intemperans eas eligens. Incontinens uero non eligens. Quia intelligit non esse bonum ex quo comprẽhẽditur medias esse affectiones inter uitium & uirtutem nondum stabilitas modo ad bonum: modo ad malum. ℣ Confortatione: conuenientia. Quæ enim confirmantur ea conueniunt. Siue duo sint siue plura. Medea A Scẽs.

RElIquæ &cæ. Determinat de reliquis duabus uirtutibus scilicet fortitudine & temperantia. Et primo de fortitudine dicens. ℣ Reliquæ sunt: idest restant duæ partes honestatis: quarum altera scilicet fortitudo cernitur in magnitudine & prestantia animi excellentis. ℣ Altera: scilicet temperantia in confirmatione & moderatione: continentiæ: & temperantiæ.

PEtri Marsi. ¶ITHAce: q̃ erat pria sua cui⁹ desiderio dicebat apud Ho. teneri in hęc uerba. Ithaca oium clarissima occasum uer⁹ aspera qdē sed optima iuuētutis altrix q̃ ego nihil unq̃ amœnius uidi. ℣ Ociose: sine laborib⁹ bellicis. ℣ Cū parētibus Laerte & Autolia mre. ℣ Vxore: Penelope. ℣ Filio: Telemacho. ℣ An ullū tu dec⁹. Sensus ē nulla trāqllitas & uita ocio sa pōt cōferri cū decore & laude: quā mereť qs ex laborib⁹ & piculis aditis p decoro seruādo: trāquillitas. n. q̃ honesta ñ

Verba niacis i tragœdia. ē nō pt eē utilis. ℣ Ab Aiace: filio Thelamōis supato ab ulysse i iudicio armoꝝ. ℣ Cui⁹ ipse priceps: hęc erāt uerba Aiacis i tragœdia: qb⁹ exprobabat Vlysii: q̃ militiā subterfugerit simulatiōe isaniç. ℣ Quod ni Palāedis: Vlysses ne iret ad bellū furorē simulauit: ſ3 Palamedis pspicaci īgenio simulatio illa detecta ē. Nā cū araret & sālē sereret: ut furēs uideret. Palamedes obiecit aratro teleachū: & sic timēs filio se apuit. ℣ Id qd fec: qd errauit p maria & uarios labores ppessus ē: ut canit Ho. i odissea. ℣ Barbaris: phrygib⁹. ℣ Nfaȝ: rōanā: & affert exēplū: reguli q ad suppliciū redire maluit: q̃ aliqd de cōstātia & fid remittere. ℣ Cōsul iteꝝ: i scdo cōsulatu i quo collegā hūit. L. Mālliū: bis consul fuit Attili⁹ regulus: de scdo consulatu nota est historia apud. T. Liuium & polybiū. ℣ Ex isidiis. Xātippus Lacedæmonius mercede: cōductus a carthaginēsib⁹ & militaris rei pitissimus calliđe exercitu istruxerat: elephātosq̃ in hostes imisserat. Vñ pugnatū ē aliq̃diu dubio marte: sed Xātipp⁹ simulata fuga rōanos ad insidias traxit & regulus capt⁹ ē: & romā missus: ut aut pacē suaderet noie pœnorū aut captiuoꝝ pmutationē suasit ne fieret permutatio addidit ēt sibi uenenū datū ad tps: quo paulati tabescēti corpe facta pmutatiōe extingueret. ℣ Vxore: martia. ℣ Cū liberis: duob⁹ filiis: quoꝝ alter: ut ē apd Syllīū Seranus uocabať: alter regulus. ℣ Quæ censes: ñdet Ci. talia nō eē utilia: q̃m sunt cōtra magnanimitatē & fortitudinē: de quibus nunc agit ut dictum est.

Cum liberis.

FRan. Matu. ¶VTile uidebať Vlysi. Exēplis pbat q̃ cōtra uirtutē fiūt iutilia eē. Hōe. nihil tale de Vlysse scripsit: poetę tragici scripserūt Vlyssem una cū aliis ad excidiū troianū simulatiōe stultitię uenire noluisse. Illi qdē ħ utile uidebať. Sed nō ita erat: nā otra magnitudinē ai erat & excellētiā q̃ magna appetere dȝ. ℣ Insimulant: falso accusant. ℣ Insaniæ. Simulasse cū dicūt isaniaȝ ut militiā subterfugeret: Nā agrū arabat Vlysses & sālē semiabat: agro sub acto iūctis aduersi gñis aialibus asino & boue. Sed palamedes ut expirereť uera ne eēt isania Telemachū ifantē Vlyssis filiū accepit: & aratro obiecit Vlysses arās cū ad filiū uenisset: aratrū sub stulit. Tūc uero cogita ē simulata stultitia. Sed palāedes pœnas dedit. ℣ Ociose: in pace. ℣ Cū parēte: laerte & autolia mre. ℣ Vxore: penelope. ℣ Filio: Telemacho. ℣ Vllū tu dē. Dic mihi o tulli nūqd pt eē tāta gl'ia ut sit cū hac utilitate cōparāda. ℣ Cōferēdū put. q. d. minie. ℣ Quid. n. au. pu. Ab to utiť a minori ad mai⁹ si iqt ulysses iuenit uitupatores & obtrectatores post q̃ ad bellū pfect⁹ ē: & magnas resgessit. qd si nō iuisset? nūqd ñ i magna oiuȝ ifamia fuisset: fuisset sane. Quęro ergo nūqd ifamia utiľ sit: minie: nō igiť a militia desistere utile fuit Ulysi: qa cōtra honestatē erat hoc ē cōtra gloriā: hæc audiat. ℣ Ab aiace. Quę sequunť. Est ātennii aut alteri⁹ ueteris poetæ locus. ℣ Iusiurādi. Cōspiratiōis factæ cōtra troianos ut exercitū ducerēt ad troiā: nec nisi euerso ilio discederēt. ℣ Illi uero: suā Ci. exprimit ſniam. ℣ Fide sacrata. Vñ & genus militię sacrȝ dī Vir. Fas mihi graioꝝ sacrata resoluere iura. Fluctib⁹. Nā cū euerso ilio rediret i priaȝ: naufragiū passus ē. ℣ Sed omittam⁹. Ad historiā trāsit ostēdēs qđo. M. Attili⁹ magnitudine ai mori maluerit: q̃ fidē & iusiurādū fallere. ℣ Ad rē nram: nō externā sed domesticā. ℣ Factā: nō fabulosam. ℣ M. Attilius. Nota historia ē quā Liui. scribit. Vale. Max. aliiq; pmulti. ℣ Patre Hānibalis: de quo est apud Liuium in principio de scdo bello pūico. ℣ Vtilitatis spēm: apparētē nō uerā utilitatē. ℣ Vt res declarat. Id. n. qđ fecit Attili⁹ ostēdit ipm nō uerā eē utilitatē iudicasse. ℣ Quā calamitatē &c. Et qa i bello calamitatē acceperat: eā fortūæ attribuit: qa ēt si bono cōsilio usus fuerat i bello tñ aduersā sibi fortunā fuisse dicit. Et ē q̃si rñsio tacitæ qōi. Quia hoc dedecori sibi futurū uidebať: q̃ uictus eēt: nō eni sibi: sed fortunę attribuendū esse. ℣ Cōem. Quia mars belli cōis ē. ℣ Quis hæc negat &c. Quæris qs hæc neget utilia eē rñdeo tibi magnitudo ai & fortitudo negat fides iusiurandū quę falleť utile non est: qđ si has uirtutes seruare uolueris: hæ oēs utilitates tibi cōtēnendæ sunt & miníme utilitates putandę.

Fide sacrata. Pr Hānibalis

ASceſ. ¶VTile uidebať ulyxi (qdē. i. certe: ut poetæ tragici tradiderūt: nā apud Home. optimū authorē: nulla talis suspitio ē de ulyxe: ſ3 tragœdię i simulāt. i. isimulāter culpāt eū sic: uoluisse simulatiōe isaniç. i. qa simulabat se insanū subterfugere militiam: ne. i. ret in bellū troianum qđ cōsiliū erit nō sup. fuit hōestum: at utile sup. erat ut aliqs dixerit fortasse regnare & uiuere

Vtile uidebať Vlyssi: ut qdā poetæ tragici pdiderunt. Nā apud Home. optimū authorē talis de ulysse nulla suspitio est: sed insimulant eū tragœdiæ simulatiōe isaniæ militiā subterfugere uoluisse: non honestū cōsiliū at utile ut aliqs fortasse dixerit. Regnare: & ithacæ uiuere ociose: cū parentibus: cū uxore: cū filio. An ullū tu decus in quottidiāis piculis & laboribus cū tranqllitate hac cōferēdū putas. Ego uero istā cōtēnēdā & abiiciendā: q̃m q̃ hóesta non sit: ne utilē qdē eē arbitror. Quid enim auditurū putas fuisse Vlyssem: si in ipsa simulatione perseueraſset: q cum maximas res gesserit in bello: tamen hau diuit ab Aiace: cuius ipse princeps iurisiurandi fuit. Quod omnes scitis solus negligit fidem furere assimulauit ne eo iret quo istituit. Quod ni palamedis perspicax prudentia istius percepisset malitiosam audaciā: fide sacrata ius perpetuo falleret. Illi uero nō mó non hostibus uerū ēt cū fluctibus: id qđ fecit dimicare melius fuit q̃ deserere consentiētē græciā ad bellū barbaris inferēdū. Sed dimittamus & fabulas & externa: ad rem factā nostráq; ueniamus. M. Attilius regulus cū consul iterū in africa ex insidiis captus eēt: duce Xātippo Lacedæmonio imperatore autē pfe Hānibalis Hamilcare iuratus missus est ad senatū: ut nisi essent redditi pœnis captiui nobiles quidā rediret ipse carthaginē. Is cum romam uenisset: utilitatis speciem uidebat: sed eam ut res declarat falsam iudicauit: quæ erat talis manare i pria: esse domi suæ cum uxore: cum liberis: q̃ calamitatē accepisset in bello communem fortunæ bellicæ iudicare teneť cōsularis dignitatis gradū: qs hæc neget eē utilia? q̃ cēses magnitudo ai: & fortitudo negat.

re:&uiuere ocio ithacæ,i.i thaica regiõe:cũ parẽtib⁹:cũ uxore:&cũ filio.¶ An tu.(dicit aduersari⁹ putas ullũ dec⁹.i.or namentum gliæ in quotidianis periculis & laboribus eẽ cõferendũ cũ hac tranquilitate.Rñsio.¶ Ego uero.i.certe arbi tror istã tranquilitatẽ cõtẽnandã & abiiciendã.qm̃ ego arbitror eã sup.quç nõ sit honesta:ne utilẽ qdẽ eẽ.¶ Quid.n.pu tas Vlyxẽ fuisse auditurꝛ si pseuerasset in ipsa simulatiõe:q cũ gesserit in bella maximas res:tm̃ audiuit hæc ab Aiace: in tragœdia.s.sic dñte:ipse qd oẽs scitis solus neglexit fidẽ iurisiurãdi:cui⁹ ipse fuit priceps.i.istitutor:& assimulauit sup. se furere:ne iret eo.s.Troiã:quo istituit sup.ire.¶ Qd̃ nisi pspicax prudẽtia Palamedis percepisset malicioſam audaciã istius.s.Vlyxis:ipse falleret ppetuo ius:sacrata.i.sacramẽto iurisiurãdi stabilita fide:quã dederat.¶ Vero ꝑ ſ3(iqt Ci.) melius fuit illi id qd̃ fecit:uꝫ dimicare nõ mõ.i.nõ tm̃ cũ hostibus uerũetiam cũ fluctibus:q̃ deserere græciã cõsentientem ad inferendũ barbaris.s.troianis bellũ.¶ Sed dimittamus & fabulas & externa:& ueniamus ad rem factam & nostram .i.romanã.¶ Marcus attilius regulus cũ consul iterꝛ.i.scdm:hoc est secũdo loco captus eẽt in africa ex insidiis & hoc xã tippo Lacedęmonio existẽte duce.¶ Aũt ꝑ sed Hamilcar patre Hãnibalis existẽte imperatore:ipse iuratus.i.iuramento astrictus missus est ad senatum.s.romanũ:ut nisi quidã nobiles captiui eẽnt redditi pœnis.i.carthaginẽsibus:ipse regu lus.s.rediret carthaginẽ.¶ Is cũ uenisset romã uidebat.speciem utilitatis:sed iudicauit ut res.i.cuẽtus declarat eam fal sam:q̃.s.species erat talis.¶ Manere in patria:esse domi suæ cum uxore:cũ liberis:& iudicare calamitẽ quã accepisset in bello esse cõmunẽ fortunæ bellicæ:& tenere gradum dignitatis cõsularis:quis neget hęc esse utilia.¶ Quid.i.qualis cen ses.i.putas magnitudo animi & fortitudo negat hæc esse utilia.q.d.nimirum maxima.

Ná locupletiores quæris authores.Haꝫ enim est uir tutũ ꝓpriũ nil extimescere:oia humana despicere: nihil quod homini accidere possit intolerãdũ puta re.Itaq; qd fecit?In senatũ uenit:mãdata exposuit: sententiã ne diceret;recusauit:quãdiu iureiurando hostiũ teneretur:nõ esse senatorẽ.Atq; illud ẽt.O stultũ hoiem dixerit qspiã & repugnãtẽ utilitati suæ reddi captiuos negauit eẽ utile:illos.n. adolescẽtes & bonos duces esse se iam cõfectũ senectute.Cuius cũ ualuisset authoritas captiui retẽti sũt:ipe cartha ginẽ rediit:neq; eũ caritas patriæ retiuit:nec suoꝝ: neq; uero tm̃ ignorabat se ad crudelissimũ hostẽ,& ad exqsita supplicia ꝓficisci. Sed iusiurãdũ cõser uãdũ putabat.Itaq; tũ cũ uigilãdo necabaꝛ:erat in meliori cã: q̃ si domi senex:captiuus: piurus:& cõsu laris remãsisset:at stulte qñ mõ ñ cẽsuerit captiuos remittẽdos:uerũ ẽt dissuaserit. Quomõ stulte etiã ne si reip.cõducebat? Põt autẽ quod inutile reip.sit: id cuiq̃ ciui utile esse?puertũt hoies ea quæ sũt fun damẽta naturæ:cũ utilitatem ab honestate seiũgũt.

¶NAm locupletiores:an inqt q̃ris maiores authores ipsa magnitudine ai & fortitudine:q̃ negãt talia non eẽ utilia qa sibi repugnẽt.q.d.hç uirtutes oñdũt illaꝫ spẽm utilitatis esse falsam.¶ Mãdata.Carthaginẽsiũ de pace & per mutatione captiuoꝝ.¶ Sniam ne dice ret:qm̃ negabat fas eẽ captiuo sedere inter consulares & liberos ciues.ac dicere sniam.¶ Atq; illud ẽt:affert id qd̃ potuisset aliquis dicere cõtra regulũ.¶ Cũ uigi lãdo necabatur.Tenebaꝛ Regulus in tenebris & repẽ te ardorib⁹ solis obiiciebaꝛ.cogebaꝛq; respicere ad so lẽ insutis sursum ac deorsum palpebris:tũ somno diu phibitus decessit.Armariũ ex tabulis ligneis pœni ex cogitauerant suppositis ẽt acutis lignis dispositis sti mulis per latera armarii:quo clauserunt regulum:ita ut ne iacere:nec adhęrere posset:nisi fixus stimuꝛ.Vñ dicit Seneca:loquẽs de supplicio reguli.Figũt cutẽ cla ui & quocũq; fatigatũ corpus inclinauit:uulneri incũ bit:& in ppetuã uigiliã suspẽsa sũt lumina.¶ At stul te:affert aliud qd̃ qs cõtra regulũ potuisset afferre sũ damẽta:naturç:qm̃ honestũ ẽ ẽm naturã:& nihil ẽ uti le quod nõ sit honestum: quod q nõ tenent:& utile ab honesto separant peruertunt fundamẽta naturç: Vñ Socra.illos execrari solebat:qui hæc duo coniuncta natura opinione parua distraxissent. PEtri Marsi. Cũ ne cabaꝛ uigilã do

¶NAm locupletiores q̃ris authores.Si q̃ris inqt au thores qui hoc asserant:q̃ maior põt esse authoritas q̃ uirtutis q; si ipsa uirtus ñ negat utilia:eritne aliquis q uirtuti repugnare audeat.¶ Harũ uerum &c. Vt au tem intelligas quantæ authuritatis hæsunt uirtutes:intellige quid earum proprium sit.¶ Nihil pertimescere: est quasi diffinitio.Quid enim est aliud magnitudo animi q̃ nihil pertimescere:& humana omnia dispicere:nihil quod accidere homini posset intollerabile existimat.¶ Mandata.Quæ ei mandauerant carthaginenses.¶ Quamdiu enim &c.Ratio cur dicere sententiam recusaret:quia donec captiuus esset senatorem esse non posse dicebat:sed tandem a principe sena tus coatus sententiam contra se ipsum dixit.¶ Nec uero ignorabat:& tantæ magnitudinis animi fuit atq; fortitudinis: ut cum se sciret ad certum supplicium redire:& ad crudelissimos hostes:tamen fidem fallere noluerit.¶ Exquisita sup plicia:de quibus. Au.Gelius scribit.¶ Vigilando.exectis palpebris in doliu coniectus cui in iteriore parte acutissimi in fixi erant clauꝛ.¶ At stulte:scilicet fecit dicet aliquis. FRan. Matu.

¶NAm si quęris locupletiores authores.¶ Propriũ harũ uirtutũ est nil extimescere:despicere oia humana:nihil puta re intolerandũ quod possit accidere homini.¶ Itaq; quid fecit sup.Regulus.Venit in senatuꝫ:expositmandata.s.car thaginensium.& recusauit ne ipse diceret sententiam:utpote in proprio facto:& sup.dixit se non esse senatorem quãdiu teneretur iureiurando hostium.¶ Atq; etiam negauit illud etiam.s.captiuos reddi esse utile.¶ Vnde quispiam.i. forte aliquis dixerit.¶ O stultum hominem & repugnantem suç utilitati.¶ Negauit autem ideo:enim pro quia dixit supple: illos esse adolescentes & bonos duces:se confectum iam senectute.¶ Cuius:scilicet reguli authoritas cum ualuisset: ca ptiui sunt retenti & ipse rediit Carthaginem:neq; caritas patriç retinuit eum nec caritas suorum.¶ Neq; uero ignorabat tamen se proficisci ad crudelissimũ hostem:& ad exquisita supplicia.¶ Sed putabat iusiurãdum conseruandũ.¶ Itaq; tum:idest tunc cum necabatur uigilando erat in meliori causa:q̃ si mansisset domi senex:captiuus periurus:& consula laris.¶ At stulte(supple dices fecerit)qui non modo non censuerit captiuos remittendos uerũetiam dissuaserit.¶ Re spondet Cicero.Quomodo stulte egerit:etiam ne stulte supple agebat:si conducebat reipubl.¶ Potest autem id quod sit inutile reipub.esse utile cuiquã ciui:quasi dicat minime homines peruertunt ea quæ sunt fundamenta naturæ cum:id est quando si seiungunt;idest separant utilitatem ab honestate. ASce.

PEtri Marsi. ¶ RApimur ní & ipío naturę: ſ3 nos corrupti uęx utile ñ diſpicius auaritię nubilo. aut alt'ius affect⁹ caligie obducti: ſtuq; cupiditatū iflāmati: iō dic̄ utilia nō poſſe repiri niſi i laude decore & hōeſtate. ℣ Et hęc ſt̄: pria & ſūma iqt utilitas neceſſitati naturę ſubuēit: illa uero afferūt ſplēdorē nois & glię pp hōeſtatē qppe laudāur. ℣ Illa. laudē: & decorē & hōeſtatē: qb⁹ dat̄ prius. & ſūmus loc⁹: utilitas ât expetīt̄ pp neceſſitatē: ergo p̄ſtabiliora magis appetēda ſt̄: & cęteris ppo nēda. ℣ Quid ē igit̄: aſſert ea q̄ potuiſſet dici cōtra regulū: q̄ noluerit iuſiurandū uiolare: ne Iouē iuocatū offenderet. Et has rōnes Ci. cōfutabit: oñdetq; regulū offō bōi magnq; uiri fūctū eē. ℣ Nihil hēre negotii: & hi fuerūt epicurei. Epicurus. n. dicebat. qđ beatū æternūq; ē: id ipſ3 nec hēre qc quā negocii nec exhibere alteri. Ita q; ira neq; gr̄a tenet̄: q̄ q̄ talia eēnt ibecilia eēnt oia: & negabat Epicur⁹ i deo eē gr̄am. ℣ Sed eoꝝ: pipateticoꝝ. ſ. & ſtoicoꝝ & academicoꝝ. ℣ An igit̄: ppōit id qđ p regulo dici potuiſſet: & introducit rūdētē & aſſerētē turpitudinē ipſā eē minimū malū: qđ poſtea Ci. refellit. ℣ Minima de malis. ſ. ē ipſa turpitudo. q̄ i ſe mius hēt mali q̄ ille cruciat⁹. ℣ Apud accīū: i tragœdia: i q̄ atreus q fratrē deceperat thyeſtē: hæc uerba dixit: ſe. ſ. nec fregiſſe fidē nec dediſſe: qm̄ uoce tm̄ nō mēte iurauerat. ℣ Impio: aliēo ab oi pietate & dei cultu: cui pietatē debemus: & crudeliſſimo i fratrē. ℣ Luculēte: claꝝ & bñ. ℣ Addūt ēt: hæc ſunt alia q̄ afferebantur contra regulum.

Epicurus,

Luculēte

FRan. Matu. ¶ OMnes. n. Natura oēs nō ſolū qd utile ſit expetius. Sed ad id maxie rapimur: uęx itelligęt id utile labor eſt maxius. ℣ Sed qa p̄ſat quodāmō ea ppoſiturus q̄ regulo obiiciunt̄. Deinde cōfuturus. Dicit ergo certū eē natura nos trahi ad utilitatē: ſed iſta utilitas eſſe nūq; p̄t ſine laude: ſine decore: & ſiñ hōeſtate: cū igit̄ aliqd utile uidebit̄ qđ turpe ſit: tūc itelligāus nō utile eſſe hęc oia primū pponēda ſt̄: nūqd illud qđ ſpēm utilitatis hēat: ſit laudabile: ſit decēs & hōeſtū cū uero horū aliqd abeē ꝓcipiēus: tū demū iutile eē itelligemus. ℣ Illa pri. laudē dec⁹ & hōeſtū. ℣ Vti. no. Vtilitas oīs i bōis corpis & externis cōſiſtit i reb⁹ aiatis & inaiatis q̄s terra ꝓducit: q̄ ad uſum nr̄m reqrūt̄ magis neceſſaria ſt̄ q̄ ſplēdida ut tectū: cib⁹ pot⁹: ueſtitus. recte ergo dixit uirtutis nom̄ ñ tā ſplēdidū q̄ neceſſariū. ℣ Quid ē igit̄. Videāus iqt aduerſari⁹ qđ obeē potuerit attilio iuſiurādū uiolare cū nō ſolū epicureoꝝ: ſed oiuꝫ p̄ho rū ſnia fuerit deos nihil hēre negocii & ñ iraſci: qđ ſi ita ē ergo nihil ē qđ abiis timeamus. ℣ Quid āt: eſto iraſcat de⁹ qđ plus pœnę afferre potuit attilio: q̄ ſibi ipe attulit. ℣ Sibi ipe: ſeruādo iuſiurādū. ℣ Nul. igi. ergo illa fuit tāta religio q̄ utilitatē tātā uoluerit tēnere. ℣ Vti. ne i tātas pœnas icurreret. ℣ An ne. t. ſ. nūqd ius i hac religiōe iuriſiurādi fuit ne faceret aliis turpit̄. ℣ Pri. m. phī p̄cipiūt oēs duob⁹ ꝓpoſitis mal' min⁹ eligēdū malū: malū erat iuſiurādū falleꝝ redir̄ pet⁹ fuit r̄cte ergo attili⁹ feciſſ3 ſi remāſiſſet. ℣ Dei. il. a. A. acci⁹ poeta tragic⁹ đ atreo. & thyeſte tragœdiā ſcripſit q̄ introduxit thyeſtē d ſr̄e ꝯq̄rētē & atreū rūdētē. ℣ Ne. de. ergo ñ fregi fidē iqt atre⁹: qa ñ dedi nā qa ifidel mihi fuiſti uxorē meā uitiās: iō tibi fidē ñ dedi neq; cuiq̄ ifideli do fidē: hoc idē dicer̄ potuit attili⁹ qa pœni ifidi fuerūt & cōtra fœdera po. ro. bellū itulerūt: ergo illis fides ſeruāda ñ ē: hoc uoce tm̄ & uerbo ꝓmiſi & iurauī ñ mēte & aīo: q̄ñ q̄ ꝓmiſſa ſunt malis & lędētib⁹ nos p̄ſāda nō ſunt. ℣ Addūt. Dicūt q̄ utiliſſimū ſit. i. hōeſtū uideri: ēt ſi prius hōeſtū nō uidebat̄. ℣ Addūt quēadmodū. Sicut dicitis iqūt q̄dā utilia cū nō ſint: ita ſūt q̄dā honeſta cū nō ſint. ℣ Nos: ſtoici: pipatetici: & academici. ℣ Hoc ipm: qđ hēt ſpēm hōeſtatis ſed tm̄ hōeſtū nō ē: & addūt rōnē qa qđ p ui hoſtiū actū ſit: ratū eē nō dēt: qa in iure iurādo adactus erat regulus ſe reditur⁹ niſi ꝓmutatio captiuoꝝ fieret iō q̄ uis hōeſtū uideret̄ redire ad ſupplicīū tm̄ nōē hōeſtū: nec. n. q̄ p uim fūt rata eēt debēt. Regulus nō ſpōte ſed coact⁹ iurauit: ideo ei non redire honeſtum erat.

Seruādo iuſiurādū

Oés. n. expetimus utilitatē: ad eaq; rapimur: nec face aliter ullo mō poſſumus. Nā qs ē q utilia fugiat: aut qs potius: q ea nō ſtudioſiſſime ꝓſequat̄. Sed qa nuſq̄ poſſumus niſi i laude: decore: honeſtate utilia repire: ꝓpterea illa prima & ſūma habemus: utilitatis nomē ñ tā ſplēdidū q̄ neceſſariū ducimus. Quid ē igit̄ dixerit qs i iureiurādo: nō iratū timemus Iouē. At hoc qđē cōe ē oium philoſophoꝝ: ñ eoꝝ mō q deū nihil hēre ipm negocii dicūt: & nihil exhibeē alteri: ſed eoꝝ ēt q deū ſp agere aliqd & moliri uolūt: nūq̄ nec iraſci deū. nec nocere. Quid āt irat⁹ iuppiter plus nocere potuiſſet q̄ nocuit ſibi ipſe regul⁹. Nulla igit̄ uis fuit religionis: q̄ tātā utilitatē puerteret. An ne turpiter faceret primū mima de mal'. Nū igit̄: tm̄ mali turpitudo iſta hēbit q̄tū ille cruciat⁹. Deide illd ēt apud accīū. Fregiſti ne fidē neq; dedi: neq; do ifideli cuiq̄. Quāq̄ ab ipio rege dr̄: luculēte tm̄ dr̄. Addūt ēt quēadmodū nos dicāus uideri qdā utilia q̄ ñ ſint: ſic ſe dicere uideri qdā honeſta. q̄ nō ſint: ut hoc ipm uf honeſtū cōſeruādi iuriſiurandiq; ad cruciatū reuertiſſe. Sed fit nō honeſtū: qa qđ pernim hoſtiū eſſet actum, ratum eſſe non debuit. Addunt etiā quicquid ualde utile ſit id fieri honeſtum: ēt ſi antea non uideretur. Hæc fere contra regulum.

ASCē. ¶ NOS. n. oēs expetius utilitatē & rapimur ad eā: nec poſſumus ullo mō aliter facere. ℣ Nā qs eſt qui fugiat utilia. q. d. nemo: aut potius quis ē: qui nō ꝓſequatur ea. ſ. utilia ſtudioſiſſime. i. diligētiſſime. q. d. ēt nemo. ℣ Sed quia nūq̄ poſſumus repere utilia niſi in laude: decore: & honeſtate. ℣ Pręterea nos habemus: idem reputamus illa iam dicta. ſ. laudē decus & honeſtatē prima & ſumma: & ducius nomē utilitatis nō tā ſplēdidū. i. claꝝ: & glorioſum q̄ neceſſariū. Quis dixerit: qd igit̄ ē i iureiurādo nū. i. nūqd timus Iouē iratū ſi ſup. peierauerimus. ℣ At. i. ſed hoc. ſ. deū iraſci periuris: eſt cōe oium phorum: nō mō eoꝝ. ſ. epicureoꝝ: qui dicūt deū nihil negocii habere: & nihil exhibere alteri. i. nō curare mortalia: ſed ēt eoꝝ. ſ. peripateticoꝝ: ſtoicoꝝ: & academicoꝝ: q uolunt deuꝫ agere: & moliri ſemper aliquid & nūq̄ neciraſci nec nocere. ℣ Quid aūt iuppiter iratus potuiſſet plus nocere q̄ ipſe regulus nocuit ſibi. ℣ Igit̄ nihil nulla fuit uis religionis q̄ peruerteret tātā utilitatē. ſ. ſaluare uitam & tormēta uitare: R ñſio ꝓ regulo. ℣ An ne faceret turpiter. primū mima. i. q ſunt mima de malis. Obiectio. ℣ Nū igit̄ iſta turpitudo hēbit tm̄ mali q̄tū ille cruciatus. ℣ Deinde ēt illud acct ſup. purgaret regulū: q̄rēt⁹. n. Fregiſti ne fidē: r ñſū ē: neq; dedi. neq; do: cui q̄ ifideli ſup. fidē. ℣ Qđ q̄q̄ dr̄ ab ipio rege. ſ. atreo tm̄ dr̄ luculēte. i. gl'oſe & laudabil'it̄. ℣ Addūt ēt quēadmodū nos dicāus q̄dā uideri utilia q̄ ñ ſint. ut ſi ipm uideat hōeſtū. ſ. reuertiſſe ad cruciatū cā iuriſiurādi ꝺſeruādi: ſed fit nō hōeſtū. qa qđ eēt actū p ui hoſtiū nō dūit eē ratū. ℣ Addūt ēt qcqd ualde utile ſi id fieri honeſtū: ēt ſi nō uideret̄ antea ſup. honeſtū: hæc fere dñr ſup. contra regulū.

¶ SED pria

¶ SED pria uideamus: ffellit Ci. ea q̄ cōtra fgulū dcā sūt: ſsumēs primū d̄ iureiurādo. qd̄ interptat ut oñdat nullo mō uiolādū eē. ⁊ Apta pēnis: cōiūcta. i. pēnata & uolās: ape apd̄ ātiquos significabat cōiūgē: Inde apd̄ Vir. Cælū ſtell'ardē tibus aptū. ⁊ Iuſiurādū: Iouis qm̄ iuocabāt iurādo Iouē capitolinū: fides dr̄ ab Ennio pēnata q̄ſi trāſcēdēs uirtus & maxias qm̄ teſtes ñ req̄rit: cū ſit tacitū i pector num & iuſtitiç fūdam̄tū. ⁊ In capitolio. fidē i capitolio prius cōſecrauit Atti lius calatinus: ide. M. Aemilius Scaurus. ⁊ Sed ne malū qdē: hęc fuit opio ſtoicorꝫ ſtatuētiū nihil eē nūerādū i mal' pter uitia: d̄ his rebus abūde dictū ē ſupra: ſtoici dicebāt dolorē nō eē malū: & btām uitā deſcēſſurā in oia torm̄ta. Igit̄ regulus in illo dolor nihil mali hēbat: qa nō diſcedebat ab offō & uirtutis pſcripto. ⁊ Pñi. ſtoici. ſ. ⁊ Nā q aiūt: refellit alid̄ d̄ turpitudie: quā illi dicebāt minimā de malis: & ſic cōcludebāt potius uiuēdū eē cū turpitudine q̄ cū calamitate. qd̄ ē cōtra pſcriptū naturæ q̄ hōeſtum amat & turpitudinē auerſat: & odit: & oñdit Ci. nullū malū eē maius turpitudie. ⁊ uitio: turpitudo. n. maxie referr̄ ad mores: ide turpis dr̄ iſamis. ⁊ Quæ: turpitudo ſi alios offēdit cū eſt i corpore q̄to magis i aio. ⁊ Itaq; neruoſius: & iō iqt Ci. ſtoici q ſūmā ui dabant uirtuti: nec illā eneruabāt: ut pipatetici & academici: dicebāt id ſolū eē malū: qd̄ eēt turpe: pipatetici āt dicebāt uitiū eē ſūmū malū: & ſic rlinq̄bat eē alia mala pter turpitudinē: ut ſūt dolores: cruciatus & cætra id genꝰ: q̄ ſtoici mala eē negabāt: quoniā turpitudine uacarēt. ⁊ Neruoſius: fortius & uirilius: ut erāt ſtoici. ⁊ Solū: nec poſſe dici aliud eē malū pter uitiū. ⁊ Qui remiſſius. i. q nō tm̄ roboris uirtuti tribuūt: & hi ſūt pipatetici dicētes multa eſſe mala: ſed uitium eſſe ſummum.

Sed pria uideamus. Nó fuit Iuppiter metuēdus ne irat⁹ noceret: qa neq; iraſci ſolet neq; nocer̄. Hæc q dē ró ñ magis cótra Regulū q̄ cótra oé iuſiurādū ualet. Sed iureiurādo: ñ qs met⁹: ſed q̄uis ſit dēt in telligi. Eſt. n. iuſiurādū affirmatio religioſa: qd̄ át affirmatiue q̄ſi deo teſte ꝓmiſeris: id tenēdū ē. lā. n. ñ ad irá deoꝫ: q̄ nulla ē: ſed ad iuſtitiā: & ad fidē ptiet. Ná p̄clar̄ enni⁹. O fides alma: apta pēnis: & iuſ iurādū iouis. q igit̄ iuſiurādū uiolat: is fidē uiolat: q̄ i capitolio uicinā Iouis optimi maximi: ut i catóis oſone é: maiores nr̄i eē uoluerūt. At. n. ne irat⁹ qdē Iuppiter plus regulo nocuiſſet: q̄ ſibi nocuit ipſe regulus. Certe ſi nihil malū eēt niſi doler̄: id ad ñ mō nó ſūmū malū: ſed nec malū qdē eē maxia authoritate p̄bi affirmāt. Quoꝫ qdē teſtē ñ mediocrē: ſed haud ſcio an grauiſſimū regulū: nolite q̄ſo uituper̄. Qué. n. locupletiorē q̄rim⁹: q̄ pricipē publicæ rei q retinēdi officii cā: cruciatū ſubierit uolūtariū? nā q aiūt mima d̄ malis: hi ut turpiter poti⁹ q̄ calāitoſe. An ē ullū mai⁹ malū turpitudie? Quæ ſi i dformitate corpis hēat aliqd offēſiōis: q̄ta illa dprauatio: & fœditas turpificati ai dbet uideri. Itaq; neruoſis q illa diſſerūt ſolū audēt malū dicere: id qd̄ turpe ſit: q autē remiſſius. hi tm̄ nō dubitāt ſūmū malū dicere.

¶ SED pria: nūc ſingla cōfutare incipit Ci. ut oñdat eiuſmodi rōnes eē. prſus ínanes & ui nullam hēre. Primū āt refellit qd̄ illi prius dixerūt non debuiſſe regulū ad certū ſuppliciū r̄dir̄ qa uiolati iuſiurādi metus nullus erat: cū Iuppit̄ nec iraſcat̄ nec noceat: nemo erit q iuſiurādū ſeruet: ſeq̄t̄ ergo abſurdū qd̄ iuſiurandū penitus tollat̄: ſi ñ ē ſeruādū iō q̄ neq; Iuppit̄ noceat: neq; iraſcat̄. ⁊ Sed i iureiurā. alia rō cur ēt ſi ñ iraſcatur neq; noceat Iuppiter tm̄ iuſiurādū ratū eē dēat: qa non cōſiderat̄ metus: ſed uis q̄ i iureiurādo poſita ſit & argumētū ſumit̄ a diffinitiōe. Diffinit. n. qd̄ ſit iuſiurandū: ex cuius diffinitōe uis eius itelligit̄: q̄ itellecta itelligimus iuſiurādū ſeruari dēre. ⁊ Quę uis. q̄ pprietas. ⁊ Qd̄ āt affir. Qui iurat ſe aliqd factuꝫ deū teſtē facit: qd̄ ſi pmiſſū ñ iplet: deū fallit. ⁊ Acta pēnis. ταις κοσιφαις των γαων fidē dic̄ & iuſiurādū Iouis digna eē ſuauitatibus tēploꝫ: ut eoꝫ ſimulachra i excelſo loco tēploꝫ collocari dēant. &: ita in capitolio iuxta Iouis ſimulacꝫ fidei & iuriſiurādi ſtatuę erāt. apta uero iūcta ape priſca ligua ſignificabat iūgere Vir. cælū ſtell'ardētibus aptū. Atilius calatínius prius oíum fidē i capitolio cōſecrauit mox œmilius Scaurus. ⁊ At. n. Alii: rñdet obiectōi quā faciebat q contra regulū dicebāt cp ēt ſi iuppiter iraſcit̄. & nocet: ñ potuit plus fgulo nocer̄ q̄ ſibi ipe nocuit. ⁊ Certe ſi nihil. Fateor inqt Ci. ñ potuit plus nocer̄ ſi nihil aliđ malū niſi doler̄. At uero ñ mō hoc uerꝫ ē: cp doler̄ fit malū. imo ab oibus phis euidentiſſimis rōnibus oñdit̄ nullū malū dolorē eē: qd̄ Ci. i Tuſculāis qōnibus plis pbat rōnibus. ⁊ Nā qd̄ aiūt. Ad aliā rōnē trāſit coꝫ q cōtra fgulū dicūt: cp uꝫ minia mala ſūt eligēda: & prio iterptat̄ qd illi ſētiūt i hoc exēplo: uꝫ turpitudinē eē minus malū q̄ calamitatē: extremis iqt ſuppliciis affici calamitas ē. At uero iuſiurādū fallet̄ turpitudo ē: ipſi qdē dicūt minus malū eligēdū: ide turpitudo ē: hic uero calamitas: fateor minia mala eē eligēda: ſed non cōcedo calamitatē minus malū eē turpitudie: imo uero tāta pnities nullū tm̄ exitū cogitari pt: qd̄ ſit turpitudie maius. Turpitudo. n. oibus mal' ē añponēda. ⁊ Quæ ſi i dformitate: ē argumētū d̄ miori ad maius ſi dformitas corpis ituētes maxie offēdit: quāto magis turpitudo ai ſi uideri poſſet: offēderet: q̄ſi dicat m'to magis & tāto magis q̄to aius nobilior ē corpe. ⁊ Itaq; uer. ab authoritate cōfirmat philoſophoꝫ: iqt alii dicūt turpitudinē eē ſolū malū: alii ſūmū malū: q ſolū malū turpitudinem dicūt robuſtioſ ſūt. at uero q dicūt ſūmū malū r̄cte dicūt: ſꝫ ēt alia mala ꝓcedūt: & ii qdē ſtoici ſ̄: illi uero academici: uł pipatetici.

¶ SED ui. i. diſcutiamus pria. ſ. obiecta. ⁊ Iuppi. iquiūt nō fu. me. ne ira. noc. q. ne. ira. ſo. ne. no. ⁊ Hæc q. rō nō mag. ua. cō. Reg. q̄ cō. oē iuſiu. ⁊ Sed dꝫ itelligi: nō qui me. ſed q̄uis. i. uirtus & ptās ſiti iureiurādo. Eſt. n. iuſiurā. affirmatio fli. qd̄ āt pmiſeris affirmatiue quaſi deo teſte: id tenēdū ē. ⁊ Iā. n. nō ptinet ad irā deoꝫ: q̄ nulla ē: ſed ad iuſtitiā & fidē. ⁊ Nā Enni. p̄clar̄ ſup. dixit. ⁊ O fi. al. ap. i. cōiūcta pēnis. i. al' ad uolādū ad cælestia & iuſiurādū Iouis. i. ad iouē ptinēs. ⁊ Igit̄ qui uiolat iuſiurādū is uiolat fidē: quā i capitolio uicinā optimi maximi iouis: ut ē i oſone Catōis: maiores nr̄i eē uoluerūt. ⁊ At. n. alia obiectōe ne iratus quidē Iuppiter nocuiſſet plus regulo q̄ ipe regulus nocuit ſibi. ⁊ Certe ſup. ſibi nocuiſſet plimū ſi nihil malū eēt niſi dolere. ⁊ Aūt ꝓ ſed phi maxia authoritate affirmāt id. ſ. dolere nō mō nō ſūmum malū: ſed malū quidē eē ſup. culpæ tm̄ pœnæ: qd̄ ſimpliciter malū nō ē. ⁊ Quoꝫ ſup. philoſophoꝫ: quidē. i. certe non mediocrē. ſed haud ſcio an grauiſſimū teſtē ſcilicet regulū nolite quæſo uituperare. ⁊ Quem enim quærimus locupletiorem q̄ pricipē reipub. qui cauſa officii retinēdi ſubierit uolūtariū: immo ipſe uolūtarius cruciatū: ideſt grauiſſimū tormētū. ⁊ Nā qui aiūt ſupple turpiter agere eē miníma de malis. hi ſupple ſūt digni. ut ſentire dicantur aut agāt potius

PETr. Marſi. Apere Virgi.

Nullus maiꝰ eē turpitudine: q̄ fferr̄ ad mores. Scđm ſtoicos

FRan. Matu.

Iuxta Iouis ſimula crū fidē & iuriſ iurādi ſtatuæ erāt poſitæ. Cōtra eos qui dicūt fgulō potuiſſe manerē Romæ non ſeruato iuramēto A Scēſ.

turpit̃ q̃ calamitose:an ẽ ullũ malũ mai⁹ turpitudie:q̃si dicat ñ. ℣ Quæ.s.turpitudo si hȝ aliqd offẽsiõis i ꝺformitate corpis:q̃nta illa ꝺprauatio & fœditas ai turpificati dẽt uideri. ℣ Itaq; q̃ disserũt.i. disqrũt illa neruosius.i. forti⁹ & magis ad rẽ audẽt dicẽ:solũ id qꝺ ꝑpe sit eẽ malũ. ℣ Aũt ꝑ sȝ q fmissi⁹ sup. dixerũt. hi tñ ñ dubitãt dicẽ id qꝺ ꝑpe sit sũmũ malũ

PETri Marsi. Syllius Perduellium. Verba etheoclis apꝺ eurypidem FRan. MAtu. Quo mõ Belũ idicebatur ꝑ fœciales sacꝺotes apud liuium Iusiurãdũ hosti ẽt eẽ seruandum More nostro. ASCẽ.

¶NAM illꝺ qdẽ:nũc trãsit ad sniaȝ Accii: oñdẽs seruari a poeta decoꝝ ꝓsonę:nã cũ ꝓsona Atrei ipii:& infidi tractareť:sic dẽbat iduci ut loqreť. Itaq; Accius ñ iõ id dixit:qa ita sentiret:sȝ ut seruaret decoꝝ ꝓsonæ: & oñdit Cice. fidẽ eẽ seruãdã ẽt hostius fecit ſgulus: q illis fidẽ seruauit q nullã fidẽ hẽbãt:ne ab offo discederet. Iõ Syllius cũ celebrat dicẽs. Qui lõgũ sp fama glisceẽte pæuũ:Infidis seruare fideȝ memorabere pœnis: quotiẽs inqt iuramus mẽte:& id mẽte cõcepimus fieri oporteret:seruãdũ ẽ. ℣ Pirrhatis ãt ñ ẽ seruãda fides: qa iter ipos ius bellicũ nõ itercedit:his ãt seruãda ẽ cũ qbus legitie bellũ gerit. ℣ Perduelliũ:hostiũ q quõdaȝ uocabanť ꝺduelles. & declarat Ci. qd sit peierare affere uerba Etheoclis:apꝺ Eurypidẽi phœnissis:q iurauerat se peracto anno datuꝝ sceptrum fratri Polynici sed postea dixit se iurasse ligua non mente. ℣ Scite: docte:& sapiẽter. ℣ Ius fœciale:de quo dictum est in primo uolumine:& affert exẽpla eoruȝ quí dediti sũt hostibus a senatu ne ius bellicum uiolaretur:seruanda enim sunt iura belli:ut suo loco dictum est.

¶NAM illud qdẽ:rõnẽ illã cõtra regulũ cõsutat quę erat ex Accii authoritate. is Accius Atreũ iduxit dicẽtem fri suo q cõquerebať q ꝺatã fidẽ non seruasset. neq; dedi neq; do fidẽ cuiq̃ infideli:ut.s.qꝺ infideli promissũ est. id ꝑ nõ ꝓmisso hẽatur:huic rõni rñdet Ci. & dicit poetã seruasse ꝓsonæ decoꝝ:nõ q sniа illa ꝓbanda sit. ℣ Infideli cuiq̃ tu ifidelis fuisti mihi cũ uxorem meã uitiasti. ℣ Sȝ si hæc sibi &c. Sȝ si hoc sibi sumeť uelit ut ifideli ñ sit seruãda fides caueãt ne occasionẽ piurio dent. Dicẽt. n. iuraui nec seruãui: qa cũ ꝺcipe uolui: a quo deceptus sũ. magna occasio erit piculi si hoc cõcedeť iõ nõ ẽ admittẽdũ. ℣ Est. n. ius ẽt bellicũ. Argumẽto qꝺ a legibus sumiť ꝓbat Cice. fidẽ ẽt hostibus seruãdã eẽ:nã nisi ita eẽt nũq̃ ius fœciale a po. ro. scriptũ esset:nã q̃ scribunť iõ scribunť:ut seruetur:scriptũ ẽ ãt ius fœciale iõ seruãdũ. ℣ Ius bellicũ:de quo li. i. ab ur. cõ. si raptę res fuerãt ñ idicebať bellũ nisi prius p fœciales repetitæ fuissẽt:& nõ redditæ. ℣ Qꝺ. n. ita fm opinionẽ loqť philosophoꝝ sȝ academicoꝝ. pipateticoꝝ ꝓpue:si ita inqt iurabis ut iureiurãdo mẽte ꝺstines id faciẽdũ qꝺ iuras:& postea ñ facias:piuriũ erit. At uero si ita iuraueris ut mẽte alr sẽtias:sed aliq̃ honesta rõne ita iurauerís:ita tñ ut alr mẽte sẽtias. & alr uerbis iures piuriũ ñ ẽ:hoc ãt religioi nfæ ñ cõsonat:nã si qs captus eẽt ab iis q sũt hostes fidei nfæ:nõ satis eẽt q aliꝺ diceret aliꝺ mẽte cõciperet:nã si hostes deũ ueꝝ cõpellerẽt negare:neq; uerbis negare dẽt. ℣ Cõcipet:destinaret cõcipe ẽ mẽte destinare. ℣ Vt si ꝑdo ponit. exẽplũ eius q aliter iuramẽtũ ꝓmissum ẽ:aliter mẽte cõceptũ:si in ꝑdones & pirrhatas icideris & ipsi te iuratum dimiserint:fore ut cũ ꝑtio redẽptiõis redeas:si cõtra iusiurãdũ feceris nõ erit piuriũ qa metu coactus iurasti. ℣ Nã pir. rõnem reddit eius qꝺ dixit obiici. n. poterat. tu tibi cõtra dicis Ci. Paulo. n. añ dixisti iusiurãdũ ẽt hosti seruãdũ eẽ:rñdet:seruãdũ qdẽ ẽ:sed cũ iusto hoste:nõ ãt cũ pirrhata:q nõ tm po. ro. sed cõis hostis oium ẽ. ℣ Perduelliũ:pduelles antiq uocabẽt quos nũc hostes dicimus:hostis dicebať quẽ nũc pegrinũ uocamus:iõ ãt hoc uerbo usi sũt:ut rei aspitatẽ uocabuli leuitate minuerẽt:sed postea cõsuetudo tenuit ut hostis accipiať ꝑ pduelle. & iõ Ci. pduellẽ posuit:ut morẽ:& cõsuetudinẽ antiquã oñderet:pduelliões sũt unius ppli hostes aut alterius cũ qbus seruãdũ ẽ ius:pirrhatę oium sũt cões hostes. ℣ Nõ. n. falsũ &c. Quia ut itelligas qꝺ sit peierare oñdit a diffinitiõe:iurare falsũ nõ ẽ peierare:sed ẽ tũc. n. id qꝺ iuraueris mente ẽt facere destinaueris. ℣ More nro:apud Liuiũ li. i. ab urbe cõ. legiť qũo iusiurãdũ a ueteribus in fœderibus conciperet. ℣ Regibus uero:alia rõ ẽ si ꝑdõibus iurasti:alia si legitimis hostibus. ut Regulus. ℣ Cũ iusto:hoc est legitio. Cũ. s. secundũ ius bellum hosti indictũ fuerit. ℣ Et legitimo:declarat quod dixerat iusto. ℣ Quod nisi ita esset:rõnẽ suam exemplis exornat Cicero. Nam si ius fœciale seruãdũ nõ esset:unquã senatus cẽsuissẽt Clarissimos utros hostibus dedẽdos. ℣ T. Veturius. Bello qꝺ cũ samnitibus gestũ est:ut apud Liuium legitur li. viii. ab urbe cõdi. T. Veturius:& Sp. posthumius cõsules ad furculas caudinas cõpulsi in angustias ab hostibus quoꝝ erat dux pontius & circũuenti coacti sunt armis relictis. Cũ singulis uestimẽtis subiugũ ire:& pacẽ facere. ℣ Iterum. Secundo consulatu:ergo nihil illis profuit dignitas.

Nã illꝺ qdẽ:neq; dedi:neq; do fidẽ ifiꝺli cuiq̃. Icirco ꝛcte a poeta dr qa cũ tractareť Atreº:pfoe seruiẽdũ fuit. Sed si hic sibi sũmũt nullã eẽ fidẽ q̃ infideli data sit:uideãt ne qraꝛ latebra piurio. Est ãt ẽt iniuria bellicũ fidesq; iusiurãdi sæpe hosti seruãda. Q ꝺ. n. iuratũ ẽ:ut mẽs cõcipet fieri oportere:id obseruandũ ẽ. Q ꝺ alr id si nõ fecerit nullũ piurium ẽ:ut si ꝑ donibº pactũ ꝑ capite ptium nõ attuleris: nulla fraus ẽ:ne si iuratº qdẽ id nõ feceris. Nã pirrhata nõ ẽ ex pduelliũ nũero diffinitº sed cõis hostis oium: cũ hoc neq; fides eẽ debet:nec iusiurãdũ cõe. Non. n. falsũ iurare peierare ẽ. Sed qꝺ ex aĩ tui sniа iurasti ne/ris:sicut uerbis cõcipiť:moꝛ nõ id ñ faceť piuriũ ẽ. Scite. n. Euripides iuraui ligua: mẽtẽ iiuratã gero. Regulº uero ñ ꝺbuit cõductiões pactiões esq; bellicas & hostiles ꝑturbať piurio. Cũ iusto. n. & legitio hoste res gerebať:aduersus quẽ & totũ ius fœciale:& mlta sť iura cõia. Q ꝺ ni ita eẽt nũq̃ claros uiros senatº uictos hostibº ꝺdiss̃. At uero Titº Veturiº & spuriº Posthũiº cũ itez̃ ɔsules eẽnt:qa cũ male pugnatũ

¶NAM illꝺ qdẽ neq; ꝺdi neq; do cuiq̃ ifideli fidẽ:dr idcirco a poeta:qa cũ Atreus uir ꝑfidus. s. tractareť fuit seruiẽdũ ꝑfœ:sed sumũt sibi hic. i. hoc loco:aut potius hic nullã eẽ fidẽ:q̃ data sit ifideli:uideãt ne latebra idẽ paleatio:aut ſbret fugiũ qraꝛ piurio. ℣ Aũt ꝑ sed ius bellicũ & fides iurisiurãdi ẽ seruãda sepę Hosti. ℣ Qꝺ. n. iuratũ ẽ sic sup. ut mẽs concipere oportere fieri id obseruãdũ ẽ qꝺ alr sup. iuratũ ẽ:si id ñ fecerit nullũ ẽ piuriũ:ut si ñ attuleris ꝑdõibus ꝑtiũ pactum ꝑ capite:nulla ẽ fraus:ne si. i. ẽt si iuratus qdẽ nõ feceris id. ℣ Nã pirrhata nõ ex nũero pduelliũ. i. hostiũ:cũ qbus ẽ iusiũ pliũ iter duas ptes:sed ẽ cõis hostis oium:& fides. i. fidelitas:aut ꝓmissi obꝛuatio:nec iusiurãdũ ẽ cõe cũ hoc. i. cũ tali hoste. s. pirrhata. ℣ Nõ. n. iurať falsũ ẽ peierať (qꝺ uulgaꝛs dicũt piurať) sed qꝺ tu iuraueris ex sniа ai tui id nõ faceť:sic cõcipiť uerb moꝛ nro. i. fm itẽtionẽ nram ẽ piuriũ. ℣ Eurypides. n. scite. i. pite sup. dixit ego iuraui ligua & gero mẽtẽ iuratã ñ obligatã iuramto. ℣ Vero ꝑ sed ſgulus nõ ꝺũit ꝑturbať piurio cõditiões. & pactiones bellicas:& hostiles. ℣ Enip qa res gerebať cũ iusto:& legitio hoste aduersus quẽ sup. hostẽ legitimũ; & totũ ius fœciale:& multa alia iura sunt cõia.

Apud

¶ APVD Caudiñ. Caudiñ oppidũ apud ſãnites ide caudinę furcæ Saltus duo alti ſiluoſiq; ſũt: inqt Liui. mõtibus cir ca ſe ppetuis iter ſe iũcti: iacet iter eos ſatis patẽs clauſus i medio cãpus hærbidus aquoſuſq; p quẽ mediũ itereſt: ſ; añ q̃ uenias ad eũ itrãdæ priæ ãguſtiæ ſũt: & aut eadẽ q̃ te inſinuaueris uia repetẽda: aut ſi ire porro pgas paliũ ſaltũ arctio rẽ ipeditiorẽq; euadẽdũ: illic miſſus fuit romanus exercitus ſub iugũ a ſamnitibus duce pontio. T. Veturio Caluino: & Spu. poſthumo cõſu. nota ẽ hiſtoria apud Liuiũ li. ix. Qu. Aemilius tẽtata inqt Liuius pauliſp interceſſio ẽ a. L. Liuio. & Qu. Aemilio Tribunis neq; exolui religiõe ppĩm aiebãt deditiõe ſua niſi oĩa ſãnitibus q̃lia apud Caudiũ fuiſſent re ſtituerenť: neq; ſe p eo qđ ſpõdendo pacem ſeruaſſent: exercitũ po. ro. pœnã ulla; meritos eẽ. ¶ Fuit ſuaſor: lege apud Liui. uerba poſthumii id ſuadẽtis. ¶ C. Mã cinus. Qu. Põpeius cõſul a Numãtinis ſupatus pacem ignobilẽ fecit: poſt eũ. C. hoſtilius Mancinus cõſul ite rũ cum numãtinis pacẽ fecit infamẽ quã populus ro. & ſenatus infingi iuſſit. atq; ipſum Mãcinu; hoſtibus tradi: ut in illo q̃ſi authore fœderis ſæuirẽt: & uindi carent. Mãcinus: authore Plutar. ignauiſſimus omni um romanoꝝ ducũ fuit: & uictus a numãtini ducea torẽ ad pacẽ petendã hoſtibus miſit: qui Tyberiũ Mã cini quæſtorẽ ad ſe mitti petiere: qui ad eos profectus fœdus fecit: & ſic. xxx. milia ciuiũ R o. & alios: qui ex tra ordinẽ ſecuti erãt ſeruauit. qđ fœdus a romanis tã quã dedecus improbatũ fuit: cenſentibus: ut conſul cũ quæſtore ac tribunis militiũ hoſtibus dederẽť: tandeꝫ milites: quoꝝ magna pars erat ex plębe effecerunt ut oĩbus præterq̃ Mãcino cõſuli pareceret. ¶ Honeſtius: cũ maiore laude fortitudinis & magnanimitatis. ¶ In eadẽ cauſa qm̃: & ipſe ante Mancinũ pacẽ romano no mini indecorã fecerat. ¶ Hic: apud Põpeium qui uole bat hoſtibꝰ ddi. ¶ Apđ ſupiores. T. Veturiũ. Sp. Poſt humiũ conſu. qui ſuaſerunt pp. er honeſtatem ut hoſti bus dederenť. ¶ At non debuit ratum eſſe: affert aliud qđ potuiſſet obiici Regulo: & refellit hoc Cicero di cens ẽt uiro forti poſſe uim adhiberi. Eſt ãt uis ut Pau lus finit: & ſupradictũ eſt maioris rei impetus: qui re pelli non poteſt.

apud Caudiũ eẽt legionibꝰ nĩis ſubiugũ miſſis pacẽ cũ ſamnitibus fecerãt: dediti ſunt his. Iniuſſu enim populi ſenatuſq; fecerant: eodẽq; tẽpore. T. Numi tius. Q. Aemelius q cũ tribuni plæbis erãt: quod eo rũ authoritate pax erat facta dediti ſunt: ut pax ſã nitũ repudiareť. Atq; huius deditiõis: ipſe poſthu miꝰ: q debebať ſuaſor, & author fuit: qđ idẽ multis annis poſt. C. Mãcinus: q ut mãtinis qbꝰ cũ ſine ſena tus authoritate fœdus fecerat: dedereť: rogationẽ ſuaſit eã q̃ Luciꝰ Furiꝰ: & Sextꝰ Attilius ex ſenatuſcon ſulto ferebãt: q̃ accepta: eſt hoſtibꝰ deditꝰ. Honeſtiꝰ hic q̃. Q. Põpeius: quo cũ i eadẽ cã eẽt depcãte ac cepta lex ñ eſt. Hic ea q̃ uidebať utilitas plus ualuit q̃ honeſtas. Apud ſuperiores utilitatis ſpẽs falſa ab honeſtatis authoritate ſupata ẽ. At ñ debuit ratum eſſe qđ erat actũ p uim: q̃ſi non forti uiro uis poſſit adhiberi. Cur igiť ad ſenatũ pficiſcebať cũ pſerti de captiuis diſſuaſurus eẽt. Quod maximũ i eo ẽ id reꝑhenditis. Nec. n. ſuo iudicio ſtetit: ſed ſuſcepit cãm ut eẽt iudiciũ ſenatꝰ cui niſi ipſe author fuiſſet: captiui pfecto pœnis rediti eſſẽt. Ita icolumis i pa tria Reguluꝰ reſtitiſſet: qđ ga patriæ ñ utile putauit. Iccirco honeſtum ſibi & ſentire illa & pati credidit.

¶ EODEM tẽpore: erant ii quos noĩat eodẽ tempo re Tribuni plæbis & eoꝝ authoritate. T. Veturius. Sp. poſthumius pacem fecerãt iniuſſu populi ro. Vn de dediti ſunt hoſtibus una cum coſſ. primo recuſarũt ſe dedi: & uiolari non poſſe dixerunt: q̃ tribuni eſſent: & ſacroſancti. Tunc poſthumius qui ſuaſerat ut una cuꝫ collega ipſe dederetur iuſſus dicere ſententiã: hos inquit dedendos cenſeo ut po. ro. religione ſoluatur: de his autẽ ſacroſanctis uideritis cũ a magiſtratu abierint. Quid faciendum ſit. Tribuni uero cũ uiderent fore ut depoſito magiſtratu dederen tur: maluerunt una cum coſſ. dedi q̃ exitum magiſtratus expectare: & ita dediti ſunt. Samnites autẽ recipere uoluerũt. & ſic incolumes ſunt dimiſſi. ¶ Quod idẽ. C. Mancinus Conſ. contram Numãtinos fuit: & coactus neceſſitate fœdus cũ illis fecit. Sed & ipſe populi ro. iuſſu deditus eſt hoſtibus rogationis autem q̃ lata eſt: ut dederetur ipſe ſuaſor fuit. ¶ Ho neſtius ii &c. Qu. Pompe. aliquot ante Mancinũ annis conſul in hiſpania contra Celtiberos: & Numãtinos uictus iniuſ ſu po. ro. fœdus fecit. Infirmior factus debilitate corporis. Cũ ſenatꝰ fœdus illud nõ laudaret. Rogatio lata eſt: ut de deretur: hanc deditionem ipſe deprecatus eſt: cauſam in infirmitatẽ reiiciens mouit autem populum ad commiſeratio nem ita: ut rogatio illa exploderetur. Dicit ergo honeſtius feciſſe. C. Mancinum. T. Veturium: & Sp. poſthumium q̃ ro gationẽ contra ſe latam ſuaſerunt: q̃ hic diſſuaſit: illi. n. honeſtatis rationẽ habuerunt: hic uero utilitatis ſpeciẽ ſecutus eſt. ¶ Deprecante: depellente. ¶ At non debuit. Aliã aduerſariorum refellit rationẽ: uidelicet non eſſe ſtandum promiſ ſis quæ metu facta ſunt. Reſpondet Cicero ſic loquuntur quaſi forti uiro uis poſſit afferri. Cum nulla uis afferri poſſit. ¶ Cur igitur ad ſenatum. Alia ratio ſi hoc animo erat Regulus ut ſuaderet non eſſe reddendos captiuos: & nõ redditis in urbe non maneret cur romam profectus eſt: nonne labori ſuperſedendum fuit: hæc ratio ſatis uirum habere uidetur. Reſpondet Cicero non aduertunt ſe id in regulo reprẽhendere quod eſt maxime laudandum. ¶ Non enim ſuo iudicio. Si inquit iudicio ſuo contentus fuiſſet: uidelicet ſatius eſſe captiuos non reddi: q̃ & plures erant: & robuſti cũ ipſe unus. & ſenex eſſet: & id ſenatui non propoſuiſſet: uehementer erraſſet: & ab officio diſceſſiſſet: quod non dixiſſet Senatui id quod utile uidebatur rei publicæ. ¶ Sentire: eam ſententiam habere: ut captiui non redderentur.

¶ QVOD ni. i. niſi ita eẽt ſenatus nunq̃ dediſſet hoſtibus claros uiros uinctos. i. ligatos. ¶ At uero. i. ſed tñ Titus Ve turius: & Spurius poſthumius cũ eẽnt iteꝝ cõſules: qa cũ male pugnatũ eẽt apđ caudiũ oppidũ Sãnitũ: fecerant pacẽ cũ Sãnitibus: & hoc legionibus. i. militibus per legionẽ diſtinctis miſſis ſub iugũ: ideſt ſubiugatis. ipſi. ſ. conſules ſunt dedi ti. i. ad uolũtatẽ dati: his. ſ. Sãnitibus: ut faceret de eis quicqd uellẽt. ¶ Enim pro qa ipſi fecerãt iniuſſu. i. ſine iuſſu po. & ſe. ſup. roma. q̃ Titus numitius: & Qu. ęmilius q cũ erãt Tribu. plęb. dediti ſunt eodẽ tpe. ¶ Qđ. i. quia pax erat fa cta eoꝝ authoritate: ut pax ſamnitũ repudiareť. ¶ Atq; ipſe poſthumius q dẽbať: fuit ſuaſor: & author huius deditio nis qđ idẽ. ſ. factũ Caius Mãcinus fecit ſup. multis ãnis poſt: q. ut dedereť numantinis quibuſcũ. ideſt cuꝫ quibus fecerat fœdus ſine authoritate ſenatus: ſi nautem eam rogationem quam Lucius Furius: & Sextus Attilius: ex ſenatuſconſulto

PEtrꝰ Marſi. Caudi um uñ dicunť furcæ caudiq

Manci nus Plutã.

Vis

FRan. Matu.

AScẽ.

ſerebāt:q̄ rogatiõe.i.ꝓpoſitiõe ꝓpoſita ꝓbo:añ approbare uellet accepta.i.approbata dedítus eſt hoſtibus.¶ Hic ſupegit honeſtius quã. Qu. Põpeius quo depcãte.i. recuſãte:& pcãte ne fieret cũ eẽt i eadẽ cã lex ñ ẽ accepta.¶ Hic. i. in hoc fctõ Põpei ea q̄ uidebat utilitas ualuit pluſq̄ honeſtas.¶ Falſa ſpẽs utilitatis ẽ ſupata apd ſupiores.i. prius dictos:ab authoritate hõeſtatis.¶ At.i.ſ3 illã nõ debuit eẽ ratũ (ut obiectũ erat) qd erat actũ p ui.i. uioletiã q̄ſi uis poſſit adhiberi ñ forti uiro.¶ Igit dicet aduerſarius:cur pficiſcebat ad ſenatũ pſerti cũ eẽt diſſuaſurus de captiuis. R ñdet Cicero.¶ Vos reph̃editis i eo:qd maximũ.i. laudabiliſſimũ ẽ i eo.¶ Nõ.n. ſtetit ſuo iudicio.ſ3 ſuſcepit cãm.i. occaſionẽ:ut eẽt iudicius ſenatus:cui:niſi ipſe fuiſſet author captiui eẽnt pfecto redditi.¶ Pœnis.i. punicis:hoc ẽ Carthaginẽ. hoſtibus.¶ Itaregulus reſtitiſſet i columis i pria:quod quia putauit inutile patriæ:idcirco credidit honeſtum ſibi:& ſentire:& pati illa.

PEtri Marſi.

CNAM quod aiunt:refellit poſtremũ qd contra regulũ dicebat:& dicit id qd ualde utile eſt eſſe honeſtũ nõ fieri:qm̃ nihil eſt utile qd nõ ſit honeſtũ:& utile aliquid dr pp hoc qa honeſtũ eſt:nec dicimus aliqd eſſe honeſtũ quia ſit utile:ſed utile qa honeſtũ. Mirandum inqt in regulo:qd cẽſuerit non fieri pmutationẽ:eo tẽpore iuſiurandũ erat arctiſſimũ uinculũ ad aſtringendã fidẽ:quod patet in legibus. xii. tabulaꝝ:& etiam i notis cẽſoriis:& iudiciis:cũ cõderẽt luſtra:& recognoſcerẽt mores:ut in illos q̄ ab officio diſceſſiſſent aiaduerteretur:& maxie ſi iuſiurandũ uiolauiſſent:qd peccatũ uindicabant leges & ritus ſacroꝝ:& nota cẽſoria atq̄ ẽt fœdera:q̄bus cũ hoſte iureiurãdo interpoſito fides deuinciebat. Hæc oia inqt índicãt arctiſſimũ fuiſſe apud maiores nr̃os iuſiurãdi uinculũ. De cẽſura dictũ eſt:& affert exẽplũ. M. Põponii Tribu. plẽbis: qui ne iuſiurãdũ uiolaret. L. Mãlium:cui diẽ dixerat: miſſum fecit. L. Mãlius claui figẽdi cã dictator dictus ẽ: qui p inde ac rei gerẽdæ ac nõ ſoluẽdæ religionis cauſa creatus eẽt bellũ hernicũ affectãs delectu acerbo iuuentutẽ agitauit. Tãdẽq̄ oibus in eum Tribu. plæbis cohortis ſeu ui ſeu uerecũdia uict? dictatura abiit. In pricipio anni ſequẽtis diẽs Mãlio dfa. M. Pomponio Tri. Plæ. criminiq̄ ei Trib. inter cætera dabat:inquit Liuius:q̄ filiũ iuuenẽ extorrẽ urbe domo. penatibus: foro:luce:cõgreſſu æqualiũ prohibitũ in opus ſeruile ꝓpe in carcerẽ atq̄ in ergaſtulũ dederit. Hic iuuenis. T. Manlius ad pontẽ anienis gallũ uicit:& torquẽ ademit dictatore. T. Quintio pœno.¶ Negociũ exhiberi patri.i. urgeri in iudicium:unde apud Sene. uetuit illi exhiberi negocium Cæſar:& agellos in quibus uincialis uia cãrixæ ac litiũ fuerat:militi ſuo donauit.

Apud maiores noſtros iuſiurãdũ fuit uiculũ.

Liuius

Seneca

FRan. Matu.

CNAM quod aiunt:ei rñdit rõni:qua dicebant utile ſi maxie utile efficiaẽ:etiã honeſtum effici:& dicit uos dicitis q̄dã maxime utilia fieri honeſta:ego non dico fieri ſed eſſe. Si maxime utilia ſunt non efficiuntur honeſta ſed ſunt uere honeſta:ſic aũt reſpondet Cic. quẽ admodũ uos dicitis q̄dam uideri honeſta q̄ non ſunt: uidelicet qñ id qd turbe ur:& maxime utile efficiẽ honeſtũ eſſe incipit:ſic hoc loco turpe ur contra iuſiurandum faceret:attamẽ qa utile nõ erat efficitur honeſtũ: qd maxime utile eſt non efficitur honeſtũ ſed natura ſua eſt honeſtum. Cum fundamentum illud ſtabile: & firmum permanere debeat:uidelicet nihil utile quod non honeſtum:& nihil honeſtum quod non utile.¶ Vtile:q̄ turpe uideatur.¶ Nec quia utile &c. Nec quia utile honeſtũ:imo qa honeſtũ ẽ íõ utile:nã utilitas ñ ẽ cã honeſtatis:ſ3 honeſtas ẽ cã utilitatis qd ſemel honeſtũ ñ ẽ nũq̄ maxiæ utilitatis acceſſiõe ꝑt fieri honeſtũ:& qd ẽ honeſtũ dr eẽ honeſtum nec fieri utilitate. Et qd ẽ honeſtũ ſp ẽ utile:ſ3 ex eo qd putaẽ utile ñ tñ ẽ honeſtũ.¶ Quaꝝ. Qñ oñdimus nihil ualere quç obiiciũr regulo.¶ Id idicãt:Probat attribuẽdũ tpibus q̄ iuſiurãdũ ſeruauerit regulus & ad hoſtes rdierit.¶ Sacratæ:laq̄ i mõte ſacro cũ creati tribuni:legibus illis cautũ erat de iureiurãdo ſeruãdo q̄ i mõte ſacro iter plæbeos:& pfitios latç ſũt.¶ Fœdera:q̄ fiebãt iure fœciali.¶ Notatões:punitiões:& aiaduerſiões cẽſoriæ.¶ L. Mãlio. Narrat hoc Liuius li. vii. ab urbe cõdi. Qũo:uꝫ. L. Mãlio. M. Põpo. diẽ dixerit. q̄ ad pfinitũ tps dictaturæ:dies aliquot addidiſſet:& filiũ rure teneret.¶ Torq̄tus appellatus:a torq̄ gallo dtracto apd Anienẽ fluuiũ bello gallico. Dictator. T. Qu. pœno. Qd idẽ Liuius eodẽ li. ſcribit.¶ Negociũ exhi. pri. Moleſtiã fieri pri:ut greci dicũt πραγμα τα παρεχειν.¶ Remotis arb. is dr arbit q iudicãdi rẽ ptãtẽ hꝫ.¶ Atq̄ hic is ẽ. Et ut inqt ſcitis qs fuerit hic Mãlius fuit ille q poſtea torq̄tus:cognominatus ẽ.

Notationes

ASceẽ.

CNAM qd ipſi aiunt:id quod ſit ualde utile fieri honeſtum immo uero ſupple dicendum eſt id eſſe nõ fieri honeſtum.¶ Enim pro:quia nihil eſt utile quod idem non ſupple ſit honeſtum:nec ideo honeſtum eſt quia utile:ſed ideo utile eſt: quia honeſtum.¶ Quare haud facile quis dixerit ex multis mirabilibus exemplis:aut laudabilius:aut pſtãtius hoc exẽplo.¶ Sed

Quid ẽ utile eſt hõeſtũ

Ná quod aiũt. quod ualde utile ſit id fieri honeſtũ: immo uero eſſe:non fieri. Eſt. n. nihil utile:qd idẽ honeſtũ:nec quia utile honeſtũ eſt:ſed quia honeſtũ utile. Quare ex multis mirabilibꝰ exẽplis haud facile qs dixit hoc exẽplo:aut laudabilioꝰ:aut pſtãtioꝰ. Sed ex tota hac laude Reguli:unũ illud ẽ amiratiõe dignũ:qd captiuos retinẽdos cẽſuerit. Ná qd redit nobis nõ mirabile uidet:illis qdẽ tẽporibꝰ aliter facer ñ potuit. Itaq̄ iſta laꝰ ñ hoies:ſ3 tpoꝝ. Nullũ. n. uiculũ ad ſtrigẽdã fidẽ iureiurãdo maiores arctius eẽ uoluerũt:id idicãt leges i duodeci tabulis:idicãt ſacra:idicãt fœdera:q̄bus etiã cũ hoſte deuincitur fides:idicãt notatiões:aiaduerſioneſq̄ cẽſoꝝ:q nulla de re diligẽtius q̄ de iureiurando iudicabant. L. Mãlio Auli filio:cũ dictator fuiſſet. M. Pomponi Trib. plæ. diẽ dixit:q̄ is paucos ſibi dies ad dictatura gerẽdã addidiſſet:crimiabat et q̄ Titũ filiũ:qui poſtea ẽ torq̄toꝰ appellatus:ab hominibꝰ relegaſſet. & ruri habitare iuſſiſſ3:qd cũ audiuiſſet adoleſcẽs filius:negociũ exhiberi patri:accurriſſe Romã:& prima luce põponii domũ ueniſſe dr. Cui cũ eẽt nũciatũ:q̄ illũ iratũ allaturũ ac ſe aliquid cõtra patrẽ arbitraretur:ſurrexit lectulo:remotiſq̄ arbitris ad ſe adoleſcẽtẽ iuſſit uẽire. At ille ut ingreſſus eſt:cõfeſtim gladiũ diſtrinxit:iurauitq̄ illum ſtatim interfecturum niſi iuſiurãdũ ſibi dediſſet:ſe patrẽ miſſũ eẽ facturũ. Iurauit hoc terrore coactus põponiꝰ:rẽ ad populum detulit: docuit cur ſibi a cã deſiſtere neceſſe eſſet. Mãliũ miſſum fecit. Tñ tẽporibꝰ illis iuſiurãdũ ualebat:atq̄ hic. T. Mãlius is eſt:q ad anienem gallo:quẽ ab eo ꝓuocatꝰ occiderat:torque dtracto

plo. ℣ Sꝫ ex tota hac laude Reguli ẽ illd unũ: dignũ admiratiõe ꝙ cẽsuerit captiuos retinẽdos. ℣ Nã nõ uf nobis qđ mirabile rediit: qa nõ potuit aliter facere: qdẽ. i. certe illis tpibus. ℣ Itaqꝫ & ita ista laus nõ hois: sed tpm qbus. s. tam iustus erat senatus: ut si cõsul uoluisset nõ potuisset cõtra iusiurãdũ feciſſe. ℣ Maiores ẽt nullũ uinculũ uoluerunt eẽ arctius ad astringẽdã fidẽ iureiurãdo: id indicant leges in duodeci tabulis: id indicãt sacra. i. cerimonialia: id fœdera indicant: qbus. s. fœderibus fides deuincit ẽt cũ hoste. ℣ Notatiões & aiaduersiones. i. punitiones censoꝝ indicant ẽt id: q de nulla re diligẽtius indicabãtꝙ de iureiurãdo. ℣ Marcus Põponius tribunus plæbis dixit diẽ Lucio Mãlio filio Auli cũ fuisset dictator. ℣ Qđ. i. qa is. s. Mãlius addidisset sibi ipsi sup. paucos dies ad dictaturã gerẽdã: & criminabat ẽt ꝙ relegasset ab hoibus & iussisset hitare ruri. i. in agro. Titũ filiũ: q appellatus ẽ postea torq̃tus: ꝙ. i. ꝙ̃ rem cum filius adolescẽs audiisset uꝫ negociũ exhiberi patri: dꝫ accurisse romã & uenisse pria luce domũ Põponii. ℣ Cui. s. Põponio cũ eẽt nunciatũ ꝙ arbitrarẽt illum iratũ allaturũ aliquod ad se cõtra patrẽ surrexit e lectulo: & remotis arbitris iussit adolescentẽ uenire ad se. ℣ At. i. sed ille. s. adolescẽs: ut. i. postq̃ ingressus est: distrinxit. i. euaginauit cõfestim. i. cũ festinatione gladiuꝫ: & iurauit sup. se interfectuꝫ stati illũ. s. Põponiũ nisi dedisset sibi iusiurandũ se missũ factuꝫ. i. dimissuꝫ eẽ patrẽ. ℣ Põponius coactus hoc terrore iurauit & detulit rẽ ad pplm docuitꝙ cur supplenecesse esset sibi desistere a causa: & missuꝫ fecit Manlium. ℣ Tantum ualebat illis temporibus iusiurandum (acclamatio est.) ℣ Atq; hic Titus Manlius est is qui inuenit cognomẽ: scilicet torquati: torque galli quem prouocatus ab eo occiderat ad anienem fluuium detracto.

cognomẽ iuenit: cuius tertio cõsulatu latini ad ueserim fusi: & fugati: magnus uir ĩ primis: & qa nup indulgẽs i patrẽ: idẽ acerbus & sæuerus i filiũ. Sed ut laudãdus Regulus in cõseruãdo iureiurãdo: sic decẽ illi: quos post Cãnẽsem pugnã iuratos ad senatũ misit Hãnibal: in castra redituros ea: quoꝝ erãt captiui: nisi đ redimẽdis captiuis ipetrauissẽt: si nõ ẽ die rint uituperãdi: de qbus ñ oẽs uno mõ. Ná Polybi⁹ bonus author in primis scribit ex decẽ nobilissimis: q tũc erãt: nisi nouẽ reuertisse a senatu re nõ ipetrata. Vnũ ex đcẽ: q paulo postq̃ egressus erat e castris rediisset: qũ aliqd eẽt oblitus romæ remansisse. Reditu. n. in castra liberatũ se eẽ iureiurãdõ iterpretabat ñ fẽte. Fraus. n. distrigit: ñ dissoluit piuriũ. Fuit igit stulta calliditas puerse imitata prudẽtiã. Itaqꝫ decreuit senatus: ut ille ueterator & callidus uictus ad Hãnibalẽ duceret. Sed illud maximũ: octo hominũ millia tenebat Hãnibal: ñ quos in acie cœpisset aut q piculo mortis defugissent: sed q relicti i castris fuissent a Paulo & Varrone cõsulib⁹. Eos senatus ñ cẽsuit redimẽdos: cũ id parua pecunia fieri potuisset: ut eẽt isitũ millitibus nr̃is: aut uicer aut emori. Qua qdẽ re audita fractũ animũ Hãnibalis scripsit idẽ: ꝙ senat⁹ pplusq; Ro. rebus afflictis tã excelso aio fuisset. Sic hõestatis cõparatiõe ea q uidẽr utilia uicunt. Attilius aũt ille: q græce scripsit historiã plures ait fuisse: q i castra reuertissent eadẽ fraude: ut iureiurando liberarent: eosq; a censoribus oĩbus ignominiis notatos. Siq̃ huius loci finis. Perspicuũ ẽ. n. q̃ timido aio: humili: demisso: fractoq; fiãt q̃le fuisset reguli factũ: si aut đ captiuis: qđ ipsi opus eẽ uidẽr: ñ qđ reip. cẽsuisset: aut domi remãer monisset: nõ eẽ utilia: qa sunt flagitiosa & fœda & turpia.

¶ COGNOmen: qm̃ uocatus est Torquatus a Torque hosti adẽpto. ℣ Ad ueseri: pugnatũ est: inqt Liui. cũ latinis nõ pcul a radicibus uesuuii montis: q̃ uia ad ueseri ferebat: cõsules erãt. T. Mãlius & Decius: q sep Romanis legiõibus deuouit: & Mãli⁹: authore Liuio: ea uirtute atq; cõsilio in plio fuit: ut facile cõuenerit ĩter scriptores utrius prĩs. T. Mãlius dux fuisset: ei⁹ futurã haud dubie fuisse uictoriã. ℣ Acerbus in filium: qm̃ ipsũ securi pcuti iussit: qa iniussu suo: cum Gẽtio duce Tusculã. pugnauerat & uictor spolia retulerat: nota ẽ historia apud Liuiũ. ℣ Sic decẽ illi: discrepant inter se authores in hac historia. Lege Liuiũ & Polybium. Decẽ elegerũt captiui: q Romã ad senatũ irent: & cũ essent egressi castris: & se redituros iurassẽt unus ex his: inqt Li. minie romani ingenii hõ uelut aliqd oblit⁹ iurisiurãdi soluẽdi causa cũ in castra rediisset ante noctẽ comites assecutus ẽ: & reiecta cũ nouẽ ad Hãnibalem redirẽt: ille domũ abiit: qđ fallaci reditu in castra iureiurãdo se exoluisset: qđ ubi inotuit cõpræhensus est: & custodibus publice datis ad Hãnibalẽ missus est. Aliq scripserũt decẽ legatos primũ uenisse: deide tres alios. L. Scriboniũ. C. Calphurniũ: &. L. Mãliũ: & post tres ad Hãnibalẽ re nõ ipetrata reuertisse: & decẽ illos remãsisse: qđ per causaꝫ recognoscendi nomina captiuorũ ad Hãnibalẽ ex itinere regressi religione exoluissent sese: & hos proximis censoribus adeo oĩbus notis ignominiisq; confectos esse: ut qdem eoꝝ mortẽ sibi ipsis cõsciuerint: cæteri non foro solũ omni deinde uita: sed ppe luce ac publico caruerint. ℣ Paulo & Varrone: q erant consules cũ ad cannas pugnatum est: ubi Paulus cecidit & Varro fugiẽs Venusiã se recepit: & q in castris Ro. erãt Hãnibali se dediderũt pacti: ut arma atq; equos traderẽt: & ut se pecũia rdimer possent: qđ senat⁹. T. Mãlio suadẽte rnuit. Scribit idẽ Polybi⁹. s. hui⁹ loci dispputatõis: q̃ pũet ad fortẽ aiuꝫ & magnũ.

¶ CVIVS Tertio consulatu. Tertium consul creat⁹ apud ueserim Campaniæ montem latinos fudit: & filium suũ iussit occidi: ꝙ cõtra mãdatũ suũ pugnasset licet uictor rediisset ex pugna: qđ Liuius scribit in principio octaui libri ab urbe cõdita. ℣ Sed ut laudandus &c, Res p se patet: scribit hoc Liuius lib. iii. de secundo bello punico. ℣ Sed illud maximũ: magnanimitate lauda Po. Ro. q octo milia redimere noluit cũ paruo posset: ut oñderet: aut uincẽdũ aut moriẽdũ eẽ militibus. Ex quo ualde territus est Hãnibal cũ uideret tantũ eẽ animi romanis uictis & afflictis: ut nollent reddimere captiuos. ℣ Scribit idem Polybius. ℣ Sic honestatis. Nunc concludit. ℣ Attilius: ad id reddit qđ omiserat de decem ab Hannibale missis. ℣ Eadẽ fraude. Qua unũ tm̃ usum scribit Polybius. ℣ Sed iã. Concludit hic Ci. oñdẽs quod utile maxime uideat nõ eẽ faciẽdũ si cõtra fortitudinẽ sit. ℣ Flagitiosa. Laudabili opponit flagitiosum: fœdũ decoro: turpe honesto.

¶ CVIVS tertio cõsulatu latini fusi & fugati sũt ad ueserim: q supple fuit magnus iprimis uir: & qui nuper idulgẽs. i. pius in patrẽ supple fuit: idẽ acerbus & sæuerus supple fuit: in filiũ. ℣ Sed ut regulus sup. fuit laudandus in iurçiurãdo:

PEtri Marsi.

Acerbus i filium Tor.

FRan. Matu. Torq̃tus iussit filiũ occidi qa pugnauerat cõtra eiꝰ mãdatum.

A Scẽ.

cõseruãdo:sic decẽ illi:quos iuratos.i.astrictos iuramẽto Hãnibal misit ad senatũ post pugnã cãnẽsẽ in q̃ plurimi romanoꝝ fuſi sũt:iuratos dico redituros.ſ.qđ eẽnt redituri in ea castra quoꝝ erãt captiui:nisi impetrauissẽt de redimendis captiuis:illi dico sũt uituperãdi si nõ redierũt:de qb⁹ nõ oẽs uno mõ supple scripserũt. ℣ Nã polybi⁹ author in primis bonus:scribit ex decẽ nobilissimis:q tũc erãt missi nomẽ reuertisse re nõ impetrata a senatu:ut unũ ex decẽ remãsisse romæ:q paulo postq̃ egressus erat e castris hostiũ.ſ.redisset:q̃si aliqd eẽt oblit⁹. ℣ Enim qa:interptabat se eẽ liberatũ iureiurãdo reditu.i.p reditũ in castra:interptabat(dicit.nõ recte. ℣ Enim qa fraus distiguit.i.arctius strigit & nõ dissoluit periurii. ℣ Fuit igit stulta calliditas imitata prudẽtiã puerse. ℣ Itaq; senatus decreuit:ut ille ueterator & callidus duceret uictos ad Hãnibalẽ:sed illud maximũ supple erat.Hãnibal tenebat octo milia hoium nõ quos cœpit in acie:aut q fugissent periculo mortis:sed q fuissent relicti in castris a Paulo & Varrone cõsulibus. ℣ Senatus nõ cẽsuit eos.ſ.hoies numero octo es mille:cũ id potuisset fieri parua pecunia:ut isitũ eẽt nr̃is militibus:aut uicere aut emori. ℣ Qua qdẽ re audita idẽ.ſ. Polybius scripsit aium Hãnibalis fractũ q̃ senatus Pp̃lsq; Romanus fuisse tã excelso aio rebus afflictis. ℣ Si ea quidem tur utilia dicũtur cõparatiõe honestatis. ℣ Aũt pro sed: Attilius q scripsit græce hystoria ait plures fuisse q reuertisse in castra eadẽ fraude:ut liberarent iureiurãdo & eos notatos eẽ a cẽsoribus oibus ignominiis. ℣ Sit tã finis huius loci: spicuũ ẽ eni ea q̃ fiant aio timido:humili:demisso:& fracto:q̃le fuisset factum Reguli si censuisse de captiuis quod uideretur esse opus:idest utile sibi:aut si uoluisset remanere domi non esse utilia:quia sunt flagitiosa & fœda & turpia.

PEtri Marsi.

REstat quarta ps.Postquã de iustitia & prudentia:deq; fortitudine disseruit transit ad ea quæ pertinent ad temperantiam:quartã partẽ honesti ostendẽs nihil esse utile quod tẽperantiæ repugnat.Et sit refellit illos q in uoluptate summum bonum statuerunt:quę nõ est utilis:quia non est honesta.De decore & aliis mediocritatibus dictũ est supra. ℣ Cyrenaici:qm̃ Aristippus Cyrenaicus ut dictum est:a quo Cyrenaicum dogma uoluptate summum bonum posuit:huius imitator & ipe Cyrenaicus annicerис philosophus authore Strabone:fuit:a quo annicerii philosophi:hos postea imitatus est Epicurus:quorum opinionem Ci. refellit:anniceris:ut inquit Strabo cyrenaicam sectam & emendauit:& annicerĩã constituit. ℣ Quibus:cyrenaicis & annicerиis. ℣ Obsoletis:reiectis:& cũ iam uenerint in desuetudinẽ:nam obsoletũ dicitur id qđ iam obsorduit: & uenit in desuetudinẽ. Cõponitur obsoletum ab obs & oleo. In rhetoricis ait:hoc uero a plærisq; eoꝝ desertum obsoluisse eo tempore quo multo uehemẽtius erat retinendũ & studiosius ad augendus: obsolescere proprie est amittere nitorẽ cum nõ exerceat. ℣ Floret: habetur in ptio eius opinio:& suos habet sectatores.

Strabo

Obsoletum

FRan. Matu.

REstat quarta &c.Non idẽ significant hæc: moderatio enim basis est ipsius uirtutis ex continentia gignitur moderatio quæ modum adhibet dictis & factis.Cum uero in dictis & factis moderati fuerimus tunc deest illud consequitur quod dicitur tẽperãtia: recte ergo hæc coniunxit de quibus ẽt superius est a nobis dictum. ℣ Choro:recte choꝝ appellat quia connexæ & sociatæ sunt quasi cathenæ q̃dam. ℣ Atqui ab Aristippo &c. Cõtra eos disputat qui dicunt oia uoluptatis cã facienda esse:ordo est usq; ad eũ locum. At decertandũ est equis & quisq; si sententia est honestũ tenere:cum is qui ab Aristippo cyrenaici dñr. ℣ Cyrenaici uero sunt philosophi:qui ab Aristippo fluxere.Fuit ãt Aristippus Cyrenaicus.Qđ oppidum erat inter ægyptũ & lybiã.Fuit Aristippus assertor uoluptatis:& socratis auditor Strabo.li.ulti.Aristippus Socraticus Cyrenaicã philosophiã instituit:& areta filia eius in schola successit:& Aristippus filius q matri successit & metrodidactus cognominatus est:& Anniceris q cyrenaicã sectam uſ emẽdasse & annicerиã ab eo deriuasse.Cyrenaici & epicurei oia trahebãt ad cõmodũ suum:ut intelligamus in quo ii differrent.Annicerii ab iis in cęteris qdẽ rebus nõ dissentiebãt.Relinquebãt aũt amicitiã in uita & gratiã: honoreq; aduersus parẽtes:& pro patria pelꝝ aliqd facimus.Cũ Cyrenaici & Epicurei dicerẽt nec patriç qdẽ cã aliqd faciẽdũ eẽ:nec parentum qđ a uoluptate alienũ esset.Summũ bonũ in uoluptate:summũ malũ in dolore ponebãt:& oia ad utilitatem suam referebãt.Cõtra quos Cicero.Nam quæ uoluptate inquit quasi mercede aliqua ad offĩm impellit ea non est uirtus: sed fallax imitatio simulatioq; uirtutis.Nã nisi illa uoluptas esset non sequeremur uirtutem:sed pp uirtutem sequimur uoluptas:ex uirtute enim maximam uoluptatem capimus:sed illi non excludebant amicitiam:de quibus Cice.ait.Est et inquit ipsi carum amoris nomen:unde amicitia nominata est:quã si ad cõmoda nostra referimus ea non est amicitia:sed mercatura utilitatis.Esto enim agri coluntur:& pecora q̃ ex his fructus percipitur. ℣ Obsoletis: antiquatis sublatis.

Obsoletis antiquatis sublatis.

ASẽ.

REstat.Prosequit de temperantia dicens. ℣ Restat quarta pars uirtutum principalium quæ continetur:idest perficit decore:moderatione:modestia:continentia:temperantia. ℣ Igitur nunquid:supple potest qcq̃ esse utile qđ sit cõtrariũ huic choro taliũ uirtutũ.q.d.minime. ℣ Atqui sed tñ philosophi nobiati ab Aristippo cyrenaici atq; ãnicerii:posuerũt oẽ bonũ i uoluptate:& cẽsuerũt uirtutẽ:eẽ laudãdã obeã rẽ:q̃ eẽt efficiẽs uoluptatis. ℣ Quib⁹.ſ.phis obsoletis,i.rectis floret Epicurus adiutor & author.i.assertor ferẽ eiusdẽ sñie. ℣ Decertãdũ ẽ.

¶ De temperantia.

REstat q̃rta pars q̃ decore:moderatiõe:modestia:continentia: tẽperãtia continetur. Potest igitur quicq̃ utile esse qđ sit huic talium uirtutũ choro contrarium? Atqui ab aristippo cyrenaici atq; annicerii philosophi noiati oẽ bonũ i uoluptate posuerũt. Virtutẽq; cẽsuerũt obeã rem eẽ laudãdã qđ efficiẽs eẽt uoluptatis:qbus obsoletis floret Epicurus eiusdẽ fer̃ adiutor authorq; sñiæ:

¶CVM

¶CVM his:cyrenaicis & Epicuro. ℣ Velis:equisq;.i.oi conatu & terra mariq;:ut eoꝝ opinio refellatur prouerbiũ est quotiens uolumus ostendere ultimũ conatũ. ℣ Vt dicitur:ut est in prouerbio. ℣ Nã sit ratio quare decertandũ est cũ his oi conatu:ut scilicet error tollatur e medio:& id constituatur & teneatur:quod est e natura. Si inquit sũmũ honũ ponetur in optia corporis ualitudine:ut uoluit metrodorus non dabitur locus prudentiæ:quæ si ideo ab his introducitur:ut eligat uoluptates:quid potest esse turpius q̃ pudicã matronã meretrici seruire? Metrodorus hic Epicureus athenienſis fuit & septẽ annos ante epicurũ uita functus est:authore Laertio:in secundo de finibus sic ait. Ipse eni Metrodorus pene alter epicurus beatũ esse describit his fere uerbis: cum corpus bene constitutũ sit & sit exploratũ ita futurum. ℣ Spe explorata certa:idest q̃ quis exploratũ habeat se habitumꝝ firmã corporis cõstitutionẽ sine aliquo dolore. ℣ Hęc utilitas:quã ipsi dicũt esse in explorata ualitudine corporis:& sic relinquunt animũ & prudentiam quæ debet habere delectum bonoꝝ & malorum. ℣ Nã ubi:ratio quare talis utilitas cũ honestate pugnabit. ℣ Vbi dabitur locus:in qua re se exercebit prudentia:an ut inquirat suauitates corporis:q̃si dicat apud istos nullũ habet locũ prudentia:quã cõseruat tẽperãtia. Illi autẽ qui in uoluptate sũmũ bonum statuunt: destruunt tẽperantiã:& per consequens prudentiã. Sed isto inquit nihil esse iucundius tali opinione: tñ nihil erit turpius:& cũ turpitudine non stat honestum:ergo nec id quod uere est utile & sic reliquit nihil esse utile: quod sit tẽperantiæ & prudentiæ contrarium:& apud illos inquit:qui ponunt sũmum malum in dolore: nulla est fortitudo:quæ omnia terribilia cõtẽnit propter honestatẽ. Epicurus:ut latius disputauit Cicero in libris de finibus:multa dicebat de tollerãdo dolore:sed cum poneret sũmum bonum in uoluptate: audiendus non erat quoniã absurda dicebat. Itaq; philosophus non est ex solis uerbis spectandus. ℣ Consentaneum: conueniens. PEtri Marsi.

Cũ his uelis:equisque ut dicit:si honestatẽ tueri ac retinere sententia est:decertãdũ est: nã si non modo utilitas:sed uita hominis beata:corporis firma constitutione eiusque cõstitutionis spe explorata:ut a Metrodoro scriptũ est:cõtinet:certe hæc utilitas: & quidẽ summa:sic enim censent:cũ honestate pugnabit. Nam ubi primũ prudẽtiæ locus dabit:an ut cõquirat undique suauitates? Quam miser uirtutis famulatus seruiẽtis uoluptati. Quod autem munus prudentiæ:an legere intelliget uoluptates? Fac nihil isto eẽ iucũdi⁹: qd cogitari põt turpius? Iam qui dolorem summum malum dicat:apud eum quẽ habet locum: fortitudo:quæ est dolorũ laborumq; cõtemptio? quamuis enim multis in locis dicat Epicurus:sicut hic dicit satis fortiter de dolore,tamẽ non id spectandum est quid dicat:sed quid cõsentaneũ sit ei dicere:qui bona i uoluptate terminauerit: mala in dolore: ut si illum audiam de continentia & temperantia. Dicit ille quidem multa multis locis:

¶VELis & equis:Prouerbialiter dictũ. ℣ Nã si non modo &c. Causam ostendit quæ potissimũ uoluptatẽ FRan. Matu.

efficiat:est autem ea bona ualitudo. Nam quia omnia ad uoluptatẽ referunt:nihil utilius uidet esse ualitudine:sed ii hoc inquit Cicero sequi uoluerimus:ut uita beata in ualitudine cõsistat:nullo modo sequi uirtutem possumus; hoc q̃ ita eẽ euidentissimis probat rationibus. ℣ Eiusdẽ constitutionis spe. Metrodorus eni dixit non solum in corpore bene cõposi to beatam uitam cõsistere:sed etiã in spe bene constituendi corporis:quia etiã si corpus non bene cõpositũ sit:& tamẽ bene cõponendi spes sit. Nihilominus uitã beatã esse uolunt. Metrodorus autẽ is discipulus fuit Epicuri & athenienſis fuit & alius eiusdẽ sectẽ stratonicẽsis. ℣ Certe hæc utilitas. Si hoc beatitudinis fundamentũ est:scilicet corpus bene constitutum esse si eum uirtute sentiret:dissentit autem ideo falsum est. ℣ Nam ubi primum prudentiæ. Incipit argumentari cõtra sententiã illam Metrodori progrediens per omnes uirtutes & eiusmodi fundamentum ab omnibus uirtutibus alienum esse ostendit:uidelicet a prudentia &c. Non igitur probandum est fundamentum illud sed potius uituperandum. ℣ Dabitur:scilicet huic fundamento quod beatitudinis esse dicunt. ℣ Suauitates:ad firmandas corporis cõstitutiones hoc uidetur prodesse:ut undiq; cõquirat quæ uoluptati cõsentiãt:at uero suauitas & iucunditas uoluptati consentiũt: ergo suauitas undiq; conquiratur quod si est:quomodo cum prudentia poterit habere commercium:quasi dicat nullũ habere poterit:qui undiq; suauitates & iucunditates quęrit uoluptati seruit:qua seruitute nihil eẽ potest ignominiosi⁹: si propter uoluptatẽ uirtutẽ sequitur Epicureus:ergo uoluptati seruit. Sed ubi uoluptas fuerit illic q eẽ uirtus põt: probat aũt prio per speciẽ:prudẽtia est uirtus:q uirtutẽ q̃runt pp uoluptatẽ faciũt cõtra prudẽtiã. Et qa pars seqt̃ suũ genus faciũt gñaliter cõtra uirtutẽ. ℣ An legere ut intelligãt &c. Cur inqt quotidie legũt philosophi studiis lfaꝝ dedit. Nunquid ut intelligãt qd sit uoluptas. Prudens.n.in ueri inuestigatione uersat:nihil certe esset turpius q̃ ideo legere:ut uoluptate cõparares. ℣ Iã qui dolorẽ &c. pbauit prius a genere deinde a specie Metrodori fundamẽtũ ueꝝ nõ esse: nũc ostẽdit nullũ posse hẽre cũ fortitudine cõmerciũ. Fortitudo.n.cõsistit in agressione periculoꝝ pro pria:pro parẽtibus: amicis &c. Qui autẽ sũmũ bonũ in uoluptate ponũt necessario sũmũ malũ in dolore cõstituunt:si fortitudo cõsistit in ardu is &c. Qui autẽ sũmũ bonũ in uoluptate ponũt necessario sũmũ malũ in dolore cõstituunt:si fortitudo cõsistit in arduis rebus appetendis. Arduæ autẽ res sine labore & consequenter sine colore effici nõ possunt. Intelligitur nullũ hẽre posse fortitudinem cum uoluptate cõmercium. ℣ Quæ est dolorum &c. probat a diffinitione non posse locũ habere fortitudinẽ apud eos qui uoluptatem dicunt esse summũ bonũ. ℣ Quãuis.n.multis locis. Tacite occurrit obiectioni:quia dicere posset aliquis o Cicero uide quid dicas:non enim ita e.. ut disputas:q̃ dolorem summum malum putent illi philosophi. Nam multa disputat de dolore epicurus ostendens nullũ tantũ dolorẽ esse debere:ut uir sapiens ab officio desistat. Respondet Ci. q̃uis multa disputent de dolore. Tamen non considerandũ est quid dicant:sed quid cõuenire uideat:nã qui bona uoluptate terminauerint mala dolore terminent consentaneum est:sic autem de dolore disputat epicurus. Ois dolor aut paruus est:aut mediocris:aut intensus:si paruus est contemnendus est:si mediocris facile tollerandum:si uero intensus breuis:ergo omnis dolor contemnendus est:dicebat propterea langorem q̃tũlibet magnus sit:diminui posse cogitatione uoluptatis:ut qui in eculeo positus sit si uoluptatem aliquam animo conceperit:quam uel habuerit:uel habere sperat:dolorem non sentire:sed uellem inquit Epicurum ipsum prius periculum facere.

¶CVM his.s.philosophis uelis & equis.i.omni celeritate & ueloꝝ & equorum ut dr.i.in prouerbio est:nisi forte si ęqs ASeẽ.

ſdēſt æquatis uelis:q̄ ut Home. di. nauis maxie ipellit:certandū eſt ⁊nq̄ ſnia. i. ſi uolumus tueri ac retinere honeſtatē nat
ſi modo utilitas:ſed uita beata hois cōtinet firma cōſtitutione corporis eiuſq; cōſtitutionis ſpe explorata ut ſcripſi eſ
a Metrodoro certe hæc utilitas & qdē ſūma (cēſent. n. ſic). i. q; ſit ſūma:pugnabit cū honeſtate. ℣ Nā ubi. i. in qua re da
bitur primū locū prudentiæ:an ut ſupple ipſa prudentia coinquinat. i. ſimul inquinat undiq; ſuauitates:q̄. i. quantum
miſer ſupple eſt famulatus ſeruitutis ſeruientis uoluptati. ℣ Autē pro ſed:q; munus erit:aut dabitur prudentiæ: an in
telligetur legere. i. eligere uoluptates:fac:ideſt concede nihil eſſe iucundius iſto:quid poteſt cogitari turpius ipſo. q. d. nih
hil:iam qui dicat dolorem ſūmum malum quem locum habet apud eum fortitudo:quaſi dicat nullu; fortitudo dico
quæ eſt contemptio. i. uilipenſio dolorum & malorum:quamuis enim epicurus dicat in multis locis:ſicut hic dicit fatis
fortiter de dolore tamen non ſpectandum eſt id quid dicat ſed quid conſentaneu;:ideſt cęteris dictis conforme ſit ei di
cere qui terminauerit bona:ideſt conſtituerit ſummum bonum:in uoluptate:& terminauerit mala:ideſt ſummum ma
lum conſtituerit in dolore:ut ſi audiam illum de continentia & temperantia. ℣ Ille quidem dicit multa multis locis.

PEtri Marſi. ¶ AQVA hæret:ideſt ea quæ dicit Epicurus abſurda ſunt:& uerum curſum non habent quemadmodū aqua cum hæret:& non fluit recto fluxu:prouerbium eſt in illos qui abſurda dicunt & minie conuenientia: ſed aliena a recto rationis diſcurſu. ℣ Vt aiunt:ut dicitur in prouerbio:quoniā non conuenit ponere ſummum bonū in uoluptate. & laudare temperantiā:quæ aduerſatur uoluptatibus. & ponere ſūmum bonū in indolentia & laudare fortitudinem. Iſta igitur non ſunt conſentanea. ℣ Atque in his tantū tribus generib⁹:circa tres uirtutes inquit callide diſputant:& uident eas aliquo modo āplecti allatis quibuſdā rationibus prudentiā:ſcilicet fortitudinē:& tēperantiā:ſed iuſtitiam omnino e medio tollunt:per conſequens liberalitatē: & ea omnia quæ ad cōmunitatē tuendā pertinent: ergo remota iuſtitia remouetur omnis uirt⁹: quæ ad iuſtitiam refertur:cum ſit ad conſeruationem humanæ ſocietatis. ℣ Tribus generibus. Prudentia: Fortitudine:& Temperantia. ℣ Tergiuerſantur: fugiunt iſtam reprẽhenſionē:& alios fallunt uerbis: quibus uirtutes ipſas uidentur afferre:tueri:& expedire. Nā tergiuerſari eſt fallere & dicta mutare & quaſi tergum uertere. Suppeditantem:ſubminiſtrantem corpori ipſas uoluptates:& hoc eſſe dicunt munus prudentiæ. ℣ Expedire: expedire! uidentur introducere:& illi munus aſſignare ſuum dicentes fortitudinem eſſe rationem & modum quibus dolorem quis patitur:& negligit mortem cum uoluptate ut ipſi dicunt. ℣ Vacillat:nutat nec poteſt conſiſtere aut eſſe apud ipſos:cum omnia referant ad propriam uoluptatem non ad communem:quod eſt contra iuſtitiam. Hæ uirtutes: liberalitas:magnificentia:communitas:affabilitas. ℣ Neq; enim ratio quare iacent hæ uirtutes:quoniam uirtus debet propter ſe non ob aliud:& ipſi dicunt expętendas eſſe propter uoluptatem.

Vt aiūt uz epicuri.

Tergiuerſatō

Vacillat.

¶ IN AQua hæret. Prouerbialiter dictū:hoc eſt nihil fundamenti hz. ℣ Atq; in his tribus. Dicit epicureos de prudentia:fortitudine atq; modeſtia probabiliter dicere aliquid. De iuſtitia autē nihil eſſe quod differere poſſint:nā ab ea prorſus alienū eſt eoz dogma q; ad uoluptatē oia referunt:quid enī ſua ipſius cōmoda tantūmodo reſpicit:iuſtitiam quo modo ſeruare poteſt. ℣ Tergiuerſantur. Diſputant. Tergiuerſari eſt dubitare & dubitando tēpus conterere. Sed hoc loco tergiuerſari eſt fallere & dictū mutare. Plautus in Amphi. Verſipellē ſe fecit quando iubet ſic interprætatur Martellus:& citat hunc locū. ℣ Prudentiā &c. Recte inquiunt beatitudinē in uoluptate ponimus:nā id prudentia requirit. Et probant a diffinitione. Diffiniunt enī prudentiā eſſe ſcientiā ſuppeditantē uoluptates:& depellentē dolores:quod ſi eſt:ſine dubio confitendū eſt beatā uitā in uoluptate poſitā eſſe. ℣ Fortitudinē quoq; &c. Aliquo modo expediunt. i. explicant fortitudinē ne uideatur eſſe aliena a dogmate ſuo ſiquez eſt fortitudinē eſſe rationē negligendæ mortis & perpetiendi doloris:ſequitur uerū eſſe q; beatus ſit:qui uoluptatis rationē habet. ℣ Tēperantiā &c. Sed neſcio inquit quō hoc fieri poſſit ut qui in uoluptate ſūmū bonū ponit oſtendere rationē poſſit cur uoluptas non ſit inimica modeſtię. Nā uoluptas & modeſtia contraria uidentur:quod cū ita ſit fieri qui poteſt:ut qui in uoluptate beatā uitaz ponit: modeſtiæ rationē habere poſſit:propterea Cicero ait non facillime illi quidē diſputant:ſed quoquo modo poſſunt. ℣ Dicunt enī doloris &c. hæc ergo eſt modeſtia ſiue tēperantia ſi magnitudine uoluptatis minuitur dolor. Nuncquid in hoc uidetur eſſe tēperantia? non facile apparet q; magnitudine uoluptatis minuatur dolor. Si dolor minuitur tēperantia: ſi reſpicit ad maiorē uoluptatē: uoluptas eſt quę triſtitiā depellit: ſed hæc uoluptas ſequitur ex continentia quanto q; maior fuerit uoluptas: tanto minor triſtitia: tanta poterit eſſe uoluptas ut nulla triſtitia remaneat: & hoc modo probat: continentia ſine tēperantia eſt abſtinere a rebus uenereis: cibo: potu: ſomno & cæteris eiuſmodi quę uoluptatem afferunt: ſed q̄nto quis diutius abſtinuerit a rebus uenereis: tanto is deinde appetentius cupit: & maiori uoluptate afficitur. Eodem modo qui a cibo & potu abſtinuerit poſtea auidius capit: & pari ratione qui diutius uigilauerit ſomnū poſtea ſuauiorē capiet: hoc eſt ergo quod dicunt epicurei non ſine dolore abſtinere nos a rebus uenereis & cęteris eiuſmodi: nā & continentia triſtitiā affert. Deinde cū is a quibus abſtinueris: poſtea uti cœperis maiorē ſentis uoluptatē: quę maxia erit doloris diminutio: hanc igitur rationē adducunt cū dicunt aliquā habere congruentiā cū tēperantia uoluptatē: magnitudine uoluptatis afferentes dolorē minui. ℣ Iuſtitia uacillat: de iuſtitia inquit nihil diſputant. Nam apud eos mutat iuſtitia & quia parū dixiſſe uidebatur uacillat: ſubiunxit iacet.

FRan. Matu.

Tpātia

ASce.

¶ SED aqua hęret: ut dicūt illi in prouerbio ē. Aqua ăt dr̄ hęrere: q̄n craſſa eſt & nō pfluit: ſic & aſſertio hęrere dr̄ q̄ nō approbatur

ſed aqua hæret: ut aiunt. Nā quomodo poteſt tēperātia laudare is qui ponat ſummum bonum in uoluptate? Eſt enī temperantia libidinum inimica. Libidines autē conſectatrices uoluptatis. Atq; in his tribꝰ generibus quoquo modo poſſunt nō in callide tergiuerſantur. Prudētiā introducūt ſciētiā ſuppeditātē uoluptates: depellētem dolores. Fortitudinem quoq; aliquo mō expediūt: cū tradūt rōnem negligēdæ mortis: perpetiēdiq; doloris. Etiam tēperātiā introducūt nō facillime illi quidē: ſed tñ quoquo mō poſſunt. Dicunt enim uoluptatis magnitudine doloris detractionem fieri. Iuſtitia uacillat uel iacet potius. Omneſque hæ uirtutes quæ i cōitate cernuntur: & in ſocietate generis humāi. Neq; enī bōitas: nec liberalitas: nec comitas eſſe poteſt: nō pluſquā amititia, ſi

approbatur. ¶ Nam quomodo potest is laudare temperantiam qui ponat summum bonum in uoluptate. ¶ Est enim temperantia inimica libidinum. Libidines autem sunt consectatrices: idest imitatrices: & comites perpetuæ uoluptatis. Atque ipsi tergiuersantur: idest subterfugiunt non incallide: idest satis callide tantum in his tribus generibus: prudentia: fortitudine: & temperantia. ¶ Ipsi introducunt: idest asserunt prudentiam esse scientiam suppeditantem: idest suppimentem uoluptates & deppellentem dolores. ¶ Et expediunt quoquo: idest quouis alio modo cuj tradunt supple esserationem negligendæ mortis & perpetiendi doloris. ¶ Illi etiam inducunt temperantiam: non quidem facillime sed quoquo modo possunt. ¶ Dicunt enim: supple temperantiã fieri magnitudine uoluptatis & detractione doloris. ¶ Iustitia uacillat supple apud eos: uel iacet: idest reiicitur potius & omnes hæc uirtutes quę cernuntur in communitate: & in societate generis humani: neque enim bonitas nec liberalitas nec comitas esse potest non plusquam amicitia: si hæc non expetantur per se sed referantur ad uoluptatem uel utilitatem.

hæc non per se expetantur: sed ad uoluptatẽ: utilitatẽue referãtur. Conferamus igitur in pauca. Nam ut utilitatẽ nullã esse docuimus quæ honestati esset contraria: sic omnẽ uoluptatem dicimus honestati esse contrariã. Quo magis reprehendendos Calliphonem: & Dinomachum iudico: qui se direpturos controuersiam putauerũt: si cum honestate uoluptatem tanquam cum homine pecudem copulauissent: non recipit istã coniunctionẽ honestas: aspernatur: & repellit. Nec uero finis bonorum & malorum: qui simplex esse debet ex dissimilibus rebꝰ misceri: & temperari pót. Sed de hoc hactẽus. Magna enĩ res alio loco pluribus uerbis disputata: nunc ad propositũ. Quemadmodum igit̃: si quãdo ea quæ uideret̃ utilitas honestati repugnat diu iudicãda res sit: satis ẽ supra disputatum. Sinautem specie utilitatis etiã uoluptas habeẽ dicatur: nulla potest esse ei cũ honestate cõiunctio. Nã ut tribuamus aliquid uoluptati: cõ diméti fortasse ñ nihil utilitatis certe nihil habebit:

¶ CHAEC: hæ uirtutes & mediocritates: quæ ꝓpter se expetũtur: aliter non essent uirtutes: de his rebus dictũ est satis loco suo: & concludens Cicero docet omnem uoluptatem esse contrariam honestati: & repræhendit Calliphonem & Dinomachum: qui ut in principio dictum est honestati uoluptatem adiunxerunt: arbitrantes hoc modo se dirimere controuersias philosophorum de summo bono. ¶ Errauerunt inquit: quoniam honestati adiunxerunt uoluptatem: quam honestas auersatur & odit. Vnde dicit Seneca. Non indignor ꝙ post uoluptatẽ ponitur uirtus: sed ꝙ omnino cum uoluptate conferatur contemptrix eius & hostis & longissime ab illa resilens. Et finis bonorum inquit Cicero non potest constitui ex dissimilibus: ſ̃ ex re simplici: ad quam omnia referantur. Lactãtius sic taxat Aristippum. Nec satis fuit ita uiuere: sed docere etiam libidines cœpit: ac mores suos de lupanari ad scholam transtulit: differens uoluptatem corporis esse summum bonum: quæ doctrina execrabilis & pudenda non corde philosophi: sed in sinu meretricis ẽ nata. ¶ Alio loco: in libris de finibus ubi de uario philosophorum dogmate disputauit: disputauimus inquit quemadmodum iudicari debeat & cognosci si quando utilitas honestati repugnabit: & uoluptas etiam si haberet aliquam apparentiam utilitatis: tamen cum honestate coniungi non potest: & uoluptas: inqt aliquid condimenti: & saporis habere potest utilitatis autem nihil habebit: cum non sit honestas: ergo uoluptas corporis unquam utilis: quia nunquam honesta. Et sic nihil erit utile quod temperantiæ de qua agitur repugnabit. PEtri Marsi. Seneca Lactãtius

¶ CONferamus igitur in pauca. Satis probauit ab omni uirtute dissentire cum qui summum bonum in mediocritate ponit quare nunc concludit: & quæ tam multis uerbis disseruit paucis complectitur. ¶ Calliphonem &c. ii philosophi quasi disceptatores esse uoluerunt controuersiarum: quæ inter epicureos erant: & philosophos: cæteros ut stoicos: peripateticos: academicos: dicebant enim honestati coniunctã esse uoluptatem: hoc dicit Cicero non inepte differere si modo explicent de qua uoluptate sentiant. Nam si de animi loquuntur uoluptate illis assentitur: si de uoluptate corporis repugnat. Voluptas enim corporis uitiosa est non simplex: sed per accidens: uoluptas animi nunquã uitiosa est: ut philosophi uolunt: nihil est aliud quaj rationis operatio. ¶ Directuros: determinaturos. ¶ Ex rebus dissimilibus honestate & uoluptate quæ contraria sunt: finis bonorum debet esse unus & simplex. ¶ Alio loco: libro de finibus bonorum & malorum. ¶ Nam ut tribuamus: ut omnino alieni uideamur a uoluptate dicimus uoluptatem nihil habet utilitatis. Sj aliquid habere condimenti: cibus optime conditus facit iucunditatem. Eodem modo si honestati uoluptas accesserit: iucundior erit. FRan. Matu.

¶ CONFERAmus igitur in pauca: idest paucis uerbis quod uolumus absoluamus. ¶ Nam: idest quemadmodum docuimus nullam esse utilitatem quæ esset contra tria honestati: sic dicimus omnem uoluptatem esse contrariam honestati. ¶ Quo: idest pro quo ego iudico Calliphonem & Dinomachum philosophos: scilicet magis repræhendendos qui putauerunt se direpturos: aut potius direpturos controuersiam si copulauissent uoluptatem cum honestate tanquam pecudem cum homine: honestas non recipit immo aspernatur & repellit istam coniunctionem. ¶ Nec uero finis bonorum & malorum qui debet esse simplex: potest misceri & temperari ex rebus dissimilibus. Sed hactenus: supple satis dictum sit de hoc. ¶ Enim pro quia est supple magna res disputata alio loco pluribus uerbis. ¶ Nunc: supple redeamus ad propositum. ¶ Igitur quemadmodum: si quando ea quæ uideretur utilitas repugnat honestati diiudicanda sit res: satis est disputatum supra. ¶ Sinautem: idest sed si etiam uoluptas dicatur habere etiam speciej utilitatis: nulla coniunctio potest esse ei cum honestate. ¶ Nam: ut tribuamus aliquid uoluptati: habebit fortasse non nihil condimenti: idest delectationis sed certe nihil utilitatis. ASce.

PEtri Marsi. IMponens Cicero huic operi quasi fastigium & extremum manum uertit sermonem ad filiũ captans a reipsa beniuolentiam: & etiam se monens filium ut his præceptis & monimentis gaudeat: quæ ad ipsius eruditionẽ instituta sunt. ℣ Sed perinde: sic & tanti pretii. ℣ Vt sicut acceperis: nam si illud magnifices magnum erit: nã res tanti sunt quanti æstimantur. ℣ Habes Reuerendissime præsul a Marso seruo munus multis uigiliis & sudoribus elucubratum: quod iuuenibus & litterarum archana ingressis profuturum arbitror. Sed perideerit apud te & alios qui id quicquid est auspicio tuo lecturi sunt: ut acceperis & nomẽ authoritatẽq; dederis: quod si mihi ut spero: lectiõe tua & grato animo continget: ad maiora excitabor: atq; acri me animo aspirare scias. Effice igitur quæso: ut prima hæc fœtura patris animũ non reprimat: sed nominis & æternitatis ardore flagrãtẽ & ad altiora currẽtẽ ad motis calcaribus ipellat.

FRan. Matu. HAbes a patre: peroratio est totius opis qđ sua quidem sententia maximum esse munus dicit: ut magnam ex eo utilitatẽ capere possit filius si attente legere uoluerit.

ASce. HAbes a patre. Perorat ostendens opus completum. ℣ Ordo autem est. O Marce fili tu habes a patre munus: quidem: idest certe mea sententia: idest secundum iudiciũ meum magnum sed erit perinde ita magnum ut acceperis; q̃q̃ hi tres libri erunt recipiendi inter commentarios Cratippi: tanq̃ hospites: sed ut: idest quemadmodũ si ego uenissem athenas: quod quidem esset factum: idest quod fecissem nisi patria: idest negocium patriæ euocasset me e medio cursu clara uoce: tu audires quoq; idest etiam me aliquando. ℣ Sic quoniaꝫ: mea uox est profecta a te his: idest i his uoluminibus tribue his tantũ tẽporis q̃tũ poteris: poteris autem sup. tribuere quantũ uoles. ℣ Cũ uero intellexero te gaudere hoc genere scientiæ: tum: idest tunc ego loquar tecum propediem: idest statim: ut spero: existens presens & absens dum: idest q̃diu aberis. ℣ Igitur: Cicero ualeq; pro & persuade tibi: te quidem: idest certe esse carissimum mihi: sed fore: idest futurum esse multo cariorem: si lętabere: idest lætaberis & lætum te ostenderis talibus monimentis: idest libris cuꝫ rei admonentibus. ℣ Aut lege monimentis: q; pro & talibus sup. ꝓceptis: idest institutionibus officii. ℣ Habẽs quoque mi Stephane exemplationes nostras quantum monuisti familiares: quas si tibi tuisq; gratas ac iucũdas intellexero ad meliora maioraq; impuleris. ℣ Vale: & tu uirorum optime.

HAbes a patre munus Marce fili mea quidẽ sententia magnum: sed perinde erit ut acceperis. Quamquam hi tres libri iter Cratippi commentarios tanquã hospites erũt recipiẽdi. Sed ut si ipse uenissem Athẽas: quod qđẽ esset factũ nisi me e medio cursu clara uoce patria reuocasset: aliquãdo me quoq; audires. Sic q̃m his nostris luminibus ad te profecta uox mea est: tribue his temporis quãtũ poteris: poteris ãt quãtũ uolles. Cũ uero intellexero te hoc sciẽtiæ gñe gaudere: tũ & ꝑsens tecum propediem: ut spero: & dum aberis absens loquar. Vale igitur mi cicero: tibique persuadet: te mihi quidem esse carissimum: sed multo fot cariorem: si talibus monimentis præceptisq; lætabere.

FINIS.

FINIS.

HAEc habui cãdidi lectores q̃ in his cõmentariolis delẽda putarẽ: & ꝑ tanti opis ornamento addẽdo ducerẽ. Plura desiderari nõ ignora. Sed nõ oibus tuta inter cyaneas petras contingit nauigatio. Hæc q̃liacũq; sũt boni cõsulẽtes aium nõ rẽ çstimetis. Cupio tm̃ ꝑdesse. Sed ad id ꝑstandũ uires nõ suppetũt. Et sus mineruã docere nõ põt. Etiã nõ recte scribẽtibus gratia debeť. Alios. n. excitant ad ꝓciniũ ueritatis. Pro qua generosa illa antiqtas dies noctesq; ut posteritati consuleret: laborauit. Valete ad uotũ. Et Sylii recognitionẽ q̃ iã cuditur: sed cum apologia expectetis. Inuretur certe ignorantium omnium arrogantissimo: & corruptorum corruptissimo Antonio uolsco nota: quã ob linguæ petulantiam: furoresq; meretur. Magnoq; optabit emptuꝫ non scripsisse in tenebrosis illis Propertianis incidisse in suas manus nouos in Syllii cõmẽtarios cuiusda præsbyteri: qui Marsus ferebať. Sed iccirũ est uestinus sit an marrucinus. Me Marsum experieť. Non didicit ab Eurypide uir temerarius & ꝑcacissimus linguã hõre icastigatã morbũ eẽ turpissimũ. De me ut sibi & oibus hoibus ignoto scribit: qui totiens ob uitæ dedecus & ignoratiã conspectũ ueritus meum in lustris delituit. Me uulpecula non agnoscit: cui iam per annos sexdecim tot laqueos disposuit: tot struxit insidias: tot dolos excogitauit: ut iam fraudulẽtissimi ingenii sui cõmenta consumpserit. Præsbyteꝛ me ad ignominiã: ut ipse opinať: appellat. Quod mirũ nõ est. Vir quippe ipius & crucis Christi inimicus: sacerdotiũ ducit dedecus: & id mihi uir nefarius uitio uertit: quo uita mea cẽsebať iprimis. Sed de his hactenus oia tꝑs habent. Valeiteꝛ.

CMagnifico ac Generoso Patritio Veneto Domino Francisco Valerio Philosophiæ professoris Iulius Ferettus Rhauennas. S. P. D.

QVoniã nihil extat a diis imortalibus cõcessum hoibus maius: aut ꝑclarius utilisue amicitia. Quę facit ut homines iter se cõiũctissimi i hac uita uideanť quandã cõsecuti fœlicitatẽ. Iccirco mi Frãcisce decus: atq; splẽdor Valeriç gẽtis: olim iter Romana cognomẽta nõ i postremis nũerata. Sed ꝓpius ꝓximis uel iter ꝓxima conspecta: in qua plurimi Romanoꝝ (ut asserit Liuius) excelluere. Hoc opus tibi dicãdũ eẽ censui. Qui me fratresq; meos tãto cõplexus es amore: ut diuinũ quoddã munus existimemus. Nos Andreç auũculo tuo Mutatio iter primarios pricipes Venetos primũ placuisse. Deide tibi Simonicq; eius sctitatis uitæ imitatoribus. Cui si a Deo datũ fuerit: ut tibi tuçq; domui iseruire possimus: ꝑ tuis i nos imortalibus meritis. Nõ erit alienũ ab offõ nro tibi nos ꝑ q̃ gratos uideri: qđ si minus re ipsa: animo saltẽ (uti confido) perspexeris. Accipies igitur in presentia hoc munusculum tuo dignum nomine. Qui nõ põderas in fortunæ casibus aut diuitiis amicitiã: sed potius in uirtute. Quã enixe colis: ipsaq; duce cõfidis imortalitatẽ assequ. Eã eteni tui Maiores toto aio complexi tibi imitandam enixius reliquerunt. Vale Calendis Augusti.

OMNI BONI.

PVSCVLVM hoc de Amicitia in duas cõsumi partes alectoribus cõsuetũ est. ut delicet in pœmiũ, & tractatũ: pœmiũ exordioꝝ more docilẽ: & attẽtũ reddit auditorẽ: ut in sequẽtibus oñdemus. Tractatus uero regulã amicitiæ cõtinet. Amicitia est duoꝝ: uel pluriũ mutua bẽiuolẽtia iter se cõgregata. Introducit hic Lælius iã grãdior natu loquẽs de amicitia: & eius ꝓcepta aliqua tradẽs suis gñis Fanio: & Scæuolæ: q interrogãt ipsum Lęliũ: quare. P. Sulpitius: & Põpeius: quoꝝ alter plæbis Tribunus: alter uero cõsul fuit. In his magistratibus suã pristinã amicitiã i inimicitiã nõ mediocrẽ cõuerterũt: qua ex re totus populus admirabat tũ nouitate rei: tum uero dãno q cõsequebatur ꝓpꝫs ex istoꝝ duoꝝ discordia: Rñdet autẽ Lælius gñis hãc nõ fuisse bonã amicitiã: & sic amicitiæ regulas igredit: q qdem Lælius supius in Catone iuuenis erat: nũc aũt grãdis natu duas filias uiris supioribus locauit. Titulus opis erit talis. Læli? uel de amicitia more Plato. i. scribit ꝑsona loqns: & materia q̃ tractanda sit.

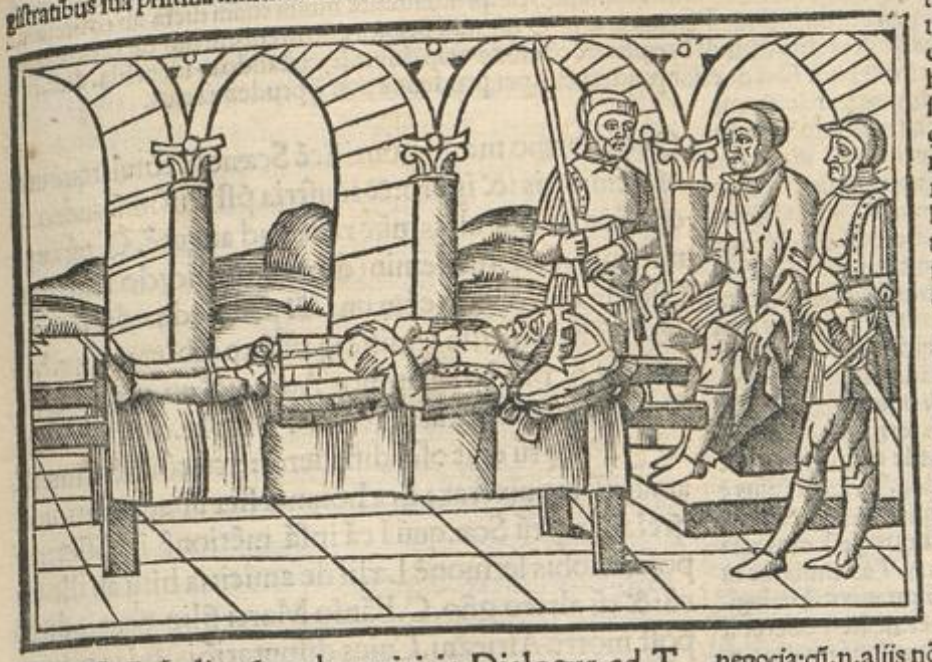

MVTIVS: ex Mutioꝝ familia fuit. Scæuola. In oi sermone: in quocũq; collogo Lælii sociꝝ sapiẽtẽ appellat. ℣ Sumpta uirili toga: pueri romani usq; ad. xiiii. ãnũ ꝓtextã ferebãt: deinde cõuocatis amicis: & ꝓpinqs sumebãt togã: q & alios exigebat mores. i. uiriles. ℣ Quo ad pos. quãtũ ad negocia: cũ. n. aliis nõ erã occupat? negociis: me ad senem cõferebã. ℣ Liceret: q̃tũ ad necessitatem: & honestatẽ: nõ. n. honestũ erat ut tpe dormiẽdi ad illũ ꝓficiscereť. ℣ A se. la. denotat modũ eũdi: & notabile tradidit adolescentibus: ut senũ cõsuetudinẽ cõsequanť a qbus disciplinas capẽ ꝓnt. ℣ Disputata: cũ arte: & rõne dicta: tractũ est a ꝓsecutiõe arborũ: & uitiũ. ℣ Breuiter: & cõ. sunt hic aliqua ꝓcepta de amicitia breuiter: & apte tradita. ℣ Studebam: animum meum ad illa ꝓcepta Scæuolæ summa cum uoluptate applicabam.

CM. T. C. Lælius siue de amicitia Dialogus ad. T. Pomponium Atticum Præfatio.

VINTVS Mutius Augur Scæuola multa narrare de. C. Lælio socero suo memoriter: & iucũde solebat: nec dubitare illum in omni sermõe appellaŕ sapiẽtẽ. Ego autẽ a patre ita eram deductus ad Scæuolã sumpta uirili toga: ut quoad possem: & liceret a senis latere nũq̃ discederẽ. Itaq; multa ab eo prudẽter disputata: multa ẽt breuiter: & cõmode dicta mẽoriæ mãdabã: fieriq; studebã ei? prudẽtia doctior.

QVIntus Mutius Scæ. &c. Cõgrue licet forsan minus aiaduerso ordíe: post officioꝝ libros: subiũctus est de amicitia liber. Nã si nulla pars uitæ officio decẽter uacet: nõ est ubi diligẽtius merito obseruẽť q̃ inter amicos: qppe q maxime rari inuẽti sunt: & iucũdissimi ubi inuẽti fuerint. Iõq; ut egregiũ offidat iter amicos: officiũ seorsum quasi de grege sectũ ꝑtractat. Moris. n. est quẽ egregium significare uolũt post gregarios nũcupare: ut ænei. Troes reliquias danaũ atq; imitis Achilli: ubi Achilles nõ negatur danaus sed significat ꝑcipuus: sicut in euãgelio. discipulis: & Petro nõ qui discipulus nõ sit q discipuloꝝ princeps. Prudẽter autẽ & ꝓ q̃ cõmode rẽ hãc tractat author nr̃. Prudẽter qdẽ q eũ inducit disputãtẽ utpote Lælii: q õium cõsensu sapiẽtissime: & prudẽtissime amicitiaꝝ munere cũ uiro fortissimo atq; optio Scipiõe africano fũctus ẽ: un illi plena fides adhibẽda: cõprobaŕ qa expto cuilibet i ea quã ꝓfiteť scia credẽdũ aiũt. Cõmode aũt nõ q nimis argute nec sæuere more stoicoꝝ: sed cõiter: & ꝓ cõi hoium caput rẽ differit. Porro tã anxie obseruat eius q̃ loq facit decoꝝ: ut nõ Ci. sed ipse Lælius loq putari posset. Titulus opis i frõte patet: dictus est hic liber Lælius ab eo q primas ptes tractat: sicut Timeus Platonis & in comœdiis: adelphi: & phormio: dr̃ ꝑterea dialogus q cõmentãtiũ iter se sit sermo. Scribit ad Titũ aũt põpo. nõ atticũ uiꝝ Ci. amicũ. Intẽtio opis est lectorẽ docere quo pacto amicitiæ munus expleat: qd̃ si fecerit non poterit uir bonus nõ euadere: nẽpe q iter solos bonos sit uera amicitia. Diuidit ãt liber hĩ unus in duas ptes. ꝓœmialẽ: & executiuã: seu tractatiuã. Prior est in pricipio: posterior icipieť illic. Fan. Sũt ista uera. In priore loqtur tñ Ci. In posteriore nusq̃. Nã ẽt illa uerba in fine hæc habui &c. Lælii sunt: Verũtñ norit litteraꝝ rudis totũ opus a Cic. cõpositũ esse. multa tũ in eo dici q̃ Ciceroni nõ cõueniunt. Nã neq; Ci. Terẽ. fuit familiaris: qd̃ tũ iperiti ex hoc ope asserũt. Neq; Fanius: & Scæuola generi fuerũt: sed lælio. Facit aũt in ꝓœmio tria: cũ attẽtos dociles: & beniuolos lectores reddit. ℣ Attẽtos qdem ex rei ꝓtio: & difficultate. Dociles: qa modũ ꝓcedẽdi ꝓlibet: & beniuolos: qa rẽ maxime utilẽ ꝓmittit. In primis aũt uerbis inter grãmaticos cõtrouersia est an legi debeat augur Scæuola: an cõtra scæuola augur. Multi. n. cõtẽdũt posteriore mõ scribẽdũ: & ita fere scriptũ reperi. Alii putãtes ineptũ esse uocaliũ cõcursum si post la. sequatur: aug. priorem cõmẽdãt: se in oꝛone soluta tñ puto fugiendũ uocaliũ hyatũ: ut appellatiuũ ꝓpriis itermiscerẽ: si qua aũt expositionis agebunť cũ ordíne patefiũt qui talis est. ℣ Quintus mu. scæuola augur. i. qui fuit de collegio auguꝝ sicut: & Ci. solenis

ASCẽ. Quin. mutius scæuola

bat narrare memoriter:& iucūde.i.cū delectatiōe:multa de Caio Lælio socero suo.i.patrī uxoris suæ:nec solebat dubi
tare.i.ut in re dubia solemus uereri:appellare in oī sermone.i.colloqo hoium illum.s.Lælīū sapiētē. Ego aūt inquit Cā
erā deductus a pr̄e sup.meo:qa pr̄ib⁹ bōis est de moribus filioꝝ sūma cura:qđ de pr̄e suo p̄dicat i ser.flaccus.ad Scæ.
s.Mutiū:sūpta uirili toga.i.stati:ut cœperā uirilē togā:& ita ex ephebis excesseram:& sine pedagogo ne cœpcerā:dedu
ctus:inqt:erā: ita.i.eo pacto:ut quo ad.i.quatenus possem.s.q̄tū ad me attineret:& liceret ne molestus esset:q̄tū ad illi
ego nunq̄ discederem a latere senis.s.Scæ.Itaq;.i.& ita:quia pr̄i obtēperās ita faciebā:ego mandabā memoriæ.s.mea
multa disputata.i.per modum disputationis discussa ab eo.s.sene Scæ.prudenter:& multa etiam dicta ab eo breuiter:
& cōmode:aut ideo cōmode.quia breuiter unde Flaccus in arte. Q uicquid p̄cipies esto breuis:ut cito dicta percipient
animi dociles teneantq; fideles. ¶ Aut duo dicit:& breuiter:& cōmode quia dilucide:euitando q; idem Fla. dicit.Bre
uis esse laboro obscurus fio.Et studebam fieri doctior prudentia.i.per prudentiā non q̄ prudentia eius.

OMNI BONI. ¶ME ad.p.ad aliū Scę.q priceps sacerdotū erat.

Virgi. Tere. ¶ Industria.i.laboribus honestis excitādo ab idul
gēdo siue ab urēdo dcā:nā urit ille q ad aliqd pa
gēdū ardēs ē ut Vir.istāt ardētes tyrii:sicut ecōtra
frigere dicim⁹ ignauos. Ter.nimiꝝ hī homes frigēt.
¶ In he.hemicyclus cathedra i modū medii circu
li appellat:nā dī semis. ¶ Memi. At.qn̄ tecū Sul
pitī.familiaritatē hūit. ¶ Tribunus plæ.aduoca
tus dī āt Trib.qa ppls primo i tres erat ptes diui
sus.Prio fuerūt Tribūi tres.deide.ix. ¶ In ore oi.
totus ppls loqbat de istoꝝ inimicitia:q fuerūt ami
citia cōiūctissimi:nūc āt capitali odio discordes sūt.

Cōiun ctissime Aman tissime Tri plex ē stilus ΔιεΤημα Τικοσ Primus ῥαμα Τικοσ. Scdus Tertu⁹ μικΤος Vt in uir. De āici tia fiāt audito res attē tos ac dociles
¶ Cōiūctissime:q̄tū ad bōa externa. ¶ Amātissi
me:q̄tū ad aium & inqt.Salu.idē uelle idē nolle.
¶ Quasi uidenť.n.se.inuicē alloq. Triplex stilus ē
ΔιεΤημα Τικοσ.i.narratiuus qm̄ narrat de aliqua
re:alter est ῥαμα Τικοσ.i.factiuus q est comedia
rum:& tragœdiaꝝ.terti⁹ est μικΤοσ.i.mixtus ut
æne.Vir.stilus mixtus est:qa fiunt mixti.Dialogi.
ne inq̄:& iqt:ut hī ieptitudo uitet:ne iterponeret hī
duo uocabula sæpenūero itroduxi loqntes istos:q;
bus illoꝝ freq̄ntiā uocabuloꝝ uitam⁹. ¶ De ami.
docilē facit auditorē qm̄ de q̄ re sit dicturus. uī tra
ctaturus sūmatim oñdit. ¶ Cognitōe.o.ex hī libel
lo oēs amicitiæ p̄cepta differere pñt. ¶ Vt p̄desse
multis:attētiōe auditorē p̄monet:rē q̄ ad eos ipsos
auditores ptinet cōmemoratus ē author. ¶ Sed ut
in ea:ponit filitudinē quēadmodū Cato locutus ē
in senectute:sic Lælius in amicitia sermonē hēbit.
¶ Aptior.p.nō solū ætate:sed ēt prudētia.fuit.n.
Cato sapiētissimus senex iō bn̄ de sene.disputauit
sic Læ.amicitiā exp⁹ de ea p̄te disputauit. ¶ Flo.
s.moribus:& cognitiōe multaꝝ reꝝ adeo:ut ab oī
bus sapiētissimus appellaret. ¶ Memo.de q̄ fere
oēs sermocinationē habebāt:fuerūt.n.Sci. & Læ.
unū par amicoꝝ: sciendū tn̄ q; est Sci.maior sociū
noie Læ.hūit:& de istis nō intelligit hic: alius fuit
Læ.minor qui minoris familiaritatē Sci.habuit:er
go duos Læ.maiorem:& minorē:habemus: sicut
& Sci. ¶ Scæ.gener Læ.qui ab ipso Læ. de amici
tia perceperat. Tul.commemorauit.

Quo mortuo me ad pontificē Scæuolā cōtuli:quē unū
nr̄æ ciuitatis:& igēio:& idustria p̄stātissimū audeo di
cer̄.Sed de hoc alias:nūc redeo ad auguré. Q uū sæpe
mīta narraret:tū memini domi i hemicyclo sedētē ut
solebat.quū & ego eēm una:& pauci admodū familia
res i eū p̄monē illū icidisse:q tū fere oīb⁹ erat i ore.Me
ministi.n.,pfecto ut opinor Attice:& eo magis q.P.
Sulpitio utebare mītū:quū is Trib.plæ.capitali odio.
a.Q.Pō.q tū erat cōsul diss'ideret:q cū cōiūctissime:&
amātissime uixerat: q̄ta hoium esset uī admiratio:uel
q̄rela.Itaq; tū Scæ.quū i eā ipsā mētionē icidisset:ex
posuit nobis sermonē Lælii de amicitia hītū ab illo se
cū:& cū altero gño.C.Fānio Marci filio paucis dieb⁹
post mortē Africani.Cuius disputatiōis snias memo
riæ mādaui:q̄s i hoc lib.exposui meo arbitratu. Quasi
n.ipsos induxi loquētes ne inq̄:& inqt sæpius interpo
neret̄.Atq; iō feci ut tanq̄ a p̄sentibus corā hēri p̄mo
uideret̄.Quū.n.mecū sæpe ageres:ut de amicitia scri
berē aliqd digna mihi res tū oīum cognitiōe:tum nr̄a
familiaritate uisa ē.Itaq; feci non inuitus:ut p̄desse
multis tuo rogatu.sed ut i catone maiore feci:q est scri
ptus a te de senectute:Catonē iduxi senē disputātē:qa
nulla uidebat̄ aptior p̄sōa q; de illa ætate loqret̄ q̄ ei⁹:
q; & diutissime senex fuisset:& in ipsa senectute p̄cæte
ris floruisset.sic quū accepissemus a patribus maxime
memorabilem. C. Lælii:&. P. Sci. familiaritatem.C.
Lælii p̄sona uisa ē idonea fuisse:q̄ de āicitia ea ipa dis
sereret:q disputata ab eo memīsset magī me⁹ scæuola

ASCē. ¶QVO.s.scæuola mortuo.i.post q̄ mortuus erat ego cōtuli me ad scæ.s. alteꝝ pontificē.i.q; erat de collegio pontifici
quē unū.i.solū ego audeo dicere sup.esse aut fuisse p̄stātissimū nr̄æ ciuitati.i.i ciuitate romana:&.i.silr ingenuo.i. inge
nuitate aī:& idustria.i.naturali ad grauitatē habilitate.sed als sup.loq̄r de hoc.s.scæ.pōtifice:ego redeo nūc ad auguré
i.ad narrāda ea q̄ ab augure scæ.acceperā. ¶ Cū ipe narraret sæpe multa p̄ser tī de socero suo Lælio.tn̄ ego memini ip
sum sedētē domi i hemicydo.i.loco semicirculariter tecto:ut aeris claritatē siñ pluuia:aut solis ipetu captaret:sedētē dicit
ut solebat:cū.i.qñ:&.i.pariter ego eēm una.i.sil cū eo:&.i.sil pauci admodū familiares sup.ei⁹ memini inqt:illū.s.scæ.i
cidere:ubi notabimus memīsti fieri p̄ntis tp̄is ifinitiuū hr̄e:ut memini uidere &c̄.i eū p̄monē q; erat tūc fere sup. oībus
aut lege fere cūctis:nullo āt mō:ut recte docet ualla legēdū ē mītis:qa fere ñ iūgīt īsignis pticularib⁹ i ore,i.de quo tūc
fere loqbāt.s.de amicitia. ¶ Enī p qa attice.s.Pōp.tu memīsti p̄fecto.i.reuera:ut opīor:& eo magis mēministi q; utebar
multū Publio Scip.s.minore mēministi inq̄:q̄ta eē uī admiratio:uel q̄rela hoium. ¶ Cū is.s.Scipio exñs Trib.plæ.dissi
deret.i.dissētiret:& aduersaret odio capitali.i.ad capitis usq; hoc ē ad uitæ petitionē qnto Pō.q erat.tū.i.tūc cōsul:q cū
i.cū quo uixerat.s.prius cōiūctissime:& amātissime. ¶ Itaq;.i.& ita:qa ppls murmurabat de dissidio Sci. Scæ.tū.i.tūc
cū.i.qñ icidisset i eā ipam mētionē.s.odii:& dissidii: exposuit nobis p̄monē Læ.de amicitia:hītū ab illo.s.Læ.secū.i.cū
exponēte Scæ.cū alio.i.altero:si nō nisi duos hēbat gños:gño sup.suo.s.Caio Fānio filio martii hītū dico post mortem
Afri.s.Sci.paucis dieb⁹.i.stati post cui⁹ disputatōis a Scæ.recitare:ego igt Ci.snias mādaui mēoriæ q̄s ego exposui in
hoc lib.s.de amicitia meo arbitratu.i.p arbitratu meo. ¶ Enī p qa ego iduxi.i.i troduxi q̄si ipos.s.soceꝝ cū gñis suis lo
q̄ntē ne inq̄:& iqt uerba illa a Boe.i.de osola. nimis freq̄nter repetita:iterpōet ēt sæpi⁹.s.quā deceret:ātq; iō feci ut ser
mo uideret hr̄i corā tāq̄ a pñtib⁹. ¶ Cū.n.o attice tu augeres mecū.ut scriberē aliqd de amicitia:res ē mihi uisa digna:
tū.i.pariter cognitiōe oīum.i.quē oēs cognoscāt:tū.i.pariter nr̄a familiaritate. ¶ Itaq; feci nō iuitus.i.libēter ut p̄desse

multis

multis tuo rogatu.i.ppea rogasti:sed:ut in Cato. maiore:qui.s.liber est scriptus.i.iscriptus a te de senectute. ℣ Ego in duxi Cato.senē disputātē qa nulla psona uidebatur aptior q̄ loqueret de illa ætate.s.senili q̄ eius sup.psona.s. Catonis qui fuisset:&.s.simul diutissime senex:&.i.simul floruisset p̄ceteris in ipsa senectute. ℣ Sic cū accepimus.i.itelleximus a patribus.i.a maioribus nostris familiaritatē.i.familiarē amicitiam:& consuetudinem Caii Lælii:& publii Scipionis.s. minoris sup.esse memorabilem.i.dignam memoria:maxime.i.summopere:aut in primis psona Caii Lælii est usa fuis se idonea q̄ dissereret de amicitia:ea ipsa qua Scæ.magister meus meminisset.i.recitasset:& mēorasset disputata ab eo.

OMNI BONI. Genus sermōis

¶ GENVS sermonis:oñdit hūc sermonē fuisse in ꝺsuetudīe nō mediocriter apd̄ maiores: ut Pla.qui suis ī opibus cōtinue dialogos fecit:introduxit p̄ceptorem suū semp aliis psonis rndētē. ℣ Et il.nō h̄ erat ℔monis cōsuetudo ī auctoritate solū uetez:sed & sapiētissimoz:& illustriū. ℣ Nescio.q.p.modus sic dicēdi:ac si dicat esse si nō appeat rō qa tū grauitas sp auctoritati maloz ñ pua adhibita fuit. ℣ Sic afficior:sic aio disponor:ut me nō putē:sed Catonē in senectute loq existimē:& sic accidit ī amicitia:afficio iungī cū affectibus aī ut afficio te mœrore ul' lætitia. ℣ Senex ad senē:ego Cice.senex ad Atticū,senē. ℣ Amicissimus:ac si dicat ego amicissim⁹ loquor ad te amicū meum. ℣ Aium.a.remoueas uel aium tuū a me. ℣ Post.m.a.mīoris.Nā si hic plæbi fauēs auxiliū legi agrariæ tradebat q̄ ex re nobiles eū domi pimerūt:cuius morte tāto afficiebat mœrore: ut domi totus mœstus contineret. ℣ Tu.i.c.sensus:o Attice legēs h̄ amicitiæ p̄cepta cognosces teip̄m.s. uerū esse amicū:& in te h̄ repies:nā.ut ī Attici uita legī amicitiis. Atti.semp delectatus ē. Vñ cōtinue ī amicoz negociis uersabat. ℣ Sūt.i.h̄ amicitiæ tractatus incipit:qui græ. ℣ ΠΛΑΤΩΝ nuncupat:subaudiēdū ät est:ut h̄:p̄cesserit mō sermo istoz gnoz cū socero Læ.o.Læ.q̄re tātope doles de morte Africani:nā te lachrimis afficis tā q̄ una mulier:qbus rndit:nōne debeo tāti uiri cā mœrore affici q totius ciuitatis splēdor:& magnificētia fuit. ℣ Me.ad uirtutē. ℣ Cla.ad factoz gliam. ℣ Sa.hūanaz diuinaruq; rez doctissimū:& iō oēs mirant te more muliebri casū amici deplorare. Tribuebat h̄ mō Mar.

ΠΛΑΤΩΝ nuncupatur

ca.Sapiēs appellatus in senectute Ca. ℣ Mō.i.pauloañ in li.de se.nō ät dr̄ h̄ mō apud Ci.triplici mō h̄ nomē sapientē positū esse iuenimus. Sapiēs aliq̄n dr̄ q sciam alicuius optie tenet:ut fuit Lu.At.in iure ciuili:alio.n.mō sapiēs est pp lōgam ætatē rez multaz cognitionē adeptus:ut Ca.tertius modus sapiētiæ repitur q est circa p̄cepta bñ uiuendi:& cognitionē uirtutis sicut phīæ moral'.& h̄ sapia Læ.fuit:q̄ alios modos sapiæ supat. ℣ Vter alio mō.Ca.in cognitione multaz rerū Atti.in ciuili iure habiti sunt sapiētes. ℣ In se.ubi exercetur genus deliberatiuū. ℣ In fo.in quo genus iudiciale tractatur:iō maximus orator dictus. ℣ P̄o multa:q̄ ꝓuiderat in senatu p̄ponebat. ℣ Vel acta recitat q̄tum ad forum in quo accusabat & defendebat.Nā multas persecutiones passus est galba:īmo:ut ait Ply.sexagesies accusatus fuit:& absolutus fuit semp. ℣ Re.ad se.re.nā ibi ꝓponebat:deinde obiectis rndebat. ℣ Acute.īgenii subtilitatē demōstrat q̄ solis in rnsis cognoscit si.n.aliqs ꝓponit illud excogitauit qd̄ dicturus est:sed in rnsis sine p̄meditatione rndetur. ℣ Cog. more Vir.& ēt Cice.cognomē p agnomine ponit.qd̄ deide in cognomīe p tpis successionē uertitur:ut fuit unus ex Cic. familia qui in naso porrū in modū ciceris habuit qd̄ fuit primo agnomen deinde lōgitudine in cognomen est uersum.

Sapiēs

Plyni⁹

¶ AVTEM pro sed:hoc genus sermonū.s.dialogoz ē positū.i.ꝺstitutū:& corroboratū ī authoritate uetez hoīum:& eoz.i.eorūdē nō uulgariū:sed illustriū:ut Pla. ℣ Et ita siqs dānare uelit hoc gen⁹ sermonis:dānet ēt Soc.Pla.& reliquos apūd ueteres laudatos quos h̄ authores hēt:quo mō se defendit in prologo andriæ Terē. ℣ Et nescio: inquit Ci.quo pacto hoc genus uī habere plus grauitatis. ℣ Itaq; ipse.i.ego qui hæc composui: legēs mea.s.dicta aut scripta: afficior interdū sup.ad ea:sic:ut existimē Cato.loq nō me. ℣ Sed ut senex.s.Ci.scripsit: tū.i.tūc.s.in Cato maiore h̄ est in lib. de sene.ad senē.s.ad Atticū:sic in hoc lib.amicissimus.s.de Cice.scripsit de amicitia ad amicū.s.eūdē Atticū. ℣ Tū.i. tūc quū de sene.scripsit:locut⁹ est.i.loq̄ns inductus Cato quo nemo fere senior erat illis tpib⁹:& sup.nēo prudētior:sed pulchre reticetur pticula.& ut pnūciatiōe adiuuetur snīa. ℣ Nūc.i.in hoc ope loquitur.i.loq inducī de amicitia Læ.i.simul sapiēs. ℣ Etenī habitus reputatus sic.i.talis:hoc est sapiēs &.i.simul excellēs gliam.i.p gloriā amicitiæ.Ego uideli cet:ut sup.tuo Attice auertas,parūp.ppaz tpis:aium añ.i.a cōtēplatiōe mei.i.ut qd̄ audies: & leges nō putes me loq: sed Læ.ip̄m quē īducet loq̄ntē. Vt uero rē uero siłem faciat fingit ēt modū:q̄si rei gestæ dicēs. C.Fā.&.Q.Mu. gñi ipsius Lę.uenīt.i.ponam⁹:uenīāt ad Socra.sup.s.Lælīū p⁹ mortē Afri.s. Sci.℔mo orīt ab his:& Lę.rndet sup.eis cui⁹.s. Læ.disputatio ē de aīcitia:quā.s.disputationē tu ipe legēs.i.ī hoc lib.cognosces q̄si nō a Ci.sed a Lę.& gñis ei⁹ habitā. ℣ Fā.sūt ista &c. Hæc ē ps executiua:i q̄ incipit res tractari p modū dialogi a pl̄ōis a Ci.īductis. Vñ fingit Læ.ī hemicyclo sedeī.&ad eū uenisse gñi quoz prior.i.Fā.sic eū allogt q̄si iter eūdū mlta de Afri.fuerīt collocuti. ℣ O Lęlii ista q̄ tu cōmemoras de Afri.sūt uera. ℣ Nā sup.nec melior qs̄q uir.nec clarior fuit Afri.sed tu dbes existīare.i.iudicāt oculos oīum.s.hoīum eē cōiectos in te:& ita dissimulare dolorē quē de ei⁹ morte cōcepisti.q.d.dolorē nō cadere ī uiz sapiētē:& sup.oēs:&.i.simul appellāt:& existimāt.i.iudicāt ne adulari putent te unū.s.solū sapientē. ℣ Hoc.s.eē sapientē uebatur mō.i.pauloañ Catōi.s.maiori q cēsorius dictus est.Nā minor hoc tpe quo hæc acta finguntur:nōdū erat natus. ℣ Scimus Lucullū attiliū esse appellatū sapiētē apud patres.i.maiores nostros:sed uterq; erat sup.appellat⁹ sapiens quodā alio mō q̄ tu supple. ℣ Nā attili⁹ erat appellatus sapiēs qa puta batur eē prudēs in iure ciuili. Cato ät qa haberet usum.i.expientiā multaz rez:& multa ei⁹:& in senatu:& ī foro uel ꝓuisa prudēter.s.priusq̄ euenīret:uel acta cōstāter

Alius scæuola pontifex.

cū tēpus aduenisset:uel rīsa acute si de rebꝰ dubiis pcūctaret:ferebanꝯ.i.circūferebanꝯ aut efferebanꝯ aut memorabatur:& ꝓpterea habebat iā in senectute quasi cognomē sapientis:sicut sapientes græci prius sophi.& deinde phi dicti sūt. Ad notabit puer tria fuisse oranti bus loca senatū:ubi de repu.fere agebatur forū iudiciale:ubi de iudiciis:& comitia:ac cōtionem:ubi de ppli statu.& rogatione:dicūt aūt.f.omnes te esse sapientem quodam alio modo:quia non solum

OMNI BONI. ¶NATVRA:ingenii subtilitatis.℣ Moribꝰ:bonoꝝ cōsuetudine.℣ Stu.bonaꝝ:artiū:& disciplinarum.℣ Do.ꝓpter moralis:& uitæ gubernādæ rōne in se cōtinebat:in qua re differt sua sapiētia a Cā.& Attilii sapientia.℣ Nec si uulgus q ꝓ duo uerba unū putat esse sapientē:ut si aliqs est bn indutus:qui loquax sit a uulgo sapies dr.Et u.q doctū bonarū disciplinarū sapiēte appellant.℣ In re.g.in tota Italia q ꝓpter philosophos græcos:qui in ea habitarūt magna quodā græcia dea ē ac si dicat i tota Italia nō inuenit alius sapientior te.sed tm uī dicere de uera græcia.qa subiūgit septē sapiētes qui græciæ sapiētes appellati sūt.℣ Nam:hā. obiectioni occurrit:qsptā.n.diceret:tu dicis q Lę. est sapiētior cæteris:qui in reliqua græcia inueniuntur:cui rīdet q etiā illos Læ.ptert:qm ipti in aliqua arte sapiētes appellati sunt:utputa Solon in legiꝰ: sed

Septē sapiētes

Læ:oia in se ꝓcepe:at:q a uiro docto percipi possit & non solum uirtutē habebat:sed etiam eā in bonis reip. exercebat septē fuerūt isti. Solon Athe. Chi. Lacedæ. Periā. Cori. Pit. Mithy. Cleo. Lydius. Tales milesiꝰ. Bias Prie.℣ Athe. unū accepimus Cherephō Soc.discipulus ab oracolo reuersus rndit sapientissimū hoiem Soc. iudicatū esse ob apollinē:q tm nō fuit sapiētior te:ut diximꝰ in alis septē. hic ꝓcepta uirtutis docebat.Sed Læ. ad exercitationem ea afferebat:ueꝝ est qđ sapientissimꝰ fuit Soc. q phiam in terris duxisse fert:na si priores phi solū stellaꝝ & cæli cognitionē hēbant.Soc.aūt de moribus disputare cœpit.℣ Du.t.i.existimas ꝓpria eē.℣ In te.uirtus q̄ est in aio tuo posita:existime:qđ oia bona contineat uel superat.f.externa:& corpis bonoꝝ genera tria sunt externa:corpis : & ai bona aī ꝓprie bona solēt appellari:q̄.L.corde fixa gerebat.℣ Cre.e.f.multi ex me:& ex Scæ.ut credo q̄ runt quo pacto tolleres morte amici tui Sci.℣ Eo ma.tāto magis q̄rebāt:qm his diebus nō fuisti in hortis.℣ De.b.cārissimi uiri ad cogitādū qd nā eēt faciēdū:mos at fuit:ut clarissimi uiri ciuitatis gubernatores se in hortos siue in domos alicuius cōferrēt:ubi excogitabāt qd deberēt facere i senatu uel de legibꝰ faciedis:uel de pace.ad hoc ut ꝑmeditatiōe muniti melꝰ scirēt i senatu rndere:& ꝓponere ubi isti tales appellabāt.℣ Cō.i.excogitādi:cōminiscor frequētatiuū facit cō mētor:tm signt etiā tngo.℣ Qu.f.es.o.assuetꝰes adire illū diē:& ꝑterire offīn cogitādi.℣ Ob ꝓficere alias mori.℣ Di. ac si dicat n solū illuc adibas sed oī cū diligētia:qđ faciēdū erat:ꝓficiebas q̄ ex re oium admiratio nascit.℣ Id qđ aīaduerti:cōsideraui hoc rndere iterrogātibus de te qđ morte amici moderate ferres:sic.n.tibi rndebā.℣ Tū mo. moderate ferre dicimus aliquid qn motus animi tēperamus:utputa tristitiā.℣ Nō mo.f.ad mœrorē cōtra stoicā opinionē senatit in qua Cato solebat dicere:hō sapiēs nō debet cōmoueri.℣ Nec.f.h.nō pertinuisse ad tuā humanitatē:ut more Catonis ad dolorē amici nō cōmouereris:qua in re peripatetica imitat opinionē:quæ fuit ut illi dolendū esset:quātū oportebat.℣ Vali.aduersam fuisse cām ꝓp quā non affuisti in collegio superioribus nonis. Valitudo meson est uocabulū qđ indiget sp epitheto.℣ Recte:rndet Læ.Scæ.qm:ut inquit ille:ꝓp ualitudinē me domi tenui:nec abduci ab isto offō de bui incōmodo meo neqꝫ alio meo incōmodo remoueri ab hoc offō:in quo sp uersatus cā reipu.sui cū recte ualerem.

Valitudo.

A Scē. ¶NATVRA:& moribus.uerūetiā studio:& doctrina.f.tibi tradita.℣ Nec sup.dicūt te sapiente sicut uulgus sup.solet appellare sapiētē:sed ut eruditi solēt appellare sapiētē.℣ Qualē sup.appellare aut dicere solet neminē sup.eē in reliqua græcia.i.extra Italiā q̄ magna græcia olī dicta est uel in reliq̄ ab athenis.℣ Nā q q̄rūt.i.disqrūt ista.i.istiusmodi disputationē de uero sapiēte subulcꝰ.i.arguti⁹ nō hnt.i.nō existimāt i numero sapiētū eos septē q appellanꝯ.f.uulgo sapientes nos accepimus.i.itellexim⁹:unū.f.Socra.iudicatū athenis sapiētissimū:& qđē itellexim⁹ cū sic iudicatū esset oraculo apollinis:ut tāgit Maro dicēs i opusculo.Vir bonus:& sapiēs:qualē uix repit ullū:milituꝰ e cūctis hoium cōsulꝰ? Apollo iudex ipsi sui &c.℣ Oēs sup.existimāt hāc sapiam esse in te:ut ducas.i.existimes oīa tua.f.uera bona:qđ:& bias cēsuit eē posita i te:& putes casus hūanos.i.qui hoi pnt accidere eē inferiores uirtute.i.minꝰ i te posse.℣ Itaqꝫ.i.iō ipi q̄rūt crebro.i.freqnter ex me.& itē.i.cōtr ex hoc.f.cum gño meo Scæuo.quonā pacto tu feras.i.patiaris mortē Africani.f.Sci. amici tui:& eo magis sup.q̄rūt:q.i.qa cū nos uenissemus his ꝓximis trāsactis nonis in ortos.i.ut dicunt uiridaria Decii bruti auguris cā cōmentandi.i.disceptādi.& cōsulendi de rebus(ut assolet)supple a nobis fieri:tu non affuisti:tu inquā quū solitus esses semp obire.i.deplorare diligentissime illū diē.f.nonarū:& illud munus.i.officium cōmentādi.℣ Scæ. Quærūt ne prolixitas unius fastidio sit inducitur:& Scæuola loqui approbās illud quod Fānius dixerat:& ad hoc ite Scæuola &c. Dicit ergo. Quærunt quidē.i.certe.o Caii Læli:multi ita:ut est dictū a Fānio sed ego rndeo.f.q̄n q̄runt id .f.q aīaduerti.i.ꝺsideraui te fere moderate dolorē quē acceperis morte.i.de morte:aut ꝓpter mortē uiri.℣ Tū.i. pariter iūmi:tum.i.pariter amantissimi.f.tui.i.q te maxime amauerat:nec.i.& nō & rndeo te non potuisse nō cōmoueri.i.q cōmouereris:nec id.f.nō cōmoueri fuisse tuæ humanitatis:ideſt hūanæ clæmētiæ:qa inhumanus uideret si nō cōmoueret morte tāti uiri.℣ Aut pro.sed ego respondeo ualitudinē:scilicet aduersam:& non mœstitiam fuisse cām q non affuisses in nostro collegio proximis nonis.℣ Ad quē Lælius inquit sed ut cōmœdiis solet fieri non ponitur nisi nota eius q loquitur.O Scæuola:tu quidē recte:& uere sup.respōdisti.℣ Nec enim debui abduci meo incōmodo:ideſt ꝓpter meū incōmodum:ut est amissio amici ab isto:ideſt a te cōmemorato officio:scilicet cōmentandi de utilitate publica.

¶VSVRpaui

¶VSVR. in frequentē usum duxi. usurpare apud iusperitos est aliena occupare sed oratores in frequētē usum ducere usurpare esse dīt. ℣ Nec. u. c. nō ulla aduersante contingere pōt hoi. sapienti: ut sibi fiat itermissio rei faciēdæ. ℣ Hoi cō stanti: in suo ꝓposito pseuerāti: cōstās est q secū stat: & aliis nō credit uitiosis: alio mō cōstās est q in ꝓposito ꝑdurat: ut Læ. q ꝓposuerat se cōsilio reip. eē paratū: nō i eo pseuerare itelligebat. ℣ Inter of. alia dimissio: & tardatio rei faciendæ. ℣ Intermittere: p spaciū tpis dimittere: omittere aūt i totū relinq̄re. uocamꝰ. ℣ Tu aūt: rīsum ad Fan. in quo dicit se nō de beri Cat. cōferri. ℣ Tātū tri. tātā uirtutis existimationē mihi dari dicis. q̄tā ego nō agnosco esse in me. Tātū tribui: ciceronianus modus est: magnū tibi tribuo. i. magnam existimationē de te hēo. ℣ Nec po. i. uocari sic sapiētissimꝰ. ℣ Facis. a. more amicoꝝ q affirmāt res esse in suis amicis q̄ nō sūt: sed q̄s illis esse uellēt: nō amātes cæci sūt: ergo iudicia cæca tradūt: qd magis credo. s. ꝙ nūq̄ fuit aliq̄s sapiens: itelligit. n. ꝙ aliq̄s nō fuit sapiēs q oēs scias: artes: & disciplinas i se habuerit: & hoc ueꝝ: sed si aliq̄s fuerit sapīa dignus. Ca. fuit. ℣ Pau. æmi. q ꝑdidit duos filios paruos: & tm̄ nō fortiter tulit casū sicut Cato. ℣ Caiū: q clarissimꝰ uir filioꝝ mortē sustinuit moleste nō fortiter: ut Cato. ℣ Illiꝰ di. Socratis: docebat. n. Socra. uirtutē: sed Ca. ꝑcepta illius uirtutis i rep. exercebat i bello in pace: & i aliis rebꝰ: igit Socrates nō anteponaī Ca. ℣ Sic. h. sic credite ꝙ absētia Sci. me ad mœrorē cōmouet. ℣ Desiderio. i. absentia. ℣ Viderit sapiētes: & stoici: & pipatetici uiderit quō cōmoueor q̄ntū oportet: & nō plus. ℣ Vt ar. bñ locutꝰ est de tpe futuro: qm̄ futura nobis nō sunt cognita: iō ingt ut arbitror. ℣ Vt cō. ga ē de ꝓterito: cuiꝰ cognitio non habemꝰ. ℣ Solatio: i solatiū: & cōsolatio doloris diminutio dī: ponit aūt amicū illū nō eē amicitia dignū q dolet amici desiderio: nō ꝓp amicitiā: sed pp incōmoda sua. ℣ Plærīq̄ angi solēt: boni amici āgustiis amicoꝝ dolorē hīe cōsueuerunt: quo qdem dolore ego careo: qm̄ Sci. nō malū adeptus est. sed uirtutis suæ ꝑmia. ℣ Si qd ac. s. mali pp mortē Sci. non sibi sed mihi accidit: qa iudicio eius atq̄ iucūdissima careo cōsuetudine. ℣ Am. ē. i. interest amātis seipsum nō amicū aliquē cruciare suis incōmoditatibꝰ: q angitur incōmodis q̄ sibi euenerūt nō amicū amat: sed seipsum: q̄ res græce ἐξω του φιλου uocaī. i. priuata amicitia: uerbi gīa: uxor dolet absentia mariti: non pp maritū. sed pp suā solitudinē. ℣ Cū il. actū ꝑ. tractatum est ēt ꝑclare cū ipso in funere. n. Sci. ꝑclara fuit pompa: & ut inquit inferius ferme tota ciuitas eius fuit i lachrimis. ℣ Ac. i. tractatū prospere: dicimus fortuna bñ agit mecū. i. fauens mihi est: alias dicimus. ℣ Ac. ꝑd. in l. q. d. oīa ꝑdare: & sūma cū gloria in uita sua fecit. ℣ Ni. n. solebāt antiq̄ in consolatiōe mortuoꝝ defūctis tēpla: & statuas attribuere q̄ immortalis deificatio nūcupaī. Sci. aūt existimans hāc eē mortalitatē nūq̄ tēpla sibi fieri permisit: ut alii fecerūt iperatores: ordo: est enim: nisi enim subaudi nō uellet optare īmortalitatē: ut tēploꝝ: sed uirtutis: qd minime putabat: scilicet hāc tēplorum cōsecrationem esse īmortalē: qd fas eēt optare. & dignitatis gloriam & uirtutē. ℣ Sum. s. q̄ indoles appellatur Indoles est futuræ uirtutis demonstratio: cuius bonum tota ciuitas summa cum uoluptate aspectabat.

¶QVOD ego usurpaui. i. exercui sp cū ualerē: nec ego arbitror hoc posse cōtingeī hoi cōstāti ullo casu: ut ulla ītermissio officii. s. publici fiat. s. ab eo. ℣ Aūt ꝓ sed: tu Fāni q dicis tm̄ sup. laudis tribui. i. attribui mihi: q̄tum ego nec agnosco. s. meū aut in me eē: nec postulo. s. iure meo: ut mihi tribuaī: facis qdē amice. i. ut amicū decet: sed ut uideris sup. mihi iudicare: tu non iudicas recte: de cato. ℣ Aut. n. nēo. s. unq̄: fuit sapiēs. s. sapīa cōsūmata: & pfecta: ꝙ qdem. i. certe ego credo magis q̄. s. cōtrariū: aut si qs̄q̄ est. s. dicēdꝰ fuisse sapiēs: ille. s. Cato fuit sapiēs. ℣ Eni pro qa: ut omittā alia: quō tulit mortem filii. q. d. ostātissime: & fortissime: meminerā (. s. cū Cato. fortitudinē uiderē) Pau. s. æmiliū Macedo. sup. fortiter ferre mortē filioꝝ imo ꝑcatꝰ est: ut si qd mali reip. īmineret id dus i suā domū trāsferret. ℣ Itaq̄ alteꝝ ex filiis pauloañ: triūphū alteꝝ paulopost amisit. & uiderā gallū. s. uiꝝ clarissimū: & ꝓ sapiēti habitū. (Alii graccū. alii: Caiū legunt) sed hi ne sup. qso cōparenī. i. cēseanī cōpabiles: & ita æqparādi Catōi uiro maxio: & spectato. Alii legunt. sed hi nō cōparantur. Quōobrē caue añponas. i. ꝑferas (ubi scias uerbū caueo idē facere cū negatione: & sine ea: ut caue te tristē sētiat: ne te tristem sentiat. Rectius aūt sine negatione cū ui negādi aut ꝓhibēdi: hēat.) Caue qdē. i. nō etiā istū ipm. s. Socra. quē apollo. (ut ais) iudicauit sapiētissimū. n. ꝓ qa facta huiꝰ. s. Cato. laudanī: qa laudabilia fuerūt: & dcā illius. s. Socra. laudanī: sed plus est bñfacere q̄ bñdicere: habetote. i. censetote de me sic: & qa nūeꝝ mutauerat: interponit: ut iā loquar cū utroq̄ si ego negē moueri. i. affici desiderio Sci. s. Afri. abñtis. qa defuncti desideramꝰ. n. hñtes: uñ mortuos desideratos dicimus: ut mille uiri desiderati sunt in cōflictu &c. ℣ Q d. i. q̄tū recte. i. conueniēter naturæ facīa id uiderint. i. cōsideraverint: & dissuerint sapiētes: quoꝝ est uidere an in sapiētē cadat cōmotio: sed certe mētiar. i. cōtra mētem: & ueritatē dicā. ℣ Moueor. n. orbatꝰ. i. priuatꝰ tali amico: qualis. s. amicꝰ nemo erit unq̄: ut arbitror: qd addit: qa de futuris non est certa diffinitio: & ut possū ꝓfirmare (qa id certo sit) certe nō fuit. s. unq̄ talis sed ego nō egeo medicina. s. consolatiōis. ℣ Quia ipse. i. ego consolor m̄ & maxīe eo solatio ꝙ careo eo errore: quo solēt. plærīq̄ angi. i. angustiari & cruciari discessu seu decessu. i. morte amicoꝝ putātes eos penitus interire aut malū pati. ℣ Nā puto nihil mali accidisse. Sci. sed si quid mali accidit: accidit mihi. ℣ Aūt pro sed angi grauiter suis. i. ꝓpriis incōmodis nō est amantis. i. non ptinet ad eū qui amat amicū: sed amātis seipsū. ℣ Vero ꝓ sed qs negꝫt dcīn ē ꝑclare cū illo. s. Sci. nisi. n. uellet optaī īmortalitatē qd ille minīe putabat. s. uelle dbere qd ñ ē adeptꝰ. q. d. nihil: & ita id totū ē adeptꝰ qd fas eē hoi optare: utpote q supauit continuo.

OMNI BONI. Vsurpo Cōstās Inter-mitto Omitto

Pau. æmiliꝰ

So latiū & cōsolatio

ASCē.

Laus Catōis

Laꝰ Scipionis

Laꝰ Scipionis Africāi

Laꝰ Scipionis

OMNI BONI. Adolescens.

CATO Olescens cõtinue superabit nõ solũ spẽ uirtutis executus est: sed ẽt eã transiuit. ℣ Pri.a.t.ante.xxv.an. more ani adoptiui cõsul creatus est q̃ res accidere solebat ciuitati Romæ pp uirtutẽ alicuiꝰ: & picula ingruentia hoc mõ contra le gẽ creare aliquẽ ꝺsulẽ añ tps. ℣ Suo tẽ.i. cõuenienti sibi ñ est cũ iã esset adeptus ãnos ꝺsulari dignitate aptos digne iteꝝ ꝺsul.creatus est: & q̃si tarde qm̃ Carthago ciuitas Africæ: & numãtia Hispaniæ ciuitas Ro.Po. grauissimis bellis debel labant: sed Scipio eas funditus deleuit: & bellõ punico tertio finẽ iposuit. ℣ Libe.in so. qui hr̃ditatẽ æmilianã: q̃ sibi ue nerata pr̃e Paulo i dotes sororũ dispartiuit. ℣ In.s.a. & ꝓpiquos: tota ciuitas exeq̃is Scipio. graui mœrore: & lachrimis afficiebatur: funus & honor dr̃ alias: alias exequiꝫ

Terẽ. dicit Terẽ. Interea ꝓcedit funus. i. põpa: & solẽnitas funeris. ℣ Quãuis non sit gra. ñ dicit Ci. ne uideatur sibi ꝺtradicere ea q̃ dixit in Cap. qꝺ senectꝰ non eẽt grauis: sed iucũda. ℣ Anteq̃ m.e.s. Scipio sed uꝝ mortuus. s. Cato. ℣ Ta.ui.oꝝ dignitate: & uirtute p̃dita. ℣ Gloria: reꝫ magnaꝫ talis fuit: ut gñalis Scipio. facinoribꝰ nihil addi posset. ℣ Mo. sen. cele. antipophora. sibimet oblectans Lç. qd̃ su

Plato bito casu Scipio spirauit de qua re multæ sunt opiniones Plato dicit qꝺ qui morbo icurabili captus est

Clarus cuius angustias maiores in dies habiturus sit quod ille merito optare põt necẽ. ℣ Clarũ. splendore: & uirtute lucens fuit ille dies i quo dimisso senatu ab ꝺsibus domũ reductus est. ℣ Re. foris domi reducimus. ex domo foras deducimꝰ. ℣ Socius: qui erãt cõiuncti ad bella gerẽda cũ Po.Ro. & latinis sentores socii romanoꝝ: & cæteri latini. Scipio. de senatu domũ reduxerunt: nam in senatu ea quæ fecerat in bellis dum fuit imperator ipsis senatoribus cõmemorauerat sequenti nocte interfectus fuit. ℣ Ad inferos: ubi iniqui suis sceleribꝰ dãt pœnas. ℣ Neq; assen. his ponit quãdã disputationẽ ad oñendum qꝺ oia est imortalis. ℣ Assentior: & assentio inuenitur

Assentior & assentio inueniũt authoritas .i. opionem: & sniam epicureoꝝ non laudo. ℣ Auto. anti. locus est ab authoritate nõ solũ uetereꝫ græcoꝝ: sed ẽt romanoꝝ q̃ quidẽ authoritas maiorum plurũ apud doctos uiguit: adeo: ut cũ Pythagorei dicere solerent: ipse dixi: sine noĩe Pythagorã intelligebant. Est. n. authoritas snia imitatione digna. quã hoies cõsequunt̃ longo uirtutis experimento.

Ad eos ℣ Reli. sacrata: & culta ꝓprie religio est cultus diuinus. ℣ Ad eos. i. ad eoꝝ aios ptineres putassent: hæc religiosa mortuis maiores non tradidissent ad eos: quasi dicat illud quod in Catone diximus non est ille q digito mõstrari põt: ut inqt Pythagoras. Corpora quidem sunt duo: animus autem unus.

A Scẽ. CATO Olescens. i. ut primũ factus est adolescens: incredibili uirtute sũma spe ciuiũ q̃ hũerant de eo iam puero. i. cũ adhuc eẽt puer. ℣ Qui nũq̃ petiit cõsolatũ. i. sũmũ fere magistratũ illũ: & factus est bis ꝺsul: primũ añ tps qa an. xxv. an. & nõ dũ functus minoribus magr̃atibꝰ ꝓ ordinẽ: & iteruũ. i. ẽm factus consul sibi. i. q̃tũ ad ipsum attinebat qui sibi nullũ magr̃atũ petiit: suo. i. tẽpe. ltuo satis tẽpe: sed reip. i. q̃ti ad utilitatẽ reip. spectabat pene. i. quasi sero. i. nimiũ tarde: qui euersis duabꝰ urbibꝰ. i. num itia in hispania & Carth. in Afri. inimicissimis. i. q̃ urbes erant inimicissimæ huic. i. nr̃o ñ est. Ro. imperio. deleuit. i. abstulit nõ mõ. i. nõ solũ pũna .i. q̃ tũc erãt bella. ℣ Veꝫ. i. sed ẽt futura. s. a ppls illaꝫ urbiũ. ℣ Quid dicã. Prosequit̃ alis Sci. laudes ad amicitiæ mentionẽ oportune puẽturus. ℣ Quid dicã de moribꝰ. s. Sci. facilimis. i. quibus se facilimũ. i. maxie exorabilẽ: & bñficũ exhibuit: ut de pietate. i. erga mr̃em: de liberalitate in sorores quas cũ honesta dote locauit: de bonitate. i. benignitate in suos .i. familiares notos necessarios: de iustitia in oẽs. q. d. frustra loquit̃: qa ñ sunt nota nob. ℣ Aũt ꝓ sed: indicatũ est. i. manifestatũ. & oñsũ mœrore. i. luctu publico funeris. s. eiꝰ: q̃. i. q̃tũ carus fuerit ciuitati. i. ciuibꝰ uniuersis. ℣ Igit̃ tñ hæc oia hẽt qd accessio. i. additio paucoꝝ ãnoꝝ quos adhuc uiuere poterat: potuisset iuuare nũc. s. Sci. ad obtinẽdã btitudinem q. d. nihil. Enim ꝓ qa q̃is senectus nõ ut grauis. i. molesta uiris fortibꝰ: ut memini Cato. disserere. i. disputare: & disq̃rere mecũ: & cũ Sci. uno ãno añq̃. s. Cato senex ille mortuus est. Notabis ãt ut dixi memini fere cũ pñis tpis infinituo apud eruditos construi: tñ senectus affert eã uiriditatẽ. i. florẽtes uires: in qua. s. uiriditate Sci. erat ẽt nũc. s. cũ morereꝫ. ℣ Quãob. uita qdẽ fuit talẽ. s. Sci. uel. i. ẽt fortũa. i. reꝰ fortũæ uꝝ glia. s. spta: ut nihil posset accedere. i. addi ad eã. ℣ Aũt ꝓ sed celeritas moriẽdi abstulit sẽsũ. i. pceptionẽ doloꝝ moriẽdi. i. quos putãt eẽ i morte: de quo gñe mortis. s. celerrime est difficile dictu. i. ad dicẽdũ: aut ut dicãt sicut par ẽ: sed uidetis qd̃ suspicent̃ hoies: qa putãt fœlicissimũ eẽ. ℣ Tñ licet dicere ñ uere illũ diẽ fuisse Pub. Sci. & multis dieꝰ quos uiderit i uita. s. sua celeberrios: & lętissimos fuisse dico: illũ diẽ clarissimũ. cũ uꝝ quo dimisso senatu. i. postq̃ dimiserat sẽatũ. i. senioꝝ ꝺciliũ & cẽtũ reductꝰ e domũ sup. sua aduesperã. i. uesptinũ tps a prib9 ꝺscriptis. i. senatorii ordis primatibꝰ a sociis po. ro. & latinis. i. a cũctis ad ipsũ Ro. spectãtibꝰ pridie

Taxat eos quę alias cũ corpib9 interire dixerũt .i. ꝓcedẽte uꝝ prior die q̃ excessit e uita: ꝓt uideaꝫ potiꝰ puẽisse ad supos q̃ ad iferos ex tã alto gradu dignitatis. i. dignatiõis q̃ eũ totꝰ po. ro. affecerat. ℣ Neq; n. assentior his q cœpũt nup. i. nũc paꝫ ẽ tpis. s. epicuri tpe disserere. i. in diuersis locis afferere: & disseminare alias uel aios: iterire sil̃ cũ corpibꝰ: atq; oia. i. tã spãalia q̃ corpalia deleri. i. extigui: & ãnihilari morte. i. ꝓ mortẽ auctoritas ãtiquoꝝ. s. phoꝝ: ut Plato. uel. i. ẽt nr̃oꝝ maioꝝ. i. priscoꝝ ro. ualet plus. s. ad pluadẽdã apud me. i. q̃tũ ad me q tribuerũt mortuis iura tã religiosa. i. tã ãxie obꝰuãda. ℣ Q ꝺ. s. tribuisse iura mortuis: pfecto. i. reuera ñ fecisset si arbitrarẽt. i. arbitratꝰ fuisset sup. ea pihil ptinere ad eos. s. mortuos: sic ẽ illud. ii. Macha. xii. fortissimꝰ

adolescẽs icredibili uirtute superauit, q̃ cõsulatum petiit nũquã, factus est cõsul bis primũ ante tps, iteꝝ sibi suo tpe reip. pene sero, q duabꝰ urbibus euersis inimicissimis huic iperio, nõ mõ pñtia, ueꝝ ẽt futura bella deleuit, qd dicã de moribus facillimis? de pietate in matrem? liberalitate in sorores? bonitate in suos? iustitia in oẽs? Hæc nota sunt nobis, quã autẽ ciuitati carus fuerit, mœrore funeris iudicatũ est, quid igit̃ hũc paucoꝝ annorum accessio iuuare potuisset, senectus. n. q̃is nõ sit grauis, ut memini Cato. uno anno anteq̃ mortuus ẽ, mecũ & cũ Sci. disserere, tñ aufert eã uiriditatẽ in q̃ ẽt, nũc erat Scipio q̃obrẽ uita qdẽ talis fuit, uel fortuna, uel gloria ut nihil posset accedere, moriẽdi aũt sensum celeritas abstulit, quo de genere mortis difficile dictu est, qd hoies suspicent̃ uidetis. Hoc tamen uere licet dicere. P. Scipioni ex multis diebus, quos in uita celeberrimos lætissimosq; uiderit, illũ diẽ clarissimũ fuisse, cum senatu dimisso domũ reductus aduesperã est a patribus cõscriptis a p. ro. sociis, & latinis, pridie q̃ excessit e uita, ut ex tam alto dignitatis gradu ad supos uideat potius q̃ ad inferos peruenisse, neq;. n. assentior his q hæc nuper disserere cœperunt cũ corporibus si aias interire, atq; oia morte deleri, plus apud me antiquoꝝ authoritas ualet, uel nr̃oꝝ maioꝝ q mortuis tam religiosa iura tribuerũt: quod nõ fecissent profecto si nihil ad eos ptinere arbitrarent̃: uel eorũ q in hac terra fuerũt

Iudas facta collatione. xii. milia dragmas argenti misit hierosolymā offerre p pctis mortuoꝝ sacrificiū bñ & religiose de resurrectione cogitans: nisi enim eos qui ceciderāt resurrecturos speraret superfluum uideretur & uanū orare pro mortuis uel sup. authoritas eorum: scilicet philosophorum: qui fuerunt in hac. idest in nostra hoc est in Italica terra: & eruditi runt institutis: idest moribus & exemplis bene uiuendi & præceptis: idest doctrinis suis.

¶ MAGnāꝙ græ. ab auctoritate phoꝝ. q hitauerūt i Italia argm trahit: pp quos i calabria phantes illā italiæ ptē magnā appellauerūt græciā: a q̄ deide studia remota sūt: quoꝝ priceps fuit pythagoras fugiēs ex samo insula pp tyrānos. OMNI BONI.

magnáꝙ græciá q̄ nūc qdē ☐leta ē cū florebat īstitutis & p̄ceptis suis erudierūt: ul' ei⁹ q Apollis oraculo sapiē tissim⁹ ē iudicat⁹: q ñ tū hoc. tū illd ut i plerisq; sed idē dicebat sp aios hoium eē diuios: iisq; cū ex corpore exissēt ꝺditū ad cælū patet optioq; & iustissimo cuiq; expeditissimū q̄ idē Sci. uidebat q̄q̄ idē: q̄si p̄sagiret: p paucis añ mortē dieb⁹. cū & Phil⁹ & Māli⁹ adesset: & alii plēs: tuq; ét Scæ. mecū uēissēs differuit triduū de re pu. cui⁹ disputatóis fuit extremū fet ☐ īmortalitate aio rū: q̄ se i qete p uisū ex africāo audisse: dicebat. Id si ita ē ut optimi cuiusq; aius i morte facilime euolet: tā q̄ e custodia uiculisq; corpis: cui cēsem⁹ cursū ad deos facilio rē fuisse q̄ Scipiōi? Quocirca mærere hoc ei⁹ euētu uereor: ne iuidi magis q̄ amici sit. Sinautē illa uereor: ut idē iterit⁹ sit aioꝝ & corpoꝝ: nec ullus sēsus maneat: ut nihil boni est in morte. sic certe nihil ē mali. Sensu enī amisso sit idē q̄si nat⁹ nō eēt oino. Quē tñ eē natū & nos gaudem⁹ & hæc ciuitas. dū erit lætabit': Quāobrē cū illo qdē: ut supra dixi: actū optīe ē. mecū āt icómodi⁹ quē fuit æqus: ut pri⁹ itroierā i uitā: sic pri⁹ exire de uita. Sed tñ recordatóe nr̄æ amicitiæ sic fruor: ut beate uixisse uidear: qa cum Scipione uixerim: quo cum mihi coniuncta cura de rep. & de priuata fuit: quo cū domus fuit & militia cōis: & id in quo est omnis uis amicitiæ

☞ Erudierūt: illos Italicos rusticos & idoctos fecerūt eruditos: qm̄ ut inqt Liui. rarus erat lr̄aꝝ usus i Italia. ☞ Vel e. locus erat a festib⁹. Laudat Soc. qui sp tenuit: ut aius eēt īmortalis fuit aūt: ut diximus iudicat⁹ ab Apollinis oraculo sapientissimus ut cherephon discipulus retulit. ☞ Qui nō. t. Pla. n. ut sæpe numero dcm̄ ē: sp Soc. p̄ceptorē itroducit suis opibus ad loq̄ndū: q multis reb⁹ multa otraria disputat argumēta ut p otrarietates illoꝝ ueritatē meli⁹ rimentur: li mō dicebāt collocutores: iustitia est uirtutis ps optima. Illa. n. ꝓseruat ciuitates: & hoies p̄claros efficit: rñdebat cōtra Soc. pp ueritatis magnitudinē: mō est otrariū: nā multi pp iustitiæ. obseruationem psecutiones multas patiunt: in aī āt disputatiōe nūq̄ istas exigebat cōtrarietates: ut mō īmortalem mō mortalē eē diceret: sed sp īmortalē aīum esse aiebat Tū illud: ut mortalis foret: ut i aliis facere cōsueuit. ☞ Reditū in. c. ut dcm̄ est: putabat Pla. q̄ aīæ prius eēnt formatæ i cælo añ corpoꝝ creationē: deinde i morte reuertebant' in cælū: iō qa opa Pla. cum fide xp̄iana cōueniūt. btūs Augu. in lib. de ci. dei: Pla. opa legēda eē affirmabat. ☞ Iustissimo: q̄tū ad gubernationē magꝝatuum. ☞ Qui q̄si. Ci. facit unū librū de rep. iscriptū: q i. vii. lib. diuidebat': sed maiorū negligētia penes nos nō iuēt⁹ est: sed solū fragmētū q est libellus de Sci. isōnio qd ꝺstat: quē li. Macr. cōmētat⁹ ē: i quo lib. itroducebant' multi disputātes & i fine illi⁹ uolumis de rep. q ē libellus de Scipionis isōniis: disputat' de aīa: nā Scip. maior appt nepoti suo Scipiōi isti cui iperat ut oīa picula p repu. subeat: & caueat se a domesticis. ☞ Præsagiret: pauloañ mortē suā disputabat de aīæ īmortalitate. q̄si pdiuinaret cito ab hac uita discedet'. Philus: & Mālius. isti duo & alii i libris de rep. erāt collocutores. ☞ Tu. S. hic. Scæ. cū socero Læ. iterfuit disputatiōi. ☞ Quæ i. q̄ oīa de īmortalitate dicebat se audiuisse ab Afri. maiore i sōno. ☞ Quoc. dilematō format quo utroq; mō capit ad sisariū: dilematō ē duplicis cōclusiōis argumētū: altera q̄rū. absoluta: ab altera capit' aduersari? li mō: aut aius est mortal': aut īmortalis: si mortalis ē dolere ñ debeo. qa Scipionis aius uirtutis p̄mia cōsecutus est: ut uult deus: q est ipsa iustitia. si āt est mortalis: nullū ergo patit mœrore afficere me nō debeo mœrore. ☞ Inuidi: inuidia est dolor alienæ fœlicitatis: ergo de Scipionis prospero euētu dolere. ☞ Sinautē: secūda pars est dilemati. ☞ Nihil bo. si uirtutis p̄miū non cōsequit': sic ēt nihil mali adipiscit': qa aius morit'. ☞ Nos. g. pp amicitiā nr̄am & cōcludit hāc pticulā. ☞ Mecū incō. morte Scipionis mecū male est actū: nā ei⁹ iucūdissimæ cōsuetudinis fructu careo. ☞ Int'oire. Læ. erat maior natu. ☞ Sic. s. fructū recordationis de amicitia nr̄a capio. ☞ De. r. p. & de rep. & de propria re nobis cōmunis cura erat.

Erudie runt Liuius

Plato

Beatus Augu.

Macro.

Præsago uerbum

Dileumaton

Inuidi & quid sit inuidia

A Scē.

¶ MAgna græ. i. italiā q̄ & magna græcia & magna hesp̄ia oli dcā ē: ꝙ q eā primi hitauerūt fere græci fuerūt itelligit āt pythagorā & ei⁹ seq̄ces q italicā phiā īstituerūt: & aiaꝝ īmortalitatē firmissime asseruerūt: ul' sup. auctas ei⁹. s. socr. q p ueritate mori ñ dubitauit: q iudicat⁹ ē sapiētissim⁹ oraculo. i. ab oraculo. i. rñso diuīo: ꝙ orātib⁹ & uota faciētib⁹ dabat' ☐lphis apollinis. s. ☐lphici q. s. socr. ñ dicebat. tū. i. aliq̄n li: tū. i. aliq̄n illd sp idē ꝙ & aplius ☐ se p̄dicat: uidelicet aios hoium eē dinos. i. mort deoꝝ īmortales: uñ ☐ apib⁹ dicit Maro Geor. iiii. Eē apib⁹ patrē diuiæ mētis & hast⁹ ethereos dicet' &c. ☞ Et reditū ad cælū patet' his. s. ais: cū. i. post q̄ excessissēt e corpe & sup. ꝺditū patet' optio iustissimo cuiq; expeditissimū. i. sin̄ ullo impedimēto: cū noxii pri⁹ cretā labē abolet' ☐berēt: aut exui: aut aq̄ purgatrici. ut ẽnei. vi. docemur: q̄ idē. s. aios eē īmortales: & optio cuiq; expeditissimū patet' ad cælos ꝺditū uidebat scipio. q q̄si p̄sagiret. i. sagacitate q̄dā ꝓuidet' idē paucis dieb⁹ añ mortē sup. suā. Cū. i. q̄n & phil⁹ & māli⁹ uiri illi bōi adesset: & alii cōplures. & tu ēt o scæuo. uēisses mecū. dissertuit. i. disputauit triduū. i. p tres dies ☐ rep. c? disputatiōis extremū fet. i. q̄si ultia oim ps fuit ☐ īmortalitate aioꝝ. Quç. i. q̄s res dicebat se audiuisse i qete. i. tpe quo qesceret p uisū. i. appitionē i sōnis ex africāo. s. maior: c⁹ li nepos ē: de quo sōnio uide apd Ci. cū Macr. de sōniis Scip. si id ita ē ut aius optimi cuiusq;. i. ois bōi euolet facilime. i. expeditissime ad cælū i morte tā q̄ e custodia & uicul' corpis ☐ quo apd Macr. ibidē milta cēsem⁹. i. iudicam⁹ cursū ad eos fuisse faciliorē q̄ scipiōi. q. d. nulli merito: quo circa ego uereor mœror. i. mœstitiā oñdet' li. i. tā fœlici euētu ei⁹. s. africāi ad cælū traducti ne. s. de eo mœror sit magis iuidi q̄ amici. i. ptineat magis ad iuidū q̄ ad amicū. ☞ Sinautē &c. argumēto liqdo ostendit nō dolendū esse de morte africani si animæ non intereunt cū corporibus. ꝙ pene actum sit cū anima tam innocētis uiri idē docet nunc si interire putent': quia sic nullus ī eis maneret: sensus: nec quicq̄ lugendū. unde dicit. ☞ Sinautē. i. sed si: uereor illa. i. illud uidelicet ut idē iterit⁹ sit aioꝝ & corpoꝝ: nec ullus sēsus mācat i mortuis tūc sup. ut nihil bōi ē i morte: qa ñ osequīt aliā uitā ☐fūcti: & ita nec btitudinē: sic certe nihil ē mali: qa neq; tormēta obeūt: & ita nō ē cū eis male actū. ☞ Enī p qa sēsu amisso idē post q̄ amisit sēsū. fit q̄si nō eē oino nat⁹. i. ac si nūq̄ fuisset. quē: tū. s. africanū ñ eē natū. i. aliq̄n fuisse & nos gaudem⁹. s. gaudio modesto & itra nos: & hęc. i. nr̄as ciras lętabit'. i. pfuse gaudebit eū fuisse: dū. i. donec

ſup. ipſa erit. ℣ Quãobrẽ (ut ſupra: dix) actũ eſt qdẽ. i. certe optũe cũ illo. ſ. amico meo ſcipiõe. ℣ Aũt ꝓ ſed actũ ſup. eſt mecũ icõmodi⁹. i. aliq̃tulũ icõmode q̃. ſ. me fuit æqus. i. iuſti⁹ pri⁹ exire d̃ uita: ut itroierã pri⁹ i uitã. i. pri⁹ exire de uita: ut itroierã pri⁹ i uitã. i. pri⁹ nat⁹ ſũ ita pri⁹ mori. ℣ Sed. i. q̃uis priuat⁹ ſim tali amico: tñ fruor recordatiõe nr̃æ amicitiæ ſic. i. talẽ fructũ & uolũtatẽ ex recordatiõe nr̃æ amicitiæ capio ut uidear. ſ. mihi: uixiſſe btẽ. i. fœlicit̃: qa uixerĩ cũ ſcipiõe quo cũ. i. cũ quo fuit mihi cõiũcta. i. cõis cura de rep. & de re priuata: quo cũ. i. cũ quo dom⁹. i. ociũ domi habitum: & militiæ ideſt exercituũ belli fuit cõis. i. cõe mihi. & id ſup. fuit cõe in quo eſt ois uis amicitiæ. ſ. conſentio.

OMNI BONI. Plutar.

¶ VOLVNtatũ: idẽ uelle: & idẽ nolle qd̃ erat Sci. & Læ. q̃re dicit Plu. ꝙ pl'es aĩcos hr̃e nõ poſſumus qm̃ uolũtatib⁹ obtẽperare nõ poſſum⁹: alter. n. te ĩ uitaret ad fun⁹: alter ad nuptias: alter hr̃et iuidiã ꝙ magis amares alt̃ũ: & ſic naſceret̃ diſcordia. ℣ Iſta fa. ſapi. q ẽ ĩ uobis: ut uelitis me ſapiẽtẽ appellare: q̃ res falſa ẽ eo ꝙ ñ ſũ ſapiẽs. ℣ Spero memoriã amicitiæ ſẽpiternã. Ci. loqt. q. d. ꝑ ſcriptur̃ meã memoria iſti⁹ amicitiæ poſteritati tradet̃. ℣ Ex fæ. ſeculũ ẽ ãnoꝝ cẽtũ ſpaciũ. ℣ Quat. theſe⁹: & Perithous. ali⁹ Damõ. & Pythias. Pylades & Oreſtes. ℣ Quo in inter aĩcoꝝ paria. Sci. & Læ. iter aĩcoꝝ paria dinumeranť: deide ĩuitat. Læ. q regl'as aĩcitiæ ſibi expo/nat. ℣ Mẽtio. a. & ſum⁹ ocioſi: duo bñ oĩũxit: uidelicet honeſtas regulas aĩcitiæ: ſcdo tp̃s: & unũ ſiñ alio male ſtare oportet: ut res ſit hõeſta: & tp̃s req̃rit ad eã exponẽdã. ℣ Soles de. c. ſi q̃rat̃ a te de aliq̃ utputa de ciuitatis gubernatiõe oĩa ſubtiliter quodãmõ diſputas: ſic de aĩcitia facias oro. ℣ Quid. ſ. tria iterrogat. opionẽ quã de aĩcitia teneat q̃lẽ ea exiſtimet: & illi⁹ p̃cepta tradat. ℣ Qu. e. uel utile uĩ ĩutilẽ. ℣ Mihi. e. g. Fãnii oſo mihi aſſẽtit mõ hãc rẽ cum Læ. tractare: ut ait conabar. ℣ Fãni⁹ an. ꝑuenit: añuertere ẽ ꝓoccupare: & ꝑuenire. ℣ Ego. u. g. primo excuſat ſe ꝙ ad tãta ptractãda ibecillis ẽ. ℣ Nã &. p. r. eſt: q̃re negare nõ ꝓt ea p̃cepta tradeť: bon⁹. n. uir rẽ honeſtã tractare nõ recuſabit. ℣ Docto. ẽ. i. cõ. ℣ Excuſatio Læ. ẽ duplex: pr̃io ꝙ ipẽ facultatẽ diſputandi hãc rẽ nõ habet: ſcdo qa ipræmeditat⁹ erat. ſi. n. conſuetudo diſputãdi: & rñdẽdi ꝓblematib⁹: & oſoni/bus extẽporariis fuit ap̃ ud doctiſſimos uiros: p̃ſerti græcos: q oẽm ſciam tenere ꝓfitebãť. Gorgias Leõtin⁹ de q̃cũq; re ſibi ꝓpoſita ipræmeditate rñdebat. Iſta qua uultis eẽ ĩ me fuit cõſuetudo peritiſſimoꝝ hoĩum. ℣ Quãuis: ꝑ quãtũuis ſubito ꝓpoſita ſibi diſputenť. ℣ Ego: uel ꝑ iſtam excuſationẽ: ut ad alios ꝓficiſcãtur: qui iſta diſputare profitent: tñ ſic paulatim regulas amicitiæ ingrediť: ꝓhortat. n. ut amicitiã oĩb⁹ reb⁹ añponãt. ℣ Oĩbus. ſ. dicet quiſpiã ergo uirtuti amicitia: añponenda eſt: cui reſpondet ꝙ non eſt res humana uirtus: ſed diuina amicitia uirtutis pars eſt: ideo dixit. ℣ Rebus hu. ſcilicet diuitiis & ſtatui.

Plura aĩcorũ

Tria ibi iterrogat

Ante/uerto

Quãuis pro q̃tũ uis.

A Sce.

¶ VOLVNtatũ: ſtudioꝝ: & ſniaꝝ. ℣ Itaq; nõ tã iſta. q. d. cõceptibilis fama. i. uulgata opĩo ſapiæ. ſ. quã fama ẽ ĩ me eſſe ꝑſertũ falſa. i. cũ ea fama falſa ſit: quã. ſ. famã Fã. cõmẽorauit mõ. i. pauloañ: ñ ãt uĩ ad Scæ. dicere: aliter diceret q̃ nõ cõmemorat Fãni: q̃. i. q̃tũ ſup. delectat ꝙ ſpero memoriã nr̃æ amicitiæ. i. q̃ erit de aĩcitia nr̃a fore. i. futurã eſſe ſempiternam. ℣ Idq;. i. &. i. mihi magis cordi. i. ad cor & delectationẽ: ꝙ ex oĩb⁹ ſæculis. i. tpib⁹ trãſactis uix tria aut q̃tuor nominanť paria amicoꝝ. ſ. inſignĩũ. Numeranť ãt apud græcos. Thæſe⁹: & Perithous. Pyla. & Creſtes. Patroch⁹: & Achilles. Damõ & Pythias. ſi quoꝝ amicitiã ſe. Dion. y. tyrañ⁹ aſcribi optabat: cũ alter ꝑ altero mori uellet. Apud iudeos aũt Dauid & Ionatas inſigni aĩcitia mẽoranť. Apud troianos ꝑfugos Niſus & Euriałus. Apud Ro. Læli⁹ hic: & Sci. ueriſſime ãt xp̃s: & aĩa fidelis. ℣ In quo gñe. ſ. egregioꝝ amicoꝝ: ergo uideor ſperare. ſ. poſſe aĩcitiã Sci. & Lælii quaſi dicat & meã (ſed moris ẽ quotiẽs magnũ aliq̃d de nobis dicere pacam⁹ ad tertiã pſonã nomẽq; ꝓpriũ cõfugere: q̃ſi de alio loquamur cũ ſe laudare uitio deť: ℣ Vt q̃ mũera uiſo digna dabis) fore nota. i. notamẽ ſeu inſigne. & ſpeculũ nobile: poſteritati. i. poſteris nr̃is. Eſt ãt ut ualla ãnotauit nota ĥ nomẽ ñ ꝑticipiũ aliter nõ dixiſſet fore. ℣ Subtiliter ãt ut dixi induxit Ci. ſub noĩe Lælii mẽtionẽ aĩcitiæ uñ Fã. iferť. ℣ Quidẽ. i. certe o Lælii iſtud. ſ. fieri ita: ut dicis ẽ neceſſe: ſed q̃m feciſt. mẽtionẽ aĩcitiæ. & nos ſum⁹ ocioſi. i. negocio publico uacui: tu feceris pgratũ. i. ualde gratũ mihi: & ſpero: itẽ. i. ꝙ cõſimiliter Scæ. ſi diſputaris ꝑ diſputaueris ſic de aĩcita quẽadmodũ ſoles ſup. diſputaŕ. i. diſſerere de cæteris reb⁹ cũ exqruntur ex te diſputatis ſup. dicẽdo qd ſẽties de amicitia q̃lẽ exiſtĩes ſup. eã: & q̃ p̃cepta des. i. dare uelis de ea. Et qa dixerat ſpero itẽ Scæ. approbat id Scæ. dicẽs. Erit uero. i. ad ueꝝ & ſerio id mihi gratũ: atq; cũ conare. i. moriter: & pararem ageť id ipm. ſ. ꝙ Fãni⁹ egit tecũ. Fã. añuertit. i. p̃ripuit. & p̃occupauit: ut prior tecũ de eo ageret quãobrẽ feceris. ſ. de amicitia diſputãdo admodũ gratũ. i. rẽ admodũ gratã. i. acceptã: & cõmodam utriq; nr̃m. Ad q̃ rñdet Læ. ℣ Ego uero nõ grauarer. i. graue ducerẽ: aut nõ grauate obſeq̃rer: ſi ipe. i. egomet: cõfiderẽ mihi. ſciæ meæ de aĩcitia: qa: &. i. ſimul res ẽ uiſa. i. p̃dara: & ſumus ocioſi. ut Fãn. dixit: ſed qd ſũ hõ quaſi dicat Læ. ſum nõ Scc. aut pythago. aut q̃ facultas ẽ in me. q. d. nõ tãta: ut ex tpe recte diſputare ualeã. Nã iſta cõſuetudo ẽ doctoꝝ eaq;. i. & ea ẽ doctoꝝ græcoꝝ: ut ꝓponať iis de quo diſputẽt q̃uis. q̃tũuis ſubito. i. nõ rñdeãt priuſq̃ dicẽda ꝓuiderint. Op⁹ de amicitiæ legib⁹ ẽ magnũ: & eget exercitatione nõ parua. i. magna quãobrẽ ego cẽſeo ſup. ut ꝑtatis ea q̃ p̃ñt diſputari de amicitia ab eis q ꝑfitẽter iſta. i. iſtius modi ſciam. ℣ Ego poſſũ tm̃. i. dũtaxat hortari uos: ut añponatis amicitiã oĩb⁹ reb⁹ humanis. ℣ Nihil ẽ. n. tã aptũ. i. conforme ac cõiũctũ naturæ. ℣ Nihil ẽ tã cõueniẽs ad res uel ſecũdas ideſt ꝓſperas: uel aduerſas ideſt incõmodas. ℣ Sed ego ſentio: ſcilicet experientia longa primũ hoc uidelicet amicitiã non poſſe eſſe niſi in bonis. ſ. tanq̃ in ſubiecto.

¶ NEq;

¶ NEq; id ad.u.ſ.re.tractū ē a medicis:q curāt uuln⁹ uſq; ad uiuū. Iō iſte inqt nolo loq de ſtoica bōitate uſq; ad uiuū: q ſubtilius diſſerūt:ſtoici hāc aſſerūt & tenēt: & extremā opionē:ut bōus ſit ille cui aliqs defect⁹ nō ē. ¶ Fortaſſe uere.ſ. diſſerūt:neq; affirmat/neq; negat opinionē illoꝝ. ¶ Ad cōem uti.paꝝ.n.dixerūt hanc bonitatē ad cōem utilitatē:uerbi gra. Titiū relinquo hæredē meū ſi eſt bonus uir & bonus uir ꝑm ſtoicos nō reperīt:ergo hæc diſputatio humanæ/natu ræ nō ꝓfuet.ferūt.n.nō eē cōparatiua:neq; ſuplatiua hoc mō/iſte bonus ē:alius nō eſt melior:& ſi melior ē/prīus nō eſt bonus. ¶ Sed eā ſa.ſapiētia dī a ſtoico:q̄ oīum reꝝ & diuinaꝝ humanarūq; cognitionē tenet:q̄ ſapiētiā nemo ſeq pōt.

OMNI BONI

Neq; id ad uiuū reſeco:ut illi q hæc ſubtilius diſſerunt fortaſſe uere:ſed ad cōem utilitatē paꝝ.Negāt.n.quē q̄ uiꝝ bonū eē:niſi ſapiētē:ſit ita ſane:ſed eā ſapiētiā ī terptāt:quā adhuc mortalis nemo ē oſecut⁹.Nos aūt ea quæ ſunt ī uſu uitaq; cōi:nō ea quæ fingunt.aut op/tant ſpare dēbem⁹.Nūq̄ ego dicā.C.Fabri.M.Curiū. T.cornucanū:quos ſapiētes nr̄i maiores iudicabāt ad iſtoꝝ normā fuiſſe ſapientes. Quare ſibi hēant ſapiæ nomē & iuidioſū:& obſcuꝝ:ocedātq; ut hi hōi uiri fue rīt. Neq; id qdē facient:negabūt id: niſi ſapiēti poſſe ocedi. Agam⁹ igī pīgui mierua:ut aiūt:q ita ſe gerūt: ita uiuūt ut eoꝝ ꝓbet fides:ītegritas:æq̄litas:liberali tas: nec ſit ī eis ulla cupiditas. uel libido: uel audacia: ſintq; magna oſtātia:ut hi fuerūt:quos mō noſaui.hos uiros bonos:ut hīti ſūt. ſic ēt appellādos eē putem⁹:n aſſequūt:q̄tū hoiespñt naturā optimā recte uiuēdi du ce:ſic.n.bñ pſpicer mihi uideor:ita natoseē nos ut iter oēs eēt ſocietas q̄dā.Maior āt ut qſq; ꝓxie accederet. Itaq; ciues potiores ſunt q̄ ꝑegrini: & ꝓpiq q̄ aliēi cū his.n.aicitiā nā ipſa pepit.Sed ea nō ſatis hēt firmita tis.Nāq; hoc pſtat aicitia ꝓpinqtati:qđ ex ꝓpinqtate

¶ Nos āt ego Læli⁹ ſapiētiā largo mō capio: q eſt ī cōi uſu & exercitatiōe hoīum:ut ſi aliqs hēat quan/dam uirtutis cognitionē ſapiēs appellat. ¶ Fingun tur:a ſtoicis:q̄tū ad ipoſſibilia:fingūt.n. hoīem eſſe bonū:q oēs uirtutes cōtinet & nemo ſuenīt. ¶ Op/tat:optare ē rē abſentē deſiderare:ergo appetūt ſci/entias & oēs res:q̄s nemo mortalis optare aut ſpe/rare dēbet. ¶ Caiū Fabri: hi oēs fuerūt clariſſimi ui ri:quos ꝑm ſtoicos ſapientes non appellaremus: qa theologiæ cognitionē nō habuerunt. ¶ Sibi hēant ſapiētiæ nomē & bonitatis.ſ.iſti ſtoici ſibi habeāt. ¶ Inuidioſum:pp tot doctrinas oīum reꝝ hoīes ſi bi inuideāt:nec id qdē faciēt: nō.n.ſtoici cōcedent iſtos fuiſſe bonos uiros. Quare negabunt id niſi ſa/piēti poſſe ocedi. Sapiētiā oīum diuinaꝝ humana/rūq; rerū cōplexionē dicēt nulli poſſe cōcedi niſi ſa piēti:ergo hæc ſapiētia ſtoica non eſt in iſtis uiris: q̄ ex re ſapiētia more ſuo nō appellat. ¶ Agamus īgi tur pingui Mi. Craſſo ingenio:rudi quodāmō nos appellabimus ſapiētes q:ut aiunt: integritatē & bo nitatē in ſe cōtinent. ¶ Pingui Mi. Craſſo ingenio nō ſubtilī.more ſtoico.Minerua īgenium dī: alias Pallas appellat: q̄ eſt ingenioꝝ dea. ¶ Fides: a fio & dico uenit. ¶ Integritas:nō aliq̄ corruptione ma culata. ¶ Aequalitas:in oībus iuſtitia. ¶ Liberali/tas:quę conſiſtit in dādo & accipiendo pecunias & potiſſimū in dādo. ¶ Libido:immoderatus appeti tus. ¶ Conſtātia.in uirtutis ꝓpoſito perſeuerantia. ¶ Qui aſſequunt:naturā optimā bñ uiuendi ducē: natura in corpore humano animū tradidit: cui ad/hibuit qnq; miniſtros.ſ.ſenſus corpis:q īgit hos ſen ſus.ſ.odoratus:tactus & cęteros gubernat cū rōne:

Sapia a ſtoico dicitur quē om niū reꝝ & diui/na cīq; cogni/tionē te net Opto.

Inuidio ſus.

Miner/ua Fides Integri tas Aequa litas li/berali/tas Libido cōſtan/tia. Perſpi/cere Potio/res.

ille naturā ſeq dī:nō.n.appetit oīa ſed ſenſus illius rōne adhībita:ducēdi ſunt in exercitationē. Sic.n.diſtīguit amicitiā: eſt.n.q̄dā amicitia a natura data:q̄dā a uirtute nata:& hæc excellētior eſt oībus rebus humanis. ¶ Perſpicere uī. Mode ſte loquīt non.n.īngt pſpicio ut effugiat arrogātiā. ¶ Maior:ī eſt naturalis amicitia q̄to eſt ꝓpinquior ſanguine ſiue na/tione tāto ē maior. ¶ Potiores:eligibiliores:hoc mō:panē habens:quē pauperi tradere intēdis:duos æquali paupertate dep̄ſſos inuenis:unum peregrinū: alterum ciuē:ille panis potius dandus eſt ciui q̄ peregrino. ¶ Nam in hoc pręſtat ami citia propinquitati:amicitia uirtute contracta excedit amicitiam naturalem:in hoc q; illa propinquitatis amicitia firmitu dinem in ſe non habet quemadmodum uirtutis amicitia. ¶ Pręſtat.uerbum eſt comparatiuum iungitur cum datiuo:ac/cuſatiuo:& ablatiuo:ut magnum præſtat achillem.

ASCē

¶ Neq; reſeco.ī.reſcindo & diſcutio id ad uiuū.ī.ad intimū ſenſum(Et eſt methaphora in chirurgicis: qui uulnus altius curantes ipſum ad uiuū reſecant:ſicut qui leprā aut ſcabiē tentant).ī.nō uolo argutiſſime de bonis uiris in quibus amici tia eſt diſputare:ut illi.ſ.ſtoici pīi qui differunt hæc ſubtilius.ſ.q̄ nos fortaſſe uere:ſed parum ad utilitatē cōem qa talem diffiniunt ſapientiā:& bonitatē expetendā quare in nullo fere inueniri poteſt. ¶ Negant.n.quem q̄ eſſe uiꝝ bonū niſi ſa pientē:ſit ita ſane.ī.pmittamus etiā id qa nemo ſtultū dixerit bonum:ſed interp̄tant.ī.diffiniunt eā ſapientiā:quā nemo mortalis conſecutus eſt adhuc id ad hoc uſq; tēpus. ¶ Nos autē debemus ſperare ea quę ſunt in uſu:& in uita cōi:nō ea quæ fingunt aut optant.ſ.& nō ſperantur:qui optamus q̄ ſperare non licet:ut ſi quis īmortalitatem optet. ¶ Ego nunq̄ dicam:Caium Fabriciū:Marcū Curiū:Titum Cornucanū:romanos illos:quos maiores noſtri iudicabāt ſapiētes:ad.ī. iuxta normam iſtoꝝ.ſ.ſtoicoꝝ. ¶ Quare ipſi habeant.ī.recipiāt & reſeruent ſibi nomē ſapiētiæ: &.ī.ſimul inuidioſum cum nemo aſſequi poſſit:&.ī.ſimul obſcurum quum in nemine conſpiciatur:& concedant ut hi.ſ. quos dixerat fuerint boni uiri. ¶ Neq; id quidem facient:quia negabunt id.ſ.bonum uirum eſſe concedi poſſe niſi ſapienti. ¶ Agamus igīt quia parum conduxit argute de bono & ſapiēte uiro diſputare:minerua pingui.ī.uulgari diſquiſitione & ingenio natu/tali nō admodū arguto:qa Hora.in ſermonibus omnia ſua præterq̄ ingeniū optat pinguia ut aiūt: ideſt ut in prouerbio eſt qđ addit:qa locutio magis poetæ:q̄ oratori accommoda eſt per metonimiā:& ſup.putemus hos qui ita ſe gerunt.ita uiuunt ut fideles.ī.fidelitas eoꝝ ꝓbatur:& integritas & æqualitas.ſ.animoꝝ in oēs:& liberalitas ſup.ꝓbatur:nec ſit in eis ulla cupiditas:uel libido:uēl audacia:& ſint magna cōſtantia.ī.in bona perſeuerātia: & ſtabilitate:ut fuerūt hi quos nominaui mō.ī.pauloante.putemus inq̄ hos etiā ſic eſſe appellandos uiros bonos ut ſunt habiti.ī.æſtimati a populo q aſſequūtur.ī.imitantur q̄tum hoīes poſſunt naturā optimā ducē uiuendi recte. ¶ Nam ut in primo offi. uſum eſt omne offīm honeſtū proficiſcitur a natura ego uideo mihi ſic:perſpicere.ī.clare & pfecte cognoſcere nos eſſe natos.ī.a natura inſtitutos eē: ita ut qdē ſocietas eēt ut inter oēs.ſ.hoīes. ¶ Autē pro ſed maior ſup.ſocietas eēt ut quiſq; accideret proxi me.ſ.per gradū cōſanguinitatis:aut affinitatis aut etiā habitationis. ¶ Itaq; ciues ſunt potiores.ſ.in ſocietate cōſeruāda q̄ peregrini & propinqui.ſ.ſanguine q̄ alieni. ¶ Enim pro quia natura peperit nobis amicitiam cū his.ſ. propinquis no/ſtris unde & neceſſarii dicuntur:& talis propinquitas neceſſitudo:ſed ea.ſ.amicitia naturalis nō habet ſatis firmitatis. ¶ Nam amicitia: ſcilicet acquiſita aut inita præſtat hoc,ideſt in hoc præferenda eſt propinquitati.

Ad ſo/cialita/tem na/ſcimur ſeruan/dam Amici/tia īquo ꝓximi/tati pr/ſtat.

OMNI BONI. Beniuolentia sublata.

¶ BENIuolẽtia sublata: remota beniuolẽtia aufertur amicitia: q̃ est duoꝝ aut plurium mutua beniuolentia. amor. n. esse solus: ut aliquis erga alium amorẽ gerat: & ipse cui geritur amor ignorat amorẽ. ℣ Ita cõ. res est ex amicitia naturali q̃ est ut amemus homines: contrahit̃ qdẽ mutuus amor & restringꝫ ex oĩbus hoibus: ut p uirtutẽ inducimur ad amandum aliquem cui bene uelimus gr̃a sui: non aũt nr̃i. ℣ In angustũ: adducta illa generali amicitia & naturali ita in angustiã deducatur: ut unum solum amemus. ℣ Caritas: gr̃a: amor quæ græce φιλία dicitur & deberet scribi cum aspiratione: sed usus conuertit nos in errorem. ℣ Dum ergo: cum ideo amicitiam cõtrahimus: qui in fidem nobis amicitiã humanitatẽq; bõ tenent. ℣ Cum be. Assentio igitur dissimulatiua nõ est amicitia: quia non fit cum beniuolentia & amore. ℣ Diuitias ꝓponunt. A uiditate diuitiaꝝ plærisq; relinquũt amicos. ℣ In no. cõ. uirtus ipsa regi tui secundũ consiliũ & mentẽ nostrã: sed diuitiæ in manibus fortunæ sunt collatæ. ℣ Summũ bonũ: summũ bonũ est illud per quod oĩa fiunt: utputa scribere librũ: studere & legere: hæc omnia bella & bona sunt: sed qa hæc solũ ꝓpter uirtutem fiunt uirtus summum est bonum: ergo ultima res quæ cætera ad bonũ, suum finem ducit summum bonũ appellat. ℣ Præclare illi qdẽ: optime putant summũ bonũ esse uirtutem. ℣ Sed hæc: ipsa uirtus: q̃ est summũ bonũ appellat amicitiã: generat: & nutrit: hac. n. in particula demõstrat uirtus esse genetrix: & nutrix amicitiæ. ℣ Continet: q̃tũ ad nutrimentũ. ℣ Iã uirtutem ex consuetudine: uirtus est habitus qdam bonitatis ea longa consuetudine cõtractus. i. practica qdã ex bonoꝝ moꝝ & doctrinæ exercitatione habita. ℣ Sermonis nostri: more. n. Rom. appellamus uirtutẽ habitũ quẽdã bonitatis & lõga consuetudine inuẽtũ. Stoici aũt uirtutẽ appellãt: q̃ oĩa in se cõpræhendit q̃ in solo deo est. Nec eã metiamur: nec mẽsuremus uirtutẽ qu ẽ ad modũ Stoici: qui dicti sunt ἀπὸ τῆς στοᾶς. i. porticu: in q̃ disputare consueuerant. ℣ Docti: more boni uiri: nõ noĩat aliquẽ: sed derihue inquit: ut faciũt isti docti stoici qui uerboꝝ magnificẽtia uirtutẽ oĩum bonoꝝ cõgregationẽm uocãt. ¶ Paulos. i. uiros bonos & similes Paulis & Catoni. Cato est dictus catus. i. acut⁹. ℣ Cõis uita: sapiẽtia cõis & uulgaris fuit in his uitis. ℣ Eos omittamus: reliquamus stoicos secũdũ opinionẽ quoꝝ nemo talis sapiẽs iuenit. ℣ Inter ta. ui. iter illos paulos & Catões. ℣ Tãtas opor. cõmoditates: oportunitas ex ob & portus cõponit̃: & nõ. n. uenit ab oportet: qa optet pmã corripit & optũitas p geminũ. p. scribit̃.

Cato.

Oportũitas.

ASCẽ. ¶ QVOD beniuolẽtia põt tolli ex ꝓpinquitate: ita ut sint ꝓpinqui: q̃ nõ sint beniuoli: sed sup. (Veꝝ tñ ubi idẽ uerbum repetit̃ exprimentur ꝑticulæ: sed aũt porro uero) beniuolentia nõ põt tolli ex amicitia. ℣ Nãq; p quia nomẽ amicitiæ tollitur: substracta beniuolentia. i. postq̃ beniuolentia est subtracta. sed nomen propinquitatis manet: q̃uis fuerit subtracta beniuolentia. ℣ Põt aũt itelligi q̃ta sit uis. i. uirtus & ptãs amicitiæ: ex hoc maxime. i. potissimũ qp res est infinitate societatis generis humani: quã ipsa natura cõsiliauit. i. in me constituit ita cõtracta & adducta in angustũ. i. arctũ: ut oĩs caritas. i. gr̃a & amor aut amicitia in q̃ est oĩs caritas iungeretur: aut inter duos sup. tñ aut inter paucos. ℣ Agamus igitur pingui minerua: crasso ingenio rudi quodãmodo nos appellabimus sapientes: qui ut aiunt integritatem & bonitatem in se continent. ℣ Est autem. Diffinit amicitiam dicens. ℣ A utem pro sed amicitia est nihil aliud: nisi consentio rerum diuinarum & humanarum. i. in omnibus rebus diuinis & humanis cum beniuolentia & caritate summa. ℣ Qua. s. amicitia quidem. i. certe ego nescio an quicq̃ melius excepta sapientia sit datum. i. concessum aut contributum homini a diis immortalibus. ℣ Alii. s. auari præponunt sup. amicitiæ diuitias: alii. s. summum malum dolorem: & summum bonum indolentiam diffinientes præponunt bonam ualitudinem. i. sospitatem. ℣ A lii utpote imperiosi præponunt potentiã. ℣ Alii utpote ambitiosi præponunt honores: multi etiam præponunt uoluptates: sed quidem. i. certe hoc extremum. i. ꝓpone re uoluptates est bæluarum. i. pertinet ad bestias. ℣ Illa autem superiora uidelicet diuitiæ: bona ualitudo: Potentia: & honores sunt caduca & incerta posita: idest constituta non tam. i. non in tãtum in nostris consiliis q̃ in temeritate fortunæ. ℣ A utem pro sed: qui ponunt summum bonum in uirtute stoicorum quidam: illi quidam prædare sup. ponunt ac diffiniunt: sed hæc ipsa uirtus quam summum bonum diffiniunt: gignit. i. parit & contiuet. i. conseruat iam partam amicitiã. ℣ Nec. i. quia: non quia amicitia non potest esse ullo pacto: idest modo sine uirtute interpretemur iam dum: scilicet pro gui minerua rem discutimus: uirtutem non ut stoici: sed ex consuetudine uitæ & sermonis nostri: nec metiamur eam ut q̃ dam docti: scilicet stoici (ubi non leges in docti) sup. metiuntur eam: magnificentia uerborum: & numeremus eos uiros bonos. i. inter uiros bonos qui habentur. i. reputantur boni: utpote Paulos: Catones: Caios: Scipiones: Philos: quia cõis uita est contenta de his. i. de horum factis. ℣ A ntem pro sed omittamus eos. s. bonos & sapientes a stoicis præscriptos qui omnino nusq̃ reperiuntur. ℣ Igitur amicitia habet inter tales uiros (quales non nominauit) tantas oportunitates. i. oportunas commoditates: quantas ego uix queo: idest ualeo dicere. ℣ Principio: idest ut id primo loco dicam quis potest eẽ uitalis uita: idest habere longam uitam ut aiunt. ℣ Ennius qui non conquiescat: idest mutuam animi tranquillitatem sumat: in mutua beniuolentia amici quasi dicat nemo. ℣ Quid dulcius supple est quasi dicat nihil quam habere supple aliquem. utpote amicum qui cum: idest cum quo tu audeas omnia loqui sic: ut tecum.

beniuolẽtia tolli põt: ex amicitia ãt nõ põt Sublata. n. beniuolẽtia amicitiæ nomẽ tollit̃ ꝓpinquitatis manet. Quãta aũt uis amicitiæ sit: ex hoc itelligi maxime põt: qp ex infinitate societatis generis humani: q̃ cõciliauit ipsa natura: contracta res: & adducta in angustũ: ut oĩs caritas: aut inter duos: aut inter paucos iungeretur. Est aũt amicitia nihil aliud nisi omniũ diuinarũ hũanarũq; rerum cũ beniuolentia & caritate summa cõsensio. Quã qdẽ haud scio: an excepta sapientia qcq̃ melius boi sit a diis immortalibus datũ. Diuitias alii ꝓponũt: bonã ualitudinẽ: alii potẽtiã: alii honores. Multi ẽt uoluptates: bæluaꝝ hoc qdẽ extremũ est. Illa aũt superiora sunt caduca & ícerta posita nõ tam in nr̃is cõsiliis q̃ i fortunæ temeritate: q aũt in uirtute summũ bonũ ponũt ꝑcare illi qdẽ. Sed hæc ipsa uirtus amicitiã gignit & continet. Nec sine uirtute amicitia esse ullo pacto põt. Iã uirtutẽ ex consuetudine uitæ sermonisq; nr̃i interꝑtemur. Nec metiamur eã: ut qdã docti uerboꝝ magnificentia: uiroſq; bonos: eoſq; qui habentur numeremus: paulos: Catones: Caios: Scipiões: Philos de his cõis uita cõtenta ẽ. Eos aũt omittamus: qui oĩno nusquã repiuntur. Tales igitur iter uiros amicitia tantas oportunitates hẽt: quãtas uix q̃o dicer̃: prícipio qs põt eẽ uita uitalis: ut ait Ennius q nõ in amici mutua beniuolentia conquiescat? Quid dulci⁹ q̃ hr̃e quo cũ oĩa audeas: sic lõq ut tecum:

¶ QVIS

¶ QVIS ꝑt eē uita ui. qs ꝑt uiuere niſi cū aliquo aīcitiā hēat: arduū ē dicere ea q̄ ſentis: ut puta de aliqua re faciēda ꝯtra
rēp. ſi aliū nō faceres certiorē. ℣ In ꝓ. de ſcdis reb⁹ tātas lætitias nō hr̄em⁹ niſi aīcus eēt: q illis lætet æq̄ ac tu gaudens. ℣ Di
℣ Deniq; cæ. res: oñdit Plures cōmoditates eē i aīcitia reſpectu aliaꝝ reꝝ: certæ. n. res referunt ſingulæ ſingulis. ℣ Di
uitiæ: q̄ dixit ꝓ regulā ꝓbat ꝑ exēplū: utputa diuitiæ ſunt ad fruēdū: fere inqt: qm̄ ēt diuitiæ ꝑnt hr̄e plures cōmoditates
ultra fruitionē illaꝝ. ℣ Opes ut colare ꝓ colaris: honor eris ꝑ opes: q̄ ad magnificētiā ſunt ſicut hr̄e plures famulos: mꝫ
tos equos: magnificas edes. ℣ Quoquo te uer. quocūq; uadis tecū eſt ipſa amicitia: uerbi gr̄a: ſi ferrariæ te contines aīcus

qs eēt tāt⁹ fructus ī ꝓſpis reb⁹: niſi hēres: q illis æq̄ ac tu ipſe gauderet: aduerſas uero res ferre difficile eſſet ſine eo: q illas grauī⁹ ēt q̄ tu ferꝛt: dēiq; cæteræ res q̄ expetū tur opportūæ ſūt ſingulæ reb⁹ feꝛ ſingulis: diuitiæ ut uta re: opes ut colaꝛ: honores ut laudaꝛ: uoluptates ut gau deas: ualitudo ut doloꝛ careas: & mūerib⁹ fūgaꝛ corpis Amicitia plurīas res cōtinet: quoquo te uerteris ꝑſto ē nullo loco excludiꝛ. Nunq̄ ītēpeſtiua. Nunq̄ moleſta ē. Itaq; nō aq̄: nī ignī: nī aere: ut aiūt: plurib⁹ locis utimur q̄ aīcitia. Neq; ego nūc đ uulgari: aut de mediocri: q̄ tū ip ſa delectat & ꝓdeſt: ſed đ uera & ꝓfecta loquor: q̄ lis eo rū: q pauci noiaꝛ: fuit. Nā & ſcđas res ſplēdidiores facit aīcitia: & aduerſas ptiēs cōicāſq; leuiores. Cūq; pluri mas & maxīas cōmoditates amicitia cōtineat: tū illa ni miꝛ ꝑſtat oīb⁹ q; bōa ſpe ꝑlucet ī poſteꝛ: nec debilitari aīos: aut cadere patiꝛ. Veꝛ ēt iā aīcū: q ituēꝛ: tā q̄ exē plar aliq̄đ ituēꝛ ſui. Quocirca: et abſētes adſūt, et egētes abūdāt, & ībecilli ualēt: & q̄đ difficili⁹ dictu ē uiuūt mor tui. Tāt⁹ eos honos: mēoria: đſideriū ꝓſequaꝛ amicoꝝ. Ex quo illoꝝ btā mors uī. Hoꝝ uita laudabilis: q̄đ ſi exeme ris ex nā reꝝ bēiuolētiæ cōiūctionē: nec domus ulla. nec urbs ſtare poterit: nec agri q̄dē cult⁹ ꝑmanebit: id ſi mi n⁹ q̄dē itelligiꝛ: q̄ta uis amicitiæ cōcordiæq; ſit: ex diſſē ſiōibus atq; ex diſcordiis ꝓcipi ꝑt. Quæ. n. domus tā ſta bilis: q̄ tā firma ciuitas ē, q̄ nō odiis atq; diſſidiis fundi t⁹ poſſit euerti? Ex quo q̄tū bōi ſit ī aīcitia iudicari pōt.

Verō æ tibi ſuccurrit: ſi Ro. ꝓficiſceris ſp ille ꝑ lr̄as & auxīlia tecū erit: nullo loco excludīt: neq; ī exer citu: neq; ī ſenatu deeſt amicitia. ℣ Nō aq̄: nō īgne: oīa elemēta neceſſaria ſunt hoī: ſed aq̄ & ignis ma gis exercent ad uitā hoīs: q̄ alia duo: ſic inqt: non tā utimur iſtis duob⁹ elemētis ita neceſſariis q̄ ipſa aī citia. ℣ Partiens & cōicans: amicus bonus de amici calamitate certior fact⁹: eā q̄dē calamitatē æq̄ ac aī c⁹ patitur: & iō oēm triſtitiā reddit faciliorē. ℣ Tū illa nimiꝛ demōſtrat miraculoſam amicitiæ cōmo ditatē. ℣ Bōa ſpe. ꝑlucet ī poſteꝛ tracta eſt ſimili tudo ab aliquo ꝓferēte cæreū: q ſequentibus poſt lucē affert: ſic aīcus poſt lucē bōæ ſpei ſuo amico in poſteꝛ: đ quo magnā ſpat utilitatē. ℣ Tā q̄ exem plar amicus ē q ſuū amicū aſpicit: ueꝛ hæc ē noīs ſimilitudinē ſui iſpicit. i. alteꝛ ſimilem ſibi intueꝛ. ℣ Viuūt mortui: q̄ res difficilis ē ad credendū: de mōſtraꝛ in hoc q amiciti ī miraculoſa ſit. ℣ Viuūt mortui amici ꝑ memoriā & honorē: quē habēt de ipſis mortuis amici uiuētes: eos defunctus uiuere dicimus: honos qui remānſit ī corde amicoꝝ uiuen tiū. ℣ Memoria: recordatio illoꝝ. ℣ Q đ ſi exeme ris: ex natura hac in ꝑticulari uim amicitiæ tractat & ea demonſtraꝛ per argumēta ſumpta a contra riis: hæc omnes dignitates excellit: ſi enim amici tia e ciuitatibus tolleretur omnes ad terram cor ruerent. ℣ Exemeris remoueris ab eximio uenit. ℣ Nec agri: ſi humor non haberet concordiam cū calore fœtus terra nō ꝓduceret ſuos.

¶ QVIS eēt tātus fructus in rebus ꝓſperis: niſi haberes ſup. aliquē amicū qui gauderet illis æq̄. i. æqualī ac. i. ſicuti tu ipſe. q. d. nullus. ℣ Vero pro ſed difficile eſſet ferre. i. pati res aduerſas ſine. ſ. aī co q ferret illas grauius. i. moleſti⁹: ēt quā tu. ℣ De niq;. i. ut ſummatim dicaꝛ cæteræ res: q expetunt: ut utiles & hōeſte ſunt oportunæ. i. commodæ ſin gulæ fere rebus ſingulis. i. ad res ſingulas. i. q̄libet ad unā ſolā. ℣ Diuitiæ ſup. ſunt oportunæ: ut uta re ſup. eis. ℣ Opes. i. facultates: & potētiæ magnę

ut colare. i. colaris a dientibus: & ſeruis: ac cæteris ſubditis tuis: honores ſup. ſunt oportuni: ut laudare. i. laudēris. ℣ Vo luptates ſup. oportunæ ſunt ut gaudeas: ualitudo. ſ. corpis oportuna ē ut careas dolores: & ut fungare muneribus. i. offō corpis. Amicitia cō. plu. res. i. ad plurimas oportūa ē: & ē ꝑſto. i. auxīlio parata tibi aſtās quoquo. i. quocūq; uerteris ſup. te: & nullo loco excludīt. ℣ Nunq̄ eſt ītēpeſtiua: & nunq̄ ē moleſta. ℣ Ita ꝙ nō utimur (ut aiūt) plūbus locis aqua: non igni nō aere: q̄ aīcitia: neq; ego loquor nunc de amicitia ſup. uulgari. i. q̄ uulgo contrahitur: aut de mediocri quæ ipſa tñ delectat: & ꝓdeſt ſed loquor de uera: & ꝓfecta ſup. aīcitia: qualis fuit ſup. amicitia eoꝝ: q pauci noīanī. i. nobiles & inſi gnes ſunt ꝑ aīcitiā quos ſupra noīauim⁹. ℣ Nā aīcitia. ſ. uera facit res ſcđas. i. proſperas ſplēdidiores & facit aduerſas leuiores. i. tolerabiliores: ptiēs. i. cōdiuidēs & cōicās. i. cōes eas ut riſq; aīcoꝝ faciēs. ℣ Cūq;. i. ꝙ cū. ſ. manifeſtū ſit & aī citia cōtineat cōmoditates plurimas & maximas. ℣ Cū. i. tūc maxīe oſtat ꝙ ꝑſtat nūeꝝ. i. haud dubie oīb⁹. ſ. alīs illa. i. p illā cōmoditatē ꝙ &c: aut tū illa cōmoditas ꝑſtat oīb⁹ aliīs ꝙ ꝑlucet ī poſteꝛ bōa ſpe. i. p bonā ſpē: ſi ē luce ſua dat ſpē ut ēt poſtmodū ꝑſit: nec. i. qa nō patiꝛ aīos debilitari aut cadere ēt ſi ꝑſpitas debiliteꝛ aut cadat: ueꝛ ēt. i. iſup q̄ iā intueꝛ aī cū ituēꝛ tā q̄ q̄dā exēplar. i. imaginē relatiuā ſui. ℣ Quocirca &. i. ſil aīci ſup. abūtes adſunt. i. coꝝā ſunt: qā aīcis ſuis egen tes abūdāt: qa aīcoꝝ oīa ſūt cōia & ībecilli ualēt tā aīo q̄ corpe q̄đ ē difficili⁹ dictu. i. ut dicaꝛ) ul ad dicēdū qa difficili⁹ ē creditu: & ita qa nihil dicēdū ē q̄đ nō ſit ueꝛ aut uero ſi ſe ideo q̄đ uero ſi ſe nō ē: difficile dictu ē mortui uiuūt. ſ. ꝑ aīcitiā q̄ ē in aīcis. ℣ Tāt⁹. i. tā magn⁹ q̄t⁹. ſ. ad id ſatis ſit honos. i. honor aut honoratio: mēoria: & deſideriū aīcoꝝ uiuētiū ꝓſe quī eos. ſ. aīcos defūctos: ex quo. i. ex q̄ re mors illoꝝ. ſ. defunctoꝝ uī btā & uita hoꝝ adhuc uiuentiū laūdabilis: eo ꝙ honeſtum & laudabile ſit aīcos ēt defunctos honoraꝛe ꝙ ſi exemeris. i. ſuſtuleris ex nā reꝝ. i. e mēdio uiuētiū cōiū ctionē beniuolentiæ. i. q̄ perit beniuolentia. ℣ Nec ulla domus: nec urbs. ſ. ulla poterit ſtare. i. permanere in eſſe: nec qui dem cultus agri qui uī a coniunctione beniuolentiæ maxime alienus permanebit. ſ. in eſſe. ℣ Et ſi quidem q̄ta uis. i. uir tus & ptās amicitiæ & concordiæ ſit minus. i. non uel non ſatis intelligitur. i. poteſt percipi aut perſpici ex diſſentionibus atq; ex diſcordiis per quas. ſ. oīa deſtruuntur: quia ut Sal. atteſtatur: concordia res paruæ creſcunt: & diſcordia maximæ diſſabuntur: unde & Maro: en quo diſcordia ciues perduxit miſeros. Quocirca addit cām dicēs. ℣ Enī ꝑ qa q̄ dom⁹ ē tā ſtabilis: & q̄ ciuitas ē tā ſtabilis q̄ nō poſſit euerti funditus. i. a fū damētis odiis. i. ꝑ odia: atq; diſſidiis. i. diſſentionibus p tinacibus. Nā cōſedere ſit firmiter placere. ut Enei. ii. Et ſedet hoc aīo: & eiuſdē quarto fixū immotumq; ſederet. Diſſe dere eſt penitus diſſentire: & ita in diuerſis opinionib⁹ ſedē. i. firmam ſnīam fingere unde fit diſſidiū: qui inquam quaſi dicat nulla ex quo poteſt iudicari quantum boni ſit amicitia cum: ſcilicet pateat quantum mali ſit in odio & diſcordia.

OMNI BONI. Diuitiæ

Oīa ele mēta ne ceſſaria ſunt ho mini.

Viuunt mortui.

ASCē.

OMNI BONI.

¶ AGRIgētinū ferūt dicūt fuisse empedocē poetā ex agrigēto ciuitate siciliæ: qui ferebat suis carminibus oēs res: & to tū mūdū cōstare ex amicitia. A grigētinū gētile nomen: nō nouat quis fuerit. ℣ Vaticinatū: qui optimus uates tāq; oracula sua cecinit carmina: q̄ ueritatē hebant: sicut oracula Apollinis ferūt scriptores. ℣ Quæ in natura cōstarēt: si elemēta cēcor diā iter se nō hēret chaos fierēt. ℣ Mūdo: & tota machina & oīa cæli elemēta amicitiā inter se cōtinēt. ℣ Dissipare: euer tunt oīa p discordiā. ℣ Et repro. reprobare dicim⁹ qñ aliqs laudat p̄ceptū aliq̄d & illud ñ imitat: reprobare dr: ut lune. & de uirtute locuti clunē agitat: sic oēs laudāt cōcordiā tñ illā nō imitant: ergo. n. reprobare dñr. ℣ Itaq; reph̄ēdit illos q laudāt offiñ bōæ amicitiæ sicut i subeūdis p̄ amico piculis: & tñ illa nō obseruāt. ℣ Offiñ: bñficiū: uel q̄d fieri debet. ℣ Aut cō. una cū aīco aliqd ma le aduc. ℣ Efferat. q. d. qlibet talē amicū laudib⁹ extollit: si tñ ille facer nolit. ℣ Qui d. mor suo post regulā subiicit exēplū. ℣ Cauea: locus est sedētiū ad spectādū: q̄ græce theatrū appellat. ℣ Pacuuii: Pacuuius: fuit poeta amicissimus Lælii: q̄ tragediā de oreste & pylade p̄nūciari fecit: quæ ad nos ue nit. ℣ Cū ignoranter rege: Orestes capiens a se fu rias remouere ex morte matris cōceptas consuluit oraculū: cui rndit: ut ad tēplū. Dianæ in thauricam regionē p̄ficisceret: quo suū direxit gradū: thaos ār rex illius loci: more suo: decimū hospitē q̄ erat ore stes mactare uolebat: interrogās. n. quis esset ore stes: pylades se cōtinuo eē orestē affirmabat. Ore stes ār se orestē: ut erat: dicere non sinebat. ℣ In re ficta: in hac fabula oēs in signū laudis percutiebāt ad inuicē man⁹: q̄d cēsemus eos i re uera facturos ipsa natura ex q̄ orit amicitia demōstrabat poten tiā amicitiæ. ℣ Hactenus. Imponit finē huic pticu læ: i q̄ demōstratū ē amicitiā eē iucūdā utilē: & ne cessariā. ℣ Ab his: de p̄ceptoribus & phīs amicitię disputatoribus cætera q̄renda sunt. ℣ A te potius subaudi q̄rimus ab illo q̄sitore tractū. ℣ Aliud q̄d dā filū: tracta est filitudo a muliere: ac si dicat hæc q̄ dicta sunt Læli: sūt unū filū. i. una filata. Ideo a te aliā filationē oīone expectamus: qua ex re tran sitionē facit more Ci. ℣ Tu magis. Sicingt Scæ uola: o Fāni magis bonæ amicitiæ regulā a Lælio expeteres si audiuisses disputationē ipsius nup añ mortē Scipiōis q̄ fuit de repu. ℣ Qualis tū pa. Ci. in epīs ad Atticū testat Pla. imitatū fuisse: in li. de re mili. Plau. ut dicimus introducebat aliquos cōtra dicentes iocari de aliqua re: q̄ illius ueritas melius peteret. Hic Ci. introducit philū contradicentem Læ. q̄ iustitia iniqua est propter quam homines plurimas tolerant calamitates. Læ. accurate defendit iustitiam. Qualis patronus: acris fuit defensor. Alias patronus ē dūs liberti. ℣ Cō. a. ingeniose cogitatam. unde de p̄tio uicti pendet uictoria. ℣ Iu. u. d. Tra ctant fabrilia fabri: & quod medicorum est promittunt medici: ac si dicat Læ. uir iustissimus iustitiam defendit.

Reprobo. Iuue. Officiū

Cauea

Nota d̄ oreste & pyla d̄ ueris inter se amicis In re ficta.

Hactenus.

Ci. in epistolis

ASCē. ¶ AGRIgentinū. Aūthoritate (ut uolūt) empedoclis phīi atq; poetæ oīa cōstare p aīcitiā atq; dissolui lite dicens. ferūt. s. hoies quēdā doctū. i. phm agrigentinū. i. siculū ex ciuitate agrigentina prima phalaris tyrānī: nō nouat ār eū uel quia erat sa minerua se disputatuq; asseruit & phīę min⁹ q̄ honestoq; istitutoq; studiosum innuit: uel quia īdignū q nouer cēsuit. q ob cupiditatē gliæ se in ętnā p̄cipitem dederat: ut docet Hor. ad finē de arte poeti. uaticinatū græcis carminibus a mici tiam contrahere. i. q amicitia contrahit & corroborat cōiūctis uiribus & discordiū dissipare. i. q dissipet & distrahat ea q̄ cōstarent. i. simul extarēt i natura rerq; & i toto mūdo: quæq;. i. q̄ moueret. s. imūdo atq; oēs q̄dē: quidē mortales. i. ho mines &. i. simul itelligūt & p̄bāt re. i. ipso effectu: hoc. s. q̄d dcm ē ita eē. ℣ Itaq;. i. & iō cū tāta sit uis aīcitiæ: si q̄ñ. i. aliq̄ aliq̄d offm extitit in piculis amici aut adeūdis. s. p illo: aut cōicandis cū illo quisiē. q. d. nullus sanæ mētis: q nō afferat. i. extollat id maximis laudibus. ℣ Qui. i. quales. q. d. honorificētissimi clamores. i. applausus fuerunt nup. i. nunc parū ē tpis: tota cauea. i. per totā caueā. i. locū cōcauū ubi uulgus in theatro sedet i noua fabula. i. recēs edita tragœdia de oreste. M. Pacuuii hospitis & aīci mei: hoc uero silr dicit. Nā cū pia studia maxie aīcitiā & cōsiliēt & conseruēt nō ab re pacuuiū poetā fouerit Læ. cū enniū sūmope coluerit Scipio. ℣ Cū. i. q̄n rege. s. thoāte thauricæ regiōis tyrāno ignorante uter eo rum eēt Orestes: quē. s. ex ueteri ritu dianæ mactaret. Pylades amicus eius diceret se eē orestē: orestes ār perseueraret. i. perseueranter assereret ita ut erat se esse orestē. ℣ Aūt p sed stantes. s. circūquaq; aut pmanentes ad finē actionis eo q fabula placeret: plaudebāt. i. applaudebāt i re ficta: q̄d arbitramur. i. arbitrari demus eos facturos sup. fuisse i uera sup. re. i. si re uera id euenire cōperissent ut alter amicoq; p altero mori uellet. ℣ Ipsa natura. i. insita cuiq; uis facile iudicabit suam ui. i. uirtutē & potētiā cū hoies iudicarēt id fieri recte in altero q̄d ipsi non possent. s. pp ibecillitatē animi facere. s. ponere aīam suā p aico. ℣ Q uotus. n. id quisq; p̄ter saluatorē nr̄m & eius imitatores fecit. ℣ Ergo uideor. s. mihi dixisse hactenus. i. in hunc usq; locū id q̄d sentirē potissime aut potissimū de aīcitia. ℣ Si qua p̄terea. i. si aliqua alia sunt. ℣ Aūt pro sed ego credo multa esse. s. non dicta queritote sup. ea si uidebitur sup. uobis commodum: ab his qui disputant. i. di squirunt & discutiunt ista in phīs. Fanni. rndet. ℣ Nos autem sup. q̄rimus potius. s. p̄tio e ius: q̄q̄ equidem. i. ego quidē q̄siui & audiui non inuitus. i. libens sup. ista ab istis. i. quos dicit. i. a phīs: sed nos expetimus quoddā aliud filum. i. quē dam alium contextum & orsum alationis tuæ: quod approbans Scæuola dicit. O fanni tu diceres magis ut sup. quod di cis si affuisses nuper in hortis Scipionis: cū. i. q̄n disputatum est sup. illic de rep. & sup. audiuisses uel uidisses: qualis pa tronus. i. defensor iustitiæ fuit. s. Lælius: tum. i. tunc contra accuratam: id est diligentem & excogitatam orationem phili impugnātis. s. disputatiue iustitiā ad quod Fan. id quidē. i. defendere iustitiā fuit facile uiro iustissimo. s. Lælio Et Scæ.

Agrigentinū doctū q̄ndā uirę carminibus græcis uatici natū ferūt: q̄ i reę nā: totoq; mūdo cōstarēt: quæq; mo uerent ea ꝺtrahere aicitiā: dissipare discordiā atq; hoc qdē oēs mortales & itelligūt: & reprobāt. Ita p̄ si q̄ñ ali qd̄ offm extitit amici in piculis: aut adeundis: aut cōtā dis: qs ē q̄id nō maximis efferat laudibus? Qui clamo res tota cauea nup in hospitis & amici mei Ma. Pacuuii fuerūt noua fabula. cū ignoráte rege uter eo rę eēt Ore stes. Pylades Orestē se eē diceret ut p illo necaret. Ore stes autem ita ut erat Orestem se esse perseueraret. Stá tes autem plaudebant in re ficta. Quid arbitramur in ue ra fuisse facturos? Facile iudicabit ipsa natura uim suam cum hoies qd̄ facere ipsi nō possent: id recte fieri in al tero iudicarent: hactenus mihi uideor de amicitia quod sentiré potissime dixisse si q̄ p̄terea sunt: credo autē eē multa: ab his si uidebit: q istī disputāt critore. FAN. Nos ār a te potius q̄q̄ etiā ab istis sæpe quæsiui: & audi ui non inuitus equidē. Sed aliud quoddam expetimus si lum orationis tuæ. SCÆVOLA. Tu magis id diceres Fanni si nuper in hortis Scipionis cū esset de republica disputatum affuisses: qualis tum patronus iustitiæ fuit contra accuratam oīonē phili. FAN. Facile id quidem fuit iustitiam iustissimo uiro defendere. SCÆVOLA.

¶ QVID

¶QVID.a.attētos hāc auditores: oñdit.n. Scæ. optimū eē disputatorē aicitiæ Læ. de q̄ tractatur⁹ ē ipsæ Læ. ℣ Quid an.ref. q̄ rone cogitis: ac ti dicat nihil refert siue mīb⁹ siue pedib⁹ liue alio mō cogitis me de hac re disputationē susape. ℣ Studiis generꝫ: pp uoluptates uras: qa estis mei gñi cōgitis me disputare potissimū qa res ē hōesta. ℣ Ne ęq. nobis est difficile obitare & iustū no ē. ℣ Sæpiſſi. n. icipit disputatione uā sit orta ſi aicitia: cui⁹ origo ſm mītos ībecillitate & pau p tate, pfecta plærīq; asserūt q̄ aicos agrim⁹ ut nobis ifuiāt: uel ut illis iseruiāus: q̄ q̄dē opīo falsa ē. ℣ Min⁹ p se: qd non p se facere potest ab amico accipere & econuerso aico idigēti subuenire: pp hoc aicitiā als ortā iuētā eē uolūt. An eēt. h. p. q. nō ē ppriū ipsius amicitiæ. ℣ Antiquior. i. nobilior ē cā pp q̄ inuēta est amicitia. ℣ Amor. s. alicui bñ uelle: & ille mihi bēiuolētiā hr̄e fac̄ aicui i ℣ Nā. u. reddit rōnē q̄ ex re ista mutua bñficia q̄ fiūt nō sunt pricipia aicitiæ: qa multi ise uiūt timore simulatiō: aliq̄. ℣ Si mu. colūt: uenerañt: utputa subditi sæpe n iero uenerāt tyrānos nō amore: sed simulatiōe aicitiæ. Et obſuāt tpoꝫ conditionē ut dixim⁹ erga tyrānos. ℣ Nihil ſi. q̄tū ad uerba. ℣ Nihil ſi. q̄tū ad aium referť. ℣ Vertꝫ ad illud fict̄ rettulit. ℣ Volūtariū: ad simulatū referť. ℣ Implicati ai: ex copulatōe q̄dā ai a natura data orit̄ aicitia. ℣ Cū sē. ſi ai copulatio nascit̄ ex cognitiōe q̄dī amādi. ℣ Q d̄ q. q̄. sit: q̄lis sit ista res uidelicet qd̄ ex natura pficiscit: nō āt ex sopia ex bestiis pcipiūt: educāt filios suos. Colūb⁹. n. suos pllos educat cū tāto amor̄: q̄ mītas patit̄ icōmoditates adeo ut ipe fame poti⁹ moriť: q̄ icōmoditate aliq̄ poterit dimittere. ℣ Ad. q. tps quousq; p se nutriť pñt a parētib⁹ nutriūť. ℣ Dete. sce. q̄si occurrat cuidā obiectiōi q̄ iuāiunt multi q nō amāt pētes & ecōuerso. Cui igit Læ. sit aliq̄ sceleratꝰ & mōstra q̄dā hūanæ naturæ. ℣ Similis sē. egredit̄ hāc pticulā i q̄ oñdit uirtutē eē firmamētū aicitiæ. ℣ Sis sen. i. tulis cognitio amoris: natura. n. uult & cogit q̄ si ames aliquē & bene ue lis alicui: alter cogitur amare piter. Igit̄ si aicū quēdā nact⁹ fuerit. q̄ sit mecū mutua bēiuolētia oīūct⁹ cui⁹ mores & natura atq; ui t⁹ me is cōgruāt uirtutib⁹ uiculū huius amicitiæ iter nos erit: nulla ui ab amore nr̄o diſiungi possumus.

OMNI BONI.

Antiqꝫ or.

Amor.

Colum b⁹ suos pullos educat cū tāto amore qd̄ multos pati tur i cō moditates.

Similis sen.

Similis sen.

¶QVID aicitiā: sup. defēdere putas: nōne erit facile ei Lælio: q̄ cœperit. i. acqsierit maximā gloriā: ob. i. pp. s. amicitiā seruatā cū Scipiōe: sūma fide: cōstātiā: & iulstitia. i. p sūmā fidē: cōstātiā: & iustitiā. ℣ Vñ Lælius se uictū cōfitēs ingt o generi q dē. i. certe hoc. s. quod in me facitis est: afferre uim. ℣ Quid eni refert. i. distet qua rōne. i. uia cogatis me siue laudādo siue argumētando p rōnes: ueri siles: certe. i. qa idubitāť cogitis me. ℣ Enī p qa obsisteť. i. ptinaciť obstať: studiis. i. cōatib⁹ studiosis generꝫ. i. gñoꝫ suoꝫ: pſtū i f bōa. i. hōesta: ē tū. i. simľ difficile: & tū. i. simľ: ne æquū. i. iustū et rōnabile qdē. ℣ Sæpissime. Pricipiī disputatoris: oñdēs uñ aicitia orta sit & pfecta. ℣ Igit̄. i. qa studiis uris āpli⁹ obsistere nolo: & de re dicere icipiā. ℣ Est igit̄ cōtinuati ua particula. ℣ Illud solet uideri mihi cogitātu sæpissime de amicitia cōsiderādū maxime. ℣ Nū. i. nūquid amicitia sit desideranda pp imbecillitatem. i. potentiam atq; inopiā: ut. i. utpote in meritis dandis & recipiendis: ut quisq; acciperet id ab alio. s. ab amico: an minus. i. non posset per se. i. per propriā facultatem: & reūderet uicissim sup. alteri id quod minus posset per se. i. nunquid ex utilitate sit orta amicitia: an quod potius credit: hoc. s. mutuo dare & recipere bñficiū: esset quidem proprium amicitiæ. i. proprietas q̄dam illi annexa: sed esset alia causa. s. amicitiæ antiquior & pulchrior: & profecta magis ab ipsa natura. ℣ Enim pro quia: amor. s. gratis adhibitus ex quo amicitia est nominata. (Nam ut mulier amatrix amica dicitur: ita uir amator non amicus: ut inter noscatur honestus amor. unde amicitia orta ab amatorio illo: unde amator dictus) est princeps. i. pcipuus: & quasi caput & quod uulgus dicit capitaneus ad coniungendam beniuolentiā. ℣ Nam utilitates percipiuntur etiam sæpe ab his: qui coluntur & obseruantur cā tpis. i. oportunitatis & commodi temporalis: simulatione. i. propter simulationem amicitiæ non ueræ. ℣ Aūt pro sed nihil est fictū: nihil est simulatū in amicitia. s. uera: & quicquid ē in amicitia: id uoluntarium. ℣ Quapropter amicitia uidetur mihi potius orta a natura: q̄ ab imbecillitate: uidetur orta magis applicatione animi cū quodā cōsensu amandi q̄ cognitione. s. præuia q̄tū utilitatis illa res. s. amicitia esset habitura. ℣ Quod quidē sup. dictū: quale sit an. s. uerꝫ an falsum: licet aīaduerti. i. considerari. Est autem īpersonale aīaduerti: sicut & licet) in quibusdā bestiis qui amāt ad q̄ddam. i. certū tps. s. donec fuerint natura educati: natos ex se: & amantur ita ab eis: ut sensus eorum. i. quid sentiant faciendū: appareat facile in eis: quod est euidentius: multo. i. multomagis perspicuū in hoie. ℣ Primū sup. euidentius est an hoie ex ea caritate q̄ est inter natos & parentes: q̄ nō pōt dirimi. i. dissolui nisi scelere detestabili: deinde cum filiis sensus amoris. i. filis sīa de amore. i. filis perceptio amoris extitit ſi nacti sumus. i. acquisiuimus aliquem cum cuius: moribus congruamus. i. conueniamus & concordes simus: q̄. i. quia: nos uideamur prospicere. i. ante aut procul: & ita manifeste ispicere in eo quasi lumen. i. claꝫ iudiciū aliquod probitatis & uirtutis. ℣ Enim p quia: nihil est amabilius uirtute & nihil est q̄ magis alliciat homines ad diligendū. s. q̄ uirtus: eū in quo sit quippe. i. utpote: cū. s. ita sit q̄ diligamus quodāmodo eos ēt eos quos nunq̄ uidim⁹ pp uirtutem: & probitatem. s. eoꝫ. ℣ Quis est qui non usurpet. i. in usum rapiat memoriam Catii Fabricii & Martii Curii romanorum illorum qui ob continentiam & abstinentiam maxime laudant̄ cum beniuolentia. i. quodā fauore eoꝫ quos nunq̄ uiderit.

AS ē.

OMNI BONI,

¶ PRObitatē: ut uirtutis splēdorē ī eo pspicere uideamur: pbitas ē uitioꝝ fugatio: uirtus qdē est habit⁹ īstituēdi fa[illegible]. ℣ Ille.n. splēdorē hēt: hęc duo cōtinet. ℣ Ca. Fa. q optimus: ut sibi cōiūctus foret: amamus.n. istos: quos nūq̄ uidimus pp uirtutē: neminē qdē odio hr̄e possum⁹: sed si odiū iciderit: ñ pp uirtutē laudat. ℣ Memo. usurpet ī frequēte.n. usum dicat mētionē illoꝝ. ℣ Tar. su. ultimū regē romāoꝝ: alter fuit Tarqnius Priscus appellatus: ℣ Cras. Spu. q ipii romanū adipisci uoluerūt. Spuri⁹ pp frumēti largitionē tyrānū se fieri putabat: unusq̄sq; hēt eos odio. igit̄ p tyrānū demōstratur: q; uirtus est firmamentū āmicitiæ: qa am⁹ēt hostes uirtutib⁹ pditos. ℣ Pyrrho: epyrhotaꝝ rege. Epyrhotæ dicti sunt ab epyrho regiōe. Pyrrhus uirtute pditus captiuos romanos cū liberalitate tradidit spreto p tio: dic. sq; nō sanguie hoium sed armis: & scia mi itari decertādū ee. ℣ Hāni. cui⁹ fraudes & scelera Li. cōplecti nō posset. ℣ Inter cætera sua flagitia: fluuiū quēdā p cadauera romanoꝝ trāsiuit. ℣ Nō alienos aios: uoluit dicere licet nō amem⁹ Pyrrhū pp pbitatē suā qa hostis fuit impio romanoꝝ: sed dicit nō tī odio hēm⁹ ipm. ℣ Alterum. Hānibal. ℣ In ho. ut ī Pyrrho mouent̄ ad bñ uelle alicui uidēti: cū bñ uolum⁹ mortuis pp pbitatē illoꝝ: eoꝝ. s. uiuētiū uirtute pspicere possum⁹: si diligius defūctos: tāto magis uiuentes diligere dēmus: q̄rū amicitiaꝝ dāciscī possum⁹ & eoꝝ pbitatem uidemus.

Pyrrho epyrotaꝝ rex epyrhotæ.

Studio

℣ Studio psp. & cōsuetudīne: illud ē bñficiū gratū: qd̄ fit sūma cū uoluptate: & hilaritate q̄dā pcertim illi cui amicitia cōiunctus sis. ℣ Studio prospecto: ingenti uoluptate uisa: q; tibi libēs inseruiuit. ℣ Cū q cui bñficio cōiūcta ē amicitiæ cōsuetudo. ℣ Quib⁹re. s. uirtute pbitate & bñficioꝝ collatiōe ad primū amoris motū adiūctus: q ē a natura pfect⁹: ut dixīus tūc q̄dā flāma amicitiæ exorīt. ℣ Per q̄. s. magnitudinē bēiuolētiæ assēq putant ab amicis: quod desiderat unusq̄sq; iō uolūt eē ortā ex ībecillitate. ℣ Hūilē sane: relingt hūilē ortum amicitiæ & minime gerendū: ut ita dicā. ℣ Relinquūt. s. illi q amicitiā affirmāt eē natā ex ībecillitate. ea sane amicitia nata est ex ifirma mēte: sed melius ē q; sit orta ex gñosa parēte. s. natura. ℣ Quisq; ua. minimū i se eē arbitrarēt q̄to magis īdulgētissimā & minimā i se rē eē putaret: tanto magis apte amicitiā ɔseq posset: sed ē aliter: nā q cōfidit ī se multū ī diuitus: & uirtute hac amicitia capescēda cæteros excedit. ℣ Plurimū. Plurimū ad minimū referr̄. ℣ In se posita: diuitias: sapiētiā: & uirtutē. ℣ Opinione nōnul. modeste loquit̄: non.n. dicit meāq; uirtutē admirabatur. Sed inqt de moribus meis fortasse opinionem habuit. Arguit ergo per exemplū sui & africani amicitiam ex indigentia non oriri.

pbitatē eos ēt: quos nūq̄ uidim⁹ quodāmō diligamus: Quis est: q. C. Fabri. M. Cu. cū caritate aliq̄: & benuolētia memoriā nō usurpet: quos nūq̄ uiderit? qs āt est q Tar. su. q. P. Cra. SP. Meliū nō oderit? Cū duob⁹ ducib⁹ de īpio ī italia decertatū ē. Pyrrho & Hānibale ab altero pp pbitatē eius nois: nō alienos aios habem⁹. Altęr pp crudelitatē eius: sp hæc ciuitas oderit. Quod si tanta uis pbitatis est: ut eā: uel ī eis quos nūq̄ uidim⁹: uel qd maius est: ī hoste ēt diligam⁹: qd̄ miꝝ ē: si aī hoium moueant̄ cū eoꝝ: qb⁹ cū usu ɔiūcti eē possint uirtutē & bōitatē pspicere uideant̄. Quāq̄ ɔfirmat̄ amor & bñficio accepto: & studio pspecto: & ɔsuetudīe adiūcta: qb⁹ rebus ad illū primū motū aī & amoris adhibitis: admirabilis q̄dā exardescit bēiuolētiæ magnitudo: q̄ si qs putat ab īdigētia pficiscī: ut sit p q̄ qsq; assēq̄t̄: qd̄ desideret: humilē sane relīquūt: & mīme generosum: ut ita dicā ortū amicitiæ: q̄ ex inopia: atq; īdigētia nasci uolūt. Q d̄ si ita eēt: ut qsq; ualitudinis minimū ī se eē arbitrar̄. Ita ad amicitiā eēt aptiss⁹im⁹: qd̄ lōge secus ē: ut. n. qsq; sibi plurimū cōfidit: & ut qsq; maxīe uirtute & sapientia sic munit⁹ ē: ut nullo egeat: suaq; oīa ī seipso posita iudice: ita ī amicitiis expetēdis colēdisq; maxīe excellit. Quid.n. erat africāus īdigēs mei? minime hercule: at ne ego qdem illi⁹: sed admiratiōe quadā uirtutis ei⁹: ille uicissim opiniōe fortasse nōnulla: q̄ de meis moribus hēbat: me dilexit: auxit beniuolētiam consuetudo.

ASCē.

¶ Q Vis aūt est qui non oderit Tar. sup. bū ultimū romanoꝝ regē: q. s. nō oderit Pub. Caiū (ubī male Crassū scribēt) q ipiū romanū īuadere conat⁹ē: & sup. Spuriū Meliū q largitionē frumētariā tyrānū facere spabat. q. d. nemo. ℣ Itē decertatū ē ī italia de ipio cū duob⁹ ducib⁹. s. Pyrrho epyrhotaꝝ rege & Hāni. carthagiñ. duce. ℣ Et sup. nos rōani hēm⁹ aios nō alienos. i. nō abhorrētes ab altero. s. Pyrrho. i. a mēoria ei⁹ pp pbitatē nois ei⁹: de q̄ prio offi. late dcm̄ ē. ℣ Hæc ciuitas. s. rōana oderit. i. odio psequet̄ sp alteꝝ. s. Hānibalē: pp crudelitatē ei⁹. ℣ Q d̄ si tāta est uis pbitatis ut diligam⁹ ea uel. i. ēt in eis quos nūq̄ uidimus: uel. i. ēt (qd̄ maius est) in hoste: qd̄. i. quale miꝝ est si aī hoium moueant̄. i. afficiunt̄ quodā amore: cū uideant̄ pspicere uirtutē & pbitatē eoꝝ qb⁹ cū. i. cū qb⁹ possint eē cōiuncti. s. uiculo aicitiæ. ℣ Quāq̄. s. ta nihilominus ē q; amor cōfirmat̄: &. i. simul bñficio accepto: & cōsuetudīne. i. familiaritate cōiuūdi adiūcta quib⁹ rebus adhibitis ad illū primū motū aī. s. quē natura excitat: q̄dā admirabilis magnitudo beniuolētiæ exardescit. i. aptę icendit in hoie: q̄. s. magnitudinem si qui putāt pficiscī. i. oriri ab ībecillitate. i. īpotētia & inopia: ut si sup. ea q̄q̄ quisq; assequat. i. obtineat ab amico: qd̄ desideret. ℣ Qui sup. talia dūt relinquūt ortū amicitiæ: sane. i. ualde hūilē. i. abiectū & cōtēptibilē: & ut ita dicā (quia p̄mittit ne metaphora uitio det oratori) mīme gñosum: q̄. s. aicitiā q talia dūt uolūt nasci ex inopia & indigētia. ℣ Q d̄. i. q̄ res: si eēt ita ut. s. ex inopia nasceret aicitia: tūc sup. ut. i. ēm q; qsq; arbitrarēt. i. opinaret mīmū. i. mīma pte ualitudinis. i. facultatis & potētiæ eē ī se. s. ipo: ita. i. ī tm̄ eēt aptissim⁹ ad aicitiā: qd̄ est lōge secus. i. multo aīr. ℣ Eni q quia ut quisq; cōfidit plīmū sibi. i. ī se & uirib⁹ suis: & ut qsq; munit⁹ ē maxime uirtute & sapia: sic. i. ī tm̄ ut nullo egeat & iudicet oīa sua. i. propria bona esse posita ī seipso. ita excellit maxime in amicitiis expetendis & excolendis. Possētlogi amicis pro amicitiis: sed ipsæ amicitiæ pro amicis ponuntur. Nota est autem sermonis elegantia. Nam quisq; superlatiuo siue nominali siue aduerbiali gaudet. Vt & ita consimiles gradus exigunt: sed tunc superlatiuos q̄n interuenit quisq; Venustius ēt utimur gerundiuis noibus q̄ gerundiis: ut hoc loco in expetendis & colendis amicitiis potius q̄ in expetendo & excolendo amicitia. ℣ Item expetimus tm̄ honesta: appetimus etiam iucūda: & uoluptatis incitamēta. ℣ Quid.n. Exēplo probat amicitiam non pp inopiam expeti dicens. ℣ Eni pro quia. Quid sup. dicā hoc est nunquid. Africanus. s. Scipio amicus Lælii: erat īdigēs mei hercule sup. teste. i. per herculē affirmo: q; minime erat indigens mei. ℣ At. i. sed ne qdē. i. ne etiā ego erā īdigens illius: hoc est Scipionis: sed ego sup. dilexi eū admiratiōe. i. pp admirationem q̄dā uirtutis eius: ille. s. Scipio dilexit uicissim. i. econtrario: aut mutuo: ne fortasse quadā Opiniōe supple bona quam habebat de moribus meis: & consuetudo. s. conueniendi & conuersandi simul auxit beniuolentiam ex opinione contractam.

¶ SED

¶SED q̄q̄ rñdet cuidā tacitæ obiectioni q̄ fieri posset cōtra Læliū: q ex amicitia oriunt̄ multæ utilitates ergo amicitia ab illis trahere uī originē q̄ res falsa ē. ℣ Vt.n.benefici:ꝓbat utilitates nō eē amicitiæ origines. ℣ Benefici utputa ī oib⁹ rebus utputa in equo donādo. ℣ Liberales:in pecuniis ꝓprie dicimus. ℣ Exigamus:repetam⁹ mercedē gr̄æ tā q̄ fœneratores hoc est hoīs auari & fœneratoris. ℣ Neq; n.bñficiū fœneramur:parenthesis est. Fœnus ē aūt fœtus ergo uoluptatem q̄ amicitia nr̄a:siue amor generet fœtū. ℣ Sed natura:ablatiui casus est.i.natura inclinati sumus ad iseruiēdū hoi ēt sine utilitate nr̄a:nā manus cæteris mēbris hoc a natura hñt:ut inseruiāt sine remuneratiōe aliqua:si hoies tā q̄ mēbra cæteris iseruire tenēt. ℣ Ab his:reꝑhēdit illos epicureos: q asserebāt amicitiā debere esse ad uoluptatē:aliq;s.n.solus cōuiuiū facere nō possit: iō ut amicū ītueniat necesse est:q secū illis uescat. ℣ Ritu pe.cōfutatio simul mixta cū obiectiōe epicureoꝝ. ℣ Nec mi.ē si ab illis dissentim⁹. ℣ Altū:ut uirtutē. ℣ Suspicere:ī altū aspicere & uenerari. Oui.n. metha.īgt Pronaq; cū spectēt aīalia cætera terrā. Os hoī sublime dedit. ℣ Abiecerūt:bñ ga ī rē hūilē respiciūt. ℣ Ipsi āt:itelligamus sensū & p ordinē originē aīcitiæ disputat. ℣ Sēsum di.amādi mot⁹ a natura gignit:& bñ dixit diligēdi ga principiū ē amoris:ut Cice.quē diligebā: nūc amare incipio. ℣ Caritatē.b.gr̄a amoris cōfirmat:& orit̄ ex ipa cognitiōe uirtutis q̄ ī illo quē amat̄ icœpisti eē uid⁹ ℣ Facta si.facto signo aliquo ꝓbitatis qđ ī aliquo cognoscim⁹ ī quo iā amorē pōere cœpim⁹ illud q̄ dē signū uirtutis atq; ꝓbitatis amorē illū auget atq; cōfirmat. ℣ Propi⁹:ꝓpe magis admouēt ad alios:qbus cū amore se applicauert cū signū uirtutis ī eū agnoscāt. ℣ Vsu:cōsuetudie ei⁹ fruimur. ℣ Pares:ad amicitiā:æq̄les ī moribus: ī lr̄is: & ī ætate. ℣ At bñ.m.ad bñficiū ꝛferēdū unusq̄sq; ꝓpēsior ē magisq; ad repetēdū bñficiū ab amico:mereī alias signat militarē artē exercere. ℣ Sit ho.c. si amicus tibi fec̄ unū bñficiū si duo cōferre niteris hæc erit honesta ꝛcertatio. ℣ Sic & utilita.epilogat qđ dictū ē. ℣ Grauior:uenerabilior. ℣ Nā si uti.ꝛglutiaret:& si amicitiā utilitates collocarent cōmutatis illis amicitia dissolueret hoc mō. Si ames ꝓtorem hac de cā:ga tibi inseruiat:ꝓterito.n.magr̄atu bñficioꝝ collocatiōe amicitia remouet. ℣ Natura non potest mutari:a qua proficiscitur amicitia.i. amicitiæ conglutinatio non disiungitur.

¶SED q̄q̄ multæ & magnæ utilitates sunt cōsecutæ amicitiā sup.nostram tñ causæ diligēdi.s.nos mutuo non sunt ꝓfecte.i.ortæ:ab spe earū.s.utilitatū cōsequēdarū. ℣ Eni ꝓ qa:ut.i. quēadmodū nos sumus bñfici.i. bñficientes & bñficia cōferētes & liberales nō iō sup.ut exigamus.i.repetamus gr̄am.i. remunerationē. (℣ Neq;.n.i. nā nō fœneramur.i.ad fœnus accipimus:aut fortasse damus:quia licet ualla doceat fœnerari esse ad fœnus accipere:& fœnerare ad fœnus dare:tñ Mācinellus docet in lima uallen. fœnerari deponent aliter etiā foueri:aut ad fœnus dare significare)sumus ꝓpensi.i.ampliter inclinati ad liberalitatē natura.i.ꝓ naturā. ℣ Sic putamus amicitiā eē expetēdā non adducti.i.ꝓ sumus adducti spe mercedis.i.retributiōis:sed ꝓ oīs fructus.i.fruitio & utilitas eius est in amore: dulcissimū.n.est amare cōdignū ℣ Nō dissentimus longe ab eis.s.epicureis quibusdam qui referunt oīa.s.bona.i. metiuntur ea:ad uoluptatē.i.fedm uoluptatē.i.putantes tm̄ inesse boni q̄tū uoluptatis inest. ℣ Ritu.i.more pecudū q̄ in pñtē uoluptatem ferunt & in diē uiuunt:nec de crastino ꝓspiciūt. ℣ Nec mirum sup.est ꝓ dissentimus. ℣ Enī ꝓ quia tales sup.nihil non aliquid nō pñt suspicere.i.sursum tanq̄ honorabilius aspicere(& nō legit̄ suspicere)aliquid magnificū ac diuinū ut pote q adiecerūt oēs cogitatiōes suas.i.in rem tam humilem.i.abiectam & contēptā:quia de rebus terrenis & transitoriis & ita cōtemptibilibus ortā. ℣ Quāobrē remoueamus quidem hos.i.hmōi hoies(& melius legē sic q̄ os licet ore fiat sermo)ab hoc sermone.s.de amicitia. ℣ Ipsi autem.i.nos qui aliud bonū nouimus sensum.i.consensum diligendi: gignī a natura:& caritatem beniuolentiæ gigni facta significatione.i.postq̄ facta est significatio probitatis.s.eius quem carum habemus:quam.s.ꝓbitatem qui appetiuerūt.i.qui eo oblectant̄ applicāt sese sup.ad nos:aut ad eos in quibus eam inesse putant.& admouent sese.i.se ipsos proprios:ut fruantur:&.i.etiam moribus eius quem cœperunt diligere:fruantur dico:usu.i.per usum & consuetudinem eius:quia conuersatio inducit cōsimiles mores. Vñ cū sancto sanctus eris &c. ℣ Et ut sint pares in amore & æquales:& sint propensiores.i.magis proni & inclinati ad bene metuendum.i. ad conferendū beneficiū q̄ ad reposcendū si cōtulerint. ℣ Atq; hæc.i.hmōi certatio.s.bene merēdi sit inter eos honesta.i. decēs & modū nō excedēs:& sic utilitates maxime capientur:&.i.simul ex amicitia:&.i.simul ortus eius.s.amicitiæ erit: &.i. pariter grauior:&.i.pariter uerior:a natura.i.si ponatur a natura q̄ ab imbecillitate. ℣ Nam si utilitas cōglutinaret.i.cōpingeret & colligaret amicitias:eadē.s.utilitas:cōmutata.i.in cōtrariū dissolueret sup.amicitias.s.quia natura nō pōt mutari:uī dici solet:qđ natura dedit tollere nemo pōt. ℣ Pōt tñ quis probitatē ad uitia opprimere:sed nō penitus delere: neq; ea est ꝼm naturā bñ īstituta:sed ex pcti pena iuēta:idcirco.i.q̄ꝑ amicitiæ ueræ sunt sempiternæ. ℣ Quidē.i. certe uos o Scęuola & fāni uidetis oculis mētis.i.itelligitis ortū.i.originē amicitiæ:& ita satis uobis feci nisi forte uultis adhuc qd.i.aliqd. ℣ Ad qđ Scæuola. ℣ Tu uero o Lælī pge.i.pseq̄re reliq̄:q̄ de aīcitia sī dicēda. ℣ Ergo.n.rñdeo ꝓ hoc.i.ꝓ fānio q minor natu.i.iuniior me est:meo iure.i.utens iure meo quo seniori cōuēit prior ī loq̄ndo loc⁹. ℣ Rñdeo.i.pollicor q̄ libēter auditurus sit.Fan.Recte quidē tu sup.cēses:aut facis ac dicis q̄obrem audiamus:tū Lælius sic est exorsus.

OMNI BONI.

Liberales.

Pecudū ritu.

Ouidi⁹

Caritas

Mereo Cōglutino uerbum.

A Scē.

OMNI BONI.

AVdite:nihil difficili⁹ ē:q̄ aīcitīa usq; ad extremū uitę ꝓmanet. Facit docīles auditores oñendo se breuiter tractaturꝫ ꝙ aīcitia difficile usq; ad mortē duratura ē. ℣ Vt nō.i.e.i.utile nō eēt idē ābob⁹ aīcis:utputa un⁹ facti ꝓsulatū:& alter eūdē desiderat:iō ꝓp utilitatē dissoluīt aīcitia. ℣ Vel rep. Amicus unus fauet Cęsari alter Pōpeio. ℣ Mores.m. ꝓcedēte tpe mutāt mores. ℣ Aduersis.r.q̄ puēit ad āplissimū statū paupes aīcos sæpe cōtēnit. Alias aduersis reb⁹ aliq̄n ꝓp inopiā cogīt ad mercaturā:alt ad honores:& dignitates ꝓuēire nitī. ℣ Alias.a. Ingraueſcēte.æ.unus appetit dignitates alter uoluptates. ℣ Prætexta:q̄ uestis erat puerorꝫ. ℣ Toga:āt erat uirilis

Prętexta.

Toga.

Labefactari.

uestis:q̄ oblatis i tęplo militib⁹ pueris cū solēnitate parētū iponebāt. ℣ Q d̄ si:enūerat aliq̄s cās qbus rursus aīcitia frāgīt. q̄uis illa durauerit aliquo tpe: cū i ea ꝓuecti sūt aīci. ℣ Labefactari:subaudi dicebat Scipio:totę oēs istę cāæ:& oēs sūt dictę ex pſōa scipiōis plerūq;. ℣ Honoris cōtētiōe:q̄ nūdū aīcitiæ rūpūt:hi.n.honores potissimū i magīratib⁹ erāt i qb⁹ appetēdis plerūq; rixę iter amicos oriebant. ℣ Pe.n.m.subaudi dicebat. Nulla.n.ē pesti lētior res i frāgendo amorē:q̄ pecuniaꝫ auiditas. ℣ In pecu.magnificis uiris certatio honoris:& glię aderat. Infamis āt certatio erat pecūiæ. ℣ Magna di.discordias magnas.dissidiū cōponīt a dis & sedo. ℣ Vt aut.l.m.g lenōes appellāt:siē Clodi⁹:q̄ aīcos mītos i domo Cæ.hēbat: rogabat.n.eos ut sibi uxorē Cæſ.amicā redderēt:q qdē ñ d̄negātes se facturos:i nimici ipsi⁹ efficiebāt. ℣ Aut ad.e.a.i. ñ mō siqs dixisset aīcis suis. Volo ut accusetis. Socra.q uir ꝓbissim⁹ exīstit:& alios dos coleꝝ nos hortāt:aīci hoc facerꝫ noluerēt:q̄re illi inimici facti sīt igīt ꝓp ists. iiii. cās aīci lōgo tpe i aīcitia ꝓuecti inimicissimos fieri repim⁹. ſ. aut ꝓp honores: aut ꝓp pecūiaꝫ auiditatē:aut libidis mīsteriū: ul ꝓp īferē dā alicui iniuriā. ℣ Arguerēt. a. h. q. repulsā aīcis i his supiorib⁹ reb⁹ patiunt:reꝑhēdūt illos q; sibi aīci nō exīstūt:qm̄ suis petitōib⁹ obtēperare nolunt.

Aliam affert cām Scipio qua homines ab amicitia dissoluī uidem⁹.

℣ Illos sēaudi sp dicebat Scipio:affert.n.aliā cām q̄ hoies ab aīcitiā dissoluī uidem⁹. Nōnulli qdē ab aīcis oīa petere audēt:q ipsi ꝓ suis aīcis se acturos afferūt:ordo dicebat illos ꝓfiteri i illa postulatiōe se facturos oīa amici cā: q qduis audēt postulare. ℣ Audetēt:arduū.n.ē ut aīci inhonesta ab amicis postulēt. ℣ Eoꝝ q̄rela:q secuti nō sunt qd ab aīcis petebāt sp oq̄rūt d̄ hac re:q̄obrē nō solū dissoluūt aīcitię:sed sępiterne ēt inimicitię gerūt:ut fuit i Ciceroē & Clodio. Clodi⁹.n.uolebat ut Ci.testificareť Clodiū illa dici q̄ cærimōias polluit:rurī extitisset:q̄ rē Ci.facer negauit:& iō ñ inimicitiæ ortę sūt. ℣ Hæc itaq; mīta.i.tot cāæ mīstraꝫ sūt:q̄ tāq̄ mortes aīcitiis īpēdēt:q̄s si qs fugere potuerit:uer⁹ amicus nō mō sapiēs:sed ēt amicissimus appellari poterit.

A Scē.

Summi puerorꝫ amores cū ꝓtexta & toga dꝑonūtur.

AVdite uero. ℣ In hac pte docet nihil eē difficili⁹ q̄ aīcitiā ad extremū usq; diē uitę ꝓmānere:& ita ex rei difficultate attētos facit ex utilitate bēiuolos reddit:& hic ex ꝓpōne dicēdoꝫ dociles. ℣ Ordo est optimi uiri ea uola & fanni.audite uero.i.ueꝝ aut nō oīa ueꝝ:ea q̄ dissērebāt dū simł uiuerem⁹ sæpissime d̄ amicitia iter me & Scipionē q̄q̄.i.audite tū:q̄q̄ ille.ſ. Scipio.qdē.i.certe dicebat nihil eē difficilius q̄ amicitiā permanere usq; ad extremū diē uitę. Nā sup. dicebat ꝟcidere.i.euenire ꝟcidētaliter:sępe ut ñ idē expediret.i.utile eēt utriq;.ſ.amicoꝝ:ul ut ñ sentirēt.i.d̄.rep.i.de admīstratiōe rei:& dicebat sup.ēt mores hoium mutari sæpe:alias.i.alio tpe hoc ē iterdū reb⁹ adūsis.i.ꝓ res adūsas:qa ut dic⁹ Terē.i ecyra:ut res dāt sese ita magni atq; hūiles sum⁹. ℣ Itaq; i reb⁹ lętis būiōtissimi:īcipiūt i adūsis eē tēaciores:alś.i.alio tpe:hoc ē iterdū ętate igraueſcēte.i.grauedinē īducēte:atq; capiebat exēplū earꝫ rerꝫ similitudię ætatis ieūtis.i.īfātiæ aut puerītiæ:q̄.i.qa sūmi amores puerorꝫ.i.quos hēbāt i puerītia:depōerēt sępe una.i.ꝑiter:cū ꝓtexta.i.ueste nobiliū puerorꝫ.ſ.depōsita āno.xiiii.& toga.i.ueste uirili assūpta eodē die. ℣ Sin āt.i.sed si pueri ꝓduxissent sup.aīcitiā ad adoleſcētiā.ſ.cōsumatā dicebat sup.eā tū.i.nihilomin⁹ dirimi.i.dissolui ꝟtētiōe.i.ætatis lātiōe studiorꝫ:ul ꝟditōe luxurię:ut ꝓp uenerē ul alicui⁹ cōmodi qd uterq; ñ posset adipīsci idē ut sit i equo aut cāe cōparādo cū un⁹ tūn sit egregi⁹. ℣ Q d̄ si eēnt ꝓuecti i aīcitia lōgi⁹.ſ.q̄tū i adoleſcētiā usq;:dicebat sup. aīcitiā tū.i.nihilomin⁹ labefactari.i.remiti & dissolui si ꝟcidissent i cōtētionē.i.cōpetitionē honoris.i. alicui⁹ magīratus honorifici. ℣ Eni:p qa dicebat nullā pestē eē maiorē i aīcitiis q̄ cupiditatē pecūiæ i plerisq;.i.q̄ erat i q̄plurimis.i.i uulgarib⁹. Vñ Ma.Enei.vi. Aut q diuitiis soli ꝟcubuere reptis. Nec partę posuere suis:q̄ pluria turba ē. (Oēs.n.studēt auaritiæ & q̄ certamē honoris & glię i qbusq; optimis.i.optimo iq̄ēio ꝑdictis:ut postea patuit i Cæſ.& Pōpeio:uñ & tacit⁹. ℣ Quin ēt sapiētib⁹ cupido glię nouissima exuit. ℣ Optim⁹ ergo usq; nūdū ꝟsūmatæ uirtutis a glia titillat:& ad aīcitiæ uiolationē cupiditate glię iuitat. ℣ Ex quo.i.ex q̄ re nos uidem⁹ maxias inimicitias extitisse sæpe iter amicissimos.ſ.pri⁹. ℣ Et uidem⁹ ēt magna dissidia:& plerūq;.i.ut plurimū iusta nasci cū postularet aliqd ab aīcis qd ñ eēt certū (i q̄ re peccat q petit ñ q recusat) ut cū postularet:ut eēnt aut mīstri libidinis.ſ.explēdæ:aut adiutores ad iniuriā.ſ.alicui īferēdā. ℣ Q d̄.i.q̄ rē hiq facerēt: q̄uis facerēt.i.hōeste:arguerēt tū ab his qb⁹ nollēt obseq.i.morē gererꝫ:deſererē ius aīcitiæ cū tū mīme deſererēt. ℣ Aut ꝓ sed dicebat sup.illos:aut q; uidemus illos q auderēt postulare ab aīcis qduis.i.qdlibet tā licitū q̄ illicitū ꝓfiteri ipsa postulatiōe.i. ꝟter postulādū:uel dū postularēt se facturos oīa tā illicita q̄ licita:& tā ihonesta q̄ honesta cā amici: & ita tales his peccāt:& qd ihonesta petāt:& qd ihonesta si petent se facturos ꝓfiteātur. Et dicebāt:aut uidemus:nō mō.i.nō solū familiaritates solere extingui querella.i.p querellā eoꝝ.i.ciusmodi hoium inueterata.i.in consuetudinem adductu seu adductam:sed etiam maxima atq; sempiterna odia supple solere gigni. ℣ Itaq;:id est dicebat supple hæc multa.

QVASI

¶QVASI fata.i.mortes. ℣ Impẽdere:cũ ruina minari. Declinaꝛ autẽ ipendeo impendes ſcdæ cõiugatiõis. ℣ Num: memorat exẽpla quorũdã romanoꝝ quo poſſumꝰ p̃cipere amicitiæ regulã duraturã:& quanto tpis duratura ſit:primũ ꝙ potiꝰ frangẽda ẽ amicitia q̃ cã amicoꝝ otra patriã pugnare. ℣ Coriolanus:marcꝰqdã clariſſimꝰ fuit ipator:& oppidũ quoddã Thuſciæ Coriolos noie cœpit:a quo agnomẽ aſſũpſit:iõ Marcus Coriolanus dr:q in exiliũ miſſus amicos plurimos cõgregauit. Volſcoꝝ ipator creatus eſt. Magnũ deide romanis exitiũ tradidit:rapiẽdo caſtella:& urbẽ obſidẽdo: huiꝰ.n.amici amorẽ quẽ erga ipſũ gerebãt:potiꝰ frãgere debebãt q̃ cõtra ciuitatẽ ſuã arma ferr. ℣ Nũ meli. Spuriũ.ſ.qui pp fauorẽ plæbis:quẽ p frumẽta largita ſibi adeptꝰ fuerat iperiũ romanoꝝ cõſeq conabaꝛ:iſti tales amici otra ciuitatis ſtatũ adiuuãdi nõ erãt. ℣ Tyb.gra. quẽ rep.uexãtẽ legis agrariæ cã pemptũ a ſenatoribus fuiſſe accepimꝰ:& cũ ab amico ſuo qnto Tuberone deſtitutũ fuiſſe legimꝰ. ℣ Aeq̃libꝰ:i ætate:& i amore. ℣ At.C.Bloſi.cumanꝰ: interfecto gracho aliq cõſtituebanꝫ:q inq̃ſitionẽ facerẽt:ſi aliq̃ inuenirent Graccho fauẽtes qm̃ qdã cumanꝰ Bloſius inuẽtus eſt:q cũ iterrogareꝫ ſi gracchus iuſſiſſet eũ faces ferre i capitolio:ſi ille obtẽperaſſet:dixit ſic:ſi ille uoluiſſet hoc fieri malũ:ſed ſi uoluiſſet q̃tuor manꝰ ipo ſuiſſẽ ſi tot habuiſſẽ:dũmõ ei i aliq̃ re obtẽperaꝫ potuiſſẽ. ℣ Cumanꝰ:a cumis uẽit apuliæ ciuitate. Cõmum ãt ciuitas ſupra Bergomũ ſuũ facit gẽtile cõmẽſem. ℣ Hoſpes familiæ nr̃æ Scæuola:q qdem Bloſius amicitiã Scæuole tenuit. Hoſpes erat externus amicꝰ:iõ hoſpitũ quõdã maxia erat amicitia qd̃ cõfirmat Virg.i.ænei. Iuppiter hoſpitibꝰ:nã te daꝛ iura loquunt. ℣ Quũ ad me:Lælioꝰ fuerat electꝰ una cũ cõſulibꝰ.ſ.Lenate & rutilio:q examinationẽ amicoꝝ Gracchi facerẽt:iõ dixit cũ Bloſius ueniſſet ad mẽ i cõſiliũ. ℣ Depcatũ:ad depcãdũ hoc ẽ remouẽdũ a ſe crimẽ:depcor hic ſignificat remoueo: alꝫ dr̃ depcor ualde p̃cor. ℣ Q dãt ſibi tãta exiſtimatiõe faciebat de Graccho: Vt hac de cã ſcelus otra rẽpu. cõſtitutũ ſibi ignoſci a me petebat. ℣ Feciſſet:exiſtimaſſet facere exiſtimationẽ hr̃e de aliquo:deide facere agere dicim. ℣ Vt gcqd ille Gracchus uellet me factuꝝ fuiſſe fateor. ℣ Tũ:ego ſubaudi iterrogare cœpi:ẽt ne ſi Grachus uellet eũ ferre facẽ i capitoliũ ſi hoc pfeciſſet:Bloſius ille igt. ℣ Nũq̃ no.qdẽ id Gracchus:ſed ſi uoluiſſet:obſeq̃ns fuiſſẽ:& oia p ipſo otra rẽpu.feciſſẽ. ℣ Videtis:pſeq̃ in reph̃ſiõe huiꝰ Bloſii:q pmortẽ Tyberii gracchi ſe i Aſiã otulit ad q̃ndã regẽ noie Ariſtonẽ:q tũ otra romanos bella gerebat:& tãdẽ Bloſius a romanis i illis bellis pemptꝰẽ. ℣ Nefaria uox crudelis uox:ut diceret ſe factuꝝ fuiſſe p Graccho ẽt otra rẽpub. ℣ Nefaria:q̃ nullo farre:& ſacrificio piari poſſet. ℣ Temeritati oſilio temerario ñ ſolũ paruit:ſed ẽt p̃fuit:& uſus tãq̃ ſuis fuit illiꝰ oſiliis. ℣ Comitẽ: iproprie poſuit:ſociũ dicimꝰ aliquẽ ad aliqd pagẽdũ cõiũctũ. ℣ Noua qõne noua criminis inq̃ſitione:qõ inquiſitio dicit quæ a q̃ſitore iudice maleficioꝝ naſcitur. ℣ Iuſtas:iuſtũ eſt ut hoſtis ſuæ ciuitatis malam:& acerbam perficiat mortem. ¶QVASi facta.i.exitia ipẽdere amicitiis ita.i.intãtũ:ut diceret oĩa.i.oẽs ptes nõ mõ ſapiẽtiæ:ſed ẽt fœlicitatis:q̃ eſſet in amicitia uideri ſibi ſubterfugere.i.euaneſcere.& elabi. ℣ Quãobrẽ. Docet quatenꝰ amicitiæ ꝺcedẽdũ:ꝙ pulchre diffinitũ legimꝰ apud Aulũ Gelliũ:qa uſq; ad eos.i.ſine offenſione dei:aut trãſgreſſiõe mãdati diuini. ℣ Ordo ẽ quãobrẽ.i. q̃propter eũ tãta odia icidãt iter amicos uideamꝰ ſi placet uobis primũ id:uidelicet q̃tenꝰ.i.quouſq; amor i amicitia.i.qui eẽ debet iter amicos debeat pgredi.i.extẽdi:nũ.i.nũqd q̃ſi dicat minime. Coriolanꝰ.ſ.Marcꝰa deuictis Coriolis i thuſcis ſic dictꝰ de quo Liuiꝰ pluria:& Valeriꝰ ñ pauca diſſerit:ſi.i.tametſi habuit amicos.ſ.Rõæ:& extra Romã illi ꝺbuere ferre eũ Coriolão arma otra patriã q̃ſi dicat mime:cũ ẽt matrẽ ſe illo oñdit inimicã foꝛ dũ pr̃ie recõſiliareꝫ:uñ ipe ꝙ neq; põtifices:neq; fœciales:neq; primores Rõæ poterãt:effecit ut ab obſidiõe urbis diſſoluerꝫ. ℣ Nũ.i.nũqd amici ꝺbuerũt iuuare Beciſſinũ ciuẽ illũ Romanũ appetẽtẽ regnũ.i.dñationẽ i libera ciuitate:q̃ſi dicat minime. ℣ Et nũ.i.nũqd debuerũt iuuare ſpuriũ meliũ ẽt appetẽtẽ regnũ frumẽtaria largitiõe:q̃ſi dicat ẽt neq̃quã. ℣ Q uidẽ. i.certe nos uidebamꝰ.ſ.illa tẽpeſtate q̃ hæc fierẽt. ℣ Tyberiũ gracchũ uexantẽ rẽpublicã:p legẽ agrariã quẽ ferre uolebat(ſicut:& frater ob eãdẽ rẽ cæſus. Vñ Iuuenalis. Q uis tulerit gracchos de ſeditiõe q̃rẽtes:derelictũ a Quinto tuberõe:& ab amicis æq̃libꝰ.i.coæquis eiꝰ. ℣ At.i.ſed ecõtrario: Caius Bloſius cumanꝰ excumis ciuitate Italica hoſpes Scæuola nr̃æ familiæ.i.a quo mutuo hoſpitio familia nr̃a recipi ſolebat.)Oli.n.nõ erãt tot diuerſoria mercẽnaria:nec tot caupõæ:ad q̃s ſe pegrinãtes reciperẽt:ſed uiri pbi hẽbãt i urbibꝰ:& pagis magnis hoſpites quos r̃cipiebãt gratis:& a qbꝰdã ad illos ſe diuertiſſẽt gratis recipiebãt. Vñ fctm̃ eẽ reor:ut hoſpitor:& hoſpes cõiter ſignificẽt:qa q recipiebanꝫ tenebanꝫ ẽt recipe. ℣ Cũ.i.qñ ueniſſet ad me tãq̃ ad hoſpitẽ ſuũ qui.ſ.ego aderã in cõſilio cũ Lenate.ſ.Tito:& Rutilio cõſulibꝰ: ueniſſet dico depcatũ.i.purgatũ culpã ſuã:aut p̃catum ne cenſeatur i culpa aſſerebat ſibi hãc cãm.cur.i.ob quã ignoſcerem ſibi quod feciſſet.i.exiſtimaſſet Tyberiũ gracchum tanti.ſ.momẽti:& ualoris eſſe:ut putaret ſibi faciendũ ſupple eſſe.i.a ſe fieri debere:qcqd ille uellet. ℣ Tum ideſt tũc.cũ id aſſereret ego inquã.i.dico etiã ne ſupple putaret faciendũ ſi ſup.gracchus uellet ferre.i. inferre faces.i.faculas inflãmatas in capitoliũ.i.ad incẽdẽdũ capitoliũ. ℣ Ipſe Bloſius inqt.i.reſpondit:qdẽ.i.certe gracchus ſupple nũquã uoluiſſet:ſed ſi uoluiſſet.i.iuſſiſſet:paruiſſem.i.obediuiſſem ei. ℣ Videtis o generi mei q̃.i.q̃ntũ nefaria.i.deteſtanda ſupple ſit hæc uox:& hercle ipſe fecit ita ſicut dixerat ſe factuꝝ:uel fecit ẽt plus q̃ dixit. ℣ Non.n.ille paruit ſolũ ſed ẽt p̃fuit.i.ad executionẽ p̃cipuus fuit temeritati Tyberii.ſ.Gracchi. ℣ Nec p̃buit.i.exhibuit ſe comitẽ.i. adiutorẽ furoris illius.ſ.Tyberii:ſed ducẽ.i.ut dicũt capitaneũ:& principẽ. Itaq; hac amẽtia.i.pp hãc amẽtiã:perterritꝰ noua qõne.i.inq̃ſitiõe:& ut dicũt iformatiõe eoꝝ q conſenſerãt aut cõplices fuerãt pfugit in Aſiã ad Ariſtomachũ regẽ apud quem ſibi mortẽ conſciuit:& contulit ſe ad hoſtes & perſoluit reipu. graues:ſed iuſtas.i.meritas pœnas.ſ. capitis.

OMNI BONI.

Cõmũ

Virg.

Depcatum

Nefaria uox Noua q̃ſtio Iuſta. ASC.

Hoſpes Hoſpicium Hoſpitor

Virtus ſiñ amicitia difficiliter manet

OMNI BONI. Concilio. Reconcilio Sumus alś legit Sim⁹.i. ḋbem⁹ sapiẽtia Cẽsura Fides Certe scio dixit non puto A Scẽ.

¶ NVLLA est igitur excusatio: hanc Blosii dementiam concludit qui causam gracchi amici sui sceleris sui excusationi affert. ℣ Nam cum uirtus ipsa ex qua proficiscit amicitia: ut diximus amicitia oritur a uirtute quãuis amoris principium habemus a natura: igitur Lælius in pfentiarum amicitiã ostẽdit non durare posse sine uirtute: neq; amicos esse nisi uirtute præditi sint. ℣ Cõciliatrix. i. genitrix esse amicitiæ: conciliare dicimus amicũ facere: recõciliare de inimicis amicos reddere. ℣ Difficile est: impossibile est amicitiã stare ubi deficit uirtus. ℣ Q ḋ si rectum statuerimus: si firmabimus non petere: neq; concedere amicis nisi rem iustam in quo: sapientes appellabimur. ℣ Sumus: alias legitur simus idest debemus sapiẽtia. ℣ Sed loquimur: non loquimur stoice: sed de his uiris quos uidimus cõi opinione sapientes appellari. ℣ Proxime: q̃ magis propinquãt ad sapientiã nobis erunt exemplo: quomõ ab amicis suis semp honesta petebãt: & oĩa cũ uirtute suis amicis concedebant. ℣ Paulũ æmiliũ. Scipionis minoris genitorẽ. ℣ Sic a patribus accepimus parenthesis est. ℣ Cẽsura: duplex fuit in urbẽ cẽsuræ magistratus. s. unus plæbeus: & alter nobilium appellatus est Censura. qm̃ inuentus fuit ad censum: & ad diuitias iudicandas: deinde hoĩum mores ad iura sua recepit: & tm̃ tenuit primã nominis ĩpositionem: ut ẽt censura uocaretur: quãuis de moribus iudiciũ proferret. ℣ Memoriæ tra. est per scripturas hoc accepimus. ℣ Ne su. qui. more suo semper qdẽ interponit quotiens nõ præcedit: quod apud latine loquẽtes obseruandum est. ℣ Cõtendisse: contẽdere est cum uehemẽtia petere. Inquit igit̃ Lælius nõ solum suspicari possumus huius generis uiros aliqd ab amicis petere seu ipsis amicis cõcedere quod nõ sit rectum. ℣ Fi. promissio simplex q̃ fm Ci. a fio: & dico uenit: ut quod promissum sit uel dictũ fiat. ℣ Iusiu. hoc est plus q̃ fides: & simplex promissio: sed hoc ultra promissum iuramentum accedit cõtra rempu. oratio crescit. ℣ Quid at. d. quid oportet talia de his uiris colloqui: ac si dicat uirtute pditi uiri talia non fecissent. ℣ Scio. nam non dicit puto: sed certe scio. q; si aliquis ab his iniusta contendisset nõ impetrasset. Scire est aliqua ratione: & cã cognoscere. ℣ Sanctissimi: inuiolatissimi: alias sanctissimi appellant. ℣ At uero: ostendit per exempla maiorũ uiroꝝ: quõ sit idem fœlus facere turpia: & eadem interrogare. Prætrea ponit q; p cõtrariũ cognoscere possumus illudq; actũ est uidemus inter amicos sapientia ornatos nihil fieri nisi honestum sit. Nunc ostẽdit cõtrariũ quod mali uiri adinuicem cõiuncti semp flagitiosa inter se petũt. ℣ Caius car. qui etiã iuratione Tybe. Grac. sequebat. Hęc enim amicitia quæ est inter tales: nõ amicitia uocanda est sed cõspiratio uel cõiuratio. ℣ C. Cato. alter de factione gracchoꝝ: non enim fuit iste de illa familia nobilissima. Catonũ. ℣ C. frater. appruita priuaretur. Ipse autẽ. C. Grac. ante mortẽ fratris nõ factione sui fratris aderat: sed post mortẽ aliquot annos creat⁹ est Tri. plæ. & eandem uiã fratris sequi uoluit: qui tandẽ a nobilibus occisus est. Ait. n. Læ. q; nũquã de hac lege mẽtio facta fuit sine magno detrimẽto: & sparsione sanguinis. ℣ Et mini. tunc qui hostis fuit. s. nam hic. C. Grac. ut diximus in cõiuratione fraterna minime fuit. ℣ Nũc idem accerrimus. s. hostis contra rempu. ut diuideret agros post fratris mortẽ hãc susciatus est legem: non enim hoc malum erat: ut nobiles restituerent plæbi agroꝝ patrem q̃ ultra debitum possidebãt: sed erat q̃dã uexatio: & agitatio ciuitatis. Illi. n. agros uẽdiderãt: uel filiab⁹ in doẽ dederãt: iõ magna erat cõfusio.

¶ IGItur nulla est excusatio peccatis si peccaueris cã amici. ℣ Nam cũ opinio uirtutis. i. de uirtute alterius fuerit conciliatrix. i. effectrix: & si dicã nutrix amicitiæ difficile ẽ tenere. s. te amicitiã: si defeceris a uirtute. i. si dereliqueris uirtutẽ. ℣ Quod si statuerimus. i. cẽsuerimus rectũ sup. esse uel concedere amicis qcqd uelint: uel ĩpetrare. i. obtinere ab amicis qcqd uelim⁹: nos q id recte facimus sumus: aut simus. i. oportet: ut simus sapientia perfecta. i. habẽtes sapiẽtiã pfectã: si res nihil habeat uitii: qa q pfecta sapientia pditus: neq; rogabit: neq; rogatus faciet qcqd inhonestũ: aut indecẽs cã amicitiæ sed nos loqmur de his amicis. s. cõi & uulgata sapiẽtia pditis qui peccare pñt: qui sunt añ oculos nr̃os: aut de qbus accepimus memoriã: aut quos cõis uita nouit. q. d. non de illis quos stoici sibi fingunt: sed ostendere nequeunt: cũ nullæ adhuc tales extiterint fm hunc: & reuera nõ nisi unus xps Iesus sapiẽtia dei patris. ℣ Exẽpla sunt nobis sumẽda ex hoc numero. s. sapientũ sapia cõi: & quidẽ eoꝝ q accedũt pxime ad sapiam. s. ueram: licet non attingant eã. ℣ Nos uidimus Paulũ Aemiliũ. s. macedonicũ familiarẽ Cato Lu. fuisse: sic accepimus a p̃ribus sup. nr̃is. q. d. cum id non uiderim affirmare nõ ausim bis consules: & collegas in censura una. i. pariter. i. gessisse bis simul consulatũ: & cẽsurã in qua grauissimi uiri mores ciuiũ censebant: & notabant ac mulctabãt uitiosos. ℣ Et traditũ est memoriæ Mãnium (sic melius q̃ Marcũ leges) Curiũ: & Tybe. Corũcanũ fuisse tum. i. tũc cõiunctissimos inter se cum ab iis. s. duobus. Aemilio & Luci. ℣ Igit̃ ne suspicari quidem possumus. q. d. tantũ abest: ut affirmare: aut firmiter credere audeamus: ut ne suspicari qdem possimus quẽq; horr̃ cõtẽdisse. i. contendendo postulasse qppiã ab amico qḋ esset contra fidem: contra iusiurandũ contra rempu. ℣ Nam quid qdẽ attinet dicere. q. d. nihil si Curius & Corũcanus contendissent hæc in talibus uiris quales Paulus æmilius: & Ca. Iuscinius scio non fuisse ĩperaturos. s. ab illis: cũ illi fuerint uiri sanctissimi. i. incorruptissimi. ℣ Aut ẽ pro sed: æque. i. æqualiter nefas sit: & rogatũ facere aliquid tale: & rogare. i. tantum peccaret qui faceret si rogaretur: quãtũ qui rogaret cũ tamẽ interdũ grauius peccet qui petit: q̃ qui facit: ut indebito cõiugali tẽpore non debito. ℣ Vero pro sed Caius Carbo. & Caius Cato. & Caius frater. s. Tyberii gracchi: tũc qdẽ. s. cum sequeret fratrem minime inimicus supple nobis aut reip. Nunc idẽ. i. itidem aut consimiliter accerrimus hostis: quia eque seditiosus postea inuentus sequebat Tyberium gracchum supple in factione q; facere non debebant: & ita peccauerunt ob amicitiam.

nulla ẽ igit̃ excusatio pcti si amici cã peccaueris. Nam cũ cõciliatrix amicitiæ uirtutis opio fuerit difficile est amicitiã manere si a uirtute defeceris. Q ḋ si rectũ statuerim⁹: uel cõcedere amicis qcqd uelint: uel ĩpetrare ab amicis qcqd uelimus: pfecta qdẽ sapiẽtia sumus si nihil habeat res uitii: sed loqmur de his amicis q añ oculos sunt quos uidem⁹: aut de qb⁹ memoriã accepimus: aut quos nouit uita cõis. Ex hoc numero nobis exẽpla sumẽda sũt: & eoꝝ qdẽ maxie q ad sapiẽtiã pxime accedũt. Vidimus paulũ Aemiliũ. C. Luscinio familiarem fuisse: sic a patribus accepim⁹: bis una cõsules: & collegas i cẽsura: tũ ẽt cũ iis: & iter se cõiunctissimos fuisse Marcũ Curiũ: & Ty. corũcanũ mẽoriæ traditũ ẽ. Igit̃ ne suspicari qdẽ possum⁹ quẽq̃ horr̃ ab amico qppiã cõtẽdisse qḋ cõtra fidẽ: cõtra iusiurãdũ: cõtra rẽp. esse: nã hæc qdẽ i talib⁹ uiris qd attinet dicere si cõtẽdissent scio ĩpetraturr̃ ñ fuisse. Cũ illi scissimi uiri fuerit. Acq; ãt nefas sit tale aliqd: & facere rogatũ: & rogare: At uero Tyberiũ Gracchũ seq̃bãt. C. Carbo. C. Cato: & minime tũc qdẽ. C. frater tũc idẽ accerrimus inimicus.

ÆC igitur ſanciatur. i. firmetur: ut neq; turpia rogemus: neq; rogati turpia concedamus. nam æquali pœna rogans: & cõcedens puniendus eſt. ℣ In cæ. pec. licut feciſſe aliquid contra rempu. cauſa amici: hæc eſſet turpis excuſatio neq; admittenda. ℣ Et enim. ſan. reddit rationẽ quare mentionẽ fecit: q; amici non ſequantur uiam ſuorũ amicorũ contra remp. quoniã iam futuras calamitates reip. pronoſticant quo loco locati ſunt. ſ. ne ſocius ſit aliquis cõtra ciuitatẽ ſuam. ℣ Conſuetudo ma. q̃ fuit integra & uirtute p̃dita iam incœpit deuiare: ut aliqui in orbe mores inuenti ſunt: qui illã in rep. obſeruatã conſuetudinẽ non tenent. ℣ Defle. tracta eſt ſimilitudo ab uno curſu q deuiat in aliã partẽ. ℣ De ſpa. ſuirtutis & integritatis: quã maiores clariſſimi uiri in ſua ob ſeruant ciuitate. ℣ Curriculo: hoc curriculũ dr̃ ſtadium: iõ curriculo. ſ. uirtutis: alias curriculũ paruus currus dr̃: uñ naſcit curriculo aduerbium. i. cito. T. Grac. ponit exẽplũ q̃o maior cõſuetudo deuiare cœpit: nã iſte Grac. de quo ſuperius dctm eſt fauore populari cœpit cũ illa ſua lege agraria ciuitatẽ uexaret. ℣ Occupare. eſt rem alienã poſſidere. ℣ Vel re. color rhetoricus appellatus correctio: nõ ſolũ uoluit regnum occupare: ſed p paucos regnauit mẽſes ℣ Per pau. men. Aulus Gellius de noctibus atticis inquit: q; noſa tp̃s ſignificãtia ſit tpis ſpaciũ cõtinuatum fuerit ſemp in accuſatiuo abſq; p̃poſitiõe ponãtur: ſi aliqua interfuerit interminiſſio ponanr̃ in ablatiuo. ℣ Nũqd ſi certe non aliquid ſimile Populo ro. ℣ Viderat ergo. ℣ Gracchus priceps fuit perniciei romanæ: quẽ multi in hoc ſecuti ſunt: ut paulopoſt demonſtrabimus. ℣ Non ſe propinqui magnopere ſunt reprehendendi: & etiam puniendi: ut amici contra ſtatũ ciuitatis mutati ſint. ℣ Quid i Pu. Sci. Sci. huius Lælii familiaris cum reuerteret maximo cum triũpho ab hoſtibus debellatis rogatus fuit: quid ſibi de morte Grac. uideretur: cuius reſponſum fuit: q; iure fuiſſe occiſus ſibi uidebatur: qua ex re amici gracchi indignatione ducti ipſum in ſequenti nocte morti tradiderunt: hic aut eſſe notandũ eſt q; ſuperius diximus hũc Scipio. fuiſſe interfectum: quoniã agrariam legem imitatus fuit: & eam uiam gracchũ habere uoluit: quã rem ſic a lectore percepimus uel forte ignoramus. ℣ Nam carbonẽ ſuſti. occurrit tacite obiectioni alicui ſic obiicienti: quare carbonẽ ita familiarem gracchi cõtra rempubli. pro ſuo amico omnia facturum non necaſtis: reſpondet Læ. hunc ſuſtinuimus ne maior fieret in repu. cædes: & rixa inter ciues. ℣ Non li. mihi augu. quaſi dicat nõ placet mihi alicui peſtem pronoſticari. ℣ Serpit deinde res: latenter intrat iſta peſtis gracchorũ. Iam princeps futuræ peſtis romanæ labitur: cum iam cœpit peſtis eſſe inclinata ad ciuitatis perniciẽ fluit deinde tanquã torrens q̃dã. Multi poſtea inuenti ſunt qui iſtas factiones imitari uoluerunt: ſicut Marius & Sylla Marius fauebat plæbi: ut fecit gracchus. Sylla fauens ſemper fuit ſenatui: & nobilibus. ℣ In tabella proſcripti uocabanr̃: qui erãt poſiti in illa tabella: ſæpenumero: ut diuitias conſequi poſſent: diuites bonos uiros p̃ſcribebãt: qui oẽs proſcripti ab unoquoq; occidi impune poterãt. ℣ Gabinia. Gabinius fecit legẽ quæ iubebat: ut proſcriptorũ tabella fieret: poſt duos annos ſurrexit Caſſius: qui aliã condidit legem de occidendis proſcriptis. ℣ Videre iam ui. loqui eum facit Ci. quaſi diuinãtem futura: q̃ tamẽ tẽpore. Ci. iſtæ rixæ fuerũt factæ. ℣ Populum a ſe. ut diximus de mario & Sylla: poſt illos fuit Põpeius & Cæſar. Pompeius fauorem ſenatus habebat. Cæſar autẽ populari fauore fretus eſt. Ideo: inqt uidere uideor populũ a ſenatu diſiũctũ: populus: ſine nominatione ſenatus oẽs in ſe cõpræhendit. ſ. plæbem & ſenatum: ſed cũ: interponitur ſenatus intelligimus per populũ ſolam plæbem. ℣ Arbitrio mul. nõ geruntur res ſecundum uirtutem: ſed prout intelligit uotũ multitudinis.

OMNI BONI.

Curriculum.

A. gel.

ASC.

ÆC igitur prima lex in amicitia ſanciatur: ut neq; rogemus res turpes nec faciamus rogati. Turpis enim excuſatio eſt: & minime accipienda tum in cæteris peccatis: tũ ſi quis contra rempubli. ſe amici cã feciſſe fateatur. Etenim eo loco Fanni: & Scæuola locati ſumus: ut nos lõge p̃ſpicere oporteat futuros caſus reip. Deflexit. n. iã aliquãtulũ de ſpacio curriculoq; cõſuetudo maiorũ. Ty. Gracchus regnũ occupare conat⁹ é: uel regnauit is q̃dẽ paucos menſes. Nunqd ſimile po. ro. audierat: aut uiderat: hunc etiam poſt mortẽ ſecuti amici: & ꝓpinqui. Quid in pub. Scipionẽ Naſicã effecerit ſine lachrimis nõ queo dicere? Nã carbonẽ quoq; quẽ mõ poſuim⁹ ꝓp recẽtẽ pœnam. T. grac. ſuſtinuim⁹ de. C. Grac. ãt tribũa qd expectẽ ñ libet augurari ſerpit. n. deide res q̃ eſt ꝓcliuis ad pniciem cũ ſemel cœpit labi: uideris i tabella iã añ: quãta ſit facta labes primo gabinia lege: biẽnio autẽ poſt: caſſia. Videre iam uideor populum Roma. a ſenatu diſiunctum: multitudinis q; arbitrio res maximas agi.

habere uoluit: quã rem ſic a lectore percepimus uel forte ignoramus. ℣ Nam carbonẽ ſuſti. occurrit tacite obiectioni alicui ſic obiicienti: quare carbonẽ ita familiarem gracchi cõtra rempubli. pro ſuo amico omnia facturum non necaſtis: reſpondet Læ. hunc ſuſtinuimus ne maior fieret in repu. cædes: & rixa inter ciues. ℣ Non li. mihi augu. quaſi dicat nõ placet mihi alicui peſtem pronoſticari. ℣ Serpit deinde res: latenter intrat iſta peſtis gracchorũ. Iam princeps futuræ peſtis romanæ labitur: cum iam cœpit peſtis eſſe inclinata ad ciuitatis perniciẽ fluit deinde tanquã torrens q̃dã. Multi poſtea inuenti ſunt qui iſtas factiones imitari uoluerunt: ſicut Marius & Sylla Marius fauebat plæbi: ut fecit gracchus. Sylla fauens ſemper fuit ſenatui: & nobilibus. ℣ In tabella proſcripti uocabanr̃: qui erãt poſiti in illa tabella: ſæpenumero: ut diuitias conſequi poſſent: diuites bonos uiros p̃ſcribebãt: qui oẽs proſcripti ab unoquoq; occidi impune poterãt. ℣ Gabinia. Gabinius fecit legẽ quæ iubebat: ut proſcriptorũ tabella fieret: poſt duos annos ſurrexit Caſſius: qui aliã condidit legem de occidendis proſcriptis. ℣ Videre iam ui. loqui eum facit Ci. quaſi diuinãtem futura: q̃ tamẽ tẽpore. Ci. iſtæ rixæ fuerũt factæ. ℣ Populum a ſe. ut diximus de mario & Sylla: poſt illos fuit Põpeius & Cæſar. Pompeius fauorem ſenatus habebat. Cæſar autẽ populari fauore fretus eſt. Ideo: inqt uidere uideor populũ a ſenatu diſiũctũ: populus: ſine nominatione ſenatus oẽs in ſe cõpræhendit. ſ. plæbem & ſenatum: ſed cũ: interponitur ſenatus intelligimus per populũ ſolam plæbem. ℣ Arbitrio mul. nõ geruntur res ſecundum uirtutem: ſed prout intelligit uotũ multitudinis.

ÆC igitr̃. ℣ Quia exẽplis oñdit q recte: q pr̃ erã amicis uſi ſint: infert legẽ dicẽs. ℣ Igitr̃ hæc pria lex ſãciat̃. i. ſcẽ oſtituat̃ i amicitia: ut neq; rogem⁹ ab amicis ſupple res turpes: nec faciam⁹ res turpes rogaſti. i. q̃is rogatus fuerim⁹ ab eis. ℣ Enĩ p qa: excuſatio ẽ turpis: & minime accipiẽda. i. admittẽda: cũ. i. ita ſit: q; i cæteris pctis: tũ ſupple maxie uer̃ ẽ: ſi qs fateat̃ ſe feciſſe otra rẽpu. cã amici. ℣ Etenĩ o Fãni: & Scæ. nos ſum⁹ locati. i. oſtituſupple maxie uer̃ ẽ: ſi qs fateat̃ ſe feciſſe otra rẽpu. cã amici. ℣ Etenĩ o Fãni: & Scæ. nos ſum⁹ locati. i. oſtituti eo loco: ut oporteat nos p̃ſpicere lõge caſus reipublice futuros. i. ad nos ptinet p̃ſpicere & cauere ne qs pp a icitiã peccet in rẽpublicã. ℣ Enĩ p qa oſuetudo. i. mos: & iſtitutũ maior̃ dflexit ſupple ſe. i. declinauit tã aliq̃tulũ de ſpacio: & curriculo. i. ab iſtituto curſu: aut pceſſu i itinere cœpto: qa iſtituerũt maiores nihil niſi hõeſtũ admittere: neq; appetere q̃quã i pniciẽ reipublicæ: ſed Tyberi⁹ grac. cõat⁹ ẽ occupare regnũ: ul is q̃dẽ regnauit pauces mẽſes. ſ. p⁹ legẽ agrariã latã dõec fuit occiſus. ℣ Nũqd po. Ro. aud. aut uiderat añ gracchũ ſiſe q̃ſi dicat ñ: amici: & ꝓpĩq: ut Cai⁹ grac. & qdã alii ſecuti hũc ẽt p⁹ mortẽ imo p⁹ necẽ qd effecerit in. i. otra Publiũ Sci. Naſicã iuſtiſſimũ uir̃: q iterrogat⁹ qd ſibi de morte Gracchi uideret iure cæſũ ait: quãobrẽ ab amicis gracchi ſeq̃nti nocte occiſus ẽ: ñ q̃o. i. nõ ualeo dicere ſiñ lachrimis: qa tã iuſtũ uir̃ tã turpiter occidere. ℣ Nã nos ſuſtinuim⁹. i. tolerauim⁹ Carbonẽ: quoq; i. ẽt quẽ poſuim⁹ mõ, i. pauleañ iter amicos & ſectatores gracchi: pp recẽtẽ pœnã Tyberii grac. qa uidebat̃ ſatis pœnar̃ illi⁹ ſupplicio dr̃ ſũptũ. ℣ Aũt p ſed ñ libet. i. ñ oblectat aut ñ placet augurari. i. dinare qd expectẽ de tribunatu Gaii grac. q̃ſi dicat ñ dubito ipſũ idẽ molitũ qd fr̃ molit⁹ erat: qd ut Cice. bñ ſciuit: qa cũ hæc ſcriberet ita euenerat ita Læli⁹ quẽ hic loq̃ntẽ iducit cũ hæc dicere i. ducit̃ neſciũ t certo ſed cõiũcturis aſſeq̃bat̃. ℣ Enĩ pro qa res id eſt amor dominãdi: ſcripſit. i. irrepſit: deide q labit̃ ad pniciẽ. i. interitũ reipublicæ ꝓcliuius. i. pronius & ita celerius: cũ. i. poſt q̃ ceperit ſemel. ℣ Vos uidetis quãta labes ſit facta iam ante in tabella. ſ. proſcriptoria: in qua proſcripti ciues ubicũq; reperiebanr̃ occidi: aut capi impune poterãt: ablatis eor̃ poſſeſſionib⁹: primo dicto labes facta ſit lege gabinia. i. quã gabinius tulit ut proſcriptorũ bona publicarenr̃. ℣ Aũt pro ſed biẽnio poſt. ſ. legẽ gabiniã: lege caſſia qua Caſſius ſãxit ut proſcripti occidanr̃. ℣ Ego uideor uidere tã. ſ. ex principi o populũ Ro. diſiũctũ. ſ. per ſeditionẽ a ſenatu: & res maxias q̃ ad ſenatũ prius ptinebãt agri arbitrio multitudinis.

OMNI BONI. ¶PLVRES di. plures sunt illi qui discunt istas factiones q̄ discant obsistere ipsis factionibus: non enim timent pœnas: sed dicunt illi facti sunt magni in ciuitate per seditiones & factiones: sic etiam ego intelligo facere & melius aduertam q̄ gracchus qui occisus fuit. ¶ His re. nullus doceri uult quomodo obsistatur istis factionibus. ¶ Quorsum hæc ad propositum concludit quod istæ factiones & perturbationes non fierent sine amicorum & sociorum conuentu. ¶ Ignari: id est si boni putauerint aliquem esse bonum uirum & illius amicitiam adepti sint: quem postea sciuerint flagitiosum: potissimum contra rempu. illis præcipiendum est: ut illi amicitiam destituant. ¶ Quis cla. ostendit exemplum q̄ improbi nil contra patriam statuerent nisi auxilio amicorum: igitur æquali supplicio puniendi sunt & q̄ eis prosunt.

Themistocles ¶ Themistocles: darus fuit imperator qui athenas suā ciuitatem a seruitute liberauit xersis regis persarum: deinde in exilium missus ad regem illum quem cum multis milibus hominum profligauerat se intulit: & eum dominū græciæ themistocles facere promisit: hoc. n. nō promisisset nisi spē in amicorum auxilio habuisset: qua ex re perspici potest quāta nascuntur mala ex improborum amicitia hominum. ¶ Quam ser. de iniuria a prima sibi tradita æquo animo themistocles tollerare debebat: quoniam filius contra matrem. i. ciuis contra patriā nunq̄ ius irascendi habet. ¶ Coriolanus a. xx. annis: ante hanc disputationem amicitiæ: coriolanus q debellauerat coriolos in exilium missus est: qui deinde ut tractum est superius uolscorum rex creatus romam obsedit: de qua quidem obsidiōe recedere nunq̄ precibus aliquorum nisi fletu matris & uxoris uoluit: posuit exemplum unum externū & aliud domesticum. ¶ Iis ad. Themistocles & coriolanus spe amicorum contra ciuitates suas fuerunt: & tamē nullus est inuentus illis auxiliari: quapropter ira & amicitia ducti se ambos occiderunt Themistocles de sanguine thauri mactati potauit quem digerere non potuit & hoc modo consumpsit suam uitam qa spe amicorum xersi dominium græciæ promiserat quod tamen non potuit: ideo occidit se: coriolanus ut dicitur semet ab amicis destitutū necauit.

Excusatio amicitiæ ¶ Excusatione amicitiæ: improbi amici qui se amicorum causa aliquid contra ciuitatem fecisse dicunt puniendi sunt. ¶ Quod quidem ut res ire cœ. ignoro inqt Læ. si in futurum aliquando sit sicut iam incœpit. i. si uentura sit calamitas & pernicies ciuitatis quæ iam inceptam est a Tyber. graccho. q. d. puto q̄ ueniet: & hæc omnia Cice. facit ipsum Læ. loqui: quæ ipse uiderat hæc enim pernicies uentura est sicut de mario & Sylla: & bella ciuilia. Pōpe. & Cæsa. quæ tempore Læ. non fuerunt sed postea Cice. uiderat: ideo ipsum Læ. diuinantem fecit multas pestes: q̄ a gracco principium habuerunt. ¶ Mihi autem non. m. tradit quædam præcepta quæ sunt ad seruandam amicitiam quæ frangenda est ut diximus in amicis contra patriam conspirantibus: inquit igitur non solum præsentia: sed etiam futura causa reipubli. prouidenda sunt.

plures enim discēt quemadmodum hæc fiant: q̄ quemadmodum his resistatur. Quorsum hæc? quia sine sociis nemo quicquā tale conatur. Præcipiendum est igitur bonis: ut si in eiusmodi amicitias ignari casu aliquo inciderint: ne existimēt ita se alligatos: ut ab amicis in magna re aliqua in rempuli. peccantibus nō discedant: improbis autem pœna statuenda est. nec minor uero iis: qui secuti erunt alterum: quā iis qui ipsi fuerint impietatis duces. Quis clarior in græcia Themistocle? quis potētior? qui cum imperator bello persico, seruitute græciam liberasset: propterq̄ inuidiam in exilium missus esset: ingratæ patriæ inuidiam non tulit. quam ferre debuit. Fecit idem quod. xx. annis ante apud nos fecerat coriolanus: iis adiutor contra patriam inuentus est nemo. Itaq̄ mortem sibi uterq̄ conscriuit. Quare talis improborum consensio non modo excusatione amicitiæ tegenda nō est: sed potius omni supplicio uindicanda est: ut ne quis concessum putet. amicum bellum patriæ inferentem sequi. Quod qdem ut res cœpit ire haud scio an aliquando futurum sit. Mihi autem non minori curæ est qualis respubli. post mortem meam futura sit q̄ qualis hodie sit.

ASC. ¶PLVRES enim dicent aut melius plures discent quemadmodum ideſt quodammodo hæc: ideſt huiusmodi mala fiant: ideſt mala hæc habebunt multorum authores q̄ quemadmodum: ideſt quomodo resistatur: ideſt possit talibus malis resisti: hoc est plures discent ea imitari q̄ exterminare. ¶ Quorsum ideſt quæretis forsan quorsum: ideſt quo uersum hoc est ad quod propositum dicam hæc: & respondebo sup. quia nemo conatur quicquam tale: ideſt talem factionem: seditionem: aut coniurationem sine sociis: ideſt complicibus. ¶ Igitur: ideſt eam ob rem præcipiendum bonis: ut si ipsi ignari inciderint aliquo casu in eiusmodi amicitias: ne ideſt ut non existiment: ideſt iudicent se alligatos: scilicet ad amicos tales: ita: ut non discedant ab amicis peccantibus in republica in aliqua re magna: ideſt in aliquo insigni facinore: qualis est affectatio dominii. ¶ Aut pro sed: pœna est statuenda improbis ne sequantur amicos perniciosos in rempublicam: nec uero minor supple pœna constituenda est iis: qui secuti erant alterum: q̄ iis qui fuerint duces: ideſt capita: & principes impietatis: ideſt impiæ: & in patriam factionis. ¶ Quis sup. fuit in græcia: præcipue attica (nam atheniensis dux fuit) clarior Themistode: duce illo optimo: qui athenas a xerxis exercitu liberauit: quis potentior supple eo: quasi dicat nemo: qui tamen cum liberasset græciam bello persico: ideſt quod xerxes rex persarum intulerat seruitute quam xerxes inferre minabatur: propterq̄ ideſt propter inuidiam esset missus in exilium non tulit: ideſt non est perpessus inuidiam patriæ ingratæ. ¶ Quam tamen debuit ferre. ¶ Ipse enim fecit idem ideſt oppugnauit patriam. ¶ Quod coriolanus fecerat apud nos: ideſt romanos. xx. annis ante scilicet hanc horam: qua hæc finguntur disputata: nemo scilicet amicorum inuentus est iis scilicet Themistodi & Coriolano: adiutor contra patriam. ¶ Itaq̄: ideſt & ita uterq̄ conscriuit ideſt concitauit sibi mortem. Sunt tamen qui putent Coriolanum in exilio mortuum: alii a sociis interceptum cum precibus maternis uictus obsidionem soluisse. ¶ Quare talis consentio improborum: non modo: ideſt non solum non est tegēda: ideſt protegenda excusatione amicitiæ: ideſt excusando amicitiam: hoc est adducendo pro excusatione amicitiā in culpa: sed est uindicanda: ideſt punienda potius omni supplicio: ut ne quis: ideſt nemo putet concessum sup. amicitiæ permissum propter amicitiam sequi amicum inferentem patriæ bellum. ¶ Quod quidem ut: ideſt secundum q̄ res cœpit ire: ideſt progredi ego haud: ideſt non scio: an sit aliquando futurum: euenerat autem cum hæc scriberētur: sed non cum dicta finguntur: hoc est tempore Ciceronis non tempore Lælii. ¶ Autem pro se non minori curæ est mihi qualis respu. sit futura post mortem meam: q̄ qualis sit hodie. Id quoq̄ Cice. inducit dicentem ut se idem sentire innuat.

¶HÆC

HAEC igit̄ sanciatur: sanctæ leges appellant̄: nō mō inuiolatæ: uer̄ etiā qa frāgentibus pœnā sanguinis pſoluunt. ℣ Home. quæ sunt cū uirtute: sed uehemens quædā uoluntas sit ad inseruiendū studiū. Lib. Liber hō est cuius aīus alicui passioni non est subiectus. Cō non libere damus consiliū q̄n alicui aut utilitatis nr̄æ: aut lucri cā cōsulim⁹. ℣ Sed ēt a. nō mō manifeste: sed ēt cū acrimonia uerbor̄ familiares admonebim⁹: utputa hoc nō facere debes: q̄n est ad maior̄ tuor̄ uituperiū. ℣ Acriter: qui timide rogat negare docet. ℣ Si res post: si necessitas erit admonendi acriter: nā ut inquit. Plutar. amicitia ad iucūditatē potius q̄ ad reprehensionem reperta fuit.

OMNI BONI. Libere dare Plutar.

HAEc igit̄ pria lex amicitiæ sanciat̄: ut ab amicis honesta petamus: amicor̄ cā honesta faciam⁹: neq; expectemus qdē dum rogemur: sed studiū semper adsit: cunctatio absit: cōsiliū uer̄ date gaudeamus libere: plurimū in amicitia amicorū benedū non mō aperte: sed etiā acriter: si res postulabit & authoritati adhibitæ pareat̄. Nā quibusdā quos audio sapientes fuisse habitos in græcia: placuisse opinor mirabilia quædā. Sed nihil est qđ illi nō pſequātur suis argutiis partim fugiēdas eē nimias amicitias: ut necesse sit unū sollicitū esse pro pluribus: satis supq; eē sibi suarum cuiq; rerum. Alienis nimis ĩplicari molestum esse: q̄ cōmodissimū eē: laxissimas habenas habeat amicitiæ quas uel obducas cū uelis: uel remittas. Caput. n. esse ad beate uiuēdū securitatē: q̄ frui non possit aīus si tā q̄ parturiat unus p plurib⁹. Alios aūt dicere aiunt ēt multo ihumani⁹: quē locū breuiter pſtrinxi pauloan̄ pſidii adiumētiq; cā: nō beniuolētiæ neq; caritatis amicitias esse expetēdas. Itaq; ut qsq; minimū firmitatis habeat minimūq; uiriū: ita āicitias appetere maxie. Ex eo fieri ut mulierculæ magis amicitiar̄ pſidia qrāt: q̄ uiri. & inopes q̄ opulenti: & calamitosi q̄ hi q putant̄ beati.

℣ Adhibitæ. pa. obediat̄ ipsi authoritati adhibitæ quia qcqd authoritas præcepit honestum illi obtēperandū est. ℣ Nā qui. reprehēdit aliquos: & potissimum epicuros quorū opinio amicitias intrinsecas nō esse expetēdas: euitādæ eā nimiæ sollicitudinis & est ordo: opinor mirabilia quædā placuisse qbusdā: quos audio sapientes. ℣ Habitos: non affirmat eos sapiētes: mirabilia q̄dam. i. παραδοξα. si q̄dam cōtra hoiuꝫ opīonem. ℣ Suis a suis subtilitatibus & argumētis pſequunt̄ oīa: ut & q̄ uera nō sunt uerisimilia reddūt. ℣ Vnū so. esse pro plu. q. n. plures amicos hēt & amicitias intrinsecas: si bonus est amicus curam illor̄ hēt atq; ac sui: qua ex re sp in sollicitudine nō mediocri uersat̄: iō melius est ut mediocres hō adipiscat̄ amicos sufficit. n. sibi ipsius cura.

Cōmodissimi Securitas

℣ Cōmodissimū: alia regula ad habendā amicitiā ſm opinionē epicureor̄: qui uincula iunxit amicitiç laxamē habeamus quo remouere & obducere ſm arbitrium nostrū possumus: ut si amicus aliquid a te petat ei prout placebit denegabis. ℣ Caput. n. rō superioris: qui beate uult uiuere sine cura esse debet: sed qui intimas gerit amicitias: ipse sine cura non uiuit. ℣ Securitatem: sine cura uiuere. ℣ Si tanq̄ par. unus pro plu. tracta est similitudo a muliere pturiēti: quæ ingentes patit̄ dolores pro partu: sic amicus pro pluribus amicis plures habet dolores & curas. ℣ Inhumanius: crudelius q̄ illud superius factum. ℣ Perstrinxi. i. tetigi breuiter superius: iō eundē repetit: & de illo i pītiar̄ disputat. ℣ Neq; cari: deest gr̄æ. ℣ Itaq; ut quisq; secundū opinionem istorum q̄to: magis est aliqs mēdicus & imbecillis: tāto magis idigebit amicitia. ℣ Mulierculæ: mulieres igitur pp imbecillitatem uirium magis appeterent amicitiam xenophon quidem ait: naturam fecisse mulieres imbecilliores hac de cā: ut bona a uiris congsita maiori cura cōseruarēt: uñ uidemus mulieres esse minores uiris: ut pp timiditatē suam oīa cū diligētia custodiāt. ℣ Calamitosi: calamitas ē qñ grādo: ipetu suo stipulas frāgit: & ē grēcū uocabulū.

Mulierculæ Xenophon Calamitas

ASC. Cūcta Cūctor percunctor Cont⁹

HAEC igitur: quia multa intermiscuerat: priusq̄ primam legem absoluerent repetit eam: dicens. ℣ Igitur. q. d. ut inceperam dicere hæc sanciatur. i. sancte constituat̄ prima lex amicitiæ: ut petamus honesta. s. dūtaxat ab amicis etiam faciamus honesta sup. dūtaxat causa amicorum: neq; expectemus quidē dum rogemur sup. ab eis. Vnde ſm Sen̄. qui cito dat bis dat: nec carius quicq̄ emitur q̄ quod precibus: sed studiū. i. diligentia adsit semper: & contatio: imo cunctatio. i. mora absit. s. a nobis. (Cuncta dicitur mora. unde cunctari i morari. Et quia inuestigantes aliquid imorantur. Ideo percunctari est inquirere profunde cogitando: & in ea re moram faciendo. Contus autem est pertica qua nautæ profunditatē aquarū perquirunt. Vñ percunctari pro pquirere dicit̄.) ℣ Gaudeamus dare uerū cōsiliū libere. i. sine dissimulatiōe ut liberū decet: quia authoritas amicor̄ bn̄ suadentium ualet. i. pt aut prod est plurimum in amicitia. ℣ Eaq;. i. & ea authoritas adhibeatur admonendum. i. dum admonere uolumus nō modo. i. non solum aperte. i. manifeste & nude: sed ēt acriter. i. uehementer cū acrimonia: si res. i. utilitas & expedientia postulabit. i. exiget: & pareatur: i. dest obediatur. (Est autem uerbi impersonalis uox) authoritati adhibitæ. s. ad castigationem. ℣ Nam ego opinor quædam mirabilia. i. quædam paradoxa placuisse quibusdam. s. epicureis quos audio fuisse habitos in græcia: i. dest illic existimatos sapientes. Non dicit fuisse sapientes nec etiam eorum libros legisse: cum non philosophice: sed crassa minerua cum generis suis disceptare instituerit: diligenter ergo fingit Cice. Personam Lælii seruans decorum eius. ℣ Sed nihil est quod illi. s. græci philosophi non persequantur suis argutiis. i. subtilibus argumentationibus (placuisse in q̄ partim amicitias nimias esse fugiendas: ut i dest utpote cum necesse sit unum esse sollicitum pro pluribus & suiq; curam suarum rerum esse sibi satis & modestum esse implicari nimis alienis sup. curis & esse. ℣ Quā cōmodissimum. i. ualde cōmodum habere habenas. i. fræna amicitiæ q̄ laxissimas: i. dest maxime laxas & solutas quas. s. habenas uel obducas. i. cōtrahas cum uelis uel remittas. i. laxas. ℣ Enim pro qa opinor placuisse aut dūt securitatem esse caput ad uiuendum beate q̄. s. securitate animus non possit frui si tā q̄ pturiat. i. meditetur: aut desideret pere. i. producere aliquid cōmodi: unus. i. cum sit unus pro pluribus. s. amicis. ℣ Aiunt autem qui. s. philosophos legunt. q. d. ego non lego. ℣ Aiunt alios. s. phos dicere etiā inhumanius multo (quē locum ego pstrinxi stricte pertractaui pauloan̄ breuiter) aiunt in q̄ dicere amicitias esse expetendas cā præsidii. i. defensionis honorifice & adiumenti. i. auxilii: non cā beneuolentiæ neq; caritatis. ℣ Itaq; aiunt ut quisq; habeat minimum. i. minimam partem firmitatis. i. roboris aut ualitudinis & minimum uirium: ita appetere maxime amicitias. ℣ Et supple aiunt fieri ex eo. i. ea re ut mulierculæ quę sunt frag̃iliores q̄rant magis pſidia. i. tutamina cū honore amicitiarum: quæ proueniunt ex amicitia: q̄ uiri: & inopes q̄rant magis q̄ opulenti. i. pauperes q̄ diuites: & calamitosi. i. calamitatem frequenter passi: ñ est diffortunati quibus omnia in peius eueniunt: q̄rant magis præsidia amicitiarum q̄ sup. illi. qui putantur esse beati: i. dest bene habentes hoc est diuites.

Mulierculæ Xenophon Calamitas

In amicitia plurimū facit suadētium authoritas

Prima opinio errātiū i aicitia

Secda opinio errātiū in amicitia

Expropbat p̄di ctas opiniones

OMNI BONI. COPRA Eclarã:confutat argumenta ſuperiora quadam irriſione:ſi qs.n.ſolem e mundo tolleret æq; peccaret:ac ille qui amicitiã auferri debere p̃dicat. ℣ Iſta ſecu.non dicit hæc & incipit a priori ꝓpoſitiõe:q; ſecure non poſſunt uiuere qui amicitias intimas expetũt. ℣ Specie quidẽ blanda:in primo qdẽ aſpectu uidetur hoc iucũdũ q; hõ careat ſollicitudine:ſed in effectu iſta ſecuritas repudianda eſt Species oritur a ſpecio is:qd̃ nõ eſt in uſu.i.inſpicio. ℣ Conſentaneũ:cõueniẽs ut hõ aliquã rem aut actionẽ pficiat ſine cura & ſollicitudine. ℣ Actionẽ factionẽ. ℣ Virtus fugienda eſtq; principales hẽt quatuor partes:ut inquit Cic.i arte noua:quaꝝ quidẽ partiũ officia exequi non poſſunt ſine ai ſollicitudine:ut hic Læ.ait. ℣ Res contrarias aſpernat:res aduerſas cũ ai anxietate uirt⁹ aſpere tollerat & eas odit:utputa bonitas odit malitiam & illam ſpernit. ℣ Flagitio.i.libidinoſis:flagitium eſt ſcelus in libidine ergo cum ita ſit qd̃ aĩus non bñ cõſtitutus lætatur fœdis & doleat rebus cõtrariis:propriũ hoc eſt ai uirtute prædiți ut paſſiones habeat. ℣ Animi bene cõſtituti:per circuitionẽ:dicit animũ uirtute prædítum. ℣ Extirpatã humanitatẽ:ideſt hominis proprietatem:propriũ enim hominis eſt: ut humanus ſit:ſi dolor e non afficitur in rebus aduerſis & lætitia cõmoueant̃ ad res ſecundas:is humanitate carere dicitur. ℣ Quid eni intereſt:ſi amicitia tollit̃ hoc ſequitur inconueniens q; nihil intereſt inter hominem & lapidẽ. ℣ Non dico inter hominẽ & pecudẽ quia pecus habet aliquẽ ſenſum & motum. ℣ Aut quiduis generis eiuſdem:utputa inter hominem & ſtatuam æream. ℣ Non ſunt audiẽdi:ſed abominãdi.ſunt:qui aſperã & durã uolunt uirtutẽ. Mordet autẽ ſtoicos qui dicebant ſapientẽ hoiem non mouerí debere aliqua re:ſiue dolore:ſiue lætitia. ℣ Et in bonis amici quaſi diffundãt̃:hoc amicorũ eſt: ut in lætis rebus ſimul cũ amicis lætent̃:& in aduerſis triſtentur. ℣ Diffudant̃:p circuitionẽ dicit lætitiam q̃ fit in dilatando frontem & uultum. ℣ Et incõmodis contrahunt̃.Periphraſis eſt triſtitiæ cuius habitus eſt ſupercilia cõtrahere. ℣ Angor:tedium uitæ. ℣ Nõ pluſq̃ uirtutes.Siſitudo eſt talis q; eodẽ mõ errãt q amicitiã auferri uolũt gr̃a euitãdæ moleſtię quẽadmodũ erraret ſi quiſpiã uirtutem repudiare uellet pp labores & ſollicitudines:ſiue quib⁹ nunq̃ uirtus acquiritur:ac ſi dicat frigora:famem & alios labores ſufferre debemus ut uirtutẽ conſequamur. ℣ Cum autẽ uirtus:oſtẽdit ut dictum eſt ſuperius amicitiam inter animos bene cõſtitutos contrahi:& inter ſimili bonitate p̃ditos. ℣ Eluceat:trahit ſimilitudinem ab uno porrigenti lucẽ alicui pgenti uel naũganti. ℣ Similis aĩus applicet:aĩus habens uirtutis habitũ ſe alicui ſimili applicat. ℣ Id cũ contingit .ſ.ut aĩus bñ conſtitutus ſit:ẽt ſe applicat alicui ſili neceſſe eſt autẽ amor & amicitia oriat̃: primo enim oritur amor:quia aĩus bonitate prædítus ſimilẽ ſui aſpiciens ei ad bñ uelle inducit̃: deinde alter hunc erga ſe amorẽ gerere intelligens uehementi ſtudio cum diligit:qua ex re orit̃ amicitia. ℣ Tã abſurdũ.i.nõ audiẽdũ q; hõ delecteť inanibus rebus & aĩo uirtuoſo nõ:quia eſt amicitiæ genitor. ℣ Inanibus rebus:ut ueſtibus & ædibus:q̃ res caducæ ſunt & inanes appellant̃:quaꝝ poſſeſſio nõ facit hoiem meliorẽ uirtus & amicitia inanes nõ ſunt:qa poſſeſſorẽ meliorẽ efficiunt. ℣ Honore:quo hõ melior efficitur: ſed aliqñ pp illũ ſuperbit. ℣ Eo q uel amare:diximus q; aĩus eſt ille quo inducimur ad amicitiã. ℣ Redamari poſſit. ℣ Aĩus.ſ.aĩus p̃dit⁹ bõitate amat aliũ & ipe a ſili redamat̃:amor cõpoĩt̃ cũ re.ſed.d.iterpoĩt̃ pp hiatũ ſicut fideo.

Cice.

Redamari

ASC. COPRA Eclaram ſapiam:ironia eſt.q.d.iſanientẽ:uñ flaccus iſaniẽtis dũ ſapiæ cõſultus error. ℣ Illi.n.q tollunt amicitiã e uita uident̃ tollere ſolẽ e mũdo:qua.ſ.amicitia habem⁹ nihil meli⁹ & nihil iucũdius. ℣ Eni p qa:q̃.i.qualis eſt iſta ſecuritas blãda quidẽ ſpecie:ſed eſt repudiãda a ſeipſa multis modis. ℣ Eni p qa neq; eſt cõſentaneũ.ſ. ueritati ullã.i. q̃uis unam rem honeſtã:aut actionẽ:aut nõ ſuſcipere aut deponere ſuſceptã.ſ.prius:q; ſi nos fugimus curã uirtus eſt fugienda ſup.a nobis quæ.ſ.uirtus neceſſe eſt ut aſperneť:atq; oderit cũ cura aliquas res cõtrarias ſibi:ut q; bonitas oderit malitiam:tẽperantia libidinem.& fortitudo ignauiã.i.torporem & ad fortiter agendũ inutilitatem. ℣ Itaq;.i.& ita tu uideas.i.quilibet uideat iuſtos maxime dolere rebus iniuſtis.i.de rebus iniuſte actis ab alio:& fortes dolere maxime rebus imbecillibus.i.non fortibus:& modeſtos.i.modeſte & temperate uiuentes rebus flagitioſis.i.plenis flagitii.i.imocõtrariis. ℣ Quãobrẽ ſi dolor amici cadit inſapientẽ(qui.ſ.dolor cadit ſup.in eũ niſi arbitremur humanitatẽ extirpatam moleſtias pp eã.q.d.nulla cã eſt. ℣ Quid.n.intereſt ſublato motu animi.i.poſtq̃ motus animi eſt ſublatis:nõ dico inter ℣ Neq; enim iſti:ſcilicet uiles & abiecti ſunt audiẽdi:ideſt probandi(quia quos approbamus libenter audimus)q uolũt uirtutẽ eſſe duram quãdã & quaſi ferreã:quæ quidẽ uirtus eſt tum i multis aliis rebus. ℣ Tũ,i.pcipue in amicitia tenera atq;

OPra Eclarã ſapiẽtiã:ſolẽ.n.e mũdo tollere uidenť q amicitiã e uita tollũt. Qua a diis imortalibus nihil meli⁹ habemus:nihil iucũdi⁹:q̃ eſt.n.iſta ſecuritas ſpẽ gdem blãda:ſed re ipſa a ſe multis locis repudiẽda ẽ. Neq;.n. ẽ cõſentaneũ ullã honeſtã rẽ actionẽue:ne ſollicit⁹ſis, aut nõ ſuſcipere:aut ſuſceptã deponere. Qđ ſi curã fugim⁹ uirtus fugiẽda ẽ:q̃ neceſſe ẽ:ut cũ aliq̃ cura res ſibi ↄtrarias aſpnať atq; odit:ut bonitas malitiã tẽperãtia libidinẽ:ignauiã fortitudo.Itaq; uideas reb⁹ iuſtis iuſtos maxie doleť:ibecillib⁹ fortes:flagitioſis modeſtos.Ergo hoc ꝓpriũ ẽ aĩ bñ cõſtituti & lætari bõis rebus & dolere cõtrariis.Quãobrẽ ſi cadit i ſapiẽtem aĩ dolor:q ꝓfecto cadit niſi ex ei⁹aĩo extirpatã humanitatẽ arbitremur quæ cã ẽ ut amicitiã fundit⁹:tollam⁹ eius ita:ne aliq̃s pp eã ſuſcipiam⁹ moleſtias? Quid eni intereſt motu aĩ ſublato:non dico iter pecudẽ & hoiem: ſed iter hoiem & ſaxũ:aut trũcũ aut qduis gñis eiuſdẽ. Neq;.n.ſũt iſti audiẽdi:q uirtutẽ durã & q̃ſi ferreã ẽ q̃ndã uolũt.Quæ qdẽ eſt tũ multis i reb⁹ : tũ i amicitia tenera atq; tractabilis:ut ex bonis amici quaſi diffundant̃:& incõmodis cõtrahant̃.Quãobrẽ angor iſte q ꝓ amico ſæpe capiendus ẽ:nõ tñ ualet ut tollat e uita amicitiã nõ pluſq̃ ut uirtutes:qa nõnullas curas & moleſtias efferũt:& repudiẽť.Cũ ãt cõtrahat uirt⁹amicitiã:ut ſupra dixi:ſi q̃ ſignatio uirtutis eluceat : ad quã ſe ſil̃is aĩus applicet & adiũgat:id cũ ↄtingit amor ibi exoriať neceſſe ẽ.Quid.n.tã abſurdũ q̃ delectari multis inanib⁹ reb⁹ ut honore:ut gloria:ædificatiõe:ut ueſtitu:cultuq; corpis.Aío aũt uirtute p̃dito eo q uł amare uel:ut ita dicã:redamari poſſit ñ admodũ ðlectari.

ra atq; tractabilis: ut amici: & diffundãtur. i. dilatentur quasi bonis. i. cõmodis amici. s. sui: & cõtrahant icõmodis. i. pp
icõmoda amici. ¶ Q uãobrẽ ille angor. i. hæc angustia: qui est capiẽdus sæpe p amico nõ ualet tm̃. i. nõ hẽt tm̃ efficaciæ: ut tollat amicitiam e uita hoĩum nõ plus q̃ sup. ualet ut uirtutes repudient: qa efferunt nõnullas curas & molestias.
¶ Cũ autẽ cõtrahat uirtꝰ &c. (ut dixi supra) uirtus cõtrahat. i. cõsiliet: q̃si p cõtractũ mutuæ beniuolẽtiæ: si qua ideſt alia
qua significatio uirtutis eluceat. i. emineat ad quã animus similis applicet & adiũgat se: necesse ẽ ut amor exoriat ibi cũ
ad otingit. ¶ Bni p qa: qd ẽ tã absurdũ q̃ delectari multis rebꝰ ianibꝰ. i. nihil ad beatã uitã faciẽtibꝰ: ut honore. i. honora
nõe: ut glia: ut ædificio. s. sũptuoso: ut uestitu & cultu corpis. s. imodico. ¶ Aũt p: sed ñ delectari admodũ. i. nõ ualde q̃si
usq; ad iustũ modũ aio pdito. i. pcæteris ornato eo inq̃ possit uel amare uel (ut dicã ita) redamari. i. mutuo amari.

Nihil é. n. remunetatiõe beniuolẽtiæ: nihil uicissitudi
ne studiorꝫ offorũq; iucũdius. Q d̃ si ẽt illd̃ addimꝰ qd̃
recte addi pt: nihil é qd̃ ad se rẽ ullã tã alliciat & tã at
trahat q̃ ad amicitiã sil'itudo: ocedit̃ pfecto eẽ uerꝫ: ut
bonos bõi diligãt asciscãtq; sibi q̃si ppiqtate cõiũctos
atq; natura: nihil é. n. appetẽti sil'ium sui nihil rapaciꝰ
q̃ natura. Quãobrẽ hoc Fãni & scæuola cõstat (ut opi
nor) bonis iter bonos q̃si necessariã beniuolẽtiã eẽ: q̃
est amicitiæ fons a natura cõstitutꝰ: sed eadẽ bõitas ẽt
ad multitudinẽ ptinet. Nõ est. n. ihumana uirtus: neq;
imunis: neq; supba. Quæ ẽt populos uniuersos tueri eis
q; optie cõsulere soleat: qd̃ nõ facere pfecto si a carita
te uulgi abhorreret. Atq; ẽt mihi qdẽ uident̃ q utilita
tis cã fingunt amicitias amabiliſſimũ nodũ amicitiæ
tollere: nõ enĩ tã utilitas parta p amicũ q̃ amici amor
ipse delectat. Tũq; illud fit qd̃ ab amico est pfectũ iu
cũdũ si cũ studio est pfectũ: tãtũq; abest ut amicitiæ pp
idigẽtiã colant̃: ut hiq; opibꝰ & copiis maxieq; uirtute
præditi in qua plurimũ est p̃sidii minime alterius indi
geant liberaliſſimi sint: & beneficentiſſimi atq; haud
scio: an ne opus sit qdem nihil unq̃ oĩno deesse amicis:

OMNI BONI. Vicissitudine

CNIHIL re. in amicitia iucũdior nõ iuenit̃ res q̃
remunerare amorẽ amico & recõferre. ¶ Vicissitu
dine stu. mutua amicorꝫ & inocẽtiũ uolũtatũ colla
tiõe: ut maximã hẽs uolũtatẽ beniuolẽdi amico: &
illa hæc maxia tibi pfecto ẽ iucũditas. ¶ Bñfi. offi
ciorꝫ: & ordinẽ fecit naturalẽ: prio ẽ opus beniuolẽ
di remuneratiõe: scdo mutua collatiõe studiorꝫ. i.
amicorꝫ & uolũtatũ: tertio officiorꝫ mutua collatio
ne. ¶ Silitudo si'istis rebꝰ adiũgat̃ silitudo amicorꝫ
ut si sint duo ĩ eadẽ arte studẽtes illa erit firma ami
citia: & nihil ẽ qd̃ magis alliciat ad amãdũ quã ani
morum similitudo. ¶ Q ui est constitutus: sæpe nu
mero traditũ ẽ q̃ beniuolẽtia habet frõtẽ & princi
piũ a natura. ¶ Sed eadẽ bonitas. oñdit bonitatem
nõ solũ ad duos uel ad paucos pertinere: sed ẽt ad
multitudinẽ & populũ nã uirtus cuiꝰ est ipsius pars
bonitatis nõ spernit aliquẽ: sed oẽs diligit. ¶ Quæ
uniuersos ppos: q̃. n. res Po. Ro. iperantẽ fecit nisi
uirtus. ¶ Q d̃ nõ face. i. si nõ tueret̃ & populis cõ
suleret oĩno uirtus abhorreret a caritate & ab ami
citia ppli. ¶ Abhorreret: aĩum remoueret: abhorre
re. n. eẽ aĩum remouere: qs. n. nõ diligit Po. Ro. &
abhorreat a ciuitate carthaginensiũ pp scelera suaꝰ
bonitas ẽt ad multitudinẽ ptinet: ut bẽiuolos red
dat Po. Ro. cuiꝰ aĩus fuit bñ cõstitutꝰ. ¶ Fingũt: &
bñ: qa hæc nõ ẽ uera aicitia: sed ficta q̃ orit utilita
tis cã. ¶ Nõ. n. reddit rõnẽ quare utilitas non sit eã
remouẽdæ amicitiæ: qa amici magis amore amici
tiæ q̃ utilitate aliq̃ delectant̃. ¶ Tũq; illud fit qd̃
ab amico: si utilitas est officiũ ab amico pfectũ aliq̃
fit & cũ amore & cũ hilaritate: tũ illud bñficiũ iucun
dissimũ est: primũ cũ pcesserit amor deinde utilitas

Non solũ boni tas ad duos sed ad paucos

Abhorret

Nota ibi

ut ĩ sequẽtibꝰ demõstrat̃. ¶ Tãtũq; abest: tantũq; differt indigentia a cã generãdæ amicitiæ: quãtũ differunt hoies co
pioſi & opulenti ab idigẽtia. ¶ In q̃ plurimũ præsidii: uirtus pro amicis maximã tutelã hẽt ẽt sine copiis: ut in orando: in
defendẽdo amicũ in iudicio. ¶ Liberaliſſimi: ad opes & copias retulit: nã liberalis ꝓprie ẽ ĩ pecuniis. ¶ Bñficentiſſimi:
aũt referr̃ ad uirtutẽ & bñficiũ in aliis rebꝰ dicimꝰ: ut diximꝰ in orãdo: oñdit igit̃ amicitiã nõ oriri ab idigentia: nã diuites
amicitia delectãtur. Tãtũ abest opinio iſtorꝫ q̃ asserũt pp inopiã amicitiã eẽ hũdã: tm̃ remota est a ueritate q̃tũ hoc uerũ
ẽ qd̃ seqr̃: uidelicet q̃ hoies opulẽti & copioſi ĩ dãdo liberales sint. ac si dicat: si amicitia cã iopiæ: fieret diuites eã cõtẽne
rẽt: qd̃ nõ ẽ uerꝫ ergo illorꝫ opio a ueritate abest ut officia nõ nulla cõferũt: nõ ut ab amicis aliqd officii cõseq̃nt̃. ¶ Atq;
haud scio: occurrit tacitæ obiectioni: utrum opus & necesse sit: ut indigentia oriatur inter amicos cui respondet q̃ sic:
quoniam ex indigentia experimentum amicitiæ fit.

ASC.

CNIHIL est. n. iucũdius. i. quod magis iuuet & delectet: remuneratiões beniuolẽtiæ: q̃ cui bñ uis ẽt tibi bñ uult: & ni
hil ẽ iucũdius uicissitudine studiorꝫ & officiorꝫ. i. exhibitione eorꝫ mutuo: aut p uicissitudinẽ quãdã: q̃ si addimus etiam
illud qd̃ põt addi recte: nihil est q̃ tã. i. intãtũ alliciat & attrahat: tam. i. tãtũ ad se ullã. i. quãuis unã rẽ. i. quãtũ similitudo
. s. morum & studiorꝫ alliciat sup. & attrahat ad amicitiã: profecto id sup. cõceditur esse uerꝫ. ¶ Vt boni diligãt bonos: &
asciscant. i. associent & adiũgant sibi bonos quasi cõiũctos ppinqtate atq; natura. i. propinqtate naturali. ¶ Nihil est enĩ
appetentius. i. magis appetẽs similiũ. i. rerꝫ similiũ sui: & nihil est rapacius similiũ sui. i. quod ad se rapiat similia sui q̃ na
tura. ¶ Q uãobrẽ o Fãni & Scæuola: hoc qdẽ cõstat. i. manifestum est ut opinor: beniuolentiã eẽ quasi necessariã bonis
inter bonos: quæ scilicet beniuolentia est fons amicitiæ cõstitutus a natura. ¶ Sed eadem bonitas pertinet etiã ad simili
tudinem. i. ad multos amandos licet non multi diligantur amici. ¶ Enĩ pro quia uirtus non est inhumana. i. sine huma
nitate & clæmentia: neq; est immunis ab officio: neq; est superba. i. fastidiosa. ¶ Q uæ. s. uirtus soleat tueri. i. protegere
ẽt uniuersos: & cõsulere. i. pdesse & pspicere eis. s. uniuersis optie. i. decẽtissime. ¶ Q d̃. i. quã rẽ ipsa nõ faceret pfecto
. i. reuera si abhorreret. i. aliena eẽ & aĩum amoueret a caritate uulgi. i. q̃ uulgares pseq̃r̃. Sciemꝰ ãt p uirtutẽ & amicitiã
dũ eis attribuit̃ actio significari eũ ĩ quo sũt. atq; ẽt q fingũt amicitias cã: utilitatis uident̃ qdẽ. i. certe mihi. q. d. ut aliis ui
deant̃ nihil dico tollere. i. amouere q̃ndã amabiliſſimũ nodũ amicitiæ. s. amorẽ. ¶ Nõ. n. tã. i. intm̃ delectet utilitas par
ta. i. acqsita p amicũ q̃. i. q̃tũ ipse amor: amici. i. q ĩ amicũ. ¶ Tũ. i. tũc illud qd̃ ẽ pfectũ ab amico sit iucũdũ si ẽ pfectũ. i.
si uenit ab eo cũ studio. i. diligẽti conatu eiꝰ & aio bñfaciẽdi. ¶ Et tm̃ abest ut amicitiæ colant̃. s. principaliꝫ pp idigentiã:
ut hii q̃ pditi. i. pter cæteros dotati sũt opibꝰ. i. facultatibꝰ & copiis. i. abũdãtiis seruorꝫ: clientũ & similiũ: & maxie. i. pci
pue uirtute ĩ q̃. s. uirtute ẽ plurimũ p̃sidii. i. honesti adiumẽti & tutamẽti indigeãt minime alterius. s. p̃sidii aut facultatis
sint liberaliſſimi pp opes & bñficẽtiſſimi pp uirtutẽ. Vñ tales non colũt amicos ut fiant ab eis diuites: sed ut eos diuites
faciãt. ¶ Atq; haud scio. i. nescio an ne opus sit qdẽ: ad fouendã amicitiã nihil oĩno deesse unquã amicis. i. an ne expe
diat amicos nostri egere ut conseruẽt beneficio amicitia: & si ita est nõ colit̃ amicus: ut det: sed ut accipiat. Probat exẽplo.

Vtilitas amicitiam cõsequit nõ eõtra

OMNI BONI. ¶ CVBI enim subiicit exẽplũ sui Lælius: nõ.n.nĩæ uehemẽtes uolũtates suũ exercuissent officiũ nisi Scipio aliqñ eguisset opa mea & cõsolatiõe. ℣ Sed ami.u. post amicitiã sequit offin & utilitas. ℣ Nõ.e. reprehẽdit illos q opulẽtu sũt & abũdãtes delitiis idulgẽt qb⁹ nõ alios amare neq; ab aliis se amari uolũt: & ipsi de aicitia disputare cupiũt. ℣ Nec rõne.i. gula nec.n. cognoscũt amicitiã aliq̃ regla uel p̃cepto neq; practica aliq̃ qa amicitiã cõtẽnũt. ℣ Proh deũ fidẽ atq; hoium exclamatio comica ad idignatione: qa inueniat aliqs: q neq; aliũ amar uelit: neq; amari ab aliquo: sicut sũt isti diuitis filii tes: quos detestat. Iuue. neq; amẽt ipsi neq; ament ab aliquo. ℣ Hæc est tyrã. uita: neq; amari ꝑpriũ tyrãni est. ℣ Nulla .c. nullus amor: oĩa sunt suspecta suspectos habent

Proh deũ fidẽ atq; hoium Iuue.

uiros doctos: ĩõ Iunius Brut⁹ sub Tarq. stultum se finxit. Se.n. inqt de tyrãno oderint dum metuant. ℣ Nullus locus. a. si amat te hodie: cras dei de te expellit. ℣ Quis.n. rõ quare nõ amant tyrãni: qs.n. posset amar quẽ timet ut tyrannũ: q ẽ timori oium. ℣ Quis.n. quis posset amare tyrãnũ: quẽ ipse metuit: aut q tyrãn⁹ putet eũ se diligere a quo ipe metuit. ℣ Aut eũ a quo se metui putet: qs tyrãnus putet eũ se diligere a quo ipse metuit: ac si dicat neq; subdit⁹ tyrãnũ diliget quẽ ipse timet: neq; tyrãnus putet se diligi a subdito: a quo ipse putat metui.

Quis posset amare tyrãnũ Importunitas

℣ Colunt: occirrit obiectioni: diceret aliqs: uenerãt tñ tyrãni: cui rñdet q; nõ uenerant: nisi ad tps & simulãdo. ℣ Ferũt Tarquiniũ: cũ esset. Tarquiniũ inqt se cognoscere dixit quos amicos hẽret & inimicos. ℣ Cũ iã neutri grãm: pmiũ neq; amicis neq; inimicis referre: posset: qm neminẽ habeat: inimicis aũt referre nõ poterat pmiũ. i. pœnã & suppliciũ iferre qm pauper erat: & ipotẽs. ℣ Importunitate iportunitas dr ubi nullus ẽ portus nulla ẽ sedes. ℣ Hui⁹ .m.u. amicos iniqores: Tar. amicos ueros cõparare nõ potuerũt: qa ut dictũ ẽ: bonitas ẽ amicitiæ fundamẽtũ: q̃ Tar. idigẽs erat. ℣ Simul cõparat mores. Tar. i. malos mores copiis: & fortũis quorũdã: q opũ eã amicitiã cõtẽnũt. ℣ Nõ.n.s. rõ q̃re amicitia ab istis fortũatis cõtẽnit: fortũa.n. q ꝑm ãtiquos a casu uẽit cæca ẽ: & possidẽtes cæcos efficit: xp̃iãi ãt fortunã ñ tenẽt: nã ut inqt. b. Hiero. ne minimũ q; dẽ foliũ sine nutu dei ad terrã cadit. Iõ icertũ aliqd nobis nõ euenit: nobis ãt fortũæ icert⁹ euẽt⁹ reꝝ p ignorãtiã. ℣ Cõtumaces sũt: q alios audire nolũt.

Hiero. Quid sit uestis

ASC. ¶ ENIM pro qa: ubi. i. qñ aut in quo quasi dicat: nũquã: & i nullo aut nusq̃ nr̃a studia. i. studiosa in alterutrũ officia uiguissent: si Scipio nunq̃ eguisset: nec domi tpe pacis: nec militiæ. i. cũ esset in militia tpe belli: studio nr̃o: nũq̃ eguisset cõsilio nr̃o: nunq̃ eguisset opa nr̃a. Studiũ ur eẽ in aio: cũ nisi tñ corporis cõsilio dar ore: opa labore. ℣ Igit amicitia nõ est cõsecuta utilitatẽ. i. nõ ẽ inita ꝑp utilitatẽ consequẽdã: sed utilitas cõsecuta ẽ amicitiã. i. qa amici eram⁹ ergo ẽt alteri utiles eram⁹: ergo hoies affluẽtes diuitiis nõ erũt audiẽdi supple cũ crudelitate: ñ qñ disputabũt. s. ex ulu suo de amicitia: quã nec hñt cognitũ usu. i. experiẽtia: hæc rõne. i. argumẽtatione & disputatiõe phica. ℣ Nã proh fidẽ deũ atq; hominũ: affectuosa exclamatio: qs est q uelit ut'ea lege: ut neq; diligat quẽquã nec ipse diligat ab ullo circũfluere circũ circa: aut undiq; affluere oib⁹. i. oium reꝝ copiis atq; uiuere i abũdãtia oium reꝝ q̃ñ dicat nemo sanæ mentis: hæc est. n. uita tyrãnoꝝ: nimiꝝ. i. haud dubie: in qua nulla fides: fidelitas aut fiducia: nulla caritas. i. uerus amor: & nulla fiducia bẽuolẽtiæ stabilis. i. de beniuolẽtia stabili alicui⁹ erga se ꝑt eẽ: & in q̃ oĩa sunt sp suspecta atq; sollicita ut nullus loc⁹ ẽ amicitiæ ℣ Autẽ ꝑ sed qs diligat aut eũ quẽ metuit: aut a quo putet se metui. i. formidari. q. d. nemo. ℣ Colũtur tñ. Per antiphorã occurrit obiectioni: dicere cũ possint tyrãnos coli & haberi in ꝑtio a suis sectatoribus: ad qd̃ Læ. quidẽ. i. certe tyranni colunt. ℣ Tñ. i. nihilominus: simulatiõe. i. per simulationẽ amicitiæ. i. per eos qui se simulãt eẽ amicos: sed dũtaxat. i. solũmodo ad tps. i. pro tpe fœlicitatis: q; si ceciderit forte: ut si plærũq;. i. ut plurimũ: qa nullũ uiolẽtũ perpetuũ imo fere occidunt: uñ est illud. Iuue. postea dictũ ad genẽꝝ: cæteris sine cæde: & sanguine pauci descẽdũt reges & sicca morte tyranni. ℣ Tũ. i. tũc. s. post casum intelligit. s. ab eis & aliis oib⁹: q̃. i. q̃tũ inopes amicoꝝ fuerit: qd̃. i. quã rem dicũt Tar. sæpe bum ultimũ romanoꝝ regẽ dixisse tũ. i. tũc: cũ. i. qñ esset exul se itellexisse quos ãicos habuisset fidos: quosq; i. & quos ifidos: cũ iã neutri. i. nõ alteri: hoc ẽ neq; fido neq; ifido posset referre gr̃am. i. retributionẽ bñficioꝝ: q̃q miror si Tarquini⁹ potuit hr̃e quẽq̃ sup. aicũ: in illa. s. notissima supbia: & iportũitate. i. isolertia uiuẽdi. ℣ Atq; ut. i. queadmodũ mores .s. praui hui⁹quẽ dixi: hoc ẽ Targnii: nõ potuere parare. i. cõparare ueros amicos: sic opes. i. facultates nimiæ multorũ potentiũ excludũt amicitias fideles. i. q̃ colant cũ fiducia. ℣ Eni pro qa: nõ solũ fortuna ipsa. s. pspera ẽ cæca: qa sine rõne hos deprimit & illos exaltat: sed ẽt efficit plerũq; eos cæcos quos ẽ cõplexa. i. quos nimiũ fouet. ℣ Itaq;. i. & ita illi. s. quos fortuna cõplectit ꝑpotẽtes efferunt. i. extra metas rõnes & modestiæ ferunt fastidio. i. supbo cõtẽptu alioꝝ & cõtumacia. i. cõtumaci arrogãtia & æstimatiõe sui. ℣ Neq; qcq̃ põt fieri intolerabilius insipiente fortunato: qd̃ ẽt a sapiẽte dictũ est. Et qa fœmina plerũq; minus habet prudẽtiæ: nõ dicit Iuue. Intolerabilibus nihil est q̃ fœmina diues. ℣ Atq; licet quidem uidere hoc uidelicet eos qui antea. s. q̃ diuites eẽnt fuerũt moribus cõmodis. i. oportunis imutari impio. i. ꝑ imperium acqsitum ptãte sup. acquisita & prosperis rebus obtentis: & ueteres amicitias. i. ueteres amicos spernit (qd̃ grauius est q̃ deseri) ab iis: & sup. eos indulgere. i. nimiam operam dare nouis. s. amicitiis.

Vita tyrãnoꝝ

De his qui colũtur.

¶ QVID

ubi. n. studia nr̃a uiguissẽt: si nũq̃ studio: nũq̃ consilio: nũq̃ opa nr̃a: nec dõi nec militiæ Scipio eguisset? Nõ igit utilitatẽ aicitia: sed utilitas amicitiã consecuta ẽ. Nõ ergo erũt hoies diuitiis affluẽtes audiẽdi si qñ de aicitia quã nec usu nec rõne hñt cognitã: disputabunt. Nã qs ẽ proh deũ fidẽ atq; hoium: q uelit ut neq; diligat quẽq̃: nec ipse ab ullo diligat? circũfluere oib⁹ copiis atq; i oium reꝝ abũdãtiã uiuere. Hæc.n. ẽ tyrãnoꝝ uita: nimiꝝ i q̃ nulla fides. nulla caritate: nulla stabilis bẽiuolẽtiæ ꝑt esse fiducia oĩa sp suspecta atq; sollicita sũt: nullus loc⁹ ẽ aicitiæ. Quis.n. aut eũ diligat quẽ metuit: aut eũ a quo se metui putet? Colũt tñ simulatiõe aicitiæ dũtaxat ad tps, q; si forte: ut fit plærũq; ceciderit: tũ itelligit q̃ fuerit iopes amicoꝝ. Q̃d Tarquiniũ dixisse ferũt tũ cũ exul eẽt se itellexisse quos fidos aicos habuisset: quosq; ifidos cũ iã neutri gratiã referre posset. Quãq̃ miror i illa supbia: & iportunitate si quẽq̃ hr̃e potuit. Atq; ut huius quẽ dixi mores ueros amicos parare nõ potuere, sic multoꝝ opes excludũt ꝑpotẽtiũ amicitias fideles. Nõ.n. solũ ipsa fortuna cæca est: sed oẽs ẽt plerumq; efficit cæcos quos cõplexa est. Itaq; illi efferũtur fastidio & cõtumacia: neq; quicquã insipiẽte fortunato intollerabilius fieri potest. Atq; hoc quidem uidere licet eos qui antea commodis fuerunt moribus imperio potestate prosperis rebus immutari: sperniq; ab iis ueteres amicitias: & indulgere nouis:

¶ QVID stul. nihil ē insipiētius q̄ parare equos: uasa p̄ciosa: cū suis diuitiis & facultatib⁹: qbus qdē hæc inania parare sp̄nt & amicitias cōtēnūt. ℣ Vestē egregiā: uestes nō solū appellamus qbus tegit̄ corpus: sed tapetes: & alia suppellectilia ad domus ornamētū uestes uocamus. ℣ Vt ita dicā: q̄re amicitia nō ē uere suppellectilis: tñ ad usum ē oīum rer̄: ut suppellectilis. ℣ Cui parent̄ nesciūt. Putāt.n. isti diuitias filiis adipisci: q̄sæpe numero tyrāni & milites auferūt. ℣ Ne cuius cā: sua dare se existimāt cā filior̄: sed plærūq; tyrānor̄ & incēdior̄ gr̄a laborasse repiunt. ℣ Amicitiar̄ sua pmanet cuiq; possessio. Igit̄ egregie ē indulgere amicitiis q̄ diuitiis: ut ēt ponamus p casum q̄ diuitiæ istæ usq; ad mortē stabiles sint: tñ sine amicor̄ cōsuetudine tuā reddūt uitā modestā. ℣ Præterea diuitiæ inanes appellāt̄ res: sed amicitia manis nō uocat̄ qa possessorē efficit meliorē & humaniorē. ℣ Sed hæc ha. ac si dicat si p̄cepta sunt ad cōfirmamētū amicitiæ. ℣ Constituēdi sunt fines: in p̄sentiar̄ quousq; diligendū sit: & amor duraturus atq; p̄mansurus sit a Lælio demonstrat̄: prio tres opiniōes ꝓponit: quas rōnibus suis diligēter cōfutat. ℣ Affecti sumus: hæc ē p̄ria ut dispoliti & aīati simus æq̄liter erga amicos quēadmodū erga nos. ℣ Altera: secūda ut eodem mō amicos diligam⁹: quo nos diligimur ab ipis. ℣ Tertiā: q̄ est deterior aliis: ut tāti faciamus amicū q̄ti ipe se facit: utputa si p̄tura se dignū existimet nos fauemus ad illā: nec ultra dignū facere dēmus. ℣ Faci mus cau. ami. hoc mō si amicus ob scelera in carceribus eēt: supplicamus illi cum ueneramur atq; p̄camur: ut amicū a carcere liberet: quę nr̄a gratia non faceremus: potius succūberemus morti. Ergo maiorē erga amicū amorē gerimus in aliqbus locis quā erga nos. ℣ Tum acerbius inuehi in aliquē: & miserati in aliquē inuehimur minando sibi pollicēdo supplicia quædā: q̄ nō faceremus p nobis. ℣ Non satis honestæ: nō. n. honestū ut supplices & p̄ceris indignū pro te. ℣ Suis incon. uiri boni ut succurrāt amicis multa patiunt̄ incō moda: spoliando se amicor̄ cā. iō magnopere uehemētius diligūt amicos q̄ ipsi. Hoc idē exigit: q̄ æquali amore amicos diligamus: ac ipsi diligunt nos. ℣ Ad calculos: horū opinioni est similis: qui ratione p calculos ducūt: calculus est lapillus: quo in rōnibus cōputandis calculatores uti cōsueuerunt. ℣ Ditior: affluentior: uera amicitia nō stricte & ad summum obseruat officia sibi collata: sed in remuneratione illorum accumulatissime omnia conficit: imitatur enim agros fertiles qui multo plus reddūt q̄ acceperint.

OMNI BONI.

Ergo maiorē erga amicū amorē gerim⁹

Calculus

¶ AVTEM pro sed qd sup. ē stultius. q. d. nihil q̄ cū possint parare plurimū. i. abundantissime: copiis: facultatibus: & opibus suis: cætera q̄ parant̄. i. acqri solēt ut pecuniā: equos: famulos: uestes: gloriā uasa p̄ciosa: & sup. nō pare amicos appositorie optimam & pulcherrimā suppellectilē uitæ: ut ita dicā. i. si liceat uocare amicos suppellectilē: un suppellex solet accipi ꝓ oī q̄ familiariter utimur: quo circa dicit Persi. Tecū hita & noris q̄ sit tibi curta suppellex. Iō ātid stulte fit. ℣ Et. n. i. qa certe cū cætera. s. bona parant̄. i. acqrunt̄ nesciūt q eas parā t: cui. i. ad cuius utilitatē parant̄. i. acqrant̄: nec ēt cuius cā laborent: qa alii nō habēt liberos: alii habēt sed bona nō possidēt excluſi aut expulſi quauis ui: alii habēt quę possideāt: sed breui. alior̄ p diuitias pdunt̄. ℣ Eni p qa: quicqd ē istor̄. s. bonor̄ fortunæ. i. sup. ē eius qui uincit eos. s. q acqrūt uiribus: sed possessio amicitiar̄ pmanet cuiq; sua. i. ꝓpria & stabilis. ℣ Vtēt sup. dicat̄: si. i. tametsi illa q̄ sunt q̄si bona fortunæ moueāt. tñ uita iculta & deserta ab amicis nō possit eē iucūda: sed hæc hactenus sup. dicta sint. ℣ Constituēdi aūt &c. Recitat q fines seu termini in amicitia ꝯstituēdi sint: & prīo tres adducit sn̄ias q̄s ꝯfutat. ut ex ordie patebit: q talis ē. ℣ Autē p sed fines & q̄si termini diligēdi q sint. i. eē debeāt in amicitia: sunt ꝯstituendi (uulgarius dixisset. Cōstituēdū autē ē sicut. in. i. offi. Imprimis ꝯstituēdū ē &c.) de qbus. s. finibus & terminis. s. ad quos usq; uideo tres sn̄ias. i. tres opiniones quas diuersi sentiūt ferri. i. quasi p lege dari: quar̄ ego nullā ꝓbo. i. approbo. ℣ Vnā. s. sn̄iam uideo ferri: ut simus affecti eodē mō erga amicos: quo erga nosmetipsos. ℣ Alterā. i. secūdā: ut nr̄a beniuolētia in amicos rīdeat pariter. i. pariformiter & æqualiter beniuolētiæ illorū. s. amicor̄ erga nos. ℣ Tertiā ut q̄ti q̄sq; facit. i. æstimat aut reputat seip̄m fieri: desit æstimeī tāti ab amicis. ℣ Ego nulli. i. non ulli: nō assentior p̄rsus ullū har̄ triū sn̄iarū. ℣ Nec. n. illa prima est uera: ut uidelicet q̄sq; sit sic aīatus. i. affectus in amicū: quēadmodū ē affect⁹ in se sup. ip̄m. ℣ Eni pro qa q̄. i. q̄tū multa. q. d. plurima facimus cā amicor̄: q̄ nunq̄ faceremus cā nr̄a: utpote p̄cari aliqd ab indigno: supplicare. s. alicui indigno. ℣ Tū. i. insup inuehi acerbius. i. ferri p amarā obiurgatione in aliquē q læserit amicū: i quē nō iuehimur honeste si nos læserit: & insectari aliquē uehemētius: q. i. quæ res nō fiūt satis honestæ in reb⁹ nr̄is: & in amicorum sup. rebus fiūt honestissimę. ℣ Et multæ res sunt i qbus uiri boni detrahūt multa de suis cōmodis. i. de suo iure: & patiunt̄: detrahi ab aliis: ut amici fruant̄ poti⁹ iis. s. cōmodis q̄ ipsi. ℣ Altera sn̄ia ē: q̄ diffinit. i. determinat amicitiā par ib⁹. i. æqualib⁹ officiis ac uoluntatibus. i. beniuolētiis seu affectib⁹: qdē. i. certe hoc. s. facere ē uocat̄ amicitiā ad calculos. i. ad supputationē seu rōnē: aut ut dicūt cōputū nimis exigue. i. modice & exiliter. i. tenuiter: qa nihil pl⁹ referre fuit q̄ accepis. s. ut rō acceptor̄ datorq; sit par: &. i. æqualis: sed sup. uera amicitia uī mihi ditior & affluētior: nec obseruare restricte: ne reddat plus q̄ acceperit.

ASC.

OMNI BONI. ¶ NEq;.n.uerendū:est similitudo tracta a mensurante:qui timet ne aliquid in terram cadat:dicit ergo q; beneficia re/ muneranda sunt:cum accumulatione:& timere ne cadat in terram:dum accumulata est. ℣ Ne plus æquo in amicitia cō/ geratur: subaudi non uerendū est:ne dū conferimus beneficiū plus æquo aliqd in amico conferatur:sed ultra beneficiū acceptum aliquid accumulandum est. ℣ Tertius uero:hæc est alia ratio illorum imperitorum: ut tanti faciamus amicos q̄ se facit. ℣ Sæpe enim:propositionis ratio:confutatio:multi sunt qui se contemptibiles putant: & eorum animum ab/ iectum habent:propter suam humilitatē:qui ab amicis excitandi sunt ad maiora.& uirtutem capescendam: sicut tradi/ de mario qui dicebat dignitates: & magistratꝰ de/ siderare nō audeo:qm̄ agriculturam exerceo: eius

Spes enim animus ab amicis excitandus erat. ℣ Spes: Expectatio amplificandi status sui: & eorum gene/ ris in multis debilis est:ideo amici exhortādi sunt: ut sperent:ut inquit Lęlius de Terentio Varrone: qui consul fuit. ℣ Efficere: cum effectu ut amicorū animus nitat ad ardua.Nec uero posse adduci sub audi dicebat. Sci. non posse adduci:& applicari:ut crederet hoc esse p̄ceptum Biantis quēadmodū pu/

Bias ꝓius. tatur.Nā bias prienēsis fuit unus de septem qui in græcia sapiētes habiti sunt. ℣ Sed impuri:subaudi dicebant:& est sn̄ia cuiusdā impurii reuocantis oīa ad suā potentiam. ℣ Impuri:qui integritatē nō ha/ bent. ℣ Ambitiosi:alicuius erat p̄ceptum qa oīa pro honoris cupiditate faceret: & sic simul p̄ceptū & authorē illius uituperat. ℣ Quinetiam necesse erit magistro:hæc optare debemus ut si amicitiam alicuius futuri nobis inimici contraximus:q; ille sæ/ pe flagitia reꝓhensione digna cōmittit:quo ab illo remouēdi argumentū habeamus & non inimicitia/ rum tēpus expectemus. ℣ Cupere ad uerba opta/ re ad uota & aium refert. ℣ Plures an.i.plures cō/ moditates præbeat ut eū possimus reprehendere.

Ansa. Ansa est uas quod geminos habet anulos uel alia instrumenta ad capiendum:hæc.n.forte minus in/ epta uidet opinio q̄ sit:ut intēdit p̄ceptū biantis: ut capiamus amicitiā illius cuius inimicitiā sumus con/ secuturi:hoc necessarium foret:ut optaremus com/ missionē scelerū ab amico: quæ non negaret causa inimicitiæ futuræ. ℣ Rursum autem recte factis:si hoc eēt uerꝫ cōsequeremur amicitiā illorum qui no/ bis inimici futuri sunt:incōuenientia hæc inciderēt ut amicorum cōmodis doleremus & inuideremus. Nam ꝓprium inimicorꝫ est alienis bonis inuidere & amicorꝫ officium est rebus secundis amici læta/ ri.Ideo si adipiscimur amicitiā hac de causa:ut in discordiā pueniamus tanq̄ futuri inimici:bonis amici p̄sentis tristā/ mur.Igitur in amicorū officiis exerceri non posset. ℣ Illud potius:suam demonstrat opinionem q; diligētia in amicitis comparandis adhibenda:est ne erga illum geramus amorem:qui olim est nobis inimicus faciundus:frustra enim est fa/ cere per plura quod potest fieri per pauciora.

ASC. ¶ NEq; est uerendū.i.timendū:ne qd excidat.i.e manibus cadat dum gratiā referimus:aut ne qd defluat in terrā: aut ne plus æquo.i.q̄ æquū sit cōgerat.i.cōferat in amicitia.i.dū tractat amicitia:aut in amicitiā.i.in amicū. ℣ Vero pro sed ille tertius finis est deterrimus.i.minimū bonus:ut q̄ti quisq; facit.i.æstimat se tanti ipse fiat ab amicis. ℣ Sæpe.n.est in quibusdā:aut aius abiectior.i.humilior & uilior q̄ par sit:aut spes fortunæ.i.cōditionis seu ut dicunt status & possessio/ nis amplificādę fractior.s.q̄ decet:& ita si idē de amico sentiret iniuriā illi faceret. ℣ Igitur nō est amici.i.nō pertinet ad amicū eē talem.i.tam pusillanimū & abiectum in eum.s.amicum: qualis ille est in se:qa si de se humilia & abiecta sentit non debet cōtinuo eadē de amico sentire:sed potius debet eniti. ℣ Et efficere:ut excitet.i.puocet ad spē aium amici iacē/ tem.i.demissum & quasi pstratū & inducat sup.eū in spem & cognitionem meliorē.i.de rebus melioribus. ℣ Igit quā/ hi tres fines approbādi nō sunt:cōstituēdus est alius finis ueræ amicitiæ:nō quo desinat est:sic Aenei.ii.hæc fines pri/ mi:sed quo definat extēdi & amplius erogari:si ego dixero.i.locutus fuero id qd Scipio solitus sit reprehēdere: maxie negabat.s.Scipio ullā uocē potuisse reperiri inimicitiorē.i.magis inimicā & cōtrariam amicitiæ: q̄ eius.s.philosophi:siue biantis:siue alterius q dixisset oportere amare:ita ut eēt aliqn̄ osurus.i.odio habiturus.i.ut nō ꝓpetuo duraturam putet amicitiā. ℣ Vero pro nec.i.& nō sup.dicebat se nō posse adduci.i.psuaderi ut crederet hoc eē dictū a biante prienēsi uno e septē sapiētibus græcię:quēadmodū putaret.s.dictū eē:qui.s.bias eēt habitus.i. reputatus sapiēs unus e septē sa/ piētibus græciæ:sed sup.dicebat eē sn̄iam cuiusdā (ualla diceret cuiuspiā).s.hois impurii.i.nō integri: nec mūdi:aut am/ bitiosi:aut reuocātis.i.retorquentis oīa ad suā potentiā.i.cōstituētis aliqn̄ rex potiri sine socio:& ita odisse quos prius ꝓ amicis habuerit. ℣ Enim pro qa quodāmodo poterit quisq̄ eē amicus sup.eius cuius se putabit posse eē inimicum.q.d. nullo. ℣ Quinetiā.i.insuper necesse erit sup.talē cupere & optare ut amicus penes quē sæpissime.i.ualde sæpe:ut.s.oc/ casionē habeat eius obediēdi:quo.i.ideo ut ipse det sibi plures ansas.i.oportunitates & instrumēta ad reprehēdēdū: sicut uas elapsum si plures habet ansas reprehēdit per eas. ℣ Autē pro sed necesse erit rursum.i.ecōtrario ipsum angi recte factis & cōmodis amici & dolere:& inuidere. ℣ Quare.i.quāobrem hoc quidē præceptū cuiuscūq; est:siue bias siue alterius ualet ad tollēdam amicitiā:unde illud fuit potius præcipiendū ut adhibeamus eam diligentiam in amicitiis præparandis:aut potius comparandis:ut nequando:idest ne quando:aut quandoq; inciperemus amare eum quē pos/ semus odisse:idest odio prosequi aliquando:idest quouis tempore.Odisse dicit non odire:qa illud in usu non est.

¶ SI

Neq;.n.uerendū est ne qd excidat aut ne qd in terram defluat:aut ne plus æquo qd in amicitia cōgerat. Ter/ tius uero ille finis deterrimus: ut q̄ti quisq; se ipse fa/ ciat:tanti fiat ab amicis. Sæpe.n. in qbusdam aut aiꝰ abiectior ē aut spes amplificādæ fortunæ fractior. Nō est igit amici talē esse in eū qualis in se est.Sed potius debet eniti.& efficere ut amici iacentē animū exciteꝫ incitetq; in spē cognitionēq; meliorē.Alius igit finis ueræ amicitiæ constituēdus est:si prius qd maxime re/ prehendere Scipio solitus sit edixero.Negabat ullam uocē inimicitioré amicitiæ potuisse repiri q̄ ei q dixis/ set ita amare oportere:ut aliqn̄ eēt osurus:nec uero se adduci posse ut hoc quēadmodū putaret a Biante esse dictū:crederet q sapiēs habitus eēt unus e septem:sed impurii cuiusdā ambitiosi aut oīa ad suam potētiam re/ uocātis eē sn̄iam.Q̄m̄.n.mō quisq̄ amicus eē poterit cuius se putabit inimicū esse posse?Quinetiam necesse erit cupere & optare ut q̄ sæpissime peccet amicꝰ quo plures det sibi tanq̄ ansas ad reꝓhendēdū:rursum autē recte factis cōmodisq; amicoꝫ necesse erit angi:dole/ re:inuidere.Quare hoc qdē ꝓceptū cuiuscunq; est ad tolēdā amicitiā ualet:illud potius ꝓcipiēdū fuit ut eā diligētiā adhibeamus in amicitiis ꝓparādis: ut nequā/ do amare inciperemus eū quē aliqn̄ odisse possemus.

¶SI minus fœlices:dicebat.n. Scipio q; si fortuna:& ut ita dicam cõstellatio: impulerit nos ad amicitiã illius quodam casu inimici futuri eam amicitiã potius tollerare debemus q̃ aliquã inimicitiarũ causam excogitare. ℣ His igitur finibus utendũ:quousq; amicitiam & amorem producere debeamus:hoc in loco Læ. optime declarat ut cum amicitiã alicuius adepti fuerimus cuius mores integri sint:& ab omni parte remota macula omnium rerũ nostrarum consilii & uoluntatis communitas cum illo fiet:solebat dicere pythagoras σωματα μεγδυωψυχηλεμια:corpora qdem duo animus autem unus amicorum esse debet. ℣ Sine ulla exceptione:non interponatur:hic nisi quæsita:cum & munus dicitur cõmunitas:quasi eius muneris & officii coniunctio & copulatio. ℣ Adiuuãdæ sunt:in omnibus perfectus esse nõ potest. Ideo si aliquãdo peccauí in leuibus eum adiuuare debemus. ℣ In q̃bus eo; de capite agat:ponit exẽplum in q̃bus amici adiuuãdi sunt: hoc mõ:si amicus senatui accusat:ut ipsius maiestatem uituperet:in qua qdẽ accusatiõe capitis pœna intercedat succurrendum tũc est amico hoc mõ:qd eñ ad uos patres cõscripti delatũ ẽ de hoc uiro integerrimo falsum eẽ cõstat:ubicũq; n. nomen senatus maxima cũ reuerẽtia memorare audiuit: semp senatoriã dignitatẽ coluit:hæc qdẽ amico; gratia facienda sunt:q̃is uerum nõ sit. ℣ Aut fama: siqs amicus noster in amissionẽ famæ uenerit eũ pro uiribus defendere nitemur. ℣ Ne turpitudo sum. nõ enim pro amicis ea faciẽda sunt:quæ in maximam nostrã turpitudinẽ descendũt:hoc mõ adducã uobis testes quẽadmodũ iste coluerit dignitatẽ senatus testificantes:& ipsi quidẽ in contrariũ testificarent:hæc maxima eẽt infamia:quæ omnino euitãda est. ℣ Quatenus: quousq; uenia amicitiæ dari posset amicis succurrẽdum est: pcĩ. n. amicis leuia peccantibus amico; suorũ causa. ℣ Nec uero negligenda est fama. s. mala tradita negligẽda non est. ℣ Mediocre tæ. reddit rõnẽ quare fama: q̃is falsa sit negligẽda non est:qm̃ ciuiũ fama bona multũ prodest ad res gerẽdas mala autẽ nocet. ℣ Quam blanditiis:non. n. assentationibus hanc famã adipisci debemus:sed uirtute & bonis moribus: assentãdo. n. facimus stultum insanire. ℣ Sed quereba. re prædit hoies qui in emendis eqs magnam ponunt diligentiã:& in comparãdis amicis negligentes sunt. ℣ Quere. Scipio lamentabat quare hoies eẽnt negligentiores in comparandis amicis: cætera sunt per parethelim. ℣ Quot hẽret: quod nõ posset dicere:qm̃ putat multos hẽre amicos quos inimicos reperit:& ĩ accidit pp suã negligentiam:scit. n. quot habet capras & ignorat amicos. ℣ Nec habere signa: quædã in emẽdis equis signa habemus quibus cognoscimus utrũ sint germani uel alpini:sed in amicis signa non cognoscere uolumus:sed negligentia inducti ducimur ad amandum: signa ad naturam:utputa ad dentes cognoscimus ætatem equorum.

¶QVINetiam:idest insuper Scipio putabat si fuissemus minus fideles in diligendo:scilicet amico: aut in diligendo. i. dum diligeremus:idest de multis legeremus amicum:id ferendum. i. tolerandum supple esse potius q̃ tempus inimicitiarũ. s. futurarũ:cogitandũ. s. dũ diligeremus. ℣ His igit finibus. Nunc qd cõstituerat pſequit ostendens quousq; amicitiam extẽdere deberemus ac dicens. ℣ Igit ut ad institutũ redeã:ego arbitror utendũ esse his finibus. s. amicitiæ ut cum mores amico; sint emẽdati. i. ementis & uitiis tersi. ℣ Tum. i. tunc cõmunitas. i. cõmunicatio omniũ re; consiliũ & uoluntatũ sit inter eos sine ulla exceptione:ut ẽt si qua. i. aliqua fortuna acciderit ut uoluntates amico; minus iustæ sint adiuuandæ. ℣ In quibus. s. uoluntatibus agatur aũt de capite. i. uita: aut de fama eo; declinandum est uia. s. honestatis: non tamen ueritatis aut iustitiæ:quia modo. i. dummodo supple caueatur ne summa turpitudo:quæ:scilicet peccatũ habeat annexum sequatur:unde sciemus duplicia esse honesta:quædam enim sunt quia recta & iusta:& ob id necessaria: ut seruare quæ legis diuinæ sunt. Quædam sunt mediocria seu cõmunia ex opinione hominũ inducta:ut nemini supplicare:nullum humile & abiectum negocium tractare:decentes uestes:nitidas pro strepitu fortunæ ullas habere: magnificas ædes:& similia honesta ducimus:& tamen his contraria sine peccato facere possimus:unde etiam duplicia sunt inhonesta:quædam sic inhonesta:ut etiam iniqua & contra legem diuinam:ut mentiri:furari:& id genus: alia quæ neq; ob amici neq; ob propriam salutem quis in se amittet:alia sunt mediocria ex opinione hominum inducta ut supplicare humilloribus: conuersari cum abiectioribus:tractare ministeria sordidiora quæ mœchanica uocant: uendere aut dimittere patrimonium & similia: quæ quis:quia sine peccato facere potest:pro amico facere nõ prohibetur: unde author. ℣ Est enim:idest extat constitutum & præfinitum:quatenus. i. quoniam usq; uenia possit dari amicitiæ. i. si quid fiat ob amicitiam. ℣ Nec uero fama:scilicet honesta est negligenda immo curanda:quia curam habet de nomine bono:unde diuus Augu. dicit famam nostram bonam necessariam esse proximo ne scandalizetur uitam bonam nobis ne polluamur. ℣ Nec oportet sup. quemuis existimare:idest iudicare beniuolentiam ciuium esse mediocrẽ: immo præcipuũ aut summum tælum. i. instrumentum ad res scilicet magnas gerendas:& ita curanda est fama: quam. s. beniuolentiam ciuium turpe est colligere:idest uenari:aut aucupari ex diuersis blanditiis:& assentationibus:sed uirtus quam caritas: idest dilectio multorum sequitur est minime repudianda:immo maxime amplectenda. ℣ Sed scipio: supple sæpe enim inquit redeo ad Scipio. cuius omnis sermo erat de amicitia querebatur:idest conquerebatur:q; homines essent diligentiores in omnibus rebus supple q̃ in amicitia:ita ut quisq; posset dicere q; haberet capras & oues & similia: & non posset dicere:quia nesciret quos amicos haberet:& homines adhibere quidam curam in parandis:idest comparandis & acquirẽdis illis:scilicet capris & ouibus & similibus:& esse negligentes in eligendis amicis nec habere quasi signa & notas:idest iudicia quibus iudicarent qui essent idonei ad amicitiam.

OMNI BONI. Pithagoras

Ibi repẽhendit hoies q̃ i emendis eqs magnã adhibẽt diligẽtiã in amicis cõparãdis sunt negligẽtes.

ASC.

OMNI BONI. Stabiles. Periculum

¶ SVNT igitur: tradit aliquas regulas quibus per signa naturã amicorꝫ ꝓcipere possumus. ℣ Stabiles: ꝙtum ad bona res & dignitates: qui amicũ suũ in adipiscẽdis honoribus & magistratibus adiuuant amicitiæ locũ tenere uidenť cõstanter: quoꝝ opera uerbis correspõdebãt: plæriq; n. sunt q habent multa uerba: & ea minus in re obseruant: huius generis amici nõ sunt appellãdi: qui autem firmi: stabiles: & constãtes erunt boni & interiores appellanť amici. ℣ Magna penuria: pauci reperiũtur: qui has habent uirtutes: & hoc modo amicitiam teneãt. ℣ Nisi expertum: nisi experiamur difficile est iudicare aliquem esse nostrum amicum. ℣ Ipsa amicitia: ac si dicat ante amicitiã experiendi sunt illi: quos diligere intelligimus. ℣ Ita ꝓcurrit amicitia: fit isteron ꝓterõ: primo iudiciũ faciẽdũ ẽ de amicis anteq̃ amemus. Est igiť prudẽs homo qui ãte iudicium iam inuenerit aliquem amicũ: ipsum amorem sustinere debet: est enim gubernare quemadmodũ rhedarius suos refrenat equos. ℣ Quis tẽpestatis: quẽadmodum gubernat nauẽ in uentis regendis. Igitur etiã equis temperatis: & erit similitudo ab rhedario tracta: ut diximus. ℣ Periclitatis moribus amicorꝫ: expertis in aliqua re amicorꝫ moribus q nobis amicitiæ modũ in totũ obseruare: nõ uidẽtur ab hoc amicoꝝ genere beniuolẽtiæ ipetus refrenãdus est: periculũ qñ significat discrimen deriuať a pereo sinautẽ significat experimẽtũ uenit. ἀπὸ τοῦ ἐμπειρίας. ideſt experiẽtia: & tũc ab eo fit periculũ: inde periditatus. i. expertus. ℣ Quidã in parua pecũia hoc modo sunt experiẽdi amici: penes ipsos aliquã deponamus pecuniã: q si nobis fuerint fideles in hac parua re poterimus eis dicere ẽt quæ uoluerimus: qm̃ fideles semp inueniemus. ℣ Quidã cognoscũtur in magna: aliud genus amicorꝫ qui forte in illa parua pecunia mori non sunt: tñ inouenť in maiori re: utputa in honore: in magistratib⁹. ℣ Vbi eos sæpenumero illi: qui existimabãt turpe eẽ pecuniam præferri amicitiæ: inuenimus in magnis rebus eos beniuolentiæ anteponere: honores: dignitates: magistratus: consulatus: censurã: imperia: fieri exercitus authorẽ. ℣ Potestas: magna in factione. ℣ Proposita sint: mallent diligere istas dignitates q̃ uim amicitiæ. ℣ Imbecilla enim natura: reddit rationẽ quare homines magis appetant opes & honores q̃ amicitiam: quoniã natura quæ est debilis, cupit potẽtiã opum: dignitatũ: & aliaꝝ rerum & imbecillis uideť ad contẽnendas istas res. ℣ Excusatũ est: impersonale est ẽt: ideo iungiť cũ plurali & singulari: & cum omni persona: qm̃ infinitũ est. ℣ Non sine magna cã. q. d. ꝓpter honores & magistratus neglexit amicum: & ideo excusandus est. ℣ Hæc ut omittam: occupatio color rhetoricus. ℣ Graues societates calamitatum: pauci reperiuntur: qui descendãt ad amicorum calamitates adiuuando eos & sibi subueniendo.

Excusatum

ASC. Humũ fragilitas uarie dinoscitur

¶ IGItur amici sunt eligẽdi firmi & stabiles & cõstantes cuius generis. s. homiuũ. i. cuiusmodi hominũ magna penuria: ideſt difficultas inueniendi est: quia pauci sunt: & difficile est sane: ideſt ualde quẽquam supple nisi expertum: ideſt eum qui periculum fecerit iudicare an amicus ieſt talis. ℣ Autem pro sed experiendũ est non ante initam amicitiã: sed in ipsa amicitia iam inita: & ita amicitia præcurrit: ideſt præuenit celeriter ipsum iudicium & tollit: ideſt aufert potestatem iudicandi. ℣ Igitur prudentis: est ideſt ad prudentem pertinet sustinere ut cursum: ideſt temperatum processum sic impetũ: ideſt uehementem uim beniuolentiæ: quo. s. impetu utamur quasi. ℣ Aquis tẽpestatis quas dũ ꝓcipites de montibus cadũt sustinemus qdẽ qa necesse est: & qa scimus nõ duraturas: cursum aũt aquaꝝ fluentiũ intra ripas suas sine molestia sustinemus: & ita sic utamur amicitiis ut aqs tẽpestatis moribus amicorꝫ periditatis. i. facto periculo & experimẽto cognitis aliqua ꝑte: hoc est: sicut cursum aquæ modeste toleramus: & ipetus aquarũ tẽpestatũ sustinemus: sciẽtes p experiẽtiã similiũ tẽpestatũ tales aquas nõ diu duraturas: ita cursum amicitiæ modeste patimur: ipetũ aũt sustinemus ꝑditatis aliqua ex parte moribus amicorꝫ: ex qbus nõ speramus ꝓpediẽ cognituros an sint in numero uerorꝫ amicorum habendi.

In qb⁹ ueræ amicitiç raro reperiũtur

℣ Quidã. n. pspiciunť. i. quasi ꝑ medium eorꝫ inspiciãt cognoscunť in parua pecunia. s. ipsis credita: aut ab ipsis petita q̃ ideſt q̃tum leues. i. incõstantes sint. ℣ Quidã ãt quos parua pecunia nõ potuit mouere a fide & stabilitate cognoscũtur in magna. s. pecunia. ℣ Vero ꝓ sed: tametsi aliq erunt reperti qui existimẽt. i. iudicent sordidũ sup. eẽ ꝑferre amicitiç pecuniã: ubi iueniemus eos q nõ anteponãt. i. præferãt amicitiæ honores: magistratus. i. gubernatiões reip. & officia publica imperia: ptãtes: opes. q. d. nusq̃ ut cũ hæc. s. iam dicta honores: magistratus &c. sint ꝓposita ex altera ꝑte: & uis amicitiç sup. sit ꝓposita ex altera parte nõ malint. i. magis uelint: ẽt multo illa. s. prius dicta q̃ sup. amicitiã. ℣ Enim pro qa natura humana est ibecilla. i. fragilis ad potẽtiã cõtẽnẽdã quã. s. potentiã si hoies sunt cõsecuti. i. obtinuerũt ẽt amicitia neglecta: ipsi arbitranť sup. se excusatũ irí. i. excusando eẽ: qa amicitia sit neglecta nõ sine magna cã. ℣ Itaq;. i. & ita ueræ amicitiæ reperiunť difficile in his q uersanť in honoribus. s. gerẽdis & in rep. administranda. Vnde est illud lucani. omnisq; potestas impatiẽs cõsortis erit. ℣ Enim pro qa ubi inuenias istũ qui anteponat. i. præferat honorẽ amici suo. s. honori q̃ dicat nusq̃. ℣ Quid affert alias cãs ob quas amicitiæ dissolui solent: uidelicet ob calamitates graues quæ cũ amicis eẽ cõmunicã dæ dicens. ℣ Quid sup. de sequẽtibus dicemus ut omittã hæc. s. iam excepta: q̃. i. q̃tũ graues: & q̃. i. q̃tũ difficiles. q. d. grauissime & difficillime uideńt plæriq;. i. ualde multis societates. i. cõiciationes calamitatũ. i. aduersitatũ fortunæ: per quas ut rustici per calamitatem: ideſt per calamorum a grandine prostrationem in paupertatem rediguntur: ad quas: scilicet societates non est inuentus facile: ideſt faciliter. ℣ Autem non est facilis inuentu qui descendat: scilicet in quam in statum humiliorem & deteriorem: aut periculosiorem. ad quem uerbo descendere sæpe utimur.

Sunt igiť firmi & stabiles & constãtes eligendi, cuius generis est magna penuria: & iudicare difficile est sane nisi expertum. Experiendum autem est in ipsa amicitia ita præcurrit amicitia iudicium: tollitq; experiẽdi potestatẽ. Est igitur prudentis sustinere cursum: sic impetum beniuolentiæ quo utamur quasi aquis tẽpestatis: sic amicitiis aliqua parte ꝑiclitatis moribus amicoꝝ. Quidã sæpe in parua pecunia ꝓspiciunť q̃ sint leues. Quidã aũt quos parua mouere nõ potuit cognoscunť in magna. Si uero erũt aliq reperti qui pecuniã ꝓferre amicitiæ sordidũ existimẽt: ubi eos inueniemus q honores: magistratus: iperia: ptãtes: opes: amicitiæ nõ anteponãt? ut cũ ex altera ꝑte ꝓposita hæc sint: ex altera uis amicitiæ: non multo illa malit. Imbecilla. n. humana natura est ad contẽnendam potẽtiam: quã ẽt si neglecta amicitia consecuti sunt: excusatum iri arbitrantur: quia non sine magna cã sit neglecta amicitia. Itaq; ueræ amicitiæ difficillimæ reperiuntur in his: qui in honoribus req; pu. uersanť. Vbi enim iustum inuenias: qui honorem amici anteponat suo? Quid hæc omittã q̃ graues q̃ difficiles plæriq; uidentur calamitatũ societates: ad q̃s nõ est facile inuẽtus q descẽdat

¶ QVAMquã

QVAM quã Ennius: ſubaudi dicat recte. ¶ Tñ hæc duo conuenerũt: hæc duo. ſ. quæ ſequunt: aut in bonis: & ẽ ordo hæc duo: aut in bonis rebus cõtẽnũt: aut in malis deſerũt: uel ꝺueniũt ſubaudi crimẽ leuitatis aut infirmitatis. ¶ Tñ hæc duo cõuincunt. Tracta eſt ſimilitudo ab uno litigãte: qui inducit teſtes & multa facit ut cõuincat alterã partẽ. Ideo inquit iſta duo: ga neq; pp res ſecũdas contẽnere aut aduerſas deſerere dẽmus amicos: ga hoc euenit ex leuitate: & ifirmitate quadã. ¶ Aut ſi in bo. re. cõ. ſi ꝺſecuti ſunt magnũ ſtatũ qd dormiũt: & iõ non pñt ſecũ eẽ. ¶ In malis deſerũt: ſi amicus paup factus eſt eũ amplius uidere nõ uis. Qui igit; cõcludit qd ſi aliquẽ cõſtantẽ uidemus in utraq; re in malis amicoꝝ: & in bonis ſuis hũc ueꝝ amicũ exiſtimare dẽmus. ¶ Raro genere: qm̃ pauci reperiunt: q in iſtis duabus. rebus ſint ꝺſtantes & firmi & ideo ſi reperiat: nõ humanus ſed diuinus uideť. ¶ Firmamentum aũt cõſtãtiæq; tradit ultra p̃dicta qualdã regulas quæ ſunt ad ſtabilitatẽ amicitiæ & conſtãtiã amicoꝝ: quã. ſ. cõſtantiã quærimus in amicitia: primũ. n. firmamẽtũ cõſtãtiæ eſt fides: nã infideles cõſtãtes eẽ non pñt: fideles aũt cõſtantiam habẽt. ¶ Simplicẽ. Simplices appellanť qui lingua loquũtur qd habẽt in corde: ſimplices igitur erga amicos debemus eẽ oẽs. ¶ Conſentientẽ. i. ſimul ſentiẽtẽ: cõſentiẽtes dicimus q æquali affectione cũ amicis ſentiunt: hoc eſt ſi amicus dolet doleas ẽt tu: ſi lætať æquo mõ tu afficieris. i. declaratiue ſtat q eiſdẽ rebus mouet; qbus amicus tuus moueať: motꝰ animi appellãtur a Cicero. affectiones. ſ. dolere: triſtari. ¶ Ingeniũ multiplex. Ingeniũ; q̃ lingua tenet unũ uel p̃fert: & intus ſentiat aliud multiplex dr̃. Tortuoſum a torqueo. ſ. qd torqueat: fallitates & ſimulationes fidelitatẽ in ſe nõ habẽt: & eſt rõ q̃tum ad ſimplicẽ. ¶ Neq;. n. reddit rationẽ q̃tum ad cõſentientẽ: qui. n. paribus rebus una cũ amico nõ afficitur: cõtra naturã facere uť. Ideo ingt rõ naturæ cõſentit: natura induxit hoĩem ut hoĩs miſereť: ergo ſi amici calamitate nõ mouemur cõtra naturam facimus. ¶ Natura cõſentit: ſubaudi nõ fidus atq; ſtabilis eẽ põt. ⌞ Addendũ eſt eodẽ. i. ad eãdẽ regulam & p̃ceptũ cõſtantiæ addendũ hoc: ut amici nõ delectẽt ſuis amicis inferre crimina: neq; oblata ſuſcipere ab alio: quę oĩa ptinẽt ad ꝺſtantia: de qua nũc Læli. tractabat: ſic Plato nõ audiebat crimina amicoꝝ oblata: quidã. n. criminãs amicos Platonis putabat q̃ illi de Platone male dicebãt: & ille tãdẽ illũ criminantẽ hoc mõ repellit: ſi amici de me male dixerũt: tunc amicitiæ officiũ regrebat: ut de me male diceręt. Ita ſit. i. ſequiť & cõdudiť q̃ amicitia nõ naſciť niſi inter bonos: qui. n. infideles ſunt & amicos iniq; criminanť: boni nõ ſunt: ſed ſi fideles ſunt boni nũcupanť. ¶ Eſt. n. bo. ui. ptinet ad bonũ uiꝝ. hæc duo teneanť in amicitia: primo ut nõ fingat neq; aliud ſimulet: ſecũdo ut criminationes de amicis oblatas repellat. ¶ Quẽ cũ. ſ. q̃. bonũ appellamus hoĩem qui ſapiẽs eſt: ut rõne & oratiõe utať: nõ. n. uocamus ſapiẽtes iſtos more uulgari: q ſunt inepti: nihil mali faciunt hi q nõ doctrinã: nõ regulã alicuius uirtutis habẽt: ideo boni nõ ſunt. ¶ Fictũ: ad animũ: ſimulatũ ad uerba: tu dicis unũ & aliud facis. ¶ Ingenuũ eſt: ad liberũ hoĩem pertinet nõ occultare opinionẽ: ſed apte: uel diligere uel odiſſe aliquẽ: deinde eſt ſecũdũ ne ſolũ repellamus criminationes oblatas de amico: ſed ne putamus quidẽ non eẽ ſuſpicioſas. i. non debeamus ſolum ſuſpicari de amico neq; exiſtimare nihil eſſe uiolatum quidem.

QVA M quã Ennius. ſ. poeta inquit recte: dicẽs amicus certus. i. cõſtans & fidelis cernit. i. perſpicitur & cognoſcitur in re incerta. i. fracta & inſtabili: tñ hæc duo. ſ. aut ſi conteñũt amicos in rebus ſup. ſuis bonis. i. p̃ſperis: aut ſi deſerunt. i. deficiũt amicos in malis. i. aduerſis rebꝰ contẽnunt. i. cõdẽnãt & arguũt plæroſq; leuitatis: ſi in rebus lætis cõteñũt & infirmitatis ſi in aduerſis deſerũt. ¶ Igit qui p̃ſtiterit. i. exhibuerit ſe in utraq; re grauẽ: conſtantẽ: ſtabilẽ in amicitia. ſ. fouẽda: nos debemus hunc. i. talem iudicare eẽ ex genere hominum maxime raro & pene: ideſt quaſi diuino. ¶ Autẽ p̃ ſed firmamẽtũ. i. firmitas & ſoliditas ſtabilitatis & cõſtantiæ quã quærimus in amicitia eſt fides. i. fidelitas. qua fit qd dictũ & contẽtum eſt. ¶ Enim pro qa nihil eſt ſtabile. quod eſt infidũ. i. non fidũ. ¶ Præterea par. i æquũ & iuſtum eſt amicum eligi ſimplicẽ. i. non fictũ nec fraudulentũ aliud in ore: & aliud in corde habentẽ: unde uulgo ꝺr̃ plæbeius uerſicułus. Qui mel in ore gerit: & retro pungere quęrit. Eius amicitiã nolo mihi ſociã: & cõem. i. cõmunis uitæ; aut comẽ. i. affabilem & dulcẽ: & conſentiẽtem. i. concordẽ & idẽ ſentiẽtẽ: & qui moueať. i. afficiať iiſdẽ rebus quibus amicus alter: quæ omnia pertinent ad fidelitatem. ¶ Neq;. n. ingeniũ multiplex & tortuoſum. i. habens uarios ſinus & reductus ut fluuii: quoꝝ curſus obliquus eſt: poteſt eẽ fidum. ¶ Neq; uero is qui non mouetur. i. afficiť: iiſdẽ rebus quibus alter: & qui nõ cõſentit ſup. amico natura. i. per naturalẽ inclinationẽ põt eẽ fidus aut ſtabilis. ¶ Addendum eſt eodem. i. ad idẽ p̃poſitum. ut ne pro ut nõ: ut amicus non delectẽť aut inferẽdis criminibus. i. aut inferendo criminatiões amico: aut credat oblatis. ſ. ab allis præter ſpem obiectibus: quæ omnia pertinẽt ad eam cõſtantiã quã tracto. i. diſcutio & deſcribo: iamdudum. i. iam & pauloante. ¶ Ita illud quod initio dixi ſit uerũ: uidelicet amicitiam. ſ. uer am nõ poſſit eẽ niſi inter bonos. ¶ Eſt enim boni uiri. i. pertinet ad bonum uirũ quem eũdem. i. etiam licet dicere. i. appellare ſapientẽ tenere hæc duo in amicitia. ¶ Primũ ne quid ſit fictum. i. cõpoſitum ita ut aliter ſe uidetur habere q̃ habeat: neue. i. uel ne quid ſit ſimulatum ſcilicet eſſe quod nõ ſit. ¶ Eſt enim magis ingenuũ. i. ingenuo & libero homine dignum: uel. i. etiam odiſſe: nedũ non amare alium aperte. i. manifeſte & euidenter: q̃ occultare ſententiã. i. affectionem animi: fronte. ſ. ficta: quam lætã & beniuolam oſtendat cui male uult. ¶ Deinde eſt ſupple uiri boni non ſolum depellere criminationes oblatas ab aliquo ſed ipſum ne ſuſpicioſum quidem eſſe: utpote exiſtimantem ſemper aliquid eſſe uiolatum ab amico.

OMNI BONI. Ennius Simplices Sentiẽtes Motus aí multiplex Ingenium

Plato

ASC. Quæ ingenia fida eſſe poſſunt Conſtãtis offiñ Aperte odiſſe q̃ ficte amaŕ p̃ ſtat Triſtitia & ſeueritas amicitiæ fugiẽda

OMNI BONI. Quæ/stio.

¶ ACCEdat huc. i. ꝓterea ad hæc accedat: oſtẽdit ut amicitia nõ ſit acerba neq; aſpera: ſed mitis & ſuauis. ℣ Diceꝝ ut mores faciles erga amicũ habeamus. ℣ Sæueritas abſit: dr̃ ſæuerus a ſeqꝛ̃s & ueꝛ. ℣ Habet illa grauitatem: ac ſi dicat: ptinet ad Catonẽ maiorẽ: nã ſæueritas ẽ ps uirtutis: ſed i amicitia ſæueritas iſta repudiãda ẽ. ℣ Liberior: ut liber ueris cũ amico ſine ſeueritate. ℣ Exiſtit: hoc loco ponit quãdã qõnẽ: ſi amicitiæ ueteres cã nouaꝛ repudiãdæ ſint: ꝙ qõne ꝓbat aliqbus exẽplis nõ eẽ dimittẽdã ueterẽ amicitiã. ℣ Quæſtio ſub: paꝛ difficilis ad ſoluẽdũ: ſub in cõpoſitione ſignificat paꝛ ut ſubruſticus: qõ ſic diffinit a dialecticis ẽ dubitabilis ꝓpoſitio alias ſignificat torturã. ℣ Nõ indigna digni ſua uirtute & morib⁹. ℣ Indigna dubitatio: hæc ẽ de q̃ nõ ẽ dubitãdũ. ℣ Veterrima. ꝺclarat ꝓ exẽplũ qꝺ ueteres res magis ſint i præcio q̃ nouæ. ℣ Verũꝙ illud ẽ: puerbiũ ãtiquũ ẽ apud grẽcos & latinos: ut comedam⁹ multos modios ſalis cũ amicis: hoc ẽ ut ſimul lõgo uiuam⁹ tpe: ergo amici ueteres repudiãdi nõ ſũt. ℣ Mun⁹ amicitiæ expletũ. i. pfectũ ſit mun⁹ amicitiꝫ: qꝺ expleꝫ multitudie amicoꝝ. ℣ Nouitates ãt: ſic amicitiæ nouꝫ ſi diſciplinis & bõis morib⁹ futuræ amicitiæ bõæ ꝓ ſe ferãt nõ cõtẽnẽdæ ſunt: dũmõ ãtiq̃ amicitia i ſuo loco. ſtabilis ſit. ℣ Vt tã q̃ hærbis: ſiſitudo tracta ẽ a ruſtico: q i hẽrbis ſeminis ſui futuros ꝓſpit fruct⁹: ſic & nos noua amicitia ꝺtrahẽda futuros fruct⁹ cognoſcim⁹. ℣ Cui⁹ mẽtionẽ feci: & ẽ ꝺtra illos q dñt amicitias eẽ mutãdas ſicut renouam⁹ equũ. ℣ Si nulla res impediat. i. ſi morb⁹ uel podagra ſiue pũctura aliq̃ ñ ipedit equũ ueterẽ nobis ꝺſuetũ libenti⁹ eo utimur q̃ aliquo idomito. ℣ Intractato. ſ. idomito: loqmur ꝑm uiros prudẽtes: qm̃ ſtulti adoleſcẽtes magis eq tãt pulũ eqnũ q̃ ueterẽ. ℣ Sed i his q̃. ſ. nõ ſolũ i aiali: ſed ẽt i locis inaiatis utputa i ſilueſtrib⁹ locis: i q/bus nati ſumus gerimus amorẽ: & magis delectamur q̃ nouis locis: q̃uis amœniſſimis: ſic amicitia ueteri magis delectãdũ q̃ noua. ℣ Sed maximũ ẽ in hac amicitia tradit unũ maximũ ꝓceptũ: uidelicet q amici pſtãtiores ſuis amicis ſe ꝺprimere dñt: honorãdo: colẽdo eos q̃uis iferiores ſint. ℣ Eſſe paꝛẽ iferiori: nõ. n. ꝓp fortunã aut uirtutẽ aliq̃ nos i amicitia extollere ꝺmus: imo nos pares illis efficere debemus. ℣ Sæpe. n. q̃dã excellẽtiæ: multotiẽs aliqs uirtute & igenio & fortũa nos ſupat amicos: ut Scipio fuit: q no ſe maiorẽ exiſtimãs cõtinue familiaribus: & ſibi cõiũctis ſuccurrebat: & ueneꝛebaꝫ illos. ℣ Inferioris ordinis: amicis iferioris dignitatis nũq̃ ſe añpoſuit. ℣ Colebat tanq̃ ſupiorem: q̃uis Scipio grãdis eẽt natu: & i oĩre prudẽtior atq; excellẽtior ſue ſuo. Quito Maxio: tñ eũ q̃dã reuerẽtia colebat cedẽdo ſibi ueniã: & alia faciẽdo. ℣ Per ſe: ꝓ uirib⁹ nitebaꝫ: ut amicos ſuos oẽſq; cẽteris ãplio. efficeret.

Intra/ctato

Accedat huc ſuauitas q̃dã oportet ſermonũ atq; moꝝ haud q̃q̃ mediocre cõdimẽtũ amicitiæ: triſtitia ãt & i oĩ re ſæueritas abſit: hẽt illa qdẽ grauitatẽ: ſed amicitia remiſſior eẽ dẽt: & liberior: & dulcior & ad oẽm comitatẽ facillitatẽq; ꝓcliuior. Exiſtit aũt hoc loco q̃dã qõ ſubdifficilis qñ amici noui nõ idigni amicitia ueteꝝ rib⁹ ſint añponẽdi: ut eqs uetulis teneros añponere ſolem⁹: idigna dubitatio hoie. Nõ. n. amicitiaꝝ eẽ dicẽ/ cut aliaꝝ reꝝ facietates: ueterrima q̃q; ut ea uina: q̃ ue/ tuſtatẽ ferũt eẽ dicũt ſuauiſſima: uerũꝙ illud ẽ q̃dmo/ go dr̃: multos modios ſalis ſimul edẽdos eſſe ut amici/ tiæ mun⁹ expletũ ſit: nouitates ãt ſi ſpẽ afferũt tanq̃ in hærbis nõ fallacib⁹ fruct⁹ appeat: nõ ſunt illæ qdẽ repu/ diãdæ. Vetuſtas tñ ſuo loco ꝺſeruãda ẽ. Maxia ẽ. n. uetuſtatis & ꝺſuetudinis. At q i ipo equo cui⁹ mõ mẽ/ tionẽ feci ſi nulla res ipediat: nemo ẽ q nõ eo quo conſueuit libẽti⁹ utaꝝ q̃ itractato & nouo. Nec mõ in hoc qꝺ ẽ aial: ſed i iis ẽt quæ ſunt iniata ꝺſuetũdo ualet: cũ locis ẽt ipſis mõtuoſis delectemur & ſilueſtrib⁹ i qbus diuti⁹ cõmorati ſumus. Sed maximũ ẽ i amicitia ſupiorẽ paꝛẽ eẽ iferiori. Sæpe. n. excellẽtiæ quædã ſunt: q̃lis erat Scipiõis i nr̃o: ut ita dicã: grege. Nunq̃ ſe ille philo: nunq̃ Rutilio: nunq̃ Mũmio añpoſuit: nunq̃ iferioris ordinis amicis. Qu. uero maximũ fratrẽ egregiũ uirũ oĩno ſibi nequaq̃ paꝛẽ qꝺ is anteibat ætate Tanq̃ ſuperiorem colebat: ſuoſq; omnes per ſe ampliores uolebat: quod faciendũ imitãdũq; eſt omnibus: ut ſi quis

ASC. ¶ OPORtet ẽt ſupple q̃dã ſuauitas. i. dulcedo & comitas atq; affabilitas ſmonũ atq; moꝝ accedat huc. i. ad hoc idẽ ꝓ poſitũ de amicitia: ſuauitas dico haud quaq̃. i. nequaq̃ mediocre ſed uehemẽs cõdimẽtũ: & ita ꝺſeruatũ ſicut ſal cibos cõ ſeruat: & ẽt affectiuũ boni ſaporis amicitiæ. i. ad amicitiã cõdiẽdã ne inſulſa aut inſuauis ſit. ℣ Aũt ꝓ ſed: triſtitia: & pa. ſæueritas in oĩ re abſit. ſ. hac amicitia. ℣ Illa. ſ. ſæueritas hẽt qdẽ grauitatẽ. i. põdus quoddã: ſed amicitia dẽt eſſe remiſſior. i. laxior & nõ tã rigida: & liberior: & dulcior: & ꝓcliuior. i. inclinatior ad oẽm comitatẽ & facilitatẽ. ℣ Exiſtit ãt. Monet qõnẽ nõ inutilẽ dices. ℣ Aũt ꝓ ſed q̃dã qõ ſubdifficilis. i. aliquãtulũ difficilis. exiſtit hoc loco. ſ. ad hũc locũ diſſentiõ dũ apta. ℣ Nũ qñ. i. nunqd aliqñ amici noui digni amicitia ſint añponẽdi ueterib⁹: ut. i. quẽadmodũ nos ſolemus añponere eqs uetulis. i. iminutis & decrepitis ꝓ uetuſtatẽ: aut paꝝ adhuc ueterib⁹ teneros. ſ. equos: dubitatio ſupple hæc eſt indigna hoie. i. de q̃ hõ utẽs rõne dubitet. ℣ Enĩ ꝓ qa ſatietates. i. ſaturitates & repletiões amicitiaꝝ nõ debent eẽ ſicut aliaꝝ reꝝ: ſed ſupple ueterrima quæq;. i. maxie antiq̃ debẽt eẽ ſuauiſſima: ut ea uina ſuauiſſima ſunt q̃ ferũt. i. afferunt uetuſtatẽ: ut i prio Eneidos. Implent ueteris Bacchi. Et iõ ſalomõ quoq; uino nouo amicũ nouũ cõparat: & ueteri ueterẽ: & qꝺ dr̃ uulgo ẽ ueꝝ. uidelicet multos modios ſalis eẽ edẽdos ſimul. i. in cõi uita & ꝺſuetudie ut munus. i. offm amicitiæ ſit expletũ. ℣ Aũt ꝓ ſed nouitates. i. uouæ amicitiæ ſi afferũt ſpẽ. ſ. fidelitatis & ꝺſtãtiæ in nouo amico: illæ qdẽ nõ ſunt repudiãdæ. i. abiiciẽdæ aut repellẽdæ: ſed uetuſtas. i. uet⁹ amicitia ẽ ꝺſeruãda: tñ. i. nihilominus ſuo loco. i. i ſuo gra/ du & ordie. ℣ Enĩ qa uis uetuſtatis & ꝺſuetudinis ẽ maxia. ℣ Atq. i. ſed certe: aut ſed qũo obiicit. ſ. de equo nouo ꝓ/ rẽdo: cũ i equo cuius mõ feci mẽtionẽ ſed nulla res ipediat. ſ. cur uetus i ſuo loco & ꝑcio ꝺſeruet: nemo ẽ q nõ utat liben/ ti⁹ eo quo ꝺſueuit. ſ. uti: q̃ itractato. i. quẽ nõdũ tractauit & nouo. ℣ Nec ꝺſuetudo ualet mõ. i. ſolũmõ i hoc qꝺ ẽ aial: delicet i equo: ſed ẽt i his q̃ ſũt inaiata: cũ delectemur ẽt ipſis locis mõtuoſis & ſilueſtrib⁹ i qbus ſum⁹ cõmorati diutius. ℣ Sed ma. ẽ i ami. ſ. fouẽda ſupiorẽ eẽ. i. ſe reputaꝝ paꝛẽ iferiori. ℣ Excellẽtię. n. q̃dã ſũt ſępe. ſ. i altero amicoꝝ q̃lis erat ſup. excellẽtia Scip. q erat clariſſim⁹ ipator: i nr̃o (ut ita dicã. qa ꝓpri⁹ nõ ẽ ſermo) grege. i. cœtu & ꝺuẽtu. ℣ Iſle. ſ. Scip. licet excelleret nũq̃ añpoſuit ſe philo amico illo licet iferiori: nũq̃. ſ. añpoſuit ſe Rutilio: nũq̃ Mũmio: bõis qdẽ. ſ. iferiori dignitate uiris: nũq̃ ſupple añpoſuit ſe amicis. ſ. cẽteris ordis iferioris: q̃ ipe eẽt aut ẽt illi iã dicit. ℣ Vero ꝓ ſed Scipio colebat tã q̃ ſupiorẽ. Quitũ Ma. fr̃em. ſ. ſuũ uiꝝ egregiũ: ſed neq̃ q̃ oĩno paꝛẽ ſibi: q̃. i. qa ipſe añibat. i. ꝓcedebat ætate qꝺ. ſ. factũ Scipiõis eſt faciẽdũ & imitandũ oĩbus qui uolunt cum amicis decenter uiuere: ut ſi ſunt conſecuti: quam. i. aliqui.

¶ PREſtantiam

¶PREstantiam:si excellentiam alicuius disciplinæ.seu subtilitatis ingenii a natura datæ:siue status alicuius consecuti fuerimus amicis impartire deberemus. ¶Impartiãt:ípartio & impartior reperit. ¶Siue sint ibecilliores:exhortãdi aío sunt:si pauperes locupletandi sunt. ¶Vt in fabulis.sicut paris:q pp cõiectores insomnioꝝ inter pastores educatus ẽ.illi eni iusserãt ut occideret.ne troia sua cã periret:tãdẽ filius regis cognitus statũq; amplissimũ adeptus cũ suis pastoribꝰ cõ uenire conabat. ¶Propter ignorãtiã stirpis:ignorabat Paris qs eẽt eius pr̃:& is tanq̃ famulus uiuebat cũ pastoribꝰ:sicut de Romulo qui ignorans patrẽ:educatus eũ a Faustulo:erga quẽ maximũ gessit amorẽ. ¶Aut regũ filii. Iuppiter q inter capras educatus amore nimio: quẽ hẽbat in caprã:q ipm lactauit:eã in cælũ trãstulit: & amalthea uocata est. ¶Duxerũt.i.existimauerũt lõgo tpe illos pastores eẽ patres suos: ut diximus de paride. ¶Vt hi igit̃:aliud p̃ceptũ p contrariũ tradit:q; quẽ admodum supiores amici inferioribus se pares tribuere dicũt eodẽ mõ inferiores dolere nõ dicũt fortunis amicoꝝ:imo lætent̃:& illos ad maiora pueni re cupiãt. ¶Necessitudie:stricta necessitate uel affinitatis:uel alicuius alterius cõiunctionis. ¶Quorum plærique:aut quaꝝ:multi sunt q lamentant̃ amicis:qm̃ sibi nõ subueniũt:qd quidẽ ueꝝ nõ est: sed iuidia quadã q̃runt̃:nõ.n.uellẽt amicos suos ea dignitate existere. ¶Magis:quæ ãt dicere:si aliquid putãt:tanto magis plærique audent exprobare bñficia:si putant amicos suos nẽre aliqd ex ipsis. ¶Sũt eni qdã:plęriq; reperiunt̃:qui amicitiis molesti fiũt qm̃ ipsi putãt amicitias cõtẽni cũ uidẽt amicos suos in ampliore dignitate & reuerẽtia:hoc mõ fit:si pater qspiã filiũ doctorẽ haberet:filius qdẽ in ꝺuiuio honestiori loco sedeat q̃ pater:qua ex re orit̃ huius amicitiæ molestia quod pater putat se esse in contẽpto aliorum: quoniam sit filius in ampliori loco positus tales enim amici ab hac opinione:& uerbis & opera:atq; affectu remouendi sunt. Necessitudine

¶PREstantiã.i.p̃eminẽtiã uirtutis ingenii aut fortunæ. ¶Impartiãt.i. cõdiuidãt & ipẽdãt eã suis.f. amicis & familiaribus:& cõicent.i.cõem faciant cũ proximis:ut si sunt nati parẽtibus humilibus.i.de infimo genere:& si habeãt pp̃iquos ibecilliores.i. minus potẽtes uel aío:uel fortuna augeãt opes eorũ & sint ei honori & dignitati.i.ad honorem & dignitatẽ. ¶Vt.i.quẽadmodũ in fabulis ii qui fuerit in famulatu.i.famulãtes aliquãdiu pp ignorãtiam stirpis & generis:ut de Alexãdro:seu Paride:de Romulo:Cyro:Thelepho. Aliisq; multis legimus. Cũ sunt cogniti & inuẽti filii aut deoꝝ aut regũ:tñ.i.nihilominus quasi inuẽti alioꝝ filii retinẽt caritate.i.filialẽ delectionẽ in.i.erga pastores quos duxerunt:ideſt reputauerunt multos annos:ideſt per ipacium multorum annorũ patres:scilicet suos. Sed scimus in consanguinitate & affinitate nõ solere addi Possessiua pronomina eo q; manifesta sunt. Cum enim dicitur. Misi filium manifeste subaudimus meum. Misisti filium:manifeste subaudiamus tuum:misit ille supple suũ &c. ¶Quod.s. retinere caritatem est faciẽdũ magis multo in ueris q̃ in putatiuis patribus & in cæteris.i.indubitatis patribus. ¶Enim pro quia fructus:ideſt dulce cõmodum quo fruimur:aut quod ut fructum metimur ingenii.i.naturalis industriæ:& uirtutis.s.acquisitæ:& omnis præstantiæ.i.eminentiæ in aliquo officio præstando: capitur maxime. ¶Tum.i.tunc:cum: ideſt quando confertur:ideſt erogatur:& impartitur in proximum quẽq;:ideſt in quẽlibet e proximis. ¶Vt igitur.Prę scribit officium maiorum & potentiorum in minores & imbecilliores:nunc prosequitur officium minorum erga maiores dicens. ¶Igitur:ut ideſt quemadmodum hi:qui sunt superiores in necessitudine:ideſt necessario uinculo amicitiæ & cõiunctionis:scilicet societatis arctissime debent æquare se.i.æquales habere ac gerere cum inferioribus.s.amicis suis: sic inferiores supple amici non debent dolere:ideſt egre ferre se superari a suis amicis:aut ingenio:aut fortuna:aut dignitate.Non dicit uirtute morali:quia in ea pares esse possunt. ¶Quorum: scilicet amicorum inferiorum præsertim plærique: ideſt plurimi:quæruntur:ideſt conqueruntur semper aliquid: aut etiã exprobant:ideſt contumeliæ dant si quid in amicos tanquam immemores contulerint:& eo:ideſt tanto:aut iccirco magis si putant se habere quod queant dicere factũ esse officiose:ideſt ex officio decet:aut amice: ideſt ut amico decet: & cum aliquo labore suo:scilicet adiuncto aut comitante. ¶Genus hominum exprobrantium officia:ideſt obsequia debite collãta est supple sane: ideſt multum odiosum ideſt molestum & odio dignum:quæ scilicet officia debet is in quem sunt collata: ideſt qui ea accepit meminisse: ideſt in memoria habere ut gratia ubi tempus sit referat: sed supple is qui contulit: ideſt impendit non debet commemorare: ideſt recensere præcipue exprobrando. ¶Quamobrem: ut ideſt quemadmodum ii qui sunt superiores debent submittere se in amicitia: scilicet fouenda: sic inferiores debent extollere: ideſt exigere & exaltare se quodammodo ideſt modo decenti sine superbia & fastu: eo dumtaxat animo ut amicorum similiores fiant. ¶Nam qui cum summis uiris conuersantur eosq; amicos habent debent decentius uestiri & honestius conuersari: dignioraq; loqui & facere ut amicitia illorum non indigni censeantur. ¶Sunt enim quidam qui faciunt: ideſt arguunt aut reddunt amicitias molestas: cum ipsi putant se contemni quod non facerent nisi nimis humiliter de se sentirent: unde addit quod non contingit ferre: ideſt quasi nunquam contingit nisi his qui arbitrantur se etiam contemnendos: qui scilicet amici sunt leuandi: ideſt liberandi: & deonerandi (sicut in bucolicis. Ego hoc te fasce leuabo) hac opinione qui se contemni arbitrantur: non modo id non solum (inquam leuandi sunt)uerbis: ideſt per uerba amica & consolatoria sed etiam opere: quo superiores se illis pares gerunt.

OMNI BONI.

præstãtiã uirtutis:ingenii:fortunæ cõsecuti sunt: ípartiãt eã suis:cõicẽtq; cũ pximis:ut si parẽtibꝰ nati sunt humilibꝰ:si ppiquos hẽant ibecilliores:uel aío uel fortuna eoꝝ augeãt opesq; honori sint & dignitati:ut í fabulis:q aliq̃diu pp ignorãtiã stirpis & gñis í famulatu fuerít:cũ cogniti sũt:& aut deoꝝ aut regũ filii iuẽti retinẽt tñ caritatẽ í pastores: quos pr̃es multos ãnos eẽ duxerũt.Q ð qdẽ ẽ multo pfecto magis in ueris patribus:certisq; faciẽdũ.Fructus.n.ingenii & uirtutis oísq; pstãtiæ tũ maxie capit̃:cũ in pximũ quẽq; cõfert. Vt igit̃ hi q sunt in amicitiæ cõiunctionisq; necessitudine supiores se æquare cũ iferioribꝰ dicũt:sic inferiores dolẽ nõ dñt se a suis amicis:aut ígenio aut fortũa: aut dignitate supari. Quoꝝ plæriq; aut q̃runt̃ sp aliqd:aut ẽt exprobãt.Eoq; magis si hr̃e se putant:qd offõse aut amice & cũ labore aliquo suo factũ quæãt dicer̃.Odiosum sane genus hoíum officia exprobrãtiũ. quæ memi nisse dẽt is í quẽ collata sũt:nõ cõmemorare q ꝺtulit. Quãobrẽ ut hi:q supiores sunt submittẽ se dñt í amicitia:sic quodãmõ iferiores extollere:Sũt.n.qdã q molestas amicitias faciũt:cũ ipsi se cõtẽni putãt.Q ð nõ fere cõtingit:nisi his:q ẽt cõtẽnẽdos se arbitrant̃: qui hac opinione:nõ mõ uerbis: sed etiã ope leuãdi sunt.

Necessitudine

ASC.

OMNI BONI. Existi/matio/nẽ face/re.

¶ TANTVM.n.cui est tri.tãta extimatio de amico est faciẽda quãtũ ipse efficere possis:hoc est uiribus tuis ad omnẽ extollas amicũ dignitatẽ.licet tñ illa tribuenda sunt amicis:q̃ uiribus ingeniũ sustinere possint:uerbi gratia:non amicũ cõsulẽ:faciamus:si ea dignitate dignus nõ sit:ut hẽat lr̃as & prudẽtiã ad cõsulatũ req̃sitã: tribuere ẽ estimationẽ de aliquo facere. ¶ Sustinere:si amicus sit dignus p̃tura:illo magistratu uenerãdus est. Et nõ ultra ad honores pducere pp illoꝝ ignorantiã:sicut Scipio fratrẽ suũ pp ĩbecillitatẽ:ingeniũ cõsulẽ facere non potuit:sed rutiliũ familiarẽ suum utrũ doctissimum cõsulari dignitate honorauit. ¶ Oino amicitiæ corroboratis. Ad amicitiã corroborandã hoc in loco declaratur:quod

Ad amicitiã corroborã/dam in hoc lo/co ꝺclaratur.

necesse sit:ut tp̃s atq; moꝝ similitudo itercurrat:lõgitudo tp̃is & moꝝ similitudo ad amicitiæ stabilitatẽ req̃rit. ¶ Nec se.nõ.n.oportet in puecta ætate amare eos:hoc ẽ hẽre amicitiã cũ illis quos dilexímus ineũte ætate. ¶ Eos hẽre:hoc ẽ hr̃e amicitiã qm̃ æq̃lia exercebãt studia in uenatiõe:in ludo pilæ:sed crescẽte ætate moꝝ similitudo acceßit: q̃ ex re illa frãgil amicitia:ĩõ tp̃s atq; moꝝ similitudo ad amicitiã req̃rit:ordo est:nec decet eos hẽre necessarios quos cũ eodẽ studio p̃ditos dilexerũt: si q ineũte ætate &c. ¶ Isto.h.mõ nu.si hoc eẽt ꝺuenies: ut pp tp̃is lõgitudinẽ amaremus amicitiam hac de cã cõtrahemus:seqũr q; nutrices & pædagogi nobis eẽnt intimi familiares:qd̃ nõ accidit:nã alias adulti inuenimus amicitias relictis puerilib⁹ amorib⁹: pædagogus uocat:q; curã hẽt puerorꝝ:ut cuius doctrinã pueri discũt: atq; maiores colere nõ ignorant q; eni disciplinã lr̃arũ p̃cepit præceptor siue magister appellat: dr̃ ãt pedagogꝰ ἀπὸ τοῦ παιδαγωγεῖν παῖδας καὶ ἄγειν:quasi agẽs puerꝝ. ¶ Sed alio quodã nõ colẽdi:nõ.n.nutrices & pedagogi negligẽdi sunt:sed subueníre atq; amare debemus eos alio mõ q̃ amicos. ¶ Aliter amicitiæ:ꝺcludit q; amicitiæ cõitãtes eẽ nõ p̃nt si nõ fuit tp̃s & similitudo moꝝ:sicut per cõtrariũ demõstratũ ẽ. ¶ Dispares:mo.pares cum paribꝰ facile cõgregant:si qs malos tenet mores uitia sequit:ĩõ amicitiã cũ morato uiro lr̃arumq; cupido nunq̃ cõseq̃ poterit. ¶ Nec ob.a.c.imo ob istam cãm.i.moꝝ dissimilitudinẽ boni malis amici nõ reperiunt. ¶ Nisi q; tãta ẽ:hoc ĩpedit amicitiã ĩter bonos:& ĩprobos:qd̃ maxia est inter ipsos morũ atq; studioꝝ distãtia. ¶ Recte ẽt p̃d.p̃ceptũ tradit amicis ne aliq̃ ppria utilitate mori amicoꝝ utilitatẽ ipe diãt pleriq;.n.pp intẽperatũ amorẽ amicoꝝ utilitatẽ retinẽt. ¶ Quod sæpe fit:hoc mõ si amicus ad dignitatẽ magistratus uocatus fuerit cũ impedis uerbis tuis. Heu mihi iam absentia tua in maxima uersabor iopia. ¶ Nec

Pæda/gogus Præce/ptor seu magi/ster.

Lyco/medes

enim ut redeam:ponit exemplum:hæc est historia:sed quia tractatur a poetis nomen fabulæ consecuta est. Lycomedes insulæ Sciros pyrrhũ deidamiæ filiũ pp iuuenilitatẽ quã ex eo infante percipiebat a bello Troiano retinuisset: non tantã gloriam atq; honorẽ habuisset. ¶ Nec potuisset capere Troiã.hoc eni apud peritos manifestũ est:quis enim ignorat oraculum a græcis eẽ consultum Troiam nõ posse capi si aliquis de genere Aeacidarũ non interfuisset. ¶ Neoptolemus γ εος nouus. πολεμος poetice bellũ dicit. Pyrrhus uocatus est:qm̃ crispos habebat capillos.

ASC.

¶ TANTVM pro sed tribuendũ est cuiq;.i.unicuiq;:primũ.i.primo loco:tñ quantũ ipse.i.tu q; tribuis:possis efficere.i. exhibere in opere nõ in conatu tñ.i.primũ p uiribus & facultatibus tuis:deinde ẽt quãtũ ille quẽ diligas atq; adiuues possit sustinere.i.p statu & idoneitate eius ad honores:& magistratus gerẽdos. ¶ Enim pro qa:tu nõ possis: licet excellas quãtumuis.i.quãtũlibet seu quãtũcũq;:pducere oẽs tuos.s.amicos ad honores amplissimos.ut.i.uerbi gratia Scipio potuit efficere rutiliũ amicũ suũ cõsulẽ nõ potuit(pulchre autẽ supprimit particula sed aũt uero: qa uerbum reperit efferre Luciũ fratrẽ eius.s.Rutilii consulem:nam de Scipionis fratre dixisset suũ. ¶ Q d̃.i.posito casu q; si.i.tametsi possis deferre ad alterũ quidduis.s.honoris & dignitatis.tñ uidẽdũ est sup.tibi.i.considerãdum quid est.s.alter possit sustinere.i. decenter gerere & ãdministrare. ¶ Oino ostẽdit in qbus ueræ amicitiæ eẽ possint aut uerisimiliter sint dicẽs. ¶ Amicitiæ sunt oino iudicandæ supple eẽ ueræ:& ingeniis & ætatibus corroboratis iam & cõfirmatis.i. postq̃ inter amicos ingenia & ætates sunt corroboratæ & firmatæ. ¶ Nec si q fuerint studiosi.i.multũ dediti studio uenãdi aut pilæ.i. ludendi pila nec dico oportet.i.nõ iõ oportet hẽre eos necessarios.i.inter necessitudine q̃dã ꝺiunctos amicos quos dilexerũtum.i.tũc p̃ditos studio eorꝝ. ¶ Eni pro qa nutrices & pædagogi.i.puerorꝝ ductores ad ludum lr̃arum:aut simile & discertores postulabũt.i.æquo iure deposcent sibi plurimũ beniuolẽtiæ iure uetustatis:qa prima cũ eis societas est habita qui scilicet nutrices & pedagogi ne negligẽdi quidẽ sunt:sed colẽdi alio quodãmõ q̃ scilicet amici pfecti. ¶ Enim proqa amicitiæ nõ p̃nt permanere aliter:ideſt nisi iam corroboratis ætatibus & ingeniis:stabiles:ideſt constãtes. ¶ Enim proquia.i.institutã & cõsuetudines uiuẽdi dispares sequũrur studia disparia:quorꝝ.s. studioꝝ dissimilitudo dissociat amicitias nec ob ullam aliã cãm.boni.i.probi nõ p̃nt eẽ amici ĩprobis:nec ĩprobi bonis nisi q; tãta distãtia morum studiorum est inter eos quãta potest eẽ maxima. ¶ Recte etiam. Aliud præceptũ utile proponens dicit. Potest etiam præceptũ recte in amicitiis:ne qd impediat magnas utilitates amicorum quadã beniuolentia intẽperata:quod tñ sæpe fit: hoc dicẽs qs indulgẽs amicitiæ cõcedat amico:qd̃ illius cõmoda remouet:ut probat exẽplis dicẽs. ¶ Nec eni(ut redeã ad fabulas:qa prius fabularꝝ mẽtionẽ fecit loquẽs de his q ex diis aut regibꝰ nati pastoribꝰ famulati fuerãt. ¶ Neoptolemus.i. nouꝰ miles. Pyrrhꝰ Achillis:& deidamiæ filiꝰ potuisset capere Troiã si uoluisset audire Lycomedẽ auũ suũ mr̃nũ regem cyri:& pr̃em deidamiæ apd quẽ fuerat educatꝰ. Lyco.dico ĩpediẽtẽ iter suũ.s.Pyr.cũ multis lachrimis.s.cõcomitãtibꝰ.

Tãtũ ãt cuiq; tribuẽdũ est primũ quantũ ipse efficere possis:deide ẽt quãtũ illę quẽ diligas atq; adiuues possit sustinere.Nõ.n.tu possis quãtũuis licet excellas oẽs tuos ad honores amplissimos pducere.ut Scipio rutiliũ potuit cõsulẽ efficere:fratrẽ eius.L.nõ potuit.Q d̃ si ẽt possis qd uis deferre ad alterꝝ:uidẽdũ est tñ qd ille possit sustinere.Oino amicitiæ corroboratis iam cõfirmatisq; & ingeniis & ætatibꝰ iudicãdæ sunt:nec si q ineũte ætate uenãdi:aut pilæ studiosi fuerint:eos hẽre necessarios oportet:quos tum coꝝ studio p̃ditos diximus.Isto.n.mõ nutrices & pædagogi iuꝝ uetustatis plurimũ beniuolẽtiæ postulabũt:q negligẽdi qdẽ nõ sunt sed alio quodã mõ colẽdi:aliter.n.amicitiæ stabiles permanere non p̃nt:dispares.n.mores disparia studia sequunt:quoꝝ dissimilitudo dissociat amicitias:nec ob aliam cãm ullã boni improbis improbi bonis amici eẽ nõ possunt:nisi q; tanta est inter eos quãta maxia pot esse moꝝ studiorũq; distãtia.recte ẽt p̃cipi pot in amicitiis: ne qs intẽperata quadam beniuolentia:quod pæsæpe fit:impediat magnas utilitates amicoꝝ.Nec(eni ut ad fabulas redeam) Troiã neoptolemus capere potuisset:si Lycomedem:apud quem erat educatus: multis cũ lachrimis iter suum impediẽtẽ audire uoluisset.

ET ſæpe icidũt magnæ res: ut ſi amic⁹ uoceť ad mgr̃atũ op⁹ eť ut ab amicis diſcedat. ℣ Deſideriũ: abſẽtiã amici mo leſte ferũt amici: qm̃ ifirmi & molles ſũt. ℣ Infirm⁹. i. debilis ẽ: ut nõ patiať amicũ diſcederet ut ad aliq̃ ꝓficiſcať dignita tẽ. ℣ Pax iuſt⁹ ſi iuſtitiã hr̃et amici cupet utilitatẽ atq; in oi re: ut dixit ſupius: hæc lex in amicitia ẽ ut ab amicis honeſta petam⁹ & amicor̃ cã honeſta faciam⁹. ℣ Eſt ẽt: docet q̃ſdã regulas qb⁹ amicitiã diſſoluere poſſum⁹ ſi opus fuerit. ℣ Nõ nãq; neceſſaria: ac ſi dicat neceſſe ẽ: ut calamitas q̃dã uitior̃ oriať i amicitia: loq̃ndo de amicitia uulgari. nõ. n. loq̃ť de amicitia uera: q̃ orit̃ iter bonos: hæc. n. uſq; ad extremitatẽ uitæ ꝑdurat: illa ãt uulgaris familiaritas uitior̃ calamitate in gruẽte frãgit̃. ℣ Erũpũt ſæpe uitia: emanãt uitia: q; bus amicitia frãgit̃: & ẽ ſilitudo tracta a fõte labẽte uenis terræ. ℣ Tũ i ipſos, ſ. uitia erũpũt in amicos: utputa furanť amici uicioſi aliq̃d alter alteri. ℣ Tũ i ali. ſi furanť uel adulteriũ faciãt i aliẽos: tũ ifamia & turpitudo illor̃ amicor̃ ptĩnet ad te eor̃ fami liarẽ: q̃ qdẽ amicitiæ ex cõſuetudis remiſſioe remo uẽdæ ſunt. ℣ Et ut Ca. audiui. Cato maior aiebat tales aicitias paulatĩ diſſuendas eẽ magis q̃ diſcin dẽdas: & apte frãgẽdas: utputa rñdere faciat ꝙ do mi nõ ẽ: ſi ab amico nõ cupiať. ℣ Niſi q̃dam iniuria exarſerit: ſed ſi aliq̃d iniuriæ inter amicos ortũ fue rit q̃d ſuſtinet: neq; rectũ neq; iuſtũ ẽ: ut ſi amicus cõſpiratcõtra pr̃iam: tũc clare talẽ amicitiã corã re nũciare debem⁹. ℣ Sin ãt mor̃: uel ſtudior̃: ſi ille cui⁹ amicitiã cõtraxim⁹ mutauerit bonos mores: & ſtudia bõa i mala: ut fecit Titi⁹ familiaris Horatii: q libros uẽdidit: ut artẽ mĩlitarẽ exerceret: tũc paula tim illi⁹ amicitiã deponem⁹: ſic faciemus: ut nõ ſolũ amicitia depoſita ſed ne inimicitia ſuſcepta uideať cũ illo. ℣ In reip. diſſẽtio: ſi amic⁹ fauet mariãæ par ti: & tu reipu. hæc diſſẽtio amicitiã diſſoluit. ℣ Ab amicitia. Q. Põ. Sci. n. remot⁹ eſt ab amicitia Põpei uerbis meis: qm̃ poti⁹ mei amicitiã q̃ illi⁹ tenere uo luit. ℣ A collega nr̃o Metello: metelli amicitiã reli q̃t pp quãdã diſſenſionẽ reip. qm̃ ille fauebat uni factiõi: & Sci. alteri. ℣ Offẽſione ai nõ acerba: pru dẽtia ſua: & ſimulatioe diſſiſictionẽ amicitiæ: cũ iſtis Scipio fecit: itaq; ab ipſo offenſi nõ uidebantur: & adhuc illi⁹ amicitiã retinere putabãt. ℣ Quãobr̃: primũ tradit regl̃as qbus elaborãdũ ne amicitia ſic opprimať: ut deide ĩimicitiæ oriãt. ℣ Opa ut ſæpe numero dixim⁹: mr̃: & op⁹ fili⁹ nã opa ẽ labor q̃ pce dit: op⁹ ois opatio q̃ fit: ad ĩformandũ gladiũ uocať opa: opus aũt gladi⁹ ipſe nũcupať. ℣ Sin ali. e. t. ſi i, terceſſerit cã aliqua ꝑp̃q̃ aicitia dimittẽda ſit. ℣ Vt ex. ſilitudo trahiť ab igne: q dũ p ſe moriť appellať exẽgui: ſi ãt p uim aq̃x q̃primũ ſuffocať opprimi dr̃ dicit ergo ſiq̃d accidit: ut nos pp amicor̃ uitia

OMNI BONI. Parum iuſtus

Cato maior

ASC.

Turpiſ ſimũ in aicitia

diſſoluamur ab ipſis debem⁹ extiguere paulatĩ ipſam amicitiã: hoc mõ: nõ hr̃e frequẽtẽ cõſuetudinẽ cũ illis: tũc ãmicitia extinguer̃: niſi eť cõſpiratio cõtra patriã: qm̃ tũc amicitia illa nõ extinguẽda: ſed opprimẽda ẽ. ℣ Maledicta: appellare ipſum latronẽ ꝓditorẽ. ℣ Cõtumeliæ ãt ueniũt a cõ & tumeo ut ſi diceret hũc hoiem peſſũdabo: cõtumelia: uocabitur.

CET ſæpe icidũt. i. caſu iterierũt ſæpe magnæ res: ut ſit diſcedẽdũ. i. ut opporteat diſcedeť ſocialiť ab amicis: q̃s. ſ. ma gnas res: q uult ĩpedire: ꝙ. i. qa nõ ferat. i. nõ patiať facile. i. patiẽter & ſiñ difficultate deſideriũ. ſ. abſentiã amici. ℣ Is iq̃ ẽ: & i. ſiť itirm⁹: & mollis natura. i. p naturã: aut poti⁹ molli natura. i. hñs naturã mollẽ. i. ibecillẽ: & muliebrẽ & paxi iſti⁹ ẽ: & i. ſiť itirm⁹: & mollis natura. i. p naturã: aut poti⁹ molli natura. i. hñs naturã mollẽ. i. ibecillẽ: & muliebrẽ & paxi iſti⁹ ẽ i aicitia ob eã ipſã cãm. ſ. ꝙ utilitates amici ĩpediat. ℣ Atq; &c. Affert rurſus aliud ꝓceptũ ſane utile dicẽs. ℣ Atq; cõ ſideradũ ẽ i oi re: & i. ſiť q̃d poſtules ab amico: & q̃d patiať. i. pati. dbeas ipetrari a te. ſ. p amicũ. ℣ Eſt ẽt q̃ſi q̃dã calami tas neceſſaria nõnũq̃. i. iterdũ i amicitiis dimittẽdis. i. diſſoluẽdis. aut legam⁹ i amicis dimittẽdis. ℣ Or̃o. n. nr̃a delabiť .i. diſcẽdit a fãiliaritatib⁹ ſapiẽtũ: iter quos ñ icidit talis calamitas: ad aicitias uulgares: hoc ãt ꝓ parẽtheſim dixit: occurrẽs tacitæ obiectiõi. Poſſẽt. n. diceť pri⁹ dcñ eẽ amicitias idiſſolubiles eẽ ꝺuenire cũ aĩcos nũq̃ oſuri ſim⁹: qũo ergo calãitas tal icidat. ℣ Ad hoc rñdet ꝙ de uulgarib⁹ n ũc loq̃ť iter quos erũpũt. i. ui exeũt ſæpe uitia: tũ i aĩcos ipſos: tũc i alienos ab aicitia nr̃a: ſed tñ i tales alienos quor̃ ifamia redũdet. i. torq̃ať ad aĩcos. ℣ Igiť tales amicitiæ pp q̃s i ifamiã icurras ſũt aicitia nr̃a: ſed tñ i tales alienos quor̃ ifamia redũdet. i. torq̃ať ad aĩcos. ℣ Igiť tales amicitiæ pp q̃s i ifamiã icurras ſũt aicitia nr̃a: ſed tñ i tales alienos quor̃ ifamia redũdet. i. torq̃ať ad aĩcos. ℣ Et (ut audiui catonẽ dicere) tales leuãdæ. i. diminuẽdæ remiſſioe. i. relaxatioe ab itẽſo amore: & freq̃nti cõſuetudine. ℣ Et (ut audiui catonẽ dicere) tales aicitiæ ſũt magis. i. poti⁹ diſſuẽdæ. i. paulatĩ diſſoluẽdæ ſiñ uiolẽtia: ut dũ ueſtis diſſuiť fila dũtaxat icidunť pãno illæſo: q̃ diſcidẽdæ: uiolẽter diſrũpẽdæ: & unico ĩpetu diſſoluẽdæ: niſi q̃dã iiuria itolerabilis admodũ. i. ualde exarſerit. i. ardẽ ter emerſerit: ut neq; ſit rectũ: neq; hõeſtũ: neq; poſſit fieri: ut nõ ſit faciẽda ſtatĩ alienatio: aut diſſũctio: ut ſi amic⁹ fiat ty rãn⁹ aut cõiureť i pr̃iã: aut otra ciues bonos: aut fiat enormi cie ifamis. ℣ Aũt p ſed: ſin. i. ſed q̃dã cõmutatio. i. uariatio mor̃: aut ſtudior̃ erit fcã ab aĩco: ut ſolet fieri: aut diſſẽtio iterceſſerit i pr̃ib⁹ reipu. ℣ Loquor. n. iqt: ut dixi pauloañ: nõ de amicitiis ſapiẽtũ: ſed te aĩcitiis cõib⁹ ſi igiť iterceſſerit cõmutatio talis: tũc cauẽdũ erit ne ſolũ aicitiæ uideať depoſitæ: ſed inimicitiæ uideanť ẽt ſuſceptæ. ℣ Nihil. n. turpi⁹ ſup. ẽ q̃ gerere bellũ cũ eo: q cũ. i. cũ quo uixeris familiariter. ℣ Sci pio (ut ſcitis o generi mei Scæuola & Fãni) remouerat ſe ab aicitia qnti Põpeii: meo noie. i. pp nomẽ meũ iuiſũ forte Põ peio: aut pp aicitiã quã mecũ hẽbat. ℣ Aũt p ſed: ipe alienat⁹ ẽ a collega nr̃o Metello: & ſup. egit utrũq; . i. utriuſq; aĩci tiæ: diſſolutioné grauiter: qa authoritate: & nõ acerba offẽſiõe. i. læſione aĩ: Offenſio. n. fere paſſiue accipiť: offẽſa actiue.

Opera opus

℣ Quãobrem danda eſt opera. i. adhibenda diligentia primum ne qua diſſidia amicorum fiant: ſin: ideſt ſed ſi aliquid

tale euenerit:ut amicitiæ uideantur potius extinctæ:ideſt ſponte mortuæ: q̄ oppreſſæ: ideſt ui ſuffocatæ. ℣ Vero pro ſed:aut ad uerum cauendum eſt:ne amicitiæ conuertant ſe in inimicitias etiam graues:ideſt multum moleſtas:aut difficiles:e quibus ſcilicet inimicitiis iurgia:ideſt obiurgationes maledicta: ideſt execrationes: & coniuria: & contumeliæ: ideſt diffamationes gignuntur.

OMNI BONI. ¶ QVÆ.t.iſtæ cōtumeliæ tolerādæ ſunt cū maximo uituperio:& maxīe ueteris amicitiæ grā: qm ipſe qui maledicit magis ī culpa exiſtimabit:q̄ ille q eas tollerauit. ℣ Incōmodoꝝ:q̄ amicitiæ diſſoluāt pp amicoꝝ uitia:hꝭ erit optīa cautio. ℣ Vt ne nimis cito aliquē diligere incipiamus. Diligere ē principiū beniuolētiæ:ut idē Cice. Quē diligere ſolebam nūc amare uideor. ℣ Di.a.ſ.q uirtutē moꝝ pbitatē cōtinēt amicitia digni iudicādi ſunt oī ex pte. ℣ In .ſ.g.p hō in ſuo gne pfectus non inuenit:equus in gne aliqs nō reperit pfectus:ut bōas ungulas egregiū caput cæteraq; ſibi ad pfectionē habeat neceſſaria. ℣ Sed.q.aliquoꝝ reprehendit opionē eoꝝ.ſ.qui aīcitias appetēdas ee aiūt nō beīuolēdi grā:ſed utilitatis cōſequndæ cā:huius etī generis:hoīes aliquid humani cognouiſſe nō uidentur. ℣ Fructuoſū fructū appellamus qcqd utile eſt. ℣ Tāq̄ pe. paſtores diligūt pecudes:& armēta pp utilitatē. ℣ Ipſi ſi.e. .ſ.i.tales hoīes nō cōſiderant:qd ſibiipſis exēplum ee pñt:q̄lis ſit huius amicitiæ naturalis uis.ſ.officiū mēbroꝝ reſpiciant:nam ut diximus inter mēbra ſe diligunt abſq; fructu illius amoris:qua ex re unuſquiſq; ſibi exēplum eſſe poteſt:ſed ipſi tenent ερω-τα ἵ τοy καὶ ἑαυτοy.i.amorē ꝓprium:ut amēs nō cā amicoꝝ:ſed propria utilitate cōſequēda. ℣ Qualis:quātū ad illud pulcherrima. ℣ Qd: quātū ad p ſe:& pp ſe. ℣ Ipſe.e.q.declarat q ſit amor naturalis. ℣ Quod.ni.i.niſi iſte amor tranſferat in amicitiā:amicus non reputat:nā qui amat ſeipſum amor hic appellatur:ideſt ἑαυτου:ſed ille amor tantus in amicis trāſferat quātū hēt in ſeipſum:& econuerſo; ſi fiat ab amicis hæc appellat amicitia: ac ſi diceret amicus æq̄ debet amare amicū ac ſeipſum. ℣ Is tā a .i.amicus eſt alter ego:unde dicit bene græ.ἄλλος ἑαυτος quaſi idē alter ſiue alter ego. ℣ Cicuribus cicuris dicitur beſtia manſueta:nā cicurare uocabulum antiquū dicimus māſuefacere. ℣ Feris:cōtrariū eſt cicuribus. ℣ Ad quas applicent amantes:ad ſui amantes applicant beſtiæ:primū amorē.i. πρωτου ἐρωτα nā ĩ datū a natura:ut unuſquiſq; ſe amet:& tueatur:deide ad ſui ſimiles ſe adiūgunt:& uulpes copulant cum uulpibus. ℣ Animātes declinatur:hic animans tis quod uſurpat ſæpenumero Lactan. ℣ Cum deſi.i.ita amant q̄ dolent abſentia ſociorum:ut ſi equus uideat amicum:& ſocium ſuum. ℣ Pe.u.d.hoc eſt pceptum Pythagoræ ϛυματα μειζ'υο ψυχαγωγια.

Cice.

Fructꝰ

Qualis

Aians Lactā.

ASC. ¶ QVÆ tñ contumeliæ:aut inimicitiæ ſi erūt tolerabiles.i.ut dicūt ſupportabiles:ſunt ferendæ.i.tolerādæ:& patiendæ. ℣ Et hic.i.hmōi honos.i.honor eſt tribuēdus ueteri amicitiæ:ut is ſit in culpa.i.culpe:qui faciat iniuriā non quia patiatur. ℣ Omnino docet qūo euitari poſſent incōmoda:utpote ſi digni dūtaxat aſſumant amici occaſione:cuius docet qui ſint digni cenſendi dicēs. ℣ Vana eſt cautio atq; uana ē prouiſio oīno oīum hoꝝ.i.hmōi uitiorum: & incōmodoq; ut.i.utpote ne ſupple quis incipiat diligere nimis cito:uñ gallico dicit prouerbio. ℣ Oportet noſſe priuſquā amare:nec .i.uel:ut nō incipiat diligere īdignos. ℣ Aūt pro ſed:illi ſunt digni amicitia:in qb⁹ipſis ineſt cā.ſ.iuſta:cur diligantur appoſitione rarū genus:i.qui digni ſunt genus hoīum raꝝ:& qdē.i.certe oīa præclara.i.egregia:& ualde excellentia rara ſupple ſunt:nec eſt quicquā difficilius q̄ reperire ſupple aliquid quod ſit in ſuo genere perfectum ex omni parte. Solus autē deus ſimpliciter:& in omni genere boni perfectus eſt:at amicus dicitur perfectus ſi perfecte colit amicitiam:muſicus ſi muſicam perfecte ſciat:etiā ſi cæteras artes ignoret. ℣ Sed plæriq; neq; norunt quicquā in genere humano bonū niſi q̄ ſit fructuoſum:ideſt q̄ afferat aliquem fructū:& utilitatem. Et diligunt amicos tanq̄ pecudes: utpote eos potiſſimum ex quibus ſperant ſe capturos eſſe maximum fructum. ℣ Itaq;:ideſt:& ita ipſi carent illa pulcherrima:& maxime naturali amicitia:expetenda p ſe & propter:ſe:nec ipſi ſunt ſibi exemplo:ideſt in exemplum quo uideant quomodo:& quamobrem debeant amicum colere:& quanta:& qualis ſit hæc uis amicitiæ. ℣ Quiſq; enim diligit ipſe ſe:ſcilicet ſemet ipſum: ſed Cicero raro dat ipſe appoſito reciproco:ſed fere ſuppoſito:ut ueritas ſeipſa defendit nō ſeipſā dicit. ℣ Quisque inquam diligit ſe:non ipſe diligit ſe:nō ut exigat a ſeipſo aliquam mercedē caritatis ſuæ:ſed q̄:ideſt quia quiſq; eſt ſibi carus:p ſe:ideſt ſine alterius gratia:aut reſpectu:q̄ ideſt quæ res.ſ.propter nullam mercedem amare:niſi tranſferatur in amicitiam:ut amicus etiam propter ipſum ametur:nunq̄ uerus amicus reperietur. ℣ Quod ſi hæc apparent in beſtiis:utpote in uolucribus agreſtibus:ideſt in agro degentibus:natantibus:ideſt aquatibus:ſuibus:ideſt porcis. ℣ Cicuribus:ideſt domeſticis:aut māſuefactis:feris adhuc in ſiluis degentibus:primum:ut ipſæ diligāt ſe. ℣ Id enī.ſ.ſeipſum diligere naſcīt pariter cū oī aīante(deinde:ut reqrāt atq; expetant aīantes eiuſdē generis.i.eiuſdē ſpeciei ad quas applicent ſe.ſ.per ſocietatē quādam naturalem:hoc autē uerbū ſic legitur apud uallam.c.xxxv. Vnde patet hunc locū fuiſſe corruptum. ℣ Et beſtiæ faciunt id:ideſt applicant ſe ad cōſimiles aīantes cū deſiderio:& cū q̄dam ſilitudine amoris humani. ℣ Quāto igīt magis id fit in hoīe natura.i.p naturā:q:& ipſe diligat ſe:& acquirat alterꝝ.ſ.amicū cuius aīum.i.uoluntatē cōmiſceat:ita cū ſuo:ut efficiat pene.i.q̄ſi unum ex duobus:quia in eis eſt unum uelle:& unum nolle.

Aians Lactā.

Qui aicitia digni

Quid aīanti bꝰ a natura datum

Quæ tñ ſi tolerabiles erūt ferēdæ ſūt:& hic honos uteri aicitiæ tribuēdus ē:ut is ī culpa ſit:q̄ faciat:ñ q̄ patiat iniuriā. Oīno oīum hoꝝ uitioꝝ atq; icōmodoꝝ una cautio ē:atq; una ꝓuiſio:ut ne nimis cito diligere incipiat neue īdignos. Digni aūt ſunt amicitia:qb⁹ in ipſis ineſt cā cur diligātur. Raꝝ genꝰ:& qdē oīa ꝑclara rara:nec qcq̄ difficilīꝰ q̄ repire qd̄ ſit oī ex pte ī ſuo gne pfectū. Sed plæriq; neq; ī reb⁹ hūanis qcq̄ bonū norāt: niſi qd̄ fructuoſū ſit:& amicos tanq̄ pecudes eos potiſſimū diligūt:ex qb⁹ſperāt ſe maximū fructū ee capturos. Itaq; pulcherrima illa:& maxīe naturali carēt aicitia:p ſe:& pp ſe expetēda:nec ſibi ipſi exēplo ſūt: hæc uis aicitiæ q̄lis:& q̄nta ſit:ipe.n.ſe qſq; diligit:ñ ut aliquā a ſeipſo mercedē exigat caritatis ſuæ: ſed qd̄ pſe ſibi qſq; carus ē qd̄ niſi idē ī aicitiā trāſferat: uerꝰ aiꝰ nūq̄ rpiet. Eſt.n.is aicꝰ qdē q ē tāq̄ alt idē. Q d̄ ſi hæc apparēt ī beſtiis:uolucribꝰ:agreſtibꝰ:natātibus:ſuibus cicuribus:feris primū ut ſeipſæ diligāt. Id.n.pariter:cū omni animante naſcitur deinde:ut reqrant atq; appetāt aliquas alias animantes ad quas ſe applicent eiuſdem generis. Idq; faciunt cū deſiderio:& cū q̄dā ſimilitudine amoris humani:quāto id magis in homine fit natura:qui & ſeipſe diligat:& alterꝝ acqrat cuius aīum cum ſuo commiſceat:ut efficiat pene unum ex duobus

¶ SED

¶SED plæriq; castigat hoies inter quos aliqui sunt q uolũt ab amicis: qđ ipsi amicis facere nolũt: sicut sunt maiores q semper ab amicis inferiorib⁹ aliquid expectant: & aliqđ de suo illis non tradũt. ¶ Peruerse ne dicam imprudenter: ac si dicat tam pp imprudentiã q̃ pp peruersitatem. ¶ Quales: ubi ille esse non possunt: quia uolũt esse tales in amicos quales in seipsos putãt esse amicos ideo nõ possunt. ¶ Par est: iustũ est amicũ esse bonum: deinde sibi simílẽ inuenire. ¶ In talib. s. amicis q bonitate atq; uirtute p̃diti sunt amicitiæ stabilitas ineſt. ¶ Iustitia: q̃ præmioꝝ est unicuiq; secũ dũ debitum retributio: oía pro altero suscipiet. s. consiliũ labores: & alia suscipiet pro amico. ¶ Sed etiam uerebunt: non solũ uerebuntur his tales amici: sed ẽt uerebuntur: ac reuerentia quãdam timebunt facere aliqd corã amicis: qđ nõ sit in uirtute: qđ quidẽ faciendũ est: ut amic⁹ nisi honestum corã amico conficere audeat. ¶ Verecũdiam: ubi enĩ deficit uerecũdia illic amicitia nõ potest esse: uerecũdia est timor ignominiæ. ¶ Itaq; in his error reprehendit illos q uolũt: ut inter amicos sit licentia peccãdi: si enĩ amicus alteri inseruiret: ut libidine potiretur: inter istos amicitia non haberet locũ. ¶ Solitaria. i. sola non ad sumitatẽ honoris: & recti uenire põt: sed si cũ alio simílium cõiuncta sit: ad summũ puenire solet. ¶ Quæ si quos iter .i. inter quos hæc societas uirtutis fuit: siue est: uel erit istaq; copulatio istius societatis: & uirtutis ad summum oíum bonoꝝ habẽda. ¶ Beatissim⁹: bonum ad uirtutẽ externis correspõdeat. ¶ Hæc societas: hæc enim copulatio amicitiæ uirtuosæ est illa ĩ qua sunt: oẽs: q̃ homines existimant. ¶ Honest. quæ in honorẽ continet. ¶ Tranqllitas animi: quãtũ ad rectum & uirtutẽ. ¶ Sine his: uita enim quæ istis rebus honesto: iusto: & laudabili caret: beata esse non põt: sic ecõtra ea beatissima uita nuncupat̃ q̃ his bonis ornata sit: q đ cũ optimũ sit ad uirtutem: cui opa dãda est: maximũ habet comertiũ. ¶ Rectũ: laudabile: qbus ex rebus uita cõficit̃ beata: elaborãdũ ẽ: ut id cõsequamur: qđ nõ adipiscemur: si uirtuti indulgebimus: sine qua uirtute nulla amicitia nascit̃. ¶ Tũ deniq; se errasse sentiũt: q enim sine uirtute sunt plærosq; hr̃e putant amicos: quos in experientia alicuius rei alienos esse reperiũt: cũ grauis casus eos cogit experiri: si aliqđ infortuniũ cogit istos uirtute carentes suos amicos experiri: uel ut sibi cõsulant: seu illis inseruiãt: uel subueniant: tunc reperiũt se uehementer errasse: qm̃ sibi nõ sunt amici: sic ecõ uerso: si illi petũt istos: ut aliqua ĩ re succurrãt illis uolunt: qm̃ uirtutes in istis amicitiis non regnant.

¶SED plæriq; uolũt (peruerse ne dicã) imprudẽter habere amicũ talẽ quales ipsi nõ p̃nt esse. i. perfectissimũ: quæq; sunt duæ dictiones. i. & ipsi non tribuunt amicis desiderant hæc ab his: scilicet amicis. ¶ Autem pro sed par ideſt æquum: & iustũ est ipsum: scilicet qui amicum desiderat esse primum uirum bonum: tum: ideſt deinde quærere alterum simílem sui: uidelicet in moribus: unde & genitiuo utitur. ¶ Ea stabilitas amicitiæ quam tractamus iamdudum. (Non autem legetur tràctabamus) potest confirmari in talibus: scilicet amicis cum homines coniuncti beniuolentia primum imperabunt: ideſt dominabuntur his cupiditatibus: quibus cæteris: ideſt animales: & bestiales seruiunt. ¶ Deinde deuictis cupiditatibus gaudebunt: æquitate: & iustitia: & alter: scilicet amicorum suscipiet omnia pro altero: quia inter tales occurrent nisi honesta. ¶ Enim pro: quia neq; alter postulabit unq̃ ab altero quicquã nisi honestum: neq; solum coleat ac diligent inter se: ideſt se mutuo. Nõ autem legetur se inter se: ut ualla recte notauit: sed etiam uerebuntur: id est obseruabunt quadam reuerentia: & timore amicabili. ¶ Nam is tollit maximum ornamentum ideſt decus amicitiæ: qui tollit ex ea uerecundiam. ¶ Itaq; : ideſt & ita error perniciosus: ideſt usq; ad necem noxiuus est in his: qui existimant licentiam: ideſt malam permissionem libidinum: ideſt malarum uoluntatum: & omnium peccatorum: quæ ex libidinibus proficiscũtur parere: ideſt expositam esse in amicitia: ideſt inter amicos. ¶ Enim pro quia: amici est data: ideſt instituta a natura adiutrix uirtutum nõ comes: ideſt socia: & assistrix uitiorum: ut quoniam uirtus non posset solitaria ideſt sine comite: & adiutrice peruenire ad ea quæ sunt summa: ipsa peruiniret ad ea existens coniuncta: & sociata cum altera: scilicet cum amicitia: aut cum altera uirtute: scilicet amici. ¶ Quæ societas si est: aut fuit: aut futura est: quos inter: ideſt inter aliquos: cõmitatus eorum est habendus: ideſt reputandus optimus ac beatissimus ad summum bonum naturæ: ideſt quod per naturam assequi possent. ¶ Hæc est inq̃ Repetit in laudem amicitiæ qui beatam uitam perficient dicens: ¶ Hæc inquam societas: scilicet bonorum uirorum est in qua insunt omnia quæ homines putant expetenda: utpote honestas gloria: ideſt. ¶ Tranquillitas atq; iucunditas animi: ut cum hæc: scilicet dicta adsint uita sit beata: & non possit esse beata sine his: quod scilicet beatam habere uitam: cũ sit optimum: & maximum: ideſt quod omnes præcipue expetunt: si nos uolumus adipisci id: danda est a nobis opera: ideſt diligens studium: & operatio uirtuti ideſt ad uirtutem obtinendam: sine qua neq; possumus consequi amicitiam: neq; ullam rem supple aliam expetendam: & ita honesta: quia appetibile qualecunq; est: expetibile semper honestum: appetitus enim ad quæ nos sensus trahit expetimus: ideſt ex multis petimus quæ ratio diligit. ¶ Vero pro sed qui arbitrantur se habere amicos: ea scilicet uirtute neglecta. ii supple sentiunt se errasse. ¶ Deniq; : ideſt tandem tum: ideſt tunc cum: ideſt quando aliquis casus grauis cogit experiri eos: ideſt periculum facere de iis: quos amicos putabant.

OMNI BONI.

Iustũ ẽ Par est Iustitia

Verecũdia

Trãq̃litas Erãt q̃ iudicãt plęroq; sine uirtute eẽ aicos Quos ĩ experiẽtia alicuius rei alienos esse reperiũt

ASC.

Verecũdia aidi tiæ ornamẽtũ

OMNI BONI.

¶DICENdum etiam ſæpius:p̄cipiēdum eſt:ut prius iudicemus illum quē uolumus amicū:ſi uirtutem habeat: anteq̄ incipiamus diligere:non autē ordinem retrogradum cōmittamus:ſcilicet primo diligamus:deinde iudiciū faciamus:nā ſtulti primū emunt librū:poſt uero emptionē utrum ſit correctus aſpiciūt. ¶ Sed cū multis in rebus:oſtendit incōueniēs quod ſequtur ex hac proteſtatiōe:nā negligētia p̄iudicādi nō ſolū in amicitia:ſed ēt in multis rebus maximas damus pœnas:in amicitia uero ſi ante iudiciū alicuius amicitiā adipiſcimur:& deinde illū uitioſum cognoſcimus magnas patimur pœnas:qa potius illius cōſuetudinē retinemus q̄ frāgerem amicitiam:qua ex re mœrore ſemp̄ afficimur. ¶ Plectimur: pœnas damus pp negligentiam noſtram. ¶ Quæ

Pœnas damus pp negligentiam

uetamur ueteriq̄ prouerbio maiores uetabāt aliq̄d fieri:niſi prius ſit iudiciū factū:nō enī domus ædificanda eſt:poſtea iudiciū facere de ea:& cū eam uolemus habere:puerbiū appellaſ probatū uerbū qđ græce dicit. παρ̄ ἰμια. ¶ Vtroq̄ citroq̄.i. inuicem coniuncti uel cōſuetudine quotidiana:uel bñficiis:

Prouerbium

non cito poſſumus amicitiā dirūpere:quāuis ſit neceſſaria cā dirūpēdi.Nā iſtud cōſequit incōueniēs: qm̄ conſuetudinē habemus. ¶ In medio curſu:tpe amicitiæ. ¶ Offenſione:qua rūpenda eſt amicitia. Tracta eſt ſimilitudo ab uno eunte:cui⁹ pes in aliquo obiectus lædit:& offenditur. ¶ Incuria:rei maxime neceſſariæ. ¶ Negligētia iſtius amicitię:ſupra cæteras res uituperāda eſt:cū tā ſit neceſſaria. Incuria:cōponit ab in:& cura. ¶ Vna eſt.n.per cōparationē aliaꝝ rerꝝ oñdit in quāto p̄tio ſit amicitia:qm̄ multi reperiunt qui ſpernūt diuitias:& alias res ſed

Incuria

amicitia ſemp̄ deſideraſ. ¶ Vno ore:nemine cōtradicēte:oēs tenēt hāc opinionē:amicitiā eſſe utilem. Virtus cōtēnaſ q̄ ſit laborioſa:p̄ quā hoies moriuntur. ¶ Vēdicatio:rapacitas honoris:& aliaꝝ a multis deſpicit. ¶ Oſtentatio:ſicut Diogenes qui patriā ſuā habeſ noluit:ſed eā:puer abiecit:ſicut Fabrici⁹. ¶ Honores:quoꝝ cupiditate ita inflantur:multi cupiunt honores:ab aliquib⁹ autē contēnunt. ¶ Inanius:nullos fructus:& utilitates hi honores afferūt. ¶ Leuius:nullius grauitatis. Itēq̄ admirabilia uidenť:ſicut lapides p̄tioſi:& aliæ res p̄tioſæ:quæ aliquib⁹ placēt:ab aliquib⁹ autē cōtēnunt. ¶ De amicioēs ad unū ſentiūt:oēs de amicitia eādem habent opionē. ¶ Reꝝ co.i.qui diſcunt amicos habere uolunt:uel cognitione reꝝ.i.diſciplina hiſtoriarū:nam

Vno ore

Hiſtoria

hiſtoria nihil aliud eſt niſi rei cognitio. ¶ Doctrina:ſcientia aliqua:qui in mathematicis ſtudent ſocios quærunt. ¶ Ocioſe ſuum negocium:quia cæteris rebus remoti ſunt:& circa ſuū negociū intenti etiam amicitiam deſiderant. ¶ Poſtremo:ulterius epicurei:qui uoluptatibus dediti ſunt in ipſaꝝ uoluptatū fructu amicos hr̄e cupiūt. ¶ Si modo uelint liberaliter uiuere:ac ſi diceret:ſi lupi eſſe nolunt in comedendō:ſemper amicum inueniunt. ¶ Neſcio quomodo: modus dicendi quando non poteſt reddi ratio:dicitur neſcio quomodo. ¶ Degendæ ratio:non dimittit aliquam ætatem ſiue iuuentutem:ſiue uirilitatem cum ratione uiuentem eſſe uacuam:ſed in amicitiæ officio.

Degendæ rō

ASC. ¶QVO circa dicendum:eſt enim ſæpius:id interponit:quia prius dictum eſt:ne uideatur ante dictorum immemor oportet diligere cum iudicaueris:ideſt cenſueris eſſe dignum & uirum bonum:non iudicare cum: ideſt poſtquam dilexeris:quia tunc ſeruum eſt. ¶ Sed cum:ſcilicet ita eſt:q̄ nos plectimur:ideſt punimur: & pœnam damus: aut luimus negligentia:ideſt propter negligentiam in multis rebus ſupple aliis cum maxime:ſcilicet uerum eſt:q̄ plectimur negligentia in amicis colendis:& diligendis. ¶ Enim pro quia:nos utimur in eis conſiliis præpoſteris: ideſt poſt quæ prora:eſſe debebunt:& agimus acta quæ utamur ſupple agere ueteri prouerbio:unde comicus. Actum eſt aiunt ne agas. Et eſt a foro tractum ubi poſtquam ſententia data eſt: & lis tranſit in rem iudicatam fruſtra amplius agitur. ¶ Nam nos implicati utro:ideſt in negociis amici quæ ultro a nobis eunt:& citro:ideſt in negociis noſtris cum amico:quæ citro: ideſt quaſi ad nos ueniunt: uel uſu diurno dicerem potius diuturno: uel etiam officiis: nos exorta aliqua offenſione: ideſt poſtquam exorta eſt aliqua offenſio: dirumpimus amicitias repente in medio curſu. ¶ Quo: ideſt in quo: uel quanto magis eſt uituperanda tanta iniuria: ideſt negligentia rei tam maxime neceſſariæ:ut eſt amicitia:ſine qua nemo beate uiuere poteſt. ¶ Enim pro quia una:ideſt ſola amicitia eſt in rebus humanis:de cuius utilitate omnes conſentiunt uno ore:ideſt confeſſione:aut prædicatione:quanta ipſa uirtus contemnitur a multis: & dicitur eſſe quædam uendicatio:ideſt uſurpatio honorum:& oſtentatio:ſcilicet ad dignitates:& magiſtratus obtinendos. ¶ Multi decipiunt:ideſt uilipendunt diuitias:utpote ii quos contentos paruo:uictus & cultus tenuis:ideſt exilis:& modicus delectat. ¶ Vero pro ſed:q̄ ideſt quantum multi contemnunt honores quorum cupiditate quidam inflammantur:id eſt exardeſcunt:contemnunt dico ita ut exiſtiment nihil eſſe inanius. ¶ Et nihil leuius q̄ honores: ¶ Item permulti: ideſt ualde multi ſunt qui putant:ideſt exiſtimant pro nihilo cætera quæ uidentur quibuſdam admirabilia:ut uoluptates: & natales. ¶ Omnes autem ad unum:ideſt nullo dempto ſentiunt idem de amicitia omnes dico:& hi qui contulerunt ſe ad rempu.ideſt adminiſtrationem reipubli:ideſt quos in uita actiua conſtituunt: & hi qui delectantur cognitione rerum:& doctrina:ut & philoſophi:hi qui gerunt ſuum:ideſt priuatum negocium ocioſe:ideſt in ocio:hoc eſt in uacatione ab reipu.adminiſtratione:& poſtremo hi qui tradiderunt ſe totos uoluptatibus ſentiunt uitam eſſe nullam:ideſt iniucundam ac ſi nulla ſit: hoc eſt nullius uoluptatis ſiue amicitiæ:ſi modo:ideſt dūmodo uelint uiuere liberaliter:ideſt ut liberalē decet. ¶ Enim pro quia amicitia ſerpit.i.irrepit neſcio quomodo per uiam omnium nec patitur ullam rationem ætatis degendæ.i.deducendæ eſſe exptem:ideſt non participem ſui ſcilicet amicitiæ.

Quo circa dicēdū ē ēt ſæpius cū iudicaueris diligere: oportet:nō cū dilexeris iudicare. Sed cū multis i rebus negligētia plectimur:tū maxie i aicis:& diligēdis:& colēdis:p̄poſteris enī utimur ꝺſiliis:& acta agim⁹ q̄ uetamur ueteri ꝓuerbio. Nā implicati ultro:& citro:uel uſu diuturno:ul ēt officiis repēte i medio curſu aicitias exorta aliq̄ offēſioe dirūpim⁹. Quo ēt magis uituperāda ē rei tā maxie neceſſariæ tāta icuria. Vna ē enim aicitia i reb⁹ humanis:de cui⁹ utilitate oēs uno ore cōfitiūt:q̄q̄ a multis ipa uirtus cōtēnitur:& uēdicatio q̄dā atq; oſtētatio eē dr̄. Multi diuitias deſpiciūt quos patuo ꝺtētos:tenuis uictus:cultuſq; delectat. Honores uero quoꝝ cupiditate q̄dā inflāmanť quā multi ita cōtēnūt:ut nihil inanius eē:nihil leui⁹ exiſtimēt. Itē ęctera q̄ qbuſdā admirabilia uidenť:ꝓmulti ſūt q̄ p̄ nihilo putēt. De aicitia oēs ad unū idē ſentiūt:& hi q̄ ad rēp. ſe cōtulerūt:& hi q̄ reꝝ cognitioe doctrinaq; delectāt:& hi qui ſuū negociū gerūt ocioſe:poſtremo hi q̄ ſe totos tradiderūt uoluptatib⁹:ſine amicitia uitā eē nullā ſentiūt:ſi modo uelint aliqua ex parte liberaliter uiuere. Serpit enim:neſcio qūo:p̄ oium uitā amicitia:nec ullam ætatis degendæ rōnem patitur eſſe expertē ſui.

¶EA imanitate

¶EA īmanitate: ideſt ea crudelitate: bonus na num: inde appellarunt mane primam partem diei: ideſt bonam: quia in die: nulla eſt pars melior q̄ in mane: immanis uero dicitur non bonus crudelis: ideo īmanes lupos uocamus. ℣ Con. greſſus collocutiones. ℣ Neſcio quem: optime dixit neſcio: quoniam memoria dignus non eſt. ℣ Aliquem apud quem euomat: hic enim Timon de omnibus bonis ſupplicium ſumebat: ut uenenum iſtius ſuæ acerbitatis: expromere poſſet: neceſſarium erat īuenire aliquem qui eum audiret: ergo quāuis unus ſit omni īmanitate præditus: tamen indiget amicitia. Euomere enim eſt de pleno ſtomacho aliquid educere. ℣ Atq; hoc maxime iudicaretur. ſ. quāta ſit neceſſaria amicitia: ſi deus aliquo in loco ſolitario poneret quendā nullius rei indigentem hoc modo uiuere ſine homi num aſpectu: talem cernere poſſumus ſemper mœ ſtum. ℣ Vſpiam: in aliquo loco. ℣ Verum ergo: ſole bat dicere Archita optimus mathematicus q̄ nullā iucunditatem in cognoſcendis ſtellis: & aliis rebus haberet: niſi ſocium haberet: & ideo probat ſuperio ra per huius exemplum. ℣ Noſtros ſenes: denotat morem antiquū: nam ante uſum litterarum ſolebāt antiqui per memoriam habere hiſtorias: pater nar rabat filiis deinde illi filiis ſuis commemorare con ſueuerant. ℣ Tanquam adminiculum: tracta eſt ſi militudo a uitibus quæ capriolos habent ad ſuſten tandum: adminiculum appellatur ſuſtentaculum. ℣ Quod in amiciſſimo dulciſſimum: hæc. ſ. natura induxit coniunctionem: & cōmunicationem rer̄: q̄ ſi eſt inter amicos ea dulciſſima eſt ſi. n. ſuſtētaculū: & adminiculum oritur inter amiciſſimos iucundiſſi mum erit. ℣ Sed cum admonet homines ut in ami citia acquirenda non ſint negligentes: cum ſit tātum bonum: ut demonſtratum eſt ſuperius: quæ nunq̄ cōtemnitur: ſicut alia cōtēnuntur a plærisq;. ℣ Tot ſignis: tot exemplis: & regulis declarat natura quan tum bonum ſit amicitia. ℣ Quæ ab. ſ. deſideret res abſentes. ℣ Abſurdeſcimus: hoc eſt audire nolu mus ea: quæ monemur a natura: quoniam in colen dis: amicis negligentes ſumus. ℣ Varius diuerſus. ℣ Suſpitionum: quibus non putamus habere per fectum amicū & econtra ab amicis non putamur eſ ſe boni amici offenſione q̄ frangit amicitiam. ℣ Tū euitare: hoc modo ſi uellet conſulatum appetere cui amicus eſſet competitor: uerbis ſuis debet remoue re ab amico hanc rem: ut euitetur offenſio. ℣ Eleua re aliquando ea eleuanda eſt offenſio: ſaltem ſi me hunc conſulatum acquirere uelis: & me collegā tuū ſuſcipere tibi cōmodum ſit. ℣ Tum ferre. i. patien tiam habere. Igitur in tam præclaro munere ueſtro ſicut eſt amicitia nr̄a: cuius gratia tutela offenſionū faciēda eſt: hæc tria tolerāda ſunt: ut euitemus offenſiones amicor̄ ſiue eas alicui debem⁹: ſin āt æquo aio pateremur.

OMNI BONI. Cōgreſſus

Euomere

Archita

Admiculū

Abur deſci mus

Varius

Eleuaē

ASC.

Solitudo naturę inimica

¶QVINetiam: ideſt inſuper: ſi quis eſt ea aſperitate: & immanitate naturæ: ideſt habet eam aſperitatem: & immani tatem: ut fugiat: atq; oderit congreſſus: & ſocietatem hominum: qualem nos accepimus: ideſt intellexīmus: & audiuim⁹ a narrantibus: neſcio quem quaſi dicat ignobilem uirum Timonem: ſcilicet nomine fuiſſe athenis. ℣ Tamen is: ideſt a lis non poſſit pati: ut non acquirat aliquem a pud quem euomat: ideſt expuat uirus: ideſt uenenum & terribilitatem ſuæ acerbitatis. Velit enim aliquem habere cui narret: aut in quem exerceat acerbitatem ſuam. Atq; hoc ſcilicet q̄ neceſſaria ſit hominum ſocietas: & coniunctio quā amicitia conciliat: iudicaretur maxime ſi quid tale poſſet contingere: ut aliquis deus tolleret: ideſt auferret nos ex hac frequentia hominum: & collocaret nos uſpiam in ſolitudinem: atq; ſuppeditans: ideſt ſufficiens: & miniſtrans abundantiam: & copiam omnium rerum quas natura deſiderat: eriperet omnino poteſta tem hominis aſpiciendi: quis poſſet tam ferreus: ideſt tam durus: & ſine ſenſu humano qui poſſet ferre: ideſt tollerare: eam: id eſt talem uitam. q. d. nemo cuiq;: ideſt & cui ſolitudo non auferet fructum omnium uoluptatum. q. d. etiam ne mo. ℣ Verum ergo &c. Probat idem authoritate architæ philoſophi tarentini dicens. ℣ Ergo illius eſt uerum quod ſoli tum dici ab archita Tarentino. ſ. philoſopho: ut opinor. q. d. id certo non ſcio: quia Læ. non inducitur hic: ut philoſophus aut ex præceptis philoſophiæ loqui: ſed ut is qui multa experientia: & uſu rationem amicitiæ didicerit: unde proteſtatus eſt craſſa minerua ſe uelle agere: ego audiui ſenes noſtros commemorare auditum ab aliis ſenibus: quia multa quę ſcri pta non ſunt recitatione memoriæ commendatur. ℣ Si quis aſcendiſſet cælum perſpexiſſet: ideſt perfecte inſpexiſſet: & ita cognouiſſet naturam mundi: & pulchritudinem ſyderum: illam admirationem fore: ideſt futuram fuiſſe ei inſuauem ideſt minime dulcem: quia ſolus eſſet: quæ fuiſſet iucundiſſima ſi habuiſſet aliquem cui narraret. ℣ Sic. i. intantū amat natura nihil ſolitarium: & admittitur ſemper ad aliquid tanq̄ adminiculum: ideſt ſubſtentaculum: quod: ſcilicet admini culum eſt dulciſſimum in amiciſſimo quoq;: ideſt in quolibet amico: ubi quoq; eſt ablatiuus a quiſq;. ℣ Sed cum eadem natura declaret tot ſignis: ideſt iudiciis quid uelit: acquirat quid deſideret: tamē ideſt nihilominus nos obſurdeſcimus. i. ſurdi ſimus: neſcio quomodo nec audiuimus ea quæ monemur: ideſt adhortamur ab ea. ℣ Eſt enī uarius: & multiplex uſus amicitiæ: & multæ cauſæ ſuſpitionum: & offenſionum dantur: quas cum: ideſt partim euitare tum ideſt partim leua re: ideſt diminuere ſi euitare non poſſunt: tum: ideſt partim ferre: ideſt tolerare: ſi neq; euitare nec diminui poſſunt: eſt ſapientis: ſcilicet officium: ideſt pertinet ad ſapientem. ℣ Illa una offenſio eſt ſubleuanda: ſic & utilitas: & fides retineat in amicitia: ideſt non ſic debet quis ſubleuare: aut euitare offenſionem ſeu offenſam.

OMNI BONI. CVT utilitas retineatur: in leuandis offensionibus adhibenda est utilitas: nonne uides q̄ ad hanc utilitatem: cōsequē dā mihi eris ipedimēto. ℣ Fides: ut in amicū fidē retineamus: his duabus regulis offensio subleuatur in fide sic: ubi est fides quā in me oñdis qd̄ tui cā cōsularē dignitatē adipisci nō possum. ℣ Monēdi: sine obiurgatiōe. ℣ Obiurgādi: sunt hoc modo: ubi est fides caritasq̄ quā erga me gerere consuetus eras: uel sic. Non.n. respicis tuoꝝ maiorū uirtute: quibus maior erit infamia: si litteris operā nō dederis: & hæc omnia susc̄ipere debēt amici. ℣ Familiaris: meus. Ter. fuit: tpe Lę lii. ℣ Obsequiū: ab obsequēdo dr̄ quod uulgo complacentia appellatur: ut inquit ille: ait quis aīo: negat nego. Teren. n.

Obsequium Terē. Molestia ueritas Odiū

de uulgari amicitia locutus: nam uulgares hoies: & ignorātes oderūt ueritatē ideo amant assentationē. ℣ Molesta ueritas ſm Teren. ueritas est molesta iperitis: ex qua nascitur odiū quod amicitiæ cōtrarium est. Odiū autē mali imprecatio dr̄: sed obseqū .i. cōplacentia atq; assentatio: multo plus molesta: & amicis indulgēs delitiis suis: amicus. n. tuus ala pam in foro cuidā in facie plantauit: quē ſmopere benefeciſſe laudas ñ quippe illud faciēdo terētianū facit: & ex ſtultis insanos faciūt: & eos pcipites i sce lera duci pmittūt sic assentādo. ℣ Impellit in frau dem obsequio: in infamiam detenditur. ℣ Comi ta s: additur in obsequendo amico: nam amicis ob sequēdū ē si bñ fecerūt: & laudādi quadā comitate. ℣ Scitū illud: hæc est ſnīa: color rhetoricus: q̄ quid sit aut qd esse oportet breuiter oñdit: erat enī dictū

Dictū catonis Scitus

Cato. maio. qd̄ melius esset plures inimicos: q̄ as sentatores hr̄e: nā assētatoꝝ cā multa scelera admit timus: sed inimicoꝝ gr̄a uirtuti damus operā: ne de nobis maledicere queāt. ℣ Scitū. i. prudēs: & peri tū a scio dr̄: alias scitus nuncupat pulcher: ut scitus puer natus ē Pāphilo. ℣ De q. acer. ini. me. hoc est inimicos plura bñficia conferre aliqbus q̄ assentato res qui uident iucūdi amici: mereri posse in actō re git pſonā quæ beneficiū suscepit. ℣ Illos uer̄ sæpe .i. inimicos aliqñ uer̄ de inimicis suis dicere: utpu ta uirtutē eis deesse: ñ dixisse cōstat: assētatores ue ro nūquā ueritati adhęrēt. ℣ Atq; illud absurdū. i. nō audiēdū: ac si diceret bene stulti qui monentur: qm̄ molestiā habēt quā habere nō debent molestiā quidā ferunt se ab amicis moneri: & delictorū nul lam suscipiūt molestiā. ℣ Non anguntur: nam angi oportebat eos peccasse: est autē contrarius color.

ASC. CVT aut fides: aut utilitas tollatur. ℣ Nam amici sūt sæpe: & admonēdi: & obiurgādi: & hæc. s. dicta hoc est admonitio & obiurgatio accipienda supple sunt amice. i. ut dicūt amicabiliter: dū fiunt beniuole. i. ex bona affe ctione. ℣ Sed nescio quō uer̄ est: q; Terē. comicus familiaris meus dixit in Andria. (Priusq̄ cætera cōstruā admonēdi sunt ip̄eriti rer̄: qui legentes hunc locum dicunt Teren. fuisse familiarem Ciceronis: cū ante eum mortuus fuerit: multa tñ: & libenter Cicero Terē. dicta citare solet uer̄ hic nō dr̄ Cice. sed Lælii familiaris. Nam Scipio: & Lælius poetas fo uebant ut de Lucilio testat̄ Hora. q; cum eo nugari essent soliti donec decoqueretur bolus.) ℣ Dixit igitur in andria co mœdia illa prima: ℣ Obsequiū parit amicos: & ueritas parit odium: uerū Terē. aut sofia ille Terētianus præmisit nāq; hoc tēpore quasi dicat id fieri non decere. quod & Lælius approbans dixit. ℣ Veritas est molesta quidē si odium nasci tur ex ea: q; scilicet odium est uenenum amicitiæ: ideſt quo aīcitia subito quali hausto ueneno de medio tollitur: sed ob

Monitio acerbitate obiurgatio careat cōtumelia Cuius sal⁹ speranda

seqūium: ideſt inseruitio: & morigeratio: est molestius multo: q; indulgens: ideſt affectatā ueniam: cōcedens: & ignoſcēs peccatis: sinit: ideſt permittit: & patit̄ eum ferri: ideſt ruere præcipitem: ideſt in præcipitium uitiorum. ℣ Autem pro sed maxima: ideſt grauissima culpa est in eo: qui & aspernat̄ ueritatem dū ab amicis ad eius castigationem uera adducantur & impellitur in fraudem: ideſt in factum turpe aut stultam credulitatem: obsequio: ideſt per obsequium assentatoribus ℣ Oīs igitur rō. i. consideratio: & diligentia est habenda in hac re. ℣ Primum: ut monitio careat acerbitate deinde ut ob iurgatio careat cōtumelia. i. cōuitio diffamatorio. ℣ Aūt pro sed comitas. i. affabilitas: & facilitas nō grauate facientis q precamur adsit in obsequio. i. dū obsequium præstamus. Et qa obsequiū iter̄ dixit: ne id inopia sermonis repetere ui deatur addit. q. d. dico iter̄ obsequiū (qm̄ utimur libēter uerbo: ideſt uocabulo Terētiano) & assētatio adiutrix uitiorū admoueatur ꝑcul. s. ab obsequio. ℣ Quæ assentatio non mō. i. nō solū mō sup. est digna amico: sed ne libero quidem sup. homine. i. tñ abest: ut amico digna sit: ut ne libero quidē quicūq; is sit digna sit. ℣ Viuit enim aliter cum tyrāno cui assentandum est: & aliter cum amico: cui amicitiæ etiam quæ ipsum dedeceant dicenda sunt. ℣ Autem pro sed salus hu ius est desperanda: huius dico cuius aures sunt clausæ ueritati: ita ut nequeat audire ab amico uerū. ℣ Scitum. i. elegans dictum est illud catonis. s. maioris: acerbos inimicos mereri multo melius de quibusdam q̄ eos amicos qui uideantur du ces. ℣ Nam sup. dixit Illos. i. acerbos inimicos dicere sæpe uer̄: hos. i. dulces hoc est assentatorios amicos nunq̄ sup. ue rum dicere. ℣ Atq; illud est absurdū. i. non audiendū: & non habens locū: ut audiat̄: unde græce atopon dr̄. i. sine loco .s. hi qui mouētur nō capiunt eā molestiā quā debent capere: & capiunt eā qua debent carere. ℣ Enim pro quia nō an

Adulatio amicitiæ pestis.

guntur. i. non moleste ferunt: nec aī cruciant̄ peccasse. i. q; peccauerunt: quā tñ molestiā capere deberent: & ferunt mole ste obiurgari ab aīco quā. s. molestiā capere non deberent: uñ addit q; cōtra. i. ecōtrario oportebat. s. factum aut eos face re utpote dolere delicto. i. de delicto: aut pp delictum: & gaudere obiurgatione. s. amici qua emendantur. ℣ Vt igitur hoc loco præcipue excludit adulationē dices. ℣ Igitur ut. i. quēadmodū ꝑpriū ueræ amicitiæ est: & monere. s. amicum delinquentem: & peccantem & moneri. s. ab amico dum quis peccat: & facere alterum. s. monere.

ut & utilitas ī amicitia: & fides retineat̄. Nā & monē di amici sæpe sūt: & obiurgādi: & hæc accipiēda amice cū beniuole fiunt. Sed nescio quō uer̄ est quod in An dria familiaris meus Teren. dixit. Obsequium amicos: ueritas odium parit. Molesta ueritas est: siquidē ex ea nascitur odiū: qd̄ est uenenū amicitiæ: sed obsequium multo molestius qd̄ peccatis indulgēs ꝑcipitē amicū fieri sinit. Maxima autē culpa in eo est: qui: & ueritatē aspernat̄: & in fraudē obseqo ipellitur. Oīs igit̄ hac in re hñda rō: & diligētia ē: primū ut monitio acerbitate deinde obiurgatio cōtumelia careat. In obseqo ār: qm̄ Terentiano uerbo libēter utimur: comitas adsit: assen tatio uitiorū adiutrix procul amoueatur: q̄ non modo amico: sed ne libero quidē digna. Aliter. n. cū tyrāno aliter cū amico uiuitur: cui⁹ ār aures clausæ ueritati sūt ut ab amico uer̄ audire neq̄at huius salus desperāda ē. Scitū est. n. illud Catonis: multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri q̄ eos amicos q dulces uideā tur. Illos uerū sæpe dicere hos nunq̄: atq; illud absurdū est: qd̄ hi. s. q monētur eā molestiā: quā debēt capere nō capiūt: eā capiūt qua debēt carere: peccasse. n. se non anguntˉ: obiurgari moleste ferūt: qd̄ cōtra oportebat delicto dolere: obiurgatione gaudere. Vt igitur: & monere: & moneri propriū est ueræ amicitiæ: & alter̄

hoc est admonitio & obiurgatio accipienda supple sunt amice. i. ut dicūt amicabiliter: dū fiunt beniuole. i. ex bona affe ctione. ℣ Sed nescio quō uer̄ est: q; Terē. comicus familiaris meus dixit in Andria. (Priusq̄ cætera cōstruā admonēdi sunt ip̄eriti rer̄: qui legentes hunc locum dicunt Teren. fuisse familiarem Ciceronis: cū ante eum mortuus fuerit: multa tñ: & libenter Cicero Terē. dicta citare solet uer̄ hic nō dr̄ Cice. sed Lælii familiaris. Nam Scipio: & Lælius poetas fo uebant ut de Lucilio testat̄ Hora. q; cum eo nugari essent soliti donec decoqueretur bolus.) ℣ Dixit igitur in andria co mœdia illa prima: ℣ Obsequiū parit amicos: & ueritas parit odium: uerū Terē. aut sofia ille Terētianus præmisit nāq; hoc tēpore quasi dicat id fieri non decere. quod & Lælius approbans dixit. ℣ Veritas est molesta quidē si odium nasci tur ex ea: q; scilicet odium est uenenum amicitiæ: ideſt quo aīcitia subito quali hausto ueneno de medio tollitur: sed ob seqūium: ideſt inseruitio: & morigeratio: est molestius multo: q; indulgens: ideſt affectatā ueniam: cōcedens: & ignoſcēs peccatis: sinit: ideſt permittit: & patit̄ eum ferri: ideſt ruere præcipitem: ideſt in præcipitium uitiorum. ℣ Autem pro sed maxima: ideſt grauissima culpa est in eo: qui & aspernat̄ ueritatem dū ab amicis ad eius castigationem uera adducantur & impellitur in fraudem: ideſt in factum turpe aut stultam credulitatem: obsequio: ideſt per obsequium assentatoribus ℣ Oīs igitur rō. i. consideratio: & diligentia est habenda in hac re. ℣ Primum: ut monitio careat acerbitate deinde ut ob iurgatio careat cōtumelia. i. cōuitio diffamatorio. ℣ Aūt pro sed comitas. i. affabilitas: & facilitas nō grauate facientis q precamur adsit in obsequio. i. dū obsequium præstamus. Et qa obsequiū iter̄ dixit: ne id inopia sermonis repetere ui deatur addit. q. d. dico iter̄ obsequiū (qm̄ utimur libēter uerbo: ideſt uocabulo Terētiano) & assētatio adiutrix uitiorū admoueatur ꝑcul. s. ab obsequio. ℣ Quæ assentatio non mō. i. nō solū mō sup. est digna amico: sed ne libero quidem sup. homine. i. tñ abest: ut amico digna sit: ut ne libero quidē quicūq; is sit digna sit. ℣ Viuit enim aliter cum tyrāno cui assentandum est: & aliter cum amico: cui amicitiæ etiam quæ ipsum dedeceant dicenda sunt. ℣ Autem pro sed salus hu ius est desperanda: huius dico cuius aures sunt clausæ ueritati: ita ut nequeat audire ab amico uerū. ℣ Scitum. i. elegans dictum est illud catonis. s. maioris: acerbos inimicos mereri multo melius de quibusdam q̄ eos amicos qui uideantur du ces. ℣ Nam sup. dixit Illos. i. acerbos inimicos dicere sæpe uer̄: hos. i. dulces hoc est assentatorios amicos nunq̄ sup. ue rum dicere. ℣ Atq; illud est absurdū. i. non audiendū: & non habens locū: ut audiat̄: unde græce atopon dr̄. i. sine loco .s. hi qui mouētur nō capiunt eā molestiā quā debent capere: & capiunt eā qua debent carere. ℣ Enim pro quia nō an guntur. i. non moleste ferunt: nec aī cruciant̄ peccasse. i. q; peccauerunt: quā tñ molestiā capere deberent: & ferunt mole ste obiurgari ab aīco quā. s. molestiā capere non deberent: uñ addit q; cōtra. i. ecōtrario oportebat. s. factum aut eos face re utpote dolere delicto. i. de delicto: aut pp delictum: & gaudere obiurgatione. s. amici qua emendantur. ℣ Vt igitur hoc loco præcipue excludit adulationē dices. ℣ Igitur ut. i. quēadmodū ꝑpriū ueræ amicitiæ est: & monere. s. amicum delinquentem: & peccantem & moneri. s. ab amico dum quis peccat: & facere alterum. s. monere.

¶LIBEre facere: oportet libere: & quodam optimo amore admonere amicum: non autem aspere si amicus ea æquo animo tolerare debet. ℣ Multis nominibus est notandū. i. signandū sit: multis quidem nominibus uitia notanda sunt: quo homines magis abstineāt atq; admoneant: ut diceret uni o iprobe: scelerate: perfide: inanis ſi mō ſit increpatus uehemēter monetur: ideo Læ. appellauit assentationē adulationem: & blāditias maxime in amicitia nocere: q̄ proprie hominum leuiū est: quoꝝ officium est ad uoluntatem audientiū: non autē ad uoluntatem loquentium. ℣ Tum aūt omniū rerū est simulatio: detestationem simulationis ostendit: quæ non modo in amicitia: sed etiam in oibus rebus pernicioſa est: utputa in uendendo in emēdo. ℣ Tollit enim: & subiicit rationem quare simulatio est pernicioſa: quoniam ueritatē nunquam in se retinet. ℣ Adulterat. i. corrūpit iudiciū uerum adulterare est rē falsam pro uera ponere. ℣ Repugnat amicitiæ: supple oīs simulatio est amicitiæ pernicioſa nam amicitia sine ueritate eē nō pōt: ꝓterea amicoꝝ est idem uelle: & idē nolle: & assentator nō uult idem quod amicus: quoniam nō oīno sentit quod lingua exprimit: ait enim Plutar. ꝙ simulatio est contra deum. Deus autem est ipſa ueritas. Ideo quicquid cōtra ueritatē fit etiam contra deum. ℣ Sed ne in uno. i. assentatore sunt plures animi. i. animus qui diuersus ē: & multiplex. ℣ Idēq; erit. i. uarius diuersus cōmutabilis contra constantiam amicitiæ. ℣ Multiplex: qui modo penes hominem militarē laudibus militiam extollit: penes medicum scientiam medicinę laudat: & militiam uituperat. ℣ Flexibile: mutabile. ℣ Deuiū: quod recedit a uia: & rectitudine amicitiæ atq; uirtutis. ℣ Ad sen. ad illud quod alter sentit. ℣ Ad uultū: si ille quem amare simulat tristitia ostendat in facie: assentator supercilia cōtrahit si lætetur. Hic uero hilaritatē facit: omnia enim effecit ad nutū: & ad uultum alterius. ℣ Assentari est alicuius opinionē sentire. ℣ Idem: de quo est superius facta mentio: obsequiū amicos ueritas odiū parit. ℣ Sed ille in Gnatonis: Teren. in eunucho quendam introduxit nomine Gnatonem qui uentri & gulæ deditus erat: ideo unicuiq; assentator erat modo cœnam quādam consequi posset. Læ. igitur inquit quod Terentii authoritati fides non est adhibenda: quoniam ille decorum personæ seruauit: siquidem aliquis amatoriæ loquatur illa præcepta neque capiendam neque imitanda sunt. ℣ Sed ille gnatonis personam: subaudi descripsit. ℣ Multi autem gnatonum: peryphania atque fortunis excellentiores aliis gnatonibus similes reperiuntur: qui multo peiores sunt: quam gnatones: quoniam gnatones fidem in simulationibus suis non habent: hi autem propter authoritatem familiæ & diuitiarum eorum simulationibus decipiunt homines. ℣ Fucus: color superinductus dicitur: quod græce φυκος uocatur: antiqui faciem ungebant aliquo colore: quod quidem moderniores non faciunt: qui uero id faciunt fucatæ nuncupantur.

OMNI BONI. Libere

Flexibile

Assentari Terentius

ASC. Vis amicitiæ in qua est Assentatores reprobat.

¶LIBEre: idest intrepide: ut liberum decet: & non aspere. i. non minus rigide: ut maliuoli solent: & accipere alterum: scilicet moneri patienter: & non repugnanter: ut faciūt qui peccata sua defendere q̄ emendare malunt. ℣ Sic habēdum est: idest reputandum: & censendum nullam pestem: idest infectionem esse maiorem in amicitiis q̄ adulationem: blanditias: assentationem quod multis nominibus exprimit. ℣ Enim pro quia: hoc uitium. s. adulationis est notādum: idest firmandum: & signandum nota infamię q̄uis: idest q̄tumuis multis nominibus hoc uitium dico hominum leuium: idest futilium: & uanorum: atq; fallacium loquentium omnia ad uoluptatem. scilicet audientis: & nihil ad ueritatem. ℣ Autē pro sed. tum: idest insuper omnis simulatio rerum qua simulantur esse quæ non sunt. est uitiosa. ℣ Enim pro quia: ipsa tollit iudicium ueri & adulterat: idest corrumpit id: tamen. i. præter ea repugnat maxime ipsi amicitiæ. ℣ Enim pro qa delet ueritatem sine qua nomen amicitiæ non potest ualere. esse in uigore aut utilitate. ℣ Nam cum uis: idest uirtus & potestas amicitiæ sit: idest consistat in hoc: ut fiat quasi unus animus ex pluribus. ℣ Qui: idest qua re uel quo modo poterit fieri sine quidem in quoq; idest quouis uno supple homine erit unus: & idem semper animus: sed uarius comutabilis: & multiplex quasi dicat nullo modo. ℣ Enim pro quia: quid potest esse tam: idest tantum flexibile: idest a firmitate sua mutabile: & tam deuium: idest tam aberrans de uia: q̄ idest quantum animus eius qui conuertitur: idest immutatur non modo ad sensum: & uoluntatem alterius: sed etiam ad uultum atq; nutum: ut assentatoris qualis est gnato ille Teren. in eunucho cuius fere sequentia sunt uerba. ℣ Negat quis supple: aliquid ego nego etiam illud: ait supple quis aliquid aio: scilicet etiam illud idem. ℣ Postremo egomet imperaui mihi. ℣ Assentari: idest per assentationem approbare omnia: ut idem: scilicet iam citatus Terentius ait: scilicet in eunucho: sed ille ait illud in persona Gnatonis: scilicet parasiti. ℣ Quod genus amici: scilicet assentatoris adhibere: scilicet ad societatem & amicitiam est omnino leuitatis: idest pertinet omnino ad leues homines. ℣ Autem pro sed: multi supple sunt similes gnatonum: idest parasitorum: & adulatorum moribus cum sint superiores loco: scilicet nascendi: hoc est natalibus: fortuna: idest diuitiis & fama. ℣ Assentatio horum: scilicet potentium uirorum est molesta: utpote cum authoritas: scilicet & fama: & diuitiis: aut genere accessit: idest addita est ad uanitatem: idest mendacii inanitem. ℣ Autem pro sed: amicus blandus: idest blandiens. per assentationem potest adhibita: idest si adhibita fuerit diligentia tam: idest tantum aut tam faciliter secerni & internosci a uero: scilicet amico: quam idest quantum omnia fucata: idest adulterino colore tincta: & simulata possunt secerni & internosci a sinceris: idest pueris: aut a sinceris: idest integris & ueris: idest non simulatis.

OMNI BONI. Cõcio

¶ CONcio: per exemplum ostendit q̃ amici: cognoscere possunt assentatorem a bonis amicis: quoniã plæbs quæ ex
stat ex hominibus imperitissimis cognoscit aliquem cõcionantem. si uerũ uel falsum dicat: quanto magis amici qui boni
& periti sunt simulatores dignoscere poterunt. Concio est multitudo ad audiendũ congregata: quandoq̃ dicitur oratio
quæ habetur ad eam multitudinẽ: alias uocatur locus in quo hæc cõgregaĩ multitudo. ¶ In popularem. i. assentatorẽ
Popularis declarat quid sit popularis homo: scilicet iperitus leuis: atq̃ alias popularis appellabatur ille qui fauet populo. ¶ Con
stantẽ: ad popularẽ. Sæuerum: ad assentatorẽ. ¶ Grauem: refertur ad leuem. ¶ Quibus blanditiis: ostendit q̃ plæbs:
ideſt hominũ imperitorum multitudo cognouit in
hoc iudicio quis eẽt leuis uel grauis homo. ¶ Quí
dam Caius Papyrius legem attulerat de reficiẽdis
magistratibus: hoc est ut tribuni plæbis cõtinuarẽt
in suo magistratu quã rem fieri Læ. & Scipio non
permiserunt. ¶ Dissuasimus: animũ plæbis in con
trarium ad credendũ induximus. ¶ Nihil de me:
uitat arrogantiam. ¶ In manibus est oratio: quam
habuit Scipio ad populũ. ¶ Maiestas regum atq̃
principum: ideo subiunxit. ¶ Ducẽ populi roma,
ni nõ. n. Scipio comes: sed princeps illius uidebaĩ
ciuitatis. ¶ Diceres: aliquis diceret more authorũ.
Lex popularis ¶ Lex popularis: ideſt quæ erat ad populi fauorẽ:
uel popularis: ideſt hominis ĩdocti: quæ populi suf
fragio repudiata est: quis eẽt uerus uel falsus ami,
cus reipu. cognouit plæbs. ¶ Ad me redeam quia
de seipso mentionẽ fecit: quidam Licinius fuit qui
legem ferre uolebat de cõfirmãdis sacerdotum di
gnitatibus: quæ qdem lex Lælio defendente spre
ta atq̃ contẽpta fuit. ¶ Videbatur popularis: ideſt
fauens populo: & tamen oratione Lælii repudiata
est. ¶ Coaptatio: hẽc enim refectio & iterũ coapta,
tio atq̃ cõfirmatio collegiorum in utilitatem popu,
li referebatur. Collegiũ. est hominum multitudo:
ut congregatio medicorũ collegium dicitur: quam
uis hæc lex ad populi utilitatem transfertur: tamen
defendente me accepta non fuit: nouerat enĩ popu
lus quis magis reipubli. faueret. ¶ Atq̃ is iste Lici
nius primã fecit orationẽ in uersibus: ut magis au
ditorẽ leniret. ¶ Vendibilẽ: utilitatis cã orationem
habuit. ¶ Religio: sine arrogantia: sequit q̃ deorũ
cultus: me defendẽte: illã supauit orationẽ. ¶ Atq̃
id actũ: nõ authoritate mea debellaui illius oratio,
nem qa erã iunior. ¶ Quod si in Scæna: adaptat ad ppositũ: ac si diceret quorsum hæc: qm̃ si in multitudine ita est plu
mum authoritatis & argumenti magis ad credẽdũ res fictas & falsas q̃ ueritatẽ: & tamen uerum creditur: q̃to magis in
amicitia uerũ ualere debet: quæ sola oritur inter peritos & bonos. ¶ In scena. i. in concione: declarat semet ad audiẽdas
comœdias. ¶ Pluri. lo. in maximũ adiumẽtum est rebus fictis. s. multitudo imperitorũ. ¶ Si id pate. sicut patefecit Læ.
¶ Perpenditur: liberaĩ: ut dẽ q̃ re uera apertũ pectus uidere non possis: sed sic consuetudo est loquendi.

ASC. ¶ CONcio. i. multitudo populi q̃ ostat ex iperitissimis: qa ex plæbeis & mediocribus: tñ. i. q̃uis ex iperitissimis ostet ni
hilominus solet iudicare qd interſit inter assentatorẽ & leuẽ. i. futilẽ ciuẽ: & inter ciuẽ constantẽ sæuerũ & grauẽ qñ. s. a
populũ in cõcione loquiẽ. ¶ Quibus blãditiis q̃si dicat maximis & aptissimis Caius Papyrius cõsul nup. i. nũc parũ ab
tpis trãsacti: influebat. i. se abũde ingerebat in aures ocionis. i. multitudinis ad audiẽdũ cõcite. i. cõuocate: cũ ferret legẽ
de tribunis plæbis reficiẽdis. i. ut tribuni plæbis reficianĩ. ¶ Nos. s. priuati & minime adulãtes dissuasimus: sed nihil de
Scipionis gratitatẽ laudat Sese extollit cã de me: dicã libẽtius de Scipione. ¶ Odii imortales quãta grauitas fuit. s. Scipiõi: & quãta maiestas in oratione quasi
dicat maxia: ut diceres. i. qlibet dicere posset eũ facile. i. haud dubie ducẽ. i. principẽ & ductorẽ populi romani aut popu
lo romano nõ comitẽ. i. simul cũ eis ab alio ductũ: uñ patet differẽtia uallæ inter sociũ & comitẽ: qa socius fere par ẽ
mes supior est: hoc est ducẽ habet: sed uos affuistis quasi dicat nõ ẽ opus ut uobis dicã: & oratio Scipiõis est i manib9. i.
extat scripta & uersaĩ in manib9 multorũ. ¶ Itaq̃. i. & ita p maiestatẽ orationis ipsius Scipiõis lex popularis. i. lata i fauo
rẽ & assentationẽ. populi ẽ repudiata suffragiis. i. pũctis: uotis: & uocib9 populi. ¶ Atq̃ ut redeã ad me. i. ad narrãda q̃
gesseri: uos meministis q̃. i. q̃tũ popularis. i. populo fauẽs uidebaĩ lex Caii Licinii Crassi de sacerdotiis. s. lata. ¶ Quito
Maxio fre Scipiõis: & Lucio Mãcino supple existẽtib9 consulibus. ¶ Videbaĩ inq̃ multũ popularis: qa coaptatio. i. elec
tio & refectio collegiorũ. s. sacerdotaliũ trãsferebaĩ. s. p eã legẽ a bñficio patrũ ad bñficiũ populi. ¶ Atq̃ is. s. Licinius
instituit prim9 agere i foro. i. in cõcionẽ uersus cũ populo. i. hñe orationẽ metro ostãtẽ: aut legamus agere i foro cũ popu
lo uersu. i. p uersũ & metricam orationẽ: nisi forte aliud uult ut sic istituit prius agere cũ populo existẽs uersus. i. uersus
in foro: cũ aliũ forte i capitoliũ uersi deos aspicerẽt: q̃uis ãt hoc posteri9 forte arguti9 dicaĩ: prius tñ tuti9 diceĩ. ¶ Tñ reli
gio deorũ imortaliũ q̃ nõ satis obseruãreĩ: si ad populũ trãslata fuissẽt istitutẽdorũ sacerdotũ ptãs uicebat facile oratione il
li9. s. Licinii uẽdibilẽ. i. exornatã & furatã: ut facile uẽdi posse uideretur: nobis defendentib9 sup. eã uidelicet religionem.
¶ Atq̃ id fcm̃ ẽ me p̃tore. i. cũ adhuc eẽm ñ nisi p̃tor: uidelicet qnquẽnio. i. spacio qnq̃ annorũ añq̃ fact9 sim cõsul. ¶ In
que. i. & ita cã illa. s. religiõis deorũ ẽ defensa magis re. i. ex utilitate & rei ueritate: qa ita se res hẽbat: q̃ authoritate. s. de
fendẽtis cũ nõdũ cõsul eẽt. ¶ Q d̃ si i scæna. Reducit añ actũ ẽmonẽ ad istitutũ: argumẽtatur q̃si a miore dicẽs: q̃ si in
scena. i. ingt in ocõe q̃ q̃si scæna est: qa ibi populo res exponunĩ: in q̃ plurimũ est loci. i. oportunitatis reb9 fictis & adũ
bratis. i. umbra quadã simulatiõis tectis. ¶ Tñ. i. nihilominus: Verũ qd ueru est aut rei ueritas ualet. i. plurimũ põt qa
uincit: si modo. i. dũmodo id patefactũ est atq̃ illustratũ. s. ab aliquo uiro bono ut a Scipione: & a se prius factum dixit
Lælius qd oportet fieri in amicitia: quæ ppendit tota in ueritate: quasi dicat multo magis dẽt illic ueru pollere.

¶ IN

concio quæ ex iperitissimis constat: tamen iudicare so
let qd interſit inter popularem. i. assentatorem & leuẽ
ciuẽ: & inter constantẽ sæuerum & grauem. Quibus
blanditiis. C. Papyrius consul nuper influebat in aures
concionis: cum ferret legẽ de tribunis plæbis reficien
dis. Dissuasimus nos: sed nihil de me: de Scipiõe dicã
libẽtius. Quãta illi dii immortales fuit grauitas: quã
ta in oratiõe maiestas? Vt facile ducẽ: popu. ro. nõ co
mitem diceres: sed affuistis: & est in manibus oratio.
Itaq̃ lex popularis suffragiis populi repudiata ẽ. Atq̃
ut ad me redeam meministis. Qui. Maxi. frater Scipio
nis &. L. Mancino consulibus: quam popularis lex de
sacerdotiis Caii Licinii Crassi uidebatur. Coaptatio
enim collegiorum ad populi beneficiũ trãsferebatur.
atq̃ is primum instituit in foro uersus agere cum popu
lo. Tamẽ illius uendibilẽ orationẽ religio deorũ imor
taliũ nobis defendẽtibus facile uincebat. Atq̃ id actũ
est ꝓtore me qnquẽnio anteq̃ cõsul fim factus. Itaq̃ re
magis q̃ authoritate cã illa defensa ẽ. Q d̃ si i scæna. i.
in ocione in qua rebus fictis & adũbratis loci plurimũ
est: tñ ueru ualet: si mõ id patefactũ & illustratũ est: qd
in amicitia fieri oportet: quæ tota ueritate ppẽditur.

CAPERtum.ſ.pectus.i.qđ habes in pectore oſtẽdas amico. ℣ Cũ id:quã uere fiat ignores id.ſ.amare uel amari ab alio:neſcis quã uere amaris ab amico:niſi uolũtatẽ:& oĩa q̃ ſunt illius cognoſcas. ℣ Quãuis iſta:oſtẽdit uñ oriť hæc aſſentatio:q̃ nemini nocitura ẽ:niſi originẽ ſuã hoc mõ trahat:neceſſe qđẽ prius eẽ:qđ aliqs aſſenteť ſibi:deinde adulatorẽ reperiat q̃ ſuæ ſtultitiæ cõfirmator ſit:℣ Patefaciat au.excitat auditor ſtudiũ:inqt Ouid.hoc:ſiqs ſe ſapiẽtẽ nobilemq; çxtimet huius ſuæ opiniõis adulatorẽ inueniat:ſic inqt nõ dicebã ego qđ erã excellẽtior aliis. ℣ Oĩno eſt amãs:apoſtrophat ſe uirtuti quæ laudari cupit:nã bonus uirtute p̃ditus laudib⁹ extolli cupit & deſiderat:quæ qđẽ laus uera eſt:non aſſentatio:q uero ſcelerati exiſtũt: & oĩno gloria: & laude delectanť:ipſi ſibi aſſentari ſolẽt:ut aliũ aſſentationis teſtẽ adipiſcanť: q̃ eos ſtultos inſanire facit. ℣ Sed đ uirtutis opiniõe:ac ſi dicat:loquor de ſtultis q uirtutẽ hẽre putãt & ſe laudari optãt: uirt⁹.n. eſſe mauult q̃ uideri:qđ minime q ſibi aſſentanť faciũt. ℣ Multi p̃diti:ut ſuaꝝ reꝝ aſſentatores quos aſſentatio delectat. ℣ Teſtimoniũ laudum: cũ ad iſtos aſſentator p̃ficiſcať q laudet:& quidẽ uane illos tũ exiſtimãt illos nõ fictos ſermones eẽ. ℣ Nec paraſitoꝝ:trahit exẽplũ ex comœdia Terẽ. paraſiti ãt q̃ ſemp ad aſſentãdũ parati ſunt:nec ſic blandirent ſe eoꝝ blãditiæ nõ uiderenť eẽ gratæ q̃buſdã. Thraſo qdã iperator paraſito ut ſerua q̃dã uerbis ipſius Thraſonis donet ſuæ meretrici cũ ãt paraſitus ad regẽ ſuũ Thraſonẽ quẽdã hominẽ militẽ glorioſum rediſſet:interrogat Thraſo ſi illa gratias ageret:rñdit paraſitus nõ ſolũ magnas ſed etiã ingẽtes:magnus eſt ille q excedit cõem naturã:ſed ingens dicitur maior magno παρὰ ſignificat penes σίτος cibũ:paraſiti ſunt illi qui cã cibi permanent. ℣ Milites glorioſi.i.hoĩes glorioſi qui delectantur aſſentatiõe. ℣ Magnas uero:ſic inqt Thraſo rñdit paraſitus ingẽtes. ℣ Is cuius dĩ: ad cuius uolũtatẽ loquiť:aſſentator ſp auget illud qđ ille uult eẽ magnũ. ℣ Q uãobrẽ. pſuadet hoibus ut ſint cauti i cognoſcẽdis aſſentatoribus:qm̃ plærique ſunt graues: uiri aliqbus artibus p̃diti in aſſentãdo:quoꝝ aſſentatio cognitiõe difficilis eſt. ℣ Allectãt.i. allicĩũt p ſe & ſibiipſis aſſententť. ℣ Niſi q eſt excors: qlibet nouit adulatorẽ aptũ:ut ſunt paraſiti:niſi ſit aliquis ſtultus:& ſine corde: q̃ nõ mõ adulãtẽ. ſed ne aliã quidẽ rẽ cognoſcit. ℣ Callídus ille cauẽdus ẽ: cautio habẽda ẽ nõ ad aperte adulantes:ſed ad illos q callidi ſunt:ne p quoſdam ſinus inſinuationis deriđeãt nos & aſſententť cũ aſtutia quadã. ℣ Ne ſe inſinuet:per inſinuationes nobis aſſenteť: uerbi gratia:ſi uenit talis aſſentator ad ſeđẽđũ ubi aliqs uir ampliſſimus ſedere cõſueuit:audiendæ gratia prædicationis:q̃primũ aſſẽtator ille aſſurgit:huic magnifico uiro ſic dicẽs p̃catis mihi:qm̃ ego ſuitor ueſter ĩ ſede tãti uiri oĩ uirtute p̃diti colloqueri. ℣ Quippe q aduerſãdo:q̃ppe ſçpenũero aſſẽtator ſimulãs litigať đridet aliquẽ hoc mõ:qdã p̃ficiſcĩť ad aliũ q militiã dimiſerat cui aſſẽtãdo aĩt:militia ẽ illa q̃ đfẽdit ciuitates ãplas:cui ille ad militiã ñ uad ũt niſi latrões:ille uero aſſẽtator miſis argumẽtis fcĩs ſimulat ſe eẽ uictũ & dĩc:p ueꝝ tu dicis ueꝝ & nũq̃ audiui meliores rões:ut es ſapiẽtior oĩb⁹ ciuib⁹. ¶ IN qua,ſ.amicitia niſi(ut dĩ)tu uideas pectus amici,ſ.aptũ:& oſtẽdas.i.đnudes & aperias tuũ:nihil fidũ & nihil exploratũ hẽas:nec amare qdẽ poſſis aut amari:cũ ignores q̃.i.q̃tũ uere fiat id.ſ.q̃ ameris. ℣ Quãuis.i.q̃tumuis iſta aſſentatio ſit pnicioſa tñ nemini põt nocere niſi ei q recipit.i.admittit eã:atq; delectať ea. ℣ Itaq;.i.& ita fit ut is maxie.i.potiſſimũ patefaciat.i.aperiat aures ſuas aſſentatoribus:q ipſe aſſenteť.i.aduleť & cõplaceat ſibi: & q ipſe delectet maxie ſe. ℣ Virt⁹ ẽ oĩno amãs ſui.i.amat ſeipſam. ℣ Enĩ p qa ipſa nouit optie ſe q̃que.i.& quã:& itelligit q̃.i.q̃tũ amabilis ipſa ſit. ℣ Aũt p ſed ego loquor nũc nõ de uirtute.ſ.uera & pfecta:ſed de opiniõe uirtutis. ℣ Enĩ p qa:nõ tã multi uolũt eẽ p̃diti.i.p̃ter cęteros dotati & ornati uirtute:q̃.i.quãtũ uideri.ſ.eẽ p̃diti:& hos.i.hmõi delectet aſſentatio:& cũ ſermo fictus ad uoluptatẽ eoꝝ adhibeť his.i.hmõi hoibus:ipſi putãt illã orationẽ uanã.i.fictã & mẽdacẽ teſtimoniũ laudum ſuaꝝ. ℣ Igiť hæc.i.hmõi amicitia cũ alter nõ uult audire ueꝝ:& alter ẽ paratus ad mẽtiẽđũ eſt nulla.i.nullius momenti aut ualoris. ℣ Nec aſſentatio paraſitoꝝ.i.eoꝝ q aſſentanť glorioſis cã uentris ſui:in comædiis.i.q introducunť a comicis uideret nobis faceta.i.læpida:& p̃tes ſuas faciẽs:niſi eẽnt. ℣ Milites glorioſi.i.glorię cupidi q eã acceptarẽt.uñ cũ miles glorioſus uidelicet Thraſo per cũctaretur a Gnatone in eunucho Terentii. ℣ Magnas nero agere.i. agebat ne uero.i. ad uerũ thais.ſ.meretrix amica thraſonis mihi:qui ad eã fidicimã miſi ſatis erat gnatonẽ reſpondere magnas ſed inquit ingẽtes.i.ualde magnas. Ingẽs enim eſt tã magnũ q̃ ſit ſine gente.i.excedat magnitudinẽ generis ſui. ℣ Aſſentatio auget ſemp id qđ is ad cui uoluntatẽ ſeu uoluptatẽ dĩ uult eſſe magnũ:unde iuue.de paraſitis & adulatoribus:qui de magnis maiora loquũtur. ℣ Quapropter q̃uis iſta uanitas blãda ualeat apud eos qui ipſi allectant.i.frequẽter allicĩũt illã: & inuitant:tñ ẽt grauiores & cõſtantiores ſunt admonẽdi:ut aĩaduertant.i.attente circũſpiciant ne capienť aſſentatione callida.i.ſubtili & aſtuta. ℣ Enim pro qa nemo nõ uidet.i.unuſquiſq; uidet adulantẽ aperte:niſi q eſt admodũ.i.ualde excors.i.ſine corde:aut extra cor.i.pudentiam: ſicut cõtra cordatus dicĩť qui prouidus & circũſpectus: ſed ſup.cauẽđũ eſt ſtudioſe ne ille callídus & occultus ſup.aſſentator inſinuet.i.per inſinuationẽ ĩplicet:aut ingerat ſe in pectus auditoris. ℣ Enim pro qa ille nec pro non facile.i.difficulter agnoſcitur quippe.i.ut pote:qui aſſentetur ſæpe etiã aduerſando: ideſt cum uideatur aduerſari:& qui blandiať ſimulans ſe litigare:ideſt obiugare amicum.

OMNI BONI. Ouidi⁹

Teſtimoniũ laudũ Paraſiti

Magn⁹ ingens Callídus ille cauẽd⁹ eſt

Nota ibidem aſſentatore ASC. Cui nocet aſſẽtatio Virtus ẽ amãs ſui Quos dlectet aſſentatio

OMNI BONI.

CATq; ad extremū det manus.i.tandē dedit se & ostendit se uictū fuisse ab illo bono uiro. ¶ Plus uicisse uideat: hoc dicit hoc assentator:ut ille qui dederit putet se uicisse unā magnā rē:qđ superauit illū callidū simulatorē & assentatorem. ¶ Et in eo diligentia est adhibēda ne derideamur:ut qdam seruus qui delusit dñm suū inuitatū ad nuptias: dicebat se uus:dñe uade ad nuptias præsentia.n.tua locū illū nuptiarū decorabit. ¶ Sed nescio:facta digressione ad ostendēdam assentationē operi finē imponit epilogādo quæ dicta sunt:ordo est:sed nescio qūo oratio defluxit ad leues amicitias ad assentatiōes ab amicitiis quæ ueræ sunt. ¶ Quæ uidet in homine:ac si dicat de sapiētia diuina aut stoica loquor. ¶ Ad illā primā:hoc est ad amicitiā sapiētū quæ uera est.

Virtꝰ gignit amicitiā ac eā ꝯseruat Constātia Vicissī Cicero

¶ Virtus inquā:epilogat:nā dictū est uirtus gignit amicitiā:& eam cōseruat. ¶ Constātia: quod illud qđ est in corde rīdeat uerbis.i.simul stantia: nō ātunum fiat & aliud dicat omnia hæc in uirtute sunt. ¶ Quæ cū se extulit:quæ.s.uirtus ideſt cū aliquis suam extulit uirtutē & lumē eius: & eadem in alio perspexerit ad illū amādum mouet. ¶ Vicissimq; accipit:splendorē uirtutis in alio existentis suscipit: ex quo nascit quidā ardor ut ames illū. ¶ Amor: qui ab uno nascit. ¶ Eū ipsum:quasi respectu alicuius utilitatis. ¶ Quæ tīn:nascit tīn utilitas ex amicitia. ¶ Etiam si tu.i.q̄is non sis consecutus amicitiā propter utilitatē: tīn dicitur utilitas in ipsa amicitia. ¶ Hac nos adolescentes. Cicero in arte p̄cepit:qđ in epilogis sunt adhibēda exēpla:quā rem hic Lælius obseruat:exēplum enim est qđ ipse adolescens existens amabat seniores non utilitatis cā: sed amicitiæ. ¶ Titum Gracchū:q erat Scipionis socer minoris:filiā enim suam dederat ei in uxorē quæ appellabatur sempronia. Hoc.s. amare fit magis iter æquales ætate. ¶ Vicissim: q̄is maior sit amicitia inter iuuenes:tīn & senes delectātur caritate: & familiaritate iuuenum: & conuerso iuuenes iucunditatem consequuntur ex senū amicitia: & sic amor uicissim oritur.

ASC.

CATq; det manus.i.se uictū fateat ad extremū: ubi.s.tīn efficit ut quē laudare intenderat se defenderit.(Nam fere usu uenit ut in oppositū mitamur: dū enim laudamur:laudes nostras iminuimus: dū uituperamur augemus:qđ scientes callidi adulatores primo ab aliquo facto quod in utrāq; partē interpretari p̄t amicū obiugare incipiunt: & dū ille ut sit se defendit statim dans manus fatentes se uictos & nescisse quo alio id ille gesserit:) & patiant se uincit:ut ille q sit illusus uideat plus uicisse: dū et obiugatorē refutauerat. ¶ Autē pro sed qui turpiꝰ supple est q̄ illud.s.manifeste:ut sæpe fit ab adulatoribus:qđ ne accidat est magis cauendū: ut in epicureo.i.in fabula illa:senex qdam illudītur cui dicīt hodie.i.nōne uersaris.i.uersaueris & agitaueris te atq; luseris lautissime hodie ante omnis senes stultos coamicos:scilicet tuos: quod cum ille senex pulchrum putasset & annuisset: ab omnibus est illusus. ¶ Et ita hæc persona senum improuidorum & credulorum et stultissima:etiam in fabulis: ideſt comœdiis: tragœdiis:ac minis. ¶ Sed nescio quo pacto: rediens ad institutum factorum quasi epilogum operi finem impositurus ac dicens. ¶ Sed nescio quo pacto: ideſt quomodo oratio defluxit ab amicitiis perfectorum hominum: ideſt sapientum(de hac dico sapientia: quæ uidetur posse cadere in hominem & quæ non tantum est a stoicis excogitata & in nullo adhuc reperta)amicitias leues: ideſt leuium uirorum. Quamobrem redeamus ad illam primam:scilicet quæ inter sapientes est:& concludamus aliquando: ideſt tandem eam ipsam ideſt tractum de ea. ¶ Quinti Caii Fanni.Et tu Quinti Muti.ego inquā.i.dico uti epilogū omnia repetā: q̄ uirtus &.i. simul conciliat.i.coniungit & iure facit amicitias:& conseruat supple eas. ¶ Enī qa conuenientia rerū est in ea.s.uirtute stabilitas rerum est in ea. ¶ Et constantia est in ea:quæ scilicet :uirtus cum extulit se & ostendit lumen suum:& aspexit & agnouit idem:ideſt consimilem lumem in alio: admonet se ad id & accipit uicissim:ideſt e contrario illud: scilicet lumem quod est in altero: ex quo ideſt ex qua re ardescit siue amor:siue amicitia eorum: utrunq; enim tamen amicitia q̄ amor est dictum ab amando:amare enim nihil est aliud nisi diligere eum ipsum quem ames. ¶ Nulla indigentia:ideſt

A eq̄liū societas optāda Sine caritate nulla uitæ iucūditas

per nullam indigentiam: & nulla utilitate quæsita: scilicet per te ab illo. ¶ Quæ tamen utilitas ipsa: ideſt sua sponte & efflorescit ex amicitia: etiam si tu sis minus: ideſt non secutus eam: scilicet utilitatem. ¶ Hac: scilicet grauitas et beniuolentia uos adolescentes: ideſt cum essemus adolescentes diximus senes illos:scilicet notissimos Lucium Paulum scilicet Aemilium:Marcum Catonem:scilicet maiorem uticensis nondum erat:Caium Gallum:Publium Naſicam:scilicet Scipionem: Titum Gracchum socerum Scipionis nostri:scilicet amici. ¶ Hæc etiam amicitia elucet etiam magis inter æquales:scilicet tempore:ideſt inter coæuos:ut inter me & Scipionem:Lucium Furium:& Publium Rutilium:Spurium Mumium. ¶ Autem pro sed:nos senes.s.effecti acquiescimus in caritate adolescentium:ut in uestra.s.caritate quos prosequimur:ut in Quinti tuberonis supple caritate. ¶ Equidē.ideſt ego quidem delector familiaritate Publii Rutilii Virginii admodum.ideſt ualde adolescentis.ideſt adhuc.

atque ad extremum det manus uincique se patiatur: ut is qui illusus sit plus uicisse uideatur. Quid autem turpius quam illudi? Quod ne accidat magis cauendum est: ut in epicureo hodie ne ante omnis coamicos stultos senes uersaris: atq; luseris lautissime. Hæc etiam in fabulis stultissima persona est improuidorum & credulorum senum. Sed nescio quo pacto ab amicitiis perfectorum hominum: ideſt sapientum: de hac dico sapientia quæ uidetur in homine cadere posse: ad leues amicitias defluxit oratio. Quamobrem ad illam primam redeamus eamque ipsam concludamus aliquando. Virtus inquam.C.Fani & tu.Q. Muti & cōciliat amicitias & conseruat. In ea est enim conuenientia rerum: in ea stabilitas in ea constantia. Quæ cum se extulit & ostendit lumen suum: & idem aspexit agnouitque in alio ad id admonet uicissimque accipit illud qđ in altero est:ex quo ex coniunctione eorū exardescit siue amor siue amicitia:utrūq; enim dictū est ab amādo. Amare.n.nihil aliud est nisi eū ipsum diligere quē ames:nulla indigentia:nulla utilitate q̄sita. Quæ tīn ipsa efflorescit ex amicitia etiam si tu eam minus secutus sis. Hac nos adolescētes beniuolentia senes illos Luciū Paulum:Mar.Catonē:Ca.Gallum:Pu. Naſicam Titum Gracchū Scipiōis nostri socerē dileximus. Hæc etiā magis elucet inter æquales:ut inter me & Scipionem Luciū Furiū:Publium Rutiliū:Sp.Mumium. Vicissim aūt senes in adolescētiū caritate acquiescimus ut in uestra ut in.Q. Tuberonis equidē admodū adolescentis Pu. Rutilii Virginii familiaritate delector.

¶QVOniam

¶ QVOniam itaq; & in amicitia est cõuenientia oĩum rerum & ratio naturæ exigit & ætates mouentur: ideo acqren
di sunt æquales. i. etiusdẽ ætatis. ℣ Quibus cum. i. cum qbus possis ad calcẽ puenire. s. ad finẽ. Tanq e carceribus: me,
taphora sumpta ab eqs curr̃entibus: q simul e carceribus. i. repagulis emittant: ut æqualiter ad metam perueniãt. ℣ Sed:
qm res: ratio uitæ nostræ ita cõparata est ut alia ætas oriatur ex alia: & qa sic sunt fragiles res humanæ: acgrendi sunt q
nos diligãt & quos diligamus: qua beniuolẽtia sublata oĩs iucũditas auferẽ. ℣ Equidẽ. uere Scipio mihi uiuit: qa nihil
qd humani sit põt ei cõparari: in hac uere nihil possum cõparare cum amicitia Scipionis: qa omne bonum cum ipso ha,
bui. ℣ Nam quid ego: ista quid memorẽ maiora q
nobis ignota sunt: etiã se promittendo taceret: tunc
dicit: & occupatio color rhetoricus. ℣ Omnia autẽ:
quid ad rẽ si diutius nõ uiues dicet aliqs: imo mul,
tum ad rem ait qa omnia breuia tolerari debent.
℣ Hęc habui: uos rogastis me: ut de amicitia aliqd
scriberem: & hæc habui: quę dicerẽ: his uobis dixi
de amicitia. ℣ In fine autẽ uos perhortor ut uirtu,
tem ualde colatis: sine qua amicitia esse non põt: ut
ea excepta nihil præstabilius existimetis.

OMNI BONI. Perue,nire ad calcem Omne bonum cũ Scip. habui

¶ QVANdo qdem ratio uitæ & naturæ nostræ
est coparata ita: ut alia ætas oriẽtur ex alia: optan,
dum est qdem maxime ut possis uiuere. s. familia,
riter & iucũde cũ æqualibus. i. coęquis: aut contẽpo,
raneis tuis: cum qbus sis emissus. i. in curriculũ ui,
tæ: tanq̃ e carceribus. i. repagulis materni uteri: in
quibus ut equi cursuri in carceribus detinentur do
nec signum datũ est: nos usq; ad maturũ partũ con
clusi sumus. Sunt aũt carceres in hac significatiõe:
ut eruio placet numero tantũ plurali: quasi arceres
quibus equi arcẽtur: ne ante signũ datũ cursum in,
stituãt (est ergo metaphora ab eis) peruenire cum
iidem ad calcẽ. i. ad finẽ cursus ut dicitur. s. per me
taphorã quãdam. ℣ Sed quoniã res humanę sunt
fragiles & caduceę: acgrendi sunt semper aliq quos
diligamus & a qbus diligamur. ℣ Enim pro qa ca
ritate. s. casto amor & beniuolentia sublata. i. postq̃
sublata est omnis iucũditas est sublata e uita. ℣ Sci
pio quamquã est ereptus e uita subito. i. subitanea
a morte: tamẽ uiuit & uiuet semper qdem. i. certe si
non aliis: saltẽ mihi. ℣ Eni pro qa ego amaui semp
uirtutẽ illius uiri: quæ. s. uirtus nõ est extincta: nec
idest & nõ: & uersatur ante oculos nõ mihi soli qui
habui illã semper in manibus: sed erit etiã clara &
insignis posteris. i. post nos uẽturis. ℣ Nemo susci,
piet. i. attẽtabit aio aut spe maiora: qa nõ putet me,
moriam atq; imaginẽ illius: uidelicet Scipiõis præ,
ponendũ sibi: uidelicet tanq̃ speculum & exẽplar.
℣ Egdẽ. i. ego qdẽ nihil habeo ex oĩbus rebus q̃s
aut fortuna aut natura tribuit mihi: qd̃ possit cõpa,
rari cũ amicitia Scipiõis qa illa & maior & pstãtior
est. ℣ In hac. i. amicitia Scipionis fuit mihi cõsensus
cũ eo de repu. ℣ In hac fuit mihi cõsiliũ reꝝ priua,
tarꝝ. i. ad statũ meũ ptinentiũ. ℣ In ea fuit mihi re,
quies plena oblectatiõis. Ego nunq̃ offendi illũ ne
qdẽ. i. nõ ẽt minima re qd̃ qdẽ sensi. ℣ Et ego ni
hil audiui ex eo. i. ex eius ore qd̃ nollẽ. ℣ Vna do,
mus. i. domiciliũ & mãsio erat nobis: & idẽ uictus:
& is. s. uictus cõis. i. uulgaris & non nimis exqsitus
aut dlicat⁹. ℣ Negꝫ solũ militia erat nobis cõis sed
etiam peregrinationes & rusticationes erant nobis communes. ℣ Nam quid dicam ego de studiis cognoscendi & discẽ,
di semper aliquid: in quibus nos remoti ab oculis populi contriuimus & absumplimus: omne ocium: idest uacationem a
publico munere: & tempus scilicet ocii. ℣ Quarum rerum recordatio & memoria: si occidisset: idest disperisset una: idest
pariter cum illo: scilicet Scipione: ego nullo modo possem ferre desiderium: idest absentiam & oblationem uiri coniun,
ctissimi: atq; amantissimi: scilicet mei: sed nec illa: scilicet bona extincta sunt: scilicet in memoria: & aluntur potius &
augentur cogitatione & memoria. ℣ Et si ego essem orbatus: idest uiduatus aut spoliatus: seu priuatus plane: idest om
nino: illi scilicet bonis & iucundis rebus: tamen ipsa ætas afferret mihi magnum solatium. ℣ Nam ego non possem esse
diutius: idest ualde diu: in hoc desiderio: scilicet tam uehementi. ℣ Autem pro sed omnia breuia: idest breui tempo
re durantia debent esse tolerabilia: etiam si sint magna: quibus dictis ponit clausulam qua perorantes: idest finem
orationis facientes uti solent dicens. ℣ Ego habui hæc quæ dicerem de amicitia. ℣ Autem pro sed⁹: ego hortor uos o
Fanni & Scæuola: ut ita idest eo ordine & gradu loceris uirtutem sine qua amicitiæ non possunt esse: ut excepta ea: sci,
licet uirtute nihil: idest non aliquid non putetis aliquid esse præstabilius amicitia. Hæc quoque habui quæ in huius ope
tis expositionem adducerem.

ASC. Scipio,nis ami citię nil equan,dũ ait

¶ Explicit liber de Amicitia.

¶ Explicit Liber de Amicitia.

Cicero

MArcus Tullius Cicero linguæ Romanæ decus & splendor non in eloquentia solum & omni benedicendi genere magno nostris adiumento fuit & sempiternę laudi. Verumetiã in omni parte philosophiæ tradidit moribus & doctrinis. Suam autem hoc opere uitam silentio præterire constitui: q̃ pauca de multis exponere uel maxime cum eam ipsam pertractare alio loco decreui thusculanarum quæstionum libris. Cæterum arbitror in hoc opere exponendo potius aliquid de Attici uita esse dicendum: ad quem hoc ipsum dirigitur de Senectute uolumen: & qualis sit huiuscæ operis titulus aperiendum.

Marcꝰ Põpo. Atticus Cicero

MArcus pomponius Atticus præclarus ciuis Romanis fuit: & Romæ perturbationibus multis ingentibus Cinneis: scilicet atq; Syllanis necessitatem in uoluntatem uertens athenas decessit: ubi litteris græcis & bonis artibus inuigilans in eisdem inuasit præstantissimus: unde atticus cognomen accepit: ut Romam reuersus est. Coniunctissimus sane fuit & amantissimus Ciceroni: qui ad eum non modo hoc: sed complurima scripsit epistolas: quod quidem uolumen quidam conferunt: quod ad Atticum appelletur. Sed plura de uita huius non est opus scribere. Extant enim ornata: uerba Cornelii nepotis authoritate dignissima uitam attici & præclaros mores scripsit ad unguem: quare ad titulum progrediamur: hic autem talis est. CATO MAIOR SIVE DE SENECTVTE. In quo Platonem imitatus est: qui in aliquibus suis codicibus titulum consimilem scripsit: maiorem Catonem autem dixit ad differentiam minoris: quia duos constat fuisse Catones fama & gloria celebres: unde Iuuenalis. Tertius e cælo cecidit Cato. minor enim ille maioris nepos fuit & Vticensis appellatus ab Vtica africæ ciuitate: ubi uitam cum morte: commutauit: ne in Cæsaris seruitutem deueniret. Maior uero primum censorius a censura dictus est præclarus historiarum scriptor & orator optimus. Vnde cæteri Catones originem duxerunt: hoc modo: ut inquit Aulus Gellius de noctibus Atticis. Duos ille Cato: qui & orator & censor fuit: filios habuit ex matribus diuersis: & ætatibus longe dispares. Nam iam adolescente altero matre eius amissa: ipse quoq; multum Senex Solonis clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium: ex qua natus est ei. M. Cato Solonianus: hoc enim illi cognomentum fuit a Solone patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio: qui prætor designatus patre uiuo mortuus est: & egregios de iuris ciuilis disciplina libros reliquit: nascitur hic de quo quæritur. M. Cato. M. filius. M. nepos: cuius liber ita inscriptus est. M. C. nepotis: is uehemens Orator fuit: multasq; orationes ad exemplum aui scriptas reliquit: & consul cum. Q. Marcio rege fuit: & in eo consulatu in africam prouectus mortem obiit: sed is non: ut dixi: Catonis prætoris uiri qui se Vticæ occidit: & quem Cicero laudauit in libro qui inscribitur laus Catonis: pater fuit: nec enim quia hic nepos Catonis censorius: ille Vticensis ac pronepos fuit: propterea necesse est hunc ei patrem fuisse. Hic enim huius nepos cuius modo prolata oratio hæc est: filium quidem maiorem Catonem habuit: sed eum qui Vticæ periit: sed qui cum ædilis Curulis: aut prætor fuisset in Galliam narbonensem prouectus: ibiq; uictus uita functus est. Ex altero uero censoris filio longe natu minore: quem Solonianum appellatum dixi: duo nati sunt. L. Cato. & M. Cato. Is. M. Cato tribunus plebis fuit: præturam petens mortem obiit. Ex eoq; natus est. M. Cato prætorius: qui se bello ciuili Vticæ interemit: de cuius uirtutibusq; cum. M. Tullius scriberet pronepotem Catonis Censoris dixit fuisse: sed inter tot: duo dicuntur fuisse Catones maior & minor celeberrimi uiri: pro quorum laudibus duo uolumina Cicero fecit: hoc quod de senectute ad Catonem maiorem: in quo ipsum de senectute disputantem inducit. Alterum uero: quod de minoris Catonis: scilicet Vticensis laudibus extat. Contra Cæsarem ad ipsum Catonem: pro quo quidem. C. Cæsar libros duos edidit illius uituperatione plenos & hos anticatones appellauit: de quibus Iuuenalis mentionem fecit: ut duo Cæsaris anticatones. De titulo satis dictum est. Igitur expositionem aggrediamur: qua pro re sciendum est a scriptura sumpsisse principium. Legimus enim in arte cum honestum genus causę fuerit: posse uel uti: uel non uti principio: hoc est exordio. Si uti principio uolemus: a legenda scriptura: ab aliquo firmissimo nostræ causæ adiumento principium: hoc est initium capere oportebit: quod quidem Ciceronem hoc loco fecisse uidemus. A scriptura enim assumpsit initium siue ab exemplo. Est enim exemplum ut a Cicerone diffinitum est alicuius dicti: aut facti cum certi authoris nomine posito. Sumpsit autem hoc ab Ennio. de quo si pauca dicemus ad rem pertinens erit facta digressio. Ennius autem ut alii uolunt rudiarum: ut & alii Tarento ciuitate fuit oriundus: antiquissimus quidem poeta uir profecto bonus & magnæ fidei: sed paruę rei: ideoq; fictus fuit: quod ipse meminit: haud magna cũ re: sed plenus fidei sum: uerum illis temporibus sapientissimus est habitus: fuit autem Ennius tanta beniuolentia Africano coniunctus: ut corpus eius in Corneliorum monumento Scipio ipse fieri uoluerit: qd meminit Hierony. in libro de temporibus Eusebii. Ennius poeta & septuagenario maior articulari morbo periit sepultusq; in Scipionis monumẽto uia appia inter primum ab urbe miliarium. Quidam ossa eius rudias ex iniculo translata affirmant. Ennius ergo hæc tria carmina: quæ sibi pro principio fecit Tullius ad Titum Flaminiũ scripsit familiarem suum. Hic uero: ut scribit Plutarchus Græcus ille prædarus Traiani magister cui res Romanæ plurimum debent: ciuis romanus fuit illis temporibus imperator militiæ: qui ea quidem tempestate magno dolore affectus erat. eo q; frater eius propter intemperantiam uitam senatu a Censorio Catone priuatus fuit: quem postea talibus uersiculis consolatur. O Tite &c.

Cato maior

Cato minor

Aulus Gellius

Cato Solonianus

Marcꝰ Cornelius nepos.

Lucius Cato

Marcꝰ Cato Prætorius

C. Cc. Iuuena.

Exemplum

Ennius

Hieronymy.

Plutar.

MAR. PHIL.

TIte siquid ego adiuto. A diuto frequẽtatiuum a iuuo uas: ab ultimo supino formatum mutatione u in o. Et sciendũ sane qd̃ omnia frequẽtatiua primæ cõiugationis seruãt significationẽ primitiuoꝝ: tametsi q̃dã ex his in aliũ sensum trãsire uideant: ut traho: tracto cogo cogito: dico: habeo dicto habito: ut Virg. atq; humiles habitare casas & figere ceruos. ℣ Cura: q̃si cor urẽs appellat: quã μελεδωνα græci dicũt μελη mẽbra εδεσθαι corrodere: q̃ corrodat mẽbra: qd̃ uocabulũ q̃si exponẽs ingt ille. ℣ Quæ nũc te cogt. i. urit: uñ interdũ cura amorẽ significat: ut Virg. i. iiii. At regina grauí iãdudũ saucia cura. ℣ Leuasso ãtiquũ uerbũ desideratiuũ: a masso: capesso. ℣ Deprimeris: urgeris: a prio compositũ. ℣ Ec p ecce: apocope est. ℣ Præmii: legit & p̃tii: sed melius p̃mii: nisi ponat p̃miũ pro p̃tio: ut Salu. in Iugurtha. Vicit tñ ĩ senatu ps illa q̃ uero p̃tiũ aut gr̃am anferebãt: p̃tiũ. n. illud ꝓprie ẽ qd̃ re empta dat̃. ℣ Licet. n. seqt̃ Tullius. Licet: hoc ẽ possum ĩterdũ. Licet signãt tametsi & tũc est cõiũctio. ℣ Attice. M. Põpo. ut diximꝰ suũ cognomẽ est Atticus: nomẽ Marcus: cognomẽ ẽt Põponius: nã sua familia Põponia uocabat̃. ℣ Dictus. n. est Atticus ab Athẽis: q̃ etiã attica ab regina quadã atti uocitata est: sicut Atenæ αττοτης αθηναϛ. i. minerua q̃ ei suũ imposuit nomẽ. ℣ Flaminiũ: principem romanũ: de quo diximus qui uiam strauit

rõæ: & suo noĩe flamineã noiauit: de q̃ Iuue. Expiar qd̃ cõcedatur in illos. Quoꝝ flaminia regit̃ cinis atq; latina. ℣ Haud ma. cũ re. i. nõ magna cũ sapĩa & doctrĩa. ℣ Plenus fidei. i. amicitiæ & bonitatis. Fides. n. ut Cic. in lib. de off. i. docet: est dictoꝝ cõuẽtorũq; cõstãtia. Dicta ãt est fides: ut Noni. ait: q̃ fiat qd̃ dictũ est. Plenus ãt & cũ ablatiuo: & cũ genitiuo iungit̃. Iuue. Plena ipso Terẽ. Plenus sum rimaꝝ. ℣ Sollicitari: angi: dolere uñ sollicitudo dicta est. i. anxietas. Afficiebat̃. n. atticus magno dolore: tũ pp rẽp. occupatã: tũ pp p̃turbationes multas: tũ pp fratrẽ interẽptũ sororii sui quĩ cinneis p̃turbationibus fuit occisus: qa cinna socer Cæsa. fuit & cauẽdũ est ne sollicitũ pro diligente dicamus: ut plærique dicũt: cũ anxiũ significet: ut Cic. Sollicitus eqdẽ erã de rebus urbanis. Oui. Res est solliciti plena timoris amor. ℣ Nocteſq; dieſq; i. semp & honestius ẽ loqui p accusatiuũ q̃ p ablm̃: ut ĩ li. de off. Annũ iã audientẽ Cratippũ. Facimus & p̃terea in hoc differentiã: qñ quidẽ cũ dicimus p accusatiuũ tẽpus integrum & cõtinue significamus: cũ uero p ablatiuũ tempus intermissum: ut in hoc anno studui: & per hunc annum studui. ℣ Moderationẽ: qd̃ bñ scias moderari ĩ rebꝰ aduersis: & scdis: & a mõ: h ẽ mẽsura nomẽ accepit: uñ captat beniuolẽtiã ab eoq; captat̃: si eos q audiũt laudamꝰ: ut ipe ĩ rhetoricis docet: si res eoꝝ fortit̃: mãsuete: sapienter: magnifice iudicatas pferemꝰ. ℣ Ætatẽ: tolerãtiã: signt. n. ætas duo: iustitiã: ut p̃stãtissimꝰ ẽg: & tolerãtiã ut æquo aĩo tuli. i. forti & patiẽti.

TIte si qd ego adiuto &c. Tametsi hic liber ante superiorẽ: ut in illius p̃fatione patet compositus est: iusta tñ rõne cũ sequit̃ in legendo. Nã quẽadmodũ post officia uniuerso hominum generi p̃scripta bene secutum est opus de amicitia: ut egregiũ in amico colendo significeẽ officiũ: ita nunc qa inter amicos ex officio uiuentes in extremã usq; uitã est caritatis cõiũctio: bene sequit̃ de senectutis onere si qd̃ haberet cõsolatio. Affatur aũt in p̃fatione. Cicero Titum Pomponiũ atticũ iisdẽ uersibus: qbus Ennius Titũ Flaminiũ consolaturus eũ q̃ frater eius senatu priuatus fuerat: dico frater Lucius Flaminius: ut Cato dicet in hoc opere post rubricam. Sequitur tertia &c. Hic aũt dictus est Marcus Titus Põponius Atticus: ubi Marcus proprium est nomẽ a martia: tñ uirtute inditum Titus prænomẽ a tutãdo natũ: unde ingentes titos dicit Persius Põponius cognomẽ qa cognitionis & familiæ nomẽ atticus: agnomẽ ex euẽtu impositũ q̃ attica eloquẽtiã reportauerat: ut hic Cicero innuit. ℣ Cæterũ quia oĩa in cõmẽtariis graphice declarant̃ satis ĩstituto meo fecero si ordinẽ cõtexuero. Hoc tñ p̃mittã pp carmẽ melius legi p̃ctii q̃ præmii accipitq; p̃tiũ: ut a comico ego p̃tiũ ob stultitiã fero: dicit itaq; Enniꝰ. Otite Flamini: si ergo adiuto supple te qd. i. ĩ aliquo: ue p ueſ leuasso. i. leuẽ facio & ĩminuo curã: q̃ coqt nũc te & uersat te existẽs fixa sub pectore. i. ĩ p̃cordiis. ℣ Et q̃. s. cura tu deprimeris. i. deiiceris & deorsũ p̃meris hoc ẽ demisso aĩosis ecqd. i. ecce qd p̃tii. s. laboris. i. qd p̃mii erit mihi. Et si atticꝰ q̃rat. At q mihi hæc carmina scribis Cice. Rñdet. ℣ Non ab re licet. n. i. licitũ ẽ mihi o attice affari. i. alloq te iisdẽ uersibꝰ qbꝰ ille uir. i. notissimus. s. Enniꝰ: haud cũ magna re. i. suppellectile reꝝ & diuitiaꝝ: sed plenus fidei. i. fidelitatis affatur Flaminiũ. s. Titum a senatu deiectũ: q̃q̃ certe aut certo scio o attice te nõ sollicitari sic noctes & dies: ut Flaminium: id est quẽadmodum aut quãtum audiui Flaminium solicitari. ℣ Noui. n. moderationẽ & æquitatẽ. i. æquanimitatẽ animi tui.

Fides Cicero Nonius Plenus Iuue. Terẽ.

Sollicitus Cice. Ouidiꝰ

Moderationẽ

ASC.

OMNI BONI.

¶ COgnomẽ: ꝓprie dixit: q̃uis aliter uideaꝛ: nã cognomẽ: agnomẽ: & nomẽ in ĥ diſcrepãt: ꝙ cognomẽ ẽ a gñatiõe & familia: ut Põp. ut Cor. Agnomẽ ab euẽtu rei: ut Scipio Afri. ab africa ſupata agnomẽ ẽ fortit⁹: & ſic attic⁹ eſt agnomẽ & nõ cognomẽ. Sed Tul. reſpexit tp̃s futurꝫ ſuæ cognitiõis q̃d poſteri oẽs illi⁹ attici ſũt cognomiati: ſicut Virg. Cui nãc⁹ gnomẽ Iulio addit: itaq; principiũ ab attico. Nomẽ uero ẽ q̃d a parẽtib⁹ ponit pueris: ut Scipi. ut Marc⁹. ¶ Humanitate dupl'r itelligit: ẽ. n. prio hũanitas mor̃ ſuauitas: dexteritas: & aptitudo & ipa aĩ mãſuetudo q̃ πεϱαϑτης græci dicũt: ſed do ſignat doctrinã: & diſciplinã. ¶ Idẽ. r. ſtatu reip. & pturbatiõib⁹ multis ĩ ciuitate. ¶ Graui⁹: moleſti⁹: aut q uũ q̃ gra uẽ tibi ſenectutẽ eẽ ſenſeri. ¶ Cõſolatio: doloris di minutio: q̃ græci dñt παϱαμυθια. ¶ In. a. t. qa alꝫ reb⁹ iſtis pditis publicis: & priuatis doloꝛib⁹ conſolationẽ afferem⁹. ¶ De ſe. docilẽ facit auditorẽ: qa ſũ mã cãæ breuit̃ expoſuit. ¶ Hoae. o. attentũ reddit auditorẽ atticũ: qa oñdit ſe eẽ dicturꝫ d̃ reb⁹ q̃ ad eũ ip̃m q audit ptinẽt. ſ. qũo leuaꝛ poſſit onera ſenectutis: & hoc mõ ſubiũgit utilitatẽ opis: ſcdo cõmẽdationes ꝓhiæ: q̃ ẽ illa q̃ dat medicinã. i. cõſolationẽ ſenectutis: tertio & ultõ toti⁹ opis hui⁹ formã & modũ ueluti maiorẽ Catonẽ iducit diſputãtẽ de ſenectute: quia ut aĩt Nonius Marcel. Senes oĩb⁹ ſũt tædio & odio: & ab onere dr̃ onerat⁹: honuſt⁹ uero ab honore: & ĩ hoc differũt ꝙ onerat⁹ ẽ q̃licunq; depoſſus onere: ĩngt Ser. hõuſtus uero cui on⁹ ipſũ honori eſt ut ſigs ſpolia hoſtiũ ferat: ſed onerat⁹ nõ aſpiraꝛ: qa ab onere ueĩt: hõuſtus ãt: qa ẽt ab honore deſcẽdit ſtinet aſpirationẽ. ¶ Vrgẽtis: tã q̃ ad tp̃s pñs: ẽ. n. urgere ꝓmere. ¶ Aduẽtãtis: futurꝫ: qa nõ ẽ ꝓſens ſed futurꝫ illd q̃d aduẽtat: q̃ſi pñtis: & futuræ ſenectutis onere: & uſus ẽ freq̃ntatiuo: ut ãni celeritatẽ oñderet: cito. n. pede labit̃ ætas: ſic Seneca in Hercule furẽte. Rota p̃cipitis uertit̃ ãni Hora. Heu poſthume: poſthũe labũt̃ ãni: & nihil ẽ ãnis uelocius. ¶ Et meipſũ: addit ip̃m q ſolet mederi aliis: & daꝛ oſilia & ſmedia: ſeipſũ ẽt uelit & ſciat curaꝛ ne uideaꝛ: ſic ĩq̃t Sulpiti⁹: ille imitari malos medicos: q in alienis morbis ſe pfitent̃ tenere medicinæ ſciam: & ſeipſos curare nõ pñt. ¶ Modeſte: moderate: q̃tũ ad ĩtolerabilia mala. ¶ Et ſapiẽter: q̃tũ ad mala tolerãda q̃ ſapiẽter ſcit tolerare. Duo. n. ſũt gña malorꝫ. Vnũ ĩtollerabile: q̃d tu modice fers. Alterꝫ tolerabile: q̃d ſapiẽter toleras. ¶ Certo ſcio: libẽ u⁹ Ci. hac utĩ locutiõe: q̃ q dicit certe ſcio. ¶ Vellẽ. i. eligerẽ: nã uolũtas ẽ alicui⁹ rei faciẽdæ electio. ¶ Occurrebas: i mẽtẽ ueniebas: ſed occurrere plura ſignãt: & ẽ ĩterdũ obuiaꝛ. Iuue. Occurrit matrona potẽs q̃ molle calenũ. p. u. m. ſ. & ẽ obſtare: ut Perſi⁹. Veniẽti occurrit morbo. ¶ Iucũda: cũ uoluptate fructuoſa dicta ãt iucũda a iuuãdo nõ a iocãdo: & qa magna erat affinitas ĩter u & o dr̃ iucũdus iucũda iucũdũ: & iocũdus iocũda iocũdũ: & differt ab amœno: qa amen⁹ ẽ uoluptuoſus ſine fructu: dict⁹ ab à q̃d ẽ ſine munere: & cũ dipthongo ſcribit̃ q u ſit ex œ facit u: & e cõtra œ facit u ſicut ẽ apd græcos: ꝙ œ facit eu. Feſt⁹ tñ ĩq̃t amœna eẽ loca q̃ ad ſe amãda alliciant & trahãt. ¶ Nũq̃ ĩgit̃: cõmẽdatio ꝓhiæ: q̃ medet nõ mõ ſenectuti: ſed oĩb⁹ doloribus & morbis: dicta ꝓhia ꝙ amica ſit ſapiẽtiæ: hãc uero latini ſtudiũ dicũt ſapiæ. Cic. in ſcdo de officiis: nihil aliud ẽ ꝓhia ſi interꝑtari uolumus: q̃ ſtudiũ ſapiæ. Itẽ in ꝓœmio tuſculanarꝫ qõnũ: ſtudio ſapiẽtiæ: q̃ phia dr̃ cõtinet: q̃ qdẽ phia triplex eſt una: quæ facit hominẽ doctum quã græci φυϛ κατ' noſtri naturalẽ appellãt: altera quæ reddit hoiem politũ: & bene loquẽtẽ: q̃ apud græcos λογικη & apud latinos rationalis nũcupaꝛ: quæ hẽt gramaticã: dialecticã: & rhetoricã: tertia uero reddit hoiem bonum: & bene operantẽ quã græci ηθικ'ν. Noſtri moralẽ uocãt. ¶ Sed de cæteris diximus multa & ſæpe dicemus uerba: dicit Cic. ſe multa dixiſſe de cæteris rebus nã multa extãt præclara & admiranda uolumina: quæ multũ linguæ latinæ eũctog; humano generi proſunt: in quibus mores hominũ iuuenũq; ſenſũq; cæterarũque rerum oĩum doctrina tractatur. ¶ Hãc librũ: hoc dicit: de cæteris reb⁹ multa diximus: ſed ad te hũc librũ miſimus de ſenectute. ¶ Oẽm autẽ ſer. benuolẽtiam captat ab aduerſario: & a rebus ipſis quod facimus quãdo noſtrã rem laudanda extollimus: aduerſarioꝫ per contẽptionem deprimimus. ¶ Non titono: ſed catoni: Titonus autẽ Laomedontis filius fuit: qui cum magnanimus eſſet ne dum torpeſceret ꝓfectus: eſt in orientẽ: ubi eius amore capta aurora eũ duxit in maritũ: & in cælũ leuauit: cũ qua Titonus longo tpe dicit uixiſſe: adeo q̃ p lõgam ætatẽ fingunt poetæ in cicadam eſſe mutatũ. Hora. Longa Titonũ minuit ſenectus quẽ Ariſtochius in ſuo li. induxit diſputantem de ſenectute. Ariſto. n. orator fuit in Chio inſula: & ciuitate natus.

cognomẽ ſolũ ab Athenis deportaſſe: ſed humanitatẽ & prudẽtiã ĩtelligo. Et tñ ſuſpicor iiſdẽ reb⁹ te: qb⁹ me ip̃m ĩterdũ graui⁹ cõmoueri: q̃ꝫ cõſolatio & maior ẽ: & in aliud tp̃s differẽda. Nũc ãt mihi uiſũ ẽ de ſenectute aliq̃d ad te ſcribere: hoc. n. onere: q̃d mihi tecũ cõe ẽ aut iã urgẽtis aut certe aduentantis ſenectutis: & te & meipſum leuari uolo. Et ſi te q̃dẽ id modeſte ac ſapienter: ſicut oĩa: & ferꝙ & latuꝫ eſſe certe ſcio: ſed mihi cũ de ſenectute aliq̃d uellem ſcribere: tu occurrebas dign⁹ eo munere: quo uterq; noſtrũ cõiter uteret̃. Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio fuit: ut non modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias: ſed effecerit mollem etiam & iucundam ſenectutem. Nunquã igitur ſatis laudari digna poterit philoſophia: cui qui pareat omne tempus ætatis ſine moleſtia poſſit degere. Sed de cæteris: & diximus multa & ſæpe dicemus. Hũc uero librum de ſenectute ad te emiſimus: omnem autem ſermonem tribuimus non titono: ut Ariſtochi⁹:

ASC.

¶ ET itelligo te d̃portaſſe athẽis nõ ſolũ cognomẽ: ut attic⁹ dicaris: ſed ẽt hũanitatẽ & prudẽtiã. Et tñ ſuſpicor te cõmoueri ĩterdũ graui⁹ iiſdẽ reb⁹ q̃b⁹ me ipſũ. ſ. noui cõmoueri. i. tyrãnide cæſaris & deſolationẽ reip. Dico. ſ. noui: qa nõ ſuſpicaꝛ ſed certo ſcit q̃bus reb⁹ ipe cõmoueaꝛ. ¶ Quaꝛ. ſ. reꝛ cõſolatio ẽ: &. i. ſit̃ maior: q̃. ſ. q̃ hoc codice poſſit explicari: & differẽda ĩ aliud tp̃s. ¶ Aũt ꝓ ſed uiſũ eſt mihi. ſ. utile ſcribere nũc ad te aliq̃d de ſenectute. ¶ Enĩ ꝓ qa ego uolo: & te & meipſũ leuari hoc onere ſenectutis aut urgẽtis ĩã: aut certe aduẽtãtis: q̃d. ſ. onus ſenectutis ẽ mihi cõe tecũ. Aut ſi. i. tamẽ ſcio certo te q̃dẽ q̃ſi dicat: ut de me mihi affirmẽ & ferre. ſ. nũc & latuꝫ eſſe. ſ. in poſterũ modeſte ac ſapienter id. ſ. onus ſenectutis. ¶ Sed cũ ego uellẽ ſcribere aliquid de ſenectute tu occurrebas mihi dign⁹ eo munere quo uterq; noſtrũ uteret̃ cõiter. i. ut re cõi. ¶ Quidẽ. i. certe cõfectio hui⁹ libri fuit mihi ita iucũda: ut nõ mõ. i. nõ ſolũ abſterſerit oẽs moleſtias ſenectutis: ſed etiã effecerit ſenectutẽ mollẽ. i. nõ durã & facile tolerabilẽ: & iucũdã q̃d adhuc plus eſt. ¶ Nũq̃ igit̃. Quia ex ꝓhiæ ſtudio ad ſenectutis onus leuãdũ inuenerat: apte ad eius laudationẽ ꝓgredit̃ dicẽs. ¶ Igit̃ qa iſta ex phia diſcitur: phia nunq̃ poterit laudari ſatis digne: cui. ſ. philoſophiæ morali: is qui pareat. i. obediat: poſſit degerere. i. degere & deplere oẽ. i. totũ tẽpus ætatis ſine moleſtia. ¶ Sed de cæteris. ſ. cõmodis ꝓhiæ: & ideſt ſimul diximus multa: & dicemus ſæpe multa. ¶ Vero ꝓ ſed: nos miſſimus ad te hũc librũ de ſenectute. ¶ Aũt pro ſed tribuimus oẽm ſermonẽ. i. diſputationem non titono (quem fabulæ antiquiſſimum fuiſſe fingunt ita: ut in cicadam præſenio uerteret̃.) Vnde Horat. Longa Titonum minuit ſenectus (ut ideſt quemadmodum Ariſtochius ſupple fecit in eo libro quem de ſenectute ſcripſit.

¶ NE pag.

Nonius Honuſtus Onerat⁹ Seruius

Seneca Hora. Sulpitius

Occurrere Iuue. Perſius Iucũd⁹ Amœnus Feſtus Cicero Phia

Titonius Hora.

ℂNE pax auc. eēt in fa. qa qđ de Titono fabulosū est. s. in cicadā esse mutatū: & aurorā habuisse uxorē: qa aurora nihil aliud est nisi splendor solē p̄cedēs & in cicadā eē mutatū natura nō patīt humana: sed ueritas hæc est: q̄ Titonus in oriētē iuit: & ibi splēdidissimā reginā accepit uxorē: cū q̄ usq; ad decrepitā uixi ætatē: & qa in senib⁹ nihil aliud nisi uerbū remanet: iō in cicadā dr̄ esse mutatū: q̄ cātādo uitā finit. In hoc ita q; qđ fabulosū est Aristochiū Cic. noluisse imitari: sed i cæteris bñ secut⁹ ē eū. ℣ Maiorē autho. ē ät authoritas snia imitatiōe digna: & bñ disputāte Catone maiorē autho ne pax esset authoritatis i fabula: sed. M. Catoni seni: quo maiorē authoritatē haberet oro: apud quē Læliū: & Scipionē fecim⁹ admirātes: qđ is tā facile senectutē ferret: iisq; eum respondērē. Qui si eruditius uidebit disputare q̄ ꝺsueuit ipse in suis libris: attribuito græcis litteris: quax constat eum per studiosum fuisse in senectute. Sed quid opus est plura: lā enim ipsius Catonis sermo explicabit nostrā oēm de senectute sententiam.

MAR. PHIL. De tito no fabu losū est .s. in ci cadā eē mutatū & auro rā hūīs se uxo rē quia aurora nihil ali ud est Plinius

artes domus: tēpla. ℣ Qui si. e. ui. di. quasi Tacitæ Tui: rn̄det: qōni qa authores oēs suis i opib⁹ decox seruare debent loquētiū p̄sonax: hoc est q; q̄sq; pro sua qualitate loquat̄: unde dicit Hora. in poetica intererit multū dauus ne loquat̄ an herus Maturusue senex &c. Et q; Cato loq̄t polite: & ornate: & erudite i hoc ope ñ ꝺuēiret: & qa Cato is doct⁹ qđē ē & pit⁹ q; pluria cōposuit uolumia: ut de originib⁹: de agricultura: & aliis reb⁹: sed ñ polit⁹: & ornat⁹: & nesciebat qđē limā Cice. Vex dicit nūc Ci. q; effect⁹ ē polit⁹ & erudit⁹ ex lr̄is græcis qb⁹ p̄t optīe tā ornata: & polita uti oro ne i hoc ope de senectute. Cōstat. n. Catonē iā senē p̄studiosū fuisse lr̄ax græcax. ℣ Vel eruditi⁹ iqt: ut tacite seip̄m cōmēdaret hac figura dicēdi Scim⁹. n. nō Catonē: sed ipsū Cice. uerba factux. ℣ Disputare: tractū uerbū ab arte putatiōis: qua supflui rami: & sarmēta āputāt: sic i p̄mōib⁹ supflua uerba dimittūt: & bōa cū rōne decā tenēt: uñ decā ē disputatio: q̄ ē docta & emē data: & polita: & erudita elocutio. ℣ In suis lib. de originib⁹: & agricultura: & aliis i qb⁹ docte dixit: sed ñ polite: & eruditē. ℣ Perstudiosū: ualde studiosū: adeo ut i cōcilio: & i scæna græcos legerit libellos. Studiū ät ē q̄dā uolūtas: & aī applicatio ad aliq̄ p agēdū. ℣ Sed qđ op⁹ ē plā: facit finē dicēdi Cic. sed p̄monē cōmittit Catōi de senectute disputāti: & ipe iterea dormiet Cic. Sed iāe sciēdū hūc librū a mltis dialogū appellari ut a Plu. dict⁹ uo dialog⁹ ē α-πο του διαλεγεσθαι q; pluriū sit p̄mo & disputatio: ñ solū duox: ut qdā dūt lr̄ax greax impiti. Valde. n. erāt: q; a dia: & logos dictū putant.

Studiū

ASC.

ℂNE pax authoritatis eēt i fabula. i. si fabulosa admiscerē: ut ille: sed tribuim⁹ supple p̄monē Marco catōi seni: ñ igit̄ uti cēsi: quo. i. iō ut oro hīt maiorē authoritatē. ℣ Apd quē. i. i cui⁹ collogo nos fecim⁹ Læliū: & Scipionē amicos illos iter se sapiētissimos q; uiros admirātes: q; is. s. Cato ferret tā facile. i. tā patiēter senectutē. ℣ Et fecimus eū. s. Datonē rn̄dētē iis .s. Scipiōi & Lælio ℣ Qui. s. Cato si uidebit disputare eruditi⁹ q̄ ipe. i. dū ex ꝓprio inuēto loq̄reī i libris suis: attribuito .i. uolo attribuas lr̄is græcis: quax cōstat eū fuisse p̄studiosū. i. ualde studiosū i senectute: quasi dicat ne putetis qđ cōtra decox p̄sonæ fecerim plus eruditiōis illi tribuas in disputatione quā apud me habet q̄ in libris ꝓpriis. ℣ Sed qđ op⁹ est supple dicere plura. q. d. nihil. ℣ Enī p qa: p̄mo ipsi⁹ Catōis explicabit: iā. i. pxio libro oēm snīam nr̄am de senectute.

ASC.

ℂ Dialogus. P. Sci. C. Lælius: & Cato iterlocutores.

SÆpenumero mirari soleo: cū hoc. C. Lælio cum cæterarum rerum tuam excellentē. M. C. pfectāq; sapiam: tū ul maxime q; senectutem tuam nunq̄ tibi grauem esse senserim.

SÆpenumero. Incipit dialogus: i quo primū Scipio Catonē alloq̄t. ℣ Cū & tū hoc ē pti: q̄ pticlæ ita discrepāt: q; cū sp p̄ponit: & tū postponit: & cū gnali cāe iūgit: tū uero pticulari: ut hoc i loco cū: & tū dicim⁹ qn̄ ptes sunt dispares: ut cū lucro: tū uirtute studio operā damus: tūc uero tū & tū dicim⁹ qn̄ pares sūt ptes: ut tū Vir. tū Ci. opā dem⁹ ℣ Sapiam: ē. n. ut a Cic. ii. de officiis diffinitū est. Sapia diuinax hūanarūq; rex: q⁹ hæres otineāt Scia. ℣ Senectutē: qm̄ ois disputatio de senectute futura ē qd senect⁹ ē: & uñ dicat: nō debem⁹ ignorare. Est ät senect⁹ sexta ætas hoīum: dicta a senario nūero: uel ut alii uolūt a sentiēdo: q; i ea sensus deficiāt: ætas qdē incipit ab ifātia: q̄ durat usq; ad vii. ānū: dicta a nō fādo: qa hō in ea nō fat̄: aut si fatur ipfectus ē sermo. Secūda ē pueritia: cui⁹ pars ē pubertas: & durat i masculis ad quartūdecimū annū: in fœminis aūt ad tertiūdecimū: quia fœminæ citius maturescūt: & citius deficiūt: quia ut dicit Donatus. Quæ tardius crescunt diutius durant. Tertia est adolescentia: ab adolesco dicta: id aūt est cresco: iuuēta est quarta. Virilis ætas. Quīta. Senect⁹ Sexta: q̄ ēt senium appellatur: cuius pars est Decrepitas. Aetas uero ab æuitate per syncopam: hoc est concisionem dicta est: æuitas autem ab æuo: quod quidem a græco uenit αιων: idest ætas p diptthongū scribitur. ℣ Grauem: molestā: ut Nonius. Mar. exponit: hunc tex. allegans. Grauis autem multas habet significationes: ut idem inquit.

Infātia

Pueritia

Dōat⁹

Adolescentia

Iuuēta

Virilis

Aetas

Aeuitas

Nonius

SAEpenumero quēadmodū dixerat Cice. se factux: loquuntur cū Catone Scipio: & Lælius de senectute uñ dicit Scipio. ℣ Ego o marce Cato soleo mirari sæpenumero cum hoc. s. p̄nte amico meo Caio Lælio: cū. s. ita sit q; mirari

ASC.

OMNI BONI.

soleã excellentẽ & pfectam sapientiã tuã:cæteraq; rerũ.i.in cæteris reb⁹. ℣ Cũ.s.ueꝛ est ꝙ mirari soleam uel maxime ꝙ nunq̃ senserim senectutem tuã esse grauem tibi:ideſt quod senectus tua:ut sensi:nũq̃ fuerit tibi grauis:ideſt molesta. ℭ PLA Brisq;:multis uel aliqbus. ℣ Odiosa:tediosa:unde ẽt Noni⁹ seniũ esse tediũ:& odiũ dicit adeo ꝙ plæriq; senes ita dicũt.Filii senectus ipsa morbus est. ℣ Aetnæ:mons in medio Siciliæ:q̃cũ dipthõgo:& sine aspiratiõe scribit. ℣ Rẽ haud sane difficilẽ:ergo facilẽ:Catonis rñsio est cuius talis sñia est:ꝙ res quã ipsi difficilẽ admirant & putãt facilis est uiris uirtute pditis & obtẽperantibus rõni:& difficilis:& grauis illis qui nulli obtẽperãtes rõni & hebetes sunt:& stulti:& icõstãtes. ℣ Nihil opis:hoc ẽ auxilii Terẽ.Iuno Lucina fer opẽ:in plurali nũero diuitias signãt:ut Vir. .n.ii. Troianos ut opes:& lamentabile regnũ:& in singulari possibilitatẽ etiã signãt: ut nõ opis ẽ nr̃æ Dido. ℣ In ipsis:hoc est i aĩo suo:& hoc uerbũ magnã uim habet:nã hõ cõponit ex corpore: & aĩa:& corp⁹ ẽ q̃dã uagina aĩ:& cũ dicit in ipsis itelligit de aĩo:& ipsis hoibus:qa hõ e animus:& sensus latẽs i corpe:unde dicũt græci ουκ ἐστιν ἀνθρωπος ὀφθαλμός. Sic Ci.in li.de rep.hoc ẽ de sonio Scipiõis:nõ est hõ q̃d digito mõstrari põt. ℣ Ad bñ:quãtũ ad uirtutẽ. ℣ Beate:quãtũ ad copiã: uñ beatus ab habẽdo dictus est:Iuue.Vetulæ uesica beatæ: uñ dr̃ beatitudo ꝙ magnã copiã habeat. ℣ Naturæ necessitas:qa a natura necessario sequit senect⁹. ℣ Quo in gñe:quo in malo:q̃d affertur a natura si malũ dici põt:est modus loquẽdi oratorius:& maxie Ciceronianus:& ut plurimũ ponit pro q̃litate: ut q̃tuor sunt gña cãrũ:itẽ epistolarũ multa genera eẽ ñ ignoras. ℣ Exoptant:aĩo deliberant:& in hoc differt a cupio:ꝙ est uerbis:illud aũt aĩo. ℣ Eandẽ accusant adepti.i.senectutẽ ad quã cũ peruenerint eã accusant:& dicũt grauẽ:& molestã esse:& quendã morbũ. ℣ Tãta.s.est eoꝝ incõstãtia q̃dã aĩ discordia:ꝙ ñ stat firmi i ꝓposito:qa prio exoptãt ipam senectutẽ adipisci quã postq̃ sunt adepti uehemẽter accusant. ℣ Stultitia:ut dicit Donatus in eunucho ẽ quatuor modis:aut nõ uenire in mẽtẽ q̃d oportet:aut si uenerit nõ tenere:aut bonũ cõsiliũ amittere:ex quo facile itelligere possumus raros esse qui nõ sint stulti q̃d q̃dẽ in epistolis nr̃ cõfirmat Ci.Stultoꝝ plena sunt oĩa:& stult⁹dictus est a stultitia: & i hoc differt a fatuo:ꝙ fatu⁹ est ꝓprie ieꝑta loquẽs:a fando dictus hinc fatuus dr̃:& fatuus differt ab insulso:qa fatuus ẽ uerbis & dictis.Insulsus:uero ẽ corde:& aĩo:& stult⁹ab isano.Terẽ.Hic ex stultis isanos facit. ℣ Peruersitas:est ordinis cõfusio:& puersio ꝙ ordinẽ naturæ tales senectutẽ accusãtes uertũt. ℣ Obrepe aiũt ãtipophora ad aduersarios ꝙ dicũt eã.s.senectutẽ. ℣ Obrepe dãculũ subintrare:est ãt ꝓprie serpẽtũ:q̃ humilr̃:& p terrã trahũt corp⁹:uñ appellant reptilia:primũ respondet ãtipophoræ ab aduersariis factæ. ℣ Quis coegit eos falsũ putare:qa dicũt obrepe senectutẽ:citi⁹q̃ putasset:q̃si dicat nullus. ℣ Senect⁹:citius obrepit adolescẽtiæ q̃ adolescẽtia puritiæ:hoc ãt iõ ur̃ hoib⁹:qa oẽs uellẽt in adolescẽtia ꝑmanere:q̃ cæteris ætatib⁹ iucũdior ẽ. ℣ Sed sane sciẽdũ ꝑm ãtiquos hoc loco ætatẽ i tres ꝑtes eẽ diuisã ueluti Var.scribit& ab Aulo Gellio noctiũ atticarũ lib.ix.excipit.s.i pueritiã q̃ ẽ usq; ad.xvii.an.& adolescẽtiã q̃ durat usq; ad.xlvi. an.& i senectutẽ q̃ reliquo tpe satisfacit. ℣ Si octogẽtesimũ ãnũ ageret quã octogesimũ:hoc ẽ fecit ꝙ unusq;q; lõgã ducere ætatẽ ꝙ maxie cupit:uñ est ꝙ nemo est tã senex q se nõ putet ãnũ uiuere posse. ℣ Quãuis lõga:hoc est quãtũuis lõga. ℣ Stultã senectutẽ.s.q̃ ẽ i stultis hoib⁹:nõ ãt ꝙ sit senectutis uitupatio. ℣ Quæ utinã digna eẽt opione uestra:uereꝛ dicit Cato ꝙ utinã essem sapiẽs ueluti uos existimatis adolescẽtes. ℣ Nostroq; cognomie:qa ꝑ cognomẽ sapiẽs Cato dicebaꝛ & bñ cũ sũm⁹orator:sũm⁹ senator:sũm⁹ ĩpator:ut Pli.iqt & sũm⁹ pr̃fa.legit. ℣ Et nr̃o cog.& ẽ sensus:ut esſẽ dign⁹ isto nr̃o cognomie.i.appellatiõe ista q̃ me noĩatis. Veꝛ cognomẽ ut añ dixim⁹ ꝓprie loq̃ndo:ad familiã spectat. ℭ QVAE.s.senectus est ita odiosa.i.molesta:& odio habita:ut dicant se sustinere onus grauius æthna.i.monte illo siciliæ:qui ꝑm Virg.æne.iii.ĩpositus est encelado:unde dicit.Fama est enceladũ semiustũ fulmine corpus.Mole hac totqueri &c. ℣ Ad q̃ Cato rñdet. ℣ O Scipio:& Læli uos uidemini admirari rẽp.haud.i.nõ sane.i.ualde difficilẽ. ℣ Enĩ ꝙ qa oĩs ætas ẽ grauis.i.molesta iis sup.dũtaxat qb⁹ nihil opis.i.facultatis.i.ad uidendũ bñ & beate. ℣ Aũt ꝓ sed nihil põt malũ uideri ꝙ necessitas naturæ afferat:nihil dico põt uideri malũ iis q petũt oĩa bõa a seipsis.i.q hñt oĩa q̃ bona putãt in seipsis posita:ut bias ille dicebat:& Maro in uiro bono nobis scripsit uñ:& illud.Nec te q̃sueris extra. ℣ In quo gñe.s. necessitatis naturæ est senectus i primis.i.p̃cipue quã.s.senectutẽ:oĩs.s.hoies optãt:ut adipiscanr̃:& oẽs accusãt.i.dãnãt eãdẽ adẽptã.i.acquisitã:tanta inconstãtia:stultitia:atq; puersitas est.s.in hoib⁹. ℣ Primũ.s.stulti sunt. ℣ Nã quis coegit eos putare falsum.s.ꝙ senectus nõ tã cito obreperet:uñ admonet amasius poeta dicẽs.Iã subrepet iners ætas nec amare licebit dicere nec cano blãditias capiti. ℣ Et Iuuenalis:Subrepit.n.nõdũ itellecta iuuẽtus. ℣ Enĩ pro qa:qui.i.in quo obrepit.i.tacite interuenit. ℣ Senectus citius adolescẽtiæ.i.ætati quo adolem⁹ & crescimus:nã oĩno distinguit eã a iuuẽta:q̃ adolescẽtia:obrepit puritiæ.q.d.in nullo. ℣ Et ita si nõ q̃runt se factos ex pueris adolescẽtes:nõ debẽt queri si ex adolescẽtib⁹ fci sũt senes. ℣ Deide ꝙ tã cito q̃runt senectutẽ obrepe:& ita molestiorẽ eẽ dicũt:erãt nãq; i.in quo esset senect⁹ minus grauis.i.molesta & ĩportabilis iis.s.q de ea q̃runt si agerẽt annũ octogẽtesimũ:q̃.s.mõ ubi agũt octogesimũ .q.d.in nullo:imo multo grauior esset & ita quãto citius aduenit tãto minus grauat. ℣ Enĩ ꝓ qa ætas ꝓterita quãuis.i. quãtũuis longa:cũ.i.postq̃ effluxisset.s.illis improuidis nulla.i.non ulla non possit ꝑmulcere.i.mitigare & placare senectute stultam ulla cõsolatione. ℣ Quocirca o Scipio & Læli si soletis admirari mea sapientiã:quæ.s.sapientia utinã eẽt digna opione uestra & cognomine nostro qa Cato dr̃ quasi Catus.i.prudens & circũspectus:nos sumus sapiẽtes i hoc ꝙ sequmur naturã.s.a deo.institutã optimã ducẽ:tã q̃ deũ:qa q̃cũq; a deo sunt ordinata:sũt sicut cursus naturæ:quẽ deus dirigit:& paremus ei.s.naturæ a qua cũ cæteræ ꝑtes ætatis sint bene descriptæ.i.cõstitutæ non est uerisimile extremũ .i.finẽ ætatis:hoc est senectutẽ esse neglectum:tã q̃ ab inerti poeta,qui cũ arte careat & solo impetu ingenii ad carmina ferat:principia interdũ bona facit:sed finẽ ponere nescit:uñ Hora.in arte.Infœlix opis sũma:quia ponere totũ nesciet.

OMNI BONI.

Opis Terẽ. Virg. Cicero Beatus Iuue. Beatitudo Stultus Dona. Cicero Fatuus Insul/sus Insan⁹ Terẽ. Obre/pe a ser pẽtibus tractũ uñ reptilia

Varro Au.ge.

Plinius

ASC.

Quæ plærisq; senib⁹ sic odiosa ẽ:ut onus se ætnæ grauius dicãt sustinere. CATO rẽ haud sane Scipio & Læli difficilẽ admirari uidemini:qbus.n.nihil opis ẽ i ipsis ad bñ beateq; uiuẽdũ:iis oĩs grauis ẽ ætas. Qui ãt oĩa bõa a seipsis petũt:iis nihil põt malũ uidere: q̃d natura ꝓcessitas afferat. Quo i gñe i primis ẽ senectus: quã ut adipiscanr̃ oẽs optãt:eãdẽ accusant adepti:tãta est in cõstãtia:stultitia:atq; peruersitas. Ob repere aiunt eã citius quã putassent. Primũ quis coegit eos falsum putare? quis enĩ citius adolescẽtiæ senectus:q̃ puritiæ adolescẽtia obrepit? Deide qui minus grauis eẽt iis senectus:si octingẽtesimũ annũ agerent: q̃ si octogesimũ? Præterita.n.ætas:quãuis longa:cũ effluxisset nulla cõsolatione permulcere posset stultã senectutẽ: quocirca si sapientiam meam admirari soletis:quæ uti nam digna esset opiniõe uestra:nostroq; cognomine.

ℭ IN hoc

¶IN hoc ſumus ſapiẽtes:ad euitãdam arrogantiam uſus eſt numero plurali:qđ iſti is tpibus cõtrariũ eſt. ℣ Naturã: ratione uirtutis. Natura.n. eſt ut ait Ser. in georgi. mater oĩum rerũ:dicta quo ĩnd e naſcant oĩa:cui qui paret:dr̃ cõmodare:quã tanq̃ deũ dicit Cato ſe eſſe ſecutũ. ℣ Extremũ:actũ quod eſt ipſa ſenectus. Similitudinẽ traxit a comicis & tragicis:qui comœdias & tragœdias in act⁹ diuidũt:& earũ nulla eſt q̃ plures quinq; aut pauciores hr̃e poſſit: ut Horatius fabula q̃ poſci:uult & ſpectata reponi. Neu minor quinto:neu ſit productior actu. ℣ Ab inerti poeta:ſicut fuere illi de qb⁹ ĩ poetica loquit̃ Horatius. Infœlix operis ſũma:qa ponere totũ Neſciet. Iners aũt ab inarte & dicit quaſi ſine arte. Poeta uocabulũ græcũ ποιητὴς ποιέω fingo uel facio. Quicquid.n. dicũt poetæ:fingũt qdẽ. ℣ In arboribus bacis & ter.fru.ſilitudo eſt tracta:nã fructus cũ ſint acerbi:& fruges ĩmaturæ ſũt in altũ erecti:cũ poſtea matureſcũt incipiũt declinare:ſic eſt in hoĩbus. Baca aũt eſt fructus oĩuũ arborũ:& tãtũ ſignãt quãtũ poma:& p unũ ſcribi tur. Iuue. Vſq; nihil eſt q̃ noſtra infantia cælũ. Ha uſit auentini baca nutrita ſabina:qñ uero puellã bacchantẽ:tõc p binũ c & cũ aſpiratione ſcribitur. ℣ Tẽpeſtiua:q̃ uenit in tpe. Vnde dr̃ tempeſtiue ueniſti:hoc eſt in ipſo tpe. ℣ Victũ:curuũ:& flexũ a uinco:& caducum. ℣ Moliter:& ſuauiter & æquo aĩo. ℣ Bellare cũ diis:& de his nota eſt fabula:nã montes montibus impoſuerũt:ut Ioui cælũ auferrent:ut Virgi. Ter ſunt conati imponere pelion oſſæ. ℣ Atq; cato:qñ tollerabilẽ eẽ ſenectutẽ a Catone ꝓmonſtratũ eſt:q̃rit̃ modus ab iſtis adoleſcẽtibus. ℣ Vtuia:rõ tolerantiæ:qb⁹ ſi forte ad ſenectutem puenerint eã fere poſſint. ℣ Nobis:ut humanitatẽ oñderet adoleſcẽtulus dixit nobis.i.mihi & Scipioni. ℣ Pollicear:pollicemur ſponte: promittimus rogati. ℣ Si multo ante a te didicerim⁹:hoc eſt multos ãnos anteq̃ ad ſenectutẽ perueniam⁹. ℣ Quib⁹ rõnib⁹.i.quatuor modis & formis. ℣ Ingraueſcẽtẽ ætatẽ.i.ipſam ſenectutẽ:q̃ graueſcẽs ætas appellat: ut Cic.in epi.ad curionẽ. Vt ætas nr̃a ingraueſcens in amore atq; in adoleſcẽtia tua cõquieſcat. ℣ Qm̃ ſperamus.i.bonũ futurũ expectamus:& p parẽthe ſim hæc dicã ſunt:eſt. n. ſperare bonũ expectare futurũ. ℣ Faciã uero Læli:hoc potiſſimũ obſeruat: ut p ſermonẽ intelligat quis loquit̃:& cui ſermo dirigatur. Sane ſciendũ maiorũ iſtorũ ꝓceptorũ partẽ a Platone cœpiſſe Cice. ℣ Niſi moleſtũ eſt:decorũ ſeruat ut iſtis adoleſcẽtulis hũanitas tribuat̃:& Cato hũanitas:& uenerabilitas:grauitas:& modeſtia a mole dicta eſt. ℣ Tãq̃ palã.lon.uiã:tãq̃ p oẽs ætates:q̃ quidẽ cõparat uiã:p quã itur ad ſenectutem:ut catholici faciunt:q hoĩes uiatores appellant. ℣ Iſtuc:pro iſtud:utroq; mõ facit:& ꝓprie loquit̃.ſ.qđ eſt in re audiente:nã hic & hæc & hoc rem ꝓximã dicenti ſignãt:& iſtã rem proximã audienti. Cice.in epi. Putares ne nunq̃ accidere poſſe:ut mihi uerba deeſſent:neq; ſolũ iſta nr̃a oratoria ſed hæc ẽt leuia noſtratia. ℣ Quale:aſperũ aut mite:aut iucũdũ. ℣ Vt potero:pro uerbis meis:& captat beniuolẽtiã arrogãtiã euitãdo. ℣ Interfui q̃relis.i.p̃ſens fui ſæpe:nã p̃ntiã ſignificat qñ iungitur cũ datiuo. ℣ Aequalium meorũ:dicunt enĩ æq̃les:& ætate & amore. ℣ Salinator:quẽ.ſ.q̃les iſti ciues romani fuere:& Cato.familiares:& fermeiuſdẽ ætatis uiri. Pares aũt p parentheſim dictũ eſt. ℣ Cõſulares:q olim in cõſulatu fuere. ℣ Voluptatib⁹.ſ.corporeis alias uoluptas eſt iucũditas. Cice.in epiſt. Magnæ mihi fuerũt uoluptati lr̃æ tuæ:ſed uolũtas per n: ſcriptũ alicuius rei honeſtæ faciẽdæ deſideriũ & appetitũ ſignificat. ℣ Carere:eſt ꝓprie rẽ deſideratã nõ habere. ℣ Ab iis.ſ.filiis:uel amicis:uel clientib⁹. ℣ Coli ẽ uenerari uerbis:geſtu aliquo corporis:& multas hẽt alias ſignificationes:quas Nonius complectitur opere ſuo:qui reſpondet his æqualibus ſuis ita conquerentibus. ℣ Quod etiam eſſet accuſandum:quia non ſenectus:ſed eorum mos malus erat accuſandus quod probat dicens.

¶SED tamẽ quãuis obmurmurãt:neceſſe fuit eſſe aliqđ extremũ.ſ.in ætate: quaſi uictũ.i. incuruatũ & flexum & caducũ.i.ſponte decidẽtẽ maturitate tẽpeſtiua.i.ſuo tpe aduentate:tãquã in bacis.i.fructibus minutis ſparſim naſcentib⁹ arborum:ut oliuarũ:cornorũ & ſimilium:in frugibus terræ:ut ſunt legumina & frumentum:quod ferendum:ideſt patiẽdum eſt moliter:ideſt dulciter & patienter ſapienti. ℣ Enĩm pro quia:quid eſt aliud pugnare cum diis more gigantum: ut dicunt fabulæ:niſi repugnare naturæ:quaſi dicat nihil. Vnde Lælius. ℣ Atqui Cato. Cõuenienter inducta occaſione de ſenectute diſputãdi cohortatur Lælius:& rogat Catonẽ:ut de ea dicere pergat his uerbis. ℣ Atqđ eſt qnĩmo o Cato tu feceris gratiſſimũ.i.rem gratiſſimã nobis. (Et qa ad utrũq; Lælium & Scipionem cõplectit̃:ideo addit ut etiam pollicear pro Scipione:ſcilicet q illi ut mihi grauiſſimum feceris)ſi quoniã nos uolumus:& qdẽ idem certe ſperamus fieri ſenes didicerimus multo ante.ſ.quod ſenes ſimus. ℣ Quibus rationibus poſſimus ferre facillime ætatem. ℣ Ingraueſcẽtem.i.ſenilẽ. ℣ Rñdet Cato. O læli ego faciã.ſ.qđ petis p̃ſertim ſi dicis futurũ eẽ gratũ utriq; uir̃m. ℣ Ad qđ Scipio cõfirmãs. ℣ Volumus ſane.i.ualde uel oĩno(niſi.i.ſi nõ eſt moleſtũ o Cato)tãq̃ cõfeceris.i.finiueris aliq̃ uiã longã quã ſit ingrediẽdũ:quoq;.i.ẽt nobis uidere q̃le ſit iſtuc.i.terminus iſte quo.i.ad quẽ pueniſti. ℣ Cato rñdet o Læli. ℣ Ego faciã ut.i.æqualr̃ potero. ℣ Enĩ pro qa ego interfui ſæpe q̃relis meorũ coæqualiũ.i.coæuorũ. ℣ Aũt p ſed pares cõgreganť facilime cũ paribus ueteri ꝓuerbio.i.iuxta uetus ꝓuerbiũ:aut ut i ueteri eſt ꝓuerbio. ℣ Quæ.i.q̃lia putas Caius ſalinator:& q̃.i.q̃lia ſpurius albinus hoĩes cõſulares.i.q aliqñ cõſulatũ geſſerãt:fere.i.q̃ſi æq̃les.i.coæui nr̃i ſolebãt deplorare.q.d.friuola qdẽ:ſed plurima. ℣ Tũ ſimul ppea q carerẽt in ſenio uoluptatibus:ſine qbus.ſ.uoluptatibus ipſi putarent uitã eſſe nullã.i.nullius utilitatis aut momẽti. ℣ Tũ.i.ſil̃ q.i.qa ſpernerenť ab iis a qbus eſſent ſoliti coli.ſ.dum fortes eẽnt & cõſulatũ gererẽt. ℣ Qui.ſ.ſalinator & albinus nõ uidebanť mihi accuſare id quod eſſet accuſandum.

MAR. PHIL. Natura Serui. Hora. Hora. Iners Poeta

Baca Iuue.

Victus Curu⁹

Virg.

Polliceor Promitto

Cicero

Cicero

Volu/ptas Cicero Carere Coli Nonius A.SC. Naturę pugnar̃ eſt bellare cũ diis Vet⁹.p/uerbiũ. Quęre le ſenũ i culpa ſũt non i ætate Impor/tunitas & inhumãitas oĩ ætati moleſta

MAR. PHIL. ¶NAM si id. s. q uoluptatibus carerent: & q ispnerent. ℣ Vsu ueniret illud usu nihil facit: nisi q contingere signat: ut Quintus pædianus ait. Terē. in phor. Mihi usu uenit: hoc scio: sed nō cōtingunt: ergo nō culpa senectutis: sed morꝫ malorum id accidit. ℣ Libidinū uinculis laxatos: liberatos & elargatos a libidinibus: qbus seruiebāt: uñ uī q senectuti plurimū debeamus: q̄ ex seruis nos fecit liberos: cū ex libidinibus & uoluptatib⁹ nos liberet: qbus dū paremus serui sūmus

Morat⁹ Moro/sus ℣ In mo. s. malis mos. n. est uiuēdi bñ & male cōsuetudo: & duplex est bonus & malus uñ morat⁹ & morosus dr̄ mora tus. n. est bonis īstructus moribꝰ: morosus q nullū bonū ꝓhēt morē: & ꝓnulla re contentat: q mō ait: mō negat: & mō uult: mō nō uult. ℣ Nec difficiles: sed faciles & māsueti

Impor/tunitas Opor/tunitas & benigni. ℣ Importunitas: a portu in q̄ nullus est portꝰ & quies: a quo oportunus & oportune: nō āt ab oportet ut qdā dicūt. ℣ Est ut dii: Ca. abiectio ē sumpta ab hūanitate cuius sīa talis est. M. C. uerꝫ est qd̄ dicis: sed aliquis forte diceret q nō idē est in oībus id qd̄ est in te: qui diues: qui in dignitate posi tus: q̄ sapiēs ea possides qbus facilime ferre potes senectutē: nā qui paupes sunt & maxīe inopia cō/

Opes stituti īstis nō tollerabilis uī eē senectus. ℣ Opes: ad magnificētiā: & ultra usum sunt: diuitiæ q̄ ad usū tm̄ & ad uitā ducendā sunt: uñ Ci. in lib. de Amici

Diuitiç Cicero tia Diuitiæ ut utare: opes ut colare. ℣ Copias cuiuslibet rei facultates a cō. & opibus dictas: & interdū

Copiæ Terē. copiæ copiarꝫ populi tm̄ exercitū significāt. Teren. in eunucho: militē secū ad te quātas copias adducet at copia uero aliarꝫ rerꝫ in singulari. ℣ Et dignitatē authoritatē cum honore: est & dignitas magistratus aliquis. ℣ Est istud: rīdet Cato obiectioni p̄dictæ cui aliquātulū assentitur: sed postmodū oñdit q̄ ue/ram tolerātiā faciūt senectutis p similitudinē & exē plum. ℣ Istuc: prisco more declinauit: nec est ꝓno/men ab iste & hic cōpositū ut quidā putāt. ℣ In isto .s. in opibus: copiis: & dignitate: quas tu dicis sunt oīa. s. quæ requirunt ad uerā senectutis tolerantiā: quia sunt artes & uirtutū actiōes: ut Themistocles Atheniēsis præclarus ciuis & sūmus iperator q per sas. Xerxē q̄ profligauit: de quo Aemilius probus multa dicit in uita eius. ℣ Seriphio: uiro cuidā de Seripho. Iuue. Contingit & parue tandē paruisse

Seriphi/us Seripho: uñ Seriphius nomē est gentile. ℣ Gloria: amplissima fama ex pfectissimo hoīum sermone.

Iuue. ℣ Nec hercle: aduerbiū iurantis p qd̄ tm̄ mares iu/rabant: ut p castorē fœminæ per pollucē uero uterq; sexus. ℣ Inquit ille. Au. Gel. de noctibus atticis: ordo est ingt ille

Herde Au. ge. Themistocles Hercule si ego essem Seriphius: nec ignobilis. s. fuissem: qa sola uirtus me fecisset nobilē tameti natꝰ fuis/sem in caucaso & mihi admouissent ubera tigres: nō mō in Seripho: & tu nunq̄ fuisses nobilis & clarus q̄uis & natꝰ fuis/ses Athenis: uel aliquo alio nobilissimo loco & celeberrimo: qa in te nulla est uirtus q̄ fecissent nobilē. ℣ Quod eodē mō aptat cōparationē. ℣ Nec. n. subiungit rōnes q̄ sapienti senectus inopia nō pōt esse nō leuis: & insipienti sūma copia nō pōt esse nō grauis. ℣ Inopia in qua nihil sit opis: inops & paup in hoc differūt: qa īops proprie dr̄ qui nec opē habet. i. auxiliū alicunde uel tātū terræ quo possit sepeliri: paup uero qd̄ nō oīno caret auxilio: & paruā habet pecuniā & res uī uiuat: uiuit tm̄ sed male. ℣ Aptissima ar. oñdit qua arte tolerabiliorē senectutē hr̄e possimus. Arma. n. q̄libet instrumē/

Virg. ta cuiuslibet artis appellant: unde Virg. de agricolarꝫ instrumētis inquit. Dicendū nobis q̄ sunt duris agrestibus arma. ℣ Artes exer. bñ subiungit exercitationes qa ars sine exercitatione nō multū prodest. ℣ Cultæ: ab arte agriculturæ tra ctū est: cui rīdēt ēt ptes seq̄ntes: ut mirificos fructꝰ. ℣ Diu multūq; : frequētissime his duobꝰ adūbiis utīt Ci. eodē mō: ut i ueteri rhetorica diu multū. ℣ Vixeris: optius modꝰ loq̄ndi cū ꝑa ꝑ tertia utimur pſōa: & nūc uixeris hoc ē aliq̄s uixerit.

ASC. ¶NAM si id. s. nō hr̄e uoluptatē aut spni accēderet culpa. i. p culpā senectutis eādē usu uenirēt. i. cōtingerēt mihi & re liquis oībus maioribꝰ natu. i. senioribus quoꝝ multoꝝ ego senectutē cognoui. s. degi aut duci sine q̄rela: utpote q̄ ferrēt nō molestē. i. nō grauate: nec īpatiēter se laxatos. i. solutos: aut minus ligatos eē uinculis. i. laq̄is & irreptionibꝰ libidinū: ne despicerent. i. cōtēnent a suis: sed culpa oīum q̄relarꝫ istiusmōi ē in moribus senū nō in ætate. ℣ Enī ꝓ qa senes mo/derati. i. tēpati & nō difficiles. i. nō morosi nec īhumani agūt senectutē tolerabilē & sibi & alii. ℣ Aūt ꝓ sed īportunitas .i. insolētia & difficultas īportuna & īhumanitas est molesta oī ætati ad qd̄ Lælius est ingt ut dicis o cato. ℣ Sed. s. q. di xerit senectutē uideri tibi tolerabilē ꝓp opes & copias & dignitatē tuā: qa cēsorius & cōsularis erat. ℣ Aūt ꝓ sed dicere id nō eēt cōtingere multis: ut. s. ea tria hēant. ℣ Ad qd̄ Cato qdē. i. certe o Læli. ℣ Istud q̄d dicis est aliq̄d. i. ad senectu tem patientius ferendā: sed nequaquā oīa. s. q̄ eā tolerabilē faciunt: sunt in isto. s. p te dicto. ℣ Vt. i. quēadmodū ferūt. s.

Themi/stoclis dictum historiographi Themistoclē imperatorē illū athenienſem clarissimū rīdisse in iurgio. i. cū eo obiurgareť & cōuitia audi/ret: cuidā seriphio. s. ex seripho īsula modica & barbara uico: cū ille. s. seriphus dixisset eū. s. themistoclē nō affectū. i. nō obtinuisse eū spiēdorē. i. celebritatē noīs & famæ: sua. i. ꝓpria ipsius Themistoclis gloria: sed glīa pr̄iæ. i. athenarꝫ. ℣ In quit. n. Themistocles hercle. i. p herculē si ego essem Seriphiꝰ ut tu: nō essem ꝓpea ignobilis ut tu: nec si tu esses athenien/sis: ut ego: fuisses unq̄ clarus. i. illustris & nobilis ut ego sup. ℣ Quod pōt dici eodē mō de senectute. ℣ Nō. n. senectus potest esse leuis. i. facilis toleratu: in sūma inopia. i. pauptate & egestate sine ope. i. subsidio. ℣ Ne qdem. i. nō ēt sapienti: cui tamen maxime tolerabilis uideretur: nec potest esse non grauis. i. non molesta insipienti in sūma copia. i. abundan/tia rerum. ℣ Quocirca oportet ut ei facultas & animus lætus adsit ac sapientia: sic facilis erit senectus. ℣ Aptissima: Pro/sequitur per quæ senectus efficiatur minus molesta dicens. ℣ O scipio & o Læli: arma: ideſt instrumenta senectutis ap/tissima: ideſt per quæ facile dici potest sunt omnino artes: unde Persius. Miserꝫq; uiatica canis: & exercitationes uirtu/

tum quæ

Nam si id culpat senectutis accideret eadem mihi usu euenirent: reliquisq; oibus maioribus natu: quorū ego multorum cognoui senectutem sine quærela: qui se li/bidinum uinculis laxatos esse non molestе ferrēt: nec a suis despicerenť: sed oium istiusmodi qrelarꝫ in mori/bus est culpa: nō in ætate. Moderati. n. & nō difficiles senes nec inhumani tolerabilē agūt senectutē. Impor/tunitas aūt: & īhumānitas oī ætati molesta ē. LÆLIVS Estꝫ ut dicis Cato. sed fortasse dixerit qspiā tibi ꝓpter opes: & copias: & dignitatē tuam tolerabilem senectu tē uideri. Id autem nō posse multis cōtigere. CATO. Est istud quidem Læ. aliquid: sed nequaquā in isto sunt omnia: ut Themistoclem ferūt Seriphio cuidam in iur gio respondisse: cum ille dixisset: non eum sua: sed pa/triæ gloria splendorē assecutū: nō hercle inquit: si ego Seriphius essem ignobilis: nec si tu athenienſis esses: clarus unquā fuisses. Quod eodem modo de senectute potest dici. Nec enim in sūma īopia leuis esse senectus pōt: ne sapienti quidem nec insipienti in sūma copia nō grauis. Aptissima oīno sunt. Scipio & Læli arma se nectutis: artes: exercitationesq; uirtutū: q̄ in oī ætate cultæ cū multū diuq; uixeris mirificos afferūt fructus:

tum quæ cultæ:ideſt exercitæ in omni ætate afferunt fructus mirificos cum uixeris multum & diu. MAR. PHIL.

¶ NON ſo.exponit ipſos mirificos fructus uirtutis quos dicit eſſe duos. ℣ Verum etiam:ſecundus fructus. ℣ Conſcīe Cōſcīē tia:uocabulū meſum eſt:ut ualitudo:uenenū quod dñt græci. ℣ Iucundiſſima eſt:uoluptuoſiſſima cū fructu:unde in cō tia
trariū uertendo dicimus cōſcientia malæ actæ uitæ multorūq; malefactorꝝ recordatio grauiſſima eſt. ℣ Ego.Q.maxi. exemplū exponit:quo oſtendit ſenectutē eſſe tolerabilem.Q.n.Fa.Maxi.nobiliſſimus ciuisRo. fuit & p̄clariſſimus im perator ex gente Fabia:& ex tota hac familia ipſe ſolus euaſit cū una die oēs fabii:qui erant trecēti & ſex occiſi fuerūt in tenti in campis idibus februariis:quā rem meminit

non ſolum quia nunq̄ deſerunt:ne in extremo quidem tempore ætatis:q̄q̄ id maximū eſt:uerū etiam quia cō ſcientia bene actæ uitæ multorūq; benefactorū recor datio iucūdiſſima ē.Ego quidē. Q.max.eū q tarentū recepit:adoleſcēs ita dilexi ſenē ut æq̄lē. Erat.n.i illo uiro comitate grauitas cōdita:nec ſenect⁹ mores muta uerat q̄q̄ eū colere cœpi:non admodū grādē natu ſed tamen iam ætate prouectū.Anno enim poſtq̄ primum conſul fuerat ego natus ſum.Cunq; eo quartū conſule adoleſcentulus miles profectus ſum ad capuam : quin toq; anno poſt ad Tarentū quæſtor:deinde ædilis qua driēnio poſt factus ſum prætor:quem magiſtratū geſ ſi cōſulibus Tuditano & Cethego : tū quidem ille ad modum ſenex ſuaſor legis Cynthiæ de donis & mune ribus fuit.Hic & bella gerebat:ut adoleſcētulus cū pla ne grandis eſſet:& Hannibalem iuueniliter exultantē

Ouidi⁹ Cala bria

Taren tum

Virg.

Virg.

℣ Q uartū con.hoc eſt eo iam quartum cōſulatum agente.Vñ not⁹ dū eſt q̄ differētia eſt inter quartū conſul : & quarto cōſul quā Aul.Gel.de noctibus atticis ponit:nā quarto cōſul ſignificat locū conſulū uel ordinē hoc mō. Marcus fuit q̄r to conſul:hoc eſt q̄ tres cōſules ab origine & cōſtitutione & ordine conſulatus ante fuere q̄ fuiſſet.Mar.conſul qui tenet nūc quartū cōſulatum:quartū autē cōſul ſignificat perſonā quod quater fuerit cōſul:ut hic:& ſunt aduerbia. ℣ Miles ar ma exercēs a millenario numero dictus eſt. ℣ Ad capuā:apuliæ ciuitatē:quæ ſe dedit Hānibali illuc profecto:& ibi re gnū Italiæ habere pollicēti ſi uictoria potiret:& hoc fuit in ſecūdo bello punico:qñ Hānibal.xv.an.fuit in Italia : & hæc hiſtoria latiſſime patet in Liuio de ſecūdo bello punico. Dicit uero capua a capite quē falconē uetuſtiſſimi uocitabāt:a pe de introrſus curuato appellatū:ſiue ut alii dicūt:a regionis planicie eſt capua denoīata. ℣ Q uæſtor:uice fungēs aliquan do iperatoris in exercitu:quā uulgo dicūt ſeneſcalcū exercitus:ſignāt ēt iudicem maleficiorꝝ. Tertio ſignāt qui uulgo dr camerlengus cōitatis qui eſt ærarius pecuniæ publicæ:& dicti ſunt q̄ſtores ut ait Var.a q̄rendo:qa cōquirerēt publicas pecunias:& maleficia:q̄ triūuiri capitales tpe Varronis conquirebant. ℣ Aedilis:qui rebus publicis ſacris & priuatis cu rādis:uēdūdis:& emūdis ædibus p̄eſt ædilis dictus:& magiſtratus ædilitas:q̄ erat ſūma apud roma. ℣ Prætor:qui pe rat populo:Nonius ait teſte Varro.quod præirēt populo p̄tores:qđ cōſiderent i ſenatu cōſule. ℣ Legis Cynthiæ:Cyn thius quidā p̄clarus ciuis Roma.q; artē & exercitationē dicēdi & orandi nō mercede & p̄tio:ſed quadā animi nobilitate fieri uoluit.Vnde talē legē tulit ut nemo pretio ad diſcendū ueniret:q̄ lex Corynthia de donis & muneribus eſt appel lata:q̄ quidē ſic eſt lata:ne qs ob cauſam orandam domū p̄tiūue recipiat:dona enim ſunt illa quæ alicui donātur amore & caritate:munera uero cui debent pro aliquo beneficio ſuſcepto & labore:dona deorꝝ:munera hoīum. ℣ Bella : dictū eſt enim bellū a nulla rebella:ut eumenides uel a bęluis quod eorꝝ diſſenſio pnitioſa ſit:& differt a prælio:cum illud ſit tempus ipſum diſcordiæ utriuſq; partis prœliū uero pars belli:& ipſa pugna & militum congreſſio.

Au.ge.

Capua

Quæ ſtor

Varro Aedilit Prętor Varro

Donū Munuſ Bellum

¶ NON ſolum:ideo ſupple afferunt fructus:quia nunquā deſerunt:ſcilicet hominē:ne quidem.i.non etiam in extremo tempore ætatis:quā q̄.i.maximum:ſcilicet cōmodū eſt:quia cætera bona nos deficiunt. ℣ Verum etiā ideo:quia conſciē tia uitæ bene:ideſt laudabiliter actæ:& recordatio multorum benefactorꝝ eſt iucundiſſima. Vnde eſt illud ænei.ix.pul cherrima:primum dii moreſq; dabunt ueſtri:tamen cætera reddet. Ac tutū pius Aeneas. ℣ Ego quidem adoleſcēs di lexi.Q uintum maximum eum:ſcilicet:qui recepit:ſcilicet in poteſtatem romanorū Tarentum:ſcilicet oppidum calabrię ita.i.intīn ſenem.i.q̄uis eſſet ſenex:ut.ſ.diligere deberem æqualem.i.coæuum mihi. ℣ Enim pro quia:grauitas quædā cōdita a cōditor quartæ.i.quaſi ſale quodam tēperata comitate.i.affabilitate & iucūda conuerſatione:nec ſenectus mu tauerāt mores q̄q̄ cœpi eum colere nō admodum graue natu.i.priuſq̄ ualde ſenex erat. ℣ Sed tamen.i.nihilominus p uectum ideſt adultum:& maturum in ætate. ℣ Enim pro quia ego inquit Cato:natus anno ſcilicet uno poſtq̄.Q uintus maximus conſul primum.i.ut dicunt prima uice creatus. Cūq; duæ ſunt uoces:q; pro & ego ſum profectus cum eo con ſule quartum.i.quarta uice.(Cogor enim ineptius loqui:ut manifeſtus loquar) ad capuam:ſcilicet urbem in campania, italica exiſtens miles adoleſcentulus:& factus ſum quæſtor.i.receptor uectigalium publicorū quinto anno poſt.i.poſtq̄ ego natus ſum:uñ poſſumus ſcire:qđ & fabi⁹ habe bat.xxv.ānos anteq̄ Cato fuiſſet natus : qa cōſula tus nemini tribuebāt:niſi.xxv.an.ageret : & p hoc Fa.anno primo conſul fuit poſtq̄ Cato natus fuit.

Virg.

Tarentum

Quæſtor

Aedilis

Prætor

Hannibal

Hannibalem

℣ Hannibalem.Hannibal.xv.an.fuit in Italia.Hannibal.xv.an.fuit in Italia.Hannibal.xv.an.fuit in Italia

MARG PHIL. CPAtientia sua molliebat: quia cū cæteri imperatores romani cōtra Hānibalem in italia exultantē missi ab eo oēs fuerant profligati: hic. Quin. Fabius post illos creatus imperator cūctādo & expectādo Hānibalē: molliuit: uñ Hanibal dicere solitus fuit: q̄ alterꝫ Hānibalē inuenirēt Romani: Hānibal ut arbitror aspirationē nō habet græci. n. cum pfille scribunt & geminat n & sic apud latinos: nisi cōsuetudo usurpet aspirationē sic in aliis noibus abstulit ut phama: charta: & charitas cū deberent aspirari: & p cōsuetudinē non aspirant: sed si aspirantur doctiores habent. ¶ Familiaris: qui Cato ætate fuit. ¶ Vnus hō solus. ¶ Quin. Fa. ¶ Cunctādo: expectādo longā moram ducēdo cum irritaretur ab Hannibale ad pugnā. ¶ Rem idest rēpublicā & hoc carmē. Virg. in quinto posuit. ¶ Rumores famā: quæ per oēs gentes ibat de ipso Fabio qui longam pugnæ p̄ducebat moram: unde uituperabatur a multis: & quod erat sapientiæ tribuebat̄ inertiæ: atq; timori & ignauiæ & rumor latinum est nomē phama græcum. ¶ Salutē. s. reipu. quæ maxime ei curæ fuit. ¶ Recepit: recuperauit ab Hannibale occupatum. ¶ Cū salinatori: supple inqt. Salinator aūt ciuis roꝰ fuit & illis tp̄ibus secūdi belli punici p̄fectus urbi. Tarēti fuit ād quā cū iuisset Hānibal eā expugnauit: & Salinator in arcem Tarēti fugit amissa urbe in qua qdē arce se tenuit donec Fa. cū exercitu uenit cui salinator ipse in arcē dedit ingressum & totā urbē Tarēti recupauit deiecto Hānibale de ciuitate: q Salinator gloriabat̄ & dicebat sua opa Tarentum a Fabio liberatū & recuperatum fuisse: cui Fa. certe inqt ridens sub quodā p̄textu pudoris. ¶ Nā si tu nūq̄ ami. nūq̄ recepissem: ueꝫ inquit dicis o Salinator qa ego nunq̄ potuissem recupare Tarentū: nisi primo a te amissum fuisset: qđ nō eguisset recuperatione: & opa mea. ¶ Nec. u. postq̄ dixit qūo se magnifice habuit circa rem militarē: subiungit qūo se habuit in pace: & in toga: & in ciuitate Ro. & est color rhetoricus trāsitio. ¶ In to. i pace: ut cedant arma togæ: toga. n. erat uestis sine māicis: qua utebant̄ tā uiri q̄ fœminæ a tegēdo dicta. ¶ Cōsul ite. q nūc erat in cōsulatu ipso: nā collegæ sunt socii in quocūq; officio. ¶ Ca. Flamini. tribu. plæ. hic cōtra uolūtatē senatus diuidere uolebat agrū picenū in populo usi maximū dānū si fiebat resp. patiebat̄: sed Fabius tūc cōsul cōstāter restitit ei: & uetuit hoc fieri Tribuni āt fuerūt tres principio: qa in tres partes Popu. ro. fuit diuisus postea nouē fuerūt hic āt defendebant plæbē contra senatū: & tria sunt genera tribunoꝝ: tribuni celeris: q regi proximi erant & trecentis militibus ad regis cōtinuā custodiā p̄erant celeris aūt a celeritate dicti: tribuni plæbis qui defensores plæbis erant: cōtra senatū ad cōsules: ne uis aliqua in plæbē aut fraus afferreretur: ut æquitas in ciuitate: & maior libertas esset: tribuni militū: qui exercitus patroni erāt: q̄les tribuni plæbis in urbe pro plæbe. ¶ Agrū picenū: regionē: ut ait festus in qua est asculū: dictam q̄ sabini cum asculū profiscerent̄: peruenerint ubi picus cōsederat: & dī picens: & picenus. ¶ Gallīā. s. cisalpinam in qua est Venetia pars Italiæ. ¶ Viritim: a uiro aduerbiū p̄ singulos uiros. ¶ Augur: q habeat p̄nosticā & rei futuræ diuinādi sciētiam quā græci μαντειοιν dicūt: dict⁹ autē augur: ut dicit festus ab auiū gestu: qa per eū auiū gestus edicitur: siue ab auiū garritu: unde & augurū. ¶ Ausus: q̄si: cōtra p̄cepta diuinationis: nā audere de rebus arduis dicimus: qua de re scire debemus q̄ erat quidā qui Fabiū uetabāt certis diebus exire cōtra Hānibalē p̄p auspicia q̄dā mala: q̄bus constat Fabiū hæc uerba dixisse. ¶ Optimis auspicis: est enim auspiciū ab aue spiciēda dictū: quo qdē uerbo nunc non utimur: nisi in cōpositione aspicio: respicio: prospicio. ¶ Multa uero: uult transire ad particulares æque p̄claras Fabii laudes. ¶ Mortē mar. filii Fabii: Fabius Marcū filiū habuit unū omni uirtute præditum: quem amisit consularem. ¶ Est in manibus: est in promptu.

ASC. CET molliebat: idest languentem: & mollem reddebat sua patiētia: idest cunctatione & dilatatione sua: quia nō faciebat ei copiā pugnādi Hānibalē ducem carthaginēsem exultantem iuueniliter: idest petulanter ut iuuenes solent: uñ est illud Aeneidos quinto. Si mihi quondā fuerat quaq; improbus iste: exultat fidens si nunc foret illa iuuēta: de quo. s. fri p̄sit p̄clare familiaris nr̄: quia fuerat in contubernia Lælii Scipionis. ¶ Ennius. s. poeta: unus hō. s. Quin. Fabius maximus restituit nobis. s. romanis: rem. i. imperiū pene amissum cūctando. i. morā trahendo. ¶ Enī pro qa: nō ponebat rumores: idem sermones populi & inimicoꝝ: qui nescientes quo cōsilio id faceret arguebant eū timoris & inertiæ: ante salutem. s. suā & patriæ. i. malebat cū nota infamiæ ad tēpus duratura saluti q̄ famę consulere. Et ergo gloria ipius post̄q̄ consiliū est iuuentū utile claret tunc: & post. i. postmodū magis q̄ fecisset si gloriæ cupidus esset citius: sed minus prudenter uixisset. ¶ Vero pro sed: quia. i. quasi uigilantia & quo cōsilio recepit tarentū. q. d. sūmo tñ sup. quidē. i. certe. ¶ Cū idest quando inquit: idest respondit me audiente: salinatori qui amisso oppido: scilicet tarentino fugerat in arcem idest in castrum: aut ut dicunt fortaltium oppidi: salinatori inquam glorianti atq; dicenti ita: idest in hanc formam. ¶ O quinte fabi tu recepisti tarentum mea opera. Ipse dico non inquit ridens certe tua opera cœpi. ¶ Nam nisi tu amisisses tarentū ego nunquā recepissem: & ita ignauia illius erat occasio recipiendi oppidi. ¶ Nec uero ipse Quintus Fabius Maximus erat præstantior in armis: in quibus res bellicas gerebat: quam in toga in qua res pacificas domi tractabat. ¶ Qui cōsul iterum: idest cum iterum hoc est secundo esset cōsul factus Spurio Caruillo collega idest consule eius: idest qui fuerat ei eo consul eodem anno quiescente: idest nihil pro republica agēte restitit quoad potuit: Ca. Flaminio tribuno plæbis dividenti uiritim: idest per uires & per singula capita agrum picenum. i. quicquid terræ utilis ad culturam circum picenū iaceret: & agrum gallicum: scilicet cisalpinum: aut ubi ueneti: aut ubi ligures & pedemontenses modo sunt diuidenti dico contra authoritatem senatus. ¶ Et augur: idest cum ipse augur erat ausus est dicere ea geri optimis auspiciis: idest exceptionibus auium inspectione approbatis quæ fierent pro salute reipublicæ: & quæ ferrentur contra rempublicam fieri etiam contra auspicia: quasi auspicia nihil approbarent quod contra rempublicam esset. ¶ Ego cognoui in eo uiro multa præclara: sed nihil est admirabilius in eo q̄ cum ille tulit: idest passus est mortem Marci filii. s. sui uiri clari & consularis idest qui iam consulatum gesserat: aliquando consularis dicitur dignus qui gerat.

patiētia sua molliebat. De quo præclare familiaris noster Ennius: unus homo nobis cunctando restituit rē. Non ponebat. n. rumores ante salutē. Ergo magis magisq; uiri: tūc gloria claret. Tarentum uero qua uigilātia: quo consilio recepit? eū quidē me audiēte: salinatori: qui amisso oppido fugerat in arcē. gloriāti: atq; ita dicenti. Mea opa. Qu. Fa. tarētum recipisti: certe inqt ridens: nā nisi tu amisisses nūquā recepissem. Nec uero in armis p̄stātior q̄ in toga: q cōsuli iterꝫ Spu. Caruillo collega quiescente. C. Flami. tribuno plæbis quoad potuit restitit: agrū picenū & gallicū uiriti cōtra senatus authoritatē diuidēti. Augurq; cū esset dicere ausus est optimis auspiciis ea geri: q̄ pro reip. salute fierēt: quæ cōtra rēp. ferrent̄: cōtra auspicia ferri. Multa p̄clara in eo uiro cognoui: sed nihil est admirabilius q̄ qūo ille mortē. M. filii tulit clari uiri: & cōsularis: ē i manib⁹ uiri

¶LAVdatio oratio continens laudes:& inter laudem & laudationem hanc facimus differentiam:q̄ laus est uerbū cō tinens bona alicuius: laudatio uero est oratio continēs laudes alicuius:qua de re debemus scire q̄ Fabius in morte filii sui.M.funebrem quādam fecit orationē:in qua filiū suū cōmendauit:& aliquos præclaros philosophiæ locos & admirā da quædam inseruit argumēta:de qua nunc dicit. ℣ Quā cum legimus:quem philosophum non contemnimus: interro gatiue:quasi dicat omnes. ℣ In lucē:foris inter ciues:sed intus & est contrarium color rhetoricus. ℣ Qui sermo:cum ad miratione leguntur hi loci.i.qualis sermo:est enim sermo cōsertio orationis & cōfabulatio duorum uel plurium. ℣ Iuris augurandi:distinguēdum est: ut q̄ta scientia iuris. quāta scientia auguri:ut in homine roma. quia sero ad romanos hæc studia litterarū uenerunt: & pau ci litteras sciuerūt. ℣ Fruebar: fructum capiebam. nam frui & uti. & doctrina xp̄iana dicit Augu. in hoc differunt q̄ utor est ad aliud:fruor ad seipsum. ℣ Fore:semper de futuro:esse uero de p̄senti Ci cero ad Treba.scripsit ad me Cæ. perhumaniter nondum se tibi satis esse familiaræ: & occupatiōes suas:sed certe fore. ℣ Quorsum:ad quem finem & honestius dicimus sine uerbo. ℣ Expugnatores:in hoc differūt pugno per expugno quia pugnare est pugnam inferre: expugnare est pugnādo uincere. ℣ Vt pe.i.quæ fiunt in terra nō solum a peditibus sed ab equitibus. ℣ Triūphos: qui uictoribus de bentur honores. ℣ Et sciendū sane q̄ duplex erat Triūphus:maior:& minor: minor ꝓprie erat ouatio:si quis.n.ouationē merebatur uno dūtaxat utebatur equo:& a plæbeis equitibus Romanis in capitoliū ducebatur:& oues sacrificabat.qui uero maiorē merebatur triūphum quatuor a bis equis utebatur:& præsente senatu in capitolio thauros sacrificabat. ℣ Plato:qui ciuis Athenien sis fuit præclarus philosophus imo deus quidē philorum:ut in lib. de deorum natura Ci.dicit.& tanta fuit eloquētia præditus:ut aperte ueteres illi paterentur iouem si de cælo descēdisset in terram nulla alia q̄ Platonis lingua fuisse locuturum:& hic in Italiam uenit:post modum in ægyptum profectus est:ut rerum mul

MAR. PHI. Lauda tio

Augu.

Pugno Expugno

Triumphꝰ maior

Triumphꝰ minor

Isocrates orator sum mus & plius p̄cl.athenien sis ciuis.f.

tarum cognitionem haberet:præceptorē habuit Socratem cui maximam in suis libris laudem attribuit: adeo q̄ in operibus suis eum semper inducit disputantem. Socrates autem nunq̄ scripsit aliquid. ℣ Scribens hoc est componēs libros: qui uero describit aliquem librum librarius dicitur scriptor qui libros componit ut Propertius Cedite Romani scripto res cedite graii. ℣ Isocratis: iste præclarus philosophus:& summus orator suauissimę linguæ fuit & ciuis athenien sis qui multa composuit:inter quæ scripsit librū qui inscribitur panathenaicus qui laudes Athenien sium omnes continet: sicut etiam Aristides alium. ℣ Quinquēnium po.quod ad summū sunt nonagintanouem:cuius Isocratis magister fuit Gorgias qui rhetoricam eum docuit:Gorgias autem Leontinus sicilia ciuitate fuit oriundus: quæ Leontini eorum declinat: de isto etiam Vale.mentionem fecit. ℣ Studio tum scribendi:& cōponendi tum aliquid excogitandi.

Gorgias Leontinus Vale.

ASC.

¶LAVdatio:idest oratio funebris ipsius patris de laude uiri Marci Filii sui:est in manibus:idest est scripta. ℣ Quam sup.orationem cum legimus quem philosophum non contēnimus.q.d.nullum non contēnimus:& ita quālibet contēnimus cum non pertingat ad sapiētiam ipsius. ℣ Nec uero ipse Fabius erat modo:idest solum magnus in luce.i. in aperto: ut in plateis atq̄ in oculis ciuiū:sed erat præstantior intus.i.in oculto & domi. ℣ Qui.i.qualis sermo(ubi notabis puer raro sequentes dici quis:sed qui:ut ne qui sim queris alexi. ℣ Attamē iste deus qui sit dat tityre nobis)qui agitur sermo quasi dicat plane diuinus quæ præcepta sunt:erāt in eo:aut dabantur ab eo:quāta noticia antiquitatis supple erat in eo. ℣ Quæ scientia iuris.i.de iure augurandi quasi dicat maxima. ℣ Multæ.n.litteræ.i.peritiæ latini sermonis:ut in homine romano.i.secundum q̄ romani erant litterarum studiosi:& tenebat memoria .i.per memoriā:omnia bella nō solum domestica:idest romana aut a familia sua gesta:semper enim gens Fabia bellicosa fuit:sed etiam externa bella cuius sermone. ℣ Fruebar:ita cupide quasi diuinarē id quod euenit.neminē unde discerē fore.i.futurū esse illo extincto.i.mortuo. ℣ Quorsum:qa prolixus locutus uideri posset a proposito deuiasse reducit se in uiā dicens. ℣ Quorsum.i. ad quē finem igit supple dixi tam multa de maximo.i.de Quinto Fabio maximo.Profecto rīdet:ideo quia uidetis eē nefas dictu.i.ut dicat talem senectutem qualis in illo fuit fuisse miseram. ℣ Nec tamē oēs possint esse Scipiones:aut maximi scilicet Scipionum & maximorū similes:quia Scipiones carthaginē & numantiā expugnauerūt. Maximus ut dictum est tarentū:ut.s.ipsi recordent urbium expugnationes.i.deuictiones:& captiuitates:ut recordentur pedestres:& nauales pugnas.s.a se exhaustas:& faciliter gestas:& ut recordent bella a se gesta:& triūphos a se ductos. ℣ Est enim placida ac leuis senectus ætatis actæ quiete:& pure.i.sine uitio:& eleganter.i.cū exqsito honore & cultu:qualem.s.senectutem:nos accepimus.i.audiuimus fuisse Platonis:qui mortuus est scribens:idest inter scribendum:uel dum scriberet adhuc anno uno:& octogesimo primo. Qualē sup.accepimus etiam fuisse senectutem Isocratis:qui dicitur scripsisse anno quarto & nonagesimo ætatis suæ eum librum qui inscribitur:idest prænotatur quod uulgares minus latine dicunt intitulatur panathenaicus.i.cōtinens quinq̄ tria mineruæ festa. Caue autē lector ne legas Socrates aut Socratis quia constat Socratem nihil scripsisse.Nec tā senex mortuus est cū in carcere erectus sit. Omnesq̄ qui hunc locum recitāt:ut nulla de numeris agens & Ioānes monachus in dictionario græco:ubi exponit uocabulum panathenea.legunt Isocratis: & uixit quinquēnium:idest spaciū quinq̄ annorum postea.i.post eius libri editionem. Sunt tī qui legant quinquennio:quia post:& ante ablatiuos excessus regunt. ℣ Cuius.s.Isocratis magister.scilicet Gorgias Leontinus compleuit centum: & septem annos. ℣ Diligenter obseruat quod ualla præcepit ut ante uiginti:& post centū maior numerus p̄cedat interueniēte cōiunctione: sed inter uiginti:& cētum minor:neq̄ cessauit unq̄ in suo studio atq̄ opere.

Mors platōis Isocrates Gorgię dictum

MAR. PHI. Modo Virgi. Terē. Supremus Terē. Olympia

¶QVOD in.uituperē:q aut eēt cæcus:aut surdus:aut:aliqd tale patiēs. ℣ Præclarū: insigne & laudabile,cōmendat enim tale rñsum. ℣ Docto:qa doctrina est illa quæ hoies facit claros. ℣ Sua.n.ui.quæ in se sunt qd male uixerūt in iuuenta & pueritia scortando.s.& bibēdo:unde postea in senectute multi generantur morbi. ℣ Culpā & ui.qa ab illis uituperant. ℣ Modo:paulo ante:& nunc est breue cū aduerbiū est Virg.Tu modo posce deos ueniam.Cum afit datiuus est tunc longū: interdū significat tantūmodo:ut Terē.dūmodo possim daue. ℣ Spacio supremo: ætatis suæ:interdū supremus altū significat.Teren.in phormione,proh supme Iuppiter. ℣ Olympia:ludos factos apud olympū:& ipsam ciuitatem in olympia:unde nota differentiā q olympus est mons:olympia:olympiæ regio circa olympum:olympia olympiorꝫ ludi:qui ibi fiebant loui: olympias ados lustrum.i.spacium.v.annorum:unde annos cōnumerabant antiqui: olympias etiam mater fuit Alexandri:& olympus etiā pro cælo ponitur. ℣ Cōfectus s abiicitur:& sit dactilus in quito pede:nā uersus exametri:& ut placet Pri.deponitur s nā.n.c.q.u.sunt liquidæ sed scāditur sic. Vicit olympia:nūc senio cōfectu quiescit:depsito autē s quæcūqꝫ uocalis p̄cedat potest breuiari.

Qui cū ex eo quæreret cur tādiu uellet eē i uita: nihil habeo inqt:q icusem senectutē.Præclarū rñsum & docto hoie dignū.sua.n.uitia insipiētes.& suā culpā in senectutē cōferūt:qd nō faciebat is cuius mō mentionē fecit Ennius.Sicut fortis equus spacio q forte supmo. Vicit olympia:nunc senio cōfectus quiescit.Equi fortis & uictoris senectuti comparat suā:quā quidem probe meminisse potestis. An.n. undeuigesimo post eius mortem: hi consules. T.Fla.&.M.Attilius facti sunt. Ille autem Scipione & Philippo iterum consulib. annotuus est.Cum ego quidē.v.&.lx.an.natus legem uoconiam uoce magna & bonis lateribus suasissem: annos. lxx.natus:tot enim uixit Ennius:ita ferebat duo: quæ maxima putantur onera paupertatem & senectutem: ut eis pene delectari uideret. Et eni cū cōplector aio: quatuor causas reperio cur senectus misera uideatur:

Memini Recordor. Vir. Cicero Iuue.

Minisse:recordari:& dicimus memini illam rem:& illius rei:sic etiā recordari: sed hanc habēt differentiam cū diximus memini cū accusatiuo rē certam significamus Vir.in.iiii.æneidoꝫ hoc meminisse pigebit elisæ:sic & recordor.Ci.in epist.ad curionē: ut si qñ:q nolim:displicere tibi tuū cōsiliū cœperit meū possis recordari. ℣ Anno.n.subiūgit ratiōem qūo recordari possit: unde nota q maiores tēpora significabant a cōsulibus:sic nunc minores ab incarnatione xp̄i. ℣ Undeuigesimo.i.xix.an.quo ēt notamus q solum unū:& duo cum decimo:uigesimo: trigesimo,& quadragesimo reperit: esse cōpositū: ut undeuigesimū.& duodeuigesimū: & unum numerū demit:aut duos:ut undeuigesimo.i. decimonono:quasi uno dēpto de uigesimo:ut Iuue. Vnceolā pculeus habet: sed gillo deuncē:& duodeuigesimo.i.xviii.quasi dēptis duobus de uigesimo. ℣ Titus Flaminius:de quo mentionē fecimus.O Tite:si quid ego adiuto &c. ℣ Iterū cōsu,iterū uero quādo adiūgitur significat q bis fuit cōsul:mortuus est autē Ennius istis existentibus cōs. ℣ Ego quoqꝫ probat a seipso q senectus nō spernit:& de se posuit exemplū:ut probabiliorē faceret senectutē. ℣ Voconiā legē:sciendum est q moris erat Romæ:q si quis unicā habēs filiā moriebat eam in oībus bonis suis relinquebat hæredem.& quia mulier cū nubit alicui uiro in aliam trāsit familiā iniustum est uisum bonis uiris.Itaqꝫ quidam Romanus ciuis nomine uoconius uir magna authoritate legē constituit talē:ut nemo moriens unicam habēs filiam nisi in tertia aut in quarta parte eī hæredē relinquere posset:& reliquū hæreditatis in familiā eius generis destribueret:uel secundū quod lectū est in legibus hanc uoconius legē tulit:nequis census hoc est pecuniosus hæredem unicā relinqueret filiam.Erat.autē census illi: qui centū milia in professione detulisset:unde magna fuit contētio q iuniores uetabant:uiri boni affirmabāt: inter quos Cato surrexit:& legem ipsam approbauit. ℣ Magna uoce.hoc est optima cōtentione. ℣ Et bonis lateribus:quibus uox confirmatur: unde orator bona latera habere dicitur quādo bonam & firmam uocem habet. ℣ Suasissem animum: ad credendum induxissem ad illam legem laudandam. ℣ Putantur: non autem ut sint: sed ut ab insipientibus putatur. ℣ Paupertatem a parua pecunia dicta est:qua non solum Ennius.Sed omnes ferme sapientes delectati sunt: adeo q multi:ut inquit Lactantius:diuitias habere potuissent aspernabantur:unde & dixit ille:nisi uos perissetis:ego perissem. ℣ Sed cu.& Fa.optima sunt paupertatis exempla: differt autē ab inopia & mēdicitate:quia inopia est quasi sine ope: idest auxilio.Mendicitas uero a manu q petat elemosynam manu.Quatuor reipubli.cau.Diuisio est totius operis in quatuor causis:quibus & absolutis erit absolutum totum opus.

T.Flami. Vocōnia lex

Pauper tas Lactantius Inops Mendicitas

ASC.

¶QVI.s.Gorgias cum quæreretur:idest suscitaretur ex eo cur uellet esse tādiu in uita inquit.i.respōdit nihil habeo q idest propter quod aut cur incusem.i.accusem:& dānem senectutem. ℣ Respōsum inquit Cato præclarum:& dignum homine docto.Si quærat grāmaticus cuius casus sit respōsum hoc loco dici posset fortasse nominatiui: ut intelligat erat: sed melius dicet accusatiui:ut intelligatur particula quam nō expressit:quia nō est uehemens officio: ut esset si diceret o prædarum respōsum &c.dignum inquam homine docto. ℣ Enim pro quia insipientes conferunt: idest detorquēt sua idest propria uitia:& suam:idest propriā culpam in senectutem quod nō faciebat is:cuius Ennius fecit modo:idest paulo ante mentionem:uidelicet.Quintus Fabius maximus.sed melius legitur feci Ennius ut sit:quod non faciebat is:uidelicet cuius ego feci modo mentionem. ℣ Nam Ennius comparat suam senectutē senectuti equi fortis:& uictoris dicens. ℣ Sicut fortis equus qui forte uicit supræmo spacio uitæ suæ olympia:idest certamen olympicum quiescit nunc. ℣ Cōfectus senio.Ideo dixi melius legi feci quam fecit:quia mala esset reciprocatio si diceres Ennius cōparat suam.i.Quinti Fabii senectutem:dicens ergo comparat suam:idest propriam senectutem & cætera Pro oratione autem metri notū est antiquis liquefieri penitus ut pronunciaretur confectu quiescit & illud u sicut us sequente uocali corripit: quia ideo parit s ut corripiatur. ℣ Quem:scilicet Ennium aut potius quam senectutē Ennii uos potestis meminisse probe. ℣ Enim pro quia hi uidelicet Titus Flaminius & Marcus Attilius facti sunt cōsules anno undeuigesimo:idest decimonono post mortem:scilicet Ennii.Ille autem mortuus est Scipione scilicet maiore & Philippo consulibus iterum: idest secundario. ℣ Cum:idest quando ego quidem natus annos quinq; & sexaginta suasissem:scilicet in concione legem uoconiam qui uoconius primus tulerat:suasissem dicit uoce magna & bonis lateribus:idest instrumētis quibus uox cōfirmabatur.Ennius itaqꝫ septuaginta annis natus:tot enim uixit:scilicet annos:ita ferebat duo onera quæ putantur maxima: uidelicet paupertatē & senectutem:uideretur pene.i.quasi delectari eis. ℣ Etenim &c.Proponit quatuor cās ob quas senectus grauis uideri soleat:quibus purgatis finē imponet operi. ℣ Ordo est.Eteni cū.i.qñ:ego cōplector aio.i.considero hanc totā disputationē:reperio quatuor causas cur senectus uideat misera.i.afflicta & miseratione digna.

Quot annis uixit Ennius

¶AVOCE

CAVOCE rebus gerendis:remouet a rebus quæ geri debēt:ideſt fieri. Virgi.in nono. Nec tecum talia geſſi:Magnanimum Aeneā. Interdū uero eſt habere. Virgilius ſecūdo. Et nos aliquid nomenq; genuſq; geſſimus. ¶ Alteram:ideſt ſecūdam:alter enim & alius in hoc differūt quod alter de duobus:alius uero de pluribus dicitur. ¶ Infirmum:inualidū nam firmus ualidum & beniuolētem ſignificat. Si te firmum quāprimum uidero:q; cōponitur cū in:& priuat:aliquādo auget:ut infractus. Virgilius. Turnus ut infractos aduerſo marte latinos. Defeciſſe uidet. ¶ Omnibus uoluptatibꝰ:corporis ſcilicet & animi:corporis enim uoluptates ſunt ad delidimēta quædā ſenſuum:animi autē ad aliquid bene uel male cogitandū:epicuri tria aiebant eſſe uoluptatū genera Aliquas enī naturales:& neceſſarias: aliquas uero naturales & non neceſſarias:nōnulla & neutrum eſſe. ¶ Haud procul:non nimis lōge: nā procul eſt quaſi procul ab oculis dictum: unde & ſatis longe ſignificare poteſt:& non ualde longe. Cuius rei manifeſtator probus eſt Virgilius in quinto. Eſt procul in pelago ſaxum. Item in primo:Nec procul hinc rheſi niueis tētoria uelis Agnoſcit lachrymans: ¶ Si placet:per humaniter locutus: unde captauit beniuolentiam ab eis. ¶ A rebus gerendis: qa rhetoricum eſt eo ordine quo diuiſimus eodē ꝓſequi debemus:ab illo quod primo propoſuit incipit exponere: unde dicit propoſitionem:ſenectus abſtrahit homines a rebus gerēdis:& poſtmodū interrogat dicens. ¶ Quibus.ſ.rebus gerendis abſtrahit ſenectus hoiem. ¶ An his.ſ.rebus:q̄ i iuuētute gerunt:& uiribus q̄ſi uelit dicere q; ea quæ gerunt iuuētute.i.multitudine iuuenū:& in uiribꝰ nō ptinēt ad ſenes:& non ſunt officia ſenū: q̄ ſi a ſenibus geri nō pñt:tñ dicere nō poſſumus ſenes a rebus gerendis eē remotos nā ſenes hñt res:& officia ſua: & cōſilia & prudētiā:& grauitatē:q̄ ab ipſis gerunt. ¶ Nullæ ne igit ſunt:res ſimiles.i.ad ſenes pertinentes.q.d.multæ ſunt & optime ut cōſiliū & prudētia. Nihil ergo age. Qu.F.Ma.poſt ꝓpoſitionē ſubiūgit exēplū ꝓbando q; a ſenibus multa prædara fiūt & qd nō ſunt remoti a rebus gerēdis:uñ interrogādo dicit nihil ergo eſt: & ē aūt ſine interrogatiōe:& qd: ſit hyronia & melius. ¶ L.Pa.pa.tuus Sci.iſte q introducit in hoc ope Scipio Aemilianus Cor: Africanos minor appellat:filius.n.naturalis fuit Lucii Pau. Aemilii. Primus aūt Scipio:ut ait Macro. de ſaturnalibus fuit Corne.q eo cognomine patrē luminibus carentē pro baculo gerebat Scipio cognominatus nomē & cognomē poſteris dedit. ¶ Socer opti.uiri.fi.mei.ſ.M.Cato. filii mei qui çmiliā Lucii Pauli filiā duxit uxorē:hoc.n.pacto ſe hēt æmilioꝝ familia:Paulus çmiliꝰ Lucīū Pau.genuit:hic uero Scipionē Afri.minorē æmiliā filiā ꝓcreauit:q̄ nupſit. M.Cato. filio Cēſorini. Scip. aūt ita deſcendūt. P. Scipio Scipionē Afri.maio.qui Carthaginē po.ro.reddidit tributariā genuit:huius filius fuit Scipio Cornelius ualitudinarius.i.q deficiebat uiribus ſed ſeipſum cōſilio recuperabat:hic adoptauit Scipionē æmilianū Afr. minog.n.uero ſcipio frater fuit. P. Scipionis de qbus ingt Vir.duo fulmina belli Scipiades. ¶ Fabricii.curii: corūcani:nobiles ro. fuerāt magnis rebus geſtis clariſſimi & pauptate glorioſi quoꝝ Fabricius q legatis ſamnitū rñdit auꝝ ſibi offerētibꝰ: romāos nō auꝝ hēre uelle:ſed auꝝ hñtibꝰ īpare. Marcus uero curius detētatꝰ prius de ſānitibꝰ:ut ingt Ply.triūphauit: iteꝝ de ſabinis. Tertio de lucāis ouās urbē itroiuit. Pyrrhū epyrothā d Italia fpulit:q̄terna dena agri iugera uiritī ppło diuiſit. Totidē deīde ſibi ꝟſtituit dicēs nominē eē dēre cui nō tm ſufficeret legatis ſānitū auꝝ offerētibꝰ ipſe ī foco rapas torreret Malo hæc īgt fictilibꝰ meis edere & auꝝ hñtibꝰ īpare. ¶ Nihil age.hyronice.q.d ſoīa. ¶ Ad Appii Clau.hic ciuis Ro.inſignis fuit. Erat āt Cecus quā qdē cæcitatem propter negligētiā religionis paſſus fuit:q̄ rem Vale.in capitulo de neglecta religiōe pōit. Neglexit autē Apppius ſacra Herculis hoc pacto:ut ſcribit Ply.duę familiæ ad Herculis ſacra ſunt deſtinate.ſ.poticiorū & pinariorū:poticios Herculis ſacerdotes ꝓcio corrupit:ut ſacra Herculis ſeruos publicos edocerent. Vnde cæcatus eſt:gens poticiorū funditus periit. ¶ Ad pacē cum Pyrrho:cū Romani Italiā debellaſſent. xl. annos cum Terētinis potiſſimū difficillima bella geſſerunt in auxiliū Pyrrhū epyrotharū regē euocauerunt: quare cū crudelia bella inferrent Ro. delibuerūt pacē & fœdus cum Terētinis inire:q̄ rē uetuit magna uoce & firmis lateribus Appius: quis cæcus fuiſſet & ſenex lectica in ſenatū latus:ſuæ tñ oēs orationi romani aſſenſerūt:quā rem meminit Pli. Cū de pace Pyrrhi ageret:& gratia potētum per legatū Cyneā ꝓcio quæreret:ſenex & cæcus in lectica in ſenatum latus turpiſſimas conditiones magnifica oratione diſcuſſit:a pactione dicta eſt pax:fœdus ſiue a fide dictū eſt:quia in fœdere interponit fides:ſiue q; in paciſcendo fœdere hoſtia mactaret. Virgili.& cæſa iungebant fœdera porca. Quæ uerſibus perſecutus eſt Ennius. Nam Ennius poeta illam orationem quā Appius habuit uerſibus ſuis inſerui:quorum duos tantūmodo poſuit: nimis enim longum fuiſſet:nāq; centum ſortaſſe uerſus erant.

CVNAM(non dicit primā)qa ordo nō eſt in his attendēdus:q; ſenectus auocet.ſ.hominē ſenē a rebus gerēdis: quia nō pōt res gerere. ¶ Alterā.i.ſecūdam q; facit corpus infirmū. Tertiam q; priuet fere omnibus uoluptatibus. ¶ Quartam q; ſenectus abſit haud procul:ideſt nō longe a morte. ¶ Videamus ſi placet quātum quæq;.i.quæuis earum cauſarum ualeat:& quātum iuſta ſit unaquæq;. ¶ Senectus abſtrahit:ideſt putat ne q; ut iſti dicunt ſenectus abſtrahat a rebus gerendis:quod ſi dicat quærat. ¶ Quibus.i.a quibus:an ab his rebus quæ gerunt iuuentute a uiribus.q.d.id quidem fatear:ſed non cōtinuo concedā nihil ſenectuti agēdū. ¶ Igitur ſi hoc uerū eſt nullæ ſunt res ſeniles.i.ad ſenes pertinentesquæ adminiſtrentur:uel etiā infirmis corporibus tamen aīo.ſ.firmo.q.d.ſunt quidē plurimæ. ¶ Igitur quia ſenex erat Quintus Maximus nihil agebat:& Lucius Paulus Aemilius non macedonicus quo adoptatus es:ſed natura, lis pater tuus o Scipio ſocer filii mei:ſcilicet Marci Catonis qui enidam Lucii Pauli filiā uxorem duxerat: ſocer dico filii mei exiſtentis optimi uiri nihil agebat:& cæteri ſenes ut Fabricii: Curii: Coruncani tum defendebant rempublicam cōſilio & authoritate nihil agebant:quaſi dicat immo plurimum:& pluſquam adoleſcentes. ¶ Ad ſenectutē Appii Claudii accedit ob neglectam religionem etiam ut cæcus eſſet tamen cum ſentētia ſenatus inclinaret ſupple ſe:aut inclinaret: ideſt tenderet ad faciendum pacem & fœdus cum Pyrrho rege epyrotharū is:ſcilicet Appius licet cæcus tamen nō dubitauit dicere illa quæ Ennius poeta ille eſt perſecutus uerſibus. O patres conſcripti.

unam q; nocet a rebus gerendis:alteram q; corpus facit infirmū:tertiam q; priuet oībus fere uoluptatibus: quartam q; procul haud abſit a morte. Earum ſi placet cauſarꝝ q̄tum quæq; ualeat: q̄tūq; iniuſta ſit una quæq; uideamus. A rebus gerēdis ſenectus aſtrahit. Quibus? an his q̄ gerunt iuuētute & uiribus? Nullæ ne igit res ſeniles ſunt:quæ uel infirmis corporibus aīo tñ adminiſtrent? Nihil igitur agebat Qu.Mu. nihil.L.Pa.pr tuꝰ Scipio ſocer optimi uiri filii.mei & cæteri ſenes Fabricii:Curii:coruncani:cū rēpu.conſilio & authoritate defendebāt:nihil agebāt? ad Appii Claudii ſenectu tē accidit etiam ut cæcus eſſet:tamē is cū ſentētia ſenatus inclinaret ad pacē & fœdus faciendum cum Pyrrho nō dubitāuit dicere illa q̄ uerſibus ꝓſecutus eſt ennius.

MAR. PHI. Virgi. Virgi. Alter Vlius Infir/ mus Virgi. Procul Virgi. per hu/ māiter Scipio Macro. Socer Virgi. Plinit Plini. Plini. Pax Fœd? Virgi. Carmē ASC. Quat/ tuor cau ſæ cur ſenect? uideat miſera

MAR. PHI. Virgi. ¶ QVO: in qua dicit pſona Appi. ℣ Recte ꝺſtantes: nō flexibiles ad cōponendū pacē cum Pyrrho. ℣ Ante hac. i. in præterito tpe. ℣ Demeti ruina: ſtulta & inepta rōne faciēdo pacē cū iſto Pyrrho. ℣ Cęteraq; grauiſſime: qa nimis lōga fuiſſet illa allegatio ueruſū: dicit cætera quę erāt in illa oratiōe erat grauiſſima: & ēt carmē ipſius Ennii erat oībus Roma notū ſicut nunc Virgilii: & notādū quod dixit carmē in numero ſingulari: cū plures eſſent uerſus: quia carmē nō mō unū uerſum: ſed totā cōpoſitionē librorꝝ ſignificat: & opus ipſum ſignificat: ut carmē Georgicū & bucolicum. Vnde Virgi. in buco. dixit de duobus uerſibus carmē: & tumulo ſuperaddite carmē. ℣ Atq; hanc ille egit. i. Appius recitauit: & cōpu

Quo uobis mētes rectæ quæ ſtare ſolebāt. Ante hac de mēti ſeſe flexere ruina? cæteraq; grauiſſime: notū uobis. n. carmen eſt: & tn̄ ipſius Appii extat oratio; atq; hanc ille egit ſeptē & decē annos poſt alterꝝ cōſulatū: cū inter duos ꝺſulatus anni. x. interfuiſſent cenſorq; aū cōſulatū ſupiorē fuiſſet. Ex quo intelligiť pyrrhi bello grādem ſane fuiſſe. & tn̄ ſic a pr̄ibus accepimus. Nihil igiť afferūt q i re gerēda uerſari ſenectutē negāt: ſimileſq; ſunt: ut ſi gubernationē in nauigādo agere nihil dicāt: cū alii malos ſcādāt: alii p foros curſitēt: alii ſentinā exhauriāt: ille āt clauū tenēs ſedeat in puppi quietus: nō faciat ea quæ iuuenes: at uero multo maiora & meliora facit. Non. n. uiribus: aut uelocitatibus: aut celeritate corporꝝ res magnæ geruntť ſed ꝺſilio & authoritate & ſnia: qbus nō mō orbari: ſed ēt augeri ſenectꝰ ſolet: niſi forte ego uobis q & miles & tribunus: & legatus: & cōſul uerſatus ſum in uario genere bellorꝝ: ceſſare nūc uideor cū bella non gero. At ſenatui: quæ ſunt gerēda præſcribo: & qūo carthagini male iamdiu cogitanti bellū inferať: multo ante denuncio: de qua nō ante ueteri deſinam: quā illam exciſam eē cognouero.

Cenſor — fuit cēſor. ℣ Alterum. i. ſecundū conſulatum huic: alterꝝ partitiuū eſt de duobus. ℣ Cenſor: primum cēſui ſolū poſtea luſtris cōdendis & moribus ciuitatis pręfuerūt cēſores & erāt duo tm̄: & a multis magiſtri morꝝ dicti ſunt: a cēſura uero denominati: ad

Luſtris — quorꝝ cenſionē. i. arbitriū cēſebať populus. Luſtris aūt qbus p̄erat tota ciuitas ſequēte populo cum publica p̄catione ambiebatur. ℣ Accepimus: audiuimus eſſe uerꝝ. ℣ Nihil igiť afferunt: dicūt nihil qui negāt ſenes rebus gerendis eē remotos: qa per probationē iā factā plus faciūt q̄ iuuenes. ℣ Simileſq; ſunt: cōparat ſenes gubernatori nauis: apta qppe ſi

Malus — militudo eſt cui rn̄dent oēs partes. ℣ Malus: maſculini generis arborē ſignificat. Hora. Nec malus celeri ſanctus africo: dictus ſimilitudine maloꝝ: q̄ pēdent in arbore pomifera: qa in arbore nauis etiā aliqua ſunt ſuſpēſa: & alligata ligna rotūda circa q̄ uoluūtur funes: q̄ formā maloꝝ imitanť. ℣ Malus qñ arborē ipſam pomiferā ſignificat: fœminini generis eſt: & ambæ iſtæ duæ dictiones ſunt longæ:

Virgi. — quādo uero malus improbum ſignificat: tūc habet

Forus — primā breuē: ut Virgi. O ſocii neqꝝ. n. ignari ſcimus ante malorꝝ. ℣ Fores: fori tn̄ declināt̄ in plurali: & maſculini generis ſunt: & ſignificāt locū i naui. i. mediū nauis: p quē currūt exhortatores ad nauim: uñ dixit curſitēt. ℣ Sentinā fundū nauis: quo oēs ſordes defluūt. ℣ Sed cōſilio: & bn̄ huic uero rei aſſentiť Salu. in Catilina. Bello: nr̄a oīs uis in aio & corpore ſita eſt: animi iperio corpis ſeruitio magno utimur alterꝝ nobis cū diis: alterꝝ ci

Salu. — beluis cōe eſt: quo mihi rectius eē uř ingenii q̄ uiriū opibus gloriā q̄rere: cō ſiliū aūt dictū eſt a cōſulēdo uel a ſilēdo: quo

Cōſiliū — facilius cōſiliū reperiť. ℣ Nec ſi for. ego: poſt particularia exēpla miſcet exēplū de ſeipſo. ℣ Legatus: quē dicūt uicarium

Legat⁹ — in exercitu: alias legat⁹ orator quē uulgo dicūt ambaſiatorē. ℣ Carthaginī. ma. co. ſciebat Cato hæc: qa ſemel ad compōnēdas lites cōuiciorꝝ a roma. illic miſſus ē petētib⁹ carthaginēſib⁹: ibi aios carthaginēſiū aīaduertit: & cognouit eos. De

Legato — mū romā reuerſus iflāmās oīum romanorꝝ aios expoſito negocio a Catōe tertiū bellū punicū ſcīn̄ ē: & fundit⁹ deleta

ASC. — carthago. Deīde poſt ānos aliquot alia ē ī lybia ꝺſtituta carthago haud multū lōge a pria: q̄ deleta fuit a miore Scipiōe. ¶ QVO. i. in q̄ ſniam mētes quæ ſolebāt uobis ſtare rectæ añ hac. i. añ hoc tp̄s: flexere. i. iclinauere ſeſe directo tramite: ruina demēti. i. ad demētiā feſtināti. & cætera ſupple nō dubitauit dicere aut dixit grauiſſime: nō āt decet cętera eius carminis uerba pnūciare. Notū. n. eſt uobis carmē. ſ. Ennii qui eorꝝ familiaris fuerat: & tn̄. i. nihilominus oratio ipſi⁹ Appii extat. i. nōdū deperiit: ſed cōſeruata ē. ℣ Atq; ille egit hāc. ſ. orationē ſeptē & decē annis poſt alterꝝ. ſ. ſecundū conſulatū ſuū cum decē anni interfluxiſſent: inter utrūq; conſulatū. ℣ Et fuiſſet cēſor añ cōſulatū ſuperiorē. i. priorē. ℣ Ex quo ideſt ex qua ſupputatiōe intelligit appiū fuiſſe grandē. ſ. ætate. i. annoſum: ſane. i. ualde bello. i. tpe belli pyrrhi. i. a pyrrho illati: & tn̄ accepimus a patribus. i. a pgenitoribus noſtris ſic. ſ. eū fuiſſe & dixiſſe. ℣ Igitur illi qui negāt ſenectutem uerſari. i. occupari in re gerēda. i. in adminiſtratiōe rerū nihil afferunt. ſ. argumenti ſolidi & ſunt ſimiles. i. tales: ut ideſt quales ſupple ſunt. ℣ Si qui. i. aliqui dicant gubernationē. ſ. nauium nihil agere in gubernādo: cū alii. ſ. ex nautis ſcādāt malos: ideſt arbores in manibus erectas. ℣ Alii curſitant per foros. i. tabulata nauiū quæ a ferēdo dicunť: unde Aeneid. viii. Impleſſentq; foros. ℣ Caret autem ſingulari nec apud latinos reperitur forus licet a canoniſtis repertū ſit capitulum forus. ℣ Alii exhauriant: ideſt euacuēt aquis ſentinā. i. receptaculum aquarū in imo nauis: unde Iuue. Saty. vi. Tū ſentina grauis &c. ℣ Aut ē pro ſed ille. ſ. gubernator tenēs clauū. i. gubernaculū: ut. v. Aeneid. Clauumq; affixus & hærēs nuſq̄ amittebat: ſedeat quietus in puppi. i. ſumma parte nauis: & nō faciat ea quæ iuuenes ſupple faciunt. ℣ At uero. i. ſed certe facit maiora quo ad artē: & meliora quo ad utilitatē. ℣ Enim pro qa: res magni mōmēti nō gerūtur uiribus corporū aut uelocitatibus. i. agilitatibus: aut celeritate corporꝝ: ſed conſilio. ſ. dando: & authoritate. ſ. qua ualet ſentētia qui pronūciat & diiudicat: quibus ſcilicet cōſilio auc. & ſentētia ſenectus ſolet non modo. i. nō ſolum nō orbari. i. priuari: ſed etiam augeri. i. auctius donari & prædi. ℣ Niſi forte ego qui & miles: ideſt cum eſſem miles & tribunus & legatus: & cōſul ſum uerſatus in uario genere bellorꝝ uideor uobis ceſſare nunc: quum. i. quādo non gero bella quaſi dicat ſcio q̄ putatis me minime ceſſare: & ita nec ſenectutem debere cēſeri ceſſantē nihil iuuenilia nō tractet. ℣ At ſenatui docet ſe non ceſſare quāuis bella non gerat dicens. ℣ At: ideſt ſed nihilominus ego præſcribo. i. diffino & declaro ſenatui: quæ ſunt gerenda & denūcio multo ante: ſcilicet quā fiat: quomodo bellum inferatur. i. inferri poſſit: aut debeat carthagini: ideſt ciuibus carthagiñ. ℣ Cogitāte iādiu male: ideſt in pernicie romani imperii. de qua: ſcilicet carthagine: nō deſinam uereri: ideſt timere nobis: ante. i. priuſq̄ cognouero illam eſſe exciſam: ideſt funditus euerſam.

¶ VT Inam

CVT Inam dii imortales Scipio tibi reseruẽt: qđ optauit Cato: haud multo tpe post euenit qđ iste Scipio eã deleuit. ¶ Aui. s. Scipionis africani maioris: qui fecit eã tributariã: ut diximus supra. ¶ Cuius: Aui. erat enim auus per adoptionem cum ualitudinarius ille adoptauit in filiũ huius Scipionis filiũ: ¶ Excipient & ex prçcedenti dicitur excipere: dicit ergo qđ semper manebit memoria eius. ¶ Cum cõsul: hoc est designatus: nam semp erant quatuor consules: duo designati & duo existẽtes consules: semper enim per annũ antea creabantur: & postea alterũ annũ in consulatu manebant. ¶ Eminus: dictum aduerbiũ quasi extra manũ: cominus uero quasi cum manu a con. & manu. ¶ Gladiis: ensibus: Iuuenes mittent bracæ: cultelli fræna: flagellum. Idẽ alibi. ¶ Senatũ: qui in senibus est: in quibus sunt consilia: quorũ arma sunt prudentia: consilium: authoritas: ratio: nã si a iuuenibus diceretur, iuuẽtus appellaretur. ¶ Maiores nostri: maiores & minores quotiẽscũq; pro superioribus & posteris nostri pronuntur: tantũmodo numeri pluralis sunt: & tũc utimur maioribus & minoribus: quãdo non amplius uocabula habemus qbus eos appellemus hoc mõ: pater: auus: abauus tritauus: pauus: attauus & maiores: sic de minoribus dicitur. ¶ Apud lacedęmones: instat etiam: ut probet senectutem non esse remotam a rebus gerendis. ¶ Sũmum consilium: appellat senatus nõ tantũ ppter ætatẽ quantũ pp dignitatẽ: nã cũ γερον τις senes γερον σια, ab eis senatus cognominatus. Lacedæmon autẽ ciuitatẽ: quã spartã dicunt: uñ nomen gentile fit lacedæmonius: ut lacedæmonioſq; hymeneos: & scito q; i tota græcia duæ erant ciuitates excellentiores cæteris. Lacedæmon & athenæ. quæ duo oculi græciæ nũcupantur. ¶ Legere. s. apud poetas & authores historias & res scriptas. ¶ Et audire ab aliqbus q multa sciunt præterita & nouerũt res gestas: uel audire ab aliis legẽtib⁹. ¶ Reperietis externas pegrinas. ¶ Cædo: pro dic. & est uerbũ imperattuũ: & cędo & cædite tantũ inueniũtur: & accẽtũ habet in fine: & exẽplum & textus est Neuii poetæ comici uticæ mortui Roma pulsi factione nobilium ac præcipue Mete. qui li. composuit: quem ludum appellauit in quo induxit duos adolescentes quorum unus alteri obuians: inquit quomodo respub. Thebanoꝝ eo pacto labefactata esset: cui respondet a iuuenibus: non amplius a senibus regebatur: per qđ probat Cato: q; senes sunt qui respu. gubernant: & q; non sunt remoti a rebus gerendis: unde dicit unus eoꝝ adolescentuloꝝ ab Ennio introductus. ¶ Cædo dic rempu. nostrã. s. thebanam. ¶ Sic enim: uerba Cato exponẽtis quod duxit. ¶ Percunctantur: quærit Teren. in eunucho. Quẽ per conter qua insistem uia. ¶ Respondẽtur & alia. s. ab ipso adolescente interrogato quo pueniebant oratores noui stulti adolescentes: qui suis temerariis. consiliis rẽp. nostrã perdiderũt: oratores. n. dicit uim maximã in dicendo habẽtes: unde Quinti. diffinit oratores eẽ uiros bonos dicẽdi peritos: sed hoc loco nõ cadit diffinitio: orare ãt prisci dicebant agere. hic oratores causaꝝ actores sunt appellati: & legati q reipu. mandata peragerẽt: ut centũ oratores. ¶ Temeritas: uidelicet certe. ¶ Florentis. metaphoricũ uerbum est: qm licuit semq; licebit signatũ psente nota producere nomẽ. Hor. Prudentia: bonoꝝ & malorũ discretio: & memoria multaꝝ reꝝ. ¶ At me. mi. Antiphora est: quã aliqs Catoni facere potuisset dicẽs senes obliuiosos: eẽ & in eis minui memoriã. aut q; sit Læ. uel Scipio: est. n. memoria animi rerũ & uerborũ dispositionis firma perceptio. ¶ At & sed semp significant differentiã rerũ. ¶ Credo: respondet Cato obiectioni factę & probat q; in senibus memoriã non: deficit nisi in illis qui eã nõ exercent & qui a natura sunt obliuiosi. ¶ Tardior: crassior ingenio: nam tardus duo significat: & Crassum ingenio q; tarde intelligat Ter. Qui tardus es: & lentũ: & segnẽ corpore & tarde moueatur.

Quã palmã utinã dii imortales tibi Scipio reseruẽt: ut aui reliqas pseqũre. Cuius a morte hic tertius & trigesimus ẽ annus. Sed memoriã illius uiri utinã excipiant oẽs anni cõsequẽtes. Anno añ me cẽsorẽ mortuus est: nouẽ annis post meũ cõsulatũ: cũ cõsul iterꝝ me cõsule creatus eẽt. Nũ igiť si ad centesimũ annũ uixisset: senectutis eum suæ pœniteret? nec enim excursiõe: nec saltu: nec eminus hastis: aũt cominus gladiis uteretur. sed cõsilio ratione: snia. Quæ nisi essent in senibus: nõ summũ cõsilium maiores nostri appellassent senatum: apud lacedæmones quidẽ hi: qui amplissimum magistratũ gerunt: ut sunt: sic etiã appellãtur senes. Quod si legere & audire uoletis externa maximas respubli. p adolescentulos labefactas: a senibus sustentatas reperietis. Cædo qui uestram rempu. amisistis tantã tam cito: sic. n. percũctantur: ut est in Ennii posteriore libro: rũdẽ ut & alia & hæc in primis: pueniebãt oratores noui stulti adolescẽtuli. Temeritas est uidelicet florentis ætatis: prudẽtia senectutis. LÆ. At memoria minuit. CATO. Credo: nisi exerceas eã aut ẽt si sis nã tardior.

MAR. PHI. Ennius Comicus Lacedæmon Cædo Terentius Quinti. Orare Terentius Memoria Tard? Terẽ.

ASC.

ŒQVAM palmam: uictoriam utinam o Scipio dii imortales reseruent tibi: ut persecare reliquias aut: idest Scipionis maioris: qui carthaginẽ tributariã fecit: q̃ hic Scipio post modũ deleuit: quod q; factum nouit Gic. facile inducit Catonẽ id optantẽ & quodãmodo psagientem. ¶ A cuius. s. aui tui morte hic. i. præsens annus est tertius & trigesimus: sed utinam oẽs anni consequẽtes excipiant: idest amplexantur memoriã illius uiri: ut. s. eũ imitẽtur. ¶ Ipse auus tuus mortuus est anno ante me censorẽ. i. priusq̃ censor essem nouem annis post consulatum meum. ¶ Cum esset creatus consul iterꝝ: idest secũdo me consule. ¶ Num. i. nũquid igiť si uixisset ad annum centesimum: pœniteret eum senectutis suæ. q. d. minime. ¶ Nec enim qa certe nõ uteretur in tanto senio excursione: ut faciunt milites agiles: & ueloces: quę extra. ordinem in agrum inimicorum permissu imperatoris excursionẽ faciunt nec saltu: ut qui pernicitate freti aliquem affiliunt nec eminus: idest de longe quasi tælo e manu misso nec cominus quasi cõsecta & coniuncta manu gladiis. sed uteretur consilio: ratiõe: sentẽtia. s. in senatu dicenda. ¶ Quæ. s. tria nisi essent in senibus maiores nostri nõ appellassent senatum. i. seniorum ordinem summum consilium. ¶ Quidem. i. certe ii qui gerũt amplissimum. i. maximum aut summũ magistratum apud lacedæmonios. i. populos spartanos: ut sunt senes: sic etiã appellãtur senes hoc est præsbiteri: quemadmodum & apud iudæos. ¶ Quod si uultis legere & audire externa: idest externarum gentium historias uos reperietis maximas respub. labefactas: idest ad labẽ & ruinam concussas. ¶ Per adolescentulos. s. earum gubernatores: & sustentatas nec ea derent a senibus. ¶ Cædo. i. dic qui. i. quomodo amisistis tã cito uestram rempublicã. ¶ Sic enim percontãtur. i. interrogãtur: ut est in lib. Ennii poetæ. ¶ Respõdẽtur & alia: & hæc in primis. i. pcipue A misimus sup. rempub. nostrã qa p, ueniebant oratores. i. legati noui: utpote adolescẽtuli stulti. ¶ Videlicet. i. uidere licet cur id dictũ sit: qa temeritas est. s. propria ætatis florentis: idest iuuenilis: prudẽtia est senectutis. Lælius autẽ obiicit dicens. ¶ At. i. nihilominus memoria minuit sup. senibus. q. d. quomodo ergo sunt prudentiores. ¶ Ad quod cato credo q; minuitur nisi exerceas eã; aut etiam si tũsis natura: idest per naturam tardior. s. q̃ par sit: idest tardiusculus.

MAR. PHI. Aemilius Probus Eqdē Persius Auus thesaurus Vadimoniū

¶THEmistocles: de quo diximus supra mirabilē memoriā habuit adeo qđ oīum suoꝝ ciuiū noīa memoriter teneret iā senex. ℣ Lysimachū sa lutare: hoc ē ut unū hoīem salutaret pro alio ipsum honorās. q.d. nō Lysimachus ār pater fuit Aristidis athenien sis: hic uero Aristides tāta uirtute & gloria fuit: ꝙ æqualis ꝓpemodū extitit Themistocli. Itaqꝫ ut ait Aemilius ꝓbus. cū eo de principatu cōtēdit obtrectarūt inter se: & tāte ħ iusticiæ fuit: ꝙ cognomīne iustus ē appellatus. ex ea aristidis iustitia fem ē ꝙ se oēs q̄si græciæ ciuitates ad atheniēsiū societatē applicauerūt. ℣ Eqdē noui: scio: ēt de ipso loqī: nec mirꝫ: qa senes de seipsis plærūqꝫ laudatores sunt. ℣ Equidē: ego qdē iūgit. n. prima secūda & tertia plona tum in Cl. tū in aliis authoribus. Persius Nō eqdē hæc dubites āboꝝ fœdere certo. Cōsentire dies. ℣ Qui sunt: hoc est uiuūt: sed patres & auos ipsorū qui fuerūt: hoc est mortui sunt. ℣ Auos: patris matrisqꝫ pres ex illa uoce nuncupatus: q̄ græci amuos proferūt magnū significātē: cū auus magnus sit i familia. ℣ Quod aiūt: dicūt & ē in ꝓuerbio ꝙ qui legūt inscripta & epitaphia & epigrāmata mortuorū memoriā pdūt: hoc ego Cato nō timeo: qa i ipsis legēdis magis memoriā exerceo: & ipsā ꝛfirmo meā. ℣ Thesauꝝ: rerū ptiosaꝝ repositionē græcū qdē nomē θυσαυρος nō aūt ab auro ut dicūt multi: nam nō solū auri: sed oīum rerū ptiosaꝝ repositionē thesauꝝ dicimus. ℣ Meminerunt oīa uadimonia. In prōptu hīt: un accusatiuū regit: ut diximus memini. Vadimonia. n. sunt fideiussores & ꝓmissa q̄ fiūt pro aliis debitis. ℣ Qui sibi distin. q debent sibi & cui ipsi debeāt hoc est obligati sint. ℣ Iurisconsulti: quos dicūt doctores legū: & dicunt iurisconsulti & iureconsulti. ℣ Pōtifices: qui rebus sacris præsunt: quos nunc papas appellamus: dicti uero a posse & facio. Varro tn arbitrat a pōte. nā ab his subtilius ē factus primū & restitutus sæpe. ℣ Augures: hi ꝓdigiis publicis ꝑerāt: & in istoꝝ collegio erat ordo hoīum prudētiū. ℣ Ingenia: q̄si innata a natura dicunt ingenia. ℣ Studiū est q̄dam uehemēs applicatio animi ad aliqd pagēdū summa cum uoluptate. ℣ Industria: diligētia quadā ardens circa res honestas. ℣ Quieta: sine armis. ℣ Sophocles: iste fuit ꝑclarus & sapiētissimus poeta græcus atheniēsis q̄ multas scripsit tragœdias: de quo Vir. Sola sophocleo tua carmina digna coturno: un iā factus senex scripsit tragœdiā quā ἐξωικολογο appellauit: cū hēret filios q gubernatiōne rei familiaris cupiebāt: accusarūt eū iudicibus ꝙ iā desipiebat: & rē domesticā nō bñ curabat: un uocatus in iudiciū: sciēs accusationē factā a filiis secū sub pallio tragœdiā œdipi colloneī adduxerat: quā illis diebus absoluerat: q̄ lecta statim fuit absolutus. ℣ Tragœdias fecit. s. œdipū coloneū. ℣ Familiarē: domesticum: sed ut plurimū familiaris significat amicū: ut si negociis familiaribus ꝑediti: hoc ē rebus & negociis & causis amicoꝝ nostroꝝ occupati: in quo multi erāt exponentes familiaribus ꝓ domesticis. ℣ Nostro more: romano more. est. n. mos bñ uel male uiuēdi ꝛsuetudo & ē mesum nomē: ut ualitudo: uenenū. ℣ Interdici ne ministrare possit āplius: & ē uerbū iurisconsulto rū. ℣ Desipiētē: a desipio: qđ ē uerbū cōpositū a de & sapio. ℣ Eā fabulā. s. œdipodē coloneū: posuit. n. fabulā ꝓ tragœdia: sicut Terē. fabulā ꝓ comœdia: œdipus āt rex thebanoꝝ fuit: q lolaū prem ignorāter iterfecit & matrē iocastā ignorāter duxit uxorē: a q̄. iiii. suscepit filios Polinicē: Etheoclē: Ismenē: & Antigonē filios: q̄ rē ut resciuit œdipus oculos effodit sibi & athenas exulauit: ubi magnificētissimē susceptꝰ ē: & ibi mortuo sepulturā magnificā & eminētē i altū ꝛfecerūt un colonea dcūs ē: qa κολονος ē locꝰ eminēs in altū & sublimis: q̄ rē Sophocles stilo tragico scripsit. Itē Statiꝰ Itē Eurypides. Itē & Sene. idē scripsit: & dr œdipꝰ: qa pedes iflatos habuit & adustos: cū fuit expositꝰ a parētibꝰ: nā pforarūt ei pedes ueru ignito ut morereī: qa ꝓ oraculū acceperāt scelꝰ: qđ postmodū ꝛtigit q̄is euitaī cōati fuerit iuēt? ār fuit œdipꝰ: ita expositꝰ puer a quodā uiro: & illū ad corithiū regē dtulit: quē libētissime suscepit i filiū cū ab uxoī ꝓlē hīe nō posset. ¶THEmistocles dux ille athenieñ. pceperat noīa oīum ciuiū: qa quēlibet ꝓprio noīe cōpellare poterat. ℣ Nū. i. numq̄ qd cēsetis igit. n. eū pcessisset ætate. i. cū fuisset ꝓductus solitū salutare eū lysimachū. i. noīe lysimachi: qui ēt Aristides. q.d. minime. ℣ Eqdē. i. ego qdēut de themistocle nō affirmē: nō mō. i. nō solū noui eos q sunt: sed ēt prēs eoꝝ & auos. ℣ Nec ego legēs sepulchra. i. epitaphia & inscripta sepulchroꝝ uereor (qđ aiūt). s. supstitioſi: dñt. n. q talia legunt memoriā amittere: aut qa populares senes & sepulchris uicini talia legūt: aut qa inuiti sepulchra q̄si ea legētes incipiūt cū sintse nio ſcuruati. ℣ Aūt q legunt. i. eligūt sibi sepulchra tā uicini sunt morti & ita uī memoriæ amittentes dicunt deuerbio ex æquiuocatiōe sumpto sepulchra legere: nō ingt uereor: ne pdā memoriā: ℣ Enim ꝓ quia ego redeo in memoriam mortuoꝝ: his ipsis legēdis. i. dū hæc ipsa lego. ℣ Nec uero audiui quēq̄ senū. i. senioꝝ obitū quo loco obruisset. i. terra opulset thesauꝝ: qa senes natura ad rē ꝓpēsiores sunt q. s. senes curāt oīa: & meminerūt. i. memoria tenēt uadimonia ꝛstituta. i. si q̄s uadē ad diē cōparaturi ꝛstituerint & meminerūt q debebāt sibi. s. senibus & qbus ipsi debeāt: & meminerūt quid iurisconsulti. s. pōpiāt: qd pōtifices: qd augeres: quid phi: q̄. i. o. q̄tū multa meminerūt senes. q.d. pluria. ℣ Manent ingenia. ꝛcludit senibꝰ naturales uires ingenii & memoriæ nō tolli dicēs. ℣ Ingēs. i. in gēte capacitas ad res gerēdas: aut intelligēdas manēt: mō. i. dūmō studiū & industria. i. naturalis sedulitas pmaneat. ℣ Nec ea sup. manēt solum in uiris cōris. i. ꝛspicuis & honorati: sed ēt in uita priuata. s. a magistratu: aut negocio publico: & qeta q̄lē phi: ac poetæ gerūt. ℣ Sophocles poeta ille tragicus clarissimus fecit. i. effinxit tragœdias ad summā. i. usqꝫ ętatē: q cū uideret negligere rem familiarē. i. utilitatē domesticā uocatus est a filiis in iudiciū ut quēadmodū solet nr̄o more. i. romano interdici bonis. i. usu & cōmutatiōe bonoꝝ: patribus gerētibus. i. administrantibus rē. s. domesticā mole. i. cū dāno & iactura reꝝ: sic iudices removerūt illū: uidelicet Sophoclē a re familiari. i. usu & administratiōe eius: q̄si desipientē. i. delirātē. ℣ Senex. s. Sophocles dr recitasse. i. pnūciasse tū. i. tunc iudicibus eā fabulā. i. tragœdiā quā hēbat in manibus. i. tūc faciebat & tractabat uidelicet œdipū coloneū. i. fabulā sic inscriptā aut cuius titulus erat œdipus: coloneus: & dr q̄sisse. i. interrogasse.

Themistocles oīum ciuiū noīa ꝓcepat. Nū igit cēsetis eū cū ætate ꝓcessisset q Aristides eēt Lysimachū salutare solitū? Eqdē nō mō eos noui q sunt: sed eoꝝ prēs & auos. Nec sepulchra legēs uereor: qđ aiūt: ne pdam memoriā: his. n. ipsis legēdis redeo in memoriā mortuoꝝ: nec uero quēq̄ senū audiui oblitum quo loco thesaurū obruisset oīa q curāt meminerūt uadimonia ꝛstituta: q sibi: qbus ipsi debeāt. Quid iurisconsulti? Quid pontifices? Quid augures? Quid philosophi senes q̄ multa meminerūt? Manēt ingenia senibꝰ mō pmaneat studiū: & industria: nec ea solū in claris & honoratis uiris: sed i uita ēt priuata & qeta. Sophocles ad summam senectutē tragœdias fecit: q ꝓp studiū cū rē familiarē negligere uideret a filiis i iudiciū uocatꝰ est: ut quēad modū nr̄o more male rē gerētibus pribus bonis interdici solet: sic illū q̄si desipiētē a re familiari remouerent iudices: tū senex dr ea fabulā q̄ i manibꝰ hēbat & ꝓlē scripserat Oedipū coloneū recitasse iudicibꝰ q̄sisseq;

¶ILLVD

TILLVD carmẽ:opus illud metricũ:ut diximus carmẽ appellat. ℣ Nũ igit:hũc.n. Sophoclẽ:& ponit hũc cumulum & fre quẽtiã exẽplorũ:quibus sit manifestũ a rebus gerẽdis senectutẽ nõ esse remotã. ℣ Hesiodũ:poetã græcum quẽ Virgi lius imitatus est in Georgicis. ℣ Simonidẽ poetã:græcũ lyricũ qui tpe quo Stesichorus poeta mortuus est clarus habet: ingt Eusebius. Præterea Pyndarus & Simonides poetæ lyrici uno tpe habiti sunt insignes. ℣ Stesichoꝛ: aliũ poetam. ℣ Isocratẽ:qui delphici apollinis oraculo oium hoium sapiẽtissimus fuit iudicatus:ut diximus prim⁹ philosophiã de cę lo deduxit in terrã:& eo tpe dr̃ natus quo Themistocles hausto tauri sanguine mortu⁹ ẽ. ℣ Gorgiã leontinũ.s.de quo añ diximus:q tm̃ docẽdæ artis oratoriæ q̃stũ exercu tus fuit:ut oium hoium prius ad sui memoriã i del phis in tẽplo solidã ex auro statuã posuerit. ℣ Ho meꝛ nũ:an phioꝛ an poetaꝛ pricipẽ appellam⁹ in dubio.ẽ. Oium.n.bonaꝛ artiũ pitissim⁹ fuit:ut cæ cus tm̃:iõ Home.ionici.n.ομηρον cęcũ dr̃t. Suũ.n. propriũ Diogenes erat. ℣ Pricipẽ:antiqtate & uir tute.Pythagorã pricipẽ dicim⁹:q relicta Samo pa tria i ægyptũ ꝓfectus est:uti uariaꝛ reꝛ itelligẽtiã assẽqret. Inde ad Persas cõmigrauit maioriq; do ctrinæ se tradẽs erudiẽdũ syderos mot⁹ stellarũq; cursus accipit:hic crætã:lacedęmoniq; petẽs: tãde in italiã uenit:regnãte Numa:ubi tãta seueritate ui tã duxit:ut crotoniatæ:ad quos primũ diuertit tãti uiri authoritate ad bonos sanctosq; mores breui tẽ pore reducti fuerit:q magna prius & ĩtẽperata lu xuria ꝓfluebãt:sæculis postea q̃plurimis:sic ei⁹ Py thagoreũ qd̃ uiguit in Italia nomẽ ut alius uideret doctus nemo. Adeo ut Platonẽ relictis athenis isti tutiõis illoꝛ cognoscẽdæ gr̃a in italiã aduẽtasse cõ perio. ℣ Democritũ:abderitã philosophũ: hic uero tãtas fuit sortit⁹ opes:ut pr̃ eius Xerxis Persaꝛ re gis exercitũ dapibus explere sumptuosissimis faci le potuerit:eis tm̃ opib⁹ donauit patriã:reseruatis q busdã rebus admodũ paruis:qd̃ iõ fecit:ut suo stu dio liberiore qdẽ aio uacare posset: reliquorũq; sp ipe ridebat ambitionẽ & curas ianes:de quo Iuue nalis ait. Iã ne igit laudes qd de sapiẽtibus alter ri debat:quotiẽs a limine mouerat unũ. Sustuleratq; pedẽ flebat otrarius alter. ℣ Platonẽ:q i italiã uenit: ut añ diximus. Pythagoræ fama pmot⁹:ubi q̃plurios cognouit. Tũ maxie Architã tarẽtinũ:thimeũ Arionẽq; uiros certe phos & rerũ natura oium doctos. ℣ Xenocratẽ. Zẽonẽ:cleãtẽ phos oib⁹ artib⁹ claros athenien. nõ.n.ẽ iuetus phus aliqs cleãs noie. Sed Zeno ille pclarus phus Zeno cleates ẽ appellatus a familia. Zenocrates uero ut iqt Vale.tãta sapiẽtia sanctitateq; fuit:q igẽtissim⁹ ei honos exhibebat athenis:adeo q cũ testimoniũ dicere coact⁹ ad ara accessisset:ut more eius iuraret: se oia uere retulisse:uniuersi iudices ostrexerũt:cõclamauerũtq; ne iusiurãdũ diceret:qdq; sibimet postmodũ dicẽdæ fidæ loco remissuri n̄ erãt:sinceritati ei⁹ credẽdũ existimauerũt. ℣ Eũ Dio.hic Romã semel legat⁹ ab athenięsib⁹ missus fuit:ordo ergo ẽ phyphatõ:nũ igit̃ senect⁹ coegit hũc:nũ Hesiodũ:&c.q.d.n̄. ℣ Agitatio:frequẽtatio:& exercitatio a fre quẽtatiuo uerbo agito. ℣ Age:exhortãtis ẽ græcũ qdẽ:& trãslitio ẽ q̃ utimur:cũ de diuersis reb⁹ dicimus & trãslitũ ad aliã re facim⁹. Vicinos & fam.me.qa.& Cato agros & ꝓdia hẽbat i sabino agro. ℣ Quib⁹ abñtibus nũq; maiora opa fiũt:ut ẽ arare:semiare:ordere:q̃ uocãt maiora opa:ergo ipsis sp pstẽtibus oia opa maiora nũt. ℣ Cõdẽdis: reponẽdis i horrea. ℣ Min⁹ miꝛ:n̄ miꝛ:qa laborãt ꝓ se ut hẽant ꝓ ano futuro qd corrodãt:cui rei subiũgit rõ. ℣ Viuere:uitã ducere. Est ãt uiuo uerbũ mesũ:ut ualeo. Nã exoptãtis ẽ & maledicẽtis. Vir.i.iii. Viuite fœlices qb⁹ ẽ fortũa pacta:iã sua. Itẽ i buco. Vi uete siluæ.i.perite. ℣ Sed idẽ i aliis qdẽ reb⁹ nõ miꝛ ẽ si laborant:qa nemo ẽ tã senex. Stati⁹ nr̃:aut latinus:aut ꝓxius ætati suæ:un̄ notam⁹ duos statios:unũ maiorẽ de quo nũc dr̃:q statı⁹ Cæcilius dicebat:alteꝛ miorẽ gallicũ:q Vespasia ni ipatoris tpe & usq; ad Domitiani Titi frris puenit ipiũ:q & Tit⁹ iunior dcus. At hic de quo nũc agit Cato scriptor co mœdiaꝛ clar⁹ hitus ẽ nati õe isup gallus:& Ennii primũ otubernalis:qdã Mediolanẽsẽ ferũt:mortu⁹ ẽ ãno post mortẽ Enni & iuxta ianiculũ sepult⁹:ut iqt Eusebi⁹ i synephebis i libro quẽ synephebos appellauit. ℣ Agricola:qd colat agrũ dcis:un̄ sciẽdũ ẽ ꝙ apd maiores agricultura i magno erat honor:ad q̃ ẽt milites emeriti accedebãt. ℣ Posteris nepotib⁹. CNVM.i.nũqd illd carmẽ.i.poema uideret dsipiẽtis.i.isani:aut male sapiẽtis:quo.s.carmie rcitatio liberat⁹ ẽ.s.a peti tiõe filioꝛ setẽtus iudicũ:nũ.i.nũqd igit̃ senect⁹ coegit hũc.s. Sophoclẽ obmutescer̃ i studiis suis.q.d. minie. ℣ Nũ coe git Hesiodũ ãtigssimũ poetaꝛ quẽ i georgicis imitatus est maro. ℣ In simõidẽ poetã lyricũ:nũ stesichoꝛ ẽt lyricũ. ℣ Nũ quos añ dixi phos uidelicet Isocratẽ(ergo illic male scribebat socrates. ℣ Nũ gorgiã ẽt phum. ℣ Nũ homeꝛ fontẽ igenio rũ & poetaꝛ sine otroversia sũmũ. ℣ Nũ pythagorã pricipẽ phioꝛ:qa añ eũ nõ phi.i.amatores sapiæ:sed sophi.i.sapien tes dicti sũt. ℣ Nũ Democritũ ẽt phum. ℣ Nũ Platonẽ diuinũ phum cui ꝓpriũ nomẽ Aristocles erat. ℣ Nũ postea Zeno nẽ pricipẽ stoicoꝛ:nũc Cleãtẽ phum:un̄ Iuue. Et iubet archetypos pluteũ suare cleates:aut eũ quẽ uos o Lęli & Scipio uidistis ẽt rome uidelicet Diogenẽ stoicũ. ℣ Nũ iq̃ hos coegit senect⁹ obmutescer̃ i studiis suis at sup.dicẽt q agitatio stu dioꝛ ñ fuit eq̃lis uitę i oib⁹his. ℣ Age omit.ista studia diuia:ego possũ noiar̃ ex agro fabio rusticos uicios & familiares meos:qb⁹ abñtib⁹.i.i quoꝛ abñtia nũq; fer̃ fiũt i agro ulla opa maiora.i.maioris momti:ñ sup.fiũt eis abñtib⁹:serẽdis.s. fructib⁹.i.dũ fruct⁹ aut fruges serũt:ñ ẽt pcipiẽdis.i.dũ pcipiũt & collidũt:ñ odẽdis.i.odũt i horrea:q̃q; min⁹ miꝛ ẽ i il lis.s.rusticis. ℣ Nẽo.n.ẽ tã senex q ñ putet se uiuer̃ ãnũ.s.itegrũ adhuc:sed iidẽ.s.senes laborãt i eis.s.opib⁹:q̃ sciũt nihil oino ptiner̃ ad se.i.eqb⁹ nullũ sperãt fructũ. ℣ Nã serũt.i.plãtãt arbores q̃ ꝓsint alteri.i.ꝓxie sequẽti sęculo. Vñ narro a sene sęculũ dducit:alii a secãdo q̃ hoies secat & diuidat. ℣ Rari.n.ultra cẽtũ ãnos qd sæculũ ẽ:uiuũt:ut stati⁹.s. Cecilius poeta nr̃:ñ Papini⁹ ille q lõge post thebaidẽ odidit:ait i synephebis.i.i ea fabula sic dcã:q̃si opueris seu opubescẽtibus: syn.n.dr̃ cõ.& epheb⁹ pueriscẽs seu adolescẽs. ℣ Nec uero agricola q̃is.i.q̃tũ uis sẽex dubitet rñder̃ q̃rẽti cui ferat diis immortalibus supple sero:qui uoluerunt me non tantummodo accipere: scilicet lata & fructus a maioribus.i.ut dicunt prædecessoribus meis:sed etiam prodesse posteris.

MAR. PHI.

Homerũ poetaꝛ pricepspricepsphorũ pythagoras antiqtate & uirtute

Democritus

Iuuenalis

Valeri⁹

Agitatio Virgili⁹ Statius noster Cato Gallus comœdiarum scriptor Ennii duo ASC.

MAR. PHI. Aedepol

Rñsio catonis est Noni⁹. M.

Horatius

Virgilius

Sitim

Fides

ASC.

Horatius

¶MELIus.ſ.dixit de ſene proſpiciẽte cũ dixit Serit arbores. ℣ Cecilius:quẽ diximus ſtatim cecilĩũ. ℣ Quã illud idẽ qđ.ſ.tamẽ illo libro dixit. Quid ẽ ædepol:eſt aũt ædepol aduerbiũ iurãtis:ab æde & tẽplo Pollucis. Quæ non uult: ut morbos & alia huiuſce.hoc aũt argumẽtũ eſt debile & nullius momẽti & falſum:qa id idẽ in cæteris ætatibus dicimus & abſurde in hoc uituperat ſenectutẽ. Volt aũt eſt antiquũ:qã magna erat affinitas inter u & o: uult uolt: quoquis quiquo: quoi.cui. ℣ Et multa fortaſſe quæ uult. Reſponſio Catonis eſt ad cecilĩũ:quia etiam ſenes uidẽt multa fortaſſe quæ uo lunt:ut honores reuerentias authoritatem:quam boni homines uenerãtur. ℣ Atq; ſępe etiam adoleſcentia diſſoluitur diximus argumentũ Cecilii ſimili in florida ętate.

℣ Iam eqũ.alia uerba ſtatii cecilii uitioſiſſima: & idem dicit Nonius.M. hunc textum ſtatii allegãs: & ſenes omnibus odio & tedio ſunt. Ad qđ reſpõdit Cato dicens:iucũdum potius q̃ odioſum: cuius rei ſubiungit rationem optimam dicẽs per cõparationẽ. ℣ Indoles:hæc eſt.n.iudicium futuræ probitatis. ℣ Nec minus ꝓbãt pẽr exẽplum in ipſis adoleſcẽtibus Scipione & Lælio. ℣ Languida. ocio & lẽtitudini dedita. ℣ Iners:ſine ãrte & opera: cõtra illud Horatii. Sæpe longus iners auiduſq; futuri. ℣ Moliens:faciens aliqd cũ grauitãte. ℣ Superiore ꝑterita:qa ſancte uixit & ſtudioſus fuit in iuueni li ætate:ita in ſenectute. Vnde Virgiliãũ illud dictum ꝑclarę eſt:uſq; adeo a teneris cõſuẽſcere multum eſt. ℣ Adiſcũt aliqd.ſ.in ſenectute:de quo ponit exẽplũ de Solone:qđ.n.accipit Vale.hic autem atheniẽſis fuit unus de ſeptẽ ſapientibus legum dator:quoꝝ duo fuerunt: Solon & Darco: Soloñ aũt ſuis uerſibus gloriabaꝫ:ꝙ ſeneſcẽs adiſcebat multa dicens. ℣ Senẽ fieri: ſenex didici:uñ nõ eſt miꝝ ſi eruditius loquit:ut diximus ſupra: nã cõſtat in his perſtudioſum fuiſſe adeo ꝙ in cõſiliũ proficiſcens ſub pallio libros græcos ꝓbat:ſic etiã poſuit arripui uerbũ uiolẽtũ. ℣ Sitim: traxit ſimilitudinẽ ab hoie ſitibundo:uel cane. ℣ Socratẽ:hic iã ſenex pſtudio ſe fidibus operã dedit: in qbus magna laus & gloria fuit ſicut in Iſri:ut probus ęmilianus in ꝓœmio dedit. ℣ In fidibus:hæc fides eſt cythara & chorda eius dicta:ꝙ tantũ inter ſe chordæ eius concordẽt ſonẽtq; quãtum.i.inter homines fides. ℣ Illud ideſt fides pulſare & ipſam muſicã ſicut Socrates. ℣ Diſcebant etiã fidibus antiqui:hoc per parẽthesim dicit:nec mirũ ſi antiqui diſcebant fidibus: ſummus.n.honor muſicę erat apud antiquos:cuius rei manifeſtator eſt probus. Themiſtocles qui cum elariſſimarum rerum geſtarum excellentiſſimus eſſet & militiæ peritiſſimus cum in cõuiuio lyram recuſaſſet:habitus eſt indoctior:hic eſt ꝙ excellentiſſimi uiri fidibus laboraũerunt. ℣ Epaminũdas:certæ græciæ princeps. Chiron medicinæ præſtantiſſimus:& hic Socrates ſapientiſſimus:de quo nunc agitur.

¶MELIus cecilius &c.hoc puto Lælii eſſe uerbũ:q male ſignatus eſt illic loq. Adepol &c.qđ Cecilii eſt. Melius inqt Cice.ſup.dixit de ſene ꝓſpiciente alteri ſęculo:q̃ illud idẽ qđ dixit in comœdia. ℣ Adepol.i.p ædẽ pollucis ſenectus ſi.i.ẽt ſi nihil aliud uitii apportet ſecũ cũ aduenerit:tñ ſup.id unũ.ſ.uitiũ eſt ſatis:ꝙ ſenex ſup.uidet diu uiuẽdo multa q̃ nõ uult:& Cato.i.ẽt multa ſup.uidet fortaſſe quæ uult:ubi graphice docemur uerbis mõ ſæculo uſitatis uti dẽre:nã Cecilius more ſui ſæculi uolt:dixit. Cato aũt nõ uolt ſed uult ad ſæculũ ſuum reſpiciẽs atq; ea qđẽ ſup.quæ nõ uult uidet q etiã adoleſcẽtia incurrit ſæpe nõ iuſte:qa iuſtius ẽt lege naturæ ſenes morbũ pati & funera ſuorũq; iuniores. ℣ Vero ꝙ ſed:inqt Lælius.i.Ceci.ſcripſit ſup.aut dixit illud uitioſius: ℣ Tum ẽt reputo in ſenecta.i.ætate hoc ſup.eſſe miſerimũ ſentire ſe eẽ odioſum.i.moleſtũ & inuiſum alteri ea ætate.ſ.ſenili aut lege cũ Marcello ꝙ ſenes oĩbus odio & tedio ſunt. ℣ Atqđ Cato.Iucundũ ſup.potius ſcripſiſſet ſe ſentire q̃ odioſum:ut.n.ſenes ſapiẽtes delectant adoleſcẽtibus. ꝑdimideſt præter cæteros dotatis & ornatis in natura:bona indole.i.inditio futuræ ꝓbitatis & inolita uirtute:& ſenectus eorũ qui colunt & diliguntur a iuuẽtute.i.ab ipſis iuuenibus ſit leuior.i.trãquillior & tolerabilior:ſic adoleſcẽtes ſup.bonis aut bona indole prædĩti gaudẽt ꝑceptis ſenũ:qbus.ſ.præceptis ducũtur ad ſtudia uirtutũ: nec.i. & nõ intelligo me non minus ſupple iucũdũ eẽ uobis:q̃ uos eſſe iucũdos mihi. ℣ Sed uidetis ut qualiter ſenectus nõ modo.i.nõ ſolũ nõ ſit liguida.i.lenta atq; iners.i.ſine arte & grauitate. ℣ Verũ etiã ſit operoſa agẽs & molliẽs.i.molle & conamine attẽtãs ſemper aliquid.ſ.tale quale fuit ſtudiũ cuiuſq; in uita ſuperiore.i.ante acta. ℣ Quid ſup.de eo dicẽdũ ꝙ ſenes adiſcunt etiã ſemper aliquid ut uidimus ſolonem gloriãtem in uerſibus.i.carminibus ſuis:qui dicit ſe fieri ſenem adiſcẽtem quotidie aliquid:ut ego ſcilicet Cato feci:qui didici græcas litteras ſenex:qua.ſ.græcas litteras ego arripui ſic auide quaſi cupiens ideſt ut qui cuperet explere id ſanare diuturnã ſitim:ut ea ipſa eẽnt mihi nota ſupple exẽpla: qbus uos uidetis me nunc uti(quæ uerba a Cice.decẽter huic data ſunt:non cõtra deorum perſona loqui uideatur. Dandus eſt enim perſonis ſermo aptus:unde niſi Cato græcas litteras didiciſſet nõ debuiſſet græcarum hiſtoriarum tã peritus induci). ℣ Quodſcilicet aliquid didiciſſe cũ ego audirẽ Socratem philoſophũ illũ atheniẽſem qui primus de moribus:diſputauit: feciſſe infidibus.i.in ſcientia fidiũ ſeu cythare q̃ ſenex didicit. ℣ Equidẽ.i.ego qđẽ aut certe ullã & illud.i.ẽt fidibus ſcire aut discere. ℣ Enĩ pro qa:antiqui.i.maiores noſtri aut antiquitus.i.olim diſcebant fidibus.i.cythara & plectris canere. ℣ Sed ego elaboraui:uehemẽtiſſime ſtudiũ adhibui:uñ nota ꝙ addidit de ſeipſo:ut Socrate non inferior uidereꝫ: & latini noſtri græcis nõ uiderẽt eẽ minores:& ut inqt Hor.laudator tpis acti.Nãq; oĩs ſunt laudatores de ſeipſis ſenes.

Melius cecilius de ſene alteri ſæculo proſpiciente q̃ illud idẽ. LAE. Ædepol ſenectus ſi nihil quicq̃ aliud uitii apportet ſecũ cũ aduenerit. Vnũ id ſatis ẽ ꝙ diu uiuẽdo multa quæ non uult: uidet. CA. Et multa fortaſſe quæ uult: atq; ea qdẽ quæ nõ iuſte ſæpe ẽt adoleſcẽtia incurrit. Illud uero idẽ Cecilius uicioſius. LÆ. tũ ẽt in ſenecta hoc reputo miſerrimũ ſentire ea ætate eẽ odioſum ſe alteri. CATO. Iucũdũ potius q̃ odioſum: ut. n. bona adoleſcẽtibus indole ꝓditis ſapiẽtes ſenes delectant: leniorq; fit eoꝝ ſenectus: qa iuuẽtute colũtur & diliguntur. Sic adoleſcentes ſenum ꝓceptis gaudent: quibus ad uirtutum ſtudia ducunt. Nec minus itelligo me uobis q̃ uos mihi eẽ iucundos. Sed uidetis ut ſenectus non mõ languida: atq; iners non ſit: uerumetiã ſit operoſa: & ſemper agens aliquid & moliẽs: tale. ſ. quale cuiuſcũq; ſtudium in ſuperiore uita fuit. Quid? qui etiam adiſcunt aliquid: ut ſolonem in uerſibus gloriantem uidemus: qui ſe quotidie aliquid adiſcẽtem ſenem fieri dicit: ut ego feci: qui græcas litteras ſenex didici. Quas quidem ſic auide arripui: quaſi diuturnam ſitim explere cupiens: ut ea ipſa mihi nota eſſent: quibus me nunc exemplis: uti uidetis. Quod cum feciſſe ſocratem in fidibus audirẽ: uellem equidem & illud: diſcebãt. n. fidibus antiq. Sed in litteris certe elaborani.

¶Neq; ego:rhetorico ordine utĩ:eo.n.ordine quo diuisit:eo ꝓfecto ſegtur. Nã & dixit de prima cã quæ auocata reb⁹ gerẽdis nũc aggrediť alterã:q; corpus facit ifirmi⁹. ℣ Deſidero:ẽ ꝓprie de reb⁹ abſentibus:uñ ponit deſideriũ pro abſentia. ℣ Is.n.p parentheſim.i.iterpoſitionẽ ſniæ. ℣ Pluſq̃ adoleſcẽs:qa deſiderare uires tauri eẽt pluſq̃ adoleſcentis uires expetere. ℣ Tauri uires:aut elephãtis. Iſta ſunt aĩalia miræ fortitudinis:elephãs tis dedinať:& elephãtus phanti ut ſeq; elephãto. Et cũ eſſem adoleſcẽs ipſoꝝ uires nõ deſiderabã:qa otra naturã fuiſſet:nũc ãt cũ ſenex:uires adoleſcẽtiũ nõ deſidero:qa eẽt cõtra naturã:qd dicit. Quod eſt naturaliter:a natura datũ. ℣ Decet:decoꝝ cõdecẽs eſt:ut tũ ſis adoleſcẽs adoleſcẽtiũ uirib⁹ utare:cũ uero ſenex ſenũq; utare uirib⁹:& ſic nõ ſit minuta minerua. ℣ Pro uiribus:pro aũt multis modis Ponit tã in appoſitione quã in cõpoſitione:ut ingt Priſci. nũc uero ponitur: pro ad uel fm:ut pro uiribus.i.ad uel fm uires.

MAR. PHIL. Deſidero de rebus ꝓprie abſentib⁹

Nec nũc qdẽ uires deſidero adoleſcẽtis:is.n. loc⁹ erat alter de uitiis ſenectutis:nõ plus q̃ adoleſcens ẽt uires tauri:aut elephãtis deſiderabã. Q d'.n.hoi naturaľ iſi tũ ẽ:eo uti decet:& qcqd agas agere ꝓ uirib⁹. Quæ.n. uox ꝓt eẽ cõtẽptior q̃ milonis Crotoniatæ: q cũ ſenex eẽ iã:athletaſq; ſe i curriculo exercẽtes uideret:aſpexiſ ſe lacertos ſuos dĩ:illachrimãſq; dixiſſe. At hi qdẽ iam mortui ſũt:nõ uero tã iſti q̃ tu ipe nugator: neq;.n.ex te unq̃ es nobilitat⁹:ſed ex lateríb⁹ & lacertis tuis. Nihil ſex.æmilius tale:nihil multis ãnis añ Ti.Corũca.nihil mõ Pub.Craſſus:a qbus iura ciuib⁹ ꝑſcribanť:quoꝝ uſq; ad extremũ ſpiritũ ꝓuecta ẽ prudẽtia. Orator metuo ne lãgueſcat ſenectute. Eſt.n.munus eius nõ ingenii ſolũ:ſed lateꝝ ẽt:& uiriũ. Oino canoꝝ illud i uoce ſplẽ deſcit:ẽt neſcio quo pacto in ſenectute: qd' equidẽ nõ amiſi adhuc:& tũ uidetis canos meos. Sed tũ decorus ẽ ſermo ſenis quietus:& remiſſus facitq; ꝑpe ipſa ſibi audientiam diſerti ſenis compta oño:& mitis:Quod ſi exequi nequeas poſſis tamẽ Scipio præcipere & Læli.

Quæ uox

Lacertos latine:brachia græce dicimus:i italia.n.erãt tres liguę:latina:oſca:& græca.

Linguę tres in italia erant Latina oſca & græca

.S. Aemilius. P. craſſus ꝑſtãtiſſimi uiri romani fuerũt.

Amitto admitto

ASC.

obiectionẽ:quã ei aliquis facere potuiſſet:pro quo ipſe loqtur:uel qd ſint uerba ipſius Lælii. Orator qui eſt uir bonus: dicẽdi peritus. ℣ Metuo:ſub quodã timore reuerẽtiæ. ℣ Munus:offĩm:alias donũ ſignat. ℣ Sed lateꝝ ẽt & uiriũ:ut bonã habeat uocẽ & latera fortia & firma qb⁹ uox ipſa formať:& ſtare poſſit ad recitãdũ. ℣ Neſcio quo pacto modus qdã loqndi cũ res ipſa habet neſcio qd latẽtis energiæ:qd uerbis aperire neſcim⁹:q̃le eſt illud iuue. Hũc q̃lẽ ẽ neſcio monſtrare & ſentio tĩm. ℣ Q d' canorũ. ℣ Nõ amiſi ꝓbat ex ipſo & bñ. Nã hoc eſt decoꝝ authoris:ut idẽ docet Horati⁹:ut ſerueť ad imũ. Quicqd ab icœpto ꝓceſſerit:& ſibi cõſtet:uñ ẽt debemus ſcire illud qd' dixit Pli. de laudibus Cato qd' nullus i urbe fuit qui totiẽs fuiſſet: accuſatus & ſemp abſolutus:q̃dragies.n.patet accuſatus:& glorioſe abſolutus: quã rem etiã Valerius opere ſuo cõplexus eſt. ℣ Nõ amiſi:& hoc q; ſit uerũ galba ꝓbauit Catonis aduerſarius:uñ ingt Pli. accuſator maloꝝ aſſidu⁹ galbã octogenari⁹ accuſauit:amitto ãt differt ab admitto mittere.n.ꝓdere ẽ:admittere uero recipe. ℣ Et uidetis tũ meos canos:hoc ẽ capillos:& hæc dicẽs dimulſit ſibi barbã græco moď. ℣ Sermo:uox remiſſa & finitima quotidiãæ locutiõi. Eſt ãt duplex uox una q̃ otẽtio dĩ altera quã ꝑmonẽ appellam⁹:quã rẽ optime i rhetoricis diffiniuit Ci. ℣ Nequeas:ſecunda utitur perſona:ut diximus plærũq; pro tertia: modus quidam loquendi in omni genere dicendi. ℣ Scipioni ꝑ.& Lę.docere Scipionem & Lę.pro qbus intelligit omnes adoleſcẽtes:unde probat q; ſenectus ſi non habet uocem dicendi:ſaltem habet facultatem dicendi:& faciendi bonos uiros.

¶NEC nũc qdẽ. Ingrediť ad purgãdũ:fm obiectũ quo dictũ eſt:q; ſint ibecilles atq; impotentes uirium ſenes:dicens. ℣ Nec qdẽ ego deſidero nũc uires adoleſcẽtis. Is.n.locus q uires reſpicit erat alter.i.ſecũdus ſupra miſſus de uitiis ſenectutis:nõ plus. ſ.opto aut deſiderio q̃ ego adoleſcẽs deſiderabã uires tauri aut elephãtis. ℣ Decet.n.uti eo q; iſitũ ẽ naturaľ hoi:& agere ꝓ uirib⁹.i.iuxta mẽſurã uitiũ qcqd agas. ℣ Enĩ ꝓ qa q̃ uox.i.q̃ oño põt eẽ cõtẽptior.i.cõtẽptibilior q̃ milonis illius athletæ iſignis crotoniatæ:ſic a pria dicti:q cum eſſet ſenex & uideret athletas.i.pugiles & luctatores exercẽtes ſe in curriculo.i.ſpacio ad curſũ iſtituto:aut i ipſo curſu:dĩ aſpexiſſe lacertos.i.brachia ſua & dixiſſe illachrimãs. ℣ At hi qdẽ.i.uos iuuenes nũc uires ueſtras exercetis. ℣ At.i.ſed hi.i.mei lacerti olim tã uegeti & robuſti:qdẽ.i.certe iã ſunt mortui:ad qd dictũ addit cato. ℣ O nugator.i.futilis locutor & inanis exiſtimator reꝝ:uero.i.certe non tã iſti.ſ.lacerti tui mortui:ad ſup.ſunt:q̃ tuipſe q tales ſentis mortuus es(ubi plane oñdiť hic ad primã & iſti ad ſecũdã ptinere uñ hi.i.mei iſti.i.tui expoſuimus.) ℣ Neq;.n.tu es unq̃ nobilita.i.nobilis effectus ex te.i.ex uirtute tua ſed ex lateríb⁹ & ex lacertis tuis:q.d.ex uirib⁹ corporis nõ aĩ:q debeat nõ minus roboris in ſenio hře: ℣ Nihil tale ſup.dixit aut ſenſit ſextus æmilius romanus ille:nihil Titus corũcan⁹ multis annis añ ſup.dixit tale. ℣ Nihil ẽt Publius Craſſus ſup. dixit mõ .i.pauloañ:uel hoc tpe tale a qb⁹ iura ꝑſcribanť ciuib⁹.ſ.romãis:& quoꝝ prudẽtia ẽ ꝓuecta.i.ulteri⁹uecta & aucta uſq; ad extremũ ſpiritũ.i.extremi ſpũs exhalationẽ. ℣ Ego metuo.i.uereor forte nã orator lãgueſcat.i.lãguid⁹ fiat ſenectute. ℣ Enĩ ꝓ qa munĩ⁹.i.offĩm & exercitiũ ei⁹ eſt nõ ſolũ ingenii.i.ꝓ ingeniũ exercẽdũ:ſed ẽt lateꝝ.i.illoꝝ robuſtoꝝ:& uiriũ.ſ. uocis exorganoꝝ ei⁹. ℣ Sed ſup.nihil metuẽdũ ẽ. ℣ Nã illud canoꝝ.i.cõciniũ & ſonoꝝ i uoce ſplẽdeſcit oino neſcio quo pacto.i.quo mõ ẽt i ſenectute:qd.ſ.canoꝝ eqdẽ.i.ego qdem nõ amiſi adhuc:& tũ uidetis canos.i.caneſcẽtes capillos meos.(Dicim⁹ aũt canos ſubſtãtiue nũero tĩm plurali ꝓ capillis ipſis. Credeꝝ nõ eẽ additũ a Catõe aut a Ci.ſed a grammaticis elegãtiã nõ itelligẽtibus:illud tĩ:ſatis.n.erat & uidetis canos(ut ualla locuples ẽ teſtis)ſed tĩ.i. q̃uis minus firmitudinis habẽs. ℣ Sermo ſenis eſt decorus qetus.i.ſedatus:& remiſſus:& oratio ſenis diſerti cõpta.i.ornata:& polita: & mitis.i.lenis:& dulcis:facit ꝑpe ipſa.i.per ſe audientiã ſibi qd.ſ.habere audientiã:aut decenter orare: ſi tu ſenex quicunq; es nequeas poſſis tamen percipere Scipioni:& Lælio.i.iuuenibus q̃ & qualiter dicunt.

MARC PHIL. Stipo Hic Scipio & Læli legendū nota deceptionē iter ptum Virg.

CST Ipata:circūdata. Vt magna stipante caterua. Stipare.n.ppriē est densare tractum a stipa:quā interponūt nautæ uasis in oībus. ℣ Doceat:quātū ad litteras:& doctrinā. ℣ Instituat:quātum ad bonos mores. ℣ Ad omne.of.m.hoc est ad omne officium honestatis:munus.n.pro officio:officiū pro honestate ponit:officium.n.polysemus sermo est:interdū munus:interdū obsequiū:interdū debitū:hoc est illnd q:debet effici ab efficiendo dictum:non ut quidā dīnt ab efficiendo. ℣ Ca.&.P.Sci.isti fuerunt fratres de quibus inquit Virg.Duo Fulmina belli scipiadas:in quo multi errant putantes maiorem & minorem Scipio. Africanos:cū isti duo fratres fuissent:qui in hispania apud nouam Carthaginem infidiis interempti sunt:cū illuc fortissime pliarētur:sed hoc pacto se habet istoꝝ cōiunctio Scipionū.Publius Scipio Africanus maior ualitudinariū Scipionē genuit:ut diximus:qui hunc Scipionē adoptauit minorem Africanū:uñ fit. Pu. Africanus auus huius p adoptionē huius. Lucius aūt Aemilius est auus eius naturalis:qui.P.Aemiliū genuit:huius Scipio. Afri.patrē. ℣ Comitatu:est.n.comes ppriæ in itinere:hoc ab oī magro putandi bonit& beati:magistri aūt dicunt non mō artium pceptores:sed qcūq; sunt in aliquo magistratu:dicti quidē q; magis cæteris possint. ℣ Et si ista:pbat q; si uires defecerunt senibus euenit ex uitiis:& intēperantia:& libidine:& male acta uita iuuentutis. ℣ Effetū debilitatū:tractum a similitudine puerperæ:q̄ post dbilitat:ut ab extra:& fœtum:quasi sine fœtu:nā fœtum dicimus cuiuslibet germē uel fructū. ℣ Tradit:qa una ætas traditur alteri. ℣ Cyrus:hic de humili statu:& regno ad magnum euenit:de quo xenophon scripsit lib.que περὶ τὸ παιδεύεσθαι κυρου nominauit:& Iustinus nr eius historias non silentio pteriuit:xenophō autē pclarus phs:& orator:& ī re militari studiosus fuit.Cyri pterea fuerunt duo:de quo:nūc agitur:& minor cuius ἐγγαλλαστί xenophon errauit. ℣ Imbecilliorē:debelliorē:nomen quidem diminutiuū a baculo bacillus:hinc imbecillis debilis:ut est senex qui se baculo regit. ℣ Ego.L.Metellum:ut nō inferiores externis uiderent latini:de nris subiūgit exēplum pbatōis cā:ordo est.Ego puer memini.L.metellū ita bonis uiribꝰ extremo tpe ætatis. ℣ Viginti & du.an.ei sa.p̄.hoc est p parenthesim dictū. ℣ Sacerdotio:hoc est pontificatus:q oībus perat sacerdotibus.Erāt.n.tria genera sacerdotū:fœciales:q fœderibus faciendis pērāt:Salii a saltando dicti a numa Pōpilio instituti:qui.xii.numero fuerūt:quo tpe de cælo clypeus cecidit:& flamines qui a flosculo lanæ quē peminentiæ causa sub apice ferebāt dominati sunt. ℣ Alterꝫ fm. ℣ Nihil nouellet de se dicere Cato:& ne uideaī arrogans excusat se & facit quandam digressionē:quam dicunt ad rem tamen pertinere cā probationis. ℣ Videtis:exēplum pbatiōis: & imutationis causa. ℣ Homerum:patrem oīum bonarum aruī. ℣ Nestor:de uirtutibus suis p̄dicet. ℣ Tertiam hominū uiuebat ætatē:hoc est q; erat in tertia ætate:hoc est q; habebat circiter octogintanouē āno quia ætas dicebatur spaciū trigīta annorū:sed scire debemus quod tribus modis ætas intelligitur:interdum enim ponit pro anno:& tunc uiderur deriuari ἀπὸ τοῦ ἔτους.i.anno:interdū ordinem ipsum annoꝝ hoium:ut infantiam pueritiam:interdū uero spacium.xxx.an.quod appellat.Homerus γενεαν:quod apta sit ad generandum Home.autē carmen ē huiusmodi τῶν δ' ἤδη πλοιμεν γενεαὶ τριηκοντ' ἐφθιαται οἱ τοσσάδε γε ἔασιν ἐγγονοι ἠδὲ καὶ υἱες. hoc est duæ ætates hominum inuicem distnatia erant consumptæ.Nestori quod sic. Ci. in latinum conuertit:tertiam hominum uiuebat ætatem.Possumus etiam ætatem hoc loco:ut superius diximus tripartitam in hominibus esse dicere:& in ea quidem sententia melior est sensus.

Quid.n.ē iucūdius senectute stipata studiis iuuētutis: An ne eas qdē res senectuti relinquimus:ut adolescēntulos doceat:instituat ad oē officii muuus instruat. Quo qdē ope:qd potest esse præclarius.Mihi uero.C.&.P. Scipiones:& aui tui duo.L.Aemilius.P.Africanus comitatu nobiliū iuuenū fortunati uidebant. Nec ullibonarū artiū magri nō beati putandi q̄uis consenuerit uires atq; defecerit:& si ista ipsa defectio uiriū adolescētiæ uitiis efficitur sæpi9 q̄ senectutis. Libidinosa eteni & intēperata adolescētia effetū corpus tradit senectuti Cyrus aūt apud xenophontē eo sermone quem moriens habuit:cū admodum senex esset: negat se unquā sensisse senectutē suā imbecilliorem factā:q̄ adolescentia fuisset.Ego.L.Metellum memini puer: qui cū quadriennio post alterꝫ consula tum pontifex maximus factus esset(.xxii.annos ei sacerdotio p̄fuit)ita bōis uiribus esse in extremo tēpore ætatis:ut adolescentiā non reqreret.Nihil necesse est de meipso dicere mihi: q̄q̄ & id ē quidē senile:ætatiq; nīæ cōceditur:uidetis ne ut apd Homerꝫ sæpissime Nestor de uirtutibꝰ suis p̄dicet. Tertiam enim iam ætatē hominū uixerat: nec erat ei uerendum ne uera de se prædicans nimis uideretur

Imbecillis

Sacerdotio

Nestor

Ex nestoris lingua mele dulcior fluebat oratio

ASC.

¶ Enim pro quia:quid est iucūdius senectute stipata.s.circūsepta & de se comitata studiis.i.studiosis obsequiis iuuentutis.i.iuuenū.q.d.nihil. ℣ An relinquemus senectuti ne eas quidē res:ut doceat adolescenulos:ut instituat:& instruat ad omne munus officii.q.d.id quidem deberemus eis:q; eis proprium est relinq̄re. ℣ Quo quidē opere:quid pōtesse p̄darius.q.d.nihil. ℣ Vero pro sed Caius:& publius Scipiones:& duo aui tui.s.Lucius Aemiliꝰ Scipio & Publiꝰ Africanus uidebantur mihi fortunati.i.fœlicem sortiri fortuna comitatu.i.propter comitatum iuuenū nobilium. ℣ Nec ulli magistri:idest pceptores bonarum artium supplesunt putandi non beati: q̄uis uires eorum consenuerint atq; defecerint. ℣ Et si.i.quāquā ista defectio:idest desitio:aut derelictio uirium efficitur sæpius uitiis:idest per uitia adolescentiæ q̄ senectutis. ℣ Enim:idest quia certe adolescentia libidinosa & intemperata:idest incōtinens tradit senectuti corpus effetum:idest exhaustū fœtura uirium. ℣ Cyrus &c. Cōprobat exemplis senectutem his non dubitatam quibus tēperata fuerat adolescētia dicēs. ℣ Cyrus aūt rex cū esset admodū senex negat eo sermone quē moriens habuit apud xenophontem.i.in pītia xenophontis de Cyro conscripta:negat inquā se sensisse unq̄ senectutē suam factam imbecilliorem q̄ adolescentia.s.sua fuisset. ℣ Ego memini puer.i.cū essem adhuc puer Luci.Metel.qui cum factus esset quadriēnio.i. spacio.iiii.anno.post alterꝫ.i.fm cōsulatum:pontifex maximus p̄fuit sup.tī ei sacerdotio.s. summi pōtificatus.xxii.annos:memini esse inq̄ in extremo tēpore.s.uitæ suæ uiribus ita bonis:ut non requireret adolescētiā.Norit grāmaticus memini cū p̄sentis tēporis infinitiuo fere apud doctos construi:ut memini uidere:& ñ memini esse nō fuisse. ℣ Nihil necesse est mihi dicere de meipso:quāquā & id quidem senile:idest de seipso magnifice sentire:& dicere conceditur ætati nostræ:idest senili:unde senex est fm Hora.in arte:laudator temporis acti se puero. ℣ Videtis ne:ut idest qualiter nestor prædicet apud Homerum de uirtutibns suis. ℣ Enim pro quia:nestor uixerat iam. ℣ Tertiam ætatem hominū.i.fm quosdam tris cursus saturinos:& ita erat nonagenarius Verum poetæ omnia admirationem trahunt:unde Oui.eū dicē-

tem inducit

Cyrus senio nī fuit imbecillis

Memini

te m inducit: uixi annos bis centū iam tertia ducitur ætas. ℣ Nec erat uerendū ei: ne p̄dicans de se uera uideretur nimis. MAR.
CAVT inſo. cū quo nemo ſolere hoc eſt cōuerſari poſſit. ℣ Loquax: de ſe mīta magnifica dicēs & elata uerba. Ex ei⁹ PHIL.
lingua: melle dulcior fluebat oratio. ℣ Dux ille. ſ. agamēnon q cū Achille cōtēdit: de quoꝝ cōtētione o homē fecit Neſtorē
℣ Home. & eoꝝ tractātē cōcordiā. Vnde agamēno eius cognita ſapia inquit q̄ potius optabat hī e q̄nq; neſtoras q̄ de-
cem aiaces in exercitu: q̄ breui ſuparet Troiā. Aiax āt fortiſſimus fuit. ſ. thelamonius. Nā duo fuerūt thelamonius & oy
leus: & furias aiacis oylei. Thelamon āt aiacis filius duos habuit filios Theucrū ex Hyſiona: & Aiacē ex alia uxore: hic
cū arma Achillis iā mortui hī e nō poſſet: in furorē
uerſus ſeipſum iteremit. ℣ At: ſed ſupple optabat
q̄nq; ſimiles neſtoris habeat. At. n. & ſed ſemp dif
ferentiā ſignāt rex. ℣ Troia: puincia priami in qua
eſt illion ciuitas: q̄ græci dicūt τροιαν interdū uero
ſignāt ludū eq̄ſtrem puerorū & ciuitatē quā primo
cōdidit æneas: cū in italia p̄ſecutus eſt: ut nec tēto-
ria capit. ℣ Sed re. facta digreſſione ne uideaī arro
gans ſeipſum laudare incipit: & de ſeipſo dicere: &
narrare magīratus quos geſſerat. ℣ Cyrus: p̄ſarum
rex de quo inqt nūq̄ ibecilliorē ſenectutē ſuā ſenſiſ-
ſe. ℣ Miles: nomē eſt p̄feſſionis militiæ: & hēt duas
partes ī equo. ſ. uñ eqtes: & ī pede: uñ pedites dicūt Miles
& utriq; milites appellanī: dicti uero a millenario
nūero: quo cōficiebanī legiones: quos & græci dīnt
χιλιαρχους q̄ſi χιλιων αρχοντα. Sed hic p̄prie tri-
bunos militū ſignāt. ℣ Bello punico. ſ. ſcdo: ga tria Bello
bella punica fuerūt. ℣ Quæſtor: uice fugens ī pato- punico
ria in exercitu: fuit. n. q̄ſtor fortiſſim⁹ Scipiō. ℣ Eo
dē bello. ſ. punico. ℣ Cōſul in hiſpania: ubi celtibe-
ros domuit: & ne rebellare poſſent ad ſingulas ciui
tates lr̄as miſit ut muros diruerēt: qd̄ executiōi mā-
darūt ſingulæ ciuitates. ℣ Tribunus militaris: qui
erat ad corrigēdos: & caſtigādos puniēdos & ſoluē-
dos milites: iō dicti qd̄ terni tribus tribub⁹ rānēſiū
luceriū: ticiēſiū ad exercitū mittebanī: fuit āt tribun⁹
militū Cato ſyriaco bello: & occupatis thermophilarū iugis p̄ſidiū hoſtib⁹ depulit: fuit ēt tribun⁹ militū ī Sicilia. Itē p̄tor
& ī ſua p̄tura ſardiniā ſubegit. Itē cēſor q̄n Luciū Flaminiū conſularē ī ſenatu mouit: qd̄ ille ī gallia ad cuiuſdā ſcorti ſpecta
culū eiectū q̄ndā ex carcere iugulari iuſiſſet. ℣ Apd Thermophylas: montes longiſſimos in occidēte īcipiētes: & ī ægeū
mare finiētes & totā græciā p mediū diuidētes: apud qd̄ antiochus rex cū romanis bellū geſſit: in quo bello tribun⁹ mili
tū fuit Ca. dictæ thermophilæ portæ callidaꝝ aquaꝝ q̄a ibi ſunt aquaꝝ callidaꝝ uenæ θερμοῆ eni calidum τυλλ ue-
ro porta. ℣ Curia: locus ſenatoꝝ: & cōcilia: curia dicta q̄ ibi curaretur ſtatus roma. ℣ Vires meas deſiderat: hoc eſt deſi
dio a curia deſiderare. n. eſt rē abſentē cupere: nō. n. eſt opus: ut uires meas curia deſideret: q̄n q̄dem me habet aſſidue
in ſenatu: hinc ſæpe in hiſtoria ponīt deſiderare pro deficere: ut deſiderata ſunt decē milia hoīum: unde nota q̄ ut dixi
mus ſummus orator fuit: & in curia ſe exercebat in gñe deliberatiuo: in foro autem in genere iudiciali: in amicis & popu
lo in genere demōſtratiuo. Scimus enim tria eſſe genera cauſarū: deliberatiuū: demōſtratiuū: & iudiciale. ℣ Roſtra aūt
forū ſignificat: in quo roſtra nauiū p inſigni laude uictoriæ habitæ ſuſpēſa fuerāt: tā q̄ in loco frequētiori: ut oēs uiderent.
℣ Cliētes: q̄ſi colētes a colo dicti cui⁹ correlatiuū ē p̄on⁹ q eū ī cā defēdit ſicut filī⁹ & p̄: uñ ē nomē p̄ociniū cāꝝ defen-
ſio. ℣ Hoſpites: ext̄ni hoīes & aīci: quoꝝ tāta neceſſitudo & fuerētia fuit ad iuicē ſuſcipiēdoꝝ: q̄ & deū ipſi hoſpitalitati
p̄ceſſerīt: quē iouē ξενιον dixerīt. Vñ Vir. Iup. hoſpitib⁹ nā te daī iura loquūt. Min⁹ malē: ñ magis uellē. Añq̄ fuiſſe. ſ. ſeex Cliens
nāq; dū iuuēīs fui iuuēīlia tractaui: & ſic cęteꝝ ętatū q̄ ſua fuerīt offā libēt execut⁹ ſū: nūc cū ſī ſeex ſeīlia mihi cara ſt offā. Virgo
CAVT inſolēs. i. iportun⁹ ī ſermōe & arrogās: aut loq̄x. i. dicax & uerboſus. ℣ Etenī: ut Home. aīt oſo: dulcior melle ASC.
fluebat: ut ex ei⁹ līgua: ad quā ſuauitatē nullis. i. nō ullis ipſe. nō egebat ullis uirib⁹ corpis. ℣ Et tñ q̄uis nō erat uirib⁹ p̄-
ditus neſtor ille. i. notiſſim⁹ apud Homeꝝ dux græciæ. ſ. agamēnō optabat: ut hēat decē ſimiles Aiacis ſup. moribus. i.
ſed ſup. optabat ut neſtoris ſup. ſiīes hēat decē. ℣ Alii ut neſtori q̄nq; legunī: qd̄ pui refert licet cōcinnius dicaī uerꝝ q̄tū
ad ſniam dānaī Ci. memoria cū ēt Aiacis ſiīes optarit agamēnō: q̄ ī ſcdo epiſtolaꝝ uolumīe apd p̄m uidebis. ℣ Quot
. ſ. hī e decē neſtori ſiīes ſi accederit ñ dubitat. i. agamēno q̄n troia. i. tota regio Priami ſit pitura breui: qd̄ Virg. ī laudem
Aenei. trāſferēs facit Diōedē ſic dicētem. Sic duo p̄terea talis idea tuliſſet. Terra uiros: ultra machias ueniſſet ad urbes
Dardan⁹ & uerſis lugeret græcia fatis ſed redeo ad me. i. ad rōnē de me. ℣ Ego ago annū q̄rtū & octogeſimū qdē. i. cer-
te uellē poſſe gl̄iari idē qd̄ Cyr⁹. ſ. apd xenophōtē gloriaī: ut ī p̄rīcipio hui⁹ p̄ſtis uiſū eſt. ℣ Sed tñ licet id gloriari nō au-
ſim. ℣ Ego queo. i. poſſū dicere hoc me qdē nō eē his uirib⁹ q̄bus fuerī aut miles in bello punico ſub Scipione maiore.
℣ Aut q̄ſtor. i. public⁹ receptor in eodē bello: aut cōſul in hiſpania: aut q̄driēnio. i. ſpacio q̄tuor ānoꝝ. ſ. poſt q̄ſturā geſtā:
cū eo exiſtēs tribun⁹ militaris depugnaui ī bello ſyriaco: depugnaui. i. debellaui hoſtes qd̄ Thermo. mōtes illos lōgiſſi-
mos ab occidēte ī maī ægeū minētes: & totā græciā iter ſeq̄ntes: & hoc. M. Attilio & . C. labeone cōſulib⁹. ℣ Sed tñ. i.
nihilomin⁹: ut uos uidetis ſenect⁹ nō eneruauit. i. debilitauit me plāe: & nō afflixit me plāe. Curia. ſ. ſenatus: aut corā iu-
diciale nō deſiderat uires meas: qa p̄ſentes mihi ſunt q̄ ſatis ſint. Deſiderāt āt qd̄ abeſt aut deficīt: roſtra. i. loca uñ dabā
tur edicta ſeu: ut dīnt mādata pub. ex tracēſiū nauiū roſtris frabricata nō ſup. deſiderāt uires meas: qa ſat hēo uiriū q̄bus
pro roſtris agā. ℣ Amici ēt nō deſiderāt. ℣ Non cliētes q̄ in tutela mea ſunt: & q̄b⁹ p̄ociniū debeo: & hoſpites. i. iure ho-
ſpitalitatis a me defendēdi: nō deſiderāt uires meas. ℣ Nec. n. unq̄ ſū aſſenſus. Argute diſſoluit uetus illud adagiū. Ma
ture fias ſenex: ſi diu uis eē ſenex: quo ſignificat hoīem dēre ſibi pcere: & min⁹ īdulgere labori corpali more ſenū: ſi uelīt
diu eē ſenex. i. diu ſup̄ſtes eē ac uiuere: dicit. n. nō optādū: ut q̄s ſit diu ſenex: ſed ut diu ſit priuſq̄ ſenex eē uideaī. ℣ Or-
do eſt. Nec. n. ſum aſſenſus. i. nō p̄bui aſſenſū unq̄ illi puerbio ueteri & laudato qd̄ monet ſup. te hoc ē quēuis fieri ſenē
mature. i. ſatis tēpeſtiue & cito: ſi uelīs eē diu. i. p lōgū tp̄s ſenex: qa q nihil ſibi parcū: tātiſp dū p̄nt ſemel decidūt. ℣ Ego
uero dixit Cato mallē. i. magis uellē me eē min⁹ diu ſenē: q eē ſenē. i. fieri ibecillē mor ſenū: aut me gerer ſenē añq̄ eēm.

MAR. PHIL. Inuenio Repio Ouid. Centurio Decurio Stadiū

¶ CONuenire inuenire aliqn. ℣ Inuenire.n.& repire in hoc differū:q; inuenire est rē q̄sitā oīdere:repire aūt ē accersu. Oui. Tu nō iuēta repta es. ℣ At min⁹:antipophora. ℣ Vteruis:utriq; dicim⁹ & idē ē. ℣ Nec uos qdē mdet antipophoræ. ℣ Cēturionis cētū milituꝫ p̄fecti & decuriones decē militū:cēturia uero dr̄ q̄ sub uno erat cēturione:& cū nāc cēturio dr̄ & decurio:cēturionus & decurion⁹ & curion⁹ dicebaī. ℣ Quātū pōt.s.ut pro q̄litate ætatis uires habeat:ne ille q; dē nū q̄ ponīt ne & qdē:qn īterponaī aliqd. ℣ Magno desi.ui.qm̄ tm̄ hēbit uirīū:q̄tū.s.satis erit:& qd sibi nō deficiēt uires. Ponīt.n.desideriū pro te deficiēti. ℣ Per stadiū:curriculū & locū ipsum ubi currebaī & ludebaī signū: uocabulum āt est græcū ⁊ τα῀ioy ħ.n.primū ab Hercule ferūt eē cōstitutū:& eo qdē spacio qd ipse uno spiritu cōfeciſſet:& ex illo stadiū appellatū qd ī fine respiraſ set:atq; stetisset:signāt aūt octauā miliaris ptem.

Itaq; nemo adhuc cōuenire me maluit qn fueri:occupatus At min⁹ hēo uiriū q̄ uestrū uteruis. Nec uos qdē. T. Pōtii cēturiōis uires hētis. Nū iccirco ille est p̄stātior uobis: Moderatio mō uiriū adsit: tm̄ q̄tū q̄q; p̄ nitaſ Nec ille ma. desiderio tenebiſ uiriū. Olympiæ p stadiū īgressus esse. Milo dr̄ cū humeris sustineret bouē uiuū. Igiſ has corporis: an Pythagoræ tibi malis uires īgēii dari? Deniq; isto bono utaſ: dū adsit cū absit ne regras: niſi forte adolescēte pueritiā paulū ætate p̄gressi adolescētiā debeāt regrere. Cursus ē certꝰ ætatis: & uia una natuſ eaq; simplex: sua cuiq; p̄ti tēpestiuitas ē data. Vt .n. ifirmitas pueroꝝ & ferocitas iuuenū: & grauitas iā ꝺstantis ætatis: sic senectutis maturitas nāle qddā hēt: qd suo tpe p̄cipi dēat. Arbitror te audiſ Scipio hospes tu⁹ Masinissa q̄ facit hodie nonagīta ānos nat⁹: cū ingressus iter pedib⁹ sit: ī equū oīno n̄ ascēdeſ: cū ex equo nō descendere: nullo imbre: nullo frigore adduci ut capite opto sit: sūmā ī eo eē corporis siccitatē. Itaq; exe qui oīa regis officia & munera. Pōt igitur exercitatio & tēperātia ēt & ī senectute ꝺfuaī aliqd p̄stini roboris

Milo. s. crotoniata de quo dixim⁹. ℣ Sustineret bo. taurꝝ. n. quēdā cōsueuit Milo a teneris ānis sustinere suis humeris: & hoc qdē ad multos ānos effecit: & cū iā taur⁹ grādis eēt admodū Milo nō maiore niſi tātūdē agebat: & id oīb⁹ stadio olympiæ spectaculo fuit: sed suis istis ꝺfidēs uirib⁹ nō abiuit īpunis. Forte. n. fortūa nodosā quādā q̄rcū loco deserto iacētē offēdit: & cuneos adhuc ī se fixos habētē: quā scindere agricolæ robusti nō poterāt: & ut illic uires suas oīdere t: q̄rcū ipsā apire manib⁹ conatus ē: cunei p̄siliere q̄primū: q̄rc⁹ uero manus Milonis illic affixaſ iclusit: & futura nocte cū discedeſ ne q̄sset eū lupi cōmāducauerūt. ℣ Vires īge. py. q cū philūtē aduētasset nobilissimā œtoliæ ciuitatē: ibi de rex natura oīum grauiter & ornate & copiose disseruit: & ibi a rege īterrogat⁹ q̄ potissimū arte ualeret: & an sapiēs eēt: rn̄dit nullā artē scire se. Est āt īgeniū subtilitas q̄dā naturæ & sapīa. Salu. ī catilinario: īgenuū nēo siñ corpē exercebat. ℣ Isto bono .s. uiriū. ℣ Paulū ætate p̄gressi: ineūte. s. uirili ætate Cursus: rō bōa q; ætas ē certꝰ cursus & una uia qd prīa īfantia: postea pueritia: deide cæteræ ætates: & q̄libet hēt uires sibi cōueniētes & ꝺgruas. ℣ Tē pestiuitas: cōueniēs tp̄s: uñ tēpestiue dr̄ ut tēpestiue ueniſti: ħ est in ipso tpe. ℣ Infirmitas: qd nō sūt firmi ī p̄posito has p̄tes Hora. ī poetica tāgit optīe: ut reddere q uocē iā sit puer: & pede certo signat humū: gestit pārib⁹ collidere: & irā Colligit ac ponit temere & mutaī in horas. ℣ Ferocitas: iuuenū. Hora. In berbis iuuenis tādē custode remoto. Gaudet eqs canibusq; & aprici gramine cāpi. ℣ Cōstā. æta. uirilis. s. Ho. Cōmissis studii ætas aīusq; uirilis q̄rit opes & amicitias īseruit honori. Cōmisisse cauet qd mox mature laboret. ℣ Maturitas: qa qcqd agit senex: agit q̄ mature & sapiēter. Sed ut hāc p̄tē Hora. ītelligit: hoc loco Catōis gra p̄beam⁹. ℣ Percipi: qa dixit maturitas: tracta silitudo ē a frugib⁹ q̄ maturanī & p̄cipiunī. ℣ Audire te: bñ ob seruat p̄ceptū Hora. q dicit: p̄rio mediū ne discrepet imū. Oīa. n. adducit a p̄rincipio usq; in finem laudationē senectutis. ℣ Masinissa: hic rex fuit mauritaniæ q̄ p̄uincia ī africa ē: soci⁹ & cōfœderat⁹ populo ro. de quo dicit Li. ī scdo bello puni co: q; sp fauēs fuit popu. ro. & maxīe fuit amicissim⁹ isti⁹ Scipiōis: de quo Valeri⁹ ēt pōit exēplū. ℣ Hodie: aduerbiū tp̄is dcm̄ ab hoc & die. ℣ Frigore: sic ait de ipo Tibullus. Nō mihi pigra nocēt hybernæ frigora noctis. Nō mihi cū multa decidit īber aq̄. ℣ Sūmā siccitatē: soliditatē: q; nullū catarrū passus ē: hoc ē defluētiā hūoꝝ. Nā κατα῀ρεω ē defluo. ℣ Offā q̄ dñt: effici a frge. ℣ Tpātia: abstinētia: a potatōe & luxuria: & aliis: hmōi: ē. n. tpātia: uta Ci. diffinitū ē: ueteri rhetorica rōnis ī sibidinē: atq; ī alios ñ rectos īpet⁹ aī firma & moderata dānatio: eiꝰ uero ptes sūt tres: ꝺtinētia: dęmētia: modstia.

Hora.

Hodie Tibul.

ASC. ¶ ITAq;. i. & ita: qa nōdū: senex uideor nemo ualuit me cōuenire adhuc qn fueri occupat⁹. s. aliquo negocio. ℣ At. i. sed ecōtrario fateor q; hēo min⁹ uiriū q̄ uteruis. i. alter uī uter is sit siue tu Scipio: siue tu Lelli. ℣ Nec uos qdē hētis uires Titi Pōtii cēturionis hois robustissimi cui⁹ gētilē putāt nōnulli pylatū fuisse sub quo xp̄s dns nr̄: licet lōgo iteruallo: crucifixus ē potuit. n. familia pōtioꝝ uel lōgi⁹ deduci. ℣ Nū. i. nūqd ille ē iccirco p̄stantior uobis. q. d. neq̄q̄. ℣ Mō. i. dēmō moderatio. i. moderata cōmētatio uiriū adsit: nitaī q̄q; sup. aliqd efficere tm̄ q̄tū pōt. ℣ Nec ille. i. talis tenebiſ magno desiderio uiriū. ℣ Milo. s. crotoniata ille fortissim⁹ dr̄ eē īgressus p stadiū olympiæ. i. ubi olympica certamina Hercules īstituerat: cū. i. qn̄ sustineret. i. sursum teneret & portaret humeris sup. suis bouē uiuū: & ita nō exanterati. ℣ Igiſ an malis has uires corporis dari tibi: an uires īgenii pythagoræ. i. q̄s habuit pythagoras phs p̄spicacissim⁹. q. d. scio q; pythagoꝝ deniq;. i. ut tādē qd de uirib⁹ corpoꝝ sentio dicā utare isto bono. s. uiriū corporis dū adsit: & ne regras quū absit: ni si forte adolescētes dēant regrere pueritiā: & p̄gressi paulū ætate. i. tā iuuenes habiti debeāt regrere adolescētiā. ℣ Cursus ætatis ē certꝰ: qa uniformis & cæteris gradib⁹ p̄cedēs: & uia naturæ ē una: & eā simplex. i. hmōi & cuiq;. i. unicuiq; p̄ti ætatis ē data sua. i. p̄pria tēpestiuitas. ℣ Eni p qa: ut. i. quēadmodū: ifirmitas pueroꝝ & fœrocitas iuuenū: uñ Maro. latin⁹ ad turnū æneī. xi. O p̄stās aī iuuenis q̄tū ipe feroci. Virtute exuperas tāto me īpēdis æquū ē. Cōsulere & grauitas ætatis iā cōstātis. i. uirilis habet qddā naturale: qd debeat p̄cipi suo. i. oportūo & tēpestiuo tpe: sic maturitas senectutis hēt qddā naturale qd &c. ℣ Ego o Scipio arbitror te audire ex his q crebro ad te ab eo ueniūt q̄ Masinissa rex mauritaniæ hospes tu⁹ facit hodie nat⁹ ānos nonaginta. i. cū sit nonagenari⁹. ℣ Cū supple is sit ingressus iter pedib⁹. i. cœpit ire pedes dicīt nō ascēdere oīno in equū: & cū. i. quādo equo supple sit ingressus iter. i. cœperit proficisci eques dicīt nō descendere oīno ex equo: & nullo: ideſt non ullo nō adduci ullo. i. quouis magno imbre: & similiter nullo frigore adduci. i. ad hoc īduci & p̄molliri: ut sic capite cooperto: & summam siccitatem corporis esse in eo: ita ut nō habeat noxios humores ut senes solent. ℣ Itaq; supple fertur exequi oīa munera & officia regis. i. sua: qui rex ē aut quæ ad regē pertinēt. ℣ Potest igitur &c. Infert exemplis uires cōpetētes in senectute reperiri dicens. Igitur exercitatio & temperantia. i. continentia: & abstinentia: & temperatus rerum usus potest conseruare aliquid pristini roboris etiam in senectute.

¶ NON

¶NON sunt in senectute uires:antipophora est. ℣ Nec postulantur:quia esset cõtra naturam:cum naturaliter senectus sit sine uiribus. ℣ Ergo legibus:ita legẽdũ est:ergo ætas nostra.s.senilis absoluta est per leges & institutũ ciuitatũ ab istis muneribus quæ sustineri non possunt:ut est præliari contra hostes & arma ferre pro patria & hmõi officia. Cauendũ est sane ne legamus:ergo uacat legibus & institutis:ordo est:ergo uacat his muneribus:quæ nõ possunt sine uiribus sustineri. ℣ Vt ergo uacat:hoc est caret.q.d.infinite:& tunc uacat intendit significat. Lex autẽ ab instituto & iure differt. Lex.n.est iuris species:Virgi. Iura dabunt legesq; uiris. Iuue. Quod si uexantur leges ac iura curari:ius aũt est generale institutũ uero particulare a legibus. ℣ Sed nec q̃tũ possumus quidem cogimur: q; si etiam possemus aliquod istorũ officiorum præstare non cogimur:qa alienum ẽt nostra ætate:cum senectutis sit consiliũ & prudẽtia. ℣ Et multi:alia antipophora cui respõdet dicens. ℣ At id quidem non propriũ senectutis uitium:quia id quod est propriũ rei semper inhęret ei sicut caliditas igni:frigiditas aquæ:quod in senectute idem dicitur:cum uires non sint proprie senectutis:iis ergo nõ inhærẽt ipsi. ℣ Valitudinis:naturalis complexionis:nã ualitudo tria significat: sanitatem:infirmitatem:& cõplexionẽ. ℣ Quidẽ fuit probat id per exemplũ Scipionis ualitudinarii qui filius fuit Publii Africani:Is Scipio ualitudinarius. ℣ Qui te:Scipionẽ. ℣ Adoptauit:filium suũ adoptatum fecit:est enim adoptatio in alienã familiã trãsitio alicuius:qui uiuente patre in eius adhuc potestate est. Arrogatio est transitio in alienã familiam alicuius:qui mortuo patre in sua potestate est: & hi fiebant in concione populi rogati:ut illũ rogaret q; in suã familiam acceptaret:ne uideretur aliqua fraude fieri. ℣ Alteq; ille lumen. Secũdus splendor romanæ urbis respectu patris sui:qui primus splẽdor fuit ciuitatis romanæ. ℣ Vberior:abũdãtior doctrina:quia fuit eruditior patre. Pater enĩ summus fuit philosophus qui Panetium præceptorẽ habuit: sed iste filius eũ doctrina superauerat:qui uiribus æq̃re non potuit. ℣ Infirmi:sunt imbecilles:& debiles ℣ Resistẽdum:documenta dat optima quibus resistere possumus senectuti. ℣ Diligentia: ut a nimia potione & ciboq; supfluitate. ℣ Tanq̃ contra morbum:sicut facit aliquis febricitans: qui se abstinet a uino & rebus sibi cõtrariis. ℣ Habẽda ratio ualitudinis:modus loquendi. Considerandа est ualitudo:& maxima habenda est consideratio:ut recte ualeamus. ℣ Exercitationibus:modicis:cum modo & mensura factis. ℣ Non opprimantur quia propter nimiam potationem:& ciborũ abũdantiam uires suffocanť non reficiuntur. ℣ Nisi tanq̃ oleum:per similitudinem ostendit hoc:quia sicut uidemus in lucernam si nimiũ olei est papyrus suffocatur:& non ardet:sic in corpore hominũ propter nimiam potionẽ extinguntur uires animi & corporis. ℣ Animi uero:& corpora quidẽ ingraueſcunt exercitationũ defatigatione sed animi multo exercitio magis leuantur & fiunt subtiliores:per quod ꝓbant & ipsi philosophi animum esse ĩmortalem cum motu & exercitatione leuetur:& corpus esse mortale & caducum:cum ingraueſcit exercitationum defatigatione:& faciunt differentiam inter animum & animam. Anima enim qua uiuimus:animus uero quo sapimus.

MAR. PHIL.

Lex Virgi. Iuue.

Valitudo Adoptatio Arrogatio

Animꝰ Anima

¶NON sunt(inquit sup.)uires in senectute. ℣ Nec uires quidem postulantur a senectute.q.d.senectus uiribus excellentibus cõmode carere potest. Ergo.i.nunquid propterea q; uires nõ hẽt ætas nr̃a.i.senilis uacat.i.uacua est & caret: & .s.simul legibus & institutis.i.bonis moribus:& iis muneribus q̃ nõ possunt sustineri sine uiribus. ℣ Itaq;.i.& si ita est nos nõ mõ non cogimur sup.facere q; non possumus facere:sed nec q̃tũ possumus.i.facere. Læ. ℣ At.i.sed inquit Læli. multi senes sunt ita imbecilles:ut nullum munus.i.offĩ uitæ.i.quod pertinet ad uitã possint exequi omnino. ℣ Ad qd Cato. ℣ At.i.sed:id qdem nõ est uitium ꝓpriũ senectutis:sed cõe uitium ualitudinis.i.dispositionis corporꝭ quo ad sanitatem:q̃.i.q̃tum fuit imbecillis filius. Pu. Africani:is uidelicet q; adoptauit te o Scipio:q̃.i.q̃tum tenui.i.exili & modica:aut potius:nulla ualitudine. ℣ Quod nisi:fuisset ita.i.nisi tã ualitudinarꝰ fuisset:ille extitisset alterꝭ fm a Scipione maiore lumẽ ciuitatis.s.romanæ. ℣ Enim ꝓ qa uberior doctrina animi accesserat ad paternã magnitudinẽ.s.ai. ℣ Igit̃ qd mirꝭ sup.est in senibus si sunt aliquãdo ifirmi cũ res adolescẽtes qdã possint effugere id.i.ifirmitatẽ. ℣ O Læli & Scipio resistendũ est senectuti.i.uitiis senectutis:& uitia eius sunt cõpescenda.i.arcenda aut comprimẽda diligẽtia.i.diligẽti exercitatione(Sunt qui legant:cõpensandã sed minus procedit. ℣ Pugnandũ est contra senectutem: si tanq̃ supplepugnetur contra morbum:& ratio:idest consideratio & diligens respectus ualitudinis:i.idest dispositionis quo ad sanitatem est habenda.i.debet haberi a quolibet. ℣ Et utẽdũ est exercitatiõibus.s.corporꝭ modicis:& adhibẽdũ est tĩ cibi & potionis.i.potus.(Nam ut ualla docet potio fere medicinalis est:potus nutrimẽtalis)ut uires reficianť.i. refocilenť:ĩstaurentur. ℣ Nõ ut opprimanť:quia crapula & potatiõe nimia eneruanť uires animi & corporis quo animus utitur. ℣ Nec uero corpori soli subueniẽdũ est solum corpori:sed etiã multomagis neutri.i.parti rationali qui meminit & meditatur:& animo.i.parti concupiscibili & irascibili. ℣ Nãq; hæc.s.mens aut uis animæ extinguitur quoq;.q.d.non solus iuncus aut lichinus in lampade per infusionem abundantis olei:aut per subtractionẽ olei:uerum & uis animæ nisi instilles.i.moderate infundas tanq̃ lumini oleum.i.moderatum nutrimentũ corporũ & exercitium animi. ℣ In senectute repetit:quod primo officio dictum est:senibus diminuendũ esse labores corporis:augendos animi dicens uires:& corpora.i.corporꝭ uires ĩgracuescunt.i.graues fiunt:quidẽ in senectute defatigatione.i.qñ nimis fatigantur:& exercitatione in frequenti & uehementi exercitatione. ℣ Autẽ pro sed:animi leuantur.i.leuiores & lætiores:atq; agiliores fiunt exercendo se.

ASC.

Virium corpis & aĩ differẽtia

MAR. PHIL. Cõœdus. Persius

¶NAM quos ait nũc cõfutat alias obiectiones. ℣ Cecilius: de quo supra diximus. Sta. Cecilius. ℣ Comicos: interest inter comicũ & comœdiũ: ga comicꝰ ille dr̃ q comœdias cõficit: ut Teren. Plau. Comœdus uero q comœdias agit: ut histriones sic tragicꝰ & tragœdus. Credamꝰ tragicis huic: qd de Colchide torua. Per fabula funesto ponat hianda tragœdo. ℣ Hos signat. s. esse stultos: & qui crediili & q obliuioſi: q dissoluti sũt: ps. n. stultitiæ ẽ cito credere & obliuisci ptenta rũ rez & necessariarũ & esse ītēperātes & dissolutos. ℣ Quæ uitia nõ sunt senectutis: q̃ si eẽnt ppria senectutis: eẽnt q̃ dem in oĩbꝰ sensibus: & inhærẽt ipsi senectuti: sicut diximꝰ calor igni & frigus aq̃. ℣ Sed inertis ignauæ sõniculosæq; senectutis: senũ illoz q sũt somniculosi ĩertes & ignaui. Est. n. ignauus ab in & nauus in g mutatur: & significat hoiem sine igne & ardore aliquo rei faciendæ. Nauus ãt signt strenuũ & promptũ alicuius rei faciẽdæ: a nauis celeritate dictus: & ignauia est ai: inertia uero corporis. ℣ Petulãtia: sine fræno lasciuiæ: uñ petulci & petulces lasciuiẽtes & libidinosi & petulãtia ipsa lasciuia a peto petis dicta ẽ. ℣ Magis nõ pbatoz: ergo maloz. Sic appetat comparationẽ. ℣ Deliratio: a recta uia discessio: & latinũ nomẽ est: ut dicit Nonius dictũ a lira: q̃ est fossa & sulcus rectus: q cõtra agros tuẽdos ducit: & in quem uligo terræ decurrat: hinc delirare a recto recedeꝛ. ℣ Plautus in ãphitrione. Delirat uxor: & græcũ ẽt nomẽ est: & tũc p cscribit ut deliratio: & tractum a græco puerbio. ℣ Quatuor ro. subiũgit exẽplum de Appio cæco: de quo diximus. ℣ Domũ familiã oĩum domesticoz. ℣ Clientelas: causaz defensiones: cuius correlatiuũ est patrocinĩũ. ℣ Nec lãguẽs: bis est intelligendũ: nec ut languẽs: nec sane accumbebat senectuti. ℣ Tenebat: habebat dtinebat alibi pro dirigere. ℣ Metuebant: pprie seruoz est. ℣ Verebant: cũ reuerentia timebant: & est proprie filioz. ℣ Liberi: filii & tãtũ pluraliter declinat. Liber uero libri duo designat & corticẽ & codicẽ: liber liberi bacchũ notat & hoiem suo iure uiuentẽ. ℣ Mos patrius: romana disciplina: interdũ pro doctrina: interdũ pro bonis moribꝰ: ut hic capit: unde est disciplinatus. ℣ Honesta ab onere dicta: & nũc honorata signãt: cuius partes sunt quatuor: prudẽtia: tẽperãtia: iustitia: & fortitudo. ℣ Mãcipata: est serua: est a manu: & capio: q alios in sua capiat potestate: uñ seruũ mãcipium dicimus. A iure añ belli antiqui tractus sermo: q cũ capitalia essent bella: in quibꝰ oẽs hoies occidebant: accessit postmodũ in captiuis q̃dã humanitas: ut nõ interficerent: sed manciparent: & uenderent: & sp essent serui: uñ seruus nõ a seruiẽdo: sed a seruãdo dicti uñ & mãcipati fuĩ: & manumissi: hoc est donati libertate: & extra manũ, i. ptãtem missi: cui debeant pemptionẽ. ℣ Senile aliqd: quãtũ ad mores: ut in eo ut maturitas. ℣ Aliqd adolescẽtis ut ĩ eo sint urbanitates: sales: & iucũditates. ℣ Probo: cõmẽdo laudo. ℣ Septimus: ex seipso ꝓbat hoc. ℣ Originũ: in quo oĩum ciuitatũ italicaz ponebat originẽ: iõ originũ libros uocauit. ℣ In manibus: quẽ tũc scribebat: & in eo oĩa antiqtatis monimẽto colligebat. Monimẽta. n. sũt historiæ: & alia scripta ac facta memoriæ cã. Monumẽtũ uero qcqd mortuoz cã ædificatũ est: & ad alĩ quoz memoriã factum: ut Pyramides: tẽpla: carminaq; ab admonẽdo dictũ: & ideo ꝑm. i. prope uiã hmõi erant aliqua ut ptereuntes admonerent: & se fuisse: & illos eẽ mortales. ℣ Causaz discrepationẽ: dicẽtiũ: & cõtradicẽtiũ. ℣ Illustrĩ: nobilissimaz non uilĩũ psonaz. ℣ Conficio: pficio & limatas facio. Intelligere possumus q oẽs q̃ in publico recitabant dõi elimabant: & dicũt q cũ recitabant erãt qdã notarii tãtæ uelocitatis manus hñtes q ad uerbũ illas totas scribebãt. Ci. ergo pꝰ recitationẽ emẽdasse nllĩ dubiũ ẽ. Sed quãꝑ milõe habuit totã recitare ñ potuit pp tumultũ clodianoz.

Ignauꝰ Nauus Petulãtia Deliratio Nonius Plautꝰ Liber Manci pium Seruus Monimẽtũ Monumẽtum

Nã quos ait cecilĩꝰ stultos comicos senes: hos signũt credulos: obliuioſos: dissolutos: q̃ uitia sunt nõ seuectutis sed inertis ignauæ somniculosæ senectutis: ut petulantia: ut libido magis ẽ adolescẽtũ q̃ senũ: nec tamẽ omniũ adolescentũ: sed nõ probatorum: sic ista senilis stultitia: quæ deliratio appellari solet senũ leuiũ ẽ: nõ aliorũ. Quatuor robustos filios: & filias qnq; : tãtã domũ tantas clientelas appius regebat & senex & cæcus: intentum enim animum tanq̃ arcum habebat: nec lãgue scens succumbebat senectuti. Tenebat non mõ authoritatẽ: sed ẽt imperiũ in suos. Metuebant eũ serui: uerebantur liberi: carum oẽs habebãt: uigebat in ea domo patrius mos & disciplina. Ita enim senectus honesta ẽ: si se ipsa defendat: si ius suũ retineat: si nemini mãcipata ẽ: si usq; ad extremũ spiritũ domiat ĩ suos. Vt. n. adolescẽtẽ in quo senile aliqd: sic senem ĩ quo adolescẽtis est aliqd laudamus: qd̃ qui sequitur corpore senex esse poterit: aio nũq̃ erit. Septimus mihi originũ liber est i manibus: oĩa antiqtatis monimenta colligo: cãz illustriũ quascũq; defendo: nũc q̃ maxime cõficio oẽs.

Appii cæci setnis lanus

¶NAM Ceci. s. statius comicꝰ poeta significat hos senes credulos, i. nimis cito credẽtes: obliuioſos. i. nimis cito obliuiscentes & dissolutos. i. circa curã corpoz & rez suaz negligentes: quos ait amicos. i. in comœdia stultos senes. i. deliratos. ℣ Quæ uitia nõ sunt senectutis. i. nõ cõsequunt necessario senectutẽ: sed sũt uitia senectutis ignauæ. i. iutilis: aut in idõeæ ad operãdũ ĩertis. i. nullã ĩdustriã & artẽ hñtis: & sõniculosæ. i. sõnolẽtæ & nimio sõno ac torpori ĩdulgẽtis. ℣ Vt. i. quẽadmodũ petulãtia. i. ĩfestatio q̃ fit quẽlibet petẽdo & lacessãdo: & ut libido ẽ magis uitiũ adolescẽtũ: q̃ senũ. ℣ Nec tũ oĩum adolescẽtũ sed adolescẽtũ nõ ꝓbatoz. i. ĩprobaz & maloz. ℣ Sic ista stultitia senilis. i. q̃ in qbusdã senibꝰ est: q̃. s. stultitia solet appellari deliratio (qa senes de lira. i. trãite rõnis flectũt & desipe ĩcipiũt) est senũ nõ quorũlibet: sed leuiũ. i. futiliũ & ĩcõstãtiũ nõ aliorz. s. cõstãtiũ & grauiũ. Probat exẽplo appii supradicti. ℣ Appius ingt Claudius sub quo militauerat Cato regebat existẽs & senex: & cæcus q̃tuor filios: gnq; filias: & tãtã domũ: & tãtas clientelas: q̃tã & q̃tas talis uir hẽbat. ℣ Hẽbat. n. aĩum ĩtẽtũ tãq̃ arcũ: nec ipe aut aius eiꝰ succũbebat senectuti. i. uincebat a senectute. ℣ Lãguescens. i. torpẽs & ipse ĩ suos nõ mõ authoritatẽ paterfamilias erat: sed ẽt ĩperiũ. i. exercitiũ nõ solũ ius imperãdi. ℣ Serui metuebant eũ: liberi & clientes: fili: filiæ: & reliqui nõ serui uerebant & obseruabãt eũ filiali quodã (ut dicũt) timore oẽs habebãt eũ eaz. ℣ Mos patrius: ideſt a patribus & maioribus institutus: & disciplina patria uigebat in ea domo: scilicet appiana. ℣ Ita enim est senectus honesta si ipsa defendit se & si retinet ius suũ. ℣ Et si nemini est mancipata. i. addita i seruitutẽ: & si dominatur in suos usq; ad extremũ spirĩtũ. i. extremi spiritus exhalationẽ. ℣ Enim pro qa ut. i. quẽadmodũ nos laudamus adolescentẽ in quo est aliquid senile. i. maturitatis ad senẽ ptinẽtis: sic laudamus senẽ in quo est aliqd adolescẽtis probi. i. quo ad adolescẽtẽ ꝓbũ pertineat: quod. i. quã rem is qui sequtur. i. imitatur uitã adolescẽtis ꝓbi potest esse senex corpore: sed nunq̃ erit senex aio. i. nũq̃ amittet uires aĩ. Nam senex dici uidetur quasi se necans. ℣ Septimꝰ ad probationem dictorum affert se in exemplum dicens. ℣ Septimus liber qa iam sex absoluerat: originũ. s. italicarum est mihi in manibus: ideſt scribitur a me: & colligo oĩa monimenta antiquitatis. i. qui nos antiquitatis moueant scripta & uestigia & cõficio nũc q̃ maxime. i. diligentissime orationem oĩum causaz illustriũ quas defendi. s. in foro iudiciali.

¶IVS

CIVS quidē humanū ē. ℣ Fas uero diuinū. ℣ Pontificū: est autē pōtificiū qđ nūc ius canonicū dicūt. ℣ Ciuile: q leges ciuiles appellāt. ℣ Pythagoreoꝝ more: ut dixim⁹ pythagoras samius fuit: & in nr̄am uenit italiā: in partē. ſ. quā magnā græciā uocāt ubi plr̄iam docuit: & suis fuit usus dicere discipulis: ut q̄ in die didicerāt in uespe cōmemorarent: & repeterent memoria: & recordarenť qđ oīa memoriter: tenerēt: & memoriā exercerēt: & sic uiderenť in uesperi qđ boni maliue in die feciſſent: quos ipse Pythagoras uersib⁹ cōplexus est quos aureos appellauit: & interest multū inter Pythagoricos: Pythagoreos: & pythagoristas. Pythagorici. n. sunt pythagoræ discipuli: pythagorei pythagoricoꝝ discipuli: pythagoristæ dicunť illi q pythagoreā sectā & opīonē sunt secuti. ℣ Vespi: datiuo p ablatiuo ponit. i. in uespere: uel meli⁹: ut sit aduerbiū. Nō dubitauerūt. n. maiores nr̄i pp e & i l r̄aꝝ affinitatē: & uespi: & uespe dicere: & inani & inane: & heri & here. Iuue. Res hodie mior ē hr̄e q̄ fuit: atq; eadē cras diceret exiguis aliqd. ℣ Currícula: studia qb⁹ adolescētes currēdo: saltādoq; exercitanť. ℣ Adſū amicis: ad defensionē amicoꝝ uenio. Adesse. n. sæpe utit̄ p defendere. Tulli⁹ & pdesse. ℣ Freq̄ns: p frequēter: ut libēs p libēter: recēs p recēter: sole recēs orto. ℣ Multū: q̄tū ad uehemētiā cogitatiōis: & diu q̄tū ad tp̄s. ℣ Cogitatas: & bñ & prudēter feciſti Cato. Par. n. prudēs is existimat: q accedit ad orādū: nisi pri⁹ dōi q̄ dicēda sūt excogitauerit. Plu. q p authoritatem demosthenis cōprobatū ē: ter. n. iterrogat⁹ in senatu athenies sn̄iam suā ter rūdit. ℣ Nō. n. ōmeditatus sum. ℣ Lectulus me⁹ iucūdus: de dimiutiuū dixit: lecto ē q ad sese hoīes sessos alliciat. ℣ Acta. ſ. bñ tēpanter: & moderate: quoniam reseruauit uires. ℣ Obrepat: clanculum subintret. ℣ Sensim: paulatim sine sensu q homo non sentit.

IVS quidē humanū ē. ℣ Fas uero diuinū. ℣ Pontificū: est autē pōtificiū qđ nūc ius canonicū dicūt. ℣ Ciuile: q leges ciuiles appellāt. ℣ Pythagoreoꝝ more: ut dixim⁹ pythagoras samius fuit: & in nr̄am uenit italiā: in partē. ſ. quā magnā græciā uocāt ubi plr̄iam docuit: & suis fuit usus dicere discipulis: ut q̄ in die didicerāt in uespe cōmemorarent: & repeterent memoria: & recordarenť qđ oīa memoriter: tenerēt: & memoriā exercerēt: & sic uiderenť in uesperi qđ boni maliue in die feciſſent: quos ipse Pythagoras uersib⁹ cōplexus est quos aureos appellauit: & interest multū inter Pythagoricos: Pythagoreos: & pythagoristas. Pythagorici. n. sunt pythagoræ discipuli: pythagorei pythagoricoꝝ discipuli: pythagoristæ dicunť illi q pythagoreā sectā & opīonē sunt secuti. ℣ Vespi: datiuo p ablatiuo ponit. i. in uespere: uel meli⁹: ut sit aduerbiū. Nō dubitauerūt. n. maiores nr̄i pp e & i l r̄aꝝ affinitatē: & uespi: & uespe dicere: & inani & inane: & heri & here. Iuue. Res hodie mior ē hr̄e q̄ fuit: atq; eadē cras diceret exiguis aliqd. ℣ Currícula: studia qb⁹ adolescētes currēdo: saltādoq; exercitanť. ℣ Adſū amicis: ad defensionē amicoꝝ uenio. Adesse. n. sæpe utit̄ p defendere. Tulli⁹ & pdesse. ℣ Freq̄ns: p frequēter: ut libēs p libēter: recēs p recēter: sole recēs orto. ℣ Multū: q̄tū ad uehemētiā cogitatiōis: & diu q̄tū ad tp̄s. ℣ Cogitatas: & bñ & prudēter feciſti Cato. Par. n. prudēs is existimat: q accedit ad orādū: nisi pri⁹ dōi q̄ dicēda sūt excogitauerit. Plu. q p authoritatem demosthenis cōprobatū ē: ter. n. iterrogat⁹ in senatu athenies sn̄iam suā ter rūdit. ℣ Nō. n. ōmeditatus sum. ℣ Lectulus me⁹ iucūdus: de dimiutiuū dixit: lecto ē q ad sese hoīes sessos alliciat. ℣ Acta. ſ. bñ tēpanter: & moderate: quoniam reseruauit uires. ℣ Obrepat: clanculum subintret. ℣ Sensim: paulatim sine sensu q homo non sentit.

MAR. PHIL. Ius Fas Ius pōtificiū Ius ciuile Iuue. Curricula Adesse Tulli⁹ Lectus

Ius augurum: pontificium: ciuile tracto: multum etiā litteris græcis utor: Pythagoreorumq; more exercendæ memoriæ gratia: quod quoq; dixerim: audiuerim: egerim: cōmemoro uesperi. Hæ sunt exercitationes ingenii. Hæc curricula mentis. In his desudans: atq; elaborans corporis uires: non magnopere desidero. Adsum amicis: uenio in senatum frequens: ultroq; affero res multum: & diu cogitatas: easq; tueor animi nō corporis uirib⁹. Quæ si exequi nequirem: tum me lectulus oblectaret ea ipsa cogitantē: quæ iam agere nō possē. Sed ut Possim facit acta uita: semper enim in istis studiis laboribusq; uiuenti non intelligitur quādo obrepat senectus. Ita sensim sine sensu ætas senescit: nec subito frangitur: sed diuturnitate extinguitur.

ET tracto nūc ius: augurꝝ: ius pontificiū. i. ad pōtifices ptinēs æq̄le est nobis qđ canonicū uocāt: & ius ciuile. ℣ Vtor. n. multū lr̄is græcis: & cōmemoro. i. recito: aut ad mēoriā reduco uespi. i. oriēte uespo seu hespo: hoc ē ad finē diei: more. i. ad imitationē pythagoreoꝝ. i. pythagoræ imitatoꝝ gr̄a mēoriæ exercēdæ. i. ut memoriā exerceāt cōmemoro iquā q dixeri: audiueri: aut egeri: uñ de uiro bono & sapiēte maro. Nec pri⁹ i dulcē declinat lumia sōnū. Oīa q̄ lōgi reputauerit acta diei &c. Hæ. i. hmōi sūt exercitatiōes ingenii. ſ. mei: hæc supple sūt curricula. i. agitatiōes & exercitia q̄si in curriculo mētis supple meæ. ℣ Ego desudās. i. multū sudās atq; elaborās i his: nō desidero magnope. i. uehemēter uires corpis. ℣ Ego adſū. i. auxilio sum amicis: uenio freq̄ns. i. freq̄nter i senatū: & ultro. i. ēt nō arcitus: & affero res cogitatas. ſ. a me domi: multū & diu & tueor. i. defendo eas nō uiribꝰ corpis sed ai. ℣ Quæ. ſ. oīa iā dicta si ego neqrē exequi. i. efficere. ℣ Tamen. i. nihilominus lectulus meus in quo me cōtinerē: oblectaret me cogitantē ea ipsa quæ non possem agere iam præ senio. ℣ Sed uita acta. i. transacta a me: facit ut possim. ſ. ea q̄ dicta sunt exeq. ℣ Eni pro qa: nō intelligit̄. i. nō pcipitur uiuenti. i. ab eo q uiuit in istis studiis & laboribꝰ: uñ qñ senectus obrepat latenter obueniat. ℣ Et ita ætas senescit sensim. i. paulatim sine sensu. i. sine sensione: aut pceptiōe: nec ipsa ætas. ſ. igit̄ subito: sed extinguit̄. i. more ignis in lāpade seipsum cōsumētis: absumit̄ paulatim diuturnitate. i. longa duratione tēporis in qua oīa senescunt & labescunt.

ET tracto nūc ius: augurꝝ: ius pontificiū. i. ad pōtifices ptinēs æq̄le est nobis qđ canonicū uocāt: & ius ciuile. ℣ Vtor. n. multū lr̄is græcis: & cōmemoro. i. recito: aut ad mēoriā reduco uespi. i. oriēte uespo seu hespo: hoc ē ad finē diei: more. i. ad imitationē pythagoreoꝝ. i. pythagoræ imitatoꝝ gr̄a mēoriæ exercēdæ. i. ut memoriā exerceāt cōmemoro iquā q dixeri: audiueri: aut egeri: uñ de uiro bono & sapiēte maro. Nec pri⁹ i dulcē declinat lumia sōnū. Oīa q̄ lōgi reputauerit acta diei &c. Hæ. i. hmōi sūt exercitatiōes ingenii. ſ. mei: hæc supple sūt curricula. i. agitatiōes & exercitia q̄si in curriculo mētis supple meæ. ℣ Ego desudās. i. multū sudās atq; elaborās i his: nō desidero magnope. i. uehemēter uires corpis. ℣ Ego adſū. i. auxilio sum amicis: uenio freq̄ns. i. freq̄nter i senatū: & ultro. i. ēt nō arcitus: & affero res cogitatas. ſ. a me domi: multū & diu & tueor. i. defendo eas nō uiribꝰ corpis sed ai. ℣ Quæ. ſ. oīa iā dicta si ego neqrē exequi. i. efficere. ℣ Tamen. i. nihilominus lectulus meus in quo me cōtinerē: oblectaret me cogitantē ea ipsa quæ non possem agere iam præ senio. ℣ Sed uita acta. i. transacta a me: facit ut possim. ſ. ea q̄ dicta sunt exeq. ℣ Eni pro qa: nō intelligit̄. i. nō pcipitur uiuenti. i. ab eo q uiuit in istis studiis & laboribꝰ: uñ qñ senectus obrepat latenter obueniat. ℣ Et ita ætas senescit sensim. i. paulatim sine sensu. i. sine sensione: aut pceptiōe: nec ipsa ætas. ſ. igit̄ subito: sed extinguit̄. i. more ignis in lāpade seipsum cōsumētis: absumit̄ paulatim diuturnitate. i. longa duratione tēporis in qua oīa senescunt & labescunt.

ASC.

Sequitur tertia uitupatio senectutis: q̄ ea carere dēbet uoluptatibꝰ. O pclarū munus ætatis: siqdē id aufert nobis qđ i adolescētia uiciosissimū. Accipite. n. optimi adolescētes ueterē oconē architæ tarētini magni i priis: & pclari uiri q̄ mihi traditā ē cū eēm adolescēs taréti cū. Q. Maxio nullā capitalioré pestē: q̄ corpis uoluptatē hoīb⁹ dicebat a natura datā. Cui⁹ uoluptatis auidæ libidies temer & effrenate ad potiundū icitarēť

MAR. PHIL.

Sequitur tertia uitupatio senectutis. Reddit docilē & attētū: & puisū auditorē trāseūdo ad tertiā ptē supioris diuisiōis. ℣ O pclarꝝ: icipit ocutare opīonē illoꝝ q senectutē uitupāt qđ uoluptatib⁹ careat. O pclarꝝ admirātis ē. Vir. O q̄te me. ℣ Accipite: audite: uīt Vir. Accipe nūc danaū īsidias & crie ab uno: dísce oēs. ℣ Veterē oconē: uetus. n. iterdū ad uitupationē. Terē. Veteris poetæ male dcis rūdebā. ℣ Architæ: hic fuit Tarētin⁹ sūmus phs ætate. Pla. q græce unā egregiā oconē cōtra uoluptatē cōposuit: q̄ Catoni illuc pfecto cū qnto Fabio ut uidim⁹ supra qdā su⁹ hospes attulit: & eā ipe traduxit i latinū: & i hoc suo iserit p̄mōe. ℣ Magni: q̄tū ad sciam q̄ facit hoīem: & ē cōmēdatio testimonii: ut faciat fidē qđ gen⁹ itercurrēs appellať. ℣ Præclari: q̄tū ad ,famā & nomē. ℣ Tradita: a quodā hospite suo. ℣ Nullā: hæc ē illa oīo architę i q̄ ordinē rhetoricū fuauit. Prio. n. facit ppōnē Secdo rōnē. Tertio rōnis cōfirmationē. Quarto exhortationē: postmodū cōclusionē: dicit ergo. ℣ Dicebat. ſ. archita: bñ inqt dicebat: ut oratoris est apte distincte & ornate dícere. ℣ Capitalioré: mortalíorem a capite denoīamus totū qđ maximū est i hoīe. ℣ Cui⁹rō ē: tegit artē qđ est maxīe faciēdū. ℣ Voluptatis: ē. n. uoluptas uocabulū messū: sicut ualitudo: uenenū: fact⁹. Voluptas qdē ē delimētū qđdā sensuū: & sic nūc capiť. Et uoluptas ēt ē q̄dā aī iucūditas: & delectatio q̄ sæpe utiť Cice. in epistolis: & qa ista uocabula messa sola p se posita: ut plurimū in malā partē sumuntur: ut hic: qñ in bonā partem accipimus aliquod addimus epitheton: ut bene uale: bona ualitudo: bonum facinus. ℣ Effrenate intemperāter. ℣ Ad potiendum: in sua potestate habendum: & bene elegit uerbum aptū quod proprie est in uoluptatibus.

Volup tas

ASC.

Sequitur tertia &c. Accedit ad purgationē tertii obiecti dicēs. ℣ Tertia uitupatio senectutis seq̄ť. ſ. purgāda. Vitupaťāt tertio q̄ dñt eā carere uoluptatib⁹. ℣ O pclarꝝ mun⁹. i. donū ætatis. ſ. seniť aut lōgeuæ. ℣ Quidē certe id supple dicerē: si aufert a nobis: id qđ ē uiciosissimū i adolescētia: uidelicet: idulgeť uoluptari: & libidinī. ℣ Eni p qa o optimi adolescētes Scipio & Læli accipite. i. audite & itelligite ueterē oconem architę. ſ. phi. Tarentini. i. a tarēto oriundi uiri magni in primis. i. inter primos: & pclari. i. pter cæteros in clari philosophia: q̄ oratio est tradita mihi cum ego adolescens essem tarenti cum Q uinto. ſ. Fabio maximo. ℣ Architas supple dicebat nullam pestē. i. pernicię & labē capitalíorem. ſ. pernicíosam esse datam homini a natura q̄ uoluptatem corporis cuius uoluptatis libidines auide. i. cupide exci-

Oratio architę tarētini

MAR. PHIL. tarent temere.i.temerarie:& icõsiderate:aut fere sp:& effrenate.i.sine fræno:& moderatiõe ad potiũdũ.i.ut ea potiant. ¶HINC ex ista uoluptate:& est rõnis cõfirmatio. ℣ Patriæ:pro q̃ mortẽ adire debemus:ut dulcis amor pr̃iæ. Itẽ uincit amor pr̃iæ laudũq; imẽsa cupido:& p uoluptate pecuniarũ aut alicui⁹ alterius rei pdimus ipsam. ℣ Cũ hostib⁹ sunt .n.ab hostimẽto.i.æquamẽto dicti:adeũt.n.pr̃iũ.ex eã cã & idicta:& hostes:& inimici i hoc differũt:q̃ hostes sũt publici:inimici uero prluati:ut nihil ẽ tã inimicũ:q̃ uoluptas. ℣ Magnũ facin⁹:qa & bonũ:ut diximus. ℣ Ad suscipiẽdũ.i.capere ad pficiẽdũ. ℣ Stupra:in uirgines. ℣ Adulteria:i uxores. ℣ Flagitiũ oẽ magnũ scelus:& potissimũ i libidinib⁹ a flagrãndo dictũ q̃ ẽ cũ quodã ardore:& igne petere. ℣ Illecebris:attractiõib⁹ ab illiciẽdo. ℣ Quis deus:aut pmetheus q hoiem ex limo fecit: & postmodũ solis calores sudit:aut ipse deus:q regit oia. ℣ Dono:qd fit nullo merito itercedẽte. Donũ ingt Donat⁹ diis dar. Mun⁷:& p̃miũ:hoib⁹:sed donũ:& mun⁷tã añ factũ q̃ post factũ dar. Præmiũ uero nõ nisi post factũ. ℣ Nihil dictũ qdẽ a nec:& hilo qd nec hile sit. Hilũ.n.est medulla sãbuci:siue cãnæ. Cic.i Tuscu. Saxũ sua dans intendo nec pficit hilũ. ℣ Virtutẽ: uirtus cũ uoluptate:& libine eẽ nõ põt. Et uirt⁹ igt Ci.in ueteri rhetorica est habit⁹ aĩ in naturæ modũ rõni cõsentaneus. ℣ Iubebat:p decernere ẽt ponebant antiq:nũc p uelle:& p̃cipere:& nota q̃ oẽs istę sunt exornationes:q̃ collocant̃ in mediũ orationis. ℣ Quanta pcipi:ut oẽs hẽat uoluptates ad oẽs sensus delinimẽta silr uisũ:auditũ:gustũ:odoratũ:& tactũ. ℣ Cõsequi posset:qa uoluptates ipsæ ipediũt oẽm cogitationẽ:mẽtẽ:& rõnẽ. ℣ Pestiferũ:bñ ople xus est:qa in ꝓpõne dixit capitaliorẽ pestẽ. ℣ Longior:q̃tũ ad tps. ℣ Hæc cũ. C.Põtio. Nũc ponit qũo & cũ quo hita fuerit illa oratio:& qs ei tradidit: ordo est. ℣ Nearchus tarẽtin⁷ hospes nr̃ dicebat se accepisse a maioribus natu Architã locutũ h cũ. C. Põtio &c. p cui⁹ noticia hæc legimus i Li.lib. viii. Ruptis iter romanos:& sanites fœderib⁹: & eodẽ tpe Tito Vetrurio spurio posthumio cõsulib⁹. Et Sanites eo tpe Herẽniũ posthumiũ:& .C. Põtiũ eius filium regẽ hẽbãt:hic.n. C. Põti⁹ ad Ro. legationẽ misit:& infecta pace legati reuersi sũt:uñ suo & suorũ cõsilio usus decreuit bellũ romãis iferre. Itaq; Romanũ exercitũ i aliqs angustias cogere cogitauit. Simulauit.n. Luceriã Apuliæ ciuitatẽ Roma. coloniæ obsidere:& illuc dũ iret exercit⁹ aggrederet:qd fecit. Nã q̃primũ romãi exercitũ Apuliã misẽrũt ad Lucerſæ auxilium ad quam adeundam duæ erant uiæ:una præter oram superni montis quæ tutior:sed longior erat. Altera uero per furcas caudinas breuior:quam non ulterius considerantes: ut citius irent: elegere. Verum locus iste ut scribit Li. hoc modo angustus erat: Saltus duo alti anguſti siluosiq; sunt monti b⁹ montes circa perplexus inter se iuncti:iacet inter eos satis patens clausus in medio cãpus hærbidus aquosusq; p quẽ medium iter est. Sed antequã uenias ad eũ intrãdæ primo angustiæ sunt:& aut eadẽ quare ĩsinuaueris uia retro repetẽda:aut si ire porro pges per alium saltũ altiorẽ ipeditiorẽq; euadẽdũ. In eũ cãpũ uia alia p cauã rupẽ:romani remisso:agmine dũ ad alias angustias ptinus pgerẽt:sepẽ deiectã arboꝝ saxorũq; iacẽtiũ adiacentẽ molẽ inuenere:quo ptinus captos se eẽ intellexerũt. C. Põtius uero post quã:ut exoptauit romanũ tendebat exercitũ custodiẽs exitũ. legatos q̃primũ misit ad pr̃em qd faciendũ esset de capto exercitu romano. Rñdit oẽs liberaliter citissime dimittẽdos intactos:qd. C. Põtius stolidũ esse existimauit & patrem delirare:& iterꝝ misit ad eũ legatos:qb⁹ rñdit iterꝝ oẽs simul:& ad unũ eã interficiẽdos de integro:& tertiã pr̃i misit legationẽ:ut ad cõcionem suã ueniret:q statim plaustrũ cõscẽdit:& ad filiũ uectus est:& sua rñsa ualidis rõnibus corroborauit:& inter alia uerba hæc dixit. Est ea romana gens:q̃ uicta qescere nesciat:& his dictis pr̃iam remeauit. C. Põtius postea usus cõsilio fecit furcas fieri hũiles:& sub ipsas oẽs Romanos spoliatos p̃terire:& primi quidẽ consules inclinatis capitibus iuerunt subiugum:tum ut quisq; gradu primus erat dignitatis:& hanc ignominiam primus fuit.

Flagitium

Donũ Munus

Nihil Hilum

Cicero

Virtus

Cicero

Pestiferum

Vna uia erat præter oram superni montis quæ tutior: erat sed longior

Altera per furcas caudinas breuior

C. pontius

ASC.

Hic pr̃iæ ꝓditiões hic regꝝ publicarꝝ euersiões: hinc cũ hostib⁹ clãdestina colloqa nasci dicebat. Nullũ denicq; scelus: nullũ magnũ facin⁹ eẽ: ad qd̃ suscipiẽdũ nõ libido uoluptatibus ipelleret: stupra uero: & adulteria: & oẽ tale flagitiũ nullis aliis illecebris excitari nisi uoluptate: cũq; hoi sine natura: siue qs de⁹ nihil mẽte p̃stabili⁹ dedisset huic dino muneri ac dono nihil tã eẽ inimicũ: q̃ uoluptatẽ. Nec.n. libidie dominãte tẽperãtiæ locũ eẽ oino: nec i uoluptatis regno uirtutẽ posse ꝯsistẽ. Qd̃ quo magis itelligi posset: fingeꝛ a io aliquẽ iubebat tãta icitatũ uoluptate corpis q̃ta ꝓcipi posset maxima. Nemini cẽsebat forte dubiũ qn tãdiu dũ ita gauderet: nihil agitare mẽte nihil ratiõe: nihil cogitatiõe consequi posset. Quo circa nihil tam dete stabile: tãq; pestiferum: q̃ uoluptatem. Siquidem: ea cum maior esset atq; longior omne animi lumen extingueret. Hæc cum. C. pontio samnite patreq; eius: a quo in caudio prælio. P. posthumius &. T. Vetturius consules superati sunt: locutum Architam nearchus Tarentinus hospes noster: qui in amicitia populi Ro. permanserat:

¶HINC. i. ex hac uoluptatis potiõe dicebat ꝓditiões pr̃iæ: hinc dicebat euersiones reꝝ pub. i. imperiorꝝ & ciuitatum hinc dicebat colloqa clandestina. i. occulta cũ hostibus nasci. i. pficisci. ℣ Et dicebat nullũ denicq; scelus: & nullũ facinus magnũ. i. criminosum factũ esse ad quod suspiciendũ. i. inse admittendũ & faciundũ: libido. i. mala appetitio uoluptatis nõ impelleret. s. eũ in quo eẽt. ℣ Vero pro sed dicebat stupra. i. uiolationes oppræssiones nõ cõiugatorũ: & adulteria. i. cõiugatorꝝ fornicationes: & omne flagitium supple aliud. i. scelus flagitione & increpatione uehementi dignũ: exercitari: ideſt prouocari nullis aliis illecebris. i. illectionibus nisi uoluptate. ℣ Cũq;: ideſt & cum siue natura: ideſt naturalis uis cælorum: ut uolebant epicurei: siue quis: ideſt aliquis deus: ut uolebant stoici: dedisset homini nihil præstabilius mente: dicebat supple nihil esse tam inimicum: ideſt aduersum & contrarium huic diuino muneri ac dono q̃ uoluptatem. ℣ Enim pro quia: nec. i. & nõ: & dicebat locum non esse omnino tẽperantiæ dominante libidine: ubi uel quando dominetur libido: nec uirtutẽ posse cõsistere in regno uoluptatis. i. ubi dominaret: & regnaret uoluptas. ℣ Q d̃. i. quæ res aut quod dictum quo: ideſt ut posset intelligi magis: ideſt euidentius ipse iubebat fingere animo. i. per imaginationem constituere aliquem incitatum tanta uoluptate corporis: quanta maxima posset percipi: scilicet ab aliquo: & censebat fore dubiũ nemini quin talis tãdiu: ideſt tantisper dum gauderet ita: ideſt sic immoderate nihil posset agitare mente. ℣ Et nihil posset consequi: ideſt complecti & comprædere ratione: & nihil cogitatione. ℣ Quocirca censebat nihil tam detestabile & tam pestiferum q̃ uoluptatẽ: siquidem. i. quãdoquidẽ ea cũ esset maior: ideſt intensior: & longior. i. diuturnior extingueret omne lumẽ animi. i. intellectus. & rõnis. ℣ Hæc cũ &c. Prosequitur narrationem suam: qua probat q̃ execranda sit uoluptas bæluina quæ a senectute minus percipiatur dicens. ℣ Nearchus qui dicitur nouus princeps hospes noster tarentinus. i. a quo cum tarenti essem hospitio accipiebar dicebat se accepisse. i. audiuisse.

¶MAIOribus

¶MAIOribus natu:qa per ſucceſſionē res geſtæ:& hiſtoriæ habebantur. Rarus.n.erat uſus litterarū apud antiquos: quāuis oēs ſcirēt loqui latine. Plato qui ſciēdi gratia ferme terrarū orbē peragrauit:& Pythagoreo nemine i Italiā uenit: & Tarenti architā: Thimeū: Archytēq; magna ſapiētia uiros agnouit. ℣ Sapientia.qa.ut ait Vale.Blandū malū luxuria:qđ reprehendit facilius q̄ uitat. ℣ Habendā gratiam:habere enim gratiā eſt animo referre munere:agere uerbis. Cice.in epi.Ad Vatiniū.Nec enim tu mihi modo gratiā habuiſti ſed accumulatiſſime retuliſti. ℣ Vtid.ſ.uoluptas. ℣ Impedit:a ligatis pedibus ſicut a ſolutis expedit tractum eſt. ℣ Conſiliū:declaratio rerū faciendarū. ℣ Vtita di.modus loquendiquo uti mur:quando aliquid improprie dicimus. Vt nunc oculos mentis.cū proprie oculi ſint capitis. ℣ Perſtringit:præoccupat.inde præſtigiatores dicunt iſti:qui faciūt uidere res quæ nō ſunt in eſſe. ℣ Cum uirtute cōmercium:cōmunicationē:& conſuetudinē uirtus ſpernit dulcia: & uoluptas amat ea q̄ ſunt ſuauia:& uirtuti quidē labores & ſudores multi ſunt dulcia:ut Lu.ix. Serpens eſt ſitis ardor arenæ. Dulcia uirtuti ſunt:& ſunt quidē uerba alterius catonis. ℣ Inuitus feci: ponit quid mali conſecutum eſt ex uoluptate.& quid ipſe fecit cōtra Lælium flaminiū uoluptuoſum. L.Fa.frater Titi Flaminii:de quo diximus in principio fuit conſul in Gallia Ciſalpina apud placentiā:& cum ibi ſuū ageret conſulatū cuiuſdā meretricis amore inductus quēdam hominē interfecit quē in carcere detinebat: cū illa dixiſſet nunquā uidiſſet mortē hominis: & cupidam eē uidere.quod cōtra legē:& iuſtitiā fecit p uoluptate:qa ipſum interfecit non debito loco:& tēpore determinato:ſed in quadam porticu: ſine officio debito:quāuis ille mortē meritus eſſet:& qa eo tempore frater ſuus Titus Flaminius erat cēſor nō fuit illis annis reprehēſus:ſed poſtmodum finita fratris cēſura:qui durabat per quinq; annos Cato factus eſt cēſor qui Lucium Flaminiū pro illo ſcelere puniuit:q; eum de ſenatoria dignitate deiecit. ℣ A Senatu eiicerem:ſenatoria dignitate eū priuarem. ℣ Notandā:infamiæ dādā. Nam nota eſt infamia. ℣ Ille.n.ſ.L.Flaminius. ℣ In Gallia.ſ. Ciſalpina apud Placētiam:duæ.n.ſunt Galliæ: Ciſalpina & tranſalpina. ℣ A ſcorto:meretricio:hoc ſcortū ſcorti:& utriuſq; generis eſt. ℣ Fratre ſuo dictus.n.ff quaſi fere alter. ℣ Elapſus eſt:euaſit pœnā: & nullum de eo uerbū fcm eſt. ℣ Mihi & Flacco:qui censores facti fuerūt poſt cenſurā Titi Flāminii. ℣ Imperii dedecus:qa iperio ro.magnū dedecus erat:& qui erant cū magiſtratu talia uoluptuoſa facerēt maioribus natu:qa ut diximus rarus erat lr̄arū uſus. ℣ Apud pyrrhum legatus eēt: qñ.ſ. Pyr.erat iperator Tarētinoꝝ.i.ductor eoꝝ exercitus cōtra ro.ut diximus. ℣ Cynea theſſalo:de theſſalia:iſte autē Cyneas p̄ceptor fuit Pyrrhi & p̄clarus pĥus cū recitaſſet aliq̄s pĥorū opiniones:& ſtoicoꝝ ſummū bonū in uirtute ponētiū: inter eas quoq; referebat opinionē epicurei cuiuſdā athenienſis eo tēpore uiuentis:per quod profitebatur ſe eſſe ſapientem:& ſummū bonū in uoluptate ponebat & talia dicenti affuit. C.Fabricius legatus romanoꝝ quē ſolitū mirari dicebat:q; oīa.ſ.quæ faceremus ad uoluptatem eſſe referenda illius Epicurei opinione.

¶A Maioribus natu.i.a ſenioribus archita locutū ſup.eē hæc cū Caio Pōtio ſamnite pr̄e eius.ſ.ſamnitis:a quo Publi? poſthumius:& Titus uetturius cōſules Romani ſunt ſupati. ℣ Tūc ſup.cū qdē.i.certe. Plato athenieñ.ſ.pĥus interfuiſſet ei ſermoni quē.ſ.Platonē ego reperio.ſ.in monumētis librorū ueniſſe tarētū Lucio Aemilio:& Appio Claudio conſulibus. ℣ Sed ſup.q̄retis forſan quorſum hæc ſup.tendāt:& rñdet ut itelligatis ſi nō poſſumus aſpnari.i.cōtenere uoluptatē rōne:& ſapiētia:magnā gr̄am eē habēda.ſenectuti.q̄ efficere ut ſup.id nō liberet(media lōga a libet).i.nō inepte placeret nobis.ſ.idulgere uoluptati:qđ nō oporteret.i.nō deceret. ℣ Eni p qa.uoluptas inimica rōni ipedit cōſiliū.i. cōſul tationē:& p̄ſtrigit.i.faſciat quodāmō q̄ſi arte p̄ſtigiatoria oculos.ut ita dicā:mētus:nec hēt ullū cōmerciū.i.rōnē & ſocietatē:ut hñt cū mercātes iter ſe cū uirtute. ℣ Quidē.i.certe ego feci iuitus.ut eiicerē.i.(ut ualla adnotauit)iuit⁹ eieci a ſenatu Luciū Flāminiū fr̄em Titi Flāminii uiri fortiſſimi:cuius mētio facta eſt in pricipio huius opis:ſeptē annis poſtq̄.ſ. Luci? fuiſſet conſul:ſed putaui libidinē eius notandā.i.nota infamiæ. ℣ Et eiectionis e ſenatu taxandā. ℣ Enim pro quia ille.ſ. Luc.frater Titi:cū eēt conſul in gallia.ſ.ciſalpina apud placētiā exhortat⁹ eſt.i.p̄cibus inductus.(Non ātlegit exhortatus eſt)in cuiuio a ſcorto.i.meretricula aut puero exoleto:quo ætas illa abutebat:ut feriret.i.p̄cuteret ſecuri aliquē.i. quēlibet.i.quēuis unū eoꝝ q eēnt in uiculis dānati rei capitalis.i.ad capitis amputationē ptinentis. ℣ Hic.ſ.Lu.ē elapſus:ſ.a nota ifamiæ. Tito.ſ.flaminio fr̄e ſuo cēſore q fuerat.ſ.cēſor p̄ximus añ me. ℣ Vero p ſed libido tā flagitioſa & tā p̄dita q̄ p̄ſtigeret dedecus iperii:qđ tūc gerebat eū p̄bro.i.turpi facinori & ignominioſo uitupio priuato.i.p̄prio & hoīs priuati. ℣ Neutriq;.i.ex nulla p̄te potuit p̄bari.i.approbari mihi & flacco:q̄bus p̄miſſa data ē cēſura. ℣ Sæpe &c. Cōfirmat alioꝝ quoq; authoritate q̄ deteſtāda ſit uoluptas dicēs. ℣ Ego audiui ſæpe a maiorib⁹ natu.i.a ſenioribus:qa pauca erāt a romāis tūc ſcripta. ℣ Qui dicebāt ſe porro.i.p̄rſus uel lōge añ ſeu oīno pueros audiuiſſe a ſenib⁹ Caiū Fabriciū imperatorē illū romanū a ꝯtinētia & abſtinētia laudatiſſimū:ſolitū mirari q; cū eſſet legatus apud Pyrrhū regē.ſ.epirotharum audiſſet a Cynea pĥio:& p̄ceptore Pyrrhi theſſalo.i.in theſſalia nato eē quēdā.ſ.epicuꝝ:quē ut lr̄aꝝ iperitior:aut ut nomine idignū nō noīat athenis:q p̄fitereť ſe ſapiētē:& eū dicere oīa q̄ faceremus eē referēda.i.dirigenda tanq̄ ad finē & ſummū bonū ad uoluptatē. ℣ Nō tñ uoluptatē corporis amplexus eſt. ℣ Quod.i.quā rē.ſ.talem pĥium eſſe athenis dicebant manium Curiū & Titū Corūcanum quoꝝ in libro de amicitia mentio facta eſt:audientes ex eo.ſ. Fabricio.

MARCHI. Valeriꝰ Cicero

Præſtigiatores

Notanda ē īfamia

Frater Cyneas præceptor Pyrrhi & præclarus pĥus.

Caius Fabri. lega. ro.

ASC.

optare solitos:ut id samnitibus ipsiq; Pyrrho ꝑsuade-
ret:quo facilius uici possent:cū se uolupatibus dedis-
sent. Vixerat Manius Curius cū Publio Decio:q quin-
quēnio añ cū cōsule se ꝓ repu. q̄rto cōsulā deuouerat.
Norat eūdē Fabri. norat corūcanus qui tū ex sua uita:
tū ex eius quē dico Publii Decii facto iudicabāt eē ali-
quid ꝓfecto natura pulchrū:atq; p̄clarū qđ sua sponte
peteret:qđ spreta & cōtēpta uoluptate optimus q̄q;
sequeret. Quorsum igit tā multa de uoluptate:qa nō
mō uituperatio nulla sed ēt summa laus senectutis est:
qđ ea uoluptates nullas magnopere desiderat. Caret
epulis:extructisq; mēsis & frequētibus poculis. Caret
ergo uiolentia:cruditate:& insomniis. Sed si aliqd dā
dum est uoluptati:qm̄ eius blanditiis non facile obsisti
mus:diuinus enim Plato escā malorum uoluptatem ap
pellat:qđ ea uidelicet hoies capiant: ut hamo pisces:
q̄q̄ immoderatis epulis careat senectus:modicis cōui
uiis tamē potest delectari. C. Duillum. M. filiū: q pœ-
nos primus classe deuicerat:redeunte a cœna senē sz-
pe uidebam puer: delectabat crebro funali & tibicine
sibi nullo exēplo priuatus sumpserat:tm̄ licētiæ dabat

MAR. PHI. Plinius — quia facilius ipsos uincerēt:si uoluptatibus se darēt: quæ sunt cōtra oēm uirtutē. ¶ Publio Decio:duo fuerūt Decii:pr̄ & filius. qui ambo se pro rep. deuouerunt. Decius autē pater in bello latino:ut inqt Pli. positis apud marserim fluuium ca-
strīs:cū sibi & Mālio torquato collegæ somnio obuenisset eos fore uictores: quoꝝ dux in p̄lio decidisset cū collato: cum collega somnio cōuenisset:ut cuius cornu acie laboraret:diis se manibus uoueret:inclinate sua pte secū hostiū exercitu p

P.D. D.filiꝰ — Vale. pontificē diis manibus deuouit:impetu in hostes facto uictoriā suis reliquit. P. uero Decius Decii filius de quo nūc

Mar. Liuio. — agit cōsulato cū Fabio Max. cū galli:samnites: um-
bri:tusci cōtra Romanos cōspirarent ibi exercitu in acie ducto:cornu inclinate:exēplū p̄ris imitatꝰ ad-
uocato. Mar. Li. pontifice hastæ insistens insolēnia uerba respōdens:se & hostes diis manibus deuo-
uit impetu in hostes facto uictoriā reliqt suis: corpus a collega laudatū magnifice sepultū est: hoc aūt nō fiebat pro uoluptate:sed pro uirtute:ergo qui dice-
bant uirtutē eē per uoluptatē errāt:q si uirtus p uo
luptatē eēt uirtus quidē eēt serua uoluptatis:qđ est falsum. ¶ Q đ sua spōte:ut fecit ipse Decius: nō p uoluptatē:sed sponte:& tunc est nomē:qa & genus & casum hēt sicut forte. ¶ Dum mane nouū: dūm gramina canēt. Persi. Nēpe hoc assidue iā clare ma-

Persius Sperne re Cōtem nere. — ne fenestras intrat. ¶ Spreta:& cōtēpta qđ sperne
re est eiicere:& despicere. ¶ Contēnere: est de ali-
quo nullā existimationē habere. ¶ Quorsum: hæc concludit qđ male sentiūt qui senectutē uituperāt: quod careat uoluptate cū magis in eo sit laudanda quā uituperanda:& ei habendæ gratię imortales.

Epulæ Dapes Vinolē tia Crudi-tas Iuuēa. — ¶ Caret epulis:antiphora ab aduersariis facta qđ
senectus nō pōt se implere epulis pp debilitatum stomachū & caret istis sumptuosis conuiuiis q̄ dīr opipara:bñ inqt epulis. Sunt. n. epulæ hoīum: da-
pes deoꝝ. ¶ Caret ēt:rñdet obiectiōi factæ:tu di cis ꝙ senectus caret epulis extructis mēsis & pocu lis:ergo caret uinolētia & ebrietate:& indigestiōe: & ineptitudine somnioꝝ:quod ē laudabile: & nō uituperabile. ¶ Vinolētia:a uino: & lento. Lentus autē in cōpositione significat plenū:ut tumulentus: uinolētus plenus uino. ¶ Cruditate:indigestione. Iuue. Et crudū pauonē in balnea portas:hoc est in-
digestū. ¶ Sed si aliqd. Ordo est si aliqd est dandū uoluptati q̄q̄ immoderatis &c. Cætera dicta sunt per parenthesim.

¶ Diuinus:& bene qa iste Plato diuino quodā spiritu erat inflāmatus quem Cicero de deoꝝ natura:tanq̄ quendā phi
losophoꝝ deū dicit:præceptor. n. Socra. & Aristo. fuit & multoꝝ aliorꝝ sapiētū. ¶ C. Duillū:post regulas ponit exēpla. Iste. n. Duillus filius fuit. M. Duilli ciuis Romanus p̄clarissimus in prīo bello punico primus ex nauali prælio pfligatis Carthaginēsibus Romā uictoriā deportauit:q postea factus senex tali uoluptate delectabat:ꝙ suis cū familiaribus fre-
quētissime cœnitabat:& nocte domū reuertebat:cū multis funalibus accēsis:& cum uno tibicine:qui añ ipsum sonabat.

Funa lia Tibicē Tibicē Tibia — ¶ Redeūtē a cœna:quæ dr̄ cibus cōis:qui semel in die fiebat. Antiq. n. solū semel in die cœnitabāt:& illud cœnā nūcu-
pabant. Quod āt nos dicimus prandiū:erat illis inordinatus cibus quod dabat militibus ne ꝓcnitus ieiuni irēt in prę-
liū. ¶ Crebro:aut aduerbiū aut nomē & usus est numero singulari pro plurali:ut hostis habet muros. ¶ Funalia: autē a
fune:quia nondū erat usus bōbicis cærei. ¶ Tibicine:a tibia & cano:quod & facit tibicem:quod per syneresim dicimus tibicem:hic est quod illud bi est longum. Aliud tubicem a tuba: & cano quia illud bi est breue: quia nulla syneresis fit. Tibia autem dicta est quod tibiis crurum animalium fiebat:nunc maxime ex buxo.

ASC. — ¶ SOLItos optare:ut.i.ad uoluptatē oia referēda eē persuaderent samnitibus tūc hostibus romano īperio & Pyrrho ipsi apud quē talia dicebant. ¶ Quo.i.iō ut possent facilius uinci cū dedissent se uoluptatibus. ¶ Manius Curius uixe-
rat cū Publio Decio q deuouerat se.i.morti addixerat. & ex uoto mortē obiuerat pro repu. quarto cōsulatu qnquēnio.i. per spaciū quinq; annoꝝ añ cū cōsulē.i.anteq̄ ipse manius eēt consul. Fabricius norat eūdē.s.curiū:& Corūcanus norat eundē qui iudicabāt. ¶ Tum.i.partim & sua.i.ꝓpria uita:tū.i.partim aut simul ex facto eius decii:quē dico.s.se deuo
uisse esse aliqd pulchrū natura:atq; p̄clarū qđ peteret.i.expeti deberet sua sponte.i.pp se & ex sua natura: & ꝙ optim quisq;.i.oīs uir bonus sequeret spreta & contēpta uoluptate. ¶ Id autē est bonū honestū de quo in officiis late disputatū est. ¶ Igit quæretis forsan:quorsum.i.ad quā intentionē cum multa diximus de uoluptate: & rñdet Cato: qa nō modo idest non solū nulla uituperatio:sed ēt summa laus est senectutis:ꝙ ea.s.senectus nullas uoluptates desiderat magnope
re. ¶ Caret enim epulis & mēsis extructis.s.oppipare:& poculis frequētibus:& ergo caret uinolentia.i.ebrietate:& cru
ditate.i.indigestiōe:q̄ puenit ex nimia ingurgitatiōe ciboꝝ:& insomniis.i.in fantasmaticis uisionibus his q crebro labo
rāt apparere solite. ¶ Sed si dādū.i.cōcedendū est aliqd uoluptati (qm̄ nō facile.i.difficulter obsistimus blāditiis eī.)
¶ Enim pro qa Plato diuinus.s.plius appellabat uoluptatē escā.i.in æstimationē malorꝝ:ꝙ.i.qa uidelicet hoies capian
tur ea.s.uoluptate:ut pisces sup.capiunt hamo.i.ferro aduncо:aut simili instrō:ocedēdū est inq̄ aliquid uoluptati: unde
q̄q̄ senectus careat.i.carere debet epulis.i.cibis īmoderatis.i.īmoderate sumptis:tñ pōt delectari cōuiuiis modicis:qđ probat exēplo dicēs. ¶ Ego puer uidebā sæpe Caiū Duillū filiū Marci q deuicerat primus pœnos.i.carthagineñ.da-
se.i.nauali p̄lio:uidebat dicit puer ipm senē redeuntē a cœna. Conuenit aūt pſonæ:ut permittat cōuiuia q̄ ipse Ca.usq; ad ebrietatē interdū cū amicis celebrasse legit. ¶ Delectabat.s.Duillus funali.i.lāpade ex fune picato:uñ Maro. & no
ctē funalia uincūt:& tibicine q ad hilarāda cōuiuia adhibebat:q̄.s.funalia & tibicinē ipse priuatus.i.cū esset magistratus sumpserat sibi nullo exēplo.i.neminē imitatus. Nec quouis tradita:qa sumus p nos accipimus a tradente.

¶ GLOria

℔GLOria:& fama magna reꝝ.fama uero eſt cõis ad oẽs:& tã ficti prauiq; tenax q̃ nũcia ueri. ℣ Sodales:dicꝫ q̃les ſiꝫ edales:q; i una mẽſa edãt. ℣ Sodalitates:ſodalitia. ℣ Me q̃ſtore:p̃fecto ærario reipub. ℣ Cõſtitutæ:ab illis tpibus ſo/da litates ſunt cõſtitutæ:qbus ſtatuã cybales de phrygia romã portata fuit:de qua ponit Valerius in capi. de religiõe in libro octauo capitulo octauo:hãc uero tãta ueneratione romani ſuſceperũt:q; unuſq;q; uolebat eã ad domũ ſuã portare: & cũ tã ita ferebãt cerimoniis & plurimis ꝺuiuiis & q̃ ſũptuoſis utebanꝫ:& multæ tũc ſodalitates fiebãt: uñ ipſa ſodalitia nata ſunt:cũ aña nulla eẽt. Cũ igit romã portata ẽ plauſtro & i porta ẽ inuecta capena:a ſcipiõe naſica fuit accepta. Iuue.

MAR: PHI. Soda/les Valeriꝰ Iuue. Ida Mitio/ra a fru ctibꝰ di ctus eſt ſecũdũ ma. Vita.

gloria. Sed q̃d ego alios? ad meipſã iã reuertar. Primũ habui ſp ſodales. Sodalitates ãt me q̃ſtore ꝺſtitutæ ſũt ſacris idæis magnæ mr̃is acceptis. Epulabar igit cũ ſo dalibꝰ oino modice. Sed erat q̃dã feruor ætatis: q̃ p̃gre diẽte oia fiũt ẽt in dies mitiora. Neq; n. ipſoꝝ ꝺuiuio/rũ delectationẽ corpis uoluptatibꝰ magis q̃ cœtu ami coꝝ & ſermonibꝰ metiebar. Bñ. n. maiores occupatio/nẽ epularẽ amicoꝝ: qa uitæ ꝺiunctionẽ héret conuiuiũ noiarũt: melius q̃ græci q hoc & idẽ: tũ cõpotationẽ: tũ cõcenationẽ uocãt: ut q̃d in eo genere minimũ ẽ: id maxie p̃bare uideanꝫ. Ego uero p̃ ſermonis delecta/tionẽ tẽpeſtiuis cõuiuiis delector: nec cũ æq̃libꝰ ſolũ q pauci admodũ reſtãt: ſed cũ ueſtra ẽt ætate: atq; uobi/ſcũ: habeoq; ſenectuti magnã gratiã: q̃ mihi ſermonis auiditatẽ auxit potiõis & cibi ſuſtulit. Q d̃ ſi quem ẽt iſta delectãt ne oino bellũ ꝺixiſſe uidear uoluptati: cu ius ẽ ẽt fortaſſe q̃dã nãlis modus: nõ ꝺtelligo ne i iſtis q̃dẽ uoluptatibꝰ ipſis carere ſenſu ſenectutẽ. Me uero & magiſteria delectãt a maioribꝰ ꝺſtituta: & is ſ̃mo: q more maioꝝ a ſũmo adhibeꝫ magr̃o i poculo: & pocu la ſic̃ i Sympoſio Xenophõtis: miuta atq; rorãtia: & re frigeratio æſtate & uiciſſim: aut ſol: aut ignis hybn̄ꝰ: q̃ q̃dẽ i ſabinis ẽt p̃ſeq; ſoleo: ꝺuiuiũq; uicinoꝝ quotidie

Da teſtẽ romæ tã ſanctũ quã fuit hoſpes. Numinis Idæi. ℣ Idq; is: q̃ fiebãt in ida ſilua troiana. Duç. n. ſunt idæ una in phrygia altera in creta. ℣ Aetatis: fortaſſe uirilis tũc. ℣ Qua progrediẽte: graueſcẽte. ℣ Mitiora: a fructibꝰ tractus ſermo: ut ſunt mihi mi tia poma. ℣ Qui hoc idẽ. ſ. conuiuiũ. ℣ In eo gene/re. ſ. ciboꝝ. ℣ Minimũ. ſ. potio & cœnatio & bene. Ca. n. nũc græcos accuſat: qa ſemp dẽmus denoia/re a p̃ſtãtiore: ut cũ ſint tria gña uitæ in hoie. ſ. uege tatiua: q̃ eſt in plãtis. ſenſitiua: q̃ eſt in aialibus bru/tis: rõnalis: q̃ eſt in hoie ab hac p̃ſtãtiori uita hoium denoiabaꝫ: & ꝺ uita rõnalis. ℣ Tẽpeſtiuis: quç in ſuo tpe p̃prio ſunt. ℣ Quod æq̃libus. ſ. ſilibus æta tis uræ. ℣ Sermonis auiditatẽ: qa ſenes ſp ſunt lo/quaces. ℣ Suſtulit. ſ. auiditatẽ remouit. ℣ Iſta: quç nõ ſunt in me ſed in aliis. ſ. uoluptatis blanditmẽta: nã iſte ab hoc ꝺffert: ut ꝺximus. Vult. n. p̃bare q; ſenes hñt ẽt aliq̃ uoluptatẽ: moderatã tñ. ℣ Carere ſen. qa ẽt ſenes ſentiunt uoluptates. ℣ Magiſteria. Magr̃ ꝺ q̃dẽ ſupior aliis: & hoc q̃dẽ in oi arte: cuiꝰ offm̄ uocaꝫ magiſteriũ: uñ nũc dẽmus ſcire q; apud antiquos erat hoc iſtitutũ in cõuiuiis ſodaliũ: q; p̃eli gebant unũ de ipſis ꝺnm & principẽ & magiſtrũ: q imperaret in illis cõuiuis. Iſte ãt aſſumpto magiſte/rio hẽbat i̇perare illis ſod libus: & i̇ter cætera ꝓpo nebat aliq̃s cõcluſiones & diſputatiões: ut mẽſis re/motis illæ diſputarenꝫ: ut utrum elegãtior poeta ſit Vir. an Home. & Xenophõ q inducit unã diſputa/tionẽ. Amor utrũ ſpontanea uolũtate an coacta p/ueniat. ℣ Is ſermo. ſ. tales diſputationes delectant me. ℣ A ſummo magiſtro: ab illo. ſ. quẽ p̃legerunt: ꝺnr̃. n. magiſtri: nõ ſolũ doctores artiũ: ſed aliaꝝ re rũ: qa magis cæteris p̃ñt: & hinc magiſtratꝰ ꝺcebãt & magiſtrare antiq; p moderari: uñ arbitror eſſe ꝺ/ctos magiſtros. ℣ In poculo. i. poſt cibũ: poculũ aũt eſt inſtr̃m quo bibiꝫ. ℣ Sympoſio: compotatione: ita ipſum appellat ℣ Minuta: in qbus oia quaſi ſunt deguſtata: ut eſt illud Virgilii. Primaq; libato ſummo tenus attigit ore. ℣ Rorãtia: tã q̃ rora aſperſa: nõ inũdantia. ℣ Refrigeratio æſtate: ex qua ẽt ſenes hñt uoluptatẽ. ℣ In locis ſabinis: ubi Ca. hẽbat p̃dia. ℔GLOria quã ex nauali uictoria peperat dabat ſup. ei: tñ licẽtiæ. i. permiſſionis ex libito. ℣ Sed q̃d ego alios ſup. ſe/ctor aut taxo reuertar iã ad meipſum. ℣ Primũ ſup. fateor: quod habui ſemp ſodales. i. ſocios menſæ quaſi ſocios ad da pes. ℣ Autẽ pro ſed: ſodalitates. i. ſocialia cõuiuia ſunt ꝺſtitutæ me q̃ſtore. i. cũ eſſem q̃ſtor & hoc ſacris idæis. i. troianis: magnæ matris ſup. deoꝝ: uidelicet Cybelis: acceptis. ſ. romanis. ℣ Epulabar igit &c. Ne ſuo exẽplo ad comeſſatiões in ducere uideret modeſtiã & tẽperantiã ſuã in cõuiuiis recitat fore maiorẽ: q̃ habuerat: ſed cõuenit magiſtro maiorũ nihil turpe de ſe fateri: ꝺcit ergo. ℣ Ego igit: qa ſodalitates inſtituerã epulabar cũ ſodalibus: ſed oino modice. i. ſobrie & mo/deſte: ſed erat. ſ. in me q̃dã feruor ætatis. ſ. iuuenilis. ℣ Q ua. ſ. ætate p̃grediẽte. i. ad maturitatẽ tendente: oia q̃ in adole ſcentia ſunt cruda & indigeſta: hoc eſt inſtituta adhuc rudia. ℣ Fiunt ẽt indies. ſ. ſingulos mitiora. q. ꝺ. decoctiora: & ma turiora: ut poma matura mitiora ſunt q̃ cruda & uiridia. ℣ Neq; n. metiebar. i. cõpenſabam delectationem ipſoꝝ cõui/uiorum magis uoluptatibus corporis q̃ cœna. i. cõcione & cõuictu amicorũ. ℣ Enim pro qa maiores. i. priſci romani aut latini nominarũt accubationẽ epularem. i. propter epulas amicorum. ſ. ſimul accubantiũ. ℣ Q uia haberet coniunctionẽ uitæ uocarunt ꝺcit conuiuiũ: & id melius q̃ græci: qui uocant hoc idem quod. ſ. nos cõuiuiũ: tũ. i. aliquando cõpotationẽ ut ſympoſion: tum. i. alquãdo concœnationem ſeu comeſſationẽ: ita ut uideãtur probare: ideſt approbare maxime id. ſ. refectionẽ corporis: quod eſt minimũ. i. minimi faciundum. ℣ In eo genere. ſ. bonoꝝ aut ſolatioꝝ. ℣ Ego uero delector cõuiuiis tẽpeſtiuis. i. ſuo tẽpore habitis propter delectationẽ ſermonis: nec ſolũ cum æqualibus. i. coæuis meis: qui pauci admodũ reſtant. i. reliqui & ſupſtes ſunt: ſed etiã cũ ætate ueſtra. i. iuuenili in qua uos eſtis Sci. & Læli & uobiſcum: & habeo. ſ. in aio magnã gratiam ſenectuti: quæ auxit mihi auiditatẽ ſermonis & ſuſtulit auiditatẽ potus & cibi. ℣ Q uod ſi ẽt iſta uidelicet potus & cibꝰ delectãt quẽ. i. aliquẽ ſenẽ (ne uidear oino ꝺuxiſſe uoluptati bellũ: cuius. ſ. uoluptatis eſt fortaſſe ẽt: q̃dã modus naturalis) nõ ꝺtelligo ſenectutẽ carere ſenſu. i. pceptione. ℣ Ne quidẽ. i. non ẽt in iſtis ipſis uolu/ptatibus: quæ ex cibo & potu naſcunꝫ. ℣ Vero pro ſed & magiſteria. i. magiſtri cõuiuioꝝ: ſicut miniſteria pro miniſtris: ſeruitia pro ſeruis uulgo accipimus inſtituta a maioribus ſup. noſtris delectant me. ℣ Et. i. ſimul is ſermo maiorum q & ſeruitia pro ſeruis uulgo accipimus inſtituta a maioribus ſup. noſtris delectant me. ℣ Et. i. ſimul is ſermo maiorum q adhibeꝫ a ſummo magiſtro. i. principe cõuiuii: aut architriclino: aut a rege conuiuarũ in poculo. i. inter potandũ p̃ponẽs qõnẽ feſtinã & cõuiuiis cõgruã. ℣ Et pocula minuta atq; rorãtia. i. guttulis aque recẽtis: qua abluta ſunt reſperſa ſicut in ſympoſio. i. cõpotatione Xenophõtis. i. quã Xenophon inducit in p̃dia cyri. ℣ Et refrigeratio aut potus per aquã recẽs hauſtã: aut corporis ſpiritus lenis aura delectat ſup. me in æſtate: & uiciſſim. i. ecõuerſo facta uiciſſitudine: aut ſol. ſ. incũ bens in locis apricis ex aduerſo boreæ: aut ignis hybernus. i. tpe hyberno repente delectat me. ℣ Quæ. i. quas res ego quidẽ ſoleo perſequi etiã in ſabinis: & compleo quotidie conuiuium. i. numerum conuiuarum.

Vtrum elegan/tior poe ta ſit. Virgi. an Ho/me. an Xeno/phon. Virgi. ASC.

Conui/uiũ uñ dictũ.

MAR. PHI. Desiderium. Molestia Sophocles. Satiatis Bona ætas pua res Virgi. Cauea Mereo Luca. Prouerbium Persius Ocio.

¶COMpleo: pfectū numeꝝ facio:ut ex iura prudētia & sapiētia:qa ubi Ca. ibi oīs bn uiuēdi doctrina:& diuina q̄dā sapiētia. ℣ At nō:antipophora ab aduersariis fcā. ℣ Titillatio:irritatio uoluptatis. ℣ Sed ne:desideratio qdē qd ē mal tū laudabile i senectute nō hēre irritationē uoluptatū:& desiderationē reꝝ absentiū. qd isti uituperāt:desiderū ātsem per est de re absente:& qui desiderat est subiectus:& seruus illius rei desideratæ:& cū senes nihil desiderēt sunt liberi & illius rei habēt uoluptatē. ℣ Nihil aūt est molestū:qd nō desideres:qa quicqd desiderat ē molestū & graue nō habēti bus:ut uerbi gratia aliqs desiderat hīre alas q̄s cū nō hēat molestia afficit:sed multa sunt genera molestiꝝ. ℣ Sophocles: præclarus poeta atheniēsis de quo diximus. ℣ Re bus uenereis:honesto uocabulo usus est in re inhonesta. ℣ Meliora. s. dicūt & istā bestialē libidinem auertāt a me. ℣ Istinc:a rebus ipsis uenereis:q̄ non sunt in me. ℣ Aut furiosa: a quo furor nunq̄ recedit:furiatus uero:q furit ex cā:ut Chorebus uirgilianus:furiata mente chorebus. ℣ Agresti:duro & inexorabili. ℣ Cupidis:hoibus exoptātibus taliū rerū uenerearū ipsis carere molestū ē:sed mihi non exoptāti non est graue. ℣ Satiatis: & expletis in hi differūt:qꝝ expleti est tantū modo:plenū esse:satiati uero ultra modū:hoibus aūt q sunt satiati & expleti istis rebus est iucūdius carere q̄ frui:qd ē in senibus. ℣ Nō caret:ergo hēt q non desiderat:qa desiderare ē de re abītu:& cū nō desideramus aliq̄ rē ipsā nō caremus:unde sequit qꝝ nō desiderare ē iucūdius q̄ desiderare:qd dicit ergo &c. ℣ Bona ætas: ipsa iuuēta siue adolescētia. ℣ Paruulis rebꝰ: & pe de certo signat humū. ℣ Deinde his ēt. s. uoluptatibus q̄ hūtur in senectute nō oino caret qa si non p̄t ita bn comedere sicut iuuenis: tn tn q̄tum satis est sumit cibū:& ex eo fruit uoluptate. ℣ Vt turpione ambiuio:noīe ꝓprio mimi:& ponit silitudinē de illis:q sunt ad spectandū in theatro: qd appellat cauea sicut Virg. i. v. Caueæ cōsessum ingentis. & Hora. dr ēt Cauea spectaculū:arena: theatrū quo cōueniebat populus ad spectādū aliqs comœdias recitādas:ubi erāt tres gradus cōsessus:primꝰ:medius & extremus:mimi erant in medio theatro:uñ dr sicut in prima cauea. i. in primo gradu theatri. ℣ Sic adaptat cōparationē. ℣ Spectans: uenat uocabula respōdētia silitudini. ℣ At illa: nunc ponit quoddā singulare donū:qd est in senectute nō in iuuenibus. Quāti. s. p̄cii:& honestius ē q̄ si addamus p̄cū. ℣ Aium sēcū:ñ est cū uirtute:& rōne ꝺiūcti. ℣ Emeritis:sepositis a militia quos dicūt cassiatos q̄si extra militā:mero. n. milito significat:ut Luc. A ere merēt puo. ℣ Stipēdiis:salariis militaribus:a stipe ñ est nūmo. ℣ Ambitiōis:cupiditatis honoris:quę oia sunt in iuuenibus:& remota a senibus. ℣ Secūq̄:ut dr uiuere:& est in puerbio latino tecū habita:qd Persius inserui carmini. Tecū habita:ut noris q̄ sit tibi curta supellex:qd græci dicūt μεταϲουκαο τικει. ℣ Tanquam pabulum:quia studium & doctrina est in senibus:quoddam pabulum:& sustamentum. ℣ Ociosa: quod dimissis omnibus aliis rebus uacet doctrinæ:duplex enim est ocium:iners:& industriosum.

cōpleo:qd ad multā noctē quā maxie possumus uario sermone ꝓducimus. At nō est uoluptatū tāta quasi titillatio i senibus credo:sed nec desideratio qdē. Nihil autē molestū qd non desideres bn sophocles: cū ex eo quidā iam confecta ætate quæreret uteret ne rebus uenereis? dii meliora inqt libenter uero istinc: tanq̄ a domino agresti ac furioso ꝓfugi. Cupidis. n. rerū talium odiosum & molestū est fortasse carere. Satiatis uero & expletis iucūdius ē carere q̄ frui. Quāq̄ non caret his q nō desiderat:ergo non desiderare dico eē iucundius q̄ frui:qꝝ si istis ipsis uoluptatibus bona ætas fruit: libentius primū paruulis fruit rebus:ut diximus: deinde iis qbus senectus:si ēt nō abūde potitur:nō oino caret:ut turpiōe ambiuio magis delectat:qui in pria cauea spectat:delectat tn ēt qui in ultima. Sic adolescētia uoluptates ꝓpę intuēs magis lætat. Sed delectat ēt senectus ꝓcul eas spectās tn quātū sat ē. At illa q̄ti sunt q delectāt aium tanq̄ emeritis stipēdiis libidinis:ambitionis:cōtētionis: inimicitiaꝝ: cupiditatū oium: secū eē:secūq̄ ut dr uiuere. Si uero hēt aliqd tanq̄ pabulum studii atq; doctrinæ:nihil ē ociosa senectute iucūdius.

ASC. ¶QVOD. s. cōtinuū nos ꝓducimus uario sermone ad multā noctē: imo interdū ultra mediū noctis: q̄. i. quantū possumus maxime. Quia ergo uinosus fuisse legit id quodāmodo nūc purgat. ℣ At non est. Ponit aliā obiectionē dicentiū senibus iminui uoluptatē uenereā:qd quidē fatet:sed non desiderari:cū tn libido iucūdius desit q̄ adsit. ℣ Ordo est:at. i. sed tāta quasi Titillatio. i. irritatio & prurigo libidinis:quāta est in iuuētute uoluptatū præsertim uenerearū nō est in senibus. ℣ Credo inqt Cato qꝝ non sit:sed nec desideratio quidē taliū uoluptatū. ℣ Sophocles grauissimus tragœdię scriptor inquit bn. i. cōuenienter:apte cū quædā quæreret ex eo iam cōfecta ętate. i. habentē iā ætatē confectā nisi sit ex eo cōfecto ætate. ℣ Ne. i. an uteret rebus uenereis. i. an ne coīret adhuc:inqt dico dii meliora sup. debēt. ℣ Vero ꝓ sed ego profugi libēter istinc. i. ab hac libidine uenerea:tanq̄ a dño agresti. i. rustico & duro:& ita immani ac furioso:qa amor furor est:ut Georgicoꝝ tertio. In furias ignēq; ruūt amor oibus idē. ℣ Odiosum & pro. i. molestū est fortasse cupiditas talium reꝝ carere supple talibus rebus. i. non habere:ubi libidinē expleant:uero pro:sed. ℣ Iucundius est satiatis. i. ex iuuentatis. i. quos satietas coicos cœpit. & expletis. i. quoꝝ ætas ueneri apta expleta est. Nam ut dicit. i. ibidē Maro frigidus in Venerē senior est:carere. s. tali libidine:& tentigine:q̄ frui. i. uoluptatē ex eo capere. ℣ Quāq̄ q nō desiderat:supple hæc nō caret his:carere. n. est nō habere rē qua indigeas:unde absunt multa qbus ꝓprie nō caremus. Ergo dico nō desiderare supple talia esse iucūdius q̄ frui. ℣ Quod si bona. i. fortior ætas fruit istis ipsis uoluptatibus: ipsa fruitur primum libētius rebus paruulis. i. parui emolumētu:ut ipsa parua est & parū sapit:ut. i. quēadmodū diximus: & deinde si ideſt tametsi nō potit ēt abūde iis:supple rebus quibus senectus potit:tn non caret eis oino. ℣ Vt. i. quēadmodū is qui spectat. s. fabulaꝝ:actiones seu actus in prima. i. proxima ad postremū:cauea. i. cauo cōsensu populi per modū coroarcūfusi delectatur magis q̄ qui in ultima:quia melius intelligit rem:tn qui spectat in ultima cauea ēt delectat. ℣ Sic adolescentia:intuens prope. i. e propinquo uoluptates:delectat supple eis magis q̄ senectus:sed senectus spectans eas procul:delectatur ēt:& tantū quantū sat. i. satis est. ℣ At id econtrario quanti. s. momenti:aut cōmodi sunt illa quæ senibus contingūt:uidelicet animū esse secū:ut dicitur uiuere secū (unde Persius Tecū habita) tanq̄ stipendiis. i. salariis:& militationibus seu authoramentis:& lucris:libidinis:ambitionis:cōtentionis:inimicitiarū:& cupiditatū oium:quæ sunt in adolescentia tanq̄ emeritis. i. sepositis:& a militia tali ut minus idoneis absolutis. ℣ Vero pro sed si senectus habet aliquid tanq̄ pabulum. i. nutrimentum studii atq; doctrinæ:ideſt si exercet se in studio:& doctrina:& ita cōparauit:miseris uatica canis:nihil est iucundius senectute ociosa:ideſt a publico negocio libera.

¶MORI

MORI:dimissis cõmoditatibus uitæ uehemẽter intẽtum eẽ alicui rei:ut dicimus emoriebaꝫ risu. ¶ Dimetiendi cæli atq; terræ:Latine dixit qđ græce geometriã:& astrologiã qbus dies nocteſq; inuigilat:iſte gallus adeo q̃ iam cibum dimittebat:ut obſeruaret curſus ſtellaꝝ:& ex eo magnã uoluptatem capiebat. Iſte ãt p̃clarus fuit:& familiaris Pauli æmilii p̃ris iſtius Sci.q cũ cõtra Perſen apud Lacedæmonios bellũ geſſit:qđ dictũ ẽ bellũ macedonicum de quo ſcripſit Liuius hũc Gallũ ſecũ duxit:& ibi cũ eclypſis ſcã eẽt ſolis oẽs obſtupuerũt:credẽtes malũ p̃digiũ belli futuri quos ipſe gall⁹ aiauit:& oẽm timorẽ ademit eis rõnẽ eclypſis oñdens:hæc aũt fit p̃ interpoſitionẽ lunæ. Lunaris aũt eclypſis fit interpoſitione terræ inter lunã:& ſolẽ:qcqđ luminis luna habet recipit a ſole:p̃ ſe.n.eſt corpus obſcuꝝ:uñ luna quaſi lux aliena dicta eſt:huiuſce uero rei rõnẽ Cicero đ deoꝝ natura Graphice ſcribit. ¶ Lux.ſ.oppreſſit:bis.n.ẽ reprimẽdũ oppreſſit. ¶ Noctu:obſeruando ſydera a quo ſtudio nunq̃ diuertebat dimittens ẽt cibũ. ¶ Defectiones:latine dixit qđ græci eclypſim dicũt. ¶ Multo añ quaſi per unũ annũ. ¶ Prædicere:añ dicere. ¶ Quid in leuioribus ſtudiis qa reſpectu aſtrologiæ:& geometriæ ſũt leuiora ſtudia iſta humanitatis:uult ergo p̃ exẽpla p̃bare ẽt in cæteris litterariis ſtudiis magnã eẽ uoluptatem. ¶ Actis:qa ex ſubtili & acuto ingenio. ¶ Bello punico.Neuius hic comicus fuit tertius numero:qui ut dicit Hierony.uticæ mortuus eſt pulſus Roma factione nobiliũ ac p̃cipue Metelli:& q̃dam comœdiã fecit q̃ bellũ punicũ appellauit. ¶ Liuiũ.q Liui.Andronicus dicebaꝫ.Liui.ãt a dño ſuo Liuio Salinatore de quo ſupra diximus:denoiatus:& qa erat doctiſſimus poeta tragœdiaꝝ ſcriptor ob ingenii meritũ:& qa liberos eius erudiebat:ab ipſo ſalinatore donatus eſt libertatẽ:& multas fabulas fecit. ¶ Elicuiſſet.i.emiſiſſet i p̃nũciationẽ.P.Licinii Craſſi:hic doctiſſimus hõ iuriſcõſultus fuit.q multa cõmẽtaria in iure ciuili:& in iure pontificio fecit. ¶ De huius.P.Scip.q ſua ætate primus erat:iõ dixit hui⁹. ¶ Flagrantes:ardẽtes ſenes:otr⁹ dicimus ignauos:& differt a fragrãs:id.n.ẽ redolens. Vir. Redolẽtq; thimo fragrantia mela. ¶ M.uero Cethegũ:hic p̃clarius uir fuit:q uĩ eloquẽtiæ ĩdagauit q̃ uocabuloꝝ p̃prietatẽ quẽ ſuadã medullã Ennius appellauit & recte:qa aliud ore log:aliud ſũmo pectore:& meduli tus eſt:nã log:& ore:& ſummis labris eſt inepte:& incõſiderate:& temere. ¶ Suadã aũt dixit:qa ſuaſio:& p̃ſuaſio eſt finis oratoris:qua inducit aius auditoꝝ ad credẽdũ:uñ Vir. Male ſuada fames. ¶ Quæ uoluptates ſunt cõparãdæ.q.d. nullæ. ¶ Scortũ:ſcorta.n.ſunt coria:quæ trahunt:& detrahunt hinc inde a Corariis:ut mollita cedantur:hic a ſimilitudine dicimus in utroq; genere. ¶ Creſcunt cum ætate:& nunq̃ deſinunt ſeneſcere.

O Scipio.Nos uidebam⁹ Gallũ familiarẽ p̃ris tui.ſ.Pauli Aemilii:aut Publii Scipiõis mori.i.emori & enecari in ſtudio dimittẽdi pene.i.q̃ſi cæli:& terrę ſupple dimittẽdæ. ¶ Quotiẽs lux.ſ.poſtea.i.claritas ſequẽtis diei oppreſſit.i.obruit & deph̃dit i labore illũ igreſſũ ſcribere aliqd noctu.i.tpe nocturno q̃ſi dicãt frequẽtiſſime: & ita i ſtudio ſcribẽdi pnoctauerat. ¶ Quotiẽs oppreſſit.i.añuenit & obruit:ut dixi cũ cœpiſſet aliqd ſcribere mãe q̃ſi dicat ẽt frequẽtiſſime. ¶ Quã ideſt q̃tũ putas delectabat cũ p̃dicaret nobis:multo añ.ſ.q̃ otigerẽt defectiões q̃ græce eclypſes uocanť ſolis: & lunę q̃ſi dicat plurimũ:qđ ſupple faciebat i ſtudiis leniorib⁹.i.reꝝ min⁹ grauiũ minuſq; neceſſariũ. ¶ Sed tñ acutis.i. ſubtilibus & argutis:q̃.i. q̃tũ gaudebat Neuiꝰ ſuo bello punico.i.comœdia ſic iſcripta.q.d.plurimũ q̃.i. q̃tũ Plau.truculẽto.i.illa comœdia:q̃.i. q̃tũ pſeudulo.i.alia ita dcã comœdia.q.d.ẽt plurimũ. ¶ Ego uidi ẽt Liuiũ.ſ.Andronicũ q prius fabulã Romæ edidiſſe dr:ſenẽ.i.iã ănoſum:q cũ elicuiſſet.i.emiſiſſet:& q̃ſi e tenębris ignoratiõis i lucẽ agnitiõis euocaſſet ſeptem annis añq̃ ego natꝰ ſum(nõ ſtaret grãmatica ſi dicať ſeptẽ ănos:qa añq̃:& poſtq̃ mẽſurã tpis i ſolo ablatiuo regũt)elicuiſſet dico cethego.& Tuditano cõſulib⁹.i.cũ illi eẽnt cõſules p̃ceſſit ſup.ad id ætatis:uidelicet uſq; ad adoleſcẽtiam meã: & ita plurios an ei ſtudio ĩptiuit. ¶ Quid loq̃r de ſtudio Publii Lici.Craſſi:&.i.fil' iuris põtificii.i.q̃ nũc canonicũ dicũt:& ciuilis.i.quo Craſſus ſtuduit:& põtificio iuri:& ciuili:uñ ut adnotauit Valla hic uni dictiõi: utpote ſtudio attribuũť duo genitiui:quoꝝ alter actiue:alter paſſiue ſignat:ſtudiũ.n.P.Craſſi ẽ quo Craſſus ſtuduit:ſtudiũ iuris:quo iuris ſtudiũ ẽ a Craſſo:aut ſit ita dcm̃ quo ius ſtuditũ ẽ a Craſſo &c. ¶ Aut qđ dicã ſup.đ ſtudio hui⁹.i.nr̃i tpis.P.Sci.utpote q fact⁹ ẽ põtifex maxim⁹ his diẽb⁹. ¶ Atq.i.ſed certe neſcio qũo ñ uidim⁹ eos oẽs quos cõmemorauí ſenes flagrãtes.i.ardẽtes his ſupradcis ſtudiis. ¶ Vero p̃ ſed:q̃to ſtudio uidebam⁹.M.Cethegũ ẽt ſenẽ quẽ Enni⁹ poeta ille recte dixit medullã .i.pitiſſimã:& ita potiſſimã ptẽ ſeu uirtutẽ:ſuadæ.i.deæ leporis eloquẽtię:q̃ ab Hor.ſuadela:a græcis dr̃ pitho(uñ ut recitat angel⁹ Politian⁹ nuſcellaneoꝝ ca.xci. Ci.i bruto hoc dcm Ennii ſic iterp̃tať.Suadæ medulla ĩgt Pitho quẽ uocant græci cui⁹ effector ẽ orator hãc ſuadã appellauit Enni⁹:cui⁹ ãt cethegũ medullã fuiſſe uult:ut q̃ deã i piculi laboris ſcripſit Eupolis ſeſſitauiſſe:hui⁹ hic medullã nr̃am oratorẽ fuiſſe dixerit hacten⁹ in bruto Cice.& Paulopoſt Politian⁹. ¶ Quã ãt uocauit Enni⁹ ſuadã:pũto eãdẽ ſuadelã.Hora.ĩgt.n.Sed bñ nũmatũ đcorat ſuadela uenuſq;:dr̃ ẽt latiẽ lepos:q̃to ĩq̃ ſtudio uidebam⁹ cethegũ exerceri i dicẽdo.i.i arte dicẽdi.q.d.i maxĩo. ¶ Quæ ſũt igiť &c. Docuit ñ turpẽ aut pecuniã ſeu bẽluinã uoluptatẽ eẽ i ſene ñ deeſſe tñ delectationẽ nãlẽ i puiuio:licet uenerea tẽtigine ñ rũpať: nũc docet uerã atq; hõeſtã q̃ai ẽ uoluptatẽ:pl⁹ ẽt i ſenib⁹ q̃ i aliis eẽ dicẽs. ¶ Quæ igiť uoluptates epulaꝝ aut ſcortoꝝ ſũt cõparãdę.i.dignę hõeſtã q̃ai ẽ uoluptatẽ:pl⁹ ẽt i ſenib⁹ q̃ i aliis eẽ dicẽs. ¶ Quæ igiť uoluptates epulaꝝ aut ſcortoꝝ ſũt cõparãdę.q.d. q̃ cõparẽt cũ his.ſ.hõeſtis uoluptatib⁹:& ſtudiis ſenũ q̃ſi dicat nullæ. ¶ Atq; hęc añdicta ſtudia ſũt ſup.ſtudia doctrię: q̃ creſcũt qdẽ.i.certe licet nõ oĩbus:ſaltẽ prudẽtib⁹:& bñ iſtitutis.ſ.ab ineũte ætate creſcũt dico pariter cũ ætate. ¶ Vt.i. quẽad modũ hõeſtũ illđ ẽ Solonis qđ ait quodã uerſiculo:ut dixi añ.i.prius:aut ſupra ſe ſeneſcere.i.fieri ſenẽ addiſcẽtę indies. i.quotidie multa:ubi notabiť idies ſine iceremẽto poni:q̃ uoluptate aĩ certa nulla ſup.uoluptas alia p̃t eſſe maior.

MARTIAL.

Mori uidemus í ſtudio dimetiẽdi pene cæli atq; terræ Gallũ familiarẽ p̃ris tui Scipiõis quotiẽs illũ lux noctu aliqd deſcribere ígreſſũ:quotiẽs nos oppreſſit cũ cœpiſſet mane q̃ delectabat:cũ defectiões ſolis:& lunæ multo nobis añ p̃diceret:qd in leuiorib⁹ ſtudiis:ſed tñ acutis:q̃ gaudebat bello ſuo punico Neuius q̃ truculento: Plautus q̃ pſeudulo. Vidi ẽt ſenẽ Liuiũ:q cũ ſeptẽ ănis anteq̃ ego nat⁹ ſum fabulã elicuiſſet Cethego Tuditano cõſulib⁹:uſq; ad adoleſcẽtiã meã p̃ceſſit ætatis:qđ de.P.Licinii Craſſi & põtificii & ciuilis iuris ſtudio loquar?aut de hui⁹.P.Sci.q his paucis dieb⁹ põtifex maximus factus ẽ?Atq eos oẽs quos cõmemoraui his ſtudiis flagrãtes ſenes uidim⁹.M.uero Cethegũ: quẽ recte ſuadæ medullã dixit Enni⁹:q̃to exerceri in dicẽdo uidebam⁹ ẽt ſenẽ?Quæ ſũt igiť epulaꝝ:aut ludoꝝ: aut ſcortoꝝ uoluptates cũ his uoluptatib⁹ cõparãdæ. Atq; hæc qdẽ ſtudia ſũt doctrinæ:q̃ qdẽ prudẽtib⁹:& bñ iſtitutis:pariter cũ ætate creſcũt:ut hõeſtũ illud Solõis ẽ: qđ ait uerſiculo quodã:ut añ dixi:ſeneſcere ſe multa índies adiſcẽtẽ:q̃ uoluptate aĩ nulla certe põt eẽ maior.

Luna Cicero Defectiones

Hierony.

Elicuiſſet

Scorta

ASC.

Suadę

Indies.

MAR. PHI. Delector & dlecto.

¶ VEnio nūc ad uoluptates agricolarū: uult oñdere q̄ in agricultura ſenes maxīas hñt uoluptates: uñ nota q̄ apud maiores nr̄os maximi p̄cii: & ſingularis honoris erat agricultura: uñ emerit milites illi uacabāt p̄terea ex aratro ad magiſtratus ſenatorios creabant: ut Cincinnat⁹. ℣ Delector: & delecto ī una & eadē ſignificatiōe: ſed delector deponēs: delecto neutrū. Hēt. n. rōnē cū terra p̄bat q̄ uī accedere ad uitā ſapiētis uiri: nā ut uidim⁹ in Geo. & aſtrologiæ: & aliarū rerum multarū ſcia agricola dēt eē peritus: uñ dicit. Hñt rōnē cū terra: & duplex ē ſenſus: aut cōputationē: aut q̄tum expēdatur arādo. & ī alus officiis: & q̄tū lucret: aut rōnē. i. cām: ut p q̄litate terræ cōmittat ſemina. ℣ Plærūq; maior: ut in ægypto

Fœn⁹

pro uno cētū. & ducētū reddūt in lybia. ℣ Cū fœnoreta fœtu dicto q̄ credita pecūia aliā ferat. ℣ Ipſius terræ: dcā ē ät a terendo: eo q̄ terit. ℣ Natura: hui⁹uero duo ſunt potiſſimū loca: ut inqt Var. Terra & cælū: deinde pticulati utriuſq; multa. ℣ Quę gremio: trahit ſilitudinem a mulieribꝰ: & deſcribit oēs ferme agriculturæ pticulas: qb⁹ oñdit illis delectari multū: & ſcire dēmus quatripartitā eē rōnem agroꝝ: q̄ Vir. cōplexus ē ī ge. iiii. libris: ē. n. prim⁹ ſatoralis ad ſeminādū: & iſte p̄prie uocat aruū: ē alter ꝺſitus: ad plātādū: tertⁱ paſcu⁹ ad paſcua: q̄rt⁹ florēs ad olera: ad flores: & apes. ℣ Subacto. ſ. aratiōe: & occatiōe domito. ℣ Excepit: q̄ſi rē cadētem

Occatio

accepit. ℣ Eſt ēt excipe aliquē honorifice domi ſuſcipe. ℣ Occatū: p ſincopā q̄d occecatū dicim⁹. ſ. occultatū: & optū: ab ob & cæco cæcas: ex quo noſata ē occatio: q̄ ät ſic ſe hēt q̄ prio iacdm⁹ ſemina: & illd ſatio: & illa ſemia: cū occamus. ſ. opimus: & tegim⁹ aratiōe uocat occatio. ℣ Vapore: calore: & humor: qb⁹ oia oriūt. ℣ Nixa. firmata. ℣ Fibris: radicib⁹.

Culm⁹

Stirpiū: ī arborib⁹: & plātis maſculini gñis: ī p̄ſapia uero fœminini. ℣ Culmo geniculato: ē. n. culm⁹ a radicib⁹ uſq; ad Ariſtas: quo añ uſum tegularum coopiebant domus: uñ culmia dicebant: uñ adhuc

Virgi.

nomē ſeruat. Vir. Horrebāt culmia regū. Geniculatus aūt dr̄ q̄ hēt genua. i. nodos ad ſilitudinē genuū. ℣ Vaginis: illis leuib⁹ ſpoliis: q̄s Seruⁱ⁹ dixit

Fruges

ſtipulas. ℣ Pubeſcēs: a ſilitudine herbeſcēs. ℣ Fruges: a fruendo: aut a frumine. i. palatu: ut dicit Ser.

Spicæ

℣ Spicæ: hæ a ſpe dictæ ſunt: & ut ait Seruius. & ſpicus: & ſpicū dr̄. Ci. in aratro Spicū illuſtre: ferēs ſligni corpe uirgo: ſed a neutro tm̄ ſingularē numerū ſuenimus: ſpicos ſi

Cicero

de maturis abuſiue dicim⁹: nā p̄prie ſpicus ē cū Ariſtæ adhuc tenues ī modū ſpiculi emīnēt. ℣ Munīt: a ſilitudie caſtrorū: q̄ dñr muniri uallo. ℣ Ariſtarū: ne aues ipſas comedāt: hic uallus ē palus: hoc uallū ē īp̄m repagulū ex uallis ſcīū. Ariſta ät dcā ē ab areo: q̄ ſit arida. ℣ Vitiū: hæ. n. ut ait Var. a uiuo dictæ ſunt: id ät a ui: hīc uindemia q̄ſi uinidemia. ℣ Requiē hūc textū allegat Priſcia. & dicit declinari poſſe tā tertiæ q̄ qntæ declinationis: & hæc reges. tis: & a ges compoſitū

Vallus Vallū Arista Vites Varre. Malleoli Sarmēta

℣ Omitto. n. uim. i. Perſtat ī ꝺtēplatiōe naturæ ipſi⁹ terræ: ut oñdat magnā: & ſingularē ī ea eē uoluptatē: & fac̄ uīa occupationē: colorē rhetoricū. ℣ Vim. potētiā: ut lōgā multa ui muniet albā. ℣ Ex fici: ficus fici: & ficus fic⁹ ſecūdæ & q̄rtæ ꝺclinatiōis p̄ arbore: & fructu dicim⁹: ſic frequētiſſime utīt Tulli. & Pli. dcī hic fic⁹ p uitio corpis ſcdæ ꝺclinatiōis. ℣ Ex acino uinaceo: ex grano q̄d ē ī uua. ℣ Malle. rami uitis: q̄ abſcidunt ex ea: ut plātent alibi: dcī malleoli q̄a formā malleoli hñt: cū eis abſciſo modico trūco uitis ueteris: q̄a alr plātati ñ uiuerēt. ℣ Plātæ: q̄ fiūt ex ipſis malleolis. ℣ Sarmēta: purgamēta ipſarū: a ſarpo ſarpis: q̄ ē purgo: aut ſerp⁹ ſpa ſerpū: q̄d ē pur⁹ pura puræ: uñ ſerpa uinea putata: hī ē pura facta dr̄.

ASC.

¶ EGO uenio nūc ad uoluptates agricolarū. i. q̄s hñt agricolæ: q̄bus. ſ. uoluptatibus ego delector incredibiliter: q̄ nec ꝺpediunt ulla ſenectute: & uident mihi accedere p̄xime ad uitā ſapiētis. ℣ Habēt. n. agricolę rōnē. i. cōmertiū cū terra. ælemēto infimo: quo terra nunq̄ recuſat iperiū. ſ. agricolæ: uñ Maro. Vt q̄uis auido parerent arua colono &c. nec reddit unq̄ ſine uſura. i. ſine fœnore & excremēto dato: q̄ſi ob uſū ſeminum aut laborū: q̄d accepit. ſ. ſemen ab agricola. ℣ Sed alias. i. alio tpe: aut aliq̄n reddit ſupple cū minore fœnore: ſed plærūq;. i. ut plurimū cū maiore fœnore: q̄q̄ non mō fructus. ſ. terræ. i. fruges q̄ colligunt: ſed ēt uis. ℣ Ac natura ipſius terræ delectat me: q̄. ſ. terra: cū. i. poſtq̄ excepit gremio. i. receptaculo ſeminis. ſicut gremiū mulieris ē interfemora: cū ſinus ſit fere iter brachia ad pectora: mollito. i. mollificato: & ſubacto. i. domito p arationē: & culturas alias: ſemē ſparſum. i. diſſemiatū: ipſa cohibet. i. ꝺtinet in ſe primū illud. ſ. ſemē occatū quaſi occęcatū: abſtruſum: ſeu occultatū: & opertū: ex quo. ſ. facto occatio q̄ hoc efficit ē noſata. i. ſumpſit nois originē. ℣ Deinde ipſa terra diffundit ſup. ſemē tepefactū uapore: & cōplexu ſuo. i. fortuna ſua: & elixit ex eo uiriditatē hanc beſcētē. i. hærbas uirides: q̄ uiriditas nixa. i. ſuffulta fibris. i. uenulis ſtirpiū. i. radicū adoleſcit. i. ſit adulta: ſenſim. i. paulatim: & culmo. i. ſtrumēto q̄d inter radices: & ſpicā ē erecto: & geniaculo. i. quaſi genibus: hoc eſt internodiis ſuſtētato: includit iā quaſi pubeſcēs. i. fructificans uaginis. i. folliculis q̄buſdā aut ſiliquis: quas ſtipulas Seruius uocat. ℣ Et q̄bus. ſ. uaginis & folliculis: cū. i. poſtq̄ emerſerit. i. caput extulerit: fundit frugē ſtructā ordine. i. per ordinē ſpicæ: & munīt uallo. i. munimento ariſtarū. i. aridarū quaſi barbarū: ut in ordeo: & tritico apparet morſum minorū auiū: & paſſerū: & turrū. ℣ Quid ego. Quia Catonē ꝺſtat rei ruſticæ de qua eius extāt libri ſtudioſum fuiſſe: cōueniēter inducit auide p̄ſequi uoluptates: & ſtudia agricolarū. & q̄a de frumento dixit p̄ſequit de uitibus hoc ordine. ℣ Quid. i. ad quid cōmemorem ego fatus. i. inſitiones: & plātationē uitiū: & ortus: & incremēta ego nō poſſum ſatiari delectatione: ut noſcatis requiē & oblectamētū meæ ſenectutis. ℣ Ego. n. omitto ipſam uim oium quæ generant a terra: quæ terra p̄creet ex tantulo. i. ſi paruo grano fici: aut ex acino uinaceo. i. grano unius uuæ: aut ex minutiſſimis ſeminibus cæterarū frugum: aut ſtirpiū ut os. i. tam magnos trūcos & ramos: malleoli. i. palmites: & rami uitis: q̄ excidunt: ut alibi plantent: aut interdū ut ſinceantur: ut ſarmēta: plantæ: quæ cum radicibus euelluntur: ſarmēta. i. purgamenta: & putamina uitium: quæ reſecantur a uitibus & colligunt ad cōbuſtionem: uites quæ uuas ferunt radices: unde uites exeunt.

¶ PRO pagines

MAR. PHI. Propago Virgi. Fulta Clauiculus. Amputans Gẽma.

℔ PROpagines: q̃ fiũt cũ rustici uitẽ suppṫimũt: ut ex una plures faciãt ĩ silitudinẽ arc⁹: & tũc hẽt primã lõgã. Virg. ĩ. ii. ge. Syluarũq; aliæ flexo ꝓpaginis arc⁹ qñ uero hẽt primã breuẽ: tũc ꝓgeniẽ significat: ut Virg. generosa ꝓpago: & dcã ẽ a ꝓpagãdo: ut rustici faciũt ĩ uitib⁹. ℣ Caduca: q̃ cadit ad terrã ni sustẽteť furcis: & uallis. ℣ Et. n. f. i. sustẽtata a fulcio ful cis qđ ẽ sustẽto: & fursũ erigo: uñ furcæ dictæ sũt q̃ sustẽtãt aliq̃ arborẽ cadẽtẽ uel aliqd aliud. ℣ Clauiculis. s. hos dñt ca preologos: q̃ tãq̃ man⁹ ꝯplectunť arborẽ: uel ramos uel uallos aliquos. ℣ Quicqd ẽ. n. i. iuenit: sũt aliq̃ uerba q̃ aliud in pñti: aliud ĩ ꝑterito pfecto significãt: ut nãciscor acqro: nact⁹ sũ iueni: ut fruor. i. utor: fret⁹ sum. i. ꝯfisus. ℣ Quã. s. uitẽ ex tẽdẽtẽ & explicãtẽ se p ramos multiplici & uario la psu. ℣ Amputãs: supflua demẽs & pura reddens. Vñ dicũt putũ auꝛ. i. puꝛ. ℣ In oĩs act⁹: qđ ẽ plu ralis nũeri. ℣ Partis: ẽ & alia regla q̃ noĩa ĩ ris noĩa tiuo poti⁹ in is q̃ in es faciũt accusatiuũ pluralẽ. Vel oĩa noĩa q̃ ĩ genitiuo plurali ĩ ium faciũt. ℣ Ineũte: icipiẽte ñ nouo uere: qa dr̃ nouũ: adultũ: & p̃ceps. ℣ Exĩstit: eminet: ab extra & sisto. ℣ Articulos: di gitos: q̃ sicut digiti flectũť. ℣ Gẽma: q̃ oculos ramo rũ dicũt: qñ ĩ uere icipiũt appere: ut Vir. ĩ Geo. secũ do. Nã q̃ de medio trudũt se cortice gẽmæ. ℣ Suc co terræ: de calore solis: qa ab his oriunť cũcta duo bus: ut iqt. Ouí. ℣ Per acerba: ĩmatura. Vñ uocanť ophaces uuæ q̃ nõdũ maturæ sũt: & uinũ ophaciũ. ℣ Pãpinis: palmitib⁹. ℣ Fructu læti⁹: aspectu pul chrius: bñ maritauit hæc uerba: qa fructus lætificat hoies: pulchritudo mouet: ut pulchra mouent ocu los. ℣ Cultu: ars ipa colẽdi. ℣ Adminiculoꝛ: ual loꝛ: & cãnaꝛ q̃ sustẽtãt uites p ordinẽ positas: & ex ad & man⁹ dicunť adminicula. ℣ Cõiugatio q̃si ĩ iugũ positæ. ℣ Religatio: cum religanť stipis uallo. ℣ Irrigatiões: q̃s faciũt agricolæ p riuos ut irrigent plãtas. ℣ Fossiões: q̃s aut ad irrigãdũ: aut ad plãtã dũ faciũt. ℣ Repastinatiões: p remotionẽ terrę a ra dicib⁹ uitiũ: & p adiũctionẽ sicut res ipsa postulat. ℣ Stercorãdi: qđ fit p sterc⁹ sparsũ supra. ℣ Quẽ đ reb⁹ rusticis scripsi. Cato. n. librũ unũ đ agricul. scri psit: q adhuc iuenit: & ĩ eo tractauit de ui agricultu ræ utilitate stercorãdi. Vñ accusat Hesi. poetã græ cũ: q đ agricultura ad fratrẽ psam scripsit librũ. quẽ ἔργα καὶ ἡμέρας ĩscripsit qđ ĩ carmine Geor. iseruit. Quid faciat lętas segetes: hoc ẽ quo sydere terrã in quo nullã fecit mẽtionẽ de stercorãdis agris: qđ ẽ ĩ

Opha ces Vuæ Admi nicule

Repa stinatio nes.

Sege tes. Virgi. Pratũ.

ASC.

ppagines: nõne ea efficiũt: ut quẽuis admiratiõe dele ctẽt? Vitis q̃ nã caduca ẽ: & nisi fulta sit ad terrã ferť: eadẽ: ut se erigat clauiculis suis q̃si manib⁹ qcqd est na cta ꝯplectit. Quã serpẽtẽ multiplici lapsu: & erratico ferro ãputãs coercet ars agricolaꝛ: ne silueſcat sarmẽ tis: & ĩ oẽs ptes nimia fundať. Itaq; ieũte uere ĩ iis q̃ re licta sũt: exĩstit tãq̃ ad articulos sarmẽtoꝛ: ea q̃ gẽma dr̃: a q̃ oriẽs uua sese oñdit: q̃ & succo terræ: & caloꝛ so lis augescẽs prio ẽ pacerba gustu deinde maturata dul cescit: uestitaq; pãpinis: nec modico tpe caret: & nimi os solis defendit ardores. Qua qd p̃t eẽ tũ fructu læti⁹: tũ aspectu pulchri⁹? cui⁹ qdẽ nõ utilitas me solũ: ut añ dixi: sed ẽt cultura & ipa nã delectat. Adminiculoꝛ or dines: capitũ ɔiugatio: religatio: ꝓpagatio: uitiũq; sar métoꝛ ea q̃ dixi alioꝛ ãputatio alioꝛ imissio. Quid er go irrigatiões qd agri fossiões repastinatiõesq; ꝑfe rã? qb⁹ fit multo terra fœcũdior? Quid đ utilitate loq̃r stercorãdi. Dixi ĩ eo libro: quẽ đ reb⁹ rusticis scripsi: đ q̃ doct⁹ Hesiod⁹ ne uerbũ qdẽ feć: cũ đ cultura agri scri beret. At Homerus q̃ multis ut mihi uť añ sæculis fuit Laertẽ laniẽtẽ đsideriũ qp capiebat e filio colẽtẽ agrũ: & eũ stercorãtẽ facit. Nec uero segetib⁹ solũ & pratis

arte agriculturæ potissimũ. ℣ Doct⁹: ĩ eo qđ dixit doctũ momordit eũ. ℣ Ne uerbũ qdẽ: notãda ẽ hæc locutio: qđ cũ po niť ne semp qdẽ ẽ tertiũ: ut nũc ne uerbũ qdẽ. ℣ At homer⁹: adhuc ne diceret aliqs ꝓ Hesio. qꝰ ad illud tps nõ erat usus stercoratiõis: & iõ de eo nõ dixit: cõmemorat Homeꝛ de ea re mẽtionẽ feciſſe ĩ odissæa: ut patet de Laerte Vlyxis pre. Sed ĩ magna dubitatiõe fuit: & ẽ tã apud latios q̃ apud græcos: qs fuerit añ Home. an Hesiod⁹. Et iõ nũc dicit Cato ut mihi uť: ut iqt Eusebi. qdã Homeꝛ & Hesiodũ tpibus fuiſſe aiũt: qb⁹ Vlyxis patrẽ Laertẽ. Desiderare: absentiã: ut añ diximus. ℣ Nec uero: nunc tangit illa quatuor genera agrorum quæ diximus. ℣ Segetibus: terris a ꝑ serendo uel a semi ne: ut inquit Virgilius Maro. Quid faciat Lætas segetes. ℣ Et pratis: quť dicta sunt quasi parata: quod sine opere para ta sunt: quibus nihil potest nocere: & sunt sine labore agricolarum.

℔ PROpagines. i. ꝓpagatiões: & q̃si sarculi pullulãtes a radice: nõne ea oĩa q̃ sunt ĩ uite efficiũt & delectẽt q̃uis admira tiõe. ℣ Vitis q̃ ẽ natura caduca. i. ad cadẽdũ prona: & ferť ad terrã nisi sit fulta. s. palis: aut stipitib⁹: aut furcis seu arbori bus eadẽ uitis: ut erigat se cõplectiť suis clauiculis. i. capreolis: hoc ẽ minutis: q̃si fibris & cordulis: q̃si manib⁹. i. qb⁹ utiť loco magnũ. qcqd ẽ nacta. i. qcqd attingere p̃t. ℣ Quã. s. uitẽ serpẽtẽ. i. cõpresse se extẽdẽtẽ: ut faciũt serpẽtes. (Est ãt hic serpẽtẽ ꝑticipiũ) lapsu multiplici. i. ĩ uarias ptes: & erratico. i. icerto & uagabũdo: ars agricolaꝛ amputãs. i. resecãs ferro corruet. i. ɔstrigit & cohibet ne luxuriet: & ne sarmẽtũ. i. palmes ipe silueſcat. i. fiat silueſtre aut silueſter: & ne fundať ni mia: & oẽs ptes. ℣ Itaq; ieũte uere. i. qñ ẽ prĩcipiũ ueris: existit. i. supstes eminet ĩ iis q̃ sũt relicta tãq̃ ad articulos sarmẽ toꝛ. i. q̃si ad digitos palmitũ: ea q̃ dr̃ gẽma: ad silitudinẽ gẽmaꝛ q̃ ꝓueniẽt ĩ digitis hoĩum: a q̃ gẽma uua. i. botr⁹ seu ra cem⁹ oriẽs oñdit sese. i. seipsã: q̃ uua. augescẽs & succo. i. bono & naturali humore terræ & calore solis: ẽ prio pacerba. i. ualde acerba gustu: aut ĩ gustu si ẽ nomẽ: aut dũ gustať si suppinũ ẽ deide ipa uua dulcescit maturata. i. postq̃ est matura effecta: & uestita. i. coopta pãpinis. i. frõdib⁹ uitiũ: nec caret tpe modico. i. tpato calore & defẽdit p pãpinos. i. a se arcet nimios calores solis. ℣ Qua. s. uinea sic disposita: qđ p̃t eẽ: tũ. i. sil̃ læti⁹ fructu. i. pp fructũ tũ. i. sil̃ pulchri⁹ aspectu. q. d. nihil: utpote: cui⁹ nõ solũ utilitas ut dixi añ: sed. ẽt cultura: & ipa nã q̃ spõte q̃dã ꝓducit & delectat me. ℣ Ordies admi niculoꝛ. i. ualoꝛ aut particaꝛ qb⁹ sustẽtãť: ɔiugatio capitũ. s. duaꝛ uitiũ iter q̃s medi⁹ est hoĩ trãsit⁹: religatio sup. uitiũ: ꝓpagatio. i. extẽsio ꝓcreatiõis: & ea q̃ dixi. amputatio alioꝛ. i. aliquoꝛ sarmẽtoꝛ. i. purgamentoꝛ uitiũ alioꝛ imissio. i. incalmatio. ℣ Quid ego ꝓferã irrigatiões p imissus aq̃s ĩ p̃dia: aut prata: aut similia loca: qd sup. ꝓferã fossiones agri & repastinatiões. i. radicũ aptiones ad repasionẽ quodã mõ futurã: qbus. s. reb⁹ terra fit multo fœcũdior. ℣ Quid loq̃r de utilitate stercorãdi. i. mittẽdi: ad ramos nudatas simũ. ℣ Ego dixi ĩ eo libro quẽ scripsi de reb⁹ rusticis: de q̃ Hesiod⁹ do ctus. s. poeta: ne uerbũ qdẽ unũ fecit cũ scriberet de cultura agri cui⁹ opus latine dici p̃t opa & dies. ℣ At Homerus qui fuit multis sæculis añ. s. Hesiodũ: ut uť mihi qđ bñ addit qa sunt qui aliter sentiant: uñ. A. Gelius. li. xvi. de Homero & Hesio. inter oẽs fere scriptores ɔstitit ætatẽ eos egisse: uel isdẽ fere tpib⁹: uel homeꝛ aliquãto maiorẽ: utrũq; tñ añ romã cõditã uixisse: facit Laertẽ ptẽ Vlisses leniẽtẽ. i. mitigãtẽ desideriũ qđ capiebat e filio. s. suo ulisse: q post bellũ troianũ qđ agrũ. ℣ Nec ue. res rusticæ sunt solũ lætæ segetib⁹. i. frugibus adhuc in hærbis & uineis arbustis qbus adhærẽt uites.

MAR. PHI. Vinea Varro Examẽ Apes Qũo in ſerũtur arbo/res.

¶VINEis:uineæ a uite dictæ ſunt ſicut & uineta. ℣ Pecudũ paſtu:inquit Varro de lingua latina ad Ciceronẽ:& ſtan di fundamentũ pares a quo dr̃ in edificiis arca pares magnus & qui negocium inſtituit pedẽ potuiſſe a pede pecudẽ ap pellarunt. ℣ Examinibus:apum collectionibus:& ſignificat etiã linguã illũ medrã bilãcis: & ſubtile iudiciũ alicuius rei. Apes dictæ ſunt a pedibus:quod ſine pedibus naſcãtur:uel quod ad inuicem teneãt ſe pedibus:ad ſimilitudinẽ racemi uuarum. ℣ Conſitiones:ordines plantarũ:quos faciunt ſemper ad imitationem alicuius litteræ. ℣ Inſitiones:impoſitio nes ſurculorũ de una arbore in aliam. ℣ Et ſenectus eſt natura loquacior:re uera ſenes propter experientiã multarũ re/rum & copiã. ℣ Eam:ſenectutẽ. ℣ Vindicare:libe/rare. ℣ Mar. Curius: Subiicit exẽplum prædarũ: ut probet maximã agriculturã eẽ uoluptatem. Cu/rius enim præſtãtiſſimus ciuis Romanis: præda/riſſimus fuit imperator:qui paruo contentus erat. Triumphauit de ſamnitibus ſabiniſq; Pyrrho: & poſtea in ulla ſua contemnens diuitias maxima cũ paup ertate uiuere uoluit:adeo q; ſemel eſt inuẽtus in foco apud ignẽ coquentẽ rapas: quæ res ſamni/tum peruenit ad aures:& ad ipſum q̃primum ma/gnum pondus auri miſerũt quod neglexit:ut patet in textu. ℣ De Pyrrho:qui pro Tarentinis milita/uit:ut diximus. ℣ Triumphaſſe: eſt.n. triumphus honor uictorię habitæ:qui fiebat cum curru & egs albis:cũ maxima laude:& cũ clãgentibus tubis: & omni genere muſicoꝝ uictori romã reuertenti:quẽ duplicẽ eſſe diximus. ℣ Cuius: Curii. ℣ Villã:do/mum & habitationẽ ruſticanam dictam a uehẽdo: q; illuc uehitur quicquid in tota rure colligitur: aut dictam a uallis quibus circũdatur:& differt a rure: quia rus eſt ipſe ager in quo eſt ulla. ℣ Contẽplãs quaſi quãdam religionẽ:quia nihil in eo erat ſplen didi:cum magnificæ ullæ antea fuiſſent. ℣ A me: ideſt a rure & ulla mea: quia erant uicini p̃diis & ullæ:& eſt modus loquẽdi:quo multũ utit. ℣ Ad mirari:cum laude uirtutis. ℣ Continentiã: qui par uo contẽtus:& diuitias uilipendebat. Eſt autẽ con/tinẽtia per quã cupiditas conſilii ratione regitur: ut inquit Cice.& eſt ſpes temperantiæ. ℣ Temporũ cum antea multæ magnificæ ullæ factæ eẽnt: qua ſi theatra. ℣ Ad focum:ecce quod dicimus ſupra:focus enim dr̃ ubi fouetur ignis. Ignis aũt eſt ipſum ælementũ: ut ſet ſine igne focũ. ℣ Non enim:præclarũ reſpõſum. ℣ Tantus aĩus:qui multa contẽnebat: pauca uero deſiderabat: qđ dĩ legitur de Fabricio:ut paruoq; potentẽ Fabricium:& bene tantus aĩus:quis enim eſt qui auri auiditatẽ non habeat. Vir gilius. Quid nõ mortalia pectora cogis auri ſacra fames. ℣ Acie:pugna:ſignificat autẽ tria:& oculi uiſionẽ:& cultri acu men:& ſtructos milites ad pugnã. ℣ Pecunia:eſt enim a pecoribus dicta pecunia:eo q; antiquoꝝ uniuerſa ſubſtantia in pecoribus conſtabat. ℣ A meipſo hoc eſt ab oratione mea agri colẽdi:qa iam ingreſſus erat in cõtẽptionem diuitiarum. Dicit ne recedã a meipſo.& ſubiũgit nobilitatem agriculturę in qua prẽclaros homines fuiſſe cõmemorat:& uocatos ad ſenatoriã dignitatẽ & ſubiũgit exẽplũ de Lucio Quintio Cincinnato:hic aũt agriculturæ inuigilabat:& cũ romani mani/bueſ cogitauit patriã occupare:& fieri dñm romę:allicĩdo aĩos illoꝝ dono frumẽti:qđ ut cognitũ eſt a ſenatorib⁹: q̃ri/mũ. L. Quin. Cincinnatũ dictatorẽ creauerũt:q; tũc erat ruri:& q̃n fuit ei nunciatũ arabat: & dimiſſo aratro uenit Romã & dictatoriã accepit dignitatẽ:& illũ quẽ diximus diuitẽ.ſ.ſpuriũ melium regnũ affectantẽ per magiſtrum equitum.

Pecũia.

ASC. ¶SED ẽt pomariis.i.in q̃bus pomi creſcũt:q; poma ferũt:& hortis.ſ.arboribus ad uoluptatẽ cõſitis. ℣ Tũ.i.inſup paſtu.i.paſcuis aut paſtiõe pecudũ. ℣ Et examinibus apũ.i.nouis fœturis in morẽ uuarũ depẽdẽtiũ:aut euolantiũ apũ:& uarietate oĩum florum. ℣ Nec modo.i.& nõ ſolũ conſitiones.i.in ordinẽ & ſationes multarũ arborum ſimul delectãt.ſ. ruſticũ ſenẽ:ſed etiam inſitiones.i.impoſitiones ſurculoꝝ in alienam arborẽ:quibus agricola nihil inuenit ſolertius.i.ſo lidius & plenius in arte & induſtria. ℣ Poſſum perſequi. Quia moꝝ ſenũ qui garruli ſunt p̃ſertim in his rebus q̃bus ob lectant pluſculus uerbis. Cato de ruſticoꝝ uoluptate egit:ideo plixitate uenia præcatur:dicẽs ego poſſum perſeq mul ta oblectamenta rerũ ruſticarum:ſed ſentio eaipſa quæ dixi fuiſſe lõgiore.i.prolixiora & diutius q̃ erãt duraſſe. ℣ Au tem pro ſed:ignoſcetis.i.ueniam dabitis:nam ego ſum &.i.ſimul puectus.i. ad ſenium productus: aut in loquendo ub latiuus natura nõ regit ui exceſſus:qa nõ eſt ſenſus q̃ natura:ſed ui cauſæ efficientis:quia natura loquacẽ facit:ne uideat uindicare.i.immunẽ p̃dicare eam.ſ.ſenectutem ab omnibus uitiis. ℣ Ergo quia tam delectabilis eſt agricultura. Mar eus Curius cum:ideſt poſtq̃ triumphaſſet de ſamnitibus & de Pyrrho rege epyrotharum conſumpſit extremũ tempus ætatis in hac uita.ſ.ruſticana:cuius.ſ. Marci Curii ego contẽplans ullã.i.domũ in agro. (Non.n.eſt ulla urbs aut oppi dũ:aut caſtrũ ſed domus ruſtica.) ℣ Enim pro qa ulla Marci Curii non abeſt longe a me.i.a domo meo:nõ poſſum fa tis admirari:uel cõtinentiã ipſius hoĩs uel diſciplinã.i.inſtituta & mores tẽporis.ſ.illius. ℣ Cũ ſamnites.ſ.legati attuliſ ſent Curio ſedẽti ad focũ:& ut uolunt rapã coquẽti mãgnũ põdus auri:ipſi cũ repudiati.i.nõ recepti cum eoꝝ pudore. ℣ Dixit.n.nõ uideri ſibi præclaꝝ ſup.eſſe habere aurũ:ſed imperare eis qui haberẽt auꝝ. ℣ Poterat ne tantus animus recedã a meipſo. ℣ Senatores.i.ſenes & maiores natu qui ad ſenatũ romanũ ſpectabant & erãt patres conſcripti erant tamen.i.eo tẽpore in agris. ℣ Siquidẽ nunciatũ eſt Lucio Quinto Cincinnato arãti in agro eum eſſe factum dictatorẽ: cuius dictatoris.i.cum dictator eſſet (qui ſummus erat magiſtratus:ita ut ex dictamine arbitrii ſui faceret quæ bona ui derentur ſine alterius conſilio aut prouocatione) iuſſu:ideſt manu dato.

& uineis & arbuſtis res ruſticæ lætæ ſunt. Sed pomariis etiã & hortis tũ pecudũ paſtu & apũ examinibus florũ oĩum uarietate. Nec cõſitiones modo delectant:ſed & inſitione:quibus nihil inuenit agricola ſolertius. Poſ ſum pſequi multa oblectamẽta rerum ruſticarũ: ſed ea ipſa quæ dixi ſentio fuiſſe lõgiora. Ignoſcetis autẽ: nã & ſtudio reꝝ ruſticarꝝ prouectus ſum:& ſenectus ẽ na tura loquacior:ne ab oĩbus eam uitiis uidear uidicare. Erga in hac uita. M. C. cum de ſamnitibus triumphaſ ſet de ſabinis:& de Pyrrho cõſumpſit extremũ tps ætatis:cuius qdẽ uillã ego cõtẽplãs:abeſt.n. nõ lõge a me admirari ſatis nõ poſſum uel ipſius hoĩs continentiã: uel tẽporum diſciplinã. Curio ad focum ſedẽti magnũ auri pondus ſamnites cum attuliſſent repudiati ab eo ſunt. Non enim aurum habere præclarũ ſibi uideri di xit:ſed his qui haberent aurum imperare. Poterat ne tantus aĩus nõ iucũdã habere ſenectutẽ? Sed uenio ad agricolas:ne a meipſo recedã. In agris erãt tũ ſenato/res.i.ſenes. Siqdẽ. L. Q. Cincinnato in agro aráti nũ ciatũ eſt eũ dictatorẽ eſſe factũ:cuius dictatoris iuſſu:

¶CAIVM seruilium ad se uocari fecit:& si ire negasset ipsum traheret ui uel interimeret:unde cum ad eum uenit fu gere cœpit quē persecutus interfecit:& domū eius:ut inquit Ply. solo æquauit. unde locus ille æqui meliū dicitur:& hoc fecit in secūda dictatura. ¶ Magister equitum quem uulgo dicunt el seneschalco de campo:hic uero proximus erat dicta tori & præfectus erat regendis æquitibus. ¶ Occupatum:præuentum anteq̄ fuga euaderet. ¶ Et cæteri senes: ut Lu cius Quintius cincinnatus. ¶ Officio:beneficio & honestate. ¶ Salutaris:quia inde uiuunt homines. ¶ Ad cultum deo rum:propter sacrificia uitulor& agnorum & aliarum rerum quæ diis fiunt. ¶ Quoniā hæc:instat contra guloſos:& p bat q̄ in senibus est uoluptas sensuum: ut in gustu & usu. ¶ In gratiam redeamus:pacem facimus cū uoluptate de qua male diximus:& litem cum ea ha buimus:redire enim in gratiam est contrarium illi quod diximus indicere bellum. ¶ Assiduiq̄.i.di uites. Nam assiduus diuitem significat & diligentē & attentum:& tunc dicitur ab assiduo quod est isto alicui rei. Id autem ex ad & sedeo:& diutē signat: & tunc ex asse & do das componitur quasi q̄ assem det. ¶ Referta:a farciocis. quod est impleo. ¶ Cel la:generale nomen:uinū addidit uinaria.i.cella ubi stat uinum quod uulgo dicitur cellarium. ¶ Olea ria:ubi oleum. ¶ Penuaria uero:ubi sunt oia neces saria ad uictum ut panis:caseus:carnes salitæ: can delæ. ¶ Locuples:oibus bonis plena: sed proprie locuples dicitur:qui multa prædia possidet:& possi det locos & possessiones:dictus a loco & plenus q̄si locorum plenus. ¶ Porco: honestius per singularē auxit:& est intellectio. ut hostis habet muros:& est alius color qui dicitur articulus. ¶ Caseo:qui a coa cto late dictus est. ¶ Hortum:appellant alterā suc cidiā.i.pnam quia debent habere duas pernas.i. succidias agricolæ unam in carnibus salitis porcinis & potissimum in lumbis porcorum quos pernas di cunt. Alteram in hortis & in oleribus quibus maxi xime uiuunt:dicta autem est succidia q̄ paulatim succidunt.i.incidunt:hanc uero Nonius successionē necessariam appellauit:& tam fœminino q̄ neutro declinauit:& dixit lardum significare. ¶ Condito ria:saporem meliorem habentia a condio condiui conditum. ¶ Superuacanei:quia quādo est opus la borandi tunc non dñt uenari & aucupari:sed quan do cessant ab opere. ¶ Nec usu:ad usum & utilita tem. ¶ Vberius:bene maritauit hæc uerba. Vber autem & substantiuum est:& māmam significat & adiectiuum:ut hic & hæc & hī uber:ut atq̄ ubere glebæ. ¶ Specie: aspectu:a spicio cis:antiquo uerbo quo nunc per compositionem utimur. unde inspicio:a quo etiā auspicium dictum ab aue spicienda. ¶ Allectat:attrahit frequētatiuum est ab alicio. ¶ Apricatione ipsa statione loci aprici. Est.n.locus apri cus sine frigore & gaudens sole. ¶ Salubrius:q̄ magis sanitati conducat.

¶CAius seruilius hala magister equitū ab eo dictus:iteremit spuriū Meliū appetentē & uolentē occupare regnū.s.i ro manos:post exactos reges iā liberos. ¶ Curius & cæteri senes quos senatores uocamus accersebant.i.aduocabant: tūc a uilla.i.ædibus rusticanis in senatū.i.locū senatorū:ex quo.i.ex qua cā:ministri publici qui accersebāt eos sūt nōiati uia tores:a uia.s.media quā peragebāt. ¶ Nū.n.nūqd igit senectus eorū qui oblectabant secultione agri.i.agricolatione seu agricultura fuit miserabilis.i.afflicta:ita aut sit miserāda.q.d.minime:sed potiꝰ beata:unde addit quidē.i.certe mea sīa .i.quantū ego sentio qualitercūq̄ alii sentiāt haud scio:an ulla.s.uita possit eē beatior. ¶ Neq̄ solum sup.beata est officio .i.pp officium tā salutare:q̄.i.quia cultura agrorū est salutaris uniuerso generi hoium:oēs enim ex ea uiuimus: sed etiā delectatione.i.pp delectatiōem quā dixi:& saturitate & copia.i.abundantia oium rerū quæ ptinent ad uictū hoium: & ad cultū deorū. ¶ Et qm̄. Prosequitur reliqua agrorū bona his iucūdissima:qui frugali oblectantur uita dicens. ¶ Et qm̄ quidā.s.senū desiderāt hæc.i.hmōi oblectamenta redeamus iā cū uoluptate in gratiā.i.non repellamus eū:sed susci piamus dūmodo talis est. ¶ Enim pro q̄:cella uinaria.i.ubi uina celant:& penuaria sup.cella:ubi penus.i. puisio unī anni in usum priuatū reponit dñi.i.heri.aut patris familiaris:boni.i.prouidi & assidui.i.diuitiis aut potius continuo illic residentis est semp referta.i.oppleta gasa agresti:& tota uilla.i.domus rusticana est locuplex.i.opulenta. ¶ Nam abun dat porco:hædo:agno:gallina:lacte:caseo:melle. ¶ Iā:idest insuper ipsi agricolæ appellant hortum:scilicet holerū. (Nā uoluptatis gratia cōparatos hortos pluraliter tātū dicimus) alteram succidiam.s.paruā quæ succedit a porco cū parte cru cis:hoc est holeribus:ita ut ex parua succidia uiuunt:q̄ lardū seu aridū holeribus adhibitū epulas hūt. ¶ Tū.i. insuper aucupium.i.captura auium:& uenatio.i.sectatio ferarum:operis etiā superuacanei.i.nō ptinentis ad officium rusticanū quia poterit esse bonus agricola:etiam si non sit auceps uel uenator:facit hoc modo dicta conditiora.i.sapidiora:quia nō est præstantius condimentum q̄ fames. ¶ Quid dicam de uiriditate pratorum:aut ordinibꝰ:arborū:aut specie.i. speci mine:aut aspectu decoro uinearū & oliuetorū:ego expediā.i.absoluā breui.s.oratione. ¶ Nihil potest esse nec uberius .i.fœcundius usu.i.quātū ad utilitatem:nec ornatius specie.i.quantum ad aspectū:agro bene culto:ad quem fruendum .i.ad cuius fruitionem senectus non retardat. ¶ Verūetiam inuitat allectat sup.quēlibet senem. ¶ Enim pro quia: ubi potest illa ætas.s.senecta calescere aut coalescere melius sup.quā in agro uel apprication e:scilicet expositione sui ad solē incūbentem:uel ignī.s.dum suditum non est uel uicissim:idest econtario per uicissitudinem temporum:utpote dum ca lores uigent coalescere (unde procederet si legatur calescere. nam non calescimus umbris) idest foueri: & corroborare: umbris uel aquis salubribus:idest salutem afferentibus. ¶ Igitur alii:idest iuniores habeant sibi.

MAR. PHIL.

Redire i grām

Assidu us Refer ta

Locu ples

Succi diam

Nonius

Vber

Auspi cium

ASCē. Laus agricul turæ

MARTI. PHILE. Arma Tesera

¶CARMA:ideſt habueris dependentia dicta ſunt:ſiue ab arcendo ut inquit Var.quia his arcemus hoſtes:& eſt repetitio. Tale & illud eſt Plauti in curculione. Sibi ſua habeant arma reges:ſibi diuitias diuites:ſibi honores:ſibi diuites: ſibi pugnas:ſibi prælia dum mihi abſtineant inuidere.¶ Talos:taxillos.¶ Teſſeras:genus eſt ludi cum lapillis quadratis intinctis aliquibus maculis aureis:hinc etiam dicunt ipſum ludū aleæ & ſchacorū teſſeras:unde etiā aliqua ædificia cum iſtis lapillis quadratis ornata & inſignita appellantur Teſſellata.¶ Ad multas res:quia quaſi ad omnē inſtitutionem humanæ uitæ ſcripſit uolumina iſte autem athenienſis fuit Socratis diſcipulus:qui inter alia de cyris ſcripſit de maiore & minore.¶ Oeconomicus.i.de re familiari.οἶκος domus νέμω diſtribuo.¶ Inſcribitur:intitulatur.¶ In eo libro.ſ.œconomico.¶ Critobulo nomine proprio q̄ boni ſit conſilii dicto.i.conſiliū.¶ Præſtanti ingenio:& ablatiuo & genitiuo in locutione uti poſſumus:ut ſūma uirtute:& ſūmæ uirtutis. Virg.& talem ablatiuum Ser.appellat ſeptimū caſum:ut & pulchra faciat te prole parentem.¶ Lyſander iſte:uenit legatus ad Cyrum nomine lacedæmoniorum:qui tunc erat ſardibus ciuitate præclara atiæ:quæ næ ſardes.diuer.declinatur.¶ Virſummæ uirtutis. Atqui inquit Aemilius probus q̄ magnam reliquit ſui famam magis fœlicitate q̄ uirtute partam.¶ A ſociis:lacedæmoniis confœderatis.¶ Comē.i.benignum & ſuauem: ut hic & hæc comis & hoc cōe:inde cōes itis.¶ Proceri. eminentias.¶ In quinc.hoc eſt in ſpacium quinq̄unciarum & per ſeparationem unius arboris ad alteram in ordinem poſitæ:unde nota q̄ uncia tam ponderandarum q̄ metiurandarū:rerum eſt terminus.¶ Humum ſuba.& pu.hoc eſt exaratam.¶ Dixiſſe:ſupple loquitur So.¶ Solertiam:acutā & ſubtilem artem & ſubtilitatem ingenii.¶ Dimenſus: paſſiue ſignificationis eſt nunc.& actiue paulopoſt:ut Atq ego illa omnia ſum dimenſus:metior tiris.¶ Ornatum perſicum:uno uerbo expreſſit quicquid dixit Xenophon in eo li.¶ Gēmis:hoc itereſt iter gēmas & margaritas q̄ margaritæ ſunt pertuſæ & albæ: gemmæ uero diuerſi coloris & integræ.¶ Eſt cæterarum rerum:& rei familiaris & militaris.

AScē.

¶CARMA:habeant ſibi æquos:haſtas:clauam:& pilam.habeant ſibi uenationes & curſus relinquāt ex multis læſionibus.i.lutibus uoluptatis gratia cōparatis nobis ſenibus.talos & teſſeras ideſt ludum talorum & teſſerarum:qui ſine defatigatione exerceri p̄t.¶ Sed idipſum.i.ludere taxillis & teſſeris utq̄ ludebit.i. delectabit ſenes aut placebit ſenib⁹.q.d. dubito.qm̄ ſenect⁹ p̄t eē beata ſine his.¶ Et ita ne grauis author leuia approbare uideatur:hoc additum eſt.¶ Multas ad res continuo proſequitur laudes agriculturæ etiam aliorū teſtimonio dicens.

arma:ſibi equos:ſibi haſtas:ſibi clauam & pilam:ſibi uenationes & curſus:nobis ſenibus excluſionibus multis talos relinquant & teſſeras,Idipſum ſit utrum iubebit,quoniam ſine his beata eſſes ſenectas poteſt. Multas ad res perutiles xenophōtis libri referti ſunt:quos legite queſo ſtudioſe ut facitis :quā copioſe ab eo agricultura laudatur in eo libro:qui eſt de tuenda re familiari:qui œconomicus inſcribitur,atq; ut intelligatis nihil eo tā regale uideri q̄ ſtudiū agri colendi. Socrates in eo libro loquitur cum critobolo. Cyrum minorem regē perſaq̄ p̄ſtantē ingenio atq; imperi gloria:cū Lyſander lacedæmonius uir ſūmæ uirtutis ueniſſet ad eum ſardis,eiq; dona a ſociis attuliſſet:& cæteris in rebus comē erga Lyſandrū atq; humanū fuiſſe:& ei quē dam cōſeptū agrū diligēter cōſitū oñdiſſe : cū aūt admiraret Lyſander:& p̄ceritates arboꝝ:& directos in quicūcem ordines:& humū ſubactā:atq; purā & ſuauitatē odorū qui efflarentur e floribus:tum eum dixiſſe. Mirari ſe non mō diligentiā:ſed ét ſolertiā eius aquo eēnt illa dimenſa & deſcripta:& ei cyrū rñdiſſe. At qui ego iſta ſum dimēſus:mei ſūt ordines:mea deſcriptio. Multæ ét iſtarum arborū mea manu ſunt ſatæ. Tū Lyſandrū intuentē eius purpurā & nitorē corporis:ornatūq; perſicū multo auro multiſq; gēmis dixiſſe. Recte uero te cyre beatū ferūt:qm̄ uirtuti tuæ fortuna cōiuncta eſt. Hac igit fortuna frui licet ſenib⁹:nec ætas īpedit:quo minus & cæterarum rerum:& ī primis agri cōlendi ſtudia teneamus.uſq; ad ultimū tēpus ſenectutis.

Agriculturæ laus ex ſocratis

¶Libri xenophontis phii perutiles.i.ualde utiles ad multas res referti ſunt ſup.laude agriculturæ:quos libros queſo legite ſtudioſe ut facitis.¶ Qui.i.o quantū copioſe.i.abunde laudatur ab eo agricultura in eo libro:qui eſt de tuēdatute gubernāda re familiari.i.domeſtica:qui inſcribitur.i.cuius titulus in fronte ſcriptus eſt œconomicus.q.d. copioſe me.¶ Atq; ut intelligatis nihil uideri ei tam regale.i.tam pertinere ad regalem maieſtatē q̄ ſtudiū agri colendi.¶ Socrates ille princeps philoſophoꝝ moralium loquit.i.loqui inducit in eo libro cum Critobulo.i.cū eo uiro cui a bono cōſilio:nomen eſt inditum loqtur:dico cyrum minorem.i.iuniorem aut poſteriorem regem perſarum præſtātem ingenio atq; gloria imperii:cum lyſander lacedæmonius.i.lacedæmoniorū imperator uir ſummæ uirtutis.i.in quo erat ſumma uirtus ueniſſet ad eum ſardis.i.ad eam ciuitatem:ubi Creſſi regia fuit eſt autem ſardus accuſatiuus pluralis:& attuliſſet ei dona a ſociis:loquitur inq̄ cyrum fuiſſe comē.i.amicabilem & benignū atq; humanū erga lyſandrum.&.i. præterea cæteris rebus:& ideſt inſuper oſtendiſſe & quendam agrum conce.i.circūſpectum:& ut dicunt circūmuratum:& conſi.i.altæ & rectæ:& ordinē arborum directos:in quincūcē.i.ſpacium quinq; unciarum non ponderis:ſed menſuræ:& humum.i.terram in qua coniſtæ erant ſubactam.i.laboratam & puram.i.mundam:& miraretur ſuauitatem odorum:q odores efflarentur.i.per modum flatus emitterentur e floribus:loquitur inq̄ eum:ſcilicet lyſandrum dixiſſe.¶ Tum: ideſt tunc ad cyrum ſe imitari non modo diligentiam.ſ.in colendo:ſed etiam ſolertiam eius a quo eſſent illa dimenſa & deſcripta:& loquitur cyrum reſpondiſſe ei.¶ At qui ſupple miraris ego dimenſus ſum iſta quæ miratis:ordines arborum ſunt mei.i.a me inuenti & excogitati deſcriptio:ideſt in ordinem hunc diſpoſitio eſt mea:ideſt a mē facta:& multæ etiam iſtarum arborum quas tu admiraris ſunt ſatæ mea manu.¶ Tum ſup.loquitur aut dicit lyſandrum intuentem purpuram & nitorem corporis cyri & ornatū ptīcā.i.quē perſaq; reges ſibi adhibent uidelicet multo auro:& multis gēmis.i.lapillis p̄tioſis:dixiſſe uero.i.ad ueritatem & non falſo ſup.oēs homines ferunt.i.p̄dicant te btū.¶ Qm̄ ſo.ſ.bti uitæ(dicerem de regno obtento niſi Cato aliter interprætaret)eſt coniuncta uirtuti tuæ.¶ Igitur:quia ob id fortunatum eſſuit Cyrꝝ q̄ uoluptate illa ruſticana frueret:licet ſenib⁹ frui hac fortuna:nec ætas īpendit.ſ.nos quo minus.i.ut teneamus uſq; ad ultimū tp̄s ſenectutis ſtudia & cæteraꝝ reꝝ:& in primis.i.præcipue agri cōlendi.¶ Nos quidē accepimꝰ.

¶MARcum

¶MARCVM quidem Valerium Coruinum: ponit exempla de latinis ne minoris existimationis uideantur latini q̃ græci. ℣ Coruinus: enim præclara familia romanoꝝ: quæ coruina dicta est: appellatur quæ miraculo quodã est nata. Nam olim cum quidam romanus cum uno gallo pugnasset: coruus quidam auxilio fuit romano: & illi gallo maximo impedimẽto cum aliis & unguibus: adeo ut romanus ille gallum superauit: unde coruinus ille dictus romanus est: a quo familia coruina est cognominata. ℣ Eosq; coleret: arando: ligonizando: ut de cincinato diximus. ℣ Cuius. M. Valerii: ne paruæ authoritatis uir uideretur: laudat ipsum a dignitate & est genus intercurrens. ℣ Quantũ spaciũ: scilicet quadraginta sex annni: quia ab hoc spacio annorum. xlvi. nostri maiores uoluerunt esse principium senectutis. ℣ Fuit in cursu honorũ: & in hac senectute maxime habitus est authoritatis: in qua etiam beatior fuit quod dicit. ℣ Atq; huius. s. M. Valerii. ℣ Media. s. ætas. ℣ Plus: laboris: labor enim differt a dolore: ut noster inquit Ci. in tuscu. quæstionũ. Labor est quædam functio animi uel corporis grauioris operis uel muneris. Dolor autem motus asper in corpore alienus a sensibus. ℣ In quem. i. attilium calatinum. ℣ Eulogium: bene dictũ ꝯ bene λεγω dico quod: scilicet dicebatur Po. Roma. primarium fuisse. ℣ Virum certe maxima laus: qui primarius Pop. Roma. diceretur consensu omnium ciuũ: hic uero est ille de quo iquit Ply. & dux aduersum carthaginenses missus maximis & munitissimis ciuitatibus: ætna: drepano. lilibeo: hostilia prœlia detecit pachinum cœpit: totamq; siciliam peruagauit paucis nauibus: magnam hostium classem duce Hamilcare superauit. ℣ Carmen: epithaphium quod erat tale. ℣ Attilius cala. uir primarius Po. Roma. omnibus consentientibus: ℣ Grauis: uenerabilis. ℣ Pontificem: uel a ponte suplicio ligneo: qui est ubi sacra fiebant ut diximus: uel a põte qui sit quidam pons ad diuina. ℣ Paulo æmi. patre tuo. ℣ Africão: auo tuo. ℣ De maximo. Qu. Fab. Maximo: de quibus supra diximus. ℣ In sententia: idest in explicatione mentis suæ in concilio quid faciendum: & quid nõ faciendum esset cum habebant aliquid in senatu deliberare: & omnes senatores suam sententiam dicebant. ℣ Nutu: signo capitis annuentis alicuius. faciendæ uel non faciendæ rei. Id autem differt ab annuo: & nuto: nam nutare est capite annuere. Nuere uero labro uel nare: nictare oculis. ℣ Honorata: nõ autem contempta quæ omnino grauis est. ℣ Sed in omni oratione: idest in omni meo sermone: unde nota q̃ ponit modum cõparandæ authoritatis quæ quidem authoritas: ut diximus est sententia imitatione digna sine ratione: hoc est ratio: idest causa nõ quæritur in ea: ut solebant de Pythagora dicere. ℣ Efficitur: concluditur. ℣ Oratione: idest uerbis laudatione & iactatione de se ipso cum non ueneretur propter ignauiam suam & postulat uenerari per canos & rugas. ℣ Quia non cani capilli albi. ℣ Rugæ: contractę cutes. ℣ Sed honesta: hoc est cum uirtute & continentia. ℣ Superior: idest præterita.

MAR. PHIL. Coruinus.

Eulogium

Põtifex

Nuto Nuo

¶MARCVM coruinum præclarum illum romanum perduxisse uitam ad annum centesimum. ℣ Enim pro quia: eũ esset ætate iam exacta. i. ad finem usq; acta in agris: & coleret eos: inter cuius consulatum primum & sextum interfuerũt sex: & xl. anni. ℣ Itaq; idest & ita quãtum spacium ætatis. s. xlvi. annorum maiores nostri idest progenitores & prisci romani uoluerunt esse ad initium senectutis: tantus cursus honorum fuit illi: aut alii legunt tam in cursu honorum ille fuit. ℣ Atq; ætas eius. i. coruini: extrema. i. ultima fuit beatior q̃ media: in hoc q̃ habebat plus authoritatis. ℣ Vero pro sed minus laboris. ℣ Autem pro sed: apex. i. sũmitas aut sũmus titulus senectutis est authoritas. ℣ Quanta. i. o quanta authoritas fuit in Lucio Cecilio metello: quanta in attilio Calatino in quem plurimæ gentes consentiunt idest consensu approbant: illud eulogium. i. bene dictum & prædicamentum laudis unicum. i. singulare: uidelicet ipsum fuisse primariũ uirum populi. ℣ Notum est carmen. i. epithaphium eius incisum in sepulchro igitur iure dictus est: in eo carmine grauis de cuius laudibus esset fama omnium consentiens. ℣ Quem. i. qualem uirum uidimus publium crassum nuper pontificem maximum: quem. i. qualem uirum uidimus postea Marcum lepidum prædictum eodem hoc est maximo sacerdotio. q. d. præstantissimum. ℣ Quid loquar de paulo: aut africano: aut de maximo scilicet. Quinto Fabio: iam ante. s. memorato: quorum authoritas residebat non solum in sententia quam pronunciabant: sed etiam in nutu: quo innuebant q̃ facta uelint. ℣ Senectus: si non omnis præsertim honorata habet tantam authoritatem ut ea. s. authoritas sit pluris. i. maioris utilitatis & pluris æstimanda q̃ omnes uoluptates adolescentiæ. ℣ Honorata: non autem contempta quæ omnino grauis est. ℣ Sed in omni oratione. Quia senectutem laudat ne quamlibet laudare putetur restringit laudationes suas ad bonorum dũtaxat senectutem dicens. ℣ Sed o Scipio: & Lælí (ad eos enim loquitur) mementote me laudare in omni: idest tota oratione mea eam senectutem: quæ sit constituta: idest confirmata fundamentis adolescentiæ: idest quæ ab adolescentia cœpit constitui. ℣ Ex quo idest ex qua causa: efficitur id quod ego dixi cum magno assensu omnis: uidelicet senectutem esse miseram: quæ defenderet se oratione. i. uerbis & non factis. ℣ Cani. s. capilli non possunt afferre repente authoritatem: non etiã rugæ: sed ætas superior. i. iuuenilis & uirilis acta honeste præbet extremos. i. summos fructus authoritatis. ℣ Hæc enim: ipsa quæ.

ASc̃.

Authoritas senectutis apex

Mar. quidem Valerium coruinum accepimus ad centesimum annum uitam perduxisse: cum enim esset exacta iam ætate in agris: eosq; coleret: cuius inter primũ & sextum consulatum. vi. & xl. anni interfuerunt. Itaq; q̃tum spacium ætatis maiores nostri ad senectutis initium esse uoluerunt tantus illi cursus honorũ fuit: atq; eius extrema ætas in hoc beatior q̃ media: q̃ authoritatis plus habebat: laboris uero minus: apex autem senectutis est authoritas. Quãta fuit in. L. Cecilio metello: q̃ta in attilio calatino: in quẽ illud eulogium uni cum plurimæ consentiunt gẽtes: populi primariũ fuisse uirum notum est eius carmen incisum in sepulchro. Iure igitur grauis: cuius de laudibus omniũ esset fama consentiens: quem uirum. P. Crassum nuper pontificẽ maximũ: quẽ postea. M. Lep. eodem sacerdotio præditum uidimus. Quid de paulo aut Africano loquar? aut iam ante de maximo: quorum non in snia solũ: sed etiam in nutu residebat authoritas? hẽt senectus honorata præsertim tantã authoritatẽ: ut ea pluris sit: q̃ oẽs adolescentiæ uoluptates: sed i omni oone memẽtote eã me laudare senectutẽ: q̃ fundamẽtis adolescẽtiæ cõstituta sit. Ex quo id efficitur: quod ego magno cum assensu oium dixi Miserã esse senectutem: quæ se oone defenderet. Non cani: non rugæ repẽte authoritatem afferre possunt: sed honesta acta superior ætas fructus authoritatis p̃bet extrẽos: hæc. n. ipa sunt honorabilia: q̃ quæritur in ea: ut solebant de Pythagora dicere.

MAR. PHIL. ¶VIDENtur: cum non sint leuia atq; cõia: sed singula atq; præcipua. s. & salutari: ut sũmo mane ire salutatũ senes do-
mum suã si aliquid uelint: habeantq;: de quo Iuuena. fecit mẽtionẽ: ut mane salutatũ &c. ℣ Appeti: adiri consiliũ. ℣ De-
cedi: dare locũ ipsis in oĩbus locis. ℣ Assurgi: eũ prætereunt ipsi iuuenes assurgere debitã reuerẽtiã & uotis & gustu per-
soluere festinẽt. ℣ Deduci: de domo ad tẽplũ comitari. ℣ Consul: petere ab eis consiliũ. ℣ Quæ: oĩa hæc p̃dicta. ℣ Ly-
sandrum: de quo diximus. ℣ Tribuit: expectationis & æstimationis datur. ℣ Nusq;: q̃ lacedæmone. ℣ Memoriæ pro-
ditum est scriptũ & manifestũ & mandatũ memoriæ. ℣ Ludis: tpe ludor̃. ℣ Ad lacedæmonios legatos. s. qui eodẽ spe-
ctaculo erant apud athenas. ℣ A cuncto: uniuersoconiuncto: quasi coniũctus dictus cũctus est: totus uero a tot q̃ uis habeat primã longã: & unius corporis plenitudinẽ significat. Oĩs uero uniuersalem: sed ista sæpissime cõfundunt. Virg. Oẽmq; reuerti per troiam. Stati. Et totos iponã ordine nepotes. ℣ Cõsessu: athenien-
Virg. sium. ℣ Plausus signum approbatio-
Statius nis & cõmendationis cum percussionibus manuũ datum: lacedæmonios benefecisse: & ipsi tamẽ non faciebant: & laudando lacedæmonios uituperabãt seipsos. ℣ In nostro: romano: semper enim cum græcis latina coniungit. ne latini quidem græcis uidereẽtur esse minores. ℣ In primis. ante omnia. ℣ Sententiæ: explicationis mentis suæ in consilio. ℣ Honore: aliqua dignitate præcedentibus. ℣ Sed iis qui cum imperio. i. qui possunt imperare in ciuitate: ut senatores & cõsules & dictatores: non autem quod hoc loco intelligitur pro officio militari: imperatores enim appellabantur quos dicunt capitaneos: & exercitui præerant: & singuli ab aliqua re gesta: uel ab exercitu: uel a senatu hoc nomine nuncupantur. ℣ Maiores natu: seniores augures. ℣ Voluptates corporis: ut cibi & potionis. ℣ Fabulã: idest comœdiam per similitudinem loquitur: quia sicut comœdia in actu est diuisa: ita ætas nostra in actu tũ pue-
Fxercitatus ritiæ: tum adolescentiæ & cætera. ℣ Inexercitati: quia nullas exercitationes habuerunt in recitandis comœdiis: unde in fine: idest in ultio actus. ℣ Corruerint: idest defecerint nimium defatigati. Exercitatus autem ab exercito differt in hoc: q̃ exercitat⁹ qui est expertus: & exercitationem & peritiam habuit alicuius rei dicitur. ℣ Exercitus est defatigat⁹: ut Vir. Natæ iliacis exercite fatis.

Exercitus
Virg.
Histrio
Moro
sus.

uidentur leuia atq; cõia salutari: appeti: decedi: assurgi deduci: reduci: cõsuli: q̃ & apud nos & in aliis ciuitatibus ut q̃q; optime morata ita diligẽtissime obseruãtur. Lysandrũ lacedæmoniũ: cuius mõ mẽtionẽ feci: dicere aiunt solitũ lacedæmone esse honestissimũ domiciliũ senectutis. Nusq̃ enim tm̃ tribuit ætati: nusq̃ ẽ senectus honoratior. Quinetiã memoriæ proditũ est: cum athenis ludis quidã in theatrum grandis natu uenisse: in magno consessu locũ ei a suis ciuibus nusq̃ datum. Cum autem ad lacedæmonios accessisset: qui cum legati essent in loco certo consederant: consurrexisse omnes illi dicuntur & senem illum sessum recipisse. Quibus cum a cuncto consessu plausus esset multiplex datus: memoriæ traditum est: dixisse ex iis quendam: atheniẽses scire quæ recta essent sed facere nolle. Multa in nostro collegio præclara cognoui. Sed hoc de quo agimus ĩ primis præclarum est: q̃ ut q̃q; ætate antecellit: ita sententriæ principatum teneat. Neq; enim solum honore antecedentibus: sed iis etiam qui cum imperio sunt maiores natu anteponuntur. Quæ sunt igitur uoluptates corporum cum authoritatis præmiis comparandæ quibus qui splendide usi sunt ii mihi uidentur fabulam ætatis peregisse: nec tãq̃ inexercitati

A Sce. ¶VIDENtur leuia. s. parui momenti: uidelicet salutari a multis: appeti in societatem multorum: decedi. i. de uia cedi & locum concedi: assurgi a sedentibus dum pertransitur: deduci a domo: in forum reduci: a foro in domum: consuli. i. consilium peti: sunt honorabiliora: quæ & apud nos & in aliis ciuitatibus: ut quæq;. s. ciuitas est morata. i. moribus instituta optime: ita obseruantur diligentissime. ℣ Aiunt. s. fere oẽs lysandrum illum lacedæmoniũ cuius feci modo. i. pauloante mentionẽ: solitum dicere honestissimũ Domiciliũ senectutis eẽ lacedæmone. i. sparta ciuitate (urbs enim lacedæmonii dicitur: & ciues eius lacedæmonii seu spartiate.) ℣ Enim pro quia: nusq̃ sup. alibi tribuitur tãtũ q̃ti in lacedæmoniorum urbs ætati. s. grandiori: & nusq̃ est senectus honoratior. ℣ Quinetiam proditum est. i. porro data est: ut in longũ conseruet memoriæ: cum quidam grandis natu. i. senior uenisset athen̄. i. apud athenas ludis. i. i ipsis spectaculis aut tẽpore ludor̃: locum ei nusq̃ datum in magno consessu. i. ubi plurimi simul sedebant: a suis ciuibus. i. cõciuibus hoc est athenien̄. Cum enim ipse non esset princeps non poterat athenien̄. dicere suos ciues: sed conciues. Ideoq; credam hoc mendum: ut sit ciuibus pro conciuibus scriptũ: cum autem senior ille accessisset ad lacedæmonios: qui tũ forte legati illic agebant. ℣ Vnde dicit qui cum essent legati consederant. i. simul sederant in certo. i. illis assignato & deputato loco: omnes illi. s. legati athenien̄. dicunt consurrexisse. i. simul surrexisse & recepisse illum senem sessum ideſt ad sedendum: ut sit supinum a sedeo: nisi sit legendum in consessu. ℣ Quibus. s. lacedæmoniis cum plausus. i. applausus in signum cõmendationis: multiplex. i. copiosus esset datus a cuncto. i. simul omni: quasi coniunctio: consessu. i. multitudine consedentium: aiunt sup. quẽpiam. i. quẽuis unum ex his. s. lacedæmoniis athenien̄. scire quæ essent recta. i. decẽtia: utpote sciebãt honestũ & decorum eẽ assurgere: & locũ cedere grandioribus: sed nolle facere: quæ res apud Valerium maximũ & in apothegmaticis Plutarchi latius habet̃. ℣ Multa sup. fiunt: aut sunt p̃clara in nostro romano: aut senatorio collegio. ℣ Sed hæc de quo agim⁹: scilicet senectuti assurgere est sup. præclarum in primis: q̃ ut quisq; antecellit ætate: ita teneat principatum sententiæ: scilicet dicendæ hoc est cum rogantur senatores: antiquissimus quisq; primus sententiam dicit. ℣ Neq; enim solum anteponuntur augures maiores natu. i. seniores antecedentibus honore. i. his qui in alio quo maiore sunt honore: sed etiam iis qui sunt in imperio. i. q̃ habent authoritatem imperandi ut consules & dictatores. ℣ Igitur quæ uoluptates corpor̃ sunt cõparandæ: cum præmiis authoritatis quã senectus affert: quasi dicat nulle: & ita uult dicere beatiorem senectutem q̃ adolescentiam quia tametsi non magnopere delectatur uoluptatibus: habet tamen authoritatem qua illis longe præstẽt. ℣ Quibus: scilicet præmiis authoritatis: qui sunt usi splendide. ideſt p̃clare aut gloriose. i. uidentur mihi peregisse: ideſt ad finem usq; egisse & ita fœliciter uixisse: ut q̃ comœdiã aut tragœdiã peregerit omnes partes earũ fœliciter egisse: & in agendo perplacuisse uidentur: peregisse dico. ℣ Fabulam. ideſt tanq̃ fabulam ut comœdiam seu tragœdiam aliquã ætatis nec corruisse: ideſt displicuisse. (Sicut stare dicunt dum placent) aut collapsũ esse ab arte: qua in principio usi fuerant: in extremo actu ubi summum est periculum: quia tunc fatigati sunt actores & populus satiatus: aut nodum fabulę intelligens aufugit tanq̃.

¶ Histriones

HISTRIOnes enim sunt actores comœdiarum dicti ab histro quodam: qui primo cœpit recitare: & de tuscia Romã ductus fuit. ¶ At sunt morosi antipophora facta a Cato. ex psona illorum adolescẽtulorum qui audiebant: amorosus ãt dicitur q uariis moribus cõtrariis & puerlis instructus & est fastidiosus: & nulla re contẽtat: & mõ ait: mõ negat. ¶ Anxii: molesti: ab angore. ¶ Iracũdi: in oĩb⁹ indignationẽ habẽtes. ¶ Difficiles: q̃ruli cũ qbus nemo uiuere põt: cuius cõtrariũ est facilius. ¶ Etã auari: ab auo & ære qđ auidus sit æris. Vñ Teren. Quãto seniores sunt: tãto auidiores. Et Ho. Et inuius miser abstinet: ac timet uti: q̃ res oĩs timide gelideq; ministrat. Dilator spe lõgus iners auiduscq; futuri. Difficilis q̃rulus laudator tpis acti. MAR. PHIL. Auara Terẽ. Horatius

histriones in extremo actu corruisse. At sunt morosi & anxii & iracundi & difficiles senes si quærimus etiam auari: sed hæc morũ uitia sunt: nõ senectutis. At morositas tñ & ea uitia: q̃ dixi: hñt aliqd excusationis: nõ illius qdẽ iuste: sed quæ ꝓbari posse uideat: cotẽni se putant: despici: illudi. ꝓterea í fragili corpe odiosa oĩs offensio est: quæ tñ oĩa dulciora fiũt & bonis moribus & artib⁹. Idq; tũ in uita: tũ in scæna ítelligi pót ex his fratribus q in adelphis sunt: q̃ta in altero duritas: in altero comitas. Sic se res hñt: ut enĩ nõ oẽ uinũ: sic non oĩs ætas uetustate coacescit. Sæueritatẽ in senectute ꝓbo: & eã sicut aliam modicã, acerbitatẽ nullo modo. Auaritia uero senilis qd sibi uelit nõ ítelligo: pót. n. quicq̃ esse absurdius: q̃ quo minus uiæ restat: eo plus uiatici q̃rere. Quarta restat cã q̃ maxie augere atq; solicitam habere nĩam ætatẽ uĩ: appropinq̃tio mortis q̃ certe a senectute non pót lõge abesse. Qmiserũ senẽ: qui mortẽ contẽnẽdã eẽ in tã lõga ætate nõ uiderit: q̃ aut plane cõtẽnẽda est: si oĩno extinguit aĩum: aut etiam appetenda: si aliquo eum deducit: ubi sit futurus æternus.

Duritas

Sæuerus.

dũ: sed illud uerũ est Terẽ. dictũ. Id. n. uitiũ cõe oĩum est quod nimiũ ad rẽ in senectã intenti sumus. ¶ Quarta re cã ordinem sequĩ: quo diuisit in quo ꝓuisum docilẽ & attentũ reddit auditorẽ. ¶ Augere: tedio & molestia afficere. ¶ Quæ certe: cõfitetur ita eẽ sed postmodũ rñdet dicẽs. O miserũ senẽ: deinde subiicit argumẽtũ hoc mõ: q; mors aut est negligẽda aut optanda: qa aut aĩa uiuit aut moritˉ: si uiuit mors est optanda: nã certũ est transire ad meliorẽ locũ & ad æternitatem & fœlicitatẽ quantũ ex cõditione & eẽntia & natura aĩæ: & cũ deus sit iustus unicuiq; aĩæ dat quod suũ est. Aĩæ uero et æternitas: ergo dat ei æternitatẽ & locũ ubi æuo fruat sẽpiterno: alˉ nõ esset iustus. Iustitia. n. est unicuiq; tribuere quod suũ est: & ut ait Iustinia. Iustitia est cõstãs & perpetua uolũtas ius suũ unicuiq; tribuens: si uero moritˉ aĩa: mors est oĩno negligẽda qa nõ sentiet amplius aliquẽ dolorẽ: morbũ: aut molestiã. Ex quo uult cõcludere q; mors non est timenda: nec malũ quidẽ est: sed optanda & bonũ: quia post mortẽ: nemo sit miser: aut oĩno beatus & æternus est futurus. Iustitia

ASC

Vitia senectutis.

CHISTRiones. i. actores qui personati agũt: inexercitati. i. minus expti. ¶ At sunt morosi: &c. ¶ Obiicit ut purget ea q̃ senibus obiici solent uitia dicẽs. ¶ At sup. diceˉ q; senes sunt morosi. i. nimis exactorum & difficiliũ morum: & anxi. i. solliciti aut molesti & iracundi. i. ad irã ꝑcliues & difficiles. i. quæruli: aut inexorabiles & nulli cõcedẽtes: & si q̃rimus. i. profundius rimamur: sunt etiã auari: sed inquit Cato hæc uitia sunt morum. s. eorum qui tales mores habẽt non senectutis: quia põt esse senes & talia nõ habere uitia. ¶ Attamẽ morositas & ea uitia. s. reliqua quæ dixi habẽt aliquid excusatiõis: nõ quidem illius excusationis iuste. i. exacte & iustificantis: sed q̃ uideaˉ posse ꝓbari. i. approbari: & recipi qa senes putant se contẽni. i. negligi: & despici. i. uilipendi: & illud. i. ludibrio haberi. ¶ Est ergo auxesis: quia plus est despici q̃ contẽni: & plus illudi q̃ despici. ¶ Præterea oĩs offensio est odiosa. i. molesta: ut interprætaˉ ualla in corpore fragili quale est senibus. ¶ Quæ tñ oĩa fiunt dulciora. i. mitiora in bonis moribus & bonis artibus: & id põt intelligi tum. i. simul in uita. s. cõi hoium: & tum. i. simul in scæna. i. in actu comœdiarum: ex his: fratribus. s. demea & mitione: qui sunt ĩ adelphis comœdia illa terentiana: ab adelphis. i. fratribus denoĩata: q̃ta duritas sup. sit in altero: uidelicet demea. & q̃ta comitas. i. facilitas & benignitas atq; affabilitas sit in altero uidelicet mitiõe. Res hñt se sic diserimẽ in eis. ¶ Enĩ pro quia. i. quẽadmodum nõ oẽ uinũ coacescit. i. fit acetũ & acre uetustate. i. p uetustatẽ: sic nõ oĩs ætas coacescit. i. fit acris: acerba: & rigida uetustate. ¶ Ego ꝓbo. i. approbo sæueritatẽ. i. prosecutionẽ ueritatis in senectute: & eã. s. senectutẽ probo modicam. i. si sit modica: ut alia. s. probo si sint modica: qa apprime utile est in uita ut nequit nimis. ¶ Acerbitatẽ sup. probo nullo modo. ¶ Vero pro sed: nõ intelligo: quid sibi uelit auaritia senilis. ¶ Enim pro qa: quæro sup. an quicquã potest esse absurdius. i. auditu indignius q̃ q̃rere eo. i. tanto plus uiatici. i. sustentamenti uiæ: aut ad onera uiarum portãda adminiculi præsertim nũmarii: quo. i. quanto minus restati. i. reliquum est peragendũ. ¶ Quarta purgat quartũ obiectũ dicẽs. ¶ Quarta causa uidetur augere. i. comprimere sollicitudine: atq;. i. habere nostram. i. senilem ætatem sollicitam restat sup. purgãda aut refutanda: uidelicet appropinquatio mortis. quæ. s. mors non potest certe abesse longe senectute: ubi notabit puer oĩa a sum cõposita datiuo gaudere ꝑter absum: cui frequentius ablatiuũ damus. ¶ O miserũ senem qui non uiderit in tam longa ætate: q̃ tam dixit mortẽ esse contennendã. i. non formidandam: quæ. s. mors aut est plane. i. omnino cõtẽnenda tã q̃ nihil habens in nos potestatis: si extinguit oĩno animum: aut etiam est appetenda si deducit eum. i. animũ aliquo: ideˉ in aliquem locum: ubi animus sit futurus æternus. ¶ Quod si ethnico est psuasum q̃tomagis christiano deberet mors esse in desiderio: & ita in patientia: ut dicat cũ apostolo desideriũ habeo dissolui & esse cum christo.

MAR. PHIL. CAT qui tertium: hoc est quod non capit aliquod medium hoc pacto: aut uiuit: aut moritur: q uia necesse est: ꝙ aut uiuit: aut moriatur. ℣ Quid igitur: concludit quod diximus. ℣ Quid igitur timeam: quasi dicat nihil est quod timere possim: si aut non miser: quia si oino interit anima nihil sentit: & non sentiendo non potest esse miser: quia nullam potest sentire miseriam: hanc uero partem optime exponit Ci. in lib. tus. quæstionũ. ℣ Aut beatus etiam futurus sum: quasi dicat, si uiuit anima illud post mortem proficiscitur: ubi æuo fruatur sæmpiterno & fœlicitatem adipiscitur: ꝙ autem mors optanda sit & nihil sit ea præstãtius: miraculosa mors duorum filiorum sacerdos argiuæ iunonis apud argos exponit: mos autem erat argiui sacerdotis ad iunonis tẽpla proficisci quo: annis iũctis bobus: & forte fortuna cum pestilentia illic maxima per aliquod tempus antea fuisset: & omnia pecora consumpsisset: boues non reperiebantur solẽniæ: ita ædilis & bito sacerdotis filii sub matre euntes iugum ad iunonis templa duxerunt: tunc iuno religionem probans & mirificam eorum fidem: detulit matri: ut quod uellet audacter posceret: ꝙ nullam pateretur ab ipsa repulsã inquit illa: ut quid sciret dea utile mortalibus ipsa præberet. Die uero secunda sacerdotes illi iuuenes compertu sunt mortui: qua pro re probatum est nihil morte præstantius: quod Hero. inquit in primo histo. ℣ Sit exploratum: pro certo habeat & modus loquendi apud Cice. frequentissimus in hunc modum. ℣ Spero: confido: & exploratum habeo: nam semper crescit oratio. ℣ Aetas illa scilicet adolescentiæ q̃ nostra senilis. ℣ Facilius: quia habent maiorem materiam ad morbos: ut sanguinem: ut humorem quibus morbi nutriuntur: & in senibus nõ ita feruor sanguinis: ut in adolescentibus est: nam sicut ignis multis lignis melius ardet: ita morbus multo humore & sanguine. ℣ Melius & pru. q̃ senes cum melius uiuerent: in quibus est mens ratio & consilium: & per cõsequens melius uiueretur. ℣ Ratio: cognitio discretionis. ℣ Consilium: deliberatio. ℣ Nullæ ciuitates: ut superius dictum est. ℣ Sed redeo: quia per trangressionem accessit ad laudem senectutis redit: unde digressum est. Impedetem: quasi instantem ad ruinam: nam impendeo secundæ coniugationis est. ℣ Minari ruinam: tractum ab aliquo ædificio ruinam minãti: impendere uero tertiæ coniugationis est considerare: ut Luc. Animum impendere uestrum. ℣ Sẽsi ego: probat per exemplum propinquũ filii sui. M. C. ℣ Fratribus tuis: o Scipio. Pau. Aemi. huius Scipio. pater post triumphum belli macedonici septem post diebus duos filios amisit. ℣ At sperat: antipophora qui rñdit dicens. ℣ Insipienter sperat: quia sperare est expectare bonum futurum incertum q̃d ducit. ℣ Quid. n. stultius: dementius. ℣ Senex: antipophora ꝙ senex non habet quid plus uitæ speret. ℣ Cum id. s. posset curare. ℣ Diu uixit: ad illud refertur: hic consecutus est. ℣ Odii boni: admiratiue. ℣ Quid est: quasi dicat nihil est in uita humanius. ℣ Da diu: idest concede. ℣ Expectemus: probat per exemplum ꝙ in uita nihil sit diu quod sempiternum: qui ad plus uixerit: uixit quidem centum & uiginti annis.

Bito & Aedilis Sacerdotis iunonis filii

Lucan⁹

A Scé. ℣ AT qui idest enim nihil certe potest inuenire tertiũ. i. medium. ℣ Nam aut extinguitur: aut non extinguitur quilibet in morte animus: si non extinguitur æternus est: si extinguitur nihil illi formidandum: uerum non recte concludit Cato quia non sequitur æternus est futurus: ergo beatus: & ita mors peccatorum pessima. ℣ Igitur quid timeam: si aut non sum futurus miser: quia nullus futurus sum post mortem aut etiam futurus beatus: q̃q̃ quis est tam stultus q̃uis sit adolescens cui sit exploratum: idest pro certo cognitum se esse uicturum ad uesperum: idest donec uesperus: aut hesperus oriatur iuxta illud. ℣ Nemo tam diuos habuit fauentes crastinum ut posset sibi polliceri: & illud. Quis scit: an adiciant hodiernæ crastina summæ tempora dii superbi. Et si ad tempora respicere uolumus etiam illud. Vigilate quia nescitis diem neq; horam. ℣ Quinetiam illa ætas: scilicet adolescentiæ habet multo plures casus mortis quibus in mortem incidant q̃ nostra: idest senilis probet sic. ℣ Adolescentes incidunt facilius in morbos & egrotant grauius & curantur triste idest difficilius: & ita pauci ueniunt ad senectutem: ꝙ nisi acciderent: idest nisi pauci ad senium peruenirẽt: hoc est si multi fierent senes uiueretur: scilicet ab omnibus melius & prudentius q̃ ubi tam pauci sunt senes uiuitur. ℣ Enim pro quia mens: ratio: & consilium est in senibus: qui scilicet senes si nulli: idest non ulli si non fuisset ulli etiam nullæ omnino quantes fuissent. ℣ Sed redeo ad mortem impendentem: idest ad narrationem de morte impendente senibus. ℣ Quod. i. quale crimen: idest malum est illud senectutis cum uidearis esse cõmune cum adolescentia: quasi dicat nullum. ℣ Ego sensi mortem esse cõmunem omni ætati: idest simili in optimo filio meo. M. Ca. tum: idest simul in fratribus tuis o Scipio expectatis: scilicet a Popu. Roma. ad amplissimam dignitatem: sed ambo Pauli æmilii patris adoptiui ipsius Scipionis filii mortui sunt imaturi: alter pauloante triumphum macedonium: alter paulopost. ℣ At. i. sed dicetur sup. ꝙ adolescens sperat se uicturum diu quod idem: scilicet se uicturum esse diu senex non potest sperare. Ad quod Cato. ℣ Insipienter sperat sup. id adolescẽs. ℣ Quid enim est stultius q̃ habere incerta pro certis: & habere falsa pro ueris: quasi dicat nihil. ℣ Senex ne habet quid quod speret quasi dicat aduersarius: scio ꝙ non. Ad quod Cato. ℣ At idest sed senex est eo. i. tanto: uel iccirco meliore conditione. i. qualitate & fortuna uitæ constitutus: q̃ adolescens: cum idest quoniam assecutus est id: scilicet senium quod ille: idest adolescens sperat se assecuturum. ℣ Sunt tamen: qui uitæ cupidi dicant optabilius esse diu uicturum esse quẽ q̃q̃ uixisse: sicut gulæ proceres dicunt præstantius laute cœnaturum esse q̃ cœnasse. ℣ Ille. s. adolescens uult uiuere diu: hic. i. senex uixit diu: q̃q̃ o dii boni quid est diu. s. durans in uita hois. q. d. nihil: ut est mezentii. Rhebe diu res si qua diu mortalibus ulla est. Vixi &c. Et illud Iob. Homo natus de muliere breui uiuens tempore &c. ℣ Da. i. concede nobis supremum. i. maximum tempus: uitæ. ℣ Expectemus: ætatem regis.

Atqui tertiũ certe nihil inuenire potest. Qui igitur timeam? Si aut non miser post morte m: aut beatus ẽt futurus sum? q̃q̃ quis est tam stultus q̃uis sit adolescens: cui sit exploratũ se ad uespe\ expectare esse uicturũ? Quinetiam ætas illa multo plures q̃ nostra mortis casus habet. Facilius in morbos incidunt adolescentes: grauius ægrotant: tristius curant. Itaq; pauci ueniunt ad senectutẽ: quod nisi ita accideret: melius & prudentius uiueretur. Mens enim ratio & consilium in senibus est: qui si nulli fuissent nullæ oino ciuitates fuissent. Sed redeo ad mortẽ ipendẽtẽ: ꝙ illud crimẽ senectutis cum illud uideatis cum adolescentia esse cõe. Sensi ego tũ in optimo filio meo: tũ i expectatis ad amplissimã dignitatẽ fribus tuis Scipio: oi ætati mortẽ esse cõem. At sperat adolescẽs diu se uictu\: qd̃ sperare idẽ senex nõ pot: insipiẽter sperat. Quid. n. est stulti⁹ q̃ icerta ꝓ certis hre, ac falsa ꝓ ueris? senex neqd spet hẽt qdẽ. At ẽ eo meliore cõditiõe q̃ adolescẽs: cũ id qd̃ sperat ille assecuturus ẽ. Ille uult diu uiuere: hic diu uixit. Quãq̃: o dii boni: qd ẽ in hois uita diu? da. n. supmũ tps: expectemus

Mors oi ætati cõis

CTARTHEsiog:

¶TARTHESiorꝫ:populi sunt in hispania quæ est in occidente:ubi est littus quod tartheſium dicitur. ℣Vt scriptū est a scriptoribus qui de longæuis scripserunt:ueluti Lucianus qui de longæuis scripsit. ℣Argantonius gaditanus:a gadibus nomen proprium:quæ quidē gades in occidēte sunt ultra promontorium calpem:unde ēt mare gaditanū. ℣Diuturnum:diu uiuere & sempiternum:est enim cum id extremum:ut uerbi gratia ultimus dies.c.&.xx.an. ℣Illud quod præterit.ſ.elapſi.&.c.x.an. ℣Effluxit:euanuit:quia non uidetur uixisse. ℣Tantū remanet:solū illud remanet & sempiternum est:quod cum uirtute factum & cōscientia bene actæ uitæ. ℣Horæ:ordo naturalis. Ex horis qdē fiunt dies: ex his autem menses:ex mensibus autem anni:hora uero græcum est:& non solum partem diei significat:sed partes anni:ut uer: æstatē: & pulchritudinem:ante ωραιοϒ & aspiratur:qñ autē regionē significat caret aspiratione. ℣Dies q duplex est:naturalis & artificialis:ut ante diximus. ℣Menses: quidē dicti ab eo quod est μηνη quod significat lunam: uel ab eo quod est ομηϒ quod græce idē est quod mensis latine:qui est lunæ cursus:est etiam ānus:annorum tria sunt genera:lunaris annus:sulstitius: & magnus. ℣Quod cuiꝰ optimū documentū quod & sancto Fran.dignū esset.& omni sanctissimo uiro. ℣Neꝙ enim:probat p similitudinem. ℣Peragenda ad finē perducenda. ℣Fabula:comœdia uł tragœdia est diuisa in.v.actus. Hor. Neu maior qn to neu sit productior actu Fabula:quæ posci uult & spectata reponi. ℣Probetur:laudetur a spectatoribus:quia non satis erit:si in quocunqꝰ actu aliquem ægregiū gestū fecerit:siue in primo:siue in secundo actu ex quo laudeť:sed requritur ꝙ in oī actu a primo usqꝰ ad quintū sit idem bonus:sic & uita nr̄a in quacūqꝰ ætate fuerit: satis erit bene uixisse in ea. ℣Ad plaudite:ad finem:quia illud est ultimū uerbum in comœdiis:ut Teren. Vos ualete & plaudite:caliopus recensui:unde Horati. Donec uos plaudite dicat. ℣Bene q̄tū ad copiā. ℣Honesteqꝰ: q̄tū ad uirtutē. ℣Sin processeris: pulchrā similitudinē dicit non esse dolendum de præterita ætate: & cōparat ætatē nostrā quatuor tēporibus anni. ℣Quā agricolæ dolent:ga non dolent:imo gaudent:ut ex floribus qui sunt in uere ad fructus & maturitatem eorum perueniant quod dicit. ℣Ver in quo nascūtur flores. ℣Ostendit:per flores. ℣Partorum: bonorum memoria & copia:hoc est conscientia bene actæ uitæ. Est enim memoria:ut inquit Ci. per quā aīus repetit ea q̄ fuerunt. ℣Oia uero:concludit ꝙ mori est habendū:in bonis:omnia quæ fiunt secūdum naturam sunt habēda in bonis. ℣Emori:est enim secūdam naturam:ergo mori est habēdū in bonis. ℣Quod idem:scilicet mori. ℣Aduersante:& repugnante natura. Non quidem ut mori sit contra naturam adolescentibus:sed cum in eis sit calor & humor quibus cuncta sustentantur & oriuntur:ut ab eis oriuntur cuncta duobus:uidetur difficilius mori:& ipsa natura repugnante:quod per similitudinem ostendit dicens:ut cū uis flāmæ magnus ignis accensus cum magna materia lignorum.

¶TARTHEsiorum.i.illorum populorū hispaniæ. ℣Fuit enim:ut uideo scriptū:quidam.ſ.rex Argantonius.ſ.noīe Gadibus.i.apud gades in ultimis locis hispaniæ:qui regnauit annos octoginta:uixit annos centum & uiginti. ℣Sed nihil uidetur mihi ne quidem diuturnū in quo est aliquid extremum.i.ultimum. ℣Cum enim.ſ. extremum aduenerit: tum illud quod præteriit effluxit.i.subito elapsū est. ℣Et quidem:idest certe illud sup.manet tantū quod sis consecut⁹ idest quod obtinuisti recte factis:idest bonis operibus:unde est illud Maronianum. Stat sua cuiꝰ dies:breue & irreuocabile tempus. Omnibus est uitæ:sed famam extendere factis:hoc uirtutis opus. ℣Horæ:uidetur dicere:quod a diuo Augustino dictum habemus:non referre quandiu:sed qualiter quisqꝰ uixerit:cum incerta sit ratio temporis. Horæ quidem cedunt:idest recedunt a nobis aut succedunt & dies ex horis:& menses ex diebus:& anni ex mensibus: nec tēpus præteritum reuertitur unq̄:nec potest sciri sup.a nobis quid:scilicet temporis aut rerum sequatur. ℣Quisqꝰ debet esse contentus eo:idest ea parte temporis:quod:idest quæ pars temporis datur:scilicet a deo & natura & casu:cuiqꝰ:idest cui libet. ℣Neqꝰ enim fabula.i.comœdia aut tragœdia est data histrioni.i.actori personato peragenda solūmodo in fine.i. suprema parte:ut placeat.ſ.populo spectanti:sed sup.probetur.i.approbetur in quocunqꝰ actu.ſ.comœdiæ fuerit.i.etiā si non nisi in primo actu spectetur. ℣Nec uidendū est sapienti ad ipsius histrionis approbationē usqꝰ ad plaudite:idest finem fabulæ. ℣Aut legamus potius uiuendum ut sit:nec uiuendum est sapienti usqꝰ ad plaudite:idest usqꝰ ad finē uitæ sup.ut probetur:sicut non est agendum histrioni usqꝰ ad finem fabulæ priusquā probetur. ℣Enim pro quia:tempus uitæ breue.i.q̄uis breue:est satis longum ad uiuendū bene & honeste. ℣Sin.i.sed:si processeris longius:idest ultra florem ætatis non magis dolendum est tibi:q̄ agricolæ dolent ætatem:qꝰ pro & autūnū uenisse:& hoc suauitate:idest amenitate temporis uerni:idest quod in uere est:præterita:idest transacta. ℣Enim pro quia:uer significat tāq̄ adolescentiā: & ostendit floribus suis fructus futuros:reliqua tempora sunt accōmodata fructibus demetendis:idest decidendis:aut percipiendis:idest utendis seu fruendis. ℣Autem pro sed:fructus senectutis est:ut sæpe dixi memoria & copia: idest conscientia bonorum:scilicet uerorum:quæ sunt recte facta partorum ante:idest inflorenti ætate. ℣Vero ꝙ sed: omnia quæ fiunt secundum naturam:scilicet non deprauatam ea sunt habenda in bonis:idest inter bona. ℣Autē pro sed: qd est tam.i.tantum secundum naturam:q̄.i.quantum mori est senibus:quasi dicat nihil quod idem.ſ.mori contingit adolescentibus natura aduersante & repugnante. ℣Itaqꝰ.i.ita adolescentes uidentur mihi mori sic:ut sup. moritur aut extinguitur uis flammæ.i.ignis tennuis cum.i.quando opprimitur.i.obruitur multitudine aquæ.

MAR. PHIL. Arthesii

Hora.

Inter bene & hōeste

ASC.

Nō est uidēdū usqꝰ ad plaudite fructus senectutis. Adolescen. mars natura repugnante Mortē optat

MAR. PHIL. Aetates humorũ

¶QVAE multitudine:magna effusione aquæ:sic moriuntur adolescentes in uiolentia aquæ. ¶ Consumptus:defectus. ¶ Et quasi poma:alia egregia similitudo est. ¶ Sic uitam adaptat cõparationẽ. ¶ Quæ.s.maturitas:& ostẽdit benignitatem moriendi. ¶ Iucunda:amœna & delectabilis cum fructu. ¶ Vt quo:per similitudinem nauigãtium loquitur:cum ex longa nauigatione iam incipiunt terram uidere in portũ uenire magnopere lætantur:ut optata potiuntur arena:sic nos ex longa uita incipimus uidere mortem.i.quietem & portũ mortalitatis. Omnium ætatum certus est terminus:ut infantiæ usq; ad.vii.annos pueritiæ usq; ad.xii.& sic per cæteras ꝑter senectutem quæ non habet certum terminũ uitæ:sed oĩs hora: oĩs dies:oĩs mensis potest esse terminus uitæ suæ: quæ quidẽ senectus incipit in.xlvi.an. ¶ Recte cũ uirtute & iucunditate. ¶ Viuit impersonale est & i se habet q̃dam generalitatẽ:ut itur in antiq̃ siluam. ¶ Officii:nonetatus:& rei illius qui debet effici. Et mortem cõtẽnere nõ timẽdo ipsam:& plus est cõtẽnere q̃ uituperare:ut ait Do. ¶ Animosior:qa cum cogitat paruum tẽporis uidendi spaciũ: nihil timet mori alius senũ:& omne subintrat periculum:sicut ẽ illud Virg. Vna salus uictis nullam sperare salutẽ. ¶ Et fortior:quia fortitudo est aggressio periculorũ. ¶ Hoc illud est:quod dixit ꝑbat per exemplũ: fuit quidam athenien̄s uir ꝑclarus nomine Pisistratus:qui lingua & eloquentia sua & opibus oĩs sibi fauentes fecerat athenienses adeo q̃ tantum tendebat ad imperium:quod sentiẽs solon in oĩbus rebꝰ ei contrarius erat:& obsistebat audacter:unde Pisistratus ab eo quæsiuit qua spe fretus id diceret: cui respondit Solon:senectute fretus obsisto tibi audacter:quasi uoluisset dicere: tu me tuis militibus uis superare: & ego te multitudine annorũ qua fretus neq; te neq; milites tuos timeo:quia omnino ẽbeo mori cito:& tu si me interficis:parũ adimes uiuendi tpis spaciũ. ¶ Illi quærẽti:pisistrato. ¶ Spe.boni futuri expectatione. Rñdit Solon. ¶ Senectute.i.fretus. ¶ Cæteris sensibus:ut auditu:gustu. odoratu: tactu: & usu. ¶ Ipsa eadem:non dissoluit corpus suũ:corpus ipsum hoĩs quod cũ augumentauit & fecit dissoluere potest. ¶ Vt nauẽ:ostendit per exemplum comparationẽ. ¶ Conglutinauit:cõposuit cõcollauit:a glutino dictũ est:hoc est colla:hoc enĩ grẽcum est:illud uero latinũ:uñ dr̃ lingua græca nouor q̃ latina. ¶ Recens:quæ nuper est facta cum maximo labore diuelliꝫ. ¶ Inueterata.s.conglutinatio:quæ iamdiu est facta:ut in senectute:hæc oĩa stant in similitudine. ¶ Illud breue uitæ reliquũ:quod est.s.senectute:nec sine causa deserendum:ut aliquis se occidat:ut multi inuenti sunt ꝑsertim apud antiquos:quoꝝ multi ne uenirent in manus hostiũ gerentes uenenum in annulis obibant mortem:ut Hannibal:qui deinde(ut est apud Homeꝝ & apud Virg.in.vi.)inferis dabant pœnas. Nam sciendũ est quod deus postq̃ corpus in utero matris formauit:in ipsum mittit animam:tãq̃ in quoddã castellũ gubernandũ:& iubet ut recte custodiat donec ipse reuocet. ¶ Vnde si datũ custodiæ castellũ ꝑderet:seq; meupsum interficeret: rebellis esset dei proditor. itaq; non sine causa est ipsum castellũ deserendũ:hoc ẽ sine mandato imꝑatoris.i.dei:quã rẽ tangit Pythagoras:de quo nũc ait Cato sic ho.

Cõglutinare

Virg.

A Scẽ. ¶ SENES autẽ:sup.uidenr̃ mihi mori sic:ut ignis cõsumptus deficiente cobustibili extinguit sua sponte:& hoc nulla ui adhibita.i.extrinsecus. ¶ Et q̃si.i.fere quẽadmodũ poma si sunt cruda.i.uirida & imatura auelluntr̃:ui.i.uiolẽtia q̃dã ex arboribus in qbꝰ nascunr̃ & decidunt.i.deorsum cadũt sponte sua:si sup.sunt matura & cocta. ¶ Si uis.i.uiolẽtia aufert adolescẽtibꝰ uitã:& maturitas affert senibꝰ uitã. ¶ Quæ.s.maturitas uitæ est quidẽ mihi.q.d.ut mihil de aliis dicã:tam iucunda:ut q̃d.i.quãto ꝑprius accedã ad mortẽ eo sup.magis uidear uidere terrã.s.a turbulento mari.& uidear esse uẽturus aliquãdo.i.tãdẽ ex longa nauigatione in portũ.s.q̃etis æternæ:ut præmissum est. ¶ Senectutis ãt &c. ¶ Cũ senectuti nullus sit terminꝰ expectãdus.demõstrat eã aiosiorẽ esse q̃ adolescẽtiã:cũ semp parata sit obedire mortẽ dicẽs. ¶ Aũt ꝑ sed:cũ certæ ætates:certo claudunt termino infantiæ:pueritia:pueritiæ adolescẽtia:&c. senectutis nullus est terminꝰ certus:& uiuit in ea recte:quoad.i.q̃diu possis.i.q̃is possit exequi & tueri.i.defendere munus.i. debitũ officii.s.senilis.& tñ.i.nihilominus q̃is exequaris officiũ possis cõtẽnere.i.nihil pẽdere nec timere mortẽ. ¶ Ex quo fit:ut senectus sit ẽt aiosior & fortior q̃ adolescentia. ¶ Hoc est illud qd̃ rñsum est a solone philosopho & legũlatore athenien.pisistrato tyranno.i.occupatori imperii athenien̄.cũ dr̃ respondisse illi q̃renti.i.interroganti: qua tãdẽ spe. i.fiducia fretus.i.confisus ad intus obsisteret sibi.s.tyranno:id q̃renti tã audacter:dicit dico rñdisse:senectute.i.q̃ senectute fretus:id faceret. ¶ Sed optimus finis uiuendi est cũ ipsa natura eadẽ qui coaugmẽtauit.i.ꝑduxit usq; ad cõsumationẽ opꝰ suũ.i.statũ hoĩs dissoluit ipsum mente integra sup.adhuc:& in cæteris sensibus.s.exteriorib⁹ sup.integris. ¶ Vt .i.quẽadmodũ:idẽ qui cõstruxit:destruit facillime nauẽ:aut ædificiũ.i.structurã ædiũ:sic eadẽ natura q̃ cõglutinauit.i. cõpetit & consolidauit hoĩem:dissoluit hoĩem optime.i.conuenientissime. ¶ Nã oĩs cõglutinatio recens diuellit ægre.i. difficulter:& inueterata.i.tẽpore labefacta:& pene exesa diuellit.i.disrumpitur facile.i.faciliter. ¶ Ita fit:ut illud breue reliquũ.s.tempus:aut reliqua pars uitæ quæ breuis est senibus:nec sit appetendum senibus auide: nec sit deserendum senibus sine ca:quæ Catoni minori non fuit satis æqua ꝑm diuũ Augu.in de ciuita.dei:ĩmo nulla sufficiens est:ut quis tædio uitæ sibi mortẽ cõsistat:uñ recte dr̃ a marone Aenei.vi. Proxima deinde tenẽt mœsti loca q̃ sibi lætum infontes perperere manu:lucemq; perosi proiecere animas q̃ uellent æthere in alto. Nunc & pauperiem & puros perfecte labores. Facta obstant. Ecclesia tamẽ celebrat sanctissimas mulieres:quæ ad seruandam pudicitiam & fidei firmitatẽ ostendendam si per subuersionem finem uitæ inuenerunt:sed ad authorem.

Quo mors optima

aquæ multitudine uis flãmæ opprimitur. Senex autem sicut sua sponte nulla adhibita ui consumptus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arboribus:si cruda sunt:ui auelluntur:si matura & cocta decidunt. Si uitam adolescentibus uis aufert:senibus maturitas. Quæ mihi quidẽ tã iucunda est:ut quo ꝑpius ad mortẽ accedam:q̃si terram uidear uidere aliq̃q; in portũ ex longa nauigatiõe eẽ uẽturum. Senectutis aũt nullus certus est terminus recteq; in ea uiuit:quod munus officii exeq & tueri possis:& tñ mortẽ cõtẽnere. Ex quo fit ut aiosior ẽt senectus sit q̃ adolescẽtia & fortior. Hoc est illud qd̃ pisistrato tyrãno a Solone rñsum est:cũ illi q̃rẽti:q̃ tandẽ spe fretꝰ:tã audacter obsisteret: rñdisse dr̃: senectute. Sed uiuẽdi est finis optimꝰ:cũ integra mente cæterisq; sensibus:opus ipsa suũ eadem quæ coaugmentauit: natura dissoluit: ut nauem: ut ædificium idem destruit facilime qui construxit. Sic hominem eadem optime quæ conglutinauit natura dissoluit. Nam omnis conglutinatio recens ægre: inueterata facile diuellitur. Ita fit ut illud breue uitæ reliquum nec auide appetendum senibus nec sine causa deferendum sit: uetatq;

¶PYTHAgoras

¶PITHAgoras qui famius fuit:ut diximus:& phīam docuit in magna græcia:quæ est pars italiæ:& eius tāta fuit exi stimatio:ut eius domum cæteri consecrauerint:quasi censerēt satis dignū posse reperiri neminē qui illud domicilīū succe deret. ℣ Iniussu:sine mandato:& nō inuenitur in aliis casibus. ℣ Præsidiū:custodia militum in ciuitate a præsidendo dictū. ℣ Statione:ubi stāt milites:ut lōga statione tenebat:dicitur & statiua:ut legitur in Liuio:& Statio ubi stāt naues ad tēpus Vir. & Statio male fida carinis. ℣ Solonis:ponit duas sentētias:quę discordes uidētur Solonis & Ennii ut pa tet. ℣ Sapiētis:& bene nō phīi. quia usq; ad Pythagoræ famii tempora sapiētis cōsequebātur nomina. Cum autem Py thagoras polycratis tyrannidem effugeret:& phi luntem peruenisset. Ibiq; cum eēt interrogatus an sapiens esset:inquit se nō σοφον ἀλλα φιλοσοφον esse: Itaq; a pythagora philosophi sunt dicti:cū an tea sapientes nominarentur. ℣ Eulogium:bene di ctum:& sapienter. ℣ Negat uelle: dicit non uelle. ℣ Dolore:quātum ad animū. ℣ Lamentis: quan tū ad gestū deplorationis:quare hoc. ℣ Quia uult se credo eē carum suis: ut per commemorationem sui per lachrimas:per funera: per exequias obliui scant eius:& in caritate suorū remaneat. ℣ Ennius noster:latinus:uult pponere ipsum Soloni qui di xit. ℣ Nemo lachrimis me decoret:nemo ploret in morte mea. Decoro a decus decoris: & tunc habet accentum in prima:decoro autē a decor habet accē tum in penultima. ℣ Nec funera fletu: medius uer sus:reliquum habet in tusculanis. Voluor uiuus in ora uirum nec funera fletu faxit.i.faciat. ℣ Immor talitas:per nomē:famam:& gloriam & multa egre gia opera quæ facta sunt in uita. ℣ Post mortē qui dem sensus:aut optādus:aut nullus est:ut diximus supra:quia aut uiuit: aut omnino moritur: si uiuit optandus est:quia ad locum proficiscitur ubi æuo fruatur sæmpiterno:si moritur non miser: quia mi seriam sentire nō potest cū careat sensu &c. ℣ Mo riendum: hoc gerundium importat necessitatem. ℣ Quis:quasi dicat nullus. ℣ De qua:probat per exempla:q; mors contēnenda sit omnibus. ℣ Nō. Iu. Brutum: ordo est. Iunium Brutum:sed nostras legiōes &c. & est color rhetoricus occupatio:cum diximus nos præterire & nescire:aut nolle dicere id quod tunc maxime dicimus:ut nūc dicit se nolle recordari Iuni. Brutum:& cæteros quos recordatur:sed legiones & homines imperitos & rusticos:& hoc ideo quia diceret aliquis non eē mirum in hominibus clarissimis pro pter doctrinam & uirtutem spretam eē mortem:ideo dicit ab indoctis & rusticis spretam esse mortem. ℣ Iu. Brutus de quo nunc agitur ex sorore Tarquinii superbi fuit genitus:qui ne ab auūculo occideretur:ut frater:stultitiam finxit: quā rem meminit Ouidi. de fast. Brutas erat stulti sapiens immitator ut eēt Tutus ab insidiis dire superbe tuis. Vnde Bru tus est appellatus:iuuenibus regis delphos euntibus ridiculi causa comes accitus baculo sambuceo aurum infusum deo donum tulit:unde responsum est eum Romæ summam potestatē habitur:qui primus matrem oscularetur: ipse casum simulans terram osculatus est:Deinde propter Lucretiæ stuprum cum tricipitino & collatino in exitium regium coniu rauit:quibus in exilium actis primus consul creatus fuit. ℣ Filios: qui cum aquiliis & rutilis ad recipiendum in urbem Tarquinios coniurauerant:uirgis cæsos securi percuti iussit. Deinde imperio quod aduersus eos gerebat cum Arunte filio Tarquinii con gressus ambo mutuis uulneribus ceciderunt:cuius corpus in foro positum a collega laudatum: ma tronæ anno luxerunt. ℣ Duos decios:patrem & filium sed non eodem tempore:sed unus latino: alter gallico bello pro patria liberanda se deuouit ad mortem:ut diximus.

MAR. PHI. Statio Solonis dictum

Decoro

Ouidi?

¶ET pythagoras uetat supple quemq; decedere de præsidio.i.custodia corporis:quod animus tutatur: ut præsidiū urbem cui impositum est:& de statione:idest loco assignato:ut datur militibus in castris:aut muris: aut acie aperte: sed ut methaphoram apperiat addit uitæ.s.tutandæ iniussu:idest sine iussu imperatoris:idest dei qui tale munus consigna uit. ℣ Quidem.i.certe eulogium:ut apud uallam legimus eulogium: idest dictum expræssum & prouerbiale Solonis sapiētis est:quo negat se uelle:idest dicit se nō uelle mortem suam uacare:idest uacuam eē:& immunem dolore lamen tis amicorum:uult ut dicit Cato:ut credo: se esse carum suis: scilicet amicis & necessariis. Bene dicit credo: quia potest etiam alia eius dicti ratio assignari:ut uidelicet ideo uelit dolorem afferre:q; uita fuerit ei grata & iucunda:& ita moria tur priusquam illis molestus esse cœperit. ℣ Sed haud scio an Ennius noster. idest latinus poeta aut nobis familiaris: melius censet mortem non esse lugendam:dicens. ¶ Nemo &c. Ordo est. Nemo decoret:idest ornet me lachrimis:neq; supple quisquam faxit:idest faciat: instruat funera.idest pompam funebrem fletu.i.lutu:censet dico non eē lugendam: utpote quam immortalitas consequatur. ℣ Iam:idest deinceps loquar est sensus moriendi esse aliquis:quia sunt qui di cant nullum esse:& mortem esse quasi æternum somnum: is scilicet sensus durat ad tempus exiguum: idest modicum præsertim seni. ℣ Autem pro sed sensus:idest sensio aut perceptio rerum est quidem post mortem aut optandus: quia ut plærique uolebant esse omnibus animus æternus & beatus:aut nullus sit:ut epicurei dicebant animus nobis:ut anima brutorum cum uita corporali extingueretur. ℣ Sed hoc. Reducit ad mores bonos quorū maximus institutor erat mor tis contemplationem dicens. ℣ Sed hoc debet esse meditatum. idest exercitatum ab adolescentia: ut negligamus mor tem sine qua meditatione nemo potest esse animo tranquillo quia anxio de morte. ℣ Enim pro quia moriēdum est:sci licet omnibus certe:idest indubitanter. quia nil certius morte & nil incertum:an eoipso die:quia nil incertius hora mor tis. ℣ Igitur quis timens mortem impendentem omnibus horis possit consistere animo tranquillo: quasi dicat nullus: de qua: scilicet morte uidetur non esse opus disputatione ita:idest ualde longa cum recorder non solum Iunium Bru tum primum consulem romanum:qui interfectus est in conflictu cum hoste: quem ipse interemit in patria liberanda: idest dum patriam liberaret a seruitute Tarquinii superbi:& supple non solum duos decios: scilicet patrem & filium: qui incitauerunt cursum.

ASC. Sibiipsi mortē pmatu rā opta re uetu it Pytha goras Solon mortuū se defle ri uetu it.

MAR. PHI. M. Attilius

¶EQVOrum cursum: qa in hostes facta deuotione q̄ primū cucurrerunt: & interfeict fuere. ℣ M. Attilium. hic est ille imperator militiæ romanor̄ in prio bel. pu. M. Attilius: cui nomē per authores ferme oēs lōge lateq; diffusum est. E uis in primo salēnitis triūphasse cōmemorāt: & primū romanor̄ ducū classem in africā traiecisse: quassatas de Hamilcare naues longas tris & sexaginta: oppida. cc. accepisse: & hoīum ducēta milia cæpisse: & abūte qdē ipso datos eē cōiuges & filiis ob paupertatē publice sumptus. Mox arte Xātippi lacedæmonii mercēnarii militis captū fuisse: & in carcerē missum dato iure iurādo: ut si nō impetrasset demum ita redire: in senatu cōditionem dissuasisse: & reiectis a se coniugе & liberis carthaginē ingressum: ubi in archā ligneā cōiectū clauis introrsum adactis uigiliis & dolore punitū esse: palpebras. n. oculorum: ut dormire non posset incidērūt: & isto crudelissimo supplicii genere mortē obiuit. ℣ Non duo Scip. Publiū Scipionē & Gn. Scipionē fratres p̄stantissimos uiros: de quibus Vir. inquit: duo fulmina belli scipiadas. Isti āt negligētes in secundo bel. pu. obuiauerūt Hasdrubali Hānibalis fratri: ad ipsum Hannibalē in italiā ueniēti auxilio: cui de ppriis corporibus iter claudere uoluerūt: ne in italiā ueniret. ℣ Obstruere: claudere. ℣ Paulum: de quo diximus huius Scipionis auum naturalem. ℣ In cannensi ignominia: cannæ cannarum in apulia uicus est: ubi tanta clades romanorum ab Hannibale facta est: quanta nusquā fuit: in qua Luci. Paul. Aemilius fuit interēptus p patria liberanda: mori potius uolens q̄ fugere: pro qua re sciendum est: q̄ in bello consuli erant Luci. Pau. & Terenti. Varro plæbeius homo: & nullius prudētiæ & boni consilii pugnare uoluit: & conferto prælio fugit: un Luc. Pau. cum cæteris fugere nolentibus interempti sunt: & ipse collegæ sui temeritatem luit. ℣ Mar. Marcel. nobilissimum & præstātissimum ciuē romanum: qui eo prœlio cānensi Hānibali congressus occisus est: unde post cladē Hannibal corpus eius inter tot cadauera fecit inuenire & honorificentissime sepelire. ℣ Interitum: mortē: dictum ab inter & it: quia mors est solutio corporis & animę: ut inquit Plato. ℣ Legiones: in qbus erāt inducti tyrones & rustici: qui nullā habebāt doctrinā: qua cognoscētes mortem cōtemnerēt. Itaq; mortē ipsam docti & indocti cōtēnebant. Dicta autē legio ab eligēdo: fit. n. electio personarum in ea & nō habet certum numerum. Est interdum quattuor milia: interdū quinq; milia personarum. Liuius tamen in libro. ix. de secūdo bello punico: maiore numero accepit legionem: suppleuitq; ita legiones: ut singulæ sena milia & ducentos pedites: tricentos autem haberēt equites. ℣ In eum locum. s. in mortem. ℣ Alacri: strenuo: prompto: festinanti. ℣ Quid igitur. s. mortem & est conclusio: id. s. mortē interrogatiue: & est color rethoricus. contentio quæ contrariis rebus conficitur. ℣ Indocti: nomen est & non participium transit enim participium in uim nominis quattuor modis. ℣ Omnino: probat contēnendam eē mortem propter facietatem uitæ: quæ nunc ut ait Cato: facit facietatem: quarū nulla est: ut inquit Iuuena. Crescit amor nummi q̄tum ipsa pecunia crescit. ℣ Sunt: pbat per exemplum ætatum q̄ facietas sit omnium eorum: studia autem sunt puritiæ: ut ait Horatius pede certo pulsat humū: gestit paribus colludere: & iram colligit ac ponit temere & mutatur in horas. ℣ Num in ea. s. studia puritiæ. q. d. non. ℣ Sunt studia. s. ineuntis adolescentiæ incipientis. Adolescentia. n. habet ex se studia: ut Horatii. Gaudet equis canibus & aprici gramine campi Cæreus in uitium flecti monitoribus asper Vtilium tardus prouisor prodigus æris. Sublimis cupiduscq; & amata reliquere pernix. ℣ Aetas: quæ dicitur media. s. uirilis: quæ quærit opes & amicitias Inseruit honori Commisisse cauet: quod mox mutare laboret. ℣ Sunt eius ætatis mediæ. s. & subaudi studia senectutis: ut est illud Horatii. Quærit & inuentis miser abstinet ac timet uti.

Virg.

L. paulus q̄milius

Interit⁹ Legio

Iuuēa.

Horatii.

¶EQVOrum ad mortem uolūtariam: quia sese deuouerūt inferis pro salute patriæ & exercitus. ℣ Non etiam solum

ASC. Marcū Regulū Attilium de cuius facto in tertio officiorum late disputatum est. ℣ Qui est profectus carthaginē ad supplicium. i. cruciatum exquisitum: ut seruaret fidem datam. i. promissionem iuramēto firmatam hosti. s. carthaginen. populo. ℣ Non solum duos Scipiones. i. Publiū & Gneum fratres: qui uoluerūt obstruere. i. occludere pœnis. i. punico exercitui iter: uel. i. etiā suis corporibus quia forte pro patria oppetierunt mortē. ℣ Non sup. solum. Lu. Paulū. s. Scipionē auunum o Scipio qui luit. i. persoluit & tulit sua morte temeritatem collegæ. i. cōsulis sui Terētii Varronis in ignominia. i. ignominiosa clade cānensi. i. apud cānas ab Hannibale romanis illata nō supple solum Mar. Marcellū cuius interitum ne quidem. i. nō etiam crudelissimus hostis. s. Hannibal: passus est carere honore sepulturæ: sed scripsi in originibus. i. in libro de originibus legiones. ℣ Quidem. i. certe nostras. i. romani populi profectas sępe animo alacri & erecto: ideo locum: unde arbitrarentur se nūquam redituras. ℣ Igitur q̄ adolescentes & ii quidē nō solum indocti: sed etiam rustici: ideo aggrestes contēnunt: id extimescent senes indocti: quasi dicat id absurdissimum eē: sed inualidum esset argumentum: nisi probasset aliis rationibus mortem non contēnendam ab rusticis enim & indoctis: non est sumēdum exēplum uitæ aut mortis. ℣ Omnino probat etiam uitæ facietatem eē debere dicens. ℣ Facietas uitæ facit omnino (ut quidē uidetur mihi) facietatem omnium rerum. s. ad istam uitam pertinētium. ℣ Certa: ideo sua & propria & determinata studia: ideo exercitia cū studio sunt puritiæ: igitur nummi ideo nunquid adolescentes desiderant ea: quasi dicat minime. ℣ Et sunt etiam certa studia adolescētiæ ineuntis. i. incipientis: num ideo nūquid ætas iā constans: uidelicet uirilis: quæ dicitur mea: scilicet totius uitæ requirit: ideo iterum quærit: ea scilicet quæ dereliquerit adolescentiæ studia: quasi dicat etiam minime. ℣ Sunt etiam: supple certa studia eius ætatis: scilicet constantis & mediæ de quibus Horatius in arte late disserit: num ideo nunquid ea quidem quærūtur in senectute. q. d. etiam nequaq̄. ℣ Sunt autē quidem studia extrema: aut extremæ senectutis. ℣ Ergo ut studia ætatum superiorū occidūt: sic studia senectutis occidūt. i. finiunt etiam.

¶QVOD

equoꝝ incitauerunt. Non. M. Regulū qui ad supplicium est profectus: ut fidē hosti datā cōseruaret. Non duos Scip. qui iter pœnis uel corporibus suis obstruere uoluerunt. Nō auū tuū. L. Paulū: qui morte sua luit collegæ in cānēsi ignominia temeritatē: nō. M. Marcelium interitū: ne crudelissimus qdē hostis honore sepulturæ carere passus é. Sed legiōes qdē nr̄as scripsi in originibus i eū locū sæpe p̄fectas alacri aio & erecto: uñ se nunq̄ redituras arbitrarent: qđ igit adolescētes: & ii quidē nō solū indocti sed ét rustici cōtēnūt id docti senes extimescét. Oīno: ut mihi qdē uī: reꝝ oium societas uitæ facit satietatē. Sūt puritiæ certa studia: num igit ea desiderāt adolescētes? sunt & ineūtis adolescētiæ: nū eā iā ōstās reqrit ætas: quæ dr̄ media? Sūt ét ei ætatis: nū ea qdē i senectute quærunt? Sūt aūt extrema quædā studia seuectutis. Ergo ut supiorū ætatū studia occidūt: sic occidūt ét senectutis. Q̄d cū euenit facietas uitæ t̄ps maturæ mortis affert: equidē nō uideo: cur quid ipse sentiam de morte non audeam dicere uobis:

QVOD eo.i.tanto melius. Quod ad eã propius adsum:propinquus & uicinus: sic de sene: ut de nauigantibus dicere possumus:qui cum longius in mari nauigent minus uidere possunt portum:q̃ illi qui non longius absunt a terra. MAR. PHI.

Ego uestros patres:maiores uestros:romane enim & Pythagorice & Socratice uult probare animũ eẽ immortalẽ p/ pter quod exoptãda est mors:ex quo poterimus notare:q̃ cum natura nihil frustra fecerit:nec quis desiderat quod na turaliter assequi non possit:ut alas habere:& uelut aues uolare:homines autem cum desiderant quietem & summã fœ licitatem & æternitatẽ illam assequi posse certum est:quia naturaliter desiderant ipsam. Clarissimos:ex splẽdore uir/ tutis:& plus est q̃ nobilis:quia id messum ẽ. Eã quidem uitam.s.immortalem & æternam. Quę ẽ sola uita nominãda:quia estuera uita: & immor/ talis. Nã hæc nostra uita humana:si uita dici po/ test:nõ est uera uita.sed falsa & mortalis:quæ qui/ dem opinio cõcordat cum fide christiana. In his compagibus:coniuncturis membrorũ:quæ faciunt carcerem quẽdam animæ:sic appellat Virg.ut cla.. sa tenebris & carcere cæco.ideo compagibus facit: quia usurpatum est cõpago. Antiqui.n. compages & ambages dicebant:quorum genitiuus est cõpa/ gis & ambagis. Vnde declinatio nõ mutatur: q̃uis uarius est nominatiuus hinc in datiuo & ablatiuo compagibus:Vir.laxis laterum cõpagibus omnes accipiunt inimicum imbrẽ. Munere quodam ne cessitatis:quæ necesse sunt fieri in uita humana: ut dormire:comedere:bibere &c.huiusmodi quæ ad uictum & ad uitã humanã necessaria sunt. Gra/ ui opere:quod molestiam hoibus affert: & id ẽ q̃ quid fit in uita humana. Est.n.animus: & aius sit æternus:& eius sola uita sit nominanda:ponit ra tionem. Cælestis:in cælo formatus. Dicebãt.n. antiqui philosophi quod animus erat formatus in cælo, quem deus postea in corpus in utero matris formatum infundebat.Moderniores autem philo sophi dicunt quod cum corpus est in utero matris formatum q̃primum in eo generatur anima:q̃ aũt animus formet in cælo:patet nunc ex sñia Cato. Ex altissimo do/ micilio:ex habitaculo cælesti. In terram.exponit seipsum dicens. In locũ contrarium diuinæ naturæ:quæ est imor/ talis & inuisibilis:& hæc terrena est mortalis & uisibilis. Sed credo:ponit opinionẽ suam quare dii fecerũt hæc: q̃ dii/ uinos animos in corpora caduca infundissent. Vt eẽnt:ecce causam.Nam id fecerunt dii:ut habitarent & tuerent ter/ ram & imitarentur cælestiũ ordinẽ:unde originem habebant:& mererent per actiones bonas in terra cæleste domici/ lium. Terrã tuerent:quã cõstat a deo factã anteq̃ hoiem:imo oia fecit deus anteq̃ formaret hoiem ad hæc:ut omnia parata inueniret:& oia ei seruirent. Cælestiũ ordinẽ:ut planetarũ stellarum & cæterarũ rerum cælestium. Contẽ/ plantes:sub subtili quodã intellectu cõsiderantes. Imitarent eũ.i.ordinẽ. Vnde Oui. Pronaq̃ cum spectent aialia cæ tera terrã. Os homini sublime dedit cælũq̃:uidere iussit:& erectos ad sydera tollere uultus. Iuue. Sensum a cælesti de missum traximus arce:sic & modũ & constantiã. Modo ordine & mẽsura. Constantia:quæ & cõstet & concors sit. Nec me solũ.idẽ p̃bat Pythagorica rõne:aium.s.eẽ imortalem. Pythagoricos:discipulos pythagorę & eius sectæ. Incolas habitatores. Pene nostros:qui haud nimis longe a Romanis:nam in magna grẽcia sunt.q̃ calabria dicitur. Venit.n.Pythagoras in italiã:ut ante diximus:siue Targnio supbo rege:siue Numa: & in extremis italiæ partibus quã magnam græciã uocitauerunt:phi im docuit cuius nomẽ inuenerat cũ antea sophia noiaret. Italici phi noiati: magnis eni disciplinis:q̃s e græcis secũ adduxerat plurimos:ibi uiros Pythagoras edocuit:effecitq̃ ut qui sub eius doctrina ope rũ dedissent.Pythagorei & phi italici noiarent. Delibatos:formatos. Demõstrabat:tertia ratio socratica est: q̃ ani/ mus sit imortalis: hic autẽ Socrates magister Platonis cũ inuenisset nouã religionẽ: & unũ deũ colendum eẽ disputaret: fuit accusatus ab Annio & mellio:q̃ malos mores doceret atheniẽses.& nouos deos eẽ colẽdos persuaderet:unde du/ ctus ad iudiciũ dãnatus:& cum discipuli sui ad eũ cõsolãdum irẽt:ut æquo aio mortem ferret.aiebat: nihil aliud se ma/ gis exoptare q̃ mori:quia ad immortalitatẽ proficiscebatur:& ad ueram uitã:& q̃ diu eẽt in hac uita humana eẽt in ma/ ximo supplicio:& p̃bat immortalitatẽ animæ:quã disputationẽ Pla.scripsit in libro qui φαιδων appellatur.

QVOD.s.studia senectutis occidere cum euenit satietas uitæ:affert tps maturũ mortis. Equidẽ.i.ego certe nõ ui deo cur nõ audeã dicere uobis quid ipse sentiã de morte.quod.s.qđ sentio ego uideor mihi uidere eo.i.iccirco melius quod ad usum proprius.i.propinquius ad eam.s.mortẽ. Ego o Publi Scipio tuq̃ Cai Læli. arbitror patres uestros uiros clarissimos & amicissimos mihi uiuere:& ea quidẽ uita quæ est sola uita nominanda.s.uita æterna. Nam dũ.i. donec sumus inclusi in his compagibus.i.compactionibus corporis:perfungimur quodam munere necessitatis & graui ideſt duro opere. Enim pro quia animus cælestis.i.cuius est cælestis origo, ex domicilio altissimo.i.patria cælesti est depressus & quasi demersus in terram:oppositorie locũ contrarium diuinæ naturæ.cuius aius humanus particeps qa igneus est illis uigor & cælestis origo. Itẽ esse apibus partẽ diuinæ mentis & haustus æthereos dicere &c.& æternitatu. cum citra Luciam sit regio trãsmutabiliũ. Sed credo deos imortales sparsisse aios (diuus tamen Augusti.dicit q̃ aia se infundẽdo creat:& creãdo infundit)in corpora humana:ut eẽnt quæ tuerẽtur terrã (terram autẽ dedit filiis hominũ: uñ dicit dominamini piscibus maris &c.quæ tango:ut gẽtilia quæ per se parum habẽt autho:itatis comprobãt)quiq̃.i. quidem.(Sunt.n.duæ partes)cõtemplãtes ordinem cælestium.s.corporũ imitarẽtur eum.s.ordinẽ modo uitæ.i.uiuẽ/ di atq̃ constantia. Nec solum ratio.i.argumẽtatio ac disputatio impulit me:ut crederem ita.s.ut dictum est: sed etiam nobilitas & authoritas summoq̃ philosophorum. Nam audiebam pythagorã & pythagoricos.i.sectatores pythago/ ræ pene.i.quasi omnes incolas nostros.i.italicos:qui eẽnt nominati quondam phi italici nunq̃ dubitasse quin habere/ mus animos deliberatos:ideſt formatos,aut potius tenui:gustamine haustos ex uniuersa mente diuina. Præterea.i. insuper demonstrabatur mihi quod Socrates deseruisset,

Catõis sñia de animo

Quidi? Iuuẽa.

Socra/ tis mors

ASC.

Aius ẽ cælestis

Quare sapiẽtia ais da/ ta hũa/ nis.

MAR. PHI. ¶SVPREMO die:ultimo quo damnatus est:sumpto cicutæ succo diem obiit supremũ. ¶ Sapientissimus oraculo apollinis:interrogatus apollo:qui oium eet sapientissimus:respondit Socrates:quod cum Socrati renunciatũ eet:inquit non uerum apollinem dicere:si eum sapientissimum omnium iudicasset:quia nemo est omnium sapientissimus: & nemo est qui omnium humanarum diuinarumq; cognitione habeat:immo tantarũ cõparatione rerum sciendarũ omnis est ignorantissimus. Sed si apollo dixisset Socra. hominem eẽ sapientissimũ:id uerum eẽ fateretur:hac ratione: quia nemo erat q illud uerbũ Socratis diceret. Hoc.n.scio:q nihil scio, Nam nihil scire Socra. uidebatur:q̃uis in omni re peritissimus fuisset:cæteris autẽ multa scire:cum nihil aut parum scirẽt. ¶ Sic mihi persuasi: uerba Socra. a Pla. scripta eode lib. ¶ Celeritas animorũ: qa pauloante dixit momẽto nuc illuc trãsit:& uadit in cognitionẽ multarũ:& longissimarum rerũ:ut is qui romæ est paruo momẽto trantit Venetias:& quæ in eis fiunt uidet:& sic de cæteris rebus maxime notis. ¶ Inuenta:excogitata in uita uidemus in diuersitate operũ. ¶ Cũq; animus agitetur:exercet mouendo:cogitãdo:faciendo:considerando:deliberando:&c. Est animus & corp⁹ ut ait Macro. i somnio Scipio:ut ignis & ferrũ ignis enim ex se semper ẽ calidus. Ferrum autẽ eit candum ex igne:& tantũ retinet illã caliditatem quãtum sua natura patitur:sic est aius & corpus. ¶ Principium motus est:qa semper fuit in motu:& est æternus in motu enim agendi: deliberandi:huiusmodi aliquid excogitandi:& q nõ habeat principiũ motus ratio est:quia ex se non ab alio moueturi:ut qui seipsum moueat. ¶ Nec habiturũ esse finem motus:quia semper mouebitur: & æternus erit:& ratio est quia non habebit finẽ: qa nunq̃ relicturus sit seipsum. sed semper erit. ¶ Et cũ simplex animi natura. Alia ratio est quę probat animũ esse immortalẽ:quia animi natura est simplex: & cælestis cum nulla re mixta: nec aliquid dissimile & dispar habeat:ex quo sequit:q sit indiuisibilis: & diuidi non possit:econtra est corpus: quod est multiplex eius natura. Nam ex quattuor elementis compositum est:& quod habet ẽ mixtum: & dispar: & dissimile:& per consequens est diuisibile:& diuidi potest:& mortale est q si non posset diuidi natura animi sequit non posse mori. ¶ Interire: omniũ finem rerũ habere:unde leuior res est perisse q̃ interire. quã rẽ manifestat Plau. in captiuis. Qui per uirtutẽ perit at nõ interit. ¶ Argumento:causæ pbationi:uult dicere q oẽs animi tanq̃ inclusi in corpore sunt peritissimi:& oium rerum scientiã tenent:sed cũ intrant corpus oino retinent illam diuinitatẽ:ueluti qui est in carcere:& uidere non põt:& q hoc sit uerũ alios eẽ peritos anteq̃ infundant in corpe pbat p hoc dicẽs. ¶ Quod tã pueri &c. Scire est:ut ait Arist. rẽ per cãs cognoscere. ¶ Reminisci:q̃tũ ad ordinẽ. ¶ Recordatio tum ad scientiã preteritarũ rerũ. ¶ Hæc.s.q̃ dicta sunt per Socra. ¶ Apud Xenophõtẽ:idẽ pbat per hũc plm: q & Soc. discipulus fuit:& inter hũc & Platonẽ magna fuit æmulatio:uñ dũ Plato librũ de imortalitate aiorum composuisset. Xenophõ pediã Cyri fecit:cuius nũc meminit. ¶ Cyrus maior:hic pclarissimus fuit:& rex Persarũ de quo añ diximus. ¶ Discessero:obiuero mortẽ. ¶ Nusq̃:qa in loco fœlicitatis & beatitudinis. ¶ Nullũ:nihil futurũ esse me. ¶ Nec.n. post ppositionẽ posuit rõnẽ:& qa posset dicere cũ.s. discesseris a nobis nusq̃ eris:& nõ uidebim⁹ te:& nullus futurus es: respõdit. ¶ Nec uidebatis aium meũ:qa aius est inuisibilis & imortalis. ¶ Quas gerebã:magnifice tractabã:multas enim res pclaras fecit:& aio & uirtute multũ ualuit:totũ sibi orientẽ obedientẽ habuit:sed ipsemet eius imperium exoptauit.

¶SVPREMO die uitæ.s.suæ de immortalitate animorũ:is dicit Socrates qui eẽt iudicatus oraculo.i.responso apollinis qđ nõ dabatur nisi orantibus:aut quod ora sacerdotis enunciabatur:unde.vi. Aenei.cessas in uota pceq̃. Tres at ænea cessas neq;.n.ante dehiscent. Attonitæ magna ora domus &c. qui inquã esset iudicatus sapientissimus sup. oium mortalium aut plurimum sapiens. ¶ Quid multa sup. dicam ego persuasi mihi sic:& ego sentio sic supple esse: uidelicet animos immortales & diuinos:hoc est cum tanta celeritas animorum sit:& tanta memoria præteritorũ: & tanta prudẽtia:quasi prouidentia futurorum:& tot artes:& tantæ scientiæ:tot inuenta:sentio in quã eam naturam quæ continet eas res. s. dictas:hoc est animum hominis:non posse esse mortalem. ¶ Cunq;.i. & cum animus agitetur semper:nec habeat principium motus:quia ipse moueat se:nec habiturum quidem eẽ finem motus.i.se semper moturum eẽ. qui ipse nunq̃ sit relicturus se. ¶ Et cũ natura animi sit simplex:neq; haberet ĩ se quicq̃ admixtum dispar:atq; dissimile sui sentio sup. eum non posse diuidi:quod.scilicet diuidi in partes si non possit:sentio non posse interire: & eẽ magno argumẽto:ideo approbationi homines scire plæraq;.i.plurima anteq̃ sunt nati:id quidem erroneum: quia animæ non fuerunt creatæ anteq̃ infunderentur. ¶ Vtrum tamen habent in se principia quædam scientiarum:per quæ uidentur res quas adiscit quodãmodo reminisci. ¶ Hoc inquã argumento q pueri iam cum discant artes difficiles:ita celeriter arripiant innumerabiles.scilicet scientias:ut uideantur non accipere eas. ¶ Tum.i.tunc primum: sed reminisci. ideest reducere in memoriam & recordari:ideest ad cor reducere & uersare:hæc sunt fere Platonis sup. argumẽta ad animorum immortalitatem probandam. ¶ Autem pro sed: Cyrus maior.i.senior moriens apud Xenophontem.i. in lib. quem de eo scripsit Xenophon:dixit hæc:o filii carissimi:nolite arbitrari me cum discessero a uobis:fore.i.futurum eẽ:aut nusq̃.i.in nullo loco aut nullum.i.rem nullam. ¶ Nec enim uidebatis animum meum dum eram.i.conuersabar uobiscum:sed essem aut eẽt in hoc corpore uos intelligebatis eum ex his rebus quas gerebam. ¶ Creditote igitur eundem: scilicet animum eẽ: eũ si nullum uidebitis:scilicet opus aut iudicium animi:nec uero.

Macrobi. Aius ẽ æternꝰ & semper in motu.

Plautꝰ

Aius ẽ inuisibilis imortalis. ASC.

Aius ẽ imortalis.

Cyri morientis uerba.

supremo uitæ die de imortalitate animorũ differuisset is qui esset sapiẽtissimus oraculo apollinis iudicatus. Quid multa? sic mihi psuasi: sic sentio cum tãta celeritas aiorum sit:tãta memoria præteritorũ:futurorũ prudentia:t ot artes : tot scientiæ:tot inuẽta non posse ei naturam:quæ res ea continet esse mortalem. Cũq; animus semper agitetur nec pricipiũ motus habeat: quia ipse se moueat:finem quidẽ habiturum esse motus:qui nunq̃ seipse sit relicturus:& cum simplex animi natura eẽt:neq; haberet in se quicq̃ admixtum dispar sui atq; dissimile:non posse eum diuidi. Quod si non possit: non posse interire:magnoq; esse argumento homines scire plæraq; anteq̃ nati sint. Quo iam pueri cum artes difficiles discant.ita celeriter res innumerabiles arripiant:aut eas nõ tum primũ accipe uideant: sed reminisci & recordari. Hæc pla. sunt fere. Apud Xenophõtẽ ãt moriens Cyrus maior hæc dicit. Nolite arbitrari o mihi carissimi filii me cũ a uobis discessero:nusq̃ aut nullũ fore:nec enim dũ erã uobiscũ aium meũ uidebatis:sed cũ essem in hoc corpore ex his rebꝰ:q̃s gerebã: intelligatis. Eundem igitur esse creditote ẽt si nullum uidebitis. Nec uero clarorum uirorum post mortem:

¶HONOres: ut puta epigrãmata siue titulos præclara monumẽta: qm̃ memoriã seruant mortuorꝝ: q̃ si aĩ mortuorꝝ & sensus non sentirẽt & talibus honoribus delectarent: non permanerẽt tales honores: nec fierent. ℣ Persuaderi: animũ ad credendũ induci. ℣ Aĩos. s. mori cũ ex corpe discederẽt: & uiuerẽt: cũ eẽnt in corpe: nec hoc sit uerisimile: ꝙ in hac uita uiuant aĩ: post mortẽ aũt morianť. ℣ Insipientẽ: stolidũ & nõ scientẽ. ℣ Sed eũ liberatus oĩ admixtione corpis: qđ cõpositũ est ex cõmixtiõe quattuor elemẽtorꝝ & est qđã carcer aĩ. Vt Virg. Nec auras ꝓspiciũt clausulæ tenebris & carcere cæco. ℣ Dissoluit: qa ut diximus mors est solutio corpis & aĩæ. ℣ Quo discedebãt: ad quẽ locũ oĩa nanqꝫ reuertunť illuc: uñ orta sunt: corpus aũt ex quattuor elementis formatũ est: & cum morit in ĩpa morte dissoluit: aĩus aũt mẽte diutina delibatus necesse est illuc reuertatur. ℣ Morti tã simile: q̃ somnũ: ut Virg. Con sanguineus læti sopor. ℣ Multa enim: qđ aĩ declarẽt suam diuinitatẽ probat: & est argumẽtum a minori ad maius: ℣ Remissi & liberi sunt: ab agitatione corporis: & sunt inquiete. ℣ Futura prospiciunt: longe uident: & cognoscũt quæ futura sunt & multa sunt exẽpla ĩ libello Ci. de diui. & in Vale. cap. de somnio q̃ exitu sensit. ℣ Corporis uinculis relaxauerint: cum mortui erunt: & bene uinculis qa ut diximus in carcere eẽ uidẽtur. ℣ Quare concludit ut dictũ est: nã & in terra dii eẽ dicunť propter aliquas excellẽtes uirtutes: ut inquit Hierony. Cælestem uitã ageret in terris. ℣ Vna: simul cũ corpore morituris: ut dicebant aliqui stulti philosophi blandientes suæ malæ actæ uitæ: qui cum cognoscebãt se male uixisse & uiuere: dicebãt aĩum cum corpore interire: est enim interitus: quasi interitus. qa inter corpus & aĩam: unde mors diffinitur eẽ solutio corporis & aĩæ. ℣ Hanc pulchritudinem: hunc mũdum: ita bene ornatũ & pulchrum quẽ κοσμου dicunt. ℣ Nos si placet: qđ per transitionẽ colorẽ rhetoricũ uenit ad romana exempla: ut diximus de externis: dicamus nunc de nostris & facit ipsos attentos. ℣ Paulũ æmilium: Paulum auum naturalẽ. L. Pau. æmilium. ℣ Africanum: adoptiuũ: Scipio: maiorem africanũ africani fratrẽ. P. Scipio: qui in principio primi belli punici cum Hannibale dimicauit. ℣ Ad patruũ. Gn. Scipio. fratrem. Sci. qui in Hispania cõtra Hãnibalis fratrem missus fuit eodem bello punico. Patruus autem ab auũculo in hoc differt: ꝙ patruus est a patre: A uunculus a utem a matre. ℣ Animo cernerent: ut acutiorem & expssiorẽ rem facerẽ: inquit cernerẽt: quasi ante oculos haberent: cum cernere ꝓprie est oculorũ: uidere animi. Ci. in epi. ad plãcũ. Sic. n. uideo quasi ea quæ oculis cernũtur me a te amari. ℣ More senũ: ut hõ laudator temporis acti.

honores permanerent: si nihil eorum ipsoꝝ animi efficerent: qđ diutius memoriã sui teneremus. Mihi nunq̃ quidem persuaderi potuit animos: dum in corporibus eẽnt mortalibus uiuere: cum exissent ex his emori: nec uerum tum animum esse insipientem: cum ex insipiẽti corpore euasisset. Sed cum omni admixtione corporis liberatus purus & integer esse cœpisset: tum esse sapiẽtem. Atq̃ etiam cum omnis natura dissoluitur cætera rum reꝝ perspicuũ est: quo quæq̃ discedant. Abessent enim oĩa unde orta sunt: aĩus aũt solus: nec cum adest: nec cum discedit: apparet. Iam uero uidetis nihil morti esse tam simile q̃ somnũ. Atqui dormientium animi maxime declarãt diuinitatem suã: multã enim cum remissi & liberi sunt: futura prospiciunt. Ex quo intelligitur quales futuri sint: cum se plane corporis uinculis relaxauerit. Quaĕ: si hæc ita sint: sic me colite ut deũ. Sin una interiturus est animus cum corpore: uos tamẽ deos uerentes: qui hanc omnem pulchritudinem tuẽtur & regunt: memoriam nostri pie inuiolateq̃ seruabitis. Cyrus quidẽ hæc moriens. nos si placet nostra uideamus: nemo unq̃ mihi Scipio persuadebit aut patrẽ tuũ paulum: aut duos auos paulum & africanũ: aut africani patrẽ: aut patruũ: aut multos p̃stãtes uiros: quos enumerare necesse non est: tãta eẽ conatos quæ ad posteritatis memoriã ptinerẽt: nisi aĩo cernerẽt posteritatẽ ad te ptinerẽ posse. An cẽses: ut de meipo aliqd more senũ glorier: me tãtos labores diurnos nocturnosq̃

MAR. PHI.

Virg.

Virg.

Hieronymy.

¶HONOres: clarorꝝ uirorꝝ pmanerẽt post mortẽ: si animi eorꝝ ipsorꝝ nihil efficerẽt. ℣ Quo. i. per qđ teneremus diutius memoriã sui: qđẽ. i. certe nunq̃ potuit psuaderi mihi aĩos: dum. i. donec aut qñ eẽnt in corporibus mortalibus uiuere & mori: cum exissent ex his. s. corporibus mortalibus. ℣ Nec uero: potuit mihi psuaderi animũ eẽ insipientẽ: tũ cum euasisset ex corpore insipienti. i. stolido & mortali. ℣ Sed sup. psuasum est aĩum: tũ. i. tunc eẽ sapientẽ cũ liberatus omni admixtione. i. contagione corporis: cœpisset eẽ purus & integer. ℣ Atq̃ etiam: cum oĩs natura dissoluitur morte pspicuum. i. clarum & euidens est: quo. i. in quem locum. ℣ Quæq̃. i. quæcunq̃ cæterarum rerum discedant. ℣ Enim pro quia: abessent super eo: unde sunt orta. ℣ Autem pro sed solus animus non apparet nec cum adest. s. in corpore: nec cũ abest post sperat idem. ℣ Iam uero: Affert id quod prius dixit parum sensus eẽ in morte cum sit simillima somno: unde ℣ Ordo: autẽ est. & mortuã creusam illi cõparuit: maro Aenei. ii. dicens. Par leuibus uentis uolucriq̃ simillima somno. ℣ Vos filii mei uidetis tã nihil eẽ tam simile morti q̃ somnium. ℣ Atqui. i. sed certe animæ dormientiũ declarant maximẽ suam diuinitatem. ℣ Enim pro quia: cũ ipsi animi sunt remissi. s. a curis intensis & liberi: ipsi prospiciunt. i. prouidẽt futura multa. ℣ Ex quo. i. quare intelligit. quales sup. animi sint futuri cum relaxauerint se plane. i. oino uinculis corporis. ℣ Quare si hæc sint: ita quẽ. s. animum docuerint. uere ĩmortalem: colite me propter animum participẽ diuinæ naturæ sic deum. ℣ Sin. i. sed si animus est interiturus una cũ corpore. ℣ Vos tamen uerentes deos qui tuentur. i. protegunt & regunt omnẽ hanc pulchritudinem. i. hunc ornatum totius mundi: qui græce cosmos. i. mũdus & ornatus dicitur: uñ & mundus muliebris dicitur quicquid ad ornatũ mulieris attinet: seruabitis pie & inuiolate memoriam nostri. s. patris uestri: qui tale munus nos a deo accepisse fatemur: ut animos ĩmortales & semp cum deo fururos fortissimos. ℣ Cyrus quidem moriens sup. dixit hæc quod Cato bene addit: ne uideatur a Scipione & Lælio postulare: ut se pro deo colãt. ℣ Nos si placet uideamus nostra. i. romana: aut a nobis seu nostris excogitata. ℣ Nemo: aut Scipio psuadebit mihi: aut patrem tuũ paulum. i. Aemilium: aut duos auos paulum & africanum. s. maiorẽ: aut africanum fratrem. i. P. Scipio: aut patruũ. i. patris tui fratrẽ: aut multos præstantes uiros quos non est necesse enumerare esse cognatos. i. adorsos & molitos tanta quæ pertinerent ad memoriam posteritatis: nisi cernerent. i. uiderẽt animo posteritatem posse pertinere ad se. ℣ An censes: ut glorier. i. permittatur mihi gloriari aliquid de meipso more senum: me fuisse susceptorum. i. uoluisse susscepisse tantos labores diurnos nocturnos: domi: ideſt tempore pacis.

ASC.

MAR. PHI. Contẽdo Prospicio Virg.

¶ DOMI: romæ & in senatu. ℣ Quibus uitã. s. finibus sum terminaturus. ℣ Nonne melius: si ita esset: ut cũ uita essem terminaturus gloriã nõne melius fuisset me ætatẽ inertẽ & ociosam duxisse. q. d. sic. ℣ Cõtẽtiõe. uisu: conatu: tria significat ꝓtẽdo: conari: uehemẽter petere: & litigare. ℣ Sed nescio: nolebat. n. dicere ꝑ doctrinã & sapiẽtiã: ne arrogãs uideret: in quo captauit beniuolentiã. ℣ Erigere: tractus sermo est ab illis qui longius & altius uidere uolunt: & in digitis se erigunt. ℣ Prospiciebat: antecedebat: sicut frequenter ponit Tullius & illud pro est græcum & significat Ante. Aliter ꝙ spicio est ꝓcul aspicio: ut Virg. in. i. æne. Prospicit errãtes hos tot armẽta sequunt. ℣ Tũ deniq; cũ principio haud minus niteretur. ℣ Quid. s. dices. ℣ Quod sapientissimus quisq; æquo aĩo moriẽ: oẽs sapiẽtes æquo aio & sapienter & læte moriunt: qa intelligũt se ad meliorẽ uitam ubi summa est fœlicitas peruenturos: & præmium bñ actæ uitæ habituros: ut in hac uita uidere possumus cum quisq; laborat: ut ꝑter modũ suo labore suscipiat præmiũ: & cum ita uidemus q̃ tanta est stultitia hominũ: ut credant uirtutẽ sua ꝑmia & merita non habiturã: adeo cum ipse iustissimus sit: uñ stultissimus inīquissimo. s. moriẽ aĩo nõ intelligens beatitudinẽ & summã fœlicitatẽ alterius uitæ. sicut sapientissimus qui per sapientiam uidet: & cognoscit ipsam. ℣ Quid: nonne aius. s. sapientissimus. ℣ Qui plus acutius. s. per sapiẽtiã. ℣ Ad meliora loca: ubi fœlicitas ẽ æterna. ℣ Illud aũt. s. animus stultissimus. ℣ Efferor studio uisendi: ducor uehementi quadã uoluptate. ℣ Colui: ad gestus: per exhibitionẽ reuerentiæ propriæ uenerari. Virgi. in. x. Sũme deum sanctiq; custos soractis apollo. Q uẽ colimus. ℣ Dilexi: ad beniuolentiã: & diligimus leuius & amamus uehemẽtiꝰ. Cice. i epist. ad dolobellã. Nunc amare uidear antea dilexisse. ℣ Conuenire: alloq & inuenire: utrunq; eñ significat. ℣ Audiui: per historias: & ab aliis. ℣ Legi: p scripturas. est. n. proprie legere. ℣ Conscripsi: ut in lib. de originibus in quo italicarum urbiũ originem scripsit: & multoꝝ uiroꝝ. ℣ Quo: aduerbiũ: & accentũ hẽt in fine. ℣ Pilã: ludum pilę: ut indoctus sue pilæ: quo & uiri clarissimi delectabañ admodũ ut alexãder & ꝓprie exercitatio est nobiliũ uirorum. ℣ Largiatur: largiri. n. ꝓprie est cum quadã prodigalitate. ℣ Repuerisca: in pueritiã redeam. Est. n. puer quasi purus a puritate. ℣ Vagiã: a uoce quam emittũt infantes uacua dr̃ uagire. ℣ Ad carceres. ad principiũ curriculi & cursus. ℣ A calce: a fine. Q uantus eẽt cursoribus potissimũ uictori si brauio adepto & decurso semel spacio: iterũ currere ad idẽ oporteret: sic per similitudinẽ uita nostra. Carceres. n. in plurali dñt repagula & fines illi: qui añ pectora equoꝝ sunt cum uolũt currere. Virg. i. i. ge. Vt cum carceribꝰ sese effudere q̃drigæ. Carcer: aut locus ẽ noxioꝝ. Calces. n. dñt fines: ut Hiero. In calce tuarum lrarum uidi. ℣ Q uid. n. adducit rõnes: ꝑ q̃s cognoscimꝰ nõ dolẽdũ sed gaudẽdũ eẽ morte: cũ de malo ad bonũ trãseamꝰ: & de mortalitate ad imortalitatẽ. ℣ Sed hẽat sane. s. aliqd cõmodi ipsa uita. ℣ Habet tñ. s. ad cõmodi satietatẽ & modum. i. finẽ.

Virg. Puer Carceres. Virg. Hieronym. A Scẽ.

¶ CVM domi: & in ciuitate essem: & militiæ. i. tempore belli: cum foris agerem si essem. i. mihi persuasissem q̃ eẽm terminaturus iisdẽ finibus. i. terminis: gloriã meam est terminaturus uitam. s. temporalem. q. d. nequaquam. ℣ Ettã firma esset adhuc uirtus propter se esset amplexanda: unde pulcherrime dicitur apud Maronem Aenei. ix. Pulcherrima primum di. moresq; dabunt uestri. ℣ Nonne fuisset multo melius: diceret Sene. ꝙ non traducere ætatem ociosam & quietam sine ullo labore: aut contentione: quasi dicat uidetur sane ꝙ sic. ℣ Sed uidetur quomodo animus erigens se prospiciebat: porro. i. longe: aut inspiciebat posteritatem semper ita: quasi cum excessisset e uita. s. præsenti: eẽt deniq;. i. demi uicturus tunc: quod in de somnio Scipionis latius dicitur. ℣ Q uod ni: nisi haberet se ita: ut animi eẽnt immortales animus optimi cuiusq; haud: ideſt niteretur. i. nixu quidam moliretur maxime ad gloriam imortalem. ℣ Q uid: sup. dicetur de hoc ꝙ sapientissimus quisq; moritur animo æquissimo. i. libentissimo: & stultissimus quisq; iniquissimo. i. inuitissimo: nonne uidẽt uobis: is animus. s. sapiẽtissimi uiri qui plus cernat & longius: uidere se proficisci ad meliora. ℣ Ille autem animus. i. stulti hominis: cuius acies. s. oculorũ sit obtusior: ideſt hebetior non uidere se. scilicet proficisci ad meliora. ℣ Equidem. i. quandoquidẽ aut certe efferor. i. extra me feror & trahor: studio uidendi in alia uita patres uestros quos colui & dilexi. s. in hac uita. ℣ Neq; uero habeo solum conuenire. ideſt congredi ad eos quos ipse cognoui: sed etiam illos de quibus audiui & legi & ipse scripsi. scilicet in libro originum. ℣ Q uo quidem: graphice demonstrat auiditatem suam hinc ad maiores suos proficiscendi: ut quam prius commendauit maturitatem & satietatem uitæ sibi non deesse innueret: unde dicit. ℣ Q uo. ideſt ad quos. quidem. i. certe quis: ideſt aliquis retraxerit haud sane. i. non multum facile. i. faciliter: me proficiscentem: ideſt pergentem: nec retorserit. i. ui retrocedere coegerit tanq̃ pilam: quæ impulsa a contra ludente retorquetur. ℣ Q uod si quis deus largiatur mihi ut repuerisçam: ideſt iterum puer fiam: ex hac. scilicet senili çtate: & uagiam sicut infans feceram in cunis: ideſt cunabulis: ego recusem. i. renuã illud donum recipere: ualde. ideſt multum. ℣ Nec uero uelim decurso iam quasi spacio constituto ad metam uitæ percurrendæ reuocari a calce. ideſt meta & fine sicut cals seu calx est finis pedum ad calceres. i. principia cursus: unde equi cursuri emittebantur & prius q̃ current arcebantur: unde dicti sunt carceres: quasi coarceres. ℣ Enim pro quia: quid commodi habet uita sup. ista. q. d. nihil: quid potius non laboris habet: quasi dicat nihil & si nihil non habet: ergo omnem laborem habet: sed habeat sane sup. aliquid commodi. ℣ Tamen: ideſt nihilominus habet certe: ideſt indubitate: aut satietatem: scilicet uitæ & commodorum eius: aut modestiam: ideſt temperantiam.

Societatem doctorum defunctorum optat Infitiã si offerretur recusaret Natura hospitiũ nobis hic ñ ddit.

domi militiæq; susceptuꝝ fuisse: si iisdem finibus gloriã meã quibus uitã essem terminaturus? Nonne melius multo fuisset ociosam ætatem & quietã sine ullo labore aut contentione traducere? Sed nescio qũo aius eius gens se posteritatẽ semp ita ꝓspiciebat: quasi cum excessisset e uita: tũ deniq; uicturus eẽt. Q uod quidem ita se hẽret ut aĩ imortales essent: haud optimi cuiusq; animus: maxime ad imortalẽ gloriam niteret. Quid ꝙ sapientissimus quisq; æquissimo aio moritur? Italiũ simus iniqssimo? nonne uobis uidetur aius is qui plus cernat & longius uidere ad se meliora ꝓficisci? Ille autem cuius obtusior sit acies non uidere. Equidem efferor studio patres uestros quos colui: & dilexi uidendi. Neq; eos uero solum cõuenire habeo quo ipse cognoui: sed illos etiã de quibus audiui & legi: & ipse cõscripsi. Q uo quidẽ me ꝓficiscente: haud sane quis facile retraxerit: neue tanq̃ pilam retorserit: ꝙ si quis deus mihi largiatur ut ex hac ætate repueriscam & in cunis uagiã ualde recusem: nec uero uelim quasi decurso spacio a calce ad carceres reuocari. Q uid enim habeat ita commodi? quid non potius laboris? sed habeat sane habet certe tamen: aut satietatem: aut modum.

¶ Non libet

¶NON libet: erant quidem stulti indocti: & imperiti: qui cum ad senectutem uenerant dolebãt et deplorabant dulcedinem uitæ actæ: dicebant nolle uixisse: multi habent contentionem. Vt uulgus ignobile. ℣ Hi: docti: derogat authoritatem testibus. ℣ Pœnitet: pœnã capio & doleo a pœna dictum pœnitere: & illud autem. ℣ Non natum frustra: & bene summus orator: summus imperator: & summus senator fuit: ut diximus. ℣ Commorandi enim: exponit quid sit hospitium. Est enim in quo ad tempus: aut propter cibum: aut propter pluuias: aut alias huiusmodi res: quod diuersorium dicimus. Id enim a diuertendo dictum: in quo diuertimus causa cibi aut pluuiarum & cætera: aut quod ad ipsum diuersi homines uertant. Domus autem proprium est habitaculum hominis: unde dicit ꝙ natura nobis dedit: non domum sed diuersoriũ in hac uita quo per aliquot dies essemus. ℣ Cœtum: multitudinem diuinã. ℣ Colluuione: q̃dã sordida aggregatione. ℣ Catonem: meum filium: de quo ante diximus. ℣ Melior: quantum ad uirtutem. ℣ Pietate. Est enim pietas erga parentes & deos. ℣ Præstantior: quantum ad beniuolentiam & claritatem & gratiam patris. ℣ Cuius: filii. ℣ Crematum: cõbustum: quod proprium est romanorum. Nam ab ipsis est inceptum apud latinos: ut corpore comburerentur mortua: unde sedm ritum romanum inquit Teren. ad sepulchrum uenimus in igne posita est. Cum. n. in bello tot occidebantur: in sepulta dimittebantur & canibus & auibus cibus erant. Quare Ro. cœperunt ipsa corpora concremare: & genus sepulturæ erat inuectio puluueris. Fuit autẽ filii Catonis corpus a patre combustum: & sedm ordinem naturæ debebat prius corpus patris cõburi: quod dicit: ꝙ contra debuit &c. ℣ Ab illo. s. Ca. filio meũ corpus. ℣ Animus: filii Ca. ℣ Respectans: uehementi & sequenti quodam studio & auiditate. ℣ In ea loca. s. ad campos elysios quo animæ beatorum ire putantur. ℣ Quo: ad quæ loca. ℣ Quem meum casum. s. mortem filii. ℣ Visus sum: ut euitaret arrogãtiam inquit uisus æquo animo. i. libenter. ℣ Digressum: & discessum: in hoc differũt: quia digressus est de loco a quo: discessus uero ad locum ad quem. ℣ His mihi rebus: rationibus & doctrinis: & utrorum clarissimorum exẽplis: & est conclusio ad omnia quæ dixit: tripartita enim est conclusio: quam ἐπιλογὴν græci nominant. Fit nam ꝙ: ut inquit Cice. ex enumeratione: amplificatione: & commiseratione. Genus autem huius conclusionis est per enumerationem. ℣ Admirari so. ut in principio admirari soleo: cum hoc. C. Læ. &c. ℣ Quod si: miscet hic quandam antipophoram qui erant q dam philosophi: qui dicebant animum esse mortalem. ℣ Libenter erro: quia sciebat se non errare. sed uidebatur illis philosophis errare: ideo ait libenter. ℣ Hunc errorem. s. ut credam animos immortales: quia certe non est error sed summa sapientia. ℣ Extorqueri. per uim auferri. ℣ Minuti: quasi nullius precii: unde derogat authoritati ipsius.

MAR. TI. PHI. LE. Diuersorium Dom? Terẽ. Digressus Discess.

¶ENIM pro quia: non libet mihi deplorare uitam: quod. i. quam rem multi & hui. s. multi docti fecerunt sæpe: nec pœnitet me uixisse: quoniam uixi ita: ut non existimẽ. i. iudicem aut censeam me natum frustra. i. ne quic q̃ hoc est ad nullam utilitatem. ℣ Et ego discedo ex hac uita tanq̃ ex hospitio non tanq̃ ex domo. s. propria. ℣ Enim pro quia: natura dedit nobis in hoc mundo diuersorium commorandi. i. ad tempus morandi: ut in ædibus alienis & in caupona me cenaria ad quam diuertimur e uia: unde diuersorium dicitur: non habitandi. i. tanquam propriam mansionem possidendi. ℣ O diem præclarum: hoc dicto significat se mortem habere in desiderio: cum proficiscar ad illud scilicet nobilissimum consilium idest ordinem simul conuocatorum: & ad illud cœtum qui simul conuenerunt: & discedam ex hac turba & colluuione idest contaminatione rerum. ℣ Proficiscar enim non solum ad eos uiros de quibus dixi ante: sed etiam ad Catonem meum scilicet filium cuius etiam prius meminit: quo scilicet Catone nemo est natus uir melior: & nemo præstantior pietate. i. per pietatem. ℣ Cuius corpus iam exangue est crematum a me scilicet patre quod decuit sup. fieri contra. i. econtrario: ut corpus meum ab illo sup. crematur: aut meum sup. corpus cremari ab illo. ℣ Animus uero Catonis filii huius non deserens idest penitus derelinquens me: sed respectans: idest frequenter respiciens atq; expectans discessit profecto in ea loca: qno. i. a quo ipse cernebat. i. uidebat esse ueniendum mihi idest in quo debeam uenire pro meritis meis. ℣ Quem casum meum scilicet ꝙ filium sic præmiserim uisus sum ferre fortiter idest forti animo non quod ferrem. i. paterer animo æquo: idest placido ut mare dñ æquũ est: quod de æquor dicitur: placidum est: aut æquo. i. indifferenti animo & non magis commoto: sicut dicitur ab Hora. Aequam memento rebus in arduis seruare mentem: non secus in bonis &c. sed ipse consolabar me existimans non longinquum digressum atq; discessum fore. i. futurum esse inter nos. ℣ His mihi rebus. Tacitum facit epilogum nam antedictorum memoriam habendam innuit concluſurus unde rata clausula opus illic habuit: hæc dicit ergo. ℣ O Scipio senectus est mihi leuis. i. facilis toleratur: his rebus. i. rationibus: doctrinis & illustrium uirorum testimoniis: & conscientia bene actæ uitæ: te autem Scipio compello & alloquor: quia tu dixisti cum Lælio te solere id admirari cum Lælio. Nec solum est senectus mihi non molesta: sed etiam iucunda. i. delectabilis. ℣ Quod si ego erro in hoc ꝙ credam animos hominum esse immortales: ego erro libenter: quia iucũdius est talem errorem mihi persuasum esse q̃ ueritatem oppositam: si oppositum. s. animos una cum corporibus perire uere esset: nec uolo hunc errorem quo delector: extorqueri. i. ui animi mihi: dum idest tantisper donec uita finiatur. id est sed si ego,

ASCẽ

MAR. PHIL. Lactantius. Virg.

¶PHILOsophi mortui irrideant: quia cum sint mortui: & secdm eorum opinionem una cum eis animus & sensus ē mortuus: non poterunt me irridere quia nihil sunt & nihil sentiunt. ℣ Extingui: mori. ℣ Homini: qui ut ait Lactãtius natus est ut deum cognoscat: cognitum amet: amato fruatur. ℣ Optabile: eligibile: nam optare est eligere. Virgi. in. i. ænei. Para optare locum tecto & concludere fines. ℣ Suo tempore: quod iam uenerit ad summum ætatis. ℣ Modum: finem & mēsuram aliarum rerum: ut uidemus in temporibus annorum quæ sunt quatuor uer: æstas: autumnus: & hyems: quæ omnia modum habent. ℣ peractio: complementum. Per enim plærūq; in compositione perfectionem significat: ut perago: perficio: peroro. ℣ Tanq̃ fabulæ: comœdiæ siue tragœdiæ: quæ per actus quinq; sunt diuisæ: & in fine ipsorum uos plaudite dicunt: ego caliopus recensui: quæ recitata semel si quis iterum a principio recitare inciperet defatigationem afferret: & nemo animo libenti audiret: sic est in uita nostra.

philosophi irrideant: cp si non sumus imortales futuris: tamen extingui homini suo tempore optabile est. Nam habet natura: ut aliarum omnium rerum sic uiuendi modum. Senectus autem peractio ætatis est tanq̃ fabulæ: cuius defatigationem fugere debemus: presertim adiuncta satietate. Habui hæc de senectute quæ dicerem ad quam utinam perueniatis: ut ea quæ ex me audistis re experti probare possitis.

FINIS.

Vt

℣ Adiuncta satietate. s. audiendi & spectandi. ℣ Hæc: q̃ diximus. ℣ Vt: adiunctiua est quæ subiunctiuis uerbis adiungitur: interdum uero causalis plærumq; autem aduerbium similitudinis ex quo componitur utinam: unde ut etiam pro utinã ponit. Hora. in. ii. ser. O pater & rex Iuppiter: ut pareat positum rubigine ferrum. Nam fuisse ergame miro ingenio expertus sum. Et est etiam experiri tentare. Iuuenalis. Experiar quid concedatur in illo. Quorum flaminea tegitur cinis atq; latina. Terentius. Oĩa prius experiri consilio q̃ armis sapientem decet.

Hora.

Iuue. Terẽ.

FINIS.

ASCẽ. Mori suo tpe est optabile.

¶VT quidam phi minuti. i. minus celebrati ac autentici: censent. s. existimant nihil sentiam. i. nullum sensum habeo. ℣ Mortuus. i. ubi mortuus ero non uereor ne philosophi mortui irrideant hunc errorẽ meũ: cũ nec ipsi sensum habeant cp si non sumus futuri immortales. ℣ Tamen. i. nihilominus optabile est homini extingui suo. i. maturo & oportuno tempore. ℣ Nam natura habet modum. i. mensuram & certum finem uiuendi: ut sup. habet modum oĩum aliarum rerum. ℣ Senectus autem est peractio. i. ultima & consummata actio ætatis tanq̃. i. perinde atq; esset peractio fabulæ. i. comœdiæ aut tragœdiæ: cuius. s. ætatis comsummatæ & peractæ defatigationem. i. extremam lassitudinem: ita ut penitus defessi nihil amplius possimus: nos debemus fugere. i. non optare: præsertim satietate. s. uitæ adiuncta. i. ubi illa accidente. ℣ Peroratio: Habui o Scipio & Læli. hæc quæ dicerem de senectute: ad quam utinã uos perueniatis: ut experiendo. i. per rem ipsam possit probare. i. approbare ea quæ audistis ex me. s. satietatem uitæ esse senibus & requiem in ante actam uita si præclara & honesta est: & id genus alia quæ non facile in expertes persuaderi possunt.

FINIS.

Argumẽtũ a minore ad maius.

¶Titulus huius opusculi est. M. T. C. Paradoxum liber. Paradoxa dicuntur ꝑcepta admirabilia: quæ sunt ꝑter opinionem hominum: qua ex re in hoc solo uerbo facit auditores dociles & attentos. Dociles. n. auditores habebimus: si summa breuiter exponemus: breui quidem exponit se tractaturum admirabilia. Auditores attentos habere poterimus: si pollicebimur nos de rebus nouis & magnis. Cice. n. inusitata & noua in hoc opere dicturus est: uidens autem græcos in sententias præuidere: has admirabiles sententias Socra. in latinum cõuertere uoluit sermonem: ad hoc ut latini tanto non essent uacui bono.

Fran. Matu.

¶Absoluimus bene iuuante deo Cice. officia: opus mea quidem sententia pulcherrimum atq; utilissimum omnium: quæ ille edidit: non minus grauis & diligens philosophus q̃ uehemens & consumatus orator. Et quoniã stoicorum illic præcipue laudat & sequitur opiniones. De honesto enim rectius q̃ cæteri senserunt ac dixerit haud abre uisum est: ad nunc opusculum interprætandum assumere: & officiis adiungere: quod in hisdem ferme uersatur præceptis. Continet enim κοῆιαϛ δοξαϛ hoc est maxime ratas stoicorum sententias: quæ quoniam multitudini incredibiles uidebantur & probari non facile poterant παϱαδοξα: hoc est preter uulgi opinionem sententiæ nominabantur. Et certe cum hæc mihi adiecta sit conditio: & ueluti lex proposita: ut semper aliquod Ciceronis opus: sed quodcunq; deligere ipse uoluerim: publice profitear. Ex tam uaria librorum copia: quos diuina illa ingenii ubertas peperit hoc: ut ad modum pusillum sic instar gemmarum quæ breuissimi corporis prætiosissimæ habentur optimum & utilissimum usum est. Nam uitia acerrime insectatur & in sola uirtute beatitudinem consistere: manifestissimis argumentationibus colligit. Quo fit ut officiorum præceptis iam instructos: si hoc ueluti compendium recte uiros di attente legere & perdiscere uolueritis: uos ex bonis meliores euasuros mihi facile persuadeam. M. Bruto hoc opusculum dedicauit. Ci. quod ex ipsa inscriptione cognoscitur: quæ talis est. M. T. C. Ad Marcum Brutum Paradoxa. Fuit is seruiliæ quæ soror Catonis ex matre erat filius. Et quoniam ardentissime illam dilexit Cæsar: quo tempore Brutus natus est plures eum Cæsaris existimauerunt filium: patrem habuit Brutum: eum qui cisalpinam galliam defuncto Sylla pro Lepido occupauit: sed a Pompeio mutinæ obsessus se illi dedit: cunq; id ad quoddam castellum iuxta padum discessisset: occisus est. Cædis causa in Pompeium ipsum relata est: fuit Item Catoni gener. Cuius filiam portiam uxorem duxit Græcos philosophos ferme omnes attigit nec ullius disciplinæ ignarus fuit. Platonicos tamen & ueterem academiam enixe coluit. Antiochum Ascalonitam academicum ingenti admiratione obseruauit. ℣ Quanti eum fecerit. Ci. ex multis cognoscitur operibus quæ illius iudicio subiecit: & nomini consecrauit. Cur uero paradoxa susceperit Ci. ex hac præfactione cognoscitur. æmulari enim Catonem uoluit: & tentare posset ne quemadmodum ille sententias graues philosophorum alienas a fori & curiæ consuetudine ita tractare & excolere oratione ut a populo intelligerentur & probabiles uiderentur. Estq; argumentum a minore ad maius. Nam si inquit Cato qui nulla pene dicendi copia utebatur: id in dicendo consecutus est: ut quæ proferret populo probabilia uiderentur. Quanto nos magis consecuturi idem sumus qui non breui & concisa: sed copiosa & perpetua utimur oratione. Paradoxa cur uocentur mox declarat: qm̃ ꝑter hominum sunt opinionem: ut siquis dixerit Diuitias non esse bona appellandas neq; appetendas. Cum tamen ferme omnes appetant. Siquis item Curium aut Fabricium: qui pauperes fuerunt: & diuitias contempserunt: ditissimos omniũ fuisse affereret: nemo non ex multitudine admiraretur: hm̃i paradoxa sunt. Cum quippiam præponitur quod præter hominum fuerit opinionem: & tamen ita esse uerissimis rationibus colligit. Beniuolum & attentum hac præfatione auditorem facit: cum se commodius q̃ Cato hæc paradoxa probaturum populo ostendit: qm̃ oronis utatur copiã. Attentus auditor magis haberi non ꝓtuit q̃ si ea promitterentur multitudini probatum in quæ incredibilia uiderentur.

¶ANimaduerti

NIMA duerti Brute ſcribit aũt hoc opuſculũ ad brutũ iter romanos uirũ clariſſimũ: & oĩ uirtute p̃ditũ de quo dicebat Cæſar q̃ dign⁹ erat q̃ poſt ipſum ſuccederet ĩpio: tñ cã fuit & author mortis ipſius ſenſus. n. eſt. O brute cõſideraui Cato. auũculũ tuũ dicere ſniam in ſenatu q̃ aliqua Paradoxa & admirabilia pſuadebat populo: q̃n in elegantia ornatus nõ eſſet: quãto magis nos qui ſumus eloq̃ntes Paradoxa plæbi pſuadere poterimus: & admirabilia facere credibilia cũ nr̃a copia dicẽdi. ℣ Cato: quẽ poſt mortẽ Vticẽſem appellauerũt. ℣ Auũculũ tuũ. Bru. erat nat⁹ ex ſuilia ſorore Ca. Sniam diceret opionẽ ſuã de reb⁹ gerẽdis diceret. ℣ Grauis: magne authoritatis. ℣ Vſu forẽſi: cõſuetudine dicẽdi q̃ uerſat̃ in foro iudiciali: & tãgit genus iudiciale quod tractabatur in foro. ℣ Et publi. i. ſena. in ſena. n. deliberabat̃ de rebus faciendis: ió tangit genus deliberatiuũ. Demõſtratiuũ non erat in tãto p̃tio: ſicuti ſũt alia duo. Inq̃t igit̃ Ci. q̃ Cato ꝓponebat aliqua ſtoica: & phĩca ĩ ſenatu q̃ abhorrebãt ã cõſuetudine orãdi & tamen probabilia faciebat populo.

OMNI BONI

FRAN MAT.

NImaduerti. Cato auũculus tuus o Brute: qd ego ſæpe aĩaduerti: cũ in ſenatu ſniam diceret: locos & ſnias difficiles ex phĩa tractabat: eaſq̃ ſic dicendo aperiebat: ut auditoribus pſuaderet. Idem mihi p̃ſtare multo erit facilius. Vtor. n. maiore dicendi copia q̃ Cato. Fuit is Cato cenſorii pronepos. Ex altero. n. illius filio: q̃ Saloninus cognomiatus eſt. Nati ſunt. Lu. Cato & Marcus Cato. Is tribunus plæbis fuerat: & p̃turã petens mortuus eſt. Ex eo aũt Natus ẽ hic. M. Cato de quo Cicero loquit. Vir p̃torius qui ſe uticæ occidit. Sermo eius nihil iuuenile aut compertũ habuit: ſed erat rectus plenus & durus: quãuis libro de oratoribus claris eloquẽtiã ſe in eo non deſiderare Brutus dicat. Et ſi ſtoici architecti pene uerbor̃ in dicẽdo inopes reperirẽt. Gratia uero q̃dam: & attentio inerat breuitate ſniar̃. Vox illi fuit multa: & abũdãs tono ifracto atq; inexhauſto. Audiuit Antipatrũ Tyrium: ſtoicæ diſciplinæ hoſtem: Athenodor̃ cognomine Cordilionem pergami cõ morantẽ adiuit. Tribunus militũ cũ eſſet ſub Gellio p̃tore bello ſeruili: effecitq̃: ut ſe in caſtra ſequeret. Cũ tñ ille iam ſe nex regũ ac principũ familiaritates amicitiaſq̃ refugeret. In ſenatũ primus ueiebat. Vltimus Abibat. Nõnũq̃ uero dum cæteri cogerent̃: ipſe ſedens toga circa Librũ obducta legebat. ℣ Aĩaduerti: antique dixit: ut dii bene uortãt: nũc magis aĩaduerti dicimus. ℣ Auũculũ tuũ. Fuit Cato ſocer & auũculus Bruto. Auũculus uero matris frater eſt: patruus fris inde aũt appellationẽ traxit q̃ æque tertius: a me: ut auus eſt. Sed nõ eiuſdẽ iuris: ideoq; facta uocabuli diminutio eſt: uel auũculus appellat̃ q̃ aut locum obtineat: & p̃ximitate tuetur ſororis filium: author Pompeius feſtus. ℣ Sententiã diceret. Quod ſibi uideret̃ aperiret. Cũ de aliqua re in ſenatu relatũ eſſet: hoc. n. eſt ſententiam dicere. ℣ Locos graues. Eſt locus ſedes argumẽti: uel uñ ad ꝓpoſitã q̃ẽ. ℣ Cõueniẽs: trahit̃ argumẽtũ eſt: & materia: uel mẽbrũ ac pars ſine ſnia alicuius rei: ut hic & libro officior̃ tertio: ubi ait Cice. p̃ſertim cũ ſcribat nullũ eſſe locũ in tota phĩa tã neceſſariũ. ℣ Graues: difficiles. ℣ Ex phĩa: morali: p excellentiã intelligit̃ ſicuti in libris officior̃: & in rhetoricis ad herennium cũ dr̃: & id ipſum quod datur ocii: libentius in phĩa cõſumere cõſueuim⁹. ℣ Abhorrẽtes: alienos: & maxime remotos magis enim in ſchola: & inter phĩos q̃ inter Senatores qui plerũq; philoſophiæ ignari ſolent eſſe tractari conueniebat. ℣ Ab hoc uſu fortaſſe: hoc eſt fori conſuetudine. In foro enim cauſæ iudiciales ab oratoribus agebantur. Iudiciale ergo genus tãgit. ℣ Publico in curia: uel ad quirites: & deliberatiuũ genus ſignificat. ℣ Conſequi: efficere ſiue obtinere. ℣ Vt illa: hoc eſt loci illi graues ex philoſophia. ℣ Etiam populo: emphaſis eſt. ℣ Nam populus conſueuit plærũq; eſſe indoctus cum inter iudices: & ſenatores ſæpe docti inueniantur. Efficiebat igit̃ dicendo: ut indoctis etiam credibilia quæ dicebat uiderentur.

ASC.

M.T.C. Paradoxa.

Nimaduerti Bru. ſæpe Catonẽ auũculũ tuũ cũ in ſenatu ſniam diceret: locos graueſ ex philoſophia tractare abhorrentes abhoc uſu forenſi: & publico: ſed dicendo conſequi tamen ut illa etiam populo probabilia uiderentur.

NImaduerti Bru. in hac p̃fatiõe reddit Ci. auditores ſeu poti⁹ lectores attẽtos ex difficultate rer̃ tractãdar̃. Nã paradoxa. i. admirabilia & ĩopinabilia hic ptractat: ñ q̃liacũq;: ſed q̃ ſtoici ĩ ſcholis diſputare auſi ſint: neq; id uulgari more: ſed oratorio. ℣ Vñ & Bru. q̃ affat̃: & tui op⁹ dicat bẽiuolũ reddit ãt oẽs efficit ex manifeſta rerũ dicendar̃ aptione. Cæter̃: quia ſub ordine q̃ elucidanda occurrerint explanare cõſtitui. ℣ Ordo eſt: o brute ergo aĩaduerti. i. attendi: & conſideraui. Ca. ſ. minorẽ auũculũ. i. fratrem matris tuæ ſeruiliæ tractare ſæpe ſupplẽtũ cũ diceret ſniam. i. de re ꝓpoſita afferret quod ſentiret in ſenatu. i. in conſpectu ſenator̃: & patrũ conſcriptor̃ locos graues. i. materias & (ut dicũt) paſſus difficiles ex phĩa. i. de qbus philoſophi inter ſe contendunt: abhorrentes. i. alienos: & lõge diuerſos ab hoc. ſ. noſtro oratorio uſu forenſi. i. quo utimur ĩ foro iudiciali: & publico. i. quo tractat reſp. & ad ea ſpectantia. ℣ Sed tñ. i. nihilominus q̃is ea quæ dicebat eſſent abhorrentia: animaduerti tamen tum conſequi: ideſt obtinere dicendo: ideſt partem dicendi ut illa uiderentur etiam populo probabilia.

OMLI BONI

¶QVOD eo maius est illi tanto difficilius Catoni suas opiniones ꝓbabiles efficere ꝙ dicendi arte carebat q̄ tibi.s.Bruto:q eloq̄ntissimus fuit de quo Cæsar dicebat,oraret Brut⁹:q̄d ipe uult nimiū.i.orādo uult Brut⁹. ℣ Dicēdi copia.diffinit qd sit rhetorica.s.copia dicēdi. ℣ Mea sn̄ia:uī capere ipm:q bon⁹ pn̄us est:sed artē dicēdi nō hēt. ℣ Quæ nō recte pbā: in uul.sola uirt⁹ apud Stoici.appellabāt:diuitiæ nō sunt bona quas bonū uulgares uocitant. ℣ In ea hæresi.i. secta ait eligo:sequitur. ℣ Florem oronis:nulla habet argumenta dicendi. ℣ Neq; dila.ar.erat de secta zenonis: qui dicebat ꝙ pugno clausus erat similis dialecticæ:& rhetoricæ manus aperta correspondebat. ℣ Interrogatiūculis: diminutiuum elegit:ut bene contēnat argumenta illa: qua ex re beniuolentiam ab aduersariorum persona captat:ducēdo eos i ōtēptionē:suasq; snias extollēdo

Q d̄ eo maius é illi:q̄ aut tibi aut nobis:qa nos ea philosophia plus utimur:q̄ pepit dicēdi copiā:& i q̄ dñr ea q̄ nō multū discrepāt ab opione populari.Cato aūt pfectus (mea snia)Stoicus:& ea sentit:q̄ nō sane pbātur in uulgus:& in ea est hæresi : q̄ nullū sequit florem orationis:neq; dilatat argumentum:sed minutis interrogatiunculis : & quasi punctis ꝙ proposuit efficit.

℣ Efficit.i.cōcludit:perficit:quod ꝓposuit minutis interrogatiūculis. ℣ Punctus:siue pūctū:nā utrūq; dicit quia est rotundus:eodē mō cōclusiones Ca. & aliox dialecticox diuidi nō pnt propter breuitatem suā:sed oratores dilatāt argumēta sua:& quāuis sint incredibilia:tamen multis ornamentis similitudinibus:& exemplis faciunt probabilia.

Pūctus siue pūctum

FRAN MAT.

¶QVOD:ut populo eiusmodi res ꝓbabiles uideatur. ℣ Eo:tāto. ℣ Maius:difficilius. ℣ Tibi aut nobis:q maiorē copia dicēdi utimur. ℣ Ea phīa:nouimus phīam oēm a Zenone cittico primū trifariā fuisse diuīsā:in physicā:ethicam:logicā hoc est diserēdi rōnem:hæc in rethoricā scindit:& dialecticā.Rhetorica q̄ ars est bñ dicēdi circa oronē uersat ad persuadēdū idoneā.Dialectica uero circa oronē q̄ interrogatione & rn̄sione cōsistit. ℣ Quo circa idē Zenoēm uim loquēdi in duas ptes distributā esse oñdens rhetoricā palmæ:dialecticā pugno silem esse dicebat:qd Latinus loq̄ret rhetores.Dialectici uero cōpressius. ℣ Cū ergo dixit:ea phīa utimur q̄ parit copiā dicēdi logices:hoc est diserte ꝓtē significauit rhetoricā.s.q̄ orator ē:qui ꝓpetua oronе utūtur:qd ēt pn̄us frequēter facit. ℣ Plus qm̄: ea quoq; utimur oronе interdū q̄ posita est:in dialogis in qb⁹ sermo ois in interrogatiōe:& rn̄siōe uersat. ℣ Quæ pe.dico rhetoricā significat ℣ Quæ est dicēdi eo. ℣ Et in q̄ dicunt ea.In hoc differt a phīo orator:qd ille demōstratiōib⁹ utit.& nō nisi uera pōtē cōtēdit:cū orator ꝓbabilia:& uerisimilia psuadere satis habeat:est āt credibile qd sine ullo teste auditoris opione cōfirmat:n mō nemo est q nō liberos suos incolumes:& btōs eē cupiat:ꝓbabile uero est:qd fere solet fieri aut qd in opionē aut qd hēt in se adhoc quādā similitudinē siue illud falsum est:siue uerū:ut si mr̄ diligit filiū:si auarus est negligit rem.iura ꝓbabilia hæc sunt:qb⁹ populus facile assentit:pnt tn̄ falsa esse : nā & multæ mres oderūt filios & plures auari inuiti seruāt q̄ pfecte custodierūt iusiurādū. ℣ Cato āt &c.Stoicā secta & āplexus est ab ineūte ætate Cato:& cōstantissime sp̄ seruauit oia stoicox dogmata asserēs:nec loq̄bat tn̄:sed ēt uiuebat:ut stoic⁹. ℣ Q d̄ apud Plutar.in ei⁹ uita:& apud cæteros historicos discim⁹q de eo loquūtur.Idē exitus quoq; ei⁹ oñdit.Nā se uticæ occidit:& mori maluit q̄ turpiter:& itā seruitute uitā ducere.Stoici āt prius uocati sunt Zenōi:deide ex porticu pesianacta q̄:& pecile:hoc est uaria noiata est stoici sunt appellati.In eā.n.se recipiēs Zeno docere solebat ϛιϰ uero græce latine dr porticus. ℣ Nō plane ꝓbant in uulgus:hoc est incredibilia uidenī multitudini. ℣ Nō.n.assentiri facile pnt iperiti cū audiūt paruā ee:ut magnā culpā:& oēs sapientes liberos eē:ēt si in cōpedibus:& carcere:dtineātur:q.n.uera libertas:& q̄ uera seruit⁹ sit nō cognoscūt. ℣ In ea hæresi:licet nōn theologi malā opionē hæresim accipiāt:& hæreticū uocent:q cōtra dogma xp̄anū sentiat ꝓtinax q; admodū sit i sua opione ꝓprie tn̄ electio ē:uel secta aut optio αἵρουμαι.i.n.eligo ē:seu uolo αἱρϵτὶϛ princeps secte eā uero sectā dici aūt uult Laertius scribit:quē rōnē aliquā iuxta id qd apparet:& ī prōpto est sequī:aut seq uī.Nouē aūt phīox sectas fuisse idem author oñdit. ℣ Quæ nullū seq̄t florē oronis.Stoici & si de rhetorica mlta dixerūt:& architecti pene fuerūt uerboxum ut ait Brutus libro de claris oratorib⁹:traducti tn̄ a disputādo ad dicēdū inopes reperiebant. Copiosā.n.oronē:qd ēt Laert⁹ scribit aspnati sunt:dialecticā uero tāti fecerūt:ut dialecticū solū esse sapientē dicerēt:& dialecticæ expertē in oronе sine lapsu eē nō posse.Oronе aūt utebant cōcisa quā cōstare dicebant ex maxīa assūptione & cōclusione hoc mō:dies ēst est.Dies aūt est assūptio:cōclusio lux ergo est:erāt aūt hmōi oronū aliæ ueræ:aliæ falsæ:& ueræ qdē quæ ex ueris colliguntur ut si uirtus ꝓdest:uitiū nocet:falsæ aūt q̄ falsum aliqd cōcludūt:ut si dies est:lux est:dies autē est : uiuit ergo Dicæarchus & aliæ stoicox orationes:ut possibiles & īpossibiles:necessariæ & nō necessariæ:de qb⁹ Dialectici loquūtur. Cic. iiii.de finib⁹ bonox:& malox ad Catonē stoicū loquēs.Peripatetici inqt:& academici ipsa illa q̄ subtiliter differenda exīstimant polite apteq; dixerūt:tn̄ diffiniētes tū ptiētes:ut nostri ēt:sed uos squalidius:illox uides q̄ niteat oronе. ℣ Neq; dilatat argumētū. Quod orator facit.Nā cū tripartitus sit sillogismus:ut dictū est:rhetor qnq; partita utitur argumētatiōe : q̄ cōstat ꝓpositione rōne:rōnis cōfirmatiōe:exornatione cōplexione:qd̄ apud rhetores discimus. ℣ Minutis interrogatiūculis: hoc est breuibus enūciatis.Quāuis iterrogatio differat ab enūciato quo græci ἀξίωμα appellāt:& aut negās est:aut affirmās:aut uerox:aut falsum:ut dies ē dies nō est hō est substātia:hō est asinus.Interrogatio uero rn̄siōnē req̄rit:ut si dicam putas dies est.Interrogatiūculis āt dixit Stoicos uti.Nā sic disserētes ab aduersario q̄rere solebant putas quod honestū sit id solū bonū eē putas:in quo uirtus sit ei nihil ad bñ beateq; uiuendū deesse.Quod si negatum fuisset contra negantes disputabant. ℣ Quasi pūctis.A deo.n.breuis:& cōcisa est dialecticox oratio:ut q̄si punctus quidē esse uideatur:quā a Stoicis diffinīt lineæ finis notaq; minima. ℣ Quod proposuit p maximā:& assumptum:ut si dies est lux est. ℣ Efficit. Concludit lux ergo est:conclusio autem est qua maxima:& assūptū probant paucissimis ergo uerbis q̄si punctis efficiebant qd̄ intēdebāt.Nā diuidi eiusmodi argumēta uix poterāt sicuti & punctus:qm̄ res minima est:insecabilis est.

Diffinitio horīs

Brutus in lib. de claris oratoribus

ASC.

¶QVOD scilicet id consequi dicendo est maius:idest maioris ponderis & momenti illi:scilicet Catoni minus in oratoria perito:q̄ aut tibi aut nobis:scilicet ambobus(aut nobis modeste pro mihi posuit)eo:idest propter ea qa nos utimur plus ea philosophia:idest ea parte philosophiæ:scilicet rhetorica quæ peperit copiam:idest abundantiā dicēdi:& in qui dicuntur ea quæ non discrepant:idest dissonant:& discordia sunt multum ab opinione populari:idest in qua dicūtur ea quæ sunt uerisimilia:& populo probabilia. ℣ Autem pro sed Cato perfectus stoi.i.ī secta stoi.rigidus philosoph⁹:mea sententia:idest sm̄ quod sentio:& idest simul sentit ea quæ non probantur sane:idest multum in uulgus:idest cum displiguntur in uulgus:& est in ea hæresi.i.electione:& secta philosophorum:uidelicet stoicorum quæ nullum florem.i.ornatum:& cultum orationis sequitur:sicut nec theologi fere christiani:neq; dilatat:idest extēdit uarietate sermonis:quo delectationem afferre solet argumentum:idest rem propositam de qua est disputatio. ℣ Sed efficit:idest efficaciter quod ꝓposuit:idest propositum suum interrogatiunculis minutis:idest breuibus uim urgentem ad responsionem intentum habentibus:& quasi punctis:idest clausulis tangentibus rem non in circūferentia:sed in ipso puncto.

¶PRObabile

¶PRObabile.i.incredibile:& est uocabulū rhetoricū. ℣ Splendescat ad illud horridū est relatū. ℣ Purgat & colorat: OMNI
referūr ad illud incultum. ℣ Quod.s.eloquētia facit oīa obscura lucida:hic feci argumēta audacius ipso Catone. ℣ De BONI
ma.ani.q̄ est piculoꝝ aggressio. ℣ De cō.q̄ est frænū cōtra libidinē. ℣ De morte cōtēnenda p patria. ℣ De diis imorta
lib⁹:q̄ religio diis hūda sit. ℣ Stoice:ac si dicat sæuere:ac ieiune.sola.n.uirt⁹ bonū eē appellādū ab ipsis Stoi.putabāt:&
si qs eēt in tormēto bonū hr̄e diceret:dūmō eā uirtutē hr̄e uideret.[ó dū Ci.Muræna defenderet deridebat.Ca.dicē
do iudices:audite hūc hoiem:q dicebat:q̄ æq̄ peccat:q occidit pr̄em:& Gallū gallinaceū:hæc erat opīo stoica:ergo uero
oñdit q̄ tētare uult describere:& sua eloq̄ntia aper
ta & p̄babilia argumēta efficere q̄ a stoicis uix p̄ba
ri p̄nt. ℣ Ludēs:leuiter describēs nō.n.magna dili
gētia scribēs. ℣ In cōes locos.i.snīa gn̄ales. Nā p̄ce
pta q̄ tractant hic p̄tinēt ad oēs:prīo erāt priuata.i.
solū stoicoꝝ snīæ. ℣ Sed copia dicēdi mea fuit pu
blica:& ad oēs p̄tinēt:loci cōes dr̄:ut si dicerē.So
cra.ē adhibēda fides. ℣ Quæ uix:cū magno labo Gym
re:p̄bat hic:qa arte dicēdi carēt. ℣ Gymnasio.i.stu nasiū
dio:Gymnasiū duplex.s.corporis & aī. ℣ Ocio.i.
litterario cæteris remotis rebus.

Sed nihil ē tā incredibile:qd̄ nō dicēdo fiat p̄babile:ni
hil tā horridū:tā incultū:qd̄ nō splēdescat oīone:& tā
quā excolat̄.Quod cū ita putarē:feci ēt audaci⁹ quā il
le ipse de quo loquor.Cato.n.dūtaxat de magnitudīe
aī:de cōtinētia:de morte:de oī laude uirtutis: de diis
imortalib⁹:de caritae p̄riæ stoice solet nullis oratoriis
ornamētis adhibitis dicere.Ego át illa ipsa q̄ uix gym
nasiis:& in ocio stoici p̄bāt ludēs cōieci i cōes locos.

¶SED nihil.Cōtra accidit oratorib⁹ qui: & dila FRAN
tant argumētū:& similitudinibus atq; exēplis utun MAT.
tur:efficiuntq; copia oīonis:ut q̄ per se incredibilia sunt:credibilia uideantur:credibile:& p̄babile per eodē accipit Cic.
differūt tñ:ut supra diximus.Horridum:asperum:difficile. ℣ Incultum:inornatum p se. ℣ Splendescat:ad horridum re
spicit. ℣ Excolat̄:ad incultū. ℣ Oratione.Est enim ut Academici dicebant domina rerum eloquendi uis quæ efficit: ut
ea quæ ignoramus adiscere:& quæ scimus alios docere possimus. ℣ Quod cum ita putarem:nihil scilicet esse tam horri
dum:& tam incultum quod non splendescat:& excolatur oratione. ℣ Audacius:& cur audacius:fecerit statim subiūgit
quoniam difficiliora:& minus credibilia attigerit:& probabilia populo efficere temptauerit eloquentiā extollēs. ℣ Dū
taxat:solūmodo.Hora.simplex dumtaxat:& unum hæc particula idem significat quod solū:nec recipit post se sed ut so
lum.Cicero pro deiotaro:quod ipsum:& si nō iniquū est in tuo dūtaxat periculo. ℣ De magnitudine animi: de fortitu De ma
dine:quæ est pars honesti & considerata periculoꝝ susceptio ac laborum perpesio:cuius partes sunt magnificentia:patiē gnitudi
tia:perseuerantia. ℣ De continentia:quam stoici dicebant esse affectionem inuiolabilem recte rōnis siue habitum uolu ne aī &
ptatibus insuperabilē:est pars tēperantiæ.Quæ sic diffinitur.Temperantia est rōnis in libidinē atq; in alios nō rectos timoris
impetus animi firma:& moderata dominatio. ℣ De morte:quæ pro salute patriæ:& pro honestate contēnenda est:quā
qui non timet uere fortis habetur.Nam fortitudo circa terribilia uersatur:mors autē ultimum est terribiliū:quod ait Ari
stoteles. ℣ De diis immortalibus:dicebant stoici duo reꝝ oīum principia esse:faciens:uidelicet ac patiens:& qd̄ patitur De diis
sine qualitate esse substantiæ materiam:quod autem faciat deum esse quod in ipsa sit:hunc enim sæmpiternum p ipsum imorta
singula creare unum quoq; deum esse:ipsūq;:& mentem:& fatum:& louē multisq; aliis appellari:nominibus: iidē deū libus
esse dixerunt animal imortale rationale pfectū siue intellectuale beatum:a malo omni remotissimum: prouidentia sua
mundum:& quæ sunt in mundo disponēs oīa non tñ inesse illi humanæ formæ liniamenta:cæterum esse qnidē opificē
imensi huius operis:& ueluti patrē omniū:qui hoīum uitæ consuleret ac prouideret:a quo frugeres:& reliqua:quæ ter
ra parit tempestates:tēporūq; uarietates humano generi tribuerent:authores Laertius & Cicero lib.de deoꝝ natura:
ex quo ad dei cultum hortabant:quos secutus Virg.terræ cultorē sic adhortatus est. ℣ In primis uenerare deos:pytha
gorā secut⁹ q̄ait αθανατον μεν πρωτα θεον νομισον διακειμενον τιμη. ℣ De oī laude uirtutis:quā stoici dicebāt:af
fectionē eē cōstitētē:& ipsā pp se ipsā eē uirtutē:nō ob metū aliquē:aut spē:aut aliqd eoꝝ q̄ sunt exteri⁹:inq; ipsa cōstitu Partes
tam esse beatā uitā:& uirtutē aliā quidem cōiter oībus perfectionē quādam esse ueluti statuæ.Aliā inuisibilē ueluti sani q̄tuor
tatem:aliā speculatiuā:& intelligibilē:ut est prudētia:docibilē p̄terea esse uirtutē:idq; ex eo constare quod boni ex malis uirtutis
fiant.Panetius duas posuit uirtutes:cōtemplatiuā:& actiuā:alii tres:rōnalem:naturalē:moralē. Quatuor Possidonius:
prudētiā:iustitiā.Magnanimitatē:cōtinentiā:& has primas esse:reliquas uero his subiectas.Prudētiā diffiniebāt sciētiā
malorū ac mediorū.Iustitiā scientiā eorum quæ eligenda sunt:quæq; fugienda:quæq; sunt media.Magnanimitatem sci
entiā quæ aīum faciat celsiorē oībus q̄ contingere possint æqualiter bonoꝝ ac maloꝝ.Continētiā uero affectionem in
uiolabilē recte rōnem:siue habitum uoluptatib⁹ insuperabilē. ℣ De caritate patriæ. ℣ Quæ quia una oēs oīum carita De cari
tes complexa est carissima esse debet:quā nō tueri p̄ter officiū esse dicebant stoici.Iidē accessuꝝ ad rē publicā sapientem tate pa
affirmabāt nisi qd impediret:& uitia propulsaturꝝ & ad uirtutē excitaturꝝ ciues suos:oīa deniq; facturū q̄ fieri pro patria triæ
honestas postularet:& ipse Cato urbi pater erat urbisq; maritus:ut ait Lucanus:Iustitiæ:cultor rigidi seruator honesti i
cōe bonū. ℣ Stoice:breui:& inculta oīone. ℣ Ego uero.Cōtra se feciſſet dicit:& q̄ difficillima erāt:ita excolluisse oīone:
ut cōia:& pene uulgaria uiderentur. ℣ Quę in gymnasiis hoc est i schola:& iter p̄hos in loco priuato nō publico:& ap̄d
multitudinē cui qm̄ iperitia plærūq; est difficilius aliqd p̄bar̄ q̄ illis qui totos dies in gymnasiis:& schola cōterūt.Et ē ar
gumentū a difficiliori.Nam si uix p̄bant̄ in gymnasiis multo minus in publico posse p̄bari uidentur. Gymnasia aūt p
prie loca sūt i qb⁹ nudi:ut in palestra exerceri solebāt:ponūtur tñ p oī loco in quo uel corpus laborib⁹ uel aīum studiis q̄s
piam exerceat:& platōis.Academia:& Aristotelis lyciū gymnasia sunt uocata γυμναζω est exerceo:& γυμναστικη exerci
tatio:& γυμναστης pueros exercēs. ℣ Et in ocio εν τη σχολη.hoc est i schola:q̄ ociū latine dr̄:& uocatio σχολαζω ēt unde
schola uaco:& ociosus sū signāt.Nouimus āt ociū litterariū esse.Cū a labore corporis cessātes studii tm̄ intēti sumus. Lu
dens:ueluti p ludū scribēs:uñ ludū maiores nr̄i appellauerūt locum ubi pueri eruditunt:qm̄ cū studia discēdi uolūtate cō
stent:ut ait.Quinti.ueluti ludus quidā & delectatio susceptus in studiis Labor esse debet:& Virg.ait ludere quæ uellē
calão permisit agresti. ℣ Conieci in cōes locos:h̄ est contuli in sententias:& materiam pene cōem:& uulgarem. Cū dif
ficilis prius esset & uix a philosophis inter philosophos probarē.Apud rhetorem loci cōes aliud significant.

¶SED nihil est tā incredibile qd̄ nō fiat p̄babile.i.uerisimile ita ut p̄bari possit dicēdo.i.p artē dicēdi:& nihil est tam ASC.
horridū.i.tā asperꝝ(hoc est quod addit)tā incultū quod nō splēdescat.i.enitear:& tāquā excolatur dicēdo.i.arte dicēdi:
℣ Q d cū putarē.i.cū aīaduerterē nobis facilius esse paradoxa psuadere q̄ Catone:cū tñ ille psuaserit q̄ uoluerit: feci ēt
audacius q̄ ille ipse ualet Cato.de quo loquor. ℣ Cato.n.solet dicere stoice.i. Senece:& phice:iuxta sectā stoicoꝝ: nul
lis ornamētis oīonis.i.nullis coloribus rhetoricis nec ex oīonibus dicēdi adhibitis.i.applicatis ad rē dicēdā. ℣ Dūtaxat
.i.solūmō de magnitudine aī:de continētia:de morte. ℣ De oī laude uirtutis:de diis imortalibus:de caritate p̄triæ.i.de

rebus quãs uulgus si nõ itelligit facile tñ credit ex religiõe:& antiq̃ psuasiõe & ita facilis erat psuasu. ℣ Ego ãt ludis.i. leuiter describẽs q̃si ingenii mei ꝑludia faciẽs cõiecí in cões locos.i.in sniãs generales:uel in eas ꝓbatiões:qb⁹ res uulgares:& uero similes ꝓbari solẽt cõiecí dicit illa ipsa.si paradoxa quæ stoici uix ꝓbãt.i.pmittũt i gymnasiis.i.in scholis exercitiorum & disputationũ:& in ocio.i.studio priuato a rep.ubi circa dãnum reipub.uariæ opiniones teneri possent.

OMLI BONI ℂ ADmirabilia declarat qd sint paradoxa:auditorẽ attẽtũ redẽs. ℣ Ab ipsis.s.stoicis & grãdib⁹ phis. ℣ Tẽtare uolui q̃si rẽ nouã. Expt⁹.n.ẽ:q̃ solis i scholis disputabant i aptũ:& lucẽ educere. ℣ Possent ne ꝓfer.dixim⁹ an exponi nẽ q̃ duplex fuit itẽtio Cice.priuata:& publica: hic uero publicam tangit: uoluit hæc paradoxa transferre causa hoominum hoc audiẽtiũ. ℣ Vel forẽ:ubi cãq̃ foreses tractant. Vult igit tẽtare si hæ gñales sniæ i foro ꝓbari possẽt. ℣ Probarẽt:crederent. ℣ Alia q̃dã eẽt erudita alia po.Popularis:oro debet eẽ clara & apta:ut a quocũq; itelligat. ℣ Erudita: ptinet ad hoies doctos:ac si tã apte dicã:ut glibet itelligat ℣ Hos locos.s.sniãs gñales. ℣ Esse Socratica. Soc. enim prim⁹ fuit:q phiam moralẽ inuenit:de quo dicit Ci.traxisse phiam de cælo. ℣ Lucubratũ:ad lucernã cõfectũ:& uigilatũ. ℣ Cõtractio:breuioribꝰ: iõ opus cõuẽit tẽpori:breues sũt noctes ad studia:breuis & libellus. ℣ Illd mu.ma.ut. op⁹ tusculanarũ q̃stionũ ad hũc Brutũ directũ fuit qd i lõgioribꝰ noctib⁹:& studio maiori Tulli⁹ lucubrauit. ℣ In tuo noiqa descriptio ad brutũ ẽ ipsum. ℣ Exercitationũ mearũ:tãgit priuatã curã Cic.ut suo ꝓdesset ingenio se exercebat. ℣ Quib⁹ uti cõsueui:sp uigilabat i cõficiẽdo:& nouãdo aliqd:ut trãsferet. ℣ Trãstulit.n.œconomica xeno phõtis iõ dicit. Q uib⁹ uti cõsueui. ℣ Cũ ea q̃ dñr i schol:q̃ tractãtur ab ipsis sectis phoꝝ sũt ꝓpria:& priuata ipsoꝝ phorũ hoc mõ. Virt⁹ ẽ sũ.bo.hæc ẽ possessiua ꝓpria stoicoꝝ opio:q̃ aũt diuitiæ sint cõmoda uirtutis: hæc fuit pipateticoꝝ cõmoda snia. Epicurei uero:oi uoluptate corpis sũmũ bo.eẽ affirmabãt.& hæc erat ipsoꝝ possessiua opio. Dicit igit Cic. ea tractant i scholis stoicoꝝ phoꝝ priuata:& possessa ab ipsis scholis mea dicẽdi copia ad nram cõsuetudinẽ oratoriã: & forensem inducere nitor. ℣ In scholis:cum aspiratione scribitur:quæ latine dicitur ludus:id est proprie possessa:& possessiua ipsorum stoicorum ϰτωμαι possideo ϰτημα uel ϰτησις possessio.

Socrates primꝰ iuẽtor philosophiæ moralis

FRAN MAT. ℂ QVAE qa: iterp̃tat qd padoxa significẽt.Nã si dicunt qd sint p̃ter opionem hoium παρα.n.p̃ter:& ϝοξα opio est. ℣ In lucẽ ꝓferri hoc est in aptũ in cõem oium utilitatẽ. ℣ An alia q̃dã erudita oino ẽ:q̃ nõ nisi a doctis ꝓcipit. At uero popularis est quã ẽt ppls cõphẽdit:& idẽ pene dicit qd pauloañ tẽptare se uoluisse:possent ne q̃ inter eruditos disputarent:ẽt populo & multitudini psuaderi. Erudita ergo oro phoꝝ est:q̃ inter eruditos tm̃ hñ:& nõ ueris̃imilia sed uera cõplectit:at uero popularis qm̃ ad rudes hñ credibilia plærũq; & ꝓbabilia seqt. ℣ Eoq;.iõ. ℣ Hos locos:has snias. ℣ Socratica:hoc est a Socrate:& Socratis minẽtia. Socrates sophronisci lapidarii:& pharmactæ obstreticis filius athenẽsis primus oratoriæ cãpos aperuit. Et aĩaduertẽs naturalis speculatiõis fructũ nullũ eẽ cãq; ad officiũ uitæ minime necessariũ ethicẽ prim⁹:inuexit:deq; illa i officinis & i publico cõtinue disputãs:ea poti⁹ ingrẽda hortabat q̃ mores istruerẽt & quæ rũ usus domi eẽt necessarius:ubi Homeri testimonio bonũ nobis malũq; nascit:hũc Socratici reliq̃ sed i primis Plato secutus est. Q ui multiplicẽ illi⁹ disputãdi rõnẽ rerũq; uarietatẽ & ingenii magnitudinẽ:mẽoriæ & lris cõsecrauit:ipse.n.Socrates nihil scripsit. Idẽ dicebat sola uirtutẽ bonũ eẽ. Cætera uero minime bona appellãda ut diuitias. Q m̃ nõ minus noceãt q̃ prosint oẽs p̃terea bonos beatos esse & cætera hmõi de qbus Ci.multa lib.qnto tusculanarũ qõnũ. Stoici qui a Zenone oriundi fluxerũt Socratici pene fuerũt & in disputatiõe de moribus socratẽ secuti sunt. Cuius in oib⁹ operib⁹ suis q̃ ad phĩ ptinẽt:sed ꝑcipue in officiis & tusculanis qõnib⁹ sniam semp ptulit Cice. ℣ Lucubratũ ad lucernã elaboratũ noctis tpe qñ pinguiore:ut sic dixerĩ:fuerim⁹ocio:& luue.ait uenu sina digna lucerna. ℣ Cõtractioribꝰ noctib⁹ signãt appetẽte uere uel iam exacto hæc se scripsisse q̃n noctes breuiores eẽ incipiũt:& dies lõgiores. Cõtra:accidit in hyeme iter dũ uacat esse. Ci.nõ poterat defẽdẽdis.n.amicis occupabat. Nã ipse ad Q u.fratrẽ sic scribit nullus est pene dies quo nõ dicã pro reo. ℣ Q m̃ illud maiorũ uigiliarũ quasi excusat breuitatẽ:& nõ posse ob eã cõqueri Brutũ innuit. Quippe q̃ pluxũ opus añ acceperat. Tusculanas.s.qõnes aut libro de finibus maloꝝ & bonoꝝ. ℣ Maioꝝ uigiliarũ. Nã inscribedis illis uoluminibus:& uigiliis opus fuit:& labore nõ modico. ℣ In tuo noie:tuo.n.noie susceptum est:& tibi dedicatũ. ℣ Degustabis. Quia breue est opus ueluti ad gustũ accedet nõ ad satietatẽ. ℣ Earũ exercitationũ:ad philam.n.me refero. Cũ aliqd dat ocii ut ea q̃ phĩ ꝓpria sui officii esse dicũt:ad oratoriũ munus trãsferã:scribit hoc multis in locis Cice.a philosophis accepse materiã:qua ea q̃ in foro ieiunius dicebant locupletiora redderet:& quodãmõ illustraret:& idẽ in libris de oratore ꝑcipue phos legẽdos futuro oratori psuadet. ℣ Q uæ dñr ϰτυτικα hoc ẽ possessiua ꝓpria.s.& priuata ipsoꝝ philosophorum sicuti ipsi dicũt. Exẽpli gra proprie ẽ & priuata opinio stoicoꝝ:uirtus est sũmũ bonũ:diuitiæ uero bona sunt neutra. Itẽ parua:ut magna culpa:ꝓpria epicureorũ opinio fuit uoluptatẽ esse sũmũ bonũ:dolorẽ sũmum malũ:& peripatetici simplicẽ:Platonẽ secuti:faciebant bonoꝝ diuisionẽ:ut essent bona animi sũma:sed nõ sola:bona corporis:& bona externa: huiusmodi opiniones quas ϰτυτικα hoc est possessiuas seu possessas:& ϰυριαϛ δ⁹ωξαϛ.i.proprias & maxime ratas appellant græci in usu forensi:& oratoria consuetudine solitum se usurpare scribit Cicero:cum proprias philosophoꝝ sniãs suis orationibus inscribat:& quæ illi sub obscure differebant adhibito dicendi nitore populariter tractabat.

Quæ qa sũt admirabilia:cõtraq; opionẽ oium:ab ipsis ẽt padoxa appellant:tẽtare uolui:possẽt ne ꝓferri i lucẽ.i.i foro:& ita dici ut ꝓbarẽt:an alia q̃dã eẽt erudita alia popularis oro. Eoq; hos locos scripsit libẽtius:q̃ mihi ista paradoxa q̃ appellãt maxie uident eẽ Socratica:lõgeq; uerissima. Accipies igit hoc paruũ opusculũ lucubratũ his iam cõtractioribus noctibus qm̃ illud maiorum uigiliarũ munus in tuo nomine apparuit. De gustabis genus exercitationum mearum quibus uti cõsueui:cũ ea quæ dicũtur i scholis ϰτητικα:idest possessiua in nostrum hoc oratorium transfero dicẽdi genꝰ.

ASC. ℂ QVAE.s.me coniecta & disputata: quia sunt admirabilia & contra opinionẽ omniũ.s.uulgariũ appellantur:etiam ab ipsis scilicet stoicis qui ea cũ fortitudine tenent paradoxa.i.admirabilia:& uix opinabilia. ℣ Volui tentare.i.experiri & facere periculũ:ne pro an possent proferri in lucẽ.i.forũ.s.iudiciale:ubi causæ tractantur:& an possent dici ita.i.tã ornate & persuabiliter:ut probarent:idest reciperentur:ut probabilia:an esset potius quædam alia oratio erudita.i.quæ habeat tantũ inter eruditos & in scholis:& alia popularis:idest qua reciperet a populo & esset ꝑmulganda:quod Ant. sentire uidẽr dicẽs. Q uod loquẽdũ est ut plures de rebus autẽ sciendũ ut pauci. ℣ Et ego scripsi eo.i.propterea libẽtius q̃ ista quæ appellant paradoxa:idest admirabilia uident esse socratica.i.doctrinæ socratis prudentissimi philosophoꝝ moralium consentanea:q; pro & aut.i.longe.i.multo oium uerissima. ℣ Igitur o Brute:qa ita facere cõstituit:tu accipies scilicet gratanter ñ opusculũ paruũ.i.exiguũ:ubi ostenditur argumẽtũ ualde inualidũ:quo ꝓtendit uerba nõ significare inchoationem:

Cic. de zenone i lib.v. tusculanarum qõnũ

inchoationē:ga eis addīt:incipio aut inchoo:nā sic quoq; opusculū nō esset diminutiuū cū ei additur paruū qđ diminutionē importat. Lucubratū:uigilia:& diligētia q̄si ad lucernas elaboratū:his.i.pximis noctib⁹ iā cōtractiorib⁹.i.breuiorib⁹ aut potiꝰ:ga uigilādo ad lucernā illis ptē magnā dēpserat:qm̄ illd munꝰ maiorꝝ uigiliarꝝ.s.opus tusculanarꝝ qōnū apparuit.i.editū est i tuo noīe.i.sub tui nois auspicio & dexteritate. ℣ Tū degustabis genꝰ exercitationū meaꝝ.i.earꝝ rerꝝ quas exercitādi ingenii mei cā descripsi quibꝰ.s.exercitatiōib⁹ ego cōsueui uti quū.i.qn̄ ego trāsfero ad hoc nostrū oratorium genus dicēdi:ea q̄ dicunt i scholis. Ethica.i.possessiua:a stoicis:ut ppria passioni peculiari recepta seu reseruata.

Hoc tn̄ opꝰ i aptū:ut referas nihil postulo. Nō.n.ē tale:ut i arce pōi possit q̄si illa Minerua phidiæ:sed i tale:ut ex eadē officina:i hac eadē figura:exisse appeat.

℗ IN aptū.i.manifestū. ℣ Vt in arce.i.in loco eminēti ex quo oēs spectare possint ne faciāt illud. ℣ Horatius. Spectatū admissi risū teneatis amici. ℣ Quasi illa mi.phidiæ:phidias statuariꝰ optimꝰ palladis statuā athenis elaborauit q̄ insignis erat:& lāceā ad scutū tenebat:in quo qdē scuto suū scripsit tā artificiose nomē:ut nullo mō remoueri posset:nisi frāgerēt scuta q̄ erāt i eminēti loco:& hoc fecit:ut sua duraret fama pp illiꝰ nois īscriptionē:quousq; duraret statua:igit Ci.nouit q̄ hoc opus esset ponēdū in alto loco:ut spectari possit. ℣ Ex eadē officina exisse:ac si dicat tn̄ uī eē ex taberna.i.ex ingenio:a quo illa maiora opera nata sunt:q̄ ad te dedi. Nā faber signū qđ facit i gladiis:facit & i cultellis paruis:sic īqt Tul. Hoc meū opusculū hēt tn̄ aliqd nr̄oꝝ uoluminū:q̄ a te scripta sunt. OMNI BONI. Phidiç Pallas

℗ IN aptum:ut ab oīb⁹ spectari:& legi possit:quasi in loco aliquo eminentiore positū. ℣ Non.n.tale est:rōnē subiungit cur nō magnopere cupiat hoc opus in publicū referri qa nō eiusmodi sit ut spectādū oīb⁹ ꝓponi possit:sicut egregia opa in locis eminētiorib⁹ poni cōsueuerūt:ut ab oībus spectent:& Minerua Phidiæ miro artificio pfecta in arce collocata est Athenis. Illic.n.tēplū erat palladis:& Virg.ait Pallas quas cōdidit arces ipsa colat. Fuit phidias atheniēsis q añ oēs sculptores floruit olympiadæ octogesima tertia circiter trecētesimo urbis āno Iouē olympiū ex ebore:& auro fecit:quē nēo emulatus est:fecit & athenis Mineruā ex ebore:q̄ fuit i pthe noue nō stās:fecit & eā q̄ in arce collocata est Tenens altera manu lanceā altera scutū:in quo adeo artificiose nomē suū inscripsit ut deleri nō posset qn totū opus deleretur. ℣ Nō eiusmodi ingt nr̄m opꝰ est:ut phidiæ qđ pp egregiā pulchritudinē in arce locari meruit. ℣ Illa:emphasim habet tā perfecte absoluta:& tātæ apud oēs celebritatis. ℣ Ex eadē officina:ex qua cætera opera tibi dedicata manarūt:hoc est ab uno eodemq; ingenio nr̄o pfecta & quia de opere statuarii locutus erat:uocabulū retinuit similitudinis:officina locus est ubi fabri opera sua cōficiunt:ab efficiendo dicta:operibus autē suis signū imprimere solent opifices:ut cognoscatur ex qua officina sunt profecta:taberna nō idem est quod officina:nāq; in officina fiunt opera in taberna uenduntur. ℣ Quæ sic a tabulis appellatur:ex tabulis.n.conficiebatur. Et Iuuenalis ait:postq̄ oīs ubiq; fixa catenatæ siluit compago tabernæ. Inter officinam & tabernam

℗ ENIM pro quia ego nihil.i.nequaquā postulo.i.expeto a te ut referas hoc opus diuulges. ℣ Nō enim est tale.i.tam artificiose factum:ut possit poni in arce.i.capitolina Romæ:quasi Minerua.i.statua illa mineruæ phidiæ.i.quā phidias statuarius optimus arcū sculpserat:& nomē suū inscripserat:sed sup.postulo tantum ut uideatur exisse ex ea officina: ex qua profectum est illud maius opus:& appareat exisse in eadē figura.i.in eodē artificio dicendi in quo illud. ASC.

Primum Paradoxum.

οτιμογογ τοκαλογαγαθογ

QVod hōestū sit id solū bonū eē. Vereor tn̄ ne cui uestrū ex stoicorꝝ hoium disputatiōib⁹ nō ex meo sensu deprōpta hæc uideatur oratio.

QVOD hōestū sit id solū bonū eē. In hoc paradoxo mōstrāt q̄ illud solū appellāt bonū cū honestate hoc pacto. Catilina ciuis sceleratꝰ i rēp.cōspirās suos alloq̄t socios multa uobis polliceor bōa.n.senatorꝝ:& aliorꝝ clarissimorꝝ uirorꝝ:& ciuitū ipsis iterfectis surripiemꝰ:& his locupletiores efficiemur:cui alter rīndit. Hæc bona non esse uidelicet:qm̄ honestatis locū nō tenēt. Turpe est senatores occidere: hoc uero exēplo hoc paradoxi sensu intelligitur qđ honestū sit id solū bonū eē:subaudi dīt stoici:est ppositio:facit āt syllogismū rhetoricū subiungendo huic multas rōnes. ℣ Vereor tn̄ dubitationē remouet auditoribus ne pareant hæc p̄cepta ēt fm disputationē stoicorꝝ:qm̄ fm Cice.sensum:& opinionē dīt:quare attētiores facit auditores. Dicerent fortasse:tu uis ꝓbare ista p argumenta stoica:ideo dicit hæc mea oratio nō est deducta ex disputatione stoicorꝝ:sed ex ueritate:& mea sīa perfecta. OMNI BONI.

QVOD honestū. In emēdatis codicib⁹ græce scribebant hæ stoicæ ppōnes:quas latinis nūc uerbis scriptas cōspicimus:& hæc qđ græce sic habet οτιμογογ τοκαλογ αγαθογ. Quod hōestū sit id solū bonū eē.s. dicimus uel assentimus ē:stoica ppositio:simul:& paradoxū qđ ita disputat Ci.& multis uariisq; rōnibus cōprobat:ut credibile multitudini faciat uideri:nō.n.breuiter:& ieiune:ut stoici sed copiose:& apte disserit:ut oratores solēt & ppea dicit hāc oīonē nō a stoicis:sed ex eo qđ ipse sentiat ꝓficisci:ut āt melius sequēs disputatio p̄cipiat:sciendū est primū Platonē n̄ oino id sequutū qđ Socrates uolebat q solā uirtutē bonū eē p̄dicabat:tripartitā bonorꝝ diuisionē excogitasse:ut essent bona ai:bona corpis bona externa. Pla.opionē Aristo.& cæteri peripatetici cōplexi sunt:& sic cōtra stoicos argumētari solebāt hoiem nō ex aio tn̄:sed ex aio simul:& corpe cōstare:& iccirco bonis corpis:& externis īdigere:imo Aristo:bonū eē inquit phāri:sed nō īdigētibus. Idē ait impossibile eē:aut certe non facile:p̄clara ab eo agi cui desunt facultates. Panetius quoq; & Possidonius uirtutē minime sufficeret dicebāt:sed opus eē bona ualitudine:& affluētia rerꝝ:& robore:huiꝰ uero ꝓpōnis qđ honestū sit id solū bonū eē Zeno stoicorꝝ princeps:& Chrisippus lib.de uirtutib⁹ authores ferūt:& ferme oēs stoici hoc senserūt:qđ antea senserat Socra.id āt eē uirtutē asserebāt:& qđ ēt uirtutis particeps cui æq̄le illud ē bonū oē qđ sit id honestū eē:honestūq; ac bonū tātūdē ualere. Nā qa bonū est honestū est:est āt honestū:bonū ergo est:putabāt p̄terea oīa bona paria eē:bonūq; oē sūmopere eē appetēdū:hiq; neq; augumētū:neq; detrimētū pati. Otium āt q̄ sūt:alia bona:alia mala:alia neutra eē dicebāt:& bona qdē uirtutes:ut prudētiā:iustitiā:fortitudinē:tpantiā. Mala uero his opposita uitia:neutra q̄ nec ꝓsunt nec obsūt:ut sūt uita:sanitas:pulchritudo:uoluptas:& q̄ his cōtraria sunt ut mors:ægritudo:dolor:turpitudo:infirmitas:inopia:ignobilitas:& his similia. Sicut enim caloris ꝓpriū est calefacere nō refrigerare. Ita & boni ꝓpriū ē ꝓdesse:& nō nocere:nō magis aūt:ꝓsunt q̄ noceāt diuitiæ:& sanitas. Quo aūt bene uti:& male possumus id bonū nō ē:diuitiis aūt:& sanitate bene:& male uti possumꝰ:nō sūt igit bonū diuitiæ:& sanitas:uoluptatē p̄itus repudiarūt:qa fœda ē nihil uero fœdū bonū ē. Sed ut ad rē ipam redeamꝰ:cōtra eos disputat Ci.q īgētes pecunias possidere magīatus:& iperia gerer in bonis numerāt.hæc.n.& hmōi nō eē bona ostēdit:qm̄ neq; meliorē reddant hoiem:& sæpius obsint q̄ ꝓsint:diluit in principio suspitionē qđ facere rhetoricū est:potuissent.n.dubitare auditores hāc disputationē:& stoico more itroduci:& qa illi incredibilia afferētes:obscuriꝰ q̄ ut itelligi a multitudine posset disputabāt minꝰ forta sse libēter audituri erāt loq̄t āt ueluti i cōcione ad astātē multitudinē Ci. ℣ Deprōpta:deducta & sūpta. FRAN MAT.

QVOD honestū. In emēdatis codicib⁹ græce scribebant hæ stoicæ ppōnes:quas latinis nūc uerbis scriptas cōspicimus:& hæc qđ græce sic habet οτιμογογ τοκαλογ αγαθογ. Quod hōestū sit id solū bonū eē.s. dicimus uel assentimus ē:stoica ppositio:simul:& paradoxū qđ ita disputat Ci.& multis uariisq; rōnibus cōprobat:ut credibile multitudini faciat uideri:nō.n.breuiter:& ieiune:ut stoici sed copiose:& apte disserit:ut oratores solēt & ppea dicit hāc oīonē nō a stoicis:sed ex eo qđ ipse sentiat ꝓficisci:ut āt melius sequēs disputatio p̄cipiat:sciendū est primū Platonē n̄ oino id sequutū qđ Socrates uolebat q solā uirtutē bonū eē p̄dicabat:tripartitā bonorꝝ diuisionē excogitasse:ut essent bona ai:bona corpis bona externa. Pla.opionē Aristo.& cæteri peripatetici cōplexi sunt:& sic cōtra stoicos argumētari solebāt hoiem nō ex aio tn̄:sed ex aio simul:& corpe cōstare:& iccirco bonis corpis:& externis īdigere:imo Aristo:bonū eē inquit phāri:sed nō īdigētibus. Idē ait impossibile eē:aut certe non facile:p̄clara ab eo agi cui desunt facultates. Panetius quoq; & Possidonius uirtutē minime sufficeret dicebāt:sed opus eē bona ualitudine:& affluētia rerꝝ:& robore:huiꝰ uero ꝓpōnis qđ honestū sit id solū bonū eē Zeno stoicorꝝ princeps:& Chrisippus lib.de uirtutib⁹ authores ferūt:& ferme oēs stoici hoc senserūt:qđ antea senserat Socra.id āt eē uirtutē asserebāt:& qđ ēt uirtutis particeps cui æq̄le illud ē bonū oē qđ sit id honestū eē:honestūq; ac bonū tātūdē ualere. Nā qa bonū est honestū est:est āt honestū:bonū ergo est:putabāt p̄terea oīa bona paria eē:bonūq; oē sūmopere eē appetēdū:hiq; neq; augumētū:neq; detrimētū pati. Otium āt q̄ sūt:alia bona:alia mala:alia neutra eē dicebāt:& bona qdē uirtutes:ut prudētiā:iustitiā:fortitudinē:tpantiā. Mala uero his opposita uitia:neutra q̄ nec ꝓsunt nec obsūt:ut sūt uita:sanitas:pulchritudo:uoluptas:& q̄ his cōtraria sunt ut mors:ægritudo:dolor:turpitudo:infirmitas:inopia:ignobilitas:& his similia. Sicut enim caloris ꝓpriū est calefacere nō refrigerare. Ita & boni ꝓpriū ē ꝓdesse:& nō nocere:nō magis aūt:ꝓsunt q̄ noceāt diuitiæ:& sanitas. Quo aūt bene uti:& male possumus id bonū nō ē:diuitiis aūt:& sanitate bene:& male uti possumꝰ:nō sūt igit bonū diuitiæ:& sanitas:uoluptatē p̄itus repudiarūt:qa fœda ē nihil uero fœdū bonū ē. Sed ut ad rē ipam redeamꝰ:cōtra eos disputat Ci.q īgētes pecunias possidere magīatus:& iperia gerer in bonis numerāt.hæc.n.& hmōi nō eē bona ostēdit:qm̄ neq; meliorē reddant hoiem:& sæpius obsint q̄ ꝓsint:diluit in principio suspitionē qđ facere rhetoricū est:potuissent.n.dubitare auditores hāc disputationē:& stoico more itroduci:& qa illi incredibilia afferētes:obscuriꝰ q̄ ut itelligi a multitudine posset disputabāt minꝰ forta sse libēter audituri erāt loq̄t āt ueluti i cōcione ad astātē multitudinē Ci. ℣ Deprōpta:deducta & sūpta. Bona corpis aī & extra corpus Bonū nō est quo uti ꝓ bono & malo possumus

QVOD honestum &c. Primum paradoxum in tertio officio: latius disputatum: ita græce sonat oti monon tonalon agathon: ideſt q̄ ſolum pulchrum & honeſtum eſt. Oti enim dī quod: monon: ideſt ſolum: to eſt articulus: calon. i. honeſtū & pulchrū: agathon: ideſt bonū ſup. eſt. ¶ Vereor. n. facit qđ pollicitus eſt ſic. n. diſputat q̄ſi in ſenatu aut foro: dicēs mō patres conſcripti: ſeu iudices: ſeu q̄rites uereor ne hæc oō quā p̄poſui uideat cui: ideſt alicui ueſtrum deprōpta ex diſputationib⁹ hoium ſtoicoꝝ & nō ex ſenſu. i. inuētiōe: & ingenio meo.

OMNI BONI

CTANta: q̄ maxima eſt. Quid. n. repire maius poſſit q̄ dignoſcere qđ bonū qđue malū ſit uitæ humanæ. ¶ Nūq̄ hercule: ſubiicit rōnem p̄poſitionis ſi oō ſuperius quaſi una parentheſis. ¶ Pecunias: qđqđ poſſidetur: pecunia nūcupatur. ¶ Impia: dīationes: magīratus. ¶ Voluptates corpis qbus hoies aſtricti ſunt: & tangit duo gña bonoꝝ: externa: uidelicet q̄ ſunt opes. & imperia: & res: & corporis bona. ſ. uoluptates: ut oſtēdimus in p̄æmio a Stoicis bona nō uocanť: ſed ſolum uirtutē aī bonū appellāt de gñe bonoꝝ hic intelligitur eſſe Cice. diſputatio. ¶ Quippe cum uiderentur homines: adiungit confirmationē rōnis ſeu aliam rōnem arguit a contrario q̄ hæc bona non ſunt: qm̄ his opibus: quāto magis ſunt repleti homines tanto magis eas deſiderāt. ¶ Neq; expletur quātum ad animū. ¶ Satiatur: ad ſufficietiam. Hidropicus quāto magis bibit tāto magis auidus bibendi & auiditas ei creſcit. ¶ Neq; ſolū: adiūgit aliam rōnem. Bona enim uirtutis nō cruciant hoies: ſicut diuitiæ: quarum auiditas nō ſolum augendi cupiditate, ſed etiam timore perdendi animos angit hominum. ¶ In quo: locus eſt ab authoritate maioꝝ: qui diuitias bona appellauerūt niſi ſimplici uocabulo: ſed in effectu bōa: ut noiarent: p̄miſerūt. ¶ Noꝝ: & bn̄ ne uideat hæc trahere ab argumtis Stoi. uñ igt nr̄i Ro. ñ dico ſtoicos: has diuitias nō uocarūt bōa.

FRAN MAT.

CBREuius: attentos reddit: nam attētus habebitur auditor: ſi ſūma cauſæ breuiter exponatur. ¶ Tāta res: quid enim maius eſſe poſſit: q̄ quid uerum bonum ſit oſtendere: quo dignoſcēdo plærīq; falluntur: cum id bonum eſſe exiſtiment quod ſpeciem quidem habet honeſtatis: uere autem honeſtum nō eſt: & id etiam utile quod quia honeſtate caret utile dici: & haberi nō poteſt: quibus de rebus lib. officiorum diſputat Cicero. ¶ Nūq̄ hercule: propoſitionem ſuam uarijs rationibus probare aggreditur. Sed a cōtrario prius ſenſu. Dicit enim ſe in bonis nō habere q̄ alii bona exiſtiment. ¶ Pecunias: quas appellamus omnia quorū æſtimatio menſuratur Nūmo: ut ait Ariſto. ¶ Iſtorum: ut Craſſi Luculli: & cæterorum eiuſmodi quoꝝ ingentes diuitias uulgus bona appellabat. ¶ Cum tamē bona appellari nec poſſent nec deberēt Quoniam neq; ad ueram liberalitatem conferebant: neq; his quæ poſſidebant cōtenti erant: ſed plura ſemper anxie & ſollicite quærebant: ut autem dici non poteſt pauper cui rerum ſuppetit uſus: quod ait Hora. Et qui his quæ habet contentus eſt ita diues nō eſt: qui quāto plura habet tanto plura habere concupiſcit. Inquit enim Claudia. ſemper inops quicunq; cupit. ¶ Tecta magnifica: ædes magnifice ſtructæ: uillæ inſulæ quales luculli fuiſſe legimus: quas & Romæ & circa neapolim in maritimis locis ædificauit: quibus diſcurſus maris piſcoſoſq; riuos circūduxit. ¶ Neq; opes: diuitiæ ampliores priuatis ad magnificentiam comparatæ. ¶ Imperia magiſtratus: & exercituum gubernatio. ¶ Voluptates: corporis non animi: uoluptatem omnino repudiarunt ſtoici & Cice. libro tertio de officiis uoluptate omnino honeſtati dicit eſſe cōtrariam. Dinomachiumq; ac Caliphonem reprehendit. Qui uoluptatem honeſtati dixerūt eſſe cōiunctam tāq̄ cum homine pecudem copularent. Et certe uoluptas corporis bꝛeuiarum eſt animi uero nihil aliud eſt ut philoſophi uolunt: q̄ rationis operatio. ¶ Expetendis: expetimus autē non: niſi bona & honeſta. ¶ Quippe cum uiderentur: rationis eſt confirmatio: uel alia ratio: arguit: autem a cōtrario ſenſu. Nam cum uirtus ſatis ſit ad bene uiuendum: neq; extra ſe aliud requirat: hæc quæ imperiti bona appellant: ex eo minime bona eſſe cognoſcuntur: quod quāto plura quiſpiam poſſidet tāto plura poſſidere contendit: rectēq; hydropico auarus comparatur: qui quāto plus bibit tanto magis ſitit: unde ait Hora. creſcit indulgens ſibi dirus hydrops: nec ſitim pellit niſi cauſa morbi ceſſerit uenis & aquoſus albo corpore lāguor & Ouidius. Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ. Ariſtophanes quoq; in Pluto: ſic ait ωχρυσον αργυλιον ηπονηρος φυσ παλιν φρασον μοιχηλοις ſαρ̄ιστον εμβυσωρον χρημα τωγεχοντα. ¶ Circumfluentes: abundantes. ¶ Libidine augendi: ex quo ſemper egere uideatur: unde Hora. ait: ſemper auarus eget certum uoto pete finem: & Claudianus ſemper inops quicunq; cupit. ¶ Amittēdi metu: ſemper enim uehementer timet auarus ne bona quæ poſſidet ſibi eripiantur. unde ad eum ſic inquit Horatius: an uigilare metu exanimem nocteſq; dieſq; formidare malos fures: incendia: ſeruos. Ne te cōpilēt fugiētes hoc iuuat hoꝝ ſemper ego optari pauprimus eſſe bonoꝝ. Virtꝰ ſtabilis eſt: & firma poſſeſſio q̄ amitti nō pōt: quāuis amitti poſſe Chriſippus diceret per ebrietatē & atrā bilē. ¶ In quo eqdē: locus eſt ab authoritate maioꝝ: qui qđqđ pecuniæ appellatione cōtinet noīe nō re bonū appellari uoluerūt: cū nō minus noceant q̄ proſint. ¶ Noſtrorum: nō ſtoicorum: ſed romanorū hominum. ¶ Imbecilla debilia. ¶ Cōmutabilia: quæ facile dari & auferri q̄nt.

ASC.

CET ita dicam: tātum quid ſentio: ne ſi copioſe diſputam philoſophorum ſenſa rem citare putem. Vnde flaccus in ſermonis primi fine. Nec me criſpini ſcinia lippi. Compellaſſe putes uerbum nō amplius addam. ¶ Et dicā breuius: q̄res tāta pōt dici. ſ. cōmode aut plus. ¶ Ego me hercule. ſ. iudicāte ſi mētiar nūq̄ duxi. i. exiſtimaui neq; pecūias iſtoꝝ. ſ. cōparatiōibus hoium terrenis ſua dētiū: q tñ ſe p̄ios oīum arbitrāť: dicēte Flacco i eplis. Hos ſolos aīo ſapere: & bn̄ uiuere quorū cōſpicť nitidis fundata pecunia uillis. ¶ Neq; tecta magnifica. i. ædificia ſplēdida: & magnifice extructa i altū: neq; opes. i. facultates: & potētias: neq; ip̄ia: neq; eas uoluptates qb⁹ ipſi ſūt maxīe aſtricti. i. deuicti: & incerti eē numerādas i reb⁹ bonis. i. iter res q̄ ueræ bōæ ſūt. ¶ Quippe. i. utpote: aut qs ipſi cōfluētes. i. ſil' affluētes: & abūdātes his reb⁹ uiderenť tñ deſiderare maxīe ea qb⁹ abūdarēt: & ita qa nō ſatiāt nō ſunt i bōis numerāda. ¶ Pecūiæ nō ſatiāt: qa auarus nō ip̄lebiť pecunia: & ut Iuue. dicit. Creſcit amor nūmi quātū ipſa pecunia creſcit: uñ addit author nr̄. ¶ Eni p̄ oa: neq; litis: ideſt auiditas cupiditatis expletur nec ſatiatur unq̄. ¶ Neq; tales cruciantur. i. torquētur: auguntur ſolum libidine. i. mala cupiditate augēdi ea quæ habēt: ſed etiam metu amittēdi ea quæ habēt. Diuitiæ enim acquirūtur cum periculo & labore: poſſidētur cum anxietate & timore: amittūtur ſeu deſerūtur cum ſuſpirio & dolore. ¶ In quo: ideſt qua in re equidem. i. ego certe requiro. i. repeto & deſidero ſæpe prudētiam hominū cōtētiſſimorum. i. ſua bona maxime in ſe cōtinētium: & ita ſua ſorte cōtētorum: nec aliud cōcupiſcentium: utpote maiorum noſtrorum. i. priſcorum romanorum qui maxime auari

Volup, tas eſt oīno honeſto cōtraria

Dicā quid ſentio tñ: & dicā breuius q̄ res tāta dici poſſit: nūq̄ me hercule: ego neq; pecunias iſtoꝝ: neq; recta magnifica: neq; opes neq; impia: neq; eas qbus maxie ſtricti ſūt uoluptates in bonis rebus numerandas duxi: quippe cum uiderenť rebus his cōfluētib⁹ ea tātū deſiderare maxime qbus abundarent: neq;. n. unq̄ expletur nec ſatiaťcupiditatis ſitis: neq; ea ſolū q̄ habēt libidine augēdi cruciaňt: ſed etiā amittēdi metu. In quo eqdem continētiſſimoꝝ hoium maioꝝ noſtrorū ſæpe requiro prudentiam: qui hæc imbecilla & commutabilia

xime auari fuiſſe leguntur: ut atteſtatur in præfatione liuius: qui putauerunt hæc membra.

OMNI BONI.

C MEMbra: diuitias: opes: tecta. ℣ Cū re in effectu: ſed ſolo uocabulo uulgari noīauerūt bōa. ℣ Pōt ne: ab effectu trahit argumētū ꝙ bonū nō poteſt adhærere alicui malo: ſed diuitiæ poſſidentē a malis: iō bona nō ſunt: breuibus. n. interrogatiunculis: ut in uirtute bonus efficiat̄: iō quātomagis quis in abūdātia diuitiarū uerſareť tāto magis efficereť: bonus: ſi eſſent bonæ diuitiæ: ergo non ſunt bonæ: quia hominē faciunt peiorem: & obſunt probis: hæ quidē diuitiæ ſic a uulgaribus nūcupatæ ſunt: nocent ſæpenumero bonis: hi libidinoſi: ſceleratiſuperbi plærūq; propter diuitias acquiſitas factirequirūtur: ergo bona nō ſunt: inquit Socra. ℣ Sed etiam iprobi: quātū ad illud: poteſt ne bonū eē cuiq; malo. ℣ Obſunt probis: quātū ad illud pōt quiſquā in abūdātia. Diuitiæ autē malignitatis magis q̄ bonitatis ſunt. ℣ Quāobrē licet irrideat: aliq; fiunt concluſiones p uerba p̄dicta: ut ſi dicā. Diuitiæ poſſeſſorē nō efficiūt bonū: ecce cōcluſio: ergo nō ſūt bona q̄dā: aliæ fiūt per ſequētia uerba: hoc mō poſſidētes bonū nō reddat: iō irrideat me ſi qs uult ꝙ dicā: ſic nō cōcludit̄ per ſequētiā. ℣ Neq; ego unq̄: ſimilitudinē fecit. ℣ Laudabo: probat exemplum biantis. Exēplū eſt cū recitat̄ dictū aut factū: aut certi authoris nomine propoſito: ut ſi dicam. Socra. ſi inquit.

pecuniæ mẽbra ſolo uerbo bona putauerūt appellāda: cum re ac factis lōge aliter iudicauiſſent. Poteſt ne bonum cui quam malo eſſe aut poteſt quiſquam in abundantia bonorum ipſe eſſe non bonus. Atqui iſta omnia talia uidemus: ut etiā improbi habeāt: & obſint p̄bis. Quāobrem licet irrideat: ſi qs uelit plus apd̄ me tn̄ uera rō ualebit: q̄ uulgi opinio: neq; ego unq̄ bōa p̄didiſſe dicā: ſi qs pec⁹: aut ſuppellectilē amiſerit: necnō ſæ-

Similitudo eſt ſine certi authoris nomine: ut ipſe inquit. ℣ Sapientem: attribuit fidem teſti.

FARNMAT. Pecūiæ nomie

C PEcuniæ mẽbra: pecuniæ noīe omnia quæ poſſidemus cōtineri ueteres uoluerunt. ℣ Re: hoc ſtatim declarat ſubdēs factis: hoc eſt ui atq; affectu. ℣ Pōt ne bonū: arguit a cōtrariis: cōtraria ſunt quæ in eodē poſita genere longiſſime a ſe diſcrepāt: ut album atq; nigrū: malū ac bonū: quod bonū eſt: cuiquā malo hærere nō pōt diuinæ malis a plærūq; poſſidentur: bona ergo eſſe nō poſſunt. Craſſus īgētiſſimas poſſidebat diuitias idē qa auariſſimus: malus erat: malo bonū hæreť non poterat: nō ergo bonæ erāt diuitiæ quas poſſidebat. ℣ Aut qſquā in abūdātia bonorū: argumētū eſt a cōtrario ſenſu bonū malo hærere nō pōt: in bonis uero q eſt nō pōt nō eſſe bonus: præditus ergo uirtute & abūdātia bonorū q̄ uera bona ſunt bonus ſit neceſſe eſt. Cū uere bonū nō niſi bono hæreat. ℣ Atq oīa iſta: hoc ad illud reſpicit pōt ne bonū cuipiā malo eē. ℣ Et obſint p̄bis: ad illd̄ referť aut qſpiā ī abūdātia bonorū nō eē bon⁹. Q d̄ ät noceāt bonis uel uno exēplo cognoſci. pōt. Nā cū tabulā illā ingētē p̄ſcriptiōis p̄poſuiſſet Sylla & multos (ut ipſi dicebāt) iterfectores dom⁹ āpliſſima multos horti: nōnullos aq̄ calidæ iterimerēt. Quin. Aureli⁹ nulli ſe p̄rſus negociis iplicari paſſus fo⁹ īgreſſus p̄ſcriptor⁹: noīa plegebat: in qbus cū ſe ipſū cōperiſſet: ue mihi miſero inqt. Albana me uilla pſeqtur: paulūq; p̄cedēs a pſecutore iugulatus eſt. Iuue. quoq; inania & nocitura hoīum uota reph̄ēdēs. Sed plures inqt nimia cōgeſta pecunia cura ſtrāgulat ꝙ auēta exupans p̄rimonia cēſus: obſūt ergo p̄bis: quos ad exitū p̄ducūt. Q uor⁹ mētes puertūt: ut ex bōis malos plerūq; efficiāt. Nā Soc. inqt κακίας μαλλον ἢ ἀσθένειαν πλοῦτος θεραπεύει τῆς ἕξεως. hoc eſt puerſitatis potiuſq̄ p̄bitatis diuitiæ miniſtræ ſūt. ℣ Q uāobrē: cōcluſio eſt a cōſequēti. ℣ Nā rhetores: aut more dialecticor⁹ cōcluſionē eliciūt ex præmiſſis hoc mō. Quæ hoīem nō meliorē efficiūt bona nō ſūt. Diuitiæ hoīem meliorē nō efficiūt: nō igit̄ bona ſunt diuitiæ aut a ſequētibus: cū ex his q̄ dicta ſunt inferť qd euētur⁹ ſit: ut ſi dicas. Nō ſunt diuitiæ bona qm̄ eas īprobi poſſidēt: & p̄bis nocēt: igit̄ irrideat hāc meam opionem ſi quis uult: cognoſcebat ergo Cice. rore ut nō p̄bareť ab oīb⁹ hæ ſniæ: quæ ppea paradoxæ uocanť. Et ideo ſic ait irrideat me ſi quis uult: cui. ſ. bona eſſe diuitiæ credūtur. ℣ Vera rō: ut illud appellatur bonū quod tm̄ prodeſſe pōt: quod ſoli boni poſſideāt quod hoīem efficiat meliorē: cū idē bona quæ appellanť corporis & externa nō efficiāt. ℣ Vulgi opio. Quod qa imperitū eſt uerū iudiciū ferre de reb⁹ nō pōt. ℣ Neq; ego & cætera. Ratio eſt uel cōfirmatio p exēplū. Q uod a topicis inductioni copulatur: eſt āt exēplū quod particulare propoſitum aliqd cōtendit oſtēdere hoc modo: oportet a Tullio cōſule necari Catilinā cū a Scipione Gracchus fuerit iterēptus. Approbatum eſt enim Catilinā a Cicerone debere interimi qd̄ a Scipione Gracchus fuerit occiſus: utraq; p̄ticularia eē ſingularū deſignat interpoſitio p̄ſonar⁹ eodē mō hic. Nō dicit̄ perdere bona qui p̄dit pecus aut Supellectilē. Nā bias unus ex ſeptē ſapiētibus: priēne eius patria ab hoſtib⁹ capta cū a quodā admoneret: ut quēadmodū cæteri faciebāt: ſic & ipſe aliquid bonor⁹ ſuor⁹ aſportaret: ergo inquit facio. Q m̄ bona mea oīa mecum porto. Q uibus uerbis hæc quæ nos appellamus bona nō eſſe bona ſignificauit: quia ſunt ſubiecta fortunæ: & facile auferri poſſunt: cū uirtus quæ uer⁹ eſt bonum adimi nō poſſit. Approbať ergo hoc particulare: ſi quis. ſ. pecus aut ſuppellectilē p̄diderit: qm̄ Biantis ſniam oēs laudāt ℣ Pecus: ſignificat hoc oē aīal qd̄ ſub hoīum imperio ex pabulo terræ paſcitur ut bos: equus: mulus: camellus. Suppellectilis noīe cōtinetur quicquid eſt ad uſum domus & familiæ & ſuppellectilia quidē notiore uocabulo utēſilia appellamus. Bias un⁹ fuit ex ſeptē ſapiētib⁹. Teutami filius: hoc quod Cice. ſcribit: patria eius ab aluatte rege lydor⁹ capta contingit priēne urbs eſt lydiæ quā Meander fluuius p̄terlabať: olim maritima poſtea limi aggeſtiōe mediterranea effecta. C PEC Vniæ ideſt peculii ſeu rerum poſſidendarum imbecilla: quia cito auferribilia: & fluxa ac fragilia & commutabilia: quia corruptabilia: ut ſunt aurum & argentum: & prætioſa ſuppellex: quæ ſunt ad cæteros quoq; tranſmutabilia: putauerunt inquā appellanda eſſe bona. ℣ Solo uerbo ideſt ſolo uocabulo: & non re ipſa niſi quis bene utatur: atq; bonitas non in rebus: ſed in uſu earum conſiſtat. ℣ Cum: ideſt quādo quidem ipſi iudicaſſent de his quæ iſti bona uocant lōge alter re ac factis. ℣ Poteſt ne. Probat quod proxime propoſuerat: idq; eſt optimum filium orationis: quo ſequens redit rationem præcedentis: ſic enim uerba aptiſſime contexuntur. Probat inquā ea quæ uocantur bona non eſſe bona eo ꝙ neminem bonum faciant dicens. ℣ Poteſt ne bonum: ſcilicet ſimpliciter & non nomine tantum eſſe cuiq; malo. q. d. minime: aut poteſt quiſquā in abundantia bonorum: ideſt cum abundet bonis ipſe: ideſt ipſemet eſſe non bonus quaſi dicat minime. ℣ At qui: ideſt attamen aut atq;: ideſt & nihilominus nos uidemus omnia iſta talia ut etiam improbi habeant: ſcilicet talia bona ut aut improbi: aut potius talia bona abſint: ideſt officiant & noceant bonis. Vnde in euangelio diuitiæ comparantur ſpinis & difficile eſt diuitem ſaluum fieri. ℣ Quamobrem: licet irrideat ſi quis uult: ſcilicet irridere tamen ideſt nihilominus uera ratio ualebit plus apud me q̄ opinio uulgi iniqua. Q uantumcūq; ſua nummorum ſpectat in archa. Tantum habet & fidei: authore Iuuenale: & authore Ouidio dat ſenſus honores: cenſus amicitias pauper ubiq; iacet: & in Hora. Et genus & mores regina pecunia donat. Et bene nūmatū decorant ſuadela uenuſq;. ℣ Neq; ſiquis amiſerit pecus aut ſuppellectilem: ideſt ornamentum lecti: aut aliud utenſile: dicam unquā ſup. eum perdidiſſe bona. i. quæ uere ſint bona dicenda. ℣ Nec non: ideſt inſuper: laudabo ſæpe illum ſapientem: ideſt unum ex ſeptem ſapientibus græciæ Biantem: ſcilicet priēnem.

Bonū dr̄ qd̄ p̄deſſe poteſt

Bias teutami filiꝰ unꝰ ex vii. ſapientibus ASC.

Dictū biantis de bonis ſuis

OMNI BONI. ¶ CVT opinor: loquit more vulgariũ ignorantiũ sapientes: q uolẽtes dicere phos fuerunt nescio quis phs dixerit: & bene facit Cic. dubitare utrũ Bias fuit denominatus inter septẽ sapientes: ne uideatur has sentẽtias probare p exẽpla sapiẽtiũ & nõ fm ueritatẽ rei. ℣ Cœpisset hostis: per se cœperũt. ℣ Priẽnẽ: ciuitatem Biantis: qui cũ exiret una cum multitudine p unam portam: hostibus uero p aliam ingredientibus dicit respondisse cuidam interrogãti: quia nõ ferebat aliquid de suis rebus. ℣ Omnia mea mecũ porto: intelligẽdo uirtutẽ quæ auferri nõ potest. ℣ Ludibria fortunę. Fortuna. n. in his reb⁹ ludit cũ hoibus: modo extollẽdo: deprimẽdo aliqñ aliũ in dignitatẽ subrogãdo. ℣ Ne sua: qa qđ auferri põt suũ nõ dr: sicut diuitiæ nõ sũt sua: quia auferunt: nec bona nũcupanr: qm̃ bonũ hoiem non efficiunt: uerte per cõtrariũ. Virtus propria est: qa nõ auferr uiolentia aliqua: uirtus est bonũ quia bonos reddit possessores. ℣ Quæreret igit aliquis: pbat per diffinitionẽ boni: q bona cõmunia externa sunt non bona: igit aliquis uidẽs q istæ diuitiæ: & uoluptates sunt nõ bona: quæreret a me qd bonũ. ℣ Siqd recte & cũ uir. quæ rectitudo est inter duo extrema: utputa liberalitas uirtus est quæ circũdat ab auaritia & prodigalitate. ℣ Cũ uirtute: q est habitus mẽtis bñ cõstitutæ: sed illud qđ fit ad libidinẽ & ad ornamẽtũ corporis nõ est cũ uirtute: ergo bonũ nõ appellatur. ℣ Lentius. i. tardius hæc p̃cepta intrãt nũi exẽpla apponanr. ℣ Quã factis. i. ad declarationẽ uulgarium. ℣ Illustrãda: ad illud obscura referr. ℣ Subtilius di. ui. in disputatiõe subtiliora uident: iõ per subiectionẽ exẽplorũ illuminãda sunt: dixit in prœmio alia erudita: alia popularis oro: ergo quasi uulgaris oro: hoc paradoxum efficiendum est facilius. ℣ Quæro a uobis: loqtur ad populũ. ℣ Cogitationem: scilicet istarum diuitiarum: ut periculis malis sæpenumero se & morti opposuissent maiores nõ gratia uoluptatis acquirendæ: sed uirtutis amore.

Bõa dicunt q̃ bonum hominẽ efficiũt

pe laudabo sapientẽ illũ Biatẽ: ut opinor q enumerat iter septẽ sapiẽtes. Cui⁹ cũ qdã patriã priẽnẽ cœpisset hostis cæteriq; fugerẽt: ut multa de suis reb⁹ secũ asportarẽt: cũ eẽt admonitus a quodã: ut idẽ ipe faceret ego uero inquit facio. Nam oĩa mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortũæ: ne sua qdẽ putauit: quæ nos appellam⁹ etiã bona. Quid est igitur? quæret aliquis bonũ? Siqd recte fit & honeste: & cũ uirtute id bene fieri uere dicitur. Et quod rectũ: & honestũ & cũ uirtute est id solum opinor bonũ. Sed hæc uideri possũt obscuriora sine appositione exemplorum cum lẽtius disputantur: uita atq; factis illustranda sunt sũmorum: hæc quæ uerbis subtilius ? q̃ factis disputari uidentur. Quæro enim a uobis num illam cogitationem habuisse uideantur hi.

FRAN MAT. ¶ CVT opinor: more iperitoꝝ loquitur. Quasi dubitans unus ne fuerit ex septẽ sapientib⁹ Bias ne forte exẽplis sapiẽtiũ qui rarissimi sunt: hanc opionem suam probare uideatur: magisquã rei ueritate: uel sic dixit: qm̃ alii in alios referũt hoc dictum ut in seilbonẽ Megarensem. Quẽ ferunt capta patria ab hostibus cũ admoneret: ut aliqd suarum rerum asportaret dixisse facio: mea oĩa bona mecum porto: bellum enim nulla ex uirtute spolia trahit. ℣ Hæc: diuitias: & cætera hmõi. ℣ Ludibria fortunæ. Quibus in rebus fortuna ludũ exercet. Nã pro arbitrio suo dat: atq; adimit cui uult. ℣ Fortunę uero ludus est ex paupe diuitẽ: & rursus ex diuite pauperẽ facere. Vñ Iuue. ait. Quales ex humili magna ad fastigia rerum extollit: quotiẽs uoluit fortuna iocari. Et seneca inqt Leuis est fortuna. Quæ cito reposcit: qđ dedit. ℣ Nõ suam: cũ adimi possent. Seneca nihil propriũ dicas qđ mutari põt. ℣ Appellamus bona: cũ minime sint: ut supra est oñsum: qm̃ neq; stabilia sunt: neq; meliorem possidentem faciunt. ℣ Quid est igit &c. Quando quidẽ bona corporis & externa bona non sunt: quid est bonũ dicere quispiã potuisset: ideoq; obiectioni respondet Cicero: & quid sit bonum describit. ℣ Siqd recte fit: rectũ & honestum conuertuntur. Quicquid aũt rectum seu honestum est: uirtus est: uel secundum uirtutẽ. Nã uirtus recta & honesta sectatur. Turpia repellit: hic. n. diffinitur a Cicero ne: uirtus est animi habitus in naturæ modum rationi consentaneus. In naturæ modum dixit: ut naturam sequamur ducẽ: nam uiuentes secundum nostram omniq; naturam nihil eoꝝ faciemus quæ a cõmuni lege ꝓhibent. Est autẽ cõmunis lex recta ratio in omnes permeans: eaq; deq; in ioue principe generationis omniũ quæcũq; sunt existente: ut stoici dicebant. ℣ Recte: ut a medio nõ recedas: nã uir⁹ in mediocritate cõsistit & excessu: defectuq; corrũpitur: quod ait Aristoteles. ℣ Vel recte: ut etiã si nullus laudet rectũ sit. ℣ Honeste ut ab omnibus laudetur. ℣ Cum uirtute. Quæ est ipsa rectitudo nõ excedẽs neq; deficiens. ℣ Id solum bonũ est: bonus syllogismus quod est rectum & honestum & cum uirtute id solũ bonũ est. ℣ Diuitiæ &c. hmõi talia nõ sunt: nõ igitur sunt bonũ. ℣ Sed hæc uideri possunt. Cũ diuitias bonas non esse dico & quod honestum est ac cũ uirtute id solum bonũ esse obscurum cuipiam uideri potest: & propterea hæc præpositio exemplis illustranda ac aperienda est. ℣ Lentius: quasi tardius & sine uiribus. Cum uehementer & copiose agendũ sit. ℣ Subtilius &c. Hoc est quæ ab ipsis philosophis eruditius disputantur: q̃ ut percipere uulgus possit: idem sensus in præfatione est cũ ait temptare se uoluisse an alia esset erudita: alia popularis oratio. ℣ Quæro enim a uobis: disputationẽ sub interrogatione intendit & ueluti ad præsentem populum loquẽs: peto inquit a uobis fuerit ne hæc cogitatio iis qui hãc rem publicam fundarũt atq; instituerunt: ut tot labores substinerent: tot sese periculis obiicerent gratia diuitiarum cõparãdarum aut uoluntatis cõsequẽdæ: quasi dicat hanc cogitationem nunq̃ habuere: sed uirtutis & gloriæ gratia omnia fecerunt.

Bona corpis & externa non sunt p̃prie bona dicẽda

ASC. ¶ CVT opinor: hoc addit ne philosophice disputare putetur: aut ne græcannicæ historiæ fidẽ adhiberet: quia plurima græcia mẽdax audet in historia: qa. s. Bias enumerat inter septẽ sapientes: quoꝝ nomina in officiis inuenies. ℣ Cuius. i. biantis: cum quidẽ hostis cœpisset patriã. i. urbẽ in qua natus fuerat. i. priẽnẽ & cæteri. s. ciues: ita fugerent ut asportarẽt secum multa ex suis rebus: scilicet melioribus: cum esset admonitus a quodam ut ipse faceret idem: ideſt ut asportaret sua: inquit: ego facio uero. i. certe & ueraciter qđ admonẽs: nã porto mecũ omnia mea. i. quę uera mea sunt. s. uirtutes & scientias. ℣ Ille. scilicet nobilis philosophus Bias (declinat autem Bias biantis: sicut abas abantis & calchas calchantis). ℣ Putauit hæc ludibria fortuitu. i. quæ pro ludibrio sunt fortunæ: q̃ ea dare: & aufferre posse uidet: ne qdem. i. non etiã sua: quasi dicat tantum abfuit: ut ea asportam ea asportanda secum putaret: ut ne sua quidem esse censeret quæ nos appellamus etiam bona. q. d. nedum nr̃a. ℣ Quid est. Infert quæstiunculã quã dissoluet dicẽs. ℣ Igit qa o Ci. ut dicis hęc non sunt bona: aliqs quæret qd est bonum. Respondet si id qđ fit recte & honeste: & cũ uirtute dicit uere fieri. ℣ Bene ego opinor solũ id bonũ qđ est & rectũ & honestum & cum uirtute. ℣ Sed hæc. i. huiusmodi dicta possunt uideri obscuriora: q̃. s. ut quiuis intelligant cum disputanr lentius. i. solis uerbis q̃ minus mouent & probant q̃ exempla. ℣ Et ita sunt illustranda. i. elucidata & nobilitanda uita: atq; factis summoꝝ uirorum: hæc dico quæ uidentur disputare subtilius uerbis quam factis: licet reuera non disputentur subtilius: quia facta plus afficiunt. ℣ Quæro enim a uobis. O quirites aut populares quibus persuasum est diuitias bonis esse habendas. ℣ Num. i. nunqd hæ quæ reliquerũt nobis añ. i. prius.

¶ PRAEclare

¶PRÆdare fundatam:disciplinis & moribus institutã. ℣ Auri & argẽti.s.cogitationẽ habuisse. ℣ Aut amœnitatum ad delectationẽ.hoc est mori uoluerũt:ut amœnitatem aliquam cõsequerentur.Amœniam rẽ dicimus: quæ caret munere. ℣ Quibus gradibus Romulus ascẽdit in cælũ:qbus uiis deificati sunt reges roma.& alii clarissimi uiri. Non enim abũdantia pecuniarũ:ut amœnitate aliqua deificati:sed pp eoꝝ uirtutẽ:ergo uirtus est summũ bonũ: antiqui solebãt p istã diuinationẽ remunerare uirtutẽ claroꝝ uiroꝝ. ℣ Numa Pompi. qui dixit populũ bellicis armis assuetũ ad summã religionẽ.Prius.n.populus timebaꝫ p arma:sed gratia religiõis in ueneratiõe habebaꝫ. ℣ Capi.Vasa qbus Numa utebaꝫ i sacris q dicebaꝫ:habere colloquiũ cũ nympha Egeria. ℣ Vrnulas:calices:sed talia dicunt oino uasa terrea. ℣ Quã alioꝝ.i.illa Numæ Pompi.uirtute põditi nõ fuerãt: ut ĩquit Persius.Dicite põtifices in tẽplo qd facit auꝝ. ℣ Omitto reliquos: primo romulus fuit:deinde Numa:Tullius hostilius: Tarqnius Priscus.Seruius:& ultimus fuit Tarqui. supbus:si nũcupatus:q̃is cæteris abũdaret uitiis : qm superbia alia solet excedere uitia. ℣ Pares uirtute: sciẽtia militari & castitate. ℣ Brutũ q expulit Tarqui.nõ gratia uestimẽtoꝝ:aut uoluptatũ:sed uirtutis cã. ℣ Reliquos:sic Vãle.publicola. primus ꝺsul Brutus fuit. ℣ Quid assecuti:non diuitias:neq; uoluptatẽ:sed uirtutem consequi uoluerunt. OMNI BONI. Persius

¶TAM prædare fundatã:tam sanctis legibꝰ & tam ꝓbatis moribus institutã. ℣ Argenti & auaritiam. ℣ Quæ pecuniæ studiũ habet: quã nemo sapiẽs cõcupiuit:ut ait Salustius. ℣ Amœnitatũ &c. Dicta sunt amœna loca qđ ad se amandũ alliciãt: ut horti:uillæ:thermæ:uiuaria quæ leporaria Var. appellauit:sunt aũt loca septa in qbus ferę pascunt: authore Var. ℣ Ad delitias:ut nõ solum ad usum sint sed ẽt ad luxum. ℣ Epularũ:terra mariq; quæ sitaꝝ. ℣ Ponite añ oculos:ꝺsiderate diligẽter. ℣ Vultis a Romulo.s.incipere:is prius Romanoꝝ rex fuit & urbis ꝓpius cõditor a cuius ẽt noie appellata ẽ. Vñ ait Virgilius Romulus excipiet gẽtẽ & mauortia ꝺdet mœnia:romanosq; suo de noie dicet. ℣ Post liberatã ciuitatẽ:exactis regibus & creatis cõsulibꝰ.Qui legibꝰ nõ arbitratu suo sicuti reges republicã gubernaret: fuerũt aũt primi cõsules Iunius Brutus:& Tarqnius Collatinus.Quo pulso Valerius publicola suffectꝰ ẽ. ℣ Quibus gradibꝰ.Qua uia quasi dicat:nõ diuitiis nõ amœnitatibus:aut uoluptatibus q̃ uulgus bona appellat:sed rebus gestis & uirtutibus. ℣ Quid numa Pompilius:& hic uirtute nõ opibus ascendit in cælũ:populũ.n.assuetũ bellis sub Romulo ad pacis studia religionisq; traduxit. Curibus aũt ascitus est oppido sabinoꝝ a patribus q bonitate & integrita te eius pellecti sunt:ut eũ ultro uocaret in regnũ. ℣ Minus gratas.Quasi dicat lõge gratiores. ℣ Capides: genus poculi est capis a capiẽdo dictũ quo in sacris utebat Numa:qui se occultos cõgressus cum Egeria nympha in nemore aricino habere populo ꝑsuadebat:& ab ea ꝑdiscere. ℣ Quæ de religõe & cerimoniis deoꝝ imortaliũ tradebat. ℣ Fictiles urnulas.Vasa e terra ficta:a fingẽdo.n.dr fictilis:& similẽ ꝓncipio uñ nascit habet significationẽ:nihil.n.aliud fictilis est q̃ fictas.Vrna uero sic appellat qđ sub aq̃ urinat hoc est mergit.Vrinari.n.est sub aqua natare:& iurecõsulti de urinatoribꝰ loquũtur:q sub aqua natãt:ad inueniẽdas res per naufragiũ uel iacturã effusas. ℣ Alioꝝ pateras:ex auro.s.& argẽto qbus postea usi sunt in sacris:uñ in romanos põtifices sic inuehit Persius.Dicite põtifices in tẽplo qd facit auꝝ.Vetustiores.n.ut numa paupertate delectabant. ℣ Omitto reliquos.s.reges Ancũ Mar.Tullũ hostiliũ. Tarqui.Priscũ: seruiũ Tulliũ:hos oẽs pares dicit eẽ uirtute & bonitate.Tarq.cognomẽto supbũ excipit qui ob multa uitia: sed ꝑcipue supbiã a qua illi cognomẽ fuit:pulsus est. ℣ Brutũ si quis roget:huius opera electi sunt reges qđ nõ uoluptatis aut diuitiaꝝ gratia fecit sed uirtutis. ℣ Reliquos:eiusdẽ cõsilii socios. ℣ Significat collatinũ & horatiũ publicolam aliosq; nõnullos quos Liuius nominat.Qui in expellẽdis regibus ꝑcipue Bruto adiutores fuerunt. ℣ Eiusdẽ cõsilii:ut patriam liberarent. FRANMAT. Capidis genus poculi. Collatinus & Horatius publicola

¶TRBMP.fundatã tã prædare uideantur habuisse illam cogitationẽ aut auri aut argenti ad auaritiã.i.cogitasse: & animo uersasse aurum & argentum ad auaritiam:aut cogitationem amœnitatũ ad delectationẽ aut suppellectilis:id est ornamenti lectorum:ad delitias.s.exquisitas munditias:aut epularũ ad uoluptates.s.pecunias: quasi dicat nequaq̃ unde addit. ℣ Ponite ante oculos:id est considerate unũ quẽq; regum.s.romanoꝝ qui septem fuerunt. ℣ Vultis incipere a romulo qui primus regũ perhibeꝫ. ℣ Vultis incipe post ciuitatẽ liberã.i.libertatẽ a dnatione regis superbi & filioꝝ uidelicet tarquinii:ab his ipsis.s.Iunio Bruto:&.L.Tarquinio collatino:Lucretio & Valerio qui liberauerant eã.s.ciuitatem: ℣ Quibus gradibus.i.scalis & instrumentis ascendendi:tamen.i.ut paucis absoluam:romulus ascẽdit in cælũ.i.trãslatus dicit in cælum & annumeraꝫ diis indigẽtibus. ℣ Ne pro an iis.s.gradibus q bona isti appellant.q.d.nequaq̃.Vbi aduerte puer ut non legas is neq;:sed is ne quæ:& est uenustus sermo in quo relatiuum sequenti cõformatur:non enim dicit quos ut referatur ad gradus:sed quæ ut afferatur ad bona:isti autem per contemptum dixit:an sup.ascẽdit potius rebus gestis:an uirtutibus quasi dicat multo. ℣ Autem pro sed:quid sup.egit aut sentit Numa Pompilius secundus rex romanorum a curibus oppidulum sabinoꝝ missus in imperium magnũ arbitramur ne.s.debemus ne arbitrari cognita religionem Numæ & eius gratia coram diis capedines.i.uasa capacia fictilia & urnulas: id est uasa minora sicales : id est a siculo e terra fictas & formatas fuisse minus gratas diis immortalibus:q̃ delicatas pateras:alioꝝ.s.qui posteri dii aurum immolare cœperunt:inducti auaritia põtificũ in quos dicit Persius.Dicite põtifices in sacris quid facit aurũ &c. ℣ Omitto reliquos.s.reges romanorum:sunt etiam omnes pares:id est continentes & diuitiarum contẽptores inter se: præter superbum:scilicet Tarquinium. ℣ Si quis roget.i.interroget brutum quid egerit in liberanda patria.i.ut patriam liberet uel dum patriam liberauit:& si quis roget item:id est consimiliter reliquos socios eiusdem consilii:si collatinum Lucretiũ Valerium &c.quid expetiuerint in patriæ liberatione:& quid sint secuti:id est quam mercedem sibi proposuerunt:nunquis:id est non aliquis eorum exĩstat cui uoluptas uideatur proposita:cui diuitiæ uideantur propositæ: & denique cui uideatur quicquam aliud propositum fuisse:id est pro præmio intentum præter officium:id est præter quam ut faceret officium:id est debitum exercitium uiri fortis & magni quasi dicat nequaquam. ASC.

OMNI BONI. ¶ POR senæ:g hetruriæ rex fuit:ad cuius auxiliū Tarqui. superbus profectus est:persuadēs illi q̄ quēadmodum ipse expulsus est:ipse populi sui sic sibi Porsenæ facere possunt:quia sibi auxilium traderet. ℣ Q uę uis. Hora. iste qdem gratia uirtutis nō cupiditate diuitiarū motus cōtra Tarquinios in pōte sublicio. i. ligneo se solū collocauit:donec a tergo pons ille fractus ē:deinde in Tyberim decidit & armatus ad ciuitatē trāsnatauit qui cocles appellatus:q̄m oculū suū hic amiserat Cocles appellaret:un factus est ut coclites appellarētur monoculi:ut ait Plau. De coclitū familia es. ℣ Quæ uis:ut ostēdat illud eē summū bonū quod rectū & cū honore factum sit:tāgit historias qbus hoc eē probat: plærīq;.n.nō alia causa uitā cum morte commutare appetiuerūt: nisi honestatis & uirtutis cā:ergo uirtus ipsum bonū appellat. ℣ Patrē Deciū:cū romani cōtra latinos bellum gererēt. Decius cōsul una cum collega somnia uit:q̄ exercitus ille cuius iperator pro patria diem suū obire uellet:uictoriā contra hostes cōsequeret: quo Decius amore patriæ istructus cōuocato sacerdote solēnitatibus factis oia mala in Po. Ro. uentura in suū caput uenire optauit: moriturus in hostiū copias ꝓsternit:quod idem filius alio tpe fecit:quę actio ab antiqs deuotio appellata ē. ℣ Copias: copiæ militū:sunt multitudines militū. ℣ Quid cōtinētia Ca. Fa. qui aurū pyrrhi tarētinoꝝ imperatoris amore reip. spreuit:de quo ait Virg. Paruoq; potentē Fabriciū. ℣ Quid tenuitas in curiis. Curius samnites populos Italiæ debellauerat. quoꝝ in rep. mos erat:q̄ iperatores eēnt patroni gētium:quaꝝ uictoria potiti fuerāt. Samnites aūt cū petiissent Curii domū eū in igne rapas uoluentē inuenerūt:putātes patronū suū tenuitate coactum hoc facere:magnū pondus auri ei attulerunt:quod Curius accipere noluit:quod romanoꝝ mos erat non aurū possidere:sed habētibus aurum iperare. ℣ Duo ꝓpugnacula. Gnei & Publii Scipionis:cum Hasdrubal uellet per hispaniā transmigrare in italiā ut ferret auxiliū fratri Hannibali:se opposuerunt illi ne transiret:& illic mortui sunt:& hoc fuit in secundo bello punico de quibus inquit Virg. Duo fulmina belli Scipiadas. ℣ Propugnacula:ac si diceret duo castella.

Decius Consul & filiꝰ. Quæ res ad necē porsenæ. Q. Mutiū impulit sine ulla spe salutis sua? Quæ uis coclitē cōtra oēs hostiū copias tenuit in ponte solum? Quæ uis patrē Deciū? quæ filiū deuouit:ac immisit in armatas hostium copias? Quid continentia Caii Fabricii? quid tenuitas uictus Marci Curii sequebatur? Quid duo propugnacula belli punici Gnei:& publii Scipionis qui carthaginensium aduentum: corporibus suis includendum putauerunt.

Virgi. Gn. & Pu. Scipiones fratres.

FRAN MAT. ¶ Q VÆ res:nota est historia:nam cum porsena rex hetruscorum ianiculum ingētibus copulis occupasset:& pulsos reges restituere in regnū uellet. Mutius Scæuola impetrata prius a senatu abeundi uenia. Regem in ipsius castris per insidias aggressus est:cunq; frustrato circa purpuratum eius ictu teneretur ardētibus focis manū iniecit terroremq; dolo geminauit:& trecēti inquit sunt o rex hac Crassaturi in te uia. Quo factū est:ut rex admiratiōe simul & timore compulsus & Mutium dimiserit & urbem obsidione soluerit:fœduscq; cum Romanis firmauerit:hic mutius postea Scęuola a dextræ cognominatus est. ℣ Quæ uis Co. hic ingruētibus hetruscis: & pontē occupare uolētibus diu restitit. Cūq; undiq; instantes submouere solus non posset ponte rescisso tyberim transnatauit nec arma dimisit. Vulnus in cruce accepit ex quo claudus factus est:quod uitiū cum ei obiecerēt:singuli inquit passus præclare uictoriæ meæ de hetruscis me admonent:alii dicunt oculū amisisse. ℣ Quæ patrem Deciū. Decius murena consul cum Manlio Torquato bello latino se deuouit. Nam cum responsum eēt illos uictoriā reportaturos. Quoꝝ imperatores morerent:uelato capite in conspectu hostiū aciem sese coniecit & occisus est. Deuotionis uerba & ritum Liuius tradit. ℣ Quæ filium: hic bello hetrusco Samnitico:& gallico Cōsul cum Fabio Maximo exēplum patris secutus deuotum diis manibus obtulit caput. ℣ Quid continētia. C. Fabri. hic bello Tarētino consul cōtra Pyrrhum Tarentinoꝝ regem oblatā sibi ab illo imperii partē repudiauit. Vnde ait Virg. paruoq; potentē Fabriciū. ℣ Tenuitas uictus. M. Curii: is eodem tēpore fuit quo Fabricius: & fictilia sua Samnitico auro prætulit. ℣ Quid: duo propugnacula belli punici: ii fratres fuerunt &. ii. belli punici tēpore cōtra Asdrubalē in hispania militarunt. Cūq; ad debellandū Roma. imperiū transire in italiā & se fratri Hānibali coniungere Asdrubal uellet:corporibus suis trasitū illius occluserūt & mortui sunt:de his ait Virg. duo fulmina belli scipiadas. ℣ Propugnacula:sunt muri & ædificia ante urbem seu castra ad defensionē structa προχαρακωσεις:græci uocant.

ASC. ¶ Q VÆ res:Probat idē aliis exemplis quæ in Liuio & Valerio recitantur dicens. ℣ Quæ res impulit. Quintum Mutium iuuenem illum romanum:scæuolā deinde agnominatum ad necē. i. occisionē Porsenæ regis hetruriæ romam obsidentis sine ulla spe salutis suæ:quia non sperauit munus sibi:sed patriæ:& ita non proposuit sibi diuitias:aut honores interris:ut autem in Liuio lib. ii. legimus. Tarquinius post lucretiæ uiolationē a filio eius illatam:& superbiā exactus confugit ad porsenam regem hetruriæ:petens ab eo suppetias:qui similes fortunas sibi timens cōstituit romanos ad recipiēdum regē cogere:cunq; diu Romā obsedisset:& romani proximi ad deditionem essent. Quintus Mutius accessit ad patres petens ueniam exeundi in exercitum hostilem ad perpetrandum facinus memorabile ad salutem patriæ:quā obtēta cum in exercitu uideret scribā regis splēdide uestitum:& regalia fere munera tractare eum occidit. Captusq; & ad regem adductus:interrogatus quisnā esset:& cur id fecisset:dixit se romanum eē & constituisse regem interficere:sed manum erasse:quo circa ignem petiit:quo ex ara ablato dexteram in sacullū coniecit:eāq; fere excussit sine gemitu: aut uultus imutatione:quo uiso iussit rex ignem amouere:& iuuenē abire:parcens quod in se fæuierat:eum a seipso non abstineret:unde q̄ sæuus in uolā. i. manum fuerat scæuola agnominatus est. Verum simulans se gratiam regi uelle ferre: dixit trecentos esse iuuenes romanos coniuratos simili uia in rege crassari:donec obsidionem dissoluerit:sibiq; primum locum sorte datum:alios fore minus erraturos. Quo intellecto rex acceptis obsidibus obsidionem dissoluit: & mutiū ad ciuitatem liberatā liberū remisit. Cæteræ historiæ recitātur:licet succintim in superioribus cōmentariis:unde ad ordinē reuertar:sed norit puer porsena media breui & unico n martiale & aliis pronūciari:a marone tñ porsenna media longa & n duplicato scriptum. ℣ Q uis inḡ ipulit. Quintum Mutiū sine ulla spe:nō tamē sine re:quia aliter euenit:salutis suę. i. saluationis uitæ decreuerat enim oīno pro patria mori aliter temeritate concepisset in medio exercitus regem occidere. ℣ Quæ uis. i. uirtus & potestas tenuit Coclitem:scilicet Horatium postea coclitem ob captū oculum:quē in casu de ponte amisit agnominatū solū in pōte. s. sublicio. i. ex liciis:hoc est lignis per transuersum dispositis constructo: cōtra omnes copias hostiū. s. exercitus porsenæ:donec pontē securi intercisum deiecisset. ℣ Quæ uis deuouit. i. ex uoto morti uoluntariæ & diis manibus oblatæ adduxit deci patrem:& qui deuouit deci. filium:ac imisit in copias armatos hostiū ubi. s. confertissimi erant hostes illuc se immiserunt & sibi necem:exercitui autem salutem inuenerunt: sine deorum fraude ut deuouendi se exemplū sequerentur alii:sine miseratione dei etiām errantis deuotionem suscipientis. Quid sequebat. i. prætendebat continentia. s. ab auo Caii Fabricii:qui spreuit aurum pyrrhi:& cum esset clarissimus imperator collectis populi sepultus est. ℣ Quid sequebatur tenuitas. i. exiguitas uictus Marci Curii qui in catino ligneo rapulas in foco tostas

ſtas excedebat:dum legati ſamnitum:uim auri illi duo afferrent:quam reiciens ait ſe male imperare habentibus aurum quam auro:nihilq; tali uictu contento opus eſſe auro. ℣ Quid ſupple ſequebantur duo propugnacula.i.ut dicunt forta licia belli punici:uidelicet Gneus & Publius Scipio:qui pro muro ſe carthaginenſibus oppoſuerunt: ut qui putauerunt aduentum carthaginenſium intercludendum.ideſt impediendum & obſtruendum ſuis corporibus:quia fortiter repugnando & cadendo pro patria corporibus ſuis obſtaculum exhibuerunt:ut recitat commentarius.

Quid africanus minor?quid maior?Quid inter horum ætates iteriectus cato?qd inumerabiles alii?Nã domeſticis exemplis abundamus:an cogitaſſe qcq̃ putamus in uita ſibi expetẽdũ:niſi q̃ laudabile eẽt: & p̃clarũ uideret?Veniant igitur irriſores huius orationis ac ſententiæ et uel ipſi iudicẽt:utrũ ſe horũ alicuius:q marmoreis tectis: ebore & auro fulgentibus qui ſignis : q tabulis:q cælato auro & argẽto:q corithiis opibus abũdãt. An.C.Fabri.q nihil eoꝝ habuit:nihil habere uoluit ſe ſimiles eẽ malit. Atq; hæc qdẽ q̃ mõ huc mõ illuc trãſferunt:facile adduci ſolẽt:ut in reb⁹ bonis eſſe negẽt.

OMNI BONI.

¶AFRICAnus maior:qui erat de familia Corneliorꝝ:q Carthaginẽ tributariã fecit. ℣ Quid minor:q euertit Carthaginẽ in tertio bello punico. Inter horꝝ ætates interfectus Cato cẽſorius:qui uixit tpe africani maioris:& etiã poſt eius mortẽ:deinde mortuus eſt tpe africani mioris. Cato igit & iſti clariſſimi uiri nõ cupiditate diuitiarum: nõ ornamẽto corporis nõ uoluptate corporis ſe periculis ſubiecerunt:niſi pp uirtutẽ:ut diximus de Catone lib. de ſenectute qui maximus erat ſenator:orator: & ipe/rator. ℣ Prædaꝝ:ad rectũ dr̃. ℣ Veniant igit: per cõparationẽ iſtorꝝ bonorꝝ externorꝝ & horꝝ clariſſimorꝝ uirorꝝ oſtẽdit uirtutẽ eſſe ſummũ bonũ. Interrogat.n.iſtos qui delectantur his bonis uanis dicẽs. Eſt ne aliquis ueſtrũ: qui malit ſimilis iſtorum alicuius quos diximus ſuperius. An uellet poti⁹ diuitiis abundare. Reſpõdit q̃ potius uellet iſtorum uirtutẽ q̃ diuitias:ſed hãc unã relinquũt:q̃ uoluptate corporis potiri ſemp uolunt:quã rẽ ſuo loco cõfutabit:ordo eſt. Tum dicet utrũ mallet aliqs eẽ ſimilis alicuius horũ: q marmoreis tectis utitur.an ſimilis Fabricii:qui nihil horꝝ habuit:nihil habere uoluit. ℣ Fulgentibus auro:auratis. ℣ Signis:ſtatuis æreis:numerat diuitias:qbus antiq delectati ſunt. ℣ Corinthiis opibus:a loco:ut ſingt Vir.& uiuos ducẽdo marmore uult⁹. ℣ Facile adduci ſolẽt:facile,p̃bat:& adducim⁹ iſtos:cũ ꝺfitẽt iſta q̃ huc & illuc trãſferri p̃it mime bõa eẽ.

FRAN MAT. Scipio æmilianus.P. æmilii filius

¶AFRICAnus maior:hic carthaginẽ tributariã fecit. ℣ Quid minor. Scipio Aemilianus.Pub. Aemilii filius Scipionis ſupioris adoptione nepos.Nã ab eius ualitudinario filio adoptatus eſt. Numantiã prius deinde carthaginẽ deleuit. ℣ Quid inter horꝝ ætates interiectus Cato:hic cognomẽto dictus eſt cẽſorius genere tuſculanus:primus portiæ gentis ætres ſummus in hoie res p̃ſtitiſſe exiſtimatus eſt. Fuit.n.optimus orator:optimus iperator:eadem & in Scipione Aemiliano fuere:ſed plurimorꝝ odio laborauit Cato:quater & quadragies cãm dixit:nec quiſq̃ ſæpius poſtulatus eſt:ſed abſolutus ſemp fuit. ℣ Interiectus:interpoſitus ſuaſor fuit tertii belli punici ſuſcipiẽdi:ſed an deletã carthaginẽ raptus eſt. ℣ Domeſticis exẽplis:romanis nõ peregrinis. ℣ Laudabile:& p̃pea honeſtũ.Nam cedũt ſibi inuicẽ honeſtũ & laudabile. ℣ Veniant igit. Concludit interrogatus. Sit ne aliqs ẽt eoꝝ qui ſniam ſuam irridẽt:& ueluti incredibilẽ admiranẽ & contẽnunt:qui malint abundãtibus pecunia:& rebus externis ſimiles eſſe: an nihil tale poſſidentibus: ſed uirtute præſtãtibus quales ii fuere quos cõmemorauit. Et neminẽ futurũ eſſe dicit:qui non potius optet Caio Fabricio ſimilis eſſe.q̃ cuiuis ditiſſimo. Sed tñ uoluptatẽ obſtinate aſſerere q̃q̃ recte faciant:oſtẽdit penitus repudiandã dicẽs eſſe. ℣ Huius:ſententiæ meæ. Qui hanc meam ſniam de uero bono non probãt:& irrident. ℣ Horꝝ alicuius: ut Craſſi Luculli. ℣ Marmo.te. De marmorꝝ luxuria Pli. loquit libro.xxxvi.natu.hi. ℣ Et præcipuã morꝝ inſaniã appellat. C. Craſſus orator primus peregrini marmoris habuit colũnas in atrio hymethrias:nec tñ plures ſex aut longiores.xii.pedibus. Tamẽ ob id.M.Brutus in iurgiis eũ uenerẽ palatinã appellauit. Ars autẽ ſculpẽdi marmora uetuſtior fuit pictura ac ſtatuaria. Quarꝝ utraq; cũ phidia cœpit. L. Lucullus marmore delectatus eſt nigro qd̃ in Mello inſula naſcebatur:& ab eo luculeũ uocatũ eſt. ℣ Ebore:quo lectos & mẽſas ornabant. Soli dentes elephãtũ ebur ſunt:ut Pli.ſcrib. Quos deciduos caſu uel ſenecta ipſi defodiunt elephantes:non ignari quæ in ipſis præda expetat. Cœperũt tñ Plinii tpe ẽt oſſa in laminas penuria ſecari. Ipſi elephãtes cũ a uenatoribus inuadunt feſſi impactos arbori dentes frãgunt prædaq; ſe redimunt. ℣ Signis:ſtatuis & ſimulacris a præſtãtiſſimis artificibus cõfectis:ut praxitele:Myrone:ſcopa. Tabulis pictis: ut ab appelle. Nam pictores aut in Tabellis aut in parietibus pingũt. Et Propertius ait Inueneris tabula ſibi palma poſſit appelles. ℣ Corinthiis opibus:uaſa corinthia ſignificat ex ære corinthio:qd̃ cõfuſum ere:auro:argentoq; fuit. Caſus autẽ miſcuit. Cum urbs caperet olympiades cẽteſimæ qnquageſimæ ſextæ anno.iii.urbis romæ:ſexcenteſimo octauo. Quia incẽdio pmixtis plurimis ſtatuis atq; ſimulacris æris auri argẽtiq; uenæ in cõe fluxerũt. Et corinthii qdẽ æris genera tria fuiſſe traduntur Candidum argento nitore ad argentum maxime accedens.& quo illa mixtura præluxit. Alterum in quo auri fulua natura. Tertium in quo æqualis omnium temperies:fuerunt authores Pli.& florus:æris corinthii prætioſior nota fuit:& toto orbe laus. ℣ Atq; hæc quidem:hæc inquit quæ facile mutantur:& in poteſtate ſunt fortunæ:quæ uni dat:alteri adimit:confitentur aduerſarii bona non eſſe.

Ebur unde& qd̃ dr̃.

¶QVID ſupple ſequebaꝫ africa.ſ. Scipio minor.i.poſterior:q carthaginẽ deleuit:qd̃ ſequebaꝫ maior.ſ. africanus hoc eſt Scipio prior:q carthagi.tributariã romano iperio fecerat. ℣ Quid ſup.ſequebaꝫ Ca.ſ.maior:interiectus inter ætates horꝝ.ſ.duorꝝ Scipio.qa minor erat maiori:& maior minore:ut in de ſenectute uiſum eſt qd̃ innumerabiles alii.ſ. romani ſupple ſeq̃baꝫ dico inqt innumerabiles. ℣ Nam nos abundamus exẽplis domeſticis.i.ciuitatis nr̃æ:an putamus eos cogitaſſe quicq̃ eẽ expetendũ ſibi in uita:niſi qd̃ uideret eẽ laudabile & præclarũ quaſi dicat minime:qa aliter non obtinuiſſent placitis. ℣ Veniãt igit:ex ſuperioribus exẽplis & ſuo cuiuſq; aio coniurant ſolã uirtutẽ:& ita ſolũ qd̃ honeſtũ inter bona habendũ dicẽs. ℣ Veniãt igitur irriſores huius oratiõis ac ſententiæ:qua dico nihil præter honeſtũ eẽ bonũ: etiã iudicẽt:uel ipſi qui.ſ.irrident utrũ malint.i.magis uelint ſe eſſe ſimiles alicuius horꝝ.ſ.diuitũ huius ſæculi(notũ eſt quod ſæpe dixi ſimilis qñ aut mores aut ſubſtantiã ſpectat genitiuo gaudere)qui abundat tectis.i.edificiis marmoreis fulgẽtibus ebore:& auro:qui abũdat ſignis.i.ſimulacris:& effigiebus p̃tioſis:quia artificioſe factis ut plurimum ex ære corinthio:qui abũdant auro & argẽto cælato.i.ſculpto:& qui abũdant opibus corinthiis.i.quales corinthii olim poſſidebant: quæ erat urbs opulentiſſima in achaia inter duo maria ſita:unde Flaccus.i.car.bimariſq; corinthi mœnia. ℣ An ſupple malint ſe eẽ ſimile. Quinti Fabricii:qui nihil horũ.i.harum diuitiarũ habuit:& nihil uoluit habere:quaſi dicat nemo eſt tam prauo iudicio ſi modo mentiri nolit:quin ſe Fabricii ſimilem malit. ℣ Atq; tales ſolẽt adduci facile & negẽt eſſe in rebus bonis:hæc quidem quæ tranſferuntur modo huc:modo illuc:ideſt diuitiæ mobiles.

ASC.

OMNI BONI.

¶ILLVD aũt ſtricte tenẽt: ut uoluptas ſit ſummũ bonũ. Sũmũ illud dr̃: gr̃a cuius cætera fiũt: & id alicuius eam nõ ſit hoc mõ ipſi lucrañ: laborãt ut uoluptate corpis potiañ: hæc uoluptas ab ipſis ſummũ bonũ uocañ. ℣ Quę uox pecudũ remouet authoritatẽ illius falſæ ſn̄iæ: pecudes iã dudũ habẽt aĩum in patinis. ℣ Nihil eſt p̃ſtãtius: & inaĩatis ſicut tabulis: & animatis ſicut brutis aĩus p̃ſtet. Suffocatis autẽ tanq̃ una bælua in his uoluptatibus diuini in mũdo: neq; in corpore humano nihil ẽ diuinius aĩo. ℣ Quicq̃ ne: argumẽtũ idiſſolubile: & facit ſyllogiſmũ bonũ eſt qđ poſſeſſorem efficit bonũ: qđ meliorẽ: hoc eſt maius: ſed uoluptas efficit libidinoſum poſſeſſorẽ ergo nõ eſt bonum: & hæc ẽ minor. ℣ Honeſte gloriari: nemo gloriari põt q; comederit q̃tuor anſeres in cœna dico honeſte. ℣ Quid aũt hor̃ eſt ĩ uoluptate: hæc eſt alia minor pars ſyllogiſmi. ℣ Prædicatiõe: q̃ eſt uirtutis cõmemoratio. ℣ Patrociniis: defenſionib⁹. Patronus dr̃: q ſeruũ manumiſit. Patronus ẽt appellaĩ defenſor cauſar̃ cuius relatiuũ ẽ cliens. Hor̃ aũt patronor̃ officiũ patrociniũ nuncupabatur. ℣ Eaq; quo maior: ut diximus ut Catone maiore quãto magis aliqs in abũdãtia uoluptatũ ẽ: tanto magis perdidit animum & mentem: quoniã ſenſus corporis propter illam uoluptatem ſtuprati ſunt. ℣ Nihil eſt aliud: concludit hoc paradoxũ reuertendo ad eius titulum & inſcriptionem.

Illud tñ arcte tenẽt: accurateq; defendũt uoluptatẽ ẽ ſummũ bonũ: q̃ qdẽ mihi uox pecudũ uĩ eẽ nõ hoium. Tu cũ tibi ſiue deus ſiue mr̃: ut ita dicã: rer̃ oium natura dederit aĩum: quo nihil ẽ p̃ſtatius: neq; diuinius: ſic & ipſe abiicies atq; p̃ſternes: ut nihil iter te atq; inter quadrupedẽ aliqd putes itereſſe: qcq̃ ne bonũ ẽ qđ nõ eũ q poſſidet meliorẽ facit? Vt.n.qſq; eſt maxie boni pticeps ita & laudabilis maxie neq; ẽ ullũ bonũ de quo nõ is q id hẽat honeſte poſſit gloriari: qd aũt ẽ hor̃ in uoluptate. Melioré ne efficit aut laudabiliorẽ uir̃. An quiſq̃ in potiũdis uoluptatib⁹ gloriãdo ſe & p̃dicatione extollit. Atq uoluptas: q̃ plurimor̃ patrociniis defendiť: ĩ rebus bõis hñda nõ ẽ: ea quæ quo ẽ maior: eo magis mẽtẽ ex ſua ſede & ſtatu dimouet. Profecto nihil ẽ aliud bñ & beate uiuer̃ niſi hõeſte & recte uiuere.

FRAN MAT.

¶ILLVD tñ arcte. Vnũ ingt ẽ a quo abduci nullo pacto p̃t: qm̃ uoluptatẽ eẽ ſummũ bonũ defendũt. Quã eor̃ opinionẽ improbat Ci. Eudoxus ut ait Ariſt. li. últ. ethico. uoluptatẽ cẽſuit eẽ ſummum bonũ: ppea q; cũcta rationalia & irrationalia illam appetere cernebãt. In cũctis aũt eẽ id qđ expetitur probũ ac maxie optimũ uolebat. Cũcta ueroin idẽ ferri optimũ eẽ ſignificare. Et ſingula q̃ bonũ ſibi ſit reperire. Quẽadmodũ eſcã. Quod aũt oĩbus bonũ ſit: & qđ oĩa appetũt: id eẽ ſummũ bonũ. Nec minꝰ putabat id ex cõtrario patere: qa dolor p ſe ip̃m fugiẽdus ſit. Idẽ & epicurus ſenſit & alii nonnulli quos cæteri ip̃probant p̃ii. Cũq; multiplex ſit uoluptas quæ corpis eſt penitus repudiaĩ: & bæluar̃ non hoium iudicaĩ. ℣ Summũ bonum: ut oĩa faciãt gr̃a uoluptatis: ut dolore animi & corporis uacẽt. Illud.n. eſt ſummũ bonũ pp qđ cætera oĩa fiũt: & ad qđ tendit terminũ oĩa referũt. ℣ Pecudũ. Quæ ſenſu dũtaxat utunť rõne carẽt: q̃ p̃cipites ad id qđ adeſt feruntť. ℣ Aĩum: hoc eſt rõnẽ. Nã cætera aĩalia aĩam tñ habẽt qua uiuũt: hoĩes aĩum quoq;: hoc eſt rõnẽ quo ſapiũt. Vnde ait ſatyrus: principio indulſit cõis cõditor illis tñ aĩas nobis aĩum quoq;. ℣ Natura: ſecũdũ quã uiuere nihil eſt aliud q̃ ſecundũ uirtutẽ uiuere: ad quã natura nos ducimur hãc aũt naturã Chryſippus cõem intelligebat & p̃priam humanitatis. Eſt uero natura uis quæ cerni oculis nõ p̃t. Cogitatione aũt cõpræhẽdit: corporibus a deo inſita: principiũ motus & quietis. Ipſa.n. eſt quæ mouet naturalia corpora & q̃eſcere rurſus facit: oĩa nãq; corpora ſicut elemẽta: & quæ ex his compoſita ſunt: & ſic deo motũ & q̃tẽ habẽt. Continue tñ a natura mouer̃: multa.n. ſunt quæ corpora mouẽt: primũ: deus deinde mens: poſtea aĩa. Vltimo natura quæ ueluti inſtrumentũ dei eſt: hoĩem.n. & bruta aĩa & natura mouet. Corpora uero & ſimplicia: & cõpoſita ſola mouet natura: & quieſcere a motu facit. ℣ Diuinus: animor̃ originẽ manare de cælo inter rectę philoſophãtes indubitate conſtat eſſe ſn̄ia: ingt Macrobius & aĩa dum corpore utiť hanc eẽ perfectã ſapientiã: ut unde orta ſit: de quo fonte uenerit recognoſcat: hinc a Iuuenale ſerio uſurpatũ eſt e cælo deſcendit γνῶθι σεαυτόν. Et delphici uoces hæc ferť oraculi conſulẽtis ad beatitudinẽ quo ĩtinere peruenirẽt. Si te ingt cognoueris. Sed & in ipſius tẽpli fronte hæc inſcripta ſn̄ia fuit homini ergo una eſt cognitio ſui. Si originis principii ſui naturalis exordia prima reſpexerit: neceſſe q; ſierit extra. Sed ut intelligaĩ aĩam noſtrã partẽ eẽ diuinę mentis. Sicut ueteres ph̄i uoluere & in primis Plato. Deus cui prima cã eſt mentẽ creauit ex ſuperabũdanti maieſtatis ſuæ fœcunditate hæc mẽs oĩbus humanis corporibus infuſa eſt: in q̃bus cum puriſſima ſit degenerat: hoc tñ falſum eſt. Nam ſi pars ſequiť naturam totius unde eſt: ſequereť aĩas noſtras quæ a deo ſunt: deos eſſe: qđ dicere abſurdũ eẽt. Deum uero mentẽ eẽ oĩbus elemẽtis infuſam qua oĩa uegetenť: etiam Virgilius Platonẽ ſecutus ſenſit his uerſibus: principio cælũ &c. ℣ An quicq̃ & cætera. Validiſſimũ eſt argumentum: & quod uix poſſit infringi. Quo uoluptas non eẽ bonũ cõcatur hoc modo. Bonum.i. quod poſſeſſorẽ efficit meliorẽ. Voluptas autẽ non bonũ: ſed peſſimũ efficit poſſeſſorẽ: non igiť uoluptas bonũ. Boni eſt ſemp prodeſſe nunq̃ obeſſe. Sed hoc non præſtat uoluptas: nõ eſt itaq; bonũ iudicãda. ℣ Vt enim. Aliud argumẽtũ. Si hominẽ uirtus meliorẽ & laudabiliorem efficit ſemp non in iniuria gloriari quis de ea poteſt. Sed uoluptas eiuſmodi non eſt: nõ igiť gloriari de ea quiſquis poteſt ergo malũ eſt nõ bonũ. ℣ Prædicatione: ut uoluptate glorietur. ℣ Atqui: cõcluſio eſt totius ſuperioris diſputationis ſed præcipue eius quod contra uoluptatis aſſertores dixit. ℣ Patrociniis. defenſionibus. ℣ Quo maior eſt. Quanto magis quiſpiã uoluptate abundat. tãto magis inſanit: ut in Catone maiore Cicero ait. Cũ uero tres ſint uitę: uoluptuoſa: ciuilis: contẽplatiua. Vulgus omnino ſeruile: uitam pecorum deligit. Suſtentatur autẽ ob id quod plęriq; in poteſtatibus conſtituti inſtar Sardanapali uitam agunt. ℣ Profecto: concludit hoc paradoxum per propoſitionis iterationem.

Sũmũ bonũ.

Patro/nus Patroci/nium.

Syllo/giſm⁹.

ASC.

¶TAMEN tenent epicurici arcte. i. ſtricte: & defendunt accurate: ideſt: adhibita cura uoluptatem eẽ ſummum bonũ: quæ quidem uox uidetur mihi eſſe pecudum nõ hominũ. ℣ Tu o homo: cum ſiue deus: ſiue natura mater omniũ rerũ: ut ita dicã: dederit tibi aĩum quo nihil eſt præſtãtius: neq; diuinius: ſic ipſe. i. tu te abiicies. i. abiectũ & contẽptibilem facies: atq; proſternes te: ut nihil putes intereſſe inter te & inter quadrupedem: ſcilicet pecudem & bouem: aut aſinũ: aut porcum quaſi dicat ſi quæ porcis & bobus ſummũ bonũ eſt uoluptas: etiam tibi ſit ſummũ bonum: nullum fuerit diſcrimen. Præterea addit. ℣ Et nequicq̃ bonũ quod non faciet eum qui poſſidet meliorem. q. d. minime. ℣ Enim pro quia: ut quiſq; eſt maxime particeps boni ita eſt: &. i. etiam maxime laudabilis. Neq; eſt ullum bonum de quo is qui habeat: ſcilicet illud non poſſit gloriari honeſte. ℣ Quid autẽ hor̃. ſ. qui laudabilem faciunt aut de quibus gloriari poſſis honeſte eſt in uoluptate. q. d. nihil: unde addit: ne pro an uoluptas ſup. efficit uirũ meliorẽ: aut laudabiliorem. q. d. minime. ℣ An quiſq̃ excellit ſe gloriando & prædicatione. i. aperta cõmendatione in potiũdis uoluptatibus. i. in hoc q; uoluptatibus potius fit. q. d. nequaq̃. ℣ Atqui. i. ſed certe uel atq; ſi uoluptas: q̃ defendiť patrociniis. i. aduocationib⁹ & defenſionibus

sionibus plurimorum:quia plurimi uoluptati indulgent:non est habenda.i.repudienda in rebus bonis.i.numero rerū bonarum:& ea quo.i.quanto est maior eo:idest tanto magis dimouet mentem sua sede:idest firmitate:e statu idest tranquillitate. ℣ Profecto idest reuera nihil aliud est uiuere bene:& beate nisi uiuere recte & honeste:& ita nihil est bonum beatificum: nisi rectum & honestum quod erat huius orationis propositum.

ℭ Secundum paradoxum. OMNI BONI.

ΟΤΙ ΑΥΤΑΡΚΗΣ ΗΑΡΕΤΗ ΠΡΟΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΝ

IN quo uirtus sit ei nihil deesse ad beate uiuēdū:nec uero ego.M.Regulū ærūnosum: nec infœlicē:nec miserē unq̄ eē putaui.Nō.n.magnitudo animi eius cruciabat a pœnis:nō grauitas:nō fides:nō ostātia:nō ulla uirtus:non deniq̄ aius ipse: q tot uirtutū p̄sidio munit⁹ tātoq̄ conatu comitatuq̄ uirtutis sept⁹:cū corpus ei⁹ caperet:capi certe ipse nō potuit.C.uero.M.uidimus:q mihi secūdis ī reb⁹:unus ex fortunatis hoīb⁹:ī aduersis un⁹ ex sūmis uiris uidebat: ret. ℣ In quo uirtus sit nihil ei deesse bñ:subaudi dicunt stoici. ℣ Neq̄:subiicit exēplum de.M. Regulo qui cū cruciaret a carthaginēsibus non miseriā sentiebat:imo tunc erat in maxima beatitudine:qa officiū uirtutis exercebat: historiæ.n. superfedēdū:qm̄ superius tetigimus. ℣ Aerūnosum:ærūna.n.est labor corpis. ℣ A pœnis:a carthaginēsib⁹: pœni sunt carthaginenses.q.d.non est ille qui digito mōstrari pōt. Animus qui est ipse hō non cruciabat. ℣ Grauitas: numerat alias partes uirtutis:quas exercebat Marcus Attilius regulus. ℣ Fides:quā p̄cipue habuit in obseruādo iuramento pœnis. ℣ Cōstantia:uirtutis perseuerantia in uita. ℣ Præsidio:tutela alicuius loci. ℣ Corpus eius cū caperet:q̄uis corpore esset captiuus in libero animo erat:nunq̄ emisit unum uerbū turpe:sed oīa tolerabat pro uirtute:quēadmodū fecerūt nostri maiores a tyrannis cruciati. Caius Marius arpinas qui fuit Cicero.conterraneus in scientia militari cæteros præualebat:fuit autem in rebus secūdis fortunatissimus:in aduersis fortissimus. Cum discordias cum Sylla haberet depulsus est ex urbe:& latuit in pontinis paludibus:postea in urbem reuocatus Syllanos expulit. Aerumna Constātia Præsidium.

IN quo uirtus:Græca ꝓpositio est ΟΤΙ ΑΥΤΑΡΚΗΣ ΗΑΡΕΤΗ ΠΡΟΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΝ. Sensum Cicero trāstulit: potius q̄ uer. Sic.n.melius exprimi & elegātius uidebat q̄ si diceret sufficere uirtutē ad fœlicitatē: hoc Paradoxo ostensurus est solā uirtutē ad beatā uitā consequendā satis esse. Est autē Zenonis & Chrysippi ꝓpositio libro de uirtutibus. Stoici uirtutē diffiniebāt esse affectionē cōsentientē:& ipsam pp seipsam eē uirtutē: non ob metū aliquē aut spem:aut aliqd eor̄ quæ sunt exterius:inq̄ ipsa constitutā eē beatā uitā. Cum aūt pbauerit Cicero nihil bonū eē:nisi qđ honestū cēt:cōsequens fuit ostēdere beatā uitā sola uirtute eē cōtētā. Beatos aūt inquit Cicero hos existimo qui sunt in bonis nullo adiuncto malo. Neq̄ ulla alia huic uerbo cū beatū dicimus subiecta natio est:nisi secretis malis oībus cumulata bonor̄ cōplexio:oēs aūt boni & sapientes beati sunt:ut dicebat Socrates: malī uero miseri. Inuehi autē in Marcū Antoniū uī:qui & si opibus abundabat:& multis uariisq̄ fortunæ p̄sidiis fultus erat: dici tū beatus nō poterat cū uirtute careret & tam flagitiosam uitā duceret:sunt in eūdē orationes quas philippicas appellat:in q̄bus uir corruptissimus reprehendit. ℣ In quo uirtus:dicimus.s. ℣ Neq̄ ego &c. Propositionē suā Cicero exemplo.M.Reguli probat. Nota est historia:quā multi scribunt ut ipse Cicero libro tertio officior̄. Vbi Regulū contra impugnantes defendit:& mirifice laudat. ℣ Aerūnosum: Calamitosum: Aerūnæ labores onerosos significant:unde herculis Aerūnæ uocatæ sunt. ℣ Infœlicem. Cuius uitæ exitus infœlis fuerit. Nam iuxta solonē:spectare finem oportet. Dicitq̄ beatus ante obitum nemo supremaq̄ funera debet. ℣ Nō grauitas:aliquot reguli enumerat uirtutes quæ expertes erat omnis cruciatus. Cum regulus ipse a pœnis cruciaretur: ℣ Grauitas:quæ opponit leuitati. ℣ Fides:que est fundamētū iustitiæ. ℣ Constātia:quæ subiicitur fortitudini:est autē perseuerātia in re bona. ℣ Præsidio:ueluti militibus circūuallātibus. Nam p̄sidiū illos significat milites:qui extra castra sedebāt in loco aliquo quo tutior eēt regio:a militari ergo custodia tracta est similitudo. ℣ Caiū Mariū:huius uitā scribit Plutar. Cicero ēt in Tusculanis qōnibus Marii laudat patientia:his uerbis. At uero. C. Marius rusticanus uir sed plane uir cū secaretur:principio uetuit se alligari:nec quisq̄ ante Marium solutus dī esse senectus. ℣ Vnus ex fortunatis:hoc est unus ex his qui propitia utūtur fortuna. Quæ ut Cicero ait in oratione pro.M.Marcello quasi domina est rerū humanar̄:ei enim fœlicitas & successus hoium ascribitur. uñ & Lucā inquit. Quicquid laudamus in ullo maiorum fortuna fuit. Pompeium item laudās Cicero inter cætera exímia & fœlicitatem tribuit. ℣ Vnus ex sum. Qui pauciſſimi sunt:in uirtutibus uero animi nullam sibi partem fortuna uēdicat: si ueris magna pariatur fama bonis. Et si successu pura remoto inspicitur uirtus:ut ait Luca. Boni & sapiētes sūt beati secundum so cratem.

IN quo uirtus &c. hoc secundū paradoxū sic græce sonat. Oti autarkes he eudemonia pros aretete.i.q̄ sufficiens fœlicitas est per uirtutē. Oti.n.dī q̄ autarkes(profert aūt græce astakis).s.multa & sufficiens(he est articulus)eudemonia ꝓferē eisdemonia.i.fœlicitas subaudi est pios.i.per aretā.i.uirtutē. Quā sniam uī cōtra Antoniū induxisse:ut superiorē cōtra Catilinā & cōiuratos reliquos. ℣ Probat autē potissimū exēplo Marci reguli Attilii:de quo in.iii.offi.late usum est. ℣ Ordo est:ut ꝓponat thema. ℣ Nihil deesse eū quo sit uirt⁹ ad uiuendū beate.q.d.id quidē assero:nec uero ego putaui unq̄ Marcū Regulū Attiliū:q ut fidē hosti; seruaret & reip. cōsuleret ad ditissimū rediit suppliciū in carcerē carthaginēsem:nec erūnosum.i.erūnis ac calamitatibus plenū:nec infœlicē:nec miserē. ℣ Enim pro qa magnitudo animi eius nō cruciabat a pœnis.i.populis carthaginēn.unde Aenei.i. punica regna uides &c. Et iō bella carthaginēsia:bella punica dicuntur œ.n.diphtongus sæpe in u mutat:ut a pœna fit punio:& pœnus punicus:a mœnia munio &c. nō grauitas:nō fides:nō ostātia:nō ulla uirtus sup.alia:nō deniq̄ ipse aius repēte cruciabat a pœnis:q.s.aius munitus p̄sidio.i.defensiōe & custodia:qđ gallice garnison dī:tot uirtutū & cœpt⁹.i. circūstipatus tā to cōmitatu uirtutis. ℣ Cū.i.qñ aut q̄uis corpus caperet ipse.s.aius nō potuit certe capi. ℣ Vero pro sed nos uidimus Caiū Mariū arpinatē conterraneū Ci.& itē nouū hoiem:ut ipse erat de quo in iugurtha Salusti.plurima q uidebant mihi ī reb⁹ secūdis.i.p̄speris:unus ex hoibus fortunatis.i.fœlicib⁹ qbus bona fortūa plurimū fauet: qa nimia dexteritate in bello usus erat:& uidebat aduersis supple reb⁹ unus ex summis uiris:qa res aduersas fortissimo aio tulit. ASC. Ca. Marius

OMNI BONI. Iuuẽa. ¶QVO nihil beatius repiri põt:summus inter uirtute p̃ditos & uirtutis tutela munitos: q̃ corpis crimina scatire non pmittit. ℣ Nescis:dirigit sermonẽ ad.M.Antoniũ:q̃ solũ nomẽ uirtutis hẽbat nõ actionẽ:nã uirtutis ois laus i actiõe cõsistit:imitabat ẽt dictũ Iuuena. Et de uirtute locuti clunem agitãt.M.Anto.quotidie de uirtute disputabat: & aius erat tot uitiis & sceleribus implicitus erat. ℣ Quid ipsa ualeat:quæ nullis pœnis:& tormẽtis cruciari põt. ℣ Nemo.i.omnis beatus ẽ ex se.i.ex aio:qui.n.ornatus est uirtute:ille dr̃ eẽ beatus:& oia in se habere bona. ℣ In se uno.i.aio bñ cõstituto.q.d.nõ est ille qui digito mõstrari põt. ℣ Ex fortuna:nõ in uirtute:ut.M.Antonius nihil certũ & exploratũ in se habeat:cũ Marcũ.i.talẽ hoiem oia ex sese recipientẽ non minis mortis:non pœna exilii: non alia significatione malo interire aliquo. ℣ Istiusmodi.i.qui sit constans in uirtute:ut.M.Antonio nihil certum exploratũ fuit.M.Regulus. ℣ Mihi uel Ciceroni:uel Catoni:siue alicui simili cõtingeret aliquid mali illud nõ timebã:& modo suscipiã libẽter qa uirtutis meæ experimẽtum faciã. ℣ Ingrata ciuitate: ingrata dr̃:qm̃ Ci.eã defendit a cõspirationibus Catilinæ.Nũc aũt.M.Antonius illi minaꝛ mortẽ uel exiliũ. ℣ Nõ repugnãti:qd̃ idẽ fecit cũ a sceleratо Clodio in exiliũ missus fuit:nõ repugnauit recedere:cũ potuisset suscipere arma:ut ondit in oibus orationibus:q̃s habuit p reditu suo. ℣ Quid.n.ut eo statu eẽm:quẽ nõ miç:nõ fortũæ:ñ exilia pterre facerẽt. Romani Ciceroni ingratam pp exiliũ cũ eã liberasset a cõiuratione Catilinæ. quo beatius eẽ mortali nihil põt.Nescis, ĩsane: nescis quãtas uires uirtus hẽat:nomẽ tm̃ uirtutis usurpas:qd ipsa ualeat ignoras.Nemo põt nõ beatissimus eẽ: qui est totus aptus ex sese:quiq; ĩ se uno sua ponit, omnia. Cui ãt spes ois & rõ & cogitatio pẽdet ex fortũa:huic nihil p̃t eẽ certi:nihilq; qd̃ exploratũ hẽat pmãsurę fi bi qdẽ unũ diẽ:eũ tu hoiem terreto : si quẽ eris nactus istiusmodi mortis:aut exilii minis:mihi uero qcqd acciderit in tã ĩgrata ciuitate:ne recusanti qdẽ euenerit, non modo.nõ repugnanti.Quidem enim ego laborui:aut quid egi:aut in quo euigilauerunt curæ & cogitationes meæ?Siquidem nihil peperi tale : nihil consecutus sum : ut in eo statu essem : quem neque fortunæ temeritas:neque inimicorum labefactaret iniuria.

FRAN MAT. ¶QVO:q̃re:ut & in p̃speris & in aduersis reb⁹ moderatus sis. ℣ Nescis ĩsane.Nũc in.M.Antoni. plane inuehit:q faciebat qd̃ hippocritæ solẽt. Nam de uirtute loquebaꝛ & disputabat:male ãt & flagitiose uiuebat.Nõ.n.in uerbis. sed in actiõe uirtus cõsistit.In hmõi hoies & Iuuena.iuectus ẽ cũ ingt Vltra Sauromatas fugere hĩc liber.& glacialẽ oceanũ quotiẽs aliqd de moribꝰ audẽt.Qui curios simulãt:& bachanalia uiuũt. ℣ Vsurpas:inculcas:in frequenti usu habes. ℣ Quid ualeat:q̃tã uim hẽat.Nã ex se ipsa pẽdet.Fortunaq; pdit oppositа uirtute minas.Laudandaq; uelle est satis.Et nunq̃ successu crescit honestũ.Q d̃ Luca.scri. ℣ Nemo p̃t nõ &c.Qui oia sua in se posita existimat.Qui ex se ipo nõ alio pẽdet:is beatꝰ uocari p̃t.Talis ãt ẽ uir uere bonus & sapiẽs:q utrãq; fortunã decenter p̃fert ac semp p qualitate rei optie agit.Nemo ãt beatus fieri miser põt.Etiã si oia aduersa accidãt:uiolari.n.beatitudo q̃ nascit̃ ex uirtutibꝰ animi nõ põt. ℣ Ex sese:ex aio suo bñ ꝺstituto:non ex cõmodis corpis:aut rerũ externaꝝ:& re uera quod græcoꝝ in puerbio est οὐκ ἀγυρτικὸν τὸ ὀφθαλμεῖον hoc ẽ nõ est hõ qd̃ cernit. Sed aius hois.s. Cicero quoq; ait nõ eẽ hoiem quod digito mõstrat̃. Sed aĩum hois. ℣ In se uno. Vñ & Persius ait.Nec te q̃siueris extra. ℣ Cui spes &c.Nõ põt eẽ beatus nisi q̃ firma & stabilia possidet:bona:diuitiæ:ĩperia &c.eiusmodi stabilia nõ sunt:qm̃ facile mutant̃:& auferri p̃nt: nõ ẽ igit̃ beatus q hæc possidet. ℣ Ex fortuna:ex his q̃ bona uocant̃ fortunę.Ex qbus.M.Antonius pẽdebat. ℣ Nihil certi:fcutis q

Vnum diẽ pro breuissimo tpe uirtute ẽ p̃ditus:q̃ possessio certa ẽ:auferri.n.& mutari nõ põt. ℣ Vnũ diẽ:ẽt breuissimũ tp̃s. Sæpe.n.accidit:ut quẽ modo potẽtẽ & diuitẽ uidimus:eũdem abiectũ:& pauperẽ uespere uideamus. ℣ Eũ tu:&c.hmõi ingt hoiem Antonius ex sese pẽdeat.Qui oĩa sua in seipso posita hẽat terreto quãtũlibet minis mortis & exilii.Q uia nihil,pficies:nõ.n.cõmoueꝛ.& hæc oĩa uirtute inferiora iudicat:ille cõmoueri poterit cuius spes ois & cogitatio pẽdet ex fortuna. ℣ Mihi uero &c.Q ui ex fortuna pẽdet terreri põt: ergo tm̃ abest ut uerear qcquid mihi accidat iter ĩgratos ciues:ut ne recusaturus quidẽ sim:sigd acciderit:aut repugnaturus. ℣ Nã libẽter suscipiã:& occasionẽ mihi præbitã existimabo periculũ meæ uirtute faciẽdi:frustra ergo exiliũ mihi aut mortẽ minaris cũ in aio meo mihi oĩa mea posita sint:& in ꝺsciẽtia bñ actæ uitæ: cũ libẽter exiturus sim tã ingratã ciuitatẽ:q̃ liberata olim & defensa a cæde & incẽdiis per me fuit:cũ pnitiosissimã conspirationẽ extinxi & cõiuratos cõpræhẽdi:& tm̃ tot me ĩiuriis affici:tot periculis obiici patiꝛ. ℣ Nõ repugnãti:sicut Clodio nõ repugnauit eiectus ab illo in exiliũ:cũ posset qd̃ ipse scribit multis in locis:noluit.n.ciues suos:& de se optie meritos & decertare p̃ se patos obiicere seruis armatis & gladiatorib⁹. ℣ Quid.n.&c.frustra inqt tot labores sustinuissem:tot uigilias & sollicitudines in pdiscẽdis bonis & honestis artib⁹ cõsumpsissem:si ex hoc statu in quo sũ dimoueri possẽ. ℣ Peri:q̃tũ ad opa q̃ fecit:nã libros suos & res gestas p̃tus suos uocãt poetæ & oratores. ℣ Cõsecutus sum:ad honores spectat & magistratus quos gradatim gessit. ℣ Temeritas:gaudet.n.oĩa fortuna cõmiscere q̃ cæcã & temerariã uocant.

Fortũa cęca est & temeraria

ASC. ¶QVO:scilicet hoie q unus ex fœlicibus aut ex summis sit uiris nihil põt ẽẽ.i.contingere mortali.s.homini beatius.i. fortunatius & fœlicius. ℣ O insane quisq; uirtutẽ paruipendis:ut tu marce. ℣ An tu nescis inq̃ q̃tas uires hẽat uirtus:ut usurpas tm̃ nomẽ uirtus sinere:& ita ignoras qd ipsa.s.uera uirtus ualeat. ℣ Nemo põt esse nõ beatissimus qui est totus aptus.i.cõstans & quadrãs ex sese.i.ex seipso:quiq;.i.& q ponit oĩa sua in se uno.i.solo:uñ Persius.Nec te quęsiueris extra:& maro de uiro bono.Quid p & res:uanique & leuis:qd opinio uulgi.Securus mũdi instar habẽs teres atq; rotundus.Externe ne qd labia per leuia fidat. ℣ Aũt pro sed:nihil certe & nihil qd̃ hẽat exploratũ.i.satis scrutatũ & cognitũ permãsurę sibi.s.ipsum habẽti qdẽ.i.certe unũ diẽ potest eẽ huic oĩs spes & ratio & cognitio pẽdet ex fortuna: territo eĩ: ideꝰt eiusmodi hoiem cui in fortuna sit ois spes si nactus eris.i.ĩueneris:quem.i.aliquẽ supple talẽ territo inq̃ istiusmodi minis mortis aut exilii. ℣ Vero pro sed:qcqd mihi acciderit.i.cuius uero forti & ostanti(uꝛ tamẽ de se loqui:cui an extremũ supplicũ minatus etiam postmodũ.intulit)in ciuitate tamẽ ingrata:ut qui camillũ Scipio.alioſq; præstantissimos uiros in exiliũ miserat:& nũc pati uideret̃:ut Ci.primus parẽs patriæ appellatus:& qui e Catilinæ faucibus rempu.ei puerat in exilium mittaꝛ ad supplicium ob factionẽ An.poscaꝛ.euenerit supple mihi:ne qdẽ.i.nõ ẽt recusanti.i.ultro ferre parato:nõ mõ.i.nedũ nõ repugnãti.i.tm̃ affuerit:ut repugnẽ ut ne recusem qdẽ p patria mori. ℣ Enim pro qa:qd.i. ad quid ego laboraui:aut quid egi aut in quo euigilauerũt curæ & cogitationes meę.i.quid mihi profuerunt. ℣ Q uidẽ ideꝰt certe:unde ideꝰt siquidem:hic sunt duæ partes:si ergo nihil tale cœpi:& nihil consecutus sum tale : ut essem eo status:ideꝰt in ea qualitate & conditione uitæ. ℣ Q uem.s.statum neq; temeritas fortunæ.neq; iniuria inimicorum labefactaret:ideꝰt deiceret:& concuteret:quasi dicat nihil mihi profuerit ante acta uita:unde & Sen.iussum mori respondisse aiunt in uanum se philosophatum si mortem patienter ferre nondum dediciſſet.

¶MORtem

¶MORtem ue mihi:oſtendit iſtius ſtultitiam:qui putauit Ciceroni male tradere illi bonum hoc affert:hoc mō: ſi mortem mihi præbebis ibo de mortalitate ad īmortalitatē:ulterius ſylla paſſus infinitos labores uirtutis amore ab eiuſmodi pœnis ad beatorum loca demigrans:præterea ſi mihi exilium minaris:hoc erit mihi iucūdiſſimum:abibo enī ab īpro bis:qualis es tu:ad probos:& ad bonos homines. ℣ Ab hominibus:ſubaudi demigrādum:ac ſi diceret ad īmmortales deos proficiſcar:ab improbis ad ꝓbos. ℣ Mors terribilis:reddit rationē ad mortē. ℣ Exiliū:reddit rationē cur exilium ſibi non ſit terribile. ℣ Circūſcriptus.i.illis:qui non ſciunt habitare:uidelicet uiuere:niſi in ſua officina: & domūcula:nō autem terribile exilium ſapiētibus:ut docebat Socrates:quoꝝ locus habitādi eſt totus orbis. ℣ Qui te florentē:maximus enim erat in rempu.M.An. ℣ Cui nec ſatis qd̄ eſt: pp auaritiam nō ſufficiunt ſibi diuitiæ quas habet ideo beatus eſſe nō poteſt. ℣ Nec diuturnum:ut deſcripſimus in ſuperiori paradoxo:hæc quę mō huc & illuc tranſferri poſſunt non ſunt diuturna. ℣ Te cōſcientię:conſcientia eſt uocabulū meſſum:nam & bona & mala dī conſciētia:ut plurimum capitur in malū:ideo ſemp addendum eſt:ut ille.& ſibi mens cōſcia recti. Quintilia. ait. Conſcientia mille teſtes. ℣ Exanimat. occidit ne capiatur pp ſcelera atq; adulteri ſua. OMNI BONI. Conſcientia. FRANMAT.

Mortem ne mihi minitaris:ut omnino ab hominibus: an exilium:ut ab improbis demigrādū ſit? Mors terribilis eſt his quorū cum uita omnia extinguūtur:nō his quorum laus emori non poteſt. Exilium autē terribile illis quibus quaſi circūſcriptus eſt habitandi locus: nō his:qui omnē orbem terrarum unā urbem eſſe dicunt: te miſeriæ & erumnæ præmunt omnes:qui te beatum: qui florētem putas:tuæ libidines te torquent. Tu dies noctesq; cruciaris.cui nec ſatis eſt:quod eſt:& idipſum quod habes.ne non diuturnum ſit futurum times: te cō ſcientiæ ſtimulant maleficiorum tuorum:te metus exanimat iudiciorum: atque legum quocunque aſpexiſti:

¶MORtem ne mihi &c. Confirmat qd̄ dixit: ea ſe peperiſſe & conſecutum eē:quæ labefactari non poſſint & ſtultus inquit es: ſi mortē mihi minitaris aut exiliū:hæc enim quæ ueluti grauia & terribilia proponis grata mihi hoc tēpore acciderēt:nam per mortem abirem a mortalitate ad īmortalitatē:liberaret tot periculis quot mihi quotidie inſtāt:non eſſem diutius inter īprobos & ſceleratos:abirem in cœlū & præmia bñ actæ uitæ acciperē:per exiliū uero a malis ciuibus & ingrata ciuitate ad bonos & gratos hoies me conferrem:neq; an gerer quod patria carerē:nam uiris fortibus & probis totus orbis patria eſt. ℣ Ab hominibus.ſ.migrādum ſit ad deos & ueram æternamq; beatitudinem quā illi conſequūtur qui recte uixerunt. ℣ Mors terribilis eſt iis:qui uoluptatibus diditi ſunt & omnis uirtutis expertes iis moleſtū eſt mori. ℣ Cum uita:nam moriētes nullam ſui memoriam poſteris relinquunt. ℣ His quorum &c. Cice. in tuſculanis. q. Sed profecto mors cum æquiſſimo animo appetitur:cum ſuis ſe laudibus uita occidens conſolari poteſt. Nemo parū diu uixit qui uirtutis perfectæ perfecto functus eſt munere. Multa mihi ipſi ad mortē tēpeſtiua fuerant:quæ utinam potuiſſem obire:nihil enim iam acquirebatur:cumulata erant officia uitæ cū fortuna bella reſtabāt. Quare ſi ipſa ratio minus faciet & mortē negligere poſſimus:a uita acta perficiat ut ſatis ſuperq; uixiſſe uideamur. ℣ Mori non poteſt:ſicut mea cū tot res geſtæ meæ extent:tot monimēta ingenii relicturus ſim. ℣ Exilium:illi ument exilium qui quaſi quibuſdā includuntur habitaculis quæ egredi nō liceat:extra quæ uiuere nec poſſunt nec ſciunt:nam probis & fortibus uiris totus orbis patria eſt. Socrates quidā cū rogaretur ciuitatem ſe eē diceret ſe mundanū inquit. Totius omni mundo ſe incolam & ciuem eſſe arbitrabatur. Ariſtophanes quoq; ait πατρίδα χαρέσ ἐγὰ τίσ πρὰτευ quē uerſum etiam teucer apud Sophoclē uſurpauit. ℣ Te miſeriæ:miſerum fortaſſe me exiſtimas cū hæc mihi miniteris:ſed tu miſer habendus es:qui libidinibus & cupiditatibus plura poſſidendi dies & noctes cruciaris: diſputaturus eſt illud paradoxum Cice. omnes ſtultos inſanire perturbationibus.ſ.animi quas omnes philoſophi morbos appellant:qui autem in morbo ſunt:ii crucientur aſſidue neceſſe eſt. Contra ſanitas animorū in tranquillitate quadam conſtantiaq; poſita eſt. Recte ergo Antonium cruciari ait Cice. cuius animus multis perturbationū morbis circūſeptus erat: nec officio ſuo utebatur:quod eſt ratione bene uti:quod ſapiens facit qui nunquam perturbatur. ℣ Nec ſatis eſt: & cætera. Quia nūquam:ut ſupra ait expletur:aut ſatiatur cupiditatis ſitis. ℣ Ne diuturnum ſit:quia fortunæ bona trāſferri poſſunt: & mutari:ideo diuturna non ſunt. ℣ Conſcientiæ:τομεσου eſt cōſcientia:ideo ſemper aliquid addīt exquo intelligitur:in quā partem accipiatur. Virgilius. Et mens ſibi cōſcia recti. Papinius. Trepidis circūuolat aliis: ſeua dies animi. Nullum autem tormentum grauius conſcientia peracti ſceleris. Quod iuuenalis ait. pœna autē uehemens ac multo ſæuior illis quos & cædi tu es grauis inuenit:& rhadamātus nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtē. ℣ Iudiciorum atq; & cætera:iudicia ex legibus naſcuntur. Illæ enim pœnam proponunt ſceleribus. Ariſtophanes ASC.

¶MORtem ne & cætera. Docet uiro forti ne mortem quidem timendā cū malum nō ſit:unde & Horatius:de uiro bono in epiſtolis dicit q; decet minitanti mortem moriaī: mors ultima linea rerū eſt quaſi dicat nihil amplius in me potes. ℣ Et ideo ſaluator docet nō timēdos qui corpus tm̄ occidere poſſunt:& qa mors naturalis eſt nihil mali ſaltē culpæ in ea eſſe uolūt:unde illud eſt Maronis. Vſq; adeo ne mori miſerum eſt &c.& illud Iuuena. Magnū crede nefas animā præferre pudori. Et propter uitam uiuendi perdere cauſas:dicit ergo. ℣ Ne pro an o Antoni aut quiſquis es tyrānum agēs minitaris mihi mortem:ut ſit mihi demigrandum.i.diſcedendū omnino ab hominibus:ideſt ex hoc mundo:an minaris mihi exilium.ſ.in aliquas ſolas terras:aut in alienam prouinciam:ut ſit mihi demigrandum:ab improbis: qui in ciuitate tali ſub tyranno uiuunt. ℣ Mors eſt terribilis iis:ſcilicet peccatoribus:quia mors peccatorū peſſima:quoꝝ omnia: ſcilicet bona & fama:& uia & merita extinguunt cum uita:qa periit memoria eorum cū ſonitu. Iuſtus autem:ut palma florebit. Et in memoria æterna erunt iuſti:& ideo mors non ſupple eſt timenda iis quoꝝ laus non poteſt emori. ℣ Autē pro ſed exiliū eſt terribile iis quibus:quaſi circūſcriptus eſt locus habitandi:nō iis qui ducunt:ideſt reputant omnē rem:ideſt totum orbem terrarū eſſe unam urbē. Vnde Socrates interrogatus cuius eēt. mundanum ſe eſſe reſpondit. ſignificans totum mundum ſibi patriam eſſe. ℣ Miſeriæ & erumnæ:ideſt miſeri cruciatus conſcientiæ tantorum ſcelerum præmunte:qui putas te beatum:& qui putas te florentem:libidines:ideſt malæ & libidinoſæ uoluntates torquent te etiā futurę. quia uermis eorum non extinguetur:tu cruciaris:ſcilicet a conſcientia:ut dicit Iuuena. Iudice quo ſe nemo nocens abſoluitur dies & noctes:ideſt per totū tempus uitæ tuæ. ℣ Nec id quod eſt ſup.tibi.i.quod habes eſt ſatis ſup.tibi: & times ne ipſum quod habes.ſ.per iniuſtam occupationē ſit non diuturnum.ideſt breuis poſſeſſionis futurum. ℣ Conſcientiæ maleficiorum tuorum ſtimulant:ideſt pungūt te metus:ideſt formido iudiciorum atq; legum exanimat:ideſt emori facit ſine animo:ac anima reddit te:& iniuriæ tuæ.ideſt quas aliis facis:occurrunt ſic tibi quocunq; aſpexiſti:ideſt oculos direxiſti:ut furiæ:ſcilicet infernales dicuntur occurrere parricidis:ut oreſti & aliis nefandi ſceleris authoribus. Mors q bus terribilis aut exilium.

OMNI BONI. ¶ VT furiæ:tãtæ sunt iniuriæ:q̃s fecit:ut furiæ sibi añ oculos uersari uideañt:q̃ nõ pmittũt te libere suspirare. ¶ Boꝙ improbo sortis stulto:sapiẽs inerti corrñdent. ¶ Nec uero.i.uita illius laudãda eẽt si esset misera:uita uirtute bñ instituta expetenda est:ga misera eẽ nõ põt:q̃uis multæ calamitates tribuañt sapienti:tñ in ea beatitudo consistit cũ eo uirtus perdurat:ꝙ sapienti uni secundum Stoicos accidere non potest:secundum uero peripateticos calamitas homini quãuis perfectissimo euenire potest. ¶ Laudabile:quicquid laudabiliter agitur bonum nũcupatur sed in Antonio propter scelera sua nihil est laude dignum:ergo in seipsa beatitudo consistit:quãuis externis bonis abundans sit.

FRAN MAT. ¶ VT furiæ. Sicut enim furiæ cruciare & uexare sceleratos dicuntur: ita iniuriarum quibus multos affecisti conscientia te exagitat. Quid enĩ aliud sibi uolunt poetæ cum a furiis matris agitatum scribũt orestem: q̃ illum conscientia sceleris peracti uexatum. ¶ Quamobrem. Concludit hoc paradoxum per contrariũ colorem rhetoricum. ¶ Sapiẽs enim stulto:fortis inerti opponitur. ¶ Miser esse & cætera. Si stulto: hoc est morbis animi oppresso:& rõne non utenti:bene esse non potest: & qui ratione utitur.& omni morbo hoc est perturbatione caret:qui est uere sapiens miser esse non potest: etiam si crucietur & in compedibus atq; carcere sit. ¶ Si esset misera. Qualis tua est qui cum tot perturbationibus occuperis insanus es & semper cruciaris. Vita sapientis misera esse non potest. Quicquid ei accidat aduersi. ¶ Quãobrem & cętera:probat uitam sapientis laudabilem: & perconsequens beatam:quicquid beatum:est:idem & laudabile est & beatum est.

ut furiæ sic tuæ tibi occurrunt iniuriæ:suspirare quæ te libere non sinunt. Quamobrem ut improbo & stulto & inerti nemini bene esse potest. Sic bonus uir & sapiens & fortis miser esse nemo potest: nec uero cuius uirtus moresq; laudaudi sunt:eius non laudanda uita est neq; porro fugienda uita est:quæ laudanda est. Esset aũt fugienda si esset misera. Quãobrem quicquid est laudabile idem & beatum & florens & expetẽdũ uideri debet.

ASC. ¶ QVÆ scilicet iniuriæ:aut furiæ non sinunt te suspirare libere:idest sine præsura & anxietate animi. ¶ Quamobrẽ: ut idest quemadmodũ nemini:idest non potest esse bene non alicui improbo & stulto:& inerti.idest qui neq; uult:neq; scit:neq; ualet bene operari. Improbus enim non uult:stultus non ualet:& iners qui sine arte est nescit: pessimus autem est qui non uult: ita improbus:idest improbandus summopere. ¶ Stulto autem ignoscendum est.unde Iuuena. Hunc ego factis imputo. Inerti autem qui didicisse noluerit uenia est neganda:unde quia hic etiam stultos taxat:sciemus proprie stultum non esse furiosum:aut per naturam desipientem:sed qui alicui rei uitiosæ studet:atq; ita in uitio est: ut stultus in meretricibus aut mercatibus. ¶ Sic.idest econuerso uir bonus contra improbum:& sapiens contra stultum:& fortis contra inertem:& ignauũ non potest esse miser. ¶ Nec uero:uita eius cuius uirtus & mores sunt laudandi est non laudanda:immo est laudanda:neq; porro uita est fugienda quę est laudanda. ¶ Autem pro sed:talis uita esset fugienda si esset misera. ¶ Quãobrem(concludit)quicquid est laudabile idem debet uideri & beatum:& florens:& expetendum.

¶ Tertium paradoxum.

ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτήματα.

OMNI BONI. PArua inquit est ut magna culpa: hæc propositio stoica: ꝙ æqualia sunt peccata: ut idem dicit titulus græce ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτήματα ꝙ æqualia sũt peccata: ꝙ autem sit uerum probatur per similitudines: & plærasq; rationes a Cicero. hoc modo:quod exemplum in principio sumendũ est athenis tempore ariopagitarum: quidã statuã plumbeã & alter aureã mineruæ eripuit: hi ambo ad draconem legum latorem deducti sunt:quos draco morti tradendos esse iudicauit. ¶ Nec enim peccata euẽtu rerum metienda:nam Stoici hanc sententiam draconis offendentis ad exteriores euentus non considerant sed mentem & uitium peccantis accusant: & a quibus peccatoribus.

PArua inquit ẽ res:atq; magna culpa: nec peccata rerum euentu: sed uitiis hominum metienda sunt:nõ quomodo fiant:sed a quibus.

FRAN MAT. PArua est ut cætera. Græcus titulus est ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτήματα tertiũ est:paradoxũ.in quo pia eẽ peccata ostendere conatur Cicero ex stoicorum sententia:hoc enim ipsi existimabant:& sic argumentabantur. Si uerum uero maius non est:nec falsum falso maius erit:ita nec fraus fraude:nec peccato peccatũ:nam & qui centum stadiis abest a canopo:& qui uno æque in canopo non sunt:ita & qui minus peccat:& qui amplius æque in recto opere non sunt. Erant enim exempli gratia athenis in templo palladis statuæ duæ:aurea altera:altera uero plumbea. Duo fures ingressi diripiunt alter auream:alter plumbeam:comprehenduntur & ad Ariopagitas deducuntur. Adsunt draco & solon legum latores. Iudicant pari pœna puniendos: ꝙ æquale peccatum:& idem uterq; furatus erat statuam: scilicet palladis: licet non ex eadem materia: hic non res consideratur: sed causa: & furis animus atque intentio. Ex quo scire oportet: dupliciter: considerari peccatum ab intentione: & a re quantum ad causam attinet: quod Cicero docet euidentissime: idem peccatum est obolum furari: quod aureos centum. In oratione tamen pro murena: hanc stoicorum opinionem contra Catonem disputans irridet Cicero. ¶ Parua inquit & cætera: propositio est quam probaturus est aliquid autem suppleas oportet zeno uel stoicus. ¶ Neq; enim peccata & cætera: ratio est: quoniam peccata non rerum euentu: hoc est eo quod homines effecerint. ¶ Sed uitiis hominum: hoc est animo & intentione: stoici non considerabant quid factum esset sed de quo animo factum esset. ¶ Metienda: expendenda: mensuranda.

Draco & Solõ legum latores

ASC. PArua inquit:& cætera. Paradoxum sic proponitur oti isa ta amarthimata:idest ꝙ æqualia sunt peccata. Nã oti dicitur ꝙ:isa:idest æqualia:ta & est articulus:amarthimata seu amarthimata:idest peccata subaudi sunt. quod paradoxum & stoicorum disciplina profectũ. Ho.in primo sermonum recte improbat dicens. Quis paria esse fere placuit peccata laborant. Cum uentum:& ad uerum est:neq; satis firma sunt authoris ad ipsius probationum argumenta. Quo circa nos credimus:ut hic peccatorũ:ita apud inferos suppliciorum gradus: ut qui deliquit grauius grauioribus illis subiaceat pœnis. ¶ Verum ordo est:ut qui stuprum ancillæ.aut pauperculæ intulerit dicat. ¶ Parua inquit:scilicet quisquiam est res:scilicet ancillæ uirium offerre: aut plumbeam statuam furari. ¶ Atq; uel atqui:idest nihilominus culpa est magna. ¶ Neq; enim peccata sunt metuenda euentu rerum: sed uitiis hominum ꝙ ueri simum est. ¶ Vnde qui corrupte uitium obtulerit per uim & integrum putarit stupratoris incorrupte crimen habet.und e Iuuenalis:intra se tacitum qui conspicit ullum facti crimen habet.

¶ IN

¶IN quo peccatur: maius est occidere patrē q̄ gallū sed quātū ad mentē sceleratam idē est: siue occidas hoīem siue bæ|uam. ℣ In re aliquātū: quātū ad amissionem rei: magna est differētia inter aurū & paleas. ℣ Insciti a: ad ignorātiam gu|bernationis idē est: illius enim æqualē esse ignorantiā nō iudicare quis: qui fregit nauē aureā: & illius qui fregit nauē pa|leam emerfit. ℣ Dolor ad pau. si stupratur ancilla hoc stuprū ad pauciores ꝓtinet: q̄ si stupraret generosa mulier: quātū ad stuprū idē: sed si referre uolumus ad actionē sceleris differētia est. ℣ Petulās: appellat qui ſm appetitū uiuit: uel a pe|to dictū. ℣ Tāquā transilire lineas: ꝓ lineā rectā uirtutē intelligimus: quæ stat sic: si quis autē transit lineā per unū digitū

OMNI BONI.

Petulās

In quo peccat: id pōt aliud alio maius eē: aut min⁹. Ip|sum quidē illud peccare: quoquo te uerteris unū ē. Au|ri nauē euertat gubernator an paleæ: in re aliquantū: i|gubernatoris insciti a nihil interest. Lapsa est ipsius li|bido i muliere ignota: dolor ad pauciores ꝓtinet: quā si etiā petulans fuisset in aliqua generosa: ac nobili uir|gine. Peccauit uero nihilomin⁹: si qdē est peccare: tāq̄ trāsilire lineas. Quod cū feceris: culpa cōmissa est: quā lōge ꝓgrediare: cū semel hinc trāsieris ad augēdā trā|seūdi culpā nihil ꝓtiet: peccat certe licet nemini. Q d át nō licet: id hoc uno tenet mō: si arguit nō licere: id si quidē nec maius nec minus unquā fieri potest: quo|niam in eo est peccatum si nō licuit: quod semp unū & idē est: quæ ex eo peccata nascant: æq̄lia sint oportet.

æque peccat: ut ille qui per unā transiuit palmā: q̄ primū enim a uirtute recessisti: nō amplius aliqd il|lius rectitudinis uirtuosæ retines. ℣ Ad augendā: transeundi culpā: hoc mō: si quærat quis a duobus bis ter quātū faciunt: respōdeat unus octo: alter di|cat bis ter faciūt septē æquali numero ambo pecca|uerint: q̄ pmeno dicat faciunt septem & sosias octo parmeno fuit propior ueritati q̄ sosias: sed tñ ambo ignorantes sunt: eni nō aīaduerti quis dixerit septē uel octo: sed ambox ignorātiā fuisse dico. ℣ Pecca|re certe licet neuini: alia ratio: principis mādato edi|ctū fit: ne aliquis triticū de suo principatu asportare audeat: reperiūt unus tres modios: alter uero duos sacculos tritici asportauit: qui æque peccauit: at ille q centū modios. ℣ In hoc tenetur: hoc solo obligatur: quod si nō licuit asportaſ triticū: & hoc liceret nō ꝓt minui nec augeri: quāuis modus peccandi augeatur & minuaſ. ℣ Q uāti in eo est peccādi. s. hoc licere so|lum admittit. ℣ Si nō licuit: non asportare triticū li|cuit: & hoc semper unum & idem erit: qua ex re pec|cata quæ ex illo licere nascuntur æqualia sunt: quā|tum ad illud non licere.

Peccaſ nemini licet

¶IN quo res in qua quispiam peccat. ℣ Aliud alio maius. Plus furaſ qui subripit uiginti q̄ qui subripit decē: est asit con|firmatio rōnis. ℣ Peccatū. Q uomodo sit unū paulopost ostēsurus est. ℣ Quoquo uerteris: aut ad maius: aut ad minus. An auri nauē: ponit exēplum: ut res facilius ab imperitis percipiaſ. Et tā inquit peccat: quātū ad eius attinet insciti am gu|bernator qui auro onustam nauim euertit: q̄ qui onustā paleis sinit mergi: res qdē est diuersa quæ perdit: sed eodē acci|dit insciti æ uitio: quia nauē regere nesciuit. ℣ Lapsa est. Aliud exēplū: si quis cū ignobili muliere coiret: tantūdē esset ac si uirginē uiolaret: quātū attinet ad peccatū: cū peccare nihil aliud sit q̄ a recto recedere: & ueluti rectitudis terminos trā|sire. Si quis uero rē expendat: differentia est. Grauius eni lædit qui uirginē uiolat: q̄ qui cū ignota coit. ℣ Muliere igno|ta: ut ancilla. ℣ Ad pauciores. Nam quia ignota pauci doleant eā attrectari. ℣ Petulās: lasciuus: libidinosus. ℣ Genero|sa & nobili: & ex familia illustri: & nota: nā ex quo ad plures dolor pertinet & grauius peccatū est: si quis rem solā cōside|ret. ℣ Peccauit uero: Vñ & Horatius ait: quid interest in matrona ancilla peccetue togata: quasi autē diffinit quid si pec|care cū dicit esse tāquā transire lineas hoc est uirtutis & rectitudinis metas & ꝓpositos terminos egredi: sicuti & delinq̄|re: ut Festo placet & ꝓtermittere quod nō oportet prætiri. ℣ Linea est quātitas longa sine latitudine: & profunditate: cuius extrema duo sunt puncta sic rationabiliter aūt cōparari uirtuti pōt quæ est recta & æquabilis: hāc uirtutis lineā: si quis uno semipede ꝓterīt nō aliter peccat: q̄ is qui decē pedibus ꝓtereat. ℣ Nā quātū uis minimū egrediaris ab ea disce|dis. ℣ Quā longe siue parū: siue multū: nihil refert: peccatū est in relinquēdo. Exempli cā: edicit senatus ne quis portam ciuitatis egredia ť: quod si egressus quispiam fuerit exul habeatur: tres egrediunť hic tribus passibus: ille mille: tertius de|cem milibus omnes exules habentur: & eadem pœna exilii digni iudicantur: quoniā contra senatus edictum fecerunt. ℣ Ad augendā & cætera: qm̄ in transeundo mætas peccatū est: nō in quātitate excessus: aut qualitate rei. ℣ Peccare cer|te & cætera: si uirtus iubet quæ facienda sunt: & ꝓhibet cōtraria: peccatū autē omne cōtra uirtutē est sequiť nemini cōces|sum peccare: qui ergo peccat: quia egrediť lineas uirtutis: etiam si parum peccat: tantū peccare iudicatur quātū is qui mul|tum peccat. ℣ In hoc uno tenetur. In hoc uno quod scilicet fecerit tenetur: ideſt cōsistit & positū est: quod scilicet nō licet: quod si quis est qui fecerit quod non licet peccat. Quicquid illud est quod fecerit. ℣ Si arguiť: si probať. s. non licere. Id argumentatio est hoc modo: si qd non licet: neq; maius: neq; minus fieri unq̄ potest: cū peccatū: fit in eo quod nō licet: qd̄ semper unū & idē est: & peccata quæ nascuntur ex eo: quod nō licet paria sint oportet: qui rem habet cū ignota: facit qd̄ non licet: non minus q̄ qui uirginem uiolat utrūq; peccatum ex eo nascitur: quod non licet: paria igitur sunt.

FARN MAT.

¶ID in quo peccatur. i. obiectum: aut res circa quam uersatur peccatum pōt esse aliud maius: aut minus alio: & id quo|q; uerum est. ℣ Q uidem certe illud ipsum peccare quoquo: ideſt quocūq; uerteris te est unū: ideſt uniforme: & æquale: id autē inficias: item si animus fuerit dispar. Nā qui cum soluta peccat nō peccaturus si cōiugem norit minus peccat q̄ qui coniugem: & qui rem nō sacram de nō sacro furat non furaturus eam: si aut sacra esset: aut in loco sacro minus peccat sa|crilegio: & ita in cōsimilibus. Vnde in exemplo adducto ab authore si par est negligentia par uideri posset culpa nisi q; maior cura rei maior debeatur. Dic ergo an gubernator euertat nauē auri. i. refertam auro: an paleæ. i. opletam palea in|teresť: ideſt discrimen est aliquātū in re. s. effusa. ℣ Sed supple nihil interest insciti a gubernatoris: libido ipsius. s. guber|natoris: aut alterius est lapsa: ideſt euacuata: aut expleta in muliere ignota. ℣ Dolor pertinet ad pauciores quā si fuisset petulans: ideſt lasciue impetuosus in aliqua uirgine generosa ac nobili. ℣ Vero pro sed ipse nihilominus peccauit: q; ue|rum esset si animus idem illi esset: ut si ignobilem stuprans etiam nobilissimam quāq; (si uoti cōpos esset) stuprare uelit: cum omni iniuria animo quidem tantūdē peccat non re: ac si quia paucis iniuriam inferre ignotam corrūpit: non corrup|turus nobilē ne pluribus iniurius fiat: minus peccat & re: & animo: quāquā in nobili corrupta: aut cōsentiente minus pos|set esse peccati q̄ in ignota uirgine & refragante. ℣ Peccauit inquit nihilominus: quidē certe si peccare est tanquā trāsilire lineas: quia utrobiq; trāsiliuit. ℣ Q uod. i. transilire lineas cū feceris culpa est cōmissa. q. d. ut primum transgressus es. ℣ Et nihil pertinet ad augendam culpam transeundi: quā ideſt quātum longe progrediare cum transieris semel: quia certe nemini licet peccare: quod quidē uerissimum: sed non probat intentum: unde non procedit quod infert. ℣ Autem pro sed: id quod nō licet tenetur hoc uno si arguiť non licere: si quidē id scilicet licere: nec potest unquā fieri nec maius:

ASC. Peccaſ qd est

hec id uerꝫ nō est: quia minus licet: habet religiosa coitus quā libero ab oī uoto: & ita ille gauisus quā hic peccet: qm̄ (sicp) peccatū est in eo si nō licuit: quod .s. non licuisse est semp unū & idē: hoc ut dixi uerꝫ nō est: & iō oportet ut sup. ea peccata: quæ nascunt ex eo .s. non licuisse sint æqualia. Bona est sequela: sed assūptū ꝛ probandū: si. n. æqualiter nō liceret: æqꝫ liter trāsgrediēs: æqualiter peccaret: sed pōt fieri ut inæqualiter nō liceret: & qđ æqualiter nō licet inæqꝫliter fiat: quia ci uerso aio & diuersis icitamētis. Vñ senex iā frigidus p ꝓuocatā libidinē cū eadē: cū qua iuuenis ardēs grauius peccat.

OMNI BONI. Stoici bonum aiūt nō meliorē nec optimum

¶ QVOD si uirtutes: uirtutes iter se sūt pares: ut si dono alicui pecūias: alteri triticū: hæ oēs uirtutes sunt æqles. ¶ Atq uirtutes: uirtutes inter se pares exīstūt: qꝫ tāta est liberalitas in donādo tibi triticum quāta est in largiēdo pecunias: ergo possessiua comparari nō pnt: qm̄ si unus est iustus: integer esse debet iustus: & eē nō pōt iustior: qa sequeret qđ iust⁹ nō haberet iustitiā: diximus. n. qꝫ cū descendit a linea uirtutis sceleratus est. ¶ Ordo aūt qui facillime ꝓcipi pōt pares: esse uirtutes. ¶ Nec bono meliorē aliquo mō cōparatiua apud stoicos non reperiunt. Bonus ut ēt dicit Cic. in lib. officiorꝫ pro iusto capit. ¶ Nec tēperante tangit q̄tuor pares uirtutes. ¶ Ad uirū bonū: si quis. n. depositū triginta aureorꝫ acceperit: & illud postea integrū reddiderit: postea decem pondo auri penes se depositū suscepit in restitutione duos teneat aureos iustus nō appellaꝫ hō: qm̄ totum depositū integrum non restituit. ¶ Non idem effecerit: quia forte temperatur uocabulum: si uirgo perdidit uirginitatem: cum multis annis continens fuerit: non amplius nomen uirginitatis retinet.

Quod si uirtutes pares sunt inter se: paria esse etiam uitia necesse est. Atqui pares esse uirtutes: nec bono uiro meliorem: nec temperante temperantiorem: nec forte fortiorem: nec sapiente sapientiorem posse fieri: facillime potest perspici. An uirum bonum dices: qui depositum nullo teste: cum lucrari impune posset: auri pondo decem reddiderit: si idem in decem milib⁹ pondo auri non idem fecerit? Aut temperantem eum qui se in aliqua libidine cōtinuerit: in aliqua effuderit.

FRAN MAT.

¶ QVOD si uirtutes. Ratio ē a simili sicut uirtutes pares sunt inter se: sic & uitia quæ sunt oppositā uirtutī paria sunt. Stoici oīa bona paria esse putabant: bonūq; oē sūmopere esse appetēdū: idq; neq; augumētū suscipere: nec detrimentum exēpli gratia: tam implet officiū liberalis uiri qui largit aureū cū plura largiri nō possit: q̄ qui decē aureos erogat: cū prosit: nec cōsiderabant illi bonū: ut maius uel minus est: sed ut quisq; suscipiebat. ¶ Pares. Quia uirtus maior alia uirtute nō est. Est autē bonus syllogismus cōclusionē relinquit more oratoris: facile. n. elici pōt positis præmissis. ¶ Nec bono & cætera. ¶ Nō recipiebāt cōparationis gradus Stoici: cū bonū neminē intelligerēt: qui nō esset pfecte uerꝫ bonus. Qui

Bonū ē cui nec addi nec dīminui potest

cūq; implet officiū uirtutis: is uirtute præditus bonusq; dicit. Cui uero quippiā defuerit bonus esse nō potest. Tam ergo liberalis est qui pauca largit cū plura nō possit: quā qui multa cū possit. ¶ Bono uiro: iusto. Nā ex iustitia boni uiri nomināt̄: ut ait Cice. in officiis. Tangit aūt hic quatuor uirtutes principales. ¶ Sapienti: prudenti non tamē idem sunt prudentia & sapientia. Nā prudētia est habitus uerus cū rōne: qui in his agendis uersaꝫ: q̄ sunt hoī bona & mala. Sapiēta ē scientia & intellectus ꝑfectissimorꝫ natura. Sapientes plerūq; rebus admirabilibus & diuinis intenti propria cōmoda ignorant. At uero prudēs circa illa uersatur in quibus cōsilium locum habebat: cum bene cōsulere ad eū ꝑtinet. ¶ An uirum bonū: & cætera. Exēplo ostendit uerꝫ esse quod dixit bono meliorē fieri non posse. Quia tam bonus est q depositā apud se auri pondo decē reddit: cum lucrari impune posset. Q m̄ nullus testis fuit cū deponeret: quā qui reddit decem milia. Hoc ex cōtrario uerꝫ esse cognoscitur. Quia tā peccat qui nō reddit decē pondo apud se depositā: qui qui decē milia. Iustū. n. non intelligit secūdo rei qualitatē circa quā iustus est sed circa animū & intētionē iustitiā exercētis. ¶ Pondo: generis est neutri & pluratiui numeri: ac monoptriū. Significat autē libellū: unū pondo non dicimus: sed duo tria pondo & deinceps obseruamus. ¶ Aut temperantē. Qui semel intemperans fuerit etiam si se & prius & posterius semper continuerit: dici temperans amplius nō potest: cum semel recti terminos egressus sit: ut uirgo quæ semel ūtum se uiolari sinerit. Virgo amplius appellari non meretur. ¶ In aliqua: ut in uirgine. ¶ In aliqua: ut in ancilla.

ASC.

¶ QVOD si uirtutes sunt pares inter se: necesse est uitia ēt esse paria: cōsequētia rursus bona: qa oppositorꝫ eadē est ūsciplina: sed ꝑsuppositū minus uerꝫ: & ꝓbatio ei⁹ inualida cū addit. ¶ Atq. i. sed certe pōt ꝑspici. i. pfecte uideri facillime uirtutes eē pares nec meliorē eē uiro bono. i. q̄ sit is qui uir bon⁹ est dicēdus qđ nō est dicēdū nisi Stoice dicamus nemīnē eē uirꝫ bonū: nisi oēs numeros habeat bonitatis qualē Sto. neminē reperiet: nos tm̄ unū saluatorē nostrū: qa nō est qui faciat bonū nō est ūsq; ad unū. Et unus ē bonus deus nr̄. Sed est nēo sit bonus ꝑter deū id nihil faciat ad īstitutū: eo aut mō quo hoīes dīr boni: est alius alio melior: & ita uirtutes nō sunt pares aliogn hmōi adiectiua nō reciperēt cōparationē. Et reuera multæ sunt q̄ si ꝓprie accipiant augeri nō possint: & tm̄ in ꝓprietatē cōparationē hnt: ut iustus sit is cui pertus desit: aut supsit ad iustitiā: sed ad ordinē: & pt ꝑspici nec tēperātiorē eē tēperāte. i. eo q uere ē tēperās. Quia sm̄ Sto. si in aliquo minus tēperās fuerit: nō sit dicēdus tēperās: si i illo nō tēperās: ergo tēperatissimus: nec fortiorē forti: nec sapiētiorē sapiēte. Verꝫ i his dicem⁹: qꝫ si uirtute ꝑdit⁹ tm̄ sit dicēdus: cui numeri eiusdē cōueniūt neminē eē talē: nec tm̄ ōtinus seq uirtutes eē pares: qa quicūq; habet uirtutē aliquā sm̄ oēs numeros: is dicendus erit ea prædītus: & bonus & studiosus: qa in nullo uitiosus: aliter nō hr̄et oēs numeros: & tm̄ pōt fieri: ut alius habeat eosdē numeros magis ītēsos: qui melior erit dicēdus: & ita uirtutes nō erūt pares: uñ sicut lignū calefactū nō pōt nō dici calidū: & tm̄ minus calidū est quā ferrum cādēs: ita habēs fortitudinē prīo gradu nō est nō fortis: & tm̄ est fortissimus. Author tm̄ nititur probare oīs numeros bonitatis esse in quolibet qui merito dicēdus sit bonus: sed nō ꝓp ea ꝓbat quin auctiores numeros unus habeat quā alius: ut uerbi gratia. In cælo nemo est qui quicquā habeat uitii: tm̄ nec uirtutes nec uirtutū præmia in eodē obtinēt gradu. Dicit autem sic. ¶ Et potest facillime perspici: nec sapientem esse sapientem: quæ omnia probantur sic. ¶ An dicis uirū bonum qui cum posset lucrari: scilicet detinendo impune: ideſt sine punitione & pœna ab iudice infigēda depositum: ideſt rem depositam domi suæ nullo teste: ideſt clam omnibus præterquam se & deponente reddiderit decem pondo: ideſt libras auri: si idem: scilicet depositarius non fecerit idem: scilicet eandem rem: hoc est restitutionem in decem milibus pondo: ideſt libra: quasi dicat minime dicendum bonum: ideſt iustum: quod uerissime dicat non: tamen continuo pariter bonos arguit. ¶ Nam fieri potest: ut qui decem pondo amore dei & iustitiæ reddiderit plus mercatur q̄ qui mile: sicut uidua quæ duo minuta in gazophilatium misit: quia effectus non affectus remuneratur a Deo: deinde boni uiri non dicētur tantum qui declinant a malo: sed qui faciunt bonum. ¶ Quocirca etiam: si: omnes iusti indifferēter declinent a malo: ita ut penitus nihil iniusti admittere uelint: tamen non statim erunt æque boni: quia alius alio poterit plus boni: aut cum maiori caritate & gratia facere. ¶ Aut an dicis eum temperantem: qui continuerit in aliqua libidine & effuderit: penitus exposuerit in aliqua. s. alia: utpote uehementior: quasi diceret minime: & id uere: sed ut prius.

Quid offēdit in uno factō est oīum reus: ut scilicet Iacob⁹ ī sua canonica

¶ VNA

OMNI BONI.

¶VNA uirtus consentiens:uirtus enim semper sibi constitit:hoc est nunquam assentit uitio neq; alteri: sed semper sibi consentit cum ratione:atque constans est. ¶ Perpetua:aut quãuis aliquis tempore steterit castus:postea in aliqua peccet libidine:non dicitur temperatus:quoniam castus non est. ¶ Nihil addi potest:ergo comparatiua non sunt: & sicut aliqd addi non potest:sic etiam aliquid nõ diminui:quoniã si a uirtute desistit:definit esse bonus hoc modo ad liberalitatem quã oportet. Sunt autem duo qui pane indigent:famelicus unus:alter uero nõ:si illi qui non est famelicus panem do:nõ appellor liberalis. Nam quãuis dederim cui oportet indigenti & quãtum oportet:non autem dedi quãdo oportebat:desino ab illa & illiberalitate & uirtute. ¶ Nihil recto rectius:si enim aliqua linea sit quæ non minus recta sit:sed alia rectior:illa definit esse recta:quoniã aliquam habet in se iniquitatẽ:quia linea recta alia rectior fieri non potest: quia prior recta non esset: sic etiam aliquis melior non reperitur bono: sequeretur autem q; ille qui bonus dicitur ab aliqua bonitate desisteret: ergo bonus non esset: igitur melior aliquis bono esse non potest:quia uirtutes pares sũt ergo facta quæ proficiscuntur ab ipsis debent esse paria:& uitia quæ fiunt contra uirtutes paria necesse est ut sint:& est conclusio. ¶ A philosophis inquit probat per authoritatem philosophorum q; peccata sunt paria:intellígamus enim esse paria ad similitudinem peccatorum: hoc est cædes omnis æqualis est:sic omnis líbido æqualis est. ¶ Inquit aduersarius:hæc sumis a philosophis præcepta. ¶ Ne a lenonibus:computat hoc dictum ac si dícat:hoc enim uolo:ut dícas. Socrates dísputat ísto mõ:uerba sunt aduersarii quem sic Cicero introducit: ut auditoribus ostendat hanc rationem nõ fuisse sumptã nisi a doctissimo uíro. ¶ Doctum:ad sententiam. ¶ Sapientem:omni uirtute prædítum:quí græce σοφὸς dícitur.

una uirtus est cõsentiens cũ ratione oĩ & perpetua cõstãtia. Nihil huic addi põt:quo magis uirtus sit: nihil deniq; demi:ut uirtutis nomẽ relinquat. Etení si bñfacta recte facta sũt:nihil recto rectius est:certe nec bono qdẽ melius qcq̃ ĩueniri p̃t. Seq; igit ut ét uitia sint paria. Si qdẽ prauitates aĩ recte uitia dicũt. Atq; qm̃ pares uirtutes sunt:recte facta quãdo a uirtutib⁹ ꝓficiscũtur paria esse debẽt. Itẽq; peccata qm̃ ex uitiis manant sint æqualia necesse est:a philosophis íquit ista sum is: metuebã ne a lenonibus diceres. Socrates disputabat ísto mõ:bene hercule narras:nã istũ doctũ & sapientẽ uiꝝ fuisse memoriæ traditũ est. Sed tñ quæro ex te qñ uerbis inter nos contendimus:non pugnis: utrum potius de bonis est quærendum:quid baiuli atq; operarii:

σοφὸς dicitur sapiens oĩ uirtute p̃dit⁹ FARNMAT.

¶VNA uirtus & cætera:probat uerum esse quod dixit ex descriptione uirtutum:quæ est habitus animí in naturæ modum rationi consentaneus:hæc uirtus consistí in faciendis & non faciẽdis. Nunquam autem appetitui seruit:ĩmo illi semper dominatur:& perpetuo cum ratione consentit:per quam homini prima cum deo cognatio est. Cum uero deus homini rationem dedit:& rectam rationem dedit:quæ est naturalis lex:ímperans nobis quæ facienda sunt:& prohibens cõtraria. Est autem bonus syllogísmus:quo unam esse uirtutem & augeri uel minui non posse ostẽdit:hoc modo:si una est uirtus consentiens cum ratione & perpetua constantia nihil huic addi potest: relinquitur conclusio:ergo neq; bono uiro melior:neq; forti fortior:neq; temperato temperatior esse potest. ¶ Denì:quícquid enim demeretur uirtutis nomen tolleretur. ¶ Etenim:bonum & rectum conuertuntur:quícquid autem rectum est rectius esse non potest:ut línea quæ si recta est rectior fieri non potest:& si hæc illa rectior duceretur:sequeretur illam rectam non fuisse:eodem modo cum rectum & bonum sint idem:quícquid bonum est:esse melius non potest:quoniam si bono melior eẽt:sequeretur eum qui bonus est:bonum non esse:cum bonitas augerí aut minui non possit. ¶ Atqui:& cætera. Sí pares sunt uirtutes ut dictũ est:& quæ ex uirtutibus opera oríuntur paria sint necesse est. Semper enim pars sequitur totum. Si autem uenientia a uirtutibus paria sunt:& peccata quæ ueniunt a uitiis necessario sunt æqualia. ¶ A philosophis. Quod probauit rationibus:id authoritate confirmat omnia:scílicet peccata paria esse:ut sicut omnis cædes par est:ita líbido omnis par sit. Facit autem quẽpiam sibi occurrere quæ dísseris de paritate peccatorum a philosophis sumis Cicero:quasi dícat admittenda propterea non sunt q; incredíbilia dícunt philosophi:cui irrídens respondet Cicero: timebam ne peteres a me acciperẽ ne hæc a lenonibus:quasi dícat a quibus cõmodius:& melius hæc accipere possum q̃ a philosophis:qui hæc sciũt & quotidie dísputant:habentibus autem peritiam rei credendum est. ¶ Socrates:primus is fuit qui dixit pares esse uirtutes:& paria uitia:& sunt aduersarii uerba. ¶ Bene hercle: Ciceronis responsio. ¶ Istum: Socratẽ. ¶ Doctum:quãtum ad scientiam. ¶ Sapientem:quantum ad mores:de quibus ut supra díximus primus dísputare íncœpit. ¶ Quid baiuli:quasi dícat quærendum est quid docti senserint:non quid indocti. ¶ Baiulos:authore Põpeio dicebant antíqui quos nunc operarios uocamus:unde adhuc operari baiulari dícitur:sed non eos baiulos intelligímus quos gerulos nominauit antiquítas: q; onera gerunt:græce βαστάζουτες dícuntur:operarii uero ἐργάτι qui díuersa exercent opera.

Baiuli qui sint

¶VNA ídest una quæq; uirtus est consentiens cum omni ratione & perpetua constantia:ita ut ís in quo uirtus dicatur: nihil unquã faciet:aut saltem facere proponit contra rationem:& id quoq; uerum:sed in proposito: & in facto sunt gradus: qui dísparia faciunt merita. ¶ Nihil potest addi huic:scílicet alícui uirtuti:quo ídest ut uel per quod sit magis uirtus potest tamen addi:ut sit maior uirtus:& deniq;:ídest etiam si ad ultímum pensitetur nihil potest demi hinc:ídest ab hac: hoc est quauis uirtute:ut nemon uirtutis relinquatur:ídest ita ut maneat tamen uirtus:ímmo potest intentio & feruor:ita & uirtus maneat non minus propríe q̃ prius:sed tamen minor. Verum hæc theologi nostri argutius dísputabunt. ¶ Etenim si benefacta:& cætera. Hoc argumentum in eodem hæsitet luto. Nam esto rectum & æquum non fuscípiant: magis & minus ita ut línea pedalis si modo sit uere recta. non sit minus recta quam línea quadrupedalis. Non tamen continuo:erunt pares:aut paria recta:sed pariter aut æque. Sic uirtus quæ recta est:non minus est recta in martha q̃ in maria:est:tamen minor:sed hoc saxum satis uoluimus:ordo est. ¶ Etenim:ídest certe si bene facta sunt recte facta:quía níhil est rectius recto:certo nec quídem:ídest nec etiam quícquã potest inueníri melius bono:ímmo potest si melius sit nomen præsertim. ¶ Igitur sequitur:ut etiam uitia sint paria:quía ut díxit ex Arístotele. Oppositor est eadẽ dísciplina:sed quia ídem tertio æthicorum dícit:q; tanta est offensa:quãtus quí offenditur:quis neget contumelíosum in deum:aut parentes maius habere uitium:quã qui in uilíssimum quemq; hominem. ¶ Atqui:ídest sed certe:quoniã uirtutes sunt pares recte facta:quando ídest quando quídem proficíscuntur a uirtutibus debent esse paria:uídetur sequela satis probanda:sed assumptum:ut díxi:ínualídum est:& non continuo bonitas facta a uirtute naturalí:sed a gratía dei ipsum acceptantis depeudet. ¶ Itemque:ídest & consímiliter peccata quoníam manant: ídest profluunt ex uitiis necesse ut sup. sint æqualia. ¶ Inquis scílicet tu qui es plæbeius: aut inuídulus:o Cice. tu sumis ísta a philosophis:utpote a Stoicis:ad quod

ASC.

Cicero per irrisionem. ¶ Metuebam ne diceres q̄ sumerem a lenonibus. ¶ Et si dicis: q̄ So. disputabat isto modo: bene tu narras bene: idest conuenienter mihi. ¶ Nam traditum est memoriæ: istum scilicet quem mihi obiicis So. fuisse uirum doctum & sapientem. ¶ Sed tamen: quæro ex te q̄n. i. q̄nquidem nos contendimus inter nos uerbis: non pugnis utrum de bonis: idest quando quæritur de bonis quærendum est potius quid senserint baiuli: idest uilissimi & rudissimi homines qui baiulādis: idest portandis mercibus & sarcinulis uictū tenuē uix unciatum lucrantur: unde uulgo lucratores denariorū (gaignedeniers) dicuntur: atq; quid operarii mœchanice uulgo dicuntur senserint: an sup. q̄rendū est.

OMNI BONI. ¶ AN qd homines doctissimi: quasi dicat unusq; q̄ suæ artis disputator est optimus. ¶ Nō modo uerior: hæc sententia nō solum uera: sed etiam utilis: q̄ utile hominibus: ut parua sane scelera & magna ee existimaret. ¶ Si priuatis: ac si in magr̄atib⁹ manus inferāt: si quis dubitabit esse in homine nullum discrimen in uerberādo hominem priuatum: & se magnopere a peccatis abstinet magistratus autem est officium quod appellatur græce αρχη & personam gerentem officium quā græci uocant αρχοντα eandem esse labem: siue matrona nobilissima: siue ancilla fecerit stuprum omnino erit equalis libido. ¶ Nihil ne igitur: distinguit quod aliquādo sit honestum extinguere patrem: & hoc sine scelere posse fieri: & aliquādo scelus est necare seruum. ¶ Nuda ista: responsum quod sit iuste occidere patrem & seruū: si enim occidit seruum per furiā & patrē æquale peccatum est: quātum ad necesse: inquit igitur nuda sūt ista interrogata: quæ facile non iudicare possūt utrū sint parua nisi distinguā quomō hæc cædes fieri potest. ¶ Patrē priuare uita scelus per se: bene dicit q̄ aliquādo licet occidere patrem sine peccato. ¶ Saguntini: populi hispaniæ uidentes se uenturos in manus barbarorū & carthaginēsiū: quorū tūc imperator Hānibal erat piram grādem in foro instruebāt: ubi se morti tradebāt: seniores uero filios suos explorabāt: ut eos uita priuarent: saguntini uero sine culpa patres occiderūt: hoc autē p̄m gētilium fidem licebat: quod minime christianis licitū est. ¶ Parricidæ fuere: interrogatiue: ¶ Sine iniuria nō p̄t: aliq̄n accidit qd̄ p̄uus occidi nō p̄t nisi cū scelere: ut p furiā: seruū necāt nefastē.

Saguntini

FRAN MAT. ¶ AN quid homines. Quam quisq; nouit artem in hac se exerceat iquit Cicero in tusculanis quæstionibus. ¶ Hanc sententia: hoc paradoxo: q̄ peccata oīa paria sint in suo genere non ad diuersa genera cōparata. ¶ Nec utilior. Et q̄ utilior non sit mox ostendit. ¶ Quæuis. Quæ potentia. ¶ Arcet: phibet. Trahitur autem a græcorum magistratu hoc uerbū quem illi αγχοῦ uocant: in cuius potestate est: uel cogere uel prohibere. ¶ Discrimen. Differentiā: ut idem sit paruum peccatum & magnum ratione quam supra diximus: qui enim hoc intelligit & credit: is ab omni abstinet peccato: q̄ si persuasum fuerit peccatum aliud alio maius esse: a maioribus tātum fortasse abstinebunt nōnulli minora licentius quotidie perpetrabunt: quod nō facient si hanc admiserint propositionē æqualia: scilicet esse peccata. ¶ Si priuatis: & cætera multi abstinent ab iniuria magistratibus inferenda: iidem uero priuatos passim lædunt: quod illud grauius: hoc leuius arguunt peccatum. Sed cum intelligent paria esse delicta: non minus priuatis parcent q̄ magistratub⁹: priuatus: & magistratus contraria sunt. ¶ Quamcūq; domum siue diuitiis: siue pauperis: siue nobilis: siue ignobilis. ¶ Nihil ne & cætera obiectionem contra se format: dicere enim potuisset quispiam: ergo sententia tua tātūdem est patrem ac seruum occidere: non est tantūdem: ut inquit: quoniā accidit: ut & parentem occidere sine scelere liceat: & seruum non liceat. ¶ Nuda: ista est Ciceronis responsio qui dicit æquale esse peccatum patrem ac seruum occidere: si eadem causa uterq; occiditur per iram. Nuda ergo non adiecta causa: quæ efficere potest: ut patrem necare scelus non sit: seruū uero occidere scelus. ¶ Patrem uita & cætera. Si inquit Cicero occidere patrem nulla adiecta: causa scelus: est dic mihi scelus ne fuit Saguntinis parentes occidere ne in seruitute uiuerent: quasi dicat scelus non fuit: neq; sunt parricidæ nominandi. Causa enim quam pulsi sunt honesta fuit: satius enim mori est q̄ libertatem amittere: & turpiter uiuere. ¶ Saguntini: hispaniæ ciuitas est saguntus a zacynthiis condita est: adhiberi amnis exitum sita: quam Hannibal contra fœdera Populi Romani diruens secundi belli punici suscitauit incendium. Nouem autem mensibus fessi saguntini fame machinis: ferro: uersa denique in rabiem fide immanem in foro excitarunt rogum: tum desuper se suosq; cum omnibus opibus ferro & igni consumpserūt: scribit hanc historiam Liuius libro trigesimoprimo ab urbe condita. ¶ Parricidæ fuerunt: quasi dicat minime fuerunt parricidæ: ergo & cætera. Sicut & Saguntini sine scelere uitam parentibus ademerunt: ne fidem datam Romanis fallerent: & illi in seruitute uiuerent.

Saguntum ci. hispāiæ in secūdo bello puni co deleta

ASC. ¶ QVID homines doctissimi: quasi dicat nimirum quod doctissimi: præsertim cum hæc sententia non modo uerior sup. sit sed legendum credo hac: ut sit ordo. ¶ Præsertim cum non modo ulla sententia uerior hac sententia: idest quam sit hæc: sententia censens omnia uitia esse paria: & ob id pariformiter punienda. ¶ Sed ne quidem: idest non etiam (quāuis ld potius uideatur) utilior possit reperiri. Probat utilitatem: quia ab omni scelere indifferenter arcet dicens. ¶ Enim pro quia: quæuis idest potestas: aut authoritas arceat magis homines ab omni improbitate: quam si senserint nullum discrimen: idest nullam differentiam esse in delictis: quasi dicat nulla: & q̄ si senserint æque: idest æqualiter (unde scribendum est: æque non æque peccare si manus inferantur priuatis: scilicet magistratu: ac si inferantur magistratibus: idest in officio publico existentibus: ut consulibus: prætoribus: ædilibus: & cætera. Et q̄ si senserint eandem labem libidinis esse in quamcunq; domum: scilicet nobilem siue ignobilem: seu pauperem: seu diuitem intulerint stuprum: quasi dicat nulla. Verum quia nemo sine crimine uiuit: si hoc esset persuasum male ageretur cum multis a quibus nunc abstinetur. Præterea multi de uenia desperantes damnarentur cum Cayn iuda qui nunc ueniam exorant cum Petro & Paulo. ¶ Nihil ne igitur. In solutione huius obiectionis multo sanctius loquitur: q̄ in superioribus. Vult enim facta quæ in se essent paria ex diuersis causis & uoluntatibus fieri imparia quod quidem uerissimum est: sed ex eo arguuntur uitia non esse paria: quia qui ex leuiori attentione peccat minus peccatum. Vnde maius erat peccatum iudæorum ex malitia & inuidia peccantiū q̄ & pilati principis ex ambitione & timore. Sed ad ordinem. ¶ Igitur: nihil interest. (¶ Nam aliquis hæc dicit aut

cit aut dicet:ideſt obiiciet mihi)an quis necet patrem:an ſeruum reſpondet:ſi tu potes iſta ſcilicet occidere patrem & ſeruum:nuda ideſt ſine additione cauſæ & intentionis occidentium ipſa non poſſunt facile iudicari qualia ſint:ſcilicet an uitioſa:an non:quia utrunq; uitioſe & utrunq; citra uitium fieri poſſe arbitratur:unde addit. ℣ Si priuare patrem uitia eſt ſcælus per ſe:ideſt a toto genere & ſimplr quacũq; occaſiõe adiecta. ℣ Sagũtini ppli illi in Hiſpania romanis cõfœderati q̃ maluerunt parẽtes ſuos emori:imo cõburi liberos.i.tãtſper dũ eſſent liberi:q̃ uiuere ſeruos.i.ĩ ſeruitute ſub hãnibale: uerunt parricidæ.i.dicẽdi occiſores patrũ: & tñ laudanť ab hoĩbus:tãq; benefecerint ac fortiter. ℣ Ergo uita poteſt adimi.i.demi & auferri:&.i.ẽt parenti ſine ſcelere:& ſi uita nõ põt ſæpe adimi ſuo ſine iniuria:utpote quãdo nil peccauit:aut etiam bonum opus fecerit:ut ſit tyrannum qui amicus erat domini occiderit:aut bonum ciuem inimicus eſt domi ſeruauerit.

Cauſa igitur: hæc:non natura diſtinguit. Quæ quãdo ultro acceſſit:id fit propenſius. Si utroq; adiuncta eſt eadem cauſa:paria fiant neceſſe eſt. Illud tamẽ intereſt quod in ſeruo necando:ſi id fit iniuria:ſemel peccatur: in patris uitia uiolanda:multa peccãtur. Violatur is q̃ procreauit:is qui aluit:is q̃ erudiuit:is qui in ſede hac & domo:atq; i rep.collocauit:multitudinem pcõꝝ põſtat eoq; pœna maioꝝ dignᵒ ẽ. Sed nos ĩ uita nõ q̃ cuiq; peccato pœna ſit ſed q̃tum cuiq; liceat ſpectare debemus.

℣ CAVSA igitur: non naxtura diſtinguit ſcelus: quia occidere patrem & ſeruum per furiam Idem eſt:ſed ipſa cauſa diſtinguit:q; aliquando licet occidere patrem ſine ſcelere:ſic etiam ſeruum:& aliquã do ſeruus non poteſt necari niſi culpę commiſſa: ut demonſtrauimus:quo facto:quia ſponte ſua accidit tu indinaris illud facere poſſumus:ſcilicet morti patrem tradere:ut fecere ſuperius nominati ſaguntini: qui ſuos necauerunt patres ſine ſcelere propter cauſa m ſeruitutis futuræ in manus hoſtiũ. ℣ Si in utro q; cauſa coniuncta:ſi uero necatur pater & ſeruus:eadem de cauſa uel per indignationem:tunc illud par dicitur eſſe ſcelus:notando tamen q; quẽadmodum interuenit occidendo patrem ſine ſcelere:ſic etiam contingit poſſe periſe ſeruũ peccato non cõmiſſo:quidam amore libertatis tyranno parabat inſidias cuius conſilii ſeruus conſcius erat: tyrannus intelligens hoc totis uiribus inquirebat:ille autem ne ſua conſpiratio gratia libertatis contracta in publicum deduceretur ſeruũ mori fecit:quæ occiſio ſecundum moralem opinionem delicto caruit. ℣ Illud:inquantum ad occiſionem ſerui & patris nihil intereſt:ſed ad perſonam in qua eſt differentia:in ſeruo enim una ſola moritur perſona:ſed in patre quatuor necantur perſonæ:ſcilicet creator:alumnus:præceptor:& honorator. ℣ Is qui erudiuit. C ato Cenſorius uoluit ſuos docere filios:quo maiorem erga ipſum amorem gererent:ſolebat enim Alexander magnus dicere:q; non minus Ariſtotelem p̃ ceptorem q̃ Philippum patrem diligeret. ℣ Multitudinem peccatorum:multa peccnata cõmittuntur in perſona paterna: quæ in ſeruo fieri non põt. ℣ Eaq; maiore:antiqui maiore ſupplicio parricidas afficiebant q̃ alios homicidas: q; parricida in aculeo:una cum ſimia & ſerpente proiiciebatur in pontum. ℣ Sed nos:non enim ſpecto pœnam quæ datur peccãtibus:quis.n.ignorat q; maior attribuit pœna parricidæ q̃ homicidæ:ſed cedis nomen quã animaduertere ſoleo quod quãtum cuiq; animaduertere debemus:quantũ cuiq; ſit eſt nemini licitũ occidere:rõ quiſquis ſiue magnus: ſiue paruus necatus idem erit: quoniam fit contra licitum:non ſpecto pœnam qua peccatores afficiuntur.

℣ CAVSA igitur:peccata inquit cauſa diſtinguit non natura. Idem enim ſunt natura peccata eiuſdem generis: cauſa ſeparantur:quoniam non eſt ſcelus patrem occidere ſi iuſta cauſa eſt:& ſcelus eſt occidere ſi iniuſta cauſa eſt Saguntinis non fuit ſcelus parentes occidere. Cauſa enim qua moti ſunt iuſta extitit:ſcilicet ne in ſeruitute illi uiuerent. ℣ Quæ:cauſa. ℣ Vltro:non accerſita a nobis:multi enim ultro cauſas malefici quærere ſolent: ne uideantur ſponte peccaſſe: quod Seneca ait:ut facta cernantur animus non uideatur. Vel ultro hoc eſt cauſa ratiocinatiua non impulſiua. Eſt enim ratiocinatiua cauſa cum diligens & conſiderata faciendi aliquid & non faciendi cogitatio præcedit. Impulſiua uero quæ ſine cogitatione per quandam affectionem animi facere aliquid hortatur:ut amor:iracundia. ℣ Propenſius:promptius: facilius. ℣ Si utroq;:& cætera. Si pater & ſeruus eadem cauſa necantur:ut ira:par ſcelus dicitur eſſe quãtum ad cauſam ſpectat:& quemadmodum pater ut dictum eſt:ſine ſcelere occidi poteſt. Sic & ſeruus ſine ſcelere necari poteſt:ut ſi quis ſeruum occidat conſcium coniurationis in tyrannum:ne eam detegat ſi detecturum forte minetur. Satius eſt enim unum perire q̃ multos quos tyrannus occideret coniuratione intellecta. ℣ Illud tamẽ intereſt. Inter cędem patris & ſerui quæ ex eadem cauſa profecta ſit multum differt:non:quantum attinet ad cauſam:ſed quantum ad euentum ſpectat:ut oſtendit. ℣ Semel peccatur. Vna enim dumtaxat perſona necatur. ℣ Iniuria:iniuſte & aduerbium eſt. ℣ Multa:quatuor ipſe dicit peccati. ℣ Q ui procreauit filius non debet illud patri eripere:quod ab eo ipſe accepit:uidelicet uitam. ℣ Q ui erudiuit. Erudire pater filios dicitur ſiue ipſe laborem erudiendi ſuſtineat:ſiue impenſam:& alii curam mandet: eaq; in re diligens ſit. Cato cenſorius filium ſuum ipſe erudiuit. Philippus Alexandrum filium ab Ariſtotele philoſophorum principe erudiri uoluit. Q uantum uero iis:a quibus eruditi fuerimus obligati eſſe debeamus Alexander docuit:qui dicere ſolebat ſe non minus Ariſtotelem amare q̃ patrem:q; ab hoc uiuendi: ab illo bene uiuendi rationem & cauſam aſſecutus eſſet. ℣ Pœna maiore. ℣ A pud ueteres grauiores pœnæ parricidis propoſitæ erant q̃ cæteris homicidis:lege Pompeia parricidæ non gladio:neque igni neq; ulli ſolemni alii pœnæ ſubiiciebantur. Sed inſuti culleo cum cane: gallo gallinaceo:& uipera:ac ſimia in uicinum mare uel fluuium proiiciebantur:ut omnium elementorum uſu uiui carere incipe rent:& ipſis cælum ſuperſtitibus:terra mortuis auferretur:at uero homicidas lex cornelia ultore ferro tantum perſequitur. ℣ Sed nos. Licet plus peccare uideatur qui patrem occidit:q̃ qui ſeruum etiam ſi eadem cauſa ſit peccati:nos tamen inquit:non pœnam delictis propoſitam intueri par eſt. Sed quantum cuiq; liceat:nemini licet occidere. Si hoc ita eſt nulla cædes:alia maior eſt:& quicunq; occidit tantumdem peccat. Q uia legem honeſtatis tranſgreditur: quantumcunq; tranſgrediatur:ut ſupra eſt oſtenſum.

℣ IGITVR cauſa:quare quis occidatur:diſtinguitur iſta & non natura:quaſi dicat ex cauſa adiecta poſſunt quidam uitioſa eſſe quod quidem uerum de his:quæ non ſunt uitioſa a toto genere. ℣ Quæ:ſcilicet cauſa quando acceſſerit ultro:ideſt extra uoluntatem facientis:id quod fit propenſius:ideſt intentius. ℣ Si:ſcilicet eadem cauſa eſt adiecta in utroq;:aut utriq; neceſſe eſt:ut ipſa facit ſup.fiant paria:id negaret peripateticus:quia grauius peccaret qui ex eadem libidine adulteriſi cõmitteret:q̃ qui ſimplicem fornicationem:dũmodo in fornicatione non putet adulterium. ℣ Tamen:inqt illud intereſt q; in ſeruo necando:ideſt dum ſeruus necatur:ſi id fit iniuria:ideſt per iniuriam peccatur ſemel:quia in unſi tantum. ℣ Et in uita patris uiolanda peccantur multa. ℣ Q ui:is ſcilicet pater qui procreauit occiſorem:uiolatur ab eo:& is qui aluit:is qui erudiuit:& is qui collocauit eum in ſede ac domo:in republica:& ita præſtet: ideſt exhibet multitudinem peccatorum:& eo:ideſt propterea:aut tanto maiore pœna dignus eſt. ℣ Sed nos debemus ſpectare in uita nõ quę

OMNI BONI.

Parrici da & homici da in quo dif ferant. FARN MAT.

ASC.

pœna sit cuiq; peccato: sed quantum cuiq; liceat. ℣ Id quoq; uerum: quia licet fur grauius puniatur quam adulter latius tamen esset furtum q̄ adulterium committere coram deo.

OMNI BONI. ℂ QVID quid nō oportet scelus esse dicunt inter se licere oportere: minus est enim oportere quā licere hoc modo si quis furatur triticum indigentia: hoc dicitur non oportere: non sane oportet: licebat tamen furari ut uiueret. Laccidę monui docebant liberos deprædari: ut callidiores efficerentur. ℣ Quicquid non licet: si fit aliquid contra licitum nefas est: idest cōmittitur contra legem diuinam hoc modo: christianorum lex est: ut nullus occidatur: accidit ut seruam uel minimam personam interficiat: idem nefas est ac si principem occidisset. ℣ Ne in minimis rebus: uerba sunt etiam Cice. cōfirmantis: q; etiam in minimis rebus nefas cōmittitur: sicut in magnis: ut dictum est de seruo & principe. ℣ Si quidem modum rerum: reddit rationem: sit idem nefas in minimis rebus: sicut in maximis: quando non possumus fingere mensuram rerum in quibus peccamus: si seruum & unum principē occidissem animo meo fingere non possem utrū istorum dederit maiorem mortem: sicut si occiderē seruum & regem: eos amplius in uitam: reuocare non possim: at bene furiam & motum animi mei tenere possum: hoc uero non serie minus inepta uidebitur ratio: quod quia a nobis perempti non amplius fingi possunt: & formari possunt: ut uiuant: sed bene quoniam eos occidimus: & qua furia interfecti sunt memoriæ tenere poterimus: ergo animi furor respuendus est: histrio qui solet imitari uerba recitantis: si in gestibus paululum errauerit in faciendo gestum: aut in pronunciādo unam syllabam breuem: pro longa: continuo deridetur a scæna: quāto magis homines in uita peccant: & in minimis expellendo. Histriones appellati ab histrio tusco: qui dicuntur etiam ludiones: quos græci uocant μιμους. ℣ Mouit: extra numerum faciendi gestus. ℣ Exibilatur: cum sibilis expellitur. ℣ Exploditur: dipellitur. ℣ In uita: adaptat similitudinem. ℣ Omni uersu aptior: idest quacunq; re debes moderatior in uita q̄ in syllabis: ut in syllaba si peccaueris non debes paruifacere: ut dicas peccaui ridendo: uidendo: tanq̄ peccasse in minima syllaba. ℣ Poetā non audio: fictionis malam congruitatem non audit: quanto minus in uita sociali: qui mensurat peccata sua digitis: ac si scanderent uersus dicendo. Ego solum cum Ancilla stuprum feci: paruum est hoc scelus: & memorant quot peccata facta sunt: quæ grauia & quæ leuia: aut inter se meriti solent perturbationem reis cum peccatur: aliqua ratio probatur: quæ est malorum & bonorum discretio. ℣ Ratione: qua efficitur homo. ℣ Ordine qui facit hominē differre a bæluis. ℣ Nihil possit addi: hæc est formosa conclusio quod peccator aliquis peccat cum perturbatione rationis & ordinis. Illud autem peccatum quod perficitur a perturbatione rationis æquale est: quoniam quicquid perturbata mente efficitur par est scelus: cum scelus aliquod fieri non potest: nisi cum perturbatione rationis: ut dictum est.

Quicquid non oportet scelus esse quicquid non licet nefas putare debemus: etiam ne in minimis rebus? Si quidem rerum modum fingere non possumus: animorum modū tenere possumus. Histrio si paulo se mouit extra numerum: aut si uersus pronunciatus est syllaba una breuior: aut longior q̄ debeat: exibilatur & explo-ditur. In uita itaq; tu omni gestu moderatior: omni uersu aptior esse debes: ut in syllaba te peccasse dices. Poetam non audio in nugis: in uitæ societate audiam ciuē digitis peccata dimetientem sua: si sua sint breuiora: leuioraq; possint oīdi, cum qcqd peccet, pturbatione peccat rōnis atq; ordinis, pturbata aūt semel ratiōe & ordie, nihil possit addi quo magis peccari posse uideat

Peccata esse paria

FRAN MAT. ℂ QVIC quid non oportet: non conuenit facere q; non necesse est facere: multi cum faciant quod oportet: non peccant ut si quis ne fame moriatur triticum illi furetur qui abundat: & quantum satis est ad depellendam famem: idem facere non indigenti minime licet oportet ergo facere cum necesse est: licet cum possumus quidem facere: si uolumus. ℣ Etiam ne in minimis rebus: uerba sunt aduersarii quærentis num idem intelligitur: scilicet scelus esse quicquid non oportet: & nefas putandum quicquid non licet etiam in minimis rebus. ℣ Etiam: est responsio Ciceronis dicentis idem intelligi in minimis. ℣ Si quidem rerum modum: ratio est cur idem intelligatur ut maximis & in minimis rebus. Quoniam cum peccauimus afferre modum peccatis non possumus: ut ea corrigamus. Nam quæ facta sunt repræhendi possunt. At uero animum tenere possumus & frænare antequam peccemus: ergo imaginari & concipere animo non possumus quēadmodum rebus afferamus: hoc est quo pacto res constituamus & corrigamus: uel certe hoc ait: quia sunt multi qui iciunt animum suum perturbatione aliqua inuadi & occupari: ac nullum deinde in rebus modum seruare possunt. ℣ Animorum modum: ut nunquam irascantur: nunquā alia perturbatione occupentur. ℣ Histrio & cætera: si histrio inquit dum alicuius personam & uocem exprimit uel in gestu uel in pronūciando: uel paulum errauerit: aut ab omnibus deridetur aut eiicitur: quanto minus qui errauerit in uita: & etiam in minimis rebus peccauerit ferendus est: histrio dictus q; primum ex historia uenerit: uel q; is qui e tuscia missus est historia appellaretur: ludionem ueteres dixerūt μιμους ἀπο τοῦ μιμεῖσθαι hoc est ab imitando græci uocant. ℣ Extra numerum: hoc est ordinem uel legem sibi impositā: atq; perfectionem quam seruare ei conuenit: numerus enim pro profectione rei accipitur: & aliquid suis numeris constare dicitur. i. perfectum absolutumq; esse. ℣ Longior aut breuior: barbarissimum fecerit: & ex breui longam: contraq; ex longa breuem pronunciando reddiderit. ℣ Exibilatur: deridetur. Id enim exibilo significat: transitiue positum. Intransitiue uero sibilum facio. ℣ Vt in syllaba. Quasi dicat non debes dicere si in re parua peccaueris tuum paruifaciendum esse peccātum: ut histrionis. Si forte in syllaba pronuncianda aberrauerit. ℣ Poetam non audio: & cætera. Argumentum est a maiori ad maius. Si poetam ferre non possum errantē in poematibus suis & fabulosis rebus: quæ nugæ sunt & fere nullius ponderis: multominus ciuem ferum in communione uitæ peccantem. ℣ Digitis demetientem expendentem & connumerantem digitis: ut fieri solet: sua peccata hoc modo: semel uitium intuli Pamphilæ: semel illum uerberaui illud grauius est: hoc leuius: hoc enim facere solemus: ut in digitis peccata nostra connumeremus & ponderemus. ℣ Breuiora & cætera: uerba retinuit similitudinis de poeta enim locutus est: qui longioribus aut breuioribus peccat syllabis. ℣ Cum quicquid Non est differentia in peccatis cum ex eodem quasi fonte omnia manant: uidelicet ex perturbatione. Quæ secundum Zenonem est irrationalis ac præter naturam animi motus: siue appetitio abundans cuius genera sunt dolor: Metus: Concupiscentia: uoluptas: sub singulis autem generibus multæ sunt species. Quotiens ratio perturbatur: & ab aliquo affectu uincitur: peccat homo & transgreditur lineas honestatis. Est autem optima conclusio. Quotiens aliquid peccatur: perturbatione rationis peccatur: peccatum autem quod proficiscitur a perturbatione rationis æquale est uera est ergo propositio: paruam esse ut magnam culpam.

Aīum tenere possumus aī q̄ peccemus

ASC. ℂ ET NOS dedemus quicquid non oportet non supple fieri esse scelus: & quicquid non licet esse nefas: etiam quicqd non licet

non licet quidem:ideſt non etiam in minimis rebus. ℣ Si quidem:ideſt quia certe nos non poſſumus fugere modum.i. menſuram rerum:quæ ex natura eſt:ſed poſſumus tenere modum aſorum.i.intentionum & uoluntatum noſtrarũ:quibus aliquid facimus. ℣ Si hiſtrio.i.minimus aut actor fabulaꝝ:& qui geſtu corporis uictũ quærit:ſi mouit ſe paulo aut paulum extra numerum:ideſt rithmum & modulos tibiæ:aut ſi uerſus eſt pronunciatus breuior aut longior una ſyllaba ſupple quam ſit:ipſe exibilaẽ.i.cum ſibilo & riſu eiicitur:& exploditur.i.concuſſis manibus in deteſtationem eius exigitur.Explodere eſt cõtrariũ eiꝰquod eſt applaudere.Applaudimus.n.cui erectis manibꝰ aſſenſum & laudem damꝰ explodimus quẽ concuſſis manibus eiicimus:unde componit ab extra & plaudo:mutãdo au in o. ℣ Et tu dices te peccare in uita:quæ debet eſſe moderatior in geſtu.i.agitatione corporis:& aptior omni uſu peccare:ut in illa ſyllaba ita ut ſi in minimo deliqueris explodendus ſis . ℣ Ego non audiam poetã.i.uerificatorẽ:dimetientẽ peccata:ideſt errata ſua digitis.i.ad ſcanſionem factam in digitis:qa digitis callemus & aurem in nugis.i.in rebus friuolis nihil ad ſanctitatem uitæ facientibꝰ:utpote i fabulis:hoc eſt ſi nõ recipio excuſationẽ poetæ:ubi ſe paꝛ pecaſſe dicit. ℣ Audiã.i.audire ne debeã curã dimetiẽtẽ digitis peccata ſua i ſocietate:utile.i.põderatẽ quãtũ quodlibet ſit peccatũ cõmiſſum in ſocietate uitæ .q.d.minime:ſed ſtatim explodiſ:& paria eius uicia cenſebo. ℣ Quæ.ſ.uicia ſi uiſa ſunt breuiora.i.minus duraſſe:quaſi.i.quomodo poſſint uideri leuiora. ℣ Cum.i.qm̃ quicqd peccaẽ perturbatiõe rõnis:atq; ordinis quẽ deus i uniuerſo cõſtituit:ut pulcher in libello de ordine diſſerit diuus Auguſti. ℣ Autem pro ſed rõne ſemel perturbata & ordine ſup.ſemel perturbato:nihil poſſit adi quo uideaẽ poſſe peccari magis.i.intenſius:ſed poſſit:qm̃ etiam in perturbatione eſt gradus:quia minus perturbatur:qui non niſi cum proſtituta uelit peccare:q̃ qui etiam cum ſancta moniali

Quartum paradoxum.

ΟΤΙ ΠΑΝΤΕΣΟΙ ΜΩΡΟΙ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ.

OMNI BONI.

OMnes ſtultos inſanire: põpoſuit titulum more ſuo:q græce ſic reſonat ΟΤΙ ΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΜΩΡΟΙ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ:ideo nero de patre ſuo claudio ſic dicere ſolebat: pr̃ meus incipit morari iter hoies pria ꝓducta inſanire ſignãt moror latine primã corripit:ſed aliã hẽt primã lõgã:ad huius autem paradoxi ſniam quorũdã uocabulorum differentiæ notandæ ſunt. ℣ Stultus:appellatur ille qui habet hebetem & obtuſum ingenium. Stolidus dicitur ille qui nec fatur nec quid alii fantur intelligit. Inſanus autem eſt ille qui in furias incidit. Demens uocatur:qui totam mentem integram non retinet. A mens autem plus q̃ demens quoniam amens eſt ſine mente. Vult autem Cice. ꝓbare ſtultum eſſe inſanum:ad quam quidem approbationem exemplum Clodianum inducit: contra quem hoc paradoxum excogitatum fuit. Clodius ciuis generoſus de gente patritia natus omni flagitiorum genere præditus: uolẽs Ci. de urbe Ro.expellere ſe uni plæbeio minori natu adoptauit:quo tribunus plæ.crearet. Lex enim erat quod nemo niſi plæbeius tribunus procreari poſſet. Cum eſſet tribunus:conſulibus duobus ſceleratis hoibus Piſone & Gabinio: Tullium de urbe recedere coegit. Cice.in præſenti ſententia pernitioſi Clodii oſtendit inſaniam:ut per ſequentia declarabitur. ℣ Omnes ſtultos inſanire.i.ſtoici dicunt. ℣ Ergo uero:ordo:adiungam te non modo ſtultum.i.obtuſum. ℣ Vt ſæpe qa ſæpe Clodi.ſtultus erat. ℣ Improbum ꝓbum dicimus abſq; uitio:improbum uero qui uitia amplectit. ℣ Dementem:ac ſi dicat:deorſum a mente. ℣ Rebus neceſſariis argumentis ueris probo te dementem & inſanum.

Stultus
Stolidꝰ
Inſanꝰ
Demẽs
Amẽs.

FARNMAT.

STultos omnes inſanire. Græcus Titulus eſt ΟΤΙ ΠΑΝΤΕϛ ΟΙ ΜΩΡΟΙ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ hoc eſt Socrate acceptum diligenter Stoici retinuerunt. Qui eſt enim animus in aliquo morbo hoc eſt in motu perturbato:non magis eſt ſanus q̃ id corpus:quod in morbo eſt. Ita fit ut ſapientia ſanitas ſit animi:inſipientia quaſi inſanitas quædam. Vnde exiſſe e poteſtate dicuntur qui effrenati feruntur:aut libidine aut iracundia. Inſaniæ nomen mentis ſignificare ægrotationem & morbum & ægritudinem animi:quam ueteres appellauerunt inſaniam:hic autem locus egregie a Cicero.li.iii. tuſculanarum quæſtionum tractus eſt:cum ait omnes autem perturbationes animi morbos a philoſophis appellatas:negareq; illos quẽq̃ his morbis uacare:qui autem in morbo ſunt:ſanos non eſſe:& omnium inſipientum animos in morbo eſſe. Omnes igitur inſipientes inſanire:ſanitatem enim animorum poſitam in tranquillitate quadam conſtantiaq; cenſebant:& his rebus mentem uacuam appellarunt inſanam:propterea quod in perturbato animo ſicut in corpore ſanitas eſſe non poſſit. Quemadmodum autem ſuperiore paradoxo in.M.Antonium inuectus eſt:ita hoc in Pu.Clodium inuehitur. Qui Ciceroni accerrimus hoſtis fuit:ſic autem imoderate uixit:ut ſæpe remp.perturbauerit:& quod Cice.inquit in epiſtolis:non pluris fecerit bonam deam quam tris ſorores quas uiolauit:ut autem Ciceronem opprimeret fontio cuidam & plæbeio & minori natu contra leges ſeſe adoptandum præbuit. Tribunus autem plæbis factus: & Gabinium ac piſonem conſules nactus homines nefarios & Ciceronis inimicos eum ex urbe eiecit. Sed hæc ſic nota ſunt ut recitari a nobis opus minime ſit. Clodius igit reꝑhenditur & ſtultiſſimus eſſe oſtenditur. Quoniam in morbis eſſet plurimis hoc eſt animi perturbatis moribus & affectibus:quos morbos dicunt philoſophi:ut ſupra oſtenſum eſt. ℣ Omnes ſtultos inſanire ſcilicet dicunt ſtoici. ℣ Addicam conuincam. Vnde addictus quiſpiam dicitur:hoc eſt obnoxius & abſtrictus alicui. Horatius. Nullus addictus iuuare in uerba magiſtri:ſtultus eſt hebeti ingenio & obtuſo. Idem & ſtolidus uocatur: fatuus uero eſt:qui incœpta loquitur:inſulſus eſt corde & animo:inſanus eſt:qui mentis & rationis perturbatione labit in furorem. Demens integram mentem & rationem non retinet: A mens uero penitus a mente & ratiõe excidit. Et ſtultitia quidem modis quatuor cognoſcitur. Aut cum non uenerit in mentem quod oportet:aut ſi uenerit nõ tenere:aut bonum cõſilium admittere:aut malum dimittere. ℣ Rebus neceſſariis:ueris & indubitatis argumentis.

Oẽs inſipiẽtes inſanos eſſe

Demẽs eſt ſine ratione

ASC.

OMnes ſtultos inſanire:paradoxon hoc ſic græce proponitur. Oti pandens hoimoroi appiniſſontai:proferuntur autem quia n ante t facit ipſum ſonare:ut & quia oi ut i & ai ut e ſonant ſic. Oti pandes hi mori appinoſſonde:ideſt ꝙ omnes ſtulti inſaniunt:aut imprudentes ſunt. Nam oti idem eſt ꝙ pantes:ideſt omnes:hi articulus eſt mori:ideſt fatui:ſcribitur autem moros pro fatuo per omega:nam per omicron mors eſt apiniſſonde:ideſt ſine prudentia ſunt. Nam a priuatiua eſt particula:pinyte prudentia:& pinytos prudens:unde apiniſſo ſine prudentia ſunt & inſanio. Volunt autem in Clodium dictum eſſe quæ milo a Cicerone defenſus occidit. Iuuenalis tamen eum:ut principem homicidarum taxat dicens ſatyra ſecunda. Si fur diſpliceat ueri autem homicida miloni ſed ne prolixior ſim. ℣ Ordo eſt. Præponunt ſtoici ſupple aut dicunt pro themate . ℣ Omnes ſtultos inſanire: ideſt imprudentes:& inſanæ mentis eſſe. ℣ Ego uero o Clodi dico ſupple te nunc non modo ſtultum: ideſt inſipienter uni rei inhærentem:hebetem & obtuſum:ut ſæpe ſup.fuiſſe:& non modo improbum:ut ſemper ſup.fuiſti. ℣ Sed quoq;:ideſt etiam: dementem ideſt peruerſæ mẽtis & inſanum:ideſt ut non ſanum furentem:qui me aut q̃uis alium ſapientiæ præditum ſtultitia tua expugnare conaris.

OMNI BONI. ¶SAPIENTIS. Tullius se laudibus extollit ad contentionem Clodii: tradit autem similitudinem talem: si quis pau-
uis militū copiis bene munitum oppidū expugnare uellet: stultus esset & insanus: eodē mō Clodius stultus uocādus est:
qui aīum Ciceronis uirtutibus oībus septum debellasse putat: postq̄ eum urbe extruxit. ℣ Regz humanarum: siue bonz
siue malæ a sapiente tollerandæ sunt uirtutibus omnibus prudentia temperantia. ℣ Expugnabitur: pugnando superabitur: ac si di. non. ℣ Quæ est diffinit quid sit ciuitas: per quam diffinitionem probat sapientem non posse de ciuitate expelli: facit enim syllogismum: proponit maiorem: deinde minorē postea subiicit. ℣ Omnis: ne diffinit ciuitatis nomē acōtrario: congregatio latronū aut furum ciuitas non appellatur. ℣ Immaniū: immanē appellamus qui est contra humanitatem: ut occidere parentes. ℣ Fugitiuorum: fugitiui seruit: transfugæ uero milites dicūtur. ℣ Latronum: qui spoliant homines atq; perneant. ℣ Certe negabis: dices hanc multitudinē sceleratorum nō esse ciuitatem: hæc est maior: subiicit deinde minorem. ℣ Non erat igitur tūc illa ciuitas: Roma non erat tempore tuo: quando me exilii pœna affecisti. ℣ Cū leges: quæ sunt scriptæ: iudicia prolationes: amores sine scriptis: eligit tria quæ faciūt ciuitatem. Ciuitas enim est multitudo ciuium iure uiuentium. Sed Vrbs sunt fossæ: mœnia: muri: turres ℣ Cum ferro: tēpore clodii iudicauit p arma adeo: ut cum contra opinionem aliquid ferretur: ferro uindictam sumebat: ideo Qu. frater Tulli. percussus fuit in senatu.

Immanis

Ciuitas Vrbs

sapientis animus magnitudine consilii: tolerantia rerz humanarum: contemptione fortunæ: uirtutibus denicq; oībus: ut mœnibus: septus uincetur: & expugnabit: quinec ciuitate quidē pelli potest. Quæ est enim ciuitas? omnis ne cōuentus etiam ferorum & imanium? oīs ne etiā fugitiuorz ac latronū congregata unū in locū multitudo? certe negabis. Nō igit erat illa tum ciuitas: cū leges in ea nihil ualebant: cum iudicia iacebant: cum mos patrius occiderat: cum ferro pulsus magistratib?

FRAN MAT. ¶SAPIENtis animus &c. Alibi inquit Cicero. Sapientis est enim proprium nihil cuius pœnitere possit facere nihil iuste: splendide: cōstanter: honeste oīa. Nihil expectare quasi certo futurz: nihil cum acciderit admirari: ut inopinatum ac nouum occidisse uideatur: omnia ad suum arbitrium referre: suis stare iudicijs. Quo quid sit beatius mihi certe uetare mentem non potest. ℣ Magnitudine cōsilii: tangit prudentiā. Nā prudētis maxime opus est: ut ait Aristoteles: bene consulere. Bene cōsulere aūt is dr: qui quod optimū est homini in rebus: id rōcinando cōiectura assequit. ℣ Tolerātia &c. fortitudinē tangit: quæ est cōsiderata periculoz susceptio & laboz perpessio: eius partes sunt. Magnificētia. Fidētia. Patientia. Perseuerātia. ℣ Regz humanarz. Casuū qui accidere homini possūt: plurimi aūt sunt. ℣ Fortunæ. ℣ Quæ Mutabilis est & uaria: modo dat: mō adimit. ℣ Vt mœnibus: ut bene munitus locus haud facile expugnari potest. Sic multus comitatus: & quasi cinctus uirtutibus lædi nō pōt. ℣ Expugnabit: quasi dicat minime. ℣ Qui ne ciuitate &c. paradoxū est cum dicitur sapientem ciuitate pelli non posse: & tū facile ita esse ostenditur. Nā si ledētes bonū uiz & sapientē improbi sunt: & locus unde uir bonus pellitur: is est in quo improbi dominant: certe: undecūq; uir bonus pellatur locus ille ciuitas non erit. Est enim ciuitas ciuiū multitudo recte & sub hisdem legibus uiuentiū improboz nullæ sunt leges. Sed cōiurationes potius. Ex quo non fuisse ciuitatē romam ostēdit cicero: cū piso & Gabinius cōsules: cū clodius Tribunus plæbis oīa pro libidine sua agerent: cū eoz furore leges silerent: iudicia essent sublata. ℣ Quæ est ciuitas: si furū & imaniū congregatio nō est ciuitas. Sequitur proboz: & uirtute ꝓditoz hisdem legibus sociatā multitudinem ciuitatem dici debere. ℣ Fugz. Qualis tu es clodi & operæ tuæ. ℣ Immaniū qui humanā cōsuetudinem peccādo excepit is imanis uocat: qui est extra oēm bonitatē. ℣ Latronū: fur occulte subripit: latro transeuntes ex insidijs inuadens spoliat & plærūq; occidit. ℣ Certe negabis. Tu quoq; huiusmodi hominū conuentum non esse ciuitatem confiteberis. ℣ Nō igitur &c. Q̄ū me in exilium pepulisti ciuitas non erat. Roma: si improbi & scelerati dominabant. ℣ Leges: quæ sunt scriptæ. ℣ Iudicia: quæ secūdum leges cōstituuntur. ℣ Mos patrius. Qui potius est in cōsuetudine. Nam quod Vulpianus ait de qb⁹ causis scriptis legibus non utimur id custodiri oportet: quod de moribus & cōsuetudine introductum: & inueterata consuetudo pro lege non immerito custodiet. Tria antē tangit quibus ciuitas constituitur atq; firmatur leges: iudicia: mores. Quibus sublatis esse nō pōt. ℣ Cū leges &c. ut fusia & helia. Quæ prohibebant quicq̄ cū populo agi: nisi prius de cælo seruati esset: quas leges cicero in oratione cōtra. L. Pisonem Propugnacula murosq; tranqllitas atq; ocii appellat. P. clodius Tribunus plæbis quatuor leges pernitiosas Populo Romano tulit. Annoniam quæ fuit sume popularis: ut frumentum qd̄ antea Populo semissimus ac trientibus in singulos modios dabat gratis daretur. Alteram ne quis per eos dies qb⁹cum populo agi liceret de cælo seruaret: & sic leges fusiam & heliam subtulit. Tertiam de collegiis restituendis: nouisq; instituendis: quā cicero inquit ex seruitioz fece cōstitutā: quartam ne quē censores in Senatu legendo prætirent: neue quā ignominia afficerent: nisi qui apud ipsos accusatus: & utriusq; cēsoris sententia damnatus esset: qua lege cēsura magistra pudoris & modestiæ sublata est. ℣ Cum ferro. cicero in oratione contra Pisonem cum equites Romani necarentur uiri boni lapidibus e foro pellerentur. De clodij autem furore loquitur. ℣ Magistratibus: ut prætoribus: sæpe cū extrudere ciceronem uellet clodius: res ferro & lapidibus acta est. Et Quin. Frater in senatu ictus est.

Helia & fusia leges

ASC. ¶NAM putes tu q̄ animus sapientis septus. i. munitus & circūdatus rebus necessarijs ad uictum. s. animi: hoc est magnitudine consilij: tolerantia rerum humanarum: contemptione: ideſt aspernatione fortunæ: & denicq; ut semel omnia dicam: septus omnibus uirtutibus: ut ueluti mœnibus quibusdam uincetur supple a te: & expugnabitur: ideſt per pugnā excipietur: qui nec ciuitate potest pelli: quod multominus est quam capi. Et si dicat clodius ciceronem ciuitate expulsum. Negat id dicens. ℣ Quæ est enim ciuitas: scilicet uere dicenda: aut quæ mereatur uere dici ciuitas. ℣ Ne: ideſt an ne omnis conuentus: ideſt conuentio & contio: etiam ferorum & immanium qualis tu es: & tui similes. ℣ Ne: ideſt an ne omnis multitudo fugitiorum ac latronum congregata in unum locum: certe tu negabis: scilicet q̄ talis mereatur dici ciuitas. ℣ Igitur illa congregatio romanorum in urbem romanam: non erat tamen ciuitas: scilicet uere dicenda. ℣ Cum. i. quando leges nihil ualebant in ea: cū iudicia: scilicet recta: aut exercitia fori iudicialis iacebant: ideſt non exercebantur: cū mos patrius: ideſt uetus institutum in patria seruari solitum: aut a patribus traditum: sed uerius a patria patrius dicitur: nam a patre potius dicitur paternus. Maro tamen dixit Aeneidos primo. Negq; enim patriam cōsistere mentē passus amens: cū nomen senatus non erat in repub. & hoc patribus. i. senatoribus pulsis ferro: ideſt ui armorum: ille qui tunc erat cōsul sus prædonum & latrocinium constitutū in foro te duce. i. principe & capite: & reliquiæ quæ remanserant a furijs cōiurationis catilinæ: de quo in bello catilinario Salustius abunde tractat. ℣ Itaq; i. & ita: qa tunc nō erat ciuitas: ergo nō sum pulsus ciuitate: ut pote quæ nulla erat: & sum accersitus. i. aduocatus in ciuitatē. i. a bonis ciuib⁹: qui iam ciuitatē cōstituerant: ut esset. s. uerus consul in ciuitate. ℣ Qui tum. s. dum tu consul fueras nullus fuerat: & ut esset in ciuitate.

¶SENAtus

¶SENA tus nomẽ:nõ erãt senatores. ¶ Et latrociniũ multitudo latronũ. ¶ Et reliquiæ: Clodii erãt de cõspirantibus cũ Catilina.iõ reliq illius ad Clodiũ reuersæ sunt. ¶ Itaq; hæc cõclusio syllogismi q cũ multitudine latronum expulsus sit.Non de ciuitate eiectus fuit. ¶ Accersitus:ostẽdit insaniã & stultitiã huius hois:qui putãs pbere malũ Ciceroni:bonũ illi tradidit. Cice.n.reuersus est Romã cũ magna gloria. Metello cõsule adeo q ad illius aduentũ tota cõcurrit italia:tũc oia & iura & boni reuocati sunt qui ciuitatẽ eẽ ciuitatem fecerũt. ¶ Qui tum:tpe tuo illi erãt hoies uitiosi quos diximus. ¶ Consensus populi eẽt liber:qua ex re in urbẽ Tullius accersitus est:qa populus clodianæ perniciei subiectus erat & libertatẽ priscã nõ tenebat: ¶ Iuris:ordo de memoria iuris & ætatis: q̃ uincula sunt ciuitatis repetita est memoria. Ius est in scriptis & sine scriptis ætas iuris mitigatio. ¶ Tui latrocinii:uoluit dicere tribuni tui:sed pp scelera inqt latrocinii. ¶ Nefariam: q̃ fuit cõtra fas. ¶ Peruenisse ad me nunq̃ putaui: cogitabã iniuriã iactam a te in me:sed nunq̃ ut ad me peruenerit existimabã:ac si dicat:nõ curabã de tuis uiris:qd idẽ dixit Diogenes cũ esset monitus a quodam q iuuenes corinthii deriderẽt eũ:dixit sic: isti deridẽt sed nõ derideor:qa suas derisiones cõtẽno & sperno. ¶ Nisi forte:ironice cõcessio facta:ut declaret stulticiã ipsius & mala q̃ Ciceroni fecit clodi⁹ uastans uestes:domos:& pdia Ciceronis: eum tũc quasi pugnis & uerberib⁹ afficere putabat. ¶ Ruere:ad illud parietes perturbabas. ¶ Deflagrare:q̃tum ad sceleratas faces. ¶ Nihil n.meũ: generalis sẽtia:quã Biantẽ cõmemorasse in primo paradoxo cõfessus est. ¶ Neq; cuiusq̃ qd auferri:per fraudes eripi per uim:amitti negligẽtia. Bias.n.rñdit cuidã admonẽti ut aliqd de suis reb⁹ asportaret. Omnia mea mecũ porto. ¶ Si mihi eripuisses:ostendit stultitiam Clodii:qui putans bona diripere Ciceroni restabat ad incendendas ædes:quæ bona non sunt:bona quidẽ animi:quæ proprie nuncupantur bona:a Clodio eripi non poterãt.

OMNI BONI. Syllogism⁹.

Diogenes.

Biantis dictũ.

¶SENA tus nomẽ oia.n.unius arbitrio uel paucor; ut Pisonis.Gabinii.Clodii gerebant. ¶ Prædonũ concursus.Qui huc atq; illuc ad cædes rapinasq; discurrebant. ¶ Latrociniũ.Latronũ multitudo. ¶ Et reliquiæ &c.quicqd superfuerit ex nefaria cõiuratione catilinæ.quã Cicero extinxerat:ad clodiũ confluxerat:quasi dignũ catilina successorẽ. ¶ A Catilinæ furiis:semper sic de catilina loquit cicero:ut furore agitatũ dicat: quippe qui pernicie patriæ machinari potuerit: & in oratione cõtra eum ad Quirites sic inqt. Tandẽ aliqñ Quirites catilinã furentẽ audacia:scelus anhelantẽ pestem patriæ nefariæ molientẽ:uobis atq; huic urbi ferrum:flamãq; minitãtẽ:ex urbe uel eiecimus uel emisimus:uel ipsum egredientẽ prosecuti sumus.Non igit &c. Concludit nõ me ciuitate eiecisti sicut gloriaris:nam ciuitas nõ erat cũ leges nihil in ea ualerẽt:cum iudicia iacerent cum pulsis magistratibus forũ prædones & reliquiæ:Catilinæ te duce occuparẽt. ¶ Sed accersitus in ciuitatẽ:pulsus ex ciuitate minime. Sed reuocatus sum ab exilio in ciuitatẽ:cœperat enim ciuitas eẽ reiectis improbis:& in suũ locũ restitutis bonis.Pulso Cicerone tñ uiolẽtia & armis. Clodius ualebat:ut oẽs haud mediocriter terrerẽtur:ex quo afficiebat:ut nõ mediocre esset Ciceronis desideriũ. Vniuersa igit ciuitas hoc unũ studebat:ut Cicero restitueretur. Põpeius itaq; bonor; multitudine tãdem collecta coactis ẽt ex uicinis italiæ locis nõ paruis auxiliis clodiũ foro expulit:ciues ad ferẽdam legẽ de Ciceronis reditu cõuocauit. Tulit Titus Annius Milo.Nunq̃ fertur tãtus cõsensus Populi Romani de aliqua re fuisse:neq; tñ studium totius italiæ:quæ ob hoc ipsum Romam cõfluxerat. ¶ Consul: bonus & integer lẽtulus spinther. Qui in reuocando cicerone præcipuã nauauit operã. ¶ Nullus erat:nulli erãt cõsules Romæ.Nam piso & gabinius scelerati hoies & improbi nõ erant cõsules habendi:nõ enim cõsulebant reipublicæ quã diripiebãt:& labefactabãt. ¶ Ceciderat.Nã furore Tribunitio territi boni aufugerũt. ¶ Liber:qui prius timore astringebatur. ¶ Iuris. Q d scriptũ est & multifariã diuidit:ac boni & æqui:ars a celso diffinitur. ¶ Aequitatis:bonũ & æquũ sunt emẽdatio legis qua aliqd omissum erat:pp uniuersale:lex enim uniuersaliter dicẽs:& qd plurimum est complectẽs emẽdatione aliqn indiget:quæ nõ ex scripto. Sed ex sapiẽtis interpretatione proficiscit. Recte itaq; inquit ius & æquitatẽ uincula esse ciuitatis. His.n.sublatis stare ciuitas nõ põt. ¶ At uide. Tui Latrocinii:tui tribunatus:qui latrocinium potius appellãdus est. ¶ Iactam. Sensus est existimaui uoluisse quidẽ te:& cogitasse me iniuria afficere & tæla in me cõtorsisse:sed corpus meũ nõ attigerunt. Quoniã quicquid in me egisti contẽpsi. Virtus enim mea lædi nõ potuit. Biantis sequit sniam:qui bona sua oia in se ipso posita existimabat. Et Diogenis qui admonitus a quodam q a corinthiis iuueni bus derideretur. Sic respõdit αυτοι επι ρωγεουσι μεγαλα ουκ επι ρωγευομαι. Ipsi derident me sed non derideor. Parietes:domus meæ:quam incẽdit & demolitus est clodius cũ prius direpta esse. ¶ Quo autẽ solum quoq; auferr: & tẽplum libertatis in arca dedicauit:bona omnia quæ aut in domo:aut in uillis fuerunt publicata sunt. ¶ Auferri fraude. ¶ Eripi:ui. ¶ Amitti:negligẽtia. ¶ Meorum:nihil enim meum erat quod auferri poterat. ¶ Si mihi hæc eripuisses: hæc mea sunt:& auferri mihi non possunt. Quæ si tamen eripi a te potuissent iniuriam mihi a te factam confiterer. Sed eripi neq; a te:neq; a quoq̃ possunt:non igitur facta mihi iniuria est.

Põpei⁹ ab exilio Ciceronẽ reduxit

FRANMAT.

¶SENAtus q occiderat.i.interfectus & extinctus erat:tũ.i.tũc:& ut ɔsensus populi.s.Romani eẽt liber.s.in suffragiis nõ coactus a te tyrãno & occupatore dñationis:ut memoris iuris & ægtas q̃ sunt uincula.i.nerui & colligatiões ciuitatis

ASC.

eẽt repta:quæ tũc in obliuiõe erat. ¶ At uide. Insultat in clodiũ quẽ conatibus suis: ut quẽlibet stultũ & impiũ frustratũ afferit dicẽs. ¶ At.i.sed uide.i.cõsidera:quã.i.quantũ ego cõtẽpserim.i.uilipẽderim ista tæla.i.iacula & arma inuasiua eminus uim infesta tui latrocinii.s.qbus latrocinii exercebat in ciuitate capta. ¶ Ego semp duxi.i.captus sum iniuriam nefariã:& factã:& missam ad te in me:tñ ego nunq̃ putaui iniuriã tuam pueniss ad me:quasi quicq̃ potestatis in me haberet nisi forte quũ.i.quãdo tu distribuebas parietes.i.ædium mearũ aut cum inferebas tectis.s.meis:faces sceleratas: idest scelere iniquitatis illatas arbitrabare aliquid meorum.i.quæ uere mea essent:ruere. ¶ Aut deflagrare.i.ardere & igne absumi in urbe.s.roma.q.d.qa id arbitrabare stultus erat. ¶ Nihil.n.est meũ neq; cuiusq̃.s.alterius quod põt auferri:quod eripi:quod põt amitti. ¶ Si tu eripuisses mihi diuinam.i.a diis datã:aut diuinæ pene similem.

OMNI BONI. ¶CONSTANtiam:ideſt uirtutem. ⁋ Meas curas:quas habui ne in ſeruitutem reſpublica ueniret. ⁋ Vnde.ſiqua mente & animo proficiſcimur. ⁋ Nec facere potuiſſe. Non enim beneficia diuina &c.uerti poſſunt. ⁋ Iniuria: uitupe numerat Cice.cuius fuit uirtus:& in illo exitu atq; reditu magnam adeptus eſt gloriam:ergo q̃uis me de urbe exp tamen ſemper fui ciuis:ſed cum potiſſimum me cõmendabat exteris. ⁋ Tu ne:demonſtratur qui ſit ciuis. ⁋ No es niſi forte:ironica cõceſſio:ideſt quæ per cõtrariũ exponit:qui iniuria ciuitatẽ ſuffocat illius hoſtis appellatur:ergo clodius nõ

Inter hoſtẽ & ciuem. eſt ciuis:niſi idẽ ſit ciuis quod hoſtis: ac ſi dicat:non hoſtis:ſed inimicus:hoſtis eſt inimicus publicus: inimicus priuatus: cuius officium eſt ciuitatis leges imitari. ⁋ Non animo.ſ.ſcelerato. ⁋ Factis:quibus reſpublica in maxima detrimẽta agitabatur. ⁋ Templa tenuiſti: diripiendi cauſa. ⁋ Cur hoſtis ſpartacus: per exẽplũ probat Clodium eẽ inimicum publicum: quodam tempore ſeruorũ multitudo ſpirabat contra patriã: quorum dux ſpartacus fuit:contra inqt Clodi non appellaris hoſtis:cur contra officium facis:ſcis quia ſpartacus ſit appellatus hoſtis. ⁋ Aliquãdo ciuitas nõ fuit:ſicut traditũ eſt ſuperius:quia propter Clodiũ in urbe Romana leges: mores:iudicia iacebãt: ſine quibus ciuitas eſſe non poteſt.

animi conſtãtiam:meas curas uigilias: conſilia temp. Si huius æterni bñficii immortalem memoria deleuiſſes:multo etiam magis ſi illam mentem:unde hæc conſilia manarunt:mihi eripuiſſes : tum ego accepiſſe me cõfiterer iniuriam.Sed ſi hæc nec feciſti:nec facere potuiſti:reditũ mihi glorioſum tua dedit iniuria: nõ exitum calamitoſum.Ergo ego ſemper ciuis:& tum maxime cum meam ſalutem ſenatus exteris natiõibus:ut ciuis optimi commendabat.Tu ne nunc quidẽ es ciuis? niſi forte idem hoſtis eſſe & ciuis poteſt: an tu ciuẽ ab hoſte : natura ac loco non animo factiſq; diſtinguis? Cædem in foro feciſti.Armatis latronibus templa texiſti. Priuatorum domos : ædeſque ſacras incendiſti. Cur hoſtis ſpartacus:ſi tu ciuis.Potes autẽ eſſe tu ciuis propter quem aliquãdo ciuitas non fuit:& me exulem

FRAN MAT. ¶CVRAS.Seruãdæ & illuſtrandæ reipublicę. ⁋ Vigilias:aliquid excutiendi qđ & uiuis & poſteris utilitati ſit. ⁋ Huius æterni & cæ.quod in rẽpu. contuli:cum nefariam coniurationẽ extinxi. ⁋ Reditũ glorioſum: ut optabile fuerit pelli quo ſuis humeris italia me ab exilio reportaret:quod de ſe ſcribit Cicero.Eſt autẽ contrariũ color.contraria enim ſunt reditus:& exit⁹. ⁋ Ergo ego &c.Et anteq̃ pellerer:& poſtq̃ pulſus fui:nõ enim quicq̃ meũ amiſi. ⁋ Exteris natiõibus:ad quoſcũq; ueniebat:ut epyroticis:macedonibus. ⁋ Tu ne tum quidem.Clodium non fuiſſe ciuem:ſed hoſtem probat:nam ciuis defendit patriam:hoſtis offendit:ut Clodius faciebat: hoſtis erat. ⁋ Natura & loco:quod ciuis natus ſit in eadem ciuitate:hoſtis uero in exterha:& q̃ ciuis ſit intra muros:hoſtis contra extra. ⁋ Animo inquit & factis:hoſtis & ciuis differunt.Nam ciuis animus eſt iuuandi rẽpu.hoſtis contra lædendi. ⁋ Cædem in foro &c.Cum.T.antius Milo legem ferre uellet de cicerone reducendo. Clodius cum ſuorum manu reſtitit:eo res deducta eſt:ut unus ex tribunis ipſis uulneraretur:alii multi necarentur.Qui.Ci.frater non alia uia euaſit q̃ ſe mortuum finxit:& inter cadauera per forum iacẽtia delituit. ⁋ Tẽpla: ut caſtoris telluris in quibus haberi ſenatus ſolebat. ⁋ Priuatorum domos:ut Cice.&.Qu.fratris. ⁋ Cum hoſtis ſpartacus:ſi tu nõ minus q̃ ſpartacus patriæ nocuiſti ciuis appellãdus minime es.Nam ſi hoc noie dignus iudicareris: nunq̃ hoſtis ſpartacus diceret.Sed ille hoſtis dicẽdus:qa nocuit & tu hoſtis dicẽdus:qa nocuiſti.Abſurdũ qdẽ eſſet ſpartacũ hoſtẽ non nocere:& te ciuẽ noiare non minus abſurdũ putaret:Spartacus.Chryſus:Aenomaus gladiatores fuere q effracto lentuli ludo cũ.xxx.aut amplius eiuſdẽ fortunæ uiris erupere capua:ſeruiſq; ad uexilla uocatis exercitũ cõtraxerunt decem miliũ:& uariis dãnis afficere Campanos primum cœperunt. ⁋ Vario cum illis euentu a romanis ducibus pugnatũ eſt:tandem.a.M.Licio Craſſo circa Brutum angulũ in extrema italiæ ora clauſi eruptione facta dignã uiris obiere mortẽ:ſpartacus ut imperator fortiſſime dimicans occiſus eſt. ⁋ Per quem ciuitas non fuit:ſublatis legibus & iudiciis:pulſis bonis:erepta populo libertate.

Sparta & chryſus & ęnomaus gladiatores.

ASC. ¶CONSTANtiam animi & meas curas & conſilia mea:& ſi eriperes modo remp.cũ reſpu.ſtat meis curis & vigiliis & ſi deleuiſſes imortalitatem:ideſt ſemper duraturam memoriam huius æterni.ſ.ſemper profuturi beneficii.ſ.me in liberanda patria:& multomagis ſi eripuiſſes mihi illã:ideſt tam nobilem mẽtem:unde hæc conſilia manarunt: ſcilicet orta ſunt. ⁋ Tum.i.tũc ego confiterer me accepiſſe iniuriam abs te. ⁋ Sed ſi nec feciſti hæc:nec potuiſti facere tua iniuria quam inferre moliebaris:ſed nec quicquã dedit mihi reditum in patriã glorioſum:& non exitum calamitoſum:qui tamẽ ipſum tunc manebat:quo minus gloriandum eſt nobis:niſi cum paulo in cruce domini. Quia mens hominũ ſati tortuſq; futuræ:ut author eſt Maro. ⁋ Ergo quia me expellere ex bona ciuitate nequiuiſti:ego eram ſupple ſemper ubicũq; eram ciuis:ſcilicet romanus:quia in numero bonoꝝ ciuium:& maxime:ideſt potiſſime. ⁋ Tum:ideſt tunc: cum.i.quando ſe natus cõmendat exteris nationibus:ideſt prouinciis ſalutem meam:ut ſupple commẽdaret ſalutem optimi ciuis. ⁋ Tu o clodi ne nunc quidem cum in ciuitate uerſaris:es ciuis:niſi idem poteſt eſſe hoſtis & ciuis. ⁋ An tu diſtinguis ciuẽ ab hoſte natura.i.per natiuitatem:ac loco:ideſt per loci diſtantiam & nõ animo & factis.q.d.potius animo & factis diſtingui debere. ⁋ Tu feciſti cædẽ.i.occiſionẽ & ſtragẽ in foro.ſ.romano: & tenuiſti.i.occupaſti templa.i.ædes deorũ ad cõtemplationem extructas latronibus.i.ſatellitibus tuis a latere q̃ſi lateratiõibus dictis: & ad latrocinia inſtructis armatis & ita uim inferentibus:& incendiſti domos priuatorũ:& ædes ſacras:ideſt diis conſecratas. ⁋ Cur hoſtis. Conatur argumento cõuincere Clodiũ potius hoſtẽ declarãdũ:q̃ ſpartachus olim fuerat:cũ id in ciuitate faceret:quod ille foris fecerat.De ſpartacho aũt ſic hẽt ex Liuio & appiano.Quatuor & ſeptuaginta gladiatores capuæ ex ludo lẽtuli ꝓfugerũt & cõgregata ſeruoꝝ ergaſtuloꝝ multitudine chryſo & ſpartacho ducibus bello excitato Clodiũ pulchrũ legatũ & Publiũ Vorenũ ꝓtorẽ ꝓlio uicerũt:authore Liuio li.xcv.Marcus aũt ꝓtor Chryſſum fugitiuoꝝ ducẽ cũ.xx.milibus hoſtium cecidit:æneus Lẽtulus cõſul male aduerſum:Spartachũ pugnauit:ab eodẽ.L.B.& Qu.Arius ꝓtor acie uicti ſunt. Itẽ Caius Craſſus ꝓcõſul Aeneus Mãlius ꝓtor male aduerſus ſpartachũ pugnauerunt:ut ait idẽ lib.xcvi.Marcus Craſſus deinde cum ſpartacho pugnauit cæſis cum ipſo ſpartacho milibus quadraginta : ut ait idem li.xcvii.Meminit ẽt Florus. Sed latius Appia.li.i.de bel.ciui.inter q̃ dicit ſpartachũ thracẽ fuiſſe & gladiatorẽ : qui aliqñ cum romanis meruerat:& in cuſtodia ac gladiatoriis ſpectaculis aſſeruabaꝰ:tantũq; animi aſſumpſit:ut.lxx.Viris comitatus pro libertate potius illos certare perſuaſerit:quã in ſpectaculis pericula ſubire.Itaq; per uim repulſis his:qui cuſtodiæ præerãt fuga abiit &c. Huius meminit etiã Horatius in.iii.car.dicens.Spartachũ ſi qua potuit uagãtẽ.Fallere teſta.Sed ordo eſt. ⁋ Cur ſpartachus ſup.eſt declaratus hoſtis ſi tu ciuis. ⁋ Autem pro ſed:potes tu propter quem ciuitas aliquando non fuit.i. extincta fuerat:& eſſe:deſit eſſe ciuis:quaſi dicat minime:& ideſt & nihilominus appellas me exulem.

¶TVO

¶TVO noie.i.noie cõueniẽte tibi:& declarat qd sit exul:nõ dicunt̃ solũ q sunt extra solũ:qa sunt ẽt multi rusticantes: sed illi exules appellant̃:q pp scelera sua pœna exilii afficiunt̃:igit̃ Ci exul nõ erat qm̃ aliqd nõ admisit. Clodius ãt nomẽ exilii merito cõsequbat:cũ oi flagitior̃ genere pditº. ¶ Exulasse rẽpublicã:me abeũte oia de urbe recesserũt. ¶ Amẽ tissime:o sine mẽte caput nõ respicis te. ¶ Nec qd loquare:qa fatuus es. ¶ Exilii sceler̃ eẽ pœnã:ergo ego sceleribus cares exilii passus nõ sum:sed tu illis pditus q̃is in urbe sis exilii habes. ¶ Ad pclarissimas:Clodius accusauit Tullium occidisse plures ciues extra legẽ portã:q̃ fuit:ut aliqs ciues romanos mori nõ faceret. Sed tul.trucari cõstituit cõspiratores Catilinę:quo qdem bñficio illi scelerati iudices Ciceronẽ exulare pmiserũt. ¶ Etiã si solũ nõ mutauerint ethimologia exulis:q dr̃ eẽ extra solũ:dicit igit̃: tui socii scelerati:& in urbe existẽtes exules nominãtur:q cũ tælo fuerint añ senatũ: facit multa syllogisma. Lex erat:ut aliqs i senatu arma nõ ferret. Clodius coram senatu tulit: ergo est inimicus ciuitatis. ¶ Tua uero sica:paruus gladius ad insidias: q dr̃ a seco secas:nã secari dicunt̃. ¶ Dephẽsa: dephẽdere est in aliquo uitio repire. ¶ Occiderit. huius maior & multi alii sunt syllogismi:subaudi:& exul esse debet inimicus patriç:sed tu occidisti hoies:ergo tu hostis & exul:& est minor. ¶ Qui incẽdiũ fe.subaudi ciuis nõ est:sed tu incẽdisti:ergo ciuis non appellaris. ¶ Qui tẽpla deorũ occupauerit: armis & incẽdio:sed non solũ tẽpla occupasti:sed ẽt castra in foro locasti:iõ inimicus & publicus exul:& erit minor. ¶ Sed qd cões leges pfero:oẽs istę leges erãt bonæ. Erat una lex:ut aliqs nõ incenderet tẽpla: q̃ oia supiora cõmisit Clo.iõ merito exul nũcupatur. ¶ Familiarissimus:qdã fuit familiarissimº Clodii: qui fecit unã priuatã legẽ: ut si Clodiº ad sacrificia bonæ deæ accessisset exul esset. Tangit sic per trãsitũ qũo Clodius depræhensus fuit i sacrificiis bonę deæ. Aurelia mater Cæ.fecit conuocare matronas Romanas ad ædes suas:inter quas pfectus est Clodius in habitu mulieris: & ibi ad uocis sonitũ est cognitus masculus:& latuit sub lectica cuiusdam ancillæ:quæ uocabatur proprio nomine aura. Erat autem Clodius captus amore Pompeiæ uxoris Cæsaris:qui accusatus est de pollutis cerimoniis.

OMNI BONI.

Exiliũ est scelerũ pœna

Lex ne quis in cẽderet tẽpla & cæ.

¶TVO noie.qd te decet:qd̃ pbat ex uocabuli diffinitiõe dicẽs nõ eẽ exules illos dũtaxat q solũ mutauerint. Sed qui pp scelera pœna exilii digni sint:ẽt si nõ pellant̃. Ex quo nõ fuit exul Cice.q pp scelera pulsus nõ est:nihil.n.mali cõmiserat:& Clodius exul erat:cũ pp inauditã improbitatẽ exilio dignus eẽt. ¶ Exulasse rẽpublicã. Nã me discedẽte oia publica iura a sceleratis oppressa sunt. ¶ Circũspicies:ut qualis:& quã amẽs sis tãdẽ itelligas:& si fieri põt respicias. ¶ Sceleriũ eẽ pœnã. Qui ergo bonus est:& oi caret iprobitate exul esse qui põt? ¶ Illud iter:qd̃ tu exilii uocas. ¶ Ob prædatissimas res. Quoniã ciuitatẽ ab incẽdiis & rapinis liberaui:pernitiosissimã cõiurationẽ sopiui. ¶ Etiã si solũ &c. ethimologiã tangit nois. Nam exul est extra solũ terræ patriæ pulsus. ¶ Tua sica:lex erat ne qs cũ tælo senatũ ingrederet. Clodius cũ sica inuẽtus est:qua Pompeiũ uolebat occidere:quare Põpeius domi se cõtinuit donec Clodius tribunus plębis fuit:historia hoc habet:pulso Cicerone Clodius uexare Põpeiũ nõ destitit:eius primũ acta rescindere conatus ẽ: & ueribis turpibus inuectus. Quidã aũt ex domesticis Clodii cũ se ad Pompeiũ in foro tulisset. Gladiũ a circũstãtibus inferre cognitus est:& submotus. Quare tarritus Põpeius uenire in for̃:Clodio tribuno:postea ausus nõ ẽ:legit̃ apud Asconiũ pisone & Gabinio cõsu. pulso in exiliũ Cicerone cũ tertio idus septẽ. Põpeius in senatũ uenisset. Seruo publii Clodii sicam excidisse eãq; ad Gabiniũ consulẽ delatã:dictũq; a seruo iperatũ sibi a Pub. Clodio:ut Põpeius occidereẽ: Põpeiũ domũ rediisse:& ex eo domi tenus obsessam. ¶ Qui hoiem occiderit:suppleto nõ ne:& is appellat̃ inimicus. ¶ Aedes nympharũ:ædes dictæ a nymphis. ¶ Tẽpla deor̃ occupauerit. Vt castoris:telluris. ¶ Sed quid ergo:hæ leges oẽs cõtra quas feciſti cões tibi cũ aliis sceleratis:qa similia scelera cõmittũt. Vna est lex in te solũ lata. Quoniã tu solus inuentus est:qui cõtra eã feceris. P. Lentulus Familiarissimus Clodio legẽ tulit:ut qcunq; uir in sacris bonæ deæ depræhẽderet exul eẽt. Clodius uestę muliebri indutus in sacris bonæ deæ:dum domi Cæsaris põtificis celebrarent̃ depræhẽsus est. Quare Cæsar cũ põpeia uxore Qu. Põpei filia diuortiũ fecit adulteratam a. P. Clodio opinatus:senatus aũt de pollutis sacris quæstionem decreuit. De bona dea multa scribunt̃. Lactantius lib.ii. diuinarũ institutionũ. Macrobius lib.i. saturnaliorũ:& Ouidius sexto fastor̃:complures q; alii uiris in opertũ eius ingredi fas non erat.

P. Lẽtuli lex ne qs in tẽplũ uir i gredereť cæreris deæ.

ASC.

¶NOMIne tuo.i.te digno & tibi uere cueniẽte:cũ oẽs putẽt rẽpublicã exulasse meo discessu.i.cũ ego discederẽ:quasi secũ dicat rẽpublicã profectã. ¶ Ne pro an. O hõ amentissime.i.maxime amẽs nunq̃ cõsiderabis qd facias:qd loquare. ¶ Nescis exilii eẽ pœnã scelerũ:& ita cũ scelestus nõ fuerim non possum exilii:sed illud iter meũ eẽ susceptum me adres pclarissimas gestas ante a me. Omnes scelerati atq; impii quor̃ tu pfiteris te ducem:& quos leges uolũt affici exilio: sunt exules ẽt si nõ mutauerint solũ.i.extra solũ nõ ierint:cũ exulo sit extra solũ eo:& exul extorris extra solum degens. ¶ An cũ oẽs leges iubeant te eẽ exulẽ tu nõ eris exul. ¶ Non appellat̃:quasi dicat id merito fieret:inimicus is qui fuerit cũ tælo ante senatũ:quasi dicat maxime & ita o Clodi inimicus reipublicæ es appellãdus:qa tua sica.i.pugio tuus est depræhẽsa.s.in manu tua aut sub uestę tua. ¶ Qui occiderit hoiem:est ne appellãdus: quasi dicat maxime:& tu plurimos occidisti. ¶ Et qui incẽdiũ in urbe fecerit:quasi dicat certissime:& manus tua deflagrauit.i.penitus cõbuxit ædes nympharũ. ¶ Et nõ ne dicẽdus est inimicus:qui occupauerit tẽpla deor̃ quasi dicat haud dubie:& tu posuisti: castra etiã in foro.s.Romano:quo ciues pro libertate tuenda cõuenire solẽt. ¶ Sed qd.i.ad quid ego pfero leges cões:qbus oĩbus tu es exul:tuus familiarissimus.i.maxie familiaris.s. Cæsar(ut qdã uolũt)qui legem de adulteris tulerat q̃ lex iulia dr̃:tulit etiã legẽ ne qs uir̃ tẽplũ bonæ deæ ingrederet:uñ est illud ouidianũ. Tẽpla deæ maribus nõ adeũda bonæ. Eã aũt ęgẽ ne qs uir̃ tẽplũ bonæ deæ ingrederet:uñ est illud ouidianũ. Tẽpla deæ maribus nõ adeũda bonæ. Eã aũt clodiũ sibi susceptũ tulisse uolũt:sed frustra. Nã Pu. Clodius Põpeiã Can. Cæsaris uxorẽ adamãs:dũ sacra bonę deæ p noctẽ fierẽt:i Cæsaris domo q põtifex maximus erat muliebri uestę illuc ingressus:& deprehẽsus est:sed tñ corruptela iudicũ absolutus euasit de quo plurima in Cæsare Plutarchus:uñ & illud Iuue. Clodius accusęt mœchos &c. ¶ Tulit de te priuilegiũ.i.priuatã & specialẽ legẽ:ut exularesi.ad exiliũ mitteris si accesisses in opertũ.i.sub tectũ bonę deæ.

OMNI BONI. ¶AT te id feciſſe. Clodius ſolebat gloriari polluiſſe ſacrificia. ℣ Tot legibus. i. cū tot leges iubeāt exulē eſſe nō timeꝛ ſcilicet nomē exulis: ac ſi dicat ſolū in audiēdo exules timere deberes. ℣ Romæ ſum inquis: eligit Clodius ego ſum Romæ quo ſum eiectus in exiliū. ℣ Et qdem fuiſti in portu: ſimilitudo tracta a nauigātibus: qui ingrediūtur urbē aliquā ſtēt in portu: tñ illius loci ubi ſunt iura nec leges tenēt: ſic ēt tu es romæ tanq̄ in portu: non tñ pp ſcelera tua illius iura obſerues. ℣ Si ibi: ubi nō oportet eſſe cum legibus: ius illius loci nō teneo: quia me leges illas habere non oportet.

FRAN MAT. ¶GLOriari ſoles: ex quo ingens eē temeritas & demētia tua cognoſcit. Quis. n. niſi ſtultiſſimus de turpitudine gloriat. ℣ Quo igit. Cōcluſio eſt quo inſanire Clodiū oſtendit tot legib⁹: multę. n. leges ut dictū eſt te exulē faciūt. ℣ Non perhorreſcis: cū aliis obiicias. ℣ Romæ ſum inqs: obiectio eſt Clodii quā diluit ſtatim Cice. dices fortaſſe non eſſe te exulē: ut ego ſentio: qa Romæ es: ſed non qcūq; in aliquo loco eſt: eius loci cōtinuo ius ac ptātē habet.

At te id feciſſe etiam gloriari ſoles. Quomodo igitur tot legibus in exilium eiectus nomen exulis non perhorreſcis Romæ ſum inquis: & tu quidem in portu fuiſti. Non igitur ubi quiſque erit: eius loci ius tenebit: ſi ibi eum legibus eſſe ſubiectum non oportebit.

℣ In portu fuiſti. Qua rōne in portu fuiſti: ut illinc egredereris eadē rōne romæ es: nō ut hic pmaneas: ſed ut hic legib⁹ pellaris: qubus exul factus es: & quemadmodum nautæ: cum in portu ſunt eius loci iura non tenent: ſic nec tu ullius poteſtatem habes: quoniam non natura: aut loco quis poteſtatem loci tenet: ſed animo & factis. ℣ In operto. In ſacris bonæ deæ: & tamen tibi non licebat. ℣ Non igitu &c. Claudit hanc ultimam argumentationem ubi inquit oportebit eſſe cum legibus: ius illius loci in quo erit quiſpiam uon tenebit: ut ſi quis ciuitatem quāpiam ingrediatur: quoniā cum illius

ASC. legibus conſentire & uiuere ei non oportet: illius ciuis non erit: nec tu Clodi ciuis romanus es: licet romæ ſis: quoniam cum romanis legibus: ut te facere oporteret non conſentis.

¶AT tu ſoles ēt gloriari. i. iactāter recitare te feciſſe id. i. igreſſum optū & ſecretū bonæ deæ. ℣ Igit qūo tu erectus in exiliū tot legib⁹ nō phorreſcis nomē exulis: qd ciuiū obiicis. ℣ Tu ings. ℣ Ego ſum romę: & ita nō exulor: & tu qdē fuiſti in portu. i. ut is q in portū applicuit nauē ius loci nō obtinet: ita nec tu romæ exiſtēs ius ciuis: cū merito exules: un iſtem. ℣ Igit qſq; nō tenebit ius eius loci ubi erit: ſi nō oportebit eū ibi eē ſubiectū legibus: qa q parere legibus ciuitatis recuſat priuilegiis gaudere nō debet: & tu aut ſi legib⁹ pareres iāpridē exulares: & hæc potius in Clo. quā ad rē dicta ſunt.

¶Quintum paradoxum.

OMNI BONI.

Mnes ſapientes eē liberos: ſtultos uero ſeruos. Hic ē titulus latinus ad cui⁹ mirabilis ſniæ declarationē memoriæ tradēdū eſt: quod duplex eſt ſeruitus & libertas. Prio oēs oriebanť liberi: ſed iure gētiū & pp bellor̄ occaſionē ſerui repti ſunt: ne oēs uita priuarenť in bello: hoc remediū inuētū eſt: ut captiui ſerui fierent: & iō ē una ſeruitus ciuilis: & altera ſeruit⁹ phīca: cū aliq̄s uitiis paret ſeru⁹ apud phos nuncupať. Libertas q̄dā eſt ſm iura: ut nulli homini ſeruiat: & altera eſt phīca: qñ nulli uitior̄ turpitudini ſubiectus ſit. Ci. narrauit hoc paradoxū contra Mar. Anto. in quo declarat ipſum ſeruū eſſe: quāuis imperator & ſplendidius homo ſit: dicit ergo per ironiam. ℣ Laudet hic imperator. i. laudib⁹ extollať. ℣ Aut ēt appelleť: dicať ſalue iperator: hoc noīe dignus ſit pp magnificētiā & opes: eſtimeť dignus noīe iperatorio: hic. n. Tul. non poſuit uerba: non dixit hic eſt uerus iperator: ſed minime hac appellatione dignus

Seruit⁹ Liber, tas.

FRAN MAT. eſt qui non poteſt: quaſi dicat qui ſeruus eſt ſcelerum. ℣ Libero: quod imperator non debet.

ΟΤΙ μονοσ σοφοσ ελευθεροσ και παντεσοι μωροι δουλοι.

Mnes ſapiētes liberos eſſe: & ſtultros oēs ſeruos. Laudetur uero hic imperator: aut etiam appelletur: aut etiam cognomine dignus poteť. Quomodo aut cui tādē hic libero imperabit animo: qui nō poteſt cupiditatibus ſuis impare.

OMNES ſapientes eē liberos. Græcus titulus ē ΟΤΙ μονοσ σοφοσ ελευτεροσ κἰμαντεσ οι μωροι δουλοι ē aūt Stoica propoſitio Stoici. n. ſolū ſapiētē liberę eē dicebāt: malos āt ſeruos eē: uero libertatē ptātē operādi q̄ ſtulti: & malitio careāt: ſeruitutē aūt aliā q̄ in ſubiectiōe cōſiſtat: aliā q̄ in cōditiōe ac ſubiectione ſit. Cui opponiť dīnatio & ipſa mala. Non aūt liberos eē ſapiētes: ueę & reges: cū ſit regnū iperiū nemini obnoxum: qd de ſapiētibus ſolis aſſeriť: Illud igiť ſciēdū eſt libertatē naturalē: facultatē naturalē eſſe eius qd cuiq; facere libet: niſi qd ui: aut iure phibet. Sed duplex ē libertas: ciuilis cū in nťa ptāte exiſtimus: & nemidi ſubiecti ſumus: phīca cū uitiis nō paremus: & nullifac cūbimus aī pturbatiōi: ēt ſi uicti in cōpedibus detineamur: & cuiuis peſſimo tyrāno pareamus: ſeruitus ē cōſtitutio iuris gētiū: qua qs dīnio alieno cōtra naturā ſubiiciť: & ipſa ut libertas bifariā diuiſa: altera q̄ cuipiā ſubiecti ſumus & eius uoluntati paremus: altera: q̄ uitiis dediti ſumus & hæc peſſima ē: & habeť: & q̄tū ad ciuilē attinet libertatē ac ſeruitutē: iure naturali oēs liberi naſcebantur: ſed cū bella orta ſunt: & captiuitates ſecutæ ſunt: & ſeruitutes: q̄ ſunt iuri naturali contrariæ. ℣ Omnes contrariæ. ℣ Omnes ſapientes &c. ſuppleto ſtoici dicunt: & hic in. M. Antonio inuehitur Cice. qui ſe eſſe imperatorem iactabat: cum prçeſſet exercitui. oſtendit autem imperatorem neq; eſſe: neq; eſſe poſſe: cum ſeruus ſit & uitiis pareat. Non autem poteſt aliis imperare qui ſibi ipſi & cupiditatibus ſuis non imperat. ℣ Laudetur uero &c. Ironicus

Diogenes cinicꝰ a xenade corinthio mercatore emptus

ASC. ſermo eſt: quaſi dicat laudem non meretur. Eſt enim laudatio oratio ex uirtutibus alicuius contexta: & laudata uirtute proficiſcitur: ſicut a uitiis uituperatio. ℣ Appelletur: non enim dignus eſt qui imperator appellatur. ℣ Hoc nomine dignus. Conuenit enim bonis: integris: fortibus: non autem improbis: ſceleratis: mollibus qualis tu es Antonii. ℣ Quomodo autem & cætera: ratio eſt eius quod dixit: quaſi dicat qui uitiis ſeruit ut tu: is imperare liberis non poteſt: quibus ille recte imperat: qui animo liber eſt: & uirtute præſtat. Diogenes cynicus cum in ſeruitutem concidiſſet: ac uenundaretur: a Xenade corinthio quodam: qui emere eum uolebat: interrogatus quid artificii nouiſſet: non noui inquit liberis hominibus imperare: quare ille eius admiratus reſponſionem: emit & manumiſit. Filioſq; ſuos ei committens. Accipe inquit liberos meos quibus imperes. Idem & in Aeſopum phrigium fabulatorem refertur.

ASC. OMnes ſapientes &c. Tehma græcū eſt. Oti monos hoſophos eleutheros kepātes hi mori duli. i. q; ſolus ſapiēs eſt liber: & omnes ſtulti ſerui. Oti: ideſt q; monos: ideſt ſolus: hoc eſt articulus: ut gallicis le. & flandrinis de: ſophos: ideſt ſapiens: eleutheros: ideſt liber: & ingenuus. ke: ideſt & pantes: ideſt omnes: hi articulus pluralis mori: ideſt ſtulti: duli: ideſt ſeruus ſunt inde dulia cultus ſeruilis. Hoc paradoxon ueritati euangelicæ conſonum eſt: quia ſolus peccator ſtultus: ſtultorum autem infinitus eſt numerus: qui uero facit peccatum ſeruus eſt peccati: itaq; cuius animus liber eſt uitiis: quia potiorem partem ſui liberum habet ſeruus non eſt. De hac re etiam Perſius pulchre ſcripſit. Sed nos ordinem proſequamur: qui talis eſt. Sed ſciamus hoc ſecundum quoſdam dici in Marcū Antoniū

qui libidinibus

qui libidinibus exarſcit:& cum cleopatra regina Agypti turpiſſime uixit:uerum id poſt mortem Cicero.fecit:ſed obfuit antea etiam alias amaſſe:ſed & clodio congruit:unde propoſito themate:quaſi dicat dicunt aut dico omnes ſapientes eē liberos:& omnes ſtultos eſſe ſeruos. ¶ Vero pro ſed:hic imperator uidelicet Mar. Antonius trium uir. OMNI BONI.

¶IRAcundiam:quæ eſt lōga quædam:cupiditas uindictę quaſi una cum homine genita. Ira breuior iracūdia. ¶ Tū incipiat imperare:tūc ſeruus turpitudinis exiſtens imperator non debet:ſed flagitiis remotis tunc imperator diceretur. ¶ Dedecori:contra decus & famā uirtutis turpitudini:quæ eſt cōtra ipſam uirtutē. ¶ Deſierit:peccata minuerit. ¶ Præclare:locus eſt ab authore maiorum. ¶ A doctiſſimis uiris:fides iſti ſemp danda apud aliquos agreſtes eſt:apud imperitos nunq̄ eligendi ſunt authores & philoſophi antiqui:quorum ignorant non ſolum nomina:ſed minime proferri ſciūt:ideo cōſueuerunt uiri docti quando loquunt apud indoctos nominare quoſdam notos hoies:cum tamē ipſi ſententias maiorum dicūt. ¶ Apud prudentiſſimos: captat beniuolentiam ab auditoribus. ¶ Cur ego ſimulem:quia debeo fingere nō ſcire apud doctos & eruditosuiros poſtq̄ in his ſtudiis operam dedi. Me perdidi:quaſi ignoraſſe. ¶ Poteſtas uiuēdi ut uelis:uelle dicimus aliquid cum ratione appetere: nō fur qui capit alienas diuitias uelle dr: qui igit uiuit cū ratiōe & uirtute uitæ uocat uiuere ut uult. Velle ē propríe cupere cū rōne FRANMAT.

¶LIBIdines:appetitio quæ aduerſus rationē incitata eſt:uehemētius libido appellatur quæ in omnibus ſtultis inuenitur. ¶ Voluptates: quę ſunt inhoneſtæ & ea appetūt quæ quinq; corporis ſenſus non delectēt tantum:ſed etiam expleāt:nam nihil eſt aliud uoluptas quā nimia repletio: ut Ariſtoteles ait:& quidam guloſus: quod idem anthor ſcribit libro tertio ethicorum:quoniam guſtu gaudebat:precatus eſt longius ſibi guttur quam ciconiæ fieri. ¶ Iracudiā:quā libro primo officiorum repudiandam omnibus in rebus dicit Cicero:optandumq; ut qui reipublicæ præſunt: legum ſimiles ſint:quæ ad puniendum non iracundia:ſed æquitate ducūtur. Differt ab ira quæ perturbatio eſt ſubito exoriens neq; perſiſtens: Cum iracundia perſiſtat:& homini ingenita pene ſit:unde iracundum hominem dicimus:qui ſecū iram ſemper gerit. Iratum qui pro tempore excandeſcit. Quod libro tertio tuſculanarum quæſtionum oſtēdit Cicero: & iracūdia quidē eſt quam μνησίκακιαν a permanendo græci uocant: peripatetici & Ariſtote. in ethicis iracundiam laudant quam etiam cotem fortitudinis dicunt eſſe:& ira quidem diffinitur libido puniendi eius qui læſiſſe uidentur iniuria. Iracundia uero ira inueterata & plena odii ulciſcendi tempus obſeruans. Velle ē propríe cupere cū rōne FRANMAT. Iracundia eſt q̄ permanet

¶ Auaritiam:hæc nimium pecuniæ ſtudium habet quam nemo ſapiens concupiuit. Quod inquit hiſtoricus. Vnde & ſic diffinitur a Cicerone. Auaritia eſt opinatio uehemens de pecunia quaſi ualde expetenda ſit inhærens & penitus inſita. ¶ Cæteras animi labes: perturbationes & uitia quæ græci μανίαν. Nam animum fœdant qui uirtute prædītus eſſe debet. ¶ Tum incipiet:purgato animo per uirtutem: & repulſis uitiis. ¶ Improbiſſimis dominis:qui ſint ipſe ſubdit:ſcilicet dedecus & turpitudo. ¶ Deſierit. Deſtiterit. ¶ His: uitiis. ¶ Non modicis. Si non erit liber multo minus imperator. ¶ Præclare & cætera: locus eſt ab authoritate maiorum:qui non fruſtra inquit dixerunt neminem eſſe ſapientem niſi liberum. Libertatem autē intellexerunt poteſtatem operandi quæ uelis citra turpitudinem tamen. ¶ Vſurpatum: in frequenti uſu habitum. ¶ Apud agreſtes. Locus eſt beniuolentiæ quam a perſona auditorum colligit. Laudat enim:cum non eſſe rudes & agreſtes dicit & apud doctos quidem. Doctorum etiam præſtātium philoſophorum utimur authoritate apud imperitum uero uulgus: notos quoſdam multitudini nominemus authores:& hoc rhetoricum præceptum eſt. ¶ Cur ego ſimilem:quaſi dicat fīnula/re debeo minime. ¶ Operæ. Laboris & ſtudii. ¶ Perdidiſſe. Vile enim latēs uirtus. Quid enim ſubmerſa latebris proderit obſcuro uoluti ſub remige puppis. Vel lyra quæ reticet:uel qui non tenditur arcus: ut ait Claudianus. ¶ Dictum eſt igitur. Repetit quod dixerat:hoc uſurpatum eſt a doctiſſimis: quod facimus quotiens ab eo quod proponimus aberrantes in longum producimus orationem. Nam aut eadem uerba aut ſimilem ſenſum habentia repetimus: ut libro primo ad herennium:ſi perſuaſus fuerit auditor: ideſt ſi oratio aduerſariorum fecerit fidem auditoribus: neque enim non facile ſcire poterimus: quoniam non ſumus neſcii quibus rebus fides fieri ſoleat: ergo ſi fidem factam putabimus. ¶ Quid enim eſt libertas. Si libertas ut philoſophi uolunt eſt poteſtas uiuendi: ut uelis:& ille tantum uiuit:ut uult qui recta ſequitur: non potes tu dici liber:quoniam non uiuis ut uis:cum turpia & nefario ſecteris. ¶ Vt uelis. Velle autem eſt aliquid cum ratione appetere. ¶ Qui recta ſequitur. Quæ recta ſunt honeſta ſunt. Nam rectum & honeſtum ſibi inuicem cedunt. Quæ autem honeſta ſunt. Laudabilia quoque exiſtunt:non enim poteſt eſſe quicquam quod quidē continuo laudabile quoque non ſit. Opera ē labor. Liber/tas ē poteſtas uiuēdi ut uelis.

¶REFRenet ipſe primum libidines ſuas:ſpernat uoluptates:teneat. i. cōtineat:& refrenet iracūdiam:coerceat auaritiam:& repellat a ſe cæteras labes. i. corruptiōes:quæ eum labi faciūt animi. ſ. ſui:& incipiat tum:ideſt tūc imperare aliis ASC. cum ipſe deſierit parere turpiſſimis dominis:uidelicet dedecori. i. infamiæ turpitudini uitæ. ¶ Quidem ideſt certe dū: ideſt donec ipſe obediet his:ſcilicet dominis dictis nō modo:ideſt non ſolum non erit habēdus:ideſt reputandus imperator:ſed erit habendus omnino non liber:ideſt ſeruus. ¶ Hoc enim eſt uſurpatum:ideſt in uſum & prouerbium accęptum prædare doctiſſimis: ſcilicet philoſophis: quorum authoritate ego non uterer: ſi hæc oratio eſſet mihi habenda apud aggreſtes philoſophiæ ignaros. ¶ Cum uero loquar apud prudentiſſimos: ſcilicet patres conſcriptos in ſenatu cōtra Antonium: quibus hæc non ſunt inaudita:immo maxime cognita. ¶ Cur ego ſimulem:ideſt falſo fingam me perdiſſe: ideſt in uanum aſſumpſiſſe operam:quicquid operæ:ideſt ſtudii & laboris poſuerim: ideſt locauerim in his ſtudiis:ſcilicet philoſophicis. Et quia non dixerat quid eſſet præclare dictum:nunc repetit dicens. ¶ Igitur: ideſt ut ad propoſitum redeam: dictum eſt a uiris eruditiſſimis neminem eſſe liberum niſi ſapientem. ¶ Enim pro quia: quid eſt libertas. Reſpondet:poteſtas uiuendi: ut uelis. ¶ Igitur quis uiuit:ut uult niſi qui ſequitur recta:quaſi dicat nullus & uere: quia deſiderium peccatorum peribit. Liber/tas q̄d ē

Refrænet primū libidines:ſpernat uoluptates: iracundiam temperet: coerceat auaritiam cæteres animi labes repellat:tum incipiat aliis imperare:cum ipſe improbiſſimis dominis dedecori ac turpitudini parere deſierit. Dum quidem his obediet non modo imperator:ſed liber habēdus omnino nō erit. Præclare.n. eſt uſurpatum a doctiſſimis:quorum authoritate non utēr:ſi mihi apud aliquos agreſtes hæc dicēda eſſet oratio. Cū uero apud prudētiſſimos loquar:qbus hæc īaudita non ſunt:cur ego ſimulē me:ſi quid in hiis ſtudiis operæ poſuerim:perdidiſſe? Dictum eſt igitur ab eruditiſſimis uiris niſi ſapientem liberum eſſe neminem. Quid eſt enim libertas? poteſtas uiuendi ut uelis. Quis igitur uiuit ut uult? niſi profecto qui recta ſequitur:

OMNI BONI. Offñ

¶ OFFIcio: officiũ est illud qđ faciẽdũ est secũdũ uirtutẽ: iõ Tulliũ de officiis appellamus. ℣ Nõ pp me: duo sunt gña bonoꝝ hoium. Aliq.n. reperiunt boni pp timorẽ supplicii. Aliq boni existũt amore uirtutis: uñ uersus. Oderũt peccare boni uirtutis amore. Oderũt peccare mali formidine pœnę. ℣ Et colit: uenerat leges pp uirtutẽ. ℣ Id salutare: ad salutẽ hoium leges putãt eẽ colẽdas: pp uirtutẽ solũ. ℣ Nihil facit: nihil cogitat: nisi libenter hoc illi qđ libet q̃tũ ad uelle dr̃ igit uiuit cũ rõne & uirtute uiuit libere. ℣ Ac libere: nemini uitioꝝ subiect⁹ sit. ℣ Ab ipso. i. ab aio: ut dicũt græci. ℣ Eo dẽ: ad eũdẽ aium uirtute præditũ oia referẽda sunt a quo ꝓficiscunt. ℣ Polleat: possit: alias pollere splẽdere dicũt. ℣ Ipsius uolũtas: ut dictũ est appetitus ẽ honest⁹.

Iudiciũ

℣ Iudiciũ: bñ iudiciũ & uolũtas ad iudicẽ applicant. Iudiciũ est discernẽdi rõ boni & mali. ℣ Cui fortuna ipsa cedit. i. uincit fortuna tali uiro q uolũtatẽ: & iudiciũ reꝝ faciẽdarꝝ retinet. Cedere. Nonius Marcellus exponit uincere: qñ maximũ apud ignorantes fortuna locũ obtinet: uñ solebãt dicere antiq. Te facimus fortuna deã: sed periti spernũt ipsam & iõ pp fortunas: & opes aliquẽ peritũ uocamus. ℣ Sapiẽs poeta: cuius ignorat nomẽ. ℣ Quisq; fungitur suis moribꝰ: boni semp utunt moribꝰ. ℣ Inuitus: libens obseruat uirtutẽ. ℣ Nihil dolẽs: & si fortũa sit aduersa nõ dolet. ℣ Nihil coactus: nõ cogit iura legũ obseruare: sed libẽs uirtutis amore leges timet.

Cedẽ Nonius Marcel.

Sapiẽs poeta

FRAN MAT.

¶ OFFIcio: actiõe uirtutis. Est aũt offñ: qđ cur factũ sit rõ ꝓbabilis reddi põt καθηκον a græcis appellat: de quo apud Ciceronẽ i officiis multa a nobis dcã sũt. ℣ Viuẽdi uia. Qui nõ uiuit temere: sed & uitę gen⁹ delegit & finẽ sibi ꝓposuit: ut Hercules q uiã uirtutis ingredi maluit q̃ uoluptatis: cũ utraq; ostẽderet qđ de eo ꝓdicus phus scripsit: uñ Hercules ꝓdicius appellat. ℣ Qui ne legiꝰ: boni aũt sunt spõte: aut metu legũ & iudicioꝝ: uñ ait. Horatius. Oderũt peccare mali formidine pœnæ: oderũt peccare boni uirtutis amore. Sed sicuti nõ peccat q minus peccat: ita nõ bñ facit q inuitus bñ facit: opa.n. rectitudinis spõte suscipiẽda sunt: nõ ãt pp aliquã cãm extraneã: ut spem: & timorẽ qđ alias diximus. Et Seneca ingt: plæriq; metu peccare cessant: nõ innocẽtia: pfecto tales timidi nõ innocẽtes dicẽdi sunt. ℣ Sequit: sua spõte. ℣ Colit: uenerat uel exercet. ℣ Facit: operat. ℣ Libẽter: qa spõte. ℣ Libere: nõ metu aut spe. ℣ Abigius: aio & uolũtate: nõ ab aliqua ui extrinseca. ℣ Eodẽ: ad eundẽ aium & uolũtatẽ. Nam qcqd inest ꝓpria uoluntate cõmotus facit: qcquid itẽ facit ea grata facit: ut uolũtati suæ satisfaciat: ergo principiũ operationis a ꝓpria uolũtate pẽdens: finis ad eãdẽ refert: & hoc prorsũ ẽ libere uiuẽtiũ. ℣ Polleat: possit. ℣ Volũtas: quæ qđ cũ rõne desiderat & βουλησις a græcis appellat: estq; in solo sapiẽte: huic opposita ẽ: quæ libido uocat: uel effrenata cupiditas aduersus rõnem incitata uehemẽtius: & hæc in oibus stultis inuenit. ℣ Atq; iudiciũ: tria sunt in aio q̃ rei gerẽdæ ueritatiq; dominent: ut ait Aristoteles libro sexto ethicoꝝ. Sensus: intellectus. appetitus. Sensus nullius rei agẽdę principiũ est: id ex eo patet q̃ bestię sensum qdẽ habẽt: reꝝ uero agẽdarꝝ ptícipes non sunt. ℣ Quod uero ẽ in morte assentire & dissentire. i. in appetitu fugere & uitare: & hoc dr̃ electio siue iudiciũ: qđ ẽ prĩcipiũ rei agẽdæ. Mens ergo siue ĩtellectus: q prĩcipia appræhẽdit mouet appetitũ. Appetitus p electionẽ iudicat de rebꝰ quales sint: & aut sequit: aut uitat: ex qbus dictis facile ĩtelligit. ℣ Quid sibi uoluerit Ci. ũ ait Volũtas & iudiciũ. Nã intellectũ siue appetitũ per uolũtatẽ: per iudiciũ uero electionem intellexit. ℣ Cui qdẽ. Si sapiẽs in bonis animi q̃ nõ sunt subiecta fortunæ oẽ ꝓsidium suũ collatũ habet: sequit: ut fortunã minime timeat. Vnde & Cato ait apud Lucanũ. An noceat uis ulla bono. Fortunaq; pdat opposita uirtute minas. ℣ Quæ tm dr̃ habere maximã: quã rerũ humanarũ dominã Cicero uocat in oratione pro Marco Marcello. De qua Iuuenalis ait. Sed noste facimus fortuna deã cæloq; locamus. Et est fortuna in incertis rebus: uñ & Plinius ingt libro secundo naturalis hist oriæ de diis loquẽs. Inuenit tñ inter has utrasq; snias mediũ sibi ipsa mortalitas innata. Quo minus plana deo cõiectatio eẽt. Toto qppe mũdo & locis oĩbus: omnibusq; horis oĩum uocibus fortuna ĩnuocat: & una uoiatur: una accusatur: una agit: rea cogitat sola: sola laudat: sola arguitur: & cũ cõuitiis colitur: uolubilisq; a plærisq; uero & cæca et crudelis: uaga: incõstãs: incerta uaria: indignorũq; fautrix: huic oĩa expẽsa: huic oĩa ferũtur accepta: & in tota rõne mortalis sola utrãq; paginã facit. ℣ Cedit: uincit. Sic & Marcellus exponit. Liuius cui nr̃i exercitus sæpe cesserũt. ℣ Sapiẽs poeta: quem non nominat: fortasse ennii est. ℣ Suis quisq; fungitur moribus: boni ii sunt dumtaxat qui suis utuntur moribus: nõ autem alienis cum nõ timore aut spe aliquid faciant: sed quicquid faciunt sua sponte faciãt. ℣ Inuitus: quicquid est honestum sponte facit bonus: turpitudinem semper refugit nihil ergo facit inuitus. ℣ Nihil dolens. Quamuis grauis sit labor quem sustinet pro re honesta afficienda: nihil dolet cum nulla perturbatio in sapientem cadat. ℣ Nihil coactus. Non enim quæ facit timore legum aut iudiciorum: sed sponte facit.

ASC. Adagium

¶ ET qui gaudet officio. i. debito: cui uia uiuẽdi est cõsiderata atq; ꝓuisa: quæ paret qdẽ legibus: sed nõ propter metum idest timorem seruili: quia Hora. dicit. Oderũt peccare boni uirtutis amore. Oderũt peccare mali formidine pœnæ: sed qui sequit atq; colit eas: scilicet leges: quia iudicat id esse maxime salutare: qui nihil dicit: facit nihil: nihil denique cogitat: nisi libẽter. i. cum approbatione cõscientiæ nõ refragãtis ac liberæ. ℣ Cuius omnia consilia: & omnes res quas gerit proficiscuntur: idest oriũtur ab ipso ab ipsius imperio & uolũtate: & feruntur: idest dirigũtur eodem: idest ad eum ipsum: qa amore dei quem secum habet: & sui omnia facit: nec est ulla res: quæ polleat: idest possit & ualeat plus apud eum q̃ uoluntas: atq; iudicium ipsius. ℣ Nihil enim uult nisi q iudicat faciendum aut uolẽdum: nihil autem iudicat faciẽdũ: & uolẽdum: nisi quod licitum ac honestum: & facile factu: quo circa solus sapiens quicquid uult facit. ℣ Cui. s. sapienti & libero etiam ipsa fortuna quæ dicit habere maximã uim. Vnde Maro. Fortuna omnipotẽs &c. & Sallustius in Catilinario. Sed profecto fortuna in omni re dominatur: cedit: idest locum dat: uñ Iuuenalis nullum numẽ habes si sit prudẽtia: sed te. Nos facimus fortuna deam cæloq; locamus. Vnde idem Sallustius. In iugurthino. Sed dux atq; imperator uitæ mortalium animus est: quippe fortuna probitatem: industriam: aliasq; bonas artes: neq; dare: neq; eripere cuiquam potest. Sene. epistola. xcix. Errãt qui aut boni aliquid nobis: aut mali iudicãt tribuere fortunam. Valentior enim omni fortuna animus est: & in utrãq; partem ipse res suas ducit: beatæq; ac miseræ uitæ sibi causa est &c. ℣ Sicut sapiens poeta dixit: quisq; fungitur suis moribus. i. cuiq; ꝑm mores suos euenit. Vnde Sallustius in Catilinario. Aut fortuna simul cum moribus immutatur: sed ad ordinem reuertimur. ℣ Soli igitur. Cõcludit quod proposuerat dicẽs. ℣ Igitur hoc contingit sapienti: ut nihil faciat inuitus: nihil dolens: & nihil coactus.

¶ QVOD

¶ QVOD & si: postquã demonstrauit libertatem esse uoluntatem. i. appetitũ animi cũ rõne: & uirtute per contrarium ostẽdit quid sit seruitus: & neminẽ esse liberũ nisi qui affectus sit illa uolũtate cuius tractatio facta. s. soli huic igitur cõtingit. ¶ Nisi qui ita sit affectus: ut dictum est: qui uitio nulli subiectus est: sed uolũtati atq; iudicio põditus existat. ¶ Improbi: qui flagitiis deditꝰ sunt serui nũcupantur. ¶ Hoc uero nõ tam re est: istud nõ tam admirabile in effectu: sed in uerbis audire enim hoiem iperantem esse seruũ: hoc admiratiõe dignum est: sed in effectu: hoc est cõsideremus illius uitia seruitutis appellatione afficiendus est. ¶ Inopinatũ atq; mirabile: diffinitio paradoxi. ¶ Dicunt sapientes: nõ appellãt eos seruos. ¶ Vt mancipia: quæ sunt dominorũ ſm legem. xii. tab. quas ab Athenien sibus Romani acceperunt. Mancipiũ dr ipse seruus: & seruitus. i. offiũ ad seruũ pertinens. ¶ Nexu: fiebant mancipia dominorũ per hũc modũ. Erat qdam magistratus põfectus mancipiis conficiẽdis: corã quo & aderant uẽdentes: & ementes. Dicebat magistratus ille: uis tu iure mancipii: & ille dicebat. Suscipio hoc pacto cũ quadã solẽnitate magistratus habẽs aliquid æris. i. quandã cãpanellam pulsabat: & aderant. xii. testes pręsentes: qui qdem erat modus faciẽdi mancipia. Pernexus igit inquit sapiẽtes appellãt istos seruos scelerũ: mancipia per nexum: aut aliquod ius confecta. ¶ Iure ciuili aliquo: uel p aliud ius poterãt fieri emancipia: nunc ad christianũ seruũ efficiendum quinq; serui lege regrendi sunt. ¶ Sed si seruitus: diffinitio seruitutis quæ caret arbitrio suo. ¶ Quis neget: cum seruitus sit quædam obedientia animi fracti: & non humana continentis: qs negabit omnes cupidos: & improbos non esse seruos.

Quod & si ita eẽ pluribus uerbis differẽdũ est: illud tñ: & breue confitendũ est: nisi qui ita sit affectus esse liberum neminẽ. Igitur oẽs improbi serui: nec hoc tã re é: quã dictu inopinatũ atq; mirabile. Non enim ita dicũt eos eẽ seruos ut mancipia: q sunt dñorũ facta nexu aut aliquo iure ciuili: sed si seruit⁹ sit: sicut é obedientia fracti ai & abiecti & arbitrio carẽtis suo: quis neget: oẽs leues: oẽs cupidos: omnes deniq; iprobos esse seruos:

OMNI BONI.

Manci/pium.

Nexus

¶ QVOD & si ita esse. Indigeret inquit res longiore oratione: ut melius comprobaretur: sed ex his quæ dicta sunt illud elici potest: eum qui huiusmodi non fuerit liberum non esse. Nam si libertas uoluntas est operandi quæ uelis: seruitus uero ei contraria: qua quis operari non potest quod uelit. Sequitur omnes malos qui in morbis sunt & perturbationibus quibus parent liberos non esse: & pessimis tyrannis seruire. ¶ Breue: breuiter. ¶ Ita affectus: idest dispositus. ¶ Serui &c. Si nemo liber nisi qui nihil inuitus facit: nihil dolens: nihil coactus. Omnis qui aliquid inuitus dolens aut coactus facit seruus est. ¶ Seruine. Aduersarii uerba irridentis: uel non credentis: quasi dicat seruos esse omnes improbos affirmas. Cum tamen serui esse nõ uideantur. Quippe qui empti a quodam non sunt: aut iure aliquo domi nis abstricti: fateor inquit Cicero non esse ut mancipia quæ uel nexu: uel ciuili iure fiũt. Sed tamẽ quoniam animo sunt fracto: & arbitrio suo non uiuũt: ideo serui sunt habendi. ¶ Nec hoc tam re &c. hæc inquit incredibilia: & admirabilia uidentur: cum dicũtur: sed re ipsa si quis consideret neq; incredibilia neq; admirabilia existunt: cum sit seruitus duplex: ut ante est dictum: ciuilis qua iure ciuili alicui subiicimur: & altera qua nos uitiis submittimus: & alienæ paremus uolũtati: quod ex animi nostri procedit imbecillitate & abiectione. ¶ Re: effectu. Si quis rem expendat. ¶ Dictu: nisi pluribus probetur. ¶ Inopinatum &c. descriptio est paradoxi. ¶ Non enim dicunt. Sapientes non intelligunt ita seruos esse improbos ut mancipia sunt q̃ nexu fiũt: aut iure ciuili. ¶ Mãcipia: serui sunt ꝓprie in bello capti græci αχαιτ λωτευτοσ uocant: hoc est hasta captus: serui ex eo appellati sunt: quod imperatores captiuos uendi uolebant: & propterea captos seruari non occidi iubebant: aut antea nascuntur aut fiunt serui. Nascebantur iam ex ancillis: fiebant captiuitate: aut iure ciuili: cum homo liber maior uiginti annis ad pretium participandum sese uenundari passus esset. Qua ratione & nunc quotidie serui fiunt. ¶ Nexu: ut locus hic intelligatur sciendum est: omnes res quæ ab alienari possunt: idest a nostro ad alterius transire dominium aut mancipi esse: aut ne mancipi. Mancipi res ueteres appellabãtur: quæ ita abalienabãtur: ut illa abalienatio per quandam nexus fieret solẽnitatem. Nexus uero est quædam iuris solẽnitas: quæ fiebat eo modo quo in institutionibus Caius exposuit. Eiusdem autem. C. libro primo institutionum de nexu faciendo hæc uerba sunt est autem mancipatio: ut supra quoq; indicauimus: imaginaria quædam uenditio: quod ipsum ius proprium est romanorum ciuiũ: eaq; res ita agitur adhibitis non minus quinq; testibus ciuibus romanis puberibus. Et præterea alio eiusdem cõditionis qui libram æneam teneat qui appellatur libripens. Is qui mancipium accipit: & æs tenet ita dicit: hunc ego hominem ex iure quiritum meum esse aio. Isq; emptus est hoc ære: æneaq; libra. Deinde ære percutit libram: idq; æs dat ei a quo mancipium accipit: quasi pretii loco. Quæcunq; igitur res lege. xii. tabularum nisi per hanc solẽnitatem abalienari non poterant. Sui autem iuris cæteræ ne mancipi uocabantur. ¶ Aut aliquo ciuili iure: per cessionem quæ fiebat iure ciuili hoc modo: ut idem Caius exposuit apud magistratum populi romani: uel apud prætorem: uel apud præsidem prouinciæ: is cui res in iure ceditur rem tenens: ita uendicat: hũc ego hominem ex iure. Quiritum meum esse aio. Deinde postquã hunc uendicauerit prætor interrogat eum qui cedit: an contra uendicet: quo negante: aut tacente ei qui uendicauerit: eam rem adiicit: idque legis actio uocatur. Res igitur quæ mancipi sunt: aut nexu abalienantur aut iuris cessione: inter quos iure ciuili fieri possunt. At si ea res quæ mancipi est nulla solẽnitate traditur: abalienari nõ poterit: nisi ab eo cui traditur: usucapiatur. ¶ Vel aliquo ciuili iure: ut si quis maior. xx. annis quemadmodum dictum est: se ad pretium participandum uenundari passus est. ¶ Sed si seruitus: si inquit: non illa tantum dicitur seruitus: quæ nexu fit: aut aliquo ciuili iuris: & omnis obedientia animi arbitrio suo non utentis seruitus est certe: omnes qui alicui perturbationi seruiunt: serui sunt. ¶ Fracti animi mollis. & effœminari: nec munere suo: hoc est ratione fungentis. ¶ Abiecti: uilis. ¶ Arbitrio suo. Qui nihil quod uelit ipse faciat: optimus autem hinc elicitur syllogismus: hoc modo: omnis fracto animo: & abiecto: & arbitrio suo carens seruus est: omnes leues cupidi improbi sunt fracto animo: & abiecto: & arbitrio suo carent: igitur omnes huiusmodi serui sunt. ¶ Quis neget: cum seruitus nihil aliud sit qua obedientia quędam cum quis fracto animo: & abiecto alicui se subiicit.

FRAN MAT.

Manci/pites ue teres di cebant: q̃ aliena bãtur.

Nexus ẽ iuris solenni tas.

Syllogismus

¶ QVOD. i. quã rem ita esse. i. ita se habere: & si. i. q̃q̃ est differẽdum. i. probãdum differte pluribus uerbis illud tamẽ est & breue & cõfitendum neminẽ esse liberum: nisi qui sit affectus. i. animatus & dispositus ita: ut dictum est. ¶ Igitur a cõtrario sensu oẽs improbi supple sunt serui: nec hoc est tam inopinatũ atq; mirabile neq; dictu. i. dum dicitur. ¶ Enim pro quia hoies aut philosophi nõ dicunt eos. i. tales uidelicet improbos ita esse seruos: ut mãcipia. i. manucapta seruitia: & ita seruata & seruiant: & serui sint: quæ sunt facta dominorum: idest in potestate eorum. ¶ Nexu: idest obligatione: ut uinculo: aut aliquo iure ciuili: sed si seruitus sit sicut reuera est obedientia animi fracti: & obiecti & carentis suo arbitrio: qui neget omnes leues: omnes cupidos: omnes deniq; improbos esse seruos: quasi dicat nemo.

ASC.

OMNI BONI. Vxoris.

CAN ille:simūlitudo unde bñ quod propositū est in proemio obseruat:quoniam hoc paradoxo lōgiori probat. ℣ Cui leges imponit:nisi ita facias domū patris mei petā:illi uocantur uxorii:qui ita uxoribus dediti sunt. ℣ Præscribit: quod faciendum sit. ℣ Iubet:ut expellat seruos. ℣ Vetat:ne ducat amicos ad cœnā:qua de re Iuuena.unam mediā satyram fecit. ℣ Poscit:uestem. ℣ Dandū est:de necessitate:hæc gerundia necessitatem importāt. ℣ Vocat ip.de magistratu aberat dum est. ℣ Negissimum:quod uulgo dici solet bone da nulla:neq; facit uenit nequissimū. ℣ Atq; ut in ma.fa.aliā ponit similitudinē:principes hoc est primi ciues consueuerūt in atriis seu faustibus habere uasa argētea: & aurea ad ornamēti domus:qbus rebus plæriq; pſunt serui: alii domū uerebāt:alii tergebant qbus quidē alii serui erant pfecti:qui appellabant serui atrienses. ℣ Familia: in magna gentis multitudine. ℣ Stultorum:stultos appellamus istos:qui in istis delitiis cupiunt uiuere:unde cœna lautica noīari solet. ℣ Alii lautiores delicatiores aliis seruis:qui sciūt incidere carnes: q quidē serui uidentur esse inferiores atrienſibus.& atrienses serui sunt. ℣ Si tñ serui atrienses actu: pares stultitiæ suæ:q̄is atrienses sunt: honoratiores tñ:q̄tum ad istius actū seruitutis:& istius curę:quā habēt i tergēdis uasis:tñ serui sunt ac uocāt. ℣ Stultitiæ suæ:stultitiā appellāt curā: quā habent dñi in præficiēdis seruis istis rebus:quæ uirtutis partē habent:aliquā nō retinēt. ℣ Quos signa: qui statuis: & aliis magnis rebus delectant serui appellantur.

an ille mihi liber eē uī:cui mulier imperat:cui leges imponit:præscribit:iubet:uetat qđ uī:qui nihil imperanti negare pōt:nihil recusare audet?Si poscit dandū ē: si uocat ueniendū:si eiicit abeūdū est:si minat extimescendū.Ego uero istū non mō seruū:sed nequissimum seruū:ēt si in amplissima familia natus sit:appellandū puto.Atq; ut in magna familia Stultoꝝ sunt alii lautiores:nec sibi uident serui atrienſibus impares:sed serui atrienses actu pari stultitiæ suæ sunt:quos signa: quos tabulæ:quos cælatum argētum:quos corinthia opera:

Apostrophat ad istos magnos ciues:qui principes sunt:tunc ueniunt qui dicunt.

FRAN MAT.

CAN liber &c.ostendit qualis ista seruitus sit fracti animi &c.de aliquo uxorio loquēs q ad arbitriū uiuit uxoris: & quid illa iubet facit.Quicūq; aūt hmōi est:is appellari liber non pōt:Iuuenalis satyra sexta de uxoris in uirū imperio ait.Nil unq̄ inuita donabis cōiuge:uendes ac obstāte nihil:nihil hæc si uolet emet:hæc dabit affectus &c. ℣ Imperatur luti mancipio.Imperiū est liberi in seruū:& maioris in minorē. ℣ Leges:contra quas si fecerit oīs quietis abiciēda spes. ℣ Præscribit quod in futurū seruandū sit:pscriptio ueluti regula est rei agendæ. ℣ Iubet:q̄ in pſentia uult fieri. ℣ Vetat quæ cōtra nō uult fieri. ℣ Quod uidet:quicquid sit.Dicit.n.sic uolo:sic iubeo.sic pro rōne uolūtas. ℣ Qui nihil negare pōt.Si amat. ℣ Recusare audet:si timet. ℣ Poscit.annulū:uestē. ℣ Dandū est:uelis:nolis necessitatē dicunt hmōi gerundia. ℣ Vocat:absentē. ℣ Eiicit:excludit ui:ut per contēptum. ℣ Minatur:aut abiturā se:aut mali aliqd facturā. ℣ Nequissimū:pessimū:uel potius uilissimū.Neq̄ enim est:ut Festo placet:qui ne tanti qdē est:quāti qui habet minimi. ℣ Amplissima:maxima:& nobilissima:ut cornelioꝝ:fabioꝝ:metelloꝝ. ℣ Atq;:ut in maxia familia:ordo est:atq; appellādō pueri lautiorē:& in maxia familia alii serui lautiores suos:ut sibi uident. ℣ In magna familia:i magno nūero:& multitudine.

Stulti sunt qui turpitudini parēt.

℣ Stultoꝝ.eoꝝ q turpitudini parēt.Sensus aūt est quēadmodū in magna multitudine seruoꝝ alii serui sunt: alii serui lautiores hoc est maiores & supiores:& tñ oēs serui sunt:ita in magna multitudine eoꝝ:q uitiis dediti sunt: alii alii sunt nobiliores:oēs tñ serui sunt uitioꝝ:qm̄ oēs pariter uitiis seruiūt. ℣ Lautiores:delicatiores & aliis: superiores honoratiores q;:apud antiquos elegātiæ q̄ nunc sunt:nō fuerūt:raroq; aliqs lauabat:unde lautus & lautitia epulaꝝ magnificentia a lauatiōe dici putant.Author est festus. ℣ Vt sibi uident:cū lautiores nō sint.Nā & si honoratiores sunt seruiūt tamen quēadmodū reliq serui minus honorati.Eodē modo in numero stultoꝝ:hoc est uitiis parentiū:q sibi splendidiores alii uident pares illis sint:sunt.n.in eadē seruitute. ℣ Sed tñ sunt serui atrienses. Atriū genus est ędificii:authore Pompeio: ante ædes cōtinens mediā aream:in quā collecta ex omni tecto pluuia descēdit.Dictum est aūt atrium: uel qa id genus ædificii ab atriēsibus hetruriæ sit primū institutū:uel qa a terra oriat.In atrio uasa aurea & argētea seruabant:aulea:statuæ:tabellæ.Stēmata pterea cū imaginibus familiæ.Vnde ait Ouidius,Perlege dispositas generosa per atria cæras.Et Iuuenalis.Tota licet ueteres exornēt undiq; cære atria:Nobilitas prima est atq; unica uirtus.Atriū.n.primū uestibuli transeūtibus occurrebat:ideoq; illud pcipue ornatū eē maiores uoluerūt.Et q currū atrii gerebat.Atriēsis uocabat.Plautus in asinaria de atriēsi loqtur laurea.quē inter cæteros eiusdē familiæ seruos fuisse honoratiorē cōstat. ℣ Dicit autē uiros opulētos:q cupiditatibus parcūt:a seruis atriēsibus non differre.Nā sicut ii suppellectilis curā habēt quæ in atrio ostendit:ita illi admirant ea quæ exornare:atriū solēt:& illic reponi ac custodiri:ergo diuites stultos hoc est uitiis parentes qui se lautiores putāt eē.Seruis cōparat atriēsibus.Nā sicut ii honoratiores sunt reliqs seruis:& tñ serui sunt:ita illi lautiores qdē sunt reliqs ciuibus:ut sibi uident:serui tñ sunt uitiis:ut illi ipsi qbus se lautiores eē existimāt. ℣ Pari actu:pariter. præsentatiōe atq; exercitatiōe stultitiæ.Nā sic cæteris se lautiores existimāt:q; signa:q; tabulas:q; cælatū argētū:q; cætera eiusmodi possideāt qbus delectant:quēadmodū serui atrienses:aliis seruis se lautiores credūt eē:q; pfecti atrio a dñis diuersa opa illis iperant.Cū tñ & ipsi nō minus q̄ illi serui sint & arbitrio suo nō uiuāt. ℣ Signa:statuæ:imagines pstantissimoꝝ artificū manu factæ. ℣ Tabulæ:ab egregiis pictoribꝰ depictæ. ℣ Cælatū argentū:pocula αγαλίζω:qbus artifex ptiū auget.Virg.Ingēs argētū mēsis:cælataq; in auro:fortia facta patrū series lōgissima rerū. ℣ Corinthia opera:ex ære corinthio cōfecta:cuius nota fuit ptiosior:uel signa accipiamus q̄ prisci corinthia uocauere:qbus plæriq;:ut ait Plinius:in tñ capiebant.ut secū circūferrēt:ut Hortēsius orator Sphimgē uerri reo ablatū:& Nero princeps amazonem.

A triū qd sit& q̄re dr seruus atriēsis

ASC. Vxori subdit⁹ non est liber.

CAN ille uidet mihi liber cui mulier iperat:ut Antonio Cleopatra:sed tamen de ea non intelligit:quia post morte Ciceronis id contingit. ℣ Cui mulier imponit leges & præscribit:iubet &:uetat quod uidetur:idest quicquid iubet:cui nihil potest negare mulieri imperanti:& negat audet recusare:quasi dicat minime omniū. ℣ Si mulier poscit sup. aliquid id dandum est:si uocat ipsum ueniendum est:idest oportet ad eū uenire:si mulier eiicit eū abeundum est ei: idest oportet eum abire:si minatur extimescendum est ei. ℣ Ego uero puto illum:idest huiusmodi uirum qualis erat Antonius fuit postea uel etiam tunc libidinis ardens:ut idem Clodius:qui pro principe mœchorum taxatur a Iuuenale: appellādum non modo:idest non solum seruum:sed nequissimum:idest maxime ne quam te nihil queuntem seruum:etiam si sit natus in familia amplissima:ut Antonius & Clodius. ℣ Atq; ut in magna familia : alii stultorum : idest aliqui stulti sunt lautiores:idest mundiores serui:ut sibi uidentur: utpote qui escariis & poculentis uasis pretiosis præsunt:& attente obseruant:si tamen inquit atrienses serui sunt illis pares aut pari actu suæ stultitiæ:idest inutilis curę. ℣ Illi quos signa:idest simulacra ad uiuum efficta. ℣ Et quos tabulæ:scilicet eburneæ:aut ex ligno pretioso.quos argentum cælatum.i. exculptum : quos opera corinthia:idest ex ære corinthio.

CSūmus

¶ SVMmus principes in hac ciuitate:ideo his delectari rebus magnis possum⁹. ¶ Vos:respõsum.quidem minime ser OMNI
norum suorum principes sunt:cum his curam habeãt. ¶ Sed ut in familia:adaptat similitudinem quemadmodum dixi, BONI.
mus superius. ¶ Seruorum offi.q; aliq; tergant:& aliqui uerrunt:sic eodem modo sunt isti primarii ciues:quorum aliqui
sunt maiores:aliqui minores in ciuitate:tamen omnino serui sunt. ¶ Qui tractant:correspondet singula singulis:qui tra,
ctant referendo ad aliquos. ¶ Signa aliqui serui:qui portant statuas de loco ad locum. ¶ Qui tergunt:ad tabulas refer,
tur:aliqui tergunt puluerem. ¶ Qui ungunt.uasa celata:in quibus insculpit:uel aliqd aliud:quæ sculptiones uocãtur em,
blemata. ¶ Q ui uerrunt ædes:spargunt:flores & Flores
quos ædificia magnifica nimio opere delectant:& sũ roſas:mihi autem non uidetur esse adaptatio simi, & rosas
mus inquit principes ciuitatis uos uero ne seruo⁹ qui litudinis:sed potius quędam est de per se facta si, in tẽplis
dem uestro⁹ principes estis:sed ut in familia:qui tra militudo:illa autẽ superior ratio quę inqt. ¶ Quos spargi
ctant ista:qui tergunt:q; ungunt:q; uerrunt:q; spargunt si nõ ad seruos pertinere uidetur:sed ad dominos solere
nõ honestissimũ locũ seruitutis tenent. Sic in ciuitate: reb⁹ delectari: ideo serui apud maiores appellan,
q; se ista⁹ re⁹ cupiditatibus dediderunt ipsius ciuitatis tur. hæc uero seruorum similitudo est ad dominos
locũ pene ĩfimũ obtinent. Magna inqs bella gessi:ma ¶ Magna in.iterũ apostrophat. ¶ Gere igitur ani.
gnis imperiis:& prouinciis põfui. Gere igitur animum lau.di.rñdet Ci.q; sicut magnas gerũt dignitates:
laude dignum. Auctionis tabula te stupidum detinet: ita aĩum eo⁹ cũ uirtute illis dignitatibus dignũ ge,
aut signum aliquod polycleti. Miror unde sustuleris:& rant. ¶ Auctionis ta.& ꝓbat ꝓ inductionẽ q; mul
quomodo habeas intuẽtem te admirãtẽ:clamores tol ti sunt serui:uirtute phĩca defendit q; multi sunt qui
lentẽ cũ uideo seruũ te esse ineptia⁹ oĩum iudico. Nõ delectant tabulis & picturis & cupidi fiũt:q; seruitu
ne igit sunt illa festiua? sint. Nã nos quoq; oculos eru tis spẽs. ¶ Polycleti fuerũt optimi pictores. ¶ Mi
ditos hẽmus. Sed obsecro te:ita uenusta habẽtur ista: ror:uñ logtur ad. M. Anto.q fuerat in magistratu:
nõ ut uincula uiro⁹ sint:sed ut oblectamenta puero⁹. & q tutari debeat ab his:has diripuit tabulas. ¶ In
tuentẽ:declarat istum stolidũ. ¶ Ineptia⁹ om. istę
qdẽ tabulæ mũditię appellãtur.sed Ci.eos mõ ser
uos ineptia⁹ nõ munditia⁹ nũcupat:q; delectant:
ineptiæ q; fiũt ꝓter tps:ut plorare i nuptiis. ¶ Nõne:
antipophorã facit Antoi⁹. ¶ Nõne:ista festiua sũt.
¶ Ocios.e.& me ista delectãt.sed me non detinet
stuprũ cũ uirtute operã nõ dantẽ. ¶ Venusta.h.cũ
honore & honestate ista festiua:nõ ãt uincula tecũ carent. ¶ Oblectamẽta.p.pueri his picturis delectari solent.
¶ ÆDificia magnifica:ut porticus:thermæ:Cœnacula:insulæ. ¶ Nimio opere:magno & diuturno labore confecta. FRAN
¶ Et sumus inquiunt &c̃. Dicis nos seruos esse. Sed cũ e summis ciuitatis principibus sumus serui esse:qui possumus. MAT.
¶ Vos uero respondet Ci. Ex principibus ciuitatis uos esse dicitis: sed ne seruis quidẽ uestris ꝓferendi estis. ¶ Sed ut
in familia.in magno numero seruo⁹ alii alio fungũtur ministerio:& tamẽ serui sunt omnes: Sic q; meliora exercẽt mini,
steria illi minus honestũ locum tenent:eodẽ modo in ciuitate:alii aliis nobilitate & amplitudine familiæ maiores & ho,
noratiores sunt:& tamen qui rebus supradictis delectant. & res i moderate concupiscũt:ut serui uiliores inter alios ser,
uos:sic ipsi in ciuitate infimũ locũ tenẽt:cum magis cupiditatib⁹ pareãt qb⁹ cæteri ciues nõ usq; adeo parẽt. ¶ Tractãt
cõtangũt & curę hñt. ¶ Ista:superius dicta. ¶ Tergũt:statuas & tabellas repurgãtes. ¶ Verrũt:mũdãt ut pauimẽta sco,
pis:ungũt:ut uasa ne rubigo inascat:uł ungũt cõdiũt intelligas epulas:ut sapidiores sint. ¶ Spargũt:ut flores crocos odo
res q; alios uel effundũt si qd est mali liquoris. ¶ Nõ.h.hoc est uilissimũ: Ser. Sulpi.i epi.ad Ci.& si scio nõ iucũdissimũ
nunciũ me nobis allatu⁹. ¶ Sed ma.i.uerba sunt aduersarii.ut. M. Anto.q Ci.obiciẽti q; ĩfimũ locũ ciuitatis teneret sic
rñdere potuisset:quo ĩfimũ locũ teneo q; sępe cũ hostib⁹ cõgressus sum:& magna bella gessi: sæpe ꝓuinciis põfui: rñdet
nõ eẽ magnũ q; magnas res gerit:& magnis reb⁹ põest:nisi aio fuerit laude digno:q; cupiditatibus & uitiis nõ pareat:q; re
bus uãis spectãdis nõ obstupescat:uincebãt qdẽ hostes rõani:sed uicere seipos nõ poterãt:nã cupiditate trahebãtur:si, Quę sit
gna & tabulas reportãdi põtãtium artificũ:effugere aũt cupiditatẽ:ut Sen̄. ait:regnũ est uicere:q̃re Iuue.saty.yiii.qd sit uera nobilitas
pone & auaritię miserere inopũ socio⁹ quos spoliabãt signis oĩbus & tabellis egregiis: tãto eiusmodi re⁹ studio tene, disputãs sic
bãtur. Ci. uerri reo obiicit q; nullũ signũ: nullã tabulã:nihil q; eius oculos aĩum q; accẽderit usq; reliquerit:ubi magistrũ pontificũ
gessit. Quãta aũt libidie opa egregio⁹ artificũ cõparãdi icẽderent apud Pli.licet cognoscere. & apud Iuue.i eadẽ saty. admonet.
¶ Echionis fuit is pictor insignis. Pli.li.xxxy. Clarus echion cẽtesima.yii. olympiade extit:huius nobilis picturę:liber Stoicos
pater. Tragœdia: Comœdia: Semirãis ex ancilla adipiscẽs regnũ. A ñ lampadas põferẽs. Noua nupta uerecũdia notabi Polycle
lis. ¶ Signũ ali.po.hic statuarius fuit Ageladis discipulus Sycionius q; floruit olympiade octogesimaseptima:multa eius tus
& ꝑdara opa Pli.cõmemorat. ¶ Omitto uñ sub põt hoc i. M. An.triũuiro⁹ dictũ putari nã mlta loca spoliauit hmõi re,
bus:ut famiã:uñ tria opa collosica sup una basi posita sustulit. Augu.uero Cæs.duo in eãdẽ basim reposuit Palladẽ &
Her. Iouẽ aũt transtulit in capitolio & sacellũ ei cõstruxit. Author Stra. apud Iuue.cũ ait. Inde Dolobella atq; hic Ant.
illic sacrilegus Verres referebãt puppibus altis occulta spolia & plures de pace triũphos De. C. Anto. potius intelligit
quẽ cẽsores senatu mouerũt: cãm subscribẽtes q; socios dirpuisset. Idẽ & in exilium missus est: authores Pedia.& Stra.
¶ Quo hẽas p scelus.s.& fraudẽ. ¶ Intuẽtẽ:imoderate aspiciẽtẽ. ¶ Clamorẽ tol. p̃ nimia admiratione exclamantem.
¶ Nõne igi. obiectio est aduersarii:ieptias hæc non recte appellas. Cũ festiua sint & delectent plurimũ:fateor inqt festi
ua esse & admirabilia:sed nõ tñ eiusmodi sunt:ut uiros affixos & quodãmodo alligatos tenere debent:sed pueros quæ
talibus oblectamẽtis facile capiunt:ut picturis. ¶ Nã nos quoq;:nõ eni ita rudis ego sum.qn iudicaꝝ possim qualia sint.
¶ Eruditos:iudicare q̃ cernunt aptos. ¶ Vincula:ut ueluti ligatos teneant hoies nimis admirãtes & pene stupidos.
¶ QVOS Ædificia magnifica delectant nimio opere.i.nimio studio:&.i.attamen tales inquiunt nos sumus pricipes ASC.
ciuitatis.uos uero seruo⁹ qdem uestro⁹ principes estis.sed ut.i.quẽadmodũ:ii qui tractãt ista.s.uasa & suppellectilia.
in magna familia:qui tergunt:qui ungunt cõtra rubiginem. ¶ Qui uerrunt.i.mũdant scopis q; spargunt ut nõ assumant
a tineis:tenent locũ seruitutis nõ honestissimi:& sic in ciuitate q; dederunt se cupiditatibus ista⁹ re⁹ obtinent pene infi,
mũ locũ seruitutis. ¶ Magna inquis. Docet ambitiosos esse stultos:sicut docuit libidinosos:mulierosos & rebus friuolis
intentos insanire dicens. ¶ Tu gloriose inquis gessi magna bella:& præfui magnis imperiis.& prouinciis. ¶ Igit si in il,
lis laudari uis:gere aĩum dignũ laude. ¶ Tabula auctionis qua bona ciuiũ:aut prædæ uendũtur in foro a præcone:q̃si
sub hasta augendo precio detinet te stupidum.i.hyantẽ ad lucra & ambitionẽ:sicut syllã detinuit. ¶ Aut aliqd signum

polycleti.i.a polycleto ſtatuario optimo factū. ℣ Ego miror:unde ſuſtuleris.i.ſubſtraxeris te & qūo habeas.i.geras te. ℣ Admirātē & tollentē.i.extollentē clamores:cū ego uideo te:iudico te eſſe ſeruū oīum ineptiarū.Igit̄ quærit ambitioſus.Nōne illa ſigna ſunt feſtiua.i.lepida & feſta cōgruentia:ſint inqt Cice. ℣ Nā nos quoq; habemus oculos eruditos. ut ſciamus qd artificioſe factū ſit:ſed ego obſecro te:ut iſta habeātur.irreputētur a te:ita uocuſta.i.pulchra & ſpecioſa.ut nō ſint uincula uirorū.i.qbus irretiant & ſeruitutē redigātur:uiri.i.q ſe uiros cenſent:ſed ſint oblectamēta puerorum.

OMNI BONI.

℔ MVmius:p authoritatē hᵒ clariſſimi uiri demōſtrat has res eē cōtēnēdas.Corinthii uiri ſupbia q̄dā agitati romanorū legatos aſperſerūt urina:q̄ ex re multæ corinthiæ rōmā ductæ ſunt:has oēs Mumiꝰ nō ſolū picturas & matelliones earū uidere noluit: ſed totā cōſūpſit corithū:de quo ait Vir.ille triūpha ta capitolia ad alta corintho. ℣ Tractātē:manibus uoluentē. ℣ Vtrū ciuē:an atrienſem:q̄ſi dicat. Mumius ſi aliquē in iſtis tabulis ſtupidū aſpexiſſet:non ciuē:ſed atriēſem ſeruū iudicaret. ℣ Aut eorū aliqs: q nō has cupiebant mūditias nec in uilla nec i ciuitate:uilla domus ruſticana uocat̄ a uehēdo dicta uel a uallis. ℣ In domo:urbāo domicilio. ℣ Videat alī. iſta ſpēs ſuitutis:cp ſi.L.Mumius aliquem uidiſſet gloriātē copia piſciū ēt hītē piſcinā nō mō eū ciuem excellētē appellaſſet:ſed potiꝰ miſerrimū. ℣ Vſum bñ q fuerat honoratꝰ magr̄atu. ℣ Barbatulos mullulos:mulli piſces ſunt quorum ex ore quędam pendet barba. ℣ Exceptantem:uſus eſt frequentatiuo:quo magis illius ſeruitutē oſtēdat. ℣ Murenarū:murenæ maris anguillæ dīr. ℣ Vt ne in familia qdem dignū:qui piſciū delectationem habēt:hi nō mō nō in familia ſunt:ſed aliquo maiore negocio uel magr̄atu mīme digni putant:niſi ꝓtractare piſciculos.

Quid.n.cēſes?Si.L.Mumius aliquē iſtorū uideret Matellionē corinthiū cupidiſſime tractātē:cū ipſe totam corinthū contēpſiſſet:utrū illū ciuē excellētē:an atriēſem ſeruū diligentem putaret?Reuiuiſcat.M.Curius: aut eorū aliquis:quorum in uilla:aut domo nihil ſplendidum:nihil ornatum fuit præter ipſos. Et uideat aliquem ſummis populi beneficiis : uſum barbatulos mullulos exceptantem de piſcina:& pertractantem & murenarum copia gloriantem.Nōne hunc hominem iā ſeruum iudicet:ut ne in familia quidem dignum maiore aliquo negocio putet?an eorum ſeruitus dubia eſt:

Villa

Mullus murena

FRAN MAT.

℔ QVID enī cēſes:uerū eſſe qd̄ dixit.ſ.eiuſmodi res nō uincula eē uirorū:ſed oblectamēta puerorū authoritate cōprobat clariſſimi uiri.L.Mumii:q ut ait Cic.li.ii.offi.cū copioſiſſimā urbē funditus ſubſtuliſſet.Italiā ornare q̄ domū ſuam maluit.Et ut īqt Pli.repleuit urbē nō relicturus filiæ dotē:corinthus olim munitiſſima ciuitas achaiæ caput fuit & grecorū

Matellio corinthus

decus:iter duo maria ſoniū & ægeū q̄ſi ſpectaculo poſita.Matellionē corinthiū:Matula uas eſt urinæ ſic dictū q manu teneā.De quo Martialis cū poſcor crepitu digitorū:& uerna morat̄:o quotiens pellex culcitra facta mihi eſt. Matula diminutiuū eſt matella.Matellio quoq; a matula eſt ſic uocat? poſtq̄ largius a figura maturæ diceſſit:ſed matellio a qualī dī:qm̄ & ipſe urīnæ eſt:author Varro. ℣ Tractātē:dū admirat̄. ℣ Totā corinthū:oīa ornamēta corinthi qbus:italicum eſt ornauit:cū in domū ſuā nihil attulerit. ℣ An atriēſem.q.d.atriēſem ſeruū putaret q curā ſignorū:tabularū:& uaſorū hēbat. ℣ Reuiuiſcat.M.Curius:hūc Sānitū legati agreſti in ſcāno ſedentē.foco rapas torrētē ac ligneo catino cœnātē offenderūt:reuerſi ſunt domū ei? pauptatē ſuis retulerunt:redierūt magnū auri pōdus publice miſſum afferentes:&

Samnitū legati ad.M. curium dentatū

benignis uerbis curiū inuitarūt:ut eo uti uellet:q uultū riſu ſoluit:& ꝓtinus ſupuacue inqt:ne dicā inepte legationis miniſtri.Narrate ſānitibus.M.Coriū male locupletibus iperare q̄ ipm fieri locupletē:atq; iſtud:ut ꝓciosum:ita malo bonum excogitatū mumus refertote & memētote me nec aſtutia uinci:nec pecunia corrūpi poſſe:idē cū interceptæ pecuniæ argentū cadum ligneū quo uti ad ſacrificia cōſueuerat in mediū protulit:iurauitq; ſe nihil amplius de præda hoſtibus i domū ſuā cōuertiſſe. ℣ Eorū aliqs:ut Fabricius:cincinnatus. ℣ Villa:rure. ℣ Domo:in urbe. ℣ Prēter ipſos:q ſoli ꝓ ornamento domo ſufficiebāt cū adeo cōtinētes eēnt:& tot egregiis uirtutibꝰ ꝓditi. ℣ Sūmis ppli bñficiis uſum:hoc ē maximis honoribꝰ functus & magr̄atibꝰ:quos fauor ppli & ſuffragia deſeruit.Vñ Hora.ait:hūc ſi nobiliū turba:q̄rītū:certet tergeminis tollere honoribus:& Virg.Nō illū ppli faſces:nō purpura regū flexit.faſces ppli dixit hoc eſt qa pplo ꝓſtant. ℣ Barbatulos mullulos:hoc eſt ꝓciosis & optimis piſcibus gaudētē eoſq; in uiuariis ſeruātē.Quod priſci Roani fecere:in quorū luxuriā Plinius inuehit.Aſirtus celer uir cōſularis mullū octo milibus nūmis mercatus eſt.authore Plinio:ex quo luxuria ſæculi illius exiſtimari pōt.qd̄ idē Pli.negat mullū reptū q duas libras pōderis exuperet:& negꝰ in piſcinis negꝰ in uariis creſcere aſſerit:a colore mulleorū calciamētorū ſic dicti ſunt mullei calcei regū albanorū:& poſt patriciorū fuere a mullādo.i.ſumēdo uocati:ut Pōpeius ſcribit.Mulloꝝ genera ſunt plura:barba gemina inſigniunt̄ ut Plinius tradit i iferiori labio:uñ barbatulos dic̄.Cic.Var.de piſcinis loquēs lib.de re ruſtica.Celerius īqt uolūtate hortēſii ex ædificio educeres rhedarios:ut tibi hēres mullos:q̄ e piſcina barbatū mullū. At īngt ille:nō minor cura eius de ægrotis piſcibꝰ q̄ de minus ualētibus ſeruis. ℣ Exceptātē.Quaſi ludētē cū piſcibus:& excipere tētātem:minus enim eſt exceptare:licet frequētatiuū ſit q̄ excipere:ſicut captare:dormitare:q̄ritare minus ſunt q̄ capere:dormire:q̄rere. ℣ De piſcina:de uiuario in quo piſces cōcluſos:hēt:quos ſaginat. ℣ Murenarū copia:Anguillas marinas uulgus appellat.q̄s in ſiccū littus elapſas. uulgus coitu ſerpētū īpleri putat.Mas ab Ariſto.zinirus uocat̄:dignoſcit̄ a fœmina cp illa uaria & īfirma eſt:is uero uni color & robuſtꝰ denteſq; extra os hēt.Inuenit in hoc aīali documēta ſæuitiæ.Velius Pollio æqs Romanꝰ ex amicis diui Auguſti uiuariis earū īmergens dānata mācipia nō tanq̄ ad hoc feris terrarū nō ſufficiētibꝰ ſed qa in allo gñe totū patriciorē hoīem diſtrahi ſpectare nō poterat.Tenuiſſimū Murenis tergus cōtra anguillis Craſſus:& Murenarū qdē uiuariū priuatim excogitauit ante alios Curtius:q cœnis triūphalibus cæſaris dictatoris ſex milia nūero murenarū mutuo appēdit. Nā ꝓmutare qdē ꝓcio noluit aliaue merce.piſcinā habuit hortenſius orator in qua murenā adeo dilexit:ut examinatam fleſſe credat Antonina druſi Murena quā diligebat in aures addidit:author Pli. ℣ Aliquo maiore negocio:q̄ piſcibus delectari.& eorū curā gerere. ℣ An eorū:alia eſt ſpecies ſeruitutis eorū q augere pīmoniū & diuitias ſtudent:& nullos labores:nullā deuitant turpitudinē dū id efficiant.De qbus ait Iuuena.Viuant.Arcturius illic & catulus maneant q nigrum in cādida uertunt qs facile eſt ædem cōducere.Flumina portus:ſiccandā eluuiem portādum ad buſta cadauer.

Curti? i cœnis triūphalib? ſex milia murenarū numero appēdit A.C.

℔ QVID enī cēſes.L.Mumius q corinthū incēdit & diruit ne romano īperio efficeret:uideret aliquē q ſe prīceps ciuitatis factitant matellionē corithiū.i.admirātē ſigna ex metallo ſeu ære corithio. ℣ Tractātē:ſup.iſta cupidiſſime. ℣ Cū ipſe cōtēpſiſſet totā corinthū.q.d.cū toto metallo:dicerē ſtultū ſi in metallo corinthio non matellionē &c. Vtrum putaret illū.i.talem matellionē ciuē excellentē:an ſeruū atriēſem diligētē.q.d.certe ſcio cp potius ſeruū:qa eius ſimilior eſt. ℣ Reuiuiſcat:taxat nunc guloſos dicens. ℣ Reuiuiſcat Marcus Curius q de ſabinis triūphauit & rapas i catino ligneo edit̄ prius dixi. ℣ Reuiuiſcat.i.redeat in uitam:aut aliqs eorū:in quorum ulla:ideſt domo ruſtica:& domo:ſcilicet in ciuitate nihil fuit ſplendidum:& nihil ornatum ꝓter ipſos:quales erant. ℣ Fabricius:Cato maior: Quintus cincinnatus & ſimiles. ℣ Et

les. ℣ Et uideat inclius ꝙ uideant: qa dixit reuiuiſcat: & dicet: iudicet aliquē uſuꝫ ſūmis bñficiis ppīi. i. ſūmo magiſtratu. ℣ Exceptātē. i. cū delectu extrahentē. ℣ De piſcina. i. cōſeruatorio piſciū. ℣ Barbatulos. i. piſces tales a barba dictos. ℣ Et mullulos. i. mulos teneriores q in ſūmo precio erant: unde Iuue. Mullum ſex milibus emit. Æquantem ſane paribus ſeſtertia libris. i. nullū ſex librarū ſex milibus ſeſtertiū: & pertractātē tales piſces & gloriātē. ℣ Copia murenaꝝ: q̄s lamprædas uocant. nōne iudicet hunc. i. talē hoīem ita ſeruum: ut ne qdē putet. ℣ Cū aliquo maiore negocio in familia. An eoꝝ ſeruitus inuehīt in auaros dicens. An ſeruitus eoꝝ nullas conditiones duriſſimæ ſeruitutis recuſant cupiditate. PET. MAR.

qui cupiditate peculii nullam conditionem recuſant duriſſimæ ſeruitutis. Hæreditatis ſpes: quid iniqtatis inſeruiendo non ſuſcipit? Quem nutum locupletis: orbi ſenis non obſeruat? loquitur ad uoluntatem quicquid denunciatum ſit facit: aſſentatur: aſſidet: muneratur. Quid horum eſt liberi? quid denique ſerui non inertis? quid iam illa cupiditatis quæ uidetur eſſe liberalior honoris: imperii: prouinciarum: quam dura eſt domina quā imperioſa: q̄ uehemens Cethego homini

℣ QVI cupiditate peculii: ſolebant antiq ſerui: ut inqt Iuuena. in epiſt. Crepuſculis adire domū alicuius diuitis ſenis orbi uel debilis: inſeruiēdo ſibi adulādo: & oīa ſenī aſſentiēdo: ut pecunias cōſeqrent: peculiū eſt ꝓpe pecunia: uñ fit peculiaris: hoc aūt peculiū q̄rit uel in caſtris: ſeu aliq̄ liberali arte acqri pōt. ℣ Quid iniqtatis: nō mō uerba ſed meritū ſenis cognoſcit: ut ſi nō placet illi gallina turdos emit. ℣ Locupleti: ſine diuitiis hāc nō faceret ſuitutē. ℣ Orbi: ſi filiis nō carerent ſibi nō ſeruirent. ℣ Senis: q pauco eſt duraturus tpe: & hæc tria cōueniunt ad hāc ſeruitutē tolerandā. ℣ Denūciatū: ſi oportet ius petere paratus eſt. ℣ Aſſentaī: ſi ſenex ſe laudib⁹ extollat ille eaſdē nō cōfirmat: ſed auget. ℣ Aſſidet. penes illū ſedet. ℣ Munerat: ſenes donant pane caſeo. & aliis rebus ab illo ꝓprio ſeruo. ℣ Serui iner. nō liberi: ſed ſerui aſtuti & diligētes. ℣ Quid tā il. cu. ſ. libertatis hēre uidet. q. d. uel ēt aliud genus ſuitutis: plæriq; ſupplicant: donāt: & multa patiunt cā cuiuſdā dignitatis acqrēdæ. ℣ Quæ uidet eſſe li. hæc ſeruitus: qm̄ fit in cōſequētib⁹ liberalior eſſe uī: qm̄ nō auaritiæ cā gignīt: ſed pp honorē & tñ oīno ſeruitus eſt. ℣ Honoris: alicuius magīatus. ℣ Imperii: fieri impator. ℣ Dña: tyrānis eſt. ℣ Imperioſa: quæ imperat hoīb⁹ oīa mala pati: ut imperiū adipiſcant. ℣ Vehemens: trahit oēs ad ſupplicādū uel ad alia indigna ſe faciēdū. ℣ Cethego: fuit qdā cethegus ante cethegū Catilinæ qui ciuitati romanæ uir primarius: cum eſſet captus amore cuiuſdam præciæ ſe crearī impatorem contra Mithridatē uellet: q præciæ Cethegi amicæ ſupplicabat eiq; donabat: qua ex re gīa illius Cethegū impatorem Lucullū orauit: quæ enim maior ſeruitus inueniret quam Luculli ſeruitus mulieri ſupplicans. Senes donant pane caſeo &c. Cethegus nō cethegū catilinæ cōiuratione.

℣ PECulii. Diſſentiunt ipſi iter ſe iuriſcōſulti de peculii ꝓprietate: nec grāmatici idē dicunt. Cōſtat tñ peculiter eſſe in q̄cūq; pſona qcqd labore nr̄o paratū eſt: & cū inqt Celſus iuriſcōſultus audiſſe ſe ruſticos ſenes: ita dicētes: pecuniā ſine peculio fragilē eſſe: lucrū indultria partū per peculiū itellexit: in quā ſignificationē hic accipe debemus: accipīt & pro eo qd̄ ſeruus dñi permiſſu ſeparatim a rōnibus dñs habet: eſt & peculiū caſtrenſe qd̄ a parētibus & cognatis in militia degenti donatū eſt. ℣ Hæreditatis ſpes: nihil adeo durū & difficile eſt qd̄ quiſptā recuſet: ſi cōſequēdæ alicui⁹ hæreditatis ſpes ꝓpoſita fuerit. ℣ Iniqtatis: iniuſti laboris & oneris. ℣ Quē nutū. q. d. ne annuit qdē diues & orbus quin pareant. Quos aūt labores experirent: quas ſubirent difficultates: q diuitū orboꝝ captabant hæreditates: & quæ & quāta afferēt munera. Iuuena. docet. ℣ Nutū: non tm̄ uerba: & nutus eſt nota q̄ capite fit. ℣ Locupletis: multa poſſidētis. ℣ Orbi: filiis carentis. ℣ Senis: iāiam morituri. ℣ Orbi: dñr priuati aliq̄ pſona cara: & q filios q̄ſi lumen amiſerūt. Filii quoq; puati parētibus orbi appellant. ℣ Nō obſeruat. Nō diligēter cuſtodit & exequīt. ℣ Loqtur ad uolūtatem. Quicqd placere diuiti orbo intelligit: & ut Gnato illi Terētianus: ſi ait ille & ipſe ait: ſi negat & ipſe negat. ℣ Aſſentaī: laudat: eſt aſſentari ꝓprie inſidioſe & cōciliandæ alicuius utilitatis gīa effuſius & plærunq; falſo quēpiam laudare. Adulari uero inſeruire & captare: ut fauorē emereamur. ℣ Aſſidet: languēti & ægrotāti: id eni aſſidere ꝓprie ſignificat. Martialis: te mœſtæ deceat aſſidere matri: lugētiq; uirū: ipſumq; fratrē. ℣ Munerat: munera affert. Dicimus aūt muneror: te hoc eſt mun⁹ tibi aſſero. Sed p munero ponit: ſicuti nōnulla uerba patiēdi pro argētibus ponūtur elegātiæ gīa qd̄ ſcribit. A. Gellius: ut muneror te pro munero: & ſignificor pro ſignifico: aſſentior pro aſſentio: fœneror pro fœnero: pigneror pro pignero. ℣ Nō inertis: ſtrēnui æ diligētis q etiā ex nutu qd dñs uelit intelligat. ℣ Quid illa cupiditas &c̄. Tangit illā ſeruitutis ſpeciem quæ naſcīt ex nimia cupiditate honoris: quā nos ambitionē uocamus. Quid aūt non faciunt plæriq;: cui ſe nō ſubiiciunt: ut magiſtratū conſequātur: peſſima profecto domina eſt hæc cupiditas: quæ tñ liberior aliis cupiditatibus haberi ſolet: ea enim appetit quæ honeſta uidētur: hanc tñ cupiditatē qd̄ Cicero tradit in Tuſculanis ad ſūmā utilitatē a natura datā eſſe dicebant Stoici: & quēquā: niſi qd̄ libeat: p̄clare facere poſſe: ſed cauēda eſt: ut idem inqt in officiis gloriæ cupiditas. Eripit enim libertatē pro qua magna nimis uiris oīs debet eſſe cōtētio. Nec uero imperia expetēda ac potius: aut nō accipiēda interdū: aut ēt deponēda nōnunq̄. ℣ Honoris: magiſtratus urbani. ℣ Imperii: ut præſis exercitui. ℣ Prouincia: rum: ut prouincias gubernet. ℣ Dura: pene inuicibilis. ℣ Imperioſa: ſæua exercens iperia. ℣ Vehemens: urgens & aſſidua. ℣ Cethego homini &c̄. Quanta ſit huius honoꝝ cupiditatis uis exēplo oſtendit Cethegi uiri improbiſſimi: cui tū multi & ampliſſimi uiri ſe ſubiecerūt & humiliter nimiū ſubmiſerunt: ut fauore eius: qui rempu. pro libidine ſua adminiſtrabat: quos optabant honores & magiſtratus conſequerentur: hic Cethegus romanæ libertatis dignitate prope extincta: oīa ad gratiam obeundo princeps in repu. uidebatur. Erat aūt Lucullo infenſus ꝙ is obſcœnam illius uitā libidinū: qui ſumma florebat gloria urbemq; ſuo nutu ductitabat: inſano amore ſibi deuinxit. Effecitq; ut lucullo Ciliciam puinciam poſtulanti: & faueret Cethegus & primus ſuffragium ferret: author Plutarchus in uita luculli. De cupiditate honoris q̄ eē ſolet ambitioſis Cethegi authoritatem notā apud Plutarchū i uita luculli ASC.

℣ PECulii: ideſt ut augeant peculium. i. rem ſibi ꝓpriam: eſt dubia. i. incerta. q. d. minime: cum ſit manifeſtiſſima: ſpes hæreditatis. i. qua qs ſperat hæres a diuite inſtitui. ℣ Quid iniqtatis. i. iniquæ ſeruitutis nō ſuſcipit. i. nō libēter ſubit in ſeruiēdo. q. d. nihil: & ita maxime ſerui ſunt hæredipedē. De qb⁹ Flaccus ſecūdo ſmonū ſatyrā ſcri. ſi quoq; &c̄. ℣ Quē nutū ſenis locupletis & orbi. i. nō habētis liberos: nō obſeruat ut obſequaī: & inſeruit. q. d. nullū non: & ita quēlibet obſeruat. ℣ Quicqd denūciatū ſit ipſe loqī totū ad uolūtatē illius ſenis: & facit & aſſentaī & aſſidet & muneraī. Quid hoꝝ eſt liberi. i. ptinet ad liberꝝ hoīem. q. d. nihil. quid denīq; hoꝝ eſt niſi ſerui nō inertis. i. ſeduli & ſtrenui. q. d. etiā nihil: & ita totū hoc eſt ſerui non inertis. ℣ Quid: iā inuehitur rurſus ſed manifeſtus in ambitioſos dicens. ℣ Quid iā illa cupiditas honoris: imperii: prouinciaꝝ: q̄ uidetur eſſe liberaliorq̄. i. quātum dura: hæc imperioſa: & q̄ uehemēs eſt domina. ℣ Res. i. cupiditas honoris: aut rei familiaris coegit ſeruire Cethego qui erat in coniuratione Catilinæ, homini. Fig. Nutus fit capte.

OMNI BONI

¶NON probatissimo:ac si diceret improbatissimo. ⁊ Seruire coegit:scilicet cupiditas honoris cogebat nonnullos seruire Cethego: ꝙis responderent sibi esse probatissimi:tamen serui erant. ⁊ Munera:qui illum Cethegum multis donabant rebus. ⁊ Noctu uenire domum:in die negocio si sunt principes:ideo de nocte domum illius proficiscebãt. ⁊ Supplicare subiacendo ⁊ Quæ seruitus est:ac si dicat si supplicarem:& talia tolerarem causa dignitatis habendæ libertas existimetur. non illa potest esse seruitus:sed aliæ sunt seruitutes sicut hæc uocitanda est. ⁊ Quid cum cupiditatum excessit dominatus tranlitio:color:cõmouere facit auditores de quibus locutus est:& item ostendit quid consequitur sensus:

Seruitꝰ pliogꝫ

quid præterea seruitus cupiditatis bonorum. alia exoritur seruitus uidelicet timor quem adipiscatur ex conscientia peccatorum.& ita per inductionem hanc ostendit seruitutem philosophicam. ⁊ Con-

Cõscia

scientia:est uocabulum messum.quod tamẽ:ut plurimum in malam partem capitur sicut uoluntas:dicitur autem cõscientia proprie examinatio. ⁊ Quã dura seruitus:peior hæc est ꝙ ciuilis seruitus:quocũꝙ enim uadis hæc te philosophica seruitus:persequitur die noctuꝙ. ⁊ Adolescentibus: cum Romani imperium adiungerent:magna in eloquentia maxime uim inesse cognouerunt.

non probatissimo seruire coegit eos:qui sibi amplissimi uidebantur:munera mittere:noctu uenire domum ad eum:precari:denique supplicare.Quæ seruitus est: si hæc libertas existimari potest. Quid cum cupiditatum dominatus excessit:& alius est dominus exortus ex conscięntia peccatorum timor:quam est illa misera: quam dura seruitus:adolescentibus paulo loquacioribus est seruiendum:omnes qui aliquid scire uidentur: tanquam domini timentur.Iudex uero quantum habet dominatum quo timore nocentes afficit. An non est omnis metus seruitus? Quid ualet igitur illa eloquentissimi uiri.L.Crassi copiosa magis ꝙ sapiens oratio? eripite nos ex seruitute. Quæ est ista seruitus:tam claro homini:tãꝙ nobili? Omnis enim animi debilitata

FRAN MAT.

¶NON probatissimo:minime probato. ⁊ Eos:ut Lucullum:& cæteros qui tunc erant principes ciuitatis. ⁊ Videbantur:non tamen re uera erant:cum liberi nõ essent:& cupiditatis gratia homini improbissimo ipse subiicerent.Nam ut ait Cicero in Antonium philippica tertia. Cum autem omnis seruitus misera:tum uero intollerabile esse seruire impuro:impuro dico effœminato nunquam ne in metu quidem sobrio. ⁊ Munera mittere: ut promptius faueret.Nam Ouidius ait munera crede mihi placant hominesꝙ deosꝙ:placatur donis Iuppiter ipse datis. ⁊ Noctu:quo tempore conquiescere eos conueniebat. ⁊ Precari:precibus uti solent qui impetrare a quopiam aliquid uolunt. ⁊ Supplicare sese:penitus submittere:unde & supplicare diis proprie dicimur:est ergo supplicare ambitiosiꝰ & submissius rogare. ⁊ Quæ seruitus:quasi dicat nulla seruitus est appellanda seruitus:sit hæc facere & pati seruitus non est. ⁊ Quid cum dominatus cupiditatum. Aliam tangit seruitutem quam timor effecit:qui ex conscientia nascitur peccatorum:quo tormento nullum est grauius. Nam Iuuenalis inquit.pœna autem uehemens & multo sæuior illis:quas & ceditius grauis inuenit & rhadamantius. Nocte dieꝙ suum gestare in pectore testem:est autem timor metus mali appropinquantis. ⁊ Misera.ab effectu. ⁊ Dura difficilis:& pene intollerabilis:nunquam enim timor ex conscientia sceleris uel paulum remittitur. ⁊ Adolescentibus Paulo loquacioribus:ne forte accusarent in foro.Nam quod Cicero scribit libro secundo officiorum. Sæpe adolescentes illis temporibus ex accusationibus improborum laudem quærebant:& gloriam comparabant. Quod fecisse idem tradit.M.Antonium P.Sulpitium & alios permultos. ⁊ Loquacioribus. Si loquaces timendi erant multomagis eloquentes cum loquacitas uitium sit:eloquentia uero uirtus:nam cum sapientia coniuncta est. ⁊ Qui aliquid scire uidentur: etiam si nesciũt: modo opinio sit eos posse dicere. ⁊ Iudex uero &c. Cuius est damnare & punire:hunc ego uehementer timent:ne scelera sua rescisca. ⁊ At uero est &c. obiectio est aduersarii:qui dicit non omnem metum seruitutem esse: quam exemplo Lucii Crassi dissoluit:probans omnem metum seruitutem haberi. Nam si omnis metus seruitus non esset:nunquam dixisset.

Cõscia quo tormento nullũ ẽ grauius

L.Crassus orator otra apulei saturnini legẽ

L.Crassus orator:eripite nos a seruitute. Fuit hic.L.Crassus orator insignis:qui apud Ciceronem de oratore disputat. de quo multa idem libre de claris oratoribus:hanc uero orationem uel tunc habuit Crassus:cum Apuleius Saturninus Grachanas leges asserere uoluit:quæ maxime populares erant:uel tunc cum postea Liuius Drusus senatus causam suscepisset:& ut uiueret acquireret pernitiosa largitione plæbem excitasset:cui cum resisteret.L.Philippus consul:qui non esse ex dignitate senatus rem ipsam uidebat:& senatui segnitiẽ exprobans:alio senatu sibi opus esse dixisset:id per moleste uir sumus & eloquentissimus Crassus tulit:ad quem compræhendendum cum lictorem Philippus misisset:non est inquit Crassus mihi Philippe consul:quando ego tibi. senator non sum:potuit ergo eo tempore hanc orationem habere & conuersus ad nobilitatem ac senatum inter cætera:eripite nos a seruitute dicere:quæ oratio magis:ut ait Cicero:copiosa fuit quam sapiens:nam sapienti nulla seruitus proponi potest:qui ut timet quidem aliquid:aut sperat quod sæpe dictum est. ⁊ Quæ seruitus:interrogat Cicero & respondet:uere seruitus fuit in Crasso homine nobili & claro quoniam timuit.Nam expers timoris esse debuisset:& tunc demum eius oratio sapiens non minus:quam copiosa fuisset. ⁊ Debilitas:quotiens timore debilitatur & pene deficit.

ASC.

¶NON PRObatissimo:immo minime probato:eos qui uidebantur sibi esse amplissimi:& coegit eos mittere ad eum munera:uenire noctu ad eum:domum ideſt in domum eius:precari eum:& denique: ideſt quod uilissimum est supplicare:ideſt se plicare & genua flectere coram eo. ⁊ Quæ est seruitus:si hæc:ideſt huiusmodi uita potest existimari libertas:quasi dicat nulla. ⁊ Quid supple dicemus dum dominatus cupiditatum:ideſt quem cupiditates in homine ambitioso:aut auaro habebant:excessit:ideſt egressus est & alius dominus:uidelicet timor est exortus ex conscientia peccatorum. ⁊ Quam:ideſt o quantum misera:& quam ideſt o quantum dura est illa seruitus:quasi dicat durissima:quia seruiendum est adolescentibus loquacioribus Paulo:scilicet habentibus aliquid facundiæ & loquentiæ: quibus seruiendum est ne uocentur ab illis in ius & accusentur ab illis:quod iuuentuti Romanæ licebat omnes qui uidentur aliquid scire:scilicet de sceleribus eorum timentur tanquam domini:& ita timore seruili. ⁊ Vero pro sed:quantum dominatum habet iudex in eos qui peccatis inseruiunt quo timore afficit. nocentem.quasi dicat maximum & maximo. ⁊ An non omnis metus est seruitus: quasi dicat maxime. ⁊ Igitur quid ualet illa oratio Lucii Crassi eloquentissimi existens magis copiosa: ideſt abundans uerbis: quam sapiens: ideſt sapientia sententiarum condita cum diceret aut patres conscripti aut quirites eripite nos ex seruitute. ⁊ Quæ est ista seruitus homini tam claro & tam nobili quasi dicat talis non debebat iugum dominorum externorum:censerat seruitutem si modo animum liberum haberet. ⁊ Omnis enim timiditas animi debilitata.

⁊ Humilis:

¶HVMILIS:quia magna & homine digna desinit appetere. ¶ Nolite sinere:rursus Crassi uerba sunt sic loquentes quasi seruiret. ¶ In libertatem:interrogat quid sibi his uerbis crassus uellet:& asseri inquit in libertatem:uolebat:ut libere uiueret:& nemini pareret non ita est respondet:immo dominum mutare uult:ut omnibus senatoribus non:uni Philippo subesset. ¶ Quid enim adiungit:illis uerbis nolite sinere nos cuiquam seruire adiunxit Crassus sed uobis uniuersis: scilicet sinite seruire. ¶ Dominum mutare:ut ne seruiat uni:multis seruiat. ¶ Quibus & debemus:& hæc Crassi uerba sunt adnexa superioribus. Nam tota est una oratio. Eripite nos seruitute nolite sinere nos cuiquam seruire. nisi uobis uniuersis quibus & debemus:& possumus. ¶ Nos uero respondet his uerbis crassi possumus & debemº & nos inquit qui sapientes dici & haberi uolumus qui recto animi & uero munere fungimur seruire cuiquã nec possumus nec debemus:uirtus enim nemini subesse uult:& liberæ possessorem efficit. Dicto inqt te Crasse posse. Nã q̃ potes ex ai tui imbecillitate ꝓficiscitur. Sed debere minime dixeris. nemo enim debet seruire cuiq̃ cũ ea debeamus tãtum quæ honesta sunt:& q̃ efficere nos necessario cõuenit:ut iuuare patriã:parẽtes dissoluere. æs alienum & cætera:hmõi possumus aũt quæ implere & efficere in nostra positũ est uolũtate. Nec q̃ possumus debere nos dicere possumus. ¶ Q̃ nihil:interpretatur qđ dixit:& nihil inqt quispiam debet:nisi qđ turpe est non reddere. i. efficere:quicquid ex debito efficere tenemur id cum implemus reddere dicimur:ut deo cultũ:parentibus nutricationem:benemerenti beneficium cum conferrimus reddere dicimur:debebamus enim & tenebamur:si quid turpe est:id reddere non debemus. ¶ Ille uideat. Cõcludit hoc paradoxum illud more suo repetens quod in principio dixit:non est imperatorem qui sibiipsi & cupiditatibus nõ imperet. ¶ Ille: Antonius. ¶ Ratio:quæ posita est in argumentationibus. ¶ Veritas quæ in exemplis consistit:ut supra patuit.

FRAN MAT. Qui recto animi munere fungũt hi sapiẽtes hnr Oẽ qđ turpe ẽ effugeꝛ dẽmus

¶ẼT Humilis:& fracta est seruitus. ¶ Nolite sinere. i. permittere nos seruire cuiquã uult ipse in tali oꝛone uindicare: ideſt morte uindici sibi acquirere:quasi uidicta ꝓtoria libertatem. Minime inqt Cicero. ¶ Enim pro quia:quid ideſt ad qđ adiungit nisi uobis uniuersis quibus & possumus & debemus seruire:sic enim uult mutare dñm & non uult esse simpliciter:quod tum uelle debebat Crasso:hoc autem locus corruptus est:& ob id a cõmentario prætermissus. nos uero sic quidem. i. certe si sumus animo excelso & alto & exaggerato:ideſt accumulato uirtutibus:nec debemus nec possumus supple seruire. ¶ Tu o crasse dicito te posse:quoniam quidem potes:& ne dixeris debere quomodo quisquam nihil debet nisi quod est turpe nõ reddere:sed hæc hactenus in crassum dicta. ¶ Ille in quem cœpta est hæc oratio:uideat qño possit esse imperator:cum ratio & ueritas conuincat ipsum ne liberum quidem esse quod multominus est quã in liberos habere imperiũ:& hæc in Ci. paradoxa. Nã in ultimum in quot nihil inuenimus scriptum sequẽs est nostra explanatio.

ASC.

οτί μονος σοφος πλουσος εϛι.

¶ Sextum paradoxum.

QVod solus sapiẽs diues sit. Quæ ẽ ista ĩ cõmorãda pecunia tua tã ĩsolens oñtatio? solusne tu diues? proch? dii ĩmortales. Ego ne me audiuisse aliqđ & didicisse nõ gaudeã? solꝰ ne tu diues?

FRAN MAT. QVod solus sapiẽs diues fit. Græcus titulus est οτί μονος σοφος πλουσος:& hæc stoica est ꝓpositio:qua ostendit solũ sapientẽ diuitem esse:eos uero q̃ diuitiis abundant:& illis cumulandis intenti sunt diuites non esse:ex quo fit:ut paradoxum fit:sed solum sapientem uere diuitem esse facile probatur: quoniam animo est bene instituto & uirtute prædito: in quo aũt uirtus est:ei nihil deesse põt ad bñ uiuẽdũ:qđ supra disputatũ est. Et satis qđẽ sapiens hẽt si necessaria nõ defuerint & ea sine q̃bus uita eẽ oĩno nõ põt. Vlteri? nihil cõcupisceꝛ. dicetq̃ ut Socrates solebat non se uiuere ut edat:sed edere ut uiuat. ¶ Et q̃ diuites habentur:q̃m plura quotidie possidere studeꝛ. diuites re uera non sunt:nam diues animus hoĩs est:qui sibi uidetur diues:qui paucis minimisq̃ pro naturæ indigentia contentus est:at quod supra quoq̃ diximus:semper inops quicunq̃ cupit. Vt enim si diues quispiam quærẽdi finem faciet necesse est. Videtur aũt hoc paradoxum in Marcum Crassum illum diuitem dicere: in quo plurimas uirtutes unius auaritiæ sordibus obscuratas fuisse legimus. Neminem aũt diuitem aut appellari aut existimari debere aiebat:qui propriis facultatibus alere exercitum non posset. Cum bellicoꝛ sumptuũ nullus sit modus:nullaq̃ mensura bellũ nutriatur ut inqt Archidamus. Diues ergo auarus nõ esse uere diues oñditur. ¶ Quod solus sapiẽs &c. scilicet dicunt uel asserunt stoici. ¶ Quæ est ista:statim in aduersarium oꝛonem conuertit:cuius insolentiã & stultitiã arguit:q̃ se solum diuitem existimet. ¶ Ostentatio:iactatio:est ostentare sæpe ostendere gloriãdi causa. ¶ Pecunia tua: diuitiis:pecuniæ enim nomine quod supra diximus oĩa:continẽt quæ possidemus:q̃uis & pro signatis nũmis accipere possumus:quoꝛ ingentẽ numeꝛ Crassus possidebat. ¶ Insolens superba:nam insolens & arrogans intelligitur qui p̃ter legem agit humanã & naturalẽ. Ci. pro. M. Marcel. præsertim uictoria quæ natura insolens & superba est. ¶ Proch dii immortales. Exclamatio est ex nimia indignatione. ¶ Ego ne me lætari inquit debeo q̃ aliquid a p̃ceptoribus meis audierim ut didicerim:& ostendere possim:tñ abesse:ut diues sis:ut etiam pauper dici & haberi merearis. ¶ Audiuisse:& quia non satis est audire nisi etiam discas:ideo subdidit didicisse.

M. crassus neminẽ diuitẽ esse dicebat nisi eũ q̃ exercitũ alere posset ex suis reditib⁹

ASC.

QVod solus &c̃. Titulus hic græcus est. Oti monos hosopos plusios uel plousios. i. q̃ solus sapiẽs diues. Nam oti dr̃ q̃: monos solus: Ho. articulus est sophes sapiens:& plusios diues. Proposito aũt titulo rem disquirit dicens. ¶ Quæ: ideſt qualis est ista: ideſt tua & uilis. tam insolens: ideſt importuna & imodesta. ¶ Ostentatio. i. ostendendo iactatio: in pecunia cõmemoranda. ¶ Ne. i. nunquid tu solus diues supple es. ¶ Proch: dii immortales exclamatio est in indignãtis cõgrua q̃ deoꝛ fidem imploramus: cum in hoĩbus defit: quasi sit plenus ordo. ¶ Proch. i. profecto. O dii ĩmortales ego uestram fidem imploro cum mortalibus nulla sit scribitur autem etiam pro interiectio si, nec & h. ¶ Ego ne. i. putas ne aut uis ne. C pecuniose: q̃ ego non gaudeam me audiuisse:& didicisse aliquid. ¶ Solus (ne inquã) tu diues quid supple dicas: si probem quod ne diues quidem supplesis: cum te solum diuitem arbitreris.

FRAN MAT. Diues dī q tīn possi det quā tū ē satis adiūctū

¶ QVid si pauper etiā: in hoc est paradoxū: cum pauperem esse dicimus illum quem uulgus diuitem existimat. ℣ Qui enim: more suo uocabulum diffinit & ad rei diffinitionem accedit: omnis autem quæ de aliqua re suscipit disputatio debet a diffinitione proficisci: ut intelligatur quid sit id de quo disputat. ℣ Hoc uerbum: quod est díues. ℣ Opinor in eo: sententiam suam dicit Cice. & quis uere díues sit declarat: & his díues est inqt: qui tantum possidet quātum satis est ad liberaliter uiuēdum: hoc est: ut libere decet: uel ut etiam benefacere aliis indigentibus possit. Laudant enim diuitię ad liberalitatem conferūtur. Modo ea liberalitas modo nō excedat: aut non merentibus conferat. ℣ Nihil quærat: nam díues non est: qui augere patrimoniū studet etiam si plutima possideat: tūc demum díues qspiam intelligitur: cum his quæ habet cōtentus est. ℣ Quærat: labore corporis. ℣ Appetat: animo. ℣ Optet: plus est optare q̄ appetere. Nam optamus plærūq; quæ eis cōsequi possumus. ℣ Aius oportet tuus: q si fuerit uirtute p̄ditus: nihil optabit: & his cōtentus erit: sine qb⁹ uita esse nō potest. ℣ Pecunia: quā habet. ℣ Sinautem: oñdit a cōtrario diuitē non eē. ℣ Turpem: ut fœnerari: conducere: siccandū eluuiem portandum ad busta cadauer. ℣ Isto ordini: senatorio: non enim decet senatorem artē aliquā exercere nō honestā. Cūq; omnis ordo abesse ab auaritia longissime debeat: senatorius p̄cipue abesse debet: in Crassum possunt hæc dicta uideri. ℣ Fraudas: aliquid cuipiā per fraudem detrahis. ℣ Decipias: nō reddendo depositū. ℣ Poscis: cum poscere te non deceat: ut p agenda causa uel poscis: ut egeni solēt. ℣ Pacisceris: pactū facis: & cōuenis cū aliquo quantum ubi dare debeat: si hoc uel illud pro eo feceris. ℣ Aufers: occulte. ℣ Eripis: ui. ℣ Socios: quos tueri deberes: & illæsos conseruare at potius augere. ℣ Expilas: æra. Quod crimen peculatus uocatur. Expilare est paulatim detrahere: ærariū aūt locus est ubi publicæ seruant pecuniæ. Fuit aūt Romano rū ærariū in æde Saturni: qd̄ tpe quo is italiā incoluit fertur in eius finibus nullū esse furtū cōmissum: aut quia sub illo nihil erat cuiusq̄ priuatū. Nec signare solitum aut patiri limite cāpū: fas erat: in mediū q̄rebant. ℣ Si testamēta: alic⁹ senis orbi quē captas. ℣ Supponis: falsa pro ueris subiicis: unde extat lex testamentaria: quæ & de falsis dicitur: pœnam irrogans ei qui testamētum uel aliud instr̄m falsum scripserit: signauerit recitauerit: subiecerit: quue signum adulterinum fecerit: sculpserit: expræsserit: sciens dolo malo: eiusq; legis pœna inferuos ultimum supplicīū est: in liberos uero deportatio. ℣ Supponere: est falsum pro uero subiicere: unde pueri suppositi dr̄r quos græci ὑποβολιμαίους: idest suppositos pueros uocant ὑποβολλτίν enim subiicere & supponere est. ℣ Aius hoīs pulchra sīnia: nō ille uere díues est: q̄ arcam nūmis plenam hēt: sed qui bis q̄ sufficiunt cōtentus est: ut ait Seneca: q cum pauptate bene cōuenit díues est. ℣ Inanem: uacuū uirtute: quæ est uerus ai thesaurus. ℣ Ex eo quātū quisq; possidet: sed ex eo quantum cuiq; sufficit: nō etenim est pauper cui reg̃ suppetit usus. ℣ Filiam qs hēt. Exēplum subiicit quo ostēdit diuitē esse eū: q pro indigētia quæritq̄ maior est uni q̄ aliis: qm mēsura diuitiarū colligit ex indigētia cuiusq;. Sed q habet inumerabiles: dū singulas explere cupit diuitias cōsumit: díues aūt nō est: qa semp quærit: ut sp cōsumat: iuxta illud Nasonis. Quærere ut absumant absumpta regrete certant. A tq; ipse uitiis sunt alimēta uices. ℣ Quātum enim &c. Modus ergo diuitiarum est pro cuiusq; indigentia. ℣ Vt aiunt. s. fabulæ uel poetæ. ℣ Danai &c. Nota ē fabula Danao regi argiuorum quinquaginta filiæ: ægypto fratri eius quinquaginta filii fuerunt. Cum ergo ægyptus filias a Danao filiis suis locari postularet: primo negauit Dana⁹: qd̄ audierat ab oraculo fore: ut ab uno filiorum ægypti si gener suus esset occideretur. Coactus tamē dare filias fratris filiis: dedit illis occulto ferum: & iussit prima nocte maritos occidere: quod omnes fecerunt præter hypermestram: quæ lino uiro suo pepercit: a quo Danaus postea est occisus.

¶ QVId si etiā. i. insup pauper supple sis. ℣ Enim p qa quē intelligimus diuitē, aut in quo hoīe ponimus hoc uerbū. s. esse diuitē. ℣ Ego opinor q̄ sup. possimus in eo cui est tāta possessio: ut uiuēdo liberaliter sit facile cōtentus: q nihil quærat: nihil appetat: nihil optet amplius. ℣ Oportet enī ut sup. aius totus iudicet se diuitē non sermo hoīam: neq; possessiones tuæ supple te diuitem faciant. ℣ Et qui nihil putat deesse. nihil cui erat amplius: & q satiatus est: aut cōtentus etiam pecunia: cōcedo q̄ díues est. ℣ Si autē. i. si nullū quæstū putas turpē ꝓpter auiditatem pecuniæ. i. ꝓpterea q̄ tam auidus est pecuniæ. ℣ Cū. i. q̄is tum supple talis ne honestus qdem esse possit. i. decorus & cōgruus isti ordini diuitū: & si tu fraudas quotidie ullius supple rei possessione: tum quē tu decipis: & si tu possis paciscēris. i. pacta fraudulenta facis: si eripis: aufers: si spolias socios: si expilas. i. furaris & inimicis ærariū. i. reipu. thesaurū: si expetis testamenta amicog̃: aut sup. domus ne. i. q̄ nō expetas qdem atq; ipse. i. tu nō expetendo sup. ponis. i. falsē te loco ueri hæredis ponis & inscribi curas: dic sup. qdem. i. certe utrum hæc sunt signa abundantis. an egentis. q. d. nimiq̄ egentis: quia aius hoīs non arca solet appellari: díues putabo id putas: neq̄ ego putabo te diuitē: q̄is illa. s. arca sit plena. ℣ Dū. i. q̄diu: ego uidebo te inanem. i. insatiatum: quia tam deest auro qd̄ hēt q̄ quod nō hēt: ut dicit Seneca. q. d. minime. ℣ Etenim. i. qa certe hoīes metiuntur ex eo. s. aio modū. i. mensura diuitiarū. ℣ Quantum cuiq; satis sup. putant. ℣ Si quis habet filiam opus est supple ei pecunia pro dote. s. si quis supple habet duas: opus est ei maiore supple pecunia: & si supple habet adhuc plures: opus supple habet adhuc maiore supple pecunia: etiam si q̄nquaginta sunt filiæ: ut aiunt supple fuisse Danai: quæ patrueles suos quos maritos habebant: etiā quinquaginta una nocte interemisse dicuntur: præter Hypermestram quæ suo pepercit: si ergo quinquaginta sunt filiæ: tot dotes quærunt magnam pecuniam. ℣ Accōmodatur enim: ut dixi: modus diuitiarum quantum opus est cuiq; ad id. ℣ Igitur: qui habet plures. i. ualde multas filias: sed habet innumerabiles cupiditates.

Quid si ne díues qdē? qd si pauper etiā? quē enim intelligimus diuitē? aut hoc uerbum in quo hoīe ponimus. Opinor in eo: cui tāta possessio est: ut ad liberaliter uiuēdū facile cōtētus sit: q nihil quærat: nihil appetat: nihil optet amplius. Aius. n. tuus oportet se iudicet diuitē: nō hoīum sermo: neq; possessiōes tuæ: & q nihil deesse putat: nihil curat amplius: satiatus est: aut cōtētus ēt pecunia: cōcedo díues es. Si aūt ꝓpter auiditatē pecuniæ nullū quæstū turpē putas: cū isti ordini: ne honest⁹ qdē possit eē ullus: si quotidie fraudas. Quē decipis: poscis: paciscēris: aufers: eripis: si socios spolias: ærariū expilas: si testā amicoꝝ expetis: aut ne expetas qdē atq; ipse supponis: hæc qdē utrū abūdātis: an egētis signa sunt: aius hoīs díues nō arca appellari solet. Quāuis illa sit plena: dū te inanē uidebo diuitē putabo. Etenī ex eo quātū cuiq; satis metiunt hoīes diuitiarū modū. Filiā qs habet pecunia est opus. Duas maiore: plures maiore ēt: si ut aiunt Danai qnquaginta sunt filiæ tot dotes magnā quærūt pecuniā. Quātū. n. cuiq; opus est ad id accōmodat: ut unde dixi diuitiarū modus. Qui igit nō filias plures sed inumerabiles cupiditates hēt:

Opto plusq̄ appeto significat.

Expilare ærariū supponere.

Mēsura diuitiarū colligitur ex cuiusq; indigētia

Danai & egypti fabulam nota hic ASC.

Aius díues est nō arca Diuitiarū modus.

Quis díues sit opione Crassi Medicū uocat Crassū

℣ Exhaurire:

¶EXhaurire:euacuare:cõsumere. ¶ Multi ex te:hoc idem scribit Plutar. & Cice. in officiis. ¶ Ex suis fructibus:quos percipit & colligit ex prdiis suis:& possessiõibus. ¶ Quod populo Romano:scilicet alere exercitum. ¶ Ex uectigalibus: tributis. Vectigalem quicquid penditur nobis tributi ex aliqua re a nobis locata. Et ager uectigalis uocatur pro quo aliquid nobis penditur ab eo cuius usufructus est: cum proprietas nostra sit græci emphiteosim uocãt:uectigal & agrũ emphiteoticum. ¶ Exercitum nõ unam cohortem:neq; unam alam dicimus:iquid Vlpianus:sed nũeros multos militum. ¶ Ergo hoc proposito. Nullum esse diuitẽ nisi qui exercitum alere possit fructibus suis. Nam si Po. Ro. tot uectigalibus:

FRAN MAT

quæ breui tẽpore maximas copias exhaurire possint: hũc qñ ego appellabo diuitem cũ ipe egere se sentiat? Multi ex te audierũt:cum diceres neminem esse diuitem:nisi q exercitum alere posset suis fructibus:qd' populo romano ex tantis uectigalibus iampridem uix potest contingere. Igitur hoc proposito nunquam eris dines antequam tibi ex tuis possessionibus tãtum reficietur:ut eo tueri sex legiones:& magna equitum ac peditum auxilia possis. Iam fateris igitur:nõ esse te diuitẽ: cui tãtũ desit:ut expleas id qd' exoptas. Itaq; istã paupertatẽ:uel potius egestatem:ac mẽdacitatem tuam nunq̃ obscure tulisti. Nã ut his:q honeste rem quærũt:mercaturis faciendis:operis dandis:publicis sumendis itelligimus opus esse quæsito:sic qui uidit domi tuæ pariter accusatoꝝ atq; iudicũ ɔsociatos greges: qui inocentes & pecunioſos reos eodem te authore:corruptelã iudicii moliẽtes:qui tuas mercedum pactiones in patrociniis inter cisas pecuniaꝝ in concionibus cãdidatorum:

uix põt contingere:multominus tu poteris Crasse. Cupiẽs autem posse diues nunq̃ eris. ¶ Sex legiones. Ex tot enim constat exercitus. Et legio quidem peditum sex milia:equites sexcentos continebat:sine auxiliis quæ sic ab actu sunt uocata:q̃ his exercitus Romanus augereẽ cum accesserant:qui adiumẽto essent alienigenæ. Varro. ¶ Iã fateris. Diues est cui nihil deest:& qui ꝓpterea nihil optat. Tu cũ ex fructibus tuis exercitum alere cupias:& cũ id nõ possis diues certe nõ es. ¶ Itaq; &c̃. Cum fatearis nõ esse tãtum fructũ tibi:ut alere exercitum possis idem nõ esse te diuitem fateri uideris:& cum tanta sit cupiditas tua:oẽs te esse pauperem intelligunt. ¶ Pauptatem:pauper dicitur a paruo ære:qui:scilicet pecuniis non abundat. ¶ Egestatẽ:plus est egestas quã paupertas:egenus enim est cui desunt necessaria. ¶ Mẽdicitatem:mẽdicus est:qui cum ipse nõ habeat hostiatim quærat:uel residens in aliquo loco a trãseũtibus petit. Vnde mẽdicum dici festus existimat:q̃ quemq; præcatur:ut uitæ suæ medeatur cibo:uel is est mẽdicus:qui minus habet quã dicit. ¶ Nunq̃ obscure tulisti. Semp patefecisti. ¶ Nã ut his &c̃. probat Crassum per similitudinem diuitem non esse:& est argumẽtum a minori ad maius si his:qui honeste lucrari quærũt opus est iam partis:quãto magis tibi parto opus est: qui non honestas artes exerces:ut lucreris:sed omnia flagitia moliris:omnia teneas:ut diuitias comparare possis:ex

Nullum eẽ diuitẽ nisi q exercitũ suis fructibus alere possit.

Egestas plus ẽ q̃ paupertas.

quo diues nõ es. ¶ Rem:substantiam:bona/Horatius. Rem poteris seruare tuam. ¶ Mercaturis faciendis:emendis/uẽdẽdisq; rebus terra mariq; conuectis. Mercatura aũt honesta est:si sordida non est. Quod in officiis dicit Cicero. ¶ Operis dandis:locãdis operis:ut seruorum:quod Crassus faciebat:qui seruos circiter qngentos emit:fabrilis artis & architecturę petitos:quibus nõ ad ꝓpriæ domus extructionẽ tãtum utebatur:sed ciuibus ędificare uolentibus eoꝝ operas locabat mercede:author Pli. ¶ Publicis sumendis:ut cõducendis uectigalibus portubus:& cęteris eiusmodi. ¶ Sic qui uidit:sic tibi opus est quærere & multo magis. ¶ Accusatoꝝ iudicium &c̃ fuit Crassus rhetoricæ facultatis admodum studiosus. Citraq; illa uehemẽter elaborauit. Cumq; ad dicendum non satis idoneus natura esset:studio ac diligentia tantũ profecit:ut eos qui natura aptissimi in ea re essent:facile uinceret. Nullam autem causam q̃uis tenuem & contemnendam sic suscepit:ut ad eam agendam impręmiditatus accederet:cũq; Pompeius/Cęsar:ac Cicero nõnullas causas quasi se parum dignas reiicerent:ipse earum patrocinium suscipiebat: quare maximam apud populũ gratiam adeptus est:cũ esset accusatus & diligens:facilisq; ad opem indigentibus ferendam. Author Plutarchus. Cicero:qui parũ amicus erat Crasso. Ditari solitum dicit ex defensionibus diuitum sceleratorum & innocentum accusationibus. ¶ Accusatorum: qui ueniunt ad te ut te causam agente quempiam accusant:magnam mercedem pollicentes. ¶ Iudicium:qui a te corrupti pro libidine tua iudicant:& hunc damnant:illum absoluũt. ¶ Qui innocentes:suppleto ne dum uidet. ¶ Molientes fabricãtes & parantes quomodo iudicia:te authore:corrumpant. ¶ Reos:is dicitur reus de cuius re agitur:siue sit in culpa siue non:& propterea inquit reos innocentes. ¶ Pactiones:Pacisceris enim cum iis qui a te defendi uolũt:nec nisi certa mercede constituta ad dicendum accedis. Ordo est:qui uidet tuas pactiones mercedum intercisas & interpositas patrociniis:& qui uidet pactiones pecuniarum intercisas in concionibus candidatorum. ¶ Contionibus. Conuentibus. ¶ Intercisas:pecuniis in contionibus:& qui uidet pecunias interpositas aut interceptas in multitudine candidatorum:pecuniam enim ab iis intercipiebatur:qui suffragium eius petebant in magistratuum petitione. ¶ In contionibus: comitiis. ¶ Cãdidatorum:qui in alicuius magistratus petitione uersantur:candidati a toga candida:quam per id tempus induebant sunt dicti. Cicero pro Murena:solitus sum dicere magis te fortem senatorem mihi uideri q̃ sapientem candidatum toga candida induti in campum Martium ad petendos magistratus descendebant.

Res ꝑ substantia & bonis ponit.

Cicero Crasso inimic?

¶QVÆ põt exhaurire breui tpe maximas copias. s. diuitiaꝝ:qñ appellabo ego hũc. i. talẽ diuitẽ:cũ ipse sentiat se agere. q. d. nunq̃ multi audierũt ex te:alludit ad eũ quẽ in officiis id dixisse testat:cũ diceret neminẽ esse diuitẽ:nisi sup. eũ q posset alere exercitũ suis fructibus. i. puẽtibus:qd' uix põt ɔtingere iãpridẽ. i. post tot uictorias ꝑlo ro. ex tãtis uectigalibus. i. publicis redditibus. ¶ Igit tu nunq̃ eris diues hoc ꝓposito sup. stãte:anteq̃ tñ sup. pecuniæ reficiet. i. coaceruabitur ex tuis possessionibus:ut possis tueri. s. a fame & frigore:eo. s. pecuniaꝝ cumulo:sex legiones:& magna auxilia eqtũ & peditũ. ¶ Cũ igit fateris te iã nõ esse diuitẽ:cui desit tñ priusq̃ puenias. s. ad hoc:ut expleas id qd' exoptas. ¶ Itaq; tu nunq̃ tulisti obscure:sed in ꝓpatulo istã. s. tuã uilem pauptatẽ uel potius egestatẽ ac mẽdacitatẽ. ¶ Nã ut nos itelligimus opus esse q̃sito. i. acqsita his:q q̃rũt honeste rẽ. i. diuitias faciẽdas mercaturis. i. faciẽdo mercaturas honeste: & opis dandis. i. dãdo opas:& sumẽdis. i. opis:aut rebus publicis:sic q uidit domi tuę greges. ¶ Accusatoꝝ & iudiciũ ɔsociatos:pariter q uidit inocẽtes & pecuniosos reos. i. accusatos in iudicio:& moliẽtes te eodem authore corruptelã iudicii. ¶ Qui uidit tuas pactiones mercedũ pecuniaꝝ intercisas. i. iminutas in patrociniis:q nõ iustũ patrocinium ꝓbes pro pactiõe mercedũ. ¶ Qui uidit in cõtionibus cãdidatoꝝ. i. cõpeditoꝝ dignitatũ. ¶ Qui cãdidati in uestibus albis ambiebant.

Copiã declarat satietas.

ASC.

FRAN MAT. Fœnus a fœtu terræ dicitur.

¶ DImissiones libertorum: quos ad diuersa loca mittis lucri causa. ℣ Fœnerãdas: fœnore alligandas: propterea enim mittis in fœnerationem exerceãt: qua uia nulla facilior ad cõparãdas pecunias: unde fœnus dicitur a fœtu paritis atq; increscentis pecuniæ. ℣ Diripiendas: hoc enim pacto sic spoliare: ut diripere hostiliter uideãtur. ℣ Expulsiones uicinoꝝ. ex suis enim ædibus: uillis: & prædiis uicinos extrudis: si quæ possident tibi placuerit. ℣ Latrocinia: spoliando atq; occidendo quoscunq; ex quibus spes lucri tibi arriserit. ℣ Qui cum seruis: cum his omnibus societatẽ lucri causa cõtrahebat nam damni & lucri in iure ciuili societas est. ℣ Qui possessiones uacuas. Crassus trecẽta tantum talenta ex paterna hæreditate accepit: prius tamẽ q̃ aduersus parthos exercitum duceret septem milium & centum talentorum summam coegit. Cum tamen decimam facultatis partẽ herculi consecrasset: & publice epulum dedisset populo: ac tres nũmos in singula ciuium capita contulisset. Maximam aũt diuitiaꝝ partem ex ciuilibus bellis atq; incendiis comparauit calamitatibus publicis ad priuatas utilitates abutens. Cum enim Sylla uictor urbe potitus interfectorum a se ciuium bona quasi prædam iusto bello ex hostib⁹ captam uenderet: cupieretq; q̃plures ex potentioribus ciuibus illarum quasi contagione inquinari: nihil unquam Crassus uel largitionis uel emptionis nomine accipere recusauit. Multas præterea ciuitatis partes incendio consumptas & deformes tãtum parietes quasi domorum cadãuera derelicta cũ uidisset: quotquot earum potuit paruo admodum precio mercatus est: cum illarum dñi partim metu: partim egestate cõpulsi: nihil petẽti negare auderẽt hoc itaq; pacto magnam urbis partẽ iuris eius fieri cõtigit. Author Plut. his dictis quæ de Crasso scribit Ci. facilius intelligẽt.. ℣ Vacuas: pulsis ueris possessoribus & dominis. ℣ Proscriptiões locupletum. Quoꝝ nomina refers in tabellam & in publico proponis: ut impune occidi possint: diuitum noia pscribebat Crassus: ut eoꝝ bona inuaderet atq; occuparet. ℣ Qui cędes municipioꝝ: hoc est cædes in municipiis factę. Multa aũt municipia. L. Sylla cœpit & diripuit. In q̃bus opera Crassi & uoluntate multi occisi. Nã Syllanus fuit. ℣ Messem. Sylla quotiens prõptiorem ad obsequia militem reddere uolebat: aliquam ei diripiendam urbem concedebat: & hoc messem illi uocabat: quasi hac uia & ratione fructus suos colligeret: qui ad tẽpus sufficerẽt: sicut ex agris fructus colligunt agricolæ ad annum sufficiãt. ℣ Messem: ergo prędam ueluti fructus quos ex agris colligunt agricolę. ℣ Testamenta subiectarum: quoꝝ ea essent pro arbitrio suo dictata: quod factitare solitum. M. Regulum causidicum. Plí. iunior scribit his uerbis. Aspice Regulum qui ex paupere & tenui ad tãtas opes per flagitia processit: ut ipse mihi dixerit cum cõsuleret q̃ ato ter tertium sexcẽties impleturus esset: inuenisse se extra duplicata: q̃bus portẽdi milies & ducẽtias habituꝝ & habebit: si modo ut cœpit aliena testamẽta: quod est improbatissimũ genus falsi ipsis quoꝝ sunt illa dictauerit. ℣ Tot qui sublatos homines: de ciuitate pulsos aut occisos. ℣ Venalia. Qui omnia uenalia apud te uideat & exponit quę uenderet Crassus: delectum habebat: hoc est milites & pedestres copias deligebat: neminẽ assumebat a quo p̃cium non accepisset. ℣ Decretum. Senatus qđ pro aliquo fiebat nõ prius ab illo obtinebaꝫ quam aliquid Crasso persoluisset. ℣ Alienam: nõ suam: sed & aliocꝝ uendebat sententias: quas pro aliquo aut in iudiciis aut in senatu dicebat: uel dici faciebat. ℣ Forum iudiciales causas & forẽses quas uendebat. ℣ Domum: quę nemini patebat nisi aliquid afferẽti: iuxta illud Properti. nitor ad dantem uigilet: si pulset inanis: surdus in obductam somniet usq; seram. ℣ Vocem: nõ. n. gratis salutabat. ℣ Sententium: etiam ab his accipiebat quos salutare aut resalutare nõ dignabat. Iuue. quid das ut Cossum aliquando salutes ut te respiciat clauso uegento libello. ℣ Quãquã legimus apud Plutarchum sũmam Crasso in appellandis ciuibus: salutãdisq; humanitatem fuisse accipere igitur: & sic possumus uocem: ut pro aliquo diceret: silẽtium ut taceret: & non accusaret. ℣ Hũc: huiusmodi homines qualis tu es Crasse. ℣ Cui aũt: hinc eliciẽ syllogismus. Ille non est diues cuicũq; opus est quæsito: hoc est quærere: & lucrari tibi opus est quęsito Crasse: nõ igitur tu diues. ℣ In copia: ut adsit rerum copia pro indigentia. ℣ Fructus: usus. Nunq̃ diues: quia semp inops quicũq; cupit. Diuitem non esse Crassum per diffinitionem partium diuitiarum probat: quæ diuitiæ copia sunt ad usum: hæc uero copia per facietatem uerum atq; abundantiam acquiritur: qui hac saturitate caret: diues non est: diffinito qdẽ bona est: si diffinitũ in genere cõsideres: sed nõ congruit huic diffinito in specie. ℣ Mecũ autem: nõ loquar inquit: de pecunia mea: & cur nõ loquaꝫ rõnem subiicit. ℣ Modica: moderata. ℣ De me silebo. Animi mei uirtutem retinebo: de qua si loqrer me copiosiorem te esse oñderem: & ego arrogãs uiderer.

De crudelitate syllæ in marianos.

Nullũ eẽ diuitem pp diuitias sed uirtute oña cõsistere

dimissiones libertoꝝ ad fœnerandas diripiendasq; pro uicias: qui expulsiones uicinoꝝ: qui latrocinia in agris qui cum seruis: cum liberis, cum clientibus, societates: qui possessiones uacuas: qui proscriptiones locupletũ: qui cædes municipiorum: qui illam Syllani temporis messem recordetur: qui testamenta subiecta: totq; subolatos homines: qui deniq; omnia uenalia delectum decretũ, alienã, suam sniam/forꝝ/domum/uocem/ silẽtium q̃ hũc nõ putet cõfiteri sibi quæsito opus eẽ. Cui quæsito opus sit: quis unq̃ hũc uere dixerit diuitem? Et enim diuitiarum est fructus in copia. Copiam aũt declarat facietas rerum atq; abundantia quam tu: quoniam nunq̃ assequere: nunq̃ omnino es futurus diues. Meam aũt quoniã pecuniam cõtẽnis. & recte: est enim ad uulgi opiniõ mediocris: ad tuã nulla ad meã modica: de me silebo:

ASC. ¶ DIMISSIONES libertorum ad fœnerandas & diripiendas prouincias: qui uidit expulsiones uicinorum: qui uidit latrocinia in agris: qui uidit societates cum seruis: cum liberis cum clientibus: ideſt confusas. ℣ Qui uidit possessiones uacuas. ℣ Qui uidit proscriptiones locupletum (sed & locupletum dicitur.) ℣ Qui uidit cædes: ideſt occisiones municipiorum: ideſt municipium: hoc est eorum: qui in municipiis degunt: sed accepit locum pro locatis: qui recordetur illã messem: ideſt calamitatem ac uastationem temporis syllani: quo Lucius sylla proscripsit tot bonos ciues & tot interemit: qui recordetur tot testamenta subiecta: ideſt falsę adiecta. ℣ Qui recordetur tot homines sublatos: ideſt occisos. ℣ Qui deniq; recordetur omnia uenalia: delectum & decretum alienum: & suam sententiam/forum/domum/uocem. ℣ Silentium: supple qualia fuerint recordetur: quis non putet hunc: ideſt talem ac talia molientem non confiteri opus est quãto: ideſt ut acquirat & acquisitum habeat. ℣ Quis autem dixerit unquam hunc cui opus quæsito uere diuitem: quasi dicat nemo. ℣ Et enim fructus diuitiarum est in copia. ℣ Autem pro sed facietas rerum atq; abundantia declarat copiam qui facietatem & copiam: quoniam nunquam assequere: ideſt assequeris: hoc est impetrabis: tu nunquam omnino es futurus diues. ℣ Autem pro sed: quoniam tu contemnis meam pecuniam: & recte: est enim mediocris. ℣ At: ideſt secundum opinionem uulgi: & est nulla: ideſt uidetur quasi nulla ad opinionem tuam: & est modica ad opinionem meã: ego silebo de me & loquar de te.

℣ SI censenda

¶ Si censenda:& exemplis pbat diuitiis uinci Crassum a multis etiã pauperibus. Fabriciũ. ut ait Valerius: locupletem faciebat non multa possidere sed modica desiderare. ¶ Pyrrhi: regis epirotarũ. ¶ Respõsum: de quo superius. ¶ Hęre/ditatẽ Lu. P. L. Æmilius Paulus filiꝰ eius: fuit q apud cãnas cecidit: de liguribꝰ triũphauit: pſem philippi filiũ macedonũ regẽ cœpit: & in triũphum: duxit: in q̃ lætitia duos filios amisit: & pgressus ad populũ gratias fortunæ egit. q; si quid ad uersi reipublicæ: imminebat sua esset calamitate decisum: ob hæc oia eni a populo & senatu cõcessum est: ut ludis circensi/bus triũphali ueste ueteretur. Tãtæ autẽ fuit paupertatis: ut post mortẽ eius dos uxori nisi uẽditis possessiõibꝰ exolui nõ potuerit. ¶ Ad liberalitatẽ Africani: hic est Scipio Æmilianus Pauli Æmi. macedonici filius a Scipionis superioris filio ualitudinario adoptatus: qui partẽ hereditatis naturalis patris: quę sibi iure debebat Qu. Maximo Fratri ultro cõcessit. ¶ Hæc pfecto: ut ipernere aug̃: largiri ptẽ hæreditatis fratri &c̃. ¶ Quis igit: concludit. Cum uirtutes multo pluris faciẽdæ sint: q̃ diuitiæ: sequitur ut quãto quis uirtutibus magis abũdet: tanto magis diues sit. ¶ Nulla uis: copia & abũdantia. Iuue. Verbog̃ tanta cadit uis. ¶ O dii immortales: laudat persimoniã ut ostẽdat uerũ esse quod dixit in uirtute diuitias esse: & magnum esse uectigal dicit: hoc est fructũ atq; prouentum. Ex quo cõquęritur de sumptuosis hominibus: qui omnia temere effundunt. Est autem parsimõia frugalis & moderatus uictus. Qui sumit necessaria: non autem effundit & dissipat: parcere: cõseruare est. Virg. libro decimo. Argentiq; atq; auri memoras quæ multa talẽta nate parce tuis: præteritũ facit peperci & parsi. Vnde parsimõia: & parce agere. inqt Donatus: laudis est nimium peccati. Virg. parcas apes uocauit: hoc est seruatrices: neq; parcus dicitur ab arca neq; ab arcẽdo: sed a paruo uel parũ: ut Gellio placet. ¶ Quæstuosum: quęstus & lucri cupidũ. ¶ Vectigal: ueluti uectigal hoc est fructus & prouẽtus. ¶ Sumptuosissimos: ut Lucullum & hortensium: quorum utrunq; immoderato sumptu in rebus inanibus usum legimus. Cõparat aũt sumptuosissimos parcis: & ostẽdit pauperiores esse. ¶ Capit ille: sumptuosus quicunq; sit. ¶ Sexcẽta sextertia: dicitur sextertius & sextertium. Numus autem est duarum semis librarum: notatur autem per duo ll. &. S. a quo incipit semis: unde sextertius dicitur semis tertius: de quo Aruntius hæc ait: sextertius olim dupondius & semis idest duę libræ & semis: quasi semis: tertius quo tempore denarius decussus ualebat: hoc est post duos: sequens tertio loco est semis: ueteris autem consuetudinis fuit retro æra dicere ita: ut semis quintus: semis quartus: semis tertius enunciarent: sensus uero est: aliquis sumptuosus sexcenta percipit sextertia ex prædiis suis: alius parcus & frugi centum: ille omnia absumit: huic quoniam modeste usuit aliquid in fine anni supereſt ex centum sextertiis: ergo hic illo ditior est. ¶ In uillis: multo magis in urbe. ¶ Sola marmorea: sola legendum est: quæ sunt sedilia in quibus singuli tantum possunt sedere: ideoque solare sternere dicuntur qui solisternium habent: & solaria uocantur babylonica quia eadem sternuntur: author Pompeius: solarium uero dictum in quo horæ in sole inspiciuntur. ¶ Vestes: stragulas: & ad cultum corporis. ¶ Non modo ad sumptus fructum est sed etiam ad fœnus exiguus. Sic legendum est: & sic habent emendati codices. Nam si legas non modo a fructum est sumptus sed autem ad fœnus exiguus: sensus uerus elici non potest. Qui est tot huiusmodi homines sumptus facere: ut fructus ei non sufficiant etiam ad persoluendas usuras. Nam ut cupiditatibus satisfaciat etiã muneras cũ fœnore accipi pecunias. ¶ Ex meo tenui uectigali. Ex meo paruo prouentu. ¶ Detractis sumptibus cupiditatis: quos aliqua cupiditate in pulsus facio. ¶ Redũdabit: aliqd superabũdabit: nõ enim oĩa absumã.

¶ Si res est nobis censenda: atque æstimanda: utrum: ideſt quod duorum nos æstimabimus: ideſt appreciabimus plu/ris: iudicabimus plus ualere: an pecuniæ pyrrhi: quam dabat: ideſt dare uolebat Fabricio illi romano continentissimo: an continentiam Fabricii: qui repudiabat illam pecuniam. ¶ Verum supple pluris æstimabimus: an aurum samnitum: ideſt quod samnites obtulerunt Marco Curio: an responsum. ¶ Marci Curii: qui respondit romanos potius uelle imperare habentibus aurum q̃ auro. ¶ An etiam hæreditatem Lucii Pauli Æmilii qui persas expugnauit. ¶ An liberatem africani: scilicet Scipionis qui concessit Quinto Maximo fratri suo suam partem eius hæreditatis. ¶ Profecto hæc quæ sunt potiora: scilicet membra summarum uirtutum sunt æstimanda pluris: quam illa quæ sunt membra pecuniæ. ¶ Quis igitur ita ditissimus habendus est: si quidem supple demus: ut quisq; possideat quod sit plurimi supple faciendum: si dubitet quin in uirtute diuitiæ sint: quomodo nulla possessio: & nulla uis Auri & Argenti est æstimanda pluris quam uirtus. ¶ O Dii immortales: homines non intelligunt: q̃ ideſt quantum magnum uectigal: ideſt redditus & prouentus rerum sit parsimonia. ¶ Ego enim uenio iam ad sumptuosos: ideſt qui multa expendunt & relinquo istinc quę/stuosum: ideſt multa quærentem. ¶ Ille capit ex suis prædiis: ideſt ponatur quod capiat. ¶ Sexcenta: ideſt ualde multa (eum enim numerum pro incerta multitudine moris est ponere) sextertia: ego supple capio ex meis supple prædiis centum supple sextertia sumptis: ideſt expensa est illi facienti in uillis suis aurea tecta. ¶ Et sola: ideſt pauimenta marmorea & concupiscenti signa: tabulas: suppellectilem: & uestem infinite: ideſt insatiabiliter est dico sumptus ille exiguus illi non modo ad fructum: sed etiam ad fœnus: ideſt ad lucrum usuræ. ¶ Sumptibus more cupiditatis: ideſt q̃ cupiditas non egestas: aut utilis faceret: detractis: ideſt si uelim eos detrahere aliquid etiam uenundabit: ideſt superetit: ex meo tenui uectigali.

FRANMAT L. Pauli æmilii triũphꝰ

In uirtute diuitias esse

Parcꝰ a pagꝰ dr̃

Sextertius & sextertiũ dr̃ Solariũ & solaria & solisternium.

ASC. Fabricii otinẽtia M. Curius. L. Paulus.

PET. MAR.

CVTER igit: ꝓbat diuitiorẽ sic eẽ cui supereſt in fine anni. ℣ Cui deeſt: ut ſumptuoſo. ℣ Cui ſuperat: ut parco. ℣ Et plus reqrit ad ſe tuẽdã. Vñ ait columella qd̃ ſapiẽs unus de ſeptẽ in ꝑpetũ poſteritati ꝓnunciauit: ad hñdũ modũ agri ſuraq; rebus id nõ ſolũ aliud acturis: ſed & agrũ paraturis dictum itelligi: ne maiorẽ q̃ ratio calculorum patit emere ꝙ quam uelit. ℣ Et huc ſpectat præclara Virg. ſentẽtia: laudato igẽtia iura exiguũ colito: pœnos itẽ acutiſſimã gẽtẽ diuitẽ cõuenit imbecilliorẽ agrũ q̃ agricolam eſſe debere: qñ cũ ſit colluctãdũ cum eo: ſi fundus ꝓualeat dominus allidi. Caue quoq; ſic ꝑcipit agrũ emturis: ſumptuoſus agger ne ſiet ſcito idẽ agrũ quod hoiem q̃is quæſtuoſis ſiet: ſi ſũptuoſus fuerit relinquere nõ multum. ℣ Suis uiribus: nulli alioꝝ indigens auxilio. Virtus. n. ſola ſufficit ad bñ uiuendũ: ubicũq; ſumus ꝑſto eſt: ac tueť. ℣ Sed qd ego: nõ uult de ſe loq; ſicut poſſet: qa non oino ab aliorũ abeſt errore: uitio tñ tꝑis quo oẽs auari erant: & paradis diuitiis ſtudebãt. ℣ M. Mãlius: hoc exemplo oñdit in quo hoie ueræ ſint diuitiæ: hic. M. Mãlius fuit uir ꝓtinẽtiſſimus: cuius pentes Ci. & Craſſi meminerãt: uixit ſemp moderatiſſime parua domo: q̃ fuit in carinis: & fundo q fuit in labicano contentus oĩum ꝓpterea ditiſſimus iudicãdus ꝙ ſibi eẽ diues uidebat: & nihil cupiebat. ℣ Curios & Lucinios: de qbus ſæpe ſuperius locutus eſt: per lucinũ autẽ Fabriciũ intelligit: nã Fabri. Luci. dictus eſt de quo Vale. Ma. Idẽ ſenſit. Fabri. Lucinius honoribus: & authoritate omni ciue tꝑibus ſuis maior cenſu par unicuiq; pauꝑimo. ℣ Ædiculas: puas ædes. ℣ In carinis. Regio romę carinæ fuit monti cęlio ꝓxima & caput ſacrę uię: author Varro: Virg. romanoq; foro & lautis mugire carinis. Sic dictę ſunt: qñ in ea regione ædificia eſſent in carinaꝝ modum qd̃ tradit. ℣ In labicano. In uia latina: labicũ oppidũ fuit a quo uia ipa labicana: uetuſtũ: & in ſublimi loco poſitum ꝓcul a Tuſculo: author Strabo. ℣ Cenſus diuitiaꝝ & ꝓuentus. Nã cẽſor erat: ut ait Varro: ad cuius cẽſionem. i. arbitriũ populus cenſereť: uñ cenſus ꝓprie eſt: quã uulgus dicit æſtimationẽ bonorum quę qſq; poſſidet. ℣ Victu: ut tñ habeas quantum ſatis eſt ad uictũ & cultũ corporis. ℣ Modus: a mẽſura: hic eſt. n. modus & finis pecuniæ: ut ſufficit ad uictũ & cultum neceſſariũ. ℣ Cupidũ pecunię: grẽci dicũt. φιλοχρηματον. ℣ Emacem: nihil intẽtum emẽdis uectigalibus. Cato admonet agricolã ne cupide emat. ℣ Et. n. ſi iſti. Argumẽtum eſt a minori ad maius: ſi auari ingt magnificiunt areas: & prata qd̃ q̃ſi noceri illis nõ põt: quãti uirtus factẽda eſt q̃ uiolari non põt certe maximi. ℣ Prata: hoꝝ ut Pli. ait facillima agricolis cura ac minimi impẽdii: uñ & prata dici exiſtimanť qd̃ ſint ad ferẽdũ fructũ ſine labore nr̃o parata. ℣ Areas: quaſdã. Area ꝓprie: ut ait feſtus: dr̃ locus uacuus quaſi exaurierit: & nõ poſſit quicq̃ gemeret. Areas aũt locare ſolebãt ueteres aliqd opis illic facere uolẽtibus. ℣ Minime noceri poſſit. Nã neq; pluuiæ: neq; grãdo: aut uẽti aliaue tẽpeſtas nocet: & Cato ingt: Iuppiter nocere nõ poſſet. Quaſi addidit qa tãta uis poſſet eſſe tẽpeſtatis aut diluuii: ut auellere poſſet. ℣ Eripi: per uim: ſurripi ꝑ fraudẽ. ℣ Tẽpeſtatũ: aeris mutationũ. ℣ Tꝑoꝝ muta. ut ſi paci ſuccedat tꝑs belli. ℣ Sęmpiternas. Sola. n. uirtus: ut ait: Saluſtius ſtabilis æternaq; habeť. ℣ Improbi autem: demonſtrat a contrario ſenſu ſolos ſapientes diuites eſſe. ℣ Incertas: fortunæ ſubiectas. ℣ Inopes: qui ſunt bene ope. ℣ Pauperes: quibus eſt modica pecunia.

Imbecilliorem agrũ q̃ agricolã eſſe debere.

Caringę locus in monte cœlio a carinarũ ſilitudine in ędificiis illis

Argumẽtum a minori ad maius.

Solos ſapiẽtes eſſe diuites.

Vter igitur eſt ditior cui deeſt an cui ſuperat? q egerat an qui abũdat? cuius poſſeſſio: quo eſt maior? eo plus reqrit ad ſe tuendam: an quæ ſuis ſe uiribus ſuſtinentur. Sed qd ego de me loquor: q moꝝ ac tempoꝝ uitio aliquãtulum etiã fortaſſe in huius ſæculi errore uerſer. M. Málium patrum noſtroꝝ memoria ne ſemp curios & Lucinios loquamur pauꝑ tãdẽ fuit: habuit. n. ædiculas in carinis & fundũ in labicano. Nos igiť ditiores ſumus qui plura habemus. Vtinã qdem eſſemus. Sed nõ eſtimatione cẽſus: neꝝ uictu atq; cultu terminať pecuniæ modus: nõ eſſe cupidũ: pecunia eſt: nõ eſſe emacem: uectigal eſt. Cõtentũ uero ſuis rebꝰ eſſe maximæ ſunt certiſſimæq; diuitiæ. Etenim ſi iſti callidi reꝝ æſtimatores prata & areas quaſdam magno æſtimãt: qd̃ ei generi poſſeſſionum minimo quaſi noceri põt: quãti eſt aſſidua mãda uirtus quæ nec eripi nec ſurripi põt: neq; naufragio: neq; incẽdio amittitur: nec tẽpeſtatum: nec temporꝝ ꝓmutatione mutať: qua ꝓditi qui ſunt ſoli ſunt diuites. Soli enim poſſident res & fructoſas & ſæmpiternas/ſoliq;/qd̃ eſt ꝓprium diuitiaꝝ: contenti ſunt rebus ſuis. Satis eſſe putant quod eſt: nihil appetunt: nulla re egent: nihil ſibi deeſſe ſentiunt: nihil requirunt. Improbi autem & auari qui incertas atq; in caſu poſitas poſſeſſiones hñt: & plus ſemp appetũt: nec eoꝝ qſquã adhuc inuẽtus eſt cui qd̃ haberet: eſſet ſatis: nõ modo non copioſi: ſed etiam inopes ac pauperes æſtimandi ſunt.

FINIS.

FINIS.

CIGitur uter ſup. nr̃m eſt ditior: an cui deeſt: an cui ſupat: id eũ ſupra q̃ ſatis eſt: an is q eget: an q abũdat: an ſup. is cui quo. i. quanto maior eſt poſſeſſio: eo. i. tãto plus reqrit ad tuẽdã ſe: an ſup. is cui eſt poſſeſſio: quę ſuſtinet ſe ſuis uiribus. ℣ Sed qd ego loquor de me: q uerſer in errore huius ſęculi: fortaſſe ẽt aliquãtũ ſæpe uitio. i. ꝑ uitiũ moꝝ ac temporum. ℣ M. Mãlius fuit memoria patrũ noſtroꝝ. i. ut pr̃es noſtri memorãt: pauꝑ tãdem. i. ut aliqñ de eo loq̃mur: & nõ loquamur. i. in ore habeamus ſemp Curios & Lucinios quotiẽs pauꝑtatẽ aut ꝓtinẽtiã laudamus. ℣ Habuit. n. uidelicet Manlius ædiculas. i. puas ędes in carinis. i. in uico romano: ubi ædes erãt in modũ carinaꝝ extructæ: & hẽbat fundũ in loco po. i. deſt loco uili ſic dicto. ℣ Igiť nos q plura hẽmus ſumus ditiores. ℣ Quidẽ. i. certe utinã eſſemus: ſed modus. i. menſura pecuniæ terminať. i. ꝑficit: nõ æſtimatione cẽſus: neꝝ. i. ſed uictu atq; cultu. i. uſu eius. ℣ Nõ eẽ cupidũ: eſt pecuniæ nõ eſſe emacem. i. aſſidue emere uolẽtem eſt uectigal. i. ꝓuẽtus. ℣ Vero ꝓ ſed: ueręq; & maximę diuitiæ ſunt eſſe otenti ſuis. ℣ Et enim ſi iſti callidi æſtimatores. i. apreciatores reꝝ æſtimant magno. ſ. precio prata & quaſdã areas: q. i. ęa q̃ minime noceri põt ei generi poſſeſſionum quãti eſt uirtus æſtimãda. q. d. ĩfinito. ℣ Pluris quæ nec eripi. i. uiolenter rapi: nec ſurripi. i. clam rapi põt neq; amitti naufragio: neq; incendio: nec mutatur perturbatione tẽpeſtatum: nec tẽporꝝ qui p̃diti ſunt: ſoli ſunt diuites. ℣ Ipſi. n. ſoli poſſidẽt res & fructuoſas & ſęmpiternas: & ipſi ſoli ꝓtẽti ſunt ſuis rebus qđ eſt ꝓprium diuitiaꝝ. ℣ Ipſi putãt ſatis eſſe id qd̃ eſt. i. qd̃ habent nihil appetunt: nulla re egẽt. ℣ Nihil ſentiunt ſibi deeſſe: nihil reqrũt. ℣ Aũt ꝓ ſed: improbi & auari: q̃. i. quãtum ĩcertas poſſeſſiones & in caſu poſitas hñt. q. d. ĩcertiſſimas: & appetũt ſemp plus: nec quiſq̃ eoꝝ eſt iuentus: cui ſatis eſſet qd̃ hẽret. Et ideo æſtimãdi ſunt nõ modo nõ copioſi ac diuites: ſed etiam inopes ac pauperes quãtum qdem ad aĩam: etiã ſi poſſideãt q̃ plurima.

FINIS.

℣ Magnifico

Tanq̃ alteri Bru. paradoxa de.

Prima disputatio.

Secūda disputatio.

Tertia disputatio.

A. Ge.

A. Ge.

Quarta disputatio.

Quīta disputatio.

Sexta disputatio.

Horatius.

¶Magnifico ac Generoso dño Gabrieli Hemo pfício Veneto Senatori dignissimo. Iulius Ferettus Rhauē. S.P.D.

Sæpe ac multum mente animoq; cogitaui magnifice ac generose Gabriel: si qd munus tuis dignum auribus deligere possem. Cum te phiæ liberaliumq; artium studiosissimum esse perspexerim: rem tibi gratam fore existimaui: si hæc Ciceronis Paradoxa tanq̃ alteri Bruto dedicarem. Disputationes profecto tuo dignas iudicio: qui inter prudētiores uersari solitus es. Eas enim perleges memoria nostra recensendas. Quæ licet a uiris eruditis: cōmentariis cōpluribus fuerint expositæ: non emēdatis tamen codicibus ad usq; tēpus editæ: legentibus parq; profutura animaduertens ex parentis mei: codice emendationes cōplures: ad hāc Georgii de Rusconibus de me benemeriti impressionem sunt additæ: ut codex ipse nunc emēdatus cognitu facilior esset: circa ipsas disputationes intelligendas. Quarq; prima diffusius in. iii. de officiis sub Panetii noīe tractat: ubi ait Cic. ego a te postulo carissime fili: ut mihi concedas si potes nihil præter id quod honestum sit: per se esse expetendum: si hoc non licet per Cratippum ad id certe dabis: quod sit honestum id esse maxime ꝓpter se expetēdum. Eam disputationem (ut facis quotidie) a phīs distractam explicatamq; a Cicerone liberius clariusue perspexeris. ¶ Secunda disputatio est: in qua nititur stoicū illud persuadere: & uerq; profecto in sapiente: uirtutem solam homini ad bene beateq; uiuēdum. ¶ Hanc enim disputationem in lib. tuscu. quæstionum. y. latius patere inuenies: q̃ hoc in loco in quo breuissime cōplexus est. ¶ Tertia est in qua stoicoq; repræhenditur opinio. Qui existimāt parua peccata magnis æqualia esse: quoq; opinionem. A. Gel. irridet in lib. xvii. cap. i. exemplo amphoræ: cui deest congius: illud uero uerius dictum est in eadem quæstione non rerq; euentu: sed hominum uitiis esse metienda. De quibus. Aul. Gel. in lib. vi. cap. ii. ubi ponit uersus illos uulgatos. Hei mihi cur dānant mortales numina cœli: esse asunt etenim per nos mala: cum tamen ipsi uecordi præter fatum sint mente dolores. ¶ Quarta sequit̄ in qua fatuos homines non stultos modo esse sed dementes ac insanos opinantur stoici: de qua latius in eius oratione ad pontifices tractat. ¶ Hanc tamen tu tua prudentia facilius iudicaueris. ¶ Quinta disputatio inter phios & sapientes certissima est: solos sapientes esse liberos etiam si fuerint serui: id qd in eo sermone testatur Horatius. Iādudum ausculto & cupiens tibi dicere seruus pauca reformido: ubi seruus nititur probare domino se liberum esse ac dñm seruū. Quoniam cupiditatibus eius inseruiret dñs. ¶ In sexta & ultima disputatione: iudicat Cicero solum sapiētem esse diuitem. Quoniam hominis animus non pecuniarum copia diuitem præstat. ¶ Eam esse in officioq; primo tetigit Ci. sed latius in lib. de bon. malorumq; fin. & Hora. in epistolis: has etenim disputationes sum arbitratus tibi non iniucundas fore: & si omnia memoria cōplecteris. Quæ sunt apud Aristo. in ethi. lib. disputata: mihi sat erit si dignatus fueris: has eo animo suscipere. Quo seruos tibi dedituissimos in paruis etiam rebus solertes benigno soles respicere uultu. Quod si sensero me tibi pergratum munus attulisse alacriorem reddideris ad maiora perquirenda: cum otium mihi exoptatum tuo præsidio gratiaq; (ut spero) concessum fuerit. Vale Venetiis. M.D.VIII. Idus Iulii.

¶Impressum Venetiis ac magis q̃ unq̃ aliquo alio tempore emendatum sumptu miraq; diligentia Georgii de Rusconibus Mediolanensis. Anno Salutiferæ incarnationis. M.D.XVIII. Die. XXIII. Maii. Regnante inclito Duce Leonardo Lauredano.

REGISTRVM.

aa A B C D E F G H I K L M N O PP Q R S T V X AA BB CC DD EE FF GG HH II

Omnes sunt quaterni: præter X qui est qnternus CC uero & II sunt terni. Quint. 24. carte. 3.

